
37
38 E
11

ANDREÆ

# TIRAQVELLI

## REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS,

*DE*

## VTROQVE RETRACTV

municipali, & conuentionali,

*COMMENTARII DVO,*

*Quarta hac, eadémque postrema editione, ab auctore ipso diligentissimè recogniti & locupletati: quæ autem recens ab eodem adiecta fuere, his notis inclusimus* ‹ ›.







IN VIRTVTE



ET FORTVNA.

*LVGDVNI,*

APVD GVLIELMVM ROVILLIVM,
SVB SCVTO VENETO.

*M. D. LXXXIIII.*

CVM PRIVILEGIO REGIS.

**IO. VICTORII IN EFFIGIEM ANDREÆ TIRAQVELLI, REGII IN CVRIA Parisiensi Senatoris, Hexastichon.**

*Iam nihil est, venerande senex, quòd pulla sororum*
*Stamina, vel Stygias quòd verearis aquas.*
*Subtrahet hæc vultus morti pictura: perennem*
*Ingenio vitam tot tua scripta dabunt.*
*Ergo vbi fatalem Lachesis tibi neuerit horam,*
*Magna tamen fugiet pars Acheronta tui.*

---

## Extraict du Priuilege du Roy.

Par grace & priuilege du Roy est permis à Guillaume Rouille Libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire Imprimer une fois ou plusieurs, vn present liure intitulé Andreæ Tiraquelli, Regij Consiliarij, Commentarij duo de vtroque Retractu, municipali & conuentionali, Reueu, corrigé & augmenté par ledit Tiraquean: & est fait defense de par ledit Seigneur, à tous autres Libraires, Imprimeurs, & personnes quelconques, de non imprimer, ne faire imprimer, vendre, ne distribuer, en ses pays, terres & seigneuries, ledit liure ainsi reueu, corrigé & augmenté, si ce n'est par le consentement dudit Rouille: & ce iusques au temps & terme de douze ans, à compter du iour & datte que sera paracheué d'imprimer ledit liure, sur peine d'amende arbitraire, & de confiscation des liures qu'ilz auroyent imprimez. Et à fin qu'aucun ne puisse pretendre ignorance du present priuilege, ledit Seigneur veut & entend, que l'extraict d'iceluy estant mis au commencement ou à la fin dudit liure, serue pour toute notification, comme si la signification estoit faicte sur l'original. Car tel est son plaisir, comme plus à plain est contenu & declaré par lesdictes lettres de priuilege sur ce données à Moulins le xx. de Feurier, mil cinq cens soixante six. Et de son regne le sixiesme.

Par le Roy en son Conseil,

Signé, De VABRES.

Et seellé du grand seau en Cire iaune à simple queue.



# ANDREAS TIRAQVELLVS REGIVS IN CVRIA PARISIENSI SENATOR, LECTORI S.





RODEVNT tibi denuò, Lector amicissime, nostri de Retractu vtroque Commentarij, quarta iam fœtura renati, sed hactenus nunquam aut fidelius excusi, aut diligentius repurgati. Nam etiam si in superiori editione nihil eorum fuerit prætermissum, quæ à Typographi industria poterant expectari: vitari tamen non potuit, quin multa eius diligentiam effugerint, quæ castigationem accuratiorem desiderarent, idque potissimum in accessionibus superiori illi editioni adiectis, quæ ab amanuēsi nostro raptim, vt fit, descriptæ, plurimum operis illis typographicis negotij exhibuerunt. Quare cùm nouam operis huius editionem adornaret Gulielmus Rouillius, singularis industriæ Bibliopola, & pro amicitiæ nostræ iure meam in tanto incommodo opem efflagitaret: non potui ei, in re præsertim æquissima, nostræ'que existimationi, & tuis commodis coniuncta, officium meum pernegare. Opus itaque vniuersum denuò ad examen reuocauimus, & quicquid in eo mendarum, aut iam olim resederat, aut nuper irrepserat, tam accuratè repurgauimus, vt liquidò affirmare non dubitemus, nunquàm hoc opus aut felicius tractatum, aut diligentius emendatum, in lucem prodiisse.

Vale.

# ANDREAS TIRAQVELLVS
## SANCTISSIMO GRAVISSIMOQVE
### ORDINI SENATVS PARISIENSIS.



*CVM iuri dicendo Fontenaij apud Pictones à Rege præfectus, nullas frequentiores lites iudicio fieri, quàm de Retractibus, quos vocant, viderem, aliquid, quod operæpretium esset, facturus mihi visus sum, si rem variam, atque maximè obscuram explanarem, meámque de re multorum disputationibus variè distracta, ac dissensionis plena, sententiam explicarem: tum vt magna in obscuritate versantibus lumen aliquod præferrem, ac efficerem, vt quid iustum, æquúmque sit, clarius viderent: tum vt hic noster labor his, qui ius respondendi munus sustinent, laborem leuaret. Curauimus enim quantum à nobis effici potuit, vt omnia, quæ ad hanc iuris partem pertinent, in hoc σύνταγμα coniiceremus. Quod vt vobis dicarem, duæ potissimum causæ fuerunt: vna, quòd editum sub id tempus est, quo me in vestrum collegium à Principe cooptatum obuiis (quod dicitur) vlnis excepistis, vt memor illius studij, quod singulare erga me semper habuistis, viderer. Altera hæc est, quòd qui Iureconsultorum scripta interpretanda sumpsissent, quicquid in eo genere commentati essent, ad eos mittant, qui iuris, atque adeò iustitiæ Antistites essent, quales vos esse iudico. Nam cùm iam anteà vos Iuris ciuilis, atque Pontificij intelligentia, atque omni genere eruditionis præstantes intelligerem: nihil tamen hoc quidem, præut quæ, ex quo in vestram Curiam adscitus sum, coràm ipse vidi. καὶ γὰρ τὴν τὰ δίκαια ἀγαπῶσαν εὐνομίαν, καὶ μᾶλλον τὴν ἀπαραίτητον καὶ σεμνὴν δίκην visus sum mihi in vestro consessu videre. vsque adeò enim graues, sanctos, seueros, incorruptos, inadulabiles vos præstatis. Accipite igitur quem vobis dicamus, hunc nostrum laborem, & eius autorem, qua cœpistis voluntate, semper complectimini. Valete.*

καὶ εὐτυχοῦντες διατελεῖτε.

ANDREAS

# Andreas Tiraquellus Lectoribus.



COmmeotarios in ius Pictonum moribus conſtitutum, & à vobis frequeoter efflagitatos, & à me ſæpe promiſſos, exhibeo vobis: noo tamen totos, ſed eam tantùm partem, quæ ad retractus, quos vocant, pertinet. Ea enim cùm quotidie à vobis appellaretur, oeque vos nunc blanditiis ſcripta noſtra elicere, nunc cõuicio extorquere ſtudentes, reiicere poſſem (permagni enim ad decus, laudémque patriæ, ea edi intereſſe, idemtidem occlamabatis, & ne quid mihi relinqueretur, quod cauſari ipſe poſſem, in ea Galliæ vrbe nunc me agere addebatis, in qua typographi artifices totum illud opus elegantiſsimè exprimant) deſideriis veſtris obſecutus ſum: vt in hoc veluti appoſito ferculo, fame veſtra abuſi conquieſceretis aliquandiu, minúſque moleſtè exigeretis, quod vobis apponi ſummæ meæ occupationes non ſinunt. Nam dum à me in manus ſumitur, vt lautius meliúſque fiat, ecce interuentorum turba non modò è manibus calamum aufert, ſed etiam ipſam animi intẽtionem laxat, quam vix poſtea reſumere poſſum. Ego tamen quod mihi temporis à forenſi labore dabitur, in eo collocabo, vt opere meo integro frui poſsitis. Quod intra paucos dies quidem certè à me præſtaretur, ſi res tanta, occupata opera, & impedito animo abſolui poſſet. Neque eorũ delicias atque deſidiam quaſi iudicium reſpicerem, qui ex ipſo tantùm verſuum numero magnam redundantiam in his commentariis ineſſe coniiciunt. Nam ſi horum iudicio ſtandum eſt, non ſolùm breuiter ſcribere, ſed non omnino ſcribere ſatius eſt. De hoc commentationis genere ab his tantùm iudicium fieri volo, qui vt Iuris ciuilis atque Pontificij ſtudio multùm operę dederunt, ita certum & ſyncerum iudicium futurum eſt. Etenim cùm vel manifeſtiſsimi edicti (vt ait Vlpianus) non negligendam interpretationem facilè illi intelligant, obſcuris, atque ambiguis interpretum adhibendas eſſe explanationes vtique pronuntiant: tantum abeſt, vt meam diligentiam reprehendant, qui quæ ab his qui nobis iura deſcripſerunt, anguſtè cooſtricta ſunt, dilatauerim. Nec verò illa parua mihi ad res planius explicandas cauſa fuit, quòd hæc mea ἐξήγησις alio ἐξηγητῇ amplius non egeat. Nam ſiue authorum multitudinem, ſiue τὴν ἀξιοπιστίαν conſideres, quibus quaſi locupletibus teſtibus ſententiam meam confirmandam putaui, nihil eorum more à me ſcriptum inuenias, qui vt litigioſi diſputatores, omnem in eo cogitationem ponunt, vt captioſa quadam probabilitate animos percutiant legentium. Ex quo enim animum ad iuris interpretationem conuerti, ſtudui diligenter, non tam veri aliquam ſpeciem, atque ſimilitudinem, quàm quod omnibus liqueret, legentibus exhibere. Quam ſcribendi rationẽ ſi tenuiſſent quidam iuris enarratores, maior ex eorum commentariis fructus caperetur. Eſt quiddam porrò, quod me textuum, vt vocant, atque interpretum frequentia crebrum effecit. In ea enim re lautos illos conuiuatores imitandos mihi propoſui, qui vt omnium palato, atque ſtomacho ſeruiant, dubia quædam cõuiuia apparaot, menſáſque cõquiſitiſsimis cibis extruunt, vnde quiſque, quæ palatum optima iudicarit, facilè ſumat. Nam cùm multa in eandem ſententiam è Iuriſconſultorum libris, quaſi promptuario quodam, protulimus, nihil aliud efficere adnixi ſumus, quàm vt quemadmodum in conuiuiorum ratione, quamuis à pleriſque cibis ſinguli temperent, vniuerſitatem tamen ſic commendet varietas, vt vel languentem famem moliri, atque intendere queat, & ſecundum ſuam quiſque naturam appoſitas epulas ingenuè agnoſcat. Atque hæc ego ſic accipi volo, non tanquam aſſequutum eſſe me credam, ſed tanquam aſſequi laborauerim, fortaſſe non fruſtra, ſi modò vobis æquis vtar, vt ingratos admodum cõuiuas eos exiſtimem, qui cùm prolixè accepti fuerint, conuiuatoris tamen luxuriam, atque lautitias accuſent: digni certè homines, qui prandiũ in allio & pane apud σμικρόλογον aliquem Euclionem cõſumant. Sed non minor eſt eorum inhumanitas aut potius ſtupiditas, qui multa ἀπροσδιόνυσα eſſe in his cõmentariis clamant. Non vident enim, in hoc ſcribẽdi genere alia ex aliis exiſtere, & tanquam ſermonem è ſermone ſeri, vt nihil accerſitum, atque attractum dici poſsit. Multis verſibus (ſi parua magnis conferre licet) Homerus, multis Virgilius, hic Aeneæ, Achillis ille arma deſcribit: breuis tamen vterque eſt, qui facit, quod inſtituit. Aratus etiam minutiſsima ſidera conſectatur: modum tamen ſeruat, noo enim excurſus hic eius, ſed opus ipſum eſt. Hæc autem præfari viſum eſt, vt hîc nulla eſſe redundantia, ſed ſeruatus modus eſſe intelligatur. Valete.

# N. CLERICVS ANDREAE TIRAQVELLO C. R. LVTETIAE PARISIORVM COLLEGAE SVO.



*VM pro ea summa amicitiæ necessitudine, quam inter nos cõstituit & literarum societas, & muneris coniunctio, opus magnum quod tibi est in manibus de Retractibus, legendum mihi dedisses, non alienum meo officio putaui, te per literas hortari, ne tantos labores tuos domi latere diutius, iacereque patiaris. Quod si minus efficere suadendo possemus (quoniam siue iudicio, siue timiditate quadam ingenua ab edendo refugis) at certè visum est gratia contendere, & rogando, si quid nostra causa vis, vt quæ de ea parte iuris ciuilis frugifera & fructuosa, locóque feraci & vbere, commentatus es, in lucem edi primo quoque tempore permitteres. Neque ob id tantùm, quòd intemperantis esse dicant, scribere quod occultari velit: sed magis adeò quòd confidam eam rem fore tibi & sempiternæ gloriæ, & iis, qui ciuili scientiæ sese dediderunt, vtilitati maximæ. Etsi enim hæc ætas præstantissima tulit ingenia, quorum monumentis Iurisprudentia nostra non mediocriter illustrata est: perpauci tamen extiterunt, qui & forum sequuti, & scribendi ratione delectati, vsum ipsum forensem, causarúmque tractationem, cum vetere Iurisprudentia coniunxerint, sine qua nemo, mea quidem sententia, veram solidámque Iurisprudentiam assequi facilè poterit. Quis enim ignorat, vsus forique inscitia quantos nostris scriptoribus errores obiecerit? quantas tenebras rebus nonnunquam clarissimis effuderit? quàm inanibus turbulentisq́ dissidiis, Ius nostrum ciuile vndique compleuerit? Itaque cùm in te & summam iuris intelligentiam animaduertam, & vsus forensis tantum, quantum in eo esse potest, annos qui triginta plus minus clarissimæ prouinciæ iuri dicundo præfuit, deinde propter dignitatem in nostrum ordinem cooptatus fuit, existimare equidem non possum, quin illæ ipsæ elucubrationes tuæ populo nostro gratissimæ optatissimæq́ futuræ sint: præsertim cùm ea doceas, quæ es expertus, quibusq́ nõ interfuisti solùm, sed & præfuisti. In quo equidem haud scio virtutémne tuam magis probem, an diligentiam mirer, qui in tanta occupatione vitæ, procuratione muneris publici, familiæq́ vt numerosæ, ita & felicis, semper legas aliquid aut scribas, iis huiq́ curis grauissimis quotidie temporis aliquid tibi ad hæc studia recolenda sumas. Cæterùm non habeo necesse verbis librum tuum ornare, quem satis & nominis authoritas & vtilitatis magnitudo cõmendet. Tantùm dicam, si cæteri Iurisconsulti tuo exemplo se ad scribendum conuertant, quos habemus plurimos ciuilis scientiæ cognitione exteris hominibus pares, vsu verò ipsius exercitationeq́ longè superiores: fore propediem, vt huius generis laudem omnibus nationibus eripiant & perferant in Galliam, remq́ publicam nostrã, sicut hactenus reliquas arteis, quæ quidem erant expetendæ, studio atque industria sua nostri homines transtulerunt.*

## Andreas Tiraquellus Nicolao Clerico collegæ suo.



VM mihi conscius essem, quàm magnis occupationibus districtus hos commentarios conscripsissem, certum erat mihi tantisper eos tenere, dum plus otij nactus, quæ informata tantùm mihi videbantur, expolirem: nisi tibi tota hæc commentatio sic probata esset, vt post iudicium tuum viri grauissimi eruditissimi, ac super ista verissimi, eam edere in publicum non dubitem. Neque enim liberiùs ad edendum spatium mihi expectandum est, cui ex quo in summam illam curiam adscriptus sum, vix vnus adhuc dies ab interuentoribus vacuus fuerit, vt iis, quibus meorum studiorum fructus paulò acerbiores fortasse videbuntur, ob eam causam multò æquioribus vti debeam. Vt igitur te consiliario atque autore è meis manibus liber hic emissus est, ita tuo præsidio in hominum conspectum perducendus est. Vale, & me (quod facis) semper ama.



# MICHAELIS HOSPITALIS
## REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS.

* * *

*AVsim quinetiam in genere hoc componere nostros*
*Antiquis, dubiámque rei suspendere palmam:*
*Non his post Romæ excidium quicunque fuerunt,*
*Et quos iam longo præcedimus interuallo:*
*Sed priscis legum nostrarum autoribus illis:*
*Sulpitios dico, Labeones, atque Sabinos,*
*Atque alios horum similes. Queis omnibus vnus*
*Par erit, aut non inferior, me iudice, certè*
*Deliciæ nostræ Tiraquellus, vir bonus, (vno*
*Vt verbo absoluam) prorsusque simillimus illi,*
*Quem veteres quondam dixerunt iuris asylum,*
*Pictos ille suos magna cum laude regebat,*
*Cùm subitò Regis mandatu accersitur inde.*
*Nunc in iudicibus centum sedet. Anteà multò*
*Maiores meritus, & mox habiturus honores.*
*Pluribus hic monumenta suorum æterna laborum,*
*Scripta voluminibus, veram testantia laudem,*
*Et quibus ad viuum expressa est illius imago,*
*Prodidit. At nullo mage delectabere, Lector.*
*Quàm quo posteriùs complectitur omne libello*
*Ius adgnatitium, & dominorum in rebus emendis,*
*Mancipióque datis reuocandis in sua iura.*
*Vicit in his se: aliis alios superauerat antè.*
*Sic semper meliora existunt vltima quæque.*
*Vt duraturos fructus solet arbor adulta*
*Ferre diu: sic quæ senibus sunt edita nobis,*
*Et multò prudentibus vsu, credere par est,*
*Et si floridiora minùs, solidissima certè.*
*Hunc ergo lege: proficies (mihi crede) legendo.*

ADRIANVS

## ADRIANVS DVDRACIVS
### ANDREÆ TIRAQVELLO COLLEGÆ SVO.

*Quotidie addiſcentem aliquid, ſed plura docentem,*
*Agnoſco fieri te, Tiraquelle, ſenem:*
*Extremum hoc teſtatur opus, quod tarda ſenectus*
*Ingenij dotes addidit, haud minuit.*

MICHAELIS TIRAQVELLI Fontenaij apud Pictones Præfecti, auctoris filij, ad Lectorem.

*Eſt ſuſpecta fides natorum in laude parentum:*
*At pro mille liber teſtibus vnus erit.*

RODOLPHI GALERII, ipſius auctoris generi.

*Si ſocer eſt inſtar (ceu tradunt iura) parentis,*
*Non minùs eſt generi reiicienda fides.*
*Sed quid opus laudes eſt hîc numerare ſuperbas?*
*Proſtat opus: nec eas mens cupit artificis.*

ROBERTI RIVALDERII, alterius generi.

*At ſatius multò, quàm dicere pauca, tacêre.*
*Et multa vt dicam, dicere pauca ferar.*

FRANCISCI TIRAQVELLI, eiuſdem auctoris filij, ad cæteros fratres.

*Ardua virtutis pater eſſe cacumina cernens,*
*Primus iit, nobis triuit & ille viam.*
*Ergo alacres pro ſe ſectemur quiſque parentem:*
*Et quam conſtrauit, cura ſit ire via.*

ANDREAS TIRAQVELLVS, Maturino Tiraquello fratri.

*Ingenij, frater, noſtri monumenta parentis*
*Cenſeo germani fratris habenda loco.*

MATVRINVS ANDREÆ fratri.

*Quin frater, patris hac ſoboles veriſſima noſtri eſt:*
*In nobis partem vendicat ipſa parens.*

DVORVM LECTORVM Dialogus.

*Hîc nihil eſt, Lector, quod iure reprehendere poſſis.*
*Imò eſt. Quid? Legum copia tanta. Bene eſt.*
*Si quod laudari debet, reprehenditur, an non*
*Eſt ſatias potior, quàm maleſuada fames?*



# TITVLI PRIMI HVIVS VOLVMINIS,

## De Retraict lignagier.

## *PRAEFATIO.*



1 NVLLVS omnino locus est in nostris consuetudinibus qui latius pateat, quíque frequentius in negotiis forensibus occurrat: nec hic quidem tantùm, sed & in tota Gallia, adeóque vniuersa penè Italia, & aliis quoque regionibus. *Retractus ubi locum habeat.*
Nam ex omnium ferè gẽtium institutis & moribus id obseruatur, vt consanguineus (ita vbique voco propinquum genere) venditoris intra certum aliquod tẽpus, & frequentius quidem vnius anni, admittatur ad redimendum, retrahendúmque prædium venditum, aut aliud quippiam immobile, restituto venditionis pretio. De Gallia testatur Io. *In Gallia.*
Fab. vnus omniũ qui hactenus leges interpretati sunt, consuetudinum Gallicarum scientissimus, in l.1.col.6. in paruis, versi. in tertio casu. C. de summa tri. & in l. dudum. C. de contrah. emp. vbi dicit hãc esse generalem regni Franciæ consuetudinem, & in l.2.col. item 2. C. de rescin. ven. & in §. ex non scripto. col.6. versi. circa quartum. Instit. de iure nat. gent. & ciui. & in §. vlt. col. quoque vlt. Instit. de duob. reis. & in §.j. Instit. de emp. & ven. vbi & hanc dicit generalem esse cõsuetudinem in regno Franciæ: & alibi sæpe. & Lud. Bolog. consi. xxv. in amplissimo. & ex multis constabit, quæ scribam super hoc tit. Dominio Ducali, siue id sit Mediolani, siue Venetiarum, siue Ferrariæ, siue aliud, testimonium præbet Alexan. consi. xxiiij. inspecto processu, lib.4. Priuatim autem Mediolano, Ias. consi. cxciiij. superuacuò videtur, in princ. lib.2. vbi & idem asserit de ciuitate Binaschi. Venetiis autem Paul. Cast. consi. cccxlix. consuetudo Venetorum, lib.2. Ferrariæ, Saly. in l. ad officium, ante finem, C. commu. diuid. Paduæ Paul. Castr. consi. cccli. præfata reformatio, iuncto casu illius consi. lib.2. & consi. ccccxxx. circa primum, eod. lib.2. & inter consi. illius, Ioan. Bapt. Roscl. consi. ccxlix. statutũ Paduæ, in prin. lib.2. Aluar. in c. porrò, col. vlt. tit. qualit. feud. ali. pot. Cæpol. causarum ciuilium consil. xliij. clarissimè, in prin. & iterum consi. seq. in quęstione, etiam in prin. {Maria. Soci. iunior consi. iij. cùm prædium, in casus positione. & sæpe in eod. consi. lib.2.} Florentiæ testis est Ange. in l. imperator. ff. de pac. & Ias. in l.ij. col. iiij. versicu. iuxta suprà dictum, C. de iure emph. Alexandriæ, Raph. Fulg. inter consi. Franc. Curt. senioris consi. xxxiiij. tenor consuetudinis, post princip. Bergomi, Alber. in d. l. dudum, C. de contrah. emp. & in l. si filiusfamiliàs, §. cùm fundũ, versi. item facit ad alium, ff. de verb. obli. vbi Pergamum corruptè appellat. Lucæ, Phil. Deci. consi. ccxxij. viso puncto, in princ. & consil. cclxxv. le ij. (is enim numerus est duplicatus) incip. in caussa quæ Lucæ agitatur. {Maria. Socin. consi. xxij. cauetur statuto, etiam in casus positione. & sequitur eod. consi. lib.1. & consi. j. magnificus, etiam in casus positione. & alibi sæpe in eo. consi. lib.2.} Bononiæ, Iac. Butr. in d. l. dudum, dum ibi dicit, habemus statutum contra hanc l. is enim Bononiensis erat. Rauennæ, Cæpol. causs. ciuil. consil. xlvij. in causa vertente, col. j. Triuisij, idem eiusdem operis consi. lxij. in Dei nomine, &c. in quæstione de qua, col. j. vbi declarat statutum eius ciuitatis admittentis prolem ad huiusmodi retractum, an scilicet omnes consanguinei, an dumtaxat descendentes, atque etiam fœminæ admittantur. Sed & de eadem ciuitate refert Paul. Cast. d. consi. cccxlix. lib.2. & Soci. consi. xlv. supponitur in facto, lib.3. {Et in castro nouo de Carfagnano, vt patet ex Maria. Socin. iuniore consil. xx. pro statuto castri noui, in casus positione. lib.1.} & in vniuersum de multis Italiæ partibus. Saly. in d. l. dudum, col. ij. versi. quæro post hanc. & Hippo. Marsil. sing. liiij. in multis partibus. Et in Hispania est

*Dominio Ducali. Mediolani. Binaschi. Venetiis. Ferrariæ. Paduæ. Florentiæ. Alexandriæ. Bergomi. Lucæ. Bononiæ. Rauennæ. Triuisij. In Italia. Hispania.*

lex similis in lib.5.ordinationum (quas vocant) regiarum, tit.vij.l.vj.& seq.cuius meminit Ferd.Loaz.in repet.l.filiusfamilias.§.Diui, col.xl.nu.227.ff.de leg.ij.& dicit Paul.Castr.in d. l.dudum,quòd propè vbique sunt huiusmodi statuta & consuetudines.

*Vbique gentium.*

2 *Retractus quàm diuersæ appellationes. Ius protomiseos. Πρωτομίξεος. Προτιμήσεως.*

¶SVNT QVE HVIVS iuris diuersæ appellationes. Nam Feder.io sua constitu. quam de eo nuncupatim edidit,cuius initium est,sancimus amodò,aut,vt alij legunt, omnimodo,id vocat ius protomiseos,nomine,vt opinor,corrupto:& fortè scribendum est, protomixeos, πρωτομίξεως à πρῶτος,id est,primus,& μίξις.i.mistio,coitus,coniunctio:quòd ex eo iure veluti misceantur & coeant,vel in idem dominiũ,si vicinus aut consors redimat, vel in eandem familiam siue consanguinitatem,si consanguineus, quæ anteà separata ab his fuerant. In ea autem cõstitutione inter cætera statuitur,quis illorum primus admittatur, & cæteris præferatur. Hincq́;,nisi me coniectura fallat,πρωτομίξεως nomen. Nisi malis legere προτιμήσεως, id est,prælationis,à προτιμάω, id est,præfero.nam & sic legendũ putat vir omnibus modis laudatissimus Carol.Molend.in consuet.Parienses tit.j.§.xlij.col.vlti. Siue etiam πρωτομύσεως, à

*Πρωτομύσεως.*

πρῶτος,& μύσις præclusio:quòd scilicet eo iure cõsanguineus,consors,vicinus aliis emptoribus veluti viam præcludant. Primum autẽ & postremum propiùs accedunt ad vulgarem illum titulum:sed medium illud rem ipsam significantius exprimere videtur. Et vt verius quoq; videatur,facit autoritas hominis Græci non indocti Constantini Harmenopuli Nomophylacis Thessalonicensis in Epitome Iuris ciuilis, cui hunc tit.præfixit πρόχειρον νόμων. Is enim lib.3.eius operis hunc tit.inter alios præfixit,περὶ προτιμήσεως. Cui hæc verba subiecit: Διαπράσεως γινομένης,τοῦ μὲν ἐξωτικοῦ ὁ δανειστὴς,ἢ ὁ συγγενὴς,προτιμᾶται εἰς τὸ ἀγοράσαι. τοῦ δὲ συγγενοῦς ὁ δανειστὴς ἐκ τῶν δανειστῶν ὁ τὸ πλεῖον χρεωστούμενος. Id est, Venditione facta,extraneo creditor aut propinquus præfertur in emptione:propinquo autem creditor:ex creditoribus autem,cui plus debetur.Quæ propè ad verbũ sumpta sunt ex l.j.ff.de priui.cre.Ea est huiuscemodi:Cùm bona veneunt debitoris,in cõparatione extranei,& eius qui creditor cognatúsve sit,potior habetur creditor cognatúsve.magis tamẽ creditor,quàm cognatus:& inter creditores potior is est,cui maior pecunia debetur.Et ea quidẽ l.solet à nostris allegari ad fundamentum nostri retractus : de quo nos amplissimè dicemus infrà in hac præfat.nu.41.huc item pertinet,& multis seq.At Io.Oldendor.vir certè doctissimus,in lib.de iure & æquitate legit in ea Feder.constit.protheniseos, idq; non semel,vt casus videri possit,sed iterũ atque iterum,vt de industria factum censeatur.Qua tamen ratione ita legit,prorsus ignoro.

*Protheniseos.*

3 *Ius congrui.*

¶Porrò in eam constitutionem πρωτομίξεως commentaria ediderunt Bald. & Matth.Afflict. qui & ipse post Aod.Barul.in l.prædia,C.de loca.præd.ciuil.lib.11. id ius vocat ius congrui. Cui appellationi conuenit, quod scribitur in re non admodum dissimili in l.congruit,C. eod.tit.cuius hæc verba sunt Congruit æquitati,vt veteres possessores fundorum publicorum,nouis conductoribus præferantur. Sunt enim,& qui & eam l. pro nostra consuetudine afferunt,tanquam scilicet non dissimiliter hic congruat,vt consanguineus extraneo præferatur. Et ego persancte deierare ausim,eam iuris congrui appellationẽ illinc esse deprompram.Statutum autẽ Paduanum vocat Præsentionem:vt videre licet apud Pau.Cast.in omnibus propè consil.suprà ex eo citatis,& Cæpol.consil.etiam suprà allegato , & alio, si non idem sit, cuius meminit Alex.consi.lxij.in causa,col.j.lib.7. Quæ appellatio proximè conuenit cum nostra consuetudine , quæ & eam Oblationem vocat. Ea autem hinc manauit, quòd consanguineus tenetur offerre pretium emptori.

*Ius præsentationis.*

4 *Retractus ius recompræ appellatus.*

¶Statutum Lucanũ vocat id ius Recompræ,vt tradit Phil.Dec.d.consi.cccxxij.col.ij.versi.sed is nullo modo. At Pet.Anch.consi.ccclxx.ante omnia.in fi.& Flor.à S.Petro,consi.seq.quòd dicta domina,in prin.non recompram vocant,sed recomperam & recomperationẽ:quod tamen idem est,nisi quòd in priori voce detracta est e litera per syncopen,vt sæpe fieri assolet. Est autem ea vox vulgaris Italorum,quæ significat veluti recuperationẽ, quod scilicet consanguineus rem venditam recuperat.Nisi malis dictũ à comparando,quasi dicas recõparare, id est redimere.Nam plerunque comparare emere significat,vt colligitur ex l.j.& ibi glos.in verbo,cõparauit.Bart.in ij.opposi.& Bal.col.j.versi. item nota quòd verbũ,C.de rer.permut. ex quibus Bal.ipse dicit,hoc verbum vulgò accipi pro verbo vendendi,atque etiã ex l.à Diuo,§.si post addictum,& §.vlt.ff.de re iudi.& l.ij.ff.de litig. & l.nec quasi,ff.de rei vindic.& l. liberis.§.si quis sciens,ff.de lib.caus.& l.semper,§.negotiatio,ibi,pecunia cõparatis nauibus,ff. de iure immu.& l.ij.§.ad frumenti comparationem,ff.de admi.re.ad ciuit.per.& l.procuratoris,§.planè,ff.de tribu.actio.& l.iij.§.j.ff.de in rem vers. & l.quidã,eo.tit.& l.si procuratorem, §.si tutores,& §.si liber.ff.mand.& l.si mandauero,§.fugitiuus,eo.ti.& l.ex facto,in prin.ff.de hæred.insti.& l.is qui fuis,§.nihil,ff.de manu.& l.si à creditore,in verb.cõparasti,iuncto verbo,venditor,C.de obli.& act.& l.ea conditione,ff.de rescin.vend.& l.sicut,C.de act.empt.& alibi sæpe.Et ita quoque maximi auctores vsi sunt.(Cato Censorius in Re rustic.cap.1.Prædium cùm cõparare cogitabis,sic in animo habeto , vti ne cupidè emas.) Teren.in Eunuch.

*Comparo verbum quid significet.*

*Imò si scias,quod donum huic dono contrà comparet,*
*Tum magis id dicas.—* Quo loco Donatus,

comparet,interpretatur,emat.Liuius lib.2.ab Vrb.cond.Annonę imprimis cura habita,& ad frumen

frumentum comparandum missi in Volscos. Suetonius in Iulio Cæsare, cap.47. Gemmas, toreumata, signa, tabulas operis antiqui, semper animosè comparasse. {Hincque comparator pro emptore, l.j.C.de cap.& distrah.pign.trib.caus.lib.10.} Vt hinc intelligas, Rufinum fuisse ab Hieronymo in tertia aduersus illum Apologia, iniuria repręhensum, quòd comparatum codicem pro empto posuerit: quasi, vt ille subdit, comparatio æqualium tantùm sit, emptio pretij annumeratio. Scio autem id verbum comparandi, & de aliis modis acquirendi, quàm per emptionem dici: vt probatur in l.si quid earum, & ibi glo.& Bart.ff.de lega.iij.de quo per glo.& Bart.in d.l.j.C.de rer.permut.eundem Bart.in l.j.ff.de contrah.empt.Alex.consi.lxxxv. animaduersis, col.vlti.lib.4.Barb.in rub.ext.de emp.& vend.col.vlt.versic. verùm autem verbum.Corn.consi.lxxiij.quamuis videatur, col.iij.versi.quod verbum, lib.4.vbi tamen dicit, in vsu vulgari, id verbum accipi pro verbo emendi.& Fabia.in tract.de emp.& ven.in ij.q.prin. col.ij.versi.secundò fallit. Ex quo & Terentius in Andria:

*—Atque ex incommodis*
*Alterius sua vt comparent commoda.*

Et ibi quoque Donatus exponit, comparent, id est, acquirant. Firmianus autem in tractatu gabellarum, in tertia parte viij.partis princ.quæst.j.dicit, quòd compra, est vulgare Italorum, quo significatur veluti acquisitio.

5 ¶Sed & consuetudo nostra, & vniuersa propè Gallia, retractũ vocat à retrahendo: quòd scilicet cõsanguineus ad se, atque ita ad familiam & cognationem, à qua res recesserat, eandem retrahit. Quod verbum frequens est apud receptissimos autores, è quibus satis erit vnum, qui instar est omnium, citasse. Is est Virgil.lib.5.Aeneidos: *Retractus à retrahendo dictus. Retraho, verbum.*

*Nate dea, quò fata trahunt retrahuntq́, sequamur.*

In nostris autem legibus sæpissimè reperitur, vt in l.j.non semel, C.de natur.lib. quo in loco Bal.alludens ad nostram consuetudinem, allegat c.constitutus, extr.de in integr.restit. vbi fit mentio huius nostræ consuetudinis. Sed & reperitur in l.j.C.de tabul.lib.10.& in l.cùm procuratores, C.de metal.lib.11.& in l.j.C.de fund.rei priua.cod.lib.11.& in l.j.C.de diuers.offic.& appar.iudic.lib.12.Sed & in ff.quoque, nequis dubitet, comperitur: vt in l.in fraudem, §.à debitore, ff.de iure fisci, & in l.Imperatores.§.item rescripserunt agros, ff.de admin.rer.ad ciuit. pertin. vbi scribitur, curatorem ciuitatis debere retrahere agros Reipublicæ.

6 ¶Et hinc verbum retractandi, in eadem propè significatione retrahendi siue reuocandi, in l. Pomponius, §.ex facto, ff.de acquir.possessi.& in l.si dolo.ff.de dolo malo, & in l.non solùm, §.item ait, ff.de procurat.in l.quod autem, §.si vxor, ff.de donatio.inter vir.& vxo.& in l.quo enim, §.vltim.ff.de solut.& in l.si cum militaribus, C.de restitut.milit. & in l.vlti.§.ipsum autem, C.de bon.quæ lib.& l.ij.C.ne fisc.rem quam vend.lib.10.& apud Virgil.statim initio lib, 12.Aeneidos: *Retracto, pro retraho, siue reuoco vsurpatum.*

*—Nihil est, quòd dicta retractent.*

Quanquàm pro iterum tractare, vt tradit Sextus Pompeius, siue iterum executere, examinare accipitur, & quidem frequẽtissimè: vt in l.j.& ij.ff.ne de statu def.& in l.ij.§.j.& ij.& iterum in l.vlt.ff.de collu.detc.& in l.aut priuatim, §.j.ff.ad S.C.Turp.& in l.in omnibus, §.j.ff.de diuersi.& temp.præscr.& in l.eius qui, in prin.ff.de iure fisci, & in l.in bonæ fidei, C.de vsur.& in l.præcepit, C.de can.larg.eo.lib.10.Et apud Plinium lib.epist.vj.ad Vrsum, Finitamq́; causam retractauit. Et alibi sæpe, vt apud Budæum, Galliæ sidus fulgentissimum, videre licet. Paulus autem noster sine compositione id, iterum tractare, appellauit, in d.l.in fraudem, §. quoties, ff.de iure fisci.{Seruius autem (ne illud prętermittamus) in lib.7.Aeneid. Virgilij scribit, retractare esse repetere quod omiseras, in id referens illud ipsius Virgilij, *Item pro iterum tracto.*

*—Desuetáque bello*
*Agmina in arma vocat subitò, ferrumq́, retractat.*}

7 ¶ID AVTEM ius retractus etiam ex legibus Mosaicis, omnium primis, fuisse obseruatum liquidò constat, ex 25.c.Leuit.cùm scribitur, Si attenuatus frater tuus vendiderit possessiunculam, & voluerit propinquus eius, potest redimere. Et apertè quoque declaratur Ruth 4. cap.vbi ita scribitur: Partem agri patris nostri Elimelech vendidit Noemi, quę reuersa est de regione Moabitide.quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis sedentibus & maioribus natu de populo meo. Si vis possidere agrum iure propinquitatis, eme & posside. Et Hieremiæ 32.cap.vbi hæc quoque verba adscribuntur: Eme tibi agrum meum, qui est in Anathot.tibi enim competit ex propinquitate, vt emas. Quem locum enarrans D. Hieronymus, Non erat, ait, licitum possessionem de tribu transire ad tribum, nec de familia ad aliam familiam. Id quod etiam è nostris citat Lucas Pen.qui & alia quædam in id affert, in l.j.col. ij.in verbo, debiti, C.de impo.lucra.descript.lib.10. Et hac quidem ratione iubetur Numeri cap.36.eodemq́; vlti.vt omnes viri ducant vxores de tribu & cognatione sua, & cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipiant, vt hæreditas permaneat in familiis. *Retractus legibus Mosis obseruatus.*

8 ¶Et horum quidem sacrorum Bibliorum locorum autoritate adducti quidam cõtendunt, hanc nostram retractus consuetudinem esse iuris diuini, existimantes omnia, quę legibus illis Mosaicis statuta sunt, ius diuinum constituere. Sed illi admodum falluntur. Quod ne *Retractum nõ esse iuris diuini.*

*Pracepta Mosis trifariam diuisa.*

nesceias(nam id ad totum hunc tractatum multùm habet momenti & ponderis)animaduertendum est,placita,pręcepta ac dogmata veteris testamenti trifariam discriminari:Alia enim moralia,alia cæremonialia,alia denique iudicialia:quæ omnia nominatim,speciatimq; tanguntur Deuter.cap.5.his verbis,Loquar tibi omnia mandata mea,& cæremonias , atque iudicia,&c.Et cap.seq.cùm scribitur,Hæc sunt præcepta,cęremoniæ,atque iudicia,&c.Et cap.8. Caue ne negligas mandata eius,atque iudicia, & cæremonias. Et 3.Reg.2.vt custodias cæremonias eius,& præcepta eius, & iudicia. Et 2.Paralip.33. vbi dicitur , Si custodierint facere quæ præcepi eis,cunctamq; legem,& cæremonias,atque iudicia , quæ mandaui per manum Mosi.Et Esdræ 2.lib.cap.1. Et non custodiuimus mandatum tuum, & cæremonias, & iudicia,quæ præcepisti Moysi. Iudicialia autem,(vt interim cætera omittamus) quæ & nonnulli legalia non inscitè appellant, ( cuiusmodi est illud de redimendo agro vendito à propinquo & tribuli) non apud nos habent vim legis,quæ obligare possit , nisi quatenus in nouo Christi testamēto approbata reperiuntur,vt ex Theologis quoque scholasticis (nam & hos aliquando,vt omnibus satisfaciam,haud grauatè appello) voluit Alexan. Hales,cæterorum huius monetæ Antistes , in ij.parte summæ,q.iij. membro j. iterumq; in iij.parte.q.lix.membro j.& eius discipulus Diuus Thomas Aquinas , in j.ij.q.ciiij.artic.iij. rursumq; in secunda secundæ,q.lxxxvij.art.j.& in quotlib.2.art.viij. & alter eiusdem discipulus,sanctimonia quoque insignis,Bonauentura in iiij.sent.dist.iij.art.ij.q.ij.in qua etiam dist.copiosius hæc attigit cæterorum subtilissimus,aut si mauis tenebricosissimus ex nomine Scotus, in vlti.quæst.ad fin.& idem Bonauen.in eodem iiij.sent.dist.xxxvij.art.ij.quæst.j.& Richar. in eodem lib.dist. xvj.Anto.Flor.in prima parte summæ,tit.xiij.c.6.in prin.col.iij.versi.iij.differunt. Ange.Cla. in verbo decima,versi.ij.& è recentioribus Gabriel Biel, in iij.sent.dist.xxxvij.q.j.art.ij.concl. v.ad fin.& rursum in iiij.distin.j.q.iiij.arti.iiij.dubio item 4. & Marsilius ille Ficinus,qui iure optimo columē Theologiæ simul & Philosophiæ nostri seculi appellari potest,in eo libro, quo de religione Christiana tam verè ac piè,quàm eleganter,disserit cap.34. vbi & præcepta Mosis multis modis distinguit,asserens ea esse præcipua,quæ in Decalogo continentur: data enim primùm nullo medio fuisse à Deo in tabulis lapideis populo vniuerso:deinde tanquam perpetua in arca testamenti in sancta sanctorum inclusa. Cætera verò minuriora esse, ac data per Mosen,& ab eo chartis inscripta,atque extra sancta sanctorum posita. Inter hæc autem alia simpliciter moralia esse,quæ quoniam naturæ legem imitantur, sempiterna sunt fermè,sicut præcipua. Alia ad iudicia pertinēt:quæ in æquitatis arbitrio posita,prout rerum vsus exigit,variantur. Alia verò ad cæremonias : quæ sunt parui momenti. Et hæc quidem scitissimè probat autoritate ipsius veteris testamenti. Sed & idem quoque tradidit , & inuictissimis rationibus comprobauit Paul.Ricius in lib.de Christiana veritate, tract.ij.parte iij. cap.item 3.& ex antiquioribus (hos enim prætermittere piaculū esset) Origines in Exodum Homilia 10.& in Numeros Homilia 11.Hieronymus in episto.ad Augusti.cuius initium est, Tres simul.epist.ipse August.lib.aduersus Manichæum sexto ferè per totum eum librum.& iterum lib.19.cap.18. & ad Bonifacium contra duas Pelagianorum Epistolas, lib.3.cap.4. & Ambrosius in epist.Pauli ad Coloss.cap.2.& in epist.lxxij.ad Irenen.& horum primus Tertullianus in lib.aduersus Iudæos.

*Iudicialia seu legalia Mosis non obligare.*

9 ¶Et è nostris(ne eorū autoritate defici videamur)idem voluit Imol.in l.stipulatio hoc modo concepta,col.iij.ad fin.& ibi quoque Rom.col.x.ff.de verb.oblig.& idem Imol.in l.iij.col. vlti.& ibi etiam Fran.Aret.col.iij.vers.prima ratio,ff.de testa.ipse Imo.in c.vlti.col.iij.de consuet.& consi.omnium primo,in casu præmisso,in fin.Card.Flor.loquens de lege Mosis qua masculi præferebantur fœminis in successionibus,consi.ij.circa statutum,ad fi.Mart.Laud.in tract.primogenituræ,col.pen.versi.rursus quæritur nunquid.Bellamera consi.xxviij.in facto mihi tradito,col.ij.versic.ad partem contrariam Alex.consi.xiij.attentis his,col.iij.versic.præterea pręcepta,lib.7.Fran.Aret.in l.vlt.col.pen.versi.iij.quod non valet.C.de pact.Barb.consi. xxxix.clementissimi Dei,col.j.lib.2.Ias.in l.qui se partis,col.v.versicu.& nota quòd inter Iudæos,C.vnde libe.Philip.Dec.in c.consuluit,in ij.not.extr.de appel.Zasius consltit.j.illustres, num.61.lib.2. Et huc quidem pertinent not.à glos.& Archid.in §.his itaque respondetur,per text.lib.6.di.Panor.& aliis in c.1.extr.de homicid.& idem Pano.in d.c.vlt.col.ij.vers. in glo.ij. extr.de consuet.& in cap.2.col.iij.extr.de probation.

*Aliquot præcepta Mosis à Christo damnata.*

10 ¶Et ne de hac re dubites,quàtùm ad iudicialia siue legalia pertinet, de quibus hîc specialiter loquimur,id quod diximus, possum multis Christi Domini nostri testimoniis probare:sed vnum tantùm aut alterū breuitatis gratia nūc afferam.Nam quod scriptū est in lege Mosaica,Oculum pro oculo,dentem pro dente,Deuter.19.& Exod.21.damnat Christus Matth.5.c. quodque de libello repudij traditur Deutero.23.id Christus quoque reprobat , abrogatque Matth.eo.c.5.atque iterum xix.& Marc.10.& Luc.16. Suntq; plurimi in ea sententia,quòd ea lex repudij non excusaret à peccato,& in iis glo.in c.In lege,xxiij.quæst.iiij.Archid.in c.qui peccat,iisdem quæst.& causa.Hosti.in c.gaudemus,col.iij.in verbo,qui autem, extr.de diuor. Bald.aut quisquis est,inter consi.illius,consi.cccc xxviij.inquisitio prædicta,col.ij.lib.5.& magna Theologorum cohors,in iiij.senten.dist.xxxiij. & latè diximus in nostris Legibus connubiali

nubialibus. Ex quibus planè intelligis, placita legalia Mosis non fuisse Iuris diuini. Nam si talia fuissent, perpetua quoque & immutabilia permansissent, nec crimini aut peccato fenestram aperuissent. Quantùm enim ad primum pertinet, scriptum est Psalmo octogesimo-octauo, Neque prophanabo testamentum meum, & quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita. Et Esaiæ cap. 40. Verbum Domini manet in æternum. Et alibi, Cœlum & terra transibunt, verba mea non transibunt. Matth. 24. Marci. 13. Lucæ 21. Et rursum alibi: Facilius est cælum & terram præterire, quàm de lege vnum apicem cadere, Lucæ 16. Quantùm autem ad secundum, constat viam Domini impollutam esse, Psalmo 17. & legem ipsius immaculatam, Psal. 18. Vt non immeritò damnata sit hæresis Cerinthi, Hebionis, & Nazareorum, asserentium legem Mosis in omnibus esse obseruandam, sicut & nouam, testimonio Philastri, & Augustini in libro de hæresibus. Nam & Gerson, non contemnendus Theologus, in tractatu de contractibus, parte j. consideratione x. dicit fore hæreticum, si quis credat iudicialia Mosis præcepta nos obligare.

11 ¶Igitur satis ex iis quæ diximus constat, iudiciales Mosis leges, non esse diuinas: nisi & ea ratione, qua leges Canonicas esse diuinas, tametsi humanæ sunt, quidam asserunt: vt per Host. Ioan. And. & Panor. in c. 1. extrà, de iura. cal. & alios citatos à Barb. in c. filius, in iiij. not. extrà, de testa. Et id satis probat text. in c. nimis, extrà, de iureiur. & in c. 2. de priuil. lib. 6. Sed & leges quoque seculares diuinas diuinitusq; latas & promulgatas pronuntiat, l. vlt. & ibi glo. in verbo, diuino; C. de præscrip. long. temp. & §. quia igitur imperium, in auth. de instru. caut. & fide. Scribit enim Ioan. Andr. in c. vlti. ne cleric. vel monach. legem ciuilem esse partem legis diuinæ & Theologicæ, & sequitur Bal. id quoque trahens ad leges feudales, in prooemio feudorum, col. iij. versicu. apparet igitur, vbi & alios in id citat. Nam & Demosthenes in oratione prima aduersus Aristogitonem πᾶς (ait) ὁ νόμος εὕρημα μὲν, καὶ δῶρον θεῶν, id est, omnis lex est inuentio quædam, & donum Deorum. Quod & à nostro Iurisconsulto relatum est in l. ij. ff. de legib. & Galeno in eo lib. cui titulus est, vtrùm partus in vtero sit animal: & Aphthonio declamatore in libro præexercitamentorum, paulò ante finem. Nam & Ecclesiast. cap. 1. tradit omnem artem & scientiã esse à Deo: quod & de Medicina priuatim tradit idem cap. eiusdem operis, 38. & de agricultura, cap. 7.

*Pontificias leges, cùm humanæ sint, diuinas ab aliquibus dici.*

*Ciuiles item.*
*Feudales itẽ.*

*Lex donum Dei.*

12 ¶Illud autem certum est, omnes legislatores suarùm legum inuentionem in Deos retulisse, quò illis maiorem autoritatem, maiestatemq; & obseruantiam conciliarent: Mosen scilicet, de cuius legibus nũc priuatim loquimur, ad Deum Opt. Max. quem Diodorus Siculus lib. 2. Bibliotheces vocat Abiaum. Nam illud sæpe, cũ suas leges ederet, proclamabat, Hæc dicit Dominus. Minoem Cretensium legislatorem, ad Iouem: Lycurgum Lacedæmoniorum, ad Apollinem: Draconem, & Solonem Atheniensium, ad Mineruam: Trismegistum, siue Minam, vt aliis placuit, Ægyptiorum, ad Mercurium: Numam Romanorum, ad Aegeriam: Zamolxim Getarum atque Scytharum, ad Vestam: Zoroastrem, qui & Zarodes dictus est, Bactrianorum & Persarum, ad Oromasin: Charondam Carthaginiensium, ad Saturnum: Zaleucum, (aut, vt alij vocant, Seleucum, Locrensium, ad Mineruam: Zatrastem Arianorum, ad simulatum quoppiam numen: Philolaum Thebanorum, Andronodorum Chalcidensium, qui in Thraeia sunt, Protagoram Thuriorum, ad nescio quos alios Deos. Quæ omnia tradita sunt à Platone lib. 1. de legibus, in princip. Dionysio Halicarnasseo, lib. 2. antiquitat. Romanorum, Diodoro Siculo, d. lib. 2. Bibliotheces: vbi huius rei addit rationem, quòd ipsi putabant rem mirandam ac diuinam maximeq; mortalibus vtilem leges esse: siue vt citius populi, ob rei excellentiam, Deorum metu, legibus obtemperarent. Et præterea Cicerone lib. de Diuinatione primo, Valerio Maximio lib. 1. cap. 3. quod de simulata religione est, Plutarcho in Numa Pompilio, Galeno in illo libro nuper à nobis citato, in summa lib. 3. (Polyæno lib. 8. stratagematum. vbi de Numa loquitur.) Lactantio lib. 1. cap. 22. & ex recentioribus Marsilio Ficino in argumento in Minoem Platonis, & aliis passim scriptoribus. Vt interim prætermittam Mahumethem illum Arabum legislatorem infandissimum ad Gabrielem leges suas retulisse. Plato autem in dicto lib. 1. de legibus, in vniuersum tradit Deum legum condendarum autorem esse: vt hac ratione (vt tandem hoc caput claudam) possimus leges omnes diuinas vocare. Verùm nos aliter Ius diuinum intelligimus.

*Legislatores suas leges ad deos retulisse.*
*Moses.*
*Minos.*
*Lycurgus.*
*Draco.*
*Solon.*
*Trismegistus.*
*Numa.*
*Zamolxis.*
*Zoroastres.*
*Charondas.*
*Zaleucus.*
*Zatrastes.*
*Philolaus.*
*Andronodorus.*
*Protagoras.*

*Mahumethes.*

13 ¶SED VT REDEAMVS, hæc nostra consuetudo approbatur in c. constitutus, de in integ. restit. & vt plerisque placere video, in c. 1. §. sed etiam res, vbi id not. Doctor. titu. per quos fiat inue. & in cap. 1. §. item j. & ibi quoque Docto. tit. qualit. olim pot. feud. alie. Vt iam non dubitandum sit, an valeat, sicuti nec dubitant Petr. Cyn. Alberi. Bald. Saly. & Paul. Castr. in d. l. dudum, C. de contrah. empt. Hosti. Ioan. Andr. & Panor. in d. c. constitutus. Bald. Sal. & Paul. Cast. in l. j. C. com. diuid. Bal. in rub. C. res inter alios act. versi. & not. quòd ex consuetudine. & consi. cclxxvj. ad euidentiam præmittendum est, lib. 5. Lucas Pen. in l. vlt. col. j. versicu. facit hæc lex, C. de prædi. curia. lib. 10. & in l. j. col. j. in verbo debui, C. de impo. lucra. descript. eod. lib. 10. Ioan. Plat. in l. ij. in j. not. C. de præd. nauic. lib. 11. & in l. j. col. j. per illum text. C. non lic. hab. metrop. lib. 11. Alexand. consi. lij. viso themate, in princip. lib. 1. & consil. xxvij. quod est simili exordio, in princip. lib. 6. & consi. clxxiij. viso & diligenter, colum. j. eodem lib. 6. Philip.

*Retractus consuetudo iure Pontificio approbata.*

Deci.consi.lxxxviij.cuius superscriptio est, valet statutum, post princip.& consil.ccxxij.viso puncto, etiam post princ.& consi.ccc.visa petitione, etiam in princ.Ludo.Bolo.consil.xxv.in amplissimo, in iiij.dubio.Lud.Gozad.in repet.d.l.qui se patris, col.xxxiiij.versi.infero & sextò, C.vnde lib.Paul.Parisien.consi.lxxxij.pro veritate, post princ.lib.3.& consi.seq.pro resolutione, col.j.eod.lib.& vbique Docto.nostri, loquentes in casibus huiusce consuetudinis multas quæstiones diffiniunt, nullum omnino dubium de viribus illius facientes: quorum loca iam multa suprà, in princ.designauimus, & posthac plurima notabimus.

*Valet statutũ prohibens vendere extraneo.*

14 ¶Nam & (quod plus est) valet statutum, omnino prohibens vendere extraneo, aut forensi: (vt nostri non rectè, si credimus Vallæ in Pogium, appellant) secundum Bart.Angel.Imol. Alex.Ias.in vtraque lect.super iij.quæst.Bart.& cæteros recentiores, in l.filiusfamilias, §.Diui, ff.de leg.j.Ioan.And.Pet.Anch.Domi.& Philip.Fran.in c.vlti.de immu.eccl.lib.6.Bar.Bal.& Saly.in d.l.dudum.Bar.& Bal.in l.vlt.illum col.etiam vlti.hunc iij.versi.extr.gl.C.de sacros. eccle.Bart.in l.in quorum.ff.de pig.& in l.si quis ita, §.ea lege, ff.de verb.obli.& in l.multum, ff.eo.tit.& in l.si in emptione, §.omnium, per illum tex.& ibi etiam volunt Bal.Saly.& Alex. ff.de contrah.empt.& in l.j.col.ix.versi.circa primum sic dico, C.de sum.trin.& in l.vlt.C.de exact.trib.lib.10.& in d.l.ij.& ibi quoque Io.Plat.C.de præd.nauic.lib.11.Bal.in l.ij.in fin.ff.de iurisd.om.iudi.& in l.ea lege.& ibi Ang.& alij, C.de cond.ob cau. idem Bald.in l.vlt.§.vlt.C. com.de leg.& in l.j.§.j.C.de com.ser.manum.& in c.si clientulus, col.ij.tit.de ali.feud.& in c. quæ in ecclesiarũ, col.ij.extr.de constit.& in c.clerici, ext.de iudi.& consi.cccxlix.statuto Placentiæ, col.ij.lib.1.& consi.cccx.ad euidentiam, post princ.lib.3.& consi.cccxiij.quædam sunt locutiones, eod.lib.3.& consil.clxxiiij.præsupponendum est, lib.5.Signo.consi.xxj.statuto ciuitatis Mediolani.Ange.cons.xlvij.quidam Franciscus de Florentia, col.vlt.Alber.in ij.parte statutorum, q.ij.ex prædictis, col.iij.versi.sed exorta, & seq.vbi dicit id communiter teneri & seruari.Panor.in c.relatum, le j.de testa.Card.Flor.consi.cxliiij.super themate, col.j.& ij.Paul. Cast.consi.lxxxix.posset quis dicere, post prin.lib.2.Raph.Fulg.consi.cij.præsupposito statuto.Ioan.Plat.in d.l.j.col.j.versi.similiter valet, C.non lice.habit.lib.11.Alex.consi.ciij.visis scriptis, col.ij.versic.nam constat, & seq.lib.2.Corn.consi.lxxviij.quanquàm videatur, col.j.lib.1. & consi.clij.licet in hac, col.j.eod.lib.1.Barb.in repet.rub.de non ali.reb.eccles.in j.q.& consi. xliij.præclarè scribitur, col.x.versi.venio nunc ad aliã, lib.1.Philip.Fran. in sua disp.petitorij, in iiij.dubio.Fran.Cur.Senior consi.xxvij.magnificus vir, col.v.versi. capio secundum.Fab. in tract.de empt.& vendi.in xxj.q.iij.q.princ.Feli.in cap.1.col.j.de Iudæis.Philip.Deci.consil. ccccclxj.in casu de quo, col.j. Ex quibus multi etiam dicunt, id statutum compræhendere Ecclesiam, & clericos, vt scilicet nec eis, nec in eos liceat alienare. Quin Bald.in d. c. quæ in Ecclesiarũ, vbi suprà.& prætereà in c. Ecclesia sanctæ Mariæ, col.j.versi.idem videtur dicendum, extr.de constit.eius est sententiæ, vt valeat statutum expressim prohibẽs, ne liceat alienare in clericum, si principaliter non sit factum in odium ipsius. De quo & nos aliquid dicemus infrà, in §.j.in verbo, *l'achepteur*, num.3.4.& sequen.

*An tale statutum compræhendat ecclesiam & clericos.*

*Valet statutũ iubens potius vendere vicino aut proximo, quàm alteri.*

15 ¶Imò, & quod etiam plus est, valet statutum iubens vendere potius consorti, aut vicino aut proximo, quàm alteri eodem pretio: vt placuit Bart.in l.ij.versic.item not.arg.C.de debit.ciuit.lib.11.Petr.Anch.consi.clx.præsupponitur: & iterum consi.ccclxx.ante omnia videndum est.Floria.consi.seq.quòd dicta domina.Paul.Castr.consil.cxciiij.viso statuto, lib.1.& consil. ccxxj.in hoc passu.eo.lib.1.Alex.d.consi.lij.post prin.lib.1.& d.consi.xxvij.in prin.lib.6.Soci. consi.cclxxij.non prosequendo, col.iij.versi.confirmatur quòd si contra, lib.2. vbi intelligit, modò sit factum à non recognoscente superiorem.Philip.Deci.si is est, consi.ccccccxix.licet in casu, col.ij.versi.primum statutum.& consi.ccccccxlvij.requisitus, col.j.Pantha.Cal.in rep. l.ij.in fi.C.de rescin.vend.Barpto.Chassen.(neque enim illum grauatim cito, tametsi de me pessimè meritum) consi.xxij.consuetudine cauetur, col.ij.versi.item istud ius. Nam si valet pactum eiusdem tenoris, vt certe valet, secundum Bal.in l.j.post princ.C.commu.diuid.per l.qui Romæ, §.cohæredes, ff.de verb.oblig. vbi & hoc volunt Imol.Raph.Co.& Alex.atque etiam Ias.qui id dicit no.in l.nemo, quæ est pen.ff.de pact.& consi.ccxj.præsens consultatio, col.iij.versi.sed præmissis, lib.2.consequens est, vt & statutum valeat: per l.vlt.& ibi Bart.Bal. Sal.& alios, C.de fideius.cum si.Et hinc quoq; Alex.consi.cxxvj.visis his.de quibus in prin, lib.5.asserit valere statutum Ferrariæ, quo prohibetur locator alteri vendere, priùs quàm requisiuerit conductorẽ, an velit emere.Suntq; certi casus in Iure nostro, quibus cùm vendere aut locare volumus, debemus magis vni cuipiã, quàm aliis, vendere aut locare iusto pretio: vt in l.j.& ibi gl.vlt.Bar.& Io.de Plat.C.de metal.& met.lib.11.& in d.l.j.& ibi quoque Ioan. Plat.C.non lice.babi.eo.lib.11.& in l.congruit, & in l.prædia.C.de loca.præd.ciuil.eo.lib.11.& in l.vlt.& ibi item Plat.C.de agri.& mancip.eo quoq; lib.11.& in §.si verò aliquãdo, in auth. de collato. Imò & vendere simpliciter in quibusdam casibus, velimus, nolimus, cogimur: ex quibus multos collegit glo.in l.Iulianus, §.idem Celsus, ff.de actio.empt.& in l.nec emere, & ibi quoque Guli.Cu.Alberi.& Ias.C.de iure debit.& glos.in l.inuitum, C.de contrah.empt. Bald.& Ang.in l.si pendentes, §.si quid cloacarum, ff.de vsufr.& Feli.in c.1.in vlt.not.extr.de Iudæis, & Ant.Burg.in c.1.col.v.versi.ex opposi.domini, & multis seq.extr.de empt.& vendi.

*Valet item pactum in eam rem.*

*Casus aliquot quibus uni magis quàm alteri uendere aut locare debemus.*

*Casus quibus etiam uendere cogimur.*

¶VALET

16 ¶VALET IGITVR noſtra conſuetudo, vt ad eam redeamus·&ſi nonnulli contendant eam eſſe damnatam,per d.l.dudum,C.de contrah.empt.In quo, vt aliis placuit, admodùm decipiuntur:nam ea l.conſtitutionem reprobat,qua ſolis proximis & conſortibus vendere licebat,non etiam aliis:quòd (vt ibi dicitur) iniquum eſt,vt homines ſuo arbitrio vendēda non diſtrahant,ſed de rebus ſuis aliquid cogantur facere inuiti. Ideò ſubdit ea.l.hæc verba, ſuperiore lege caſſata,vnuſquiſque ſuo arbitratu quærere vel probare poſsit emptorem. In hac autem conſuetudine (inquiunt) nihil tale eſt,quale in ea reprehenditur:cùm neminem cogat vendere proximo,ſed liberum relinquat,quibuſcunque voluerimus,vendere. Id autem concedit, vt rem arbitratu venditoris iam alienatam poſsit proximus reſtituto pretio redimere : & ita quidem approbato contractu : eo enim reprobato,non cogeretur pretium reſtituere.l.iubemus nulli,§.ſanè,ibi,& pretia quidem.& iterum §.prædia,C.de ſacroſ.eccleſ. & l.ij.C.ne rei domi.vbi ita ſcribitur in fi.ita vt nec pretium quidem iniquis cōparatoribus repoſcere liceat.quę quidem l.reperitur in Decretis Cano.in §.vniuerſos,xvj.quæſt.iij.& l.j. in fi.C.de præſcript.xxx.vel xl.anno.& l.j.in fi.& ibi Ioan.Plat.in iiij.not. C.de præd.curia. ſine decre.non alien.lib.10.& l.quemadmodum,& ibi gloſſ.in verb.& emptor,C.de agric.& cenſ.lib.xj.& §.quia verò Leonis,l.ij.verſ.ſi quis igitur,in Auth.de non ali.Nam & hinc videmus,quòd feudum alienari prohibitū,ſi tamen alienatur,poteſt agnatus recuperare nullo reſtituto pretio.cap.j.§.Titius,tit.ſi de feud.fue.contro.inter do.& agna.& voluit Philip. Dec.conſi.ccviij.ad clariorem,col.iij.verſi.ſed tamē prædictis non obſt.& conſil.ccccclxxvj. in cauſa quæ Mantuæ. Imò nec id recuperat malæfidei emptor à venditore,per tex.à contrario ſenſu,in c.j.vbi id no.glo.in verbo,in bonæfidei,in princ.& Cardi.Alex.col.ij.in vlt. no.tit.de prohi.feud.ali.per Fed.cum ſi.adductis à Barb.conſ.xiiij.clementiſsimi,col.ij.verſi. & ex iſtis,lib.iij. Verùm hæc ratio (tametſi hic à nonnullis adducitur) non admodum tuta eſt,propter ea quæ traduntur à Bal.in l.vlt.§.emptor,C.commu.de leg.& conſ.cccxxvij.in primis videndum eſt,col.ij.verſi.ſed quæritur,li.1.Fran.Cre.ſing.xcv.ſtatuto cauetur.& latè Feli.poſt alios in c.cùm cauſam,col.vj.verſic.ad illud mirabile,extrà,de re iudic. & Fabia.in tract de empt.& vend.in viij.q.prin.col.1.verſi.ſecundò quæro.& quæ dicemus infrà,eo.tit. §.xij.in glo.1.num.10.incip.& hæc quidem,& ſeq.

*Retractus conſuetudo an valeat.*

*Contractu reprobato, an pretiū reſtitui debeat.*

*Vaſallus feudum alienatū reuocans, an reſtituat pretium.*

*Emptor malæ fidei an pretiū recuperet.*

17 ¶At illi afferunt prætereà hanc rationem. Nam poſito (inquiunt) quòd ea lex,dudum, reprehenderet ſimilem legem huic noſtræ conſuetudini (quod, vt diximus, non admittunt) tamen non impediret,quin alia noua lex,aut cōſuetudo, poſteà fieri poſſet,& introduci in contrarium:vt voluit glo.in Clem.ſtatutum,quæ eſt pen.in verbo,conſuetudine , de elect. Pet. Cy.Bal.& Saly.loquentes in caſu noſtræ conſuetudinis,in d.l.dudum.Bar.in l.j.col.vj. verſi.tertiò quæro,C.de ſum.Trini.Bal.in l.vlt.col.ij.verſi.item quæro,an iſta lex.& in l.vlt. C.de pact.pign.vbi ſing.dicit illam glo.& in c.1.col.vlt.tit.de iis qui feud.da.poſſ.& in addi. Spe.tit.de inſtru.edi.§.cōpendioſè,verſi.ſed nunquid de cōſuetudine.Alberi.in prima parte ſtatutorum,q.vij.ſed quid ſi ſtatutum.Pet.Anch.in repet.c.j.char.xxxix.in paruis.verſ. quid ergo ſi conſuetudo,extrà de conſti.& in c.j.eod.tit.lib.vj.& in c.conſtitutus, in tertia oppo. extrà de in integ.reſti.vbi & ipſe loquitur in caſu d.l.dudum. & rurſum in c.cùm ab omni, de vita & hone.cleri.& conſi.lj.conſuetudo quæ habet,in fin.vbi & illam gloſſ.dicit ſing.& conſi.ccxviij.iuxta ordinem,paulò poſt medium.Imo.Pau.Caſt.& Franc.Aret.in l.ſi mihi, & tibi,§.in leg.ff.de leg.1.Panor.in c.vlt.col.item vlt.poſt Ant.ibi char.xij.extrà, de conſuet. & idem Panor.diſtinguens in cap.ij.col.iiij.verſi.ſecundo membro , de probat.& conſi.vij. tria circa primum,col.pen.lib.2.vbi & eam glo.dicit ſing.Stepha.Bertrand.conſi.ccclxj.viſo conſultationis themate,nume.6.lib.j.& conſil.ccxlij.exiſtimo,num.3.libro 2. Nam cùm lex damnat conſuetudinem futuram,id nuncupatim,exprimit:vt patet in l.iij.§. Diuus Adrianus.ff.de ſepulc.viola.

*Lex aut conſuetudo ſemel dānata an iterum introduci poſsit.*

18 ¶Sed & hæc ratio parum quoque tuta eſt,quando multi,& hi quidem maiori numero, tenent contrariū:vt ſcilicet damnata conſuetudine præterita,cenſeatur quoq; futura damnata.Hi ſunt inter cæteros glo.Imo.& Domi.qui hoc late diſputat.in d.ca.j.de conſti. libro 6. glo.in c.1.in fi.de cler.non reſi.eod.lib.vj.& in cle.ij.gl.pen.de reb.eccle.non alie.Inno.in ca. ex parte , in glo.magna,de conſue.Pet.in l.ij.& ibi etiam Cyn.loquens in caſu d.l.dudum, in §.q.prin.& Bald.in 2.oppo.ſibi omnes contrarij.C.quæ ſit long.conſue.Io.And.vt à quibuſdam citatur,in cap.certificari,& ibi etiam Anton.col.iij.de ſepult.& idem Ioan.Andr.in addit.Spec.in d.§.compendioſè,vbi ſuprà.& iterum in tit.de dote poſt diuor.§. j.verſi.illud quoque.Pau.Leaz.in clem.1.ſuper verbo,eligatur.in fi.de elect.& in d.clem.ſtatutum , & ibi quoque Lapp.Abb.& Imo.colum.pen.eod.tit.& in clem.ſi vna,& ibi quoque Ioan.Lign.& Card.Flor.in fi.de reb.eccle.non alien.Dyn.Bart.Bal.Ang.Raph.Corn.Alex. & Iaſ.in d.l.ſi mihi, & tibi,§.in legatis,ff.de leg.2.Bal.in repe.l.de quibus,col.ij.ff.de legib.& in c.1.tit.quali. olim feud.ali.pot.& in c.j.poſt princ.tit.de capi.Corra. diſtinguens an conſuetudo ſublata contineret ius cōmune,nécne.Ang.non obſcurè conſi.ccxcij.viſis omnibus.col.j.Pet. Peru. in tractatu de Canonica portione,ad fi.in quæſt.v.vbi etiam diſtinguit , an conſuetudo reprobetur,an verò ſimpliciter tollatur.Anto.in cap.vlt.poſt med.verſi.quis ſit effectus, & ibi

quoque Imo.col.vij.& Pan.qui distinguit col.vlt.extrà de consue.Pet.Anch.post Pau.Leaz. in cle.j.de exces.Præl.Imol.in d.c.cùm ab omni,col.5.de vi. & hone.cler.& in cle.dudum.§. nos etenim,in viij.quæstio.de sepul.& in l.iij.& ibi quoque Fran.Are.ff.de testa.Pau.Cast.in l.si stipulatus fuero,§.j.ff.de verb.oblig.Ioan.Anna.in c.iij.ne Prælat.vic.suas.Rom.& Alex. in l.si non speciali,C.de testa.Alex.consi.cxciiij.ex themate præmisso,col.pen.versic. & hoc etiam,lib.ij.& consi.cxcvij.viso testamento dicti Francisci,col.iij.versi.præterea non obst.eo. lib.2.& consi.cxxxiiij.æterni numinis,col.8.versi.secundò adducit,lib.vj.Ang.Aretin.in §.ex non scripto,instit.de iur.natur.gen.& ciui.Carol.Ruin.qui etiã loquitur in casu d.l.dudum, consi.cix.versi.videtur,col.iij.num.13.& seq.lib.iiij.vbi & hanc dicit esse communem opin.& consi.xxxij.Viso processu,post princ.lib.5.

19 ¶Et hæc quidem sententia omnino vera est,cùm est expressa reprobatio legis vel cõsuetudinis,cuiusmodi est in d.l.dudum.ita enim reprobatur & futura, si credimus Bar.in l.vlt.in prin.per illum text.ff.de lega.ij.Bal.vt à quibusdam citatur,in l.humanũ,C.de legib.sed non reperi in meo codice.& idem Bal.in l.vlt.C.de pact.pign.Fran.Aret.in d.l.iij. de testa.& in d. cap.ij.de probatio.& Ias.in d.l.j.in vtraque lect.C.de Sum.Trinit. Et id quidem indubitatè, quando lex,vel consuetudo præterita damnatur, tanquã irrationabilis & iniqua:quia tunc satis reprobatur futura,durante huiusmodi iniquitate,siue(vt sic dicam)irrationabilitate:vt dicunt Bal.& Saly.in d.l.dudum.Bal.in Auth.omnes peregrini,col.ij.vers.no.quòd quando princeps,C.com.de suc.& in d.l.vlt.C.de pact.pign.& cõsi.ccxxxij.fratres Prædicatores, lib. 1.Domi.consi.xxxij.super j.dubio,col.ij.versicu.nec obst.si dicatur.& Franc.Aret.in d.l.iij.de testa.& Philip.Franc.in d.c.j.col.vlt.de constit.lib.6.& ita ferè omnes,qui de hac re loquuntur, intelligunt. Si igitur hæc consuetudo est iniqua & irrationabilis (de quo posteà dicemus) certè ea l.dudum,reprobando legem & consuetudinem præteritam,& futurã quoque reprobasse videtur. De quo & tu vide latè per Ioan.Lup.in repe.c.per vestras.charta lxxxix. col.ij.versi.quintò cùm dicit,de donat.inter vir.& vxo.

*Reprobatio legis seu consuetudinis, si expressa est, futuram reprobat.*

20 ¶At,qui tenent aliam partẽ,statim illud contrà obiiciunt, quòd ea l.expresſim excipit, nisi cõsuetudo aliud inducat.Id enim velle postrema eius l.verba,quę sunt huiusmodi, Nisi lex specialiter quasdam personas hoc facere prohibuerit.Nam & hæc verba Bal.ibi intelligit de speciali constitutione loci,vel statuto municipali:per tex.de hac consuetudine loquentẽ, in c.constitutus,de in integ.resti.vbi etiam Host.& Io.And.trahunt d.verba ad casum d.cap.& similiter ipse Bal.in l.j.in j.not.C.com.diuid.& Bar.subobscurè post Oldr.in l.filiusfamiliâs, §.diui,col.iij.versi.quæro an per statutum, ff.de leg.j.dum eam l.allegat ad probandũ valere statutum,ne liceat alienare in non subditum.& Ro.consi.xxij.ita de iure dicendum, col.iij. versi.secundò probatur.& Fab.in tract.de empt.& vendi.in xx.q.iij.q.princip.

21 ¶Ex quibus multis placuit,hanc nostram consuetudinem,non esse contra ius cõmune,sed tantùm præter ipsum ius præsertim cùm non prohibeat cuilibet vendere, vt iam diximus. Nam id ipsum magna autoritate affirmant Cy.Ioan.Fab.Sal.& Pau.Castr.in d.l.dudum,& ibi latè Ioan.Igne.in repet.col.j.& seq.& alibi sæpe in eadem repeti. Host.& Ioan. And.in d.c.constitutus,ille col.iij.in verbo,consuetudinem.hic,col.vlt.& ibi quoque Pet.Anch. in iij.oppo.& Lud.Bol.d.consi.xxv.in amplissimo,col.iiij.versicu.circa tertium. Idque video omnibus propè in hac nostra Gallia hactenus placuisse:reclamãtibus tamen plurimis,quos infrà aduocabimus in hac eadem glo.num.59.quamobrem sunt,& sequent.nec id quidem fortè immeritò,vt constabit ex iis,quæ postea subiiciemus.

*Retractus consuetudo sit ne cõtra,an præter ius commune.*

22 ¶Sed vt eam rem intelligas,operæpretium mihi visum est integram illam l.dudum,ob oculos veluti ponere: *Dudum proximis consortibusq́ concessum erat, vt extraneos ab emptione remouerent, neque homines suo arbitrio vendenda distraherent. Sed quia grauis est iniuria, quæ inani honestatis colore velatur,vt homines de rebus suis facere aliquid cogantur inuiti. Superiore lege cassata,vnusquisque suo arbitrio quærere vel probare possit emptorem: nisi lex specialiter quasdam personas hoc facere prohibuerit.* Hactenus ea l.Primùm igitur,quò spectant illa priora verba, vt extraneos ab emptione remouerent,nisi eò,quò & nostra consuetudo spectat? vt scilicet extraneus,qui iam emit, ab ea emptione remoueatur à proximis,restituto ei pretio: & ita ipsis proximis in ipsius inuiti locum subrogatis.Sed si concesserimus, & ea verba posse intelligi de remotione non iam factæ emptionis,sed futuræ: tanquam scilicet, non liceret ex ea l.antiqua vendere extraneo, sed tantùm proximis:vt sic nostra consuetudo quæ id non prohibet,vt dictum est suprà,non sit similis legi ibi damnatæ:quæ tamen differentia est,nisi verborum, non licere extraneo emere, aut si emerit,posse rem ab eo auocari atque retrahi per alium? At lex non verbis,sed rebus imponitur,l.ij.in fi.C.commu.de lega.& c.quanto,extrà de priuileg.& cap. commissa,de elect.lib.6.

23 ¶Nam vt concedamus illa verba,de rebus suis facere aliquid cogãtur inuiti, non posse referri ad primum venditorem,quia scilicet non cogatur à nostra cõsuetudine vendere proximo magis quàm extraneo:tamen haud dubiè pertinent ad emptorem, qui iam dominus iusto titulo effectus cogitur inuitus vendere consanguineo pretium offerenti, quæ est grauis iniuria inani honestatis colore velata,vt dicunt verba l.nostræ,& vt dicit l.quamnis, in fi.

in fi.prin.ff.de pig.act.satis inhumanum est,quem inuitum rem suam vẽdere.Et facit,quod scribit Bal.consi.ccccxxxix.visis consiliis,in prin.lib.1.& consi.eiusdem numeri,super primo puncto,col.vlt.versi.primò istud statutum, lib.4.Nec dici potest,quin rescindatur ista venditio,quantùm ad emptorem ipsum pertinet,cùm tamen aliâs venditio rescindi non possit inuito emptore,etiam rescripto principis.l.de contractu,C.de rescin.vend. Nec si duplum quidem pretium offeratur.l.non est,eod.tit.Quid autem refert, quantùm ad præiudicium emptoris, venditórne, an alius eius consanguineus venditionem rescindat ad seque rem venditam retrahat inuito ipso emptore? *Venditionem omnino rescindi non posse.*

24 ¶Imò verò illa verba & cætera omnia dicta l.dudum,non solùm ad emptorẽ, sed ad venditorem quoque pertinent: qui cùm fortè velit & cupiat extraneum quempiam quærere emptorem, & rem apud eum manere,potius quàm apud fratrem proprium, non iniustis rationibus adductus,cùm, vt scribit Homerus in fine lib.8. Odysseæ,

ἤ τίς πυ καὶ ἑταῖρος ἀνὴρ κεχαρισμένα εἰδὼς
ἐσθλὸς, ἐπεὶ οὐ μέν τι κασιγνήτοιο χερείων.
γίνεται ὅς κεν ἑταῖρος ἐὼν πεπνυμένα εἰδῆ,

Quibus significatur, amicum non esse fratri postponendum. Cùm igitur (vt repetam) venditurus cupiat eum amicum emptorem quærere,remque eam apud eum perpetuò manere, vel eius amicitiæ vel etiam alterius causæ gratia:si tamen ei vendiderit,cõsanguineus eum ab emptione remouet:quod potissimùm damnat princi.eius l.Nec is censetur emptor esse,qui emptor non durat,sed illico rem emptam consanguineo pretium offerenti cedere cogitur:vt in simili etiam dicitur in l.non videtur,ff.de acqui.pos.non videtur possessionem adeptus is, qui ita nactus est,vt eam retinere non possit.& alibi dicitur,versum non dici, quod versum non durat,l.si pro parte,§.versum autem,ff.de in rem verso.& ibi concord.in glo.Quibus adde optimum tex. in l.qui cõcubinam,§.si hæres,ff.de leg.iij.vbi hæres non videtur tibi dedisse,quod ita dedit, vt habere non possis, quia ab alio euincitur. Et sic hìc non videtur venditor suo emptori vendidisse,à quo res vendita euincitur per huiusmodi retractum. *Amicus fratri non postponendus.* *Esse non videtur,quod non durat.*

25 ¶Ideoque cùm ipse venditor non possit ita vendere, vt res maneat apud suum emptorem, quem sibi quæsiuerat atque delegerat, non videtur suo arbitratu quæsiuisse siue elegisse emptorem, cùm ius vísque ac effectus suæ electionis per huiusmodi retractum euertatur. ar.l.si optio, quæ est 3.ff.qui & à quibus manu.lib.non fiant.quam & in id annotat Bald. in dicta l.dudum.in iij.nota.nam & aliquid videtur amittere,qui voti sui compos non est effectus, id est,qui animum voluntatemque suam non explet,vt cupit.glos.vt à quibusdam citatur,in §.j.in verb.incommodo,Insti.de hæred.quali.& diffe. & est etiam bona gloss.in l. Paulus, la j.post prin.ff.de solu.& facit l.vltim.ff.de vsu & habita. vbi vsurariæ rei speciem proprietarius nullo modo cõmutare potest. Deteriorem enim causam vsurarij facere non potest:facit autem deteriorem,etiam in meliorem statum re commutata:quia vt dicit Bart. de ea l. loquens, in l.ij.col.iij. versi.secundò oppo.post Pet.ibi.ff.solut.matr. satis videtur ei nocere,ex eo quod fit contra voluntatem suam. Id quod etiam ex eodem text.not. Alb.in l.in creditore,ff.de euict.Et facit quod ex eo ipso tradit ipse Barto.in l.Pomponius, col.vij. vers.prætereà qui vendit,ff.de nego.gest.Est autem similis tex.in l.hactenus, in fi.cum l.seq. quæ incipit,quamuis,ff.de vsufr.quem Bal.in sua marg.in verb.lucrũ,vers.iij. in id no.quòd quis satis damnificatur ex eo,quod fit contra eius voluntatem.& in id quoque allegat glo. t.in l.soluendo,ff.de neg.gest.voluit (ni fallor) allegare glos.in verb.eum.& facit etiam text. in §.prætereà,Inst.de actio.& quod dicit Bar.in l.si filius qui patri,col.vlt.versi.& est tertius. ff.de vulg.& pupi.substi.quòd vbicunque quid fit nobis inuitis,etsi ex eo lucrũ sentiamus, tamen dicimur damnum pati:per §.prætereà,Insti.de act.& sequitur Soc.in rub.ff.sol. matr. nu.69.Sicuti è contrario satis lucrari dicitur,qui voluntatem adimplet,eique obsequitur: vt dicit glo.vlt.in l.pen.& ibi Bar.Bal.& Ang.qui dicunt not.ff.de condi. cau.dat.& Iac.Aret.& Bal.in l.j.C.de fur.& idem Bal.in l.idem Iulianus,§.scio ex facto,ff.de lega.j.& in marga.quo loco nuper citauimus.vbi eam glo.dicit sing.& Pet.Ancha.in c.vlt.in prin.de consue. lib.vj. vbi etiam est bona glo.in verb.meliores,& in c.si duo,col.j.in iiij.not.de procu.eod.libr.6.& Corn.consi.lj.licet in hac,col.iij.versi.solẽt enim,li.2.& consi.clxxxvij.videtur in hac,col.iij. versi.est ergo sensus,li.iij.vbi & ex hoc nuncupatim dicit,quòd satis lucratur,qui in eo suæ voluntati satisfacit,quòd contractus à se initus sortitur effectum, nec rescinditur.& consi. viij.licet,col.j.lib.4.Et bene facit text.quem ea glo.citat in l.si pignore,§.1.ff.de fur.ibi,species enim lucri est,& l.Sabinus,& l.si venditor,in fi.princ.ibi,quia ea melior intelligitur, ff.de in diem addi.& l.j.ff.qui satisd.cog.in illis verb.satisfacere dicimus ei, cuius desiderium adimplemus,& l.si rem,§.satisfactum,ff.de pigno.actio. *Amittere quis uidetur, cùm ex uoto non assequitur.* *Satis lucratur, qui suæ uoluntati obsequitur.*

26 ¶Ob hanc autem solam affectionem, quam nobis natura ingenuit, vt contractus à nobis factus sortiatur effectum,ne quis eam leuiorem existimet,quàm vt considerari debeat,sunt multi in ea sententia,vt venditor & donator,etiamsi non teneantur de euictione,tamẽ non sint testes idonei in causa emptoris.Inter quos sunt Pet.Cyn.& Ioan.Fab.in l.omnibus, C. de testibus.Alb.post Iac.Ra.in l.si tibi decem,§.pactum, ff.de pact.Anto.Imol.& Panormit. *Venditor an sit testis in causa emptoris. Item an donator in causa donatarij.*

in cap.

*Item an proxeneta.*

in cap.insuper,extrà de testib.Bald.in l.& si ad te,C.de fal.Guid.Pap.consi lxxiiij.sequuntur rationes,col.pen.Stepha.Bert.consi.clxxviiij.viso processu,col.pen.lib.2. Quod & de proxeneta,dicit glo.in §.quoniam verò legem,in verbo,prohibitione,in Authen.de testi. Cyn.in d.l.omnibus , Alber.vbi suprà,Ang.in l.debet,ff.de Aedil.edict.Anto.consi.xxiiij.versi.quæstio hæc dubia,col.pen.Petr.Anch.consi.cccxxxj.visis diligenter,col.ij. versic. quarto etiam, Imol.consi.cxxxiiij.in causa præmissa,Rapha.Fulg.consi.ij.emphyteuta, col.2.Panormit. in d.cap.insuper.& in c.licet Hely.col.3.versic. item si proxeneta,extrà de simoni.Alexand.qui alios multos affert,consi.xiij.ex his quæ in themate,col.v.versi.item per dictam,li.1.& consi. cxxviij.ponderatis,col.1.lib.2.& consi.cl.in causa & lite,col.2.versic.tertia ratione,li.5.& cõsi. ccxiij.ponderatis,col.6.versi.item Ioan.lib.6.& consi.cxxvij.viso processu,ad fi.libr.6.Barba. consi.liiij.illud.col.4.versi.præmitto etiam,libr.2.Guid.Pap.& Stephan.Bertrand.vbi suprà, & iterum ipse Bertrandus consi.ccxxv.dixeram,libr.3.vbi doctè & scienter declarat ( vt id obiter dicam) quomodo proxeneta hìc accipiendus sit. Quæ omnia id quod diximus,satis probant, venditorem scilicet non suo arbitratu delegisse emptorem , qui ab emptione inuito vtroque remouetur.

27 *Rem minoris vendi ob retractum.*

¶Præterea,& in hoc quoque nostra consuetudo venditori incommodat , quòd res ipsius minoris venditur,ob id quod retrahi possit à consanguineo. Nam si eum res venditur cum pacto reuenditionis,ob id minoris æstimatur & distrahitur,quòd retrahi potest à vẽditore, ex sententia Panormit.in c.ad nostram , col.2.& ibi quoque Barba.extrà de empt.& vendit. cum aliis multis concor.à me congestis infrà tit.procedente,in rub.num.18.quartum quòd in ea:quantò magis hîc illud obtinet,cùm non vni tantùm id ius competit,id est venditori, qui sæpissimè non satis pecuniarum habet ad retrahendum, (vix enim quis ad suarum rerum venditionem procedit, nisi pecuniarum inops) sed id ius omnibus ipsius venditoris familiæ,& generis competit : ex quibus semper aliquis est qui cupiat , & possit retrahere. Est enim familia tanquam ciuitas quæpiam,vt autoritate Aristot.dicit Bald.noster consi.50. in primis videndum est , col.2.lib.4. Ex quo facile conuincitur,hunc retractum municipalem onerosiorem esse, quàm illum conuentionalem. Quò autem plus est oneris in re vendita,eò minoris æstimatur & venditur. Ange.in l.pretia rerum , post princip.& ibi quoque Alexand.col.1.ff.ad legem Falcid.Ang.Aretin.in §.si quis agens,colum.iiij.versi.addas etiam, Instit.de action.& est optimus text.quem ipsi allegant,in l.eum qui,§.vlt.ibi,qui leuioribus emat conditionibus,ff.de in diem addict.

*Familia, tanquam ciuitas.*

28 *Vendere vili pretio an quis cogatur, & an emere iniusto.*

¶Et ex hoc sequitur & aliud admodum graue,vt scilicet cogamur quodammodo vendere rem nostram viliori pretio. Vix enim è milibus vnus rem suam , præsertim immobilem vendit , nisi necessitate quadã adactus. Vendere autem non potest æquo iustoque pretio,& quod habiturus esset,citra id onus retractus,cùm ob id ipsum minoris æstimetur , vt dictũ est.Ex quo fit,quod diximus,vt scilicet minore quàm iusto pretio ei vẽdere necesse sit,quod leges nostræ non admittunt:etiam si quis cogatur vendere,præterquàm in casu necessitatis publicæ,vt per Bar.in l.1.§.cura,per eum tex.ff.de offic.præfc.vrb.& in l.annonam,etiam per illũ tex.ff.de extraord.cri.cum concor.adductis ab Alex.consi.cxc.maturè,col.1.versi.& ideò, lib.2.& est quoque optimus tex.quem illi non allegant,in l.si quis sepulchrũ,in prin.versic. Præses,ff.de relig.& sump.fun.& in l.vlt.in prin.ff.ad leg.Iul.de anno.& ibi concor. in glos. Ex quo etiam fit,vt si testator damnauerit hæredem aliquid vendere, iusto pretio vendere damnatus hæres censeatur.l.si fideiussor,§.1.& ibi Bart.& alij.ff.de leg.1.& glos.in l.si hæres, in verbo ex testamento.ff.de act.empt.Sicuti è diuerso si damnauerit hæredem emere,etiam censetur damnatus iusto pretio emere.l.alienus,ff.ad leg.Falcid.quam in hoc dicit not.Fab. à mont.S.Seb.in tract.empt.& vend.in 5.q.princ.col.8.versi.circa quintum.

29 *Exceptio legis dudũ,quomodo intelligenda.*

¶Cæterùm , quod illi intelligunt illam exceptionem,nisi lex specialiter quasdam personas hoc facere prohibuerit,de nostra consuetudine retractus , mihi admodum ineptum atque ridiculum videtur. Quis enim vnquàm fando audiuit,legem quampiam aliquid tanquam iniuriosum tollere ac reprobare,nisi alia lege aut consuetudine id introductũ fuerit?Ideò gloss.Iaco.But.Cyn.& alij præter Bald.ibi aliter ea verba intelligunt,nempe de quibusdam aliis legibus,quas ipsi citant. Nec etiam ea verba,quasdam personas,ad nostram consuetudinem referri possunt , quæ non certas aliquas personas tantùm compræhendit,sed omnes in vniuersum. Ex ea enim nulli licet extraneo vendere,quin vendentis cõsanguineo liceat ab eo retrahere. Sciendum est autem,illam huius l.exceptionem non fuisse Imperatorum, qui eam l.ediderunt, (quippe in Codice Theodosiano non inseritur ) sed fuisse additam verisimile est ab iis,quibus Iustinianus, sui Codicis conficiendi curam demandauit , cùm viderent aliis quibusdam specialibus legibus id certis personis esse prohibitum , ne scilicet quis putaret illis legibus per eam l.esse derogatum.Porrò similis exceptio , & iisdem propè verbis,ponitur in l.1.ff.quod iussu,dũ scribitur,Nisi certa lex aliud prohibeat.vbi vt Accur. ipse eam quoque exceptionem intelligit de alia quapiam lege , & non de consuetudine. Et hæc quidem quantum ad d.l.dudum,pertinent.

30 ¶Nam sunt & alij text.qui videntur probare hanc cõsuetudinẽ esse contra ius cõmune,vi-

delicet

delicet d.l.j.C.commu.diui.cuius hæc verba sunt:Frater tuus, si solam portionem, prædij ad se pertinentem distraxit,vẽditionem reuocari non oportet.& l.portionem,C.de comm. rer.alien.cuius etiam verba subiecimus.Portionẽ quidem tuam militantis,frater tuus alienare non potuit.Eius autem partem pretio soluto tibi restitui postulare,nec militari grauitati cõuenit. Vides enim in vtroque loco fratrem(qua necessitudine nulla post parentes & filios maior est aut coniunctior) eundemque socium in eadem re (est enim vtrobique vtrinque vinculum) & præterea in posteriore loco militem, cui aliàs contra iuris regulas priuilegia multa concessa sunt,non admittendum ad retrahendam portionem fratris,ab eo alteri venditam,restituto pretio, sed eius rei quam à Principe postulabat, quodam veluti conuicio repulsam passum fuisse:quòd scilicet id postulare non conueniret grauitati militari. Quæ verba in hoc expendit Bal.ibi,vt militibus non liceat illicita postulare.

*Leges, quæ retractum esse cõtraius prohibere uidetur.*

31 ¶Quibus legibus difficile est respondere,nisi dicas illud certe non esse de iure cõmuni, vt propinquus possit rem venditam restituto pretio redimere, cùm nulla lege concedatur. Ideoque illi fratres id temerè postulabant. Sed non tamen illis legibus prohibetur fieri aut statui,quemadmodum factum esset,si ita cautum fuisset: Prohibemus ne de cætero possit propinquus rem à propinquo venditam oblato pretio retrahere, aut aliis similibus verbis. Multum enim interest,vtrùm lex loquatur prohibitiuè,vt in illis verbis,quæ postremo loco adscripsimus,an verò non permissiuè,sicut in d.ll.In primo enim lex resistit:ideò quod contra factum est, dicitur esse contra legem. In secundo tantùm lex non assistit: & quod contrà factum est,id non contra legem,sed præter legem factũ dicitur:vt colligitur ex glo. in l.non dubium,in verbo,pro infectis,in iij.oppo.& ibi doct.C.de legib.& Albe.in l.generaliter,nu.4.ff.de verb.oblig.& in l.pacta,quæ contrà,C.de pact.& Ioan.Fab. in §.alteri,col. ij.versi.item oppo.Inst.de inut.stip.Bar.in l.cùm lex,col.vlt.& ibi quoque Ang.ff.de fideius. & in l.j.colum. iij.ff.de noua.Ant.in repet.c.cùm contingat,ad fi.& ibi Imo.in viij.membro, extrà de iureiur.Corne.consi.cciij.viso dicto puncto,col.iij.versi.& licet ibi dicat,lib.3. cum simil.At multis placuit,simpliciter id tantùm præter legem factum aut constitutũ esse,cùm aliquid statuitur, quod nondum constitutum erat.Contra autem legem dici,cùm aliquid statuitur contra id,quod ante statutum erat.Arch.in §.item illud,in verb.cõtra Dei. xxviij. q.j.& in c.si cui.in princ.& ibi quoque Io.And.de elect.lib.6.& Alex.consi.ccvij. ponderatis verbis,col.6.versi.non obstat quintò,lib 6.

*Quid contra uel præter legem factum esse dicatur.*

32 ¶Nec tamen omiserim,in Codice Gregoriano sub titu.de pater.potesta. esse legem in hæc verba: Si in potestate patris fuisti, cùm hæreditas Bassæ tibi obuenit,eamque iussu patris creuisti,iure potestatis ei eam quæsisti.Ideò quod ab eo iure alienatũ est,nulla ratione oblato pretio tibi restitui desideras. Ibi enim erat filius, quo nullus omnino coniunctior est: eiúsque gratia res ipsa patri quæsita fuerat:quod habet aliquid fauoris & momenti, vt ipse filius debeat ac possit facilius rem ad se retrahere.argum.eorum, quæ not.glos.Bart. & alij, in l.si ita stipulatio facta fuerit,ff.de verb.obligat.cum multis simil.à me adductis in nostris Legibus connubialibus in gloss.uj.in ij.quæst.prin.ad fin. & latius in repet.l.si vnquam, in verbo,donatione largitus,num.156.intellige tertiò,ad fin.& multis sequentib.Et tamen non admittebatur filius ad retrahendam eam rem, restituto pretio. At verum est, eam l.abrogatam fuisse in eo,quòd id totum patri acquirebatur,& ei licebat alienare:vt patet ex l.j. & ij.C.de bo.mater.& l.cùm oportet,C.de bo.quæ lib. Sed id tantùm volui afferre, vt ostendam ex antiquis quoque legibus non fuisse ius etiam filio retrahendi venditionem factam à patre, de re quoque quæ per ipsum filium patri quæsita fuerat, restituto pretio. tantùm abest hæc consuetudo à priscis Romanorum legibus.

*Lex ex Codice Gregoriano contra retractum.*

33 ¶Quid referam multa,quę aduersus hanc nostram consuetudinem adducit Matthę.Afflic. in tractatu protomixeos, in principio, cùm eã mihi admodum frigida,& aliena visa sint, & ea quidem ipsa idem Matthæ. amplissimè confutauerit, vt illic omnibus videre promptum est. Sed interim tamen silentio prætereunda non est glos.à nemine quem viderim, si non me fallit memoria, in hoc allegata.in c.mala,viij.distinct.quæ asserit hanc cõsuetudinem esse irrationabilem, dum scribit, quòd consuetudo minùs rationabilis inducit ius.id quod probat ex d.c.constitutus,de in integ.resti.quod huius vnius consuetudinis mentionem facit. Cui glo.fortè quis non immeritò accederet,iis scilicet rationibus,quas nuper diximus,quòd venditor non habet arbitriũ,cui vult vendendi,& suam venditionem statam, firmam,ratam,irretractabilem faciendi:ex eoque grauatur,quòd rem suam minoris vendit: & emptor cogitur inuitus alteri reuendere.Nisi hæc ita tollas,quòd cõsuetudo nostra non est sine ratione,sed eam habet non contemnendã,vt scilicet res redeat in eam familiã à qua exierat,vt posteà dicemus in §.xxvj.huius tit.quam rationẽ Moses ipse cõsiderauit,vt patet ex iis quæ diximus suprà,nu.7.id autem ius nec eam leges nostræ cõtempserunt, vt videre licet ex l.cùm pater,§.libertis,& l.peto,§.frater,ff.de lega.3.& not.per glos.& Doct.in l.filiusfamiliâs.§.Diui,ff.de lega.3.& dicemus sæpe posteà,maximè autem num.39.sed & Iason: & iterum nume.50.nec illud quoque. Ob eamque ipsam causam alia quædam specialia à legibus statuta sunt,sicuti mox ostendemus,vt non abs re dixerit glossa,in c.j.§.sed etiam res,

*Retractus cõsuetudo nonnullis uisa irrationabilis.*

tit.per

titu.per quos fi.inuestitu. leges esse fauorabiles volētibus emere prædia maiorum suorum.

34 ¶Nam primo loco habemus textum,quem ea glo.citat,in l.si emptionē,ff.de mino.vbi minor restituitur aduersus adiectionem ab alio factam in ea re,quæ maiorum eius fuisset,aliter non restituēdus.Quo in loco Accursius,nota,inquit,interesse mirabile.Bal.autē ibi dicit,quòd propter huiusmodi interesse(sic enim post eos loquendū est,cùm & Paulus quoque Iurisconsultus elegantissimus sic locutus sit in l.debitor.in prin.ff.de leg.ij. vt interim omittā Caium & ipsum eloquētissimū in l.quod sæpe,in fi.ff.de cōtrah.empt.quādo Alciatus id verbum interesse illic fuisse à librariis additum contendit,aut verius conijcit:de quo tamen videre poteris apud Ioannem Corasium Miscel.li.j.c.xx)Notat igitur Bal.quòd ob illud interesse fingitur minor enormiter lędi:aliàs enim(ait)non restitueretur.l.scio.ff.de in integ.resti.& eum sequitur Alex.consi.lxvij.videtur stātibus,col.j.lib.v.& Pantal.qui & illū text.ad hoc dicit not.in repe.l.ij.nu.72.versi.quartò habemus.C.de rescin.vendi. & Philip. Dec.consi.403.versi.quamuis,col.vj.primò quia domus.Illum autē tex.& gl.annotat Albe. in l.vlt.§.in computatione,col.ij.C.de iure delib.Ang.consi.ccxliij.multi consortes, & enim text.dicit sing.Barb.in repet.c.Raynaldus, col.cxlij.extrà de test.& consi.xiij.clementissimi Dei patris,col.ij.lib.j.ad id quod diximus, minorē enormiter læsum censeri ex alienatione domus, quæ fuit maiorū ipsius.Sed & ipsum dicit sing.Iason in l.1.col.vj.ff.de verb.obli.& D.Ioan.Igne.in rep.d.l.dudum,col.viij.& Anto.Burg.in c.j.col.v.versi.quintò addo casum, extr.de empt.& vend.vbi & illum dicit esse perpetuo menti tenendum.& D.Bene.qui & illum dicit sing.in reper.c.Raynutius,in verbo,in eodem testamento relinquens,l.j.nu.33. de test.Ludouic.Gosad.consi.xliiij.non est dubium,col.ij.num.7.vbi illum dicit not.

*Minor hic restituitur quòd rei maiorum fuerit, aliàs non restituendus. Interesse nomen.*

35 ¶Sed & illius tex.autoritate dicit glo.in l.j.§.& Reipublicæ,ad fi.ff.sol.mat.& rursus in l.& si æquo,ff.de leg.j.quòd nostra admodum interest,rem quæ maiorum fuit, emere.Idemque si testator iusserit nobis eam rem vendi iusto pretio:valet legatum,tanquam non inutile per tex.ibi,quem ita glo.posterior intelligit.Et hinc occasione sumpta,Iason ibi dicit,illum tex. in d.l.si in emptionem,no.vti etiam facit in l.j.col. xiij.versicu.secunda differentia, ff.de leg. j.vbi plus dicit per eundem, interesse pupilli etiam redimere fundum , qui fuit maiorum, pluris quàm valeat. Quin & per eum dicit alia glo.in l.nam quod,§.j.in verbo , pupillum. ff.ad S.C.Treb.quòd in casu illius §.restituitur,si res fuerit maiorum ipsius,quamuis aliàs non restitueretur,vt ibi scribitur. Sed & alia gl.vlt.in l.in lege Falcidia hoc esse,ad fi.ff.ad legem Falcid.dicit per illum text.rem à nobis pluris æstimari, quòd ea maiorum fuerit.

*Nostra interest,rem maiorum comparare.*

36 ¶Et vt glos.relinquamus,per illum tex.quoque pet.Anch.consi.clxxj.casus talis est,quidam dominus col.uj.versi.item quia dicta bona,respondit in casu illius consi.in his quæ fuerant maiorum nostrorū,nos esse cæteris singulari quadā in eas affectione præferēdos.Pan.autem Cast.consi.ccclxxxviij.plus quatuor modis,circa mediū lib.j.autoritate item illius text.scribit,quòd inscribitur interesse affectionis respectu rei. Et idem in l.qui post,C.de leg.vnum quoque ex illo text.dicit memorabile.Nam testator pignorando rem legatā,non intelligitur legatum reuocare,vt alienādo reuocare censetur,d.l.qui post.nisi testator ipse tanti pignorasset quanti valeret,aut etiā pluris:vt voluerunt Cyn.Fulg.ipse Pau.& alij recentiores ibi & Bart.in l.rem legatam,in fin.ff.de adimen.legat.ea scilicet ratione, quòd hoc casu non est magis verisimile,quòd velit aut speret redimere eam rem tanti pignoratam quàm si ipsam penitus alienasset,per l.qui habebat.& ibi gloss.Nicol.Neapol.& Bar.ff.de legat.iij.& l.legata,§.j.& ibi quoque gloss.& Bar.ff.de supel.lega.Alber.Bald.Rom. Alexan.& recentiores in l.sciendum.§.possessor.ff.qui satisd.cog.vbi ex hoc dicunt,fundum ita pignoratum censeri esse proprium creditoribus,& eum releuare ab onere satisfdandi , ac si illum emisset.Iacob. Rapha.Imol.Alex.Franc.Aret.& recentiores in l.j.§.qui seruum,ff.de acqui.posses. Et facit, quod scribit Bar.in l.in quorum,ff.de pigno.Bald.post Guil.Cum.in l.manumissiones,& ibi quoque Ias.ff.de iust.& iur.& idem Bald.in l.voluntas,col.vlt.versi quæro nunquid ille,C. de fideicom.& in l.vlt.C.de reb.alien.& in l.j.circa medium,C.de thesaur.lib.x.& in cap.j.§. aut si libellario,col.ij.vers.& nota quòd videtur.& rursum in verbo,vt transactum permittat,tit.quib.mod.feud.amit.& in c.j.in princip.col.ij. versicu. quæro quid è contrario , & ibi quoque Mart.Laud.col.ij.versi.ad fin.gloss.& Iac.Aluar.col.quoque ij.versi.limitat.titul.de prohib.feud.alie.per Fed.& idem Bal.consi.ccxviij.præsupposito statuto,in j.art.li.j.vbi dicit not.d.l.habebat, ad id quòd huiusmodi pignorationi proximum est rem habere pro derelicta.Pau.Cast.in l.ij.C.de reb.alie.non alie.Alex.qui d.l.qui habebat, dicit ad hoc not.cōsi. clxix.inspecto,in fi.lib.vj.& Barb.in rub.de reb.eccle.non alien.col.xij.nume.71.& seqent.& Stephan.Bert.consi.omnium primo,viso processu,col.v.nu.45.& seq.li.j.cum iis quæ dicemus infra eod.tit.gloss.xiiij.in verbo, *On equipolent à vente*,num.pen.quid verò de re.Si quis igitur ( vt ad dictum Pauli Castren.in d.l.qui post , redeamus) pignorauerit rem quæ fuit maiorum, etiam tanti,quanti valet,aut pluris:tamen quia non est verisimile, eum rem illam derelicturum,& non redempturum,per d.l. si in emptionem , & ita cessat dicta ratio: certè per huiusmodi pignorationem non censebitur legatum reuocatum. Et eum sequuntur Alexand.Cornel.& Ias.in d.l.qui post.ille in fi.alter post princ.hic col.ij.& Ioan.Lup.in repet

*Legatū reuocatur,si res tanti pignoratur,quanti ualet.*

*Nisi ea res fuerit maiorum.*

repet.rub.de dona.inter vir.& vxor.charta xliij.vbi id dicit not.& Franc.Rip.in l. filiusfamilias,§.Diui.col.j.versi.secundò vestitur,ff.de leg.j.& in l.j.col.iij.num.12.de pigno.Sed id fortè non procederet,si res extraneo legata fuerit,cessante scilicet iam ea affectione.

*Affectio non modica ad res maiorum.*

37 ¶Huic simile est aliud dictum non minus notandũ Cæpolæ in tractatu de simulatione contractunm,in xv.præsumptione,quòd si quis vendat fundum,qui fuit maiorum ipsius, cùm alios multos haberet,cum pacto de reuendẽdo: id quidem quod fuit maiorum,auget suspicionem simulationis:& quòd sit potius contractus pignoris,quàm venditionis, quia verisimilius eam venditor retrahet propter affectionem,per d.l.si in emptionem.& si hunc animũ non habuisset,potius alias res,quas habebat,vendidisset.arg.l.lex quę tutores,C.de admi.tut. de qua posteà dicemus,& l.magis puto,§.ne passim,ff.de reb.cor.& per alia iura,quæ ibi allegat.Sed & idem Cæpol.in eo ipso opere,in ij.præsumptione,col.v.in paruis,dicit,quòd sæpe ducimur ad pluris minorísve emendum & vendendũ ea quæ fuerunt maiorum: per eadem propè iura. Idq́ue dicit esse vice alicuius necessitatis,siue coactionis, ob quã emptio & venditio non caret scrupulo aut suspicione læsionis,siue deceptionis respectu læsionis.

*Mandatum repudiandi non trahitur ad res maiorum.*

38 ¶Et vt ad alios Docto.pergamus,per tex.in d.l.si non emptionem,Barb.consi.xviij. præclarè scriptum est,col.ij.lib.2.respondit,procuratorem etiam habentem mandatũ repudiandi, non posse repudiare res,quæ fuerunt maiorum ipsius mandantis: quia non præsumitur id in generali mandato intellexisse.Et Soc consi.ccl.in causa Bononiensi,col.ij.vers.præterea posito. lib.2.ex illo item text. dicit quòd solet prohiberi alienatio immobilium propter consanguineos.Et Guid.Pap.consi.xcvij.casus sub nominibus,in vlt.dubio,eiusdem tex.autoritate suffultus tradit,quòd si testator portionem bonorum reliquerit ordinibus mendicantium, eaq́; postea vendantur ad commodum ipsorum ordinum,filij testatoris de æqnitate debent præferri aliis extraneis emere volentibus·si tamen tantum offerant,quantum ab aliis reperitur.

*Causa prohibitionis alienationis, quòd res sit maiorum, iusta est. Satis est rem maiorum esse cùm prohibetur alienari,licet non exprimatur.*

39 ¶Sed & Iason in d.l.filiusfamilias,§.Diui,col.xxxix.in ij.no.in vtraque lect.ff.de leg.j.ex eod. tex.sæpius citato,scribit,quòd cùm nuda prohibitio testatoris de non alienando,quę scilicet est sine causa rationibili,nõ valeat,per tex. ibi certè hæc est rationabilis causa si id prohibuerit,quoniam res est maiorum ipsius,& sequitur Ioan.Crot.ibi col.iij.etiam in ij.not.& Ferd. Loaz.col.xxvij.versic.ex istis potest attentari. Et ante eos,licet non allegent, Cyn.in l.ea lege,col.iiij.versic.& vt hæc omnia,C.de cond.ob caus.& Paul.Castr.in eo ipso §.Diui,col.j.& in l.quoties ab omnibus,C.de fideicom.& in l.Titio centum,in prin. circa med.ff.de condit. & demonst.Super quo vide,quæ dicam infrà num.40.nec illud quoque. Quin sunt,qui dicunt,satis esse,vt res prohibita alienari,sit maiorum,etiamsi id nõ exprimatur,vt valeat prohibitio.arg.eius quod voluit gl.in d.l.quoties ab omnibus.Ita enim voluere Bal.Raph.Fulg. Paul.Cast.Corn.& Ias.ibi.Alex.Ias.Ferdi.Loaz.qui super hoc distingunt in d.§.Dini,ille statim post princ.Ias.in d.ij.not.in vtraque lectu.postremus,col.xxvj.versicu.sextò & vltimò,& mnltis seq.& ibi quoque Crot.vbi suprà,& Philip.Deci.consil.xxiij. cuius titu.incipit, an & quando ex præscriptione,col.iij.versic.& conclusio prædicta:vbi ex hoc dicit expressim, induci fideicommissum ex prohibitione alienationis huiusmodi rerum. Et facit,quod scribit Bald.in l.ij.ante fin.C.de vsucap.pro empt.& in l.ij.ad fin.C.qui non poss.ad lib.peruen.& in l.contra voluntatem.C.de testam.manum.

*Stipulari possumus castrũ, quod maiorum est,vendi alteri nostræ familiæ. Pecuniariter, Latinum.*

40 ¶Denique ex illa l.si in emptionem,ipse Ias.consi.xlj.in duabus,col.iij.versi.tertiò principaliter,lib.3.illud respondit,quod cùm alteri stipulari nemo possit,nisi intersit stipulantis,l.stipulatio ista,§.alteri,& §.si stipuler,ff.de verb.oblig.ideo si quis stipuletur castrum,quod est maiornm suorum,vendi alteri suæ familiæ,valet huiusmodi stipulatio,cùm stipulantis intersit, vt illud castrum maneat in sua ipsius familia, ex qua exiit. Respondetq́; ad id quod posset dici in contrarium,scilicet necesse esse, vt intersit nostra pecuniariter, ( vt ipse, & nostri loquuntur non malè,post Caium Iurisconsul.eloquentissimum in l.si lib.ff.ad exhi. & Vlpia. in l.si ambo,§.j.ff.de compen.& in l.vlt.ff.de priua.delict.) vt alteri stipulari possimus:nec satis esse,vt intersit ratione affectionis,vel consanguinitatis, ex sententia gloss.Bart.& aliorum in l.fideiussores,ff.de pact.vti apud illum videre poteris.

*Cognatus creditor præfertur in venditione bonorũ debitoris. Finita emphyteusi, an præferantur cognati.*

41 ¶Huc item pertinet alius tex.in l.j.ff.de priu.cred.vbi cùm debitoris bona væneunt, & creditores æquale pretium offerunt,præfertur creditor cognatus aliis extraneis. Et ita illum text. intelligunt Iacob.Aret.& Bar.ibi Cyn.& Bal.in l.Imperator,ff.de pact.& eum sin.dicunt Dy. & Albe.ibi & idem Alber.in rub.eiusdem tit.post prin.vbi idem tex.est sing.Ex eoq́; no.Bart. super eodem in fin.quòd quando res reddi debet in causam emphyt.quia est finita emphyteusis vsque ad tertiam generationem,& veniunt extranei,qui rem sibi dari postulant, præferuntur cognati in quarto gradn. Et si domini id non faciunt, potest ab eis ad superiorem appellari. De quo per eundem in l.si mihi & Titio,col.vlt.& ibi latè Alex.col.pen.& Franc. Aret.col.iiij.versic.consequenter quærit,ff.de verb.obli.& eundem Bart.in l.j.§.permittitur.& ibi Ange.ff.de aqua quoti.& æstiua.vbi etiam est tex.quod facilius hæredes aliquid impetrãt etiam id quod ad eos non transit,quàm extranei. Quem tex.vnicum dicit Bald.in c.quæ in Ecclesiarum,col.iij.in princ.extrà de constit. Sed redeundo ad illud dictum Bart.vt scilicet debeant præferri cognati extraneis,idem voluit Bal.in c.in præsentia,col.iij.in fin.cum prin.

ſequen.verſic.cùm autem finita.extrà de prob.vbi id dicit ſing.& in c.1.poſt med.& ibi Matt. Laud.& Card.Alex.titu.quemadmodum feud.ad fil.pert. vbi etiam dicunt, quòd filia debet præferri cognatis. Et idem Bald. in c.1.in fin.tit.qual.feud.ali.pot.& in rub.extrà de appellat. col.ij.verſicu.ſed an feudatarius.vbi licèt hoc caſu neget poſſe appellari, fatetur tamen poſſe officio iudicis prouideri.& conſi.ccclv.præmittendum eſt,col.ij.verſic. item ſi rationes,lib.1. vbi in id dicit text.aureum in d.§.permittitur.Et Ang.conſi.clxxxiiij.ex forma,col.vlt.Anto. in cap.1.col.v.extrà de loc.Pet.Anchar.conſil.cxxxiiij.plenè & ſubtiliter,verſi.quo ad ſecundum,& conſi.clxxj.caſus talis eſt,quidam dominus,col.v.& conſi.clxxiij.dom.Laza.col.vlti. Imol.in cap.2.col.iij.verſi.ſi autem quærimus,extrà de ſeud. & idem Imol.conſil.xxvij.viſo quodam inſtrumento,col.j.in fin.& conſil.xxxviij. in caſu præmiſſo ponderandum eſt,col. ij.verſic.ſed de æquitate.& conſi.lxviij.in caſu præmiſſo videretur.col.ij.verſi.pro hoc etiam Cardin.Flor.in c.pen.extrà de poſtul.Prælat.Panor.in c.bonæ,le ij.col.antepen.verſi.& in fi. gloſ.& ibi quoque Petr.Anchar.& Card.Flor.& latè Corſet.in addit. ipſius Panor.eod.titu. Pau.Caſt.conſi.xxxij.proprietarius,lib.1.& conſi.clix.punctus iſtius quæſtionis,col.vlt.lib.2. & conſil.cccc xvij.ſuper primo quæſito,eodem lib.2.Raph.Fulg.conſi.iiij.ad id de quo quæritur,col.ij.& conſi.ccxviij.Petrus quondam,col.ij.& conſi.ccxx. nobiles de Fortiate,col.vlt. Raph.Co.conſi.clxvj.viſa copia,paulò ante fin.Rom.in l.ij.in princ.ff.ſolu.matr.& in l.Prætor,§.vlti.ff.de oper.nou.nunt.& in repet.rubr.ff.de arbit.col.xv.verſic.xj.quia emphyteuſis, & conſi.xxij.propoſitæ,in vlti.dub. vbi id multis ſimil.confirmat Mart.Laud. in c.1.in fin.& ibi quoque Card.Alex.etiam in fin.tit.qual.olim pot.feud.alien.Ioan.Ana.conſi.lxxxiiij. videndum eſt de virtute,col.ij.verſi.tertiò negari.Alex.conſi.lxxx. viſo & opportunè animaduerſo,in ij.dubio,lib.1.vbi loquitur in ſeudo Eccle.& conſi.xciij.viſis & ponderatis, in fi.lib. 2.quod & duplicatur conſi.xxij.lib.6. & idem Alex.conſil.x.ponderatis,col.vlt.lib.3.& conſi. lxxxiij.in cauſa,col.ij.verſi.nec dicatur,lib.7.& conſi.clxj.viſis narratis, col.j.eod.lib.7.Nico. Mil.in ſuo repert.in verbo,emphyteuſi finita.Barb.conſi.xxij.ſcripſit Propheta, col.pe.verſi. & ex iſtis,lib.1.Fran.Curt.Senior,latiſsimè conſi.xlviij.ſuper controuerſia,per totũ,& conſi. l.memoriæ,col.viij.verſic.ſecundo memoria.Alter Fran.Curt. Iunior,in tract.feud.in ij.parte,chart.eiuſdem vj.in xv.q.princ.Socin.conſi.xcix.in cauſa eximij,col.pen.lib.1. Iaſon in l.ij. col.vj.verſ.ex hac deciſione.C.de iure emph.& in l.iij.col.iiij.in iij.not.eo.tit.& conſi.ccxxvij. pro enucleanda,col.vj.verſicu.iiij.pro eadem parte,lib.2.& conſil.xxiiij.in cauſa ſeudali, col. pen.verſi.poſtremò non obſtat,lib.3,Philip.Dec.conſi.liij.placet mihi,col.ij.verſi. & iſtam rationem,& conſi.lxxviij.licet in caſu,per totũ,& latiſsimè conſi.cxxxj. reuocatur in dubium, etiam per totum,& conſil.cccxxviij.in caſu propoſito,colum.j.verſi.quibus tamen obſtat,& conſi.ſeq.pro defenſione,col.vlt.Caro.Ruin.conſi.v.videtur,col.vlt.num.8.lib.1.& conſi.xlv. habita,col.iij.nu.8.eod.lib.1.& conſi.clj.quia præponitur,col.v.nu.16.& ſeq.eod.lib.1.& conſil. clxj.præmittendum,col.pen.num.35.& ſeq.eod.lib.1.& conſi.xlvij. circa dubia,col.vlt.num.6. lib,3.Matth.Afflict.(in d.)§.etſi clientulus,col.ij.verſi.item ſi concedatur,tit.de alien.feud.) in deciſ.Neap.deci.ccxxviij.dicit conſuetudo.col.j.& in conſtit.Siciliæ incip.vt de ſucceſs.col. xvj.verſicu.xvij.not.& in conſtit.incip.conſtitutionem diuæ memoriæ, col.xiij.in xij.quæſt. Hippo.Marſi.ſing.cccc xix.licèt in re ſua.Ni.Euer.in locis legalibus , in loco à feudo ad emphyteuſim,col.ij.verſic.iiij.iſtud facit Ludo.Goza.conſi.lxxj.in cauſa domini, col.j.& conſil. lxxxvj.videtur,col.iiij.num.23. & omnium, & nouiſsimè,ita optimè,Franc.Rip.in d.l.j.ff.de priuil.cred.& in tract.de peſte,char.xlviij.num.234.

42 ¶Et hæc quidem eſt communis opin.vt multi ex illis affirmant,quanquàm Imo.ſubdubius tamen contrariũ videtur voluiſſe, ſibi ita contrarius in d.l.ſi mihi & Titio,ad fin.ff.de verb. oblig.& in d.c.pen.de poſtul.Prælat. vbi tamen dicit opi.Bart.eſſe rationi & æquitati conſonam.Et Fulg.ſecum quoque pugnans,conſi.ccxxij.nobiles quidam.col.vlt.& Rom.ſibi item contrarius,ſed ſuæ parti magis (vt opinor) quàm iuri obſecundans,conſi.lxx.viſis themate, col.ij.verſi.tertiò iſtam ſententiam, & Barba.ſibi quoque contrarius,in d.c.1.col.pen.extrà de loca.vbi hanc dicit in Iure veriorem eſſe,licet altera ſit æquior & communior. & rurſum in d.c.2.col.ij.verſi.& pondera iſtum.extrà de ſeud.Matth.Afflict.ſibi quoque aduerſarius, deci. Neapo.cccxcij.Rex Ferdinandus,num.20.Scioq; nonnullos ex iis,quos ſuprà citauimus,ita tenere,vt in hoc caſu non ſit locus appellationi,vt Bart.autumat , ſed alteri remedio, quod iam diximus ex Bald. Alios illud tantùm habere locum in iis, qui primo gradu vltimum emphyteutam attingant. Alios rurſus in iis tantùm , qui ſunt hæredes illius vltimi, non in aliis.Alios item in deſcendentibus tantùm.Alios quoque tum demum,ſi dominus velit aliis extraneis concedere,non etiam,ſi ſibi retinere velit. De quo vltra prædictos vide latè Caro. Ruin.conſi.clij.præſupponitur,per to.lib.1.Alios,ſi nondum dominus aliis conceſſerit,& ſic re integra. Alios,ſi finita ſit emphyteuſis per generationem,vt in principio diximus.ſecus ſi culpa emphyteutæ. Alios in emphyteuſi,vel feudo priuati,non etiam Eccleſiæ. Alios aliter, vt apud illos , præſertim recentiores, videre licet. Nam nobis hîc ſatis eſt id vnum dixiſſe, quod ad rem noſtram attinet,& eius quod relictum eſt, Lectores admonuiſſe , locaq; deſignaſſe,ex quibus ipſi,quod in ſuam rem eſſe videbitur,poſsint depromere.

¶Verùm

43 ¶Verùm antequam ad alia transeamus, non prætermittendum ducimus, quod autoritate illius tex.in d.l.j.ff.de priuil.cred.respondit idem Barto.in hac specie facti interrogatus. consi.xix. cuius initium est.viso testamento Andrentij,ad fin.duobus in locis,quòd si testator iusserit rem suam quampiam vendi ab hæredibus,pretiumq; ex ea venditione redactum restitui fratribus istius testatoris, debent ipsi fratres præferri in ea venditione alijs extraneis : si modò æquale pretium offerant. Ideoq; iudicem petentibus fratribus posse præcipere hæredibus, ne insciis fratribus ipsis procedant ad venditionem,eosq; cæteris ad eam venditionem præferant,iuxta l.Diuus,ff.de petit.hæred.& alia iura ibi allegata.

*Fratres testatoris præferuntur in emptione rei, iussu eius vendita.*

44 ¶Concinit & huic nostræ consuetudini tex.in d.l.Imperator,ff.de pact. vbi ex ij.lectu.gloss. quam approbant Bart.Ang.Saly.Fulg.Paul.Cast.& Ias.ibi;si sit omnium rerum paritas, scilicet.debiti,dignitatis,& numeri personarum , præferuntur suffragia consanguineorum extraneis,cùm quæritur de remittenda quota parte hæredi. Et in hāc rem dicit sing.illum tex. Fran.Aret.in l.pro hærede,§.si sepulchri,col.v.ff.de acqui.hære.& valde not.Alex.in l.maiorem,ff.eod.tit.vbi id declarat. Etiam si huic lect.reclamant Iac.But.Guli.Cu.Rayn.& Alber. in d.l.Imperator.& idem Guli.& Bal.in l.& suum,§.vlt.quem legunt cum d.l.maiorem,quæ confestim sequitur eod.titu. Illius autem text.autoritate subnixus Bal.ibi post Cyn.tradit, quòd si inter executores testamenti nō conueniat de modo distribuendorum bonorum testatoris,nec aliter possint concordari,debet præferri eorum executorum sententia, qui sunt consanguinei testatoris,si qui sunt. Quod sequitur & dicit sing.Ro.sing.cccccxxxv.executores testamenti.& sequitur item Ioan.Lup.à Palar.Rub.in repet.c.per nostras,§.xliij.colum. eiusdem iij.versic.quod autem,extrà de donat.inter vir.& vxor. Ex ea quoque l.secundùm aliam lect.tradit idem Bald.ibi,quòd si testator reliquit duos executores ad distribuenda sua bona inter pauperes,& vnus eorum vult eligere pauperes coniunctos testatoris, alter extraneos:ille est huic præferendus. Sed & Angel.in ea ipsa l.scribit , quòd si hæreditas quæpiam diuiditur inter extraneos & consanguineos , debet dari electio consanguineis in his rebus, quas conuenientius est remanere in familia,quàm ad extraneos transire : puta in domibus, quæ ab antiquo sunt illius familiæ. Quod dictum pro not.sequitur Franc.Aret.consi.clvij. visis,col.ij.& id quoque per eundem tex.voluit Flor.in l.j.ad fin.ff.famil.ercisc.

*Consanguineorum suffragia cæteris præferuntur.*

*Consanguinei in diuisione hæreditatis extraneis præferuntur.*

41 ¶Adstipulatur & his alius text.in l.qui officij.ff.de contrahen.empt.& in l.milites prohibentur,ff.de re milit.quibus cauetur,quòd qui in prouincia militat , aut rempublicam administrat,prædia comparare in ea prouincia non potest : præterquàm si paterna distrahantur. Et ita quoque intelligit glo.in l.aufertur,§.quod à Præside,ff.de iur.fisc.& recentiores in l.principalibus,ff.si cert.pet. Et facit,quod per illum tex.voluit glo.cap.1. sed etiam res,in verbo, proximiori,titu.per quos fiat inuest. Ex quo potes intelligere,prohibitos emere siue acquirere,ea tamen posse emere & acquirere,quæ fuerunt maiorum. Id quod ita generaliter voluit per eos text.Fabia.in tracta.empt.& vendi.in xxxj.quæst.iij.partis princ. De quo & nos latius dicemus infrà eod.titu.§.j.glos.ix.in verbo , *ou lignagier* , num.142.incip.quid autem si statutum,& sequent.

*Miles ubi militat , non nisi paterna prædia comparare potest.*

46 ¶Adiuuāt hæc & alij text.& inter cæteros in l.lex quæ tutores,C.de admi.tut.vbi hæc verba nuncupatim adscribuntur:Maxima habenda est eius domus ratio,in qua pater defecit , filij creuerunt:in qua maiorum imagines aut non videre fixas,aut videre reuulsas satis est lugubre. Quem text.multùm commendat Bal.consi.lvij.item instituto,col.vlt.lib.2.eiusq; autoritate suffultus,inibi consuluit in pulchro casu , vt illic omnibus videre in promptu est. Et in alio casu idem Bald.consi.cccxxviij.determinatio,lib.5. itemq; in alio, inter consil.Angel. consi.lxviij.repetiro,consi.cclxxxj.Martinus Ioan.de Florentia,col.iij. Ex eoque text.apertè probatur,domum résque alias maiorum , nobis esse in maximo affectu ac pretio. Quod & comprobat text.in l.libertus qui soluendo,ff.de bon.liber.vbi nostra interest adire hæreditatem,quæ non soluendo est:ob id tantùm,quòd in ea prędia sunt aliqua,in quibus maiorum nostrorum sepulcra sunt. Et in l.j.§.& aliâs videmus,ff.si quid in fraud.patro. vbi ita scribitur. Si dicat patronus rem quidem iusto pretio venisse : veruntamen hoc interesse sua, non esse venundatam:inque hoc esse fraudem,quòd venierit possessio, in quam habet patronus affectionem vel opportunitatis,vel vicinitatis,vel zeli,vel quòd illic educatus sit, vel parentes sepulti. Quos textus vnà cum text.in d.l.si in emptionem , ad id expendit gloss.in l.j.in verb.& Reipublicæ,ad fin.ff.solu.matri.quòd nostra interest habere res , quæ fuerunt maiorum:vt suprà alio loco diximus.

*Affectio quanta in rebus maiorum.*

47 ¶Sed & hanc affectionem mirè exprimit illud Tibulli lib.2.Eleg.4.

*Quin etiam sedes iubeat si vendere auitas,*
*Ite sub imperium, sub titulumq; lares.*

Quasi diceret,nihil esse,quod non faceret amicæ gratia,vel si ea iubeat , vt vendat lares domumque auorum:tanquam id rerum omnium sit grauissimum. Cui etiam admodùm congruit tex.in l.in fundo,ff.de rei vend.in illis verbis,Finge pauperem, qui si reddere id cogatur,laribus sepulchrisq; auitis carendum habeat. Quo in loco glo.dicit non esse verisimile, quòd quis huiusmodi lares auorum ob quiduis aliud alienaret. & eum quoque textum in

id annotat Alberi.ibi in ij.not. Atque illud Claudiani in Panegyrico Stiliconis 2.

*Denique non diues sub te pro rure paterno,*
*Vel laribus pallet.*—

Et rursus libro primo,ad Rufinum:

*—Laribus vellit,detrudit auitis*
*Finibus.*—

*Historia Naboth & Achab.*

48 ¶Nec hinc longè abest, quod scribitur 3.Reg.cap.21. Naboth regi Achab denegasse vineam, quæ erat iuxta palatium Regis,qui pro ea meliorem obtulerat. Nam id dicebat: Propitius sit mihi Deus,ne dem hæreditatem patrum meorum tibi.vt facilè hinc possis intelligere,res maiorum nostrorum nos pluris æstimare,quàm alias etiam multo meliores:eiusq; affectionis gratia nos Regum vel potentissimorum autoritatem contemnere.Sed & vt prætereà intelligas hunc affectū non improbum esse aut temerarium,lege inibi, quæ ipse Achab passus est diuino indicio,quòd ob id responsum succensus Naboth,cum interimi iussit,vineamq; eius vsurpauit. Is enim grauissimam cladem perpessus est. Cuius etiam historiæ fit mentio in Decretis Canonicis,cap.conuenior,xxiij.q.viij.c.Achab,de pœni.dist.iij.Scribit Appianus Alexandrinus lib.1.inter præcipuas causas,cur legem Agrariam diuites recusarunt apud Romanos,hanc fuisse,quòd impium ducerent monumenta maiorum ad alios transire. Lucianus in Eunucho quosdam arguit, qui cùm se Philosophos esse profiterentur, ac pecunias pro nihilo ducerent:tamen earum gratia perinde atque pro monumentis progenitorum inuicem decertarent.Sidonius Apollinaris lib.3.Epist.ad Hispacium,de Dotidio quodam,qui prædiū,quod maiorum fuerat,redimere cupiebat,his verbis loquitur: Neque ad hanc nundinationem stimulo cupiditatis,sed respectu auitæ recordationis adducitur. Siquidem fundi ipsius integritas familię suæ dominum vsque ad obitum vitrici nuper vita decedentis aspexit:nunc autem vir alieni non appetens,sui parcus,possessionis antiquæ à se alienatæ non tam damno angitur,quàm pudore:quam vt redimere conetur,non auaritiæ studio, sed verecundiæ necessitate compellitur. Tribuere dignare votis suis,precibus meis,moribus tuis, vt ad soliditatem ruris ipsius te patrocinante perueniat,cui rem parentum,sibiq; non solùm notam, verùm etiam inter lactantis infantiæ rudimenta reptatam sicut recepisse parum fructuosum,sic non emeruisse,nimis videtur ignauum. Quibus & adde,quod scribit Fabia.in tract.empt.& vend.in viij.effectu.q.viij.prin.admittendos nos esse ad reuocandam venditionem,non solùm ratione doli,vel pacti,& similium,sed etiam affectionis, quam ad rem maiorum habemus,per quædam ex allegatis iuribus.

*Lex Agraria cur repudiata.*

*Prohibitio alienationis nō transit ad hæredes hæredis, nisi de rebus maiorum.*

49 ¶Sed nec ab his abhorret,quod per d.l.lex quæ tutores, & d.l.si in emptionē, tradit Ro.sub dubius tamen,in l.si quis filium,§.in omni,ff.de acqui.hære.quòd licet prohibitio alienandi facta à testatore hæredi,nomine ipsius hæredis nuncupatim apposito,verbi gratia,Prohibeo Titio hæredi meo,ne illum fundum alienet,nō extendatur ad hæredem hæredis,ex sententia Rayn.Imol. & aliorum recentiorum in l.filiusfamilias,§.Diui,ff.de leg.j.cum concor.ibi adductis ab ipsis recentioribus. Fallit tamen, vt dicit Rom.vbi suprà,si testator prohibuerit alienationem rei maiorum suorum. nam tunc ex affectione testatoris præsumitur velle hāc prohibitionem transire ad hæredes hæredis: quamuis in ea nomen ipsius hæredis fuerit expressim appositum.Et sequuntur Ioan.Crot.& Ferd.Loaz.in repet.d.§.Diui,ille col.xxxvij. versi.secundò fallit:hic in x.q.Bar.quæ est in xxv.char. Quanquàm id non probat Alex.ibi, col.vij.eademq; antepen.versi.quid autem si prohibitus:quia id (inquit) iure non probatur. Et hic locus facit, vt in mentem veniat alterius dicti eiusdem Croti in eodem loco,colum. xxxiij.versi.prima sit conclusio,quòd licet dubiū sit,an prohibita venditione censeatur prohibita omnis alienatio,tamen si huiusmodi prohibitio sit eius rei,ad quam prohibens verisimiliter affectionem habuerit,quia esset maiorum ipsius: haud dubiè trahitur dicta prohibitio ad omnem alienationem.per d.l.lex quæ tutores,& d.l.si emptionem.

*Prohibita rei maiorum venditione,omnis alia censetur prohibita alienatio.*

*Nuda alienationis prohibitio non valet, nisi fauore familiæ facta sit.*

50 ¶Nec illud quoque alienum est, quod & ex eodem loco depromitur, quòd licet nuda ac simplex, & sine causa prohibitio testatoris de non alienando non valeat,per d.§.Diui,& ibi latè Doct.& l.Lucius Titius,in princ.& l.pater filium,§.Iulianus,ff.de leg.iij.cum si.tamen si testator eam causam adiecerit, ne res exeat extra familiam, siue quia vult rem manere in ea familia,valet ea prohibitio:vt voluit gl.in d.§.Diui,in verbo,causam. & ibi etiam Bart.col.j. versi.& per hoc not.& glos.in l.quoties ab omnibus,in glo.j.& ibi Cyn.Salyc.Paul.Castr.& alij,C.de fideicommis.& Old.consi.ccv.prima dubitatio,col.vlt.versi.ad aliam quæstionem, qua quæritur an legata,Cyn.in l.ea lege,col.iiij.versicu.& vt hæc omnia,C.de cond.ob caus. Bald.qui eam posteriorem glos.dicit multùm not.consi.lvij.item instituo,lib.2.Roma.consi. cccclvij.circa propositam,in ij.dubio.Pau.Cast.consi.cclxix.dubitatur,col.ij.versic.item non obst.lib.2.Soci.consi.ccxxvij.præsens consultatio,col.vj.versi.secundò fortius,lib.2.Philipp. Deci.qui alios citat consi.cccclxxxj.in casu de quo Perusij.col.j.in duobus locis,& Stephan. Bert.consi.xv.ex themate,num.21.lib.4. Et est de hac re optimus text.in d.l.filiusfamilias,§. cùm pater,& in l.pero,§.vlti.ff.de lega.ij.& in l.cùm pater,§.fidei,eo.tit.& in l.voluntas,C.de fideicom.Et bene facit,quod diximus ex Ias.& aliis suprà num.39.sed & Iason.

¶Quin

51 ¶Quinetiam res prohibitæ à testatore alienari, etiã in casu, quo valet ea prohibitio, poterunt alienari in coniunctos, ex sententia Rom.consil.cxcix.præsens statuti particula, col.vlti.in ij. dubio. Quod tamen qualiter intelligatur, cognosces ex Bald.in l.cùm hi, §.si pluribus, ff.de transf. Aliàs autem sæpe videmus prohibitionem alienationis nõ trahi ad alienationem, quæ fieret in coniunctos prohibiti. Nam quamuis pupillus tutore etiam autore prohibeatur donare, etiam causa mortis.l.j.in prin.ff.de tutel.& ratio.distrah. potest tamen certo modo coniunctis quibusdam personis, non solùm causa mortis, sed etiam inter viuos, d.l.j.§.sed nonnullos, vbi est tex.elegans & notandus.& iterum in §.prætereà, eiusdem l. & l.cùm tutor secundùm, §.vlti.ff.de admin.tut.& no.glo.in l.non omni, C.eod.titu.

*Alienatio prohibita potest fieri in coniunctos.*

52 ¶Item feudum alienari inconsulto domino prohibitum, potest tamen, cùm antiquum est aut paternũ, liberè alienari in proximiores.c.1.§.sed etiam res, & ibi glo.in verbo, proximiori, And.Iser.Bal.Alua.Mart.Laud.& Card.Alex.tit.per quos fi.inue.& c.Titius, tit.si de feu.fue.contro.& c.1.§.& si clientulus, versi.frater verò, & ibi glos.in verb.per libellum.Bal.col.j.in ix. not.& rursum col.vlt.versi.item sciendum.Mart.Laud.etiam col.vlt.& alij, tit.de ali.feu.& c.1. & ibi etiam gl.in verbo, concederetur.Bal.col.pen.& alij Doct.tit.de ali.feud.pat.Iac.Bel.in c.1.in vij.q.& ibi quoque Bal.col.ij.versi.quæro an inter agnatos.& Io.Ray.in versic.habitos, in ij.nota.tit.de prohib.feud.ali.per Fed.Bal.in c.1.§.hoc quoque, col.pen.versic.septima conclusio, tit.de succes.feud.& in c.quæ in Ecclesiarum.col.pen.versic.& scias, quòd cognatus, & ibi Feli.col.xxxv.in vij.declaratione, extrà de constit.& idem Bal.in c.sanè, col.vlt.versi.alia conclusio, & ij.seq.extrà de renun.& consi.xvj.facti euidentia, lib.1.& consi.cccix.cùm essent plures, post princ.eo.lib.1.& consil.ccc.tex.in c.1.in princ.lib.2.& consi.cclxxxij.proponitur quòd nobilis vir, lib.5.Luc.Pen.in l.j.C.de fide instru.& iure hast.fisc.lib.10.Rom.d.consi.cxcix.col.vlt.versi.secundò hoc.idem Pau.Cast.cons.ccccxxxij.cùm statutum principaliter, col.ij.versi.secundò videtur obstare, lib.1.& consi.lxxxiij.quæstio ita vertitur, col.ij.lib.2. Aluar.in c.1.in xxiiij.conclus.& ibi Card.Alex.col.v.tit.quæ fuit pri.caus.amit.benefi. idem Card.in c.j.§.sed & res, col.j.versic.quæro an vasallus, tit.per quos fi.inuest.Guid.Pap.consi.lviij.ex narratione facti, post prin.Ias.consi.lxiiij.circa primam, col.vlt.lib.3.vbi allegat alios concord.qui huc nihil pertinere videntur.Iaco.à S.Georg.in tract.feud.in verbo, & eum pacto de non alienãdo, col.viij.versi.in ista materia.Alber.Bru.consi.xxxvj.circa præmissa.Matth.Afflict.in consti.Siciliæ incip.constitutionem diuæ memoriæ, col.vj.versic.item quæritur vtrùm. & iterum, col.viij.versi.tertiò not. Suprà autem nuncupatim locuti sumus de feudo antiquo aut paterno: nam nouum nec in proximiores quidem agnatos alienari potest, vt per Saly.in d.c.1.titu.de prohib.feu.alie.per Fede.& plerosque ex iis, quos suprà citauimus.

*Feudum potest alienari in proximiores.*

53 ¶Prætereà quamuis prohibeatur, ne fiat cessio in potentiorem, l.ij.C.ne lic.pot.& l.pen.ff.de ali.mutand.iud.caus.fac.potest tamen nõ solùm in filium potentiorem fieri.quod haud dubiè potest, secundum Bal.Raph.& Iason in l.si ita quis, §.ea lege, ff.de verb.oblig. & latè diximus in repet.l.si vnquàm, in prin.num.18.incip. sed vtcunque habeat:sed & in alios quoque consanguineos, & eos quidem potentiores, vt satis liquet ex eo, quod scribit Cy.in l.qui stipendia, ad fin.C.de procur. quòd valet cessio facta consanguineo clerico à laico, licet clericus sit, & dicatur potentior ratione ordinis. Et idem voluit idem Cyn.in l.per diuersas, in vj.quæst.& ibi quoque Bald.in xix.q.C.manda.{Matth.Afflict.in cap.1.§.etsi clientulus, col.v.versicu.item regulariter si fiat cessio, tit.de alie.feud.} Quamuis huius dicti in feudo & emphyteusi contrarium tenuerit Bald.ipse in authen.quibuscunque, versi.extrà quæro quid de rebus, C.de sacrosan.eccl.quem sequitur Alex.cons.ix.viso themate suprà scripto, col.ij.vers.& ideo, lib.3.& Ias.in d.§.ea lege, versi.tamen adde.

*Cessio potest fieri in potentiorem cõsanguineum.*

54 ¶Sed vtcunque sit de eo casu, videmus quòd cessio actionis inter coniunctos valet sine expressione alterius tituli:vt voluit Dyn.in l.patrem, & ibi quoque Alber.nu.3.ff.quæ in frau.cred.& Bal.in d.l.ij.col.j.versi.tertiò præsumitur, & ibi quoque Sal.etiam col.ij.versic.tertiò si titulus, C.ne lice.pot.& idem Bal.in c.literas, col.vlt.versicu.quæritur vtrùm ratione, extrà de præsumpt. Et aliàs prohibitio alienationis non compræhendit filios inter se: vt scribit ipse Bald.consi.ccccxcviij.eodemq; antepen.ad fin.lib.1.per d.l.voluntas.C.de fideic.nam (vt ille subdit) apparet testatorem sensisse, ne inter extraneos alienetur, non inter seipsos.l.si pater, §.quindecim, ff.de lega.ij. Quin generaliùs Oldr.consi.xciiij.eleganter circa negotium, ferè per totum, multis ostendit, prohibitionem legis vel hominis de non alienando, intelligi de alienatione, quæ fieret in extraneos, non etiã in eos qui sunt eiusdem generis. Et sequitur Fran.Rip.lib.1.respon.c.1.defuncto, num.57.& iterum lib.2.cap.25.feudalibus constitutionibus, nu.26. Quod not.ad id quod suprà diximus, num.45.adstipulatur, in fin.

*Cessio actionis valet, nullo expresso titulo, inter consanguineos.*
*Alienationis prohibitio nõ comprehendit alienationem quæ fit inter coniunctos.*

55 ¶Sunt & alia multa specialia, fauore consanguinitatis nostris legibus statuta, quæ quoniam paulò sunt remotiora ab hoc nostro proposito, in quo tantùm tractamus de recuperatione rerum, quæ fuerunt nostræ familiæ, ea prætermittenda duximus. Tamen si quis ea nosse volet, videat text.& gloss.in l.si tutor, ff.de suspect.tuto.vbi ea glo.not.ratione consanguinitatis quædam fieri, quæ aliàs non fierent. & l.si paterfamilias.§.vltim.ff.de adopt.& l.j.ij. & iij.ff.in ius voc.vt eant.& ibi Bal.& Rom.qui & multa colligit, & l.ij.ff.de recep. & l.Imperator, ff.

*Pleraque alia in fauorem cõsanguinitatis introducta.*

de pact.& in l.si domus,§.qui confitetur,ff.de leg.j.& l.si verò,§.hæc autem,ff.de iis qui deie. vel effud.& l.si seruus plurium,§.vlti.& ibi glo.vlt.versic.v.& Albe.num.9.10.11.ff.de lega.j.& l.si extraneo,ff.de vsufru.& l.Gaius,in fin.ff.solu.matri.& l.pen.& ibi Alberi.ff.de postul.& l. vel si,ff.de manumis.vind.vbi ita scribitur: Vel si sanguine eum contingit: habetur enim ratio consanguinitatis.& l.j.& ibi glo.ff.ad leg.Iul.repet.& l.dotem,§.j.& ibi Alb.ff.de castr.pec. & l.j.§.j.ff.vbi pup.edu.deb.& l.cùm alienam,C.de leg.glos.in l.si cui fundus,ff.de lega.j.& in l.Aurelius,§.Titius testamento,ff.de lib.leg.Alber.in l.voluntas,paulò antè fin.& prætereà in l.cùm acutissimi,C.de fideicom.& in l.competit,§.j.ff.quod vi aut clam. & Bald.in l.filiusfamilias,ad fin.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.& in c.1.col.pen.versic.item sciendum,ibi,nam & aliàs ratione cognationis,tit.de ali.feud.Rom.in repet.l.de viro,§.si verò, in xvij.fal.ff.sol. matr.Feli.in c.literas,col.pen.de præsum.& in c.cùm quidam,etiam col.pen.de iureiur.Phili. Deci.in l.fratres tui,in iij.not.C.de trans.Matth.Afflict.in tract.protomixcos,post prin.{& in cap.1.§.etsi clientulus,col.ij.in v.notab.tit.de alien.feud.}Hippo.Marsil.in l.Diuus,col.j.& seq. ff.de parricid.& singu.cex.iura sanguinis.Pantha.Cal.in repet.l.ij.col.lxxj.versic.prima est ratione coniunctionis, & multis seq.C.de rescind.vend. quibus in locis videbis multa in hoc collecta. Et huc quoque adduci possunt, quæ in simili scribit Bart.in l.j.in fi.C.de metallar. & metal.lib.11.quem sequitur Rom.in l.j.ff.solut.matri.& Ias.in l.nemo, versi.limita not.ff.de pact.& quod item scribit idem Bart.post Iac.Bel.in §.j.col.j.versic. secundò not.in authen.de restit.fideicom.& Bald.consi.ccxcj.ad euidentiam,col.iiij.versicu.& idem dico,lib.2.præsumi substitutum idoneum,si sit ex eadem consanguinitate · per d.l.j. quam dicit no.ff.in ius voc. vt eant.Et alia quædam similia collecta à Ro.consi.xxij.pro propositæ.in vlti.dubio.

56 *Retractus sitne fauorabilis & extendendus, an odiosus, & restringendus. Qui fauorabilem dixerunt.*

¶Ex his autem, quæ tam latè ( & vereor, ne superfluenter ) diximus tam pro nostra consuetudine,quàm aduersus eandem,intelligi potest,verùm ea sit fauorabilis, proindeque extendenda,an verò odiosa,& sic restringenda,strictéq; interpretanda. Verùm nostrorũ est, Doct.de hac re scribentium priuatim sententias hìc subnectendas duximus. Nam primum, id est,fauorabilem largéq; interpretandam esse,censuit Alexan.consi.cxcvij. in causa vertente inter Ser Sulimanum,col.j.lib.7. Nam ad cognoscendum ( inquit ) sitne statutum odiosum,an fauorabile,debet inspici,an principaliter statuentes moti sunt ob fauorem , an propter odium:vt primo casu censeatur fauorabile,secundo odiosum.l.qui exceptionẽ,in prin. & ibi Bart.& Bal.ff.de cond.indeb.Bald.in l.j.colum.x.versicu.sed hìc quæro de effectu,C.de sum.Trin.cum multis concordan.à me collectis infrà eod.titu.§.xxx.in glo.j.num.5.incip.& ex hoc. Sed hoc statutum est editum principaliter in fauorem consanguineorum,nullo omnino nec venditorum nec emptorum odio. Et quia etiam in dubio statutum præsumitur esse fauorabile,ex sententia Bald.in l.vlti.C.qui ad lib.peruen.non possunt.Et hanc quoque partem tenet Ludo.Bolo.qui tamen Alex.non meminit, consil.xxv.in amplissimo,in tertio dubio,vt scilicet id statutum sit fauorabile,& latè interpretandum.& Lud.Gozad. in repet.l. qui se patris,col.xxxiiij.versic.infero & sextò,C.vnde liber.vbi ex hoc dicit, id statutum esse generaliter intelligendum.& Anto.Rub.consi.ix.viso statuto,post medium, qui dicit id statutum non esse correctorium,sed limitatoriũ,atque ex similitudine rationis extendendum. & D.Boher.hoc eod.tit.§.iij.col.ij.dicit fauorabile,& secundum Ius commune.& nouissimè Io.Oldendorpius in tract.de Iure & æquitate,vbi dicit æquum & naturæ consentaneum.& Paul.Parisi.consi.lxxxiij.pro resolutione,col.j.num.4.& 6.& iterum col.v.nu.39.40.41.lib.3. vbi dicit,quòd licet id sit exorbitans & limitatorium iuris commun. est tamen fauorabilius & extendendum ad casum similem.{Et ante hos omnes Aegid.Bellamer.in cap.constitutus, col.xij.versi.quinta conclusio,& iterum vers.prima pars patet,de restit.in integr.vbi dicit fauorabile, nec esse contra ius,vti & hoc postremum dicit col.vlt.versi.in glo.consuetudo.}

57 *Minor non restituitur aduersus lucrum odiosum.*

¶Pro quibus faciunt & aliæ duæ rationes non contemnendæ:quarum hæc prior est, quia si hoc statutum esset odiosum , non restitueretur minor aduersus tempus in eo præstitutum, vt consequeretur lucrum ex eo proueniens,iuxta l.auxilium,in prin.cùm ibi not.ff.de min. & voluit Bal.in l.cùm quidam,§.vlti.ff.de vsur.& dicemus latiùs infrà.§.vlt.in verbo,*mineurs*, num.10.incip.sed illud tamen.Restituitur autem, vt expressim cauetur in d.c.constitutus,de in integ.restit. Ergo illud consequens fit,non id esse odiosum.Sed quid de eo dixerim, vide infrà eod.tit.§.xxxv.glo.ij.in verbo,*mineurs*,num.11.& huius,iunctis præcedentibus.

58 *Sitne statutum fauorabile, quod ius antiquum renouat.*

¶Altera ratio hæc est.nam in d.l.dudum , iam toties suprà citata,scribitur,antiqua lege non licuisse,rem aliis,quàm proximis & consortibus,vendere.Quod satis patet ex eo verbo,dudum,& illis quoque verbis,antiqua lege cassata.Et id nuncupatim ex ea l.annotat Ioan.Oldendorpius,in eo libro,quem de Iure & æquitate edidit,in quo eam l.interpretatur.Ex quo & illud confestim sequitur,hãc nostram consuetudinem esse fauorabilem eo nomine, quòd ad Ius & statutum antiquum & pristinum nos renouet, & reducat:per not.in c.ab exordio. xxxv.dist.& in l.si vnus,§.pactus ne peteret,ff.de pact.Bart.in l.omnes populi,col.xj. versicu. iuxta prædicta,ff.de iusti.& iure,cum aliis multis concord. collectis à Feli.in c.cùm accessissent,col.j.in iij.not.extrà de constit.& Phil.Dec.in c.ad nostram,col.iij.vers.vltimò non obst. de appel.& Lud.Gozad.consi.j.Deus,col.ix.nu.35.& consi.ix.in hac,col.vj.num.31.

¶Sed

59 ¶Sed quantùm sit fidendum huic rationi, paulò penitiùs considera. Quid enim si lex quæpiam antiqua antiquata sit & abrogata, quòd esset iniusta? verbi gratia, Ex lege antiqua à Mose tradita Deuter. xxiiij. licebat vxorem ob id tantùm, quòd deformis videretur repudiare. Eam legem tanquam iniustam Christus damnauit Matth. 5. vt diximus suprà, in princip. nume. 10. & ne de hac. Apud Romanos olim ex lege licuit diu, in sacris homines occidere, & Diis immolare: (nam Saturnum & Iouem Latialem humana hostia placabant, eorumque simulacrum humano sanguine proluebant: vt etiam tradit Lactantius lib. 1. cap. xxj.) donec Cn. Cornelio Lentulo & P. Licinio Crasso Coss. Senatuscõsulto cautum fuit, ne hominem immolare, aut humano sanguine litare liceret. Quod inter cæteros scribit Plinius libro 30. cap. j. Similem quoque hominum immolationẽ apud Cyprios Diphilus Cypri Rex, qui Seleuci theologi temporibus fuit, sustulit. Et apud Heliopolitanos Amasis & ipse Rex: vt in libro de antiquitate & pietate, testatus est Manethon, & eius autoritate Porphyrius libr. 2. de abstinentia ab esu carnium, & Eusebius de Præparatione Euangelica, libr. 4. cap. vij. Subditque Porphyrius ipse paulò post, plerasque huiuscemodi hominum mactationes sub Adriano Imperatore apud omnes ferè fuisse sublatas: vt & scripsit is, qui mysteria Mythiæ optimè collegit. Quid igitur, si quis illas leges antiquas iterum reuocauerit, abolitis posterioribus? dicemúsne hæc statuta fauorabilia? Imò verò iniquissima, odiosissima, nefandissima, & quæ semel abrogata iterum sanciri non possunt, nec debent, ex sententia Bald. & Sal. loquentium in casu d. l. dudum, in ea ipsa l. cum simi. à me adductis suprà nu. 19. & hæc quidem.

*Litatum olim Diis humano sanguine. Quando primum ea litatio prohibita.*

60 ¶Quamobrem sunt multi & numero, & ætate, & autoritate (pace aliorum dixerim) superiores in contraria sententia, vt scilicet id statutum sit odiosum: in quibus est Alberic. Odo. in disputat. incipien. in aliqua prouincia, prout eum refert & sequitur Ioan. Andr. in addit. Spe. tit. de empti. & vendit. §. nunc dicendum, l. ij. versicu. sed pone statutum est, vbi dicunt, id statutum odiosum esse, & restringendum. Angel. in dicta l. dudum, C. de contrahenda emptione, vbi id dicit iniquum esse, & in l. j. post princip. C. com. diuid. Luc. Pen. in l. vlt. colum. j. C. de prædi. curia. libr. 10. dum dicit: Hæc lex facit contra asperitatem iuris protomixeos. & ibi quoque Ioan. Plat. colum. ij. versicu. & facit hæc lex, iunctis præcedentibus, vbi apertè sentit, huiusmodi statutum, tanquam contra Ius commune, esse propriè intelligendum: nec si loquatur de venditione, ad permutationem esse trahendum. Petr. Ancha. qui item dicit odiosum, consi. clx. præsupposita, col. j. non semel. Paul. Castr. consil. lxxiiij. in caussa mota, col. pen. versi. videndum est ergo, libr. 2. vbi dicit huiusmodi statutum esse contra Ius commune: nec cùm loquitùr de contractu, scilicet de venditione, extendendum esse ad distractum. De quo & nos posteà dicemus in §. j. glos. j. in verbo, *a vendu*, num. 38. sed & illud quæro. & Ioan. Bapt. Rosel. inter consil. ipsius Paul. consil. ccxlix. statutum Paduæ, colum. j. iunctis his quæ dicit colum. sequent. versicu. non obstant. quod secundò, eod. lib. 2. vbi dicit esse contra Ius commune, & stricti iuris, esseq; strictè intelligendũ Rom. qui idem dicit, consi. cccclxxxix. hoc quod vicinus in princ. Cæp. consi. causarum ciuilium, xliij. clarissimè, col. ij. vbi etiam dicit strictè interpretandum, cùm sit contra ius commune. & iterum consi. xlvj. circa dubia, col. iij. versi. dictis etiam. Alex. sibi contrarius consil. clxxiij. viso diligenter, col. vlt. lib. vj. vbi asserit id statutum esse graue, iniuriosum, & contra rationem. Corn. consi. clxvj. quatuor. col. ij. versi. his tamen minimè, libro 2. vbi dicit exorbitans, odiosum, & restringendũ. & consi. xxix. in præsenti, col. j. & ij. versi. nec obstant adducta, li. 3. vbi etiam dicit exhorbitans & restringẽdum. & consi. lxxxix. viso suprà dicto puncto, col. ij. versic. his tamen non obstantibus, eod. libr. 3. vbi etiam dicit odiosum, & plurimùm restringendum. & consi. clj. in hac consultatione, col. j. versi. & hoc de iure, & iterum versi. similiter statutum, iuncto fin. ipsius consi. eod. libr. 3. vbi idem dicit de simili statuto. Ias. consi. cxciiij. superuacuò, tum col. 1. versi. tertiò concurrit, tum col. 2. versi. ergo cùm istud, libr. 2. & consi. ccxxiiij. principale, col. ij. vers. prædicta fortius, eo. lib. 2. quibus locis asserit etiã esse odiosum, contra Ius commune, strictè intelligendum, nec ad alios casus trahendum. Phili. Dec. consil. ccxxij. viso puncto, col. j. & consi. cclxxv. le ij. (nam sunt duo consi. eiusdem numeri) incip. in causa quæ Lucæ agitatur, col. v. versi. sed tamen suprà dictis, iunctis præcedẽtibus, & cõsi. ccc. visa petitione, col. ij. versic. sed maior esset. quibus etiam locis dicit esse contra Ius commune, & propriè ac strictè esse intelligendum Stepha. Bert. consi. vij. non vidi, col. 1. libr. 1. vbi idem dicit Math. Afflict. in tract. πρωτομίξεως, cum pluribus locis, tum in verbo, licet enim suprà diximus, col. iiij. versic. vnde conclude. & rursus col. vlt. versic. vlti. nam in priori loco dicit, quòd est contra regulas Iuris communis, ideò non esse trahendum ad permutationem: in posteriori autem dicit, quòd statutum prohibens consanguineos à Iure congrui in certis casibus est fauorabile: quia sic reditur ad dispositionem dictæ l. dudum. Id quod etiam dicit Pau. Parisien. consi. lxxxj. in præsenti, col. 1. lib. 3. Sed & idem cõsi. seq. pro veritate, col. 1. eod lib. 3. dicit, quòd est exorbitans, à Iure cõmuni & strictè, & propriè intelligendum. Et {Maria. Soc. Iunior, cons. xx. in proposito casu, col. 3. nu. 8. & 9. lib. 1. & consi. j. pro resolutione, col. 3. vers. & pro ista conclusione. & rursum cõsi. vij. vers. vnde pro hoc aperitur, li. 2.}

*Qui retractũ odiosum, & restringẽdum dixerunt.*

Arnar.Ferro.in consuetudines Burdig.hoc tit.§.j.col.vlt.& §.ij.col.ij.& §.12.post prin.& §.16. versic.sed quòd nnper, & §.xxxj.col.}

*Qui retractũ esse contra Ius commune dixerunt.*

61 ¶A quibus stant & alij,qui præter eos,quos in id suprà allegauimus, simpliciter dicunt esse contra Ius commune,videlicet Goff.in d.c.constitutus,& ibi quoque {Aegid.Bellamer. sibi io eo.c.cõtrarius,col.xiij.versi.quinta ratio. } Pan.col.iij.in vij.not.de resti.in ioteg.Iac.Butr. & Alb.in d.l.dudum,C.de cootrahen.empt.& idem Albe.in l.intra vtile,§.j.ff.de minorib.& in j.parte statutorum,quæst.lxxxvij.item quæro , statuto cauetur,in fin.Bald.in dicto tract. προτιμήσεως, col.penult.versi.restat ergo,in duobus locis.Mansuer.in tit.de retractu,§.j.Ro. consi.cvij.circa id.in princip.Cæpol.consi.caus.ciuil.xlvj.circa dubia , col.ij.Carol. Ruinus. consi.lxxvj.circa casum,col.vlt.versi.præterea dato,lib.1.Dom.Ioan.Igne.in repe.d.l.dudum, qui tametsi in multis locis eiusdem repetitionis videtur velle hunc retractũ oon esse contra dictam l.dudum,tamen colum.ix.versic.quæ ratio cessat, iterumque alibi , fatetur ex eo aliquid detrahi Iuri communi,ob id quòd si venditor sit dominus,debet dominium transferri in emptorem.l.ex empto,in princip.ff.de actio.empt.Hîc autem quantumcunque venditor sit dominus etiam irreuocabilis,non tamen transfert dominium irreuocabile in emptorem:cùm ab eo possit per consanguineum reuocari.Et in hac quoque sententia est Arn. Ferro. in consuetud.Burdig.hoc tit.§.j.in prin. {& Math.Afflict.in cap.j.§.etsi clientulus,col. v.versi.item si vendo,tit de alien.feud.}

*Odiosum esse & strictum, quicquid contra ius commune est.*

62 ¶Ex hoc continuò sequitur, quòd si id statutum sit contra Ius commune , certè est strictè ioterpretandum.l.quod verò,ff.de legi.& c.quæ à Iure,de regu.iur.libr.vj.& oot. plenissimè in l.si verò,§.de viro,ff.solut.matr.& in Authen.quas actiones,C.de sacro.Eccles.cum simil. Quicquid enim est contra Ius commune,idem simul stricti Iuris est, teste Barto.in repet.l. Cæsar,col. viij.versi.secundò quæro,C.de publ.& vect.& Bal.in l.ooo fine,col.vlt.versic. sed in contrarium,C.de bo.quæ libe.& dicemus latius infrà eod.tit.§.xxxv.in glos.j. numero 2. Simulque odiosum est, vt placuit Panor.io c.quia , in iij.not.de priuil.& io cap.olim, super gloss.j.extrà de verb.signific.& consi.j.facti contingentia,col.2.versi.item præiudicatur,lib.1. Corn.d.consi.lxxxix.col.3.versi.iosuper, libro 3.& consi.cclxxj.de hac consultatione,col.iiij. versi.nec obstat adducta,lib.4.in quibus locis hoc veluti axioma adscribũt, Omnis recessus à Iure communi est odiosus.citatque in id Pan.c.cùm dilectus,de consuetu.& c.j.& ij.de fil. presbyr.vbi dicit odiosum esse,quod detrahit Iuri communi,& ad id quoque allegat l.cùm quidam,ff.de libe.& posthum.ex qua etiam Bal.post Iaco.Aret.in l.non possunt, in 2.lect.ff. de legib.dicit odiosa omnia esse stricti Iuris.

63 ¶Et huc quoque spectat glo.suprà à nobis citata,in cap.mala,viij.dist.asserens hanc consuetudinem esse minus rationabilem: oam & hinc confestim seqnitur eam non esse extendendam, d.l.quòd verò,& l.quòd non ratione,ff.de legi. Et facit etiam,quod scribit Ang.consi. cxcj.super puncto,post princip.dum constanter affirmat,dispositionem quaodam testatoris huic statuto non admodum absimilem,esse odiosam , per d.l.dudum. Et hanc sententiam coofirmat nostra consuetudo,infrà eod.tit.§.xxxv.quæ expresse dicit hanc consuetudinem esse stricti Iuris : vti etiam expressim dicit Alb.post.Alber.Odof.in l.statuliberi à cæteris,§. quintus, circa medium,ff.de statulibe.quod significat strictè & propriè intelligendam,esseq; contra Ius commuoe,adeoque cootra æquitatem , vt dicemus in eod.§.xxxv.cùm declarabimus , quæ dicuntur esse stricti Iuris. Ideoque cùm consuetudinem de hac re expressam habeamus,nihil est (quantùm ad nos attinet) quòd amplius hæsitare debeamus, modò nos primùm monuerimus Lectores,multos ex iis,quos suprà citauimus , numero ab hinc 2.& 3.non omnino loqui in terminis (vt cum oostris loquar) nostræ cõsuetudinis, sed alterius statuti prohibentis alienare inconsulto cõsanguineo,vicino,aut consorte,quod nostra non facit,sed illis tantùm ius facit,cùm res extraneo vendita est,retrahẽdi:quod non admodum tamen distat ab illo,vt suprà docuimus:quia etiam ibi tenet alienatio , vt in nostra consuetudine,si vicinus consanguineus,aut coosors non reuocauerint.

*Retractus an possit esse diuersis respectibus fauorabilis & odiosus.*

64 ¶Cæterùm remota ea nostra cõsuetudine, quæ declarat expressim retractum esse stricti Iuris, posset videri,eum iudicandum esse fauorabilem ex parte consanguioeorũ,& sic, quantùm ad eos,extendendum esse:at respectu emptorũ esse odiosum,ideóque, quod eos respicit,restringendum:vt in simili dicunt oostri legum interpretes, statuta repelleotia fœminas ob masculos,quantùm ad ipsas fœminas,esse odiosa,sed fauorabilia esse quantùm ad mares: ideo ibi esse restringeodum,hîc exteodendum.Ita enim voluerunt Bal.Sal.Raph.Fulg.Pau. Castr.& bona pars Recentiorũ in l.ij.per glo.ibi in verbo liberos,ante fi.C.de in ius vocan. cum aliis multis congestis ab iisdem Recentioribus , & latiùs à me tit. *des successions*, qui est omnium nostrarum consuetudinum xvij.§.xviij.qui est omnium ipsarum cõsuetudinum cc.illum enim sub illo tit.collocaui.

65 ¶At id mihi nunquàm placuit,sicuti nec Lancel.& Phili.Dec.in d.l.ij.neque enim idem statutum potest esse partim fauorabile,partim odiosum:sed est totum simpliciter vel fauorabile vel odiosum : quando vna eademque res non potest diuerso iure censeri , l.cum qui ædes,ff.de vsuc.cum simil.Et quia etiam (vt multis placere video) & nuper diximus nu.36.

ex his

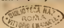
ex his autem, & dicemus latius infrà §.xxx.oume.5.& ex hoc debet statutum iudicari fauorabile, vel odiosum à principali caussa siue intentione statuentium. Nec potest quippiam extendi in fauorem vnius, quod non vertatur in odium alterius, nec è cõtrario, vt liquidò omnibus apparet. Et si in aliqua dispositione concurrunt fauor & odium, vt sæpissimè fit, ea censetur simpliciter odiosa, si credimus Ioan. And. in c. vlt. super glo. 5. quæ est in verbo, similibus, & ibi quoque Petr. Anch. Domi. & Philip. Franc. super eadem glos. de verb. signific. lib. 6. Bal. in l.j. col.j. versi. item not. quòd priuilegium, ff. de consti. princip. & Nic. Mil. in suo reper. in verbo, lex dicitur fauorabilis, & iterum in verbo, priuilegium si voo. *Dispositio in dubio an censeatur odiosa, an fauorabilis.*

66 ¶Verùm idem Bald. in l.ij. C. qui non pos. ad liber. perue. tenet in dubio statutum censeri fauorabile: per glo. ibi, vt etiam diximus d. num. 56. (quod & ipsum tenet idem Bal. in l. si quis in conscribendo, col. pen. versicu. secundo casu quando principaliter, C. de pact. argum. l. qui exceptionem, ff. de condictio. indebi. & sequitur Roma. in d.l. pen. col. vlt. ) Nam & aliàs vbi concurrunt fauor & odium, debet potius considerari ipse fauor, si verum dicit Pan. in c. in literis, ad fi. extrà de resti spolia. per not. in d.l.ij. C. de in ius vocan. & Petr. Anchara. consil. xxxvij. contra Ioannem, post medium, per multa illic allegata. & iterum consi. ccxv. scripsit Papa, col. ij. versicu. in contrarium.

67 ¶Fateor tamen, quòd si fauor & odium separationem possint recipere, vt in casu d.l.ij. C. de in ius vocando, declarat gloss. ibi, & in aliis iiij. locis à Iasone ibi recensitis, & Stephan. Bertrand. consil. ccclxviij. viso consultationis themate, colum. j. libr. 1. & aliis quibusdam casibus ab Alciato etiam in dicta l.ij. adductis: illa prior sententia posset procedere, vti etiam bene annotauit Francisc. Aretin. & post eum Francis. Curt. Iunior in d.l.ij. Quibus addere potes, quæ à Iacob. Aretin. Bald. Franc. Aret. Alexand. & Iason. & aliis recentioribus scripta sunt in l. si filius quæ pater, per illum text. ff. de vulga. & pupil. dum loquuntur de beneficio abstinendi introducto in fauorem filiorum. Sed quantùm ad nostram consuetudinẽ pertinet, si ea est contra Ius commune (quod plerique volunt) etiamsi ea facta fuerit principaliter fauore consanguineorum, nihil tamẽ dubitandum est, quin simpliciter tanquam contraria Iuri communi, sit strictè interpretanda, vt suprà diximus. Neque enim intentio contrahentium facere potest, vt quod suapte natura odiosum est, id censendum sit fauorabile: & quod fauorabile est, sit odiosum: neque enim huiusmodi naturales qualitates immutari possunt à statuentibus, quin velint nolint immotæ maneant, adhæreantque tenacissimè. Quid enim si aliquid fauore alterius faciam, quod fieri non debuit, idne fauorabile cæteris censendum erit, & è diuerso? At illud libenter concesserim, in dubio opinioni agentium subscribendum esse: in re autem certa, minimè.

68 ¶PORRO ex iis, quæ redundanter diximus, potes colligere, an liceat emptori vti aliqua cautione (cautelam nostri appellant, nec id malè, quando Pomponius ea dictione vsus sit in l. quamuis. in princ. ff. de pigno. actio. & Vlpianus in l. si defunctus, §.j. ff. de procur. & in l. si debitori, ff. de iudic. & Caius in l. si plures, in princ. ff. depos. vt omittam Iustinianum in l. sancimus, in princip. C. de admini. tuto. & eadem ratione & origine cautela dicitur, qua & tutela, receptissima dictio. ) An igitur possit emptor vti cautela, vt consanguineo aditum præcludat ad huiusmodi retractum, simulatione scilicet contractuum, aut aliàs? Nam si hæc consuetudo sit iniqua, iniuriosa, irrationabilis, odiosa, non nos obligat in foro conscientiæ, ex sententia Imo. & aliorum in c. plerique, extrà de immu. Eccle. Panor. in c.j. col. iij. versic. sed quæro an lex. & ibi Philip. Dec. col. vij. in j. lect. versi. tertia conclusio, extrà de constitut. Math. Afflict. qui alios citat, in c.j. §.j. tit. de Ca qui curi. vend. & in consti. Siciliæ inci. honorem, col. iij. in iij. not. & è Theologis quoque voluit D. Tho. in ij. parte, q. xcvj. artic. vj. videturque permissum eam arte quadam eludere, irritamque facere, atque ita à se propellere & reiicere incõmodum illud, in quod emptor iniquè & contra rationem incurreret per text. not. in l.j. in princ. ibi, multas inuenientibus vias, C. de cad. tol. quem ad hoc expedit & commendat Steph. Fœderieus, vir raræ in legibus peritiæ, in libro de legũ interpretatione, parte 1. char. v. versi. hanc tamen regulam, & iterum char. 9. versi. potest poni exemplum. Idque in simili Iurisconsultus faciendum consuluit in l. seruus dotalis, ff. sol. mat. & in l. cùm pater, §. Titio, ff. de leg. ij. & in l. at qui natura, §. cùm me, ff. de neg. gest. & in l. quæsitum, ff. de condi. & demon. & l. si vsusfructus, ff. de iure dot. *Cautelâ, pro cautione Latinè dici.* *Possitne emptor uti cautela ad excludendum retractum.* *Cõsuetudo ini qua non obligat in foro conscientiæ.* *Consuetudinẽ iniquam arte eludi posse.*

69 ¶Nam & dicimus licitum esse fraudare, intercipereque vectigal illicitum & iniustum. Bart. & Rom. in l. vectigalia, ff. de public. & vectiga. Bald. in l. cùm proponas, in fin. C. de nautico fœno. & in d.l.j. in prinip. col.j. & ibi quoque Corne. in iij. not. C. de cad. tol. & in l. veluti, in priore lectura, in fi. ff. de iust. & iur. & in l.ij. post Iac. Butr. ibi, C. de iur. aur. annul. & in cap. 1. col. j. titu. quæ sunt rega. Petr. Anch. in cap. possessor, col. xv. versicu. iiij. quæritur, de regu. iur. lib. vj. & in c. quanquàm, in 4. q. de censib. eod. libr. vj. Panor. in prooemio Decretalium, Rex pacificus, col. iij. versi. & ex hoc habe. & in d.c.j. col. iij. versi. dicit tamen, & ibi Fel. colom. xij. vers. ex quibus verbis. & Phil. Dec. col. 7. versi. tertia cõclusio, de consti. idẽ Pan. in c. innouamus, circa mediũ, de censib. & consi. xiij. vniuersitas, col. vlt. libr. 2. Guid. Pap. consi. cl. viso ad plenum, col. j. cum aliis multis concor. adductis ab iis qui addi. fecerunt ad Pan. in d.c.a.j. de constit. *Vectigal illicitũ fraudare licitum.*



*Liceát ne è carcere iniusto aufugere.*

consti.& Firm.in tract.gabellarum,in ix.parte prin.in j.q. Et in simili quoque dicitur,licere cuiuim è carcere aufugere,in quem quis iniuria detrusus est: vt colligitur ex glos.in clemen. pastoralis, in verbo,per violentiam,& ibi Doct.de senten.& re iud.& Bart. in l.relegatur, in prio.ff.de pœnis,& in l.vis eius,per eum text.C.de probat.Alex.consi.cxliij.post redditum, col.ij.versi.ad prædicta,lib.2.& Socin.in l.j.col.ij.num.13.ff.ne quis eum.& Ias.in l.admonendi,in lect.ordi.col.xviij.versicu.tertiò limita.& iterum in repe.char.16.num.175.ff.de iureiur. & quod etiam in simili tradit Barto. Brix.in xxxvij.quæst.dominicali, carceratus.vt tamen interim videas text.in l.in eos,quæ est pen.ff.de custod.reor.

*Fraus pro damno.*

70 ¶Hæc enim facere non est fraudem facere,sed potius fraudem,id est, damnum:qua in significatione posuit Martianus Iureconsultus in l.filiusfamilias,§.Diui,versic.quòd si liberis,ff. de leg.j.& Pau.in l.j.in princ.ff.ad leg.Falc.& modestinus in l.inter eos,vlti.ff.ex quib.caus. maio.& Vlpia.in l.1.in prin.ff.si quid in fraud.patro.Est igitur (vt repetam) fraudem,id est, damnum iniuriosum & iniquum,magis à se depellere,quàm fraudem committere,id quod dolo non adscribitur,sed prudentiæ:vt dicitur in d.§.Titio:quem ad hoc notat Bald.consi. cxlij.dominantibus,col.ij.libr.1. vbi & alia iura allegat.& Ange.in l.pen.quam omnium postremam legit,ff.de vsur. Id enim nihil aliud est , quàm ἥλῳ ἧλον, id est , clauo clauum , & πατττάλῳ παττταλον, id est, paxillo paxillum (vt est in veteribus prouerbiis) & κόπῳ κόπον, id est,labore laborem (altero Oribasij libr. Euporist. in j.ca.vj.prouerbio) pellere.quod vel Ouidio iudice concessum est:is enim lib.2.de Arte amandi:

*Clauo clauum pellere. Paxillum,paxillo. Laborem labore.*

*Iudice me fraus est concessa,repellere fraudem.*

Et bene facit vltra iura superius allegata,l.excusatus,& l.sequent.versi.quid enim dicemus, iuncta glo. in verbo,alia,& iterum §.si patronus,ff.si quis omis.caus.test.& l.si pupillus,post princ.ff.de acquir.hæred.& l.Papinianus.§.quarta, versicu.cùm igitur,ff.de inoffic.testam. & l.iiij.§.si ab ingenuo,& §.seq.ff.de manumiss.& l.quidam cùm filiusfamilias, ff.de hæred.instit. Et hanc rationem fraudandi illiciti vectigalis sensit Panor.in d.c.innouamus,& aliis multis locis suprà citatis.

*Qui rem suam dolo recuperat,eam restituere non tenetur.*

71 ¶Et facit prætereà text.not.in l.vlt.§.vlt.ff.de dol.mal.Ex quo not. Bal.ibi in 2.lect. eum qui per dolum ac mendacium,id quod suum erat,recuperauit,non teneri ad restitutionem. De quo etiam per Hostien.in c.olim causam,in verbo,duxeritis,de resti.spol.& Archi.in c.non sanè,col.ij.versi.qui verò.xiiij.q.v.& in c.dominus,xxiij.q.ij.vbi etiam est bonus text. Diui Augustini in hæc verba,Cùm autem iustum bellum susceperit,verùm apertè pugnet, an ex insidiis,nihil ad iustitiam interest.Quæ sententia Virgil.est lib.2.Aeneid.

*—Dolus an virtus,quis in hoste requirat?*

Quæ deprompta fuisse videtur ex Homero,lib.Odysseæ 1.

*ὅππως κεν μνηστῆρας ἐνὶ μεγάροισι τεοῖσι.*
*Κτείνῃς, ἠὲ δόλῳ, ἢ ἀμφαδόν.—*

Id est, ad verbum,

*Quemadmodum procos in domibus tuis*
*Occidas vel dolo,vel palàm.*

*Aduocatus in iusta causa potest aduersarium decipere.*

Quod & ipsum propemodum lib.2.eiusdem operis repetit. Illamq; Virgilij sententiam ex nostris aduocat Iason in l.si rem , ff.de præscrip.verb.& Philip.Deci.in l.ea est natura,ff.de regu.iur.glos.autem in d.c.dominus,allegat concord.quos ibi videre poteris. Et idem dicit de aduocato, vt si habeat iustam causam, possit decipere aduersarium , arg.c.j.iij.quæst.iiij. Ex quo & glo.in c.cupientes,in prin.in verbo malignantium,de elect.lib.vj.asseuerat, quòd qui habet ius in causa,potest malitias & cauillationes aduersarij per alias repellere : nec id faciens videtur fraudem facere ; sed potius eam excludere : per d.§.Titio.& ibi omnes , ex quibus Philip.Franc.dicit,& hæc quoque procedere in foro conscientiæ:atque etiam sequitur Bal.in rubr.C.de fide instru.col.viij.versi.incidenter etiam quæro, vbi tamen intelligit, modò falsitas absit.& Petr.Anch.consi.xlv.domini,in fine.

*Dolus bonus & dolus malus.*

72 ¶Ex his quoque fit,vt etiam bonus quispiam dolus sit,& dicatur ad differentiam doli mali, de quo Iurisconsultus noster,in l.j.ff.de do.ma.& Terentius in Eunucho:

*—Iam tum erat suspicio,*
*Dolo malo hæc fieri omnia.*

Et Tullius libr.3. Officiorum: Nondum enim Aquilius collega & familiaris meus protulerat formulas , in quibus ipsis cùm ex eo quæreretur , quid esset dolus malus, respondebat: cùm aliud simulatum,aliud actum.& in Topicis:Dolus malus est, cùm aliud agitur,aliud simulatur. A quo accepisse videtur noster Iurisconsultus , quod scripsit in l.iurisgentium, §.dolo,ff.de pact.dolum malum esse,cùm circunscribendi alterius causa aliud agitur, aliud agi simulatur. Sed vt redeamus ad Tullium , Is & in 1.ad Atticum epistol. Agere (inquit) cœpit cum eius fratre Caninio Satrio de iis rebus,quas cum dolo malo mancipio accepisse de Vario diceret. Et in orat.pro L.Flacco:Adductus est in iudicium Polemocrates de dolo malo. Et Liuius 1 ab Vrbe condita lib.j.Vt illa palam prima postrema ex illis tabulis,cerave recitata sunt sine dolo malo. Est statim pòst : Si prior defecit publico consilio,dolo malo.

Et

Et i belli Macedonici, libro viij. Corycæorum magistratibus sine dolo malo tradantur. De booo autem dolo loquitur D. Paulus 2. ad Corint. 12. Ego vos non grauaui: sed cùm essem astutus, dolo vos decepi. Et facit etiam, quod tradit Bal. consi. ccccxcvj. quod autē, col. 2. versi. sed respondeo, lib. 4. & Cornc. consi. lij. in hac consultatione, col. iij. eademque vult. libr. 2. & consi. vj. in præsenti disceptatione, col. penul. vnde ex prædictis, lib. 3. & Barb. in l. j. §. si stipulanti, col. v. versi. vnde contra, ff. de verb. oblig.

73 ¶ET vt propius ad nostram consuetudioem accedamus, ex iis quæ diximus, prodiit, quod à quibusdam Docto. Perusij responsum fuisse in causa alterius statuti huic nostræ consuetudini oon admodum dissimili, tradit Corne. consi. xxix. in præsenti consultatione, col. ij. libro 3. Floreotiæ enim statutum est huiusmodi, vt habens domum contiguam alteri domui venditæ, possit hanc retrahere restituto pretio. Contigit vt quidam venderet dimidiam partem domus, & alteram sibi retinuerit, posteaque incontinenti hanc eidem vendidit. Responderunt illi Perusini Doctores, non esse locum ei statuto, cum partem illam retentam vendidit ei, qui iam ex priori venditione habebat domum contiguam, alteram scilicet partem. Nam licet ita censeatur factum fuisse in fraudem, tamen licuit vti ea arte, tanquam præcautiooe quadam ac prouidentia, qua auerteret, vitaretque iniustum illud incommodū, quod ob id statutum sibi inferri poterat. Et hoc consi. sequutus est Petr. Gerar. à Petra sing. xxvj. tu habes, vbi & hanc ooo longè distantem rationem addit, quia is qui ita egit, non fecit hanc cautelam principaliter in fraudem alterius, sed pro suo cōmodo: quod potuit facere, arg. l. ij. §. deoiq. ff. de aqua plu. arcend. & l. Proculus, ff. de damno infecto. Cui adde, quæ dicam infrà num. 77. hæc tamen, & seq.

74 ¶Verùm Corne. eod. coosi. xxix. col. vlt. constantissimè negat licere hoc casu fraudare consanguineum commodo & beneficio huius statuti, sicuti nec legis. l. contra, & l. seq. ff. de legi. cum si. Nam & leges & statuta (vt hoc illi addam) nos obligant etiam in foro, quod conscientiæ appellant, vt oot. glo. in c. quę in Ecclesiarum, in prin. & ibi Bald. etiam in princ. qui id negat alibi reperiri. extrà de consti. Sed est similis gloss. in c. ij. in verbo sententiis, eod. tit. lib. vj. vbi & de hoc est bonus tex. in illis verbis, vt animarum periculis. Inno. Ant. Panor. & alij in c. quia plerique, de immu. eccle. idem Inno. in rub. de consue. ad fi. vbi etiam loquitur de consuetu dioc, & in c. dignum, de homicid. Io. And. in c. ij. de verb. sig. lib. 6. idem Io. And. & Io. Cald. in c. quanquam, de vsur. lib. 6. ipse Cald. in dispu. incip. Bononiensi statuto. And. Iser. in c. 1. ad fi. tit. de pace iura. fir. Fœd. Seoen. consi. xxj. nunquid hæres extraneus, in multis locis. Bal. in l. j. col. ij. C. de confess. in Auth. ingressi, col. v. vers. circa primum pono, C. de sacr. eccles. & in c. in omni, col. 1. extra de testib. & in proœmio feudorum, col. iij. versicu. apparet igitur, vbi loquitur de constit. feud. & consi. cclxxxv. si quis iuris col. 1. lib. 3. & in dispu. incip. statuto cautum quòd fœnerator, col. vj. Alb. in rubr. ff. de legib. col. ij. Petr. Anch. consi. xiiij. videretur prima facie. Flo. in l. ex parte, §. seruo libertatem, ff. famil. ercis. Panor. post Cald. in d. proœmio Decr. Rex pacificus, col. iij. versi. secundò quæritur. & ibi quoque Imo. in fi. prio. & idem Pan. in d. c. j. col. iij. versi. sed quæro an lex, de consti. & ibi latè Fel. qui adducit contor. col. xiij. versi. extra prædictos: vti etiam facit Philip. Dec. in j. lect. col. vij. versi. successiuè Ab. quærit. & Bernard. Land. in addit. ipsius Pan. in d. cap. j. & Ias. in l. nemo potest, in ij. lect. char. vlt. vers. quartò moueor, ff. de leg. j. & in §. sed istæ, num. 126. Instit de act. & consi. clxxx. commune, col. vlt. li. 2. & consi. cxcj. placet mihi, col. ij. versi. nec huic, eod. lib. 2. & Math. Affli. in constit. Siciliæ incip. violentias, col. iij. & Carol. Rui. consi. iiij. proponitur in themate, col. iij. ou. ii. lib. 5. Quibus adde Soc. in l. moribus, col. ix. versi. ex qua conclusione, ff. de vulga. & pup. Et è Theologis id quoque voluit Diuus Tho. in ij. parte sum. q. xcvj. ar. vj. Idque etiam procedit, quantumcuoque lex dura sit. vt scribit Pan. in c. inquisitioni. de sentent. excom. vt illum allegat Franc. Rip. lib. 2. interpretationum, io c. si quādo, col. pen. de rescrip. sed Panor. loquitur de mandato Papæ.

*Leges & statuta nos in foro conscientiæ obligant.*

*Iiī feudorum cōstitutiones.*

75 ¶Ex quo dicit Bal. in rubr. extrà de consuet. in fin. post Innoc. quòd is qui facit io fraudem consuetudinis, peccat mortaliter. In fraudem autem legis aut statuti, siue consuetudinis fit (vt redeamus ad Corne.) etiam cùm quid fit verè, sed eo tantùm animo, vt euitetur lex, quod aliàs non fieret. l. si libertus minorem. ff. de iur. patr. Nec obstat d. l. seruus doralis, quia ibi ea cautio fit ad euitandum damnum, & ad nullius præiudiciū: nec ob eam fit fraus contra verba aut mentem legis, sed vt consulatur (quod ibi dicitur) mariti solicitudini & iodemnitati. Et idem dici potest de cæteris iuribus in id allegatis. In casu autem nostro, statutum vult consanguineum habere facultatem consequendi rem venditam restituto pretio: qua quidem oon debemus illum adhibita fraude priuare, contra verba & mentem statuti.

*Fraudantem cōsuetudinem peccare.*

*In fraudē legis, consuetudinis, & statuti, quis dicatur facere.*

76 ¶Ad id autem, quod dictum est de iniquitate & odio statuti, dici potest satis esse vt aliquā habeat rationem aut etiam occasionem, & (vt loquar cum Bal. in l. lege, C. de legi. hære.) aliquod motiuum, & statuentium voluntatem & autoritatem, licet vt idem dicit, cōtineat iniquitatem. Et idem propemodum dicit ipse Bal. in c. ex rescripto, col. vlt. versi. & nota, extrà de iureiur. No. (inquit) quòd statutū, quod habet in se rationē motiuam, non dicitur esse sine ratione. Sed &, quod plus est, non potest lex infringi, etiā si non habeat rationē: vt dicit idem

*Voluntatē statuentium pro ratione esse.*

idem Bal.in l.non omnium,in prin.ff.de legi.per l.proſpexit,ff.qui & à quib.vbi hæc verba ſcribuntur,Quod quidem perquam durum eſt:ſed ita lex ſcripta eſt.Per quam etiam l.dicit Innoc.in c.irrefragabili,in fi.de offi.ordi.& omnes vbique,ſufficit ſic ſtatutũ eſſe.Et vt dicit ipſe Bald.in d.l.non omnium ſufficit quòd ſtatuentes putauerint eſſe bonum & iuſtum.& idem in l.1.§.initium,ff.de poſtu.ſufficit (ait) ita ſtatuentes fuiſſe arbitratos : nam id pro ratione eſt. Ad quod allegat Fœde.Senen.in ſua quadam diſput. Et eius rei eſt optimus text. in d.§.initium.in illis verbis,quia moderatam hanc ætatẽ Prætor ratus eſt,ad procedendum in publicum.& ibi gl.in verbo,ratus,dicit hanc eſſe mirabilem rationem. Et per eum etiam text.dicit ipſe Bal.in l.de quibus,col.x.verſi.& primò quò ad primum,ff.de legi. quòd ratio non eſt de ſubſtantia conſuetudinis:nam ea tenet rationẽ ex ſola autoritate conſtituẽtium. & ad hoc etiam allegat bonum text.in d.l.non omnium,ff.eo.tit.Subditq́; etiam valere conſuetudinem contra omnem rationem,modò non ſit contra Ius diuinum. Sed & per illum text.idem Bald.conſi.clxvj.ſtatuto cauetur,lib.1.aſſerit ſufficere cauſam ſtatuti eſſe in mente ſtatuentiũ.& conſi.473.circa quæſtionem,col.ij.lib.5.dicit ad iuſtificationẽ(vt ipſe loquitur) ſtatuti ſufficere rudem quandã æquitatẽ.Sed & idẽ Bal.in c.1.in prin.col.ij.verſ.ibi prohibẽs, tit.de feud.cog.ſcribit non ſemper exigi,vt cõſuetudo ſit rationabilis,ſed ſatis eſt vt ſit tolerabilis & vſu approbata,& alleg.Inno.in rub.extrà de conſue.Et idem Bal.in rub. extrà de conſti.col.ij.verſi.cõſtitutio,dicit conſtitutionẽ eſſe rationabilẽ,eo ipſo quòd non reperitur prohibitio,licet eius ratio demonſtrari non poſsit. Idem quoque in l.1.col.iuj.verſi.item allegatio,C.ſi plur.vna ſent.quòd non eſt perquirenda ratio,vbi habemus ſtatutũ per d.l.non omniũ,& d.l.proſpexit.Et tradit Ioan.Fab.in §.ex non ſcripto,col.iij.verſic. item requiritur quòd ſit rationabilis,Inſt.de iur.nat.gent.&ciui.quòd valet & tenet cõſuetudo vel ſtatutum irrationabile & durũ,ſi modò non ſit cõtra fidem,Ius naturale,vel diuinũ, nec inducat occaſionẽ pccandi,nec aliàs ſit contra bonos mores.Et propè ſimilia ſcribit Calca.cõſi.iij.Bar. poſt prin.Nec omittam quod ſcribit Bal.in l.gallus,§.ſi eius,col.ij.verſi.ſecũdò not.ff.de libe. & poſth.quòd cum habemus determinationem ſtatuti, non debemus vlterius rationẽ eius inueſtigare. Quod & poſt eum reaſſumit Iaſ.conſi.clxxxviij.ſpectabilis,paulò ante fi.li.2.& Phil.Dec.conſi.ccccclxiij.duo dubia,col.vlt.Nã etiam ſcribitur in l.& ideo,ff.de legi.rationes eorum,quæ conſtituta ſunt,inquiri non oportere:alioqui multa ex ijs quæ certa ſunt, ſubuerterentur. { Quibus adde quod ſcribit Pet.Anch.in cle.1.in prin.de elect.quòd ſi perfecta ratio legis vel ſtatuti reddi non poteſt,ſufficit dicere ita,ſcriptum eſt,per d.l.proſpexit.& ſequitur Fely.in c.ſi quando,col.viij.verſi.circa rationem legis,de reſcrip.Nam vt ſcribitur in c.in iſtis,iiij.diſt.poſtquam lex eſt audita,ſecundùm eam,non de ea eſt iudicandum}

77 *In ſtatuto præſumitur ratio.* ¶Nec tamen ſtatutum noſtrum eſt omnino ſine ratione:ſed eam habet non contẽnendam, vt ſuprà plenè diximus. Et aliàs ſemper in ſtatuto præſumitur ratio,vt dicit Dyn.in c.vlti. de reg.iur.lib.vj.vti illum refert,& ſequitur Bal.conſi.ccxviij.ſtatuto ciuitatis Florẽtiæ,col.j. lib.2.& conſi.lxxxix.per egregium,lib.3.& conſ.cxcxix.in cauſa iſta,circa medium,eod.lib.3. & dicit idem Bal.in d.l.de quibus,col.x.verſi.item valet,ff.de legib.quòd conſuetudo in dubio præſumitur ex iuſta cauſa proceſsiſſe. Et idem in c.cùm veniſſent, extrà de eo qui mit. in poſ.dicit etiam conſuetudinem in dubio præſumi bonam & laudabilem. Et in ca.1.col.1. verſi.extrà quæro,de conſtit.quòd iuſtitia ſemper creditur ineſſe ſtatutis. Ex quibus etiam liquidò conſtat,nihil huc pertinere,quod diximus de fraudatione vectigalis illiciti, & fuga etiam carceran. Et ex iis ſequitur non licere fraudare hanc conſuetudinem.

78 *In æſtimanda fraude, animus inſpicitur quicquid poſtea cõtingat.* ¶Haec tamen intelligenda eſſe cenſeo,ſi quis id faceret eo animo,& conſilio principaliter vt eam circunueniret:ſecus ſi id non pricipaliter & directè ageret,vt retractum ipſum fraudaret,ſed vt ſibi proſpiceret,ne alıud fortè damnum indebite pateretur:ſecundùm ea, quæ ſuprà diximus nume.72.& vt propius. Nam licet in conſequentiam conſanguineus ob id retractu arceretur , id vtique illicitum non cenſeretur , nec propterea diceretur factum in fraudẽ legis vel conſuetudinis,vt in ſimili dicitur,in l.non omne,ff.de ſtatuli. vbi ſcribitur, Non omne ab hæredis perſona interueniens impedimentũ ſtatulibero pro expleta conditione cedit:ſed id duntaxat,quod impediendæ libertatis cauſa factum eſt. Cuius autoritate Steph.Fœd.vir nondum ſatis laudatus in eo opere,de legum interpretatione,parte 1.char.5. verſi.ſecundò limita,tradit quòd cùm actus non deſtinatur directè ad finem ſiue effectum fraudandi legem,ſed ad alium,licet incidenter ad eum finem perueniatur,non cenſetur eſſe prohibitus nec factus in fraudem.& alios quoq; tex.allegat:ſed ille,quem ſupra citaui,viſus eſt omnium optimus.Sed & allegat,quod à Bar.poſt Guil.Cu.ſcriptum eſt in l.cætera,§.ſed ſi ſeparauit,per illum tex.ff.de leg.1.quòd ſi ſtatuto prohibitum eſt,ne quis emat frumẽtum vltra vſum proprium , & aliquis ſe manſurum in vrbe annum integrum credens emit frumentum neceſſarium ad illum annum,& poſteà mutauerit propoſitum,& ante annum recedat,non incidit in pœnam ſtatuti:quia non eo animo emit, vt ſtatutũ fraudaret.& idem voluerunt (vt hoc illi addam) Guil.Cu.Bal.& Alb.in l.1.§.vnde quærit Offilius , per illum text.ff.de exerc.act.ipſe Albe.in 1.parte ſtatut.q.lxxix.item quæro,ſtatuto cauetur,quòd de rebus.& iterum in 2.parte,quæſt. ccvj.prædicta etiam faciunt ad aliam.& Pau.Caſt.in l.ij.in prin.

prin.pet gl.ibi.ff.si cert.pet.& Alex.consi.j.viso processu,col.pen.vers.ad hoc facit,lib.3.& Firmia.in tract.Gab.in ij.parte viij.partis prin.col.j.& Lud.Gozad.consi.xc. in causa Mantuana, num.12. Et simile quippiam voluit Bal.in c.1.§.si quis de manso,col.vlt.tit.de contro.inue.& Ioan.Plat.in l.vlt.col.vlt.per illum tex.C.de impo.lucra.descript.lib.10.Et facit præterea bonus rext.in l.inter stipulantem,§.sacram,versic.& nauis,ff.de verb.oblig.& in l.qui res suas,§.aream,ff.de solu.& in l.sed Iulianus,§.proinde,ff.ad S.C.Syllan.cum aliis simil.adductis per Alex.in d.§.sed si separauit.Ias.in l.si quis nec causam,num.4.& seq.ff.si cert.pet.Philip.Dec. in l.filiusfamilias,num.item 4.eod.tit.& Matth.Affli.deci.Neap.lxxxij.Nardus, col.vlt.Hipp. Marsil.qui id dicit sing.& valde notandum,singu.lxxxvj. statutum fit. Quod sanè intelligit Bat.in d.§.sed si separauit,modò constet de primò illo proposito:aliàs enim præsumeretur, id fuisse ab initio propositum teuendendi:vt posteà fecit.

79 ¶ET per hæc aliquando respondi non esse locum retractui in hac specie. Titius fundum vendendum Mæuio obtulerat certo aliquo pretio:is fundus Mæuio confinis erat, atque ob id ei multùm acceptus gratusq; (vt etiam verisimile erat,iuxta l.si cui fundus,ff.de legat.ij.& ea quæ suprà diximus,num.48.nec hinc longè abest.) Cùm tamen ille pecunias non haberet,dicit Titio,se alium fundum habere non adeò sibi propinquum,sed qui tantæ erat æstimationis,quantæ alter ille fundus venditioni addictus,sciretq; se hominem , qui tantum illi daret,si ei vendere vellet,vt qui ei sæpe tantum antea obtulerat. Titius autem respondit,At tu ipse illi homini vendas tuum prædium,& ego tibi meum vendam. Verùm Mæuius,non faciam id (inquit) nam fortè tui consanguinei à me tuum retraherent, atque sic tuo & meo prædio carerem:meum autem prædium non aliter venderem aut alienarem, quàm si certus essem,tuum penes me mansurum. Tandem in id conueniunt,vt huiusmodi prædia permutarent,idque faciunt:mox Mæuius adducit hominem,qui à Titio tanti emit prædium,quod à Mæuio habuerat, quanti suum addixerat: isque emptor semper id prædium possedit,nec idipsum Mæuius recuperauit. Consanguinei Titij volunt à Mæuio retrahere,dicuntq; eam permutationem in fraudem retractus factam,habendamq; pro venditione.Respondi(vt iam diximus) non esse locũ retractui. Neque enim id egisse Mæuium,vt emeret,aut alium contractum faceret in fraudem statuti:sed primùm noluisse vendere suum prædium, & deinde ipsius pretium in emptionem istius cõuertere: quia sic potuisset vtroque carere:cùm tamen suum non erat aliter alienaturus, nisi id de quo est quæstio , fuisset apud se mansurum. Et quamuis ita faciens excluderet consanguineum , id tamen non callido nec maligno animo fecisse:quæ verba sunt l.si seruum,§.ait Prætor.ff.de acqui.hære.aut vt aliter dicam,fraudandi consilium & animum sibi defuisse,sed sibi tantùm & suæ indemnitati prouidisse. Atque ita postquam in hanc curiam allectus sum,audiui fuisse iudicatum in ea,pro domino Montoloneo,olim huius curiæ Præside dignissimo , & sigillorum Regiorum custode sanctissimo,quem virum honoris causa nomino.

*Quæstio not. & frequens in retractu.*

80 ¶Ad idque optimè facit d.l.atqui natura,§.sed cùm me absente,ff.de nego.gest.qui tex.loquitur de eo qui alium subiecit,quòd huic speciei est proximũ:& d.l.seruus dotalis,ff.sol.matr. & d.l.cùm pater,§.Titio,ff.de leg.ij.vbi id dolo(quòd iam suprà diximus)nõ attribuitur,sed prudentiæ:& d.l.si pupillus,post prin.ff.de acq.hær.cuius verba,quia huic loco mirè conueniunt,subiiciam.Ea sunt huiusmodi:Nec enim videtur voluisse fraudare edictũ,qui sibi prospicit,ne oneribus,&c.quã ad hoc expendit glo.ibi,in verbo,nec enim videtur.quæ concor. affert.& Rom.etiam ibi, qui eum §.legit cum l.filius qui se,eo.tit.) & alia quoque à nobis citata suprà nu.67.potrò ex iis. Nec satis est euentum fraudis ita cecidisse,vt scilicet retractus non habeat locum,nisi consilium adfuerit, vt etiam in simili dicitur in l.iiij.§.si quis autem, ff.de fideic.libert. Nam & aliàs vtrunque requiritur,& animus,& euentus.l.ait Prætor,§.j.ff. quæ in fraud.cred.& l.si seruus.ff.de acq.hær.& l.quia autẽ,§.si patronus,in fi.ff.si quis omis. caus.testa.Et faciunt etiam not.per glo.in c.cùm Ecclesia Vulterana,in verbo iniuriam,extra de elect.& iuta quæ ibi allegat:& glo.in c.vlt.versi.item quid si Prælatus,extrà de præscript.

*Fraus ex euentu solo non arguitur.*

81 ¶Idque verissimum esse arbitror,nisi aliis coniecturis, indiciis,præsumptionibus,fraus ipsa depræhenderetur,vt quia Mæuius post huiusmodi contractum permutationis & venditionis diutius illum fundum à se permutatum possedit,non Titius,aut is,cui posteà vendidit, iuxta no.à Bat.in l.post contractum,ff.de don.& in l.sicut,§.superuacuum,ff.quib.mod.pig. vel hyp.sol.& consi.lxv.Petr.Nicol. Vel etiam si Mæuius verè tradidit,& aliquandiu Titius aut suus emptor possedit,sed non longo pòst tempore Mæuius ipsum recuperauit,vt verisimiliter præsumatur ita actum fuisse à principio:per l. si ventri,§.vlti.ff.de priuil.cred.& l.sed Iulianus,§.sed si filius,ff.ad S.C.Mace.& per Bart.in d.locis,in quibus & alias fraudis coniecturas & præsumptiones videbis , ne hic diutius his commemorandis immorer, præsertim cùm Cæpo.huic rei proprium & peculiarem librum dicauit,cui titulus est, De simulatione contractuũ,qui omnibus locis prostat. Sed tu tamen vide,quæ dicam infrà,§.j.gl.vij.in verbo,*Ou autres choses censees pour immeubles*, num.73.incip.nisi tamen hæc conductio,& quinque seq.& iterum in glos.xiij.in verbo, *Ou equipolent à vente*,nume.35.nec hìc tamen omiserim,& aliis seq.vbi & nos nuncupatim de hac re loquimur.

*Fraus ex quibus deprehendatur.*

## DE RETRACTV GENTILITIO, §. I.

### SI AVCVN, SI QVIS. GLO. I. §. PRIMVS.



SI AVCVN [a] a vendu [b] aueuns biens [c] immeubles, soyent fons [d] ou autres choses censees pour immeubles, comme seruitutes [e] ou rentes [f] particulieres, ou generales, assises generalement sur le vendeur,& sur ses biens,ou autres choses censees pour immeubles [g]:le parent [h], ou lignagier [i] du vendeur,peult dedans l'an [k] & iour [l] de la vendition venir par deuers l'achepteur [m],& [n] luy declarer,comme il est venu à sa notice,que ledict vendeur luy a baillé par contract de vente [o],ou equipollent à vente,lesdictes choses:& les doit declarer, quoy que soit en general [p]: & doit declarer le lignage [q] dudict vendeur,& de luy,ou aumoins offrir declarer en temps & lieu:& requerir audict achepteur,qu'il le vueille receuoir au retraict de ladicte chose vendue, & la luy bailler & delaisser:offrant ledict retrayant à payer [r] le priz, que la chose aura costé [s],dedans le temps de la coustume,luy deument acertené dudict priz [t]: & luy doit faire offre d'or ou d'argent [v], en telle quantité qu'il voudra [x],offrant à parfaire dedans le temps de la coustume,comme dict est.



*SI QVIS [a] vendiderit [b] bona quapiam [c] immobilia, seu fundos [d], seu alias res,qua censentur immobiles,vti sunt seruitutes [e],aut annui reditus [f],speciales aut generales, scilicet generaliter constituti super venditore & eius bonis,aut quasuis alias res habitas pro immobilibus [g], parens [h] (sic enim more vulgi consuetudo nostra consanguineum appellat) aut linearius [i] venditoris potest intra annum [k] & diem [l] à venditione adire [m] emptorem, [n] eiq; denuntiare sese resciuisse venditorem in eum res huiusmodi titulo venditionis aut alio æquipollenti [o],quas quidem res designabit saltem generaliter [p], genúsque suum ac venditoris recensebit [q],aut id ipsum congruo loco & tempore facere offerre, rogabitque emptorem,vt se ad rei venditæ retractum admittat, eámque sibi tradat & dimittat, offerendo soluere [r] pretium quo res vendita constitit [s] intra tempus à consuetudine præstitutum, posteaquàm plenè certior fuerit factus de pretio [t], debétque ei offerre auri aut argenti [u] eam quam voluerit quantitatem [x], offerendo reliquum soluere intra tempus à consuetudine statutum, vt dictum est.*

### SI AVCVN, SI QVIS, GLOS. I.



1 Quæstio retractus. ETIAMSI is sit alterius prouinciæ,quæ fortè non vtitur hac consuetudine, tamen si fundum Pictauiæ vendat, hæc consuetudo in ea venditione locum habebit, cùm ea rem ipsam respiciat: vt expressè & in hoc casu tenuit Ioan.Fab.in l.cunctos populos,colum.v.C.de summa Trin.vbi hanc rem latè tractat, & Matth.Afflict.qui illius non meminit, in tracta.protomixeos, tum in princip.colum.xv.versicu.item pone quòd in terra:tum §.vltim.colum.penult. Et ex iis quæ vterque scribit, facilè poteris intelligere, & hoc quoque procedere, si consanguineus, qui rem venditam vult retrahere, & emptor sint etiam alterius prouinciæ, quæ hoc iure vtitur. Tu tamen hîc vide Corne.consil.clj. in hac contatione,lib.3.

2 Quæstio retractus. ¶SED ECONTRARIO si Pictauensis vendat fundum alterius prouinciæ, quæ hac consuetudine non vtitur,non poterit consanguineus illius hac nostra vti,ea quam diximus ratione,quòd hæc consuetudo rem ipsam respicit, & cùm quærimus de iure quopiam proficiscente ex re aliqua,siue de libertate aut seruitute rei, siue de facultate cõpetente circa rem, debent seruari statuta loci,in qua res ipsa sita est.l.si sine hærede,§.Lucius,ff.de admin.tut.& l.an in

l.an in totum, C. de ædif. pri. & l. venditor, §. si constat, ff. com. prædio. & l. forma, ff. de censib. & voluit Cyo. in l. j. col. pen. versi. secundò quæro, C. quæ sit long. consuetu. Bart. in l. j. in v. q. & ibi quoque alij, C. de summa Trinitate. Albe. in j. parte statu. quæst. xxxj. sed ex quo suprà diximus. & Floria. in l. j. ff. de vsur. cum simi.

3 ¶Ideóque in statuto huic nostro simili consuluerunt Valascus, Benedict. à Barzis, Thomas, Domi. Pet. ab Exio, & Maria. Socin. videlicet in statuto Senarum, quo prohibetur, ne domus vendatur irrequisito consorte, poterit Senensis vendere domum, quam habet Pisis, vbi non est tale statutum, inscio consorte, per id quod diximus. Et sequitur Barpto. Socin. ipsius Marian. filius consi. lxxiiij. in præsenti consultatione. colum. v. versic. secundò respondetur, lib. 1. & iterum consi. cclxxj. quod est eiusdem initij, colum. iij. versic. his tamen non obst. lib. 2. Et idem quoque sine illorum mentione consuluit Iason consil. cxciiij. superuacuò videtur, colum. j. versi. tertiò concurrit. lib. 2. hac ratione motus, quòd statuta quæ sunt contra ius commune (cuiusmodi id esse asserit) non extenduntur ad res alibi sitas, secundum Bart. & alios in d. l. j. in vj. q. princ. C. de sum. Trini. [Et nouissimè alter Maria. Socin. iunior. consil. j. pro resolutione. col. iiij. num. 11. lib. 2.] *Statutum re vendita inspiciendum.*

4 ¶Ex quibus etiam potes intelligere, quòd si Pictauensis vendat rem Pictauiæ extraneo cuipiam, qui scilicet sit alterius prouinciæ, quæ hoc iure nō vtitur, locus est retractui ex hac consuetudine. Quanquàm contrarium posset videri voluisse Iason ipse d. consi. cxciiij. col. j. post princ. ea ratione adductus, quòd statutum non ligat forenses, vt appellat, id est (si melius loqui velimus) externos. l. vlti. ff. de iurisd. omn. iudic. & cap. vt animarum, in fin. de constitut. lib. 6. & not. in d. l. j. C. de sum. Trini. & fide Catholica. Nisi dicas Iaso. non hoc tantùm fundamento innixum fuisse, sed aliis quæ sunt in facto huic admodum dissimili, vt ibi videre licet: alioqui erraret Ias. toto cœlo. *Quæstio retractus.*

5 ¶Sed hic quæro, quoniam nunc loquimur de persona (vt cum nostris loquar) vendentis, si hæres alterius cum beneficio inuentarij vendidit fundum, quem consecutus est ex illius hæreditate, eritne locus retractui, præsertim si ipse retractus tantùm habeat locum in rebus patrimonialibus, quę scilicet ex successione nobis obuenerunt parentum, aut aliorum consanguineorum? Vide Chassen. hoc disputantem propè copiosius, quàm res ipsa satis per se clara exigat, consil. xxij. consuetudine cauetur, & iterum in sua secūda editione. Commen. Consuetud. Burgundiæ, hoc eod. titu. §. j. in verbo, *son heritage*. in princip. Sed & idem latè disputauit Claudius Marlectus inter consilia ipsius Chasse. consi. seq. decessit Catharina. Quibus adde Alex. consi. xix. super eo, colum. vltim. lib. 5. & Franc. Curs. Seniorem consi. lxxxiij. Deus, colum. v. num. 13. *Quæstio retractus.*

6 ¶Quid autem si clericus vendiderit, an sit locus retractui? Nam ob hanc consuetudinem videtur in hoc grauari, quòd rem suam minoris vendit, vt patet ex iis quæ diximus suprà in præfat. num. 27. incip. præterea & in hoc quoque. Sed tu vide, quæ dicam infrà, eod. §. glos. xiij, quæ est in verbo, *l'achepteur*, num. 11. incip. ex iis autem potes, & sequen. ex quibus intelliges quid hic dicendum sit. *Quæstio retractus.*

## A VENDV, VENDIDERIT. GLO. II.

1 VENDITIONIS emptionisq́; verbum latissimè patet, vt quod omnem alienationem complecti videtur, l. statuliberi, ad fin. ff. de statuliber. & l. sicut, §. venditionis, ff. quibus modis pignus, vel hypotheca soluitur. vbi glos. adducit concor. sicut etiam faciunt Alexand. & recentiores in l. filiusfamilias, §. Diui, ff. de legat. j. Corne. consi. clxvj. quatuor, post princ. lib. 2. & Albertus Brunus, consi. xliij. circa casum, col. vltim. Verùm quia hæc nostra consuetudo paulò mox hoc in §. & alibi sæpe loquitur de pretio, ea debet accipi de venditione propriè & strictè sumpta. l. vlti. & ibi glos. Bart. & Lucas Pen. colum. vj. C. de præd. cur. lib. 10. & voluit glos. in l. cùm dotem, in verbo, quis enim, & ibi Bald. col. j. C. de iure dot. & Ioan. And. in addit. Specu. titu. de emptio. & vendi. §. nunc dicendum, le ij. versicu. sed pone statutum: vbi nuncupatim loquitur in casu nostræ consuetudinis, & in tit. de cessi. act. col. iiij. in addit. incip. rigorosum est: vbi tamen id declarat Guli. Cu. Bald. in lect. antiqua. Paul. Cast. & Alex. qui id dicit sing. in l. j. in princ. ff. si cert. pet. idem Bar. qui dicit priorem illam glo. singu. in iiij. disput. incip. publicanus, in fin. Bald. in l. ex conuentione, col. j. C. de pac. & in l. cum hi, §. si cui, in vtraque lect. & ibi etiam Albe. ff. de transact. & in l. si domus, §. vlti. ff. de leg. j. & in l. sciendum, §. pollicentur, ff. de Aedil. edit. & in l. cùm manu, §. nemo, in princ. ff. de contrahen. empt. & in l. j. col. j. C. de rer. permu. & in l. qui se patris, col. antepen. versi. hoc scias, C. vnde lib. & in l. Papinianus, in princ. ff. mand. & in l. si culpa, ff. de rei vend. & consi. xcviij. Betonus, col. j. lib. 1. & consil. ccccxiiij. verba dicunt, col. ij. eod. lib. 1. & consi. ccccclxj. inter Ioan. in fin. lib. etiam 1. & consil. cclij. viso quodam arbitramento, post medium, lib. 2. & consi. ccccxl. secundum ea, ante fin. lib. 5. Albe. in l. hæc venditio, §. huiusmodi, ff. de contrahen. empt. Petr. Anchar. consi. lxxij. tantam familiaritatem, col. j. & ad fin. consi. declarat quomodo id intelligatur. Lucas Pen. in l. j. col. j. C. de fund. patri. lib. 11. Panorm. in c. 1.

*Venditio & emptio quid complectantur.*

*Pretium propriam venditionem demonstrat.*

in j.oot.extra de his quæ fi. à prælа.& in c.2.col.vlt.de poſtul. & in c.vlti.colum.j.verſic.nor. vlti.ex fin.& ibi Feli.col.antepen.verſic.fallit primò,extra de accuſ. Idem Panor.in c.potuir, col.iij.verſi.& adduco pro prima,extra de loc.Pau.Caſt.loquens in ſtatuto huic ſimili,conſi. cxciiij.viſo ſtatuto,io princ.lib.1.Rom.conſi.lxxxvj.viſo quæſtionis themate, col.j.Alex.io l. ſi quis antè,col.iiij.verſic.in dubio,& ibi Iaſon in viij.not.vbi reſpondet ad eum text.qui videtur velle contrarium,ff.de acquir.poſſ.& idem Alex.cooſi.lxiij. in cauſa & lite, col.j.lib.7. vbi loquitur in caſu ſtatuti huic noſtro ſimili. Corne.cooſil.xxxviij. quoniam in præſenti, col.j.lib.2.& dicto conſi.clxvj.col.iiij.verſi.coofirmantur præmiſſa,eo.lib.& conſi.lxxiij. quāuis videatur,col.j.verſi.cùm pretium,lib.4.Maria.conſi.xv.viſis prædictis.col.xj.verſicu.vnde pooderandum eſt.Firmia.in tract.gabellarum,quæſt.iij.verſic. & de hoc art.Fran.Aret.qui id dicit oot.io l.ſciendum,col.vij.verſic. facit quod ponit,ff.de verb.oblig.Barb.in rub.extrà de empt.& vend.poſt princ.Iaſon io l.j.col.v.verſi.voum tamen in propoſito,C.de iur.emphy. & io l.ij.in princ.ad fin.ff.ſi cert.pet. & in l.vlt.in j.not.ff.de cond.ob cau. & in d.l.filiusfamilias,§.Diui,in j.lect.col.pen.verſi.ſecuodò limita,& in ij.lect.col.antepen.verſi.tertiò limita,& ibi Ioan.Crot.col.xxxiiij.verſi.tertia ſit conclusio.& Ferd.Loaz.qui eam gloſ.dicit ſing.char. 24.num.487.ff.de legat.j.& idem Iaſ.conſi.xlv.aggredior,col.ij.lib.1.Fabia.à monte S.Sab.qui alios allegat.in tract.de emp.& veod.in ij.q.prin.col.j.verſicu.hoc tamen fallit:& iterum in v. parte princ.col.v.verſi.circa ſecundum Anton.Burgos in rubr.extra de empr. & vend.Catel. Cotta.io memoriali incip.vendidit,& Hippo.Marſil.ſing.cv.vbicunque,vbi ad hoc ſingu.dicit gloſ.in d.l.cùm dotem.Steph.Bertr.conſi.clxxx.oon puto , circa medium,lib.3.vbi & ſingularem dicit primam illam glo. Sed id quomodo ſit intelligendum,videbis iofrà eod.tit.& §.glo.xiiij.in verbo,*ou equipollent à vente*,num.34.atqui ſi ea.

*Venditionis uerbum intelligitur propriè,in conſtitutione cõtraria iuri communi aut aliàs odioſa.*

2 ¶Præſertim autem id hîc procedit in caſu noſtræ conſuetudinis, cùm ea ſit contra ius commune,ex multorum ſenteotia,vt diximus ſuprà,in præfat.num.60.quamobrem ſunt multi, & ſequeot. Quod ſi verum eſt,certè cùm de venditione loquatur,debet propriè accipi , nec ad alios caſus trahi , ſecundum illam gloſſ.in d.l.vlti.in verb.permittimus.C.de prædi.curia. vbi Lucas Pen.col.j.& Ioan.Plat.col.ij.hoc expreſsim trahunt ad caſum noſtræ conſuetudinis.Alber.qui & de ſtatuto retractus loquitur,in l.ſtatuliberi à cæteris, §. Quintus,circa medium,ff.de ſtatu.Bald.in l.voluotas.col.vlti.verſic. modò reſtat quærere,C.de fideicom.& in autheo.& qui iurat,col.antepen.verſi.vlterius quæro ſi inter, in duobus locis,C.de bon.aut. iudi.poſſ.& io c.1.ad fin.titu.de alie.feu.& conſi.clxxj.iſtud ſtatutum,lib.4. & conſi.cccxxxvj. præmitto,poſt princ.lib.5.Corne.loquens de ſimili ſtatuto,d.conſi.clxvj.col.iij.verſic.ideò in materia,lib.2.Alex.conſi.lxxvj.viſis dubitationibus , colum.iij.verſicul.pro hoc bonos,lib.6. Crot.in d.§.Diui,col.xxxiiij.verſic.tertia ſit cooclusio. Et generale eſt in omni materia ſtricta,& extranrdinaria,vel odioſa,vt venditionis appellatio etiam ſit ſtrictè intelligenda,ſecundùm Bald.in d.l.voluntas,& in l.ij.C.de vſuca.pro empt. Panormit.in d.c.1.de his quæ fiunt à Præla.Corn.(qui hoc trahit ad omnia ſtatuta, vt ſcilicet in his debeat ſtrictè accipi.) dicto conſi.clxvj.colum.iij.verſicu.ideo in materia,lib.2.Felin.in d.c.vlt.col.pen.verſic.fallit tertiò, de accuſ. Appellatione autem venditionis propriè ac ſtrictè venit tantùm illa, quam intelligimus,veoditio,non cæteri contractus , vt probat text.in d.l.ſtatuliberi , ad fin.cùm dicitur, complecti videtur.Nam verbum illud,videtur,ſignificat fictionem,& improprietatem.l.ſingularia,ff.ſi cert.peta.& not.per Barto.& alios in l. ſi is qui pro emptore,ff.de vſucap. Et hoc quoque probat text.in l.ſi quis fundum,ff.de cootrahen.empt. & voluit Franc.Areti.conſil. cxxiiij.eximie domine,col.ij.Doct.vbique.

*Venditio ex communi uſu, de propria intelligitur.*

3 ¶Et quia etiam ex communi Franciæ vſu loquendi verbum emptionis & venditionis intelligitur tantùm de emptione & veoditione propria,non de cæteris alienationibus : qui quidem communis vſus debet attendi,etiam contra proprium ſignificatum vocabuli.l.librorũ, §.quod tamen Caſsius,ff.de leg.iij.& l.Labeo,ff.de ſupel.leg.& cap.ex literis,extrà de ſponſa. cum ſimi.& voluerunt nuocupatim in his verbis emptionis & veoditionis Alex.& Iaſ.in d. §.Diui,ille col.vj.verſi.fallit hæc conclusio,hic col.pen.verſi.tertiò no.limita,in j.lect.& iterũ in ij.lect.col.antepeo.verſi.ſecundò limita,& ibi quoque Crot.col.xxxiiij.verſi. ſexta & vltima conclusio. Hunc autem vbique eſſe communem vſum loquendi in his verbis atteſtatur Panor.in d.c.1.de his quæ fiunt à Præla.vbi & ex eo dicit , quòd id verbum veoditionis ibi accipitur pro ſpecie diſtincta ab aliis cõtractibus & videtur voluiſſe Bart.io l.ſi quid earum, in prio.ff.de leg.iij. Sed hæc omnia iotellige ſecundum ea quæ poſteà declarabimus in eod. §.10 verbis,*Ou equipollent à vente*,vbi de hac re latius dicemus.

4 ¶Ioterim autem,ſi plenius ſcire vis, an quomodo , & quando venditio intelligatur de aliis cootractibus ſiue alienationibus,& quibus,vide glo.in l.quemadmodum,in verbo,vendi,in prin.& ibi Bar.& Io.Plat.C.de agri.& cenſi,lib.11.Guli.Cu.Cy.Bal.& Alex.in addi.Bart.in d. l.ij.C.de vſuca. pro emp.Alb.in l.ſicut,§.venditionis,ff.quib.mod.pig.vel hyp.ſol.& in l.j.C. com.vtriuſque iudi.& in prima par.ſtatut.quæſt.ex.ſtatuto Parmæ.Bar.in l.alio,col.iiij.verſi. ſequitur in his verbis,ff.de ali.& cib.lega.Bar.Imo.& recentiores,in d.§.Diui.præſertim verò Alex.col.vj.verſic.item inquantum Bart.hîc.& Iaſ.in j.lect.col.antepen.verſic.octauo quærit

Batt.

Bart.& in ij.lect.col.xxij.versi.eiusdem initij,& Crot.col.xxxiij.versi.quærit etiã Bar.an prohibita,& Ferd.Loaz.char.24.nu.483.& seq.Bal.in l.cùm hi,§.si cui,in ij.lect.& ibi etiam Alb. ff.de transac.& in l.post rem,col.v.versi.in gl.quæ incipit, in vlt.lect.eo.tit.& in d.l.voluntas, col.vlt.& ibi quoque Alberi.C.de fideicom.& in d.auth.& qui iurat,col.antep.versi.vlterius quæro,C.de bo.auto.iud.pos.& in c.1.ad fin.titu.de contro.inue.inter domi.& emp.& in c.si clientibus,in fi.tit.de alie.feud.Paul.Cast.consil.cclxix.dubitatur,col.ij.versi.& si dicatur,le j. Alex.d.consi.lxxvj.visis dubitationibus,col.iij.versi.pro hoc bonus tex.lib.5.Firmia.in tract. gabellarum,in iij.parte viij.partis princ.in iij.quæst.& multis seq.

5 ¶SED HIC scire velim,vtrùm si vẽditio nulla sit,erit nihilominus locus retractui. Quam quidem quæstionem posuit Bal.in tract.protomixeos,col.ij.versi.quid si facta est:nec tamen eam soluit,sed remittit ad Cyn.in l.vlt.§.sed quia nostra,C.com.de leg.vbi de hac re nõ loquitur,sed de alia huic non admodum dissimili,de qua dicemus infrà,num.42.& huc quoque. Verùm Paul.Cast.consi.lxxiiij.in causa mota,post princ.& iterum col.ij.versicu.& idem dicendum est,lib.2.expressè,& in casu nostrę consuetudinis tenet quòd si venditio sit nulla, quia facta est à pupillo vel minore contra dispositionem iuris communis, vel municipalis, ideoq; pro non facta habeatur, non habebit locum in huiusmodi venditione statutum admittens cõsanguineos ad retractum oblato pretio:cùm appellatione venditionis veniat tantùm valida.l.iiij.§.condemnatum,ff.de re iud.& l.non putauit,§.non quæuis,ff.de bonorum possessione contra tabulas.Et eiusdem sententiæ in eadem specie fuit Cepolla,qui Pau.non meminit,loquens in venditione emphyteusis facta sine consensu domini, consil.caus.ciuil. xliiij.in quæst.de præsentatione.col.ij.versic.de prima quæstione,& seq. vsque ad finem propè consilij.& id quidem illis ipsis rationibus,dicitq; id nullam habere dubitationem.Et præterea respondet ad id,quod in contrarium dici posset,quòd emptor non potest excipere de iure venditoris vel domini,& sic tertij,& ad alia quædam quæ inibi videre poteris. & idem quoque vult consi.seq.etsi in aliis.

*Quæstio retractus habeátne locum in venditione nulla.*

*Venditionis appellatio de ualida intelligitur.*

6 ¶Horum opinionem adiuuat,quod scribit Bal.in l.ij.col.ij.vers.ex prædictis,C.de episc.aud. quòd si emphyteuta vendit inconsulto domino,non obseruata statuti solennitate, ideoque venditio sit nulla,non cadit is emphyteusi ob huiusmodi venditionem : quia verbum vendendi à statuto probatum non comprẽhendit venditionem nullam,per d.§.condemnatum. Quod dictum sequitur Aluar.in c.1.ad fin. & ibi quoque Cardi.Alex.in princ.tit.quid iuris si vasal.post ali.& Fran.Cre.qui id sing.dicit,sing.cxij.statuto cauetur.& Fran.Aret. in l.continuus,§.cùm quis,col.iij.versi.illud autem,ff.de verb.oblig.vbi id dicit not.& semper menti tenendum,& postea addit rationem, quia verbum venditionis in se est nomen iuris : vnde venditio nulla non est venditio.& sequitur eam Cardi.Alex.in c.1.col.j.titu.de prohib.feu. ali.per Fed.vbi hoc scienter intelligit,cùm ea venditio ob aliã causam est nulla, quàm quòd inconsulto domino facta sit. Sed & sequitur Fran.Curt.senior,consi.viij. viso instrumento, col.ij.in fin.Firmia.in tracta.gabellarum,in iij.parte viij.partis princ.q.xxxij.Guid.Pap. decis. Delphi.dxc.quidam vendidit,& consi.cxcij.ex facti narratione in princ.ij.dubij.Feli. in c.ex tenore,col.iiij.ad fi.& seq.& ibi Philip.Deci.col.iij.de rescrip.idem Fel. in c.cæterùm,col.pen. de iudic.Fab.in tract.de emp.& vend.in xxxv.q.iij.q.prin.Ias.in l.causas,col.vlti. ad fin.C.de transac.& in l.vbi pactum,col.pen.versic.secundò ad idem,eo.tit.vbi id dicit sing.& in l.vlti. col.antep.versi.xxij.C.de iure emph.vbi etiam dicit sing.& in l.j.§.j.in v.not.ff.quod quisque iur.vbi dicit not.& in l.seruo legato,§.si seruum,in fi.ff.de leg.j.Iaco.à S.Georg.in tract.feud. in verbo,& cum pacto de non alienando,col.viij.versicu.sed pone quòd statutum sit.Franc. Purp.in l.ij.ad fin.ff.si cert.pet.Catel.Cot.qui & id singul.dicit memor.incip.actus nullus,& iterum alio incip.vidua dicitur.Ferd.Loaz.in repet.l.filiusfa.§.Diui,char.15.col.iij.versi.& per ista patet,ff.de leg.j.vbi item dicit singu.& in repe.rub.de iusti.& iure,char.8.col.j.vers.& per ista dicebam.Hippo.Marsi.in l.vlti.col.iij.in fin.ff.de quæstio.& consi.xxxix. Dominus labia, col.vj.versi.& ideo stat.& consi.xliij.Spiritussanctus,col.ij.& consi.xlix.Domine Deus,col.ij. & consi.lxxxj.salus omnium,col.v.versi.capio modò,& consi.cxvij.illumina,in fin.& consi. cxx.splendore,col.j.& consi.cxxxij.illumina,col.iiij.vers.& facit quod voluit Alcia.in l.Paulus,ff.de verb.signi.& in l.vlt.in prin.C.de in ius voc.& idem propè voluit Bal. à nullo horum memoratus,consi.ix.factum tale est anno Domini.col.pen.versic.nunquid minor,lib.1. cùm dicit minorem,qui sine decreto iudicis feudum alienauit,eo non priuari, cùm nulliter alienauerit. Et nos quoque diximus in tracta.de legibus connub.quem scripsimus in §. primum,supra titu.xv.in gloss.viij.eademq; penult.in xxiiij.q. vbi & alia multa similia adduximus,quæ ibi videre poteris,ne hîc agam,quod semel actum est.

*Emphyteuta non cadit emphyteusi ob venditionem nullam.*

7 ¶Sed alia tantùm quædam huc proximè accedentia afferemus.Et primo quidem loco quod tradit Ioan.Fab.tum in d.l.vlt.col.ij.in verbo,in irritum,C.com.de leg.tum in l.j.C.quan.lic. ab emp.disce.quòd ex venditione nulla siue inutili non debẽtur laudimia.cum aliis concor. à me adductis in tit.seq.§.vj.glos.ij.num.6.nunc tempus. Cui finitimum est,quod dicitur, ex contractu nullo non deberi gabellã,quæ à statuto iubetur solui ex omni cõtractu. Ita enim voluit Bart.in d.l.vlt.§.finautem,& ibi quoque Bal.in §.sed quia nostra maiestas,col.j.versic.

*Ex venditione nulla laudimia non debentur. Item nec gabella ex contractu nullo.*

quærit hic,& ibi etiam Paul.Cast.col.ij.Corn.col.item ij.& Ias.col.vlt.C.com.de leg.& Bald. in l.nõ dubium,in ij.not.& ibi quoque Fulg.col.x.Ias.col.ij.C.de legib.idem Bal.& Saly.in l. ij.C.de eunuch.Ang.in l.Marcellus,§.res quæ,col.j.ff.ad S.C.Treb.Rom.(in l.hæres quandoque,col.ij.versi.item & quia tempore.ff.de acqui.hære.&) consi.lxxviij.licet communi.vbi in id sing.dicit tex.in d.l.ij.de eunuch.Iaco.Aluar.& Card.Alex.in c.1.§.si quis fecerit, arg.illius tex.tit.quo temp.miles.Barb.in l.j.§.si quis ita,col.iij.versi.item vbi contractus,ff.de verb.obl. & iterum in l.si quod aurum,col.pen.eo.tit.& consil.xxxv.omnipotentem,col.iij.lib.4.Alex. consi.ciij.statutum loquens,col.ij.versi.facit in simili tex.lib.1.vbi etiam illum tex. dicit sing. & consi.xxxvj.viso themate,col.ij.versi.sed præmissis,lib.4.Fran.Aret.consil.cxxviij.eximie, col.pen.versic.nunc ad secundum.Firmia.in tracta.gabellarum,in iij.parte viij.partis princ.q. xv.Feli.in d.c.ex tenore,col.iij.versi.regula non præstat.de rescrip.Ias.in l.possideri,§. Nerua, col.ij.versic.hinc est quòd talis,ff.de acqui.posses.Philip.Dec.in l.edita,col.viij.versic. & dum Bart.subiicit,C.de edend.Hippol.Marsi.in d.l.vlti.col.iij.ff.de quæstio.& Franc.Rip.in d.l.iiij. §.condemnatum,colum.j.num.6.ff.de re iudic.

8 ¶(Et huc quoque pertinet,quòd statutum puniens cedentem , non habet locum in cedente nulliter. Ita scribit Roma.in l.iij.§.si autem. in fin.ff.de senatusc.Syllan. quòd ex statuto puniente eum qui cesserit actionẽ nobili,aut bannito,pœna centum non punitur is, cuius cessio ob aliquem defectum nulla est,per l.non putant.§.non quæuis.ff.de bon.poss.contr.tabu. & l.filium.§.si quis contra.ff.de lega.præstan.& quod ibi dicitur per Bart. & facit, inquit,in l. continuus.§.penul.ff.de verbo.oblig.licèt contrarium videbatur ex tex.in d.§. si autem.versi. item si iure.vbi priuatur ille,qui testamentum etiam nullum aperuit.Sed ad eum tex.respondere poteris ex not.in d.l.continuus.)

*Contractus contra legem an valeat in odium contrahentis.*

9 ¶Quanquàm potuisset videri contrarium in contractibus factis contra legem : quia ij sunt nulli,quantùm ad commodum & fauorem eorum , qui sic contrahunt tantùm , non etiam quantùm ad damnum & odium eorum:vt post antiquiores scribit Bar.in d.l. non dubium, col.iij.versi.oppo.quod secundùm hanc,& ibi ipse Fulgo.col.x.C.de legib.de quo & aliquid per Ias.in d.l.vlt.§.sed quia nostra,col.vlt.C.com.de leg. & dicemus latius infrà eo.tit.§.xxvj. glo.ij.in verbo,*non estant du lignage*,num.7.tamen Geral.& sequen. Verùm non obstante huiusmodi ratione,quæ Fulgo.ipsum & Ias.in ead.l.non dubium,vbi suprà,non fefellit,priori sententiæ post eos adhæreo,hac ratione motus, quam & ipsi adducunt , quòd verba statuti debent intelligi cum effectu.l.j.§.hæc verba,ff.quod quis.iur. & sic de contractibus effectum sortientibus. Nam vt etiam dicit Bald.in l.vlt.§.in computatione,col.vltim.C.de iur.delibe. statutum debet intelligi de instrumentis efficacibus,& non de nullis,& effectum non habentibus.l.si quis aliquid,§.testamentum,ff.de pœnis,& l.ij.§.j.ff.quemadmo.testa.ape. nam quod caret(ait)effectu,nomine etiam caret.l.cùm precibus,C.de proba. In quã sententiam (vt hoc illi addas) versus est vulgatior,quàm elegantior,

*Si re priueris,nec nomen habere mereris.*

quem citat gl.in c.admonere,xxxiij.q.ij.cum aliis multis concor.à me alibi copiosè cõgestis,

10 ¶Sed vt redeam ad quæstionem nostram principalem,in qua dicit Paul.Castr.statutum hoc nostrum non habere locũ in venditione nulla:vide an id satis tutum sit.Quid enim si venditor,qui nullam dicere potest ob defectum solennitatis,nunquàm tamen dicat? est enim ei liberum stare,si velit,huic venditioni.l.cùm interdictæ,& ibi Bal.C.arbit.tut. & l.Iulianus,§. si quis colludente,& §.seq.ff.de acti.empt.& c.si qua de rebus,xij.q.ij. cum aliis multis similibus,quæ videre poteris in nostris Legibus connubialibus,in glo.vj.in ix.quæst. Certè ita res vendita transibit in aliam familiam,cedetq; id lucro emptoris , quò ad excludendum retractum,in præiudicium consanguineorum, quod in damnum ipsius cedere debuit. Sed tunc haud dubiè crederem intra annum eius temporis,quo ea venditio,in principio nulla,robur accepit,vel per expressam approbationem,vel per tacitam,ex lapsu scilicet temporis , secundùm l.vlt.C.si maior fac.ali.ratione hab.aut aliter,consanguineum esse admittendum ad retractum tanquam tunc primùm venditio censeatur fuisse facta,cùm anteà pro non facta haberetur.Super quo & tu vide quod in simili dicã infrà eo.§.in verbo,*ou lignagier*,quę est glo. ix.nu.249.at maius dubium, & seq.cùm tracto de re,quã dominus patitur ab alio præscribi.

11 ¶Vix autem apud nos obtineri posset,vt consanguineus, etiam ab initio non admitteretur: neque id quidem abs re,quando nihil intersit emptoris , cui restituitur pretium & sumptus emptionis:ergo audiri non debet, huiusmodi exceptionem nullitatis sine interesse allegans. l.ille à quo,§.j.ff.ad S.C.Turp.cum concor.à me collectis infrà ead.gl.nu.51.prætereà quid si. Et ita etiã nuncupatim voluit Caro.Molen.in commen.consuet.Paris.tit.j.§.xiij.glo.v.in verbo,*vendu*, in xj.q.vbi etiam tractat,an tunc venditor poterit huiusmodi retractum impedire ob id quòd vẽditio sit nulla,ibi eum omnino vide,& prætereà in §.eiusdem tit.xxij.in iiij.q.

*Quæstio retractus an habeat locũ in venditione simulata*

12 ¶QVID autem,si venditio simulata est? Et id quoque decidit Pau.Cast.d.consi.lxxiiij.lib.2. vt scilicet non sit locus retractui,cùm per eam venditionem noluerit venditor alienare, nec dominium à se abdicare.l.nuda,ff.de contrah.empt.Ideo sicut consanguineus non potuisset priorẽ venditorem cõpellere ad sibi vendendũ,si is alteri non vendidisset,l.nec emere,C.de iur.delib.

iur.delib.ita & si finxit se vendere,& non vendidit:quia talis venditio non est venditio, sed perinde est ac si facta nō fuisset.d.l.nuda.& per totū tit.C.plus val.quod agi.Et hoc Pau.Ca. responsum nuncupatim secutus est Feli.in c.ex tenore,col.v.post prin.vers.ad quod facit,de rescrip.& Math.Afflict.deci.Neap.cccxxxix.fuit pronuntiatū,vbi & hoc dicit tenuisse Neapodanū in prima consti.de iure congrui,in verbo,emit,& ita fuisse pronuntiatū in concilio Neapolitano.& rursus in tract.proto.in verbo,licet enim suprà diximus,col.antep.versic.itē quæro de alia quæstione,ibi in contrarium tamen determinatur & Philip. Deci.dum illum simpliciter alleg.consi.695.visa donatione,nu.20.& Do.Boer.hoc eod.tit.§.ij.col.iiij.

*De instrumēti simulatione nulla.*

13 ¶Quibus adde,quod scribit idē Pau.in l.j.§.si rem depositā,ff.depos.emphyteutā aut vasallū simulanter vendentē non incidere in pœnā. Et quod idē tradit Bal.in l.vlt.§.in cōputatione, col.vi.C.de iure deli.instrumentū simulatū non esse instrumentū.Ideoq; si ex statuto nulla possit opponi exceptio aduersus instrumentū,potest tamē opponi,quod est simulatū.quod & idē voluit ipse Bald.in l.cùm precibus,post prin.C.de prob.& Barb.in c.ad nostrā, col.ij. extra de emp.& vēd.& cōsi.27.scripsit,col.antep.libr.1.in quibus locis ex hoc dicit q; statutū loquēs de instrumēto,nō habet locū in instrumēto simulato.& iterū cōs.xliij.præclarè scribitur,col.ix.eo.li.1.& consi.lj.scripsit sapiētiæ fons,col.xvij.versi.& plus mihi videtur,eo.li.j. & cons.liij. præclarè scripsit,col.14.versi.modò præsupponitur,lib.2.& cōsi.lix.illud in medium,col.xj.versi.modo illa,eo.lib.2.& cons.lxx.quod est eiusdē initij,col.viij.versic.modò istud,li.3.& consi.xxij.clementissimū,col.v.vers.capio nunc,lib.4.& cōsi.xxxv. omnipotentem,col.ij.ad fi.eod.lib.4.Alex.qui alios allegat,cons.cj.super quæsito,col.ij.vers.opponitur, lib.4.Maria.senior cons.lxv.omnipotens,&c.circa primam quæst.col.vij.versi.facit etiam ad prædicta. & Felin.in cap.ex parte,le ij.col.4.in 12.fal.extra de offic.delegat.

14 ¶Sed tu tamē super eo quod diximus de exceptione simulationis,vide Bar.in l.j.§.parui refert,col.ij.vers.sed quid si oppono.ff.quod vi aut clam.& Bal.in l.j.col.vi.versi.subsequenter quæro,& ibi Bal.col.2.vers.quæro pone quòd statutū,C.plus vale.& eundē Bal.in l.si nō fortem,§.j.post prin.ff.de cōd.inde.& Ant.in c.cùm Ioānes,& ibi imo.col.v.versi.& quod dixi, & Fel.col.x.vers.quartus casus,& seq.extrà de fi.inst.& eundē Imo.in l.vi.ff.à quibus appellare nō licet,& in c.cùm cōtingat,in vj.membro,extra de iureiur.& Petr.Ancha.in rep.c.j.in 14.q.prin.vers.iuxta hoc membrū quærit,qui est in char.56.in paruis,extrà de const.Cepollam,cau.ccxc.statuta quandoque,secundum antiquiorem computationem.& Ant. Cana.in tract.de executione testamentorum.q.xiij.& Dec.in ca.ex parte.le ij.in xij.fal. de offic.deleg.

*Contractus simulatus, tanquam corpus sine anima.*

15 ¶Sed ei quod dictum est,instrumentum simulatum non esse instrumentum , adstipulatur, quod tradit idem Bal.in l.ftaus,ff.de legi.titulum simulatū non esse titulum;nec simulatam traditionem transferre possessionem.l.emptor,ff.de aqua plu.arc.& d.l.cum ea,C.de trāsact. Et facit etiam,quod scribit ipse Bal. in l.j.C.plus val.quod agi.quòd cōtractus simulatus dicitur tanquā corpus sine anima.& idem Bal.in l.ab Anastasio,in iiij.not.C.mand.quòd huiusmodi cōtractus dicitur coloratus,depictus,extrinsecus apparens,intrinsecus nihil habēs. & ipse Bal.in l.si non virum,C.de don.inter vir.& vxor.quòd remota exceptione falsitatis. non remouetur exceptio simulationis.& Alb.in l.nuda,ff.de cōtrah.empt.vbi dicitur,quòd contractus simulatus nullus est ipso iure,per multa iura,quæ allegat:& Sal. in l.si.donanonis per illum tex.C.de contrahen.empt.quòd contractus simulatus non haber essentiam.& etiam Maria.senior in c.j.& in xxxvij.q.de ordi.cogni.& d.consi.lxv.col.vij.versi.sed tamen quidquid,& Ias.in l.nemo,in j.lect.col.viij.versi.iiij.quærit,& seq.ff.de leg.j.& cons.clxx.nomine,col.v.versi.ix.lib.2.& Phil.Dec.consi.cccccl xxxvij.coram magnificis,col.j.versi.quibus tamen.& bene facit l.simulatæ,ff.de rit.nupt.

*Turpitudinē propriam allegare quādo liceat.*

16 ¶At vnum est,quod obstare videtur emptori. quomodo enim poterit allegare venditionē esse simulatā?cùm id faciens videatur allegare suam turpitudinē,cōtra l.cùm profitearis,C. de reuoc.don.& c.inter dilectos,extra de don.cum cōcor. Sed quod huic obiectioni respōdeatur facile est,nempe id minimè procedere cū allegatur simulatio,vt voluit Bar.in l.filios. C.de reuoc.his quæ in frau.cred.& in l.iusiurandū quod ex cōuentione, § procurator,col. vlt.ff.de iureiu.& in l.post cōtractū,col.iij.versi.& ex hoc infertur,ff.de don.& cōsi.lxv.Petr. Nicole.col.ij.versi.circa primū.& Bal.in d.l.cùm profitearis,Pau.Castren.in l.contra legem, vers.& ex hoc infertur,ff.de legi.{Ro.in l.si sub specie.col.8.vers.circa secundū.C.de postu.} Phil.Dec.cons.xiiij.cuius superscriptio incipit,vtrùm valeat aditio,ad fi.& d.consi.587.corā magnificis,col.vlt.versi.ij.respondetur.& ante hos omnes Io.And.cuius nullus eorum meminit,in addi.Spec.tit.de dona.§.j.versi.item pone aliquis.Nisi si,vt id obiter dicā,simulatio in fraudē facta fuisse allegatur:neque enim audiretur:vt voluit Bar.in d.l.post contractū, & d.consi.lxv.& Pet.Aret.consi.ccxxvj.ad corroborationem,col.j.Sed & si non allegaretur simulatio,tamen excipiendo & replicando potest quis suam turpitudinem allegare. Io.And. vbi suprà proximè,& Bar.in d.§.procurator,& Bald.in l.post mortem,ad fi.ff.de adop.& in l.ij.in fi.C.de condi.ob turp.cau.De quo tamen vide plenius infrà in glos.xviij.huius §.nu. 20.quantum autem,& 24.sed & aliud est,& seq.& 72.aut etiam nisi dicas.

*Credaturne*

17 ¶An autem hoc casu credatur contrahentibus,dicentibus contractū venditionis esse simu-

*cõtrahentibus de contractus simulatione.*

latum,videbis latè per Pau.Castr.d.consi.lxxiij.col.ij.versi.sed dubium est,cum multis seq. Super quo etiam vide,quod scribit Signo.consi.cclj.in quæstionibus,col.iij.versic.prætereà ex ipsa venditione,vbi tractat,an in præiudiciũ domini credatur contrahentibus dicentibus venditionem feudi esse simulatam.Et vide etiam , quæ dicemus infra eodem §.gloss.xiiij.in verbo,*on equipollent à vente*, nu.46.sed hoc in loco,& seq.dum tracto, an credatur venditori dicenti contractum specie permutationis factum fuisse in fraudem consanguineorum.

*Quæst. An retractus habeat locum in alienatione fundi alieni bona fide empti.*

*Quid si venditor nudã possessionem habet?*

18 ¶Q v i o item si aliquis vendidit fundum alienum antè à se,aut parentibus suis, bona fide emptum:an & tunc sit locus retractui:stãte cõsuetudine, vt in acquæstibus retractus habeat locum,vti apud nos est,infrà eo.tit.§.32.Putarim locum esse, cum tanquã ipsius venditoris distractus sit,vt in simili dicitur in l.magis puto,§.si pupillus , qui est j.ff.de reb.cor.quòd si pupillus alienũ fundum bona fide emptũ possideat,hunc nec tutores sine decreto,alienare posse,si quasi pupillaris distractus est:nam etiam,vt dicit glo.ibi ille, ille est quasi dominus: habet enim Publicianam.l.j.ff.de Public.Aliud autem est,(vt dicunt Iac.Are.Bar.& Bal.ibi.) si pupillus nudam possessionem haberet. Vnde etiam posset videri in hoc casu,si venditor nudã tantùm possessionem rei venditæ habuisset,non esse locum retractui.Tu tamẽ cogita, & vide quid dicã in seq.quæst.& tex.in l.si alienam,ff.sol.mat.vbi si alienã rem sciens mulier in dotẽ dederit,reddenda ei est,quasi suam dedisset:& fructus quoq; pro portione anni,quo diuortiũ factum est,atque ibi not.Sed & vide tex.in l.ex hoc,§.alienare,ff.de alie.iudi.muta. caus.fac.& in l.iure.§.j.ff.de iure dot. Illum autem text.in d.§.si.pupillus, not.dicit Francisc. Aret.in l.continuus,§.cùm quis,col.iiij.vers.vel dic,& melius,ff.de verb.oblig.

*Quæst. Retractus an locũ habeat , cùm venditur res aliena,ut aliena.*

19 ¶Q v i o verò cum quis vendit rem alienam quidem,sed non tanquam suam,vt in præcedenti quæstione:ea enim sic vendi potest.l.rem alienam,ff.de contrah.empt.etiam si contrahentes alienam esse sciant,modò furtum non cõmittatur:vt no.in l.si in emptione,§.item si emptor,eod.tit.& à Bart.in l.si is qui pro emptore,§.vlt.ff.de vsucap.sed hoc non obest vero domino.d.l.rem alienam,& ibi glo.& l.alienam,& ibi Bal.C.de fur.cum si. Vtrùm igitur in vẽditione huius rei alienæ sit locus retractui.Quod non videtur,quia hæc non est propria venditio,sicuti nec donatio rei alienæ,propria donatio:vt voluit glo.in l.in ædibus,§.vlt.ff. de donat.per tex.ibi,& in §.sic itaque, Instit.eod. Quam tu & hac ratione confirma , quòd vir & vxor sibi non possunt donare rem suam,vt per totum tit.ff.de dona.inter vir.& vxo. rem autem alienam possunt.l.si vir vxori, & ibi not.ff.pro donat.Hincq; occasione sumpta Bal.in l.post mortem,col.vlt.C.de fideicommis.dicit primùm videri hanc donationem non indigere insinuatione.Tandem distinguit,teneatúrne donans de euictione,an non teneatur: vt primo casu semper indigeat insinuatione:secundò æstimandã esse nudam possessionem, & secundùm eam de insinuatione statuendum.l.si mulier,ff.quod met.caus. Conditionem enim vsucapiendi non esse æstimandam,cùm procedat cum iniuria alterius,l.denique,ff.ex quibus caus.maio.Quod autem dicit glo.in d.l.in ædibus,§.vlti.hãc non esse propriam donationem,verum est quò ad dominium,non quò ad titulum. Et idem propè dicit ipse Bal. in sua Margar.in verbo,donatio,col.ij.vers.donatio rei alienæ.

*Vẽditio ita fieri potest , ut non teneatur vendẽs de euictione.*

20 ¶Et idem quoque videri potest dicendum de venditione rei alienæ. Nam ita potest fieri venditio,ne teneatur vendens de euictione,quo casu vẽditor tenetur tantùm ad restitutionem pretij,l.emptorẽ,§.vlt.ff.de act.empt.quã ad hoc sing.dicit Ias.in l.stipulatio ista habere, col.pen.versi.& aduerte,ff.de verb.obli.& latiùs dicemus infrà eod.tit.§.xij.in glos.j.nu.10.& hæc quidem,& seq.Ideoq; posset etiam videri,non esse tunc locum retractui,cùm nihil immobile tunc sit ex venditoris familia discessurum ob eam venditionem, vtpote cùm nihil ad aliud teneatur ipse venditor,quàm ad pretium.Verùm Matth.Afflict.in tract.proto.col. xv.vers.sed iuxta hoc quæro,videtur esse in cõtraria sentẽtia,dum quærit an sit necesse venditorẽ esse dominũ rei,vt sit locus iuri congrui. Et mox respõdet,nihil necesse esse,sed sufficere vt vẽditor possideat,quia res aliena vẽdi potest:& nihil aliud dicit. Tu igitur cogita. Et interim scito, ꝙ si quis vẽdit rem alienã,vt alienam,vt in casu de quo loquimur,semper videtur res fuisse vendita nomine alieno,non ipsius vẽdentis.Bar. in l.in familiæ:per illum text.C. Famil.ercisc.& in l.si mater,col.vlti.C.de rei vẽd.& in l.si.fundũ per fideicõmissum, col.j.ff.de leg.1.Et bene facit text.in l.ab vno,& ibi Alex.C.de neg.gest.& idem Alex.in l.j.§. nuntiatio,col.iij.vers.item adde.& Philip.Deci.consi.cclxxxj.viso puncto,col.j.

*Quæst. retractus.*

21 ¶R v r s v s quid è diuerso si procurator meus vel tutor pupilli rem suam,quasi meam,vel pupilli,alij vendiderit:eritne consanguineis locus retractui,& quibus,vtrúmne scilicet consanguineis ipsis procuratoris,siue tutoris,an verò mei,siue pupilli?Dic breuiter,nullã hanc esse venditionem:quia nemo errans rem suam amittit.l.si procurator,ff.de acquir.rer.domi. Et bene facit l.si consensum,§.1.ff.de contrah.empt.& no.per glo.in l.eius qui in prouincia, §.quas autem,in verbo,alienatas,& ibi Doct.ff.si certum pet.

*Quæst. Retractus an habeat locũ in vẽdi-*

22 ¶S e d & illud in dubiũ vocatur,Si venditio facta sit sub cõditione,vtrum cõsanguineus sit admittẽdus ad retractũ ante impletã cõditionem? Quod negant in conditione casuali,tanquã secus sentiãt in potestatiua.Sebastianus Neapodanus,& Mat.Afflict.ille in tract.cõgrui, in verbo,emit,hic in constitutione protomixeos,in verbo,licet enim,col.pen.versi. sed an si

sit

ſit vẽdita. Et certè videtur in quacũq; vẽditione cõditionali non eſſe locũ retractui, quia interim nõ cenſetur perfecta vẽditio, l. hæc vẽditio, in prin. ff. de contrah. empt. & l. bouem. §. ſi ſub cõditione, ff. de Aedil. edict. & bene facit tex. in l. ei qui ita, ff. de cõdi. inſti. & quod ſcribit Ang. conſ. 266. dictũ legatũ, in fi. cum ſi. Ideo nec interim quoq; ex ea agi poteſt, l. ſi pupilli, §. videamus, ff. de neg. geſt. & l. nã & poſteà, in prin. ff. de iureiur. & l. grege, §. ſi ſub cõditione, ff. de pig. & l. bouẽ. §. ſub cõditione, ff. de Aedil. edict. & l. promittẽdo, §. ſi à debitore, ff. de iure dot. & l. Fulcinius, §. ſi in diẽ, quib. ex cau. in poſ. ea. & l. ſi mater, §. eundẽ, verſ. & ideo ſi fortè, ff. de except. rei iud. & l. hoc iure, ff. de verb. obl. vbi licet cõditio ſit negatiua, & ita propè improbabilis: tamẽ niſi cõſtet eam extitiſſe, nõ cõpetit actio. & c. cùm Ioãnes, verſ. cùm igitur, & ibi Inn. in 1. no. extra de fide inſt. Et adeò vt nõnullis placuerit agi nõ poſſe, vt ſoluatur, vel aliud fiat, ſi conditio extiterit. De quo tu vide tex. in l. in lege Aquilia, & ibi gl. & Doct. ff. ad leg. Aquil. & Bar. Raph. & Frãc. Are. in l. lecta, ff. ſi cer. pet. Bal. in l. exceptionẽ, C. de prob. Pan. poſt alios, in c. cùm ſuper, col. j. verſ. op. contra, & col. ij. verſ. tertius intellectus, ext. text. de cõceſ. prę̃b. & Frã. Are. in l. cõtinuus, §. cũ ita, in 1. no. ff. de verb. obli. Et ꝗ in ſimili ſcilicet de debito in diem, latiſsimè tractatur à Cy. in l. j. C. vt act. ab hęr. Et ſi qñ ita debetur, id eſt, ſub cõditione, ſoluatur per errorẽ, pendẽte cõditione, repetitur l. ſub conditione. ff. de cond. indeb.

*ditione conditionali. Venditionem cõditionalem non cenſeri perfectam. Et ex ea agi non poſſe.*

23 ¶Ex quibus fit, vt nec in ea venditione vtatur dominus iure prælationis ( qui eſt retractus feudalis ad hunc proximè accedens, vt ex multis huius tit. capitulis ſatis conſtat. ) Id enim nuncupatim voluit Guid. Pap. dec. Delph. xlvij. ſed poſſet dici, & iterum deci. ccccxj. dominus directus, verſi. poteſt fieri cautela, & vtrobique allegat Bar. qui tamen de hoc nihil dicit, in l. quod ſæpe, §. ſi quis amico, ff. de contrah. empt. Nec item ex ea debentur laudimia (quod illi proximum eſt) vt voluit idem Guid. conſi. cxxvj. de anno domini, & in ſecundo dubio. Nec vt poſtea ſubdit in ſeq. dubio, cadit res in commiſſum ex huiuſmodi venditione conditionali: etiam ſi ea inconſulto domino facta fuerit. quod & idem voluit ipſe Guid. conſi. lviij. ex narratione, verſ. aut talis cõtractus. & Bal. quẽ non allegat in d. l. hæc vẽditio, in addi. verſ. dico ſi emphyteuta, & cõſi. ix. factũ tale eſt, anno domini, col. j. & ij. li. 1. quod iterũ repetitur cõſi. 88. lib. 3. Nam cõſenſus (inquit) nullus eſt, donec cõditio exiſtat. l. non ſolùm, ff. de act. & obl. & l. ſub cõditione, & l. qui promiſit, ff. de cond. inde. & l. cedere diẽ, ff. de verb. ſig. & no. in l. ex placito, C. de rer. permu. & alia multa quæ allegat. & idem quoq; tenet Io. Blãchus in ſumma, tit. quib. mod. feu. amit. §. vaſallus, verſi. ſi peritus fuerit. & Io. Ray. in ca. imperialẽ, §. habito, col. xj. in paruis, tit. de prohib. feu. alie. per. Fed. cum aliis concord. adductis à Franc. Curt. ſeniore. cõſi. viij. viſo inſtrumẽto, col. ij. verſi. ij. moueor. Nec deniq; debetur gabella ex huiuſmodi cõtractibus aut legatis cõditionalibus, ex ſtatuto iubẽte eam ſolui ex legato vel cõtractu. Bar. in l. cũ Titio, ff. ad l. Fal. Bal. in l. in annalibus, C. de leg. vti eos allegat, & ſequitur Soc. in l. j. col. ij. verſ. ex quibus infertur, ff. de vul. & pup. ſed illi loquuntur de legato annuo.

*Ex vẽditione conditionali ius prælationis non competere. Nec laudimia. Nec commiſſum.*

*Item nec gabellam.*

24 ¶Et huc ſpectant alia multa, quæ ſcripſimus in repe. l. ſi. vnquã, in verbo, reuertatur. nu. 277. deinde quia huiuſmodi. Sed quibus & tu addere potes, quod dicimus emptorẽ non vſucapere pendente cõditione. l. neceſſariò, in prin. ff. de peric. & cõmo. rei vend. & l. ij. §. ſi ſub conditione, ff. pro empt. cum ſimi. Et ex ſponſalibus cõditionalibus non induci iuſtitiã publicę honeſtatis. c. j. & ibi glo. de ſponſal. lib. 6. Ex quo, & aliis quibſdam, tradit gloſ. quã ſequũtur Doct. in c. cùm plures, in gloſſ. vlti. de offic. deleg. eod. libr. vj. quòd ſi is qui delegatus eſt ſub conditione, ante eam impletam vſus eſt iuriſdictione, volentibus fortè aut non cõtradicentibus partibus, per hunc vſum non perpetuata eſt eius iuriſdictio. Et quod tradit Hoſt. in ſumma titu. de cond. appo. §. quæ conditio, col. ij. verſi. quid ſi cõtraho cum vna: quòd ſi ego contraham matrimonium cum vna ſubconditione, & poſteà cum altera purè, deinde extet conditio : ſecunda vxor eſt, non illa prior : & ſequitur Collect. in c. ſuper eo, in princ. extra eod. tit. vbi & adhuc allegat d. c. j. de ſponſ. lib. 6. Et quod præterea ſcribit Bal. in l. acceptam, col. vlt. in xxiiij. q. C. de vſur. quòd pendente cõditione non habet locũ ius offerendi, deponendi, cõſignandi, per text. quem dicit not. in l. ſtipulatio iſta. §. inter certam. ff. de verb. oblig. vbi ſoluiſſe non dicitur qui ante conditionẽ ſoluit. Et quod reſpondit Ang. conſil. clxxxix. anno ab eius incarnatione, liberationẽ generalem omnium obligationũ, non cõprehendere obligationes ſub conditione contractus: quod multis probauit. Et Franciſc. Aretin. conſi. xj. procedendum eſt breuiter, col. j. contractum conditionalem, non eſſe propriè contractum. Nam (vt ei addam) creditor cõditionalis non eſt propriè creditor, vt per Iac. But. Alb. Sal. Raph Fulg. Ro. Alex. Fran. Are. & Iaſ. in l. j. ff. ſi cer. pet. Et vide Stepha. Bertr. conſi. lxxxviij. nu. 8. lib. 4. & Fran. Ripa. in lib. 2. reſpon. c. xxix. nu. 7. Et idem de debitore conditionali dicit ipſe Fran. Are. conſi. cviij. elegantiſsimè, col. ij. verſi. ſecundò principaliter, & ante eum Dy. in l. is cui, ff. de act. & obli. & Alb. in l. creditoris, ad fi. ff. de verbo. ſigni. Nam & qui tenetur ſub conditione, non cenſetur eſſe obligatus. l. ſi quis ſub conditione, ff. ſi quis omiſ. cau. teſt. & voluit Albe. poſt And. Piſa. in l. ſi ſeruus, §. j. col. vlt. ff. ſi quis cautio. vbi reprobat glo. vlt. ibi, quæ contrarium ſentit. Et debitum cõditionale non eſt debitum. l. in ſtipulatione, & l. plerunque, ff. de iure dotium, & Albe. in l. ij. §. j. nu. 19. ff. ſi cer. peta.

*Emptorem cõditionalem nõ uſucapere. Multa de cõditionalibus actibus.*

25 ¶Et quòd deniq; legatum aut fideicõmiſſum cõditionale non trãſmittitur ad hæredes ante impletam

*Legatum aut*

*fideicōmissum conditionale non trāsmitti ad hæredes.*

impletam conditionem.l.j.§.sinautem aliquid sub cōditione,& ibi Bal.Raph.Fulg.& Corn. C.de cad.tol.& l.si ita legatū,§.j.ff.de leg.j.& l.hæres meus,in prin. & iterū l.si ita expressum, & ibi Bal.ff.de condi.& demon.& l.si eùm hæres,& l.seq.ff.quādo dies leg.ced.& l. si in personam,iuncta glo.in verbo,vtiliter,& ibi Bal.col.j.versi.quæro verùm fideicōmissum,C. de fideicōmis.& l.in causæ,la ij.§.Pompooius,& ibi Bal.post Iac.ff.de mino.& l.hæredes mei,§. cum ita,& ibi glo.in verbo,susceepisset. Alex.col.iij.& latè Soci.col.item iij.super ea glos.ff.ad S.C.Trebel.& l.qui liberis,§.hæc verba,& l.sed si plures,io prioc.& l.qui plures.& l.Lucius, §.vlt.ff.de vulg.& pub.substi.& l.toties,ff.de acq.hæred.& l.si ex pluribus,ff.de suis & legit.& voluerunt etiam Bart.& alij,in l.cum filiofamiliàs,& ibi Ias.col.iiij.versic.v.not.ff.de legat.j. Signo.consi.xxxv.casus talis est,quidam Iac.col.ij.versi.ad primam.Bal.in l.si pater,col.pen. in iiij.q.C.de instit.& substitu.Ang.consi.cclxxxvij.pro clariori,col.ij.versi.sed eùm dies , & consi.ccxeiij.in facto.Rapha.Fulg.consi.xiiij.io quęstione,col.j.& coosi.seq.proponitur, col. quoque j.& consi.xviij.Solumucia,col.j.& consi.xxxviij.in proposita,col.ij.& cōsi.l.quidam Ræmūdious,col.ij.versi.io quibus,& consi.lxx.proponitur,col.ij.vers.rursum cōstat.Rapha. Co.consi.cxxj Geraldus,col.j.Rom.cons.ecxlvij.primò,col.j.Fran.Aret.coosil.j.decreueram, col.ij.versi.præmitto.Cepol.causarum ciui.consi.liiij.quædam, post princip.lib.iiij.Barb.qui multos eitat,consi.lv.præclarè,col.ij.num.4.lib.2.Ias.consi.lix.casus sie se habet, ad fin.libr.1. Philip.Dec.consil.cccccliiij.quòd suprà,col.j.versi.tertiò principaliter.Ant.Rub.consi. xxxv. viso testamento,col.ij.versi.& si dicatur.

*Nec ad filios quidē & suos hæredes.*

26 ¶Ac ne in filios quidē & suos hæredes , vt patet ex multis suprà alleg.& prætereà io l.si cui legetur,§.j.& ibi Bal.& Flor.ff.de lega.j.& per glo.vlt.in l.j.& ibi Bart.Bal.Fulg.qui tamen id dicit esse cootra mentem testatoris,& alij C.de his qui ante aper.tab.Cyn.Alb.& Bart.in l.is cui sub conditione,contra gloss.& Petr.ibi, qui voluerant contrarium in legatis.ff.de acti.& obli.& Bal.in c.j.col.j.in fi.tit.qui suc.tene.cum aliis multis concor.traditis ab Alex.in l.cùm ex filio,col.j.ff.de vulg.& pub.substi.& consi.xvj.viso testamento,col.j.libr.vj.& consil. ccvj. ponderatis,col.j.eod lib.vj.& consi.ccl.quò ad primum, in j.dubio,eod.libr.vj.& consi.cclij. præclarè,col.j.eod.lib.6.& consi.lxij.in causa,col.j.lib.7.& Soc.consi.lxxvij.in præsenti , col.j. lib.1.& consi.lxxiiij.omnipotentis,col.j.lib.4.& consi.xciiij.pro clariori,col.iiij.versicu.sed in hoc,eod.lib4.Guid.Pap.consi.ccxiiij.circa materiam,col.j.iterumque,col.pen.Ias.in l.j.num. 92.ff.de leg.j.& consi.lxxx.iste casus,lib.j.& Steph.Bertrand.coosi.xix.ex themate,in fi.lib.4. & consil.xlij.viso processu,col.j.io fi.eod.lib.4.

*Contra priorē sententiam. Venditio cōditionalis sitne perfecta ante conditionem. Cōditione impleta contractus purus ab initio fuisse censetur.*

27 ¶Verùm in diuersam sententiam & alia quædam nos possent trahere. Nam venditio conditionalis statim est perfecta , aotequam conditio extiterit,vt dicit text.in d.l.necessariò, §.si ita res , ff.de peri.& com.rei vend. Et vsqueadeò quidem, vt oon liceat alteri contrahentiū inuito altero ab ea discedere : vt dicit gloss.ibi,& in l.j.in prine.C.cod.titu.& in §.j.Instit.de emptio.& vendit.& Hostien.in sum.eod.titul.§.ij.in fin.& Docto.vbique. Et quanquàm res pendeat quodammodo ex futuro (id enim negari non potest) tamē completa posteà conditione,censetur contracta venditio in præteritum: vt dicit text.in d.l.necessariò,versi.quòd si pendente conditione emptor. Nam conditione impleta perinde est , ac si contractus ab initio fuisset purus.l.vlt.§.j& ibi Ang.& Alex.qui adfert concord.ff.de vulg.& pup.Alb.in l. postquam,C.de hære.vel act.vend.Philip.Dec.qui & concord.adducit in l.pecuniam, col.j. in 2.not.ff.si cert.peta. De quo tamen vltimo dicto vide Bal.in repe.Paduana,l.edita,col.vlt. versi.ego dico,C.de eden.& Ias.in l.vlt.§.1.col.1.ff.de vulgar.& pupil.& Lancel.Gal.in l.1.§.si quis simpliciter,col.j.ff.de verb.oblig.

*Ad idem.*

28 ¶Nec in nostro hoc casu quicquam interest emptoris,si interim admittat cōsanguineum ei offerentē pretium cum onere cōditionis & qualitatis ipsius venditionis : econtrario autem posit interesse cōsanguinei , vt nunc admittatur,cùm habeat promptas paratásq; pecunias: quas fortè non habebit cedente conditione. Et in hanc seotentiam inclinare videntur ij qui tractant,ao in huiusmodi veoditionibus conditionalibus tempus currat à tempore contractus,an verò cedentis conditionis:de quo nos latissimè dicemus infrà eod.tit. hoc §.glos.x. quæ est in verbo, *dedans l'an*, num.42.octauò quæro,& multis seq. Nam si pendente adhuc conditione noo admitteretur consanguineus,frustra quęreretur,an tēpus ei interim currat.

*Quid si contrahentes discesserūt à nēditione cōditionali ante oblationē cōsanguinei.*

29 ¶Et hanc quidem partem video passim apud oos obseruari : quam si sequendā arbitraris, (vix enim de iure communi obtineret : ) eam ita intelligas,nisi si, antequam cōsanguineus veniat ad retractum, emptor & venditor cōmuni consensu discesserint ab huiusmodi contractu conditionali. Nihil enim tunc videtur fuisse factū : quia emptio nulla fuit:nisi quantùm ad eum effectum , quòd alter contrahentium pœnitere oon possit , vt suprà diximus. Et id nuncupatim,vt scilicet non sit locus retractui,cùm partes ante cōditionem impletam discedunt à contractu , tenuit Ioan.Fab.in d.§.j.Instit.de empt.& vendi.ex quo potes intelligere eum esse in ea opinione,vt ante huoc discessum consanguineus audiri debeat. Quid autem, cum à pura venditione disceditur,dicemus latè infrà tit.seq.§.vij.in gloss.j.io verbo, *seront preferez* , nu.18.ex hac autem nostra,cum multis seq.

30 ¶Quòd si prior opinio magis nobis arrideat,vt scilicet non admittatur cōsanguineus ante

impletam

impletam conditionem, eam etiam temperabis, nisi processum fuerit ad traditionē rei: quia ex huiusmodi venditione conditionali secuta traditione ante conditionem, transfertur dominium. l. dotis fructus, §. vlt. cùm l. sed nisi hoc, quæ cōsestim sequitur, ff. de iur. do. Ex quo dicit Bal. consi. ccccl xxviij. quidam Franciscus condidit, col. ij. versi. & modò sic est, li. 1. nulla conditio impedit principiū essentiæ contractus, si ventum est ad traditionem: ad quod prætereà allegat l. sub cōditione, ff. de sol. & l. j. §. j. ff. de vsuc. pro dot. Idq; dicit procedere, etiãsi simplex precariū interuenit: nam qualiscunque traditio sufficit, siue trãsferatur naturalis & ciuilis possessio, siue alterutra: etenimq; si fit clãdestina, modò fiat à domino, vt dicit sing. illa l. si fundū, ff. de fun. dot. Sed & ad id quod suprà diximus, ponderat d. l. dotis fructus, §. vlti. Bar. in l. j. §. si vir, paulò ante fi. & ibi Alex. col. pe. versi. iuxta proximè dicta, Franc. Are. col. pe. versi. extra glo. & alij recentiores, ff. de acqui. pos. Imo. in l. statuliber, ff. ad l. Fal. & Paul. Cast. consi. cclxvij. in facto illorū post prin. lib. 1. vbi declarat quomodo id intelligatur. Et Corn. consi. l. videtur in hac, col. iiij. in literis, f, g, h, lib. 1. & consi. ccxiij. licet in hoc, col. j. versic. nam ex contractu, & iterum col. ij. versi constat etiam, eod. lib. 1. vbi & id declarat. & consi. lxxiiij. præmitto, col. iij. versi. nam tunc eēsetur, lib. 4. & Steph. Bert. consi. 1. viso processu, col. xij. nu. 65. & seq. lib. 1. & consi. clxxxv. quamuis donatio, in princi. libr. 3.

31 ¶Et ante hos glo. not. in l. seruitutes ipso iure, in verbo, sub conditione, post prin. ff. de serui. quæ per illum text. in d. l. sed nisi hoc, trahit non solùm per traditionē, sed & per simplicem patientiam: transire dominium seruitutis constitutæ sub cōditione ante impletam cōditionem, & illam Ang. ibi col. vlt. dicit sing. & mirandã: cui tamē dicit repugnate rationem literæ in §. interdum, Instit. de rerum diuis. Sed eam simpliciter sequitur Pau. Cast. ibi, col. j. qui & eam dicit sing. & menti tenendam in id, quòd sicut in re corporali vendita sub conditione, si interim tradatur, statim transfertur dominium, per d. l. dotis, in fi. ita in iure incorporali, ex patientia, quæ in huiusmodi re pro traditione habetur l. quoties via, quæ est pen. eod. tit. etiam transfertur dominium ante impletam conditionem. & sequitur etiam Franc. Aret. in d. l. j. §. si vir vxori, col. pen. versi. tertiò adde, & Soc. col. vlt. versi. extra glo. ff. de acquir. possess.

32 ¶Et id confirmat, quia quod suprà diximus non cadere emphyteutam aut vasallū ob rem venditam conditionaliter, intelligitur, nisi processum sit ad traditionem. Ita enim expresśim voluit Bal. d. consi. ix. lib. 1. & iterum consi. xcv. mortuo Gregorio, lib. 3. & in c. j. §. hoc quoq;, col. pen. versi. sed hîc quæro vnum, tit. de success. feu. Ad quod etiã facit, quod in simili tradit idem Bal. in c. 1. §. vlt. versi. sed pone pater, tit. quæ fuit pri. cau. amit. benefi. & in l. j. col. vlt. in xvj. q. C. de his quæ pœ. no. & in c. Cumana, col. ij. versi. & prædicta faciunt, extrà de elect. & Card. Alex. in cap. 1. col. v, versi. quæro quid si vasallus vendat & trãsferat. tit. de prohib. feud. ali. per Fed. & Felin. qui id optimè declarat post alios, in c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. xxxiij. versi. quiota declaratio, extrà de consti. Franc. Cur. senior d. consi. viij. viso instrumento, col. ij. Iason in l. non solùm, §. morte, col. pen. ff. de oper. no. nunti. & in l. vlt. col. pen. in xxiiij. q. C. de iure emphyteu. Philip. Dec. consi. clx. in causa monasterij, col. 2. & Franc. Rip. in c. cùm M. Ferra. nu. 80. versi. sublimita. de constit.

33 ¶Sed quod dictum est, consanguineum admitti ad retractum venditionis conditionalis, si ad traditionem processum fuerit, quia ex ea transfertur dominium: intellige, si non etiam traditio sit conditionalis: vti in dubio præsumitur, nisi aliter dictum sit, ex sententia Bart. in l. sub conditione, ff. de solutio. nam tunc nec dominium nec possessio transferuntur. l. qui absentis, §. j. ff. de acq. poss. & voluit Bal. d. consi. ccccl xxvij. col. ij. lib. 1. ita intelligēs, quæ ex eo suprà diximus versi. ab hinc tertio. Quamuis id non procedat in vēditione rei feudalis aut emphyteuticæ, de qua locuti sumus in versi. præcedenti. nam etiam si vasallus aut emphyteuta vendat & tradat sub conditione, cadit re ita vendita, vt dicit Bal. d. consi. xcv. libr. 3. allegato in d. versic. præcedenti. Sed id fit ob speciales quasdam rationes quæ in eo casu obtinent, licet non in cæteris. Et cum his finem facio huic quæstioni. Sed tamen omnino vide text. in l. necessariò, in prin. ibi, quòd si pendente condione res tradita sit, & quæ dicam in d. verbo, *dedans l'an*, vbi suprà, quia huc admodum pertinent.

34 ¶E T ex his quæ suprà diximus de vendione conditionali, idem dicendum censent Seba. Neapodanus, & Matth. Afflict. in locis allegatis in præced. q. in princip. in venditione etiam facta sub modo, per not. in l. eas causas, ff. de condi. & demonst. quia æquiparãtur modus & conditio. l. j. C. de his quæ sub mod. & l. insulam, §. vlt. ff. loca. quæ iura in id citat Andr. Iser. in c. j. tit. quæ fuit pri. cau. amit. bene. Ego verò etiamsi retractus non haberet locum in conditionali venditione, tamen aliud dicerem in modali, vt eūm nostris loquar. Multum enim inter vtrunque interest quantùm ad perfectionem contractus, quæ maximè hîc inspicitur. Nam contractus factus sub modo, est purus respectu cōditionalis, vt probatur in l. libertus, §. hæc scriptura. ff. de manu. testa. Ideoq; licet ex conditionali non detur actio, nisi primùm impleta conditione, vt diximus & probauimus suprà in princip. præced. q. ex modali tamen continuò nascitur & datur præstita cautione de modo implendo. l. liberto, §. Lucius, ff. de annu. leg. & l. si tibi legatum, ff. de leg. 3. & l. quibus diebus, §. vlt. & ibi Bar. & l. ea, ff. de condi. & demonst. & l. cùm testamento, ff. de fideicom. liber.

*Quid si processum fuerit ad traditionē.*

*Quid si traditio quoq; fuerit cōditionalis.*

*Quæst. An retractus habeat locum in venditione facta sub modo.*

¶Ideoq;

*Modũ & conditionem longè differre.*

35 ¶Idcoque glo.Bar.Bal.& alij in d.l.j.C.de his quæ sub mod.dicunt id quod in ea l.scribitur, modum pro conditione obseruari, intelligi quò ad quædã tantùm. Nam & aliàs videmus sententiam sub conditione ferri non posse,nec debere,l.j.§.biduum,ff.quan.app.sit,& not.in l.cùm iudex,C.de sent.& interlo.om.iudic.Sub modo autem posse.l.cum eorum,C.eod.tit. igitur cùm modus non suspendat,vti facit conditio : nec faciat , quin actus sit purus, quid tandem causæ est,cur retractus locum noo habeat,propterea quòd in nõnullis æquiparentur. Nam & videmus contractus conditionales puris etiam in quibosdam comparari , vt etiam suprà diximus nu.27.verùm in diuersam.

*Quæstio Retractus an locum habeat, venditione ita facta,ut dominiũ non transeat, nisi soluto pretio.*

36 ¶CAETERVM quæstionis quoque est,si ita facta fuerit venditio, vt dominium nõ trãseat in emptorem,nisi prius soluto integro pretio : an interim erit locus retractui? Quod non videtur,quia vt scriptum est in l.cùm maou,quæ est pen.§.nemo , qui est vlti.ff.de contrah. empt.nemo potest videri eam rem vendidisse,de cuius dominio id agitur,ne ad emptorem transeat:sed hoc aut locatio est,vel aliud genus contractus,scilicet, vt dicit glo.pignoris vel emphyteusis.Et ibi Bal.in addi.in fi.quærit,an valeat hoc pactũ,de quo in nostra quæstione loquimur,nec tamen soluit,sed se remittit ad id quod dicit in rubr.C.eod.titu.quo in loco primùm in ix.q.illud dicit,quòd si in venditione ponatur pactũ, quod à cõtractu remouet naturalẽ eius effectũ.puta si vendo rem,retento dominio vtili & directo,non tenet vẽditio: quia à quo remouetur naturalis effectus,remouetur & species,per d.§.nemo. Si verò vẽdatur vtile dominium,retento directo,tenet venditio, licet emphyteuta non sit omnino dominus:per glo.io d.§.nemo.Sed paulò pòst,videlicet in xiij.q.descendit ad speciẽ,de qua hîc quærimus,scilicet cùm venditor tradit rem eo pacto,vt non transeat dominium,donec pretium integrè sit solutum. Et videtur (inquit) non valere id pactum : quia ista traditio non habet eum iotellectum,quem sapit contractus:per d.§.nemo. Subdit tamen istud pactũ esse naturale,per §.venditæ,Instit.de rerum diuisio.Quin & si (ait) esset translatum dominium, posset venditor sibi reseruare manus iniectionem in rem , si pretium non soluatur , vel si pacta non seruẽtur,arg.l.si Titius,ff.de ser.expor.Subiungitq; hanc esse veritatẽ.Secundùm cuius sentenriam Matth.Afflict.deci.Neapol.cccxxxviij.nobilis Petrus Paulus , post multa concludit,in ea specie,de qua priuatim loquimur,habere locum ius nostrũ cõgrui.Ita enim, vt alibi diximus,appellant id ius retractus. Et ita quoque asserit fuisse conclusum in consil. Neap.Idem verò Matth.in tract.proto.in prin.col.xv.versi.sed ponamus quòd quis vẽdidit, io ea fuit sententia,vt si vẽditor tradidit rem vẽditã pretio non soluto,& fuit habita fides de pretio,locus est retractui : cùm ita translatum sit dominium,aliàs non:per not.per Cyn. in l.inciuile,C.de rei vendi.& in l.si non donationis.C.de contrahen.empt.

37 ¶Sed & rursus idem Matb.in eodẽ tractatu,in verbo,licet enim suprà diximus,col.vj.versi. sed quæro de quadam vtili q.tanquàm sui oblitus,hanc eandem q.retractat, dicitque videri in hoc casu locũ esse iuri congrui:quia licet text.in d.§.oemo,dicat, quòd ob dictũ pactum desinat esse venditio,transeátque in alium contractum : tamen hoc intelligitur,quando id pactum potest transfundere cõtractum ipsum in alium vtilem contractum:quòd si per hoc pactum vitiatur cõtractus,nec fit transfusio in alium,tunc pactum ipsum vitiatur,& manet contractus validus:vt pulchrè in alio simili casu declarat Pau.Ca.in quodam consi. (quód ipse aliter non designat,sed consi.lxxv.notandum est quod præfatum,col.2.versic.vel aliter li.2.)quòd si vir vxori donet omnia sua bona præsentia & futura,cum iuramento,eo pacto ne ea donatio possit reuocari,huiusmodi pactum non facit eam transire in donationẽ inter viuos & irreuocabilem:nam si id faceret,redderetur donatio nulla, vtpote quæ auferret liberam testaodi facultatem. Ideo dicendum est potius istud pactum & iuramentum vitiari, & prædictam donationem remanere donationem causa mortis:per multa quæ illic allegat. Et sic (ioqnit Matth.) cùm non possit ex hac specie emergere aliquis contractus vtilis manente eo pacto,consequens est,vt contractus ipse maneat efficax,reiecto dicto pacto : & sic in eo locum habeat ius congrui. Et facit (inquit) quod voluit Ang.consi.ij.certum est , de venditione facta cum pacto, ne dominium trasẽat in emptorem. Et quod idem scribit in l. lurisgentium.§.sed cum nulla,col.ij.post Pet..ibi,ff.de pact.quòd contrahentes non possunt facere,quòd stipulatio non sit stipulatio.l.io bello,§.factæ,ff.de capt.& postli.reuer.sed bene possunt facere,vt non habeat effectũ,nisi pacti nudi.l.j.de pact.& l.non omnis, ff.si cer.peta. Sic etiã,vt dicit Math.non possunt facere,vt emptio non sit emptio,sed eius effectũ possunt mouere.Subdit autem ipse Matth.cõtra hæc facere ea,quæ suprà ex Bal.adduximus in d.q. xiij.rub.de contrah.empt. Sed his respondet,adducitq; Bal.in suam sententiam,vt sit locus in huiusmodi venditione iuri cõgrui. Tandemq; illud dicit,quòd si cõtrarium diceremus, viam fraudibus aperiremus : nam qui vicinum iure congrui vellet excludere, emeret cum dicto pacto,& posteà clanculũ solueret pretium.Et ita eum in hoc postremo loco refert & sequitur Chas.in cousuet.Burg.hoc eod.tit.§.x.in verbo,*le vendeur & acheptcur*,in principio.

38 ¶Quibus,quãtum ad illud de fraude,adde quod in simili tradit Bal.loquẽs de emphyteusi à vasallo concessa ad longum aut longissimum tempus,ea l.ne vtile dominium transeat in emphyteutam. Id enim videri factum in fraudem,per not.à Dy.in l.codicillis,quæ est pen.

§.instir

§.instituto.ff.de leg.ij. Ita enim voluit Bal.in c.Imperialem,in princ.col.ij.versi.quæro nunquid vasallus,& ibi quoque Mart.Laud.col.iij.versi.ad fin.glo.tit.de prohib.feu.alie.per Fed. & sequitur Alex.consi.lxviij.visis duobus,col.ij.versic.nec prædictis obstat,lib.1.quod consil. reperitur consi.clxv.lib.2.& rursus idem Alex.consi.cv.in caussa.col.ij.versi.non obstat quartum,lib.3.& Ias.consi.xciij.pro domino,col.vlt.lib.1. Et simile quippiam voluit ipse Bald.in c.1.in prin.col.vlti.paulò ante fin.tit.qui feud.dar.pos.Tu tamen super priori illo dicto vide eundem Bald.Imo.& omnino Alex.in l.si domus,§.vlti.ff.de leg.ij. & ipsum.Bal.in c.quæ in ecclesiarum,col.iiij.versi.quæro nunquid.extrà de constit.& Imo.consi.lxviij.in casu,col.vlt. cum aliis concord.adductis à Feli.in d.c.quæ in ecclesiarum,col.xxx.versic.sexta declaratio, & Card.Alex.in d.c.Imperialem,col.vlt.& Fran.Cur.Iuniorem in tract.feu.in iiij.parte prin. char.41.versic.tertiò principaliter,col.ij.ibi,est verum.

39 ¶Nec tamen omiserim,id quod dictũ est suprà,id pactum, vt non transeat dominiũ in emptorem,nisi soluto integro pretio,non vitiare contractũ,tenere pręter Bal.vbi suprà,nuncupatim Io.Aud.in addi.Spec.tit.de emp.& vend.§.j.col.iiij.in addit.inci.facilè ergo erit.& Pan. consi.lxvj.viso quodam instrumento, colu.j.lib.1.per multa illic allegata, vt videre omnibus promptum est & expositũ.& iterũ consi.lxix.casus in his terminis,col.vlt.li.2.Soc.cons.179. circa præsentem,col.j.versi.item licet quando,lib.4.Fabia.à Monte S.Sab.in tract.de empt.& vend.in vij.q.prin.col.vlt.Phil.Deci.cons.cxix.cuius superscriptio incipit,licet instrumentũ, col.iij.vers.tertiò stãte,& consi.cccexl.superioribus diebus,in prin.Ideoq; nihil obesse video, quin & in ea locum habeat retractus cum eo onere & pacto:vt de venditione cõditionali ex quarundam sententia diximus,& de venditione cũ pacto de reuendendo dicemus in tit.seq.

40 ¶Sed & illud quæro,quid si postquàm venditio pura facta est, partes sponte discedunt ab ea,restituto vicissim fundo & pretio:an tũc habeat locum retractus. Et hæc quidem res duplex habet dubium:primùm,an sit locus retractui prioris venditionis,vt scilicet possit consanguineus prioris venditoris retrahere,non obstante ea discessione,quam rem late tractabimus tit.seq.in gl.vij.in verbo,*seront preferez*,nu.18.ex hac autem nostra,& multis seq. Secundum,an & in huiusmodi discessione locũ habeat retractus,vt scilicet consanguineus emptoris,qui fundum restituit,restituto sibi vicissim pretio possit retrahere, tãquam is emptor ita vendidisse videatur.Et certum est, quòd si id fieret vi pacti de reuendendo appositi in contractu,non esset locus retractui:vt videbimus in d.tit.seq. Sed hic quærimus,cùm nullũ eius rei fuit pactum appositum in cõtractu:aut si quod appositum fuerit, tempus ipsius erat iam transactum,cùm partes à contractu discedunt.Qua in specie Pau.Cast.consi.lxxiiij.in causa mota,col.vlt.versi.videndum est,lib.2.respondit non esse locũ huic statuto loquenti de venditione,& sic de cõtractu,non de distractu.Ideo cùm sit contra ius cõmune,ad hunc casum nõ extenditur,iurib.vulg.quia casus omissus habetur pro omisso. d.l.si extraneus,ff.de cõd. ob caus.Hæc ille.Cuius dicti veritas ex eo pendet,an statutum loquens de contractu habeat locũ in distractu:de quo nos latè diximus in nostris Legibus connub.in verb.*contracter*,in q. 1.& multò latiùs dicemus in ij.editione eius operis, & aliquid quoq; obiter & per trãsennam dicemus infr.tit.procedente,§.vj.in verbo,*les loyaulx coustz*.nu.6.nũc tempus est,& multis seq.

*Quæstio retractus an habeat locum in venditione pura, à qua partes spontè discedunt.*

41 ¶Nam quod ad hanc nostram consuetudinem pertinet,ego aliter censeo:quia cùm iste emptor per venditionem puram sine pacto reuendendi,aut aliter distrahendi factam, & traditione subnixam,aut si pactum appositum fuerit,per lapsum temporis ei pacto præstituti,fuerit factus dominus irreuocabilis,non video quin iste spontaneus vltroneusq; ab eo contractu discessus habeat vim alterius nouæq; venditionis. Et ita quidem, vt ex ea debeantur altera laudimia,alteraq; gabella,ex statuto iubente solui gabellam ex contractu,vt videre licet apud Guli.Cu.Alb.Ang.& Pau.Cast.in l.ab emptione,ff.de pact.Bal.in l.iij.§.contrarium,ff. de contr.act.tu.Ang.consi.xciiij.cùm lis & quæstio,col.penul.versic. videndum igitur restat, cum aliis concor.adductis à Firmia.in tract.gabellarũ in v.parte prin.quæst.v.& in viij.parte princip.iij.part.eiusdem quæst.xiiij.atque etiam à nobis infrà titu.seq.§.vj.glo.ij.in verbo, *les loyaulx coustemens*, præsertim verò cùm nostra consuetudo loquatur non tantùm de venditione,sed aliis contractibus æquipollentibus venditionibus.

42 ¶Sed hoc tamen ita intelligendum est,vt etiam cõsanguineus prioris venditoris, qui posteà redemit,admittatur ad retractum prioris illius venditionis,& consequenter posterioris, qua scilicet à priore discessum est:si tamen sit adhuc intra tempus redimendi:iuxta ea quæ latissimè dicemus in d.seq.tit.§.in verbo,*seront preferez*. Et sic is prioris venditoris consanguineus præferetur cõsanguineo emptoris,cùm ius sit illi quæsitũ ante secundam venditionem, quæ ex discessu prioris manauit,quod ius competit nõ tantùm aduersus ipsum emptorem priorem,sed & alios quoscunque,ad quos res ipsa peruenit,vt etiã dicemus d.tit.seq.§.iij.in prin.

43 ¶Quid autem si quis vendidit simpliciter, sed non tradidit,an sit locus retractui? Quod plerisque indubitatũ posset videri, quia consuetudo simpliciter loquitur de venditione:nec de traditione,aut alienatione siue dominij translatione,quicquã dicit.Igitur satis est,si fuerit res vendita.§.j.Instit.de empt.& vend.vbi emptio & venditio cõtrahitur,simulatq; de pretio conuenerit, quamuis pretium nondum numeratum sit,& sic ante quàm dominiũ sit trans-

*Quæstio retractus an habeat locum re vendita nondum tradita.*

latum.neque enim transfertur,nisi prius numerato pretio.l.quod vendidi,ff.eo.tit. & §.venditæ, Instit.de rer.diuis. Hincq; dicit Bart.in l.si fideiussor,§.meminisse,ff.de leg.j.quòd iussus vendere à testatore,dicitur satisfecisse ex solo titulo venditionis, etiam si non tradidit arg.l. in numerationibus,ff.de solut.& sequuntur Bal.Ang.& Pau.Cast.in d.§.meminisse,cum cócord.ibi adductis ab Alex.& Fran.Aret.consi.vj.viso instrumento,in j.dubio,& Socin.consi. cxxxiij.profectò,col.ij.versicu.sed nunc subtilius,lib.1. quod repetitur consil.clxxiiij.lib.2.& Phil.Deci.in l.singularia,col.vij.versi.secundò ex prædicto,ff.si cert.peta. & consil.ccccccxlv. præsupposita,col.ij.versi.sed maior.licet contrarium voluerit Bart. sibi contrarius in l.vxorem,§.agri plagá,circa med.ff.de leg.iij. Et si quis sub pœna promisit vendere,& posteà vendidit,& non tradidit,satis promissioni fecit,nec incidit in pœnam.Bal.in l.vlt.C. de pact.inter empt.& Fran.Aret.d.consi.vj.col.ij.versi.sed dubium remanet.& iterum consi.xxviij.diligenter,col.j.& Ias.consi.xlj.in duabus:col.iij.versi.nec obstat si diceretur,lib.3.& Phil.Deci.in l.cùm fundus,§.seruú tuum imprudens,in j.not.ff.si cer.pet.& consi.ccccciij.ex duobus,col.ij. versi.secus est in eo.& consi.seq.superioribus,col.ij.versi.sed ratio ista.Ludo.Gozad.in l.ij.C. de pact.inter emp.& vend.& consi.xxxviij.in causa nobilium,col.iiij.num.10.

*Emphyteuta aut uasallus, an cadant emphyteusi, aut feudo, ex uenditione sine traditione.*

44 ¶Et huc quoque pertinet tex.in l.alienatum,in prin.ff.de verb.signi.vbi ita scribitur: Alienatum non propriè dicitur,quod adhuc in dominio venditoris manet:venditum tamen certè dicetur.Ex quibus verbis apertè intelligis,id propriè esse venditum, quod etiá manet in dominio venditoris,quia res non fuit tradita.Et arg.illius tex.iuncta glo.j.Imo.in c.potuit,col. xxij.versi.aduerte tamen.& ibi quoque Barb.col.iij.versi.sed quid si non tradidit,extrà de loca.& ipse Barb.in c.2.col.iiij.versi.limita etiam procedere,extrà de feud.& in repe.rub.de reb. eccle.non alie.col.x.versi.nonò limita.& Guid.Pap.consi.cxlvij.consilium,col.antepen.versi. sed restat,adseueranter tradunt,emphyteutam ob solam venditionem sine traditione cadere emphyteusi.Nam tex.ibi,& similiter in l.vlt.C.de iur.emph.loquitur de venditione, non de alienatione.Et in eadem opi.fuit Pet.nescio quis Doct.antiquus,quem refert Collect.in d.c. potuit.col.iiij.versic.quid si emphyteuta:qui & ipse ita de hoc loquitur, vt nescias,sitne eius sententiæ,an contrariæ.Et facit etiam l.quidá in testamento, versi.secundùm hoc igitur,ff.de fideic.lib.& quod tradit Cy.post Pet.in l.vlt.§.sed quia nostra maiestas,C.com.de legat.cum quærit,vtrùm debeatur laudatiuú ex venditione,quæ resoluitur , & cuius dominiú redit ad alium ex caussa antecedenti.& distinguit:vtrùm cósuetudo laudimiorú loquitur simpliciter de véditione:& túc debetur ex ea etiá rescissa ob caussam præcedenté,quia sufficit, quòd res semel védita fuerit,etiási nó duret.l.si quis,C.de inst.& sub.Secus,si loquatur de alienatione.

45 ¶Sed contra Petr.illum à Collect.relatum,Imol.& Barba.in illa specie d.l.vlti.& d.c.potuit, tenet vniuersa propè cohors scribentium , vt scilicet ex sola venditione non cadat emphyteuta,nisi processerit ad traditionem. Ij sunt Spec.tit.de loca.§. nunc aliqua:versic.xcv.Ioan. And.Paul.Liaz.& Anto.in d.c.potuit.Petr.Iaco.titu.de actio.in rem pro re emphy.quæ ceci. in commis.col.iij.in paruis,versi.item circa,Alberi.& Salyc.in d.l.vlti. vterque colum.vlti.& Ioan.Fab.col.j.& Ias.char.pen.versic.xix.C.de iur.emphy.Bald.consi.ix.factum tale est, anno Domini,col.ij.versic.quæritur vtrùm,lib.1.quod repetitur consi.clxxxviij.lib.3.& idem Bald. consi.ccccxv.præmittendum est,circa medium,eod.lib.1.& consi.clx. quæritur vtrùm si emphyteuta,versi.considera,lib.3.Anto.consi.xxxiiij.casus,emphyteuta vendens,& cons.xxxvij. Leugus quidam,in fin.Rom.in l.sequitur,§.idem Labeo,ff.de vsucap.Pau.Cast.in l.j.§.si rem depositam,ff.deposi.Rapha.Co.consi.xlj.ad primum quæsitum. Alter Raph.Fulgo.consil.ij. Petrus tenetur,in j.dubio,& consi.xj.emphyteuta,col.j.Alexan.in l.si à me,& iterum in l.statuliber,colum.j.ff.ad legem Falcid.& cons.clxxiij.viso themate & scripturis,col.ij.versi.quinimo,lib.2.quod repetitur consi.xcj.lib.3.vbi id dicit singu.& idem Alex.consi.lxxvj. in caussa & lite vertente,col.ij.num.5.lib.7.Franc.Aret.qui & id dicit sing.in l.continuus, §. cùm quis, colum.ij.versi.quantùm autem,ff.de verb.oblig.& Barb.sibi in eodem cap.contrarius,videlicet in d.c.potuit,col.vij.versi.in glos.potuit,extrà de loc.Franc.Curt.seni. qui hanc dicit esse communiorem opin.consi.viij.viso instrumento. paulò ante fin.Guido Pap. sibi contrarius deci.Delph.cj.si quis rem,& deci.clxij.fuit etiam decisum,ad finem, & consil.cxxvj. de anno Domini,paulò ante fin.& consi.cxlvij.consiliú pro R.in vj.dubio.& consi.cxcij.ex facti narratione,col.ij.versi.& præmissa dico,& in tract.de pœnit.iur.in x.quæst.Ias.in l.filiusfamilias. §.Diui,in j.lect.col.vij.vers.secundò contra differentiam,ff.de leg.j. Hippo.Marsi.sing.ccccxij. plures sunt.Alcia.in d.l.alienatum,ff.de verb.oblig.Stephan.Bertr.consi.xlv.pridem de anno Domini,in j.dubio,lib.1.Fran.Rip.lib.2.respon.clerici.num.18.

46 ¶Mouetur Specul.huius sententiæ antistes,& cæteri eius asseclæ hac ratione, quoniam vendere cum effectu accipi debet.l.j.§.hæc verba,ff.quod quisque iur.& cap.relatum, de cleri.nó resid.& cap.hæc autem verba,de pœnit.dist.j. Perfecta autem venditio non dicitur ante traditionem.§.venditæ,Instit.de rer.diuis.& cap.cùm Ioannes, ad princ.de fid.instr.& dicemus latius infrà eo.§.glos.x.in verbo,*dedans l'an*.in xx.quæst.versic.nam & contractus. Quæ ratio multùm accedit ad casum nostræ consuetudinis,quæ(vt iam sæpius diximus,& dicemus sæpissimè) huc omnino respicit,vt res maneat in familia siue genere venditoris. Igitur si non

fuerit

fuerit translatum dominium,(vt non est,nisi res tradita fuerit,vt dictum est,& probat etiam text.in l.traditionibus,C.de pact.& l.si ager,ff.de rei vend.cum simil.) nihil est, quod locum faciat nostræ consuetudini,nisi si traditio facta fuerit:cùm ex sola venditione nondum exierit res è dominio,& sic è familia & genere venditoris. Er hanc rationem considerauit Ioan. Fab.in d.§.j.Instit.de emp.& vend.ad hunc nostrū casum, vt scilicet nondum re tradita non competat consanguineo ius retrahendi:præsertim si retrahentes ab ea discesserint. Quod & voluit Chass.in hoc eod.titu.§.j.in verbo,*vendu*,in princ.

47 ¶Idem autē,quod in emphyteusi diximus & in feudo obtinere,vt scilicet non cadat in commissum ex sola venditione sine traditione,& ita rei dominio nondum translato,satis probat tex.in c.1.§.callidis,ibi,vendunt & in alios transferunt,& ibi And.Iser.& Bald.subobscurè,& Mart.Laud.qui eum §.legit cum prin.col.ij.versi.no. secundum,& Card.Alex.col.ij.eiusdem c.1.in prin.& rursum in d.§.callidis,col.j.tit.de prohi.feud.ali.per Fed.& voluit idem Bald.in d.c.1.in prin.versi.sed si specialiter.& ipse And.in cap.si inter,in prin. & ibi quoque Aluar.& Matth.Afflict.tit.de vasal.qui contra constit.Loth.alie. & in c.1.& ibi item Aluar.col.vj.tit.de prohib.feud.alie.per Loth.& in c.1.& ibi etiam Aluar.col.ij.& Cardi.Alex.col.quoque ij.titu. quid iuris sit.Petr.Iaco.in tit.de act.in rem pro re feud.contr.emp.col.iij.in paruis,versi.item est notādum.Bal.in c.1.§.aut si libellario.col.vlt.versi.sequitur in tex.aut pignori.& ibi etiam Aluar.Mart.Laud.qui eum §.legit cū §.similiter,col.vlt.vbi id dicit sing.& ibi quoque Card. Alex.col.ij.tit.quib.mod.feud.amit.l.j.& idem Bal.in c.1.§.denique,col.ij.versi.item not.quòd iste text.& ibi Mart.Laud.col.vlti.Aluar.in xliij.conclusi.tit. quæ fuit pri.cau.amit.benefic.& idem Bald.in c.1.col.j.in iij.not.in fi.tit.de alie.feud.& consi.cccclxxxij.magnifici,col.ij.versic. quartus passus,lib.1.& consi.ccxv.proponitur quod inuestituræ,col.ij.versi.item nec transtulit,lib.2.& consi.cccxlix.qui litem habebat,in prin.eo.lib.2.& consi.cclxxvj.ad euidentiam, in prin.lib.5.quod repetitur consi.cccxv.eo.lib.& rursus idem Bal.consf.ccciij.quidam nobilis,in prin.eo.lib.5.Io.Ray.in c.1.§.habito,col.iij.vers.quæro quid si vasallus,tit.de prohi.feu.ali.per Fed.Pau.Cast.in d.l.j.§.si rem depositam,ff.deposi.Alex.consi.xxx.quoniam omne datū,col. v.versi.pro hoc facit,lib.1.quod reperitū est consi.ij.lib.5.Corne.consi.xj.in præsenti,col.xiij. sub litera,o,lib.3.Fran.Are.consi.vj.viso instrumento,col.iiij.versi.& est aduertendū & consi. xiij.viso & diligenter,col.iij.versi.& est aduertendum.Card.Alex.in c.1.§.prætereà,col.j.titu. de capi.Cor.Guid.Pap.in d.deci.Delphi.clxij.ad fi.& in d.tract.de pœnitentia iuris, q.x.Iac.à S.Georg.in trac.feu.in verbo,cum pacto de non alienando,col.ij.versi.item quod dixi.Barb. consi.lj.scripsit sapientiæ fons,col.xiij.versi.& vlterius præmitto,lib.1.Fran.Cur.Iunior etiam in tract.feud.in iiij.parte prin.col.eiusdem partis xlvij.versi.xx.quæro nunquid ad hoc vt vasallus.Ferd.Loaz.in repe.d.§.Diui,char.15.nu.284.Corse.in suis sing.in verbo, alienatio,vers. per alienationem.Hipp.Marsi.sing.cccexij.quia plures sunt causæ.Bap.à S.Blasio,in tract.differentiarum.versi.cxix.vasallus vendendo.Zasius in epito.feud.parte ix.char.3.versicu.tertiò fallit,iterumq́, parte x.char.1.versi.secundò fallit.Matth.Afflict.in consti.Siciliæ incip.constitutionem diuæ memoriæ,col.xj.versi.secunda conclusio.& Molend.vbi suprà num.2.

48 ¶Er huc quoque pertinet,quod in casu d.l.j.§.si rem depositam,ff.deposit.voluit gloss.ibi,& post eam Bart.& alij,quòd ei locus nō est ex sola venditione,nisi ad traditionem processum sit. Sed & Bald.consil.cccxiiij.quædam sunt,col.ij.lib.3. respondit in casu statuti prohibentis sub pœna venditionem hæreditatis in extraneum,eum in statutum nō incidere,qui tantùm vendidit,nec tradidit. Ex quo & illud fit,vt si stante statuto eodem, quis extraneo vendiderit,& posteà ei facto eius tradiderit,valet alienatio,inspecto scilicet tempore traditionis,non venditionis:vt respōdit Paul.Cast.consi.cclxxxvj.videtur quòd dicta sententia, quem refert, non designato tamen numero consi.& sequitur Ioan.Crot.in d.§.Diui,col.xxiij.versi.quartò limitatur. Er vt redeamus ad Bal.is consi.ccxliij.tempore,lib.4.tradit gabellas debitas pro emptione mercium non deberi,nisi sint traditæ. Tunc enim (inquit) emptio perficitur,cùm res traditur. Ideo si quis emat in loco vel tempore gabellarum debitarum rem sibi tradendam in loco vel tempore, quo non debentur:ex huiusmodi emptione nullo modo debentur:inspecto scilicet loco aut tempore traditionis, non venditionis : nisi in principio actum sit ita fieri in fraudem gabellarum. Et idem propè voluit ipse Bald.consi.ccliij.licet istæ allegationes,eo.lib.4.vbi id latè & scienter disputat. De quo tamē vide eundem consi.seq.quod est ccluij.in quæstione prædicta,& in l.j.C.de nund.& Firmia.in tract.gabellarum,in ij.parte viij.partis prin.q.xiiij. Et aliquid dicemus in versi.ab hinc ij.

*Vendens et non tradens, non incidit in pœnā statuti.*

*Tempus traditionis inspicitur,non venditionis.*

*Locus itē traditionis.*

49 ¶Et è diuerso si contractus factus sit in loco,vbi gabella non debetur,traditio autem in alio loco,vbi debetur:tunc inspecto loco traditionis debetur:vt voluit ipse Bal.in l.multum,col. vlti.versi.pone ergo dicit.& ibi quoque Saly.in fi.C.si quis alteri,vel sibi. Nam & aliàs contractum fuisse videtur non in eo loco,quo negotium gestum est,sed quo pecunia soluenda aut res tradenda est.l.iij.ff.de bon.auto.iud.pos.& l.contraxisse,ff.de acti.& obli.glo. in l.hæres absens,§.vlti.& ibi Bald.& Ang.ff.de iud.& in c.Romana,nec enim,in verbo,respondere. & ibi Domi.& Philip.Fran.de foro compet.lib.5.& voluit etiam Ioan.And.in c.in obscuris, in fin.de reg.iur.lib.6.& Albe.in l.si fundus,ff.de euic. Sed vt propius accedamus ad casum

nostræ consuetudinis, Matth. Afflict. in tract. Protomixens, in prin. col. xv. versic. item quæro pone quòd facta est, & versi. seq. tradit retractum non habere locum nondũ re tradita, & soluto pretio, nisi de eo habita fuerit fides.

50 ¶Ego verò scio in Francia maiori ex parte id obseruari, vt ex sola venditione sit locus retractui, etiamsi nondum res tradita fuerit, nec solutum pretium: idq; ni fallor, iure optimo: tum quia nostra consuetudo simpliciter loquitur de venditione, vt diximus in prin. huius q. Venditio autem solo consensu perficitur ante traditionem perfectione essentiæ: vt scientissimè probat Fran. Arc. in l. si fideiussor, §. meminisse, col. ij. versi. super secundo, ff. de leg. j. Ideóque Masue. titu. de retractu, col. vlt. §. item pone emptor, versi. quid de domino, dicit quòd dominus potest petere laudimia ex huiusmodi venditione ante traditionem, etiam si lis sit inter emptorem & venditorem super traditione rei. Sufficit enim (ait) rem esse venditam. l. j. & ij. C. de rescin. vend. Imò verò Steph. Bertr. consi. cxcix. viso casu, lib. 1. respondit hoc casu deberi laudimia, etiamsi contrahentes ante traditionem discesserint à contractu.

*Laudimia deberi ex venditione sola, etiam nondum tradita.*

51 ¶Tum quia licèt emptor non sit dominus ante traditionem, tamen ei competit actio ad rem sibi tradendam, & dominium in se transferendum, si venditor erat dominus. l. ex empto, in princ. ff. de actio. emp. & l. in conuentionalibus, in fin. ff. de verb. obliga. & sic ad rem immobilem: cùm actio competẽs ad rem immobilem censeatur immobilis: vt latè dicemus infrà, eo. §. in glos. vij. in verbo, *ou autres choses censees pour immeubles*, in princ. Nam & qui actionẽ habet ad rem, ipsam quoq; rem habere videtur, l. qui actionẽ, ff. de reg. iur. cum concor. ibi adductis. Et facit optimè ad hanc rationẽ tex. in simili, in l. sicut, §. si debitor, ff. quib. mod. pig. vel hyp. sol. vbi si permiserit creditor rem pignoratam vendi, eamq; debitor vendiderit, nec tradiderit pignus, extinguitur, æquè ac si tradidisset: licet adhuc res sit in bonis debitoris, quia is ex empto tenetur. Et licèt aliquo respectu minus sit habere actionẽ, quàm rem ipsam. l. minus, eo. ti. tamen negari nõ potest, quin ea actio cẽsenda sit immobilis: cùm res, ad quam cõpetit, sit immobilis, vt diximus: & ita semper locus est nostræ consuetudini, vt latè dicemus in d. glo. vij.

*Qui actionem habet ad rem, eam ipsam habere videtur.*

52 ¶Et hac eadem ratione Bal. in d. l. j. circa medium. C. de nund. tradit, quòd si tempore nundinarum factus fuit contractus, & non traditio, nõ cessat priuilegium illius l. concessum nundinis: cùm iam ex contractu adstricti sint contrahentes ad ipsum implendũ, licèt implementum fiat post nundinas. arg. l. iij. §. scio, ff. de minor. Sed & Bart. in l. multum, col. ij. & ibi Pau. Cast. & Fran. Aret. post eum, ff. de verbo. oblig. dicunt quòd si ex statuto extraneus acquirere non possit rem immobilem, nec eandem quoque stipulari poterit. quoniam, (vt dicit idem Paul. Cast. qui id sequitur d. consi. cclxxxvj. videtur quòd dicta col. j. lib. 2.) ex huiusmodi stipulatione sequeretur alienatio. & alleg. tex. in l. si ad resoluendam, & ibi Barto. & Salyc. C. de prædi. minor. vbi qui non potest alienare rem immobilem, nec eandem quoque promittere potest: de quo & nos latius dicemus in tit. seq. in fin. quæst. v.

*Qui acquirere non potest, nec stipulari potest.*
*Qui alienare non potest, nec promittere potest.*

53 ¶Prætereà quid, si Diis placet, interest emptoris excipere aduersus consanguineum offerentem pretium, rem sibi nõdum fuisse traditam. Illud autem receptũ est, & apud nos in primis obseruatum, vt sicuti nõ auditur agens sine interesse. l. si patroni, §. qui fideicõmissariam, ibi, secundùm quæ, & ibi Ang. & Alex. ff. ad S.C. Treb. & l. sed nec legatarios, cũ l. seq. ff. de cond. fur. & l. qui fundum, ff. loca. & l. sin autem, §. si homo, ff. de rei vend. & l. si quis ex argentariis, §. ex hoc edicto, & ibi Alb. ff. de eden. & l. j. §. si reus, & ibi io. ff. de eo per quẽ fac. erit. Bart. in l. si vnus, §. ante omnia, in iij. no. ff. de pact. Pet. Anc. consi. cxix. pluribus, post prin. & Doct. vbique. Quin & si desinat sua interesse, desinit & actio competere. l. procuratorẽ, §. mãdati actio, ff. mand. & l. si seruus, ff. de cond. fur. & l. ex conuentione, & ibi Alex. & Phil. Deci. C. de pact. Bart. super hoc tamen distinguens in l. qui autem, §. illud, ff. si quis cau. Ita nec excipiens quoque audiendus est sine interesse. l. ille à quo, §. si de testamento, qui est j. & ibi etiam Alexã. in prin. ff. ad S.C. Trebel. & l. qui liberis, in fi. ff. de bon. poss. secund. tabul. Ang. in l. exitus, versic. quinimo, & ibi Alex. col. ij. versi. & subdit, ff. de acq. poss. idem Alex. & Phil. Deci. in d. l. ex conuentione, & ipse Deci. consi. cccc xviij. visa, col. iij. versi. in quarto: & Docto. item vbique. Et id quidem propemodum generale est, vt nemo audiatur sine interesse. Nam de appellante probatur in l. j. ff. de appel. non recip. & in c. cùm inter R. extrà de elect. Et de opponente, in cap. veniens, le ij. versi. cùm igitur de testib. & voluerunt Inno. & Io. And. in c. super his, in verbo, excludatur, de accusa. Petr. Anch. consi. ccxcvij. efficacibus, col. iiij. versi. est ergo videndum, & Paul. Cast. in l. ij. col. j. versi. alij verò casus, C. de edict. Diui Adria. tol. Et de stipulatione in l. stipulatio ista, §. alteri, ff. de verb. oblig. Et ita quidem, vt si primùm tempore scilicet stipulationis interesset, posteà autem desierit interesse, non cõmittatur stipulatio, nec agi possit. l. pater dotem, quæ est vlti. in prin. ff. rem rat. hab. quam dicit no. Ro. consi. cxciij. negari, versi. vlti. idem. De quo tamen vide plenissimè Alb. in l. iiij. §. Cato, col. xj. nu. 35. & seq. ff. de verb. obli.

*Agens nõ auditur sine interesse.*

*Nec excipiens quoque.*

*Nec appellãs.*
*Nec opponẽs.*
*Nec stipulans.*

54 ¶Tamen vt reuertamur ad casum nostrum, si contrahentes, re nondum tradita, & antequam consanguineus venerit ad retractũ, discederent à venditione, quod nudo consensu possunt. l. ab emptione, ff. de pact. & l. j. C. quan. lice. ab emp. disced. fortè posteà non audiretur consanguineus. Et id est quod voluit Io. Fab. in §. j. Insti. de emp. & ven. & Matth. Affl. in trac. Proto. in verbo, scriptũ est, col. iiij. ver. septimò no. in fi. Et in hãc rem est cõsuetudo expressa Turoniæ hoc

*Re nondũ tradita si dissoluatur vẽditio, an admittatur cõsanguineus.*

niæ hoc

niæ hoc cod.tit.*de retraiƐlz*,§.iij.io fi.& apud Loduoenſes hoc,eo.tit.§.iij.Et in hac quæſtione vide omnioo quæ dicam infrà eo.§.in gl.x.quæ eſt in verbo,*dedans l'an*,in xx.q.vbi tracto,an tempus retrahendi currat à tempore veoditionis,ao verò traditionis.& iterum,§.vlti.in gl.ij. in xiiij.q.& quæ ſcribam infrà tit.proced.§.j.io verbo,*à tel temps*,quæ eſt glo.ij.nu.63.cæterùm & hic,& iterũ,§.vj.in verbo,*les loyaulx couſtemens*,cùm latiſsimè tracto,vtrùm ex venditione,à qua partes diſcedunt,debeantur laudimia.Et vide etiam Caro.Molend.hanc eandem noſtrã quæſtiooem abundantiſsimè tractantem in conſuet.Pariſi.tit.j.§.xiij.num.4.& multis ſeq.

55 ¶Illud quoque quæri poteſt,ſi quis promiſit alteri vendere certo aliquo pretio,an ex huiuſmodi promiſsione cõpetit ius retrahendi. Quod videtur,tum ea quam diximus ratione in præced.quæſt. quòd ex hac promiſsiooe competit actio ad rem immobilem ( nam de ea ſemper intelligimus) vendendam : quæ actio immobilis eſſe cenſetur. Et quia etiam is ſatis vendere cenſetur,qui tractat vendere,& ita promittit de vendendo:vt dicit Bal.io c.in cauſſis,col.j.extrà de elect.Et qui prohibetur veodere,promittere quoque ſe venditurum prohibetur:vt dicit idem Bal.in l.vlt.per illum tex.C.ad leg.Falc.& Bart.& Sal.in l.ſi ad reſoluendam,C.de præd.min.vbi etiam eſt bonus tex.& dicemus latius tit.procedeote,in fi.eiuſdem, titu.oum.30.& hæc quidem,& diximus etiam alicubi ſuprà in hac eadem gloſ.

*Quęſtio an ex promiſsione uendendi competat retractus.*

56 ¶Tu tamen die cootrarium.Nam conſuerudo noſtra,vt hic vides,in verbis quæ commentamur,per verbum vendendi loquitur,*ſi aucun a vendu:* aliud autem eſt vendere,aliud promittere de vendeodo,ſecuodùm Iac.But.& Ang.in l.j.per illum tex.C.de pact.pig.vbi ex eo dicunt,quòd ſi ex ſtatuto debetur gabella ob veoditionem,non debetur ex promiſsione vendendi.cum multis aliis ſi. & coocor.à me collectis infrà titu.ſeq.in fin.m v.q.vbi de hoc pleniſsimè omnium(ni fallor)tractabo. Quod autem dictum eſt de actione cõpetente ad venditionem , illud certum eſt, eum qui id promiſit,non poſſe cogi ad ipſam venditiooem faciendam,ſed tantùm ad pecuniã numeratam condemnatur,ſicut euenit io omoibus faciendi obligationibus.l.ſi quis ab alio,§.j.ff.de re iud.cum ſi.& dicemus alibi plenius.

57 ¶Sed id velim intelligas,niſi is qui ita promiſit, poſtea rem ipſam ei cui promiſsi facta eſt, tradiderit,& viciſsim ab eo pretiũ acceperit.Nam id faciẽtes videntur venditionẽ ipſam perfeciſſe,& in actum venditionis cõſummatæ deduxiſſe:vt à Soc.cùm ea ſpecies ex facto contigiſſet,ſcienter reſponſum eſt,conſi.clxx.in præſenti conſultatiooe,lib.2.& ab eodem repetitũ in l. ſi ante,ff.ſolu.matr.quod & poſt eum latiſsimè diſſeruimus infrà d.tit.ſeq.in fi.in viij.q. vbi omnino vide.Nam illic eam Soci.ſeotentiã aduerſus Iaſ.multis rationibus defendimus.

*Quęſtio quid ſi poſt promiſſionem res tradita fuerit.*

58 ¶Sed quid ſi quis non vendit rem ſuam,ſed venditioni ab alio factæ conſeotit,an conſanguinei ipſius conſeotientis admittantur ad retractũ. Quod oon videtur,quia aliud eſt vendere,aliud vendenti cõſentire.l.aliud eſt vendere,ff.de reg.iur.cũ ſi.At tu tamẽ vide,quæ ſcripſimus in ooſtris Legibus cõnubialibus,in verbo,*contracter*.in xij.q.& in repe.l.ſi vnquã,in verbo,donatione largitus.in xxij.q.C.de reuo.dona.& ex ibi ſcriptis apertè intelliges cõſanguineos cooſentientis alienationi rei ſuæ admittendos eſſe ad retractum:vt etiam concludemus infrà eo.§.glo.ix.in verbo,*ou lignagier*,nu.107.ſed vt ad cætera,& ſeq.ibi omnino vide.

*Quęſtio an retractus habeat locum in conſenſu uenditionis ab alio factæ.*

59 ¶Quin denique,ſi res ita fuerit vendita,vt ſi cõſanguineus velit retrahere, ea ſit inempta: an nihilò minùs poterit conſanguineus retrahere.Matth.Afflic.in tract.Protomixeos,in verbo,ſcriptum eſt,col.v.verſic.ſed quid ſi res,quærit an tunc habeat locum ius congrui, quod competit vicino.Et primùm(inquit)videtur habere:quia huiuſmodi cõditio ceoſetur appoſita in præiudiciũ vicini:& res inter alios acta tertio non præiudicat.& ſubdit facere bonum tex.in l.qui baloeum,& l.qui potior,ff.qui pot.io pig.hab. Subiungit autem,cootrariũ quoque videri:quia talis veoditio pendet ex futuro euentu:nam ſi vicinus nõ petit ius congrui, tunc res eſt vendita:ſi,petit,ipſo iure reſoluitur.Poteſt autem venditio fieri ſub conditiooe. §.penul.Inſti.de emp.& vend. Sed & poteſt fieri venditio ad arbitrium tertij.l.vlt.C.de contrah.emp. Et tandem dicit ſe hanc partem putare veriorem eſſe,per l.ſi hominem,ff.de vſuc.

*Quęſtio an retractus habeat locum in uenditione ita facta, ut res inempta ſit, ſi conſanguineus uelit retrahere.*

60 ¶Verùm id non eſt ſine ſcrupulo.cùm id pactũ videatur eſſe appoſitũ io fraudem cõſaoguinoei,ne ſcilicet retrahere poſsit:cùm tamen cootraheotes facere nõ poſsint oec tacitè, nec expreſsè,quin retractus locũ habeat:vt etiam dicit ipſe Matth.io eod.tract.in verbo , licèt enim ſuprà diximus,col.antep.verſi.item quæro de alia quæſtiooe,vbi & ex hoc dicit,nõ impediri conſanguineum per pactũ reuendendi,etiã in venditione appoſitũ,quin admittatur ad retractum,& præferatur venditori,de quo & nos dicemus infrà tit.ſeq.§.j.gl.vij.in verbo,*feront preferez*,in prin.& ſeq.vbi & alios adducimus id ipſum tenentes,& alios quoque,qui contrà tenent,eo caſu venditorẽ præferri.Et ego certè putarim,quòd ſi verè & nõ fraudis cõſilio fuerit id pactum appoſitũ,quòd ſcilicet venditor malit rem ad ſe redire,quàm apud aliũ quemuis,ſi non maneat apud emptorem,fortè amiciſsimũ:noo erit locus retractui:aliàs locus erit. Fraudis autem conſilium ex eo detegi,quòd cùm cõſanguineus peteret retractũ,& ita locus eſſet reſolutioni cõtractus,tameo nõ fuit à cõtrahentibus aliter re vera reſolutus,ſed diutius poſt cõditionem manſit res apud emptorẽ,vt prius erat.arg.l.ſicut,§.ſuperuacuũ,& ibi Bart. ff.quib.mod.pig.vel hypo.ſol.& dicemus in ſimili infrà eod.§.in glo.xiiij.in verbo,*ou equipollent à vente*,num.35.nec hic tamen,& plenius in noſtro tractatu Conſtituti.in ix.limitat.

*Quæstio retractus.*

61 ¶Quòd si existente conditiooe resolutionis, eam verè contraheotes faciunt: tunc fortè non erit locus retractui: sed venditor rem ipsam ex hac resolutione recuperans, præfeietur consanguineo volenti retrahere: vti etiam in casu pacti reuendendi præfertur, secundùm opinionem, quam nostra cõsuetudo & vniuersa Gallia sequitur: vt plenè dicemus in d. verbo, *feront preferez.* Nihilq; propemodum differre videtur hoc pactum, de quo tractamus, à pacto reuendendi, quantùm ad id, de quo quærimus, pertinet: nisi quòd in hoc reuendendi pacto, tacitè & ex oatura ipsius, venditor præfertur consanguineo: in alio autem, quodã modo expresse. Et huc pertinet quæstio tractata ab Alberi. in l. is qui, §. si ab ignoto, ff. de mann. de eo qui ita donauit filio emaocipato, vt si postea contingat filium scelus quodpiam perpetrare, ex quo bona eius publicentur, donatio pro non facta habeatur.

62 ¶Nec omiserim tamen eundem Matth. Afflict. continuò post quæstionem præcedentem, & haoc subiunxisse, Si cùm ex statuto venditor oon soluens gabellam non posit petere pretium, & venditor eam noo soluisser, peteretq; emptor rem sibi tradi ex emptione, & consanguineus ex iure congrui: quid hìc statuendum est? & dicit, quòd venditor tenetur ad tradendam emptori: nec tamen tenetur emptor ad pretium: vt voluit Bal. in l. mortis, quę est vlti. versi. item inducitur, C. de peri. & com. rei vend. Et consequenter (inquit) Afflict. habet locum ius cõgrui. Subditq;, quòd si res nondum fuerat tradita emptori, debet solui pretium venditori. Si tradita fuerit, reddi debet emptori: qui & ipse debet restituere venditori. Neque id pretium est illud cooueutum, quod ex statuto venditor petere ooo potest: sed aliud quod datur ob ius congrui: ad quod trahi non potest statutũ, quod stricti iuris est. Et quod occasione rei meæ ad te peruenit, meum est. l. hæc conditio, ff. de cond. & demon. & l. nam hoc natura. & l. indebiti, ff. de condi. inde. Hæc Afflict. qui dicit hanc opinionem inniti maxima æquitate. Cui tu adde, quæ in eodem illo casu scribit Bart. in l. bona fides, ff. de act. emp. & Sal. in d. l. mortis, & Firmia. in tract. gabel. ix. parte princ. eademq; vlti. quæst. xix.

## AVCVNS BIENS, BONA QVAEPIAM, GLO. III.

*Emphyteusis an ueniat appellatione bonorum.*

1 BONORVM appellatione venit emphyteusis, ex sententia Spec. tit. de loc. §. nunc aliqua, versi. clvj. & Io. And. in addi. illius, in eo ipso §. versi. cix. & aliorum, quos tibi congessimus in repe. l. si vnquàm, in verbo, bona, nu. 10. Quibus addes Iaco. Bel. in §. emphyteusim, in auth. de non alie. reb. eccle. & Petr. Anc. in l. quod dicitur, col. vj. versicu. circa secundum, & ibi Ias. col. viij. num. 31. ff. de verb. oblig. & eundem Iason consi. clij. super feudo, col. iij. versi. tertiò principaliter, lib. 2. vbi id dicit sing. & Phil. Deci. cõsi. ccclxxxix. visa longa serie, in fin. & Carol. Rui. consi. xxv. dubitabilis, col. iij. num. 5. lib. 1.

*Quæstio retractus an habeat locum in venditione rei emphyteuticæ.*

2 ¶Ex qvo potes intelligere & emphyteusim contineri in hac consuetudine, vt scilicet si res emphyteutica vendatur, in ea locum habeat retractus. Id quod etiam non obscurè voluerunt Guli. Cu. Ray. Forl. Alber. Bald. & Ang. in l. Imperator, ff. de pactis: dum dicunt per illum text. dominum præferri consanguineo in retractu rei emphyteuticæ, cum multis aliis concord. quos videbis infrà eo. tit. §. xxj. in prin. Sed & illud apertè, vt scilicet retractus in ea re locum habeat, voluit Alex. consi. xxvij. viso themate, col. ij. versicu. quantùm autem ad secundum, lib. 6. vbi etiam plus dicit, id scilicet statutum habere locum in rebus emphyteuticis & libellariis, quas quis tenet à principe. & Seba. Neapodanus in prima consuetudine de iure congrui, in verbo, alicuius, & Matth. Afflict. in tracta. Proto. colum. totius operis xj. versi. item quæro an ius, vbi & id dicit obseruari. & non obscurè Cæpol. consil. causarum ciuiliũ, xliiij. in quæstione, colum. ij. & seq. consil.

*An & in emphyteusi ecclesiastica.*

3 ¶Et ita quidem id procedit, vt etiam admittatur consanguineus ad retractum rei emphyteuticæ ecclesiasticæ: vt potest videri clanculũ voluisse Bal. consi. ccc. statuto cauetur quòd liceat debitori. lib. 1. quem ad eam sententiam citat, sequitur, & extollit Ias. consil. ccxxiiij. principale dubium, col. vlt. versic. octauò istud statutum, lib. 2. & expressè etiam voluit, nulla vtriusque mentione facta Matth. Afflict. in tracta. Proto. col. xj. versicu. item quæro an ius. Sed id tamen Bal. ipse vbi suprà intelligit, nisi dominus directus rem ipsam emphyteuticam emerit, neque enim tunc ius esse consanguineo redimendi, moueturq; subtili (vt ipsemet dicit) ratiooe, quam ego in alio oon absimili casu adscribam, infrà in verbo, *ou autres choses censees pour immeubles,* quæ est glo. vij. num. 60. incip. ego verò vt tandem. de quo tamen vide, quæ & ipse dicam infrà, eod. §. infrà, in verbo, *ou equipollent à vente,* quæ est glo. xiiij. nu. 110. sed & illud quærendum, & tribus seq. An autem & illud verum sit, quod diximus de emphyteusi ecclesiastica, dicemus latè infrà eod. §. in verbo, *l'achepteur,* quæ est glo. xiij. num. 3. quòd si hoc statutum, pleniùs num. 8. sed vnum non omiserim, & seq. vbi omnino videre poteris.

*Quæstio an retractus habeat locũ in feudis. Feuda non cõprehẽdi in generalibus di-*

4 ¶Sed maius dubium est, an feudum comprehendatur in huiusmodi statuto: cùm aliàs in generalibus feuda nõ contineantur: vt videre licet in c. generali, & ibi Doct. tit. si de feu. contro. sit inter do. & agna. vas. & in c. 1. ad fi. & ibi glo. & Cardi. Alex col. ij. in j. not. tit. de capi. qui cur. vend. vbi in generali alienatione non continetur feudum, nisi nominatim dictum sit. De quo etiam per Mart. Laud. & Card. Alex. in c. 1. vtrunque in fin. tit. de ioue. de re ali. fac. & latè per Alexan. consi. xvj. viso dicto themate, colum. ij. versic. quò autem ad booa, lib. 2. & coosil. clxviij.

clxviij.requisitus,col.ij.versi.fortificātur prædicta,lib.2.quod repetitur cons.xx.lib.5.& Lud. Gozad.consi.xxvj.in caussa illustrissimorum,col.ix.num.51.& Doctor.vbique. Vnde nec in generali donatione bonorum comprehenditur. Guid.Pap.consi.ccxiiij.circa materiam, col. iiij.versi.sed in casu,& iterum col.vj.versi.sed restat aliud,& consi.seq.vertitur quæstio,col.j. & consi.ccxviij.indubitanter,col.pen.versi.ad octauum. Nec in generali hypotheca. Guid. Pap.in omnibus propè locis suprà citatis. Nec in rescriptis simpliciter impetratis veniunt bona feudalia,nisi de eis specialis mentio facta sit:vt no.voluit Bal.in c.cùm ordinem,col.ij. versi.istud cap.est arg.& ibi etiā Philip.Deci.col.j.extrà de rescrip.per text.ibi. Sed id melius probat text.in c.ex parte B.extra de fo.compe. Idque dicit sing.Ias.d.consi.ccxxiiij.in princ. & iterum consi.lxx.super vtraque,col.pen.versic.confirmo & secundò,lib.3.& multū extollit consi.cclij.vera & iuridica,col.j.lib.4.

*spositionibus. Ideo nec in generali alienatione.*

*Nec in generali donatione.*

*Nec in generali hypotheca.*

5 ¶Similiter statutum de dote lucranda non habet locum in re feudali,cap.j.§.quamuis,& ibi Bal.Mart.Laud.qui ita dicit se publicè disputasse,& Card.Alex.titu.de inuest.de re ali.fac.& idem Bal.in c.j.& ibi Aluar.Mart.Laud.Cardi.Alex.tit.an marit.succ.vxo.in benefi.& in c.j. in prin.col.iij.versi.quęro an consuetudo,& ibi Card.Alex.col.vj.versi.eiusdem initij,tit.de prohib.feud.ali.per Fed.& ipse Bal.in Auth. res quæ,col.ij.versic.quæro si ex forma statuti, C.com.de leg.Iac.Alua.in d.c.j.§.callidis,tit.de prohib.feu.ali.per Fed.& in c.j.in princ.& ibi quoque Marti.Laud.tit.de inuest.quam Tit.accep.à Sem.& Fran.Arc.in l.ij.col.j.versi.debes etiam scire,& ibi quoque Fran.Ripa.col.iiij.nu.19.ff.sol.mat.& Ias.in l.j.col.vj.vers.not.etiam quòd istud,C.de sum.tri.vbi dicit sing.ad hoc text.in d.§.quāuis.Alber.Brun.in tract. statutotū fœminas repellentiū,in 23.q.8.art. Nec item dispositio d.l.j.nec Auth.prætereà,C.vnde vir & vxor,habēr locū in feudis:vt de primo est tex.in d.c.j.tit.an mari.suc.vxo.& ibi Doct. & Alex.in ea ipse l.j.col.vlt.versi.successiuè,& ibi quoque Ias.col.ij.in vj.fal.Phil.Dec.qui id optimè declarat,col.iij.versi.sextò & vltimò.& Stepha.Bertr.consi.lix voluissem, in xiij.eodemque vltimo dubio,lib.2.& Benedict.in repe.c.Raynutius,in verbo , & vxorem nomine Adelasiam,nu.801.versi.quartò fallit,extrà de test.De secūdo est etiam text.in d.c.j.§.quāuis, tit.de inuest.de re ali.fac.& voluit Ro.qui id dicit se consuluisse contra multos , in d.Auth. prætereà,& ibi quoque Alex.in fi.& Ias.col.iij.vers.limita tamen.& Franc.Pep.in rep.in fi.& Mart.Laud.& Card.Alex.in c.j.§.donare,vterq; in fi.tit.qual.olim feud.ali.pot.Nec d.Auth. res quæ,C.com.de legat.habet locum in bonis feudalibus.d.§.donare,& ibi Bal.& alij, cum aliis multis cōcord. adductis à Ias.in d.Auth.col.viij.vers.an autem res prohibita,& iterum col.xj.versi.sextò limita,& consi.lxxxix.aggredior,col.iiij.versi.secundò quia dicta,lib.1.Cui adde Guid.Pap.d.consi.ccxiiij.col.v.& d.consi.ccxviij.vbi sup.

*Nec in statuto de dote lucrāda.*

*Nec in dispositione l.j. & authen. preterea.C. unde uir & uxor.*

*Nec in auth. res quæ.C.cō. de legat.*

6 ¶Nec venit feudum in generali bonorū obligatione.Spec.tit.de pig.in prin.versi.vlti.Bal.in d.c.j.in prin.col.j.versi.sed nunquid si contrahat,& ibi etiam Mart.Laud.col.ij.versicu.nota secundū,& Card.Alex.col.ij.in versi.eiusdem initij,tit.de prohib.feu.ali.per Fed.Paul.Ca.in l.tutor.§.vlt.ff.de pig.act.Ro.in l.si cōstante,in prin.ff.sol.mat.vbi reprehendit Bar.qui aliud censisse videtur,ibi,in iij.q.j.partis.Alex.consi.xvj.viso dicto themate,col.vlti.versi.quinimo dicit,lib.j.& consi.clxviij.requisitus,col.ij.versi.fortificantur prædicta,libr.2.quod repetitur iterum consi.xx.libr.5.& idem Alex.consi.ij.ex narratis,in princ.libr.4.& consi.cxxiiij.super primo,col.iij.eod.lib.4.& consi.xlj.viso themate & his,col.j.lib.vj.quod repetitur consi.xcv. eod.lib.vj.Ias.consi.vj.exhibentur,col.viij.versic.nec obstat si diceretur.& col.vlt.versic.non obst.tertium,lib.3.& Matth.Afflict.in consti.constitutionem,col.pen.

*Nec in generali obligatione bonorum.*

7 ¶Nec in generali facultate legitimādi censetur data potestas legitimādi ad feuda,nisi id nuncupatim exprimatur:vt latè respōdit Sign.cōsi.ccxviij.quidā dominus Ioannellus , ferè per totum,& Alex.consi.lx.visa legitimatione,col.j.libr.2.Card.Alex.in c.per venerabilē,§.quòd autem,char.11.versi.quæro sextò principaliter,qui fil.sunt legi.Soci.cons.iij.in causa domini Guid.col.iij.versi.secundò quòd dicta,lib.3.nisi (inquit) ex verbis colligi posit de volūtate principis.Guid.Pap.sing.dccclvij.in generali.Ias.d.consi.lxx.col.4.versi.hoc tamē non obst. lib.3.Phil.Dec.in l.j.col.ij.versi.ad prædicta,ff.si cer.pet. ( in lect.Pisa.) & consil.lxxvj.licet in casu,col.j.& iterum vlt.& consi.ccclxxxix.visa longa serie,col.ij.versi.eodem modo videtur. & Fran.Ripa.in l.j.col.viij.nu.53.ff.de vulga.& pup. Tametsi id non placeat Lan.Gali.in l.ij. col.3.vers.ex hac conclusione,ff.de verb.obli.Sed is solus est,licet alleget Soci.d.cons.3.lib.3. vbi tenet priorem partem , vt iam diximus. Nec etiam simpliciter legitimati vt succedant, intelliguntur legitimati ad feuda,nisi id nominatim sit expressum.c.naturales , iuncta glos. quam omnes ibi & vbique sequuntur titu.si de feu.fue.contro.inter do.& agna.vas.& Host. Io.Cald.Ant.& Card.Flo.in c.lator,extra,qui fil.sunt lēgi.Petr.Ferra.tit.for.li.quo agitur ad reuo.feud.in verbo,nec superstitibus,col.ij.versi.inde quæritur.Steph.Bertr.consil.cxij.visis quibusdā,nu.25.lib.2.& Gali.in d.l.ij.col.iij.versi.limita modò,de verb.obli.cum aliis multis concord.ab Antonio Rubeo congestis cons.xxxiij.circa dubium.

*Nec in generali facultate legitimandi.*

*Nec in simplici legitimatione.*

8 ¶Nec in generali renūtiatione veniunt bona feudalia,vt tradit Bal.in Auth. in successione, ante fi.C.de suis & legi.& in c.j.colum.iij.versic.sed quid si filius viuo patre,& ibi Iac.Alua. col.pen.versi.itē addit.tit.an agna.vel filius.& Bal.qui & idem quoq; dicit de emphyteuticis,

*Nec in renuntiatione generali.*

conf.437.quædã puella.col.vlt.lib.1.Et illud de bonis feudalibus sequitur Mart.Laud.in d.c. in generali,titu.si de feud.fuer.controuerf.Franc.Aretin.qui id dicit not. in l.qui superstitis, col.5.versicu.& vtrùm in renunciatione,ff.de acq.hære.& Soci.consi.74.super controuersia, colum.2.versic.quarta conclusio,lib.3.Cardi.Alexand.in cap.1.ad fin.tit.de eo qui fi.fecit ag. & Carol.Ruin.consi.24.super his,colum.1.num.4.libr.1 Philip.Deci.in d.l.1.ff.si cert.petat.& d.consi.389.vbi sup.& Iason in l.Gallus, §.quidam rectè,colum.pen.in priori lect.ff.de libe. & posthum.vbi id dicit sing.& consil.96.dominus Bonioannes, in fin.libr.1.& consi.207.in præsenti, in princip.lib.2.quibus locis dicit de hoc esse bonum text. in d.cap.1.tit.de eo qui fi.fe.ag.& consi.7.pro reuerendissimo,colum.5.versic.secundò facit,libr.3.& iterum d.consi. 152.colum.2.versi.item per generalem,lib.4.& Catel.Cotta.in memor.incip.feudum debet,& Matth.Afflict.in d.constitutione,constitutionem diuæ memoriæ,vbi suprà.Nec in generali mandato, vt tradit idem Matthæ.in constit.Siciliæ incip.si quando forte, col.2.in 2.notab. Nec in generali fideicommisso.Barto.post Dyn.in l.si patroni, in princip.ff.ad S.C.Trebel. Mart.Laud.in c.1.in fin.tit.de leg.Corra.

*Nec in generali mandato. Nec in generali fideicommisso.*

9 ¶Et id quidem generale esse in omni dispositione generali,vt scilicet in ea nõ cõprehẽdantur bona siue iura feudalia,nisi de illis mẽtio specialis & expressa facta sit:cùm corũ natura ab aliis bonis sit separata,non obscurè sentit Signo.d.consil.ccxviij.& apertius Bal.post Iac. A te.consi.ccvij.quæstio est,spurius,col.j.in fi.lib.2.& Card.Alex.in c.1.ad fi.tit.de inuest.de re alie.facta,& in d.c.generali.& Phil.Dec.consi.cxxxix.cuius superscriptio incipit,an & quãdo fœmina.in fi.Vt tamen intelligas aliud esse in dispositione vniuersali,ex sententia eiusdem Dec.d.consi.ccclxxxix.col.vlt.versi.non obst.quòd tacita,per multa,quæ illic allegat.

10 ¶Igitur vt ad casum nostrum longo veluti postliminio redeamus, cùm nostra consuetudo loquatur generaliter de bonis, nulla alia feudorum mentione facta: non videntur ea comprehendi:præsertim cùm etiam appellatione bonorum simpliciter feuda non contineãtur, si verum dicit Ias.in d.§.quidam rectè,vbi suprà,& iterum in posteriore lect.eiusdem §. col. vlt.per d.text.in d.c.in generali,& Matth.Afflict.deci.Neap.xiiij.Ioannellus,colum.vlt. & in constit.Siciliæ incip.apostatantes,col.ij.in 4.not.& in d.consti.si quando fortè,col.ij.in 2.no. & in constit.si quis in posterum,col.viij.in 5.not.& in constit.Comes & Baro,col.pen.& in consti.cùm iustitiæ,col.ij.in 5.no.& in consti.hac edictali,col.pen.& Lud.Gozad.consi.xxvj. vbi sup.& Paul.Parisi.consi.xij.viso themate,col.viij.nume.62.lib.1.

11 ¶Verùm Io.Fab.in §.j.post prin.Instit.de empt.& vend.apertè sentit,statutũ admittens consanguineos ad retractũ,habere locum in feudis.Atque etiam Cæpol.caus.ciuil.consi.xliiij.in quæstione,col.ij.versi.item illud statutum,cùm in casu,in quo illic cõsulit,asserit non locum esse retractui:propterea quòd vẽditio facta fuerat domino inconsulto,ideoque nullius erat momenti,secundũ ea,quæ diximus in gl.præcedẽti,nu.5.sed hic scire velim.Sed & in eadem est sententia idem Cæpolla eiusdem operis consil.xlvij. in causa vertente inter dominum Iacobum, vt scilicet si ea venditio valeat,admittatur consanguineus.Idem quoque ex facto consultus respondit,multisque rationibus confirmauit Iason consi.ccxxiiij.videretur prima consideratione,per totum libr.2.vbi loquitur de simili statuto præferente vicinos, quod & expressim voluit,licèt ipse Cæpol.non alleget Bal.in tract.proto.col.v.versic.sed vtrùm ius protomixeos,& Matt.Afflict.in eodẽ tract.col.xj.versi.itẽ quæro an istud ius proto.per text. in c.j.§.sed etiam res,titu.per quos fi.inuest.& diximus sup.in rub.nume.13.sed vt redeamus.

12 ¶Et hoc quidem minimè dubium est, præsertim apud nos,quibus feuda sunt instar bonorum hæreditariorum, & veluti patrimonialia, maximè quantum ad eorum alienationem pertinet,vt tradit Io Fab.morum atque consuetudinum Gallicarum præ cæteris scriptoribus peritissimus, multis quidem in locis:ex quibus vnum tantùm subuciam huic loco accommodatissimum,videlicet in §.vlt.Instit.de assig.lib.vbi ex hoc quoq; dicit,quòd in hoc regno feuda comprehenduntur in generali bonorum alienatione. Cætera autem illius & aliorum multorum in id ipsum loca videbis à me copiosè congesta suprà titu.nostrarum consuetudinum ij.§.j.qui est omnium huius voluminis xiiij.in gloss.ij.nume.quoque 2.qui locus est eius rei proprius & peculiaris. Et si nihil aliud esset, quàm quòd apud nos liberè alienari possunt, tamen ex hoc solo in òmnibus debent censeri patrimonialia, vt in simili voluit Petr.Ancha.consi.cxxv.visis & diligenter ruminatis,col.pen.versicu.ex istis infero & planiùs Phil.Dec.consi.586.in caussa quæ Mantuæ agitatur.col.ij.versi. & attenta dicta consuetudine. Nec tantùm apud nos hodie feuda sunt hæreditaria, sed & apud alios quoque, vt testis est Seb.Neapodanus in consuetud.Neap.incip. & si testator,in verbo,disposuit, & Matth.Afflict.deci.Neap.cxl.tene menti.

13 ¶An autem verum sit, quod suprà ex Ias.& Afflict.diximus, bonorum appellatione feuda non contineri, ne illud dissimulanter prætereamus,cognosces ex iis quæ scripsimus in l.si vnquàm, in verbo, bona,nnmero 10. sed vtrùm tu veniat. Quibus tamen tu præterea adde Iasonem ipsum sibi contrarium, in procem.feudo.colum.xiij.versicu.quintò limita tamen sing.& d.consi.clij.super feudo,col.iij.versicu.iij.principaliter,libr.2.vbi id dicit singu.& in l. quod dicitur,col.viij.nu.31.ff.de verb.obli.& Phil.Dec.d.consi.ccclxxxix.in fi.& Caro.Ruin. consi.

consi.xxv.dubitabilis,col.ij.nu.5.lib.1.& quod scribit glo.in c.j.versi.noui,in verbo, suorum bonorum,in prin.tit.per quos fiat inuesti.feudum esse in bonis vasalli,arg.l.bonorum, ff.de verbo.signi.& eam glo.sequuntur Bald.Mar.Ludo.& Card.Alex.ibi,& ipse Iason consi.lvij. visis literis,col.iij.versi.sextò facit,lib.3.& Phil.Dec.in l.quod euincitur,ff.de reg.iur.& idem voluit idem Bal.consi.ccclij.materia feudorum,col.2.lib.1.

## FONS, FVNDOS. GLO. IIII.

1 FVNDVS quid sit,& quid ab agro,prædio,loco,possessione distet, reperies in l. locus est,& l.quæstio,& l.fundi, ff. de verb.signific. In quibus Laurentius Valla perspicacissimi vir ingenij, sed arrogantissimi,in vj.lib.elegantiarum,ca.xlj.sibi visus est non vnam obseruasse antinomiam:prætereaq; contendit malè possessionem fuisse definitam,& intellectã à nostro Iurisconsulto,in d.l.quæstio. Sed eius intempestatiuam impudentemq; audaciam alacriter retudit Alcia.noster tum in d.l.quæstio, tum in lib.de quinque pedum præscriptione,& in respõsione doctæ disputationis Petri Castellani,quæ eum librum continenter sequitur.At rursus Vallam defendit Franciscus Floridus Sabinus in lib.de Iur.ciuil.interpretibus,in quo quidem,non in hoc tantùm loco, sed & in aliis multis ab Alcia.velut ex professo dissentit.Et de his nonnihil Ioan.Maria Cataneus in doctis illis commentariis epistolarum Plinij secundi.libr.v.in ea epistola, cuius initium est, video. Cæterùm Festus Põpeius,Fundus (ait) dicitur ager,qui planus sit ad similitudinem fundi vasorum. Fundus quoque dicitur populus esse rei,quam alienat, hoc est, autor. De quo & aliquid videre licet apud Ciceronem in oratione pro Cornelio Balbo.Seruius autẽ fundum ab eo dici tradit,quòd sit omnium rerum fundamentum.Nam & Plautus in Trinumo fundum vsurpauit pro fundamento cuiuslibet rei. *Ager. Prædium. Locus. Fundus. Possessio.*

## SERVITVTES, SERVITVTES. GLO. V.

1 SERVITVTES per se consideratas neque mobiles esse, neque immobiles, sed tertiam quandam speciem constituere,tradit Pan.in c.nulli, col.iij.versicu.quid autem in seruitutibus,extrà de reb.eccle.non alien.exemplo eius, quod dicitur de actionibus:vt plenissimè tractabimus infrà,eod.§.in verbo,*ou autres choses censées pour immeubles*, num.1.& multis sequent. Et hanc Panor.sententiam sequitur Alexand. in addi.Barto.in l.mouentium,ff.de verbo.significa.& consi.lij.viso themate & statutis, col. vltim.versic.tertiò moueor, libro primo, vbi ex hoc dicit, quòd statutum prohibens alienationem rei immobilis irrequisito consorte, non habet locum in alienatione seruitutis. & Iason loquens in statuto huic nostro simili, scilicet quòd proximus possit retrahere rem immobilem oblato pretio, vt item non habeat locum in his seruitutibus, consilio cxciij. superuacuò,circa medium,libro secundo.Nam illud generale est,vt quæ sunt incorporalia, ea nec mobilia nec immobilia propriè dicantur:secundum Bal.in c.j.§.sciendum,versi.extrà quærit,tit.de feud.cog.& Lapus alleg.xcj.in primis videndum est ad fi.Alexan.dict.consi.lij. col.vlt.versi.& quòd ea quæ non sunt. *Seruitutes sintne mobiles an immobiles. Retractus an habeat locum in venditione seruitutum.* *Incorporalia nec mobilia esse nec immobilia.*

2 ¶Et hæc quidem vera sunt, sed vbi necesse est, vt reponantur inter alterutra, id est,mobilia aut immobilia,certè ea immobilibus annumerãtur:vt dicit Pan.in d.c.nulli,& Alex.in d. l.mouentium.Nam & Anto.& Imo.in d.c.nuli,simpliciter hæc veluti immobilia existimãt, quia adhærent immobilibus:negantque alienari posse à Prælato ecclesiæ,sicuti nec alia immobilia. quod & satis declarat tex.in cap.ij.eod.tit.libr.vj.quo prohibentur Prælati alienare bona immobilia ecclesiarum,siue iura ipsarum.Quo in loco glo.not.iura siue incorporalia poni inter immobilia,idemque ius statui in vtrisque,vt ibi patet, atque etiam in l.vlt.C.de lon.tem.præscript.vbi incorporalia vsucapiũtur vt immobilia.Sed & quòd seruitutes inter immobilia computentur,tenet Alexand.consi.ccxj.ponderatis verbis statuti,colum.ij. versi. præterea negari non potest, lib.6. Nam hæ (inquit) adhærent rebus immobilibus: ideò & immobilia esse censentur.l.si aliena,§.hoc iure,ff.de vsucap.atque etiam Phili.Fran.qui eandem addit rationem,in d.c.ij.de reb.eccle.non alie.lib.6.Et est glo.apertissima in l.vnica, in verbo,intelliguntur,C.de vsucap.transfor.& facit text.in l.sed si pecunia,quæ est iij.§. simili modo,ff.de reb.corũ.vbi seruitus in fundo minoris imponi non potest:nec quæ ei debetur, remitti sine decreto, tanquam scilicet ea sit immobilis. Et facit etiam d.l.vnic.ibi, vel seruitutem, iunctis illis verbis præcedentibus,siue mobiles sint,siue soli. *Incorporalia an alienari possunt à Prælato.*

3 ¶Ex quibus etiam facilè intelliges & hæc procedere in iure siue seruitute pascẽdi pecoris in fundo alieno,ea etiam,quam diximus,ratione:nam & id ius cohæret ipsi fundo, proindeq; reale est.l.pecoris,ff.de ser.rust.præd.& §.inter rusticorum.Inst.eod.titu.de ser.rusti. præd.& not.ad aliud propositum Phi.Dec.consi.ccccclxxxiij.pro resolutione.col.uj.versi.non obstat dictum. Quicquid autem solo cohæret,id immobile esse censetur,ex sententia Alexand. & Phil.Franc.vbi sup.& sæpius dicemus in glos.seq. *Ius pascendi pecoris cẽseri immobile.*

4 ¶SED & Seruitia quæ vocamus, quæ scilicet quotannis, aut certis aliis temporibus ab aliquibus,nobis præstari debent,inter immobilia quoque reponit Spec.tit. de rest.spol.colum. *Seruitia inter immobilia reponi.*

penul

*Retractus in seruitutis.* penul.ibi sed adhuc contra prædictos,& ibi etiam Bal.in addi.illius, atque iterum idem ipse Bald.in c.vlt.tit.de feud.cogni.Ideoque & in iis locum habet hic noster retractus. Quod intellige de seruitutis quæ debentur ratione rei immobilis, quæ nos vulgò in Pictauia (*bians*) vocamus: de quibus sæpissimè in nostris consuetudinibus fit mentio. Nam cùm hæc solo cohæreant, immobilia quoque,vt diximus,censeri debent.

## RENTES, ANNVI REDITVS, GLO. VI.

1 *Reditus unde dicti.*



EDITVS hos anuuos vulgò vocamus, verbo quidem Latino, quod ex eo dictum est, quòd singulis annis reditus ipse redeat: & vt non obscurè ostendit Valerius Martialis lib.5.{Epigr.36.} de Euclide, hoc carmine:

*Cum sibi redire de patruelibus fundis*
*Ducenta, clamat coccinatus Euclides,&c.*

Quo etiam verbo vsus est Ouid.2.de Ponto:

*At reditus iam quisque suos amat.—* Et lib. Amorum 1.
*Turpe tori reditu census augere paternos.*

Ex quibus locis intelligis scribēdum esse reditus cum simplici d. Nam aliàs versus non staret. quanquàm alij & maxima quidem ex parte redditus scribunt, creduntque à reddendo dictos, vt quos reddat fundus,& hanc etymologiam huic verbo assignat e nostris Corne. consi.cclxxxix.videtur in hac, col.ij.vers.& licèt in stricta.lib.1.Miror autem venisse in mentem Bar.in l.filio,ff.de liber.& posth.reditum dici,quasi retro datum.Sed vtrumcunque sit, hoc verbo vtitur Plinius Senior.libr.17.cap.viij.& Iunior libr.9.epistolarum ad Paulinum. & Aul.Gellius,lib.15.cap.j.& nostri Iurisconsulti vbique:vt in l.æquissimum,§.j.ff. de vsufr. & in l.si fundum per fideicōmissum.ff.de leg.j.& in l.codicillis,§.j.ff.de leg.ij. & in l.nomen, §.vni.& rursum in l.prædiis, .Titio,iterumq; l.cùm quis,in prin.ff.de leg.3.& in l.si reditus, ff.de fund.instru.& in l.pen.ff.de vsu & vsufr.leg.& in l.liberto,§.vltim.ff.de annu.leg.& in l. alumnæ,in princ.ff.de adi.lega.& in l.deducta.§.hæreditatem,ff.ad S.C.Trebel.& in l.nam si non fit,§.j.ff.de dam infe.& in l.Titia,ff.de solu.& alibi sæpe. Ex quibus etiā locis intelliges, hanc redituum appellationem latiùs patere,quàm vt has rentas,quas vocamus,id est,pensitationes generales aut speciales significet.vt etiam videre licet ex glo.in c.generali,in verbo, reditus,de elect.lib.6.& in cle.j.in verbo,fructuum,& ibi Card.Flor.in iiij.not.de reb.eccles. non alie.& Inno.in c.Pastoralis,in verbo, reditus,& ibi quoque ali.extrà de donat.Alb.in l. Paulus,§.j.& iterum in l.in pecudum,ff.de vsuris,& in l.frugem,ff.de verb.signi.& Ang.in l. litibus,col.vlt.C.de agri.& censi.lib.11.& consi.cccxij.prout patet,col.iij.& Pau. Cast.consil. consi.ccclij. commodum,col.j.lib.item.j.& consi.ccclxxiij.super istis duobus in prin.libr.2. Card.Flo.in cle.j.col.j.in ix.not.de excess.Præl.Raph.Co.consi.clxij.visa copia,col.j. & Soci. consi.xxxvij.in caussa Antonij,col.iiij.versi.decimò confirmatur,lib.4.

2 *Vectigalia quæ dicantur. Agri vectigales.* ¶Nec interim tamen prætermittam,has rentas Vectigalia Latinè appellari:quo verbo in eo sensu vsus est Paulus in l.arbores,§.vltim.ff.de vsufr.Et hinc prædium, & ager, siue fundus vectigalis,qui scilicet his obnoxius est,ff.si ager vectigalis,& in l.item prædia,ff.fami.ercis.& in l.communi,in prin.& iterum §.j.ff.com.diui.& in l.j.in prin.ff.quib.mod.vsufr.amit.& in. l.sciendum,§.j.ff.qui satisd.cog.vbi declaratur quis ager vectigalis dicatur.& in l.ei qui, ff.de serui.& in l.qui scit,§.fic & eius,ff.de vsur.& l.lex vectigali,ff.de pigno.& alibi sæpe.Et apud Suetonium in Cęsare:Agrum Campanum ad subsidia reipublicę vectigalem relictū diuisit extra sortem. Scribit autem Iulius Front in libro de limitibus agrorū,solitos veteres, quos agros de hostibus capiebant,alios veteranis in præmia assignare,in alios colonias deducere, quosdam mancipibus in longum tempus locare, vt annuam aliquam mercedem principi darent,& hos vectigales dici.

3 *Retractus an habeat locū in vēditione redituum generalium. Reditus annui sintne mobiles,an immobiles.* ¶SED vt ad nostram cōsuetudinem veniamus,Io.Fab.in §.vlt.col.vlt.versi.sed ego moueo, Insti.de duob.reis, dicit ex consuetudine multorum locorum Franciæ retractum habere locum in venditione huiusmodi redituum generalium. Et huius etiam rei consuetudo est expressa Niuernensium hoc eod.titul.§.xviij. Illud autem, quantùm ad Ius commune pertinet,certum est,eos ex propria suaq́ ipsorum natura nec mobiles esse, nec immobiles, sed tertiam quandam speciem constituere: vt tradit Panor.in c.nulli,col.3.versi.quid autem,de reb.eccle.non alie.quem sequitur Alex.in addi Bart.in l.mouentium,ff.de verb.sig.& Maria. in tract.oblationum,in viij.libello,in vj.q.col.ij.versi.sed iuxta prædicta:vt quæ nec tāgi nec palpari possunt,nec loco circūscribuntur:sed ad eos tantùm cōpetit actio, quæ etiā propriè nec mobilis nec immobilis est,vt diximus in præcedenti glo.& dicemus posteà effusissimè.

4 ¶At vbi trahendi sunt ad alterutrum eorum,certè immobilium naturam sequuntur, vt illi ipsi affirmāt.Ex quo fit,vt plerique omnes dicant,annuos reditus inter immobilia cōputari: per l.si quis inquilinos,ff.de leg.j.& l.iubemus nulli,in prin.& ibi gl.in verbo,annonas.Bart. in fi.Bal.Pau.Cast.& alij,C.de sacr.eccle.& l.hac edictali,§.his illud.& ibi glo.Cy.& Bald. in vtraq; lect.C.de secun.nup.& l.quemadmodū,C.de agri.& cēs.lib.xj.& §.j.versi.si vult enim. & ibi Ang.& rursum §.vlt.cum glos.& ibi item Ang.in Auth.de non ali.& §.quoniā autem: versic.

versi.si verò habet reditus,iuncta glo.in verbo,reditus,in Auth. vt hi qui obli.se hab.perhi. & c.j.& ibi Bald.col.ij.in verbo,annua, tit.de contro.inue.inter vas.& Epi.& c.j.§.sciendum, & ibi etiam Bal.post in prin.tit.de feud.cogni.& omniũ expressissimè in cle.exiui, §.cumq; annui reditus,de verb.signific.hæc enim sunt propria illius verba : Cumque annui reditus inter immobilia censeantur à iure.

5 ¶Et id prætereà voluerunt Spec.Io.And.& Bal.in addi ipsius,tit.de restitu.spo.§.nunc dicamus,col.pen.ibi,sed adhuc contra prædictos.Zenzel.in extra.Io.xx.incip.ad conditorem,in princ.in verbo,mobilium,Fed.Senen.consi.xij.fratres Prædicatores , col.ij.vbi ex hoc dicit, fratres Prædicatores esse horũ incapaces.Alb.in l.mouentiũ,in fi.ff.de verb.sig.Bart.in tract. minoritarum,lib.2.di.vj.c.j.Albe.in iij.parte stat.q.xiij.item quæro an publicatis,versic.tertio casu.Bal.in Auth.ingressi,col.viij.versi.ex quibus præmissis,C.de sac.eccle.& in l.j.in 2.not. C.de suffrag.& in l.etiam,col.iij.vers.modo quæritur,C.de exec.rei iud.& in l.non ignorat. col.vlt.C.qui accus.poss.& in c.cum M.Ferra.col.iij.versi.ibi præbendis , extrà de constit.& in c.statuimus,extrà de transact.& in procœ.feud.col.vj.versi.sed hic quęro quomodo,& ibi Card.Alex.col.quoque vj.vbi & ipse Bal.adiicit rationem:quia omnes res, ex quibus percipiuntur fructus,inter immobilia cõputantur.sed ex his fructus percipiũtur:quia id fructus est,quod singulis annis renascitur.glos.in l.diuortio,§.si vir,ff.sol.matr.Et subdit idem Bal. nihil interesse, an annua præstatio sit circa eandem rem , an circa diuersas : vt si vno anno præstetur frumentum alio aliud.l.nec interest.ff.quan. di.lega.ced.& l.si fundus , §.quod in sementem,ff.sol.mat.Et rursus idem Bald.in d.ca.j.in verbo,annua,tit.de cont.inter. Epis.& vas.& in c.j.in fi.tit.de pace te.& consi.xxix.casus,vir donauit,col.ij.lib.1.& consi.ccxxviij.ad veritatem,ante fi.eo.lib.1.& consi.ccccxxiiij.hæc verba,quòd quilibet,col.ij.lib.2.& cons.ccx. quæritur de tali casu,post prin.lib.3.& consi.clxxxij.casus talis est,Rex Cypri.col ij.versic.in contrariũ videtur.lib.5.Io.Fab.in l.si certis,col.iij.in paruis:versi.item dic quòd reditu,C.de pact.Ange.in l.si constante,§.vlt. { & ibi quoque Roma.col.ij.versi.quid autem de annuis.} ff.solut.matri.vbi ipse Ange. expressè dicit sub publicatione bonorum immobilium comprehendi annuos reditus.& consilio cccxxviij.Anastasius,col.v.versic.v.propter importantiam.Domi.consi.xl.Titius condidit testamentum,col.ij.vers.in contrarium arguitur:quod consi.iisdem verbis reperio inter consi.Fulg.cons.ciiij.eodem initio.Panor.in disputa.incip. Augerio,colum.antepenul.Imo.Roma.& Bar.in l.Stichum,§.j.ff.de verbo.oblig.Pet. Anch. in cap.ij.col.ij.versicu.quid de annuo,de rebus eccles.non alien.libr.vj. vbi dicit ad hoc not. illum text.in d.§.cumque annui.Imol.in cap.nulli,col.vlt.versi.vlt.tangit,extrà eod.tit.& in cle.j.in iiij.not.per text.ibi,eodem quoque tit.Card.Flor.consi.lxvj.in dubio præmisso, post prin. Pau.Cast.consi.cxxx.præmittendum est,lib.2.Ro.consi.clxxxviij.in hac caussa, in fi.& cons.ccclj.ego hunc contractum,ante fi.Alex.consi.ciij.visis scriptis,col.v.versic.3.respõdeo, lib.2.& cons.clxxix.in causa & lite vertente inter hæredes,colum.j.lib.vj.& consi.xv.attentis suprà narratis, post medium,libr.7.Franc.Are.consil.x.casus talis est, quidam Titius,col.ij. versi.his tamen non obstantibus.Barb.cons.xxij.Deum inuocent,col.ij.lib.3.& consil.lxx.illud in medium referam,col.xiij.versi.& ex superius dictis,eo.lib.3.Phil.Fran.in c.ij.in princ. circa medium,de reb.eccles.non alie.libr.vj.Steph.Bert.consi.cclxxxiij. etiamsi appellatione, col.j.lib.3.Matthæ.Afflict.qui ex hoc dicit,in his reditibus esse locum retractui,in tract.Pro-ro.còl.xj.versi.item quæro quid si vendantur annui reditus.

*Fratres prædicatores reditũ annuorũ incapaces.*

6 ¶Et ex hoc præter ea,quæ diximus suprà,fit quod voluerũt Gul.Cu.Ray.& Cy.in l.sciendum,in prin.& ibi quoque Bar.col.vlt.versi.quæro quid si iste,& Bald.col.vlti.Albe.col.iiij. Ange. {Roma.col.vlt.versi.item pone quis.} & recentiores,ff.qui satisd.cog.hos annuos reditus excusare à satisdatione,non secus atque possessionẽ immobilium. Quod etiã voluit Cy.ipse in l.hac edictali,§.his illud,C.de sec.nup. Fit item,quod tradit Bal.in d.l.iubemus nulli , post princip.minorem non posse cum autoritate curatoris alienare hos reditus sine decreto iudicis. Quod & voluit ipse Bald.consi.cccccxviij.quod est postremum omnium, lib.5.Alexand.Barb.& Bertran.in consil.sup.alleg. Sicuti nec hos reditus annuos ciuitatum vendi posse sine solennitate,quæ in venditione rerum immobilium requiritur,probat text. in l.vltim.& ibi Bart.& Ioan.Plat.C.de vendit.re.ciuit.lib.xj. Nec annuos quoque reditus ecclesiæ.d.l.iubemus nulli,& ibi omnes.C.de sacr.eccle.Pet.Ancha.& Imo.in ca.nulli, extrà de reb.eccle.non alien.& in d.c.ij.& ibi etiam Domi.col.iij.versi.de reditibus,eod.tit.lib.6.& Imo.in clem.j.col.j.eod.quoque tit.& in c.potuit,col.xxj.versi.item etiam,videtur, de locat. Nec qui non potest vendere res immobililes,hos annuos reditus constituere potest.Bal. in c.ad audientiã,le ij.col.2.versi.in gl.1.extrà de rescrip. Fit etiam,quod ab eodẽ Bal.traditur in d.l.etiam,col.iij.C.de execu.rei iudic.executionem sententiæ æquè fieri posse in debitorem annuæ pensionis,vt in debitorem rei immobilis. Quod sing.& menti tenẽdum dicunt & sequuntur Alexan.& Ias.in l.à Diuo Pio,§.si quoque,ille col.ij.hic j.ff.de re iudi. Quòd item dicitur feudum,quod non nisi in bonis immobilibus cõstitui potest,in his posse constitui.ita enim voluerunt Bald.& Card.Alexand.in procœmio feudorum, quibus locis sup. citauimus.& Mart.Laud.in §.1.col.2.versi.quæro an in iuribus,tit.qui feud.dare poss. Card. Alex.

*Reditus annuos excusare à satisdatione.*

*Minorem sine decreto non posse eos alienare.*

*Nec ciuitatẽ.*

*Nec ecclesiã.*

*Eos cõstituere non potest qui res immobiles non potest alienare.*

*Executio in annuos reditus fieri potest,ut in res immobiles.*

Alex.in c.ſciendum,col.j.tit.de feud cogni.& Fran.Cur.Iunior in tract.feud.in j.parte.q.vj. col.iij.verſi. circa verò quartum. Er quòd publicatis bonis immobilibus publicarentur & ij reditus,Ange.Roma.& Alex.in l.ſi conſtante,§.vlt.ff.ſolut.mat.Er quòd huiuſmodi reditus eodem tempore vſucapiuntur,vt cætera bona immobilia,Bal.in c.de quarta,col.j.verſi.item iſti reditus,extrà de præſcr. {Et quòd pro iis datur interdictũ , quod pro re immobili competit,vt notat in c.querelam. de elect.& alibi latius diximus.}

*Feudũ in annuis reditibus poteſt conſtitui.*

*An præcedentia procedant in reditibus modici temporis.*

7 ¶S e d hæc primò intelligẽda ſunt,cùm reditus ſunt perpetui,aut certè ad longum tempus: ſecus ſi ad modicum,ex ſententia Zenzel.in d.extrauag.Ioan.xxij.inci.ad cõditorem, col.j. in verbo,mobilium,& Bald.in d.l.hac edictali,§.his illud,col.j.in noua lect.C.de ſec.nup.& in d.c.cum M.Ferr.& ibi latè Barb.col.41.de conſti.& in c.querelam, col.vlt.verſi.reuoco in dubium,de elect.vbi allegat Fed.loco non deſignato,ſed nos ſtatim annotabimus, & idem Bal.in d.c.j.in fi.& ibi etiam Mart.Laud.col.ij.ad fi.& Card. Alex.col.pen.verſic.dicit tamen hic,tit.de pac.tenen.& in c.j.tit.de feud.gard.& in d.§.ſciendum,& ibi Card.Alex.col.ij.tit.de feu.cog.& in ca.j.col.vlt.tit.de contro.inter Epiſ.& vaſ.vbi loquitur de annuis reditibus perpetuis,vel quaſi.& Fed.Senen.d.conſi.xij.& iterum conſi.lxxxij.in quodam capitulo.Domi. in d.c.ij.in prin.col.vlt.& ibi etiam Philip.Franc.col.ij.de reb.eccle.non alie.libr.6.Card.Flo. in d.§.cumque annui reditus. {Roma.in d.l.ſi conſtante.§.vltim.col.ij.verſic.quid autem de annuis.ff.ſol.matr.vbi ad hoc allegat,d.c.querelam.de elect.& l.vlt.ff.quor.bo.& idem Rom. in d.l.ſciendum.vbi ſuprà.} Alex.& And.Aleia.in d.l.mouentium.& idem Alexand. in d.l.ſi conſtante,§.vlt.col.vlt.ff.ſol.mat.& in d.l.ſciendum,col.vlti.& ibi quoque Iaſon col.penult. verſic.ſecundò limita,ff.qui ſatiſd.cog.vbi ex hoc limitant,quod ſuprà diximus,annuos reditus excuſare à ſatiſdatione.Franc.Aret.d.conſi.x.vbi ſuprà Barb.in repet.rubr.de re eccleſ. non alien.col.xij.verſi.decimotertiò limita.& d.conſi.xxij.col.ij.& ſeq.libr.3. Matthæ. Afflict. id trahens ad retractum noſtrum,in d.Tract.Proto.vbi ſuprà.& Benedict.in repet.c.Raynutius,in verbo,cætera bona,nume.8.extrà de teſtament.Et bene facit,quod ſcribit Panor.in c. nimis,in iij.not.extrà de exceſ.Prælat.

8 ¶Id quod declarat Maria.Soci.in d.tract.oblationum:in vj.q.viij.libelli, ad fi.procedere niſi eadem eſſet ratio prohibitionis in reditibus annuis modici temporis vt longi:nam tũc & hi computantur inter immobilia:ex eo quod ſcribit Barto.in d.tract.minori.lib.2.diſt.6.c.1.& 2. vbi concludit d.§.cumq; annui reditus,habere locum,etiamſi eſſet aliquid diurnũ vel menſtruum , vel in aliud tempus conſtitutum : cùm hoc repugnare videatur ſtatui , & regulæ Franciſcanorum. Et quia etiam vbi eſt eadem ratio , eadem eſt iuris diſpoſitio. l.illud.ff.ad leg.Aquil.cum ſi.dicitq; idem Maria.idẽ ſentire Bal.in d.Auth.ingreſsi.vbi ſuprà,in ratione ſui dicti. Mihi autem nec Barto.nec Bald.id voluiſſe videntur : quod apud eos videre licet. Fateor autem, quòd ſi in aliquo caſu eadem eſſet ratio in reditibus modici temporis , quæ in longi,idem de vtriſque eſſet iudicandum : ſed non propterea ſequitur illos eſſe computandos inter immobilia,quando videmus multa,in quibus idem ius ſtatuitur de mobilibus & immobilibus.Ne tamẽ intelligas,annuos reditus,ob id quòd redimi poſsint intra aliquod tempus vel ſimpliciter,non cenſendos eſſe perpetuos,propter ea quæ dicemus infrà, eod.§. glo.xiiij.in verbo,*ou equipollent à vente*, ad fin.num.119.ſecundò intellige,& ij.ſeq.

*Perpetuũ tempus quod dicatur.*

9 ¶Perpetuum autem tempus, ( vt in tranſcurſu dicam ) dicitur, quod eſt ad triginta annos. §.j.Inſtitu.de perp.& temp.actio.& gloſſ.in Authent.ſi quas ruinas,in verbo , dentur , C.de ſacroſ.eccle.& in §.perpetua,x.q.ij.Panor.in d.c.nulli , col.j.de reb.eccleſ.cum concord.quos alibi abundè afferam. Aliàs autem dicitur alis multis modis,vt per glo Albe.& Bal.in l.j.ff. pro ſoc.& glo.in c.reperiuntur.j.q.j.& in d.§.perpetua,x.q.2.Bal.in l.vlt.in princip.j.lect.ff.de conſtitu.princip.& conſi.ccccl xxij.tempore,lib.4.Petr.Anchar.conſi.ccccxxvij.diſcurrit,col. ij.& inter conſi.Ioan.Cald.tit.de verb.ſigni.conſi.xvij.perpetua.Luc.Pen.in l.quicunque,C. de fund.Reipu.lib.xj.Fulg.conſi.clvj.viſis themate,col.vlt.Corn.conſi.lix.diu poſt cõſilium, col.j.lib.ij.& latiſsimè Barb.in l.Stichum aut Pamphilum,§.ſtipulatio, col.ij.& iij.ff.de verb. oblig.& conſi.xliiij.ſapienter ſcripſit,colum.j.lib.2.& conſi.liij.præclarè.colum.penul.eodem libro 2.& conſi.xx.clementiſsimum Deum,colum.ij.lib.4.Alexand.in l.ij.in princ. colum.j. ff.ſolut.matrim.& conſi.lx.omiſſo multiloquio , colum.ij.verſicu.& per hoc apparet, libr.j. & conſi.lxxj.circa hæſitationem,lib.vj.Soc.conſi.lxxiiij.accuratiſsimè,colum.ij.verſi. quibus tamen non obſt.libro 3.& remiſsiuè per Feli.in cap.ne Dei,ante fin.de ſimo. Longum verò tempus dicitur decem annorum,gloſſ.in l.cùm de in rem verſo,ff.de vſur.& in l.ſi filius, C. de petitio.hæred.& vtrobique Doctor.cum multis etiam concord.à me collect.ſuprà titul. proximo,§.j.in glo.iiij.in fin.& voluit nuncupatim in hoc caſu reditus annui,Cardi.in d.§. cumque annui reditus,in fin.

*Longum tempus.*

*Reliquiæ præteritæ reditus annui,an inter mobilia connumerentur.*

10 ¶S e c v n d o principaliter limita, quod dictum eſt , annuos reditus inter bona immobilia collocari,vt ſcilicet procedat pro tempore futuro:nam quantùm ad reliquias, quarum iam ceſsit dies(arreragia vulgus noſtratium appellat)& pro quibus exigendis iam cõpetit actio, hæ inter mobilia aſsignãtur,vt expreſsim voluit Andre.Alcia.in d.l.mouentium,ff.de verb. ſignific.& ante eum,licet non alleget,Bal.in c.j.col.vltim. verſicu.quid de penſionibus.& ibi

quoque

quoque Aluar.in c.1.§.si verò pacis,col.ij.versi. quid de pensionibus,(& Matthæ.Afflict. in §. si quis.in ij.not.col.ij.versi.sed iterum quæritur.) titu.de pac.tenen. & non obscurè idem Bal. in c.quæ in ecclesiarum,col.iiij.versi.sed statim quæritur,extrà de consti.& Soc.consi.c.incip. cum Baptistæ,col.ij.versi.item si essemus,lib.1. & clanculùm etiã Fran.Rip.in repe.l.rem quæ nobis,num.16.ff.de acqui.poss.& apertissimè Car.Mol.in consue.Pari.tit.j.§.j.glo.j.nu.36.in fi. Et ita quidem in practica obseruamus,vt mobilibus cedãt. Et est expressa consuetudo apud Aurelianos,cap.174. quo in loco commentarij magis muti sunt,quàm pisces,atque etiam apud Borbonios,cap.281.Niuernios,tit.*quelles choses sont reputées meubles*, cap.7. Et vide tamen, quod in simili dicam infrà eo.tit.§.xxxij.glo.j.num.81.tamen prior,& seq.

*Consuetudo de ea re.*

11 ¶Tertio limita post Bald.in d.§.sciendum,titu.de feud.cog.vt procedat in præstatione annua reali vel mista,non etiam in mera personali,pro qua non competit petitorium, nec ideo possessoriũ:vt no.in l.vlti.ff.quor.bono.& à Cyn.in d.l.si certis,C.de pact. Et idem propè Guli.Cu.in d.l.sciendum.& ibi quoque Bart.Alber.ipse Bald.Alex.& Ias.ff.qui satisd. cog.dum dicunt annuos istos reditus tum demum releuare à satisdatione, tanquam immobilia,cùm debeutur super re immobili, quæ illis præstandis est obligata: secus si simpliciter debentur actione personali.per l.vlt.§.vlti.ff.de contr.emp.iuncto §.si fundus, versic.diuersa, in d.l.sciendum. Illam quoque distinctionem posuit ipse Bal.in addit.Specu.tit.de resti.spol. §.nunc dicemus,col.pen.Franc.Aret.d.consil.x.vbi suprà. & Barb.in l.sed si ex stipulatu.col. xiiij.versic.adde etiam inquantum Rom.dicit.ff.de verb.oblig.& Carol.Rui.consi.lxxxij.circa primam,colum.ij.num.5.lib.2.

*Quid in reditu merè personali.*

12 ¶Sed aduerte,quoniã Cy.& doct.vbi suprà primo loco allegati,nõ tractant expressè, vtrùm annua præstatio sit inter immobilia,an mobilia annumeranda: sed illud tantùm,an ratione cessationis huiusmodi præstationis possit intentari possessorium,aliis affirmantibus,aliis negantibus:nec tamen eorum ratio aut fundamentum in hoc est, quòd sint mobiles, aut immobiles:sed aliis ducuntur rationibus:vt videre licet apud eos,& Roffre.in summa C.vnde vi.versi.circa prædicta,& versi.quæritur circa interdictum,& iterum C.vti possi.in fi.& Spe. tit.de censib.in prin.& Io.And.& Panor.in c.peruenit, de censibus.Bal.in l.iubemus nulli,in prin.col.j.C.de sacros.eccl.& in repet.l.ij.col.vj.versi.sciendum est autem,C.de seru.& aqu.& Cano.in c.querelam,de elect.& Signo.consi.ccxxij.in q.num.4.Pet.Anch.consi.ccclxxxvj.in lite,col.j.Domi.in c.nullus,ij.q.ij.& Panor.in c.sicut,in j.not.extrà de re iudi.& consi.xxiij.in causa quæ ad præsens,in j.dubio,lib.2.Roma.consi.ccxj. in casu propositæ consultationis,in iij.dubio.Ange.Aret.in §.j.col.ij.Instit.de interdi.Feli.in c.conquestus,paulò ante fin.de foro compet.& Steph.Bertr.consil.xxxviij.existimo, col.j.lib.1.& consi.cxx.tristi.eo lib.1.Matthæs. Afflict.decisi.Neapo.cccxcv. pro decisione.& Philip.Deci.consil.cxxxvj. in causa reuerendi, col.j.& dicemus aliquid infrà,§.xxxij.nu.79.sed id satis.Fran.Cur.Iunior.in tract.feud.in secunda parte.prin.char.totius operis v.col.iiij.versic.& ideo videmus.

*Possessorium an possit intentari pro reditu annuo.*

13 ¶Illam autem Gul.Cu.& aliorum d.l.sciendum,distinctionem nuncupatim refellit Maria.in d.tract.oblationum:quoniam pro locatione(inquit)competit actio merè personalis:vnde sicur sine debita solennitãte nõ est licitum Prælato locare in perpetuum,vel ad longum tempus,cle.j.de reb.eccle.non ali.ita nec debet esse licitum hos annuos reditus etiam personales, cùm sunt perpetui vel longi temporis,alienare. Et sunt multi non cõtemnendæ autoritatis, qui simpliciter tenẽt,annuos reditus releuare à satisdatione,nulla facta distinctione,sint reales,an personales. Ita enim tenuit Cy.ipse in d.l.hac edictali.§.his illud, C.de secund.nup.& Ang.in d.l.sciendum,col.j.versi.sequitur in litera. Nostra autem consuetudo apertè declarat has annuas præstationes etiam merè personales, veluti immobilia censeri, in eisq; nostrum retractum habere locum,cùm dicit, *Rentes generales assises generalement sur le vendeur.*

14 ¶Illud autem certum est,quòd si huiusmodi reditus debentur à fisco, aut aliàs ex publico, vt sunt impræstita,quæ vocãt,siue banchum,quod etiam appellant,Venetiarum, Genuæ,vel Lugduni, tunc licèt non debeantur ex rebus immobilibus, æquè tamen releuant à satisdatione,ac alia bona immobilia:vt voluit Raph.Fulg.in d.l.sciendum,& ibi post eum Alexan, col.vlti.& Ias.col.pen.versi.tertiò limita,hac ratione moti,quòd fiscus & respub.semper sunt soluendo.l.ij.ff.de fund.dot.Et ita(inquit Alexand.) loquitur d.l.iubemus,in prin.cum glos. Sed huic sententiæ reclamat Caro.Ruin.d.consi.lxxxij.num.2.versicu.nec obstat,lib.2.Super hoc autem in vniuersum,an scilicet & quando huiusmodi reditus cõnumerantur inter immobilia,sunt & aliæ huius regni consuetudines:vt videre licet apud Parisienses,cap.consuetudinum eius loci 57.& Meldenses,cap.66.& seq.vbi etiam expressè dicitur,in his locum esse retractui.Senonenses,cap.31.iuncto cap.34.vbi & idem dicitur.& iterum cap.10.Trecenses, cap.66.& cap.148.vbi etiam tractatur de retractu.Vitriacenses,cap.131.& Belquercenses,cap.31. Aurelianenses,cap.175.& 262.Engolismenses cap.55.Bituricenses,titu.*de retraict*.cap.1.Burgundiones,eodem titu.cap.8.

*Reditus annui à fisco,repub. aut aliàs ex publico debiti,à satisdatione excusant.*

*Consuetudines aliquot regni, quæ reditus annuos inter immobilia connumerant.*

15 ¶Sed dubitari posset,an emptiones horum redituum annuorum sint licitæ,(intelligo de his generalibus,quos etiam vulgus *rentes generales* appellat, vti etiam facit nostra consuetudo:alij vocant *hypotecques,rentes à rachapt,rentes volantes*, quarum fit mentio in postremis

*Licitam esse horum redituum genera-*

*lium comparationem, modò fraus absit.*

constitutionibus Lud.12.cap.71.Iason liuellos vocat in l.j.col.xiiij.versicu.quartò quæro.in j.lect.& col.ix.versi.quid autem, de pecunia,in ij.lect.C.de sum.Trini.) Id quod sæpius agitatum est,& disputatum à Theologis,nostrisq; scriptoribus,qui multa in vtranque partem ad duxerunt,quæ non est opus huc transcribere,quia iam nimiùm inculcata res est: & veluti in rem iudicatam transacta,licitas esse has emptiones,si modò fraus absit & interueniat iustum pretium,sicuti voluerunt Inno.Host.Io.And.Anto.Cardi.Flor.Panor.Ioan.Ana.& alij in c.in ciuitate,de vsur.ipse Ioan.And.in addi.Spec.in rub.eiusdem tit. idem Panor.in c.conquestus,col.vlti.versi.octauus casus,eod.tit.& abundè in dispu.incip.Augerio,in vlt.dubio.Old.consil.ccvij.vniuersis , vbi ita dicit fuisse determinatum in curia Romana.Bald.in l.j.col.vij.versi.& hoc facit ad quæstio.C.de iis quæ pœnæ not.& in cap.1.col.pen.versi.extra quæro,de iureiur.& in c.1.ad fi.tit.si de feud.vasal.ab ali.interp.& consi.cliij.instrumentum,lib.2.& latè consi.cxxxiij.& quòd dictus,per totũ,lib.3.& consi.cc.quæritur de tali casu,eo.lib.3.& consil.ccxcij.quia ex facto,lib.5.Albe.in l.iubemus nulli,§.vlti.col.iij.versi.quid de tali contractu,C.de sacros.eccl.& in suo vberrimo lexico,in verbo,vsura,le. iij.versic. quid de illis.Pet.Ancha.latè consi.xxx.dubitari solet.& in sua dispu.incip.antiquis,in solu.quæsti.in iiij.casu.Lauren.Rod.in c.consuluit,in xj.q.& seq.de vsur.Ro.consi.cccij.ego hunc cõtractum,& Rapha.Co.consi.clxxxj.proponitur.Panor.in sua dispu.incip.Augerio , in iiij.eodemq; vlti.dubio.Paul.Castr.consil.cclxxxix.præsens dubium,lib.2.Barba.consi.lxvj.scribitur præclarè,col.iij.& seq.lib.2.Amb.Vigna.in tract.quem de vsuris scripsit super cap.salubriter,in multis locis,eo.titu.Ias.in d.l.j.locis sup.allegatis,C.de sum Trin.& Steph.Bertr.consi. v. viso processu,nu.4.lib.3.& Fran.Ripa,lib.1.respon.c.19.recipiendo,& è Theologis scholasticis ( ij enim soli,quantùm ego legerim,hæc tractarunt) Anton.Flor.in ij.parte summæ,tit.j.c.8.versi.alius contractus,& seq.vsque ad versi.pen.eiusdem c.8.Bapt.Salu.in sua summa,in verbo,vsura,le ij.in ij.q.Rich.in ij.quotlibet.q.xxiij.artic.iij.Ang.Cla.in eodem verbo,le j.versi.xliiij.Ioan.Gerson.in lib.de contractibus.Petr.Vber.in lib.cui titulum nuncupauit de cultu vineæ.c.2.iij.partis.Conra.in tractat.de contract.q.lxxix.& iterum quæst.lxxxiij.vbi latissimè omnium hanc rem disputat.Et è Philosophis,Phil.Melanchthon in Epitome moralis Philosophiæ, vbi eam item scientissimè tractauit. Et ita declaratum est à summis Pontificibus non semel,cõuocato fratrum concilio,vt patet in extrauag.hodie,& extrauagan.seq.sub tit.de empt.& vend.vbi id dicitur procedere,etiamsi appositum sit pactum reuendendi.

16 ¶Verùm huiusmodi emptiones sunt nonnihil suspectæ,ab iisq; semper abstinui,& amicis abstinendum censui:vti etiam fecit Inno. in d.c,in ciuitate,& Steph.Bertr.consil.clxx. si non sine,lib.3.& iterum consil.ccvj.quod est eiusdem initij,eo.lib.3. Ideóque odiosæ sunt nostris sanctionibus principalibus: vt patet ex illis secundis ordinationibus,quas vocant,Regis Ludouic.xij.eod.cap.71.quo cauetur , non nisi quinque postremorum annorum reliquias peti posse,ob id vt ibi nuncupatim dicitur , quòd huiusmodi contractus sunt odiosi, & restringendi. Quanquàm scio & hos passim approbari,modò sit iustum pretiũ,nec aliud sit quod eos vitiet,vt paulò pòst dicemus.

*Redituum generalium comparationem suspectam esse.*

17 ¶Quod autem sit iustum pretium venditionis huiusmodi annuarum pensitationum,intelliges ex d.extrauag.hodie,Paul.Eleaz.in c. salubriter,extrà de vsur. Bart.in l.in lege Falcidia,ff.ad legem Falcidi.Bald.in l.vlti.§.prætereà,col.ij.versic.adhuc est dubium,C.de iur.do.& in cap.consultationibus,col.ij.versi.sed nunquid valeat,extrà de offic.delega.Cæpol.consi.causarum ciuilium xv.circa casum , col.vlti.& ex Theologis Ioan.Capistrano. in tract.de vsur.char.4.versicu.secunda quæstio circa decem. qui in ea sunt sententia , vt decem pro vno sit iustum pretium,& huic opin.adstipulatur tex.in l.Papinianus,§.vnde si quis,ff.de inoffi.test. vti illum declarat Corne.consi.cclxv.circa primum,col.ij.versi.& maximè,lib.1. Et id video apud antiquos nostros fuisse obseruatum.

*Iustum pretiũ horum redituum generalium quod esse dicatur.*

*Decem pro uno secundum quosdam.*

18 ¶Alij censent quindecim,per l.si quis argentum,§.sinautem donator,versi.in reditibus,C.de donat.Et hanc secuta est consuetudo Montargiensium cæterorumq; Lorriensium,in reditibus feudariis,tit.*des droictz & cens censuelz*, §.x.& seq.& ad hanc omnium proximè post quincunces accedunt semisses vsuræ,ita ex eo dictæ, quòd sint dimidia centensimæ. Hæc autem ita dicta est , quòd centesimo mense sortem conficiat , vt iam satis Hermolaus Barbarus in Plinium, Socin.in l.iij.§.item si reipublicæ,ff.ad leg.Falcid.& Budæus in lib. de asse j. multis certisq; argumentis docuerunt. Igitur semisses ducentesimo mense sortem ipsam æquant: quæ si ad verum calculum reuoces, liquidò cõperies sortem centum vnoquoque anno sex vsurarum conficere:quod paulò minus est,quàm vnum pro quindecim. Has autem vsuras semisses omnibus hominum generibus concessit Iustinianus noster in l.eos,C.de vsu.Nam & eas Plin.lib.14.c.4.ciuiles & modicas esse dicit. Vt hinc facilè cognoscas, Accursium nostrum hîc hallucinatum fuisse, qui in l.j.in fi.C.de his quib.vt indig. interpretatur x.pro xx. in anno. Qui error ex alio eius & nostratium errore manauit, qui arbitrabãtur centesimam vsuram (cuius semis dimidia est,vt diximus) sortem in anno æquare,& inter hos gloss.in §. hoc ius,in verbo,centesimę,x.q.ij.dum non intelligerent olim vsuras menstruas fuisse,id est singulis quibusque mensibus pensitari præstariq; solitas,quod tamen discere debuerant ex l. Publia,

*Quindecim secundum alios.*

*Semisses usuræ quæ dicantur.*

*Semisses usuræ permissæ.*

*Menstruæ usuræ.*

Publia, §. Lucius, ff. depositi. & l. cùm stipulati sumus, ff. de verb. oblig. vt omittam externorum testimonia, quorũ plurima affert Budæus vbi suprà, & Hieronymus Groslotius adolescens supra vires ætatis doctus in commentario l. lecta, ff. si certum pet. Sed quibus addes Aristophanem statim in principio Comœdiæ, cui titulus est Νεφέλαι, id est, Nebulæ:

ἀνδροπολῇθ᾽ ἵππους. ἐγὼ δ᾽ ἀπόλλυμαι,
ὁρῶν ἄγουσαν τὴν σελήνην εἰκάδας.
οἱ γὰρ τόκοι χωροῦσιν. Et rursus in eadem Fabula:
Socrat. τί δῆτα τοῦτ᾽ ἂν ὠφελήσειέ σ᾽. Strepsiades. ὅτι,
εἰ μηκέτ᾽ ἀντέλλοι σελήνη μηδαμοῦ,
οὐκ ἂν ἀποδοίην τοὺς τόκους.

19 ¶ Alij rursus (vt redeamus ad principale institutum) arbitrantur xx. pro vno iustum esse pretium, per glo. in l. perpetua, in verbo, iusta, quæ est vlt. C. de sacros. eccl. quæ dicit iustam pensionem esse eam, quæ xx. annis valorem rei conficit, per tex. in §. si verò alicuius ecclesiastici, in authen. de non alie. vbi & id not. Ang. atque etiam Rapha. Fulg. & Paul. Cast. in d. l. perpetua. & Spec. titu. de loca. ix. nunc aliqua, versicu. dicitur autem, qui est sub vij. q. Roma. consi. ccclxix. circa primum, col. ij. versi. secundò si consuetudo. & consi. ccccxxiij. pro pleniori, post princ. Corne. d. consi. cclxv. col. ij. versic. in his enim rebus, lib. 1. & consi. clxxxj. visis nonnullis, col. xxv. versi. nam iusta merces, lib. 2. & consi. ccj. quod est eiusdem initij, col. v. versi. insuper dicti, lib. 3. & consi. cclxxxv. viso processu, col. iij. versic. non refert, eo. lib. 3. & Steph. Bertr. consil. cccxviij. quamuis, num. 2. lib. 3, vbi id dicit ita communiter teneri. & Cepola in tractatu de simulatione contractuum, in iij. præsumptione, colum. j. Guido Pap. consi. clxxx. circa processum, col. j. versi. secundò præmitto, & iterum vers. & his. & Ias. in l. si fundum per fideicommissum, col. ij. versi. item adde, ff. de leg. j. & huic æstimationi omnino conueniunt vsuræ quicunces, quæ vncia vna sunt minores semissibus: & ita appellantur, quòd quina annua singulis centenis pariant. Sed nos de huiusmodi æstimationibus plenissimè dicemus infrà titu. *de notaires*, §. ij. vbi locus est eiusce rei peculiaris. Sed interim illud tantum Lectores admonuerim sanctissimum Senatum nostrum Parisiensem huiusmodi venditiones ad decem aut maius pretium infra duodecim tolerare, nec reprobare contractus ita factos, sed eos reducere ad quindecim. Si autem pretium sit duodecim, non aliter reducere, quamuis sit infra xv. Censuit enim Senatus huiusmodi vsuram vnius pro duodecim esse temperatam, vti etiam censuit Ioan. And. in addi. Spec. tit. de vsur. in j. addit.

*Viginti pro vno iustum esse pretium secundum quosdam.*

*Senatus Parisiensis quid in hac redituum generaliũ emptione obseruet.*

20 ¶ Nec denique prætermiserim in hac annuarum pensitationũ mentione id vnum, de quo sæpius dubitari vidi, debitores earum posse cogere creditores, vt capiant assignationem siue (vt Galli nostri vocant) assietam earum, id est, vt pro eis in solutum accipiant fundũ quempiam, per text. in l. si quis argentum, §. si verò, & ibi Bal. qui eum §. legit cum prin. huius l. col. vlti. versi. si verò not. quòd si debitor. C. de dona. vbi tamen ipse Bald. dicit nonnullos dicere, id ibi speciale esse in casu donationis huiusmodi pensitationum fauore donantis: sed secus in aliis casibus. Et id tanquam sing. reassumit Iason in l. non amplius, §. cùm bonorum, ff. de leg. j. vbi & id præterea dicit not. tanquam quotidianum. Sed & pro honorabili laudat idem Iaso. in l. ij. §. mutui datio, col. pen. versi. xvij. fallit, ff. si cert. pet. Et id quoque sing. dicit. Catel. Cotta. memor. incipi. solui non potest, post princ. & not. Pet. Gerar. à Petr. sing. xxxiij. manda memoriæ. Et facit etiam tex. in l. filiusfamilias. §. apud Marcellum, ante fin. ff. de leg. j. & quod scribit Ioan. And. in addit. Specu. titu. de instrumenti edit. §. dicto de impugnatione, versic. nunc dicamus de inuentario, in addit. incip. de Trebellianica, ibi, sed adhuc quæritur, & Collect. in c. pastoralis, colum. iij. versi. item quid si quis, extrà de donat. Et facit etiam tex. in authen. hoc nisi debitor, C. de solu. & quod not. à Corse. & Aufre. in decisi. Tolos. quæsti. lxvij. item fuit quæsitum si creditor.

*Poßintne cogi creditores assignationem bonorum redituum accipere.*

21 ¶ Verùm Paul. Cast. consi. xlvij. vltra ea quæ superius, col. vlti. in vlti. dubio, lib. 2. tenet omnino non audiendum esse debitorem, qui petit assignari fundum creditori, cuius reditus sufficiant soluendo debito annuo. Nam ille (inquit) tex. in d. §. apud Marcellum, & quod tradit Ioan. And. vbi suprà, loquuntur, quando alicui est relictum prædium, isque iussus est præstare onus quodpiam ex reditibus eius prædij. quo casu non tenetur vltra quàm ex eo percipitur. Ideóque si velit id relinquere creditori, liberatur. Non sic, quando quis tenetur in genere: ideoq; si non perciperetur ex vno prædio, teneretur ex aliis, l. quidam testamento, ff. de legat. j. propterea non debet audiri volens assignare vnum prædium, & ita omnino liberari: quia cùm sit ipsius periculum, id in creditorem transferret: quod esse non debet in sua potestate. arg. l. iij. §. j. ff. de iureiur. Hæc ille. Et idem voluit Masuer. nt. de loca. & iure emphyteu. §. item sciendum, per quædam iura quæ mihi nihil facere videntur, & hac etiam ratione, quòd aliud pro alio creditori inuito solui non potest. Quibus adde quod scribit Bald. in l. creditor, la ij. ff. si cert. pet. quòd si onus quodpiam reale est, & habens originem principaliter à re ipsa, debitor liberatur rem eam cedendo creditori. Sed vbi debetur à persona ratione personæ, secus est: quia concernit totum patrimonium præsens & futurum, per multa ibi ab eo allegata, quæ sunt omnibus obuia. Et vide etiam, quæ de renuntiatione emphyteusis & feudi

dicturus sum infrà eod.tit.§.xxxiiij. Et adde ad id quod suprà dictum est, nonnullos dicere id quod scribitur in d.l.si quis argentum, §. si verò, esse speciale fauore donantis,& id quidem tenere Barb.in rubr.extrà de donat.col.vlti.

## OV AVTRES CHOSES CENSEES POVR IMMEVBLES. AVT QVASVIS ALIAS RES HABITAS PRO IMMOBILIBVS. GLO. VII.

*Actiones censeantur ne mobiles, an immobiles.*



1 Vivsmodi videri possunt actiones, quæ competunt ad res immobiles:nam & eæ censentur immobiles:vt econtrario quæ ad res mobiles competunt,mobiles:ex sententia glos.& aliorum in l.j.C.si aduers.transact.& gl.in §.hæc ergo, in verbo,numeranda,in auth.de non alien.Dy.& Bart.in l.potest,ff.de autb.tu.Per. à Bel.pert.in l.vlt.col.ij.versic. item potest saluari,C.in quib.cau.in integ.restit.non est necess. Zenz.in extra.Ioan.xxij.ad conditorem,in prin.in verbo,mobilium.Fed.Senen.cons.xij.fratres prædicatores,col.vlti.Collect.in c.nulli,col.vlti.versi.nunquid ergo nomina,de reb.eccl. non alien.Bar.& Ang.in l.si sic legatum,§.vlt.cum l.seq.in fi.ff.de leg.j.Bal.in l.iubemus, la ij. in prin.C.de sacro.eccl.& in l.ita demum.in fi.C.de colla.& in c.1.§.sciendum,col.j.tit.de feu. cog.& consi.ccxlvij.præmisso statuto,col.ij.lib.1.& consi.cccclxxvij.recolo,col.ij.versi. porrò, lib.5.Ang.in l.j.§.fuit quæsitũ,& ibi Ro.ff.ad Treb.& in §.aliud quoque,col.ij.versic.sed iuxta hoc quæro,in auth.de æqual.dot.Pano.consi.lxiij.quædam domina,col.iiij.lib.2.{Roma.in l. nam quod.§.sed etsi quis.quem legit sub l.apud Iulianum,col.j.versi.quid autem si verbo.ff. ad Sc.Treb.} Ioan.Plat.in l.ij.§.ad filiorum,circa med.C.quando & quib.quar.pars,lib.10. & in l.j.in prin.C.de impo.lucra.descrip.eod.lib.Alex.consi.xvj.viso titulo quæstionis, col.vlti. versi.fortificantur prædicta,lib.1.& consi.xxxj.quod est eodem initio,col.ij.versicu.sed ita est, lib.1.quod reperitur consil.cxj.lib.4. nisi quòd huius initium est, viso themate quæstionis.& rursus idem Alex.consi.cxxv.visis & consideratis,in fin.eod.lib.1.& consi.xlix.viso processu, col.j.lib.3.& consi.liiij.visis & consideratis,col.ij.vers.secundo principali,eo.lib.3.& consi.xcij. perspectis diligenter,col.ij.versi.& sicut dixi,lib.6.& consi.cxlj.viso statuto,col.vlti.lib.7.Masuer.tit.de execun.§.item nomen seu actio.Barb.consi.xxij.Deum inuocent,col.iij.versi.ita in proposito,lib.3.Corn.consi.cexxxvj.diligenter,col.pen.versi.nec etiam obst.lib.4.Card.Alex. in d.c.1.in prin.col.pen.versicu.sed quid de nominibus,tit.de pace tenen.Philip.Deci.in l.qui actionem,post princ.ff.de reg.iur.Iac.à S.Georg.in tract.de Roydis siue operis,col.v.versicu. tertiò pro hac parte.Steph.Bertr.consi.lxxiiij.ponitur in facto,num.7.lib.2.& consil.cv.quod est eiusdem initij,nu.14.eod.lib.2.Anto.Rub.consi.lxj.tota difficultas,col.j.Matthæ.Afflict.in consti.Siciliæ incip.circa violentiarum,col.vltim. Et de hoc est expressa consuetudo Niuernensium,titu.*quelles choses sont reputees meubles*,cap.7.

2 ¶Quæ sententia multis comprobari potest.Primùm enim actiones competentes ad res mobiles vsucapiuntur triennio:ad res immobiles decem vel viginti annis.§.j.versi.& ideo,Insti. de vsucap.& tradit Bald.in l.non est,ante fi.C.qui.non obst.long.temp.præscr. Et facit l.corruptionem,& ibi glo.in verbo,excludere,C.de vsufruct.Et etiam de Iure canonico,quod requirit quadraginta annos ad vsucapiendam rem immobilem ecclesiæ, idem tempus requiritur ad vsucapionẽ actionis,quæ pro ea competit,c.ad aures,de præscript.Item actiones competentes minoribus ad rem immobilem sine decreto alienari non possunt:ad rem mobilem possunt:vt not.per glo.& doct.in d.l.j.C.si aduer.transact.& Bart.consi.l.Gilius Petri,col.j.& consi.lxx.reuerendissime domine,col.ij.versic.quartò præmitto , & in l.si ad resoluendam.& ibi quoque Bald.per illum text.C.de præd.mi.Ang.in d.l.j.§.fuit quæsitum,circa medium,ff. ad senatuscon.Trebel.Ioan.Plat.in l.vlt.C.de vend.re.ciui.lib.11.vbi & idem dicit de actionibus competentibus ciuitatibus pro rebus immobilibus.Alex.d.consi.cxxv.visis & consideratis,col.ij.versic.modò sit ius agendi,lib.1.vbi hanc dicit esse communem doct.conclusionem vbique approbatam.& consi.xxvij.attentis narratis,col.vlt.lib.3.& d.consi.liij.vbi suprà,& iterum col.iiij.versi.sed certè,eo.lib.3.& latè Corse.qui ad hoc multa allegat,deci.Tolosa.quæst. cccciij.item fuit quæsitum,an tutor posit dare , & multi ex iis quos suprà citauimus. Idem de actionibus competentibus ecclesiæ tradit Bald.in authen.hoc ius,paulò ante fin.C.de sacrosanct.eccle.Hinc & statuta prohibentia alienationem immobilium,trahuntur ad actiones rerum immobilium.Corn.d.consil.ccxxxvij.vbi suprà lib.4. Et generaliter eandem solennitatem requiri in alienatione actionis rei immobilis,quæ & in alienatione eiusdem rei requiritur,respondit Alex.d.consi.xxvij.ad fin.lib.3.

*Actiones minorum an sine decreto possint alienari.*

*An & actiones ciuitatibus competentes.*

*Et quæ competunt ecclesiæ.*

3 ¶Sed & aliâs videmus,quòd aliis quoque respectibus eiusmodi censentur actiones & obligationes,eiusmodi sunt res,ad quas competunt:videlicet diuiduæ,aut indiuiduæ,l.ij.§.& harũ, & ibi Ias.col.iij.in j.no.ff.de verb.oblig.& l.iiij.§.Cato,& ibi Dyn.Bart.col.ix.in v.q.Angel.& Recentiores,eod.tit.& l.stipulationes non diuiduntur,& ibi Bart.in ij.oppo.& iterum col.ix. in ij.quæst.primæ partis.Paul.Cast.Alex.in j.not.& Ias.in ij.not.eod.quoque tit.idem Bart.in l.si vt certo,§.si duobus , col.ij.ff.commod.& in l.Græcè,§.illud,ff.de fideiuss. Similiter si id quod est in obligatione,certũ est,facit certam actionis causam:si incertum, incertam,l.vbi,ff. de verb.

*Actiones diuiduæ aut indiuiduæ ex re ad quam competunt.*

*Actio certa aut incerta ex*

*re ipsa.* *Actionis natura & qualitas ex re.*

de verb.obli.Et generaliter quod in actione est,eam modificat,vt nostri loquuntur.l.si eum. §.vlti.ff.si quis cautio. Nam & qui actionem habet ad rem recuperandam,ipsam rem habere videtur.l.qui actionem,ff.de reg.iur.& ibi concord. Nec interesse videtur,habeat quis pecuniam in numerato,an verò in nominibus : & in vtroque idem ius statuitur.l.j.§.exactio, C. de rei vxor.actio.& l.magis,§.oon passim,ff.de reb.cor.& l.ij.§.mobiles,C.quando & quibus quarta pars,lib.10.{Et qui prohibetur rem alienare,prohibetur & actiooem quam habeat ad eam cedere.vt voluit Dyo.in l.pupillus.ff.de autorit.tutor.& in l.ait prætor.ff.de iur.delib.& Bald.consil.cccxlix. qui litem habebat,circa medium.lib.2.} Et in voiuersum actiones adsumunt naturam & qualitates rerum,pro quibus cōpetunt:vt in pulchro casu respondit Cor. consi.clxxxviij.circa hanc coosultationem,in fin.lib.2.

*Finis rem,qualis sit,demonstrat.*

4 ¶Ad hæc,si essent exactæ res mobiles,vel immobiles,ad quas actiones dātur,essent omnino, vt erant ante exactionem.Ergo & ita ante exactionem censeri debent:nam finis demoostrat, qualis res sit censenda.l.sed & si quid.§.j.ff.de vsufru.& c.fraternitatis,§.vlti.extra de frigid.& malef.Et voluit Specu.huc respicieos , nempe vt res sit censeuda mobilis vel immobilis ex fine,in tit.de fructib.& interes.§.scias igitur,versi.sed quid si debeo.& dicemus latiùs infrà in eadem glo.nu.44.incip.tum etiam quia finis. Denique ad hanc sententiam citatur l.nepoti, ff.de fund.instruct.& l.qui filium,& l.quæsitum,§.vlt.ff.de leg.iij.& alia huiuscemodi iura.

*Duæ limitationes ad ea quæ dicta sunt.*

5 ¶Hanc autem opinionem duobus modis limitat Bald. io c.sciendum,col.j.titu.de feud.cog. Primùm vt procedat,nisi in casibus,in quibus inueoitur separata iuris dispositio super actionibus,vt in casu l.à Diuo Pio,§.io veoditione,ff.de re iudi.Secundùm,vt procedat in dispositiooe legis:nam io dispositione hominis actiones personales ounquàm cootinentur appellatione mobilium vel immobilium,nec etiam chirographi , in quibus continentur nomioa debitorum.l.Caius,in princ.ff.de legat.ij. Et hoc sequitur Mart.Laud.in d.c.sciendum , post princ.& ibi qooque Cardin.Alex.col.ij.

*Qui dicunt actiones inter bona immobilia reponendas.*

6 ¶At svnt qvi actiones discriminatim reponuot ioter bona immobilia,videlicet glos. in l.vlt.C.in quib.cau.io ioteg.rest.noo est neces.ar.l.ait Prætor,§.j.de iure delib.& glo.in c.2. in verbo,iura,de reb.eccle.non alie.lib.6.dum no. ex eo text. iura atque omnia incorporalia poni ioter immobilia:ibi enim idem ius in vtrisque statuitur.& facit(inquit)l.vlt.C.de long. temp.præscrip.vbi incorporalia pręscribuntur,vt immobilia.Sed & allegat d.l.iubemus,la ij. §.j.C.de sacro.eccle.Et io hac quoque est senteotia Spec.tit.de rest.spol.§.nunc dicamus,col. pen.ibi,sed adhuc contra prædictos,& ibi Ioao.Aod.in addi.qui allegat d.glo.& rursum ipse Spec.tit.de cessi.actio.§.j.versi.sed nunquid minor, dum simpliciter negat minorem posse eū autoritate tutoris sine decreto sua iura cedere.& Alber.io l.j.C.si aduers.transact.vbi & illud dicit,actiones esse immobiles suapte oatura,sed regulariter censeri secūdùm naturam rerum, pro quibus competuot. Et facit vltra prædicta,quia quod incorporale est, moueri oon potest.l.seruus,§.incorporales,ff.de acquir.rer.do. Et hinc generaliter iura incorporalia immobilibus comparari tradit Sal.in l.si à creditore,in fin.C.de actio.& oblig.

*Qui contrà inter mobilia.*

7 ¶Nec obsvnt, qui è diametro contrarij,censeant nomina esse mobilia , aut mobilium loco haberi:vt glo.in d.l.mouentium,ff.de verb.sigoifi.dum primùm dicit,ea videri esse immobilia,cùm moueri oon possuot:per d.§.iocorporales.Et subdit posse dici,ea mobilia esse, arg.d.l.ij.§.mobiles,C.quando & quib.quar.pars & nihil aliud dicit, tanquam videatur huic posteriori opinioni inhærere,vt alibi protestatur in l.qui filium,ff.ad senatuscoo.Trebel. Et huic opinioni videtur præterea adstipulari tex.io d.§.exactio,iuncta glos.io verbo, incorporalibus,& ibi etiam Bald.& text.in d.l.potest,ff.de autor.tutor.& ibi gloss. quæ per eum text. ius facit minori alienandi actionem cum autoritate tutoris sine decreto iudicis, cōtra quàm suprà diximus ex Spec. Et hanc opinionem secuta est consuetudo Auerniensis,titu.xvj.qui est, *Des achaptz,lotz & ventes*, cap.10. Ideo & ex consuetudine : eiusdem generis eodem titu. *de retraict*, qui xxiij.est cap.23. retractus non habet locum in venditionibus nominum debitorum & actionum,oon magis quàm mobilium:hæc enim omnia iuogit.Secuta quoque est consuetudo Borboniensis,cap.281. & iterum cap.443.vbi ex hoc dicit io his non esse locum retractui.

*Consuetudines.*

*Aliorum in ea re opin.*

8 ¶Alii rvrsvm in ea sunt sententia,vt sit distinguendum,an aliquid debeatur respectu rei immobilis,vt tributum,decimæ,affictus (quem vocant) & tunc actiones in eas res competentes sint connumerandæ inter bona immobilia. Sio verò pro nomioibus & debitis cōpetant actiones personales, hæ mobilibus anoumerentur , licet pro re immobili debeantur: per l.liberto,§.Lucius,ff.de an.leg.iuncta l.vlti.ff.de contrahend.empt.Et hos dicit forte non malè dicere Alberi.in autheo.hoc ius,colum.v.versic.alij. distinguunt,C.de sacrosanct.eccle. & respondet ad l.sciendum,§.item qui,versic.eum verò,ff.qui satisd.cogan. qui videtur facere contra eam opi.vt ex hoc quoque intelligas eam illi placuisse.& id voluisse videtur idem Alber.in l.vlt.in princip.ff.de donat.dum post aliorum in hac re opio.tandem se remittit ad ea quæ scripsit io d.autheo.hoc ius.

*Aliorum item opin.*

9 ¶Sed & multis placuit nomina & actiones neque mobiles esse,neque immobiles,sed tertiā quandam & separatam speciem:& inter cæteros Spe.tit.de fructi.& interes.§.scias igitur,vers.

*Actiones tertiam speciem constituere. Actiones non comprehendi in donatione, aut legato, aut confiscatione bonorum mobilium & immobilium.*

sed pone, Prælatus, ibi, secundò quæritur, & ibi Ioan. And. in addi. illius, in versic. sed quid si debeo, qui confestim illum sequitur. Bart. & Raph. Fulg. in l. quam Tuberonis, §. vlt. ff. de pecu. ipse Bar. in l. si conuenerit, la ij. in prin. ff. de pig. act. & in d. l. j. & ibi etiam Fulg. C. si aduer. transact. vbi dicunt nomina non comprehendi in donatione rerum mobilium & immobilium. idem Bart. qui & hoc idem dicit in hac specie donationis, in l. Centurio, col. vij. versicu. vel quid sit, ff. de vulg. & pup. & in l. vlt. versi. quid si legatur, ff. de vsufruct. leg. vbi idem dicit de legato bonorum mobilium & immobiliũ & consi. lj. Bonauentura, ad fi. & cons. ccxxxiiij. Lena Mactarelli, col. ij. quod idem est cum præcedenti, nisi quòd habet alind initium, & vtrobique illud dicit de legato. & Oldra. consi. ccxix. factum tale est, dominus Rex Franciæ. Alb. Gand. in suo opere maleficiorum, tit. omnium postremo, col. antepen. versi. item pone in statuto: vbi dicit: quòd si omnia bona mobilia & immobilia homicidæ debeant publicari, non comprehenduntur nomina debitorum. & Guid. Suz. qui idem dicit in sua dispu. incip. pone quæst. de facto statutum est in ciuitate Pergami. Albe. qui idem quoque firmat, in d. l. mouentium, ff. de verb. signifi. in tertia parte statutorum, q. xiij. item quæro an publicani. Pet. Iaco. in sua summa, tit. de act. ex testamẽto, col. vij. versi. item omnia bona mea, cum multis seq. vbi id latè disputat. Lapus alleg. xcij. imprimis videndum est, ad fi. Bal. in l. j. in prin. C. de Præto. pig. & in l. si arrogator. col. antepen. ff. de adopt. & in l. si constante, §. vlt. in fin. & ibi etiam Alex. ff. sol. mat. vbi & illud dicunt de publicatione bonorum mobilium & immobilium. Idem Bal. in c. vigilanti, col. ij. versi. nec obst. dictũ, extrà de præscri. & consi. xlvj. quidam nomine Cola, ad fin. lib. 2. vbi ex hoc dicit quòd substitutio facta de bonis mobilibus & immobilibus, non est vniuersalis nec directa, & consi. ccccxxiij. Andreas, lib. 3. & consi. ccccclxxxv. qui legat, lib. 4. quibus consi. illud dicit de donatione bonorum mobilium & immobilium. Ange. consi. cccxxviij. cõsultatio prædicta, vbi ex hoc dicit executores deputatos ad executionem bonorum mobilium & immobilium, nihil iuris aut facultatis habere in nomina & actiones. Aluar. in d. c. 1. §. sciendum, tit. de feud. cogni. Cardi. Flo. in cle. j. in prin. in x. & xj. q. & ibi quoque Imol. col. pen. de reb. eccle. non alie. vbi ipse Cardi. illud quoque dicit de publicatione, & donatione. & idem Card. consi. lxvj. statuto ciuitatis Tergesti: vbi id dicit maximè procedere in statutis. & latius consi. lxxij. sigillatim ad singula, col. j. Imol. in c. ex parte, quod est pen. circa med. extrà de consu. vbi & illud dicit de legato bonorum mobilium & immobilium. Panor. in c. relatum, le ij. in j. not. de testa. Pau. Cast. consi. ccxxvj. dico dictum Ser Franciscum, circa med. lib. 1. Maria. in tract. obla. in libello viij. in vj. quæ. Bene. Capra, consi. ix. punctus, quidam magister, col. ij. versi. circa secundum, & consi. xxviij. punctus fuit quidam Ser. col. vlt. & consi. lxvj. punctus quidam Bernardus, col. iij. & consil. lxxviij. punctus, Bunarellus, col. uj. quibus locis loquitur de legato bonorum mobilium & immobilium. & consi. cxxxj. in nomine Domini. cùm vt præsupponitur, in fi. Alex. in l. j. col. iij. ff. de vulg. & pupil. substi. & consi. ix. visis verbis testameoti, col. vlti. lib. 1. & consi. xlv. habita, col. iiij. versi. primò enim, eod. lib. 1. & consi. lij. viso themate, col. vlti. eod. lib. 1. & consi. xij. viso themate, col. iij. versi. nec dici potest, lib. 2. & consil. cix. viso themate quæstionis, col. iij. lib. 4. & consi. lxviij. quia consultationem hanc, in secundo dubio, lib. 6. & consi. clxxj. in causa & lite, col. iij. versi. pro confirmatione, eod. lib. 6. & latè consi. ccxliiij. ponderatis, eod. lib. 6. Fran. Arct. in l. ea demum, C. de collat. & consi. liiij. in causa magistri Blasij, col. vlti. Corne. latè consil. ciiij. circa primum, colum. iij. lib. 2. vbi ob id dicit valere donationem omnium bonorum mobilium & immobilium, præsentium & futurorum: cùm in ea contineantur actiones & nomina, & consi. clxxiij. quod est eodem initio, ad fin. lib. 3. & consil. vj. in hac consultatione, column. lib. 3. vbi & id dicit procedere in materia quoque fauorabili. & consi. liiij. in themate, colum. ij. versicu. ex alio etiam, eod. lib. 4. & consi. lxiiij. in casu præsentis consultationis, col. ij. versi. & verbum, lib. 4. & consi. clxxxviij. quia petitio, colum. ij. versicu. & non clauduntur, eod. lib. 4. & consil. cccxvj. in consultatione, in fin. eod. lib. 4. Barba. in cap. relatum, colum. j. de testameot. vbi illud dicit de legato. Guido Papæ decis. Delphi. ccxcj. appellatione bonorum: vbi etiam dicit ob id valere illam generalem donationem, de qua nuper diximus. & decisi. cccxlj. super quæstione, versicul. sed an publicatio oe: vbi illud dicit de publicatione. & decis. ccccxcix. testator quidam, vbi loquitur de legato. & consi. lij. factum tale est Ioannem, colum. vltim. vbi idem dicit. & consil. lx. ad dubia elicita, in secundo dubio: vbi etiam dicit valere donationem illam generalem omnium bonorum mobilium & immobilium, præsentium & futurorum. & consil. ccxv. vertitur quæstio, colum. ij. versic. quia etiam. Socin. si is est, qui & illud dicit de donatione, in tractat. fal. regula cviij. donatio omnium bonorum, in j. fallent. vbi dicit id not. voluisse Bald. consil. incip. Naphydus, Ange. Aretin. in §. j. Institut. de inutil. stipul. vbi ex hoc dicit in obligatione omnium bonorum mobilium & immobilium non comprehendi nomina & actiones. Ias. in l. stipulatio hoc modo concepta, ante fi. ff. de verb. obli. vbi etiam ex hoc dicit valere illam donationẽ generalem, de qua suprà iam sæpius diximus, atque ita se consuluisse, & postea reperisse Bal. idem quoq; consuluisse, consi. 234. lib. 2. de quo postea loquemur, nulla alia eiusdem, nec aliorum meotione facta, atque de hac re multùm gloriatur, tanquam admodum recõdita & abstrusa, cùm vix aliam apud nostros frequentiorẽ reperias. Et idem Ias. in d. l. à Diuo Pio, §. in

*Iasonis gloria.*

venditio

venditione,col.ij.vbi etiam meminit sui illius cons.ff.de re iud.& ita verè consuluit cons.v. strenui,col.iiij.versi.secundò pro ista parte,lib.3.Philip.Deci.in eo casu loquens,consi.xxx. cuius superscriptio incipit,donatio omnium bonorum,col.j.versi.quartò Iacobus donauit, iunctis his quæ latè dicit col.vlt.versi.quartò non obst.& consi.ccxxxvij.in casu,in j.dubio. & consi.cclxxxj.visis his,col.ij.& consi.ccclxxxvij.quæritur an dominus,col.ij.& consil.414. viso eleganti,col.vlt.& consi.cccclxj.præsens consultatio,in j.dubio.Catel.Cota.qui id dicit sing.memor.incip.bonis publicatis,versi.quid autem in donatione.& iterũ memor.nomina debitorum. Steph.Bertr.cõsi.clix.si in pacto,post prin.lib.1.& consi.lix.voluissem,nu.2.lib.2. quibus etiam locis dicit valere donationem illam.& consi.xj.etiamsi dum esset.num.6.lib.3. & cons.cvij.viso consultationis themate,nu.1.eo.lib.3.& consi.clxij.Catharina,nu.2.eo.lib.3. & consi.ccxiij.ponitur in facto,nu.3.eod.lib.3.& consi.lxxxv.viso instrumento,ad fi.lib.4.& consi.clxviij.donatio in fi.eod.lib.4.& consi.clxxv.non dubito,in princ.eod.libr.4.& consi. cxc.indultũ,nu.3.eod.lib.4.Alciat.in l.vlt.in glo.vlt.col.3.C.de Pactis.Bernard.Land.in addi. Bart.consi.50.Gilius Petri.Fran.Ripa.in l.j.nu.6.ff.de pigno.Et omnes vbique,præter vnum Pau.Eleaz.in c.ij.de rebus eccles.non alie.lib.sexto.

10 ¶Ad hanc sententiam adfertur d.l.à Diuo Pio,§.in venditione,ff.de re iud.& d.l.quam Tuberonis,§.vlt.ff.de pecu.& d.l.ij.versi.sed vbique,iuncto versi.mobiles,& versi.in exigendis, C.quando & quib.quar.pars,libr.x.in quibus separatim diuisimque statuitur de bonis mobilibus & immobilibus,& nominibus. Et l.ad eum,in prin.ff.de donat.vbi nomina,& mobilia ponuntur vt diuersa,cum dicitur,Quidquid habes tam in nominibus, quàm in rebus mouentibus,& l.omnes,in princip.& l.bene à Zenone,versi.& nemo,C.de quad. præscript. vbi etiam actiones & iura separatim nominantur à rebus mobilibus & immobilibus.Adferuntur quoque à multis non admodum pertinenter hæc iura,videlicet l.cogi,§.sed & miles, ff.ad S.C.Trebel.& l.si mihi Mæuia,ff.de leg.3.& l.si cùm pupillus,ff.rem pupil.sal. for.& l.j. in fin.& l.iij.in prin.ff.pro soc.& l.ea quæ in nominibus,C.famil.erciscun.(Sed & est bonus text.à nullo,quẽ viderim,ponderatus in l.j.C.de præt.pigno.cùm dicitur,non solùm super rebus mobilibus & immobilibus,sed etiam super actionibus.) *Nomina & mobilia ponũt ut diuersa.*

11 ¶Nec desunt suæ huic sentẽtiæ rationes.Illa enim dicũtur esse eadem specie,quæ & sustãtia & natura,& eorundẽ effectuũ productione sunt eadẽ,vt dicit Cy.in c.sine possessione, col. iij.versi.duæ possidendi qualitates,de reg.iur.lib.6.Actiones autẽ à mobilibus & immobilibus in his omnibus differunt.Nam primùm horũ substãtia est visibilis,corporea,palpabilis: ideoq; & in loco,vt videre est,consistunt.Actionũ autem & nominũ inuisibilis,incorporea, impalpabilis.§.j.Inst.de reb.corp.& incorporalib.& l.ciuitates, ff.quod cuiusq; vniuers.nam & ius quod incorporale est,manu apprehendi non potest,vt etiã dicit Quintilianus lib.5.c. 10.Ideoq; etiam nullo hæc loco circũscribuntur.l.si fideicõmissum , §.tractatum,ff.de iud.l. Caius,in princip.ff.de leg.2.& l.vxorẽ,§.legauerat,ff.de leg.3.& l.cùm de Lanionis,§.vlt.ff.de fund.instr.& l.si mihi,§.j.ff.de leg.3.vbi probatur & id procedere in quantũcunque generali, atque etiam vniuersali dispositione. Ex quo fit , vt si dono,quicquid Fontenai habeo,non comprehenduntur nomina & actiones, etiam si instrumenta eorum eo loci sint,aut ibi debeantur:secundũ Bal.in l.j in prin.ff.de stat.homi.cum multis concor.à me traditis in repet. l.si vnquam,in verb.bona,nu.12.quid autem si quis donat.C.de reuoc.dona. *Quæ eadẽ dicũtur specie.* *Actionũ substantia.*

12 ¶Hinc quoque fit,vt cùm mobilia & immobilia verè possideantur,l.3.in prin ff.de acq.pos. nomina tamẽ & cætera iura incorporalia verè non possidẽtur.l.sequitur,§.si viã,ff.de vsuca. & l.seruus,§.incorporales,& ibi no.ff.de acq.rer.admi.& c.cũ ecclesia,in verbo,quasi possessionẽ.de cau.pos.& prop. Ideò nec illorum dominiũ transfertur,nisi facta traditione , & sic possessione apprehẽsa.l.traditionibus,C.de pact.& l.si ager,ff.de rei vend.In his autem cùm traditionem non recipiant,vt dicitur in d.§.incorporales,sufficit in id patiẽtia.l.si ego,§.j.ff. de Publi.in rem act.Bar in l.quoties,per illum tex.ff.de seruit.& Bal.in l.per diuersas,col.pe. in 14.q.versi.itẽ cùm cessio.C.man.cum si. Et cessio pro traditione habetur.vt not.glos.in l. vlt.C.quãdo fisc.vel priua.& l.vlt.in prin.in verbo,portionibus,ff.de dona.Bar.& Bal.in l.j. vterq; col.3.C.de act.& obli.Bald.in l.si ea lege,C.de vsur.Signo.cons.lxxj.factũ sic se habet, dominus Episcopus,col.3.versi.sed incorporalia.Ange.consi.clxxix.visis prædictis,colum.5. versi.concludo igitur,& cons.ccviij.viso dicto puncto,ante medium,cum si.Nam omnium vbique ea est sententia,licet Bal.sibi contrarius cõtrarium dixerit cons.cclxxxv.casus coram R.col.ij.versi.sed & illud,lib.2.& Ias.consi.cxj.aduertendũ est.col.ij.versi.secundò principaliter,lib.4.vterque per text.& glo.in l.planè,ff.familiæ erciscũd.vbi tamen glo.rectè intellecta dicit contrarium. At ipse Bal.in hoc distinguit in d.l.traditionibus,ad fi.C.de pact. & in l.j. etiam ad fi.C.com.vtriusque iudi.& Alex.consi.clxxxiiij.in causa,col.ij.versi.vltra prædicta, lib.6.vt dicemus infrà eod.tit.§.vj.glo.j.nume.9.nec obstat. *Actiones non uerè possideri.* *Iura traditionem non recipiunt.* *Cessionẽ in iuribus pro traditione esse.*

13 ¶Item ad alias rationes redeamus,mobilia triennio,immobilia lõgo tempore x. vel xx.ann. vsucapiũtur. Actiones verò personales regulariter sunt perpetuæ,l.ij. C.de cõsti.pec.& l.sicut, & l.omnes, C.de præscript.xxx.vel xl.anno.vt hinc clarissimè intelligas eas actiones , aliter atque bona mobilia & immobilia,censeri. Vt tamẽ illud postremò non omiserim,rerũ mo- *Actiones directas ossibus esse affixas.*

bilium,& immobiliũ dominia à nobis prorſus ſeparari:nunquàm autem actiones directas, veluti oſsibus affixas,tãquam characterem impreſſum perſonæ.l.quis ergo caſus,in fi.& ibi glo.& Bar.ff.de pecu.& dicemus latius infrà eod.§.xxvj.in gloſ.j.verſi.xvj.actiones.

*Alia opin. an actiones sint mobiles an im mobiles.*

14 ¶In tam variis ac diuerſis ſentẽtiis Bal.iungens ſimul.primã opi.illã ac proximè præcedentem,in d.l.qua Tuberonis,§.vlt.ff.de pecu.& in c.j.in fi.prin.tit.de pac.tenẽ.dicit nomina debitorum,ſi ſubſtantiã reſpiciamus, neq; mobilia eſſe,neque immobilia:ſi ſimilitudinẽ,dicuntur mobilia,cum debetur aliquid mobile:immobilia,ſi immobile : nec aliud prætereà dicit. Id quod nihil aliud eſt,quàm ſi dicas nomina non eſſe mobilia aut immobilia,ſed æquiparari ſiue adſimilari mobilibus,ſi mobilia debẽtur:immobilibus,ſi immobilia.Quod idẽ,penè voluit Alua.in d.c.j.§.ſi verò pacis,col.vlt.& Mart.Lau.in eo.c.j.col.ij.verſic.ſed quid de nominibus.& Card.Alex.etiam col.pe.verſi.eiuſdẽ initij.& Bar.& Fran.Are.in d.l.j.C.ſi aduer. tranſ.& Ang.in d.l.vlt.in fi.C.in quib.cau.in integ.reſt.non eſt neceſ.Alexan.conſi.xlix.viſo proceſſu,col.j.verſieu.& dato quòd ipſa actio,lib.3.& nonnulli ex iis,quos ſuprà citauimus.

*Alia item.*

15 ¶Alii aliter dicunt,vt videlicet actio reſpectu ſui ipſius nec mobilis ſit,nec immobilis,eſſentialiter:ſed iudicatur accipiturq; tanquam tertia quædã ac ſepatata ſpecies,ſi non neceſſe ſit,vt de ea iudicetur,tanquã de re mobili vel immobili. Quod ſi neceſſe ſit,vt vtri illorum accedat,quia conſtat de omnibus bonis actum ſuiſſe,vt ſi ſtatutum dicat,quòd in omnibus bonis agnati & cognati ſint hæredes,ita vt agnatis deferantur immobilia, cognatis mobilia: vel ſi aliter expediat alterutris accedere, vt cùm quæritur an iura vel actiones competentes minoribus vel eccleſiæ poſsint alienari ſine decreto:& tũc de iis iudicamus,vt de re ad quã competunt,ſecundùm illam primam opinionẽ.Et ita declarant & diſtinguunt Iac.Aret.Bar. & Alcia.in d.l.mouentiũ,ff.de verb.ſign.Bar.in l.poteſt,ff.de aut.tut.& d.conſ.l.Gilius Petri, Bal.conſi.ccxlvij.præmiſſo ſtatuto,col.ij.lib.1.& d.cõſi.ccxlij.ſuper infraſcriptis dubiis.in vlt. dubio,lib.2.& d.conſi.ccccxxiij.Andreas,lib.3.Ang.in d.l.ſi conſtante,§.vlti.& ibi etiam Ro. {col.ij.verſi.tu autẽ die,} ff.ſol.mat.idem Ang.in §.j.in Auth.de non ali.& d.conſi.328.col.iij. verſi.in contrariũ.& col.ſeq.verſi.non obſt.obiectio quinta.Imo.in d.c.nulli.col.vlt.veſ.vltimò tangit,& ibi quoq; Pan.col.iij.verſi.ſed eſt dubiũ,extrà de reb.eccle.non alie.idem Imo. Petr.Anch.Domi.& Phil.Franc.in d.c.ij.eod.tit.lib.6.Card.Flo.d.conſi.lxvj.& d.conſi.lxxij. col.iij.Pau.Caſt.in d.l.quam Tuberonis,§.vlt.ff.de pecul.& in d.l.j.C.ſi aduerſ.tranſact.Ro. conſ.Dix.circa propoſitã conſultationẽ,in 4.dubio.Alex.in d.l.à Diuo Pio,§.in vẽditione, in j.not.ff.de re iud.& latè conſi.cclxiiij.per totũ lib.6.Corn.conſi.ccxxix.licet claram,in fin. lib.4.Guid.Pap.d.conſi.lij.Socin.conſi.cj.viſo teſtamento Antonij,col.vlt.lib.j.quod iterum repetitur conſ.clxxv.lib.2.Card.Alex.in c.j.§.ſciendũ,col.ij.tit.de feu.cog.Aufrerius in deci. Tholoſ.q.cccxv.item ſuit quæſitum teſtator legauit.Steph.Bertrand.conſi.ccxlv.ponitur in facto;col.ij.verſi.ex quo facto,lib.1.& d.conſi.cix.lib.4.

*Alia quoque.*

16 ¶Caeterum Iac.Bel.in d.§.j.in Auth.de non ali.fuit in ſing.opi.Nẽpe actionem reſpectu ſui eſſe immobilem.At ſi conſideratur reſpectu rei,ad quã cõpetit,intereſſe an tractemus de fauore,an de odio,an verò & de vtroq; miſtim.Primo & ſecũdo caſu cenſeri vel mobilẽ vel immobilem,prout ſauor & odiũ ſuadebit,ita ſcilicet vt ſauor obtineat,odiũ vincatur. Tertio caſu conſiderandũ eſſe,vtri magis attribuatur,fauori,an odio, vt ſecũdùm id iudicetur: per d.l.corruptionem,C.de vſufr.& l.ſicut,in prin.C.de ſerui.& l.vlt.ad fi.C.de præſcr. lon. temp.Et ita,vt vides,Iaco.ipſe ſemper,quò fauor illum ducit,ſequitur.Et illũ ſequitur nuncupatim Lucas Pen.in l.vlt.col.ij.C.de ven.re.ciuil.lib.xj.& Petr.Fer.tit.forma libelli in act. reali,in verbo,veris ac legitimis,col.antep.verſi.amplius quæritur an actio perſonalis,& videtur etiam ſequi Albe.in tertia parte ſtat.q.xiij.item quæro an publicatis bonis.& Sal.eum aliqua tamẽ diſtinctione,in d.l.iubemus.la ij.C.de ſac.eccle. Sed id eſſe falſum, ſatis apparet ex iis quæ ſuprà diximus de donatione & legato bonorum mobilium & immobilium.

*Actiones ad genus aut quãtitatem in genere ſemper eff. tertiã ſpeciẽ.*

17 ¶Ideoque malo inhærere præcedenti diſtinctioni,quæ vt cõmunior eſt,ita & verior : ſed quã tribus aut quatuor modis non cõtemnẽdis intelliges.Primò vt procedat in actionibus, quæ cõpetunt ad certã ſpeciẽ.Nam ſi ad genus cõpetunt,vel etiam ad quantitatẽ in genere, ſemper faciũt tertiã & ſeparatã ſpeciem.Nam actio per ſe nec mobilis eſt,nec immobilis, vt pleriq; omnes fatẽtur:nec etiã genus aut pecunia in genere & in forma,in qua eſt in obligatione,mobilis eſt vel immobilis:genera enim ſunt in intellectu,nõ in ſenſu. Tãge enim,potes,genus humanũ,vel genus pecuniæ,vel ſeruorũ,vel moue illud,& certè non potes. Hæc propè Lapus d.alleg.xcij.imprimis videndum eſt,in fi.& ſequitur,dicitq; ſing.& à nullo alio Doct.tactũ,Ro.in d.l.ſi conſtãte,§.vlt.col.2.verſi.illas tamẽ,ff.ſol.mat.& d.cõſi.509.in quarto dubio.& Alex.in addi.Bar.in d.l.mouentiũ,ff.de verb.ſig.& d.conſi.lxviij.ad fin.libr.6. & Card.Alex.in d.c.1.§.ſciendũ,col.ij.tit.de ſeu.cog.& Soc.d.conſi.cj.col.vlt.libr.j.Alber.Bru.in tract.ſtatut.excludentiũ fœminas,in 8.art.q.xxvj.lib.j.ante fi.& Chaſſ.in cõmentariis conſuetud.Burgund.tit.*de droictz appartenans à gens mariez*, §.ij.in verbo,*tous meubles*, col.iij.verſi.ſed nunc. Sed & illam Lapi ſententiam ſequitur Barb.in cap.nulli,in fi.de reb.eccle.non alie.vbi contrà quàm à Rom.vbi ſuprà,dictum ſuerat,dicit id fuiſſe dictum à Bart.in l.j.C.ſi aduer. tranſact. Sed aut is errat,aut codices Bar.qui circunferuntur,ſunt mendoſi.

¶Secvn

18 ¶SECVNDO intellige, quæ dicta sunt procedere, nisi ex communi vsu loquendi actiones contineantur sub mobilibus vel immobilibus. Is enim communis vsus in ea re, vt semper aliàs, magis sequendus est, quàm propria verborũ significatio: vt expresſim & in hac ſpecie respondit Oldrad.d.consil.ccxix. & Ioan.Andr.ipsius discipulus, qui ferè id & penè totum consi repetit, nulla tamen magistri mentione facta, vt sæpe aliàs, in addi.Spec.d.tit.de fructib. & interes.§.scias igitur, versi.sed quid si debeo: per multa iura ab vtroque allegata, vt per eos videre poteris. Et id sequitur & dicit sing.Feli.qui multa similia aggregat in procemio Decretalium, col.iij.circa medium.

*Actiones ex cõmuni vsu loquendi esse mobiles vel immobiles.*

19 ¶TERTIO intellige, vt actio quæ competit ad rem immobilem censeatur immobilis: quæ ad rem mobilem, mobilis. Nisi tamen sit diuersa ratio: verbi gratia, augmentum dotis potest fieri in rebus immobilibus, vt augmentum ipsum habeat idem priuilegiũ prælationis quod dos habet: non etiam in mobilibus, cùm maritus obnoxius est creditoribus, Authen.sed iam necesse, C.de dona.ante nup. & §.aliud, in Auth.de æqual.doti. An igitur (inquit Ang.in posteriori loco, col.j.versi sed iuxta hoc) poterit dari in augmentum dotis actio ad rem mobilem, marito obnoxio creditoribus. Quod non videtur, cum cẽseatur mobilis. Cõtrarium item videtur quia datio rei mobilis hoc casu prohibetur propter fraudẽ quæ cogitari potest dum simularet vxor tradere, & vir accipere, quòd non traderetur, vt ibi dicitur: sed huiusmodi fraus fieri non potest, cùm datur nomen debitoris in augmentum: cùm clarè pateat id quod datur, sicut cùm datur, res immobilis. Ideò cessat ratio prohibitionis. Tamen cõcludit, nec nomen quoque dari posse ostendendo declarandoque & hîc quoq; fraudem excogitari posse. Ideò cùm sit eadem ratio in nominibus & actionibus ad rem mobilem, vt in re mobili, idem ius statuendum est. Ex quo non obscurè sentit, aliud fuisse statuendum, si ea ratio cessasset. Ad quod etiam facit, quod in simili dicemus infrà, in eadem glos.nu.100.sed illud procedit, vbi loquimur de mobilibus pretiosis.

*Diuersa ratio actiones diuersas censeri facit.*

20 ¶QVARTO intellige, nisi dispositio ita generaliter loquatur, de quibuscunque bonis mobilibus & immobilibus: vt si statutum prohibeat quæcunque bona, siue mobilia sint, siue immobilia, in extraneos transferri, de actionibus quoque actum videatur. Nam illa dictio quibuscunque, propter generalitatem etiam ad casus improprios trahitur. Et ita voluit Alcia.in d.l.mouentium, ff.de verbo.signi. Nam in simili, vt hic subiũgit, videmus, quòd quicunque hæres, etiam improprium hæredem comprehendit: vt tradit Roma.quem ille allegat, in l.id tempus, §.j.ff.de vsucap. & cùm de quibuscunque contractibus loquimur, etiam de abusiuis intelligitur: vt latè Hippo.Mars.qui multa talia cõgerit, in l.vnius, §.cognitutum, colum.iiij. versi.modò redeundo, cum multis seq.ff.de quæst. Hæc propè Alcia.

*Actiones an cõprehendantur appellatione quorumcunque bonorum mobiliũ & immobiliũ.*

21 ¶Cui adde Soc.multa scribentẽ de huiuscemodi vniuersali dictone, cons.ccxvij.viso priuilegio, col.iij.lib.2. Et quod pulchrè tradit Bal.in l.j.in xxxiiij.q.ff.de rer.diui. & in c.imperialem, in prin.col.pe.versi.sed quid si cõcessum, tit.de prohib.feu.ali.per Fed.quòd feudũ concessum mihi & successoribus meis quibuscũq;, trãsit ad extraneos hæredes & legatarios, qui impropriè sunt hæredes, & alios qui aliàs non admitterẽtur. Et sequũtur Pan.consil.3. nitar in præsenti, in tertio dubio.lib.2.Ro.in l.etiam, in prin. & ibi etiam Alex.col.vlt.ff.sol.mat. & ipse Ro.subdubitans tamen, in d.l.id tempus, §.j.idẽ Alex.in l.quod dicitur, la ij.col.pe.versi. & dum dicit, ff.de verbo.oblig. & in l.quædam, §.nihil interest, & ibi etiam Ias.vterque statim post prin.ff.de eden. & idem Alex.in l.si patroni, in prin.col.pen.vers.aliam limitationem, ff. ad senatuscons.Trebel. & in l.Gallus, §.etiam, col.ij.versi.hoc tamen fallit, ff.de libe. & posth. & consi.vij.attentis, col.ij.nu.8.lib.6. & consi.xcv.repetitus, col.ij.versic.nec obst.quòd dicta, lib.7.Corne.consi.xvj.aperta fronte, col.iiij.versi. & maximè, libr.1.Soci.in l.quidã relegatus, col.ij.versi.quinta conclusio, ff.de reb.dub. (& inter consi.Alber.Bru.cons.x.visa quæstione, col.j.) Ias.in l.cum filiosa.col.xv.versi.successiuè, inquantũ Bar.ff.de leg.j.vbi id dicit sing. & in l.ij.§.Prætor ait, col.ij.versi tertiò fallit, ff.qui satisd.cog. & in l.quocũque, in prin.in 2.not. ff.de verb.obli. & in l.ij.col.lxix.in xiiij.q.C.de iure emphy. & in prælud.feu.col.xv.versi.tertiò limita: vbi etiam tenet, quòd vi huius dictionis vniuersalis, feudum transit ad fideicommissarium, & consi.xvij.dominus Ioannes, col.ij.versi. & si diceretur, lib.3. (quod consi.repetitur inter consi.Albert.Bru.consi.ix. & rursum ipse Ias.) cõsi.lv.statutum nouum, colum.ij. versi.præterea & tertiò, co.lib.3. & consi.lxxxix.spectabilis, col.4.versi.quintò bene facit, lib.3. & consi.cxv.statutũ nouum, col.viij.versi.secundò adest, lib.4. & Lud.Gozad.consi.vj.prima facie, col.vj.nu.43. & seq. & cons.viij.in hac causa, col.v. & consi.xiiij.prima, col.pen.num.22. & consi.ciij.videtur, col.ij.versi.tertiò faciunt.

*Multa de vniuersali oratione.*

22 ¶De quo etiam per Barb.in repe.l.cum acutissimi, col.lxvj.versi. & ex istis sequitur, C.de fideicom. & Soc.in l.si rem legatã, in fi.ff.de excep. & consi.xix.pro decisione, col.j.lib.1. & Fel. in c.quia G.col.vlt.extrà de iud. & in c.in præsentia, col.ii.versi.sed inquantum, de proba. & Geor.Nat.in repe.c.quamuis: col.lxxiiij. versi. & ista faciunt, sub nume.207.de pact.libr.6. & Philip.Deci.consil.ccxcv.in causa magnifici, colum.vlt. & consil.ccccxxix.Philip.colum.j. & consi.cccccxcix.consului, col.j.versicu.sed hîc non obst.Stepha.Bertran.consi.cclxiij.viso consultationis themate, col.j.lib.2. & Matthæ.Afflict.in consti.Siciliæ incip.Comes, colum. pen.

pe.in4.no.& deci.Neapo.386.in causa petitionis,col.ij.Catel.Cotta.memo.feudũ cõcessum. & iterum memor.priuilegia, vbi ex hoc dicit,huiusmodi dictionem,quicunque, multùm extendere dispositionẽ,etiam vsque ad improprietatem.rursumque memor.quibuscunque. Fran.Cur.iunior,in tract.feudorum,in tertia parte,q.vlt.& consi.j.col.j.& seq.Fran.Rip.in l. quæsitum,§.si quis cùm tutor,ff.de priui.cred.& in l.ex facto,§.si quis ita.num.16.ff. ad senatuscon.Trebel.Alber.Bru.consi.xxiiij.quòd nobilis,in fi.

23 ¶Ad quod etiam facit,quod scribit glos.in cle.j.in verbo,quibuscunque, de iud.quam dicit sing.Barb.consi.xviij.clementissimum col.pen.lib.4.& consi.xxj.eiusdem initij, col.viij.eod. lib.4.& eam expendit idem Barb.cons.xxxv.omnipotentem,col.antepen.eod.lib.4.& consi. xlj.immortalem,col.ij.eod.lib.4.vbi & eam dicit sing.& mirabilem.& consil.xlviij.clemẽtissimum, col.iij.lib.4.Et alia glo.in clem.j.in verbo,quauis,quæ est ij.& ibi Imo.qui eam dicit sing.de re iud.& in cle.ij.in eo.verbo,quæ est vlt.de reb.eccles.non alie. Ex quibus posterioribus Ias.cõsi.xcvj.dominus Ioãnes,col.ij.vers.quartò in dicta,lib.3.dicit huiusmodi dictiones cõprehendere casus non expressos etiã maiores.& rursum cõsi.147.per decretũ, col.vlt. lib.4.vbi & alia quædam similia allegat,& priorẽ quoque in id expendit Alex.d.consil.xcv. col.j.versi.præterea,lib.6.& Cæp.qui eam dicit no.consi.caus.crimi.14.pro declaratione,col. iij.versi.nec obst.si dicatur,& Barb.consi.xij.scribitur,col.viij.lib.1.vbi & ad id allegat glos.in cle.ne Romani,de elect.& rursum cõsi.xxj.præclarè,col.v.nu.16.lib.2.& cõsi.23.sapiẽtissimus, col.j.eo.lib.2.& consi.xxvj.sapienter,col.ij.eo.lib.vbi & alios allegat,& cõsi.lxxxvij.illud col. v.lib.3.& d.cons.21.col.pen.lib.4.vbi item alios citat.& Maria.cons.xv.visis prædictis, col.xij. versicu.item videtur.& Lud.Gozad.cõsi.xxvj.in causa illustrissimorum,col.vij.nume.45.& consi.ciij.videtur primò,col.ij.in prin.& alibi sæpe in suis consil.

24 ¶Facit prætereà glo.in l.vlt.in verbo,per quãcunque.C.qui legi.perso.& gloss.in c.quamuis, in verbo,quaslibet.& ibi Domi.in ij.no.de elect.lib.6.& in cle.ne in agro.§.j.in verbo,quomodolibet,de stat.mona.& in cle.ij.versi.ne igitur,in eod.verbo,de sent.excõ.& quod tradit Zenz.in extrauag.Io.xxij.incip.ad onus,in verbo,quibuscunque.Arch.Ioan.And.& Domi. in c.indemnitatibus,§.si qua verò,de elect.lib.6.Io.Andr.in c.statutum,§.in nullo, in verbo, quomodolibet,de rescrip.lib.6.& in c.1.§.pen.in eod.verbo,de cleri.ægrot.eod.lib.6.Bar.in l. generali,§.vxori,ff.de vsufr.leg.Bal.in l.vlt.col.j.C.sine censi.vel relig.& in d.ca.in præsentia, col.iiij.versi.nó.quòd nomen,extrà de probat.Ange.consi.cclxxxviij.viso themate colum.3. versi.hoc etiam adiuuatur, Sali.in l.2.col.2.C.de noxa.Domi.in c.decet,in prin.colum.3. de immu.eccle.lib.6.Alex.in l.& si seuerior,col.ij.C.ex quib.caus.infa.irrog.& consil.cxvij. visis sup.narratis.col.2.lib.1.& consi.cxviij.in casu de quo quęritur,colum.2.lib.5.Cæpol.in tract. contractuum simulatorum in secundo casu prin.Soci.consil.iij.in causa domini,colum.vlt. lib.3.Iason consi.lxiij.per reformationem,colum.3.vers.imprimis moueor,lib.iij.Apud quos omnes videbis huiusmodi dictiones ampliare dispositionem.Quibus succinit Tullius Epistola ad Brutum v. dum interpretatur legem Iulam de sacerdotiis, quæ erat huiusmodi, Qui petit,cuiusuis ratio habebitur. Apertè (ait) indicat posse rationem haberi, etiam non præsentis. Ibi enim Cicero expendit vim illius dictionis cuiusuis, vt etiam absentes comprehendat.

*Ciceronis locus.*

25 ¶Sed quod propiùs ad illam Ro.& Alcia.sentẽtiam accedit,D.Bened.in sua copiosissima & laudatissima repe.c.Raynutius.in verbo cætera bona,nu.8.extrà de testamẽtis,scribit, quòd si quis donat omnia bona sua mobilia & immobilia, comprehenduntur iura & actiones, propter illam dictionem,omnia:per text.in l.j.§.si ex fundo,ff.de hære.insti.qui text. tamen, nisi multùm fallor,non admodum eò spectat.Subditque ipse Bene.quod licet actiones non contineantur in loco,nec veniant appellatione bonorum in loco existentium,vt etiã suprà diximus nume.11.tamen si quis ita donet bona sua mobilia & immobilia,hîc & vbique existentia,comprehenduntur actiones,propter illam dictionem,vbique.

*Appellatione bonorum ubique existentiũ, an ueniãt actiones.*

26 ¶Sed hæc dicta Bene.non omnino sunt sine scrupulo:quia quantum ad primum,multi ex iis quos suprà citauimus nu.9.sed & multis placuit.tenent contrariũ:nec dictio omnia, tam latè patet,quàm dictio,quæcunque: cùm illa tantùm generalis sit,hæc vniuersalis. Et fortè etiam non semper procederet: vt hæc dictio,quæcunque, actiones comprehenderet, cùm huiusmodi dictiones quantũuis vniuersales,& præcisæ,sæpe restringantur:vt per gloss.in l. promittendo,in princip.in verbo,conditionis,in fin.ff.de iure dot.& in l.emancipati: & ibi etiam Bart.ff.de adopt.quæ interpretatur verbum,quocunque,scilicet idoneo,& glos.etiam, quæ id idem facit in l.ij.C.vbi de rati.agi opor.& in l.j.C.de fide instru.& in l.j.C.de sacros. eccles.quæ etiam interpretatur dictionem,vnusquisque,habilis ad testandum.cum concord. ibi à recentioribus collectis,& ab Alex.Soc.& Ias.in d.l.ij.§.prætor ait,ff.qui satisd.cog. Barb. consi.j.præclarè,col.v.versi.& licet statutum,lib.2.& consi.lvij.eiusdem initij,col.8.versi.cùm ergo Papa,eod.lib.2.& Soc.consi.cclx.in causa Nanuteosis,col.x.versic.sed ad ista,libr.2.vbi probat non semper procedere quod diximus,dictionẽ vniuersalẽ includere maiora expressis. Nam hæ dictiones limitantur & restringuntur secundùm naturam actus,cui attribuuntur,vt pulchrè dicit Bal.loquens de dictione, quãdocunque,consi.lxvij.quia ex facto,col.ij. versi.

*Dictiones uniuersales plerunque restringi.*

versi.nec obstat si dicatur,lib.3.quod extollit Catel.memor.quandocunque.

27 ¶Et idem voluit ipse Bal.loquens de dictione,quibuscunque,in c.j.§.donare,col.ij.versi. sed dubitari potest,& ibi etiam Mart.Laud.& Card.Alex.ad fi.tit.quali.olim feud.ali.pot.vbi ex hoc tenent contrarium eius,quod suprà ex eodem diximus de feudo concesso mihi & hæredibus quibuscunque:vti etiam facit ipse Bal.in l.cùm virum , col.vlt.C.de fideicommis.& Alexand.sibi contrarius cons.xxx.quoniam omne datum,col.iiij.vers.octauò quia vasallus, lib.j.Franc.Aret.& Soci.in d.l.Gallus,§.etiam Bar.sibi item contrarius,in rub.de feud.col.ij. & consil.lxiij.sapienter,col.ix.versi.& adduco,libr.1.& d.consi.xxiij.sapientissimus,colum.ij. versi.quia reuera,lib.2.& Iacob.à S.Georgio.in tract.feud.in verbo, & quibuscunque hæredibus,col.j.& Franc.Curt.Senior,consi.lxxxiij.Deus pius,col.v.versi.& si opponatur,Phili. Dec.sibi contrarius,consi.clxxxv.in causa istorum,col.3.versi.2.respondetur,& Lud.Gòzad. d.consi.xxvj.in causa illustrissimorum,consi.5.nu.35.Quibus & tu adde,quæ dicam infr.tit. procedente,§.1.glos.2.quæ est in verbo, *à tel temps*, num.9.eam autem sententiam. Et quod tradit Signo.consi.cx.testator,col.3.versi.prætereà verò.

28 ¶Hincque (vt redeamus propius ad casum nostrum)Corne.consi.xlix.in præsenti consultatione,lib.3.respondit,in legato omnium & quorumcunque immobiliũ(nam hæc ibi expressim ponebantur) non contineri nomina & actiones,non obstantibus illis verbis, per multa iura,quæ illic allegat,præsertim verò per l.quæsitum,§.Papinianus quoq;,ff.de fundo instr. quæ vtitur verbo,omnia.& l.vxore,§.legauerat,ff.de leg.3.quæ vtitur verbo,quod quid.& l. quæsitũ,§.1.eod.tit.quæ eadem dictione vtitur.& l.si mihi Mæuia,in prin.eo.quoque tit.quæ vtitur illis verbis,cæterisque vniuersis,& rursum §.1.eiusdem l.qui vtitur vno vniuersali, & duobus generalibus,iis scilicet,nullo omnino excepto,cum omni instrumento , & repositis omnibus.Et adde etiam tex.in l.Caius,in prin.cùm dicitur,cum omnibus quæ ibi sunt,ff.de leg.2. Quibus etiam motus Steph.Bert.consi.lxxvij.difficultas,col.j.in fi.lib.2.respondit,per huiusmodi verba generalia non contineri iura & actiones. Sed & Iason nuncupatim quoq; d.consi.v.col.4.lib.3.respondit donationem quorumcunque bonorum mobilium & immobilium non cõprehendere nomina & actiones. Quanquàm in casu illius statuti prohibẽtis alienare quæcunque bona mobilia & immobilia in extraneos, non admodum dubitarem, quinetiam nomina compræhenderentur ex verisimili mente statuentium & subiecta materia,ob quam sæpe recedimus à verborũ proprietate:vt latè docuimus in repe.l.si vnquam, in verbo reuertatur,nu.30.incipiente,fallit secundò & sequenti.

29 ¶Sed illud obiter dicere voluimus,antequam vlteriùs progrediamur, multos ex nostris in ea esse sentẽntia,vt intersit,vtrùm hæ dictiones vniuersales proferãtur à lege,an ab homine. Nam si primum,eam recipiunt restrictionem de habilitate, vt nostri loquuntur , & ita loquitur Iac.Are.& Bar.in l.1.§.nuntiatio.ff.de ope.no.nun. Secus si ab homine. Ea enim fuit sententia Bal.l.vlt.col.j.C.sine cens.vel reliq.& Alex.in d.l.si patroni,in prin.ff.ad Senatusc. Treb.& idem videtur voluisse ipse Alex.in l.j.col.5.versicu.dicit etiam Ang.ff.de leg.j. dum reprehendit Ang.qui alicubi dixerat ea verba,in omnibus, & per omnia , prolata à statuto recipere interpretationẽ,vt euitetur absurdum.Nam vt dicit Alex.non est hominis ea verba restringere,sed debet fieri per alias leges:& hoc,vt euitetur legum vel statutorum correctio, & Carol.Rui.qui & illam differentiam apertissimè facit consi.lix.vers.in hac causa,colum.j. nu.24.lib.4. De quo & tu vide omnino Socin.in d.l.j.col.j.& ij.ff.de leg.j.

30 ¶Quantùm autem ad secũdum dictum Benedict.quo scilicet asseruit in donatione bonorũ mobilium & immobilium hic & vbiq; sitorum nomina & actiones comprehẽdi, id vtique magis mihi dubium est , quoniam in nullo omnino loco nomina contineantur , vt suprà dictum est,& probatum.Ideò & contrarium in illo ipso casu Benedi.tenuit Corne.d.consi. ciiij.col.iij.lib.2.& Soc.d.consi.cj.col.ij.versi.sed his non obst.libr.j.& Iason etiam d. consi.v. lib.3.& Phili.Dec.cons.xxx.cuius superscriptio incipit,donatio omnium,col.j.versic.quartò Iacob.& alij multi quos citauimus suprà nu.9.sed & multis.Et satis probãt tex.nuper à me citati.Nam & Bald.consi.lxxvij.verba Cyn.libr.v.tradit hunc sermonem,hic & vbique terrarum,intelligi de loco idoneo, per iura ibi allegata : vt intelligas eas,dictiones non ita generaliter intelligẽdas,vt putat Bened.Et facit tex.in l.si mihi,§.j.ff.de lega.3.de quo suprà diximus,nu.11.nec desunt suæ.& glo.in l.qui loco certo,in verbo,quolibet,quæ est vlt.ff.de cõd. indeb.& in l.j.etiam glo.vlt.in fi.ff.de eo quod certo loco,quæ vtrobiq; intelligunt ea verba, (quolibet loco ) scilicet idoneo. Et earum autoritate Fran.Are.in l.j.col.antep.ff.si cert. pet. dicit dictionem hanc, (vbique) non ita præcisam esse,quin eãdem interpretationẽ recipiat. & idem,propè dicit idem Aret.in l.j.colum.penul.versi.dicamus ergo,ff.sol.matr.

31 ¶SED vt tandem redeamus ad casum nostræ cõsuetudinis,si ea disposuisset simpliciter, retractum habere locũ in bonis immobilibus,non cõprehendisset nomina & actiones, etiam ad rem immobilẽ cõpetentes:vt nuncupatim respõderunt duo proximæ tẽpestatis lumina, Ias.& Philip.Deci.ille consi.cxciiij.superuacuò videtur,col.j.versi.ego vltra adducta , libr.2. hic consi.ccc.visa petitione,colum.ij.Quibus accedo,præsertim cùm hæc nostra cõsuetudo frequentiori nostrorũ calculo à iure communi abhorreat,vt diximus suprà,in rubr.nu.60.

*Si retractus ad bona immobilia simpliciter cõpetat,an & ad actiones ad rẽ immobilẽ cõpetat.*

quamobrem

quamobrem. Ideoque in ea nullo pacto comprehendetentut nomina sub appellatione bonorum mobilium & immobilium, ex sententia Lapi, d. alleg. xcij. in fi. {& Rom. in d. l. apud Iulianum. §. sed etsi quis, col. j. versic. circa quæ illud no. ff. ad S.C. Treb. vbi illud generaliter dicit, nunquam in cõstitututionis municipalibus actiones & iura venire appellatione mobilium, vel immobilium.} At cùm nostra consuetudo vlterius procedat, dicatq; non solùm *biens immeubles*, sed etiam *choses censees pour immeubles*, nihil est quòd amplius dubitandum sit, quin actiones ad rem immobilem competentes cõtineantur: licet enim non sint immobiles, tamen haud dubiè immobilibus comparantur, vti suprà diximus.

*Quæstio, An retractus competat in venditione facultatis redimendi.*

32 ¶EX QVO infertur ad vnum, quod quotidie in facto contingit, vt si quis vẽdat facultatem redimendi rem immobilem à se prius venditam ea lege, vt emptor teneretur reuendere, restituto ei pretio intra aliquòd tempus, vel etiam perpetuò (nam ea facultas vendi potest, vt cauetur infrà eod. tit. §. xxvj.) certè est locus retractui huius facultatis ex hac nostra consuetudine. Nam cùm huiusmodi facultas, & actio pro ea competens, secundum l. ij. C. de pact. intet emp. & venditorem, censeatur immobilis, vt quæ competat ad rem immobilem, secundùm ea quæ latè suprà diximus, & nũcupatim voluit & respondit Alex. consi. xxvij. attentis narratis, ad finem lib. 3. vbi & ob eam, quam diximus, rationem tradit in venditione huius facultatis adhibendas esse solennitates, quæ adhiberi debent in venditione rerum immobilium. quem sequitur Hier. Cagno. in repe. d. l. ij. colnm. ix. vetsi. tertiò quæro, C. de pact. inter empto. Consequens est & eam esse huic tetractui obnoxiam. Et id quidem voluit Carol. Molend. in consue. Paris. tit. j. §. xxiij. in viij. q. non semel. Et de hoc est expressa consuetudo apud Borbonios, cap. consuetudinum eius loci cccclxxxiij.

*Quæst. An retractus cõpetat in vẽditione decimarũ, & aliorum similium.*

33 ¶ITEM iura decimarum & aliarum portionũ, quas quis ex fundo alieno percipit (terragia & complanctus vulgò nostri appellant) hæc, inquam, iura inter immobilia quoque numerantur: quia immobilibus adhærent, & stabile subiectum habẽt, & in actu semper petmanẽs. Hæc enim propè sunt verba Bal. in c. j. col. ij. in verbo, annua, tit. de contro. inter vas. & Epis. & sequitur Alex. consi. ccxj. ponderatis verbis statuti, col. ij. versi. præterea negari non potest, lib. 6. vbi & ad hoc dicit bene facere l. rerum mistura, & l. eum qui ædem. ff. de vsuca. & quod habetut in l. si conuenerit, §. si nuda, & quod ibi scribunt Doct. ff. de pig. actio. Et facit quod statim dicam infrà nu. huius glo. 38. & ex hoc fit.

*An & in venditione vectigaliũ & aliorum id genus.*

34 ¶ITEM ius portorij aut alterius vectigalis (passagium & gabellas nostrates appellant) & cætetotum id genus, etiam immobilium iure censentur, vt scribit Bal. in c. j. §. sciendum, post princ. tit. de feud. cog. per no. in c. j. tit. quæ sunt rega. Et sequitur Aluar. in d. §. sciendũ. Matth. Afflict. qui & ob id dicit ius retractus in iis habere locum, in tract. proto. colum. x. versi. item quæro quid si vẽdatur. & Zasius in epitome feudorum, parte 4. & Paul. Paris. cons. lxxxiiij. dico constitutionem, libr. 3. vbi idem dicit de iuribus portoriorum & postæ, quam vocant. Quibus adde & ipsum Bal. in l. stipendia, C. de execu. rei iud. vbi dicit ius colligẽdi passagij, quod competit ratione tei, æquiparari bonis immobilibus, quia eis cohæret pet ea quæ not. Dy. in l. ergo, ff. de acquir. rer. domi. & idem voluit Franc. Are. consi. cliiij. consultatio proposita, col. vlt. versi. secundò præmittendum: vbi & ex hoc dicit, quòd huiusmodi res præscribuntur eo modo, quo res immobiles, secundùm Bart. in l. publicanus. §. in vectigalibus, ff. de publi. & vectig. & in l. iusto. §. non mutat, ff. de vsuc. & Cano. post Inn. in c. de quarta, extrà de præscrip. Et quòd huiusmodi ius solo cohæreat, tenet etiam Bar. in l. locare, in fi. ff. de locat. Bal. in l. si ea lege, in fi. C. de vsur. & consi. ccxliij. ius percipiendi, lib. 5. & Ias. consi. lxxxj. communitas, col. iiij. versi. quartò facit, lib. 3.

35 ¶Adde, inquam, quod Paul. Eleaz. in cle. j. de reb. eccle. non ali. exponens verba illius tex. qui prohibet concessionem iurium, redituum, & possessionum ecclesiæ ad vitam, interpretatur vetbum, iurium, in huiusmodi iuribus colligendi percipiendique passagium & collectas. Et ex hoc infert ea iura comparari immobilibus: sicuti & alibi quantùm ad vsucapionem, l. vlt. C. de præscr. long. tempo. & quo ad alienationẽ, c. ij. de reb. eccles. non ali. lib. vj. vbi dicit not. hæc iura computari inter immobilia. Subdit tamen Pau. Eleaz. quòd in d. cle. j. & etiam in d. cap. ij. colligitut contrarium, quia vtrobique ponuntur vt diuersa. Stepha. quoque in ea. cle. j. dicit ea non comparari immobilibus quò ad omnia. l. à Diuo Pio, §. in venditione, ff. de te iud. vbi ponũtur vt diuetsa, & inducit quod suprà de nominibus & actionibus diximus. & eos simpliciter tetulit Card. Flor. in d. clemen. j. in princ. in ix. q. & ibi etiam Imol. col. vij. eademq; pen. versi. ex prædictis. Quibus adde Collect. in cap. nulli, col. ij. vetsic. sed nunquid iura, eod. tit. de reb. eccle. non alienan.

36 ¶Ex quibus potes intelligere, hic omnino dicendum esse id, quòd suprà diximus de ipsis actionibus in princ. huius glos. & multis seq. versi. & quæ præterea in præcedentibus gloss. de seruitutibus & annuis reditibus: vt scilicet hæc iura, de quibus nunc loquimur, per se & ex propria eorum natura non sint mobilia neque immobilia: sed cùm necesse est, vt alterutrorum naturam adsumant, pro immobilibus sint censenda, de hísque vt de immobilibus esse iudicandũ: vt in vniuersum de ceteris iuribus tradit glo. in d. c. ij. in verbo, iura, & ibi Atchi. Ideoque haud dubiè sub hac nostra consuetudine comprehenduntur.

¶Idem

37 ¶Idem videri poteſt,ſi vendantur fructus pendentes· quia hi inter immobilia repoouuntur à glo.in c.1.§.ſciendũ,in verbo,cohærentibus,tit.de feud.cogn.vbi ex hoc dicit, feudum poſſe in his cooſtitui. Quam ſequuntur Marti.Alua.& Cardi.Alex.ibi.& Zaſius in epitome feud. parte iiij.col.j.vbi id dicit communiter teneri,de quo poſteà dicemus. Sed & inter immobilia collocantur à Spec.tit.de fruct.& intereſ.§.j.verſi.ſed pone Prælatus.( Bald.in c.1.in prioc. col.vlt.verſi.quæro quid de fructibus,& ibi Aluar.& Matthæ.Afflict. vterque in c.1.§. ſi verò pacis.ille col.ij.verſi.quæro quid ſit in ſupradictis.hic col.quoq; 2.in ij.not.tit.de pace teoen. Flor.in l.ſi fur.ff.de vſufr.) Nam huiuſmodi fructus pendentes ſuot pars fundi.l.fructus pendentes.ff.de rei vend.idque non ſolùm in rei vendica.ſed & in actiooe perſonali.l.vlti.§.fructus,ff.quę in fraud.cred.& plenè declarat.Bar.in l.ſi filiusfamilias,§.cùm fuodum,in fi.& ibi Bal.Ang.Raph.Imo.Paul.Caſt.& Alex.ff.de verb.obli.Bald.& plenius Saly.in l.fructus,C.de acqui.emp.& Ang.cooſi.cccxxxj.ao in reſtitutione,col.j.Fran.Are.in l.cum filiofamilias,col. ix.& ibi quoque alij Receotiores,ff.de legat.j. Ideo & de his iudicandũ eſt, vt de fundo,cùm quæritur,an cedant mobilibus,an immobilibus:ſecundum Bald.in c.1.col.vlt.verſieu.quæro quid de fructibus,tit.de paee teoen. Proptereà Matth.Afflict.in conſtit.Siciliæ incip.grandis, col.iij.in iiij.not. ſeribit quòd in confiſcatione bonorũ mobilium non veniunt fructus pendentes,cùm ſint pars ſoli.quod & idem voluit in cooſtit.incip.ſi quando aliquam,in ix.not. & iterum ante fin.& reprobat glo.ibi contrarium tenentem. Et id aote eum videtur ſenſiſſe Bald.quem non allegat,in d.c.1.paulò ante fi.tit.de pace tenen.& ibi quoque Mart.Laud.col. ij.verſi.quæro cùm tex.dicat,& Cardi.Alex.col.pen.verſic.eiuſdem initij.

*Quæſt. an retractus habeat locum in venditione fructuum pendentium.*

*Fructus pēdentes an cenſendi ſint mobiles an immobiles.*

38 ¶Adeò autem hi fructus cenſentur pars fundi,vt Aog.in d.l.fructus,ff.de rei vend.adſeuerarit poſſe de huiuſmodi fructibus fieri ſupplementum legitimæ filio,quamuis habere debeat ipſam legitimam de ſubſtaotia bonorum patris,& noo de fructibus.l.ſcimus,§.repletionem, & authen.nouiſſima,& vtrobique Doct.C.de inoffi.teſta. quod dictum dicit ſing.Iaſ.in d.l. cum filiofamil.col.vlti.ff.de leg.j. Sed & hoc voluit,licet Iaſ.non meminerit. idem Ang.in l. Centurio,colum.ij.ff.de vulg.& pupil.ſubſtit.& ante eum Iaco.Butr.quem citat Ang. io poſteriore loco,in l.iubemus,C.ad Trebel.& eos ſequitur Socin.conſi.xciij.circa primum, col. viij.verſi.probatur etiam dicta opin.lib.1.

*Supplementum legitimæ in fructibus pendentibus.*

39 ¶Et ex hoc fit,vt qui habet partem in fructibus ratiooe decimæ,aut aliàs: habeat partem & io fundo, cùm fructus ſint pars fundi: ideò poteſt prohibere domino,ne fructus eo inſcio colligat:vt hac ipſa ratione voluit Spec.& poſt eum Ioao.Aod.& Bald.in addi.ipſius,titu.de deciſ.§.j.col.vlti.verſi.vltimò quæritur.Idem Ioan.And.poſt alios antiquiores à ſe relatos in cap.ex parte,le ij.& ibi quoque Collect.& Panor.extrà eod.tit.Lucas Pen.io l.ij.col.v.in verbo,aſpectu,C.quando & quib.quar.pars,lib.10.Cardi.Flor.conſi.cxlvj. notum ſit,poſt princ. Alex.in l.diuortio,§.vlti.col.vlt.verſi.iuxta hoc vnũ,ff.ſol.matr.Guid.Pap.qui ita dicit fuiſſe iudicatum in curia Delphi.quæſt.cclxxxiij.exactor decimarum.& conſi.xx.ex proceſſu,nu.1. verſi.ad primum.Aufre.in deciſ.Toloſ.quæſt.cix. item fuit quæſitum ſi intentio alicuius, & iterum quæſt.ccccxxxij.item fuit quæſitum nunquid ruſticus Iac.à S.Georg.qui hos non citat,ſed alios,qui id tamen oon dicunt,in tract.de Roydis ſiue operis,colum.vlti.verſi.rurſus quæro homines mei.

*Decimatores an prohibere poſſint ne ipſis inſcius fructus colligantur.*

40 ¶Quibus illud quoque conſequens fit,vt quemadmodum fundus ipſe res eſt immobilis,ita & fructus quoque pendentes,cuius pars ſunt,immobiles ſunt,eo argumento,idem iuris eſſe in parte,quod in toto.l.iuriſgeotiũ,§.adeò,verſi.ſi igitur in totum,ff.de pact.& l.quæ de tota, in prio.& ibi glo.& Bart.ff.de rei vend.& l.pars,ff.pro dereli.ct.& l.qui ſeit,in prin.ff.de vſur. & l.ſi ſeruus,ff.de aequi.hære.& c.paſtoralis,§.ſed cùm totum, extrà de offic.deleg.cum ſimi. Sicuti ergo in fundo integro locum habet retractus,ita & io parte ipſius, id eſt,in fructibus pendentibus habere debet,vt pars ſuo toto coouen iat,cap.quæ contra,viij.diſt. Et ita tenuit expreſsim Matth.Afflict.in tracta.proto.col.x.verſi.tertiò not. & etiam oulla illius mentione facta,Chaſſe.in conſuetud.Burgundiæ hoc eod.titu. *de retraict.* §.j.in verbo, *heritage*, colum.ij. verſi.ſed iuxta hoc quæro. Et Arn.Ferro.loqueos de magnis arboribus nondum exeiſis diuenditis io conſuet.Burdig.hoc quoque tit.§.xv.per l.Quiotus,ff.de actio.empt. Et alibi loquens generaliter in fructibus pendentibus, videlicet cxxv.eiuſdem tit.io fin.

*Idem iuris in parte quod in toto.*

41 ¶Nam & aliàs videmus, quòd prohibitus alienare aliquam rem, oon poteſt & eius fructus nondum perceptos,alieoare. Quod hinc planum fit, quòd eius rei nō poteſt conſtitui vſus vel vſusfruct.l.vlt.C.de reb.alie.non alien.& cap.non liceat,in prin.ibi,oec in vſufructu rura dare,xij.q.ij.& oo.Bart.in l.codicillis,§.inſtituto,ff.de leg.ij.& Raph.Fulg.conſi.xciij. ad id de quo,col.ij.verſic. item loquitur.& facit auth.nouiſsima,C.de inoffi.teſta. Et de feudo voluit gloſ.vt ſolet à noſtris citari,in c.1.§.j.in verbo, alienationes,tit.de cap.Corra.Io.Blanch.in ſua ſumma,tit.quib.mod.feud.amit.verſic.nunquid poſsit vſumfructum.Iac.Ardiz. etiam in ſua ſumma,eo.tit.§.cum prædictũ ſit,verſi.nunquid poterit vſusfructus. And.Iſer.in c.Imperialem,in prin.& ibi quoque Iac.Alua.& Card.Alex.col.iiij.verſ.quæro an vaſal.& Ioan.Rayo. in §.habito,char.11.in paruis,verſi.quæro nuoquid vaſallus poſsit in feudo,tit.de prohib.feu. ali.per Fede.Alex.qui eam gl.dicit communiter approbari,conſi.xviij.attentis narratis in the-

*Prohibitus rē alienare, nec fructus eius alienare poteſt nec in ea uſumfructum conſtituere.*

*Vſusfructus in feudo cōſtitui non poteſt. Nec in emphyteuſi.*

*Qui non nisi de parte potest disponere, nec de fructib. quoque potest ultra eam partem.*

mate,col.j.lib.5.quod repetitur consi.cxviij.lib.6.Iac.à S.Georg.in tract.feud.in verbo,ita etiã quod ipsi,col.pen.versi.subsequenter quæro.Fran.Cur.iunior in eod.tract.in iiij.parte princ. col.xliiij.versi.xv.quæro.{Matth.Affli.in d.c.1.§.si quis hominem col.ij.nu.12.tit.de pace ten.} Et idem de emphyteusi tenuit Ro.sing.dcxxij.scis quòd emphyteuta. Franc.Cre.not.lxxxv. emphyteuta,Hiero.Tortus in l.iubemus,la ij.in prin.C.de sacros.eccle. Sed nec aliter potest vasallus vel emphyteuta vendere futuros fructus feudi vel emphyteusis, secundùm Azo.in summa Instit.de vsufruct.§.j.in fi.De quibus tamen vide quæ dicam infrà,eadem glo.nu.46. & hinc videmus,& seq. Sed & si quis ex statuto non possit vltra quartam partem bonorum relinquere extraneo,nec potest quoque de fructibus disponere vltra eam partem:vt ex facto respondit Soci.d.cons.cxiij.in iij.dubio,quod est in vij.col.versi.circa tertiam dubitationem, & duabus col.seq.lib.1.vbi ad hoc multa allegat,quæ omnibus videre promptum est.

42

*Retractus nõ habet locũ in venditione usufructus. Fructus pendentes venire in venditionẽ. Atque etiam in dationem in solutum. Et in legatum fundi.*

¶Tamen non possum accedere Matth.Afflict.Chasse. & Ferro.qui dicunt retractum habere locum in venditione horum fructuum pendentium:nam eorum fundamentum ex eo adsumitur,quod diximus,fructus pendentes esse partem fundi,quod ego planè fateor,cùm considerantur tanquã accessorij,ac veluti appendices ipsius fundi,vt scilicet vendito fundo fructus pendentes compræhendantur in venditione,cùm adhuc illi hæreant.l.Iulianus,§.si fructibus,ff.de acti.emp.& d.l.vlt.§.fructus,ff.de his quæ in frau.cred. Et idem in fundo dato in solutum respondit Fran.Aret.consi.clx.longa est,col.vj.versi.circa quintum.Et idem in concesso ad fictum,respondit etiam Ro.consi.x.q. Et idem quoque in legato fundo, vt etiã fructus veniant,dicunt Iaco.Aret.& Bal.in l.si quis bonorum,ff.de leg.j. & ipse Bald.in l.j.col.ij. versi.quæro quid de fructibus,C.de vsuris & fructibus leg.cum concor.traditis à Corn.cõsi. cc.ad euidentiam dicendorum,col.iij.versi.ex quo infertur,lib.4. & est bonus tex.in l.si pendentes,ff.de vsufruct.& in l.in lege Falcidia placuit,ff.ad leg.Falci. Idemq; in fideicommisso, respondit Iason consi.cccxxxj.istæ duæ mulieres,col.pen.versi.v.dum quæritur,lib.2.

43

*Et in fideicommissum. Qui feudũ amittit, fructus pendentes eiusdem amittit. Et qui fundũ publicat, fruct. publicat. Qui fundũ tenetur uẽdere, fructus excipere non potest. In restitutione rei, siue per sententiã, siue aliàs, & translato eius dominio, fructus pendentes ipsius continentur.*

¶Et idem in fundo concesso in feudum,voluerunt Dyn.Bart.Sal.Imol.Florian.Rapha.Co. Paul.Castr.Petr.Besu.Angel.Aret.Alexan.Franc.Aret. & Iason in l.cùm in filiofamilias,ff.de legat.j.& Bald.in l.j.in xiiij.quæst.ff.de rerum diuisio.per d.§.fructus, & idem Bald.in d.cap.1. colum.vlti.versic.adde quod dicit,& ibi quoque Cardi.Alex.col.ij.versic. nota tex.ibi,titu.an agna.vel fili.per d.§.si fructibus.& Marti.Laud.& ipse Cardi.in cap.1.§.vlti.in fin.titu.qui feudare poss.Petr.Anchar.& Imol.in c.per tuas,ad fin. extrà de donat.& Iacob.Aluar.in cap.1.§. his consequenter,titu.hic fini.lex. Et qui feudum è diuerso amittit, & fructus quoque pendentes amittit,Bald.in dicto cap.1.eadem colum.vlti.versic.quærit Odo.an agn.vel fili.Et qui fundum publicat,& fructus pendentes publicat,Bald.in c.1.in prin.col.vlti.versi.quæro quid de fructibus,titu.de pace tenen.Franc.Aret.consil.x.casus talis est,col.j.vbi id dicit valde not. Et qui fundum vendere certo pretio damnatus est, nullos fructus eius rei excipere potest: quia id pretium ad totam causam fundi pertinet.l.qui concubinam,§. si fundum,ff.de leg.iij. Et cùm res restitui debet,intelligitur eum fructibus pendentibus,Bald.in cap.1.versicu. si qui ex parte,in verbo,succedere,titu.de pace Constan. Et sententia quæ rem adiudicat, cum iis quoque fructibus intelligitur:vt videre licet apud Matth.Afflict.deci.Neap.clxxxviij.si conuenitur,colum.j. Et si dominium fundi in alium transfertur ipso iure, intelligitur cum fructibus pendentibus. Quod ex facto respondit Stepha.Bertrand.consil.viij.etiamsi sententia, colum.j.lib.1. Et qui sacerdotio (quod vulgò beneficium vocant) renuntiat,& illius quoque fructibus pendentibus renuntiare censetur.Alber.in l.diuortio,in prin.colum.antepen.versi. ex prædictis,ff.solut.matri. Et rei vendicatio,quæ datur ad fundum,competit etiam accessoriè ad fructus pendentes.& ita intelligitur d.l.fructus pendentes, quæ ob id sita est sub tit.de rei vendicat.& aliæ similes. { Et in datione pignoris fundi comprænhenduntur fructus pendentes.l.quamuis.C.de euict.} Quæ omnia probant id,quod suprà diximus,fructus pendentes esse veluti appendices ipsius fundi,si cum fundo considerantur. Quanquam ne quis decipiatur, si quis fundum stipulatus sit, non veniunt fructus pendentes:vt ex tex.in l.si filiusfamilias,§.j.ff.de verbor.obligat.de quo vide glos.& Docto.ibi, reddentes rationem differentiæ,& gloss.in l.videamus,la ij.§.actionem,ff.de vsur.& Alber.in l.vlti.§.non solùm,num.1.ff. quæ in fraudem credi.

44

*Fructus pẽdentes separatim venditi,pro separatis habentur. Bonis mobilibus iussis distribui,fructus pendentes debent distribui. In fructibus pendentibus*

¶At si per se diuisimq; ac separatim considerantur, vt quia sine fundo venduntur, statim à fundo separandi:debent censeri,tanquam si iam essent separati,tum arg.l.cætera,§.sed si separauit,& ibi no.ff.de leg.j.& l.pen.& ibi Bar.ff.de milit.testa.cum multis si.à me collectis in Legibus connubialib.post l.postremã,in ea quæstione,an sponsa sit in potestate sponsi,vt vxor mariti,nu.4,sed maturè.Qua ratione Pau.Cast.consi.cxxxij.videtur dicẽdum,quòd dictum frumentum,col.ij.versi.breuiter ego puto,lib.1.respondit, testatore iubente omnia bona sua mobilia distribui,fructus immobilium pendentes in hoc legatum venire,vt qui breui sperãtur fieri mobiles,arg.d.l.pen.& eius quod voluit Bart.(vt ipse allegat,sed non est in meo codice) in l.vlt.ff.de requir.reis,quòd in fructibus pendentibus cadit sequestrum,ac si essent separati à solo,licet sint pars soli,quia breui sperantur separari:& ita censentur res mobiles. In ea autem l.vlt.tex.est, fructus inter mouentia,id est mobilia,(vt interpretatur glo.) haberi,vt

hi vendi

hi vendi debeant, pretiumq; eorum in deposito esse. Nec illic declarat, an loquatur de fructibus adhuc pendentibus, an de iam collectis: quamuis de pendentibus intelligere videatur. Illud autem dictum Paul. sequitur Philip. Deci. consi. ccccclxxij. testator legauit, col. j. Et idem voluit Ias. in l. si fideiussor, §. si satisdatum, col. j. versi. ij. not. ff. qui satisd. cogan. vbi erranter allegat l. j. §. vlti. & ibi Bar. ff. de requir. reis. Porrò ipse Bart. quem illi non citant, in l. diuortio, §. interdum, versi. quæro, quidam habentur soluto, ff. sol. matr. dicit per glos. in verbo, reddet, quòd fructus proximè recolligendi habentur pro collectis, & sequitur Iason ibi, col. vlti. vbi id declarat. & in l. admonendi, col. xj. versi. decimò facit, quòd fructus, in lect. ff. de iureiur. & in d. §. sed si separauit, col. iij. versi. quartò inquantum, ff. de leg. j.

*cadit sequestrum.*

*Fructus statim colligendi, pro collectis habētur.*

45 ¶ Tum etiam, quia finis, ad quem quodlibet negotium tendit, potius inspiciendus est, quàm quod præsens est. l. si idem. §. vlt. & ibi Pau. Castr. ff. de iurisd. omn. iud. & l. si domum, ff. locat. & l. qui bona, §. qui inter, ff. de damn. infect. & l. adeò, §. illud, ff. de acqui. rer. domi. Nam finis ipse declarat, qualiş sit res censenda, l. sed & si quid, §. j. ff. de vsufruct. & c. fraternitatis, §. vltim. extrà de frigidis & malefi. & voluit per eos tex. Spec. ex hoc probans aliquid esse censendum mobile vel immobile secundùm finem, in tit. de fructibus & interesse. §. scias igitur, versi. sed quid si debeo. nam & iustum est à fine omnia denominari, secundùm Aristotelem, quem citat è nostris Bal. consi. cclxxij. super eo quod quæritur, col. j. lib. 1. & idem dicit ipse Bal. in repetit. l. Aemilius, col. iiij. versi. & scias quòd libellus, ff. de minorib. & Albe. in l. j. col. ij. versic. & an sit, ff. de orig. iur. per l. rem non nouam, C. de iudi. & alia iura. & Signo. consi. xxiij. quæstio disputata, col. iij. sub num. 16. Et facit etiam l. si qui adulterij, C. de adulte. & l. reprehendenda, C. de instit. & substi. & quod scribit ipse Bal. consi. ccl. in quæstione domini Milani, col. j. lib. 1. & Soc. in rub. ff. de verb. oblig. col. vlt. paulò ante finem: vbi dicit, quòd cuius naturæ est finis, eiusdem sunt & ea quæ tendunt ad eum finem, per l. oratio, ff. de sponsal. At finis intentioq; eorum qui hos fructus emunt, eisq; vti fruiq; volunt, ea est, vt statim quàm maturi fuerint, eos ad eorũ vsum decerpant, & ita mobiles faciant: vt proinde furti teneantur: qui eos à fundo separauerint animo contrectandi. d. l. si fur, ff. de vsufruct. & l. si cretæ, & l. si seruus communis, §. locaui, & l. inficiando, §. vlti. & l. fullo, §. j. ff. de furt. quamuis ea actio pro solis mobilibus detur. l. quare, ff. de vsucapio. & §. quòd autem. Instit. eod. titu. Ex quo illud planum sit, hos fructus pro mobilibus censeri.

*Finis inspiciendus.*

*Finis declarat, qualis sit res.*

46 ¶ Tum postremò, quia non necessariò concludit illud argumentum de toto ad partem, gl. in l. j. §. si ex dodrante, in verbo, argumentum, ff. de coll. bono. nec simpliciter quidem, sed secundùm quid, vt voluit glos. in l. si quid earum, §. j. ff. de legat. iij. Et horum est bonus text. in l. si quis aliam, ff. de solu. & in l. tutor vrgentibus, §. j. ff. de mino. & in l. statuliberos, l. j. §. j. ff. de statulibe. Nunquàm verò procedit, cùm est diuersa ratio totius & partis. l. cùm de indebit. versi. sed hoc ita, & ibi Sal. in iij. not. ff. de probatio. & l. sed si lege, §. adeò, & ibi glo. in verbo, dimidiam, ff. de petit. hæred. & l. Papinianus, §. sed nec impuberis, ff. de inoffi. testam. & l. ex mille, ff. de euict. & tradit alia quoque gloss. in l. qui hominem, in princ. in verbo, Titio, de solut. & in clem. ij. in verbo, defensor, de non alien. rebus ecclesi. Petrus à Bell. Pert. in repet. l. iurisgentiũ, §. adeo, colum. ij. in ij. opposi. & ibi quoque Bart. etiam in ij. oppo. Alber. col. ij. versic. item opponit. & etiam recentiores, ff. de pactis. Cyn. Sal. & alij, in l. cùm notissimi, §. in his, C. de præscript. xxx. vel 40. anno. Alber. in l. si plures, paulò ante finem, ff. de accusat. Cardi. Flor. Pano. Barb. & Felin. in cap. pastoralis. §. item cùm totum, extra de offi. deleg. Corne. consi. x. transeamus, col. iiij. versi. nec obstant, argument. lib. 3. Franc. Areti. in l. v. in prin. col. ij. versi. confirmatur ista, ff. de verb. oblig. cum simil. collectis à Philip. Deci. in l. cuius effectus, ff. de reg. iuris. & Nicol. Euerard. in locis legalibus, in loco, de toto ad partem. Ex quo & aliàs videmus fructus pendentes non censeri partem fundi in nonnullis alijs casibus, scilicet in æstimatione fundi donati ad affectum insinuationis: neque enim fructus ipsi augent æstimationem. l. in ædibus, §. j. & iterum l. cùm de donatione, ff. de donationibus: quod non ob aliud est, quàm quòd in eo casu est diuersa quæpiam ratio. At hîc longè est diuersa ratio vtriusque, scilicet fundi, & fructuum: imò verò in fructibus cessat omnino ratio nostræ consuetudinis: quæ est vt bona maneant in familia: nam manere non possunt fructus statim perituri, siue eos decerpas, siue intactos in fundo relinquas: cùm manere id tantùm dicatur, quod durat. l. vlti. §. vlti. in fine, ff. de liber. legat. & cap. quia in omnibus, in fi. de vsufruc. cum similibus à me adductis in repet. l. si vnquàm, in verbo, susceperit liberos, nu. 202. incip. denique tex. hic.

*Argumentum de toto ad partem, non necessariò concludit, nec simpliciter.*

*Nunquàm verò, cùm est diuersa ratio.*

47 ¶ Et hinc videmus, quòd licet feudum vel emphyteusis non possint alienari, vel obligari sine consensu domini, per iura vulgata: nec item accipi in causam iudicati: vt per omnes contra glos. in l. si finita, §. si de vectigalibus, ff. de dam. infect. Possunt tamen eorum fructus vendi, vel donari ad modicum tempus, vel etiam quandiu vixerit vasallus, secundum diuersitatem opinionum. Possunt item in causam iudicati capi. Vt de primo, scilicet de alienatione, voluit And. Iser. in c. Imperialem, in princ. & ibi Bald. col. iij. versi. quæro nunquid si ex consuetudine, vbi tamen distinguit. Aluar. & Mart. Laud. col. ij. versi. nunquid vasallus, & Cardi. Alex. colum. iiij. versic. quæro an vasallus possit, titu. de prohib. feud. alie. per Fede. vbi dicunt, quòd licet vasallus non possit constituere vsumfructum in feud. l. arboribus, §. vlti. ff. de vsu-

*Fructus feudi & emphyteusis an & quomodo vendi possunt.*

fructn.potest tamen vendere fructus totius illius temporis, quo feudum apud se futurum est:quia prohibitus vendere rem,non prohibetur vendere fructus illius.d.l.codicillis.§.instituto,ff.de leg.ij.& l.pater,in princ.ff.de legat.iij. Idem And.in cap.eadem,tit.de leg.Cor.& in cap.1.tit.an agn.& in constit.Siciliæ incip.constitutionem diuæ memoriæ,in fin.& ibi Matth. Afflict.col.vij.versicu.item quæro vtrùm habens, Iaco.Ardi.in sum.titu.quibus modis feud. amit.§.item quæritur an possit vendere ius percipiendi fructus. Alber.in l.monumenta, ad fin.C.de legat.Bald.in l.voluntas,col.ij.versic.illud certum est,C.de fideicom.vbi dicit,quòd vasallus potest vendere fructus ad modicum tempus:quia illud non est alienatio.& in l.vsufructu,col.vlti.versic.illud est certum,& ibi Alexand.in princ.ff.solut.matrim.vbi idem dicit ipse Bald.& in cap.donare,in princ.tit.quali.feud.ali.pot.nam non dicitur ( inquit) rem alienare,qui fructus alienat,arg.d.l.in ædibus,§.j.ff.de donat. & idem Bal.in cap.1.§.aut si libellario,col.vj.tit.quibus mod.feud.amit.l.j.per illos text.& l.peto.§.prædium,ff.de leg.ij.& l.communi diuidundo,§.cùm de vsufructu,ff.commu.diuidun. & rursum in cap.1. paulò ante fin. ibi,quæro vasallus,tit.de succes.feud.Ioan.Fab.in §.item Seruiana,colum.vij.versicu.quid de ipso feudo,& ibi Iason num.115.Institu.de actio.& Ioannes Raynaudus,in §.habito,col.xj.in paruis,versicu.quæro nunquid vasallus,tit.de prohib.feud.alien.per Feder. Marti.Laud.in d. cap.1.colum.ij.versicu. item not.quòd agnati, titu.an agna.vel fili.Alexand.consi.lxviij.visis duobus consiliis,lib.1.repetito consil.clxv.lib.2.colum.iij.versicu. & per istud etiam. & dicto consi.xviij.col.ij.versicu.pro hoc etiam facit,lib.4.repetito consil.cxviij.lib.6.Iacob. à Sancto Georg.in tracta.feud.in verbo,ita etiam quòd ipsi,col.penult.versic. aduerte quia licèt.Iason in l.filiusfamilias,§.Diui,col.xj.versicu.duodecimò limita,ff.de legat.j.in ij.lect.Matth.Afflict. in constit.Siciliæ,incip.si quis post litem,col.v.versi.sed iuxta hoc quæro, & Franc.Curt.iunior in tract.feud.in iiij.parte in princip.col.xliiij.versic.decimoquintò quæro. Zasius in epitome feud.parte x.char.11.versi.tertia conclusio.

*Vsusfructus an in emphyteusi cõstitui possit.*

48 ¶Et facit etiam eorum sententia,qui contra quàm ex aliis suprà diximus,voluerunt emphyteutam posse constituere vsumfructum in re emphy.sine consensu domini.Ita enim censuit Petr.Iaco.tit.de act.in rem pro re emphy.col.xiiij.in paruis;versi. quæstio sed an emphyteuta.Bald.in l.j.§.idem in fundo,quem legit cum princ.eiusdem l. per illum tex.ff.quibus mod. vsufruct.amit.Sal.in l.vlti.col.pen.versi.nunc sequitur,& ibi quoque Iason col.xxxiiij.versic. nunquid autem emphyteuta,C.de iur.emphy.Alex.& Ias.in l.iij.§.ex contrario,ille col.xiiij. versi.quærit Bart.quot possunt,& item col.pen.versic.facit pro eo quòd heri dixi:hic colum. item xiiij.versi.not.diligenter,ff.de acquir.posses.Alex.consil.cxx. super eo quod quæritur,in fin.lib.1.Catel.Cotta,qui id dicit sing memor.emphyteuta non potest.Stepha.Betrand.consi. cxliij.pro faciliori,post princ.lib.4.Caro.Ruin.consi.cl.in causa,col.vij.num.14.lib.3.Ias.cons. cxxiij.viso testamento,columnn.ij.versicu.confirmatur quia emphyteuta,lib.4. quo etiam in consi.paulò antè,versi.sed præmissis,idem tenuit de feudo,per text. loquentem de seruitute, in cap.1.§.quid ergo,titu.de inue.de reb.alien.fac. Et respondet ad glo.in cap.1.§.j.titu.de cap. Corra.quæ vt dixi suprà num.40.dicit contrarium,vt scilicet ea intelligatur,non posse constitut vsumfructum in re feudali in præiudicium domini, sed tamen in præiudicium vasalli & hæredis ipsius posse:vt etiam dicit in d.§.ex contrario,vbi suprà.Sed & idem in eo ipso §. ex contrario,respondet ad l.vlti.C.de rebus alien.non alie.qua omnino innituntur,qui alterius sunt sententiæ.

*Quid in feudo.*

*Fructus feudi & emphyteusis an in causam iudicati capi possint.*

49 ¶Quòd autem fructus huiusmodi rerum capi possint in causam iudicati,voluit Spec.in tit. de primo decret.§.restat.versi.& idem in vasallo.& tit.de execut.sentent.§.sequitur.versi.quid si habet tantùm feudum.qui est ad fi.eius §.) Andre.Iser.in d.constit. si quis post litem.& ibi quoque Matth.Afflict.vbi suprà.& Spec.tit.de exec.senten.§.sequitur videre,paulò ante fin.& tit.de j.& ij.decre.§.restat,versi.& idem in vasallo.Iaco.Ard.tit.& rub.an pignus iudiciale contrahi possit.Barto.in l.si finita,§.si de vectigalibus,versi.sed quæro quid si agatur, & ibi Imo. col.ij.qui intelligit,in subsidium aliis rebus non extantibus,& alij, præsertim Alex.omnium latissimè,ff.de dam.infect.Ange.& ipse Imo.& Rom.in l.eorum,eod.quoque tit.idem Ange. in l.pro hærede,§.si quid tamen,& ibi Paul.Cast.Alex.& Franc.Aret.ff.de acquir.hære.Bal.in cap.contingit,col.antepen.versic.quæro quid in aliis iuribus, extrà de dol.& contu.& in d.c. Imperialem,col.iij.versi.quæro nunquid si ex consuetudine,& ibi Aluar.col.pen.tit.de proh. feud.alie.per Feder.vbi tamen dubitat,quantùm ad feudum pertinet,& ibi etiam Rayn.in §. habito,char.9.in paruis,versic.quæro an possit in re feudali. Idem Bald.in l.vsufructu,col.ij. versi.item ex prędictis patet,ff.solu.matri.Aluar.in c.1.§.quid ergo,paulò ante fin.& ibi etiam Martin.Laud.col.ij.& Card.Alex.col.vlti.titu.de inue.de re ali.fac.& idem Aluar.in c.1.§.vlti. in xxxiiij.conclu.tit.quæ fuit pri.cau.bene.amit.& in cap.si vasallus de beneficio,col.iiij.in iij. opposi.tit.si de feud.vasal.fuer.cont.Alexan.consi.cxxiiij.super primo quæsito,col.iij.lib.4.& consi.xj.viso processu,circa medium,lib.5.& Franc.Aret.consi.xiiij.viso & diligenter,col.vij. versic.sed quid opus.Carol.Ruin.consi.lxxiij.j.col.pen.num.12.lib.5.Matth.Affli.decis. Neap. xxvj.fuit dubitatum.Iason.in l.cætera,§.sed si separauit,in viij.not.ff.de leg.j.& Franc.Rip.in l.j.col.iij.num.13. & iterum col.xvij.nume.37.ff.de pigno.& Ioan.Lup.in repet.rub.de donat.

inter

inter vir.& vxor.§.xij.post medium. Et hæc est communis opi.licet Bald.nulla in re non sibi contrarius,teneat contrarium,consi.clxxxij.Petrus de Firmio,lib.3.Sal.in d.authen. ei qui. De quo etiam tu eundem Bald.videto consi.cccvj.verba inuestituræ,lib.1.& Matthæ.Afflict. in d.constitu.Siciliæ incip.si quis post litem,col.iiij.in vj.not.& Anto.Rub.consi.clxiij.circa primum,col.vlti.versi.pro resolutione,& Albe.Bru.consi.xxxvij.dum quæritur.

10 ¶Et idem de cæteris rebus,quæ alienari non possunt,vt de præbenda,& aliis id genus,vt scilicet eorum fructus capi possint in causam iudicati,per l.commodis, & ibi Bart.qui id intelligit,si desunt alia bona,& ibi item Imo.Alex.& alij,ff.de execu.rei iudic.& in cap.2.ibi,alioquin de redditibus eorum,& ibi glo.& Doct.extrà de fideiuss.glos.& Docto.in l.stipendia,C. de execu.rei iudi.Spec.dicto tit.de pri.& ij.decre.§.restat,versi. quid si reus non habet nisi reditus.& in dicto titu.de execu.senten.§.sequitur,ad fin.versicu. quid si debitor habet.Bal.qui id intelligit,modò reseruetur clerico aliquid,vnde possit viuere, in dicto cap.contingit,col. vj.versicu.quid de reditibus, extrà de dol. & contu.Panor.in cap.reprehensibilis,col.vlti.de appel.Domi.in cap.si propter,in j.not.de rescrip.& quæ dicemus infrà,eod.tit.§.xxvj.in glo.j. nume.13.ex sententia.

*Quid de aliis rebus quæ alienari non possunt.*

11 ¶Sed & facit,quòd licet decima pignorari aut vendi non possit,tamen possunt fructus eiusdem,per cap.vestra,quod est ij.extrà de loca.Spec.tit.de pig.§.j.col.vlt.versic.quid de decima, vbi etiam dicit quòd in laicum transferri possunt:vt & dicit Alber.post Iac.Aret.in l.in ædibus,§.j.ff.de donat. idem Alber.in l.monumenta, C.de leg.Ioan.Faber in d.§.item Seruiana, col.vij.versi.quid in decima,& ibi quoque Iason nu.110.Instit.de actio.& idem Fab.in §.item finitur,post prin.Insti.de vsufruct.Bal.in d.l.vsufructu,col.vlti.& ibi Ale.in iij.not.ff.sol.mat. & ipse Bal.consi.xliiij.ad euidentiam,in j.dubio,lib.3.& Panor.in cap.2.col.iiij.versic.hinc est quòd fructus,extrà de iudi.& ante hos glo.in c.alienationes,in verbo,præbendam,& ibi Archid.col.vlti.xij.q.ij.& glo.not.in c.quamuis,in verbo concesserit,extra de deci.quæ dicit fructus decimæ posse concedi laico ad tempus vitæ suæ, per d.c.2.de loc.de qua per Panor.ibi, & in c.adhuc,ad fin.eod.tit.vbi eam dicit sing.Sed est similis in cap.vlti.in verbo, non licere, xvj.quæst.j. Et eas sequitur Ias.consi.lxxiij.dubitatur an valida,col.v. versic.quartò moueor, lib.3.& voluit etiam Rom.sing.657.fructus ecclesiæ.Similiter licet vsusfructus cedi non possit,d.§.item finitur,potest tamen fructus illius,vt dicit gloss.& ibi, & est bon.text.in l.arboribus,§.j.ff.de vsufruc.& in l.si vsufructu,& l.cùm in fundo,§.quòd si mulier,ff.de iure doti.& dicemus infra eod.titu.§.xxvj.in glo.j.num.43.secundò vsusfructus.

*Fructus decimæ vendi posse etiam laico.*

12 ¶Huc q; posset videri referendum, quòd licet minor non possit alienare res immobiles sine decreto,C.de præd.mi.per totum,& ff.de reb.eorum,etiam per totum:potest tamen earũ fructus liberè vendere,sicut maior,glo.in l.j.C.si aduer.vsucap.quam ita pro sing.referunt & sequuntur Ang.& Imo.in l.j.ff.ad Treb.cum multis aliis concord.adductis ab Alex.consi.xlix. maturè ponderatis,col.ij.versi.fructus enim,lib.1.& consil.xxxvij.consideratis,col.ij.versi.tertiò negari non potest,lib.4.& consi.xcij.perspectis,col.ij.lib.6.Phil.Deci.in auth.qui rem,col. ij.versic.ij.intelligit,C.de sacrosc.eccle.& Steph.Bertran.consi.cccxxxiiij.licet fructus,lib.1.Sed hoc profectò nihil huc pertinet quia de fructibus iam perceptis loquuntur,qui haud dubiè mobilibus annumerantur,secundum Spec.tit.de fruct.& interes.§.j.col.ij.versi.sed pone Prelatus.& Philip.Dec.qui alios allegat,consil.ccccl xxij.testator,col.j. Et sanè fructus sunt ex iis rebus,quæ seruando seruari non possuut.l.procurator totorum,ff.de procu. Porrò generale est,fructus rerum prohibitarum alienari,posse tamen vendi pro toto tempore vitæ eius,qui prohibitus est:vt per Bart.in d.l.codicillis,§.instituto,ff.de leg.ij.& Ias.in d.§.Diui, vbi suprà.

*Minor potest alienare fructus rerũ immobilium.*

13 ¶Ex quibus (vt tandem concludamus,) apertissimè constat,fructus pendentes non esse censendos immobiles,quantùm ad alienationem pertinet.Ideoq; in venditione eorum non esse locum retractui.Fateor tamen,quòd si aliquis vendiderit fundum simpliciter,(quo casu fructus pendentes censentur esse venditi cum fundo,vt diximus,) & consanguineus velit retrahere,& fructus quoque pendentes retrahet,si illico retrahat:vel pro rata temporis,secundum nostram consuetudinem,infrà tit.procedente,§.v.Et ita procedit,quod diximus fructus pendentes esse partem fundi:neque enim separata videtur venditio fundi & fructuum, sed vnica tantùm.d.l.vlti.ff.quæ in frau.cred. Et ita quidem,vt si ex statuto soluatur gabella ex frumento & vino vendito,siue simpliciter ex venditione fructuũ,non debeatur ex venditione fundi aut vineæ,in quibus frumentũ aut vuæ maturæ sunt:cùm eorũ non sit facta simpliciter venditio,sed accessoriè cedãt agri venditioni:vt voluerũt And.Pisa.Gul.Cu.Albe.& Bal. in l.non solum,ff.de in integ.resti.& idem Alb.in ij.parte statutorum,q.ccxxvj.pone statuto.

*Conclusio quæstionis, an retractus habeat locum in venditione fructuum pendentium.*

14 ¶Et secundùm hanc nostram opin.vt videlicet in venditione huiusmodi fructuum pendentium non habet retractus locum,est expressa consuetudo Cenomaniæ,cap.415. Bononiæ ca. 443.Andegauiæ,cap.402.Turoniæ,hoc eod.titu. *de retraict.*§.xxxi). quorum postremorum locorum commentarij nihil aliud de ea re dicunt,quàm quòd contrarium videbatur,per d. l.fructus pendentes.Meldensium autem consuetudo,cap.69. & tribus seq. tractat quando & quomodo isti fructus pendentes censeantur mobiles vel immobiles. Sicuti etiam Melodunensium,cap.47.Monstroliensium,cap.91.Borboniensium,ca.284. & Aurelianensium,c.273.

*Consuetudines Franciæ de retractu fructuum.*

Andegauensium,cap.239.& sequen.Belquercensium,cap.42.Artesiensium,cap.95.Carnutensium,cap.61. Niuernensium,titu. *quelles choses sont reputées meubles*, cap.2.3.& 4.vbi simpliciter dicitur hos fructus pendentes immobiles censeri: vti & Laudunensium in Veromandia,tit. omnium j.§.ij.Prioribus autem concinit Bald.in cap.1.in princ.tit.de feud.cogni. qui intelligit glo.ibi volentem feudum posse constitui in huiusmodi fructibus, vt diximus suprà, in princ.huius quæst.nume.36.modò hi fructus sint annui, aliàs secus. Quod autem priuatim pertinet ad venditionem magnarum arborum nondum excisarum,de quibus suprà,ex Ferro.diximus,est aliud quod hanc rem magis ambiguam reddit, quòd scilicet non sint annuæ excisioni destinatæ neque aptæ:ideò in illo paulò amplius cogitandum est.

*An retractus habeat locum in venditione usufructus rei immobilis.*

55 ¶ITEM si vsusfructus rei immobilis venditur,est locus nostro retractui, si credendum est Matth.Afflict.in d.tract.protomixeos,col.totius operis x.versic.item quæro quid si vendatur vsusfructus,atque etiam Chasse.hoc ipso tit.*de retraictz*,§.j.in verbo,*son heritage*,col.ij.versicu. quærit vlterius idem.& Ferro.in consuet.Burdig.hoc quoq; tit.§.xxv.& Pau.Paris.consi.84. dico,col.ij.nu.8,lib.3.Et mouentur,quia vsusfructus est pars fundi,& ideò immobilis est.Allegant priores l.iiij.ff.de vsufru.& alia quædam iura,quæ vel omnino non sunt,vel id nõ dicunt,sicuti nec d.l.iiij.sed id tantùm,quòd vsusfructus in multis casibus pars dominij est.

*An partē fundi stipuletur, qui usumfructum stipulatur.*

*Vsufructuarius quadam ex parte dominus rei.*

56 ¶Scio tamē tex.qui dicit eum,qui vsumfructum fundi stipulatur,similem ei esse, qui partem fundi stipulatur,in l.qui vsufructum,ff.de verb.oblig.& facit etiam tex.in l.si à reo,§.si reo,ff. de fideiuss.& in l.si ab emptore,ff.de euict.& in l.cum filius, §. si dominus,ff.de leg.ij. Sed id quomodo intelligitur,disces ex glo.Bart.Ang.Imo.Alex.& Soci.in d.l.qui vsumfructum,gl. & aliis,præsertim Alciat.in l.recte diximus,ff.de verb.signifi. Scio item vsufructuarium censeri quadam ex parte dominū ipsius rei.l.si vsusfructus, ibi,ei quasi domino,ff.de aqua plu. arc.& l.in venditione,in prin.ff.de bo.auto.iud.poss.& l.liber homo qui bona,in fi.prin.ff.de verb.oblig.quod vel hinc intelligi potest,quòd si quis in libello dixerit se dominum,& probauerit se tantùm esse vsufructuarium,obtinebit:vt per Alex. post alios in l.naturaliter,§.nihil commune,col.iij.versi.& facit ad quæstionem,& ibi quoque per cæteros recentiores,ff.de acqui.poss. Sed videbis ibi,quomodo & id intelligatur, atque etiam apud Guli.Cu.Barto.& Bal.in rub.C.de vsufruct.Nam sunt & alij multi tex.quibus probatur vsufructuarium domini appellatione non contineri:vti l.j.§.qui seruum, qui est ij.ff.de S.C.Sylla.& l.qui falsus.§. vlti.in fi.ff.de iniur.& bene facit l.ij.§.sed & vsufructuarius, iunctis præcedentibus,ff.de relig. & sumpti.fune.& l.item apud Labeonem,§.si vsumfructum,ff.de iniur. Sed & tu de hoc priuatim vide Bart.& Ang.in d.l.in venditione,de bon.auto.iud.poss. & Alex.consi.cxxix.puto de iure,circa medium,lib.2.quod & inculcatum est consi.iiij.lib.5. & omnino Caro.Molend. acris ingenij & iudicij virum in consuet.Parisi.tit.j.§.j.glo.j.num.4.& 5.

*Vsumfructum inter immobilia computari.*

57 ¶Scio denique Bart.in l.iusto,§. non.mutat,ff.de vsuc.adserere vsumfructum inter immobilia computari;per l.corruptionem,C.de vsufru.& idem tenuisse Alb.in l.mouentium,in fi.ff. de verb.signi.& Alex.qui neutrum citat,in addi.ipsius Bart.in l.iubemus nulli,in fin.prin.C. de sacrosf.eccle.per tex.in ea ipsa l.§.vlti.Glo.autem in d.l.corruptionem,in verbo,excludere, dicit vsumfructum etiam rei mobilis ęquiparari rei immobili:per d.§.non mutat.& prætereà l.vlt.in fi.C.de præscri.long.temp.& l.sicut.C.de serui.& aqua.& idem voluit ipse Alber.in l. vlti.ad fi.ff.de requi.reis.Et ad hoc quoquę facit,licet non allegent,text.in l.ij.§. nec vsusfructus,ff.de reb.cor.vbi nec vsusfructus pupilli alienari potest sine decreto,quòd in rerum immobilium alienatione requiritur.Similiterq; dicit Imo.in cle.j.col.v.versi.an autem rectores, de rebus ecclesi.non alie.quòd sicuti res immobiles ecclesiæ sine decreto alienari nõ possunt, ita nec super illis vsusfructus constitui,cùm is sit pars dominij, per d.l.iiij.ff.de vsufru.quod & nos plenius diximus suprà,nu.41.versi.nam & aliàs. Et facit quod scribit Sal. post Petr.in d.l.vlti.col.vlt.in iiij.q.C.de long.temp.præscript.Et tex.in l.vlt.C.de reb.ali.non alie.vbi prohibita alienatione cuiuspiam rei,prohibetur & vsusfructus constitutus super ea re.

*Vsumfructum non constitui super rebus ecclesiæ.*

*Retractus an habeat locum in venditione usus uel habitationis.*

58 ¶Idem tamen Alex.consi.lij.viso themate,col.vlti.versicu.tertiò moueor,& seq.lib.1.expressè tenuit,non esse locum retractui in venditione vsusfructus, vsus vel habitionis, cùm ea iura sint incorporalia:ideoq; nec mobilia nec immobilia propriè,vt voluit Bal.in c.1.§.sciendum, tit.de feud.cogni.cum aliis multis, quos citauimus sup.in aliis multis quæst.præcedentibus, atque etiam in duab.glo.etiam præcedentibus. Sed quibus potes addere Lucam Pen.in l.iij. eademq; vlti.col.ij.C.de vend.reb.ciuit.lib.10.vbi etiam expressim dicit,vsumfructū nec rem mobilem esse,nec immobilem, sed neutrum aliquid per se existens,vt sunt cætera iura.quod & idem dicit Corne.consi.cxlvij.omisso,col.ij.versi.his tamen non obst.lib.4.

59 ¶Sed aduerte, Lector,quia Alex.d.consi.lij. loquitur in casu statuti loquentis simpliciter de retractu rerum immobilium:quod,vt dicit,& alij multi,vt alibi plenè diximus, sumendum ac intelligendum est propriè, scilicet de re quæ propriè est immobilis. Nostra autem consuetudo vlterius loquitur:nam postquam de immobilibus locuta est,adiicit & de rebus,quę pro immobilibus censentur:hæc enim sunt verba quæ nunc commentamur, *ou autres choses censees pour immeubles.* Ideò plerisque videri posset,quòd si vsusfructus siue vsus & habitatio (nam hæc omnia placuit post Alexan.iungere)constituerentur ad aliquod longum tempus,

pro

pro certo quopiam pretio, conſanguineus poſſet id ius retrahere reſtituto illo pretio, ioſtar eius quod ſuprà diximus de reditu annuo, in gloſ. præced.

60 ¶Ego verò (vt tandem meum interponã iudicium) in ea ſum ſententia, vt retrahi ooo poſſit: quaodo huiuſmodi vſusfructus vẽditur proprietario: quia tunc non amplius eſt in rerũ natura, ſed ſuppreſſus atque extinctus per conſolidationem. §. vlt. Inſtit. de vſuſruct. qui text. (oe hoc omittam) vtitur hoc conſolidatioois verbo, non ſine claro exemplo, quãdo Virgilius lib. 1. Georg. & Plioius lib. 1. epiſtol. ſimplici verbo ſolidandi vſi ſint. Sed & Cõſolidandi & conſolidationis verbo vſus eſt Vlpia. in l. idem Neratius, §. 1. & in l. idem eſt, ff. de vſuſr. accreſ. & Tryphonius in l. cùm in fundo, §. quòd ſi vxor, in fi. ff. de iure dot. & Tullius libr. epiſtolarum v. ad Ruffum, quanquam ſunt, qui ibi aliter legant. Sicuti etiam (vt redeamus) de ſeruitute dicimus, quæ etiam per conſolidationem extinguitur. l. ſi tibi homo, §. vlti. ff. de leg. j. cum ſi. Ideò non poteſt reuiuiſcere, quod funditus ſublatum eſt: inſtitui autẽ de nouo rem peremptam poſsibile eſt, ſed oon eadem res eſt. l. qui vſumfructum areæ, ff. de vſuſruct. & l. qui res ſuas, §. aream, ff. de ſolut. & l. ſi oauis, ff. de rei vend. Ergo cum vſusfructus ſit per conſolidationem coofuſus, lui à conſanguineo non poteſt, ſed quaſi re perempta emptor liberatur à ſtatuti neceſsitate. l. quòd te, ff. ſi cert. peta. Et his rationibus motus Bal. conſil. ccc. ſtatuto cauetur, io ſi. lib. 1. reſpondit, quòd ſtante hoc noſtro ſtatuto, quod concedit conſanguineo facultatem redimendi reſtituto eodem pretio, ſi dominus emphyteuſim emerit, noo poterit conſaoguineus venditoris eam redimere: de quo nos diximus ſupr. in verbo, *aucuns biens*, poſt prin. Sed tamen vide quid de hoc dicto Bal. dicam infrà eod. §. glo. xiiij. in verbo, *ou equipollent à vente*, nu. iii. hiocque videmus. & duobus ſeq. illud autem quod de proprietario diximus, qui emit vſumfructum, nuocupatim voluit D. Ferron. io cooſuetu. Burdiga. hoc tit. de retractu, §. xxv. verſi. ſed tamen.

*Si uſusfructus uenditur proprietario, an ſit locus retractui. Conſolidationis uerbum. Solidandi uerbum.*

61 ¶Si autẽ vſusfructus cõmoditas alteri quàm proprietario vẽderetur, ſecũdùm l. neceſſariò, §. vlt. ff. de peri. & cõ. rei vẽd. (nam ipſe vſusfructus extraneo vẽdi noo poteſt. l ſi vſusfructus, ff. de iur. dot. & diximus ſupr. in præced. q. & dicemus latiùs infrà §. xxvj. io gl. j. nu. 43. ſecũdò vſusfructus) aut ſi dominus ſuper ſuũ ipſius ſuodũ alteri vſumſructũ pretio accepto cõſtitueꝛit, vix quoq; crederẽ his caſibus eſſe locũ retractui. De quo eſt cõſuetudo expreſſa Pariſienſium, c. 181. Melodunenſium, c. 49. Turonenſiũ, tit. *de retraictz*, c. 31. quo loco videbis quid de hac re dicant cõmentarij. Ceoomanenſium, c. 113. Andegauenſium, c. 402. vbi etiam commentarij. Borbonienſium c. 463. Et aliàs videmus, quòd licet poſſeſsio bonorum immobilium excuſet à ſatiſdatione, non tamen vſusfructus eorum. l. ſciendum, §. poſſeſſor, l. ij. ff. qui ſatiſd. cog. ſed hoc tamen alus fit rationibus, vt ibi per Cyn. Angel. Alex. & Iaſ. quæ quidem huic loco ooo admodum conueniunt, & quidem licet feudum. Et omnino vide, quæ diximus in præcedenti quæſt. quia multùm huc quoqoe faciunt.

*Cõſuetudines de retractu uſusfructus.*

62 ¶Nec tantum dubij eſt, ſi vſufructuarius è diuerſo acquirit proprietatem, an ſit locus retractui, cùm id coocedant omnes, quos ſtatim aduocabo, dum id tantùm pro dubio habent, verùm is vſufructuarius qui cogitur rem cedere conſanguineo, perdat vſumfructum, qui ei competebat, antequam emeret proprietatem. Quod ſtatim prima fronte videtur: nam cùm ſemel ſit extinctus per cõſolidationem ſiue per confuſionem, vt dicit tex. io l. ſi fructuarius. ff. vſufruct. quemadmod. caue. ooo poteſt amplius reuiuiſcere. l. Mæuius. §. duorũ, ibi, neque reuocari actionem ſemel extinctam, ff. de legat. 2. cum multis ſim. Sed quod ad hunc caſum ſpecialiter pertinet, eſt tex. io l. ſi tibi, ff. quib. mod. vſusfru. amit. ius omne vſusfructus amitti, ſi vſufructuarius proprietatem acquiſierit, nec, vt ibi intelligit Bal. in epitome, reuiuiſcit. Et text. omnium optimus, quem tameo nullus hoc in caſu allegat, in l. is cuius, ff. de leg. 2. vbi ſi proprietarius ſerui inſtituit hæredem vſufructuarium, & eundem ſeruũ alteri legauit, noo poterit ipſe vſufructuarius retinere vſumfructum. Et quòd hoc caſu, de quo loquimur, oon recuperet vſumfructũ, expreſsim teoet Gulielmus Cuma. io l. ſi maritus, C. de inoffic. teſta. Et faciunt quæ ſuprà diximus in præcedenti dubio.

*Quæſtio ſi uſufructuarius acquirit proprietatem, an ſit locus retractui. Et ſi locus ſit retractui an is perdet uſumfructum.*

63 ¶Faciuot item alia multa ad hanc ſeotentiam. Primò quòd vſufructuarius emẽdo à proprietario, videtur ei conſentire. l. cùm pater, §. libertis, & ibi Bart. in penul. quæſt. & Imo. ff. de leg. ij. & l. Titius, in prio. ff. quib. mod. pig. vel hypo. ſol. & quod voluit Io. And. in c. qui tacet, col. ij. verſic. ſecundum principale, & io fin. de regu. iur. lib. 6. cum concord. à me adductis in Legibus connubialibus, in glo. 5. quæ eſt in verbo *expres*, in iij. limitatione. Ex quo ſequitur, quòd ius illud vſusfructus remiſiſſe videtur, l. ſi debitor, §. j. & l. ſicut, §. venditionis, ff. quibus mod. pign. vel hypo. ſol. Secundò, quia vſusfructus ad eum actom peruenit, à quo incipere non poteſt, cùm rei ſuæ oemo poſsit eſſe vſufructuarius. l. vti frui, in prin. ff. ſi vſusfruct. pet. ergo vitiatur. l. pluribus, §. & ſi placet, & l. exiſtimo. ff. de verbo. obligat. cum ſimi. Tertiò quia res ſemel liberata eſt ab eo onere vſusfructus: ergo nunquam in illud recidit. l. ſolita, quæ eſt vltim. C. de remiſ. pigno. & quod in ſimili dicitur in l. eius qui, §. j. ff. de iure fiſci. & quod diximus in noſtris Legibus connubialibus, in gloſſ. j. in iiij. eademque penult. quæſtio. in qua illud diſſero, an fœmina, quæ per matrimonium liberatur à patria poteſtate ex ſtatuto vel conſuetudine, recidat ſub eius poteſtatem ſoluto matrimonio. Et hanc opinionem tacitè

ſecuta fuiſſe videtur conſuetudo Borboniorum cap.cccclxiij.

64 ¶Sed Iac.Aret.euius opiniones,vt alicubi teſtatur Bart.ſemper de meute iuris veniunt,in d. l.ſi maritus,de inoffic.teſta.diſtinguit,vtrúmne vſufructuarius emptor proprietatis,ignorabat hanc retractus conſuetudinem,& non perdit vſumfructum emendo proprietatem : ſed eum à conſanguineo retraheute reuocabit : per d.l.ſi maritus , & l.ſi ignorans , ff.locat.& l. generali,C.de tabe.libr.10.An verò ſciebat,& tunc ſibi debet imputare:per l.propter veneni, §.neptis,ff.de S.C.Syllan.& l.hæredem,ff.de his quibus vt indign.Et hãc opinionem ſequitur Petr.à Bel.Pert.in d.l.ſi maritus, & Alber.Roſa.tum in d.§.neptis,tum quoque in prima parte ſtatutorum,quæſtione xcj.ſed pone,aliquis habebat.& quiſquis eſt in Margar.Bald.in verbo,alienatio,col.vlt.

65 ¶Verùm Cyn.Angel.& Pau.Caſtr.in d.l.ſi maritus,indiſtinctè tenuerunt,non amitti vſumfructum cum nihil emẽdo deliquerit per l.dominus,in prin.ff.de vſufruct. vbi eſt optimus, text.& quia etiam abſurdũ eſſet,vt conſanguineus plus retraheret ſiue conſequeretur,quàm venditor haberet ante venditionem. Et cum hie retractus fiat reſtituto pretio,fueritque ſolutnm pretium proprietatis tãtùm,& non vſusfructus, certè etiam ſola debet & poteſt proprietas retrahi,& non vſusfructus,cuius reddi non poteſt pretium ſolutum , cùm ſolutum non ſit. Ideò non habent locũ verba noſtræ conſuetudinis,quæ loquuntur de pretij ſoluti reſtitutione : ergo nec ipſa conſuetudo.l.iiij.§.toties,ff.de dam.infect.cum multis ſimil.à me collectis in repe.l.ſi vnquam,in verbo libertis,nu.2. Nec debuit emptor propter huiuſmodi metum temere cõmodum ſuum relinquere.l.illud,ff.de pet.hære. Nec ob. (inquiunt ) d.l.ſi tibi,ff.quib.mod.vſusfr.amit.vbi reuocatur plena proprietas,& vſusfructus nullatenus reuiuiſcit : quoniam ab initio legatarius habebat proprietatem , cui ſolidatus eſt vſusfruct.qui poſteà non reuiuiſcit. Sed in hoc caſu conſanguineus reuocans venditionem nihil iuris in re habebat. Et hanc quoque partem ſecutus eſt Bal.in tractatu proto. col.iij.verſic.ſed pone vſufructuarius:niſi tamen (inquit) fuiſſet in dolo.& Matth.Afflict.in eodem tractat.col.xx. verſi.item quæro vſufructuatius.& Franc.Cre.ſing.lviij.teſtator legauit : vbi id dicit ſing.& Hiero.Cagno.qui & hoc trahit ad retractũ conuentionalem:quod multò plus habet,dubij, in l.ij.in xxvj.q.C.de pact.int.empt.& vendi.& Boerius in hoc eod.tit.§.iij.col.pen.verſic.ſed quæritur vnus. Et pro ea conſideratione pretij proprietatis tantùm ſoluti,bene facit text.in l.cùm in fundo,§.vxor,ff.de iur.dot.quem nullus tamen citat.

66 ¶At Bal.ipſe in d.l.ſi maritus,de inof.teſta.diſtinguit,vtrùm conſuetudo ſit reciſſoria,id eſt, diſponat reſcindendo venditionem : an verò traſlatoria iuris emptoris in agnatum reuocantem,quæ ſcilicet diſponat transferendo id ius ab vno in alterum. Et primo(inquit) caſu poteſt retineri vſusfructus : quia reſciſſa cauſſa reſcinditur effectus,per tex.ibi Secundo autem caſu retineri non poteſt : per l.cùm filius , §.dominus,in princip.ff.de legat.2.niſi fortè propter iuſtam ignorantiam : vt in d. §. neptis. Igitur ; vt ipſe ſubiungit , in conſuetudine reciſſoria reſtituitur vſusfructus : in conſuetudine autem tranſlatoria diſtinguitur ſcientia ab ignorantia. Hæc ille,quem ſequitur Alber.Brn.in tractatu ſtatutorum,in verbo, vẽdere, col.ij.verſi.ſtatutum ſeu conſuetudo.

67 ¶Sal.in d.l.ſi maritus, poſtcaquam retulit Bald.vt ſup.ſubdit ſibi videri in eo remanere dubium,quãdo ſcilicet ſtatutũ dicatur tranſlatorium iuris emptoris, vel non:& vtrùm totius, an partis tantùm,quæ ad eum peruenit ex venditione.Et ideò (ait) videtur ponderandum, an in eo apponantur illa verba,oblato pretio ſoluto , ſiue pro eodem pretio : & tunc de re vendita & appreciata tãtùm,non de pluri,ſit reuocatio. Ideoq; vſusfructus deducitur,vt ſic ex quãtitate oneris iniuncti colligatur mens ſtatùti,& portio reſtituenda,ar.l.vtrùm,§.vlt.ff. de reb.dub.& l.quoties,ff.ad S.C.Trebel.Aut illa verba non apponuntur,ſed ſimpliciter dicitur agnatũ poſſe reuocare rem venditã,nulla pretij mentione facta:& tunc eſſet inſpiciendum,an id ſtatutũ eſſet in pœnam emptoris:verbi gratia,ſi ſtatutũ dicat,quòd nullus poſsit, emere rèm immobilem,niſi prius requiſitis agnatis eius,qui vẽdere vult,& ipſis aliquo tempore expectatis:alioquin poſsit agnatus rem ipſam auocare:tũc enim, quia emptor deliquit aduerſus ſtatutũ,non requirens nec expectans conſanguineos,non poterit vſumfructũ deducere,per d.§.neptis,cum ſimi. Aut ſtatutum ita dicit,quòd poſsit agnatus auocare oblato pretio ſimpliciter,ſine hac adiectione,ſoluto,nec alterius verbi,ex quo poſsit cõſtare, quòd intelligat de pretio ſoluto ; & tunc ſi ad pretium totius rei referatur , non deducetur vſusfructus,cùm appretiatus intelligatur. Si verò ea verba interpretentur de ſoluto, tunc deducetur:arg.d.l.vtrùm,& d.l.quoties. Er poſt hæc ſubdit Sal.iſtarum interpretationum videri æquiorem ſecundã,& veriorem:per not.in l.iij.in glo.in verbo,reddito,C.quod met.cau.in iſtis tamen plenius fore cogitandũ,cùm caſus occurreret. Ex quibus planè intelligis,Sal.hîc ancipitẽ eſſe. Cæterùm ipſe in l.dudũ,col.ij.verſi.quæro ſi vſusfructnarius.C.de cõtr.empt. eandem quæſtionem ponit,ſed omnino ſe remittit ad ea quæ ſcripſit in d.l.ſi maritus.

68 ¶Denique Maſuer.& legum & conſuetudinum Franciæ peritiſsimus , in titu.de retractu,§. item ſi ille,fuit in alia prorſus ſententia : nempe hoc caſu remanſurum apud emptorem vſumfructum:niſi ſciret,cùm emit, rem apud ſe non permanſuram:quia tunc ius confuſum

non

non restituitur: per d.l.propter veneni,§.neptis, ff.de S.C.Sylla.sed æstimatio tamen restituetur:iuxta l.j.ff.de act.emp.Subiungitq; secus fortè esse de consuetudine,& nihil prætereà dicit:& ita quidem,vt nescias ad quid referendum sit,quod dicit de consuetudine. Nouissimè verò Car.Molæd.vir.acuti subtilisque admodũ ingenij, alia multa super hac rescripsit in Consi.Parisi.tit.j.§.xiij.glo.v.in 6.q.quæ tu ibi videre poteris.

69 ¶Pro ea autem opi.quæ relinquit vsumfructum emptori,facit optimus text.à nullo eorum qui hanc rem tractarunt memoratus,in l.à liberto,ff.de bono.lib.cuius verba, quia huic rei maximè conueniunt,subnectenda censuimus. A liberto suo hærede instituto Seius vsumfructum fundi Mæuio legauit:libertus Mæuio hærede relicto decessit. Quæro cùm contra tabulas testamenti petierit Seij filius aduersus Mæuium,vtrum deducto vsufructu pars debita fundi ei restituenda sit, an solida: quia eorum bonorum acceperit possessionem, quæ liberti fuerint,cum moreretur filius. Respondi,vsumfructum in caussam pristinã restituendum puto. Hæc in eo loco:vbi vides proprietatem ab eo acquisitam fuisse,qui vsufructuarius erat,vtpote cui primùm vsusfructus relictus erat ab hærede testatoris:deinde proprietatem vsufructui annexã,cùm ille vsufructuarius fuerit institutus hæres à proprietario. Tamẽ quãuis testamentum illius hæredis à filio domini bonorũ possessione contra tabulas fuerit expugnatũ atque rescissum,nihilo secius vsusfructus in causam pristinam restituitur. Facit & tex.in l.legatũ est,§.vlt.ff.de leg.j.vbi fundus legatus talis dari debet,qualis relictus est.Ideo siue ipse fundo hæredis seruitutem debuit,siue econuersò,licet confusione dominij seruitus extincta sit,pristinum ius ei restituendum est.Et similis propè tex.in l.huiusmodi, §.hæres, ff.eod.tit.& in l.Papinianus, ff.de seruit.Facit item text. in l.rei cuius,ff.com.præd.Et quod scribit Alb.in d.l.dominus,ff.de vsuf.ꝙ si reuocatio cõtractus habet caussam præcedẽtẽ veram vel præsumptã,reuocato iure proprietatis,nõ extinguitur vsusfructus,per d.l.si maritus.

70 ¶Et quod in simili dicimus,ꝙ licet rei suæ pignus siue hypotheca consistere non possit,l.si rem alienã,la ij.ff.de pig.act.& l.neq; pignus,ff.de reg.iur.sicuti nec vsusfructus, vt diximus: Tamen id intelligitur,cùm res est irreuocabiliter siue incõmutabiliter acquisita:aliàs secus: nam tunc non videtur discessisse à vinculo pignoris.l.ex sextante,quæ est pen.§. Latinus,& ibi Pet.Iac.Ra.Cy.& Bar.ff.de excep.rei iudi.& l.debitor,& ibi quoq; Bar.Pau.Cast.& Alex. ff.ad S.C.Trebel.& l.in rebus,& ibi Bal.col.pen.C.de iur.dot.& l.in bello, §.si quis seruũ,& ibi Bar.ff.de capti.& postli.reuer.& l.non quocunque,in princ.ff.de leg.j.& l.j.& ibi Iac.Aret. Cy.in iij.oppo.Bal.ad fi.& Io.Fab.C.si antiq.cred.& l.j.& ibi Cy. C.de his qui in prio.cred. loc.succed.& ar.l.debitor,ff.de separa.& l.si prior,ff.qui potio.in pig.hab.& voluit gl.not.in l.qui à debitore,eod.tit.& in l.eleganter.in prin.in verbo,finita,& ibi quoque Bar.in j.oppo. & Bal.super glo.j.in prin.ff.de pigno.acti. {& in d.l.si rem alienam,& ibi Bar.ff.de pign.acti.} Bar.in l.si finita,§.Iulianus,col.pen.versi.sed circa hoc,ff.de dam.infect.Bal.in l.j.col.ij.versi. quæro nunquid si testator,C.com.de lega.& consi.cxxiij.quidam Alex.col.ij.libr.j. vbi eam priorem glos.dicit not.& ex hoc in pulchro casu cõsuluit ibi.& consi.clxvij. Titius vẽdidit, paulò ante fi.eod.lib.j.& consi.clxxx.præsuppositis verbis,col.j.versi.in contrarium videtur, eo.lib.j.Ang.consi.ccviij.viso dicto puncto,col.vlt.Pau.Cast.in d.l.huiusmodi,§.qui seruum in fi.& ibi Alex.col.j.ff.de leg.j. {Roma.in l.quòd si vir.quam legit cum l.dotalem.num.6.ff. solu.matr.} Franc.Aret.consi.clx.longa est ista,col.vij.versicu.secundò hoc probatur Socin. consi.clxx.in præsenti consultatione,col.iiij.versi.non obst.secundum,lib.2.Philip.Dec.in d. l.neque pignus,in j.not.Matth.Afflict.deci.Neap.viij.quidam Philippus,nu.1.& deci.xvj.fuit in relationibus,nume.3.& 4. *Pignus non perditur per acquisitionẽ dominij reuocabilis.*

71 ¶Et idem dicimus de seruitute,videlicet quòd cùm quis acquirit dominium fundi seruiẽtis irreuocabiliter,confunditur seruitus,nec amplius reuiuiscit.l.si communi,& ibi no.ff.de ser. rustic.præd.At si reuocabiliter.non extinguitur,aut certè restituitur.l.legatariùs,& ibi Imol. Franc.Aret.& Ias.in 5.not.ff.de leg.j.& Alex.consi.lxix.circa primum,in fin.libr.5.& facit l.si ei,ff.com.præd.& l.Papinianus,ff.de seruitut. Idemque de actionibus cõfusis per aditionem hæreditatis,vt restituantur amissa hæreditate,etiam culpa hæredis,modò dolus absit: vt est text.in d.l.propter veneni,§.neptis,& ibi Bar.Bal.Ang.& alij,ff.de S.C.Sylla.& d.l.hæredem, & ibi quoque Bar.ff.de his quib.vt indig.& l.cum qui,§.vlt.ff.de inoff.test.& l.cum bonis,§. 1.ff.de acqui.hæred.cum aliis multis si.quæ videbis infrà, tit.seq.§.ij.gloss.j.num.10.tertiò acquisitio,& multis seq.& iterum nu.42.igitur licet, & seq. Hic autem , vt ad casum nostrum redeamus,proprietas non est acquisita irreuocabiliter emptori, cùm ab eo possit cõsanguineus retrahere. Non mirum igitur,si vsusfructus non extinguitur,sed manet interim,ita vt si res auocetur per agnatum,non propterea perditur vsusfructus. *Nec seruitus.* *Nec actio confusa amissa hæreditate.*

72 ¶Et ego quidem in hac sum sententia,nisi si quis emisset contra prohibitionẽ statuti,vt sup. diximus ex Sal.Aut nisi ipse emptor versatus sit in dolo,vt etiã diximus,ex d.§.neptis , qui nuncupatim dolum exigit,vt hoc casu non integretur actio semel cõfusa:negatque culpam in id sufficere. Præsertim verò , si ipse vsufructuarius , cùm emit proprietatem,protestatus fuerit saluum sibi fore ius vsusfructus , si res ab eo retrahatur : nam tunc haud dubiè non amittit suum vsumfructũ:per id quod in simili de pignore respõdit Bal.d.consi. cxxiij.lib.1.

per

per text in l.si debitor,§.si in venditione,qui est j.ff.quib.mod.pign.vel hypot.solut.& etiam est bonus text.in d.l.debitor, ff.ad Trebel.Et faciunt alia iura, quæ dicunt protestationem conseruare ius protestantis,quæ sunt propè infinita.

*Si conductor emat rem conductã,quæ retrahitur,an post retractũ duret conductio.*

73 ¶Ex quibus potes facilè intelligere,quid dicendum sit in hac specie, quam non semel vidimus ex facto agitari. Mæuius conducit fundũ à Titio ad quatuor annos,& fortè integram annorũ quatuor pensionẽ in ipso cõtractu soluit.Posteà & ipse durante adhuc cõductione emit eundem fundũ à Titio locatore.Deinde consanguineus Titij fundũ ex nostra cõsuetudine trahit.An nihilominùs post retractũ Mæuius sua cõductione integra potietur?Nam & conductio extincta fuit per emptionẽ eiusdem rei,cùm rei suæ cõductio ( sicuti nec vsufructus,quòd iam diximus) cõsistere non possit.d.l.neque pignus,ff.de reg.iur.& l.ei à quo: ff.de vsucapio.& l.qui rem,C.de loca.cum si.Igitur & hìc dicendum est,quod de vsufructu diximus,cùm vtriusque eadem omnino sit ratio, vt scilicet cõductio teneat post retractum.

*Quid si in fraudem locatio facta fuerat.*

74 ¶Nisi tamen hæc conductio facta fuisset in fraudem consanguineorũ, vt vel deterrerentur, à retractu venditionis,quam contrahentes pręcogitauerant,propter huiusmodi conductionem fortè factam ad longos annos,& paruo quodam pretio:vel si nihilo minùs retrahant, non ob id deterriti propter magnam rei affectionem,id interim lucri emptor faciat, vt fructibus fundi multis annis potiatur soluta parua pẽsione:per ea,quæ in simili dicemus infrà tit.procedente,§.iij.glo.j.nu.15.tamen si eam tribus seq.Nam & quæ diximus suprà de vsufr. seruitute.actionibus cõfusis,& cæteris huiusmodi, intelliguntur,modò fraus & dolus absit, vt etiam diximus.

*Ex quibus hæc præsumatur.*

75 ¶Ex multis autẽ hìc fraus & dolus præsumitur:de quibus plenè per Bar.& recentiores in l. post contractũ,ff.de donatio.eundẽ Bar.consi.lxv.Petrus Nicole.& Ang cons.xlviij.ex dicto themate,in j.dubio & Raph.Co.consi.clv.Antognolus, col.ij.& plenissimè per Cæpollã in tracta.de simulatione contractuũ.& Alcia.in l.si maior,C.de transac.& Chasse.hoc eod.titu. *de retraictz*.§.ix.in verbo,*si la fraude est trouuee*, & Matthæ.Afflict.in tract.Proto.in verbo,nisi quis, col.iij.versi sciendũ est,& multis seq.per 3.aut 4.col.Ex quibus tria tãtùm aut quatuor hìc specialiter designare visum est,quia priuatim ac peculiariter huc spectãt.Primùm igitur, si res vilius fuit conducta:per text.nuncupatim loquentẽ in conductione & locatione in l. quinetiã,ibi,minoris locata,ff.de calũ.& in c.donare,& ibi Bal.in verbo,in fraudẽ esse Mart. Laud.& Card.Alex.vterque col.j.& in vlt.no.tit.qual.olim feud.ali.pot.vt interim omittam vulgaria illa iura,in c.ad nostrã,de empt.& vẽd.& c.illo vos,de pigno.cum similibus,& quæ in id quoque scribit Barb.consi.viij.illud afferam,col.vij.versic.secundò interuenit vtilitas.

*An si vili pretio conductio facta sit.*

*Si haud multò ante venditionem.*

76 ¶Præsumitur item,si breui quopiam tempere facta fuit locatio ante venditionem·quia tunc videtur fuisse cogitatum de venditione facienda,locationẽ autem prius in fraudem factam. l.si ventri,§.vlt.& ibi Bar.& Ang.ff.de priuil.credi.& l.dubiũ;ibi breui tempore rescissum est, C.de repud.& l.sed Iulianus,§.sed si filius,ff.ad S.C.Maced.& c.officij,& ibi glo.j.& Panor. col.j.in 3.not.de ele.& c.2.ibi,in proximo,de renunt.libr.6.prout eum text.expendit. Philip. Franc.ibi,in 4.not.tametsi non admodum mihi ad id facere videatur.

*Ex breuitate temporis fraudem,dolũ, simulationem præsumi.*

77 ¶Nam & aliàs ex breuitate tẽporis fraudem,dolum,& simulationẽ præsumimus:vt per glo. in c.definimus,xviij.q.ij.Cyn.post Iac.Aret.in l.si quis posthac, col.ij.in ij.q. & ibi Bald.col. quoq; ij,versi.si verò dubitetur,in ij.in præsumptione,& Ang.col.j.C.de bo.prosc. Gul.Cu. in l.j.post prin.ff.de rer.diui.Alb.& Bar.in l.post contractum, illum,col.iij.versi.vel dic cõsiderandum,& iterum col.vlt.versi.quærunt Iac.hunc,col.quoque iij.in v.præsumptione, ff. de dona.& eundem Albe.in l.j.§.j.ff.si quis testa.lib.& in l.enam.C.de dona.inter vir.& vxo. & in l.j.in fin.ff.de stat.homi.& ipsum Bart.in l.de pupillo.§.si quis Prætori,colum.iij.versi. octauò quæro.& ibi Ias.colum.vij.versi.in octaua q.ff.de ope.no.nun.& eundem Bart.in l.ij. circa medium,& ibi Corne.C.de rep.hær.Bal.in l.ea quam,col.x.versic.sed subiungitur, C. de fi:leic.& in l.nam & nocere,in ij.lect.post medium,ff.de pact.& in l.per diuersas, in vlt.q. C.manda.& in l.j.col.iij.versi.& ille dicitur,C.de ser.fu.& in l.non ideo minùs,col.vlt.versi. quæro an associans,C.de accus.& in l.legem,col.j.vers.in contrariũ.C.de pact.& in l.j.col.4. vers.quartò quæro,C.de inos.dona.& in l.solẽt,§.vlt.in 5.q.ff.de of.Procon.& in c. veritatis, vers.sed nunquid orta,extra de dolo & cõtu.& in addi.Spe.tit.de donati.§.j.versi.item pone aliquis.& consi.ccccxciij.multiloquiũ,col.ij.vers.certè ego,lib.4.Sal.in Auth.sed iam necesse, C.de dona.ante nup.Angel.in l.res vxoris,circa medium, C.de dona.inter vir.& vxor.& d. cons.48.ex dicto thematis,post prin.& consi.cxlj.super primo puncto,circa medium.Raph. Co.consi.xxxj.testator.in fi.& consi.clxxiij.Galuanus,col.iij.versi.amplius.& cons.ccxix.arbitror,col.pe.vers.secũda ratio.alter Raph.Fulg.cõs.179.dubia,in fi.secũdi dubij.& cons.198. in quæstione.col.j.& Pet.Anch.cons.99.egregiè,circa med.& cõsi.251.ex his.col.j.& cõs.257. si prædicta,etiam circa mediũ,& consi.430.fuisset,in fi.Imo.cons.55.In casu præmisso, col.j. Paul.Castren.& Cor.in l.si quis hæredem,C.de inst.& substi.& eundem Pau.consi.388.plus quatuor,in fin.libr.1.Rom.consi.68.visis,col.j.versicu.ex his.Ioan.Ana.consil.23. licet prima facie,post prin.Alex.& Soci.in l.j.in fi.princ.ff.si ex noxa.cau.aga.& eundem.Alex.consil.86. lætatus sum.circa medium,lib.7.& cons.clxxxiiij.viso processu,col.ij.versi.prætereà quãdo, eod.lib.

eod.lib.7.Barb.consi.lvij.illud in medium,col.antep.lib.3. Fran.Are.in c.tertio loco, col.vlt. de probat.Guid.Pap.consi.lxv.viso themate,col.xiij.versi.de volũtate.Soci.consi.xc.in causá magnifici,col.4.versicu.ex quo inferuot,lib.3.Franc.Cre.Cre.sing.vj.tu scis quòd quicquid. Iasoo consi.cxxxix.in præsenti,col.ij.versi.nec obest.lib.4.& quisquis is est inter cons.ipsius, consi.cxx.iuridicũ.col.ij.vers.itẽ bene,eod.lib.4.nam ex prin.consi.seq.satis liquet illud cõsi. non esse Ias.Steph.Bertr.consi.ccxxxvj.multa,nu.21.io fi.lib.1.Phili.Deci.in l. certi cõdictio, §.si nummos,col.4.versi.secunda conclusio,ff.si cert.pet.& in l.principalibus,colum.ij.versi. quintò præsumitur,eo.tit.& consi.525.visis his,in fi.Fran.Rip.lib.3.responso.ca.viij. Perona. num.5.Io.Lup.in.repe.Rub.de donati.inter vir.& vxo.§.xxx.col.vlt. Et diximus etiam sup. in præfat.numero omoium postremo.& dicemus quoque infrà,in glo.14.huius §.in verbo, *ou equipollent à vente*, nu.37.sed & simi.& seq.vbi etiam tracto,quaotum temporis in id intelligi debeat. Et ex his intelligere potes, non abs re Tiberiũ Cæsarem quempiã è Quæstura remouisse,quòd vxorem pridie sortitione ductã,postridie repudiasset, veluti id in fraudem fecisset:vti retulit Suetonius in ipso Tiberio c 35.

*Tiberij instũ indicium.*

78 ¶Et id præsertim,cùm eodem tempore fit locatio & venditio,aut consestim fit vẽditio post locationem:oam tunc vterque contractus factus fuisse videtur,alter alterius contemplatione & respectu.l.j.§.quæ onerandæ.ff.qua.rer.actio.non dat. Et ita quidem, vt multis placeat ceoseri debere vnum & eundem cõtractum.l.cùm antiquitas,C.de testa.& l.hæredes palam, §.vno cootextu,ff.eod.titu.cum aliis in vtroque illo dicto multis concordan.à me latè congestis io repe.l.si vnquam,in verbo,donatione largitus,nu.117.sed & hoc tamen & sequeot. & dicemus etiam inferius in titu.sequenti.§.j.glos.v.in verbo,in limine contractus,in princ. Ex quo & illud fit,vt coosanguineus vnum retrahens,alterum quoque retrahat, succedátque io vtroque in locum emptoris.

79 ¶Sed & factum in fraudẽ videri potest,si cùm ipsi contrahentes cogitant tractantq; de venditione,hanc ipsam locationem & conductionem prius faciunt:etiamsi emptio & venditio non contiouò pòst sequatur:vt in simili dicitur in l.sed si maritus,§.sed si cõstante, ff.qui & à quib.& quæ latius dicemus infrà eod.§.in gloss.xiiij.quæ est in verbo,*ou equipollent à vente*, nu.19.similiter permutatio,& multis seq.Sunt autẽ hac de re,vtrum videlicet post retractum teneat conductio,expressæ quædam cõsuetudines,vt apud Ceoomanes,cap.ccccxxxiij.quo cautum est consanguioeum retraheotem noo teneri stare conductioni factæ emptori ante venditionem : quin ea extinguitur propter præsumptionem fraudis. & ibi tamen nihil dicunt commentarij. Et similiter apud Borbonios , cap.cccclxxvij. vbi tamen distinguitur ex tempore venditionis post locationem, vt ibi videre poteris. Et Dunenses,c.lxxxiiij. Vtrùm autem consanguineus, qui retraxit,teneatur stare locationi factæ ab emptore,dicam tit.seq. §.iij.glos.j.nume.12.sed & illud,& seq.

*Si cùm tractatur de vẽtione, locationẽ prius faciunt. Cõsuetudines, an locatio teneat post retractum.*

80 ¶Sed & ex suprà dictis apertè intelligitur , quid statuendum sit in hac specie. Titius cum haberet annuũ vectigal super fundum quempiam,tandem eundem fundum emit, atque ita confusum est huiusmodi vectigal,cùm res sua nemioi seruiat,vt iam suprà sæpius diximus. Vtrùm igitur si cõsanguineus suodum redimat,tenebitur ad id vectigal præstandũ posthac emptori.De qua re nuncupatim loquitur Chass.in hoc eod.tit.*de retraictz*, §.viij.vbi & ipse allegat nostrorum sententias in d.l.si maritus.C.de ioos.testa.Sed & eundem vide §.sequen. col.pen.in addit.vbi tractat,an hoc casu huiusmodi vectigal erit loco pretij.

*An post retractum maneat saluum vectigal antiquum emptori.*

81 ¶Nunc autem,vt ad alia transeamus,ad hãc nostrã glo.pertinẽtia:quæro quid si quis hæreditatem siue succesionẽ sibi obuentã aut quotam illius partem vẽdiderit:eritne locus retractui?Mansuer.in tit. *de retraict*,§.itẽ si hæres,scribit oon esse locũ : quia hereditas cõplectitur mobilia & credita:& quia res siogulares noo cẽsentur esse vẽditæ:ideò nec pro eis debetur euictio,nisi nominatim conuẽnit.l.j.C.de euict. Cui adde ad confirmatiooẽ posterioris rationis,quòd adeò ea procedit,vt emptor hęreditatis nõ posit singulas ipsius res vsucapere pro emptore:vt not.glo.sing.in l.j.§.j.in verbo,vniuersæ, ff.de vsucap.pro dot.nec si ab alio posidentur,vindicare.Bald.qui eam glo.dicit sing.consi.cclxxxv.casus coram R.col.ij.lib.2.

*Questio, an retractus habeat locum in venditione hæreditatis.*

82 ¶Ego autem contrà censeo,scilicet locum esse in hoc casu retractui:tum quia hæreditas est ius incorporale,quod inter immobilia collocatur,vt suprà diximus,nu.6.at sunt qui actiones:tum quia non solùm comprehẽdit mobilia,sed immobilia illis multò digniora.l.sciendum,in prin.ff.qui satisd.cog.& l.j.C.de vsucap.trãsfor. Nam mobilium vilis & abiecta est possessio,l.si rem mobilem,& ibi glo.ff.de acq.pos.Ideoque immobilia ad se trahunt mobilia, vt eodem iure in re eadem censeri debeant , non è diuerso.l.cum qui , ff.de vsucap.& l. longe,ff.de diuer.& temp.præscr.vbi si res mobilis & immobilis simul posidentur,mobilis noo nisi tempore,quo immobilis vsucapitur.Et generale est,vt magis dignum trahat ad se minus.c.quod in dubiis,de conse.eccle.vel al.& c.j.eod.tit.lib.6.& vtrobiq; concord.& quod voluit glo.in cap.de ieiunio,in verbo,celebrari.lxxvj.dist.& Bal.in l.ij.in prin.C.com.de leg. Card.Flor.in cle.j.in 6.q.vers.sextò quia propter,de supple.negl.Præla.Ro.in l.ij.in prin.ff.de verb.obli.& consi.ccccxliij.quò ad primum,col.vlt,versic.vltimò quando in aliquo, vbi alia quædam iura allegat Alex.cons.lxxxij.in caussa vertente,in fi.lib.1.cum si.Atque vt id quod

*Immobilia ad se trahũt mobilia.*

*Minus dignũ ad magis dignũ trahitur.*

poteotius

potentius est,trahat ad se naturam minus potẽtis,cùm simul permiscẽtur.c.si duo ex tribus & ibi Domi.in 3.not.de offi.deleg.lib.6.Ad quod etiam facit,quod not.Panor.in c.cùm non sit,in 3.not.per illum text.extrà de deci.

83 *Hæreditas delata pupillo, nõ potest sine decreto repudiari.*

¶Ex quibus etiam fit,quòd cùm tutor non posit alienare bona immobilia pupilli sine decreto, C.de præd.minor.per totum.& de reb.eo.ff.etiam per totum : certè etiam non potest sine decreto repudiare hæreditatem,siue bonorum possessionem,pupillo delatam: quia est quædam alienatio vniuersitatis , quæ apta est comprehendere mobilia & immobilia. Ideò æquipatatur alienationi immobilium , & requirit eandem solennitatem ex natura propriæ aptitudinis. Hæc enim propè ad verbum scribit Bald.in l.bonorum , in 3.q.C.qui admit.ad bono.pos.quæ sumpsit ex Bar.in l.tuto.ff.de bono.pos.tit.generali.de quo etiam plenissimè per Corn.consi.xj.in præsenti,lib.3.Sed & idem Corn.consi.ccxxxvj.diligẽter,col.pen.versi. nec etiam obst.iunctis præcedentibus,lib.4.tradit prohibitionem alienationis immobilium trahi ad alienationem hæreditatis,in qua sunt bona immobilia.

84 *An retractus habeat locum in venditione mobilium & immobilium simul.*

¶Igitur & in hoc casu hęreditas ratione illius aptitudinis,de qua per Bal.vbi suprà,habetur pro immobili,vt sit locus retractui. Nam & aliàs videmus,quòd licet pro rebus mobilibus non competat interdictum vnde vi.l.j.§.hoc interdictum,le ij.versi.illud vtique, ff.vnde vi. Tamen si mobilia cum immobilibus sint cõiuncta,vel ex hæreditate,vel quia in domo siue fundo sita sunt pro illis quoque accestionis nomine competit.d.l.j.§.planè si quæ , & l.pen. eod.tit. Et licet item feudum in immobilibus tantùm constitui posit,non etiam in mobilibus:potest tamen in vtrisque simul:ex mẽte Iac.Bel.& Bal.in c.j.§.sciendũ, & ibi expresius Mart.Laud.in fi.& Car.Alex.col.vlt.tit.de de feudi cog.arg.l.si quando, C.de bon.vac.lib.x. Et faciunt quæ à Bal.ipso scripta sunt in l.per diuersas,in 4.q.C.mandat.

85 *Feudũ constitui potest in mobilibus & immobilibus simul.*

¶Nisi quis diceret,esse locum retractui respectu bonorum immobiliũ,non etiam mobilium, vt vtraque suo iure censeantur:vt fit in l.hæreditatis,in fi.& ibi glo.& Doct.C.de pet.hære. & in simili voluit Bal.in ipso retractu,in tract.protomixeos,col.vlt versicu.item pone quòd quis. Et in alio simli Ferro.post Gul.Cu.in consuetud.Burdigal.de feudis.§.xxiiij.Sed huic sententiæ obstat quod tradit Iac.Are.in l.qui concubinã,ff.de leg.3.quòd si venditur fundus cum fructibus vno pretio,debentur laudimia totius illius pretij:quamuis si fructus suo separatim pretio venditi fuissent,non deberẽtur laudimia ex pretio eorum,& sequitur Guid. Pap.sing.ccccxcij.si venditur fundus.

86 *Cõsuetudines de retractu venditionis mobilium cum immobilibus.*

¶Si tamen id admittimus,vt vtraque suo iure censeantur, id certè intelligendum est volẽte emptore:nam eo inuito fortè non cogeretur cõsangnineo cedere parti rei emptæ vno pretio,vt dicemus inferius, §.xxiij.in glos.j.Porrò autem Aureliis consuetudo est, quæ in hac ratione retractus dicit mobilia vendita cum immobilibus,sequi naturam immobilium,cap. consuetudinum eius loci, ccxcix. Et similiter in Cenomania.cap.etiam cõsuetudinum eius regionis ccclxxj. Et præterea in Andegauia c.361. Atque apud Montargienses , cæteròsque Lortiẽses hoc tit.*de retraict*, §.xxij.Apud Borbonios autem.c.472.hoc in casu,videlicet cùm venduntur mobilia cum immobilibus , est in optione emptoris relinquere consanguineo retrahẽti ea quæ immobilia sunt pro rata pretij, & sibi retinere mobilia:aut totũ relinquere recepto integro pretio. Pro qua quidem consuetudine optimè faciunt, quæ dicam inferiùs, §.xj.glo.vij.in verbo *il y sera receu* pro rata,nu.3.at in casu,& iterũ in §.xxiij.glo.ij.nu.9.& ego sanè.vbi omnino videas.At ex consuetudine Aruernorum.tit.*de retraict*, qui xxiij.est.c.item xxiij.in venditione succesionis vniuersalis non habet locum retractus. Laudimia autem domino soluuntur pro rata immobilium,vt scribitur tit. *des achaptz,lotz & ventes*, cap.7.

87 *Si in hæreditate sunt tantùm bona mobilia, an ea vendita sit locus retractui.*

¶Ex supradictis autẽ satis intelligi potest,quòd si in hæreditate nulla sint bona immobilia, sed tãtùm mobilia,non est locus retractui.Præsertim cùm tũc cessaret ratio retractus. Nã & aliàs videmus,quòd hęreditas in qua sunt tãtùm mobilia,inter mobila cõputatur.Ideoq; & eam potest minor sine decreto iudicis diuidere aut alienare,ex sentẽtia glo.& Bart.in l.inter pupillos,ff.de auto.tut.quam sequitur de iure digestorum.Fran.Are.cõsi.xxij.diligẽter,col.j. licet secus dicat de iure Codicis,quo etiam res mobiles,quæ seruando seruari possunt,alienati prohibentur:per l.lex quæ tutores , C.de administ.tut.Sed tamen non negat , quin res mobilis censeatur. Ex quo illud confestim consequitur quod diximus,retractũ non habere locum,vt qui in immobilibus tantùm obtineat.Et ex his facilè intelliges,an retractus habeat locum,cùm simul venduntur mobilia & immobilia,& an pro omnibus.

88 *Quæst.an retractus habeat locum in naue vẽdita.*

¶SED quid de naue vendita? Ea enim speciem quandã habet domus atque habitationis:vt videre licet,& probat text.in l.penul.§.vlt.ff.de his qui deiece.vel effud.iuncta l.j.ibi, in eum qui ibi habitauerit,eod.tit.Ex quo Alber.in d.§.vltim.vt à nonullis citatur, not.quòd l.plerique,ff.de in ius vocand.qua prohibitum est , quempiam de domo sua in ius vocari.habet locum & in naue , vt ab ea non liceat dominum in ius vocare. Quod tamẽ non reperi in codice Albetici,qui circunfertur. At illud ibi scribit,quod non longè abest , quòd statutum puniens assultum factum ad domũ,habet locum & in assultu facto ad nauem. Sed & idem in 2.parte statu.q.xxxv.item quæritur si ex statuto,in fi.tradit,quòd si ex statuto imponatur maior pœna percutienti aliquem in domo sua,quàm fotis , si quis in naue dominum percusserit

cusserit, æquè punietur, ac si in domo percussisset, per d.§.vlti. Quod multū est not.cùm loquatur in materia statutaria & pœnali.& eum sequitur Bart.in l.si ita stipulatus essem abs te, colum.ij.ff.de verb.oblig.Et D.Igne.in l.j.§.domini, le iij.nu.66.ff.de S.C.Syllan.trahit verba illius S.C.loquentis de domo ad nauem:quamuis Ro.ibi reclamet.

89 ¶Et id confirmat text.in l.naue,ff.de euictio.vbi nauis & domus æquiparātur. & de vtroque idem ius statuitur,& in l.in eadē,§.vlti.ff.ad l.Iul.de vi publi.vbi nihil interest, deiectus quis sit domo agróve,an naui sua,vt deiiciens teneatur l.Iulia de vi publica. & in l.si vniuersa,in princ.ff.de acquir.poss.& in l.rerum mistura,in princ.ff.de vsuca.& in l.si nauis,ff.de rei ven. vbi nauis æquiparatur tabernæ & areæ. Et quod tradit Bal.in l.certi iuris,col.ij.in iiij.q.vers. quid de conducente,C.locat.quòd nauis æquiparatur prædio vrbano,non rustico.Et sequitur Cæp.in seruit.vrba.præd.tit.xj.qui est de ser.vrb.& rust.col.j.versi. quid de naui.& Philip. Deci.in l.nemo de domo,de reg.iur.Alij autem potius rustico,quàm vrbano,adsimilant,scilicet Ias.& Fran.Rip.in rep.l.quò minùs,in xviij.q.eademq; vlti.Bar.ff.de flumi.quod & hinc non alienum est. Et huc quoque pertinet,quòd Alex.& Ias.in l.si domus,ille in fi.hic autem en l.iij.versi.secundò amplia,ff.de leg.j.tradunt distinctionem,quæ in eo text.fit in domo,habere locum & in naue simpliciter legata:per gl.in l.quod in rerum,§.vlt.in verbo,specialiter, eod.tit.Et aliàs sæpe domus & nauis eodem iure regulantur:vt per Bar.in l.ex diuerso,col.j. ff.de rei vend.& Fran.Aret.consi.clx.longa,colum.j.

*Nauis æquiparaturne prædio rustico,an vrbano.*

90 ¶Ego tamen in nostro casu retractus aliter censeo,eo arg.ductus,quòd cùm interdictū vnde vi,ad res tantùm immobiles pertineat,non etiam ad mobiles, l.j.§.illud vtique,ff.de vi & vi armat.hinc infertur paulò post,scilicet in §.si quis de naue,quòd si deiectus sit quis de naue, non est illi interdicto locus,non magis quàm si de vehiculo esset deiectus.Et in id,vt scilicet nauis censeatur & sit mobilis,cum tex.expendit Ias.consi.clxx.nomine,col.ij.versic.secundò facit,& iterum col.vj.versic. non obst.secundum,lib.2. Et hoc quoque confirmat alius text. optimus in l.vim facit,§.quod in naue,ff.quod vi aut clam:vbi ita scribitur, Quod in naue fit,vel in alia qualibet re vel amplissima,mobili tamen,non continetur hoc interdicto.Nam & alibi scribitur,illud interdictum ad ea tantùm opera pertinere, quæ in solo fiunt.l.j.§.hoc interdictum ad ea,& l.si alius,§.notauimus,eod.titu.

*Nauis res mobilis.*

91 ¶Et huc spectat,quod tradunt And.Pis.Pet.Ray.& Albe.in l.sciendū,ff.qui satisdā.cog.dum tractant,an nauis & cæteræ res mobiles, quæ multùm molis ac ponderis habent, excusent à satisdatione,vt res immobiles:& tenet Andr.eas excusare,cæteri negant,quia non sint immobiles.Ergo fatentur omnes has esse mobiles:sed alij quodammodò immobilibus ob pondus & molem æquiparant. Et quod scribit Angel.in l.foramen,in prin.ff.de serui.vrb.præd. quòd licet domui seruitus imponi possit,non tamen naui,cùm ea sit modicùm duratura,& sequitur Cæpo.in tracta.de serui.rust.præd.tit.de naue,in prin.Propterea q; Rom.in d.l.j.§.domini appellatione,l.uj.ff.de S.C.Sylla.non iis accedit,quæ diximus in priori parte ex Alberi.sicut nec ei,quod & ibi diximus in casu d.l.plerique,ff.de in ius vocan.vti nec Socin.& Ias.in d.l. plerique.ille col.vij.versi.circa dundecimam quæstionē,hic col.j.versi.sexto procedit.& Phil. Deci.in d.l.nemo de domo,nu.3.ff.de reg.iur.& Rip.in d.l.quò minùs,vbi suprà.Nam vt etiā dicit Barb.in repet.rub.de reb.eccle.non ali.col.vj.versic.quinimo appellatione,dicit speciale esse in casu d.l.pen.§.vlti.ff.de his qui deiec. vt illic appellatione domus nauis comprehendatur. Ideoq; non obscurè sentit,quòd stante statuto,ne extraneus possit acquirere rem immobilem,poterit acquirere nauem.Et aliàs sæpe,vltra prædictos casus,multùm interest inter domum,& nauem:vt videre licet in l.si quis res,§.aream,ff.de solut.& in l.inter stipulantem, §.sacram,ff.de verb.oblig.quo in loco Bar.& Alex.col.vlti.& Ias.col.pen. nuncupatim dixerunt,nauem esse rem mobilem,domū immobilem:hincq; adsumunt differentiam , quæ illic fit inter vtranque.Et ita aliquando respōdi,cùm post mortem domini Ludouici à Trimolia,eius vidua mobilia ipsius ex consuetudine contenderet:vt magis mirer D.Boer.deci.177. ligni appellatione,nu.6.tenuisse ex venditione huiusmodi nauium deberi Laudimium , vti ex rerum immobilium venditione,motum quibusdam ex iis,quæ citaui pro priori parte.

*Nauis an à satisdatione excuset.*

92 ¶IDEM QVE eadem ratione potes dicere de molendinis,quæ instar nauium super flumina meant ac veluti ambulant,cuiusmodi multa sunt in Ligeri flumine & in Pado, vt attestatur Bart.in l.quò minus,in xviij.q.ff.de flumi.& in Tiberi,vt tradit Pau.Castr.in l.fluminum,in prin.circa medium,ff.de dam.infect.Nam & hęc rebus mobilibus aggregantur:vt expressim dicit Franc.Rip.in d.l.quò minùs.nume.126. vbi ex hoc dicit ea contineri legato mobilium, posseq; alienari à tutore & Prælato sine solennitate. Tametsi alia molendina, quæ tanquàm domus in terra aut in ripis fluminum fiunt,illisq; adhærent,sunt immobilia:vt satis ex se patet,& voluit Bal.in c.contingit,col.pen.versi.quæro nunquid molæ, extrà de dolo & contu. vbi plus dicit,molas ipsius molendini non esse mobilia, sicuti nec tegulas domus, quandiu illi sunt applicitæ:quia vna contignatio est.l.eum qui ædes,ff.de vsucap. Idem autem in d.l. certi,col.ij.super iiij.q.versicu.quid in molendino,C.locat.tradit molendinum esse prædium rusticum quem sequitur Ias.in d.l.quò minùs,in xix.quæst.in fi.Et Ripa ibi,in d.nu.126.prætерquàm quod ad molitorem pertinet.Contra tamen vrbanum dicit Fortu.Garsia,in l.item

*Quæst.an retractus habeat locum in molendinis, quæ meant & remeant,& alijs.*

*Molendinum an prædiũ rusticum, an urbanum.*

quia,col.iiij.verſi.ex his inferri,ff.de pac. At Ange.io l.non ſolùm,ff.de pen.hære.ſcribit molendina io fluminibus poſita,& quæ deteriora quotidie fiunt, ſuntq; in continuo periculo, alienari poſſe à Prælato & tutore,quod dicit menti tenendum,& ſequitur Ripa vbi ſuprà,& Aot.Rub.qui id dicit ſing.nec habere contradiceotem,conſi.cxxxviij.viſo & diligenter,col.j. Albe.autem in d.l.pen.§.vlti.ff.de üs qui deiec.vel effud.& in ij.parte ſtatut.quæſt.xxxv. item quęritur ſi ex ſtatuto,in fine,æquiparat molendinum domoi,etiam in ſtatutis & pœnalibus. Ex hiſq; Franc.Curt.iunior io tract.feud.parte j.q.vj.col.iij.verſi.& ex hoc etiam,tenet quòd in molendinis,tanquam in rebus immobilibus poteſt feudum conſtitui.

*Feudum in molendinis cõſtituitur.*

93 ¶At Alberi.in l.quæſitum,§.cellarium,quem legit cum §.ſi aliqua parte,colligit ex eo text.& d.l.cum fundus,molendinum non eſſe partem ſundi. Ideoq; computari inter mobilia.quod dicit notandum, & facere pro reſtitutiooe rerum dotalium : quia mobilia reſtituuntur poſt annum,immobilia verò ſtatim:& ſic ( inquit ) molendinum reſtitui debet poſt annum. Id quod putat eſſe verum,quando ipſum molendinum eſt ſolùm ad molendum ruſticæ familiæ deputatum,per d.l.cùm de lanionis,§.cùm de villico,verſicu.idem conſultus,& l.dolia,§. vlti.eo.tit.Aliàs autem eſſe partem ſundi,per d.§.aſinam. Hæc ille.

*Conſuetudines de molendinis.*

94 ¶Cæterùm ex cõſuetudine expreſſa Turonum tit.*de choſes qui ſont reputées meubles ou heritages*, cap.1.& 2.molendina illa quæ in nauibus ſunt,mobilia ſunt,cætera autẽ immobilia, quo loco videbis,quæ in eam rem ab interpretibus ſcripta ſunt.Atque idẽ apud Lorrienſes in præfectura Montargij titu.*droictz de ſucceſſions*.§.xxij.eodemq; vlti. Sed & ex coosuetudine Borboniorum,cap.282.huiuſmodi moleodina naualia,atque etiam ea quæ vento molunt, cenſentur mobilia vt etiam Niueroorum,tit.*quelles choſes ſont reputées meubles*,cap.8.& Aurelianorum,cap.271.præter pedem & pilum horum molendinorum vento molentiũ.Vbi nec commentatij quicquam dicunt,quod huc pertineat. Similiter apud Arteſios,cap.98. quædam illic nominata huiuſmodi molendinorum immobilia ſunt, cætera mobilia. Et tu tameo interim vide Bald.conſi.cvij.ao molendinum,lib.3.

95 ¶Porrò autem illud quod de molis molendino applicitis tradit Bal.io d.c.conquegit, de dolo & contum.vbi ſuprà citauimus(oe & illud hic omittam) ſequitur Iaſ.in repe.d.l.quò minus,in d.xix.quæſt.verſi.adde tamen,quòd molæ,ff.de flumi. Sed id intelligeodum eſt:ne tu hic fallaris,ſecundum ea quæ poſtea dicemus de columna domus,oum.113.quæro igitur. Et vide omnino text.ouncupatim loquentem de molis, in d.l.quæſitum,§.cellarium, & in d.l. cum de lanionis,§.aſinam, & io l.cùm fundus,ff.de fund.inſtruct. quibus & illud probatur, quod ad hunc locum maximè pertinet,molas adfixas,partes eſſe ædificiorum:aliàs verò inſtrumento connoeri,ſi ſint operi ruſtico deputatæ.

*Quæſt. an retractus habeat locum in venditione machinarum bellicarum caſtri.*

96 ¶Sed & in ea controuerſia dominæ viduæ Trimollienſis interrogatus ſui,vtrùm munitiones caſtrorum,cuiuſmodi ſunt catapultæ,baliſtæ,bombardæ,quas vocant, & cætera id genus bellica munimenta cenſerentur eſſe mobilia,vt ſic ad viduam pertinerent:an verò immobilia,vt cootrà ad hæredes:quæ res quoque huc ſpectat,vt ſciamus,ſitne in his retractui locus. Et ſanè Bal.in c.ſi quis de manſo,col.ij.verſ.& illa ratio,tit.de cootro.inueſt.vt apud eum legitur,ſiue vt in noſtris codicibus legitur, ſi de ioue.feud.contr.fuer. dicit quòd conceſſo caſtro in feudum intelliguntur conceſſæ munitiones,quæ ſunt pro cuſtodia caſtri poſitæ perpetua patrisfamilias deſtinatione,quamuis oon ſint affixæ, vt trabuchi,manganellæ,baliſtæ, & ſimilia,nihilq; aliud allegat. Et id ſequitur Card.Alex.ibi,& etiam Iaſ.qui id multùm ſin. dicit,in præludiis feudo.col.viij.verſi.& per hoc quod feudum,& Cat.Cotta memor. caſtro mihi conceſſo.vbi & id dicit memoria dignũ. Et pro ea deciſione,licet oon allegent, eſt bonus tex.in l.fundi,§.Labeo,verſi.caſtella,ff.de actio.emp.& in l.cætera,§.hoc ſenatuſconſultũ, l.ij.ff.de leg.j.cum aliis ſi.vt videbis infrà tit.xxv.§.xj.io prioc. Sed & ante Bal.Old.quem nec ipſe Bald.nec illi allegant,cooſi.clxiij.quòd nomina debitorum,reſpoodit legato caſtro cedere arma,quæ in caſtro eraot ad defenſionem ipſius.& allegat alia quædam iura, ex quibus & illud intelliges id procedere,etiamſi aliquando ea aliò traoſferãtur.Et eſt idem conſi.iiſdem propè verbis ioter conſi.Bal.conſi.cccclxxviij.vtrùm nomina debitorum,lib.3. vbi tamen eſt ſubſcriptio ipſius Bal.qui nullam Oldr.facit meotiooem, quamuis is fuerit ætate multò ſuperior. Et id conſil.tanquam Old.referuot & ſequuntur Pet.Anch.Aot.& Barb.in c.cùm dilecti,extrà de dona.& Mart.Laud.in tract.de caſtellanis,verſi.quartò,legato caſtro.

*Machinæ bellicæ caſtri, sintne inter mobilia,an immobilia connumerandæ.*

*Conſuetudines de munimẽtis.*

97 ¶Idem autem Bal.in l.vlt.in j.lect.col.ij.verſi.item ſi princeps,ff.de conſti.princ.dicit quòd ſi princeps concedit mihi quoddam fortalitium ( vt ipſe loquitur ) in quo ſunt multa munimenta,ea cedunt conceſsioni,nec diſtinguit ſintne affixa,an non:quin allegat multa iura loquentia de rebus non affixis, vt hinc intelligas,eum etiam de his intelligere. Et idem voluit Petr.Anch.in d.c.cùm dilecti,io fin.extrà de dona.arg.l.Seiæ,§.tyraoni,& ibi Bart.ff.de fund. inſtru.& Phil.Deci.conſi.516.quoniam cauſa iſta,col.vlt. Et hanc partem nuncupatim ſecuta eſt conſuetudo Monſtrolienſium,cap.12.& Borbonienſium,ca.286.quibus cauetur hæc cenſeri loco immobilium. Et ſimiliter Niuernenſium tit.*quelles choſes ſont reputées meubles*, cap.10.

98 ¶Contrarium tamen videtur voluiſſe tex.in l.Lucius,§.collegio,ff.de legat.iij.vbi legato fundo,vti optimus maximusq; eſt,nõ ecoſentur legatæ machinæ,nec vaſa vinaria, id eſt,cuppæ & dolia,

& dolia,quæ in cella defixa fuot. Ex quo potes intelligere, hic esse latens aliud quippiam, quod machinas à legato excludit,quàm quòd fundi non sint:cùm & ea dolia,cùm affixa essent,fundi etiam esse censerentur.l.dolia,ff.de contrah.empt.& l.granaria, & l.penult.§.si dolia,ff.de acqui.emp.cum simil.Et tamen in illo tex.legato non cedunt,sicuti nec ipsæ machinæ,nisi in eo sit mendum, quod suspicor:nam & aliàs pugnaret è diametro cum dictis iuribus.Ideò glo.& Bart.super eo tex.veluti mussitant. Et huic parti fauet, quod respondit Bal. consi.ccxxxij.fœmina regulariter,lib.3.quòd licet fœmina oon succedat in castro feudali, per c.1.§.hoc notandum,titu.qui feud.dar.possuot,succedit tamen in munimentis ipsius castri, si ei non adhæreant,per l.fundi oihil,ff.de actio.empt.

*Decisio quæstionis.*

99 ¶Ego autem,quantùm ad nostrum retractum priuatim pertinet,in ea sum sententia,vt si castrum vendatur cum suis machinis bellicis,aut simpliciter, & nihilò minùs machinæ comprædendantur,ex sententia Oldr.Bald.Petr.Anch.Ant.Matti.Laud.& Philip.Deci. hæc omnia venire in retractum,quem facit consanguineus:nam retractus eum reponit transfertq; in locum emptoris,& cedunt machinæ castro,vt aliâs mobilia immobilibus, vt diximus suprà num.81.ego autem contrà,& seq. Si autem machinæ non veniant in eam venditionem simpliciter factam,secũdùm d.§.collegio, nihil est quod dubitemus nec eas venire in retractnm. Sed & si huiusmodi machinæ per se & sine castro venduntur,ea & si antè fuissent immobilia,tamen cùm à venditore separentur,ex ea venditione desiount esse castri,fiuntq; mobilia: vt colligitur ex glo.in d.l.fundi,in princ. Et vide,quod in simili diximus suprà de fructibus pendẽtibus num.huius glo.xliiij.at si per se,& dicemus de columna affixa ædibus,in eadem glo.nu.115.quæro igitur quid de columna.

*Quæst. an retractus habeat locum in mobilibus pretiosis.*

100 ¶QVID verò de mobilibus pretiosis,an & in eis habeat locum retractus? Quod videtur ex glo.comparante huiusmodi mobilia immobilibus, cùm agitur de prohibitione alienationis vt scilicet prohibita alienatione immobilium,aut simpliciter, aut sine aliqua solennitate,censeatur & horũ mobilium pretiosorum prohibita.quæ quidem glo.est in c.tua, in verbo,tractatu,extrà de his quæ fi.à Præla.quam sequuntur & commendãt Ant.& Panor.ibi.Et est si. glos.in c.1.in verbo,abstinentes,quæ est glo.vlt.de cler.ægro.lib.6. & voluit etiam Io.And.& Barb.in c.2.extrà de dona.Aoto.Card.Flor.Panor.& ipse Barb.in c.seq.idem Pano.in c.contingit,col.ij.versi.concluderem sic,extrà de transact.& in c.nulli,col.ij.versi.in glo.ij.extrà de reb.eccle.non alien.Domi.in c.1.col.iij.in fi.eod.tit.lib.6.& Philip.Fran.in c.2.col.j.in fin.eod. quoque tit.& lib.& Card.Alex.in c.fine exceptione,col.iuj.versi.septimò fallit.xij.q.ij.Et huius rei est optimus tex.loquẽs de gemmis ac margaritis,& cæteris mobilibus pretiosis, quem omnes propè in id allegant,in l.lex quæ tutores,C.de admi.tut.

101 ¶Sed illud procedit in casibus,de quibus loquuntur,quia in illis par est ratio,párque præiudicium.Verùm vbi est diuersa ratio,mobilia pretiosa non habent vim & naturam immobilium,quod ex eo constat,quòd cùm possidens immobilia releuetur à satisdatione,l.sciendũ, in prin.ff.qui satisd.cog.tamen qui mobilia pretiosa possidet,nõ releuatur:nisi talia sint,quæ difficilè celari aut transportari possint : vt scilicet magis habenda sit ratio eius difficultatis, quàm pretij vt colligitur ex no.à Pet.Cu.Cy.Bar.Ang.Pau.Cast.Alex.Soc.& Ias.in d.l.scieo dum.Nempe cùm ratio diuersitatis inter mobilia & immobilia in eo casu ea sit,quòd minor sit suspicio fugæ in eo,qui immobilia possidet,quàm qui mobilia tantùm: quia illa haud facilè celari possint aut transferri,hæc contrà facilè. Ideò si quis immobilia quædam vilia tantùm possideat,non releuatur ab ea satisdatiooe:vt per tex.in l.creditores,ff.de priuil.cred.voluit glo.j.in d.l.sciendum,& ibi quoque Bar.Bal.Ang.Alex.& Ias.qui id multis similibus cõfirmauit,& iterum gl.in l.si fideiussor,§.vlti.eo.tit.& Aog.in §.hinc oobis,col.j.versicu.super glo.j.in auth.de hære.& falcid. quia scilicet ea ooo tanti sunt vt ob ea relinqueret fugæ consilium. Sicuti è contrario si mobilia magna multaq; sint,vt verisimiliter nõ sit ea relicturus, nec eadem facilè possit celare aut transportare,eximitur eo onere satisdandi:nec solum pretium in hoc cõsideratur,nisi & illa difficultas adsit. De quo etiam per Pau.Cast.consi.xxxj. clarum,col.vlti.lib.1.& Guid.Pap.in tract.præsumptionum,col.vij.versi.sicuti non cadit.

102 ¶Ex quo planè constat rationem tantùm inspici:cùm si eadem ratio sit io mobilibus,quæ in immobilibus,non necesse est satisdari:& si ratio cesset in ipsis immobilibus,satisdari necesse est.Ratio autem nostræ consuetudinis noo potest adaptari ad huiusmodi mobilia,quãtumlibet pretiosa.Quinetiam contra id quod suprà diximus de prohibitione alienationis,habemus glo.in c.is cui,in verbo,immobilium,in prin.de elect.lib.6.quæ apertè declarat in prohibitione alienationis rerum immobilium non comprædendi mobilia pretiosa. Quo in loco Petr.Ancha.Domi.& Philip.Fran.not.ex ea,quòd prohibitus alienare immobilia, potest alienare bona mobilia pretiosa , nisi quando vniuersaliter esset prohibita alienatio omnium rerum vel bonorum. De quo & tu vide Felin.in c.vlt.col.iij.versi.quid autem de rebus,de accusa.Ex quibus concludo,non esse locum retractui in huiusmodi mobilibus pretiosis. Tametsi D.Ferro.aliud sensit in consuetud.Burg.titu.de feudis,§.xx.pag.j.in fin.

*Quæst. an habeat locum in*

103 ¶QVID de pecunia destinata ad emptionem prædiorum. Nam licet simpliciter pecunia sit res mobilis,vt per se patet,& voluerunt Cy.Bal.Albe.in l.ea demum,C.de collati.& Spec.tit.

*pecunia destinata ad emptionem prædiorum*

*Pecunia res mobilis.*

de fructib.& interes.§.j.versi.quid de libris.& Bald.consi.cccxvj.præmittendum est,col.ij.lib. 2.& apertè probat tex.in §.& quia parum,in autheo.de nupti.vbi postquam disposuit de rebus immobilibus,subiunxit hæc verba: Si verò vniuersa constitota est fortè in pecuniis,aut in aliis mobilibus rebus:& ad hoc eum tex.no.Ang.ibi & est similis text.in auth. hoc nisi,in prin.ibi,in pecunia vel alia re mobili,C.de solu. Vnde & pecunia legato mobiliũ cedit.Phil. Deci.consi.ccclxxxj.visis his quæ accuratè,col.j.versi.tertia conclusio,& consi.ccclxxij.testator legauit,col.j.vbi & ad hoc allegat optimũ text.in l.si chorus,§.j.ff.de leg.iij. Et facit quod scribitur à Bald.consil.cccxlix.punctus talis est in omnibus,col.ij.versi.in contrarium,lib.4. & in cap.1.col.ij.in verbo,vel nummos,titu.si de feud.vasal.ab alien.interpel. vbi dicit, quòd ideò in pecunia feudum constitui non potest,quia mobilis est.quod & ante eum dicit gloss. ibi,in verbo,in feudum,& alij quoque Doct.ibi.

104 *Pecunia res est quæ seruãdo seruari nõ potest.*

¶Sed & quòd non modò mobilis sit, sed huiusmodi , quæ seruando seruari non possit,voluerunt Bart.in l.si ex legati causa,& ibi quoque Ro.Fran.Aret. & latè Barb.ff.de verb.oblig. per tex.in auth.vt hi qui obli.se haber.perhi.res mino.& in l.Aristo,§.vlt.cum l.seq.ff.de iure delib.& in §.constituitur,Instit.de vsufr.& gl.in l.interdum,vbi & ipse Bart.col.j.Sal.col.ij.& latè Iason col.iij.ff.de condi.indeb.respondentq; Ro.& Barb. vbi suprà ad l.lex quæ tutores, C.de admini.tuto.quæ videtur voluisse contrarium.Et voluit item ipse Bar.in l.j.§.fuit quæsitum,col.j.per glo.ibi,& ibi quoque Alex.& cæteri Recentiores,ff.ad senatusconsul.Trebel. & idem Bart.in l.potest pupillus,col.ij.versi.quæro vtrùm si in obligatione,ff.de autor.tut.& in l.si quis pro eo.§.j.paulò post mediũ,ff.de fideius.& in l.j.col.j.C.si aduer.transac. & consi. lxx.reuerendissime domine,col.j.versi.item præmitto.Ang.in d.§.& quia parum,in authent. de nupt.Pano.in c.nulli,col.iij.versi.de pecunia,& ibi latè Barb.col.iij.versi.quid de pecunia, extrà de rebus eccle.non alie.Petr.Anch.in c.2.col.j.ad fi.eo.tit.lib.6.& consi.cxvj. secundùm ordinem,col.iij.versi.secundò.Fran.Are.post Ro.in l.diuortio,§.interdum,col.iiij.versi.addit dominus meus,ff.solu.matr.& ipse Ro.sing.ciij.tu habes quòd pecunia.Phil.Fran.in c.1.§.vlt. circa medium,de cler.ægro.lib.6.Corne.consi.xxxviij.viso libello,col.iij.versi.insuper fuerũt, lib.3.& consi.xlix.in præsenti consultatione,col.ij.versi.hinc dicimus,eod.lib.3.& consi.cv.visis attestationibus,col.vlti.eo.lib.3.Alex.consi.xcij.perspectis diligenter,col.j.lib.6.& Barba.in l.ij.§.& harum,col.xv.versi.addo ego quòd inquantum,ff.de verbo.oblig.Philip.Deci.consil. cccclix.viso consi.col.ij.Steph.Bertran.consil.c.visis propositis,num.13.lib.1.& consi.ccxvj.functus,num.2.lib.3. Et probatur in l.hoc senatusconsultum,in princ. & §.j.& in l.quoniam pecuniæ.ff.de vsufruct.ea.re.quæ vsu consu.& in l.Iulianus,ff.de peti.hæred.vbi est tex. apertissimus,& in l.nouissimè,C.de admit.tuti iuncta d.l.lex quæ tutores,eod.tit.& in c.vlti.ibi,pecuniam quæ vsu cõsumitur,vbi Card.Flor.& Imo.ad hoc no.extrà de pigno.Citantq; nonnulli in eam communem sententiam Aristotelem lib.4.Ethicorum,ca.1.dicentem, vt ipsi dicunt,& habet antiqua translatio,pecuniarum vsum consumptionem esse.Verùm non is fuit in eo loco sensus Aristotelis,sed hic,vsum pecuniarum in sumptibus & erogationibus consistere,quod obiter dicere voluimus,vt intelligant Lectores,quantum nostris credendum sit in huiusmodi autorum citationibus.

*Aristotelis locus.*

105 *Pecunia minoris sine decreto alienari potest.*

¶Sed vt redeamus,cùm pecunia sit mobilis,nec seruãdo seruari possit,vt est cõmunis sententia:consequens est,vt ea sine decreto alienari possit à minore.gl.in d.l.j.§.fuit quæsitũ, prout eam expendit Bar.(& Rom.) & alij ibi.& idem Bar.in d.l.si ex legati causa,versi. quid ergo si debet,& in d.l.potest pupillus,& Bal.qui propè vbique eam gl.dicit sing. in l.si curatorẽ habens,col.ij.versi.hic adde vnũ,C.de in integr.resti.mino.& in d.l.sed si ex stipulatu,in fi.ff.de verb.obli.& in l.quòd si fortè,quam legit cum l.ratum,§.vlt.in fi.ff.de sol. & in l.j.circa prin. ff.de reb.eorum,vbi & eam peregrinã dicit.& in l.j.col.ij.& ibi etiam.Ange.col.item ij.ff.solu. matri.& in l.etiam,post medium,C.de fideicom.vbi etiam loquitur de Prælat.& in d.l.j.C.si aduer.transac.& in l.singularia,col.iiij.versi.quinto est speciale.& ibi Alex.col.vj.versicu.item dicit esse,ff.si cert.& idem Bald.consi.ccxlvij.præmisso statuto,col.ij.lib.1.Sali.in l. tutores vel curatores,in secundo no.per illum tex.C.de admi.tut.Ang.in d.§.& quia parum,ante fin.vbi & illam glo.dicit not.& Panor.loquens etiam de Prælat.in d.c.nulli.Ro.d.sing.ciij.Et Franc. Aret.in d.§.interdum.& Barb.qui eam glo.dicit sing.in c.cùm constet,col.j.de pign. Et Fran. Curt.senior.consi.lxxij.princeps,col.iij.versi.quinta conclusio. Et idem de pecunia ecclesiæ voluerunt Pan.Pet.Anch.& Barb.vbi suprà.& Alex.d.consi.xcij.lib.7.(Et licet ea glo.à multis reputetur singularis,vt diximus,est tamen alia in l.interdum,ff.de condi.insti.quam & in id repeudit Rom.in d.§.fuit quęsitum,col.iij.versi.circa primum.vbi & de hoc dicit esse tex. in l.Aristo,§.vlt.cum l.seq.ff.de iur.deliber.& in §.constituitur.Instit.de vsufruct.

106 *Pecunia ad emptionem prædiorum destinata,sitne mobilis an immobilis.*

¶Licet igitur pecunia,(vt id repetam,) sit res mobilis & quæ seruando seruari non possit,& quæ ideo possit à minore & Prælato sine solennitate alienari : tamen si ea destinata sit emptioni prædiorum,ea vicem rei immobilis obtinet:vt dicit Raph.Co.in l.à Diuo Pio,§.vlti. per illum tex.ff.de re iudi.& in l.cætera,§.sed si separauit,ff.de leg.j. Ideò nec ea sine decreto iudicis alienari potest,sicuti nec alia immobilia minoris.per l.quid ergo,§.vsuras,versi. quid ergo,& ibi Roma.vt ab omnibus citatur,ff.de contra. & vti.act.tut.& voluit idem Ro.in d.l. si ex

si ex legati causa,col.iiij.& ibi quoque post eum Fran.Aret.col.etiam iiij.versi. addit etiā dominus meus.& Barb.col.xiij.versi.adde etiam inquantum dicebat,ff.de verb.oblig.& rursum idem Ro.in d.sing.ciij.tu habes quòd pecunia,vbi & ad hoc dicit text.in d.§.vsuras. vnicū & sing.& à nemine,præterquā à se,annotatū.& consil.188.in hac caussa,col.vlt.in vlt.dubio,vbi & illum tex.dicit no.Fran.Cre.qui item illū sing.dicit sing.lib.10.pecunia est.Barb.in d.l.ij.§. & harum,col.xvj.versi.item fallit nisi pecunia,ff.de verb.oblig.& in d.c.nulli, col.pen.de reb. eccle.non alie.& in c.possessiones,col.ij.co.quoque tit.& in c.2.col.pen.de solutio.& in addi. Bal.in d.l.etiam,C.de fideic.& consi.xiij.clementissimi,col.ij.versi.& si quispiam,lib.2.vbi dicit sing.tex.in d.§.vsuras.Firmia.in tract.gabellarū,in secunda parte octauæ partis prin. col.j. versi.& propterea Ioan.Lup.in repet.rub.de don.inter vir.& vxo.§.xxxviij.col.ij.versi. & pecunia.Anto.Corse.in sing.in verbo,pecunia.Chasse.in consuetud.Burgund.tit. *de droictz appartenans à gens mariez*.§.ij.in verbo,*sont meubles*, versic.quid autem de pecunia:& iterum in §. eiusdem tit.xxiiij.in verbo,*sont assignez ou promis*.& latissimè atque scientissimè Ferronus,qui felicissimè ornatum dicendi cum legum & statutorum interpretatione copulauit,in cōmentariis consuetud.Burdiga.tit.de dote,§.vj. & rursum tit.de testam.§.xiij.Fran.Rip.in d.l.j.col. ij.nu.9.ff.ad senatusc.Treb.vbi etiam dicit in id tex.sing.in d.§.vsuras. Et bene facit,quod in casu non admodùm dissimili tradit Ioan.Gal.in suis Arrestis,quæst.lxvij.

107 ¶Et facit etiam text.in d.l.si chorus,§.j.iterumq; in l.si fundus,ff.de leg.iij.quarum autoritate Lucas Pen.in l.vlt.C.de mune.patri.lib.11.tradit pecuniam fœnori destinatam non contineri appellatione mobiliū.Et hanc quoque partem non mediocriter fulcit, quod ab Albe.scriptū est in secūda parte statut.q.ccv.item quæro duas pulchras quæstiones,quòd ex statuto dispon ente mulierē,quæ superstes est marito, ei succedere in dimidia parte bonorum immobiliū: ea habere debet dimidiam partem eius pecuniæ, quæ deposita est ad cōparationem prædiorum:per l.& si non sint,§.quid ergo,ff.de aur.& argen.leg.& l.granaria,ff.de act.emp. Et eum sequi videtur Barb.in d.rub.de reb.eccle.non alie.col.lij.versi.& inquantum,sub nu.192.

108 ¶Verùm huius postremi dicti contrarium voluerunt Iaco.Rapb.Cy.Ray.Bald.Ange.Imol. Floria.Alex.Franc.Aret.& Ias.in d.l.cætera,§.sed si separauit,ff.de lega.j.nempe eam pecuniā non haberi pro immobili,nec dimidiam eius partem vxori cedere,ex illo Alberi.statuto,per tex.ibi,& in l.cùm in fundo,§.si fundus,ibi,sed non vt vice corporis,ff.de iure dot.Et in hác quoque sententiam aduocat ipse Franc.Aret.illum text.qui est fundamentum prioris partis, videlicet in d.l.quid ergo,versi.quid ergo.nam ibi (inquit) illa pecunia solo iussu iudicis potest in aliam caussam conuerti.Sed & Alex.eo in loco illam Ro.sententiam expressim reprobans,dicit eum tex.in d.l.quid ergo,non id probare,ad quod Roma.expendit.vt etiam facit idem Alex.in d.l.j.§.fuit quæsitum,col.j.versic. quod sing.limita.& ibi quoque Ias.ff.ad senatusconf.Trebel.& idem Alexan.in d.l.à Diuo Pio.§.vlti.ff.de re iudi.& Felin.in c.cùm adeò, col.iij.vers.vnde dicunt,extrà de rescrip.{& Maria.Soci.iunior consi.cxx.circa prima difficultatem ferè per totum consi.lib.1.} Sed & vltra suprà dictos,in eadē sententia,vt scilicet pecunia destinata in emptionem prædiorum non veniat appellatione immobiliū in materia statuti vel consuetudinis loquentis de re immobili,fuit Ludo.Bolo.consil.xxxix.domina Dorothea,colum.vlti.licet (vt ipse dicit) aliàs secus.

109 ¶Barb.autem in c.1.col.vlti.extrà de feud.dicit speciale esse in pecunia pupilli & minoris, vt si ea sit destinata in emptionem prædiorum,pro re immobili habeatur : per tex.in d.versicu. quid ergo,quem ad hoc dicit sing. Secus esse in aliorum pecunia.Ideoq; tenet contra Albe. vbi suprà. At Socin.consi.cclxix.materia,col.penul.versi.circa quartam,lib.2. in ea est sententia,vt si is qui destinauit huiusmodi pecuniam ad emptionem prædiorum, possit nihilò minùs de ea disponere,& consequenter eam destinationem tollere , tunc esse materiam d.§.sed si separauit,atque ita procedere not.per Docto.ibi. At si is qui vult disponere de huiusmodi pecunia,non possit eam destinationem abolere,tunc debet iudicari,ac si esset res immobilis, cùm is tenebatur in rem immobilem conuertere:& ita intelligendum esse tex.in d.l. quid ergo,ff.de contra.& vti.act.tutel.& in dicta l.à Diuo Pio,§.vlti.de re iudic.Et ideo,inquit,si testator iusserit pecuniam conuerti in emptionem immobiliū, non poterit hæres contra hanc dispositionem venire,proindeq; ea pecunia censebitur immobilis,& ad hæc quoq; alia quædam allegat,quæ tu videre poteris.

110 ¶Aduerte,Lector,quia huius controuersiæ cardo in eo vertitur, an destinatio habeatur pro re perfecta:de quo vltra Soci.vbi suprà latè tractat ipse Alber.in ij.parte statutorum,d.quæst. ccv.Bart.& alij in d.§.sed si separauit. Alexan.consi.xcviij. aliàs de facto consultus,colum.iij. versicu.& non obst.quòd destinatio,lib.5.vbi id dicit esse brocardicum , vt nostri appellant. & Franc.Aret.consi.vj.viso instrumento diuisionis,in ij.dubio, & latissimè omnium Feli.in d.c.cùm adeò,colum.ij.versi.de destinato,& sequen. Ideoq; non amplius hic immorandum ducimus,quia apud eos plenissimè videre poteris : & quia etiam hæc quæstio, quantùm ad retractum pertinet,videtur esse propemodum inutilis : quia quomodo vendetur hæc pecunia ita destinata,nisi alia pecunia eiusdem valoris & æstimationis? quod omnino inutile esset,& ridiculum:vt dicit tex.in l.si fundus.in fin.ff.ad leg.Falcid. cùm scribitur, si 50. aurei le- *Destinatio an habeatur pro re perfecta.*

*Pecunia affectionem non recipit.*

gati sint, si 50. dedisset: dicendum est inutile esse legatum, & magis ridiculum esse. Quod & in simili dicit glo. in l. cùm pater, §. pater qui filio, in verbo, hæreditaris, & ibi Bart. ff. de legat. ij. & Paul. Castren. loquens in casu retractus, consi. cccc xxx. circa primum quæsitum, colum. j. versicu. præterea videretur, lib. 2.

*Nisi sit pecunia antiqua.*

111 ¶Nisi diceres, quòd fortè erat pecunia ex antiquo & pretiosissimo auro conflata, quæ alia pecunia non eiusdem bonitatis, licet eiusdem valoris ex edicto principis erat, diuẽdita est: quia fortè hęc magis erat in vsu, vt videmus hodie nostros Solares aureos magis in vsu esse, quàm vel Nobiles aut Angelos, aut Aureos antiquos, quos vocant: & ita ex hoc procedebat aliqua vtilitas. Quo casu non procedit, quod suprà proximè diximus, vt voluit illa eadem gl. quam suprà citauimus, in d. §. pater qui filio, per tex. in l. peto, in prin. ff. de leg. ij. & Pau. Cast. vbi suprà. Et pro hac consideratione vtilitatis posset videri facere text. in §. quoniam autem, ibi, antiqua pecunia cadere, in authen. vt qui obli. se habe. perh. res mino. & in l. numismatum, ff. de vsufr. cuius hæc verba sunt: Numismatum aureorum vel argenteorum veterum (quibus pro gemmis vti solẽt) vsusfructus legari potest. Et quod voluit Bal. in l. quæ fideicõmissum, ff. de leg. ij. de eo qui recepit monetã nouã pro veteri. Ex quo & illud Plauti in prooemiũ Casinæ:

*Qui vtuntur vino vetere, sapientes puto,*
*Et qui libenter veteres spectant fabulas.*
*Antiqua enim opera & verba quum nobis placent,*
*Aequum placere est antè veteres fabulas.*
*Nam nunc noua quæ prodeunt comœdia,*
*Multò sunt nequiores quàm numi noui.* {Et illud quoque Iuuenalis saty. 1.
*Criminibus debent hortos, prætoria, mensas,*
*Argentum vetus.*}

*Promercale aurum.*

Et his adstipulatur, quod tradit Suetonius in Cæsare, cap. 54. eum promercale aurũ per Italiam prouinciasq; diuendisse. Nam promercale dicitur, quod præter vsus vendentis venale exponitur: vt apud eundem de illustribus Grammaticis, vbi de Palæmone loquitur, Quanquàm ex schola quadragena sextertia annua caperet, ac nõ multò minus ex re familiari, cuius diligentissimus erat, & officinas promercalium vestium exerceret. Et Columellam, lib. 1. cap. 8. de magistro pecorum loquentem: Néve (ait) negotietur sibi, pecuniamq; domini aut animalibus aut aliis rebus promercalibus occupet. & Paulum Iurisconsultum in l. quòd si ex, ff. de impen. in rebus dotal. fac. quòd si eæ res in quibus impensæ factæ sunt, promercales fuerunt, &c. De cuius verbi significatione vide per Ioannem Baptistam Pium, Annotationũ posteriorum cap. 94. & Alciatum in lib. 1. Prætermissorum in verbo promercalis. nam te, amice Lector, huius rei obiter admonitum voluimus.

112 ¶Sed quid hæc faciant, cæteri diiudicent: neque enim mihi admodum arrident, cùm certa sit numorum æstimatio, nec in eis cadat probabilis affectio: vt no. in l. numis, ff. de in lit. iuran. & in l. si ita, ff. de fideius. & per glo. vlti. in l. sed & si certos, ff. de leg. j. dum ea iura allegat Bart. & alios, in l. si pœnam, & iterum in l. liber homo, la ij. §. decem mihi, ff. de verb. oblig. & in l. j. col. viij. versicu. quoddam est interesse, C. de senten. quæ pro eo quod inter. & in l. cùm fundus. §. seruum, col. iij. versi. veoio, ff. si cert. peta. Bald. consil. cccc xciiij. in primis, col. vlti. versicu. non obst. quod allegat lib. 1. Alexan. consi. xlij. viso processu, col. ij. versicu. accedit quia etiam, lib. 6. Nam & Paul. Castr. d. consil. cccc xxx. lib. 2. expressim in eo quod suprà diximus, distinguit, vtrùm id quod ab alio traditur, sit totum pecuniariũ, & tunc procedat, quod suprà dictum est, id esse inutile & ridiculum. An verò consistat in speciebus, & tunc satis sit, vt vna sit altera gratior, vt aliquam sic vtilitatem consequi videatur, per d. l. peto. Quòd autem de antiqua pecunia suprà diximus ex authen. vt hi qui oblig. nihil huc pertinet, quoniam ibi non aliud significatur, quàm quòd satius est tutori siue curatori in tuto pecuniam minoris adseruare, quàm vsurarum appetitione eandem pecuniam, quam ante habebat, id est, sortem ipsam, vt traducit Haloander, amittere, vt sæpe fit debitorum inopia. Alia autem quid ad hanc rem faciant, cæteri (quod iam diximus) videant.

*Quæst. de pecunia redacta ex venditione rei immobilis.*

113 ¶Qvid autem de ea pecunia, quæ redacta est ex venditione rei immobilis, an ea quoque immobilis censeri debeat? Masuer. titu. de societa. §. item nomina seu debita, dicit hanc pecuniam eiusdem naturæ censeri, cuius res erat, ex cuius venditione confecta est, vt quæ sit subrogata in locum illius, & id videntur voluisse Rapha. Fulg. Alex. Franc. Aret. in l. ea demum, C. de collati. Sed è diuerso contrarium censuisse videntur Iaco. Raph. Cy. Alber. Bal. Corne. & Phil. Deci. ibi, dum omnes tractant eam quæstionem, de qua dicemus infrà in fi. huius tit. in iij. quæst. Et id nuncupatim, vt videlicet hæc pecunia sit & mobilis, & inter mobilia computanda, tenuit Firmia. in suo vberrimo indice in verbo bona mobilia, versi. iiij. allegans Bal. in d. l. ea demum, & ita haud dubiè obseruamus. In vtranque autem partem faciunt, & alia multa, quæ dicemus infrà eod. tit. §. xxxij. num. 10. sed & illud potest quæri, & multis seq. ibi omnino vide, & in d. iij. quæst. finis huius titu. quia quantum ad id, de quo nunc tractamus, non admodum vtile est, vt diximus in præced. quæst.

114 ¶Sed quid de ea pecunia, quæ posita est in banchis (vt vulgò appellant) campsorum, cuiusmodi

iusmodi sunt Lugduni, Genuæ,& Venetiis? Et has quidem inter immobilia reponit Bald. ille omnium nostrorum scriptorum copiosissimus simul & subtilissimus, in c.cùm caussa: ad fi.extrà de re iudi.vbi & ex hoc dicit, quòd fratres mendicantes non possunt eam pecuniam,quam ex venditione rerum immobilium redegerunt,in huiusmodi banchis ponere, quò ex ea caput siue sortem,aut vt ipse vocat, capitale faciant. Non video tamē quomodo retractus in hac pecunia posit habere locum,cùm non nisi simili pecunia redimi posit, vt diximus suprà nume.100.& seq. Nisi si fortè difficile esset pecunias in istis banchis ponere, ob idque vtile foret consanguineo in eam vtilitatem succedere.

*Quid de pecunia posita in banchis,ut no cant.*

115 ¶QVAERO igitur quid de columna domui affixa,quæ quidē columna venditur,aut etiam de alia quauis re eius generis etiam affixa,aut non affixa, sed quæ tamen posita est,vt perpetuò maneat:an tunc erit locus retractui? quod videtur, quia quæ in ædibus sunt causa perpetui vsus,eadem ædium fiunt,l.fundi,§.Labeo,ff.de act.emp.idq; etiamsi aliquando tollantur.in eadem l.§.item constat,& l.malum,§.vlt.ff.de verborū significatione,vbi ita scribitur: Structuram loci alicuius ex tabulis factā,quę æstate tollerentur,& hyeme ponerētur,ędium esse ait Labeo : quoniam perpetuo vsui parata essent:neque ad rem pertinere,quod interim ponerentur.Et facit lex debitor,ff.de pigno.& l.iij.§.j.ff.de trit.vino & oleo lega.Idque procedit,etiam si non sint affixa:vt probatur in dicto §.Labeo,versi.castella,& in l.cætera,§.hoc senatusconsultum,le ij.ff.de legatis primo.Ex quo not.Iacob.Aret.Bal.Alexand.& Ias.in fi. quòd cùm venditur domus,ea quæ in ea sunt posita,vt perpetuò maneant, cedūt emptori, Quod Bal.ipse dicit tenēdum menti,& sequitur etiam idem Ias.in l.beneficium, col.ij.ff.de constitu.princip.Aliàs autem distinguitur,sintne affixa vel defossa,an non.l.dolia,ff.de contrahen.emp.& l.granaria,& l.pen.§.si dolia,ff.de act.emp.& l.Titius, ff.de acquir.rer.domi.& ibi concord.in glo.Sed quibus addere potes l.instrumenta fundi,vers.cōseruandi,ff.de fund. instr.cùm dicitur,conseruandi causa sunt dolia,licet defossa non sint,& cuppæ.& l.quæsitū, § specularia,& l.cùm fundus,eod.tit.& l.librorum,§.chartis,ff.de leg.iij.Ex quibus potes intelligere,ea ædium esse,quæ ædibus sunt affixa · cætera non esse, nisi ibi sint causa perpetui vsus posita. De quo laxius diximus tit.nostrarū consuetudinum xxv.§.xj. qui est omnium huius voluminis ccc j.ibi enim est proprius ac peculiaris locus eius rei : iterumq; in nostro tractatu Primigeniorum quæstio.xlviij.num.6.

*Quid de columna domui affixa, aut cæteris rebus positis ut perpetuò maneant.*

116 ¶Verùm Matth.Afflict.in tract.protomixeos,col.totius operis xiij.versi.subsequēter quæro, post eū Chass.in cōsue.Burg.hoc eo.tit.*de retraict.*§.j.in verbo,*son heritaige*,col.pe.vers.quæro vlterius,aliquis in ea fuit sententia,vt in huiusmodi rebus non sit locus retractui,si ea separata sint ab ædibus:tunc enim licet prius,cùm scilicet ædibus erant affixa, essent immobilia, tamen ea fiunt saparatione mobilia:vt dicunt no.à glo.in d.l.fundi,ff.de act.emp.quæ tamen de hoc nihil mihi dicere videtur.& is erat Chassen.mos,vt quicquid ab alus scriptum reperiret, eo confestim sine delectu,non expurgatis mendis & erroribus, suos libros infarciret. Tamē eorū sentētiæ haud grauatim accedo,per ea quæ suprà diximus de vēditione fructuū pendentium.& vide,quod tradit Bar.loquens de tigno.in l.binas,ff.de seruit.vrba.præd.

117 ¶SOLET etiam quæri,an pisces,qui sunt in piscina,stagno,viuario,lacu,sint mobilibus, an immobilibus assignandi,& an cedant fundo vendito,nécne. De quo tu vide optimū tex.in l.funes,§.pisces,cum l.seq.& ibi Alex.in addi.Bar.ff.de act.emp.Guid.Pap.dec.xcj.cōsuetudo generalis,col.vlt.Bert.Capr.in c.j.§.sciendū,tit.de feud.cogni.Claud.Seyssel.in suo tract.feu. tit.quæ res in feud.dar.pos.col.ij.versi.sed de quibusdam dubitari potest.Boe.in consuetud. Biturig.tit.de feud.§.v.& Zasiū in epito.feud.parte 4.col.j.& nouissimè Chas.in illis cōsuet. Burg.tit.*des droictz & appartenances à gens mariés*,§.ij.in verbo,*tous meubles*, col.pen.versi.& dic in hac materia.& Carol.Molen.in cōsuet.Paris.tit.j.§.j.glos.viij.nu.17.18.19.& 20.Ex quibus etiam intelliges,quid dicendum sit de columbis,quæ sunt in columbario siue peristerotrophio,& cuniculis qui sunt in gatenis,quas vocamus.eadem enim horum est ratio.Et de columbis nuncupatim tractat idem Molend.in d.§.viij.nume.33.34.35. Sed & de piscibus sunt quædam priuatæ consuetudines Franciæ de his nuncupatim statuentes:vt apud Meldēses, cap.cxxvij.Melodunenses,cap.xlvij. Victriacenses,cap.xxxvij.& iterum c. cxiij. Aurelianenses,cap.lxxxj.& iterum,cap.xciij.quorum postremorum locorum commentarij muti sunt, quantùm ad eam rem pertinet,magis quàm ἀκάνθιος τέττιξ. Borboniēses,cap.cclxxxv.Blesenses,cap.100.& iterum,cap.229.Niuernenses,tit.*quelles choses sont reputées meubles*. cap.v.Laudunenses in Viromandia,tit.j.§.ij. Tu tamen prætereà vide tex.in l.iij.§.item feras,ff.de acq. posses.qui huic rei præstat aliquod argumentum.

*Quid de piscibus asseruatis in piscina.*

*Cōsuetudines de huiusmodi piscibus.*

118 ¶SED & quæri potest, quid dicendum sit de domo exemptili, & quæ solo affixa non est, aut si affixa sit, continuò eximi potest,& solet. De qua loquuntur Andr.Iser.& Card.Alex. in cap.j.§.si vasallus.tit.hic finit lex.Et huiusmodi ea fuit (vt à multis accepi)quam rex Angliæ extrui fecit nostro tempore apud Guynas & Arderam,cùm ipse,Rexq; noster, in eum locum visendi sui gratia conuenissent.Columella autem lib.8.rei rusticæ,c.xj.iubet exēptile pauonibus stabulū fieri,id Græcis ἐφαίρετον & ἐξαιρέσιμον dicitur. Et id quidem decidi potest ex no.ab.Accurs.in §.cùm in suo,in verbo,inædificatur,in prin.Insti.de rer.diuis.iuncto

*Quid de domo exemptili.*

*Exēptile stabulum.*

text. quem ea gloss. allegat, scilicet in l. Titius, ff. de acqui. rer. domi. & similiter ex text. in l. j. §. plane si quis de ligneis, iuncta gloss. in verbo, cohæreat, ff. de vi & vi arma. iuncto etiã §. illud vtique, eiusdem l. j. vt interim memineris non continuò Diogenis dolium immobile fuisse censendum, quòd eo vice domus vteretur.

*Diogenis dolium.*

119 ¶CAETERUM quid de homine adscriptitio, quid etiam de bone & asino, & aliis similibus etiam fundo instruendi illius gratia addictis. Et certè Bal. in l. j. col. vj. versic. tertiò opp. C. de seru. fugi. dicit seruum ascriptitium esse portionem fundi, & inter immobilia computari: per l. iubemus, C. de sacrosf. eccles. & l. si quis inquilinus, ff. de legatis j. Licet enim naturaliter sit corpus discretum à fundo, est tamen pars instrumentalis ipsius fundi. Nec tamẽ id (inquit) obtinet in boue aut asino, qui licet sint instrumenta fundi, tamen mobiles sunt. l. j. & ij. C. de verb. sig. Id enim in solo homine cõtingere, vt glebæ annexus censeatur immobilis. Hęc ille: quem ad verbum propè refert & sequitur Matthæ. Afflict. in constitut. Siciliæ incip. errores, col. j. in ij. not. Sed & illud de homine probat text. in l. iij. ff. de diuer. & temp. præscrip. cuius verba sunt, Longæ possessionis præscriptionem tam in prædiis quàm in mancipiis, quæ in prædiis morantur, quæ partes fundi sunt, locum habere manifestũ est, & in §. emphyteusim, ibi, aut mancipij rustici, in Auth. de non alienan. & in c. nulli, in illis verbis, rusticum mancipiũ, extrà de reb. eccl. non alien. & ibi Pet. Anch. in j. not. & Pan. in ij. not. Et ideò cùm feudũ constitui non possit, nisi in immobilibus, c. j. §. j. tit. de feud. cogn. potest in huiusmodi hominibus: vt voluerunt Mart. Laud. & Card. Alex. ibi col. j.

*Quid de homine adscriptitio.*

*Quid in boue & asino addictis fundo.*

120 ¶Quod tamẽ intellige, tãtisper, dum hic homo adscriptitius in gleba est, id est, glæbę insistit, inseruit, & adhæret: quòd si glebam deseruerit, pro mobili cẽsendus est. ex eo quod post Iac. Ra. voluerunt Cy. & Alb. in l. j. ille in ij. q. in fi. alter. col. ij. vers. item quærit, C. vti possi. quòd si adscriptitius in gleba est, pro eo competit vtile interdictũ vti possidetis: quia interim pars fundi est, & censendus est tanquã immobilis. Sin à gleba recessit, cõpetit vtile vtrobiq; quod pro mobili datur. Id quod etiã voluit Rof. eod. tit. versi. sed an hoc interdictũ habet locum pro adscriptitiis, & Io. Andr. in addi. Spec. tit. de causa pos. & prop. col. ij. vers. pro rusticis, per l. pen. ff. pro socio, & l. arbor, ff. com. diuid. & d. l. iij. ff. de diuer. & temp. præscrip. in illis verbis, quæ in prædiis morantur. Et facit quod alibi dictum est de fructibus, vt quandiu pendent inhærentque fundo, pars fundi esse censentur: separati autem minimè.

121 ¶QUID verò de insulis maris, fluminis, aut stagni semper fluctuãtibus, & quæ non vno in loco permanent, sed huc & illuc, vt aura & venti impellunt, tanquã naues, meant ac remeãt, & (quod de nauibus ipsis dicit Cato rei rusticæ c. j.) ambulant. Cuiusmodi nos duas vidimus in stagno quopiã huius regionis. Diony. Halicarnasseus nõnullas memorat lib. 1. Rerũ Rom. Plin. autẽ plurimas libr. 2. natu. hist. c. 97. & Seneca autoritate Theophrasti, libr. 3. natu. quæst. Et Hyginus qui Fabularũ c. 53. scribit, insulã Ortygiã mobilẽ fuisse. Et Labeo quoque Iurisconsultus de his loquitur in l. pen. §. idem iuris, ff. de acq. rer. do. Et eæ quidem possent videri mobiles & immobiles esse, id est, mobiles eo nomine, quòd moueantur: immobiles, quòd non vbiuis moueantur, vt cæteræ res mobiles: neque enim eas extra mare, flumẽ aut stagnũ, in quo sunt, vehere, deferre, tollere, auellere potes. Sicuti ergo mare, flumẽ, stagnum, inter immobilia numerantur, tametsi aqua eorum moueatur: ita & huiusmodi insulæ, quæ eis perpetuò inhærẽt, tametsi non eodẽ semper loco, debent etiam censeri immobilia: vt in simili dicit Ang. in §. hæc ergo, qui est ij. in Authen. de non alienam. & Alex. consi. ccxj. ponderatis verbis, col. ij. versi. præthereà negari, lib. 6. & Philip. Fran. in c. ij. in prin. col. ij. de reb. eccle. non alie. lib. 6. cum si. vt patet ex multis quę suprà diximus. Et quia etiam ex huiusmodi insulis fructus quorannis percipimus, ac si omnino stabiles essent. Ideoq; & immobiles esse censentur: ex doctrina Bal. in proœmio feudorum, col. vj. versi. sed quæro quomodo.

*Quid de insulis ambulantibus.*

122 ¶ILLUD denique quæri potest, quid de ædificio, cuius parietes sunt sine cæmẽto aut calce, aut alio genere ferruminis (id maceria siue maceries dicitur, & vulgo siccus paries.) Et id quidẽ soli naturã atque conditionẽ sequitur: vt est tex. nuncupatim loquens de huiusmodi maceria, in l. si precario, ff. com. præd. vbi Bal. no. (inquit) quòd ædificium sequitur solũ, etiã si sit murus sine calce, quẽ vulgo appellamus murũ siccũ. Ideò si quis venderet fundũ, nõ ei liceret hinc tollere huiusmodi murũ. Hæc ille. Pau. autẽ Cast. in fin. postea quàm ex eo text. not. id ædificiũ cedere solo, subdit tamẽ cõtrarium potuisse videri, cùm id fundamentũ non habeat sub terra, & ideò (inquit) bene notãdum ad declarationem legum de hac re loquentium, nec recolo alibi hoc vidisse. Sed illũ tex. dicit ad hoc valde notandũ Alex. in l. j. §. nunc videamus, in fi. ff. de no. ope. nunt. & illud dictũ Bal. sequitur & idem quoque Alex. in addit. Bar. in l. j. §. si quis quod in publico, ff. ne quid in loc. Publi. Quod autem ad maceriç significationem, & species eiusdem pertinet, vide Varronem libr. 1. rei rusticæ, cap. 14. & Donatum in Adelphos Terentij, interpretantem illud, Atque hanc in horto maceriam iube dirui.

*Quid de maceria.*

*Maceria quid.*

LE PARENT, PARENS. GLO. VIII.

1 VERUM EST, quod grauiter pronuntiat Cato ille Vticensis Apud Sallustium in Catil. Iampridem equidem nos vera rerum vocabula amisimus. Et longo antè temporum interuallo scripserat Plato in Cratylo, nomina vetera diuturnitate

*Vera verbũ vocabula amissa.*

temporis

temporis distrahi,cõfundi,peruerti. Quod vel hîc,si aliàs vnquã satis cõstat ꝙ illi qui propè verborũ proprietates intellexerunt,parẽtes ascendẽtes tantùm vsq; ad tritauũ,superiores autem maiores appellabãt.Sed postea obtinuit omnes in infinitũ ascendentes vtriusque sexus, parẽtes dici.l.quique,§.parẽtes,ff.de in ius voc.& l.j.in prin.& l.iuriscõsultus,§.parentes,ff.de gradi.aff.& l.appellatione parentis,ff.de verb.sig.Verùm tandẽ parentes diximus omnes sanguine ex quacunq; parte cõiunctos.& ita nos vulgò lingua vernacula sermocinantes vsurpamus vti etiã adfirmat D.Hierony.in secunda cõtra Rufinũ Apologia.In quo etiã significatu vsus est ipse Hieronymus,in Tobiã si interpres eius est,c.ij.parentes & cognati eius irridebant vitã eius.& Lãpridius in vita Alexãdri Seueri,dum scribit Amicos & parẽtes Alexander, si malos reperit,aut puniuit:aut si vetus amicitia vel necessitudo non siuit puniri, dimisit à se dicẽs,His charior est mihi respublica.Iulius quoq; Capitolinus de Marco Antonino refert,ꝙ adoptatus in aulicã domũ,omnibus parẽtibus suis tantã reuerentiã,quantam priuatus,exhibuit.& Trebellius Pollio in vita Probi:Quo tẽpore (ait) Valerianũ Flaccum adolescentẽ nobilem parentẽ è Quadorũ liberauit manu.Subdiiq; epistolã ipsius Valeriani eo quoq; verbo in eodẽ sensu vtẽtis,Suscipe Probe pro republica,suscipe coronã aureã pro parẽte,&c.Et Flauius Vopiscus in Aureliano,Sãdarionẽ(ait)quẽ in præsidio illic Aurelianus posuerat cum sexcẽtis sagittariis occiderunt.Archileo quidẽ parẽti Zenobiæ parantes imperium.Et D.Ambr.in traslatione Aegesippi lib.1.in oratione Herodis ad ciues,quæ est in c. 39.eius lib.Vnde(ait) curæ erit mihi,vt spõsores cõcordiæ adiungã liberis meis parẽtes amicósq;.Et iterũ paulo pòst,c.seq.Abducebat amicos regios parẽtésq;,& præcipuè fratrẽ Regis. Et Iulius Firmicus Astrologus celebratissimus lib.Matheseos 3.c.13.Mercurius,in quo loco cum Marte ab horoscopo cõstitutus pigros faciet,humilésq; in omnibus actibus,& in omni fortuna,& qui cum parentibus vel affinibus assiduas inimicitias exerceant. Et ante hos Sallustius,qui inter primos scriptores Latinos ab omnibus ponitur,in oratione Syllæ ad Bocchum:Parẽtes abundè habemus.ita enim nõnulli intelligũt,quanquàm ad aliũ sensum trahi potest. {Atq; ita inter cæteros intellexisse reperi Victoriũ virum doctissimũ lib.variar.lec.4. c.16.vbi & alium locum ipsius Sallustij in Catilinã citat,libertatem,patriã, parentésq; armis tegere:sed hic locus non adeo vrget,vt prior. Eos autem libros variarũ lectionum primùm publicatos Florentiæ hoc anno 1553.vidimus,cum prima nostra editio,in qua id quod diximus annotauimus,sit anni 1543.} Possẽtq; eodẽ modo videri Tullius linguæ Latinæ parẽs, in hac quoque significatione accepisse Philippi.5.Nullæ excusationes sunt:meus amicus est: sit patriæ prius,meus cognatus est:an potest cognatio propior esse,quàm patriæ,in qua etiã parentes continentur? Porrò Donatus interpretans illud Terentianum in Hecyra:Cùm te postputasse omnes res pro parente intelligo ; Bene(ait) parente,quod nomen commune & cum patre est, & cum omnibus,quos hæc necessitudo coniungit. Hæc ille. {Sed & eandem vocẽ in illa significatione vsurpasse videtur l.j.C.si per vim vel alio mod.in duobus locis.} Hincque etiam Parentela,pro cognatione ab ipso Capitolino in Gordianis vsurpatur.

*Parentes qui dicantur.* *Parentes pro consanguineis quibuslibet.* *Parentela.*

2 ¶Et vtrũque in Iure Canonico sæpissimè reperimus,scilicet parentes pro cõsanguineis,parentelã pro cõsanguinitate:vt de primo in c.vlti.extrà qui cler.vel vouen.vbi primùm consanguinei suos vocat,mox parentes appellãtur.& etiam,ni fallor,in c.2.de success.ab intest. & in c.1.& ibi glo.in verbo,cõsanguinei,& Archid.3.q.5. De secundo,in c.causam matrimonij,de offic.deleg.& in c.cùm in tua,& c.sicut,de testib.& c.cùm in tua,de sponsa.& mat.& c. fraternitatem,vbi Pan.in 2.not.dicit esse vulgare cuiusdam loci,de sepul.& c.porrò,in.2.locis,de diuor.& in cle.j.vers.cæterùm,de iureiur.vbi glos.dicit text.alludere ad vulgarem sermonem Italorum.& c.si verũ,in ij.locis.xxxj.q.2.& c.sicut etiã,in ij.locis,& c.de consanguinitate,xxxv.q.iij.& c.ad sedem,ante fi.in tribus locis,& c.porrò,in ij.locis, & cap.parentelæ, xxxv.q.v.& in c.de parentela,in iij.locis.& c.seq.xxxv.q.vj.& ca.salubriter,xxxv.q.vij.Sed & in vsibus feudorũm ita plerunque reperitur,vt in cap.1.ot.quemadmod.feud.ad fil.pert.vbi Bal.not.illum tex.ad statutũ,quo cauetur,ne fœmina succedat extãtibus parentibus masculis,vt intelligatur de agnatis.& ibi quoque Aluar.no.illum textum,dicens post ipsum Bald. quòd loquitur secundum vulgare & grosso modo.atque etiam Card.Alex.col.ij.qui Bald. sequitur.& illum quoque tex.in id expedit Alexand.consi.lxxxix.circa primum,col.vltim. versi.non obst.statutum,lib.6.& est similis tex.in c.ij.de consuet.rec,feud.

3 ¶At in Iure ciuili nusquã reperitur,nisi fortè in Auth.nã Ange.in §.œconomis,in Auth.de alien.& empby.adserit illic in eo sensu vsurpari:trahitque ad statutum prohibẽs,ne parẽtes rebellium possint gerere magistratum.& sequitur Barb.in repet.l.cùm acutissimi,colum.50. versi.quid si testator dixerit,C.de fideic.& Ias.in l.ij.quem legit cum d.l.quiq;, §.Prætor ait, ff.de in ius vocan.& Alcia.in d.l.appellatione parentis.Quãquàm in d.§.œconomis,propriè accipitur.nam postquam parentes & liberos nominauit, mox addit & alios, qui genere vel affinitate sunt coniuncti.Et hoc planè iudicant Græca verba illius constitutionis,quæ sunt huiusmodi,καὶ τοῖς γονεῦσι τε παισὶ,&c.Verùm in hac impropria significatione posset videri melius accipi in §.quia verò plurimas,versi.si nolente.Et paulò infrà & aliis plerisque locis, vt lice.mat.& aui.nisi Græcũ quoq; refragaretur.quod declarat in propria accipi.Sed an & quando

quando propriè vel impropriè sit ea vox accipienda, vel in statutis, vel aliis dispositionibus, vide Barb. vbi sup. Fran. Are. in l. cùm quidam, §. quod dicitur, col. j. versic. sed quæritur quid in verbo parentes, ff. de acq. hær. Corne. cons. cxxxiij. quamuis videatur, lib. 2. & quæ in simili diximus suprà tit. xvij. §. iiij. qui est omnium huius vol. cc. in gloss. iij. in verbo, *son nepueu en droicte ligne*, vbi tracto de appellatione nepotis in illa vulgari significatione, qua pro filio fratris accipimus. Vsquequo autem progrediatur vulgò significatio parentelæ, & quos comprehendat, plenè videbis apud Soci. consi. xxxvij. viso testamento, per totum, lib. 3. & aliquid etiam per Alex. consi. ccxxij. ponderatis verbis, col. ij. versi. nec etiam dictæ, lib. 6.

4 *Bastardi an possint retrahere.*

¶Sed id vnum hoc in loco non prætermiserim, quod priuatim ad nostrũ hunc tractatum pertinet, Bar. in l. pronuntiato, §, familiæ, ff. de verb. signi. scripsisse hanc parentis & parentelæ appellationẽ naturæ esse non iuris: eaq; significari comprehendiq; bastardos, quos vocamus. Et sequitur Fran. Are. in d. §. quod dicitur, col. ij. versic. & aduerte quòd verbum parentela. & Philip. Deci. consi. ccelxv. viso consi. col. ij. versic. & vlterius. Et idem voluit Bald. consi. cxlvj. præmissis verbis, col. j. in fin. lib. 2. Ex quo posset videri bastardos & in hac consuetudine loquente de parentibus comprehendi. vt scilicet admittantur ad retractum, cùm etiam nobis sit cum illis consanguinitas & cognatio. l. & nihil, ff. de ritu nuptiarum, vbi scribitur, nihil interesse ex iustis nuptiis cognatio descendat, an non. Præsertim cum in fauorabili dispositione, cuiusmodi hanc esse nonnulli contendunt, vt diximus suprà in præfat. num. 56. ex his autem, includantur etiam naturales, l. parentes, ff. de in ius voc. & l. Lunius, la ij. §. dante. ff. de leg. 2. cum simi. & voluit Bart. in l. quia semper, ff. de in ius voc. & Raph. Fulg. consil. cix. item si qua quæstio, col penul. versicu. & in proposita quæstione: vbi ex hoc respondit naturales comprehendi sub statuto iubente caussas cõsanguineorum cõpromitti. Et ita in casu nostræ consuetudinis tenuit Bago. in sua disputatione retractus. & post eum Boe. in consuetudine Bitur. hoc eod tit. §. j. in fi. nihil tamen in hoc allegantes.

5 *Bastardi an veniant appellatione cõsanguineorum.*

¶Et si huius rei cardo in hoc verteretur, an appellatione parentũ, patrum, matrum, liberorũ, filiorum, consanguineorum, coniunctotum, proximorum, & aliorum id genus sanguinis, generisque, & familiæ nominũ veniant naturales, possem hic in vtranque partem multa adducere, quæ vel iustum volumen possent conficere, ex scriptis ab omnibus nostris legum interpretibus in l. ex facto, §. si quis rogatus, ff. ad senatusc. Treb. & in l. generaliter, §. vlt. C. de insti. & subst. & in l. vlt. C. de verb. sign. & in cap. in præsentia, extrà de probat. & in clem. j. de bapti. Cy. in l. quisquis, in 4. q. C. ad leg. Iul. maiest. Bar. consi. ccxxix. cauetur statuto. Bal. cõsi. ccccxlj. ad euidentiam præmittenda sunt, lib. 3. & consi. cccxviij. matrimonium in viij. dubio, lib. 4. Pet. Anch. consi. clxxxvij. apud me. Raph. Fulg. consi. clix. Seius, col. iij. Alex. cõsi. lx. visa legitimarione, lib. 2. Barb. cons. xxvij. scripsit doctissimus, col. xvij. & iterum xxj. lib. 1. & consi. xlj. immortalem, col. vj. & seq. lib. 4. Vt tamen non prætermittam, quod priuatim in appellatione parentum tradidit Gul. Cu. in l. parentes, ff. de in ius voc. & post eum Albe. in secũda parte statutorum, q. cxlij. quærit Gul. de Cu. quòd si loquimur de parentibus in iis quæ sunt iuris naturalis tantùm, comprehenduntur ea appellatione naturales tantùm. Si in iis quæ spectant ad Ius ciuile, intelligitur de iustis naturalibus & legitimis.

6 ¶Sed non est opus in illum labyrinthum ingredi, cùm alia via hæc res, de qua tractamus, expediri possit. Nam duabus rationibus nothi isti, id est, non legitimi, non admittuntur ad hunc retractum. Primùm, quia in iis cessat ratio retractus, quæ est (vt iam sæpius diximus, & dicemus plenius infrà in §. xxvj.) vt res maneat in familia, & agnatione. At bastardi (sic enim sæpius hæc verba merè quidem barbara, sed vulgò recepta vsurpo, vt facilius ab omnibus intelligar, quando & Tullius, si credimus Boetio in cõmentariis Topicorũ eiusdem Tullij, non tam propriis nominibus quàm notioribus nonnunquã vsus sit: & Proculus noster se verbis quibusdã abuti dicat, vt faciliùs intelligeretur: in l. insula, in fi. ff. de acq. re. do.) Bastardi igitur (vt illud resumã) non dicũtur esse de familia vel agnatione vt per Bal. in l. pronũtiatio. §. familiæ, ff. de verb. sig. Bal. consi. clxviij. proponitur quòd quidã, col. ij. libr. 5. Paul. Castr. consi. clxxviij. super eo verò quod quæritur, post prin. libr. 1. cum aliis multis concord, à me congestis in tractatu nobilitatis. Sed nec cum illis cognatio est, aut cõiunctio ex parte patris, vt dicit Dy. in quodã suo consi. inci. in Christi nomine amen. Diligẽter cõsiderato, in fine. quem ita refert & sequitur Ang. consi. cccj. in quæstione, in fi. per text. in l. si spurius, ff. vnde cognat. & in §. vlt. in Auth. quibus modis nat. effi. sui. Secundũ, quia ius retractus per omnia sequitur ius successionis, ex nostra consuetudine. infrà eod. tit. §. xj. & xiij. At ex nostra etiam consuetudine, bastardi non succedunt nec patri nec matri. sup. consue. nostrarum tit. xix. §. j qui est omniũ huius vol. ccxxviij. Nec de iure quoque cõmuni ab intestato succedũt patri. l. humanitatis, C. de nat. liberis, cum si. Sed nec matri quidem, nisi secundùm distinctionem. l. si qua illustris, C. ad S. C. Orphi. Ideò nec eis ius retrahendi competit.

*Barbara vocabula interdũ usurpanda.*

*Bastardi non sunt de familia & agnatione.*

*Bastardi an & quomodo succedant.*

6 *Ad retract. nec filios quidem legitimos ba*

¶Et id quidem expressè tenuit Masue. in tit. de retractu, §. pen. incip. item filij illius, vbi etiam plus dicit, quòd filij legitimi bastardorũ non admittuntur ad retractum rerum venditarum à cõsanguineis ipsorũ bastardorũ, quod haud dubiè verum est: per textũ (licèt non alleget) in l. vlt. & ibi Doct. C. de nat. lib. cum multis cõcord. à me collectis in tract. primigeniorum. q. xxxiiij.

q.xxxiiij. Et idem tenet per omnia Matth. Afflict. in tract. proto. col. xix. versi. item quæro an cōsanguineis bastardis, & versi. sed iuxta hoc quæro: vbi & idem quoque dicit de filiis legitimis bastardorum & D. Bene. in rep. c. Raynutius in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu. 715. item quòd inter eos, & seq. extrà de testa. vbi etiam dicit econtrariò patrem matrémque naturales filij bastardi, & horum consanguineos non admitti ad retractum rerum venditarum ab ipso bastardo. Et ante hos Ang. cuius nullus horum meminit, consi. cxcj. super puncto, col. iij. versi. descendo igitur ad secūdum, scribit in prohibitione alienationis inconsultis consanguineis, vt si secus fiat, ius sit ipsis cōsanguineis rem alienatam, ad se reuocare, non vocari bastardos, cum hi sint omni beneficio indigni. Et hoc quoque in casu nostro tenuit Philip. Dec. consi. 471. iuridicam, ea ratione, quòd ius cognationis residet tantùm in legitimis, ideò nec bastardos comprehendi in hoc statuto, nec legitimos quoqꝫ ex eis. Et nouissimè Ferro. in consuet. Burdigal. hoc eo. tit. §. vj. col. pe. & iterum §. x. versi. prætereà spurij.

*Bastardorum ad. mitti. Si bastardus vendit, an ipsius consanguinei admittantur ad retractum.*

8 ¶Sed hæc velim intelligas, vt si bastardus matri succederet, vt de iure cōmuni nonnūquam succedit, vt diximus, nec is consuetudine prohiberetur succedere: hoc certè casu putarem & illi ius esse retrahendi rem à matre, aut eius consanguineis venditam, per id quod etiam diximus id ius per omnia exæquari iuri succedendi, iunctis his quæ affatim in simili diximus in rep. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu. 51. & id puto verū esse. Er id nuncupatim voluit quisquis is est, qui add. scripsit in Benedict. in d. c. Raynutius, quo loco nuper citauimus, siue idem scriptor fuit, siue alius. & Ferro. in cōsuetu. Burdigal. hoc tit. vbi nuper quoque designauimus. Ex consuetudine autē Pictonum, vt diximus, bastardi nec matri quidem succedunt: quòd & propè in vniuersa Gallia obseruatur, vt retulit Masue. tit. de succ. versic. item naturalis tantùm. Est autem Parisiensis consuetudo cap. clxxxvj. in hæc verba, *qui n'est habile à succeder, comme vng bastard, ne peult venir à retraict lignagier.* Et eadem omnino est consuetudo Borboniensis, cap. 436. & Niuernensis hoc eodem tit. cap. xxv.

*Cū bastardus succedit, potest retrahere. Cōsuetudines de bastardis.*

9 ¶Intellige & secūdò, vt licèt bastardi nō admittātur ad retractū rerum venditarū à patre vel matre, cui non succedunt, aut eorū cōsanguineis: possunt tamē earū, quæ vēditæ sunt à suis ipsorū liberis legitimis, retractū petere: & è diuerso eorū liberi rerum ab ipso patre bastardo venditarū: & ipsi quoqꝫ liberi, & alij ab illo bastardo legitimè descendentes, inter se: vtpote qui sibi quoque inuicem succedunt. Ita enim & in retractu nuncupatim voluit Masue. in d. §. pen. tit. de retractu. & Bene. in d. repet. c. Raynutius, in verbo, & vxorē nomine Adelasiam, nu. 716. de test. Et in eam rem est expressa cōsuetudo Britonum hoc tit. §. xxvj. eodémqꝫ vlt.

*Filij legitimi bastardorū, an admittātur ad retractum. Quid verò è contrario.*

10 ¶Verum quæstionis est, Vtrùm legitimatus, quē vocant, id est, restitutus natalibus, admittatur. De qua re possem & hic multa adducere, quæ legitimatos ipsos vel admittunt, vel reiiciūt: quæ plenissimè videre poteris in d. nostra rep. l. si vnquā, in verbo, susceperit liberos, nu. 52. sed in dubiū vocatur, & multis seq. Ex quibus vnū tantùm afferā, quod huic loco est appositissimū, scilicet agnationē & familiam (in qua versatur ratio huius retractus, vt nuper diximus) cōseruari per legitimatos: vt nuncupatim voluit Ang. consi. xvij. Comes Brādisius, col. pe. vers. prætereà cōcludendo. & Sal. in Auth. item fine legitimis, col. j. C. de nat. lib. & in l. Imperialis, §. sic itaque, C. de nup. Alex. consi. ij. visis codicillis, col. v. versic. ad prædicta bene, lib. 1. Barb. consi. lxvijj. omnipotētem, col. iiij. versi. tertiò facit, & col. seq. versi. item masculus, lib. 4. vbi & id dicit voluisse Dyn. in tit. de suc. ab inte. & Soc. consi. lxiij. visis testamento, col. antep. versi. nec dispositio, lib. 3. cum multis aliis concord. à me adductis in d. l. si vnquam, in d. verbo, susceperit liberos, nu. 83. & ex hoc postremo, vbi & hoc quoque probauimus.

*Legitimati an possint retrahere. Familiam per legitimatos conseruari.*

11 ¶Ideóque posset videri huiusmodi legitimatos esse ad hūc retractum admittendos. Qua in re Matth. Afflict. in d. tract. proto. d. vers. itē quæro an cōsanguineis bastardis, cēset expressim eos audiendos esse ad retractum venientes. & sequitur Arnal. Ferro. d. tit. *de retraict*, §. x. D. antem Bene. in repe. d. c. Raynutius, in verbo, & vxorē nomine Adelasiā, nu. 187. incip. prætereà non succedit, extrà de testa. in ea est sententia, vt legitimatus, cùm patri tātùm succedat, non etiam cæteris consanguineis, possit vi huius consuetudinis retrahere vendita à patre, non item à cæteris consanguineis. Sed ibi loquitur in legitimato per rescriptum: nam in nu. 181. eiusdem glos. scripserat simpliciter legitimatum per matrimonium admitti ad retractum.

12 ¶At Phili. Dec. amplissimū consi. de hac quæstione edidit, scilicet consi. cclxxv. le ij. (nam is numerus typographorū errore est duplicatus) cuius initiū est, in causa quæ Lucæ agitatur, in 3. eodémqꝫ vlt. dubio, in quo cōcludit id beneficiū retrahēdi rem, quod à statuto agnatis cōceditur, non competere legitimatis: in quam rem multa allegat: sed præcipuum eius fundamentum est, quòd id statutum debet propriè & strictè intelligi: legitimatos autem non propriè dici legitimos. Illum omnino vide, & quæ diximus in repe. l. si vnquam, vbi suprà, atqꝫ etiam in nostro tracta. Primigeniorū, in 44. q. & ex dictis in eis locis intelliges, quid sit dicendum hîc. Sed his addas, quod à Pau. Cast. responsum est consil. clxxviij. super eo verò quod quæritur, col. ij. versi. item confirmātur prædicta libr. 1. statutū cōpellens consanguineos ad compromissum, intelligi de legitimis & naturalibus, non etiā de legitimatis: idque generale esse in statutis, quod admodum confirmat sententiam Dceij. Et ex his quoqꝫ intelliges, an si bastardus legitimatus vēdat, sit locus retractui. De quo est expressa cōsuetudo Auxerrensium

*Si bastardus legitimatus uēdat, an sit locus retractui.*

rensium siue Altissiodorensium, hoc eod. tit. §. xiij. qui est omnium xl. locum esse.

*Quæstio, An fœmina, quæ ex statuto nõ succedit, possit retrahere. Fœmina, quæ non succedit, pro extranea habetur.*

13 ¶Ex iis autem quę diximus, apertè datur intelligi, nec alios admitti qui nõ succedũt verbi gratia, si ex statuto mulier nõ succedit, ea quoq; non retrahet, vt expresse & in hac specie voluit ipse Bened. in d. c. Raynutius. in verbo, duas habẽs filias, col. ij. nu. 4. Nam huiumodi filia (vt id etiam addas) tanquàm exhæredata non est sua, sed extranea. Bar. in l. j. §. sciendum, ff. de suis & leg. Bal. in l. maximum, ad fi. C. de lib. præt. Ro. in l. apud Iulianum. §. idem Iulianus, ff. ad Treb. Alex. qui id scienter declarat, consi. cxxxj. transmissum est, lib. 1. vti etiam facit Ias. consi. cv. Ioanna, col. vlt. libr. 4. & Doct. vbique. Quin & paria sunt non extare omnino, & extare & non succedere, l. ij. §. sed si sint sui, & ibi Barto. ff. ad Tertol. & l. j. §. filium. & ibi quoque Bart. ff. de bo. poss. contra tab. & l. j. §. si pater. emancipatus, & §. si pater in potestate, & ibi item Bart. ff. de coniung. cum eman. libe. Gul. Cu. & Bald. in Authen. nouissima, C. de inof. testa. & in l. maximum vitium, col. v. versi. item quærò nunquid, C. de lib. præt. vbi & an hoc alia iura allegat. & idem Bal. in l. in substitutione, per illum text. ff. de vulg. & pup. Alex. consi. cliij. viso tit. col. iiij. versi. præterea confirmo. libr. 7.

14 ¶Et id quidem posset videri verũ esse, vt scilicet mulier, quæ ex statuto à successione repellitur, à retractu quoq; repellatur: si omnino fœmina repellatur, etiã non extãtibus masculis atque simpliciter & sine dotatione, aliàs enim, si tantùm à masculis repellitur, admittitur ad retractũ: ita tamen vt si masculi veniant, ei præferantur, vt in successionibus: vt in simili dicitur infr. eo. tit. §. xij. Et similiter si non nisi dotata repellitur, admittetur ad retractũ quod cõsuetudine Lodunẽsi dispositũ est, hoc eod. tit. c. 5. Si etiã non dotata repellitur, non admittetur. illa enim facit partem cæteris, hæc non facit, ex cõmuniori opinione eorũ, quos statim citabimus. & hìc omnino vide quæ scripsimus in d. l. si vnquam in verbo susceperit liberos, nu. 101. sed illud hìc quæro, & multis seq. vbi latè disserui, an filia quæ non succedit ex statuto, reuocet donationem ex ea lege, ex quibus etiam intelliges, quid in hoc casu dicendũ sit.

*Fœmina quæ ex statuto repellitur, an partem faciat cæteris.*

15 ¶Quibus tamen addes, quæ tractãtur à nostris, Vtrum filia à statuto exclusa, computetur in numero liberorum, vt cęteris partem faciat, an verò faciat eorum legitimam augere? De quo per Bar. Bal. Albe. Ang. Imol. & Pau. Cast. in l. planè, la j. §. si duobus, ff. de leg. j. Bal. Albe. Ang. & Raph. Fulg. in l. Papinianus, §. vnde si quis, ff. de inof. test. Bal. in l. qui repudiantis, in addit. eod. tit. & in l. j. §. in primo. col. ij. vers. oppo. dicitur hìc qui nõ admittitur, & multis seq. & ibi quoque Ang. C. de cad. tol. & eundem Bal. Alb. Imo. Raph. Co. & Pau. Cast. in l. huiusmodi, §. si Titio, le j. ff. de lega. j. & ipsum Bal. in l. j. in vj. q. ad fin. & ibi etiam Ro. in iiij. q. C. quando non pet. par. & in Auth. nouissima: in vj. quæst. & seq. & ibi etiam Alb. Ang. Sal. Pau. Cast. col. vlt. versic. item quæritur. Fabia. Gioch. in repe. char. 13. versi. secundò quæritur, & alios recentiores, C. de inoffi. testa. & eund. Bal. consi. lxj. super puncto de computatis, lib. j. & consi. 498. factum super quo, col. ij. eod. lib. 1. & consi. clvj. clausula codicillaris col. ij. circa med. libr. 2. & consi. ccccxc. statuto cauetur quòd filiæ, lib. 4. Alb. in l. si duo, ff. quib. ad libert. perue. non lic. Ang. in d. l. Papinianus, §. quoniam autem quarta, ad fin. & consi. cv. statuto cauetur quòd si aliquis, ad fin. & consil. ccc. punctus talis est statuto ciuitatis. & Rapha. Coma. consil. xxxv. in nomine domini amen, stante statuto. Pau. Cast. latè consi. lij. super primo puncto quanta sit, lib. 1. & consi. cclxxxvj. quoniam fundamentũ, per totum, eod. lib. 1. Alex. qui alios citat, consi. cxcvij. perspectis verbis, col. pen. versi. accedit etiam. lib. 6. Fran Cur. senior, qui alios quoque allegat, consi. v. Astulphus. Soci. consi. lxxxiiij. visa prædicta, colum. vlt. ad fin. lib. 1. & consi. cl. Dominus &c. & nos introducere, col. xj. versic. postremò hæc conclusio, & alibi sæpe in eo consi. 20. lib. 1. & consi. ccxlj. circa primã, col. xv. vers. ad secundũ, lib. 2. & cons. cclxxxviij. circa primam quæstionẽ, col. 9. vers. præterea hanc partẽ, & iterum col. xij. versic. primũ probatur, ibi, hanc etiam partem, lib. 2. & latissimè consi. quod ponitur in lect. ipsius post tit. de excep. cuius initiũ est, super præmissis, in iij. dubio: vti etiam facit Corne. cons. cxcij. circa primum, propè per totum, lib. 1. & consi. ccciij. plura quæsita, col. ij. versi. deueniendo, cum multis seq. eod. lib. j. & consi. cxcix. in hac cõsultatione, lib. 3. Ias. cons. lxv. assumo, post prin. lib. j. & Guid. Pap. decis. Delphin. ccxcv. an filiusfamilias, & deci. cccccxcix. item etiã in dicto. & Ant. Rube. consi. cxxij. præsupponitur. Et de hac quoque re loquuntur nonnullæ consuetudines: vt apud Auernos, tit. xij. qui est *des successions*, §. xxxij. & Borbonios. cccx.

*Cõsuetudo de ea re.*

*Quæstio, An adoptiui admittantur ad retractum. Adoptiui in Francia non succedunt.*

16 ¶Sed & ex istis apertè probatur adoptiuos filios, aut patres, aut alios nobis sola adoptione coniunctos non admitti ad retractum: vt qui in hoc regno Franciæ non succedunt, teste Masue. in tit. de proba. versi. item si defunctus. & Benedict. in repet. c. Raynutius, in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu. 760. & diximus in repet. d. l. si vnquàm, in verbo susceperit liberos, nu. 22. nec hìc quidẽ: vbi & alia multa huc pertinentia videre poteris. {Adoptiui filij sunt filij ficti, nec propriè filij adoptiui dicuntur filij, sed fictè: idò non comprehẽduntur in statutis loquentibus de filiis, vt dicit Bal. consi. xxiiij. statuto ciuitatis. lib. 1.} Et quia etiam in eis cessat ratio consuetudinis retractus, quæ est ne res exeat de genere. Qua ratione id quod diximus, retractum non habere locum inter adoptiuos, tenet expressè Io. Fab. in §. j. col. vlt. versi. & hæc faciunt ad quæstionem, Instit. de acqui. per arro. & idem Bened. vbi suprà, num. 760. & Ferro. in hoc tit. §. vj. col. pen. & iterum §. x. col. j.

¶Quibus

17 ¶Quibus & nos accedimus, cùm id ius sit sanguinis, quod ad alios quauis ratione transire non potest: vt latè dicemus infrà eod. tit. §. xxvj. Quamuis contrarium tenuerit Gerald. Bag. in sua disput. retractus, & illum simpliciter retulerit, tanquam secutus fuisse videatur, D. Boe. Præses ornatissimus in consuetu. Biturig. in hoc eo. tit. *de retraictz*, §. j. in fi. Hic autem pro sua in nos cæterosq; omnes humanitate mihi copiam fecit illius disputationis Bagoilli, quam anxiè diu ac vbique perquisiuerã, nusquam tamen reperire potueram, sed is confestim quàm ab eo postulaui per D. Franciscum Caldenetum regium in eadem curia Burdigalæ Senatorem meritissimum, amicum nostrum intimum, ad me humaniter misit.

18 ¶Sed vt ad institutum redeam, idem quoque eadem ratione dices de coniunctis cognatione spirituali, quos vulgò patrinos, & matrinos, filiolos, compatres, & commatres vocamus. de quibus & nos multa diximus in d. repet. l. si vnquàm, in eodem verbo, susceperit liberos, num. 21. nec item spirituales, & multis seq. vbi latè videre poteris, quæ ad hanc nostram sententiam faciunt: sed illud præcipuè, quòd ipsi sibi inuicem non succedunt: ex sententia Ant. in c. transmissæ, qui filij sunt legi. & Panor. in c. tanta, eo. tit. & aliorum multorum inibi à nobis citatorum. Et id in nostro casu retractus, vt scilicet isti non admittantur ad eum, nuncupatim voluit Bened. in d. c. Raynutius, in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, num. 764. & Petrus Rebuf. in clxxvij. priuilegio scholasticorum, pag. eiusdem viij.

*Quest. an spiritualiter coniuncti admittantur ad retractum.*

19 ¶Probatur item ex superioribus, monachos & alios religiosos, qui ex nostra consuetudine non succedunt suprà tit. *de successions.* qui est omnium tit. xvij. §. ix. qui est omnium huius volu. ccxix. non admitti ad retractum. quod & tradit Bene. in d. c. Raynutius, in d. verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu. 220. & Chasse. in .vlti. editione consuet. Burg. hoc eod. tit. §. j. in verbo, *le plus prochain*, in fi. & est in id expressa consuetudo Niuernensium hoc tit. §. xxv. Quòd si succederent, vt de Iure communi succedunt, l. Deo nobis, C. de Episc. & cle. cum si. posset videri & hos admittendos ad retractum præsertim cùm iura sanguinis retineant, vt dicit Lapus alleg. cix. in quæstione proposita, & alleg. seq. & Panor. in c. 2. ad fi. de postu. & in c. quia nos, de testa. Adeoq; etiam iura suitatis. d. l. Deo nobis, §. hoc etiam, & ibi Bald. col. vlt. C. de Episc. & cle. & voluit etiam Bar. in authen. si qua mulier, col. ij. versi. cùm autem minuatur, C. de sacros. eccl. Bal. in l. cùm in adoptiuis, C. de adop. & in l. sub conditione, & ibi Alex. ff. de libe. & posthu. & in l. apud hostes, col. vlti. C. de suis & legi. & in l. nepotes. & ibi quoque Ang. ff. de his qui sunt sui iu. & in l. si proponas, col. j. in addi. ff. de inoffi. test. & consi. clxxxiij. factum proponitur tale, col. ij. lib. 5. & consi. cccclxlviij. Sanctus Franciscus, eo. lib. 5. Petr. Anch. in c. de cætero, extrà de testib. Ro. sing. xxxvij. vtrum nobilis. Pau. Cast. consi. ccxciij. Ego Paulus, col. vlt. lib. 1. Ang. Aret. in §. emãcipati, col. iij. versi. tertiò fallit, Instit. de hære. quæ ab intest. defer. & Ias. in l. qui se patris, col. iij. C. vnde lib. vbi allegat multos alios concord. & in l. Gallus, §. si eius, col. iij. ff. de libe. & posthu. & in l. patre furioso, col. pen. versi. intellige tamen, ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & Philip. Deci. in auth. ingressi, col. ij. versic. noto primò, C. de sacrosan. eccle. Et hæc sententia vera est, licèt ipse Bal. vt aliàs sæpe sibi contrarius contrarium teneat. in l. si ex causa, §. Papinianus, ff. de mino. in vtraque lect. Nisi diceres in eo quoq; cessare rationem retractus, ne res exeat de genere: quia quod acquirit monachus, non acquirit generi, sed monasterio. Et de eo possumus dicere, quod de muliere leges dicunt, eum finem esse suæ familiæ. l. pronuntiatio, in fi. ff. de verb. signifi. Et id verius esse credimus.

*Quest. an religiosi admittantur ad retractum.*
*Monachi iura sanguinis retinent.*
*Atque etiam iura suitatis.*

20 ¶Hinc potes etiam colligere: vtrum etiam retrahere posit ecclesia siue monasteriũ, quod quis ingressus est, & ita habetur loco filij, vt plerique existimãt, innixi autoritate authen. nisi rogati, C. ad Treb. & §. sed hæc præsenti, in auth. de sanctis. Epis. & in c. in præsentia, de prob. Nam & si hoc verum esset, quod negat Bar. in d. auth. nisi rogati, & in auth. si qua mulier, C. de sacro. eccl. & alij multi, quos tibi collegimus in d. l. si vnquàm, in verbo, susceperit liberos, num. 41. sed & sunt: Tamen quia id esset impropriè, & per quandam veluti similitudinem, vt dicit Bal. in l. filium, col. j. ff. de his qui sunt sui iur. & in l. cùm acutissimi, col. j. C. de fideic. nec id quidem semper & indiscriminatim, sed ad hunc tantùm finem, vt excludatur substitutus sub ea conditione, si quis decesserit sine liberis, de qua re tantùm loquuntur illi tex. ex sententia ipsius Bal. in d. l. filium, & in d. auth. si qua mulier, in iij. not. & Panor. in d. c. in præsentia, col. v. vbi etiam plenissimè recentiores. Et quia etiam cessat ratio retractus, cum monasterium non sit de genere aut familia venditoris, imò nec sit in familiam ipsius reditura res à monasterio redempta: nemini opinor dubium erit, non esse monasterium admittendum.

*Quest. an ecclesia, siue monasteriũ, quod quis ingressus est, posit retrahere.*
*Monasterium an sit loco filij, & quomodo.*

21 ¶Sed dubium est, vtrùm is qui ingressus est monasterium profitendæ religionis causa, possit ante professionem tacitam vel expressam retrahere, tanquam nondum religiosus, an verò non posit, tanquam religiosus, aut pro religioso habitus. Et sanè videtur hic quodammodo religiosus, licèt non omnino irreuocabiliter & ita quidem, vt qui in eum manus violentas iniecerit, peræquè in canonem, si quis suadente, incurrat, ac si professus esset. cap. religioso, §. j. de sent. excom. lib. 6. ex quo gl. in c. beneficium, in verbo, conferendũ, col. j. versi. sed nunquid constituto, dicit eum fingi religiosum. Ideo glo. in clem. j. in verbo, religiosus, de elect. trahit eum tex. loquentem in religioso, ad nouitium, per tex. ad hoc expressum in c. nullus, eod. tit. lib. 6. Sed & persona ecclesiastica esse censetur, cap. duo sunt, xij. q. j. Ideòque necesse est eum

*Quest. an ingressus monasterium, ante professionẽ possit retrahere.*
*Nouitius gaudet priuilegio c. si quis suadente, vide infrà xxx.*

conueuiri coram iudice ecclesiastico,non etiam seculari.Host.in c.statuimus,col.ij.in verbo, posse,extrà de regu.Archi.Io.And.Domi.& Philip.Franc.in d.c.religioso.Io.And.in d.c.beneficium,& ibi quoque Domi.& Philip.Fran.& Fed.Senen.consi.xxxij.quæstio talis est,quidam de populo,col.pen.versi.subsequenter quæritur,& iterum col.vlt.versi.veruntamen.

*Nouitius coram iudice ecclesiastico conueniendus.*
*Nouitij morientis ante professionem, bona monasterio acquiruntur. Sed uide in nume.36.*

22 ¶Ex quo etiam fonte manat illud,quod à plerisque magna autoritate traditum est,huius nouitij,qui intra annum moritur,ante scilicet professionem,bona acquiri monasterio,non hæredibus sanguinis.nam id voluerunt Iac.Rauen.Pet.à Bel.Perti.& Raynerius Forli. in auth.ingressi,& ibi quoque Cy.col.j.in ij.q.qui id tamen dicit durum esse,C. de sacros.eccle.Bart.qui id tamen relinquit Can.in authen.si qua mulier,in fin.C.cod.tit.per tex.in c.vlt.extrà de succes.ab intest.{Collect.in c.quanto.col.vlt.versi.sed quid si monachus. de offi.ord.} Anto.iu c.in præsentia,col.xiij.versi.quæro an si monachus,& ibi etiam Barb. & Decius de probat. Pet.Anch.in c.cùm causam,extrà de elect.& in c.2.col.j.in v.no. de testam. & consi.lxix.circa donationem,col.iij.versi.sed istud est pulchrum. Nam vt ibi dicit, hic quantum ad possessionem verè translatus est ad religionem,& quæ religiosis adhærent,religiosa sunt, l.quæ religiosis,ff.de rei vend.& d.c.religioso. & idem quoque voluit Barb.in cle.j.col.vij. in paruis, versi.& ex istis,de elect.& Ioan.Lup.qui vnum Petr.Anch.in d.consi.citat.ídque sing.dicitur in repe.rub.de donat.inter vir.& vxo.§.xxxviij.qui est in char.17.col.j.

*Nouitij canonica portio debetur priori ecclesiæ.*
*Nouitius ordinatur ab Episcopo monasterij.*

23 ¶Et hinc quoque fit,quod tradit Goff.Doctor antiquus in c.de his, & ibi post eũ Hosti.col. vlt.versi.quid si quis,& Io.And.ad fi.extrà de sepult.canonicam huius nouitij portionẽ, qui decessit ante professionem,non deberi priori ecclesiæ,cuius erat ante ingressum , cum eius desierit esse parochianus per ipsum ingressum.& idem voluit ipse Io.And.in c.relatum,ante fin.eo.tit.& Pet.Anc.in d.c.cùm causam,& d.consi.lxix.& Barb.in d.cle.j.col.vij.versi. & ideò vidi dubitari,de elect. Et quod non absimiliter tradunt Lapus,Petr.Anch. & Philip.Fran.in c.cùm nullus,per tex.ibi iuncta glos.in verbo religiosi,de temp.appel.lib.6.huiusmodi nouitios posse ordinari ab Episcopo.in cuius diœcesi est monasterium,in quod ingressi sunt,tanquam ex solo ingressu,sine alia professione censeantur esse diœcesani illius Episcopi.

*Nouitio beneficium nõ confertur,uide infrà xxxvij.*
*Nouitius non uocatur ad electionem ecclesiæ cuius erat Canonicus,uide etiam xxxix.*

24 ¶Et huc pertinent duo dicta illius glo.in c.beneficium,de regula.lib.6. Primum, non posse sacerdotium conferri huic nouitio,per dictum c.religioso , & alia quæ ibi allegat.& eam sequuntur Lapus,Pet.Anch.& Domi.ibi.Alterum,hunc non esse necesse vocari ad electionem ecclesiæ,cuius erat Canonicus,per infinitas propè rationes,quas scientissimè adducit.& eam sequuntur Ioan.Mon.Io.And.Pau.Eleaz.Ioan.Ligna.Lapus,Domini.& Pet.Anch.ibi,& idẽ Anch.in d.consi.lxix. Et aliud ipsius glo.dictum in c.2.in verbo,ingredi, de procurato.lib.6. quòd nouitius non potest esse procurator non magis quàm professus, per dictum c.religioso,& cap.1.de regu.eodem libro:& sequuntur Paul.Eleaz.Domi.& Philip.Franc.ibi.Quibus adde,quòd nec arbiter esse potest,ex sententia ipsius Paul.Eleaz.in disputa.incip.quæst.de re actori adiudicata.& sequitur Domi.in dicto cap.beneficium,in fin.& ibi quoque Phili.Fran. col.iij.versicu.& an ipse.{De quo latissimè Aegidius Bellamera in cap.1.colum.vij.versic.tertiò quæritur.de arbitris.}

*Nouitius non potest esse procurator. Nec arbiter. Ex statu & habitu præsenti quis iudicandus.*

25 ¶Et facit vltra prædicta,quia cùm hic nunc sit in statu & habitu monachali & religioso, debet & nunc secundum eundem statum & habitum iudicari.l.item apud Labeonem,§.si quis virgines,ff.de iniur.& c.si verò,le ij. de sententia excommunicationis cum similibus. nam & secundùm eum debet viuere,c.si cupis,xvj.q.j.vt citat Petr.Ancha.d.consi.lxix. licèt non admodum mihi facere videatur. Sed est bonus text.in c.recolentes,extrà de statu monachorũ, cum dicitur,vt qui similem cum aliis vitam suscipiunt, similem sentiant in legibus disciplinam.Præsertim verò,cùm ea animi destinatione ingressi sunt ( vt credi par est per cap.2.ibi, quod tamen non præsumitur,de regula.lib.6.) monasterium,vt ibi perpetuò maneant : quæ destinatio pro actu cõpleto,& perfecto haberi debet, licèt fortè aliquo casu aut impedimento interuerti possit.l.cùm quidam , & l.& si non sint,§.infecti,versicu. quid ergo,ff.de aur. & argen.lega.cum aliis multis concord.à me congestis in nostris Legibus connubialibus, in ea quæstione,an consuetudo loquens in vxore,habeat locum in sponsa. Id autem maximè debet procedere in hoc casu,in quo aliâs fauore religionis debet sufficere aliquid inceptũ esse, sicut cùm quis pollicetur in opus reipublicæ.l.j.§.cœpisse,ff.de pollicit.

*Origo & principium inspiciendum.*
*Animus ex sequentibus æstimandus.*

26 ¶Et hæc maxime procedunt,cùm hic nouitius non moritur, aut nõ exit à monasterio intra annum probationis:sed ipsum annum & professionem perficit.Nam hic postremus animus & euentus retrotrahitur ad principium,vt sic à primordio tituli posterior formetur euẽtus. l.j.C.de impo.luc.descrip.lib.10.vbi glo.in verbo,primordiũ, dicit,ex origine cuiuslibet causæ quid statuendum sit distingui,per multa iura illic allegata,quam in hoc dicit no.ipse Pet. Anch.consi.vij.in q.col.vlt.Et id cuius status pendet ex futuro,debet iudicari secundũ euentum.l.lex Cornelia,ff.de vulg.& pup.Ex sequẽtibus enim colligitur,cuiusmodi animus fuerit in præcedentibus.l.sed Iulianus, §.perinde , ibi, intelligendum ab initio sic accepisse,ff.ad Senatusc.Macedon.& l.si vxori,§.vlti.& ibi not.ff.de legat.iij.cum aliis multis concord. à me collectis in repet.l.si vnquàm,in verbo,donatione largitus,nu.257.& id quidem.

27 ¶Præterea quando dispositio est concepta à principio sub cõditione:quandoque autem purè etiam

rè etiam à principio, sed resoluenda sub futura conditione, vel in diem. Et primo quidem casu nullas quidem vires habet ante conditionem vel diem. Lcedere diem, ff. de verb. signifi. cum aliis multis similibus adductis suprà in glo. ij. in verbo, *a vendu*, num. 21. sed & illud seq. Secundò autem, statim operatur effectum puræ dispositionis, ex doctrina gloss. in l. ij. ff. de in diem addict. cum multis quoque concord. à me collectis infrà titu. seq. §. ij. in glo. j. nu. 74. ex quibus vides. Obligatio autem ingredientis monasterium videtur à principio pura, sed sub conditione resoluenda, videlicet si non placuerit intra annum vel ante professionem: vt satis probatur ex cap. super, extrà de regu. cùm dicitur ad priorem statum redire. & rursum ibi, in eadem veste, in qua venerint, reuertantur, & in c. significatum, ibi, pœnitens à religione recesserit, eo. tit. & in c. statuimus, ibi, ad priorem statum redire. eo. quoque titu. & in c. 1. ibi, ad seculum remeare, eod. titu. lib. 6. & sæpe aliàs. Et ita per ea iura voluit Petr. Ancha. d. consi. xcvj. & sequitur Phil. Deci. in auth. ingresi, col. j. C. de sacrosf. eccl. & consi. cccxxx. conclusio, col. vlti. Ex eoq; dicit ipse Ancha. hos nouitios qui ingressum per professionē expressam vel tacitam cōfirmauerint, censendos, quantū ad contractus ab eis factos intra tempora probationis, fuisse religiosos: ideoq; & solennitates aliasq; constitutiones Iuris canonici attendēdas esse in illis: quicquid sit de iis qui moriuntur vel exeunt ante ea tempora. Sed & Phil. Deci. in illo priore loco dicit ita debere intelligi omnes effectus prouenientes ex ingressu monasterij, scilicet legitimationem, bonorum dedicationem, voti liberationem, dignitatis ecclesiasticæ & nobilitatis priuationem, vt scilicet purè ab initio teneant, sed sub conditione ista resoluantur.

*Obligatio ingredientis monasterium, pura, sic fit, an cōditionalis, vide in num. 35.*

28 ¶Sed paululum aduerte lector. Nam hic nouitius interim, scilicet durante probatione, retinet omnia bona sua, & beneficia, vt scribitur & not. in c. quòd à te, extrà de cle. coniug. & in d. cap. beneficium, de regu. lib. 6. nec ea tantùm, in quibus habet ius in re, sed & ea, in quibus ius ad rem solum habet, vt tradit glo. no. ibi, in verbo, conferendum, col. j. versic. sed quid dices, quam sequuntur Archid. Ioan. Mon. Ioannes Andr. Domi. & Philip. Franc. ibi. Nec bona tantùm propria, sed & clientelaria, id est, vt vulgò dicimus, feudalia. Neque enim ea nouitius perdit ante professionem: vt voluerunt Mart. Laud. & Cardi. Alex. aduersus And. Iser. in cap. qui clericus, tit. si de feud. fuērit controuer. Neque enim hic religiosus est, aut censetur cum effectu: vt expresim dicit tex. in d. c. religioso, §. j. de sententia excommunicationis, eod. lib. 6. quod idem est, ac si dicatur simpliciter non esse religiosus: nam effectus omnibus in rebus inspiciendus est, l. j. §. hæc autem verba, in fi. ff. quod quisque iuris. & l. si mater, C. de insti. & substit. & verba quoque cum effectu accipienda sunt. d. §. hæc autem verba, in prin. Ex quo sequitur, vt quod effectu caret, & appellatione & nomine careat. l. iiij. §. condemnatum, ff. de re iud. & cap. si homo, & ibi glo. j. xxvij. q. j. cum similibus. Vnde sumptus videtur fuisse vulgatis ille versus, quem ponit glo. in c. admonere, xxxv. q. ij.

*Nouitius retinet omnia bona & beneficia.*

*Si re priueris, nec nomen habere mereris.*

Et quòd non sit verè religiosus, tenet Barto. in l. ij. C. ne sacr. baptis. reit. Sicuti etiam nouitia non dicitur monialis. Bal. consi. cxcix. omnia pacta, in fin. lib. 5.

29 ¶Ex quibus & illud fit, vt quod religiosis denegatur, scilicet velle & nolle, ea. non dicatis, xij. q. j. cum similibus, habeaut isti nouitij: vt probat tex. in d. c. beneficium, ibi, nisi ad id ipsius accedat assensus, & ibi id nuncupatim no. Arch. Petr. Anch. Domi. & Philip. Fran. Atque etiam testamenti factio, quæ religiosis denegatur. auth. ingresi, C. de sacrosan. eccl. & cap. 2. extrà de testa. & cap. nolo, xij. q. j. & c. quia ingredientibus. xix. q. j. & ita quidem denegatur, vt nec consuetudine quidem aliud induci posit. Bal. in d. auth. ingresi, col. j. in ij. no: & Maria. Soci. qui id dicit not. consi. xiij. præsens, col. j. Ea tamen his nouitiis conceditur, glo. in c. 2. in verbo, indiciis, & ibi Archid. Io. And. Domi. & Phil. Fran. de reg. lib. 6. Inno. Host. Ioan. And. & Collec. in d. c. 2. de testa. & idem Host. in summa, eo. tit. §. quis posit, versi. idem puto. Ioan. Fab. in d. auth. ingresi, in princ. Domi. in d. c. beneficium, col. iij. versi. pro ista parte.

*Nouitiis uelle & nolle non tollitur.*

*Testamenti factionem nouitiis non denegari.*

30 ¶Sed & hac ratione quòd hic nouitius, non sit religiosus, dicebant Innoc. & Abb. Antiq. in c. statuimus, extrà de reg. eos qui hunc percusserint, nō incidere in Canonem, si quis suadente. Quanquam Host. ibi, col. ij. in verbo, posse, contrarium tenet: quia licet (inquit) non sit religiosus cum effectu, negari tamen non potest, quin sit sub protectione & veluti tutela ecclesiæ. & sequitur Ioan. And. ibi, circa medium, in verbo, intra annum. & hæc opinio approbatur in d. c. religioso, vt diximus in principio huius quęstio. Et bene facit quod traditum est à D. Rota, in clxvj. notab. quòd mulieres, in nouis. Sed id non adfert præiudicium huic sententiæ, cùm fateantur, & hunc non esse religiosum cum effectu, sed alia ratione mouentur.

*Qui nouitium percusserit, an sit excommunicatus.*

31 ¶Sed & ex his fit, vt Abbas non posit absoluere huiusmodi nouitium, qui ante ingressum incurrerat in dictum Canonem, si quis suadente, quamuis professum posset. Ita enim voluit Inno. in c. monachi, extrà de senten. excommu. ea ratione quòd hic nondum est persona religiosa. & Ioan. And. in c. cùm illorum, col. ij. in verbo, enormis, eo. tit. & in d. c. religioso, & ibi quoque Lap. Pet. Anch. Domi. & Phil. Franc. eodem quoque tit. lib. 6. Specu. eodem item titu. §. j. col. vlt. versi. quid si verbero. Host. in summa eodem etiam tit. §. posit, in fi. & nemo (quod sciam) contradicit, præter Archid. in d. c. religioso. Sed quid faciet solus aduersus tot tantosq; milites, quando ne Hercules quidem contra duos? vt est in vetere prouerbio.

*Abbas nō absoluit nouitiū à canone, si quis suadente, in quem ante ingressum incurrat.*

*Nouitij nō desinunt esse de populo.*

32 ¶Nec ab his longè distat,quod à Ioanne illo Calde.viro ( vt dicit Bald.consil.ccxxvj. igitur, lib.1.) magnæ virtutis & scientiæ,traditum est in tractatu de eccle.interdict.in secundo membro,q.xxvj.quòd huiusmodi nouitij ante professionem non desinunt esse de populo, etiam in materia odiosa. Id quod constanter sequitur Feli.ille,qui Recentiores omnes & copia, & iudicio facilè superat,in c.ecclesia sanctæ Mariæ,col.xxvj.versi.& de prædictis, extrà de constitu.In quo illud ante omnia aduerte,quod dicunt procedere etiam in odiosis , ob id quòd ex communi sententia in odiosis appellatione populi clerus non contineatur.per c.si sententia,de senten.excom.lib.6.de quo per Pet.Anch.Inno.& Panor.in c.1.de præben.lib.6.& alios citatos à Recentioribus in d.c.ecclesia. Ex quo intelligis nec hūc nouitium appellatione cleri vllo modo contineri:nec in hoc de quo agimus,inspiciendum esse , sitne materia odiosa, an fauorabilis.quod multa,quæ dicta sunt in priori sententia,subuertit.

*Nouitium appellatione cleri non uenire.*

*Ante professionē, an quis dicatur ingressus religionē.*

33 ¶Hanc quoque partem confirmat quod traditum est à quibusdam , vouentem ingredi religionem,non liberari voto per ingressum,si ante professionem exeat. Quod & è Theologis voluit Diuus Tho.Aqui.2.ij.q.clxxxix. De quo & tu vide Domi. post alios in cap. qui post votum,de regu.lib.6.vt non omittas Specu.titu.de statu monacho.§.j.versic.xvij.dum loquitur de eo qui se promisit monachum facere. Quodq; ab aliis scriptum est, conditionem, si quis intrauerit religionem,non impleri per simplicem ingressum sine professione. Ita enim voluerunt Rapha.Fulgo.Pau.Cast.Alex.& Corne. in l.si quis hæredem,C.de institu.& substitu.à quibus non longè abest Bal.ibi,post medium,& voluit etiam Imo.in l.in substitione, ff.de vulg.& pupil.substit.Feli.& Philip.Deci.in cap.in præsentia,vterque colum.xxv.versi.in eadem gloss.ibi ita teneat , extrà de probat.cum aliis coucordantiis ab vtroque ibi adductis. De quo tamen vide amplius per Iason. & Deci.in d. l.si quis hæredem , & eundem Deci.d. consi.cccxxx.col.iij.versicu.non obstat quòd filia. Et tex.in cap.quamuis,iuncta glos.in verbo ingredi,& ibi Docto.de procu.lib.6.

34 ¶At illam tamen sententiam bæc ratio defendit, quòd non dicitur quis ingredi religionem ante professionem,Bar.in auth.si qua mulier,col.vlt.C.de sacrosan.eccl.Raph.Fulg.& Alex. in d.l.si quis hæredem.& idem Alex.in d.l.in substitutione, col.vlti.ff.de vulg.& pup.substit. & Barb.in d.cle.j.col.vij.versi.nota secundum,de elect.vbi id dicit sing. & consi.xxxviij.difficile,col.v.versi.nec etiam obstat,lib.3.Ideo nec quis dicitur monachus ante professionem,gl. in d.c.1.in verbo,dedicanda,extrà de religio.domi.& Philip.Franc.in c.1.vterque in j.not.per illum tex.de reg.lib.6.& est optimus tex.in cap.ad Apostolicā,ibi, & verè monachus est censendus,iunctis præcedentibus,extrà eo.tit.&in c.si seruus sciente,& ibi not.Domi.post principium,liiij.distinct.& in c.1.xvij.q.ij.cùm vetatur nouitius fieri monachus ante annum probationis. Ideoq; ibi satis probatur hunc nouitium interim percipere fructus sacerdotij.quod & voluit Barth.Brix.quæst.lxix.quidam clericus.

*Monachus an quis dicatur ante professionem.*

*Argu. à matrimonio carnali ad spirituale.*

35 ¶Porrò obligatio huius ingressus (quicquid de ea re diximus suprà,nu.27.prætereà quādo) conditionalis iam statim ab initio esse videtur,si scilicet placuerit intra annum probationis: vt non obscurè voluit glo.in c.statuimus,in verbo,nisi euidenter,in duobus locis , extrà de regul.& apertissimè Roffr.Beneu.quæst.Sab.iiij.Farulfus intrauit monasterium,in j.par.vers. item iste voluit,Pet.Anc.sibi in hoc contrarius,in d.c.beneficium,col.vlt.de reg.lib.6. & rursum in c.accessorium,col.xiiij.versi.vj.oppo.de reg.iur.eod.lib.1. Et id optima ratione probatur,argumentando scilicet à matrimonio carnali ad spirituale:vti argumentatur glo.in l.generali,ff.de ritu nup.& Docto.in cap.illud,extrà de præsumpt. Promissio enim & constitutio dotis habet tacitam conditionem , si matrimonium sequatur.l.stipulationem , & l. dotis promissio,ff.de iure dot.cum similibus à me latè congestis infrà,titu.seq.§.ij.num.53.ad octauum,& seq. Ergo & hîc debet intelligi conditio,si sequatur professio.

36 ¶Hacq; ratione & aliis multis tenet ipse Petr.Anch.in d.c.beneficium, contra id quod suprà diximus,ex eodem & aliis,bona nouitij mortui ante professionem acquiri monasterio,imò (inquit) acquruntur hæredibus sanguinis,idemq; dicit se in publica disputatione Paduæ tenuisse.& idem quoq; alia disputatione voluisse Guid.Fulg.In qua etiam sententia fuit Imo. in d.c.in præsentia,& ibi quoque Panor.col.antepen.versi.item est dubium,& Barb.sibi contrarius ibi in addi.ipsius.& Petr.Pau.Parisi.nu.186.& seq. & ipse Imo.in c.2.& ibi item Barba. col.j.& sequen.extrà de testamen.{Aegid.Bellamer.in d.c.quantò,col.penul.versic.sed quid si monachus.de offic.ord.} Raph.Fulg.in dicta authen.si qua mulier,col.vlt.& ibi quoque Ias. col.item vlti.C.de sacrosanct.eccle.Philip.Fran.in d.c.beneficium,col.ij.versi. & pro declaratione.& Benedict.Capr.consil.cxlv. punctus quidam iuuenis,circa medium.& non obscurè etiam videtur voluisse Ioan.Fab.in d.authen.ingressi,in princip.{ & ante hos Archid.in cap. cùm quis.de sepul.lib.6.} Et bene facit , quod in simili traditur à Roffr.Beneu. vbi suprà, & Barbo.Brix.q.domi.xviij.quidam inuita vxore,de eo qui intrauit monasterium inuita vxore,quæ postea illum reuocat,vt ei bona sint restituenda.

37 ¶Sed & contra id, quod suprà in contraria parte diximus , nouitium Canonicum non esse vocandum ad impendentem electionem Prælati,tenuit simpliciter Archi.in d.c.beneficium. Quin omnes citati pro alia parte intelligunt illud procedere in electione , quæ iure collegij

ad eum

ad eum pertinet,nō quæ proprio ac singulari,vt in patrono. Vti etiam contra illud,quod & in priori parte dictum est,nouitio non posse conferri beneficium,tenet Philip.Franc.in d.c. beneficium,col.ij.hac ratione,quòd hîc consentire potest,vt ibi scribitur,& suprà,quoque diximus. Potest item redire ad seculum.c.statuimus,eo.tit.& suprà item dictum est. Imò verò (vt subdit) consentiendo & beneficium acceptando videtur ipse religioni renuntiare, sicut & econuerso,arg.c.1.extrà de reg.iur.& facit (inquit) quod not.in clem.gratiæ,de rescrip.

38 Quid igitur hic dicendum est in casu nostro? Et certè negari nō potest,& etiam omnes fatentur hunc esse in statu dubio,& pendenti,præsertim quantùm ad ea iura, quæ illi ad rem competunt.per l.j.§.si pendeat,ff.ad S.C.Macedon.& ita inter cæteros voluerunt Archidia.& Ioan.And.in d.c.beneficium.& simpliciter Petr.Aneh.ibi,per tex.in simili, in c.fraternitatis, de frig.& malefi.& in c.si fortè,de elect.lib.6.& idem Anchar.d.consi.lxix.per d.l.lex Cornelia.ff.de vulg.& pup. Quibus & illud addes,aliàs in pendenti esse, an quid acquiri debeat.l. seruus,§.j.ibi,in pendenti est,cui proprietatem acquirat,ff.de acqui.rer.domi.& l.qui res suas, §.rem autem,ibi,& vtique,cuius fuerit,euentus declarat.ff.de soluti. cum aliis multis similibus,quæ videbis infrà,in fine huius tit.in iij.q.versicu.quibus adde. Sicuti etiam in pendenti est,vtrùm quid valeat,nécne:per id quod traditum est ab Alber.Bar.& Angel.in l.si sic legatum,§.vlti.per tex.ibi,in verbo,proinde,ff.de legat.j.cessionem actionis quæ competit minori ad fundum vel pecuniam factam ab ipso minore sine decreto iudicis, pendêre ex euentu solutionis. Nam si debitor soluat fundum,non valebit:si pecuniam,valebit. De quo & nos latè quoque dicemus in d.fi.huius tit.nu.22.& hoc admodum.

*Nouitij status in pendenti.*

39 Quod autem pendet,non est pro eo quasi fit: vt dicit tex.in l.is damnum,§.quod pendet, ff.de reg.iur. propterea hic nouitius nondum est monachus, aut etiam non monachus:sed pendet status illius. Si igitur postea professionem faciat,nō valebit retractus interim factus: quia res acquireretur monasterio,contra rationem & mentem consuetudinis. Si redeat, valebit. Cautione igitur res hæc expedienda est, vt scilicet caueat hic nouitius retrahens rem se restituturum emptori,si professionem faceret,vt in simili dicitur in l.cùm socij,ff.com.diuiden.& si.adductis infrà eo.§.glo.xviij.in verbo,*le pris que la chose aura cousté*,num.44.pro quibus,& seq. Sed quia ex nostra consuetudine,& ea quidem propè generali in hoc regno,bona ingredientis monasterium non acquirantur monasterio, sed hæredibus sanguinis, nihil video,quod impediat nouitium retrahere.nam vel sibi acquirit,si redeat:vel proximioribus, si non redeat. Et ita res semper in familia manebit.

*Decisio principalis quæstionis.*

40 Nec omiserim tamen,quod scienter responsum est à Pau.Cast.consil.cccclxxxij.cùm statutum,col.ij.versi.tertiò principaliter,lib.1.professionem nō retrotrahi ad tempus probationis. quod dicit probari ex d.c.beneficium,de regu.lib.6. vbi beneficium nouitij alteri non potest conferri,nec valet ipso Iure collatio,nec confirmatur si sequatur professio.Nam si professio (inquit) retrotraheretur,huiusmodi collatio pendêret à futuro euentu,& secuta professionē confirmaretur.l.proinde.ff.si cer.peta. Ideò autem non confirmatur,quia non retrotrahitur. l.si à Titio,ff.de rei vendica.& l.apud Celsum,§.si à Titio,ff.de doli mali,& metus excep,Ex hocq; dicit,donationem factam nouitio non aliter valere, quàm si obseruata fuerit solennitas statuti laicorum,quamuis religiosi & aliæ personæ non subsint huic statuto, debet enim attendi status temporis donationis,qui certus est:non futurus,qui erat incertus,vt qui poterat nō profiteri.l.statuliberi à cæteris,in prin.ff.de statuli.& l.si ex duobus,§.idem Marcellus, ff.de in diem addict. At tempore donationis nondum erat religiosus,sed secularis,per d.c.religioso,§.vlt.de sent.excom.lib.6.Igitur iudicandum est de hac donatione ac si facta fit seculari,non autem religioso siue monasterio.l.sub conditione,ff.de assig.liber.& not.per Bart.in l.Iulianus verum debitorem,ad fi.ff.de condi.indeb.Hæc propemodum Paulus Castrensis.

*Professionem non retrotrahi ad tempus probationis. Nouitium habere pro laico.*

41 SED consequenter quæro,quid de clerico seculari? an admittetur tanquam cōsanguineus venditoris? quod mihi indubitatum videtur:quando eius rei sit text.expressus in c.constiturus,de in integ.resti.vbi Petr.Aneha.in septimo nota.& Panor.in quinto not.ad annotant:infertq; ipse Panor.ex eo,clericos vti posse statuto vel consuetudine laicorum merè fauorabili,& generali. De quo etiam dicit esse bonum tex.in c.dilecti,de for.comp. Et idipsum quoque voluit idem Pano.in c. ecclesia sanctæ Mariæ,col.vlti.& ibi Felin.in vij. iterumq; in viij. quæst.de consti.& ipse Panor.in c.ex literis,post princ.de vita & honest.cleri.Lapus alleg.c.1. in ciuitate Florentiæ,col.v.vers.quod autem Bal.in l.j.col.vij.versi.sed hic vlterius quæritur, C.de sum.Trin.Anto.in c.quæ in ecclesiarum,de consti.& in c.quod clericis,col.pen. de for. compet.Raph.Com.consi.xlj.in nomine,&c.ad primum,in fi.Domi.in c.vlt.in prin.col.vlti. de offic.deleg.lib.6.Cardi.Floren.in c.perpendimus, in ij.q.ad fin.iterumq; in viij.q. extrà de senten.excom.Alex.consi.ccxj.ponderatis his omnibus,col.penul.lib.2.& consi.seq.visa facti narratione,colum.j.Matthæ.Afflict.qui de hac nostra consuetudine loquitur in tract.protomixeos,col.xij.versic.item quæro an si clericus. Philip.Decî.consil.cxiiij. cuius superscripto incipit,quando clerici,col.ij.versic.sed tamen his. & idem loquens quoque priuatim de hac nostra consuetudine,consi.cclxxxij.viso puncto,col.iij.versi.vltimò quæritur:vbi etiā ostendit id procedere,si statutum nuncupatim loqueretur de clericis,ex multorum sententia,quos

*Quæstio, An clericus secularis admittetur ad retractum.*

inibi citat, vt videre poteris: neque enim opus est hic diutius immorari, cum habeamus textum expressum: & quia etiam nostra consuetudo communis est laicorum & clericorum, vt dicemus postea latiùs in verbo, *l'achepteur*, post principiũ, vbi tractamus, an è contrario si clericus emerit, teneatur ex huiusmodi consuetudine rem cedere consanguineo venditoris volentis retrahere. Si tamen scire vis alios multos in hac, quã diximus, generali sententia concordãtes, vide in nostro tractatu Primogeniorum q.xliiij. in qua abunde disseruimus, vtrum primogenitus clericus possit vti iure primogenituræ delato à statuto.

42 *An statutum possit arcere clericos à retractu. Valet statutũ, ne clerici gaudeant beneficijs statutorũ.*

¶SED circa id dubium est, an statutum de retractu possit excludere ipsos clericos à beneficio ipsius retractus, statuẽdo scilicet expressè, ne eo vti possint. & id quidem verum est, quia valet statutum, ne clerici gaudeant beneficiis statutorum. Bald. in l. si quis curialis, per illum tex. in pen. not. C. de Episc. & cleri. vbi dicit, & Raph. Fulg. post eum, quòd licet statutum laicorum non possit clericis auferre ius commune, tamen protectionem & beneficium ipsius statuti auferre potest. & rursum idem Bald. in l. de quibus, col. viij. versi. sextò quæritur an clerici, & ibi quoque Iason, col. ij. versicu. sed pulchrum dubium est, ff. de legi. vbi dicunt, quòd statutum laicorum potest excipere, siue reijcere clericos à beneficiis ipsius statutis: quia hoc non est contra ecclesiasticam libertatem. qui enim impedit beneficium, non facit iniuriam, vt est bonus tex. (licet non allegent) in l. iniuriarum, §. si quis de honoribus, ff. de iniur. & idem Bald. post Iaco. Buttig. in authen. cassa, col. j. versi. tertiò quæro. & ibi quoque Saly. in quinta, iterumq; in x. quæst. Fulg. & Paul. Castr. circa medum, C. de sacrosanct. eccle. Idem Bal. consi. cclxj. licet statutum, lib. 3. quod repetitur consil. cclxx. eod. lib. Petr. Ancha. in repeti. c. 1. in xj. q. princip. versicu. in hac præallegata, quæ est in 33. char. col. vlt. in paruis, extrà de constit. Pano. in repet. cap. ecclesia sancti Mart. colum. xiij. versi. quintò quæritur. & ibi Philip. Decci. col. xix. versicu. tertiò Abbas infert, de constit. Corne. consi. lxj. licet videatur, col. ij. versi. & huiusmodi statuta, lib. 4. Alexan. in l. nolle, circa medium, ff. de acquiren. hæredi. & in l. filiusfamilias, §. Diui, colum. v. versicu. item inquantum, ff. de legat. j. & consil. ccx. statutis, colum. iiij. versicu. tamen alia ratione. & multis sequent. lib. 2. & consi. cxj. videretur, colum. iij. versi. ad prædicta, lib. 7. vbi dicit hanc esse communem conclusionem Doctor. vbique, & consil. cxv. visa scriptura, colum. penult. versicu. & si diceretur, eodem lib. 7. Barbat. consi. xij. scribitur apud Prophetam, col. vlti. lib. 1. Socin. in l. ij. colum. iij. versi. & ista etiam, ff. de his quæ pœn. no. & consi. xcvij. abundè, colum. vltim. versicu. nec puto, lib. 1. & consil. cxxij. præstantissime Doctor, col. vlti. versicu. & ad illud, eod. lib. 1. vbi declarat, quomodo id intelligatur. Deci. consi. lxxxiij. in causa accusationis, colum. penulti. versicu. sextò respondetur. & dicto consil. cxiiij. colum. j. & dicto consil. cclxxv. le ij. (nam vt iam sæpius diximus, is numerus duplicatus est) incipiens. in causa quæ Lucæ, col. iij. versicu. capio secundum dubium: vbi expressim loquitur de casu non stri retractus, iterumq; in addi. eiusdem consil. colum. ij. versic. secundum etiam principale. & Catel. Cot. memor. clerici ligantur, versicu. & ideo in proposito. & Franc. Ripa. lib. 1. respons. cap. 4. mater, nume. 3.

43 *An autem possit statutum semel factum in fauorem clericorum reuocari.*

¶Et id quidem minimè dubium est, si sit eadem constitutione cautum, ne scilicet clerici gaudeant priuilegio eius constitutionis. Nam si primùm simpliciter facta fuisset cõstitutio quæpiam in fauorem clericorum, dubium est non modicum, an postea reuocari posset, propter tex. in l. priuilegia, vbi per Bart. C. de sacro. eccl. & in c. ad Apostolicam, de simo. & in c. nouit, vbi Inno. & alij, extrà de iudi. & in c. vlt. extrà de reb. eccle. non alie. & per Saly. in auth. cassa, col. ij. vers. quæro quintò, eo. tit. & Domi. in c. 1. col. iiij. versi. oppo. vltimò, de consti. lib. 6. Alex. latè d. consi. ccx. statutis, col. iiij. & v. lib. 2. & Soc. consi. cclxij. circa primam difficultatem, col. ij. versi. circa ij. & multis seq. lib. 2. & latè Feli. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, col. xxxix. versi. duodecimò. & Alciat. in tract. præsumptionum regula iij. præsumptione xxxiij. num. 4.

44 *Quæstio, An ingratus admittatur ad retractum.*

¶ET VT REDEAMVS ad eos, qui non succedunt: quæri potest, an ingratus aduersus patrem, possit retrahere rem ab eo venditam. Et idem quæri potest de alio consanguineo venditoris. D. Bened. in d. repetitione, c. Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens, le ij. nu. 27. negat hunc filium admittendum, arg. ca. 1. §. quæsitum, tit. de capi. qui curi. vendi. & c. 1. §. insuper, tit. de prohibita feudi alienatione, per Federicum. vbi (vt ipse dicit) si filius ipsius vasalli dominum offenderit, deinde vasallus feudũ extraneo vendiderit, iste filius, qui si feudum habuisset, fuisset ob eam offensam eo priuatus, si velit iure proximitatis oblato pretio illud retrahere, non admittetur, nisi dominus offensam remisisset. Verùm illi tex. hoc non dicunt, sed illud, quòd filius vasalli, qui dominum viuente patre offenderit, eo mortuo nõ succedit in feudo. quod quantum hic facit, cæteri diiudicent. Sed si quid facit, vide Bald. in d. §. insuper, & glo. in c. 1. §. & quia vidimus, in verbo, frater, tit. de his qui feudum dare possunt.

45 *Quid de exhæredato.*

¶Et sanè si pater, qui rem vendidit, filium ob ingratitudinem iustè exhæredauit, fortasse dici posset, nec hunc qui posteà vult retrahere, esse admittendum, cùm patri non succedat, per ea quæ iam suprà diximus: licet aliàs filius etiam hæres patris admittatur ad retractum rei à patre mortuo venditæ: vt latè dicemus in gl. seq. nu. 47. verùm quærimus. Quòd si non est exhæredatus, aut aliàs tanquã indignus ab hæreditate ipsius repulsus, quod aliquando fit citra ingratitudinem, vt videre licet ex titu. C. de his quibus vt indig. non video quid illi opponi

possit,

posſit,ne admittatur:vt de eo diximus,qui non mala mente parentis eſt exhæredatus : nam nec is à iure patronatus repellitur.l.ſi patronus teſtamento,§.ſi quis non mala,ff.de bo.liber. & voluit Bar.in l.vt iuriſiurãdi,§.ſi liberi,col.vlt.ff.de ope.liber.& cõſi.lv.dominus Amatus, poſt mediũ,& conſi.lx.quæſtio iſta,in ij.dubio.nec etiam à feudo,vt tradit Iac.Ardi.titu.de ſucceſ.feudi,ſub rubricella,ao filius ſuccedat in feudo,§.item quæritur ſi exhæredatus filius. & Odoff.in ſum.tit.qui feudum dare poſ.& tit.de ſucceſ.feud.in prin.And.Iſer.in c.j.eod tit. Mart.Laud.in c.j.§.& quia vidimus,col.ij.verſi.quartò circa eandẽ,& ibi quoque Iaco.Alua. col.pen.verſi.quæro ab extra.& Card.Alex.col.v.verſi.circa eandem regulam quæro, tit.qui feudum dare poſ.Iaco.à S.Georg.in tract.feud.in verbo,præſentes,col.ij.verſi.quæro ſubſequenter.& Franc.Curt.Iunior in eodem tract.uj q.in priocip.iij.partis.Præſertim ſi hic ipſo iure non eſt priuatus:ſecũdùm ea,quæ latè diximus in repet.l.ſi vnquã,in verbo,reuertatur, nu.288.incip.cccliiij.vigeſimumoonum,cùm quis,& ſequeot.Et idem ſi noo iuſtè ſit à patre exhęredatus,vt in ſimili dicitur in §.ſoluto,in Auth. de nupt.& de feudo tradit Ange.ibi.& P.Ferra.tit.for.libelli, quo agitur ad reuoc.feud.in verbo,nec ſuperſtitibus,col.iij.verſ.ſeptimò excluditur.& Pau.Pariſi.cõſi.j.viſa facti narratiooe,col.j.nu.7.lib.1.& omnes quos ſuprà proximè citauimus.Et hæc quidem omnino vera eſſe cenſemus,licet D.Ferronus in commentariis,quos eleganter ſimul & ſcienter edidit io cooſuetud. Burdigal. ſimpliciter tenuit exhæredatos non arceri à retractu,hoc eod.tit.§.x.& iterum §.xvj. {An autem appellatione filiorũ vetuãt exhæredati,vide Rom.in l.multi.quam legit cum l.filij.ff.de liber.& poſthu.& in l.cùm io teſtamento.§.qui tres.quam legit cum l.ſi.quis ita ſcripſerit.ff.de hæred.inſtitut.}

46 ¶Portò exhæredatus ipſe à patre, poſſet venire ad retractũ rerum ab aliis ſuis cõſanguineis venditarum,tum per tex.in l.ſi ex patronis,§.Iulianus,ff.de boo.libe.tum quia patris exhæredatio eum non facit alienum à genere, id eſt, oou facit,quio ſit eius generis & ſanguinis. Hæc enim iura à patre tolli non poſſuot.l.ius autẽ,ff.de pact.& l.eum,ff.de interd.& releg.& l.iura ſanguinis,ff.de reg.iur.& l.filiusfamilias,§.cum pater,ff.de leg.j.vbi filius exhæredatus poteſt reuocare rem prohibitã alienari extra familiã.& l.abdicatio , C.de patria poteſta.quæ priuatim loquitur de abdicatione,quæ ipſa exhæredatio eſt,aut vt nonnullis placet, aliquid maius exhæredatione,& eam tameo ſemper continens. De quo tu omnino vide Alci.in lib. Diſpunctionum ij.c.xxviij.Et facit etiam tex.io l.vel quæ,in principio,verſicu.exhæredatis, iuncta l.familiaria,quæ proximè illam præcedit,ff.de religio. & ſump.funer. Nam in poſteriori l.ſcribitur,familiaria ſepulchra dici,quæ quis ſibi familiæq; ſuæ cõſtituit.In prore autẽ traditur ad ius concedi exhæredatis , humaoitatis gratia ; niſi ſpecialiter teſtator iuſto odio commotus eos vetuerit. Ex quo iutelliges exhæredatos non iis priuari , quæ ſunt familiæ. Facit item text.in l.ſi quis fuit hæres,eod.tit.vbi id ſcribitur,ſi quis fuit hæres,deinde ablata ſit ei hæreditas quaſi indigoo,magis eſt,vt penes eum iura ſepulchrorum maneant.& l.pro hærede,§.ſi quid tamen,ff.de acq.hæred.

47 ¶Nam & aliàs exhæredatus à patre,ſuccedit aliis conſanguineis, vt qui propter exhæredatiooem non deſinat eſſe conſanguineus.l.j.§.poſt ſuos,ff.de ſuis & legi.nec in tantùm in cæteris rebus,ſed & in feudo quoq;,vt nuocupatim voluerũt Iac.Ardi.& Iaco.Aluar.& Iacob. à S.Georgio,& Franc.Curt.Iunior in locis ſuprà in duobus ab hinc verſi.alleg.Et horũ eſt optima ratio.nam hæreditas,ſiue ius ſuccedendi omnino diſcretũ eſt à cognatione , adeoq; à filiatione.Bar.in l.is poteſt,col.ij.verſi.eſt & aliud,& ibi quoque Paul.Caſt.Franc.Aret.Iaſ. & alij receotiores.ff.de acq.hær.cum multis cõcor.à me traditis in repe.l.ſi vnquã, in verbo, donatiooe largitus,nu.259.nec id quidem,C.de reuo.dona.quãquàm gloſſ.à nemine,quem legimus (niſi me fallit memoria) memorata vtrunque confundit in l.j.§.j.in verbo, cognationis,ff.de iur.& fact.igno.dum illic interpretatur iura cognationis pro cognatione ipſa. *Exhæredatus in feudis ſuccedit.*

48 ¶Et hæc quidem vera ſunt in caſu noſtro,oiſi ſi fortè hic exhæredatus à patre aliter admitti non poſſet , quàm ſi veniret ex perſona patris exhæredantis:verbi gratia,ſi alius proximior eum excluderet ceſſante repræſeotatione patris:quia cùm tũc non poſsit venire ex perſona aut repręſentatiooe illius,qui eum exhæredauit,nihil video,quin à proximiore excludatur. & id quoque probatur ex d.l.ſi ex patronis,§.Iulia,verſi.quod ſi ab auo,ff.de ope.liber.Nec tamen interim omittemus,quod Io.Crot.in repe.l.filiusfamilias.§.Diui,col.pen. verſi.nonò quæritur,ff.de leg.j.tradit excelleotes doct.Bononiæ,cum teſtator quiſpiam vetuiſſet hæredes quædam bona alienare,& ſi alienarent,eadem ad ſuos deſcendentes peruenire : & vnus filiorum eiuſdem teſtatoris vnum ex filiis ſuis ex iuſta cauſa exhæredaſſet,& alterum inſtituiſſet:reſpondiſſe,illum ita exhæredatum non admitti ad ea bona alienata,quibuſdã rationibus,quas illic affert Crotus,qui ſe dicit eorum cõſilio ſubſcripſiſſe, aliis tamẽ rationibus, quas & ibi ipſe adducit:nec vllam tamen facit mentionem eorum,quæ ſuprà diximus. *Exhæredatus veniens ad retractũ ex perſona exhæredantis , an ad retractum admittatur.*

49 ¶Nec item omiſerim ex conſtitutione.protomixeos edita à Federico , conſanguineos qui atroces iniurias vel manus impias in venditorem intulerint, aut aliis modis inibi declaratis eum læſerint , non eſſe admittendos ad retractum rei ab eo venditæ. Hincque occaſiooe ſumpta Matth. Afflict.in commentariis eius conſti.in verbo,licet enim ſuprà diximus,col.j. & ij.multas quæſtiones adſcribit,& inter cæteras,vtrum id procedat,ſi patri venditoris hu- *Quæſtio , An admittatur ad retractum, qui atroces iniurias ven-*

*ditori intulerit.*

iusmodi iniuriæ illatæ sunt, qui viuens conquestus non fuit. Et è contrario, an & hæredes eius qui eas intulit, excludantur. Cui adde in vtroque, quæ nos scripsimus in repet. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nume. 215. ad quod item, & duob. sequent. Et quantum ad secundum membrum, vide quæ in simili scribit Bald. in c. 1. §. hoc quoque, colum. iij. versic. consueuit quæri, & iterum col. vlt. versi. tertio casu, & ibi quoque alij, tit. de succes. feud. & in cap. 1. tit. si vasal. feud. priue. cui deferatur.

*Quid de eo, qui sponte se hæreditate abstinuit.*

50 ¶Illud autem planū est, si filius sponte sua paterna hæreditate se abstinuerit, non propterea amittit ius retractus in rebus etiam à patre vēditis, argumento l. filij, in prin. ff. de iure patro. vbi filij hæreditate paterna abstinentes, ius patronatus quod habent in libertis paternis, non amittunt. & id nuncupatim in specie nostri retractus voluit D. Ferronus in consuetudines Burdigalenses hoc eod. tit. de retractu, §. x. arg. d. l. filij. Id quod admodum confirmat, quod suprà diximus de filio non mala mente exhæredato.

51 ¶HACTENVS diximus de consanguineis, qui non succedūt rerum venditoribus, aut aliis eiusdem familiæ, & quibusdam eius rei appendicibus. Cæteri autem quæ personas ipsorum consanguineorum respiciunt, quæ & ipsa plurima sunt in glossam proximè sequentē reiicimus. Cuius rei te, Lector amantissime, admonere hîc ideo voluimus, ne cum superiora omnia legeris, fortè aliquod dubium conquirens, quod ad ipsos consanguineos pertineat, existimes nil aliud superesse, abeásque minimè contentus.

## OV LIGNAGIER, AVT LINEARIVS. GLO. IX.

*Linearius.*

1 TA QVOQVE vulgò consanguineum vocamus, tanquàm li[...]rium dicas, à linea, more Gallis peculiari, qui in huiuscemodi vocibus, g, liter[...]n lingua sua vernacula addunt, vt linea, *ligne* : vinea, *vigne* : tinea, *tigne*: aranea, *araigne*: Britannia, *Bretaigne* : Auernia, *Auuergne*: Alemania, *Alemaigne*. Hæc autem pronūtiatio *lignagier* a linea fit, vt iam diximus, veluti qui fit eiusdem lineæ, id est progeniei, siue consanguinitatis.

*Linea.*

Nam ea dictio (linea) vt propriè significat filū illud, quo fabri materiarij vtuntur ad signandam materiam, quoniam ex lino fiat: hincque trahitur ad omne filum ac funiculum, qui ex lino aut alia re simili fieri solet, vt in l. inter eos, ff. de acqui. rer. domi.

*Linum.*

2 Nam & lino pro funiculo vsus est {Cicero 3. in Catilinā inuectiua, Tabellas proferri iussimus, quæ à quoquam dicebantur datæ. Primum ostendimus Cethego, signum cognouit: nos linum incidimus, legimus. Et Cornelius Celsus libr. 7. cap. 14. A quibusdam tumor ad imum acu traiectatur, duo lina ducentes, deinde vtriusque lini duobus capitibus diuersę partes astringantur atque etiam lino in eodem significatu vsus est} Vitruuius, lib. 4. c. item 4. & lib. 5. c. 3. & lib 6. c. 9. & lib. 9. c. item 9. & Plinius lib. 32. c. 2.

*Linea margaritarum.*

Et inde linea margaritarum, in l. lineam, ff. ad leg. Falc. & l. vlt. §. vlt. ff. de aur. & argen. lega. & l. si quis vxori, §. si linea, ff. de furtis. & hinc dicimus vti margaritis pertusis in linea. l. si seruus, §. si cùm maritus: vbi Budæus, ff. ad leg. Aquil. Sed & à nostris quoque iureconsultis trahitur ad cognationem gradus, seriémque ac ordinem & limites, vt in l. Stēmata, ff. de gradi. affi. vbi ita scribitur: Stemmata cognationum directo limite in duas lineas separantur: quarum altera superior est, altera inferior. Ex superiore verò & secundo gradu transuersæ lineæ pendent &c. & in l. iurisconsultus, §. sed & ex lateribus, eod. tit. & l. si quis prioris, §. in illo, ibi, ex materna linea, C. de secundis nuptiis, & l. vacantia, C. de bon. vacant. lib. 10. vbi dicitur, sanguinis linea. & c. veniens, ibi, linea consanguinitatis, extrà de sponsal. & c. 1. §. contra filios, de schisma. lib. 6. In qua etiam significatione posuit Statius lib. Syluarum 3. Syl. 3.

*Non tibi clara quidem, senior placidissime, gentis*
*Linea, nec proauis demissum stemma, sed ingens, &c.*

{Et Plinius lib. 35. c. 2. Stemmata verò lineis discernebant ad pictas imagines.}

2 ¶Scribit autem Io. And. in commentariis in arborem consanguinitatis, lineam hac in re dici collectionem personarū ab eodem stipite descendentium gradus cōtinentem, numerósque distinguentem. quod & post eum tradit Signo. cons. xciij. factum sic se habet, quidā nomine: & Bal. siue is sit Sal. inter consi. ipsius Bald. consil. 334. in quæstione quæ vertitur in ciuitate Tergesti, col. iij. versi. secundò quotuplicitur, lib. 3. quod consi. repetitur inter consi. Pet. Anc. consi. xcv. eodem initio, & Barb. in repe. l. cùm acutissimi, col. liij. versic. quid si testator dixit, quandiu de linea mea erunt. C. de fideicom. & Card. Alex. in arbore consanguinitatis, col. j. versi. linea verò est. & iterum col. 5. versic. in ea gloss. in linea. & Philip. Dec. consi. cclxv. viso consi. col. ij. vers. & vlterius, {Matth. Afflict. in c. j. §. dummodo. in 3. no. ti. de nat. succes. feud.} & ante hos omnes Host. in summa, tit. de consang. & affin. §. quid de linea.

3 ¶Si autem alia quædam scire vis de linea, comperies apud multos ex illis quos citauimus, & præterea Bal. consi. cccxxj. testamēto cauetur, lib. j. & cons. cccxxxix. quæritur vtrùm de linea; lib. 3. Pau. Cast. in l. maritus, col. vlt. C. de procu. & consi. cxj. visis & ponderatis; col. vlt. libr. 1. Raph. Co. consi. ij. proponitur, col. j. Soc. consi. xxxiij. circa præsentem. col. iiij. lib. 3. Phil. Dec. in l. ij. in princ. C. de succes. edict. & consi. cclxxix. requisitus, col. j. versicu. sed capio aliud. & iterū versi. non obst. quod suprà, & multis seq. Quis autem dicatur de linea paterna & materna, videbis apud Bart. consi. x. viso statuto communis Tuderti.

¶Hic

*Consanguinei qui.*

4 ¶Hic igitur nostra consuetudo,(vt id tandem repetam)eos vocat *lignagiers*, qui sunt consanguinei,id est,sese sanguine contingunt, ac veluti eiusdem sunt sanguinis. Nam & hîc & vbique in hoc tractatu (ne quis erret) voco consanguineos,non vt ius ciuile intelligit.id est fratres tantùm eodem patre genitos,l.j.§.consanguineos,in prin.& §.j.ff.de suis & legi.& §.j. versi.itaque,iostit.de legi.ag.succes.& in Auth.de consang.& vteri.fratri.in rub.& nigro post prin.Græci hos ὁμοπατρίους vocant,vt vterinos ὁμομητρίους. Et in hac significatione consanguineum accepisse videtur Virgilius,cum scribit lib.6.Aeneidos:

*Tum consanguineus leti sopor.*

*Sōnus frater mortis.*

Nam secutus fuisse videtur Homerũ & Hesiodũ,qui vocant ὕπνον.id est,somnũ,κασίγνητον, id est fratrem mortis,ille quidem libro 14.Iliados,hic in Theogonia. Et ita quoque accepit Claudianus in epigrammate de piis fratribus:

*Nam consanguineos eadem cùm forma figuret,*
*Hic propior matri sit,tamen ille patri.*

Sed intelligo cõsanguineos secundũ Ius Pontificiũ,id est,qui quoquomodo sunt sanguine coniuncti vel ex patre,vel matre,& quocuoque gradu & sexu se attingant,vt in toto titulo præsertim verò in c.tua nos,& io c.non debet,extrà de consang.& affin.& in c.postremò,& ibi glos.j.Io.And.& propè omnes, de appel.& omnium optimè in c.ad sedem,35.q.5.de quo & per Arch.in c.1.3.q.5.& Io.And.in c.sciant cuncti,de elect.lib.6.

5 ¶Et ita quoque intelligit cõmunis vsus loquendi,vt refert Alb.in l.si is qui.ad fi.ff.de adop. & Bar.in §.cùm quidam.§.quod dicitur,le j.col.ij.versi.sciẽdum tamẽ est,& ibi quoque Bal. in j.opp.Imo.Raph.Co.Pau.Ca.col.iiij.Alex.col.vlt.quem omnino videas,& Fran.Are.io 2. not.ff.de acq.hære.Bal.in l.vlt.circa medium.C.de verb.sig.Pet.Anc.in repe.c.j.in 14.q.princ. versic.quæro vlterius de verbo, consanguinei,qui est in charta 70.col.iiij.in paruis,extrà de constit.Rapha.Fulg.consi.cxix.proponitur quòd Federicus,col.vlt.Pau.Cast.consi.ccccxxj. quòd ista mater,col.j.lib.j.Alex.consi.lxxxij.in causa vertente inter Petrum,col.j.versic.item potest,lib.1.& consi.ccxxix.ponderatis his,col.iij.versi.nec ad prædicta obst.lib.6.& cõsi.cliij. viso themate,col.j.lib.7.Barb.in repet.l.cùm acutissimi,col.lij.versi.quid si testator dicit,sine consanguineis,C.de fideicom.& Phili.Fran.in d.c.postremò,col.iij.& in d.c.sciãt, post prin. de elect.lib.6.& in c.si pater,col.pen.versi.vigesimotertiò,de testa.lib.6.

*Plauti locus. Virgilij locus*

6 ¶Sed & ita accepisse videtur Plautus in Pœnulo,cùm dicit:Meis consanguineis nolo te iniustè loqui. nec enim de fratribus ibi loquitur.Et Virgilius lib.7.Aeneidos:

*Et consanguineo toties data dextera Turno.*

Neque enim Turnus erat frater Amatę,de qua ibi loquitur,sed filius Veniliæ sororis ipsius Amatæ.Et iurisconsultus quoque in d.l.cùm quidã,§.quod dicitur,de acq.hære.si credimus gl.ibi,in verbo,cõsanguineum.Vnde & à nostris annotatum,id cõsanguinei nomen multis modis in iuribus nostris accipi:vt per Corn.cons.xxj.videtur prima facie,col.ij.lib.1.& cõsi. xiij.ad huius,col.5.vers.quin insuper,lib.2.& consi.xl.in hac consultatione,col.vlt.eod.lib.2. & cons.clxvij.eiusdem initij,lib.2.Nam & sanguinis vocabulũ,vnde cõsanguinei dicti sunt, generale est & ad agnatos,& ad cognatos,vt patet ex l.hac parte,quæ est ij.ff.vnde cogn.& l. vel si saoguine, ff.de manu.vind.vbi ita scribitur, Vel si sanguine eũ contingit,habetur enim ratio cognationis.& in l.vacantia:vbi id notat Io.Plat.C.de bonis vacantib.libr.10.& voluit etiam Signo.de consanguineis loquens,consi.cxcvj.cùm in terra,vbi & alia allegat. (nam & hinc maternum sanguinẽ dicimus, vt io l.nullus.C.de decur.libr.10. (Et apud Tullium in oratione pro Sexto Roscio Amerino:Sic se res habet,iudices:magnam vim,magnam necessitatem, magnam possidet religionem paternus maternúsque sanguis. Virgil.autem.libr.6. Aeneid.dicit Aeneam satum sanguine diuûm,quòd filius Veneris esset:

*Sanguinis vocabulum & ad agnatos et cognatos pertinere.*

*(—Sate sanguine diuûm*
*Tros Anchisiade.)*

Ouidius quoque libro primo Fastorum:

*Hinc fuit Euander,qui,quanquam clarus vtroque,*
*Nobilior sacra sanguine matris erat*

*Sanguis maternus an ad cõceptionẽ conferat.*

Porrò scio à Philosophis & medicis disputatũ,sanguísne maternus ad conceptionẽ aliquid conferat,vt videre licet apud Aristotelem,lib.de generatione animalium 1.c.19.Plutarchum de placitis Philosophorum lib.5.c.item 5.Censorinum de die natali c.4.Galenum in lib.2.de semine.& iterum de vtilitate partium,lib.13.Nemesium in lib.de natura hominis,c.24.Auic. lib.3.Fen.20.tract.1.c.3.Auerroem ij.Colliget,c.de iuuamẽtis testiculorum.Albertũ Magnum de animalibus lib.9.tract.2.c.1.& multis seq.Petrum Aponensem in Conciliatore differentia xxxvij.Nicolaum Florentinũ sermonum lib.6.tract.j.c.xij.& Iacobũ Forliuiensem quæstionum in libros τέχνης.c.37.& nouissimè Cælium Rhodig.lectionum antiquarum lib.3.c.42. & è nostris aliquid tradit Fede.Senen.consi.cccj.magister.

*Consanguinitas & ad fœminas pertinet.*

7 ¶Ex illa autem consanguineorum appellatione in ea significatione, quam diximus consanguinitatis vocabulum productũ est,pro omni illa coniunctione siue necessitudine sanguinis,& paterni ac materni:vt l.j.& l.cõsanguinitatis,C.de legi.hær.& l.j.post prin.C.de impo. lucra.descript.lib.10.& apud Virgiliũ lib.2.Aeneidos:

*Illi*

*Illi me comitem & consanguinitate propinquum,&c.* Et libr.5.eiusdem operis:
*Et consanguineo lacrymans commendat Acesta.*

Et Liuium lib.7.ab vrbe condita: Cæritem populum misericordia cõsanguinitatis Tarquiniensibus adiunctũ fama ferebat. Quamuis & sæpe etiã accipiatur propriè pro agnatione, & ea necessitudine, quæ est ex maribus tantùm: vt in l.si spurius, ff. vnde cognati: vt interim omittam nostrates illos Arch. & Ioan. And. in c.j. in verbo, consanguinitatis, de sponsa. lib.6. qui ad hæc multa iura Pontificia afferunt.

8 *Propinqui qui dicantur.* ¶Ex illo autem loco lib.2. Aeneid. Virgilij, cõstat propinqui appellationẽ eodem pertinere. Nam & Tullius li.1. Offi. quo loco de gradibus humanę societatis differit eos generali nomine propinquos vocat, qui sanguine iuncti sunt. Et ne putes eum huius nominis significationẽ ad propinquitatẽ vicinitatis referre: is statim hęc verba subiũgit: At si lis in iudicio sit, propinquũ potius & amicũ, quàm vicinũ, defenderis. Et Paulò ante dixerat: Sequũtur connubia, & affinitates, ex quibus etiã propinqui. Et in libro de Amicitia: Ita ciues potiores sunt, quàm peregrini: & propinqui, quàm alieni: cùm his enim amicitiã natura ipsa peperit: sed ea non satis habet firmitatis. Nanq; hoc præstat amicitia propinquitati, quòd ex propinquitate beneuolẽtia tolli potest, ex amicitia autẽ non potest. Sublata enim beneuolẽtia, amicitię nomẽ tollitur, propinquitatis manet. Et in eodem quoq; significatu posuit Sallustius in bello Iugurthino: Fratre meo atque eodẽ propinquo suo interfecto. Et Valerius lib.4.c.4. Cõsilioq; vxoris ac propinquorum Scipionis constituta dote. {Horatius lib.2. Sermon. Satyr.3.

*—Et ad sanos habeat tutela propinquos.*} Et Lucanus lib.2.
*Pignora nulla domus, nulli coiere propinqui.* Et Propertius libro secundo ad Cynthiam:
*Quinetiam falsos fingis tibi sæpe propinquos:*
*Oscula nec desunt, qui tibi iure ferant.*

*Osculorũ mos inter propinquos.* Nam vt id intelligas, mos erat apud Romanos, vt mulieres & ij qui eas aliquo sanguinis vinculo attingebant, sese osculo exciperent, & salutarent: vt tradit Plutarchus tum in vita Romuli, tum in libro de claris mulieribus, tum denique in Problematis Romanorum, c.6. & Plinius lib.14.c.13. & Gellius lib.10.c.23.

9 ¶Sed vt redeamus, in eadem significatione accepit iurisconsultus in l. Lucius, ff. de pet. hære. & in l. cùm pater, §. à te peto, qui est pen. ff. de leg.2. & in l. pater filiũ, in prin. & in l. Pãphilo, §.j. ff. de leg.iij. & in l.j. in prin. & iterũ in l. qui filium, ff. vbi pup. edu. deb. & in l. capitalium, §. omnia. ff. ne adul. Atque etiã Imperator in l. officiales, C. de Episco. & cle. & in l. cum ancillis. C. de incest. nup. & in l.j. C. vnde vir & vxo. & in l. vlt. C. de verb. sig. & in l. vlt. C. de test. mil. Nam & Bal. consi. cccxxxiiij. in quæstione quæ vertitur, col.ij. versic. & circa hoc, libr.3. scribit eos dici propinquos simpliciter & absolutè loquendo, qui de Iure ciuili vocantur ad successionem ab intestato. Quod etiam reponitur inter consi. Pet. Anch. cons. xcv. sub nomine Bar. Sal. & illũ aduocat sub ipsius Pet. Anch. nomine, nulla Bal. aut Sal. mentione facta. Barb. in repe. d. l. cum acutissimi, col.iij. vers. quid si testator dixit, si filius meus decesserit sine propinquis, C. de fideicom. & Steph. Bertr. consi. xxx. pũctus, nu.1. lib.4. vbi & alios multos citat. Sed quia hæc appellatio propinquorum ad alia quoque pertinet, ideò ad tollendam eam dubitationem, demonstrãdamque hanc, de qua loquimur, generis propinquitatem sunt qui hanc generis actionem ponunt: vt apud ipsum Sallustium in Iugurt. in oratione Micipsę ad filios. Obtestorque te, vt hos, qui tibi genere propinqui beneficio meo fratres sunt, charos habeas. Nam & eodem loco etiam coniunctos sanguine dicit.

10 *Propinquitas.* ¶Et inde quoque propinquitatis nomen pro eadem coniunctione sanguinis deriuatum: vt in l.ij. ad fi. C. quãdo & quibus quar. pars. lib.10. cùm dicitur, Extraneum quinetiã hæredem, propinquitatis quidem iure discretum. & in l.j. versic. ex his, C. de impo. lucran. descrip. eod. lib.10. & in c. quoties, extrà de testib. Et apud Tullium ipsum lib.5. de finibus: Si amicitiæ, si propinquitates. Et in libro de Amicitia: Adsciscantque sibi quasi propinquitate coniunctos, atque natura. Et in eo loco quem suprà citauimus, & Apud Cæsarem, libro 2. belli Gallici: Propterea quòd propinquitatibus affinitatibúsque cõiuncti, &c. Et Quintilianum lib.4.c.1. Personis applicãtur non pignora modò, sed propinquitates, amicitiæ, interim regiones, &c. Et Valeriũ Maximum libr.2.c. item 2. vbi de Quinto Fuluio: Quid enim tam difficile factu, quàm cõmunioni nominis ac familiæ veteris propinquitatis serie cohærenti virgarũ cõtumeliosa verbera adhibere? & Suetonium in Othone, c.j. Pater L. Otho materno genere præclaro, multarumque & magnarum propinquitatum.

11 *Cognati pro coniunctis.* ¶Sed & in eadem significatione cognati nonnunquàm accipiuntur: vt in l.j. ff. de inof. test. & in l. cùm plures, §. cùm tutor, ff. de admi. tut. & in l.j. §. vltim. & iterum in dicta l. qui filium. ff. vbi pup. educ. deb. & in l. si quis filio, in princip. & iterum in l. eius qui, in fio. ff. de iniust. testamen. & in l. item Prætor, ff. de suis & legit. hære. & in l. in metallum. & in l. pater, in prin. ff. de legat.ij. & in l. capitalium, §. famosos, ff. de pœnis, & in l.j. in prin. ff. de cada. punit. & in l. si fortè. & in l. castrense, ff. de castren. pec. & in l. & qui, in prin. ff. de muner. & hono. & in l. hæc autem, §.j. ff. ex quib. caus. in possess. eatur & in l.j. §.j. ff. ad legem Iul. repet. & in l.j. C. de mulie. quæ se prop. ser. iunxe. Et ita quoque accipit Tullius in libr. de partitionibus orator.

Sitne

Sitne æquum amicos cognatis anteferre. Et in oratione pro Sexto Roscio Amerino: De amicorum cognatorumque sententia Romam cõfugit. Et rursus: Tot propinqui cognatiq; optimè conueoientes.& Sallustius in bello Iugurthino: Coram amicis & cognatis huiusce-modi verba fertur habuisse. Rursúmque Vos mihi cognatorũ, vos affinium loco ducerem. Et in oratione Marij: Ad hoc, alij si deliquêre, vetus nobilitas, maiorum fortia facta, cognatorum & affinium opes præsidio adsuot.& Cato ille, aut quisquis is fuit, non cõtemnendus autor: Cognatos cole. Nam & cognati dicuntur, quasi voà cõmuoitérve nati, vel ab eodem orti siue progeniti. l.non facilè, §.j.ff.de grad.affin.

*Cognatio pro sanguinis coniunctione.*

12 ¶Et hinc etiã cognatio illa, eadẽ sanguinis coniunctio, vt subiungitur in ead. l.non facilè, §. cognationis, & in l.sicut autem, ff.de legi.tut.& in l.nec ei.§.j.ff.de adop.& in rubro & nigro, Instit.de gradib.cog.& in l.vt vim, ff.de iust.& iur. vbi scribitur, quòd inter homines cognationẽ quandã natura constituit, sed ibi ea significatio latius patet, & in l.si verò, §.hæc autem, ff.de iis qui deiec. Et apud Tulliũ in Verrem oratione septima Nulla tibi Quinte cum isto cognatio est.& Quintilianũ lib.4.c.1. Quare in primis existimetur venisse ad agendũ ductus officio vel cognationis, vel amicitiæ. Cognatus enim & cognatio generalis est omnium appellatio, siue per fœminas, siue per mares attingãt: non item agnatus & agnatio. l.Iuriscõsultus, §.j.& ij.ff.de grad.affi. Quanquàm hodie ad vnum redacti sunt, vt alibi dicemus.

*Necessarij qui dicantur.*

13 ¶Necessarij item dicũtur in hoc eodẽ sensu, scilicet pro iis, qui se sanguioe cõtingũt, in l.ait Prætor.§.vltim.ff.de mino.& l.congrui, ff.de offic.præsid.& l.j.§.vlti.ff.de eo qui pro tut.& l. impuberibus, in princ.ff.de suspect.tuto.& l.magis puto, §.in primis, ff.de reb.cor.& l.affectionis, ff.de donat.& l.iij.& {l.amplius.§.j.& iterũ} l.benignius.ff.de libe.cau.& l.non tantùm, & ibi glo.ff.de appel.& l.si filiis, C.qui pet.tut.& l quamuis adulterij, C.ad leg.Iul.de adult.& l. 1.C.de impo.lucra.describ.lib.10. Et apud Tulliũ in oratione pro P.Quintio, oõ ab homine alieno, neque ab aliquo calumniatore atque improbo, sed ab equite Romano, propinquo & necessario suo &c. Festus autem Pompeius autoritate Galli Arelij, necessarios eos dici tradit qui aut agnati, aut affines sunt, in quos necessaria officia conferuntur præter cæteros.

*Necessitudo.*

14 ¶Et hinc quoque necessitudo dicitur ea illa coniunctio, in l.vlt.& ibi glo.ff.de iust.& iur. & in l.io fideicõmissi, §.cùm Polidius, ibi, propinquorũ necessitudini, & ibi quoque gloss.ff.de vsur.& l.si tutor, ff.de suspe.tuto.& l.hæc autem, §.j.ff.quib.ex cau.in pos.eat.& l.officiales, ad fi.ibi, propioquorũ oecessitudo, C.de epis.& cle.& l.j.C.vnde legi.{& io d.l.quãuis adulterij. C.de adulte vbi quam primùm proximitatem vocauit, eãdem posteà necessitudinẽ vocat.} Et apud Plinium Iuniorem libr.epistolarum 10. Necessitudines eius inter meas numero, & filiũ in primis. Quãquàm ea appellatio necessariorũ & necessitudinis, generalis est ad omnẽ amicitiam, affinitatem, familiaritatem, societatem, hospitium pertinẽs: vt probatur in l.j.& ij. ff. in ius vocati vt eant. vbi etiam Gul.Bar.& alij declarant, quæ sint necessariæ personæ.& in l.Iulius, ff.de cond.& demon.& l.j.§.cõsequens, ff.de suspect.tut.& l.capitaliũ, §.omnia, ff.de pœnis.& l.si filium, & ibi glos.C.de liber.cau.ne longè, nec ex externis scriptoribus exẽpla petamus, quæ plurima sunt, & omnibus obuia. Ex quibus vnum citasse satis erit ex Tullio ad Seruiũ Sulpitium lib.epistolarũ famil.xiij. Cum Lysone Patreosi est mihi quidẽ hospitiũ vetus: quã ego necessitudinem sanctè colendã puto. Et paulò pòst: Sed eo vehementius à te cõtendimus, vt Lysonem in fidem necessitudinémq; tuã recipias. Porrò oecessitatẽ quoque pro iure affinitatis siue cõsanguinitatis, vti & oecessitudinem, nõnunquam à probatissimis scriptoribus poni probat Aulus Gellius autoritate Cæsaris, lib.noctiũ Atticarũ 13.c.3. {Sicuti & è diuerso, oecessitudinẽ pro necessitate apud Corneliũ Tacitum libr.4. Lepidus quartam partem accusatoribus secuodùm necessitudinem legis, cætera liberis concessit: vt interim omittam locum Sempronij Atellionis veteris scriptoris relati à Gellio, vbi suprà.}

*Necessitas pro iure affinitatis.*

*Proximi qui dicantur.*

15 ¶Proximi etiam hi vocãtur, qui nobis sunt sanguine quouis modo coniuncti. l.dudum, C.de contr.emp. quæ l.ad nostrã cõsuetudinem pertinet.& in eo loco gl.exponit, proximis, id est cõsanguineis.& Bal.in fi.dicit, quòd proximus intelligitur per lineã sanguinis. Et hinc occasiooe sumpta, quòd is text.loquitur de proximis & consortibus, declarat, quid inter vtrosque intersit. Et similis text.loquens de proximis in eodem sensu, in d.l.quamuis adulterij, C.ad le.Iul.de adult.& io l.quicunque, C.qui adioit.& in l.j.C.de mulier. quæ se prop. ser.iunxer.& d.l.Diuus, ff.de of.Præsid. & de huius vocis sigoificatione in hunc sensum videbis apud Phil.Franc.io c.si pater, char.pe.versic.xxvij.de testa.lib.6.& Barba. in repe.l.cùm acutissimi, char.15.versi.quid autem si testator dixerit, si filius meus decesserit sine proximis, C.de fideicom.& Steph Bert.coosi.xxx.pũctus, nu.3.lib.4. Et cùm ita accipitur vim atque significationem positiui teoet, vt tradit Priscianus, lib.3.cap.2. Apud Hebræos רֵעָה πλησίος Græcè & Latinè proximus, propriè eum significat, qui mihi qualibet ratione coniunctus fuerit, siue cognationis, siue arctioris cuiuspiam amicitiæ: vti Ionadab ille, qui Amnoni filio Dauid cõsilium dedit de corrumpenda sorore illius Thamar, רעה Absalon dicitur fuisse, id est, amicus vel propinquus Amnoois. Erat filius fratris Dauid 2.Regum 13. Sic & Cusai dicitur fuisse רעה id est, amicus Dauid. Siue sodalitatis tantùm. Ita Iudicum 30. sodales dati Schmitschani מרעיו dicebantur, id est, proximi eius, Iudicum 14. capit. siue vicinitatis.

Ita

Ita iubebantur Hebræi egressuri ex Aegypto quilibet à proximo suo & quilibet à proxima sua petere vasa argentea, aurea & vestem, Exod.c.iij. vbi & idem vocabulum ponitur.

16 *Proximitas.* ¶A proximo item proximitas pro cõsanguinitate, in l.capitis, & l.si spurius, ff. vnde cog. & l. Seius, ff. ad S.C. Treb. & l.j. post prin. ff. de iur. & fact. igno. & l.j. & iterũ l.iiẽ Prætor, ff. de suis & leg. hæred. & l.si bonorum, quę est ij. C. qui admit. vbi id Iason no. in primo no. & l.j. C. de bon. pos. secund. tab. & l.j. iterumq; l.ad intęstati, C. de legi. hære. {& d.l. quãuis adulterij. C. de adult.} & §.vlt. Inst. de succes. cog. & in §.j. & ibi glo. in verbo, proximitatis, Inst. de serui cog. & apud Quintil. lib.3.c.8. Quod accidit, etiam si de vna re quærantur aliqua: sed eam plures petant, vel eodem iure, vel proximitatis, vel diuerso: vt cùm hic testamento, ille proximitate nitatur. & è nostris quoque declarat Oldr. consil. cliij videretur quòd filius. Et nos quoque aliquid dicemus infrà §.xj. in glo.j. nu.1.2. & 3. Et quia etiam appellatio proximi ad alia quoque pertinet, ideoq; ad submouendam dubitationem, ostẽdendamque priuatim hãc generis *Proximus genere.* proximitatem ei nonnunquam additur hæc generis adiectio, ita videlicet, proximus genere: vt apud Tetẽtium tum in Adelphis, tum in Phormione. Quod & de propinquo suprà diximus. Ex proximo autẽ ita fit Proximitas, vt antiquis Maximitas à maximo, & optimitas ab optimo, vt Nonius Marcellus probat, primum autoritate Lucilij, alterum Plauti.

17 *Gentiles qui.* ¶GENTILES quoque & ij dici possunt, ex illo Varronis loco, lib.1. rei rusticæ, cap.2. Duo (inquit) in primis spectasse vidẽtur Italici homines, colẽdo possẽntne fructus pro impensa ac labore reddere: & vtrum saluber locus esset, an non. Quorum si alterũ decollat, & nihilò minùs quis vult incolere, mente est captus, & ad agnatos & gentiles est deducẽdus. Id quod *Ad cognatos & gentiles deduci.* repetit, sed ad Porcium Catonem referens Collu. lib.1. eiusdẽ materiæ, c.4. Hinc ergo gẽtiles & agnati vocãtur, quos simpliciter proximos appellãt Marcus & Cõmodus Imperatores in d.l. Diuus, cùm rescribũt, mente captos & furiosos ad securitatẽ proximorũ pertinere. Quæ *Lex Platonis.* lex sumpta fuisse videtur ex legibus Platonis, qui libr.xj. de legib. in hanc sententiam scribit: Nemo furiosus palàm in vrbe: sed furiosum propinqui domi quomodocũq; possũt, custodiant: quod nisi fecerint, mulctentur. Nam & in ea l. Diuus, puniuntur propinqui, qui negligenter furiosos asseruauerint. Ea autẽ verba, quibus furiosi ad agnatos & gẽtiles deducũtur, *Lex xij. tabularum.* sumpta sunt ex legibus xij. tabularũ, vt videre licet apud Tullium, si is est, lib. rhetoricorum primo ad Herenniũ, & iterũ, in lib. de inuentione, qui haud dubiè eius est. Nã in vtroq; loco ex iisdem legibus illud citat, Si furiosus existet, agnatorũ gentiliumq; in eo, pecuniaq; eius potestas esto. Cuius etiã loci legũ decẽuiraliũ mẽtio fit in l.sæpe, ff. de verb. sig. Quãquam & ea l. intelligi potest de alia l.xij. tab. & à Tullio in d.lib.1. ad Herenniũ, memorata, quæ ad hũc quoq; locum pertinet: Si paterfamiliàs intestatus moritur, familia pecuniaq; eius agnatorũ gẽtiliumq; esto. Idẽ autẽ Tullius li.1. Tusculanarũ quæstionũ, Seruiũ Tulliũ Regẽ, gentilem suum vocat, quod originẽ ex eo duxisset, si credimus Silio, Plutarcho in vita ipsius, Eusebio de tẽporibus, & Eutropio: de quo affatim in nostra tractatione nobilitatis. Et idẽ Tullius in li. de vniuersitate tradit homines Deorũ immortaliũ quasi gentiles esse. Nã vt dicit Festus Põpeius autoritate Cincij, gẽtilis dicitur ex eodẽ genere natus, & is qui simili nomine appellatur.

18 *Gentilitas.* ¶Hinc autem Gentilitas pro consanguinitate, apud Plinium iuniorem, aut alium quisquis is fuit, autorem certè probatissimũ in libro de viris illustribus: Gentilitas eius Mãlij cognomine iurauit, ne quis postea Capitolinus vocaretur. Et in Panegyrico: Videlicet quòd manifestum erat, quanto cum dolore laturi seu potius non laturi homines essent, destringi aliquid & abradi bonis, quæ sanguine, gentilitate, sacrorum denique societate meruissent. Et ante eum Tullius de Oratore libr.1. In ea causa fuit oratoribus de tota stirpe ac gentilitatis iure dicendum. Hinc autem gentilitiæ hæreditates dictæ Suetonio in Cæsare c.1. & gẽtilitia *Gentilitiæ hæreditates.* monumenta eidem in Nerone ca.xlix. vbi scribit reliquias ipsius Neronis gentili Domitio- *Gẽtilitia monumenta.* rum monumento conditas. Hæc autem leges nostræ familiaria sepulchra vocant in l.familiaria, ff. de relig. & sumpti. fune.

*Familiaria sepulchra.*

Gentilitia funera, Plinio {lib.35.c.2.}

Gentilitia sacra, Liuio {lib.5.decadis 5.}

*Gentilitia sacrificia.* Gentilitia sacrificia, Ciceroni de Aruspicũ responsis. {Et gentile stẽma. Suetonio in Nerone.c.37.} Quãquàm scio hęc vocabula gentiliũ & gẽtilitatis à doctissimis viris aliò quoq; *Gentile stemma.* referri: vt per Alc. in d.l. sæpe, & libro παρέργων j.c.12. & seq. & Budæum frequẽter in annotationibus ff. & dicemus etiã plenissimè in eodem tract. nobilitatis statim post prin. Theologi autem gentiles eos vocãt, qui Christo non credunt, vt videre licet apud August. Homil.28.

19 *Tribules qui.* ¶QVINETIAM tribules hi à nonnullis appellantur, quòd scilicet sint ex eadẽ tribu, id est, propinquitate, affinitate, consanguinitate. Terentius in Adelphis: Sed quis illic est, quẽ procul video? Estnè hic Hegio tribulis noster? Tullius in oratione pro Sexto Roscio Amerino: Quasi verò mihi difficile sit, quãuis multos nominatim proferre (ne longius abeã) vel tribules vel vicinos meos, &c. Et in oratione in Vatiniũ, paulò ante fi. Tamen te omni honore indignissimũ iudicat, si te vicini, si affines, si tribules ita oderint, vt repulsam tuã triumphum suum finxerint. Et paulò infrà: Si cognati respuunt, tribules execrãtur, vicini metuũt, affines erubescũt. {Et in oratione pro Cneo Plãcio sæpissimè, atque etiã in oratione de Aruspicum responsis.

respondis.) Et lib. Epistol. fami. xiij. ad Seruium Sulpitium: Lucio Cosinio amico & tribuli tuo valde familiariter vtor. Et eo. lib. ad Titium L. F. Rufum (epist. 58.) Lucius Custidius est tribulis, & municeps, & familiaris meus. Et ad Quintum fratrem lib. 3. epist. 1. Ego ex magnis caloribus in Arpinati summa cum amœnitate fluminis me refeci ludorum diebus, Philotimo tribulibus commendatis. Et ad Att. lib. 1. epistol. 13. Tribulis enim tuus est: & Sextus pater eius numos vobis diuidere solebat. Liu. lib. 2. ab vrbe condita: Vetus Claudia tribus, additis postea tribulibus, qui ex eo venirent agro, appellata. Et Martialis lib. 9. de Partheniana toga:

*Nunc anus & tremulo vix accipienda tribuli,*
*Quam possis niueam dicere iure tuo.*

Et Horatius in epistolis:

*Vt cum pileolo soleas conuiua tribulis.*

Hieronymus cæteriq; omnes qui libros Bibliorum traduxerunt, contribules hos vocant: vt Leuit. 25. cap. & 2. Machab. 4. & Pau. 1. ad Thessal. 2. Quanquàm sunt, qui aliò referunt significationem horum vocabulorum. *Contribules.*

20 ¶Affines denique licèt propriè dicantur viri & vxoris cognati, dicti ab eo, quòd duæ cognationes, quæ diuersæ inter se sunt, per nuptias copulantur. l. non facilè, §. affines, ff. de gradi. affi. Ex quo illud Ciceronis lib. Officiorum 1. Sequuntur connubia, affinitates, ex quibus etiam plures propinqui. Et in 5. in Verrem actione, Vectius tuus affinis, cuius sororem habes in matrimonio. Et in oratione pro P. Quintio: Affinitas liberis istius viuis diuelli nullo modo poterit. Et illud item Valerij Maximi lib. 8. cap. 1. Attiliũ reum imminentis damnationis periculo Qu. Maximi soceri pauca verba subtraxerunt, quibus affirmauit, si in eo crimine fontem illum ipse comperisset, diruptuturum se fuisse affinitatem. Illudq; quod scribitur in l. affinitatis, C. com. de suc. Affinitatis iure nulla successio permittur. Tamen nõnunquàm affines vocamus, consanguinitate coniunctos: vt tradit Festus Pompeius. Et in hac significatione accipi videtur, in l. vlt. ff. vbi pu. educ. deb. & in l. ius familiariũ, C. de rel. & sump. fun. & quod minimè dubiũ est in l. si mulier, ff. de dona. inter vir. & vxo. Nam quem primùm cognatum appellauerat, eundem postea affinem vocat. Et affinitatẽ quoque pro cõsanguinitate accipimus, vti & haud dubiè accipitur in c. 1. xxxv. q. iij. & in c. hęc salubriter, xxxv. q. viij. vti etiã annotarũt Arch. Io. And. & Dom. in c. 1. de spons. lib. 6. & ita quoq; accipitur in l. si verò, §. hæc autẽ actio, ff. de iis qui deie. & apud Pliniũ lib. 8. epistolarũ ad Rufinũ, ea epistola cuius caput est, Falsum est: In quo denique omnibus affinitatibus pro cuiusque officio gratia oblata est. Nam ibi loquitur de filiis, fratribus, & fratrũ filiis. Et Suetoniũ in Iulio Cęsare c. 1. Per Mamercũ Aemilium, & Aureliũ Cottam propinquos & affines suos veniã impetrauit. *Affines qui. Affinitas.*

21 ¶Ex eo avtem quòd nostra consuetudo loquitur simpliciter de consanguineo, planũ est quemcunque admitti etiam non proximiorem. Sicuti cùm de vicino etiam simpliciter loquimur, de omni vicino, etiam non proximiori intelligitur. l. non solùm, in prin. ff. de ope. nou. nun. Ex quo not. Albe. & Ias. quòd si statuto cauetur, vt vicini teneantur resarcire damnum, nisi capiant delinquentes: ij vicini intelliguntur, qui remoti sunt: si modò vocem exclamantis audire possint. l. j. §. eodem autem tecto, ff. ad S. C. Syllan. vbi & id not. Bal. quod & latius tractat Bart. in l. si tertius, in prin. ff. de aqua plu. arc. vbi etiam loquitur de quodam statuto Tudertino loquente item de vicinis. Et post eum Pet. Anc. in repe. c. 1. in xiij. q. prin. versi. vlterius quia sæpe, qui est in charta 72. in paruis, extrà de constitutio. *Quæstio an ad retractum admittatur quilibet propinquus. Vicini qui.*

22 ¶Sed & ipse Ias. vbi suprà trahit illum tex. ad statutum, quod mentionem facit de cõsanguineis vel coniunctis: vt intelligatur etiam de remotis: nisi statutum adiiciat, proximis. Ideò (inquit) si statutum iubet in cõtractibus mulierum vel minorum interuenire duos consanguineos, videtur satis esse, vt consanguinei etiam remoti adhibeantur: sicuti etiam tenent Bar. & Bal. si penitius inspexeris, in l. transactionem. C. de transac. & Auge. consi. clx. domina Catharina, col. pen. versi. item est attendendum, & iterum consi. clxx. item statuimus, & id dicũt obseruari de consuetudine Iac. Bu. & Sal. in l. vlt. C. de test. mil. & in l. j. C. vnde vir & vxor. quãnis ipsi de Iure communi contrarium teneant, & alij multi, quos allegat & sequitur Ias. vbi suprà: quem videas in eo loco, & iterum in d. l. j. in fin. C. vnde vir & vxor. & in l. vlt. ad fi. C. de verb. signifi. & Alex. in d. l. vlt. etiam ad fi. C. de testa. mil. Satis enim est nunc ea loca designasse. Sed & ad eum Iurisconsulti tex. in d. l. non solùm proximè accedunt externorũ scriptorum sententiæ, quas afferemus nu. 26. sed vt maturè. Sed hîc omnino vide, quæ dicemus infrà eo. tit. §. xj. glo. iij. in verbo, *doit receuoir le premier lignagier*: num. 3. tamen in fine sũm: vbi & id ostendo, quod suprà diximus, consanguineum etiam remotum admitti ad retractum, iuris esse, & id quoque nostra consuetudo nuncupatim declarat, d. §. xj. rursumq; §. xiiij. *Statutum iubens cõsanguineos adhiberi, an etiam de remotis intelligitur.*

23 ¶Sed & id intelligendum est, si modò is sit intra decimum gradum: nam si sit vltra eum gradum, non admittetur: vt nuncupatim in specie nostri retractus voluit & respondit Cæpolla causarum ciuiliũ consi. xliij. clarissime, col. 3. & seq. motus hac ratione, quòd agnati & cognati vsque ad decimum tantùm gradum succedunt, secundùm glos. in auth. in successione, & ibi Bar. & Io. Fab. C. de suis & legi. & in l. certum, quæ est vlti. in glo. etiam vlt. & ibi Bald. col. iij. versi. quò ad secundam quæstionem, & alij Doct. C. vnde leg. & in l. Iurisconsultus, §. parẽtes, & ibi Albert. ff. de grad. affini. & in l. octaui, ff. vnde cog. & in l. vacantia. & ibi Ang. C. de bon. *Quæst. Intra quem gradum admittatur cõsanguineus.*

vacan.& in §.vlti.& ibi Io.Fab.& alij,Insti.de succes.cog.& in §.hactenus,in verbo,longè,Instit.de grad.cog.& in §.si verò neque fratres,in prin.in auth.de hæred.ab intesta.veni.Azo, in summa,C.de legi.hæred.col.ij.versi.vocantur agoati.Hosti.in summa de consang.& affi.§.vsque ad quotum gradum,versi.vlt.Pet.& Cy.in l.cùm rem alienã,C.de lega.Bal.in c.1.col.vlti.& ibi quoque Mart.Laud.& Cardi.Alex.titu.de feud.mareh.vbi id tamen intelligunt io aliis successionibus,quàm Comitum & Baroonum:uam in his succeditur in infinitum,donec sint agnati primi stipitis.& idem Bal.cons.cccclxix.statuto cauetur quòd booa,io fi.lib.1.vbi dicit in hoc gradus computandos esse secundùm Ius ciuile.& consi.cxxix. factum proponitur in terminis,in vlti.dubio,lib.2.& consi.cexciij.primò dicã de bonis,post medium,lib.2.& consi.cccxxx.io hoc concordati,col.ij.lib.3.Ang.in l.seiaot,col.j.C.de legit.hære.Raph.Fulg.coosi.xlv.quoniam Franciscus,col.ij.Mathes.io tract.successiooum,in iij.art.prin.versi.tertio loco, ibi,& vocantur omnes,& ibi Lud.Bolog.io addi.& idem Bolog.cons.lxix.Corn.col.iij.Ang.Aret.io §.si plures.io fi.Iostit.de leg.agn.succes.Perr.Ferra.tit.for.libel.pro hæred.ab intesta.in verbo,oullisq; superstitibus,col.ix.io paruis,versi.viso sufficienter.Bened.Cap.consi.omniũ 1.circa quod,col.iiij.versic.ad idem & quintò.& iterum consi.cxxxvj.& si videatur,col.j. rursumque vlti.& Card.Alex.io c.1.§.& quia,col.antepen.versi.cadit hîc pulcher,tit.qui feu.dar.pos.Philip.Deci.qui etiam excipit Comitatus & Baronias, consil.lxxxv. cuius superscriptio incipit,de gradibus,col.j.& ij.& Iasoo in l.exigeodi,col.j.versi.septimò exteode,C.de procur.Ludo.Gozad.consi.xxvj.in causa illustrissimorum,col.v.versi.quartò fortius.

*Decimus tantùm gradus admittitur ad legata & fideicommissa.*

24 ¶Ex quo fit,vt etiam io legato aut fideicommisso relicto propinquis siue coosanguineis,intelligitur de his tantùm,qui sunt intra decimum gradũ,oon de vlterioribus gradibus:vt pulchrè & oo.respondit ipse Deci.ex facto interrogatus consi.cccxxj.in caussa quæ Alexandriæ agitatur,col.ij.versi.circa primum.iterumq; consi.cccxxiij.cùm sit quòd nobilis,ante fi.per id quod voluit Bal.siue is sit Sal.siue Pet.Anch.in d.cons.à nobis suprà in prin.huius gl.citato, videlicet cccxxxiiij.lib.3.coosi.ipsius Bal.& xcv.consi.Pet.Anc.quòd scilicet is tantùm admittitur ad huiusmodi relictũ,qui vocatur ad successionẽ de Iure ciuili.Et bene etiã facit, quod scribit Pau.Cast.consi.ccclxxxiij.notandum est ad euidentiam,in fi.lib.1.& Alci.io l.pronuntiatio,in verbo,neptes,iterumq; in verbo,agnatorum,ad fi.ff.de verb.sigoi.Et quod tradit gl. in c.postremo,in prin.& ibi omnes Doc.extrà de appel.vbi dicũt eos tantùm coosanguineos dici,qui suot iotra gradum successibilem. & multi ex illis loquũtur etiam de decimo gradu.

25 ¶Porrò illam Cæpollæ senteotiã requirentem consanguineum esse iotra decimum gradũ,vt admittatur ad retractum,sicuti ad successionem,fulcit,quòd oostra consuetudo vbique dicit ius retractus sequi per omnia ius successionis,vt infrà §.xj.& §.xiij.Et vide quid dicam inferius,in hoc eodem §.gl.xvj.in verbo,*declarer le lignagier*,nu.4.sed & huius oostræ.& iterũ d.§.

*Consuetudines de gradu retrahentium.*

xj.in gl.j.ou.9.sed hãc tameo sententiã.Ex coosuetudine autẽ Senooum debet cõsanguineus volens retrahere,esse iotra septimũ gradum,vt scribitur io 40.c.consuetudinũ eius gentis.Similiter & Borboniorũ,c.434.vbi prætereà is gradus nũcupatim excluditur:vti & Niueroeosium hoc tit.§.j.vbi dicitur retractũ noo habere locũ,nisi vsque ad sextũ gradũ consanguinitatis inclusiuè.At ex consuetudioe Britonum consanguineus admittitur vsque ad oonũ gradum,vt scribitur tit.coosuetudinum eius gentis xv.qui est,*des promesses & retraict lignagier*,§.j.

26 ¶Sed vt maturè redeamus ad id,quod suprà diximus de vicino remotiori,& vt nostri dicũt, nõ immediato,vtrùm statutũ orohibẽs alienare irrequisito vicioo,intelligatur etiã de hoiusmodi vicino remotiori siue oõ immediato,vide Pet.Anc.consi.clx.præsupponitur in themate,& latè Coro.qui tamẽ Pet.Anch.oõ memioit,cõsi.xxix.io præsenti cõsultatione,lib.1.Cæterùm autẽ legimus apud autores primæ classis, vicinũ proximum:tanquã is quoq; vicious dicatur,qui oõ sit proximus.Nam Plautus in Mercatore,Tuus amicus,& sodalis,simul vicinus proximos.Terentius in Hecyra:Despõdeot ei natũ huius vicini proximi. Tullius lib.3. Offic.Quærit ex proximo vicino,num feriæ quædam piscatorum esseot.Et lib.2.Epistol.ad Atti.Caius Arrhius proximus est vicinus.& è nostris Paul.in d.l.noo solùm,io prin.ff.de oper.no.nunt.cùm dicitur,oon solùm proximo vicino.& Vlpian.in l.j.§.quod ait,ff.de cloac. ibi.Et tam ad proximũ vicinũ,quàm aduersus vlteriores.Quod optimè facit ad id quod suprà diximus,vers.ab hioc v.Nam vt in his locis dicitur vicinus proximus,ita & alibi dicitur

*Vicinus proximus.*

cognatus proximus.Terẽ.in Adel.Hægio his est cognatus proximus.vbi Donatus ioterpres, Beue(ait)addidit,proximus:oã multi gradus sunt propinquitatis in affinitate,& cognatione.

*Cognatus proximus.*

*Quæst.an Banniti admittantur ad retractum.*

*Banniti quæ beneficia amittunt.*

27 ¶CAETERVM quia io præcedenti glos.tractauimus de coosanguioeis,qui oon succedunt, & quibusdam quæstiooibus accessoriis: hîc de aliis multis eorum personam cõceroeotibus, differendum ducimus.Quæro igitur,an bannitus(quem vocamus)poterit vti beneficio huius consuetudinis?Benedict.io repet.c.Raynu.in verbo,in eodem testamento relinquens,le j.num.142.expressè in hoc casu oegat hunc admittendum,si perpetuò est baonitus:per l.amissiooe,§.qui deficiunt,ff.de cap.diminu.ibi.oot.per Bart.qui dicit & post eum Bald.& vterque post Iaco.Aret.in l.ex facto,§.ex facto,ff.ad Trebel.quòd banoiti beneficia ciuitatis vel regni siue iuris municipalis amittunt, non autem iuris communis : nisi sint banno Imperiali obnoxij. Quod & tradunt Cy.Bart.Bald.Sal.Aog.& alij in l.j.C. de hæredibus.instit. Bart.Bal. & Imo.

& Imo.in l.eius qui,§.j.ff.de testament. idem Barto.in l.certa forma, per illum text.C.de iure fisci,lib.10.Bald.in l.Gallus,§.& quid si tantùm,col.penult.ff.de liber.& posthu. & consi.xxv. ad edictum condemnarum,lib.4.Sali.in l.j.C.de hæreti.Pau.Cast.consi.lvj.super primo quęsito,col.j.lib.1.Corne.consi.lv.reperio,col.iij.versi.& insuper,lib.2.Fran.Cur. senior qui hanc dicit esse communem opi.consi.lx.dux Philippus,col.x.& sequen.Ludo.Bolog.consi.lxx.in princip.vbi & alios multos allegat.

28 ¶Quod certè ex eo dependet,an banniti nostri temporis comparentur deportatis,an relegatis de quibus infra loquuntur. De qua re vltra illos vide Iac.Are.in tract. Bannitorum,cuius initium est,Titius filiusfamilias.Spec.tit.de instru.edi.§.compendiosè,vers.quid de Bannito. Bar.in sua disput.incip.Lucanæ ciuitatis.Bal.consi.cclxxxix.præmissis verbis,lib.1.Ang.in sua disputa.incip.duo adinuicem.Petr.Anchar.consi.cclxxix.filio.Fulg.in l.iij.C.de Episc.& cleri. Pau.Castren.Alex.& alios Recentiores,in d.§.ex facto.eundem Pau.consi.ccxij.omisso.lib.2. Alex.consi.xxvj.circa primum,col.j.& ij.& lib.1.& consi.lxxv.visis & diligenter,col.j.eo.lib.1. & consil.cxvj.animaduersis,lib.2.cum aliis multis adductis ab ipso Alex.in d.locis. Quibus adde Iasonem amplè declarantem, & quando banniti amittunt beneficia statutorum,atque etiam iuris communis,consi.clxvj.videretur,& duobus seq.lib.2. *Banniti quibus equiparantur.*

29 ¶Sed & ex alio defendi potest ea Benedict.sententia : quia bannitus perdit ius agnationis & filiationis,(non intelligas,vt perdat ipsam agnationem, aut filiationem : neque enim id fieri potest,vt ex se satis patet,& ex iis quæ diximus suprà in præcedenti glos.nu.38.porrò. Nam & ius earum ab ipsis separatum est & discretum,vt latè docuimus in repetit.l. si vnquàm,in verbo,donatione largitus,nu.259.incip.nec id quidem.) Banniti igitur , vt repetam,perdunt ius agnationis & filiationis,vt constat ex not.per Bart.in l.si adulterium cum incestu,§.liberto,ff.ad legat.Iul.de adult.& in l.eos,ff.de recept.quibus locis dicit, quòd sicut ciuitas perdit bannitum,ita & eum perdunt pater & cæteri agnati & cognati,per l.postliminium,§.filius,ff. de capti.& postli.reuer.vbi hæc verba scribuntur, Quia pater sic illum amisit,quemadmodũ patria.Et id quidem expressè , vt scilicet bannitus perdat ius agnationis & filiationis , tradit Alex.d.consi.lxxv.col.iij.versi.pro hoc facit,lib.1.Igitur si id ius amiserit,ratione cuius retractus competit,consequens est, & ipsum ius retractus amittere. Tu tamen cogita, an hæc in bannitis huius regni procederent:neque enim id ausim asserere. *Banniti perdunt iura agnationis.*

30 ¶Sed et illvd hoc in loco in quæstionem venit,an venditor ipse sit audiendus volens retrahere. Quod videtur,nam quod permissum est eius consanguineis propter ipsum, multò magis eidem censetur concessum authen.multò magis,C.de Episc.& cler.cum simil. præsertim cùm in eo æquè ac in consanguineo locum habeat ratio nostræ consuetudinis prospicientis familiæ:ergo & idem ius seruandum est.l.illud,ff.ad leg.Aquil.& cap.inter corporalia,extrà de translat.Prælat.cum simil. Imò & maior est ratio, cùm sit sibi suæque familiæ veluti propior,ac proximior,quàm alius nemo, vt tradit Ioan.And.in addi.Specu.tit.de coniuncta persona.& Bald.consil.cccxxxix.quæritur vtrùm de linea,in j.dubio, & Ouidius, si is est,in epistola Acontij ad Cydippen: *Quæst.an venditor ipse possit retrahere.*

*Hac mihi se pepigit,pater hanc tibi primus ab illa:*
*Sed propior certè,quàm pater,ipsa sibi est.*

Et Terentius in Andria:Proximus (inquit) sum egomet mihi. Et vt est in veteri prouerbio apud Aristot.lib.Moralium 9.cap.8.& Theocritum Idyllio 16.Charites nuncupato,& Athenæo lib.9. γόνυ κνήμης ἔγγιον, id est,genu sura propius. Et apud Plautum in Trinummo,Tunica propior pallio est. *Proximus sibi quisque est. genu sura propius. Tunica pallio propior.*

31 ¶Ideoq; in simili Paul.Cast.in l.filiusfamilias.§.Diui,col.ij.ff.de legat.j.tradit quòd si testator prohibuerit rem quampiam alienari extra familiam, quoniam ea sit maiorum:ea prohibitio valet,vt ibi dicitur:nec solùm alij eius familiæ,sed & is qui alienauit poterit alienationem retractare,arg.l.quemadmodũ,C.de agricol.& censi.lib.11.& sequuntur Ambro.Opizo.& Ferd. Loaz.in d.§.Diui,illi quidem col.v.hic col.vij.ad fin,ij.not. Et facit etiam tex.in l.ex hoc edicto,§.si quis,ff de ali.iud.mur.cau.fac.vbi ita scribitur:Si quis alienauerit,deinde receperit,nõ tenetur hoc edicto. Qui venditori suo redhiber rem,non videtur iudicij mutandi caussa alienare. Cuius tex.arg.Alber.ibi nuncupatim in hoc nostro casu dicitur voluisse , quòd admittitur ipse venditor ad retractum , & præfertur aliis consanguineis. nam ita eum refert & sequitur Franc.Ripa,in l.j.col.penul.versicu.sed pone quòd ipse,ff.de priui.cred.Sed ibi illud non dicit,sed aliud,de quo alibi diximus. *Res alienari prohibita , an à venditore retractari possit.*

32 ¶Idque maximè omnium debet habere locum, si venditor ipse non sua sponte,sed necessitate adactus,cui ne Dij quidem resistunt,si credimus veteri prouerbio,vt nõ immeritò Tullius lib.2.Offic.iusserit parendum esse necessitati : & alibi dicemus latius. Si quis igitur coactus oppressusq; necessitate fortè æris alieni , aut alia honesta caussa ad alienationem processerit,non secutus illud genus hominum horribile & pertimescendum,qui vt inquit Tullius in oratione pro Publio Sylla, tanto amore suas possessiones amplexi tenent , vt ab his membra diuelli citius ac distrahi posse diceres:quique sibi cognatione cum prædiis esse existimant suis:Si quis (inquam) vt fidem suam liberaret,suosq; creditores non à se fortè,sed à *Quid si necessitate adactus quis alienarit.*

ſuis maioribus factos dimitteret,domum ſuam vendat,non aliter venditurus,poſteaq; locupletior factus Dei beneficio ex improuiſo (vt dicitur) apparentis,intra tempus ſuæ familiæ conceſſum velit rem ad ſe atque ita ad ſuam ipſius familiam retrahere, quid eſt quod ei imputari poſsit aut debeat,vt non ſit audiendus,ſicut cæteri eiuſdem familiæ?

33 *Quem de euictione,& cætera.*

¶Ego tamen cum multis cenſeo,eum omnino non admittendum. Nam cùm ipſe haud dubiè de euictione teneatur,etiam ſi id expreſsim pactum non ſit,niſi è diuerſo contrarium ſic conuentũ.l.non dubitatur,C.de euict.eum ſi.quæ afferemus infrà,eo.tit.§.xxix.gl.v.eademq; vlti.nu.4.eodemq; vlti.certè eundem repetentem rem,quam ipſe vendiderit,exceptione ſummoueri poſſe nemini dubium eſt:quamuis alio iure ius ipſum quæſierit.Improbè enim rem à ſe diſtractam euincere conatur. Hæc enim propè ſunt verba l.vendicantem,ff.de euict. Et eum ipſe teneatur emptorem aduerſus alios defendere, conſequens eſt, vt eum ipſe non debeat nec poſsit impugnare l.frater à fratre,ibi,porrò eum quem aduerſus extraneum defendi oportet,&c.ff.de condic.indeb.& l.altius,ff.ſi ſerui.vendi.vbi ita ſeribitur,Quia quod aliũ facientem prohibere debuit,id ipſe committere non debuit,& ibi glo.adducit concord.

34 *Venditor non tenetur de euictione ex retractu conſanguinei.* *Multi caſus in quibus venditor non tenetur de euictione.*

¶Sed hæ rationes,tametſi à nonnullis in hanc rem afferuntur,parum tutæ ſunt,quando hoc caſu,cùm conſanguineus ex hac conſuetudine retrahit, non tenetur venditor de euictione: quia cùm res non ideò euincitur,quòd non ſit venditoris,ſed iure ſpeciali,non tenetur venditor emptorem defendere,per not.in l.minor,in prin.ff.de euict. Et quia etiam id ius retrahendi contra emptorem competit ex Iuris municipalis permiſsione , & ex emptoris vtpote extranei perſona,nõ venditoris:propterea non tenetur venditor de euictione,arg.l.ſi per imprudentiam,& ibi no.&,l.hoc iure,eum l.ſeq.& l.ſi ſeruum,& l.ſi fundum, & l.ſi mãcipium, ff.de euict.Quin & ſi ex perſona vtriuſque res euincitur, nõ debetur euictio.l.ſed & ſi,& ibi not.eo.tit. Præterea emptor intelligere debebat ſe id dare oportere conſanguineo petenti & offerenti pretium:ideò ſibi imputandum,ſi nihilò minus emat.l.quod te,in fin.ff.ſi cert.peta. exemplo illius,qui fundum alienum ſciens comparauit.neque enim is de euictione agit,niſi expreſsè de euictione ſibi prouiderit.l.ſi fundum,C.de euictio.& dicemus plenius infrà, eo. titu.§.xij.in glo.j.ou.7.incipiente,ſed hoc de euictione.

35 ¶Nam & aliàs cùm res euincitur ex natura negotij ſiue rei,non debetur euictio, ſed ſibi debet imputare,qui ſic contraxit.glo.notab.in l.ſi familiæ,in gloſ.vlti.verſi.item quod ſi vni. & ibi Guid.Suz.Ricardus Malum.Cyn.Barto.qui eam gloſ.dicit ſingulariter Bal.Sali.& alij.C. famil.erciſc.& Bald.in cap.1.§.rurſus ſi fidelis,circa medi. & ibi quoque Mart.Laud. qui eam dicit valde ſingularem.Aluar.& Cardi.Alex.tit.quib.mod.feud.amit.idem Laud.in ca.1.col.j. verſic.pone duo,& ibi quoque Cardin.Alexand.col.item j.titu. ſi de feud.vaſal.ab aliqui.interpel.fuer.vbi illam gloſ.ſignandam eſſe dicunt.Alexan.conſi.xxj.viſo compromiſſo,col.iij. verſic.tertio principaliter,lib.5.Franc.Aret.conſi.iij.conſultatio,in prin. & per totum id conſilium Franc.Curt.ſenior conſi.xlix.memoriæ,col.xviij.nu.71.& conſi.ſeq.quod eſt eiuſdem initij,col.lxviij.num.383.& ſequen.Carol.Ruin.conſi.lxxij.primò videtur, col.iij.num.5.lib.5. Franc.Ripa,lib.1.reſpon.cap.1.defuncto,num.62.& ſeq.

36 *De eadem re.*

¶Ad hæc cùm huiuſmodi euictio procedat ex ipſo cõtractu venditionis,& poſt ipſum contractum,& non ex cauſa ipſum antecedente , certè etiam hoc caſu non tenetur venditor de euictione l.iij.ff.eo.tit.ibi,hic autem hæc actio poſtea eſſe cœpit, & l.Lucius,in princ.ibi,poſt contractam venditionem.eo.tit.& l.j.ibi, quæ ex præcedenti tempore cauſſam euictionis parant,C.de pericu.& com.rei vendi.Et expreſsè in hoc caſu,vt non teneatur venditor de huiuſmodi euictione,tenet (Aegid.Bellam.poſt alios à ſe allegatos in c.conſtitutus,col.iij.verſi. nec obſtat quòd iſte hæres.de in integ.reſtit.) Maſuer.tit.de retractu,§.item ſecũdùm opinionem,& Matth.Afflı.in tract.proto.in verbo,vt infrà triginta dies,in fine.Et eſt expreſſa conſuetudo apud Meldenſes,cap.96.Super eo tamen quod ſuprà dixi,niſi ſibi de euictione prouidiſſet,vide quid dicam infrà in eadem gloſ.nu.56.ſed id tamen:vbi videbis,an ſufficiat generaliter caueri de euictione.Quid autem ſi promiſſum ſit quomodocunque res euincatur, videbis etiam infrà in fi.huius tit.q.xxij.vbi etiam videbis,quid ſi venditor dicat emptori extraneo,& ignoranti conſuetudinem retractus,rem non eſſe obnoxiam retractui.

37 *Interdum retractare poteſt qui de euictione tenetur.*

¶Quin etſi fateremur venditorem hoc caſu teneri de euictione, nõ confeſtim neceſſariò ſequeretur eum repellendum à retractu. Nam plerunque poteſt quis actum retractare,etiamſi de euictione ipſius teneatur, vt in l.Seia,ff.de euict. vbi hæres iure proprio poteſt rem à ſuo prædeceſſore venditam reuocare:& nihilò minus tenetur de euictione,& etiam in l.ſi tibi,& l.vlti.C.eod.tit.de euict.cum ſimi.adductis ab Alex.in l.ſi mihi & tibi,in prin.ad fi.ff.de leg.j. & conſi.cix.viſo proceſſu,col.ij.verſicu.nec ad hoc obſt.lib.4.& Philip.Deci.conſi.clxxxv.in cauſa iſtorum nobilium,col.vlti.verſi.nec obſt.quòd iſte,& conſi.ccccxlv.in caſu,col.x.verſ. ſed reſponderi poteſt. Quibus adde Raph.Fulg.conſi.lxvij.paterfamil.col.iij. Sed id dictum ſit ex abundanti,nam illi caſus videntur eſſe extraordinarij,& regulares,nec ad alios trahendi,cùm regula ſit lippis & tonſoribus non ignota , Quem de euictione tenet actio,eundem agentem repellit exceptio,quæ probatur in d.l.vendicantem,cum ſimi. Illud autem è diuerſo (ne id omittam) verum eſt,eum qui vendidit,licet non teneatur de euictione , non poſſe

tamen

tamen eiuſdem rei ex alia cauſſa quæſtionem mouere,l.& ſi is,ff.de diſtract.pigo.

38 ¶Igitur (vt redeamus,ad id quod diximus, venditorem non admitti ad retractum ) ſunt & aliæ ratiooes efficaciores,quàm quod ſuprà de euictione diximus. Nam primùm nemo retractare poteſt,quod à ſe legitimè factum eſt.l.poſt mortem,ff.de adopt.& l.cùm profitearis, C.de reuo.don.& l.creditoribus,C.de ſer.pig.da.manu.& ibi plenè not.& l.j.C.de remiſ.pig. & c.veniens.extrà de fili.presbyt.& c.cùm ſuper.de conceſ.præben.& c.diuerſis,de cleri.coniug.Præterea venditor,quantùm in ſe eſt,vendendo alienũ ſe fecit:vt in ſimili dicit Bal.conſ. ix.factũ tale eſt,anno Domini.col.iij.verſi.& ſi quæratur,lib.1.quod repetitur conſi.clxxxviij. lib.3.videturque renunciaſſe beneficio conſuetudinis , quæ vult rem manere in familia,cùm ipſemet alienando extra familiam poſuerit:nam & tacite & facto renuntiamus.c.inter monaſterium,& ibi gloſ.in verbo renuntiaſſe,extrà de ſenten.& re iudi.& ibi concordan.cum aliis multis à me traditis,infrà titu.omnium noſtrarum conſuetudinum xxiiij.§.ij. Si igitur huic iuri renuntiauit,non poteſt amplius eo vti,l.ſi quis in conſcribendo,C.de pact.cum ſimil.

*Nemo retractat quod à ſe legitimè factũ eſt.*
*Vendens ſe alienum facit.*
*Facto renuntiamus.*

39 ¶Item hæc conſuetudo id ius retrahendi ſolis cõſanguineis tribuit,non etiã venditori.Ergo in illis tantùm obtinet in hoc autẽ,qui omiſſus fuit à conſuetudioe,debet ius cõmune ſeruari.l.ſi verò,§.de viro,ff.ſol.mat.Nam & quod certis perſonis cõtra aut etiã prę ter ius cõmune conceſſum eſt,id cæteris denegatũ cenſetur.l.aſsiduis à cõtrario ſenſu.C.qui pot.in pig.hab. & optimus rex.in l.vacatio,ff.de muo.& ho.Et aliàs vnius incluſio,eſt alterius excluſio.l.cùm Prætor,& ibi gl.ff.de iudi.cũ ſimil.Et ſi coosuetudo idem intellexiſſet de venditore,æquè de eo,ac de cõſanguineis ipſius expreſsiſſet.l.j.§.ſin autẽ ad deficientis,C.de cad.tol.& c.inter corporalia,poſt medium,de tranſla.Prælat.& c.ad audientiã,de deci.cum ſimil.à me congregatis in l.ſi vnquàm,in verbo,libertis,nu.3. Nec ex præſumpta & veriſimili meote diſponentium fit extenſio perſonarum,ſed tantùm caſuum.l.ſi quis ita,§.ſi quis cùm ignorat,ff.de teſta.tut. Raph.Co.{ in l.commodiſsimè.ff.de lib.& poſthu.} Fran.Aret.& Iaſ.in l.Gallus,§. & quid ſi tantùm.ff.de lib.& poſth.cum multis ſi.& concor. à me quoque collectis in d.verbo,libertis, nu.23.Denique vbi verba legis aut ſtatuti deficiunt,deficit & ipſius diſpoſitio.l.iiij.§.toties,& ibi Bart.& Recentiores,ff.de dam.infect.& c.indemnitatibus,§.ſed cùm eas,de elect.lib.6.cum multis item ſimi.& concord.etiam à me adductis in d.l.ſi vnquàm.vbi ſuprà,num.2.

*Perſonarum extenſio non fit,ut caſuum.*
*Verbis legis deficientibus, deficit ipſius diſpoſitio.*

40 ¶Nec dici poteſt venditorem ſui ipſius eſſe conſanguineum vel propinquum:id enim naturæ repugnat,vt vnos ipſe ſit & ipſius coniunctus,ſicut dicimus,id qood ſimile eſt,oon idem ipſum eſſe,ex Ariſtotelis ſententia,quam citat & approbat gl.io l.quod Nerua,in verbo, dolum,in fin.ff.depoſi.& voluit gl.in l.iij.§.vlt.io verbo,à reo,ff.de duob.reis,& in l.j.in prin.io verbo,ſed ego quemadmodum,ff.quod iuſſu,& in c.capitulum,& ibi Imola,& Recentiores, extrà de reſcriptis,& in c.bona fides,in glo.magna,poſt princip.extrà de depoſit. & in §.tria, verſi.ſi quis verò iudex,ex glo.ij.poſt medium,iij.quæſtione ſeptima.Bal.in l.meminimus,in prin.C.de legitimis hæredibus. Quibus concinit illud Quintiliani aui in decla.cccxlv. Hoc ipſo (inquit) bene apparet aliud eſſe,quod ſimile eſt.Et videmus quòd mulier quæ ſuos cõſanguineos facit affines marito,non tamen affinis ei eſt:vt not.glo.in §.affinitatis.Inſti.de nuptiis,& Bal.qui ex hoc conſuluit in pulchro caſu ad hunc locum admodũ pertinenti, conſi. ccclxxv.conceſſa eſt,lib.4.vide tamen quæ dicam infrà eodem §.in verbo,*en telle quantité qu'il vondra*,quo eſt glo.xxj.num.7.quin & ſi hæc.

*Nemo ſibi cõſanguineus.*
*Nullum ſimile idem.*
*Vxor non eſt affinis uiro.*

41 ¶Ideoq; vt tandem hanc rem concludamus, nõ ferendus eſt venditor volens retrahere rem à ſe venditã vi huius conſuetudinis,licet conſanguinei ipſius admittantur.Quod expreſsim & in hac ipſa ſpecie voluit, & ex facto ioterrogatus reſpondit Rom.couſi.cclj.clariſsimè:vbi & de hoc dicit eſſe caſum à cõtrario ſenſu,ſi quis rectè intueatur,in l.bona fides,ibi, alicuius legis beneficio pecuniã rei venditæ debere deſiiſſet.ff.de act.emp.& Flo.à S.Petro, inter cõſi. Pet.Anch.conſi.ccclxxj.quòd dicta domina,col.j.verſi.quartò,iſta domina,iunctis iis quę dicit in fi.& D.Io.Igne.qui hos nõ allegat,io rep.l.dudum,col.xxiiij.verſi.plus dicit Paul.C.de contrah.emp.& nouiſsimè D.Ferro.in conſuetud.Burdig.hoc tit.§.j.in fin.& iterũ §.xvj.verſ. ſed quod nuper.& idem quoque tenuit in ſtatuto præferente vicinum,Matth.Afflic.in tract. protomixeos,col.xxiij.verſi.item quæro pone quòd ego habeo.Et hoc credo veriſsimũ,licet quiſpiam in Marg.Bal.in verbo,alienatio,verſi.alienatio interim,dicat venditorẽ eſſe admittendum ante conſanguineos de æquitate,non etiam de ſtricto iure,& allegat Albe.in j. parte ſtatut.q.lxxix.qui tamen non loquitur de hoc caſu,ſed de illo,an ſi emptor admiſerit venditorem ad redimendum,poterint nihilò minus conſanguinei retrahere,de quo nos alibi dicemus in tit.ſeq.§.j.gl.vij.in verbo,*ſeront preferez*,num.18.ex hac autem,& ſequen.

*Deciſio primæ quæſtionis.*

42 ¶FATEOR tamen, quòd ſi ſtatutum noſtrum ſimpliciter prohiberet fieri alienationem in alios,quàm io cõſanguineos,(quod fieri poteſt,vt diximus ſuprà,in rub.nu.14.nam & quod plus eſt,& ſeq.) ſi quis extraneo venderet,poſſet fortè venditor reſtituto pretio hanc alienationem à ſe factam contra prohibitionem ſtatuti,retractare,arg.l.j. & ibi Bal.C.de lib.cauſ.& l.ij.& ibi gl.& Doct.C.ſi aduerſ.rem iudi.& l.murilegi,C.de murileg.lib.11.& d.l.quemadmodum,C.de agri.& cenſi.eo.lib.11.& quod oot.gl.Bar.& alij in d.l.poſt mortem,ff.de adop.Cano.in d.c.diuerſis,de cleri.coniu.& in c.ſi quis presbyterorum , extrà de reb.eccle.oon alie.&

*Quid ſi ſtatutum ſimpliciter prohiberet alienationem, præterquã in cõſanguineos.*

alibi latius diximus. Et ita in his terminis loquitur Paul.Castr.& qui eum sequuntur in d.l. filiusfamilias,§.diui,ff.de leg.j.quos suprà citauimus num.31. ideoq́;,cùm scilicet prohibitum est alienati in extraneum,ideo alienans ipse (vt dicunt) potest retractare alienationem.

44 ¶Sed aduerte,quia cõtrariũ eius quod tenuit Pau.Cast.& asseclæ illius in illo casu,vt scilicet non possit alienãs eam alienationẽ à se factam reuocare,tenuit idem Pau.Cast.consi.cccclxij. de eo quod primo loco quæritur,vtrùm appellatione,in fi.lib.1.Et hoc quidem credo verius, per tex.in l.vnum ex familia,§.sed si vno,& §.seq.ff.de leg.ij.& in l.cùm pater,§.libertũ,ff.eod. tit.Et per id quod suprà diximus,alienantẽ alienando,alienum se fecisse,& quod tradit Bart. in l.non dubiũ,col.ij.versi.opp.quòd secundũ, & ibi glo.Fulg.col.x.C.de legi.quòd contractus factus contra legem aut statutũ,licet sit aliàs nullus,nõ tamen quantùm ad eos qui contrahunt:de quo diximus suprà eo.§.in glo.ij.in verbo,*a vendu*,nu.8.incip.quanquã potuisset, & dicemus etiã infrà §.xxvj.in glo.ij.in verbo,*non estant dudict lignage*,nu.8.tamẽ Geral.& seq.

44 ¶SED & in alio casu posset ipse venditor retrahere,videlicet si vendiderit cõsanguineo,qui posteà rem ipsam alteri extraneo vendiderit:nam tunc poterit prior ille venditor, tanquam consanguineus secundi venditoris,retrahere à secundo emptore : quia eo casu non reuocat priorem illam venditionem à se factam,sed posteriorem.Ita voluit Floria.à S.Petro,d.consi. ccclxxj.inter consi.Pet.Aneh.ad fi.illius,motus eo.arg.quòd conuentio facta super vno contractu non trahitur ad alium,l.si vnus,§.ante omnia,ff.de pact. Idem quoque censuit Sebast. Neapodanus in commentariis constitutionis incip.si ex vno,in verbo,nolentibus, hac item ratione motus quia ratio cur primus venditor non possit retrahere,ea est,quoniam ipsemet vendidit:quæ hîc cessat in secunda venditione,ex qua aliud ius nouum exoritur,& sequitur Matth.Afflict.in d.trac.proto.col.xxiij.versi.sed iuxta hoc quæro,vbi id intelligit,quãdo emptor sponte alteri vendidit,secus si consanguineo primi venditoris ex necessitate huius consuetudinis. Cui ego accedo:quia ista secunda venditio facta est ex consequentia prioris.Ideò sicut prior venditor nõ potest priorem illam à se factam reuocare,ita nec posteriorem illius consectaneam,aut si maius consectariam,arg.l.cùm principalis,ff.de regu.iur.cum simil.

45 *Quæst.Si quis uendidit proximo,qui post ea extraneo uendidit, an prior uenditor poterit retrahere.*

¶AD illam autem priorem sentẽtiam, qua dictum est venditorem ipsum admittendum esse ad retractũ alterius venditionis factæ à suo emptore consanguineo, qui alteri extraneo vendidit,optimè facit tex.à nullo eorum,qui eam tradiderunt,memoratus.in c.1.tit.de eo qui finem fecit agna.vbi is qui renuntiauit feudũ suo agnato,non excluditur,quin postea moriente eo sine liberis,admittatur ad idem feudũ:nisi omnino,aut vt alij legũt,domino renũtiauerit.De quo per Doct.ibi,& Bal.in l.j.in 50.q.ff.de rer.diui.Car.Flo.consil.cxxix.dubia principalia,in iij.dubio.Alex.consi.xiij.perspectis his,col.j.& ij.lib.5.& eundẽ,atque etiam Ias.in l.j. §.veteres,illum col.pen.versi.optime facit,hunc col.x.versi. secundò pro ista,ff.de acqui.poss. quo etiam in loco tradũt post alios multos ab his citatos,quòd si quis renuntiauerit successioni patris,non prohibetur succedere fratri in illis ipsis bonis,quæ ex successione patris obuenerunt,cum aliis concor.traditis à Phil.Deci.consil.ccclxxix.requisitus,col.j.& nos latissimè alibi dicemus. Et interim vide quid dicam infrà,in ead.glos.nu.124.incip.sed in duobus, & seq.& iterum num.159.sed his maturè. Quanquàm in contrarium non nihil facit quod à Bal.scriptum est in cap.1.§.vlt.col.quoque vlt.versi.sed pone concessum,& ibi quoque Alua. ad fi.Mart.Laud.col.iij.versi.eodem modo,& Card.Alex.paulò ante fin.tit.de contro.inue.

46 *Quid si cõsanguineus, qui retraxit ab extraneo, alteri uendat.*

*Consuetudo.*

¶EX QVIBVS illud facilè intelligere potes, ipsum venditorem in alio nõ admodum dissimili casu posse rem à se venditam postea retrahere , videlicet si vendidit etiam extraneo, à quo consanguineus ipsius retraxit, vi nostræ consuetudinis:posteà autem idem consanguineus alteri extraneo vendit,quo casu etiam apud eos , quibus est ius retrahendi bona patrimonialia tantùm , licet huiusmodi res ita retractas & postea extraneo venditas retrahere, vt dicemus infrà eod.tit.§.xxxij.nume.5.cæterùm,& seq. Ideoq́; & ille primus venditor poterit hanc rem à suo consanguineo,qui eam retraxerat , venditam retrahere,illis ipsis rationibus, quas in præcedenti casu diximus. Nihil enim inter hunc casum & illum interest, nisi quòd hîc primo loco res est vendita extraneo,à quo consanguineus retraxit:ibi cõsanguineo, qui postea vendit extraneo,& quamuis hîc plusculum esset dubij, ob id quòd ipse venditor extra familiam ab initio vendidit,tamen quia vendendo familiam iure retractus non priuauit, si retracta sit in eam familiam,& posteà vendita , nihil est quod eum arceat à retractu huius posterioris venditionis, vt diximus in eo præcedente casu. Et ita quoque expressim in hoc casu statutum est apud Lorrienses in præfectura Montargij hoc tit.§.iiij.

47 *Vtrùm filius uenditoris possit retrahere.*

¶AT multo maius dubium est,vtrùm filius venditoris possit retrahere post mortem patris, cuius hæres est,nam ante mortem fortè non est dubitandũ propter tex.in c.cõstitutus, extrà de in integ.resti.quem ad hoc expendit Henr.Boh.ibi,statim in princ.quem (vt id obiter dicam) insignem Doct.vocat Soci.consi.cclxviij.nunquid ex duobus,col.vlti.lib.2.& præclarũ, idem Soci.consi.cclxvj.in caussa,col.xvj.versi.postremò,eod.lib.2.{Et ita quoque latè tenuit Maria.Soc.iunior consi.iiij.themate præpositæ consultationis,colum.ij.versi.& stante hoc,& multis seq.vbi ita dicit seruari Paduæ,vbi est simile statutum.& rursum col.antepen.versicu. non obst.modò secundum lib.2.} Et quia etiam nostra consuetudo , infrà §.xj.dicit proxi-

miorem

miorem venditoris,& sic eum qui illi post mortem debet succedere, cæteris in retractu esse præferendum:vt hinc planè posisis intelligere,nihil obesse cõsanguineo,quòd sit successurus venditori.Nam & videmus filium vasalli qui alienauit feudum antiquũ, posse eam alienationem sibi reuocare,in eoque præferri cæteris agnatis,si alienatio facta est iure vel consuetudine permittente·vt no.And.Iserr.Iaco.Aluar.& Card.Alex.& omnes præter vnum Petr. Ceruc.in c.Titius,tit.si de feud.fuer.controuer.& in c.j.§.& si cliẽtulus,titu.de alien.feud.& in c.j.§.hoc quoque,tit.de succesio.feud.Bal.in c.j.§.vlt.ad fi.& ibi Marti.Laud.col.ij.versi.ij. casu,& Card.Alex.col.iiij.versi.eiusdem initij,tit.quæ fuit prin.cau.bene amit.idem Bal.cõs. cclxxvj.ad euidentiam,in fin.libr.5. quod repetitur consi.cccxv.eod.lib.5.Franc.Cut.Senior, consi.lxxxiij.eodemque pen.capio primum in quo quæri videtur, col.j.& Iac.à S.Georg.in tract.feud.in verbo,& cum pacto de non alenando,col.x.versic.sed quæro vtrùm filij.Iason consi.lvj.magnificus,col.iij.versi.sed præmisis non obst.lib.3.& Franc.Curt.Iunior in tract. feud.in iiij.parte princi.char.antepenul.versi.quartò circa præmissa.

48 ¶Verùm quærimus de filio,qui iam succesit patri vẽditori mortuo. Ideoque non videtur audiẽdus ad retractandã venditionẽ,non magis quàm ipse vẽditor:cùm hæres & defunctus censeãtur esse vna eademq; persona,in Auth.de iureiur.à mori.præsti.post prin.ex quo non potest hæres venire cõtra factũ defuncti.l.cùm à matre,C.de rei vend.& l.si ab eo,C.de neg. gest.& l.successores,C.de sol.& l.si vxor,C.de bo.aut.iud.posi.& l.si.fundũ,ibi, neq; ei succesisti,C.de reb.ali.non ali.& l.si Titio,ff.de pigno.& l.j.ff.de excep.rei vend.& in l.vẽditrici, C.de reb.alic.non alien.cuius hæc verba sunt,ad hũc locum maximè pertinẽtia, Venditrici succedenti perfectam rectè venditionem rescindere,ac dominiũ reuocare non licet. Subditurque,nec ex propria quidem persona eum id facere posse : quod & satis probat d.l.cum à matre.Ex qua etiam apertè intelligitur id procedere,etiam si hęres non teneatur de euictione:quia ibi emptor sciebat rem à se emptã esse alterius,ideoque non tenebatur venditor de euictione,ex l.si fundum,C.de euict.& dicemus plenè infrà eo.tit.§.xij.glo.j.nu.7.sed hoc de euictione.Et ita etiam voluit glo.in d.l.cùm à matre,& ibi quoque Io.Fab.Bal.& Pau.Cast. & Rapha.Fulg.consi.lxvij.paterfamiliàs,col.ij.versi.his tamen non obstant.& Lancel.Gal.in l.iiij.§.Cato,col.xviij.versi.& sic in hac,ff.de verb.oblig.Sed & id quoque procedit, etiam si hæres fecerit inuentarium , ex sententia Andr.Iser.in cap.j.titu.an agna.& Matthæ.Afflict. decisio.Neapol.ccxl.in caussa Cubelli,col.vlt.& Rapha.Fulgo.d.consi.lxvij.colum.ij.versic. quod tamen ita:vbi tamen id declarat.

*Quid si pater venditor mortuus est,& ei filius succesit,an & is posit retrahere.*
*Hæres nõ uenit contra factũ defuncti.*
*Nec ex propria quidem persona.*
*Nec si ipse nõ teneatur de euictione.*
*Nec si ipse fecerit inuentarium.*

49 ¶Nam hæres non potest esse melioris cõditionis,quàm defunctus.l.in omnibus, §.non debeo,ff.de reg.iur.Ideoque dicitur in l.Polla,ff.de his qui.vt indig.quòd quæ à defuncto habente liberam administrandi sui patrimonij potestatem facta sunt,non possunt reuocari ab ipsius hærede etiam pupillo.Et scribitur in l.pen.C.de test.mil.ea quæ à patre geruntur,non decet pro disciplina militari à filijs in irritum reuocari.& in l.si ab eo,C.de lib.cau.scribitur filios adeũdo hæreditatem patris voluntatẽ defuncti suo consensu confirmare. Et vt tradit Bar.in l.Lucius,circa medium,filius hæres patris cogitur habere ratum factum illius,per d.l. cùm à matre,& l.ex qua persona,ff.de reg.iur. Hæres enim est eiusdẽ potestatis ac iuris,cuius & defunctus fuit.l.hæredem,ff.de regu.iur. Et factum defuncti censetur factum hæredis , & econuerso.Ange.consi.clxxxv.Brunellus,per l.vxorem,§.agri plagam, ff.de lega.iij.ideò qui promittit de facto suo tantùm,& de facto hęredis promittere videtur.Bar.in l.si seruus,la ij. ff.de cond.fur.Bal.in l.vlt.C.de act.emp.cum aliis cõcord.adductis ab Alex.cons.xviij.attẽtis narratis,col.vlt.libr.5.& à nobis infrà,tit.seq.§.j.glo.vj.in verbo,*ou ses heritiers,* num.4.verùm contra hæc. Et faciunt etiam,quæ scripta sunt à Pet.Anch.consi.xxvj.in quæstione, ad fi.& consi.ccxliiij.quia quæstio,col.j.vbi in hanc sententiam multa collegit.& Philip.Deci.consil. cccccxlvij.viso puncto,col.j.versi.his tamen non obst.

*Hæres in omnibus eiusdem est iuris,ac defunctus.*

50 ¶Inde autem fit,vt agnati hæredes vasalli qui feudum alienauit, non posint reuocare alienationẽ ab eo factam:quam tamen aliàs reuocare possent,si hæredes non essent:vt declarat Iac.à S.Georg.vbi suprà,vers.aduertite ad id:vbi & alios allegat.Cui adde alios quoq; multos,qui & idem de filiis dixerunt,videlicet Iac.Bel.in d.c.j.§.hoc quoque,& ibi Bald.col.vlti. Marti.Laud.col.iij.versi.quæro an factum.Aluar.& Card.Alex.col.vlt.tit.de succes.feu.Pau. Cast.cons.ccvij.dico dictũ Bartholomæũ,in prin.lib.2.vbi & alios allegat.& iterũ cons.ccxc. visa suprà scripta facti narratione,col.vlt.versi.ex prædictis patet, eo.lib.2.Matth.Afflict.qui alios quoque allegat,deci.Neap.cxij.inter dominã,circa mediũ.& Zasium in epitome feud. par.ix.quæ est de feud.alienati.char.7.in paruis,versi.quibus consequens est. Et est optimus text.à nullo horum citatus,in l.filiusfamilias,§.cùm pater,ff.de legat.j.vbi si pater testamẽto prohibuerit rem alienari extra familiam,si filius eius alienauerit in extraneum,non poterũt filij hæredes ipsius alienantis reuocarę. Et ita in nostro casu retractus, vt scilicet hæres non posit tanquam consanguineus retrahere rem à suo prædecessore venditam,respondit Flor. à S.Petro inter consi.Pet.Anch.consi.ccclxxj.quòd dicta domina,col.j.versi.quartò ista domina,iuncto eo quod dicit in fi.consi.dum respondet ad obiectum in priori loco.& Steph. Bertrand.consi.vij.non vidi, lib.j.& obscurè Pet.Anch.in d.c.cõstitutus,col.vlt.in iiij.oppo.

*Hæres nõ reuocat feudum à defuncto alienatum.*

*Decisio prin. quæstionis.*
*Dictio quondam, quã vim habet.*

51 ¶Contrarium tamen in eodem casu retractus non obscurè declarat text.in d.c.constitutus, nam ibi pater qui vendiderat,jam obierat,cùm filij eius beneficio nostræ cõsuetudinis retrahere voluerunt:vt liquidò cõstat ex illis verbis,quondam G.pater illorum.Ea enim dictio, quondam,denotat qualitatẽ,cui adiungitur aliâs fuisse,nunc autem amplius non esse l.eius qui in prouincia,in verbo,defuncti,& ibi Sal.& Ro.col.ij.ff.si cert.peta.& l.cui eorum,§.affinitatis,ff.de postul.vbi Sal.refert,quòd cùm aliquis potuisset in iudicio aliquid,tãquam esset sui iuris,& hoc non probasset,is tamẽ obtinuit,ob id ꝙ in positione partis fuisset adscriptũ, talis quondã filius.& sequitur Card.Flor.in c.vlt.de testib.cogen. vbi Felin.adducit multos concord. vt ibi videre licet,sed quibus addere potes Ioan.Andr.in c.cùm contra, in prin.& ibi post eum Barb.etiam in princ.de pigno.Iacob.Butr.in l.cùm aliquis,ff.de iure delib.Bald. consi.ccccvij.in quæstione quæ vertitur inter scholam,col.iij.versic.tangitur & quartò,lib.5. & consi.sequent.quidam ciuis,col.ij.& consi.clxiiij.à libello,col.j.lib.4.Sal.in l.intestata, per illum tex.C.de don.caus.mor.& Rapha.Co.consi.xliij.in quæst.Francisci,circa medium, & cons.lxxj.in nomine Domini amen,viso processu,col.j.Imo.cõsi.xx.in caussa quæ vertitur, ante fin.quibus locis dicunt hanc dictionem significare eum cui apponitur,esse mortuum. & Alex.qui alios quoque citat,cons.xiiij.visis & consideratis,col.iij.lib.6.Tametsi contrariũ tenuit Imol.sibi contrarius in c.ex parte,in fi.extrà de fo.compe.quia hæc dictio (inquit)de futuro quoque tempore dicitur. {Rom.post alios in l.j.§.hoc autem,paulò ante medium.ff. de ope.no.nun.} & Cardin.Alex.in c.ex tenore,in primo no.qui filij sunt legit.& Ias.in d.l. eius qui,in fi.prin. Quorum sententiam probat illud Virgil.lib.6.Aeneidos:

*—Nec Romula quondam*
*Vllo se tantùm tellus iactabit alumno.*

Vbi & hoc annotat Seruius Maurus, aut vt alij vocanr, Marius, atque illud Horatianum libro Sermonum 2.Saty.2.

*Hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam.*

Illudque Porcij Latronis in Catilinam: Lucem namque nescio quam de domo Cornelia quondam proditurã fore. Verùm id rarum est,nec in ea significatione vnquàm intellectum fuit à conditoribus Decretalium:nec conueniret rationi recti sermonis in illis verbis,quondam filius talis,quibus verbis loquitur d.c.constitutus, si de futuro tempore intelligeretur. quis enim vnquam fando audiuit,talis qui erit filius talis?

*Filius iuris præsumptione hæres patris.*

52 ¶Igitur vt redeamus,nõ immeritò dicebat Pet.Bieri.præceptor Hẽrici Bohe.esse text.de hac re,quam tractamus,in d.c.cõstitutus,vti refert ipse Bohe.ibi, qui tamẽ id negat ibi probari, quia non dicitur, quòd pater fuisset mortuus,nec quòd filius ei succesisset. Sed prima illa ratio non subsistit,vt diximus:quãtùm autem ad posteriorẽ,fateor illic expresim non dici, quòd filius succesisset patri,sed etiam contrariũ non dicitur:& est iuris præsumptio, quòd ei succesit:vt dicit glo.in §.j.vers.vt autem,in verbo,parẽtes,in Auth.vt hi qui oblig.se hab. perh.res minor.quam sequitur Bal.in l.apud hostes,col.vlt.C.de suis & legi.vbi & eam dicit sing.& in c.j.col.j.tit.an agna.vel.fili.& Ro.& Alex.col.ij.in l.necessarius,ff.de acquir.hæred.& Alex.in l.si cùm dotem,§.transgrediamur,col.iij.versi.in hoc articulo,ff.sol.matr.Iason in l. non hoc,col.j.C.vnde legi.& Franc.Ripa.in l.quod te.nu.58.ff.si cert.peta.Super quo tamen vide glossam,Bar.& alios in d.l.necessariis,Barb.in c.ex præsentiũ,col.j.versi.& põdera istum text.extrà de pigno.& in c.j.in princ.extra de solu. At illis concinit autoritas Diui Pauli ad Galatas iiij.Si filius est,& hæres quoq; est.Cuins meminit glo.in l.j.C.si mi.ab hære.se absti. Nam & quod plus est,filius hæres est patris, etiãsi abstineat expresè vel tacitè.l.j.§.qui sunt in potestate,ff.si quis omis.cau.test.& l.cùm quasi,§.sed & si suus,ff.de fideicom.liber. Vernm est enim fuisse aliquando hæredem,& sufficit aliquo momẽto fuisse.l.vlt.ff.de condit.instit. & qui semel hæres fuit,nunquàm desinit esse hæres,iuribus vulgaribus. de quo tamen vide D.Igne.in l.j.§.si.pater,nu.25.ff.de senatusconsul.Sylla.

*Quid autem si abstineat.*

53 ¶Ipse tamen Boher.(vt ad eum redeamus) hanc eandem partẽ tenuit,vt filius hæres admittatur ad retractũ,non quidem per illum tex.vt diximus,sed per l.debitor,§.vlt.ibi,quia non quasi hæres,ff.ad Treb.Cuius etiam autoritate ita dicit vidisse se disputãdo teneri Aurelius ab Alano quodam Doc.nepote Diui Yuonis.& in id alia quoque iura allegat, vt ibi videre potes. Subdit tamen quòd consnetudo Franciæ obtinet contrarium. {Id quod & post eum retulit & secutus est Aegid.Bellam.ibi col.2.versi.primò opp.dicitq; idẽ tenuisse Petrum de Quercu doct.Aurelianẽsem.} Sed & hãc eandẽ sententiã,vt scilicet filius hæres admittatur, secuti sunt Masuer.in tit.de retractu,§.itẽ secũdùm opinionẽ.Nicolaus Euerar.in locis legal. in loco de tanquã,col.pen.vbi id dicit sing.& D.Boer.hoc tit.*de retraict*.§.iij.ad fin.& iterum deci.xij.& prædicta faciũt,& nouissimè Io.Nicola.Arela.in cõmentar.l.generaliter,in secũda parte, nu.34.C.de secũd.nup.& Ferro.in consuetudine Burdiga.hoc eod.tit.§.x.vbi & idem dicit in cæteris hæredibus. & iterum §.xvj. vbi est consuetudo expressa eius generis in eam rem. Er facit vltra supra dicta,quòd aliâs hæres potest iure proprio,non hæreditario,reuocare rem venditam à defuncto,licet ipse defunctus non potuisset.l.Seia.ff.de euict.& l.si tibi. & l.vltim.C.eod. Verum est quòd textus in d.l.Seia.& in d.l.vltim.dicunr, re euicta ab ipso

hærede

hæredc iure proprio hæredem ipsum conueniri posse pro rei euictione: sed id huic speciei obstare nihil obest: quandoquidem nec venditor nec hæres ipsius tenentur de huiusmodi euictione, quæ fit per retractum: vt latè diximus suprà, nu.34. vers. sed hæ rationes.

54 ¶Nam & hanc opi. vt filius hæres possit retrahere temperat Masuer. vbi suprà, nisi ipse venditor expressim conuenisset non venire aduersus hanc venditionē, & se pro euictione obligasset: quia tunc (inquit) filium hæredem ipsius agentem ad retractum summouet exceptio euictionis: & nihil allegat. Sed pro eius sententia facit, quod post Iaco. Bel. tradit Bal. in c.j. §. hoc quoque, col. vlt. tit. de succes. feud. quòd si pater agnatus vasalli non solùm simpliciter consensit alienationi feudi factæ à vasallo, sed & se pro ea obligauit, non potest filius hæres ipsius eam reuocare, per l. quæ à patre, C. de resti. mili. & c.j. tit. an agoa. vel. fili. & eum sequitur Mar. Laud. Aluar. & Cardi. Alex. in d. §. hoc quoque, & Iac. à S. Geor. in tracta. feudo. in verbo, & cum pacto de noo alienando, col. x. versi. sed dubitatur nuoquid, & Zasius in epitome feud. parte ix. charta 4. versic. hoc quoque quarto loco, & idem voluit ipse Bald. consi. lxxxix. domi. is Thomas, in fi. lib. j. per l. coonditioois iocertum. C. de pactis.

*Quid autem si pater promisit non venire contra venditionem, & se pro emptione obligauit.*

55 ¶Cuius postrei. dicti ratio est, (vt & id illis addas) quia qui simpliciter cōsentit, nō tenetur de euictione, nisi expressim eam promittat, vel se obliget. l. exceptione, C. de euictio. & l. inter stipulantem, in prin. ff. de verb. oblig. prout eum text. allegat Iason in eadem propè materia loquens, in l. quoties §. omnibus, in ij. not. C. de fideicom. & facit etiam quod tradit Bal. in l. qui se patris, col. antep. versi. tu verò considera, C. vnde lib. & post eum Iason, consil. vij. pro reuerendissimo, col. ij. vers. tertiò principaliter, lib. 3. & Pe. Anch. consi. lxxvj. per modū consilij, in 4. dubio: vbi & illud dicit, non teneri de euictione, qui simpliciter consentit vēditioni. quod & ante hos tenuit Inn. in c. si quis, col. ij. versi. item no. extrà, de reb. eccl. non ali. & Bal. in Margar. in verbo, euictio, versi. Ex quo & illud fit, vt hæres ex propria persona possit cōtrauenire, vt etiam respondit Rap. Fulg. consi. lxvij. paterfamilias, col. iij. vers. in eo autem.

*Cōsentiens nō tenetur de euictione.*

56 ¶Sed id tamen, quod tradit Masuer. non sic generaliter credetē procedere, quando vendens non teneatur de euictione, quæ fit per retractum: vt diximus d. nu. 34. sed ita demum posset obtinere, si venditor expressim promisisset rem tutam & securā se præstiturū etiam aduersus retractū consanguineorum. Neque enim cùm ex natura rei ea euincitur, sufficit, vt locū habeat euictio, generaliter de euictione stipulari, sed opus est expressim in hunc casum stipulari, vt voluerunt Gul. Suz. Ricard. Malumb. Cy. Bar. Bal. & Ang. ita intelligentes gl. ibi, in l. si familiæ, C. familiæ ercis. per quædam iura ibi allegata ab iisdem, & Marti. Laud. & Card. Alex. qui id dicunt in c.j. col.j. titu. si de feud vas. ab ali. interpel. fuer. quod intellige, vt dicam infra in fine huius tit. in xxij. q. Si igitur venditor in hunc casum expressè promiserit, tunc hæres ipsius etiam in ea promissione expressim non comprehensus similiter tenebitur vti, & ipse promittens. l. si pactum, ff. de pact. cum multis si. à me collectis, suprà tit. omnium nostrarum consuetudinum ix. §. iij. in princip. vbi abundè probauimus, omnes obligationes & promissiones actiuè & passiuè transire ad hæredes etiam tacitos. Ideoque & hic hæres exceptione illius promissionis patris summouetur. l. Scia, ff. de euictio.

*Quid item si venditor promisit rem fore tutam à retractu.*

57 ¶Et idem videri posset, si venditor promisisset tradere rem liberam vacuam & expeditā: per id quod in simili tradit Bal. consi. cij. punctus super quo, col. ij. versicu. præterea venditor. Sed hoc tamē non admitto, quia id debet intelligi secundū statuta ciuitatis, nisi expressim aliter cautum fuerit: per no. à Dy. Bar. & Ang. & aliis, in l. hæredes mei, §. cum ita, ff. ad Trebel. cum aliis multis coocord. à me collectis in repet. l. si vnquàm, in verbo, susceperit liberos, nu. 84. inci. sed illud hic quæro. Et quia etiam qui id promisit: tacitè in id tenebatur. l. ex iis prædiis, & ibi Ang. C. de euict. & l. iij. §. j. & l. in venditione, ff. de act. empti. & cap. cùm Ioannes, & ibi glo. in verbo, vacuam. Imol. in j. not. & cæteri extrà de fid. instr. & voluit etiam glo. in l. cùm venderes, ff. de coontrahen. emp. Cyo. post. Pet. in l. si pro fundo, in fi. C. de transact. Bald. in l. quoniam, C. de compēsa. & consi. clxvij. Titius vendidit, col. j. lib. j. & consi. lxxxv. præmissis verbis, lib. 5. repetito consi. ccccl x. eod. lib. & Iason in repe. l. quo minus, in 7. q. Bar. col. eiusdē q. ij. ff. de flumi. cum si. Ideo eius rei expressio nihil mutat conditionem iuris & cōstitutionem. l. non rectè. C. de fideiuss. Nec hoc casu sufficit generalis promissio, nisi descēdatur ad speciem retractus, vt diximus in præcedenti versic.

*Quid si promisit eam tradere liberam.*

*Vēditor semper tenetur rem tradere liberam.*

58 ¶Quid verò si quis dicat, non solùm hoc casu, sed & in illo præcedenti, filiū aut alium hæredem venditoris non impediri, quò minus possit retrahere, cum hæres possit venire cōtra factum defuncti, quod ipsum tendit ad fraudandum eundem hæredem beneficio legis vel statuti. l. ij. vbi Bar. Bal. & Pau. Cast. C. si in fraudē patr. & voluit Cy. post. Petr. in l. j. col. j. in j. oppo. C. eod. tit. & Alb. in rub. eiusdem tit. col. ij. versi. circa, & ij. Bal. in l. j. col. iij. versic. quæro vtrum iuramentum, & ibi Sal. in ix. q. C. de inof. dona. ipse Bal. loquēs de retractu feudi alienati à defuncto, consi. ccxv. proponitur quòd inuestitur, col. ij. versi. tertiò respōdetur, libr. 2, Bart. qui id declarat, consi. lxv. Petrus Nicole, col. j. versi. si verò ex hoc. Aegid. Bellam. in cap. constitutus, col. 3. versicu. sed ad illud de rest. in integr. & Alex. qui alios citat, consi. lvij. visa breui. ad fi. lib. 5. & Fran. Cur. Senior consi. j. circa primum, in fin. & Ias. consi. vij. pro reuerendissimo, col. vij. versi. non obst. si diceretur. libr. 3. & consi. lv. statutum nouum, col. vj. versi. & ad illud,

*Hæres potest venire contra factum defuncti, quod in fraudem eius tendit.*

ad illud,eod.lib.3.& consi.lxiiij.in caussa caducitatis,col.iij.versi.nec obstat si diceretur, eod. lib.3.& consi.clxviij in caussa & lite,col.vlt,lib.4. Zasius cons.xviij.cum superioribus,nu.2. lib.1. Est autem apud multos statutum expressum, vt hæres venditoris possit retrahere vt apud Meldenses,c.xcvj.& Burdigalenses,c.xix. Sed est contrarium statutum apud Meldunenses,c.54.& Cenomanenses,c.377.nisi,vt ibi dicitur,hæres ante mortem venditoris emel vocasset emptorem in ius in caussa retractus. Et idem in Andegauia,c.367. Et in Bononia, vbi non fit ea distinctio,c.485. Et apud Lodunenses hoc eod tit.§.v.in fi.

*Cõsuetudines de retractu hæredis venditoris.*

59 ¶SED quid de filiofamiliàs,qui nulla adhuc bona habet, quia pater & mater adhuc viuunt, nec aliunde sibi quicquam obuênit,& fortè adhuc est impubes & infans: sed pater venditor, tanquam administrator illius,aut etiã ipse filius,aut alius ipsius nomine vult retrahere rem à patre venditam,vt quotidie fieri videmus,num id possit? Chass.in comment.consuetudinum Burgundiæ hoc ipso tit.*de retraict.* §.j.in gloss.ij.in vlt.q.multa in simili proemodum quęst.allegat,quæ vix intelligo.& cõcludit huiusmodi filiũ,atq; etiam emancipatũ,non posse retrahere, & pro firmissimo omniũ fundamento citat text.loquentem tantùm de filiofamilias,in l.si venditor,§.sed & si pupillus,ff.de in diem addict.quo dicit probari,filium non posse emere fundum à patre venditum. Sed is text.vt dicam quod sentio non id ita simpliciter dicit,sed illud tãtùm,quòd pater non potest addicere filio suo,quem habet in potestate, fundum quem alij vendiderat sub pacto addictionis in diem, sicuti nec seruo proprio: quia his casibus emptio nõ valet.quod quidẽ non aliud est,quàm quòd inter patrẽ & filiũfamiliàs,aut dominũ & seruum non constat venditio: vt de patre & filio est tex.in l.ij.ff.de cõtr. empt.quod longè distat à nostro casu: quia hîc filius non emit à patre:sed ab alio, cui ipse vendidit, vi consuetudinis redimit:quod multùm differt,vt ex iis patet,quæ diximus suprà in præfat.nu.16.inci.valet igitur.Et si ea ratio haberet aliquid momenti ad casum retractus, certè nihil pertineret ad filium emancipatum de quo etiam ipse loquitur. Et quantùm ad filiumfamilias,is etiam maior,& ditissimus,nunquàm admitteretur ad retractũ rei vẽditæ à patre,cùm nec diuitiæ,nec ætas quantũlibet grandis,eximãt patria potestate. l.vlt.§.vbi autẽ in vnum,ibi,cuiuscũq; ætatis fuerint,C.de bo.quæ lib.glo.in l.vlt.§.pupillus,ff.de verb.obli. quæ loquitur de sexagenario,& in §.j.in verbo,patresfamiliâs.Inst.de nup.

*Quæstio, an filiusfamiliàs, cui nulla bona sunt,possit retrahere rẽ à patre uẽditam,aut pater ipsius administrator.*

*Quid de emãcipato etiam inope.*

60 ¶At huius rei difficultas in hoc est,quòd iste filius nulla bona habet,vt dixi,ex quibus pretium venditionis possit conficere:sed pater qui ipse per se & directè non potest redimere, vt suprà diximus,subicit nomen filij,vt indirectè,& mutuato alieno nomine,id faciat, cõtrà l. qui in seruitutem,ff.de bo.lib.vbi qui suo nomine possessionẽ bonorũ accipere non potest, nec liberorũ quoque nomine potest.& l.quæritur,eo.tit.vbi dicitur ad verbum, Ne qui suo nomine à bonorũ possessione summonentur,per alios (de filiis autem is locus nũcupatim loquitur) eam consequantur.& ibi concord.in gloss.Et illius text.autoritate scribit glo.no. in l.Diui fratres,in prin.in verbo,fuisse,ff.de iur.pat.cùm tractat,an delictũ patris eiusdemq; patroni noceat liberis:Si tale (inquit) ius sit, ex quo patri possit acquiri,puta si vult liberto succedere tãquam patronus:tunc patre viuente filius,qui adhuc in eius est potestate, repellitur:secus si pater decesserit,vel alio modo filius fuerit sui iuris factus : per d.l.quæritur.& eam glo.sequitur Bart.in l.j.in fi.ff.de interdict.& releg.& Alex.consi.xxiij.opportunè,col.ij. versi.quartò,libr.1. Et facit etiam,quod per eundẽ tex.scribit Bal.in c.j.§.hoc quoque,col.iij. versi.accedit quæstio,tit.de suc.feud. Et prætereà tex.in l.3.§.verbum potestatis,& in l.Sulpitius,ff.de do.inter vir.& vxo.vbi quemadmodũ vxor non potest donare marito,ita nec filio mariti in eius potestate cõstituto:quia vt ita dicitur,patri quæritur.Et etiam videmus quòd pater autor fieri non potest,vt filio suo quid tradatur,cùm id faciens sua autoritate sibi acquirat.l.j.§.sed si autor,ff.de auto.tut.Et facit item tex.in l.debitor,§.debitoris,ff.de pign.act. vbi filiusfamiliâs,nõ potest emere rem patris ex pecunia profectitia.& id ibi no.Bart.& Bal. Et tex.denique in l.Aemilius,§.id quod , ff.de mino.vbi filiisfamilias,post emancipationem minoribus non succurritur,in id quod patri acquirunt.

*Qui quidquã facere non potest, nec filiorum nomine potest.*

61 ¶Et hæc quidem fortè procederent,si quæ filius in potestate cõstitutus acquirit ex pecunia patris,omnino patri acquirentur,vt est de iure cõmuni.l.cùm oportet,in prin.C.de bo.quæ lib.& plenè traditur à Corn.cons.ccxxxv.circa hanc, libr.1. Sed ex nostra consuetudine sibi acquirit,non patri:nec ex iis quæ acquirit, quicquam pater habet , præterquam quòd facit fructus suos ad ætatem xx.aut xxv.annorum ipsius filij , etiamsi à patre bona processerint: vt scribitur tit.huius vol.xxviij.§.pen.& vlt.qui sunt totius vol.cccxx.& cccxxj.Estque ferè generale in vniuersa Gallia,vt filiusfamilias,sibi acquirat, non parentibus: quandoquidem potestas illa patria in hoc regno vel non habet locum,aut certè modicum:vt etiam affirmat glo.in §.ius autem,in verbo,Romanorum,Insti.de patr.potest.& affatim diximus suprà tit. xvj.qui est,*des successions.* §.vij.qui est omnium huius vol.ccxj.in glo.j.Ideò si etiam pater ipse de suo pecunias tribuat ad redimendum id,quod à se venditum est,cedit tamen commodo filij:cùm emptum ex pecunia alicuius,eius nõ fit:sed ipsius,cuius nomine emptio facta est, l.si ex ea,C.de rei vend.cum simi.

*Ex cõsuetudine Franciæ filijfamiliâs sibi acquirunt.*

62 ¶Nam & id ex multorum sententia procedit,etiam in nostro casu, videlicet in re quæsita à filio

filio suo ipsius nomine & periculo ex pecunia patris, vt scilicet ex filio quæratur, non patri. Ita enim nuncupatim voluit Ro. in Auth. ex testamento. & iterum in l. illud, C. de collat. & consi. cccclxix. quò ad primum, col. ij. versi. tertio casu. & Pau. Ca. in d. l. cùm oportet, in prin. col. ij. vers. sed quid si filius, C. de bo. quæ lib. & Soc. cons. lxj. circa primū dubium, col. ij. versi. ex qua conclusione, lib. 4. & Ioan. Crot. in repet. l. frater à fratre, in xxx. q. ff. de cond. indeb. in quibus locis illi post antiquiores latissimè tractant, an & quando quæsitum à filio ex pecunia patris ipsi patri acquiritur. Sed quibus addere potes Bal. consi. cclix. factum sic se habet, quidā nomine Titius, lib. 5. Ang. consi. lxxxv. pater habens plures filios. & consi. cxij. Vannucius, col. ij. Corn. cons. clij. ad euidentiam, lib. 3. & in subscriptione consi. ccxiij. incip. Phil. Dec. consuluit, eod. lib. 3. Soci. latissimè consi. xcij. circa primum, col. ix. versic. circa secundū, vsque ad fi. consi. lib. 1. & consi. clxij. considerata, col. j. & seq. propè vsque ad fi. consi. libr. 2. & consi. excij. capio difficultatem, in 1. dubio, eod. lib. 2.

*Quæsita à filio ex pecunia patris, an ipsi quærantur, an patri.*

63 ¶Et potest pater eam pecuniam, ex qua res vendita retrahitur, donare filio in sua potestate constituto, ex patria nostra cōsuetudine, suprà tit. xiiij. qui est, *de donations*, §. iij. qui omnium est huius vol. clxxxiij. Et cùm ipse emit nomine filij, censetur ei donare. l. filiæ cuius, C. famil. ercis. vbi etiam patet, rem ita emptam esse pręcipuam filio in iudicio familiæ ercis. & l. ij. C. si quis alte. vel sibi. & voluit Bar. in vtroque loco. & prætereà in l. quæ dotis, ff. sol. mat. & in l. j. §. sed nec castrēse, ff. de colla. bo. & in tract. de duob. fratrib. in iiij. q. primæ partis. Ang. in d. l. filiæ cuius, iterumq; in l. si donatione, & ibi quoque Raph. Fulg. Pau. Cast. Ro. & Recentiores, C. de collat. & Corn. consi. ccxxxv. circa hanc consultationem, lib. 1.

*Pater emēs nomine filij censetur ei donare.*

64 ¶At dicet aliquis, pater poterit reuocare huiusmodi donationem, atque ita res cedet ipsius cōmodo. Cui responderi potest, id admodum esse ambiguum, per ea quæ postea dicemus, versi. abhinc ij. præsertim apud nos, qui expressam consuetudinem habemus in d. §. 320. qua pater etiam ea, quæ ab eo ad filium profecta sunt, non potest impedire, vt ea loquitur: id est, (vt satis declarat) non potest facere, quin filius ipse eis liberè & sine patris impedimēto, vtatur, fruatur, tanquam suis, post vigesimum annum eiusdem filij matrimonio mancipati, aut xxv. non mancipati. Et si id cōcedamus, vt scilicet possit reuocare, non proptereà patris erit ea res retracta ex ea pecunia donata: vt in simili dicimus, quòd si vxor emit pro se & proprio nomine ex pecunia viri verè vel præsumptiuè, tamen dominiū ipsius rei sibi quęritur: quāuis teneatur, quatenus locupletior facta est, l. j. & l. multum, in prin. & ibi Doct. C. si quis alter. vel sibj. & l. & si de tua, C. de don. inter vir. & vxor. Bar. in l. & si instrumenta, in fin. per eum tex. & ibi quoq; Ang. C. de fid. inst. & iur. hastæ fis. lib. 10. & Bal. cons. lxvij. punctus talis est, domina Magdalena, col. j. versi. secundo casu, lib. 4. Ang. consi. cxlj. super j. puncto, in prin. Et idem de fratre emente de pecunia communi, vt res sit ipsius solius, l. qui aliena, C. si quis alte. vel sibi, & l. si patruus, secundū vnam lect. & ibi Bart. & Bald. C. com. vtriusque iud. cum aliis multis concord. à me adductis tum alibi, tum infrà eod. tit. §. 32. nu. 17. nec denique.

*Vxor emens suo nomine ex pecunia viri, sibi acquirit.*

*Similiter & frater emens ex pecunia communi.*

65 ¶Verùm huic rationi non admodū fidendum videri posset, propter ea quæ tradit Io. Plat. in d. l. & si insttumēta, illud intelligens, quod suprà diximus de re empta nomine vxoris ex pecunia mariti, nisi ea res esset empta ex pecunia ab ipso marito donata: tūc enim res ipsa marito acquiritur, potestq; is eam vēdicare, vt econtrariò vxor rem à marito empta ex pecunia vxoris illi donata: per l. vxor. matito, ff. de dona. inter vir. & vxor. quem simpliciter sequitur Io. Lup. in rep. rub. de don. inter vir. & vxo. §. lx. col. v. vers. sed in casu. Sed ille tex. nūcupatim loquitur, cùm maritus aliàs non est soluendo, vt etiam dicit Bal. ibi, & glos. in l. si filij tui, in glo. j. in fi. C. eo. tit. Bar. in l. si vt proponis, in fi. & ibi quoque ipse Bal. in 5. q. Ang. paulò ante fin. & Pau. Cast. in fi. C. de rei vend. Ex quibus Ange. dicit, eum text. ita intellectum, esse sing. Et id quidem Ange. in d. l. si filij tui, in fi. dicit generale esse in omnibus, qui rem quampiam emunt nomine alieno ex sua tātùm pecunia. Sed de hoc vltimo vide Bal. in d. l. si vt poponis, in 3. q. iterumq; in d. 5. q. Verùm ex iis potes intelligere nihil hæc obesse nostro casui.

66 ¶Quanquàm & illud præterea dici potest, eam pecuniam, quam pater donat filio, non esse patris, nec ei acquiri: per id quod voluit glo. no. in d. l. frater à fratre, in glo. magna, ad fi. ff. de cond. indeb. quòd quādo obligatio descendit immediatè à patre in filium, non reacquiritur ipsi patri, licèt secus sit, quando aliunde prouenit. Quam glo. approbant omnes Doct. ibi. Et eam ad dominiū & donationē à patre factā filio trahit Iason ibi, in lec. char. pen. vers. assumo sextam. & Ferdi. Loaz. in rep. l. filiusfamilias. §. Diui, char. 15. nu. 103. ff. de leg. j. Et pro hoc optimè facit quod dicimus in simili, quòd licet per seruum domino quæratur, si tamen vnus dominorum aliquid donet seruo cōmuni, nihil hinc sibi quæritur, sed aliis dominis tātùm, ipsius donātis sociis. l. verùm, §. si seruo communi, & ibi gl. & Bal. ff. pro soci. & l. si Eros, ff. de opti. lega. Et quod in alio simili scribitur in l. sicut, §. idem Papi. ff. quib. mod. vsusfr. amit.

*Pecunia, quā pater donat filio, an sit patris.*

67 ¶Sed & hoc casu attentari potest, patrem qui nomine filiifamilias facit istum retractum, atque in id confert pecunias, videri tacitè filium suum, quantum ad illum actum, emācipare: per id quod in simili not. tradit Oldr. consi. xxvj. pater cōsensit filiæ, quòd si sint duo fratres in potestate patris, vnus potest alteri donare bona profectitia cōsentiente ipso patre. l. si permittente, C. ad S.C. Macedon. & l. tam his. ff. de don. caus. mort. nam consentiendo (inquit) videtur

*Pater tacitè emācipat hoc casu.*

videtur emancipare filiũ,quò ad eum actum.Et idem nulla ipsius mentione facta tenet eius discipulus Io.And.in addit.Spe.tit.de instru.edit.§.poirò.versi.quid si filiofa.& Fran.Aret. qui id dicit sing.& nouum,nutans tamen,in l.placet,col.ij.versic.est & alius,ff.de acq.hæred. & Ias.in fi.l.j.§.hoc autem,ff.ad S.C.Treb.in vtraque lect.&in l.si is qui pro emptore,col.xl. nu.179.item adde,ff.de vsucap.

68 ¶Denique si diceremus patrẽ posse reuocare hãc donationẽ,& ita ad se retrahere,quod ipse nomine filij iure sanguinis retraxit,cùm ipse suo ipsius nomine retrahere non posset,fraus ipsius patris subiiciẽtis nomen filij,cederet illius lucro & cõmodo:quũ iniquũ sit,ob suum facinus aliquid lucri facere,vt dicit l.si ab hostibus,§.j.ff.sol.mat.& l.vl.in fi.C.de reb.cre.& l. itaque,in prin.ff.de fur.cùm dicitur,sed nemo de improbitate sua consequitur actionẽ.& l.si remunerandi,§.Morus,ff.mãd.vbi ita scribitur, Nullã actionẽ eum propter suã calliditatem habere.& l.ita demum,ff.de arb.vbi dicitur,ne quis doli sui præmiũ ferat,& l.verùm,§. tempus,ff.pro soc.vbi scribitur,æquũ non esse dolũ suum quẽquã releuare.& l.j.in prin.ibi, nec vel illis malitia sua sit lucrosa.& iterũ l.ne ex dolo,ibi,ne ex dolo suo lucrẽtur,ff.de do.mal. & l.sed & si §.planè,in fi.ibi,ne & sua calliditas prosit, ff.ad exhi.& l.pe.C.de leg.vbi dicitur, vt non accipiat fructũ suæ calliditatis.& l.dubiũ,C.de repu.vbi idem propè text.est.& l.ij.C. qui mili.non pos.lib.12.& c.sedes.& c.ex tenore,extrà de rescrip.& cap.ex literis,quod est ij. extr.de dol.& contu.& c.ad nostram,de empt.& vend.vbi ita scribitur, Quia igitur fraus & dolus cuiquam patrocinari non debent.& c.pastoralis,§.vlt.de off.dele.& c.statuimus,eo.tit. lib.6.& c.dictum,& ibi glos.30.q.1.& bene facit l.ij.ff.de eo per quem fact.erit. & ibi concord. in glo.& l.siue hæreditaria,ff.de neg.gest.& l.relegatorum,§.vlt.ff.de interdict.& releg.

*Nullum doli aut fraudis premium.*

69 ¶Et quanquàm pater faciat fructus suos acquæstuum sui filij vsque ad ætatem xx.aut xxv. annorũ ipsius,secundùm distinctionẽ nostræ consuetudinis, suprà à nobis citatæ:si harum rerum à se prius venditarũ & posteà nomine filij retractarum,etiam fructus suos faciat, vt aliorum acquęstuum,de quo posteà dicemus, id certè non est considerabile,nec quicquam mutat ex nostra sententia:cùm id quod principale est, non ei quætatur.arg.d.l.j.ff.de autor. tut.nec quod principale est,vitiatur ob accessoriũ siue sequelam vitiosam.l.Papinianus,§.sed nec impuberis,ff.de inof.testa.& l.pupillari,ff.de vul.& pup.subst.& l.post legatũ,§.qui principale,ff.de his quib.vt indig.nec etiã vitiatur dispositio facta in persona expressa & capace, ex eo quod quæritur alteri non capaci.l.si sponsus,§.si maritus,ff.de don.inter vir.& vxo.& l.si is qui,ff.de lib.leg. Quibus rationibus motus Signo.cõs.cxiij.thema sic se habet,quidam habens filium,cõsuluit auum qui filium spurium hæredem instituere non potest, posse tamen nepotem ex eo legitimũ instituere,etiam si vsusfructus ipsi filio acquireretur. De qua re latissimè diximus in tractatu primogenituræ, quæstio.xij. Et facit etiam , quod dicemus infrà eod.tit.§.xxvj.in glo.j.nu.30.quintò intellige.

*Principale nõ vitiatur propter sequelam vitiosam.*

70 ¶Et hanc quidem partem,vt scilicet filiusfamilias, aut pater ipsius nomine possit retrahere rem à patre venditam , nuncupatim & in hac ipsa specie tenuit Claudius Marletus vir sanè legum peritissimus,quantum ex hoc vno ipsius consi.coniicere potuimus, quod positũ est inter consi.Chasse.consi.xxiij.decessit Catharina,col.5.versi.itẽ & quòd filius:vbi expressim reprænendit ipsum Chasse.contrarium tenentem, quo loco suprà citauimus:dicitque eum & hanc sententiam aliquando fuisse secutum,sed postea fauore cuiuspiam amici cõtrarium consuluisse : & cùm postea cõmentaria illa in Burgundionũ consuetudines ederet, veritum fuisse veriorem partem sequi. Sed & eam sententiam nouissimè secutus est D. Ferronus Regius apud Burdigalã consiliarius in cõmentariis consuetudinum eius gentis hoc eod.tit. §.10.& D.Boer.eiusdẽ curiæ Præses illustrissimus decisi.xij.& prædicta faciũt. & latiùs deci. 138.an filiusfamilias,in quibus locis tradit ita fuisse iudicatũ sæpius in curia Burdiga.& ante hos Masuer.in hoc quoque eodem tit.de retractu,§.item filiusfamilias,vbi dicit haud dubiè huiusmodi filium admitti ad hunc retractum , quò ad proprietatem,& fortè etiam quò ad vsumfructum,qui fortè hoc casu patri non quæritur.ar.l.cum non solùm,§.j.versicu.siue ex contrario,cum Auth.exceptis.& seq.C.de bon.quæ liber.

*Pater ali non debet de bonis quibus priuatus est.*

71 ¶Cui in hoc articulo,cùm scilicet dicit,vsumfructum hic patri non quæri, cõsentit Aegid. Bellam.idem expressè in hoc casu volens,in c.constitutus,col.x.vers.plus dicebam.de.restit. in integ.his quidẽ rationibus motus,quòd qui potest sibi & aliis acquirere,si acquirit quod illis alius quærere non potest , sibi totum quærit.l.seruus meus.& l.homo liber.§.quicquid. ff.de acquir.rer.domi. Præterea quando quis per se sibi non potest quærere propter factum suum,vt hic pater qui ipse vendidit,nec etiam per eum potest qui suo iuri subiectus est , vt patet ex solutione l.non minùs,ff.de hære.instit.& l.si mihi.§.regula.ff.de leg.j.& l.neque per se.C.de hære.instit.collatis illis quidem ad l.debitor.§.vlt.ff.de leg.2.& l.si maximè.ff. de ser. legat.Nam & hinc videmus quòd seruus quærens rem quam alter dominorũ ipse quærere non potest,alteri soli acquirit.l.item si seruus,in prin.ff.de stipu.seruo.

72 ¶Quibus & tu addes text.in c.1.§.si verò violator, tit.de pace tenend.Ex quo no.Bal.col.iij. totius prin.& post eum Mart.Laud.Alua.& Car.Alex.quòd quãdo pater priuatur quibusdã bonis,quæ quidẽ,vel eorũ portio,reseruatur filiis,pater ex illis ali non debet.Quod & idem voluit

*Patri spurio non quæritur usufructus bo*

voluit Bal.ad hoc not.illum tex.quem dicit not.in auth.bona damnatorum,col.ij.versic.hîc quæro,dicit statutum,C.de bon.dam.& Soci.consil.cxxiiij.viso statuto inclytæ ciuitatis,col. iij.versi.confirmatur ista opin.lib.3. Sed & hoc propius fulciunt, qui in illa specie de institutione nepotis ex spurio,de qua nuper ex Signo.locuti sumus, dicunt vsumfructum eo casu patri non quæri,etiam si id dictum non fuerit. Inter quos est Bart.in l.Gallus,§.quod si is,in fi.& ibi etiam Ang.Imo.Fran.Aret.col.iij.& latè Alex.col.iij.Soci.col.ij.versi.tertiò principaliter,ff.de lib.& posthu.idem Barto.consi.cxviij.Oducius,col.ij.Bald.consi.ccclxxxviij.respondendo ad dubia,col.ij.lib.5.Sali.in l.vlri.col.vlt.C.de natu.libe.Paul.Cast.consi.cccclxvij.viso dicto puncto,col.penul.versi.ad aliqua,lib.2.Guid.Pap.consi.xciiij.effectus,col.iij. versi. prætereà cùm patri.Stepha.Bertran.consi.xcvj.etiam si verum esset:col.j.versi. & quod dixi,lib.3. cum aliis concord. adductis à Recentioribus in d.§.quid si is.& Alex.consi.lxxxviij.omissis tribus,in vj.dubio,lib.7.Aut certè,si vt quibusdam placuit,ponatur clausula,ne vsusfructus patri quæratur,tunc haud dubiè valebit institutio,vt per eundem Bart.in d.§.quid si is, col.j. & ibi quoque Soci.col.j.versi.secundò in quæstio.& Bald.consi.cxlvj. titulus principis,col.ij. lib.1.& d.consi.ccclxxxviij.col.ij.lib.5.& Alber.in l.adoptiuum,§.j.ad fin.ff.de in ius vocan.

*norum relicto rum filiis cum ab auo eorum.*

73 ¶Facit & quod scribit Bal.in l.tutor,§.quæ tutoribus,ff.de excus.tuto. post Pau.Liaz.& Ang. quempiam Aurelianum,quòd pater execûtor testamenti,potest eligere filium pauperem,ita tamen vt sibi vsusfructus non quæratur.& id sequitur Bened.Cap.consi.liiij.punctus, quidã Ange.col.penul.Et quod à plerisque traditur, quòd licet pater nõ possit autoritatem accommodare filio ad suum ipsius commodum,d.l.j.ff.de auto.tut.tamen potest filio quęrenti,aut etiam vni ex filiis donanti alteri,præstare autoritatem.Sed hoc faciens nõ sibi quærit vsumfructum. Ita enim voluit glo.in d.l.j.in princ.in verbo,non acquirit,in fi. & ibi quoque Dy. & Bart.tum versic.quid si pater,tum item versic.quærit glo.ff.de auto.tuto.Bald. in sua margar.in verbo,parentes,col.j.versi.pater consentire potest.vbi in hoc dicit eam glos.sing.Et ad hæc omnia facit optimè tex.in l.Imperator,ff.ad S.C.Trebel. & in l.Aemilius,§.j.ff.de mino. cum simil.Imò sunt,qui hoc casu constanter censent quæri vsumfructum patri:cùm in consequentiam,& non principaliter quæratur:vt per Ioan.And.post Petr.Cer.in addi.Specu.tit. de instru.edi.§.porrò,colum.j.versic quòd si filiusfamilias. De quo & tu vide Bal.in l.bonorum,col.vlti.versi.& ex prædictis,C.qui admit.ad bono.possess.& consil.cccxc.hæ quæstiones, col.j.lib.3.& Barto.in l.impuberem,§.j.ff.de fal.

*Pater executor,eligens filium pauperẽ, non habet usumfructum. Pater autoritatem præstãs, an sibi quærat usumfructum.*

74 ¶Sed & huc spectat tex.in l.iij.§.denique,versi sed an hoc auxilium,ff.de minori.vbi si filiusfamilias minor iussu patris obligatus sit,is restituitur ex his causis,quæ ipsius intersunt : sed ea restitutio minimè patri prodest.Et tex.optimus in l.Sulpitius,ff.de dona.inter vir.& vxo. vbi si mulier patri fundum tradiderit,vti restituat filio:si id egit,vt maritus interim ex eo aliquid commodi sentiret,nõ valet traditio:alioquin si solo eius ministerio vsa est,valet. Vides igitur ex eo text.quòd maritus aliàs prohibitus,non potest,nec debet, aliquid commodi sentire ex eo,quod vxor donat filio. Et hanc quoque partem adiuuat,quòd cùm olim non valeret donatio à matre facta filio,quia patri quæreretur, vt suprà diximus:certe si aliquo casu ei non quæreretur,valebat donatio,vt satis cõstat ex d.l.j.§.verbum potestatis,supra allegato. versi.sed si in castra. Ex quo inferunt Iac.Aret.& Bal.qui eum.§.legit cum §.qui in eiusdem, quòd cùm hodie quæsita à filio,non quęrantur patri,nisi quò ad vsumfructum,d.l.j.& l.cùm oportet,C.de bon.quæ liber.potest etiam hodie mater filio donare,saltem quò ad proprietatem.Imò sunt,qui hoc casu,cùm mater donat filio, dicunt valere omnino donationem,nec ex ea quæri vsumfructum patri. Ita enim voluerunt Azo in summa,C.de donat.inter vir.& vxor.col.ij.versi.item & quæ contingunt.& seq.& Iaco.Aret.& Mart.in l.si constante,C.eod. titu.de quo & tu vide Cyn.& Bal.ibi. Et facit denique, quòd scribit ipse Bald.in cap.1.§.hoc quoque,col.iij.versi.accidit,tit.de success.feu.quòd si pater vasallus feudum alienauerit,idque ad filium ob id veniat,non quæritur patri per filium.& sequitur Franc.Aret.consil.xiiij.viso & diligenter,col. vij.versic.venio ad septimum.

*Mater an possit donare filio, & an quæratur usumfructus patri.*

75 ¶Concludo igitur,posse patrem administratorem filij etiam impuberis,in sua potestate constituti vel etiam aliũ ipsius curatorem,aut ipsummet redimere, siue retrahere ex nostra consuetudine rem à patre venditam. Id quod etiam admittit consuetudo Burdigalensis,cap.13. Sed ita fortè secundùm Masuer.non quæratur ipsi patri eius rei vsusfructus, aut aliud commodum quod tamen vltimum non assero,propter ea,quæ suprà diximus.Sed vtcunque sit, nihil,quantùm ad id pertinet,venditoris interest,præsertim cùm proprietas sit retrahentis.Et quia etiam,si id concedimus,aut etiam quòd ob id,vel aliàs, non possit pater administrator filij eo nomine retrahere,cùm suo non possit : vide quid prætereà fateri necesse est ; nempe quòd si alius , quàm pater consanguineus filij ex parte matris iam mortuæ ( ne quis nobis obiiciat id quod cauetur in §.xvj.huius tit.) vendiderit aliquid,non possit pater administrator filij eo nomine eadem ratione retrahere;nam ipse quidem pater suo nomine non potest, cùm non sit consanguineus venditoris. Ergo si aduersariorum ratio efficax est, nec nomine quidem filij,qui nulla adhuc bona habet:quia sibi (vt dicunt) acquiret vel proprietatem,vel vsumfructum;nec filius quoque admittetur,cùm acquireret patri,qui nõ est consanguineus

*Decisio principalis quæstionis.*

venditoris. Et tamen nemo saoæ mentis id admitteret. Ideoq; nec hîc sequendam esse opin. Chasse.arbitror, præsertim verò in filio emancipato. id enim omnino sioe dubio est.

*Autor ab iniuria Chasseneí se asserit. Vide in Legibus connubialibus, in gl. xj. in uerbo, ne peut. uersi. & in hac & seq. Vide Chassen. ti. des droictz. & apartenances à gens mariez, in uerbo, ne peut faire, uersicu. sed in hoc.*

76 ¶ Verebar cùm hæc commentarer, ne si quando Chassen. hunc locum legeret, pro more suo vehementius in nos excandesceret, quòd ab eius opinione ausi fuissemus dissentire. Eam enim ob caussam iam olim in nos stomachum eruperat. nam pridem in quadam sectione ex nostris in Pictonum consuetudines commentariis, cui de Legibus connubialibus titulum nuncupauimus, semel atque iterum ab eius sententia discesimus: ita tamen, vt honorificam semper de eo mentionem fecerimus, plus fortè ei gratiæ, quàm res & veritas cõcedebant, tribuentes. Is autem erroris sui conscius, cuius eo in loco admonitus fuerat, in duabus postremis commentariorum suorum in Burgundiæ consuetudines editionibus palinodiam, ceu alter Stesichorus, canit, seotennã mutat, vsurpatis quoque nostris testimoniis, quibus lapsum eius planè ostenderamus. Quod tamen adeò cautè & veteratoriè ab eo factum est, vt non nisi à perspicacissimo Lectore diligentiusq; intuente depræhendi posset. Nam cùm aliàs, si quæ ex priori editione immutasset, emẽdasset, detraxisset, aut etiam addidisset, additionis notula significare consueuisset, eo tamen loco, quo in nostram sententiam adductus suam mutauit, eam additionis notam consultò prætermisit, scilicet ne eam recantationem indicaret, quæ gloriæ hominis veluti tenebras allatura videbatur, qui omnia à se vel dicta vel scripta ἀκίνητα esse semper voluit, vel (quod coniicio & verisimilius est) vt apud eos qui duo posteriora illa commentaria tantùm euoluissent, non etiã priora, me falsæ calumniosæq; reprehensionis aut criminationis reum faceret. Eam autem coniecturam cepimus, quòd etiã nos in eo libro, quem Catalogum gloriæ mundi inscripsit, plagij insimulare conatus fuerat. Dicebat enim compilatas à me Lod. Cælij Rhod. lucubrationes, lib. 13. cap. 7. ex eoque pulchritudinis laudes, quas in nostris Legibus connubialibus describo, corrasisse, dissimulato tamen & suppresso ipsius Cælij nomine. Sed eam criminationem falsam competiet quisquis eum in manus sumpserit. Nam illic nihil est omnino scriptum de laudibus pulchritudinis, quod in illis nostris Legibus sit quoque adscriptum, præter vnum Procli locum. Neque tamen Cælius, qui Proclus ille fuerit (multi eoim autore Suida fuerunt) declarat: neque librum, in quo ea scriberentur, cùm is multos scripserit, designat, imò nec sententiam illius nisi concisè & carptim describit. Ego autem Proclum illum Lycium Platooicum esse ostendi, librum nuocupatim aonotaui, tum etiam ex eo seotentiam integram exscripsi, vt liquere existimen à me lecta primùm & diligenter Procli scripta, ex quibus quæ à Cælio accepta putauit, in nostros illos commentarios traduximus. Nec verò tam tardi ingenij vnquàm fuimus, vt recentiores commentarios legendos potius, quàm antiquos illos sanctioresq; classicorum autorum libros: riuulos, quàm fontes, sectandos existimauerimus. Id enim ex quo literas amplecti cœpimus, studuimus, vt omni genere scriptorum instructa esset nobis bibliotheca: atque in hac cura ita versati sumus, vt ταύτην τὴν βιβλιομανίαν luculentæ fraudi rei nostræ familiari futuram agnati gentilesq; non semel clamitauerint. Hæc paucula, lector humanissime, habui, quæ tibi obiter expooerẽ, vt intelligeres, quàm immeritò nobis succensuerit olim Chasseoeus, tantasq; in nos tragœdias excitarit, nulla etiamnum à me ioiuria vel tantilla lacessitus. Locus autẽ hic me admonet, imò vrget acerrimè, vt enumerem, demonstrem designemq; plus quàm sexcentas paginas iotegras, quas Chasse. ex nostris illis Legibus connubial. (vt de aliis autorum vigiliis taceam) oec immutato quidem vocabulo, atque adeò cùm calcographorum mendis, in illo suo Catalogo pro suis vsurpauit. eas enim designari sibi expetebat bellus ille literator Annclanus. Sed vt idipsum in secundam editionem illius oostri operis semper reieceramus, opportuniore loco & aptiore facturi, ita & plurima alia omitto hîc prudens, quorum etiam te admonere cõstitueramus, nisi mors hominis aliàs docti, & vt ab aliis audiuimus, probi, nobis allata incepto desistere suasisset.

*Quæstio, an pater, tanquã administrator uteri uxoris, aut curator ipsius, possit retrahere. Vterus potest heres institui. Vtero legari potest & donari.*

77 ¶ SED vt ad institutum redeamus, illud quæritur, an pater ipse tanquam administrator ventris suæ vxoris, id est, filij nõdum nati, qui scilicet in veotre vxoris est, possit hunc retractum facere. nam & hoc in facto vidimus. Finge igitur (ne incidamus in dubium præcedentis quæstionis) quòd posthumus ille fuit à quopiam hæres institutus, quod fieri potest, vt patet per titu. de liber. & posthu. aut quòd quispiam ei bona aliqua legauerit vel donauerit. Nam & id quoque fieri potest. l. qui quartam, §. si eius, & l. qui filiabus, in prin. & §. si quis ita, ff. de legat. j. Ex illis igitur boois vult pater, vt administrator ventris, aut etiam alius curator ventri datus, retrahere rem à patre aut etiam alio coosanguineo (hæc enim omnia simul expediam) venditam, vtrùm possit? Quod videtur, quia vterus in his, quæ suum ipsius commodum respiciuot, pro iam nato habetur. l. qui in vtero, ff. de statu homi. & ibi concord. in glos. ideoq; & ei competit in integrum restitutio. l. etiam ei, & ibi glo. & Docto. ff. de minor. quem ad hoc dicit sing. Bald. in rub. extrà de in integr. restit. ad fi. & in cap. 1. col. j. versic. secundò not. & ibi quoque Feli. col. ij. versi. subdit, extrà de præscrip. De quo etiam Paul. Cast. consi. xvij. col. iij. ad fi. & Fran. Balb. in tract. præscrip. fo. 47. col. iij. nu. 44. Et actio negotiorum gestorum, vt voluere glo. & Bart. in l. cùm pater, ff. de nego. gest. Et booorũ possessio cõtra tabulas. ff. de vent. in poss. mit. per totum. Mittiturq; in possessionem legatorum. l. communi, §. sed & si, ff. com. diuid.

diuid. Nam ei directò,& per fideicõmissum relinqui potest.l.cùm inter.C.de fideic.liber. & è diuerso eius fidei committi.l.j.§.sciẽdum,ff.de leg.j.quanquàm ea l. loquitur de eo qui nondum oatus est,& ita obtinet in omni posthumo etiam oondum coocepto. Eique dari potest curatot.l.j.§.quoties,eo.tit.& l.Titius,quę est pen.§.si à Prætore,ff.de excus.tut.cum si. Atque etiam tutor ex testameoto patris.d.l.cùm pater,ff.de nego.gest.& §.cùm autem,Instit.de tute. Succeditq; etiam in his quæ sunt dignitatis hæreditariæ,& administrat per curatorem. Bal.in l.vlt.io fi.C.de testa.mil. Ex quo Card. Alex.in c.1.col.ij.vers.quid si dominus,tit.quæ fuit pri. cau.bene.amit.tradit,quòd si dominus moriatur relicta vxore prægoaote, dandus est veotri curator, à quo vasallus petet iouestiturã nomine ipsios ventris,cuique fidelitatem præstabit: Tenetutq; mater petere curatorem ventri,vt infanti filio.l.ij.§.item si adhuc prægnãs,ff.ad S.C.Tertu.& voluit Bal.consi.cclxxxviij. Quidã decessit,in fi.lib.2.& cons.ccxcvij.visis & sup. lib.3.& diximus latius in repe.l.si voquam,in verbo suscepetit liberos.no.144.{ sed & illud.} Et vterus legitimari potest,vt dicitur voluisse Bal.in l.naturalis,in fin.tit.si de feud.fuer.content.intet do.& agn.de quo oos io nostro tract.nobilit.c.6.nu.45.at illud in dubium.& seq.

*Vtero competit in integr. restit.*

*Et actio negotiorum gestorum.*

78 ¶Contrarium quoque videtur,quia pater non potest esse administrator filij, nisi eius,quem habet in potestate:vt not.in l.j.C.de bon.mater. At vterum oon habet in potestate.l.vlti.ff.de collat.boo.& l.vlt.ff.de asig.liber.& d.§.cùm autem,Instit.de tute. cùm dicitur,si modò in ea causa sint,vt si viuis parentibus nascerentur,io eorum potestate fietent. Bal. qui id dicit not: in l.si filius,§.j.io fi.ff.de lib.& posth. Ideoq; si testator rogat hęredem,si decesserit sine liberis in sua potestate constitutis restituere hæreditatem alteri, si hæres moritur relicta vxore prægoãte,locus est substitutioni. De quo vide Alb.in l.Neratius,ff.de manu.testa. Necdum enim vterus suus est.l.j.§.toties,ibi,ioter suos hætedes futurũ erit,ff.de ventre io poss.mit.& in d.§. cùm autem,cum aliis multis si.& coocor.text.& Doct.à me collectis in repet.l.si voquàm, in verbo,susceperit liberos,nu.149.ad hæc vterus. In quo toto cælo errauit Alex.qui cootratiũ dicit,in l.si filius qui patri,col.vj.versi.fallit in posthumo,ff.de vulg.& pup.vti etiã facit Soci. in l.j.col.xxviij.versi.nec obst.allegata,eo.tit. Propterea nec rumpit testamẽtum, donec natus sit.l.iij.io prin.versic.ex his apparet,ff.de ioiust.testa.cum si. Nec etiam tutor ei dari potest.l.si nemo tutorem,§.vlt.ff.de testa.tute.& l.ventri,ff.de tuto.& cura.da.ab his.& l.j.§.si quis quasi, iuncta gl.ff.de eo qui pro tut.& glo.in rub.ff.de tute.& Io.Plat.& Ang.Aret.in d.§.cùm autẽ, Iosti.de tute. Nec contrarium probat d.l.cùm pater,de neg.gest. quia ibi magis administrauit de facto,quàm de iure,vt dicit glo.& Doct.ibi. Dictus autem §.cùm autem,de tutel.& similes tex.loquentes de tutoribus datis posthumis,iotelliguotur,vt sint totores ipsis posthumis oatis,nam & hi posthumi dicuntur. Is autem curator ventri datus cootinuò decedit suo mùnere,quàm infans natus est.l.j.§.tandiu,ff.de veo.in posses.mit.& voluerunt Io.Plat.& Aoge. Aret.in d.§.cùm autem. Et ad hæc omnia optimè facit tex.io l.tutor,quę est iiij.§.si curator,ff. de suspe.tuto: vbi tameo glo.hallucinata fuisse videtur, dum in hoc facit discrimeo inter iudicem & testatorem. Cur autem tutor huic veotri dari non possit, curator possit,ratio hæc est,ni fallor,quoniam tutor principaliter datur personæ,curator bonis,vt not.in §.certæ, Instit.qui testa.tut.dar.pos. At is qui nondum natus est,persona oon est,nec homo,nec animal, vt ex seoteotia Empedoclis,Diogenis, Herophili & aliorum plenè diximus in repet.l.si vnquàm,io verbo susceperit liberos,nu.147.quinetiam is infaos,& seq.C.de reuo.don. Tametsi aliter seotit autoritate Hippocr.& duorum capitum nostrarum legum Galeous in eo lib.cui hunc titulum nuocupauit, Vtrum cooceptus in vtero sit aoimal. Sed alicubi io eo libro dicit potentia eum conceptum esse,at actu tum fore,cùm io lucem editum erit.

*Vterus non est in potestate patris.*

*Vterus non rumpit testamentum.*

*Vtero tutor dari non potest.*

*Vterus an sit homo, aut animal.*

79 ¶Et ego quidẽ in eadem rep.& glo.nu.144.sed & illud,& multis seq.vbi tractauimus, vtrùm hic infans nondum natus faciat locum ei l.multa in vtranque partem adduximus,quæ & ad hunc casum nostrum pertinent,vt ibi videre poteris. Sed vt breuiter haoc rem definiam ac concludam: illud verissimum est patrem non esse administratorem filij ooodum nati,vt suprà ostensum est. Ideoq; Bald.coosil.cxxvj.quidam nobilis,lib.1.quod propè ad verbum repetitur consi.cxxxvij.eod.lib.1.nisi quòd copiosius in posteriore loco rem ipsam differit, sed vtrobique respoodit,patrem aut auum paternum non posse,tanquam administratorem vteri,aliquid facere. Et idem quoque sine meotiooe Bal.tradidit Alex.consi.clxxj.viso processu, col.vlt.versi.ooo obst.quòd Io.lib.2. Cùm autẽ nec tutor ei dari potest,vt diximus, & nemo contradicit,curator autem haud dubiè dari potest,isq; pro nato habetur,cùm de commodis eius quæritur,vt etiã diximus: nõ video,cur curator ei à iudice datus nõ possit eius oomine hunc retractũ petere: sicuti & potest bonorũ possessiooẽ: vt & suprà diximus. Nam & is,modò postea oascatur,succedit,& rũpit testamentũ,obstatq; cæteris remotioribus,l.peo.§.quandiu,ff.vode lega.& l.j.§.si quis proximior,ff.vnde cogn.cũ si. Ex quo etiã potes intelligere eũ ad retractũ admitti,qui per omnia sequitur ius successionis: vt scribitur infrà, eo.tit.§.xj.& §. xiij. Verùm executio ipsius retractus manebit in pendenti,tantisper dum in vtero est: vt colligitur ex dictis iuribus,atque etiam ex d.l.vlti.ff.de colla.boo.& l.antiqui,ff.si pars hæred.pet.

*Decisio princi. quæstionis.*

80 ¶Quamuis sciam, Philip.Deci.coosi.ccxxij.viso puncto,col.j.in hoc statuto nuncupatim loquentem,respoodisse noodum natum tempore venditionis non admitteodum vi huius sta-

tuti ad retractum, ea ratione motum, quòd is tunc non potest dici filius aut consanguineus venditoris, de quo loquitur statutum, per d.l.vlti.ff.de colla.bo. (quem nuncupatim sequitur Maria.Soc.iunior consi.xxij.pulchra est præsens consultatio, in j.dubio.lib.1.) Sed quod pace tanti viri dixerim, ille tex.id non dicit. Et contrarium probatur in d.§.si quis proximior. Sed pro eius sententia est expressa cõsuetudo Britonum, c.veterum consuetudinum eius gentis, ij.in fi.& reformatarum hoc eo.tit.§.xiiij. Et ad eam optimè facit, quòd in his quę sunt stricti iuris posthumi non includuntur, l.si prægnans, & l.si vaccæ, quæ illam confestim sequitur, ff. de euict.& l.non quocunque, §.Iulia, ff.de leg.j.& id autoritate illorum tex.voluit Alber.post Oldr.in d.l.qui in vtero, ff.de statu homi. & iterum in prima parte statut.quæst.cxxxiiij.ciuitatis Paduæ, vbi ex hoc dicit, quòd stante statuto, vt in locum Decurionis demortui assumatur quispiam ex proximioribus ipsius: si moriatur Decurio relicto patruo, & filia prægnante præfertur patruus vtero: licet hic proximior esset, cùm nasceretur: nam statuta (inquit) sunt stricti iuris: ideo in his non includuntur posthumi, vt iam diximus. Hic autem casus noster est iuris stricti: cùm etiam sit ex statuto, vt ille casus Albe.& quia etiam retractus per se consideratus est stricti iuris, vt dicitur infrà, §.huius tit.xxxv. Et simile est, quod tradit Bald. etiam post eund. Oldr.in l.idem erit, in j.lect.circa mediũ, ff.eo.tit.de stat.homi.quòd si statuto cautum sit, vt in locum demortui sumatur proximus ex eiusdem genere, & nemo sit natus, sed sit aliquis in vtero, nõ expectandum est, vt nascatur: sed alius confestim & sine vlla dilatione assumendus est: per l.petitionem, §.quando autem. C.de aduo.diuer.iud.& l.nullus.quæ est j. ibi, statim atque illum fata subduxerint, C.de agen.in rebus, lib.12.& idem voluit Albe.in d.l. petitionem.& Ang.in l.Arethusa.col.ij.versi.quid si de genere.ff.eod.tit.de statu homi.

*Posthumi in iis quæ sunt stricti iuris non compræbenduntur.*
*Vterus an possit subrogari in locum Decurionis demortui.*

81 ¶Verùm hęc possent procedere, nisi nostra consuetudo statuisset ius retractus sequi per omnia ius successionis, vt diximus. Cùm igitur posthumi admittantur ad ius succedendi, sequitur & eos admittendos esse ad ius retrahendi. Nec tamen ea iura supra in princip.allegata ad probandum posthumos non compræhendi in his quæ sunt stricti iuris, huc pertinere videntur: neque enim in illis tractatur vtrum posthumi admittantur, an non, vtrúmve habeantur pro natis, nécne: sed illud tantùm, vtrum venter accessoriè veniat in venditione matris: & an eo euicto agi possit de euictione, nécne quæ res quantum ab hoc casu differat, planum est. Iura autem postremò à Bal.& Ang.citata, nihil etiam de vtero dicũt, sed tantùm præcipiunt statim & sine vlla dilatione alium in locũ demortui substitui, & id fauore collegij, vt dicunt ipsi.Bal.& Ang.nam & hic esset periculum in mora, non etiam in casu nostro. Ideo & in illa mea sententia persto, vt scilicet vterus admittatur ad retractum.

82 ¶Et hæc quidem intelligo, si is vterus erat conceptus tempore venditionis, ex qua ius est quæsitũ consanguineis. Si enim postea cõcipiatur, maius dubiũ est, an sit admittendus. Nam d.§.si quis proximior, id quod diximus, intelligit, si hic qui in vtero esse dicitur, viuo eo, de cuius bonorũ possessione agitur, fuerit conceptus: nam si post mortẽ, neque obstabit alij, neque ipse admittetur: quia non fuerit proximus cognatus ei, quo viuo non est conceptus. Et simile est, quod scribitur in l.j.§.sciendũ, ff.de suis & legi. Suos quidem posse succedere, si modò mortis testatoris tempore vel in rebus humanis, vel saltem concepti fuerint. Et iterum in l.Titius, eo.tit.vbi qui post mortem sui aui concipitur, is neque legitimam hæreditatem, eius tanquam suus hæres, neque bonorũ possessionem, tanquã cognatus, accipere potest: quia lex duodecim tabularũ eum vocat ad hæreditatem, qui moriente eo de cuius bonis quæritur, in rerum natura fuerat, & in l.item Prætor.in prin.eo.tit.vbi Prætor edicto suo proximitatis nomine bonorũ possessionẽ pollicetur his, qui defuncto mortis tempore cognati fuerũt.& in l. si quis filio exhæredato, in prin.& ibi Bar.& Ro.ff.de iniust.test.vbi dicitur, sed hoc ita, si aui mortis tẽpore in vtero nepos fuerit. Cæterùm si postea cõceptus fuerit, Marcellus scribit neque vt suum, neque vt nepotem aut cognatũ, ad hæreditatem vel bonorũ possessionẽ posse admitti. Cuius l.autoritate Bar.in l.nam ad ea, post prin.ff.de legib. negat posthumum conceptum & natũ post mortẽ testatoris rũpere testamentũ. Et text.in l.Paulus.§.Paulus ff.de bo. vbi etiam dicitur, hos post mortem aui conceptus non admitti ad hæreditatem legitimam, neque ad bonorum eius possessionem.& in l.verum, iuncta glo.ff.de bon.possess.secun.tab.& in §.cùm autem, versi.planè, Instit.de hære.quæ ab inte.dese.vbi qui post mortem aui conceptus est, cum nullo iure cognationis tetigit: ideo nec suus illi hæres existet.& ibi glos.asserit enm illi nullo iure succedere. quam sequuntur Bal.Ioan.Fab.Io.Plat.Ang.Are.& alij ibi.

*Quæst. an concepti post venditionem admittantur ad retractum.*
*Cõceptus post mortẽ defuncti, neque admittitur, neque obstat alijs.*

83 ¶Ex quo tradunt omnes nepotem, qui post mortem aui conceptus est, ei non succedere, glo. Cy.Bal.Sal.Paul.Cast.& alij in l.si quia filium, C.de inof.test.gl.Bar.Bal.Ang.Sal.qui ita dicit omnes tenere, Raph.Corne.& alij in l.vlti.C.ad S.C.Orphi.gl.in d.l.item Prætor.& in l.cùm emancipati, ff.de colla.bon.& in §.cùm quæritur, & ibi Doct.Insti.de hæred.quæ ab inte.dese. & in §.hi etiam, Insti.de legi.agn.success.Cy.Bal.Ang.Raph.Pau.Cast.& Corne.in l.qui se patris, C.vnde liber.Cy.& Alber.in auth.itaque, vterque col.j.C.com.de success.vbi dicit Cyn. hunc nec Iure ciuili nec Prætorio succedere. Albe.in auth.cessante.ad fi.C.de legi.hære.Bart. in l.iura, ad fi.ff.de legib.& in l.vlti.col.vlt.versic.quæro quid si filia, ff.ad S.C.Tertu.Bal.in l. affinitatis.col.j.vers.item not.quòd in hac, C.com.de success.& consi.lxvij.quia statutum, post prin.

*Nepos post mortẽ aui conceptus, ei non succedit.*

prin.lib.1.quod & iterū repetitur,alio tamen initio,consi.cccxcvij.punctus talis est,Antonius, lib.3.vbi ex hoc dicit hos post mortem conceptos, nō compræhendi in statuto loquente de nepote vel cognato.& consi.cxj.ad conseruationem,col.j.versi.primo casu,lib.2. vbi rationē reddit,quia nulla iura coosanguinitatis habuit cum auo.(& consi.cxxxj. circa prædicta,col.j. versi.item nec filij.lib.2.) & consi.cxxxij.quanquàm sopra hoc.col.j.eo.lib.2.& consil.cccxlij. casus super quo,in fi.eo.lib.2.& consi.cccxciij.ad euidentiam,circa mediū,eod.lib.2.& consi. ccccvij.punctus talis est,Antonius,post prin.lib.3. quod quidem editum est in eadem specie, qua & prima illa duo repetita suprà à nobis citata. & Bonacur. inter consil.eiusdem,consil. cxxxj.circa prædicta,col.j.lib.2.Ange.consil.ccccxj. Dominus Iordanus,col.ij. vbi & id dicit procedere io materia feudali.Petr.Anch.consi.ccclxv.in themate proposito,col.j.Rom.consi. ccccxlij.vt decisionem,col.ij.Petr.Fer.in tit.forma libe.pro hæred.ab intest.io verbo, nullisq; superstitibus,col.iij.Corn.coosi.clxv.ad euideotiam,col.j.lib.& consi.vij.quæstio est pulchra, col.j.lib.2.Et idem in aliorum successionibus voluit Rapha.Fulgo.qui id tamen optimè declarat,consi.xlv.quidam Franciscus.& consi.xciij.ex facto proponitur.& Ange.Aretin.in §.j. Instit.de legit.agn.suc.& Bapt.Cacia.inter consil.Socin.in subscriptiooe,consi.clij. casus iste, quæ subscrip.omnium est postrema,lib.1.& Docto.vbique.

84 ¶Vides igitur ex suprà dictis,hunc qui posteà concipitur,nec succedere,oec ei de cuius successione agitur,cognatum esse. Scis item ius retractus & successionis idem esse, vt suprà sæpius diximus. Ex quibus facilè consequitur,nec hunc ad retractum esse admittendum. Præsertim cum habeamus tex.in l.si ita fuerit,ff.de leg.iij.probaotem, eum qui nondū natus est, non censeri esse de familia. Quod & ex eo quoque probatur, quòd in fideicommisso pure relicto familiæ illi tantùm vocantur, qui fuerunt tempore mortis testatoris.l.cùm ita,§.in fideicommisso,ff.de lega.ij.& voluit Io.And.post Lamber.Ramp.io addi.Spec.in rub.de testa. col.iij.versi.item Lambertus : vbi addit rationem,quia nondum sunt in rerum natura, cùm substitutio locum obtinet.& Sigoo.consi.clxxij.testator,col.j.versi. præterea ex coniectura, & consi.seq.in nomine,&c.A pater col.item ij.& versi.eiusdem initij.Petr.Anch.& Imo.in c. indicaote,extrà de testa.Alex.consi.xxij.visis ac etiā perlectis,col.ij.versi.quò ad vltimū,lib.3. & coosi.xxvj.videretur fortasse,col.ij.vers.contra nepotē,& iterū col.vlt.versi.non obst.quòd d.Tbamarotius,eo.lib.3.& consi.xiij.visis & perlectis,col.ij.vers.sed præmissis non obst.lib.4. quod idem est cum illo xxij.lib.3.& Io.Baptista,aut quisquis alius fuit,consi.seq. adsit Spiritussancti gratia,col.iij.Soci.io l.si cognatis,col.antepen.versi.quarta & vltima conclusio,ff.de reb.dub.& consi.xlix.viso instrumento,col.pen.versi.solum tamē videtur,lib.1.& coosi.cxiij. suprà scripti,col.iij.versi.arbitror,eo.lib.3.& consi.x.cōsideratis,col.ij.versi. comprobo etiam, lib.3.vbi & hoc refert coosuluisse ipsum Alex.& Ioan.Baptist.à S.Seuer. & se subscripsisse.& idem Soci.consi.lxix.viso testameoto Ioan.col.v.versi.præterea etiā ex alio,eod.lib.3.& consi. lj.visa facti enarratione,col.pen.lib.4.vbi hoc intelligit, nisi aliud appareat de mente testatoris.Phil.Deci.in rub.C.de successio.ædic.in prin.& consi.ccv.in causa istorum nobiliū,col.j. versi.tertiò hoc idem & consi.cclxxiij.visis his quæ accuratè,col.j.versi.eiusdem initij.Carol. Ruin.consil.ij.et in primis,col.iij.num.9.lib.1.Cro.& Ferd.Loaz.in rep.l.filiusfamilias.§. Diui,ille col.xlj.versi.septimò quæritur,hic nu.528.& seq.ff.de leg.j.Alcia.in l.pronuntiatio , in verbo, agnatorum,ff.de verb.sig.Ant.Rub.consi.xxvij.circa præmissam,col.ij.versi.& si dicatur, & iterum col.seq.versi.item ex quo.& Iasnn inter consi.illius cōsi. xxxvij.circa dubium, col.ij.versi.secundò moueor.& Stepha.Bertr.consi.xv.ex themate,nu.37.lib.4.vbi & id trahit ad casum non longè nostro dissimilem.

*Nondum conceptus non est de familia. Nondum concepti non comprehenduntur in fideicōmisso purè relicto familiæ.*

85 ¶Sed & idem quoque obtinet (ne id omittamus)io legato puro,relicto cognatis siue cōsanguineis,vt scilicet non nisi illis competat,qui sunt cōcepti tempore testamēti vel mortis testatoris, & sic eo tempore quo legatum defertur, non qui posteà cōcepti fuere per text.in d.l.si cognatis.& ibi Bar.& alij,& inter cæteros latissimè (qui mos ei propè perpetuus est) Soci.ff. de reb. dub.& voluit etiā Ro.consi.ccxxxj.præmissorū Doct.io prin.& iterum consi.cxxxiij. pro declaratione,io iiij.dubio,vbi id intelligit, nisi aliud appareret de voluntate testatoris. & ipse Soci.d.consi.xlix.col.pe.vbi suprà,in versi.præcedenti,lib.1. & quisquis is fuit inter consi. Alex.d.consi.xiiij.adsit spiritus,col.iij.lib.4.Benedict.in repe.c.Raynutius. io verbo, & soboles,nu.38.extrà de testa.& bene facit l.qui filiabus,in prin.ff.de leg.j.

*Nec in legato.*

86 ¶Et hæc aliis multis rationibus & Doct.sententiis fulciuntur. Nam glos.in l.qui se patris, & ibi Bart.C.vnde libe.tradunt conceptum post emancipationem patris , non venire appellatiooe agnatorum,& sequitur Bal.in l.meminimus,C.de legi.hære.& Phil.Deci.qui alios allegat,consi.xlij.cuius superscriptio incipit,an appellatione,col.iij.vers.& licet hodie.de quo tamen vide Bal.& recentiores in d.l.qui se patris,facit & quod scribit Spe.tit.de feu.§.vlt.col.j. io eadem quæ.ao felonia,quam vocant,(noxia malo dicere) patris clientis,id est,vasalli,vt & ipsi vocāt,noceat filio:vbi dicit quòd si feudum cœpit ab auo, coque viuente nepos conceptus nō est,ei nihil obest patris noxia,quia ex persona aui nihil petere potest,cū inter vtrunque nulla consanguinitas fuerit:per d.§.si quis proximior , & d.l.si quis exhæredato. Sed & Bar.in d.l.item Prætor,ff.de suis & legi.tradit, quòd si banniantur nobiles & eorū filij & ne-

*Cōceptus post emancipationem patris nō dicitur agnatus. Noxia patris in dominū, an noceat filio.*

vacan.& in §.vlti.& ibi Io.Fab.& alij,Inſti.de ſucceſ.cog.& in §.hactenus,in verbo,longè,Inſtit.de grad.cog.& in §.ſi verò neque fratres,in prin.in auth.de hæred.ab inteſta.veni.Azo, in ſumma,C.de legi.hæred.col.ij.verſi.vocantur agnati.Hoſti.in ſumma de conſang.& affi.§.vſque ad quotum gradum,verſi.vlt.Pet.& Cy.in l.cùm rem alienã,C.de lega.Bal.in c.1.col.vlti.& ibi quoque Mart.Laud.& Cardi.Alex.titu.de feud.march.vbi id tamen intelligunt in aliis ſucceſsionibus,quàm Comitum & Baronum·nam in his ſucceditur in infinitum,donec ſint agnati primi ſtipitis.& idem Bal.conſ.cccclxix.ſtatuto cauetur quòd bona,in fi.lib.1.vbi dicit in hoc gradus computandos eſſe ſecundùm Ius ciuile.& conſi.cxxix. factum proponitur in terminis,in vlti.dubio,lib.2.& conſi.ccxciij.primò dicã de bonis,poſt medium,lib.2.& conſi.cccxxx.in hoc concordati,col.ij.lib.3.Ang.in l.ſciant,col.j.C.de legit.hære.Raph.Fulg.conſi.xlv.quoniam Franciſcus,col.ij.Matheſ.in tract.ſucceſsionum,in iij.art.prin.verſi.tertio loco, ibi,& vocantur omnes,& ibi Lud.Bolog.in addi.& idem Bolog.conſ.lxix.Corn.col.iij.Ang.Aret.in §.ſi plures.in fi.Inſtit.de leg.agn.ſucceſ.Petr.Ferra.tit.for.libel.pro hæred.ab inteſta.in verbo,nulliſq; ſuperſtitibus,col.ix.in paruis,verſi. viſo ſufficienter.Bened.Cap.conſi.omniũ 1.circa quod,col.iiij.verſic.ad idem & quintò.& iterum conſi.cxxxvj.& ſi videatur,col.j. rurſumque vlti.& Card.Alex.in c.1.§.& quia,col.antepen.verſi.cadit hîc pulcher,tit.qui feu.dar.poſ.Philip.Deci.qui etiam excipit Comitatus & Baronias, conſil.lxxxv. cuius ſuperſcriptio incipit,de gradibus,col.j.& ij.& Iaſon in l.exigendi,col.j.verſi.ſeptimò extende,C.de procur.Ludo.Gozad.conſi.xxvj.in cauſa illuſtriſsimorum,col.v.verſi.quartò fortius.

*Decimus tantùm gradus admittitur ad legata & fideicommiſſa.*

24 ¶Ex quo fit,vt etiam in legato aut fideicommiſſo relicto propinquis ſiue conſanguineis,intelligitur de his tantùm,qui ſunt intra decimum gradũ,non de vlterioribus gradibus:vt pulchrè & no.reſpondit ipſe Deci.ex facto interrogatus conſi.cccxxj.in cauſſa quæ Alexandriæ agitatur,col.ij.verſi.circa primum.iterumq; conſi.cccxxiij.cùm ſit quòd nobilis,ante fi.per id quod voluit Bal.ſiue is ſit Sal.ſiue Pet.Anch.in d.conſ.à nobis ſuprà in prin.huius gl.citato, videlicet cccxxxiiij.lib.3.conſi.ipſius Bal.& xcv.conſi.Pet.Anc.quòd ſcilicet is tantùm admittitur ad huiuſmodi relictũ,qui vocatur ad ſucceſsionẽ de Iure ciuili.Et bene etiã facit, quod ſcribit Pau.Caſt.conſi.cclxxxiij.notandum eſt ad euidentiam,in fi.lib.1.& Alei.in l.pronuntiatio,in verbo,neptes,iterumq; in verbo,agnatorum,ad fi.ff.de verb.ſigni.Et quod tradit gl. in c.poſtremo,in prin.& ibi omnes Doc.extrà de appel.vbi dicũt eos tantùm conſanguineos dici,qui ſunt intra gradum ſucceſsibilem. & multi ex illis loquũtur etiam de decimo gradu.

25 ¶Porrò illam Cæpollæ ſententiã requirentem conſanguineum eſſe intra decimum gradũ,vt admittatur ad retractum,ſicuti ad ſucceſsionem,fulcit,quòd noſtra conſuetudo vbique dicit ius retractus ſequi per omnia ius ſucceſsionis,vt infrà §.xj.& §.xiij.Et vide quid dicam inferius,in hoc eodem §.gl.xvj.in verbo,*declarer le lignagier*,nu.4.ſed & huius noſtræ.& iterũ d.§.xj.in gl.j.nu.9.ſed hãc tamen ſententiã.Ex conſuetudine autẽ Senonum debet cõſanguineus volens retrahere,eſſe intra ſeptimũ gradum,vt ſcribitur in 40.c.conſuetudinũ eius gentis.Similiter & Borboniorũ,c.434.vbi prætereà is gradus nũcupatim excluditur:vti & Niuernenſium hoc tit.§.j.vbi dicitur retractũ non habere locũ,niſi vſque ad ſextũ gradũ conſanguinitatis incluſiuè.At ex conſuetudine Britonum conſanguineus admittitur vſque ad nonũ gradum,vt ſcribitur tit.conſuetudinum eius gentis xv.qui eſt,*des promeſſes & retraict lignagier*,§.j.

*Conſuetudines de gradu retrahentium.*

26 ¶Sed vt maturè redeamus ad id,quod ſuprà diximus de vicino remotiori,& vt noſtri dicũt, nõ immediato,vtrùm ſtatutũ prohibẽs alienare irrequiſito vicino,intelligatur etiã de huiuſmodi vicino remotiori ſiue nõ immediato,vide Pet.Anc.conſi.clx.præſupponitur in themate,& latè Corn.qui tamẽ Pet.Anch.nõ meminit,cõſi.xxix.in præſenti cõſultatione,lib.1.Cæterùm autẽ legimus apud autores primæ claſsis, vicinũ proximum:tanquã is quoq; vicinus dicatur,qui nõ ſit proximus.Nam Plautus in Mercatore,Tuus amicus,& ſodalis,ſimul vicinus proximus.Terentius in Hecyra:Deſpõdent ei natũ huius vicini proximi. Tullius lib.3.Offic.Quærit ex proximo vicino,num feriæ quædam piſcatorum eſſent.Et lib.2.Epiſtol. ad Atti.Caius Arrhius proximus eſt vicinus.& è noſtris Paul.in d.l.non ſolùm,in prin.ff.de oper.no.nunt.cùm dicitur,non ſolùm proximo vicino.& Vlpian.in l.j.§. quod ait,ff.de cloac. ibi.Et tam ad proximũ vicinũ,quàm aduerſus vlteriores.Quod optimè facit ad id quod ſuprà diximus,verſ.ab hinc v.Nam vt in his locis dicitur vicinus proximus,ita & alibi dicitur cognatus proximus.Terẽ.in Adel.Hægio his eſt cognatus proximus.vbi Donatus interpres, Bene(ait)addidit,proximus:nã multi gradus ſunt propinquitatis in affinitate,& cognatione.

*Vicinus proximus.*

*Cognatus proximus.*

27 ¶C AETERVM quia in præcedenti gloſ.tractauimus de conſanguineis, qui non ſuccedunt, & quibuſdam quæſtionibus acceſſoriis: hîc de aliis multis eorum perſonam cõcernentibus, diſſerendum ducimus. Quæro igitur,an bannitus(quem vocamus)poterit vti beneficio huius conſuetudinis?Benedict.in repet.c.Raynu.in verbo,in eodem teſtamento relinquens,le j.num.142.expreſsè in hoc caſu negat hunc admittendum,ſi perpetuò eſt bannitus:per l.amiſſione,§.qui deficiunt,ff.de cap.diminu.ibi.not.per Bart.qui dicit & poſt eum Bald.& vterque poſt Iaco.Aret.in l.ex facto,§.ex facto,ff.ad Trebel.quòd banniti beneficia ciuitatis vel regni ſiue iuris municipalis amittunt, non autem iuris communis : niſi ſint banno Imperiali obnoxij. Quod & tradunt Cy.Bart.Bald.Sal.Ang.& alij in l.j.C. de hæredibus.inſtit. Bart.Bal. & Imo.

*Quæſt.an Bannitus admittatur ad retractum.*

*Banniti quæ beneficia amittunt.*

& Imo.in l.eius qui,§.j.ff.de testament. idem Barto.in l.certa forma, per illum text.C.de iure fisci,lib.10.Bald.in l.Gallus,§.& quid si tantùm,col.penult.ff.de liber.& posthu. & consi.xxv. ad edictum condemnatum,lib.4.Sali.in l.j.C.de hæreti.Pau.Cast.consi.lvj.super primo quęsito,col.j.lib.1.Corne.consi.lv.reperio,col.iij.versi.& insuper,lib.2.Fran.Cur. senior qui hanc dicit esse communem opi.consi.lx.dux Philippus,col.x.& sequen.Ludo.Bolog.consi.lxx.in princip.vbi & alios multos allegat.

28 ¶Quod certè ex eo depender,an banniti nostri temporis comparentur deportatis,an relegatis de quibus intra loquuntur. De qua re vltra illos vide Iac.Are.in tract. Bannitorum,cuius initium est, Titius filiusfamilias.Spec.tit.de instru.edi.§.compendiosè,vers.quid de Bannito. Bar.in sua disput.incip.Lucanæ ciuitatis.Bal.consi.cclxxxix.præmissis verbis,lib.1.Ang.in sua disputa.incip.duo adinuicem.Petr.Anchar.consi.cclxxix.filio.Fulg.in l.iij.C.de Epsc.& cleri. Pau.Castren.Alex.& alios Recentiores,in d.§.ex facto.eundem Pau.consi.ccxij.omisso.lib.2. Alex.consi.xxvj.circa primum,col.j.& ij.& lib.1.& consi.lxxv.visis & diligenter, col.j.eo.lib.1. & consil.cxvj.animaduersis,lib.2.cum aliis multis adductis ab ipso Alex.in d.locis. Quibus adde Iasonem amplè declarantem, & quando banniti amittunt beneficia statutorum,atque etiam iuris communis,consi.clxvj.videretur,& duobus seq.lib.2. *Banniti quibus æquiparantur.*

29 ¶Sed & ex alio defendi potest ea Benedict.sententia : quia bannitus perdit ius agnationis & filiationis,(non intelligas,vt perdat ipsam agnationem, aut filiationem : neque enim id fieri potest,vt ex se satis patet,& ex iis quæ diximus suprà in præcedenti glos.nu.38.porrò. Nam & ius earum ab ipsis separatum est & discretum,vt latè docuimus in repetit.l. si vnquàm,in verbo,donatione largitus,nu.259.incip.nec id quidem.) Banniti igitur , vt repetam,perdunt ius agnationis & filiationis,vt constat ex not.per Bart.in l.si adulterium cum incestu,§.liberto,ff.ad legat.Iul.de adult.& in l.eos,ff.de recept.quibus locis dicit, quòd sicut ciuitas perdit bannitum,ita & eum perdunt pater & cæteri agnati & cognati,per l.postliminium,§.filius,ff. de capti.& postli.reuer.vbi hæc verba scribuntur, Quia pater sic illum amisit,quemadmodũ patria.Et id quidem expressè , vt scilicet bannitus perdat ius agnationis & filiationis , tradit Alex.d.consi.lxxv.col.iij.versi.pro hoc facit,lib.1.Igitur si id ius amiserit,ratione cuius retractus competit,consequens est, & ipsum ius retractus amittere. Tu tamen cogita, an hæc in bannitis huius regni procederent:neque enim id ausim asserere. *Banniti perdunt iura agnationis.*

30 ¶Sed et illud hoc in loco in quæstionem venit,an venditor ipse sit audiendus volens retrahere. Quod videtur,nam quod permissum est eius consanguineis propter ipsum, multò magis eidem censetur concessum authen.multò magis,C.de Episc.& cler.cum simil. præsertim cùm in eo æquè ac in consanguineo locum habeat ratio nostræ consuetudinis prospicientis familiæ:ergo & idem ius seruandum est.l.illud,ff.ad leg.Aquil.& cap.inter corporalia,extrà de translat.Prælat.cum simil. Imò & maior est ratio, cùm sit sibi suæque familiæ veluti propior,ac proximior,quàm alius nemo, vt tradit Ioan.And.in addi.Specu.tit.de coniuncta persona:& Bald.consil.cccxxxix.quæritur vtrùm de linea,in j.dubio, & Ouidius, si is est,in epistola Acontij ad Cydippen: *Quæst.an venditor ipse possit retrahere.*

*Hæc mihi se pepigit,pater hanc tibi primus ab illa:*
*Sed propior certè,quàm pater,ipsa sibi est.*

Et Terentius in Andria:Proximus (inquit) sum egomet mihi: Et vt est in veteri prouerbio apud Aristot.lib.Moralium 9.cap.8.& Theocritum Idyllio 16.Charites nuncupato,& Athenæo lib.9. γόνυ κνάμας ἔγγιον, id est,genu sura propius. Et apud Plautum in Trinummo, Tunica propior pallio est. *Proximus sibi quisque est. genu sura propius. Tunica pallio propior.*

31 ¶Ideoq; in simili Paul.Cast.in l.filiusfamilias.§.Diui,col.ij.ff.de legat.j.tradit quòd si testator prohibuerit rem quampiam alienari extra familiam, quoniam ea sit maiorum:ea prohibitio valet,vt ibi dicitur:nec solùm alij eius familiæ,sed & is qui alienauit poterit alienationem retractare,arg.l.quemadmodũ,C.de agricol.& censi.lib.11.& sequuntur Ambro.Opizo.& Ferd. Loaz.in d.§.Diui,illi quidem col.v.hic col.vij.ad fin.ij.not. Et facit etiam tex.in l.ex hoc edicto,§.si quis,ff de ali.iud.mut.cau.fac.vbi ita scribitur:Si quis alienauerit,deinde receperit,nõ tenetur hoc edicto. Qui venditori suo redhibet rem,non videtur iudicij mutandi caussa alienare. Cuius tex.arg.Alber.ibi nuncupatim in hoc nostro casu dicitur voluisse , quòd admittitur ipse venditor ad retractum , & præfertur aliis consanguineis. nam ita eum refert & sequitur Franc.Ripa,in l.j.col.penul.versicu.sed pone quòd ipse,ff.de priui.cred.Sed ibi illud non dicit,sed aliud,de quo alibi diximus. *Res alienari prohibita, an à venditore retractari possit.*

32 ¶Idque maximè omnium debet habere locum, si venditor ipse non sua sponte,sed necessitate adactus,cui ne Dij quidem resistunt,si credimus veteri prouerbio,vt nõ immeritò Tullius lib.2.Offic.iusserit parendum esse necessitati : & alibi dicemus latius. Si quis igitur coactus oppressusq; necessitate fortè æris alieni , aut alia honesta caussa ad alienationem processerit,non secutus illud genus hominum horribile & pertimescendum,qui vt inquit Tullius in oratione pro Publio Sylla, tanto amore suas possessiones amplexi tenent , vt ab his membra diuelli citius ac distrahi posse diceres:quique sibi cognationẽ cum prædiis esse existimant suis:Si quis (inquam) vt fidem suam liberaret,suosq; creditores non à se fortè,sed à *Quid si necessitate adactus quis alienarit.*

suis maioribus factos dimitteret, domum suam vendat, non aliter venditurus, postea q; locupletior factus Dei beneficio ex improuiso (vt dicitur) apparentis, intra tempus suae familiae concessum velit rem ad se atque ita ad suam ipsius familiam retrahere, quid est quod ei imputari posit aut debeat, vt non sit audiendus, sicut caeteri eiusdem familiae?

33 *Quem de euictione, & caetera.*

¶Ego tamen cum multis censeo, eum omnino non admittendum. Nam cùm ipse haud dubiè de euictione teneatur, etiam si id expresśim pactum non sit, nisi è diuerso contrarium sic conuentu̇m non dubitatur, C. de euict. cum si. quae afferemus infrà, eo. tit. §. xxix. gl. v. eademq; vlti. nu. 4. eodemq; vlti. certè eundem repetentem rem, quam ipse vendiderit, exceptione sum. moueri posse nemini dubium est: quamuis alio iure ius ipsum quęsierit. Improbè enim rem à se distractam euincere conatur. Haec enim propè sunt verba l. vendicantem, ff. de euict. Et cum ipse teneatur emptorem aduersus alios defendere, consequens est, vt eum ipse non debeat nec posit impugnare l. frater à fratre, ibi, porrò eum quem aduersus extraneum defendi oportet, &c. ff. de condic. indeb. & l. altius, ff. si serui. vendi. vbi ita scribitur, Quia quod aliū facientem prohibere debuit, id ipse committere non debuit, & ibi glo. adducit concord.

34 *Venditor non tenetur de euictione ex retractu consanguinei. Multi casus in quibus venditor non tenetur de euictione.*

¶Sed hae rationes, tametsi à nonnullis in hanc rem afferuntur, parum tutae sunt, quando hoc casu, cùm consanguineus ex hac consuetudine retrahit, non tenetur venditor de euictione: quia cùm res non ideò euincitur, quòd non sit venditoris, sed iure speciali, non tenetur venditor emptorem defendere, per not. in l. minor, in prin. ff. de euict. Et quia etiam id ius retrahendi contra emptorem competit ex Iuris municipalis permisśione, & ex emptoris vtpote extranei persona, nō venditoris: propterea non tenetur venditor de euictione, arg. l. si per imprudentiam, & ibi no. & l. hoc iure, cum l. seq. & l. si seruum, & l. si fundum, & l. si mācipium, ff. de euict. Quin & si ex persona vtriusque res euincatur, nō debetur euictio. l. sed & si, & ibi not. eo. tit. Praetereà emptor intelligere debebat se id dare oportere consanguineo petenti & offerenti pretium: ideò sibi imputandum, si nihilò minus emat. l. quod te, in fin. ff. si cert. peta. exemplo illius, qui fundum alienum sciens comparauit. neque enim is de euictione agit, nisi expressè de euictione sibi prouiderit. l. si fundum, C. de euictio. & dicemus plenius infrà, eo. titu. §. xij. in glo. j. nu. 7. incipiente, sed hoc de euictione.

35 ¶Nam & aliàs cùm res euincitur ex natura negotij siue rei, non debetur euictio, sed sibi debet imputare, qui sic contraxit. glo. notab. in l. si familiae, in glos. vlti. versi. item quod si vni. & ibi Guid. Suz. Ricardus Malum. Cyn. Barto. qui eam glos. dicit singulariter Bal. Sali. & alij. C. famil. ercisc. & Bald. in cap. 1. §. rursus si fidelis, circa medi. & ibi quoque Mart. Laud. qui eam dicit valde singularem. Aluar. & Cardi. Alex. tit. quib. mod. feud. amit. idem Laud. in ca. 1. col. j. versic. pone duo, & ibi quoque Cardin. Alexand. col. item j. titu. si de feud. vasal. ab aliqui. interpel. fuer. vbi illam glos. signandam esse dicunt. Alexan. consi. xxj. viso compromisso, col. iij. versic. tertio principaliter, lib. 5. Franc. Aret. consi. iij. consultatio, in prin. & per totum id consilium Franc. Curt. senior consi. xlix. memoriae, col. xviij. nu. 71. & consi. seq. quod est eiusdem initij, col. lxviij. num. 383. & sequen. Carol. Ruin. consi. lxxij. primò videtur, col. uj. num. 5. lib. 5. Franc. Ripa, lib. 1. respon. cap. 1. defuncto, num. 62. & seq.

36 *De eadem re.*

¶Ad haec cùm huiusmodi euictio procedat ex ipso cōtractu venditionis, & post ipsum contractum, & non ex causa ipsum antecedente, certè etiam hoc casu non tenetur venditor de euictione l. iij. ff. eo. tit. ibi, hic autem haec actio postea esse coepit, & l. Lucius, in princ. ibi, post contractam venditionem. eo. tit. & l. j. ibi, quae ex praecedenti tempore caussam euictionis parant, C. de pericu. & com. rei vendi. Et expressè in hoc casu, vt non teneatur venditor de huiusmodi euictione, tenet (Aegid. Bellam. post alios à se allegatos in c. constitutus, col. iij. versi. nec obstat quòd iste haeres. de in integ. restit.) Masuer. tit. de retractu, §. item secūdùm opinionem, & Matth. Affli. in tract. proto. in verbo, vt infrà triginta dies, in fine. Et est expressa consuetudo apud Meldenses, cap. 96. Super eo tamen quod suprà dixi, nisi sibi de euictione pro uidisset, vide quid dicam infrà in eadem glos. nu. 56. sed id tamen: vbi videbis, an sufficiat generaliter caueri de euictione. Quid autem si promissum sit quomodocunque res euincatur, videbis etiam infrà in fi. huius tit. q. xxij. vbi etiam videbis, quid si venditor dicat emptori extraneo, & ignoranti consuetudinem retractus, rem non esse obnoxiam retractui.

37 *Interdum retractare potest qui de euictione tenetur.*

¶Quin etsi fateremur venditorem hoc casu teneri de euictione, nō confestim necessariò sequeretur eum repellendum à retractu. Nam plerunque potest quis actum retractare, etiamsi de euictione ipsius teneatur, vt in l. Seia, ff. de euict. vbi haeres iure proprio potest rem à suo praedecessore venditam reuocare: & nihilò minus tenetur de euictione, & etiam in l. si tibi, & l. vlti. C. eod. tit. de euict. cum simi. adductis ab Alex. in l. si mihi & tibi, in prin. ad fi. ff. de leg. j. & consi. ex. viso processu, col. ij. versicu. nec ad hoc obst. lib. 4. & Philip. Deci. consi. clxxxv. in causa istorum nobilium, col. vlti. versi. nec obst. quòd iste, & consi. ccccxlv. in casu, col. x. versi. sed responderi potest. Quibus adde Raph. Fulg. consi. lxvij. paterfamil. col. iij. Sed id dictum sit ex abundanti, nam illi casus videntur esse extraordinarij, & regulares, nec ad alios trahendi, cùm regula sit lippis & tonsoribus non ignota, Quem de euictione tenet actio, eundem agentem repellit exceptio, quae probatur in d. l. vendicantem, cum simi. Illud autem è diuerso (ne id omittam) verum est, eum qui vendidit, licet non teneatur de euictione, non posse tamen

tamen eiusdem rei ex alia caussa quæstionem mouere, l.& si is, ff.de distract.pign.

38 ¶Igitur (vt redeamus, ad id quod diximus, venditorem non admitti ad retractum ) sunt & aliæ rationes efficaciores, quàm quod suprà de euictione diximus. Nam primùm nemo retractare potest, quod à se legitimè factum est. l.post mortem, ff.de adopt.& l.cùm profitearis, C.de reuo.don.& l.creditoribus, C.de ser.pig.da.manu.& ibi plenè not. & l.j.C.de remis.pig. & c.veniens.extrà de fili.presbyt.& c.cùm super.de conces.præben.& c.diuersis, de cleri.coning. Prætereà venditor, quantùm in se est, vendendo alienũ se fecit: vt in simili dicit Bal.consi. ix.factũ tale est, anno Domini.col.iij.versi.& si quæratur, lib.1.quod repetitur consi.clxxxviij. lib.3.videturque renuntiasse beneficio consuetudinis, quæ vult rem manere in familia, cùm ipsemet alienando extra familiam posuerit: nam & tacitè & facto renuntiamus.c.inter monasterium, & ibi glos.in verbo renuntiasse, extrà de senten.& re iudi.& ibi concordan.cum aliis multis à me traditis, infrà titu.omnium nostrarum consuetudinum xxiiij.§.ij. Si igitur huic iuri renuntiauit, non potest amplius eo vti, l.si quis in conscribendo, C.de pact.cum simil.

*Nemo retractat quod à se legitimè factũ est.*
*Vendens se alienum facit.*
*Facto renuntiamus.*

39 ¶Item hæc consuetudo id ius retrahendi solis cõsanguineis tribuit, non etiã venditori. Ergo in illis tantùm obtinet: in hoc autẽ, qui omissus fuit à consuetudine, debet ius cõmune seruati. l.si verò, §.de viro, ff.sol.mat. Nam & quod certis personis cõtra aut etiã præter ius cõmune concessum est, id cæteris denegatũ censetur. l.assiduis à cõtrario sensu. C.qui pot.in pig.hab. & optimus tex.in l.vacatio, ff.de mun.& ho. Et aliàs vnius inclusio, est alterius exclusio. l.cùm Prætor, & ibi gl.ff.de iudi.cũ simil. Et si consuetudo idem intellexisset de venditore, æquè de eo, ac de cõsanguineis ipsius expressisset. l.j.§.sin autẽ ad deficientis, C.de cad.tol.& c.inter corporalia, post medium, de transla.Prælat.& c.ad audientiã, de deci.cum simil.à me congregatis in l.si vnquàm, in verbo, libertis, nu.3. Nec ex præsumpta & verisimili mente disponentium fit extensio personarum, sed tantùm casuum. l.si quis ita, §.si quis cùm ignorat, ff.de testa.tut. Raph.Co.{ in l.commodissimè.ff.de lib.& posthu.} Fran.Aret.& Ias.in l.Gallus, §. & quid si tantùm.ff.de lib.& posth.cum multis si.& concor. à me quoque collectis in d.verbo, libertis, nu.23. Denique vbi verba legis aut statuti deficiunt, deficit & ipsius dispositio. l.iiij.§.toties, & ibi Bart.& Recentiores, ff.de dam.infect.& c.indemnitatibus, §.sed cùm eas, de elect.lib.6.cum multis item simi.& concord.etiam à me adductis in d.l.si vnquàm. vbi suprà, num.2.

*Personarum extensio non fit, ut casuum.*
*Verbis legis deficientibus, deficit ipsius dispositio.*

40 ¶Nec dici potest venditorem sui ipsius esse consanguineum vel propinquum: id enim naturæ repugnat, vt vnus ipse sit & ipsius coniunctus, sicut dicimus, id quod simile est, non idem ipsum esse, ex Aristotelis sententia, quam citat & approbat gl.in l.quod Nerua, in verbo, dolum, in fin.ff.deposi.& voluit gl.in l.iij.§.vlt.in verbo, à reo, ff.de duob.reis, & in l.j.in prin. in verbo, sed ego quemadmodum, ff.quod iussu, & in c.capitulum, & ibi Imola, & Recentiores, extrà de rescriptis, & in c.bona fides, in glo.magna, post princip.extrà de deposit. & in §.tria, versi.si quis verò iudex, ex glo.ij.post medium, iij.quæstione septima. Bal.in l.meminimus, in prin.C.de legitimis hæredibus. Quibus concinit illud Quintiliani aui in decla.cccxlv. Hoc ipso (inquit) bene apparet aliud esse, quod simile est. Et videmus quòd mulier quæ suos cõsanguineos facit affines marito, non tamen affinis ei est: vt not.glo.in §.affinitatis. Insti.de nuptiis, & Bal.qui ex hoc consuluit in pulchro casu ad hunc locum admodũ pertinenti, consi. ccclxxv.concessa est, lib.4.vide tamen quæ dicam iufrà eodem §.in verbo, *en telle quantité qu'il voudra*, quo est glo.xxj.num.7.quin & si hæc.

*Nemo sibi cõsanguineus.*
*Nullum simile idem.*
*Vxor non est affinis viro.*

41 ¶Ideoq; vt tandem hanc rem concludamus, nõ ferendus est venditor volens retrahere rem à se venditã vi huius consuetudinis, licet consanguinei ipsius admittantur. Quod expressim & in hac ipsa specie voluit, & ex facto interrogatus respondit Rom.consi.cclj.clarissimè: vbi & de hoc dicit esse casum à cõtrario sensu, si quis rectè intueatur, in l.bona fides, ibi, alicuius legis beneficio pecuniã rei venditæ debere desiisset. ff.de act.emp.& Flo.à S.Petro, inter cõsi. Pet.Anch.consi.ccclxxj.quòd dicta domina, col.j.versi.quartò, ista domina, iunctis iis quę dicit in fi.& D.Io.Igne.qui hos nõ allegat, in rep.l.dudum, col.xxiiij.versi.plus dicit Paul.C.de contrah.emp.& nouissimè D.Ferro.in consuetud.Burdig.hoc tit.§.j.in fin.& iterũ §.xvj.vers. sed quod nuper.& idem quoque tenuit in statuto præferente vicinum, Matth.Afflic.in tract. protomixeos, col.xxiij.versi.item quæro pone quòd ego habeo. Et hoc credo verissimũ, licet quispiam in Marg.Bal.in verbo, alienatio, versi.alienatio interim, dicat venditorẽ esse admittendum ante consanguineos de æquitate, non etiam de stricto iure, & allegat Albe.in j. parte statut.q.lxxix.qui tamen non loquitur de hoc casu, sed de illo, an si emptor admiserit venditorem ad redimendum, poterint nihilò minus consanguinei retrahere, de quo nos alibi dicemus in tit.seq.§.j.gl.vij.in verbo, *seront preferez*, num.18.ex hac autem, & sequen.

*Decisio primæ quæstionis.*

42 ¶Fateor tamen, quòd si statutum nostrum simpliciter prohiberet fieri alienationem in alios, quàm in cõsanguineos, (quod fieri potest, vt diximus suprà, in rub.nu.14.nam & quod plus est, & seq.) si quis extraneo venderet, posset fortè venditor restituto pretio hanc alienationem à se factam contra prohibitionem statuti, retractare, arg.l.j. & ibi Bal.C.de lib.caus.& l.ij.& ibi gl.& Doct.C.si aduers.rem iudi.& l.murilegi, C.de murileg.lib.11.& d.l.quemadmodum, C.de agri.& censi.eo.lib.11.& quod not.gl.Bar.& alij in d.l.post mortem, ff.de adop. Cano.in d.c.diuersis, de cleri.coniu.& in c.si quis presbyterorum, extrà de reb.eccle.non alie.&

*Quid si statutum simpliciter prohiberet alienationem, præterquã in cõsanguineos.*

alibi latius diximus. Et ita in his terminis loquitur Paul.Castr.& qui eum sequuntur in d.l. filiusfamilias,§.diui,ff.de leg.1.quos suprà citauimus num.31. ideoq;,cùm scilicet prohibitum est alienari in extraneum,ideo alienans ipse (vt dicunt) potest retractare alienationem.

44 ¶Sed aduerte,quia cõtrariũ eius quod tenuit Pau.Cast.& assectæ illius in illo casu,vt scilicet non possit alienãs eam alienationẽ à se factam reuocare,tenuit idem Pau.Cast.consi.ccccliij. de eo quod primo loco quæritur,vtrùm appellatione,in fi.lib.1.Et hoc quidem credo verius, per tex.in l.vnum ex familia,§.sed si non,& §.seq.ff.de leg.ij.& in l.cùm pater,§.libertũ,ff.eod. tit.Et per id quod suprà diximus,alienantẽ alienando,alienum se fecisse,& quod tradit Bart. in l.non dubiũ,col.iij.versi.opp.quòd secundũ, & ibi glo.Fulg.col.x.C.de legi.quòd contractus factus contra legem aut statutũ,licet sit aliàs nullus,nõ tamen quantùm ad eos qui con trahunt:de quo diximus suprà eo.§.in glo.ij.in verbo,*a vendu*,nu.8.incip.quanquã potuisset, & dicemus etiã infrà §.xxvj.in glo.ij.in verbo,*non estant dudict lignage*,nu.8.tamẽ Geral.& seq.

44 ¶Sed & in alio casu posset ipse venditor retrahere,videlicet si vendiderit cõsanguineo,qui posteà rem ipsam alteri extraneo vendiderit:nam tunc poterit prior ille venditor, tanquam consanguineus secundi venditoris,retrahere à secundo emptore : quia eo casu non reuocat priorem illam venditionem à se factam,sed posteriorem.Ita voluit Floria.à S.Petro,d.consi. ccclxxj.inter consi.Pet.Anch.ad fi.illius,motus eo.arg.quòd conuentio facta super vno contractu non trahitur ad alium,l.si vnus,§.ante omnia,ff.de pact. Idem quoque censuit Sebast. Neapodanus in commentariis constitutionis incip.si ex vno,in verbo,nolentibus, hac item ratione motus:quia ratio cur primus venditor non possit retrahere,ea est,quoniam ipsemet vendidit:quæ hîc cessat in secunda venditione,ex qua aliud ius nouum exoritur,& sequitur Matth.Afflict.in d.trac.proto.col.xxiij.versi.sed iuxta hoc quæro,vbi id intelligit,quãdo emptor sponte alteri vendidit,secus si consanguineo primi venditoris ex necessitate huius con suetudinis. Cui ego accedo:quia ista secunda venditio facta est ex consequentia prioris.Ideò sicut prior venditor nõ potest priorem illam à se factam reuocare,ita nec posteriorem illius consectaneam,aut si maius consectariam,arg.l.cùm principalis,ff.de regu.iur.cum simil.

45 ¶Ad illam autem priorem sententiam, qua dictum est venditorem ipsum admittendum esse ad retractũ alterius venditionis factæ à suo emptore consanguineo, qui alteri extraneo vendidit,optimè facit tex.à nullo eorum,qui eam tradiderunt,memoratus.in c.1.tit.de eo qui finem fecit agna.vbi is qui renuntiauit feudũ suo agnato,non excluditur,quin postea moriente eo sine liberis,admittatur ad idem feudũ:nisi omnino,aut vt alij legũt,domino renũtiauerit.De quo per Doct.ibi,& Bal.in l.j.in 50.q.ff.de rer.diui. Car.Flo.consil.cxxix.dubia principalia,in iij.dubio.Alex.consi.xiij.perspectis his,col.j.& ij.lib.5.& eundẽ,atque etiam Iaf.in l.j. §.veteres,illum col.pen.versi.optime facit,hunc col.x.versi. secuodò pro ista,ff.de acqui.poss. quo etiam in loco tradũt post alios multos ab his citatos,quòd si quis renuntiauerit successioni patris,non prohibetur succedere fratri in illis ipsis bonis,quæ ex successione patris obuenerunt,cum aliis concor.traditis à Phil.Deci.consil.ccclxxix.requisitus,col.j.& nos latissimè alibi dicemus. Et interim vide quid dicam infrà,in ead.glos.nu.124.incip.sed in duobus, & seq.& iterum num.159.sed his maturè. Quanquàm in contrarium non nihil facit quod à Bal.scriptum est in cap.1.§.vlt.col.quoque vlt.versi.sed pone concessum,& ibi quoque Alua. ad fi.Mart.Laud.col.iij.versi.eodem modo,& Card.Alex.paulò ante fin.tit.de contro.inue.

*Quæst. Si quis vendidit proximo, qui post ea extraneo vendidit, an prior venditor poterit retrahere.*

46 ¶Ex quibus illud facilè intelligere potes, ipsum venditorem in alio nõ admodum dissimili casu posse rem à se venditam postea retrahere , videlicet si vendidit etiam extraneo,à quo consanguineus ipsius retraxit, vt nostræ consuetudinis:posteà autem idem consanguineus alteri extraneo vendit,quo casu etiam apud eos , quibus est ius retrahendi bona patrimonialia tantùm , licet huiusmodi res ita retractas & postea extraneo venditas retrahere, vt dicemus infrà eod.tit.§.xxxij.in ome.§.cæterùm,& seq. Ideoq; & ille primus venditor poterit hanc rem à suo consanguineo,qui eam retraxerat, venditam retrahere,illis ipsis rationibus, quas in præcedenti casu diximus. Nihil enim inter hunc casum & illum interest, nisi quòd hîc primo loco res est vendita extraneo,à quo consanguineus retraxit:ibi cõsanguineo, qui postea vendit extraneo,& quamuis hîc plusculum esset dubij, ob id quòd ipse venditor extra familiam ab initio vendidit,tamen quia vendendo familiam iure retractus non priuauit, si retracta sit in eam familiam,& posteà vendita , nihil est quod eum arceat à retractu huius posterioris venditionis, vt diximus in eo præcedente casu. Et ita quoque expressim in hoc casu statutum est apud Lorrienses in præfectura Montargij hoc tit.§.iiij.

*Quid si cõsanguineus, qui retraxit ab extraneo, alteri vendat.*

*Consuetudo.*

47 ¶At multo maius dubium est,vtrùm filius venditoris possit retrahere post mortem patris, cuius hæres est,nam ante mortem fortè non est dubitandũ propter tex.in c.cõstitutus, extrà de in integ.resti.quem ad hoc expendit Henr.Boh.ibi,statim in princ.quem (vt id obiter dicam) insignem Doct.vocat Soci.consi.ccxlviij.nunquid ex duobus,col.vlti.lib.2.& præclarũ, idem Soci.consi.cclxvj.in caussa,col.xvj.versi.postremò,eod.lib.2.(Et ita quoque latè tenuit Maria.Soc.iunior consi.iiij.themate præpositæ consolationis,colum.ij.versi.& stante hoc,& multis seq.vbi ita dicit seruari Paduæ,vbi est simile statutum.& rursum col.antepen.versicu. non obst.modò secundum lib.2.) Et quia etiam nostra consuetudo , infrà §.xj.dicit proximiorem

*Vtrùm filius venditoris possit retrahere.*

miotem venditoris,& sic eum qui illi post mortem debet succedere, cæteris in retractu esse præferendum:vt hinc planè possis intelligere,nihil obesse cõsanguineo,quòd sit successurus venditori.Nam & videmus filium vasalli qui alienauit feudum antiquũ, posse eam alienationem sibi reuocare,in eoque præferri cæteris agnatis,si alienatio facta est iure vel consuetudine permittente:vt no.And.Iserr.Iaco.Aluar.& Card.Alex.& omnes præter vnum Petr. Cerue.in c.Titius,tit.si de feud.suer.controuer.& in c.j.§.& si cliẽtulus,titu.de alien.feud.& in c.j.§.hoc quoque,tit.de succesSio.feud.Bal.in c.j.§.vlt.ad fi.& ibi Marti.Laud.col.ij.versi.ij. casu,& Card.Alex.col.iiij.versi.eiusdem iniuj,tit.quæ fuit prin.cau.bene amit.idem Bal.cõs. cclxxvj.ad euidentiam,in fin.libr.5. quod repetitur consi.cccxv.eod.lib.5.Franc.Cur.Senior, consi.lxxxiij.eodemque pen.capio primum in quo quæri videtur, col.j.& Iac.à.S.Georg.in tract.feud.in verbo,& cum pacto de non alenando,col.x.versic.sed quæro vtrùm filij.Iason consi.lvj.magnificus,col.iij.versi.sed præmissis non obst.lib.3.& Franc.Curt.Iunior in tract. feud.in iiij.parte princi.char.antepenul.versi.quandò circa præmissa.

48 ¶Verùm quærimus de filio,qui iam successit patri vẽditori mortuo. Ideoque non videtur audiẽdus ad retractandã venditionẽ,non magisquàm ipse vẽditor:cùm hæres & defunctus censeãtur esse vna eademq; persona,in Auth.de iurciur.à mori.præsti.post prin.ex quo non potest hæres venire cõtra factũ defuncti.l.cùm à matre,C.de rei vend.& l.si ab eo,C.de neg. gest.& l.successores,C.de sol.& l.si vxor,C.de bo.aut.iud.possi.& l.si.fundũ,ibi, neq; ei successisti,C.de reb.ali.non ali.& l.si Titio,ff.de pigno.& l.j.ff.de excep.rei vend.& in l.vẽditrici, C.de reb.alie.non alien.cuius hæc verba sunt,ad hũc locum maximè pertinẽtia, Venditrici succedenti perfectam rectè venditionem rescindere,ac dominiũ reuocare non licet. Subditurque,nec ex propria quidem persona eum id facere posse: quod & satis probat d.l.cum à matre.Ex qua etiam apertè intelligitur id procedere,etiam si hęres non teneatur de euictione:quia ibi emptor sciebat rem à se emptã esse alterius,ideoque non tenebatur venditor de euictione,ex l.si fundum,C.de euict.& dicemus plenè infrà eo.tit.§.xij.glo.j.nu.7.sed hoc de euictione.Et ita etiam voluit glo.in d.l.cùm à matre,& ibi quoque Io.Fab.Bal.& Pau.Cast. & Rapha.Fulg.consi.lxvij.paterfamiliàs,col.ij.versi.his tamen non obstant.& Lancel.Gal.in l.iiij.§.Cato,col.xviij.versi.& sic in hac,ff.de verb.oblig.Sed & id quoque procedit, etiam si hæres fecerit inuentarium , ex sententia Andr.Iser.in cap.j.titu.an agna.& Matthæ.Afflict. decisio.Neapol.ccxl.in caussa Cubelli,col.vlt.& Rapha.Fulgo.d.consi.lxvij.colum.ij.versic. quod tamen ita:vbi tamen id declarat.

*Quid si pater venditor mortuus est,& ei filius successit,an & is possit retrahere.*

*Hæres nõ venit contra factũ defuncti.*

*Nec ex propria quidem persona.*

*Nec si ipse nõ teneatur de euictione.*

*Nec si ipse fecerit inuentarium.*

49 ¶Nam hæres non potest esse melioris cõditionis,quàm defunctus.l.in omnibus, §.non debeo,ff.de reg.iur.Ideoque dicitur in l.Polla,ff.de his qui.vt indig.quòd quæ à defuncto habente liberam administrandi sui patrimonij potestatem facta sunt,non possunt reuocari ab ipsius hærede etiam pupillo.Et scribitur in l.pen.C.de test.mil.ea quæ à patre geruntur,non decet pro disciplina militari à filijs in irritum reuocari.& in l.si ab eo,C.de lib.cau.scribitur filios adeũdo hæreditatem patris voluntatẽ defuncti suo consensu confirmare. Et vt tradit Bar.in l.Lucius,circa medium,filius hæres patris cogitur habere ratum factum illius,per d.l. cùm à matre,& l.ex qua persona,ff.de reg.iur. Hæres enim est eiusdẽ potestatis ac iuris,cuius & defunctus fuit.l.hæredem,ff.de regu.iur. Et factum defuncti censetur factum hæredis , & econuerso.Ange.consi.clxxxv.Brunellus,per l.vxorem,§.agri plagam, ff.de lega.iij.ideò qui promittit de facto suo tantùm,& de facto hęredis promittere videtur.Bar.in l.si seruus,la ij. ff.de cond.fur.Bal.in l.vlt.C.de act.emp.cum aliis cõcord.adductis ab Alex.cons.xviij.attẽtis narratis,col.vlt.libr.5.& à nobis infrà,tit.seq.§.j.glo.vj.in verbo,*ou ses heritiers*, num.4.verùm contra hæc. Et faciunt etiam,quæ scripta sunt à Pet.Anch.consi.xxvj.in quæstione, ad fi.& consi.ccxliij.quia quæstio,col.j.vbi in hanc sententiam multa collegit.& Philip.Deci.consil. cccccxlvij.viso puncto,col.j.versi.his tamen non obst.

*Hæres in omnibus eiusdem est iuris,ac defunctus.*

50 ¶Inde autem fit,vt agnati hæredes vasalli qui feudum alienauit, non possint reuocare alienationẽ ab eo factam:quam tamen aliàs reuocare possent,si hæredes non essent:vt declarat Iac.à S.Georg.vbi suprà,vers.aduerrite ad id:vbi & alios allegat.Cui adde alios quoq; multos,qui & idem de filiis dixerunt,videlicet Iac.Bel.in d.c.j.§.hoc quoque,& ibi Bald.col.vlti. Marti.Laud.col.iij.versi.quæro an factum.Aluar.& Card.Alex.col.vlt.tit.de succes.feu.Pau. Cast.cons.ccvij.dico dictũ Bartholomæũ,in prin.lib.2.vbi & alios allegat.& iterũ cons.ccxc. visa suprà scripta facti narratione,col.vlt.versi.ex prædictis patet, eo.lib.2.Matth.Afflict.qui alios quoque allegat,deci.Neap.cxij.inter dominã,circa mediũ.& Zasium in epitome feud. par.ix.quæ est de feud.alienati.char.7.in paruis,versi.quibus consequens est. Et est optimus text.à nullo horum citatus,in l.filiusfamilias,§.cùm pater,ff.de legat.j.vbi si pater testamẽto prohibuerit rem alienari extra familiam,si filius eius alienauerit in extraneum,non poterũt filij hæredes ipsius alienantis reuocarę. Et ita in nostro casu retractus, vt scilicet hæres non possit tanquam consanguineus retrahere rem à suo prædecessore venditam,respondit Flor. à S.Petro inter consi.Pet.Anch.consi.ccclxxj.quòd dicta domina,col.j.versi.quartò ista domina,iuncto eo quod dicit in fi.consi.dum respondet ad obiectum in priori loco.& Steph. Bertrand.consi.vij.non vidi, lib.j.& obscurè Pet.Anch.in d.c.cõstitutus,col.vlt.in iij.oppo.

*Hæres nõ reuocat feudum à defuncto alienatum.*

*Decisio prin. quæstionis.*

*Dictio quondam, quã vim habet.*

51 ¶Contrarium tamen in eodem casu retractus non obscurè declarat text.in d.c.constitutus, nam ibi pater qui vendiderat,iam obierat,cùm filij eius beneficio nostræ cõsuetudinis retrahere voluerunt:vt liquidò cõstat ex illis verbis,quoudam G.pater illorum.Ea enim dictio, quondam,denotat qualitatẽ,cui adiungitur aliàs fuisse,nunc autem amplius non esse l.eius qui in prouincia,in verbo,defuncti,& ibi Sal.& Ro.col.ij.ff.si cert.peta.& l.cui eorum,§.affinitatis,ff.de postul.vbi Sal.refert,quòd cùm aliquis potuisset in iudicio aliquid,tãquam esset sui iuris,& hoc non probasset,is tamẽ obtinuit,ob id q; in positione partis fuisset adscriptũ, talis quondã filius.& sequitur Card.Flor.in c.vlt.de testib.cogen. vbi Felin.adducit multos concord. vt ibi videre licet,sed quibus addere potes Ioan.Andr.in c.cùm contra, in prin.& ibi post eum Barb.etiam in princ.de pigno.Iacob.Butr.in l.cùm aliquis,ff.de iure delib.Bald. consi.ccccvij.in quæstione quæ vertitur inter scholam,col.iij.versic.tangitur & qnartò,lib.2. & consi.sequent.quidam ciuis,col.ij.& consi.clxiiij.à libello,col.j.lib.4.Sal.in l.intestata, per illum tex.C.de don.caus.mor.& Rapha.Co.consi.xliij.in quæst.Francisci,circa medium, & cons.lxxj.in nomine Domini amen,viso processu,col.j.Imo.cõsi.cx.in caussa quæ vertitur, ante fin.quibus locis dicunt hanc dictionem significare eum cui apponitur,esse mortuum. & Alex.qui alios quoque citat,cons.xiiij.visis & consideratis,col.iij.lib.6.Tametsi contrariũ tenuit Imol.sibi contrarius in c.ex parte,in fi.extrà de fo.compe.quia hæc dictio (inquit)de futuro quoque tempore dicitur. {Rom.post alios in l.j.§.hoc autem,paulò ante medium.ff. de ope.no.nun.} & Cardin.Alex.in c.ex tenore,in primo no.qui filij sunt legit.& Ias.in d.l. eius qui,in fi.prin. Quorum sententiam probat illud Virgil.lib.6.Aeneidos:

*—Nec Romula quondam*
*Vllo se tantùm tellus iactabit alumno.*

Vbi & hoc annotat Seruius Maurus, aut vt alij vocant , Marius , atque illud Horatianum libro Sermonum 2.Saty.2.

*Hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam.*

Illudque Porcij Latronis in Catilinam : Lucem namque nescio quam de domo Cornelia quondam proditurã fore. Verùm id rarum est,nec in ea significatione vnquàm intellectum fuit à conditoribus Decretalium:nec conueniret rationi recti sermonis in illis verbis,quondam filius talis,quibus verbis loquitur d.c.constitutus , si de futuro tempore intelligeretur. quis enim vnquam fando audiuit,talis qui erit filius talis?

*Filius iuris præsumptione hæres patris.*

*Quid autem si abstineat.*

52 ¶Igitur vt redeamus,nõ immeritò dicebat Pet.Bieri.præceptor Hẽrici Bohe.esse text.de hac re,quam tractamus,in d.c.cõstitutus,vti refert ipse Bohe.ibi, qui tamẽ id negat ibi probari, quia non dicitur , quòd pater fuisset mortuus,nec quòd filius ei successisset. Sed prima illa ratio non subsistit,vt diximus:quãtùm autem ad posteriorẽ,fateor illic expressim non dici, quòd filius successisset patri,sed etiam contrariũ non dicitur & est iuris præsumptio, quòd ei successit:vt dicit glo.in §.j.vers.vt autem,in verbo,parẽtes,in Auth.vt hi qui oblig.se hab. perh.res minor.quam sequitur Bal.in l.apud hostes,col.vlt.C.de suis & legi.vbi & eam dicit sing.& in c.j.col.j.tit.an agna.vel.fili.& Ro.& Alex.col.ij.in l.necessariis,ff.de acquir.hæred.& Alex.in l.si cùm dotem,§.transgrediamur,col.iij.versi.in hoc articulo,ff.sol.matr.Iason in L non hoc,col.j.C.vnde legi.& Franc.Ripa.in l.quod te.nu.58.ff.si cert.peta.Super quo tamen vide glossam,Bar.& alios in d.l.necessariis,Barb.in c.ex præsentiũ,col.j.versi.& põdera istum text.extrà de pigno.& in c.j.in princ.extra de solu. Ar illis concinit autoritas Diui Pauli ad Galatas iiij.Si filius est,& hæres quoq; est,Cuins meminit glo.in l.j.C.si mi.ab hære.se absti. Nam & quod plus est,filius hæres est patris, etiãsi abstineat expressè vel tacitè.l.j.§.qui sunt in potestate,ff.si quis omis.cau.test.& l.cùm quasi,§.sed & si suus,ff.de fideicom.liber. Verum est enim fuisse aliquando hæredem,& sufficit aliquo momẽto fuisse.l.vlt.ff.de condit.instit. & qui semel hæres fuit,nunquàm desinit esse hæres,iuribus vulgaribus. de qno tamen vide D.Igne.in l.j.§.si.pater,nu.25.ff.de senatusconsul.Sylla.

53 ¶Ipse tamen Boher.(vt ad eum redeamus) hanc eandem partẽ tenuit,vt filius hæres admittatur ad retractũ,non quidem per illum tex.vt diximus,sed per l.debitor,§.vlt.ibi,quia non quasi hæres,ff.ad Treb.Cuius etiam autoritate ita dicit vidisse se disputãdo teneri Aurelius ab Alano quodam Doc.nepote Diui Yuonis.& in id alia quoque iura allegat, vt ibi videre potes. Subdit tamen quòd consuetudo Franciæ obtinet contrarium. {Id qnod & post eum retulit & secutus est Aegid.Bellam.ibi col.2.versi.primò opp.dicitq; idẽ tenuisse Petrum de Quercu doct.Aurelianẽsem.} Sed & hãc eandẽ sententiã,vt scilicet filius hæres admittatur, secuti sunt Masuer.in tit.de retractu,§.itẽ secũdùm opinionẽ.Nicolaus Euerar.in locis legal. in loco de tanquã,col.pen.vbi id dicit sing.& D.Boer.hoc tit.*de retraict.*§.iij.ad fin.& iterum deci.xij.& prædicta faciũt,& nouissimè Io.Nicola.Arela.in cõmentar.l.generaliter,in secũda parte, nu.34.C.de secũd.nup.& Ferro.in consuetudine Burdiga.hoc eod.tit.§.x.vbi & idem dicit in cæteris hæredibus. & iterum §.xvj. vbi est consuetudo expressa eius generis in eam rem. Et facit vltra supra dicta,quòd aliàs hæres potest iure proprio,non hæreditario,reuocare rem venditam à defuncto,licet ipse defunctus non potuisset.l.Seia.ff.de euict.& l.si tibi. & l.vltim.C.eod. Verum est quòd textus in d.l.Seia.& in d.l.vltim.dicunt, re euicta ab ipso

hærede

hærede iure proprio hæredem ipsum conueniri posse pro rei euictione: sed id huic speciei nostræ nihil obest: quandoquidem nec venditor nec hæres ipsius tenentur de huiusmodi euictione, quæ fit per retractum: vt latè diximus suprà, nu. 34. vers. sed hæ rationes.

54 ¶Nam & hanc opi. vt filius hæres posit retrahere temperat Masuer. vbi suprà, nisi ipse venditor expressim conuenisset non venire aduersus hanc venditionē, & se pro euictione obligasset: quia tunc (inquit) filium hæredem ipsius agentem ad retractum summouet exceptio euictionis: & nihil allegat. Sed pro eius sententia facit, quod post Iaco. Bel. tradit Bal. in c. j. §. hoc quoque, col. vlt. tit. de succes. feud. quòd si pater agnatus vasalli non solùm simpliciter consensit alienationi feudi factæ à vasallo, sed & se pro ea obligauit, non potest filius hæres ipsius eam reuocare, per l. quæ à patre, C. de resti. mili. & c. j. tit. an agna. vel fili. & eum sequūtur Mart. Laud. Aluar. & Cardi. Alex. in d. §. hoc quoque, & Iac. à S. Geor. in tracta. feudo. in verbo, & item pacto de non alienando, col. x. versi. sed dubitatur nunquid, & Zasius in epitome feud. parte ix. charta 4. versic. hoc quoque quarto loco, & idem voluit ipse Bald. consi. lxxxix. dominus Thomas, in fi. lib. j. per l. conditionis incertum. C. de pactis.

*Quid autem si pater promisit non venire contra venditionem, & se pro emptione obligauit.*

55 ¶Cuius postremi dicti ratio est, (vt & id illis addas) quia qui simpliciter cōsentit, nō tenetur de euictione, nisi expressim eam promittat, vel se obliget. l. exceptione, C. de euictio. & l. inter stipulantem, in prin. ff. de verb. oblig. prout eum text. allegat Iason in eadem propè materia loquens, in l. quoties a, omnibus, in ij. not. C. de fideicom. & facit etiam quod tradit Bal. in l. qui se patris, col. antep. versi. tu verò considera, C. vnde lib. & post eum Iason, consil. vij. pro reuerendissimo, col. ij. versi. tertiò principaliter, lib. 3. & Pe. Anch. consi. lxxvj. per modū consilij, in 4. dubio: vbi & illud dicit, non teneri de euictione, qui simplicit consentit vēditioni. quod & ante hos tenuit Inn. in c. si quis, col. ij. versi. item no. extrà, de reb. eccl. non ali. & Bal. in Margar. in verbo, euictio, vers. 2. Ex quo & illud fit, vt hæres ex propria persona posit cōtrauenire, vt etiam respondit Raph. Fulg. consi. lxvij. paterfamilias, col. iij. vers. in eo autem.

*Cōsentiens nō tenetur de euictione.*

56 ¶Sed id tamen, quod tradit Masuer. non sic generaliter crederē procedere, quando vendens non teneatur de euictione, quæ fit per retractum: vt diximus d. nu. 34. sed ita demum posset obtinere, si venditor expressim promisisset rem tutam & securā se præstiturū etiam aduersus retractū consanguineorum. Neque enim cùm ex natura rei ea euincitur, sufficit, vt locū habeat euictio, generaliter de euictione stipulari, sed opus est expressim in hunc casum stipulari, vt voluerunt Gul. Suz. Ricard. Malumb Cy. Bar. Bal. & Ang. ita intelligentes gl. ibi, in l. si familiæ, C. familiæ ercis. per quædam iura ibi allegata ab iisdem, & Marti. Laud. & Card. Alex. qui id dicunt in c. j. col. j. titu. si de feud vas. ab ali. interpel. fuer. quod intellige, vt dicam infra in fine huius tit. in xxij. q. Si igitur venditor in hunc casum expressè promiserit, tunc hæres ipsius etiam in ea promissione expressim non comprehensus similiter tenebitur vti, & ipse promittens. l. si pactum, ff. de pact. cum multis si. à me collectis, suprà tit. omnium nostrarum consuetudinum ix. §. iij. in princip. vbi abundè probauimus, omnes obligationes & promissiones actiuè & passiuè transire ad hæredes etiam tacitos. Ideoque & hic hæres exceptione illius promissionis pattis summoueretur. l. Scia, ff. de euictio.

*Quid item si venditor promisit rem fore tutam à retractu.*

57 ¶Et idem videri posset, si venditor promisisset tradere rem liberam vacuam & expeditā: per id quod in simili tradit Bal. cons. cij. punctus super quo, col. ij. versicu. prętereà venditor. Sed hoc tamē non admitto, quia id debet intelligi secundū statuta ciuitatis, nisi expressim aliter cautum fuerit: per no. à Dy. Bar. & Ang. & aliis, in l. hæredes mei, §. cum ita, ff. ad Trebel. cum aliis multis concord. à me collectis in repet. l. si vnquàm, in verbo, susceperit liberos, nu. 84. inci. sed illud hic quæro. Et quia etiam qui id promisit: tacitè in id tenebatur. l. ex iis prædiis, & ibi Ang. C. de euict. & l. iij. §. j. & l. in venditione, ff. de act. empti. & cap. cùm Ioannes, & ibi glo. in verbo, vacuam. Imol. in j. not. & cæteri extrà de fid. instr. & voluit etiam glo. in l. cùm venderes, ff. de contrahen. emp. Cyn. post. Pet. in l. si pro fundo, in fi. C. de transact. Bald. in l. quoniam, C. de compēsa. & consi. clxvij. Titius vendidit, col. j. lib. 2. & consi. lxxxv. præmissis verbis, lib. 5. repetito consi cccclx. eod. lib. & Iason in repe. l. quò minus, in 7. q. Bar. col. eiusdē q. ij. ff. de flumi. cum si. Ideo eius rei expressio nihil mutat conditionem iuris & cōstitutionem. l. non rectè. C. de fideiuss. Nec hoc casu sufficit generalis promissio, nisi descēdatur ad speciem retractus, vt diximus in præcedenti versic.

*Quid si promisit eam tradere liberam.*

*Vēditor semper tenetur rem tradere liberam.*

58 ¶Quid verò si quis dicat, non solùm hoc casu, sed & in illo præcedenti, filiū aut alium hæredem venditoris non impediri, quò minus posit retrahere, cum hæres posit venire cōtra factum defuncti, quod ipsum tendit ad fraudandum eundem hæredem beneficio legis vel statuti. l. ij. vbi Bar. Bal. & Pau. Cast. C. si in fraudē patr. & voluit Cy. post. Petr. in l. j. col. j. in j. oppo. C. eod. tit. & Alb. in rub. eiusdem tit. col. ij. versi. circa, le ij. Bal. in l. j. col. iij. versic. quæro vtrùm iuramentum, & ibi Sal. in ix. q. C. de inof. dona. ipse Bal. loquēs de retractu feudi alienati à defuncto, cons. ccxv. proponitur quòd inuestiturę, col. ij. versi. tertiò respōdetur, libr. 2, Bart. qui id declarat, consi. lxv. Petrus Nicole, col. j. versi. si verò ex hoc. Aegid. Bellam. in cap. constitutus, col. 3. versicu. sed ad illud de test. in integr. & Alex. qui alios citat, consi. lvij. visa breui. ad fi. lib. 5. & Pran. Cur. Senior consi. j. circa primum, in fin. & Ias. consi. vij. pro reuerendissimo, col. vij. versi. non obst. si diceretur. libr. 3. & consi. lv. statutum nouum, col. vj. versi. & ad illud,

*Hæres potest venire contra factum defuncti, quod in fraudem eius tendit.*

ad illud, eod. lib. 3. & consi. lxiiij. in caussa caducitatis, col. iij. versi. nec obstat si diceretur, eo. lib. 3. & consi. clxviij in caussa & lite, col. vlt. lib. 4. Zasius cons. xviij. cum superioribus, nu. 2. lib. 1. Est autem apud multos statutum expressum, vt hæres venditoris possit retrahere vt apud Meldenses, c. xcvj. & Burdigalenses, c. xix. Sed est contrarium statutum apud Meldunenses, c. 54. & Cenomanenses, c. 377. nisi, vt ibi dicitur, hæres ante mortem venditoris semel vocasset emptorem in ius in caussa retractus. Et idem in Andegauia, c. 367. Et in Bononia, vbi non fit ea distinctio, c. 485. Et apud Lodunenses hoc eod tit. §. v. in fi.

*Cõsuetudines de retractu hæredis venditoris.*

59 ¶Sed quid de filiofamiliàs, qui nulla adhuc bona habet, quia pater & mater adhuc viuunt, nec aliunde sibi quicquam obuênit, & fortè adhuc est impubes & infans: sed pater venditor, tanquam administrator illius, aut etiã ipse filius, aut alius ipsius nomine vult retrahere rem à patre venditam, vt quotidie fieri videmus, num id possit? Chass. in comment. consuetudinum Burgundiæ hoc ipso tit. *de retraict.* §. j. in gloss. ij. in vlt. q. multa in simili proemodum quęst. allegat, quæ vix intelligo. & cõcludit huiusmodi filiũ, atq; etiam emancipatũ, non posse retrahere, & pro firmissimo omniũ fundamento citat text. loquentem tantum de filiofamilias, in l. si venditor, §. sed & si popillus, ff. de in diem addict. quo dicit probari, filium non posse emere fundum à patre venditum. Sed is text. vt dicam quod sentio non id ita simpliciter dicit, sed illud tãtùm, quòd pater non potest addicere filio suo, quem habet in potestate, fundum quem alij vendiderat sub pacto addictionis in diem, sicuti nec seruo proprio: quia his casibus emptio nõ valet. quod quidẽ non aliud est, quàm quòd inter patrẽ & filiũfamiliàs, aut dominũ & seruum non constat venditio: vt de patre & filio est tex. in l. ij. ff. de cõtr. empt. quod longè distat à nostro casu: quia hîc filius non emit à patre: sed ab alio, cui ipse vendidit, vi consuetudinis redimit: quod multùm differt, vt ex iis patet, quæ diximus suprà in præfat. nu. 16. inci. valet igitur. Et si ea ratio haberet aliquid momenti ad casum retractus, certè nihil pertineret ad filium emancipatum de quo etiam ipse loquitur. Et quantùm ad filiumfamilias, is etiam maior, & ditissimus, nunquàm admitteretur ad retractũ rei vẽditæ à patre, cùm nec diuitiæ, nec ætas quantũlibet grandis, eximãt patria potestate. l. vlt. §. vbi autẽ in vnum, ibi, cuiuscũq; ætatis fuerint, C. de bo. quæ lib. glo. in l. vlt. §. pupillus, ff. de verb. obli. quæ loquitur de sexagenario, & in §. j. in verbo, patresfamiliàs. Inst. de nop.

*Quæstio, an filiusfamiliàs, cui nulla bona sunt, possit retrahere rẽ à patre vẽditam, aut pater ipsius administrator.*

*Quid de emãcipato etiam inope.*

60 ¶At huius rei difficultas in hoc est, quòd iste filius nulla bona habet, vt dixi, ex quibus pretium venditionis possit conficere: sed pater qui ipse per se & directè non potest redimere, vt suprà diximus, subicit nomen filij, vt indirectè, & mutuato alieno nomine, id faciat, cõtrà l. qui in seruitutem, ff. de bo. lib. vbi qui suo nomine possessionẽ bonorũ accipere non potest, nec liberorũ quoque nomine potest. & l. quæritur, eo. tit. vbi dicitur ad verbum, Ne qui suo nomine à bonorũ possessione summouentur, per alios (de filiis autem is locus nũcupatim loquitur) eam consequantur. & ibi concord. in gloss. Et illius text. autoritate scribit glo. no. in l. Diui fratres, in prin. in verbo, fuisse, ff. de iur. pat. cùm tractat, an delictũ patris eiusdemq; patroni noceat liberis: Si tale (inquit) ius sit, ex quo patri possit acquiri, puta si vult liberto succedere tãquam patronus: tunc patre viuente filius, qui adhuc in eius est potestate, repellitur: secus si pater decesserit, vel alio modo filius fuerit sui iuris factus: per d. l. quæritur. & eam glo. sequitur Bart. in l. j. in fi. ff. de interdict. & releg. & Alex. consi. xxiij. opportonè, col. ij. versi. quàrtò, libr. 1. Et facit etiam, quod per eundẽ tex. scribit Bal. in c. j. §. hoc quoque, col. iij. versi. accedit quæstio, tit. de suc. feud. Et prætereà tex. in l. 3. §. verbum potestatis, & in l. Sulpitius, ff. de do. inter vir. & vxo. vbi quemadmodũ vxor non potest donare marito, ita nec filio mariti in eius potestate cõstituto: quia vt ita dicitur, patri quæritur. Et etiam videmus quòd pater autor fieri non potest, vt filio suo quid tradatur, cùm id faciens sua autoritate sibi acquirat. l. j. §. sed si autor, ff. de auto. tut. Et facit item tex. in l. debitor, §. debitoris, ff. de pign. act. vbi filiusfamiliàs, nõ potest emere rem patris ex pecunia profectitia. & id ibi no. Bart. & Bal. Et tex. denique in l. Aemilius, §. id quod, ff. de mino. vbi filiusfamilias, post emancipationem minoribus non succurritur, in id quod patri acquirunt.

*Qui quidquã facere non potest, nec filiorum nomine potest.*

61 ¶Et hæc quidem fortè procederent, si quæ filius in potestate cõstitutus acquirit ex pecunia patris, omnino patri acquireretur, vt est de iure cõmuni. l. cùm oportet, in prin. C. de bo. quæ lib. & plenè traditur à Corn. cons. ccxxxv. circa hanc, libr. 1. Sed ex nostra consuetudine sibi acquirit, non patri: nec ex iis quæ acquirit, quicquam pater habet, præterquam quòd facit fructus suos ad ætatem xx. aut xxv. annorum ipsius filij, etiamsi à patre bona processerint: vt scribitur tit. huius vol. xxviij. §. pen. & vlt. qui sunt totius vol. cccxx. & cccxxj. Estque ferè generale in vniuersa Gallia, vt filiusfamilias, sibi acquirat, non parentibus: quandoquidem potestas illa patria in hoc regno vel non habet locum, aut certè modicum: vt etiam affirmat glo. in §. ius autem, in verbo, Romanorum, Insti. de patr. potest. & affatim diximus suprà tit. xvj. qui est, *des successions.* §. vij. qui est omnium huius vol. ccxj. in glo. j. Ideò si etiam pater ipse de suo pecunias tribuat ad redimendum id, quod à se venditum est, cedit tamen commodo filij: cùm emptum ex pecunia alicuius, eius nõ fit: sed ipsius, cuius nomine emptio facta est, l. si ex ea, C. de rei vend. cum simi.

*Ex cõsuetudine Franciæ filijfamiliàs sibi acquirunt.*

62 ¶Nam & id ex multorum sententia procedit, etiam in nostro casu, videlicet in re quæsita à filio

filio suo ipsius nomine & periculo ex pecunia patris, vt scilicet ex filio quæratur, non patri. Ita enim nuncupatim voluit Ro. in Auth. ex testamento. & iterum in l. illud, C. de collat. & consi. cccclxix. quò ad primum, col. ij. versi. tertio casu. & Pau. Ca. in d. l. cùm oportet, in prin. col. ij. vers. sed quid si filius, C. de bo. quæ lib. & Soc. cons. lxj. circa primũ dubium, col. ij. versi. ex qua conclusione, lib. 4. & Ioan. Crot. in repet. l. frater à fratre, in xxx. q. ff. de cond. indeb. in quibus locis illi post antiquiores latißimè tractant, an & quando quæsitum à filio ex pecunia patris ipsi patri acquiritur. Sed quibus addere potes Bal. consi. cclix. factum sic se habet, quidã nomine Titins, lib. 5. Ang. consi. lxxxv. pater habens plures filios. & consi. cxij. Vannucius, col. ij. Corn. cons. clij. ad euidentiam, lib. 3. & in subscriptione consi. ccxiij. incip. Phil. Dec. consuluit, eod. lib. 3. Soci. latißimè consi. xcij. circa primum, col. ix. versic. circa secundũ, vsque ad fi: consi. lib. 1. & consi. clxij. considerata, col. j. & seq. propè vsque ad fi. consi. libr. 2. & consi. excij. capio difficultatem, in 1. dubio, eod. lib. 2.

*Quæsita à filio ex pecunia patris, an ipsi quærantur, an patri.*

63 ¶Et potest pater eam pecuniam, ex qua res vendita retrahitur, donare filio in sua potestate constituto, ex patria nostra cõsuetudine, suprà tit. xiiij. qui est, *de donations*, §. iij. qui omnium est huius vol. clxxxiij. Et cùm ipse emit nomine filij, censetur ei donare. l. filiæ cuius, C. fami. ercis. vbi etiam patet, rem ita emptam esse præcipuam filio in iudicio familiæ ercis. & l. ij. C. si quis alte. vel sibi. & voluit Bar. in vtroque loco. & præterea in l. quæ dotis, ff. sol. mat. & in l. j. §. sed nec castrẽse, ff. de colla. bo. & in tract. de duob. fratrib. in iiij. q. primæ partis. Ang. in d. l. filiæ cuius, iterumq; in l. si donatione, & ibi quoque Raph. Fulg. Pau. Cast. Ro. & Recentiores, C. de collat. & Corn. consi. ccxxxv. circa hanc consultationem, lib. 1.

*Pater emẽs nomine filij censetur ei donare.*

64 ¶At dicet aliquis, pater poterit reuocare huiusmodi donationem, atque ita res cedet ipsius cõmodo. Cui responderi potest, id admodum esse ambiguum, per ea quæ postea dicemus, versi. abhinc ij. præsertim apud nos, qui expressam consuetudinem habemus in d. §. 320. qua pater etiam ea, quæ ab eo ad filium profecta sunt, non potest impedire, vt ea loquitur: id est, (vt satis declarat) non potest facere, quin filius ipse eis liberè & sine patris impedimẽto, vtatur, fruatur, tanquam suis, post vigesimum annum eiusdem filij matrimonio mancipati, aut xxv. non mancipati. Et si id cõcedamus, vt scilicet poßit reuocare, non propterea patris erit ea res retracta ex ea pecunia donata: vt in simili dicimus, quòd si vxor emit pro se & proprio nomine ex pecuuia viri verè vel præsumptiuè, tamen dominiũ ipsius rei sibi quęritur: quãuis teneatur, quatenus locupletior facta est, l. j. & l. multum, in prin. & ibi Doct. C. si quis alter. vel sibj. & l. & si de tua, C. de don. inter vir. & vxor. Bar. in l. & si instrumenta, in fin. per eum tex. & ibi quoq; Ang. C. de fid. inst. & iur. hastæ fis. lib. 10. & Bal. cons. lxvij. punctus talis est, domina Magdalena, col. j. versi. secundo casu, lib. 4. Ang. consi. cxlj. super j. puncto, in prin. Et idem de fratre emente de pecunia communi, vt res sit ipsius solius, l. qui aliena, C. si quis alte. vel sibi, & l. si patruus, secundũ vnam lect. & ibi Bart. & Bald. C. com. vtriusque iud. cum aliis multis concord. à me adductis tum alibi, tum infrà eod. tit. §. 32. nu. 17. nec denique.

*Vxor emens suo nomine ex pecunia viri, sibi acquirit.*

*Similiter & frater emens ex pecunia communi.*

65 ¶Verùm huic rationi non admodũ fidendum videri poßet, propter ea quæ tradit Io. Plat. in d. l. & si instrumẽta, illud intelligens, quod suprà diximus de re empta nomine vxoris ex pecunia mariti, nisi ea res esset empta ex pecunia ab ipso marito donata: tũc enim res ipsa marito acquiritur, potestq; is eam vẽdicare, vt econtrariò vxor rem à marito empta ex pecunia vxoris illi donata: per l. vxor. marito, ff. de dona. inter vir. & vxor. quem simpliciter sequitur Io. Lup. in rep. rub. de don. inter vir. & vxo. §. lx. col. v. vers. sed in casu. Sed ille tex. nũcupatim loquitur, cùm maritus aliàs non est soluendo, vt etiam dicit Bal. ibi, & glos. in l. si filij tui, in glo. j. in fi. C. eo. tit. Bar. in l. si vt proponis, in fi. & ibi quoque ipse Bal. in 5. q. Ang. paulò ante fin. & Pau. Cast. in fi. C. de rei vend. Ex quibus Ange. dicit, eum text. ita intellectum, esse sing. Et id quidem Ange. in d. l. si filij tui, in fi. dicit generale esse in omnibus, qui rem quampiam emunt nomine alieno ex sua tãtùm pecunia. Sed de hoc vltimo vide Bal. in d. l. si vt poponis, in 3. q. iterumq; in d. 5. q. Verùm ex iis potes intelligere nihil hæc obesse nostro casui.

66 ¶Quanquàm & illud præterea dici potest, eam pecuniam, quam pater donat filio, non esse patris, nec ei acquiri: per id quod voluit glo. no. in d. l. frater à fratre, in glo. magna, ad fi. ff. de cond. indeb. quòd quãdo obligatio descendit immediatè à patre in filium, non reacquiritur ipsi patri, licèt secus sit, quando aliunde prouenit. Quam glo. approbant omnes Doct. ibi. Et eam ad dominiũ & donationẽ à patre factã filio trahit Iason ibi, in lec. char. pen. vers. assumo sextam. & Ferdi. Loaz. in rep. l. filiusfamilias. §. Diui, char. 15. nu. 103. ff. de leg. j. Et pro hoc optimè facit quod dicimus in simili, quòd licet per seruum domino quæratur, si tamen vnus dominorum aliquid donet seruo cõmuni, nihil hinc sibi quæritur, sed aliis dominis tãtùm, ipsius donãtis sociis. l. verùm, §. si seruo communi, & ibi gl. & Bal. ff. pro soci. & l. si Eros, ff. de opti. lega. Et quod in alio simili scribitur in l. sicut, §. idem Papi. ff. quib. mod. vsusfr. amit.

*Pecunia, quã pater donat filio, an sit patris.*

67 ¶Sed & hoc casu attentari potest, patrem qui nomine filiifamilias facit istum retractum, atque in id confert pecunias, videri tacitè filium suum, quantum ad illum actum, emãcipare: per id quod in simili not. tradit Oldr. consi. xxvj. patet cõsensit filiæ, quòd si sint duo fratres in potestate patris, vnus potest alteri donare bona profectitia cõsentiente ipso patre. l. si permittente, C. ad S.C. Macedon. & l. tam his. ff. de don. caus. mort. nam consentiendo (inquit)

*Pater tacitè emãcipat hoc casu.*

videtur

videtur emancipare filiũ, quò ad eum actum. Et idem nulla ipsius mentione facta tenet eius discipulus Io. And. in addit. Spe. tit. de instru. edict. §. porrò. versi. quid si filiofa. & Fran. Aret. qui id dicit sing. & nouum, nutans tamen, in l. placet, col. ij. versic. est & alius, ff. de acq. hæred. & Ias. in fi. l. j. §. hoc autem, ff. ad S.C. Treb. in vtraque lect. & in l. si is qui pro emptore, col. xl. nu. 179. item adde, ff. de vsucap.

*Nullum doli aut fraudis premium.*

68 ¶Denique si diceremus patrẽ posse reuocare hãc donationẽ, & ita ad se retrahere, quod ipse nomine filij iure sanguinis retraxit, cùm ipse suo ipsius nomine retrahere non posset, fraus ipsius patris subiiciẽtis nomen filij, cederet illius lucro & cõmodo: quũ iniquũ sit, ob suum facinus aliquid lucri facere, vt dicit l. si ab hostibus, §. j. ff. sol. mat. & l. vl. in fi. C. de reb. cre. & l. itaque, in prin. ff. de fur. cùm dicitur, sed nemo de improbitate sua consequitur actionẽ. & l. si remunerandi, §. Morus, ff. mãd. vbi ita scribitur, Nullã actionẽ eum propter suã calliditatem habere. & l. ita demum, ff. de arb. vbi dicitur, ne quis doli sui præmiũ ferat, & l. verùm, §. tempus, ff. pro soc. vbi scribitur, æquũ nõn esse dolũ suum quẽquã releuare. & l. j. in prin. ibi, nec vel illis malitia sua sit lucrosa. & iterũ l. ne ex dolo, ibi, ne ex dolo suo lucrẽtur, ff. de do. mal. & l. sed & si §. planè; in fi. ibi, ne & sua calliditas prosit, ff. ad exhi. & l. pe. C. de leg. vbi dicitur, vt non accipiat fructũ suæ calliditatis. & l. dubiũ, C. de repu. vbi idem propè text. est. & l. ij. C. qui mili. non pos. lib. 12. & c. sedes. & c. ex tenore, extrà de rescrip. & cap. ex literis, quod est ij. extr. de dol. & contu. & c. ad nostram; de empt. & vend. vbi ita scribitur, Quia igitur fraus & dolus cuiquam patrocinari non debent. & c. pastoralis, §. vlt. de off. dele. & c. statuimus, eo. tit. lib. 6. & c. dictum, & ibi glos. 30. q. 1. & bene facit l. ij. ff. de eo per quem fact. erit. & ibi concord. in glo. & l. siue hæreditaria, ff. de neg. gest. & l. relegatorum, §. vlt. ff. de interdict. & releg.

69 ¶Et quanquàm pater faciat fructus suos acquæstuum sui filij vsque ad ætatem xx. aut xxv. annorũ ipsius, secundùm distinctionẽ nostræ consuetudinis, suprà à nobis citatæ: si harum rerum à se prius venditarũ & posteà nomine filij retractarum, etiam fructus suos faciat, vt aliorum acquęstuum, de quo posteà dicemus, id certè non est considerabile, nec quicquam mutat ex nostra sententia: cùm id quod principale est, non ei quæratur. arg. d. l. j. ff. de autor. tut. nec quod principale est, vitiatur ob accessoriũ siue sequelam vitiosam. l. Papinianus, §. sed nec impuberis, ff. de inof. testa. & l. pupillari, ff. de vul. & pup. subst. & l. post legatũ, §. qui principale, ff. de his quib. vt indig. nec etiã vitiatur dispositio facta in persona expressa & capace, ex eo quod quæritur alteri non capaci. l. si sponsus, §. si maritus, ff. de don. inter vir. & vxo. & l. si is qui, ff. de lib. leg. Quibus rationibus motus Signo. cõs. cxiij. thema sic se habet, quidam habens filium, cõsuluit auum qui filium spurium hæredem instituere non potest, posse tamen nepotem ex eo legitimũ instituere, etiam si vsusfructus ipsi filio acquireretur. De qua re latissimè diximus in tractatu primogenituræ, quæstio. xij. Et facit etiam, quod dicemus infrà eod. tit. §. xxvj. in glo. j. nu. 30. quintò intellige.

*Principale nõ vitiatur propter sequelam vitiosam.*

*Pater ali non debet de bonis quibus priuatus est.*

70 ¶Et hanc quidem partem, vt scilicet filiusfamilias, aut pater ipsius nomine possit retrahere rem à patre venditam, nuncupatim & in hac ipsa specie tenuit Claudius Marletus vir sanè legum peritissimus, quantum ex hoc vno ipsius consi. coniicere potuimus, quod positũ est inter consi. Chasse. consi. xxiij. decessit Catharina, col. 5. versi. itẽ & quòd filius: vbi expressim repræhendit ipsum Chasse. contrarium tenentem, quo loco suprà citauimus: dicitque eum & hanc sententiam aliquando fuisse secutum, sed postea fauore cuiuspiam amici cõtrarium consuluisse: & cùm postea cõmentaria illa in Burgundionũ consuetudines ederet, veritum fuisse veriorem partem sequi. Sed & eam sententiam nouissimè secutus est D. Ferronus Regius apud Burdigalã consiliarius in cõmentariis consuetudinum eius gentis hoc eod. tit. §. 10. & D. Boer. eiusdẽ curiæ Præses illustrissimus decisi. xij. & prædicta faciũt. & latiùs deci. 138. an filiusfamilias, in quibus locis tradit ita fuisse iudicatũ sæpius in curia Burdiga. & ante hos Masuer. in hoc quoque eodem tit. de retractu, §. item filiusfamilias, vbi dicit haud dubiè huiusmodi filium admitti ad hunc retractum, quò ad proprietatem, & fortè etiam quò ad vsumfructum, qui fortè hoc casu patri non quæritur. ar. l. cum non solùm, §. j. versicu. siue ex contrario, cum Auth. exceptis. & seq. C. de bon. quæ liber.

71 ¶Cui in hoc articulo, cùm scilicet dicit, vsumfructum hìc patri non quæri, cõsentit Aegid. Bellam. idem expressè in hoc casu volens, in c. constitutus, col. x. vers. plus dicebam. de restit. in integ. his quidẽ rationibus motus, quòd qui potest sibi & aliis acquirere, si acquirit quod illis aliis quærere non potest, sibi totum quærit. l. seruus meus. & l. homo liber. §. quicquid. ff. de acquir. rer. domi. Præterea quando quis per se sibi non potest quærere propter factum suum, vt hic pater qui ipse vendidit, nec etiam per eum potest qui suo iuri subiectus est, vt patet ex solutione l. non minùs, ff. de hære. instit. & l. si mihi. §. regula. ff. de leg. j. & l. neque per se. C. de hære. instit. collatis illis quidem ad l. debitor. §. vlt. ff. de leg. 2. & l. si maximè. ff. de ser. legat. Nam & hinc videmus quòd seruus quærens rem quam alter dominorũ ipse quærere non potest, alteri soli acquirit. l. item si seruus, in prin. ff. de stipu. seruo.

*Patri spurio non queritur usufructus bo*

72 ¶Quibus & tu addes text. in c. 1. §. si verò violator, tit. de pace tenend. Ex quo no. Bal. col. iij. totius prin. & post eum Mart. Laud. Alua. & Car. Alex. quòd quãdo pater priuatur quibusdã bonis, quæ quidẽ, vel eorũ portio, reseruatur filiis, pater ex illis ali non debet. Quod & idem

voluit

voluit Bal.ad hoc not.illum tex.quem dicit not.in auth.bona damnatorum,col.ij.versic.hic quæro,dicit statutum,C.de bon.dam.& Soci.consil.cxxiiij.viso statuto inclytæ ciuitatis,col. iij.versi.confirmatur ista opin.lib.3. Sed & hoc propius fulciunt, qui in illa specie de institutione nepotis ex spurio,de qua nuper ex Signo.locuti sumus, dicunt vsumfructum eo casu patri non quæri,etiam si id dictum non fuerit. Inter quos est Bart.in l.Gallus,§.quod si is,in fi.& ibi etiam Ang.Imo.Fran.Aret.col.iij.& latè Alex.col.iij.Soci.col.ij.versi.tertiò principaliter,ff.de lib.& posthu.idem Barto.consi.cxviij.Oducius,col.ij.Bald.consi.ccclxxxviij.respondendo ad dubia,col.ij.lib.5.Sali.in l.vlti.col.vlt.C.de natu.libe.Paul.Cast.consi.cccclxvij.viso dicto puncto,col.penul.versi.ad aliqua,lib.2.Guid.Pap.consi.xciij.effectos,col.iij. versi. præterea cùm patri.Stepha.Bertran.consi.xcvj.etiam si verum esset:col.j.versi. & quod dixi,lib.3. cum aliis concord. adductis à Recentioribus in d.§.quid si is.& Alex.consi.lxxxviij.omissis tribus,in vj.dubio,lib.7.Aut certè,si vt quibusdam placuit,ponatur clausula,ne vsusfructus patri quæratur,tunc haud dubiè valebit institutio,vt per eundem Bart.in d.§.quid si is, col.j. & ibi quoque Soci.col.j.versi.secundò in quæstio.& Bald.consi.cxlvj.titulus principis,col.ij. lib.1.& d.consi.ccclxxxviij.col.ij.lib.5.& Alber.in l.adoptiuum,§.j.ad fin.ff de in ius vocan.

*norum relictorum filiis eius ab auo eorum.*

73 ¶Facit & quod scribit Bal.in l.tutor,§.quæ tutoribus,ff.de excus.tuto. post Pau.Liaz.& Ang. quempiam Aurelianum,quòd pater executor testamenti,potest eligere filium pauperem,ita tamen vt sibi vsusfructus non quæratur.& id sequitur Bened.Cap.consi.liiij.punctus, quidã Ange.col.penul.Et quod à plerisque traditur, quòd licet pater nõ possit autoritatem accommodare filio ad suum ipsius commodum,d.l.j.ff.de auto.tut.tamen potest filio quærenti,aut etiam vni ex filiis donanti alteri,præstare autoritatem.Sed hoc faciens nõ sibi quærit vsumfructum. Ita enim voluit glo.in d.l.j.in princ.in verbo;non acquirit,in fi. & ibi quoque Dy. & Bart.tum versic.quid si pater,tum item versic.quærit glo.ff.de auto.tuto.Bald. in sua margar.in verbo,parentes,col.j.versi.pater consentire potest.vbi in hoc dicit eam glos.sing.Et ad hæc omnia facit optimè tex.in l.Imperator,ff.ad S,C.Trebel. & in l.Aemilius,§.j.ff.de min. cum simil.Imò sunt,qui hoc casu constanter censent quæri vsumfructum patri:cùm in consequentiam,& non principaliter quæratur:vt per Ioan.And.post Petr.Cer.in addi.Specu.tit. de instru.edi:§.porrò,colum.j.versic quod si filiusfamilias. De quo & tu vide Bal.in l.bonorum,col.vlti.versi:& ex prædictis,C.qui admit.ad bono.posse.& consil.ccxc.hæ quæstiones, col.j.lib.3.& Barto.in l.impuberem,§.j.ff.de fal.

*Pater executor,eligens filium pauperẽ, non habet vsumfructum.*

*Pater autoritatem præstãs, an sibi quærat vsumfructum.*

74 ¶Sed & huc spectat tex.in l.iij.§.denique,versi sed ad hoc auxilium,ff.de minori.vbi si filiusfamilias minor iussu patris obligatus sit,is restituitur ex his causis,quæ ipsius intersunt : sed ea restitutio minimè patri prodest.Et tex.optimus in l.Sulpitius,ff.de dona.inter vir.& vxo. vbi si mulier patri fundum tradiderit,vti restituat filio:si id egit,vt maritus interim ex eo aliquid commodi sentiret,nõ valet traditio:alioquin si solo eius ministerio vsa est,valet. Vides igitur ex eo text.quòd maritus aliàs prohibitus,non potest,nec debet, aliquid commodi sentire ex eo,quod vxor donat filio. Et hanc quoque partem adiuuat,quòd cùm olim non valeret donatio à matre facta filio,quia patri quæreretur, vt suprà diximus:certe si aliquo casu ei non quæreretur,valebat donatio,vt satis cõstat ex d.l.j.§.verbum potestatis,supra allegato. versi.sed si in castra. Ex quo inferunt Iac.Aret.& Bal.qui cum.§.legit cum §.qui in eiusdem, quòd cùm hodie quæsita à filio,non quærantur patri,nisi quò ad vsumfructum,d.l.j.& l.cùm oportet,C.de bon.quæ liber.potest etiam hodie mater filio donare,saltem quò ad proprietatem.Imò sunt,qui hoc casu,cùm mater donat filio, dicunt valere omnino donationem,nec ex ea quæri vsumfructum patri. Ita enim voluerunt Azo in summa,C.de donat.inter vir.& vxor.col.ij.versi.item & quæ contingunt.& seq.& Iaco.Aret.& Mart.in l.si constante,C.eod. titu.de quo & tu vide Cyn.& Bal.ibi. Et facit denique, quòd scribit ipse Bald.in cap.1.§.hoc quoque,col.iij.versi.accidit,tit.de succes.feu.quòd si pater vasallus feudum alienauerit,idque ad filium ob id veniat,non quæritur patri per filium.& sequitur Franc.Aret.consil.xiiij.viso & diligenter,col. vij.versic.venio ad septimum.

*Mater an possit donare filio, & an quæratur vsumfructus patri.*

75 ¶Concludo igitur,posse patrem administratorem filij etiam impuberis,in sua potestate constituti vel etiam aliũ ipsius curatorem,aut ipsummet redimere, siue retrahere ex nostra consuetudine rem à patre venditam. Id quod etiam admittit consuetudo Burdigalensis,cap.13. Sed ita fortè secundùm Masuer.non quæratur ipsi patri eius rei vsusfructus, aut aliud commodum quod tamen vltimum non assero,propter ea,quæ suprà diximus.Sed vtcunque sit, nihil,quantùm ad id pertinet,venditoris interest,præsertim cùm proprietas sit retrahentis.Et quia etiam,si id concedimus,aut etiam quòd ob id,vel aliàs, non possit pater administrator filij eo nomine retrahere,cùm suo non possit : vide quid præterea fateri necesse est : nempe quòd si alius , quàm pater consanguineus filij ex parte matris iam mortuæ ( ne quis nobis obiiciat id quod cauetur in §.xvj.huius tit.) vendiderit aliquid,non possit pater administrator filij eo nomine eadem ratione retrahere;nam ipse quidem pater suo nomine non potest, cùm non sit consanguineus venditoris. Ergo si aduersariorum ratio efficax est, nec nomine quidem filij,qui nulla adhuc bona habet:quia sibi (vt dicunt) acquiret vel proprietatem,vel vsumfructum;nec filius quoque admittetur,cùm acquireret patri,qui nõ est consanguineus

*Decisio principalis quæstionis.*

venditoris. Et tamen nemo ſanæ mentis id admitteret. Ideoq; nec hîc ſequendam eſſe opin. Chaſſe.arbitror, præſertim verò in filio emancipato.id enim omnino ſine dubio eſt.

*Autor ab iniuria Chaſſenei ſe aſſerit. Vide in Legibus connubialibus, in gl. xj. in uerbo, ne peut. uerſi. & in hac & ſeq. Vide Chaſſenei. des droictz. & apartenances à gens mariez, in uerbo, ne peut faire, uerſicu. ſed in hoc.*

76 ¶Verebar cùm hæc commentarer, ne ſi quando Chaſſen. hunc locum legeret, pro more ſuo vehementius in nos excandeſceret, quòd ab eius opinione auſi fuiſſemus diſſentire. Eam enim ob cauſſam iam olim in nos ſtomachum eruperat. nam pridem in quadam ſectione ex noſtris in Pictonum conſuetudines commentariis, cui de Legibus connubialibus titulum nuncupauimus, ſemel atque iterum ab eius ſententia diſceſsimus: ita tamen, vt honorificam ſemper de eo mentionem fecerimus, plus fortè ei gratiæ, quàm res & veritas cõcedebant, tribuentes. Is autem erroris ſui conſcius, cuius eo in loco admonitus fuerat, in duabus poſtremis commentariorum ſuorum in Burgundiæ conſuetudines editionibus palinodiam, ceu alter Steſichorus, canit, ſententiã mutat, vſurpatis quoque noſtris teſtimoniis, quibus lapſum eius planè oſtenderamus. Quod tamen adeò cautè & veteratoriè ab eo factum eſt, vt non niſi à perſpicaciſsimo Lectore diligentiusq; intuente deprehendi poſſet. Nam cùm aliàs, ſi quæ ex priori editione immutaſſet, emẽdaſſet, detraxiſſet, aut etiam addidiſſet, additionis notula ſignificare conſueuiſſet, eo tamen loco, quo in noſtram ſententiam adductus ſuam mutauit, eam additionis notam conſultò prætermiſit, ſcilicet ne eam recantationem indicaret, quæ gloriæ hominis veluti tenebras allatura videbatur, qui omnia à ſe vel dicta vel ſcripta ἀκίνητα eſſe ſemper voluit, vel (quod coniicio & veriſimilius eſt) vt apud eos qui duo poſteriora illa commentaria tantùm euoluiſſent, non etiã priora, me falſæ calumnioſæq; reprehenſionis aut criminationis reum faceret. Eam autem coniecturam cepimus, quòd etiã nos in eo libro, quem Catalogum gloriæ mundi inſcripſit, plagij inſimulare conatus fuerat. Dicebar enim compilatas à me Lod. Cælij Rhod. lucubrationes, lib. 13. cap. 7. ex eoque pulchritudinis laudes, quas in noſtris Legibus connubialibus deſcribo, corraſiſſe, diſsimulato tamen & ſuppreſſo ipſius Cælij nomine. Sed eam criminationem falſam comperiet quiſquis eum in manus ſumpſerit. Nam illic nihil eſt omnino ſcriptum de laudibus pulchritudinis, quod in illis noſtris Legibus ſit quoque adſcriptum, præter vnum Procli locum. Neque tamen Cælius, qui Proclus ille fuerit (multi enim autore Suida fuerunt) declarat: neque librum, in quo ea ſcriberentur, cùm is multos ſcripſerit, deſignat, imò nec ſententiam illius niſi conciſè & carptim deſcribit. Ego autem Proclum illum Lycium Platonicum eſſe oſtendi, librum nuncupatim annotaui, tum etiam ex eo ſententiam integram exſcripſi, vt liquere exiſtimem à me lecta primùm & diligenter Procli ſcripta, ex quibus quæ à Cælio accepta putauit, in noſtros illos commentarios traduximus. Nec verò tam tardi ingenij vnquàm fuimus, vt recentiores commentarios legendos potius, quàm antiquos illos ſanctioresq; claſsicorum autorum libros: riuulos, quàm fontes, ſectandos exiſtimauerimus. Id enim ex quo literas amplecti cœpimus, ſtuduimus, vt omni genere ſcriptorum instructa eſſet nobis bibliotheca: atque in hac cura ita verſati ſumus, vt ταύτην τὴν βιβλιομανίαν luculentæ fraudi rei noſtræ familiari futuram agnati gentilesq; non ſemel clamitauerint. Hæc paucula, lector humaniſsime, habui, quæ tibi obiter exponerẽ, vt intelligeres, quàm immeritò nobis ſuccenſuerit olim Chaſſeneus, tantasq; in nos tragœdias excitarit, nulla etiamnum à me iniuria vel tantilla laceſsitus. Locus autẽ hic me admonet, imò vrget acerrimè, vt enumerem, demonſtrem deſignemq; plus quàm ſexcentas paginas integras, quas Chaſſe. ex noſtris illis Legibus connubial. (vt de aliis autorum vigiliis taceam) nec immutato quidem vocabulo, atque adeò cùm calcographorum mendis, in illo ſuo Catalogo pro ſuis vſurpauit. eas enim deſignari ſibi expetebat bellus ille literator Annelaous. Sed vt idipſum in ſecundam editionem illius noſtri operis ſemper reieceramus, opportuniore loco & aptiore facturi, ita & plurima alia omitto hîc prudens, quorum etiam te admonere cõſtitueramus, niſi mors hominis aliàs docti, & vt ab aliis audiuimus, probi, nobis allata incepto deſiſtere ſuaſiſſet.

77 ¶SED vt ad inſtitutum redeamus, illud quæritur, an pater ipſe tanquam adminiſtrator ventris ſuæ vxoris, id eſt, filij nõdum nati, qui ſcilicet in ventre vxoris eſt, poſsit hunc retractum facere. nam & hoc in facto vidimus. Finge igitur (ne incidamus in dubium præcedentis quæſtionis) quòd poſthumus ille fuit à quopiam hæres inſtitutus, quod fieri poteſt, vt pater per titu. de liber. & poſthu. aut quòd quiſpiam ei bona aliqua legauerit vel donauerit. Nam & id quoque fieri poteſt. l. qui quartam, §. ſi eius, & l. qui filiabus, in prin. & §. ſi quis ita, ff. de legat. j. Ex illis igitur bonis vult pater, vt adminiſtrator ventris, aut etiam alius curator ventri datus, retrahere rem à patre aut etiam alio conſanguineo (hæc enim omnia ſimul expediam) venditam, vtrùm poſsit? Quod videtur, quia vterus in his, quæ ſuum ipſius commodum reſpiciunt, pro iam nato habetur. l. qui in vtero, ff. de ſtatu homi. & ibi concord. in gloſ. ideoq; & ei competit in integrum reſtitutio. l. etiam ei, & ibi glo. & Docto. ff. de minor. quem ad hoc dicit ſing. Bald. in rub. extrà de in integr. reſtit. ad fin. & in cap. 1. col. j. verſic. ſecundò not. & ibi quoque Feli. col. ij. verſi. ſubdit, extrà de præſcrip. De quo etiam Paul. Caſt. conſi. xvij. col. iij. ad fi. & Fran. Balb. in tract. præſcrip. fo. 47. col. iij. nu. 44. Et actio negotiorum geſtorum, vt voluere glo. & Bart. in l. cùm pater, ff. de nego. geſt. Et bonorũ poſſeſsio cõtra tabulas. ff. de vent. in poſſ. mit. per totum. Mittiturq; in poſſeſsionem legatorum. l. communi, §. ſed & ſi, ff. com. diuid.

*Quæſtio, an pater, tanquã adminiſtrator uteri uxoris, aut curator ipſius, poſſit retrahere. Vterus poteſt hæres inſtitui. Vtero legari poteſt & donari.*

diuid. Nam ei directò, & per fideicōmissum relinqui potest. l. cùm inter. C. de fideic. liber. & è diuerso eius fidei committi. l. j. §. sciēdum, ff. de leg. j. quanquàm ea l. loquitur de eo qui nondum natus est, & ita obtinet in omni posthumo etiam nondum concepto. Eique dari potest curator. l. j. §. quoties, eo. tit. & l. Titius, quę est pen. §. si à Prætore, ff. de excus. tut. cum si. Atque etiam tutor ex testamento patris. d. l. cùm pater, ff. de nego. gest. & §. cùm autem, Instit. de tute. Succeditq; etiam in his quæ sunt dignitatis hæreditariæ, & administrat per curatorem. Bal. in l. vlt. in fi. C. de testa. mil. Ex quo Card. Alex. in c. 1. col. ij. vers. quid si dominus, tit. quæ fuit pri. cau. bene. amit. tradit, quòd si dominus moriatur relicta vxore prægnante, dandus est ventri curator, à quo vasallus petet inuestiturā nomine ipsius ventris, cuique fidelitatem præstabit. Teneturq; mater petere curatorem ventri, vt infanti filio. l. ij. §. item si adhuc prægnās, ff. ad S. C. Tertu. & voluit Bal. consi. cclxxxviij. Quidā decessit, in fi. lib. 2. & cons. ccxcvij. visis & sup. lib. 3. & diximus latius in repe. l. si vnquam, in verbo susceperit liberos. nu. 144. { sed & illud. } Et vterus legitimari potest, vt dicitur voluisse Bal. in l. naturalis, in fin. tit. si de feud. fuer. content. inter do. & agn. de quo nos in nostro tract. nobilit. c. 6. nu. 45. at illud in dubium. & seq.

*Vtero competit in integr. restit.*

*Et actio negotiorum gestorum.*

78 ¶Contrarium quoque videtur, quia pater non potest esse administrator filij, nisi eius, quem habet in potestate: vt not. in l. j. C. de bon. mater. At vterum non habet in potestate. l. vlti. ff. de collat. bon. & l. vlt. ff. de asig. liber. & d. §. cùm autem, Instit. de tute. cùm dicitur, si modò in ea causa sint, vt si viuis parentibus nascerentur, in eorum potestate fierent. Bal. qui id dicit not. in l. si filius, §. j. in fi. ff. de lib. & posth. Ideoq; si testator rogat hęredem, si decesserit sine liberis in sua potestate constitutis restituere hæreditatem alteri, si hæres moritur relicta vxore prægnāte, locus est substitutioni. De quo vide Alb. in l. Neratius, ff. de manu. testa. Necdum enim vterus suus est. l. j. §. toties, ibi, inter suos hæredes futurū erit, ff. de ventre in poss. mit. & in d. §. cùm autem, cum aliis multis si. & concor. text. & Doct. à me collectis in repet. l. si vnquàm, in verbo, susceperit liberos, nu. 149. ad hæc vterus. In quo toto cælo errauit Alex. qui contrariū dicit, in l. si filius qui patri, col. vj. versi. fallit in posthumo, ff. de vulg. & pup. vti etiā facit Soci. in l. j. col. xxviij. versi. nec obst. allegata, eo. tit. Propterea nec rumpit testamētum, donec natus sit. l. iiij. in prin. versic. ex his apparet, ff. de iniust. testa. cum si. Nec etiam tutor ei dari potest. l. si nemo tutorem, §. vlt. ff. de testa. tute. & l. ventri, ff. de tuto. & cura. da. ab his. & l. j. §. si quis quasi, iuncta gl. ff. de eo qui pro tut. & glo. in rub. ff. de tute. & Io. Plat. & Ang. Aret. in d. §. cùm autē, Insti. de tute. Nec contrarium probat d. l. cùm pater, de neg. gest. quia ibi magis administrauit de facto, quàm de iure, vt dicit glo. & Doct. ibi. Dictus autem §. cùm autem, de tutel. & similes tex. loquentes de tutoribus datis posthumis, intelliguntur, vt sint tutores ipsis posthumis natis, nam & hi posthumi dicuntur. Is autem curator ventri datus continuò decedit suo munere, quàm infans natus est. l. j. §. tandiu, ff. de ven. in posses. mit. & voluerunt Io. Plat. & Ange. Aret. in d. §. cùm autem. Et ad hæc omnia optimè facit tex. in l. tutor, quę est iiij. §. si curator, ff. de suspe. tuto. vbi tamen glo. hallucinata fuisse videtur, dum in hoc facit discrimen inter iudicem & testatorem. Cur autem tutor huic ventri dari non possit, curator possit, ratio hæc est, ni fallor, quoniam tutor principaliter datur personæ, curator bonis, vt not. in §. certæ, Instit. qui testa. tut. dar. pos. At is qui nondum natus est, persona non est, nec homo, nec animal, vt ex sententia Empedoclis, Diogenis, Herophili & aliorum plenè diximus in repet. l. si vnquàm, in verbo susceperit liberos, nu. 147. quinetiam is infans, & seq. C. de reuo. don. Tametsi aliter sentit autoritate Hippocr. & duorum capitum nostrarum legum Galenus in eo lib. cui hunc titulum nuncupauit, Vtrum conceptus in vtero sit animal. Sed alicubi in eo libro dicit potentia eum conceptum esse, at actu tum fore, cùm in lucem editum erit.

*Vterus non est in potestate patris.*

*Vterus non rumpit testamentum.*

*Vtero tutor dari non potest.*

*Vterus an sit homo, aut animal.*

79 ¶Et ego quidē in eadem rep. & glo. nu. 144. sed & illud, & multis seq. vbi tractauimus, vtrùm hic infans nondum natus faciat locum ei l. multa in vtranque partem adduximus, quæ & ad hunc casum nostrum pertinent, vt ibi videre poteris. Sed vt breuiter hanc rem definiam ac concludam: illud verissimum est patrem non esse administratorem filij nondum nati, vt suprà ostensum est. Ideoq; Bald. consil. cxxvj. quidam nobilis, lib. 1. quod propè ad verbum repetitur consi. cxxxvij. eod. lib. 1. nisi quòd copiosius in posteriore loco rem ipsam differit, sed vtrobique respondit, patrem aut auum paternum non posse, tanquam administratorem vteri, aliquid facere. Et idem quoque sine mentione Bal. tradidit Alex. consi. clxxj. viso processu, col. vlt. versi. non obst. quòd Io. lib. 2. Cùm autē nec tutor ei dari potest, vt diximus, & nemo contradicit, curator autem haud dubiè dari potest, isq; pro nato habetur, cùm de commodis eius quæritur, vt etiā diximus: nō video, cur curator ei à iudice datus nō possit eius nomine hunc retractū petere: sicuti & potest bonorū possessionē: vt & suprà diximus. Nam & is, modò postea nascatur, succedit, & rūpit testamentū, obstatq; cæteris remotioribus, l. pen. §. quandiu, ff. vnde lega. & l. j. §. si quis proximior, ff. vnde cogn. cū si. Ex quo etiā potes intelligere eū ad retractū admitti, qui per omnia sequitur ius successionis: vt scribitur infrà, eo. tit. §. xj. & §. xiij. Verùm executio ipsius retractus manebit in pendenti, tantisper dum in vtero est: vt colligitur ex dictis iuribus, atque etiam ex d. l. vlti. ff. de colla. bon. & l. antiqui, ff. si pars hæred. pet.

*Decisio principalis quæstionis.*

80 ¶Quamuis sciam, Philip. Deci. consi. ccxxij. viso puncto, col. j. in hoc statuto nuncupatim loquentem, respondisse nondum natum tempore venditionis non admittendum vi huius sta-

ctuti ad retractum,ea ratione motum, quòd is tunc non potest dici filius aut consanguineus venditoris,de quo loquitur statutum,per d.l.vlt.ff.de colla.bo. (quem nuncupatim sequitur Maria.Soc.iunior consi.xxij.pulchra est præsens consultatio,in j.dubio.lib.1.) Sed quod pace tanti viri dixerim,ille tex.id non dicit.Et contrarium probatur in d.§.si quis proximior.Sed pro eius sententia est expressa cõsuetudo Britonum,c.veterum consuetudinum eius gentis, lj.in fi.& reformatarum hoc eo.tit.§.xiiij.Et ad eam optimè facit,quòd in his quę sunt stricti iuris posthumi non includuntur,l.si prægnans,& l.si vaccæ,quæ illam confestim sequitur,ff. de euict.& l.nonquocunque,§.Iulia,ff.de leg.j.& id autoritate illorum tex.voluit Alber.post Oldr.io d.l.qui in vtero,ff.de statu homi. & iterum in prima parte statut.quæst.cxxxxij.ciuitatis Paduæ,vbi ex hoc dicit, quòd stante statuto,vt in locum Decurionis demortui assumatur quispiam ex proximioribus ipsius:si moriatur Decurio relicto patruo,& filia prægnante præfertur patruus vtero:licet hic proximior esset,cùm nasceretur : nam statuta (inquit) sunt stricti iuris:ideo in his non includuntur posthumi,vt iam diximus. Hic autem casus noster est iuris stricti:cùm etiam sit ex statuto,vt ille casus Albe.& quia etiam retractus per se consideratus est stricti iuris,vt dicitur infrà,§.huius tit.xxxv.Et simile est,quod tradit Bald. etiam post eund.Oldr.in l.idem erit,in j.lect.circa mediũ,ff.eo.tit.de stat.homi.quòd si statuto cautum sit,vt in locum demortui sumatur proximus ex eiusdem genere,& nemo sit natus , sed sit aliquis in vtero,nõ expectandum est,vt nascatur:sed alius confestim & sine vlla dilatione assumendus est:per l.petitionem,§.quando autem.C.de aduo.diuer.iud.& l.nullus.quæ est j. ibi,statim atque illum fata subduxerint,C.de agen.in rebus,lib.12.& idem voluit Albe.in d.l. petitionem.& Ang.in l.Arethusa.col.ij.versi.quid si de genere.ff.eod.tit.de statu homi.

*Posthumi in iis quæ sunt stricti iuris non comprehenduntur.*

*Vterus an possit subrogari in locum Decurionis demortui.*

81 ¶Verùm hęc possent procedere,nisi nostra consuetudo statuisset ius retractus sequi per omnia ius successionis,vt diximus. Cùm igitur posthumi admittantur ad ius succedendi,sequitur & eos admittendos esse ad ius retrahendi.Nec tamen ea iura supra in princip.allegata ad probandum posthumos non comprehendi in his quæ sunt stricti iuris,huc pertinere videntur:neque enim in illis tractatur vtrum posthumi admittantur,an non, vtrùmve habeantur pro natis,nécne:sed illud tantùm, vtrum venter accessoriè veniat in venditione matris:& an eo euicto agi possit de euictione , néque quæ res quantum ab hoc casu differat, planum est. Iura autem postremò à Bal.& Ang.citata,nihil etiam de vtero dicũt, sed tantùm præcipiunt statim & sine vlla dilatione alium in locũ demortui substitui,& id fauore collegij, vt dicunt ipsi.Bal.& Ang.nam & hic esset periculum in mora,non etiam in casu nostro.Ideo & in illa mea sententia persto,vt scilicet vterus admittatur ad retractum.

82 ¶Et hæc quidem intelligo, si is vterus erat conceptus tempore venditionis, ex qua ius est quæsitũ consanguineis.Si enim postea cõcipiatur,maius dubiũ est,an sit admittendus. Nam d.§.si quis proximior,id quod diximus,intelligit , si hic qui in vtero esse dicitur,viuo eo,de cuius bonorũ possessione agitur,fuerit conceptus:nam si post mortẽ,neque obstabit alij,neque ipse admittetur:quia non fuerit proximus cognatus ei,quo viuo non est conceptus. Et simile est,quod scribitur in l.j.§.sciendũ,ff.de suis & legi.Suos quidem posse succedere,si modò mortis testatoris tempore vel in rebus humanis,vel saltem concepti fuerint.Et iterum in l.Titius,eo.tit.vbi qui post mortem sui aui concipitur,is neque legitimam hæreditatem, eius tanquam suus hæres,neque bonorũ possessionem,tanquã cognatus, accipere potest.quia lex duodecim tabularũ eum vocat ad hæreditatem,qui moriente eo de cuius bonis quæritur,in rerum natura fuerat,& in Litem Prætor.in prin.eo.tit.vbi Prætor edicto suo proximitatis nomine bonorũ possessionẽ pollicetur his,qui defuncto mortis tempore cognati fuerũt.& in l. si quis filio exhæredato,in prin.& ibi Bar.& Ro.ff.de iniust.test.vbi dicitur,sed hoc ita, si aui mortis tẽpore in vtero nepos fuerit.Cæterùm si postea cõceptus fuerit,Marcellus scribit neque vt suum,neque vt nepotem aut cognatũ, ad hæreditatem vel bonorũ possessionẽ posse admitti. Cuius l.autoritate Bar.in l.nam ad ea,post prin.ff.de legib. negat posthumum conceptum & natũ post mortẽ testatoris rũpere testamentũ. Et text.in l.Paulus.§.Paulus,ff.de bo. vbi etiam dicitur, hos post mortem aui conceptus non admitti ad hæreditatem legitimam, neque ad bonorum eius possessionem.& in l.verum,iuncta glo.ff.de boo.possef.secon.tab.& in §.cùm autem,versi.planè,Instit.de hære.quæ ab inte.defe.vbi qui post mortem aui conceptus est,eum nullo iure cognationis tetigit: ideo nec suus illi hæres existet.& ibi glos.asserit eum illi nullo iure succedere.quam sequuntur Bal.Ioan.Fab.Io.Plat.Ang.Are.& alij ibi.

*Quæst.an conceptis post venditionem admittantur ad retractum.*

*Cõceptus post mortẽ defuncti, neque admittitur , neque obstat alijs.*

83 ¶Ex quo tradunt omnes nepotem,qui post mortem aui conceptus est,ei non succedere,glo. Cy.Bal.Sal.Paul.Cast.& alij in l.si quia filium,C.de inof.test.gl.Bar.Bal.Ang.Sal.qui ita dicit omnes tenere,Raph.Corne.& alij in l.vlti.C.ad S.C.Orphi.gl.in d.l.item Prætor.& in l.cùm emancipati,ff.de colla.bon.& in §.cùm quæritur,& ibi Doct.Instit.de hæred.quæ ab inte.defe. & in §.hi etiam,Insti.de legi.agn.succes.Cy.Bal.Ang.Raph.Pau.Cast.& Corne.in l.qui se patris,C.vnde liber.Cy.& Alber.in auth.itaque, vterque col.j.C.com.de succes.vbi dicit Cyn. hunc nec Iure ciuili nec Prætorio succedere.Albe.in auth.cessante.ad fi.C.de legi.hære.Bart. in l.iura,ad fi.ff.de legib.& in l.vlti.col.vlt.versic.quæro quid si filia,ff.ad S.C.Tertu.Bal.in l. affinitatis.col.j.vers.item not.quòd in hac,C.com.de succes.& consi.lxvij.quia statutum,post prin.

*Nepos post mortẽ aui conceptus, ei non succedit.*

prin.lib.1.quod & iterū repetitur,alio tamen initio,eoosf.cccxcvij.punctus talis est,Antonius, lib.3.vbi ex hoc dicit hos post mortem conceptos, nō comprǽhendi in statuto loquente de nepote vel cognato.& consi.cxj.ad conseruationem,col.j.versi.primo casu,lib.2. vbi rationē reddit,quia nulla iura consanguinitatis habuit cum auo. (& consi.cxxxj. circa prædicta,col.j. versi.item nec filij.lib.2.) & consi.cxxxij.quanquàm supra hoc.col.j.eo.lib.2. & consil.cccxlij. casus super quo,in fi.eo.lib.2.& consi.cccxcilj.ad euidentiam,circa mediū,eod.lib.2. & consi. cccxcvij.punctus talis est,Antonius,post prin.lib.3. quod quidem editum est in eadem specie, qua & prima illa duo repetita suprà à nobis citata. & Bonacur. inter consil.eiusdem,consil. cxxxj.circa prædicta,col.j.lib.2.Ange.consil.ccccxxj. Dominus Iordanus,col.ij. vbi & id dicit procedere in materia feudali.Petr.Anch.consi.ccclxv.in themate proposito,col.j.Rom.consi. cccxlij.vt decisionem,col.ij.Petr.Fer.in tit.forma libe.pro hæred.ab intest.in verbo, nullisq; superstitibus,col.iij.Corn.consi.clxv.ad euidentiam,col.j.lib.& consi.vij.quæstio est pulchra, col.j.lib.2.Et idem in aliorum successionibus voluit Rapha.Fulgo.qui id tamen optimè declarat,consi.xlv.quidam Franciscus.& consi.xciiij.ex facto proponitur.& Ange.Aretin.in §.j. Instit.de legit.agn.suc.& Bapt.Cacia.inter consil.Socin.in subscriptione,consi.clij. casus iste, quæ subscrip.omnium est postrema,lib.1.& Docto.vbique.

84 ¶Vides igitur ex suprà dictis,hunc qui posteà concipitur,nec succedere,nec ei de cuius successione agitur,cognatum esse. Seis item ius retractus & successionis idem esse, vt suprà sæpius diximus. Ex quibus facilè consequitur,nec hunc ad retractum esse admittendum.Præsertim cum habeamus tex.in l.si ita fuerit,ff.de leg.iij.probantem, eum qui nondū natus est, non censeri esse de familia. Quod & ex eo quoque probatur, quòd in fideicommisso pure relicto familiæ illi tantùm vocantur, qui fuerunt tempore mortis testatoris.l.cùm ita,§.in fideicommisso,ff.de lega.ij.& voluit Io.And.post Lamber.Ramp.in addi.Spec.in rub.de testa. col.iij.versi.item Lambertus : vbi addit rationem,quia nondum sunt in rerum natura, cùm substitutio locum obtinet.& Signo.consi.clxxij.testator,col.ij.versi. præterea ex cōiectura, & consi.seq.in nomine,&c.A pater col.item ij.& versi.eiusdem initij.Petr.Anch.& Imo.in c. indicante,extrà de testa.Alex.consi.xxij.visis ac etiā perlectis,col.ij.versi.quò ad vltimū,lib.3. & consi.xxvj.videretur fortasse,col.ij.vers.contra nepotē,& iterū col.vlt.versi.non obst.quòd d.Thamarotius,eo.lib.3.& consi.xiij.visis & perlectis,col.ij.vers.sed præmissis non obst.lib.4. quod idem est cum illo xxij.lib.3.& Io.Baptista,aut quisquis alius fuit,consi.seq. adsit Spiritussancti gratia,col.iij.Soci.in l.si cognatis,col.antepen.versi.quarta & vltima conclusio,ff.de reb.dub.& consi.xlix.viso instrumento,col.pen.versi.solum tamē videtur,lib.1.& consi.cxiij. suprà scripti,col.iij.versi.arbitror,eo.lib.3.& consi.x.cōsideratis,col.ij.versi. comprobo etiam, lib.3.vbi & hoc refert consuluisse ipsum Alex.& Ioan.Baptist.à S.Seuer. & se subscripsisse.& idem Soci.consi.lxix.viso testamento Ioan.col.v.versi.præterea etiā ex alio,eod.lib.3.& cons. lj.visa facti enarratione,col.pen.lib.4.vbi hoc intelligit, nisi aliud appareat de mente testatoris.Phil.Deci.in rub.C.de successio.ædic.in prin.& consi.ccv.in causa istorum nobiliū,col.j. versi.tertiò hoc idem & consi.ccclxiiij.visis his quæ accuratè,col.j.versi.eiusdem initij.Carol. Ruin.consil.ij.est in primis,col.iij.num.9.lib.1.Cro.& Ferd.Loaz.in rep.l.filiusfamilias.§. Diui,ille col.xlj.versi.septimò quæritur,hic nu.528.& seq.ff.de leg.j.Aleia.in l.pronuntiatio , in verbo,agnatorum,ff.de verb.sig.Ant.Rub.consi.xxviij.circa præmissam,col.ij.versi.& si dicatur,& iterum col.seq.versi.item ex quo.& Iason inter consi.illius cōsi. xxxvij.circa dubium, col.ij.versi.secundò moueor.& Stepha.Bertr.consi.xv.ex themate,ou.37.lib.4.vbi & id trahit ad casum non longè nostro dissimilem.

*Nondum conceptus non est de familia. Nondum concepti non comprehenduntur in fideicōmisso purè relicto familiæ.*

85 ¶Sed & idem quoque obtinet (ne id omittamus)in legato puro,relicto cognatis siue cōsanguineis,vt scilicet non nisi illis cōpetat,qui sunt cōcepti tempore testamēti vel mortis testatoris, & sic eo tempore quo legatum defertur, non qui posteà cōcepti sunt per text.in d.l.si cognatis.& ibi Bar.& alij,& inter cæteros latissimè (qui mos ei propè perpetuus est) Soci.ff. de reb.dub.& voluit etiā Ro.consi.ccxxxj.præmissorū Doct.in prin.& iterum cons.cxxxiij. pro declaratione,in iiij.dubio,vbi id intelligit, nisi aliud appareret de voluntate testatoris. & ipse Soci.d.consi.xlix.col.pe.vbi suprà,io versi.præcedenti,lib.1.& quisquis is fuit inter cons. Alex.d.consi.xiiij.adsit spiritus,col.iij.lib.4.Benedict.in repe.c.Raynutius. in verbo, & soboles,nu.38.extrà de testa.& bene facit l.qui filiabus,in prin.ff.de leg.j.

*Nec in legato*

86 ¶Et hæc aliis multis rationibus & Doct.sententiis fulciuntur. Nam glos.in l.qui se patris, & ibi Bart.C.vnde libe.tradunt conceptum post emancipationem patris , non venire appellatione agnatorum,& sequitur Bal.in l.meminimus,C.de legi.hære.& Phil.Deci.qui alios allegat,consi.xiij.cuius superscriptio incipit,an appellatione,col.iij.vers.& licet hodie.de quo tamen vide Bal.& recentiores in d.l.qui se patris, facit & quod scribit Spe.tit.de feu.§.vlt.col.j. in eadem quæ.an felonia,quam vocant,(noxia malo dicere) patris clientis,id est,vasalli, vt & ipsi vocāt,noceat filio:vbi dicit quòd si feudum cœpit ab auo, eoque viuente nepos conceptus nō est,ei nihil obest patris noxia,quia ex persona aui nihil petere potest,cū inter vtrun que nulla consanguinitas fuerit:per d.§.si quis proximior , & d.l.si quis exhæredato. Sed & Bar.in d.l.item Prætor,ff.de suis & legi.tradit, quòd si banniantur nobiles & eorū filij & ne-

*Cōceptus post emancipationem patris nō dicitur agnatus. Noxia patris in dominū, an noceat filio.*

*Alia de conceptis post tempus.*

potes,non cõpræhenduntur,qui posteà concepti sunt. Quod & voluerunt Bal.& Ang.Are. in d.§.cùm autem,Insti.de hære.quæ ab intest.defe.Idem autẽ Bal.in l.voluntas,in fi.C.de fideicom.dicit quòd prohibitio alienandi extra familiã intelligitur de conceptis tempore testamenti vel mortis:per tex.ibi,& in d.l.si cognatis. Idem Bald.consi.ccccclxxxviij.casus talis est, quidã Titius,lib.3.scribit,quòd si testator substituit,proximiores, intelligitur de his qui erãt concepti tempore mortis suæ.& consil.cccxxxiiij.factũ tale est,magister Ambrosius,col.ij.lib. 4.dicit hos nepotes post mortẽ aui conceptos nunquàm originem eius sequi,nec in fauore, nec in odio:vt qui ei nunquàm fuit agnatus aut cognatus.& consi.cl.proponitur quod quidam testator,in j.dubio,lib.5.vbi dicit,quòd statutũ quo cautum est,neptem dotatam ab auo, non succedere dotanti,nec descendenti ab eo,nõ habere locũ in ea quæ viuo ipso auo cõcepta nõ est:vt quæ tũc proprie neptis eius nõ sit:nec post mortẽ ipsius potest incipere esse neptis eiusdem.Subiungitq; id non solùm procedere in materia successionum,sed etiã generaliter.Ideoq; & in statuto prohibente,ne militum nepotes intrent in palatiũ.quanquàm in casu illius statuti contrariũ consuluit ipse Bal.alio consi.scilicet clxxvj.statuto cauetur,eo.lib.5.

87 *Alia de huiusmodi cõceptis post tempus.*

¶Sed vt redeamus,idem Bal.consi.clxij.quidam Franciscus,in fin.eod.lib.5.tradit huiusmodi nepotes pauperes ex filio spurio haud dubiè eligi posse ab executoribus testamenti aui,quo bona iussa sunt distribui inter pauperes,licet dubitetur de cæteris antè natis. Et Corn.consi. cxcvij.circa primum, post prin.lib.1. quòd auus non potest facere testamentum nepoti nondum concepto tempore mortis illius,nec ei substitutionem facere : cùm nunquam fuerit in eius potestate,nec censeatur fuisse ipsius cognatus vel consanguineus.Et Ang.Berig.id repe. l.in suis,col.ix.ff.de lib.& posth.dicit eam l.non habere locũ in eo qui post mortem aui conceptus est. Et Fran.Aret.inter consi.Soci.in subscriptione consi.clij.casus iste,(ea autem subscriptio est in col. viij.eiusdem consi.lib.1.)dicit quòd licet dubium sit,an appellatione filij in testamento veniant nepotes,tamen si ipsi nepotes nondum erant cõcepti tempore testamenti,nec tempore mortis testatoris,tunc haud dubiè non compræhenduntur : per not.in d.l.si cognatis. In qua etiam sentẽtia fuit Bapt.Cacia.ibi in sua subscriptione à nobis suprà citata, col.ij.versi.concurrit etiã.Et facit denique tex.in l.emancipatum,§.si quis conceptus,ff.de senato.vbi non dicitur fuisse filius Senatoris, nisi qui conceptus fuit,dum pater Senator fuit. Et generale est, vt inspiciatur qualitas tempore cõceptionis.l.ex libera,C.de suis & legit.& l. ex facto,§.ex facto,ff.ad S.C.Treb.& l.emancipatũ,§.j.ff.de Senato.cũ si.Et quod scribit Alb. in l.Diuo,in prin.C.de quæstio.& Pau.Cast.consi.cclij.viso puncto,col.ij.vers.breuiter,lib.2.

88 *Cõceptos post venditionem, posse reuocare alienationem.*

¶QVANQVAM & aduersus hæc alia multa adduci possunt. Primùm tex.in l.peto,§.fratre, iuncta glo.in verbo,familia,ff.de leg.ij.vbi si res quæpiam sit prohibita alienari extra familiã, si alienata fuerit,poterunt etiam hi qui post alienationem concepti sunt & nati,eam reuocare,etiam si cæteri omnes,qui erant eius familiæ tempore alienationis,ei consenserunt. Et ita per eum tex.voluit Rapha.Fulgo.in l.quoties,la j.C.de fideicom.& sequuntur Corne.& Ias. ibi,idque dicit Iason esse de mente Ioan.Ana.consil.xlvij.illud præsupponitur,& id esse notandum,& digito ligandũ,quia quotidianum. Et id clarius voluit Ludo.Bol.in addit. ipsius Anan.in fin.& Bened.qui id sing.dicit,in repe.c.Raynutius,in verbo,& soboles quã gestabat in vtero,nu.49.de testa.Philip.Deci.consi.xxxviij.circa primum dubium,col.ij.versic.tertiò, considerandum.& cons.cccclxviij.superiori anno,col.pen.versi.& dominæ Aloisiæ,& consi. cccxcviij.viso casu proposito,col.iij.versi.non obst.dominæ.Crot.Ferdi.Loaz. & Fran.Rip. in repe.d.§.Diui,ille col.xlj.versic.septimò quæritur,alter nu.528.& seq.hic col.iij.num.10. Et idem propemodum voluit Rapha.Co.in l.cùm ita,§.vlti.ff.de leg.ij.& Alciat.in d.l.pronuntiatio,in verbo,agnatorum,ff.de verb.sign.& facit quod de reuocatione fideicommissi tradit Alex.consil.cj.super primo,col.pen.versi.nec obst.si diceretur,lib.7.

89 *Cõceptos post mortem primi vasal.aut emphyteutæ,admitti ad feudum & emph.*

¶Facit & quod passim asseuerãt Doct.nostri,quòd si quis recepit emphyteusim vel feudum pro se,suis filiis,& nepotibus,etiam admittuntur ij,qui post mortem ipsius concepti sunt.Ita enim voluit Bar.in d.l.item Prætor,ff.de suis & legib.& in l.quod dicitur patrem,paulò ante fin.& ibi quoque Imo.& Alex.col.ix.versi.item addit hîc Ang. in quantùm,ff.de verb.oblig. & Bal.in l.si in personã,col.ij.versi.modò sequitur,C.de fideic.& in d.l.qui se patris,col.vlti. C.vnde lib.& in d.§.cùm autem.& ibi quoque Ang.Aret.Instit.de hære.quæ ab intest.defe.& in c.1.col.v.versi.item quæritur,pone nepos.tit.an agna.vel fil.& d.consi.clxxvj.col.ij.versicu. vnde si quis,lib.5.& consi.cc.feudum sub ista forma,in prin.eo.lib.5.Pau.Cast.in d.l.si quis filium,col.iij.versi.eodem modo si aliquis,C.de inoffi.testa.Mart.Lau.in c.1.§.hoc quoque,col. iiij.versi.quæro, pone Titius,& ibi quoque Card.Alex.col.pe.versi.quæro de alia quæstione, tit.de succes.feud.Bened.in repe.d.c.Raynutius,in verbo, & soboles quam gestabat in vtero, nu.47.de testa.Phil.Dec.in rub.C.de succes.edi.post prin.& consi.ccccxlv.in casu à me transmisso,col.iiij.versi.non obst.quòd domina.& Carol.Rui.consi.clx.viso,col.iij.num.7.lib.2.

90 ¶Et id quidem satis probatur ex tex.in d.c.1.§.hoc quoq; sciendum.tit.qui feud.dar.pos.cùm scribitur agnatos admitti vsque ad septimũ gradum.Nam impossibile est,vt qui septimo gradu distat ab eo qui primùm accepit in feudum,fuerit eo viuo conceptus.Et ista quidem impossibilitas,vt dicit Bal.in d.c.1.an agna.vel filij,apparet per rerum naturam, nec indiget alia

probat

probatione.l.vbi autem,versi.illud dubitationem,ibi,ipsa natura manifestissimum est, ff.de verb.oblig.Sed & hoc dilucidius probatur ex tex.in cap.j.tit.si vas.feud.priue.eui.defer. eùm dicitur,vsque ad infinitum.quos etiam tex.in hoc quod diximus,expendit Bald.consi.ccxv. proponitur quòd inuestituræ,col.ij.versi.ex quibus concluditur,libro 2. Cui adde & alium huius posterioris similem,in c.j.tit.de nat.succes.feu.Quando autem vel ad septimū tantùm gradum,vel in infinitū succedatur in feudo,ne huius differentiæ inscius hinc abeas, videbis apud Aluar.in d.c.hoc quoque,& Card.Alex.ibi,in §.& quia,col.antepen.

91 ¶Et huius quidē sententiæ (vt redeamus in viam) ratio apertissima est:quia, vt dicūt propè omnes,quos suprà citauimus,& prætereà Bar.in l.si quis filio exhæredato,in prin.ff.de libe. & posth.id quod suprà tam latè diximus,non admittēdos eos,qui post mortē eius de cuius bonis agitur,concepti sunt,intelligitur in successionibus hæreditariis tantùm,non etiam in cæteris rebus,quæ citra hæreditatem nobis obueniunt:nam nec id in iure patronatus attenditur.d.l.Paulus,§.Paulus,ff.de bon.liber.quā & ad id quod diximus annotat,& dicit singularem Ro.sing.cccxcvij.conceptus post mortem. Et hæc est cōmunis opin.quamuis Ange.& Raph.contrariū tenuisse videantur in d.l.quòd dicitur patrem,ff.de verb.obl.& ipse Ang.d. consi.ccccxxj.D.Iordanus,col ij.vers.in materia autem.Quin sunt,qui dicunt,illud tantùm procedere in successionibus ab intestato.& in iis Rap.Fulg.cōsi.xxxiiij.domina Catharina, col.ij.versic.nec me mouet:vbi & ex hoc tenet non procedere in substitutionibus & fideicōmissis,contrà quàm diximus ex multorum opin.suprà,nu.82.vides igitur.

*Cōceptos post mortē admitti ad ea quæ non iure hæreditario obueniunt.*

92 ¶Hanc quoque partem fulcit,quod à feudorum interpetibus traditū est,agnatos natos post alienationē feudi,admitti ad reuocationem illius non minus,quàm si nati fuissent tempore alienationis:nec distinguūt vtrùmne concepti essent eo tēpore,an non:ita enim generaliter voluerunt Andr.Iser.Mart.Laud.Iaco.Alua.& Card.Alex.in d.c.j.§.hoc quoque notādum, tit.de succes.feud.Iaco.Aluar.in c.Titius,col.vlt.per eum tex.& ibi quoque Cardin.Alexan. col.iij.versic.quæro quid si tempore,tit.si de feud.fuer.contro.inter do.& agna.& Zasius in epitome feudorum parte ix.char.3.versi.verumtamen si posteà.& Phili.Deci consil.cccxcv. in causa magnifici,in fin. Id quod huc multùm facit,quia admodùm conuenit cum nostro retractu. Subdūntque illi quos citauimus ex commentariis in d.§.hoc quoque notandum, tempus præstitutū agnatis ad reuocandum non currere nascituris.De quo etiam per Franc. Curt.Senior.cōsi.lxxxiij.Deus pius,col.iiij.versi.& si opponatur.Quod eò volui dicere, vt hinc intelligas in huiusmodi casibus maiorem fauorē tribui nasciturís,quàm natis. Quāuis id apud nos non obtineret in casu retractus,propter id quod statuitur infrà eod.tit.§.xxxv. vide tamen super hoc vltimo, an videlicet currat vsucapio aduersus nascituros,Bald.in c.j. in ij.not.& ibi Felin.col.ij.vers.subdit Bald.extra de præscrip.& Ioan.Fran.Bal.in tract. præscriptionum,in xxiij.casu j.partis vj.partis prin.nu.44.

*Cōceptos post alienationem admitti ad reuocationē illius.*

*Nec illis tempus in id statutum currit.*

93 ¶Denique licèt concepti post mortem non admittātur ad successionem ex propria ipsorum persona:tamen admittūtur ex persona parentū,iure videlicet trāsmissionis, ac veluti repræsentationis:vt voluerunt omnes propè,quos suprà citauimus,cùm locuti sumus de successione nepotū conceptorum post mortē aui.& præter eos Dy.in l.Gallus,in fi.magnæ.dist.ff. de lib.& posth.Cy.Bar.Bal.Sal.Pau.Cast.& omnes in l.j.C.de his qui ante aper.tab.Cy.Bar. Bal.in l.q.& Raph.in d.l.si quis filium,C.de inof.test.Bar.& Ang.in d.l.si quis filio,in princ. ff.de libe.& posth.idē Bar.in d.l.quod dicitur patrem,ante fi.& ibi quoque Imo.Alex.& Ias. ff.de verb.oblig.Bal.& Sal.in l.vlt.C.ad S.C.Orph.vbi Sal.dicit id communiter teneri.Idem Bal.in l.si in personam,col.j.versi.extrà opponitur,& ibi quoque Raph.Pau.Cast.& Corne. C.de fideicom.Rom. (qui dicit not.& menti tenendū,in l.ventre.col.pen.versic.pone enim quòd decedat.ff.de acq.hæred.& d.consil.ccccxlij.vti) id dicit sing.Corneus,qui id declarat & limitat,consi.lxx.duo veniunt,in fi.lib.4.Franc.Are.in l.ventre,col.antepe.versi.tu autem dicas,ff.de acq.hære.& consi.cxliij.visa,col.iiij.versi.ista dubitatio.Ias.cōsi.xxxiij.ad motiua, col.ij.versi.nec obst.quòd in eod.lib.1.& consi.cv.Ioanna,in fi.lib.4. Sed id quomodo sit intelligendum,dicā infrà eod.tit.§.xj.in verbo, *ou ceux qui les representent*, & videbis apud Raph. in d.l.si quis filium.& Benedict.in d.c.Raynutius,in verbo,& soboles quā gestabat in vtero, nu.40.& multis seq.de testa.Sed vt redeamus,cùm in retractibus quis veniat ex repræsentatione & persona suorum maiorum,vt expressè cauetur in §.xiij.huius titu.potest videri hic conceptus post venditionem (saltem si sit conceptus ante annum venditionis siue notificationis,qui ex nostra cōsuetudine datur consanguineis) esse admittendus,si notificatio facta fuerit iuxta §.vltimū huius tit.sin minus intra xxx.annos, secundùm ea quæ dicemus infrà hoc ipso §.in verbo, *dedans l'an*, quæ est gloss.x.nu.item.10.incip.ex quibus constat.Cùm & aliàs,quantùm ad id spectat,inspiciēdum sit tempus conditionis,vel diei cedentis, vt statim dicemus,nu.ab hinc 4.ex quibus vides.

*Cōceptos post mortē admitti ad successionē ex persona parentum.*

94 ¶Sed aduerte,quia retractus non competit ex die vel sub conditione, sed confestim venditione facta:tamen ius est consanguineo petendi retractū intra annum,si notificatio facta sit: aut etiam intra xxx.annos,si facta non sit vt diximus.Sicuti etiam ius succedēdi siue adeundi cōpetit statim à morte defuncti:nec tamen proximus ab eo iure excluditur, nisi xxx.an-

*Retractus an competat ex die vel sub conditione.*

norum ſpatio,vt no.in l.licèt.C.de iur.delib.cum aliis multis concor.à me traditis in repe.l.ſi vnquàm,in verbo,reuertatur,nu.311.incip.quod & confirmo. Et tamen omnes neceſſariò requirūt aliquem eſſe conceptū tempore mortis,vt ſuccedere poſsit ex ſua perſona:nec ſatis eſſet,ſi naſceretur intra xxx.illos annos. Nā quod dictū eſt de repræſentatiune, haud dubie procedit ſi modò is qui repræſentat & qui petit retractum,ſit cōſanguineus vēditoris:neque enim aliter audiendus eſt:vt hîc patet in text.huius §.Et tunc iſte conſanguineus poteſt venire ex repræſentatione maiorū ſuorum, vt vel excludat alios, aut cum alus admittatur ob illā repræſentationem,alioquin excludēdus:ſecundū id quod cauetur infrà §.xj.Sed cùm illi deeſt illa qualitas conſanguinitatis, ratione cuius competit retractus , eo tempore quo ipſe retractus defertur,cùm nondum ſit conceptus,quomodo ad eum amitti poteſt?

95 ¶Niſi quis diceret,quòd etiā ſucceſsio ab inteſtato cōpetit ratione cōſanguinitatis,& tamen ad eam admittitur ex perſona & repræſentatione maiorū,is qui concipitur & naſcitur poſt mortē,vt plenè ſuprà diximus.Sed & illud quoque dici poſſet non omnino eſſe paria,poſt venditionem cōcipi in caſu retractus,& poſt mortē aui in caſu ſucceſsionis. Nam in priori caſu is qui concipitur & naſcitur poſt venditionem,continuò quàm natus eſt,ſit cōſanguineus venditori:niſi fortè venditor ipſe poſt venditionē & ante cōceptionem & natiuitatem illius mortuus fuiſſet,quia tunc dici non poſſet,hunc ita conceptum,ſuiſſe aliquando conſanguineū venditoris.At in ſucceſsionibus nullo pacto poteſt qui concipitur poſt mortem alicuius,et conſanguineus eſſe,qui iam,dum is concipitur, deſiit eſſe in rerum natura.

96 ¶Sed & iis reſponderi poteſt,non ſatis eſſe,vt quis poſt venditionem ſit cōſanguineus venditoris,ſed requiri eam qualitatem adeſſe tempore venditionis:vt expreſsim voluit Philip. Dec.conſi.ccxxij.viſo puncto,col.j.Et in ſimili quoque ſtatuto reſpondit Cor.conſil.clj. in hac conſultatione,col.j.lib.3. Ibi enim ſtatutum erat,vt vicinus ſiue ſocius venditoris poſsit retrahere rem vicinam,ſiue communem,venditam eo irrequiſito. & id ſtatutum dicit Cor. eſſe intelligendum in eo tantùm qui erat vicinus vel ſocius tempore venditionis : nec ſatis eſſe,ſi poſtea fieret:quoniā qualitas adiuncta verbo debet intelligi ſecundùm tempus ipſius verbi.l.in delictis,§.ſi extraneus,ff.de noxal.& l.quòd ait.§.Iulianus,eod.tit.& l.j.§.tutoris,ff. quod iuſſu,cum ſimil.& idem quoque voluit Ioan.Bapt.Roſel.inter con.Paul.Caſtr.conſil. ccxlix.ſtatutum,poſt princip.libr.2.

*Conſanguinitas ex tempore venditionis cōſideratur.*

97 ¶Ex quibus vides,hāc rem dubiā relinqui.Si tamen priorem partem ſequi malis, vt ſcilicet non admittātur,qui poſt venditionem concepti ſunt,quæ mihi verior viſa eſt,eam ita intelligere poteris,vt procedat in venditione pura.Quòd ſi ea ex die vel cōditione pēdeat,id eſt, ſit cōditionalis,vel in diē,ij quoque vocabuntur,qui concepti fuerint tēpore cōditionis aut diei cedentis,etiamſi nondū concepti erant tempore venditionis.Satis enim eſt , qualitatem affore tempore conditionis aut diei:vt in fideicōmiſſo voluerunt maxima ex parte hi,quos ſuprà citauimus,nu.82.incip.vides igitur ex ſuprà dictis,ne eos iterū hîc repetā, & prætereà Raph.Fulg.conſi.xxxiiij.domina Catharina,col.ij.verſic.nec me mouet.Rom.conſil.408.in propoſita quæſtione,in fi.& Pau.Caſt.conſi.xvj.viſo dicto puncto,in quarto dubio,lib.2.& Iaſ.conſi.ccvj.viſo teſtamento,col.j.verſi.quantùm ergo,lib.2.& Steph.Bertran.cōſi.xxiij. ex themate,col.viij.nu.36.& iterum,col.xiij.nu.65.lib.4.& Philip.Dec.conſi.ccxvij.in caſu propoſito,in fi.& conſi.ccxcix.in cauſa mihi cōmiſſa,col.iiij.verſi.ſexta concluſio.& nouiſsimè. Carol.Rui.conſi.xcvj.quia de ſubſtitutionibus,col.vj.nu.17.lib.2.& cōſi.100.viſo teſtamēto, col.iij.nu.5.eod.lib.2.& conſi.cxvij.viſo teſtamento,col.vj.nu.20.eod.lib.2.& conſi.cxix.viſo & bene,col.v.nu.10.eo.lib.2.& conſi.clix.viſo teſtamento,col.iiij.nu.8.eod.lib.2.& conſi.cxcj. proponitur in fi.eod.lib.2.& conſi.lxvij.quia petitur,col.5.nu.9.lib.5.Anto.Rub.conſ.xxviij. circa præmiſſam,col.iij.verſi.item ex quo.Et probat text.in l.eum qui poſt,ff.de cond.& demonſt.& l.intercedit,ff.de leg.præſtan.& l.cùm pater,§.hæreditatem,l.j.in fi.ff.de leg.2. & l.ſi in perſonā,& ibi Bal.C.de fideicom.nam ſi id obtinet in vltimis voluntatibus, & in ſtatutis quoque obtinere debet,quæ earum naturam mutuantur, & imitantur , ſecundùm Barto.& Recentiores in l.j.C.de his quib.vt indig.cum concord.ibi traditis ab Alex.& à me quoque in fin.huius tit.in iij.q.verſ.denique. Et generale eſt,vt ſufficiat quamlibet qualitatem ineſſe tempore,quo cedit dies diſpoſitionis:vt per d.l.ſi cognatis,ff.de reb.dubus,voluit Bal.conſi. ccccxcj.Petrus de Ceſſa,poſt prin.lib.1.

*Queſtio, ſi venditio pēdet ex die vel cōditione,an ſatis ſit cōceptū eſſe tempore diei,vel conditionis.*

*In fideicommiſſis an qualitas diei vel conditionis inſpiciatur.*

98 ¶Verùm hæc limitatio non omnino certa eſt,quādoquidē non deſunt,qui etiam negant in fideicōmiſſo cōditionali,aut aliàs pendēte ex incerto euentu,admitti conceptos poſt mortē teſtatoris.Et inter cæteros,Pet.Anc.& Imo.vti à nonnullis citātur,in c.indicāte, de teſta.per d.l.peto,§.fratre,ff.de lega.ij.& Ro.ſibi contrarius conſi.438.in cauſa cōſultationis,in quarto dubio,per multa quæ illic allegat,quæ tu ipſe videre poteris:quanquàm in caſu, in quo loquitur,aliud definiat,propter verba quædam teſtatoris,quibus hoc ipſum diſpoſuiſſe videbatur.& Alex.conſi.clxxxiiij.viſo themate dicti Syluestri,col.j.lib.ij.per text.in d.§.fratre , & iterū conſi.ccxx.viſo teſtamento,in fi.eod.lib.2.per d.§.fratre,& l.vlt.verſi.hoc etiam volēte, & ibi not.per Cyn.C.de verbo.ſign. & Soci.conſi.lxxiij.capiendo primū,col.viij.verſi.tertiò ad idem facit , libr.4.etiam per d.§.fratre,cum gloſſ.& Bap.Cacia.inter conſil.illius in d.vlt.

ſubſcriptione

ſubſcriptione conſi.clij.eiuſdemque vlt.lib.1. Et hoc quoque ſatis voluiſſe videntur Saluſti. Peruſi.Maria.Socin.& Franc.Aret.in ſuis ſubſcriptionibus d.conſi.dum in caſu ſubſtitutionis,de qua ibi tractatur,quæ pendebat ex futuro euentu,reiiciunt eos qui nondum cõcepti erant tempore teſtamenti,nec tẽpore mortis.& Carol.Rui.ſibi cõtrarius conſi.xxxvj.prima, col.iij.verſi ſed tamen his,lib.2.& conſi.cxij.ſuper primo,col.vj.nu.12.eod.lib.2.& conſi.164. ex verbis.col.iiij.nu.6.lib.3.& Philip:Deci.conſi.xcv.ſubſtitutio facta,col.penul.verſic. tertiò principaliter.Et facit quod dicam infrà verſi.ab hinc ij.ibi,& facit etiam.

99 ¶QVOD ſi tibi magis placet ea pars, quæ admittit ad retractum conceptos poſt venditionem,ita eam intelliges,vt eis tamen præferantur, ſi qui tempore venditionis nati erant aut concepti, quemadmodum ij illis præferentur ad reuocandam rem à teſtatore prohibitam alienari extra familiam,ſi ea alienata fuerit:vt per quędam iura voluerunt.Io.Crot.& Ferdi. Loaz.in repet.l.filiusfamilias.§.Diui.illequidem col.xlv.in vij.quæſt.verſi.conſidera aliquos caſus.hic autem nu.528.& ſeq. ff.de leg.1.& ante eos Paul.Caſtr.cuius illi non meminerunt, conſi.ccxlvij.in cauſſa quæ vertitur Saonæ,col.iiij.verſi.nunc venio ad illa, libr.4.vbi & alia quædam ad hoc allegat,vt apud eos videre licet.

*Nati aut concepti tempore vẽditionis, an cæteris præferantur.*

100 ¶Et hanc opi.adiuuat,quod poſt Oldr.tenuit Alb.in prima parte ſtatutorum,q.134.ciuitatis Paduæ ſtatuto cauebatur. Quòd ſi ex ſtatuto in locum demortui ſubrogari debeat proximior ad munus quodpiam vel magiſtratũ,is præferendus eſt,qui tempore mortis reperitur proximior ei qui poſteà naſcitur per multa illic ab eo allegata.quod & nos ſuprà retulimus in eadem glo.nu.79.quamuis ſciam.Et id nuncupatim ſequitur Barb.in repet.l.cùm acutiſſimi,col.liij.verſ.& inquãtùm ſuperius dixi.C.de fideicom.Quibus illud addere potes,eum dici proximiorem defuncti,qui proximior eſt tempore mortis.§.ita demum tamen,Inſti.de hære.quæ ab inte.defer.& no.glo.Bart.& alij in l.qui ſe patris,C.vnde liber.& latè Socin.qui alios citat,conſ.cliij.pulchra,col.ix.verſi.ſecundò quòd ſatis,quod conſi.primum eſt, libr.2. Et facit etiam,quòd in contractibus cõſideratur qualitas, quæ adeſt tempore ipſorum contractuum,non autẽ conditionis aut alterius futuri euentus,cùm quærimus,cui quid acquiri debeat.l.filiusfamilias.& ibi Bar.& Recentiores,ff.de verb.oblig.& l.quæ legata. & l.ſeq.ff.de reg.iur.& l.ij.§.id quoque, ff.de colla.bon.& l.vlt.ff.de ſtip.ſeruo.& Bar.in l.ſi rem meã,ff.de verbo.oblig.Alex.conſi.ccxxxij.ponderatis,col.j.libr.6. De quo tamen vide text.in l.quidam cùm filium,§.vlt.& ibi Doct.ff.de verb.oblig.

*Qualitatẽ tẽpore cõtractus cõſiderari nõ dici aut cõditionis.*

101 ¶Verùm Geral.Bago.in ſua diſputatione retractus,verſi.quæro ſequenter,aliquis eſt proximior,in ea eſt opi.vt qui intra annũ poſt venditionẽ naſcitur proximior vẽditori, præferatur antè nato remotiori,qui nondum egit ad retractũ,nullumq; ideò ius ſibi quæſiuit : nihil tamen allegat,niſi ſit mendũ in meo codice.Sed tamẽ reſpõdet ad l.ſi filiusfamilias, & l.quæ legata,quas nuper allegauimus.In illis enim (inquit) inſpicitur initium,vt acquiratur certæ cuidã perſonæ,ſcilicet patri filiifamilias,cõtrahentis. Hic autem non eſt certa perſona, cùm vocentur omnes conſanguinei:ſed ea perſona ex tempore certificabitur, ſcieturque qui erit proximior intra annum huic iuri retrahendi præſtitutum,quíſve ad retractũ ſe offeret.Ideo cùm nondum id appareat,attendendus eſt ille,qui proximior eſt tempore quo agitur.

102 ¶Et hanc Bago.ſententiam ſimpliciter referunt & ſequũtur ſine alia allegatione aut iurium aut rationum,Boer.in conſuetud.Biturigum hoc eod.tit.§.ij.& deci.xij. & prædicta faciunt, nu.3.& deci.cxxxviij.an filiusfamilias,col.ij.& Sainxon.in cõſuet. Turoniæ,hoc quoque tit. §.j.in x.quæſt.& idem tenuit Ferronus in conſue.Burdig.hoc item tit.§.ix.Et pro illa ipſius Bago.conſideratione nonnihil facit tex.in §.proximus autem,Inſti.de legi.agna.ſuc.vbi ſcribitur, proximum eum mortuo inteſtato ferè requiri eo tẽpore,quo mortuus eſt is,de cuius hæreditate quæritur. Si autem is teſtamento facto deceſſerit,id tẽpus inſpicitur,quo certum eſſe cœperit nullum ex teſtamento hæredem extiturum:quod quidẽ aliquando longo pòſt tempore declaratur:in quo temporis ſpatio ſæpe accidit, vt proximiore mortuo proximus eſſe incipiat, qui moriente teſtatore non erat proximus. Et eſt ſimilis propè text.in l.poſt conſanguineos,§.interdum,verſ.proximum,ff.de ſuis & legit.quæ etiam iura citat Chaſſ.in commentariis conſuet.Burgund.hoc ipſo titu.§.j.in verbo,*le plus prochain*, ad fin.vibi & eam quæſtionem poſuit,nec tamen eam ſoluit.

103 ¶At illi tex.ſi ſolerter inſpiciãtur,ſunt contra hanc opi.Bago.nam ſi quis deceſſerit inteſtatus,inſpicitur tempus mortis eius,vt ſciamus quis ſit proximus,íſque ſolus obtinebit hæreditatem,ſi velit,etiam ſi cæteri primi eam petierint,ad eamque egerint:neque enim locus eſt occupationi.Sicuti nec hoc in caſu ij qui ſunt remotiori gradu,poſſunt retractum occupare in præiudiciũ proximioris,vt latè tractabitur infrà eod.tit.§.xj.Igitur cùm iſte ſit proximior tempore venditionis,ex qua ius retrahendi defertur,& acquiritur conſanguineis, ſed ita vt proximus quiſque cæteris præferatur:quomodo fieri poteſt,vt caſus ſuperueniẽs,ex proximiore faciat non proximiorẽ,& ita eum priuet eo iure ſine facto aut culpa ipſius? l.id quod noſtrum,ff.de reg.iur.cum ſi.Nam quod dictũ eſt de teſtamento facto,nihil ad hunc caſum pertinet, quia cùm id factum eſt,ex eo pendet,quis hæres futurus eſt:cum antẽ non factum eſt,ex morte pendet,vt illis ipſis iuribus declaratur : ſicuti & in noſtro caſu ex vendititione

id ius

id ius de quo tractamus, pendet: nec aliquid est, quod suspendat, quemadmodum in iure succedendi, testamentum id ius suspendit.

104 ¶Sed tamen pro hac opi. Bago. facit, quod ab Alberi. post alios Antiquiores disputatum est, & diffinitum in j. parte statutorum, q. cxxxvj. ex prædicto statuto. Cuius species talis est, In ciuitate Paduæ duo erant statuta: vnum, quòd Potestas io locum demortui Decurionis deligeret vnum ex proximioribus ipsius mortui. Alterum, vt Decurio posset in suum locum, alium sibi proximiorē deligere. Titius Decurio mortuus est relicto fratre & ipso Decurione, & filio alterius fratris antè mortui, ooo Decurione quidē, illo, sed tamen idoneo. Frater secutus secundū statutum sese munere abdicauit, & suū ipsius filiū in suum locum delegit, petitque se à Potestate ex priore statuto in locū Titij fratris mortui assumi. Nepos ex fratre è diuerso se dicebat esse substituendum patruo, cùm tempore mortis ipsius esset proximior idoneus: nam alter patruus superstes eo tēpore erat Decurio: ideo substitui nō poterat, cùm vicem duorū obtinere noo posset: & licèt posteà abdicato munere inciperet esse proximior idoneus, id tamē sibi non obesse, cùm tempus mortis inspiciendū sit. & in hāc partem multa allegat, & inter cætera id potissimum, quod suprà diximus vers. lxxx. & hæc quidē intelligo, scilicet qualitatē proximitatis ex tēpore mortis esse metiēdā, nec admittēdos eos qui posteà concepti sunt, etiā si proximiores fuissent, si antè nati aut concepti fuissent. Cōcludit tamen Alberic. aliorū opiniones secutus, non inspiciendū esse tempus mortis, sed subrogationis, id est, executionis statuti, & quo res ipsa ad effectū & consummationem perducitur: per multa iura, quæ inibi videre poteris, respondetque ad illa priora iura, & alia, quæ pro parte oepotis fuerant allegata, vt illic videre poteris: nam iam de hac re propè nimium diximus.

*Tempus mortis non inspiciēdū, sed executionis statuti.*

105 ¶Ideò & ei finē fecerimus, modò prius dixerimus quòd à Fed. Senen. & aliis tractatum est, huic loco non intēpestiuum, consi. xxvj. casus talis est, quidā est ingressus, cuius species talis est: Quidā professus fuerat ordinem D. Frācisci, interimque mater eius mortua fuerat, cuius hæreditatē ille Frāciscanus adire non poterat, vt cuius ordo ille incapax est: posteà hæreditate iacēte, & nondū adita ab eo qui proximo gradu sequebatur illū filiū, is trāsit ad ordinē diui Benedicti, aut alium, cui licet in cōmuni habere propriū. Quærebatur vtrùm hoc secūdum monasteriū possit petere eam hæreditatē etiānum iacentē in præiudiciū illius sequētis. Et post multa à multis illic in vtranque partem adducta, tandem cōcluditur hunc sequentem præferri, cùm iam à tempore mortis defuncti fuerit illi acquisitum, atque delatum ius succedeodi, priore illo, tanquam incapace, postposito. Et eum non obscurè sequitur Roma. consil. ccxcvj. circa declarationem. Quod quidem è diametro contrarium est illi Albe. opin.

*Capacitas tēpore mortis inspicitur.*

106 ¶Huius autē dubij decisio aliqua ex parte hinc pendet, vtrùm ius retrahēdi statim à cōtractu vēditionis cōpetat, an à tempore oblationis factæ à cōsanguineo. Ipse autē Alb. in ea est opi. vt non nisi ab oblatione cōpetat, cùm dicit venditorē, si retraxerit ante oblationem consanguinei, non viam præcludere retractui: hoc enim voluit in lege ex hoc edicto, §. si quis, ff. de ali. iud. mut. cau. fac. & in j. parte statutorū, q. lxxxvij. item quæro, statuto cauetur, & Fran. Rip. in l. j. col. pen. vers. sed pone quòd ipse vēditor, ff. de priui. cred. & Chas. hoceo. tit. *de retraicte*, §. x. in verbo, *au seigneur Feodal*. col. vlt. & iterū in glo. seq. col. ij. versic. ego tamen, rursumq; in verbo, *au preiudice du lignagier*, post prin. de quorū in eam rem dicto dicemus iofrà tit. seq. §. j. glo. vij. nu. 23. & hæc verissima. In cōtraria autem sentētia, vt scilicet id ius continuò venditionē facta competat consanguineo, voluit videri Gul. Cum. & post eum Pau. Castr. in l. j. §. scientiā, quam ipse Pau. legit cum prin. eius l. ff. de tribu. actio. & Bal. in rub. C. res inter alios acta. col. j. versic. no. quòd ex consuetudine. & Philip. Deci. consi. lxxxviij. cuius superscriptio incipit, valet statutum, col. j. & consi. 647. requisitus, col. j. Quibus accedo, vt dicam latius in eadem illa glo. vij. §. j. tit. seq. per totam eam glo. præsertim verò nu. 36. & ego sanè & sequent. Nā & cùm quid alteri defertur ex legis vel statuti dispositiooe, id cōtinuò acquiritur etiam ignoranti, & sine alia agnitione, præter quàm in hæreditatis acquisitione. Dyn. & Bar. in l. j. §. an bona, ff. de iur. fisci: per text. ibi. & alia iura ab iis allegata, & Ang. consi. 81. domina Maria, col. j. versic. tertiò, ex natura. Quod eò volui dicere, ne quis causetur cōsanguioeum forsitan ignorare huiusmodi contractum, eumque nondum id ius agnouisse.

*Quæstio an retractus cōpetat à vēditione, an ab oblatione.*

107 ¶Sed vt ad cætera pergamus, quæ consanguineorū personā respiciūt: Pone quòd maritus ex statuto possit vendere rem dotalem vxore conseotiente, idq; fecit: vtrùm consanguinei marititi, an vxoris admittentur ad retractū? Albe. in j. parte statutorū, quæst. xcviij. item præsupposito, refert Andr. Pis. hanc quæst. latè, & subtiliter in vtranque partem disputasse, tandemq; cēsuisse neutros admitti: quoniā hæc res non potest dici de geoere viri: ideò quātùm ad eum cessat statutū. Consanguioeus autē vxoris admitti non debet, quia ipsa non vēdidit, & oihil præterea dicit. Cui potes addere, quantum ad vxorem, quòd venditio attribui debet vendenti, non cōsentienti. c. pastoralis, & ibi Collect. col. j. vers. ista Decretalis, extrà de dona. & c. j. in prin. ne sede vac. lib. 6. & c. si annum, de iudic. eod. libr. 6. & quæ not. in c. cùm ecclesia Vulterana, extrà de elect. quæ iura in id allegat Col. vbi suprà: oam aliud est vendere aliud, vendenti cōsentire. l. aliud, ff. de reg. iur. Ideoq; iura in vno loquentia, non habent locum in alio. l. si pater, §. vltim. & l. si minor, la j. ff. de manumis. vin. cum si. Propterea Bald. in l. ij. in xx. q. C. de

*Quæst. vēdita dote à viro, an illius consanguinei an & uxoris admittantur ad retractum.*

*Venditio attribuitur vēdēti, non consentienti.*

q.C.de rescin.vendi.tradit,quòd si tu rem meam vendidisti me consentiente,& participante pretium,tibi tantùm competit beneficium,d.l.ij.non etiam mihi:quia tu propriè vendidisti, non ego:per d.l.si pater.Sed & videmus,consentientem simpliciter non teneri de euictione, vt vendentem.l.exceptione,C.de euict.& diximus suprà latius nu.54.cuius postremi.

*Aliud vendere,aliud venditi cõsentire.*

108 ¶Ego tamen puto consanguineos vxoris esse audiendos. Nam quæ diximus de vẽdente,& consentiẽte,tum demũ tantùm obtinent, cùm est diuersa vtriusque ratio.quòd si eadem sit, eodẽ iure vtrunque procedit.Bar.& Bal.in l.vlt.C.de pact.Bal.& Sal.in l.ij.C.si aduer. dona. ipse Bal.id trahens & ad statuta,in l.filiusfamilias,in prin.col.j.ff.de procur. Hic autẽ eadem est omnino vtriusq; ratio:nam mulier ob ipsius consensum rem amittit.l.ij.C.de remis.pig. & ibi cõcord.in glo. Ideoq; non minùs res exit extra familiam, quàm si ea ipsa vendidisset. Item quia mens consuetudinis loquentis de vendente,magis consideranda est,quàm verba ipsius.l.scire.oportet,§.aliud, ibi, sed & si maximè,ff.de excus.tut.cum cõcord.à me collectis in repe.l.si vnquã,in verbo,libertis,nu.38.incip.ex quibus & illud,C.de reuoc.dona. Et talis mens potius dicitur esse declaratiua,quàm extensiua:vt no.in l.Cæsar,ff.de publ.&.vectigal. & dicemus inferius in §.20.& voluit Barb.loquens in simili casu de cõsentiente alienationi, consi.xlj.Deum inuocent,col.antepen.versic.secundò ostendo,lib.3.

*Nisi eadem sit vtriusque ratio.*

109 ¶Mens autem nostræ cõsuetudinis est, quòd si res transeat in extraneos titulo venditionis, habeat locum retractus : quæ quidem mens & hic habet locum. Imò verò & verba nostræ consuetudinis id ipsum adstruunt,cùm non tantùm loquãtur de contractu venditionis,sed & de alio æquipollẽte venditioni.Hic autem cõsensus venditioni præstitus,vim habet venditionis,quãtùm ad id de quo loquimur.Super quo vide omnino,quæ scripsimus in Legibus connubialibus,in glo. iij.in xij.q.& in d.l.si vnquàm,in verbo donatione largitus, in xxj. quæstione, quæ est in nu.278.& sequenti. Denique omnibus perspicuum est,si statuentes de hoc casu interrogati fuissent,idem quoque responsuros fuisse de hoc casu, vt de vẽditione: ergo & idem seruandũ est.glo.& Doctores in l.tale pactum,§.vlt.ff.de pact.cum cõcor.à me latè conscriptis in d.l.si vnquam, in præfa.nu.56.inter tam multa.Et idem etiam in nostro casu tenuit Molend.in consuetud.Parisi.tit.j.§.xiij.gloss.vj.in princ.

110 ¶Q v i d autem , cùm vir & vxor , & quilibet insolidum vendunt pensionem quampiam annuam generalem,id est, *une rente generale*? an vtriusque consanguinei admittantur , & an insolidum. De qua re latè dicemus posteà in §.xxxj.nu.j. Sed & in nu.seq. eiusdem §.xxxj. videbis,quid,cùm vterque & quilibet insolidũ vel simpliciter vendunt rem quæ est alterius eorum tantùm:nam locus est huic rei inibi aptissimus. Ideo in eum has quæstiones reiicere maluimus:sed hîc meminisse non inutile visum est,ne si quis hanc glossam legat, fortè has perquirens,putet à me intactas fuisse,spésque sua frustretur.

*Quæst.in aliũ locum reiecta.*

111 ¶S e d in hac consanguineorum materia non alienum fuerit quærere , an consanguineus venditoris possit huic iuri retrahendi renuntiare.In qua re breuiter dicendum,posse,ex illa generali regula,qua cuilibet permittitur renuntiare suo fauori.l.si quis in conscribendo, C. de pactis cum multis alis concord.adductis à glo.ibi,& in c.si diligenti,extrà de for.compe. Et ita nuncupatim,ne autoritate deficiamur,voluit Masue.in tit.de retractu , §.si ille cui & Matth.Afflict.in tractatu protomixeos,in verbo,scriptum est,col.vltim.in xj.not. Et in non longè dissimili casu est tex.in §.porrò,ibi,per refutationem,tit,quali.olim feud.po.alien.vbi Mart.Laud.& Card.Alex.vterque col.j.id no. De quo tamen vide, quæ plenius dicam infra nu.121.incip.primus igitur casus,& multis sequentibus.

*Quæst.an consanguineus possit iuri retractus renuntiare,vide omnino infrà 121. & seq.*

112 ¶S e d quid si non ipse cõsanguineus emptori,sed vẽditori promisit se hoc iure non vsutũ: an id proderit emptori?Matt.Afflict.in tractatu Proto.vbi suprà col.vl.vers.sed quid si vicinus,dicit primùm videri,quòd sic:quia fit accessio de vẽditore ad emptorẽ. l.de accessionibus,ff.de diuer.& temp.præscr.& est bonus tex.in l.dolia,§.j.ff.de contrah.empt.& in l.si tibi decem,§.pactum,ff.de pact. Deinde subdit,in contrarium facere,quòd alteri stipulari nemo potest.l.stipulatio ista,§.alteri,ff.de verb.oblig. Tandem tamen definit,hoc pactum esse reale, ideoq; transire cum ipsa re,quamuis sit factum venditori soli:quia res trãsit cum sua causa, l.pignoris,ff.de pign.& l.si cõuenerit vt nomen,§.si fundus,ff.de pig.act.& l.si debitor, C.de distract.pignorum,cum si.Et ita videtur intellexisse Masuer.vbi supra,si non oscitanter inspiciatur,quia supponit ex ibi allegatis ius retractus nondum competere, & ita vẽditionem non esse factã,cùm sit renunciatio,cui standũ esse dicit. Quanquàm huius contrariũ voluit Chasse.in consuet.Burgun.hoc eod.tit.§.x.in glo.vlt.vers.sed quæro.Sed tu hîc quoq; vide, quæ in hac re dicam infrà nu.126.sed in duobus,& seq.& nu.129.tertius casus.

*Quid si cõsanguineus promiserit venditori hoc iure se non vsurũ, vide infrà 126.& seq. & 129.*

113 ¶P l v s dicit idem Matth.in d.tract.§.j.col.xiij.versicu.subsequenter quæro,quòd si consanguineus permiserit,& vt ipse loquitur,dederit licentiam consanguineo vendendi,cui velit, non poterit posteà rem venditã retrahere. Quanquàm dicit, primùm videri ob id consanguineum non perdere ius redimẽdi,quia id ius ante venditionem ei non competebat:ergo nec ei potest renuntiare.l.in repudianda,& l.qui superstitis,ff.de acquir.hæred.& l.si ita scriptum,§.si sub cõditione,ff.de leg.2.& l.spem,C.quæ res pign.oblig.pos.Itẽ quia cum emptore nihil actum est,ergo ei nihil prodesse potest pactum cum alio factum:quia res inter alios

*An cõsanguineus vẽditoris qui ei ius fecerit vẽdẽdi cui velit,possit venire ad retractũ,vide 129. & seq.& 133.*

acta,

acta,&c.Concludit tamen contrariũ, quia pactum venditori factum, prodest emptori.d.l.si tibi decem,§.pactum,& l.itẽ in duobus,§.personale,& l.iurisgentium,§.pactorum,ff.de pact. Et multò fortius (inquit)hoc procedit,si pactum fuerit reale,qui renuntiatum est huic iuri: nam tunc videtur actum,vt nullo modo vlterius ad id ius admittatur. ar.l.1.§.quibus, ff.de succes.edic.cum simi. Tu tamen hîc vide,quæ dicam plenius infrà d.versi.tertius casus, qui est in nume.129.& seq.& iterum in versic.quartus casus,qui est nume.131.& seq.

114 *An cõsanguineus qui rem oblatã renuit emere, poßit eã alteri uenditã retrahere, uide 145. & seq. Si familia recusset emere, poterit res extra familiã post duos mẽses alienari. uide 146.*

¶QVIN in fortiori casu & citra permissionem aut consensum. Si venditor obtulerit vendendam rem consanguineo iusto pretio, & noluerit consanguineus emere, videtur non amplius esse audiendus volens retrahere: per text.in l.qui Romæ,§.cohæredes, ff.de verbo, oblig.vbi qui tenetur alij vẽdere,si is alius fuerit requisitus,& noluerit emere, poterit liberè alteri vendere. Quem tex.sing.faciunt Dyn.Bal.& Ang.ibi, & nota.Bart.etiam ibi, illiúsque autoritate asserunt ipsi Dyn.Barto.Imo.Franc.Aret.& Soci.ibi, quòd prohibitus alienare extra familiam,poterit vendere extraneo,si prius illis qui sunt de familia denuntiauerit, qui noluerint emere,præsertim duobus mensibus expectatis.Et idem voluit Bal.in c.j.§.sed etiã res,in.verbo,pro æquali pretio,tit.per quos.fi.inue.Sali.& Ange.in l.vlt.per illum text.& ibi quoque Ias.col.vij.versi.octauò principaliter, C.de iure emphy.& idem Bal.in tract.protomixeos,col.j.versic.sed tunc quæro.Ang.qui requirit trinam denuntiationem, consil.ccxliij. multi consortes,vbi etiam negat eum text.alibi reperiri.Rom.singu.dcclxj.facio pactum, & consi.xxvij.viso themate,col.vlt.versi.primò.& consi.clxxxij.in casu proposito, in fi.quibus locis illum text.dicit sing.Pau.Cast.in l.filiusfami.§.Diui, ff.de lega.j.in lect.Paduana.& ibi etiam Ias.in ij.lect.col.xj.versi.nonò limita.& Ferdi.Loaz.in repet.nu.533.& seq. & idẽ Paul. in l.quoties,C.de fideicommis.dum allegat Barto.in d.§.cohæredes,& consil.ccccxlvij.si iste masculus,col.j.lib.1.Ioan.Plat.in l.j.col.ij.versi.& quando quis,C.non licere habi.metro.lib. 11.Soc.cons.ccxxvij.præsens cõsultatio,col.vj.vers.secundò fortius,lib.2. Et simile quippiam voluit Bar.in l.codicillis,§.instituto,ad fi.ff.de leg.ij.Bal.in l.voluntas,col.j.C.de fideicom.& & in c.cùm inter dilectos,col.ij.versi.ibi comitis,extrà de fide instrumen.At tu hîc vide,quæ dicam infrà nume.145.quintus casus & seq.

115 *An cõsanguineus, præsens uenditioni poterit retrahere. sed & uide 148. & seq.*

¶IMO etsi venditio facta fuerit præsente cõsanguineo,& non contradicente, aut protestãte, videtur non esse posteà audiendus: per id quod maxima apud nos autoritate voluit glos.in l.cùm proponas filios, C.de pact.quòd si alienetur res prohibita alienari,eo præsente & non contradicẽte,cuius fauore facta est ea prohibitio,& in quem transferri debet, is ita sibi præiudicat,vt non amplius possit eam alienationem retractare.argu.l.cùm pater,§.libertis, ff.de leg.ij.& d.l.quoties,C.de fidei.& ita per illam gloss.consuluit Rom.consi.ccccl vij.circa propositam consultationem,in fi.Sed hîc vide,quæ dicam infrà nu.156.nec est.

116 *Præsens alienationi prohibitæ, an sibi preiudicet, uide 156. & seq.*

¶Et id quidẽ in feudo alienato à vasallo,agnatis præsentibus, & non contradicentibus siue protestantibus,vt scilicet posteà non possint eam alienationẽ reuocare,tenuit Iac.à S Georgio,cuius autoritas in materia feudali magna est,in tractatu feudorũ, in verbo, & cũ pacto de non alienãdo,col.ij.versi.sed quid si vasallus: vbi & id idem dicit voluisse Bal.in c.j.§.donare,col.ij.tit.qualit.feud.ali.olim po.dum allegat dictam l.sicut,§.venditionis,ff.quib.mod. pig.vel hypoth.solut.Monetque ideo ipse Iacobus vt agnati caueant, ne sint præsentes alienationi feudi.Sed tu hîc omnino vide quæ dicam infrà nu.150.nec verum est.

117 *Agnati præsentes alienationi feudi an poßint eã alienationem reuocare, uide infrà, 150. Quid de domino etiam præsente alienationi, uide 151. & seq.*

¶Et simile quippiã tradit glo.vt à multis intelligitur,& citatur in c.j.in verbo, permissione, tit.de prohibitione feud.alien.per Lotha.quòd si domino præsente,& non cõtradicente vasallus feudũ vendat,non poterit dominus eam venditionẽ reuocare. argumento §.si autem aliquis,tit.si de inuestit.int.domi.& vasal.lis oria. Patientia enim sine cõtradictione habetur pro consensu expresso.arg.l.quidam,ff.de euict.& l.si verò,§.inde Papinianus,ff.mand.& l.si vt proponis pater,C.de nupt. Nam & intelligitur consentire,qui præsens non contradicit. arg.l.ad honorem,§.vlt.ff.de Decurio.Nisi fortè(inquit) sciat vbique ius suum durare,dum tacitè cõsentit.arg.d.l.sicut,§.non videbitur, ff.quib.mod.pig.vel.hypo.sol.Et subdit:Et hæc vera sunt,quando ex certa scientia consentit:aliàs potiùs videtur errare. l.ij.ff.de iudiciis.Ex quibus sanè intelligitur in ea mansisse opinione,vt dominus sibi præiudicauerit, si præsens tacuerit,nisi errauerit.Et ita eam gl.intelligũt & sequũtur Iac.Bel.Mart.Laud.Aluar.& Card. Alex.ibi & Iac.Ard.in summa,tit.quib.mod.feud.amit.sub rub.si dominus cõsentiat alienationi.Iac.Aluar.in §.vlt.conclus.xxxij.& ibi quoque Car.Alex.col.5.versi.& sciendũ.tit.quæ fuit pri.caus.benefi.amit.& ipse Aluar.qui ita dicit communiter teneri,in c.j.§.Præterea,titu. quibus mod.feudũ amit.le j.& Ias.in l.quæ dotis.col.antep.vers.decimusquartus,sol.mat.vbi id dicit not.& in l.si fundũ per fideicõmissum,col.vj.versi.similiter si vasallus, ff.de leg.j.vbi eam glo.dicit valde not.& consi.ccxxvij.Carolus, col.vij.versic.sextò facit,libr.2.vbi & eam quoque dicit valde not.Et Frãc.Curt.Iunior in tract.feu.in decimosexto casu quartæ partis princ.col.lxv.versic.& in primis quæro.Et idem in alienatione rei emphyteuticæ facta præsente domino respondit Io.Andr.consi.xc.quia dubium istud.& ante eum Gul.Cu.& eius autoritate Albe.& Pau.Castr.in l.j.§.scientiam,ff.de trib.act.

118 ¶A quibus non longè abest,quòd scriptum est ab alia gloss.in d.c.j.§.præterea, in verbo, regressum,

gressum, in duobus locis, titu. quib. mod. feud. amit. Quòd si præsente & non contradicente eo, ad quem feudum iure debet obuenire, alius fuerit de feudo inuestitus, is videtur huic inuestituræ consentire: nec eam reuocare potest. per l. ij. & l. hypothecas, C. de remis. pig. & l. Decuriones, §. vlti. ff. de Decurio. & l. ij. ff. ad muni. & l. creditor, in fi. ff. de reg. iur. & l. j. C. de fun. fisca. lib. 10. Et eam glo. sequitur Iac. Bel. & Bald. in d. §. prætereà. & Albe. Bru. consi. xl. contra dominum, paulò ante fi. & iterum consi. lxxx. omnipotentis Dei, col. v. versi. plus dixit: vbi & illud asserit, quòd nuper de alienatione emphyteusis diximus præsente domino, non nullos etiam allegans, qui contrarium tenent, vt dicemus postea nu. 148. sextus idemq́., & vide etiam quæ dicemus infrà num. 138. faciunt item.

*Consentire ui detur inuestituræ, qui patitur aliũ inuestiri, uide 155.*

119 ¶Sed quid in his similibus diutius immoramur, quando ipse Guli. Cu. autor inter nostrates grauissimus, hãc rem nuncupatim atque in specie decidit in d. l. j. §. scientiam, ff. de trib. act. per eum tex. cuius verba hic subnectere voluimus? Si igitur scit & nõ protestatur, & non cõtradicit, tenebitur actione tributoria. Ideò Gul. si ex statuto (inquit) conceditur proximiori retrahere rem immobilem à cõsanguineo venditã, restituendo pretiũ venditionis, & ea res vendita fuerit præsente & patiente proximo, perdit ius retrahendi, vt hic dominus deducendi, quod sibi debetur. & facit l. Titius, ff. quib. mo. mod. pig. vel hyp. sol. Debet ergo protestari de iure suo. Nec obst. l. sicut, §. non videbitur, eo. tit. quia eo loquitur de iure quæsito, cui nõ censetur præsens renunciare, si non contradicat, quia scit ius suũ vbique durare. Hæc autem lex loquitur in iure nondum quæsito, sed incipit quæri eo tempore, quo fit venditio. Vnde facilius impeditur acquisitio. Et id quidem refert, & dicit no. Pau. Cast. in d. l. j. §. scientiã, quam legit cum prin. eius l. & Cæpo. consi. causarũ ciuilium xlvij. in caussa vertente, col. ij. versi. & licet statutũ. Et idem expressim voluit, nullo tamẽ illorum memorato, quisquis is est qui scripsit repet. in l. j. C. de fund. rei princ. lib. 11. in xij. regula primæ considerationis. Sed tu super iis omnino vide, quæ dicam infrà d. nu. 148. & septem seq. vbi huic sententiæ non accedo.

120 ¶Ex istis autem omnibus possunt colligi sex casus admodum necessarij ad hunc tractatum. Primus, cùm fit expressa renuntiatio huius iuris post emptionem factam, & ita iure iam competente. Secundus, cùm fit empturo, nondũ emptione facta, & sic etiam nondum eo iure competente. Tertius, cùm fit domino vendituro tantum. Quartus, cùm nõ renuntiatur expressè huic iuri: sed consanguineus expressè cõsentit futuræ, aut præsenti alienatio. Quintus, cùm cõsanguineus ante venditionem extraneo factam, requisitus à domino rei, eam noluit emere. Sextus, cùm consanguineus præsens est venditioni, & non contradicit, aut protestatur. Quos omnes paulò amplius, quàm suprà dictum est, volumus sigillatim discutere.

121 ¶Primus igitur casus, cùm fit expressa renuntiatio huius iuris emptori facta venditione, omnino est sine dubio. Nam cùm ius ipsum sit illi iam quæsitum, & eidem expresse renuntiet in fauorem emptoris, non est ad id amplius admittendus, cui ipse renuntiandum putauit. l. si quis iusiurandum, C. de reb. cred. & iureiuran. & ibi concordant. in gloss. Nec remittenti actiones suas dandus est ad eas regressus. l. quæritur, §. si venditur, ff. de Aedili. edic. & l. j. §. qui semel, ff. de successorio edict. & cap. quàm periculosum, & ibi notat. vij. q. j. & d. c. 1. §. præterea, titu. quibus modis feud. amit. & c. cùm inter R. & ibi gloss. in verbo, quod ex consensu, extrà de elect. cum simil. Ideoq́ vera est Masuer. in hac re sententia, quam suprà adduximus num. 110. sed in hac.

*Renuntiatio iuris retractus ualet. uide suprà cxv.*

122 ¶Sed super hoc quæro, quid si non ita specialiter renuntiauit, sed tantùm generaliter promisit nullam se controuersiam facturum super feudo vendito: an ex hoc excludatur ab hoc iure retractus. quod videtur, per l. stipulatio ista, §. si quis forte, ff. de verb. oblig. vbi no. Ange. quòd is qui promisit non moturum se cõtrouersiam super domo, nec id quidem facere potest super vsufructu, aut alio iure. Ex quo & in specie nostræ consuetudinis expresse voluit Matth. Afflict. in tract. proto. in verbo, prohibemus, col. vlti. versi. sed quæro quid si promisit, quòd hoc casu non poterit consanguineus retrahere. Ad cuius sententiæ confirmationem vide multa, quæ longè lateq́; aceruauimus in repetit. l. si vnquàm, in præfat. ipsius l. num. 115. nunc autem restat, & multis sequent.

*Sed an satis sit generaliter repromittere nullam controuersiam se facturum.*

123 ¶Secundus casus de renuntiatione facta empturo ante venditionem, nullum aliud habet dubium, quàm quòd fit renuntiatio iuris futuri, quæ posset videri nõ esse valida: per iura supra alleg. num. 111. plus dicit, cum aliis concord. adductis à glo. in l. j. in glo. magna, in prima oppo. C. de pact. Nam vt etiam dicit Bald. in c. 1. col. j. versi. secunda conclusio, tit. Imper. Lotha. contra naturam renuntiationis est, vt extendatur ad futura: per d. l. si ita scriptum, §. si sub conditione, ff. de leg. ij. & alia iura ibi allegata.

*Quid de renũtiatione facta empturo ante uenditionem.*

124 ¶Sed omnia illa iura vel loquuntur de simplici renuntiatione, sine mentione iuris futuri, ad quod ideò in dubio non trahitur: vel si de eo quoque exprimatur, certe loquuntur & intelliguntur de ea renuntiatione, quæ fit absente parte, & ideò nihil aliud est quàm pura meraq́ue renuntiatio. Verùm cùm fit tanquã pactum, & sic præsente parte, valet, etiamsi aliter de pacti nomine mentio non fiat: quia satis est, vt fiat parte præsente, vt habeat vim pacti: vt probatur in d. l. j. & ibi glo. Pet. à Bel. pert. Iac. Aret. Bart. Signo. in repe. Albe. col. j. Fulg. Pau. Cast. & Recentiores, qui expressè tradũt, hoc casu præsentiã partis haberi pro consensu, C. de pact. & l.

*Renuntiatio iuris futuri facta præsente parte ualet ut pactum.*

& hætedi,§.item filiusfamilias,& ibi Bar.ff.eo.tit.& l.in pluriũ, & ibi Alb.in fi.ff.de acq.hære. & l.j.ff.de cura.bo.dau.& l.j.§.si quis ante,& ibi Oldr.& Albe.ff.à quib.appel.noo por.& l.vlt. in fi.C.de temp.appel.gl.in c.ex multiplici,in verbo,quietus,& ibi Ioan.And.& Panor. extrà de deci.Iac.Aret.& Bal.in l.is qui hæres,ff.de acqui.hære.Roffre.Beneuen.q.Sabba.ix.seruitutem.D.à Rota deci.cclxxxvij.licet appellationi, in prio.in nouis.& deci.dcccxxxij.primus,in antiquis.Collec.in cap.vlti.in prio.extrà de pact.Bart.in l.Pomponius,la j.ff.de neg.gest.Sign. consi.lxxj.factum sic se se habet,dominus Episcopus,col.j.vers.item simili.& consi.clix.super dubiis,col.ij.num.5.Bald.in l.sed & si quis,col.j.in addi.ff.si quis cautio.& in l.is qui hæres,in prin.col.j.ff.de acqui.hære.& in c.1.tit.de eo qui fin.fec.agna.Sal.in l.si vt certo,§.j.col.iij.versi. quod etiã probabat,ff.de pign.act.Rapha.Fulg.coosi.lxvij.paterfamilias,col.iij.& consil.cxcij. quidam emit ab aliquo,col.j.Imol.consi.lij.io casu præmisso. & consi.lxxviij.visis ac ponderatis,col.ij.versi.secundò pro hoc faciat.Card.Flor.coosi.cxxix.dubia priocipalia,in secundo dubio.Ro.consi.xxij.pro propositæ,col.j.versic.contrarium.Corne.consi.lj. Licet in hac,col. pen.versi.solet enim,lib.2.& consi.cxliiij.quod est eodem initio,col.iiij.versi.& licet fortè.lib. 3.Soci.qui id optimè declarat,consil.ccxxx. viso testamento,col.j.in fin.cum seq.lib.2.Philip. Deci.io l.postquam,col.iij.versic.secundò videndum est,C.de pact. Licet contrarium videatur voluisse Franc.Aret.omnium propè solus,in dicta l.j.ad fi.eod.tit.

125 *Iuri futuro & quærendo facilius renunciatur quàm præsenti & quæsito.*

¶Imò videmus,quòd facilius reountiamus iuri futuro,siue quærẽdo,nisi aliud obstet,quàm præsenti & quæsito:vt patet ex eo,quod pulchrè scribit Bald.in l.illud,col.iij.in iij.q.C.de sacrosanct.eccle.& aliis multis,quæ latè congessi in oostra repe.l.si vnquàm,in verbo,donatione largitus,num.181.sed hoc tamen,& multis seq.C.de reuocan.dona. & latissimè suprà titu. omnium huius volu.ij.§.vlti. qui est omoium huius volu.xxiiij. vt omittam ioterim valere renuntiationem iuris futuri , quod saltem spe competit.l.quod Seruius,ff.de coodi.ob caus. & voluit Floria.à S.Petr.hoc in casu expressim loquens,inter coosi.Pet.Anch.consi.ccclxxj. quòd dicta domina,col.j.versi.iij.hoc idem.

126 *Si emptor cui renuntiatum est,alteri uendat,an consanguineus qui renuntiauit possit retrahere.*

¶Sed in duobus istis primis casibus quæstionis est,quid si is emptor, cui ea renuntiatio facta est vel specialiter , vel generaliter ( vt vtrunque casum compræhendamus ) alteri postea vendat:an ab isto secũdo emptore poterit consanguineus retrahere, nõ obstante huiusmodi renuntiatione facta priori emptori.Iacob.Rebuf.in l.voicuique,in fin.C.de proxi.sacr.scrini. lib.12.post multa in vtranque partem allegata,concludit posse.Et sequitur Chasse.in hoc eo. titu.*de retraict*,§.x.in glo.vlt.in fin. Et ante hos Flor.à neutro memoratus,dict.consil.ccclxxj. colum.vlti.versi.nec obst.etiam:nam conuentio (inquit) facta super vno contractu,noo trahitur ad alios.l.si vnus,§.ante omnia,ff.de pact.& faciunt quæ diximus suprà, num.43. sed & in alio,& seq. Sed quibus adde optimum tex.in c.cùm inter,extrà de renontiatio.vbi qui renuntiauit beoeficio,ooo ob id prohibetur idem cõsequi ex nouo iure post renuntiationem acqoisito.& ibi glo.adducit alia quædam similia.

127 *Paria sunt à te, & ab alio cui tenearis, petere.*

¶Quaoquàm dubium id facit,quod etiam suprà diximus nu.110. sed quid si nõ ipse,& quæ dicam tribus numeris sequent.Et prætereà quia si coosanguineus,qui promisit noo retractu rum,nihilò minùs possit rettahere ab alio secuodo emptore,cùm non possit à priore,cui id ius renuntiauit,is primus emptor tenebitur secundo de euictiooe, cùm non vendiderit rem liberam,sed obnoxiam huic retractui.l.ex iis prædiis,C.de euict.& ita in idem recider incom modum,quod passurus fuisset,si ipsi sibi non seruata fuisset ea renuntiatio sibi facta : ideoq; ad eum redundabit illud ipsum incommodum:perindeq; erit, ac si ab ipsomet iste consanguineus retraheret,non obstante ea renuntiatione:quod fieri non debet : vt in simili dicitur In l.iiij.§.j.cùm dicitur,Alioquin dum à conreo meo petitur,ego inquietor,ff.de libe.leg.& l. si ex duobus,ff.de neg.gest.ibi eò quòd si data fuerit aduersus eum actio, necesse erit & eum perstringi,qui vetuit.& in l.vlt.§.vlti.C.de vsu.rei iud.cùm dicitur,cùm enim interuẽtor soluere compellebatur,& ipse reum ad inuitam solutionem coercebat.Et facit etiam tex.in l.aduersus,ff.de arbit.vbi scribitur , Nam τῷ δυνάμει, qui à fideiussore petit,à reo petit,id est,per quandam possibilitatem,vt interpretatur Alci.lib.2.dispuncti.cap.9.quasi si diceres poteotialiter,siue effectualiter.his enim verbis vulgaribus non vereor vti,vt vulgò etiam intelligar.

128 *Renuntians cõsequitur ex nouo iure.*

¶Nec quicquam in contratiũ mouet ea ratio Flor. Fateor enim,quòd si iste primus emptor esset similiter consanguineus istius consanguinei,qui retractui renuntiauit, posset is renuntians ex eo capite reuocare iure retractus hanc secundam venditionem,non obstante illa renuntiatione, quæ facta fuit super prima venditione:& ideo non trahitur ad aliam venditionem ex qua & aliud ius rettahendi cõpetit. Et sic conuentio facta super vno contractu oon trahitur ad alios,secundùm rationem Floriani. Nec sic teneretur primus emptor de euictione, vt diximus suprà eadem gloss.num.34. sed hæ rationes. At hic vult retrahere vi prioris venditionis,& tanquam consanguineus,primi venditoris:nam ex secunda venire nõ potest, cùm non sit consanguineus venditoris.

129 *Quid si renuntiatum sit domino uenditu-*

¶Tertius casus cùm sit renuntiatio domino vendituro aote venditionẽ,plus habet dubij,ob id quod dictum est suprà, dum de hoc casu loquetemur , alteri per alterum stipulari paciscive oon posse. Quod procedit,vt id addas,non tantùm vt non pariat actionẽ,sed nec

exceptio

exceptionem quoque.l.si actionem,secundùm lectu.Iaco.Raph.Petr.Cyn.& Sal.C.de pactis. Et quod præterea dicitur, pactum factum cum vna persona non habere locum cum alia,d. l.si vnus,§.ante omnia,ff.de pact.Ex quo fit,vt si pactus sim,ne à me,nève à Titio quid petatur,non proderit Titio,etiamsi mihi hæres extiterit.l.si tibi decem,§.si pactus sim,ff.eo.tit. Et quod item dicimus valere renunciationem siue repudiationem iuris sui, quo ad aduersariū, cui renunciamus, non quò ad alios.l.suus,& l.sicut,& vtrobique Bald.C.de repud.hære.& l. iubemus,C.ad senatusc.Velleian.& l.vlti.ff.de interrog.act.Et quod denique dictum est,non valere renunciationem iuris futuri,iuribus suprà allegatis,num.III.plus dicit.Et hanc partem nuncupatim tenet Chassen.in hoc eo.tit.§.x.in glo.vlt.versi.sed quæro.

*ro ante uenditionem.*

130 ¶His tamen non obstantibus sequor in ea re Matthæ.Afflict.& Masuer.suprà à nobis citatos nu.112.sed quid si non ipse. Quia sicut pactum cum venditore factum nocet emptori,l.venditor,ff.communia prædiorum,& quod voluit Ioan.And.in addit.ad Spec.in rub.de præscr. col.ij.ideoq; exceptio rei cohærens,quæ nocet venditori,nocet & emptori,aut alteri singulari successori.l.apud Celsum,§.de autoris.& ibi Albe.ad fin.ff.de doli mali except.& l.idemq; §.j.ff.pro socio, & l.creditor,ff.de diuersis & tempor.præscripti.Bart. qui id late disputat post Dyn.in l.doli,§.de nouati.Franc.Aret.qui alios citat,consil.xvj.præsupponitur in fine. Nam factum ipsius venditoris nocet emptori.l.vlti.& ibi Dyn.& Bart.ff.de oper.no.nunti.& l.stipulatio ista,in prin.versi.sed si se,& §.sicut,ff.de verbor.oblig. & l.fluminum,§.adijcitur,ff.de dam.infect.& voluit Roffr.Bened.quæst.Sabba.x.seruitutem,in solut.quæst.& Alb.qui & alia iura citat post Iaco.Aret.in l.qui bona,§.si aliena,ff.de dam.infect.Bal. qui ex hoc in pulchro casu consuluit,consil.ccij.ad euidentiam, col.j.lib.2.& Angel.consil.cclix. quædam domina, col.j. Ita & pactum venditoris prodest etiam emptori : potestq; emptor ipse vti exceptione venditoris:vt patet ex iuribus allegatis d.num.III. plus dicit, & præterea ex l.ait Prætor eius rei, iuncta glos.& l.etiam, quæ confestim sequitur,ff.de iureiur. vbi iuramentum venditoris nocet emptori.Ex quo Barto.Bald.& Saly.ibi not.ius excipiendi transire in singularem successorem,subditq; ipse Bald.etiam in id facere l.in venditione,ff.de act.emp.& l.in iudicio,ff. famil.ercisc. Idque not.Dyn.in d.l.Fluminum,§.adijcitur, & in c.is qui in ius,col.j.de reg.iur. lib.6.vbi & alia iura allegat:& Iacob.Aret.in l.qui bona,§.si alieno,ff.de damn.infect.& Imol. consi.cxxviij.visis post medium.

*Pactum uenditoris nocet emptori.*
*Exceptio quæ nocet uenditori, an noceat emptori.*
*Pactum uenditoris prodest emptori.*
*Excipiendi ius transire in singularem successorem.*

131 ¶Quibus adde & tex.in l.in hoc iudicium,§.si inter,ff.commu.diuid.& ibi Bart.atque etiam tex.in l.vlti.ff.de except.rei vend.& tradi.vbi exceptio eius tituli prodest secundo emptori,& in l.dolia,§.j.ff.de contra.empt.cuius hæc verba sunt, Eum qui in locum emptoris successit, eisdem defensionibus vti posse,quibus venditor vti potuisset. & in l.inuitus,§.plerunque,ff. de reg.iur.vbi ita scribitur,plerunque emptoris eadem causa debet esse circa petēdum ac defendendū,quæ fuit autoris,& l.si à te,§.vlt.ff.de except.rei iud.vbi exceptio rei iudicatæ transit à persona autoris ad emptorem. Et est similis tex.in l.si mater,§.Iulianus.& §.si egero,qui est vlti.& in l.exceptio,eo.tit.quorum autoritate dicit Bart.in l.ij.col.ij.versi.sed si opposuerit,& ibi quoque Bald.Saly.& alij,C.quod met.cau.quòd exceptiones ex persona venditoris transeunt ad emptorem. & idem Bart.in l.si tertius,§.si quis prius,col.vlti.ff.de aqua plu.arc. vbi etiam est bonus text.& Bal.in auth.qui rem.col.ij.versi.subsequenter quæro,C.de sacros. eccle.& Sal.in l.si cùm militaribus,ad fi.C.de resti.mil.Alex.in l.quædam,§.nihil interest,in j. not.ff.de eden.Fran.Aret.qui id dicit procedere in iure personali,cōsi.lxx.in causa quæ vertitur,circa med.& Corn.consi.xxx.in præsenti.col.ij.versic.& sic ius,lib.r.& consi.cx. licet videatur,col.iij.versi.& secundum hoc,lib.3.& consi.clxxij.visa copia,col.vlt.versi. verùm quia mibi,eo.lib.3.Barb.consi.xij.illud alteram,col.uj.versi.capio nunc tertium,lib.4.Iaf.consi.xcij. circa primum,col.vlt.lib.1.& consi.lxxxix.in præsenti,col.ij.versi.sextò facit. & iterum in fin. consil.lib.3.vbi tamen id declarat. Hincq; Bal.consi.ccccl vj.Seia origine,in fin.lib.1.respondit laudum latum pro venditore,sicuti & transactionem ipsius,prodesse emptori.Nam & vt dicit Albe.in l.damni,§.emptor prædij,col.ij.ff.de dam.infect. post nescio quem in summa.Institu.de actio.empt.& vend.vna persona esse censentur ex vi successionis , sicut hæres & defunctus.Sed hæc,ne fallaris, procedunt in iuribus realibus , quæ scilicet rei cohærent,eamq; concomitantur:cuiusmodi id ius est,vt placuit multis ex his,quos suprà citauimus, & dicemus latius postea in §.huius tit.viij.in glo.v.licet Fran.Aret. vbi suprà aliter dicat.

*Idem.*
*Quid in iure personali.*

132 ¶Et ex his quoque tollitur quod dictū est, alteri neminem stipulari posse:quia etiam si venditor emptori nuncupatim stipulatus non fuerit, tamē ex alio capite pactum ipsius prodest emptori,in eumq; ipsum transit, per ea quæ dicta sunt. Sed & illud præterea dici potest, id non procedere,cùm interest eius, qui alteri stipulatur. tunc enim valet stipulatio , vt aperte ostendit tex.pro alia parte suprà allegatus,in l.stipulatio ista,§.alteri, in illis verbis, nihil interest mea,& ibi gloss.& omnes,& expressius in §.si stipuler,& §.si quis insulam,ff.de verbo. obligat. Et vsqueadeò quidem,vt si post stipulationem incipiat interesse stipulatoris, reconualescat stipulatio:vt placet Bart.in d.§.alteri,& ibi Alex.in fin.qui alios multos adducit.Hic autem multùm interest venditoris , ne consanguineus possit retrahere ab emptore : quia sic rem suam pluris vendet,quàm si obnoxia foret retractui : vt satis diximus, suprà in præfat.

*Alteri posse unumquemque stipulari, cùm nostra interest.*

huius tit.nu.27.prætereà & in hoc. Ex quo illud consequens fit, hoc casu venditorem posse suo emptori stipulari. Quod autem dictum est de renuntiatione iuris futuri, satis abundeq; diluitur ex his, quæ diximus suprà nu.124.sed omnia,& seq.

*Cõsanguineus cõsentiens uenditioni, an possit retrahere.*

133 ¶QVARTVS autem casus, cùm consanguineus consentit alienationi, posset procedere, vt is consensus ei in retractu obesset, si statutũ, aut consuetudo ita disponeret, ne liceret alienare in extraneos irrequisitis consanguineis, aut iis qui sunt de familia venditoris: prout etiam loquitur constitutio Federici de iure protomixeos, in quam commentaria edidit ipse Matth. Affli. quem ad hunc casum citauimus suprà, nu.113.plus dicit. Sed hîc in nostra cõsuetudine, nec in vlla alia huius regni, nihil tale est: quia potest quilibet cuilibet vendere, inscio & incõsulto consanguineo: sed si id fecerit, ius est ipsi cõsanguineo retrahendi intra annũ. Cui iuri nõ debet videri renuntiare consentiendo vẽditioni, cum id sit omnino separatũ ab ipsa venditione: nec eã videtur improbare, qui retrahit, vt diximus suprà in præfat.nu.16.valet igitur.

134 ¶Maximè cùm in dubio non præsumatur quis renuntiare iuri suo. l. cùm de indebito, ff. de proba. cum multis concord. à me traditis in repet. l. si vnquam, in prin. l. nu.124. adde & quod scribit, & iterũ in verbo, donatione largitus, nu.168. in dubio autem & sequen. Et quia etiam per solum consensum sine pacto, aut renuntiatione quis sibi non præiudicat in iure futuro, quod etiam sibi competit ex caussa de præsenti, per text. in l.j.§.quod ait, & ibi Barto. ff. quor. leg. Bart. Bal. & alij in l.j. C. de pact. dum declarant d.§.quod ait, contra glos. ibi, & Soci. qui illum tex. in d.§.quod ait, dicit not. consil. ccxxx. viso testamento, col.j. lib.2. Et videtur de hoc esse tex. in specie, in c. constitutus, extrà de in integ. resti. vbi qui consenserat alienationi factę à patre, admittitur tamen ad retractum vi huius consuetudinis. Et ita in iure retractus feudalis; vt scilicet dominus non prohibeatur eo vti, ob id quòd venditioni consenserit, tradidit Carol. Molend. in consuetudi. Parisi. titu.j.§.xiij.num.8.& multis seq. vbi & consequenter idem firmat in hoc nostro retractu municipali. {& Ioan. Lup. in repe. rubr. de dona. inter vir. & vxo.§.xlvij: num.5.& nu.19. incip. ex prædictis aliqui. vbi dicit se de hoc latius dixisse super lege, regni foro, legum lib.3.tit. *de las vendidas*, lege xiij.}

135 ¶Contrariũ tamen in hoc ipso casu voluit Flor. in consi. suprà sæpius à nobis citato, videlicet cccl xxj. inter consi. Pet. Anch. inci. quòd dicta domina, versi. tertio hoc idẽ, iunctis iis quæ scribit aute fi. eius consi. & Io. Igne. qui illius non meminit, in rep. l. dudũ, C. de contrah. emp. per quędã iura probantia censeri renuntiatũ beneficio per actum contrariũ. Quibus & ego accedo, nõ tantùm ea ratione, cui vix fidere ausim, propter ea quæ suprà diximus, sed & aliis multis. Primùm, quia aliàs hic consensus nihil operaretur, essetq; superuacuus, nisi induceret renũtiationem huius iuris: quod minimè dicendũ est. l. si stipulatus, ff. de vsur. & not. per Bal. in rub. de emp. & vend. in ix. q. cum aliis multis concor. à me latissime congestis in nostro opere, cui tit. est, nihil frustra. Sed & hæc ratio non semper concluderet: quia aliquando aliud posset operari, vt si consentiens haberet rem obligatam. de quo dicemus versi. ab hinc iuj.

*Consensus non debet esse supermacaneus.*

136 ¶Deinde videmus in simili, quòd si patronus consentit donationi factæ à liberto, eam non poterit postea reuocare Fauiana. l. non videtur, ff. si quid in frau. pat. & gl. in l. ij. & ibi omnes. C. eod. vbi etiam Iac. Raph. & Cyn. in vlti. q. dicunt esse idem in filio, qui consensit patri donanti omnia bona sua, vt postea non possit donationes illas inofficiosas reuocare. Similiter quamuis filius vasalli possit reuocare feudum alienatum restituto pretio, si tamen consenserit alienationi, & nihilominus velit eam reuocare, non est ei mos gerendus. c. Titius filios, & ibi glo. Bald. & alij, tit. si de feud. defunct. controuer. sit inter do. & agna. & voluit etiam Paul. Castr. consi. cxc. visa suprà scripta, col. ij. versi. restat nunc videre, lib.2. Quia qui consentit (inquiunt) sua iura perdit. l. cùm quædam, post medium, C. de admini. tut. Sed & de aliis quoque agnatis est tex. in cap.1. in princi. & ibi glos. in verbo, consentientibus, tit. de alie. feud. pat. & in cap. prætereà, & ibi Bal. & alij, tit. quib. mod. feud. amit. & voluit Iaco. Bel. in cap.1.§. vlt. ad fin. & ibi etiam Aluar. in xxx. conclusio. & Cardin. Alex. col. v. titu. quæ fuit pri. cau. bene. ami. & Bald. consi. xvj. facti euidentia, in fine, lib.1. & Paul. Cast. consi. lxxxiiij. quæstio ista vertitur, lib.2. & Franc. Aret. consil. iij. consultatio præmissa, & de vtrisque Alber. Bru. consil. lxxx. circa primum, col. v. versi. & quia considerata.

*Patronus consentiens donationi, non potest eam reuocare.*

*Nec filius consentiens patri donanti omnia bona sua.*

*Filius uasalli non potest reuocare alienationẽ, cui consensit.*

137 ¶Præterea tex. est in l. cùm pater, §. libertis, ff. de leg. ij. quòd si testator libertis prædiũ reliquit, ac petiit, ne id alienarent: omnesq; excepto vno partes suas vendiderint: qui nõ vendidit, cæterorum partes, quibus non dedit alienandi voluntatẽ, integras potest petere. Ex quo constat atque à cõtrario sensu, quòd si is consenserit, nec ipse quidem reuocare poterit. Ideoq; ibi ex eo not. Bart. à pari procedere actum celebrare, & ei cõsentire. Et eum quoque tex. in id trahit in simili casu. Bal. consi. cccxix. matrimoniũ, in viij. dubio, eodemq; vlti. lib.4. Et de hac quoque re est tex. apertus & directus in l. quoties ab omnibus, & ibi not. Bald. in vlt. not. & Ange. C. de fideicom. cum concord. ibi adductis à glo. vlt. & Bart. in l. si fundum per fideicommissum, ff. de leg. j. Bal. consi. cij. punctus super quo, lib.2. Raph. Co. consi. xxxiij. quidã ponamus, B. Raph. Fulg. consi. ccxiij. domina Simona, col. vlt. Ro. consi. cccclvij. circa propositam, col. ij. versi. tertiò non est dubium. Alex. consi. clxxxiiij. viso themate dicti Syluestri, post prin. lib.2. & consi. cl. viso themate, & his, in fi. lib.7. Soci. consi. xliiij. viso testamẽto, col.j. & iterum pen. lib.4.

*Multa de consentientibus alienationi ut reuocare non possint.*

lib.4.Ias.in l.filiusfamiliàs,§.Diui,col.x.versi.octauò limita,ff.de leg.j.in ij.lect.

138 ¶Faciunt item multa, quæ suprà diximus de consentiente venditioni alterius, in locis suprà in eadem glo.allegatis nu.106.ego tamē puto.Et tex.optimus in l.codicillis,§.j.ff.de leg.ij.vbi si quis insulam libertis vtriusque sexus ita legauit,vt ex reditu eius masculi duplum, fœminæ simplum percipiant,eamq; alienari vetuit: & ex cōsensu omnium libertorum ab hærede væenundata sit,nulla eis nec ob pretium quidem consequendum est actio. Cuius autoritate Iaco.Aret.Cy.& Bal.in l.dotalem seruum,ff.solut.matri.dicunt quòd si dominus consentiat vasallo,aut emphyteutæ vendenti,videtur remittere totum ius suum, ita vt nec ad pretium agere possit. Et sequitur Afflict.deci.Neap.cxij.inter dominam,ad fi. Et facit,vt subdit Bald. vbi suprà,l.sicut,§.venditionis,ff.quib.mod.pig.vel hypo.sol. Cuius etiā autoritate Pau.Cast. d.consi.lxxxiiij.quęstio ista vertitur,col.ij.lib.2.respondit eum,qui debuit inuestiri de feudo, si consentiat alium inuestiri,statim sibi præiudicare,& sequitur Philip.Deci.consi.ccclxxxix. visa longa serie,col.iiij.vbi & alia iura allegat.& de hoc latè diximus,in tract. Primigeniorū, quæst.xxij.& vide etiam,quæ diximus suprà,nu.117.à quibus.

139 ¶Sed & faciunt alia multa iura, quibus cauetur consentientē alienationi rei suæ,aut sibi obnoxiæ,non posse amplius eam repetere, nec eam venditionem infringere.d.l.si fundum per fideicommissum.& l.nihil,§.j.& ibi Albe.ff.de leg.j.& l.quidam ex parte,ff.de euict.& l.marer, C.de rei vend.& l.fideiussor impetrauit,§.pater,ff.de pig.& l.si debitor,§.j. & l.si consensit,in prin.& l.Titius,§.j.& l.Lucius,& l.Paulus,ff.quibus modis pign. vel hypo.sol.& c.pastoralis, extrà de donat.cum similibus à me collectis in repet.l.si nunquàm,in verbo, donatione largitus,num.346.verùm in ea. Et quod ex hac ratione respondit Rom.consi.lxxxvij. circa id de quo quæritur,col.j.& Cornc.consi.iiij.in præsenti,col.j.& iterum pen.lib.3. Vt tamen non omittamus text.optimum in l.vlti.C.de remis.pig.vbi indignum est,eum, qui semel consensit alienationi rei sibi hypothecatæ,& hoc modo ius suū respuit,eandem rem, etiam si ad priorem dominū redierit,vēdicare,vel tenentem inquietare. Hæc enim verba sunt illius l.quam Bar.& Sal.dicunt singu.in eo quod dicitur,etiam si ad debitorem redierit. Nam sunt & alia multa iura probantia,ex simplici consensu creditoris in alienatione rei pignoratæ ius pignoris amitti.l.si probaueris,& l.eum te,prout eam intelligunt Bal.Sal.& alij,cod.titu.& l.si debitor,C.de distract.pign. Et idem quoque de iure vsusfructus scribitur in l. apud Celsum,§. quæsitum est,si cum fundi,ff.de dol.except. Nam & qui consentit alienationi, ipse quodam modo alienat.l.& sic,ff.solut.matri.& l.in ædibus,§.quòd si filius,ff.de donat.& voluit per ea iura Alberi.in l.iubemus.in fin.C.ad senatusc.Velleia. & facit etiam vltra suprà dicta in hanc nostram sententiam text.in l.si consentiente,C.de dona.ante nupt.

140 ¶Nec obstat huic posteriori sententiæ tex.qui omniū maximè vrget,in d.c.constitutus,extrà de in integ.resti.quem suprà pro priori parte adduximus:quia ille,qui ibi consenserat venditioni minor erat,vt ibi expressè dicitur, & in integrum aduersus huiusmodi consensum restituitur. Ideoq; is tex.stat.ab hac nostra sententia,tanquam scilicet ille minor,qui consenserat,non potuisset vti beneficio huius consuetudinis, ob consensum ab eo præstitū,nisi fuisset restitutus in integrum. Cætera autem omnia,quæ pro alia parte allegata sunt, nihil omnino obsunt: vt patet ex iam dictis pro hac nostra opin. & iis etiam, quæ diximus suprà d. num.107.ego tamen puto,ne hic tamen iterum repetam.

141 ¶Sed hanc nostram sententiam velim intelligas, vt procedat,nisi iste consanguineus consentiret venditioni,non quidem nomine priuato,sed officij sibi à Iure communi,vel municipali,aut à magistratu commissi:verbi grana,si cùm ex statuto requiratur cōsensus propinquorum in contractibus mulierum, aut minorum ( cuiusmodi sunt multa statuta in Italia) propinquus quispiam adhibitus fuerit contractui mulieris,vt ipse cōtractus valeat:eius consensus nihil ei præiudicat, quin iure suo vti possit.l.cùm quædam,C.de admin.tut.& §.si tutor.Instit.de inoffi.testa.Ita enim in ea specie voluit Bal.d.consi.cij.col.ij.versi.præterea regula,lib.2.ad quod etiam dicit facere not.in l.Caius,ff.de pig.actio.vbi qui,vt testis, fuit adhibitus instrumento alienationis,non præiudicat sibi in hypotheca rei alienatæ.

142 ¶Et generale est,vt testes & notarij etiam subscribentes instrumento,sibi & suis iuribus non præiudicent:vt etiam probatur in l.Titia cùm testamento,§.Lucia,& ibi Bart.& Bal.ff.de leg. ij.& voluerunt glo.& Bart.in l.sicut,§.non videbitur,ff.quib.mod.pig.vel hypo.sol.Bart.in l. quæ dotis,ad fi.ff.sol.matr.Pau.Cast.in l.emptor,§.Lucius,ff.de pact.& in l.si ita stipulatus,§. Chrysogonus,col.j.ff.de verb.oblig.Cornc.consil.ccviij.videtur in hac consultatione, col.ij. lib.4.Cardi.Alexan.in cap.1.§.præterea,col.ij.tit.quib.mod.feu.amit.Matth.Afflict. in tractatu protomixeos,in verbo,vt infrà xxx.dies,col.vj.versic.sed pone quòd coniunctus:vbi loquitur nuncupatim in casu nostræ consuetudinis,vt scilicet testis,aut notarius instrumēto venditionis subscriptus,non sibi præiudicet,quia tanquam consanguineus venditoris possit retrahere. Et facit etiam,quod vulgò dicimus, officium suum nemini debere esse damnosum. l.sed & quod si quis,ff.quemadmo.testa.aperi.& l. videlicet,ff.ex quibus causis maior, & l.si seruus,§.quòd verò.ff.de furtis,cum simil.

143 ¶Quamuis contra id,quod de teste diximus, videtur esse tex.in c.ex literis,extrà de transact.

*Dominus consentiens vasal lo alienāti,nec ad pretiū quidem agit.*

*Quid, si consanguineus cō sentiat venditioni nomine officij.*

*Quid,si ex statuto,quo consanguineus debet cōsentire.*

*Quid,si ut testis vel notarius.*

*Quid si ut aduocatus, procurator, tutor & curator iudex, fideiussor*

Sed tu ibi vide gl.& Doct.Sed & in eo & in tabellione Albe.in d.l.Caius,col.ij.ff.de pig.act. distinguit, sitne actus,qui sola contradictione impediri potest,necne:vti etiam facit Petr.Bel. Pert.in l.fideiussor,§.j.in fi.ff.de fideius. Quid autem de aduocato & procuratore adhibito à venditore in consilium ineundi contractus,vel conficiendi instrumēti, dicam infrà hac ead. glo.nu.267.nec tamen,& duobus seq.Et quid de tutore vel curatore vendente vel autoritatem præstante,etiam ibi nu.271.quid igitur si tutor. Et quid de iudice rem subhastatam adiudicante,ibi,nu.272.ex quo etiam.Et quid de fideiussore venditoris,num.seq.

144 *An hæres consentientis admittatur ad retractum.*

¶Hic autem quæri potest,an saltem hæres illius,qui consensit alienationi,sit admittendus ad retractum,tanquam consanguineus. Nam & in fideicommisso ita pluribus relicto,ne liceat alienare, quamuis is qui consenserit alienationi , non eam possit amplius reuocare,vt suprà diximus:dubium tamē est,an qui ex eo nascetur,possit reuocare. De quo videbis tex. in l.peto,§.vlti.iuncta glo.in verbo ex familia,ff.de leg.ij.Bald.Raph.Fulg.Corne.& Iason in d.l.quoties ab omnibus,C.de fideicom.& Raph.Co.d.consi.xxxiij.vbi etiam Inquitor de hærede.& Crot.in repet.l.filiusfamilias,§.Diui,col.xl.versi.secūdò ex dictis,ff.de leg.j.Sed quod ad casum nostrum pertinet,ego pro constanti habeo, hæredem consentientis , si consanguineus sit,posse vti hoc iure retractus,non obstante consensu sui prædecessoris:per ea quæ latè diximus suprà in hac eadem gloss.nu.46.at multò maius,& seq.vbi tractauimus,an hæres venditoris sit admittendus ad retractum.

145 *Cōsanguineus qui noluit emere,an possit retrahere, uide suprà cxij.*

¶Quintus casus se exhibet, in quo haud dubiè censeo consanguineū non propterea priuari iure retractus,quòd prius à venditore requisitus noluit emere.Quid enim sibi id præiudicare debet quòd maluit expectare venditionē,& rem intra annū sibi à statuto cōcessum redimere,quo interim pecunias in id necessarias sibi colligeret,cōpararet,explicaret(vt vtar verbo iuriscōsulti in l.debitoribus,ff.de re iud.)quas fortè tunc nō habebat,cùm fuit requisitus. Certè non debet,nō magis quàm filio,qui dicit se nolle hæredē institui,quia malebat habere ab intestato:ex sentētia Cy.in l.si quādo,in vlt.q.C.de inof.test.arg.l.mater,ff.eo.tit.& l.j. §.generaliter,ff.de leg.præst.Et faciūt,quæ diximus in præcedenti casu,& quæ itē dicemus in seq.

146 *Agnati recusantes emere, possunt nihilominus reuocare alienationem.*

¶Nam quod suprà dictum est,prohibitū alienare extra familiam,posse tamen, si consanguinei noluerint emere:nihil ad hunc casum pertinet, vt iam sæpe diximus:quia nulla est eiusmodi prohibitio,sed tantùm permittitur consanguineis redimere restituto pretio , & ita approbato contractu. Vt interim omittam multos esse cōtrariæ opinionis, vt scilicet non possit eo casu fieri alienatio,etiamsi consanguinei voluerint emere:videlicet Sal.Raph. Co.Pau. Castr.sibi contrarium,Alex.& Ias. sibi quoque contrarium in d.l.qui Romæ,§.cohæredes,ff. de verb.oblig.& latè Ioannes Ana.consi.xlvij. illud præsupponitur : vbi etiam hinc concludit,quòd si vasallus agnatis prius requisitis,& nolentibus emere , vendat feudum paternum extraneo, poterunt nihilominus agnati reuocare huiusmodi alienationem : per multa, quæ illic allegat,& ibi quoque Ludo.Bolog.in addit.ipsius.& Ioannes Crot.in repe.d.l.filiusfamilias,§.Diui,col.viij.versi.secunda sit conclusio,ff.de leg.j.vbi & id confirmat aliis rationibus. & Albe.Bru.consi.lxxx.circa primum,colum.j.

147 *Dominus qui noluit emere, non priuatur iure prælationis. Consuetudo.*

¶Et idem si vasallus obtulerit rem vendendā domino,qui distulerit duos menses, vt ex hoc non priuetur iure prælationis, voluit Carol.Molen.in consuetudin.Parisi.tit.j.§.xiij.num.6. Quin & si alia sententia verior sit,ea tamen intelligitur,cùm est sola prohibitio alienationis: quòd si præterea mandatum sit rem in familia relinqui,tunc sola requisitio nō impedit,quin in familiam reuocetur:ex sententia Bar.in d.§.cohæredes. De quo tamen vide Paul.Castr.d. consi.ccccxliiij.col.j.lib.1. Et in nostro casu retractus id nuncupatim voluit D.Ferro.in consuetudin.Burdigal.hoc eod.tit.§.ix.in fin.atque iterum titu.de testamentis,§.xiiij.col.ij.versic. quod nuper,& de hoc est etiā expressa consuetudo Normanorum,cap.consuetud.eius gentis 115.cuius titulus est,*de querele de fief vendu*,&c.

148 *Cōsanguineus præsens uenditioni potest eam retrahere. uide suprà cxv.& seq.*

¶Sextus idemq; postremus casus minimè omnium est dubius : neque enim vllo modo sibi præiudicat cōsanguineus,si eo præsente res sit vendita,cùm ideo passus est vænire,quòd sciebat ius retrahendi sibi durare. Vt in simili dicitur in d.l.sicut, §. non videbitur,ff.quibus mod.pig.vel hyp.solui. Nam licet is tex.loquatur in iure quæsito,non tamen sequitur aliter dicendum in iure quærendo,tametsi id facilius impeditur & amittitur,quàm quæsitum.Imò verò minus quis censetur sibi præiudicare in iure futuro siue quærendo , quàm in præsenti & quæsito:vt videre licet ex glo.vti à multis citatur,in l.si à substituto, in princ.ff.de legat.j. & Bart.in l.si fundum per fideicommissum,col.ij.versi.secundo casu,eo.tit.& in l.quæ dotis, col.iij.versi.procedo vlterius,ff.sol.mat.Soci.in d.l.cum proponas,in fi.C.de pact.

149 *Præsentia eius qui contradicere non potest,nō nocet.*

¶Ideoq; & Pau.Cast.in d.l.j.§.scientiam,ff.de tributo,quem suprà nu.119. sed quid in his,eitauimus, posteaquàm retulit sententiam Gul.Cu.qui dicebat consanguineum præsentem & non contradicentem venditioni,nō admitti ad retractum, vt diximus in eodem nu.119.dicit id esse notandū,si verum est:sed se non ponere pro certo.hæc enim suot eius verba.Ex quibus intelligis,aliud se sentire,nec abs re quidem,præsertim cùm consanguineus impedire nō posit,quò minùs ea venditio fiat.Ergo ipsius præsentia & taciturnitas ei nocere non potest, ex cōmuni regula tradita à gl.in d.l.Caius,& ibi quoque Bar.ff.de pig.act.& glo.in c.nónne, de præ

de præsump.& in c.plerunq;,in glo.j.ij.q.vij.& in c.x.is qui tacet,de reg.iur.lib.6.& latè Bart. in d.l.quæ dotis,ff.sol.mat.per multa iura vbique ad hoc allegata. Idq; etiamsi ipse consanguineus fuerit præsens, tanquã notarius,aut testis venditionis:vt probatur in d.l.Caius, & ibi glo.Bart.& alij,& suprà diximus nu.141.sed hanc nostram.& seq.

150 ¶Nec verum est,quòd suprà nu.116.& id quidē ex Iaco.à S.Georgio diximus, agnatos præsentes alienationi feudi,& nō contradicentes siue protestãtes,sibi præiudicare,ea quã nuperrimè diximus,ratione:nec illud dicit Bal.quē ipse allegat,in c.j.§.donare, tit.quali.olim feu. ali.pot.nec tex.in d.l.sicut,§.vēditionis,ff.quib.mod.pig.vel.hypo.solui.ab ipso Bal.eo in loco citatus:quia is tex.non simpliciter loquitur de præsente,sed de consentiente,siue permittente,cùm ibi dicitur, legare permisit,& omnes vbique eum textū intelligunt de cōsentiēte, vt videre licet ex iis quæ latè diximus in rep.l.si vnquàm,in verbo,donatione largitus,versi. cclxxix.verùm in ea sum,C.de reuoc.dona. De consanguineo autē consentiente vēditioni, vt sibi præiudicet in iure retractus,abūdè diximus suprà,in quarto casu. Nam etiã d.l.sicut. §.non videbitur,nūcupatim facit differentiã inter præsentem simpliciter,& cōsentientem,vt ille sibi non præiudicet,hic contrà. Et quòd agnatus præsens alienationi feudi, & tacēs non sibi præiudicet,expressim tenuit Fran.Cur.Iunior in tract.feud.in quarta parte, char.totius operis 42.versi.nunquid autem in casibus,iterumq; char.47.versi.secundò limitatur. *Agnatũ præsentē alienationi feudi nō sibi præiudicare.uide suprà 116*

151 ¶Sed & in alio casu,quem post præcedentem continēter,suprà adduximus de domino, qui præsens venditioni non contradicit. Sunt alij,qui contrà quàm suprà diximus,tenent eum sibi non præiudicare,quin possit venditionē ipsam retractare,ea quã diximus ratione, quòd sciebat ius suum sibi fore integrum. In hac enim sententia fuere And.Iser.subobscurè atque etiã Bal.dum hanc opi.ponit postremã,in d.c.j.tit.de prohibit.feud.alie.per Lotha.& senserat etiam glos.ibi,quæ pro contraria parte à nonnullis citatur,quæ tamen adeò obscurè loquitur,vt vix scias in vtram partē inclinet.Et illã pro hac parte nominatim allegat,& sequitur, & sin.dicit Ro.sing.715.de solennitate:vbi & in hanc quoque partem trahit Bal.vbi suprà,& idem quoque voluit Bertrand.Capr.in d.c.j.in prin.tit.de prohi.feud.ali.per Loth.& in cap. Imperialem,in prin.& ibi quoque Car.Alex.statim post prin.& Io.Ray.in §.habito.col.xxv. in paruis,versi.quæro dicitur hic prohiberi,tit.de prohi.feu.ali.per Fede.Fel.in c.ex ratione, col.iij.versicu.& per istam regulam,de præscrip.Iacob.à S.Georg.in tract.feud.in verbo, & cum pacto de non alienando,col.vj.versi.sed hic cadit. *Nec dominum quoque, uide suprà 117.*

152 ¶Et idem in emphyteuta,qui simpliciter vendit rem emphyteuticã præsente domino,& tacente,vt sibi ipse dominus non præiudicet,in iure emphyteutico, nec necesse habeat de suo iure protestari,contra id quod suprà eodē in loco diximus ex Io.Ana.nūcupatim voluerūt Pet.& Cyn.in l.vlt.& ibi quoque Alberi.col.j.Angel.col.vlt.& Iason col.pen.in xxiij.q.C.de iure emphyteu.quamuis secus esse dicant, si emphyteuta rem expressim vēderet pleno iure præsente domino,& non contradicente:tunc enim dominus ipse non reclamans aduersus huiusmodi venditionem ita pleno iure factam sibi præiudicat. *Idem in emphyteusi.*

153 ¶Sed & si illud non procederet in casu venditionis feudi,vel emphyteusis, quæ vasallus & emphyteuta vēdere non possunt sine consensu domini,ideoque posset dominus impedire, ne vendant:non tamen procederet in casibus in quibus quis vēdere potest altero inuito, vt hic quilibet potest vēdere suam inuito cōsanguineo. Quo casu præsentia cum taciturnitate non operatur consensum:sed semper ius suum præsenti & tacenti durat,vt iam suprà diximus:nec opus est protestatione,quia prouidentia legis,vel statuti ei sufficit: vt expressè dicunt Bal.& Card.qui tamen alterius est partis,quantùm ad vasallū,in d.c.j.tit.de prohib.feu. alie.per Lotha.Ex quo etiam in simili fit,vt si quis adsit,cùm eius res à testatore legatur, & taceat,non sibi præiudicet:vt no glo.in d.l.si fideiussor,§.pater,ff.de pigno.& in d.l.Caius,de pig acti.Bal.in d.c.j.in prin.versi.quid si patior,tit.de prohi.feu.alie.per Loth.Imo.in d.l.quæ dotis,col.vlt.ff.sol.mat.Alex.consi.xx.ponderatis his,col.pen.versi.sola præsentia,lib.3.Iason in d.l.si fundum per fideicommissum,col.vlt.ff.de leg.1. *Nec in his opus est protestatione.* *Præsens lega to,rei suæ,nō sibi præiudicat.*

154 ¶Et si quispiã hic diceret,quòd id quod dicitur,præsentiã & taciturnitatem non haberi pro cōsensu,non procedit inter cōiunctos,per l.si seruus,ff.de don.int.vir.& vxo.gl.in l.quę dotis,& ibi Bar.col.pe.ff.sol.mat.& facit l.Procula,ff.de prob.quã & ipsi allegãt.Sciat eam priorem l.procedere,quãdo cōsanguineus non simpliciter tacuit,sed vltrà,rem de qua agebatur, tradidit.vt pulchrè expendit Bald.in d.l.cùm proponas filios, paulò ante fi.C.de pact.& Ias. cōs.iij.circa primū,col.iij.versi.& dū successiuè,li.1.&facit,quod dicemus infrà,nu.ab hinc 4. Id d.autem l.Procula,alia multa interuenerunt,consensui adstipulãtia,videlicet taciturnitas non tantùm eius temporis quo actus conficitur,sed longi posteà temporis, & sæpius facta computatio rationū:quorum si vnum aliquod absit,non est locus ei l.vt dicunt Bart.Bal.& Floria.ibi post glo.in l.libertis quos,§.j.in verbo,si conditio,ff.de ali.& ciba.leg. *Præsentia inter cōiunctos, an habeatur pro consensu.*

155 ¶Sed & quod postremo loco pro alia parte dictū est de inuestitura feudi alteri facta præsente eo,ad quem feudū ipsum obuenire debebat,gl.quã ad id citauimus in c.j.§.præterea,titulo quibus modis feudum amittitur,non id asseuerantet,nec constanter affirmat,vt ex eo patet cùm dicit,nisi dum tacitè cōsentit,intelligat ius suū vbiq; durare:per d.l.sicut.§.non videbi- *Inuestitura ab alio facta, an præiudicet proximiori præ-*

*senti, suprà cxvij.*

tur, ff. quib. mod. pig. vel. hyp. soluit. Et contrariũ non obscurè voluerunt Andr. Iser. simpliciter in d. §. præterea, & ibi quoque Bald. Alua. & Card. Alex. dum vltra præsentiã & taciturnitatem requirunt aliũ actum consensui suffragãtem, vt ibi apud eos omnibus videre licet.

*Præsens alienationi rei prohibitæ alienari in fauorem ipsius nõ sibi præiudicat. Nisi dolosè tacuerit.*

156 ¶Nec est, quod decedendum sit ab hac nostra sententia, propter glos. suprà nu. 113. pro altera parte allegatam, in d. l. cùm proponas filios, C. de pact. quandoquidem ea non videtur illam sententiam constanter firmare, cùm ei continuò subiciat hæc verba, Sed contrà, ff. de leg. j. si fundum per fideicõmissum. Et tamen ea, tanquã sit in priori sententia reprobatur à Bar. Bal. Io. Fab. Pau. Cast. Alex. & Ias. & omnibus ibi. & Bal. qui eam dicit cõmuniter ab omnibus reprobari, in l. j. col. vlt. C. de bonis mat. Bar. & aliis in d. l. quę dotis. ff. sol. mat. Ias. in d. l. filiusfa. §. diui, in ij. lect. col. xj. versi. tertiodecimò limita. & ibi quoq; Io. Crot. char. antep. versi. prima sit cõclusio. ff. de leg. j. Fabia. in tract. de empt. & vend. in iij. parte prin. q. 34. Nisi tamen si quis dolosè ac fraudulenter tacuit, secundùm Alb. in l. fideiussor. §. j. ff. de pign. & in l. ij. col. 5. versi. nonò. ff. solut. matrim. Bald. & Sal. in d. l. cùm proponas. & eundem Bal. in l. quoties, la j. col. j. versic. quæro nunquid ille. C. de fideicom. & in l. Titia cùm testamento. §. Lucia. ff. de leg. 2. & Roma. in contraria parte allegatus, consil. cccclvij. in fin. ita expresśim eam gloss. intelligens. Et in similibus voluerunt And. Iser in d. cap. Imperialem, in princip tit. de prohib. feud. alie. per Fed. & Imn. in l. cùm vir, col. viij. versic. & adde etiam prædictis. ff. de vsucap. & Alexand. consi. cix. viso processu, col. iij. versi. plus dico quòd si apparet, lib. 4. Et de hoc est bonus tex. quem omnes propè in id citant. in l. fine. C. ad Velleia. & etiam in d. l. ij. & ibi Albe. post alios, C. si alie. res pigno. data sit.

*Cõsanguineus præsens, & dolose tacens sibi præiudicat in retractu.*

157 ¶Et huc quidẽ referri potest, quod nuper diximus de domino qui tacuit, cùm emphyteusis venderetur pleno iure: nam tacere dolo videtur. Hic autem quis dolus esse potest in consanguineo præsente alienationi, & tacente? nisi si fortè, cùm res venderetur cuipiã extraneo, ignoranti hanc retractus consuetudinem, & interroganti, an ea consuetudo locum haberet, non empturo si locum haberet, vẽditor aut alius quispiam, respondit, nullam hic esse talem consuetudinem, præsente quidem consanguineo, & ex cõposito, & de industria tacente, quo emptor non desisteret ab emptione. Et tunc crederem illũ non esse admittendũ ad retractũ, non magis quàm dominũ ad reuocandã alienationem, qui cùm res pleno iure venderetur, tacuit. Videtur enim vterque emptorem dolo circũuenisse. Et facit tex. in simili in l. tenetur, & ibi Bar. ff. de act. empt. & in l. emptorem, §. denique, eod. tit.

*Quid si vltra præsentiam aliud faciat, vnde elix.*
*Quid si persuasit emptori vt emeret.*
*Quid si instrumentũ emptionis scripsit.*

158 ¶Aut etiam si præter præsentiã aliquid ipse consanguineus fecisset, quod consensum argueret: vt etiam nuper diximus de agnato proximiore, qui passus est aliũ inuestiri: vt si in nostro casu consanguineus euictionẽ se præstiturũ spoponderit, vel emptori persuaserit, vt emeret, vel etiam ipse scripserit instrumentũ vẽditionis. Vt de primo est text. in l. exceptione. C. de euict. iuncta regula. l. vindicãtem. ff. eod. tit. de secundo, in l. si quis affirmauerit. ff. de dol. mal. Et his casibus dicit Alex. in d. l. cùm proponas, eam glo. defendit posse. Et ibi etiam Ias. duos illos priores adscripsit. Et hos quoque posteriores Bal. in d. §. Lucia. De tertio est text. optimus in d. l. fideiussor. §. j. ff. de pig. Et pro iis faciũt multa, quæ collegimus in nostris Legibus connubialibus, in verbo, *exprés*, nume. 23. limita tertiò, vt ita procedat, & multis seq. quibus docuimus, quòd cùm vltra præsentiam & patientiam alicuius aliquod eius dictũ factúmve interuenit, quod consensui adstipuletur, habetur pro expresso consensu.

*Quid si consilio etiam præbuerit.*

159 ¶Et præterea facit text. no. in c. arbitri, ad fi. extrà de arbi. cùm ibi dicitur, cùm Episcoporum fuerit præsentia & cõsilio roboratum. Ex quo no. Pan. ibi, col. ij. versi. Episcopus ergo, quòd consilium habetur pro consensu. & illum quoque tex. ad hoc expẽdit & cõmendat Ro. in l. quæ dotis, ff. sol. mat. & Soc. in l. ij. §. voluntatem, post princip. eod. tit. iterum consi. ccxcj. visis literis, col. ix. vers. primũ quod per illa, lib. 2. vbi ex eo dicit, quòd præsentia in actu cum collaudatione ipsius habet vim consensus. & Corset. qui illum dicit sing. in suis sing. in verbo, minor si ex dispositione, ante fi. & omniũ optimè facit tex. suprà sæpius citatus in d. l. sicut. §. non videbitur. ff. quib. mod. pign. vel. hypo. sol. dum loquitur de eo, qui vltra præsentiã subscripsit in tabulis emptionis. Nam id (inquit) faciens cõsensisse videtur: vti etiã voluit Bald. in c. j. §. præterea, tit. quib. mod. feu. amit. vbi loquitur de eo, qui cùm ad eum feudum ex successione peruenire deberet, subscripsit inuestituræ alteri factæ. & allegat l. vlt. C. plus valere. Et idem dicit de eo, qui sigillũ suũ apposuit, per l. ij. C. de reb. alie. non alie. Et idem in vtroq; consuluit Ro. consi. cccij. hæc scriptura. Sed & illud de sigillo voluit ipse Bal. Sal. & Pau. Ca. in d. l. ij. post glo. ibi, idem Bal. in l. in fraudẽ. ff. de testa. mil. & in c. cùm ecclesia, col. j. versicu. si tamẽ Episcopus, de ele. vbi illum text. & glo. in d. c. ij. dicit sing. & in c. cùm clamor, post prin. de testib. & in ca. j. col. iij. in verbo sigillo cõmuni, tit. de pace Constan. & consi. clxxv. factum proponitur, col. ij. lib. 1. & consi. 354. quæritur vtrum, libr. 3. Barto. in d. l. quæ dotis, in fi. & ibi quoque Ro. & Alex. ff. sol. mat. Pau. in l. si procuratorem. ff. de procu. Barb. consi. lxxxvj. illud referam, col. 5. versi. præterea faciat, lib. 3. & dnct. sæpe.

*Quid si subscrib. in tabulis emptionis.*

*Quid si pretiũ emptionis recipiat.*

160 ¶Sed & facit ad suprà dicta tex. in l. quidam ex parte, & ibi glo. & Docto. ff. de euict. vbi præsens venditioni ab alio factæ, & non contradicens, & præterea pretium illius recipiens, censetur illi consentire. & eum tex. & in d. §. non videbitur, in id expendit Albe. in l. Caius, post medium.

medium.ff.de pigno.acti. Et quod in eandem sententiam scribit Pan.in c.non iniustè, col.ij. vers.& ex hoc cape, extrà de procur. quòd vbi tractatur de præiudicio alterius, si is vltra taciturnitatem facit aliquem actum, qui assentiri videatur: ea taciturnitas habetur pro cõsensu, per quædã ibi ab eo allegata. & sequitur Ias.consi.ccxxvij. Caro.col.vij.versi.sextò facit.lib.2. & vide etiam, quæ dicemus infrà in eadem glo.nu.273.postremo, & quæ diximus suprà nu. nu.141.sed hanc nostram.& seq.

161 ¶SED his maturè relictis, quæro, quid si cùm quis semel fundũ vendidisset, consanguineus eius non retraxit, & tẽpore retrahẽdi trãsacto iterũ redit is fundus in dominiũ vẽditoris, & ab eo iterũ venditur: vtrùm cõsanguineus qui in priori vẽditione neglexit retrahere, nũc in altera id possit facere. Quod prima statim frõte posset videri non posse, ar.l.vlt.C.de remis. pig.& l.j.§.qui semel.ff.de succ.edict.& l.sicut.C.de repud.hær. Verum Luc.Pen.in l.vnicuique.C.de proxi.sacr.scrin.lib.12.contrariũ tenuit, tum per illũ tex.in fi.qui in id est optimus, & quem Bar.vt id addam, extendit ad aliam speciem non admodũ ab hac differentem, tum quia ex noua causa nouum producitur remediũ, arg.l.si mater.§.eãdem.ff.de except.rei iud. & l.si filius.§.Paulus.ff.de bo.lib.& l.j.in fi.C.de impo.lucra.descrip.lib.10.

*Si consanguineus nõ retraxit in prima venditione, an poterit in secũda ab eodẽ facta, qui rem recuperauit.*

162 ¶Quæ quidem Lucæ sententia adiuuatur hac altera Lapi sententia, in c.si clericus, de præb. lib.6. Nam in eo text.in §.verũ, scribitur, quòd si is cui mandatũ est prouideri de præbenda in ecclesia, cuius is Canonicus est, negligenter omiserit petere præbẽdam proximè vacãtem: poterit tamen huiusmodi negligentia non obstante, aliam proximè vacaturam petere. Quid igitur (inquit Lapus) si illa prima, quam neglexerit petere, iam alteri collata iterum vacet: poterítne eandem petere? & tenet quòd sic, quasi ex nouo iure.l.cùm seruus, & l.si seruus ff. de ali.le.& c.ex transmissa, extrà de renunt. Neque enim censetur esse illa prima sic neglecta præbenda, sed alia propter nouã vacationem. Et illum sequuntur Pet.Anc.in d.c.si clericus. col.vlt.versi.quærit Lapus.& Do.& Phil.Fran.in d.§.verum, ille, col.ij.versi.sed quid si post: hic circa mediũ illius versi.ex quibus cognosces, quomodo id intelligendum sit. Et semper aliàs negligens in vno actu, non sibi præiudicat in sequenti: vt non obscurè voluerunt Inn. & Compost.in c.querelam, de elect.& clarius Fede.Scu.consi.cxlvij.quidam de ciuitate Tuderti.col.ij.versi.itẽ cõtumacia Pan.consi.liiij.videtur primò, col.ij.vers.nec obstat si dicatur. lib.1.& Card.Rui.cons.50.super themate, col.5.vers.nec etiã prædictis, li.5. Et bene facit, quod dicit glo.in c.ij.in verb.non teneris, {versic.sed quid dicemus.de dol.& contu.libr.6.} quod contumax in vno actu, non sibi præiudicat in sequentibus.

*Mandatarius potest præbendã, quã neglexerat petere, si iterũ vacet, petere.*

163 ¶Nec obstant (vt id quoq; addã) Luc.Pen.iura pro alia parte allegata: quia ea loquuntur de eodẽ iure, quod quidẽ, si quis semel amiserit per confusionẽ, vel renuntiationẽ non amplius est, vt dicunt, audiẽdus, eodem illo iure vti volens. Hic autem retractus, qui pro prima venditione cõpetebat, non is est, qui nunc pro alia cõpetit. Ideò exclusio, aut priuatio illius, siue renũtiatio non inducit priuationẽ, vel renũtiationẽ istius, etiã in re eadẽ: vt patet ex his, quæ diximus suprà eadẽ gl.nu.45.ad: illam autem.& probatur quoque in l.iubemus.C.ad Velle. & in l.si domus.ff.de serui.vrb.præd.& in l.si mihi.ff.de ser.rust.præd.& l.si prius, post princ. ff.de aqua plu.arc.& l.nec is qui.§.j.ff.de acq.hær.& l.suũ.C.de iur.delib.& l.quoties duplici. ff.de reg.iur.& voluit Alb.post.Guid.Suz.in l.damni, la j.§.Sabini.ff.de dam.infe.& Sig.cõsil. clxix.quæstio, nu.16.& Ro.consi.cxxxij.vt retulit, in fi.& consi.clxviij.circa primum, in prin. vbi & alia iura allegat.& Pau.Cast.cons.lxx.breuiter.in princ.libr.2. Et faciunt, quæ diximus suprà in eadẽ gl.nu.44.sed & in alio, & seq. De hac autẽ quæstione disputat do.Bocr.in suis decisio.quæ post priorem nostram huius operis editionẽ impressæ sunt, deci.lxxviij. sed an proximior: vbi satis obscurè de ea re loquitur, sed ita vt videatur velle quòd si ad venditorẽ res redit ex pacto reuendendi, & is posteà rem eandem alteri vendat, possit consanguineus illius, qui nõ retraxerat ex priore vẽditione, retrahere ex secũda, sed si aliter, & ex noua venditione res ad eum redierit, non possit consanguineus ipsius rem eam postea venditã retrahere, cùm fuerit ea res facta acquæstus illius venditoris, in quo retractus non habet locum. De quo; an scilicet ea sit existimanda acquisitio, dicemus inferiùs, eod.tit.§.xxix.in glo.ij.

*Renuntiatio vnius non inducit renũtiationem alterius etiã in re eadem.*

164 ¶QVID autem, si statutũ sit in loco, ne quis extraneus, aut (vt nostri loquuntur) forensis possit acquirere immobilia intra limites eius loci: vtrũ venditoris consanguineus, extraneus eiusdem loci, possit rem immobilem eius loci vẽditam retrahere? Quod videtur, per text.in l.qui officij.ff.de contrah.emp. vbi qui in prouincia militat, prædia cõparare in ea prouincia prohibetur, præterquã si paterna distrahantur, cum si.à me collectis suprà in præfa.siue rub. huius tit.nu.45.adstipulatur. Ex quibus tamen illud vnum resumam, Fabianum à monte S.Sab.in tracta.emptionis, & vẽditionis, in xxxj.quæst.j.partis prin.ex eo asserere prohibitos emere vel acquirere, posse tamen ea emere & acquirere, quæ fuerunt maiorũ. Id quod etiam voluit Ias.in l.principalibus, col.iij.vers.quintò limita.ff.si cert.pet. vbi & ex hoc limitat eum text.prohibentem, ne qui prouinciam regunt, negotientur.

*Cõsanguineus extraneus an possit retrahere, stante statuto prohibente ne extranei possint acquirere.*

165 ¶Quibus adde & quod voluit glo.in l.j.C.quib.ad cõdu.præd.fisc.ac.non licet, lib.11. dum à tex.ibi prohibente Palatinos à conductione fundorũ Principis, excipit fundos, qui fuerunt maiorum, per d.l.qui officij, & si. Et ex hoc Io.Plat.ibi loquens nuncupatim de hoc statuto prohibente

prohibente extraneos acquirere, id intelligit, nisi acquirerent res quæ fuerunt maiorũ. Sed & Oldr. conſ. 94. eleganter circa negotiũ, multis probat, prohibitionẽ legis vel hominis de non alienando, intelligi de alienatione, quæ fieret in extraneos, ſed non inter eos, qui ſunt eiuſdẽ generis. & ſequitur Fran. Rip. lib. Reſponſorum 2. c. 35. feudalibus conſtitutionibus, num. 26. De quo & nos quoque diximus ſuprà in eadem præfatione, nu. 53. prætereà quamuis.

166 ¶Et facit quoque in hanc ſententiam, quod Pet. Anch. tradit Bar. cõſuluiſſe: quem & ipſe ſequitur in repe. c. j. in xij. q. prin. verſ. reperio ipſum Bar. qui eſt in xliij. char. col. j. in paruis, de conſtitu. quòd ſtante eo ſtatuto, de quo nunc quærimus, vt ſcilicet foreñs non poſſit acquirere rem immobilem in ciuitate; & alio ſtatuto, quòd quarta pars bonorum interficientis applicetur conſanguineis interfecti: ipſi cõſanguinei eam quartam bonorum immobilium conſequentur, non obſtante primo illo ſtatuto. Ex hocque ſcribit ipſe Petr. Anch. ſe conſuluiſſe Triuiſij, vbi erat ſtatutũ, quòd dos mulieris adulteræ acquiratur marito, maritum forenſem ex poſteriori ſtatuto acquirere dotẽ vxoris Triuiſanæ adulteræ, ibi dotem habentis. Et hoc poſtremũ repetit idem Pet. Anc. in c. ſtatutũ. §. cùm autẽ, col. ij. verſi. & ſimilis quæſtio eſt, de reſcrip. lib. 6. & ſequitur Barb. in rub. de reb. eccle. non alie. col. iij. verſi. quartò limita, & cõſi. xlviij. præclarè, col. iiij. verſi. & ad hoc adduco, lib. 2. & conſi. lj. ſcripſit, col. iij. verſ. & præmitto. eod. lib. 2. & conſi. lix. à Ioue, col. iij. lib. 3. & conſ. l. clementiſsimum, col. pen. verſi. tertiò reſpondeo. lib. 4. & conſi. 86. magnus, col. 5. verſ. & ad hoc. eod. lib. 4. & inter conſ. Alex. conſi. cxxxv. codemq; vltimo, clemẽtiſsimi, col. iiij. verſ. & adduco, lib. 4. Et facit quod etiã reſpondit Rapha. Ful. conſi. eij. præſuppoſito ſtatuto Veronæ, col. vlt. huiuſmodi ſtatuta prohibẽtia extraneos acquirere, non impedire acquiſitionẽ legalem, per multa quæ illic allegat. Vtrunque autem dictum ſequitur Stephanus Fede. in tractatu de legum interpretatione, parte ſecunda char. 6. verſi. item quæritur, ſtatuto cauetur. Ideò neſcio quis (nam autoris nomẽ non inſcriptum eſt) in quodam tractatu de retractu, qui impreſſus eſt inter alios quoſdã tractatus in 5. quæſt. nuncupatim tenet, ſtãte hoc ſtatuto, ne liceat extraneo acquirere, poſſe tamen conſanguineum extraneum retrahere.

*Statutum unũ ab alio interpretationẽ ſumit.*

167 ¶Quamuis contrarium poſſet etiam videri ex eo, quod elãculum voluiſſe videtur Bar. in l. ventre, verſi. tertius caſus, & ibi etiam Ange. in repet. ff. de aeq. hære. quòd in caſu dicti ſtatuti prohibentis extraneos acquirere, non poterit conſanguineus extraneus, etiam proximior defuncti, ſuccedere in bonis eius loci, in quo id ſtatutum eſt. Quod & apertiùs voluit Fran. Arct. ibi col. x. verſi. circa tertiã regulam, cum multis ſeq. & rurſum in l. Pantonius, §. j. verſi. & hoc eſt, eod. tit. vbi id dicit ſing. & Iaſon in l. ſi ita quis promiſerit. §. ea lege, col. vlt. verſicu. limita deciſionem. ff. de verb. oblig. Ferd. Loaz. qui & id quoque dicit ſing. in repe. l. filiusfam. §. diui, char. 8. num. 157. ſecundò ſing. limitat. ff. de leg. j.

*An qui non poteſt acquirere, nõ poſſit etiam ſuccedere.*

168 ¶Sed huius poſtremi dicti contrarium voluerunt Bar. Imo. & Pau. Caſt. in d. §. ea lege, per l. cùm pater. §. cùm inter. ff. de leg. ij. ſumendo argumentũ de diſpoſitione teſtatoris, ad diſpoſitionem ſtatuentium. Nam ibi dicitur, quòd ſi teſtator prohibuerit hæredem alienare extra familiã, poterit tamen poſt mortẽ ipſius hæredis proximior eius ei ſuccedere. Et hãc quoq; rem obtinere, etiamſi non ſit de familia teſtatoris. Et ita cum tex. intelligunt Imo. & Rapha. Co. ibi, cum multis alijs concord. à me collectis infrà eod. titu. §. xxvj. in gloſſ. j. nu. 4. ſed ſi id recipias, & ſeq. Et illud quoque in caſu ſtatuti prohibẽtis alienare in extraneũ, ſequuti ſunt Io. Crot. & Ferd. Loaz. ſibi in eadem l. contrarius, in repet. d. . diui, ille col. xxiij. verſic. tertiò limitatur hic, nu. 399. tertiò limitatur. Et idem ante eos voluit, licet non allegent, Raph. Co. conſi. 804. præſuppoſito caſu, col. j.

169 ¶Et hanc opinionẽ cõfirmat Tullius, qui in oratione pro L. Flacco cõſtãtiſsimè defendit, Cõſules, Prętores, cęterõſq; magiſtratus, quibus ius nõ eſt in ſua prouincia emere, acquirere: poſſe tamen hæreditates, quæ ſibi obueniunt, recipere. Et eſt tex. apertiſsimus in d. l. milites. §. vlt. ff. de re mili. cuius hæc verba ſunt, Milites, ſi hæredes extiterint, poſsidere ibi prædia non prohibentur. & in l. j. §. pen. verſi. ſed & ſi iure. ff. de falſ. vbi licet tutor & curator, nondũ reddita ratione, non poſsint cõparare eum fiſco, tamen iure hæreditario poſſunt ſuccedere in fiſcalem contractũ. Ex eoq; no. Bar. quòd ſi ſit ſtatutũ, ne nobilis recipiat ceſsionẽ aduerſus popularẽ, poterit tamen ſuccedere in actione aduerſus eum, nec incidet in pœnam ſtatuti. & ſequitur Pan. in c. j. col. ij. verſic. item vide glo. extrà ne cleri. vel mona. & Barb. in l. ſi ex legati cauſa, col. vj. ff. de verb. obl. vbi illum tex. dicit ſing. & conſi. xiiij. clementiſsimi, col. iij. lib. 2. & conſi. j. magnus, col. xviij. verſ. prætereà adduco, lib. 3. & conſi. lx. illud nu mediũ, col. 6. eo. lib. 3. Ex tex. in l. decurio qui, ff. de decur. cuius etiã hæc verba ſunt, Decurio, qui prohibetur conducere quædã, ſi iure ſucceſſerit in cõductionẽ, remanet in ea: quod & in omnibus ſimilibus ſeruandũ eſt. & vbique cõcor. in gl. Et ar. illius poſtremæ l. dicit gl. no. in d. c. j. in verbo, cõductores, ne cleri. vel mona. q; clerici, quibus cõductionibus interdicitur ab eo tex. ſi tamen cõductoribus ſuccedãt, in ipſis cõductionibus remanent. Quem ſequitur, & dicit no. Pan. ibi, col. ij. & fin. dicit Barb. in d. l. ſi ex legati, vbi ſuprà, & d. conſi. xiiij. lib. 2. & valde not. d. cõſi. lx. lib. 3. Et facit, quod voluit gloſſ. in l. j. in verbo, id ex cauſa, verſic. ſed quomodo poteſt. C. de eden. & Bal. conſi. cccxcj. ad euidentiã, col. iij. verſi. itẽ eſt manifeſta, & col. ſeq. verſ. eodẽ modo videamus,

videamus, lib.2.ex quibus probatur, posse nos retinere, quæ oobis per successionẽ obueniũt, quæ aliàs noo possemus acquirere.cum aliis similibus adductis à Barb.& Feli.in c.quia.q.5. de iudici.& eodem.Barb.omnibus locis suprà ex eo citatis. Et facit etiam l.hæres.ff.pro soci.

170 ¶Illud autem scio, quosdam distinguere, vtrùm extraneus prohibeatur acquirere, vt sic verba statuti dirigantur ad acquirentem, ita scilicet ne extraneus acquirat, an verò ad alienantem, ita scilicet, ne quis alienet in extraneũ: vt videlicet primo casu procedat, quod suprà primo loco diximus, scilicet proximiorem non admitti: secundo autẽ casu admitti: vt per Ias.& Ferd.Loaz.in d.§.diui, illum quidẽ in ij.lect.col.xx.versi.secundò valde no.limita, hũc d.chart.8.nu.157.secundò regulariter limita. & Card.Rui.consi.cxliiij.viso ac perlecto, col.j. lib.3.Nam & in simili casu ita distinguit Ange.quem tamen nullus eorum memorat, consil. ccxxviij.punctus talis est statuto Florentiæ.

*Verba prohibitionis an ad acquirentẽ, an ad alienantem dirigãtur, vide num interfit.*

171 ¶Verùm ego hãc differentiã minimè recipio, ob regulam, ꝙ prohibito vno correlatiuorũ, & aliud quoque prohibitũ censetur.l.vlt.& ibi Bar.Ang.& alij, C.de indic.vidui.vbi & hoc probatur procedere io correctoriis.& l.j.C.de cupres.ex luc.Daph.libr.xj.vbi & id probatur etiam in pœnalibus obtinere, & in casu, de quo loquimur, scilicet prohibitæ emptionis sub pœna; nam & sub eadem pœna venditio censetur prohibita.& ibi not.Bar.& cum text.ad id dicit sing.Bal.cons.ciiij.sex suot, col.ij.versi.prætereà Imperator, lib.1.& est etiam bonus text. loqueos & in pœnalibus, in c.ij.& ibi Io.Ligna.ne cle.vel mona.lib.6.cum multis si.adductis late ab Ias.io d.l.vlt.& rursum in authen.quas actiones, col.vij.vers.tertiò principaliter.C.de sacro.eccle.& in l.si prius, quàm, col.pen.versic.sed aduerte quia ista.ff.de oper.no.nuntia. & cõsi.cxij.in primis, col.j.versi.& in primis, lib.2.{vti etiã permisso vno correlatiuorũ permittitur & alterum, vel Cic.testimonio lib.1.de inueotione.cuius hæc verba sunt, Nã si Rhodiis turpe noo est portorium locare, oec Hermacraonti turpe est conducere. Quod accepisse videtur ab Aristotele lib.2.Rhetoricorum c.23. οἷον ὡς τελώνης Διομέδων περὶ τῶν τελῶν. εἰ γὰρ μηδ᾽ ὑμῖν αἰσχρὸν τὸ πωλεῖν, οὐδ᾽ ἡμῖν τὸ ὠνεῖσθαι. hoc est, vt de publicanis Diomedon publicanorum princeps. Nam si vobis locare turpe uon est, nec nobis conducere.}

*Correlatiuorum idem iudicium, etiam in correctoriis & odiosis.*

172 ¶Si ergo quis prohibetur alienare in extraneum, & extraneus quoque censetur prohibitus acquirere, & è diuerso: vt etiam non obscurè sentit Bar.in Auth.sacramenta puberum, col.ij. C.si aduer.veod.& in l.si quis pro eo, io 5.membro.ff.de fideius.quibus locis scribit, quòd si verba statuti diriguotur ad contrahentẽ cum muliere vel minore, etiã ipsa mulier & minor censentur esse prohibiti. Et apertissimè voluit Bal.in hoc casu loquẽs, consil.cccxlix.statuto Placẽtiæ, col.ij.vers.solutio, si verba, lib.1.vbi dicit nihil referre, an subditus prohibeatur alienare in extraneum, an è diuerso, propter naturam correlatiuorũ, per d.l.vlt.de indi.vidui. & idem repetit ipse Bal.consi.cccx.ad euidentiã, col.j.lib.3.& Pau.Cast.in l.is cui bonis, col. vlt. versi.sed quid si interdictio, & ibi quoq; Imo.Raph.Alex.col.ij.versi.addo io terminis. Frãc. Aret.col.iij.versi.adde etiã circa, & iterũ col.5.vers.item adde ad ea.ff.de verb.oblig.Licet ipse Bal.vt sæpe aliàs contrarium dixerit, consi.cccclxxxij.magnifici viri, colum.j.versi.modò est dubium, lib.1.sed prior sententia communior est, & verior.

*Quid si prohibitio alienationis sit vniuersalis.*

173 ¶Ideò Franc.Aret.io d.l.ventre, & in d.l.Pantonius.vbi suprà, subdit ad ea, quæ suprà ex eo diximus, quòd si statutum simpliciter prohibeat alienare in extraneũ, vel etiam ipsum extraneũ acquirere, oon intelligitur de extraneo qui succedit ab intestato. At si in statuto (inquit) prohibente apposita sit dictio vniuersalis, maximè geminata: tunc & de eo qui succedit ab iotestato intelligitur secundùm doctrinam Bart.in d.l.ventre. Nam in iis terminis loquitur Bart.videlicet, quòd forensis prohibetur acquirere sub quocunque titulo. Nam vt ea verba aliquid operentur, videtur prohibita indistinctè omnis alienatio, siue acquisitio, & sic successio ab intestato, per id quod in simili voluit gloss.in cap.j.io verbo, alienationes, de exces. præl.lib.6.quòd per verbum vniuersale, quibuscunque ibi positũ, prohibitio illius c.aliquid plus operatur, & compræhendit.

174 ¶Et ita quoque præter, & ante ipsum Aret.respõdit io statuto prohibente alienationẽ verbis vniuersalibus, Card.Flo.coosi.cxxxv.redemptoris, &c.puto filias prædictas.& idem quoque tenet Carol.Ruin.qui ipsum Are.citat.cons.cxxxuj.videretur, col.ij.nu.7.lib.2.& consi. cciij. de duobus.col.ix.nu.19.eod.lib.7.& d.consi.cxliiij.col.ij.nu.162.lib.3.Philip.Dec.consi. xxiij. cuius superscriptio incipit, an & quando ex prohibitione, col.ij.versi.5.quia verba, & consil. ccxxij.viso puncto, colum.ij.versi.sed his nullo modo, vbi loquitur in statuto prohibente id ius retractus alieoari quouis titulo voluntario, vel necessario.& consi.cccclxxxj.in casu de quo Perusij, col.ij.versi.vel secundò respouderi potest.& consi.ccccxxxv. viso copioso, col.j.dum allegat Franc.Aret.in d.l.ventre.Et optimè facit, quod in simili tradit Bald.consi. xlix.dominus, lib.iij.dum pooderat ea verba, quouis modo alienare: & quæ de huiusmodi dictiooibus voiuersalibus, suprà scripsimus in glo.vij.quæ est in verbo, *ou autres choses censees pour immeubles*, num.20.quartò intellige.& quatuor.seq.

171 ¶Sed oec id quoque in hoc casu iodubitatum est, quando Ange.contrarium aliquando ex facto respõderit in prohibitione, ne liceret aliquo modo alienare, nec quouis titulo in alium transferre, in consi.lvij.domina Andrea.Quem nuncupatim sequutus est Alexan.consi.clv.

visis

visis & accuratè consideratis,col.j.& ij.lib.2.& Ias.qui id admodum extollit,in d.§.diui,in ij. lect.col.xx.versi.limita istã no.regulam,& col.seq.vers.secundò principaliter,& in l.si ita quis promiserit.§.ea lege,col.pen.versi.limita quando.ff.de verb.oblig.& consi.cj.super præmissa, col.ij.versi.addo etiam,lib.j.& iterum consi.cxx.in præsenti,col.ij.versi.secũdò principaliter, eod.lib.j.rursúmque cõsi.xcvj.domious Ioan.col.vj.versi.imò fortius, rursumq; versi.istam decisiooẽ,lib:4.& voluit prætereà Raph.Com.quem Recentiores noo citant, consi.lxxxiij. præsupposito casu,col.j.Pro quibus etiam faciũt, quæ diximus suprà io d.gl.vij.nuper allegata ou.26.sed hæc dicta,& seq.Cæterùm Barb.cõsi.xliij.præclarè scribitur,col.xiij.versi.& si quispiã diceret,libr.j.respondit prohibitum ex statuto alienare in extraoeum, oec in coniunctum quoque extraneum alienare posse,per multa quæ ibi allegat. Ideò cogita, & vide omnioo,quæ dicam infrà,eod.tit.§.xxvj.in gloss.j.num.6.sed & si id recipias,& seq. Et ex iis quoque potes intelligere,an tunc consaoguineus retrahere poterit.

176 ¶Ex illis autem,quæ diximus in præced.q.satis cõstat,non omnino certũ esse, quod scripsit quisquis is fuit,qui repe.fecit in l.j.C.de fund.rei pri.lib.xj.in x.regu.j.coosiderat.eum qui de Iure cõmuni emere oon potest,nec posse quoq; retrahere,per l.verũ.§.si seruo communi.ff. pro Soc.& c.prohibemus,extrà,de deci.subiũgitq; duo exempla:primũ de fœmioa,& surdo, qui vt non possunt feudũ emere,ita nec retrahere à coosanguineo venditũ.secundũ id est,si Papa cõcessit quibusdã nobilibus,vt ipsi & eorũ successores in recta linea possideãt quasdã decimas,& vnus hæredũ desceodentiũ eas veodiderit:non poterit proximior collateralis eas retrahere.Ego verò,vt in illis ipsius exẽplis ei accedo,nisi si (quantum ad primum) fœmina in feudis succederet, (vt facit ex cõsuetudine Galliæ,de qua alibi dicemus) nõ ob id simpliciter, quòd isti emere non possunt, sed quia in huiusmodi rebus oon succedũt,ideo nec retrahere possunt,vt latè tractauimus suprà,in gl.præced.vbi inter cætera & illud quoque disseruimus,ao fœmina,quæ ex statuto à successione repellitur,retractu quoque excludatur,vt ibi videre poteris nu.13.& ex iis autem. Illa autẽ duo iura (vt sic cum oostris loquar)ab illo scriptore citata,quæ & oos suprà designauimus,non illud probãt,quod dicit. Fateor tamen incapaces cuiuspiã rei eadẽ retrahere noo posse,si vendita fuerit:& io ea re illum sequor.

*An qui nõ potest emere, nõ potest etiam retrahere.*

177 ¶Præsertim verò,si is cuius potissimùm interest,id impediat. Quis enim dubitat,quin dominus feudi vẽditi possit intercedere,ne fœmina,clericus,mutilatus,demẽs,aut qui aliàs ei seruire nõ potest,& qui ideò sunt feudorũ incapaces,retrahãt ipsum feudũ vẽditũ iure proximitatis? Quin item Princeps vel eius procurator possit interuenire,ne cõsanguineus hostis ipsius,aut aliàs sibi suspectus retrahat castrũ limitaneũ siue limitrophum? & certè oemo,vt opioor,dubitat:quãdo nemini liceat huiusmodi castra detinere, nisi cui Princeps ipse permiserit.l.quicũq;,& ibi Bar.& Io.Plat.C.de fund.limit.lib.11.At si Princeps id non impediat, non video,cur possit solus emptor idipsum impedire,quicquid dicat aut sentiat ille repetitor,d.l.j.C.de fund.rei pri.in 3.fal.2.cõsiderationis,quãdo nec de iure quidẽ Principis, sicuti nec alterius possit alter excipere,ex sentẽtia glo.in l.is consequẽter.§.sed an in familiæ,& ibi Doct.ff.famil.ercisc.Super hac autem quæst.& præcedente,vide domi.Boer.decis.xiij. secundum dubium, per totum,dum quætit,an natus in alieno regno possit hìc retrahere.

178 ¶RVRSVS quæritur,quia consuetudo oostra loquitur de consanguineo, in singulari,cùm dicit,*le parent,ou lignagier*,quid si plures eiusdem gradus simul petunt se admitti? Videtur eos non esse audiendos:nam regulariter numerus singularis voũ tãtùm cõprehendit.l.vlt.& ibi Bar.& alij.ff.ad S.C.Trebellianũ,cum si.Ideò videntur sese mutuo cõcursu impedire.l.quoties.ff.de vsufruct.& l.si fuerit.in prin.ff.de reb.dub.cum multis si.à me collectis in Tractatu Primogenituræ,q.xvij.Sed ne ego te diutiùs morer,vide quæ de hac re latè scribemus infrà eod.tit.§.xj.io glo.x.quæ est in verbo, *tous y doiuent estre receuz pro rata*:quia illic est locus huic rei proprius & particularis. Ego autem hìc illud tantũ dixerim,qoòd licet numerus singularis vnum tantùm includat vi numeri:ex mente tamen loquẽtis potest plures includere,vt dicit Bal.in l.cùm inter,per illum tex.C.de fideicom.lib. Et id quoq; probatur in l.qui filiabus.§.j.ff.de leg.ij.& in l.si plures,& ibi Bar.ff.de leg.iij.& io l.si quis ita, & ibi quoque Bar.ff. de test.tut.cũ.si.Id quod eò tãtùm dicere volui,ne quis putaret obesse,quod suprà diximus. Cætera autem ad hanc quæstionem pertinentia,videbis in d.§.xj.

*Quid si plures cõsanguinei simul uoslũt retrahere.*

179 ¶ET quia hæc nostra cõsuetudo loquitur etiam de cõsanguineo in genere masculino,cùm dicit,*Le parent,ou lignagier*, nam quãuis illa dictio,parentis Latinè pronuntiata,sit communis generis,vt etiã scribitur in l.iiij.§.parentes.ff.de io ius voc.tamẽ in vulgari sermone, cum eo articulo,le,videlicet *le parent*, est tantùm masculini generis:quia si fœmininum proountiare volumus,dicimus, *la parente*. Est enim, le,articulus maris:& la,fœminæ.(vti etiam cùm Itali dicũt (li parenti) intelligitur de masculo tãtùm,vt etiã annotauit Maria Soci.iunior.cõsi.23. casus est iste.col.xij.nu.41.lib.1.) Quæro igitur,vtrùm admittitur mulier cõsanguinea? Ang. consi.cxcj.super puocto, loquens in dispositione testatoris huic nostræ consuetudini oon admodum dissimili,quantùm ad hanc quæstionem pertinet.videlicet, ne liceat alienare sine consensu consanguineorũ,aliàs res alienata ad eosdem consanguineos redeat:dicit primùm in prin.eius coosi.cùm hæc dispositio sit odiosa,per l.dudum.C.de contrahẽda emptione.

*Vtrùm fœminæ possunt retrahere ex statuto loquẽte de masculis,uide usque ad nu.246.*

videri

videri fœminas in ea non comprǽhendi,per l.j.§.toties.ff.de ventre in possessionem mittendo.vbi in odiosis masculinum non concipit fœmininum.& l.j.§.vlti.ff.de iur.immu.vbi priuilegium concessum generi , non ad eos,qui ex fœminis nati sunt,pertinet. Tandem verò, scilicet col.vlt.concludit,& fœminas admitti ad reuocationem illius alienationis:quia testator non distinguit:ergo nec nos distinguere debemus.l.de pretio.ff.de pub.in rem act.& quia eas admittere est fauorabile , ideò fœminæ sub masculis comprǽhenduntur.l.si ita scriptum sit,filiabus.ff.de leg.ij.& l.qui duos.ff.de leg.iij. Nec obst. ( inquit) quòd testator videtur habuisse rationem familiæ,vt scilicet ipsius dignitas conseruaretur,& quòd mulier transit in alienam familiam.quia hodie sublata est differentia sexus, & nullo Iure diuino,canonico,aut ciuili hodie prohibitum est fœminas vocari. Hæc propemodum Ange.

180 ¶Nos verò,quoniam res hæc in hoc casu retractus adeò dubia visa fuit, vt eius decisio petita fuerit ex responsis,& consi.doctissimorum virorum, vt postea dicemus:ideo eam plenius tractare decreuimus,& vsque ad nu.246.vt si fortè huius rei te tędium capiat,illuc continuò transilias. Pro priori igitur parte,quæ fœminas reiicit,illud facit, quòd masculinũ non concipit fœmininũ ex proprietate sermonis,sed extensiua interpretatione : vt probatur per text. optimum à paucis annotatum in l.cùm in adoptiuis.§.quæ in filio.C.de.adop.vbi ita scribitur,Quæ in filio diximus,hæc in filia extendimus,& similem tex. à paucioribus item annotatum in l.iubemus,quæ est pe.in fi.C.de præpo.sacr.cub.lib.12.cùm dicitur,hæc omnia quæ super cubiculariis sancimus,etiam ad cubicularias extendi decernimus.& tex.ab omnibus in id expensum in l.pronuntiatio,in prin.ff.de verbo.signifi.quæ vtitur verbo,porrigitur,quod idem est:vt extenditur.l.si fratres.§.idem respondit.ff.pro so.& videre licet apud Plautum in Mercatore: Porrige brachium,prǽhende,Iam tene.Et in Casina:Compressa palma,an porrecta,ferio?Sed & idem verbum sæpe ad extraneam,& propè iniuriosam interpretationem refertur:vt probat text.in l.ij.ubi,ad iniuriam nostram porrigitur.ff.de lib.cau.& in l.impuberi, vbi item prope tex.est.ff.de admi.tut.& in l.fideicommissaria.§.etiam fideicõmissaria.ff.de fideicom.liber.cùm dicitur,quam sententiam iure singulari receptam,ad cętera fideicommissa relicta porrigi non placuit.& in l.Imperator,in fin.ff.de postu.vbi ita scribitur, ne cui pœna tempore determinata contra sententiæ fidem vlteriùs porrigatur. Et facit tex.probans id verbum improprietatem significare,in l.j.§.licet.ff.de trib.actio.Et quod tradunt Ang.& Ias.in l. quamuis,ille post prin.hic col.ij.versi.secundò diligenter.C.de impub.& aliis substi.& D.Benedict.in repe.c.Raynutius,in verbo,si absque liberis.le ij.nu.20.& seq.extrà de testa.

*Masculinũ an concipiat fœmininũ ex proprietate an ex tensione, uide etiam nu.226. & seq.*

*Porrigendi uerbum.*

181 ¶Et quòd id sit impropriè & ex interpretatione extẽsiua,voluit gl.in l.seruis legatis, in prin. ff.de leg.iij.Dy.& Bar.& Alb.in l.j.ff.de verb.signi.Iac.Bur.& Bar.in l.si quis in tantã.C.vnde vi.& idẽ Iac.in l.j.in prin.ff.de pec.Alb.in l.ait Prætor.§.j.ff.de neg.gest.& in l.iusta.ff.de verb. sig.Bal.in l.vlt.col.vj.vers.item impropria locutio.C.de hæred.inst.& in addi.Spe.tit.de disp. & allegat.§.post hoc:versic.vel ibi masculinũ.Ang.in d.l.quicunque,col.j.C.de ser.fug.Card. Flor.consi.cxxxv.Titius ciuis Feltrensis,col.vlt.Petr.Anch in c.generali,ad fin.de elect.lib.6. Panor.consi.xxxvj.casus,quidã Andreas,col.ij.versi.tertiò facit,lib.1.& Raph.Co.consi.clxvj. visa copia,col.j.alter Raph.Fulg.consi.xviij.Solinnucia,col.j.& consi.xxxiiij.domina Catharina,col.j.Alex.consi.lxj.super eo de quo quæritur,col.j.lib.1.& consi.lxv.quoniã,col.iij.versi. octauò,lib.6.quod repetitur,consi.cxix.eo.lib.& idem quoque cõsi.ccxxxiiij.puto,col.j.nu.4. eodem etiam lib.6.& consi.clxxxj.viso processu,col.vlt.lib.7.Corne.consil.( xiij.in præsenti consultatione,propè per totum,lib.2.&) cxxxviij.placet mihi,col.iij.versi.facit pro prædictis, lib.2.& consi.ccij.pluries,col.ij.versi.cùm verbum filiis,lib.3.& consi.cclxxv. in præsenti consultatione,col.ij.lib.4.vbi & in id allegat Ioan.Franc.Ioan.Ligna.& Ricar.Sali.in quibusdam consi.& Benedict.Cap.consi.lxij.punctus,Andreas,col.vlti.Ias.in l.qui filiabus,col.ij.versi.secundò salua,& iterum col.seq.versi.tu autem argue.ff.de leg.j.Soci.consi.lxxiij.capiendo primum,col.j.lib.4.Phil.Deci.consi.ccccliij.consultum fuit, post medium.& Vinc.Hercul.apud ipsum Deci.consi.cccccclxviij.domina,col.j.versi.ij.adducit,(Maria.Soci.d.consi.xxiij.col.vlti. nu.60.lib.1.) & Doct.vbique.Hæc enim est communior atque receptior op.

*De eadem re.*

182 ¶Ex quo confestim sequitur,quòd cùm statuta nõ recipiant interpretationem extensiuam,l. constitutionibus.ff.ad muni.vbi Bar.ex hoc no.ea esse stricti iuris:& plenè no.in l.de quibus. ff.de legi.& per Bar.in l.omnes populi,in iiij.q.vj.q.prin.ff.de iust.& iur.& Sign.in repe.l.Cæsar.ff.de publica.& vectig.& Albe.in j.parte statutor.q.ix.item quæro quæstionem rotatam.& Petr.Anch.post alios in repe.c.1.char.73.in paruis,versi.sed venio ad quartum, extrà de constitu.Certè etiam in statutis masculinum non concipit fœmininum,vt nominatim & simpliciter voluit Dy.in d.l.j.ff.de verb.signi.Signo:in repe.d.l.Cæsar.& consi.ccxx.factum sic præsupponitur,col.vlt.Bar.consi.ccxxix.cauetur statuto,col.ij.versi.circa secundum.Ioan.Fan.in c.si quis suadente.xvij.q.iiij.Fulg.d.consi.xxxiiij.Card.Flo.in c.quinta vallis,extrà de iureiu. vbi & dicit ita cõsuluisse se,vt verè consuluit consi.cxxxv.redemptoris,& cætera.puro filias, versi.sed pro ipsis filiabus.& Soci.si is est,in tractatu fal.reg.cclv.masculinum,in iij.fal.

*Statuta stricti iuris.*

*In statutis an masculinum concipiat fœmininum. uide etiam nu.209.*

183 ¶Nec in aliis quoque,quæ,vt statuta,sunt stricti iuris,cuiusmodi sunt contractus.l.quicquid adstringendæ.ff.de verb.obli.cum simil.ideò nec in his masculinum comprǽhendit fœmini-

*Contractus stricti iuris.*

*In contractibus, an masculinum concipiat fœmininum, uide etiã nume. 208. & sequen.*

num,vt asserit Guid.Suz.in d.l.quicunque.& ibi etiam Alb.col.iij.versi.sed quid in contractibus.C.de ser.fug.& ipse Guid.in l.veteribus,in princ.& ibi Ias.ff.de pact.idẽ Guid.in l.si quis id quod.ff.de iurisd.om.iud.Archi.eiusdem Guid.discipulus,in d.c.si quis suadẽte.xvij.q.iiij. Henr.Boer.in c.mulieres,extrà de senten.excom.Collect.in c.Raynaldus, col.j.extrà de testa. Raph.Co.consi.clxvj.col.j.vbi id dicit procedere præsertim in contractibus stricti iuris.Imo. in d.l.si ita scriptum sit,filiabus,in prin.col.ij.ff.de leg.ij.& in l.cùm vir.ff.de condi.& demon. & in l.quod dicitur,char.vlt.& ibi etiam Alex.col.xj.versi. subdit tamen quòd inquantum.ff. de verb.obli.& idem Imol.in c.potuit,col.vlti.& ibi quoque Barb.ad fi.extrà de loc. vbi ipse Imo.ita dicit cõsuluisse,vt verè fecit,consi.xxxviij.in casu præmisso,versi.nec obst.si dicatur, Ro.in l.sed si hac.§.qui manumittitur,& ibi quoque Alex.& Ias.& Socin.in §.liberos.ff.de in ius voc.idem Ro.in l.ij.in prin.col.vij.versic.sequitur quintò principaliter, & ibi etiam Barb. col.xiiij.versi.& allego,& Ias.col.vlt.ff.de verb.obli.vbi id Ro. & Barb.dicunt sing.& idẽ Ro. cõsi.xxxv.visa facti serie,in ij.dubio.Alex.in l.si extraneus,col.iij.& ibi Ias.col.pen.ff.de cond. ob caus.& idem Alex.consi.lxj.super eo de quo quæritur,col.j.lib.1.& consi.lxxx. viso & opportunè.col.vlt.eo.lib.1.& consi.cxiij.viso insttumento treugæ,col.ij.versic.& constat,lib.2.& consil.ccv.consideratis verbis dictæ inuẽstituræ,col.iij.versi.& similiter videmus,eod.lib.2. & consi.xj.ponderatis his,col.ix.versi.prætereà dictus,lib.3.& consi.cxxv.attentis verbis inuestituræ,col.j.versi.bene facit,& iterum col.iij.versi.& ideò,lib.5.Corn.consi.lxxxiiij. de duobus, col.vlt.versi.appellatione autem filiorũ,lib.1.& consi.clxvj.quatuor,col.vij.versi.accedit quòd aliàs,lib.2.& consi.cxcix.in præsenti consultatione,col.xx.versi.circa alienationes, eo.lib.2.& consi.ccxj.quanquàm in præsenti,col.ij.versic.tamen his non obst.lib.3.& consi.cclxxj.de hac consultatione,col.iiij.versi.nec obstant adducta,lib.4.Barb.consi.xv.clementissimi,col.penul. versi.& si quispiam,lib.1.& consi.lxiij.sapienter scribitur,col.vij.versic.& ex superius,eo.lib.1. & consi.lvj.sapienter scribit,col.pen.versi.& circa hoc,lib.2.& consi.seq.præclarè, col.vj.versi. cùm ergo loquatur,eo.lib.2.& consil.xxxix.bene etenim cuncta,col.pen.lib.3. & consi.lxvj.illud in medium.col.antepe.eo.lib.3.& cons.vij.col.vlt.lib.4.& consil.xix.clementissimum,col. antepen.versi.sed istis,eod.lib.4.& inter consi.Alexan.consi.lij. circa hanc dubitationem,col. pen.versi.& si quispiam,lib.4.& Philip.Franc.in c.generali,col.j.versi. & adde vnum,de elect. lib.6.vbi id dicit not.Soci.consi.xlij.subtiliter & abundè,col.vlti.versi.confirmatur hoc,lib.4. Ias.in l.ij.col.lxviij.versi.vltra Sali.& scribentes,& iterum col.lxxj.versi.vigesimoprimò quæro.C.de iure emphy.& in priore loco id dicit sing.& idem Ias.in l.j.col.iij.versi. quartò facit. ff.si quis in ius voc.non ierit.& in l.maritus,col.ij.versi.considerabã.C.de procur. & in l.quæ de legato,col.ij.versi.hinc est quòd si testator.ff.de legat.j.& in l.vt liberis,col.iij.versicu. hinc etiam dicit.C.de colla.& consi.xxxix.no.dubitatio,col.j.lib.1.vbi & id dicit sing.& consi.cxv. in quæstione quæ vertitur.col.pen.versi.obstat vnum,eodem lib.1.vbi tamen hoc limitat,nisi essemus in fauorabilibus.Felin.in c.quoniam,colum.ij.extrà de simo. vbi id etiam dicit sing. Carol.Rui.consi.clxxviij.subtiliter,col.iij.num.6.lib.2.Hippol.Marsil. qui & id quoque sing. dicit sing.cxcj.sæpius iam dixi.Stepb.Bertran.consil.xlvj.viso casu,in fi.lib.1.Philip.Deci.in c. in præsentia,col.xvij.versi.vltimò secundùm Abb.extrà de proba.& consi.clxxj. in causa venerabilium,col.pen.versicu.prætereà & secundò.& consil.ccj.in causa præstantissimi,col.ij.& consi.cccccxlvij.in casu occurrenti,circa medium.Ferdi.Loaz. in repet.l.filiusfamiliàs.§.diui, char.8.num.179.facit etiam secundò.ff.de leg.j.Anto.Rub.consi.xxij.testator, col.ij.num.6.& consi.cvj.viso suprà scripto.col.ij.Franc.Ripa in l.ex facto.§.si quis rogatus,col.xiiij.nu.59.ff. ad Trebel.Lud.Gozad.consi.xx.primò facit,in princip.

184 *Sententia stricti iuris.*

¶Similiter in sententiis,quæ cùm & ipsæ sint stricti iuris.l.j.iuncta glo.C.si aduer.rem iudi.& l.Paulus,la ij.ff.de re iudi.vti per ea iura voluit Ange.consi.cxxxv.punctus est,Alber.col.j.& est etiam bonus text.in l.j.& ibi Barb.C.si plures vna sentent.& in l.Iulianus verum debitorem.ff.de condi.indebi.& in l.si pupillorum.§.si Prætor.ff.de reb.cor. & in l. diui fratres.ff.de lib.cau.& in l.si à te.ff.de excep.rei iudi. & voluit etiam Bart.in l.expressim,col.ij.ff.de appel. Bal.in l.cùm hi.§.si cui,circa medium.ff.de transact.Pau.Cast.consi.ccvij. visis omnibus,col.j. lib.1.eum simil.adductis à Soci.consil.cxxxiiij.visa petitione,col.j.versi.prætereà dato,lib.1.& Philip.Deci.consi.cccxlviij.de duobus,col.vlti.versi.sed breuiter,col.iij.versicu.quibus tamen non obstat. Ideò nec in ipsis fœmininum concipitur sub masculino,secundùm Imo.in d.l.si ita scriptum sit,filiabus.ff.de leg.ij.Barb.in d.cle.j.in vj.char.versi.sexto casu,de elect. & Phili. Deci.in l.ij.col.pen.versi.sed tamen de sententia,ff.de reg.iur.

*In sententijs an masculinũ concipiat fœmininum, uide num.212.*

185 *Rescripta stricti iuris.* *In rescriptis an masculinũ concipiat fœmininum, uide num.206.*

¶Prætereà in rescriptis,cùm etiam sint stricti iuris,c.cùm dilecta,& c.significauit,& ibi gl.extrà de rescrip.cum multis simi.non comprehenditur etiam fœmininum in masculino,si credimus Vincen.Medio.quem inter summos Doct.ponit Bal.in c.iurauit,col.ij. extrà de prob. hinc occasione sumpta,quòd glo.ibi dicit se fuisse ipsius discipulum, & illum quoque valentissimum Canonistam appellat Panor.in c.si quis contra,in lect.col.iiij.extrà de fo.compe.& eximium idem Pano.in c.cùm contingat,col.ij.extrà de iureiur.id enim obiter dicere voluimus. Is autem illud ipsum voluit in c.significauit,& ibi post eum Barb.non contemnendus autor,col.iiij.& seq.extrà de rescript.& idem quoque voluit Ioan.Ligna.in c. cùm in multis,

quod est ij.co.tit.lib.6. quem & ipsum Canonum & Legum & Philosophiæ summū & illustrem capitaneum appellat ipse Barb.in tract.de præstatoia Card.in j.parte j.partis,col.viij.

186 ¶Item in priuilegiis,cùm & ipsa sint stricti iuris,l.si quando.C.de inof.testa.& l.ij.§.meritò,& §.si quis à principe.ff.ne quid io loc.publ.etiam masculinum non concipit fœmininum, ex sententia eiusdē Vinc.in d.c.significauit.& Sign.loquentis de priuilegio legitimandi spurios, vt non contineat spurias,consi.clxxxiiij.in quæstione vertente inter durantem,& iterū cons. ccxix.in nomine Domini amen,factum sic se habet,anno domini,col.pen.versi. præterea priuilegium.Io.Ligna.in d.c.cùm in multis.Card.Flo.consi.cxxxv. Titius ciuis,col.vlt.versi.præterea considerandum.Alter Card.Alex.in c.per venerabilem.§.quòd autem,col.antepe. versi. annectitur quoque,extrà qui fil.sunt legi.Fran.Cur.senior consi.ix.Ticinensi statuto,col.vlt. Ias.qui id dicit sing.in l.ij.in prin.col.iiij.versic.pro eadem parte.ff.de verb.oblig.Phil.Deci.in l.in omnibus causis,col.ij.versi.& priuilegium.ff.de regu.iur.& consi.ccccliij.consultum fuit, per totum,vbi ita dicit fuisse cōsultum ab excellentissimis Doct.& consi.cccccxvj. quoniam causa,col.vlt.Hippo.Marsi.qui hoc multum extollit,sing.cccccxxxvj.habuisti iam suprà.

*Priuilegia stricti iuris. In priuilegiis an masculinū concipiat fœmininum, uide num.207.*

187 ¶Postremò io dictis testium,quæ item sunt stricti iuris,vt not.in c.in præsentia,extrà de probatio. Ideoq; nec masculinum complectitur fœmininum,vt placuit Alex.consil.clxxxj. viso processu,col.vlt.lib.5. Nam si in contractibus , vt iam suprà diximus, id non fit,quia verba eorum sunt interpretanda cōtra eum,qui illis innititur.l.veteribus.ff.de pact.quam rationem omnes assignant,vt dicemus posteà : eadem quoque ratione & in dictis testium id obtinet, cùm etiam eorū verba interpretanda sunt contra producentem,vt not.glos.in d.c.in præsentia,in verbo,dubium,& ibi Inno.Host.Imo.& Panor.& dicemus latius infrà, eod.§.glos.xvj. quæ est in verbo, *declarer le lignage*, num.4.sed & huius.

*Testium dicta stricti iuris. In dictis testiū masculinū an concipiat fœmininum.*

188 ¶Ad hæc istud nostrum statutū retractus,vt ad alias rationes transeamus,est contra ius commune & odiosum ex communiori nostrorū sententia,quos tibi congessimus suprà,in rubr. siue præfa.huius tit.nu.60.quorū sunt multi,& seq.Constat autem in dispositionibus odiosis,& quæ sunt contra ius commune,masculinum non concipere fœmininum,vt expressim voluit glo.& omnes post eam,in d.l.j.ff.de verb.sign.glo.Dy.Imo. & alij in d.l.si ita scriptum sit,filiabus.ff.de leg.ij.gl.in d.l.j.§.toties,in verbo, filia,& ibi Bar.ff.de vent.in pos.mit.Arch.in d.c.si quis suadente,xvij.q.iiij.Io.And.Imo.& Domi.in c.generali,de elec.lib.6.Guid.Laud.in cle.j.& ibi etiam Cardi.Flor.io ij.q.de sepul.Cyn.post alios in d.l.quicunque.C.de seruis fug. Bart.in d.l.j.in fi.ff.de pecu.Sign.consi.cliij.quæstio talis est, verum est,col.vlt.& consi.clxxij. testator,col.iij.& d.consi.clxxxiiij.& d.consi.ccxix.col.pe.Bal.consi.vj.factum tale est, quidam nomine Blasius,col.ij.lib.5.vbi ex hoc dicit,quòd statutum loquens de torquendo adultero, non habet locū in adultera.Domi.in c.indemnitatibus.§.sanè.col.ij.de elect.lib.6.Card.Flor. in d.cle.j.eo.tit.de elect.& in cle.j.in v.oppo.post Pau.Liaz.ibi,de consang.& affi.Alex.consil. cxxxv.circa primum dubium,col.iiij.versi.alia ratio est,lib.1.& consi.xxiij.animaduersis,col. ij.versi.nec statutū,& iterum col.antepe.versi.non obstat etiam si dicatur,lib.2. & consi.cxlvuj. visis quæ in themate,col.penul.versi.præterea si diceremus,lib.6.{& consi.xlv. habita pro viribus,circa medium,lib.7.} & consi.cliij.viso themate,col.ij.versi. præterea dictum statutum, lib.7.{Corneus consi.clvj.de duabus,col.j.lib.2.vbi ex hoc dicit,statutum excludens à successione patris,nō excludere à successione matris.} Mathesi.in tract.succ.ab intest.char.vlt.versi. item circa hoc dubitatur. Cæpo.causa.crimina.consi.xxvj.magnificè,col.pen.versic.alia ratio est,quòd ad verbum repetitur præter paruum quoddam initium inter consil.Alex.d.consil. cxxxv.lib.1.Philip.Deci.consi.xxxix.consului aliàs,& omnes,quos inferius allegabo quatuor seq.versi.{& Maria.Soci.iunior consi.xxij.casus iste,col.xiij.nu.43.lib.1.}

*In odiosis an masculinum concipiat fœmininum, uide nu.213.& sequent.& 236.*

189 ¶Nam Bal.in d.l.quicunque,col.iij.versi.attende hic.C.de ser.fug.dicit,quòd si statuto caueatur,vt existente patruo non succedat auus maternus,nō excludatur auia materna,& sequitur Alex.consi.xlv.habita,col.ij.versi.secūdò principaliter,lib.7.& cōsi.cxlj. viso statuto,col.j. eo.lib.7.Corn.in l.illam,col.j.C.de colla.& consi.xij.in hac consultatione,col.pe.lib.1.& cōsi. xciiij.circa primum dubium,col.j.lib.2.& consi.ccxiiij.non sequendo,col.ij.versic.tamen non obstat,eo.lib.2.& consi.ccvj.viso suprà scripto,post prin.lib.3.& consi.cxcj.videtur in præsenti,col.vlt.lib.4.& consi.cclxxj.de hac consultatione.col.iiij.versi.item aliàs,eo.lib.4. vbi id dicit not.Barb.in d.cle.j.char.6.in paruis,de elect.Georg.Natta. qui id dicit sing.in tracta.statutorum repellentium fœminas,in xiij.q.iij.q.prin. Sed & idem quoque Bal.in d.l.quicunque. statim post ea,quæ ex eo diximus,scilicet versi.sed pone statuto cauetur quòd filij,tradit statutum expellens filios bannitorum à ciuitate,non comprehendere filias.quod & voluerunt Iac.Aret.Cy.Alb.Sal.& Ang.ibi.& idem Alb.in d.l.si quis id quod.ff.de iur.om.iudi.& in iiij. parte statutorum,quæst.lxvj.item quærit Iac.Pet.Ancha.in d.c.generali,col.vlt.de elect.lib.6. Fran.Are.cons.xxxix.in facto dicitur,col.j.Barb.in d.cle.j.char.7.de ele.Geor.Natt.in d.tract. statutorum repellentium fœminas,in ix.q.iij.q.prin.versic.secundò dicit. Sed & mox subdit Bal.{in d.l.quicunque} statutum cogens patrem assignare legitimam filio,non cogere matrē. & sequitur Pet.Anch.qui etiam generaliter loquitur de omni materia odiosa,in repe.d.c.j.in vlt.q.prin.versi.quæro de statuto quod loquitur,de constit.Alex.d.consi.xlv.vbi suprà,lib.7.

*De eadem re.*

190 De eadem re. ¶Quin idem Bal.in d.l.illam,in prin.C.de colla.tradit, quòd ex statuto vt patruus excludat matrem amita eã non excludit.& sequitur Coru.ibi,col.j.vbi etiam dicit quòd statutũ exclu dens auunculũ propter patruũ,non excludit matereteram.& ita dicit obtinuisse in facto proprio,& multos Doct.Perusinos,& Senenses ita consuluisse.Et ita quoq; consuluit Bal.à Bar. inter consil.ipsius Cor.consi.xj.stantibus dictis,lib.1.& ipse Corne.in subscriptione illius,vbi id dicit procedere,etiam si esset statutũ in loco,vt masculinum cõciperet fœmininũ. & idem Coro.consi.lxxxij.licet in hac,col.iiij.versi.& aliàs,lib.4.vbi item dicit ita consuluisse Bened. Cap.Io.Pet.Maria.Soci.Thomam Doct.& Fran.Aret.& eorum consilio subscripsisse omnes Doct.Perusinos,& secundùm eorum consilium fuisse iudicatum in causa ardua, & d.consi. cxcj.col.vlt.lib.4.& d.consi.cclxxj.col.iiij.versic.item Bal.eo.lib.4.vbi præter illos quos suprà nominauimus,dicit idem consuluisse Bal.à Bar.& Phil.Fran. Et idem in simili,vt scilicet statutum excludens patruum non excludat amitam,tenuit Pau.Cast.consi.cxix.hæreditas,ante fin.lib.1.vbi & illud respondit,statutum excludens sororem fratre existente,à successione alterius fratris,non excludere à successione sororis.quod & idẽ consuluit Bened.Cap.d.consi. lxij.punctus,Andreas in iiij.dubio.{ & Maria.Soc.iunior d.consil.xxiij.col.antepe.nu.57.lib.1. vbi repræhendit Fran.Curt.seniorem contrarium tenentem consi.ix.Tunicensi statuto.}

191 De eadem re. ¶Quod ei simile est, quod scribit Archi.in d.c.si quis suadente,xvij.q.iiij.quòd statutum excludens mattem à successione filij non excludit à successione filiæ. quod & voluit Alber.in l.j.num.4.ff.de verb.signifi.Imol.in d.l.si ita scriptum sit, filiabus.ff.de leg.ij.Domi.in d.c.generali,col.iiij.versi.& per hoc infertur.de elec.lib.6.Alex.d.consi.ccxxxiiij.lib.6.& d.consi.xlv. col.ij.lib.7.Barb.in d.cle.j.char.6.in paruis, de ele.Geor.Nat.qui id dicit sing.in d.tract.statutorum repellentiũ fœminas in ix.q.iij.q.prin.sub nu.156.{Iason in rub.ff.de acqui.pos.col.vlt. ad fin.} Simile quoque est,quod tradit Bald.in l.diuturna.in j.lect.ante fi.ff.de legi.quòd statutum præferens primogenitum in successione patris non trahitur ad successionem matris. De quo & nos latè diximus in Tract.Primigeniorum,in ix.quæst.

192 De eadem re. ¶Et in vniuersum,statutũ excludens matrem,aut alias fœminas,siue etiam cognatos propter agnatos,non excludit propter agnatas.Bal.aut,vt nonnulli volunt,Franc.Alber.consi. incip. Martious Ioannes de Florentia,quod reperitur inter consil.ipsius Fran.consi.clij.& ponitur quoque inter consi.Ang.in duobus locis.primum scilicet consi.cclxxxj.sub nomine Bald.vt declarat Ang.qui idem consuluit in seq.consi.quod incipit, subtiliter.deinde consil.ccclxiij. sub nomine ipsius Fran.Albe.& idem Ang.consi.etiam seq.incip.primo matris.& Ioan.Ana. consi.iiij.visis statutis,in secundo dubio.& ibi Ludo.Bolo.in addi.Corne.consi.xiij.ad huius consultationis,col.iij.versi.& habeo,lib.2.& consi.cccxxxvj.primum consultationis articulũ, col.iij.versi.idem etiam in simili,lib.1.& consi.ccxxiiij.non sequendo ordinem, col.iij.lib.2.& d.consi.cclxxj.lib.4.quibus etiã locis dicit idem consuluisse ipsum Fran.Alber.Io.Fantu.Ioã. Ligna.& Ricar.Sal.& Phil.Dec.consi.ccccclxij.duo dubia,col.vlt.versi. venio ad secundum, vbi tamen aliud dicit in casu de quo loquitur,propter verba quædam statuti. Ideò & ex statuto præferente primogenitum filiũ,non præfertur primogenita, Bal.in l.in multis.ff.de stat. homi.& in l.omnes populi,col.vij.versi.tertiò quæro,quæ sunt illa.ff.de iust.& iure.Pet.Anc. in repe.d.c.1.in xiiij.q.prin.versi.circa primum.verùm scilicet extendatur,qui est in char.73.in paruis,extrà de consti.cum multis aliis concor. à me adductis in dicto tracta. Primigen.q.x.

193 De eadem re. ¶Denique statutum prohibens filiumfamiliàs obligari,siue contrahere,sine consensu patris, non trahitur ad filiamfamiliàs licet in ea sit eadem,imo maior ratio, quàm in filio. ita enim expressim cùm ex facto fuisset interrogatus Raph.Fulgo.respondit consi.lxxv. in facto proponitur,col.iij.versic.sed certè illud.& Alexan.qui illius non meminit,d.consi.xxix.præclarè subtiliter,col.iij.versi.nec obstat etiam dictæ renuntiationi,lib.3.& iterum consi.ccxxxiij.puto circa dubium,col.ij.versi.hoc etiam præsupponitur,lib.6.Philip.Deci.in d.l.j.col.antepen. versi.in contrarium autem facit.ff.de reg.iur.

194 Quid de odiosis odio irrationabili. ¶Et hæc maximè obtinent in statutis,& aliis dispositionibus odiosis odio irrationabili(quod verbum est l.vlt.C de sec.nup.) cuiusmodi esse videtur statutum nostrum,ex sententia gl.in c.mala.8.dist.quæ dicit id nostrum statutũ irrationabile,vt diximus suprà,in rubr.nu.33.quid referam multa. In his enim nunquàm masculinum concipit fœmininum, vt voluerunt Iac. Aret.Dy.Cyn.Albe.Bal.Sal.Ang.Raph.& Pau.Cast.in d.l.quicunq;.C.de ser.fug.Idem Iac.in l.quisquis.C.ad l.Iul.maiest.Bart.in d.l.j.ff.de verb.signifi.& in d.l.j.§. sed & si incertum,& ibi quoque ante eum ipse Iaco.Aret.& etiam Albe.ff.de vent.in pos.mit.idem Alber.in iiij.parte statutorum,q.lxv.item quærit Iac.Signo.d.consi.clxxij.col.iij.versi.his præmissis.& consi.seq. in nomine domini,A pater,col.iiij.versi.venio ad quartum, & seq.Bal.in l.si ita,circa mediũ, ff.de inoffi.testa.Petr.Anch.in d.c.generali,col.ij.versi.quærit glos.& ibi quoque Domi.col.ij. versi.concludendo hanc materiam,de elec.lib.6.Card.Flo.in d.cle.j.in ij.q.de verb.sign.Fulg. consi.cxxj.supposita bulla,col.ij.& consi.cciij.visis instrumento,col.vlti.Franc.Areti. d.consi. xxxix.col.j.Calca.consi.xlviij.viso dicto casu,post prin.Cor.d.consi.cccxxxv.lib.1.& d.consi. xciiij.col.i.lib.2.& d.consi.ccxxxiij.eo.lib.2.& consi.xcvj.licet videatur,col.ij.versi.accedat,iun ctis seq.lib.3.Alex.consi.cxlviij.visis quę in themate.col.pen.versi.prætereà si diceremus,lib.6.

Barb.

Barb.io d.clc.j.char.6.in paruis,de elect.& consi.xvj.clementissimi,col.iij.vers.& vt meis,lib.1, & coosi.50.clemeotissimum,col.vj.versic.& si opponatur,lib.4.Philip.Deci.consi.lxuij.cuius superscriptio incipit, in crimioe,col.j.& Doct.vbique. Ea est enim vniuersalis propè omoiũ sententia. Et ad hoc plurimi allegant d.l.quisquis.§.ad filias.C.ad leg.Iul. maiest. & d.l.j.§.toties.ff.de veot.io poss.mit.quanquàm noonulli (qui tameo ipsi suot huius sententiæ) negant id illis iuribus probari. Et facit,quod scribit Bald.io l.seruus.C.commu.de success.quòd masculinum non coocipit fœmininum in iis quæ ratiooe carent.

195 ¶Deiode ratio huius cõsuetudinis ea est,oe res exeat è familia vel geoere,vt diximus suprà, io rub.& dicemus posteà io §.xxvj.in glo.j.oum.38.quare autem.fœmina autem familiæ finis est,vt quæ in aliam familiam abit,nec suot eius liberi in familia,à qua ipsa venit.l.proouotiatio.§.vlt.& l.familiæ.§.fœminarum.ff.de verb.sigoifi. Familia autem,agnatio,& domus idem sunt,glo.Bal.& Pau.Cast.io l.peto.§.vlti.ff.de leg.ij.gloss.io l.vlti.ff.de cap.dimi. quæ exponit familiam pro iure agnationis,& in l.j.§.pen.ff.de vent.inspi.quæ item exponit,familiarum,id est agnationum:& allegat booum tex.in d.l.pronuotiatio.§.commuoi,vbi primùm scribitur. Commuoi iure familiam dicimus omoium agnatorum:deinde quoq; paulò post rectè eiusdem familiæ appellabũtur,qui ex eadem domo proditi sunt. Et Iac.Aret.& Bal.in l.j.in priu. ff.de S.C.Sylla.{Pet.Anch.consi.clij.plura sunt dubia,col.ij.versi.non obstat quod dictũ est.} Paul.Cast.in l.cùm ita.§.in fideicommisso,in prio.ff.de lega.ij.Coroe.consi.xl.io hac consultatione,col.vlt.versi.nec obst.quòd dictus,lib.2. Nam & domus pro familia plerunque vsurpatur. Tullius lib.10.Epistolarum familiarium:Ego oecessitudinem coniunctam habui cum domo vestra,aotè aliquaotò,quàm oatus es. Et lib.13. Quæ oc enumerem, totam tibi domũ commendo,& alibi sæpe. Et Virgilius lib.2.Aeneid.

*Fœmina familiæ finis.*

*Familia, agnatio, domus, idem.*

*Domus, pro familia.*

*—Ascanius omnisq; domus.* Et lib.3.
*Hic domus Aeneæ cunctis dominabitur oris.* Et lib.5.
*Sergestusq; domus tenet,à quo Sergia nomen.* Et lib.7.
*Hic domus & patria est—*

Et vbique Seruius,qui & posterioribus locis in idem citat illud ipsius Virgilij lib.3.Aeneid.

*Da propriam Tymbrae domum—* Et ipse quoque Virgilius lib.9.
*Dum domus Aeneæ Capitoli immobile saxum*
*Accolet—* Et ibi item Seruius.

Quanquàm sunt,præsertim ex Theologis,qui dicãt appellatioõe οἶκος,i.domus,latiùs patêre quàm πατριᾶς,id est,familiæ,vt videre licet ex Erasmi aono.in 1.c.Lucæ,autoritate D.Chrys.

196 ¶Hincq; dicuot omnes,quòd statuta repellentia fœmioas à successionibus,ideò facta sunt,vt bona maoeant in familia & agnatione,arg.d.l.j.§.peo.ff.de ven.inspi. Ita enim voluerunt Iac. Aret.& Cy.io l.j.C.de adul.Io.And.in addi.Spec.io rub.de succes.ab inte.versi.est sciendum, cum aliis prope infinitis à me collectis suprà titu.xvij.§.iiij. qui est cc. omnium huius volu. Ideò cum sit & huius consuetudinis eadem ratio,vt scilicet booa maneãt in familia & agnatione,fœmioæ debent ab eius beneficio repelli,oec debent sub masculino cõpræhendi.Nam & Alex.d.consi.xlv.col.vlti.versi.quartò probatur,lib.7.dicit quòd io statutis quæ respiciunt fauorem familiæ & agnationis,masculinum ooo concipit fœmioinum , cùm nou sit eadem vtriusque ratio.& idem dicit Soci.consi.xc.abundè & subtiliter,in fi.lib.1.& Phil Deci.consi. ccccliij.consultum fuit,col.ij.versic.postremò ad idem.& consil.ccccxcv. viso eleganti,col.iij. versi.& ratio. Et idem quoque in testamentis. Nam si testator loquens in masculino,iusserit bona manere in domo,nou censentur fœminæ vocatæ,vt dicit Soci.consi.lxiij. visis statuto, col.ix.versi.item post mortem,& iterum versi.prætereà testator,lib.3.qui licet (inquit) fœminæ sint de domo & familia,l.voluntas.C.de fideicom.tamen transeunt io alieoas familias.

*In ijs quæ familiæ sunt, fœminas repelli, uide nu.137.*

197 ¶Et hæc certè videntur omnino esse sine dubio,quia illud perpetuũ est in materia differenti quæ scilicet non æquè cõuenit aut cõgruit fœminis,vt maribus,& in quibus item est diuersa vtriusque ratio:ounquã masculinum concipit fœmininũ,etiam io materia quantumlibet fauorabili,ex omnium de hac re scribentiũ senteotia:nemo enim io hoc discrepat,vt in re non controuersiosa (vt vtar verbo Liuij ad fi.lib.3.ab vrbe cõdita) frustrà noo immoremur citandis scriptoribus. Vt tamen illud nõ omittamus,id etiã procedere,si io loco statutũ sit,vt masculinum coocipiat fœmininũ:quia nec tunc io materia differeoti cõcipiet:vt pulchrè & no. respondit Bal.consil.xlvij. factũ tale est,statuto cõmunis Aretij,lib.5.quia tale statutũ semper secundũ ius cõmuoe iotelligitur,vt tradunt Bal.nouel.& Corn.ioter consi.ipsius Cor.consi. xj.stantibus dictis statutis.lib.1.& Phil.Deci.consi.cccccxxxj.accuratè,col.ij.versi.& ex his.

*In materia differenti, etiam fauorabili, masculi non concipit fœmi.*

*Controuersiosa, dictio Liuiana.*

198 ¶Quod autem de genere etiam dictum est,quia multi qui de hac re loquuntur, dicũt huius statuti hanc esse rationem,oe res vendita exeat de genere : similiter fœmina generis sui finis est,vt & familiæ.quod apertè probat tex.io l.j.§.vlt.ff.de iure immu.vbi immunitates datæ generi,ad eos qui ex fœminis oati sunt,noo pertinet. Ideoq; & glo.in l.j.ff.de prob.dicit genus in ea l.sigoificare agnationem,& geotem,& cognationem.& id sequũtur Bar. & Ang.ibi.Bal. io c.si pater,& post eum Philip.Fran.col.aotepe.versi.decimotertiò, de testa.lib.6.& Pet.Anc. in c.vbicunque.col.ij.versi.quid de verbo generis.de pœois,lib.6.& Roma.in l.j.in princ.ff.de

*Genus an ad fœminas referatur, uide nu. 239.& seq.*

S.C.Syllan.vbi & idem dicit de appellatione generationis,& Corne.consil.cxc.plures,col.ij. versic.& sic generatio,lib.3.qui & ex hoc dicunt fœminas non compræhendi sub nomine & appellatione generis vel generationis & Barb.consi.lvij.præclarè,col.j.& iterũ col.pen.& vlti. lib.2.& Steph.Bertran.consi.xxx.punctus,nu.3.lib.4.Et idem quoque de illa generationis appellatione voluit Paul.Cast.consil.ccxliiij.viso.col.ij.in tertio dubio,lib.2.& Laureo.Palat.in tract.statutorum fœminas repellentium,char.8.col.j. Quorum omnium sententiam nonnihil fulcit illa vetus Aegyptiorum opinio,qui teste Diodoro Siculo lib.1.Bibliothecces,aut vt alij computant,ij.existimabant solum patrem esse generis autorem, matrem autem & nutrimentum & locum infanti præbere. Et hæc quidem sunt,quæ pro illa sententia faciunt, quæ adstruit abigendas esse fœminas ab hoc nostro retractu.

*Quid de generatione.*

*Aegyptiorum vetus opinio.*

199 ¶Verum ego in hac sum opinione,vt fœminæ ad eum admittantur,secutus sententiam Ang.loquentis in dispositione testatoris huic nostro statuto admodũ affini,qua scilicet prohibuerat alienari rem quampiam sine consensu cõsanguineorum,aliàs rem ipsam alienatam ad eosdem redire consanguineos,vt diximus suprà,in prin.huius quæstionis. Nam & statuta comparantur vltimis voluntatibus,eorumq; naturam sequuntur,& ab illis quoque interpretationem mutuantur,vt not.in l.j.per glo.Bar.Raph.Corn.& Alex.C.de his qui.vt indig. cum multis aliis concord.à me congestis in fin.huius tit.in uj.quæst. Sed & nuncupatim in specie huius statuti, aut alterius in hac re non dissimilis, quòd scilicet præfert cognatos extraneis in venditione rerum mobilium,respondit Cæpolla,fœminas quoque consanguineas compræhendi,consil.causarum ciuilium lxv.quòd domious, in fin.vt omittam aliud ipsius consi.videlicet lxij.in quæstione de qua in ij.dubio, vbi & in pari statuto præferente prolem extraneis, respondit etiam fœminas proximas contineri. quod & nouissimè quoque voluit Paul.Parisiensis,consi.lxxxj.in præsenti,col.iiij.num.20.lib.3.

*Decisio prin. quæst. an fœminæ admittantur ad retractum.*

200 ¶Et hæc quidem non immeritò. Nam & aliàs in materia indifferenti (cuiusmodi est nostra consuetudo,vti posteà ostendemus) appellatione coniunctorum,propinquorum,consanguineorum,proximorũ,cognatorũ (quibus verbis ea Latinè significantur,quibus & nostra consuetudo,& lingua nostra vernacula vtitur,cum dicit:*le parent ou lignagier*,vt diximus suprà,in prin.huius glo.)cõpræhenduntur etiam fœminæ,vt de coniunctis consuluit Alex.consi.cxv. circa dubitationem,col.vlt.versi.tertiò potest responderi,lib.2. & consi.lxxix.Franciscus,col. vlti.lib.6.& consi.cxxv.viso processu,col.iiij.versi.non obst.etiam si diceretur,lib.7.vbi loquitur de statuto iubente causas coniunctorum compromitti.& Phil.Dec.in d.l.ij.col.xiij.versi. secus esset in materia,& iterum col.pen.versi.decimò notandum est.& d.consi.ccxxiij.in casu proposito,col.j.nu.2.& consi.cclxix.consultus,col.ij.& Lud.Goza.consi.xx.prima facie,nu.8.

*Coniunctorum appellatio ad fœminas quoque refertur.*

201 ¶De propinquis voluit Bal.consil.cccxxxiij.in quæstione quæ vertitur in ciuitate Tergesti, col.ij.lib.3.quod quidem consi.etiam ponitur inter consi.Pet.Anch.consi.xcv.& illud consil. tanquam ex ipso Pet.Anch.hoc nuncupatim citat,& sequitur Barb.in repe.l.cùm acutissimi, col.iij.versicu.quid si testator dicit,si filius meus decesserit sine propinquis.C.de fideicom.& Ias.in omnibus propè locis citatis infrà nu.218.denique & in materia. Sed & ex Bal.quoque citat,& sequitur Philip.Deci.in d.l.ij.col.xiij.in paruis,versi.secus esset,& rursus col.pen.vers. idem est appellatione.ff.de reg.iur.& in l.j.col.iij.versic.secundò principaliter not.C.vnde vir & vxor.& d.consi.ccxxiij.col.j.num.2.& consi.cccclxvj.stante statuto,col.iij.num.11.& consil. ccccclxx.casus de quo quæritur.num.10.& Goza d.consi.xx.

*Propinquorũ item.*

202 ¶De consanguineis etiam censuit Corne.cons.ccxxij.quanquã in hac consultatione,ferè per totum,lib.3.& apertè quoque colligitur ex Bald.consi.ccj.in prouincia,col.vlt.vers.item quò ad articulum,iuncto prin.consi.lib.1.& consil.vj.hæc est copia,cum in casu de quo ibi loquitur,videlicet in statuto prohibente mulieres,vel minores contrahere sine consensu, aut præsentia consanguineorum,negat mulieres appellatione consanguineorum cõtineri ob diuersitatem rationis, & quia materia non conueniebat fœminis:quoniam imbecillitas mulierum ob eam prohibitarum contrahere, non poterat aliarum mulierũ imbecillitate suppleri:quasi scilicet sine hac ratione fuissent cõpræhensæ:nihil enim aliud allegat ad eas abigendas,quàm quod diximus.Et idem voluit ipse Bal.in aliis multis locis per me allegatis in Legibus connubialibus,in l.j.nu.79.incip.præthereà idem Bal.vt ibi videre poteris.

*Consanguineorum item.*

203 ¶De proximis quoque idem voluit ipse Bal.consi.vj.lib.2.& consi.cxiij.super primo puncto, in princ.iuncto tit.illius consil.lib.4.dum ab appellatione proximi excludit fœminam ob ea verba,ex linea paterna,tanquam sine illis fuisset inclusa.& consi.cxx.super primo puncto facit dubitationem,eod.lib.4. vbi loquitur de statuto requirente præsentiam proximorum. & Ang.consi.cclxxxix.viso facto & statutis,col.j.quem ita refert,& sequitur Philip.Deci. in illis locis nuper citatis.& prætereà consi.ccliij.proponitur,col.ij.& d.consil.cclxix.col.ij. & consil. cccexxvij.in ciuitate,col.ij.versic.non obstat.& d.consi.ccccclxx.vbi suprà, & dicit in d.l.ij.de reg.iur.id procedere de proprietate sermonis horum verborum, tanquam semper & in omni materia id procedat. De quo tamen vide quid post alios dicit Corne.d.consil.ccxxij. vbi suprà,lib.2. Et de cognatis ( hæc enim dictio pro coniunctis,proximis & consanguineis intelligitur,vt diximus suprà,in eadem gloss.num.11.sed & in eadem ) probat apertè illud Terentij

*Proximorum item.*

*Cognatorum item.*

rentij in Phormione, Neque cognatus, extra vnam aniculam, quisquam aderat.

204 ¶Sed & idem de appellatione posterorũ, voluit, quisquis is est inter consi.Ant.consi.ix. viso puncto & quæsitis, col.j.nisi si (inquit) aliud suadeat subiecta materia, per multa, quæ illic in hæc allegat, & Phil.Dec.qui alios citat, cons.269.consultus ab illustri, col.j.in fi.& nouissimè Lud.Goza.consi.xx. prima facie, nu.8.& iterum cons.xlv.visis, col.iij.nu.13. Et in id quoque citatur Pet.Anch.consi.339.pro maiori intelligẽtia, col.iiij. versi.tertiò quòd proles fœminea. Sed is ibi non de appellatione posterorum, sed posteritatis loquitur: ideò nihil ad hunc locum pertinet. Sunt autem, qui & eam posteritatis appellationem, vt id obiter dicam, ad masculos tantùm referant. De quo præter alios multos vide Alex.consi.clx.viso themate, lib.2. Sed nos de hoc pleniùs dicemus infrà nu.210.cæterùm hac in re, & nu.242.cæterùm d.l.

*Posterorũ item.*

205 ¶Idq; etiã generale est, vt in omni materia indifferenti masculinũ cõcipiat fœmininũ, secundùm Ia.Aret.Cyn.Albe.in d.l.si ita scriptum sit, filiabus.ff.de leg.2.& omnes quos posteà in multis.vers.seq.citabimus. Ex quibus constabit, id quoq; procedere in materia stricta, odiosa, pœnali, & correctoria. Nam primùm in statutis, quæ sunt stricti iuris, vt diximus, vt voluit ipse Iac.Are.qui distinguendum dicit inter odiosa & fauorabilia. Cyn.Alb.qui id totum in ratione posuit, vt si eadem sit ratio, concipiat: aliàs minimè: & alij in d.l.quicũque.C.de ser.fugi.Cyn.in l.j.col.vlt.C. quæ sit long.cõsue.Cy.& Bal.sibi contrarius, in d.l.si ita scriptum sit, filiabus.Bal.in l.iura, la j.ad fi.ff.de legib.& in l.j.in prin.col.vlt.& ibi etiã Ang.in §.verba.ff.de pecu.idem Bal.in d.l.in multis.ff.de statu.homi.& consi.ccccl x.Ioannes, col.ij.versic.reuertor, lib.1.vbi & id singu.dicit procedere, etiamsi in loco sit statutum, vt statuta ad literam intelligantur.& cons.cclxxvj.dicit statutum, lib.2.vbi etiam dicit procedere, etiamsi statutum contineat odium, modò non irrationabile.& cons.433.domina Ioanna, lib.3.& in addit.cõs.xlvij.factũ tale est, statuto cõmunis Aretij, libr.5.Sal.in l.ij.col.pen.vers.secundò infero.C. de nox.act.Ang.d.cõs.clxxxix.col.j.Alb.in d.l.si quis id quod.ff.de iurisd.omn.iud. & in prima parte statutorum, quæst.ix.item quæro quæstionem rotatam, col.vlt.vbi id dicit cõmuniter teneri, & quasi per totum mundum, vt ipse loquitur. Pet.Anch.consi.cxij.superstite domina, col.j.vbi & id dicit generaliter procedere in omni statuto siue odioso, siue fauorabili. Imo.in l.si constante.§.vltim.& ibi quoque Alex.col.vlt.ff.sol.matr.vbi & ipse Alex.dicit procedere, etiam in odiosis odio non irrationabili. Idem Imol.in d.l.si ita scriptum sit, filiabus, col.j. Fulg.sibi contrarius, consil.lxiij.Blasius, col.iij.versi.superest.& d.consi.cciij.visis instrumẽto, col.vlt.Panor.in c.mulieres, ante fi.extrà de sent.excom.vbi etiam dicit procedere in statutis odiosis non irrationabili odio. Pau.Cast.cons.ccccxxvij.inhærẽdo puncto, col.ij.vers.breuiter his non obst.lib.1.Raph.Com.d.consi.lxxxiiij.præsupposito casu, col.ij.Rapha.Fulg.cõsi.lxiij.Blasius. col.iij.vers.superest.& consi.cciij.visis instrumento, col.ij.versi.illud sanè.Barb.in d.cle.j.char.6.in paruis, de elect.Alex.cons.lxv.repetito cons.cxix.quoniam omne datum, col.vlt.lib.6.& d.cons.cxxv.vbi suprà, lib.7.& latissimè omnium Fran.Cur.Senior, consi.ix.Ticinensi statuto, col.iiij.vers.veritatem puto, cum multis seq.vbi & alios multos in id citat, qui id tenent & prætereà dicit nihil interesse, à quibus proferatur masculinum, à statutóne, an à lege: sed illud tantùm inspici, sitne materia differẽs, an indifferens: siue an sit eadẽ ratio, an diuersa in mare, & in fœmina. Et hanc affirmat esse communem opi.& nouissimè Hippol.Marsil.qui alios quoque allegat sing.xxxix.capias vnum.

*In materia indifferenti mascu.concipit fœmin.*

*In statutis mascul.concipit fœminin. uide clxxxij.*

206 ¶Similiter in rescriptis, quę & ipsa stricti iuris sunt, vt diximus, idẽ quoque procedere, vt in eis fœmininũ sub masculino intelligatur, probat tex.in d.c.significauit.& ibi Io.Andr.Card.Flor.Imo.& Pan.& alij, extrà de rescr.vbi sub illa clausula, & quosdã alios, cõtinẽtur fœminę.& voluit etiã Compostel.in c.sedes.eo.tit.Arch.in d.c.si quis suadẽte, 17.q.4.Io.And.Lap.Io.Fantu.Domi.& Phil.Fran.in d.c.cùm in multis, quod est ij.de rescrip.libr.6.Collect.in c.Raynaldus, col.j.extrà de rescrip.Henri.Boh.in d.c.mulieres, de sent.excom.Imo.in d.l.si ita scriptum sit, filiabus.ff.de leg.ij.Domi.in d.c.generali, col.iiij.versi.quarto casu, de elect.lib.6.Barb.sibi contrarius in d.cle.j.char.6.vers.septimo casu, eod.tit.Caro.Ruin.loquens in priuilegio legitimandi, de quo & nos suprà in contraria parte locuti sumus, cons.eiij. visis legitimationibus, col.ix.vers.sed ad istud.lib.3.& consi.cxlv.quamuis, nu.12.& seq.eod.lib.3.

*In rescrip.mascul. concipit fœmini uide clxxxv.*

207 ¶De priuilegiis, quæ item sunt stricti iuris, vt etiam dictum est, idem voluit Archi.in d.cap.si quis suadente.Bal.in c.ad audientiam, le j.col.vlt.vers.quæro nunquid in priuilegiis.extra de rescrip.vbi & id dicit vsu communi esse receptum, vt masculinum vbique concipiat fœmininum, si potest adaptari. Colle.in d.c.Raynaldus, col.j.de rescrip.Henr.Boh.in d.c.mulieres.Dom.in d.c.generali, col.iij.versi.tertio casu Corne.cons.clxxvij.circa quod est primò vidẽdum, col.ij.vers.his tamen non obst.lib.4.Barb.in d.cle.j.char.6.versi.quinto casu, de elect.& cons.lvij.præclare scribitur, col.5.vers.prætereà est magnopere, libr.2. vbi tamen id intelligit in præiudicium concedentis, non tertij. Iason sibi contrarius in omnibus locis, quæ tibi citabimus infrà num.221.denique & in materia, Philip.Deci.sibi quoque contrarius in d.l.ij.col.antepen.versi.quintò videndum est, ff.de reg.iuris.

*In priuilegiis mascu.cõcipit fœminin. uide clxxxvj.*

208 ¶De contractibus, qui stricti iuris quoque sunt, vt diximus, voluit Bart.subobscurè in d.l.j.ff.de verb.sig.Bal.in l.ij.col.j.& ibi apertius Sal.in xvij.quæst.C.de iure emphy.idem Bal.in d.l.

*In cõtractibus mascu.cõcipit*

*fœmininum ui-de clxxxiij.*

sed si hac.§.liberos.ff.de in ius voc.Ang.consi.cxviij.auia pro nepte,post prin.Domi. in d.c. generali,Pet.Anch.consi.cxxv.visis & diligenter,col.j.Alex.sibi contrarius consi.j.ponderatis. col.vij.vers.per prædicta patet.Barb.sibi etiã,sed de industria atque ex professo,cõtrarius in d.cle.j.char.7.de elect.vbi se dicit bis pro alia opi.contraria consuluisse, sed tamẽ perperam. vt ipse fatetur,& quod non leuiter attendendum est,ibi sine vlla suspicione loquitur , cùm in consi.parti suæ fauere vellet,vt sæpe eidem & multis euenit.& Philip.Dec.consi.cccccclxx. casus de quo,paulò ante medium & consi.dcvij.viso puncto,col.penult.

*Filiorum & liberorum appellatio in hac re an sit diuersa.*

209 ¶Scio autẽ nõnullos hîc distinguere,vtrùmne cõtractus loquantur de filiis,an de liberis:vt scilicet filiorũ appellatione fœminæ non cõpræhendãtur,liberorũ contrà cõpræhendantur, vt per Alex.in d.§.liberos,col.j.& ibi etiam Iason post prin.& ipsum Alex.in l.quod dicitur, la ij.col.antep.vers.ad prædicta.ff.de verbo.oblig.& late per eundẽ Ias.in d.l.si quis id quod, col.vj.vers.limita quatuor modis.ff.de iurisd.om.iud.& in l.maritus.col.ij.vers.nunc autem melius C.de procu.& alibi sæpe.& Phil.Dec.partis quidem magis causam agẽs,quàm iuris, d.consi.223.col.ij.vers.secundò respõdetur.& consi.236.non parua difficultas,col.iij.vers.& in tali substitutione.& consi.433.visa copia,col.vlt.& consi.567.in casu occurrenti, circa med. Sed idem in locis minimè suspectis,videlicet in lect.hanc planè differentiam refellit, scilicet in d.l.ij.char.pen.vers.prædicta conclusio,& seq.ff.de reg.iur.& in cap.in præsentia,col.xviij. vers.si tamẽ volumus,extrà de proba. Nec ea etiam Alex.placuit d.consi.lxj.super eo,col.vlt. lib.1.& eam refellit tex.in l.donationes quas parentes.C.de dona.inter vir.& vxo. cùm dicitur,liberos cuiuscũq; sexus.& in l.vltim.C.de iniuriis,in illis verbis liberis masculini sexus, vel filiabus. Quanquàm illi tex.nonnihil etiam faciunt aduersus hanc sententiam.

*Ratio eorum, qui dicũt masculinũ in contractibus non cõcipere fœmininum.*

210 ¶Cæterùm hac in re illud debes intelligere,quòd qui contrarium tenuerunt,scilicet masculinũ in cõtractibus non cõcipere fœmininũ,quos suprà citauimus,hac potissimùm ratione maxima ex parte innitũtur,quòd verba contrahentiũ,qui ea scilicet protulerũt, aut ad quorum cõmodum,& vtilitatem censentur fuisse prolata, quíque his innituntur, eaq; in suum fauorem trahunt,& qui ideo cõtendunt masculinũ complecti fœmininũ, debuerũt apertius legem dicere:& si id non fecerint,contra eos interpretandũ est,per d.l.veteribus,& ibi Bart. & alii,ff.de pact. Ideoq; è contrario si quis in eo stat pro cõtractu,vt masculinũ non cõcipiat fœmininũ,cùm etiã apertiùs id dicere potuit,verba sunt cõtra eum interpretanda,vt scilicet concipiat,per d.illam rationẽ,& quia ex regula iuris cõmunis debet cõcipere. Ita enim pulchrè declarat Corn.consi.clxxj.repetito diuino numine,col.vlt.lib.3.Sed & idem d.cõs.177. col.iij.vers.& videmus,lib.4.dicit quòd si extensio masculini ad fœmininũ tẽdit in fauorem eius,pro quo in contractibus verba dubia sunt interpretãda,masculinũ haud dubiè cõcipit fœmininũ.quòd propè in idem tendit.Et in eandem quoq; sententiã inclinare videtur idem Corn.consi.233.in hac consultatione,col.j.eod.lib.4.tanquã scilicet ad totum ex eo pendeat, vtrũ verba masculina veniãt in fauorẽ eius qui illis innititur,an non.Sed Alcia.meo iudicio, in hoc cæteris meliùs cẽsens,in d.l.j.ff.de verb.sig.tenet masculinũ in cõtractibus simpliciter & indistinctè fœminũ concipere in materia indifferenti:nec aliquid imputandum esse contrahenti,quòd apertiùs non dixerit.Satis enim apertè loquutus est,qui iuris regulã sequutus est. Nam inferius docebimus,eam esse iuris regulam , vt scilicet regulariter masculinũ concipiat fœmininum:casus autem in quibus non concipit,speciales esse. Et idem quoque ante Alcia. voluit Phil.Dec.in l.ij.char.pe.versi.postremò aduertẽdum.ff.de reg.iur.& nouissimè Carol.Molend.in consue.Parisi.tit.j.§.xij.nu.5.

*Apertè loquitur qui regulam iuris sequitur.*

*Cõmunis uerborum intelligentia in contractibus.*

211 ¶Quibus adde optimum text.in c.ex literis,extrà de sponsal.vbi in cõtractibus ad communem verborum intelligentiã recurritur,& cogitur vterq; verba prolata in eo sensu retinere, quem solent rectè intelligentibus generare:hæc enim sunt verba eius cap. Si ergo ex legum regula,atque etiam ex communi loquentium vsu,vt suprà diximus,num.205.masculinum concipiat fœmininum,quid imputari põtest contrahentibus , si id aliter non expresserunt? secuti & legum & communis vsus intellectum.Sed & ad id,quod de regula dictum est,adde quòd id non dicitur dubium,de quo est regula,vt dicit Bart.in l.quoties.ff.si quis cautio. & in l.ij.col.j.ff.si quis in ius vocatus non ier.cum concor.adductis à Phil.Dec.in c.ex trãslato, col.ij.de const.in ij.lect.Et quod dicimus,secundùm regulam esse pronuntiandum,nisi contrarium probetur,idem dicit Bal.in l.si tutor,in fi.C.de seruis cõmunibus manumittẽdis,& in c.j.col.ij.extrà de ali.iud.mu.cau.fac.& Alber.in ij.parte statutorum,quæ.clviij.si ex forma statuti,ad fi.Signo.qui multa citat,consi.xxij.in quæst.col.iiij.nu.9.Pet.Anch.consi.cclxviij. dubium,paulò ante medium.Corne.consi.cciiij.quanquàm,in prin.libro 3.& consi.cccxxiij. animaduertens,col.j.lib.4. Zasius consi.viij.cum in causa,nu.34.& consi.ix.quondam, nu.53. Quibus adde gloss.in rubr.de reg.iur.lib.6.paulò ante fi.quæ dicit eius esse potiorẽ causam, pro quo facit regula·necessèque esse aduersario probare, quare in eo casu non est locus regulæ. Quam glo.sequitur Pan.in rub.vt lit.non contest.in princ.& est alia similis in cle.vlt. in glo.pen.de rescript.quam etiam sequitur & dicit singu.& valde not.Petr.Ancha. in l.post dotem,col.iij.vers.extra glo.ff.solu.mat.cum aliis concord.adductis ab Iason.in d.l.ij.col.vj. versic.nota istam doctrinam.ff.si quis in ius voc.& Philip.Deci.in d.l.j.col.ij.versicu.vnde in casibus.

*Dubium non est, de quo est regula. Secundum regulam pronunciandum est.*

casibus,ff.de reg.iur.Nec tamen omiseris euodem Dec.consi.viij.cùm in causa,viso puncto, post prin.& consi.475.in causa quæ Mantuæ,col.j.& coosi.498.viso casu,col.j.nu.5.& consi. 552.viso eleganti,col.j.nu.4.& seq.vt omittam aliam glo.quæ dicit firmos nos inniti debere regulæ,vt Bononiensi carocio.ea est in l.omnis diffioitio,in prin.ff.de reg.iur.quã sæpe citat Rapha.Co.vt in consi.cxvij.A.io testamcoto,col.vlt.& consi.cxxix.nobilis domina,col.ij.& consi.clxxix.facta fuit,col.j.& consi.cxc.eodemq; vlt.col.ij.& ante eum Bal.in c.2. col.vlt.tit. de feud.dat.in vic.le.com.Et vide etiam Fran.Cur.Senio.qui alios adducit, coosi.x.ecclesia, post medium,& consi.seq.statuto Parmensi,col.j.versic.vltimò facit.& consi.lxxij.princeps, col.iiij.nu.51.& consi.seq.magnificè,post prin.& consi.lxxvij.super motiuis, col.iiij.nu.28.& Steph.Bertr.cõsi.cxvij.ex literis,col.vlt.lib.4.Et ad supradicta omnia facit tex.in l.suus quoque.§.puto.ff.de hære.inst.& in c.venerabilibus.§.potest quoque,de sent.excom.lib.6.quos io id citat.idem Fran.Cur.Senior col.lvij.super eo,col.viij.nu.36. & Ias.consi.cxiiij.ad obiecta, col.ij.in prin.lib.1.& text.in c.ad decimas,in fiu.de resti.spo.libr.6.quod & in id citat Stepha. Bertr.consi.l.recordor,col.j.libr.4.

212 ¶Denique & de sententiis,quæ stricti etiam iuris sunt,sicuti item suprà diximus, vt & in eis masculioum concipiat fœmininum,noo obscurè voluit Archi.dum loquitur de verbo iudicis,in d.c.si quis suadente.xvij.q.iiij.quem satis videtur sequutus fuisse Bald.in l.Gallus,in prin.col.vlt.versic.io gloss.quæ incipit,abundat.ff.de lib.& posth.cùm dicit eum illo in loco dixisse melius de hac re cõceptionis masculini & fœminini,quàm alium nemiuem.Et illum expressè sequitur Cyn.post Ia.Ra.in d.l.quicunque,col.iij.& ibi quoque Albe.col.ij.versi. & prædicta.C.de ser.fugi.Henri.Bohe.in d.c.mulieres, de sent.excom.& Alex.d.consil.j.col vij. vbi suprà,lib.5.vbi & id ad arbitria trahit. Et idẽ quoque voluit Collect.in d.c.Rayoaldus, col.j.de testa.dum etiam loquitur de verbis iudicis.

*In sententiis mascu.cõcipit fœmininũ, uide clxxxiij.*

213 ¶Idemq; & in materia pœnali,& sic odiosa,vt maiori nostrorũ parti placere video,obtinet, vt masculinum concipiat fœmininum.per text.in d.l.si quis id quod,versi.sed & vtrunque. ff.de iurisd.om.iud.vbi Alb.Pau.Cast.Soc.& Ias.id no.& tex.omniũ optimum,à nullo tamẽ quod sciam, annotatum , io l.qui domum,iuncta l.mater.ff.de adul.nam quod primo loco dixerat,qui domum suam prębuerit,vt stuprum adulteriúmve fieret,quasi adulter punitur: ita secundo loco intelligit,vt mulier quoque eo capite legis,quod domum suam præbuerit, teneatur & id posteriore loco aonotauit Alb.Sed & id quoq; voluit gl.io l.j.in verbo sponsam.C.de rap.virg.quæ trahit illũ tex.punientẽ sponsum rapieotẽ sponsam,ad spoosam rapiẽtem spõsum.quã sequũtur Bal.& Ang.ibi,& alij,quos citabimus infrà eod.tit.§.xx.in gl.j. nu.4.præthereà hæc consuetudo.Et idẽ quoque voluit gl.io d.l.quisquis,in verbo minus.C. ad leg.Iul.maie.quæ trahit eam l.puniẽtẽ filios ob læsam à patre maiestatẽ,ad læsam à matre maiestatem.& eam sequuotur Pet.à Bel.Perti.Cy.& cõmuoiter alij,præter Saly.ibi.Sequitur etiam eandẽ glo.Ang.Are.in tractatu malefi.in verbo,& ei tradito,nu.12.& aduertẽdum est, & Ias.coosi.cvj.propooũtur duo dubia,col.ij.lib.4.Et idẽ,quod ea glo.voluit,eam referẽdo, alia glo.io c.statutũ felicis,in verbo,inane,de hæret.libr.6.Et similiter gl.in d.l.si constante.§. vlt.ff.sol.mat.dum trahit l.vlt.ff.ad leg.Iu.de vi priua.loquẽtem de creditore,& eum punientem de vi,ad mulierem:quasi scilicet illud masculioum creditoris complectatur creditricem, Ex eoq; no.Bal.Imo.Pau.Cast.& Alex.ibi,quòd statutũ puniens violẽtiam, babet locum & in mulieribus.Hincque dicit Alex.ipse etiam in pœnalibus,& odiosis masculinũ, coocipere fœmininũ. Et gl.io l.si quis io tãtam,in gl.magna,in prin.C.vnde vi,quæ dicit d.l.quæ pœnalis est trahi & ad fœminas.& eam sequũtur Alb.Bar.Bal.& omnes ibi,& glo.in l.cùm proponas,in vlt.glo.C.de transact.dum loquens io fœmina,de qua etiam loquitur ille tex.dicit esse locum l.si quis maior,eod.tit.quæ loquitur in masculino,& haud dubiè pœoalis est. Id quod etiã voluit ea glo.non allegata,Fulgo.in d.l.si quis maior,in j.lect.& ibi quoq; Ant.ab Alexandro,in 1.not.Fran.Cur.Senior in repe.col.ij.& iij.Hierony.Tortus,Iason Aquens.& ipse Ias.in d.l.cùm proponas,col.j.& cõsi.118.in causa & quæstione,col.iiij.versi.secũdò principaliter lib.1.& aliis io locis infrà allegatis,nu.218.denique & in materia. De quo tamẽ vide Fulg.in alia lectu.Tho.Parpal.Hiero.Cagoo.& Alcia.in d.l. si quis maior.

*In materia pœnali,& odiosa mascu.concipit fœmininũ, uide 187. & sequent. & 236.*

214 ¶Sunt & glo.Iuris Canonici id astruentes,quod diximus constitutiones pœnales, loquẽtes in masculioo,fœmininũ cõpræheodere,videlicet in d.c.si quis suadẽte,17.q.4.& ibi post eam Arch.qui illum text.dicunt procedere in mulieribus,vt etiam probat tex.in d.cap.mulieres, extrà de sent.excom.Et alia glo.in c.ij.versi.ad id autem,in verbo,ætatem excludẽs, extrà de baptis.quæ dicit tex.in l.si quis cum telo.C.de sicar.qui repentur in c.eiusdẽ initij,de pœnit. dist.j.habere locũ & in fœmina.Et alia itẽ glo.in d.c.j.in verbo,si quis,& ibi post eam Domi. & Phil.Fran.de elect.lib.6.& iterum in d.c.geoerali,in priu.in verbo,voiuersos, & ibi etiam Pet.Anch.eod.tit.& io cle.j.& ibi Guil.Laud.Card.Flor.io ij.quæst.& Imo,col.j.de sepult.& in cle.j.in verbo,quoslibet,in fi.& ibi.Pau.Eleaz.de regul.

*De eadem re.*

215 ¶Sed & suot alij quoque plerique eius sententiæ,videlicet idẽ Pau.Eleaz.in cle.j.& post eum Car.Flo.in 5.q.de bapris.& iterum vterque in cle.j.§.j.in prio.de reb.eccles.non alie.Zenze.in cle.j.& ibi Card.Flor.in 5.q.& Imo.col.ij.versi.sed an hîc compræhenduntur,de priuil.Iaco. Are.

*De eadem re.*

Are.in d.l.j.de ventre io pos.mit.Host.in d.c.Raynaldus, col.iij.in verbo, masculus.de testa. Guid.Suza.in publica disp.prout illum refert & sequitur Alb.in j.parte statutorum, d.q.ix. col.vlt.vbi & hoc dicunt procedere,etiamsi in statuto pœnali dictum sit, quòd noo recipit interpretationẽ.Nam illa(inquiuot) verba debẽt intelligi de futuris interpretationibus,quas iudices, aut alij vellent facere, noo de his, quæ iam sunt factæ à iure communi, vt scilicet masculinũ cõcipiat fœmininũ. Statuta enim dant formam futuris,non præteritis.l.leges. C. de legi.& ipse Alb.io.2.parte eiusdem q.107.item quæro an statutũ loquens de filiis, paulò ante finem,& in l.j.§.j.ff.de const.pecu. & Gand.in tractatu malefi.in rub.de aliquibus quæstionibus variis in materia malefi.col.iij.versi.quæstio talis iosurgit.Bonifa.Vitel.in eo.tract. tit.quid sit.accusatio,nu.125.Cy.in l.j.col.vlt.C.quæ sit long.cõsue.Bar.in d.l.j.ff.de verb.obl. & in d.l.j.§.sed & si incertũ.ff.de vent.in possess.mit.dũ vtrobiq; allegat d.l.si quis id quod,& io d.l.iura,in fi.ff.de legib.Bal.in l.si ita.ff.de iniust.testa.& in cap.præterea si quis, in fi.tit.de probib.feud.alien.per Fed.vbi illam constitutionem, punientem vasallum feudi amissione, trahit ad fœminam:quia natura (inquit) realis est,masculũ complecti fœminam. & eum sequuntur Mart.Laud.Aluar.& Card.Alex.ibi,& rursus idem Bald.in addi.d.consi.xlvij.lib.5. Lapus & Philip.Fran.in c.1.de exces.prælato.lib.6.Ange.in d.l.j.§.verba,ff.de pecu.Car.Flor. post alios antiquiores,in d.clem.j.in ij.q.& ibi quoque Barb.chart.vj.in paruis,de elect.idem Barb.d.consi.xvj.clemenrissimi,eol.iij.versic.& vt meis,lib 1.Philip.Deci.consi.lxiiij.præsupponitur tempore,col.j.Hippo.Marf.in l.si quis viduam,nu.5.& seq.ff.de quæstio.& consi.86. post redditum,col.iij.versi.sed quando sumus.Et in materia odiosa simpliciter voluit Fran. Aret.io l.vlt.§.j.in vlt.not.ff.de verb.oblig.

216 ¶Nec me latet, multos ex illis, præcipuè verò glo.suprà citatas,loqui in legibus,aut statutis vtentibus verbo,si quis,ideoque posse videri, nihil pertinere ad hunc locum : quoniam ea dictio, quis , non tantùm masculina est, sed & fœminina, vtrunque scilicet sexum significans,vt probat illud Plauti in Epidico , Quis istec, quam tu osculum mihi ferre iubes, tua filia? Et iterum io Aulularia : Dic mihi sodes,quis ea est,quam vis ducere vxorem? Et iterum : Quis eãoam est optima. {Et in Cistellaria : Mulier quisquis es medioxima. } Et Terentij in Euoucho : Quandoquidem illarum neque quisquã te nouit. Vbi Donatus interpres id aooorat. Rursumque in eadem fabula : Hunc oculis suis nostrarum nunquam quispiam nouit. Et quisquis is fuit ex antiquioribus,quẽ Varro citat,lib.2.Linguæ, Latinæ, vbi verbum,nuncupare, declarat: Quis tu es mulier, quæ me insueto nuncupasti nomine? {Et is certè est Pacuuius,in eam quoque rem nominatim citatus à Nonio Marcello, qui & ipse citat Liuium alterum poetam antiquum:Mulier quisquis es,te volumus.Et Cæcilium: Quæso igitur,quisquis es,mea mulier. Et Ennium:Et quis illæc est, quæ lugubri succincta est stola? } idque fit Græcorum imitatione , quibus suum τίς , quod est eiusdem significationis,est etiam communis generis:vti etiam hæc annotauit Priscianus lib.xiij.Ex quo & illud scriptum videri potest in d.l.j.ff.de verb.sig.Verbum hoc,si quis,tam masculos , quàm fœminas , compræheodit. Quo io loeo Alciatus, vir proprietatis verborum scientissimus, haoc rẽ non animaduertit:sed illud,post alios nostros iuris interpretes,ei rei attribuit,quòd ea dictio,quis,refertur ad hominem,tanquã si quis dicat,quis homo:quæ quidem dictio est commuois generis. Et huc quoque referri potest text.in d.l.si quis id quod.ff.de iurisd.om. iud.Nam cùm primùm posuisset verba Prætoris, qui vsus fuerat eadẽ dictione, ita scilicet, Si quis id quod iurisdictionis perpetuæ causa,&c.posteà subiungit,Sed & vtrunque sexum Prætor cõplexus est.Vt minus mirum sit,quod refert Bal.in d.l.si quis in tantã,col.j.C.vnde vi.Richar.Sal.io Syndicatu condemnatũ fuisse in 9.libris,quòd Florentiæ iudicasset,si quis, non comprǽhendere fœminam.de quo etiam latè per Philip.Deci.cons.cccxxxix.consului, aliàs,eol.j.& consi.dvij.in caussa Mutinensi,etiam col.j.

*Quis, dictio masculina,& fœminina. Plauti locus animaduersus. Terẽtij locus.*

*τίς, communis generis.*

217 ¶Sed ad hæc poteris dicere,id apud veteres tantùm fuisse obseruatũ,vt ea dictio,quis fœmininè poneretur,vt tradit ipse Donatus in illo priori loeo Terẽtij.Sed & in posteriore dicit, antiquè ibi poni in fœminino. Et similiter Priscianus libro 13.id dicit apud vetustissimos fuisse obseruatum:tanquam scilicet ea fœminina significatio in illa dictione ex vsu abiisset, & hodie tãtùm in masculino genere iotelligeretur. Quod & probat tex.apud nos in l.si quis, in prin.C.ad S.C.Tertul.cùm dicitur,si quis,vel si qua,& in l.sed & si quis,post princip.ibi, item quis quæve præposuit.ff.de instit.acti.& in l.quoties,ibi, aliquis vel aliqua.C.de suis & leg.Nam & ea dictio,aliquis,ex quis,cõponitur. Et ideo non videtur Iurisconsultus in dictis iuribus suprà allegatis , ad illam iam obsoletam abolitamq; significationem respexisse , sed ad suorum temporum frequentiore vsum,quo,quis, de sexu tantùm masculino diceretur: vti etiam fecisse io casu simili planum est in l. Herennius.ff.de verb.sig.vt & ibi scienter annotauit Alciat.io verbo,eundem sexum.Ideoq; & oonnulli è nostris dicunt nihil interesse, quantũ ad id de quo loquimur,id est,cùm tractatur,an mascu. cõcipit fœmini.vtrùm dispositio vtatur eo verbo,quis,an alio masculino.In qua sentẽtia fuit Raph.Fulg.in d.l.quicunque.C.de ser.fug.Io.Fantu.& Richar.Sali.in quibusdam consi.citatis à Coroeo,cons.ccxxxij. col.iij.versi.præterea coosanguioeus,lib.3.

*De eadem re.*

*Quis uel qua. Quis quaue. Aliquis uel aliqua.*

¶Quòd

118 ¶Quòd si quis in nos retorqueat illum tex.in d.l.si quis.C.ad Tertul.& illos similes, quasi scilicet sub dictione, si quis, non fuisset cōprehensa fœmina, nisi subiūxisset: vel si qua: quòd aliàs ea adiectio esset superuacua. sciat illud sæpe à Iurisconsultis, & Imperatoribus factitatū, in omnibus propè masculinis: vt l.ij.§.j.ibi, filius, filia, nepos neptis.ff.de adopt.l.iiij.§.j.ibi, patronum patronam.& rursum, patroni patronæque.ff.de in ius vocan.& l.ij. C.eod.vbi est similis tex.& l.in lege, in multis locis.ff.de testi.& in l.qui habet, in princip.& iterum §.j. & l. quod dicitur, & l.muto itemq; mutæ.ff.de tutel.& l.& mulieri.§.j.ff.de cur.fur.& l.Gallus, in prin.ff.de lib.& posth.vbi dicitur, si quis mihi ex eo nepos, siue quę neptis, natus natáve erit. Vbi glo.dicit hoc vltimū abūdare, cum neptis cōtineretur sub nepote: de qua re dicemus in seq.vers.Sed tamen velim id animaduertere te, quid ibi dicitur, si quis nepos siuequæ neptis non autem, si quis nepos neptisve: quasi perperam, quis, & neptis, cohæsissent: & in l.j.§.pen. & vlt.& l.seq.ff.de postu.& l.ij.§.j.ff.de cap.dimi.& l.ij.in princ.& l.iij.ff.ad leg.Aquil. & l.j.in prin.ff.de ser.corrup.& l.doli.§.si seruus seruáue, eod.tit.& l.vt tantum.§.de filio filiáue, quæ est j.ff.de seru.corrup.& l.j.§.pen.atque etiā vlt.& l.seq. ff.de post.& l.quid ergo.§.j.de iis qui no.infa.& l.iij.§.curatori.ff.de neg.gest.& l.interdū, ibi, filiū vel filiā.ff.de iudi.& l.ij.ff.de ope. lib.& l.j.ff.de iure pat.& l.more, & l.si seruū.§.Prætor.ff.de acq.hær.& l.j.§.de matris, & §.impubes, & l.iij.§.subuenitur, & §.si quisquā, & §.de his, & §.itē sine.ff.de S.C.Sylla.& l.Lucius, la ij.& l.certū, & l.posthumorū.ff.de hære.insti.& l.ij.§.Prætor.ff.qui satis.cog.& l.ait Prætor, in prin.ff.de hær.inst.& l.j.in prin.ff.de fur.aduer.naut.& l.patronus, patrona.ff.de re iud.& l. neque si procurator, in duobus locis.ff.de acq.rer.do, & l.cùm quasi.§.j.ibi, liberi liberęq;.ff.de fideicom.liber.& l.vlt.in prin.ibi, si quis natus natáve erit, eod.tit.& l.si quis necādi.C.ad leg. Corn.de sica.cùm dicitur, si quis necādi infantis piaculū adgressus adgressáue sit.In quibus etiam duobus postremis locis illud quoq; notandū dictionē, quis, simul iungi cum mare & fœmina, cōtra id, quod nuper diximus, & l.maritus.§.hoc quinquēniū, & duobus §.seq.ff.de adul.in quo §.quinquēniū, hæc etiā verba sunt, quis postulatus postulatáve est, atq; ita dictio, quis, vtriq; sexui iungitur.& l.si.postulauerit.§.haberi & §.quæstioni, & §.si reus, reáve.ff.eo. tit.& l.j.multis in locis, ff.de parricid.& l.j.in prin.ff.de lib.exhi.& l.ij.ibi, equus aut equa.ff.de capti.& postlim.reuer.& l.iij.§.sed & curatorē.ff.iud.sol.& l.filij, in princ.& §.senatores.ff.ad munic.& l.si is qui.ff.ad le.Iul.de vi pub.& l.libertus.ff.de tut.& cur.dat.ab his, & l.vltim.ff.de tutel.& ratio distra.& l.inter.ff.de admi.tut.& l.cùm nois.§.vlt.ff.de leg.3.& l. Quintus Mutius, in prin.ff.de annu.leg.& l.lege, in tribus locis.ff.de testi.& l.interest, ff.de lib.cau.& l.j.§.j. ibi, dominus domináue.ff.si quis test.liber.& l.liberorū, ff.de verb.sig.& l.ij.C.de patri.qui fi. vendi.& l.j.in multis locis, C.de his, qui ante aper.tab.& l.si defunctus, etiam in multis locis, & iterum in l.si matre, & l.quoties.C.de suis & legi.& l.fœminæ.§.vl.& iterum l.hac edictali, in princ.& §.his illud, versi.mobilium, in multis locis, atque etiam §.omnibus, C.de secund. nupt.& l.illam, etiam in multis locis, rursumque in l.illud, in multis quoque locis, atque iterum in l.vt liberis.C.de colla.& l.precibus.C.de impub.& aliis substit.& l.neq;.C.de procu. & l.ij.C.qui, & aduer.quos.& l.quicquid, & l.si viua, C.de bon.mater.& l.j.& l.ij. & l.quæcūque, C.de bon.quæ lib.& l.iubemus, non semel, tùm in princ.tùm in §.eiusdem, C.ad Treb. & l.j.etiā non semel.C.de posth.hęred.insti.& l.si ab eo, & l.si maior, C.de legi.hæred. & l.in successione filij vel filiæ, quæ est ij.C.ad senatusc.Tertul.& l.si defunctus.C.de suis & legi.& l.si qua mulier, multis in locis.& l.mater, etiam non semel, eod.tit.& l.nuper.C.de natu.liberis, & l.vlt.C.de metallar.& metal.lib.xj.

*Loca infinita ex legibus, in quibus masculi. & fœmi. simul ponūtur.*

Nec tantùm id à Iurisconsultis obseruatum video, quando & Virgilius.libr.1.Georgicorum, ita scripserit,

*Ex poetis.*

*Diíque deæq; omnes, studium quibus arua tueri.* Et lib.6.Aeneidos,

*Diíque deæq; omnes, quibus obstitit Ilium, &c.*

*Dij deæq;.*

Quod accepisse videtur ab Homero, lib.8.Odisseæ,

ὑμεῖς δ' εἰσορόωντε θεοί, πᾶσαί τε θέαιναι. Id est:

*Vos autem inspiceretis Dij, omnésque Deæ.* Et lib.8.Iliados,

Κέκλυτέ μευ πάντες τε θεοί, πᾶσαί τε θέαιναι.

*Audite me omnésque Dij, omnésque Deæ.* Quem versum repetit & lib.19.eiusdem operis, & in Hymno Apollinis, & paulò pòst eodem lib.8.

Πάντες δ' ἐξάπτεσθε θεοί, πᾶσαί τε θέαιναι.

*Omnes detrahite Dij, omnésque Deæ.*

Ex quo illæ vetustæ notæ, D.D.S.id est, Dijs, deabus sacrum. Et simile est illud ipsius Homeri xxiiij.Iliados:

ὄψεσθε Τρῶες, καὶ Τρωϊάδες, Ἕκτορ' ἰόντες.

*Aspicite Troiani & Troianæ Hectora venientes.* Et Horatius, lib.Carminum 3.Ode 34.

*Vos ò pueri, & puellæ.*

Et Tullius in oratione ad Equites Roma.antequam iret in exilium: Cæterique Dij Deæq; immortales.Et iterum quamobrē testor Deos Deásque omnes. Et Suetonius in Tiberio, c. xxxv.Eos, éásque omnes, ne quod refugium in tali fraude cuiquam esset, exilio affecit.

*Ex oratoribus.*

¶Idque

219 *Ex ſacris literis.*

¶Idque & in ſacris literis frequẽs eſt. Nã Deut.5. Non facies in eo quicquã operis, tu & filius tuus, & filia, ſeruus & ancilla. Et c.12. Omnes enim abominãtiones, quas auerſatur dominus, fecerũt, Diis ſuis offerẽtes filios & filias. Et c.13. Si tibi voluerit perſuadere filius tuus, aut filia, &c. Et c.xv. Cùm tibi vẽditus fuerit frater tuus Hebræus, aut Hebræa. Et c.16. Et epulaberis in feſtiuitate tua, tu & filius tuus, & filia. Et c.18. Nec inueniatur in te, qui luſtret filiũ ſuũ, aut filiam. Et Baruch 4. Vidi enim captiuitatem populi mei, filiorum meorum & filiarum.

220 *Exprimere, quod in alio verbo intelligebatur, non eſt inconueniens.*

¶Neq; enim inconueniẽs eſt id exprimere, quod ſub alio verbo, ſine alia expreſsione includebatur, ad tollendã anxiam & moroſam quorundã dubitationem: vt probat tex. in l. ſtipulationes cõmodiſsimum. ff. de verb. obli. & in l. qui mutuã, in prin. ff. mand. & in l. quæ dubitationis, & Phili. Deci. qui affert alios cõcor. ff. de reg. iur. cum aliis multis à me congeſtis in repe. l. ſi vnquã. in verbo, reuertatur, nu.22. ſed quòd hic reſpondeatur. & hãc eius rei rationem nuncupatim reddidit Corne. in d. l. ſi quis vel ſi qua, in 1. not. C. ad Tertul.

221 *In materia correctoria maſcul. concipere fœmininum.*

¶Denique & in materia correctoria maſculinũ concipit fœmininum, vt ſatis oſtendit gloſ. in d. l. Gallus, in prin. in verbo, neptis. & ibi Raph. Co. qui eam ad hoc dicit no. & Iaſ. col. xiij. verſi. itẽ inquantùm, & Lancel. Gal. in repe. nu.34. ff. de lib. & poſth. & eam quoque gl. ad hoc expendit ipſe Iaſ. in d. l. ſi quis id quod, col. ij. verſi. ſeptimò dicta regula, & cõſi. cxl. quod eſt primũ omniũ, lib.2. inci. ſpectabilis. col. iij. verſ. ſimiliter & fortius, & cõſi. ſeq. Chriſtophorus, col. ij. verſi. ſimiliter & adhuc, itemq; conſi. ſeq. venerabilis quondam dominus col. iij. verſic. ſimiliter & ſortius. Licet aliter intelligat Alex. in d. l. Gallus, in prin. col.5. verſi. in glo. in verbo, neptis. Cuius tamẽ rationibus reſpondet Iaſ. in d. l. ſi quis id quod. Et probatur quoque hæc ſententia optimè ex tex. in §. conſequens, & §. ſi defunctus, in verbo, ſolis fratribus, in Auth. de hære. ab inte. veni. Ex quo tex. ſumitur Authen. poſt fratres. C. de legit. hære. vbi diſpoſitio Auth. corrigens antiqua iura, ſub verbo, ſolis fratribus, includit & ſorores. Quem text. ad hoc annotauit Franc. Cur. Seni. d. conſi. ix. col. vj. verſi. & pro iſta.

222 *In teſtamentis & ſubſti. maſcul. cõcipere fœmininum.*

¶Vt omittã, in teſtamentis & ſubſtitutionibus id regulariter procedere, vt probatur in l. qui duos, & in l. ſeruis legatis. ff. de leg.3. & l. ſi quis ita, in princ. ff. de teſt. tut. & d. l. ſi ita ſcriptũ ſit, filiabus. ff. de leg. ij. & d. l. iuſta. ff. de verb. ſig. Io. And. in d. c. Raynaldus, col. ij. & ibi quoq; Ant. & alij, extrà de teſt. Pet. Anch. cõſi. cxx. pro clariori, verſi. vlterius aduertẽdũ. Alex. cõſi. lv. põderatis, col. vlt. verſi. prætereà illa verba, lib.3. & conſi. xvij. circũſpectis, col. iij. verſ. quartò quia in diſpoſitione lib.7. Corne. conſi.83. videtur in hac conſultatione, col. j. verſi tamen his non obſt. lib.1. & d. conſi. clxxvij. col. ij. verſ. & videmus in ſimili, lib.4. Phili. Deci. conſi.568. domina, col. vlt. ſecũdò principaliter, & Doct. vbique. Quod hic tamen non contemnendum eſt, cùm vt iam ſuprà diximus, ſtatuta ſequantur naturam vltimarum voluntatum.

223 *Regulariter, dictio Latina. Maſcu. regulariter concipit fœmininum.*

¶Ex quibus omnibus illud planũ fit, regulariter (neq; enim id vocabulũ refugio, quo vſus eſt Vlpianus in l.3. §. ſed & ſi ceſſauerit. ff. de in rẽ verſo. & in l. regulariter. ff. de pet. hære. & Iulianus in l. ſeruo, in prin. ff. de vſufr.) & in materia indifferẽti maſculinũ cõcipere fœmininum. Caſus autẽ in quibus non concipit, ſpeciales eſſe & ſingulares, & vt alij appellãt, fallentiales. Quod etiã ſatis vult gl. in d. l. ſi ita ſcriptũ ſit, filiabus. ff. de leg.2. Pau. Eleaz. in d. cle. j. §. j. & ibi Car. Flor. de reb. eccl. nõ alie. vbi id dicit regulare & in odio, & in fauore. Sig. conſi. clxxij. & ſeq. ſuprà alleg. Ang. in d. l. quicũq;, & ibi clariſsimè Fran. Aret. in 1. not. C. de ſer. fug. idẽ Ang. cõſi.289. viſo facto, poſt prin. Card. Flor. in cle. j. verſi. ſi quis, in prin. de reb. eccle. non alie. vbi & id dicit procedere, ſiue tractemus de fauore, ſiue de odio. Raph. Fulg. conſi. cxxj. ſuppoſita bulla, col. ij. Pan. in d. c. ſignificauit, in 2. not. de reſcri. Chriſto. Porc. in §. ſi quis filiabus, col. ij. verſi. ex hac gl. Inſt. de leg. agna. ſuc. Corn. d. cõſi. clxxj. paulò ante fi. lib.3. & d. conſi.222. col. iij. verſi. prætereà cõſanguineus, eod. lib.3. & d. conſi.177. col. ij. verſi. & ideò verba, lib.4. & conſi. cclxxv. in præſenti conſultatione, col. vlt. verſic. nec obſtãt adducta, eod. libr.4. Barb. in repe. l. cùm acutiſsimi, col. vlt. verſi. adde etiàm. C. de fideic. Soci. in tract. Fal. regu. cclv. maſculinum regulariter. Iaſon d. l. ſi quis id quod. Alcia. in d. l. j. ff. de verb. oblig. & in l. patroni, eod. tit.

224 *De eadem re. Semper, dictio vniuerſalis, facit regulam. Plerũque dictio, facit regulam.*

¶Et in id bene facit text. in d. l. qui duos, in fi. ff. de leg. iij. vbi ita ſcribitur, Sexus maſcul. ſemper fœmininũ continet: nam ea dictio ſemper, apertè oſtendit eam eſſe regulam, cùm ſit vniuerſale affirmatiuũ. Sal. in l. j. in prin. C. quomo. & quand. iud. & Soci. qui multa iura allegat, conſi. xj. circa præſentem, col. ij. verſi. & inſuper, lib.1. nam & dictio, plerunque, qua etiã vtitur ea l. & quæ nec tam præciſa, nec tam generalis eſt, vt probat text. in l. procuratoris. §. licet. ff. de trib. act. cùm dicitur, Plerunque enim hic apparatus ex merce eſt, imò ſemper hæc inquam dictio plerunque, eam vim habet, vt etiam regulam faciat, ex multorum ſententia, videlicet gloſ. & Imo. in l. non dubitamus. ff. de condi. & demon. & glo. in l. ij. in verbo, ſi enim. C. per quas perſo. no. acqui. Dy. & Nico. Neap. in l. j. in prin. per illũ text. ff. de tutel. & ratio diſtrah. idem Nico. Neap. Alberi. Sali. Raph. Alex. & Fran. Are. in l. ſi plures, quam legunt cum l. qui plures hæredes. ff. de vulg. & pup. idem Alb. in l. ſi vt certo. §. cõmodatum, in prin. ff. cõmod. & in ſecunda parte ſtatu. quæſt. clviij. ſi ex forma ſtatuti, poſt medium. Bar. in authen. vt ſine prohi. mat. in fi. per text. in. ibi, & alia iura quæ allegat. Sali. in l. iubemus, §. vlt. C. de ſacr. eccle. & in l. poſt ſententiam poſt prin. C. de ſent. & interlo. om. iudi. & in l. quæ adulterium, circa medium. C. de adul. Raph. Coma. conſi.73. dominus Thomeus, col. iij. verſi. in contrarium

autem,

autem, Alex. si quis iniquum, in prin. ff. quod quisque iur. & consi. l. visis & opportunè, col. j. lib. j. Corn. consi. xxx. in præsenti, col. j. versi. tamen prædictis, lib. 1. & consi. lxviij. licet hanc, col. ij. vers. dictio autem, lib. 4. vbi loquitur in hac materia. & Phil. Dec. in l. j. nu. 13. ff. de reg. iur. Et bene facit tex. in l. iij. §. j. iuncta glos. in verbo, plerunque. ff. de offic. præfect. vig. & in l. si nominatim. §. j. ff. de condi. & demonst. & in l. tutela, iuncta l. vltim. ff. de tutel. & in l. j. C. ad leg. Corne. de sica. & in c. inspicimus, de reg. iur. lib. 6. vti è diuerso dictiones, interdum, & quandoque, denotant exceptionem: vt de prima probatur in l. interdum. ff. de minori. & in l. interdum, in prin. & ibi Salyc. ff. de condict. indebi. & l. interdum, & ibi etiam Salic. in priuc. ff. qui poti. in pign. & voluit Sign. consi. clv. in processu, col. iiij. versic. item certi sunt. & Albet. in l. ait Prætor. §. interdum. ff. de nego. gest. vbi dicit hanc dictionem significare casum specialem. De secunda voluerunt Rapha. Fulgos. & Philip. Deci. in l. ij. in prin. ff. si cer. pet. & idem Deci. in ca. quoniam, col j. in secundo no. de proba. Sed redeundo ad dictionem, plerunque, facit, quod dicit Fran. Aret. in l. existimo, col. j. ff. de verb. obligat. quòd ea dictio, plerunque, significat aliquid frequentius fieri. Quod & probat illud Terentij in Andria, Tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum, ipsum animum ægrotum ad deteriorem partem plerũque applicat. Et illud quoque Tullij, lib. 2. de Diuinatione, Quid enim proficit, cùm in medium mare fulmen iacit? quid, cùm in altissimos montes? quod plerunque fit. Et omnium apertissimè probatur in l. legatis seruis. §. si vnus. ff. de lega. iij. Sicut & illa dictio, interdum, significat raritatem, vt de vtroque probatur in l. j. §. duo autem sunt, versicu. æstiua. ff. de aqua quotid. & æsti. cùm dicitur, Castra æstiua, quibus interdum etiam hyeme, plerunque autem æstate, vtimur. Ideóque significat, regulariter esse contrarium. Dyn. in l. nemo plus iuris. ff. de reg. iur. Alber. in l. interdum, in princ. ff. de acquiren. poss. Quanquàm etiam aliquando ea dictio, plerunque, idem significet, quod interdum siue nonnunquam, sed rarenter: vt apud Quintilianum, si is est, in xv. Declamatione: Excussa sunt plerunque languentium verberibus, redemptáque debilitate vitia: ignibus, vulneribus interdum profutura grassata sunt, &c. Ita enim eum locum nonnulli intelligunt: quamuis & alij illud plerunque, pro frequentissimè, scribant ibi accipi. Quibus & ego malo accedere, quando & plerique, ex quo illud aduerbium fit, vim illam natiuam habeat, vt significet plures & ex maxima parte, vt apertè probat illud Sallustianum in bello Iugurthino: In diuisione orbis terræ plerique in parte tertia Africam posuere: pauci tantummodo Asiam & Europam. Illudque eiusdem libri: Prætereà ex latio fortissimũ quemque, plerosque militia, paucos fama cognitos accire. & tex. in l. iij. in prin. ff. ad senatusc. Macedo. ibi, publicè paterfa. plerisque videbatur. & in l. continuus. §. cùm ita, ff. de verb. obli. cùm dicitur, Vt maturè perueniat: id est, eo tempore, quo plerique eiusdem conditionis homines solent peruenire. & quod ibi not. Bar. Ang. Franc. Aret. & alij Recentiores illud interpretantes de maiori parte hominum. Atque etiam in l. adoptiuum. §. vlti. ff. de in ius voc. ibi, plerique Iuliani sentẽtiam probant. Ideóque & ex ea dictione fit etiam regula. l. plerique. ff. de in ius voc. & alibi sæpe.

*Interdum, dictio, significat exceptionem. Quãdoque dictio identidẽ.*

*Plerũque, frequentiã denotat.*

*Interdum, raritatem.*

*Plerique dictio de maiori parte dicitur.*

225 ¶Nec omittam, quod etiam ex lege diuina masculinum concipit fœmininum, vt probat text. in c. maiores, vbi & id not. Pan. post prin. extrà de baptismo. Et id quoque annotat D. Aug. libr. 7. q. enarrans illud Iudic. c. xj. Quicũque primus fuerit egressus de foribus, mihíque occurrerit, eum holocaustum offeram domino. Solet (inquit) scriptura masculinum pro quolibet sexu ponere, sicut & de Abraham dictum est, Surgens à mortuo, cùm eius vxor mortua esset. In eo autem Iudicum loco haud dubiè in illo masculino intellecta est fœmina, vt ex inferioribus verbis eiusdem c. declaratur. Et id quoque Poetæ receperũt. Nam Licinius ille Caluus, quem doctissimum fuisse Tullius, Catullus, Quintilianus, Seneca, & eruditi omnes fatentur, ita scribit,

*In lege diuina mascu. cõcipit fœmininum.*

*Et apud Poetas.*

*Pollentémque Deum Venerem.—* Et eum secutus Tibullus, lib. 1. Eleg. ij.

*Num Veneris magni violaui numina verbo?*

Ita enim nonnulli legunt. Et Virgilius, lib. 2. Aeneidos, de eadem loquens:

*Descendo, ac ducente Deo flammam inter & hostes*
*Expedior.*

Et alibi, lib. 7. de Iunone, aut Alecto etiam loquens:

*Nec dextræ erranti Deus abfuit.*

Quamuis Seruius in dictis locis id aliò referat, & aliò item Macrobius aliorum autoritate, libr. 3. Saturnaliorum, c. viij. Nam & Venerem Ἀφρόδιτον masculinè Aristophanes quoque vocauit, vt & ille annotàuit. Sed illum priorem locum Virgilij Donatus in Adelphos Terentij ad hanc nostram sententiam propemodùm detorquet.

226 ¶Nec omnibus placuit, quod supra dictum est, masculinũ concipere fœmininũ ex interpretatione extensiua: quin dicunt multi, id fieri ex proprio significato, aut certè ex interpretatione comprehensiua, per tex. in d. l. j. ff. de verbo. sig. cùm dicit, complectitur. & in d. l. si quis id quod. ff. de iurisd. om. iudi. cùm etiam dicit, complexus est. nam id verbum complectendi significat veram & propriam significationẽ: vt Bar. & omnes asseuerant & satis probant illi tex. cùm in priore ita dicatur, Verbum si quis tam masculos, quàm fœminas, cõplectitur. & in posteriore ita, Vtrunque sexum complexus est. nam nisi verè ac propriè intelligeretur, fatendum esset & mares sub illis verbis masculinis non verè ac propriè contineri, cùm de vtrisque simul loquantur. Et id etiam confirmat gl. in d. l. j. de verb. signi. dicens id esse ex mente disponentis, vt fœminæ comprehendantur:

*Mascu. an concipiat fœmini. extẽsione, vide supra 180.*

*Complectendi verbum.*

quod idem est,ac si diceret,quòd est ex proprio significato.Sicuti & eam glos.intellexit, & ita sequutus est Cardi.Flo.sibi in hoc contrarius,in d.cle.j.col.iij.in iij.q.& ibi quoque Barb. char.6.& seq.in paruis,de elect.& idem Barb.in repe.rubr.de fide instr.col.viij.& iterum inter consi. Alex. consi.lij.circa hanc dubitationem,col.ij.lib.4.vbi expreßsim eam sententiã sequitur.& latè Fran. Cur.Senior,d.consi.ix.col.vij.versi.& fortius corroboratur,& multis seq.

127 *Lex, & mens legis,idem.* ¶Nam,vt ipsi dicunt post Dy.in c.vlt.ad fi.de reg.iur.lib.6.lex & mens legis idem sunt. Id quod etiam apertè probat tex.in l.nominis & rei.§.verbum.ff.de verb.sign.vbi ita scribitur,Verbum,ex legibus,sic accipiendum est,tam ex legũ sententia,quàm ex verbis.Quem tex.& ad hoc quoque nostrum propositũ conceptionis fœminini in masculino adducit Bal.d.consi.ccccxxxiij.domina Ioanna,col.vlt.lib.3.vbi ex hoc dicit , hanc interpretationem esse expositiuam non extensiuam: dicitque procedere,etiamsi ratio sit tacita.per l.scire oportet.§.sufficit.ff.de excus.tut. vnde tacitè statutum dicitur id,in quo eadem ratio reperitur.l.his solis,in verbo,satis tacitè,C.de reuoc.don. & l.vlt.in prin.C.de indic.vidui.Sed & illum quoque text.ad hanc conceptionem fœminini ex masculino,affert Pett.Anch.consi.cxij.superstite domina,col.j.vbi ex hoc quoque dicit id quod suprà diximus,videlicet id procedere ex interpretatione compræhensiua,& ex positiua,non extensiua:& Corne.d.consi.ccxxij.col.iij.versi.nec obst.tex.lib.3.

128 *Masc.semper cõcipit fœmi. ubi de mente proferẽtis con stat.* ¶Quibus addere potes multa à nobis collecta in repe.l.si vnquam,in verbo , libertis nu.37.quorum sententia, & seq.C.de reuoc.donat.quibus apertè ostendimus,mentem & rationem legis, & ipsam legem idem esse:& quod ex mente & ratione legis est , idem quoque esse ex proprio legis intellectu,& non extensione.De quo etiam aliquid dicemus infrà eo.§.xx.nu.2.& 3.Fatentur autem omnes,quòd si constat de mente proferentis, vt velit in masculino comprehendere fœminam,certè comprehenditur,per l.Lucius.§.quæsitum.ff.de leg.iij.nec vllus est scribentiũ,qui hoc neget.Sed satis constat de mente proferentis,si eadem est ratio,quæ & ipsa mens est, vt diximus. Si igitur eadem est ratio, consequens est vt comprehendatur ex proprio significato. Ideò cùm hæc nonnihil (vt verisimile est) cogitaret Bar.in d.l.j.in prin.col.vlt.ff.de pec.nec tamen satis videret,quid sibi dicendum esset:fuit in extranea admodum op.vt scilicet masculinum conciperet fœmininum,non ex interpretatione extensiua,quod quidam dicebant , & ipsemet alijs in locis: nec ex proprio quoque significato,tanquam interim hæreret in salebra.

129 *Mascu.concipit fœmini.ui rationis.* ¶Et ad suprà dicta optimè facit,quod scribit Cy.non semel,masculinum concipere fœmininum vi rationis. Id enim voluit in d.l.quicũque.C.de ser.fug.& in d.l.j.col.vlt.C.quæ sit long.cõsue. & in d.l.si ita scriptum sit,filiabus,& ibi post eum Bald.ff.de leg.ij.& Albe.in d.l.j.in fi.prin.ff.de pec.& Henr.Boh.in d.c.mulieres,extrà de sen.excom.Nam quod ex ratione fit,idem & ex mẽte & ipsa lege fit,vt diximus.A quo non longè distat,quod pulchrè dicit Bal.in l.vlt.in xiiij.q.C.de hæred.instit. quòd etsi masculinum non concipiat fœmininum propriè secundũ rationem recti sermonis,concipit tamen propriè & verè secundum rationem recti iudicij,quod (vt subdit) Legistæ ponderant,si eadem sit ratio,ar.d.l.vlt.C.de indi.vidu.tol.

130 *Continẽdi uerbũ an proprietatẽ ostendat.* ¶Et faciunt quoque tex.qui dicunt appellatione masculini generis fœminam contineri , vt in l.si quis ita,in prin.ff.de rest.tut.& in d.l.qui duos.ff.de leg.iij.& in l.legatis seruis.§.iumẽtis, & l.seruis legatis,ibi sed pueris,eo.tit.& l.patroni,& l.liberti.ff.de verb.sign.nam id verbum, contineri, proprietatem sermonis ostendit,secundũ Bar.in l.cui eorum.§.affinitates.ff.de postu.& in l.liberorum.col.v.versi.ego hæc probo.ff.de verb.sig.Pet.Anc.loquentem in hac materia.d.consi.cxij. Barb.in l.j.§.eadem,col iij.ff.de verb.obl.& in d.rep.rub.de fid.inst.col.vj.versi.quod autẽ modis, & rursum col.seq.versi.& si fortè quis velit.& in repe.rubr.de reb.eccle.non ali.col.vij.vers.sed in veritate,& in d.cle.j.char.vj.de ele.vbi etiam loquitur in hac materia,& consi.xxix.illud in mediũ afferam,col.vlt.in prin.lib.3.Fel.in c.peruenit,le j.col.j.de testi.eog.Soc.in l.j.§.si stipulanti,col.j.ff. de verb.ob.Iaf.in l.serui electione,quæ est v.§.j.col.vlt.versi.secundò contra conclusionem.ff.de leg.j.& in l.j.col.ij.ff.de vulg.& pup.sub.& in l.Gallus.§.instituens,nu.11.ff.de lib.& posth.& in §. j.char.viij.in paruis,ver.in fi.gl.disputat,& ibi quoque Gomez.nu.46.& iterum nu.72.Inst.de act. & Phil.Dec.in l.ij.6.creditũ.col.j.in ij.no.ff.si cer.pet.& consi.dlxx.casus de quo quæritur,in prin. vbi de hoc casu nostro loquitur. Ale.in c.quòd sedem, nu.65.extrà de off.ordi.Pro quibus facit tex.in l.inter stuprũ.§.vlt.ff.de verb.sig.vbi scribitur , Commune nomen vtrũque sexum continere,nã in confesso omnibus est,id esse ex sermonis proprietate.& tex.in l.iij.§. hæc verba, ff. de neg.gest cùm dic.tur,Et si his verbis nõ contineatur,pro adiecto tamen debet accipi.& in l.sed & si.ff de leg.j.& tex.in §.itẽ Setniana,ibi.eam propriè tem contineri diximus,Insti.de act. Quàuis & hic posterior in contrarium trahi posset.Nam & contrarium etiã(vt id obiter dixerim) tenuit Fran.Are.in d.l.Gallus.§.instituens,col.ij.& Iaf.malè sibi in hoc conueniens in l.emancipata,col. pe.versi.caue tamen.ad illud.C.qui admit.& Fely.etiam sibi contrarius in rub.extrà de fid.instru. col.ij.versi.nec obst.quòd illud.& ibi quoque Phil.Dec.& Barb.in c.nulli, per illum text.extrà de reb.ali.non ali.Alc.in l.j.§.si stipulanti,nu.15.& ibi Lancel.Gal.col.ij.ff.de verb.obl.& idem Gal.in l.j.in j.opp.Bar.de vulg.& pup.& Caro.Molen.qui præterea dicit id communiter teneri,in cõsue. Paris.tit.j.§.j.nu.5.Pro quorum sententia (licet non allegent) est tex.in l.proximi.ff.de verb.sign. vbi ita scribitur,Proximi appellatione etiam ille continetur,qui solus est. Et tamen scribitur in l. j.§.proximus,ff.vnde cog.Proximus accipitur etiam,qui solus est:quamuis propriè proximus ex pluribus

pluribus dicitur. Ex quibus locis inuicem collatis, apertè vides illud verbum in priore loco positum, improprietatem significare: vti etiam probatur ex l. in legibus. ff. de testi. iuncta l. si qua. §. j. ff. de rit. nup. Ex quibus potes intelligere, id verbum proprietatem vel improprietatem significare ex subiecta materia. Vt etiam satis declarat Bar. in d. l. liberorum, col. v. versi. pro hoc etiam, de ver. sign. Sed vt redeamus, facit etiam ad hanc nostram principalem sententiã tex. in l. illa verba, optimus. §. pueri. ff. de verb. sign. vbi puelli appellatione etiam puella significatur: quod verbum clarissimè indicat, hanc esse verbi significationẽ, non extensionem. Sed & id confirmat, quòd etiam nonnunquam per masculinum fœmininum tantùm, non etiam ipsum masculinum intelligitur. l. plerunque. §. si serui, in prin. vbi id no. gl. quæ affert concord. de iure dot.

*Significandi verbum.*

231 ¶Porrò autem duo sunt præcipua, quæ videntur in hoc nostro casu suadere, masculinum non concipere fœmininum: quæ à nobis suprà tacta sunt: Primum, quia id statutum potest videri esse cõtra Ius commune, & odiosum odio quidẽ irrationabili: Secundum, quia nõ conuenit fœminis, vt maribus: cum ratio conseruandæ agnationis & familiæ mares tantùm respiciat: quo in casu & aliàs semper indifferenti materia (vt suprà diximus) nunquam masculinũ concipit fœmininum. Quos quidem duos obices si summouerimus, clarum erit, quod probare intendimus. Igitur primum illud, quòd scilicet id statutum sit contra Ius cõmune, multi non admittũt, & ij quidem ex primoribus legum interpretibus, quos videbis suprà in præfati. siue rub. num. 21. ex quibus multis placuit. Qui autem videntur velle contrarium, quos etiam citauimus in eadem rub. nu. 60. quamobrem sunt multi, & seq. magna ex parte non loquuntur in terminis nostræ consuetudinis, sed aliorum statutorum simpliciter prohibentium vendi aliis, quàm consanguineis, consortibus, aut vicinis: aut sine eorum consensu, & requisitione. Et id quidem haud dubiè est contra Ius cõmune, vt probat tex. in l. dudum. C. de contrah. empt. Nostra autem consuetudo nihil tale disponit, sed potius permittit vendere extraneis, ipsius consanguineis inscijs & renitentibus: sed eis tãtùm ius facit retrahendi soluto pretio, & ita approbata venditione, vt satis ostensum est in ea rubri. Quod longè distat ab illis statutis. Et sic id nostrum statutum est tantùm præter Ius commune, cùm nulla lex sit, quæ id nuncupatim prohibeat, quòd nostra consuetudo permittit.

232 ¶Ex quo, si verum sit, confestim sequitur, æquè in ea masculinum comprehendere fœmininũ, ac si proferretur à Iure cõmuni, vt expressè tradit Bal. in l. diuturna, in j. lect. ad fi. ff. de leg. & Dom. in d. c. generali, col. iij. de elec. lib. 6. vbi & huius rei rationem reddit: quia huiusmodi cõsuetudines recipiunt interpretationẽ à Iure communi, c. ex literis, de cõsti. & c. de cætero, & c. ad audiẽtiam, de cleri. non resi. Et idem quoq; voluit Alex. consi. lxv. reperito consi. cxix. quoniam omne datũ, col. vlt. lib. 6. & Barb. in d. cle. j. in vj. char. in paruis, versi. secũdo casu, de elect. Et ita, vt ipsi Domi. & Barb. dicunt, potest intelligi, quod scribit Archi. in d. c. si quis suadente, xvij. q. iiij. cùm dicit, statuta ecclesiastica concipere fœmininum sub masculino, etiam in materia odiosa: quæ fuit etiam sententia Host. in d. c. Raynaldus, col. iij. in verbo, masculis, extrà de testam. & Henri. Boh. in d. c. mulieres, de sen. excom. Et licet isti assignent quandam rationẽ diuersitatis inter statuta ecclesiastica & secularia, tamen hæc videtur melior ratio, vt dicunt ipsi Dom. & Barb. quia clerici nõ possunt statuere contra Ius commune, sed tantùm secundum, vel præter ipsum Ius, cle. ne Romani, & ibi gl. in verbo, tolli, de elect. & voluit etiam Host. in c. vlt. de offi. Archi. & Io. Andr. in c. vlti. de appel. lib. 6. & Cardi. Flor. consi. ij. circa statutum. Ergo sicut Ius commune extenditur, ita & alia statuta. Nec ea quoque prior ratio placet Collect. in d. c. Raynaldus, col. j. de testa.

*In statutis præter ius cõmune, mascul. haud dubiè concipit fœmininum.*

233 ¶Quin si concedamus id nostrum statutum esse contra Ius cõmune, vt nonnullis, & mihi, propè placuit: tamen ex eo non cõtinuò infertur, quod masculinum in eo nõ concipiat fœmininũ. Imò verò cùm in eo sit indifferens materia, & eadem in vtroque sexu ratio, vt posteà dicemus, consequens est, & vtrunque sexũ in masculino compræhendi, vt latissimè probat Fran. Cur. Senior d. consi. ix. Ticinẽ si statuto, vbi in id multos alios Doct. mulctásq; nec contemnẽdas rationes affert, vt ibi omnibus videre licet & latè etiam suprà diximus, nu. 218. denique & in materia. Et faciunt etiam, quæ scripsimus, nu. 223. nec omnibus placuit, & seq. Quibus & hanc vnam rationẽ addiderim, nondũ à nobis in hac materia tactam, quòd constitutio etiã correctoria ad eũ casum extenditur, qui potest compræhendi sub lata & impropria significatione casus expressi, quãdo in vtraque eadem est ratio, ex sententia glos. in Auth. minoris debitor, in verbo, à curatione. C. qui tuto. dar. poss. & in §. sed & si quis, in verbo, ad curationem, in Auth. vt hi qui oblig. & in cle. j. in verbo, eligatur, de elect. Ro. qui ad hoc eas gl. citat & commendat, consi. cxxix. licet magna, versi. secunda ratio, cum aliis multis concord. à me adductis in repet. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 145. similiterque renuntiatio. Cuius rei rationem posuimus in d. nu. 223. nec omnibus, & seq. quoniam scilicet id sit ex mente legis, & cætera, vt ibi videre poteris. Sed fœmininum compræhenditur sub masculino, saltem ex lata & impropria significatione, ex omnium nullo discrepante sententia: si non ex propria, quod nonnulli voluerunt. Igitur & hîc compræhenditur.

*Cõstitutio correctoria ad casum extenditur, qui comprehenditur sub lata significatione.*

234 ¶Nec omnino interim fatendum est, istud statutum esse odiosum, cùm multi teneant esse fauorabile, vt diximus etiam in rub. nu. 56. ex his autẽ quæ tam latè. Et si odiosum esset, vt alij multi voluerunt, id vtique non esset ex ea parte, de qua hîc tractamus, scilicet ex parte consanguineorũ. Nam quantum ad eos dici posse videtur, id statutum esse fauorabile, licet quantum ad emptores esset odiosum: ideoque quantum ad interpretationem verborũ, quæ ipsos cõsanguineos inuitat,

est extendendum,licet alio respectu esset restringendum:vt in simili voluit gl.not.in l.ij.in verb. liberis.C. de in ius voc.quòd hæredibus extraneis patroni debetur reuerentia,per text.ibi , licet hæredes extranei liberti non debeant.l.pen.ff.de obseq.liber.quia ex parte patroni est fauor,ideò prorogandus : ex parte autem liberti est odium, ideò restringendum,per iura per eam alleg.Per quam gl.Bal.Sal.& Recentiores,qui adducunt concor.ibi,dicũt quòd statutum, ex quo filius excludit filiam,est fauorabile ex parte filij,& ideò extendendum,vt etiam comprræhendat nepotem: at ex parte filiæ est odiosum, ideò restringendum. Sed tamen super hac ratione , quia non mihi admodum placet,vide quæ diximus suprà in præfat.huius tit.nu.64.cæterum remota.

135 ¶Sed & illud hoc in loco non prætermittendum est , statuentes dum id statutum conderent, nullo odio emptorum motos fuisse,vt idipsum statuerent,sed simpliciter,& mero fauore consanguinitatis,ne scilicet res exiret extra consanguinitatẽ,vt sæpius iam diximus. Ideò & simpliciter fauorabile videri potest esse iudicãdũ,cùm in id,de quo hic tractamus,scilicet vt intelligamus,vtrùm statutum sit odiosum,an fauorabile,principale propositum statuentium sit considerandum.l. qui exceptionem,& ibi Bar.& Bal.ff.de cond.ind.& l.si quis nec causam,in prin.& l.rogasti,ff.si cer. pet.& ipse Bal.loquens nuncupatim in hac materia conceptionis fœminini ex masculino.d.cõsi. ccccxxxiij.domina Ioanna,lib.3.cum aliis multis concor.à me traditis infrà eod.tit.§.xxx.nu.5.& ex hoc.Ex quibus vnum hic nõ omittemus qui hac ratione expresßim dicit hoc nostrũ statutum retractus esse fauorabile.Is est Alex.consi.cxcvij.in causa vertente inter Ser Sulimanũ,col.j.lib.7.

136 *Odium irrationabile.* ¶Sed fac econtrariò hoc statutum esse simpliciter odiosum,vt multis etiam placuit.Id tamẽ non est odio irrationabili:cuiusmodi esset si statueretur aut disponeretur,vt filij bannitorũ expellantur, aut aliter alius pro alio puniatur , vt filius exhæredetur sine causa,& similia ab his adducta, qui dicũt in statuto odioso odio irrationabili,masculinum non concipere fœmininũ,quos suprà citauimus:neque enim quippiã tale est in nostro statuto. Et satis est,teste Bal. ex aliorũ sententia, in d.l.si ita,ff.de iniust.test.vt statutũ etiam odiosum habeat rationem quandam motiuam,vt ipse loquitur ad hunc finem,de quo tractamus,vt scilicet masculinum concipiat fœmininũ.Cui adde multa,quæ diximus suprà in ru.nu.75.ad id autem.Nec in hoc accedo gl.in d.c.mala,viij.di.quæ dicit,hanc consuetudinẽ esse irrationabilẽ,cùm ea non sit sine ratione,nec ea quidem cõtemnenda,vt patet ex multis,quæ diximus,in d.rub.Igitur si sit aliquod odiũ, cùm tamen id irrationabile non sit,fatendũ id non impedimento esse,quin masculinũ concipiat fœmininum in materia indifferenti,& in qua eadẽ in vtroque sexu est ratio,secundùm Iac.Are.Ang.Rap.& Pau.Cast.in d. l.quicunque,C.de ser.fugi.Alb.in l.vlt.C.de secund.nup.& in d.l.si quis in tantam, col.j.C.vnde vi.Bar.in d.l.j.ff.de verb.signi.Pau.Eleaz.& Card.Flor.in d.cle.j.de elect.Pau.Cast.consi.cclxxvj. puto sine dubio,col.j.lib.2.Fran.Are.consi.xxxix.in facto,col.j.cum aliis multis suprà citatis.

137 *Retractus materia indifferens vtrique sexui.* ¶Reliquum est,vt ostendamus id quod iam sæpe suprà diximus,videlicet hanc huius consuetudinis materiam esse indifferentem,eandemque in vtroque sexu rationem: hic enim cardo est totius huius controuersiæ.Quod vt intelligas,scire debes,eos qui huius consuetudinis rationem afferunt,ita eam scripsisse,vt si alicubi dixerint, ne res exeat de familia,alibi etiam de genere , alibi item de consanguinitate aut parentela, aut aliis nominibus meram & simplicem coniunctionem sanguinis significantibus,non ad mares tantùm,sed & ad fœminas quoque respexisse videantur. Et si de familia aut genere,vti in priori parte dictum est,tantùm loquuti fuissent,non tamen fœminas exclusisse viderentur. Quando (vt de priori primùm loquamur) illud nomen familiæ non tantùm ad agnatos , id est, mares,& ex eis descendentes pertineat,sed etiam ad cognatos , id est omnes propinquos,vt etiam intelligit l.vlt.C.de verbo.sign.secundùm cuius intellectum, gl.in l. cùm ita,§.in fideicõmisso,ff.de leg.ij.dicit eam dictionem ita accipiẽdam,cùm aliqnid relinquitur familiæ:quod & ea lex vlt.dixerat.Nam etsi nomen ipsum familiæ interdũ pro agnatione specialiter intelligitur:tamen de proprietate ipsius verbi etiam fœminæ , & descendentes ex eis intelliguntur:vt voluerunt Old.Bal.& Pau.Cast.in d.l.vlt.C.de verb.sign.

*Familiæ nomẽ etiã ad cognatos pertinere, vide suprà 195.hac gl.*

138 *Sexus et agnationis sublata differentia.* ¶Quod inde manat, quòd hodie sublata est differentia sexus & agnationis,vt suprà diximus in prin.huius quæst.ex senten.Ang.loquentis in casu huic nostro simillimo,& probatur in l.lege,& in Auth.cessante,& Auth.post fratres autem,& Auth.post fratres fratrumque,C.de legi.hære.& l.maximum vitium,C.de lib.præte.& §.j.ver.nulla,& §.consequens,in fin.& §.nullam verò,& §. ex his autem,in Auth.de hære.quæ ab inte.desc.& in §.nostra,Inst.de exhær.lib.cũ multis si.congestis à Phil.Dec.in d.l.ij.nu.92.ff.de reg.iur.& fusius à nobis suprà tit.xvij.§.iiij.qui est omnium huius voluminis ec.Videmusque & fœminas & ex iis descendentes succedere ex generali Fraciæ consuetudine,& retractum instar succesßionis esse , eamque per omnia sequi,vt cauetur infrà eo. tit.§.xj.& §.xiij.Ideoque & in huiuscemodi materia retractus masculinum concipit fœmininum, vt & in materia succesßionis tradit Pet.Anch.consi.cxx.pro clariori decisione,col.ij.vers.vlterius aduertendum,& Deci.consi.dxxvij.in ciuitate,col.ij.

139 *Generis appellatio ad fœminas quoque refertur.* ¶Quantùm autem ad appellationem generis,ea quoque ad fœminas refertur, & ad descẽdentes ex eis,nisi subiecta materia repugnet.vt probatur ex l.j.ij.& iij.§.j.ff.de liber.cauf.& l.eum qui,ibi, quæ verò non à patre,sed à genere tribuerentur.ff.de inter.& rele.& l.communium,§.si verò sine liberis,versi.illo videlicet,C.de natur.libe.& l.liberorum,ibi,cognationum singularum,iunctis illis verbis,omnibus qui ex eodem genere orti sunt,ff.de verb.sig.& in c.nouit,ibi,ex cuius genere

Rex

Rex ipse dignoscitur descendisse, iuncta expositione Host. & Io. And. in verbo, noscitur descendisse, & Ant. in iiij. no. extrà de iudi. Et illum quoque tex. ad id expendit, & dicit no. Card. Ale. in arbore consanguinitatis, col. xij. versi. nota ex superioribus, & in c. j. §. hoc quoque, col. iiij. ver. sed quid si aliquid conceditur generi, tit. de succes. feu. Et ita etiam voluit glos. in §. oportet autem, in prin. in Auth. de mandat. Prin. quæ interpretatur dictionem (generi) positam in tex. id est, agnatis, & cognatis, & alia gl. in §. j. in verbo, generi, in Auth. de incest. nup. quæ exponit, generi, id est, consanguineis. Ex qua Ang. ibi not. eos esse de genere, qui sunt consanguinei. Et licet hoc verbum, consanguinei, nonnunquam strictè sumatur pro iis, qui descẽderunt ex codẽ patre, tamen vulgò accipitur pro omnibus coniunctis ex alterutro parente, vti suprà latè diximus post prin. nu. 5. & seq. Et ita accipit gl. & Ang. vbi suprà vt satis apud eos patet. Et ita quoque eam glo. intelligit, & sequitur Bald. in l. j. post princ. ff. de probat. dicitque de hoc esse tex. in §. hos quoque, in Auth. de mand. prin. Et hoc quoque secutus fuisse videtur Bart. in d. l. j. cùm dicit genus accipi pro parentela. Rap. Fulg. consi. cxxxij. quidam Ser Secretus. & Io. Plat. in l. vacantia, ad fi. C. de bo. vac. lib. x. & latè Steph. Bertr. consi. ccxlix. viso consultationis themate, col. j. lib. 2.

240 ¶Et in hanc sententiam est illud Tullij Philip. iij. Cùm tu eodem materno genere soleas gloriari. {Et in oratione in Calphurnium Pisonem, O paterni generis oblite, materni vix memor. Et in oratione pro P. Sylla, Est enim ipse à materno genere municipalis. Et Phili. x. Tum fato quodam paterni materniq́ue generis, &c.} Et illud Sallustij in bello Iugurthino, in duobus locis, Materno genere impar. Cùm in priore loco loqueretur de Iugurtha, in posteriore de Dabare. Illudq́ue Virgilij Aeneid. lib. 6. de Aenea loquentis, *De eadem re.*

*—Et mî genus ab Ioue summo.*

Nam illi genus erat ab ipso Ioue per Venerem Iouis filiam, eiusdem Aeneæ matrem: quanquàm sunt, qui & genus Anchisæ patris ipsius Aeneæ, ad Iouem quoque referant. Nã apud Homerum lib. 20. Iliados ipse Aeneas Achillẽ alloquens, gloriatur se à Ioue per gradus, quos sigillatim enumerat vsque ad Anchisen patrem, descendisse. Illud quoque eiusdem Virgilij lib. 11. Aeneid.

*—Genus huic materna superbum*
*Nobilitas dabat.*

Et Cornelij Taciti lib. 17. Pater cõsularis, auus Prætorius, maternum genus impar. Et Plinij, si is est, in lib. de Viris illustribus: Pyrrhus rex Epirotarũ, materno genere ab Achille, paterno ab Hercule oriundus. & Suetonij in Iulio Cæsare: Amitæ meæ Iuliæ maternum genus à regibus ortum. Et in Othone: Pater Lucius Otho materno genere præclaro. Et Iustini, lib. 23. de Hierone: Sed maternũ genus sordidum. Et vbique apud scriptores probatissimos verborum proprietatum obseruantissimos.

241 ¶Nam & verbum, generationis, quod est eiusdem originis, & ad fœminas, & ex iis natos, refertur: vt probatur in c. statutum felicis, de hæret. lib. 6. & voluit gl. in §. alienationis, in verbo, & in perpetuum. in fi. dum loquitur de tertia generatione, in Auth. de non alie. iuncto tex. quem ea gl. allegat in §. emphyteusim, eod. titu. qui loquitur de masculis & fœminis & nepotibus neptibúsque eorum. Et hoc quoque videtur intellexisse Iac. Cu. post Azo. ibi. & Spe. in tit. de loca. §. nunc aliqua, ver. clv. dum apertè dicit, quòd nepos ex filia est de generatione recipientis. Et voluit etiam Bal. in l. ij. col. ij. ver. quæro quando per præscriptionẽ, C. de iure emphy. & latè Imo. cõsi. lxij. post exhibitum. Fulgo. d. consi. cxxxij. Petr. Anch. consi. xliij. primò de viribus, col. j. & Pau. Cast. in l. j. C. de cond. inser. & consi. ccc. viso quodam processu, col. ij. lib. 2. & consi. cccxvj. suprà dictus dominus, eod. libr. 2. qui ad hoc multa allegant, vt apud eos omnibus videre licet. Alex. qui id dicit procedere ex propria significatione, consi. lxj. super eo de quo quæritur, paulò ante fin. libr. t. & latissimè Cornel. consil. ccxix. ex duplici capite, col. iij. versic. nam est aduertendum, & seq. lib. 2. & consi. cxc. pluries, col. ij. versic. his tamen non obst. & seq. libr. 3. & consi. ccxxxiij. in hac consultatione, col. iij. versi. & quæ habẽtur, lib. 4. Bened. Capra inter consi. illus, consi. lj. videtur primò dicendum. col. iij. versi. sed in cõtrarium videtur, lib. 3. Barb. in repe. l. cùm acutissimi, col. vlt. ver. adde etiam Do. C. de fideicom. & consi. lvij. præclarè, col. x. ver. & vltra prædicta, lib. 2. vbi tamen dicit, secus esse in materia stricta. Sed is in hoc solus est. Maria. consi. xxv. dominus Franciscus, in primo dubio. Phil. Fran. in c. si pater, char. vlt. ver. sextò quid si fiat, de testa. lib. 6. & Phil. Dec. cõsi. ccxxiij. in casu proposito, col. ij. ver. sed tamen diligenter, vbi dum multos ex postremis allegat, confundit appellationem generis & generationis; & consi. cccxcv. viso eleganti consi. col. j. & Lud. Gozad. consi. xx. prima facie, nu. 8. {Pau. Paris. consi. xlvij. si consideramus, col. vij. num. 58. lib. 3.} Et hanc sententiam fulcit Plinius, lib. 8. ca. 44. Et quæ non primo initio generale cœperit. Et iterum eodem c. Contraque mulos, quos asini & equæ generarent. Ex quibus locis apertè constat, verbum generandi de fœminis quoque dici. *Generationis nomen & ad filias.*

242 ¶Cæterùm, d. l. j. §. vlti. ff. de iure immu. suprà in contraria parte allegata, ad probandũ appellatione generis nõ venire natos ex fœmina, non simpliciter loquitur de genere, sed & simul de posteris, ita scilicet, Immunitates datæ generi posterisque, ad eos, qui ex fœminis nati sunt, non pertinent. Et tamen satis constat nomen posterorũ, & posteritatis, regulariter fœminas & natos ex eis continere: vt euidẽter probat d. l. cùm acutissimi, & ibi no. Rapha. Co. col. j. Barba. in rep. char. 13. & Corne. col. iiij. j. C. de fideicom. & l. iurisconsultus, §. parentes, ff. de gradi. affi. & l. si venditor, iuncta l. vel quæ paterfamilias, ver. liberis autem, & versi. exhæredatis, ff. de relig. & sumpt. fune. & l. j. *Posterorũ & posteritatis appellatio, ad fœminas quoque trahitur.*

C.de impo.lucra.descri.lib.x.& omnium optimè c.j.ver.circa natos,de scisma.lib.6. cùm dicitur, ipsisque posteris dicti Ioannis per masculinam & fœmininam lineam descendentibus. & voluit etiam Bald.in ca.j.colum.j.versic.sed immediatè,tit.de eo qui sibi & hære.Ant.latè consi.ix.viso puncto,in primo dubio.& Pet.Anch.consi.cccxxxix.pro maiori,col.ij.ver.quò ad primum. Imo. in d.l.si ita scriptum sit,filiabus,in prin.ff.de leg.ij. Pau.Cast.in l.quia tale,quam legit cum l. maritum,col.ij.ver.si autem concedatur.& ibi etiam Alex.col.iij.versi.quid autem si priuilegium, ff. sol.mat.Card.Alex.in c.j.§.hoc quoque,col.vlt.tit.de succes.feud.& Phi.Dec.consi.cccccxxvij.in ciuitate,col.ij.nu.6.& consi.cccccclxx.casus de quo,nu.11.& Ant.Rube.consi.xvj.in causa Ioãnis, col.iiij.ver.non obstat modò.Quamuis Alex.ipse videatur tenere cõtrarium,consi.clx. viso themate,col.j.lib.2.& expressius Barb.qui multa in id citat consi.lvij. præclarè.col.viij. versi.& vltra prædicta.De quo vide Albe.in d.l.j.§.vlt.ff.de iure immu.& in l.vlt.col.pen.ver.ad contraria,ff.de const.prin.& in l.cognoscere,§.liberorum,ff.de verb.sign.& plenissimè Io.Cro.in repe.l. filiusfamilias,§.diui,col.iiij.in iij.no.per totum.ff.de leg.j.

243 *Intellectus l.j. §.ult.ff.de iure immu.*

¶Ex quo facilè intelligere est,quòd id quod dicitur in d.l.j.§. vlti.ff. de iure immu.& similiter in c.vbicunque,de pœnis,lib.6.quod & ipsum fœminas à posterorum appellatione excludit , obtineat tantùm in suis casibus,& propter subiectum argumentum, id quod apertè intelligit gl.in d. l.si ita scriptum sit filiabus,in prin.& in d.c.vbicúque,& ibi etiã Pet.Anch.in quarto no.& Lucas Pen.in l.vlt.col.pen C.de colla.prædi.ciuil.lib.11.Ant.d.consi.ix.Imo.in d.l.si ita scriptũ.& d. cons. lxij.Raph.Fulg.d.consi.cxxxij.Pau.Cast.in l.quia tale,& ibi quoque Alex.vbi suprà,ff.sol. mat.& idem Pau.Cast.d.consi.cccxvj.suprà alleg.Card.Alex.in arbore consanguinitatis,col.xij.ver.nota ex superioribus.Alex.d.cõsi.clx.viso themate,lib.2.Iason qui ad hoc dicit sing.gl.in d.l.si ita scriptum,in l.j.col.vlt.ff.de const.prin.Phil.Frãn.in d.c.si pater,vbi suprà,& ver.seq.Fran. Cur.Seni. consi.lxxiiij.super memorata,col.iij.ver.secundò obstare videtur,Phil.Dec.in d.l.ij.nu.65.& seq. ff.de regu.iur.& d.consi.ccxxiij.col.vlt.& consi.xxxij.cuius superscriptio incipit; an fœmina,col. vlt.Catel.memor.immunitates,in j.& iij.limitat.vbi & illam glo.dicit singu.Steph.Bertr.d.consi. ccxlix.lib.2.Fran.Rip.lib.2.respon.c.xxvj.Allobrogum,nu.19.Si igitur ea sunt specialia in suis casibus,sequitur in cæteris casibus illud nõ procedere,l.quod verò,& l.ius singulare,ff.de legib.Sed & quantùm ad d.c.vbicunque,id quod diximus,etiam ex eo constat,quòd nõ tantùm de posteris loquitur,sed etiam de filiis,à quorum etiam appellatione filias excludit. Et tamen certum est, filiorum appellatione filias regulariter contineri,l.si quis ita,in prin.ff.de testa.tutel.

244 *Decisio quæstionis principalis.*

*Linea de fœminis etiã dicitur.*

¶Igitur,vt concludamus,cùm fœminæ & descendentes ex eis,sint de familia,genere,consanguinitate,linea,& parentela,ex quibus duobus vltimis vocãtur *les parens & lignagiers*, de quibus loquitur nostra consuetudo,vt diximus in prin.huius gl.atque etiam in gl.præcedente: linea enim non tantùm de maribus,sed & de fœminis & descendentibus ex eis dicitur,vt probant iura suprà in prin.huius gl.allegata , & d.c.j.de scismat.vj.Parentelaque etiam ad vtrunque sexum refertur, vt diximus,& probauimus,in d.glos.præcedente:proindéque in fœminis sit eadem ratio, quæ in maribus,quantùm ad nostram consuetudinem pertinet: præsertim cùm secundùm iura nouissima,atque etiam nostram & generalem Franciæ consuetudinem fœminæ,vt mares succedant:nihil est , quod eas impediat , & descendentes ex eis,retrahere vi nostræ consuetudinis. Quòd si forte non succederent,id omnino sequendum est quod diximus suprà in gl.præcedenti,quæ est in verbo, *le parent*, nu.13.ex his autem.

245 *Qui de materia conceptionis masculini & fœminini scripserunt.*

¶Et cum his finem facimus huic quæstioni,ex qua latissimè intelligere poteris, an & quando & quomodo,masculinum concipit fœmininum: quanquã duo nostræ tempestatis legum principes Ias.& Phil.Dec.copiosissimè omniũ de hac re rescripserunt,ille in d.l.si quis id quod.ff.de iurisd. om.iud.hic in d.l.ij.ff.de reg.iur.sed quibus tamen multa ex iis,quæ diximus , addere poteris. Verùm quia non omnia à nobis tacta sunt,sed ea tantùm quæ visa sunt ad nostram quæstionẽ pertinere: ideò vide eosdem,& alios,quos suprà citauimus,præsertim verò Signo.d.consi.172. testator,ferè per totum.& præterea Zenze.in extrauag.Ioã.xxij.incip: execrabilis, versi.nos itaque,in verbo,filiis,in prin.Alber.in d.l.si quis id quod,col.1.nu.3.ff.de iurisd.om.ind.& in l.si pater,ff. de testa.tutel.Bald.in §.vlt.Instit.qui da.tut.testa.poss.& in l.in multis,ff.de statu homi.& consi. 186. quia allegationes,col.j.lib.1.& consi.108.domina Ioanna,col.5.versi.v.sit videndum,lib.3. & cõsi. 227.præmissis verbis,col.ij.lib.5.Signo.consi.133.in nomine,in j.dubio.Ang. consi.67.ex themate,col.j.Salycet.d.l.quicunque,col.j.C.de ser.fugit.& in l.si seruis,col.pen.versi.secundò infero. C. de noxa.& inter consi.Bal.consi.334.in v. q.col.ij.versic.iij.circa hoc,lib.3.quod & reponitur inter cons.Petr.Ancha.consi.95.& eundem Petr. Anchar.consi.120. pro clariori,ante fi.& Rapha. Co. consi.117.A.in testamento,in j.dubio. Paul.Castr.consi.427. inhærendo,lib.1.& consi.340.quia suprà,col.ij.versic.ad id autem,lib.2.& consi.355.ad primum quæsitum,in ij.dubio,eo.lib.2.Alex. consi.80.viso & opportunè,col.j.& ij.lib.1.& consi.135.circa primum, col.iiij.versic.quia quando, & multis seq.eod.lib.1.& consi.24.animaduersis,col.ij.versi.nec statutum,& iterum,col.iiij.versi. nec obstat,quod statutum,lib.2.& consi.115.circa dubitationem,col.vlt.versic.tertio,eod.lib.2.& consi.134.animaduersis diligenter,col.ij.versic.secundò pro hoc,libr.6.& consi.17. circunspectis, col.iij.versi.iiij.& multis seq.lib.7.& Fran.Acet.consi.59.in facto dicitur,penè per totum. & Cæpol.consi.26.magnificè,col.iiij.versi.præterea etiam,quod consi.insertum est inter consi. Alexan.

consi.

consi.136.circa primum,lib.1.Barba.in c.si quis,col.j.de reb.eccl.non ali.& consi.l.clementissimũ, col.vj.versi.facit,quod voluit,lib.4.Corn.consi.lxxxiij.videtur in hac,lib.1.& consi.xiij.ad huius, col.ij.versi.tamen videtur,lib.2.& consi.xiiij.in præsenti,col.ij.versi.& successiuè,eo.lib.2.& cõsi. ccij.pluries,lib.2.& consi.ccxxj.visis certis,eo.lib.3.& consi.vij.reperio,col.vlt.lib.4.& consi.clj.videtur in hac,col.j.eo.lib.4.& consi.clxix.multum diffusè,eo.lib.4.& d.consi.ccxxxiij.per totum, eo.lib.4.& d.consi.cclxxj.lib.4.consi.cclxxv.in præsenti,eo.lib.4.Card.Alex.in c.j.§.& quia,col.ij. versi.no.ex isto tex.tit. qui feud.dar.poss. Soci.consi.lv.visis consiliis,lib.3.& consi.clxiij.visis testamento,col.ix.versi.secũda ratio est,eo.lib.3.& consi.c.in dubitationibus,col.ij.lib.4.& in tract. fal.si eius est,regula cclv.masculinum.& Ias.consi.lxix.quòd secũda,in prin.lib.3.D. Guymierum in prag.sanx.tit.de elect.§.j. versi.& cùm humanæ,in verbo,Abbatis. & Hipp.Marsi.sing.xx.masculinum,& iterum singu.xxxix.capias vnum.& sing.cccxvij. filiorum.Phil.Dec.consi.xv.cuius superscriptio incipit, an appellatione filiorum , & consil. cccxxxix consului,in j.dubio.& consi. cccxcv.viso eleganti,tum in prin.tum col.ij.nu.9.tum denique,col.seq.nu.14.& 15.& consi. 568. domina,ferè per totum.& consi.574.in causa in qua agitur,col.ij.versi.circa testamentum.& Frã. Cur.Iunio.consi.lx.viso igitur puncto,& Gomes in Comment.regu.Cancellariæ,regula de infirmis resignantibus infra xx.dies,q.vj.

146 ¶Et sunt quoque alij tex.præter eos,quos suprà citauimus,de hac re loquentes,quos prætermittere noluimus,videlicet in l.hæc autem,ff.de adopt.& l.ait Prætor,quæ est iij.§.j.& §.alterius,ff.de neg.gest.vbi ita scribitur,Hæc verba,si quis,sic sunt accipienda,siue quænam.Hæc verba nuncupatim volui hìc ponere , propter ea,quæ suprà diximus de dictione,quis.Et in l.ij.§.quod ait,ff. qui satisd.cog.& in l.j.§.j.ff.de consti.pecu.& in l.j.§.de eo,ff.de pecu.& in l.ait diuus,in prin.ff.de iur.fisc.& in l.sed & si,§.hoc senatusconsultũ,ff.ad S.C.Mace.& in l.iij.§.j.ff.de lib.homi.exhi.vbi ita scribitur,Hæc verba,quem liberum,ad omnem hominem liberum pertinẽt,siue masculus sit, siue fœmina.Ex legibus autem Lombardorum masculinum non concipit fœmininum,vt scribitur in tit.de eo quod pater habet necesse filius relinquere,l.à nostris,& retulit Alb.cùm aliàs,tum in l.liberorum,ff.de verb.signi.

*Text.de eadẽ re, præter citatos superius.*

*Lombardorũ lex de hac re.*

147 ¶Sed in hac tractatione consanguineorum illud quæri potest : Titius vendidit fundum Mæuij, non tamen ipsius Mæuij nomine,sed suo ipsius vendentis proprio.Posteà autem Mæuius ipsius fundi dominus eam venditionem ratificat:an consanguinei ipsius Mæuij admittantur. Dubium enim facit,quòd Mæuius ratificare non potuit , quod ipsius nomine gestum non est.l.si pupilli, §.sed si ego.& ibi gl.Bar.Albe.& alij.ff.de neg.gest.& l.si seruus,ff.de prec.& c.cùm quis , de sen. excom.lib.6.& c.ratum,& ibi Dyn.de reg.iur.eo.lib.6.Si ergo ratificare non potuit,& sic inutilis fuit ea ratificatio:consequens fit,vt ex ea consanguinei admitti non debeant:per ea,quæ latè diximus suprà eo.§.in gl.ij.quæ est in verbo, *a vendu*, ou.§.sed hìc scire velim,& multis seq.

*An cõsanguinei eius , qui ratificat venditionem non suo nomine factam , admittantur ad retractum.*

148 ¶Sed id quod diximus,ratificare nos nõ posse,nisi quod nostro nomine gestũ est,procedit quantùm ad alterius præiudicium. At quantùm ad ipsius ratificantis præiudicium attinet, valet ratificatio.l.mater,& ibi glo.& Bald.C.de rei vend.& l.j. iuncta gl.in verbo,nam & si cognitis.C.si in com.eademq; caus.& l.si fundus.§.j.& ibi Bar.ff.de pig.& l.aliena.§.j.ff.de pig.act.& l. cùm incertus,& ibi Alber.ff.de leg.j.gl.& Doct.in d.c.ratum.Cy.in l.venditioni,in prin.C.pro empto. Bar. in l.j.§.sed & si cùm quis.per eum.text.ff.de vi & vi ar.& in l.Pomponius,in prin.col.vlt,ver.aut quæris vtrùm.ff.de neg.gest.Alb.in l.vlt.col.ij.versi.item hæc regina.ff.ad S.C. Velleia.Guid.Pap. consi.liij.cùm in facti narratione,col.vlt.ver.non obstat,cùm ex aduerso,& plenè Phil. Dec.in c. semper qui nõ prohibet,col.iij.ver.prædicta regula.ff.de reg.iur.& Caro.Rui.cõsi.66.circa casum, in fi.lib.1.Igitur cùm ratificando eã venditionem sibi præiudicet,tãquam si ipse vendidisset, aut ei ab initio consensisset,non video,cur consanguinei illius non admittantur.Et faciũt quæ diximus suprà,in eadẽ gl.nu.105.sed vt ad cætera,& seq.vbi tractauimus,an cõsanguinei eius,qui consentit venditioni rei suæ,admittantur ad retractum.Et ea quoque quæ dicemus in gl.seq.in xij.q.

*Ratificare nõ possumus , quod nostro nomine factũ non est. Sed quomodo id intelligatur.*

149 ¶At maius dubium est,Si Mæuius ipse dominus non ratificat, sed permittit emptorem possidere,& fortè tandem vsucapere,rem ipsam suã ab alio venditam:an consanguinei ipsius retrahere aut aliter conqueri possint,ne sic ea res exeat ex eorũ familia.Nam qui vsucapere patitur,is veluti pacisci & alienare videtur.l.alienationis.ff.de verb.sign.per quam Dy.ibi,& Bar.in l.filiusfam. §.diui,col.vlt.ff.de leg.j.dicunt,quòd qui patitur rẽ vsucapi,videtur consentire.Et sequitur Crot. in posteriore loco in rep.col.xlj.ver.vltima sit cõclusio.& idem videtur voluisse gl in l. si mulier. §.j.in verbo,ratum,ff.quod met.caus.& in l.ij.in fi.gl.magnæ.C.quæ sit long.consue.& Old.cõsi. clxxij.quia omnes,col.ij.Si prætereà præscriptio.& Albe.in l.imperium,nu.37.ff.de iurisd.om.iud. nam & vsucapio habet vim contractus,& pacto æquiparatur,Bal.in l.j.col.j.in iij.not.& alibi sæpe in ea.l.& ibi quoque Sal.etiam in iij.no.C.de serui.& aqua.& ipse Bal.in l.liberti,col.pen.ver. quæritur de eo.C.de ope.lib.& consi.cxij.de generali,col.vlt.lib.2. & Sal.in l.j.§.ad hæc,col.j. C. de anna.except.& Alex.consi. lix.attentis verbis, col.iiij.versi.fortius voluit,lib.3.Soc.consi.86.in caussa.communitatis,col.vlt,lib.1.quod repetitur cons.166.lib.2.& Matth.Afflict.deci.Neapo.xiij. vertitur in dubiũ,nu.5.Ex quibus & illud fit,quod post Pileũ tradit Io.And.in addit.Spec.in tub. de feud.versic.xxviij.Pil.fuit, quòd si tertius quispiam vsuceperit feudũ aduersus vasallum,& ab hoc tertio dominus feudum reuocauerit,& euicerit , non poterit vasallus à domino recuperare:

*An consanguinei eius , qui permittit rem suam vsucapi, admittãtur ad retractum. Qui patitur vsucapere,cõsentire et alienare uidetur, uide celiiij. Vsucapio pacto æquiperatur.*

quia vasallus ipse quantum in se fuit patiendo fendum vsucapi, idipsum alienasse censetur, per d. l. alienationis. & sequitur Bald. in c.j. §. vlti. col. iij. versic. quæro, pone quidam tertius, & ibi Cardin. Alex. in §. præterea si inter, col. vlt. tit. de probib. feu. alie. per Fede. & Pan. in c. ad audientiam, col. pen. extra de præscrip.

250 *Quæ acquiri non possunt, an vsucapi possunt.*

¶Sed & hinc quoque fit, vt quæ acquiri non possunt, nec vsucapi quoque possint. Io. Molen. Io. And. & Domi. in c ij. de præben. lib. 6. Panot. in c. ad aures, & in c. caussam, per illũ tex. de præscri. Soci. vbi suprà. Et quæ alienari prohibentur, etiam vsucapi prohibita censentur. l. si fundum. ff. de fun. dota. & l. ij. & ibi gl. Bar. qui eam legit primam, Bal. & Ang. C. de vsuc. pro emp. & l. quemadmodum, & ibi Io. Plat. col. vlt. C. de agr & censi. lib. 11. Azo in summa. C. de vsu ca. pro empto. ver. impeditur enim quandoque. Bar. in l. ij. §. si à pupillo, post prin. ff. eo. tit. & in l. vbi lex. ff. de vsuca. Bal. in l. acceptam, in xxij. q. C. de vsur. Marti. Laud. in c.j. col. j. & ibi Card. Alex. col. ij. tit. de inue. de re ali. fac. vbi loquuntur de feudo alienari prohibito. Fabia. in tract. de emp. & vendit. in iiij. q. prin. col. xviij. ver. circa octauum. Stepha. Bertr. consi. cxviij. alienatio, in fi. lib. 1. cum simil. adductis ab Alex. consi. j. ponderatis, col. vlt. versi. præterea statutum, lib. 4. & Recentioribus, in d. §. diui, & Corne. consi. ccxciiij. videtur prima facie, col. pen. versi. tamen his non obstãtibus, l. iij. quibus adde Ias. consi. cxvj. videretur, in fi. lib. 2. & Io. Lup. in repe. rub. de donat. inter vir. & vxo. §. xvij. col. 5. versi. ex quo etiam, & Zasium consi. xv. in caussa, nu. 25. lib. 2.

251 *Qui alienare probibetur, an possit pati ut res vsucapiatur. Vsucapio an currat contra probibitũ alienare.*

¶Nec qui alienare prohibetur, potest pati rem vsucapi in præiudicinm alterius. Pau. Castr. consi. xliij. circa præsentem casum, in fi. iunctis præcedentibus, libr. 2. & clarius Iacob. Aluar. in c.j. §. hoc quoque, col. vlt. tit. de succes. feu. Phil. Dec. consi. ccccxlv. in casu, col. v. nu. 28. Nec similiter currit vsucapio contra prohibitum alienare, gl. in l.j. ibi, sed dic quò ad opinionem, & ibi quoque Doct. C. si aduer. vsuca. & in l. non est incognitũ. C. quib. non obiici. long. temp. præscri. & in d. l. vbi lex. in verbo, nihil prodest, in fin. & ibi Bar. & alij. ff. de vsuc. Et faciunt scripta à Bal. in Auth. hoc ius porrectum, col. ij. ver. adde quod est quoddam. C. de sacr. eccl. & in l. vlt. in xvj. opposi. C. de edict. di. Adr. tol. & Firmia. in tract. gabella. in iij. parte viij. partis prin. in ix. q. in prin. vbi dicit, quòd statutum loquens de alienatione, babet locum in vsucapione.

252 *An & quomodo uera sint, quæ dicta sunt.*

¶Sed hæc non sunt perpetua. sunt enim qui contrariũ tenent, vel distingunnt, vel limitãt, multis subnixi iuribus & rationibus, vt videre licet per ipsum Bar. post Guil. Cu. in d. §. diui, & ibi quoq; Raph. Co. Alex. & Recentiores in xij. q. Bar. & præterea Iac. Ra. Pet. à Bel. Perti. Iac. But. Cyn. Bar. & Sal. in l. vlt. C. in quib. cau. in integ. rest. nõ est neces. Bald. in l. j. col. antep. versi. tertiò op. sic, cum multis seq. C. de ser. fug. & in l. ij. ad fi. C. de vsuc. pro emp. Pan. latè in c. cùm nõ liceat. col. iij. versi. & circa istam partẽ, cum multis seq. & ibi Barb. col. iiij. versi. & circa istam primã partem, extrà de præscr. Alex. d. consi. lix. vbi suprà, lib. 3. Corn. consi. xxxviij. in hac consultatione, col. viij. vers. nec obst. q; res prohbita, lib. 1. Fran. Are. in l. multũ, col. ij. ff. de ver. obl. Soc. cõsi. lxxv. circa præsentem, col. ij. versi. hoc probo, lib. 1. & consi. cclj. quoniam in præsenti, col. pen. lib. 2. & consi. 266. in caussa quæ vertitur, col. xvij. ver. amplius dico, cum multis seq. eo. lib. 2. & consi. xliij. visis, col. vlt. lib. 3.

253 *An cõsentiat, qui patitur vsucapere.*

¶Nec id quidem, quod suprà de consensu diximus ex Dyn. & Bar. in d. §. diui, transit omnino in rem iudicatam, cùm gl. teneat contrarium in l. j. §. si quis actionem, in gl. vlt. ff. de dol. ma. & ibi Bal. qui dicit pro ea facere arg. l. diuus. §. nec intra, ff. de rest. in integ. & idem Bal. qui eam glo. dicit no. in c. j. §. si quis per xxx. col. ij. ver. & scias quòd præscriptio, tit. si de feud. fue. contro. & in Auth. ad hæc, col. iij. ver. reuertor igitur. C. de vsur. & in c. ad audientiam, col. ij. versic. item nota solam, extrà de præscri. & in l. traditionibus, col. ij. vers. venio ad secundũ. C. de pact. & in proœmio feudorum, col. vj. ver. porrò directum. & Alex. consi. xcij. perspectis diligẽter, col. vj. versi. venio ad sextum, lib. 6. vbi videbis quid sentiat de illa Ioã. And. deci. de vasallo qui passus est feudum vsucapi. Et in id multũ facit tex. quem nullus eorum citat, in l. si extraneus, & ibi Bar. ff. de dona. inter vir. & vxo. Et hoc quoque probatur ex eo, quòd ignorans non consentit. l. si per errorem. ff. de iurisd. om. iud. & tamẽ contra eum vsucapitur. l. vlt. & ibi Bal. & Ang. C. de præscr. long. temp. & latè dicemus infrà cod. titu. §. xxxv. eodemq́ue pe. in verbo, ignorans. Præterea vsucapione non tollitur naturalis obligatio, vt consensu Cy. Bar. & Bal. in l. cùm quis. C. de iur. & fact. igno. Bar. in l. si quis iniquum. §. vlt. ff. quod quisque inr. & Bal. in d. Auth. ad hæc, vbi suprà, C. de vsur.

*Vsucapione nõ tollitur naturalis obligatio.*

254 *Decisio principa. quest.*

¶Et ego sanè in nostro casu arbitror, quòd interim, dum nondũ completa est vsucapio, non possit consanguineus domini rei eam retrabere; nam is nec vendidit, nec venditioni per vsucapionẽ, quæ nulla dum facta est, cõsensisse visus est. At post vsucapionem completã, & ita re iam alienata, & sic posita extra familiam domini, ex interpretatiuo ejus consensu (ita enim appellat Bald. in d. §. si quis actionem) aut si mauis, ficto (vt dicit Bar. in l. vlt. col. pe. ver. item opp. quòd secundum. C. in quib. cau. in integ. rest.) atque etiam ex ipsius domini alienatione, vt dicit d. l. alienationis, de verb. sig. fortè sustineri posset, consanguineũ intra annum ipsius vsucapionis cõpletæ esse admittendũ. Quod & hinc vltra prædicta probatur, quòd ipse dominus rei post vsucapionẽ ipsius potest repetere pretiũ venditionis factæ ab illo non domino, tanquã scilicet ipsemet vendident. l. mater. C. de rei vend. & l. j. C. de reb. ali. non alie. & ibi cõcor. in gl. & voluit etiã gl. in l. j. in gl. vlt. & ibi Bar. ff. de distra. pig. qui & idẽ dicunt de creditore. Bar. & Alb. in l. vlt. ff. de neg. gest. & idẽ Alb. in l. si pupilli. §. sed si ego, col. vlt. in prin. eo. tit. & Raph. Fulg. qui id negat esse dubium, consi. 137. quia ex facto. Corn. qui & id dicit esse clarum, consi. cxcix. in hac consultatione, in fi. lib. 3.

*Dominus repetit pretium rei sue ab alio uẽditæ & vsucaptæ.*

Et si

255 ¶Et si aliter diceremus, facilè fieret fraus retractui per collusionem domini, emptoris, & venditoris. Cui obuiandum occurrendumque est. l. cùm hi. §. si cùm lis. ff. de transf. & l. vlti. §. j. ff. de suspe. tuto. & l. qui sub prætextu. C. de sacrosf. eccle. & l. j. in prin. ff. si quis omis. cau. test. & c. quanto, de diuor. cum si. Quamuis Do. Igneus in repe. l. dudum, col. vlt. ver. quid autem in præscriptione, C. de contrah. emp. videatur simpliciter tenere non esse retractui locum in vsucapionibus, licet subobscurius loquatur, vt sæpe aliàs. Pro quo facit saltem, vt consanguinei domini non admittãtur, quia qui rem alienam à non domino sibi traditam vsucapit, eam habere videtur à tradente, non à domino. l. indebiti. §. sed & si posset. ff. de condit. indeb. & l. si alienam, in princ. & ibi Alber. ff. de dona. cau. mor. An autem in hoc casu, quo aliena res venditur, possit cõsanguineus vendentis retrahere, diximus suprà eo. §. in verbo, *a vendu*, nu. 17. quid item si aliquis, & seq. Vtrùm autem, & quomodo censeatur in vsucapione interuenire voluntas eius, contra quem vsucapitur, vide vltra suprà dictos per Fran. Bal. in tract. præscri. in j. parte, in v. q. prin. col. j.

*Fraudibus obuiandum.*

*Qui vsucapit, rem habet à tradente, nõ à domino.*

256 ¶ILLVD quoque in dubium vocatur, Duo fratres, aut aliter consanguinei, vendunt rem quampiam fortè communem: vtrùm vnus eorum poterit retrahere partem alterius, tanquam consanguineus ipsius: nam suam haud dubiè non potest, vt suprà latè diximus in hac ead. gl. num. 30. sed & illud, & multis seq. Sed nec alteram quoque posse retrahere crediderim: nam tametsi ex multis venditoribus suam quisque partem tantùm vendere censetur, l. si mihi & Titio. ff. de verb. obli. & l. reos, §. cùm in tabulis. ff. de duob. reis, cum si. tamen vnus censetur cæteris consentire. l. cùm pater. §. libertis, & ibi Dy. & Bar. ff. de leg. ij. & l. Titius. in prin. ff. quib. mod. pig. vel hyp. sol. & Bal. in l. vlti. C. ad S. C. Maced. Phil. Corne. consi. lj. licet in hac, col. ij. versic. & licet, lib. 2. cum aliis multis si. & concor. à me traditis in nostris legibus connubialibus, in verbo, *expres*, versi. secundũ autem probatur. Et facit etiam l. quoties, C. de fideicom. Ex qua Bal. & Corn. ibi no. paria esse, plures simul vendere, vel inuicem consentire. Si igitur consensit, non potest retrahere, vt latè etiam diximus suprà in ead. gl. nu. 131. quartus autem casus, & multis seq.

*Duobus consanguineis vẽdentibus, an alter alterius partem possit retrahere.*

*Duobus vendentibus, alter alteri consentire uidetur.*

257 ¶Et id quoque adiuuat hæc ratio: quia cùm ambo vno pretio vendiderunt rem cõmunem, censetur vna eademque emptio & venditio: nec verisimiliter emptor nisi eam totam erat empturus. l. si quis aliam. ff. de sol. cum multis si. à me collectis infrà eo. tit. §. xxiij. in gl. j. Ex quo fit, vt alter vendendo partem suam, videatur consensisse, vt totum etiam venderetur: nam vnum volentes, censemur id omne velle, sine quo ad id, quod emptor vult, peruenire non potest. l. ad rem mobilem, & l. ad legatum, ff. de procu. & l. ij. ff. de iurisdi om. iud. Et propter id quidem censetur emptor emisse: ideoque censetur inesse, argu. l. iurisgentium, §. quinimo. ff. de pact. & l. lecta. ff. si cer. pet. cum si. etiam à me collectis infrà titu. proximè sequenti, §. j. in verbo, in limine contractus, in prin. & censetur esse pars contractus, arg. l. fundi partem. ff. de contrah. empt. cum aliis multis si. à me quoque aceruatis eodem seq. tit. in rub. nu. 19. & id quidem. & seq. Et facit etiã, quod dicemus infrà in fi. huius tit. in xij. q. Et idem quoque hac in quæstione tenuit Caro. Molen. consue. Paris. tit. j. §. xiij. gl. j. nu. 13. aliis tamen rationibus, vt ibi videre poteris.

258 ¶NEC illud item omittendum, Vtrum alius pro consanguineo sine mandato possit huiusmodi oblationem retractus facere. Quod posset videri, exemplo eius, quod dicimus, oblationem pretij redẽptionis posse fieri non tantum à redẽpto, sed à quocunque alio, vt redemptor cogatur restituere redemptũ pristinæ libertati. l. cùm & postliminij, ibi, oblatum pretiũ à te, vel alio, C. de capti. & postli. reuer. quã Bar. Bal. & Sal. ibi in id trahũt, vt sicut alius pro alio potest soluere. l. soluendo. ff. de neg. gest. & ibi concord. & eo quidem ignorante l. soluere. ff. de sol. & ibi quoque cõcord. ita & offerre & consignare, vt debitori contingat liberatio: quod & optimè probatur in l. qui decem. §. j. versi. sed quid si ignoranti, & ibi quoque gl. & Bar. ff. de sol. & facit tex. (modò non oscitanter legatur) in l. j. & ibi Bald. col. ij. ff. de nego. gest. & in l. ex morte, versic. similique modo. C. de pact. conuen. & voluit etiam gl. in l. solutionem, & ibi quoque Bar. col. j. ff. de sol. & gl. Cy. Iac. But. Alb. Bal. Ang. in d. l. obsignatione. C. eod. tit. Alb. qui hanc dicit esse communem opinionem, in l. acceptam, col. iij. versi. sed nunquid extraneus. C. de vsur. Ang. & Pau. Cast. qui id dicit perpetuò mẽti tenendum, in l. tale pactum. §. post diuisionem, per eum tex. & ibi quoque Iaso. ff. de pact. Ang. in §. illud. post prin. per illũ tex. in authen. vt exac. instan. dot. Corn. consi. lxxxv. videtur, col. ij. versi. & vbi debitum, lib. 4. & Ias. consi. lxxiiij. puto quòd præsens, in fi. lib. t.

*Quæst an alius pro cõsanguineo possit oblationẽ retractus facere.*

*Alius offerẽs & deponens, parit alteri liberationem.*

259 ¶Et facit, quod à multis traditur, solutionem canonis à quocunque factam, etiam ignorante emphyteuta, impedire, ne is emphyteusi cadat, vt per Andr. Pisa. Guli. Cu. & Bal. in l. solennibus. C. de rei vend. & ipsum Bal. in l. arboribus. §. quid tamen. ff. de vsufru. Petr. Anch. consi. xliiij. primò de viribus, col. vlti. versi. ex quibus: Ro. consi. cuj. viso propositæ quæstionis, in prin. & Alex. consi. lxxj. videretur, paulo ante fin. lib. t. Lancel. Deci. in l. apud Iulianum, §. hæres, col. ij. ff. de leg. j. cum aliis multis concor. adductis à Ias. in l. ij. col. xx. versic. vigesimoquintò, C. de iure emphy. Et videtur probari in l. lex vectigali, ff. de pig.

*Emphyteuta non cadit emphyteusi, alio soluente canonem.*

260 ¶Nam & generale est, vt cùm tractatur de conseruatione iuris realis non refert, à quo quid fiat. d. §. quid tamen. & l. qui fundum, & ibi Bar. & l. nam satis, in prin. ff. quemad. ser. amit. & l. j. §. quæsitum, ff. de aqua quotid. & æsti. & l. forma. §. si cùm ego. ff. de censib. & voluit Barto. in l. sequitur. §. si viam, ad fi. ff. de vsucap. Bal. consi. cccvij. verba, in prin. lib. 2. Ant. in rep. c. vlt. post med. versic. tertiò dicebam, extrà de cau. pos. & propri. Pau. Castr. in l. cùm seruus, & ibi Iaso. ad fi. ff. de verbo. oblig.

*Non refert, quid à quo fiat, ad conseruationem iuris realis.*

obli.Rom.d.consi.cccxiij.& iterum consi.cccccxcj.in casu propositæ, post med.& Iaso.qui & illud dicit de emphyteusi, consi.xlix.in præsenti consultatione, col.j.libr.1. Et similiter generale est,vt

*Et ad pœnam euitandam.*

ad pœnam euitãdam nihil referat,quid à quo fiat,vt per Dy.Bar.Ang.& Imo.in d.l. cùm seruus. ff.de verb.obli.Bal.in l.vlt.col.ij.C. de neg.gest.& d.consi.cccvij.Io.Fab.in l.vlti.per illum tex.C.si mancip.ita sue.ali.vt manu.vbi & illud quoque dicit de conseruando iure.Sed tu super eo,quod de pœna euitanda diximus,vide Recentiores in d.l.cùm seruus,& Fely.in c.contingit.col.j.& ij. opp.de sen.excom.& Phil.Deci.in l.inuito.ff.de reg.iur.

261 ¶At hic casus noster longè est ab illis diuersus.In illis enim nihil interest creditoris,à quo solutio fiat,an à debitore, an ab alio nomine ipsius. Ideóque & ab alio potest fieri oblatio. Quanquàm non defuerunt qui & huic sententiæ,nō assentirentur,& inter cæteros Host.in Summa,tit.de obla. §.j.versi.& necesse est quòd ipse mer,per tex.in l.ait Prætor,§.illud.ff.quæ in frau.credit. Nisi (inquit)tertius in iudicio offerat:per id,quod in simili dicitur,in l.si rem alienã.ff.de pig. act.& l.item liberatur.§. qui paratus.ff.qui.mod.pig.vel hyp.sol.Nam & si extra iudicium offerat,& deponat: potest,si velit,in suos vsus conuertere.l.debitor.ff.de vsur.& l.acceptam,in fi.C.eo.tit.Sed (quod iam diximus)communis opi.huic contraria est,tanquam nihil(vt inquiunt)intersit creditoris.

262 ¶Empbyteuta autem certat de damno vitando, ne scilicet perdat emphyteusim ob cessationem solutionis:ideò non mirum,si alterius solutio impedit,ne id damnum patiatur:& etiam dominus in eo casu libenter accipit solutionẽ pensionis,vt hic posset facere emptor,si vellet,scilicet admit-

*Emphyteuta nō cogitur solutionẽ ab alio recipere.*

tere alium nomine consanguinei ad retractum,soluendo pretium.Sed cogi nō debet, nec potest, vti nec dominus cogi posset inuitus ab alio recipere solutionem pensionis emphyteuticæ: cùm eius intersit,non solùm ratione solutionis ipsius,sed & recognitionis dominij,vt voluit Bal.in d. l.acceptam,col.vlti.in xxv.q.& ibi quoque Sal.in vlt.q.C.de vsur.& Ias.qui id censet sing.in d.l. ij.ead.col.xx.in xxvj.q.C.de iur.emphy.Et in seq.quoque quæst.constanter firmat oblationem,& consignationem hoc casu non prodesse emphyteutæ.& d.consi.xlix.col.ij.versi.prædictis,lib.1.& iterum d.consi.lxxiiij.puto,in prin.eo.lib.1.& Steph.Bertr.consi. cccxx.sententia,col.ij.in prin.lib. 1.& Hipp.Marsi.qui id no.dicit sing. cccxlvij.nemo prudens. & Lancelo.Gal.in l.iij.§.Cato,col. xviij.versi.secundò videtur.ff.de verb.oblig.

263 ¶D.autem l.lex vectigali.ff.de pign.loquitur de creditore,cuius priuatim interest pensionẽ solui, ne res,quæ illi pignorata est,cadat in commissum,& ita suo pignore priuetur.de quo nos speciatim & latiùs dicemus infrà eo.tit.§.xxxvj.eodemque vlt.gl.ij.nu.19. & facit etiam tex.vbi videre poteris.Porrò autem in hoc casu nostro aliter interest emptoris, quàm ratione restitutionis pretij:nempe ne ab eo res,quam ipse emit,auferatur.Ideò nec inuitus potest,nec debet cogi admittere alium nomine consanguinei,volentem ipsum pretium restituere,& ita rem retrahere.

264 ¶Sed nec sufficit hunc aliũ habere mandatũ,nisi & illud emptori,cui hãc oblationem facit, exhi-

*An satis sit habere mandatũ sine ostensione illius.*

beat,per l.si quis inficiatus,& ibi Bar.ff.deposi.& idẽ Bal.in l.grege.§.j.versic.sed aduerte,quòd si denuntiatio.ff.de pig.& in l.non solùm.§.morte, col.viij.ver.quæro an talis protestatio.ff.de ope. no.nun.Bal.in l.tutor,in prin.ij.lect.ff.de mino.cũ aliis multis si.& concor.adductis infrà eo.tit. §. xxxvj.eodemque vlt.in gl.ij.in ij.q.Et quid si de eo doceat post annum retractus, an satis sit,videbis infrà in gl.seq.in verbo, *dedans l'an*, in xv.q. Et quid, si offerat cautionem de rato, videbis ibi in seq.quæst.An autem hoc casu requiratur mandatum speciale,& vtrùm coniuncta persona, aut procurator cum libera admittatur,intelliges ex iis,quæ latè dicemus in ead.gl.in xvij.q.& seq. & iterum in gl.xiij.in verbo, *l'acheptent*, nu.31.an autem sit,& quatuor seq. & rursum in §.xxxvj. in gl.ij.in verbo, *notifier au greffe*, nu.14.ex quibus potes.

265 ¶VTRVM autẽ consanguineus pupillus possit huiusmodi oblationẽ retractus facere per se,& sine tutoris autoritate,dicã inferius in verbo, *l'acheptent*, nu.25.sed & ex iis,& sequẽti.Vbi etiã videbis de infante,quoniã eo in loco illud veluti in consequentiã venit prioris quæstionis,qua disserimus vtrũ è contrario hæc oblatio possit fieri pupillo, aut infanti,sine autoritate tutoris.Verùm eius rei lectores hîc admonere volui,quoniã spectat ad interpretationem verbi,quod nunc cõmentamur.

266 ¶QVID deniq; si duo insolidũ,vel simpliciter vendant rẽ,quę alterius tantũ est,quod sæpissimè contingit,præsertim in viro & vxore:an vtriusq; consanguinei,an verò alterius,& cuius,admittentur ad retractum huius rei,vide infrà eo.tit.§.xxxj.per totũ, maximè verò nu.2.sed hic locus.

267 ¶NEC tamen in hac tractatione consanguineorum illud omittendum ducimus. Suprà in ead.gl. nume.139.sed hanc nostram,& seq.tractauimus,an consanguineus venditoris,adhibitus,vt testis, vel notarius,instrumento venditionis,sibi noceat , vt non possit venire ad retractum huius ven-

*An consanguineus assistens venditori, ut aduocatus, admittatur ad retractum. Adesse qui dicantur.*

ditionis. Quærto igitur nunc,quid si consanguineus assistebat venditori,tanquam aduocatus aut consiliarius ipsius , dum contractus iniretur,vel instrumentum conficeretur: an & hic audietur, veniens postea ad retractum:quod videtur ex iis,quæ in eo loco diximus de teste,& notario. Sed etiam in contrarium vocat text.in l.post legatum.§. sunt qui putant.ff. de his quib.vt indign.vbi ei denegatur actio ex testamento, qui ipsius testamenti accusatori affuerit,id est , eius aduocatus fuerit. Nam vt scribit Donatus in Prologum Andriæ , & iterum in Phormionem Terentij non semel , adesse propriè dicuntur aduocati. Ex quo est & illud Plinij Iunioris libr.2. Epistolarum: Ego,& Cornelius Tacitus adesse prouincialibus iussi.Et lib.3.Aderam Bæticis,mecumque L.Albinus. Sed & in hanc sententiam ( vt redeamus )est alius text.in l.vltim.in princip.ff.de inoffic. testa.

testa. vbi qui aduocationem præbet petenti legatum ex testamẽto, remouetur ab accusatione testamenti: quoniam per huiusmodi aduocationem approbauisse & cognouisse testamentũ videtur Ex quo Bal. ibi not. officium aduocati esse periculosum, trahitque in arg. quòd aduocatus in caussa insinuationis testamenti, non posit posteà ex sua persona testamentum rescindere, & est (inquit) mirũ, quomodo processus eum afficit. Et sequitur Ang. Are. in §. si tutor, Inst. e. tit. Accur. autem in d. l. vlt. opponit de l. inter officiũ, ff. de rei vendi. vbi aduocatus assistens vendicanti rem ipsius aduocati aduersus alium, dominium suũ non amittit. Sed hanc antinomiam ita soluit ipse Accur. vt speciale sit in d. l. vlt. in querela, quæ odiosa est, vel hîc (inquit) sciens, ibi ignorans, arg. l. mater, eo. tit. de inof. test. & certè d. l. inter officium, nuncupatim loquitur in ignorante, vt etiam expendit idem Accur. ibi, & glo. & Host. in c. ex literis, extrà de trans. vbi est & tex. eum, qui alterius fuit aduocatus, sibi in re controuersa præiudicare, quod & ipsi intelligunt in sciente.

*Aduocati officium periculosum.*

268 ¶ At ipse Accur. in d. l. inter officium. posteaquã dicit, quod suprà ex eo diximus, eum tex. loqui in ignorante, quærit, quid in sciente: & dic (inquit) secus esse, per d. l. vlti. de inof. test. Vel dic idem, si modò scierit ius suum durare. l. sicut, §. non videbitur, ff. quib. mod. pign. vel hypo. solu. Verùm Bar. in d. l. inter. post Iac. But. dicit, id quod scribitur in d. l. vlti. ideò procedere, quia solus consensus potest approbare testamẽtum. In casu autem d. l. inter officium, non sufficere solũ consensum ad amissionẽ dominij. l. si quis vi, §. differentia, ff. de acqui. pos. & idem propè voluit Ang. in eadẽ l. inter officium. Ex quo potes intelligere secundùm eorũ sententiã, cardinem huius dubij, an per aduocationem sibi quis præiudicet, in hoc verti, an res, in qua præstatur aduocatio huiusmodi sit, cui solus consensus sufficiat, an non: vt primo casu obsit aduocatio, tanquã per eam consensum præbere censeamur: secundò non noceat, quòd is consensus non satis sit, vt nobis præiudicemus. An autem sufficiat consensus consanguinei in venditione ad eum repellendum à retractu, amplissimè diximus suprà eadem gl. nu. 131. quartus autem casus, & multis seq.

269 ¶ Sed hîc paululum aduerte, Lector, ne decipiaris: nam verũ est, solo ac nudo animo dominium non amitti, per tex. in d. §. differentia. Sed hic non nudus est, cùm interponatur super contractu venditionis eius rei ab alio factæ. & hic consensus adeò efficax est, vt consentiens sua iura perdat. l. cùm quædam, C. de admi. tut. cum aliis multis si à me adductis suprà, num. 136. deinde videmus, & seq. nam hic consentiens huiusmodi venditioni, censetur & ipse quantùm ad suũ præiudicium spectat) vendere: vt etiam latè diximus sup. nu. 106. ego tamen puto. Igitur posset videri, hanc rem debere potius decidi per illam distinctionẽ, an hic aduocatus sciebat sibi ius retrahendi competere, & sic sibi noceat in eo iure, consentiendo venditioni si solus consensus in id, sufficiat, per d. l. vlt. ff. de inof. testa. & d. c. ex literis, de trans. an verò nesciebat, quia fortè extraneus erat: & minimè sibi noceat. per d. l. inter officium.

270 ¶ Et quod dictum est de aduocatione, idem & de procuratione dictum intelligas, quia d. l. vlti. de vtroque loquitur, & ibi etiam Bal. atque in vtroque eadem est in omnibus ratio, quantùm ad hãc rem pertinet. Ex quo etiam intelligis, quid si consanguineus, tanquam procurator alterius, rem quampiam vendidit, an & is poterit retrahere. Vide tamen Imol. consil. lvij. viso quodam instrumento, vbi respondit, dominum, qui rem suam, tanquam procurator alterius, scienter locat alteri, non sibi præiudicare in eius rei dominio. & vide etiam, quæ dicam in seq. quæst.

*Quid de procuratore, an & is possit retrahere.*

271 ¶ Quid igitur, si tutor, aut curator, vendidit rem pupilli, vel adulti, aut ipse pupillus, vel adultus, cum autoritate tutoris, vel curatoris, sui consanguinei: an & tunc idem tutor, vel curator, poterit retrahere? De quo videtur idẽ iudicandũ ac de aduocato, aut procuratore: præsertim cùm d. c. ex literis, expressim loquatur de eo, qui autoritatẽ præstat negotio: vt ibi id expendũt Doct. Verũtamen aliud est in istis, qui nõ sponte sua, sed ex necessitate officij, id faciunt: ideò id suũ officium exequẽtes non sibi præiudicant. d. l. cùm quædam, C. de admi. tut. & §. si tutor, Instit. de inof. testa. vbi gl. bene huiusmodi differentiam intellexit, dum opponens de d. l. vlt. ff. eo. tit. ita eos tex. conciliat, quòd in d. l. vlt. aduocatus & procurator sponte ibi faciebant, cùm illa officia sint spõtanea. §. mandatũ. Instit. mandat. at hîc (inquit) ex necessitate, quia tutela ex necessitate suscipitur. l. necnon, ff. de tuto. & curat. dat. ab his. atque etiã ex necessitate geritur. l. j. in prin. ff. de admi. tut. & id quoque sequuntur Io. Plat. Ang. Are. & Viglius Zuichemus, in d. §. si tutor, è quibus hîc postremus subiungit, quòd si quis iussu magistratus aduocationem præstiterit, parendi necessitas eũ excusabit. Quod & ante eũ, licet non alleget, nuncupatim voluit Alber. in l. post legatum. §. aduocatum. ff. de his qui. vt indig. & idem quoque voluit gl. in d. l. vlt. Aliter autem distinguit Io. Fab. in d. §. si tutor. Et facit, quod in simili tradit gl. in l. procurator qui pro euictione. ff. de procur.

*An tutor, vel curator, qui uendidit, aut autoritatẽ in uẽditione præstitit, possit retrahere.*

*Officiũ suum nemini debet esse dãnosum. Iterum de aduocato.*

272 ¶ Ex quo etiã potes intelligere, quòd si res immobilis cuiuspiã debitoris fuerit subhastata, & demũ à iudice decreto suo plus offerenti adiudicata, (quo casu etiã habet locum retractus secundũ nostram consuetudinẽ, & alias plerasque huius regni) quãquàm de iure sit dubiũ, vt dicemus infrà, eo. §. in gl. xiiij. in verbo, *ou equipollent à vente*, nu. 8. secũdò intellige, & multis seq. certè ipse iudex, consanguineus debitoris, nõ ex eo prohibetur vti iure retractus, vt etiã in non admodũ dissimili casu voluit Caro. Molen. in consue. Paris. tit. j. §. xviij. nu. 3. in fi. Ad quod etiã, præter ea quæ diximus in præced. versi. faciunt quæ diximus suprà, in eadem gl. nu. 139. sed hanc nostrã & seq.

*An iudex, qui interposuit decretũ uenditionis, possit retrahere.*

273 ¶ Postremo quid sit de fideiussore venditoris, fortè adhibito pro euictione rei venditæ, vtrùm si consanguineus sit venditoris, poterit accedere ad retractum? quod non videtur, quoniam

*An fideiussor uenditionis.*

fideiubens

fideiubens censetur coosentire contractui, pro quo fideiubet. l.j.§.sed & si serui, & ibi gl.& Doct. ff.quod iussu, & l.exceptione, & ibi Bal.& Albe.C.de euictio.iuncta l. vendicantem, ff.eo.tit.& l. Pompo.§.j.ff.in quib.cau.pig.vel hyp.tacit.contra. Et voluit etiam Io.And.in addi.Spec.in titu.de actore, §.j.versi.quid si præsente.& Bal.in addi.eiusdē in tit.de reo.§.j.col.vlti.versi.quæro ad perfectionem.& Albe.in l.Caius, col.ij.versi.item fideiussor, C.de pig.acti.& Raph.Fulg. consi.lxvij. paterfamil.col.iij.versi.ipse autē fideiussor. Hincque Bal.subdubitans tamen, io d.l.exceptione, dicit, quòd stante statuto, vt filius non posit se obligare sine consensu patris, si ipse pater pro filio fideiubeat, satisfactum est statuto, cùm id faciens consentire videatur. Idque pro indubitato voluit idem Bal.in sua marga.in verbo, statutum, versi.pen.& Alex.in l.is qui hæres.§ vlti.col.j.ff.de acqui.hære.& Soc.consi.lxxx.præsens consultatio, col.iij.vers.capio primùm, lib.iiij.& Hip.Marsi. consi.ix.adiuua me, col.antepen.versi.sed posito, lib.1. Et facit etiam tex.in d.l.post legatū, §. sunt qui putant, ff.de his qui.vt indig. Et vide etiam, quæ diximus suprà, eadem gl.nu.158. aut etiam si præter, & seq. Sed & vide Carol. Moleo d.qui dicit non propter id priuari consanguineum iure retractus, in d.consue.Paris.tit.j.§.xiiij.gl.j.nu.11.& iterum §.xiij.nu.3

*Pater fideiubēs pro filio, cēsetur ei consentire.*

274 ¶Et cum his statueram finem huic gl.facere: sed se offert casus ad eam pertinens, de quo & nūc interrogatus sum. Quispiam vt consauguineus venditoris, emptori oblationem retractus fecit: emptor illum fatetur consanguineum: tamē aliis rationibus eum non vult admittere, quòd dicat contractum non esse venditionis, aut venditionem sonantis, vel quòd ille non venit intra tempora retractus. Posteà verò, quia in processu litis compertum est contrarium, scilicet illum contractum esse veræ vēditionis, aut ei æquipollentis, actoremque venisse intra annum, emptor negat illum esse consanguineum, confessionemque consanguinitatis à se factam sibi præiudicio futurā, reuocat: cùm non epistolis, non nudis asseuerationibus, siue confessionibus consanguinitas constituatur, aut probetur. l.non epistolis, & l.non nudis, C.de proba.& l.neque professio, C.de testa. vti nec contrà tollitur. l.ius agnationis, ff.de pact.& bene facit text.in l.cùm falsa, C. de iuris & fact.igno.& alia multa à nobis collecta infrà, eo.tit.§.xxxij.nu.34. cootrarium quoque. Quæ cùm aliàs semper procedunt, tum verò maximè in iis, quæ naturæ sunt, cuiusmodi consanguinitas est, quippe cùm natura ipsa immutabilis sit, §.sed naturalia, Insti.de iure natu.gen.& ciui.

*Emptor qui confessus est consanguinitatem agētis ad retractum, an eandem poßit postea negare, & quomodo.*

275 ¶Ego tamen respondi contrarium, videlicet standum esse emptoris confessioni, nisi doceat de errore illius, per tex.in l.j.§.Iulia.ff.de libe.agno.qui loquitur de agnitione filij, & in c.per tuas, extr. de proba.qui & de eadem re loquitur, dicitque nihil in id facere iuramētum, qui hanc confessioοem vult reuocare. Et ita, scilicet huiusmodi confessionem probare, tenet Cy.io d.l. oō epistolis, in j.q.& ibi quoque Bal.col.j.versi.tertio casu, & Sal.circa med.& Petr.Anch.consi.clix.rationes, col.ij.versi.venio ad secundum. Quanquam non nescio in hoc fuisse à nostris variatum, vt videre licet ex gl.Bar.Ang.& aliis in d.l.non epistolis.& gl.Bar.Bal.Ang.Sal.Raph.Ro.Pau.Alex.Corne. Fran.Aret.& Iaso.in d.l.neque professio, C.de testa.Bart.in d.l.j.§.idem per contrarium, ff.de lib. agno.& Cano.in d.c.per tuas, de proba.ex quibus tamen intelliges, hanc quā diximus, esse communem opi. Nam & in simili videmus, quòd licet sententia non constituat consanguinitatem, ea tamen eādem probat, d.l.j.§.vlt.de lib.agno. Debet igitur emptor probare errorem, vt eam confessionem reuocare posit. In Gallia autem nostra necesse est gratiam huius confessionis à Principe impetrare, quod nos vulgo releuare dicimus, non sine exemplo antiquitatis, nam & hoc verbo in ea significatione vsus est Iurisconsultus in l.etiam, §.j.ff.de minorib.

*Releuare, in uulgari significatione.*

276 ¶Est & aliud, quod me hinc abire non finit. Nempe quod ab Arnol.Ferro.in consue.Burdig. hoc eo.tit.§.vij.tractatum reperimus, vtrùm proximus venditoris excommunicatus (quem appellant) sit ad retractum admittendus. quod & nos differere decreuimus, tum quia huc priuatim nōnihil pertinet, tum quia & alia pleraque noo inutile est. Igitur vt paulò longiùs eam rem repetamus, nec tamen interim extra chorum saltantes, vt ex calce liquebit. Excommunicatio hæc (quam vocamus) ab antiquorum, & Græcorum, & aliorum ritibus, legibusque ortum habuisse videri potest, non à D.Paulo, vt Canonistæ, & Theologi opinantur. Cæsar enim libr.7. Commentar. quo loco nostrorum Druydum mores ac ritus describit, de his in hæc verba loquitur: Si quis aut publicus, aut priuatus, eorum decreto non stetit, sacrificiis interdicunt. hæc pœna apud eos est grauissima. Quibus ita est interdictum, hi numero impiorum ac sceleratorum habentur: his omnes decedunt, aditumq; sermonemq; defugiunt, ne quid ex cōtagione incōmodi accipiant, neque his petentibus ius redditur, neque honos vllus cōmunicatur. Hactenus Cæsar. Quis autē prima statim frōte uō videat illā pœnam eā esse, quā nunc excommunicationē vocamus? Excōmunicati enim primū sacrificiis interdicūtur, c.clerici, & ferè per totū tit.extrà de cler.excō.mi.& c.si quis episcopus, & c. placuit, & aliis mulris, xj.q.iij. Deinde hi impij qnoque veluti proprio & peculiari vocabulo appellantur. c.certum.xxiij.q.iij. Præterea his cōmunicari prohibetur aut sermone, aut mensa, aut consuetudine, aut alio quouis pacto. c.sicut, & c.excōmunicato, & c.qui cōmunicauerit, & aliis multis.xj.q.iij. Ob idq; excōmunicati dicuntur, quòd sint extra hominū fidelium communicationē, siue communionē, positi, vt dicit Arch.in d.c.sicut. His etiam petētibus ius denegatur, c.intelleximus, extrà de iudi.& c.exceptionē, extra de excep.& c.j.eo.tit.lib.6.& c.j.de rescri.co. quoque lib. Neq; hooos vllus cōmunicatur, vt qui ad dignuates & beneficia (quæ vocāt) assumi promoueriq; non posint, c.cùm dilectus, extrà de consuet.& c.cùm booæ, de æta.& quali.& c.ad probandū, de senten.

*Quest. an excommunicati admittātur ad retractum.*
*Excōmunicationis ortus.*
*Druydū excōmunicatio.*
*Excōmunicati, sacrificiis interdicti.*
*Excommunicati impij.*
*Excōmunicatis cōmunicare prohibitū.*
*Excōmunicati unde dicti.*
*Excommunicatis ius denegatur.*

fen.& re iudic.& c.postulastis,& c.seq.de cler.excom.min.cum simi. Quod & in dignitatibus secularibus obtinet, vt patet ex c.venerabilem, versi.nunquid enim, ibi, sacrilegū quemcumque vel excōmunicatū,& rursum versi.sunt enim notoria,& ibi Pan.col.v.versi.nota ibi, scilicet excommunicatio, extrà de elect.& voluit etiā Card.Flor.in c.perpendimus, in xl. opp.extrà de sen.excom.& Phil.Dec.in c.dilecti,col.j.extrà de excep. Sunt enim ipsi infames, vt dicit gl.in c.j.versi. nisi iusta, in verbo, infantia. quam no.ibi Bal.& Recentiores, tit.quo temp.miles. & alia gl.in c.j.§. vlt.in gl.vlt.ad fi.tit.per quos fiat inue.& est optimus tex.quem neutra allegat, in c.infames, vj.q. j.quem dicit vnicum Ro.sing.dclxxviij.an excōmunicatus. Hoc tamen vltimum quomodo intelligatur, videbis apud Inn.& alios in c.testimoniū, de testib.& Archi.in Summa, iij.q.j.& Ro.sing. dclxxxv.incip.in princ.huius. Denique hæc pœna, vt apud Druydes olim, ita & hodie apud nos, omnium est grauissima, c.corripiantur, xxiiij.q.iij. De quo abundè per Fel.in c.qualiter, le ij.§.vlt. col.x.versi.vlterius tangit, le ij. (sunt enim eadem col.duo versi.eius initij,) extrà de accus.

*Excōmunicati dignitatum & beneficiorū incapaces.*

*Excommunicati infames.*

*Excōmunicationis pœna grauissima.*

277 ¶Præterea Plato, Philosophus omnium grauissimus & in sanciendis legibus nulli Ethnicorū secundus, ad fi.prope lib.9.de Legibus: Ἐὰν δέ τις (ait) ὄφλῃ δίκην αἰκίας γονέων, πρῶτον μὲν φευγέτω ἀειφυγίαν ἐξ ἄστεως εἰς τὴν ἄλλην χώραν, καὶ πάντων ἱερῶν εἰργέσθω. μὴ δὲ εἰργομένου, κολαζόντων αὐτὸν ἀγρονόμοι πληγαῖς, καὶ πάντως ὡς ἂν ἐθέλωσι. Κατελθὼν δὲ θανάτῳ ζημιούσθω. Ἐὰν δέ τις τῷ τοιούτῳ, ὅσοι ἐλεύθεροι, συμφάγῃ, ἢ συμπίῃ, ἢ τινα τοιαύτην ἄλλην κοινωνίαν κοινωνήσῃ, ἢ καὶ μόνον συντυγχάνων που προσάψηται ἑκών, μήτε εἰς ἱερὸν ἔλθῃ μηδέν, μήτ' εἰς ἀγορὰν μήτ' εἰς πόλιν ὅλως, πρότερον ἢ καθήρηται, νομίζων κεκοινωνηκέναι ἀλιτηριώδους τύχης. Id est, Si quis de vi parentibus allata damnatus fuerit, primū quidē ex vrbe egrediatur, in exiliumq; perpetuum proficiscatur, ac sacris omnibus arceatur. Eum autem, qui nō se arcuerit, agronomi verberibus cædant, & omnino, vt hi quidē voluerint. Reuersus verò ex exilio, morte mulctetur. Si quis verò ex liberis hominibus cū tali viro vel comederit, vel biberit, vel re alia quacūque cum eo cōmunicauerit, atq; adeò si ei obuiam factus, eū sua sponte tetigerit: neq; in templū ingrediatur, neque in forū, neque omnino in vrbē priùs quā purgetur. Putet enim se cū homine scelesto cōmunicauisse. Hæc ille. quę & omnino ferè similia sunt huic nostræ religionis Christianæ excōmunicationi, vt planè demōstrauimus. Et hoc intelligēs Marsilius ille Ficinus, Philosophus & Theologus sanctissimus, & doctissimus, in eo argumēto, quod edidit in decimū lib.de Legibus ipsius Platonis post prin. hæc scribit: Ac ne quid nos lateat, ad impietatem etiā pertinet familiaritas & cōmunio omnis, seu in cibis seu verbis cum iis inita, qui ob nefaria scelera arcentur à sacris, qui & cōtaminati cæteros quoq; vel ipsa propinquitate cōtaminant. Qua quidem de re in calce noni lib. ita pertractat, vt vaticinari visus sit execrationes quotidie factas à nostris, prophanos à cōmunione ecclesiæ propellētibus. Hæc Ficinus.

*Platonis excōmunicatio.*

278 ¶Quin apud Athenienses illos, à quibus maxima ex parte Romani leges nostras mutuati sunt, antiquitus erant publicæ quædam detestationes, veluti in eos, qui viam non monstrassent errāti, vt scribit Tullius lib. Offi.iij. In quarum locum successisse hanc nostrā excommunicationem tradit Erasmus Chiliadis primæ Centur.ij.c.84. quo tractat illud prouerbium, ἀρᾶς ἱερὸν, id est, deuotionis, siue malis, execrationis templum. Plutarchus autem tum in Vita Alcibiadis, tū in Problematis Ro.c.43. tradit ipsos Athenienses decreuisse, vt ministri ministræque sacrorum Alcibiadem, veluti impium ac nefandum hominem execrarentur. Earum autem vnam, neglecto populi decreto, dixisse, supplicationum ad se, non execrationum, officia pertinere. Euripides Atheni. in Oreste figuram quandam nostræ excommunicationis describit, quam obseruatam Argis dicit,

*Atheniensium excommunicatio.*

*Argiuorū excōmunicatio.*

ἔδοξε δ' Ἄργει τῷδε, μήθ' ἡμᾶς στέγαις,
μὴ πυρὶ δέχεσθαι, μήτε προσφωνεῖν τινα
μητροκτονοῦντας.— Id est, ad verbum propemodum:
Sancitum est porrò Argis hisce, neque nos tectis,
Nec igne recipiendos, neque alloqui quenquam debere
Matricidas.

279 ¶Romanos quoque his diris & execrationibus vsos fuisse, vt qui illis esset obnoxius, dare grauissimas pœnas, maximoque infortunio affici necesse esset, autor est idem Plutarchus in Crasso, vbi & tradit, Atteium Trib. Pleb. bis diris confixisse Crassum in Parthos proficiscentem. Ex quo est & illud Lucani lib.3. Pharsaliæ:

*Romanorum excommunicatio.*

*—Crassúmque in bella secutos* *Sæua Tribunitiæ vouerunt prælia diræ.*

Et illud quoque Tullij lib.1.de Diuinatione: M. Crasso quid acciderit, videmus, dirarum obnuntiatione neglecta. Et Arnobij lib.8. Disputat. aduersus gentes: Et vt Parthis (ait) signa repetamus, dirarū imprecationes Crassus & meruit, & irrisit. Et de huiusmodi quoq; diris fit mentio Plinio lib.28.c.ij. haud multò post prin. Et de diris execrationibus Liuio, lib.6. tertiæ Decadis, cuius hæc verba sunt: Qui victus acie excessisset, eum ne quis vrbe, tecto, mensa, lare reciperet: dirā execrationē in populares, obtestationemq;, quam sanctissimā potuerūt, aduersus hospites cōposuerunt. Hęc ille. in quibus vide viuā nostræ excōmunicationis imaginē. Iterumq; c.8. his adhortationibus execratio dira adiecta, si quē à proposito spes mollitiáve animi flexisset. Rursumq; lib.10.iiij. Decadis: Huius atrocitas facinoris nouā velut flammā Regis inuidiæ adiecit, vt vulgò ipsum liberosq; eius execrarētur: quæ diræ breui ab omnibus Dijs exauditæ, vt sæuiret ipse in suum sanguinē, effecerunt. Has quoque deuotiones à Suetonio in C. Caligula vocari putat Beroal. illius interpres.

O

280 ¶Postremò apud veteres illos Germanos vidimus fuisse vmbram quandã huius nostræ excommunicationis. Nam (vt scribit Cornelius Tacitus, qui ad viuum mores eorum descripsit) scutum apud eos reliquisse præcipuum flagitium erat, nec aut sacris adesse, aut concilium inire ignominioso fas, multique superstites bellorum infamiam laqueo finierunt.

281 ¶Ideò cùm excommunicatio non sit Iuris canonici inuentum, non mirum videri debet, si & in foro quoque seculari, nedum ecclesiastico, siue canonico, ea proponi & allegari possit: vt videre licet ex gl. no. in l. j. & ibi quoque Bal. Fulgo. qui illam dicit sing. & Iaſ. C. de iur. & fac. igno. & glo. in c. præceptum, xxxij. q. v. & in d. c. j. §. si quis igitur, in verbo, opponit, & ibi Host. Arch. Io. And. Lap. Per. Anch. Domi. & Phil. Fran. de excep. lib. 6. & Spe. tit. de excep. §. nunc dicendum, versi. & no. quòd iudex, & ibi Io. And. & Bal. in addi. Cy. Bal. & aliis, in l. placet, per tex. ibi. C. de sacr. eccl. eodem Bal. in l. quoties, ad fi. C. de iudi. & in l. vlti. col. j. C. si à non compe. iud. & in d. c. intelleximus. col. ij. versi. quæro nunquid, extrà de iud. & in c. exceptionem, versic. quæro nunquid, extrà de excep. & in c. contingit, col. vij. versi. porrò si iudex, de dol. & contu. Lap. all. xcij. inspeximus, col. iij. per tex. optimũ, & expressissimũ, in id à paucis expensum, in c. decernimus, de sen. excom. lib. 6. Io. Ana. & Fel. in c. postulasti. extrà de homic. vbi etiam est bonus text. Ro. d. sing. dclxxxv. in id allegans l. hi qui sanctam. C. de apostat. Guid. Pap. deci. Delphi. ccxx. Ioan. col. j. & in statuto Delphi. incip. si quis per literas, in verbo, communi æstimatione fide dignos. Fely. in c. tuæ, col. ij. extrà vt lit. non conte. & in c. prudentiam, §. sexta, in prin. & ibi Phil. Deci. in ij. not. extrà de offi. dele. Aufre. in tract. reprobationum testium, in versi. excommunicatus, Iaſ. in l. eleganter, §. si quis post transactionem, col. ij. in fi. ff. de condi. indeb. & Phil. Dec. in c. ecclesia sanctæ Mariæ, col. xx. versi. duodecimo, de consti. Et bene etiam facit tex. in c. domino, tit. hic finit lex Corra. & secundum nonnullos in auth. credentes, C. de hæred. Nam quod pertinet ad d. l. placet, C. de sacr. eccle. quam nonnulli in hoc annotarunt, nihil omnino huc facit. Nam verbum acrimoniæ, quo ea l. vtitur, excommunicationem non significat, vt ibi putat Accursius, & Ioan. Mo. in c. j. paulò ante fin. de stat. regu. lib. 6. sed aliud omnino, de quo, vt alios omittam, vide gl. in c. licet, de immu. eccle. lib. 6. & Arch. in c. attendendum, xvij. q. iiij.

282 ¶Igitur vt concludamus, si exceptio excommunicationis obiici potest & in foro seculari, illud consequens est, cõsanguineum excommunicatum vocantem in ius emptorem, vt ab eo retrahat rem venditam, posse hac exceptione repelli. Et id quidem verum est de iure communi. At apud nos ex consuetudine generali Franciæ, huiusmodi exceptio in foro seculari non admittitur, vt scribit Io. Fab. in §. quòd si tutor, col. pen. Instit. de curato. & Aufre. deci. Tholo. clxxxix. item fuit quæsitum, an excommunicatus. Et in eãdem rem Bononiæ expressum statutum est, vt referunt Iac. But. & Bald. in d. l. placet, non aliter disputantes, an huiusmodi statutũ valeat, tanquam tacitè illud approbare videantur. & Io. Ana. in d. c. postulasti, de homicid. vbi expressè negat id statutum valere, sicuti & Phil. Dec. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ. loco suprà allegato. & sentit etiam Lapus, d. alleg. xcij. dum dicit, non admittẽtem huiusmodi exceptionem videri facere aduersus libertatem ecclesiasticam, per d. c. decernimus, de sen. excõ. lib. 6. Verùm potius se Canonistæ ruperint, quàm vt id apud nos obtineat. Ideoque nihil video, quod moribus nostris impediat consanguineũ excommunicatum venientem ad retractum. Quod & Ferro. vbi suprà placuit, qui mihi ansam præbuit, vt hanc quoque rem tractarem, vix aliàs hoc in loco tractaturus.

## DEDANS L'AN, INTRA ANNVM, GLO. X.

1 *Annorum diuersitas.* *Arcadum annus.* *Aegyptiorũ.*

PRISCIS illis temporibus non vnus omnibus annus fuit. Nam, vt scribit Plinius, togatorum doctissimus, lib. 7. Naturalis historiæ, c. 48. Annũ alij æstate vnum determinabãt, & alterum hyeme: alij quadripartitis temporibus, sicut Arcades, quorũ anni trimestres fuere. Quidam Lunæ senio, vt Aegyptij. Itaque apud eos aliqui & singula milia annorum vixisse produntur. Id quod & post eum recensuit D. August. lib. de Ciui. Dei xv. c. xij. & ante vtrunque Diodorus lib. 1. Bibliotheces. Xenophon quoque, si is fuit, in libris, qui eius titulo de Aequiuocis circunferuntur, Aegyptij, ait, vtuntur anno quandoque menstruo, sæpe bimestri, non rarò trimestri, nonnunquam solari: quæ varietas etiam ex nostris, qui ab eis literas habuerunt, sapientes fecit aberrare. *Iberorum.* Iberis annus quadrimestris vt plurimũ est, rarissimè solaris. *Chaldæorum.* Contrà Chaldæi, cùm in antiquitate disciplinarũ suarum vtantur menstruo, in cæteris semper solarem se intelligere fatẽtur. Plutarchus in Numa Põpilio, Quidam, inquit, ex Barbaris trium, ex Græcis autem Arcades quatuor, *Arcananum.* Arcananes sex mensiũ anno vsi sunt. Aegyptiis menstruus annus fuit, deinde mensium quatuor, vt aiunt: quare qui vel nuperrimè eam regionem incoluerint, vetustissimi videntur esse, annorumque incredibili multitudine in familiarum deductionibus differunt: quippe qui menses in numerum annorum collocent. *Romanorum.* Romanis quoque ab initio annũ fuisse decem mensium multis coniecturis probat, duósque à Numa fuisse additos, scilicet Ianuarium, & Februarium. In qua etiam sententia Ouidius fuit, statim circa initia, lib. 1. Fastorum:

*Tempora digereret cùm conditor vrbis, in anno*
*Constituit menses quinque bis esse suo.*

Et paulò pòst:

*At Numa nec Ianum, nec auitas præterit vmbras:*
*Mensibus antiquis addidit ille duos.*

Gellius quoque lib.3.Noctium Attic.c.16.scriptũ reliquit,fuisse,qui existimarent,Homeri tẽpore, sicut Romuli,annũ fuisse non duodecim mensium,sed decem:in eã opinionem adducti, propter versus Homericos,quibus Neptunus alloquitur puellã,à se recenter compressam,lib.11.Odysseæ:

Χαῖρε γύναι φιλότητι, περιπλομένου δ' ἐνιαυτοῦ
τέξεις ἀγλαὰ τέκν', ἐπεὶ οὐκ ἀποφώλιοι εὐναὶ
Ἀθανάτων. Id est,

Nunc gaude,dilecta:ast cùm se euoluerit annus,
Illustres ( neque enim sunt vana cubilia diuùm)
Natos nixa dabis.

Solinus Collectaneorũ ca.iij.Annus (inquit ) apud Aegyptios quatuor mensibus terminabatur: *Lauiniorum.* apud Arcades tribus:apud Arcananes sex.In Italia apud Lauinios tredecim:quorũ annus trecẽtis septuaginta quatuor diebus ferebatur.Subditq́ue,quod de Romanis suprà ex Plutarcho diximus Macrobius quoq; lib.1.Saturnaliorum,c.viij.Anni certus modus apud solos Aegyptios fuit. Arcades annum suũ tribus mensibus explicabant,Acarnanes sex,Græci reliqui cccliiij.diebus annũ *Græcorum.* proprium cõputabant.D.autem Augusti.lib.de Ciuit.Dei xij.c.x. cum Solino ac aliis ferè cõsentiens,dicit apud Aegyptios annũ quatuor mẽsibus finiri. Cẽsorinus in eo lib.quem De die natali ad Cerellium scripsit,in Aegypto,ait , antiquissimũ ferunt annũ bimestrẽ fuisse:deinde à Bihone,aut vt alij , Pherone Rege quadrimestrem factũ : nouissimè Arminon ad tredecim menses & dies quinque produxisse. Item in Achaia Arcades trimestrem annũ primum habuisse dicuntur. Cares autẽ,& Acarnanes semestres habuerũt annos,inter se dissimiles,quibus alternis annis au- *Carum.* gescerent,aut senescerẽt.Ante hos Xenophon,quisquis is est,in eo.libro de Aequiuocis : neque enim ei cõuenit cũ Xenophõte Socratico:Annus ( ait) diuersus est. Etenim Aegyptij vtũtur anno quandoq; menstruo,sæpe bimestri,non rarò trimestri,sæpe quadrimestri,nonnunquã solari.

2 ¶Et hæc quidẽ de anno ciuili,quem sibi populi siue gentes pro arbitrio constituerũt.De naturali *Annus ciuilis* autem,siue solari,aut vertente,& de magno,siue mundano,& aliis differentiis,multa apud eosdẽ *Annus naturalis.* autores scripta comperies,quæ non duximus huc transponenda.Et apud nos quoq; de ipso an- *Annus solaris siue uertens.* no naturali videbis in l.ita vulneratus,§.extimatio.ff.ad leg.Aquil.& in l.iij.§.minorem,ff.de mi- *Annus magnus siue mundanus.* no.& in l.cùm hæres,§.Stichus si hæredi,ff.de statulib.vbi scribitur,annũ constare ex cõtinuatis diebus ccclxv.& in l.cùm Bissextus,& iterum in l.anniculus nõ statim.ff.de verb.sig.& Docto.in illis ipsis locis,præsertim verò Alc.in d.l.cùm Bissextus,& in c.quadragesima,& ibi gl.de cõsec.di. v.gl.& doct.in c.quæsinit,extrà de verb.sig.& in c.si propter,in verbo,primi anni.de rescript.lib. 6.Arch.in c.si papa,de priui.eo.lib.6.Lucam Pen.in l.siue ex Prætoriano,col.j.& ij.C. de exec.& exact.lib.12.Aluar.in §.his consequẽter,col.iij.ver.nota annum,tit.hîc finit lex.& in c.j. col.ij.ver. nota militem,tit.quo temp.mil.Phil.Fran.in c.quàm sit.§.electus,col.ij.quibus locis videbis multas quæstiones ad hanc anni mentionem pertinentes,quas breuitati consulentes prætermisimus, *Annus usualis.* loca designasse contenti.Sed & nostrates alias annorum species, ne id omittamus ponunt , scilicet vt sint alij vsuales,alij ceremoniales,alij legitimi,vt videre poteris apud Archi.Io.And. & Do. *Ceremonialis.* in d.c.si propter,de rescr.lib.6.neque enim in istis diutiùs immorari decreuimus. *Legitimus.*

3 ¶SED vt ad nostram consuetudinem accedamus,eam sanè,si nullum tempus certum huic retra- *Quæstio,utrũ annus retractui datus censeretur,si expressus non fuisset.* ctui statuisset,de anno tamẽ,vt multis placet,intelligere oportuisset,ex sentẽtia Bal.Aluar.Marti. Lauden.& Card.Alex.in c.Titius,tit.si de feud.fuer.contr.vbi ex eo tex.no. quòd agnatus proximior,cui ius est reuocandi alienationem in extraneũ factam,eam facultatem perdit,nisi intra annum veniat:monetq́; Bal.agnatos,vt bene aduertant, nec sinant id tẽporis labi,nisi velint eo iure excludi.Et idẽ voluit ipse Bal.in c.j.§.hoc quoque,col.pe.versi.vij.conclusio,in illis verbis,& nota quòd si per annũ,tit.de succes.feud.vbi dicit,quòd tacendo per annũ,perinde est,ac si cõsensisset alienationi.& consi.ccxlix.verba inuestituræ,paulò ante fin.lib.2.Ro.consi.xxij.pro propositæ,ad fi.& iterũ consi.lxx.visis themate,col.ij.ver.iij.istam sententiã,quibus locis dicit illum tex.ad hoc sing.rursumq́ue ipse Ro.in l.j.ff.in ius vocat.vt eant.& in repe.ru.de arbit.col.xv.ver.vndecimò, quia emphyteusis.& in l.Prætor ait, §.vlt.in addit.& ibi Ias.col.vlt.ff.de no.oper.nunt.Pau.Cast. consi.lxxxiij.quæstio ista vertitur,col.ij.lib.2.vbi dicit illum tex.notasse Alex.in addit.Bar.in l.sicut,C.de præscr.xxx.vel xl.ann.vbi id trahit ad statutũ huic nostro simile,quo scilicet admittitur vicinus ad retrahendũ rem alienatam in extraneũ,vt videlicet nisi intra annũ veniat , non audiatur:quamuis in statuto nihil de tẽpore sit definitũ.& idem Alex.in l.si mihi & Titio,col. vlt.ff.de verb.oblig.& in l.j.§.permittitur,ff.de aqua quot.& æsti.etiam in addi.ipsius Bar.& Barb.in c.plerunque,col.v.de rescr.vbi ita dicit se ex facto respõdisse:& iterum in c.mandatum,nu.42.eo. titu. Fran.Cur.Senior consi.48.super controuersia,in fi.j.addi.Ias.in l.petens,col.iiij.versi. secũdò no. quòd facultas,C.de pact.vbi & trahit ad casum nostræ consuetudinis, dum allegat c.cõstitutus, de in inte.rest.idem Ias.in l.ij.col.vj.versi.circa quod bene no.C.de iure emphy.& consi.xcij.facti præsentis,col.7.ver.istis sic in facto,lib.1.& consi.clix.super facto, col.ij.ver.aggredior tertiã,lib. 2.vbi & ad casum nostrũ consuetudinis trahit.& cõsi.vij.pro reuerendissimo,col.iij. ver.septimò facit,lib.3.Fel.in c.quæ in ecclesiarũ,char.vlt.in vij.declaratione,ver.tamen quia in hoc,de consti. Iac.à Sanct.Georg.in tract.feud.in verbo,& cum pacto de non alienãdo,col.v.versi.& aduertite quòd præmissa.Phil.Dec.consi.ccxxij.viso puncto,col.iiij. ver.quartò prædicto Francisco,in fi.&

consi.cclxxv.in causa quæ Lucæ agitatur,col.vj.ver.& ex omnibus suprà dictis.& consi.cccxcv. in causa magnifici,ad fi.Hippo.Marsi.sing.liiij.in multis partibus,vbi núcupatim loquitur de hoc statuto.Lud.Gozad.in repe.l.qui se patris.col.xxxiij.versi.insero & sextò.C.vnde libe. Zasius in epitome feud.parte ix.char.v.versi.in præmissis,Fran.Balb.qui etiá loquitur in casu nostræ consuetudinis,in tract.præscr.in iiij.parte iiij.partis principa.in xxx.q.col.vlt.

*Annus concessus agnatis ad reuocationem emphyteusis.*

4 ¶Et ex hoc inferunt plerique,eam facultatem,quæ competit agnatis emphyteutæ,vt scilicet finita emphyteusi per generationem,sibi potius,quàm extraneis,concedatur.de qua per Bar.in d.l.j. §.per nititur.ff.de aqua quoti.& æsti.& latè diximus suprà,in præfa.nu.41.huic item pertinet,& seq.illam (inquam) facultatem anno tantùm durare.Ita enim expressè voluerunt Ro.& Iaso.in d. l.Prætor ait,§.j.de no.ope.nun.idem Ro.in d.rub.de arbi.& in consi.suprà allegat.Alex.in omnibus quoque locis suprà citatis,Barba.in c.j.col.pen.extrà de locat.Franc.Cur.Senior, d.consi.48. col.iiij.ver.& præmissa etiam clarè procedunt.& iterum in fi.j.addi.Card.Alex.in c.j.col.iiij.versi. tamen istam facultatem, tit.quemadmo.feud.ad fili.perti.& Ias.in omnibus cons.suprà designatis,& prætereà in d.l.ij.col.vj.versi.circa quod.C.de iure emphy.& Franc.Balb.in d.tract.præscri. vbi suprà,& Fran.Ripa,qui id intelligit de anno ab inuestitura,in l.j.col.ij.versic.tertiò declara, ff. de priuil.cred.& Matth.Afflict.in const.Siciliæ,incip.vt de successionibus,colum.xvj.in xvij.q.& Lud.Gozad.consi.lxxj.in causa domini,col.j.

*Annus domino cóceßus ad reuocationem feudi alienati. Annale silentium pro repudiatione.*

5 ¶Et hæc sententia confirmatur ex tex.in c.j.§.porrò,tit.quali.olim feud.por.ali.vbi facultas, quæ competit domino ad reuocandum alienationem feudi factam à vasallo , durat vno tantùm. Ex quo no.Bal.in verbo,annali silentio,quòd annale silentium habet vim repudiationis,& vt ipse loquitur,post eum tex.refutationis.Ad quod etiam dicit facere l.facta.§.si quis bonorum, ff.ad senatuscó.Treb.& quod no.in l.si ego.ff.de neg.gest.Sed & ad hoc facit tex.in c.j.§.vlt.tit.si de inuesti.inter domi.& vas.lis oriat.vbi si vterque & dominus,& vasallus noluerint iurare in casu illius tex.si vasallus per annum possedit,tacente domino , is solus iurabit.Ex quo & ipse Bal.not. quòd in materia feudorum annalis possessio inducit præscriptionem pro vasallo.

*Annalis præscriptio in multis casibus.*

6 ¶Subdit'que Bal. (ne id prætermittam) nullo alio in loco esse eum tex.de anno.Id quod fortè verum est in eo casu:sed alibi sæpe in iure,vltra loca superius citata,est annalis præscriptio:vt in l.j. §.vltimo.ff.si quis cautio.& in l.vlti.ff.de eden.& l.j.§.vlti.ff.si quis ius dic.non obtempe.& l.j.§. Largius,ff.de success.edict.& l.j.ff.quan.actio de pecu.est an.& sæpe in tit.ff.de pecu.& l.j.§.item si quis,ff.ex quib.cau.maio.& l.sciédum,§.vlt.ff.de ædil.edict.& l.j.ff.de requi.reis,& l.j.in prin.ff. si quis testa.lib.& l.si verò,§.hæc autẽ,ff de his qui deic.vel effud.& l.vel post annũ, ff. de alie.iud. mut.cau.fac.& l.j.§.vlt.ff.de interd.& l.j.ff.de calũnia,& l.si cohæredi,§.j.ff.quis ordo in bon.poss. ser.& l.ij.§.confestim,& l.filij,§.j.ff.ad S.C.Tertul.& l.at Prætor,§.annus,& §.hæc actio post annum.ff.de his quæ in fraud.cred.& l.vlti.C.eo.tit.& l.j.C.de anna.except.& l.emancipata, C.qui admit.& l.si nõ conuicij.C.de iniur.& l.vlti.C.de do.cau.non nume.& l.ij.in fi.C.de ædil. act.& l.ij.C.vnde vi.& l.vlti.§.finauiẽ à locis, C.de iur.delibe.& l.ij.C.vi bono.rap.& l.j.§.exactio,C.de rei vxor.act.& l.si quis emptionis,§.sed & si quis,C.de præscr.xxx.vel xl.ann.& l.ij.C.de naufra. lib.xi.& l.qui grauatos,C.de censi.& cẽsit.eo.lib.xi.& §.j.Insti.de perpet.& temp.præscr.& §. cùm igitur plures,versi.liberis.Instit.de bono.poss.& §.si quis autem non implens,in Auth.de hæred. & Falcid.& §.omnem,ver.si verò propositis,& ver.si verò intra,in Auth.de litigio.& §.si seruus sciente,in Authen.de sanctiss.Episc.& c.plerunque,extrà de rescrip.vbi gl.& Host.in verbo,post annum.Nota hìc (inquiunt) annalem præscriptionem.& alia iura citant,quæ ibi videre poteris,& in c.quoniam frequenter,in prin.extrà vt lite non contest.vbi etiam gl.in verbo,intra annũ , alia item iura adducit,& in c.rursus,xj.q.iij.& in c.longinquitate,xij.q.ij.& in clem.sicut,de app.& in aliis locis à me adductis infrà in gl.seq.nu.63.& quoniam,& duobus seq.& à Dy.in tract.præscr. & Matth.Afflict.in const.Siciliæ incip.prædecessorum,ver.item teue menti.

*Annus,pro tẽpore apto & sufficienti.*

7 ¶Et cùm annus omnes menses semel concludat,censetur tempus omnibus rebus agendis aptum & sufficiens. Ideoque Legislatores plerunque appellationem competentis temporis de anno interpretari solebãt,vt videre est ex l.fortissimi,C.de erogat milit.annon.lib.12.vt nónulli ex ea assumunt.Sed id haud dubiè satis ostendit prouerbialis hyperbole.Nã cùm moram longã significare volumus,anno id exprimimus.Terentius in Heauton. Nostín' mores mulierũ?dum moliũtur, dum comuntur,annus est. Quod & ab Oldendorpio animaduersum est, Variarum lectionũ tomo ij.pag.clx.Bal.autem in l.vsuræ,C.de vsur.dicit per gl.ibi tempus simpliciter prolatũ,de anno intelligendum esse.De quo & nos aliquid dicemus titu.seq.§.j.in gl.ij.in verbo, *à tel temps*, nu.4.

*Tẽpus de anno intelligitur. Annus pro tẽpore certo. Annuum tempus pro annali.*

Sacræ autem literæ annum plerunque ponunt pro tempore,& eo quidem certo,& destinato : vt Hier.xxiij.Annus visitationis.Et nonnunquam pro breui quopiam tempore,Esaiæ xvj.In tribus annis quasi anni mercenarij.Et c.xxj.Adhuc in vno anno,quasi in anno mercenarij. Annuũ autẽ tempus pro annali ( vt id obiter dicam) vsurpauit Tullius in oratione pro L.Flacco, & rursus in quadam ad Atticum episto.& alibi sæpe,& Paulus noster in l.ex quibus,ff.de interdict.

*Annus quare agnatis conceditur.*

8 ¶Sed nescio quonam modo incogitantes huc diuertерimus. Igitur vt redeamus, aduertendũ est, quòd ille §.Titius,tit.si de feud.fuer.contr.quo omnes innituntur, ad probandum ius reuocandi alienationem,competens agnatis,anno præscribi,si subtiliter expendatur, nihil facere videtur ad casum nostræ consuetudinis. Nam ratio,quare intra annũ debet agnatus reuocare alienationẽ in

casũ

casu illius §.ea est,secundùm Bald. Aluar. Marr. Laud.& alios ibi,quia inuestitura feudi,de qua est quæstio,debet peti intra annum,c.j.§. prætereà,titulo de prohibita feudi alienatione per Federicum.& in c.j.tit.de capit. Corra. Ideò lapsus anni facit,vt agnatus nõ sit amplius audiendus. Quæ ratio nihil omnino facit ad casum nostræ consuetudinis, nisi fortè ageretur de retractu rei feudalis,sicut scitissimè annotauit Ias.in d.l.Prætor ait,§.vlt.ad fin.ff.de no.oper.nun.& Phil.Dec.in hoc sibi contrarius,consi.cccxxviij.in casu proposito,col.ij.versi.solum superest.

9 ¶Prætereà ille lapsus anni procedit,quando alienatio facta est in agnatum quempiam remotiorẽ, vt scilicet agnatus proximior intra annũ reuocare debeat,aliàs non admittatur. Quòd si in prorsus extraneum facta sit, tunc agnati admittuntur vsque ad triginta annos,secundũ glo.quam sequuntur And.Iser.Bal.& alij.ibi.& idẽ voluit ipse Bal.consi.xvj.facti euidẽtia,col.j.lib.1.Pau.Cast. consi.lxxxiij.col.ij.lib.2.& Iaco.à S.Georg.vbi suprà,& Alex.in d.l.si mihi & Titio,col.vlt.ff.de verb.obl.& consi.xv.visis narratis,col.pe.versi.non obst.lib.5. vbi id dicit communiter teneri. Ias. consi.clix.super facto,in fin.lib.2.& consi.vij.pro reuerendissimo.in fi.lib.3.Phil.Dec.consi.cxliij. quoniam ex facto,col.ij.versi.tertiò,nõ dato,& iterum cõsi.208.ad clariorẽ,col.iij.& consi.395. in casu magnifici,ad fi.& Carol.Rui.cõsi.clj.quia proponitur,col.v.nu.19.lib.1.& consi.213.in q.col. v.nu.9.eod.lib.1.& Fran.Balb.in d.tract.præscri.in vij.q.quartæ partis , quartæ item partis prin.& Ant.Rub.consi.85.viso & diligenter,col.ij.& Albe.Bru.consi.66.dubitatur,col.iij.vers.sed maior. Quamuis Bald.in hoc teneat contrarium,sibi contrarius , consi.197.quòd consentiente,in prin. lib.3.Sed prior op.verior est & communior,vt diximus.Et sic quoque dominus reuocat alienationem feudi intra triginta annos,c.j.§.j.& ibi gl.& Doct.tit.de capit. Corra.Sed & aliter d.§. Titius,intelligit Carol.Rui.consi.25.dubitabilis,col.vj.versi.non obstat quidem tacendo,lib.1.vt ibi videre poteris,& consi.35.adeò planè,col.xij.versi.non obstat etiam prædictis,lib.1. — *Quid si alienatio facta sit in prorsus extraneos.*

10 ¶ Ex quibus constat,eũ tex.in d.c.Titius,abesse à casu nostro.Et ego quidem in ea sum sententia,vt si statutũ aut consuetudo admittens consanguineũ ad retractũ , non præscriberet huic rei aliquod certũ tempus,sed simpliciter statueret consanguineum posse rem venditam restituto pretio redimere , sine alia temporis præfinitione,id posset non solùm intra annum,sed & postea quandocunq;.l.j.§.meminisse,ff.de ven.insp.& l.iurisperitos,ff.de excu.tut.& l.seruus, C.de pœnis,& quod no.Inn.in c.ex literis,& consti.Id quod ego intelligo intra triginta annos,& non vltra:quia eo tẽpore tollitur omne ius atque actio cõpetens priuato contra priuatũ l.sicut, & l.omnes,C.de præscr.xxx.vel xl.anno.& l.ij.C.de const.pec.cum si.Et ita in specie huius nostri casus respõdit Pau.Cast.ne autoritate careamus,consi.430.circa primum quæsitũ notandũ,in prin.lib. 2.& Cæpol.consi.causarũ ciuilium xliij.clarissimè,col.vlt.in prin.& Phil.Dec.qui illorũ non meminit d.consi.222.col.vlti.versi.vltimò non est omittendum, & dicemus etiam infrà,§.xxxj.eodemque vlt.in verbo, *notifier au greffe*, in xiij.q.Et vide quæ dicam infrà,nu.16.nec omiserim. — *Si annus non esset præstitutus retractui, quod tempus intelligere tur.*

11 ¶Sed id tamen intelligo,si res vendita semper manserit in manibus emptoris.Quòd si ipse emptor alteri vendiderit,vt potest,sicuti declaratur infrà eo.tit.§.xij.licet cõsanguineus possit & ab isto secundo emptore retrahere,vt etiã ibi cauetur:posset tamen dici hunc secundũ emptorem,si rem possederit decẽ annis inter præsentes,& viginti inter absentes , tueri se posse aduersus retractum consanguineorũ:vt in simili dicimus de actione hypothecaria,quæ licet à debitore,aut eius hærede,aduersus creditorem non nisi xxx.vel xl.annis tollatur,l.cùm notissimi,in prin. & §.j.de præscr.xxx.vel xl.ann.tamen ab extraneo emptore,vel donatario possidente cum titulo & bona fide,tollitur x.vel xx.annis.l.j.& ij.C.si aduer.cred.& vbique gl.& Doct.& Spec.tit.de præscri.§.j. versi.sed de hypothecaria,& omnes passim.Etiam si is emptor vel donatarius sit vniuersalis omnium bonorum:vt tenuit,& à Senatu Parisi.diffinitum tradidit Io.Gal.in suis Arestis, q.xxxviij. Et præsertim,quia apud nos consuetudo expressa est tit. *des prescriptions*, §.j.qui est omnium huius vol.ccxxxv.quòd cùm quis iusto titulo acquirit bona immobilia, eáque bona fide ac pacificè possidet x.annis continuis inter præsentes,vel xx.inter absentes,pòtest eadem defendere aduersus omnes,qui ea sua esse contenderent,aut super ea vectigal,aut aliud onus prætenderent. — *Quid si emptor alteri uẽ diderit.* — *Quid,si secũdus emptor sit uniuersalis.*

12 ¶Et id quidem haud dubiè,ni fallor,procederet,si non esset tempus aliquod præstitutum , vt diximus:aut si non aliam haberemus consuetudinem infrà eo.tit.§.vlt.qua cauetur, id tempus anni concessum consanguineo ad retrahendum,currere ex eo die,quo venditio relata est in acta.Cùm igitur non currat ante id tempus,nec cõsuetudo distinguat,sitne adhuc res apud emptorem,an apud aliũ,posset videri consanguineum indistinctè admittẽdum,saltem intra illos triginta annos de quibus suprà loquuti sumus,l.de pretio.ff.de public.in rem act.& l.j.§. quod autem, ff.de aleæ lusu,& aleat.cũ si.Nisi dicas,illam cõsuetudinem debere intelligi secundũ Ius cõmune,quo præscribitur à tertio acquirente cum bona fide,eodẽ decem aut viginti annorum spatio,vt per totum tit.C.de præscri.long.temp.Etiamque in actionibus,& iuribus, quæ durãt maiori spatio aduersus alios,vt probauimus de hypothecaria. Nam statuta debent interpretari secũdum ius commune, & vt minus id lædant,quàm fieri potest,l.ij.C.de noxa.act.& c.cùm dilectus,extrà de consue.Et præsertim cùm habeamus consuetudinem in hoc conformẽ Iuricõmuni,in d.§.j.*des prescriptions*, Et secundùm quã,etiamsi esset Iuri communi contraria,debemus hanc nostram consuetudinem intelligere,ex sententia Pet.Anch.consi.94.ista domina,circa medium,ver.nõ obstat,quòd istud arg.& consi.422. viso puncto,col.ij.ver.non obstat,si dicatur.& Phil.Dec.consi.1t.quoniam iudi- — *Consuetudo à consuetudine, etiam iuri contraria, interpretationẽ mutuatur.*

cantium,col.ij.versi.quia statuto.Nam & aliàs statuta statutis, vt leges legibus concordare expedit,c.cùm expediat,in prin.de elect.lib.6.& promptum est,l.j.C.de inoffi.dotib.

13 ¶Nec causari quis potest,quòd in hoc casu res quæ à priore emptore iterum venditur,est affecta & obnoxia retractui consanguineorum , transireque debet in alium, cum sua causa & onere, l.si conuenerit,vt nomen,§.si fundus,ff.de pig.act.& l.debitor,C.de distrac.pig.& ibi concord.in gl. Nam & ea iura loquuntur in pignore,& hypotheca , vt scilicet cum his,& sic cùm sua causa res transeat in emptorē.Et tamen,vt diximus,is emptor aduersus ea vsucapit minori tempore,quàm debitor,aut eius hæres vsucepisset: tametsi etiã ius crediti sit multò fauorabilius,quàm retractus. Creditor enim hîc certat de damno vitando, ne scilicet suum debitum amittat : consanguineus de lucro captando,ex sententia Bar.in l.vlt.in fi.C.in quibus cau.in integ.resti.non est ne.& in l. etiam,la ij.ad fi.ff.de minori.& dicemus pleniùs infrà,nu.121.certũ est, & seq.Imò,quod plus est, non solùm hypothecaria eo spatio decē vel viginti annorum præscribitur à tertio,sed integrum quoque rei dominium,vt diximus.

*Actio quod metus causa, quo tempore præscribitur. Actiones personales in rē scriptæ, quo tempore præscribuntur. Petitio hæreditatis quo tempore tollitur.*

14 ¶Sed & hinc videmus,quòd licet actio,quod metus causa, duret triginta annis aduersus eum qui metum incussit:tamen si res alteri fuit vendita,ea actio aduersus ipsum emptorem longo tēpore, scilicet decē vel viginti annorũ,extinguitur.l.si vi,quæ est iij.& ibi gl.Cy.Bar.& alij,C.quod met. cau.Ex quo Ang.ibi in fi.dicit post Bar.& alios,quòd omnes actiones personales in rem scriptæ cuiusmodi hæc est,aliàs aduersus tertiũ non competeret,vt dicemus infrà eo.titu.§.viij.in verbo, *le iuge qui en peut cognoistre*,nu.6.porrò,huiusmodi igitur actiones personales in rem scriptæ,tolluntur longo tempore.quod Ang.ipse dicit notandũ,sicut etiam dicit Alex.ibi , col.iij.vbi id intelligit,quando quis possidet cũ titulo & bona fide,vt in d.l.iij.aliàs esset contra,l.hæreditatis,C. de peti. hæred.vbi petitio hæreditatis,quæ & ipsa in rem scripta est,non tollitur longo tempore. Quod ideò fit,quia ea non datur regulariter cōtra titulo possidentē.l. regulariter.ff.de peti.hære. vnde & si aliquo casu datur,ea tollitur spatio longi temporis.l.vlti.in fi.& ibi gl.vlt.& Doct.C.de edict.diu.Adr.tol.Id quod eò volui dicere,vt harum legum antinomiam,quæ videri poterat discuteres.Et cum his quoque concordat Raph.Co.consi.54.Leonardus,in fi.& Fran.Balb.in tract. præscri.io iiij.parte iij.partis prin.in prima quæstione,ver.ampliatur,& Caro.Rui.consi.105.casus iste,col.iij.nu.6.lib.1.Et aliàs quoque secundum emptorem rei primò alienatæ à minore sine decreto,aliter ipsam vsucapere,quàm primum emptorem, probat l. possessiones.& l.vlti.C. si quis igno.rem mi.Vt tamen non omittam, quòd cùm is, qui vacuam absentis possessionem occupat, eam non nisi xxx.vel xl.annis vsucapit,l.vlt.C.vnde vi.si tamen eam in tertium alienauerit,is x. vel xx.annis vsucapit,vt tradit gl.vlt.in eadem l.& ibi quoque Oldr.Albe.& Bar.

15 ¶Nec mouet in casu nostri retractus , id quod suprà diximus,quòd non currit tempus aduersus retractũ,nisi à die notificationis factæ in actis.Illud enim verũ est, vt nō currat præscriptio anni, de qua ea consuetudo loquitur io §.vlti.huius tit.Hæc enim sunt verba illius,*L'an du retraict baillé par la coustume,court du iour que l'acquisition sera notifiée*,&c.non autē negat aliã præscriptionē currere,si notificatio facta non fuerit.Ideoque currit & perficitur spatio xxx.annorũ,vt ibi dicemus in xiij.q.ij.gl.Quin & si dictum esset expressim,præscriptionem temporis nō obstare,non per id summota esset præscriptio xxx.vel xl.annorũ,ex sentētia gl.in c.j.§.præterea,in verbo , præscriptione,& ibi Iaco.Bel.Nicol.Neapo.Bal.Marti.Laud.Aluar.& Cardi.Alex.tit.de capi. Corra.cum multis cōcor.à me adductis infrà tit.procedente,in §.j in verbo, *à tel temps*, nu.12.sed & huc spectat.Et id quidem intelligeretur,quantum ad emptorem,non autem quantum ad tertium acquirentem,per ea quæ diximus.Quod tamen hîc non firmo nec enim necesse est , cùm consuetudo non aliter præscriptionem temporis summoueat.Scio autem Car.Molen.in consue.Parisi.tit.j.§. xiij.in fi.in simili casu in ea esse sententia,vt nec tertius emptor præscribat,nisi xxx.annis.

16 ¶Nec omiserim,quosdam esse in hac Gallia magni nominis,qui in ea item sunt sententia, vt per emptorē præscribatur retractui cōpetenti consanguineis per x.annos inter præsentes,& xx.inter absentes,etiamsi nulla facta sit notificatio:hac ratione subnixi , quòd actiones reales tolluntur eo tempore,C.de lon.temp. præscri.per totum,& in nostra consuetudine,tit.præcedente,qui est *des prescriptions*,vt diximus suprà,nu.12.& id quidem. Et idem de iure cōmuni in actionibus in rem scriptis,cuiusmodi hæc est,vt etiam diximus numero ab hinc ij.Sed quantùm ad hoc postremum de actionibus in rem scriptis,intelligunt qui id dicunt,quantùm ad tertiũ, non quantùm ad eum qui contraxit,vt & suprà de actione de dolo dictum est. Nam & quod Ius cōmune sanxit de actionibus realibus,atque etiam nostra illa consuetudo in d.tit.præcedente,intelligũtur de iuribus competentibus alicui tertio ante tempus venditionis,aut alterius contractus particularis.Hîc autem id ius cōperit ipsis consanguineis ex ipso contractu,vt tradit Bal.in rub.C.res inter ali. acta, ver.not.quod ex consuetudine.& Phil. Dec.consil.88.cuius superscriptio incipit,valet statutum, col.j. & alibi sæpe diximus. Igitur non sumus in casu illius præscriptionis longi temporis à Iure cōmuni & consuetudine nostra introductæ:vt omittamus iuri succedendi,siue adeundi,siue immiscendi,non nisi xxx.annis præscribi,vt no.in l.licèt, C.de iure delib.cũ aliis multis concord.à me traditis in l.si vnquam,in verbo, reuertatur,nu.392.cæterum quod primum.& infrà, §.xxxvj. gl.ij.nu.37.huic autem.Sæpe autem diximus,id ius retractus per omnia sequi ius successionis.

17 ¶Ex consuetudine autem Britonum.c.ccxx.& iterum constitutione v. veterum consuetudinum,

emptor

emptor si semel contractum suum publicè proposuerit, tutus erit à retractu spatio x. anno. & sine ea denuntiatione, xv. an. At reformatis consuetudinibus, aliter statutum est, vt patet hoc eo. titu. §. v. Verùm ex consuetudine Laudunensium, & aliorũ Veromaudiensium, huius tit. §. v. qui est totius iij. partis lxxix. si emptor possedit rem x. annis, non amplius auditur consanguineus ad retractũ, nisi veniat intra annum post eos x. annos. Sed ex consuetudine Nustriæ, quã nunc Normandiam vocamus, si publicatio contractus facta non fuerit, vt ibi disponitur, consanguineo ius retrahendi competit intra x. annos, vt refert Igneus in l. j. §. si cùm omnes, nu. 12. ff. de S.C. Sylla. Et vide quæ dicam infrà in §. vlt. huius tit. in gl. ij. in verbo, *notifier au greffe*, in xiij. q.

*Cõsuetudines de tẽpore retractus.*

18 ¶ VERVM illud super hoc scire necesse est, quid si notificatione nõ facta apud acta, emptor prior possedit rem xv. annis, & posteà vendit rem alteri: quantum tempus huic secũdo emptori restat, vt præscribat retractui? vtrùm scilicet necesse sit, vt possideat illos x. annos, quibus sine prioribus illis xv. poterat præscribere, & sic illi xv. priores sint illi inanes & superuacanei: an verò de aliquo tempore ei proderunt, & quanto, vt nõ sit ei opus integro decennali tẽpore. Et certè non ei debent esse inutiles, cùm emptor vtatur accessione venditoris ad perficiendã præscriptionem. l. dolia. §. j. ff. de cõtrah. emp. & l. ij. §. emptori. ff. de vsuc. pro emp. cũ si. Cùm igitur primus ille emptor possederit tantum temporis, quantùm satis erat ad dimidiũ totius, si semper rem tenuisset, restat, vt huic secũdo emptori necesse sit possidere alterũ dimidium eius temporis, quo ipse solus sine accessione potuisset præscribere, scilicet quinque annos, & sic pro rata & portione vtriusq;, vt in simili scribitur in Auth. quòd si quis, & ibi gl. & Doct. C. de long. temp. præscri. & in §. de præscri. in Auth. vt spons. largi. & gl. in l. malæ fidei, & ibi Pet. Cy. Saly. in vj. q. C. de long. temp. præscrip. Bar. in Auth. quas actiones, ad fi. C. de sacros. eccl. Bartho. Brix. in xxij. q. Domi. Titius prædium.

*Tempus duorũ emptorum, quomodo sit numerandum ad præscriptionẽ retractus.*

19 ¶ SED cùm nostra consuetudo notificatione facta annũ retractui præstituerit, satis hinc intelligitur, consanguineũ post annum non esse audiendũ, vt etiam expressè & in hoc casu respondit Pau. Cast. consi. 430. circa primũ, lib. 2. & iterum consi. 351. prædicta reformatio, eo. lib. 2. nã frustra (inquit in posteriori loco) statueret tẽpus vnius anni consanguineis, si lapsus eius tẽporis eos non excluderet, per gl. in l. j. §. cùm dicitur, ff. si cui plus quàm per leg. Falc. & l. iij. §. diuus, ff. de iure fisci, & l. si legatario, §. vlt. ff. de fideic. lib. & l. iiij. §. vltimo, eod. titu. & l. à quo, in fi. ff. de dam. infec. & quod no. Inn. in c. cũ in tua, extrà qui mat. accu. pos. & Bar. in l. Aristo, ff. de iur. delib. Nã & quod certo tẽpore permittitur, posteà tacitè prohibetur. l. statuliberũ. §. Stichũ, ff. de leg. ij. & l. j. §. si mulier, ff. de libe. agno. Hęc Pau. Cui adde, quæ dicã latiùs infra eo. tit. §. iij. in gl. iiij. eademq; vlt. nu. 2. & seq. & rursus tit. seq. §. j. gl. ij. quæ est in verbo, *à tel temps*, nu. 49. præterea emptor, & multis seq.

*Cõsanguineus an post annũ sit audiendus.*

20 ¶ TV tamen id intellige, nisi lapso anno emptor denuntiarit consanguineo, vt ad huiusmodi retractũ veniat. nã illi venienti nõ poterit ipse emptor opponere id tẽpus esse transactũ: vt expressè, & in hoc casu, voluit Cæpolla cautel. xcvij. aut ex aliorũ librariorũ computatione, lxviij. incip. si petens se mitti, per no. ab Ion. & aliis, in c. cùm inter, de exc. Bar. & aliis in l. cùm muliet. ff. sol. ma. eo. Bar. in l. si suspecta, ff. de inof. test. Bal. in l. testamento, in fi. C. de test. Ang. in l. j. §. stipulatio, col. vj. ff. si cui plus quàm per leg. Fal. Ant. in c. exhibita, col. pe. de iud. Et hoc dictũ pro digno notatu retulit, & sequutus est Ias. in l. de pupillo, §. seruo. circa medium. ff. de no. ope. nun. & Pe. Rebuf. in cõcordat. in rub. de cõsti. in verbo, interesse putantes, col. antepe. ver. ex quo infertur. Et hãc sententiam omniũ optimè fulcit l. Aemilius. ver. dicebã, ff. de minori. & l. quòd si nolit, §. in factũ, ff. de ædil. edic. & l. post diẽ, ff. de leg. cõmis. Et faciunt etiã, quæ dicam infrà in fi. huius tit. in vj. q. & tit. seq. §. j. in verbo, *à tel temps*, nu. 59. illud autem scire, & seq. vbi & alia allegaui. rursumque §. iiij. eiusdem seq. tit. in gl. vlt. nu. 2. & quod scribit Alb. in l. ij. col. iij. ver. quid si dominus. C. de iure emphy. & in l. cõmissoriæ, & ibi quoq; Sal. in fi. per illum tex. C. de pact. inter empt. & vend. & Caro. Rui. consi. clj. circa dubia, nu. 3. 4. 5. 6. lib. 3. & consi. 166. viso diligenter, col. vj. nu. 14. eo. lib. 3.

*Quid, si post annũ emptor solicitauerit consanguineũ ad retrahendum.*

21 ¶ Sed hoc tamen intelligendũ est, si modò emptor sciens prudensque id denũtiauerit consanguineo: secus autem, si ignoranter. Quid enim, si erranter putet annum durare, aut procuratorem, cui demandauerat, vt emptionem in acta referret, nondũ id fecisse, cùm tamẽ fecisset, & annus posteà effluxisset: aut si quis emptori successerit, nec resciuerit notificationẽ factam fuisse à defuncto, cuius rei iustã habet ignorantiæ causam. l. qui in alterius. ff. de reg. iur. cum si. Certè ei subueniendum est. l. sed & si. §. vlti. ff. si quis cautio. & l. vlti. ff. ad S.C. Macedo. & l. si quis delegauerit, ff. de nouatio. Nec enim renuntiatio, etiam expressa, trahitur ad ius ignoratum, l. mater, ff. de inof. test. cum aliis à me adductis in repet. l. si vnquam, in præfat. nu. 98. inci. secundo modo.

*Quid si ignorans tẽpus lapsum id fecerit.*

*Renuntiatio ad ignorata non trahitur.*

22 ¶ Hinc dicit Speculator per aliqua ex dictis iuribus in tit. de locat. §. nunc aliqua, versi. xxiiij. & iterum xxvj. quòd dominus ignorãs rẽ fuisse cõmissam propter canonẽ non solutum, nõ sibi præiudicat recipiẽdo solutionẽ pensionis. Et idem tenet Dy. in l. Mæuius, §. si duobus, & ibi quoq; Bal. & Imo. ff. de leg. ij. Cy. in l. ij. in iiij. q. & ibi Alber. qui alios antiquiores citat, col. iiij. & ibi etiã latè Iason, col. xliij. versi. quarta principalis, C. de iure emphy. & Ant. cõsi. 22. visis punctis, col. ij. versi. nunc ergo videndũ, & Alex. consi. 106. magnifice Prætor, col. v. versi. vel etiam potest responderi. Et Hipp. Marsil. in l. qui ignorans, nu. 29. ff. ad l. Corn. de sicar. vbi id dicit singu. & iterum in l. qui falsam, colum. xcviij. ff. ad leg. Corn. de fals. Et simile quidpiam voluit Bald. in c. j. col. ij. versic. sed pone quòd post annum, titu. quo tempo. mil. quòd dominus post tempus petendæ inuestituræ præstitutũ recipiens vasallum, videtur remittere culpam, nisi id per errorẽ iustum & nõ supinum

*Ignorans sibi non præiudicat.*

fecerit:per multa iura ibi per eum allegata,probantia neminem ignorantem remittere videri. Et sequuntur Marti.Laud.Iac.Aluar.& Card.Alex.ibi,illi col.ij.hic iiij.Et idem voluit, licet non dicant,gl.ibi in verbo,& mensem,& Io.Ray.in c.j.§.prætereà si quis,in xvij.q. & iterum in §.insuper,col.pen.tit.de prohib.feud.ali.per Fed.Sed & ipse Spec.tit.de præscr.§.j.versi.quid si colonus fundum.& seq.dicit,quòd si emptor,qui emit à colono aut emphyteuta,& vsucepit,nihilominus pensioné præscriptione temporis cópleta obtulerit,aut promiserit,ignorans se vsucepisse,sibi nõ nocet:etiam per quædam ex dictis iuribus.Et ibi sequitur Io.And.in addi.Et facit etiã,quod scribit idem Io.And.in addi.eiusdem tit.de no.ope.nun.§.j.in fi.vt tamen intelligas,in Francia opus esse impetrare gratiam huius rei à Principe,quod nos vulgò,*estre releué*, appellamus.

23 *Intra quod tẽpus admittitur consanguineus post tempus solicitatus ab emptore.*
*Tempus quod magis intellectu percipi potest,quàm dici.*

¶ Nec tamen intelligas,hoc casu,cùm scilicet emptor sciens post tempus anni transacti denuntiauit consanguineo,vt veniret,ipsum consanguineum semper posteà admitti:quia debet venire intra modicum aliquod tempus post eam denuntiationem:quod magis intellectu percipi potest, quàm dici.l.ratum.ff.de sol.alioqui enim non admitteretur,vt in simili dicit gl.in d.l.Aemilius,in verbo,restitui,in ij.sol.oppo.ff.de minori.quã ita intelligit,& signandam dicit Bart.ibi,in j.col.& eam dicit sing.Bal.etiã ibi in j.lect.& iterũ in sua Margar.in verbo,interpellatio,versi.iij. & eãdem auream idem Bal.in l.& si post tres,in lect.ij.versi.ij.casu,ff.si quis cautio.sed & sing.& menti tenendam ipse Bal.in c.j.in verbo,quàm citius,& ibi Mart.Laud.qui & eam auream dicit, & Cardi. Alex.col.j.qui & eam dicit sing.titu.de noua.for.fidel.& idẽ Bal.qui id tempus committit arbitrio iudicis,in c.j.§.ad hæc,post prin.& ibi quoque post eum Mart.Laud.& Card.Alex.tit.hic finit lex Cornelia.Ro.consi.xxvij.viso themate,paulò ante fi.Imo.in l.j.§.item si ita.ff.ad leg. Falc.Ias.qui eam dicit valde no.in l.si ex legati causa,col.iij.versi.principaliter,ff.de verb.obli.

24 *An confestim id fieri debeat.*
*An intra octo dies.*

¶Et id profectò æquum est arbitrari,vt confestim id fiat,cùm primùm fieri potest,cùm sit veluti quædam conditio potestatiua,per l.rogo.ff.quan.dies.lega.ced.iuncta l.hæc conditio,ff.de cõdi.& demon.Id quod Pet.Anch.consi.331.visis diligenter actis,col.ij.versi. tertiò aduertendum intelligit,etiamsi in huiusmodi conditionibus apposita fuerit dictio,quãdocunque:trahitque ad facultatem retrahendi,quandocunque concessam vẽditori ab emptore: qui casus est nostro proximus. Idque si certum facere volumus,putarim arbitrandum,id fieri debere intra octo dies, qui ab hac nostra consuetudine,§.iij.huius tit.statuuntur.Nam si non dantur ibi nisi octo dies, etiam oblatione facta intra annum,quo tempore cogitur emptor,velit nolit,recipere consanguineũ : multò magis,si eum velit admittere post annũ,quo tempore nõ cogitur,tum quia in dubio emptor videatur intellexisse de tempore cõsuetudinis,iuxta no.in simili per Dy.Bar.Ang.Imo.Raph.Co.& alios Recentiores in l.hæredes mei,§.cùm ita.ff.ad Trebel.cum multis si. à me adductis in repet. l.si vnquam,in verbo,susceperit liberos,nu.101.sed illud hîc quæro,C.de reuoc.dona.

25 *Necessitate aliquid facienti magis subueniendum.*

¶Tum ne consanguineus abutatur liberalitate emptoris , dum prolixius tempus contendit sibi deberi ex eo,quod liberè ipse emptor concessit,quàm si ex necessitate illum admisisset. Sic enim plus fauoris haberet necessitas,quàm liberalitas,contra l.si quis graui,§.verùm,& ibi not.à Barto. Bal.& Ang.ff.de S.C.Syl.cũ concor.à me quoq; collectis in d.repe.in verbo,donatione largitus, nu.106.quarta declaratio.Quanquàm contra hanc rationem facit tex.in l.quòd si,§.restitutio, & ibi Bar.ff.de mino.& in l.cùm postulassem,§.j.de dam.infec.& l.si fideiussor,§. si necessaria,ff.qui satisd.cog.vbi Soci.dicit,eum tex.semper ad id allegari,vt magis sit fauendum subueniendumq́ne ei,qui facit ex necessitate,quàm qui libens facit,& l.si dictum,§.si compromissero,ff.de euict.cùm dicitur,nulla enim necessitate cogente id feci,& l.tutori,ff.de neg gest.Dy.& Alber.in l.de curatore,§.vlt.ff.de cur.bonis dan.Idẽ Alber.in l.actione,§.Labeo,ff.pro soci.& in l.si pupilli, in prin. ff.de neg.gest.Pet.Anch.consi.159.rationes,col.j.versi.secundò, & consi.280.visis,circa medium. Imo.in l.iiij.§.Cato,col.j.& ibi Lancel.Gal.col.xxiij.versi.secundò,ff.de verbo.obli.Fran.Cur.Senior.consi.84.eodemq; vlt.super quotidiano,col.vlt.Bap.Cacial.in repe.l.admonẽdi,col.10.versi. non obstant,ff.de iureiur.& Doct.sæpe.illud quod suprà diximus subinde proponentibus, magis ei faueri & succurri,qui coactus,quã qui volens,quid facit.Sed illud procedit in prohibitis,aut suspectis,aut id genus cæteris,nam in aliis satis constat,D.O.M.voluntarium militem deligere.

26 *An intra annum.*
*Tempus cẽsetur prorogatũ in alterũ tantum.*

¶Igitur si quis illis rationibus non contentus, præfractè vellet defendere maius aliquod tempus requiri ad eum repellendum:sciat ad summũ hæc verba,aut similia,extendi nõ posse,nec debere (si non toto cælo errem)nisi ad alium annum,qui ab initio ex statuto cõpetebat:nam temporum prorogationes,& renouationes ita intelliguntur,ne ad prolixius tẽpus extendantur,quàm primũ ipsum tempus,quod ab initio constitutum erat,ar.Auth.qui semel,C.quomodo & quãdo iud. & l.sancimus,C.de fideiussoribus,& Auth.ei qui.C.de temp.app.& l.si iudex,ff.de iud.& c. præsenti,v.q.ij.& quod de prorogatione compromissi tradit Bal.consi.101.nobiles viri,col.vlt.versi.venio ad quintum,lib.3.& in c.quintauallis,col.pen.versic.data est potestas,extrà de iureiur.& in c. vlt.col.pen.versi.dubitabatur insuper,& rursum versi.vt vnum scias,extrà de consuet.& Lãfran. Bri.in tract.de arbi.char.5.& Fel.& Phil.Dec.in c.de causis,ille col.ij.versi.secundò limita,hic col. j.versi.& aduertendum,extrà de offi.deleg.idem Deci,in c sua nobis,col.j.in fi.de appel. ( Georg. Nat.in repet.cle.sæpe.in prin.col.lxiij. versi.tu adde quòd licet.de verbo.signi.) & Hippo.Marsi. sing.lij.prorogatio compromissi,vbi id dicit sing.

27 ¶Et id saltem haud dubiè procedit,cùm in prorogatione aut renouatione non apponitur certum tempus,

tempus,sed ea fit simpliciter sine præfinitione temporis. Tunc enim sine cõtrouersia intelligitur tantùm facta de altero tãto tempore,quãto primum tempus durabat:vt de continuatione tacitæ societatis,& locationis respondit Bal.consi.448.punctus super quo,col.ij.versi.si autem hoc non apparet,lib.4.per tex.inter cæteros optimum in l.in iis,§.vxor.ff. sol.matri.Nam & aliàs videmus prorogationem censeri factam cum iisdem qualitatibus & conditionibus.l.ij. §. sed si iudex.ff.de iud.cũ aliis multis simi.& concord.à me collectis infrà tit.procedente, §.j.gl. vij.in verbo, *feront preferez*, nu.27.ex quo fit.Nam & quælibet renouatio tacitè recipit quicquid prius inerat,vt no. Bar.in l.si mihi & Titio,paulò ante fi.ff.de verb.obl.Bal.in l.j.col.pen.versi.sed quid si dominus, C.quando non petcu.part.cũ concor.adductis ab Alex.consi.xxx.quoniam omne datum.col.ij. vers.& licet noua,lib.t.quod cõs.duplicatur,consi.ij.li.v.& ab eodẽ Alex.cõs.cvij.in causa Nicolai,col.ij.versi.insuper ostẽsum & Phil.Dec.consi.407.visis & diligenter,col.iij.versi.cõfirmatur.

*Prorogationẽ temporis,cum iisdem qualitatibus & cõditionibus factã censeri, vide versi.seq.infi.*

28 ¶Et tempus quoque augmenti debet intelligi secundũ naturam & qualitatẽ temporis principalis vt in pulchro casu respondit Alex.consi.cxviij.stantibus terminis,in fin.lib.3. per tex.in l.item quæritur,§.qui impleto,ff.loca.& l.legem,C.eo.tit.& in l.inter socerũ,§.cùm inter, ff. de pact.do. & l.etiam,C.de iure dot.Et id generale est in quolibet augmento,vt sequatur naturam principalis,vt latè dicemus infrà eo.§.gl.xvij.in verbo,*le pris que la chose aura cousté*,nu.51.nã & hæc,& seq. Et faciunt etiam scripta à Bal.in l.Aemilius,in addi.col.vlt.vers.item no.quòd pœna,ff.de minor. & consi.eccl.verba compromissi,col.ij.versi.modò sequitur,lib.v. Ideoque etiam putarem in nostro casu consanguineum posse venire intra annum,posteaquam emptor illi denũtiauerit, vt veniret: nisi eam consuetudinem haberemus , quæ non nisi octo dies tribuit post admissionem. Quanquàm contra eam rationẽ,quam adduximus de eadem qualitate prorogationis,facit quod tradit Bal.in l.legem , circa medium.C.locat.quòd licet renouatio aut protogatio censeatur fieri sub iisdem modis,non tamen sub iisdem temporibus,per gl.ibi,& text.in d.§.qui impleto, & sequitur Iason consi.xlix.Innocentius,col.iij.lib.3.

*Tempus augmenti imitari naturã temporis principalis.*

29 ¶Quòd si quis non satis confidat his,quæ diximus,veritus ne & post annum hic consanguineus admittatur,ego ei consulo,quò se huic vano timori eximat, vt interpellet ipsum consanguineũ, vt rem redimat intra duos menses,alioquin illum se non amplius admissurum.Nam tunc elapsis iis duobus mensibus,ea obligatione se exuit,qua promiserat ei cedere ea re restituto pretio: vt in retractu conuentionali in hoc eodem casu respondit Ro.d.consi.xxvij.in vlt.dubio,per no. sing. vt ipse dicit à Bar.post Dy.in l.qui Romæ,§.cohæredes,per eum tex.ff. de verbo.obli. quod quidem Ro.consi.retulimus infrà tit.seq.§.j.in gl.ij.in verbo, *à tel temps*, nu.64.quid verò si iam. De illo autem Bar.dicto nos alibi plenius diximus.

*Quid si emptor interpellat consanguineũ ut ueniat intra duos mẽses.*

30 ¶ Ex quibus potes intelligere,non rectè censuisse quosdam interpretes cõsuetudinũ (quos honoris causa taceo ) qui scripserunt tẽpus à statuto præstitutum retractui non posse prorogari de consensu emptoris,& consanguineorum:& in id allegant Alex.consi.xxiiij.inspecto processu,lib. 4.qui id non dicit,sed illud tantùm , quòd tempus instantiæ præfixum à statuto prorogari non potest consensu partium,sicuti nec tempus in id præscriptum à iure cõmuni: quod longè est diuersum.Illud planè fateor, quòd licet emptor possit admittere consanguineos vẽditoris post annum ad suũ ipsius præiudicium, non tamen domini feudalis,aut cõsanguineorũ ipsius emptoris, quin possit dominus petere laudimia ex huiusmodi reuenditione, & consanguineus vi illius retrahere:tanquam sit noua venditio,& ea quidem spontanea,& minimè necessaria:vt etiam voluit Caro.Molen.in consuet.Parisi.tit.j.§.xxij.in xij.q.Idque etiam maximè quantùm ad consanguineos , si fuerit tempus statuti prorogatum, ante ipsum transactum : neque enim id fieri potuit in aliorum præiudicium,sed tãtùm prorogantium.l.si cùm Hermes, C.de loca.& l.item quæritur,§. qui impleto,ff.eo.& latissimè dicemus infrà tit.proximo,§.j.gl.vij.in verbo,*feront preferez*, nu.32. prætereà quia etiam,& seq.Et faciunt,quæ etiam trademus eo.seq.tit.§.vj.in glo.ij.quo loco tractamus,an laudimia debeantur ex reuenditione facta venditori.

*Tempus retractus, an possit prorogari de consensu partium.*

31 ¶Præsertim verò in hoc casu,in quo statutum est tempus à statuto,vel lege,cuius mutandi non tanta est nobis facultas,quanta eius temporis,quòd à nobis conuentũ est:hoc enim semper prorogare possumus,illud sæpe non possumus,etiam in nostrum præiudicium:vt in casu l.properandum, C. de iudic.no.glos.ibi in prin.in verbo,triennij,ibi,item an potest prorogari.& ibi quoque Bar.col.j.versi.circa hanc legem,& Bald.col.ij.versi.venio ad quæstionem, Salic.col.item ij.versi. quæro an terminus,Alex.& alij Recentiores.& gl.in l.ij.§.sed & si iudex,in verbo,inhibita, & ibi quoque Albe.ad fi.ff.eo.tit.Bal.in l.quòd si nolit.§.vlt.in fi.ff.de ædil.edict.in lectu. antiq.& in c.j. §.hoc quod nos,col.pen.versi.quintò no.quòd tempore, tit.de pact.Const.Ro.consi.clxxiij.spectabilis dominus,col.ij.cum aliis concord.adductis ab Alex.d.consi.xxiiij.col. vlt.libr.4.& consi. cxxxvij.in causa & lite vertente,col.j.lib.2.Cui adde Mari.Soci.id latè tractantem,in c. venerabilis,in xvj.art.prin.extrà de iudic.

*Tempus legis nõ tam facilè mutari potest quàm hominis.*

32 ¶Et in tempore ad appellandum præstituto voluit Zenzel.in extrauag. Ioan.xxij. incip.suscepti, versi.nos de illo,in verbo,decem dies,tit.de elect.Bald.in Auth.hodie,colũm.ij.versicu.quid, si est appellatum,C.de appel.& in Auth.ei qui,col.vlt. versi.quæro nunquid tempus appellandi, C.de temp.app.& in l.centurio,in fi.ff.de vulg.& pupil.subst.Pau.Cast.& Ro.in l.ij.ff.de re iud.& idem Ro.in repet.rub.de arbi.col.xv.versic.xiij.& Corn.in suis sin.in verbo,appellatio,versi. appellatio interponi.

*Tẽpus appellandi,an prorogari possit. An tẽpus prosequendæ appellationis.*

interponi. Et in tempore etiam constituto ad prosequendam ipsam appellationem, vt probatur in cle.appellationem,& ibi gl.& Doct.de appel.Zenzel.vbi suprà,Ioan.And.in addi. Spec.titu.de app.parte secunda,§.nūc breuiter,versi.licet autem detur annus.Bar.in Auth.si tamen, C.de tēp. app.Bald.in l.eos,col.ij.versic.modò quærit glo.C.de appel.Mathesa.no.xxiiij.no. quòd tempus. Quanquàm huius contrarium tenet ipse Bal.in d. Auth.ei qui,col.vlt.versi. quæro nūquid partes,& ibi Sali.col.vlt.versi.quæro ab extra,& idem Sali.in d.Auth.si tamen, eo.tit.de temp.appel. & Ro.in d.rub.de arb.vbi suprà,& Maria.Soci.vbi etiam suprà,in secundo membro xvj.artic.De quo latius per Pan.in c.ex ratione,col.ij.vers.sed circa hoc versatur,& ibi omnino Fel.col.j.ver. secundò dum firmat,extrà de appel.Sed satis est ostendisse, non semper ius esse partibus proroogandi temporis à lege vel statuto præstituti,etiam in præiudicium ipsarum.

*Cōsanguineus cui emptor dixit,venias toties quoties, an admittatur post annum. Ad omnē petitionem.*

33 ¶ Sed quid,si cum consanguineus intra annum dixisset emptori, velle se retrahere rem venditam,& emptor respondit,venias toties quoties volueris,ego te libenter admittam : an post annū audietur consanguineus ? Ego vidi aliquando hanc controuersiam coram me agitari. Consanguineus enim dicebat ex illis verbis se post annum esse admittendum. Ego secundū emptorem pronuntiaui,motus doctrina Ange.in l.cùm stipulatus sim mihi à Proculo,& ibi Imo.col.iij.ff.de verb.obli.quòd per verba generalia promittētis soluere ad omnē petitionē & voluntatē alterius, non censetur renuntiatum præscriptioni temporis:nam debent ea verba intelligi,prout tacitè res inerat:ideò nihil operantur.l.si decem cùm petiero.ff.de verb.obl.& l. Titia hæredis,ff. de condi. & demō.iuncta l.iij.ff.de leg.j.& sequitur Alex.consi.clxx. visis statutis,col.ij.versi.nec prædictæ conclusioni,lib.7.vbi ex hoc respondit,quòd stante statuto,quòd si creditor habens instrumentum,non egerit intra trienniū,instrumentū sit nullum, non tollitur illius statuti præscriptio per verba debitoris,promittentis soluere ad omnē voluntatē, petitionē,& requisitionem creditoris.

*Semper,& aliæ huiusmodi dictiones, non tollunt præscriptionem.*

34 ¶ Quibus adde,quòd per hæc verba affirmatiuè concepta,semper,omni tēpore, perpetuò,quandocunque,& similia, non videtur exclusa præscriptio tēporis,quæ aliàs curreret.l.in cognitione, in prin.cum gl.in verbo,semper. {& ibi Rom.} ff.de senatuscō.Sylla.& l.j,cum gl.in verbo, præscriptionē,C.de bon.mater.& voluit Bal.in l.j. {col.vlt.} ff.sol.mat.per d.l. iuncta l.in rebus.C.de iure dot.& idē Bal.in l.quòd si nolit.§.si quid ita.ff.de ædil.edic.Rom.in l.j.ff.de vsuca.& in rubr. de arbit.col.xv.versi.xij.per sententiam.Fran.Aret.in d.l.cùm stipulatus sim mihi à Proculo,col. ij.versi.sed quærit hìc Ang.cū aliis multis quæ in hanc sententiam colligemus infrà tit.seq.§.j.in verbo, *à tel temps*, nu.2. & hoc sanè.& seq. Nam & aliàs verba sunt intelligenda secundùm subiectam materiā l.si stipulatus,ff.de vsur.& plenè diximus in repe.l.si vnquam,in verbo, reuertatur,nu.30.fallit secundò,& seq.C.de reuoc.donat.Et facit quod ex Pet.Anch.diximus suprà, nu. 24.& id quidem,& quæ scribam in d.verbo, *à tel temps*, nu.8.sed plus dicit.Et quod etiam no.respondit Ro.consi.xv.plura sunt,in quarto eodemque vlt.dubio,quòd si fuerit præstitutum tempus ad proponendas petitiones aduersus potestatem, non obest eidem potestati, qui se promisit præsentaturum toties quoties opus fuerit,vt post tempus cogatur se repræsentare.

*Summa omniū præcedentiū.*

35 ¶ Ex supradictis igitur, vt hoc in summa dicam, quinque hic sunt potissimum notanda. Primum,quòd si nullum est tempus statutum retractui, consanguineus intra triginta annos admittitur aduersus emptorem:& intra decem annos inter præsentes , & viginti inter absentes,aduersus tertium,qui ab emptore emit.Secundum , quòd cùm statutum vel consuetudo certum tēpus ipsi retractui præstituit,non est consanguineus post id tempus audiendus. Tertiū,quòd si transacto tempore statuti emptor sciens prudensque denuntiauit consanguineo , vt veniret ad retractum,non poterit illum veniētem intra legitimum tempus suprà declaratum summouere: secus, si ignorans.Quartum,illo casu,quo emptor admittit consanguineū post tempus statuti , consanguinei emptoris,qui reuendidit,admittuntur ad retractum huius posterioris venditionis, ex eaq; debentur laodimia domino,tanquam ex noua & voluntaria venditione.Quintum,quòd si consanguineo intra tempus statuti declaranti se velle retrahere,emptor responderit , se illum quoties vel quandocunque voluerit,admissurum,ei nihilominus currit tempus statuti.

*An currat tēpus retractus, dum res est cōtrouersa inter emptorem & venditorem.*

36 ¶ Sexto igitur ( vt ad alia pergamus ) quæro , quid si venditione facta suboritur controuersia inter emptorem & venditorem,fortè super traditione rei venditæ,quia venditor negat,aut aliter impugnat venditionem , & interim labitur annus : verùm nihilominus admittitur consanguineus intra annum finitæ controuersiæ.Quod videtur,quoniā non dicitur scire alienatam rē fuisse ante exitum litis,ar.l.quandiu,C.qui admit. Et ita in hac specie nuncupatim voluit Iaco.Ra.in l. cōtra maiores,& ibi quoque Pet.à Bel.pertic.versi.dicit hic Cy.col.ij.versi.item facit hæc l. & Bal. qui hic dicit no.col.ij.versic.ecce aliam quæstionem,consuetudo est.& Sali.in fi.C.de inof.test.idē Bal.in tract.Proto.col.v.versi.sed pone quòd Titius.Collect.in c.constitutus,col.pen.versic.& vt perfectius,{& ibi Aegid.Bellam.col.xx.versi. decimoquinto,quod.} extrà de resti.in integ.Masue. tit.de retract.col.vlti.versi.item pone, emptor agit.Guid.Pap.decis.cclvij. cauetur de consuetudine,in prin.& omnes prope glossematarij consuetudinum Franciæ.

*Tēpus promouēdi ad sacerdotiū,nō curr*

37 ¶ Sed & facit tex.in c.commissa,& ibi gl.in verbo pacificam,& Doct.de elect. lib.6.vbi tēpus anni præstitutum ad promotionem ordinis sacerdotalis ei qui beneficiū curatum obtinuit,nō ei currit,quandiu lis ab initio mota pendet super huiusmodi beneficio. Et quod traditum est ab Host. Io.And.& Panor.in c.quoniam, extrà de iure patro.quòd pendente lite super potestate eligendi,

non

non currit tempus præfixum electioni faciendæ.& id clanculum probatur in c.ij. extrà de in integ.resti. Quanquàm secus sit,si lis sit super iurepatronatus,per d.c.quoniam,& rursum c.eâ te,& c.cùm propter,eo.tit.sed id fit in hoc casu propter specialem peculiaremque ac singularem quandam rationem:vt no.omnes in d.c.quoniam.ex quo possumus intelligere,Ius commune in cæteris casibus esse in contrarium.Lin iis quæ contra.& l.ius singulare,ff.de leg.Nam & Panorm.consi. xciiij.in quæstione hæredum,col.iij.versi.non obstat secundò,lib.2.respondit, emphyteutã non esse in mora soluendi canonem,quandiu tertius ei de re emphyteutica quæstionem facit,nec potest illius possessionem assequi,arg.d.l.quandiu.

*rit beneficio controuerso. Nec tẽpus eligendi, pendente lite super iure eligendi.*

38 ¶Et idem quoque in vasallo,qui non est in mora petendi inuestituram,quandiu patitur controuersiam feudi ab alio,qui ipsum feudum occupat,voluère Guil.Cu.Bald.Sal.Raph. Fulg.& Pau. Cast.in l.solẽnibus.C.de rei vend.& Idem Bal.Iac.Alua.& Card.Alex.in c.j.tit.quæ fuit pri.cau. bene.amit.per d.l.quandiu.And.Iser.in c.j.in prin.tit.de capit.Corra.Per.Anch. consi.clxxiiij.dominus,col.vlt.Mart.Laud.in c.j.in fi.tit.quib.mod.feud.amit.l.ij.Steph.Berti.consi.ciiij.etiam,col. j.nu.6.lib.2.& iterum consi.xv.ex thematе,nu.3.lib.4.Guid.Pap.dec.Delphi.clxv.sed iuxta,Albe. Bru.consi.xxxviij.visis,col.ij.versi.nec obst.Fran.Cur.Iunior in tract.feud.parte iiij.in xxiij.causa priuationis, col.vlt.versic.septimò limitanda est. Idem denique,si controuersia sit inter hæredes scriptos,& venientes ab intestato,de viribus testamenti, non currit interim tempus executionis ipsius testamenti: vt per Petr.Ferr.qui tamen distinguit,tit.forma libel.quo agit.ad red.rationem tutel.in verbo,ac executores,col.versi.vlterius quæritur.Et facit,quod post Guid.Suz.tradit Alb. in prima parte statutorum,q.clxxvij.item quæritur,statuto cauetur.

*Vasallus non est in mora, si patitur feudi controuersiã.*

39 ¶Verùm hæc,quãtum ad retractum nostrum proximitatis pertinet,non sunt sine scrupulo apud nos,quibus est expressa consuetudo,id tempus retractus currere ignorantibus,minoribus, absentibus infrà hoc eo.tit.§.xxxv.Nam & Caro.Molend.in consue.Parisi.titu.j.§.xlij.in v. eademque vlt.q.negat cõtrouersiam à tertio motam impedire cursum retractus feudalis.Cui & ego in ea re accedo.Præsertim cùm alia consuetudine,§.xxxvj.tempus currat à notificatione cõtractus apud acta. Veniat igitur consanguineus,si libeat,ad retractum,& ei cedet emptor cum onere illius litis motæ:vt in simili dicemus in venditione facta cum pacto reuendendi infrà tit.seq.§.ij.

40 ¶S e p t i m o,quia in præcedenti quæstione locuti sumus,cùm controuersia est inter emptorem & venditorem,aut etiam alium extraneum,prætendentem rem ad se pertinere: quæro quid si ea sit inter ipsum emptorem, & consanguineum etiam contendentem rem suam esse, & ideò eam vendicantem,tandemque ipse consanguineus succumbit,& interim tempus anni labitur, an nihilominus potent intra annum finitæ controuersiæ vti hoc iure retractus.Io.Fab. hanc quæstionem nuncupatim posuit in d.l.cõtra maiores,& rursus in §.qui autem,Instit.de excu.tut.& vtrobique dicit,eum admittendum.Et in id optimè facit d.l.contra maiores,vbi pendente quæstione nullitatis testamenti,non currit tempus querelæ.Ex quo etiam no.Iac.Are.Cy.Albe.Pau.Cast.& Recentiores,quòd pendente quæstione nullitatis sententiæ,non currit tempus appellandi. quod & voluerunt Iac.Are.Cy.Bar.Alber.in l.quandiu,C.qui admit.ad bon.pos.& Bal. (post Iac.Aret. Cy.& Ray.) in l.qui testamento,per illum tex.ff.de excu.tut.Bar.in l.si expressim,col.v.versi.circa tertium,ff.de appel.& in l.j.C.quãdo prouo.non est necess.Ang.in l.Paulus. (abàs incipit, mora.) §.j.col.ij.versic.& vnum scias,ff.de vsur.Rapha.Co.consi.xxxvj.proponitur quòd A.iudex, post prin.Hipp.Marsi.sing.clij.succumbens.

*Quid si cõtrouersia est inter emptorem & consanguineum.*

*Pendente nullitate testamenti nõ currit tẽpus querele.*

*Pendente nullitate sententiæ non currit tempus appellandi.*

41 (¶Vti nec pendente lite admittendorum vel non admittendorum articulorum, aut etiam aliâ, currit dilatio data producendis testibus.vt voluit Spec.tit.de dilat.§.vlt.in fi.per d.l.contra maiores,& alias similes,quas allegat & sequitur,loco tamen Spec.non designato,Bal.qui dicit notabile in l.quandiu institutus.ff.de acqui.hære.per eum tex.& in l.intra vtile.ff.de minorib.Nec pendente lite super nullitate tutelæ non currit tempus præstitutum proponendis excusationibus, vt etiam voluit Bal.in l.qui testamento.de excu.tut.per d.l.contra maiores.)

42 ¶Quod tamen intelligũt Bal.in d.l.contra maiores,& Ang.in d.l.Paulus,§.j.& Raph. Coma.vbi suprà,d.col.j.& iterum in fin.& multi ex aliis,quos citauimus, ( Et præterea Roma.ita declarans illud dictum Spec.in d.l.quandiu institutus, col.ij.ver.& inducitur hæc lex. ) si probabili ratione motus,victus ille sententiam dixit nullam.Secus si improbabili & temeraria:tũc enim currit tempus appellandi,ne illi sua temeritas prosit,ar.l.negotiorum,in prin.ff.de appel.& l.si longis, C. de execu.rei iudi.& l.tutor, in prin. ff.de vsur. ( & idem propemodum voluit ante hos Bart.in l.ij.§. non solùm.ff.ad S.C.Tertul.) Et ita intelligendus est Guid.Pap.qui tenet simpliciter tempus currere,Deci.Delphi.ccccxxxvj.cùm in materia,in lxx.q.

*Quomodo superiora intelligantur.*

43 ¶Sed & in nostro illo casu retractus Io.Fab.in d.§.qui autem,intelligit id,quod suprà ex eo diximus,nisi cõsanguineus sciens prudensq; eam litẽ mouerit,eo scilicet animo,ne tẽpus ei curreret, per tex.in l.cùm quidã,ff.de bo.poss.& l.quòd Seruius.ff.quod vi,aut clam.Er id quidem(inquit) præsumitur,scilicet,scienter cautimq; & fraudulenter fecisse,ex eo quòd succũbit.l.tutor, vel curator.ff.de admi.tut.& d.l.negotiorũ,ff.de appel.nisi aliàs de bona fide appareat,d.l.qui testamẽto, ff.de exe.tut. Quam Fab.sententiam approbat Igneus in repe.l.dudum,char.7.col.iij.versic.addo vnum quod no.C.de contrahen.empt.Quibus hic adde,quæ dicemus infrà §.iiij.gl.ij.quæ est in verbo,*aura cours contre le retrahant*, nu.1.& 2.& §.xij.in gl.ij.nu.4.quartò quod terminus.

*Qui succũbit, cẽsetur in mala fide fuisse.*

O c t a v o

*Venditione facta sub conditione, an tempus currat ante conditionē.*

44 ¶OCTAVO quæro, quid si res fuit vendita sub conditione, an tempus statim curret à tempore cõtractus, notificatione facta secundùm priuatã nostram consuetudinẽ: an verò à cõditione impleta. Et videtur statim currere, nõ aliter expectato conditionis euentu, per l.j.§.biduũ, ff.quando app.sit, & c.biduũ, in prin.ij.q.vj. vbi si feratur sententia sub cõditione, statim ex die latæ sentẽtiæ tẽpus ad appellandũ cõputandũ est: nec expectãdus est dies, ex quo conditio ipsius sentẽtiæ extiterit. Et ita in specie nostræ cõsuetudinis nuncupatim autoritate illorum iuriũ tenuit Guid.Pap. Deci.Delphi.cclvij.cauetur de consuetudine.col.j.versi.sed iuxta præmissa, & nihil aliud allegat.

*Tempus contractus inspici, non conditionis.*

45 ¶Sed ad huius sententiæ confirmationẽ facit, quòd in contractibus conditionalibus debet inspici tempus contractus, non conditionis, l.si filiusfamilias.& ibi Bar.& alij.ff.de verbo.obli.& l.ij.§.ea quoque, ff.de colla.bon.& l.vlt.ff.de stipu.ser.& l.quæ legata, & l.seq.ff.de reg.iur.& quæ traduntur à gl.& Doct.in l.si vxorem, C.de condi.inser.& Bar.in l.si rem meam, ff.de verb.obli.vti etiã locum contractus, non conditionis impletæ, inspiciendũ esse, tradit gl.quam omnes sequuntur in l.si vxor, ff.de iudi. Nam & venditio conditionalis statim est perfecta, antequam extiterit conditio, vt dicit tex.in l.necessariò, §.si ita res, ff.de peri.& commo.rei vendi. Et adeò quidem, vt non liceat alteri contrahentium inuito altero ab ea discedere, vt dicit gl.ibi, & in l.j.in prin.C.eo.tit.& in §.j.Insti.de empt.& vend.& Host.in summa, eo.titu.§.ij.in fi.& Sali.in l.sicut, col.ij.versi.quæro ab extra.C.de actio.& obli.& Docto.vbique. Ex quibus fit, vt creditor conditionalis teneatur ius suum opponere aduersus subhastationes intra tempora statuti, non expectata conditione, ne excludatur adueniente posteà ea conditione: vt no.voluerunt Christo.Castel.Rapha.Co.Pet.Besut. Hier.Tortus, & Iason in l.si stipulatus fuerim, §.cùm stipulamur, ff.de verbo.obli.& Catel.Cotta, qui id dicit sing.memor.statuto vel decreto, in prin. Nam & creditores sub conditione mittuntur in possessionem, l.in possessionem, & ibi, gl.quæ declarat, & l.si filiofamilias.ff.quib.ex cau.in poss.eat. Possuntque petere separationem.l.creditoribus, ff.de separati.

46 ¶Sed & ex iis fiunt, quæ Bal.tradit in l.j.ad fi.C.de nundi. Primùm quòd si ex statuto non debet solui gabella ex contractu facto in nundinis: si in illis fiat contractus conditionalis, cuius conditio extet post nundinas, nõ debetur gabella, inspecto scilicet tempore contractus, non conditionis. Ita enim eum refert & sequitur Fran.Are.in l.hæres quandoque, col.vlt.ff.de acqui.hæred. vbi id dicit sing.& cons.xj.procedendum est breuiter, col.j. Et id quidem verissimũ est: quia ibi censetur fuisse contractum, vbi inter partes conuenit, non vbi conditio euênit.gl.in l.si vxor, ff.de iud. arg.d.l.si filiusfamilias.ff.de verb.oblig. Ideoque ibi debet solui gabella, vbi contractus est initus, non in loco conditionis, vt per Firm.in tracta. gabel.in v.parte prin.q.xj.& iterum parte vj. q.j. vbi & alia multa in id allegat, atque etiam in iij.parte viij.partis prin.q.xxvij. Alterum dictũ Bal. in d.l.j.de nundi.huiusmodi est, quòd si statutum prohibet contrahi super bonis rebelliũ, etiam contractus conditionalis non tenet, licet conditio existat post rebannitionem, quod dictum sequitur Iason d.l.si filiusfa.in prin.de verb.oblig.

*Contrà, tempus cõditionis inspiciendum.*

47 ¶Verùm Guil.Cu.loquens in hoc casu retractus, in l.j.§.annus, ff.quan.actio de pecu.tenet expectandã esse conditionẽ, vt tempus cõsanguineis currat, per tex.ibi, qui ad hoc est optimus, & l.Titius, quæ est pe.§.procedit autẽ, ff.de exc.tut.& sequitur Albe.in d.§.annus, & in j.parte staturorũ, q.xcvij.sed nũquid proximior, in fi.quibus locis ad hoc quoque citat l.tali, in prin.ff.de iure dot. vbi etiã est tex.optimus in ratione, cùm dicitur, ne si aliàs obseruaremus, &c.& l.bouem, §.si sub conditione, qui est vlt.ff.de ædil.edic. vbi itẽ est optimus tex. Et priori quoq; loco allegat l.Caius, ff.de exc.tut. Sequitur itẽ Bal.in tracta.Proto.col.v.versi.sed quæro, quid si aliqua res, vbi etiã allegat l.j.ff.de iure delib. Et idẽ voluit {Aegid.Bella.in c.constitutus.col.xij.vers.quarta pars, de resti.in integ. Cæpolla in d.l.bouẽ.§.si sub cõditione, nu.6.ff.de ædil.edi.&} Geral.Bago.in sua dispu. retractus: vbi & ad hoc quoque bonũ tex.allegat in l.cùm notissimi, §.illud.C.de præscri.xxx.vel xl.anno. Sed & in eadem opi.fuit Sebast.Neapodanus in tract.de Iure congrui, in verbo, emit, & Matth.Afflict.in tract.Protom.in verbo, licet enim suprà diximus, col.antepe.ver.sed an si vendita, motus, quia non transfertur dominium, nisi impleta conditione, secundum Barto.in l.si is qui pro emptore, in iiij.q.prin.ff.de vsucap.& facit (inquit) l.cedere diem.ff.de verb.signi.

48 ¶Cui adde & alia iura, id quod diximus, probantia, scilicet dominium non transferri ex contractu, aut alio actu conditionali, nisi conditione existente. l.ei qui ita hæreditatem, ff.de condi.insti. & l.qui hæredi, §.vlt.ff.de condi.& demon.& l.qui absenti, §.j.& ibi Bar.& alij.ff.de acqui.poss.& c.super eo, extrà de condi.appo.& ibi glo.quæ adducit con cor.& diximus in repe.l.si vnquam, in verbo, reuertatur, nu.225.deinde quia huiusmodi: vbi & alia quædam huc pertinentia attulimus, vt ibi videre poteris. Sed quibus addere potes l.hæc venditio, ff.de contrah.emp.ex qua probatur tùm demum conditionales venditiones perfici, cùm impleta fuerit conditio. Ex quo nec ex ea ante euentum conditionis agi potest, nec debentur laudimia, nec ius prælationis aliàs competens domino, nec ob eam rem emphyteuta cadit in commissum: quæ omnia latè executi sumus suprà eo.§.in verbo, *a vendu*, quæ est gl.ij.nu.22.sed & illud in dubium, & seq.vbi & alia multa diximus his conuenientia, vti etiam faciemus tit.seq.§.ij.gl.j.nu.72.ad decimumseptimum.

49 ¶Nec interim omittam tex.in l.vlt.§.sinautem auaritiæ, C.com.de leg.cuius autoritate Bal.consi. ccclj.item ad illud, lib.3.tradit fideicommissi conditionalis vsucapionem non currere, antequam existat conditio. Et regulare est, vt aliàs non currat tempus, nisi impleta conditione, vt voluit Bart.

Bar.qui id dicit multum no.in l.si cui legetur,in fi.prin.& ibi post Bal.Ang.Raph.Flo.Alex.Fran. Aret.& Ias.ff.de leg.j.Bal.in l.id quod pauperibus,col.iij.versi.secundò an iste annus.C.de episc. & cler.& in l.j.in xij.q.C.de his quæ pœnæ no.& in rub.C.de contrah.emp.in xxiij.q.

50 ¶Nam & cùm tempus aliàs apponitur actui,qui dependet ex futuro euentu,vel facto alterius,id non currit pendente dubio euentu,l.iij.§.si quis hæredi.ff. de statuli.& l.si cui.ff.de lega.iij.& l. si rem,§.vlt.ff.de pig.act.& l.si mandauero Titio,ff.mand.gl.in l.in illa stipulatione,si calendis,ff.de verb.obli.Soc.qui alios citat,consi.76.visa facti contingentia,col.iiij.versi.confirmatur alia bona ratione,lib.1.Vt non mirum videri debeat,quod respôdit Pau.Cast.consi.21.ad primum quæsitũ, in j.dubio,libr.2.quòd si ex statuto præsumitur venditio simulata,ex eo quòd venditor stat in in possessione certo aliquo tẽpore,id tempus non currit in venditione conditionali, nisi impleta fuerit conditio,per multa etiam ibi alle.Et vide quæ scribit Ange.consi.266.dictũ legatũ,in fi.

51 ¶Nec huic sententiæ posteriori obstat d.§.biduum,& d.c.biduum, suprà in prin.huius quæst.citata,quæ loquuntur de sententia lata sub conditione:quia speciale est in eo casu.in cæteris autem temporum præscriptionibus secus est,per iura suprà allegata:& expressè voluere Bar.& alij in d. §.biduum,& gl.in d.c.biduum.Rationẽ autem huius specialitatis assignat Bar.vbi suprà, autoritatem rei iudicatæ:vt etiam facit Nico.Neapo.in d.l.si cui legetur,§.j.ff.de leg.j.& ibi quoq; Alex. in prin.illius l.& Ias.col.vlt.qui & aliam rationem affert, quia quando iudex sententiam fert sub conditione,statim incipit grauare partem:ideò statim incipit currere tempus ad appellandum,eò maximè,quia quando conditio extabit,retrò fingitur purè iudicatum fuisse à tempore sententiæ, vt & aliàs l.sub conditione,ff.de solutio.ideò statim appellari debet vt not.in d.c.biduum. Super hoc tamen relinquit cogitandum. *Quare in sententia tempus ipsius, nõ conditionis inspicitur.*

52 ¶Ego autem,quantùm ad id quod postremo loco dicit,non ei accedo:quia illa eius ratio concluderet tam in contractu quàm in sententia:cùm in vtroque conditio retrotrahatur,vt in cõtractu probat d.l.sub conditione,ab eo citata,& aliæ infinitæ.De sententia verò,vt hoc illi addam, voluit Bal.in l.non dubium,col.v.in v.opp.C.de legibus,vbi id dicit probari in l.generaliter, post prin. C.de reb.cred.Et de hoc quoque per ipsum Bal.in c.præterea requisisti,col.j.versi.opponitur,extrà de appel.Bar.in l.si is qui pro emptore,col.xv.ver.ex his cùm assiderem, & ibi quoque Iason col.lxv.ver.iuxta prædicta,cum multis seq.2.de vsuc.Id autem, quod primũ dicit Ias.satis placet: nam ex eo quòd quis lædi potest,vt ex sententia conditionali,iam lædi censetur, gloss.in l.si quis iniquum,quæ est iij.§.j.versi.hæc pœna,in verbo,expetitur,ff.quod quisque iur.vbi Bal.eam not. pro appellantibus qui dicunt se læsos,ob id quòd lædi possunt.& bene facit text.ibi. Et hanc rationem ei,quod de sententia conditionali dictum est,assignat Bal.post Inn.in c.quòd ad consultationem,col.ij.ver.vlterius no.extrà de re iud.& Panor.in d.c.præterea requisisti,col.iiij.versi.& quamuis hæc op.& ibi quoque Phil.Fran.col.iij.extrà de appel. *De eadem re.* *Læditur ex eo quòd lædi potest.*

53 ¶Idem autem Bal.in l.si prædium,col.iij.versi.sed pone celebratus, C. de ædil.act.aliter de hac re loquitur:nam si contractus (inquit) est conditionalis,non potest interim,dum pendet,agi redhibitoria,vel quanto minoris: quia vbi non potest esse obligatio non potest esse resolutio , per d.l. bouem,§.si sub conditione,ff.de ædil.edict.Aliud autem est in sententia conditionali,d.§. biduũ, quia ibi non petitur absolutio,sed iniquitatis declaratio:vnde vbi petitur absolutio,vt in sentẽtia excommunicationis,non currit tempus appellandi,d.c.præterea requisisti,extrà de appel.quo in loco videbis omnes Docto.super interpretatione d.§. biduum. *De eadem re.*

54 ¶Adeò autem lædit sententia cõditionalis(vt id quoque addas)vt si condemnatus,etiã ante conditionem efficiatur de foro alterius iudicis,tamen adueniente conditione manet ligatus,vt tenuit Barth.Brix.in quæstionibus venerabilibus,q.xlij.esto quòd sententia,per d.§.biduum.De quo tamen & similibus vide gl.in c.à nobis,le j.in verbo,non nisi subditi,& ibi Pan.de senten.excom. & in c.Salonitanæ,in verbo,sub excommunicationis,lxiij.dist.Arch.in c.ij.de consti.libr.6.Ioan. And.in c.eùm sunt.de reg.iur.eod.lib.Bal.in d.c.præterea requisisti,col.ij.ver.quæro pendente,& ibi Card.Alex.col.ij.ver.quòd si lata,extrà de appel.Lapum alleg.xlviij.magister, col.ij.& Pan.in c.vlt.col.pe.& ibi quoque Ant.de offi.deleg.& Pet.Anch.consi.158.ex narratis,col.vlt. Cæterùm etiam in sententiis conditionalibus,cùm de alio quæritur,quàm an tempus currat appellationi, certè tempus non currit ante conditionem impletam:vt in pulchro casu sing.voluit Bal.in l.data, col.antep.ver.sed pone aliquis fuit,C.qui accu.non possunt,vbi id videre poteris. *De eadem re.*

55 ¶Igitur (vt repetamus ) in venditione conditionali non currit tempus retrahendi consanguineis ante impletam conditionem: quando & videri posset,non priùs esse eos admittendos, ex iis quæ diximus suprà eo.§. in gl.ij.quæ in verbo,*a vendu*, nu.22.sed & illud,& seq. Ex quo etiam infertur,vel si nulla alia esset ratio,illis interim tempus non currere.l.j.in fi.C.de anna.exce.& l.j.C.de bon.mater cũ si.Sed tamen aliæ sunt rationes,hanc rem minimè dubiam relinquentes,vt patet ex iis quæ diximus.Id quod tamen velim intelligas,nisi is qui ita sub conditione vendidit, non expectata conditione,rẽ emptori tradiderit.Nam cùm tũc etiã ante impletam conditionẽ dominiũ trãsferatur,l.dotis fructus,§.vlt.& l.seq.ff.de iure dot.& latè diximus suprà in eodẽ verbo, *a vẽdu*, nu.38.quòd si prior,& seq.vbi etiã ostendimus,ex huiusmodi venditione cõditionali,secuta traditione,emphyteutã,& vasallũ cadere re ipsa vẽdita,& alia multa diximus huc pertinẽtia:etiã credere,hoc casu tẽpus currere,nisi & ipsa traditio fuerit etiam conditionalis,vt ibi quoque diximus. *Quid si ante conditionem res fuit tradita.*

P

56 ¶Sed & hoc quoque ita putarem procedere, si traditio facta fuerit in ipso instrumento venditionis, vt quia apposita est clausula precarij, siue constituti, aut quia notarij attestantur in eodem instrumento, rem ipsam in eorũ præsentia fuisse realiter traditã: ita scilicet vt consanguineus, simul vbi resciuerit venditionem esse conditionalem, sciat quoque rei traditionem. Aut etiã aliter traditio ita facta fuerit, vt verisimiliter consanguineum non latuerit, non magis quàm ipsa venditio, quia scilicet palàm & in propatulo facta est, aut etiam emptor palàm incumbit possessioni. Nam quid si traditio & possessionis appræhensio adeò clandestina sit, vt de industria ita verisimiliter facta fuerit, quò consanguineus caperetur fraudareturque retractu? dum videns venditionẽ conditionalem fortè sibi ob oculos ex composito obtrusam, & cuius ideò retractandæ tempus non currit, ignorans autem traditionem occultam, non se ad retrahendum accingit, putans ei tempus, vt fert contractus, non currere. Et certè nullus est, vel prudentissimus quisque, qui non hac specie, veluti hamo, non secus ac piscis, caperetur. Nemini autem fraus sua prodesse, aut patrocinari debet. l. ij. C. qui milit. non poss. lib. 12. & c. series, & in c. ex tenore, extrà de rescri. cum si à me adductis suprà in verbo, *ou lignagier*, nu. 67. denique si diceremus. Et si aliter diceretur, esset viam aperire fraudibus, cùm id quotidie fieri posset, cui obuiandum est. l. cũ hi. §. si cùm lis, ff. de transac. & c. quanto, de diuor. cum simi. Et hic est quædam præsumptio fraudis, ob id quòd seorsum & occultè præter consuetudinem factum est, argu. l. vlti. ff. de rit. nupt. & eorum, quæ dicemus infrà tit. seq. in præfa. nu. 12. secundũ & seq. Et aliàs in certis casibus, vbi est quæstio de præiudicio alterius, non sufficit clandestina traditio, vt patet ex scriptis ab And. Iser. Iaco. Aluar. & Card. Alex. in c j. tit. qui succes. feud. dar. tene. Et faciunt etiam, quæ dicam de ignorantia aduersarij nostri à nobis procurata, infrà §. xxxv. gl. iiij. in verbo, *ignorans*, nu. 30. septimum è diuerso. Vide tamen quid in simili dicat Arno. Ferro. in consue. Burd. tit. de retractu, §. j. pag. 6. versi. & ideò.

57 ¶Intellige præterea generaliter, quod dictum est, in conditionalibus nõ currere vsucapionem, nisi cõditione impleta (id enim volui obiter dicere, licet non admodum ad nostrũ retractũ pertineat) vt scilicet procedat, nisi conditio talis esset in potestate partis: tunc enim si negligat adimplere, æquè aduersus eum currit vsucapio, ac si conditio impleta fuisset. l. j. §. qui sub conditione, & ibi Guil. Cu. ff. si omis. cau. test. Bal. in l. eum qui. C. eo. tit. Ro. { in l. quãdiu institutus, col. ij. ver. nota quòd antequàm. ff. de acq. hær. & } cõsi. 84. circa id quo quæritur, col. 4. versi. secũdò per id quod dicimus, & Fran. Balb. in tract. præscr. in iij. q. prin. iiij. parte iiij. etiam part. prin. col. ij. ver. secundò per ea. { licèt contrarium tenuerunt Bal. sibi contrarius. & Ang. in d. §. qui sub conditione. }

58 ¶Nono quæro, quid si res vendita fuerit cum pacto legis cõmissoriæ, vel adiectionis in diem, à quo tẽpore curret annus datus consanguineis ad retrahendũ, an à vẽditione ita facta, an verò à conditione resolutoria cessante. Vide per Do. Boer. in consuetudinibus Biturigum hoc eo. tit. §. j. vbi hanc rem latè tractat, definitque, non currere tempus, nisi cessante dicta conditione, de quo & nos tractabimus in tit. seq. *de retraict conuentionel*, §. ij. vbi videre poteris. Sed vnum hic dixerimus, id procedere, cùm huiusmodi pacta fiunt sub conditione, vti plurimum fieri assolet: secus si purè facta fuerint, sed ita vt sub conditione resoluantur, vt quandoque etiam fit, attestante Iurisconsulto in l. ij. ff. de in diem addic. & in l. ij. ff. de leg. commi. tunc enim aliud dicendum esset, vt patebit ex iis, quæ dicemus in d. §. ij. tit. seq. nu. 60. sed & illud quoque.

*Tempus retractus quando currat in re vendita cũ pacto legis commis. uel adiec. in diem.*

59 ¶Decimo quæro, quid de venditione facta cũ pacto de reuendendo intra certũ tempus restituto pretio: an tempus currat statim à contractu venditionis, an à tempore huius facultatis redimendi finitæ: multum enim interest inter huiusmodi pactũ reuẽdendi, & illa adiectionis in diẽ, & legis cõmissoriæ, de quibus locuti sumus in præced. q. Illa enim ipso iure resoluũt sine alia traditione, hoc minimè, vt latè dicã infrà d. tit. seq. §. j. in gl. vlt. Quid igitur dicendũ sit in hoc casu videbis latissimè in eo ipso tit. seq. §. ij. vbi est cõsuetudo, quæ de hac re loquitur. Et ibi quoq; videbis quid in alio casu huic affini dicendũ sit, videlicet si quis vendit annuũ reditũ pecuniariũ cũ facultate redimendi restituto pretio intra certũ aliquod tẽpus. Et si id non fecerit, exnunc prout extunc, & extunc prout exnũc, cedit fundũ loco illius reditus: venditor autem non redimit intra illud tempus, & sic fundus manet emptoris: poterítne cõsanguineus post annum ab illa facultate transacta, fundũ retrahere, an verò debuit intra annum contractus venire? Cuius tamen rei volui hic admonere Lectores, vt hic idipsum conquirentes, habeant locum, vnde possint depromere.

*Quid in re uendita cũ pacto reuendendi.*

60 ¶Vndecimo quia hæc consuetudo præbet annũ consanguineis, alia autem, in §. xj. dicit anteponendos esse proximiores remotioribus: an ipsi remotiores possunt cogere proximiores vt non expectato anno integro retrahãt intra aliquod certum tẽpus arbitrio iudicis statuendũ? Iac. Ra. & post eum Cy. Alb. col. vlt. & Pau. Cast. expressè loquentes de hoc casu in l. vti. C. de fur. scribunt posse cogi, arg. illius l. & l. j. ff. de cur. bon. dan. & l. mancipiorũ, ff. de opt. leg. id quod ipse Paulus dicit singulariter, & menti tenendũ, quia quotidie potest contingere. Et idẽ tenuit ipse Albe. in l. dudum, C. de contrah. emp. & in j. parte statutorum, quæst. xc. quid si proximior. Et quisquis est in Marga. Bal. in verbo, alienatio, col. vlt. & Geral. Bago. in tracta. retractus, versi. quæro quãdo proximior, in secunda cõclusione, & Bened. in repe. c. Raynutius. in verbo, & vxorẽ nomine Adelasiã, nu. 156. extrà de test. & Igneus in repe. d. l. dudum, col. xxvj. versi. vnum autem circa prædicta, cũ multis seq. C. de contrah. emp. & Boer. in consue. Bituri. hoc eod. tit. *de retraict*, §. ij. col. pen. versi. sed quid an remotiores. & Alb. Brunus, cons. 67. dum dubitatur, ad fi. & Ferro. in cõsue. Burdigal.

*Quest. an remotiores possint cogere proximiores ad retrahendum ante tempus.*

hoc

hoc quoque titu.liiij.& Chaſ.in poſtrema editione comment.in conſuetudines Burgundiæ, hoc item tit.§.j.in verbo,*le plus prochain*,col.iij.verſi.ſed quæro,ſunt plures,& iterum §.ij.col.j.ver.aduerte tamen,vbi dicit ſemper ſe fuiſſe in ea op.quamuis in duabus prioribus editionibus contrariam ſententiam tenuiſſet,in d.§.j.

61 ¶Quorum ſententiam non mediocriter fulcit,quod ſcribit gloſ.in l.quandiu inſtitutus,in verbo, inſtituto,poſt medium, & ibi quoque omnes propemodum ſcribentes, ff.de acq.hære.quòd creditores hæreditarij poſſunt petere,vt hæredi ſtatuatur tempus ad adeũdam hæreditatem,per d.l. j.ff.de cur.bon.dan.& l.iiij.ff.de bon.auto.iud.poſ.& l.ſi quis inſtituatur, ff.de hær.inſt.Et poſt id tempus non auditur hæres,l.diffamari,C.de ingen.manumiſ.& l.ſi accuſatoribus, C. de accuſ.& aliis iuribus ibi allegatis. De quo etiam per Cornel.conſil.302.licet in propoſitione,col.j.libr.3.Et quod etiam voluit alia gl.in c.vlt.in verbo,duntaxat,ibi,quia capitulum poterat, de conſue.lib.6. quòd cum canonicis ex conſuetudine competit ius optandi præbendam , quo caſu illis ſtatuitur tempus viginti dierum, per d.ca.vlti.poteſt capitulum antiquiori aliud breuius tempus ſtatuere, puta duorum dierum ad optandum,vt ſic poſt id tempus detur locus ſequentibus : & ſi hoc non fecerit,ſibi imputet.Et ibi eam gl.ſequuntur omnes.

62 ¶Ego tamen de hoc caſu retractus multum dubitarem,ſtante conſuetudine,cuiuſmodi eſt apud nos infrà eo.§.xj.vbi expreſsè cauetur,quòd licet proximiores cæteris ſint præferendi , tamen nõ ſunt impedimento remotioribus,quin poſsint,ſi priores venerint, intra annum retrahere,ſed ita vt proximioribus poſteà venientibus intra eum annum cedere debeant. Iura autem illa , quibus innitũtur illi Docto.& quæ præterea ſuprà citauimus,loquuntur in caſibus, in quibus nulla patet via poſterioribus,niſi prioribus excluſis:quæ res eſt admodum diuerſa. De quo & tu vide tex.in d.l.quandiu inſtitutus,vbi ſcribitur,ideò inſtituto poſſe à Prætore,ſubſtituto petente,tẽpus præſtitui ad adeundam hæreditatem,vt niſi id faciat intra id tempus,locum faciat ſubſtituto·quia ipſi ſubſtituto locus non eſt,quandiu inſtitutus admitti poteſt. Et ſic ibi apertè declaratur à ceſſante ratione,atque etiam à cõtrario ſenſu,quòd ſi ſubſtitutus admitteretur à principio,nihil eſſet, quo cogi poſſet ac deberet inſtitutus adire ante tempus in id à iure conceſſum.Ideoque per illum tex. Petr. Ancha.in c.cùm in tua,col.j.verſic.item in verſi.atque etiam per tex.ibi,dicit quòd quando plures ad idem admittuntur ordine ſucceſsiuo,præfigitur priori terminus.

63 ¶Quod autem dictum eſt de creditoribus hæreditarus,id ideò eſt,quia interim,nondum ſcilicet adita hæreditate,agere nõ poſſunt,nec ſuum debitum repoſcere.Similiter in caſu d.c.vlti.de conſuetu.poſteriores non poterant optare,quandiu locus eſſet antiquioribus.Hic autem remotiores offerre poſſunt & retrahere,vt dictum eſt:ideò non poſſunt cogere proximiores ante tempus illis à conſuetudine conceſſum:nec iudex illis petentibus poteſt id tempus abbreuiare,vt noſtrorũ verbo vtar.l.iij.§.ſi quis condemnatus,ff.de re iudi.cum ſimil.Nec enim indultum à lege vel ſtatuto beneficium,eſt cuiquam auferendum.c.indultum,de reg.iur.lib.6.vbi glo.id dicit procedere in omnibus temporibus conceſsis à lege,ſine tacito vel expreſſo mandato iudicis.De quo tu pleniſsimè vide per Imo.Ro.& Alex.in l.ij.ff.de re iudi.Ant.Panorm.& latiſsimè Feli.in ca.cùm ſit Romana, extrà de appel.ita tamen vt non omittas gloſſam quæ id quod diximus tradit in ſimili caſu,in c.ſi tibi abſenti,in verbo,terminum,de præb.lib.6.

64 ¶ Duodecimo quæro,quid ſi quis vendat rem vxoris,aut alterius,nomine ipſius vxoris , aut alterius domini,qui poſteà eam venditionem ratificat:curritne tempus conſanguineo à tempore venditionis,an verò ratificationis.Nam multa ſunt,quæ rem dubiam faciunt.Primũ enim vt inſpici debeat tẽpus contractus,illud eſt,ꝙ ratihabitio retrotrahitur,& mandato æquiparatur.l.licet. ff.de ind.& l.vlt.C.ad ſenatuſc.Maced.& c.ratihabitionẽ,de reg.iur.lib.6.cum ſimi.Etiã in iis,quæ requirunt ſpeciale mandatũ.l.quod de ſpeciali.& ibi Bald.ff.de min.& l.vlti.§.j.& ibi Phil.Dec.in ſecũdo no.ff.quod quiſque iuris,& c.vlt.de iureiur.lib.6.& c.j.de homici.eo.lib.6.Arch.in c.qui ad agendũ,de procu.eo.lib.6.Old.conſi.199.pro fundamento,col.vlt.Io.And.in c.cupiẽtes,§.quod ſi per xx.de elect.eo.quoq; lib.6.Bal.& Saly.in l.ſi maritus,C.manda.vbi Bal.dicit tex.in d.§.quòd ſi de ſpeciali,eſſe ad hoc no.& idem Bal.in l.multum,col.ij.verſi.ſed nunquid ex ſola,& ibi quoque Salyc.col.iij.C.ſi quis alteri vel ſibi.Ang.in d.l.licet,col.j.ff.de iudici. Alex.conſi.78. viſo & diligenter,col.iiij.ver.nec prædictis obſtat,lib.5.quod iterum repetitur conſil.26.& idem Alex.conſi. 133.circa executionem,col.ij.verſi.poſſet etiam ad cautelam,eod.lib.6.Feli.in c.nonnulli,§.ſunt & alij,col.vij.verſi.amplia quintò,extrà de reſcr.& in c.ſicut, le ij.in fi.extrà de ſimo.Iaſ.in l.ſi quis mihi bona,§.iuſſum,col.v.verſi.ſecundò inquãtùm,ff.de acq.hære.Phil.Deci.in l.ſemper qui non prohibet,col.j.ff.de reg.iur.Alcia.in c.cùm non ab homine,nu.70.extrà de iud.

*Quæſtio , an tẽpus currat à tẽpore venditionis,an ratificationis factæ à domino reiuenditæ.*

65 ¶Quamuis tamen ſciam nonnullos in ea eſſe ſententia,vt quæ requirunt ſpeciale mandatũ,ratificari non poſsint;in quibus ſubobſcurè videtur fuiſſe Accur.in l.per procuratorem,ff. de acqui. hære.& in d.l.ſi maritus,C.manda.Sed huius contrarium expreſsim ille ipſe tenuit in l.proinde,§. j.in verbo,abſentem,ff.ad leg.Aquil.& in l.cùm fundus,§.ſeruũ,in verbo,præſtaret.ff.ſi cer.peta. Et huic poſteriori ſententiæ magis accedo : eique aſtipulatur bonus tex.in l.iij.§.ſi procurator,ff. quod quiſque iuris,cùm ibi dicitur,ſi hoc ei ſpecialiter mandaui,vel ratum habui.

*Ratificari poſſunt,quæ ſpeciale mandatũ requirunt.*

66 ¶Sed è contrario quòd tempus ratihabitionis debet inſpici , facit quod in ſimili conſuluit Bald. conſi.14.punctus,nunquid illi,lib.5.& Pau.Caſt.conſi.218.videtur dicendum quod tempus,lib.1.

*Ratificatio facit cẽſeri actũ eſſe ratificantis.*

vbi in casibus, de quibus loquuntur, concludunt, tempus non nisi à ratificatione currere. Et hæc quoque ratio huc spectat, quia huiusmodi ratificatio facit, vt ea venditio censeatur esse facta ab vxore, aut alio domino ratificante, non ab ipso venditore, l. si pupilli, §. item quæritur, in illis verbis, sed ratificatio fecit tuũ negotium. & iterum in §. seq. & ibi, no. ff. de neg. gest. & voluit Spe. tit. de iud. §. ij. versi. ratihabitione, vt ab omnibus vbique allegatur, sed est in ver. ex prædictis, iunctis seq. Cy. Bar. Bal. & alij in l. si pecuniam, C. de nego. gest. Ex quibus Bal. expressim dicit, quòd tùm demùm incipit currere præscriptio actionis, quæ hinc oritur, cùm ratificatio facta fuerit. & idem Bar. in l. j. §. sed & si cùm quis, paulò post prin. ff. de vi, & vi arma. & in l. Pomponius, in prin. non semel, ff. de neg. gest. & Franc. Aret. consi. 127. eximiæ, col. ij. versi. & præmitto. Soci. consi. 158. visis processu, col. iij. ver. item in prima causa, lib. 2. Phil. Dec. in d. l. semper qui nõ prohibet, col. ij. versi. & quando laudum. ff. de reg. iur. & consi. 281. viso puncto, col. ij. versi. & cùm ipsorum.

67 *Actum facit, qui ei robur dat.* ¶ Nam & aliàs semper, qui dat robur actui, qui aliter esset inutilis, ipsum actum conficere censetur, secundùm Iaco. Bel. in §. interim, in Auth. de manda. prin. Bar. & alios in l. & quia, quam legit cum l. more, ff. de iurisd. om. iud. Bal. in l. ex placito, col. iij. C. de re permu. Ro. consi. 98. quò ad id de quo, in prin. cum si. nam gestum nomine alterius, non habet robur, nisi cum ratum habitum est. c. si tibi, de præb. lib. 6. Ideò non nisi ab eo tempore ius est quæsitum cõsanguineis ipsius vxoris, aut alterius domini: neque enim potuissent retrahere, cùm nondum res vendita esse censeri posset à suo ipsorum consanguineo, donec venditionem ratificauerit. Ex quo sequitur nec illis tempus antè currere. l. j. C. de bo. mater. & l. j. in fi. C. de an. excep. cum simili.

68 *Ratificationis locus inspiciẽdus, non contractus.* ¶ Et vt tempus ratificationis inspici debet, ita & locus, potius quàm prioris contractus. Fac enim aliam rem meam nomine meo vendidisse Pictaui, & eam me venditionem ratã habuisse in hoc nostro oppido Fontenaij: censetur contractus hìc factus, vbi ratificatio facta est, non Pictaui, vbi contractus factus est. Ita enim expressim voluit Alber. in l. dummodo, quæ est ij. in fin prin. ff. de procur. quia (inquit) ante ratificationem contractus non tenebat. l. qui absenti, ff. de acqui. poss. & cum ad perfectionem actus duo requiruntur, dicitur ex vltimo perfici ac consummari. l. quoties. C. de rei vend. quæ quidem rationes & ad nostrũ casum peculiariter pertinent. Et huius quoque sententiæ, quantùm ad locum, fuit gl. quam ille non citat, in cle. j. in verbo, collato, & ibi quoque Pet. de Anch. & Imo. qui eam gl. dicunt sing. vt lit penden.

69 *Ratihabitio non retrotrahitur in præiudiciũ tertij.* ¶ Nec ratihabitio retrotrahitur, nisi in præiudicium eius qui ratum habet, nõ alterius. ar. l. si partẽ. §. vlt. ff. quemad. ser. amit. & l. j. §. si quis filiũ, ff. si tabu. testa. nullæ exta. & l. potior, §. j. ff. qui pot. in pign. hab. & voluit gl. in l. si indebitũ, §. si procurator. in verbo, committi, & ibi Bar. ff. rem rat. hab. gl. & Io. And. in c. ratihabitionem, de regu. iur. lib. 6. Spec. tit. de obli. & sol. §. j. versi. item pone obligasti, qui quidem ver. in quibusdã codicibus est sub versi. quid si ago contra Gul. Cu. Bar. Bald. & Sal. in l. aliena res, ff. de pign. act. Albe. in l. vlti. col. j. & ibi Bald. post prin. qui id declarat C. ad S. C. Maced. Bart. in l. bonorum, ff. rem rat. hab. & in l. si vxor, §. si quis vxorem, ff. de adul. Bal. in l. obseruare, §. post hæc, col. iij. ver. circa quintum, ff. de offi. procon. & in l. ordo, ad fi. C. de exec. rei iud. & in Auth. ei qui, col. j. versi. quæro nunquid postquam, C. de temp. app. & in l. j. col. vlt. per illum tex. & ibi etiam Salyc. col. ij. C. an ser. ex suo facto. & quisquis est inter consi. ipsius Bal. consi. 223. proponitur quòd vnus, col. j. lib. 2. Ang. consi. 279. punctus talis est in consi. in fi. Pau. Cast. consi. 228. pro declaratione, lib. 1. & consi. 195. visis his quæ narrantur, col. iij. versi. & ex hoc videtur, lib. 2. Fran. Aret. in l. Pantonius, col. iij. ff. de acq. hær. Alex. consi. 41. visis & optimè, col. ij. versi. sed ita est, lib. 4. & d. consi. 78. col. iij. vbi sup. lib. 5. & consi. 167. quoniam res, col. j. libr. 6. Soc. consi. 126. in causa ij. decreti, ante medium, lib. 4. Fel. in d. c. sicut. le ij. col. vlt. versi. sextò fallit. Ias. in l. filio quem pater, col. iiij. versi. item facit quòd ratihabitio, ff. de libe. & posth. & in l. Pomponius, §. quæsitum, col. j. ff. de acq. pos. & in l. si is qui pro emptore, col. xxxij. versi. iij. ratio, ff. de vsuc. Phil. Dec. in d. l. semper qui non prohibet, col. iij. versic. tertiò regula principalis, & consi. 247. in causa magnifici Barohis, col. peu. versi. sextò & vltimò. & consi. 460. viso puncto, ad fi. Matth. Afflict. deci. Neapo. cclxxxvj. Iacobus. & decisi. cccxxxv. pro decisione. nu. 12.

70 *Ratificationis tempus inspicitur, non actus.* ¶ Ex quo illud fit, quòd si ex quolibet contractu, aut alio actu, ex quo ius quæritur, debet solui gabella intra mensem à die contractus, & quispiam aliquid vendidit nomine alterius, qui posteà venditionem ratificauit: debet ex illo statuto solui gabella ei, cui debetur tempore ratificationis, non autem ei, cui debetur tempore illius venditionis, vt à nonnullis dicitur voluisse Bal. in d. l. obseruare, §. post hæc, in x. q. ff. de offi. Procon. ea quam diximus ratione, quòd ratificatio non retrotrahitur in præiudicium alterius. Id quod commendat & sequitur, dum simpliciter alleg. Franc. Aret. in l. si Stichum, & §. stipulatio, ad fi. & ibi quoque Barb. col. xix. ff. de verb. obli. Sed caue, quia Bal. vbi suprà, videtur tenere contrarium.

71 *Collatio non retrotrahitur in præiudiciũ aliorum. Nec fictio. Nec legitimatio.* ¶ Est autem generale, vt cùm quid retrotrahitur, intelligitur in præiudiciũ eorũ, qui actum faciũt, non aliorũ. Siue id sit collatio, c. si pro te, de rescr. lib. 6. Siue confirmatio, c. si apostolicæ, de præb. eo. lib. 6. Siue fictio, vt voluerunt Argen. & Paganinus & Vbertinus inter con. Bal. consi. 16. in dei nomine &c. visis testamento, lib. 4. arg. no. per Cy. in d. l. vlt. C. ad Mace. & probatur in l. stipulatio de dote, ff. de iur. dot. & in l. in insulam, §. vlti. ff. solu. mat. quæ iura in id alleg. Car. Flo. consi. 105. consilium redditum, col. iiij. versi. item retrotrahitur. Siue legitimatio, §. liceat igitur, & ibi Ange. in Auth. quib. mod. natu. effi. legi. Bar. & omnes in l. Gallus, §. & quid si tantùm, ff. de libe. & posth. & ibi concor.

ibi concor.traditæ à recentio.& latè etiam diximus in tract.de iur.Primigeniorum.q.xl.nu.7. & seq.Siue etiam restitutio,l.& si fine,§.sed quòd Papinianus,ff.de mino.& l.vlti.C.de sen.paf.& e. quamuis,de rescr.lib.6.D.à Rota dec.ccccclviij.postquàm Titius,in antiquis,quæ iterum ponitur inter decis.Bernat.Bisgueti in deci.Rotæ,titu.de rescr.c.xiiij.eiusdem initij,cùm concor.traditis ab Alex.in d.§.& quid si tantùm,& Iaso.consi.139.in causa quæ vertitur,col.ij.lib.1.Siue actus factus vi mandati præcedentis,vt in pulchro casu respondit Bal.consi.198.ad intelligentiam,col.vlt.ver. aliud punctum,lib.1.Siue conditio,vt voluit Phil.Dec.in l.pecuniam,colum.vlt.ff.si cer.per.per ea quæ suprà diximus de ratihabitione.& hoc ante eum voluit Bald.in d.l.j.col.vlti.per eum tex.& ibi quoque Sal.col.j.C.an seruus ex suo fact.& expressius Alex.qui id dicit singu.consi.228.ponderatis,col.ij.lib.6.Et id quoque apertè ante hos sensit Host.in Summa tit. de cond.appo.§. quæ conditio,col.ij.ver.quid si contraho cum vna.& Colle.in c.super eo,in prin.extrà eo.tit.

*Nec restitutio. Nec actus factus ui mandati præcedētis. Nec conditio.*

72 ¶Præterea quod dicitur ratihabitionem trahi retro,id quidem est secundùm fictionem,nō veritatem,vt tradit Bar.in d.l.si is qui pro emptore,col.iiij.ver.ecce exemplum,ratihabitio, & ibi Iaf. col.xxxj.versi.secūdus articulus,ff.de vsuca.& idem Bar.in l.per fundum,post mediū,ff. de serui. rust.præd.Alex.& Phil.Dec.vbi suprà.idem Alex.d.cōsi.78.col.iiij.versi.secūdò respōdeo,lib.5.& Iaf.in d.l.si quis mihi bona,§.iussum, col.v.ver.tamen aduerte,ff. de acqui.hære. Vti etiā de conditione probatur in l.potior,ibi,perinde est,ff.qui pot.in pig.hab.& voluit Pet.Ane.in c.j.in prin. & ibi quoque Card.Flo.in col.vlt.de concef.præben.& Card.Alex.in c.prætereà requisisti,col.ij. versi.sed quæ est ratio,extrà de app.Et illi quidem,quos citauimus,magna ex parte dicunt hanc fictionem nō habere locum,nisi vbi adest æquitas,l.postliminij.ad prin.ff.de cap.& l.nec vtilem, ff.ex quib.cau.maio.& hoc præsertim voluit Bart.in d.l.si is qui pro emptore,col.iij.ver.ad solutionem,& in d.l.per fundum.Hic autē esset prorsus cōtra æquitatem,si cùm fortè dominus,cuius nomine fundus venditus est,ratum haberet vno die tantùm ante annum contractus,consanguineus non nisi illum vnū diem haberet ad retrahendū:neque enim ille (vt diximus) antè potuisset:aut si dominus ipse post annum ratificaret,excluderetur omnino à retractu.

*Ratihabitio retrotrahitur fictè,nō uerè.*

*Et conditio quoque.*

*Retrotrahitur,nō nisi ex æquitate.*

73 ¶Item huiusmodi fictio non habet locum in statutis:sed mera rerū veritas inspicitur,vt no.idem Bar.in d.l.si is qui pro emptore,in iiij q.prin.quo loco loquitur de fictione inductiua,ante fi. Nam quod per fictionē fit,id impropriè fieri dicitur,l.lege Cornelia,vbi Bal.ff.de testa. At statuta non debent impropriè & fictè intelligi,l.j.§.hæc verba,& ibi Doct.ff.de neg gest.& l.prætor ait,ff.de suis & leg.& c.in nostra,extrà de iniur.Bar.in l.j.§.hoc interdictum.ff.de cisterna,per tex.ibi cum gl.ff.de fonte,& omnes vbique. Hic autem sumus in materia statuti loquentis de venditione ab alio facta,vt eius consanguinei admittantur ad retractum. Igitur debet intelligi propriè,inspecto tempore,quo venditio ipsa sortitur effectum per ratificationem:non autem eo tempore, ad quod ipsa ratificatio fictè retrotrahitur.

74 ¶Denique postquàm fatemur hanc esse fictionem,illud confestim consequitur, vt ea non fiat in præiudicium tertij,ex sententia glo.in c.quia circa.extrà de priuil.Doct.in l.hac edictali,§.his omnibus,C. de secund.nup.Per.Anch.consi.106.dubitatur,col.j.in fin.Et cum his finem huic quæstioni facio,modò illud vnum dixerimus,ex iis quæ dicta sunt, liquidò apparere, non esse accedendum Io.Ferrario viro alioqui non medioeris eruditionis,qui in d.l.semper qui non prohibet. in fin.ff.de regu.iur.illam Bar.sententiam in d.l.si is qui pro emptore,ratihabitionem ex fictione mandato æquiparari,ad minutias iuris pertinere dicit,nihilque interesse, quantum ad efficaciam & rei consecutionem,an quis vel ex mandato,vel ex ratificatione obligatus sit:nam licèt id verū sit in multis,etiam in aliis multis multum interest inter vtrunque,vt satis patet ex suprà dictis.

*Fictio non fit in præiudiciū tertij.*

75 ¶Decimotertio quæro,consanguineus obtulit pretium emptori intra annum venditionis, & quia emptor recusauit eum admittere,illum in ius vocauit,& antequàm lis contestaretur,consanguineus per annū cessauit à litis prosecutione:an posteà audietur?Certū est autem de iure cōmuni,quòd si lis cōtestata est,actio etiam annalis perpetuatur:hoc enim verbo ( vt id obiter dicam) nō vereor vti post nostros Iurisconsultos in l.si seruum,§.sequitur,& §.nūc videamus,multis in locis eius §.ff.de verb.obl.& in l.si à colono, §.j.ff. de fideiuſ.& Tulliū in oratione pro Publio Sylla:vt immeritò id verbū Gulielmus Insulanus dānauerit.Igitur(vt repetam)per litē contestatam perpetuatur annalis actio,l.ij.C.quan.libel.prin.datus.& dicemus posteà plenius, & declarabimus quomodo id intelligendū sit.Hic autē cùm lis nondū fuit contestata,tantùm fuit interrupta siue interpellata præscriptio annalis.Ideoque nō nisi alio anno à tempore cessationis durat actio,l.cùm notissimi,in prin.& l.sicut,C.de præscr.xxx.vel xl.ann.iuncta l.naturaliter, cū ibi no.ff.de vsuc.& optimè & scientissimè declarat gl.in d.l.sicut,in verbo,pet executorē,in fi.& ibi Bal.col.j.ver.ibi in iudiciis,& rursum.col.seq.ver.no.bene pro eo.& Ang.col.item j. & etiam gl.in d.l.cùm notissimi,in prin.in verbo,solā conuentionem,& ibi Bar.post prin.Ioā.Fab.& alij.Sal.in ea ipsa l.in §.imo,col.ij.ver.quæro tertiò,& iterum in l.vltima.eod.quoque tit.Bar.in l.vlt.in prin. versi.quæro vtrùm,& ibi Pau.Cast.Alex.Soci.& Iaf.ff.de eo per quem fac.erit,& idem Bar.in l.ij. §.vlt.& ibi quoque Imo.ff.de vsuc.pro emp.Alb.in l.ij.col.pen.C.vbi in rem actio.Ang.in l.j.col. j.C.de anna.except.& consi.124.solus domini Dalmatij,in fi.& consi.299.quidam Cicolus, in j. dubio. Io.Andr.Anto.Panorm.& alij in c.illud,de præscrip.Fran.Aret.consi.30. viso thémate,ad fin.Ange.Are.in §.pœnales,& ibi quoque Iaf.char.antepe.nu.110.Instit.de actio.& Barb.consi.9.

*Quid,si consanguineus agens,ad retractū,cessat per annum.*

*Perpetuandi uerbum latinum.*

*Quid,si lis nō dum sit contestata.*

P 3

vbi Christus,col.vlt.lib.3.Guid.Pap.decisi.Delphi.ccccxvj.cum quęritur,col.ij.ver.sed dubitatur. Et ita in specie nostræ consuetudinis tenuit Chasse.in commentariis consuetudinum Burgun. hoc eod.tit.§.j.in verbo, *dedans l'an & iour*, col.ij.versi.item aduerte.

76 *Quid, si conte stata.* *Actio annalis ut cætera per petuatur litis contestatione.* ¶At si lis fuit contestata,actio perpetuata est,vt diximus,quod intelligẽdum est ita,vt actio non duret tantùm anno,vt antè, sed xl.ann.vt multis placuit,aut xxx.ann.aut etiam minori tempore,vt volunt alij,vt dicemus duobus seq.versi.nec enim dubitãdum est, quin etiam annalis actio perpetuetur per litis contestationem , cum tex.habeamus in d.l.ij.C.quan.libel.prin.datus.Nã & videmus.quòd actio rescissoria,quæ & ipsa annalis est,l.in bonorariis,versi.sed cùm rescissa,ff.de act.& obli.& §.rursus,& ibi latè per recentiores,Inst.de act.perpetuatur per litis contestationem, vtno.gl.in d.§.sed cùm rescissa,super verbo,sed redditur,& in l.vlt.in verbo,finiendamque litẽ, C.de tempo.in integ.resti.& in l.vlt.in verbo,finiendæ,C.de dol.& in d.l. vlt.in verbo extendimus,C.de præscr.xxx.vel xl.ann.Bal.in l.vlt. col.vlti.C.quib.ex cau.maio.Imo.in l.ij.§.si rem,ff. de vsuc.pro empt.Alex.in d.l.vlt.in prin.col.iij.ff.de eo per quem fac.erit. Ias.in l.nam & posteà, quam legit cum l.air Prætor.§.si is qui temporali.in j.no.per tex.ibi,iuncta gl.in verbo,temporali,quæ ponit exemplum in actione iniuriarum,ff.de iureiur.

77 *Ad quod tem pus perpetuã tur actiones.* ¶Sed hic scire debes,quod suprà diximus,nonnullos ita intelligere hanc perpetuationẽ, vt actiones quæ durant xxx.annos,perpetuentur per litis cõtestationem in xl.annos. sed si actio sit breuioris temporis,quàm xxx.annor.vt redhibitoria , vel quantò minoris, & aliæ huiusmodi,ea in xxx.rantùm annos perpetuetur.Ita enim voluisse videtur gl.non oscitanter lecta & perpensa, in d.l.cùm notissimi,§.imo,in verbo,interrupta,& ibi apertiùs Saly.col.vlt.versi.sed quid dicendũ, C.de præscr.xxx. vel xl.ann.& idem Sal.in l.vlt.in ij.q.& iterum in fi.eo.tit.& Fely.qui id dicit no.& sing.in d.c.illud,col.ij.versi.limita tamen egregiè,extrà de præscrip.& Soc.in d.l. vlti.col.ij. versi.circa secundum,ff.de eo per quem fact.erit.

78 ¶Alios autem esse,qui tenent,eas actiones,quæ minori tempore durant, quàm xxx.ann.ita perpetuari,vt tempori quo præscriberentur,addantur propter litis coutestationem decem anni:vt si durent x.annis,perpetuentur in xx.annos:si durent xx.perpetuẽtur in xxx.& sic de aliis quemadmodũ scilicet actioni,quæ xxx.est annorũ,addũtur quoq; x.vt perpetuetur in xl.annos. In hac enim sententia fuit Ang.in d.l.ij.§.vlt.ff.de vsuc.pro emp. Sed tu tamẽ de hoc vide omnino Imo. ibi,& Alex.in d.l.vlt.in prin.col.iij.ff.de eo per quẽ fac.erit.& Ias.in d.§.pœnales,nu.112.& multis seq.Inst.de act.& Corne.consi.180.multũ diffusè,col.ij.versi.itaque claris,lib.3.& Franc.Rip.in l. nemo,col.antep.nu.118.ff.de leg.j.Nam eius rei sufficit admonuisse obiter Lectores.

79 *Quid in præscriptionibus statutorum.* ¶Et hæc quidem,quantùm ad præscriptiones Iuris cõmunis.Sed dubiũ maius est in iis, quæ sunt ex statuto,præsertim nõ conueniente cũ Iure cõmuni(ex eo quod scribit Bal.in c.cùm nõ liceat, col.ij.versi.quæro pone quòd statutũ,extrà de præscr.vbi hæc propemodũ scribit: Statutũ induxit præscriptionẽ decem annorũ in quacunque actione reali & personali) nunquid actio per litis contestationẽ perpetuetur in xl.annos, cùm statutũ de perpetuatione nullam mentionem faciat. Quod videtur,quia iste casus perpetuationis est à statuto omissus : ergo relinquitur dispositioni Iuris cõmunis. In contrariũ videtur, quia istud statutum discrepat à Iure communi, præsertim in *Statuta à Iure cõmuni discre pantia , nõ ab eo interpreta tionẽ sumunt.* actionibus personalibus:cùm ergo recessum sit à Iure cõmuni,non possumus interpretari statutũ secundùm ipsum Ius cõmune,ar.l.qui cum vno,§.qui post,ff.de re mil. Nam quoties statutũ aliquid addit, vel detrahit tacitè vel expressè Iuri cõmuni,efficitur Ius municipale:nec recipit subauditum intellectum à Iure cõmuni,quia lex quæ corrigitur,nouã legem nõ interpretatur,l. vlti. C.de indic.vidu.tol.Et hanc Bal.doctrinã nuncupatim sequitur Alex.consi.227.ponderatis narratis,col.ij.versi.& idem determinat,lib.6.& iterũ consi.249.perspectis & ponderatis,col.vlti.lib. 6.& Ioan.Fran.Bal.in tracta.præscr.in vlt.q.iiij.partis,vj.eiusdemque vlti.partis prin.

80 *De eadem re.* ¶Quamuis ipse Alex.tractans in statutum correctoriũ,aut derogatoriũ Iuris communis,assumat interpretationẽ ab eo,& inter cætera allegãs Bal. vbi suprà, videatur voluisse contrariũ,in l.vlti.§. in cõputatione,col.vlt.C.de iur.delib.& Phil.Deci.cõsi.445.in casu ad me trãsmisso,col.viij.versi. non obstat quòd illa cõstitutio. Sed eam Bal.in ea re sententiã confirmat & alia non absimilis, si non eadẽ sit,eiusdem Bal.in l.maximũ vitiũ,col.iiij.versi.vlterius quæritur de tali.C.de libe.præt. quòd statutũ Iuris communis derogatiuũ,non recipit interpretationẽ ab ipso Iure cõmuni , per l.j.§.hunc igitur,C.de Iustini.Cod.cõfir.& l.j.§.repetita,C.de emẽd.Iustini. Cod.& alia quædam iura.Quod dictũ commendat Pau.Cast.in d.§.in cõputatione,& ibi quoque Corn. paulò ante fi. & Ro.qui tamen dicit ausum se consulere contrarium,quãuis nõ reperisset à quopiã improbatũ, in l.si quis priore,ff.ad S.C.Treb.& Soci.qui id dicit sing.in l.cùm filiusfamilias,col.iiij.versic.secundò inquantum.ff.de verb.obli. { & idem voluit Bald.consi.141.præmissis verbis,col.ij.versic. tertiò est præmittendum.libr.1.} Et vide,quod & in simili tractant Paul.Castr.& Corn.in Auth. quod sine,C.de testa.in casu statuti disponentis,vt in testamentis sufficiant duo aut tres testes.

81 ¶Subdit autem Bal,( vt ad eum redeamus ) in d.c.cùm non liceat,quod ad hunc casum maximè pertinet,ex eo quod dictum est,fieri,vt præscriptio statutaria currat minoribus, licet detur restitutio in integrum,c.cõstitutus,extrà de in integ.rest.quia petẽs restitutionẽ nõ reprobat statutũ, sed approbat,l.cũ minor,§.vlt.ff.rem rat.hab.Sed ille,qui diceret præscriptionẽ non currere, directè veniret contra statutum,quod est impossibile,l prospexit,ff.qui,& à quib.Ideò (inquit) multa

priuilegia

priuilegia habent locũ in præscriptionibus statutorum. Hæc ille. Ex quibus apertè intelligit, in casu nostræ consuetudinis non procedere, quod dictum est de perpetuatione actionis per litis contestationem: nam d.c. cõstitutus, ab eo allegatum loquitur expressim de hoc nostro statuto retractus, tanquam in præscriptione illius non sit obseruanda illa perpetuatio, quæ ex Iure communi est, de qua antè locutus fuerat. Sed & subdit Bal. hinc quoque fieri, vt fortè ex præscriptione statutaria quæratur directum dominium, etiamsi de Iure communi non nisi vtile quæratur. De quo nos alibi latiùs dicemus in nostro tractatu, cuius titulus est, nihil frustra. Sed tamen interim vide quæ in casu huius quæstionis dicemus infrà in fi. huius tit. in v.q.

82 ¶ Vt tamen non omittamus cõtra illud dictum Bal. videri aliud dictũ ipsius in l. superuacuã, quæ est vlt. in iij. no. per illum tex. C. de temp. in inreg. rest. dũ ibi dicit, quòd præscriptio decẽnij inducta à statuto in locũ præscriptionis xxx. anno. sapit eãdem naturã. Et idem penè dicit in l. in contractibus, in prin. in j. no. per illum tex. & ibi quoque Sal. in prin. C. de nou nu. pec. vbi & hoc Bal. ipse dicit esse menti tenendum, & idem Bald. in c. j. §. porrò, in verbo, xxx. annos, tit. qualit. olim pote. feud. ali. vbi & illud quoq; dicit, quòd sicut præscriptio xxx. anno. currit adultis, nõ pupillis, l. sicut, C. de præscrip. xxx. vel xl. anno. ita & præscriptio statutaria x. ann. subrogata loco illius. id quod etiam dicit no. & idem Bal. in d. l. illud, col. j. vers. & hoc est vtile & rursum col. vlt. versi. no. bene, & ibi quoque Ang. col. ij. versi. no. hanc doctrinã, vbi dicunt, quòd ea præscriptio x. anno. in actionibus personalibus à statuto inducta, æquè interrũpitur, per citationẽ, & perpetuatur per litis contestationẽ, vt præscriptio xxx. anno. quæ est de Iure communi. quod item Ange. dicit esse menti tenendũ, & rursus ipse Bal. in l. properandũ, col. ij. versi. modò quæro quid si statutũ, C. de iudi. & in d. l. vlt. in prin. col. ij. versic. quæro hîc in præscriptionibus statutariis, & ibi Alex & Recentiores, ff. de eo per quem fact. erit. & in c. j. §. si quis per xxx. col. vlt. versi. quæro vtrũ si statutũ, tit. si de feu. defun. fuerit contro. inter do. & agn. vbi dicit, quòd si per statutũ abbreuiatum fuerit tempus præscriptionis xxx. anno. in eo tanquam subrogato habet locum distinctio, l. si quis emptionis, C. de præscr. xxx. vel xl. anno. Io. And. post Richar. in addi. Spe. tit. de appel. parte ij. §. nunc breuiter, versi. licet autẽ detur annus, & versi eiusdẽ addi. inci. subdit autẽ, vbi ex hoc dicit quòd quibus casibus tẽpus Iuris cõmunis nõ currit, puta cùm stat per iudicẽ, vel quia partes cõpromiserunt, vt in Auth. si tamẽ, & Auth. itẽ si appellatione, C. de temp. appel. nõ etiam currit tẽpus statutariũ, in locũ illius subrogatũ. Et quibus casibus currit tempus Iuris cõmunis, sed datur restitutio, vt in Auth. ei qui appellat, eo. tit. eisdem hoc curret, & dabitur restitutio, & alia quæ ibi subiungit, vt videre potetis, & rursus idem Io. And. in addi. ipsius Spe. tit. de iudi. deleg. §. restat. ver. quid si in statuto, Bar. qui non obscurè sentit, quod suprà diximus de interruptione & perpetuatione præscriptionis statutariæ, in d. l. cùm notissimi, in prin. versi. & sic facit quæstionem, C. de præscri. xxx. vel xl. ann. & in l. in omnibus, ff. de act. & obli. & in d. l. ij. §. vlt. & ibi apertiùs Ang. qui tamen hanc perpetuationem in ea præscriptione statutaria aliter intelligit atque alij, vt suprà diximus, & ibi item Imo. ff. de vsuc. pro empt. Sali. qui etiam id aliter intelligit, vt suprà diximus, in d. l. vlt. C. de præscrip. xxx. vel xl. anno. Imol. in l. dies, in prin. ff. de dam. infect. Roma. consil. 38. in casu proposito, ad fi. Pau. Cast. consi. 42. visa quadam, col. j. lib. 1. & consi. 229. venditio ista, post prin. lib. 2. & consi. 393. pro euidentia, col. j. eod. lib. 2. & consi. 439. ad secundum, eo. lib. 2. & consi. 466. in casu præmisso, versic. pro hoc etiam facit, eo. lib. 2. Steph. Fed. in lib. de legum interpretatione, parte j. char. 8. versi. vnde infertur, Corne. d. consi. 180. multùm diffusè, col. ij. in prin. lib. 3. Calca. consi. 11. quod non præsumatur, col. xiiij. versic. & prætereà, Alex. in l. ne quis, col. ij. in fi. ff. de feri. vbi dicit generaliter, præscriptionẽ breuiorem inductã à statuto, in locũ longioris inductæ à Iure cõmuni, habere per omnia eandẽ naturã, & in addi. Bar. in l. sequitur, §. si viã, in fi. ff. de vsuc. & cõsi. 42. in causa & lite, col. j. versi. & tale tempus, lib. 3. & consi. 24. inspecto processu, paulò ante fin. lib. 4. & consi. 56. quoniam omne datum, col. antepen. versi. nonò, lib. 6. quod iterum inculcatur consi. 119. eo. lib. 6. Fran. Are. consi. 131. consultissimè, paulò ante fi. latè Fel. in d. c. illud, col. ij. versi. circa ciuiles, extrà de præscr. Ias. in d. §. pœnales, nu. 115. Inst. de act. & in l. nemo potest, in ij. lect. col. antepe. ad fi. ff. de leg. j. Caro. Rui. consi. 27. stante pacto, col. iij. nu. 6. lib. 4. Phil. Dec. consi. 566. viso consi. col. ij. versi. tertiò principaliter. & Io. Fran. Balb. in tracta. præscriptionũ, in xxviij. q. prin. iiij. partis, iiij. item partis prin. & iterũ in j. parte vj. eiusdemque vlt. partis prin. in xxiij. casu, col. eiusdem iiij. versi. idem est. Et hæc est communis opin. licet Paul. Cast. sibi contrarius contrarium videatur voluisse, consi. 183. videtur dicendum, col. 1. & ij. lib. 1.

83 ¶ Sed hîc aduerte, Lector, quia hæc possunt procedere, quando præscriptio inducta à statuto succedit loco præscriptionis Iuris cõmunis: tunc enim, vt omnes illi dicunt, iure subrogationis debet sortiri eandẽ vim & naturã, l. si cũ, §. qui iniuriarũ, ff. si quis cau. & c. ecclesia, le j. extrà vt lit. pe. & cle. j. de supplẽ. neg. præl. cũ si. Etiã (vt hoc illis addas, quos suprà citauimus) si subrogatũ in aliquo discreparet: nã nihilominus in aliis sequetur eãdẽ naturã, vt dicit Pau. cõs. 73. reperito cõsi. 265. licitè ista domina Lisa, paulò ante fi. lib. 1. (Ias. in d. §. qui iniuriarũ, col. j. in ij. no. vbi id dicit no.) & Phil. Dec. cõs. 190. circa primũ dubiũ, col. iij. vers. quartò hoc idẽ. & cõsi. 543. in casu proposito, col. ij. versi. tertiò hoc confirmatur. In casu autem nostri statuti id tempus anni præstitutum retractui non succedit loco alterius temporis, aut præscriptionis Iuris communis: imò statuentes sic per se & de nouo id tẽpus præstituerunt sine subrogatione alterius temporis Iuris cõmunis: vtpote cùm

*Subrogatum sortitur eandem naturam. Etiamsi in aliquo discrepet.*

*Quid si tempus statuti nõ succedit in locum tẽporis Iuris communis.*

retractus ipse non sit de Iure cõmuni, vt latè diximus suprà in rub. Idcoq; nec id tẽpus sortitur naturam tẽporis Iuris cõmunis, vt expresśim & in casu d.c.cõstitutus, loquẽtis de nostro statuto, voluit Inn.in c.ex ratione, col.j.& ibi quoque Host.col.ij.& Io.Andr.col.iij.extrà de appel.& Bal. in c.j.versi.nisi iusta, col.j.versi.ex his insurgit, tit.quo temp.mil. & Alex.d.consi.65.quoniã omne, col.pen.lib.6.quod repetitur consi.119.eo.lib.& Matth.Afflict.deci.Neap.ccclxx.tria dubia, nu. 3.& bene facit, quod voluerunt idem Inn.Host.& Ioan.And.in d.c.constitutus, illi in fin.hic col. vlt.dum concordant cum tex.cum l.vlt.C.in quib.caus.in integ.restit.non est necessa.

84 ¶Et ego quidem (vt tandem interponam meum iudicium) vix adduci possum, vt credam, huiusmodi tempus anni & diei à nostro statuto introductum sine subrogatione alterius tẽporis Iuris communis, perpetuari per litis contestationẽ, ac ne protrahi quidem aut proferri in lõgius tẽpus, quàm in alterũ tantum, id est, annum & diẽ. Et ita aliquando audiui fuisse obseruatum, & iudicatũ in nostro supremo Senatu Parisiensi: quanquàm hodie dicitur contrariũ obseruari. Et ita videtur tenere Ar.Ferronus in consue.Burdig.hoc eo.tit.§.j.col.vlt.vbi tamen paulò obscurius de hac re loquitur. Et pro illa nostra sententia, vltra prædicta facit, quòd in remediis extraordinariis & quæ sunt stricti iuris, cuiusmodi est nostra consuetudo, vt iam toties diximus, & attestatur nostra consuetudo infrà eo.tit.§.xxxv.eodemq́ue pe.litis contestatio actionem nõ perpetuat, l. Papinianus, §.j.& ibi gl.& Doct.ff.de mino.& l.vlt.& ibi gl.in verbo, finiendamq́ue litẽ.C. de temp.in integ. resti.& in l.vlt.& ibi gl.vlt.C.de dolo. Caue tamen, quia priores tex.loquuntur de in integ.restit. tantùm, posterior in actione de dolo. Ex consuetudine autem Cenomanorum, ca.ccccxix.ex sola citatione in causa retractus, non tantùm interrumpitur actio, sed etiam perpetuatur. Et idẽ quoque Andeuagorum cap.ccccviij.nec tamen dicunt, in quod tempus.

*Decisio principalis quæstionis.*

*Cõsuetudines de quæstione prin.*

85 ¶Sed illud interim nõ omittemus, id, quod suprà diximus, præscriptionem interrumpi citatione, & perpetuari litis contestatione, intelligendum esse, cùm vtraque est valida: si autem sit inualida, neutrũ operatur: vt de citatione dicemus infrà, eo.tit.§.viij.in gl.ij.nu.3. quod tamen. De litis autẽ contestatione satis probat tex.in Auth.offeratur, in fi.& ibi glos.& Doct.C.de litis contest.quod tamen intelligit Sal.ibi, col.vlt.quando ipsa citatio, vel litis contestatio ab initio nulla est: secus si ex post facto & per lapsum instantiæ anulletur: nã tunc durãt interruptio, & perpetuatio iã factæ, vt no.gl.in l.properandum, §.etsi quidẽ, in verbo, iudicij, & ibi quoque Bar.col.ij.ver.quæro vtrum ista absolutione, Bal.Ang.Sal.Pau.Cast.& Ias.C.de iudi.Bal.in l.vlt.per gl.ibi.C.si tuto.vel cura.interue.& in l.ij.col.iiij.versi.circa secũdam partem, & ibi Alex.col.5.versi.j.quod licet, & Ias. col.pen.versi.adde inquantũ, & Phil.Deci.nu.51.& seq.C.de eden.& Raph. Co.consi.92.in nomine, &c.viso subscripto, circa med.& Phil.Fran.in ca.vt debitus, col.iiij.versi.tertia conclusio, extrà de app.& Maria.Soc.in c.venerabilis, iu xxvij.arti.prin.de iudi. Nã vt omnes propè dicũt, effectus earum est iam consummatus, nec, vt dicit Sal.in d.Auth.offeratur, illa annullatio retrotrahitur.

*Citatio inualida non interrumpit.*

*Litis contestatio inualida nõ perpetuat.*

86 ¶Quod autem dictum est suprà, litis contestationem inualidam nõ interrumpere perscriptionẽ (vt ad id redeamus) voluit etiã gl.in l.si pater, C.ne de statu defun.& in d.c.vt debitus, in verbo, coram idoneo, in fi.& ibi Ioan.And.Ant.Pan.Phil.Franc.& cæteri Recentiores, extrà de app.& in cap.ex tuarum, in verbo, non putantes, de purg.cano.& omnes propè, præsertim Panormit.in ca. illud, extrà de præsc. Sed nec illud prætereundum, (ne erres) solam citationẽ nõ omnẽ semper interrumpere præscriptionẽ de iure ciuili, vt videre poteris apud Bar.in l.ij.in fi.C. de serui.& aqua. & in l.vlt.in prin.& ibi Recẽtiores, ff.de eo per quem fac.erit, & in l.sicut, C.de præscr.xxx.vel xl. ann.& Alex.in addi.ipsius, in l.cùm notissimi, in prin.eo.tit.cum simi. At de Iure canonico semper interrumpit, vt quæ in mala fide constituat, vt pulchrè voluit Bal.in d.l.ij.col.ij.versi. vlterius quæritur, C.de serui.& aqua.& sequitur Franc.Cre.qui id dictum dicit sing.& à nemine põderatum, sing.cj.tu scis quòd præscriptio: vbi & id dicit esse de pane lucrando, ita enim loquitur.

*De eadem re.*

87 ¶DECIMOQVARTO quæro, Quid si quis, tanquam procurator & nomine consanguinei venditoris offert pretium emptori, petens eo se nomine ad retractum recipi, cùm tamen eius rei mandatum non haberet, sed ipse consanguineus post annũ, id quod ab illo gestũ est nomine ipsius, ratum habet: an id sit satis, vt obtineat, tanquam venerit intra annũ, quod statim prima facie videri posset, quoniam ratihabitio mandato æquiparatur, & retro ad tempus actus trahitur, l.vlt. C. ad S.C.Maced.& l.hoc iure, §.deiecit, ff.de regu.iur.& c.ratihabitionem, eo.tit.lib.6.& ibi concor. Idq́ue etiam in iis, quæ requirunt speciale mandatum, l. quòd si de speciali, ff. de mino.cum aliis concord.à me adductis suprà eadem gl.in xij.q.in prin.

*Quid si cõsanguineus post annum ratificet oblationẽ ab alio factam eius nomine.*

88 ¶Tu tamen dic non esse audiendum, per tex.in l.bonorũ, quæ est pe.& ibi Alb. Bar.Ange.& omnes, ff.rẽ rat.hab.quo apertè probatur, id quod dictũ est, tum demũ procedere, & nõ aliàs cùm ratihabitio fit intra id tẽpus, quo actus ratificatus fieri poterat: nã verba eius legis hæc sunt, Bonorũ possesśionẽ ab alia agnitã ratam haberi oportet eo tẽpore, quo adhuc in ea causa sit, vt peti posśit. Itaque post centesimũ diem ratũ haberi nõ potest.& est idem tex.in l.vlt.ff.quis ord.in bon.pos. ser. Et est in simili tex.in l.j.in prin.iuncta gl.in verbo, quod mox, ff.de appel.recip.& in c. nõ solent, etiã in prin.iuncta gl.in verbo, mox, ij.q.vj.& voluit gl.in d.c.ratihabitionẽ, statim post prin. & ibi quoque Dyn.& Guil.à monte Laud.& alia gloss.in c.quàm sit, in verbo, petere, iu fin.& ibi Ioan.Mona.Ioan. Andr.Petr.Ancha.Domi.& Phil.Franc.de elect.lib.6.& glos.in c. cupientes, §. quòd sier xx.in verbo, propositam, eod.titu.Petr.Bel.Perti.quæst.ccxiiij.dum quæritur, vtrum ratihabitio.

*Ratificatio debet fieri intra tempus quo actus fieri debuit.*

ratihabitio. Alb. qui id trahit ad multa, in d.l. bonorũ. D. à Rota decisi. 428. si habens, circa mediũ, in nouis. Spec. tit. de app. parte ij. §. j. versi. porrò, & ibi Bal. in addi. & idem Bal. in d.l. vlt. col. j. ver. tertiò quando actus, & ibi quoque Alb. col. ij. versi. vltimò notandũ, C. ad S. C. Maced. & in l. obseruare, §. post hæc, col. ij. versi. est autẽ notandũ, & iterũ in addi. ipsius, §. circa mediũ, & ibi quoq; Alb. col. ij. versi. alij dicũt, ff. de offi. Procon. & in l. quid ergo, in j. lect. in fi. ff. de his qui no. insa. & in Auth. hodie, col. ij. versi. quæro nũquid aliquis posſit, C. de app. & in c. quoties, de pact. & cõsi. 44. iste dominus Christophorus, col. vlti. libr. 2. & consi. 141. thema huiusmodi, col. ij. eod. lib. 2. & cõsi. 417. primũ dubium est, col. ij. versi. sed vltra tunc quæsita, eo. lib. 2. vbi ex hoc in pulchro casu cõsuluit. & consi. 101. nobiles viri, ante fi. lib. 3. & consi. 57. punctus quæstionis talis est, quidam vsurarius, col. j. versi. prætereà vitiũ, lib. 5. Raph. Fulg. consi. 154. super eo quod primò, in prin. Pan. & Bene. Cap. in c. cùm venissent, extrà de resti. spo. idẽ Panor. in c. accedens, de præb. Pau. Cast. & Fran. Are. in l. Pantonius, vterq; col. iij. ff. de acq. hær. Pau. Cast. cõsi. 281. in causa ista quinque principaliter, col. pen versi. præterea aliud, lib. 1. Matt. Laud. in c. j. §. sed verùm, in prin. tit. per quos fiat inue. Corn. consi. 110. in iudicio, col. iiij. versi. & si hodie, lib. 2. & consi. 130. viso dicto puncto, col. j. lib. 3. & consi. 221. visis certis, col. vlt. eo. lib. 3. & cõsi. 292. visis nonnullis, col. ij. eo. lib. 3. vbi loquitur de ratificatione appellationis non facta intra tempora appellandi. Fran. Aret. consi. 16. præsupponitur, col. iij. versi. circa secundum dubium, & consi. 94. respondeo, in fi. Alex. consi. 135. ponderatis his, col. ij. lib. 2. & consi. 78. viso & diligenter ponderato, col. iij. versi. tertiò respondeo, lib. 5. quod repetitur consi. 26. lib. 6. vbi dicit sing. ad hoc tex. in d.l. bonorum, Guid. Pap. deci. Delphi. 436. cùm materia, in xciiij. q. & Soc. consi. 16. anno domini, col. viij. versi. nec obstat, si vltimò, lib. 4. Ias. qui id optimè declarat, quomodo sit intelligendum, post alios in l. si is qui pro emptore, num. 128. incip. secundus articulus, ff. de vsuc. cum aliis quoque concord. collectis à Phil. Dec. in l. semper qui non prohibet, col. ij. versi. secundò regula principalis, ff. de reg. iur.

89 ¶ Quibus illud vnũ addiderim ex eo fonte id manasse, vt qui adhærerent appellationi ab alio factæ simpliciter, vel etiã pro se & adhærẽtibus, idipsum facere debẽt intra tẽpora appellãdi, alioqui non admittũtur: vt per d.l. bonorũ, voluit gl. in d.c. vt circa, §. alioquin, in verbo adhærentes, in fi. & ibi etiã Gul. Laud. Arch. Domi. & Phil. Fran. de elect. lib. 6. & D. à Rota, decisi. 225. adhærẽtes, in nouis, & Bal. in auth. hodie, col. ij. versi. quæro nunquid aliquis, C. de app. Fran. Are. in d.l. Pantonius, col. iij. ver. & primò quòd illa, ff. de acq. hær. & Gui. Pap. dicta decisi. Delphi. 436. in lxxviij. q. De quo & tu vide Io. And. in c. j. col. pe. versi. sed nunquid, de elect. libr. 6. & in c. concertationi, de appel. eo. lib. 6. & Io. Gallum in suis Arestis. q. cl. c. vlt. vbi & ex hoc dicit, quòd renũtiatio appellationis facta nomine alterius, debet ratificari ab appellante ita tẽpus octo dierum, quod ex ordinationibus regiis huiusmodi renũtiationi statutum est. Et facit etiã, quod de declaratione rei obscuræ tradit idem Io. And. in c. in alternatiuis, de reg. iur. lib. 6. Et quod de purgatione moræ voluit Bal. d. consi. 57. col. ij. lib. 5. vt scilicet fieri debeat intra tempus, quo actus geri potest. Et quod de protestatione dicitur in l. ij. & ibi Bal. versi. deinde videamus. C. de his qui per met. iudi. & in c. vlt. & ibi Doct. de app. & Bal. in l. ij. in ij. lect. col. ij. versi. & nota quòd protestatio, ff. de mino.

*Adhærere appellationi debemus intra tempora appellationis.*

90 ¶ Et facit ad hanc nostram sententiã, quòd id tempus anni & diei, est de forma & solẽnitate consuetudinis, vt & alia huiusmodi tempora, ex sententia Bal. Sali. & Ias. in Auth. quæ supplicatio, per illum tex. in illis verbis, nisi sub hac forma, iuncta gl. C. de precib. imp. offe. cum aliis si. & concor. à me collectis infrà eod. tit. §. iij. in gl. iiij. nu. 3. & hanc sententiam fulcit. At eadem solennitas, quæ requiritur in actu, eadem quoq; in ratificatione necessaria est, arg. l. si vt proponis, la ij. C. de nupt. & l. nuptiæ, ff. de rit. nup. & per eos tex. voluit Rom. consi. 12. viso facto proposito, col. vlt. versi. ad secundum autem. & Phil. Deci. consi. 532. pro vera resolutione, col. j. & consi. 536. in causa quæ agitatur Mantuæ, col. ij. versi. ad ista etiam respondetur. Et facit, quod tradit Bar. in l. hæredes palàm, §. sed quid post, circa medium, ff. de testa. & Soc. consi. 92. in causa domini Antonij, colum. v. versi. confirmatio enim, lib. 3. Igitur cùm sit consanguineus extra tempus cõsuetudinis, quomodo poterit adhuc ratificare: cũ ei desit, quod est de forma ex solennitate retractus, vt scilicet intra annum fiat. Et id in nostro casu retractus expresſè voluit Chas. in hoc tit. *de Retraictz.* §. j. in verbo, *le peut rachepter*, col. ij. versi. & in hoc casu, in postrema editione.

*Ratificatio renuntiationis appellationis, intra tempora ipsius fieri debet.*
*Et declaratio rei obscuræ.*
*Et purgatio moræ.*
*Et protestatio.*
*Eadem in ratificatione solennitas, quæ in actu ipso.*

91 ¶ SED quid, si consanguineus promisit intra annum ratificare, non aliter tamen ratificauit: an id satis sit, tanquã id ipsum vim ipsius ratificationis habeat: per id quod in simili voluit Ioã. And. in addi. Spe. in rub. de obli. & solu. col. j. cum aliis multis concord. à me adductis infrà tit. seq. in fi. nu. 26. quorum autoritate, cum si. Ego tamen id non satis esse censuerim, sequutus sententiam Pau. Cast. consi. 281. in causa ista quinque principaliter, col. pe. versi. præterea, aliud lib. 1. vbi dicit, aliud esse ratificare, aliud id ipsum promittere. Ideoque non sufficere, vt quis promittat ratum habere intra tempus, quo actus geri potest, nisi & id intra id tempus faciat. Et id confirmant alia multa, quæ & nos collegimus in co. fi. tit. seq. nu. 42. sed quorsum. enim multis seq.

*An satis sit, intra annũ promittere ratificare.*
*Aliud ratificare, aliud id ipsum promittere.*

92 ¶ Sed huic tamen sentẽtiæ obstare videtur, quòd promittens habere ratũ, satis habet ratũ, nec alia ratihabitio requiritur. l. si procuratorem absentem, cum gl. in verbo, ratum, ff. de procu. & l. si sine, §. cùm autem, & ibi gl. in verbo, nihil, ff. rem ra. hab. Bal. in l. j. col. ij. in vlt. oppo. C. de procu. Fran. Are. consi. 90. in causa istorum, in prin. & iterum cõsi. 100. longitudo, in j. dubio, col. ij. vbi & alios citat. & Lancel. Gal. qui id ex istis assumit, quod sup. diximus, in l. iuj. §. Cato, colum. ix. versic. xij. ff. de

*Promittẽs ratificare, satis habet ratum.*

ff.de verb.obl.Sed ne fallaris,id non ita simpliciter probatur ex illis locis,sed illud tantùm, quòd si quis mandauit,& promisit ratum se habiturum,non est opus alia ratihabitione,cùm solū ipsum mandatum per se sufficiat.Et idem si simpliciter mandauit.l.si procurator,in prin.& iterum in §. Celsus,ff.de condi.inde.Ideò etiam in isto nostro casu , si consanguineus cuipiam mandasset, vt retraheret rem quampiam venditam à suo consanguineo , promittens ratum se hunc retractum habiturum:certè tunc non opus est alia ratihabitione. At si non præcesserit mādatum,crederem non satis esse promittere ratum habiturum,nisi re vera ratum habuerit.

93 *Quid si habēs mandatum ad retrahēdū nō docet de mandato nisi post annum.*

¶ QVID autem (& hæc erit DECIMAQVINTA quæstio) si is,qui hanc oblationem fecit,habebat mandatum expressum iam à tēpore ipsius oblationis,sed de eo non docuit nisi post annū. Et hoc quoque casu non esse satis opinor:quia paria sunt non facere,aut minus sufficiēter facere intra tempus statutū,c.si quis iusto,versi.si autē nullus,iuncta gl.in verbo,admitti,de elect.lib.6. Cuius arg.Lapus alleg.xxij.an sufficiat procuratorem,negat sufficere procuratorem, præsentare intra quatuor menses,nisi & intra id tempus fidem faciat de mādato patroni. Cui adde,esse item paria,non esse,& non apparere,l.duo sunt Titij,& ibi Bal.ff.de testa.tutel.& c.solemnitates,le j.de con.dist.j.cū si.Ex quo sequitur,si nō appareat intra tēpus,perinde esse,acsi idipsum nō fuisset intra idem tēpus.Sed si mandatū,aut ratificatio intra ipsum tempus non extitisset, nihil actū fuisset,vt diximus in præced.q.Ergo & idem,si de eo intra tempus non apparuerit. Paria enim sunt (vt resumamus) non esse in tempore,& non apparere in tempore,per d.iura,& si.Et optimè facit text.in l.de pupillo,§.qui procuratorio,in illis verbis etiamsi verus sit procurator,ff.de no.oper. nun.Ex quo Ias.no.in iiij.no.quòd etiam verus procurator repellitur, si non constet de mādato, & eam adducit,quam diximus,rationem,quòd paria sunt aliquid non esse, vel esse & non apparere.Et facit etiam ad suprà dicta, glo.in cle.causam,in verbo specialiter,in fi.de elect. & quod in eodem casu scribit Thomas Fastolus in deci.Rotæ,causa xv.dubio xxxv.tertiò dubitatur.

94 ¶Quod nota,quia fortè multi responderent contrarium. Nam etiam pro contraria sententia facit,quod scribit Spec.tit.de procu.in iiij.parte,§.j.versi.sed si receptū erat, vbi in casu c.j.de elect. lib.6.Si aliquis (inquit) tanquam procurator alterius in termino sibi præstituto obiecerit crimina aduersus electum,& intra illud tēpus non docuit de mandato,quod iam antè habebat:quia fortè non recordabatur:nihil ei obstabit mādatum non fuisse exhibitū.Sed tu hic tamen omnino vide Alex.consi.78.viso & diligenter ponderato, col.ij. versi. sed præmissis non obst.cum multis seq. lib.5.quod iterum repetitur consi.26.lib.6.& Fran.Rip.in c.cū M.Ferra.nn.137.extrà de consti.& præterea,quæ ab eodem Spe.scripta sunt in d.§.j.versi.quid si appellans,& ver.seq tit.de procu.& Arch.in c.ij.de procu.lib.6.& Card.Flo.in cle.ij.n xviij.eademque vlt.q.eod.quoque tit.vbi multa videbis ad hanc quæstionem pertinentia. & vide item D.à Rota, decis.ccxlviij.nota quòd vbi ad requestam,in antiquis,& iterum decisio.586.quidam qui non erant, etiam in antiquis.& Bart. consi.73.quæritur vtrùm procurator.

95 *Quæstio , an admittatur tertius nomine consanguinei offerens cautionem de rato.*

¶ VERVM plus dubitationis est, & DECIMOSEXTO, An iste,qui alterius nomine facit hanc retractus oblationem,admittendus sit offerens cautionem de rato. Quod videtur,per tex.in d.l. de pupillo,§.qui procuratorio,ff.de no.ope.nun.suprà,in præcedēti q.alleg.vbi qui nomine procuratorio nuntiat,si de mandato eius dubitatur,auditur , satisdans eam rem dominū ratam habiturum.Cuius autoritate scribit Bart.in l.qui absentem,in iij.no.ff.de procur.quòd sicut, quando petitur aliquid in iudicio , requiritur cautio de rato , ita quoque quando extra iudicium aliquid petitur.quod etiam dicit probare tex.in d.l. qui absentem. Et ita sentit, satis esse,cùm dubitatur, caueri de rato,etiam in actibus extraiudicialibus.

96 *Cautio ratiæ & quādo sufficiat.*

¶In contrarium facit,quod scribit Bal.in rub.extrà de procu.col.iij.versi.procurator ad protestandum,quòd procurator non admittatur ad protestādum cum cautione rati.sed debet facere fidem de mandato.per l.si quis inficiatus,ff.depo.si.Porrò idem Bal.in c.coram,col.ij.versi.extrà quæro, vtrum,extrà de offi.deleg.vtrùm (inquit) ad protestandum debeat admitti procurator , de cuius mandato dubitatur,offerendo cautionē rati?Responde sic,si protestatio tendit ad iudiciū, per d.l. qui absentē,ff.de proc.Nam qui protestatur,patribus actoris fungitur, l.si res quā,ff.de euict.Sed si protestatio tendit ad dandū,vel soluendum,necesse est offerre instrumentum mandati.d.l.si quis inficiatus,quia in hoc debet præcisè cōstare de mandato, vt no.in l.nō solùm,§.qui alieno,ff.de procu.Hæc Bal.quē sequitur Ias.in d.§.qui procuratorio,in iij.no.Et ita videtur hìc non satis esse, cauere de rato,sed faciendā esse fidem de mandato.Et vide,quæ dicam infra in §.vlti.huius tit.in gl.ij.in ij.item quæst.& Bal.consi.118,quia plenissimè,col.ij.versi.& in omnibus,lib.3.

97 *Quæstio,an ad retractū requiratur speciale mandatum. An autem admittatur coniūcta persona. An procurator ad lites.*

¶ CAETERVM ex iis quæ dicta sunt , suboritur illud dubium ( & erit DECIMASEPTIMA quæstio ) an procurator generalis sit hìc audiendus:an verò requiratur mandatū speciale?Id quod satis colligi potest,ex eo quod scribit Bal.d.consi.118.col.ij.versi.sed remanent dubia,libr. 3.vbi allegat c.constitutus,extrà de in integr.restit.quod loquitur de casu nostri retractus. Sed & de hoc nuncupatim tractat Chasse.in postrema editione suorum commentariorum in cōsue. Burgūdiæ, hoc eo.tit.in §.j.in verbo, *le peut rachepter*,col.ij. vers.sed an proximus, vbi videtur cōcludere,exigi mandatum speciale.Ideò nec coniunctā personam esse audiendā sine mandato. Ibi eum vide,& quæ dicam infrà,in eo.§.in glos.xiij. in verbo, *l'achepteur*, nume.34.sed vtrum,& iterum in §.vlti. huius titu.gloss.ij.in iij.q. Et adde , quod scribit Paul.Castr.in d.l.de pupillo, §. qui procuratorio, ad fi.ff.

ad fi.ff.de ope.no.nun.quòd procurator generalis ad lites,non poteſt interpellare,proteſtari, denuntiare.& ſequitur Alex.conſi.78.viſo & diligenter,col.iiij.verſicu.tertiò corroborantur, libr.5. quod repetitur conſi.26.lib.6.& Fran.Ripa in l.quod te,nu.56.ff.ſi cer.pet.Neque enim huiuſmodi procurator ad lites,etiam ſi ſit cum libera,poteſt recipere ſolutionem.vt dicemus infrà, eod.§. gl.xiij.in verbo,*l'achepteur*, nu.33.quod tamen intellige.

98 ¶Et quantùm ad coniunctam perſonam,adde etiam tex.probantem eam nõ poſſe denuntiare,in l.tutor,in prin.& ibi no.Bald.ff.de minori.& voluit etiam Fel.in c.eum Mar.Fetra.col.xix.in vij. concluſione,verſi.hanc concluſionem,extrà de conſti.Et tex.qui videtur è diuerſo probare coniunctam perſonam poſſe huiuſmodi retractum intendere,in ca.conſtitutus,in prin. cùm dicitur, pro ſe ac fratre ſuo,& ibi gl.extrà de reſti.in integ.Sed tu vide ibi Pet.Anch.iii j.not. & Pan.col. pen.verſi.in gl.j.Illud autem in confeſſo eſt,quòd ſi cõſanguineus ſit minor,& prætereà eius vitæ,vt meritò bonis ei interdici poſsit,id eſt,prodigus,mente captus,aut furioſus:tunc coniuncta eius perſona pro eo admittitur ad huiuſmodi retractum, vti ad cætera omnia,quæ mandatũ ſpeciale requirunt,per l.patri,in prin.& ibi Bar.& Bal.ff.de minorib. *De coniuncta perſona.*

99 ¶Et illud tamen memineris (vt redeamus ad id quod de ſpeciali mandato dictum eſt) quòd ſi id certè requiratur,vti & ego cenſeo,nihil tamen impedit,quin etſi retractus oblatio facta fuerit ab alio ſine ſpeciali mandato,tamen intra tempus anni & diei ratum haberi poſsit à conſanguineo; cuius nomine facta eſt,per l.quòd ſi de ſpeciali,§.j.ff.de minori.& c.vlti.de iuretur.lib.6.&c.j. de hom.eo.lib.6.Bal.qui illum priorem tex.dicit no.&Sali.in l.ſi maritus,C.mand.cum multis concord.à me traditis ſuprà,in hac eadem glo.in xij.q.in prin.Nec abs re diximus intra tempus anni & diei,propter ea,quæ diximus ſuprà,eadem gl.nu.88.tu tamen dic. *Quid ſi intra annum conſanguineus rati ficet.*

100 ¶Et ſi quis fortè contenderit ſufficere mandatum generale(vt nihil non apud nos cõtrouerſum eſt) ideoq́ue & coniunctam perſonam indiſcriminatim eſſe admittendam ſine mandato,iuxta l. exigendi,C.de procu.hoc tamen ſciat eſſe intelligendũ,dummodò cõſanguineus poſtea ratificet, alioquin inutile ſit,quod à coniunctò ita actũ eſt,l.iij.§.ſed & fortè,& ibi Bar.ff. iudica.ſolui,& l. diem,§.j.ff.depo.& l.j.C.quib.res iudi.non nocet.gl.in l.fideiuſſor, in fi.ff.de nego.geſt.Inn.in c. auditis,extrà de elect.& in c.accedens,de præb.Hoſt.& Io. And.in c.ex parte Decani,& ibi quoque Bal.col.iij.verſi.quæro nunquid,& Imo.col.j.de teſcri.Bar.in l.qui mihi donatum, col.j.verſi. quæro quid de coniuncta,ff.de dona.Alex.conſi.40.circa primum.in fin.lib.5.Franc.Aret.conſi. 26.factum ſuper quo,col.pen.verſi.circa quartum, Corne.conſi.104.conſtat, col.pen.lib.2.Iaſ.in d.l.exigendi,col.iij.verſi.duodecimò limita.Nec proinde ſatis ſit ratificare,niſi id fiat intra annum à ſtatuto in id præſtitutum,ſecundum ea quæ diximus,d.nu.88. *Et ſi coniuncta perſona poſsit, an requiritur ratificatio.*

101 ¶Et hæc procedunt in cæteris coniunctis: verùm pater pro filio admittendus eſt ad retractum, etiamſi in id requireretur ſpeciale mandatũ,vt requiri cenſet Chaſſe. Nam in ea poteſt agere pro filio,quæ mandatum ſpeciale exigunt,d.l.patri,in prin.& ibi Bal.ff.de mino.& voluit etiam Cy.in d.l.exigendi,col.ij.in iiij.q.C.de procu.& Io. And.in addi.Spec.tit.de coniuncta perſona, col.vlti. Ang.in l.qui aliena,§.quanquam,ff.de neg.geſt.Pet.Anch.loquens in caſu retractus, in c.conſtitutus,in j.no.extrà de reſti.in integ.Phil.Dec.in l.filius,nu.6.C.de pact.At non filius pro patre id facere poteſt,vt colligitur ex d.l.filius,& ibi Bald.& Phil.Dec.in ij.no.Et vide,quæ dicam infrà in gl.xiij.in verbo,*l'achepteur*,nu.35.& ita quidem.Nec tamen omittendum eſt etiam procuratorem, cum libera admittendum eſſe,vt aliàs ſemper in iis quæ ſunt ſpecialis mandati,l. nam & noeete, & ibi gl.Bal.& Alex.ff.de pactis,cum aliis multis concord.à me congeſtis infrà eo.§.in d.glo.xiij. in verbo, *l'achepteur*, nu.31.an autem ſit ſatis. *An pater pro filio ſine mandato admittatur.* *An & filius pro patre.* *An procurator cũ libera.*

102 ¶E T poſteaquam eò peruenimus,quæ & D E C I M O O C T A V O, An ſatis ſit,eum, qui tanquam procurator conſanguinei,facit hanc oblationem retractus,oſtendere ſiue porrigere inſtrumẽtum mandati, an verò neceſſe ſit,vt legat,aut legendum præbeat.vide c.appellatio,de appel.lib.6. vbi ita ſcribitur,Appellatio,quã in ſcriptis iudici,à quo appellare volebas,te porrexiſſe proponis,non poteſt ex eo,quod coram ipſo lecta non fuerit,rationabiliter impugnari.&ibi gl.in verbo, lecta, quæ & id trahit ad alios quoſdam caſus.& cle.cauſam,de elect.dum ibi dicitur, porrecto vel perlecto,quaſi ſcilicet alterum ſufficiat.quod & ibi annotat glo.in verbo, perlecto. Per quem tamen tex.dicit Bar.in l.non ſolùm,§.morte,col.vij.in materia proteſtationis prohibitoriæ,ff.de no.ope. nun.quòd ſi quis denuntiat debitori debitoris,ne ſoluat,debet ei oſtendere inſtrumentum debiti, vel ei exemplum illius dimittere. Et idem dicit ipſe Barto.niſi quòd nihil de exemplo dicit,in l. grege,§.j.col.ij.verſi.aduerte quòd ſi denuntiatio,ff.de pign.& in l.qui in alterius,ff.de reg.iur.vbi omnia hæc copulat,ſcilicet,inſtrumentum oſtendere,illud legere,& ipſius exemplar tradere. Saly. in l.mora,col.iij.verſi.ex prædictis patet,ff.de vſur.per l.ſi quis inficiatus, ff.depoſit.& alia iura.& Bald.conſi.447.in puncto,col.j.lib.3.Et Soc.ſi is eſt,in tract.fal.reg.lxxix.in j.fal.vbi idem dicit de ceſsionario,qui notificat debitori,ſecundùm l.iij.C. de nouat.vt ſcilicet legat inſtrumentum ceſſionis, vel exemplum eius dimittat,quod etiam dicit ipſe Barto.quem non citat , in l.j.in prin.in xj.q.ff.de no.oper.nunt.vbi tamen vtrunque ponit,vt ſcilicet oſtendat, legatq́ue inſtrumentum, & eius copiam (vt loquitur) tradat,per d.clem.cauſam. *Quæſt.an mãdatũ nõ modò oſtendere,ſed & legere debeat.*

103 ¶Idem Bar.in d.§.morte,paulò poſt ea quæ ſuprà diximus,videlicet ver. quæro an talis proteſtatio,dicit, ꝗ ſi quis tanquã procurator alterius facit proteſtationem , debet aduerſarium certiorem

facere

facere de mandato,instrumentum illius ostendendo: sicut (ait) suprà,dixi de mandato,argu.d.l.si quis inficiatus. Sed & postea quoque,scilicet col.xj.versic.tertiò principaliter,dicit, quòd cùm sit alicui protestatio,vt det vel faciat id,ad quod est obligatus facto alieno,ea debet fieri cũ expressione causæ,& notificatione,& ostensione instrumentorũ, & ea legendo,vel exemplum eorum dimittendo,per d.clem.causam,de elect. Et illum sequitur Iason ibi,col.xiiij.ver.quarta cõclusio. Subdit autem Bar.paulò post,Quòd si desunt instrumenta,debet fieri fides per restes.

104 ¶Hucque etiam spectat,quod tradit Pet.Anch consi.372.pro declaratione istorum trium, ad fi. quòd non censetur inducta notitia,siue scientia sententiæ,etiamsi ostensa fuerit,nisi tenore illius perlecto,per d.cle.causam,& no.à Bar.in d.§.morte.Ideoque & interim nõ currit tẽpus appellãdi, vt dicit Ias.cõsi.159.super facto,col.pen.versi.tertiò facit,lib.2.vbi etiã allegat no.in d.cle.causam, & Spe.tit.de citati.post prin.& iterũ tit.de appel.parte ij.§.qualiter,vers.cautus etiam sit.& Arch. in c.quàm magnum,xxiij.q.iiij.qui tamen id nõ dicunt,sed illud,quòd nõ creditur ei,qui dicit se appellasse,nisi ostendat instrumentũ appellationis.Sed & Rebuf.noster in tract. nominationũ,in iiij.q.nu.120.ex his concludit,eum qui insinuat literas gradus,vel nominationis,eas debere legere,vel earum exemplum tradere.Et faciunt, quæ in simili tradit Maria.consi.24. visis diligenter, col.ix.versi.iij.principaliter,& Alex.cõnsi.95.visis processibus,col.pen.versi.superest,lib.2.

105 *Quid, si stet per emptorẽ ne ei legatur.* ¶Ex quibus potest intelligi,& in nostro casu eum qui tãquam procurator alterius facit oblationem retractus,debere instrumentum mandati ostendere,illudque legere,siue legendum dare,vel ipsius exemplum tradere. Alioquin is nihil agit,nisi tamen stet per emptorem,quominus id fiat: quia fortè cùm iste procurator oblationem faceret,ostenderetque mandatũ, & se ad legendũ pararet,is continuò ausugit.Nam tunc peræquè habendum est,ac si lectum fuisset instrumentũ,vt in casu d.cle.causam,voluit Card.Flo.ibi,post Pau.Eleaz.in xiij.q.Nam & videmus (inquit) in simili,quòd qui impedit,ne citatio ad eum perueniat,habetur pro citato,c.quoniam,§.porrò,extrà, vt lit.non contest.Et eum sequitur Barb.in d.cle.causam,col.xij.in paruis, ver.sed quid si tu vis. & ipse Rebuf.in d.xiiij.q.num.85.vbi & id tradit ad insinuationem gradus,vel nominationis.Et aliàs semper,cùm per alium stat,quominus quid fiat, id vtique pro facto habetur,in ipsius præiudicium,l.Labeo scribit,si mihi bibliothecam,ff.de contrahen.emp.& latè dicemus infrà,eo.titu.§. xv.in verbo, *depuis la litiscontestation*, nu.7.idque perpetuum est.Et hic etiam vide,quæ dicemus infrà,§.ij.in gl.j.nu.8.quid autem si cùm emptor,& seq.

106 *Quid si emptor nõ postulet exemplar.* ¶Quod autem diximus de tradendo exemplari instrumẽti id intellige,si emptor id postulet:aliàs enim satis est procuratori ostendere authenticũ instrumentum,etiamsi aliter eius exemplar non tradat: vt etiã apertè probat d.clem.causam,qua omnes in hac materia innituntur:& voluerunt Card.Flor.& alij ibi.& idem Card.in cle.constitutionem,§.insuper,in fi.eo.tit.& Do.à Rota deci. clxviij.si in causa,in noms.& sequitur Fel.illos tantùm,non etiam eum tex.citans in c.cùm contingat,col.pe.ver.non obstat ratio,extrà de rescr.& in c.cum Mar.Ferra.col.xx.versi. quarta conclusio,extrà de consti.vbi illum tex.citat.& Franc.Rip.in l. quod te,nu.62.ff.si cer.pet.& optimè facit,quod à Bart.responsum est consi.230.domine Iacobe.& quod dicemus infrà , versi.ab hinc iiij.ad fi.atque ita vbique in id genus negotiis vtimur.

107 *Cuius expẽsis exemplar dari debet.* ¶Cuius autem expensis (ne id prætermittamus) debet dari id exemplũ,cùm dari debet,intelliges ex no.à gl.in d.cle.causam,in verbo,porrecto,& ibi Io. And.Zẽzel.Gui.Laud.Pau.Eleaz.Io.Lign. Ant.Card.Flor.in prin.in xxj.& iterum xxij.q.Imo.col.ix.super ea gl.Pan.& Barba.atque etiã ex alia gl.in cle.j.versi.similiter,in verbo,oblatos,& ibi quoque Card.Flor.in v.q.& Imo.eiusdẽ cle. col.vlt.de appel.& gl.in cle.sæpe,ver.non sic tamen,in verbo,pronuntiatio.& ibi etiã Card.Flor. in viij.q.& Imo.col.x.nu.59.& Geotg.Nat.in repe.super gl.in verbo,formam,de verb.sig.Spe.tit. de libel.obl.§.j.versi.actoris,Cyn.in auth.offeratur,in vij.q.& ibi Bar.in j.q.Albe.col.ij.versic.sed nunquid actor,& Bal.col.j.C.de litis contest.Gul.Cu.& Bald.in l.j.in prin.& ibi Ang.in §.j.ff. de eden.Ray.Bar.Alb.& Ang.in l.ij.§.defendi,in fi.ff.qui.ex cau.in pos.eat.Bar.in l.j.in fi.C.de procu. Collec.in c.vlt.col.vlti.versic.sed quid iudex appellationis,extrà de no.oper.nunt.Ioan.Fantu.& Domi.in §.offeratur,iij.q.iij.& Panor.in c.j.in fi.extrà de libel.obla.& in c.ij.in iij.no.eo.titu.Lanfran.in repe.c.quoniam,in verbo,petitiones,in fi.de proba.Panor.in c.per tuas, col.vlt.& ibi Fel. col.ij.de testib.Petr.Ferra.tit.for.libel.in actio.rea.col.iij.ver.quid ergo si pars.

108 *An necesse sit ostẽdere mandatum,etiamsi non petatur.* ¶Sed consequenter dubitari potest,& decimonono vtrùm, sicuti non necesse est procuratori tradere exemplar instrumenti mãdati,nisi id petatur ab emptore,cùm fit oblatio, vt diximus versi.ab hinc ij.nec quoque necessarium sit ostendere huiusmodi instrumentum,nisi etiam petatur.Quod placet Bald.loquenti de protestante nomine alieno, in c.Cumana,col.iij.versic.si quis protestatur,extrà de elect.Et idem in notario renuntiante parti laudum,quod appellant,vt etiam non necesse sit instrumentũ ostendere,nisi aduersarius petat,respondit Bart.d.consi.230. domine Iacobe.Et idem in cessionario debiti denuntiante debitori,ne illud soluat creditori:vt scilicet nõ necesse sit aliud quicquam ostendere,ac nec causam quidem huius denũtiationis exprimere, nisi petatur,tenent Spe.& Io.And.in addi.illius tit.de procu.parte j.§.vlti.col.quoq; vlt.ver. sed nunquid sufficit.Et in procuratore denuntiante emptionem domino nomine emptoris,vt nõ teneatur ostendere mandatum,Carol.Molen.in consue.Parisiens.tit.j.§.xiij.gl.xj.nu.2.

109 ¶Nã aliàs cùm quis facere aliquid tenetur,intelligitur,si petatur ab aduersario,l.dies,§.hoc autem iudicium.

iudicium.ff.de dam.infec.& l.ij.§.quod ait,ff.quor.lega.& l.peto,§.vlti.ff.de leg.ij.& l.si quis filiũ, §.stipulatio,ff.de colla.bon.& l.ita stipulatus,& ibi Dy.Bar.in vij.oppo.x.partis,& iterum, in vj.q. Ang.Imo.Raph.Co.Alex.& alij,ff.de verb.obl.& c.j.ad fi.de sepul.lib.6.cũ aliis cõcor.traditis ab Alex.in d.l.ita stipulatus.& Phil.Dec.cõs.2.cuius superscriptio incipit,pœna nõ cõmittitur.col.ij. versi.tamen hoc non obst.& à nobis abũdantissimè suprà,tit.huius vol.consuetudinũ vij.§.x.qui est omniũ eiusdem vol. lxxij.in verbo,*offrir*. Nec videtur aliqua ratio differentiæ, vt quis potius non teneatur dare exemplar mandati,nisi petatur,quàm id ipsum ostendere,nisi etiam petatur.

*Facere si quid tenemur, intelligitur, si petatur.*

110 ¶Verùm ipse Bal.in rubr.C.depost.col.j.in iiij.q.dicit, quòd si quis repetat depositum,nomine & tanquam procurator alterius, non est necesse excipi,eum non esse procuratorem , quando petit extra iudicium,per tex.quem dicit no.in d.l.si quis inficiatus,ff.eo.tit.in iudicio autem secus. Ex quo vides in huiusmodi actibus extraiudicialibus,etiamsi taceat,qui interpellatur , nec opponat de mandato,nihil ei obesse,nisi alter mandatum ostendat. & hoc quoque non obscurè sentiunt ij,quos citauimus in duabus præcedentibus quæstionibus,& quos etiam citabimus infrà eo.tit.§. vlt.gl.ij.in verbo, *notifier au greffe*, nu.4.inci.secundò quæro,& seq.

111 ¶Et aliàs cùm volumus aliquid consequi,ad quod consequendum debemus aliquid facere,tenemur id etiam non rogati facere:vt expresſim voluit Bal.in c.licet.rit.si de feu.defunc.sit conten. inter do.& agn.per text.in l. si residuum, C. de distract.pign.& sequitur Iason in prælud.feu.col. xxij.versi.quartò ad idem & Phil.Deci.cõsi.421.plenè & subtiliter,col.ij.nu.11.Et bene facit,quod voluerunt Imo.& Alex.in addi.Bar.in l.stipulatio,§.si quis autem,ff.de oper.no.nun.cũ si.Estque apertum & euidens discrimen inter ostensionẽ siue exhibitionem mandati, & dationem exemplaris eiusdem. in primo enim casu nisi procurator ostendat instrumentum , nihil est cur ei credendum sit.In secundo verò iam facit, quòd in se est,ostendendo instrumentum : nihilque est, quod aduersarius conqueri posſit exemplar non fuisse sibi datum,nisi ipse petat.

*Nisi cùm aliquid consequi volumus.*

112 ¶VIGESIMO quæro,vtrùm istud tempus anni currat statim à venditione facta ante traditionem rei:an verò tum demũ facta traditione.Quæ quæstio pendet ex eo quod tractauimus suprà, eo.§.gl.ij.quæ est in verbo,*a vendu*, nu.44.quid autem si quis vendidit,& multis seq.vtrum, scilicet retractus habeat locum in simplici vẽditione sine traditione , an verò requiratur traditio vt locum habeat.Sed vltra ea,quæ ibi diximus,posset videri nõ currere tempus consanguineis,nisi à traditione,per id quod voluere Bar.Bal.Ang.Raph.Floria.Pau.Cast.Alex.Franc.Aret.& Ias.in l.si cui legetur,in prin.ff.de leg.j.quòd si emptor promisit soluere pretiũ intra certũ tẽpus,nõ ei currit tempus,nisi à die rei traditæ,arg.l.tali,ff.de iure dot.& idem voluit ipse Bal.in l.vlt.§.j.ad fi.ff. de rescin.vend.& in rub.C.de cõtrah.emp.col.vlt.in xxiij.q.& Sal.in l.ij.in fi.eo.tit.& Pau. Cast. consi.217.videtur dicendum quòd tempus paulò ante fi.lib.1.& Fran.Aret.qui id dicit not.cõsi. 93.consideratis,col.vlt.& Ang.Are.in §.actionum autem,col.iiij.versic. vnum tamen tene menti. Inst.de actio.vbi id dicit no.& menti tenendum.Soc.in l.si in diem,in prin.ff.de cond.& demon. Caro.Rui.consi.63.videndum est,post prin.lib.5.vbi & ex hoc in pulchro casu cõsuluit.& Guid. Pap.sing.873.si res vendatur,vbi & ex hoc dicit,quòd tempus statutum à contrahentibus ad redimendum rem venditam restituto pretio,nõ currit nisi à tempore traditionis.de quo & nos dicemus infrà,tit.seq.§.j.gl.ij.in verbo, *à tel temps*, nũ.63.cæterum & hîc.

*Quæst. an tempus retractus currat statim à venditione ante traditionem.*

113 ¶Et facit,quod in simili traditũ est ab eodem Guid.Pap.deci.Delphi.clxv.sed iuxta, tẽpus anni & diei datũ emptori ad fidelitatẽ præstandam domino,nõ currere statim à die emptionis,sed tãtùm à die traditionis,siue adeptæ posſessionis:per id, quod voluerunt Gul.Cu.Bal.Sal.Rapha.Fulg.& Pau.Cast.in l.solennibus,C.de rei vend.huiusmodi tempus nõ currere nõ posſidentibus.de quo dicto & nos quoq; diximus suprà,in eadem gl.nu.37.sed & facit,& seq.Et huc quoque pertinet, quod scribitur in c.commissa.de elect.lib.6.annum promotionis ad sacros ordines non currere à tempore collationis siue impetrationis beneficij,sed adeptæ posſessionis.Et quòd sæpe aliàs tempus traditionis etiam in venditionibus spectandum sit,ex tex.in l.si aliena,in prin.& l.si is qui,§.si ex testamento,& l.iusto errore,§.& si posſessionis,ff.de vsuc.& l.ij.in prin.ff.de vsuc.pro emp. Sicuti etiá in cæteris rebus,l.de diuisione,ff.sol.mar.& l.si spõsus,in prin.ff.de don.inter vir.& vxo.

114 ¶Nam & contractus nõ omnino perfectus est ante traditionẽ , sed ab ea vltimã perfectionẽ accipit.l.j.& ibi gl.& Cy.C.de peri.& cõmo.rei vendit.& §.venditæ,Instit.de rer.diui.& c.cùm Ioannes,circa prin.extrà de fide instr.gl.in §.j.in prin.Inst.de contrah.emp.Bal.in l.ab emptione,col.j. versi.tertiò,ff.de pact.cum si.Ex quo videmus simplicem venditionem sine traditione,nõ impedire,quin alij posſimus rem eãdem vendere,& eius dominiũ tradendo trãsferre,l.quoties,C.de rei vend.cũ si.atque etiã alteri obligare,l.vlt.§.Lucius,& ibi gl.in verbo obligauit,ff.de dona.gl.in l.j. in verbo,perfectã,& ibi And.Barul.Bar.col.ij.ver.quæro dicitur hic Bal.col.iij.ver.vltimò no.Lucas Pen.tum in j.no.tum col.vlti.super ea gl.& Io.Plat.col.j.versi.sed quæro res alteri,C. de iure fisci,lib.x.ex quibus Bar.dicit,illum tex.in d.§.Lucius,sing.& Alex.in addi.Bar.in l.si quis argentum,§.j.C.de dona.& Phil.Dec.cõsi.646.præposita,col.j.Hincque publicatis bonis cuiuspiã, publicatur res ab eo vendita,necdum tamen tradita,l.si fundus,ibi,nã & si vẽdideris, ff.locati.quem sing.& mirabilem dicit Ro.sing.ccccxxvij.nunquid confiscatis.Et in casu huius retractus,vt non currat tẽpus ipsius ante traditionẽ,tenuit expresſè Bal.in tract.Protomixeos,col.pen.versi.secundò,quia non cõstat.{ & Aegid.Bellam.in c.constitutus.col.xij.ver.tertiò dico de resti.in integ.}

*Contractus à traditione vltimam perfectionem accipit.*

Q

115 ¶Tu tamẽ sequere, quæ diximus in d. verbo, *a vendu*, vbi suprà. Nam & Signo. expressim de hoc casu loquens consi. 8t. in quæstione vertente inter Nigrum, col. ij. versic. hic si positis: respondit, annum & diem huic retractui præstitutum, currere statim à tempore venditionis, ante traditionem rei, per l. sciendum, §. vlt. ff. de ædil. edict. & quia cùm lex disponit de tẽpore respectu actus, incipit id tempus currere statim à die illius actus, l. ait lex, ff. ad leg. Aquil. & l. annus. ff. de calum. & l. mariti, §. sex mensium, ff. de adul. & l. j. §. dies, ff. de lib. agno. & l. vlti. ff. de manumis. testa. Hæc Signo. quæ proximè accedunt ad casum nostræ consuetudinis, quæ quidem disponit de tempore anni & diei, respectu huius actus, qui est vendere, cùm dicit, *si aucun à vendu* &c.

116 ¶Sed & Alb. in l. si filiusfamilias, §. cùm fundum, paulò post medium, versi. item facit ad alium, ff. de verb. obli. expressè etiam dicit, in casu consuetudinis concedentis retractum rei immobilis alienatæ in extraneum intra annum, huiusmodi tempus anni currere statim facta venditione, nõ expectata traditione, tũ per l. si sub conditione, ff. de solu. tum quia traditio videtur habere necessariam consequentiã ad contractum, l. j. & l. ex empto, in prin. ff. de contrah. emp. Ideoque ex tunc fictione Iuris videtur dominiũ translatum, arg. l. potior, & l. qui balneum, ff. qui pot. in pig. hab. Et idem quoque non obscurè videtur voluisse Sal. post Cy. in l. contra, in fi. C. de inoffi. test.

117 ¶Et facit quod tradunt Iac. Aret. Ray. Cy. Bar. Bal. Alb. & Saly. in l. assiduis, contra, aut verius præter gl. ibi, in verbo, *hypothecam*, C. qui potio. in pign. hab. quòd hypotheca dotis contrahitur ex die promissæ ipsius dotis, etiã si traditio longo pòst interuallo facta fuerit: cùm illa trahatur ad diẽ promissionis, à qua necessariã consequentiam habuit, per l. j. ff. eo. Quod & idem voluerũt Cy. & Alb. in l. cùm tibi, C. eo. tit. Raph. Fulg. consi. 216. proponitur, col. j. & Pau. Cast. consi. 294. in causis, col. vlt. lib. 1. & Soc. consi. 269. pro inuestigatione, col. iij. versi. uij. & vlt. lib. 2. Steph. Bertr. consi. 304. visis duobus, in prin. lib. 1. Sed caue, quia id speciale est fauore dotis. Aliàs enim secus est, d. l. potior, ff. qui pot. in pig. hab. & l. diuersis, C. eo. & l. Titius, ff. quæ res pign. oblig. pos. Sunt autem multæ consuetudines in Gallia, quæ circa hoc nostrũ dubium expressim disponũt, quas videre poteris. Sed & vide, quæ dicam infrà, in §. xxxvj. eodemque vlt. huius tit. in gl. ij. in xiiij. q.

*Quæst. vt uen dita ita ut nõ nisi post mortem uẽditoris res ad emptorem transeat, à quo tẽpore currat tẽpus retractus.*

118 ¶Vigesimoprimo quæro, quid si quis ita vendiderit, vt ius, aut dominium in emptorẽ non transferatur, nisi post mortem venditoris. Id enim fieri posse satis ostendit tex. in l. j. C. vt actio. ab hæred. & gl. in l. vlt. in verbo, accommodauerat, C. de pact. & in l. hæreditas C. de pact. conuen. & in l. j. ff. de testa. cum aliis multis concord. à me traditis in tract. primigeniorum in v. q. Et ego tres aut quatuor similes venditiones ita factas vidi. An igitur tunc tempus currat à tempore contractus, an verò à tempore mortis venditoris. Certè si retractus non competeret, nisi à tempore traditionis, iuxta ea quæ dicta sunt in præcedenti quæst. frustra id in dubium reuocaretur, nisi diceretur, quòd etiam hoc casu posset procedi ad traditionem ante tempus, hoc nuncupatim acto, vt ius percipiendorum fructuum differretur in tempus mortis venditoris. Sicuti & potest procedi ad traditionem rei legatæ ante mortem testatoris, à qua tamen legatum, & non antea vires assumit, l. Lucius Titius in testamento, ff. de lega. ij. & plenè dicemus in tracta. nostro de iure Constituti, parte ij. ampliat. xxiiij. Sed quia etiam mihi semper potior visa est ea sententia, quæ traditionem non requirit, ideò non mihi ociosum esse videtur & id quærere.

119 ¶In quo sanè non ambigimus, quin, si contractus iste purus sit, sed cuius dominij aut percipiendorum fructuũ ius dilatũ sit in aliquod tempus aut mortis, aut aliud, cõpetat retractus confestim contractu inito, nõ expectato tempore, vt de Gabella, quæ debetur ex contractu, nũcupatim voluit Bar. in l. sancimus, in fi. per illum tex. & ibi quoq; Io. Plat. circa med. C. de Consul. lib. 12. & Iacobus à S. Georg. in tracta. de Roydis, siue operis, col. x. nu. 63. quid autẽ si contractus. Ex quo & ipse Plate. infert, quòd præsens emptor gabellarum eã habebit, non qui erit eo tempore, in quod effectus venditionis dilatus est. Si ergo ius retractus iam cõperat, nihil videtur, quin tempus eius currat, si modò ex nostra priuata consuetudine, §. vlt. huius tit. contractus in acta relatus fuerit.

*Quæst. si consanguineus, qui emptorem inuitauerit, post annũ liti renũtiauit: an remotiores ad mittuntur.*

120 ¶Vigesimosecundo quæro, quid si consanguineus proximior obtulit pretium emptori, qui eum non admittit, ideoque lis inter eos oritur, interimque annus exiit, tandem proximior liti renuntiat: an consanguineus remotior admitti debeat. Et certè si ob huiusmodi renuntiationem datum sit pretium, locus erit retractui non quidem rei primùm venditæ, sed huius actionis retractus intentatæ ab illo proximiore consanguineo, cui ob pretium renuntiatum est: per ea quæ diximus suprà in gl. vij. in verbo, *ou autres choses censées pour immeubles*, num. 1. & 2. & rursum 32. ex quo infertur. & quæ dicemus infrà in gl. xiiij. in verbo, *ou equipollent à vente*, nu. 74. hæc autẽ quæ dicta sunt. At si consanguineus sponte sua nullo accepto pretio renuntiauit, nullus patet locus retractui aliorum consanguineorum, cùm hæc renuntiatio ita facta nullo pacto æquipolleat venditioni, & annus venditionis iam effluxerit.

*Quid si de collusione appareat.*

121 ¶Ni fortè de collusione, perfidia, & præuaricatione ipsius proximioris appareat, ex eo quòd in simili dicitur in l. eũ qui, §. in popularibus, ff. de iureiur. & l. j. §. si tamen, ff. de lib. bo. exhib. & l. intra quatuor. in prin. ff. de diuer. & temp. præscr. qui tex. ad hoc est optimus, & l. j. §. vlt. ff. de iure fisci. Quid enim, si proximior ideò hanc retractus oblationem fecit, vt cæteri cõsanguinei remotiores scientes se ab eo excludi atq; summoueri ad retractũ nõ accedant, vt in simili dicitur, in l. si pupilli, §. vlt. ff. de neg. gest. & in l. in cõmodato, §. sicut, ff. cõmo. cũ dicitur, suscepisset enim fortasis alius, si is nõ suscepisset. Vix enim quisquã videns proximiorem iam ad oblationem retractus venisse, in

in iuſque ob id emptorem vocaſſe,ad retrahendum ſe offeret. Quid igitur,ſi interim tempus retrahendi tranſeat, ac poſtea ipſe proximior liti renuntiet : ſicque cæteri maneant perpetuò illuſi & excluſi?

122 ¶Et idem quoque,ſi conſanguineus non expreſsè renũtiauit liti,ſed paſſus eſt ſe vinci, cùm poſſet vincere.Neque enim id obeſſe debet cæteris conſanguineis remotioribus , quin & ipſi admittantur,etiam lapſo retractus tempore, vt in præcedente caſu. Nam licet aliàs valeat ſententia lata aduerſus tutorem non ſponte ipſius , etiamſi res immobilis pupilli ex ea ſententia admittatur, propter autoritatem rei iudicatæ,l.ſed ſi pecunia,quæ eſt iij.§.item quæri, ff.de reb.eo.ex quo parata eſt via (vt dicunt Alb.& Bar.ibi) fraudandi minores,ſubiiciendo alium, qui rem eorum immobilem vendicet·hoc tamen intelligit Alb.ibi,niſi colluſio detegatur,per l.j.& l.cùm non iuſto, ff.de colluſ.deteg.Cui adde iura ſuprà in præcedenti verſi.allegata.

*Quid,ſi cõſanguineus paſſus eſt ſe vinci,cũ vincere potuiſſet.*

123 ¶ Vigesimotertio quæro,quid ſi biſſextus ſit in eo anno,qui conſanguineo currit : an dies intercalaris ei proderit,vt ſcilicet annus eo die auctus exiſtimandus ſit.Quod vtique verum eſſe videtur,per tex.in l.ij.ff.de diuer.& temp.præſcr. Nam & aliàs id biduũ pro vno die habetur, l.iij.§.minorem,ff.de minor.& l.cùm biſſextus,ff.de verb.ſig.& c.quæſiuit,extrà eo.tit. Sed id tamen non omnino clarũ eſt in noſtro caſu,quia illud procedit in fauorabilibus, non etiã in odioſis:vt per l.cùm hæres,quæ eſt iiij.§.Stichus ſi hæredi,ff.de ſtatulib.voluit gloſ.in d.c.quæſiuit , in verbo,quaſi pro vno,in fi.& ibi quoque Hoſt.& Panor.& alia gloſ.in c.ſi propter,in verbo, primi anni,in fi.de reſcr.lib.6.& in c.nullus,in gl.vlti.lv.diſt. & Bal.qui gl.in d.c.ſi propter,dicit ſing.in marg.in verbo,dies,in prin.Ideò hæc quæſtio ex eo pendet , vtrúmne retractus ſit fauorabilis,an odioſus:de quo latè diximus ſuprà in præfat.huius tit.vbi videre poteris.Tu autem hîc vide quæ etiam de biſſexto dicemus infrà eo.§.iij.gl.ij.verſi.vlti.

*Biſſextus in tẽpore retractus vtrúmne pro vno die, an duobus cenſendus ſit.*

124 ¶ Vigesimoqvarto,quid ſi cùm conſanguineus adiret emptorem, vt ei offerret pretium, reperit iter occupatum ab hoſtibus,aut prædonibus,vt tutò tranſire non potuerit intra annũ: an illi ob id,aut aliam quampiam difficultatẽ,ſubueniendum ſit,quod videtur, argu.l.ſi vehenda,§.idem iuris,ff.ad legem Rhod.de iactu,& l.non exigimus,§.j.ſi quis cautionibus,& l. Celſus,§.j.ff. de recep.arbit.cum infinitis ſimilibus,à quibus difficultas excuſat,collectis à Recentioribus,poſt Antiquiores,in l.quod te,ff.ſi cer.pet. Sed hæc quidem omnia procedũt,cùm tractamus de damno vitando.Quòd ſi lucrum conſectemur,tunc,difficultas nihil nos excuſat,vt voluiſſe videtur glo.in l.vſuſtuctu conſtituto,quæ eſt iiij.C.de vſufru.per l.vxori,la j.ff.de vſufruct.lega.& Bal.in l.ij.per tex.ibi.C.de vſur.& fructi.lega.& expreſsiſsime voluit Fran.Ripa,in d.l.quod te,nu.49.Et bene facit,vt & ipſe dicit,tex.in l.ſciendum,ff.ex quib.cau.maio.vbi ſcribitur , in iis caſibus reſtitutionis auxilium maioribus datur , in quibus rei duntaxat ſuæ perſequendæ gratia queruntur: non & cùm lucri faciendi ex alterius damno auxilium ſibi impartiri deſiderant.

*Si conſanguineus intra annum adire emptorem nõ potuit, hoſtibus itinera occupantibus , an ei ſit ſubueniendum.*

125 ¶Certum eſt autem,conſanguineos venientes ad retractũ,tractare de lucro captando,ex ſentẽtia Inn.Hoſt.& Io.And.in c.conſtitutus,col.ij.in verbo,offerre,& ibi quoque {Aegid. Bella.& } Pet. Anch.in octauo no.extrà de in integ.reſt.vbi loquentes in caſu d.c.conſtitutus,quod loquitur de hac noſtra conſuetudine, dicunt, minori ſubueniri,etiam in lucro.& ibi apertiſsimè Pan.col.ij.in ſexto no.& Bar.etiam loquentis in caſu d.c.conſtitutus,in l.vlt.in fi.C. in quib.cau.in integ.reſti. & in l.etiam,la ij.in fi.ff.de mino.& Alex.cõſi.65.quoniam omne datum,col.vij.ver.nonò dictum ſtatutum,lib.6.quod repetitur conſi.119.eo.lib.& Phil.Dec.conſi.556.viſo conſi.col.2.

*Retrahentes certant de lucro captando.*

126 ¶Quod & hac ratione probatur,quòd qui agit de conſeruando iure ſpeciali,is de lucro captando agit teſtimonio gl.in l.ij.§.j.in verbo,conſenſus,in fi.& ibi Ang.& Lancel.Dec.ff.de iudi.& Fran. Ripæ,in l.centurio,col.ix.nu.25.ff.de vulg.& pup.& in l.filiuſfamilias,§.diui,nu.82.ff.de leg.j.Sed & videmus,quòd qui certat de beneficio,is de lucro captando certat:vt probat tex.in c.dudũ,ibi, vbi de lucro D.G.tãtùm agitur.& ibi Domi.col.j.verſi.no.quòd vbi agitur,& Phil Frau. qui eum tex.dicit ſing.in decimo no.de præb.lib.6.Sed tu interim vide ſuper hac quæſtione, quæ dicemus infrà,eo.tit.§.iij.gl.iiij.uu.5.quid tamen,& ſeq.

*Lucrũ eſt, ius ſpeciale conſeruare.*
*Qui de beneficio certat , de lucro certat.*

127 ¶ Vigesimoqvinto, Titius vendit Sempronio fundum ea lege:vt poſsit eũ redimere intra tres annos. Titius ipſe duobus mẽſibus ante id tempus trium annorũ vendit eidem Sempronio eam facultatem redimendi:certum eſt , in venditione huiuſmodi facultatis locum eſſe retractui,ex ſententia Alex.conſi.27.attentis,ad fi.lib.3.& diximus ſuprà in glo.vij.in verbo, *ou autres choſes*, nu.32. ex quo infertur.nunc ergo quæritur , vtrùm conſanguineus Titij volens retrahere huiuſmodi facultatem,& cõſequenter vi illius fundum primo loco venditum , debeat venire intra illud tempus trium annorũ : an verò etiam poſsit poſt id tempus,ſcilicet intra annũ à venditione illius facultatis.Quod videtur,per hanc noſtrã conſuetudinẽ,quæ dat annum ad retrahendum.Et ita aliquãdo fuit iudicatum à quopiã iudice huius noſtræ Pictauiæ.De quo interrogatus, reſpondi,mihi videri eum malè iudicaſſe.Nã lapſu eorum trium annorũ extincta eſt illa facultas, nec licuit poſtea retrahere:vt reſpondit Ang.conſi.199.Titius rem quam emit.& dicemus latè iit. ſequen.§.j.gl.ij.in verbo, *à tel temps*, nu.40.quid autem ſi huic,& multis ſequen.Quomodò ergo poterit eam facultatem extinctam lapſu illius temporis,aut fundum vi illius redimere? cùm quod extinctum eſt,amplius non ſit,l.quoties,§.vl.& l.qui vſumfructum,in prin.ff.de vſufru.& l.repetita,§.tei mutatione,& l.quid tamen,§.j.ff.quib.mod.vſufruct.amit.

*Quæſt.de anno retractus.*

128 ¶Nam & vēditio,quæ de huiusmodi facultate facta est,nullo pacto eius tēpus prorogauit. Quod vt clarè intelligas,fac Titiũ eam facultatem vendidisse alteri tertio , non emptori fundi: dicésne, consanguineum Titij,qui eam facultatem ab illo tertio retraxit,posse intra annum quidem venditionis illius facultatis,sed post illud tempus triũ annorum , redimere fundũ à Sempronio emptore.Et certè nemo,nisi prorsus à cõmuni rerum sensu alienus,id dixerit.Quid autem interest, quantum ad tempus facultatis,venditor eam alteri vendiderit,an emptori?Et si aliter diceremus, in hoc casu nostro,consanguineus plus consequeretur,quàm vēditor baberet ante venditionem, aut emptor etiam ipsius facultatis:nempe quòd posset retrahere post tēpus facultatis,cùm venditor aut emptor eiusdem non potuisset.quod minimè dicendum est,vt expresśim voluerunt Cy. Ang.& Pau.Cast.in l.si maritus,C.de inof.testa.& latè diximus suprà.§.j. in d.glos.vij.in verbo, *ou autres choses*, nu.65.verùm Cy.Igitur quod hîc de anno dicitur in nostra consuetudine, intelligitur nisi interim res ipsa extinguatur.nam & quod extinctũ est,cedi non potest.l.decem,ff.de verb.obl.& c.ad dissoluendum,extrà de despon.impub.& dicemus latiùs infrà,§.xxvj. gl.j.nu.56. incip.decimotertiò quod extinctum est.Et vide etiam,quæ dicam infrà in fi.huius tit.q.xxxj.

*Si non sit, cui oblatio fieri possit, an tempus currat.*

129 ¶Vigesimosexto quæro,quid si emptor præsens non sit,cui hæc oblatio fieri possit, nec habet domicilium,nec vxorē,nec procuratorem: vtrùm interim currat id tempus cõsanguineo? Et non currere adstruit tex.in l.quòd si nolit,§.in causæ,ff.de ædil.edic.& in simili in l.cùm quidam,§.si pupillo,ff.de vsur.Sed tu bl͏e vide,quæ dicã infrà eo.§.in gl.xiij.in verbo,*l'achepteur*, nu. 21. quid denique,& latiùs,§.ix.in gl.vlt.quæ est in fi.illius §.nu.17.sed quid si ignoratur,& multis seq.vsque ad fi.eius gl.vbi etiam reperies,quid tunc consanguineo faciendum est.

## ET IOVR, ET DIEM, GLO. XI.

*Dies naturalis.*

1 E anno quædam in gl.superiore diximus:nunc & de die alia quædam dicenda ducimus.Diem igitur babemus & naturalem,& ciuilem. Naturalis,vt à Cẽsorino scriptum est ad Q. Cerelliũ,tēpus dicitur ab oriente sole ad solis occasum: cuius principium Mane appellauere antiqui,vel quia tũc manat ab oriente dies, vt tradit Varro lib.5.de Ling.Latina,vel quia ab inferis locis,id est à Manibus,veniat: aut (quod verius existimat Macrobius lib.1.Saturnal.c.iij.) boni ominis causa.Mane enim veteres bonum dicebant:vnde Dij ipsi inferi Manes dicti sunt,quos bonos putabant : cuius contrarium est Immane : vt immanis belua,immane facinus.De quo etiam per Seruium enarrantem illud iij.Aenei.

*Mane.* *Manes.* *Immane.*

*—Stant Manibus aræ.*

*Manij.*

Porrò Caius Titius Probus in Epitome x.lib. Valerij Maximi ( nisi sit suppositicius liber) tradit Manios dictos,qui mane editi erant,vel ominis causa,quasi boni. Manum enim (inquit) antiqui bonum dicebant, quod & Varro vbi suprà scripserat. Occasus verò suprema tēpestas dicebatur: vnde illud ex Duodecim Tabularum legibus, quas Decemuirales nuncupamus,apud Macrobiũ & Censorinum,Suprema tempestas solis occasus esto.Ortus autem & occasus tantùm noti sunt in ipsis legibus Duodecim Tabularum : sed post aliquot annos adiectus est meridies , Accenso Consulum id pronuntiante,vt scribit Pli.lib.7.c.lx.eodemque vlt.Ex quo hic versus,

*Suprema tempestas.* *Meridies.* *Accensus.*

*Vbi primum Accensus clamarit meridiem.*

*Ciuilis dies.*

quem citat Varro libr.2.Linguæ Latinæ , vbi dicit,præconem Accensum dictum,quòd acciebat. Asconius autem Accensum ministrũ interpretatur.Aliter Nonius Marcellus capite de Doctorũ indagine,ipsius Varronis autoritate de Vita patrũ lib.3.Ciuilis verò dies (vt ad Censorinũ reuertamur) vocatur tēpus,quod fit vno cæli circumactu,quo dies verus & nox cõtinetur:vt cùm diximus,aliquem dies xxx.tantùm vixisse,relinquitur etiã noctes intelligere.Huiusmodi dies(sicut memorant Varro in lib.Rerũ humanarũ,Tullius in Auguralibus,Plin.lib.2.c.lxxix.Aulus Gel.in lib.quos Noctes Atticas inscripsit,quas verius luces dixeris, lib.3.c.ij. Seruius Maurus,aut vt alij vocant,Marius,in lib.5.Aenei.Macrobius,quo loco suprà citauimus , & ipse Censorinus,& Beda in lib.de ratione temporũ,c.ij.& iterũ lib.de Natura rerum,c.v. atque etiam è nostris Accur.post Io.antiquũ glossatorem in l.more,ff.de ferijs,& Io.And.in c.cõsuluit,col.ij.extrà de offi.dele.) alij aliter obseruarunt. Babylonij, & Persæ inter duos solis exortus,id est , à solis exortu ad exortum eiusdem astri,diẽ statuerunt. Id quod ab Hebræis sumpsisse videntur,quibus dies cõputabantur à mane vsque in mane,vt tradit Diuus Aug.lib.1.de Genesi aduersus Manichæos,interpretãs illud principiũ Genesis,Et factũ est vespere & mane dies vnus.Quanquàm Chryso.in Matthæũ,Homil.lxxxj.post prin.tradit Iudæos à vespere semper dies numerare solitos.Sed & Athenienses inter duos occasus,videlicet ab occasu ad occasum.Quos secuti Manichæi,cẽsebant diem à vespera incipere,vt scribit Aug.vbi suprà. {Id quod etiã Galli antiquitus facere consueuerũt.Hi enim spatia omnis tēporis non numero dierũ,sed noctiũ definiebãt,& dies natales & mensiũ initia sic obseruabant,vt noctẽ dies subsequeretur, vt scribit Cæsar lib.6.de bello Gallico. } Vmbri & Hetrusci à meridie in meridiẽ. Romani, Aegyptij, & Hipparchij à media nocte ad mediã noctem proximam.Itaque Pau.Iuris.in d.l.more,hæc scribit: More Romanorũ dies à media nocte incipit,& sequentis noctis media parte finitur. Itaque quod in his xxiiij.horis,id est,duabus dimidiatis noctibus & luce media actum est,perinde est quasi quauis hora lucis actum est. Quæ eadem propè verba repetuntur in d.capi. consuluit. De hoc ciuili Romanorum die Gellius non dubitat Virg.

*Babyloniorũ dies.* *Persarum.* *Hebræorum.* *Atheniẽsium.* *Manichæorum.* *Gallorum.* *Vmbrorum.* *Hetruscorũ.* *Romanorum.* *Aegyptiorũ.* *Hipparchiorum.*

intellexisse

intellexisse non exposirè quidem atque apertè, sed vt hominem decuit poeticas res agentem, redita & quasi operta veteris iuris significatione, cùm scribit lib. 5. Aenei.

*—Torquet medios nox humida cursus,*

*Et me saeuus equis oriens efflauit anhelis.*

Vbi & hoc annotauit Seruius, qui tamen in aliis multis dissidet à caeteris scriptoribus.

2 ¶ Cuius rei rationes plurimas adducit Plutarchus ille Polyhistor. Problematum Romanorum c. lxxxiiij. Cur, inquit, diei principium de media nocte numerant? An quòd respublica ab initio militari more & instituto constituta est: In re autē militari multa noctu vtiliter occupātur. An diei ortum agendi principiū esse voluerunt, noctē verò cōsilij & apparitionis? Oportet autē praeparatos rem aggredi, non agentes praeparari, vt Myson ad Chilonē, vnū de septē, dixisse fertur, dū per hyemen vannū conficeret. An queadmodum meridies finis est multis reipublicae gerēdae, sic noctem intempestā actionū omniū initiū oportere statuerūt? Cuius rei maximū argumentū est magistratū Romanū post meridiē foedus facere non solere. An occasu quidē & ortu principiū & finem diei capere licet? Nam si multitudinis iudicio principiū diei, cùm sol emergere coeperit, noctis verò initiū, cùm penitus occiderit, terminauerimus: aequalitatē diei ac noctis (quod aequinoctium dicimus) non habebimus. Quā enim noctē diei parē maximè videmus, ea die, cui cōparatur, solis spacio ac magnitudine breuior reperietur. Nam quod Mathematici afferunt, & huic rei medicinam afferentes, diei ac noctis verissimā rationem constituunt, centrū solis cùm finientem attingat, omnem euidentiā, & claritatē funditus rollit. Necesse est enim accidere, cùm multum lucis etiam sub terra sit, & nos radiis suis iam sol vndique collustret, vt diem nondū esse fateamur. Quare cùm ob dictas causas ortus diei & occasus principium difficillimè capi possit, relinquitur, vt aut medium diem, aut mediam noctem principiū diei statuamus. Potius autē secūdum: fertur enim à nobis sol à meridie ad occasum, à media verò nocte ad orientem ad nos redit. Haec ille. *Dies ortus agendi, nox cōsilij.*

3 ¶ Dies ergo naturalis, ex antiquorum sententia (vt reperiamus) id tempus dicitur, quod à luce est ad tenebras: cuiusmodi vulgus omne diem simpliciter nuncupat, vt tradit Plutarchus in eo loco, & Plinius d. c. lxxix. lib. 2. & è nostris Bal. qui ex eo hanc diem vulgarem nomine peculiari appellat, in c. ij. de feri. Sed & sacrae literae statim circa initia Genesis, Diuisit (inquiunt) lucem à tenebris, appellauitque lucem, diem: tenebras, noctem. Vnde illud Ambrosij, *Dies naturalis. Dies vulgaris.*

*Qui mane iunctum vesperi Diem vocari praecipis.*

Hunc quoque diem nonnulli è nostris perperam vocant artificialem. Et de eo loquitur tex. in l. j. versi. nec verò, & ibi Ange. no. C. de custo. reo. quem & expendit & dicit no. Bal. in sua Margar. in verbo, dies, ad id quidem, quòd dies, dum distinguitur à nocte, incipit à primo solis ortu, & desinit in eius occasu, vbi & nox incipit. Quod facit ad statuta grauius punientia delicta noctu cum missa. De quo etiam per Bar. in l. Titius, §. Lucius, & ibi quoque Bald. Ange. Imo. Raph. Co. Alex. Franc. Aret. & Ias. ff. de lib. & posthu. eundem Bar. in l. aut facta, §. tempus, & ibi latè Alex. in addi. ipsius, ff. de poenis, & in l qui duos, §. j. ff. de manu. testa. Io. And. Car. Flor. Pan. Io. Ana. & Fely. late in c. si perfodiens, vbi etiam est bonus tex. extrà de homic. Bal. Ang. Alb. Pau. Cast. & Alex. in d. l. more, ff. de feri. Alb. in ij. parte statutorum, q. xix. deinde quaero, statuto cauetur, Alb. Gād. in tract. malefi. in tit. de poenis, nu. 42, praetereà pone contineri, Ang. Are. in tracta. malefi. in verbo, de nocte vt mandarum est, in prin. & ibi Augu. Ari. in addi. *Dies artificialis.*

4 ¶ Hic tamen dies vulgaris, ne id omittam, per statuta terrarū potest aliter praescribi, augeri vel minui, vt scilicet dies censeatur esse vsque ad primum vel secundum sonum campanae, deinde verò nox vt videre licet apud Io. And. & Panor. in d. c. si perfodiens, de homici. Albe. in d. l. more, ad fi. ff. de feri. Bar. Bal. & Ro. in l. j. §. hoc autē senatusconsultum, ff. de S. C. Sylla. Bal. in l. vlt. & ibi quoque Sal. & Phil. Corn. C. de his quib. vt indig. & ipsum Bal. in c. vlt. col. iij. versi. adde quòd quando, de offi. deleg. Ang. in l. si quis mortis, §. surdus, eodem quoque tit. & consil. 194. visis processibus, col. vlt. versic. videamus igitur, Sali. in l. non minorem, col. ij. versic. quaero, tunc quando dicemus, C. de transac. Pet. Anch. in repe. c. j. char. 63. in paruis, versi. in ista materia, extrà de cōst. Ang. Are. & Augu. Ari. in d. tract. malefi. vbi suprà. Ex quo fortè aliqui ex nostris hunc diem (quod iam diximus) artificialem appellant. *Dies à statutis praefinitus.*

5 ¶ Dies autē ciuilis est spatium xxiiij. horarū, quibus scilicet reuolutio totius caeli absoluitur. Duodecim enim signa sunt in zodiaco, ac singula, si ortum simul & occasum cōsideremus, binas horas occupant. At nunc vulgus diē hunc, qui huiusmodi xxiiij. horarū spatio cōficitur, naturalem, erranter appellat: & ipsum quoque, vt saepe alias, secutus noster Accur. Pau. Castr. { Roma. } & Iason, de quo magis miror, in d. l. more, & idem rursum Accur. in l. ideoque, ff. de vsucap. & in l. ij. §. cuiusque, & ibi quoque Bar. ff. de verb. sig. & in l. j. ff de ope. lib. & in §. hinc nobis, in prin. in Auth. de haere. & fal. Bene. Plumb. in l. j. de manumis. & nostrates vbique praeter Alc. in d. §. cuiusque. & ex externis quoque scriptoribus ita intelligit Bocatius de Genealogia deorum lib. 1. c. xxxiiij. Pet. Lombardus in ij. sent. dist. xiij. Nic. Lyren. Gene. j. c. & omnes ferè nostrae tempestatis scriptores. *Dies ciuilis.*

6 ¶ Caeterùm Pau. Cast. in d. l. more, & posteà ipse Ias. alias tres dierum species, praeter suprà dictas, descripserunt, videlicet legalem siue emergentē: alterā cōuentionalem: tertiā ecclesiasticā. Legalis (inquiunt) ea dicitur, quae computatur de momēto ad momentū, & eodē illo momento desinit, quo incepit: vt si hac hora, quaecūque ea sit, promittas aliquid facere intra vnū diē, is quidē dies, *Dies legalis. Dies emergēs.*

qoi nunc incipit quum promittis,desioit die procedēte eadem illa hora.l. iij.§.minorē,ff. de min. & d.l.j.ff.de manumis.& l.j.§.dies,versic.quid ergo,cū gl.ff.quan.app.sit.& in l.io omnibus,ff.de actio.& obl.& auth.hodie,& ibi no.C.de app.& de hoc multa per Bal.in d.c.ij.extrà de feri.

*Dies conuentionalis. Dies ecclesiasticus. De quo die simpliciter intelligitur.*

7 ¶Dies coouecotionalis is est,de quo inter cootrahentes conuênit.De quo ipse Pau.dicit loqui tex. in l.eum qui certarum,io prin.ff.de verb.obl.ideò si partes de certa forma diei cōuenetuot,ea ser uaoda est.Contractus enim ex cōuentiooe partium leges accipiūt,l.j.§.si cōuenerit,ff.deposi.& l. in coouentionalibus,ff.de verb.obli.& l.contractus,ff.de reg.iur. Quòd si nihil dictū est,sed sim pliciter de aliquo die actum est,intelligitur de die oaturali.xxiiij.borarum,(ita enim huoc appel lat,vt iam diximus,qui & ooctem cōprehendit) d.l.eum qui certarum,& §.in diem,Insti.de verb. obli.Adiicit & Ias.ratiooem,quia verba simpliciter prolata,debent intelligi oaturaliter,& non ciuiliter,l.vlti.C.de his qui veni.æta.impe.cū si.Quæ ratio non admodum tuta est,propter ea quæ suprà diximus,hinc diem oon naturalem dici.Sed vtcūque sit de hac ratione:id tamen verū esse puto,quod dictum est:idque affirmat Arch.io ca.quod è patribus,in verbo,sabbati,lxxv.dist.vbi & ex hoc infert,quòd si quis promiserit & iurauerit se quicquam daturum aut facturum aliquo certo die,noo erit periurus,si id dederit feceritve iotra mediā ooctem sequentem illum diem, & alle.gl.quæ idem voluit,io c.j.de conse.dist.iij.in prio.& hoc sequitur Bal.in c. ego N.col.j. extrà de iureiur.& Domi.in c.consuluit,col.peo.& ibi quoque Dec.extrà de offic.deleg.& Feli.io c.ecclesia sanctæ Mariæ,col.xix.ver.quinta declaratio,extrà de consti.Idque etiam ita in sanctis literis intelligitur,vt tradit D.Aug.io Psal.lxx.illud ioterpretans,Tota die salutem tuam,&c.

*Contractus noctu factus, ex die designari potest.*

8 ¶Et huc pertinet,quod à multis dicitur, quòd si partes noctu cootractum inierunt , quod facere possunt,l.oon minorem,C.de transact.de eoque fuerit notarius rogatus instrumentum conficere, potest is notarius diem buic inscribere,sine mentione ooctis:oec id agens falsum committit. Ion.& alij post eū in d.c.consuluit,extrà de offi.deleg.Bal.qui id dicit siog.Imo.& Fran.Aret.in l. qua ætate,ff.de testa.idem Bal.in d.l.non mioorem,in prin.&ibi quoque Pau.Castr.& Ias.& ipse Bal.Ang.& Alex.in d.l.more,ff.de feri.Bald.in d.l.vlti.C.de his quib.vt iodig.& in d.c.ij.extrà de feri.Ioan.Plat.in l.j.col.ij.versi.sed nūquid cùm ootatius,C.de apo.publ.lib.x.Alex.consi.cx.plura narrata sunt,col.v.versi.præterea illud,lib.6. Et facit,quod in simili tradit Bald.in rub.extrà de offic.deleg.col.iij.versic.item no.quòd citatus. Verùm ipse Bal.in d.c.consuluit,col.ij.versi.quæro quando contractus, dicit,quòd licet id verum sit,quod diximus: tutius tameo est,vt notarius inscribat horam ooctis,vt ex eo appareat,vtri diei,præcedenti,an sequēti,actus attribuatur, ptopter statuta,quæ permittuot coocordiam fieri intra certos quosdam dies.

*Thracum uafrities.*

9 ¶Ex his autem facilè apparet,noo immeritò fuisse accusatos ab Epboro Cumæo,Tullio lib.Officiorum j.Strabooe lib.9.Geographiæ, {Polyæno libr.7.Stratagematum ad Antooinum & Verum Imperatores.} & Zenodoto in adagiorum collectaneis, Thraces illos,qui pactis cū hostibus aliquot dierum inducus,nihilo secius noctu populabantur agros hostium : quòd cùm querereotur aduersarij,tanquam inducias illi violassent:respooderunt,nihil præter pacta fecisse: dies enim pepigisse,noctu autem tantùm incursasse,diceotes.Ex quo ipsi Ephorus,Strabo,Zenodotus ortum esse illud prouerbium scribunt , θρακία παρεύρεσις, id est, Thracium commentum,aduersus eos qui pacta eludunt callido commento. Nam cum de diebus simpliciter pactum esset , oec de noctibus quicqnam actum fuisset,intelligendum erat de diebus,qni & ooctes cōpræbendunt, vt diximus.Cuius rei etiam meotionem facit è oostris Petr.Ancha.in repe.d.c.j.io v.q.prin.in fi. videlicet in 15.charta in paruis,vers.io bac quæstione,extrà de consti. {Et idem quoque factitasse Chalcedooios aduersus Byzantios tradit idem ipse Polyænus libr.6. eiusdem operis stratagematum.} Sed & contra eos faciebat,quòd in his,quæ pariter die ooctuque fieri possunt,in dubio iotelligeodum est de huiusmodi die xxiiij.hotarum,qui & ooctem cōtinet,vt diximus suprà versi. abhioc ij.Atque etiam no.Bal.qui boc dicit oo.in d.l.more,per eum tex.& ibi quoque Iaso.ff. de feri.Quin casus est expressus,ioducias esse seruaodas etiam noctis tempore,io c.j.in verbo , post occasum solis,vbi & boc no.Anto.extrà de treug.& pace.

*Thraciū commentum.*

*Nox in die nō intelligitur ubi fraus subesse potest.*

10 ¶Sed hoc tameo primùm tempera,vt oon procedat , vbi fraus aliqua committi posset , si intelligeremus ooctem comprehendi, vt expresius voluit Bal.in d.c.ego N.col.j. de iureiur.vbi & hoc dicit committi arbitrio boni viri,& ita intelligendam esse gl.io d.l.more,ff.de feri.quæ dicit actū videri,vt debitor die soluat,oō oocte.De quo etiā per Gul.Cu.Bar.Alb.Bal.Ang.Pau.Cast.{Ro.} & Recentiores ibi,ita eam gl.iotelligentes, & Bald.io l.acceptam,in ij.q.C.de vsur.Sal.in d.l.oon mioorem,C.de transac.Panor.in d.c.ij.col.ij.versi.& hoc intellige,extrà de feri.Nempe quòd noctu vix dignosci potest,probáne sit moneta,quam debitor vult soluere,an reproba.

*Nec quando materia subiecta dissuadet.*

11 ¶ Secundò intellige & generaliùs oon procedere quando subiecta materia aliter suaderet. Verbi gratia,si paterfamilias simpliciter conduxit operarios pro aliquo certo salario singulis quibusque diebus:iotelligitur de illis diebus,quos vulgus artificiales vocat,id est,à summo manè ad vesperas, & noo de diebus vigintiquatuor horarum,qui scilicet noctes continēt:quia huiusmodi operæ oō soleot noctis tempore præstari,secundum Azo.in Summa,C.de ope.lib.& Alb.in d.l.more, & est boous tex.in d.l.j.& io l.medicus.ff.de oper.lib.& in l.ij.in fi.ff de aoou.lega.Nam & Bal.in d.c.j. de treug.& pace,dicit, quòd tum demum appellatio diei simpliciter ptolata intelligitur de die oaturali,id est,vt ipse intelligit,in quo nox continetur,si ei adaptari posit,non aliàs,vt in d.c.consuluit,

fuluit,de offi.deleg.Fed.autem Senen.consi.44.factum tale est,statuto cauetur,tradit quòd si statutum punit delictum commissum die sacro Diuo Ioanni,is qui nocte media eius diei deliquit, non est ea pœna statuti puniendus. quoniam huiusmodi statutum videtur factum ob reuerentiã eius sancti,cuius festum vesperis finitum est,per no.in ca.alma,quod est vlti.§. adiiciemus,de sen. excom.lib.6.& idem penè voluit consi.256.quod est eiusdem initij,& sequuntur Rom.Pau.Cast. Alex.& Ias.qui & alias rationes addit,in d.l.more,& Fel.in d.c.cõsuluit,col.iij.& ibi quoque Dec. & idem Fel.in d.c.si persodiens.de homi.& in c.ecclesia sanctæ Mariæ,col.xviij.versi.quinta declaratio,ibi,scias tamen,de consti.& Catel.Cotta,in memor.diem,col.vlti.

12 ¶Ex quibus potes intelligere,an oblatio retractus,de qua hæc nostra consuetudo loquitur,noctu fieri possit, fortè ante noctem mediam postremi illius diei eius tẽporis,quod datur ad retrahendum:& similiter oblatio pecuniarũ, quæ debet fieri intra octo dies, postquam consanguineus est admissus ad retractum,secundũ §.iij.infrà,eo.tit.De quo etiã vide per Chasse.hoc tit.§.j.in verbo, *dedans l'an & iour*,col.j.versi.sed quæro,quidam cõsanguineus,& iterum in verbo,*le prix*,in addi. incip.adde quod etiam,& prætereà vide Alb.in d.l.more,col.j.versi.alia q.ff.de feri.Bal.& Ang.in l.obsignatione,C.de sol.Bal.in l.acceptam,in ij.q.& ibi etiam Ang.col.j.in tertio no.& Sal. col.iij. versi.circa quod dic.C.de vsur.Bal.in l.vlt.col.vlt.C.de fideic.Sal.in d.l.non minorẽ,C. de trãsac. Mart.Lau.in simili,in c.j.col.iij.versi.quæro an vasallus,& ibi quoque Card.Alex.col.antepe.ver. eiusdem initij,tit.quo temp.miles.Fel.in d.c.consuluit,col.iij.versic.creditor non cogitur,& quæ dicam tit.procedente, *de retract conuentionel*, §.j.in glo.vij.quæ est in verbo, *seront preferez*,nu.40. illud autem scire,& seq.Quibus locis comperies, id fieri posse nocte eius diei quo tempus finitur propter periculum rei tempore periturae,vt etiam in simili dicimus,quòd ferus Dei & Diuorum, si iurisdictio sit peritura,potest ferri sententia,aut aliud quidpiam fieri,quod occasione illius momenti sit periturum,l.omnes,C.de fer.& c.licet,& c.vlt.extrà eo.tit.& quod no. Aufreri.in decis. Tholosa.q. clix.item an exceptio. Non teneri tamen emptorem recipere noctu pretium propter periculum improbæ monetæ,vt suprà dictum est versi.ab hinc ij. *Oblatio retractus, an nocte fieri possit.*

13 ¶Postremò dies ecclesiasticus non vniformis est: sed variis modis ex rerum differentia sumitur. Nam quantùm ad indulgentias,quas vocant,& cætera priuilegia,constituitur à vesperis in vesperas inclusiuè,cle.j.in fi.versi.in primis autem festis,de reliq.& vener.sanc.glo.in d.c.alma.§.adiicimus, versi.in cæteris festiuitatibus,in verbo, assumptionis,de sen.excom.lib.6.Calde.in tract.de eccle.interd.in sexto membro,q.lvj.Fel.in d.c.cõsuluit,col.iij.versi.in priuilegiis,& in d.c.ecclesia sanctæ Mariæ,vbi suprà,de cõsti.Cuiusmodi etiam dies statutus sabbato ex lege Mosaica, in qua scriptum est,De vespere in vesperam celebrabitis sabbata vestra,Leuit.xxiij.quod & repetitur in d.c.ij.de feri.Et hoc quoque obseruandum est in festorum obseruationibus,c.j.in prin.& ibi glo. de consec.dist.3.& c.j.& ibi quoque gl.Ant.Imo.Panor.extrà de feri.nisi aliud cõsuetudo induceret,quæ in hoc seruanda est,c.ij.eo.tit. *Dies ecclesiasticus varius.*

14 ¶Quantùm autem ad esum carnium,dies post cœnam incipit,c. de esu carniũ,de consecr.dist.iij. gl.& Panor.in d.c.ij.de feri.Quanquàm gl.in d.c.j.de consec.dist.iij.primùm dicit, hoc casu diem constitui à media nocte ad sequentem mediam noctem:& ita dicit habere consuetudinem. Deinde verò dicit,incipere à vesperis,per d.c.de vsu carnium.Quantùm verò ad collationem ordinũ, dic vt scribitur in c.quod à patribus,& ibi gl.& Archid.& iterum in c.quod die dominico, lxxv. dist.& in c.literas, extrà de temp.ord.& ibi Imo.& omnes. Quantùm denique ad officia diuina, vide tex.gl.& Doct.in d.c.ij.de feri.gl.in d.c.alma,vbi suprà,& ibi Io.And.& Host.in summa titu. de feri.§.qualiter,versi.est tamen notandum, Archi.in d.c.quod à patribus.& in d.c.j.de consecr. dist.iij.& Feli.in d.c.consuluit,col.uj.versi.tertia conclusio.

15 ¶Nec illud omiserim,quod ad tractationem diei pertinet,hanc ipsam diei appellationem sæpe significare tempus,& id quidem tempestiuum & maturũ.vt probat illud Virgilij lib.4. Aeneid. *Sed cadat ante diem.*— Et rursus eo.lib.*Sed misera ante diem.*— Et Ouidij lib.1.Metamorphos. *Dies, pro tempore tempestiuo.*

*Filius ante diem patrios inquirit in annos,*

{Et lib.6.eiusdem operis,

*Hic dolor ante diem,longaq́, extrema senecta*
*Tempora,tartareas Pandiona misit ad vmbras.*}

Et in Epistola Sapphus ad Phaonem:

*Ante diem lachrymas ossa bibere meas.*

Et lib.4.Fastorum:

*Et pecus ante diem partus edebat acerbos.*

{Et in Ibin:

*Pradáque sis illis,quibus est Latonia Delos,*
*Ante diem rapto non adeunda Thraso.*

Et in epistola Phyllidos ad Demophontem:

*Non venit ante suum nostra querela diem.*

Et in elegia de Nuce:

*Ante diémque mea discutiuntur opes.*

Et Statius lib.2.Syluarum,

*Sic tener ante diem vultu gressúque superbo*
*Vicerat æquales,*—

Et Iabo.in l.eum,ff.de annu.lega.Quod alij ante tempus dicunt,vt in l.pecuniam, in fi.ff.si cer. pet.& sæpe apud autores probatissimos,vt diximus in l.si vnquam,in verbo, & postea, nu.16.de dictione. Sed & pro tempore simpliciter sæpe ponitur.Tullius ad Atticum:Dies autem non modò leuat luctum hunc,sed etiam auget.& alibi sæpe. *Dies pro tempore simpliciter.*

16 *Dies pro sole.* ¶Sed & diem multi receptæ autoritatis scriptores pro sole posuerunt;ob id,vt opinor, quòd naturalis dies sit à solis ortu ad occasum,vt diximus. Virgilius lib.1.Aeneid.

*Eripiunt subitò nubes cælúmque,diémque*
*Teucrorum ex oculis.—*
Nam quòd hîc diem pro sole intellexerit,sequenti versu ostendit,
*Collectásque fugat nubes,solémque reducit.* Et Ouidius Epist.ij.
*Siue die laxatur humus,&c.* & Seneca: *—Prius*
*Extinguet ortus,referet occasus diem.*
Et Claudianus de Raptu Proserpinæ ad fi.lib.1.
*Merserat vnda diem,&c.*

Quod ex eorum sententia( vt declarat dictus interpres) dicit, qui solem putant in Iberum mare cum ingenti vndarum fragore decidere ,quod ex Posidonio Strabo refert lib. Geograp.iij. haud multò post prin.Nam Ouidius lib.2. Meta.tradit solem sub aquas stationes habere.

17 *Dies contractus an computetur in termino.* ¶Sed vt his omissis,accedamus ad nostram consuetudinem(quãquàm ea nõ omnino sunt aliena)nescio qua ratione hic dies anno est additus,nisi fortè ad tollendã ancipitẽ illã, si qua alia est, controuersiã,an dies confecti negotij, & ex quo terminus aliquis statuitur, cõputetur in termino:verbi gratia,hoc die,qui primus est mẽsis Octobris,fit cõtractus vẽditionis,siue( vt loquar in terminis,§.vlt.hoc eo.tit.) fit notificatio ipsius contractus apud acta,ex quo quidẽ notificationis die incipit currere tempus anni concessum retractui,vt ibi scribitur.Dubiũ igitur est,an in eo anno computatur hic dies contractus siue notificationis illius,an verò non cõputatur.Nam si computabitur,annus retractus finietur vltimo die mensis Septembris proximè futuri,& sequẽs annus iterum incipiet in primo die mensis Octobris cõfestim sequentis,vt expresè scribitur in l.j.& ibi Alb.ff.de manumis.& in l.ideoque,cum l.præcedenti, & ibi quoque idem Albe.ff. de vsuc.& in l. qua ætate,§.verũ,ff.de testa.& l.si ante,ff.sol.mat.& voluit Bald.consi.457.reuerendus pater,lib.1. vbi & idem dicit de mensibus & diebus.Annus enim nõ nisi ccclxv.dies continet,l.cùm hæres, §.Stichus si hæredi,ff.de statulib.& diximus in glo.præcedente,versi.ij. Quòd si non computabitur,& ita non incipiet aunus,nisi crastino die,qui erit secundus huius mensis Octobris: finietur die primo eiusdem mensis anni sequentis.quæ res admodum dubia est in Iure nostro.

18 *Dies actus an in termino cõputetur. Qui non computari dicunt.* ¶Sunt enim,qui tenent, diem termini siue assignationis,vt vulgus vocat , non computari in termino,sed debere intelligi de proximis sequentibus diebus,iuxta l.eum qui calendis,in prin.ff.de verb.obl.In qua opi.fuit gl.in l.vbi lex,ff.de reg.iur.& in c.quisquis,in verbo,ex ea,iij.q.v.gl.Inn. Goffre.Phil.& Host.in c.super eo,le ij.extrà de app.Iac.But.Rayn.Bar.Alb.Ang.Sal.Pau.Castr.& Ro.in l.j.post gl.ibi.ff.si quis cautio.Spec.tit.de citatio.§.viso,versi.pen.incip.item not.Ioan.And. post Host.in c.soler,de sen.excom.lib.6.Fran.Vercel.in c.quàm sit,de elect.eo.lib.6.Bal.& Ang.in l.ij.ff.de anna.except.idem Bald.in l.si ea,col.vlt.versic.item not.quòd terminus,C.qui accus.pos. Imo.in l.Gallus,in prin.ff.de lib.& posth.ipse Imo.Pet.Anch.& Domi.in ca.frequens, quod est j. de restit.spol.lib.6.idem Imo.in cle.sicut,col.iij.de appel.& consi.11.in casu præmisso,circa mediũ, Pau.Cast.consi.498.dies dati termini,in prin.lib.1.Alex.in l.Labeo,paulò ante fi.ff.de iureiur.Soc. si is est,in tracta.fal.regula xcj.dies termini.

19 ¶Et huic sententiæ suffragari videtur tex.in d.l.vbi lex,de regu.iur.cuius hæc verba sunt,Vbi lex mentionem facit duorũ mensiũ,& qui sexagesimoprimo die venerit, audiẽdus est:nã mensis absolutè & simpliciter prolatus sine relatione certi mensis, intelligitur de triginta diebus, tex.in l.si maritus præuenerit,§.hæc in maritis,& iterum in l.miles,§.sexaginta.ff.de adul.& glo.in l.vlt.§.j. in verbo,sexaginta,C.de iure delib.Bal.in Auth.qui semel,circa fi.C. quomo.& quan.iud.cũ alijs multis concord.à me collectis suprà tit.huius voluminis consuetudinũ omnium primo, §.xij. in verbo,*parchascun moys.*Igitur cũ in d.l.vbi lex,adiiciatur vnus dies post sexagesimũ,satis datur intelligi in illis duobus mẽsibus primũ diem,quo scilicet terminus datus est,nõ fuisse computatum: alioquin is,qui sexagesimoprimo die veniret,nõ esset intra duos menses,& propterea non audiretur termino iam præterito.Facit & ad hanc sententiã tex.in d.c.frequens,de restit.spol.lib.6.& in c.pia.versi.si quis igitur,de excep.eo.lib.6.Quibus tamen aliqui respõdent, quòd loquuntur in casibus claris & certis,in quibus scilicet ita fuit expresè dispositum,de quo posteà dicemus.

20 *Qui computandum.* ¶Alij enim cõtrà cõputandũ esse diẽ termini affirmant,in quibus sunt gl.vt à multis citatur, in l. Gallus,in prin.in verbo,proximis,& ibi Iac.Are.Bal.sibi cõtrarius,Alb. Ang.sibi quoque contrarius,& Alex ff.de lib.& posth.gl.Bart.Brixi.in c.anteriorum,in prin.& ibi etiam Io.Fan.& Archi. ij.q.vj.Cy.Bal.sibi contrarius,Alex.& Ias.in d.l.j.ff.si quis cautio.Iac.Are.in l.j.§.sed si maritus,ff. de lib.agno.Spe.sibi itẽ cõtrarius,tit.de appel.parte ij.§.restat,versi.sed nũquid dies,Io.And.secum quoq; pugnãs,Bal.Imo.Panor.Card.Alex.& Phil.Dec.in d.c.super eo,le ij.de appel.idẽ Io.And.in d.c.pia,& in d.c.frequẽs,& ibi etiam Pau.Eleaz.& Phil.Fran.ad fi.ipse Io.And.in d.c.quàm sit,in verbo, electus, & ibi etiã Zenzel.Domi.& ipse sibi contrarius,& Phil.Fran.de elect.l.b.6.& idem Ioan.And.in c.cupientes,col.j.in verbo,post consensum,eod.tit.libr.6.Domi.à Rota,decis.ccviij. terminus,in nouis,Bald.in l.eos,§.si autem, col.ij.non semel,C.de appel.& in l.si quando, in v.q. C.de testib.& in l.si duobus,§.sed & si quis,in fi.C.com.de leg.& in c.cùm vigesimum,post medium , extrà de officio.deleg.vbi id dicit esse commune omnium temporum , vt fiat computatio

de mom

de momento ad momentum, nisi aliud exprimatur, vel nisi sit tempus vtile, quod habet suas intercapedioes. & consi.ccxlvj.proponitur quòd dictum compromissum, lib.5. vbi ad hoc multa allegat. & subobscurè in l.si aote nuptias, ff.sol.matri. Zenzel. Aoto. & Card. Flor. in d.c.sicut, de appella.lib.6. Ange.consi.cccciiij. Paulus Centolini. Petr. Ancha. in c.si propter, col.ij. versi.sed quęro post glo.de rescrip.lib.6. Domi. in d.c.solet, in princi.col.iiij. versic.an isto termino, & ibi etiam Philip. Franc.col.ij. post medium, de senten.excom.lib.6. & idem Domi.consi.xcj.præmitto quòd possessori, col.ij. versi.tertiò excluditur, Philip. Corne. qui hanc dicit esse communem opin. consi. cclxxix. in hac consultatiooe, col.ij. versi.quicquid autem sit, lib.4. & nouissimè Carol. Molend. in consuet. Paris. §.iiij. numc.quoque 4.

21 ¶Nam tempus (inquiunt multi ex iis) regulariter computatur de momento ad momentum, d.l. iiij. §. minorem, ff.de mino. Nisi si in certis casibus aliud exprimatur, vt in l.in vsucapionibus, cum l.seq. ff.de vsuc. & ita quoque tradit Bal. in c.cùm in cunctis, col.j. versi.not. quòd in episc. extrà de elec. & in c.t. §. sancimus, col.ij. versi.sed quæro ouilquid. tit.quo tempo.miles. Lucas Pen. in l.fine. col.ij. C.de exce. & exact.lib.12. Card. Flo. in cle.causam, in prin. in xviij.q.de elec. Nam & tempora regulariter sunt coutinua, glo. in rub.ff.de diuers. & temp. præscrip. & ibi quoque Bart. quã glo. in hoc sing.dicit Barb.consi.50.præclarè, col.iiij. versi.facit ad hoc, lib.2. & Steph. Bertr.cõsi.lxxxuj. super isto, post prin.lib.2. & eandem ordinariam Cæpol.coosil.causarum criminalium lxxj. visa prius, col.ij. versi.& iste annus. & idem voluit Albe. in l.siue pars, ad fi. C.de dilat. & Bart. in l.geoero, in ij.oppo. ff.de his qui no.infa. Et huic quoque seotentiæ adstipulatur tex. in c.propter, ij.q.vj. vbi dies, quo quis literas accipit, vt eat, cõputatur in termino. & in l.biduũ, §.dies, & ibi gl. in verbo, subtraxisse, ff.quan.appel.sit, & in auth.hodie, & ibi Bal. & Ang. C.de appel. & in §.j. in Authẽ. de appel. & intra quæ tẽpora, vbi tempus appellaodi statim à lata sententia currit de momẽto ad momeotũ. quod & voluerunt alij multi, quos retulit Io. Ana.consi.93. viso processu, col.peo. versi. venio nũc ad inuestigaodum, & ibi quoque Ludo. Bol. in addi.col.item penul. versi. condescẽdo. Quibus adde Alb. in l.j. §.si mulier. ff.de liber.agno. & io suo dictionario, in verbo, ex die mortis. Sed posset dici, eos tex.loqui in casu expresso & speciali. Nam d.gl. in d.§.dies, illud assignat fauori rei iudicatæ, tanquam aliud sit in cæteris casibus. Et ad id quod dictum est, tempus currere de momeoto ad momentum, respondent qui alterius sunt sententiæ, id verum esse, postea quam tempus incepit currere, non aote.

*Tempus an de momento ad momentũ computetur.*

22 ¶Ego priorem partem sequẽdam esse potius arbitror, tùm quia de cõsuetudine solet obseruari, id attestantibus Albe. & Fulg. in d.l.j. ff.si quis cautio. & Bal. in l.eos, §. si autẽ, C.de appel. Domi. post Pau. Eleaz. in d.c.frequens, §.j. versi.no. ex ista gl.de resti.spol.lib.6. Card. Alex. & Phil. Decio, qui tamẽ alterius sunt op. in d.c.super eo, le ij. illo col.iiij. versi.sextò limitabis, hoc col.v. vers.secundò fallit de cõsuetudine. de app.lib.6. Guid. Pap.deci. Delphi.cclxx. an dies termini. Est enim optima legum interpres consuetudo, l.si de interpretatione, ff.de legib. Tùm item, quia in hoc dubio, in qno legem certam non habemus, quæ hoc apertè definiat, nisi in certis quibusdam casibus, æquiorem ac benigniorem partem sequi debemus, l. benignius, ff.de legi. & l.placuit. C. de iudic. cum si benignius autem & æquius est, ne quis vnius diei lapsu excludatur à iure sibi competente, l.j. ff.de oeg.gest. & l.j. ff.de vsuc.

*Prior opi. de consuetudine seruatur.*

23 ¶Igitur si hanc opi. sequaris, eam limitabis primò procedere, nisi dispositio, de qua quæstio est, loqueretur per huiusmodi dictiones, hinc, vel abhinc, verbi gratia, hinc ad decem dies, siue ab hinc decem dies, aut decem diebus. Nam tunc dies termini cõputatur in termino, ex seoteotia Iac. But. Bart. Ro. & Ias. in d.l.j. si quis cautionibus, Ray. & Imo. in l.huiusmodi, la ij. ff.de verb.obli. Ioan. And. in addi. Spec.tit.de dila. §.dilationum, versi.sed pone iudex. Dyn. & Alb. in l.pater, ff.de adul. Bal. in d.l.eos. §.si autem, col.ij. versi.quæro autem an dies. C.de appel. Ang.d.consi.404. col.ij. ver. & hoc importat aduerbium. Imo. Domi. & Phil. Franc. in d.c.j.de testi. spo.lib.6. per d.c.biduum. Paul. Castr.consi.217. videtur dicendum, quòd tempus, versi.quantùm verò, lib.1. Alex.consi.75. ponderatis, versic.quinimo ille dies, lib.2. quod repetitur consi.56. libr.6. Guid. Pap.deci. cclxx. vbi tameo dicit aliter seruari. Sed & de hoc est bonus tex. in l.placet, iuncta gl. in verbo, ab hinc, C.de sacrosan.eccl.quam ad hoc dicit sing. Ro. in d.l.j. ff.si quis cautio.

*Limitationes prioris opinionis. Hinc, & abhinc, includũt diem.*

24 ¶Secuodò limita non procedere, quando statuitur terminus ab actu, non à die actus, puta si in casu nostræ cõsuetudinis diceretur, quòd consanguineus admittitur intra annũ à venditione, siue notificatione veoditionis; tunc enim computaretur tempus de momento ad momentũ, vt scilicet inciperet ab ipsa venditione vel notificatione ipsius. c.ex parte, & ibi Card. Alex. in j.oo. extrà de sponsa. glo. in d.c.anteriorum, in prin.ij.q.v. & in cle.causam, in verbo, ab interpositione, & ibi Imo.col.viij. super ea gl. & Bar.col.xj. ver.oota quòd dicit, & iterum col.xxviij. super eadem gl. de elect. Io. And. in addi. Spec.d.tit.de cita. §.viso, col.vlt. versic.item not.repræhendeos ipsum Spec. qui ibi tenet cootrarium: & rursus d.tit.de dilat. §.dilatioou, vbi suprà. Bal. in l.cum anterioribus, col.ij. versi.sed dubitatur, C.de temp.app. Imo. Domi. & Phil. Fran. in d.c.frequens, vbi & id dicunt probari in d.c.biduum, Pauor. in d.c.super eo.le ij.col.iiij. & ibi etiam Card. Alex.col. quoque iiij. versi.limitabis tertiò, extrà de appel. & Ioan. Ana.d.consi.93.col.vlt.

*Qñdo statuitur terminus ab actu.*

25 ¶Nec tamen fuit Spec. vbi suprà, solus in contraria opi. cùm & idem cũ eo tenuit Bal. hîc (vt aliàs sæpe) sibi contrarius in l.scire oportet, §.aliud autem, ff.de excus.tuto. vbi not. ex eo, quòd, à, præpositio

positio diuidit,& ideò (inquit) si statutum dicat,quòd lis finiatur à tẽpore litis contestatæ ad tres menses,dies litis contestationis uon computatur,per illum tex.& l.ratio,§.vlt.ff. de act.emp.& c. statutum,de præben.lib.6.Et pro eis facit tex.in l.Thais,§.hærede,ff. de fideic.lib.qui quidem videtur nullam facere differentiam,siue dicas,à die,aut ex die testamẽti facti,siue dicas,à tempore, aut ex tẽpore testamenti facti:nam in eodem casu,quod prius per vnũ dixerat,mox per alterum dicit,tanquam nihil inter vtrumque intersit.Et hîc vide,quæ dicam infrà in septima limitat.alterius opi.nu.scilicet huius glos.55.sed vt intelligas,& seq. Et tamen etiam interim vide, quid de hac dictione,ab,scribit Bal.in c.j.col.j.ver.ibi ab initio,extrà de Summa Trin.

*Si terminus assignatur absenti in loco remoto.*

26 ¶Tertiò limita hanc opi.quæ non computat diem termini in termino, vt procedat quando ipse terminus statuitur absenti in loco quopiam remoto.Secus si præsenti statuitur: quia tũc dies ipse termini computabitur,si credimus Alb.in d.l.j.in fi.commenti,vt nostri vocant,ff. si quis cautio. vbi ita se ex facto obtinuisse dicit coram magnificis viris, quibus visum est eam ipsam l.j. propriè loqui in istis terminis.Subditque,quòd istud videtur sentire Guido Suza.ibi,& clarè id ipsum tenere Arch.in d.c.frequens.Et idem quoque tenuit Bal.in d.l.eos,§.si autem,col.ij.C. de appel.per d.l.j.si quis cautio.& Corne.d.consi.279.col.ij.versi.nec tenendo,lib.4.

*Dies ultimus computatur in termino.*

27 ¶Sed si ista limitatio esset vera,vt dicit Ias.in ea.l.j. confunderetur practica cõmunis palatiorum, quæ tenet simpliciter,diem termini assignati non cõputari in termino:& esset contra mentẽ Bar. & aliorũ prioris sententiæ,quorũ ea ratio est, quoniam intelligitur de proximis diebus posteà sequentibus:quæ ratio æquè habet locũ in termino statuto præsenti,atq; absenti. Nec aliquid facit, d.l.j.quę nõ loquitur in die quo terminus statuitur,sed de vltimo die ipsius termini,qui sine controuersia computatur in termino,vt ibi probatur,& in l.j.§. quod dicimus, ff.de succes.edict.& l. in omnibus tẽporalibus,ff.de act.& obl.& l.pater,§.sexaginta,ff. de adul.& l. si quis sic dixerit,ff. de verb.sig.& voluit Inn.in d.c.pia,in verbo,computato,extrà de excep.Spe.tit.de appel.§.restat, ver.sed nunquid dies.& tit.de dila.§. dilationum,ver.quid si dicatur.Bart.in tract.de cita.col.ij.in viij.q.Bal.in d.l.eos,§.si autem,col.ij.versi.sed nunquid vltima dies,& in d.l.j.col.ij.versi.secundò quæro,ff.si quis cautio.& Pet.Ferra.tit.forma respon.rei cõuenti.in gl.j.col.ij.ver.quid ergo si per iudicem.& Ang.d.consi.404.& ex externis scriptoribus Aulus Gellius lib.Noctiũ Atticarum xij. c.xiij.vbi qui pronuntiare intra Calendas iussus est,in die Calendarũ potest pronuntiare.Et Nonius Marcellus sub titu.de doctorũ indagine.Et ita intelligunt d.l.j.pleriq; omnes ibi, vt dicit ipse Ias.Sed & illa rectè intellecta palàm ostendit,diem,quo tempus præstituitur,non cõputari in ipso tempore,cùm ibi dicitur,præter eum diem,quo cautum promittitur , nec potest dici illic absenti fuisse diem præstitutum,cùm is ipse,cui præstitutus est,promisit sistere in ipsum diem.

*Cùm tẽpus statutum est, postquàm quid factum fuerit.*

28 ¶Quartò limita procedere , nisi dies siue tempus fuerit præstitutum ad aliquid faciendum dandúmve,postquàm aliquid factum fuerit, vt si diceretur in nostra consuetudine,intra annũ postquàm emptor notificauerit &c.nam tunc tempus currit de momento ad momentum, continuò quàm illud factum fuerit,vt voluit Ang.d.consi.404.col.ij.versi.hoc confirmatur,per textum in l.si ita fuerit libertas,versi.sed si ita scriptum sit,ff.de manumis.testa.& d.l.in vsucapionibus, cum l.seq.ff.de vsuc.& idem quoque voluit Dominicus in ca.felicis.§.vlt.col.ij.de pœnis,lib.6.& ante hos gl.quam tamen non memorant,in c.concertarioni,in verbo,sciuerit,de appel.lib.6. super quo. vide,quæ dicam infrà in vij.limitatione alterius opinionis.

*Cùm tempus à natura præstitutum est.*

29 ¶Quintò limita procedere in tempore à natura præstituto.Nam cùm viam naturæ potius sequi debeamus,quàm artis (est enim natura omni arte potior potentiorq; ) sitque artis & Iuris ciuilis, non naturæ,vt prima illa dies nõ computetur in termino:relinquitur, vt in casu,quo natura ipsa tẽpus præstituit,prima dies computetur,vt etiã dicitur voluisse Bal.in d.l.Gallus , in prin.in vj.eademque vlt.q.ff.de lib.& posth.& in l.qua ætate,ff.de testa.Et ita illum refert , & sequitur Soci.in d.tract.fal.regula xcj.in j.fal.verùm Bal.in posteriori loco non id mihi dicere videtur.

*Cùm eius interest, cui tempus statuitur, ut dies cõputetur.*

30 ¶Sextò limita,etiã non procedere,quando magis interest eius,cui terminus statuitur,vt dies,quo statuitur,computetur in termino:quia fortè eo die produxit, aut vult producere sua instrumẽta, quibus producendis præfiuitum tempus fuerat:tũc enim is dies computabitur,vt eo possit producere,& valeat productio,vt voluit gl.in cle.j.de appel.quã ita allegat Soc.vbi suprà in ij.fal.verùm ego illam gl.non reperi,& credo quòd voluit allegare gl.in d.cle.sicut,in verbo, à die,in prin.eo. titu.quæ tradit,& post eam Guil.Land.& Anto.diem, quo tempus statuitur,cedere lucro eius,cui statuitur.Et hoc quoque expressè voluit Bald.in l.à caligato,col.j.C. de nup.vbi dicit,quòd licet cùm iudex statuit terminum octo dierum ab hoc die ad probandum , non cõputetur hîc dies in termino,sed præter hunc habeat octo dies:valet tamen probatio hac die facta:quia quòd nõ computatur,fit fauore illius,quod non debet in eius læsionem detorqueri. Et sequitur Feli.in c.j.col.ij. versi.& dum iste,extrà de præscri.Et simile est quod tradit idẽ Bal.in l.vlt.col.ij. versi.ex quo determinatur,C.de temp.app.quòd si statutum dicit,quòd fiat concordia intra decem dies à die inchoati processus,præter eum diem debent alij octo dies computari,valet tamen concordia eo ipso die facta, quia cedit lucro concordantis,per glo.in d.c.sicut,quam dicit notabilem laudabilemque ac singularem,& sequitur Barb.in add.illius,qui & eam gl.dicit sing.

31 ¶Et idem generaliter,& in omni casu voluit ipse Bal.in d.l.à caligato,versi.sed pone quòd iudex, ibi,modò testat,C.de nupt.& in d.l.eos,§.si autem,col.ij.versi.quæro autem.C.de ap.licet posteà in versi.

in versi.modò reuoco in dubium,tanquam sui oblitus,à prima sententia discedete videatur,secutus Pau.Eleaz.qui tenet contratiũ in d.c.frequẽs.Sed prima illa est verior:cuius etiam sunt Arch. & Io.And.in c.statutum,quod est iij.totius titu.& ibi Dom.col.iij.de præb.lib.6.& Corn.d.consi. 279.col.ij.versi.potest autem pro coocordia,lib.4. & Fran.Aret.qui illam glo.dicit sing.in l.si ex dnobus,col.j.ff.de duobus reis,& Cardi.Alex.qui & illam sing.asserit,in d.c.super eo,col.iiij.vers. sed vnum tene meoti.extrà de appel.

32 ¶Et hoc maximè procedit,si id cederet commodo eius, qui terminũ statuit,& contrà incõmodo eius,cui statuitur:tuoc etiã omnino interpretandum esset contra statuentem, vt scilicet dies computetur in ipsius incommodum,vt sic ei imputetur,quòd apertius legem non dixerit,l.veteribus, ff.de pact.& l.Labeo,ff.de contrah.emp.& c.cootra eum:de reg.iur.lib.6.& ibi concor.Nã,& videmus,quòd verba dubia sunt contra stipulantem interpretanda,l.quicquid adstringendæ,§.j.ff. de verb.obl.& §.j.Insti.co.& faciunt quæ diximus suprà in verbo, *ou lignagier*, nu.209. cæterùm hac in re.Et ita qnoque expresè io hac specie,de qua tractamus,voluit Domi.in d.c.statutũ,col. iij.ibi,sed vbi materia,& Corne.d.coosi.279.col.iij.versi.& ideò oon immeritò.

*Quid si id cedat incõmodo statuentis terminum.*

33 ¶Septimò limita non procedere,si seqneretur absurdum,oisi dies,quo statuitur terminus,computaretur in co termino:oam tunc ad tollendam huiusmodi absurditatem computabitur,ex iis quæ no.Cy.in d.l.à caligato,C.de nupt.& voluit etiam Bal.consi.457.reuerendus pater,col.iij.ibi,aut sequeretur absurdum.iterumque versi.secunda ratione,lib.1.vbi ponit exemplum absurditatis, vt ibi videre poteris,quod quidem consi.repetitur,consi.461.lib.3.& iterum cõsi.412.lib.5. nisi quòd non est omnium idem prio.

*Si sequeretur absurdum.*

34 ¶Octauò limita etiam non procedere , vbicunque iongitur actus cũ tempore,quod est de initio ipsius:verbi gratia,si quis instituerit nepotem, qui nascetur intra decem menses à die mortis filij: nam tunc dies ille mortis computatur in illis decem mensibus,l.Gallus,in prio.ff.de lib.& posth. Item in iureiuraodo ita coocepto,Iuro ab hoc die esse fidelis:nam & dies buiusce iurisiurãdi continetur, ca.j.titu.de oo.fot.fidel.Similiter si quis promittat soluere,etiam præsens dies includitur: quia est quædam integritas temporis,quæ primum principium non excludit,l.lecta,§.vlt.ff.si cer. pet.Hæc propè Bal.d.consi.457.col.iij.lib.1.

*Si iungitur actus cũ tempore quod est de initio ipsius.*

35 ¶Nonò limita,vt oon procedat,quando subiecta materia ostendit tempus ipsum primũ includi,ac computari in termino:tuoc enim includitur : vt cùm scribitur io c.capellanns,extrà de feri. Ne celebreotur ouptiæ à tribus diebus Rogationum vsque ad octauum diem post Pentecosten: nec similiter à septuagesima vsque ad septem dies &c. Illic enim illi tres dies Rogationum integri,atque integra septuagesima includitur,scilicet propter subiacentem materiam, vt ibi annotat Bal.& bene facit, quod tradit Albe.in l.vlti.§.j.ff.de Senat.Et super hoc quoque vide,quæ dicam infrà in x.limitatione alterius opi.quæ est nu.60.

*Quando subiecta materia suadet.*

36 ¶Decimò item limita,vt etiam non procedat, cùm statuitur terminus ad tollendum priuilegium contra Ius commune: tunc eoim computatur dies termini in ipso termino,vt voluerunt Ant. & Imo.in d.c.clem.sicut,de appel.in idipsum referentes tex.suprà sæpius à nobis citatum in d.l.iij.§. minorem,ff. de minorib. Nam & aliàs semper videmus,priuilegia iutaque specialia restringi,iura autem cõmunia exteodi,l.quòd verò,& l.in iis quæ contra,& l.ius singulare,ff.de legi.& l.si verò, §.de viro,ff.sol.mat.cum similibus.

*Cùm statuitur tempus ad tollendum priuilegium.*

37 ¶Vndecimò limita noo procedere , vbi ex verbis constitutionis statuentis termiuũ apparet eam velle diem computari,vt io casu c.j.xxxj.dist. vbi dicitur,à præsenti die nullus Episcopus Subdiaconum facere præsumat,nisi qui se victurum castè promiserit. Nam ibi dies includitur ex verbis legis,vt dicit Domi.post Io.And.iu d.c.statutum,col.iij.ibi,aut non apparet quis intellectus. & ibi quoque Phil. Franc.col.ij.de præb.lib.6.Et huc referri possunt tex.in d.l.biduum,§.dies,ff.quan. app.sit,& io d.auth.hodie,C.de app.& in §.j.in auth.de app.& intra quæ tempora,& in c propter, ij.q.vj.suprà à nobis citati,nu.20.oam tempus,quibus expresè cauetur. diẽ termini in casibus,de quibus loquuntur,cõputari io termino.Et facit,quod dicemus,in prima limit.alterins opinionis.

*Cũ ex uerbis disponentium constat diem computandũ.*

38 ¶Duodecimò limita procedere,nisi etiã ex aliis iuribus constaret diẽ computandum esse in termino.verbi gratia,scribitur in §.non autem, lxxvj.à die Domioicæ resurrectionis vsque in diẽ Pentecostes noo iodici obseruanda ieiunia. In quo tempore compræhenditur is dies resurrectionis: quià per alia iura dies dominicus ieiunius eximitur.c.j.extrà de obser.ieiunio.& hoc quoqne annotarunt Domi.& Phil.Franc.in d.c.statutum.Et generale est,vt iura ex aliis iuribus interpretationem muruentut,etiam contra propriam verborum naturam,vt diximus in nostra repetitione l.si vnquam.in verbo,reuertatur,nu.36.fallit secundò,& iterum nu.64.duodecimò fallit.

*Cum & ex aliis quoque iuribus.*

39 ¶Decimotertiò limita nõ procedere,vbi dispositio vteretur hac dictio oe,extũc,ita videlicet,facta venditione extũc consanguineus habet annũ ad retrahendum:quia huiusmodi dictio,extuoc,denotat extremitatem illam temporis venditionis,vt scilicet continuò incipiat annus,per no.in d.l. Gallus,in prin.& ibi Ang.Frã.Are.& propè cæteri Recẽtiores,ff.de lib.& posth.& in l.si iis legatũ, quæ est iiij.§.j.ff.de cõdi.& dem.& ibi cõcor.in gl.Verũ babemus gl.quæ relata ad tex.apertissimè cootrarium dicit,vt scilicet hæc dictio,extunc,non faciat,vt dies termioi non cõputetur in termino.Ea est in ca.super eo, le ij.in verbo,recepisse,extrà de appel.quam sequuntur Inno. Gof.Phil. & Hostien.ibi,verùm ea glos.post eam op.subiungit.ar.contra l.j.§.præsens,& l.continuus actus,

*Extunc, diem i cludit.*

ff.de

ff.de verb.obl.quibus scilicet cauetur,quòd post interrogationem confestim debet sequi responsio,scilicet antequam partes diuertant ad alios actus. Quasi etiã hìc incontinenti tempus cõputetur.Et illam postremã opinionem sequuntur,& dicũt veriorem Guil.Naso.Ioan.And. Colle.Bal. Imo.Panor.& quisquis est,qui addi.in eum fecit,& Card.Alex.& alij Recentiores,innixi maxima ex parte vi & natura huius dictionis,extunc.Et bene etiam facit tex.in c.vt super, in verbo, extunc.de app.lib.6.Et quod scribit Arch.in c.cùm in tua,quod est vl.paulò ante fi.de cõsuet.lib.6. vbi nũcupatim dicit hanc dictionẽ facere,vt tempus currat de momento ad momentũ. Et idem quoq; nominatim voluit Guil.à mõte Laud.in extrauag.Io.xxij.inci.suscepti regiminis,quæ ponitur inter extrauag.cõmunes,sub titulo ne sede vacan.in verbo, extũc.ea autẽ extrauag. (ne erres)etiã ponitur inter alias extrauag.ipsius Ioannis xxij. sub tit.de elect.cum commentariis Zenzel.Porrò hac dictione (extunc)vsus est Apuleius,lib.7.Asini aurei.Extunc(ait)pœnæ reseruatus.

*Extunc dictio Apuleiana.*

40 ¶ Decimoquartò limita, vt etiam non procedat in tempore apposito ad expirationem beneficij. Nam huiusmodi tempus currit de momento in momentum, vt per text.in l.iij.§.minorem,ff.de minori,voluit Bal.ibi,quem nuncupatim refert,& sequitur Matthæ.Afflict.in const.Siciliæ incip. appellationum tempora,col.iij.in iiij.uo.

*Cũ tempus apponitur ad expirationẽ beneficij.*

41 ¶Decimoquintò limita,vt nõ procedat,cùm constat de hora assignationis termini:nã tunc quoque semper fit computatio de momento ad momentum.hæc enim fuit sententia Bonifac.Vitel.in tract.maleficio.in tit. forma citationis accusati,num.27.vbi generaliter dicit,diem citationis non cõputari in termino,per d.l.j.ff.si quis cautio.& d.c.super eo, le ij.de app.nisi cõstet de hora assignationis. nã tunc fit computatio de momento ad momentũ per d.l.iij.§.minorem,ff.de mino. & alia quædam iura suprà allegata,quibus probatur tẽpus currere de momẽto ad momentũ: nec tamen in illis declaratur,constẽtne de hora,an nõ.Nec ego id verũ esse puto,per ea quæ diximus.

*Cùm cõstat de hora assignationis.*

42 ¶ Qvod si posteriorem partem sequi malis, quæ asserit diem termini regulariter computari in termino,vt tempus illico currat de momento ad momentum:eam quoque multis modis limitabis.Primò igitur limita,nisi lex aut constitutio ipsa tempus statuens,declaret non computari: vt in d.c.frequens,de testi.spol.& in d.c.pia.versi.si quis igitur,de excep.eo.lib.6. & in d.c.statutum, de præbend.eod.quoque.libr.6.vbi & ipsi Domi.Phil.Fran.id expendunt,& Bal.d.consi.cccclvij. col.iij. versic.dubitatur, libr.1.Nam cùm casus legis est expressus,nihil est quod amplius dubitare debeamus,l.ancillæ,& ibi Bal.in ij.not.C.de fur.cum si.Et facit quod diximus suprà in xj.limitatione prioris partis.

*Limitationes secundæ opinionis.*
*Cũ ipsa dispositio id declarat.*

43 ¶Limita secundò,vt etiam procedat: nisi ex aliis quoque iuribus appareret tempus termini non esse computandum,quia tunc nec computari debet,verbi gratia, scribitur in capi.in veteri,ad fin. lxxvij.dist.vt Leuitæ à vigesimoquinto anno suæ ætatis consecrentur:quod debet intelligi, non computato illo vigesimoquinto anno, quia ex aliis iuribus Leuita ordinari non potest,nisi vigesimumquintum annum peregerit.c.de his,xxviij.dist.& ita tradit Domi.vbi suprà. & facit etiam, quod diximus in xij.limitatione primæ partis.

*Cum & alia id declarant.*

44 ¶Limita tertiò,vt non procedat in pœnalibus & odiosis in his enim dies termini non computatur in termino:vt voluerunt,subdubij tamen,Arch.& Io.And.& eorum autoritate Phil.Fran.qui id dicit tanquam sing.esse menti tenendũ,in c.felicis,§.vlt.de pœnis.lib.6. moti hac ratione,quòd huiuscemodi dispositiones sunt restringendæ,c.statutum,de elect.lib.6.& in c.odia.de reg.iur.eo. lib.6.& idem voluerunt ipse Arch.d.Domi.& Phil.Fran.in d.c.statutum,le j.de præb.lib.6. Et facit,quod in simili,an scilicet dies bissextilis pro vno,an pro duobus habeatur,ad computationem anni,tradit gl.distinguens inter odiosa & fauorabilia,in c.si propter,in verbo,primi anni,ad fi.de rescr.lib.6. de quo diximus in glo.præcedenti in xxij.eademque pen.q.Facit item quod diximus suprà,in sexta limitatione prioris partis.

*In pœnalibus & odiosis.*

45 ¶Ex quibus (vt id non intempestiuè concludam,ac definiam)potes facilè intelligere,totum id,de quo tractamus,ad fauorem vel odium negotij dirigendũ,vt scilicet dies termini computetur, vel non computetur,prout fauor vel odiũ suadebit,vel dissuadebit.Sicut etiã tradũt Guil.Laud.Ant. & Imo.in d.cle.sicut.de app.& Pau.Eleaz.in cle.causam,& ibi quoque ipse Imo.col.viij.ver.ab interpositione,& Barb.col.xxviij.ver.in gl.in verbo,de elec.Corn.d.consi.279.col.ij.ver.potest autem,lib.4.Et aliàs dictiones dubiæ,sunt vel exclusiuæ vel inclusiuè,prout cõstitutiones sunt odiosæ,aut fauorabiles,vt per gloss.& Doct.in l.id est,ff.de dol.mal.& Old.consi.49.consueuit,col.ij. ver.de ad.Cy.& Sal.in d.l.à caligato,C.de nup.& Iac.But.in auth.hoc ius,C.de proc.

46 ¶Vide tamen Domi.& Phil.Fran.in c.prouida,in fi.de elect.lib.6. qui ex eo quod voluerunt Archi.& Io.And.ibi notat,quòd in pœnalibus fit cõputatio de momẽto ad momentũ.Sed iidem & prætereà Phil.Fran.in d.c.felicis,§. vlti.de pœnis,lib.6.dicunt è diametro contrariũ, vt in pœnalibus dies termini non computetur in termino,nec fiat computatio de momento ad momentum. Id quod Phil.dicit sing.menti tenendum. Sed hæc,quæ videtur contrarietas,ita dissoluitur,vt in istis scilicet pœnalibus vel computetur,vel non computetur,prout est fauor vel odium,vt ex illis videre licet.Sed & tu prætereà vide hìc omnino Alb.in d.auth.hoc ius,col.iij.ver.quid ergo,cùm multis seq.C.de proc.& Pet.Anch.in c.licet canon,col.j.ver.item no.quod cùm,de elect.lib.6.

47 ¶Limita quartò,vt etiam non procedat, quando aduersus eum faceret,qui terminum constituit, & è contrario cederet eius commodo,cui statutus est, vt dies ipsius termini nõ computaretur in termino:

*Cùm facit con*

*eum cum qui terminum statuit.*

termino:nam tunc non computaretur,assumendo scilicet eum intellectum,qui contra eum facit, qui potuit legē apertiùs dicere,per l.veteribus,ff.de pact.& alia similia iura suprà allegata in sexta limitatione prioris partis.ver.& hoc maximè.Ita enim voluerunt Domi.& Phil.Franc.in d.c.statutum,de præben.lib.6.& Corn.d.consi.279.col.vlt.lib.4.

*Cum lex vel statutū idē statuit, quod ius commune.*

48 ¶Limita quintò,vt item non procedat,quando lex vel statutum idem statueret, quod Ius commune in re quapiam,quæ debet expediri intra certum aliquod tempus,nam tunc etiamsi de Iure communi intelligeretur,vt deberet fieri de momento ad momentum, computato die termini in termino,tamen vt statutum aliquid addat ad Ius commune,nec sit superfluum,debet intelligi, vt non computetur.Ita voluit, & respondit collegium Paduanum inter consi. Alexan. consi. lxxxvij.in nomine,&c.nos Doctores,ad fi.lib.vij.per not. per Bar. & alios in l.iiij.§.prætor,ff.de dam.infect.cum aliis concor.quas afferemus infrà cod.tit.§.ix in glo.ij.super verbo,*à son domicille*, num.56.contrarium tamen.& latius in nostro tract.cui titulus est,nihil frustra. Et faciunt etiam ea quæ scripsimus in repet.l.si vnquam,in verbo,reuertatur,num.44.tertiò fallit, & seq. vide tamen quæ nos scribemus infrà in §.ix.glo.ij.num.50.quintò item,& multis seq.

*Cùm dispositio dicit,intra annū post diē.*

49 ¶Limita sextò,vt procedat,nisi dispositio ita loquatur , intra annum post diem contractus: nam tunc is dies contractus non computabitur,glos.in d.c.frequens,in verbo, proponitur , & ibi Archi.Imo.Domi.& Philip.Franc.de restit.spolia.lib.vj.& glo.in c.quod à patribus.in glo.j.post medium.lxxv.dist.Specu.tit.de cita.§.viso,col.vlt.versi.item nota,& Ioan.And.in c.cupientes,col.j. in verbo,post consensum,de elect.lib.vj.vbi facit differentiam,an dicatur,post consensum,an verò post diem consensus:primo enim casu diem computari,secundo non computari : vt in simili diximus de dictione,à,suprà nu.24.secundò limita,& seq.& dicemus versic.abhinc ij.& aliis quoque seq.Nam & hæc dictio,post,&,à,eandem habent significationem,vt etiam diximus in d. repe.l.si vnquam,in verbo,posteà,num.21.his adde.

*Post dictio, separatiua.*

50 ¶Porrò hæc dictio,post,apertè declarat eum diem,cui adiicitur,non compræhendi,vt probat tex. in l.si cui legetur,in verbo,post biennium,& in verbo,præsentibus,& ibi Fran. Aret. col. ij. ff.de leg.j.& in l.si ita fuerit libertas,ff.de manu.testa.& voluit Alber.in suo dictio.in verbo,post diem sabbati.Bart.in l.ij.§.creditum,col.ij.versic.aduerte,& ibi quoque Recentiores,ff.si cert.pet.& Sali.in l.si pacto,col.v.versic.ad l.nuda,C.de pactis,& patet ex aliis,quæ diximus in d.repet.l.si vnquam,in verbo,postea.Sicuti & de dictione,posteà,etiam tradit Alberi.in l.j.§.qui præsens, num. 4.ff.de verb.obli.vbi dicit eam dictionem significare actum perfectum,& non pendentem , per l nam & posteà,ff.de iureiur.& l.si quis posteà,ff.de iudici. Hincque supremus noster senatus Parisiensis censuit ordinationem regiam, quam vocamus , quæ ius facit relinquendæ appellationis intra octo dies pòst sequentes,his quidem verbis, *dedans huict iours apres prochains ensuyuans.* non comprehendere diem appellationis,sed præter eum alios octo dies concedi. Ea autem ordinatio est xvj.earum,quas Carolus septimus sanxit.

*Posteà quoq.*

*Cùm opponātur dictiones à,ab,ex,*

51 ¶Limita septimò non procedere,quādo ea dispositio,quæ tēpus statuit, præponit huiusmodi dictiones,à,ab,ex,diei,ex quo terminus statuitur:verbi gratia,à die cōtractus,ab appellationis die,ex die notificationis:tunc enim is dies non cōputabitur,vt de primis,scilicet à & ab,quæ eundē omnino sensum,eandémque vim & naturā habēt,voluit gl.in d.c.statutū,in verbo numerandū,paulò ante fi.ibi,tertiū quod non fit,de præb.li.6.& ibi sequūtur Imo.& alij,qui ex hoc dicunt, hanc dictionē,à,regulariter poni exclusiuè.& est gl. similis in d.cle.sicut,in verbo,à die, in princ.& ibi Archi.Ioā.And.& Cardi.Flor.de app.& voluit idē Io.And.in addi.Specu.ti.de citat.§.viso,versi. pe.suprà à nobis citato,& ti.de dila.§.dilationē,versic.sed pone.ipse Archi.in c.j.col.vj.in verbo,à die,de elect.li.6.& in c.aliter,quod est vlt.iij.quæ.v.Iaco.Are.Angel.& Alex.in d.l.Gallus,in princ. ff.de li.& posth.Arber.in l.vlt.ff.de Sena.Bal.Roma.& Alex.in d.l.j.ff.si quis cautio.idem Bal. in l.vlt.in prin.col.ij.versi.sed illud non est,C.de temp.app.& in l.scire oportet,§.aliud,ff. de excusat.& in d.l.eos,§.si autem,col.ij.versi.quæro autem an dies,C.de app.in l.ratio,§. si per venditorem,in vtraque lect.ff.de actio.emp.& in l.à caligato,versic.sed pone quòd iudex,C.de nup.& in d.c.super eo,le ij.col.j.& ibi Panor.Card.Alex.in iij.limit.& Philip.Deci.col.v.versi.ista conclusio fallit,de app.Angel.d.consi.ccccliij.in fi.Pet.Anc.consi.ccccxiij.vltra rationes,in fi.Imo.Domi.& Philip.Fran.in d.c.frequēs,de restit.spol.idē Imo.& Frāc.Are.in l.si ex duobus,in princ.ff.de duo. reis.ex quibus ipse Aret.dicit sing.gl.in d.cle.sicut.Domi.in c.j.in vlt.not.de elect.lib.6.Alex.cōsil.xlij.in causa,col.ij.versi.reus autem,lib.2.& cōsi.cxiiij.visa scripturarum,col.j.in fin.lib.5. Collegium Paduanum inter consi.ipsius Alex.d.consi.lxxxvij.col.vlt.lib.vij.Feli.in c.j.col.ij. versi.& dum iste tex.extrà de præscr.Ferdi.Loaz in repe.rub.de iust.& iur.col.ix.num.68.& seq.

*A , & ab, dictiones separatiuæ.*

52 ¶Et hoc credo esse verius,licet Zenzel.tenuerit cōtrarium in d.cle.sicut.& Arch.in d.c.statutum, col.j.in verbo,à die.de præb.lib.6.& Raph.Fulg.in d.l.j.ff.si quis cautio.Nam hæ dictiones , à, & ab,suapte natura,nisi aliud obstet,sunt exclusiuæ,& separatiuæ:vt præter suprà dictos voluit glo. in d.l.ratio,§.si per venditorem,in fin.ff.de actio.emp.& in d.l.si ex duobus,in prin.in verbo , ab altero,& ibi Ang.ff.de duob.reis,Cy.& Sali.in d.l.à caligato,Bart.in l.meminisse,in prin.ff. de offic.Procon.Oldr.latè consi.xlix.consueuit dubitari,col.j.Signo.cōsi.cj.factum sic se habet, infans, col.ij.versi.præterea cùm diffinitio.Bald.qui notanter tamen distinguit in l.nuptæ,§.Senatores,ff. de Senato.& in l.militis codicillis,ff.de test.mili.& in c.cæterū,col.pen.versi.itē scias,extrà de iudi.

& in c.j.col.ij.de seq.pos.& fruct. & in c.excommunicatis, quod est pc.& ibi Barb.in ij.not.extrà de offi.leg.& idem Bal.in c.ego N.de iureiu.& plenè ac pulchrè d.consi.457.col.iij.lib.1. reperitur in aliis duobus locis, vt suprà diximus, & consi.357.nota pro duce, col.ij.versic.sequitur, lib.5.Pet. Anch.in d.c.statutum, col.ij.in v.no.de præben.lib.6.Lucas Pen.in l.j.ad fin.C. vt nemo ad suum patro.lib.11.Pet.Ferra.in tit.forma cap.act.in verbo, vsque ad Calen.Ianua.cum aliis cōcor.adductis ab Alex.in addi.Bar.in l.patronus, §.Sempronio, ff.de leg.iij.& d.consi.42.lib.3.& Maria.in c. literæ, col.xij.extrà de dilatio.& Corne.consi.259.quæritur à me, col.vlt.lib.1.

53 ¶Quod & ex eo satis probatur, quòd qui rectè ac propriè loquuntur, iis dictionibus, à & ab, pro dictione post, quæ & separatiua est, vt diximus in præcedenti limitatione, sæpe vsurpant: vt de priore Pomponius noster in l.ij.§.quod ad magistratus, ff.de ori.iur.vbi ita scribitur, Et veluti secundum locum à regibus obtinebat, id est, vt annotat Zasius, post reges: neque enim is rex erat. & Suetonius in Cæsare: Plebs statim à funere ad domum Bruti & Cassij cum facibus tetēdit. Et Plinius libr.25.ca.v.Hoc contingere, si à conceptu succus continuus bibatur in passo. Et paulò post. Quarto die à balneo coire eos. Et latè diximus in repe.l.si vnquā, in verbo, postea, nu.18.his adde, quod cum. De dictione etiam, ab, est illud in eundem sensum Plauti in Pœnulo: Iam ab re diuina credo apparebunt domi. Et Columellæ, lib.11.c.xv. Post hæc quæ diximus, ouillum, & ab hoc caprinum est. Et Ouidij, Tristium lib.4.Elegia x.eademque vlti.

*A, & ab, pro post.*

*Tu mihi (quod rarum est) viuo sublime dedisti*
*Nomen ab exequiis quod dare fama solet.*

Vt interim omittam Accur.ita hanc dictionem exponentem, in l.neminem, in prin.C.de decu.lib.x. Nec interim prætermittam, quosdam esse qui inter huiusmodi dictiones à, & ab, discrimen faciunt, quantùm ad vim excludendi, vel includendi, vt per Alb.in l.j.§.æstatem, ff.de aqua quoti.& æstiua.

54 ¶De dictione, ex, (ea enim superest) vt scilicet præposita diei, eum diem excludat, testis est Bal.in d.l.vlti.in prin.vbi suprà allegauimus, C.de temp.app.& in d.l.j.& ibi Pau.Cast.& Alex.ff.si quis cautio.& idem Bal.in l.vlt.col.ij.C.de iure domi.impet.ipse Alex.in addi. Bar.in d.l.pater, §.sexaginta, ff.de adul.Feli.in d.c.j.vbi suprà, extrà de præscr. Et hucquoq; referri potest gl.in d.c.quisquis, in verbo, ex ea die.iiij.q.v.Nam & hæc dictio tempori apposita etiam post significat. Plautus in Persa: Bonus volo ex hoc die esse, quod neque fuit, neque fuit. Et Plinius lib.Epistol.x.ad Traianum: Athletæ, domine, ea quæ pro Iselasticis certaminibus cōstituisti, deberi sibi putant, statim ex eo die, quo sunt coronati. Quod & probat tex.in l.j.§.j.iuncto §.si mulier, ff.de libe.agn. Nam in eodem casu nūc loquitur per dictionem post, nunc per dictionem, ex, quasi sint eiusdem omnino significationis. Sed super hoc tex.vide quod dicam infrà versi.ab hinc iij. Et dicit Bal.consi. 196.statuto cauetur, paulò ante fin.lib.4.quòd hæc dictio, ex, est separatiua, per l.j.§.ex incendio, ff.de incend.rui.naufra. Nec omiserim tamen plerosque Grammaticos sic eas dictiones, à, & ex, separauisse, vt à fundo venire sit non ex intimo ipso fundo, sed ex loco, qui proximus est fundo, venire. Ex fundo autē, sit ex intimo ipso fundo venire. Quæ sententia si vera est, vt certè vera est, & placuit Tullio in oratione pro Aulo Cecinna, ea quæ diximus hoc versi.omnino destruit.

*Ex, dictio, an separatiua.*

55 ¶Sed vt intelligas, quid intersit inter hanc limitationem, & secundam prioris partis: hic quidem statuitur tempus à die actus: ideò non nisi finito die incipit: illic verò statuitur ab ipso actu, ideoq; & ab ipso actu finito continuò computatur. Tamen Bar.in d.l.pater, §.sexaginta, ff.de adult.affirmat, nihil differre, dicas, ex die diuortij, an ex diuortio. Nam tex.ibi dicit, à diuortio: quod tex.in l. præcedenti, §.sex mensium, & §.seq.dixerat, ex die diuortij; sicuti in l.j.§.accusationem, ff.ad S.C. Turpi. Et sic (inquit) videtur, quòd in vtroque currit tempus de momento ad momentum, quod dicit esse tenendum pro statutis. Cui adde & tex.in l.Thais, §.pro hærede, ff.de fideic.lib.de quo textu & nos diximus in dicta secūda limitatione prioris partis, & tex.in l.j.§.ex die quo, ff.de vi & vi arma.vbi primùm dicit, ex quo die quis deiectus est, posteà autē dicit, ex quo quis deiectus est: vt etiā intelligas, nihil referre, dicas, ex quo quis deiectus, an ex quo die. Et sanè planū est in casu d.§.fructus esse restituendos, nō tantùm qui post diē deiectionis, sed & qui ipso die post deiectionem percepti sunt. Et etiā in l.quæsitum est, §.ex hoc, ff.de preca.vbi primùm dicit, ex eo tempore, ex quo interdictum editū est: & mox subdit, ex die interdicti editi. Et in l.Caius, ff.de excu.tuto. vbi his promiscuè vtitur, ex qua die, & ex tempore negotij, & in l.tempus, ff.de vaca.muner.vbi quod primùm dixerat, ex eo die, posteà dicit, ex eo tempore, & in l.annus, ff.de calum.quæ etiam promiscuè his verbis vtitur, ex eo tempore, quo quid factum est, & ex die, quo factum est.

*Verúne sit hæc limitatio & secunda prioris opin.*

56 ¶Et hoc quoque confirmat, quod tex.in l.j.§.biduū, ff.quando appel.sit, scribit, tempus ad appellandum præstitutum computari ex die latæ sententiæ. Et tamen is dies in eo tempore cōputatur, vt diximus suprà, nu.21.nam tempus, inquiunt. Et illic scriptis adde tex.apertè probantem illud, quod scribitur in d.§.biduum, scilicet, illud biduum vel triduum appellationis, intra quod illic iubetur appellari ex die latæ sententiæ, ita debere intelligi, vt is dies sententiæ in illo biduo vel triduo connumeretur. Is tex.est in ea ipsa l.§.quod in sententiis, qui continenter sequitur d.§.biduū, cùm dicitur, vel altera die, vel tertia prouocetur, atque etiā in l.eos qui, §.si autem in iudicio, C.de appel. Sed illud sit, quia ita aliis iuribus declaratur iuxta ea, quæ suprà diximus in ij.limitatione huius partis, & in xij.alterius. Sed & in hanc partem facit text.in l.eius qui iustū, ff.ad munici.vbi ita scribitur: Eius, qui iustum patrem nō habet, prima origo à matre: exque eo die, ex quo editus est, numerari

numerari debet. Nam ridiculum esset, si is dies in illis verbis compræhenderetur. Nisi diceres, id debere intelligi secundum vj. limitationem prioris partis, vt scilicet is dies cedat commodo ilius, tametsi ex verborum proprietate non compræhendatur.

57 ¶ Vt interim non omittas tex. in d. l. j. §. j. ibi, intra xxx. dies post diuortium connumerandos, & in §. si mulier, ibi, dies autem xxx. continuos accipere debemus ex die diuortij, ff. de libe. agno. Nam priori loco dicit, post diuortium, non post diem diuortij: posteriori autem, ex die diuortij, tanquã ea sint eadem, nihilque intersit, dicas, post diuortium, siue à diuortio: an à die, siue ex die diuortij, cùm tamen, à, & post, vt suprà diximus, eandem significationem & vim habeant. Ex quo & Albe. in d. §. mulier, hæc duo loca inuicem conferens asserit in eo casu diẽ diuortij computari. Et tex. in l. si in Asia, §. vlt. ff. depositi. vbi aperte significatur, ea verba, ex die quo quid actũ est, ipsum quoque diem cõprehendere. Et vt id quoque cõprobemus autoritate externorum scriptorũ, Liuius grauissimus autor lib. 4. Belli Maced. Vt pax, ait, ex autoritate Senatus confirmaretur, ex qua die scriptæ conditiones pacis editæ Nabidi forent, ea dies vt induciarum principium esset. Nam & hic vides his verbis, ex ea die, eam ipsam diem contineri.

58 ¶ Limita octauò, vt non procedat in dilatione expectatoria, quæ datur parti, vt veniat, aut simile quidpiam faciat. nam huiusmodi dilationes non includunt diem termini, vt voluit Bal. in d. c. super eo, le ij. col. j. de app. ita intelligens tex. in d. l. j. ff. si quis caut. Nam (vt ipse subdit) huius dilationis propria ac genuina natura est, differre, l. & si post tres, ff. eo. tit. & c. consuluit, extrà de offi. deleg. & id sequitur Card. Alex. in d. c. super eo, col. iiij. versi. fallit quartò. *De dilatione expectatoria.*

59 ¶ Limita nono, idquoque non procedere in omni dilatione legali, quæ scilicet à lege vel statuto præstituitur: nam nec in ea dies termini computatur in termino, ex æquitate illa expressa in d. c. frequens, de resti. spol. lib. 6. & in d. c. pia, de excep. eo. lib. quæ quidem æquitas extenditur ad similia, adeoque ad omnes dilationes legales, ita enim voluit Bald. in d. l. eos, §. si autem, col. ij. versi. aut non procedit, C. de app. & sequitur Card. Alex. in d. c. super eo, col. iiij. in v. limitatione, de appel. Et si id verum est, multa ex iis corruent, quæ suprà diximus. *Quid in dilatione legali.*

60 ¶ Limita decimò, vt procedat, nisi ex subiecto argumento suaderetur diem termini nõ esse computandum in termino. Nam id totum an scilicet computandus sit, an non, assignat subiectæ materiæ, Bal. in c. capellanus, extrà de fer. vt etiam diximus suprà in ix. limitatione prioris partis quę est in nu. 35. Nam & aliàs semper, & in vniuersum subiecta materia ad se veluti trahit significationes interpretationesque verborum, etiam contra vim & naturam propriam eorum, l. si vno, in prin. & ibi gl. Bar. & Bal. ff. locat. cum aliis multis concor. à me latè congestis in repe. l. si vnquam, in verbo, reuertatur, nu. 37. incip. & aliàs etiam videmus. *Quid si subiecta materia aliud suadeat.*

61 ¶ IGITVR (vt redeamus ad speciem nostræ consuetudinis) cùm res hæc, de qua agimus, vtrum scilicet dies termini computetur in termino, sit admodum anceps & dubia, & quæ contrarias habeat opiniones, multis rationibus & autoritatibus suborxas, recipiatque multas vtrinque limitationes: crediderim nostram consuetudinem, aliasque loquentes de anno & die, hunc ipsum diem adiecisse, qui annum terminaret eodem die mensis, quo incepit, atque sic computato die termini: quod idem est ac si annus sine adiectione diei statueretur, & dies non computaretur: id est (vt facilius omnes intelligant) nihil interest annúsue simpliciter statuatur, an annus & dies, estque ideo per omnia terminus: quia cùm annus simpliciter dicitur, intelligitur, non computato die termini: & cùm annus & dies, computato. Nec video, quare anno dies adiicitur, nisi ad summouendam illam controuersiosissimam controuersiam, vtrùm dies termini computetur in termino. *Decisio principal. quæstionis.* *Annus simpliciter, & annus & dies, an differant.*

62 ¶ Id quod omnino clarũ est in casu nostræ consuetudinis, quæ in hoc casu nõ annum simpliciter statuit infrà §. xix. xx. xxj. xxxij. & vlt. nunc annum & diem, vt hic, & §. viij. xj. xiiij. xvij. xxvij. xxviij. xxx. xxxj. xxxv. vt hinc necesse sit intelligere, eundem esse omnino terminum, qui alicubi annus dicitur, alibi annus & dies: annus scilicet, non cõputato die termini: annus & dies, cõputato: ne nostra consuetudo eodẽ in titulo & casu secum dissideat. Nam & ex multis Frãciæ cõsuetudinibus aliæ retractui annũ simpliciter præstituunt, videlicet Parisiensiũ, Ambianensiũ, Monstrolicõsiũ, & Artesiensiũ. Aliæ annũ & diem, scilicet Meldensium, Melduoensiũ, Senouẽsiũ, Trecensium, Caluimontensium in Bassigniaco, Victriacensiũ, Carnutensiũ, Aurelianensium, Turonensium, Cenomanensiũ, Andegauensium, Blesensium, Dunensium, Angolismensium, Rochelensium, Burgodionensium, Morinensium. Sed & apud Auxerrenses, quos Altissiodorenses vocant, cõsuetudo retractus nunc de anno simpliciter loquitur, nũc de anno & die, vt nostra. Nã §. j. huius tit. qui est omnium xxxij. primùm loquitur de anno & die, deinde de anno, & §. iij. qui est omnium xxxiiij. de anno: & vltimus qui est liij. de anno & die. Similiter apud Landunenses & alios Veromandienses, partis iij. tit. viij. §. j. qui est lxxv. eiusdem iij. partis fit mentio anni & diei. & §. v. qui est lxxix. eius partis, & §. seq. fit mentio vnius anni simpliciter. *Cõsuetudines de tẽpore retractus.*

63 ¶ Et quoniam etiã videmus in casu huic nostræ cõsuetudini omnino simili, videlicet in facultate concessa adgnatis retrahẽdi feudũ extraneis venditũ, quòd annus simpliciter sine diei adiectione conceditur, c. si Titius. tit. si de feu. fue. contr. ex quo multi hunc annũ, à nostra cõsuetudine cõsanguineis concessum, proditũ existimãt: vt latè diximus suprà in proxima gl. post prin. quasi scilicet idẽ sit illic annus, quod hic annus & dies. Et aliàs quoque videmus, quòd c. j. & ij. extrà de eo qui mit. in pos. loquũtur simpliciter de anno, qui datur reo ad reuocandã missionẽ in possessionẽ, de

qua ibi. At c.cùm venissent,eo.tit.in eodem casu loquitur de annó & die,vt etiam illinc intelligas, nihil inter vtrumque differre. Quod tamen nõ intelligens Bal.in postremo loco,col.ij.versi.item no.quod de anno,dicit,legibus id cautum esse,quod de anno simpliciter dicitur: sed de die addito illi anno,nulla lege cautum reperiri,sed iudices illic diem addidisse ex sua forma. At simile est, quod tex.in c.puella,xx.q.ij.& in c.ij.extrà de reg.loquentes in eodem casu illic annum simpliciter scribant,hic annum & diem.id quod perceperunt gl.Inn.& Host.in posteriori loco,supplentes ex eo reliquos,nec tamen rationem reddentes.

64 ¶Et hanc nostram sententiã non mediocriter confirmat,quod ad nostrã consuetudinẽ priuatim pertinet,quòd tex.in c.cõstitutus,extrà de rest.in integ.qui de hac nostra cõsuetudine expressam facit mentionẽ,his verbis vtitur,intra annũ & diem à tẽpore contractus:ex quibus verbis, à tempore cõtractus,apertè datur intelligi,diem ipsius cõtractus in illo anno & die cõputari,per ea quæ suprà diximus in ij.limitatione prioris partis,quæ est in nu.24. Et huc referri potest,quod scribit Ant.in d.c.ij.paulò ante fi.extrà de reg.quòd si vnus testis deponit de anno,alter de anno & die, non propterea vitiatur eorum testimonium,argu.eius,quod diximus in fi.præcedentis versi.

65 ¶Sunt autẽ,ne hoc prætermittamus,& alij tex.loquẽtes in aliis casibus de anno & die , nõ quidẽ in iure in ciuili,aut Canonico(quãtũ ego nũc meminerim)sed in Vsibus(vt vulgus nostratiũ appellat)feudorum,videlicet in c.j.tit.quæ sit pri.cau.bene amit.& in c.vlt.tit.de prohib.feud.ali.per Lothar.& in c.prætereà si quis,tit.de prohib.feu.ali.per Fed. & in c.j.titu.de cap.Corra.in quibus locis nec gl.ordi.nec cæteri Doct.quos hactenus legimus,quantũlibet oculatissimi, nihil omnino loquitur de hac,quã tractamus,quæstione,nec quare ille dies sit anno additus,verbũ quidẽ vllũ faciunt: videãt cæteri,si aliam rationem afferre poterunt:ego autem(quod iam dixi)nullã video.

66 *Vsque, dictio sit ne exclusiua,an inclusiua.* ¶ SED quia etiam suprà tractauimus,an dictiones quædam sint exclusiuæ & separatiuæ,an verò inclusiuæ,non penitus intempestiuum,nec ab hac tractatione alienum erit,si de aliis quoque saltem remissiuè,vt nostri loquuntur,differamus. Igitur de dictione vsque,vide tex.gl.Bar.Alb.latè, & alios,in l.patronus,§.Sempronio,ff.de leg.iij.gl.& alios in l.id est,ff.de dol.mal.gl.Iac.But. Alb. & Sal.in authen.hoc ius,C.de proc.gl.Inn.Io.And.Colle.{Aegid.Bellame.latissimè omnium} & Pan.in c.j.extrà de ordi.ab Epi.qui renun.epi.glo.in c.quamuis,in verbo,vsque,de præben.lib.6. Old.d.cõsi.49.col.j.Arch.in c.si gratiosè,de rescr.lib.6.Io.And.in c.ij.extrà de obli.ad ratio.Pau. Eleaz.in repe.c.cùm dilectus,in prin.extrà de fide instru.Cy.Bald.Sal.& alios in d.l.à caligato,C. de nupt.Pet.Iaco.tit.super condi.ex moribus,colum.v.versi.sed potest dici.Bart. Imo.Fran.Aret. & alios Recentiores in l.eum qui certarum,in prin.ff.de verbo.obli.Ipsum Bar. & Bal.in vtraque lect.in l.meminisse,ff.de offi.procon.Henric.Boh.in c.cõstitutus,extrà de resti.spol.Albe.in l.vlt. §.j.versi.vlt.ff.de Senat.Bal.in l.si oleum,§.meritò,ff.de dol.mal.& in l.filiusfamilias,in prin.& ibi quoq; Imo.ff.de leg.j.& in l.post duos,C.de aduo.diuer.iud.& in l.ij.col.ij. & ibi Ias.col.lvij.versi. decimò iuxta prædicta,C. de iure emphy.& in auth.hoc amplius,col.vlt.C.de fideic.& in c.cùm dilecti,nõ semel,& ibi Pan.col.j.extrà de do.& cõtu.& in c.vlt.col.j.extrà de dila.& in c. capellanus,circa mediũ,extrà de fer.& in c.venerabilis.col.j.versi.sed id quæro,eo.tit.& in c.significãte, col.ij.versi.sed si non apparet,de rescr.& in c.sicut,post prin.de cohabi.cleri.& mulier.& in c.j.§. & quia vidimus,col.vij.versi.extra not.tit.qui feudũ dare poss.& in c.j.§.si quis de Mansu.col.iiij. versi.quæro de fluminibus,tit.de controuer.inuestit.& consi.410.verba dicunt,post prin.& iterũ ante fi.lib.1.quod repetitur consi.413.lib.5.& eundẽ Bal.cõsi.448.cõcessa est,lib.3.quod repetitur cõsi.375.lib.4.vbi decidit,an si fuerit cõcessa emphyteusis vsque ad tertiã generationẽ,cõputetur primus recipiens.Luc.Pen.& Io.Pla.in l.peculiari.C.de proximis sacr.scrin. lib.12. Ange.in §.j.in Auth.vt ab illustri,Imo.in l.j.ff.de condi.instit.& consi.x.in casu præmisso.in primo dubio,Mart. Laud.post And.Iser.in §.& quia vidimus,col.pen.versi.quæro an dictio,& ibiquoq; Card. Alex. col.pen.in ver.eiusdẽ initij,tit.qui feud.dar.pos.Pet. Ferra.tit.forma cap.quãdo tex. prod.ad æter. rei memoriam,in verbo,vsque ad Calend.Ianua.Alex.consi.111.circa primũ,col.v.versi.& prædicta,libr.3.& consi.26.consideratis verbis,ad fin.lib.4.& consi.114.visa scripturarum,col.ij.lib.v.& consi 125.attentis verbis.col.j.& seq.eo.lib.5.Barb.in rep.l.cum acutissimi,col.vlt.versi.adde Ang. C.de fideicom.Soci.consi.25.dominus Franciscus,col.2.versi.quare assumo,lib.1.& è Grammaticis Priscianum, libr.1.& è Theologis D.Augustinum,in Psal.13.enarrantem illud,Non est,qui faciat bonum,vsque ad vnum.Et in Psal.cxij.super illud,A solis ortu vsque ad occasum.

67 *Ad dictio.* ¶De dictione (ad ) vide tex.in l.non putabam,& ibi Albe.ff.de condi.& dem.& in l.qui filium,§. vlti.versi.ad annum,ff.ad S.C.Treb.& in l.qui duos,§.j.ff.de manu.test.& in l.quidam Hyberus, cum glo.in verbo,ad parietem,& ibi Bar.ff.de seruí.vrb.præd.& glo.in l.militis codicillis.in prin. & ibi Bart.& Bald.ff.de rest.mil.Archi.in c.presbyter,in prin.lxxviij.dist.& in ca.ecclesias.xiij.q.j. Old.d.consi.49.col.ij.versi.de ad,quòd includat.Io.And.in d.c.si gratiosè,de rescrip.lib.6.Alb.in d.Auth.hoc ius,col.ij.C.de proc.& in l.ordinata,paulò ante fi.ff.de libe.cau.& in dictionario, in verbo,ad Bar.& Bal.in l.si cui legetur,in prin.& ibi quoque Alex.& Franc.Aret.col.ij.ff. de leg.j. Bal.in rub.ff.sol.matri.circa medium,& in d.c.si quis de Manso.col.iiij.vbi sup.titu.de contro.& consi.31.præsuppositis verbis.lib.4.quod repetitur consi.356.eod.libr.4.Imo.d.consil.x.Floren.in l.item sic,§.qui habet,ff.de serui.rusti.prædio.Alex.consi.54.viso processu,col.iij.versi. itaque pro dimidia , libr.5.& Cæpol.consi.ij.super casu,col.uj.versicu.v.hoc probat. Petr.Ferra.loco alleg.in præced.

præced.versi. { illudque Horatij lib. Epistolarum 2.epist.quoque 2.

*—Lassus,dum noctu stertit,ad assem*

*Perdiderat.* Id est,integrum assem,omnes facultates.}

Vt tamen interim non omittas multis Grammaticis hoc interesse inter ad,& in, vt in theatrum ire,sit theatrum intrare:ad theatrum verò ire,in locum theatro proximum ire. Nec illud quoque, hanc dictionem,ad,interdum idem significare,quod post. Tullius ad Atticum libr.12. Aut nescio quid intersit,vtrùm illuc nunc veniam,an ad decem annos. Rursumque:Solebat me pungere,ne Sampsiceerani merita in patriam ad annos sexcentos maiora viderentur,quàm nostra. Super quo & tu videas è nostratibus Alex.consi.137.in causa & lite vertente inter Lancelotum,col.iij.versi. peccat & in alio,lib.2. *Ad & in, ut differant.*

68 ¶De dictione,vltra,vide tex.in l.si vltra,& ibi Iaco.But.& Bal.& Ang.C.de fideic.omnes propè in c.Raynutius,extrà de testa.& ibi præcipuè Bene.in rep.in verbo,Alterochæ filiæ impuberi vltra dotem,in prin.gl.in cle.j.in verbo,facere.& ibi Steph.Guil.Laur.Imo.col.iij.super eadem glo. & Cardi.Flor.in xxij.q.de vsur.Io.Mo.in c.j.de temp.ord.lib.6.Bar.in l.qui ita.ff.de dot. præleg. Bal.in auth.ad hæc,col.ij.versi.sed dubitatur,C.de vsu.& in l.posthumus, col.j.in addi.ff.de inof. testa.& in l.eum qui,§.qui iniuriarũ,col.vlt.versi.& prædicta,ff.si quis caut.& in c.vlt.col.j. versi. & ex hoc not.titu.de fratri.de nouo bene.inue.& consi.473.quidam emerunt, in prin.lib.1.quod repetitur consi.411.lib.5.Imo.in c.vltra tertiam,extrà de testib.Rapha.Co.consi.111.ciuis quidam. Flor.col.ij.versi.pro parte negatiua.Raph.Fulg.consi.xl.dominic.testator,col.ij.Rom.in d.l.j.ff. si quis cautio.Corn.post Sal.in l.filiam,C.de collat.& consi.13.quamuis videatur,col.ij.versicu.item si obiiceremus,& iterum versicu.nec obstat, quod suprà libr.1.Barbat.consil.74.omnia quæ facitis,colum.vj.libr.3.glo.prag.san.titu.de friuo.app.§.quodque ante,in verbo,vltrà.Stepha.Bertran. consi.369.ponitur,colum.ij.lib.2.& consi.clxiiij.ponitur in princip.lib.4.Phil. Dec.consi.cxc.circa primum dubium,colum.vlti.versic.quartò quod repetitio.& consi.ccxc.domina Blasia,col.j.post prin.iterumque colum.ij.& iij.versi.nec obstat quòd illa dictio.& consi.ccccxxiij.negari,col.j.vbi & alios citat. *Vltra.*

69 ¶De dictione,citra,consequens est dicere:nam hæc,& illa,sunt velnn opposita,vt per Bal.in addi. d.consi.411.lib.5.& probat illud Horatij, *Citra.*

*Est modus in rebus,sunt certi denique fines,*

*Quos vltra citráque nequit consistere rectum.*

Et illud Plinij, lib.x.ca.xxiij.Et quamuis vltra citraque peruolent,nunquam tamen aduenisse vsquam,nisi noctu existimantur. Sicuti,vltro citroq;, l.si quis ex argentariis,§.rationem,ff. de eden. & l.seruus meus,ff.manda & l.quemadmodum,§.vlti.ff.de condi. indeb.& l.ij.in prin.ff. de neg. gest.& l.labeo,lib.j.ff.de verb.sign.& Tullius in actione in Verrem vij.Monumentum sceleris audaciæque suæ voluit esse in conspectu Italiæ,vestibulo Siciliæ,præteruectione omnium qui vltro citroque nauigarent. Et in oratione pro Sexto Roscio Amerino: Posteà homines cursare vltro & citro non destiterunt. Et lib.6.de Repub.in Somnio Scipionis:Multisq; verbis vltro citroque habitis,ille nobis consumptus est dies. Et lib.2.de Natura Deorum:Sic naturis his,ex quibus omnia constant,sursum deorũ, vltro citroque commeantibus mundi partiũ coniunctio cõtinetur. Cæsar lib.1.belli Gallici:Cùm sæpe vltro citroque legati inter eos mitterentur. Varro lib.3. de re rustica:Pisciculi vltro citroque commeant. Pli.lib.13.c.xvij. Quin & exercitus pastos accepimus,vltro citroq; commeantes per Africã. Suetonius vltro citro sine coniũctione dicit, in Caligula c. xix. Per hunc pontẽ vltro citro commeauit. Igitur(vt redeamus)de dictione,citra,vide{tex.gl.& alios in l.vlt.ff.de calum.} Bal.in l.falsus,col.iij.versi.& no.de illa dictione,& ibi Ang.in repe.col.ij.& seq.C.de fur.Bal.in d.l.si eum,§.qui iniuriarum, col.vlt.ff.si quis caut.& in l.indicia,ad fi.C.de rei vendi.& in l.transigere,C.de transact.& in sua Marg.in verbo,citrà. & d.consi.463. in prin.lib.1. Bar.in l.Celsus,col.vlt.versi.sed circa huiusmodi,ff.de vsuc.Luc.Pen.in l.j.col.ij.C.de iure fisc.lib. x.Domi.consi.18.Christi nomine inuocato,quia copiosè,in ij.dubio.Pau.Cast.consi.314.super eo quod quæritur,col.iiij.versi.tertiò facit,lib.1.Alex.consi.45.visis attestationibus,col.ij.versi.sed illa verba,lib.2.& consi.108.in causa & lite vertente inter dominos,col.iij.versic.secundus testis,eod. lib.2.& consi.118.in causa & lite vertente inter Antonium,col.pen.vers.& similiter dicunt,eo.lib. 2.& consi.78.quoniam omne datum,ad fin.lib.5.& consi.98.consideratis his,etiam ad fi.eod.lib.5. Card.Alex.in c.nominationes,§.venales.ij.q.vj.& Phil.Dec.in l.certum,in prin.C.vnde leg. *Vltra citráq. Vltro citroq. Vltro citro, sine copula. Iterum de dictione citra.*

70 ¶De dictione,ante,vide l.qui ante Calendas,& ibi Doct.præsertim Alex.& Fran.Aret.ff. de verb. oblig.& l.cum qui ita.§.qui ita stipulatur,ante,eo.titu.gl.in d.c.anteriorum,in prin.ij.q.vj. Old.d. consi.49.col.vlt.Ioan.And.in c.præterea,le ij.col.ij.in verbo,infr.xx.dies, extrà de app.& Albe.in auth.hoc ius.col.ij.C.de procu.& in dictionario, in verbo,ante. Et facilè intelligere possumus ex iis,quæ diximus de dictione post,suprà,nu.49.limita sextò. Nam hæ dictiones,ante,& post, sunt earundem virium & naturæ, seque mutuò respiciunt, vt latè docuimus in repet.l.si vnquam,in verbo,& posteà,nu.14.nam & quamuis.C.de reuoc.dona. *Ante.*

71 ¶De dictione,intra,vide tex.in l.si stipulatus fuero decem,ff.de verb.obl.& in l.si quis sic dixerit, & ibi Alcia.ff.de verb.sig.& in l.j.§.si intra,versi.quod dicimus.ff.de succe.edic.& in l.ex facto.§. item quæro,versi.sed finis,iuncto præcedenti,& ibi Fran.Aret.col.vlti.versic.no.vlti.ff.de vulg.& *Intra.*

pup.& gl.in d.c.anteriorum.in prin.ij.q.vj.Old.d.consi.49.Iaco.Are.Ray.& Bar.in l.qui ita,ff.de dot.præleg.Alb.in d.auth.hoc ius,col.ij.C.de procu.& in dictionario,in verbo,intrà,Bart.in l.j.§.cùm vrbem,ad fi.& ibi Alb.& Bal.in §.in initio,ff.de offi.præfect.vrb.eundem Bal.in sua marg.in verbo,intrà.& consi.115.super primo puncto.lib.1.Ant.in d.c.prætereà,de app.Pan.in c.j.in ij.no.de auto.& vsu pali.Card.in procemio cle.§.nec sanè,in iij.q.Ro.& Fran.Aret.in d.l. qui ante Calendas,ff.de verb.obl.Alex.consi.8.videtur fortasse,col.ij.versi.prætereà etiam,libr.4.& consi.21f.ponderatis verbis,col.j.lib.6.& Corn.consi.244.licet in hac,col.iij.versi.quia nonnunquam,lib.1.Soc.consi.211.breuiter,in princip.libr.2.& ex externis scriptoribus,Gellium lib.12.Noctium Atticarum,ca.xiij.

72 Extra. Intra & extra. ¶Nec in hoc omittendum est,hanc dictionem,intra,& dictionem,extra,sibi ex diametro aduersari:vt patet ex l.j.§.siue autem,ff.de aqua quoti.& æsti.vbi ita scribitur : Siue autem intra vrbem sit aqua,siue extra vrbem,huic interdicto locus erit.& gl.in l.si fine,in fines,in fin.C.de euict.Ex quo & illud Ennij ex xij.Annalium,apud Priscianum lib.6.

*Occumbunt multi leto ferróque lapique,*
*Aut intra muros,aut extra,præcipe casu.*

Atque illud Horatij lib.Epistolarum primo,epist.ij.

*Iliados intra muros pugnatur,& extra.*

Intra & extrinsecus. Intra & post. Sicuti etiam,intrà,& extrinsecus,quod ab extrà fit. Columella libr.12.Rei rusticæ cap.xliiij. Hæc vasa & opercula extrinsecus, & intrà diligenter picata esse debent. Atque etiam intrà, & post l.j.in prin.ff.de vi & vi ar.cùm dicitur,Tantummodo intra annum,post annum verò, &c. & in l.in honorariis,in prin.ff.de actio.& obli.vbi scribitur, hæ etiam post annum darentur , cæteræ intra annum.& in l.ij.§.si primus,ff.de bono.pos.secun.tab.Constat autem,has dictiones extra,extrinsecus & post,excludere,vt etiam de post,nuper diximus.

73 Præter. ¶De dictione,præter,quam & ea dictio,extrà,repræsentat, vt in eo loco Plauti in Amphitryone: Vt mihi,extra te vnum,mortalis nemo corpus corpore contigit. Et Terentij in Phormione:Neque cognatus,extra vnam aniculam,quisquā aderat.Quibus planè constat,extrà,significare præter,vt alibi sæpe apud probatissimos autores. De hac igitur dictione , præter , vltra id quod iam subolere potes ex eo quod diximus,vide tex.in l.si ita legatum, & ibi Bart.Sal.Raph.Co.& Ias.ff.de leg.j.& l.Seia,§.vxori,& ibi Dy.Alb.& Bar.ff.de annu.lega.& l.j.& ibi gl.Bar.Sal. vtrūque quidem.in fi.Bal.Alb.& alios,ff.de pigno.actio.& in c.quæsitum,extrà de temp.ord.& in c.decet, & ibi Arch.de immu.eccle.lib.6.gl.& Arch.in c.Ebron,xiij.q.ij.Inn.in c.dudum,le ij.in fi.& ibi quoque Ant.& Pan.col.v.de elect.& in c.literas,& ibi etiam Host.Panor.col.pen.Fel.in fi.& alios,de præsum.Old.d.consi.49.col.vlt.Pau.Eleaz.& Recenti.in cle.j.de sum.trini.eundem Pau.Io.Lign.& Imo.in cle.multorum,de pœni.Cy.Bar.Bal.Sali.& alios in l.actione,C.de transact.Collec.in c.tua nobis,col.ij.versi.præter hæc,extrà de deci.Alber.in d.auth.hoc ius,col.ij.C.de procut.& in l.Cesar,col.ij. versi.quartò collige,ff.de public.& vectig.& in l.qui bona,§. si quis quia,ff.de dam.infect.& in dictionario,in verbo,præter,Bar.in d.l.si quis eum,§.qui iniuriarum,& ibi Bal.col.vlt.vers.modò veniamus,& seq.& Recentiores,ff.si quis cau.eundē Bar.in d.l.qui ita,ff.de dot.præleg.Azo.à Ramengis in rep.c.nos in quēquam,col.vj.versi.cùm quæritur vtrum dictio,ij.q.j.Bal.in l.sed & hæ,§.præter.ff.de proc.& in l.si furor reipublicæ,§.vlt.ff.de tut.& ratio.dist.& in l.data,col.x.versi.& si dicatur,C.qui ac.non pos.Luc.Pen.in l.ex eo,col.j.C.de agen.in reb.lib.12.Ang.in rep.d.l.falsus,col.ij.& se.C.de fur.& in l.si vltra.C.de fideius.& consi.294.quoniam in vltimis voluntatibus,col.ij.versi.descendo ad primum.Ant.in c.ij.extrà de offi.vic.Pan.in c.cùm ab omni,in iiij.no.de vir.& hon.cler.Raph.Co.d.consi.111.ciuis quidam,col.ij.versi.eò magis.Card.Flo.in cle.j.in prin.in j.oppo.de sum.tri.& in clem.j.§. verùm, in vij.no.de hæret. Ro.& Iaso.in d.l.j.illum, col.j.in ij. notab.alterum colum.iij. ( versic.quartò pondera. ) ff.si quis cau.eundem Rom.consi.328. præseas consultatio,colum.j. Ioan.Plat.post And.Baru.in l.agentes,col.ij.versic.& no.quòd dictio C.de ag.in reb.lib.12.Ang.Aret.in §.cùm autem,col.j.versi.no.ibi præter bona, Inst.de act.Barb.in c.si quis presbyterorum,col.vlti.extrà de reb.ecclesi.non alie.& d.consi.74.col.vj.lib.3.Fran.Aret.in l.quicunque,in ij.not.C.de ser.fugi.Corne.in auth.hoc amplius,colum.ij.C.de fideic.Card.Alex.in c.si quenquam,§.in omnibus,nu.1.2.q.iij.glo.prag.san.titu.de elect.§.si aliter, in verbo,præter,& iterum tit.de his qui in missa,§.j.Franc.Rip.in c.cùm Mar. Ferr.in xiij.not.sub nu.19.extrà de consti.

74 In. ¶De dictione,in,quæ omnino,aut propè eiusdem significationis est,atq; dictio intrà, de qua nuper dixi,vt scribit Gellius eod.c.xiij.lib.12.& probat tex.in d.l.j.§.quod diximus,ff.de succ.edic.& declarat Bar.in l.Gallus,§.ille casus,col.ij.versi.vltimò vos videtis,ff.de libe.& posth.An igitur sic exclusiua,an inclusiua,vide tex.in d.l.si quis sic dixent,& ibi quoque Alci.ff.de verb.sig. & Old.d.consi.49.col.vlt.& Signo.consi.16.statuto ciuitatis,in prin.& Alb.in d.auth.hoc ius, col.ij.& in dictionario,in verbo,in,& latissimè omnium Bar.& Bal.in l.Gallus,§.ille casus ,& vtrūque quidē, col.vlt.& ibi etiam Recentiores,ff.de lib.& posth.Bar.cōsi.109.contra Titium , versi.secūdo quia dicit.Bal.in rub.ff.sol.mat.col.j.& ij.& Imo.in cle.causam,col.v.versi.quid autem,si in ostio,& iterum col.ix.versi.gl.in domo,de elect.& Pan.in cle.vlt.col.ij.versi.aliud importat,de æta.& quali.Pet.Ferra.tit.forma c.quando testes prod.ad æter.rei memo.in verbo,vsque ad Calendas, col.j.&

omnino

omnino Alex.qui alios multos citat,d.consi.137.lib.2. quo loco suprà citauimus,in dictione, ad. Et Alcia.lib. παρέργων ij.c.xxiij.vbi probat, hanc præpositionem cum accusatiuo casu,vsque significare:vt apud Virgilium lib.9.Aeneidos:

*Aequasset nocti ludum,in lucémque tulisset.*

{Et Horatium lib.1.Epistolarum ad Lollium,

*—Dormiet in lucem.*

Et Martialem lib.1.

*—In lucem semper Acerra bibit.*

Cui adde eundem Martialem lib.7.Epig.ix.

*In lucem cœnat Sertorius.—*

75 ¶De dictione,circa, (ea enim nonnunquam pro, in, accipitur, vt apud Titum Liuium, libr.9.ab vrbe condita,Nam & circa omnia defecerunt in omnibus.) vide & tu Bal.in l.Rutilia,ff. de contrah.empt.& vend.& in c.dilecto,extrà de testi.& in d.c.vlti.col.j.versic.& ex hoc tit.de fratri.de no.benefi.inuesti. *Circa.*

76 ¶De dictione,infrà,vide Inn.in c.pia,col.j.in verbo,computato,extrà de except.Old.d.consi.49. col.ij.Io.And.in d.c.prætereà,le ij.col.ij.in verbo,infra xx.dies,extrà de app.Collec.in c.j.in prin. & ibi quoque Pan.col.j.in j.not.extrà de cle.coniug.Bald.in sua marg.in verbo, infrà, & d.consi. 115.lib.4.Alb.in d.Auth.hoc ius,col.ij.C.de procu.& in dictionario in verbo,infrà.Card.Flo.in d. procœmio cle.§.nec sanè,in iij.q.& in clem.j.§.præsatæ,de stat.mon.Pan.in c.ex parte,in ij.no.extrà de restitu.spol.& in c.cùm virum,in j.no.extrà de reg.Corne.d.consi.244.licet in hac,col.iij. versic.quia nonnunquam,lib.1.Petr.Ferra.in titu.forma respon.rei conuen.in verbo,in termino, col.ij.versi.quid ergo si per iudicem. *Infrà.*

77 ¶De dictione,supra,ea enim opponitur illi dictioni infrà, & sese vtraque mutuò atque ex opposito respiciunt:vt patet ex l.peregre,in fi.prin.ff.de acq.pos.cùm dicitur,cùm supra terrã, an infra terram possideam,& in l.j.in multis locis,ff.de gradi.affi.& apud Quintilianũ lib.11.c.iij.eodemq; vlti.quo loco tractat de cultu oratoris. Nam infrà mulierũ est,suprà centurionũ.Et Tulliũ lib.4. Academicarum quęstionum:Suprà,infrà:dextra,sinistra:antè,pòst.Et lib.epist.familiarium ix.epistola postrema:Supra me Atticus,infra Verrius.Plin.lib.2.ca.xxxj.Et plures soles cernuntur nec supra ipsum,nec infra. Vt super,& infer , pro suprà & infra,apud Catonem,Rei rusticæ c. cxlix. Ex Calendis Septembribus prato sicco decedat,vbi pyrus florere cœperit prato irriguo,vbi super inferque vicinus permittet,tum decedito.Nisi illic,super inferque vicinus, pro supero inferoque vicino accipiatur.Nam cõtinuò subdit,vel diem certam vtrique facito:vt hæc verba ad superũ & inferũ vicinum referãtur.De hac ergo dictione suprà, vide gl.in d.l.Seia,in verbo,suprà,ff.de dot. præleg.Iac.Aret.& Bar.in l.qui ita,eod.tit.Bal.in sua marg.in verbo,suprà.Ang.d.consi.294.quoniam in vltimis voluntatibus,col.ij.versi.descendo ad primũ Ro.in d.l.j.ff.si quis cau. Alex.cõsi. 194.consideratis,col.iij.versi.satis est ergo,lib.2.Vt tamen interim non nescias & hanc dictionem pro præter,de qua etiam suprà diximus,nonnunquam accipi. Virgil.lib.2.Georg. *Supra.* *Supra, & infra.* *Super, & infer.* *Supra pro præter.*

*Rara sit,an supra morem sit densa,requiras.*

78 ¶De dictione,super,vide tex.in l.diuortio,§.quod in anno,ff.solu.mat.& ibi Dyn.Albe. & Ias.qui exponunt hæc verba tex.super annuam mercedem,id est,vltrà,siue præter.In qua etiam significatione vsurpauit & ipse Virgilius lib.6.Aeneidos: *Super.*

*—Super & Garamantas & Indos*

*Proferet imperium.—*

Et Liuius lib.7.Secundi belli Punici : Marcellus etiam aduerso rumore esse , super quàm primò malè pugnauerat:quia vagãte per Italiam Annibale , media æstate Venusiam in tecta milites abduxisset:super quàm (inquit) id est,præterquam.Et Plinius lib.epistolarũ v.ad Maximum: Angit me super ista,casus istius. Idque prope solenne fuit { Suetonio & } Cornelio Tacito. { Ille enim in Tiberio cap.lv.Super veteres amicos ac familiares, viginti sibi è numero principum ciuitatis depoposcerat,veluti conciliarios in negotiis publicis.Et in Caligula c.xxxvj. Super sororũ incesta,& notissimum prostituræ Pyrallidis amorẽ,nõ temere vlla illustriore fœmina abstinuit. Et in Nerone c.xxxj.Ad hunc impendiorum furorẽ super fiduciã imperij,etiã spe quadã repentina immensarum & reconditarum opum impulsus est.& alibi sæpe.Tacitus autem } lib.3. Super eas ciuitates,quas memoraui.Iterumque:Super tot Senatores aduersos.Et lib.4 Super Consulatum,& & triumphalia de Getis,gloriæ fuerat benetolerata paupertas.& alibi quoque sæpe.

79 ¶De dictione, absque, (nam & de ea quoque circa hanc vim inclusionis & exclusionis à nostris disputatur) vide gl.& Arch.in c.non est nostrum,xxiij.q.v.Arch.in c.qui generaliter,in versi.nedum,& ibi etiam Io.And.Domi.& Phil.Franc.de procu.lib.6.eundem Arch.& Domi.in c.statuto,versi.sanè,de deci.eo.lib.6.Old.d.consi.99.col.vlt.Albe.in suo dictionario,in verbo, absque.& in d.Auth.hoc ius,col.ij.C.de procu.Bal.in d.l.data,col.vlt.versi.& si dicatur.C.qui accu.nõ pos. Lucam Pen.in l.si quis,ad fi.C.de fabri.lib.11. *Absque.*

80 ¶De dictione,de, ( nam & ea ad hoc examen à nostris quoque reuocatur,sit ne exclusiua , an inclusiua ) vide Arch.in c.j.xiij.distin.Alex.in addi.Barto.in l.ratio,§.si per venditorem,ff.de actio. emp.& Fel.in c.quia indicante,col.vlt.extrà de præscr. *De.*

81 *Iuxta.*

¶De dictione iuxta, (nam & ea interdum pro intra accipitur) vide gl.& Bar.in l.quidam Iberus, ff.de serui.vrb.prædio.Iac.Aret.in l.testamentum,C.de insti.& substi.Archi.in c.venerabilibus,§. vlt.in verbo,iuxta,de sen.excom.Nico.Mat.in l.admonendi,ff.de iureiur.Alb.in d.Auth.hoc ius, C.de proc.& in dictionario in verbo,iuxta.Ang.in l.militis codicillis,in prin.ff.de testa.mil.Alex. consi.120.omissis,col.j.versi.nam respondeo,lib.2.& d.consi.8.videtur fortasse,col.ij.versi.prætere-ea etiam assumendo,& iterum versi.septimò nam præsupponitur,lib.4.& de aliis multis huiusmodi dictionibus,videbis per Old.d.consi.49.

## VENIR PAR DEVERS L'ACHEPTEVR, ADIRE EMPTOREM, GLO. XII.

1 *Non satis est, oblationē retractus facere apud acta.*



IGITVR non satisfaciunt huic nostro statuto , qui huiusmodi oblationem faciunt apud acta,aut coram iudice,eamque posteà notificari faciunt emptori,eumque citari faciunt processurum in materia retractus,vt iam à multis fieri vidimus. Nam hîc dicitur,quòd consanguineus debet adire ipsum emptorē.Et infrà,in §.ix.dicitur,quòd si consanguineus non possit reperire emptorem,debet offerre vxori aut domicilio ipsius,quo in loco in fi.illius §.nos de hac re pleniùs dicemus,vbi omnino videbis.

2 *Retrahēs debet suo periculo pretium ad emptorem deferre. Quid si antè emptor erat in mora.*

¶SED & ex hoc,quod dicitur consanguineū adire debere emptorem,& ei offerre pretiū,satis intelligitur,etiam si nihil aliud id suaderet,debere consanguinē id facere suo periculo,per text.in l. vlt.& ibi Bal.col.ij.versi.& nota quòd debitor,C.de condi.inser. & c.significante, extrà de pigno. Quid autem si semel detulit pretiū ad emptorem,qui recusauit accipere, ideoque vocatus in ius, victusque ac cōdemnatus est admittere consanguineum ad retractum:qui quidem cōsanguineus (ne ei tempus curreret)iterum defert pretium, sed in itinere ab hostibus vel prædonibus spoliatus est sine vlla ipsius culpa:an tunc id cedet periculo ipsius,an emptoris?Et idem quæri potest in retractu conuentionali.Et id quidem cognosces ex scriptis à Bar.in l.item illa,in prin.ff.de cōsti. pec.& ex tex.in l.qui decē,in prin.ff.de sol.vbi inter cætera illud scribitur. Etenim nō est æquū, teneri eum pecunia amissa,qui non teneretur,si creditor accipere voluisset.

## L'ACHEPTEVR, EMPTOREM, GLO. XIII.

1 *An quilibet emptor teneatur admittere cōsanguineū. Indefinita an æquipolleat vniuersali.*



CONSVETVDO nostra hîc simpliciter loquitur de emptore,tanquam scilicet quilibet emptor,quisquis qualisvecunque is fuerit,teneatur rem venditam cōsanguineo offerenti pretium cedere,per no.à gl.in c.vt circa,in verbo,aliorum, de elect.lib.6.& Bar.in l.si pluribus,ff.de leg.ij.in quibus locis tractant , an & quando & quomodo indefinita æquipolleat vniuersali,de quo etiam per Dy.in rubr.de regu.iur.libr.6.& ibi latius Pet. Anch.col.iij.versi.tertio quæro,& Phil.Fran.& Old.consi.100.in executione, Inno.in c.auditis, in verbo,exceptionem,& ibi cæteros,præsertim Pan.extrà de præscr.Iaco.Bel.& Sal.in l.si necessarias,§.si annua,ff.de pign.act.Ray.Forl.in repe.l.omnes populi,char.pen.versi.quæritur ergo.& ibi Bar.in vj.q.prin.versi.vt igitur videamus, ff.de iustit.& iure.Albe.in l.si ita scriptum,§. si pluribus,ff.de leg.ij.& in l.Cæsar,nu.14.15.16.ff.de publi.Bar.in l.qui ædificium,ff.de serui.vrb.præd. & in l.j.ff.de reg.iur.Bal.in l.stipulatio ista,in prin.ff.de verbo.obli.& in l.si seruitus,& ibi quoque Albe.ff.de serui.vrb.præd.& in c.ex parte M. col.pen.versic.porrò,& iterum versi.ista igitur,extrà de appel.& consi.52.casus talis est,statuto ciuitatis , post medium,libr.1.quod repetitur consi. 384.lib.5.& eundem Bal.consi.180.ad euidentiam,post medium,lib.2.Ang.in l.pen.C. de impub. & ali.subst.Pan.in c.ij.extrà de coniug.lepro.Phil.Fran.in c.cùm in multis,in prin.de rescr.lib.6.& Alex.in l.qui filiabus,in prin.ff.de leg.j. {& cōsi.cx.visis,col.j.lib.1. }& consi.55.prospectis,col.vij. nu.13.lib.4.& consi.33.consideratis verbis , propè per totū,lib.7.cum simi.Et an id & quomodo procedat in statutis,videbis apud Bar.in d.l.omnes populi,char.pen.versi.iuxta præmissa quæro, & ibi Alex.in addi.ff.de iusti.& iur.Et quid in materia odiosa,vide Doct.in l.ij.ff.de lib.& posthu. Bar.& alios,in d.l.si pluribus,ff.de leg.ij. { Et quid in statutis,per Bal.in d.l.si seruitus, in vtraque lect.ff.de serui.vrb.præd.vbi etiam reperies,an æquipolleat ex propria significatione verborū , an ex interpretatione. } Et quid in materia testium & probationum , omnes propemodum negant æquipollere:vt per Inn.& Pan.in c.auditis.de præscri.Old.consi.100.in executione, Pet.Anch.& Imo.in c.quantò, de his quæ fi.à prælat.Alex.in l.rescriptum,in ij.not.ff.de pact.& consi.vij.super hac,ad fin.lib.1.& consi.cx.visis,col.j.versi.quinimo,& versi.& expresius,eod.lib.1.& consi.113.in causa.col.pen.versi.prætereà licèt,& seq.lib.2.& consi.212.post med.lib.7.& Caro. Rui.consi. 45. habita,col.ij.nu.3.lib.1.& consi.98.visa renuntiatione,col.iij.nu.5.eo.lib.1.& consi.71.circa processum,col.iij.nu.10.lib.2.& consi.5.viso processu,col.iij.nu.6.lib.4.& consi.64.col.pen.nu.13. eo.lib. 4.& consi.119.in causa,col.pen.nu.9.eo.lib.4.

5 *An & clericus teneatur.*

¶Sed hîc quæstionis esse potest,an clericus emptor,siue etiam ecclesia hîc cōprehendatur,vt scilicet si emerit,teneatur cedere consanguineo offerenti. Nam quòd econtrariò clericus consanguineus hac cōsuetudine vti possit,minimè dubium est,cùm tex.sit in eā rem apertissimus in c. constitutus,extrà de testi.in integ.& latè diximus suprà in verbo, *le parent*,quæ est glo.viij.nu.33.sed consequenter quæro.Sed ille tex.nō definit,an è diuerso clericus qui emit, cogi possit ex huiusmodi cōsuetudine cedere consanguineo.Tamen vt nō intremus in maximū illud pelagus,an &

quando

quando statuta laicorũ ligent clericos & ecclesiam, non est mihi dubiũ, quin clericus aut ecclesia emens fundum teneatur cõsanguineo redimenti cedere ex hoc statuto, quod non laicorũ tãtum est, sed commune & clericorũ & laicorum, vt quod ab vtrisque & cõmuni omniũ consensu conditum est & approbatũ, sicuti & alia hoc volumine consuetudinum inscripta. Ideò & omnes, vel clericos ipsos, ligat, ex sentẽtia Bal. in c. cùm venissent, col. ij. versi. oppo. dicitur, & ibi etiã Io. Lign. Panor. in ij. no. extrà de eo qui mitti. in poss. ita intelligentium eum tex. in quo Papa iubet decidi causas clericorum secundùm consuetudinem patriæ, dicitque Bal. eum tex. ad hoc multum no. & idem voluit ipse Bal. in c. imperialem, col. iij. versi. quæro nunquid si ex cõsuetudine, & ibi quoque Mart. Laud. tit. de prohi. feud. ali. per Fed. Ioan. Ligna. in c. quod clericis, & ibi Fran. Are. col. vlt. de foro cõpe. { Saly. In auth. cassa. col. iij. versi. nunc quæro de statutis, de sacros. eccl. per d. c. cùm venissent. } Ant. & Imo. in c. ecclesia sanctæ Mariæ, & ibi etiam Fel. col. xxxiiij. versi. secundus casus, & Phil. Deci. propè per totũ, de consti. Imo. in c. ad nostrã, per illum tex. & ibi Fel. col. ij. de proba. Panor. consi. 72. circa primum breuiter, col. ij. versi. præterea Papa, lib. 1. vbi etiam dicit ita debere intelligi d. c. cùm venissent, & d. c. constitutus: vt hinc facilè coniicias, quòd & hoc intelligit procedere in casu nostræ consuetudinis, de quo illud c. loquitur. & allegat præterea c. cùm causa, de re iudi. à contrario sensu: vbi & id Pan. ipse not. in iij. not. & Alex. consi. 211. ponderatis his omnibus, col. j. lib. 2. Fran. Aret. consi. 45. visis articulis, post prin. Card. Alex. in c. j. in fi. x. dist. & in c. qui clericus, col. j. tit. si de feu. fue. contro. inter do. & agna. & Rochus Cur. in repe. c. vlt. in j. limit. xj. q. extrà de consue. & hæc est communis nostrorum sententia, quã nos sequendam ducimus, quamuis reclamet more suo Barba. consi. 65. referam in medio, col. antepen. lib. 4.

*Statuta cõmunia laicorum & clericorũ, clericos ipsos tenere.*

3 ¶ Quòd si hoc statutum esset laicorum tantùm, Bald. in tract. Protomixeos, col. v. versic. sed pone quòd res fuit vendita, dubitat, an ligaret clericos & ecclesiam: & nihil aliud quàm dubitat. At ipse consi. ccc. statuto cauetur. in ij. dubio, lib. 1. tenet expresßim & in hac ipsa specie, quòd eos non ligat: imò verò & quòd non habet locũ in rebus feudalibus & emphyteuticis ecclesiæ. Quem ita refert, & sequitur Ias. consi. 152. vera & iuridica, col. vlti. lib. 4. de quo tamẽ vltimo postea dicemus nu. 8 sed vnũ. & seq. Sed & illud de clericis nuncupatim in hoc statuto voluerunt Imo. & Panor. in d. c. constitutus. & idem Imo. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, & Alexan. clanculùm consi. 27. viso themate, in prin. lib. 6. dum dicit, huiusmodi statutum valere saltem quantum ad id, vt laicos liget. & apertißimè consi. 141. visu statuto, versic. & dictum statutũ, iunctis præcedentibus, lib. 7. & Matthæ. Afflic. in tract. Protomixeos tum in prin. tum col. 11. versic. item quæro an istud ius congrui: vbi tamen loquitur de ecclesia, non de clericis: tum denique in verbo, est autem, col. iiij. vers. sed quid si clericus. vbi etiam de clericis loquitur. { & Maria. Soci consi. j. pro resolutione, col. iij. versi. verùm his nõn obstantibus. lib. 2. vbi etiam loquitur de clericis. }

*Quid, si id statutũ esset laicorũ tantùm.*

4 ¶ Quanquàm contrarium in clericis expressè tenuit idem Afflic. in eodem tract. eadem col. xj. ver. item quæro an si clericus, & Sebast. Neapudanus in tract. Iuris congrui, in prooemio, super verbo, tenorem. Et ego quoque ausim intrepide huic sententiæ accedere, sequutus doctrinam Bart. in l. cunctos populos, col. ix. versi. v. quæro verum statuta, C. de sum. Tri. vbi dicit statuta generalia laicorum, in quibus scilicet nulla fit mẽtio clericorum aut ecclesiarũ, sed tamen tendunt aduersus ea quæ illis competunt non tanquã priuilegiatis, sed vt cuilibet de populo, illos ligare, dũmodo sint honesta. & allegat d. c. constitutus, quod vt iam toties diximus loquitur de hoc nostro statuto, vt etiã hinc intelligas Bar. de eodẽ quoque intelligere, & idẽ voluit ipse Bar. in repe. l. de quibus, col. vlt. ff. de legib. Lapus allegat. lxxxj. nõ voluit actus, col. j Barb. in rub. de reb. eccles. non ali. char. 13. col. vlt. & seq. char. col. j. & cõsi. 14. clemẽtissimi, col. iij. versi. ij. præmitto, lib. 2. & consi. 65. referã in mediũ, col. ii. & seq. lib. 4. quibus locis affert cõcor. Et hanc quoq; sententiã videtur fuisse secutus Ant. in d. c. constitutus, dum ex eo notat, quòd statutum laicorum ligat clericos, quantùm ad eorum patrimonium, apertè ex hoc significans, clericos hoc statuto ligari. Et hoc quoque in hoc eodem statuto non obscurè sensisse videntur Cy. in l. neque, C. de hær. insti. & ibi quoque expressè Bald. in fin. vbi dicit, quòd hæc consuetudo tanquã prædialis, ligat clericos, per d. c. constitutus, & Alb. in j. parte statutorum quæst. xciij. quid si vendita est res. & Alex. apertißimè loquens in alio statuto huic nostro simili, videlicet quod consortes præferantur in venditione domus, consi. 143. viso statuto Mediolanensi, lib. 7.

*Statuta generalia laicorũ, an ligent clericos.*

5 ¶ Et in simili item videmus, quòd statutum ne immobilia alienentur in extraneos, cõpræhendit clericos & ecclesiã: vt voluit Iac. But. in Auth. cassa. C. de sac. san. eccle. & in l. assiduis, C. qui pot. in pig. hab. & latè Signo. consi. 21. statuto ciuitatis Mediolani, vbi in hoc affert xv. rationes, quas ibi videre potetis. Bal. in rep. l. j. col. viij. vers. sed quid si statutũ disponit, C. de sum. tri. & in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, col. ij. vers. idẽ videtur dicẽdum, de cõst. & in c. quæ in ecclesiarũ, col. ij. versi. sed hic quæritur, nũquid statutũ, eo. ti. & in c. clerici, col. j. versi. sed hic quæritur de tali dubio, de iud. & cõsi. 174. præsupponendũ est, lib. 5. Sal. vt à nõnullis citatur, in rep. l. j. ad fi. C. de sac. san. ecc. vbi dicit id se disputasse apud Archiepiscopum Mediolanensem, conuocato cõsilio Mediolanensi, & aliis iurisperitis, & rursum in d. auth. cassa, col. vlt. eo. ti. vt etiã à quibusdam citatur, sed nõ in lect. ipsius reperi. Card. Flo. in c. perpendimus, in ix. q. de senten. excom. vbi id dicit consuluisse Fran. Albe. & abundè Barb. in repet. d. rub. de non alie. reb. eccl. in ij. dubio, & d. consi. 14. col. 5. & seq. lib. 2. & consi. xlvj. difficile est, col. vlti. libr. 3. & abundantius consi. 30. illud in medium afferam, lib. 4. & d.

*Statutũ ne immobilia alienentur in extraneos, an comprehẽdat clericos.*

& d.consi.65.col.vij.versi.sed ista verè non obst.eo.lib.4.vbi id dicit sing.& Ias.in l.filiusfamilias, §.diui,in ij.lectu.col.xv. versi.& licèt ista sit communis sententia,ff. de leg.j.Phil.Deci.consi.124. Placet mihi & omnibus,col.uj.versi.vj.vt etiam supra dictum.Ex quibus etiam multi tenent,valere statutum expresè prohibens alienationē fieri in clericos & ecclesiam. Et videbis multa,hanc sententiam cōfirmantia,in nostro tract.Primogeniorum, quæst.xxxix.& in nostris legibus connubialib.in gl.vlt.q.xvij.quanquàm sunt multi,qui tenent cōtrarium, vt in illis locis videre licet. Vt omittamus in hoc nonnullos distinguere inter clericos & ecclesiam,vt per Ang. consi.xlvuj. quidam Franciscus,col.vlt.

6 ¶Præterea cùm Papa in d.c.constitutus,statuerit clericos hoc statuto vti posse aduersus alios, satis ostendit & declarat,& alios è diuersò aduersus clericos vti etiā posse,vt id fiat, quod quisque iuris in alterum statuerit,ipse eodem iure vtatur.quem titulum Vlpianus ita exorditur.Hoc edictum summam habet æquitatem,& sine cuiusquam indignatione iusta. Quis enim aspernabitur idem ius sibi dici,quod ipse alus dicit,vel dici effecit? Quæ quidem Rhadamāthi lex est,teste Aristote.lib.Ethicorum v.c.item v.

*Rhadamanthi lex.*

*Si quod quisque facit, idem patiatur & ipse, Id iustum fiet denique iudicium.*

*Aequitas canonica.*

Quæ si in cæteris obtinent,certè etiam magis in clericis & ecclesia,ar.c.j.§.sed diuersum,ti.de alī. feu.& eius quod not.glo.in §.hoc ius,in verbo,vt plus,x.q.ij.& Host.Imo.& Pau.in c.j.extra de emp.& ven.cū si.à me adductis in nostris legibus connubiali.in ix.lege cōnu. versi.sed tamen ad primæ.Quòd si Canonistæ id nō admittāt,videant si diuis placet,qua frōte,quo pudore suā hanc æquitatem canonicā,quā nobis passim & vbiq; voce plusquā Stentorea prædicāt,cōclamant, intonāt,tueri possunt:præsertim aduersus doctrinā illā Christianā,qua vetitū est,alijs fieri,quæ nobis fieri nolumus:& præceptū è diuerso,vt cæteris faciamus, quod nobis fieri volumus. Thobiæ iiij. Matth.7.vbi scribitur,hāc esse legē & Prophetas,& Luc.6.& meminerunt Decreta canonica statim in frōte operis,& in c.dilecti,extrà de maior.& obed.vbi gl.in eā sententiā affert nescio quos versus.Et eā quidem Alex.Seuerus Imp.tametsi Ethnicus,clamabat sæpius: idq; per præconem, cùm aliquē emendaret,dici iubebat,Quod tibi fieri non vis,alteri ne feceris.Autor Aelius Lampridius in vita illius:qui & id dicit illum à Christianis didicisse.Ad quā etiam sententiā pertinet l.j.ff.de sol.quam Bal.in l.j.col.j.C.de his quæ pœnæ no.dicit in id sing.vt quis in alio non aliter iudicet,quàm in se iudicari vellet.& repetit Roma.qui & eum tex.dicit not.consi.55. si volumus.

*Aliis non facias,quod tibi fieri non uis. Alexāder Seuerus.*

7 ¶Vt interim prætermittā,multos esse non infimæ doctrinæ,atq; autoritatis scriptores (ne in hac re autoritate careā) qui in ea sunt sentētia,vt si clerici vti volunt cōsuetudine & statuto contra alios,& aduersus se quoq; alios vti patiātur,necesse est.in quibus est Bal.in d.l.de quibus, col.ix. versi.vj.quæritur an clerici,ff.de legi.& in l.omni nouatione,C.de sacr.eccle.& in l.j.in vj.q.C. de contrah.emp.& in l.in legatis,C. ad leg.Fal.& in l.vlt.§.si verò postquā,C.de iur.deli.& in c.vlt. col.ij.vers.quæstio stat,de vita & hone.cler.& cons.227.honestus vir,col.ij.versi. præterea iste rector,lib.r.Raph.Co.cons.83.quia causa,col.j.Pan.in d.c.ecclesia sanctæ Mariæ.col.vlt.versi.si verò statutū,& seq.extrà de cōsti.& cōs.6.casus super quo,lib.1.Alex.cōsi.209.statutis accuratè perspectis,col.pen.vers.ij.prin.lib.2.& cōsi.seq.pōderatis his,col.j.versi.cōfirmantur per id,& seq.& Soc. cōsi.97.abundè,col.2.versi.cōfirmantur,lib.1.vbi & alios allegat.Phil.Frau. qui id dicit sing.in c. possessor,col.iij.versi.& idem etiam,de reg.iu.lib.6. & Fran.Balb.in tract.præscr.in prima parte v. partis prin.col.iiij.versi.quintò fallit.Phil.Deci.consi.452.visa instructione, col.iij. vers.& idem in statutis,& Fran.Rip.lib.1.respon.c.iiij.nu.5.Quod tamē quomodo intelligant Cano.videbis apud eos in d.c.ecclesia sanctæ Mariæ.Neq; enim hîc diutius immorandū ducimus,cùm ista consuetudo,vt diximus,iuxta sit clericorū atque laicorum: ideo omniū cōsensu ac sine cōtrouersia vtrosque ligat. Ex constitutione autem Protomixeos in fin.eiusdem, nuncupatim excipitur ecclesia. Quis autem iudex hoc casu aduersus clericum emptorem sit adeundus, secularisne,an ecclesiasticus,dicam inferius,§.viij.in gl.v.in verbo, *le iuge qui en peut congnoistre*, nu.16.ex his autem.

*Clerici utētes consuetudine, aut statuto laicorum, ea refutare nō possunt.*

8 ¶SED vnum non omiserim,quod priuatim spectat ad illud,quod supra,nu.3.quòd si hoc, diximus ex Bal.& Iaso.sententia,hanc nostram consuetudinē non habere locū in rebus feudalibus & emphyteuticis ecclesiæ.Nā illud minimè verū esse arbitror,etiamsi hæc cōsuetudo nō ligaret ecclesiā vel clericos:quod enim dicitur,hos nō subesse statutis laicorū,intelligitur eatenus tantùm, quatenus de eorū præiudicio agitur.Quòd si agitur de præiudicio laicorū etiā in rebus ecclesiasticis,verbi gratia in emphyteusi,de qua loquimur,rei ecclesiasticæ,cōcessa cuipiā laico:is certè subijcitur,quātū ad eas res pertinet,legibus laicorū,secūdum Pet.Anch.cōs.125.visis & diligēter, col. vlt.versi.per prædicta tollitur,& cōsi.433.postquā ista domina,in prin.versi.nō obstat quòd bona ecclesiarū.Pau.Cast.cōsi.194.viso statuto cōmunis Florētiæ, in fi.lib.r.vbi nuncupatim loquitur de statuto huic nostro admodum affini.& cōsi.290.visa suprà scripta facti narratione,in fi.lib.2. Raph.Co.loquēs in decima,quā laicus tenet in feudū ab ecclesia,cōs.83.quia causa decimalis,col. j.Alex.consi.9.ponderatis his,col.j.lib.5.Barb.consi.14.scripsit propheta, col.vlti.versi.ad hoc respondeo,lib.1.Fel.in c.quæ in ecclesiarum,col.vlt.de constit.Phil.Dec.in authen.cassa,col.ij.versi. nota secundò,C.de sacro.eccl.& consi.139.cuius superscriptio incipit,an & quando fœmina,col.j. versi.nec obst.quòd ista sunt.& Soci.inter cons.Alber.Bru.consi.7.reuerendi patres,col.ij.versic. tertiò probatur.& ipse Bru.in tracta.statutorum repellentiū fœminas, in viij. membro quæst.xxij. col.iij.

*An retractus habeat lōcum in rebus emphyteuticis & feudalibus ecclesiæ.*

col.iij.versi.& prædictam. Et bene facit, quod ante hos omnes scribit Bal.consi.ix.factum tale est, col.pen.versi.surgit hic nouum dubiũ, lib.1.& quod etiam not.Panor.in c.ex transmissa, in v.not. per cũ tex.extrà de for.compe.& Steph.Bertr.consi.79.*monsieur mon compere*, nu.4.lib.1. Et quod à plerisque traditur, minori tempore præscribi aduersus vasallos, aut alios habẽtes causam ab Imperatore, vel ecclesia Rom. quàm aduersus ipsum imperatorem, aut ecclesiam Rom. vt per Bar.in l.si publicanus, §.in vectigalibus, ff.de publ.& vectig. Bald.in c.j.col.j.titu.quæ sunt regal. Ange & Imo.in l.quamnis, ff.de vsuc.cum simi.

9 ¶Hocque nũcupatim, & in casu nostræ cõsuetudinis, vt scilicet retractus habeat locũ in emphyteusi ecclesiastica, respondit ipse Iason palàm hic secum pugnãs, sed vtrobique clientis partes secutus, consi.224.principale dubium, col.vlt.lib.2.vbi & in hanc sententiam trahit Bal.d.cõsi.300. statuto cauetur, lib.1.suprà allegato pro contraria sententia, & quã ipse alibi, vt suprà quoque diximus, pro alia sententia citauerat, adeò hac in re sibi male constat. Et idem quoque respondit Alex.à Iaso.non memoratus, cõsi.27.viso themate & his quæ egregiè, col.ij.in ij.dubio, lib.6. Sed & idem voluit Matth. Afflict.nullum horum memorans, in tracta, Protomixeos, col.x.versi.item quæro an ius.vbi & idem dicit sentire Neapod.in j.cõsuetudine de iure cõgrui, in verbo, alicuius.

10 ¶Hæcque omnia quodammodo confirmat, quod à Socin.responsum est, consi.45.supponitur in facto, lib.3.quòd stante statuto, ne res alienetur in extraneũ, & id si fuerit factũ, possit proximior restituto precio rem ad se reuocare: si ex tribus fratribus vnus ingressus sit monasterium, ideoque portio bonorum communium in ipsum monasterium transierit, iuxta auth.ingressi, C.de sacrosanct.eccle.& postea fuerit à monasterio ea portio in extraneum alienata: poterunt eius fratres vi illius consuetudinis eam reuocare: per multa illic allegata, quæ sunt omnibus obuia, habent enim locum, ex quo possunt depromere, si quid opus sit. Super eo tamẽ quod diximus in duobus præcedentibus versi. vide Pet.Anch.cõsi.44.primò de viribus, col.vlt.versi.ex quibus omnibus, Pan. in c.quæ in ecclesiarum, in iij.no.extrà de constit. Cardi.Flor.consi.2.circa statutum, versi.item in hæreditate, & Alex.consi.169.viso themate, col.j.& ij.lib.2.vbi videntur ei aduersari.

*An retractus habeat locum in re uendita à clerico.*

11 ¶Ex his autem potes intelligere, quòd si clericus rẽ immobilem vẽdiderit, eius cõsanguineus admittetur ad retractum. Quanquã potuisset contrarium videri ex iis quæ respondit Franc.Rip. lib.1.Respon.c.ij.clerici, in j.dubio, statutũ illud de quo suprà locuti sumus in præced.versi.nõ impedire clericos, quin possint rẽ immobilem alienare in extraneos. Sed & col.iij.nũcupatim dicit, statutum retractus nõ habere locũ in vẽditione facta à clerico. Nam vt hoc illi addas, id per indirectum esset cõtra libertatem clericorũ, qui ob id rem suã minoris sunt venditun, scilicet propter onus rei annexũ, l.si vẽditor, §.j.in fi.ff.de ser.expor.cum si.à me traditis infrà, tit.seq.in præfa.nu. 20.quartũ quod in ea, & seq. Qua ratione Bal.consi.31.statutis ciuitatis, circa mediũ, lib.1.respondit, quòd si onus gabellæ sit annexũ contractui, statutũ iubens eam solui ex venditione à venditore, non cõpræhendit venditiones factas ab ecclesia: nã licet ipsa ecclesia non soluat eam gabellam, tamen in hoc grauatur, quòd minoris rem vendit, ob id quòd venditor debet eã soluere. & idem tenet ipse Bal.consi.496.punctus quæstionis talis est, statuto ciuitatis, col.ij.versic.interdum statutum non grauat, lib.4. Licet (inquit) sint qui aliter teneant, quos ipse aliter non citat.

*Gabella an debeatur ex uẽditione facta ab ecclesia uel clericis.*

12 ¶Et profectò multi tenent, & est communis opinio, emptores rerum ecclesiasticarũ non ga[illegible] immunitate gabellarum siue vectigalium ordinariorũ, licet ecclesia gaudeat. Ita enim volu[illegible] cle.vlti.in verbo, non negotiandi, & ibi etiam Pau.Eleaz.& Imo.col.j.de censib. Archi.& Io.And. in c.quanquàm, & ibi etiam Pet.Anch.qui tamen distinguit, Domi.& Phil.Franc.co.[illegible]6.[illegible]y. Alb.Bar.& Pau.Cast.per illum tex.in l.locatio, §.mercatores, ff.de publi.Spec.& Bal in ad[illegible] tit.de immu.eccle.§.j.ad fi.Fed.Senen.consi.tit.quæstio talis est, an diœcesanus. Ba[illegible].in §.antenuptiali, in Auth.de nõ elig.secun.nub.Io.Fab.& Sal.in l.vniuersi, C.de vectig.& commis.Bal.consi. 496.punctus quæstionis, lib.4.vbi de hoc pulchrè loquitur. Card.Flor.consi.12.in dubiis præmissis, in j.dubio. Io.Plat.in l.qui immunitatem, col.ij.versi.& adde, C.de muneri.patr.lib.x.& in l.Senatorum, C.de digni.lib.12. Pet.Ferra.in tit.forma super solutione pedagiorum, in gl.vlt.col.vlt. versic.quid autẽ dicendum. Alex.in l.quia tale, col.iij.versi.ex prædictis potest, ff.sol.mat. Gui.Pap. deci.Delphi.ccviij.iuxta materiã in prin.Ias.in auth.quas actiones, col.pen.ver.& per illum textũ, C.de sacr.eccl.& consi.20.Laurentius, col.iij.versi.moueor in primis, lib.1. Bertachi.in tracta.gabellarũ, in vij.parte prin.col.v.versi.sed quid in emente, Phil.Dec.in l.in omnibus causis id obseruatur, col.j.versi.& ex ista regula, ff.de reg.iur.& consi.48.cuius superscriptio incipit, priuilegium immunitatis, in prin.Fran.Ripa libro Respon.iij.c.xxij.quia consuetudo, col.pen. Et hãc dicit Bal. d.consi.496.lib.4.vbique locorum obseruari. Et idem de eo, qui emit à fisco, vt non excusetur à solutione vectigalis, tenet Bart.in l.j.C.de naucula.libr.11.& in d.§.antenuptiali, in Auth.de non elig. Sed quantùm ad casum nostrum pertinet, cùm & ipse clericus emens nõ eximatur hoc statuto, vt diximus, multò minus is qui emit à clerico.

*Si pupillus, aut minor emerint an locũ habeat retractus.*

13 ¶Quid autem, si emptor sit pupillus vel minor, an is tenebitur reuẽdere consanguineo venditoris offerẽti pretiũ (quod nõ videtur, cùm non possit rẽ immobilẽ sine decreto alienare: proindeq; etiam nõ possit, cùm emit, dare vẽditori facultatem redimendi, per tex.in l.si ad resoluendã, C.de præd.mino.& voluit Albe.ibi.& Ioan.Andr.in addi.Spec.in rub.de pact.col.j.& Pau. Cast.consi. cxij.viso tenore, ad fin.libr.1. Sed nos de hoc vltimo casu plenissimè dicemus infrà, titu.seq.in fi. num.2.

nu.2.& multis seq. Quantùm verò ad hunc nostrum retractū municipalem, nos planè credimus, minorem atque etiam pupillum, imo & infantem, vel eorum tutorem, aut curatorem, teneri admittere consanguineum venditoris ad retractum, atque ei reuendere ex nostra consuetudine, per tex. in l. si fine, §. Lucius, ff. de adminiſt. tuto. Ex quo probatur, & id Bar. ibi notat, consuetudinem respicientem rem, minores etiam ligare: eámque dicit sing. Bal. c. vlt. col. iij. versi. vltimò de materia, extrà de consuetudine, in id vt consuetudines quæ sunt circa res, imponant legem pupillis, & iis quoque qui in vtero sunt. Ex eóque passim notatur à nostris, minores & pupillos teneri statuto compellente consanguineos & affines ad compromissum, vt per Bal. Saly. Pau. Cast. & Alex. in l. vlt. C. de in integ. restit. ex quibus Bal. ipse negat eos restitui aduersus huiusmodi statutum, cum aliis multis concor. à me traditis infrà, eo. tit. in fi. nu. 55. dictus autem §. vbi omnino vide. Sed tamen velim intelligas, minorem ipsum non posse consanguineo tempus statuti prorogare, vt etiam de retractu conuentionali dicemus in fi. tit. seq. num. 17. secundò quæro, & sequen.

*Minores tenentur statutis.*

14 ¶Quid igitur, si emptor minor est, vel pupillus, aut emptor maior mortuus est, & reliquit infantem vel pupillum hæredē: nam & hæredi emptoris potest hæc oblatio fieri, vt probatur ex c. cōstitutus, de in int. resti. vbi & id not. Petr. Anch. in x. no. & faciunt quæ dicā infrà, tit. seq. §. j. in verbo, *ou ses heretiers*, in prin. & multis versi. seq. Aut quid si ipse etiā emptor in furorē incidit, & fortè annus est fini proximus, ita vt non satis supersit tēporis ad dādum illi tutorem, aut curatorem: poteritne hæc oblatio retractus fieri ipsi infanti, aut furioso, sine tutoris, aut curat. autoritate? Vide tex. in l. operis, ff. de no. ope. nunt. quæ dicit, eam nunciationem fieri posse infanti, & furioso: nec tutoris autoritatē exigi, quia in rem fit, non in personam. Ac iunge l. vlt. eo. tit. ex qua not. Bart. & alij, illud nuntiationis remedium esse in rem scriptum, quemadmodum etiā hæc retractus oblatio in rem quoque scripta est, vt dicemus infrà eo. tit. §. viij. in gloss. v. Ex quibus cōuincitur, posse & infanti & furioso ex simili ratione fieri hanc oblationē sine tutoris aut curatoris autoritate.

*Oblatio retractus fieri potest hæredi emptoris.*

*Oblatio hæc, an fieri possit infanti, aut furioso, & quomodo.*

15 ¶Quod & astruit tex. in l. si d ctum, §. vlt. ff. de euict. vbi ita scribitur, pupillo autem sine tutoris autoritate posse denuntiari, si tutor non appareat, receptum est. Id quod mirabile dicit Bal. in l. libera, col. vlt. C. de senten. & interlo. omn. iud. Et eum tex. dicit not. Ange. Aret. in §. actionum autem, col. x. versi. & prædicta procedunt, Insti. de actio. & Anto. Burg. in c. vlt. col. ij. extrà de emp. & vendit. Et per eum tex. dicit Matth. Afflict. in tract. Protomixcos, in verbo, vt intra xxx. dies, col. vj. versi. sed quid si ille, quòd denuntiatio, quæ ex ea constitutione fieri debet consanguineis socus & vicinis, potest fieri pupillo, si maior est infante. Sed & huc spectat text. in l. de pupillò, §. nuntiare. ibi, pueroa vel puellæ, ff. de no. oper. nuntiatio. vbi pupillo potest denuntiari nouum opus, & ita eum tex. intelligit Alberi. in l. j. §. j. col. ij. versi. in contrarium, ff. de admi. tuto. qui & ex hoc dicit in omnibus actibus extraiudicialibus posse denuntiari minori. Facit item tex. in l. si finita, §. si pupillus, ff. de damn. infect. vbi si pupillus tutorem non habeat, quo autore damni infecti promittat, missio in possessionem locum habebit.

16 ¶Facit denique tex. in l. minor etiam, ff. de minor, & l. hæc autem, in princ. & iterum l. apud Iulianū, §. vlt. ff. quib. ex cauſ. in pos. eatur. Cuius autoritate innixus Bar. in l. j. §. j. versi. quæro qualiter fiat. ff. de admi. tut. & rursus in l. qui habet. §. si pupillus, ad fi. de tute. dicit quòd si solus pupillus [illegible] r, valet citatio: nam intelligitur, quòd compareat per se, vel legitimā personam. & quòd (in[illegible]) talis citatio, ex hoc apparet, quia si nemo cōparet ad defendendum pupillum, fit mis[illegible] poss[illegible] bonorū. Et illum satis sequi videtur, dum ad illum simpliciter remittit, Ang. in l. [illegible] ex stipulatu, ff. de verb. oblig. & idem palam voluit ipse Ang. in l. quique, quæ est iiij. & ibi quoq. Pau. Cast. qui eā l. legit cum l. ij. ff. de in ius voc. & alter Ang. Are. id etiā affirmans in infante. in §. neque tamen, col. iij. versi. au autem illa, Insti. de auto. tut. & Panor. consi. 29. in quæstione præsenti, col. vlt lib. 2. Sed & huc pertinet, quod tradit Bald. in repet. l. Aemilius, col. ij. versi. item ad excusandum, ff. de mino. quòd ad excusandam moram potest fieri protestātis, potest fieri protestatio pupillo.

*Pupillus solus citari potest.*

17 ¶Contrarium tamen apertè suadere videtur tex. in d. l. sed si ex stipulatu, de verbo. obli. vbi ita ad verbum scribitur: Sed si ex stipulatu Stichum debeat pupillus, non videbitur per eum mora fieri, vt eo mortuo teneatur, nisi is tutore autore, aut solus tutor interpelletur. Cuius tex. autoritate gl. in l. mora, in verbo, difficilis est, in prin. ff. de vsur. ita morā diffinit, cùm quis maior xiiij. annis, nō habens curatorē (quia si haberet, æquipararetur pupillo) interpellatus per diei appositę lapsum, vel per litis contestationem, & cætera, quæ ibi sequuntur: ea enim nihil huc pertinent. Et illum quoq; tex. in hoc expendit Alb. in d. l. sed si ex stipulatu, col. ij. nu. 5. & in l. qui Romæ, §. cohæredes. ff. de verb. obli. quod pupillo sine tutoris autoritate fieri nō potest denuntiatio, de qua is tex. loquitur. Nec obstat (inquit) l. si dictū, §. vlt. de euict. quia ibi fauor erat pupilli, vt ei posset denūtiari. Id quod etiā dicit idem Alb. in d. l. mora, col. vij. nu. 26. iterumq; col. vlt. nu. 31. in fi. Bal. autem in d. l. Aemilius, posteaquàm dixisset, quod suprà ex eo diximus, numero præcedenti, scilicet posse fieri protestationem pupillo ad excusandam morā protestantis, cōtinuò subdit, eam nō posse fieri ad constituendum pupillum in mora, per l. cùm filiusfamilias, §. in hac, ff. de verb. obli. Et idem propè dicit Pau. Cast. consi. 240. effectus, col. ij. versi. super secūdo, lib. 1. cùm dicit d. l. si dictū, §. vlt. procedere, cùm agitur de cōseruando iure denuntiantis, nōn etiā cùm agitur de constituendo pupillum in mora. Id quod multùm est notādum ad casum nostræ consuetudinis. Nā consanguineus volens offerre, eò spectat, vt conseruet id ius suum, non vt pupillum in mora constituat. Sed & quòd pupillo

pupillo fieri nō posſit, facit tex. in ea ipſa l. Aemilius, ibi, denuntiationibus, vt pretiū solueretur, tutoribus ſæpe datis, ff. de minor. & l. de pupillo, in prin. ff. de ope. no. nun. de qua poſtea dicemus num. 26. ſed vnus. Et facit etiam, quod oblatio ei fieri debet, cui ſolui poteſt, & debet, l. ſi reus, ff. de proc. & dicemus latiùs infrà eod. titu. §. ix. in fi. nu. 4. ſed & quod. Pupillo autem ſolui non poteſt ſine tutoris autoritate, l. contra, in prin. ff. de pact.

18 ¶Et certè hæc res admodum dubia eſt. Nam primùm, quòd de citatione dictum eſt, res eſt adeò incerta, vt Pau. Caſt. in l. ſi ex legati, cū qua legit d. l. ſed ſi ex ſtipulatu, nō auſus ſit quicquā aſſeuerare, quamuis pluries, vt ipſe dicit, viderit dubitari. & allegat Spec. tenuiſſe contrariū eius, quod diximus ex Bar. nec tamen locum deſignat: ſed is eſt, in titu. de pri. & ſecun. decret. §. reſtat, verſi. ſed pone quòd pupilli. Bal. autē in d. l. ſed ſi ex ſtipulatu, ita de hac re loquitur, vt videatur velle, quòd ſi pupillus tutorem habeat, non ſatis ſit ſolum pupillum citari. Et idem dicit in adulto habente curatorem. Secus autem eſſe, ſi pupillus, vel adultus, tutore, vel curatore careat: tunc enim procedit opinio Bar. vt ij ſolicitari poſſint. Item in ſua Marg. in verbo, citatio, col. iij. verſi. citatus etiam minor, dicit quòd minor citatus, debet legitimè comparere, ſcilicet cum tutore, vel curatore, licèt in citatione id dictum non ſit: vt dicit velle glo. ſing. in l. ſi minor, ff. de bo. auto. iudi. poſſ. non tamen condemnatur in expenſis, ſi legitime non comparet, ſecundum Inn. in c. ſi aduerſarius, de eo qui mit. in poſ. Hæc ille.

19 ¶Verùm hæc res (quod iam diximus) multum ambigua eſt. Sed ſi de ea pleniùs ſcire velis, vide Imo. Ro. Alex. & omnino Fran. Are. & Barb. poſt Antiquiores in d. l. ſi ex legati. Ex quibus etiam cognoſces, an, quando, & quomodo denuntiatio, notificatio, & id genus cætera, poſſunt fieri ipſi pupillo, atque etiā adulto habentibus, vel non habentibus tutorem, aut curatorem. Super quibus etiam vide Bart. Pau. Caſt. & Iaſ. in l. ij. C. de condi. fur. Io. Fab. in §. vlti. col. pen. verſi. de pupillis, Inſtit. de pœna temere litig. Bald. in d. l. ſi dictum, §. vlt. ff. de euict. & in l. vlti. in prin. C. ſi propter publi. penſi. & in l. donatarum, C. de acqui. poſ. & in l. non eo minus, in fin. C. de procur. & in d. l. operis, & ibi quoque Alb. Imo. Pau. Caſt. & Recentiores, ff. de ope. no. nun. Raph. Co. in d. l. de pupillo, §. nuntiatione, & ibi Alex. col. ij verſi. item no. eod. tit. Saly. in d. l. mora, col. ij. verſi. iuxta hoc quæro, & multis ſeq. ff. de vſur. Card. Flo. in cle. religioſus, in v. q. de procu. Imo. Pau. Caſt. & Alex. in l. contra pupillum, ff. de re iudi. eundem Imo. conſi. cx. in cauſa in tertio dubio: & omnino Ro. in d. l. ſi ex legati, col. vlt. de verb. obli. Alex. in l. neque, ff. de in ius voc. Fran. Aret. conſi. 26. factū, ſuper quo conſilium poſtulatur, col. iij. verſi. & circa primum, & multis ſeq. Maria. Soci. in c. j. col. xl. verſi. ſeptimò quæro de pubere, & iterum verſic. octauò quæro, quid ſi conueniendus eſt furioſus, extrà de libel. oblat. & eius filium Barpt. Soci. conſi. 107. cor mundum, &c. vt in quæſtione, col. pen. verſi. tranſeo ad ſecundum, vſque ad fi. conſi. lib. 1. & latè etiam Barb. in c. Raynutius, col. xxxij. verſi. nota ibi filios, extrà de teſta. Matth. Afflict. deci. Neapo. cclxvj. fuit in conſilio, Philip. Dec. conſi. 449. viſis duobus, col. ij. verſic. tertiò contra executionem, & conſi. 549. requiſitus. & Anto. Burg. in d. c. vlt. col. ij. verſi. & forte illa, extrà de empti. & vendi. & Carol. Molend. in cōſue. Pariſien. tit. j. §. xiij. gl. xj. nu. 7. & ſeq. Nec omiſerim, pupillum in vno caſu haud dubiè citari poſſe, vt ſcilicet ei detur curator ad litem, vt voluerunt Rayn. & Alber. qui id dicunt ſpeciale, in d. l. qui habet, §. ſi pupillus, ff. de tutel.

20 ¶Quid autem de infante dicendum ſit, præter ea, quæ ſuprà in prin. huius quæſtionis diximus, videbis apud Bal. in c. j. col. pen. verſi. de citatione infantis, tit. de nili. vaſal. qui cōtu. eſt. & tex. prohibentem ſimpliciter infantes & furioſos in ius vocari, in d. l. iiij. in princ. ff. de in ius voc. De quo etiam per Io. And. in addit. Spec. tit. de reo. §. j. in addit. inci. quærit Goffredus. Et ex ſcriptis in his locis, & verſ. ſuperiori, facilè intelliges, niſi omnino cæcutias, vtrum & quomodo poterit fieri hæc noſtra retractus oblatio infanti, pupillo, adulto, habentibus, aut nō habentibus curatorem: iunctis etiam iis quæ dicemus in quinque ſeq. verſi. Vt tamen non prætermittas, infantem etiam cum tutoris autoritate nullum actum gerere poſſe, ſed ſolum ipſius tutorem omnia gerere debere, l. j. §. j. ibi, ita tamen vt pro iis qui fari non poſſunt, ff. de admi. tuto. & l. ſi infanti, §. j. C. de iure delib. & l. reſtituta, §. j. ff. ad ſenatuſc. Trebel. & l. pen. in prin. C. eo. & voluerunt gl. Bal. & Ange. in l. donatarum, C. de acqui. poſſ. & quæ dicemus infrà nu. 25. ſed & ex his, in fi. & ſeq. etiā in fi. Ex quo fortè defendi poſſet, huiuſmodi oblationem infanti, nec cum autoritate quidem tutoris, fieri poſſe.

21 ¶Quid denique ſi hîc dicamus in caſu noſtro, quòd ſi pupillus, aut infans non habeat tutorem, non currit interim tempus retractus conſanguineo, cùm non ſit, cui poſſit offerre: vt in ſimili de pupillo dicitur in l. cùm quidam, §. ſi pupillo, ff. de vſur. Quo in loco gloſſ. veluti aduerſus id pugnans, hæc dicit: Sed nónne poſſum petere ei tutorem dari: & ſic facere, vt ei poſſim ſoluere? l. qui poteſt, ff. de reg. iur. & l. ait Prætor, §. j. ff. de mino. Sed mox id iaculū ita obtūdit, vt ſcilicet ille tex. loquatur in pupillo, poſterior in adulto. Nec ibi aliquid dicunt Doct. præter vnū Flor. qui id dicit declarandū ex §. initi, Inſti. de cura. & d. l. qui habet, §. ſi pupillus, ff. de tute. Ego verò vt tandem interponā meū iudicium, arbitror, his caſibus, vt interrūpatur tēpus, adeundum eſſe iudicē, iuxta l. vt perfectius, C. de anna. excep. Quanquā Bal. in l. ſi pater, ad fi. C. ne de ſtat. defunct. dicit citationem factam infanti, aut furioſo, perpetuare iuriſdictionem. Idem autem in auth. offeratur, col. ij. verſi. ſecundo caſu, C. de litis conte. dicit, quòd ſi citetur pupillus ſine tutoris autoritate, non interrumpitur præſcriptio, quam & ipſe, & cæteri noſtrates appellant. Sed tu prætereà vide, quæ

*Ante tēpus retractus curret emptore pupillo nō habente tutorē.*

S

dicam infra versi.ab hinc v.& infrà,eo.tit.§.ix.gl.vlt.nu.17.sed quid si ignoratur,& seq.

*Haec oblatio an possit fieri soli tutori pupilli.*

22 ¶ ILLVD autem non prætermiserim, posse huiusmodi oblationem fieri soli tutori pupilli,vt & cæteras denuntiationes,d.l.Aemilius,in prin.ibi,denuntiationibus,vt pretium solueretur,tutoribus sæpe datis,ff.de mino.& in d.l.sed si ex stipulatu,ibi, aut solus tutor interpelletur,ff.de verb.obli.vel pupillo cum autoritate tutoris,d.l.j.§.j.ff.de admi.tut.vbi probatur,nihil referre, an tutor pro pupillo,an verò ipse pupillus tutore autore iudicium suscipiat.Et simile dicitur in l.si consensit,in prin.ff.quib.mod.pig.vel hyp.sol.Et idem quoque in adulto & curatore ipsius statuitur , in d.l.j.§.j.nisi quòd ( vt quidam intelligunt) in illis est electio tutoris,in his è diuerso actoris.quod non admittunt Iac.Aret.& Alb.ibi.De quo etiam latè per Mari Soci.in d.c.j.col.xl.versi. septimò quæro de pubere,extrà de libel.obla.

*An soli curatori minoris.*

23 ¶Ex quibus intelligis,& oblationem fieri quoque posse curatori adulti. Nam & huic etiam solui potest,l.quòd si fortè,§.quid ergo,versi.curatori quoque,& ibi Bar.ff.de sol.& l.j.C.si aduer.solu.& facit l.j.§.vlt.ff.quod iussu.& quod præterea multis dicitur, curatorem sine minore posse petere restitutionem in integrum.gl in l.cùm post mortem,§.j.in verbo,non petat,& ibi Alb.qui eam dicit no.in col.vlt.versi.item quæro.an beneficium,ff. de admi.tut. Nec tamen omnia potest tutor solus facere,quæ facere potest cum pupillo,vt patet ex l.neque,C. de procu.& not.per glo.& Doct.in l.iusiurandum quod ex conuentione,§.pupillus,ff. de iureiur.& Alex.consi.254.abunde, col.ij.versi.nec tunc obstat,& versi.hoc etiam probatur,lib.6.

*An solus tutor possit peragere, quod à pupillo cum eius autoritate inceptũ est.*

24 ¶Verùm autem,si pupillo,aut adulto cũ autoritate tutoris,vel curatoris fuit facta oblatio,& cùm illi consanguineum nõ admisissent,fuit & ipse pupillus,vel adultus,etiã cũ tutoris, aut curatoris autoritate citatus,atque sic lis contestata·poteritne posteà tutor vel curator solus cætera agere sine pupillo,atque ita solus citari ad productionem testium?Et ferè eò iam decursum est,vt possit, ob tex.in id expressum in l.si ideò,ff.de euict.Ita enim voluit Bal.in l.si quando,col.uj.versi.nonò quæritur,C.de testi.vbi eum tex.dicit no.& in l.cùm & minores,in fi.C.si aduer.rem iud.& Pau. Cast.& Alex.in l.ex contractu,post prin ff de re indi.vbi & eum tex.dicunt notabilem.

*An pupillus sine tutore, aut minor sine curatore possint hanc oblationem facere.*

25 ¶ SED & ex iis omnibus poteris etiam intelligere, an è diuerso consanguineus pupillus sine tutore,aut adultus sine curatore,poterit huiusmodi oblationem facere. Sed tu præterea circa id vide tex.in l.pupillus,ff.de acq.rer.do.vbi pupillus, quantum ad acquirendum,non indiget tutoris autoritate.Quod & probat tex.in l.j.§.j.ibi Ofilius,ff.de acq.pos.& in l.quamuis,§.vlt.eod.tit. & in l.sequitur,quæ est iiij.§.j.ff.de vsuc.& in l.seruum,ff.rem pup.sal.fore.Vide item tex.in d.l.non eò minus,C.de procu.vbi sententia lata pro minore sine curatore,valet:minoribus enim ætas in damnis subuenire,non in rebus prosperè gestis obesse cõsueuit.Id quod et.ã itelligit in pupillo gl.in l.neque,in verbo,interueniente,versi.sed quid si citra,eo.tit.& in l.j.in verbo,aduersus te,in prin.C.qui leg.perso.Imò,& in infãnte quoque tenuit Ang.Are.in d.§.neque tamen,col.vlti.Instit. de aut.tut.& iterũ in l.furioso,ff.de re iudi.De quo tamen vide Bar.Raph.& Alex.ibi. At in vniuersum pupillus sine tutoris autoritate conditionẽ suã meliorẽ facere potest, l.j.C. de aut.præst. & l.neque,C.de contra.& commit.stipul.& omnium optimè in §.j.Instit.de auto.tutor.cum aliis multis si.à me collectis in Legibus connubialibus in gl.vj.in vij.q. Quod intellige de maiore infante:nam infans,nec ad suum quidem commodum quicquam facere potest,l.j.in princ.& l.mulier.ff.de verb.obli.& diximus suprà nu.20.quid autem.

*An & infans.*

26 ¶Sed vnus hic est scrupulus non modicus ex d.l.de pupillo,in prin.ff. de no.oper.nunt.vbi non aliter rata pupilli habetur nũtiatio,quàm intercedẽte tutore autore.Sed ex notatis ibi à Bar. Ang. Imo. Alex.& Ias.loquentibus in casu illius l.potes in hoc casu nostro dicere,quòd pupillus carẽs tutore,& non habens copiam iudicis,potest ipse per se offerre:tamen postea , cùm habet eius copiam & tutorem, iterum offerre debet,& ea posterior oblatio retrahetur ad priorem,arg.§.si quis ipsi Prætori,eiusdem l. Et respondent Alex.& Iason quibusdam rationibus Raph. Co.& Hieronymi Torti,qui ibi tenuerunt contra Bar.& sequaces.At Matth. Afflict.loquens nuncupatim ex nostro casu,in tracta.Proto.in verbo,vt intra xx.dies,col.vj.versi.sed quid si ille, in ea est sententia,vt pupillus possit offerre,& ei quoque offerri possit sine tutoris autoritate,si tutor desit, modò ipse pupillus sit maior infante,per d.l.si dictum,§.vlti.ff.de euict.Sed si adhuc infans sit, non possit:quia ea ætas,quicquid videt ignorat,l.ij.C.de fal.mo.nec aliud dicit.

*Iterum de infante.*

*An satis sit uni ex tutoribus aut curatoribus offerre.*

27 ¶ EX superioribus autem & illud quoque suboritur dubium : Si plures sint tutores infantis, siue curatores furiosi,an satis sit vnum ex iis adire,eique offerre.Et id quidem verissimum est, l. consilio,§.vlt.ff.de cura.furio.& l.si ex pluribus,ff.de aut.tut.& l.ij.§.si plures,ff.de curat.bo.dan.& l.j. C.si ex pluri.tut.l.vlti.C.de auto.præstan.cum si.& in illis locis reperies, quomodo id intelligendum est.Sed non tamen illud prætermittã , quòd si tutela in multos tutores diuisa est per prouincias,aut aliàs,non satis esset,oblationem fieri ei,cui ea prouincia deputata non est.vt est tex.optimus in d.§.si plures.& in d.l.vlti.C.de auto.præstan.& in l.ij.C. si ex pluribus tuto. cum simi. Et idem,si pluribus datis tutoribus,vni,aut quibusdam tantùm administratio concessa est : nec enim aliis offerri posset,l.& si pluribus,ff.de aut.tut.Quomodo autem id intelligatur, vide ibi per gl. & Doct.Quid autem,si quis verus tutor est,non tamen gerit tutelam:an hic poterit oblationem retractus facere pro pupillo,& an ei oblatio fieri possit,disces ex d.l.& si pluribus,& ibi gl.in verbo concessa non est,& ibi Doct.ff.de auto.tut.& l.pupillum,& ibi quoque gl.& Doct.ff.de acqui.hær.

Ex

Ex quibus etiam intelliges, an econtrariù vnus ex pluribus tutoribus & curatoribus posſit offerre,& retrahere. De quo & tu videas tex. in l. decreto. §. j. ff. de admi. tut. & Spec. titu. de procu. §. ratione autem formæ, verſi. quid ſi duo,& ſeq.

28 ¶ SED illud eſt quæſtionis, idémne ſit in duobus emptoribus eiuſdem rei, an ſcilicet ſatis ſit, alteri tantùm offerre. quod poſſet videri, exemplo eius, quod ſcribitur in d. l. de pupillo, §. ſi pluriũ, ff. de ope. no. nun. cuius hæc verba ſunt: Si plurium res ſit, in qua opus nouum fiat,& vni nuntietur, rectè facta nuntiatio eſt, omnibuſque dominis videtur denuntiatum. & in l. vlti. C. de duobus reis, vbi interruptio facta aduerſus vnum ex reis debendi, omnibus nocet. Ideoque dicunt Doct. ibi, citationem vnius eorũ interrumpere contra alios, de quo etiam obiter per Iu. Aud. Ant. Imo. Panor. & Fel. in c. paſtoralis, §. quoniam, extrà de reſcr. & Hipp. Marſi. conſi. 84. vias tuas, col. iij. verſi. & facit etiam: nam citatio. Et ad hanc quoque partem facit l. pe. ff. eo. de duobus reis, & l. mora. §. vlt. ff. de vſur. Et quod no. gl. in c. ſi capitulo, in verbo, factã, ad fi. & ibi quoque Pet. Anch. & alij, de conceſ. præben. lib. 6. & quod tradit Rebuf. in concor. tit. de regia ad prælaturas nominatione faciẽda, in verbo, à die recuſationis, ſufficere recuſationem factam à ſummo Pontifice, eius qui à Rege noſtro fuerit nominatus, nutificari vni ex ſolicitatoribus Regis. Et in tractatu Nominationum, q. xiiij. nu. 62. ſatis eſſe, fieri inſinuationem nominationum vni ex vicarus collatoris,& quæ dicemus infrà, in fi. huius tit. q. xij. ver. ex quo fit.

*An ſatis ſit vni ex multis emptoribus offerre.*

29 ¶ Ego verò (vt omittam, quod à noſtris in d. §. ſi plurium, diſtinguitur, ſítne denuntiatio in rem an in perſonã) putarim, non ſatis eſſe hoc caſu vni offerre, vt alteri oblatum eſſe videatur, eique noceat, cùm ius vtriuſque ſit diuiduum. Ideoque quod vni factũ eſt, alteri non præiudicat: ſicuti è diuerſo quod ab vno factum eſt, alus non prodeſt in huiuſmodi rebus diuiduis, d. §. ſi plurium, verſiculo ſi plurium dominorũ,& ibi Iac. Aret. Bar. & Ang. Quamuis in rebus indiuiduis ſecus, l. loci corpus, §. ſi fundus, ff. ſi ſerui. ven. Hincque ſcribitur in l. j. §. denuntiari, qui eſt pen. ff. de vẽt. inſpic. quòd ſi plures ſimul ſunt ſucceſſuri, omnibus facienda eſt ea denuntiatio, de qua in eo. tit. tractatur,& ſimiliter in l. rem quæ, §. j. ff. de euict. omnibus venditoribus aut eorũ omnibus hæredibus eſſe denuntiandũ, vt teneantur de euictione. & in l. j. ff. de iure delib. vbi omnibus dominis vnius ſerui hæredis inſtituti, tempus ad deliberandum præſtituẽdum eſt. Et hoc cõfirmatur, quia cùm oblatio neceſſaria eſt, ei vtique facienda eſt, qui poteſt recipere,& offerentẽ liberare, l. ſi reus paratus, ff. de procu. Bal. in l. acceptam, col. iij. in iij. q. C. de vſur. At hic vnus emptorũ non poteſt pro alio pecuniam recipere, nec ceſsionẽ rei facere. Et vide, quod in ſimili dicitur à gl. in cle. j. in verbo, facienda, de renun. non ſatis eſſe reuocationem mãdati, ad reſignandum (vt noſtri appellant) beneficium conceſsi, denuntiari vni ex collatoribus quodque item diſſeritur à Rebuffo in tractatu Nominationum, in xiiij. q. prin. num. 80. vtrùm ſcilicet, cùm collatio ad duos ſpectat, ſatis ſit alteri inſinuare nominationem.

30 ¶ Sed hæc intellige, niſi vnus eorum integram rem ipſam venditam poſsideret: quia tunc illi fortè ſatis eſſet oblationem facere, per ea, quæ latè dicemus infra titu. procedente, §. j. gl. vj. in verbo, *ou ſes heritiers*, nu. 41. nunc autem,& tribus ſeq. Niſi fortè hic diceret, ſe eam rem poſsidere nomine vtriuſque, ſecundùm l. communis ſeruus, ff. de acqui. poſſ. & l. meritò, ff. pro ſocio: ideoque nec ſe poſſe ceſsionem rei, non cõſentiente ſocio, facere in illius præiudicium, per l. j. & l. pottionem, C. de com. rer. ali. Sed tunc dicerem, conſanguineum, qui poſſeſſorem ſolum ſecutus eſt, non eſſe in mora, quin ea declaratione facta, poſsit & alterũ emptorem in ius vocare, etiã ſi tempus trãſierit, modò negligat id ipſum quamprimum facere, ſecundum id quod ſcribitur infra eodem tit. §. xij. & ibi notauimus.

*Quid ſi vnus eorum rem totam poſsidet.*

31 ¶ AN autem ſit ſatis teſtatò conuenire procuratorem emptoris, eique huiuſmodi oblationẽ facere? Et tradunt noſtri, ſufficere, procuratorem ſpecialem, vel generalem cũ libera, interpellari, per l. procuratoris, in prin. & ibi gl. ff. de trib. & l. procurator cũ libera, ff. de proc. Secus de generali ſine libera, cuius ſcientia domino non præiudicat, l. apud Celſum, §. quæſitum eſt an de procuratoris, ff. de dol. excep. Ita enim inter cæteros ſcribit Alb. & Sal. in l. mora, ille col. iiij. nu. 15. hic col. iij. ver. quæro quartò, ff. de vſur. vbi & ita dicunt intelligi l. item veniunt, §. petitam, ff. de dol. except. qua probatur denuntiationem factam procuratori nun nocere domino: nã & id per eam l. voluit Alb. in l. j. §. j. col. iij. verſi. an autem denuntiatio, ff. ſi quis ius dicen. non obtemp. Sed tu tamen hic vide, quæ ſcribam infrà eo. tit. §. ix. in gl. vlt. nu. 7. & ex his quoque,& duobus ſeq. & quæ etiam dixi ſuprà eo. §. in gl. x. quæ eſt in verbo, *dedans l'an*, nu. 100. & ſi quis fortè. Bal. autem in tract. Protomixeos. col. j. verſi. ſed nunquid ſufficit, tradit denuntiationem, quæ debet fieri ex conſtitutione protomixeos conſanguineo venditoris, poſſe fieri procuratori cum libera non alteri.

*An hæc oblatio poſsit fieri procuratori.*

32 ¶ Porrò autem ſatis conſtat, paria eſſe habere mandatum ſpeciale,& generale cum libera, tam in contractibus, quàm iudicijs, l. nam & nocere,& ibi glo. Bald. qui id dicit no. & Alex. qui eam l. legit cum §. vlt. l. reſcriptum, ff. de pact. & l. procurator cui generaliter,& ibi Ricar. & Alb. ff. de procu. & l. mandato,& ibi gl. & Bar. ff. eo. tit. & l. iuſiurandum, quod ex conuentione, §. vlt. & ibi gl. in verbo vniuerſorum, Bart. Alex. & cæteri Recentiores, è quibus Iaſon in ij. not. ponit ſex limitationes, ff. de iureiur. & l. ſed ſi vnius, §. procuratorem autem, ff. de iniuri. & c. qui ad agendum, §. vlti. & ibi omnes, de procu. lib. 6. Cy. Bal. qui dicit id valde quotidianum,& Sal. in l. illud, §. j. ff. de mino. idem Cy. & Pau. Caſt. in l. j. C. etiam per procu. Io. Fab. in §. procurator, col. ij. Inſtit. de his per quos ag.

*Mandatũ generale cum libera æquipollet ſpeciali.*

pos.vbi id declarat.Cano.in c.vlti.extrà de dila.Pau.Cast.in l.per procuratorem,in fi.ff.de acqui. hære.Panor.in ca.petitio,post medium,de procu.Alex.in l.si procurator,col.j.C.eod.tit.& consi. 22.viso instrumento,col.ij.versi.attento,lib.1.& consi.44.viso & discusso,col.j.versi.sed cõcessio, lib.2.quod reperitur consi.28.lib.6.& idem Alex.consi.133.circa executionem,col.j.eo.lib.6.Iason qui id dicit sing.in l.indebitum,in ij.no.ff.de condi.inde.Feli.in c.nonnulli,§.sunt & alij.extrà de rescri.Caro.Rui.consi.93.visis his,col.iij.nu.6.lib.5.Catel. Cotta in memor.inci.procurator generalis,Matthæ.Afflict.in consti.Siciliæ inci.si quis in posterum,col.iij.in iij.q.& Deci.Neapo.cccv. in causa Martini,num.4. Philip.Dec.consi.493.viso tenore,colum.j.& consi.690. visis dubitationibus,col.xj.

*Quid in procuratore generali cum libera ad lites. Mandatũ generale cum libera, quando censeatur esse concessum.*

33 ¶Quod tamen intellige,vt non procedat in procuratore generali ad lites etiam cum libera: neque enim is solutionem recipere potest,l.hoc iure, & ibi Doct.ff.de solu.& no.in l.si procurator,ff.de condi.inde.& Bar.in l.qui Romæ,§.Callimachus,ff.de verb.obl.Neque is potest interpellare,protestari,denuntiare,vt diximus suprà in gl.x.in verbo,*dedans l'an*,nu.97.cæterùm ex his.Quando autem,& quomodo,& quibus verbis censeatur quis habere mandatum generale cum libera, videbis apud Per.Cy.& Bar.in l.j.ff.de offi.procu.Cæsa.Per.Cy.Bal.Sal.& Raph.Fulg.in d.l.si procurator.C.de procu.Io.And.& Panor.in d.c.petitio,eo.tit.Bar.in l.creditor.§.Lucius,ff.mand.Bal. in c.j.§.nomina,in fi.titu.de pace Constan.Domi.post alios in d.c.qui ad agendum,cum concor. adductis ab Alex.d.consi.44.lib.2.repetito consi.28.lib.6.& prætereà cõsi.52.viso primo puncto, col.ij.nu.6.lib.item vj.

*An hæc oblatio posit fieri cõiunctæ personæ.*

34 ¶ Sed vtrum hæc oblatio posit fieri coniunctæ personæ emptoris?Et sanè,quæ requirunt speciale mandatum,cõiunctis sunt interdicta,nisi & ipsi mandatũ speciale habeãt,l.patri,iuncta l.illud,ff.de minori.& latè per Recentiores,qui multos allegant,in l.exigendi,C. de procu.& in d.c. nonnulli,§.sunt & alij,extrà de rescri.& Soc.consi.120.cũ in præsenti,col.iij.versi.postremò, lib.1. quod repetitur consi.231.lib.2.Nec eis solutio fieri potest,& si facta fuerit, nõ liberatur soluens,l. non solum,quæ est iij.& ibi Bar.col.ij.versic.tex.iste inducitur,Alb.col.j.Imo.Alex.in prin.& alij, ff.sol.mat.& l.ij.& ibi quoque gl.quæ intelligit,etiã si offerat cautionẽ rati.Bar.& Alb.ff. vt legat. nomine caueatur,& l.qui hominem,§.si gener,ff.de sol.& l.qui aliena,§. quãquam,ff. de neg.gest. & l.filius,& ibi Doct.C de pact.glo.in l.vero procuratori,in verbo, administratio,& ibi Bar.ff.de sol.Spec.in tit.de cõiuncta persona,col.vlt.versi.item cõiunctæ.Gul.Cu.in l sin autem, in prin.& ibi Bar.& Alb.ff.de neg.gest.Cy.in d.l.exigendi,Bar.in l.hoc iure,ff de sol.Alb.in l.ij.col. pen.ver. item allegatur,ff.sol.mat.& in l.sed & hæ,in prin.col.ij.versi.itẽ quærit ipse,ff.de procu. Bal.in l.j. C.de sol.& in l.j.versi.quæro vtrùm cõiunctæ,C.quibus res iudi.non nocet,& in l.tutori,in fi.ff. de neg.gest.Pau.Cast.cõsi.165.visis & ponderatis,col.ij.ver.sed cõstat,lib.2.Alex.cõsi.4. videretur inspectis,col.iij.ver.tamen quia cõiunctæ,lib.2.& consi.37.viso dicto instrumento,post prin.lib.3. Fran.Aret.cõsi.136.clarissimè,col.j.versi.ad tertiũ,Soc.d.cõs.120.vbi suprà,Guid.Pap.decis.Delph. 526.executio,versi.sed vtrùm,Fran.Rip.in d.c.cùm Mar. Ferra.nu.60.extrà de cõsti. Steph.Bertr. consi.238.literæ cõpulsoriæ,lib.1.Et est cõmunis opinio vtriusq; illius sentẽtiæ:tametsi Phil.Dec. solus,ni fallor,vtrãqne euertere conatus est in d.c.cũ Mar. Ferra.col.v.versic.secunda conclusio, quibusdam rationibus motus,quibus scitè respõdet Fran.Rip.ibi.Receptũ est auté,oblationem ei tantùm fieri posse,qui potest recipere,& offerentem liberare,vt diximus suprà,nu.29.ego verò,& dicemus plenius infrà eo.tit.§.ix.gl.vlt.ferè per totum,præsertim verò,nu.4.sed & quod plus.

*Coniũctæ personæ an solui posit.*

*An filio pro patre,& è diuerso posit fieri hæc oblatio.*

35 ¶Et ita quidẽ hæc procedunt,vt ne filio quidẽ pro patre posit fieri hæc oblatio:vtpote cùm nec ei quidem solui posit,vt videre est ex d.l.filius,C.de pact.vbi & id Bal.& Phil.Dec. notãt. Patri autem pro filio potest,vt expressim voluit Ang.in d.l.qui aliena,§.quáqnàm,ff.de neg.gest.nam & is facere potest pro filio alia,quæ requirunt speciale mandatum,per l.patri,in prin.& ibi Bal.ff. de mino.cum concord.à me adductis suprà eo.in gl.x.in verbo, *dedans l'an*,nu.101. & hæc procedunt.Sed illud de solutioue,intelligit Phil.Dec.in d.l.filius,procedere,quando soluitur patri, vt legitimo administratori bonorum filij,vt ipse est,l.j.C.de bonis mater.Nam vti coniunctæ personæ,simpliciter solui nõ potest,per tex.in d.l.filius.Et sanè etiam d.l.patri,ff.de minori.satis ostendit,ibi filium fuisse in potestate patris,cùm dicit,quia patris periculum agitur, qui de peculio tenetur.Et id confirmatur, quia nec matri quidem,aut auiæ solui potest , non magis quàm cæteris coniunctis:vt expressim respondit Alex.d.consi.37.in prin.lib.3.Neque enim (inquit) ea est legitima administratrix bonorum filij,vel nepotis,l.filiæ,in prin.ff. de sol.cum aliis ibi per eum allegatis.Ex quo potes intelligere,tum demum hanc oblationem patri posse fieri pro filio,si eius sit legitimus administrator,alias secus,matri nullo modo posse.

*An matri fieri posit pro filio.*

*Si capitulum emerit,cui,& quomodo debet fieri oblatio.*

36 ¶ Nec vnum prætermiserim,de quo etiamnum ex facto controuersia est: Si capitulum alicuius ecclesiæ emit rem quampiã immobilem,poterit ab eo consanguineus retrahere, vt satis suprà diximus num.huius glo.2.& multis seq.an igitur hoc casu satis erit conuenire Prælatũ huius capituli,vt decanum,aut alium huiusmodi,aut etiam syndicum,& ei hãc retractus oblationẽ facere.Et idem quæri potest in alia quapiam vniuersitate,quæ quid emit obnoxium retractui.Super quibus vide tex.in l.omnes,§.hoc nihilominus,& ibi Bal.qui eum §.legit,cum prin.l.C.de epis. & cler.& gl.no.in l.non potest dolo,in versi.item quid si citetur,& ibi Bar.& Albe.ff.de reg.iur.aliam gl.in c.si capitulo,in verbo,factam,& ibi latè Per.Anch.col.vlt.de conces.præben.lib.6.Bar.& Alb.in l.j.

illum,

illum, in §.& si fortè, hunc in §.j.versic.vlt.ff.quod vi aut clam. Eundem Bar.in l.vlti.ff.quod cuiusque vniuersi.& in l.j.C.de iure reip.lib.11 & in extrauag.ad reprimendum, in verbo, citatum.& Io.Fab.in l.de actore, ad fi.C.quan.tuto.vel curat.& Ang.cõsi.196.ex themate, col.ij.& alios, quos citat ( ne hîc sim longior) Alex.in addi.Bar.in d.l.non potest dolo, & prætereà latissimè Barb.in cle.causam, col.xvij.in paruis, versic.quid si appellatio,& multis seq.de elect.& Guid.Pap.decisio.cexxj.in causis. In ea autem specie, in qua id dubium contingit, soli Prælato facta fuerat oblatio,& is solus citatus erat in materia retractus,& interim transierat annus retractus: dicebatque Prælatus non rectè factam fuisse oblationem & citationem, nec deinde admittendum esse consanguineum, anno iam elapso. Et idem quæri potest in retractu conuentionali.

57 ¶ Sed quid, si emptor mortuus sit, hæreditasque eius iaceat, cui & quomodo debet fieri oblatio retractus? Et certè, si curator datus sit hæreditati, vt plerũque fit, vt patet ex toto tit.ff.de cur.bo.dan.& l.debitor, post prin.ff.de neg.gest.ei offerri debet: sin minus, satis erit, ipsi hæreditati vacãti offerre: nec requiritur, vt prius curatorem constituere cõsanguineus faciat, vt denuntiatione, quæ fit venditori ob euictionẽ, respõdit Pau.Cast.consi.240.effectus primi, col.ij.ver.super secundò, lib.1.per tex.loquentẽ in pupillo, in l.si dictũ, §.vlt.ff.de euictio. Nam hic (inquit) agitur de conseruatione iuris denuntiantis tantùm, non etiam de cõstituenda hæreditate in mora, vti & in nostro casu retractus consanguineus certat de suo iure retractus conseruando. Sequitur & dicit singul. Barb.in c.vlti.in fin.de empt.& vend.vbi tamen numerus illius consi.est corruptus. Sed tu super hoc vide, quæ scribit Fran.Are.consi.26.factum super quo, col.iij.versi.nec obstat, si diceretur,& quæ nos in simili diximus de pupillo hærede emptoris, suprà, hac eadem gl.nu.14.quid igitur,& multis seq.& quæ item dicemus infrà eo.tit.§.ix.in gl.vlt.versi.vltimo.

*Quid, si emptore mortuo hæreditas iaceat.*

58 ¶ Postremo illud quæri potest, An si Rex noster emerit domum, poterit consanguineus venditoris ab eo retrahere. Io.Gallus inter aresta anni M.cclxxxiij.hoc posuit, consanguineis ius non esse retrahendi rem emptam à Rege.& loquitur de Comitatu Guynatum empto à Rege, cui filius venditoris oblationem fecerat. Quæ res hinc pendet, vtrũ Princeps ligetur statutis, aut consuetudinibus subditorum. Et non ligari respondit Cardi.Flor.consi.ij. circa statutum, & sequitur Fel.in c.j.col.x.versi.quarta declaratio, extrà de consti.& Rochus Cur.in repe.c.vlti.in ix.q.prin.de consue.per multa iura illic allegata. Dicitque & id procedere, etiam si ad talem cõsuetudinem inducendam interuenisset consensus Principis, vt ibi videre poteris. Sed illud prius ante hos voluit Bald.quem nullus illorum citauit, in d.c.j.paulò ante fi.extrà de consti. Nec id quidem mirũ, cùm nec Legatus Principis teneatur seruare statuta loci, etiam si esset ipsius loci ordinarius: vt dicit Bal.in c.licet, in fi.de offi.ord.& sequitur Fel.in c.cũ dilecta, col.xix.versi.limita quartò, in fin.de rescri. Quod quidem vltimum quomodo intelligatur, intelliges ex Ang.& Alex.in l.hac consultissima, §.ex imperfecto, C.de testa.& Cano.in d.c.vlt.de consuet.

*Si rex emerit an ab eo retrahi posit.*

59 ¶ Quod tamen intelligendũ est, nisi statutũ, aut consuetudo naturali ratione nitatur, vt pulchrè dicit Bal.in c.j.§.vlt.col.j.tit.qui feu.da.pos. Nam potentius, ait, est ius naturalè, quàm principatus.& sequitur Mart.Laud.in tractatu de Principibus, versic.cccv.bonæ & naturales, & Rochus, vbi supra. Cui cõcinit, quod & idẽ Bal.scribit in l.ij.col.vij.versi.item no.quòd si Papa, C. de seruit.& aqua, nullam autoritatẽ Principis vel Senatus posse id facere, ne Princeps ipse sit animal rationale, mortale: aut posse eum absoluere à lege naturæ, vel dictamine rectæ rationis, vel legis æternæ.& sequitur etiam Fel.in d.c.j.col.x.versi.quinta declaratio, de consti. Illud autẽ certũ est, consuetudinem regni Regem ipsum ligare, vel testimonio ipsius Bal.in auth.omnes peregrini, col.ij.ver.consuetudo feudorum, C.com.de succes.& in c.j.versi.& no.hîc, quòd Princeps, tit.de nat.feu.& Soci.consi.58.supra proposita, col.j.lib.4. Et ita intelligendus est Io.Fab.in l.digna vox, C. de legi.cùm dicit, Principem fortè ( ita enim loquitur ) ligari consuetudine terræ, per quædam iura ab eo allegata. Ex consuetudine autem Protomixeos Fede.in fi. eiusdem nuncupatim excipitur curia, quã expressim interpretes eiusdem constitutionis intelligunt pro fisco,& republica: sed aliud esse dicũt in Imperatore, vel Rege: vt per Matth.Afflict.ibi, col.vlt. quem vide.& Ferro.qui & de hoc priuatim loquitur in consue.Burdiga.tit.de feud.§.vij.post prin.

## OV EQVIPOLLENT A VENTE,
## AVT AEQVIPOLLENTI VENDITIONI, GLO. XIIII.

1 Simila propè verba sunt infrà eo.tit.§.xvij.in fin.ibi, *vente, ou qui sonne vente.* Et iterum §.xxvij.ibi, *de vente, ou qui le sonne.* Ex quibus verbis clarè datur intelligi, hanc consuetudinem non in venditionibus tantùm veris & propriis locum habere, sed & in aliis contractibus æquipollentibus venditioni,& eandem sonantibus, id est, repræsentantibus, effingentibus, referentibus, vt in illo ( Ciceronis loco lib.3.Offic. Honestate igitur dirigenda vtilitas est: & quidem sic, vt hæc duo verba inter se discrepare, sed vnum sonare videantur. Et in eo quoque ) Virgilij loco, lib.1.Aeneid.

*Sonandi verbum.*

*—Nanque haud tibi vultus*
*Mortalis, nec vox hominem sonat.—* Et iterum lib.6.
*—Maiorq; videri, Nec mortale sonans.—*

*An retractus habeat locũ in datione in solutum.*

*Datio in solutum vicẽ venditionis tenet.*

2 ¶ HVIVSMODI autem est datio in solutum, cùm scilicet fundus soluẽdi causa datur, ita enim loquitur l. vel soluendi, ff. de Publi. in rem actio. siue cùm pro soluto datur: nam & ita loquitur l. eleganter, in prin. ff. de pign. act. Ea enim datio vicem vẽditionis obtinet, l. si predium, C. de euic. Cuius autoritate subnixi Io. Fab. & Albe. ibi, tenent hoc nostrum statutum retractus, etiam si de venditione simpliciter loquatur, habere locum in datione in solutũ. Id quod etiã tradit ipse Alb. in l. cætera, §. sed si separauit, & ibi Iason col. ij. versi. item per istum tex. ff. de leg. j. & idem Alb. in l. si vsumfructum. ff. de libe. cau. & in prima parte statutorum, q. lxxxviij. supposito statuto prædicto. & iterum in secunda parte, q. ij. ex prædictis oritur, col. j. verst. ex prædictis colligi potest. Bald. in tract. Protomixeos, col. v. versi. sed vtrum hæc constitutio. Io. Plat. in l. j. col. ij. versi. item est arg. C. de fund. patri. lib. 11. Ludo. Bol. consi. 21. stat statutum. & iterum consi. 25. in amplissimo, col. iiij. Philip. Deci. consi. 160. in causa monasterij, colum. ij. & consi. 586. in causa quæ Mantuæ agitatur, colum. ij. Ioan. Crot. & Ferd. Loaz. in repet. l. filiusfamilias, §. diui, ille col. xv. hic col. xl. num. a 27. ff. de legat. j. Fabia à monte S. Sebast. in tract. empt. & vendit. in xxj. quæst. iij. q. princip. Boer. in hoc eod. titu. §. iij. colum. j. Chass. in eodem titu. consuetu. Burgun. §. ix. num. 5. Alcia. lib. 2. de verb. signi. char. 10. versi. lex ait rem venditam. & Carol. Molen. in consuet. Paris. tit. j. §. xiij. gl. v. in x. q. & Ferro. in consue. Burdigalæ hoc eod. titu. §. xxv. in prin. Et de hoc est consuetudo expressa Senonensium ca. liiij. & Trecensium cap. clxv. & Auxerrensium siue Altisiodorensium, hoc titu. §. xxij. qui est omnium liij.

*Cõsuetudines de hac re.*

3 ¶ Et pro his, vltra eum tex. sunt & alij multi, probantes dationem in solutũ instar vẽditionis esse,

*De eadem re.*

videlicet l. eleganter, in prin. & ibi Bar. Bal. & Pau. Cast. qui dicit eũ text. ad hoc semper allegari. ff. de pig. act. & l. vlt. ff. ex qui. cau. in pos. eat. & l. si plus, versi. & si iussu, ff. de euict. & l. sequitur, quæ est iiij. §. de illo, versi. idemque fore, ff. de vsuca. & l. apud Celsum, §. si quis autẽ, versi. autoris, ff. de dol. excep & l. Senatus, in prin. ibi, quamuis non vt vendat, detraxit, sed vt exoluat, ff. de leg. j. vbi probatur & hoc procedere in constitutione pœnali. & hoc ibi annotãt Alb. & Iaso. in quinto no. qui eam l. legunt eum d. §. sed si separauit, qui est vlti. d. l. cætera, & idem Alber. in d. q. ij. secundæ partis statutorum, vbi suprà citauimus, & And. Barul. in d. l. j. C. de fund. patri. lib. 11.

4 ¶ Et vbique nostri illud conclamant, dationem in solutum haberi pro vẽditione, & ex hoc passim

*De eadem re.*

multas quæstiones decidunt: & inter cæteros Oldr. consi. 37. ad primam quæstionem, in iij. q. Cy. Bar. Bal. Sal. & Ang. in l. libera, C. de sen. & interlo. omn. iudi. Alb. in l. j. C. com. vtriusque iudi. Bar. in l. j. §. cùm prædium, col. ij. ff. de pig. & in l. à Diuo, §. si pignora, ff. de re iudi. & in l. si quis aliam, col. j. ff. de sol. & consi. 121. in quæstione domini Cioli, circa mediũ. & Petr. Iac. tit. de act. ex empto redhib. col. j. & tit. de act. in rem pro re emphy. col. viij. versi. item & in datione in solutum, & iterum col. xij. versi. itẽ si res detur. vbi loquitur de laudimiis Bald. consi. 150. Antonia, lib. 1. & consi. 300. statuto cauetur, col. j. eo. lib. 1. Alb. in secunda parte statutorũ, q. ccvij. in aliquibus ciuitatibus. Imo. consi. 8. in casu præmisso, col. vlt. versi. circa tertiũ. Raph. Co. consi. 4. domina Stella, ad fin. & consi. 29. quidam Gionterius, col. ij. versi. ad secundũ, alter Raph. Fulg. consi. 133. in quæstione versa, col. ij. versi. sed & illud, vbi tamẽ dicit, hanc non veram esse & directã emptionem. & consi. 137. quia ex facto, in fi. primi dubij, & consi. 190. visis toto processu, col. ij. versic. secundò principaliter. Pau. Cast. cõsi. 266. videtur dicẽdum, col. ij. versi. tertia ratio, & iterũ col. seq. versi. & sic concludo, lib. 1. & cõsi. 165. visis & ponderatis, col. ij. versi. secũdò videtur, lib. 2. & cõsi. 326. super primo quæsito, ante fi. eo. lib. 2. Ro. cõsi. 450. præsens dubitationis articulus. Fran. Aret. cõsi. 32. diligẽter consideratis, col. ij. vers. nec obstat si dicatur, vbi ex hoc dicit generaliter, quicquid de vẽditione dicitur, & in datione in solutũ habere locũ. & cõsi. 148. in quæstione proposita, col. ij. versi. his tamen nõ obst. & cõsi. 160. lõga est ista cõsultatio, col. v. versi. venio ad quartũ. Guid. Pap. qui & ex hoc dicit deberi laudimia domino ex datione in solutũ, sicut ex vẽditione, cõsi. 46. in facto præsupponitur, col. ij. ver. plus posset cõsiderari. Phil. Dec. vltra loca suprà allegata, cõsi. 409. viso cõsi. col. ij. & cõs. 558. in causa magnifici, post prin. & cõsi. 587. corã magnificis, col. ij. & consi. 592. in causa dominæ, ad fi. Matt. Affl. dec. Neap. 335. pro decis. nu. 18. & iterum deci. 358. in causa nobiliũ, col. j. iterũ decis. seq. col. item j. Ex quibus multi intelligunt, & hoc in statutis procedere, vt apud eos videre licet.

5 ¶ NON desunt tamen, qui in casu nostræ consuetudinis, de qua hic tractamus, negant eã habere

*De eadem re.*

locũ in huiusmodi datione in solutũ. Hi sunt Spe. tit. de emp. & vend. §. nũc dicendũ, le ij. ver. sed pone statutũ, vbi & id dicit fuisse obtentũ, & ibi quoque Io. Aird. in addi. atque etiã in c. constitutus, col. vlt. & ibi itẽ Ant. & Pet. Anch. in iij. opp. dum allegat Spec. vbi suprà, extrà de resti. in inte. Albe. sibi contrarius in l. statuliberi. §. Quintus, ff. de statulib. dum dicit post Alb. Odof. hoc nostrũ statutum habere locũ in vẽditione propriè sumpta tantùm, nõ etiã in cæteris alienationibus. & in l. si vsumfructũ, in prin. ff. de lib. cau. vbi idem dicit. & in l. dudũ, C. de contrah. emp. dũ simpliciter allegat Spec. vbi suprà. Lucas Pen. in d. l. vlt. col. j. versi. item qui non potest, C. de prædi. curi. lib. 11. Io. Por. in d. l. Senatus, ff. de leg. j. Alex. in addi. Bar. in d. l. litis, ff. pro emp. & consi. 76. visis dubitationibus, col. iij. lib. 5. dum etiã citat Spec. vbi suprà. Fanc. Are. consi. 124. eximie domine, col. pe. vbi dicit sing. Corn. cõsi. 166. quatuor vertũtur, col. v. lib. 2. Gerar. Bago. in sua repet. retractus. versi. secunda cõclusio est quòd in re data, vbi hac nõ vulgari anchora innititur, quòd datio in solutum habet vim venditionis in fauorẽ eius, cui fit: ideò in eius læsionem non debet retorqueri. Guido Pap. decis. cclvij. cauetur consuetudine, in fi. Fel. in c. vlt. col. pen. versi. fallit tertio, extrà de accus.

Firmia.

Firm ia.in tract.gabellarũ in tertia parte octauæ partis prin.in iij.q.versi.in quæstione tamen proposita.& itet um in iiij.q.Iason consi.150.videtetur prima consideratione,col.ij. versi. secundò & fortiùs,lib. 4.Sebast.Neapoda.in tractatu de Iure congrui.Phil.Dec.sibi etiam cõtrarius consi.18. viso puncto,col.ij. versi. nec obstat quod dicitur.& consi.586.in causa quæ Mantuæ agitatur, col. ij.Ioan.Crot.in repe.l.filiusfamilias.§.diui,col.xvj.ver.tertiò adducitur,& iterum col.xxxiiij.vers. tertia sit conclusio,& ibi quoque Ferd.Loaz.char.24.nu.485.& Fran.Ripa nu.101.ff.de leg.j. Iac. à S.Georg.in tract.de Roydis,col.ix.versi.item dubitatur an præsupposita,Paulus Parisi.consi.82. pro veritate,col.ij.nu.18.lib.3.

6 ¶ Mouentur hi,præter eam,quam iam diximus,& aliis multis non cõtemnendis rationibus, quas hîc asscribere supersedimus, loca designasse contenti, præsertim cùm res ista in terminis nostræ consuetudinis minimè sit dubia:quia nõ de contractu tantùm venditionis, sed & aliis æquipollentibus,& vẽditionem sonantibus (vt suprà in prin.huius gl.diximus) loquitur nostra cõsuetudo:ideoque habet locũ & in impropriis & indirectis venditionibus, etiam si aliàs non cõprehenderetur datio in solutum appellatione veræ ac propriæ venditionis. De quo etiam videbis per Rapha.Fulg.d.consi.134.in quæstione versa coram domino capitaneo,col.ij.versi.sed & illud.

7 ¶ Tamen si teneas in terminis Iuris communis,statutum admittens cõsanguineos ad retractũ rei venditæ simpliciter,habere locum in datione in solutum,id debes intelligere duobus modis: Primo videlicet,cùm datur fundus in solutum pecuniæ debitæ.Nam si in alterius speciei debitæ solutum daretur,nihil esset quod ad venditionem accederet,vt per gl.Cy.Bar.Bal.& alios in d.l. libera,C.de sen.& interlo.om.iud.gl.in l.si quis aliam,& ibi Bar.qui id optimè declarat,col.j.ff.de solu.Nam vt dicit ipse Bar.cùm soluitur species pro specie,est quædam permutatio, sed quando soluitur species pro pecunia,est quædam emptio.Ideò in hoc nostro casu,cùm scilicet datur species pro alia specie,non esse locum retractui ex hoc statuto nostro,expresſim tenuit Lud. Bolog. hanc quoque differentiam faciens d.consi.25.in amplissimo,col.iiij.versi.plus voluit. Quod tamẽ intellige secundùm ea,quæ dicam infrà in ead.gl.num.40.sed & hæc omnia, nisi scilicet daretur res mobilis pro immobili,vt ibi videre poteris.

*Quid,si detur in solutum alterius speciei debita.*

*Quid, si pro specie mobili.*

8 ¶ Secundò intellige,vt habeat locum retractus in datione in solutum voluntaria, quæ fit ab ipso debitore creditori:non etiam in necessaria,quæ fieret à iudice pro executione rei iudicatæ, per l. cùm fidei hæredis,ff.de fideic.lib.Ita voluit Io.Plat.post alios Antiquiores in d.l.j.col.ij.versi.item est arg.C.de fund.patr.lib.11.Masuer.tit.de exec.& subhast.§.item in pretij distributione,ad fin.& Ias.in d.l.cætera,§.sed si separauit,col.ij.versi.item per istum tex.ff.de leg.j.Matth.Afflict.in tract. Protomiseos,in verbo,licet enim suprà diximus,colum.vj.versi.sed iuxta prædicta quæro.Ferdi. Loaz in d.§.diui,nu.228.& iterum nu.485.& Fabia.in d.tract. emptionis & venditionis, vbi suprà,& Dec.d.consi.160.col.ij.& Ioan.Cora.lib.3.Miscel.c.iij. Nam & quando debitor sponte dat creditori rem aliquam pro debito, id in iure appellari solet dare in solutum : vt patet in iuribus suprà allegatis nu.2.& 3.Sed & vendere quoque appellatur,l.in numerationibus,in prin.ff.de sol. Cùm verò datur à iudice in causam iudicati,vix ita reperies appellari, sed potius addicere creditori, d.l.à Diuo Pio,§.si pignora,& sæpe aliàs in ead.l.ff.de re iudi.quod annotatum fuit ab Alex. consi.52.viso themate & statutis,col.j.lib.1.

*Quid in datio ne necessaria à iudice facta.*

*Dare in solutũ,& addicere creditori quid differat.*

9 ¶ Nec aliàs huiusmodi datio in solutum necessaria ( si datio in solutum vocari posſit ) comprehenditur in statutis loquentibus de venditionibus,vt tenet Albe.in l.Senatus, in prin.ff.de leg.j. & in secũda parte statu.q.ij.ex prædictis oritur,tum in prin.tum in versi.ex prædictis colligi potest,quibus locis loquitur de statuto prohibente alienari in extraneos.& iterum quæstio.ccvij. in aliquibus ciuitatibus.& Ro.loquens in statuto huic nostro non absimili,ne scilicet liceat vendere rem immobilem irrequisito consorte,consi.107.circa id de quo quæritur,per totum.Alex.loquẽs in eodem statuto,d.consi.52.etiam per totum.lib.1.& Ias.in d.l.cætera,§.sed si separauit,col.ij.ver. item per istum tex.ff.de leg.j.vbi etiam loquitur in illo statuto,prohibente alienationes in extraneos,Phil.Dec.d.consi.160.in causa monasterij,col.ij.Lud.Gozad.loquens in eodem statuto,cõsi. 103.videtur,col.pen.nu.21.cum aliis multis concor.coaceruatis à Bohen.in consuetudinibus Biturigum hoc co.tit. *de retraictz*, §.iij.

*Vẽditionis appellatione, an veniat datio in solutũ necessaria.*

10 ¶ Nec ex ea quoque dominus habet laudimia,quamuis ex venditione habeat,vt voluerunt Guil. Cu.Bar.Bal.Raph.Fulg.& Pau.Cast.in l.si ideò,ff.de condi.furti.Ias.in l.vlti.col.xij.in vij.q. versi. ista decisio,C.de iure emphy.de quo tamen vide infrà nu.ab hinc 4.Nec ea prohibetur fieri sine consensu domini,vt dicit idem Ias.post alios in d.l.vlt.col.xxxij.versi.quintò quæro, de iure emphyt.& in l.voluntas,col.j.C.de fideic.Matth.Afflict.qui & alios quoque citat decis. Neapo.cxcj. Abbas Rusillus,in j.dubio.De quo tamen vide,quæ latius de hac re diximus suprà,eo.§.in verbo, *ou autres choses,censees pour immeubles*,quæ est gl.vij.nu.49.quòd autem fructus,& quæ etiã dicam infrà eadem gl.d.nu.ab hinc 4.

*An ex ea debeantur laudimia, vide nu. 14.in prin.*

11 ¶ Et generale est,vt quæuis alia venditio necessaria,non contineatur in prohibitione alienationis, l.Diuus,ff.de pet.hære.& l.pero,§.prædium,& ibi Albe.& alij,ff.de lega.ij.& l.pater, in prin.& ibi Alber.ff.de lega.iij.& l.j.iuncta gloss.& ibi not.à Doct.C.de fund.dot.& l.j.ff.eod.titu.& l.alienationes,& ibi Alber.ff.fami.hercisc.& l.non solùm,§.j.ff.de ali.mut.iud.cau.fac. & d.l.cùm fidei.ff. de fideicom.liber.& l.j.C.de litigio.Bar.in l.si stipulatus fuerim,in prin.colum.j.versic. videamus

*Alienatio necessaria, non continetur in prohibitione alienationis.*

rationes.& iterum versi.ex quo no.ff.de verb.obl.Bal.consi.40.maritus ex delicto, circa med.lib.1.& consi.284.præmissis verbis cuiusdam statuti,post prin.eo.lib.1.Albe.in l.sed si pecunia.per eũ tex.ff.de reb.eo.& in l.si aliquis,nu.3.ff.de dona.& in l.quoties,col.vlti.num.12.ff. de pœn.& in j. parte statutorum q.cx.statuto Parmæ.& in ij.parte q.ij.ex prædictis , col.j.vbi loquitur de statuto prohibente alienare in extraneos.Ang.cõs.vij.in Dei nomine,amen,ex dicto themate,col.j.Sal.in l.vlt.col.j.C.de reb.alie.non ali.late Rom.cõsi.107.circa id de quo,& cõsi.219. ex themate cõsultationis,col.ij.versic.secundò idem euidenter.Pau.Cast.consi.317. super primo quæsito, in j.dub. lib.2.Alex.consi.55.ponderatis his,col.2.versi.accedit ad confirmationem,lib.3.& Matth.Afflı.loquens in materia protomixeos in constit.ipsius,in verbo,licet euim,col.vlt.versi.sed rursus quæro,cum concord.quos videre poteris apud Fran.Cur.senio.consi.27.magnificus vir, col.8.versic. corrobotantur prædicta.Lud.Bol.consi.43.Ser Iacobus, col.ij.versi.tertio præmitto, & seq.versi. & sic ex hoc Ias.in d.l.filiusfamilias,§.Diui,col.iiij.versi.viij. & vlt.cum multis seq.in ij.lect.& ibi Ferd.Loaz.nu.216.& Fran.Ripam,nu.24.& seq.ff.de leg.j.

12 *Cõsuetudines de retractu dationis in solutũ factæ à iudice.*

¶Et hæc quidem fortassis vera sunt,quantùm ad ius commune pertinet,& ex quibusdam quoq; consuetudinibus obtinent, vt Turoniæ, hoc tit. *de retraicte*, capi.24.& Morini,c.xvij.nisi vt ibi declaratur,Loduni,hoc item titu.§. xxiij. Et in comitatu Burgundiæ,titu. *reachapte*, §.xij.At nos contrariam consuetudinem expressam habemus intrà §.omnium totius huius voluminis cõsuetudinum postremo,qua cauetur,& in his quoque vẽditionibus,quæ fiunt à iudice in causam iudicati,locum esse retractui.Et habent similem consuetudinẽ in ducatu Burgundiæ,in hoc eo.tit. §.ix.vbi Chasse.satis multa de hac re scripsit,vt ibi videre licet omnibus. Et eadem quoque apud Parisienses est consuetudo,c.clxxxij.Melodunenses,c.xij.Senonẽses,c.xxxix.Trecenses,c. cxlvij. Caluimontenses in Bassigniaco,c.cxv.Cenomanenses,c.cccxxj. vbi tamen id limitatur. Atque etiam apud Andegauenses,c.cccex.Aruernienses,tit. *de retraict*,c.xxxvij.Engolismenses,c.lxxvj. Altimarchienses,c.cclxxix.Marchienses,cclxxxvj.quod est xxvj.huius tit.Altissiodorenses, quos nunc Auxerrenses vulgò appellant,hoc tit.§.x.qui est omnium xlj.Niuernenses,hoc quoque tit. §.xxviij.& Valesienses hoc item tit.§.v.qui est omnium lxxxiij.

13 *Factũ iudicis, factum partis.*

¶Et has quidem consuetudines,ne ratione defici videamur,hac non omnino contemnenda fulcire poteris. Nam quod fit à iudice rem ipsam adiudicante creditori vel alteri vltimo licitatori, censetur fieri ab ipso debitore,qui primò sponte debitum creauit. Ideoque æquè tenetur de euictione,ac si ipse fecisset,l.si ob causam,& ibi Bar.Bal.& alij, C.de euict.& l.si pignora,ff.eo.tit.& l. eleganter,in prin.ff.de pign.act.& l.libera,C.de sen.& l.profectitia,in prin.ibi , sed & si proponis Prætorem,ff.de iure dot.& l.j.C.si in cau.iudic.pig.capt.sit,& not.gl.in l.j.§.hæc verba,in verbo, exceptione,& ibi Bar.& Albe.ff.ne vis fiat ei,& gl.in l.id quod nostrũ,in ij.atque in v.oppo.ff.de reg.iur.Cy.in l.emptorem.in j.oppo.C.loca.Signo.qui & ex hoc dicit,hãc censeri alienationẽ voluntariam,consi.73.factũ sic præsupponitur,paulò ante fi.Bar.in l.j.in prin.col.pen.versi. sed quid si executor,ff.de acq.pos.Bal.in Auth.& qui intrat,col.pen.versi.modò ego quæro,C.de bo.auto. iud.pos.& in c.quoniam frequenter,§.vlt.in fi.extrà, vt lit.non conte.vbi ex hoc dicit,quòd cùm iudex dat in solutũ creditori rem debitoris,ex præcedenti cõtractu debitoris,videtur ipsemet debitor dedisse,qui est casus noster.Idem Bal.in c.j.col.pen.ver.si verò sequestratio,extrà de seque. pos.& fruc.& consi.306.verba inuestituræ,post medium,lib.1.vbi & idem dicit, & consi.61.in ista quæstione,col.ij.versi.secũdò ex alio fundamẽto,lib.2.& consi.257.dicta tenuta,lib.4. vbi ex hoc dicit,quòd si non valet factũ partis, nec factũ quoque iudicis,qui vi illius facti partis processit. & consi.227.quoniam pro debito,lib.5.Ang.consi.5.visis instrumentis,col.j.& consi.203.ex primo, ad fin.vbi tamen dicit,& ostẽdit id per omnia non procedere.Sal.post Dyn.in l.cùm notissimi,§. imò,col.ij.versic.ex quo patet,C.de præsct.xxx.vel xl.anno.& l.ordo,in fi.C.de exec.rei iudi.Pet. Anc.consi.86.pro faciliori,col.ij.& cons.207.in quæstione,col.j.ver.secũdò probo.Alex.consi.11. viso processu , post prin.lib.5.vbi ex hoc dicit,quòd si iudex creditori rem feudalem adiudicarit, non poterit vasallus eam adiudicationẽ infringere , cùm eam ipse fecisse videatur. Et huius ratio optima est:nam cùm id à voluntate originem habuerit,vt in simili dicitur in l.in cõmodato,§.sicut,ff.commo.consequens est,quicquid inde sequitur,voluntarium quoque existimari : vt no.in l.j.versi.quòd si existant,iuncta gl.in verbo,pacto,C.de natu.lib.& Bal.d.consi.306.in fi.lib.1.

14 ¶Ex quo Bald.ipse in hac re secum pugnans,& contrà quàm suprà nu.10.diximus,respondit,eo ipso cõsi.306.in hoc casu,cùm videlicet res à iudice datur in solutum,siue adiudicatur,æquè deberi laudimia domino,ac si ipse debitor vẽdidisset, & idem voluit Pet.Iac.tit.de act.in rem pro re emphy.col.viij.versi.item in datione.& Masuer.in titu.de execu.& subhast.d.§.item in pretij distributione,& iterum in tit.de locat.& iure emph.in fin.& nouissimè Caro.Molend.in consuetu. Paris.tit.j.§.xiij.gl.v.nu.48.Quibus malo accedere,quàm alteri contrariæ sententiæ,tum ea , quã iam dixi,ratione:tum & hac:nam qui alienare prohibetur,eo quoque interdicitur,ex quo alienatio sequitur,etiam ex legis vel statuti dispositione:tanquàm nihil intersit alienes, an id facias, ex quo sequitur alienatio.l.codicillis,§.matre,& ibi Bart.ff.de leg.ij.& l.vlti.C. de legi.tut.vt à multis citatur,& c.j.§.vlt.tit.de inuesti.de re ali.fac.glo.in l.si ita quis,§.ea lege,& ibi Bal.qui eã dicit notatu dignã.Raph.Co.Fran.Aret.qui eã dicit notabilem Iason,qui & id dicit, ff.de ver.obl.Bar.in l. peto,§.fratre,ff.de lega.ij.Bald.in l.j.col.iij.in iij.q.C.de inos.dot.& in l.ea lege, col.iiij. versi.tertiò quæro,

*Alienatione probibita & id ex quo ea sequitur, probibetur.*

quæro, C. de condi. ob cauſ. & in l. hac edictali, col. ij. verſi. modò hæc incidũt, C. de ſecun. nupt. & in rub. C. qui amit. in fi. & in l. quoties, in prin. C. de fideic. vbi ad hoc dicit ſing. tex. in d. c. j. tit. de inueſti. de re ali. fac. atque etiã gl. in d. §. ea lege, & idẽ quoque Bal. in auth. præterea, col. ij. verſi. vlterius etiã no. C. vnde vir & vxor, & in c. qualiter, extrà de pact. vbi & ad hoc ſing. dicit d. gl. & in c. j. col. ij. tit. an marit. ſucce. vxo. & cõſi. 127. quidã nobiles receperunt, lib. 1. & cõſi. 284. præmiſsis verbis, circa med. eo. lib. 1. & conſi. 52. ſubſtitutio facta, col. j. lib. 2. & cõſi. 26. ſuper puncto præmiſſo, col. j. verſi. ſecũdò videtur, lib. 4. & conſi. 122. quæſtio formatur, eo. lib. 4. Ange. conſi. 7. ex dicto themate, col. ij. verſi. tertius caſus eſt Raph. Co. conſi. 2. proponitur, col. iij. verſi. ad tertiũ: vbi dicit no. glo. in d. §. ea lege. Panor. conſi. 117. videtur primò quòd maritus, col. vlt. lib. 2. Pau. Caſt. conſi. 348. viſo caſu & alienationibus, col. ij. verſi. & ſi dicatur, lib. 2. & quiſquis is eſt inter cõſi. illius, cõſi. 462. incip. gl. in Auth. col. j. eod. lib. 2. Alex. conſi. 55. ponderatis, col. ij. verſic. aut prohibitio, lib. 3. & conſi. 158. circa primum dubiũ, col. j. lib. 5. Fab. à Monte S. Sab. in tract. empt. & venditionis, in iij. q. prin. col. pe. verſi. prima eſt. Fran. Are. in l. in duobus, §. vbi duo, in fi. ff. dẽ duob. re. vbi ex hoc dicit, prohibitũ alienare ſub pœna, incidere in pœnã, licet immediatè non alienet, ſi præcedit factũ ipſius, ex quo ſequitur alienatio. & is rurſum in l. ſi ſeruum, in prin. col. j. in ij. notab. per illum tex. ff. de verb. obl. vbi idem omnino dicit, & cõſi. 14. viſo & diligenter, col. 5. verſi. ex his infertur. Soci. cõſi. 241. circa primã, col. xiij. ver. ſecũda ratio eſt, & iterũ col. vlt. & conſi. 35. viſa narratione facti, in j. dubio, col. ij. ver. his tamen nõ obſt. lib. 4. vbi & illam gl. admodũ extollit, & ex hoc in pulchro caſu cõſuluit. & Phil. Dec. in c. quæ in eccleſiarũ, col. xiij. verſ. iſta tamẽ concluſio, extrà de cõſti. & cõſi. 44. cuius ſuperſcriptio incipit, ſtatutũ, col. ij. ver. & ad hoc facit, & conſi 445. viſo caſu, col. v. verſi. & qui non poteſt. & conſi. 479. in controuerſia, col. j. ad fin. & conſi. 502. ex duobus, col. j. Et bene facit tex. in l. in illa ſtipulatione, per te non fieri, in prin. ff. de verb. obl. & in l. inter ſtipulantem, in prin. ff. eo. & in l. in lege, ff. locat. & in l. facere, ff. de verb. ſig. & quæ diximus ſuprà, in gl. ij. { in verbo, *a vendu*, } nu. 52. & hac eadem & quæ dicemus tit. ſeq. in fi. nu. 30. & hæc quidem.

15 ¶ Et huc quoque pertinet, quod ſcribit Bal. conſi. 20. quid importent, lib. 2. vbi declarans ea verba teſtatoris, vt non obſtante ſubſtitutione poſsit inſtitutus alienare pro ſuis neceſsitatibus, diſtinguit, an ea neceſsitas ex caſu venerit, vt quia incidit in latrones: an data opera, vt quia ſpõte primùm contraxit debita, vel commiſit aliquod maleficium: vt ſcilicet hæc neceſsitas alienandi quæ ex eo prouenit, quod ſponte fecit, non comprehendatur in illis verbis teſtatoris, tanquã neceſſarium non dicatur, quod habuit principium voluntarium, per multa iura, quæ ibi allegat.

*Alienatio neceſſaria quæ dicatur.*

16 ¶ Et hæc haud dubiè vera ſunt, cùm hæc alienatio neceſſaria fit ex cauſa primùm voluntaria, ſequente prohibitionem alienationis, id eſt, pro debitis contractis poſt ipſam prohibitionem: nam tunc hæc alienatio non propriè dicitur neceſſaria, quæ à prohibitione alienãdi eximatur, ſed tum demum, cùm habet cauſam vetuſtiorem. Ita enim declarat text. in d. l. alienationes, & ibi Alber. ff. famil. erciſc. & Ang. conſi. ccxliij. multi conſortes, poſt princip. Quod tibi admodum notandum eſt, quòd vbi reperis generaliter & indiſtinctè dici, alienatione ſimpliciter prohibita, neceſſariam non cenſeri prohibitam, vt ſuprà diximus. Nam id tantùm intelligitur, cùm habet cauſam vetuſtiorem, non aliâs.

*Quid ſi neceſsitas habeat cauſam uetuſtiorem.*

17 ¶ Quid igitur eſt (vt ad noſtrum caſum redeamus) vt cùm quis vendere rem immobilem non poſsit, quin conſanguineus ipſius eãdem poſsit retrahere reſtituto pretio, atq; etiã dominus ceſſante cõſanguineo, aut ex ea venditione habere laudimia, poſsit tamen id facere, ex quo ſequatur venditio nõ obnoxia retractui & laudimiis? præſertim etiam cùm nec indirectè fieri poſsit, quod directè fieri prohibetur, l. ſi duobus, & ibi glo. vlti. ff. de neg. geſt. & l. vlti. C. ſi mancip. ita vene. ne proſtit. & c. deteſtanda, de præb. lib. 6. Et prohibito aliquo prohibentur & ea, ex quibus ad id peruenitur: vt etiam optimè probat d. l. vlt. vbi ſcribitut, eam quæ ita venditur, ne proſtituatur, nec in caupona quidem ſub ſpecie miniſtrandi detineri, ne fraus dictæ legi fiat, oportet. Nam vt dicit Bald. ibi, & videmus vbique in noſtra Gallia, ſatis videtur proſtitui, quæ in caupona, ſiue taberna, aut diuerſorio tenetur. hincque gl. ibi, id no. quod nos ſuprà diximus, cùm quid prohibetur, & id per quod ad illud peruenitur. & allegat etiam l. oratio, ff. de ſponſa. & §. j. Inſt. vi bo. rap. de quo tu pleniſsimè vide per Cyn. & Bal. in l. j. C. ſi rect. prouin. Ex quo etiam videmus feudum dari non poſſe in ſolutum creditoribus, inconſulto domino, niſi id conſuetudo permitteret. Bal. in c. j. col. iij. verſic. quæro nunquid ſi ex conſuetudine, tit. de prohib. feud. alie. per Fede. Phil. Dec. d. conſi. 445. in caſu ad me tranſmiſſo, col. 5. verſi. & iſta videtur.

*Nil refert, ſit ne mulier in lupanari, an in caupona, uel taberna.*

18 ¶ SED antequam hinc habeamus, vnum tibi notandum eſt in hac tractatione dationis in ſolutum, quod pauci animaduerterunt, illud ſcilicet, quòd ſi fundus, à iudice factis ſubhaſtationibus, adiudicetur creditori: id quidem eſt, vt noſtri vocant datio in ſolutũ, quæ neceſſaria ab iis dicitur: Quòd ſi alteri adiudicetur, fortè plus offerenti, id nõ eſt datio, in ſolutũ, ſed mera venditio, vt no. tradit Bal. conſi. ccc. ſtatuto cauetur quòd liceat, col. j. lib. 1. per text. in l. ordo, C. de exec. rei iudic. Ideò (inquit) ſtatutũ loquens de datione in ſolutum, non haberet locum in hoc caſu, quia nullo modo poteſt adaptari verbis ſtatuti, arg. l. vlt. C. de prædi. curi. lib. x. Loquitur autem Bal. in ſtatuto huic noſtro ſimili, vt ſcilicet conſanguinei poſsint reluere rem in ſolutum datam. Ex quo illud not. quòd licet ſtatutum loquens in venditione habeat locum in datione in ſolutum, vt multis placuit: tamen è cõtrario ſtatutum loquens in datione in ſolutum, non habet locũ in venditione.

*Quid ſi res tertio addicatur à iudice.*

SIMIL

*Retractus an habeat locũ in permutatione si fundus detur æstimatus.*

19 ¶ SIMILITER permutatio æquipollet venditioni, cũ pro fundo datur alius fundus æstimatus. Imò verus est contractus venditionis, vt voluit gl. in l.j. in verbo, taxata, & ibi etiam Nicol. Mat. qui id assignat propusito vendendi & emendi. Bart. Bald. & Sal. C. de rer. permu. Pau. Cast. in l.j. col.ij. versi. adhuc oppono, ff. eo. vbi id dicit procedere etiam in statutis, & iis quidem odiosis. Nã si sit (ait) statutum, vt de contractu venditionis soluatur gabella, soluetur de huiusmodi permutatione, & sequitur Phil. Dec. d. consi. 160. in causa monasterij, col. ij. & Lud. Bol. consi. 21. stat statutum, & iterum consi. 25. in amplissimo, vbi id dicit sing. & vtrobique etiam dicit statutum hoc nostrum loquens de retractu rei venditæ, habere locum in tali contractu.

*Aestimatio in dubio facit venditionem.*

20 ¶Nam & aliás æstimatio regulariter & in dubio facit venditionẽ. l.j. §. æstimatarũ, & §. æstimatas, C. de rei vxo. actio. & l.iij. & ibi Bar. ff. loca. & l. plerũque, §. si ante, ff. de iure dot. vbi dicitur, quòd est vera vẽditio, & l. quoties, eodẽ quoque tit. vbi dicitur re huiusmodi euicta cõpetere actionẽ ex empto. & l. quoties, & ibi Bal. ad fi. C. eo. item tit. & gl. in l. si inter, & ibi quoque Bal. & Io. Fab. eo. quoq; tit. & in l. in rebus, in prin. in verbo, æstimatæ, & ibi etiã Doc. C. eo. tit. Bal. in l. cùm dotẽ, in prin. eod. quoque tit. & in l. ex cõuentione, col. j. versi. tertio casu, C. de pact. vbi id pulchrè declarat Bar. in l. si vt certo, §. nũc videndũ, col. vlt. ff. cõmo. & in l. j. §. j. col. ij. ff. de æstima. acti. Alex. cõs. 79. eleganter, col. ij. versi. tamẽ hoc nõ obst. lib. 5. & consi. 156. viso instrumento, col. j. versi. ij. lib. 6. Fran. Aret. cõsi. 84. diligenter, col. ij. versi. videndũ ergo, vbi & id optimè declarat. Franc. Cte. sing. xviij. habebis. Corn. consi. j. pro decisione, col. iiij. versi. itaque fuerũt, lib. 1. Soci. consi. 289. difficultas, col. j. ver. sed præmissis, lib. 2. & Steph. Bertr. consi. 235. adeò. col. j. nu. 2. lib. 1. & consi. 158. si prætextu, nu. 1. lib. 4. & Phil. Dec. consi. 682. in causa dominæ, col. ij. versi. tertiò non obstat. & Ant. Rub. consi. 5. pro fundamento, col. j. Io. Lup. in repe. rub. de dona. inter vir. & vxo. §. xvij. col. iij. ver. istud tamen, & Pau. Paris. qui alios adducit, consi. 81. in præsenti, nu. 10. lib. 3.

21 ¶Ex quo etiam dicit Imo. in c. potuit. col. ix. versic. tangit etiam hic, extrà de loca. quòd si emphyteuta dedit in dotem bona emphyteutica æstimata, venditio est, in qua requiritur consensus domini, vt in cæteris meris venditionibus, licèt non requiratur in simplici datione in dotem. Quod & ante eum voluit Spec. tit. de locat. §. nunc aliqua, versi. cx. & alij, quos infrà afferemus, nu. 108. ex his autem. Et facit text. in l. pretij. C. de rescin. vend. & quod scribit glo. in l. naturalis, §. sed si scyphos, ff. de præscr. ver. Et hæc quidem, nisi natura principalis contractus repugnaret, Cy. & Bal. in l.j. ille col. vlt. hic iij. versi. tertiò quæro, C. commo. Pet. Anch. consi. 72. tantam, paulò ante fi.

*Quid, si natura principalis contractus repugnat.*

*Quid, si is qui dat, antè venalem habuerat.*

22 ¶Et hæc maximè procedunt, si is, cui datur fundus æstimatus, suum, quẽ pro eo tradit, venalem habuerat, & exposuerat: vt nuncupatim tradit ipse Nicol. Mat. in d. l. j. C. de rer. permu. & Ang. in l. secundum, §. j. ff. de ædil. edic. per tex. quem dicit sing. in d. l. j. Nam & propositum præcedens illius, qui quærit emptorem, & declarat se velle vendere, multum facit ad præsumendum vẽditionem fuisse postea factam, licèt instrumẽtum loquatur de permutatione: vt satis patet ex eo, quod in simili scribunt Host. Io. And. Collect. Ant. Panor. Barb. & Ant. Burg. in c. ad nostram, de empt. & vend. vbi dicunt, quòd si probetur, debitorem prius quæsiuisse pecuniam super tali fundo, & posteà eum fundum vendidisse eodem pretio, quod quærebat, præsumitur contractus ita factus in fraudem vsuratum, & vt sit potius contractus pignoris, quàm venditionis. & sequitur Paul. Cast. cõsi. 109. visa petitione prædicta, col. j. lib. 2. Lauren. Rodulph. in tract. vsurarũ, q. lx. in prin. & latè alter Laur. Calca. qui affert concor. consi. 25. Titius nobilis, col. vlt. & cõsi. seq. prima facie, col. ix. versi. & est maxima cõiectura. Steph. Bertr. consi. 236. viso processu causæ, col. ij. nu. 7. lib. 2.

*De eodem.*

23 ¶Et idem penè voluit ipse Host. in Summa, tit. de vsur. §. qualiter contractus, in prin. & Bar. Bald. Pau. Cast. & alij in l. pacta nouissima, C. de pact. Bald. Ang. Imo. & alij in l. si quis cùm aliter, ff. de verb. obli. Fran. à Cappolis, inter consi. ipsius Bal. consi. 299. in quæstione, col. j. lib. 4. Ang. & Imo. in l. quoties, §. sed si cùm primum, ff de hær. insti. & Iason in l. Titia, §. idem respondit, ff. de verb. oblig. qui dicit, de hoc esse tex. not. in l. iiij. §. si ab ignoto, ff. de manumis. Et facit etiam, quod post Odof. scripsit Bal. in l. emptione, post prin. C. plus val. quod agit. & consi. 114. secundum ca, lib. 3. & Phil. Dec. consi. 167. in causa quæ coram reuerendo, colum. vlti. versi. nec obst. quòd nonnulli. Et quod item in simili tradit Bar. in l. qui in aliena, §. si is qui, ff. de acqui. hær. & Bal. in l. si literas, C. manda. & Ro. consi. 91. visis ac percontatis, col. iij. versi. secundò idem.

*Tractatus præcedens, fraudẽ & simulationem detegit magis, quàm quód sequitur.*

24 ¶Et id propè perpetuum est, vt contractus simulatio, & fraus declaretur detegaturque ex tractatu præcedenti. Et id quidem magis, quam ex sequenti, secundum Iac. Aret. in d. §. si ab ignoto, Iac. But. in d. l. pacta nouissima, & ibi Bar. col. j. Bal. col. ij. & Recẽtiores, C. de pact. Bal. in l. j. in x. q. C. si ser. exter. & in rub. extrà de pact. col. iij. versic. transactio simulata. & consi. 299. in quæst. vertente, lib. 4. Pau. Cast. in l. cùm seruus, col. ij. ff. de cond. & demon. Alex consi. 29. clarissime, col. vij. versi. prætereà ad hoc, lib. 7. Barb. consi. 25. scribitur sapientiæ, col. ij. lib. 1. Iaso. in l. iij. §. filiusfamilias, col. ij. ff. de lib. & posth. & in l. si ita sit adscriptum, col. ij. versi. tertiò facit, ff. de lega. j. & consi. 217. immunitas, in fi. lib. 2. & cõsi. 12. in capitulis, col. ij. versi. sed præmissis non obst. lib. 3. vbi id dicit sing. & Catel. Cotta, in memor. contractus simulatus.

*De eodem.*

25 ¶Nam & clausula præcedens est maioris efficaciæ ad declarationem sequentium, quàm è conuerso. gl. in l. quisquis, & ibi Bar. ff. de leg. iij. idem Barto. in l. si quis ex argentariis, §. si initium, col. j. & ibi Ias. ff. de eden. & in l. auia, in prin. ff. de condi. & demon. & in l. filium, ff. quando dies lega. ced. Rom. consi. 104. pater reuerende, col. ij. versi. prætereà & si. & consi. 503. diligenter inspectis, col. j.

Raph.

Raph. Fulg.Pau.Cast.& Ias.in l.j.C.de lib.præte.Alex.in l.patris & filij,ad fin.ff.de vulg.& pup. substi.& consi.51.viso themate,col.j.lib.3.Mathes.qui id dicit sing.notab.clj.nota sing.dictũ.Corn. consi.242.circa primum quæsitum,col.iiij.versi.& solet dici,lib.4.Franc. Are.in l.cum filiofa.col. iiij.versi.in glos.posita super verbo,relictus,& ibi quoque Iaso.col.vlti.ff.de leg.j.idem Ias.in d.l.si ita sit,col.ij.versi.secundò in contrarium facit,ff.de leg.j.& consi.64.in primis videretur, col.pen. versi.nec obstat,si huic,lib.1.& consi.198.consului,col.ij.lib.2.& d.cõsi.217.ante fi.lib.2. & iterum consi.6.exhibentur dno,col.v.versi.quartò principaliter, lib.3.rursumque d.consi.12. in capitulis, vbi suprà,eo.lib.3.& consi.79.super vsufructu,col.j.eod.lib.3.Card.Alex.in c.j.col.ij.titu. de vas. decrep.ætat.& Phil.Dec.consi.339.consului aliâs,col.vlt.& consi.500.in causa quæ Mantuæ, col. iij.versi.& qnia clausula.

26 ¶Quod ex hoc patet, quòd conditio posita in institutione intelligitur repetita in legato postea facto,l.duos,& d.l.Lauia,& ibi Bar.ff.de cõd.& dem.non autẽ in legato antè facto,d.l.filiũ,in prin. & ibi gl.in verbo,peti posse.& ibi quoque Bar.& alij,ff.quan.dies leg. ced.& voluerunt multi ex iis,quos suprà citauimus.Et facit,quod scribit Bal.in l.quoties,la ij.in fi.per tex.ibi,C. de fideicõ. quòd antecedens non sapit naturam sequentis: contrà verò sequens antecedentis sapit.Et quod tradunt Pan.& Io.Ana.in c.in tantũ,in iij.notab.per illum tex.extrà de simo.quòd fortiùs declaratur venditio,quando pretiũ præcedit traditionem rei,quàm è contrario.Quin plus videtur voluisse.Pau.Cast.consi.173.præsuppositis,in prin.lib.2. ea quæ post venditionem perfectam fiunt, eam non facere præsumi simulatã,per quædam iura ibi allegata.De quibus tamẽ vide tex.qui videtur probare contrariũ,in c.inquisitionis,de appel.& quod per eum tex.voluit Corn.consi.313. aliàs,col.iiij.versi.non obst.quòd clausula,lib.4.& quod tradit ipse Corn.consi.4.diu post consilium,col.iij.versi.sed repetitio,iunctis præcedentibus,lib.2.& Phil.Dec.cõsi.14.cuius superscriptio incipit,vtrùm valeat aditio,col.iij.versi.& probatur vlterius,& iterũ versi.non obst.quòd potius. *De eodem.*

27 ¶An tamen,& quando,sufficiat tractatus præcedens,ad præsumendã fraudem, vel simulationem contractus sequentis,vide eleganter Bal.in l.multum,col.ij.C.si quis alte.vel sibi. & late consi.21. punctus quæstionis,in ij.dubio,lib.4.& d.consi.299.eo.lib.4.Bar.in l.pacta nouissima,versi.& per hoc dicebat,C.de pact.Ang.consi.273.tunc præsupponitur,ante fi.& omnino Iaso.in d.l.Titia,§. idem respondit,ff.de verb.obl.& Chass.cõsi.25.ex multis præsumitur, per totum,vbi loquitur in casu nostræ consuetudinis de quadam permutatione facta in fraudem cõsanguineorum.& quæ diximus suprà,in præfat.huius tit.nu.78.hæc tamen intelligenda,& seq.vsque ad fi.ipsius præfat. & quæ item dicemus infrà tit.seq.in fi.in iiij.q. *An tractatus præcedẽs in id sufficiat.*

28 ¶Q V I D autem in alia permutatione simplici,& pura, & sine sequenti rei permutatæ venditione, aut promissione venditionis,de qua loquitur Ludo.Bol.d.consi.25. vtrùm habeat locum hæc nostra consuetudo. Et sanè locum habere respondit Alex.consi.197.in causa vertente inter Ser Sulimanum,col.j.lib.7.hac ratione motus,quod id statutum est fauorabile. Cuius sententiã confirmat,quod in simili tradit Bal.consi.271.istud statutum.lib.4. Et id quidem posset videri verũ, præsertim in istis terminis nostræ consuetudinis, quos nunc commentamur, videlicet, *ou equipollent à vente*. Nam permutatio vicina est emptioni,l.ij.ff.de rer.permu.imò & vicem emptionis obtinet,l.ij.C.eo.tit.& l.Titia,& ibi Bal.ff.de iure dot.& l.apud Celsum,§.si quis autem,versi.autoris,ff.de dol.except.Et qui rem permutatam accepit, emptori similis est.l.vlti.ff.qui.ex cau. in pos.eat.& l.sciendum,§.deinde,ff.de ædil.edi.Ex quo & permutatio pro venditione à probatissimis scriptoribus vsurpatur,vt dicemus infrà eo.tit.§.xxx.gl.j.nu.19.incip.ex hac autẽ.Consuetudo autem nostra hîc nominatim loquitur de contractibus æquipollentibus vẽditioni,vt diximus. *Retractus an habeat locum in simplici ac mera permutatione.*

29 ¶Vt iam nihil hîc obsit, quòd multi aduersus illam Alex.sententiam negãt statutum permittens cõsanguineo retrahere rẽ venditam,habere locũ in permutatione:videlicet Goffre. Io.And.Ant. & Pet.Anch.in c.constitutus,(& ibi quoque Aegid.Bellamera col.xx.versi.vigesimò nunquid.) extrà de in integ.resti.& idem Io.And.in addi. Spec.tit.de empt.& vendit.§. nunc dicendum,l.ij. versic.sed pone,statutum.Bal.in tract.Protomixeos, col.iiij.versi.& ista constitutio. & consi.174. statutum prohibens,lib.4.dum allegat Spec.vbi suprà, Luc.Pen.& Io.Plat.in l.vlt.hic col.j.alter ij.C.de prædi.curia.lib.x.Pau.Cast.qui huius rei optimam reddit rationem,in l.j.colum.j.C.com. vtriusque iud.Alex.dum allegat Ioan. And.vbi suprà,consi.76.visis dubitationibus, col.iij. lib.5. Seba.Neapodanus in tractatu de Iure congrui,in verbo, emit.Gitat. Bag.in sua disputatione retractus,versi.iij.conclusio est,quòd in permutatione.Matth. Afflict.in tract.Proto.in verbo, licet enim suprà diximus,col.iiij.ver.no.ex tex.ibi, Ioã.Igne.in rep.l.dudum, col.antep.versi.sed an is qui prohibetur,C.de contrah.emp.Ferd.Loaz.in repe.l.filiusfamilias,§.diui,in viij.q.ff.de lega.j.& Ferr.in consuetudines Burd.c.xxv.huius tit.

30 ¶Vt interim eos taceam,qui generaliter dicunt,statuta loquentia in vẽditionibus,non habere locum in permutationibus,quos videre poteris apud Alex.d.consi.76.col.iij. versi.pro hoc bonus, lib.5.& Fab.in tract.empt.& vendi.in ij.q.prin.col.ij.versi.quintò & vltimò fallit, cum multis seq. Barb.in rub.extrà de rer.permu.col.ij.versi.vtrùm autem statutũ,Ias.in l.dedi,la ij.col.ij.versi.nota tertiò.ff.de condi.cau.data.& in l.j.col.iiij.versic.an autem lex, ff.de rer.perm.& in §.actionũ, nu. 123.Instit.de actio.& Franc.Purp.in l.ij.col.pe.ff.si cer.pet.Sed ita ne omnino prætermittas Bal.in d.l.dedi,col.j.versi.extrà hoc no.in lect.noua,& iterum in antiqua,post mediũ,& in l.j.col.ij. ver. quid si *Statuta de venditionibus nõ habent locum in permutationibus.*

quid si statutum, C. de re permu. & d. consi. 174. lib. 4. & Alb. loquentẽ in statuto præferente dominum in ven. rei, & id limitantẽ nisi fraus interueniret, in j. parte statutorũ, q. cx. statuto Parmæ.

31 ¶Nam & semper aliàs venditio propriè sumpta (vt sumi debet in statutis) non cõpræhendit permutationem, vt patet ex tex. in c. j. vbi id nuncupatim notat Panor. in j. no. extrà de his quæ fiunt à Præla. & voluit etiam Bal. in l. cùm hi, §. si cui, ff. de transac. in j. lec. Nam hæc (quod iam diximus) non videntur obstare, quominus compræhendatur permutatio in nostra cõsuetudine, quæ non simplicitur loquitur de venditione, sed & de aliis contractibus æquipollentibus vẽditioni, vel cõsonantibus. Permutatio autem ei æquipollet, vt diximus: ergo & ipsa compræhẽdi in ea videtur.

32 ¶Verùm aliud est in nostra consuetudine, quod ipsam permutationem ab ea secludit, declaratque eam non esse obnoxiam retractui: videlicet restitutio pretij: quæ non potest habere locũ in vera ac propria permutatione: ideò nec ipsa consuetudo: quia cùm verba legis vel statuti locum non habent, nec lex quoque ipsa, aut statutum, l. iiij. §. toties, ff. de dam. infec. cum multis si. & concor. à me adductis in l. si vnquam, in verbo, libertis, post prin. C. de reuo. dona. Et vbi fit mentio pretij, intelligitur tantùm venditio propriè sumpta, l. vlt. & ibi gl. & Bar. C. de prædi. cur. lib. x. cum concord. suprà à me collectis in verbo, *a vendu*, quæ est gl. ij. in princ. Et licet consuetudo addat contractus æquipollentes venditioni: tamen debet intelligi, vt sit pretium, aut aliud æquipollens, vt postea dicemus. Et quia denique secundùm communem vsum loquendi, qui attẽditur etiã cõtra propriam significationem, l. librorũ, §. quod tamen Cassius, ff. de lega. j. cum si. venditio non compræhendit permutationem, vt nos ipsi apertè videmus, & voluit Panor. in d. c. j. in j. no. in fin. de his quæ fiunt à Præla. & Corn. consi. 73. quamuis videatur, col. j. versi. cùm pretium, lib. 4.

33 ¶Et ne de hac re, quantùm ad nostros Pictonenses pertinet, dubites: habemus de hoc expressam cõsuetudinem declarantẽ non esse locum retractui in mera permutatione, infrà, §. xxx. vbi videbis, quid si mera non sit, quia scilicet pro specie datur alia species & pretiũ. Suntque & aliæ in eã expressæ consuetudines, vt apud Meldenses, c. cviij. & seq. Melodunenses, c. xliij. Senonenses, c. 33. Ambianenses, c. 47. in fi. Aurelianenses, c. 284. Turonenses, hoc tit. de retractu, c. 19. Cenomanenses, c. 358. Andegauẽses, c. 46. Blesenses, c. 203. Marchienses, §. viij. huius tit. qui est omniũ eius generis, ccxcvij. Altimarchienses, c. 254. Niuernenses, hoc itẽ tit. c. 19. Valesienses hoc quoque t. §. iiij. qui est omnium lxxxv. Altissiodorenses, siue Auxerrenses, hoc tit. *de Retraict*, §. ij. qui est omnium xxxiij. Senlites, siue Syluanectẽses, hoc tit. §. iiij. Laudunenses, & alios Veromãduenses, huius tit. §. xvj. qui est totius ij. par. xc. Lodunenses, hoc tit. §. xvij. Et aliæ, quas paulò pòst designabimus.

*Cõsuetudines de retractu permutationis.*

34 ¶Atqui si ea expressa consuetudo nõ fuisset, res nõ erat omnino indubitata: quãdoquidẽ licet vbi fit mentio pretij, intelligatur de vẽditione propriè sumpta, vt dictũ est, tamẽ id nõ obtinet, cùm statutum nõ simpliciter loquitur de vẽditione, sed & de alienatione: tũc enim licet fiat mẽtio pretij, non intelligitur de propria venditione, sed & de permutatione: & id quod pro ea datur, tenebit locum pretij: vt intelligi potest ex Io. And. & aliis post eum, in c. potuit, extra de loc. cũ dicunt l. vlt. C. de iur. emph. habere locum in permutatione, cùm vtatur verbo, alienãdi: licet etiã de pretio loquatur. Et id expresè & in statuto huic nostro simili, ex facto consultus, respondit Alex. consi. 63. in causa, col. j. versi. confirmo, lib. 7. Igitur cùm nostra cõsuetudo loquatur de contractu æquipollenti venditioni, videretur permutationẽ in ea cõpræhendi, non obstante illa mẽtione pretij. Sed cùm habeamus consuetudinem expressam, nihil amplius, quantùm ad nos dubitandum est.

35 ¶Nec hic tamen omiserim, quòd Io. Ign. in repe. d. l. dudum, col. antepe. ver. sed an is qui prohibetur, & multis seq. C. de contrah. emp. ita varie de hac re loquitur, an scilicet consuetudo retractus, loquens de venditione, habeat locũ in permutatione, vt videatur dubius in hac remansisse. Nam primùm asseueranter tradit habere, autoritate Gul. Cun. in l. ij. C. de vsuc. proempt. & Nico. Spinel. in d. l. vlt. C. de prædi. curi. libr. x. Tandem tamen post multa videtur in hoc stare, vt si permutatio fuerit sine fraude, (quod cognoscitur, inquit, cum res permutatæ remanẽt apud contrahentes secundùm contractum) non habet locũ retractus: aliàs habet. Cui haud ægrè accedo, quia & maior pars eorum, qui tenent retractum non habere locũ in permutatione, id intelligũt, modò fraus absit, vt per Io. And. in addi. Spe. vbi suprà allegauimus, nu. 29. & Matt. Affl. in d. trac. Proto. loco etiam ibi alleg. Et quod Ign. dicit de re permutata, quæ remanet apud eum, qui eam ex permutatione cesserat: illud semper aliàs procedit, vt cùm post alienationem res manet apud alienantem, præsumatur fraus, & simulatio aduersus tertium, l. sicut, §. superuacuũ, & ibi Bar. ff. quib. mod. pig. vel hyp. sol. & idẽ Bar. in l. post contractũ, ff. de dona. & dicemus in trac. Cõstituti, in ix. limi.

*Quid si res permutata manet apud priorem dominũ.*

36 ¶Quantum autem tempus requiritur, vt possideat alienans ad præsumendam eam fraudem & simulationem, videbis apud ipsum Bar. in d. locis, vbi post alias opp. concludit, id relinqui arbitrio iudicis. De quo & tu vide Bal. consi. 70. apparent. col. ij. versi. super secundo, lib. 1. & Ang. cõsi. 48. ex dicto themate, post prin. & Barb. in c. ille vos, col. ij. de pigno. Ex iis autem satis intelliges, non in id sufficere modicum quodpiam tempus, vti etiam censuit Spec. tit. de dona. §. j. versi. item pone, aliquis. Imo. in d. c. illo vos, colum. x. extrà de pign. & consi. 55. in casu præmisso, col. j. versic. in contrarium. & Alex. consi. 161. viso ac diligenter, ad fi. lib. 6. & Ias. consi. 36. factum sic se habet, col. vlti. lib. 1. Consuetudo autem Borboniorum, ca. 459. loquens expresim de hoc casu nostro, huic rei annum præfinituit.

*Quantũ temporis in id requiratur.*

*Consuetudo.*

37 ¶Sed & si possesio post contractum tradita fuerit, sed posteà nõ longo interuallo fuerit retradita

permu

permutanti, qui fortè eandem rem, quam tradiderat, ex permutatione aut aliter recuperauit: præsumitur etiam fraus & simulatio, tanquam id ab initio fuerit conuentum: vt nuncupatim voluit Caro. Moli. in consue. Paris. tit. j. §. xxiij. in xxij. q. & ante eum Mansuer. tit. de empt. & vend. col. j. §. item & dicitur contractus, per notata per Bar. in d. l. post contractum. Cui adde eundem Bart. consi. 65. Pet. Nicole, col. ij. versi. secũdo modo dicitur. vbi scribit contractum dici simulatũ, fictitiũ, aut imaginariũ, quandò modico tempore durat, quia emptor venditori citò reuẽdit, per d. l. iuj. §. si ab ignoto, ff. de manumis. cum simi. adductis à Soc. consi. 127. quoniam in præsenti, col. v. versi. prætereà arguitur, & iterũ versi. cõprobo & quartò, lib. 3. Sed quibus adde, quod in simili tractat Bal. in l. per diuersas, in xx. eademq. vlt. q. C. mãda. an ex restitutione pretij, facta à vẽditore, præsumatur venditio simulata: & distinguit, vtrúmne statim restitutũ fuerit, an ex interuallo, per l. si ventri, §. vlt. ff. de priui. cre. & sequitur Cæpo. in tract. Simulatorũ contractuum, in ij. casu prin. De quo & per eundem Bald. consi. 298. inter Dominicum, post med. lib. 3. cum alijs simi. quæ videbis suprà in præf. huius titu. versic. vlti. & iterum in gl. huius §. vij. in verbo, *ou autres biens immeubles*, nu. 76. præsumitur item, & seq. { Sed ita tamen, ne prætermittam quod à Cornelio Tacito, lib. 15. scriptum est. Percrebuerat (inquit) ea tempestate prauissimus mos, cùm plerique orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios, praeturasque & prouincias inter patres sortiti, statim emitterẽt quos adoptauerant. Qui magna cum inuidia senatum adeunt: ibi naturæ munus, labores educandi aduersus fraudem & breuitatem adoptionis enumerant, & cætera quæ sequuntur.}

*Cõsuetudines de ea re.*

38 ¶De hoc autem sunt expressæ plurimæ huius regni consuetudines: declarantes, cùm alter permutantium emit posteà rem à se datam causa permutationis, locum esse retractui rei, quam accepit ob eam permutationẽ, tanquã eandẽ emisse videatur: videlicet Melduni, c. xliij. Aurelis, c. ccciiij. vbi tamen id intelligitur, cùm res permutata emitur intra annũ. Et idẽ in Caluimonte, in Bassigniaco, c. xxxviij. & Montargij apud Lorrienses, hoc eod. tit. c. xxv. Et in Turonia, nisi quòd prætereà datur optio consanguineo retrahendi verã rem malit, vt cauetur hoc eo. tit. *de retraict*, c. xx. Et idem quoque in Cenomania, c. ccccxij. & Loduno, hoc tit. §. xviij. & Andegauia, c. 401. & Borbonia. c. 454. quæ simpliciter loquitur sine anni aut alterius temporis præfinitione. Posteà autem, c. 459. scribitur, contractum permutationis præsumi simulatũ & fraudulentum, si alter permutantium repetiatur intra annum possessor eius rei, quã in permutatione alteri reliquerat. In comitatu autem Burgundiæ, tit. *reachaptz*, §. xiiij. ita cauetur, in permutatione non esse locum retractui, nisi subsit fraus, quæ ex eo detegitur, quòd statim post permutationem alter contrahentium rem à se datam redemit. Quantùm autem temporis huic rei de Iure communi statuendum sit, vt fraus ob id præsumatur, iudici arbitrandum relinquit Ang. in d. l. si ventri, §. vlt. ff. de priuil. credit. Ro. in l. j. §. j. ff. de verb. obli. Cæpolla in tracta. simulationis cõtractuum, in ij. casu prin. versi. quãdo autem dicatur. Barb. in c. illo vos, col. ij. de pig. Phil. Dec. consi. 235. in causa magnifici, col. ij. versic. quintò præsumitur. & diximus in simili casu suprà nu. ab hinc ij. Quædam autem consuetudines huic rei annum præscribunt, vt iam diximus, & præterea consuetudo Victr. acensis, c. xxx.

*Quantũ temporis in eam rem requiratur.*

*Cõsuetudines.*

*Quid, si in ipso contractu, aut mox, dicatur, vt possit recuperare.*

39 ¶Et iis autem, quæ diximus, potes intelligere, quòd nõ tantùm cùm permutans rem à se ex permutatione relictam recuperat, sed etiã cum simpliciter in ipso contractu permutationis, aut incontinenti pòst, (nihil enim inter vtrunque refert, vt latè dicemus tit. seq. §. j. in verbo, in limine contractus) conuênit inter ipsos contrahentes, vt alter possit rem, quam tradit, recuperare, restituto aliquo pretio, ea permutatio censetur esse facta in fraudem consanguineorum. Ideoque & ij admittuntur tanquam ex simplici ac mera venditione. Quod & ex facto in hac eadem specie. respondit Lud. Bol. consi. 25. in amplissimo, per totum, vbi in id allegat multa, quæ tu ipse videre poteris. atque etiam Chasse. consi. item xxv. ex multis præsumitur, & id aperte probatur in d. §. si ab ignoto, cum ibi no. Et de hoc quoque est expressa consuetudo apud Andegauos, c. ccclij. cum seq. Et ad hæc omnia faciunt, quæ suprà diximus ex Alb. nu. 30. vt interim, & quæ etiam dicemus infrà tit. seq. in præfat. nu. 9. & vt hæc postrema, & seq. & in fi. eiusdem tit. nu. 27. quibus proximè.

*Consuetudo.*

*Quid de permutatione, quæ fit de immobili cũ mobili.*

40 ¶ S e d & hæc omnia, quibus diximus non esse locum retractui in permutatione vera, & nõ fraudulenta, intelligenda sunt, cùm ea fit de re immobili cũ re etiam immobili. Quod si pro re immobili datur mobilis, etiam inæstimata (id quod dico, quia si esset æstimata, esset venditio, l. quoties, C. de iure dot. & suprà diximus num. 20. nam & alias æstimatio.) Si igitur, vt repetam, datur res mobilis, etiã inæstimata, pro immobili, est locus retractui eius rei immobilis, ac si vẽdita simpliciter fuisset, ex multis nostræ Galliæ cõsuetudinibus, vt apud Meldunenses, c. lvj. Senonenses, c. 43. Trecenses, c. clviij. Cenomanenses, c. 358. & c. 363. & c. 369. & seq. Aurelianenses, c. cclxxxvij. Turonenses, titu. *de retraictz*, cap. xj. & iterum c. xviij. ibi, *deniers, ou equipollent en meubles*, & c. xxj. ibi, *deniers baillez, ou l'equipollent.* Andegauenses, c. cccxlvj. & c. ccclij. & cap. ccclix. Aruernienses, titu. *des retraictz*, c. xxx. Borbonienses, c. ccclj. & seq. Altissiodorenses, siue Auxerrenses, hoc eo. titu. §. xiij. qui est omnium xlv. Lorrienses in præfectura Montargij, hoc quoque tit. §. ix. & seq. Lodunenses hoc tit. c. j. ibi, *deniers, ou autres meubles.* Nisi si vinum detur, vt ibi statuitur: nec tamen video, cur in hoc vinum à cæteris mobilibus separauerunt.

*Cõsuetudines de ea re.*

*Pretium largè sumptum.*

41 ¶Quod non sine ratione à tot consuetudinibus statutũ videri potest. Et sanè pro his facit, quòd pretiũ largè dici potest, quicquid pro re datur, licet non sit in pecunia numerata, vt patet ex l. seruorum, §. j. ff. de stat. homi. & l. si quemquam, post prin. C. de episc. & cle. & id per illos rex. voluit

Petr.Iac.id trahens ad ius retractus feudalis,& laudimiorum,tit.de act.in rem pro re emphy. col. viij.versi.item pretium.Vide tamen quod statim posteà scribit in eadem col.versic.item fortè etsi non sit,vbi distinguit,vtrùm ea res mobilis,quæ datur pro immobili,cõsistat in genere, an in specie.Sed & col.xij.versi.item si res detur,id intelligit, cùm res ipsæ mobiles consistunt in pondere, numero, & mensura. Huiusmodi enim res recipiunt functionem in suo genere , sicut pecunia numerata,l.ij.§.j.ff. si cer.pe. & in illis eadem ratio est,vt in pecunia, ergo & idem ius,l.vlt.C.ad legem Falc. & cùm ratio diuersitatis reddi non potest, nec diuersum quoque ius,l.à Titio, ff.de verb.oblig.Hæc ille.

42 *Pecunia largè sumpta.* ¶ Cui adde,quòd pecunia largè sumpta,non solùm pecuniam numeratam comprehendit, sed & frumentum,vinum,oleum,atque id genus cætera,quæ pondere,numero,mensura consistunt,d.l. ij.§.creditum,& ibi gl.in verbo,pecunia,& Doct.ff.si cer.pet.& l.talis scriptura,in prin.ff.de leg.j.& l.j.in prin.iuncto si.ff.de calum. vbi & id probatur procedere in materia pœnali, vti & ex eo expendit Ant.in sua disp.incí.Bononien.Sed tu vide de hoc Phil.Deci.in d.§.creditum, in ij.notab. Aristoteles autem statim in prin.lib.iiij.Ethicorum,pecunias appellat res omnes, quarum æstimatio ponderatur nummo.Et facit etiam tex.in l.sed Iulianus,§.mutui,ff.ad S.C.Maced.Adde prætereà,quòd huiusmodi res mobiles,quæ facilè vsu consumuntur,præsertim quæ pondere, numero,mensura constant, censentur datæ æstimatæ, etiam si non æstimatæ datæ sunt:vt voluit glos. in l.æstimatæ,ff.sol.mat.per l.res quæ,ff.de iur.dot.vti eam nuncupatim sequitur Ioan.Lup. in repe.rub.de dona.inter vir.& vxo.§.xvij.col.iij.versi.item dicendum est.

43 ¶ Vide etiam Boer.qui indistinctè tenet,hoc casu esse locum retractui rei immobilis,quæ permutata est cum re mobili,in cõsuetudinibus Biturigum,hoc eo.tit.*de Retraictz*,§.j.in gl.j.col.iiij.ver. quid si permutans, nec tamen aliquid allegat, & Chasse.idem omnino tenentem in consue. Burg. hoc eo.ti.§.j.in verbo, *le pris*, col.j.versi.quæro quid veniat, vbi in id illud allegat, quòd nomine pretij continetur,quicquid datum est,etiam si non sit pecunia.l.fundi partẽ.ff. de contrah.emp.& ibi Bal.qui multa allegat. Super qua ratione vide quæ dicam infrà tit. procedente , *de Retraict conuentionel*,in præfat.nu.21.& id quidem credo Sed & idem quoque tenuit Sainxon in consue. Toronæ hoc eo.tit.§.x.& quisquis is est,qui librũ eum edidit,cui tit.est, *le grand coustumier de France*.

*Quid, si res immobilis detur pro mobili pretiosa.* hoc ipso tit. *de Retraictz*,col.pen. vbi nec ipse quicquam allegat.& nouissimè Caro.Molin.in consue.Parisi.tit.j.§.xiij.gl.os.v.num.49.vbi tantùm loquitur de datione insolutum rei immobilis pro rebus mobilibus:vbi tamen limitat,nisi essent res mobiles pretiosæ, tanquam & hæ pro immobilibus habeantur:& nihil allegat.Sed nos de hoc latè diximus suprà,eo.§.in gl.vij.in verbo,*ou autres choses*,num.100.quid verò de mobilibus,& seq.

44 ¶ Porrò vti hæc nõ est propriè venditio,cùm pretium non sit, nisi in pecunia numerata, §. item pretium,& ibi no.Insti. de emp.& ven.nam & pretium propriè refertur ad ipsam numeratam pecuniam,vt dicit Bal.consi.xcviij.Bectonus,col.ij.versic.in contrarium,lib.j. quod reperitur consil. ccclxxxiij.lib.v.per l.vlt.C.de præd.curi.lib.x.Sed & ipse Bal.in l.j.col.ij.versi.reuertamur, C.de rer.permu.dicit,quòd pecunia est forma,& materia pretij.& benefacit gl.in l.ij.ff.de contrah.emp. Ex quo & idem Bal.in l.si domus,§.vlt.ff.de leg.j.dicit,quòd cùm l.vlt.C.de iure emphy. loquatur de pretio,non habet locum,si pro re emphyteutica non datur pecunia numerata,sed frumentum aut aliud quidpiam simile:quod est cõtra illam Pet.Iaco.decisionem. Et ita quidẽ quod diximus,procedit,vt etiam si quis emeret pro marcha,aut libra auri,vel argenti,nõ tamẽ esset emptio: vt voluerunt Io.Fab.& Ang.Are.in d.§.pretium.Sicut igitur(vt repetam)hæc nõ est propriè venditio:ita nihil propiusad eam accedit:vixq; dici posset non ei æquipollere:quod satis est vt habeat locum retractus,secundùm hanc nostrã consuetudinẽ,in iis verbis,quæ nunc cõmentamur. Aliàs autem,si contrariũ diceretur,in facili esset,vt quotidie fieret fraus retractui,non dando pretiũ,sed vel aurum,vel argentũ infectũ,vel vascula,catenas,monilia, & alia huiusmodi ornamenta aurea, aut argentea,vel aliud quidpiã,quod tam facilè & expeditè expendi posset,quàm pecunia numerata.Et aliàs videmus,latã esse differentiã inter permutationẽ,quæ fit de re immobili, cum re etiã immobili,& eam quæ fit cũ re mobili,quantùm ad ius & cõmodum familiæ.In illa enim,licet vna res immobilis exeat è familia,tamẽ in eam alia,quæ & ipsa immobilis est,vt prior, ingreditur,quæ eandẽ naturã & vim sortitur:vt diximus infra eo.tit.§.xxxij.nu.26.neque enim hic casus. Ex hac autem permutatione rei immobilis cum mobili,nihil tale manet in familia : ideò multùm læderetur,nisi ei ius esset retrahendi.Quid autẽ,si permutetur res immobilis cum annuo reditu,& quid si is reditus sit redimibilis,cognosces ex iis,quæ dicam infrà,num.119.secundò intellige,& seq.

*Quid, si pro marcha, aut libra auri.*

45 *Quid, si pro pecunia existente in arca.* ¶ Ex quibus & illud minus dubium est,si res quæpiam immobilis tradita sit pro sacco quopiam præcipuè existente in arca,licet huiusmodi pecunia speciei locum obtineat,non quantitatis,l. planè vbi,§.j.& l.sed & si certo,& l.si seruus legatus,§.qui quinque,ff.de leg.j.& l.in ratione,§.diligenter,ff.ad leg.Falc.& l.si certos,ff.de verb.obli.glos.in l.hæc venditio,§. huiusmodi, ff.de contrah. empt.cum si. Verùm Io.Igne.in l.iij.§.si conditioni,versi.& si aliud,nu.26.& iterum 30. & seq.ff. de S.C.Sylla.multis nititur ostendere,hanc esse venditionẽ , nec contrarium probare tex.qui pro alia parte citantur : ideoque & ex huiusmodi contractu tanquam ex venditione deberi laudimia domino.Nã etiam(inquit)aliter pateret via apertissima fraudibus. Ego verò non necessariũ nunc existimo determinare,sitne huiusmodi contractus venditio,an alius contractus.Satis enim est,vt

æquipolleat

æquipolleat venditioni:nec intereſt,an ea pecunia ſit cenſenda ſpecies,an quãtitas.Sufficit enim, vt detur res mobilis pro immobili,vt ſit locus retractui,per ea quæ ſuprà diximus.Si quid tamen plenius vis videre de huiuſmodi pecunia ſic data, vide gloſ.in l.cùm fundus,§.ſeruum,in verbo vendicare,& ibi Bar.col.iij.verſi.venio ad verſi.& alios,ff.ſi cer.pet.& Imo.in c.bona fides,col.v. verſi.ſed iuxta prædicta,extrà de depoſi.

46 ¶SED hoc in loco quæſtionis eſt,quia ſuprà diximus,retractum non habere locum in permutatione, niſi ea facta fuerit in fraudem conſanguineorum: cùm ſcilicet inter contrahentes actum eſſet,vt fieret venditio, tamen conficeretur inſtrumentum tanquã permutationis:quid,ſi de hac re lis eſt inter conſanguineum volentem retrahere,aſſerẽtemque hanc fraudem ita initam fuiſſe: & emptorem defendentem nullam fraudem ſubeſſe,ſed veram eſſe permutationem:vtrùm venditor,quem conſanguineus in teſtem fraudis producit,ſit teſtis idoneus. Super hoc nuncupatim Alex.d.conſ.197.in cauſa vertente inter Ser Sulimanũ,col.ij.verſi.nec obſt.quod allegatur,lib.7. reſpondit illum eſſe teſtem idoneum:nec ob id repellendum, quòd ſit vnus ex contrahentibus, & quòd videatur ſuam turpitudinem allegare,cùm nullum ex hoc commodum ſentiat, l.omnibus,cùm ibi no.C.de teſtib.& l.nullus,cũ gl.ff.eo.& plenè per Doct.in c.inſuper, & c.cùm nuntius,extrà eo.tit.& alia quæ allegat.

*Si ſit cõtrouerſia inter emptorẽ & conſanguineũ de ſpecie contractus,an venditor ſit teſtis idoneus.*

47 ¶Imò vt ſubdit Alex.cùm iſte de ſuo ipſius facto teſtificetur,videtur eſſe ſtandum eius ſolius teſtimonio,vt no.decidit Sal.in l.ſi quis Decurio,colum.j.in iiij.opp.per illum tex.cùm ibi no.C.de falſi.& Pau.Caſt.in l.ſeruos,C. de teſtib.in quibuſdam lect. per l.quæro,§.vlt,ff.de ædil.edict.vbi tamen dubitat,ſed id aſſeueranter tradit ipſe Pau.cõſi.368.viſis actis & actitatis,in fi.prout illum citat Alex.& alij quidam.Sed illud reperire non potui.Verùm vltra ea quæ ipſe Alex.allegat,idem voluit ipſe Pau.cõſi.34.ego Paulus,col.ij.lib.1.quod reperitur conſi.293.eo.lib.1.& idem Pau.cõſi. 84.viſa dicta facti narratione,col.iij.verſi.ſuper ſecundo,eo.lib.1.per d.l.quæro,in fi.& iterũ conſi. 277.quia per primum,in fin.eo.quoque lib.1.per illum ipſum tex.atque etiam per l.cùm probatio,ff.de proba.rurſumque cõſi.199.priuſquam iura fierent,col.ij.eo.lib.1. itemque conſi.109.viſa petitione prædicta,col.j.lib.2.& in l.quicunque,ad fi.C.de ſeruis fug.vbi tamen requirit alia quædam indicia.& in l.ſi debitorem,in fi.ff.de noua & Firmia.in ſuo fœcundiſsimo indice, in verbo, teſtes duo.& Soc.conſi.28.viſis teſtamento,col.ij.verſi.tertiò quia illi ſacerdotes,lib.3.& conſi.49. in cauſa Epiſcopi,col.j.verſi.quinimo fortiùs, eo.lib.3. dum allegat Sal.vbi ſuprà Caro.Rui.conſi. 205.in cauſa vertente,col.ij.nu.4.lib.4.Phil.Dec.conſi.56.in cauſa appellationis,col.ij.verſi.& hoc maximè.& conſi.342.in cauſa partus,col.j.verſi.prima eſt.& conſi.650.in cauſa,vt vulgò dicitur, col.ij.vbi dicit,quòd ſi etiam id nõ eſſet verũ,negari tamẽ non poteſt, quin talis probatio ſit potentior.Alci.in l.j.§.ea.col.ij.ff.de verb.obl.Matth.Aiſli.in deci.Neapo.cclxix. Alphonſus, col.ij. ver.fuit cõcluſum.Hippo.Marſi.in pract.cauſa.crimi.§. diligenter,nu.131.vbi id dicit ſing.& iterũ conſi.111.clementiſsimi Dei,col.ij.verſi.itẽ dicta confeſsio.Zaſius conſi.ij.tametſi,nu.30. lib.2.vbi id tamen relinquit arbitrio iudicis,& ante hos omnes Old.cuius nullus horum meminit, conſi. 95.ex forma iſtius,col.pen.arg.l.Theopompus,ff.de dot.prælc.& l.interrogari,C.de quæſt.

*An ſolius venditoris teſtimonio credendum ſit.*
*An ſit credendũ vnius teſtimonio de ſuo facto.*

48 ¶Et facit,quod voluit glo.in c.vlti.in fin.& ibi Panor.col.pe.verſi.ego ſoluendo,extrà,de præſcr. quòd licet Prælato cõfitenti non credatur in præiudicium eccleſiæ,c.ij.& ibi gl.in verbo, cõuentum,de teſti.lib.6.cum ſi.hoc tamen fallit,cùm cõfitetur de eo,quod ipſemet fecit,arg.c.poſtquã, xxv.q.ij.& idem quoque voluit gl.in c.dudum, le ij.in verbo,de veritate, verſi.ſed nõ credo,ibi, reſpondere de eo quod ipſe fecit, extrà de elect.quam & in hoc expendit Barb. conſi.54.à Ioue, col.pe.lib.4.& quod etiam ſcribit Bar.in l.cùm filius,in prin.col.vlt.ff.de verb.obl.& in extrauag. ad reprimendũ,in verbo,per nuntiũ,in fi.Inn.in c.non ſine,quod eſt ij.de arbi.Et quod prætereà tradit Pau.Caſt.in l.ij.§.ſi abſens,ff.ſi ex nox.cauſ.aga. quòd vbi quis nõ eſſet teſtis integer,& ita non faceret ſemiplenam probationem:quia eſſet vilis vel infamis infamia facti:tamen ſi teſtificaretur de ſuo facto,faceret ſemiplenam probationem.Et hoc ſequitur Phil.Dec.conſi.363.in cauſa quæ agitatur,col.j.Et quod item non obſcurè ſentit Bal.in l.is qui putat,in fi. & ibi quoque Ang. Imo.Pau.Caſt.& Fran.Are.ff.de acqui.hær.quòd teſtis etiam de negatiua facti ſui deponens, ſolus probat,per tex.ibi,& in l.& è contrario,& in l.nec is,quæ eam l.confeſtim ſequuntur.Vide tamen,quid dicam verſi.ab hinc iij.Et aliàs ſemper magis creditur ei,qui de ſuo facto deponit, aut confitetur,quàm qui de alieno:vt voluit Inn.in c.inquiſitionis,in verbo,ſe aſſerunt,in fin.ext.de accu.Fed.Senen.conſi.119.nulli dubium eſt,col.vlt.Io.Fan.inter cõſi. Io.Cald.tit.de teſti. conſi.2. an ſi opponatur:& Anto.in c.cùm cauſam,de teſt.Fran.Are.conſi.71.diligenter & maturè, col.ij. verſi.ſecundò conuincitur.& Lud.Gozad.conſi.13.in hac cauſa,col.pe.nu.60.

*Prælato an credatur in præiudicium ſuæ eccleſiæ.*
*Teſti nõ integro an credatur de ſuo facto.*

49 ¶Cæterùm tex.in cle.j.de prob.qua verbis narratiuis Papæ omnino creditur, intelligitur,cùm de ſuo ipſius facto agitur,non ſi de alieno,vt ſatis conſtat ex verbis ipſius,ibi,feciſſe narramus: vbi gl.ſuper iiſdem verbis,& Imo.col.ij.ſuper eadem glo.& Card.Flor.in viij.q.& alij.& idem Card. conſi.128.in q.col.j.verſi.item etiam principi.Old.conſi.258.Inn.col.ij.verſi.item non obſt.c. literis.Albe.poſt Old.in auth.ſi quis in aliquo,nu.7.& iterum 8.C.de eden.Fed.Senen.conſi.117.caſus talis eſt,Ioannes.Lapus alleg.vij.diſceptat.& alleg.lxvij.clemen.Auge.conſi.368.ſereniſsimus, in prin.Rom.conſi.180.ſi admittimus,col.j.verſ.tertio quia Domi.conſi.54. Gregorius,col penul. verſi.ſed quia.Alex.conſi.112.viſa copia,col.ij.verſi.accedit.Fran.Are.conſi.165.ſicut, col.iij.verſi.

*Papa an, & quomodo credatur de ſuo, aut alieno facto.*

sed adhuc Nico.Mil.in suo repertorio,versi.probationem faciunt.Ias.consi.34.ad motiua, col.antepe.versi.& primò dico,lib.1.& Steph.Bertr.consi.112.visis quibusdã,col.vlt.nu.36.lib.2. & Phil. Dec.consi.373.viso consi.col.ij.versic.tertia concessio.& consi.543.serenissimus.col.ij.versic.circa primum.Ex quibus intelliges non admitti probationem in contrarium, cùm Papa suum factum narrans super eo se fundat:sed admitti,cùm alienũ narrat.Quid autem, si agitur de facto sui prædecessoris,videbis apud Imo.in d.cle.j.col.pe.& ibi Card.Flor.in ix.q.& Alex.consi.15.visis narratis,col.j.versi.sufficeret etiam.lib.5.& Fran.Rip.lib.1.Respon.c.j.defuncto,nu.28.

*Verũ de facto prædecessoris.*

50 *Vnius dicto etiã de suo facto,nõ credendum.*

§ Ego verò huic Alex.dicto in hoc casu nostro accedere vix possum:quando & ipse alibi generaliter tradiderit,non esse vnius dicto credendum,etiam de suo ipsius facto.Ita enim voluit in d.§.si absens,& ibi quoque latè Ias.per multa,quæ vterque allegat,quæ illic in promptu sunt omnibus.& iterum idem Alex.& Ias.in d.l.nec is,ff.de acq.hære.& ipse quoque Alex.etiam latè consi.192.perspecta facti narratione,col.v.versic.& quamuis.lib.6.vbi post alios,à se ibi relatos respondet ad d.l.si quis Decurio,& ipse item Ias.in l.admonendi,char.pe.versi.vltra alia scripta,ff.de iureiur.& Franc.Cur.Senior in tract.de testi.in lxvj.eademque vlt.conclusione. Cat.Rui.sibi contrarius,consi.161.quò ad primum,col.iiij.nu.8.lib.4.& consi.99.videtur,col.ij.nu.6.lib.5. & consi.65.quamuis eleganter, col.j.nu.2.eod.lib.5. { & Maria.Soci.iunior,consi.62.pro iustificatione, col.iij,nume.6.lib.1. } imò & ipse quoque Pau.Cast.sibi contrarius,consi.337.primò quæritur, posito quòd de vero mutuo,versi.item non obstat, quòd hæc confessio,lib.1.& ante hos omnes Cyn.in d.l.si quis Decurio,in xiij.oppo.dum dicit ibi speciale esse in officiali.& Anto.in c.cùm à nobis, col.pen.versi.octauus casus,de testib.

51 ¶ Tum quoque,quod idem ipse Pau.Cast.in d.§.si absens,ad id quod supra,versi.ab hinc iij.diximus,videlicet quòd testis non omnino idoneus,si deponat de suo facto, facit semiplenã probationem,addit,id ipsum non procedere,si is testis haberet affectionem ad causam : quia illi nihilo magis tunc crederetur,quòd de suo facto deponeret.Et huic cõsentiens Phil.Dec.d.consi.56.hoc etiam nuncupatim intelligit,cùm nihil illius interest,qui de suo facto deponit. Hic autem sumus in eo casu.Primùm,quia iste est consanguineus,ideò suspectus propter affectionem,vt si omnino non repellatur,eius tamen fides plúsve minúsve minuatur,prout proximior est, at remotior, per not.in l.parẽtes,C.de testib.Deinde,quia eius quodam modò interest,vt res maneat in sua ipsius familia,ob spem fortè succedendi in futurum,aut etiam retrahendi ac recuperandi rem ipsam , si ab eius consanguineo retrahente, vel eius hæredibus,iterum vendatur. Vel item,quia nostra interest & priuatim,& publicè, vt salua sit nostræ familiæ dignitas, l.j.§. sed & si seruus,ff. de vent. inspi.quæ quidem absque diuitiis conseruari non potest.Bal.in id multa allegans inter cõsi. Ang. consi.68.repetito consi.281. Mart.Io.de Flor.col.ij.versi.secundò ratione.& Alb.in ij.parte statutorum,q.cvij.item an statutum loquens de filiis,col.j.versi.item inspicienda est,cum infinitis si.& concor.à me alibi copiosissimè collectis.

52 ¶ Et expressim quòd nostra intersit, nostris consanguineis , & in familia nostra bona immobilia conseruari,ne autoritate hac in re careamus,tenuit Ang.consi.244.multis consortes,col.j. per l.si in emptionem,ff.de min.& alia iura.& Soc.consi.131.in præsenti consultatione,col.v.versi. subsequenter sequitur,lib.1.per l.si cui fundus,ff.de lega.ij & d.l.si in emptionem, & l.& si æquo,ff. de leg.ij.atque etiam Ias.consi.41.omissis,col.iij. lib.3.cuius dictum retulimus suprà in rub.nu.40.deníque ex illa.& Phil.Dec.consi.461.iuridicam,paulò ante fin.Sed hæc ratio haberet tantũ locum in retractu municipali,de quo tractamus,non etiam feudali, scilicet si dominus contenderet esse contractum venditionis,& non permutationis:ideoque peteret sibi rem cedi restituto pretio, aut laudimia:quia tunc nulla esset affectio venditorum,quantùm ad id de quo diximus.

53 *An deferendũ sit iusiurandũ ex venditoris testimonio.*

¶ Nec interim omiserim , quod in eam nostram sententiam scribit Matth.Afflit.in tract. Proto.in verbo,nisi si quis,col.vlt.versi.sed quid si dato , quòd si venditor fateatur simulationem contractus,quam tamen neget emptor:facit venditor semiplenam probationem,ita quidem,vt sit locus delationi iuramenti in supplementũ probationis, secundùm l.in bonæ fidei.C.de iureiur.& l.admonẽdi,ff.eo.tit.Nisi si(inquit)emptor probaret,venditorẽ esse inimicũ ipsius, aut aliud quidpiã, quod eius fidẽ aut tolleret,aut minueret,ex sententia glo.in l.j.C.qui & aduer.quos,& nihil aliud allegat.& simpliciter sequitur Chass.in cõsue.Burg.hoc tit.§.xij.in verbo,*ou par le fermẽt des contrahens*,col.iij.ver.sed quæro,pone.Ex quorũ sentẽtia vides venditorem solum nõ facere in hac re plenam ac integrã probationẽ simulationis. In qua re mihi cum illis conuenit, sed nõ video quòd consanguineo in hoc casu deferendũ sit iuramentũ in supplementũ probationis simulationis,nisi fortè ea esset de facto ipsius cõsanguinei.Nã de facto alieno aliũ iurare iniquũ est,l.Marcellus,§.j. ff.rer.amot.& ibi cõcor.in gl.Idq; etiã in iureiurãdo suppletiuo, vt probat tex.in l.iusiurãdum & ad pecunias,in prin.& ibi gl.in verbo,certioretur,ff.de iureiur.gl.in d.l.in bonæ fidei,in gl.magna, & in d.l.admonendi,in verbo,exacto,& vbique Doc.Et facit,quod in specie nõ admodũ absimili & in casu rei tactus scribit Arn.Ferro.in hoc tit.de retractu,in §.xvij.col.j.in consue.Burdig.

54 *Si venditor cõcordet cũ instrumento, an*

¶ Sed & illud quoque hic scias in contraria specie,quòd si is, qui contraxit,& dicitur vendidisse, quamuis instrumentũ loquatur de permutatione,in testem adductus , dicat fuisse verã permutationem,vt in instrumento continetur:id multum ponderis & momenti habet ad eius rei probationem,etiã si sint indicia & coniecturæ simulationis:adeò quidem vt Bal.consi.389.quòd dictus contractus,

contractus, lib. 4. responderit, quòd si vnus venditorum dicat contractum esse simulatum & pignoratitium, sintque in eam rem præsumptiones validæ & efficaces: tamen si alter venditorum in iudicio agnoscat contractum esse verum, ei omnino standum est: isque cõtrarias præsumptiones veluti delet, tollit, abolet, per l. vlti. C. de duo. reis quod est multùm notandum, quia vix alibi reperies. Tu autem adde & tex. in l. duobus, §. ex duobus, ff. de iureiur. *id purget suspicionem fraudis & simulationis.*

55 ¶ At hic consequenter quæri potest, Emptor & venditor, extra iudicium consanguineo absente, cõfessi sunt contractum simulatũ, & in fraudem cõsanguineorum factũ: an huiusmodi confessio fidem faciet? Quod videtur: nã huiusmodi cõfessiones, licet non inducant obligationem. gl. in l. cum de inde bito, §. vlt. & ibi Doct. ff. de probat. cum si. sufficiunt tamen ad probationem, l. Publia, §. vlt. ff. deposi. & latè Cy. in l. generaliter, in j. ij. & iiij. q. C. de non nume. pecu. Bal. in l. cùm falsa, in v. op. C. de iur. & facti igno. vbi & ex hoc dicit, has confessiones transferre onus probationis in confitentes. Omnino autem probant, cùm agitur de declaratione actus cuiuspiam dubij ab eo facti, qui cõfitetur: vt voluit Bar. in l. cùm quis decedens, §. codicillis, col. ij. versi. prædicta verò, ff. de leg. uj. per tex. in l. vxori, §. vlt. vbi & idem Bar. ff. eo. tit. & l. si auia, C. de iure delib. *An stetur confessioni extra iudiciali contrahentium de simulatione contractus.*

56 ¶ Prætereà per huiusmodi confessiones aliis factas probatur animus fraudandi, vt voluit gl. no. in l. Fulcinius, §. quis sit autem, in verbo, animus, post prin. ff. quib. ex cau. in posses. ea. & ibi Bart. qui id dicit probari ex l. Labeo, ff. de supel. legat. cum l. quæro, §. vlti. ff. de ædil. edict. Idque dicit esse menti tenẽdum. Et ex his, & aliis quibusdam, Matthæ. Afflic. loquens in hoc nostro casu, in tract. Proto. in verbo, nisi quis, col. ij. versi. sed quid de confessione, tenet huiusmodi confessiones satis esse ad probandã frandem, & simulationẽ contractus, factã aduersus consanguineũ. Et ei accedo, præsertim si sint aliæ fraudis coniecturæ etiam leuiusculæ, secũdùm ea, quæ in simili latè diximus in repe. l. si vnquàm, in verbo, donatione largitus, nu. 100. sed vtcunque sit, C. de reuoc. donat.

57 ¶ Nec tamen interim dubium relinquit ipse Matthæ. versi. cõtinenter sequenti eum, quẽ suprà designauimus, huiusmodi fraudem & simulationẽ posse probari testibus aduersus instrumentũ, post gl. in l. illicitas, §. veritas, ff. de offi. præsi. & in §. si verò tale, in Auth. de instr. cau. & fid. Bal. in l. j. col. ij. versi. denuo quæro, C. plus val. quod agit. Io. Fab. in §. itẽ verborum, col. iiij. versi. vnde vt hoc, Inst. de inutil. stip. & Imo. in c. ad nostrã, extrà de emp. & vendi. & alios vbiq;. Satisq; sunt (vt ipse Matth. subdit) ad eã rem duo testes, vt tradit Spec. in tit. de instru. edi. §. restat, versi. sed pone. & Bal. in l. in exercendis, C. de fid. instr. Tametsi gl. in d. §. si verò tale, teneat quatuor in hoc exigi. Sed ea posset procedere, cùm quis directò vellet probare contra instrumentũ: hic autẽ nihil tale probare volumus, sed nec indirectè quidẽ, cùm fatemur instrumentũ ita fuisse confectũ, vti est, sed aliud fuisse verè actũ à contrahentibus, aliud simulatè scriptum, secundũ illum tit. plus valere quod agitur, quàm quod simulatè cõcipitur. Sed ad primum adde Pet. Anch. ccxxvj. ad corroborationem, in iij. dubio, post Cy. Nico. Mat. Bar. & Bal. in d. l. j. plus val. quod agi. latè tractantem, an & quando admittatur probatio testium de simulatione contractus aduersus instrumentum. *Simulatio contractus, an posit probari testibus cõtra instrumẽtum. An duo testes sufficiant.*

58 ¶ Imo verò & huiusmodi fraudes & simulationes contractuum nõ tantùm veris & apertis probationibus deteguntur, sed & cõiecturis & præsumptionibus, & indiciis, l. dolum, in verbo iudiciis, C. de dolo malo. & c. illo vos, de pign. & c. ad nostrã, de emp. & ven. Idque perpetuũm est in omnibus his, quæ clã & fraudulẽter fiũt, l. nõ omnes, §. à barbaris, ff. de re iud. cũ aliis multis à me collectis, infrà, ti. seq. in præfa. nu. 34. nonũ quod ad probandũ. Quibus autẽ coniecturis id fiat, reperies apud Bar. & Recẽtiores in l. post contractũ, ff. de don. & eundem Bar. cõsi. 65. Per. Nic. Ang. consi. 48. ex dicto themate, in j. dubio. Raph. Co. consi. 155. Anroguolus, in iij. dubio. Cæpollam in tract. simul. cõtractuũ, Matth. Afflic. loqnentẽ in casu nostræ consuetudinis. iu tract. Proto. in verbo, nisi quis, col. iij. ver. sciendum, & multis seq. Alcia. in l. si maior, C. de transac. Chasse. in cõsue. Burgundiæ, tit. *des retraictz*, §. ix. in verbo, *si la fraude est trouuée.* & nos quoque nonnulla posuimus suprà, in gl. vij. in verbo, *ou autres choses, censées pour immeubles*, nu. 75. ex multis, & seq. *An hæ simulationes posint probari coniecturis. Et quibus.*

59 ¶ At in hac fraudis & simulationis mentione illud nõ prætermittendũ, non satis esse, consanguineũ in genere dicere contractũ esse simulatũ, fraudulentũ, fictitiũ, nisi & ipse species, ac modos simulationis, aut fraudis sigillatim edat, præsertim si id reus vocatus in ius in causa retractus petat, vt proinde sciat cederéne an cõtendere debeat. Quod nos aliquando, cùm id ex facto contigisset, diximus, secuti Bar. d. consi. 65. col. ij. vbi multis iuribus probat, & in agente, & in excipiẽte, allegantibus fraudem, aut simulationem procedere. & Bal. in l. ab Anastasio, in fi. per illum tex. C. manda. Pet. Anch. consi. 226. ad corroborationem, in ij. dubio, Pau. Cast. in l. iurisgentiũ, §. dolo, & ibi Alex. qui eum § legit cùm §. pactorum, ff. de pactis vbi & ipse Alex. id dicit diligenter esse notandum. & idem Alex. consi. 112. viso superiore, col. j. lib. 3. & consi. 28. in causa, col. uj. modò sic, in fi. lib. 5. Ex quibus etiam intelliges, præsertim ex Pau. & Alex. in d. §. dolo, non satis quoque esse, probare contractum simulatum in genere. *An satis sit in genere dicere cõtractum simulatum.*

60 ¶ Sed vt ad alia transeamus, quæro, an hic retractus noster habeat locum in transactione? Et certè ex constitutione protomixeos, non habet locũ, vt scribitur in eadem constitutione, versi. in causa verò dotis, vbi Matthæ. Afflict. in verbo, licet enim suprà diximus, col. viij. versi. decimò no. id eo argumento confirmat, quòd licet feudũ vendi non possit sine cõsensu domini, potest tamen de eo liberè transigi, c. si vasallus, tit. si de feud. fuer. controuer. & c. j. tit. de contro. inue. inter vasal. & ali. de benefi. & voluit Spec. tit. de arbit. §. restat. versi. sed nũquid vasallus, licet (vt subdit) secus sit *An retractus habeat locum in transactione. Vasallus an posit trãsige-*

*re de feudo, vide infrà 66.*

in regno Siciliæ per constitutionem, cuius caput est, diuæ memoriæ. Hæc ille, & nihil prætereà. Sed & idem, vt scilicet retractatus locum nõ habeat in trãsactione, tenuit Ferro. in consue. Burd. hoc eo. tit. §. xxv. iterumque §. xxviij. quibusdã alus rationibus, quas ibi videre poteris. & Io. Cor. lib. 3. Miscel. c. iij. nu. 5. nisi inquit, in frandem consuetudinẽ transactionis factam esse constaret.

61 *Transactio an sit cõtractus, vide infrà, nume. 65. Cõsuetudines de ea re.*

¶Quibus adde, quòd transactio non est propriè contractus, vt dicit gl. in l. contractus, in prin. C. de fi. instr. Ex quo Bal. & Salyc. ibi, negant ex transactione deberi gabellam, quam vocant, quæ ex statuto debetur ex quolibet contractu. Ex quo & illud sequitur, nec consuetudinem nostrã, quæ nuncupatim hîc loquitur de contractu, cùm dicit, *par contract de vente*, vti & aliæ propè omnes, habere locũ in transactione. Id quòd apertè declarat consuetudo Turonũ hoc eo. tit. *de retraictz*, c. xxiiij. & Cenomanorum, c. ccclxx. Lodunensium, hoc quoque titu. §. xxiij. Nisi (inquiunt) facta fuerit in fraudem: declaratque posterior, quomodo possit dici facta in fraudem. de quo etiam, ne id prætermittamus, per Bald. Mat. Laud. Card. Alex. & alios in d. c. j. titu. de controuer. inue. inter vas. & ali. de benefi. & in c. j. in prin. col. iiij. ver. quæro an vasallus, titu. de prohib. feud. ali. per Fed. & Fran. Cur. iuniorem in tract. feud. in iiij. parte prin. in vij. q. etiam prin. quæ est in 42. charta.

62 *Quid, si res maneat apud possidentem.*

¶Verùm videri posset, inspiciendum esse, vtrúmne fundus ex transactione ei dimittatur, qui antè non possidebat, dato ab eo aliquo pretio: an verò apud eum maneat, qui possidebat: multũ enim inter vtrumque interest, vt videre licet ex l. si pro fundo, & ibi Bar. & Bal. C. de trãsact. gl. Bar. & aliis in l. ex causa, C. pro empt. gl. Alb. & Bar. in l. j. ff. eo. tit. quorum ea est sententia, vsucapionem pro transacto habere locum in re, quæ traditur nomine transactionis, non etiam in re petita, quæ dimittitur apud possessorem. & gl. in l. stipulatio ista, in prin. in verbo, successores, & ibi Ang. paulò post medium, & Recentiores, ff. de verb. obli. Bar. in l. naturaliter, §. nihil commune, col. iij. ver. pro declaratione, & ibi Recentiores post eum, ff. de acq. poss. & in l. eius rei, in prin. ff. de rei vendi. Bal. in l. j. col. j. versicu. sed nunquid potest, C. de bonis mater. & in l. cùm ij. § si cùm lis, in ij. lect. ff. de transact. Sal. post Petrum, & alios, in l. siue apud acta, col. vj. versi. sed extrà gl. oppo. C. de transact. Alex. consi. 168. requisitus, col. ij. versi. & pactum, lib. 2. quod repetitur consi. 20. lib. 5. & Ang. Aret. in §. si quis postulante, col. iij. versic. in eadem, ibi, quo casu, Inst. de actio. & Corn. consi. 196. circa præsentem, col. iij. versi. quinimo titulus, lib. 2. & Steph. Bertr. consi. j. viso consultationis themate, in x. dubio, lib. 1. Ex qnibus cognosces, in primo casu acquiri titulum, trãsferti dominium, & vsucapiendi conditionem produci, & euictionem deberi: in secundo minimè.

63 *Consuetudo.*

¶Ex quo etiã per consuetudinem expressam Andegauorum, ca. 360. ex trãsactione, ex qua is qui possidebat, relinquit rem alteri, est locus retractui. At si ea remaneat apud possessorẽ, nõ est ei locus, etiamsi pecuniam alteri refundat. Et fortè ea consnetudo cæteris æquior est, & rationabilior. Constat autem, cùm res datur ex transactione accepta pecunia, deberi laudimia, vt dicit Petr. Iaco. titu. de act. in rem pro re emphy. col. xij. versi. item si res detur ex causa transactionis. Licèt secus sit, si relinquatur apud possidentem, vt placet Sanxonio in consuetudinibus Turoniæ, tit. *comme hommage se doibt offrir à son seigneur*, §. vlti. col. j. & Chasse. tit. *des censez*, §. j. in verbo, *retenue*, col. iij. versic. aduerte ad cautelam. & ante hos Stepha. Bertr. consi. 321. viso casu, in prin. lib. 1. Et facit, quod & ipse Chasse. tradit in tit. *des fiefz*. §. viij. eodemque vltimo. in glo. j. col. iij. versi. nunquid autem. Sed & idem in titu. *de retraictz*, §. j. in verbo, *vendu*, col. ij. versic. quid si dimittatur. tenet nuncupatim retractum nõ habere locum, cùm ex transactione dimittitur res penes possidentem aliquo dato vel recepto.

64 ¶Ego verò & tunc quoque, cùm res manet apud ipsum possessorem, dato aliquo pretio, arbitror locum esse retractui, non ipsius quidem rei, sed iuris, siue actionis transigentis, qui a se rem omnino abdicauit: habet enim ea transactio speciem quandam vẽditionis illius iuris, d. l. j. ff. pro empto. vbi possessor, qui litis æstimationem obtulit, pro emptore incipit possidere, & expressius in l. litis, eo. tit. vbi litis æstimatio est similis emptioni. & idem propè tex. est in l. sed & si, §. si lis, ff. de publi. in rem actio. & vbique concord. in gl. Etsi scio nonnullos facere discrimen, an quid sit datũ causa transactionis, an pro litis æstimatione, vt no. in d. l. j. pro empto. Sed id mihi nunquam placuit, sicuti nec Io. antiquo glossatori: & vtrunque etiam confundit tex. in d. l. eius rei, ff. de rei vendic. vbi gl. & Bar. non videntes, quà elaberentur, dicunt ibi transactionem impropriè poni, & exponunt transegisse, id est, recessisse à lite. Et quanquam hæc non sit propriè venditio, vt satis probant illi tex. tamen satis est in casu nostræ consuetudinis, vt sit similis venditioni, cùm ea loquatur de contractu venditionis, & æquipollente venditioni. Si tamen amplius scire velis, quid sit lis æstimata, vide Tullium in oratione pro Aulo Cluentio Habito.

65 *Trãsactio cõtractus est.*

¶Et quicquid suprà dictum est, transactio ipsa cõtractus est, vt probant multa iura & inter cætera, d. l. cõtractus, in prin. C. de fide instr. quãuis glo. vt diximus, asserit id intelligi impropriè, atque etiam tex. in l. cùm te transegisse, ibi, si de fide cõtractus, C. de transac. & in l. vlti. C. de litigio. dum à generali regula loquente de contractu, excipit transactionem. & in l. si donationis, in fi. C. quod met. cau. vbi Bal. secũ ipse dissidens (quod propè ei perpetuũ est) affirmat ex trãsactione deberi gabellã, quã statutũ iubet solui ex cõtractu, quod ipse dicit esse notandum, & eũ sequitur Alex. in d. l. siue apud acta. col. pe. C. de transac. & Firmia. in trac. gabellarũ, in iij. parte viij. partis prin. in xj. q.

*Trãsactio alienationis species.*

Sed & quòd cõtractus sit, tenuit Bar. in l. siue apud acta, col. iiij. ver. his præmissis Pau. Cast. consi. 379. primò videndum est, post prin. & lib. 1. Sed & alienationis quoque species est, vt etiã probat

tex.in l.j.§.vtrum autem,ibi,at si transegit,ff. si quid in frau.patro.quem in id nũcupatim expendit ipse Bald.in l.j.post prin.& ibi quoque Salyc.C.si aduer.transact.& voluit etiam ipse Bal.in c. contingit,col.j.in ij.locis,extrà de transac.& Fed.Senen.consi.94.casus talis est,Prælatus, nõ semel.& Signo.qui alios tex.& Doc.citat, consi.71. factum sic se habet dominus Episcopus,col.ij. ver.circa primũ,& multis seq.Alex.consi.129.ponderatis col.j.ver.nec etiam obstat,libr.1.& Iac.à S.Geor.in l.nulli, in priori lec.ff.de transact.Ideò si statuto debeatur gabella ex alienatione, aliàs cõtractus sit nullus: debetur & ex trãsactione,ex qua alienatio sequitur,vt pulchrè respõdit Ang. consi.215.thema tale est,col.vlt.Imò verò idem Ang.cõs.230.instrumentũ,dicit appellatione emptionis cõprædhendi & trãsactionẽ,ex eaq; similiter deberi gabellam, atque ex propria emptione.

66 ¶Et licèt Bal.ipse in d.c.j.ad fin.tit.de contro.inue.inter vasal.& ali.de benefi.quærens,an vasallus posit transigere de feudo,distinguat,vtrum transigat dimittendo feudum possessori,an id ipsum non posidenti tradendo:vt primo casu possit,quasi nõ videatur alienare:secũdo non possit, per tex.quem dicit vnicũ,in d.l.si pro fundo,C.de trãsac.& eũ sequuntur Mart.Laud.Aluar.& Card. Alex.ibi.& idem voluerit ipse Bal.in c.j.col.iij.ver.caueat tamen,tit.de prohib.feud.ali.per Fed.& Aluar.in d.c.si vasallus,tit.de feud.contro.Ro.consi.166.viso diligenter,in j.dubio.Alex.consi.41. viso themate & his,post medium,lib.6.quod duplicatur cõsi.95.eo.lib.6.& Fran. Aret.qui tamen in secundo membro contradicit,consi.14.viso & diligenter, col.vij.versi.prætereà posito. & Iac.à S.Georg.in tracta.feud.in verbo,& cum pacto de non alienando,col.iij.versi.subsequenter.& Ias. loquẽs etiam de emphyteuta,in l.vlti.char.pen.versi.decimò quæro,C.de iure emphy.& Chasse. tit. *des fiefz.* §.viij.in verbo, *en alienation & transport*, col.iiij.ver.nunquid autẽ,& seq.& Ferro.in consuet.Burdig.tit.de feudis.§.xvj.in prin.Tamen ego illis non omnino accedo, quãdo & aliàs, qui rem dimittit apud posidentem, censeatur transferre, & alienare,l.quædam mulier,ff. de rei vend.& l.si sponsalibus,§.si mulier,ff.de iure dot.& l.qua ratione,§.interdum.ff. de acq. rer.do.& §.interdum,Instit.de rer.diui.& declarat Sal.in l.j.ad fi.C.de act.& oblig.& satis est è mente Dyn. in c.possessor.de reg.iur.lib.6.& Bar.in l.si culpa,ff.de rei vend.

67 ¶Nec est,quod speciale sit in transactione,vt nonnulli cõtendunt,& inter cæteros Bal.in d.c.j.tit. de controuer.inuest.inter vasal.& ali.& Alex.in d.l.si pro fundo,col.ij.ver.vltimò not.& Stepha. Bertr.consi.321.viso casu,lib.1.& consi.255.quæsitum est,lib.3. & alij multi ex his,quos supra citauimus,nu.62.verum videri:refragantibus tamẽ Sal.in d.l.si pro fundo,Ang.Rom.& Iac.Puteo.in d.§.nihil cõmune.Quibus ego malo accedere rationibus ab illis adductis, & quia etiã quantũ ad casum nostrum priuatim pertinet,eadem est omnium ratio.Et habemus glo.sing.in l.cùm ij.§. si vnu.in verbo, transactione,ff. de transact.quæ no.eum qui ob transactionẽ rem posidenti relinquit,alienare:ideoque & hoc casu requiri decretũ iudicis, quod aliàs requiritur in alienatione rei. Et eam sequitur Ias.ibi in fi.& Bar.& ipse Ias.in d.l.nulli,eo.tit. atque per eã dicunt prælatos cæterosque administratores non habere facultatem etiam per transactionem relinquendi rem immobilem ei qui eam posidet,sine decreto.Id quod dicunt perpetuò menti tenẽdum,& prætereà Ias.singularissimum.& Fran.Cur.Iuno.in tract.feud.vbi suprà citauimus,qui ob id dubitat de eo quod suprà dictum est de vasallo transigente,& dimittente feudum apud possessorem.

68 ¶Nam & Doct.vbique tenent procuratores principia non posse ita trãsigere,vt res maneat apud aduersarium,nec distingunt,posidebat ante,necne:nec enim(inquiunt)id magis facere possunt, quàm minor aut curator ipsius.l.non solùm.C.de prædi.mino.Secus (inquiunt) si rem ipsam retineant,quia id agentes conditionem principis faciunt meliorem.Ita enim voluit gl.no.in d.l.nulli.ff.de transact.quam sequuntur Bar.& alij ibi,& Panor.qui idem dicit de prælatis in ca.contingit,col.ij.ver.concluderem sic,extrà de transact.vbi eam gl.dicit not.& iterum in c.veniens,col.j. eo.tit.& consi.56.videtur primò,circa medium,lib.1.& iterum consi.62.illud de iure quæritur,col. j.eo.lib.1.& Rom.consi.50.idem in præfata.Carol.Rui.consi.11.viso compromisso,col.ij. nu.4.lib. 4.& Doct.vbique.Et idem quoque de patre administratore filiifam.dicit Bald.in d.l.j.col.j. versic. quæro an patet.per illum tex.C.de bon.mater.

69 ¶Nam vt dicit Phil.Dec.in l.cùm te proponas,quæ est ij.C.de transact.trãsactio alienatio est,cùm res per eam abdicatur,secus si retinetur.Ex quo illud fit, quod tradit Ioã.Ray.in c.imperialem.§. habito,col.xxiiij.in paruis,versi.quæro an per iudicium,tit.de prohib.feud.alie.per Fed.ex transactione si res dimittatur,deberi laudimia,per gl.in d.l.ex causa,C.pro empt.non,si retinetur, per l. dedi.§.subtilius.ff.de cond.ob cau.quia tunc potius videtur redimere vexationẽ,ca.dilectus,extrà de simo.& ita dicit tenere Oldr.alicubi, nullo alio certo loco citato. Et id nuncupatim sequitur Steph.Bertr.d.consi.321.lib.1.& Ferro.in consue.Burdig.tit.de feud.§.xvj.in prin.

70 ¶Quid,quòd gl.in d.l.non solùm.in verbo.dedisti,C.de præd.mino.in ea est sententia, vt minor per transactionem non solùm non posit rem à se possessam dare,sed nec alteri posidenti dimittere?Nam cũ tex.ibi ita dixisset.Igitur & tu,si fratribus tuis per trãsactionẽ fundum dedisti,vendicare eum potes.Accursius in d.verbo,dedisti,hæc ad verbũ scribit. Secus si fundum,de quo litigabat minor,dimisit,aliquo dato nomine transactionis, argu.l.præses,C. de transact. Imò idem,l. cùm ij.§.si cùm lis,ff.de transact.Et Sal.ibi,posteaquàm retulit eam Accursi.sententiam,subiunxit: Sed licet quis, hic non alienat, quia simpliciter dimittendo, non dicitur velle transferre dominiũ,vt no.in d.l.siue apud acta.C.de transact.& d.l.ex causa,C.pro empt.& probatur in l.si super

possessione.C.de transact. Et ego respondeo, quòd contra se parat exceptionem,qua obstante, vendicare non posset,si trãsactio teneret. Et sic in effectu videtur alienare,& circunueniretur senatusconsultum.Hæc ille:cæteri autem Doct.præter Io.Fab.nihil de ea gl.dixerunt,tanquam eam tacitè approbantes,secundum l.item quod Sabinus,in fi.ff.de hære.instit.& dicemus infrà eo.tit. §.xxxv.gl.iiij.nu.45.nam minores.Ipse autem Io.Fab.in d.l.non solùm,nuncupatim tradit, opus esse decreto in transactione facta à minore,si relinquit rem immobilem:non,si retinet.

71 ¶In eadem quoque sententia fuit & alia gl.in d.l.j.in verbo,veteris,C.si aduer.transact.& illam ibi expressim sequuntur Bar.Bal.Sal.& alij.Nã,vt dicunt ipsi Bal.& Sal.licet res,quæ ex causa transactionis dimittitur,propriè non dicatur alienari,per d.l.si pro fundo,C.de transact.tamẽ quia exceptio perpetua ad eam rem defendendam paratur possessori,censetur esse quædam species alienationis,per tex.in l.j.ver.at si trãsegit.ff.si quid in frau.patr.& arg.l.vlt.C.de reb.ali.non ali.Et sic (inquit) Sal.paria sunt,alienare, vel perpetuam exceptionem contra se parare. Sed & illam quoq; gl.sequitur Albe.in auth.hoc ius,col.iiij.versi.rursus si ecclesia,C.de sacrosanct.eccl.

72 ¶Deniq; qui per transactionẽ dimittit ius,siue actionẽ,quã habet in re immobili ab alio possessa, & ipsam quoque rẽ remittere vel cedere videtur,l.qui actionẽ,ff.de reg.iur.Et cũ id faciat accepto pretio,quid dubitandũ est,quin id habeat vim vẽditionis iuris,siue actionis,quæ ad rem immobilem cõpetit:ideoq; & immobilis censeatur,secundùm ea,quæ latè diximus suprà,eod.in gl.vij.in verbo,*ou autres choses censees pour immeubles*,num.1.& seq.vnde & consequens est,& hoc respectu cõpetere ius cõtractus,vt ea ipsa verba apertè declarãt,& ibi diximus nu.30.sed vt tãdem,& etiã in gl.ij.in verbo,*a vendu*, nu.51.tũ quia licet, vt omittram, si aliter diceremus facillimè fraudẽ retractui fieri,relinquẽdo primùm possessionẽ,& posteà super proprietate transigendo.Et secũdùm hanc nostrã sententiã vidi arestũ supremi nostri Senatus Paris.pro domino de Puyrobert Engolismensi,super domino *des Vmbrayes*,quod ego ab eodem Senatu delegatus executioni demãdaui.

73 ¶Porrò autem,ne id Lectores fallat,sunt,qui hac in re ita distinguunt: an scilicet quis simpliciter litem siue controuersiã remittat,& is nihil dare cẽseatur:an verò ius suum siue actionẽ remittat,& is dare censeatur. Hæc enim fuit sententia eius,qui vbique omniũ propè sententiarũ fuit,scilicet Bal.in d.l.j.col.j.versi.sed nunquid potest,C.de bonis mater.Et idẽ propemodũ voluit ipse Bal.in l.si inter vos,C.cõmn.vtri.iudi.cùm dicit,d.l.si pro fundo, habere locũ quando celebratur cõtractus super instantia litis tantùm:secus verò,quando concernit rem ipsam,vt in eo tex.& sequitur Iason in d.l.si pro fundo,col.vlt.versi.vnde alibi dicit & Bertran.d.consi.255.quæsitum est.libr.3. & Ant.Rub.consi.152.videretur primò,col.ij.versi.non obstant modò.Sed vt liberè dicam,quod sentio,nihil hîc video,præter verborum quandam diuersitatem,rerum nullam video.

*An ex transactione admittatur consanguineus ad retractũ rei an actionis.*

74 ¶Hæc autem,quæ dicta sunt,retractũ habere locũ in hoc casu intellige secũdum ea quæ diximus, & specialiùs hic dicẽda sunt,ne quis erret,vt scilicet cõsanguineus admittatur ad retractũ, nõ rei quidem ipsius,de qua trãsactũ est,sed iuris,quod ipse trãsigens remisit:nec enim plus cõsequetur consanguineus ex ipso retractu,quàm habebat transigens. Et sic, si transigens posidebat,& ipse quoq; cõsanguineus posidebit,sine præiudicio iuris ab alio prætensi.Si nõ posidebat, nec retrahens posidebit: sed poterit prosequi ius,quod transigenti cõpetebat,& quod idẽ remiserat. Vt in simili dicimus de minore restituto,vt si læsus fuerit in vẽdendo tãtùm,nõ in trãsferendo possessionẽ,quia eam emptor posidebat:tunc ei nõ restituetur possessio, sed tantùm actio,quã ad rem habebat,l.qui proprio.& ibi gl.Bar.Alb.& alij,ff.de procu.vt scilicet id fiat,quod ibi dicit Bar.vice prouerbij apud nos iactari,Illud reddit restitutio,quod abstulit læsio.& voluit idẽ Bar.in l.si quidẽ. C.de præd.min.& in l.quod tẽpore,col.j.C.de restit.mil.& in l.vlt.col.iij.ver.venio ad vltimũ.C. de sen.pass.& Alb.in l.si res æstimata,§.j.post prin.ff.de iure dot.Bal.in repe.l.Aemilius,col.ix.ver. nũc ad propositũ,ff.de mino.& Pau.Cast.consi.248.visis,paulò ante fi.lib.2.& Ang.Are.in §.rursus.col.iij.ver.quartò præmitte.Insti.de actio.Quod & probatur in l.quòd si minor, §.restitutio, ff.de mino.vbi ita fit restitutio,vt vnusquisque integrũ ius suũ recipiat.Et facit etiã optimè tex.in l.j.C.si aduer.transac.vbi si minor restituitur aduersus transactionem, cõpetunt veteres actiones, quæ scilicet ante transactionẽ competebãt:quasi scilicet partes in eundem statũ reponãtur,in quo erant tẽpore transactionis & in l.sed & si per Prætorem,§.si feriæ.ff.ex quib.cau.maior.cùm dicitur,Sed cùm feriæ repentinæ eximunt,restitutio duntaxat ipsorum dierũ facienda est,non totius temporis,cum si.quæ dicemus infrà,§.xxxij.gl.j.nu.69.adde & tu. Et faciunt not.in c.ex ratione, de appel.& quod tradit Ang.consi.310. in proposita,col.vlti.Et ita quoque dictum est eo aresto, suprà à nobis citato,vt scilicet consanguineus admitteretur ad retractum iuris & actionis,nõ rei.

75 ¶Illud tandem non omiserim,quod Bal.vbique malè sibi constans (quod ægerrimè de tanto viro pronũtio) in d.c.j.tit.de contro.inter vasal.& aliũ,posteaquàm dixit ea quæ suprà, nu.67.nec est, ex eo retulimus,illud confestim subdit, quod omnino superioribus contradicit.Et nota (inquit) quòd in omnibus alijs contractibus,is qui dimittit, transfert, & alienat, per d.l. quædam mulier, & d.l.si sponsalibus.suprà allegatis. Tamen secus est in contractu transactionis,quod est ( vt ipse dicit) notatu dignum.Et videtur sequi Card.Alex.ibi,col.ij.Sed hoc(vt iam diximus) è diametro omnibus iis,quæ suprà dicta sunt,aduersatur.& expressim reprobat Firmi.in trac.de Episcopo.in iiij.parte lib.4.col.xxxvj.ver.dubitari posset,an prohibitus.Quid autem de his sentiat Chasse.videbis apud eum in cõment.Burgund.tit.*des fiefz*, §.viij.eodemque vlt.in verbo, *en alienation*,nu.

21.& iterũ *des retraictz*, §.j.in verbo, *vendu*, paulò ante fi.iterumq; in titu. *des censes*, §.j. in verbo, *retenue*, etiã paulò ante fi.Et vide etiam Carol.Mol.in cõsuetudines Parisien.tit.j.§.xxij.in xxj.q.

76 ¶ CAETERVM & hæc species in quæstionem vocatur: Duo socij in re quapiam communi, qui licitatione vicit, integra res fuit adiudicata, vel per iudicem super hoc aditum vel etiam cõmuni consensu partium, iuxta l.item Labeo, §.j.ff.fam.hercis.cum fi.adductis à Soci.consi.160.in præsenti.col.vlt.in vlt.dubio, lib.2.vtrum igitur consanguineus eius, qui ex ea licitatione pretiũ acce pit, possit partem illius ab eius socio, cui tota res adiudicata est, vi huius statuti retrahere. Et huius certè quæstionis sub me iudice lis est: ideò nunc definio, sed mihi & cæteris cogitandum relinquo: sed ita, vt interim videas, quid in re non admodum dissimili respondit Pau.Cast.cõs.144. dubium videtur facere, lib.1.& no.per Bar.in l.& ideo, ff.de condi.furt.& Guid.Pap.deci. Delphi. xlviij.est etiã, in fi.& deci.ccccxj.dominus directus, vers.sed an ex remissione. & Iason post alios multos in l.vlt.col.xxxij.versi.sextò quæro, C.de iure emphy. vbi tractat, an emphyteutæ & vasalli possint, & quomodo, inter se diuidere emphyteusim & feudum.

*Retractus an habeat locum ex diuisione, si ad licitatio nem processum sit.*

77 ¶Sed & tu vide tex.loquentem in hoc casu in l.cõmuni, §. si debitor, ff.commu. diui.in illis verbis, quam per adiudicationẽ emit, ex quibus intelligis, hanc emptionẽ quoque appellari, dicitur q; ibi actionem ex empto ex huiusmodi adiudicatione oriri. Nã etiam scribitur in l.j.C.cõmu. vtri. iud.diuisionem prædiorum vicem emptionis obtinere, ibique declaratur à Docto.quomodo intelligatur. Eiusque l.autoritate dicunt Spec.& Io. And.tit.de feud.§.quoniam, versic.xxxiij. vasallum non posse cum alio feudum diuidere. De quo tamen vide Bal.in c.j.in prin.col.ij.versi.quæro an vasallus, titu.de prohib.feu.alie.per Fede.cũ alijs multis citatis à Iaso.in d.l. vlt.de iure emphy.quo loco suprà citauimus.& præterea Steph.Bertr.consi.304.visis duobus, in iiij.eodemque vlt.dubio, lib.1.Sed & per illum tex.Pet. Ferra.in titu.forma libel.pro hæred.vel re singul.diuid. in verbo, domum vnam, tradit, quòd ex huiusmodi diuisionibus, quibus tota res emphyteutica vni tribuitur, debentur laudimia pro partibus cohæredum. Quod & idem tenet Ioan.Rayn.in c.præterea ducatus, char.iiij.in paruis.versicu.quæro an pro diuisione, titu.de prohib. feud.ali.per Fede.de quo & tu vide Corset.deci.Tholo.lxxv.item fuit quæsitum si ex diuisione, & ibi Aufre. qui multos allegat & Steph.Bert.consi.112.puto, in fi.lib.1.& consi.78.ex casu, in ij.dubio, lib.4.& Ias.in d.l.vlt.col.xij.versi.septimò quæro, C.de iure emphyt.An autem debeatur collecta, siue gabella (quam vocant) ex diuisione, quæ à statuto iubetur solui ex alienatione, vide Albe.statutorũ parte j.q.ex statuto Parmæ, & Rom.consi.182.in casu proposito, in ij.dubio, & Barb.consi.14.clementissimi, col.iij.lib.4.Sed & vtrum is, cui restitutio facienda est, tenetur stare diuisioni rei com munis subiectæ ei restitutioni, an non teneatur, non magis quàm venditioni, vide ipsum Albe.in auth.res quæ, nu.7.C.commu.de leg.

*Diuisionẽ habere vicẽ emptionis.*

78 ¶Et si de ea re plura scire velis, vide Matth.Afflic.in tract.Proto.in verbo, licèt enim, col.ix. sed dubitatur, & seq.& Chasse.hoc tit. *de retraictz*, §.ix.ver.itẽ quæritur quid in diuisione.& Molen. in consuet.Paris.tit.j.§.22.in 22.q.vide item tex.qui necessariam vocat huiusmodi adiudicationẽ, quæ fit in diuisione rerum commu.in l.si pignori, ff.fam.hercis.Dubium enim est, vtrũ retractus habeat locum in alienationibus necessarijs, de quo latè disputauimus suprà, hac gl.nu.8. secundo, & multis seq.Quid autẽ, si ita diuidatur hæreditas inter hæredes, vt alter omnia mobilia habeat, alter omnia immobilia. An hic censeatur emisse partem alterius in huiusmodi immobilibus: vide Guid.Pap.consi.46.in facto præsupponitur, per totum, præsertim versi.plus posset considerari.

79 ¶ QVAESTIONIS quoque est, an retractus habeat locum in locatione, saltem ad longum tempus. Nam ex ea transfertur & possessio, & vtile dominium: vt de possessione voluit gl.in l.iij.§.ex contrario, & in l.si quis ante, & ibi Alex.col.iiij.versi.gl.super verbo, nouissime, ff.de acq.poss.& in l.si vt certo, §.si duobus vehiculum, ff.commo.& probatur in l.sciendum, in prin.vers.sed & etiã, ff.qui satisd.cog.vbi Bal.& post eum Alex.dicunt, in huiusmodi possessione verificari ( vt ipsi loquuntur ) statutum loquens de possessione: tanquam scilicet huiusmodi conductor ad longum tempus, censeatur propriè & verè possidere.& idem Bal.consi.325.dubitat primò, ad fi.lib.1.Ang. in l.quamuis, §.j.ff.de acq.poss.& Masue.titu.de loca.§.item iste conductor. Imo.in clem.j.col.uj. nu.21.de reb.eccl.non alie.& Alex.consi.110.visis narratis, ad fi.lib.3.& consi.j.ponderatis his, col. ij.lib.4.Barb.consi.8.illud afferam, col.viij.lib.4.vbi multa iura in id allegat.

*An retractus habeat locum in locatione longi tẽporis. Ex ea locatio ne trãsit possessio.*

80 ¶De vtili autẽ dominio notatur in l.j.& l.seq.ff.si ager vect.& voluit Fed.Senen.consi.123. quæritur, an institutio circa medium. Bar.post Dyn.in l.j.§.quod autẽ ait, ff.de superfi.& l.pen.§.instituto, & ibi quoque Bal.ff.de leg.ij.ipse Bal.in rub.C.de iure empby.Sal.in l.vlt.col.vlt.versi.quæro an prohibita, C.de reb.ali.non alie.Ang.in §.scire autem, in Authen.de non alie. Imo.in d.cle.j.de reb.eccle.non alien.& consi.68.in casu præmisso, col.vlt.Panor.in c.ex literis, col.ij.versi.in gloss.j. extrà de iure patron. Rapha.Fulgo.consilio omnium primo, illustris, colum.j.vbi dicit procedere etiamsi locator vtile tantùm dominiũ habet. Flor.in l.in hoc iudicium, §.si conueniat, ff.commu. diuid.Mart.Laud.& Cardin.Alex.in c.j.§.donare, statim post prin.titu.qualiter olim feud.pot.ali. Franc.Aret.consi.55.in caussa mihi proposita, Alex.consi.68.visis duobus, col.ij.lib.1.quod repetitur consi.165.lib.2.& idem Alex.consi.112.videtur in præsenti consultatione, col.ij.eo.lib.1.& cõsi. 105.viso themate, col.3.libr.3.& d.consi.j.col.penul.libr.4.& consi.17. viso instrumento, colum.ij. eod.lib.4.& consi.117.viso processu, colum.pen.eod.libr.4.& consi.69.circa primum, ad fin.lib.5. & consi.

*Et utile dominium.*

& consi.122.viso processu,col.j.eo.lib.v.Corn.consi.243.circa primū,col.ij.lib.3. Soc.consi.5.subtiliter,col.ij.lib.4.Ias.in l.vlt.col.xxxiiij.versi.quartò quæro,C.de iure emphy. Iaco.à S.Georg.in tract.feud.in verbo,& cum pacto de non alienando,col.5.versic.quæro vlterius, nunquid.Stepha. Bertr.consi.126.locatio,in prin.lib.2.& doct.vbique.

*Hæc locatio alienatione prohibita,censetur esse prohibita.*

81 ¶Et ita quidem,vt prohibita alienatione,censeatur & hæc locatio prohibita, vt voluit gl.in l.vlti.& ibi Bal.& alij,C.de pact.pign.&gl.in cle.j.in verbo,locationes,& ibi Card.vet.vlt.de reb.eccle.non alie.Dy.Bar.Bal.Imo.& omnes in d.l.pe.§.instituto,cōtra gl.ibi.ff.de leg.ij. Bal.in c.j.in prin.col.4.vers.& an nomine,tit.qui feud.da.pos.& in c.j.§.aut si libellatio,in fi.tit.quib.mod.feu.amit.& consi.357.reuerendus pater,post prin.lib.1.cum multis concor.traditis ab ipso Alex.in l.si filio,§.si vir in quinquennium,col.vlt.ff.solu.mat.& in l.si domus,§.si fundus,colum.vlti.ff.de leg.j.& Barb.in rep.rub.de reb.eccle.non alie.in j.q.prin.versi.octauò limita,qui est in col.6.& Felin.in c.quæ in ecclesiarum,col.xxx.versic.vbi autem fieret,extrà de constit.& Phil.Dec.consi.142.cuius superscriptio incipit,an & quando alienatio,col.ij.versi.sed prædictis.& copiosissimè à nobis suprà,tit.omnium huius vol.iij.§.xij.qui est omnium eiusdem voluminis xxxvj.

*Et venditione quoque simpliciter prohibita.*

82 ¶Imò verò prohibita simpliciter venditione, etiam nulla alienationis mentione generaliter facta, prohibita est & hæc locatio : ex sententia Rofre.Bene.quæst.Sabba.viij.Viterbiensis,& Bal.in authen.&qui iurat,col.antepen.versi.vlterius quæro,C.de bonis auto.iud.possi.Alex.d.consi.1.col.iiij.lib.item iiij.Firmia.in tractatu gabellarum,in iiij.q.prin.in xxij. eademque vlti.q.col. eiusdem ij. versi.& aduerte,vbi id dicit singu.& iterum in iij.parte viij.partis prin.col.ij.versi.nec omitto.Iaso.in d.l.vlt.vbi nuper citauimus,C.de iure emphy.& consi.29.nunquam putaui,col.j.lib.1. vbi id dicit multùm no.Phil.Dec.consi.204.in causa reuerendissimi.& Franc.Ripa in l.filiusfamilias,§.diui.nu.100.ff.de leg.j.Ex eaque debentur laudimia,vt ex venditione:vti voluit Spec.tit.de loca.§.nunc aliqua,vers.cxxiij.cum duobus ver.seq.Per.Iac.tit.de acti.in rem pro re emphy.col.viij.versi.item pretiū.Imo.in c.potuit,col.ix.ver.item quæri potest,an emphyteuta possit locare,extrà eo.tit.Alex.d.consi.68.col.j.versic.sed ita in proposito,quod repetitur consi.165.libr.2.Phil. Deci.dict.consi.204.Et sicut emphyteuta non potest vendere domino inconsulto,ita nec hic conductor longi temporis.Barto.in d.l.j.§.quod autem.ff.de superfi.quem sic intelligit.& id dicit singu.Fran.Aret.dict.consi.55.col.j.versi.quid plura.Ideoque ex huiusmodi locatione res cadit in commissum,vt ex venditione,vt respondit Bal.consi.415.præmittendum est ad euidentiam, quod titulo in prin.lib.1.Ex hisque fit,vt l.æde,& l.emptorem,C.loca.non habeant locum in huiusmodi locatione:vt sing.respondit Aug.consi.2.certum est,col.vlt.versi.item actio. Tu tamen super eo,quod diximus in prin.huius versi.vide Barb.in rub.de reb.eccl.non ali.col.vij.nu.40.

*Ex ea locatione debētur laudimia.*

*Cōductor lōgi tēporis non potest vēdere inconsulto domino.*

*Ex ea locatione res committitur.*

83 ¶Ex quibus satis appatet , hanc locationem ad longum tempus, haberi pro venditione , magis quàm pro simplici locatione,aut certè ipsi venditioni adæquari,aut æquipollere:quod satis est,vt locum habeat retractus ex nostra consuetudine,in istis verbis, *ou equipollent à vente.* Nam & simplex ipsa locatio ad non longum tempus,proxima est venditioni,iisdemque iuris regulis cōsistit; vt scribitur in l.ij.in prin.& iterum in §.j.ff.loca.& §.j.& §.adeò,Instit.eod.Hincque lex loquens in venditione,trahitur ad locationem,§. pretium,in fin.Instit.de empt.& vend.vbi & hoc tradit Ang.Are.in vlt.notab.ad statutum,etiam exorbitans & correctorium,per gl.in l.quod verò,ff. de legib.& in l.si quis seruo,& ibi Bar.& alios,C.de furtis.

*Retractus an habeat locum in locatione perpetua.*

*An locatio perpetua per omnia habeat vim emphyteusis.*

84 ¶E g o tamen contrarium arbitror , quia etiamsi locatio esset perpetua, non videretur esse locus retractui:nā huiusmodi locatio est viribus & effectu quædam cōcessio in emphyteusim : & idem de vtroque iudicandum,vt dicit Ang.in d.§.scite autem,in Auth.de non alien.Imo.in cap.nulli,colum.iij.versic.& nota etiam,& iterum in c.ad audientiam,col.j.versi.item aduerte,de reb.eccle.non ali.& Raph.Fulg.consi.240.pro euidentia,& Fran.Aret.consi.110.cōsideratis diligenter, col.j.versi.item etiam in priuato,Carol.Rui.cōsi.156.quia de pluribus,col.ij.nu.6.lib.1.& Steph.Bertr.consi.311.adhærendo,col.ij.versi.quòd autem,lib.1.& consi.129.locatio , in prin.lib.2.Et satis probatur ex tex.eas æquiparante in auth.qui rem,ibi, conductam vel in emphyteusim acceperam, C.de sacro.eccle.vbi Dec.id dicit procedere,cùm est eadem vtriusque ratio.& est similis tex.in l.omnes,C.de fun.patri.lib.11.ibi emphyteusim vel conductionē quolibet genere largitatis de nostra liberalitate meruerint.Sed & hoc clarius probat tex.in l.j.C.de offi.Comi.sacr.pal.ibi, totius perpetuarij,hoc est,emphyteuticarij iuris.Nam ius perpetuariū id certè est, quod ex cōductione perpetua cōpetit.Et hinc perpetuarij dicti conductores,qui in perpetuum rem ipsam cōduxerint, vt constat ex l.j.& iij.atque etiam vlt.C.de locati.prædi.ciuil.lib.11. Ideoque æque hac perpetua conductione cadit is perpetuarius conductor,ob cessationē solutionis triennij, atqi ex vera illa emphyteusi,vt sentit Bar.in l.vectigalia,§.j.ff.de public.& apertè voluit Bald.in c.querelam,ad finem extrà de iureiur.& Ang.in §.scire,in authen.de nō alie.& Panor.in ca.propter sterilitatem,in vlti.notab.extrà de loca.& Raph.Fulg.& Phil.Dec.in d.authen.qui rem.Soci.consi.167. non inutilis,col.ij.versi.quibus iam declaratis.lib.2.& alibi sæpe in eo.consi.tradit,minimū differre huiusmodi locationem ab emphyteusi.& voluit etiam Pet.Ferra.tit.forma libel.ad ficti præstationē, in gl.j.in prin.vbi dicit,quòd quādo fit hæc locatio ad longum tēpus,ea transit in emphyteusim.& Fulg.d.cōsi.240.vbi illud quoq; dicit,quòd huiusmodi cōductor alienare nō potest inscio domino:sicut nec emphyteuta.& Ias.qui & idē voluit in l.vlt.col.j.C.de iur.emphy. & id quoq; ante hos voluit

*Perpetuarij qui dicantur.*

Bar.in

Bar.in l.j.§.quod autem,l.ij.ff.de superfi.De quibus tamen,ne decipiaris,vide Albe.in d.l.vlt.ver. sed nunquid hæc lex,C.de iure emphy.& omnino Fran.consi.55.in causa mihi proposita, propè per totum.Sed vt id tandem caput concludã,in emphyteusi non est locus retractui, ex alia consuetudine infrà eo.tit.§.xxxiiij.de qua re ibi dicemus.

85 ¶Sed & quod ad locationem ad longum tẽpus,nec tamen perpetuũ,priuatim pertinet,satis constat,in ea locum non habere rationẽ retractus,quæ est,ne res exeat de familia,vt iam sæpiùs diximus.Nam finito tempore locationis,res omnino redit ad locatorem, & sic in familiã. Imo verò non desinit esse in familia,cùm locator maneat dominus directus.Nam vtile dominiũ tãtũ(quod iam diximus) ex huiusmodi locatione transfertur:verùm ob id proprietas nõ censetur esse trãslata,sed manet apud locatorem,d.l.j.§.j.ff.si ager vectig.& l.si domus,§.vlt.ff. de leg.j.Ex quo fit,vt nec per talem locationem ad longum tempus censeatur ademptũ legatũ, vt adimitur per venditionem,aut aliam alienationem,vt notanter consuluit Alex.consi.168.stantibus his,lib.6.

*Iterum de locatione ad longum tempus.*

86 ¶Sed id intelligendum posset videri,cum pretium, siue pensio huiusmodi locationis longi temporis,soluitur singulis quibusque annis,vt fieri cõmuniter solet.Sed si ita fieret, vt pro vniuerso illo longo tempore locationis conductor vnum tantùm pretium soluat,verbi gratia,mille aureos pro viginti aut triginta annis : posset dici, & eam locationem esse retractui obnoxiã:nihil enim videri interesse inter huiusmodi locationẽ,& venditionem temporalem fundi,siue fructuũ multorum annorũ,de qua per Bar.in l.cotem,§.qui maximos,ff.de pub.& vectig.& in d.l.j.§.j. paulò ante fi.ff.de superfi.& in l.j.& ibi quoque Sal.col.ij.in ij.opp.& Rapha.Fulg.C. de iure empby.& eundem Bar.copiosissimè in sua disputatione incip.publicanus,& Bal.in l.licet,in v.q. & ibi quoque alios,C.locat.& in addi.Spec.eo.tit.§.j.col.ij.Ang.consi.15.quæcunque, col.j.Pau.Cast.in l.ij. quam legit cum j.§.adeò,ff.loca.Pet.Anch.Imo.& Barb.in c.propter sterilitatem, ad fin.extra eo. quoque tit.& eundem Petr.consi.402.pluribus rationibus. Alex.consi.3.viso instrumento, col.j. lib.t.& consi.108.perspectis verbis,col.ij.versic.corroboratur, & seq.lib.3.& consi.84. ponderatis his,col.ij.versic.& tantò fortius,lib.6.Corne.late consi.38. quamuis in præsenti.col.j. & ij.lib.2.& consi.12.licet diffuse,col.j.lib.4.Barb.in rub.extrà de emp.& vend.col.j.& in c.propter,col.vlt.de loca.& Fab.a Monte S.Sab.in tract.emptionis & venditionis,in v.q.prin.col. eiusdem vj.versicu. circa tertium.Soci.consi.88.considerata.col.j.& ij.lib.t.& consi.156.pro fundamento, in prin.lib.2. Phil.Dec.consi.4.cuius superscriptio incipit,an augmentum,in fi.

*Quid de locatione ad longum tempus, cuius vnicum est pretium.*

87 ¶Et quamuis partes ita contrahentes,nuncupatim vtantur verbis locationis & cõductionis,non propterea locatio est,& conductio,sed potius emptio & venditio,cõsiderato scilicet, & inspecto rei ipsius effectu,non verborum prolatione,l.si vno,in princ.ff.locati,& l.insulam,ff.de præscrip. verb.aut pone is quod voluit Bal.in l.ij.versi.sed iuxta hoc quæro,C.commo.& in rub.C.de iure emphy.in j.q.& Alex.de hoc nostro casu loquens in addi.Bart.in d.l.cotem,§.qui maximos,ff.de publ.& vectig.cum aliis multis similibus & concord.à me late congestis infra eo.tit.§. xxx.num. st.& hæc quidem,& iterum,§.xxxij.gloss.j.num.34.contrarium videtur.Sed ita tamen,vt videas Ang.d.consi.2.

*De eadem re.*

88 ¶Nisi hîc quoque diceres, quòd etiam si huiusmodi locatio habeat vim venditionis,non tamen perpetuæ,sed temporalis,cuiusmodi ea ipsa est. Statutum autem nostrum, aut aliud quodpiã,loquens de venditione,intelligendum esse non temporali, sed perpetua, ar.l.j.§.vlti.cum ll.seq.ff.si ager vectig.cum si.Præsertim cum propria venditionis natura est,vt sit perpetua, l.de contractu, & l.non est,C.de rescin.vend.atque etiam dominorũ,quorum gratia ipsæ venditiones fiunt,l.cũ manu,§.vlt.ff.de contrah.emp.vt & eadem dominia sint perpetua,vt dicit Bald.in c.j.col.ij. versi. dicit Iac.tit.de eo qui sibi & hæredi. Ex quo fit,vt venditio temporalis fundi, veluti facta contra propriam peculiaremque ipsius naturam,censeatur esse facta in fraudem vsurarũ.Bal.in rub.C.de vsur.ad fi.& Ro.in l.si quis cùm aliter,in viij.fal.ff.de verb.obli.Quamquàm ne fallaris,huiusmodi venditio temporalis,id est,ad vsque certum tempus,fieri potest,vt cæteri contractus aliàs perpetui,vt probatur in l.vlt.C.de leg.& voluit Bar.in l.seruitutes, quæ est iiij.col.ij.versic.quæro & modo,ff.de serui.& Bal.in l.ea lege,col.iij.versi.ego do aliam cautelam,C. de condi.ob cau.& in c.j.col.ij.versi.quæro de quibusdam,tit.de feud.dato in vicem legis commissoriæ.

*Quid in venditione temporali.*

89 ¶Igitur non sine ratione Gerald.Bag.in sua disputatione retractus,& post eum Boher.in cõsuet. Biturigum,hoc tit.§.j.versi.item non habet,tenent retractum non habere locũ in re data ad vitã, & non in perpetuũ.Cuius & alia,eaque optima ratio est,licet non dicant,quia tunc res aliquãdo reditura est in familiam venditoris,finito scilicet tempore ipsius locationis, de qua nunc loquimur,aut si etiam venditionis dicere maluimus.Ideò videtur cessare ratio nostræ cõsuetudinis, vt suprà diximus.Sed his obstare etiam videntur, quæ diximus de vẽditione annuorũ redituum ad longum tempus,suprà eodem §.in gl.v.quæ est in verbo, *rentes*, nu.7.sed hæc primò. Ideo & tu super his cogita.Et si scire vis,quæ & quãdo dicatur locatio ad longum tempus,vide quæ scripsimus in d.§.xij.tit.iij.Cæterùm ex consuetudine Britonum,hoc eo.tit.§.xvj.in locatione excedente quatuor annos,habet locum retractus proximitatis.Ex antiqua autem consuetudine eius gẽtis satis erat vt annuum excederet,cap.antiquarum consuetudinum cxx.

*Consuetudo.*

90 ¶SED & si scire velis,an in donatione inter viuos,aut causa mortis,legato,cõpensatione,& aliis huiusmodi multis, sit locus retractui,vide Matthæ. Afflic.in tractatu Proto.in verbo,licet enim

*Retractus an*

suprà

*habeat locum in donatione inter viuos, aut causa mortis. An in legato. An in cōpensatione.*

suprà diximus,col.viij.in x.not.versi.sed an in compensatione, & seq.& post eum Chasse.in hoc titu.§.nono,aliosque consuetudinum interpretes,præsertim verò Boe.Et præterea, quantùm ad donationem pertinet,Albe.& Benedi.Plumb.in l.si vsumfructum, in prin.ff.de libe.cau.vbi etiam tractant de donatione in dotem:vti etiam facit Matth.Afflict.vbi suprà,col.iij.in v.notab.Sed & vide de ipsa donatione,quæ dicā infrà eo.tit.§.xxv.in gl.ij.in prin.& Pet.Anch.qui contrà tenet, in ea locū non habere,in c.cōstiturus,col.vlt.in tertia opp.extrà de resti.in integ.& Paul.Cast.loquentem in statuto huic nostro simili, consi.194.viso statuto communis Florentiæ,libr.1. & Gerald.Bag.in sua disputatione retractus,versi.quarto præsupposita q.vbi etiā in iiij. cōclusione eius q.& in quæst.seq.tractat,an retractus habeat locum in cōcessione in emphyteusim.de quo & nos dicemus infrà,eo.tit.§.xxxiij.Vide item de donatione consuetudinem Laudunensiū,& cæterorū Veromandensium,huius tit.§.xvj.qui est totius ij.partis xc. Et quid de donatione remuneratoria,vel mutua,dicemus etiam infrà §.xxv.Et quid item de donatione & venditione simul factis, cùm scilicet vendens id donat,quod pluris est,dicemus infrà hoc eo.§.in verbo,*le prix que la chose aura cousté*,quæ est gl.xviij.nu.11.sed in hac,& multis seq.Et quid denique in donatione in feudū,

*An in donatione in feudum.*

colliges ex notatis per gl.Iac.Bel.& alios Recentiores in c.j.§.j.tit.per quos fiat inuesti.& Albe.in j.parte statutorum,q.xcij.sed nunquid prædictum,& quæ scripsimus in l.si vnquam,in verbo,donatione largitus,in xx.q.qua tractamus,an ea lex habeat locum in feudi concessione, & nuncupatim in casu retractus,per Arn.Ferro.in consue.Burdig.hoc tit.c.xxv.col.ij.versi.si autē res, vbi dicit,non esse locum retractui in huiusmodi feudali concessione.Et de compensatione,vide consuetudinem Auxerrensium,siue Altisiodorensium,hoc quoque tit.qui est omnium liij.

*Consuetudo.*

91 *An retractus habeat locum in dote, pro qua constituitur annuus redditus,uel fundus assignatur.*

¶ SED & illa mentio dationis dotis,de qua superiori versi.locuti sumus, hanc speciē in memoria reuocat,quam nō semel vsu euenire vidimus:Pater cùm filiam nuptui dat,pro dote illius tradit viro mille aureos,quos vir ipse promittit reddere intra duos annos à soluto matrimonio: & si id nō fecerit,constituit sponsæ quinquaginta aureos annuos perpetuò soluendos,aut etiā cedit fundum quempiam pro solutione illius dotis. vir moritur, nec hæredes ipsius intra illud tempus duorum annorū reddunt illos mille aureos: ideoque mulieri quæsitum est ius illius annui reditus,vel pensitationis,aut etiam fundus ille eius manet. Ideò consanguinei viri mortui petunt retractum eorū intra annum cedentis conditionis:neq; enim ante currit illius tempus, vt diximus suprà in verbo, *dedans l'an,* in viij.q. Mulier contradicit, negans ius esse retrahendi ex hoc contractu dotali, & qui est veluti quædam dotis solutio. Leges enim,aut statuta, aliquid generaliter disponentia nō habere locū in dotibus,nisi de eis specialis facta sit mentio, ex sententia Sal.in l. vlt.in prin.in iiij.not.per illum tex.C.de iure dot.& facit l.promittendo,in prin.ff.eo.tit. cùm dicitur,promittendo dotē,omnes obligantur, cuiuscūque sexus conditionisq; sit, tanquā scilicet ea l.ita vniuersaliter loquens,videatur derogare aliis legibus,quæ personas inhabiles redderent ad se obligandū.Atq; ita Sal.vbi suprà,sequitur Bal.Nouellus,in tractatu dotiū,in sexta parte,in xlvij. speciali in fi.& in seq.etiā speciali.Vbi & ex hoc dicit,statutum exigens consensum,aut præsentiā consanguineorū,aut aliorū in cōtractu mulieris,nō habere locū, cùm mulier se obligat pro dote alicuius mulieris.Sequitur etiā Soc.qui id dicit sing.inter cōsi.Caro.Rui.in subscrip.consi.26.videtur,col.ij.eiusdem subscript.nu.26.lib.3.& ipse Rui.consi.137.viso instrumento,col.ij.nu.5.lib.1.& consi.194.in hac causa,col.ij.nu.4.eo.lib.1.& consi.seq.quamuis,col.iij.versi.præterea vbi,eo.lib.1. & consi.61.ex themate,col.ij.nu.3.lib.quoque iij.Ioā.Lup.in repe.rub.de dona.inter vir.& vxo.§. xvj.col.iij.versi.& ideo non est.vbi & ex hoc dicit,generalem alienandi prohibitionē nō censeri prohibere ob causam dotis.& Lud.Gozad.consi.43.videtur,col.ij.nu.12.& consi.97. prima facie, col.ij.nu.7. (Pau.Citadi.in tracta.de iure patro.in iij.parte,in xij.q.ij.caulæ,& Cæsar Lamberti.in eodem tract.in viij.arti.v.prin.j.partis,j.lib.in xxiiij.priuilegio.) Ex quo Bal.consi.359.quemadmodum Imperator, lib.3. pulchrè respondit l.bene à Zenone, & l.omnes,C.de quadr.præscri.quantumcūque generaliter loquantur,non habere locum in præiudicium dotium.

*Leges generales an habeant locū in dotibus.*

92 *De eadem re.*

¶ Et vtrunque illud dictum Sal.& Bald.sequitur & commendat Iaso.consi.171.viso instrumento dotis,col.vlt.lib.4.vbi & ex hoc respondit, l. si vnquam,C.de reuoc.dona.non habere locum in donatione dotis,& idem Iason in lib.1.col.uj.versi.confirmatur,ff.solu.mat.vbi illud dictum Bal. dicit sing.Ex eoque dicit,quòd statutum generale aliquid requirens pro solennitate actus, nō habet locū in instrumento dotis.Et ipse Iason in l.si constante.col.xxxj.versi.quid tenendum,eod. lib.t.vbi & illud dictū Bal.dicit sing.& in l.quod dicitur.in ij.notab.ff.de verb.obli.vbi & illud dictum Sal.dicit sing.vti etiā facit idem Iason,in l.filiusfamilias,§.diui,col.ix.versic.septimò facit,in prima lectu.& ibi quoque Io.Crot.col.xvij.versi.sextò,pro ista parte.ff.de leg.j.& consi.90.dubitatur,col.j.libr.3.vbi & id dicit sing.& Carel.Cotta memor.dos habet. Sed & illud item sequitur idem Iason in authen.res quæ,col.vij.versi.tertiò facit,C.cōmu.de lega. Et illud quoque dictum Bal.sequitur Soci.consi.121.præmittenda est,colum.v.versi.postremò,lib.4.& Hippo.Marsi.sing. cccexlij.vulgata.Sed & ipse Bal.consi.126.vxor agens,lib.2.respōdit,statutum disponens emptorem ad cridas (vt ipse loquitur) non posse inquietari,non procedere in causa dotis.& sequitur,& dicit sing.Carel.Cotta memor.statuto vel decreto,versi.non omitto.Denique Barb.in addi.ipsius Bal.in c.j.§.donare.tit.qualiter olim feud.pot.ali.tradi,statutū prohibens bona alienari in forēses, non comprehendere causam dotis. Et huc pertinet,quòd generalis renuntiatio non trahitur ad

dotem,

dotem, vt latè probauimus in repe.l.si vnquam.in verbo,& susceperit liberos, nu.115. & in vtraque,C.de reuoc.donat.

93 ¶Et generale est, vt lex aliquid nouiter statuens, non procedat in casibus specialibus & priuilegiatis,cuiusmodi est causa dotis,nisi de eis expressa fiat mẽtio,l.in testamentis. & ibi Raph.Fulg. C.de testa.iuncta l.hac consultissima,in prin.& ibi gl.Ro.Corn.& alij recentiores,C.qui testa.facere poss.& l.si adulterium,§.liberto,ff. de adul.vbi dispositio Galli,generaliter permittens occidere adulterum,nõ trahitur ad patronum à liberto inuentum, qui specialiter prohibetur occidi, quam ad id,quod diximus,expendit,& dicit no.Iason in l.cohæredi,§.qui discretas, in iiij. not.ff. de vulg.& pup.Et facit gl.in l.sciendum,in prin.& ibi Bar.& Docto.ff.qui satisd.cog.& gl.in l.ex testamẽto,& ibi Bapt.à Sancto Seuer.& Phil.Dec.C.de libe.& gl.in auth. de hære.quæ ab intest. defer.in prin.in verbo,vacantibus.Bar.in extrauag.ad reprimendum,in verbo, non obstantibus. Pau.Cast.consi.427.inhærendo,col.j.lib.1.Pan.in c.verum,col.v. versi.nunc quæro de potestate. extrà de foro compe.Domi.in c.vlti.col.j.de immu.eccle.lib.6.Fran.Aret.in l.Pantonius,col.v.ff. de acqui.hære.Bapt.à S.Seuer.in l.omnes populi,char.31.versi.decimò quæritur,ff.de iusti.& iure. Iason in l.si fideiussor,§.j.si satisdatum.col.iiij.versi.secundò eam regulam,ff. qui satisda.cog.in l. iusiurandum & ad pecunias,in fi.ff.de iureiur.& in l.j.§.sed & si mihi,col.iiij.ff. de verb.obli.& in d.l.j.col.iij.versi.tertiò notandum,ff.solu.mar.& in l.postquàm liti,in fin.C.de pact.& in l.fratres, col.ij.C.de inoffi.testa.& in l.quoniam in prioribus,in prin.col.ij.C.eod.titu.& in auth.ex causa, col.vj.C.de libe.præt.& alibi sæpe,& Feli.in c.j.col.vij.versi.secunda dispositio,extrà de rescri.vbi & alios multos concord.affert.

*Lex noua nõ procedit in casibus specialibus.*

94 ¶Et hæc maximè debent procedere in cõstitutionibus odiosis,qualis hic retractus à maiori parte nostrorum esse censetur vt diximus suprà in præfat.nu.60. quamobrem. Cùm è diuerso dos sit semper & vbique præcipua & fauorabilis,d.l.j.ff.sol.matr.cum simi.odia autem restringẽda sunt, & fauores ampliandi,c.odia,de reg.iur.lib.6.cum si. Hincque doti in dubiis fauẽdum est,l.in ambiguis,ff.de iure dot.& c.vlt.de re iud. Ex quo nec dos ipsa comprehenditur sub generali renuntiatione,secundum Imo.in c.ij.& ibi quoque Dom.col.pen.& apertius Phil.Fran.col.iiij.ver.quid autem si filia,& Geor.Nat.in repe.col.vij.versi.tu adde ad hæc,de pact.lib.6.cum aliis multis concord.à me traditis in repe.l.si vnquã.in verbo,susceperit liberos,nu.115.& in vtraque,C.de reuo. don.Cuius rei argumento Matth.Afflic.deci.Neap.cxj.fuit dubitatum,num.10. tradit in generali reuocatione contractuũ,non contineri contractum dotis. Ex quibus & illud consequens fit,non debere dotem comprehendi in generali dispositione.

*Dotẽ non cõprehendi sub generali renuntiatione.*

95 ¶Et hanc sentẽtiam non mediocriter adiuuat,quod in nõ longè dissimili Pet.Iac.Doc.apud nos celeberrimus,in tit.de actio.in rem pro re emphyt.col.ix.in paruis. versi.item excepta datione in dotem,excipit dationem dotis rei inæstimatæ à generalitate,l.vlt.C.de iure emphy.vt scilicet in ea non requiratur consensus domini cùm res est emphyteutica,quæ datur in dotẽ : nec ex ea quoq; debentur laudimia,quãuis sit titulus onerosus,nempe vt ipse dicit propter fauorem dotis.per d.l. j.ff.solu.mat.cum si.Et idem quoque tenuit Spec.tit.de locato,§.nunc aliqua, versi.cx.& Saly.in d.l.vlt.col.iij.ver.sed an dominus,C.de iure emphy.Io.Ray.in c.j.§.habito,char.4.in paruis.versi, quid autẽ sit in re emphyteuticaria,tit.de prohi.feud.alie.per Fed.& Guid. Pap.deci. Delph.xlviij. est etiam aduertendum,& Io.Berbe.in suo viato.tit.de loca.ad fi.Imò nec si dicatur æstimata,debentur laudimia,si credimus Ias.in d.l.vlt.col.xj.in ix.q.C.de iure emphy.& Steph.Bertr.cõs.380. duo sunt,in ij.dubio,lib.2.De quo tamen vide infrà nu.108.ex his autem,& seq. Ex cõstitutione autem protomixeos nuncupatim statuitur,ius congrui non habere locum in contractu dotis.De quo latè per interpretes illius constitutionis,& Paulum Paris.consi.31.in præsenti, col.j.& ij.lib.3.

*Dotis datio non requirit consensum domini.*
*Nec ex ea debentur laudimia.*

96 ¶ Ego verò hoc in casu cẽseo locum esse retractui. Hæc enim est aut venditio facta pro pecunia dotali,aut certè ipsius dotis in re immobili in solutum datio:quæ & ipsa habet vim vẽditionis:& & in ea locũ habet retractus, vt latè diximus suprà,in hac eadem gl nu.2. huiusmodi autem est, & multis seq.Nec cõsuetudo nostra excipit causam dotis, sed generaliter loquitur in vẽditione, aut alio contractu venditionem sonante,& ei æquipollente: ex quo sequitur & eam nostrã consuetudinẽ includere causam dotis.Nam statutum generale compræhendit etiã personas & causas priuilegiatas, qui in casu illius non reperiuntur habere priuilegium,per tex.not.in l.in fraudem, §.vlt.ibi,quia generalis est ista determinatio,vbi id no.Bal.ff.de testa.mili.& idem Bal.in l.omnes populi,ante fi.versi.item no.quòd generale statutũ,ff.de iusti.& iur.& Phil.Deç.qui propè vbique cum tex.dicit no.in l.j.col.ij.ver.& ampliatur,ff.de reg.iur.& in l.nemo potest, in prin.eo.tit.& in l.quo tutela,§.j.in prin.eo.quoque tit.& in l.j.col.ij.in iij.no.per illum tex.C.de eden.& in d.l.ex testamento.C.vnde lib.& in l.j.col.iiij.versi.vltimò not.C.de sen.quæ pro eo quod inter.& in c. cùm ordinẽ,col.ij.extrà de rescr.& in c.sedes apostolica,col.v.ver.& in tantùm hoc procedit, eo. tit.vbi dicit,ex hoc se aliâs cõsuluisse Florentiæ, statutũ simpliciter concedens iurisdictionẽ quibusdam personis,habere locũ etiam in causa dotis, quæ in eo casu nõ reperitur specialiter priuilegiata.Et id verè ita cõsuluit consi.5.in causa dominæ Mariæ,vbi & ex hoc respondit,dispositionem quãdam statuti,de quo ibi loquitur,includere causam dotis.dicitq; cũ tex.ad hoc esse notandum,& cũ quoque in id not.idem Dec.consi.48.cuius superscriptio incipit,priuilegium.col.ij.& consi.61.an vasallus cogatur,col.j.& consi.131.reuocatur in dubium,col.iij.versi.non obstat, quod

*Decisio principalis quæstionis.*

*Statutũ generale compræhendit personas & causas priuilegiatas.*

*Dotẽ cõprehendi in generalibus dispositionibus.*

V

dicit,& consi.301.in causa quæ Ferrariæ,per totum vbi & illud de dote nuncupatim dicit, trahitque ad quoddam statutum Ferrariæ,& consi.531.accuratè,col.j.versicu.nec obstat.& consil.536.in causa quæ agitatur,col.ij.versi.tertiò principaliter,vbi & illud item de dote asserit, & Franc.Ripa, in l.j.col.iiij.nu.14.& seq.ff.sol.mat.& iterũ in l.j,col.viij.nu.60.ff. de vulg.& pup.& Lud.Gozad. consi.97.prima facie,col.ij.nu.7.

97 *De eadem re.* ¶Nam specialia,quæ vocamus,siue priuilegia, non sunt amplianda,nec ad alios casus trahenda,l. quod verò,& l.ius singulare, ff. de legib.cum simil. Ideoque si quid sit speciale in vno casu,non sequitur speciale esse in aliis,vt dicit Alex.in l.si pecuniam,col.j.C.de neg.gest.nec in dubio à regula discedendum est,gl.in l.omnis diffinitio,ff.de reg.iur.& in rub.eiusdem tit.lib.6. cum simil.à me latè congestis suprà,in gl.ix.in verbo, *ou lignagier,* nu.210.quibus adde. Et hinc videmus ( vt id quod de dote specialiter diximus, nostris iuribus comprobemus) quòd in dispositione generali,l.sicut,& l.omnes,C.de præscr.xxx. vel xl.ann.qua scilicet actionibus personalibus præscribitur spatio xxx. anno.includitur causa dotis,vtpote cui eodem spatio præscribitur,l.in rebus,§. vlt.C.de iure dot.Bal.consi.4.factũ tale est, quidam Lucius,lib.3.& cõsi.231.actioni,in prin.lib.4. De quo latè per Corn,consi.56.in hac consultatione,per totum,lib.4.& consi.93.quia causa,col. ij.versi.& constat.eo.lib.4.& Fran.Balb.in tract.Præscriptionum,in j.q.iiij.partis prin.in prin.

98 *De eadem re.* ¶Videmus item,quòd etiam in causa dotis non debent solennia iudiciorum omitti,l.vltim.C.de sen.quæ sine cer.quan.quam ad hoc dicit no.Bal.consi.172.incip.Dy.in l.curator,col.vlt.versi.& licet verum sit,lib.2.Et ex ea no.Bal.ipse super eadem l.quòd licet causa dotis sit priuilegiata,tamen in ea non valet sententia incerta & obscura,vti nec in cæteris.Et quòd à sententia lata in fauorem illius potest appellari,& de illius nullitate agi,sicut & in aliis causis, quod nõ ob aliud est, quàm quod in his rebus non reperitur priuilegiata.Cui consonat l.si cùm ea,quæ est ij.C.de dot. promis.ibi,iure iudiciorũ,ex qua etiam probatur,in causa dotis procedendum esse , vt in cæteris, iure iudiciorum,& ad hoc eam l.not.Imo.in l.j.& ibi quoque Franc.Aret.col.ij.ff.solu.mat.quanquàm illic malo legere,more iudiciorum,vt aliàs sæpe legitur , videlicet in l.si pater,C. de pact.& in l.si mancipia, C. si quis alteri vel sibi.& l.ij.C. de probar.& l.si is quem,C.ne de statu def.& l. quanquàm,C.de excu.tut.quæ verba accommodatiora sunt ad hanc nostram sententiã,quàm si dicam,iure iudiciorum. *More iudiciorum.*

99 *De eadem re.* ¶Et facit etiam tex.in l.ait Prætor,§.si cùm mulier,&in l.hac in factum,rursumque in l.omnes,§. si vir vxori,iterumque in l.vlti.ff.quæ in frau.cred.vbi patet dotem in casu illius tit nõ esse magis priuilegiatam,quàm cæteras causas.Et l.de diuisione,& ibi Bal.Imo.& omnes Recentiores, ff. sol.mat.vbi ex solo contractu,nec in dote quidem,sine traditione transfertur dominium , sicuti nec ex aliis contractibus,l.traditionibus,C.de pact.Et dicit Bal.consi.7.punctus talis est,domina A.in fi.lib.3.quòd dos extra suos casus speciales,remanet sub regulis iuris.Hincque Petr.Ancha. consi.94.ista domina Ioanna,trahit statutum, requirens certam formã in obligatione minorum, ad contractum dotis,tanquam scilicet statutum generaliter loquens,includat causam dotis.

100 *De eadem re.* ¶Quæ omnia etiam confirmat tex.in l.vlt.C.ad senatusconf.Velleia.vbi dicitur , conditores legum sæpe fauore dotium seueritatem legum mollire:vt hic intelligas,nõ semper,& in omni casu id procedere.Et vt aliter eum tex.ad nostram hanc sententiã inducas,illic nouiter statuitur, illud senatusconsc.non habere locum,cùm mulier se pro dote obligat : veluti ante illam nouã constitutionem etiam causa dotis includeretur in generali dispositione illius senatuscon. aliàs ea l.esset superflua.Et simile est in fisco,qui doti æquiparatur , vt dicit glos.in l.ij.C.de iure fisci,& probat tex.in l.ij.C.de priuil.fisci.& voluit Bar.in l.j.col.pen.ff.sol.mat.& Docto.vbique.Nam is non est priuilegiatus,nisi quatenus expressum reperitur.glos.in l.item veniunt,§.in priuatorum,in verbo, publica,ff.de peti.hære.Raph.Fulg.consi.227.quidam nomine,col.ij.& Doct.vbique.

101 *Generalis dispositio omnes casus includit etiam in quibus est maior ratio.* ¶Et aliàs generalis dispositio legum,vel statutorũ,includit omnes casus,licet in vno maior ratio esse videatur,quàm in alio,l.j.§.quòd autem,ff.de alcat.& facit l.vlt.§.vxori,ff.de auro & arg. leg. & l.j.§.& generaliter,ff.de leg.præstan.& voluit Phil.Dec.in multis consi.suprà numero ab hinc 5.citatis,& prætereà consi.20.in causa istorum,col.ij.versi.quartò,vt suprà dixi.& consi.29.cuius superscriptio incipit,an detur restitutio,col.ij.versi.primò hoc probatur,& consi.104.an creditor, col.ij.versi.secundò quia tex.& consi.503.superioribus,col.j.& consi.669.viso & perlecto, col.j.& Lud.Goza.consi.35.breuiter,col.ij.nu.6.& consi.51.in hac causa.col. vij.nu.24. & consi.103. videtur primò, nu.3.& alibi sæpe in suis consi. Nam è diuerso sicut verba generalia comprehendunt actus fauorabiles,vt diximus , ita & verba arctatiua , siue restrictiua eosdem restringunt:quamuis maior in eis ratio sit,vt restringi non debeant,vt not.in §.manifestum,in Authen. de resti.fideic. & voluit Bal.consi.456.recolo,paulò ante fi.lib.5.

102 *Etiam in odiosis.* ¶Sed & hæc procedunt in odiosis , vt scilicet generalis dispositio odiosa generaliter intelligatur, ex sententia Ang.in l.vlt.col.vlt.versi.tertiò,quæritur,ff.de consti.prin.cum concord.à me adductis in repe.l.si vnquam,in prin.nu.115.& hæc etiam.Sed quibus adde Phil.Deci.in c. sedes,col.ij. in tertio no.extrà de rescrip.& Lud.Gozad.consi.59.prima facie,col.iij.nu.13.& consi.seq.quod est eiusdem initij.col.vlt.nu.23.Imò verò in odiosis,simul & pœnalibus,ex gl.not.in c.contra Christianos,in verbo,procedenti,de elect.lib.6.quam citat,& sequitur Imo.in authen.ex testamento, & ibi quoque Alex.col.iij.C.de colla.& Ludo.Gozad.consi.19.dubitatum, col.ix.nume.17.vbi & *Et simul pœnalibus.*

ad hoc

ad hoc citat l.cùm lege,ff.de testa.& iterum d.consi.51.

103 ¶ Restat nunc respondere ad contraria. Nam quòd primo loco adducitur dictum Sal.in d.l. vlt.C.de iure dot.certè is ibi illud non dicit,quod ex eo suprà dictum est,& ad quod illum multi allegant, videlicet constitutionem generalem non comprehendere casum dotis : & si id diceret, toto cœlo erraret,vt liquidò patet ex suprà dictis.Sed is loquitur in casu particulari , & secundum speciem propositam in d.l.vlti.in princip.qua cauetur in causa dotis non requiri insinuationem.Ex quo no.ipse Sal.quòd si statutum disponeret,vt instrumentũ insinuetur,id non haber locũ in instrumento dotis.quia illa statuti generalitas debet restringi secũdùm Ius cõmune,quod in eo casu dotem priuilegiat , si ita mihi loqui permittam.Et ita illum declarat & intelligit Phil. Dec.in l.j.col.ij.ff.de reg.iur.& in l.ex testamento,in vlt.no.C.vnde libe.& in d.c.sedes,de rescri. & d.consi.5.& cõsil.496.in causa domini operarij,col.ij.versi.quia respondetur.& d.cõsi.536.vbi suprà,& Catel.Cotta,memori.dos habet,in fi.& Fran.Ripa,in locis suprà alleg. *Responsio ad contraria.*

104 ¶ Et id quidem iure optimo. Nã per constitutiones generales nõ censetur auferri priuilegium in eo casu à Iure cõmuni cõcessum,l.decurionibus.& ibi gl.Bar.& Io.Plat.C.de silẽtia.lib.12. quam ad id sæpe expẽdit,& extollit Bal.vt in l.j.ante mediũ,C.de nouo Codi.cõfir.& in l.nõ plures,in fi.C.de sacro.eccl.& in l.vlt.in fi.C.si cõt.ius vel vtil.publi.& in l.j.col.j.versi.& ideò princeps,ff. de cõsti.prin.& in c.j.col.iij.ver.pone princeps.de rescr.& in c.ecclesia sanctæ Mariæ, col.ij.ver.itẽ generalis,extrà de consti.vbi eã l.dicit ad hec esse sing.& in c.j.ver.nisi iusta,& ibi quoque Marti. Lau.& Card. Alex.tit.quo temp.mil.vbi etiã omnes dicũt sing.& idem Bal.consi.112.de generali, col.iij.ver.sed posito,lib.2.vbi & eã dicit no.& consi.132.casus,quidã vocatus Rufinus,col.vlt.lib. 3.cum aliis multis & eiusdem,& aliorũ concor.latissimè congestis ab Alex.aut,quod magis puto, Barb.inter cõsi.illius,consi.123.scripsit Ecclesiasticus,col.v.ver.facit,quod voluit gl.& multis seq. lib.4.& eodem Barb.consi.56.sapiẽter,col.antepe.versi.præterea adduco,lib.2.& consi.23. à Ioue, col.ij.lib.3.& consi.7.illud afferã,col.pe.lib.4.& Fel.& Decio,in d.c.j.de rescri.illo quidem, col.8. versi.secunda dispositio,hoc col.antep.versi.secunda conclusio. sed à me latius suprà titu.proxi. qui est, *des prescriptions*, §.j.qui est omnium vniuersi. voluminis ccxxxv.in gl.x.quæ est in verbo, *ne autres personnes priuilegiées*, ibi enim eius rei est sedes propria ac peculiaris. *Per cõstitutiones generales nõ cẽsetur auferri priuilegium eo casu concessum.*

105 ¶ Et sic ex iis,quæ tam latè suprà diximus,facilè,nisi omnino cæcutias, illud potes intelligere (vt id tandem summatim dicam) dispositionem generalem compræhendere etiã casus quantumuis priuilegiatos,& fauorabiles,nisi in eo tamen casu , in quo ea generalis dispositio statuit , habeant priuatum propriumque ac speciale priuilegium,sicuti scienter & doctè , vt semper aliàs scribit & declarat Bal.omnium nostrorum ingeniosissimus,in d.l.omnes populi , quo loco suprà designauimus,ff.de iust.& iur.Aliàs enim esset ex vno priuilegio in certo quopiam speciali casu,infinita alia in omnibus casibus producere,immensumque aliorũ super alia aceruatorũ priuilegiorum cumulum facere:quod de legibus Liuius scribit lib.3.ab Vrb.condi.

106 ¶ Et ita quoque diluuntur ea omnia,quæ dicta sunt & adducta pro priori parte.Quanquàm & illud quoque dici potest,quantùm ad dictum Bald.in d.l.bene à Zenone,illic esse alia,præter fauorem dotis,quæ eum mouerunt,vt diceret in casu de quo loquitur,non esse locum d.l.vt patet ex d.Bal.consi.359.lib.3.Quod autem dictum est de odio retractus,si odiosus est,quod multi negant, vt etiam diximus in d.præfat.num.56.ex his autem.tamen id nihil impedit,quin,vt generalis est retractus consuetudo,etiam generaliter intelligatur,quantũcunque odiosa sit,ex sententia Ange. in l.vlt.col.versi.tertiò quæritur,ff.de consti.prin.cum aliis cõcord.à me adductis in repe.l. si vnquam,in præfa.nu.115.& hæc quoque procedunt in odiosis,C.de reuoc.donat.

107 ¶ Quod & postremò dictũ est,in ambiguis fauendum esse dotibus,id quidem fateor:sed nihil hîc ambiguum est,cùm verba generalia generaliter intelligãtur , etiã in casibus aliàs fauorabilibus,& priuilegiatis , & in quibus maior est ratio,vt nõ debeant cõpræhendi, etiamque si dispositio ipsa odiosa sit,vt suprà diximus.Vt interim illud taceam, quod tollit omnia cõtraria,videlicet ex hoc retractu,qui in hoc casu fit,nihil fieri præiudicij doti mulieris: quãdo & talis restituatur à cõsanguineo retrahẽte,qualis viro data fuit:& sic nõ deteriore loco dos est,quã antè esset, vt vtar verbis l.cùm maritus,ff.de pact.dot.Et interim tamẽ bona illa immobilia,quæ ex familia exierant,in eandẽ redeũt: & ita sua mulieri dos,suumq; familiæ ius saluũ manet.Sicq; suum vtrique ius tribuitur:quæ vera est & germana iustitia,l.iustitia,in prin.ff.de iure nat.gen.& ciuil. Sed tu interim vide,quid de his statuat cõsuetudo Aruernorum,tit.*des achaptz,lotz,& ventes*, ca.xvj.Borboniorum,cap.cccccv.& cccclxvij.& Burgundiorum,tit. *des droictz apartenans à gens mariez*, cap.xxiij. *Cõsuetudines.*

108 ¶ Ex his autem,quæ in præcedenti quæstione diximus,potes intelligere , quòd si res immobilis æstimata data fuerit in dotẽ,locus erit retractui,nõ obstante quocũque fauore dotis:præsertim cùm dos æstimata ex hoc nõ minuatur,faciatq; æstimatio censeri venditionẽ,liberetturq; maritus soluto matrimonio reddendo pretiũ,l.quoties,& ibi gl.& Doct.C.de iure dot.& l.plerunqi, §.si ante,ff.de iur.dot.vbi dicitur quòd est vera vẽditio.Ideoque Pet.Iac. qui tanti fecit dationem dotis,vt eã exemerit à laudimiis,& iure retentionis domini emphyteutici,cùm dos data est inæstimata,vt suprà diximus.Si tamẽ ea æstimata fuerit,censet & laudimia & retentionẽ habere locũ,in eo.tit.de act.in rẽ pro re emph.col.viij.versi.item & in datione in dotem.& idem voluit Spec.tit. de locat.§.nunc aliqua.versi.ex Albe.qui id declarat,in l.seruos,ff.fam.hercis.Sal.in d.l.vlt. col.iij. *An retractus habeat locum in datione dotis æstimatæ.*

versi.sed an dominus,C.de iure emphy.Imo in c.potuit,col.ix.versi.tangit etiam hîc,eo.tit.Ioan. Ray.in d.c.j.§.habito,char.4.versi.quid autem sit in re emphyteuticaria, titu.de prohib.feu.ali.pe. Fed.Masueri.titu.de empt.& vend.§.item si res detur,Guid.Pap.decis. Delph.xlviij.est etiam aduertendum, Aufre.in decis.Tholo.quæst.cclxxviij. item si aliquis dat.& quæ diximus suprà hac eadem gl.nu.19.similiter permutatio.

109 ¶Quanquàm huic receptæ propemodum sententiæ non accedit Iason,non quidem fretus fauore dotis,sed alia quadam non vulgari anchora innixus, quòd scilicet dos est necessaria alienatio. Ita enim tenuit in d.l.vlt.col.xij.in ix.q.C.de iure emphy.& Steph.Bertr.d.consi.380.in secundo dubio,lib.2.& Arn.Ferronus in consuet.Burdig.tit.de feudis,§.xix.Et quòd hoc casu, dotis scilicet æstimatæ,retractus locum habeat, nuncupatim tenuit Matthæ.Afflict.in tracta.Protomix.in verbo,licet enim suprà diximus,col.iij.versic.item quæro quid si datur.Cuius decisio admodum notanda est,quia loquitur in casu constitutionis expressim statuentis, vt in dote non habeat locum hic retractus.Et tamen dicit habere locum,si ea æstimata data fuerit.

110 ¶Sed & illud quærendum ducimus, quod & nos ex facto contingere vidimus : Emphyteuta, aut vasallus renuntiat domino emphyteusim,aut feudum , non quidem simpliciter , sed accepto pretio,aut alia re mobili,quæ in hoc casu habet vim pretij,vt suprà diximus in hac eadem gl.nu. 40.sed & hæc omnia: vtrùm igitur hoc casu locus sit retractui. Quod non videtur,quia id fit ex natura contractus feudi vel emphyteusis,quibus renuntiari potest , illi quidem de Iure communi feudorum , secundum communem opin.Et vtrique de consuetudine,vt scribitur infra eo.titu.§. xxxiiij.vbi de hoc latè scribemus.Ideoque hæc est potius naturalis quædam reuersio,siue consolidatio,aut etiam reunio,vt nostri loquuntur,dominij vtilis cũ directo, quàm venditio,aut aliud æquipollens venditioni. Sicut diximus, quòd si res reuertatur ad venditorem ex pacto opposito in contractu,non est locus retractui,quin præfertur is,ad quem reuertitur,consanguineis,vt expressè cauetur infrà titu.procedente,§.j.Nam & hic ex pacto tacitè aut ex dispositione legis, aut statuti intellecto,reuertitur.Velit enim nolit dominus,ex natura cõtractus potest vasallus & emphyteuta renuntiare,vt diximus.

*An retractus habeat locum in renuntiatione feudi, vel emphyteusis , accepto pretio.*

111 ¶Hincque videmus,quòd huiusmodi renũtiatione,de qua tractamus,facta,& ita re ex ea renuntiatione reuersa ad dominũ,extinguuntur resoluunturque seruitutes,hypothecæ,pignora & alia quæuis onera huic rei ab emphyteuta,aut vasallo prius imposita,c.j.§.rursus,& ibi Bal.Alua.Mar. Laud.& Card.Alex.tit.quib.mo.feud.amit.qui quidem tex.nuncupatim loquitur de renũtiatione facta domino à vasallo.Et dicunt illi Doct.ideò id quod diximus,procedere,quòd ea facultas renuntiãdi inerat iã statim à principio contractus ex natura rei.Et ne de hac re dubites,est sentẽtia Bal.consi.300.statuto cauetur quòd licèt,libr.1.quòd si emphyteuta vendiderit domino rem emphyteuticã,non potest proximior ab eo retrahere.& idẽ voluit Masuer.tit.de loca.& iure emphy. §.item si emphyteuta.Quod quidẽ si procedat in venditione,multò magis in hac renuntiatione.

112 ¶Verùm cùm aliquando hæc controuersia corã me ageretur,pronuntiaui consanguineũ esse admittendum restituendo pretium,aut aliud loco pretij datũ,vel remissum. Nam in ea specie remissæ fuerant quædam reliquiæ pensionis,quas vulgò arreragia vocamus.Neque enim ea renuntiatio ita facta ea est,quæ ex natura rei conceditur,cùm pro ea facienda dominus dat pretium,vel aliud loco pretij, vel etiam remittit reliquias præteritas. Id enim faciens,non vt dominus,sed vt extraneus facit : idque fit ex vtriusque consensu, & tanquam nouus contractus. Ea autem,quæ fieri permittitur ex natura rei,simplex est, teneturque dominus velit nolit , eam admittere,modò renuntians soluat ipsas reliquias siue pensiones præteriti temporis,vt scribitur suprà tit.omnium v.§.ij.qui est omnium huius voluminis xlij.& voluit etiam Spec.tit.de loca.§.nunc aliqua, versic. xj.& ibi Bald.in addit.illius. Ergo vt concludam,si dominus dat pretium,vel etiam remittit, cùm non cogatur id facere,vt dominus, sequitur necessariò eum id facere,vt extraneũ. Proptereaque nec tunc resoluuntur iura seruitutis,hypothecæ,& alia onera à vasallo vel emphyteuta antè imposita:vt nuncupatim in hoc casu voluit Pet.Iac.tit.de act.in rem pro re emphy.col.xj.versi.item est notandum,rursumque col.xix.versic.& est notandum.& Io.Rayn.in c.j.§.habito,char.10. in paruis,versi.quæro an vasallus possit imponere,tit.de prohibit.feud.ali.per Fede.& Masuer.tit. de loca.§.item vtilis dominus.& Guid.Pap.decisi.ccccclxxv.emphyteuta potest,cum alus concord.à me traditis infrà tit.seq.qui est *de retraict conuentionel*, §.uj.in gl.j.nu.12.quid autem de feudo.& dicemus etiam infrà eo.tit.§.xxxiiij. { gl.j.} nu.7.sed ex his,& seq.

*Renũtiatione feudi facta domino,an resoluantur hypothecæ,vide numero seq.*

*Retractus an habeat locum si emphyteuta vendiderit domino, vide cxiij.*

113 ¶Nec his obstat d.§.rursus,in priori parte allegatus,quia loquitur de simplici renuntiatione, quæ fit ex natura prioris contractus,nulla re à domino data aut remissa.Nec magis obstat quod dictũ est de consolidatione , quia ea non facit,quin res consolidata,censeri debeat alio iure, quàm ea, cui cõsolidatio fit,l.Mæuius,§.fundo,ff.de leg.ij.& §.si cui,Instit.tit.de lega.& ibi Ioan.Fab.qui & id trahit ad feuda à domino consolidata.de quo & nos dicemus infrà eo.tit.§.xxxij.glo.j.nu.72. quin & illud dubiũ est.Quod autem dicit Bal.d.consi.300.lib.1.& Masuer.d.tit.de empt.& vend. verum est de Iure cõmuni,ex quo dominus semper præfertur consanguineo in reuocatione alienationis emphyteusis,vt latè dicemus infrà eo.tit.§.xxj.non mirũ igitur,si ipse dominus emerit, non audiendum esse consanguineũ.At de consuetudine Franciæ emphyteuta non habet ius retrahendi rẽ emphyteuticam,quod ei de Iure cõmuni cõpetit,ex l.vlt.C.de iure emphy.Imò verò & si id

& si id ius haberet, tamẽ consanguineus ei præferretur ex consuetudine nostra & generali huius regni, vt videbitur infrà d. §. xxj. vbi etiã docebimus, id & de iure cõmuni procedere in feudo, vt scilicet cõsanguineus vasalli venditoris domino præferatur. Vide tamen hic, quæ ipsi nos scripsimus suprà eo. §. gl. vij. in verbo, *ou autres choses censees pour immeubles*, nu. 60. ego verò vt tandem. Vt interim non omittamus D. Ferro. in consuet. Burdig. hoc tit. §. xxviij. in ea fuisse sententia, vt in simplici cessione facta domino pro censu & reliquiis, locus sit retractui proximitatis.

*Retractus an habeat locum, cũ res ceditur ut creditoribus soluatur.*

114 ¶ ILLVD quoque quæri potest, An si quis cedat rem quampiã ea lege, vt cessionarius æs alienũ cedentis suscipiat, id est (vt omnes intelligant) cum eo outre, vt ipse cessionarius soluat debita cedentis, siue ipsius creditoribus satisfaciat. Vtrùm iste contractus habet vim venditionis, vt in eo locum habeat retractus. Io. Fab. in §. pretiũ, in prin. Inst. de emp. & vend. tractat quæstionẽ non admodum dissimilem de vẽditore, qui rẽ cedit pro modico pretio, ea lege vt emptor satisfaciat creditoribus, quibus res obligata erat. Vtrùm illud onus censeatur esse de pretio? Et dicit primùm ita videri, per l. mortis causa capitur, §. vlt. ff. de don. cau. mor. Et id quidem indubitatũ est, cùm debita sunt certa & specificata. Subditque facere l. cùm is, ff. de fideiuss. Et ea quidem iura (vt dicam quod sentio) non hîc admodum conuenire videntur. Quin idem in §. item pretium, circa medium, eo. tit. quærit, an si rem tibi concedam, ea lege, vt satisfacias creditoribus, vtrùm ea satisfactio erit de pretio, vt de eo solui debeant ventæ vel laudimia domino. Et dicit non videri, quia non est pretium certum, per d. §. pretiũ, dicitque etiam facere l. hæreditatem, ff. de dona. quæ nec mihi in hoc multum arridet. Vtrumque tamen Fab. dictum sequitur Boer. in hoc eod. tit. §. iij. col. item iij. versi: & pro hoc facit. Sed huic, quod dictum est de laudimiis aduersantur Corse. & Aufre. in deci. Tholo. q. cclxxix. item si aliquis dat omnia.

115 ¶ Illud autem scio, ad venditionẽ requiri pretiũ, & id quidem certũ, d. §. pretiũ. & ibi gl. in verbo, sed & certum. Sed nec illud ignoro, onus venditori appositũ, siue sit certum, siue incertum, esse tanquam partem pretij, l. fundi partem, & ibi Bal. ff. de contra. emp. & l. si sterilis, §. si tibi, ff. de act. emp. & dicemus latius infrà tit. seq. in præf. nu. 19. & id quidem credo. At in nostra consuetudine nullum omnino est pretiũ, cuius id onus satisfaciendi creditoribus pars esse possit, l. tenetur, §. j. in verbo, non intelligitur, ff. de actio. emp. Sed quærimus de cessione, quæ fit simpliciter cũ eo onere satisfaciẽdi: quo casu si debita sint in pecunia numerata, & sint certa, haud dubiè venditionis vim habet, per ea quæ diximus: nihil enim referre video, an vẽdenti soluas certum pretium, an creditoribus illius, eo mandante, tantũ pecuniæ. Et id quidem est, quod voluit dicere Io. Fab. Sed si debita sint incerta, aut etiam non consistant in pecunia numerata: tũc ea res pendet ex eo, quod suprà diximus in eadem gl. nu. 40. sed & hæc omnia, & ex iis quoque, quæ dicemus infra eo. tit. §. xxv. vbi tractabimus de donatione ob causam, & donatione remuneratoria, ex quibus facilè intelliges, quid hîc dicẽdum sit. Et tu tamẽ vide tex. qui huiusmodi cõuentionẽ, venditionẽ appellat, in l. Stichus, §. Titius, ff. de condi. inde. Et vide etiam consuetudinem Cenomanorum, c. 369. & Andegauorum, ca. 359. & Auernorum, tit. *des achaptz, lotz & ventes*, qui est omnium titu. xvj. c. iij.

*Creditores an recta possint agere aduersus eũ cui debitor rẽ cessit ea lege, ut creditoribus satisfaceret.*

116 ¶ Si autem scire vis (vt id in transcursu dicam, quod scire admodum tua interest) vtrum creditores possint recta via, & sine cessione debitoris, agere aduersus huiusmodi emptorẽ, vt sibi soluat, vide, ne te hic diutiùs teneam, Bal. Ang. & Sali. in l. quoties, C. de dona. quæ sub modo, & Soc. consi. 236. placet conclusio, in prin. lib. 2. Et quod in simili tractat ipse Bal. consi. 315. ponitur quòd antiquitus, lib. 3. vbi comperies, an hic emptor poterit nihilominus opponere præscriptionem præcedentis temporis: quod admodum notandum est: vix enim alibi reperies: quamuis sæpe vsu euenire possit. Et vide etiam tex. in l. seruo legato, §. si testator, & ibi notata, ff. de leg. j.

*An retractus habeat locum in assignatione fundi pro annuo reditu.*

117 ¶ NEC tamen illud prætermittemus, quòd habemus consuetudinẽ expressam suprà titu. nostrarum consuetudinum ij. qui est, *des droictz des ventes & honneurs, & de prendre la chose par puissance de fief*, §. vj. qui est omnium consuetudinũ xix. quòd si in solutũ, siue assignationem (vulgò *assiete* dicimus) annui cuiuspiam reditus vel pensitationis generalis (vulgò vocamus *rente generale*) detur res quæpiam immobilis, consanguineus ius habet retractus huius rei immobilis, tanquam si ab initio, id est, tempore vẽditionis illius reditus, fuisset ea res vendita eodem pretio, quo reditus ille venditus est. Et nisi ea consuetudo idipsum expressim statuisset, aliter fuisset dicendum, per ea quæ diximus suprà eadem gl. num. 7. tamen si teneas, iunctis præcedentibus: præsertim cùm hîc detur res immobilis pro alia immobili. Nam isti reditus censentur inter bona immobilia, vt latè diximus suprà eo tit. gl. vj. in verbo, *rentes*, ideò perinde est, ac si fieret permutatio rerum immobilium cum mobilibus, vt etiam latè diximus suprà eadem gl. num. 40. sed & hæc omnia, cum tribus seq. iunctis etiam præcedentibus, quibus de permutatione loquuti sumus.

*Quid, si statim post venditionẽ annui reditus id fiat. Sed quod tempus in id intelligatur.*

118 ¶ Sed hæc duobus modis intelliges, primo, nisi intra breue aliquod tempus post venditionem huiusmodi annui reditus, fuisset hæc datio in solutum, siue assignatio, facta: quia tunc videretur ab initio actum fuisse, vt id fieret, l. si ventri, §. vlt. ff. de priuil. credito. cum multis concor. à me traditis suprà eo. tit. §. j. gl. vij. in verbo, *ou autres choses censees pour immeubles*, nu. 76. præsumitur item, & seq. Et id quidem tempus arbitrio iudicis intelligitur, secundum Angel. in d. l. si ventri, cum aliis concor. à me quoque traditis suprà eadem gl. num. 38. de hoc autem. Antiqua autem consuetudine, quæ obseruabatur ante reformationem, in id præstitutum erat tempus vnius anni, vt scilicet si intra annum dabatur illa datio in solutum, siue assignatio, esset locus retractui, ac si ab initio res

fuisset vendita, non etiam si post annum. Sed in reformatione illud tempus fuisset sublatum, & simpliciter statutum, vt scribitur in d.§.xix.

*Quid si is annuus reditus erat luibilis.*

119 ¶Secundò intellige, vt scilicet non esset locus retractui, cessante ea consuetudine, si modò is annuus reditus esset perpetuus & nõ luibilis, vt sic loquar, id est, qui redimi ex lege venditionis nõ posset. Quòd si redimi posset, & intra tempora redimendi fieret hæc datio in solutum, videretur locus esse retractui huius rei traditæ in solutum: cùm reditus non perpetuus non censeatur immobilis, sed mobilis, vt diximus suprà in d.gl.vj.num.7.sed hæc primò.& ita in hac specie retractus tenet Carol.Molen.in consuet.Paris.tit.j.§.xiij.gl.v.in x.q.in fi.Et in id facit, quod satis videtur esse, vt redimi posit, etiamsi postea non redimatur, ar.l.cùm in secundo, versic.vlti.ff.de iniust.rup.& irri.testa.Et huius quoque sententiæ satis esse videtur D.Ferro.in consuetu.Burdig.titu.de feud.§.xx.Et his succinit consuetudo Altisiodorensium, aut vt nunc vulgò appellantur, Auxerrensium, tit. *de rente fonciere, volages & hypotheques.* §.iij. qui est omnium clv.

*Consuetudo.*

120 ¶Quanquàm contra id facit, quòd reditus in perpetuum constitutus, non videtur ob id minus censeri perpetuus, quòd redimi posit, per l.sufficit, (& ibi Bar.) ff.de cõdi.inde.& ibi concor.per Ias.Cui adde gl.in c.vlt.paulò ante fi.extrà de solu.& in c.vlt.in verbo, perpetuas.& ibi Io. And. & Dom.de rescr.lib.6.& Carol.Rui.qui expresè loquitur de reditu annuo consi.82.circa primũ, col.j.nu.3.lib.2.& dicam pleniùs, tit.seq.§.ij.nu.38.quid quod censetur, & seq.ideoq́ue nec is mobilis etiã censendus est, quòd redimi posit, donec redemptus fuerit, vt latè dicemus infrà in fi.huius tit.in iij.q.E si quis diceret.id ex futuro euentu pendẽte, secundum ea quæ ibi dicam, posset responderi, considerandum esse præsentem statum rei, quo scilicet res nondum redempta est, vt scilicet res sit censenda, cuiusmodi nunc est, vt in simili scribit Cyn.in l.vlti.col.ij.in j.opp.C.de sen.pasis. Ideò hìc paulò ampliùs cogitandum relinquimus. Nam & ipse Carol. Molend.sibi in casu non absimili propemodum contrarius, in illis ipsis consuc.Paris.tit.j.§. xxiij.in xxiij. ead. vlti. q.dicit, quòd in permutatione rei immobilis cum alia etiam immobili, sed redimibili, & quæ verè etiam redempta fuit, non est locus retractui, nisi sint aliæ fraudis coniecturæ. Idem quoque in eadem gl.in xviij.q.eadem propè specie distinguit inter reditum annuum, quem generalem vocãt, & inter reditum funciarium, quem etiam appellant, vt ille cùm redimilis est, vicem obtineat pecuniæ, hic minimè. Dom.autem Igneus in l.iij.§.si conditioni, versi.& si aliud, num.46.ff.de S. C. Sylla.tradit simpliciter venditionẽ censeri, si fundus permutatur cũ annuo reditu redimibili. Ex consuetudine autem Laudunensium in Veromandia, tit.j.§.iij. annuus reditus etiam redimibilis censetur immobilis: sed si redimatur, pecunia hinc redacta, censetur mobilis. Tametsi eadem videtur dicere contrarium, quantùm ad primum casum ij.partis, tit.j.§.vij.

*An retractus habeat locum in permutatione rei immobilis, quæ redimi potest, & posteà redimitur.*

121 ¶Sed hæc fortè obtinerent, nisi si haud dubiè, aut certè verisimiliter atque euidenter certum esset, rem ipsam redimibilem, redemptum iri. Quid enim si res ipsa multò pluris valet, quàm vendita est, multumq; incommodi allatura est ei, qui potest redimere, nisi redimat, isq́ue iam habet paratã pecuniã, vt breui speretur rem redimi, vertiq́ue in pecuniã: id enim fortè habendum est, ac si iam factũ esset, vt in simili tradit Bald.in l.si pro ea, in vj.q.C.mandat.& in c.j.col.vlti.vers. sed quid si nõdum, tit.qui.mo.feud.amit.l.j.& Ang.in l.mulier, §.j.ff.ad S.C.Velle.Pan.in c.ecclesiæ, in iij.no. extrà de immuni.eccl.& Fel.in c.eam te, col.xvij.ver.alia est dũmodo, extrà de rescri.Et nonnihil facit, quod à Cæpolla scriptum est in tractatu simulationis contractuũ, in xv.præsumptione, de fundo vendito cũ pacto de reuendendo, qui huiuscemodi est, vt venditor verisimiliter sit redempturus, & quæ dicemus infrà, tit.procedente, §.iij.gl.j.nu.17.tamẽ si eam, & quatuor seq.& iterum nu.23.constat, & iterum.§.v.gl.iiij.in verbo, pro rata temporis, nu.15.illud quoque.

*Quid, si verisimiliter res redimi debet.*

122 ¶Illud autem pro certo habemus, quòd si alius, quàm debitor det rem quampiam immobilem pro reditibus annuis: verbi gratia, is cui debetur huiusmodi reditus, cũ permutat cũ alio, quàm debitore, cũ re immobili: nõ est locus retractui huius rei immobilis, his rationibus, quas suprà diximus in prin.huius quæstio.Nam tũc vera est permutatio rei immobilis cũ immobili, nec ad hunc casum trahendus est d.§.xix.cùm sit exorbitans à regulis iuris retractus, l.quod verò, ff.de legib.& l. si verò.§.de viro.ff.sol.mat.cũ si. Nec etiam huic casui conueniunt verba illius §.cùm dicit in eo casu perinde haberi, tanquã si ipse debitor, & qui annuum illum reditũ constituir, eam rem, quam postea dat in solutum vendidisset. Ideò nec dispositio illius §.potest habere locũ, l. iiij.§.toties, & ibi Bar.& alij, ff.de dam.infec.cũ multis si.& concor.à me traditis in rep.l.si vnquàm, in verbo, libertis, nu.2.præsertim verò, si ille annuus reditus non posset redimi. Nam si redimi posit, & verè redimeretur, restituto eius pretio, tunc essemus in dubio, de quo in præcedenti versi.

*Quid, si alius quã debitor, det annuũ reditum pro fundo.*

*Et quid si is reditus sit luibilis.*

123 ¶Sed nec omiserim aliam speciem ad hunc locum pertinentem: An si quis vendat fundũ certo aliquo pretio, quod ipsum remittit siue donat emptori, habeat locum retractus. In qua re illud mihi dicendũ videtur post Carol.Molen.in consue.Parisien.ti.j.§.xiij.gl.v.in xiij.q.vt si ex interuallo remisio facta fuerit, maneat vẽditio, vt de locatione scribitur in l.si tibi habitationẽ, ff.loca. Ideoq́ue locus est retractui, & consanguineus reddet id pretiũ, quod cedet lucro emptoris. Si verò incontinenti, etsi donationis causa id factum fuerit, is contractus censetur esse donatio, l. cùm in venditione, ff.de cõtrah.empt.& l.empti, C.eo.& gl.vtrobique.& prætereà in l. v.§.vlt.in fi.ff. pro socio. Ideoq́ue non erit locus retractui. Si autem alia causa, vt propter remunerationẽ: tunc dicendum censeo, vt in donatione remuneratoria: nã & hic contractus censetur esse donatio remuneratoria,

*Si vẽditor remittit pretiũ emptori, an sit locus retractui.*

ratoria,per iura postremo loco allegata. Quid autem dicendum sit ea donatione,an scilicet retractus locum habeat,dicemus infrà §.xxv. Idem si sit alia causa quæ faciat cẽseri venditionẽ. Quid enim,si venditor remittit pretium, vt emptor satisfaciat creditoribus? de quo & nos suprà diximus hac eadem gl.nu.114. illud quoque quæri,& seq. Et idem dicendum est per omnia,vt scilicet inspicienda sit ea causa,ob quam remittitur pretium,per eadem iura: quanquam in hoc non omnino idem dicit Molen.vbi suprà.

114 ¶ Illvd item quæsierim: ego eram ex transactione tibi, (vt aliquando fieri vidimus) aut aliàs obligatus ad vendendum tibi fundum,& posteà me ea obligatione liberans eum tibi vendo: an tunc habeat locum retractus. Et posset videri locũ non habere,per id quod in simili scribit Bart. in l.si pupillus,ff.ad leg.Fal.quòd si statutum disponit,deberi gabellam ex quolibet contractu,ex quo ius alicui quæritur,præterquam de instrumento solutionis: si quis alteri promiserit rem vendere,& posteà volens se ea obligatione liberare,vendit: nõ debetur gabella ex ea vẽditione: quia licet ex ea videatur ius quæri, tamen etiam causa liberationis & dissoluendæ obligationis cõcurrit,quæ principalis causa est,& potius inspicienda,vti de Falcidia ibi notatur. & sequũtur ibi Nic. Neapo.Alb.& Pau.Cast.in lect.Bono.& idem Alber.in ij.parte statutorum,q.ccxxj.quid si statuto.& de hac re ita loquitur Alber.in vtroque loco,tanquam statuto simpliciter cautum sit,vt de omni contractu soluatur gabella,præterquàm ex contractu solutionis,sine illa adiectione,ex quo ius quæritur.& vtrobiq; etiam addit illam rationem,quòd causa originalis debiti inspicienda est, l.qui id quod,ff.de dona. Secundùm quã rationem videtur nec locum esse retractui,vtpotè cùm locum non habeat in originali contractu,scilicet in promissione vendendi,vt diximus suprà eo.titu.& §.j.in gl.ij.quæ est in verbo, *a vendu*, nu.55.illud quoque quæri.

*Retractus an locum habeat in venditione facta post obligationem præcedentem de vendendo.*

115 ¶ Aduerte tamen,quòd in illa specie Bar.non omnes conueniunt. Ang.enim in d.l.si pupillus,negat Bar.ipsum,id quod diximus,asseuerasse,sed tãtum eũ tex.in arg.induxisse,putatque contrariũ esse dicendum: aliàs facilè fieret fraus statuto,primùm promittẽdo,deinde vendendo: quia tunc gabella non deberetur,nec de promissione,nec de venditione: quod minimè dicendum est, & id dicit ita seruari. At Imo.eodem in loco,distinguit,an statutũ dicat,ex contractu,ex quo ius quæritur,soluendam gabellam,& tunc ea soluenda est ex promissione vendendi: quia per eã quæritur ius,quo scilicet obligatur promittens. An verò dicat, ex contractu,ex quo ius in re quæritur, & tunc posset teneri opinio Bar.si de fraude non appareret. At Pau.licèt in lect. Bononiẽsi secutus fuisset Bar.vt iam diximus: tamen in lec. Padua.dicit eam fraudem non debere prodesse,cùm fieret fraus de contractu ad contractum,l. fraus,ff. de legib. Subdit tamen, quòd si ex promissione soluta fuerit gabella,non amplius debebitur ex vẽditione,vt no.Bar.in l.vlt.§.quotiens,ff.de publi. vti etiam voluit Pau.Cast.consi.266. Videtur dicendum quòd dictus,in prin.lib.1. Deniquè Alex. in d.l.pupillus,tradit,quòd si aliter non apparet de fraude,staret cum Bar.cum eo temperamento Imo. Nec obstat(inquit) d.l.fraus,quia de alio casu loquitur,vt per gl.in l.cõtra legem,ff.de legib. & in l.non dubium,col.iij.versi.redeo ad oppo.C.eo.tit.de quo & tu vide Firmia.in tract.gabel. in quinta parte prin.q.v.& in iij.parte viij.q.prin.q.xiij.

*De eadem re.*

116 ¶ Ego verò,vt tandem meũ iudiciũ in nostra specie retractus interpouã,illud opinor,vt quemadmodũ ex simplici promissione vẽdẽdi,si vẽditio nõ sequatur,nõ est locus retractui: ita haud dubiè locus est in vẽditione,quæ ex promissione sequuta est. Statutum enim loquitur de vẽditione. Quis autẽ dubitat,hãc esse venditionẽ,& eã quidẽ propriã,licet præcesserit promissio? Nec quicquã interest,quãtùm ad rationẽ nostræ cõsuetudinis pertinet,præcesseritne promissio,an nõ. Igitur cũ verba nostræ cõsuetudinis,ratioque siue mẽs & sententia ipsius in hoc cõcurrũt,qua fronte posset quis dicere,nõ esse ei locũ? l.miles.§.quidẽ,ff.ad l.Iul.de adul.vbi ita scribitur, Opinionem tuam & verba legis,& sentẽtia adiuuãt.& in l.diui,ff.de iure patro.in illis verbis, Magis visum est nepotẽ neque verbis,neque sentẽtia legis excludi.cũ si. Ideò Bal.in tract.Proto.col.iij. ver.quid si testator,cõstanter asserit locũ esse huic iuri proto.si testator hæredi mãdauerit rẽ quãpiã vendi,& postea hæres vendiderit: quãuis cõstitutio protomixeos loquatur de cõtractu, non de testamento. Sed nos de hoc casu Bal.plenissimè tractabimus infrà in fi.tit.in ij.q.vbi videre poteris.

*Decisio quæstionis.*

117 ¶ Qvid verò de re tradita pignori,an retractus locum habeat,id quod nuncupatim tractauit D. Igneus,Præses celeberrimus,in l.j.§.seruus,nu.3.ff.de S.C.Sylla.diffiniuitque locum non habere, cùm semper debitor maneat dominus,per tex.ibi, & l.generaliter,in prin.ff.qui & à quib.vbi dicitur,quòd pleno iure res ipsa debitoris est,& l.j.§.per seruũ,ff.de acq.poss.& l.statuliber.ff. ad leg. Fal. Et ita quidem,vt hoc illi addas,vt vel inuito creditore eam possit in alium transferre,l. si debitor,C.de distrac.pign.& ibi concord.in gl. Sed & illud quoque addes,non prohiberi pignus accipere,qui emere prohibetur.l.in quorũ,ff.de pign. Ideò (inquit Bar.ibi) extraneus à statuto prohibitus emere immobilia,non prohibetur eadem pignori capere, quem sequitur Barb.in rub.de reb.eccle.non ali.col.j. Sed hoc intelligit Igne.nisi tanti sit pignorata,vt nulla spes sit luitionis,per l.qui habebat,in princ.ff.de lega.iij.& notatur à Iacob.Ra.& aliis post eum in d.l.j.§.per seruum, ff.de acqui.poss. Cui item adde,quæ latè tradidimus suprà eo.in præfatione,nume.36.& vt glos. Sed ita,vt non prætermittas,contra id,quod dictum est in principio,esse gl.in l.quemadmodum, in verbo vendi,haud multò post prin.C.de agri.& censi.lib.11.quæ dicit,prohibita venditione cuiuspiã rei,eiusdem pignus cẽseri prohibitũ,tanquàm scilicet venditionis appellatione contineatur

*An retractus habeat locum in datione pignoris.*

*Quid si res tanti sit pignorata, vt nulla spes sit luitionis.*

pignoratio. Et in hoc eam dicit, notab. Bal. in margar. in verbo, venditio, circa mediũ, sed eam videri esse contra text. in l. si pupillorum, §. si prætor, ff. de reb. eorum. vbi permissa venditione non censetur permissa oblatio, nec contrà.

128 An retractus habeat locum in venditione facta pecunia reprobata.

¶ SED illud dubitari potest: Si tibi fundũ vendiderim pecunia à Principe reprobata, an erit locus retractui? Io. Fab. in §. item pretium, versi. quid si eueit, Instit. de empt. & vendit. hæc dicit non videri emptionẽ, quia pecunia debet habere publicam autoritatem, l. j. ff. de cõtrah. emp. Cui in hoc adde, quod in simili dicã infrà eo. §. in gl. xviij. in verbo, *le prix que la chose aura cousté*, in v. q. & iterum in gl. xx. in verbo, *d'or ou d'argent*, nu. 11. at illud, & iiij. seq. Subdit autẽ Fab. & Ang. Aret. post eum, fortè hunc contractum tenere, vt nominatum. l. cùm manu, §. vlt. ff. de contrah. empt. & Lempti, C. eo. tit. & aliis iuribus ibi allegatis. Et ego sanè, licèt hæc non sit propriè emptio & venditio, tamen satis æquipollet venditioni, vt in ea locum habeat retractus, iuxta ea quæ latè diximus suprà, gl. xiiij. {*ou equipollent à vente*,} num. 40. sed & hæc omnia, & quatuor seq.

## ET LES DOIBT DECLARER QVEL QVE SOYT EN GENERAL.

## EASQVE SALTEM GENERALITER DESIGNABIT, GLO. XV.

1 Cõsanguineus uolens retrahere andebeat rem declarare, & quomodo.



NOTA hæc verba, quia multi decipiuntur, dum in oblatione mentionẽ faciunt eorum, quæ emptor acquisiuit à tali, sine alia declaratione rerum: nam id non sufficit: vt patet ex his verbis, iunctis præcedentibus, quibus fit ea mentio rerum acquisitarum à tali: & tamen subiungit consuetudo, eas debere declarari saltem generaliter: quasi non satis sit, loqui de rebus à tali acquisitis, nisi aliter declarentur saltem generaliter: ita videlicet, *Telle mestayrie auec ses apartenances, Les domaines sis en tel lieu, Vne maison sise en la ville de Fontenay, Vne piece de pré sis en la prarrie de Fontenay*, & id genus cætera. Et hæc nota, quia hæc nostra cõsuetudo, cũ dicit, *& les doibt declarer*, &c. loquitur verbo necessitatis, l. j. §. j. ff. quod quisq; iur. gl. ordinaria in l. iij. §. j. in verbo, ostẽdere, ff. ad exhib. & in ca. propos uit. in verbo, nõ debet, & ibi Pan. circa mediũ, extrà de appel. & gl. in cle. attendentes, in verbo, debeant, & ibi Cardi. Flor. qui eam dicit sing. in nono notab. & Panor. col. ij. qui & illam dicit sing. de stat. mona. & gl. in cle. dispendio sam, in verbo valeat. de iudici. & in c. si aliquis, in verbo reuocari debet, & ibi etiam Bald. tit. apud quem, vel quos. Alber. in l. vnum ex familia, in princ. ff. de lega. ij. & latè Bart. in l. iij. col. j. C. de pig. & Pan. in c. intelleximus, col. ij. de iudici. & in c. j. col. ij. versi. secundò etiam, extrà de dolo & contu. & in c. cùm locum, col. ij. de sponsalibus, & in c. j. in fi. de despon. impub. quibus locis dicit gl. in d. cle. attendentes, esse not. & semper menti tenendam. Ana. in c. iij. de adult. Fel. in c. nam concupiscentiã, col. ij. versi. de verbo, debet, de consti. Iason in l. qui iurisdictioni, col. ij. nu. 8. ff. de iurisdi. om. iud. Carol. Rui. consi. 110. circa casum, col. vlt. lib. 2. Philip. Deci. consi. 340. pro resolutione, in princ. & Steph. Bert. consi. ccxj. punctus, nu. 6. libr. 4. Ludo. Gozad. consi. lj. in hac caussa, post princ. Fort. Garc. in repet. l. Gallus, in princ. col. xxiiij. versic. item hoc clarè, ff. de libe. & posthu. Quibus in locis, aut eorum maiori parte, videbis, an id semper procedat. De quo etiam vide gloss. in c. j. in xxv. q. j. & Alex. consi. ccxxiij. visis, in fi. libr. 2.

Debet, uerbũ necessitatis.

## DECLARER LE LIGNAGE,

## ATQVE ETIAM GENVS SVVM AC VENDITORIS RECENSERE, GLO. XVI.

1 Cõsanguineus uolẽs retrahere, debet declarare gradus cõsanguinitatis. Probatio consanguinitatis per tractatum & alia id genus, an habeat locum in aliis quàm in patre & filio.



NON abs re debet consanguineus sigillatim singulos consanguinitatis gradus clara cõputatione distinguere, vt de testibus super consanguinitate deponentibus dicit tex. in c. licèt ex quadam, versic. testes autem, & ibi Panor. col. vlt. extrà de testib. Cuius tex. autoritate Pet. Anch. cõsi. lij. pro clariori decisione, col. ij. vers. vlterius quæritur, respõdit in casu statuti iubentis fideiussionẽ præstari à cõsanguineis offensi, cõsanguineis offendentis, ad probationem consanguinitatis necesse esse gradus distinctos probari: nec satis esse, si probetur, quòd se pro consanguineis habuerunt, & tractauerunt: quia huiusmodi probationis genus nõ reperitur in iure proditũ in aliis quàm in patre & filio, viro & vxore: non etiã inter alios, ac ne fratres quidem, vt per Cyn. in l. nõ epistolis, C. de probat. Nã quandoque quis fraterna charitate diligitur & nominatur, licet frater non sit. l. nemo, ff. de hære. instit. vnde tales nominationes consanguinitatis non concludunt probationem illius: nec ea cadit in aliquem ex quinque sensibus corporis, ex quibus debet reddi ratio sufficiens depositionis, aliàs non probat: vt dicit Inn. in c. cùm causam, extrà de testi. Sed aduerte tamẽ, quòd Pet. Anch. malè allegat Cy in d. l. nõ epistolis vt qui eius, quod suprà ex eo dictum est de fraternitate, cõtrarium ibi teneat, post Pet. & eos sequitur Alb. & Paul. Ca. in eodem loco. Verum est tamen, Iac. Ra. illam priorem opinionem tenuisse, vt refert ipse Cy.

2 De eodem re.

¶ Tu tamen ad Petr. Anch. quantùm ad eam ipsius rationẽ pertinet, adde, maximam atq; apertissimam esse differentiam, cur aliter sit iudicandum inter alios, quàm inter patrem & filium. Hanc

scilicet

ſcilicet,quia nominatio filiationis poteſt multùm præiudicare patri,cùm teneatur filios alere,l.j.& per totum tit.ff.de lib.agn.& filias dotare,l.vlt.C.de dot.promiſ.& l.qui liberos,C.de ne.nup.Item tenetur filios inſtituere,vel exhæredare,aliter ipſius teſtamentũ ruit,l.inter cætera,ff.de hære.inſti. quod quidem non eſt in aliis. Ideò non eſt veriſimile,quempiã adeò facilè & leuiter aliũ nominate filium,qui non ſit,quàm fratrem aut conſobrinum,aut aliàs coosanguineum:cùm maius ex illo,quàm ex hoc,ſit incommodum accepturus,ar.l.cùm de iodebito,ff.de prob.cum ſimil.

3 ¶Sed quod multò plus eſt,ea nominatio filiationis probat in præiudicium ipſius patris tãtùm ita nominantis,non etiam alterius tertij,ſi credimus Iaſo.qui ita ex facto ſingu.reſpondit conſi.166. ſpectabilis & clariſsime,col.j.verſi.ſecundo & adhuc,lib.t.ad id quidem adducto,ex ea communi regula,res inter alios acta aliis non præiudicat:& quia ſpeciale eſt,vt ſententia de hac re lata inter patrem & filium,faciat fidem,quò ad omoes,l.ij.§.planè,& ibi Bar.ff. de libe.agn.& per Cano.in c.cauſam,le ij.extrà qui filij ſunt legit.& in c.pen.& ibi gl. extrà de re iud.Ergo nec trahendũ eſt (inquit)ad nominatiooem,l.ius ſingulare,ff.de legib.cum ſi.Quod ſi verum eſt,notabile quidem eſt,ſed nunc non aliter examino.

*Filiationis nominatio an præiudicet aliis quàm patri.*

4 ¶Sed & huius noſtræ deciſioois alia quoq; eſt ratio.Nã(vt diximus ſuprà in verbo,*lignagier*, quæ eſt gl.ix.nu.23.ſed & id intelligendũ)nõ omnis cõſanguineus admittitur ad retractũ,ſed is tantũ qoi poſſet ſuccedere,ſi eſſet omniũ proximus,id eſt,qui intra decimũ gradũ eſt.Igitur aſſerendo & probãdo ſimpliciter ſe eſſe conſanguineũ,ſine certa graduũ cõputatione,incerta eſt probatio, quæ poteſt iocludi,vel nõ includi intra eũ decimũ gradũ:ideò nõ releuat.c.in præſentia , extra de proba.& vt dicit gl.ibi in verbo,dubium,& poſt eam Inn.in ſi.Hoſt.in illo eodem verbo,Pan.& Imo.talis incerta probatio interpretatur contra producentem,quã gl.ad hoc dicit ſingu.Bal.in l. quoties,§.ſi quis ita,ff.de hære.inſti.& notabil.eam dicit Iaſoo cooſi.36.in cauſa mota,col.iij.verſ. prætereà,lib.3.& volnit etiam Bar.in l.ſi quis intẽtione ambigua,ff.de iudi. & in l.inter ſtipulantẽ, §.j.col.vlt.ff.de verb.obl.& D.à Rota,deci.cxciij.no.quòd verbum,in antiquis, Alex.conſi.181.in cauſa & lite,col.j.verſi.ſed teſtes,lib.2.& Iaſ.in l.ij.col.ij.verſi.ſecundò adde,C.vnde legi.& Doct. vbique & Phil.Dec.in l.in contrahenda,haud multò poſt prin.ff.de reg.iur.

*Probatio dubia aduerſus producentem.*

5 ¶Et ex illa quidem gl.in d.c.in præſentia ( ne & id prætermittã ) potes intelligere,id etiam procedere in caſu fauorabili,vt quæ & in caſu fauorabili loquatur.& ad id eã expreſsim expendit & ſequitur Alex.conſi.152.viſo proceſſu cauſæ,col.j.lib.5.& Phil.Deci.conſi.321.in cauſſa quæ Alexandriæ,col.iij.verſi.veoio ad ſecundũ.& conſi.461.in cauſa quæ nomine, poſt prin.& conſi. 524.viſis his,col.vlt.& conſi.531.accuratè & diligenter,col.j.in ſi. Quamuis in hoc vlt.cõtrarium videatur voluiſſe Bal.in c.j.in verbo,die lunæ,tit.de pac.Conſtan.Sed prior opinio verior eſt,cùm propter cauſam faoorabilem,alteri non debeamus ioiniuriam facere,cap.ex tenore,de foro compe.

*Etiam in fauorabilibus.*

6 ¶Illi autem Pet.Anc.ſententiæ in d.cõſi.52.reſpondet & alia Alex.conſi.82. in cauſa vertẽte inter Petrum,col.j.& ij.lib.1.vbi dicit,quòd ſtante ſtatuto, vt cauſæ cõſaoguineorũ vſque ad quartum gradum cõpromittantur,nõ ſatis eſt,ſi teſtes interrogati ſuper cõſanguinitate,dicant eos eſſe conſanguineos,niſi gradus declarauerint. Et vtramque Pet.Anch.& Alex.deci.ſequitur Phil.Deci.d. conſi.321.per totum,maximè verò col.iij.& ſeq.& iterum d.conſi.524.col.j.& d.conſi.531.col.ij.& Alciat.in tract.præſump.reg.j.præſum.xxviij.nu.9.Sed & illud Alex. qnoque ſequitur idem Dec. in c.poſtremò,col.ij.extrà de app.& conſi.13.cuius ſuperſcriptio incipit,an appellatione,col.ij.ver. ſecundò non ſufficit,& conſi.222.viſo puncto,col.vlti.verſi.ſextò hoc idem confirmatur,vbi loquitur in caſu noſtri retractus.Et bene faciuot no.à Pan.in c.tua oos,in ij.no.& ibi Card.Alex.in j no.extrà de conſan.& affi.& Bened.Cap.conſi.156.cũ vt mihi præſupponitur,in j.dubio.& Lafran.Oria.in rep.c.qooniam contra falſam , in materia depoſitioois teſtium,col.pen.verſic.ſubſequeoter eſt videndum,extrà de proba.

7 ¶Aliàs autem quomodo probanda ſit conſanguinitas,vel etiã filiatio, & vtrùm ſufficiat probare quaſi poſſeſsionem,& quòd quis pro tali ſit habitus & nomioatus:& vtrùm hoc caſu ſufficiat teſtimonium de auditu,vel de fama,aut verba enuntiatiua inſtrumentorũ in antiquis,vide per gl.& Doct.in c.Michael,de fili.presby.& in c.tranſmiſſæ,qui fili.ſuot leg.& omnes in d.c.licet ex quadam,& in c.per tuas,& ibi maximè Bal.col.ij.& Pan.de proba.& in l.nõ nudis, C.eo.tit.Iac. But. Albe.Bal.in lect.anti.& Ang.io l.j.ff.eo.quoque tit.Cyn.& alios in l.ſi vicinis,C.de nup.Bar.in l. ij.§.idem Labeo,col.ij.verſic.quæro qualiter poteſt,ff. de aqoa plu.arc.& in l.j.§.idem per contrarium,& ibi quoque latè Alber.ff.de libe.agoo.& in l.filium,ff.de his qui ſunt ſui vel ali iuris.& in l.j.§.j.& ibi item Alb.ff.de quæſt.Signo.conſi. 55.ſi quæratur,Bald.in l.non poteſt,ff.de adop.& in l.j.col.xj.verſi.qno ad ſecundum,& iterũ io l.non ignorat,col.j.& ibi quoque Ange.C.qui accu. non poſ.& in l.neque profeſsio,& ibi item Ang.& Recentiores.C.de probat.& in l. non epiſtolis,& ibi etiam Aog.Sal.& Pau.Caſt.C.eodem tit.& in l.ſi poſthumus,§. vlti.& ibi alios, ff. de liber.& poſthu.& in l.ſed & hæ,paulò aote fin.prin.ff.de procur.& conſi.74.verba domini,lib.1. & conſi.133. in primo teſtamento , colum.j. eod.libr.1.& conſil.180.mortuo filio,libr.3.Iacob.Butriga.Salice.& Floria.in l.quidam,ff.de probatio.Salice.in l.j.ff. de teſtib.Aogel.in l.vxorem,ff.de manu.teſta.& conſi.lxxxvij.pro deciſione, in ſi.& conſi.cxxxvj.in quæſtiooe,colum.ij.in ij.dubio. Lap.alleg.liiij. factum, colum.ij. Anton. & Petrus Anchara.in clemen.ſi ſumus,de ſenten. excommunic.eundem Anch.conſi.225.videtur prima facie,& ipſum Anto.Pan.& alios in c.cùm dilectus,

*Conſanguinitas, & filiatio, quomodo probari poſſit.*

dilectus, de success. ab intest. Raph. & Corn. in l. lege, C. de legi. hære. Fulg. cõsi. 138. visis præcepto, in secũdo dubio, & consi. 184. visis quodam processu. Panor. in d. c. tua nos, in ij. not. de cõsangui. & affini. & in cap. series. etiã in ij. not. de testi. Pau. Cast. cõsi. 56. super primo quæsito, col. ij. versi. itẽ non obst. lib. 1. & consi. 151. viso puncto. eo. lib. 1. & consi. 434. respondeo per ordinẽ. in j. dubio, eo. lib. 1. Barb. consi. 27. scripsit doctissimus, in j. dubio, & iterũ col. antepen. versi. capio aliam, lib. 1. & consi. 14. Deum, col. vij. versi. restat nunc videre, lib. 3. & cõnsi. 68. omnipotentem, in j. dubio, lib. 4. Corn. cõsi. j. in præsenti, col. x. versi. & modò deueniendũ lib. 3. & cõsi. 68. viso processu, propè per totum, eo. lib. 3. Alex. consi. 51. viso & discusso, per totũ, lib. 1. & consi. 25. in causa vertente, col. pen. lib. 4. & consi. 90. in causa & lite, col. ij. nu. 7. & seq. lib. 6. & cõsi. 181. viso processu, lib. 7. & cõsi. 195. reddito, eo. lib. 7. Fran. Aret. consi. 37. sequendo ordinẽ, in ij. dubio. Lanfran. Oria. in repe. d. c. quoniam cõtra falsam, in testiũ depositionibus, col. antepe. versi. subsequẽter quæritur, & seq. Soc. cõsi. 89. in causa agitata, col. ij. ver. secundò principaliter, lib. 1. & cõsi. 120. cùm in præsenti, col. vj. versi. sed hîc cadit, eo. lib. 1. quod cõsi. repetitur consi. 231. lib. 2. & eundem Soc. cõsi. 47. in præsenti consultatione, col. ij. ver. postremò, lib. 4. & ias. consi. 106. spectabilis, lib. 1. & cõsi. 114. ad obiecta, col. iiij. versi. nec ad hoc obst. & multis seq. eo. lib. 1. & consi. 102. Ser Benedictus, ferè per totũ lib. 4. Phil. Dec. consi. 13. cuius superscriptio incipit, an appellatione, col. ij. versi. secundò principaliter, & cõsi. 54. in causa domini, per totum. & consi. 153. in effectu quæritur, col. ij. versic. & ita patet. & d. consi. 321. & consi. 595. pro resolutione. & Matth. Afflict. in constitutio. Siciliæ incip. exceptiones filiationis, in j. notab. & deci. Neapo. xxv. in causa petitionis, & Alcia. in tract. Præsumptionũ, regula tertia, præsumptione xxxviij. nu. 4. & seq. Anto. Rub. consi. 16. in causa Ioannis, col. peu. versi. præmissis, & Lud. Gozad. consi. 12. in hac causa ex ciuitate, & seq.

*Appellãs debet docere se intra decem dies appellasse.*

*Acceptãs beneficiũ, debet probare intra mensem se acceptasse.*

8 ¶Sed hic non omittẽdum est, quòd ea quæ suprà diximus, nõ sufficere probare consanguinitatẽ, nisi probetur gradus, qui ad aliquid admittitur, confirmat, quod in simili dicitur, non satis esse, aliquem probare se appellasse, nisi etiã probet intra decem dies appellasse. Nã id apertè probatur in c. Romana, versi. si verò, & ibi apertissimè Io. And. de appel. lib. 6. & voluit etiã Spec. tit. de appel. §. de officio, versic. pen. & Do. à Rota deci. xciiij. nota quòd vbi aliquis acceptauit, in antiquis, vbi ex hoc inferunt, non sufficere, probare aliquẽ acceptasse beneficium, nisi probetur intra mensem acceptasse, in casu cle. j. de concess. præb. & idẽ Doct. à Rota deci. cxxv. sufficit appellanti, in nouis. Compost. qui ita dicit obtinuisse, in c. cùm dilecti, & ibi Anto. in fin. de elect. Pau. Eleaz. in repe. c. tertio loco, col. ij. de prob. Phil. Fran. in c. j. col. pe. versi. extr. gl. extrà de appel. cũ aliis multis concord. adductis à Fel. in c. quod ad consultationem, col. antep. versi. ij. conclusio. extrà de te iudi.

9 ¶Nec tamen me latet, Masuer. in tit. de proba. §. item si fiscus possidet, in ea videri opinione fuisse, cùm est cõtrouersia inter fiscum, qui bona mortui occupauit, tanquàm vacãtia, & aliũ, qui se dicit hæredem illius defuncti: satis esse, hunc probare, ad excludendũ fiscũ, quòd ipse & defunctus publicè & cõmuniter existimabantur esse consanguinei siue cognati, & quòd ita se inuicẽ mutuoq; vocabant. Verùm idem postea se declarans in §. item & si defunctus, ita de hac re loquitur, vt videri velit, necesse est probare lineam gradumque consanguinitatis, incipiendo à primo stipite, aut certè à primo gradu, qui est fratrum, per d. c. licet ex quadam, de testi. & alia quæ ibi allegat.

## OFFRANT LEDICT RETRAYANT PAYER, OFFERENDO SOLVERE, GLO. XVII.

*Cõsanguineus an vltro offerre debeat pretium, & etiã si nõ petatur. Offerendi verbum, an vltro neam oblationem requirat.*

1 Rgo non debet consanguineus expectare, vt pretium petatur ab emptore, sed id offerre debet vltro & sponte nõ petenti, non interpellanti, lacessenti, prouocanti, roganti, per gl. in cle. sæpe, in verbo, necessariò, post prin. de verb. signi. quæ dicit id propriè offerri, quod non petenti offertur, per l. fideicommissa, §. si rem, ff. de lega. iij. & c. literas, ad fi. extrà de restit. spol. & c. interposita, in fi. extrà de appel. quam glo. ad hoc expendit, & sequitur ibi Panor. col. ij. & Geor. Nat. in repe. col. lxxv. & ipse Pan. in c. peruenit, ad fin. extrà de deci. vbi & hoc dicit notari in Authen. offeratur, C. de lit. cõtest. Pet. Ferr. tit. forma lib. in act. rea. in gl. j. col. iij. versi. quid ergo si pars. & Phil. Dec. in l. filiæ licet, C. de collat. Et hoc quoque voluit Luc. Pen. in l. ij. col. v. in verbo, offerri, C. quando & quib. quar. pars. lib. 10. & in l. j. circa medium, C. de greg. domini. lib. 11. & in l. vlt. col. iiij. in verbo, voluntate, C. de re mili. lib. 12. & in l. vlt. in verbo, offerre, per tex. ibi, C. de agen. in reb. eorum, lib. 12.

2 ¶Et est optimus quoque tex. præter superiores in l. ij. §. j. ff. quor. lega. cùm dicitur, non debet offerre satisdationem, sed petenti motam non facere. & in l. si fundus, §. vltim. ff. de leg. commiss. ibi vtrum tũc habeat locũ, si interpellatus non soluat, an verò si non obtulerit. & in l. j. §. nõ exigit, ff. vt in poss. leg. ibi, nõ tamẽ satisfactio debet offerri legatario, sed sufficit, siue desiderauerit, &c. Et facit quod tradit gl. in c. cupientes, §. si verò, in verbo, cõtempserint, de elec. lib. 6. Et probat itẽ illud Tullij in oratione pro Roscio Amerino: Quod supplicium satis acre reperietur in eũ, qui mortem obtulerit parenti? Et iterum ibi: Incredibile est mortem oblatam esse patri à filio. Item illud quoque Valerij Maximi lib. 5. ca. ix. ad fin. Ac mortis oblatæ, quàm datæ vitæ, felicius beneficium. In quibus verbis vides offerri inuito, & volenti. Quod & probat illud ipsius Tullij in illa ipsa

oratione

oratione pro Sexto Roscio: Atque os tuum non modò ostendere, sed etiam offerre, quasi diceret, ostendere postulantibus, offerre nõ postulantibus, imò & inuitis. Et apertiùs in epist. j. lib. 15. Epistolarum familiarium, cùm oblatum metum scribit. Et illud Terentij in Hecyra, Offerre iniuriam tibi me immerenti, iniquum est. Et alibi in eadem fabula: Nam vitium oblatum est virgini. Vbi donatus interpres, Quasi (ait) non expectanti & nolenti. Rursusque in ea ipsa fabula: Illis fors obtulerat aduentum meum. Vbi & ipse donatus: Offerri (inquit) dicuntur tam bona, quàm mala, si insperata obiiciantur aspectibus. Moxque subdit: Oblatum dicitur in vtranque partem, quicquid expectationem præuenit. Sed & idem, enarrans illud eiusdem Terentij in Adelphis, Quando vitium oblatum est. Oblatum (ait) dicitur, quod offertur inuito.

3 ¶ Ideoque sunt, qui in casu l. Iulianus, §. offerri, ff. de act. emp. tenent debere pretium offerri, etiam si non petatur, vt agi possit ad rem venditam. in quibus est Per. Ancb. consi. 331. visis diligẽter, col. j. & Ro. aliud tamen agens, consi. 204. pro discutienda veritate, col. pe. versi. & hæc de secundo. Et id quoque non obscurè sentire videntur Bal. Raph. Fulg. Fran. Are. & Phil. Dec. in d. l. filiæ licet, C. de collat. & Imo. in l. stipulatio, §. si quis autem, ff. de oper. no. nunt. & Alex. consi. 173. viso & diligenter considerato, in fin. lib. 6. & Pet. Ferra. in titu. forma libel. in causa vend. in verbo, suprà scriptum pretium, & Phil. Deci. consi. 421. plenè & subtiliter, col. ij.

*Emptor agẽs, an teneatur offerre pretium, si nõ petatur.*

4 ¶ At sunt quoque, qui cõtrà in casu d. §. offerri, negant necesse esse, vt offeratur pretiũ, sed tantùm exceptionẽ competere pretij nõ soluti, asserunt: quasi verbũ offerendi, nõ inducat necessitatẽ, nisi petatur. Inter quos est Bar. in l. si duo patroni, §. si quis iurauerit, ante fi. & ibi Ias. col. ij. ff. de iureiur. & Bal. sibi cõtrarius in l. si traditio, col. ij. in iiij. q. C. de act. emp. & in l. j. col. vlt. ver. quæro quid si est legatus, C. de vsu & vsufruc. leg. & in l. j. in fi. C. de iis quę sub mod. leg. & in l. j. col. ij. ver. hîc occurrit dubium, ibi, breuiter dico, C. ne lice. in vna eademque causa ter. prouoc. Rapha. Coma. in l. eum qui ita stipulatur, ff. de verb. ob. & non obscurè Pau. Cast. cõsi. 81. viso quodã processu, col. ij. ver. nam in primis, lib. 1. Ro. & Alex. sibi contrarij, in d. l. filiæ licet, C. de collat. ipse Alex. in addi. Bar. in d. §. offerri. Fran. Are. sibi quoque contrarius in l. si mora. col. iiij. vers. sed dubium remanet, ff. sol. matr. Fel. in c. in tantùm, col. vlt. extrà de simo. Ias. in l. admonendi, col. v. ff. de iureiu. & in l. iurisgentium, in prin. in iij. 110. ff. de pact. & in d. l. stipulatio, in j. no. ff. de no. ope. nunt. & in l. vniuersa, C. de preci. impe. offer. & in §. actionum, col. xviij. versi. an autem si emptor, Instit. de actio. & Steph. Bertr. consi. 104. alienatio, paulò ante fi. lib. 2. & Phil. Deci. consi. 298. viso instrumento, post prin. Et vide Pau. Cast. loquentem in casu retractus, consi. 146. nulli dubium est, in fi. lib. 1. De quo dicemus in gl. seq. num. 13. ego tamen. Nam & aliàs, vbi dicitur actionem non dari, intelligitur ope exceptionis, non ipso iure, vt per Bar. in l. j. §. sublata, & ibi quoque Soci. & Iaso. vtrunque in j. no. ff. ad Senatusc. Trebel. cum aliis multis concord. à me collectis in repe. l. si vnquàm, in verbo, reuertatur: nu. 214. quid autem: & seq. C. de reuoc. dona.

5 ¶ Verùm in casu d. §. offerri. aliud est, quod suadet illud verbum, offerri, intelligendum esse, si petatur, ob subiectã materiam, & cõtra propriam vim & naturam eius verbi, vt sæpe aliàs fit, vti latè diximus in repet. l. si vnquàm, in verbo, reuertatur, nu. 31. & aliàs etiam videmus, C. de reuoc. don. & in casu d. §. offerri, voluerunt ij, quos in posteriori parte citauimus. Quod quidem non est hîc in casu nostræ consuetudinis: in quo ideò debemus sequi propriam ac peculiarem vim & naturã illius verbi, quod vltroneam & spontaneã exhibitionem significat, non petitã, non fortuitam, vt diximus: & probat illud Tullij in Oratione ad Pontifices: Domus ardebat in palatio, nõ fortuito, sed oblato incendio. & lib. 11. Epist. ad Brutum, in ea Epistola, cuius initium est, eo tẽpore: Romæ delectus habetur, totaque Italia: si hîc delectus appellandus est, cùm vltro se offerunt omnes. { Et in oratione pro M. Cælio: Cùm aliquid eos velle arbitrentur, vltro se offerre soleant. Et in oratione pro Cn. Planco: Vltro, me Hercule, se mihi etiam offerentes. } & Mimus ille Publij Syri:

*Bis est gratum, quod opus est, si vltro offeras.*

Et illud quoque Virgilij Ecloga tertia:

*At mihi sese offert vltro meus ignis Amyntas.* Et libro 2. Aeneid.

*—Qui se ignotum venientibus vltro,*
*Hoc ipsum vt strueret, Troiamq́ aperiret Achiuis,*
*Obtulerat.—* Et lib. 8. eiusdem operis:
*Talibus affata est dictis, seq́ obtulit vltro.* Et Ouidius lib. 14. Metamor.
*—Quem postquam Romulus vltro Obtulit.—*

Iustinus lib. 15. Elephãtus ferus infinitæ magnitudinis vltro se obtulit. Et antiquus ille Poeta Lucilius apud Noniũ Marcellum: Homines ipsi hãc sibi molestiá atque erumnã offerũt: ducũt vxores. Et similis tex. apud nos in d. l. fideicõmissa, §. si rem suam, ibi, debitor vltro pecuniam obtulerat, ff. de leg. iij. & in l. si quis rogatus, ibi, vltro is qui eã debet offerre, ff. de fideic. lib. & in l. qui hominem, §. si nullo, ff. de solu. vbi est similis tex. & in l. j. §. sed si maritus, ibi, vltro custodes offerat, ff. de libe. agno. & in l. semper, §. conductores, ibi, vltro se offerant, ff. de iure immuni. & in l. ij. ibi, vltro se offerre, C. de iure emphy. { & in l. ij. C. de his qui latro. oc. } & in d. l. vlt. §. vt autem, C. de re mil. lib. 12. cũ dicitur, spontanea voluntate offerentibus, & in l. deuotum, in fi. ibi, si quid sponte contra præceptum nostrum probati fuerint obtulisse. C. de meta. & epid. cod. libr. 12. Quamquàm & ij vltimi loci in contrariũ flecti possent, tanquàm frustra ex dictiones, vltro, & sponte,

additæ fuissent, si intellectæ essent in verbo, offerendi. Et quoque apertè videtur probare tex. in l. si debitor, ff. de sol. cùm dicitur, si debitor offerret pecuniam, quæ peterentur. Et ita id verbũ ouocupatim iotelligit Card. Alex. in c. cùm in tua, in ij. ootab. extrà de spon.

6 ¶ Veruotamen vix quispiam oegabit, id verbũ ex propria ac genuina vi sua intelligi de spontanea oblatione: vnde coosequens est, & ita in oostro statuto intelligendum: tũ quia verba statutorum propriè intelligenda sunt, l. iij. §. hæc verba, ff. de neg. gest. cũ simi.tum quia hæc oblatio est de forma & solennitate, vt declarat. §. viij. infrà eo. tit. ideò adamussim obseruanda est, per ootata plenissimè io l. j. ff. de lib. & posth. tum deoique, quòd cùm quis vult aliquid oouiter consequi, ad quod quidem consequendum oecesse est aliquid fieri, id debet sponte offerri, vt voluit Bald. in c. licet, tit. si de feud. defun. sit contro. ioter do. & agna. per tex. in l. si residuum, C. de distra. pig. & sequitur Iasoo in prælud. feudorum, col. xxij. versic. quartò ad idem adduco. & Phil. Dec. d. coosi. 421. col. 2. Et facit qund voluit gl. in l. ædiles. la j. §. vlti. per illum tex. ff. de ædil. edic. & Aoge. io §. si verò, col. pen. versi. quæritur vlterius, io Auth. de exhi. reis. Alex. in addi. Bar. in d. l. stipulatio, §. si quis autem, ff. de oper. no. nun. & consi. 205. visis iis quæ narrantur, col. ij. versic. quinimo & si oulla, lib. 2. cum multis aliis, quæ tibi affatim collegimus suprà, tit. oostrarum consuetudinum, vij. §. x. in gl. j. vbi omnium abundantissimè tractaui, an quis teneatur spoote offerre, quod facere ipse tenetur: an verò possit expectare, vt petatur, de quo ibi omnino vide.

*Ad aliquid nouiter consequẽdum opus est spontanea oblatione.*

7 ¶ Nec illud tamẽ denique prætermiserim, id verbũ offerendi nõ taotùm spontaneã atqi vltroneã oblatiooem propriè significare, sed & gratuitã quoque & liberalem: ideoq; cùm quis quid offerre debet, iotelligitur, vt propriis ipsius offerentis sumptibus & impensis id faciat, & ooo illius cui ea oblatio fieri debet, vt voluit nuncupatim gl. in cle. ij. in verbo, oblatos, & ibi quoque Imo. col. vlt. & Card. Flo. in versi. verũ, in uj. no. de appel. & Pet. Ferra. d. tit. forma libel. in acti. rea. in gl. j. col. iij. versic. quid ergo si pars. De quo tameo, ne id pro re omuino iudicata accipias, vide Geor. Nat. in repe. cle. sæpe, versi. non sic tamen, in gl. super verbo, formam, de verb. sign. quibus locis multas ac pulchras quæstiones ex hoc decidit, vt apud eum quisque videre poterit. Sed & tu vide, quos allegaui suprà, io verbo, *dedans l'an*, in xix. q. ad fi. Nemo aotem oegabit in casu nostræ consuetudinis, quio coosanguineus suis ipsius sumptibus teneatur hanc oblatiooem facere.

*Offerendi uerbum gratuitã oblationẽ significat.*

8 ¶ SED quæstioois est, ao iste consanguineus, qui venit ad retractum, debeat io promptu exhibere pretium, idque offerre: an verò satis sit, si dicat se paratum soluere. Et sanè c. constitutus, extrà de resti. in integ. de hoc casu retractus loquens, his verbis vtitur, pretium sint offerre parati, hincque occasione sumpta, Petr. Anch. in xj. oo. ex eo. ootat, sufficere, agentem ad retractum, dicere se paratum soluere pretium. Et sic (ioquit) l. Iulianus, §. offerri, ff. de actio. emp. quæ dicit emptorem ageotem ad rem, debere offerre pretium: debet ita iotelligi, vt satis sit dicere, se offerre paratũ, etiam si oon tradat: idque faciens dicetur satis offerre: verùm aote coodemnationem debet is, qui ita obtulit, facere quod obtulit. Ad quod dicit optimè facere, l. fundus, ff. de resciod. vendi. Subdit tameo, quod Bar. io l. Prætor ait, §. si paratus, ff. de ope. oo. nuo. io ea est sententia, vt iura loquentia de parato soluere, intelligantur, vt ad manom habeat pecuniam, per l. seruus si hæredi, in fi. ff. de statulibe. & l. qoi decem. §. idem responsum, ff. de solu. Et facit (inquit) quod oo. Ioã. And. in c. vt circa, in glos. super verbo, præstiio, de elect. lib. 6. Hæc ille. Nos autem de hoc latius dicemus infrà, eo. §. in gl. xix. quæ est in verbo, *luy deuement acertené du pris*, ou. 4. sed & illud, & seq. Sed quãtùm ad nos pertioet, habemus consuetudinem, quæ super hoc priuatim disponit infrà eod. titu. §. iij. quem tu videas.

*An cõsanguineus ueniens ad retractum, debeat offerre pecuniã ad manũ paratã.*

## LE PRIS QVE LA CHOSE AVRA COVSTE.
## PRETIVM QVO RES CONSTITIT, GLO. XVIII.

1 HIc nuncupatim exprimitur, esse restituẽdum id pretium, quod ab extraneo emptore latum est: siue id magnũ sit, siue paruum. Ideò oõ ferendum esse coosanguineũ, qui minus pretium offerret, causatus id quod offert, iustum esse ac verũ rei pretium: oeque è diuerso emptorem, qui à coosanguineo peteret maius pretium, quàm dedit, quia sibi maius illud pretium ab alio offerretur. Quòd si id statutum oon expressisset, de eo potuisset dubitari: nam cùm statutũ simpliciter præsert consanguineum extraneo io venditiooe rei familiæ, videtur considerasse iustum rei pretium: quod oõ ideò dici aut cẽseri debet huiuscemodi, quòd ab voo aut altero fuerit datũ aut oblatum, quooiã pretia rerum non constitouutur ex affectione singulorum, l. pretia rerũ, ff. ad l. Fal. & l. si seruus, ff. ad leg. Aqui. Ideoq; Accur. io l. ij. io gl. magna, in vlt. q. C. de rescin. veod. dicit iustum pretium esse æstimandum nõ voius aut alterius licitatione, sed communi regionis æstimatione, ex rei qualitate, & quãtitate redituũ, per multa iura, quæ illic allegat. Cui & tu potes addere, quod & io hoc attẽdi debet, quanti res vẽdi posset in loco publico, in quem omoes cõueniunt, per c. j. ibi, carius vẽdant, qoàm in mercatu vendere possent, extrà de emp. & ven. & voluit Bar. in d. l. pretia rerũ, §. j. ff. ad leg. Fal. & in l. septem, per illum tex. C. de erog. mili. an. lib. 12. si is est, qui ibi scripsit, oam de hoc à quibusdam dubitatur.

*Pretiũ uenditionis offerri debet, non aliud minus.*

*An autẽ maius posset emptor petere quòd dicat id esse iustũ pretium uide infrà ix.*

2 ¶ Hucque etiam pertioet tex. in l. locatio, io prin. ff. de pub. & vect. vbi locatio quæ calore licitantis vltra modum solitæ conductionis inflauit, non facilè est admittenda. & io l. ad officiũ; io fi. cũ ibi no. C. commu. diui. vbi noo admittitur animosior licitator ad impediendam adiudicationem fieri

coosorti,

consorti,iusto pretio.Ex quo no.Bal.& Sal.quòd si consors offerat iustum & æquum pretiũ,non admittitur animosus licitator extraneus:dicuntque eum tex.esse ad huc sing.Facit & tex.in l.j.in fi.C.de metallar.& metal.lib.xi.Ex quo no.Bar.quòd si colonus velit vendere partem suã fructuũ, debet alius præferre dominũ emere volentẽ,si modò iustũ pretiũ offerat.quod dicit menti tenendum,tanquam scilicet non consideretur id pretiũ,quod ab aliis reperitur:sed tantùm,quod iustũ est.Et tex.in l.si fideiussor,§.meminisse,ff.de leg.j.vbi damnatus vendere,intelligitur iusto pretio, & ita eum tex.intelligunt gl.Bar.Bal.Imo.Raph.Co.& Recẽtiores ibi.& text.in l.si possessor hæreditatis,§.vlt.i.ibi, verum pretium debet præstari,ff.de peti.hæred.& in l.cùm quasi,§.si plures,& iterum l.seq.§.si is cuius,ff.de fideic.liber.

3 ¶Facit & quod in casu fermè huic nostro simili voluerunt Ang.Rapha.Co.Pau.Cast.& Iaso.in l. qui Romæ,§.cohæredes,ff. de verb.obli.per multa iura ex suprà dictis,quòd si quis ex pacto teneatur vendere aliquid consorti,si velit emere,magis quàm alij extraneo , sufficit vt consors offerat iustum pretium,etiã si alius quispiã maius offerat.& ita dicit ipse Ang.fuisse disputando determinatum à Marti.Fran.Addunt Raph.& Pau.hanc rationem:quia si consors teneretur tãtum pretium dare,quantum ab alio reperiretur, facilè posset fraus fieri , submittendo à venditore extraneum,qui multò plus offerret,quàm iustum pretium,& tamen nollet emere.Et idem quoque tenuit Matth.Affli.in constitutione Siciliæ incip.ad subiectorum,in iuj.eodemque vlti.not.vbi & id trahit ad ius congrui,quod huic nostro retractui simile est.

4 ¶Contrarium tamen, videlicet vt cùm quis tenetur ex pacto vel statuto præferre cõsortem , aut consanguineum, intelligatur, si tantum pretium dare velit,quantum ab alio reperitur; etiam si iustum excedat,vt voluit Ioã.And.in addi.Spec.tit.de emp.& vend.§.nunc dicendum,l. ij.versi.sed pone,statutum est,in fi.illius versi.& Bal.in d.l.ij.in fin.& ibi nouissimè Pantal. Cal.in repe.etiam in fi.C.de rescin.ven.& Sal.in l.dudum,col.ij.versi.quarto statuto cauetur.Imo. Alex. Franc.Aret.& Soc.in d.l.qui Romæ,§.cohæredes,Ro.in l.si eum,in prin.ff.si quis cautio.Alua.& Card.Alex.in c.j.§.sed & res,tit.per quos fiat inuest.Fran.Aret.in d.l.si fideiussor,§. meminisse,in prin.ff.de leg.j.Ias.secum hìc pugnans in l.vlt.col.vj.versi.septimò principaliter,C.de iur.emphy. & Fab.à Monte Sanct.Seb.in tract.de emp.& vend.parte iij.q.xx. versi.sed tunc quæro,& iterum parte v.col.vij.versic.sed quæritur an valeat,& Guido.Pap.singu.780.in emptione.D.Boer.deci. cxliij.& quo ad secundam,col.vlt.

5 ¶Ab his stat tex.in d.l.vlt.de iure emphy.ibi,tantam quantitatem quantã ipse re vera ab alio accipere potest.ex quo no.Sal.ibi,col.j.& Ias.vbi suprà,quòd domino volẽte emere rẽ emphyteuticam,nõ tenetur emphyteuta aliquid minuere ex pretio,quod ab alio reperitur,nisi aliter cõuentum fuerit.Et ita quoque eũ tex.expendit Old.cõsi.34.quæstio talis est,quidam tenens,ante fi.& post eum in eadem quæst.licet non alleget,Io.And.in addi.Spec.titu.de loca.§.nunc aliqua,versi. lxxij.& vtriusque nomine suppresso Alb.in l.per fundum,col.ij.ver.vltimò facit,ff.de seru. rust. præd.& similis tex.quem mirũ est effugisse omnes,qui de hac re loquuntur,in c.potuit,ibi,quantum sibi ab aliis offertur,extrà de loca.Et facit etiã tex.in d.c.j.§.sed & res, tit.per quos fi. inuest. ibi,pro æquali pretio.Ex quo no.Bal.Aluar.& Card.Alex.quòd agnatus qui cæteris præfertur in venditione feudi,debet dare id pretiũ,quod ab aliis reperitur. Quod & idem tenet per eum tex. Iac.à S.Geor.in tract.feud.in verbo,& cũ pacto de non alienando,col.pe.versi.verùm quia dixi.& Fran.Cur.iunior in eodem tract.in iiij.parte prin.char.eiusdem partis pen.ver. quintò & vltimò. Et facit itẽ tex.in c.porrò,ibi,æquali pretio,tit.qual.olim feud.ali.pot. vbi dominus qui potest redimere feudum alienatũ,debet reddere idem pretium.quod & ibi no.Bal.Mart.Laud.& alij id limitantes,nisi appareret de fraude:multi enim(inquit Bal.)pretia confingunt in fraudem aliorum.

6 ¶Similiter & tex.in l.pen.iterumque in l.vlt.& vtrobique Bart.aut quisquis is est,C.de loc.præd. ciui.libr.xi.vbi antiquior colonus fisci debet præferri extraneis in noua conductione,duminodo idem pretium offerat,quod & cæteri.Quos tex.expendit & dicit no.Bar.in l.cotem,§.agri,quem legit cum initio ipsius l.ff.de publi.& vectig.Et tex.in l.in fundo,ibi,si paratus est dominus tãtum dare,quantum habiturus est possessor,ff. de rei vend.vbi est optimus tex.quòd qui alij præfertur in venditione alicuius rei,debet tantum dare quantum alius est daturus. Et in l.Prætor,§.in eum, ibi,quantum perciperetur,si distracturus esset,ff.de bon.auto.iud.pos.Et in l.si quis vxori,§. vlti. ibi,tanti æstimandus est,quanti emptorem potest inuenire,ff.de furtis,& in l.seruus fugitiuus, in prin.ibi,quanti emptorem inuenerit,ff.de condi.fur.Ex quibus fit,quòd cùm res venditur ad hastam,debet plus offerenti dari,l.ij.& iij.C.si propter publi.pensi.& in authen.hoc ius porrectum, C.de sacros.eccle.Idque dicitur & censetur esse iustum pretium,vt dicit d.l.ij.

7 ¶Prætereà venditor debet seruari indemnis,ne ex eo,quod ipse cogitur alteri vendere,damnum indebitè patiatur coactus scilicet minus pretium accipere,quàm ab aliis potest habere, argum.d.l. ad officium,C.commu.diuid. Nam priuilegium siue facultas illa prælationis, debet intelligi sine damno tertij,scilicet ipsius venditoris,l.ij §.si quis à principe,ff.ne quid in loco publi.cum simil. Et facit etiam,quod scribit Bald.in l.ij.C.de com.re.alie. quod licet fiscus possit ratione communionis totam rem vendere,vt scribitur in ea l.tamen putat,quòd id debet facere requisito cõsorte.Nam si is vult tantum dare,quantum alius,debet præferri, per l.j.ff. de priui.cred.quæ quidem l.loquitur de cognatis.

8 ¶Et hæc maximè debent procedere in casu nostræ cõsuetudinis: nihil enim peccauit emptor extraneus emendo: neque enim consuetudo eum prohibet emere, sed tantùm facit ius consanguineo retrahendi, atque ad se veluti venditionem reuocandi, seque ita in locum venditoris collocandi atque subrogandi, vt plenè diximus suprà in præfatione siue rub. Nihil est igitur, quare nõ idem pretium restituere debeat: tum quòd subrogatus eiusdẽ est naturæ, cuius is, in cuius locum substituitur, & succedit, l. imperator, §. vlt. cum l. seq. ff. de leg. ij. & c. ecclesia, le j. extrà vt lit. pen. & ibi concor. in gl. in verbo, successerunt: tum quòd ipse quoque emptor, vt venditor, debet manere indemnis, l. debet, in fi. ff. de ædi. edi. & l. intra vtile, §. vendentibus, ff. de minorib. ex quo Bal. in c. causam, col. j. extra de testi. dicit, quòd emptor, à quo res retrahitur, debet seruari indemnis. & eum tex. ad hoc dicit not.

9 ¶Nam & alioquin in casu nostro ipse emptor duplici afficeretur iniuria: primum quidẽ, quòd cogeretur inuitus reuendere consanguineo, contrà l. dudum, C. de contrah. emp. secũdò, quòd partem pretij à se dati sine vlla ipsius culpa aut peccato amitteret, contra c. sine culpa, de reg. iur. lib. 6. & ibi concord. Est autem receptum, non debere quempiam duplici onere aut damno affici. l. nauis, §. cùm autem, & §. cùm ergo, ff. ad leg. Rhod. de iactu, & l. cogi. §. inde quæritur, ff. ad S. C. Treb. & l. iure, ff. de iure dot. & l. si cùm dotem, §. si pater, & ibi gl. ff. sol. mat. & l. pen. ff. de dot. præleg. & c. at si clerici, §. vlt. extrà de ind. & ibi cõcor. in fi. & plenissimè diximus suprà, tit. huius voluminis consuetudinum ij. §. x. qui est omnium eiusdem vol. xxiiij.

10 ¶Et hanc quidem postremam sententiam in casu nostri retractus sequor. Licet Fran. Ripa aliter distinguat in d. l. j. in fi. ff. de priui. cred. Nam aut (inquit) statutũ dicit, quòd agnatus possit retrahere simpliciter, & intelligitur pro iusto & communi pretio: aut dicit, quòd agnatus præferatur cæteris, & intelligitur pro pretio quod ab alijs reperitur. Nam & ipse Ripa in eadem ipsa l. col. iij. nu. 13. dicit, id quod dicitur, emphyteusi finita, præferri hæredes emphyteutæ, petentes eam renouari, extraneis: de quo latissimè diximus suprà, in præfat. huius tit. nu. 41. huc item pertinet, & seq. ita intelligi, si modò ipsi hæredes tantum pretium offerant, quantum ab alijs extraneis reperitur. Super eo autem, quod de fraude suprà diximus, vide quæ dicam infrà, §. seq. in verbo, *sans fraude*. Sed interim vide Ar. Ferro. in consue. Burd. hoc eo. tit. §. vij. in fi. vbi id dicit, quod suprà in prin. diximus, scilicet non audiendum emptorem, petentem à cõsanguineo sibi reddi maius pretium, quàm quod dedit, quia id ab alio sibi offeratur.

11 ¶SED in hac tractatione pretij, quæro primò, Petrus vendidit Francisco fundum centũ aureis, & id quod pluris valet, ei donat. Consanguineus vult totum retrahere, restitutis tantùm illis centum aureis, venditor vult prætereà sibi restitui pretium eius quod pluris valet, quod sibi fuit donatum. Aut etiam dicit non esse locum retractui, quia quod excedit pretium centum aureorum, pluris valet, quàm illi centum aurei: ideò non est iste contractus censendus venditio, sed donatio, considerato scilicet eo, quod præualet, iuxta ea quæ dicemus infrà, §. xxx. Aut denique paratus est cedere rei venditæ vsque ad concurrentiam illius summæ, reliquum autem vult retinere, tanquam donatum, & sic non obnoxium retractui. Quid hîc dicendum est? Bal. in tract. Protomi. in vlt. q. hanc nuncupatim quæstionẽ posuit, scripsitque id tantùm restituendum esse, quod numeratum est, & nihilominus integro fundo cedendum: quia videmus (inquit) in simili, quòd victus victori non soluit salarium aduocati, qui gratis patrocinatus est, Bar. in l. stipulatus, ff. de fideiuss. Et quia etiam, quando partim aliquid venditur, partim donatur, & ita fit mixtio contractuum, præsumitur fraus, & reuocatur res vendita, vt not. Guil. Cu. in l. si tibi decem, in prin. ff. de pac. Et quia illa generalis & indiscreta clausula donationis eius quod pluris est, nihil aut certè modicum operatur: ideoque non impedit remedium l. ij. C. de rescin. vend. Hæc ille.

*Si uẽditur res certo pretio, & donatur quod pluris est, quid resti tuere debeat. cõsanguineus retrahens.*

*Quid, si eo ca su emptor di cit non esse locum retra ctui.*

12 ¶Cui adde in prima ratione, de aduocato gratis patrocinante, quod de ea te latè dicemus infrà, §. xxix. gl. iiij. nu. 5. & seq. Et in ij. ratione adde item Cy. Albe. Bar. ipsum Bal. & Ang. in d. l. si tibi decem. in princ. & eundem Bald. consi. 149. proponitur, quòd ex causa, col. j. lib. 1. & quæ not. in l. ab Anastasio, C. mand. Et in postrema ratione adde etiam, quòd idem voluêre Albe. Barto. ipse Bal. Ang. & Sal. in d. l. ij. Bar. in l. si quis donationis, ff. de contrah. empt. idem Bart. Imo. Raph. Co. Pau. Cast. Alex. Fran. Aret. & Ias. in l. si quis cùm aliter, ff. de verb. obl. Bal. in l. cùm filius, §. pater, per illum tex. ff. de leg. ij. Pan. & Recentiores in c. cùm causa, extrà de empt. & vend. Imo. in c. cùm contingat, col. lvj. versi. item aduerte in quantũ dixi, extrà de iureiur. Corn. consi. 11. in præsenti consultatione, col. ij. lib. 3. Ang. Aret. in §. actionum autem, col. ix. versi. quid si in instrumento, Instit. de actio. vbi ponit quibus verbis in hoc vtẽdum sit ad excludendum remedium d. l. ij. Sed & quod plus est Albe. in l. donari, in prin. ff. de don. tradit huiusmodi donationem nullius esse momenti, quia videtur non spontanea esse, sed ex necessitate venditionis, tanquam ipse vendens nõ possit maius pretium habere, ideoque quod pluris est, donat.

*Quid, si cede re velit vsque ad cõcurrentiã pretij tantùm.*

*Donatio eius, quod pluris valet, an impediat l. ij. C. de rescin. uẽd.*

13 ¶Ego tamen in casu huius consuetudinis reperi in primo vol. cons. Pau. Cast. in fi. consi. 146. incipientis, nulli dubium est, speciem quandam alterius consi. nihil omnino ad ipsum præcedens consi. sed nec ad sequens quoque pertinentẽ, sed hunc casum nostrum prorsus respicientẽ. Quo in loco Pau. ipse, aut quisquis is fuerit, asserit consanguineum, qui vi huius statuti vult retrahere rem certo pretio venditam, & in eo quod pluris valet donatam, debere restituere pretium partis donatæ, nedum id quod numeratum est: nec tamen eum debere succumbere, si à principio non

obtulerit,

obtulerit,dummodo posteà lite pendente obtulerit,l.si rem,§.vlt.ff.de pigno.act.Et qoia etiamsi non obtulit,poterat pro eo ferri sententia sub conditione,si soluat,per no.a Barto.in authen.hoc amplius,C.de fideic.& per l.iiij.§.illud,ff.de fideicom.liber.Hæc ibi.

*Quid si sciens pluris valere, id donet.*

14 ¶Verùm ego priori senteotiæ accedo,si vendens ignoranter dooet : quòd si sciat rem suã pluris valere,sciensque ac prudens dooet,quod pluris est,vera est in eo pluri dooatio:nec habet locum d.l.ij.de rescin.vendi.vt dicit Bar.ibi,& Bald.in ij.q.Sal.in vuj.q.& Aoge.col.uj. & idem Bar.Imo. Raph.Co.Ro. Alex.Franc.Aret.& Iaso.in d.l.si quis cùm aliter,Bal.in d.l.cùm filius,§.pater, per tex.ibi.ff.de leg.ij.& io repe.l.& si post tres,col.x.versi.sed quid si quis vendit,ff.si quis cautio.& consi.3.casus talis est,quidam Petrutius,lib.3.& consi.394.super primo puocto , io fio.lib.4.Pet. Anch.Imo.& Panor.in d.c.cùm causa,& ibi qnoque Ant.Burgos,col.vij.ver. circa vltimam.Masuer.tit.de empr.& vendi.§.item si venditor.Alex.consi.125.visis & consideratis,col.vj. versi.uon obstat igitur primum,lib.1.Ang.Are.in d.§.actionum autem,vbi suprà,de actio.Soc.consi.215.visa prædicta,col.j.lib.2.quod repetitur consi.22.lib.4.vbi & illud dicit,l.si vnquam,C.de reuo.donat. habere locum in huiusmodi donationibus ita factis , & rursum consi.48. viso instrumenio venditionis,col.ij.ver.quartò potest defeodi,lib.4.Steph.Bert.consi.103.oihil,in fi.lib.1.& cõsi.169. visis dubiis,col.j.eo.lib.1.& consi.168.illud,paulò ante fi.eo.lib.1.& consi.191.nihil,ou.2.eo.lib.1.& consi.227.vidi,numero qooque ij.eo.lib.1.& consi.328.multa,eo.lib.1.& consi.4.parùm refert,col. ij.in prin.lib.2.& consi.69.recordor,nu.1.lib.2.& coosi.107.etiam si prætendi , in princ.eod.lib,2. coosi.91.ex propositis,ad fi.lib.3.& consi.284.pooitur,ou.6.& 7.co.lib.3.Ias.coosi.151.cõtra consultationem,col.ij.versi.item io dicto,lib.4.Alcia.post Ro.in l.ij.in prin.nu.16.ff.de verb.obl.& est de mente Guil.Cu.& Bar.io d.l.si tibi decem,in prin.Et ita intelligi debent nonnulli,qui simpliciter tenent non esse locum d.l.ij.cùm vendeos donat,quod pluris est,ex quibus est Pet.Iac.titu. de act.ex vendi.col.ij.versi.attamen.

*Donatio eius, quod pluris est requirit insinuationẽ.*

15 ¶Ideoque tunc,cùm scilicet scienter dooatur,quod pluris est:illod ipsum quod pluris est,requirit insinuationem,vt alia simplex donatio,vt tradunt ipsi Pet.Anch.& Imo.in d.c.cùm causa,& Ro. in l.ij.in prin.col.iiij.& ibi quoque Alciat.nu.16.ff.de verb.oblig.per l.cùm hic status,§. pen.versi. idem respoodeo,ff.de dona.ioter vir.& vxo.& l.si quis donationis,ff.de contraheo.emp.& idem qooque voluit Alex.in d.l.si quis cùm aliter,col.iiij.ver.item quæ suot,ff.de verb.obli. vbi tamen subdubitat. & Firmia.in tract.gabel.in iij.parte viij.partis prin.in xij.q.in fi.Soc.d.consi.215. col.1. lib.2.Et reprobat Ro.vbi suprà, Calde.aliter tenentem coosi.2.titu.de emp.& vendi. hac ratione motum,quòd inspicitur id quod principale est,argu.l.si quis nec causam,ff.si cer.peta. quæ ratio etiamsi quid ponderis habet , oihil tameo ad casum oostrum pertinet : & de ea latè diximus in repet.l.d.l.si vnquam,in verbo,dooatione largitus,nu.4.id quod primo loco, & seq.C.de reuoc. donat.& dicemus etiam infrà,eo.tit.§.xxx.in gl.j.nu.2.& seq.

16 ¶In hoc autem,de quo principaliter tractamus,illud animaduertendum est , quòd si illa clausula sit persunctoriè,& veluti ex more & stilo notariorũ posita,vt io multis locis fieri assolet,& propè semper,vt attestatur Ang.expressim de hoc ipso loquens,io d.l.ij.C.de rescin.vend.crederem eam nõ esse magni momenti:tũ per ea,quæ scripta sunt ab iis quos citauimus:tũ & per ea quoq;, quæ latè diximus in d.l.si vnquam,io prio.ou.122.ad huius tamẽ posterioris.At si ex animo,non leuiter,oeglectim,oõ oscitãter,fuerit apposita: quod ex verbis & forma eius donatioois apparẽre potest,& ex qualitate & cõditione contrahentiũ,vt etiã videtur intellexisse Bar.vbi suprà,& Car. Moleod.de hoc retractu loquens,in consue.Paris.tit.j.§.xiij.gl.v.io xij.q.certè scienter videtur apposita,vt donationem eius quod pluris est,operetur.Id quod totum arbitrio iudicis relinquẽdum est,vt etiam tradit Fabia.à Monte S.Sab.tracta.de emp.& veod.in viij.parte prin.io iiij.q.

*Quid si ea donatio fiat pro meritis.*

*Quid si fiat cum dictione uniuersali.*

17 ¶Vt tamen te nõ fugiat,quod scripsisse dicitur Azo ille,vbique à nostris laodatus,in Summa,tit. de rescin.vend.quòd si vẽditor dicat se dooare quod pluris res vẽdita valet,pro meritis & seruitiis emptoris,oõ est locus d.l.ij.de rescio.vẽd.Ita eoim eũ refert,& sequitur Bal.io l.si quis donationis,ff.de cootrah.emp.quasi scilicet propter eam mentionem meritorũ id videatur fuisse seriò & scienter factũ,quamuis Azo io meo Codice nihil dicat de meritis. Et facit etiam, quod scribit idem Bal.in l.per diuersas,in iij.q.C.mãda.& Alex.consi.28.in causa,col.ij.versi.tertiò responderi potest,lib.5.Multi autem ex suprà dictis,asserunt ooo inutilem eam esse donationem,si facta fuerit com dictione vniuersali,videlicet,id totum quod pluris valet,siue quantuncunque,&c.

*Decisio prin. quæstionis.*

*Cõsuetudines de ea re.*

18 ¶Igitur vt concludamus casum,qui ad nostrã consnetudinẽ pertinet,si is,qui vẽdit,donat quod pluris est sciẽter & ex animo,vt sic donatio sit existimãda in eo quod excedit pretiũ: tũc vt sciamus,an sit locus retractui,id certè sequi debemus,quod de permutatione ita facta,vt alter cõtrahentium pretio suppleat quod pluris est,latè dicemus infrà eo.ti.§.xxx.vbi inspicitur,vtrũ maius sit pretiũ,an species.Id quod etiã in hac specie,de qua hic tractamus,secuta est cõsnetudo Aruerniæ,tit.*de retraict*, c.35.& seq.Borboniorum autẽ consoetudo, c.45t. censet rem ita venditam esse obnoxiam retractoi,restituto tantùm pretio vẽditioois, oulla omoino huiusmodi donationis ratione habita.Idemque io simili casu statuit eadẽ cõsuetudo,c.401.Verùm apud Aruerniẽses,hoc tit.*de retraict*, c.35.aliter statuitur,vt ibi videre poteris.Porrò Chasse. hoc eo.tit. *de retraictz*, §.j.in verbo,*le pris*, col.j.versi.secundò quæro,tradit simpliciter hãc donationem eius quod pluris est, esse partem pretij,idq; proinde esse restituendum à proximiore retrahente venditori, per l.fundi

partem, & ibi nota per Albe.ff.de contrah.empt.quod non omnino verum esse satis constat ex præcedentibus:ideóque illum in hoc carpit D.Boër.deci.cxliij.& quo ad secundã, vbi & in hanc sententiam iudicatum dicit in curia Burdigalensi. Et idem quoque quæri potest in retractu conuentionali, si nihil aliud dictum sit, quàm vt vẽditor possit redimere. Et ex his quoque intelliges, quid dicendum sit, si res vendita sit certo quopiam pretio, ex quo venditor donat vel remittit emptori portionem an scilicet consanguineus debeat integrum id pretium reddere, an verò possit deducere, quod donatum est, vel remissum. De quo etiam per Carol.Molen.in consuet. Parisi. tit.j.§.xiij.glos.viij.in j.quæstione, iterúmque in iij. videre poteris.

*Quid si venditor donat partẽ pretij.*

19 ¶QVÆRO secundò, quid è diuerso, si is qui emit, etiã donat: verbi gratia, Titius emit fundum centũ aureis, & in eodẽ instrumento, vel paulò pòst donat alios centũ aureos venditori propter merita, quod & ego vidi ex facto aliquando cõtingere, & interrogatus, an iste emptor debeat soluere laudimia, nõ solùm ex prioribus centũ aureis, impositis in pretiũ venditionis, sed & ex aliis quoque donatis: & vtrũ etiã cõsanguineus, qui vult eum fundũ retrahere, teneatur soluere vtrosque centũ aureos, an alteros tãtùm: (& idem etiã quæri potest in retractu cõuentionali) respondi, quãtùm ad laudimia, cùm ea donatio facta esset in cõtractu venditionis, vel statim post, quod idẽ est, vt latè dicemus infrà, tit. procedẽte, §.j.in verbo, in limine contractus, quæ est gl.v.fere per totum, videtur eã esse factã contẽplatione & causa ipsius vẽditionis, esséque veluti accessionẽ pretij eius venditionis, vt quæ ei insit, l.iurisgentiũ, §.quinimo, ff.de pact.cum multis si.à me congestis in repe.l.si vnquam, in verbo, donatione largitus, nume.101.sed & hoc tamẽ, & seq. Ideóque soluenda esse laudimia ex vtroque pretio, eámque donationis appellationem in fraudẽ domini videri appositã, nisi emptor probaret ea merita interuenisse, quæ huiusmodi donationem mererentur, ar.l.qui testamentũ, ff.de proba.cum si. In huius tamen rei reputatione considerandã esse ac inspiciendam fundi vẽditi veram æstimationẽ, an scilicet ei cõueniat illud primum pretiũ, sine additamento alterius, ar.eius quod in simili tradit gloss.notab.in l.j.§.j.in verbo, agendo, & ibi Bart.qui eam dicit valde not.ff.de superfi.& Bal.in l.ex conuentione, C.de pactis, cum si.

*Si is, qui emit, donat aliquid ultra pretiũ, an retrahẽs id restituere debet.*

20 ¶Quantùm autem ad retractum, nihil est quod emptor queri possit, si consanguineus vult tantùm soluere illos centum aureos pro pretio inscriptos, non etiam alios, quos ipse iam asserit donauisse pro meritis, vel simpliciter in eo ipso contractu, ex quo ius est quæsitum consanguineo, in cuius præiudicium retractare non potest, quod à se factum est, l.vlt. ff.de pactis, cum multis concord.à me collectis infrà tit. proximo, in verbo, *feront preferez*, quæ est gl.vij.num. 20.neque id quidem mirum, & sequen. Nimis enim indignum est, vt quod is sua voce dilucidè protestatus est, id postea infirmet, testimonióque proprio resistat, l.generaliter, in fin. C. de non nume.pecu. Quam enim ob rem, si Diuis placet, is dicet partem illam pretij in titulum & appellationem donationis conuertisse, nisi vt fraudem domino faceret, minúsque laudimiorum ei solueret. Sed ille mox andiet, fraudem fecisti, fraudem patere: vt id fiat, quod scribitur in l.sed & partus, §.j.ff.de eo quod metus cau.quod fecit, passus est. Atque illud Ausonianum in Trimetris,

*Fraudem fecisti, fraudem patere.*

*—Compedes*
*Quas ipse fecit, ipsus vt gestet faber.*

Illud quoque Gellij, ex antiquioribus, lib.iiij. Noctium Atticarum, c.v.

*Malum consilium consultori pessimum.*

*Malum consilium, cõsultori pessimum.*

Quod & è nostris aduocat Maria.in repe.ca.ad audientiam, in lxxvij.q.vij. q. princ.extrà de homi.& in cle.j.de foro cõpet. Et vt scribit Ecclesiasticus, ca.xxvij. Facienti nequissimum consilium super ipsum deuoluetur. Et diuinus ille Poëta Psal.vij. Incidit in foueam, quam fecit. Nam nec auditur fraudem suam allegans, Bart.in l.post contractum, col.iij.vers.sed an venditor, ff.de dona.& consil.lxv. Petrus Nicole, in prin. Bal.in l.emptione, circa medium, C.plus valere quod agit: Petr. Aneh.cõs.ccxxvj.ad corroborationem, col.j. Scribitur enim in l.cùm profitearis, C.de reuocan. don.cùm profitearis te in fraudem alterius te donasse, professionem inhonestam continere intelligis, & in l.si creditoribus, C.de ser.pig.dat.manu.vbi ita scribitur, Nam ipse manumissor, si fraudem se fecisse creditoribus vt reuocet libertates, audeat dicere, audiri nõ debet, nec hæredes eius. Et optimè facit l.transactione finita, C.de transac.& l.filios, C.de reuocand.his, quæ in fraudem credit.& cap.inter dilectos, extrà de donat.cum concord.vbique à gloss.adductis.

*Fraudem aut turpitudinem suam allegãs, an audiatur, vide xxiiij & xxv.& lxxij*

21 ¶At dicet quispiã, quomodo assumemus diuersam interpretationem in eadẽ re, vt scilicet quantùm ad dominum, non stetur ei donationi: quantùm autem ad consanguineos stetur? cùm vna eadémque res non possit diuerso iure censeri, l.cum qui ædes, ff.de vsucapi.& l.j.versi.nec ratio patitur, ff.de re. permut.& l.iam hoc iure, ff.de vulg.& pupil.substi.& l.Titiæ, ff.de condi.& demõ. & ca.cognouimus, xij.q.ij.& ca.cùm in tua, de deci.& cap.quia circa, de priuil.& cle.j.de elect.cum multis concord.à me adductis in repe.l.si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 284.tertia ratio. Nec possit quoque eadem res contrarios effectus operari, cap.si quis cùm in ægritudine, lviij. distinc.& cap.ij.versi.sed adhuc, & ibi gloss.in verbo, incompatibilia, extrà de Baptis. Contraria

*Eadem res an diuerso iure censeri possit.*

22 autem sunt, vt stetur, & non stetur eidem donationi, vt videre est ibidem.

¶Cui confestim illud respõdeo, non esse nouum, aut mirandum, vt etiam idem verbum eodem in loco diuersis respectibus diuersimodè accipiatur, gl.in l.ij.in verbo, manumitti, ff.de offic.Procon. quæ id multis iuribus probat: & in l.Plautius, in verbo, procuratorem, ff. de procurat.& in l.certi condi-

*Verbum unũ eodẽ loco diuersimodè accipi.*

condictio, in princ. in verbo, non potero, & ibi Alber. col. iiij. versi. secundò notandum, ff. si cert. peta. & in l. contractus, in princ. C. de fid. instru. & in l. j. in gl. vlt. C. de pœna iudi. qui malè iudic. & in c. j. §. callidis, in verbo, reuertatur, tit. de prohibi. feud. ali. per Fede. & in c. Raynaldus, in verbo, legauit, de testa. & in cap. auditis, in verbo cassatam, in princ. de elect. Et probatur etiam in l. pater Seuerinam, §. conditionum, & ibi glo. Bart. & alij, ff. de condi. & demon. & in l. j. & ibi Ias. in ij. notab. C. de Carbo. edicto. & in l. j. & ibi glo. in verbo, cadere. Oldr. & Albe. C. de resti. in integ. mino. & in c. cùm dilectus, & ibi gl. in verbo, electio, Card. & Panor. col. v. super eadem glos. extrà de consuet. & in c. magne, vbi & idẽ Pan. in iij. nota extrà de voto. & in c. quod in dubiis, iuncto c. inter alia, quod illud confestim sequitur. vbi & ipse Panor. & Fel. de sen. excom. & voluit item Hostien. in c. plerunque, post princip. de rescrip. Archi. in c. presbyterum, in verbo, præcipimus, xxviij. dist. & in c. sic viue, in verbo elegerit. xvj. q. j. Ang. in l. Papinianus, §. sed nec impuberis, in fine, ff. de inoff. test. Ro. consi. cccclxxx. in casu, col. j. & latè Barb. qui propè vbique tex. in d. c. cùm dilectus, dicit ad hoc sing. in l. j. in princ. col. iij. vers. dicunt hîc Doct. ff. de verb. obl. & cons. xxvij. scripsit, col. xv. & si dicatur quòd vna, lib. j. & consi. lxiiij. scribitur libro Hester, col. viij. vers. item potest etiam dici, eod. lib. j. & consi. xvij. clementissimi, col. vj. versi. prætereà pondero, lib. ij. & consi. xxxiiij. præclarè, col. xiiij. versi. nec obstat, cùm allegatur eo. lib. ij. & consi. xliij. sempiterna, col. pe. eo. lib. ij. quibus locis & alia ad hoc allegar. & Philip. Dec. in l. in testamento, col. iij. vers. tertiò regula, post Alex. ibi. C. de testa. & in c. quoniam abbas, in prin. de offi. deleg.

23 ¶Nam & eadem res ex diuersis causis & rationibus potest diuerso iure censeri, vt probatur in l. miles, §. pro parte, ff. de leg. ij. vbi in prælegatis pars habetur iure hæreditario, pars iure legati. Et voluit Bal. per eum text. in l. filium quem, col. iij. in iiij. oppo. C. fami. ercisc. & Pan. in d. c. cùm in tua, paulò ante fi. de dec. Quin duo contraria ex re eadem posse procedere diuersis respectibus, tradit gl. in c. ij. in verbo, lex ciuilis, de arbit. li. vj. Anto. in c. vlt. in lect. col. pe: & ibi Panor. super gl. in verbo, rationabilis, in fi. & Rochus Cur. col. xxiiij. vers. limita tertiò, extrà de consuet. & Domi. qui multa eius rei exempla posuit, in c. illud. xij. dist. Quibus cõcinens Aristoteles li. iij. Physicorum, tradit eandem causam interdum esse contrariorum effectuum diuersis rationibus. Cui concinens Galen. lib. iij. de Simplicibus medicamentis, ca. xiij. & seq. ostendit simplicia medicamenta vires nonnunquam contrarias obtinere, diuersis rationibus: quod & nostri admittunt, vt per Bar. in l. si pupillus, in prin. in ij. opp. & ibi quoque Ang. & Pau. Cast. ff. ad legem Fal. Hincque reprobare possumus, quod approbauimus, diuerso respectu, l. Pomponius, ff. de neg. gest. & l. iij. §. vlt. ff. rem rat. hab. & l. cùm interdictæ, C. arbi. rut. & per eos text. voluit Bal. in c. cùm Vintoniensis, paulò ante fi. de elect. Et quis ex eodem facto potest consequi præmium & damnum diuersis respectibus, vt patet ex c. inter opera, extrà de spõsa. iuncto ca. maritum, xxxiij. distin. & declarat Ioan. And. in ca. imputari, de reg. iur. lib. vj. in Mercur. & Collect. in cap. dilectus, extrà de rescri. De quo & nos multa scripsimus in nostro tractatu Nobilitatis, quo loco differimos de nobilitate iudicum, {scilicet c. xxviij. nu. 10. illud mox respondeto, & seq.} vbi omnino vide.

*Diuersis respectibus eadẽ res diuerso iure censetur.*

24 ¶Sed & aliud est, quod in hoc nostro casu facit pro emptore: quia id quod suprà diximus, non licet allegare suam turpitudinem, intelligitur agendo: excipiẽdo autem id licet, vt dicit Bal. in l. post mortem, ad fi. ff. de adop. Imò verò & replicando quoque, siue adiuuando suam intentionem, id etiam actori licet facere, ex sententia Bar. in l. iusiorandum quod ex conuentione, §. procurator, col. pen. & vlt. ff. de iureiu. & ipsius Bal. in l. j. col. ij. versi quæro hîc vtrùm iste, & iterũ in l. ij. C. de cõdi. ob tur. cau. & Philip. Deci. qui id dicit noc. cons. xiiij. cuius superscriptio incipit, vtrùm valeat aditio, col. vlt. & cõs. cccccxxxvij. corã magnificis, col. vlt. vers. ad hoc respõdetur, & Io. Bapt. Castel. in sua disput. incip. magnificus, charta pen. vers. item & tertiò. Nam exceptio & replicato à pari procedunt, l. ij. ff. de excep. Io. And. & alij, in c. ij. extrà eo. Hîc igitur cùm emptor reus sit, & excipiat de fraude pretij, nihil esse videtur, quod impediat huiusmodi allegationem, excipiendo.

*Allegans turpitudinem.*

25 ¶Sed hoc certè non est perpetuum: sed multas declarationes, restrictiones, & distinctiones recipit, vt videre licet apud Bar. vbi suprà, quem ad hanc rem videre poteris, & Alb. in l. transactione finita. C. de transact. Imo. & Car. Flor. in c. inter dilectos, & ibi quoque latè Barb. col. 1. 2. & 3. de don. Panor. post Anto. in c. cùm super, col. vlt. de conces. præb. & Cæpol. causa. criminal. consi. lix. Franciscus, col. j. vers. nec obstat, dum dicitur, & multis seq. & col. ij. versi. tertiò, & versi. quartò. Barb. in repet. c. cùm M. Ferra. col. xl. nu. 111. & seq. & ibi Frã. Ripa. nu. 61. de const. & Fel. post alios, in c. lator, col. j. & ij. extrà de re iud. Soc. consi. cclxiiij. visis instrumentis, in v. q. Carol. Rui. consi. cxxv. viso themate, col. ij. nu. 4. lib. j. & consi. cxlij. casus de quo, col. iij. nu. 7. eo. li. j. & cons. lxxviij. prosequendo, col. iij. versi. cõtra prædicta, & iij. seq. lib. iiij. & cons. cxxxij. visa confessione, col. iiij. nu. 10. eo. li. iiij. & consi. lxxij. prima, col. j. nu. 2. lib. v. Et dicemus aliqoid infrà in hac eadem glos. in viij. quæst. nu. 72. aut etiam. Sed vnum interim non omiserim, Barb. consi. viij. illud afferam, col. vlt. lib. iiij. post alios ab eo citatos, in ea fuisse sententia, vt liceat contrahenti dicere contractum vsurarium etiamsi suam turpitudinem alleget. Sed hoc vtique verum est in eo qui dat, vt hinc lucrum aut commodum percipiat, vt videre licet apud omnes qui de ea re locuti sunt.

*De eadem re.*

26 ¶QVAERO igitur & tertiò, quid si pretium est mille aureorum solarium, quorum singuli tempore venditionis valebant xlv. solidis nostris, vt nũc cùm hæc commentamur, valẽt nostri Principis edicto: mox autẽ à Principe augetur pretiũ, vt sæpe fieri vidimus, vt cùm cõsanguineus vult

*In retractu, an pretiũ monetæ venditionis,*

*an ipsius retractus inspiciatur.*

retrahere, valeant xlvj. solidis, aut è contrario eorum pretium minutum est: vtrum horum pretiorum inspiciendum sit, cùm fit retractus: an prius illud, quod fuit tempore contractus: an posterius, quod currit tempore retractus, vide glos. in c. quis ignorat, xxxij. q. iiij. & in e. conquerente, in verbo, solidos, extrà de offi. ord. Doct. in l. cùm quid, & in l. vinum, & in l. quod te, ff. si cer. pet. & & in c. olim, & in ca. cum canonicis, extrà de censi. & in cle. ij. de deci. Inn. Hosti. Io. And. Collect. Bal. Henri. Boh. Ant. Imo. & Pan. latè in c. quanto, de iureiu. Host. in summa. tit. de censi. §. ex quibus, vers. quid si moneta mutetur. Spe. & Ioan. And. in tit. de obli. & solut. §. nunc aliqua, versi. vlt. Oldr. consi. xiij. cùm quæstio esset, & consi. xxxj. thema tale est, quidā condens testamentū. And. Iser. in ca. j. tit. quæ sunt regal. Cy. in l. minorum, in ix. q. versi. restat modò, C. in quib. cau. in inte. resti. non est necess. Collec. in c. indicante, col. j. vers. quid si testator, extrà de testa. & in c. Odoardus, col. ij. versi. sed quam pecuniam, de solu. Bart. Bal. Albe. Ang. & Raph. Co. in l. Paulus, la j. ff. de solu. Bart. in l. cùm certum, ff. de auro & argen. lega. & l. nummis, ff. de in litem iuran. & in l. res in dotem, ff. de iure dot. Bal. in l. illud, col. vlt. versi. vltimò quæro, C. de sacr. eccl. & in l. acceptam, in xvij. q. C. de vsur. & in l. vlt. in prin. col. j. versi. itē quæro quid si aurei, C. com. de leg. & in l. si quis argentum, in prin. col. ij. vers. consului pauci sunt dies, post Cy. ibi. C. de dona. & consil. ccccxcix. quæstio ista, lib. j. & cons. seq. quod est vlt. eius lib. incip. in quæstione qua quæritur, & cons. cclxix. super eo quod quæritur, li. ij. & cons. ccxij. punctus quæstionis talis est, dan fuerunt, lib. v. Albe. in l. ij. col. penul. versi. deinde quæro, si emphyteuta, & ibi Ias. col. xxvj. in xxxvj. q. C. de iure emphy. Ioan. Fab. in d. §. j. insti. quib. mod. tol. obliga. & in auth. hoc nisi, C. de solu. Imol. in l. in ratione, §. diligenter, ff. ad leg. Falcid. Pau. consil. lvj. quòd solutio, lib. ij. Ro. cons. cxxiij. circa primū. Ioan. Ana. in cap. j. col. j. vers. vtrùm autem, extrà de Iudæis. Pet. Ferra. tit. for. libel. in actio. hypo. in verbo, relaxādum iure pignoris, col. j. vers. quid ergo si misso, & multis seq. vsque ad fi. huius gl. Fran. Arc. consi. xj. procedendum est & consil. lxxxiij. diligenter, col. j. & consil. cxj. consideratis, col. j. Calca. consi. xiij. Manfredus, & cons. seq. viso instrumento, col. xij. versi. & pro vera declaratione. Corn. consi. cclxxxvij. in hac consultatione, col. pen. vers. deueniendum, & seq. vsque ad fi. consi. lib. j. & consi. clxxxj. visis nonnullis, charta pen. col. vlt. vers. restat vt deueniam ad tertium, lib. ij. & cons. ccxxxj. de pluribus, col. pen. versi. restat vt deueniam ad dubitationes, & seq. lib. iij. Barb. consi. xix. clementissimum, per totum, lib. iiij. Iorda. Bricium in tract. monetæ, qui est inter tractatus Io. Ray. ferè per totum. Guid. Pap. deci. Delphi. ccccxciij si fiant monetæ. Maria. Socin. consil. vj. prædicta consultatio, lib. j. & consi. ccxcviij. pro fundamento, per totum, lib. ij. Hiero. Cag. loquentem de retractu conuentionali, in repe. l. ij. in xxxj. quæst. C. de pact. inter empt. & venditorē. Matthæ. Affli. deci. Neapol. xc. hoc tempore, & iterum deci. cxciiij. filius sa. Stepha. Bertr. cons. clxviij. illud est certum, in prin. lib. j. & consi. cclxj. viso themate in ij. dubio, eo. lib. j.

27 ¶EX QVIBVS etiam, aut certè bona eorum parte, intelliges, quid dicendum sit, si ea moneta, quæ solui, aut reddi debet, fit deterior non quidem æstimatione communi & vsuali, sed bonitate intrinseca: verbi gratia, aurei qui tempore venditionis valent xlv. solidis, eodem sunt valore, cùm fit retractus: tamen ex edicto principis facti sunt aurei huiusmodi, auro non adeò puro puto, vti erant: vtrùm tunc consanguineus cogetur accipere hos nouos aureos. De quo, vt iam diximus, comperies apud multos ex iis, quos citauimus in præcedenti vers. Sed præter eos, vide Cor. cons. cix. viso puncto, in prin. lib. iiij. vbi dicit hanc esse omnium propè sententiam, vt si post contractū pecunia fiat deterior bonitate ca intrinseca, debet solui ac reddi secundùm bonitatem temporis contractus, non solutionis: etiamsi nulla mora eius, qui reddit pecuniam, interuenisset. De quo etiā per Sign. cons. lxxiiij. quæstio talis ponitur, quidā colonus, & Steph. Bertr. consi. cccxij. visis & diligenter, col. j. lib. j. & Nicol. Mil. in suo repertorio, versi. pecunia. & latè per Ant. Rub. qui & alios citat, consi. xvij. præsupponitur in facto, vbi etiam loquitur de retractu conuentionali: & iterum consi. xlviij. viso instrumento, vbi & in eadem specie loquitur.

*Quid si moneta bonitate intrinseca facta est deterior.*

28 ¶QVARTO quæro, quia ij, quos citauimus in præcedenti quæstione, loquuntur, cum simpliciter facta mentio est certæ speciei monetæ sine adiectione valoris ipsius, vt si quis emerit centum aureis, ducatis, nobilibus, & cæteris huiusmodi. Quid igitur si adiectus fuerit valor, vt si dictum sit, rem emptam centum aureis solaribus, quorum quilibet tempore venditionis valet quadraginta quinque dozanos, vt vulgò vocamus. Nam sæpe apud nos ita fiunt venditiones, *pour le prix de cent escus sol, valent à present chacune piece quarante cinq sols*: vtrum tunc idem dicendum sit, ac si id adiectum non fuisset, tanquam scilicet eius expressio, quod tacitè inerat, nihil immutet conditionē iuris, l. non rectè. C. de fideiuss. & l. aliquādo. ff. de condit. & demōst. An verò ea res faciat perpetu ameius monetæ æstimationem, licèt posteà valor immutetur, arg. eius quod dicitur æstimationem facere venditionem, rémque ita æstimatam manere periculo siue damno vel lucro eius, qui eam accepit, l. j. §. æstimatarum, & §. æstimatas, C. de rei vxor. actio. cum concord. à me traditis suprà, eodem §. gl. xiij. in verbo, *ou equipollent à vente*, nu. xx. nam & aliàs. & iterum nu. 108. ex his autem. Sed tu de hac nostra quæstione priuatim vide Barb. cons. xix. clementissimum, lib. iiij. & etiam Franc. Arct. consi. lxxxiij. diligenter, col. vlt. versi. venio igitur.

*Quid si moneta in contractu venditionis sit æstimata.*

29 ¶QVINTO quæro, quid si venditio facta sit pretio centum ducatorum, & posteà intra annum retractus id genus monetæ à Principe est abolitum, atque interdictum: vtrum emptor tenebitur à consanguineo veniente ad retractum, & centum ducatos nunc prohibitos offerente, eosdem recipere,

*Quid si moneta à Principe sit abolita.*

recipere, & sic eum admittere ad retractum:an verò audietur postulans sibi reddi pretium in alia moneta cuius vsus nō interdictus est. vide Cy.post Petr.Ia.& Odof.in d.l.in minotū, in ix quæst. vbi suprà.C.in quib.cau.in integ.resti.non est necess.& Collect.in c.j.col.ij.versic. sed quid si mutuasti,extrà de cōmod.& Bar.in d.l.quod te,ff.si cer.pet.& ibi plenissimè Alex. qui alios multos citat, col.ij.vers.iuxta hic tradita, & multis seq.& ibi quoque Fran.Ripa nu.24.ff.si cert.pet. vbi omnino videas,& prætereà Bal.in l.vlt.col.j.vers.sed pone iuro,C.de non numera.pec.& Card. Flor.post alios multos ab eo allegatos,in cle.ij.in xiij.quæst.de deci.& Io.Fab.in l.acceptam , ad ff.C.de vsur.Et quæ dicemus infrà,eo.§.gl.xx.in verbo,*d'or ou d'argent*,in vlt. quæst.& in seq.tit. §.iiij.gl.ij.nu.1.Et id quoque intelliges ex multis,quos citauimus in tertia quæst.

30 ¶Sexto qvaero,si pretium venditionis est centum aureorum coronatorum:an audiendus est consanguineus,qui vult restituere pretium in moneta argentea,aut etiam aurea, alterius formæ,scilicet aureorum solarium,aut veterum,quos vocamus.vide rex.Bar.Ang.& alios in l.Paulus,la j.ff.de sol.gl.Bal.Fran.Are.Ias.& Phil.Dec.in l.ij.§.mutui datio,ff.si cert.pet.Io.And.in c.peccatum,ad fi.j.art.in Mercu.de reg.iur.lib.vj.Bart.in l.quæ extrinsecus,ff.de verb.obli.Ioan.Fab.in d.§.j.Inst.quib.mod. tol.oblig.Bal.in d.l.si quis argentum,col.ij.versi.quærit gl.quid in pecunia, C.de dona.& consi.cxxx.quia obligationes,lib.v.Masuer.tit.de sol.§. item si sis obligatus. Ioan. Plat.in l.j.C.de collat.æris,lib.x.& in l.j.C.de vete.numis.pote.lib.xj.Maria. Soci.d.consi.vj. prædicta consultatio,col.j.& ij.& Fran.Curt.seniorem in tract.monetarum,in ix.quæst.& ex scriptis in iis locis,facilè intelliges quid hic dicendum sit.

*Si pretiū venditionis sit in auro, an oblatio fieri possit in argento aut moneta alterius speciei uel formæ.*

31 ¶Ex consuetudine autem expressa Borboniorum,ca.cōsuetudinum eius loci 432. satis est pretiū reddi in moneta aurea vel argentea, etiam si non sit eiusdem speciei. Et id quoque in omni casu obseruari de consuetudine tradit Bart.in l.diuortio,§.ob donationes,circa medium,ff sol.matr.& in l.j.§.vltimo.in fi.ff.de aur.& arg.leg.Huius autem rei consuetudinem esse obseruandam,tradit ipse Bart.in d.l.quæ extrinsecus,& Bal.in d.l.si quis argentum,vbi suprà.& Ioan.Plat.in d.l.j. C. de collatio.æris lib.x.& in l.j.C.de arg.preti.eo.li.x. & omnes passim de hac re loquentes. At ex consuetudine Niuernensi tit.*de retraicte*,§.xiiij.non refert,soluatur pretium in auro,aut argēto, etiam si non sit eiusdem speciei,cuiusmodi pretium erat,nisi intersit emptoris.De hac autē quæstione nuncupatim tractat Carol.Molend.consuetudinum Parisi.tit.j.§.xiij gl.viij.in ij.quæst.

*Cōsuetudines de eadem re.*

32 ¶Septimo qvaero,Si in ipsa venditione non fuerit solutum integrum pretium,sed vel totum ipsum,vel partem eius promisit emptor soluere intra aliquod tempus,& interim consanguineus vult trahere, & offert id tantùm pretium,quod solutum est,& promittit , cùm dies residui cesserit,idipsum soluere,& liberare emptorem.At emptor postulat sibi in integrum pretium solui,cùm in id sit obligatus.Cæpolla consi.caussarum ciuilium xlvj.circa dubia, col.ij. nuncupatim de hoc casu loquens,in ea est sententia,vt ipse consanguineus debeat totum soluere:quia statutum(inquit)non distinguit,solueritne emptor totum pretiū,an partem:ergo nec nos distinguere debemus.l.de pretio, ff.de Publici.in rem actio. Cuius hæc verba sunt , maximè ad huiuc locum pertinentia:De pretio nihil exprimitur:vnde potest coniectura capi , quasi nec sententia Prætoris ea sit,vt requiratur, an solutum sit pretium,an non.Et etiam suadet(inquit)ratio,ne emptor duplex damnum patiatur:vnum,quod ab eo auocetur res ēmpta,contra l.dudum,C. de contrahen. emp.alterum,quòd non sit securus de pretio.Hæc Cæpolla.

*Si in venditione non fuerit solutum integrum pretiū, an consanguineus id ipsum nihilominus soluet.*

33 ¶Cui quantùm ad rationem duplicis dāni,adde quæ diximus suprà in eadē gl.nu.ix.nam & alio qui.Quantùm ad rationem securitatis,adde etiam multum interesse,an apud te habeas pretium, quo tu te possis illico cedente die liberare ab ea obligatione soluendi pretium:an verò actionem tantùm aduersus alterum,vt id faciat,arg.l.minus,ff. de reg.iur.& l.si debitor, in fi.ff.de furt.& §. furti autem,Inst.de oblig.quæ ex delict.nasc.& eorum,quæ dicemus infrà eo.tit.§.xxix.in glo.ij. nu.3.nec satis facit.Nec ideò obstare videtur,si consanguineus offerat emptori cautionē de restituendo pretio die cedēte:quia satius est suam sibi rem saluā fore,quàm tabulas cautionis habere, atque incertum illius euentum spectare,l.suspectus,ff.de suspec.tuto.& l.pupilli,ff.quod sal.tuto. auto.& facit l.cogi,§.si pater,in fi.ibi,sub incerto cautionis,ff.ad S.C.Tre.& l.qui ita institutus,§. j.ibi,propter fragilitatē cautionis,eo.tit.& plus cautionis est in rem,quàm in personā,l. plus cautionis,ff.de reg.iur.& melius est possidere,quā in personā experiri,l.j.§.j.ff.de superfi.Et facit etiā in hanc partē bonus tex.in l.si cui legetur,§.vlt.ff.de leg.j.cùm dicitur, interest enim fideiussons solui potius mihi,quàm ipsum conuentū mādati actionē intēdere:nec interest,soluēdo sit,nécne.

*An opus sit cautione,uide 43.44.45. 46.*

*Cautionis fragilitas.*

34 ¶Ego tamen(neque enim dissimulabo iudicium in hac re meum)diuersum censeo,videlicet consanguineum non teneri soluere pretium non solutum,& cuius soluēdi dies nondum cessit, non magis,quàm ipsum emptorem,in cuius locum ille ex nostra consuetudine substituitur,atq; subrogatur.Ideóque non deterioris debet esse conditionis,quàm ipse emptor.l.j.§.hæc actio,ff.si quis testa.lib.esse iuss.& c.ecclesia,la j.extrà vt lit.penden.cum si.præsertim cùm mora solutionis sit quædam veluti diminutio pretij,vt est tex.optimus,in l.circa legē,ff.ad leg.Falc.cùm dicitur, quia interuallum temporis & interusurium huius spatij minorem facit quantitatem:& iterum in l.in quantitate,§.in diem,ff.eo.tit.ibi,tantò minus erogari ex bonis intelligendum est , quantùm interea,donec dies obtigerit , hæres lucraturus est ex vsuris.& idem penè text.in l.qui quadraginta,§.vltim. cod. quoque titulo.& facit tex.in l.j.§. quis creditori,ibi,propter repræsentationis

*Mora solutionis pretii diminutio est. Interusurij habenda ratio.*

*Cõmodum repræsentationis & solutionis ante tẽpus cõsiderãdum.*

commodum,eo.tit.& in l.in lege Falcidia non habetur,eo.item tit.ibi,medij enim temporis commodum computatur.& in l.si mandauero tibi,vt pro me,ff.mand. & l.generaliter,§.si cui legatum,versi.planè si fortè,ff.de fideicom.libe.& l.si cõstante,§.quoties,ff.sol.mat. vbi cùm quis soluit ante tempus,debet ei deduci interusurium medij temporis.& in l. eum qui.§.melior, ff.de in diem addict.vbi si solutio facilior,aut maturior offeratur,melior conditio afferri videtur,etiam si pretio nihil sit additum.& in l.melior,§.si hæres,ff.ad Trebel.& in l.ait Prætor,§.si cùm in diem, & §.pactum,& l.omnes,§.vlti.ff.quæ in fraud.cred.

35 *De eadem re.*

¶Ex quibus fit,vt qui antè vel post diem soluit, plus vel minus dicitur soluere, l.eum qui,ff.de ann.leg.& l.solidũ, ff.de solutio.& l.si cui,§.minus,ff.de verb.signifi.& §.fideiussores, Insti.de fideius.& §.tẽpore,Insti.de actio.& c.j.extrà de plus petiti.& Bal.consi.ccxj.licet vos,col.j.lib. v. Et dicitur fieri commodum creditori,si ante diem ei soluatur,cuiúsque solius respectu valet legatum, l.j.§.si quis creditori,ff.ad leg.Falc.& l.debitor,in prin. ff. de leg.ij. Et facit l. cùm quis vxori, in prin.& iterum l.mulier,ff.de dot.præleg.cùm fit mẽtio de commodo prælegationis, & repræsentationis:& l.si prædio,§.j.in fi.ff.de in diem addi.Cuius autoritate Bar.in l.à diuo Pio,§.sed si emptor,ff.de re iudic.dicit,vendere rem non præsenti pecunia,sed solutione pretij in tempus dilata, est vendere minori pretio.& post eum Bal.in l.inciuile,circa medium,ff.de rei vẽd.& in l.& si instrumenta,post medium,C.de fi.instr.& iure hastæ fisca.lib.x.& Cæpo. consi. causarum ciuilium x.factum.col.j.& Iason consi.xxxvj.tota dubitatio,col.vlt.versi.non video, lib.j. Et quod scribit Signo.consi.xxxv.casus talis est,quidam Iac.col.iij.nu.to.Bal.consi.clxxxv. quod post mortem, lib.j.& cõsi.ccxcvij.& si præmittere,post prin.lib.ij.& Ang.consi.cxxvij.visis.in fi. vbi dicit,quòd non est verisimile debitorem soluere ante tempus,quia sic donaret commodum medij temporis. & Corn.consi.celviij.in hac consultatione.col.penul. versi.tum quia fortè,lib.j.& consi.xj.in præsenti,col.iiij.hic tamen minimè,lib.iij.& consi.cccij.videtur prima facie,col.iiij. versic. ex quibus patet,eod.lib.iij.& consi.xxxij.licet secundùm,col.pe.versi.prout aliàs,lib.iiij.& Otho. Lapus inter consi.Soci.consi.clj.consideratis,col.j.versi.secundò considero,lib.j.

36 *De eadem re.*

¶Vt tamen interim non omittam,quod pulchrè scribit Bal.in auth.& qui iurat,col.xij. vers.quæro mulier est missa,C.de bonis auto.iud.pos.per d.l.si constante,§.quoties, vbi etiam Iac.ff.solu. mat.quòd si hæredes viri volunt statim post mortem ipsius restituere dotem consistentem in re mobili,cuius tamen restituendæ actio non nisi post annum competebat,secundùm l.j.§. exactio, C.de rei vxo.act.igitur si non expectato eo anno,vt id repetam,restituant dotem,poterunt detrahere interusurium medij temporis.Quod dictum dicit mirabile,& sequitur Alex.in l.diuortio,in prin.col.vj.versi.plus autem & mirabilius,ff.sol.mat.& dicit etiã sing.Ias.in l.qui Romæ,in princ. in primo not.ff.de verb.obli.& Catel.Cotta memor.dos solu.matri.& idem voluit ipse Bald.in l. in omnibus,in secunda lect.in fi.ff.de iud.dum simpliciter allegat Iaco.in d.§.quoties.

37 *De eadem re.*

¶Quin aliàs semper,si quando quis cogitur soluere ante diem, intelligitur detracto interusurio medij temporis:vt voluit gl.not.in l.j.in glo.vlt.& ibi Cy.Bal.Ang.& Sal.C.de condi.ex lege,per d.l.si constante,§.quoties. Et si quis ignoranter ante diem soluerit, potest repetere id medij temporis commodum.gl.vti à multis expenditur,in l.cùm quis,& ibi Iac.Bu.Bal.ad fi.Raph. Fulg.in repe.char.vlt.& Ias.col.vlt.C.de iut.& fact.igno.Mart.Sil.Iac Bu.Albe.Fulg.& Ias.in d.l.in diem, ff.de condi.inde.Bart.& Imo.in l.si socer,§.Lucius,ff.solut.mat.Imo.in c.vlt.extrà de sol.licet & alij teneant contrarium,quos videbis apud Ias.in d.l.cùm quis,& in d.l.in diem.

38 *Dies solutionis,pars contractus.*

¶Sed & hinc dicitur,quòd dies solutionis,sicut summa pretij,est pars cõtractus,l.j.§.editiones, ff. de eden.& Bar.in l.j.col.vlt.versi.an autem tale debitum,ff.de condi.indeb.& in l.lecta, col.pen. versi.aduerte,ff.si cer.pet.& Bal.consi.xlviij.inter cætera,post prin.li.j.& Maria.Soc.consi.xv.visis prædictis,col.vlt.vbi & per eum §.dicit,dilationem esse partem pretij.& Phil.Dec.consi.xlvj.viso puncto,col.j.versi.accedit,& iterum col.ij.versi.quartò.Ita tamen,vt super hoc videas Pau. Cast. consi.ccxxxiiij.dubium stat in eo,in fi.li.j.Sicuti & e diuerso dicimus,aliud quoduis pactũ, quod apponitur in contractu ad cõmodum venditoris,esse adiectionem & partẽ pretij,l.fundi partem, ff.de contrah.emp.vbi ita scribitur:Nam hoc ipsius pretium fundi videtur,quòd eo pacto vẽditus fuerat.& l.si sterilis,§.si tibi,ff.de act.emp.cum si.à me collectis infra tit.procedente, *de retraict conuentionel*,in præf.nu.28.quartum quod in ea,& seq.& in nostris Legibus connubiali.in gl.vj.in ix.q.vbi videre poteris,ne hic repetam.Igitur(vt id caput concludam)si consanguineus rediniẽs cogitur reddere id pretium,cuius dies nondũ cessit,carius plurisque redimet,quàm emptor emerit,cùm tamen æquali pretio possit redimere,vt significant hæc verba,quæ nunc interpretamur.

39 *Qui re cogitur cedere, manet liberatus onere reali.*

*Ex eo, quod quis inuitus facit,nullũ sibi debet parari præiudiciũ.*

¶Nec dici potest,emptorẽ manere obstrictum,ac obligatũ venditori post cessionẽ à se factã consanguineo,vi istius statuti:quia cùm id faciat ex necessitate, videtur esse liberatus ea obligatione solutionis pretij,ad quod tenebatur ratione fundi sibi venditi,quẽ iam non tenet:sed alij coactus à statuto cessit:nec ideò ratione illius debet cogi soluere,ar.l.ex his, & l.si post perfectam, C.de euict.& l.habitationũ,§.ante pretiũ,ff.de peri.& cõmo.rei vend.& optimi tex.in l.j.in princ.ff.ad Treb.vbi omnes actiones,quæ in hæredes cõpetebant,trãsferuntur in fideicommissarios, quibus hæreditas ex necessitate restituta est.Aliàs autem hoc statutum esset omnium iniquissimũ, quod cogeret emptorem rei sibi venditæ cedere,aliúmque in sui ipsius locũ reponere,& nihilominus pretiũ eiusdẽ rei soluere:cùm ex eo,quod quis inuitus facit,nullũ ei debeat parari præiudicium.l.

& ideò,

& ideò, in secundo responso, ff. de condi. furt. & l. si pignori, circa fi. ff. famil. ercisc. & l. peto, §. prædium, ff. de leg. ij. & l. qui autem, §. apud Labeonem, ff. quæ in frau. cred. & l. interdum, & l. nouissimè, §. j. ff. quod fal. tut. aut. & l. si quis quasi, ff. de senatusconsul. Sylla. & cap. vlt. & ibi gl. in verbo, inuita, v. dist. & voluit Bart. qui & alia iura allegat, in ij. q. ab eo disputata, incip. Pisanæ ciuitatis, col. j. versi. tertiò hoc probat, & dicemus infrà eo. tit. §. xxix. in glo. ij. nume. 2. ego verò. Et hic vide, quæ dicam infrà, nu. 47. tandem verò.

40 ¶Quòd si venditor causetur, queratúrque, se huius consanguinei fidem secututum non fuisse, si cum eo ab initio contraxisset: quòd fortè non satis esset idoneus aut facultatibus, aut cõueniendi facilitate, iuxta l. ij. in prin. ff. qui satisd. cog. aut etiã esset rixosus, potẽs, & cauillator. (Hæc enim tantùm habent virtutũ, vt nomẽ debitoris ob ea minoris æstimetur, vt per Bart. Pau. Cast. & Frãc. Aret. in l. si quis stipulatus sit Stichum, §. si quis ita stipulatus, ff. de verb. oblig. cum aliis multis si. adductis à Ias. in l. ij. col. vj. versi. in ead. gl. ibi, si rixosus, ff. sol. mat.) Ab hoc igitur consanguineo vix, nec sine magno negotio & certamine, ius suũ se obtenturũ, id est, pretiũ vẽditionis consecuturũ, cùm è diuerso emptor, cũ quo cõtraxit, sit vir bonus, & qui illico fidẽ suam liberare soleat: ideóque ei diẽ ad soluendum facilè & libẽter concessisse. Quibus adstipulatur tex. in l. eum qui, §. melior, versi. idem ait, ff. de in diem ad. ibi, & si persona idoneior accedat ad emptionem. *Res minoris æstimatur, ob conueniendi difficultatem.*

41 ¶Huic ita responderi potest, Quid enim si venditio ea lege facta fuisset, vt venditor posset rem intra aliquod tempus restituto pretio redimere? nónne eo prætextu poterit venditor impedire, ne consanguineus offerens pretium, admittatur? quasi non sit facile, ab eo, fortè litigioso, potente, cauillatore, intra dictum tempus redimere ex lege venditionis: nec ideo cum ipso consanguineo vnquam contraxisset, vti cum emptore contraxit, viro quidem bono, & lites execranti. Et certè non propterea intercedere poterit, ne consanguineus admittatur, cùm ab initio sciret ius ei esse ex statuto venditionem sibi auocandi, atque ita se in locum & ius emptoris veluti transfundendi, per tex. optimum in l. si quis domum, §. idem quærit, ff. locat. eum dicitur: si sumptus fecit in fundum, quasi quinquennio fruiturus, an recipiat? & ait, non recepturum: quia hoc euenire posse prospicere debuit. & l. si creditores, ff. de priuil. credi, & l. ij. ff. sol. mat. & l. qui bona, §. cum inter, & §. de illo, & l. in hanc, ff. de dam. infect. & l. si idem eum eo. §. vlt. & ibi glo. & Bart. ff. de iurisd. om. iud. & l. vlt. §. sed quia nostra, & ibi Cyn. & Bal. col. ij. versi. deinde no. C. commu. de leg. & Bar. latè in l. inter stipulantem, §. sacram, col. pen. versi. oppo. dicitur hic, ff. de verb. oblig. Bald. Mart. Laud. Aluar. & Card. Alex. in c. rursus si fidelis, tit. quib. mo. feud. an. it. Albe. in secunda parte statutorum, q. ccxxxij. sed pone statuto, in fi. & Pau. Cast. consi. lxv. viso quodam libello, col. ij. versi. item narrari debebat, lib. j. & Alexãd. consi. lij. viso primo puncto, col. iij. lib. vj. & consil. lxv. quoniam omne datum, col. iiij. versi. tertiò quotiescunque, lib. vj. *Sibi imputet, qui cogitare debuit.*

42 ¶Et præsertim, cùm id quod euenire potest, sit ex dispositione legis aut statui: tunc enim haud-dubiè id euenire posse, cogitare debuit: nec ei subuenitur, nisi id prospexerit, l. sed & si per Prætorem, §. si feriæ, ff. ex quib. cau. maio. & Cy. in d. l. vlti. §. sin autem sub cõditione. & facit l. Seruius, ff. quod vi aut clam, & l. diuortio, ff. de neg. gest. & l. si vina, quæ in doliis, versi. plane, ff. de peri. & commo. rei vend. & quod scribit gl. in c. vlt. in verbo, terminum, in fi. & ibi Doc. extrà, ne Prælati vic. suas. Archi. in c. alienationes, col. vlt. xij. q. ij. Bald. cons. clxxxij. locata fuit, col. vlt. li. j. & consil. cclv. abbas fecit, circa medium, eo. lib. j. & Floria. loquens in casu nostræ consuetudinis, inter consi. Petr. Anch. consi. clxxj. quòd dicta domina. *De eadem re.*

43 ¶Verùm apud Trecẽses, c. clxj. consuetudo est, consanguineum retrahere volentem, debere soluere integrum pretium, etiam non solutum, nec cuius soluendi dies adhuc cessit: aliàs non admittitur. Apud Senones, c. xlviij. de hac re in hæc verba scribitur, quæ libuit huc transcribere, *Item si aucuns acheptent heritages, à payer à certains termes, le retrayant aura lesdictz termes, mais qu'il donne bonne seurté au vendeur de payer audict terme. Car le vendeur ne changeroyt son debteur, s'il ne luy plaisoit. Et si ledict retrayant ne le faict, ne sera receu, s'il ne baille argent ou gaiges à l'achepteur, ou au vendeur.* Quæ omnia verba id summatim sonant, hoc in casu non esse admittendum consanguineum, nisi soluat, aut det fideiussores, vel pignus. Et eadẽ consuetudo est apud Borboniẽses, cap. cccclxx. & Victriacenses, c. cxxvj. & Auxerrenses, siue Altisiodorẽses, hoc eo. ti. §. xviij. qui est omniũ xlix. *Consuetudines de hac quæstione nostra.*

44 ¶Pro quibus facit, quod in diuisione societatis non potest alter sociorum, qui debita contraxit in causam societatis, deducere pecuniam, quam debet in diem creditoribus: sed sufficit, vt ei præstetur cautio soluendi, cùm dies cesserit. l. omne, & l. si socij sumus, quæ confestim sequitur, ff. pro socio, & l. cùm socij, ff. commu. diui. & voluit Ang. qui id trahit ad fratres diuidentes peculium, in l. frater à fratre, col. iij. versi. in textu. ibi, & si, per illum tex. in versicu. igitur, & si iuncta glo. in verbo, indemnis, & ibi Crotus in repe. col. vj. versi. tertiò no. ff. de condi. indebi. & Rapha. Fulg. consi. ccix. duobus, col. ij. versi. ex ea quoque. & quod tradunt Cy. & Bar. in l. certum, C. fami. ercisc. Et id quidem in casu nostro seruari satis æquum est, & esse seruandum tradit Masuer. in tit. de empt. & vend. §. item si aliquis, in fi. & bene facit text. in simili in l. si possessor hæreditatis, §. sed & si ob venditionem, ff. de peti. hæredi.

45 ¶Ego verò intercedente venditore (nihil enim interest emptoris) id iudicis arbitrio relinquẽdum censeo: fretus autoritate Bal. qui in c. significauit, circa medium, extrà de testi. scribit, non semper esse cauendũ, sed demum, quãdo iudex arbitratur id faciendum, per l. si creditores, ff. de priui. cre. *Quando cautio danda sit, aut nõ danda.*

& l. iij.

*indicatis religioni relinquitur.*

& l.iij.in princ.ff.de condi.cau.data, vbi tex.est,vt ipse dicit optimus.& facit etiam tex.in l.fideicommissa, §.si quis illicitè,ff.de leg.iij.& in l.in omnibus,ff.de iud.& d.l.inter omnes,ff. qui satisd. cog.Et his duabus posterioribus motus Fran.Are.in l.ij.in prin.col.iiij.ff.sol. mat.dicit regulariter non esse cauendum,nisi ex iusta causa,& gl.quoque in d.l.in omnibus,in fi.id etiam relinquit arbitrio iudicis.Quid enim,si consanguineus admodum suspectus est,vt non tutum sit ei rei venditæ cedere non numerato pretio, saltem sine cautione, exigendáne ea erit? iuxta ea,quæ tradit gl.in d.l.inter omnes,in fi.& Bal.in auth.hoc nisi debitor,in fi.C.de solutio,cum simi.Quid è diuerso,si consanguineus est admodum vir bonus,nec tamen potest reperire cautionem,quia fortè extraneus est:num ob id priuabitur beneficio retractus? & id iniquum esset,vt in simili dicit Bar. in l.seruum,§.ait Prætor,versi.prætereà sequeretur,ff. de procu.& Ro.consi.61.Florentina, col.j. versi.tertiò quia sequeretur.Et facit,quod scribam infrà eo.tit.§.v.nu.1.

46 *De eadem re.* ¶Vt tamen non omittã,quod scribit Pau.Cast.in l.stipulationũ,la ij.in prin.ff.de verb.obl. iudicẽ posse,ex arbitrio,cùm sibi æquum videbitur,cauere,iubere etiam in casu,in quo id iure scriptum non reperitur.idque ex arbitrio sibi à lege dato,per l.quòd si Ephesi,ff. de eo quod certo loco.& idem videtur voluisse Io.Fab.in §.Prætoriæ,col.ij.versi.quid ergo.Inst.de diuer.stip. At Ale.in d. l.stipulationum,post prin.putat,quòd si æquitas reperitur scripta in Iure,licet non in specie, sed vel in genere vel etiam in simili,tunc iudex procedens de similibus ad similia, potest compellere ad cauendum,per l.nõ possunt,ff.de legi.At si moueretur æquitate quadã, nec in eo casu scripta, nec in simili,neminem esse cogendum,per l.placuit,C.de iudi.& c.vlt.extrà de transact.

47 ¶Tandem verò post hæc reperi Guid.Pap.hunc casum aut certè nõ dissimilem tractasse cõsi.161. Claudius Martini,de emphyteuta,qui vendidit emphyteusim nõ præsenti pecunia,sed certis temporibus soluenda:dominus autem vult retinere rem iure prælationis: an teneatur soluere pretiũ, non expectatis illis solutionis tẽporibus. Et credo (inquit) quòd nõ teneatur,sed satis est,vt soluat temporibus adiectis in vẽditione:quia si emptori integrũ pretiũ confestim solueretur,consequeretur maius cõmodum,quàm emphyteuta,cui per terminos solui debet. Subdit tamẽ,id verũ esse,si sit facilis conuentu ad consequendum pretiũ tẽporibus præstitutis,iuxta d.l.ij.ff. qui satisd. cog.Quòd si is primis temporibus nõ soluerit, subuenietur emptori aduersus emphyteutã agentem ad solutionẽ pretij conditione sine causa: quia licet dictus emptor teneretur actione ex vendito emphyteutæ ad huiusmodi pretium,ea tamen causa,ob quam pretiũ ipsum petitur, reducta est ad non causam:cùm res ab emptore fuit per dominũ iure prælationis auocata:quo etiam casu competit condictio indebiti,& soluti repetitio,l.si fullo,ff.de condi.indeb.& quod ibi not.Barto. Subditque,de hoc esse casum apertũ secundùm vnam lecturã gl.in l.Iulianus,ff.de condi.inde,& ita tenere Ang.Aret.in l.vlt.in fin.ff.à quib.app.non lic.Et ideò (inquit) ad vitandum huiusmodi circuitum,putarem veriùs dicendum,dominum debere se obligare, & cum fideiussoribus ad solutionem pretij faciendam emphyteutæ temporibus conuentis.Hæc ille propemodum.

48 ¶Nouissimè autem Caro.Molen.in suis consue.Parisi.commen.tit.j.§.xiij.gl.viij.nu.5. hanc eandem quæstionem adscripsit in retractu feudali, simulque in hoc retractu proximitatis, dicitque simpliciter,quòd si sit tempus solutioni appositum in ipso cõtractu vẽditionis, vel etiã seorsum, sed per modum reformationis aut renouationis contractus,tunc prodest retrahenti, vt vẽditori profuisset cessante retractu:quia omne cõmodum & incommodum contractus transfertur in retrahentem. Si verò tempus datum sit seorsum à venditione, & ex liberalitate venditoris,vel alia diuersa causa,nõ prodest retrahenti:cùm huiusmodi dilatio nihil habeat commune cum venditione,nec ideò cum retrahente. Ideò tenetur retrahens statim soluere. Sed si quæratur,an debeat soluere emptori,an venditori:& idem dicendũ est,ac si pretiũ esset purè debitũ, nondum tamen solutum.Ideò retrahens nõ tenetur illud soluere emptori:& si id fecerit,non liberabitur à venditore,à quo in subsidiũ,emptore nõ soluente,posset cõueniri hypothecaria, & fortè rei vẽdicatione,si fides de pretio nõ sit habita, vel fraudulenter extorta. Nisi si venditor consentiat solui emptori,quia tũc illi præcisè solui debet intra tẽpus à consuetudine præstitutũ:aliàs consanguineus cadet retractu.At si nõ consentiat vẽditor,tamen cõsanguineus soluens emptori,euitabit periculum amissionis retractus,nõ tamen liberabitur à venditore,quin ab eo cõueniri possit.Potest autem omne periculũ euitare,& liberationẽ consequi cõsignando,per notata in l.acceptã.C.de vsu. & in l.obsignatione,C.de sol.Hactenus Molen.qui & in seq.q.quæ est in nu.7. dicit retrahẽtem debere cauere se soluturũ venditori,cùm dies solutionis cesserit, & alia quædã ponit principalem quæstionem tangentia,quæ vix,vt verum fatear,intelligo.Sed si vis scire,an, & quando aliàs debitor in diem teneatur cauere se soluturum die cedente,vide tex.gl.& Doct. præsertim Bal.in ij. lect.in d.l.in omnibus,ff.de iudi.& Cy.& eundem Bal.in l.vniuersa,C.de precib.Impe.offer.

49 *Cũ cautio dãda est, an & quando sufficit iuratoria.* ¶Sed dubium esse potest,an cùm hoc casu cõsuetudo requirit cautionẽ, aut si etiam Iure cõmuni tenetur dare,vti placuit Guid.Pap.satisne sit consanguineo,dare cautionẽ iuratoriã, si aliam dare nõ possit(neque enim nostris tãtùm Pictonibus,quod sæpe aliàs diximus,sed aliis quoque scribere,quantùm locus atque occasio permittere potest,statuimus.) Id quod intelligere poteris ex notatis à gl.Cy.Bar.Bal.Ang.Pau.Cast.& cæteris.in l.vsufructu,quæ est iiij.C.de vsufru.gl.& Doct, in c.qua fronte,extrà de app.& in c.vlt.extrà de pig.& in c.ex parte,le j.de verbo.signifi. Bal.in Auth.cui relictum,col.ij.versicu.sed quid de eo,& versi.attende hic, & ibi Ias.col.vlt.C.de indic. vidui.&

vidui.& eod.Bal.in l.j.§.j.in fi.C.de asser.tol.& in l.j.& ibi Pau.Cast.Alex.Soci. & Iason latissimè in l.j.ff qui satisd.cog.Ro.cõsi.439.circa primum,in vlt.dubio.& Fran.Aret.in l.ij. in prin.col.iiij. ff.sol.mat.cum aliis multis concor.adductis ab ipsis Alex.Soci.& Ias.ibi.Quibus adde Card.Alex. in c.qua fronte,col.iij.versi.gl.in verbo,cautione,extrà de app.& Guid.Pap.Decisio. Delphi.189. circa materiam,& deci.ccl.sed si non potest,& ipsum Ias.in l.j.col.vlt.C.de procur.

50 ¶OCTAVO quæro,Emptor post venditionem suppleuit primũ pretium in ipsa venditione appositum,tanquam id non satis iustum fuisset:vtrùm consanguineus redimẽs soluere debeat emptori,non solùm primum ac principale pretium,sed & hanc pretij accesionem, siue supplementum.Quod videtur,per id quod in simili scribitur in l.debet,ff. de ædil.edic.vbi is, qui redhibet, non solùm debet recipere pecuniam,quam dedit:sed & si quid accesionis nomine dederit. Et in l.in tantum,ff.de libe.cau.vbi is qui in libertatem proclamat,cùm se antè venundari passus esset, non solùm pretium,sed & quod pretio accesit,reddere tenetur. *Si emptor suppleuit pretiũ, an id consanguineus restituere debeat.*

51 ¶Nam & hæc accesio pretij,siue malis dicere augmentũ, siue supplementũ siue additamentũ,est eiusdem naturæ,& eodem iure regitur,vt primũ,cui additũ est,l.etiam,& ibi Bal.qui id trahit ad multas quæstiones,& alij,C.de iure dot.& l.inter,§.cùm inter.& ibi Albe.ff.de pact.dotali.& l.j.& iterum l.si constante,& ibi Bal.C.de dona.ante nup.& l.si conuenerit,§.si nuda,& ibi Bar.Bald.& Pau.Cast.ff.de pig.act.io.& l.si ex toto,in prin.& l.quod in rerum,§.si quis post,ff. de leg.j. & ibi concord.in glo.cũ aliis multis si.& concor.à me latè collectis in repe.l.si vnquam,in verbo,donatione largitus,num.226.verùm quantùm ad tex.Quibus addere potes tex.in l.si proprietati,ff.de iure dot.vbi augmentum dotis dicitur eadem dos,nõ noua.& hoc ibi no.Bal.Ex quo fit,vt sicut valet donatio patris in filiumfamilias pro dote,l.Pomponius,ff. fami.herc.ita & pro augmẽto dotis,vt voluit Fran.Are.in l.placet,col.ij.versi.extrà gl.ff.de acqui.hær.Ias.in rub.ff.solu.mat.Adde (inquam)& tex.in c.j.extrà ne sed.vacan.& in c.quanto,de censib.& in §.postquàm,xv.q.j.Quibus innixus Corn.consi.302.licet in propositione,col.v.versicu.confert etiam,lib.3.dicit supplementum legitimæ,& aliud quoduis,assumere naturam eius,cui suppletur , siue adiungitur:& allegat etiam quædam ex suprà dictis iuribus. *Augmentũ an sit eiusdẽ naturæ,ac id cui additum est.*

52 ¶Adde etiam tex.in c.vlti.§.j.& ibi Domi.de concess.præb.lib.6.& quod tradit Abbas Doct.antiquus,in c.per tuas,extrà de dona.quòd alienare de nouo non dicitur, qui iam factã donationem supplet.Quem refert,& sequitur Bald.in sua Marg.in verbo, alienatio,versi.vlt.& Bertha.in tractatu gabellarum,in iij.parte viij.partis prin.in ix.q.Atque etiam, quæ scripta sunt à Ioã.Mona.in c.dispendia,col.j.de rescr.lib.6.Old.consi.240.super eo.col.ij.ver.secũdò tale ius.Signo. consi.65. quidam nomine Martinus,paulò ante finem.Alb.in l.de quibus,col.xlj.nu.165.ff.de legib.& in l. quia actionum,ff.de præscri.verbis.Bal.in c.j.§.si quis de manso,col.ij.versi.oppo.nam lege cauetur,tit.de contro.inuesti.Sal.in l.scimus,in prin.C.de inof.test.Raph.Fulg.consi.40.dominus,col. ij.Cardi.Flor.in cle.statutum , in iij.oppo.de elec.Imo.consi.34. visis & ponderatis, in fin.Cæpo. consi.causarum criminalium viij.dicendum est,col.j.Soc.consi.154.pulchra.col.ix.vers.respondeo quod minus,lib.2.& consi.254.visa,col.vlt.post prin.eo.lib.2.& consi.296.in præsenti,col.ij.vers. confirmatur,eo.lib.2.Fran.Cur.seniorem consi.57.super eo.col.v.versi.his sic præmissis,& multis seq.Phil.Dec.consi.141.ad plura,col.j.in ij.dubio. *De eadem re.*

53 ¶Et ita quidem hæc procedunt, vt etiam ea,quæ sunt stricti iuris,ad augmentũ trahantur. Nam d.l.etiam,C.de iure dot.& d.l.inter,§.cùm inter,ff.de pactis dota.loquuntur de contractibus , qui sunt stricti iuris,l.quicquid,ff.de verb.obl.Sed & de sententia iudicis, vt ea trahatur ad augmentum,patet ex l.si opus,vbi id nuncupatim not.Alb.ff.quod vi aut clam,& l.quamuis,iuncta gl.in verbo,perinde,ff.de bo.auto.iud.pos.& l.sed eũ patrono,§.quamuis.in fi.j.respon.ff.de bono.pos. Et de priuilegio quoque probatur in c.ex parte,extrà de decis.& voluit ipse Alber.in d.l.si opus. Constat autem,sententiam & priuilegium esse stricti iuris,vt de sententia traditur in l.Paulus, la ij.ff.de re iud.& priuilegio in l.si quando,C.de inof.test.& alibi latius diximus.Et horum est optima ratio.Nam & aliàs accesio cedit principali,l. & si non sint, §. perueniamus,ff. de auro & arg. leg.& accessorium sequitur naturam sui principalis,ff.de reg.iur.& c.accessorium,eo.tit.lib.6.& c. cùm dilectos,extrà de fide instru.cũm concor.vbique adductis à gl.& Doct. Et vide quæ dicam infrà tit.seq.in fi.in xxxviij.q. { nu.168.} rum etiam quia. *Quid in iis, quæ sunt stricti iuris.*

54 ¶Contrà quoque videtur ex tex.in l.pacta conuenta, in fi.prin.ff.de contrah.empt.vbi scribitur, quòd si omnibus integris manentibus,de augendo pretio rursus cõuenit,recessum à priori contractu,& noua emptio interuenisse videtur.& quod per eã l.tradit Bald.in l.item quod dictũ est, §.j.ff.de in diẽ addi.& similis tex.in l.ij.ff.de rescind.vend.vbi ita scribitur,si quam rem à te emi, eandem rursus à te pluris minorísve emero,discesimus à priore emptione.Super quo tamẽ vide Ang.Pau.Cast.& Recentiores in l.iurisgentium,§.adeò,ff.de pact.& Alex. consi.79. circa primũ, col.pen.in vij.dubio, atque etiam in x.lib.1. Et facit etiam tex.in l.qui fundum,§.j.ff.pro emptore,vbi fundus emptus,& quod ei posteà adiectũ est,censentur esse diuersæ naturæ, & noua præscriptione,quantùm ad id opus est.Et quod etiã tradit Cy.post Pet.in l.j.ver.secundò quæritur, C.de fideiuf.mino.quòd si minor vendiderit prædium,& dederit fideiussores,posteà verò petierit sibi suppleri,quod deerat ex iusto pretio, cõmittitur stipulatio aduersus fideiussores , quamuis res non exeat è manibus emptoris , quia propter illud supplementũ censetur eã habere ex noua *De eadem re.*

vendinone,

venditione, per tex. in l. si fundus, §. j. versi. cùm igitur, ff. de euict.

15 ¶ Et quod etiã dicimus quòd cùm quid additur vel detrahitur, id rem nouã efficit, l. Ius ciuile, & ibi Guil. Bar. Bal. & Alb. ff. de iusti. & iure, & l. cùm in plures, §. lege dicta, ff. loca. & l. Valerianus, ff. de Prætor. stipul. & l. vlt. C. de nouat. & voluit per ea iura Bal. consi. 436. quæritur si factũ fuit, circa mediũ, lib. 1. Cui adde & tex. in l. j. §. si quis simpliciter, versi. cùm adijcit, & ibi Ang. & alios, ff. de verb. obl. & in l. tribunus, §. vlt. ff. de testa. mili. & gl. in c. hi qui autoritate, & ibi Pet. Anch. de præb. lib. 6. Bar. Bal. & omnes in l. edita, dum loquũtur de emendatione libelli, C. de eden. Alb. in l. sæpe, col. ij. ff. de offi. Præsid. Bal. in l. pe. ff. de exe. tut. & in l. si constante, circa med. C. de dona. ante nup. & in l. si à te, post prin. C. de pact. inter emp. & vend. & in l. non dubiũ, col. iiij. versi. ex hoc infertur, quòd si ille, C. de legib. & consi. 327. pridie, col. iiij. versi. videtur igitur, lib. 1. & consi. 348. factæ fuerunt, col. iij. versi. item ille qui adijcit, lib. 1. & consi. 142. quidam dominus Pasinus, col. j. lib. 2. & consi. 215. proponitur quod inuestituræ. col. iij. quæstio est, eo. lib. 2. Ange. in l. & quia, col. vlti. ff. de iurisd. om. iud. Pet. Anch. consi. 54. apparet, col. j. Ro. cõsi. 45. super co. Alex. consi. 151. in causa Bartolini in prin. lib. 6. Soc. cõsi. 87. pensatis his, col. vlt. lib. 4. Ex quo etiam fit, vt si veteri instrumẽto aliquid addatur, debetur noua gabella, quam vocant, tãquam de nouo instrumento, vt voluerunt Ant. & Io. Ana in c. Iudæi, quod est iij. per gl. ibi, extrà de Iudæ. De quibus tamen vide, quæ dicam infrà tit. seq. in si. q. xxxviij.

*Adiectio vel detractio rem nouam efficit.*

16 ¶ Constat autem, nouum contractum alteri nõ præiudicare, cũ quo initus non est, l. vlt. ff. de pact. Bar. in l. in diẽ, ff. de aqua plu. arc. Bal. consi. 371. Mathiolus, lib. 1. cũ si. nec item contrahentes posse perfecto cõtractu ab eo discedere, in præiudicium eorum, quibus ex eo ius est quæsitũ, sine eorũ consensu, l. sicut, §. vlti. ff. de nouat. & l. id quod nostrũ, ff. de reg. iur. cui regulæ, tanquã firmamento, debere nos inhærere, affirmat Bal. consi. 327. pridie, col. vlt. lib. 1. Idque, etiam si id ius ex eorum contractu manarit, vt probat d. l. vlt. de pactis. & l. si post mortem, §. vlt. ff. de bon. poss. contra tab. & d. l. si constante, §. exceptis, C. de donat. ante nupt. vbi Bald. no. quòd quando ex contractu, vel occasione contractus per dispositionem legalem est ius quæsitum alicui tertio re vel spe, non potest ab illo contractu recedi, in eius non consentientis præiudicium. & l. apud Iulianum, & quæ ibi no. Bal. Ang. Imo. Pau. Cast. & Recentiores, ff. de leg. j. & quod no. glo. & Doct. in l. certi condictio. §. si nummos, ff. si cer. pet. & latè Cor. consi. 65. col. ij. & seq. lib. 3. & Iason consi. 213. in præmissa, col. iiij. versi. confirmantur prædicta, lib. 2. & dicemus latiùs infrà titu. procedente, §. j. in verbo, *feront preferez*, nu. 20. neque id quidem mirum, & seq. Nec alteri per alterum iniqua conditio afferri debet, l. non debet, ff. de reg. iur.

*Cõtractus discessio non præiudicat iis quibus est ius quæsitum.*

17 ¶ Quid plura? nam vt propiùs accedamus ad hunc nostrũ casum, Guil. Cu. cuius quanta sit autoritas, vbiq; videre possumus apud Bar. & Alb. qui ad illum passim tanquã ad sacrã anchorã, confugiunt Guil. (inquam) Cu. in d. l. iurisgentiũ, §. adeò, ff. de pact. quæstionẽ ponit, huic nostræ tam similem, quàm ouum ouo. Quidam (inquit) emphyteuta vẽdidit fundũ: posteà vult minuere vel augere pretium: an id possit in præiudiciũ domini? Et refert, quosdã distinguere, dominúsne sciebat huiusmodi venditionem, necne: vt primo casu possit, secũdo minimè, per l. sequitur, §. Labeo, ff. de vsucap. Verùm id sibi non placet, per quædam iura ibi allegata. Subiungit, alios dicere, non posse præiudicari domino in augendo pretio, in minuendo contrà. Sed nec hoc ei placet, per l. si dubitetur. j. respon. ff. de fideius. Tandem verò cõcludit, neutro casu fieri præiudiciũ domino, cui iam ius erat quæsitum: etiam si id fiat ante rei traditionem, per quædam ex iuribus supra à nobis citatis. & eum nuncupatim sequitur ipse Albe. in d. §. adeo, col. vlti. Nihil autem magis simile est, quàm retractus proximitatis retractui rei feudalis, & ferè semper æquo passu procedunt.

18 ¶ Nec obstant allegata in contrarium, quia loquuntur & intelliguntur, quantùm ad eos qui contraxerunt, non autẽ quantùm ad alios, quorum interest: quibus ipsi contrahentes posteà præiudicare non possunt, vt diximus. Alioquin enim hoc in nostro casu liberum esset cõtrahentibus tantum pretium, quantũ vellent, præter primum adijcere, & ita consanguineũ à contractu repellere, tantò scilicet pretio decretũ: quod iniquum foret, arg. l. in fundo, ff. de rei vend. & l. si seruos, ff. de pign. act. & l. sed an vltro, §. j. ff. de neg. gest. & quæ dicemus infrà, tit. seq. *de retraict conuentionel*, §. vij. in gl. j. nu. 5. secundò declara. Nam & aliàs augmentum non sortitur naturã principalis, cùm est præsumptio fraudis aduersus tertium, gl. in authen. sed iam necesse, C. de dona. ante nup. Bar. in l. ait, §. j. quem legit cum prin. ipsius l. ff. quæ in fraud. cred. & in l. j. col. vlti. C. de iure fisci, lib. x. Pau. Cast. consi. 290. visis his, quæ suprà narrantur, col. iiij. versi. item allegatur, lib. 1.

*Augmentũ nõ sortitur naturã principalis, si sit præsumptio fraudis.*

19 ¶ Vt interim omittam ea, quæ diximus, augmentum, siue supplementũ esse ejusdem naturæ & iuris, vt principale, procedere, cùm eadem est ratio, nõ cùm diuersa est: vt per d. l. qui fundum, §. j. ff. pro empt. voluit Cor. consi. 240. in præsenti cõsultatione, col. vlt. ver. nec obstat quòd augmẽtum lib. 3. Et generale est, vt accessoriũ nõ sequatur naturã principalis, cùm ratio vtriusque diuersa est, l. & si is, & ibi Bal. C. de præd. min. & l. si tibi, §. de pignore. & ibi quoque Bal. ipse, ff. de pact. & in l. in his rebus, §. mancipia, & ibi Roma. qui eum §. legit cũ prin. illius l. col. ij. versi. non in eadẽ. ff. sol. mat. & l. si mancipia, de iure dot. & §. vnic. §. itaque partus, C. de rei vxor. act. & voluit Bar. in l. ita stipulatus, in xij. oppo. ff. de verb. obl. Bal. in l. non dubium, in xiij. oppo. C. de legib. Alex. consi. 4. circa primum quæsitum, col. vj. versi. nec mirum, lib. 1. Soc. consi. 41. in præsenti cõsultatione, col. vj. versi. posset quis ad prædicta, lib. 4. & latè Phil. Dec. in d. l. cùm principalis, ff. de reg. iur.

*Nec cùm est diuersa ratio.*

Vide

60 ¶Vide igitur, Lector, an hîc sit distinguendum, vtrúmne id supplementum factum fuerit incontinenti, omnibus adhuc integris maneotibus: & tunc infecta censeatur prior venditio, adeóque posterior consistat, quasi nulla præcesserit, vt nuncupatim scribitur in d.l.ij. ff. de rescin. vend. à quibus verbis non admodum distant verba d.l. pacta conueota, ff. de contrah. empt. quæ nos adscripsimus suprà nu.54. contra. Præsertim quia quod incontinenti factum est, inesse censeatur ipsi contractui, d.l. iurisgentium, §. quinimo, ff. de pactis. & l. lecta, ff. si cert. pet. cum multis concord. à me adductis infrà tit. proximo, §. j. gl. v. in verbo, in limine cootractus, nu.1. & seq. & io repet. l. si vnquam, in verbo, dooatione largitus, nu.117. sed & hoc tamen. C. de reuo. dona. Ideóque hoc casu haud dubiè consanguineus teneatur reddere pretium, quod postremò placuit.

*Quid, si supplementũ fuerat factum in continenti, rebus integris.*

61 ¶An verò rebus oon integris: quo casu infectam emptionem facere non possumus, vt eadem l.ij. scribitur. Et tunc interesse, vtrùm hæc adiectio pretij fiat ex senteotia iudicis, cùm scilicet emptor inreotasset remedium l.ij. C. de rescin. vendi. aut aliud competens: iudéxque pronuntiasset, supplendum esse pretium, & id quidem sine collusioue partium: & tuoc debeat consanguineus id cum priori pretio reddere: cùm sententia in consequentiã ei obsit, vel inuocato, arg. l. autore, C. de euict. & l. Papinianus, §. si ex causa, ff. de inoffi. test. & l. cõtractu, ff. de re iud. & quod no. Aog. in l. in cognitiooe, in fi. per gl. ibi. ff. de S.C. Sylla. & idem Ang. Imo. Raph. Alex. & Iason & cæteri Recentiores, qui afferunt concor. io l. filiusfamilias, §. diui, ff. de leg. j. & Alex. qui concor. quoque adducit, consi. clvj. puto esse verum, per totum, lib. ij. & Philip. Dec. consi. cccxlij. in causa partus, col. vlt. Quibus adde Mart. Laud. Iac. Alua. & Card. Alex. in c. j. §. quid ergo tit. de inuest. de re ali. fac. ex quibus intelliges, id verum esse, nisi probaretur collusio, quod iam diximus.

*Quid, si factũ fuerit per sententiam iudicis.*

*An consanguineus ad id sit uocandus.*

62 ¶Idémqne, si in ius vocatus, non expectata seotentia suppleuerit, cùm verè læsio esset vltra dimidiam iusti pretij: neque enim tenetur temere litigare, & malã iniustámque causam tueri, & defendere, per not. à Bart. Bal. in l. Herennius, §. j. ff. de euic. Bal. in l. emptor, & in l. si cùm quæstio, C. eo. tit. Ioan. And. & aliis in c. si venditori, extrà de empt. & vendi. quæ statim dicemus. Nec spoote id fecisse videri potest, qui ad id à iudice cogi potuisset, licèt aliter coactus oon fuerit: vt pulchrè voluit Pet. Anch. cousi. clix. rationes, col. ij. vers. quartò hoc probo, & post eum Franc. Aret. cons. 24. quatuor dubia, in secundo dubio. versi. præterea ad hoc. vbi & ex hoc dicunt, consanguioeos, qui nullo præeunte iudicis præcepto, compromiserunt, id videri fecisse coactos, cùm ad id tenerẽtur ex statuto, & in id multa allegant, & inter cætera optimum tex. in l. nouissimè, §. j. ff. quod fal. tut. auto. in illis verbis. quid enim si compulsus, aut metu ne compelleretur, autoritatem accommodauerit? & quod ibi not. Bal. paria esse aliquid fieri coactè, aut timore coactionis, per eum tex. Quibus adde alia multa si. collecta à Fel. & Philip. Deci. in c. cùm M. Ferra. illo col. xj. versic. an autem liceat, hoc col. xij. versi. secundò Alb. extrà de consti. & eodem Dec. in l. j. col. vlt. C. de eden. & in l. velle, post princ. ff. de reg. iur. & consi. clxxviij. in causa quæ proponitur, col. vlt.

*Quid, si nõ est sententia, sed erat læsio ultra dimidium iusti pretij.*

*Spõte nõ facit qui cogi potest, etiã si aliter non cogatur.*

63 ¶At si sponte ipse emptor suppleuerit: & tunc aut res ipsa non exigebat supplementũ, quia oulla interuenerat læsio: & hoc casu nemo non negabit consanguineum noo teneri ad restitutionem huius supplementi omnibus modis spontanei. Aut verò læsio re vera interuênit, & emptor spõte bonam fidem agnoscens suppleuit. Et videri posset, non id sibi fraudi futurum, ar. l. at qui natura, §. cùm me. & ibi Alb. ff. de negotiis gestis. & l. emptorem, in prin. & ibi gl. in verbo, posse. Doc. ff. de act. emp. & l. Quintus, etiam in prin. ff. manda. Nam & quilibet tenetur bonam fidem agnoscere, etiam rei alienæ administrator, l. quoties, §. sicut, ff. de admi. tut. & l. qui solidum, §. etiam, ff. de leg. 2. & Alb. in l. præses, in fi. C. de transact. & in l. properandum, in prin. col. xij. vers. item tutor, C. de iud. cum his, quæ latiùs diximus in repe. l. si vnquam, in verbo donatione largitus. nu. 202. intellige & quinto. Quibus adde gl. in l. ij. in verbo, instantia, & ibi Cy. in ix. quæst. C. de iur. calum. emptorem posse bonam fidem agnoscere, & nihilo minus agere de euictione: quod etiam adstruunt ij, quos citauimus io præcedenti versi. & quod etiam tradit (Bal. consi. 40. maritus, circa medium. li. 1.) Pet. Anch. cons. cliij. quia primò, col. j. & quod latè tractat Pan. in c. vlt. col. pen. versic. quartò gl. extrà de præscrip. an prælatus teneatur bonam fidem agnoscere.

*Quid, si læsio erat intra dimidium.*

*Bona fides an & à quibus agnosci debeat uide 65.*

64 ¶Sed in hoc illud animaduertendum est, quia aut læsio est supra dimidium iusti pretij, quo casu actio de iure competit, & possunt ideò habere locum, quæ diximus. Aut est infrà illud dimidiũ, & tunc licet actio in foro contentioso noo competat, cùm liceat intra eos limites contrahentibus sese decipere, l. in causæ, §. peo. ff. de minori. id tamen oon obtinet in foro, quod consciẽtiæ appellant, secundùm Inoo. Aot. Pan. Io. Ana. & Fel. in c. in ciuitate, extrà de vsuris. cum multis cõcord. à me latè adductis in nostris Legibus connubialibus in l. ix. versi. ex quibus palàm est, cum multis seq. Quid igitur faciet emptor, quem conscientia huiusmodi læsioois exagitat, atque eius cura remordet? expectabítne annum retractus? At fortè interim morietur. An satis erit admonere consanguineos? at quos? cùm fortè numerus, vt assolet, sit infinitus, nam agnotio genus, & familia cuiusque, est velnti quædam ciuitas, vt ex Aristotele dicit Bald. consi. l. in primis videodum est, col. ij. lib. iiij. Ideóque is numerus emptori certus esse non possit, propter difficilem numerationem, vt videre est, & in simili dicit l. vsufructuarius venari, §. si viuarius, ff. de vsufr. & Bal. loquẽs de pauperib. vnius ciuitatis, in repe. l. j. col. iiij. vers. sed quæritur quare pauperes, ff. de leg. j. & Pau. Cast. loquens de repræsaliis: coos. lxxviij. super eo quod primo loco. col. ij. versi. breuiter, li. j. & facit etiam tex. in l. in ratione, §. si filio, ibi propter calculi confusionem, ff. ad leg. Fal. & in l. j. §. præ-

*Rursus de læsione intra dimidium.*

*Difficultas numerandi & separandi.*

tereâ,ibi,ita sint permistæ,vt impossibilem separationem effecerint,ff.de separa.& in l.si alieni,ff. de solu.Nec si omnes admoniti fuerint,fortè satisfacient.

65 *Rursus de bona fide agnoscenda.*

¶An igitur ipsemet satisfaciet? At non tenebitur cõsanguineus reddere iure fori,non magis quàm ipse emptor tenebatur:nec licuit emptori in præiudicium alterius bonam fidem agnoscere,vt dicit Bal.consf.ccxlix.li.j.repetito cons.cccc.lib.4.cuius in vtroque loco initium est, in libris thesaurariæ,col.ij.per tex.in l.si quis ex argentariis,in illis verbis,humilis & deploratus,ff.de edendo, & d.l.Quintus,ff.manda.Nam nec officialis publicus potest agnoscere bonã fidem, etiamsi eius arbitrio negotium relictum sit,nisi ea iuncta sit obligationi,per notata à Bart.in l.j.§.hæc verba,ff. ne vis fiat.vnde nec vnũ quidem nummũ potest soluere ex æquitate capitis sui,l.si is cui,§. Flauius,ff.de sol.vt tradit Paris Pute.in tract.de Syndicatu,in verbo,arbitriũ,col.vlt.versi.officiales.

66 *Culpam luat, qui culpã cõmeruit. Iterum de bona fide.*

¶Sibíne igitur emptor imputabit? quòd ab initio non iusto pretio emerit,vt sic solus culpã luat, qui & ipse solus culpam commeruit:& ibi tãtùm sit pœna,vbi & noxia est,l.sancimus,C. de pœnis,& c.quæsiuit,extra de his quæ fi.à maio.par.capit.& ibi concord. Quibus adde optimum tex. in l.si communis,ff.de noxa.act.vbi qui sui facti nomine pœnam metuit,ab alio etiam socio quicquam non debet consequi.Sed id obtinet , si dolo ipsius aut aliàs ex proposito ea læsio interuenerit.At si re ipsa,eo nesciente, nec impellente,sed incogitãte læsio interuenerit,nihil est quod timendum sit in foro conscientiæ:si credimus Calde.in repet.c.nauiganti,col.v. vers.tertiò oppon. contra duos,& ibi Pan.col.vlt.extrà de vsur.cum aliis multis concord.à me adductis,in d.ix. Lege connubiali,versi.illud tamen quod diximus.

67 *De eadem re.*

¶Præsertim cùm si non nisi petita restitutione , aliquid auocari à me potest, non teneor in foro conscientiæ,si non ea petatur,ex sententia Inno.in c.quia plerique,col.ij.vers.sed quid dices , de immunitate ecclesia.& in c.cùm olim.& ibi quoque Host.& Ioan.And.& omnes in verbo,deductiones,extrà de censib.& Alex.consi.lxvj.visa facti narratione,col.2.versi.& posito,lib.vj. Sed id quomodo intelligatur,videbis,ne erres , apud eundem Innoc.in d.c.quia plerique. Quanquàm Imo.in c.Apostolicæ,super glo.in verbo,præscriptione,de donat.tradit simpliciter , emptorẽ qui scit contractum posse rescindi,esse in mala fide,nec posse rem præscribere,per l.in causæ , la.j. §. vlt.ff.de minori.& sequitur Alex.secum ipse pugnans,consi.liij.circa primum,col.vlt.eo. lib. vj. vbi nuncupatim loquitur in casu d.l.ij.C.de rescind.vendi.licèt Ant.in d.c.Apostolicæ , dicat se non recordari,vbi id sit decisum,nec decidat.

68 *Consuetudines in casu nostræ quæstionis.*

¶Verùm,vt id caput finiam , apud Cenomanenses consuetudo est in hunc casum nostrum expressa,c.consuetudinum eius loci ccclxxv.quo cauetur,id supplementum factum sine fraude ante citationem factam in causa retractus,aut manus iniectionem,id est,saisimentum,siue saisinam, vt vulgò loquimur,appositam in rem venditam,donec emptor reperiatur,accedere pretio vẽditionis,debereque consanguineum retrahẽtem id restituere. Quo in loco commentarij nihil omnino dicunt.Et eadem est apud Andegauenses,c. ccclxv.nisi quòd addit autoritatem iustitiæ:& Borbonienses,c. ccccxxxj. & Niuernenses hoc tit.c.xij. nisi quòd non loquitur de manus iniectione,sed tantùm citatione.Et de hac quoque quæstione aliquid tetigit Carol. Molen. in consuet.Parisi.tit.j.§.xiij.glo.viij.in j.quæst.vbi videbis.

69 *Si emptor mutuauit, an consanguineus id mutuum reddere debet.*

¶N o n o quæro,quid si emptor vltra pretium venditionis in ipso contractu,& eodem vestigio, mutuauit venditori viginti aureos:(id enim aliquando factũ vidimus) vtrùm consanguineus veniens ad retractum,teneatur reddere illos viginti aureos,saltem actione sibi cessa ab emptore in venditorem.Quod videtur:nam id mutuum, quod factum est contemplatione venditionis, est pars pretij.l.fundi partẽ,ff.de contrah.emp.& c.cùm Ioannes,extrà de fide inst.cum aliis concor. adductis infrà tit seq.*de retraict conuentionel*, in præfat.nu.20.quartum quod in ea,& seq.Nam & hinc fit,vt vẽditio non debeat cẽseri facta fuisse eo tantùm pretio,quod vẽditioni attributũ est,sed & possit rescindi ob eam rẽ,cuius contẽplatione facta est,l.cum te,C.de pact.inter empt. & vẽd. fac.Et in hac sententia fuisse Petr.refert Gerar.Bago.in sua dispu.retractus,vers.quæro quidã fœnerator,per quædã ex dictis iuribus & rationibus.& mox subdit,Pet.Ray.tenuisse,consanguineũ non teneri mutuũ reddere,sed vtilitatem ipsius,scilicet , quanti interest emptoris non mutuasse. illud enim esse partem pretij,l.ratione,§.vendere,qui est j.ff.ad leg.Falc.Et nihil prætereà dicit.

70 ¶Quid tamen,si aduersus hæc quis ita dicat:Aut mutuum illud non est factum contemplatione venditionis,& nullo illius respectu:& tunc nihil ad venditionem pertinet , nec proptereà ad retractum:aut fuit factum illius contemplatione,quod præsumitur,cum simul vtrunque factũ fuerit,per ea quæ dicta sunt,& quæ dicemus infrà tit.procedente,*de traict conuentionel*, §.j.in verbo, in limine contractus,& diximus etiam in repet.l.si vnquam:in verbo,donatione largitus,nu.117. sed & hoc tamen,& seq.C.de reuoc.dona.& probat etiam tex.in l.si venditor,§.vlt.in fi.ff.de ser. expor.& gl.in d.l.fundi partem,in verbo,vendidisti.ff.de contrah.empt.Sed aduertendum,quòd ea gl.malè collocatur super primo verbo,vendidisti,quod est in prin.eius l. sed debet poni super secundo,cùm dicitur,fundum vendidisti,vt clarè liquet.Si igitur (vt repetamus) id mutuum factum est ob venditionem,tunc videtur esse vsurarium,cùm debeat esse merè gratuitum,iuxta illud Lucæ 6.Mutuum date,nihil inde sperantes. & not. glos. Barto. & alij in casu simili in l. rogasti,§.si tibi,ff.si cert.petat.& Bald.post alios Antiquiores,in l.cùm allegas,col.ij.vers.sed hîc dubitatur.C.de vsur.cum simi.Quomodo igitur emptor poterit allegare suam turpitudinem, vt id

*Mutuum date nihil sperãtes*

mutuum

mutuum à consanguineo, aut quod eius interest, exigat, l. cùm profitearis, C. de reuo. donã. & c. inter dilectos, extra de dona. cum si. allegatis suprà in eadem gl. in ij. quæst.

71 ¶Nisi dicas, id quod interest etiam ex mutuo, non haberi pro vsura, vt not. gl. & Doct. in l. j. C. de sum. tri. & in l. curabit, C. de act. emp. & in l. ij. C. de vsur. & in ca. conquestus, extrà eo. & gl. in c. quoniam multi. xiiij. q. iiij. & Bal. cons. 479. factum super quo, col. ij. vers. in contrarium videtur, lib. j. & consi. cccxcv. ius naturale post prin. lib. v. Card. Flor. consi. lxxviij. amice. Alex. cons. cxlvij. perspectis instrumentis, col. j. li. v. Corn. cons. cxiij. visa petitione, ante fin. lib. iij. & Socin. consi. 133. profecto, col. j. lib. j. quod repetitur consi. clxxiiij. lib. ij. cum aliis concord. collectis ab Alex. consil. ccxxij. super tit. quæstionis, col. j. li. ij. & Ias. cons. clj. contra consultationẽ, in fi. li. iiij. & Steph. Bertr. cons. cix. etiamsi verum sit, lib. iij. Philip. Melancth. in Epitome moralis Philosophiæ. Idque etiam si solum intersit ratione lucri cessantis, saltem in iis qui negotiari solent, per tex. in l. non vtique, §. vlt. ff. de eo quod certo loco. & voluit Inno. in c. sacro. de senten. excom. Cy. in auth. ad hæc, in pen. q. & ibi Bal. col. ij. vers. sed quid in vsura. & Sal. C. de vsur. Ioan. Calde. in c. nauiganti. in iij. q. extrà eo. tit. Bart. in l. j. col. ix. vers. venio ad vltimam partem. C. de sent. quæ pro eo quod inter. Petr. Anch. Pan. & Ioan. Ana. in d. c. conquestus, eundem Petr. in cle. j. §. sanè, de vsur. & in c. peccati venia, in vj. quæst. prin. de reg. iur. lib. vj. & cons. cxviij. in q. quæ vertitur. col. ij. Panor. in c. p. & g. in princ. de offi. delegat. & in c. dilecti, in vlt. notab. de foro compet. & in c. cùm venerabilis, col. iij. versi. aduerte an vsuræ, de excep. & cons. lxiiij. venio ad primum, col. 4. versi. valuit insuper lib. j. Raph. Co. cons. cxxxix. P. laicus, col. vlt. Fran. Aret. qui alios allegat, cons. ix. eleganter & verè, col. vlt. Alex. d. cons. ccxxij. col. j. & iterum vlt. lib. ij. & cons. cxlj. viso themate cum dubiis, col. j. lib. v. & cons. xxxj. viso themate prædicto, col. j. post prin. & iterum col. 3. versi. secundò non obstat, li. vj. & cons. lij. viso primo, col. ij. eo. lib. vj. & cons. lxxvij. viso processu. col. vlt. eo. lib. vj. & consil. cc. perspectis, col. j. eod. lib. vj. Corn. d. cons. cxiij col. vlt. lib. iij. Guid. Pap. in tracta. de contractibus illicitis. col. ij. vers. sed circa hoc quæro, Philip. Dec. qui & alios quoque citat, cons. xxxix. iuridicam, col. ij. vers. nec obst. si dicatur, & consi. cxj. cuius superscriptio incipit, de illo qui vendit, col. iij. vers. tertiò generaliter. De hoc tamen vltimo vide omnino eundem Dec. qui id non admittit, in d. ca. cùm venerabilis. col. v. versi. & istud interesse, de except. & ante eum Soci. in l. de diuisione, col. vlt. vers. aliquando & sextò, ff. sol. matr.

*Quid in lucro cessante.*

72 ¶Aut etiam, nisi dicas hunc emptorem posse allegare suam turpitudinẽ excipiendo, cùm tractet de damno vitando, ex sententia ipsius Phil. Dec. cons. dlxxxvij. coram magnificis, col. vlt. vers. ad hoc respõdetur. Sed id parum tutum est, quia non ita simpliciter intelligitur, vt dicit Deci. si is est, sed tum demũ, quando ea turpitudo excipiendo allegatur aduersus participẽ ipsius turpitudinis, non aliâs: vt voluit Ioan. And. in addi. Spec. tit. de doua. §. j. vers. itẽ pone aliquis: Bar. in l. iusiurandum quod ex conuentione, §. procurator. col pen. vers. versi. & pro huius declaratione, ff. de iureiur. Sal. in l. aliâs, col. pen. eo. tit. Ant. & Pan. in c. cùm super, extrà de conces. præbe. Alex. post alios Antiquiores, in l. de tutela, col. ij. C. de in integ. resti. & cons. lix. viso instrumento, ad fi. lib. j. quod repetitur consi. xxxix. lib. v. nisi quòd huius initium est, viso statuto, & Cæpolla caussarũ criminalium consi. lviij. Franciscus, col. ij. vers. secundo respondetur. Franc. Aret. cons. lxv. in præsenti cõsultatione, col. vlt. vers. ampliùs si hæres. & latè Fel. in c. lator, col. j. extrà de re iudi. An autem, & quando, & quomodo aliâs quis possit allegare suam turpitudinẽ, aut fraudẽ, vide omnino (Bald. in repet. l. 2. col. 2 9. vers. ad solutionẽ istius quæstionis, ff. de iureiur. Ro. in l. iusiurandum quod ex conuentione, §. procurator, col. 2. vers. secundò quando quis, & seq. ff. de iureiur.) Pan. in d. c. cùm super, & Soci. cons. cclxiiij. visis in instrumento, col. iij. versi. circa primum & multis seq. per 4. aut v. col. lib. ij. præter eos, quos tibi suprà citauimus hac eadem gl. nu. 24. sed aliud est, & seq.

*Allegatio turpitudinis.*

73 ¶Decimo quaero, Res vendita fuit centum libris, nec additum fuit Parisiensibus, aut Turonensibus, consanguineus autem retrahens, vult dare Turonenses, quia minoris valent: emptor petit Parisienses: quis iustiùs induit arma. Et sanè tex. habemus in l. semper in stipulationibus, ff. de reg. iur. quòd si non apparet in contractibus, quid actum sit, id sequi debemus, quod in regione, in qua id actum est, frequentatur. Quo in loco Accursius ponit speciem huic nostræ omnino similem: Si vendo (inquit) tibi rem quampiam decem libris, & tu dicas sensisse de Veronensibus, ego de Imperialibus, si non constet quid actum sit, mos regionis spectandus est. Si autem in ea regione vtraque moneta æqualiter in vsu est, minor spectabitur: nam in ea l. subiungitur, quòd si mos regionis non appareat, quia varius est, ad id quod minimũ est, redigenda summa est. Id quod etiam optimè probatur in l. nummis, ff. de leg. iij. vbi ita scribitur, nummis indistinctè legatis, hoc receptum est, vt exiguiores legati videantur, si neque ex consuetudine patrisfamiliâs, neque ex regione vnde fuerit, neque ex contextu testamenti possit apparere. Hæc ibi. Quæ si obtinent in testamentis, multò magis in contractibus: cùm in testamentis plenior fiat interpretatio, l. in testamentis, ff. de reg. iur. & c. cùm dilecti. in fi. extrà de dona. Et ita etiam tenet Pet. Iac. tit. de cer. cõdit. gener. ex stip. §. j. vers. sed quid si non fuisset.

*Si res vendita sit centũ libris simpliciter, an cõsanguineus reddet Turonenses, an Parisienses.*

74 ¶Sed hæc ita intellige, vt tamen ante omnia inspiciendum sit, quod verisimilius est, per l. obscuris, ff de reg. iur. vbi ita scribitur, in obscuris inspici solet quod verisimilius est: aut quod plerunque fieri solet. Quo etiam loco ipse Accurs. eandem speciem pro exemplo posuit, asseritque quod diximus, scilicet id primo loco inspiciendum esse, quod verisimilius est. Si enim (inquit) res vendita

*Verisimilitudo in primis inspicienda.*

digna erat, quæ vẽderetur decem libris Imperialibus, aut maiori pretio: non est verisimile contra-
hentes de vili moneta egisse nec è contrario. Id quod etiã dicit in d.l. semper in stipulationibus,
ibi, item actum intellige, & Guil. à monte Laud. in c. inspicimus, de reg. iur. lib. vj. & Alex. cons. 33.
consideratis verbis, col. ij. lib. vj. Ad quod etiam facit, quod in simili dicit gl. notab. in l. j. §. j. in ver-
bo, agendo, & ibi Bar. ff. de superfi. de qua re & nos diximus suprà in ij. quæst. huius gl. vers. j. in fi.
Et facit etiã alia gl. quæ verisimilitudinẽ anteponit cæteris cõiecturis, & rationib. quibus rẽ dubiã
interpretamur, in l. veterib. in gl. magna ante fi. & ibi quoque Bart. Bald. in addi. & Ang. ff. de pac.
cum aliis concor. à me adductis in repe. l. si vnquã, in præfat. nu. 54. ex hoc albo, C. de reuo. dona.

7 ¶Cæterùm si plura scire velis de hac nostra quæstione, vide Oldr. cons. clxviij. ad primã quæstio
nem, in j. ij. & iij. dubio, & Petr. Iac. tit. de certi condic. generali ex stipulatione, col. j. vers. sed quid
si non fuisset, & Sal. in l. quicunque, col. ij. vers. sed pone quòd statutũ, C. de seruis fugi. & Alex.
consi. xxj. visis his, per totum, li. j. quod repetitur consi. xxxvij. li. v. & omnino Maria. Soci. scripto-
rem copiosissimum, vbi semel animum ad scribendũ appulerit, cons. vj. prædicta consultatio, col.
pen. vers. quæritur quid iuris, & Barpto. Soci. dignum tali patre filium, consi. cxlvij. circa primum,
col. iij. vers. circa secundum, lib. ij. vbi & abundantissimè tractat, an legatũ quodpiam sex millium
florenorum intelligatur de largis, an de grossonibus, vt ipse appellat. an & de minimis: & multa
allegat in omnem partem, quæ huc non minimum pertinent, atque etiam Corn. cons. 244. vide-
tur prima facie, col. vj. vers. viso hactenus, lib. ij. ex quibus etiã locis intelliges, an potius inspicien-
dus sit mos regionis, in qua contractus celebratur: an verò originis contrahentiũ, an deniq; eius,
quã frequentare soliti sunt. An verò cùm ad regionẽ spectare debemus, ad locũ cõtractus, an au-
tem ad eum, in quo res, quæ vẽditur, sita est. Et certè Guid. Suz. Alb. in l. si fundus, ff. de euict. lo-
quẽtes de diuersis mẽsuris, dicũt eam potius quæ est loci cõtractus, quàm situationis rei, esse in-
spiciendã, per eam l. & l. an in totũ, C. de ædifi. priuat. & l. venditor, §. si constat, C. commu. prædi.

*Si ad regionẽ spectatur, vtra spectanda sit, an contractus, an situationis rei.*

76 ¶Vndecimo consequenter quæro an saltẽ standũ sit assertioni venditoris, qui simul cum em-
ptore affirmat, intellectũ & actũ fuisse de Parisiẽsibus, id est de maiorib. Quę res decidi potest ex
eo, quod scribit Ang. in l. petens, col. iij. vers. in ea gl. ibi, alij, & ibi post eũ Raph. Fulg. C. de pact. q;
quando contrahentes declarãt suam intentionem circa pretiũ, non refert, quo tẽpore id faciãt, in-
continenti scilicet, an ex interuallo, cùm tractatur de ipsorũ præiudicio. Sed si agatur de præiudi-
cio tertij, non ei quicquã præiudicat declaratio facta ex interuallo. Verbi gratia, si vendidi librum
decem libris, quo casu ex statuto debetur gabella fisco pro ratione pretij: si incontinenti conue-
niat inter contrahentes, quòd intelligatur de libris minoribus, de illis tantùm debet solui gabella:
quia tale pactum incontinenti appositum dat legem contractui, l. iurisgentium, §. quinimò, ff. de
pact. Secus, si ex interuallo id fiat, quia non nocebit fisco aut publicano, cui est ius quæsitum.

*An de hac re credatur contrahentibus.*

77 ¶Verùm Philip. Dec. in ea ipsa l. petens, col. ij. constanter asserit, id demum procedere, si à princi-
pio in cõtractu esset expressum de libris maioribus: quia à tali cõtractu non possunt partes post-
eà recedere in præiudicium fisci, vt voluit Bal. in l. si constante, col. ij. C. de don. ante nupt. cum
aliis multis concord. à me traditis infrà tit. seq. §. vj. super verbo, *les loyaulx coustemens*, nu. x. ex iis
autem, & alibi sæpe in ea gl. At in terminis (inquit Ang) cùm in contractu fuit simpliciter dictum
de decem libris, videtur quòd etiam ex interuallo possit à contrahentibus declarari, quòd de mi-
noribus intelligebant. Nam declaratio semper fieri potest, vt voluit ipse Ang. in l. cùm proponas,
col. j. vers. quid autem si non appelletur, C. de bonis auto. iudi. possid. cum aliis concor. ab eodem
Decio traditis in c. pastoralis, in fi. de excep. & in c. pastoralis, §. verũ. in iij. notab. de app. nec enim
ipsa declaratio quicquam noui inducit, l. hæredes palam, §. sed & si notam, ff. de testament. Ideò
non potest dici, ius esse quæsitum tertiò, vt declarat Pau. Ca. in ea ipsa l. hæredes palam, §. si quid,
cum quo legit d. §. sed & si notam, col. j. in fi. Ego verò in casu nostro arbitror, contrahentes ex in-
teruallo non posse declarare, contra id quod verisimile est: aut si id cessat, contra morẽ regionis,
aut vtroque cessante, intellexisse se de maioribus in præiudicium consanguinei, cùm de minorib.
cæteris cessantibus, intellectum videri Ius cõmune statuerit, vt diximus & probauimus in præce-
denti quæst. Et vide, quæ dicam infrà co. tit. §. ij. in glo. j. nu. 24. at maius dubium, & ij. seq.

*Declaratio semper fieri potest.*

*Decisio quæstionis.*

78 ¶Dvodecimo quæro, fundus venditur centum aureis, è quibus emptor in ipso contractu
soluit quinquaginta, alios autem quinquaginta fatetur venditor se antè recepisse, nec tamen ali-
ter constat de receptione siue numeratione eorum: quæritur, an cõsanguineus teneatur stare illi
confessioni, & ita reddere centum illos aureos, an verò quinquaginta, quos constat fuisse nume-
ratos, & traditos in contractu. Hæc res profectò quotidie vsu euenit. nam prope maior pars ven-
ditionum ita facta est: & tamen id vnquam vidi in dubium reuocari, quin semper consanguinei
venientes ad retractum, totum illud pretium sponte offerant, & persoluant: quamuis hæc res non
sit absquedubio: nam cùm in instrumento non continetur vera numeratio, sed tantùm confessio
numerationis, præsumitur fraus, nec statur huic confessioni, l. per diuersas, ibi tantummodo so-
lutarum pecuniarum, & ibi gl. in verbo, solutarum, & Bar. col. ij. post Iac. Bu. & Ray. Forli. C. mã-
dat. & in l. ab Anastasio, ibi quæ præstitit, & ibi, pecuniis acceptis, & rursum ibi, te ipsa persoluit,
atque item ibi, quod datum esse comprobatur, C. eo. tit. quod dicit Bar. vbi suprà, procedere quã-
tùm ad tertium non contrahentem, eum scilicet, contra quem fit cessio, non verò, quantùm ad
ipsum cedentem: & id dicit se pluries consuluisse, & Fran. Pisa. & alios multos Doct.

*Si venditor in instrumẽto venditionis confiteatur se pretiũ vel partẽ ipsius recepisse, an idipsum cõsanguineus reddet.*

*L. per diuersas, & l. ab Anastasio, intellectus, vide 85. 86.*

¶Et

79 ¶Et idem quoque voluerunt Sal.Ang.& Pan.Cast.in d.l.per diuersas,ille col.iij.versi. quæro tūc quintò,alter col.j.hic in fi.Iacob.Aret.in suo tracta.de cessio.act.& Iac.Bel.in §.aliud,in auth.de æqua.doti.idem Sal.in l.ij.col.ij.vers.sed vltra istos,C.ne lice.pot.vbi respondet ad allegata quædā in oppositum.Bal.in l.Deo nobis,col.ij.vers.quintò notandum, C. de epi.& cle.& in l.vlt.col.ij. versi.in hac lege,C.de sponsa.& in c.qnia verisimile,col.ij.extrà de præsum.& cons.cclxxxv. casus coram R.col.vlt.lib.ij.& cons. ccccxxxviij. an possessio. col.ij.lib.v.& D.à Rot.decis.clxxvij. cessio,in addi.vers.deinde quæro,in nouis.Panor.in c.vlt.col.iij.vers.quintò præsumitur, de ali. mut.iu.cau.fac.Imo.dum allegat Bart.vbi sup.in l.Titia,in prin.ff.de verbor.oblig. & consi.lv.in casu præmisso,col.ij.vers.nec obstat,si dicatur,quòd dictus Io.Plat.in §.item si quis,in fi.Insti.de inuti.stipu.Raph.Co.cons.lxviij.in præsenti quæstione,col.iij.Pau.Cast.cons.cclij. viso quodam, col.ij.vers.respondetur,lib.ij.Nic.Mil.in suo repeto. vers.cessio actionis præsumitur. Corn. qui hanc dicit esse communem opinionem nec ab ea discedendum,cons.ccxxx. videtur prima facie, lib.j.Cæpo.caut.secundum vltimam compntationem xxj.pater.& Guid.Pap.deci.Delphi.dlxvij. an compensatio,vers.circa hanc,& in tracta.Præsumptionum, col.xxv. vers.in contractu cessionis,& Soci.cons.xc.in causa magnifici,col.iiij.vers.ij.in primo,lib.iij.Et dicit Bald.in d.l.ij. ne lice. potenti.sæpe pro hac parte fuisse indicatum.

80 ¶Et hanc partem mirum in modum confirmat,quod à Spec.& Ioan.And.in addi.illius,scriptū est.titu.de confessis,§.nunc videndum versiculo sed nunquid patris confessio , quòd sola patris confessio de recepto,etiam cum iuramento,non præiudicat filio in legitima,nisi aliter constet de reali numeratione pecuniæ confessæ. Neque enim potest pater filium priuare legitima,c.Raynutius,& c.Raynaldus,extrà de test.vt pote cùm filius ipse in ea sit tanquam creditor,l.Papinianus. §.si quis impubes,ff.de inof.testa.Et idē non obscurè voluit Bar.in l.cùm quis decedēs,§.codicillis,col.j.vers. præstereà testator,& ibi quoque Alber.circa medium,ff.de leg.3.& apertissimè Ant. qui Spec.nuncupatim citat,in c.j.pen. col.ij.& ibi etiam Panor. col. vlt.in prin.extrà de re iud.& Raph.Co.cons.xxxj.testator,col.j.& Ioan.Plat.in d.§.item si quis,ad fi.Inst.de inuti.stipu.Cępolla d.cautela xxj. Alex.in l.vlt.col.pen. vers. ex prædictis,ff.de re ind.& cons.xlv.habita super his col.vlt.lib.j.& cons.xxvj.viso & considerato,col.j.lib.ij.quod repetitur consi.cxliij.lib.v. & rursum idem Alex.consi.xviij.non minuitur legitima,in fi.lib.iiij.& consi.lvij.visa breni,in princ. li. v.Barba.in d.c.Raynutius,col. lix. vers.secundò considero,quòd licet. & ibi quoque Benedict. in verbo,si absque liberis moreretur,l.j.nu.27.de testa.& idem Barb.cons.xvij.clemētissimum, col. 3.lib.4.Lancel.Dec.in l.si constante,in prin.col.8.ff.sol.matr.Ias.in l.si arrogator,col.x.vers.no.tamen perpetuò,& seq.ff.de adop.& in l.j.col.ij.vers.quintò & fortius,ff.de eo per quē fac.erit. vbi id dicit sing.& in l.nam posteaquàm , quam legit cum Lait. Prætor,la ij.§.sed & si quis,col.j.ff.de inreiu.& in Auth.vnde si parens,col.j.C.de inoffi.testà.Steph.Bertr.consi.lxxj.pro faciliori , col. vlt.li.4.& Alcia.in c.cùm contingat,nu.26.extrà de iureiur.& Chasse.in tit.*de successions*. §.ij.in gl. vlt.col.pen.vers.prima est,& nouissimè Beron.Fernan.in repet.l.in quartam,in 3.præfatione,3.art. 2.conclus.vers.intellige primò,ff.ad leg.Fal. Quod maximè notandum est,cùm omnium sit maximus parentum affectus in liberos,vt latissimè docuimus in rep.l.si vnquam,in præfat.C.de reuo.donat.nec tamē is tantus affectus tollit suspicionem fraudis,quæ ex sola confessione oritur.

81 ¶Et ita quoque obseruandum fore in hoc nostro casu,suadet hæc ratio:nam si cogerentur consanguinei stare huic confessioni numerationis,sine alia ipsius probatione , liberum esset contrahentibus eos fraudare,& innicem colludere,vt ab eis fortè cupidis(vt solent esse)retrahendi,plus nummorum,quàm solutum sit,corraderent,& sibi communicarent,l.repetita,& ibi no.ff. de fide instr.& c.super eo,extrà de co qui cog.consan.vxo.suæ,& dicemus latius ad aliud propositū infrà eo.tit.§.ij.in gl.j.nu.23.at maius dubiū.Fraudibus antè & malitiis occurrēdū est, nec eis debet via aperiri,l.cū hi,§.sicū lis,ff.de trās.& c.vlt.de el.in.6.& vtrobiq; cōcor.in gl.Et bene facit,quod expressim in nostro casu retractus voluit Aegidius Bellamera cōs.j.factū est tale Episcopus,col.6. vers.sed vtrū testes,post Iac.Are.& Pet.à Bella Pertica,quos & ipse citat,in l.sciēdū,ff.de verb.ob.

82 ¶Nam & hinc etiam videmus,quòd confessioni mariti de receptione dotis non statur in præiudicium creditorum,nisi constet de vera numeratione,gl.in l.assiduis,in verbo, datæ,& ibi Bald. ante fi.C.qui poti.in pig.hab.cum aliis multis concord.à me abundè collectis infrà tit. seq. *de retraict conuentionel*,§.iiij gl.vj.in verbo,*consigner*, nu.14. sed ex illo tamen. & est optimus tex.in l.si quis posthac,in prin.C.de bon. dam.vbi confessio dotis receptæ non præiudicat fisco, cui bona mariti sunt confiscata:nisi verè constet de numeratione.Sicuti nec confessioni procuratoris, tutoris,executoris,& aliorum huiusmodi de recepta pecunia, vti etiam latè diximus in eo.§.iij.gl. vj. nu.tt.& huius optima.Nec etiam confessioni debitoris in præiudicium creditoris , vt per Socin. cons.lxxviij.visis actis,col.ij.vers.verum est quod non arbitror,lib.iiij.& dicemus infrà tit.seq.§.j. in verbo,*seront preferez*,quæ est gl.vij.nu. 47.& pro priori.Ideòq; creditor posterior,de cuius vera numeratione constat,præfertur priori,qui tantùm habet confessionem debitoris,l.Titius, ff.quæ res pigno.obl.pos.quam sic intelligunt gl.Bal.& Ang.in l.diuersis,C. qui poti.in pig.habe. ad hoc quoque allegat ipse Bal.d.l.assiduis,cum gl.& etiam glo.in d.l.si quis posthac,in prin.

83 ¶Verum pro contraria parte facit,quòd confessio partiū de receptione & numeratione,probat veram & realem numerationem,l.pecuniæ,& ibi Bald.C.de solutio,& l.vlt.ff.de institor. act.

*Patris confessio de recepto an præiudicet legitimæ filij.*

*Cōfessioni mariti de receptione dotis, an stetur in præiudiciū creditorum.*

*Itē an confessioni procuratoris,& aliorum huiusmodi.vide xc.*

*An debitoris in præiudiciū creditoris.*

*Confessio solutionē probat.*

*Etiam in statutis.* *Et aliis quoq; consectaneis nocet.* Adeò vt statutum loquens de solutione,procedat in confessione,vt voluit Bal.in l.si non fortè, §.indebitum,col.ij.versi.quid de excep.fictæ solutionis,ff.de condi.inde.per optimum text.in l.si acceptolatum,§.j.ff.de acceptila.& sequitur Phil.Dec.in l.ij.§.vlt.col.v.vers. postremò Barto. ff.si cert.pet.Ideóq; & huiusmodi confessio æquè præiudicat aliis accessoriis,consequentibus,siue cōsectaneis,atque succedaneis,vt fideiussoribus,mandatoribus,creditoribus cōfitentium,sicut ipsis confitentibus.quod hinc clarè probatur,quòd illis,vt confitētibus ipsis competit aduersus huius modi confessioné exceptio non numeratæ pecuniæ,l.tam mādatori,quæ loquitur de mādatoribus,& fideiussoribus.& l.si cui,quæ loquitur de creditoribus,C.de nō num.pecu.& ad id eos tex. extēdit Raph.Fulg.ibi,& cons.133.proponitur probatū,col.j.vers.cæterùm si lapsa,& cōs.ccv.Raynaldus,vbi trahit ad omnes,quorū interesset,tanquā scilicet non opus eis esset exceptione oō onmeratæ pecuniæ aduersus huiusmodi confessionē,nisi ea ipsi obstricti essent,nec enim leges superflua remedia impartiūtur,l.in causæ,in prin.ff.de minor.& l.j. C.de thesaur.li.x.& ibi concor.

84 *Fideiussor ex sola confessio ne creditoris agit contra debitorem.* ¶Hinque etiam videmus,satis esse fideiussori, aut alteri,qui alium promisit seruare indemnem, probare solutionem à se factam per solam confessionem creditoris,sine alia probatione numerationis,vt possit agere aduersus debitorem:vt voluit nostratium Doct.facilè princeps Bart.consi. clx.Titius promisit,Pau.Cast.qui ita etiam dicit ex facto consuluisse Fran.Tigri.in l.duobus,§.j. col.j.& ibi quoque Alex.col.ij.ff.de iureiur.& idem Pau.Cast.cons.lxiiij. quæritur vtrum fideiussori,lib.j.& ipse Alex.cons.xxv.viso instrumento contractus,col.ij.vers.secundò oportet,lib.ij.& cons.cxxiij.quoniam abunde,lib.6.Cæpol.consil.duodecimo , dubitatur; vbi alios multos citat. Phil.Dec.in d.l.ij.§.vlt.vbi suprà,si cet.pet.& cons.cccccxiij.viso tenore,col.j. & Matthæ. Afflict. deci.Neapo.xcj.iterum in causa Alexandri,nu.3.rursúmque deci.xciiij. sunt duo socij, & decis.cl. Rex Alphonsus,col.pen.de quo nos alibi quoque dicemus.

85 *De d.l. per diuersas, & l. ab Anastasio.* ¶Quod autem dictum est de d.l.per diuersas,& d.l.ab Anastasio,non ob aliud fit,quàm quòd ibi est præsumptio fraudis,ob legis in illis casibus prohibitionem. Ideóque non statur confessioni, sicuti nec aliàs in casibus prohibitis,l.qui testamentum , ff.de probati.& l.cùm quis decedens, §. Titia,ff.de leg.3.cum multis concord.à me collectis in repe.l.si voquam,in verbo,donatione largitus,nu.77.sed contrarium,& seq.C.de reuoc.donat. Quam rationem io casibus dictarum legum inter cæteros adducunt Sal.& Pau.Cast.in d.l.per diuersas,& Raph. Co.d.consil.lxviij. vbi id dicit generaliter procedere in casibus,in quibus potest cadere suspicio fraudis.

86 *De iisdem.* ¶Quanquàm sunt & qui in casibus dd.ll.tenent etiam confessionem numerationis siue receptionis facere fidem,hac ratione,quòd præsumitur bona fides tam respectu contrahentium,quàm eorum,quos in consequentiam contractus ipse attingit,& in quos vi illius obligatio descendit,ar.l. intra vtile.§.vendentibus,ff.de minori.Ita enim post Nic.Mater. voluit Bal.sibi contrarius in d. l. per diuersas,col.j.C.mand.atque io d.l.ij.circa medium,C.ne lice.potenti.& consi.cclxj. quidam Laurentius,lib.ij.Rapha.Fulgo.d.cons.ccv.id tamen intelligens,modò tempora exceptionis non numeratæ pecuniæ lapsa sint.& iterum cons.ccxvij.viso exemplo,col.vlt.& cons.cclij. Constilius,& Pau.Cast.sibi item contrarius,cons.cccxciij.pro euidentia,in si.lib.ij.& Franc.Aret.subdubius,cons.cxxxvj.clarissimè,col.2.& Petr.Ferra.qui hanc opin.dicit esse æquiorem,in tit. forma libel.in cau.venditi,in verbo,cessit & mandauit , col.iij.vers.postea quæritur. Quotquot autem de ea re loquuntur,vel expressè,vel certè tacitè declarant quòd in cæteris casibus,in quibus nulla alia est fraudis suspicio,standum est coofessioni.

87 *De confessione patris.* ¶Nam & quod postea dictum est de confessione patris ex Spe.& aliis, si id verum est,id quoque est propter interdictum legis,quæ scilicet,vt iam diximus , non permittit patri præiudicare filio in legitima.Quanquàm,vt dicam quod sentio, non possum illi sententiæ adhærere. Quis enim vnquam crediderit,patrem,nisi omnis naturæ expertem,habere animum & consilium fraudandi liberos? eósque externis in legitima postponendi,contra omnem Iuris præsumptionem , l. cùm auus,ff.de condi.& demon.& l.cum acutissimi,C.de fideicom.cum aliis multis concord. & si. à me collectis in repe.l.si vnquam,in præfat.C.de reuocan. donatio. Nisi quantitas rei & qualitas personæ huic præsumptioni adstipularetur.Quod etiam in hoc casu expenderunt Anto. & Pau. in d.c.pen.de re iudi.& facit,quod dicam vers.seq.Nec tamen id omnino placuit Alex.in d.l.vlt. eod.tit.cùm dicit,nolle se circa id insistere.

88 *De confessione viri.* ¶Sed & quod mox dictum est de confessione numeratæ dotis,non ob aliud quoque fit , quàm ob fraudis suspicionem,& interdictum legis,vt nuncupatim tradit Bal.cons.cclj. duo rei debendi,col.ij.in prio.lib.iij.io id allegans eadem iura,quæ suprà citauimus : & alij quoque multi eorū, qui de hac re loquuntur.Quanquàm & in hoc quoque casu multi tenuêre contrarium,vt scilicet standum sit confessioni viri,præsertim si renuntiatum sit exceptioni non numeratæ pecuniæ:aut si tempus huic exceptioni præstitutum,sit transactum,vt plenè videre poteris apud Bart. in d.l. assiduis,col.vlt.vbi id dicit obseruari:quod multùm est notandum.& ibi quoque Alber. col. j. & Sal.col.vlt.in viij.q.Raph.Co.qui hanc dicit esse communem opin.eámque etiam in practica obseruari,d.cons.xxxj.testator,in secundo dubio,vbi & alios multos io id allegat.& alterum Raph. Fulg.d.cons.cxxxiij.col.j.& d.cons.ccv.Imo.in c.ex literis,extrà de pig.& Alex.d.cons.cxxiij.col. ij.non semel,lib.vj.& Soc.omnium latissimè in l.j.col.x.vers.postremò Doct.hic,cum multis seq. propè vsque ad fi.l.ff.sol.matri.& Iason io d.l.duobus reis, col.ij.ff.de iureiur.Guid.Pap.sing.589. versic.

vers. vtrum lex.& Ant.Rub.conf.lxxviij.præsupponitur,col.iij.vers.vlt.facit.apud quos & videbis alios multos id tenuisse.

89 ¶Sed quibus addere potes Bal.conf.ccclij.quæritur an confessio, lib.iij.vbi & idem constanter tenuit:nisi si ex qualitate personarum & quantitate aliter esset dicendũ.ex notatis in l.3.C.de dot. promis. Cui accedit & Raph.Co.d.conf.xxxj.cùm dicit,stari huic confessioni etiam aduersus creditores,nisi ex aliis qualitatibus possit esse suspicio.Et ego similiter idem dicẽdum esse in nostro casu censeo,vt scilicet consanguineus teneatur stare huic confessioni venditoris:nisi ex qualitate personarum,& rerum,& quantitate pretij,aut aliis coniecturis sit verisimilis suspicio fraudis,huic enim sententiæ adstipulantur & alij multi,quos suprà citauimus.

90 ¶Quod autem de procuratore,& cæteris continenter dictum est,non caret scrupulo , quando multi tenent contrarium:vt videre poteris apud.Fede.Senen.consi.liiij.eodem modo,in fi. Bald. in l.nam & nocere,ad fi.ff.de pact.Raph.Co.d.conf.xxxj.in ij.dubio.in fi.Pau.Cast.conf.xxxiiij. ego Paulus,lib.j.& alios multos,vt videbis tit.seq.§.iiij.glo.vj.num.12.& hæc quidem. Et vtruncunque sit in eo casu,tamen parum facit ad speciem,de qua tractamus.Illic enim tertius confitetur in præiudicium domini,hìc dominus ipse in suum ipsius præiudicium, & consequenter aliorum:quod longè abest ab eo casu.

*De confeßione procuratoris.*

91 ¶Nec interim tamen omiserim iura,quibus inniruntur,qui suprà asseuerauerunt creditorem posteriorem,habentem instrumentum de vera numeratione,præferri priori habenti instrumentum de confessione,non id probare.Nam quantùm ad d.l.Titius,ff.quæ res pig.obl. pos. ibi constabat ex subsequenti numeratione confessionem præcedentem veram non fuisse.d. autem l. assiduis, cum gl.loquitur de priuilegio prælationis:nec tamen negat,quin mulier præferatur posterioribus pro dote confessa.nec tamen eum intellectum(vt iam diximus)omnes admittunt.Quod denique dictum est in d.l.si quis posthac,facit fauor fisci:vti etiam hæc scitissimè expendit Francis. Ripa in l.priuilegia,col.iiij.nu.23.ff.de priuil.credi,quanquàm illam sententiam esse æquam dicit. Sed tu præterea potes dicere eam l. si quis posthac, debere intelligi, si fiscus sit intra tempora proponendæ exceptionis non nume.pec.ita enim intelligit glo.ibi in verbo,dotalium, cùm dicit fiscum sicuti & cæteros,quorum interest,posse excipere de non numerata pecunia,per d.l.si cui,C. de non nu.pec.Ex quo apertissimè vides gl.in ea esse sententia,vt d.l.si quis posthac, intelligatur secundum d.l.si cui,de qua & nos suprà diximus,nu.83.verùm pro contraria.Et ita eam gl. expendisse videtur Bart.in d.l.assiduis,col.vlt.in pen.q.C.qui potio.in pig.hab.& Fulg.d. consi.133. & d.conf.ccv.& d.consi.ccxvij.& Pau.Cast.in l.si marito,in prin.ff.solu.matri.

*An creditor posterior,probans verã numerationem, præferatur priori probãti confeßionẽ vide suprà 82. Legis, si quis posthac, intellectus.*

92 ¶ET QVOD de simplici confessione diximus, idem quoque dicendum videtur,si de illo pretio antè soluto constabat tantùm ex schedula præcedente , vt item sæpe contingit. Nam posset videri hanc non maioris esse momenti,quantùm ad id,de quo tractamus, quàm simplicem & verbalem venditoris confessionem appositam in contractu:cùm ea schedula sit priuata ipsius confitentis scriptura,& quam potuit repetita atque anticipata die conficere,& ostendere notariis instrumentum venditionis conficientibus,vt de ea mentionem facerent in ipso instrumento,atque ita ex composito consanguineos circunueniret,secundùm ea quæ latissimè dicemus infrà tit.pro cedente,*de retraict conuentionel*,§.j.glo.vij.quæ est in verbo,*seront preferez*,num.42. nunc autem in mentem venit,& multis seq.

*Quid si de pretio soluto ante venditionẽ constet ex schedula.*

93 ¶Verùm maior est ratio,vt credatur huic schedulæ,quæ vltra confessionem producit obligationem,quam literarum vocamus:vt patet in rub.& nigro, Insti.de litera. obli. Vnde obligato ipso principali,obligantur quoque accessorij,& alij qui in consequentiam veniunt , per d.l.tam mandatori,& d.l.si cui,C.de excep.non nume.pecu.Id quod etiam scitissimè expendit Corn.d.conf. ccxxx.paulò ante fi.lib.ij.Prætereáque habemus tex.in l.Lucius,§.tutelæ,ff.de admin.tuto. quòd creditur apochæ tutoris de solutione debiti pupillaris sibi facta durante tutela:etiam si ea producatur finita tutela.& ibi gl.in verbo,apochæ,quæ intelligit de apocha confessionis , & Raph.Co. consi.xxiiij.testator filio,col.ij.vbi reprehendit Bart.in d.§.tutelæ,id aliter intelligentem. & idem Raph.conf.xxxj.testator,in testamento,col.ij.in fi.iij.dubij.& Barb.conf.xviij.difficile,col.v.versi. quartò facit,lib.3.& consi.liiij.à Ioue,col.antepen.lib.iiij.vbi & ipse reprehendit Barto. licet idem sibi contrarius,eam sequatur conf.xvij.clementissimum,col.iiij.vers.nec obst.Sed is vtrobique ius suæ partis,magis,quàm legum,sequitur,vt sæpissimè facit.Quod semper intellige,nisi probabilis sit suspicio fraudis,iuxta ea quæ suprà diximus.Et vide hìc prætereà , quæ latè dicemus in d.seq. tit.§.iiij.in verbo,*consigner*,num.8.sed in hac tractatione,cum multis sequ.vbi tracto pleniùs , an confessio de receptione pecuniæ aliis præiudicet.

*Apochæ tutoris creditur, etiam finita tutela.*

94 ¶CAETERA AVTEM, quæ ad rationem pretij venditionis,de quo hìc priuatim loquimur,pertinent,ne tu in hac tractatione prætermissa putes,videbis infrà eo.tit.§.xxix.in gloss. iuj. quæ est in verbo, *& autres semblables*,vbi disseruimus,an reddendæ sint emptori gabellæ,quas vocamus,& tributa,& ea,quæ proxenetis data sunt,& domino.cuius res vendita fuit, vt ratam venditionem haberet,& alia quoque huiuscemodi.Illinc igitur poteris assumere,quę tibi videbis esse hìc necessaria.Sed & tu prætereà vide infrà tit.seq.§.vj.in verbo,*les loyaux constemens:*vbi & alia multa huc quoque pertinentia tractauimus.

## LVY DEVEMENT ACERTAINE DV PRIS, DVM VERE DE PRETIO CERTIOR FACTVS FVERIT, GLO. XIX.

1 *An consanguineus sit in mora soluēdi pretij, cuius incertus est.*

NEQVE ENIM, dum incertum ei est pretium, in mora soluendi esse potest. Omnia enim debent esse certa & liquida, vt quis in mora constituatur, l. in fideicommissi, in princ. ff. de vsur. quem tex. ad hoc not. Bal. ibi, in lect. antiqua, quòd mora contrahi non potest, nisi debitum sit liquidum. Ad quod etiam dicit facete tex. in l. cùm fideicommissum. ff. de confes. & idem Bal. in l. acceptam, iu vj. opp. C. de vsur. per gl. ibi, in verbo. cum vsuris & tex. in l. ij. C. de vsur. & fruct. lega. & idem Bald. in l. residuum, C. de distract. pig. per tex. ibi, & in l. statuliber, & l. seruus si hæredi, ff. de statulib. & Ang. in l. iiij. §. ait prætor, ff. de re iudi. vbi ad hoc dicit sing. tex. in d. l. statuliber. idem Ang. in l. Prætor, §. si quis paratus, & ibi quoque Imo. & Rom. ff. de no. ope. nunt. & ipse Ang. in l. si mora, ff. sol. mat. & Raph. Fulg. consil. ccj. domina, col. ij. Petr. Anch. consi. ccxxxv. prima facie, vers. prætereà. Alex. in l. in insulam, col. viij. vers. octauò fallit, ff. de verb. oblig. & cons. xlix. inspectis & ponderatis, col. j. vers. & præsertim, li. ij. & cons. cxxx. in causa Straxarolorum, col. iij. versic. & sic etiam, lib. iiij. & Ias. in l. quod te, col. iij. ff. si cert. pet. Aliàs autem hoc in casu esset in facultate contrahentium fraudandi consanguineos, celando pretium, dum annus abiret.

2 *An necesse sit offerre fideiussores de non liquido.*

¶At illud non omittēdum, quòd de Iure communi, cùm id quod offerri debet, non est liquidum, aut omnino, aut partim, debet offerri quod liquidum est. at pro eo, quod non est liquidum, necesse est verbo offerre se soluturum, cum liquebit: & de eo offerre fideiussores, per text. notab. in dicta l. statuliber, vbi Dyn. eum in id esse sing. dicit, licet sit similis in dicta l. seruus si hæredi, in fi. ff. de statuliber. & voluit Bart. in l. si finita, §. item videamus, ff. de dam. insect. & Bald. & Ang. in d. l. si residuum, & idem Bal. in c. quoniam frequenter, §. in alijs, paulò ante fi. extrà vt lit. non cōtest. vbi ad hoc dicit notab. priorem illum text. Ang. & Imo. in l. iiij. §. ait Prætor, ff. de re iudi. & in l. si mora, ff. sol. matr. & in d. l. prætor, §. si quis paratus, & ibi quoque Ro. ff. de oper. no. nuntia. & in l. si insulam, in vij. fal. ff. de verb. oblig. & ipse Ang. qui & illum priorem tex. dicit sing. in d. l. ij. in fi. C. de vsur. lega. quam primam legit illus tit. & Florianus in l. j. §. Papinianus, circa med. ff. de vsu. vbi dicit in id sing. tex. in d. l. statuliber. Pau. Castr. consi. cclxx. viso puncto, col. ij. vers. & videtur. lib. ij. Cæpolla, qui illum quoque tex. dicit sing. caute. lj. secundum priorem computationem, incip. nota quòd vbi Alex. consi. xxiiij. inspecto processu, col. vlt. vers. posset etiam dici, lib. iiij. & d. consi. cxxx. vbi suprà. & Barb. in l. ij. §. & homini, col. ix. vers. ego allego, ff. de verb. oblig. & consil. xxxvj. sapienter, col. xiiij. nu. 28. lib. ij. & Socin. qui id multum commendat, in l. j. col. ij. vers. quam conclusionem, ff. qui satisd. cogan. & cons. lxxx. in quæstione, col. iij. vers. prætereà & secundò, li. 3. cum alijs multis concord. adductis à Boer. in consuet. Biturig. hoc eo. tit. cap. iiij.

3 *Quid si cōsanguineus diues sit.*

¶Quod tamen intellige in debitore inope, aut suspecto: nam in seruo loquuntur iura suprà allegata. Secus autem in eo, qui idoneus esset: vt per multa probat Alex. in d. l. si mora, col. ij. vers. tertiò fallit. ff. sol. matr. & in d. l. iiij. §. ait Prætor, ff. de re iudi. vbi & id alio modo limitat. tu eum ibi omnino vide. At Fran. Ripa in d. l. si insulam, col. xiiij. nu. 67. ex sententia Franc. Aret. cons. clxiij. verum est, aliter hanc rem diffinit. Nam aut (inquit) offerens vult aduersarium cōstituere in mora, vt consequatur aliquod lucrum, & tunc tenetur debitor offerre fideiussores: & ita loquitur d. l. statuliber. aut vult tantùm se excusare à mora, vt euitet pœnam vel interesse: & sufficit simplex oblatio sine fideiussore vtrunque omnino vide, ne diutius te hic teneam.

4 *An autē præsentes fideiussores offerri debent. Paratus quis dicatur.*

¶Sed illud tamen non prætereundum, quòd eo casu, quo fideiussores quis offerre debet, non intelligitur, vt eos præsentes offerat: sed satis est, vt dicat paratum se statim offerre: vt voluit Imo. in l. si dubitetur, in prin. & ibi Pau. Cast. col. j. ff. de fideiuss. arg. l. si is à quo, ff. vt in pos. lega. & sequitur Alex. qui id dicit no. in d. l. iiij. §. ait Prætor, ff. de re iudi. Et huic sententiæ suffragantur verba d. l. statuliber, ibi, satisdare paratus est. Nam multùm interest, an quis offerat se paratum soluere, aut dare fideiussores, vel aliud quippiam facere: an verò rem ipsam in præsentiarum offerre, vt per gl. Bar. & Bal. in l. fundus, in prin. ff. de rescin. vend. & gl. in c. vt circa, in verbo, præstito, de elect. lib. 6. & Fede. Senen. consi. xviij. quæstio talis est, an vsurario, post medium, & clariùs consi. 22. an vsurario, col. pen. Et pro hac sententia non obscurè facit tex. in d. l. fundus, in illis verbis, professus esset paratum se esse vectigal exoluere solidum, iunctis illis verbis, non priusquam emptori, &c. Et tex. in l. si debitori, ff. de iudi. cùm dicitur, si paratum dicat se soluere, audiendum eum, dandúmque diem, cum competenti cautela ad soluendam pecuniam. & in l. de die, §. planè, ff. qui satisd. cog. ibi, paratúmque se dicat in municipio cauere. nam ea verba non possunt intelligi de præsenti cautione. Et tex. in cap. an sit, extrà de appella. cùm dicitur, paratus est incontinenti conuincere. Nam si illud (incontinenti) intelligatur sine interuallo, vt multis videri posset per quædā iura ad id citata per gl. ibi, cōtinuò sequetur, eam dictionē (paratus) non eam vim per se habuisse, sed opus fuisse ea adiectione (incontinenti) frustra enim ea dictio adiecta fuisset, si intellecta fuisset. Quod si intelligatur, intra quoppiam certum tempus, vel arbitrio iudicis, vt nonnulli contendunt, tunc ex eo sumitur eam dictionem (paratus) recipere interuallum. Et facit item quod tradit glo. in d. cap. cupientes, §. si verò, in verbo, contempserint, & ibi Domi. & Philip. Franc. de elect. li. 6. & Bal. in c. j. col. ij. vers. quæro, nunquid protestatio, extrà de eo qui mit. in pos.

¶Quanq

5 ¶Quanquàm fnot & alij multi in ea fententia, vt tex. io d.l. ftatuliber, & alij loquentes de parato soluere, aut dare fideiussores, aut aliud facere, intelligantur, vt in præfeotia soluant, aut dent fideiussores, aut quippiā aliud faciaot: videlicet Bar. in d.l. Prætor ait, §. si quis paratus, & ibi Ang. cùm vtitur us verbis, & ecce fideiussores. Imo. sibi contrarius, & Pau. Cast. qui id dicit no. & Iason qui eum §. legit cum §. fioe autem, ante fio. ff. de oper. no. nuntia. idem Bart. io l. item liberatur, §. j. ff. qnibus modis pign. vel hypo. sol. vbi & tex. id inouere videtur. Ang. in d. l. ij. C. de vsur. dom vtitur his verbis, offero tibi hunc fideiussorem. & expressius in d. l. si mora, col. j. ff. solo. matrim. vbi nuncupatim dicit, non satis esse, si debitor dicat offerre se paratum, sed debere eum habere fideiussorem ad manum. & ibi Pau. Cast. col. ij. verf. aduertendum. & Alex. col. ij. versiculo quartò fal lit. vbi id declarat. Petr. Anch. loquens in casu tertactus, in cap. constitutus, io xj. ootab. extrà de restit. in iotegr. & io d. c. cupientes. §. si verò, quem legit cum §. ad hæc, in fin. de elect. lib. vj. dum simpliciter allegat Barto. in d. §. si quis paratus. & idem Aocha. coosi. lxxxvj. pro faciliori, col. ij. & iterum consi. ccxxxv. prima facie, in prin. & coosi. cccxxxj. visis diligenter, col. j. & Ro. consil. 163. constitutio, col. vlt. vers. vlt. & Alex. sibi cootrarius, d. consi. cxxx. col. iij. versi. & si diceres, lib. iiij. & consi. lxvj. visa facti oarratiooe, col. vlt. lib. vj. & Petr. Ferra. qui id dicit sing. tit. forma libel. in cau sa veoditioois, in verbo, suprà scriptum pretium. De eadem re.

6 ¶Et hæc sententia tex. quoque fulcitur, scilicet in d. l. seruus si hæredi, in fi. de statulib. & l. qui decem, ff. de sol. in id allegatis à Bar. io d. §. si quis paratus, & l. si peculium, in fin. ff. de statulib. & d. l. fundus, de rescio. vend. etiam allegatis ab eodem Bar. in d. l. item liberatur, §. j. Sed postremus tex. facit pro priori sententia, vt diximus. Verùm posteriori illi sententiæ adstipulantur alij tex. videlicet in l. quærebatur, quæ est pen. ff. qui pot. in pig. hab. ibi. fioge Seium paratum esse offerre, iunctis illis verbis, & oblata ab eo summa: ex quibus intelligis, ea verba, paratum esse offerre, idē esse, atque simpliciter offerre, & io d. l. item liberatur, §. j. vbi scribitur, qui paratus est soluere, meritò pignus videtur liberasse. Nam cōstat, eum non coosequi liberationem, nisi solutio re ipsa fiat: oec in id satis esse, si dicat paratum se esse soluere. Vbi enim facto opus est, verba oon sufficiūt, vt dicere veluti prooerbio solemus. Ad quod pleríque omnes citant d. l. qui decem, §. j. vers. Idē respōsum, de sol. & c. j. & ibi gl. extrà de eo qui mit. in pos. cum si. & nos quoq; aliquid de hoc dubio diximus suprà, in gl. xvij. in verbo, *offrant*, &c. in fin. & vide etiam ioterim coosuetudinem Auernieosium hoc tit. *de retraict*, qui est xxiij. §. x. & Boe. vbi suprà citamus num. 2. in fi. An autem & quaodo, paratus, dicatur de simplici verbo, vide Bal. distinguentem io d. §. si quis paratus. De eadem re. *Vbi opus est facto, verba non sufficiūt. Consuetudo de hac re.*

## D'OR OV D'ARGENT, AVRI AVT ARGENTI, GLO. XX.

1 HIS VERBIS, siue appellatione auri & argenti, oon continentur oummi, siue pecunia signata, l. cùm aurū, in prioc. & l. Quintus Mutios lib. §. j. ff. de aur. & arg. leg. quibus cauetur, auro & argento legato pecuniam signatam, siue nummos, oon cootioeri, & in posteriore loco id not. Dy. & Alber. Et alibi, pecunia, atque aurum & argētum, vt diuersa ponuntur in l. Prætoriæ stipulationes. ff. de præto. stipn. & in l. si pro mutua, C. si cert. pet. & in l. si quis sepulchrum, §. vlt. ff. de relig. & sump. fune. Pet. Ferra. tit. forma libel. pro legarei sing. in princ. col. xxxj. in paruis, vers. nunc venio, & Philip. Dec. qui ex eo io pulchro casu respondit, consi. ccclxxxj. visis his quæ accuratè, in prio. ¶Nam & aliàs probati scriptores argentū simpliciter pro iosecto posuerunt. Martialis lib. 6. Epigram. 49 *An consanguineus offerre debeat pecuniam signatā: aut aurum vel argentum non signatum.*

*Argentum, mensas, prædia solus emis.* Et lib. xj. Epigr. 71.
*Si te delectat numerata pecunia, vende*
*Argentum, mensas, myrrhina, rura, domum.*

Ideòque posset videri, hic offereodum esse aurum & argentum io massa, vel in lamina, vel in vasculis, annulis, ornameotis, & alus huiusmodi rebus.

2 ¶Sed id mihi noo placet, tum qoia ex vulgari & communi vsu loquendi, (qui inspicieodus est, l. librorum, §. quod tamen Cassius, ff. de leg. iij. etiā in statutis & alus speciebus strictis, vt dicemus io §. seq. io glo. j. nu. 5. & ex communi, & seq.) ex commoni (inquam) vsu loqueodi per aurum & argentum vulgò intelligimus nummos aureos, atque argenteos. Sicut etiam Hebræi, & antiqoi Romani, ea appellatiooe pecuniam significabant: vt dicemus infrà eodē §. nu. 5. & seq. Tum qnia negari oon potest, quin hoiusmodi nummi aurei & argentei fiot aurum & argentum: tamen legato auri & argenti noo contineri, ob id, quòd tempore Iurisconsultorum ooo facilè quisquam auri aut argenti numero oummos computabat. Ideò & si appareret cootrà sensisse testatorem, ij eo legato compreheodereotur: vt ouncupatim scribitur in d. l. Quiotus, §. j. Hic autem satis constat nostram consuetudioem intelligere de moneta siue pecuoia signata, propter communē vsum loqueodi, atque etiam propter subiectam materiam, cùm agatur de solutione pretij, cuius appellatio propriè ad pecuniam signatam refertur, §. item pretium, & ibi no. Insti. de empt. & vendi. & voluit Bal. consi. xcviij. Bectonus, col. ij. lib. j. quod repetitur coosil. ccclxxxiij. lib. v. id autem facit subiecta materia, vt ob eam verba impropriari debeant. l. si voo, ff. locat. & abundè diximus in repet. l. si voquam, io verbo reuertatur, nu. 37. & aliàs etiam videmus. *Auri & argenti appellatio. De eadem re.*

3 ¶IN QVIBVSDAM autem locis hæc verba quæ ounc cōmentamur, cooiunctiuè ponūrur, ita videlicet,

*An necesse sit offerri unum numũ aureũ, & alterum argenteum.*

videlicet, *d'or & d'argent*, vt Rochellæ, cap. consuetudinum eius loci, xxix. & Burdigalæ, c. xvij. & seq. iterũ c. xxv. & apud Lorrienses in Præfectura Montargij, hoc tit. §. j. vt tunc videri possit necessarium esse vtrunque offerri, vnum scilicet nummum aureum, & alterum quoque argenteũ, l. si hæredi, ff. de condi. instit. cum concord. ibi à glo. adductis. Sed ego libens quærerẽ, quid si res quępiam sit vendita tam vili pretio, vt nullus sit nummus aureus infra id pretium: verbi gratia, pretium est decẽ solidorũ nostrorum: certè apud nos nullus est nũmus aureus, qui id pretiũ non excedat. Cogetur ergo consanguineus tunc & nummũ aureum præter argenteũ offerre? Et absurdum est quidem, vt quis plus teneatur offerre, quàm quod reddere debet. Itẽ quid si vendita res est centum aureis, quo casu ex multorum sententia debent & centũ aurei reddi, nec cogitur quis monetam argenteam recipere: vt videre licet apud multos, quos citauimus in glo. præcedenti in vj. quæst. Quid igitur causæ est, vt veniens ad retractum necesse habeat offerre monetã argenteã, quam emptor, cui fit oblatio, recipere non tenetur? An igitur intelligemus ea verba, *d'or & d'argent*, disiunctiuè, vt scilicet ea copulatiua (&) pro disiunctiua (vel) intelligatur: vt aliàs fieri suadet subiecta materia, l. sæpe, & ibi plenissimè Alciatus, ff. de verb. signifi. & per Bart. in l. j. in prin. ff. de iust. & iur. & in l. si is qui ducenta, §. vtrùm, & ibi quoque Recentiores, ff. de reb. dub. & Rapha. Co. aut quisquis is fuit, inter consi. illius, consi. vij. visis cõpromisso, col. xiiij. versi. item non obst. quòd arbitri. Pan. in c. ij. col. ij. extrà de rescript. cum simi. Et id non obscurè sensit Ferronus, qui duos illos posteriores §. consuetud. Burdig. à nobis suprà citatos, Latinè interpretans, coniunctiuam illam vertit in disiunctiuam.

*An satis sit æream monetam offerre.*

4 ¶Sed quid si offeratur non quidem argentea aut aurea moneta, sed ærea, satísne erit? Quod nõ videtur, cùm hæc consuetudo nuncupatim mentionem faciat auri & argenti, quæ haud dubiẽ ab ære separata sunt; vt satis ex se patet, & probat tex. (in l. ij. §. deinde. ff. de orig. iur. dum loquitur de Triumuiris monetalibus, æris, argenti, auri flatoribus, &) in l. æquissimũ, §. vnde quæsitum, ff. de vsufr. cùm dicitur, auri, argẽti, æris fodinas, & in l. si id quod aurũ, ff. de verb. obli. & in l. si cùm aurũ, ff. de sol. & in l. j. in prin. & iterũ §. j. ff. de pign. actio. & in l. qui tamẽ, ff. de cõtrah. emp. & in l. in vẽditionibus, eo. tit. & in l. j. ff. de pign. vbi Alb. hinc occasione sumpta, differit, an ars alchimiæ sit licita, & in l. Titia, §. vlt. ff. de aur. & arg. leg. & in l. j. ff ad leg. Iul. pecu. & in l. j. & ibi gl. C. de collat. æris, lib. x. atque etiam illa verba duodecim tabul. apud Tulliũ, statim post principium lib. 3. de legibus asscripta: *tribuni æs, aurum, argentúmue publicè signanto.* Et illud (eiusdem Tullij lib. j. Officiorum, Nec aurum, æs, argentum effoderentur penitus abditum. Et lib. 7. Epist. famil. epist. 13. Mallem aurei auro, argento, ære essent.) Homeri lib. ij. Odysseæ,

—ὅθι νητὸς χρυσὸς καὶ χαλκὸς ἔκειτο.

Et lib. v. iterúmque xiij. & xiiij. & xxij. & xxiij. eiusdem operis. Et lib. vj. Iliados,

χαλκόν τε χρυσόν τε, &c. Et lib. xiij. Odyss.

ὅσσον πάντ' ἐφόρει χρυσὸν καὶ ἀτειρέα χαλκόν. Et lib. ix. Iliados non semel,

Νῆα ἅλις χαλκοῦ καὶ χρυσοῦ νηησάσθω. Et lib. xxij. eiusdem operis,

ἀλλὰ σὺ μὲν χαλκόν τε ἅλις, χρυσόν τε δέδεξο.

Et alibi sæpe. Et id quoque videre licet ex sacris libris, Exod. 25. & iterum, 31. Ex quibus etiam potes intelligere, horum differentiã esse & in pecunia signata: vt omittam quod scribit Plin. libr. 34. cap. j. in prin. Proxima dicantur æris metalla, cui & in vsu proximum est pretium: imo verò & ante argentum, ac penè etiam ante aurum Corinthio. Eam autem differentiam satis ostendunt antiquæ illæ notæ, A. A. A. F. F. id est, ære, argento, auro, flando, feriundo, siue flauo feriunto.

*De eadem re.*

5 ¶Ego tamen censeo satis esse, offerri monetã æream, vt satisfiat nostræ consuetudini loquenti de auro vel argento, quoniam ex communi vsu loquendi, quẽ sequi debemus, vt diximus statim in prin. huius gl. appellatione auri & argenti omne genus monetæ, cuiuscunque materiæ ea sit, intelligimus. Quod ab Hebræis profectũ videri potest, qui & ipsi ea appellatione auri & argẽti omnẽ pecuniam significabant, vt tradit D. August. lib. 7. quæstionum in libros Iudic. cap. 17. huc referẽs illud Esaiæ lij. Gratis venditi estis, & non cum argento redimemini. Et illud D. Petri priore epist. c. j. Non enim auro & argento redẽpti estis, sed pretio sanguinis agni immaculati. Cui addere potes & illud eiusdem Esaiæ, ca. xliij. Non emisti mihi argẽto calamũ. Et cap. lv. Omnes sitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentũ, properate, eruite, & comedite. Et rursum: Venite, emite absque omni argẽto. Atque iterũ: Quare appenditis argentũ non in panibus. Et prouerb. iij. Melior est acquisitio eius, negotiatione argẽti. Et li. Esdræ j. ca. 7. Omne argentũ & aurũ, quodcunque inueneris in vniuersa prouincia Babylonis, liberè accipe, & studiosè eme de hac pecunia vitulos, arietes, &c. Vides enim ibi, id quod primùm aurum & argentum vocarat, mox pecuniã appellari. Et Actor. cap. 3. Argentum & aurum non est mihi. Et iterum, cap. xx. Argentũ & aurum aut vestem nullius concupiui. Et talia sunt alia multa, & propè infinita loca sacrorum Bibliorum. Sed nullus locus est in id apertior, quàm Genes. xxiij. cap. cùm primùm illic scribitur, Dabo pecuniam pro agro. & mox: Terra, quam postulas, quadringentos siclos argenti valet. Et iterum: Appendit pecuniam, quam Ephron postulauerat quadringentos siclos argenti probatæ monetæ publicæ.

*Hebræi aurũ & argentum omnem pecuniam vocabant.*

*Romani item argentum pro pecunia.*

6 ¶Veteres quoque Romani pecuniã numeratã argenti appellatione continebant, vt patet ex illis verbis Tullij in Topicis: Nam quid interest, cùm hæc sumpseris, Pecuniam numeratam mulieri deberi: cui sit omne argentum legatum: vtrùm hoc modo concludas argumentum. Si pecunia

signata

signata argentum est,legata est mulieri:est autem pecunia signata argentum:legata igitur. An illo modo,Si numerata pecunia,& cætera quæ sequũtur.Sed & idem Tullius in eodẽ lib. hæc scribit: A genere sic ducitur argumentum:Quoniam argentum omne mulieri legatũ est, non potest ei pecunia,quæ numerata domi relicta est,non esse legata.Forma enim à genere,quo ad suũ nomẽ retinet,nunquam seiungitur:numerata autem pecunia nomẽ argenti retinet : legata igitur videtur.Hæc ille:qui formam eam vocat,quã alij speciẽ appellant , vt ipse alibi eodem libro testatur, & declarat Boethius eodem in loco,cùm dicit:Cùm igitur omne genus,id est,omne argentum legatũ sit,nulla species excipitur:at numerata pecunia argentũ est:sit igitur,vt numerata quoque pecunia legati vocabulo possit includi. Et ita quoque Terentius argentum pro pecunia accepit in Phormione:Argentum inuentum est Phædriæ.Et iterũ:Argentum accepi, tradidi lenoni. Et paulò post:Ne cùm hic non videant me,cõficere credant argentũ suum.Et in Adelphis:Dabitur à me argentum , dum erit commodum.Et Sallustius lib.2. Historiarum apud Priscianum lib.x. Argentum mutuum arcessiuit.{Et Martialis lib.14.apophor.12.cui est titulus Loculi eburnei:

*Hos nisi de fulua loculos implere moneta*
*Non decet,argentum vilia ligna ferant.*

Et ante hos Plautus in Asinaria statim in initio argumenti:

*Amanti argento filio auxiliarier*
*Sub imperio viuens volt senex vxorio.*

Et in locis propè infinitis eiusdem fabulæ.Nam & apud Græcos ἀργύριον, qua voce argentum, quod Latini vocant,significatur,pro pecunia quoque accipitur. vnde interpres diui Matthæi, ca. xxv.quod sic Græcè scriptum erat , ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις , ita vertit, Oportuit ergo te committere pecuniam meam numulariis, &c. {Imò verò sæpe in nostris legibus aurum & argentum pro pecunia aurea vel argentea poni videmus, ex quibus nunc succurrit l.serui. C.de adul.& l.j.C.de canon.larg.lib.10.& l.j.C.de apo.public.eo.lib.10.& l.hac lege.C. de aquæduct.lib.11.Hincque est,vt Liuius 4.decadis lib.3.argentum bigatum dicat pro eo genere nummi,quod bigatum vocant.de quo Plinius lib.xxxiij.cap.iij.}

7 ¶Sed etiam vulgò,& ex communi vsu loquendi nostrorum Gallorum,monetam æream simpliciter argentum vocamus.Quod videtur longè dissidere à propria,aut certè recepta iam à multis seculis significatione.Nam omne genus monetæ antiqui æs vocare sunt soliti.Cato in re rustica: Fundum æribus tribus emptum possidebat.Plautus in Aulularia : Ibi ad postremum redit miles, æs petit.Terentius in Phormione: *Aes omne genus monetæ dictum.*

*—Ancillam ære emptam suo.*

Et Horatius lib.Sermonum ij.Satyr.ij.

*Et frustra mortis cupidum,cùm deerit egenti*
*Aes laquei pretium.—* Et Virgilius Ecloga j.
*Non vnquam grauis ære domum mihi dextra redibat.*

Vbi Landinus interpres id annotauit.Et apud nostros Iurisconsultos in l.ij.ff.ad leg. Aquil.vbi ita scribitur:Qui seruum alienum,quadrupedem , vel pecudem iniuria occiderit, quanti id in eo anno plurimi fuerit,tantum æs dare domino damnas esto.& in l.3.ff.de alimen.& cibar.lega. vbi legitur,minimi æris,pro minimo pretio. & in l.si quis in pignore , §.1. ff.de pignor.actio.vbi fit mentio de re ampla ad modicum æris pignorata.& alibi sæpe in nostris legibus.

8 ¶Ex quo etiam scribitur in l.etiam,ff.de verbo.signific.aureos quoque nummos æs dici.Et hinc quoque,vt scribit Plin. lib.xxxiij.cap.x.& iterum lib.24.c.j.ærarium,obærati,æs alienum, æs militare,tribuni ærarij:de quibus illud est Ciceronis Episto.ad Atticum,lib.j.Epistol. cuius initium est,Quætis ex me Tribuni nõ tam ærarij,quàm vt appellãtur ærati.Quæstores ærarij.De quibus & aliquid traditur à Varrone ad finem lib.j.& iterum in lib.3.de Lingua Latina. Et Aerariæ annonæ,in l.j.C.de collatio.donat.lib.x.& in l.speciebus,C.de cohor.lib.xij.& in l.is scholaribus,& iterum in l.annonas,C.de eroga.mili.anno.eod.lib.xij.quæ scilicet ære,id est,pecunia,taxabantur. Et hinc item Adærari,in eadem l.(sic enim scribendũ est,non,adhærere,vt admonuit Lælius Taurellus in lib.de militis ex casu)pro eo scilicet,quod est ad pretium redigi , taxationéque adhibita æstimari:quod nos vulgò in Gallia liquidare vocamus,& Gallicè *adenerer*. Et in hac quoq; significatione ponitur(adæretur)in l.septẽ,eo.tit.de erogatio.mili.anno.vbi tamen Accurs. aliter intelligit.Hincq; adæratio,in l.militaris,C.de mili.veste,lib.xij.Et item Aeruscare , Festo Pompeio dicitur,æra,vndique,id est,pecunias colligere.& Auarus Nigidio lib. vndetricesimo cõmentariorum,tanquàm auidus æris:quod tamen non placet Gellio lib.x.c.v. Sed & hinc Aes mutuũ Sallustio in bello Iugurthin. Prodigus æris, Horatio in arte poetica: *Aerarium. Obærati. Aes alienum. Aes militare. Tribuni ærarij. Quæstores ærarij. Adærare. Aerariæ annonæ. Aeruscare. Adærari. Auarus. Prodigus æris. Aes mutuum.*

*Vtilium tardus prouisor,prodigus æris.*

Et assem quoque ab ære dictum,prodidit Varro lib.2.Analogiæ.& eius autoritate Pris.li.de ponderibus & mensuris. *As.*

9 ¶Hæc autẽ hinc fluxisse videntur,quòd apud priscos Romanos nullus vsus fuerit monetę aureę vel argẽteæ:sed æs solùm esset in pretio habitum vsque ad primum propè bellũ Punicum. Quinque enim annos ante id bellum Q. Fabio Maximo consule, argentum est primò signatum bigarum & quadrigarum nota,anno vrbis conditæ quingentesimo octogesimo quinto.Atq; anno pòst *Argẽteus nũmus primũ signatus.*

*Formam Tullius vocat,quã alij speciem dicunt.*

*Aureus nummus primũ signatus.*

pòst secundo & sexagesimo aureus nummus primùm percussus est, autore Plinio, dict. li. xxxiij. c. iij. Eutropius autem Romanæ historiæ lib. 2. tradit primo bello Punico, quo Regulus, à Xantippo Lacedæmonio, duce Carthaginensium, captus est, argenteum nummum in vrbe figuratum esse. Primus autem Ianus æs signauit, si credimus Draconi Corcyræo in suis commentariis de lapidum generibus. & illius autoritate Athenæo, atque Macrobio, lib. j. Saturnaliorum, c. vij. Aut etiam Seruius rex Romanorum, vt ex autoritate Timæi retulit Plinius, vbi suprà proximè: & id quidem, vt dicit, nota pecudum: vnde & pecunia dicta est, cùm antea rudi ære vterentur.

*Pecunia unde dicta.*

10 ¶Vnde ortum est (quod iam diximus) vt quãcunque pecuniam æris appellatione intelligamus, Græcorum etiam imitatione, qui χαλκὸν, id est, æs pro qualicunque pecunia accipiunt. Vnde ἀχαλκεῖ apud Lucillium lib. ij. Epigrammatum:

*χάλκον. ἀχαλκεῖ.*

ἑρμοδότε τοδὶ δόγμα τὸ πάνσοφον, ὅ τις ἀχαλκεῖ,
Μηκέτι πεινάτω θὰς τὸ χιτωνάριον.

Quod ita transtulit Aleiatus noster in d. l. etiam, ff. de verb. signifi.

*Hermodoti hoc dogma est, quisquis miser indiget are,*
*Philosophi assumat pallia, diues erit.*

Et ex iis, quæ diximus, exit illud Ouidij lib. Fastorum t.

*Aera dabant olim: melius nunc omen in auro est:*
*Victáque concessit priscamoneta noua.*

Cæterùm tex. est in l. quæ extrinsecus, iuncta gl. in verbo, denario, ff. de verb. obliga. probãs, quòd interroganti de pecunia aurea, si respondeatur de ærea, vel è diuerso, valet stipulatio, quamuis aliàs rerum diuersitas eam vitiaret, §. si de alia, Insti. de inuti. stipu. & ita eum tex. cum glos. expendit Bal. in l. singularia, col. iiij. versic. decimò est speciale, ff. si cert. per. Sed tu vide Alex. ibi col. vj. versi. aliud etiam speciale secundum eum.

*An nũmus reprobus possit offerri. Nummus reprobus. Adulterinus. Nequam. Falsus. Falsa põdera. Falsus denarius non denarius. Iudex. Iustitia. Tutor. Testamentum. Modius. Statera.*

11 ¶Ad illud quoque quæstionis est, quid si consanguineus offerat nummum reprobum, vt vocat Vlpianus in l. eleganter, §. qui reprobos, ff. de pig. act. siue adulterinum, vt appellat Tullius lib. iij. Officiorum, & Plinius lib. xxxiij. c. ix. & Imperator in l. j. in princ. C. de fal. mo. & in l. ij. C. quib. ex cau. ser. pro præ. liber. acci. & ipse Vlpianus in l. lege, in prin. ff. ad leg. Corn. de fal. & in l. sacrilegij, §. qui cùm in monera, ff. ad leg. Iul. pecu. Apuleius autem lib. x. Metamor. adulterũ & nequã aureũ vocat. Ex quo & Adulteratores monetæ dicũtur, in l. aut facta, §. euenit, ff. de pœn. Nos vulgò falsum dicimus, vt in ea rub. de fal. mone. & in l. vix certis, ff. de iudi. & in l. qui falsam, ff. de fal. & apud Plin. vbi suprà. Sicuti Falsa põdera, in l. arbitrio, §. de eo. ff. de dol. mal. Nam & falsũ, & adulterinũ, pro eodẽ ponũtur in l. si quis legatũ, in prin. ff. eo. tit. Quid igitur, si offeratur nũmus reprobus, siue adulterinus, aut falsus, Dic nihil agi, quia falsus denarius non est denarius, gl. in l. omnes, per illũ tex. loquentẽ de falsa fide, C. de hæret. quã sequitur Io. Plat. in l. circa mediũ, C. de vete. numis. pote. li. xj. & eam valde elegantẽ dicit Alex. consi. ciiij. statutũ loquens. col. ij. vers. pro hoc hic ego, lib. j. & singularem Barb. cons. xliij. præclarè scribitur, col. ix. nu. 16. li. j. Licet sit & alia ei similis in c. vera, xlv. distin. quæ prætereà dicit, falsum iudicem non esse iudicem, nec falsam iustitiã esse iustitiam, nec falsum tutorẽ esse tutorẽ, l. Paulus, ff. de verb. signi. ex qua etiã probatur, falsum testamentũ non esse testamentũ, & modium inquũ, id est falsum, vt interpretatur Accursius, non esse modiũ. Quod & de statera modio proxima, tradit Galen. lib. περὶ εὐεξίας, id est, de bóna habitudine: Statera (inquit) falsa, siue iniusta, non est simpliciter statera, sed statera falsa. Sed & illud de testamento falso probat l. ij. §. j. ff. quemad. testa. aper. Et illud quoque de falso denario, dicit Ioan. Ana. illam tantũ posteriorẽ gl. allegans, in c. quàm graui, col. vlt. extrà de falsis. & Georg. Nat. in repet. c. quãuis, col. xlv. sub nu. 143. de pact. lib. 6. Et simile est, quod de falso instrumẽto tradit Bal. in l. si non sortem, §. j. post prin. ff. de condi. indeb. nempe id non esse instrumentũ. Ideò si ex statuto nulla exceptio possit opponi contra instrumentũ guarentigiatũ, poterit tamen contra illud opponi, quod est falsum, per d. l. Paulus, de verb. sigo. Per quam etiã atque d. l. ij. §. j. quemad. test. ape. idẽ Bald. in c. licet causam, col. v. extrà de proba. dicit falsum testem non esse testem.

*Falsum instrumentum.*

*Falsus testis.*

*De iisdem rebus.*

12 ¶Igitur (vt concludam) consanguineus, qui falsum nummum offert, is nummum offerre non censetur. nam nec huiusmodi nũmus liberat soluentem, d. §. qui reprobos. Ex quo etiã dicebat Vbertus Bobi. quem refert & sequitur Io. And. in addi. Spec. tit. de crimi. fal. quòd si qui ludunt ad par & impar, non debet cõputari nummus falsus in numero cæterorũ, quibus luditur: nisi ludentes illũ esse falsum resciuissent. Quod & sequitur Alex. d. consi. ciiij. col. ij. vers. accedat ad prędicta, li. j. & Georg. Nat. in d. c. quãuis, vbi suprà. & Matth. Afflic. in consti. Siciliæ, inci. adulterinã, in j. q. Sed & Dy. in l. cuiusque, ff. ad leg. Iul. maie. dicit per illũ tex. in §. j. quòd qui pecuniã reprobã conflauerit, vel abraserit, nõ incidit in pœnã statuti punientis falsificantẽ, vel abradentẽ pecuniã. Et sequitur Alb. ibi, qui ita dicit fuisse iudicatũ à rege Franciæ. & allegat prætereà in arg. l. fundi, in princ. ff. de acq. poss. Sequitur item, & dicit no. Phil. Dec. in l. quod te, col. iij. vers. sed quæritur an ista, ff. si cert. per. Denique gl. in l. lecta, in verbo, proba, ff. eo. tit. dicit simplicẽ promissionem factã de dãdis nummis, intelligi de probis. Et sequitur Bar, ibi. in j. oppo. Ang. col. ij. in fi. & Sal. col. quoque ij. vers. nota ex ista gl. & Recẽtiores. Hincq; respondit Steph. Bertr. cons. ccxiij. Christi, &c. viso casu, li. j. manus munitionem (quam vocat) factam ex pecunia reproba non impedire clamorem, de quo ibi loquitur, quin is fieri possit, tanquam si nulla munitio facta sit, per d. §. qui reprobos.

¶Qvin

13 ¶Qvid autem, si nummus est probæ quidem materiæ, sed non legitimi ponderis? Dic nec illius oblatione valere, quando & is nũmus falsus quoque dicatur, vt apertè probat tex. in c. quanto, extrà de iureiu. in illis verbis, monetam aut falsam, aut legitimã esse credebas, iunctis illis verbis præcedẽtibus, quæ tamen circa mortẽ eius fuerat legitimo pondere defraudata. & ibi etiã no. Host. & Io. And. vterque in verbo, legitimo pondere, & ibi quoque Bal. col. j. vers. sit ibi falsata. Nam vt etiam ibi dicit gl. j. in verbo, patris, tria requiruntur in moneta, vt ea proba sit: videlicet quãtitas ponderis, materia, & publica forma, per l. j. ff. de contra. emp. & sequitur Bal. in eo. c. quãto, quo loco suprà citauimus: vbi dicit, quòd quantitas requiritur ad substantiam, forma ad autoritatẽ. & Sal. in l. ij. C. de falsa mo. Raph. Co. cons. cxxxviij. hoc maximè propositum ad fi. & latè Ioa. Ana. post alios in c. ad falsariorum, extrà de crim. fals. & Fab. à monte S. Sab. in trac. emptionis & venditionis, in v. quæst. prin. col. j. & ij. & Matth. Afflit. in d. consti. adulterinam, in iiij. q. Et facit tex. in d. l. j. C. de vete. numis. pote. lib. xj. & ibi And. Barul. Bar. & Ioan. Plat. qui & ipse ad veram monetam requirit illa tria, quæ diximus: dicitque vnum, quod admodum est notandum, quòd creditor nõ tenetur recipere monetam probæ speciei, sed illegitimi ponderis, etiam pro tanto, quanti valet, per eum textum à contrario sensu. & quia etiam huiusmodi moneta falsa dicitur, per l. quicunque, ff. de falsis, quæ illud non dicit: sed apertè probatur in d. c. quanto.

Quid si offeratur nummus non legitimi ponderis.

14 ¶Qvid denique, si offeratur nummus & probæ materiæ, & legitimi põderis, sed qui apud nos non sit vsualis & expendibilis, vt cum nostris loquar. Dic nec hic quoque oblationẽ valere. Nam statutum loquens de moneta, intelligitur de vsuali & expẽdibili, in loco statuti, vt ex facto respõdit Alex. d. cons. ciiij. statutum loquens, col. j. li. j. per tex. in cle. ij. ibi, ad monetam currentem, & ibi gl. Gul. à monte Laud. Pau. Eliaz. Per. Ancha. Card. Flor. Pan. & plerosque omnes, de deci. & alios multos Doc. ab ipsõ Alex. in illo consil. allegatos, quos ibi videre poteris, ne hic iterum inculcem. Et subdit ipse Alex. col. eiusdem cons. ij. vers. nec obstat si quispiã, non satis esse, si quis hunc nummum non vsualem posset dare cuipiam campsori, qui saltem aliquid minus daret, vt in regionẽ extraneam transmitteret, in qua vsualis esset. Nam lex (inquit) considerat, quod frequentius accidit, l. j. §. si quis, C. de Lati. liber. toll. & e. quia sæpe, de test. spo. cum alus concor. ibi ab eo adductis. Super quo vltimo dicto vide Roffre. Bene. quæst. Sabba. xv. Aemilius. dum tractat, an pecunia reproba, soluta per debitorem secundum arbitrium campsoris, liberet soluentem.

Quid si non vsualis sit.

Quid si pro tãto offeratur quanti apud campsores ua let.

15 ¶Sed & tu ad principale dictum Alex. adde tex. optimũ in c. vlt. in fi. ibi, quinque solidorũ vsualis monetæ, extrà de maled. vbi gl. in hoc dicit inspiciendam esse consuetudinem regionis, per l. si seruus, §. si numerus, ff. de leg. j. & l. nummis, ff. de leg. 3. & l. cùm de lanionis, §. asinã, in fi. ff. de fund. instr. Et Host. quoque in d. c. vlt. in verbo, vsualis, qui & ad hoc prætereà allegat l. imperatores, ff. de contrah. empt. & l. j. in prin. ff. de flumini. & c. ex literis, le j. extrà de sponsa. Et hos sequuntur Pan. & Io. Ana. in d. c. vlt. Adde (inquam) Host. & Io. And. in d. c. quanto, in verbo, legitimo pondere, de iureiur. vbi dicitur monetam tribus modis reprobari, ex materia, pondere, & cursu, quia scilicet non currit, nec recipitur, vt consueuit. Et faciunt etiam scripta ab Oldr. cons. xxxj. thema tale est, quidam condens. & Corne. cons. cclxxxvij. in hac consultatione, col. 4. vers. deueniendum est, lib. j. & cons. cccxxj. de pluribus, col. pen. vers. restat, lib. iij. & Fab. à monte S. Sab. in tracta. emptionis & venditionis, in v. quæstio. prin. col. iij. vers. vlterius est notandum. & Phil. Dec. consil. dclxviij. secundum ea: vbi respondit, non valere depositionem factam ex pecunia non vsuali. & D. Cos. Guy. in prag. sancti. in tit. de annatis, §. item fuit, in verbo, vsuali. Et vide etiam, quæ dicam infrà tit. procedente, §. iiij. in verbo, *faire son offre*, quæ est glo. 2.

De moneta itẽ non vsuali.

## EN TELLE QVANTITE QV'IL VOVDRA, EAM QVANTITATEM QVAM VOLVERIT. GLO. XXI.

1 Qvidam hinc trahvnt, non satis esse vnum nummum, id est, vel quadrãtem, quem hardum Galli appellãt, vel Caroleum quem vocamus, vel alium vnum, sed plures necessariò esse offerendos, tanquam ea verba, *en telle quantité*, numerum veluti significent: vt probatur in l. si ita legatum, in prin. & ibi Iac. Aret. Bart. & alij, ff. de lega. j. & in l. hæc enunciatio, ff. de verb. sign. Qui quidem numerus in vno consistere non potest. vnum enim non esse numerum, sed principium numeri, scribit Maerobius lib. de Somnio Scipionis, non semel & è nostris Accur. in l. si quis antè. ff. de acq. poss. & in §. affinitatis, Instit. de nuptiis. & Bal. in c. cum in iure, circa medium, extrà de elec. & Ang. consi. lvj. quæ reformatio, ante fin. Et scribit Priscianus li. v. in tit. de numero, quòd in vno propriè numerus non dicitur, sed abusiuè. Et optimè facit tex. in d. l. si quis ante, vbi vnus nummus, & pretium, tanquam diuersa ponuntur, veluti nummus, non sit pretium, siue in eo non possit consistere.

An satis sit hic unum nummum offerre. Quantitatis uerbum, an numerum signifi cet. Vnus non est numerus.

2 ¶Verùm dispereã, nisi isti, licet sint ex primis nostræ Galliæ Iurisconsulti, toto (quod aiunt) cœlo errant. Nam etsi quantum & quantitas ad numerũ quandoque referuntur, vt suprà diximus, non tamen ad id tantùm, sed & ad amplitudinẽ, id est mensuram, atque põdus, vt apertè probat l. quisquis, ff. de lega. iij. & voluit glo. j. in l. j. & ibi Bart. post prin. C. de act. & obl. in l. generaliter. in verbo, partem, C. de episcop. & cler. quæ quidem de vno æquè dicuntur atque de multis, sicuti etiam qualitas, latitudo, longitudo, & alia id genus. Nam & qualitas & quantitas idem subiectum propemodum respiciunt, l. qui bonis, ff. qui bon. ced. poss. vt & illa alia, vti videre licet.

Iterũ de quantitate.

3 ¶Dicimus enim, qualis quantúsque vir, equus, ager, fundus. nam & in l. certum, ff. si cer. pe. dicitur qualis quantáque, de re quapiam. & in l. cùm soluta, ff. de condit. ind. & in l. stipulationum quædam, ff. de verb. oblig. & iterum in l. si constante, C. de dona. ante nup. fit mentio quantitatis, & æquè in vno tantum procedunt, ac in pluribus, vt omnibus videre licet. Plautus in Amphitryone, de vno tantùm loquens, Obsecro hercle, quantus & quàm validus est? Et iterum in eadem fabula, Quantus amatur, dicit. Et Plinius in Panegyrico: Sæpe ego mecum, P. C. tacitus cogitaui, qualem & quantũ esse oporteret, cuius ditione nutúque maria, terræ, pax, bella gerantur. Et Virgilius lib. ij. Aeneid.

*De eadem re.*

*—Qualísque videri*
*Cælicolis, & quanta solet.—* Et iterum libro tertio:
*Nam qualis quantúsque cauo Polyphemus in antro.* Et Homerus lib. xxiij. Iliados de Achille,
*οἷος ἔην, οἷός τε, θεοῖσι γὰρ ἄντα ἐῴκει.*
*Quantus erat, qualísque, deis enim contrà similis erat.*

*Sitne differentia inter quantum, & quantitatem.*

Et è nostris Spec. in tit. de fructib. & interesse, §. viso, col. j. vers. sed quomodo, dicit quantitatis appellatione comprehendi quamlibet rem singularem, per d. l. quisquis, ff. de lega. iij. Ideóque vix possum accedere Alciati sententiæ, qui in libro primo eius quod interest, fecit in hac re discrimen inter quantum & quantitatem.

*Quantitas inter prædicamenta.*

4 ¶Sed vt hæc lucidius intelligas, Aristote. in l. κατηγορίας, in quolibet subiecto decẽ prædicamenta constituit, inter quæ & quantitatẽ reposuit: ex quo potes intelligere, & de vno dici. Et id quoque post eum astruxerũt è nostris Azo, in proœmio Sũmę, & Bal. in l. de quibus, col. antep. & seq. ff. de legi. Et bene etiã facit tex. in d. l. quisquis, & quod ibi scripserunt gl. & Bar. ff. de leg. iij. & in l. aut facta, in prin. ff. de pœn. vbi delicta septẽ modis consideranda sunt, inter quæ reponit qualitatem, & quantitatẽ. Postea autem in §. quantitas, scribitur quantitatẽ discernere furẽ ab abigeo. Nam qui vnum (inquit) suẽ surripuerit, vt fur coërcebitur. Et in l. j. §. quod autem ait, ff. ne quid in flu. publico, quæ loquitur de quantitate aquæ. Ex quibus vides, & quantitatem de vna re dici.

5 ¶Quid quod ipse Aristoteles lib. Politicorum primo, ca. vj. scribit nummum signo quopiam primùm fuisse impressum, ad demonstrandam illius quantitatem. Ex quo etiam clarissimè omnium intelligis, quãtitatem de vno nummo dici, eámque pro æstimatione nummi accipi, vt etiam apertissimè probat l. cùm affirmes, C. de libe. cau. vbi dicitur, dato nummo certæ quantitatis: vt hinc liquidò cognoscas hæc verba, *en telle quantité*, significare, talis æstimationis, ponderis, magnitudinis, quam consanguineus offerens voluerit, ita scilicet vt nihil intersit, an sit denarius simplex, an duplex, an liardus, an item solidus æreus, aureus, argenteus.

*Quantitas duplex.*

6 ¶Nam vt id clarius declarẽ, scire debes, duplicẽ esse quantitatem, vnã quam continuã appellant, alteram discretã: illam dici de re vna, & ad numerũ nihil pertinere, hanc autem de pluribus, & ad numerũ referri, vt tradit Aristot. in eo li. κατηγορίας c. 6. & colligitur ex no. à Bart. & aliis in l. qui quartam, ff. de leg. j. eodẽ Bar. in trac. de testib. c. xxvij. incip. qualitas. Bald. in Auth. hoc amplius, ante fi. C. de fideic. & in l. data, col. vij. vers. dicit testis falsum, C. qui accus. non pos. & in l. j. col. iij. vers. modò ego quæro, C. de senten. quæ sine cer. quanti. & clarius in c. cùm causam, col. v. versi. secundum prædicamentũ, extrà de testib. vbi scienter dicit, quantitatem continuam esse augmẽtum substantiæ, l. inficiendo, §. infans, ff. de furtis. quæ loquitur de infante, qui ita creuit, vt adolescens fieret. & ita in eo est quantitas continua. id est, augmentũ substantiæ. Quãtitas autẽ discreta est augmentum numeri. Hæc ibi, ex schola Philosophorũ. Nam & Gale non minùs philosophia, quàm medicina, illustris, in lib. de differẽtiis morborũ. Neque, ait, cuipiam obscurũ est vtranque passionem, tam quæ ad numerũ, quàm quæ ad magnitudinem pertinet, in prædicamẽto quantitatis posse locari. Siquidẽ quantitatis aliud continuum, aliud discretum, quod & quantũ propriè, sicuti & continuum, ἐλίκον apud Græcos appellatur. Ex bisque illud est Quintiliani, lib. ij. c. iiij. Quantitatem quæ dupliciter à posterioribus diuisa est, quàm magnum, & quàm multum sit.

*In vno nũmo consistit mutuum.*
*Idem indicandum de principio actus, ac de ipso actu.*

7 ¶Quin & si hæc non subsisterent: necessarióq; quantitas ad numerũ tãtùm referretur, non tamẽ concluderet, vnum hîc nummũ non satis esse ad oblationẽ. Nam scribit Albet. post Petr. Cyn. & Old. in l. ij. §. mutui datio, col. pen. vers. item quæro, & ibi quoq; post eos Phil. Dec. in vtraque lect. ff. si cer. pet. quòd in vno nummo consistit mutuum, quia vnus est principium numeri. & idẽ iudicamus de principio actus, quod de ipso actu, per l. non ideò, C. de hær. inst. Et idem quoque voluerunt Cyn. Bal. Ang. & Corne. in d. l. non ideò, vbi ex hoc dicunt, emptionem posse fieri vno nummo. & rursum idem Cy. in l. maritus, & ibi quoque Pau. Alex. & Ias. C. de procu. Bar. in d. l. si quis ante. & ibi quoque Alex. Fran. Aret. & Ias. ff. de acq. pos. Colle. in c. vt mensuræ, extrà de emp. & vend. Bal. in d. §. affinitatis, Insti. de empti. Pau. Ca. in l. j. col. j. C. vnde vir & vxor. & consi. exc. nouiter reuocatur in dubium, col. j. lib. ij. vbi & ex hoc dicit, idem iuris esse de vnitate, ac de numero: sicut quod iuris est in affinibus, idem esse in viro & vxore: qui ipsi non sunt propriè affines, sed principium affinitatis, per d. l. maritus. & ex externis scriptoribus Laurentius Valla lib. j. Dialecticæ, c. ij. vbi fortius tenet, & probat, vnum esse numerũ, vti etiam è nostris voluit Io. And. in proœmio 6. & Phil. Dec. in d. §. mutui datio, in priori lect. Nam & quodammodo vir & vxor affines etiam dicuntur, d. l. non ideò, & l. quod Seruius, & ibi glo. Bart. & Bald. ff. de cond. caus. da. Et facit, quod de vno tradit Baldo c. j. §. & quia vidimus, ad fin. tit. qui feu. dar. pos.

¶Et

8 ¶Et hæc haud dubiè procedũt,cùm eadem est vtriusque ratio.Sicuti etiam in simili dicimus,numerum pluralem, in vnoquoque procedere,si eadem sit ratio,ex sententia Archi.Ioan.And.Domi.& Recentiorum in c.j.de rer.permu.lib.vj.Bald.& Paul.Castr.in l.j.C.de condi.inser.cum aliis concor. à me collectis in repet. l.si vnquam,in verbo,susceperit liberos,nu.215.sed vtruncunque sit.Vt amplius(ni fallor)non sit dubitandum, quin satis sit vnum nummũ offerri. Id quod etiam apertè indicat §.huius tit.iij.in verbis,*& la piece d'or,ou d'argent,qu'il aura consigné.* & rursus,§.seq. ibi,*& perdra la piece d'or ou d'argent qu'il aura baillé* , sed apertius in §.vij.ibi , *mais suffit faire offre d'vne piece d'or ou d'argent* : quæ verba cùm clara sint,nullus iam est dubitationi locus relictus, quantum ad nostram consuetudinem pertinet.

*Numerus pluralis an in uno procedat.*

9 ¶Sed vnum tamen non omiserim,quod admodum adstipulatur priori illi sententiæ : illud scilicet,quòd quando hæc dictio quantitatis adiungitur pecuniæ,semper numerũ significat,l.hęc vẽditio,§.huiusmodi,& ibi gl.& Bal.ff.de contrah.emp.idẽ Bal.in d.l.j.col.ij.vers.sed immediatè,C. de actio.& obl.& Fabia.à mõte S.Sab.in tract.emp.& vend.in v.q.prin.col.v.vers. circa secundũ. Sed an is tex.id prober,videãt cæteri.Super eo autem tex.& gl.illius,vide Bar.in l. seruus legatus, §.qui quinq;,ff.de leg.j.& Ro.in l.si certos nũmos, ff.de verb. oblig. At huius contrarium suprà probauimus ex Aristo.qui quantitatẽ dicit esse in vno nũmo:quod & nostræ leges, vt diximus, adstruunt.Et satis videmus eandem rationem esse,siue quis vnum nummum,siue plures offerat.

*Quantitas iũcta pecuniæ, an semper numerum significet.*

10 ¶AT maius,perplexiúsque dubiũ est: si consanguineus faciat duas vel tres oblationes simul,scilicet duorum aut trium contractuum diuersorum:verbi gratia,emisti à me vnum fundum certo pretio,postea alio contractu emisti alterum : an sufficiat consanguineo meo venienti ad retractũ harum duarum venditionum,offerre vnũ nummum qui plures minores valeat, scilicet Caroleũ, qui decem denarios valet.Posset videri hoc casu non satis esse,sed tot esse offerendos, quot sunt contractus,ad quorum retractum venit consanguineus. Nam pro quolibet contractu vnus ad minimum nummus offerendus est.Si ergo sunt diuersi ac separati contractus,etiam diuersi ac separati nummi sunt offerẽdi , vt suus cuique nummus sit attributus:præsertim cùm hæc à consuetudine pro forma & solennitate sint obseruanda,vt declarat §.vij.& viij.infrà eo.tit.& in d.§. 7. expressè cauetur offerendam esse vnam peciam,vt vtar verbo Gallis peculiari,quo etiam vtitur consuetudo nostra. Quî fit ergo,vt vna pro duobus,aut tribus separatis contractibus sufficiat, cùm forma præcisè ac specificè adimpleri debeat,vt no.Bal.Ang.Pau.Cast.& Recentiores,qui afferunt concord.in l.j.ff.de libe.& posthu.

*An pro duabus oblationi. diuersarum venditionum satis sit unum nummum offerre.*

11 ¶Ita quidem,vt eius omissio in qualibet , vel minima parte, actum vitiet.Ant. & Pan.in c.Pisanis,quod est vlt.extrà de resti.spol.cum concord.adductis à Fely.in c.cùm dilecta,col.xxvj.vers. amplia decimò,extrà de rescrip.& Phil.Dec.in c.prudentiam,in iiij.no.de offic.delega.& dicemus etiam in tit.seq.§.iiij.glo.vj.nu.30.& quia etiam.Idq́ue etiam in actibus quãtumuis fauorabilibus, l.qui Romæ,§.Flauius,ff.de verb.obl.Bal.in l.testamentum,C.de testa.& cons.ccl.considerandum est,libr.v. & Ias.cons.cxcj.placet mihi,col.j.lib.ij. vbi etiam dicit procedere in causis piis, ne quis interim causetur retractum esse fauorabilem:de quo tamen diximus latè in præfat. Sed nec ei aliquid addi aut detrahi potest. Bald.in l. vlt.col.ij.C.de suis & legit. & alibi latius diximus. Nec ea quoque potest per æquipollens adimpleri,glo.in cle.j.in verbo,tertio,de vita & honest.cleri.Bar. in l.non sunt liberi,ff.de statu.homin.cum concor.adductis ab Alex.in d.l.j.col.vlt. ff. de liber.& posth.& Felin.in d.c.cùm dilecta,extrà de rescr.& Hippol.Marsi.cons.xxvij.solennem , col.ij.& iij.lib.j.ne quis etiam causetur , vnum maiorem nummum multis minoribus æquipollere.De eo tamen,quod diximus de omissione in minima parte,vide quæ dicam infrà tit. procedente , §.iiij. glo.vj.nu.3t.& duobus seq.

*Formæ omissio in minima parte vitiat.*
*Etiam in actibus fauorabilibus & piis causis.*
*Formæ nil addi potest , nil detrahi.*
*Forma per æquipollens adimpleri non potest.*

12 ¶Sed & ea res indiuidua est,l.hæredes palàm.§.vlt.& l.si is qui,& ibi Bald.in j.not.ff.de testa.cum si.Nam diuisio formam corrumpit,vt dicit Bal.in l.si seruus,circa medium,in addi.ff.si quis caut. & vt idem quoque scribit in l,Pedius,post prin.in addi.ff.de arbit. forma est de genere indiuisibilium,cùm quælibet mutatio in forma totum vitiet,secundùm Iac.Bu.in l.certi cõdictio,§.quoniam,& ibi quoque Alb.col.vlt.ff.si cer.per.quo etiam in loco Bal.ipse col.iij.vers. oppone quod vtile est,dicit formam esse indiuisibilem,vt & dicit in d.l.testamentum, C.de testa.vbi etiã eam dicit inseparabilem,quod idem est:ideóque in ea vtile per inutile vitiari. Quæ etiam fuit sententia Bar.in l.Græcè,§.illud,per illum tex.ff.de fideiuss.Ang.Imo.& Recentiorum , in l.j.§.sed si mihi, ff.de verb.oblig.At idem Bal.in c.cùm adeò,col.ij.vers.contenti ex paruo, extrà de rescrip. dicit, quòd forma ex integritate consistit.Sed & ipse in l.si veritas,in ij.not.per illum text.C. de fideic. dicit,quòd omnis solennitas est indiuisibilis,ne quis etiam hîc causetur hanc rem non formã esse, sed solennitatem.& Alex.in l.is qui quadraginta,§.quædam,ff.ad leg.Falci. & Philip.Dec.consi. cccccxxxij.pro vera resolutione,col.j.

*Forma indiuidua.*
*In forma,vtile per inutile vitiatur.*
*Solennitas omnis indiuidua.*

13 ¶Hincque fit,vt conditio diuidi scindíque non possit.l. qui duobus,& l.cui fundus,ff.de condi. & demon.& l.fistulas,§.per fundum,ff.de contrah.empt.& l.si ita fuerit,in prin.ff.de manu.testa. & voluit Cy.in l.si plures,C.de cond.inser.Alb.in l.statuliberos,§.j.in prin.ff.de statulib. & Ang. cons.clxviij.testator in omnibus,col.j.Alex.cons.lxxv.in causa & lite.paulò ante fi.li.vij.& Doct. vbique.Nempe quia conditio formam inducit,& solennitatem, Bald.in Auth.vt liceat matri & auiæ,col.j.C.quando.muli.tutel.offi.fung.pos.cum aliis multis concord.adductis à Recẽtioribus

*Conditio non scinditur.*
*Conditio formam inducit.*

in l.ij.§.vlt.ff.de vulg.& pup.subst.& à me copiosius infrà,tit.procedente,§.ij.nu.3.& eo quidem magis,& seq. Vt hinc intelligas,nihil hîc obesse,si quis diceret,quòd si liardus, qui tres denarios valet,fuerit oblatus pro tribus contractibus,ita diuidetur, vt quilibet denarius eius liardi cuilibet etiam contractui assignetur. Nam id posset procedere in rebus diuiduis, non in forma, quæ indiuidua est. Super eo tantùm quod de conditione diximus, vide l.cui vsusfructus.in princ.ff. de vsu & vsufru.lega.& l.qui putat,in prin.ff.de acq.hæred.

*Nummus scindi non potest.*

14 ¶Porrò nummus ipse in partes diuidi,aut scindi non potest. Si enim ita fieret, ab eo auferretur forma publica,quæ necessariò in eo requiritur,iuxta l.j.ff.de contrah.empt. & l.j.& ibi Doc.C. de vete.numis.pote.lib.xj.& gl.in c.quanto,in verbo,patris, extrà de iureiur. & Bal. cons.494.sciẽdum est,quòd moneta, post princip.lib.j.& cons.cclxxvj.casus talis est,dominus, col.j.lib.iij.& Rapb.Co.cons.cxxxviij.hoc maximè,col.vlt.vbi etiã dicit,quòd autoritas monetæ non ex materia tribuitur,sed ex forma quæ perempta,perimitur & ipsa rei substantia, vt in simili tradit gl. in l.qui vsumfructum,in verbo,facta,ff.de vsufruc.& alia,quæ in id allegat. Ideóque pecunia cõmunis multorum non per scissionem aut diuisionem singulorum corporum condicitur,sed per numeros totius,l.nam & si fur,& ibi glo.Iaco.Bu.Albe.Fulg.Pau.Cast.& Recentiores, ff.si cert. pet.& l.cùm Stichus,ff.de soluti.glo.in l.singularia,in vj.speciali,pecuniæ,& ibi Bart.Alber.Fulg. Rom.Alex.& Ias.ff.si cert.pet.ex quibus Alex.rationem reddit, quia si corpus ipsum cuiuslibet nummi diuideretur,redderetur inutile.

*Naues sectæ.*

15 ¶Et sanè,si quis nummũ scinderet,perinde faceret,ac si naues singulas diuideret,quod fecisse dicitur Quintus Fabius Labeo,qui cum à rege Antiocho,quẽ bello superauerat,ex fœdere icto dimidiam partẽ nauiũ accipere deberet,medias omnes secuit,vt eum tota classe priuaret. Autor Valerius,lib.vij.ca.3.& è nostris retulit Flor.in l.si familiæ,quæ est antep.ff.famil.ercis.vbi & hoc improbat,& allegat d.l.nam & si fur.§.vlt.qui loquitur de nũmis,ex quo apertè intelligis, illũ idem intelligere de nũmis ipsis. Hinc & iocus Casellij Iurisconsulti,qui mercatori cuipiã interroganti, quonã modo nauẽ cum socio diuideret,respõdit,Nauẽ si diuidis,nec tu nec socius habebis. Autor Macrobius Satur.li.ij.c.vj.{Simile autẽ traditur de Cãpanis qui cùm fœdus cum hostibus pepigissent, ea lege vt eis dimidiã partẽ armorum traderẽt,dissectis armis dimidiũ eos recipere insserunt,autor Polyenus lib.vj.Stratagematũ.} Nam & hîc,si Caroleus inter duos diuidatur,neuter sociorum Caroleũ habebit. In ea autẽ l.nam & si fur.§.vlt.Iac.Bu.& Albe.ex eo inferunt ad quæstionẽ de vetula,quæ vẽdidit dimidiã partẽ ficuũ,quas emptor petebat medias omnes etiam diuidi, volens scilicet facere locum prouerbio σῦκα μερίζειν, id est ficos diuidere. Cuius meminit Martialis li.v.epigrammaton in Calliodorũ. Adeo autem nũmus omnino scindi non potest, vt nec radi quoq; impunè possit,l.quicunq;,ff.ad leg.Corn.de falsis. Illud autem indiuiduum dicitur,cuius partes sepatatæ mutant diffinitionem totius,& cuius integritas minui non potest, stãte realitate ipsius subiecti,vt sunt verba Bal.in c.j.§.j.col.ij.vers.sed quare dicitur,tit.de contro.inue.

*Casellij iocus.*

*σῦκα μερίζειν. prouerbium.*

*Indiuiduum quid dicatur.*

*Intellectu diuiduntur aliâs indiuidua.*

16 ¶Quod si quis aduersus hæc dicat,quòd licèt nummus re ipsa diuidi non possit sine corruptione ipsius,tamen intellectu & cõmoditate potest:vti & seruus cõmunis,qui quidem corpore ipso diuidi non potest,intellectu potest,vt expressim dicitur in l.seruus communis,ff.de stipul.ser.vt sic ex ipso intellectu & mente singularitas diuidatur resoluatúrque in pluralitatem : vt in simili, dicunt Guil. Cu.& Albe.loquentes de equo,in l.vbi autem,ff.de cond.ob turp.cau.& Bald. in l. cùm inter,per illum tex.C.de fideic.lib. Nam intellectus potest alio modo res considerare & metiri,quàm sint secundùm corpus,vt per Bar.in l.ambitiosa,col.iiij.vers.sed contra opin.ff. de decre.ab ord.fac.& quod no.in c.præterea.de appel.& per Pau.Ca.cons.ccxlv. videtur dicendũ dictam separationẽ,lib.j.quod reperitur cons.cccxv. eod.lib.vbi ex hoc dicit,quòd licèt iura incorporalia non patiantur commixtionem,neque separationem corpore,intellectu tamen patiuntur, vt probatur in l.ea quæ,C.fam.ercisc.vbi ipso iure & ex lege, & sine diuisione nomina diuiduntur,licèt aliàs non recipiant diuisionem,quod huc proximè accedit. Huic statim illud responderi potest,quòd cùm pluralitas, vel singularitas est de forma,non fit resolutio vnius in alterum ex sententia glo.no.in l.iij.§.hoc autem à superiore,ff.de itin.actúque priu.prout illum intelligit,& dicit sing. Nicol.Eueta, vir certè legalis doctrinæ peritissimus in locis legalibus,in loco à numero,vbi & de hoc dicit esse tex.in l.cùm hi,§.si Prætor,ff.de trãsact. Et facit etiã ad prædicta, quod in simili dicitur in l.de pupillo,§.si in pluribus,ff.de ope.nou.nũt.quòd si in pluribus locis opus fiat,non sufficit vna nuntiatio pro omnibus,sed sunt plures necessariæ, & consequenter plures remissiones. Ibíque dicit Bar.in prin.id procedere,etiam si ea loca adeò sint propinqua,vt in omnibus simul exaudiri possit vnica nuntiatio.{De quo & tu vide Ang.& Roma.ibi.}

*Pluralitas vel singularitas formalis, non resoluuntur utrinque.*

*Vna autoritas an multis actibus sufficiat.*

17 ¶VERVNTAMEN contrà facit tex.no.in l.accipienti,ff.de auto.tut.cuius hæc verba sunt: Accipienti,& edenti iudicium,idem tutor autor vtrique fit. Sed hoc vtrùm ita est,si bis autor factus est,an & vna autoritas sufficiat,eo animo,vt ad vtrunque pertineat, dubitat quidẽ Pomponius: sed fortiter defenditur sufficere vnam autoritatem. Et cum tex.Bar.ita summat, vt cum nostris loquar. Vna voce potest interponi autoritas duobus diuersis actibus. Et sic vides Bart. intelligere eum tex.etiam in diuersis actibus,vt & intelligunt gl.& Albe.ibi,quod magis mirum est,cùm autoritas pro forma interuenire debeat,vt per Doct.in d.l.j.ff.de lib.& posth.& Fran.Aret.in l.Gallus,in prin.col.3.vers.ex quibus iuribus,eo.tit.cum si. Et tamen vna(vt vides)autoritas,id est,vna

verborum

verborum conceptione prolata, satis est pro duobus actibus. Quanquàm eum text. malo intelligere in vno eodémque actu, eodémque iudicio, siue causa, in qua scilicet alter pupillorum actor est, alter reus: vt etiam intelligi posse contendunt glo. & Bar. ibi, & ita non admodum obstat his, quæ pro contraria parte dicta sunt. Tu tamen cogita: nam si Pomponius, vnus ex præcipuis nostris Iurisconsultis, dubitabat quid hîc dicendum esset, quis nostrum non dubitabit? Sed quod multum mireris, nec Accursius, nec alij hoc in loco declarauerunt, quam ob rem potissimùm illic esset dubitandum, sed iam ex iis, quæ diximus, planè intelligis.

18 ¶Facit item contra illam sententiam gl. not. in c. propriè, in verbo, trium milium, de conse. di. iiij. quòd vnica aquæ infusione & verborum prolatione possunt plures baptizari, per eum text. quo traditur Petrum Apostolum vno die tria millia hominum baptizasse: neque enim id aliter, quàm suprà diximus, fieri potuisset. & idem quoque voluerunt Host. & Io. And. in c. j. vterque col. ij. & ibi quoque Ant. etiam col. ij. extrà de baptis. idem Host. in summa eiusdem tit. §. quæ sit eius forma, col. ij. vers. licet autem. Io. And. in c. delictum, & ibi quoque Alb. num. 7. & 8. de reg. iur. lib. vj. nam vt id scias, Albe. etiam in quædam e. illius tit. commentaria edidit. Lap. alle. viij. præsentatus. paulò ante medium: & è Theologis Diuus Thomas in iiij. senten. dist. iij. q. j. art. ij. Id quod multũ hic notandum est, cùm ex omnium & Theologorum & cano. sententia nihil magis sit è forma, quàm illa aquæ immersio, & verborum prolatio. Tamen Host. & Ioan. Andr. in d. c. j. dicunt tutius esse, vt singuli baptizentur, per quædam iura ab his allegata. Thomas autem, vbi suprà, tradit eum peccare, qui sic vniuersim, multos baptizat. *Vna aquæ infusio & verborum prolatio, an pluribus baptizandis sufficiat.*

19 ¶Tu autem interim ad comprobationem prioris sententiæ qua dictũ est, videri necesse esse duos nummos offerri ad retractum duorum cõtractuum, vide tex. in l. patris & filij, ff. de vulg. & pup. substitu. vbi quia patris & filij impuberis testamentum pro vno eodemq; testamento habetur, vt etiam dicitur in l. qui plures liberos, §. j. ff. eo. tit. & in l. pen. ff. quemadmo. testa. aper. & in c. si pater, de testa. lib. 6. Ideò etiam iidem testes eadémque signa sufficiunt, id est, vna pro omnibus solennitas: tanquàm scilicet à contrario sensu contrarium videatur, si non vnum idemque testamẽtum censeretur: quia tunc solennitas in vno apposita, in altero repeti iterarique deberet, vt etiam clarius aperit tex. in l. si quis eum, §. j. eod. tit. de vulg. & pupil. *Testamẽtũ patris & filij vnum censeri, vnámque in eo satis esse solẽnitatem.*

20 ¶Sed quod ad posteriorem sententiam facit, Barto. in d. l. patris, ad fin. asserit, & post eum cæteri Recentiores, quòd si in eadem charta scripta sint plura diuersáque testamenta, sufficiunt iidem septem testes omnibus his simul adhibiti, atque etiam vna voce, arg. l. iiij. ff. de duob. reis. Quin plus voluerunt Iac. Aret. Iac. Rav. Pet. Cyn. in addi. Albe. Bal. Ang. Imo. Alex. & Fran. Aret. ibi, vt etiam id procedat, si simpliciter fuerunt testes adscripti in ea charta, continente simul plura testamenta, nec expressum est, quòd pro omnibus sint adhibiti: tamen illi pro omnibus adhibiti esse censentur, & sufficiunt, per tex. in l. si quis ex argentariis, §. si initium, ff. de eden. Quo in loco idẽ voluit Bart. col. xij. vers. septimò dixi, & Bal. post Nico. Mate. in l. omnium, col. ij. vers. sed Nico. C. de testa. vbi tamen dicit, hoc non esse dubium in testamentis connexis, d. l. patris & filij, quasi dubitet de aliis. & Steph. Bertr. consi. xliiij. venditio, col. vlt. ante fi. lib. ij. *Testamentis pluribus, an vna sufficiat solennitas. An testes censentur adhibiti omnibus testamentis eiusdem chartæ.*

21 ¶Tamen in hoc vltimo casu, in quo scilicet id expressum non est, contrarium voluerunt Raph. & Pau. Cast. in d. l. patris & filij, requirentes scilicet expressam omnium testamentorum mentionem. & sequitur Ang. Aret. in §. igitur, in fin. Instit. de pupil. substi. & Viglius Zuichemus Phrysius, vir & eloquentia, & legum peritia clarus, in eodem loco, & latius in §. sed & vnũ, qui est pen. Insti. de testa. ordi. Nam speciale est (inquiunt) in testamento patris & filij, vt vna pro omnibus solennitas sufficiat, vt satis declarat d. l. patris & filij. ex hoc significãs in aliis alteram tãtùm requiri, argumento l. quòd verò, ff. de legib. Quod & Io. Fab. ibi, in fi. sensisse videtur, cùm ex dicit, loquẽs de hoc casu. Caue tamen, quòd testes pro vtraque parte rogentur, & aliæ solennitates obseruentur. *De eadem re.*

22 ¶Sed pro alia sententia rursum facit, quod traditum est à Bal. & Sal. in l. eò quòd à multis, per illum tex. C. si cert. pet. quòd vna subscriptio vnúmque sigillum tabellionis potest authenticare, vt ipse Bal. loquitur, id est, authẽticos efficere mille cõtractus præcedẽtes, quibus scilicet subest vna subscriptio, atque vnũ sigillum. Ideò, vt & ipse subdit, quod de tempore dicitur in d. l. si quis ex argentariis, §. si initiũ, ff. de eden. habet locũ & in subscriptione, & in signo tabellionis, quod admodum est no. & idẽ propè voluit ipse Bal. in rub. C. de fide instr. col. vij. vers. modò incidit hîc quæstio, & Ang. in d. §. si initiũ, in prin. & in l. Lucius, ff. de test. mili. Raph. Fulg. cõs. lvj. quæritur quomodo, in fi. Steph. Bertr. conf. cc. viso casu, col. j. li. j. & d. cons. 44. venditio, col. ij. in prin. lib. ij. *De eadem re.*

23 ¶Facit etiam tex. in l. Titia, §. vlt. ff. de verb. oblig. vbi ita ad verbum scribitur, Quoties pluribus specialiter pactis stipulatio vna subiicitur, quamuis vna interrogatio, & responsum vnũ subiiciatur, tamen perinde haberi, ac si singulæ species in stipulationem deductæ fuissent. & alia quoque multa similia, quæ nos colligemus infrà in tit. procedente, §. ij. num. 67. quòd autẽ hîc adducitur. Ex quibus vnum non prætermittam, huic loco accommodatissimum, quod tradunt Ange. & Franc. Aret. in l. duo rei, per illum tex. ff. de duobus reis, sufficere pluribus libellis vnicam contestationẽ litis vna oratione complexam, per tex. in d. l. accipiẽti, ff. de aut. tut. & sequitur Barb. in c. illo vos, col. j. extrà de pigno. Nam constat litis contestationem esse de forma & solennitate iudicij. *Vna pluribus libellis contestatio.*

24 ¶Illud autem, quod suprà in priori sententia diximus, de nunciatione operis, quæ fit pro pluribus locis, ideò fit (neque enim id omittendum) quia in re præsenti fit nunciatio: vt dicit text. in d. l. de *Vna nunciatio pro pluribus*

*locis aut operibus, an sufficiat.* pupillo, §.si in pluribus, ff.de oper.no.nuntia.& vt dicit Bart.ibi, quilibet locus debet nominari & demonstrari. Idcircóque debeot fieri tot nuntiationes, quot sunt diuersa loca, l.scire debemus, ff. de verbor.obligat. Ex qua ratione refellitur, quod idem Bart.dicit de locis vicinis, ex quibus vna nuntiatio exaudiri potest, vt non satis sit: quia data tali vicinitate, diceretur in re præsenti omnibus nuntiari. Et ita dicebat Iaco. Aretin.ibi, quem (licet repræhendat ipse Bart.) sequuntur tamen Rapha.Co.Pau.Cast.& Iason ibi.

25 *Quæstio princip.decisio.* ¶Et ex his redditur admodum dubia ac perplexa hæc nostra quæstio. Tamen omnibus introspectis, in eam potius sententiā inclinarē, vt satis sit pro multis retractibns, multorum scilicet cōtractuum, simul factis, vnum tātùm nummū offerri, qui æstimatione minorū nummorū diuidi possit: hancq; questionē esse de booo & æquo, in quo genere plerunque sub autoritate iuris scientię perniciosè erratur, vt post Celsum adolesceotē scribit Pau.in l.si seruū, §.sequitur, ff.de verb.obli. Quanquàm huic scio responderi posse, retractum non esse ex bono & æquo, sed potius ex summo strictóque iure, vt dicemus infrà eo.tit.§.xxxv.eodémque pen.in verbo, *d'estroict droict.*

## DE RETRAICT LIGNAGIER, §. SECVNDVS.

T si l'achepteur respond, qu'il luy plaist recepuoir ledict retrayant audict retraict : il peut prendre & recepuoir ledict offre en deduction & rabat du pris. Et doibt declarer par serment le pris, que la chose luy couste, & monstrer son contract[a]. Et si le retrayant veult, il luy peult faire faire serment,[b] que c'est le loyal pris, qu'il a payé sans fraude.[c]

*T si emptor responderit velle se retrahentem admittere, potest recipere oblatam pecuniam in pretij deductionem, debétque sacramento declarare pretium quo res sibi empta est, contractúmque suum exhibere[a] : eumq; cognatus si velit iureiurando adiget[b], sítne illud verum pretium quod sine fraude soluit[c].*

### MONSTRER SON CONTRACT. CONTRACTVMQVE SVVM EXHIBERE, GLO. I.

1 *Aliud contractus, aliud instrumentum.* VID hìc vult dicere nostra consuetudo his verbis, ostendere suum contractum? Quaio re illud te scire oportet, aliud esse contractum, aliud instrumentum : sicut aliud cootinens, aliud contentum. l.rerum mixtura, & l.eum qui ædes, ff.de vsue. Et id quidem satis ex eo liquet, quod nostris legibus statuitur, valere contractum sine iustrumento. l.cùm res, C.de probat.& l.cum instrumentis, C.de fide iostr. Est igitur instrumentum scriptura notarij de conuentione partium. Contractus verò est ipsa coouentio, vt declarat Bart.in l.si quis legatum, col.ij.vers.aduerte appello, ff.ad leg.Corn.de falsis. & Bal. in l.vlt. C.de falsa cau.adiect.lega.vbi facit differentiam inter cootractum dotis, & instrumētum dotis. & cons.444.ad euidentiā, in prin.li.j.Ant.& Pan.in rub.extrà de fide instr.Pet.Anch.in repe.ca.j. char.42.in paruis, vers.sequitur alia quæstio, extrà de cōsti. Alex.cōs.122.viso processu vtriusque, col.j.vers.quòd etiā alia, li.ij.Firm.in tra.gabel.in sexta parte prin.q.ij.& iterū in tertia parte octauę partis prin.in 25.q.& Socin.cons.32.in præsenti, col.ij.vers.quibus non obstat, lib.iij.& Doct.sæpe.

2 *Renuntians instrumento, nō renuntiat cōtractui. Instrumento uitiato, nō uitiatur contractus.* ¶Et vt magis differentiam hanc intelligas, qui renuntiat instrumento, non intelligitur renuntiare contractui in eo contento, sed tantùm probationi ipsius instrumēti, vt voluit Bal.in l.Labeo, §.j. vers.quid si quis, ff.de pact.per l.iij.C.de fide instr. Et vitiato annullatóque instrumento, non vitiatur annullatúrque contractus, si modò de eo aliàs appareat. Imo.Raph.Co.Pau.Cast.Alex. & Ias.in l.seruum filij, §. eum qui chirographum. ff.de leg.j.idem Raph.in l.huiusmodi, §.si ita, eo. tit.Paul.Cast.cons.xliiij.videtur dicendum dictum compromissum.col.j.vers.constat autem, li.j. & latius cons.lx.notandum est primò quòd licet, col.j.lib.ij.& iterum cons. lxxv. notandū quòd præfatum statutum, in primo dubio, eod.lib.ij.& Firma.vbi suprà, Alex.consi.clxx.visis statutis, col.j.vers.pro hoc facit, lib.vij.& Soci.cons.ij.in causa testamentaria, post prin.lib.iij. & cons. xcij. in causa domini Antonij, col.vj.vers.primum probatur, eo.lib.iij.Fel.qui alios citat, in c.capitulū, col.xiiij.vers.& pro istis facit, extrà de rescri.& Steph.Bertr.cons.clxx.perseuerando, nu.2. & 3.li. 3.& cons.xxxiij.etiam supposito, in prin.lib.4.& Phil.Dec.cons.clxix.cuius superscriptio incipit, dispensatio, col.j.& ante hos, licet nullus memorarit, Ang.loquens de instrumento maodati, cōs. cexcij.visis omnibus, col. ij. vers.super secundo. Nec item è conuerso vitiato contractu vitiatur instrumentum: quod magis mirum est: sed id tamen voluit Signo. cons. cxlv. in quæstiooe verteote inter Iulianum, col.j.versic.nec obstat si dicatur.& Paul.Castr.duobus locis posterioribus.

*Nec è diuerso* Quanquàm huius vltimi contrarium tenet Bald.in l.vlt.col.vlt.C.de litigio.

3 ¶Porrò idem Bal.in d.l.vlt.C.de sal.cau.adiect.leg.dicit, quòd statutū loquēs de vno, non habet locum

locum in altero.& sequitur Phil.Dec.cons.xvij. viso puncto,col.vlt. Ideóque & Imol.cons.item xvij.in causa,paulò ante fi.respondit,ex statuto iubente solui gabellam ex quolibet instrumento, eam non deberi ex contractu facto sine instrumento. aliud enim (inquit) instrumentum, aliud contractus. Et in simili etiam dicimus,aliud esse statutum,aliud quod in eo continetur. Ideóque si quis iurauerit seruare id,quod statuto continetur,non liberatur iureiurando,etiam si statutum reuocetur. Aliud verò,si iurasset seruare statutum : vt nuncupatim dicit Bal. in præludiis feudo. col.v.vers.item nos dicimus,& post eum Phil.Dec.in c.cùm venerabilis, col.xv. versic. secundò istam conclusionem,de excep.

*Statutum de uno loquēs nō habet locū in altero.*
*Aliud statutū aliud contentum in eo.*

4 ¶Verùm tamen hæc nostra consuetudo hic contractum vsurpat pro instrumēnto, vt satis indicant ea verba(*monstrer son contract.*)Neque enim contractus ipse oculis monstratur,sed instrumē-rum,siue scriptura ipsius.& apertius declarat §.xxij.huius tit.qui loquens de hoc eodem casu, & alio simili vocat literas,quas hic contractum appellat.Nam & literas probatissimi scriptores pro instrumentis vsurparunt.Tullius in oratione pro P.Quintio:P.Quintius Galliam ad teipsum venit in agrum communem:eodémque,vbi non modò res erat,sed ratio quoque omnis,& omnes literæ.Et rursum ipsa nostra consuetudo suprà tit.ij.§.item ij.qui est xvj.totius volu.consuetudinum,& aliis seq.vocat etiam contractum in alio casu simili. Quin in nostris legibus nonnunquā reperimus emptiones pro instrumentis emptionum:vt in l.ij.C.quæ res pigno.obli.pos.vbi glo. id expendit:vti etiam facit in l.j.§.j.in verbo,habitationem. C. commo. Et aliàs sæpe in statutis instrumentum appellatur contractus,vt videre licet apud Pau.Cast.d.cons.xliiij.col.j.lib.j.

*Cōtractus pro instrumento interdum sumitur.*
*Literæ pro instrumentis, Ciceroni.*
*Emptiones pro instrumētis emptionū.*

5 ¶Et ex communi quoque vsu loquendi apud Gallos ita instrumentum vocare solemus,nomine scilicet contractus:secundùm quem loquendi consuetum morem & statuta nostra intelligere debemus.l.librorum,§.quod tamen Cassius,ff.de leg.iij.& l.labeo.& ibi Bart.ff.de supel.leg.& ca. ex literis,le j.extrà de sponsa.& c.quāuis:& ibi Ant.& Pan.de verb.signi.& c.quanquàm,& ibi Domi.ij.q.vij.gl.in c.nonnulli,in verbo duas dietas,in prin.extrà de rescrip.Bart.loquens in statutis, in l.j.in prin.ff.de suis & legi.Bal.cons.cxxxix.factum tale est,D.A.ante fi.lib.ij. vbi etiam id nūcupatim dicit procedere in statutis:& cons.clxxxiiij.statuto ciuitatis Veronæ, post mediū,eo.lib. 2.vbi ex hoc dicit,quòd appellatio vulgi pro iure habetur:& cons.ccccxiiij. quædam sunt locutiones,ante fi.lib.iiij.Raph.& Pau.Cast.expressim quoque de statutis loquentes,in l.cùm quidā, §.quod dicitur,ff.de acq.hæred.Raph.Fulg.qui & ipse de statutis loquitur cons.cxix.proponitur, col.vlt.cum si.collectis à Feli.in procemio Decretal.& Alex.& Recentioribus in rubr.ff. de oper. nou.nuntia.& Barb.cons.xxxiiij.præclarè,col.xvj.vers.stat modò,lib.ij.& cons.lvij.præclarè. col. pen.eo.lib.ij.& cons.lxxxviij.sapienter,col.iij.vers.capio modò,lib.iiij.& Philip.Franc.in c.j.col.j. de iniur. & damno dat. libr.vj. vbi id dicit procedere & in statutis, & in diuinis scripturis,& in priuilegiis,& in rescriptis.& in c.quàm sit,§.j.col.2. de elect.li.vj.vbi & id prætereà docet procedere in contractibus.& in vltimis voluntatibus.& in c.cupientes.col.ij.eod.tit.& lib. & Phil.Dec. cons.cxlvj.cuius hæc superscriptio est,dubia,de quibus,col.ij.& cons.cccccxl.quæritur in effectu, col.ij.& Steph.Bertr.cons.clxxx.visis,nu.2.lib.iiij.Ex quibus etiam intelliges,id procedere in materia exorbitanti & correctoria,aut aliàs stricta & odiosa,vti etiam expressè voluit Ang.Aret. in §.j.in fi.Insti.de legit.agnato.succes.& Matth.Mathes.nota.xcvj.vnum mirabile.& Phil.Dec.cons. cccccxl.quæritur,col.ij.vers.& ad hoc facit.cum aliis concord.adductis à Fel.in d.procemio,col.ij. vers.ex quibus,& col.iij.vers.& adde Do.& alibi sæpe in eo procemio.

*Ex communi usu loquendi cōtractus pro instrumento.*
*Cōmunis usus loquendi seruandus in statutis.*
*Et in diuinis scripturis,*
*Et in priuilegiis.*
*Et in rescriptis.*
*Et in contractibus.*
*Et in ultimis uoluntatibus,*

6 ¶Vt tamen interim non omittam,quod dicit Bar.consi.lviij.Annatellus.circa medium,quòd cōmunis vsus loquendi & intelligendi præualet omni propriæ significationi.Quod & repetit cōs. cxxxviij.hæc est copia,ad fi.vbi & ex hoc dicit,quòd id procedit in statutis.& rursum cons.141. statuto vrbis veteris, & consil.clix. visa quadam constitutione, col.j.vbi & illud prætereà dicit, ipsum communē vsum loquendi præualere omni regulæ,omnique constitutioni in intelligēdis sermonibus.Quod & ante ipsum dixerat Oldr.cons.clxviij.ad primā q.in 3.dubio. Et quod etiā tradit Pan.alios citans,in d.c.nonnulli,col.j.extrà de rescrip.in interpretatione cuiuscunque dispositionis,primò recurrendū esse ad communé vsum loquendi. Cui simile est & quod Alex.sæpissimè scripsit,omnes dispositiones recipere interpretationē ab hoc communi vsu loquendi,vt cons.ix.visis verbis testamēti,col.j.vers.nec obstat si diceretur,lib.j.& cons.v.circa primū.col.vlt. in prin.lib.iij. & consi.xxvj.videretur fortasse,post princ.eod.lib.3. & cons.xlix. viso processu, in fin.eod.lib.iij.& cons.124.super primo.in fi.lib.4.At Pan.ipse in c.j.col.pen.vers.ad vnum tamen aduertas,extrà de iudi.scribit communem vsum loquendi in quacūque materia semper præferri proprio significato,siue id eliciatur ex definitione,siue ex etymologia,siue ex iuris autoritate.Idē in c.ij.col.j.in ij.notab.extrà de arbitr.dicit id procedere in omni materia, quantūlibet odiosa & restringibili.& sequitur Phil.Deci.cons.cccclxxij.testator,col.ij.vers.in secūdo dubio.Deniq; hęc procedunt,etiam si statutum sit,vt intelligātur statuta ad literā,siue vt iacent.Nam nihilo secius in iis sequendus est communis vsus loquēdi ex sententia Iac.Bur.in j.consti.ff.& Bal.in l.omnes populi,col.pen.vers.tertiò nota.ff.de iusti. & iure.Ant.in procemio Decretalium, & ibi quoque Pan.col.iij.& Fel.qui & alios allegat,col.v.vers.secundò amplia.Sed quibus adde Alex. qui id dicit no.cons.ccxj.ponderatis,post prin.lib.vj.Iason cons.ccv.in occurrenti,col.v.vers.item est aduertendum,lib.ij.Imò verò Raph.Fulg.cons.xxvij.proposita,col.j.dicit communē vsum loquendi

*Cōmunis usus loquendi præualet omni propriæ significationi.*
*Et omni regulæ & omni cōstitutioni.*
*Et in quacunque materia.*
*Etiam si statuta debeant intelligi ad literam.*

dare proptiam significationem vocabulo, per quædam ex iuribus suprà allegatis.

*An satis est, chartam siue membranã cõsanguineo ostendere.*

7 ¶EST igitut hîc, ostendere, siue exhibere contractum, idem quod instrumentum ipsius contractus. Quod intellige, vt non satis sit chartam, siue membranam, siue papyrum, siue etiam pergamenam, aliámve materiã, in qua contractus scriptus est, ostendere, siue exhibere cõsanguineo nisi eius legendi copia fiat, si id petat, vt proinde certior fiat de cõtractu & pretio ipsius: per id, quod in simili tradunt D. à Rota, deci. clxviij. si in causa beneficiali, in nouis, & Fel. in c. cùm cõtingat, col. pen. vers. non obstat ratio, extrà de rescri. De quo & nos abundè diximus suprà eod. tit. §. j. in verbo, *dedans l'an*, in xviij. q. vbi omnino vide. Causa enim huius ostẽsionis siue exhibitionis est, vt consanguineus certò sciat (vt diximus) ipsum contractũ & pretiũ eiusdem, vt intra tẽpus octo dierum, vt seq. §. subiungitur, curet restituẽdum ipsum pretiũ, alioquin excludẽdus à retractu, nisi id faciat, ad quam rem nihil efficeret solius chartæ ostensio siue exhibitio. vnde & in simili scribitur in l. Aristo, in prin. ff. de iure delib. hísq; copiam inspiciendorũ instrumentorũ facere, vt proinde instruere se possint, &c. Nam & aliàs verba sunt cum effectu intelligenda, l. si per aliũ, quę est pen. §. docere, ff. ne quis eum qui in ius vocat. est & ibi concord. in gl. Et vt scribitur in l. locum, §. hoc interdictũ, ff. de tab. exhib. exhibere est materiæ ipsius apprehendendæ copiam facere. Et in l. quod & lex, §. ait Prætor, ff. de liber. homi. exhi. Exhibere, est in publicum producere, & videndi tangendíque facultatem præbere, rémque ipsam extra secretũ habere. Et in l. ij. §. inspectio, ff. quẽadmo. rest. aper. ita scribitur, inspectio tabularum etiam lectionem earũ indicat. Id quod eò dicere voluimus, quòd aliquando vidimus emptorẽ, qui volebat repellere consanguineum cui offerẽti chartam emptionis ostenderat, iurauerátque contractum pretiúmque eius esse verũ, & sine fraude, vt hîc fieri statutum est: & tamen noluerat consanguineo petenti eius legẽdi copiam facere, tanquam satisfecisset statuto huic nostro: posteáq; octo dies effluxerãt, intra quos cõsanguineus pretium non obtulerat. Et cùm lis coram me ageretur, admisi nihilominus consanguineum.

*Quid, si consanguineus se subducat, ne ei contractus legatur.*

8 ¶QVID autem, si cùm emptor offerret, exhiberétque instrumentum emptionis consanguineo, is aut videre aut legere noluit, & abût: an nihilominus ei curret tempus octo dierum, de quo in §. seq. Quod verum est, vt in simili tradit Car. Flo. in cle. causam, in prin. in xiij. q. de elect. Perinde enim habendum est, ac si illud legisset, cùm per eum steterit, quòd non legerit. l. Labeo scribit, si mihi, ff. de cõtrah. empt. cum multis si. & cõcor. à me collectis infra eo. tit. §. xv. gl. ij. in ver. *depuys la litiscontestation*, nu. 7. idq; perpetuum est. Quibus adde gl. in c. si capitulo, in verbo, factum de concef. præb. lib. vj. quæ dicit, quòd si quis impedit, ne sibi fiat præsentatio, ea pro facta habetur.

*Citatio pro facta habetur, cũ citatus facit ne citetur.*

*Idem de denũtiatione.*

*Idem de interpellatione.*

*Idem de exhibitione.*

*Idem de prohibitione.*

9 ¶Et idem dicit ea gl. de citatione & eam in hoc quoque sequitur ipse Card. Flor. in cle. j. in v. opp. de fo. comp. De quo est tex. in c. quoniam, §. porrò, & ibi Bal. & latè Maria post alios, col. iij. extrà vt lit. non conte. & voluit etiam Inn. in c. cùm inter, le ij. extrà de elect. & Bar. in l. j. §. sed etsi quis. vers. sed & Aristo. & ibi quoque Albe. in vers. quod si vi, ff. quod vi aut clam, per text. ibi & D. à Rota decis. cclxxj. si de mandato, in nouis, & Paul. Cast. in l. iiij. §. Prætor ait, circa medium, ff. de dam. infec. & Ang. Aret. in §. pœnales, col. ij. vers. in gl. corrupisset, Insti. de actio. & bene facit tex. in cle. j. vers. quia verò, de iudi. & in cle. ij. vt lit. penden. Et simile de denuntiatione, quam emptor de lite sibi mota facere debet venditori, tradit tex. in l. si dictum, §. si præsente, ff. de euic. cùm dicitur, simili modo teneri, qui curauit, ne sibi denuntiari posit, & est similis text. in l. si ideò, §. præsenti, ff. eo. tit. & voluit etiam gl. j. in c. vlt. & ibi Io. And. Card. Flor. & plerique omnes, extrà de empt. & vend. Et idẽ de interpellatione probat tex. in d. l. j. §. sed & si quis, vers. sed & Aristo, iũcta gl. in verbo, possit, ff. quod vi aut clam. quẽ tex. in id dicit sing. Bal. in sua marga. in verbo, interpellatio, vers. ij. Et itẽ de exhibitione nominũ & insinuatione gradus & nominationũ, tenuit D. Cos. Guy. in prag. sancti. tit. de collat. §. statuit, in verbo, spectat. Et idẽ de defensa, quã Neapolitani vocant, tradit Matth. Afflic. in consti. Siciliæ incip. iurisgentium, col. vij. vers. iuxta hãc quæstionẽ. Et de quacunque prohibitione & nuntiatione Alb. in d. l. j. vers. quod si vi, per eum tex. Et vide, quę diximus, suprà, eo. tit. §. j. in verbo, *dedans l'an*, in xviij. q. vers. ex quibus potest, qui est in nu. 105.

10 ¶ILLVD quoque non omittendum est, quod aliquando ex facto contingere vidimus, non satis esse, ostendere exemplum instrumenti, per tex. in simili in l. sancimus, C. de diuer. rescri. vbi in hęc verba scribitur, Sancimus, vt authentica atque originalia rescripta, non exempla eorum insinuẽtur. & est idem tex. in §. sancimus, xxv. q. ij. neque enim cõsanguineus tenetur credere huiusmodi exemplo, auth. si quis in aliquo, C. de eden. Et generale est, vt in omnibus huiusmodi intimationibus authentica instrumenta necessariò sint exhibenda, per tex. in cle. causam, de elect. in illis verbis, porrecto videlicet sibi sub scriptura auth. &c. iuncto fine eiusdem, vbi ita scribitur, Idẽ quoq; in aliis casibus obseruari volumus, in quibus requiritur intimatio facienda. Et voluit Roma. alia quædam allegans, consi. cccxxxvj. circa propositum, col. ij. vers. cæterùm nec sufficit. & Alex. qui alia multa citat, cons. xcv. visis processibus, col. pen. vers. superest, lib. ij.

*Si nullum factum est instrumentum venditionis, quid hic fieri oportet. Et an satis sit, testibus fidem facere.*

11 ¶SED QVID, si nullum confectum est instrumentum de venditione: nam vt suprà diximus, non necessariò requiritur. Quid igitur hîc fieri debet, vt currat illud tempus octo dierum consanguineo? Satísne erit, fidem testibus de venditione & ipsius pretio facere cõsanguineo? vt in simili tradit Bart. loquens in protestatione, in l. non solum, §. morte, col. xj. vers. circa primũ, ff. de oper. nu. nunti. Nam & pares vires obtinent testes & instrumenta, l. in exercendis, C. de fide instru. & c. cùm Ioannes, de fide instru. Imò & appellatione instrumentorum testes veniunt, l. j. ff. eo. tit. &

c. peruenit,

c.peruenit,le j.de testib.cog.Spec.tit.de dilatio.§.vlt.quòd cùm datûr,cum multis aliis similib. & concord.ibi collectis à Recentioribus.Idque propriè,si credimus Bart.& Alcia.in l.notionem, §.instrumentorum.ff.de verb.signifi.

12 ¶Et si magis credendum esset iis,qui dicunt id non vere,sed ex interpretatione procedere: inter quos est Accur.in d.§.instrumentorum,& Alb.in d.l.in exercendis,& Raph.Co.cons.xcvij.stante dicto statuto,col.iij.vers.item licet.Imo.in rubr.de fide instr.& alij multi, quos videbis apud Fel.in d.c. peruenit, & in rubr.extrà de fide instr.& ibi quoque Philip.Dec.& Matthæ. Afflic.in const.Siciliæ,incip.Iurisperitorum,col.v.vers.quærit hìc And.Tamen cùm hìc sit eadem ratio in vtrisque,nihil prohibet,quin alterum sub altero compræhendatur, etiam in constitutionibus odiosis,vt probatur in l.filiũ habeo,in prin.ff.ad Macedo.iuncta l.iusta interpretatione,ff. de verb. signifi.& notatur à Bart.in l.liberorum,in ij.q.prin.eo.tit.cum multis aliis concord. à me traditis in l.si vnquam,in verbo,donatione largitus,nu.145.similitérque renuntiatio.

*De eadem re.*

13 ¶Præsertimq; id debet procedere in casu nostræ consuetudinis,quæ videtur vsa fuisse verbo instrumenti(nam vt diximus ita intelligitur) quoniam frequentius venditiones rerum immobiliũ (de quibus hìc agitur)fiunt per instrumenta.Ideóque non videtur exclusisse eas,quæ sine instrumentis fierent,modò testibus probentur,per ea quæ latè dicemus infrà eod.titu.§.xx.nu.4.propterea hæc consuetudo,& seq.Et aliàs valet argumentũ de instrumentis ad testes,& è conuerso gl.& Doc.in l.j.C.de vsu.gl.in c.Abbate.§.vlt.in verbo,censeretur,& ibi Dom.col.vlt. de re iudi. lib.vj.Ias.cons.cxxxvij.viso accuratè,col.j.lib.iiij.quod satis probatur ex d.l.in exercendis.

*Argu. de instrumentis ad testes,& è diuerso.*

14 ¶Et huic sententiæ concinit,quod voluit gl.notab.in l.vlt.in verbo,depositionibus, in fin.C.de edic.diui Adria.tol.quòd beneficium eius l.quod datur hæredi ostendenti testamentum non cãcellatum,non abolitum,nulláque parte vitiatum,vt scilicet mittatur in possessionem hæreditatis, habet locum in hærede instituto in testamento nuncupatiuo,cuius nulla est scriptura facta, sed de quo constat testibus:tanquã eorũ attestatio à iudice accepta & in scriptis redacta habeat vim testamẽti in scriptis cõditi.& eam gl.sequũtur Iac.But.Guil.Cu.Bar.Bald.in iij.q.Ange.qui dicit sing.Sal.Alex.Corn.& Phil.Dec.ibi.idem Iac.But.in l.vlt.& ibi Bal.col.3.vers.idem si dicta,C.de fideic.Alex.cons.xciij.repetitus,col.vlt.lib.vj.Phil.Dec.in c.ij.col.vlt.versi.xiiij.extrà de prob. Ex quibus Alex.d.cons.xciij.respondit,quòd si ex forma statuti instrumentum donationis debet insinuari intra mensem:alioqui donatio irrita est:si de donatione non est factum instrumentũ, sed ea testibus probata est,& eorum attestatio publicata:debet donatarius intra mensem ab ea publicatione insinuare donationem,aliàs ea irrita manebit,ac si post instrumentum de ea donatione factum,ea non fuerit insinuata.Quæ res non ab hoc casu nostro longè distat. Ang.autem in d.l. vlt.aliud vnum ex ea glo.dicit,quod dicit etiam sing.& mirabile,quòd si ex statuto instrumenta publica habeãt executionẽ paratã,& de debito non fuit confectum instrumentũ, sed de eo post eà fuit facta probatio testibus, quorum dicta in scripturam redacta sunt, ea scriptura non secus habebit executionẽ,ac instrumentũ,si quod confectũ fuisset.& sequuntur Recentiores ibi,præter Ias.sequitur etiam Alex.d.cons.93.lib.vj.& Mathes.notab.v.nota quòd contractus.& Feli. latè in c.sicut,col.iij.in j.declaratione,extrà de re iudic.Hippo.Mars.sing.cccclxxxiiij.si vera loqui.

*Lex ult. de edicto Diui Adri. tol. an habeat locum in testamento nuncupatiuo.*

*Statuta de instrumentis,habent locum in testibus, quorum dicta in scripturam redacta sunt, & publicata.*

15 ¶Quòd si hæc non placeant in casu nostro,quia ex communi vsu loquendi,qui in statutis inspicitur,vt diximus suprà in eadem glo.nn.5.& 6.testes non dicuntur instrumenta,vt dicunt Bart. & Alcia.in d.§.instrumentorum,Imo.Fel.& Phil.Dec.in d.rub.de fide instr.Fran.Aret. cons.lj.si derur,post medium,& Firmia.in tract.gabel.in iij. parte viij.partis princ.in xxxv. q. Ideò nec in ipsis statutis testes comprehenduntur appellatione instrumentorum,ex sententia Imol.in d.rub. & Iaco.Bu.in d.l.j.ff.de fide instru.Igitur fortè dici posset, nec quidem abs re, in hac quæstione nostra nos esse extra casum nostræ consuetudinis,si desit instrumentum: ideóque nec si testibus facta fides fuerit,currere illud tẽpus octo dierum consanguineo.Nam vbi verba statuti non conueniũt,nec statutum quoque ipsum habet locum,l.iiij.§.toties,& ibi Bar.& alij, ff.de dam.infect. cum multis si.à me adductis in repe.l.si vnquam,in verbo,libertis,in prin.C.de reuoc.dona.Nec enim à verbis statuti recedendum est,l.quod constitutum,& ibi Bar.in princ.ff.de testa.mili. Et quod statutum non dicit,nec nos dicere debemus,l.si seruum,§.non dixit Prætor, ff.de acq.hæred.Bal.in l.omnes populi,paulò ante fi.ff.de iusti.& iure,cum multis aliis concor.à me latè coaceruatis,in d.l.si vnquam.in verbo,libertis,nu.4.verba enim legis.Et quod omissum est à statuto, id pro omisso habetur,nec in eo locũ habet statutum,sed Ius cõmune,c.pen.de iureiur.& cap.in nostra,de iniur.Bal.in l.si plures,col.viij.vers.iuxta prædicta formatur,C.de condi.inser.cum aliis concor.à me quoque congestis suprà,omnium nostrarum consuetudinum tit.v. §.iiij. in gloss.j.

*Testes non dicuntur instrumenta ex communi usu loquendi.*

16 ¶Nec nouum aut mirum est,quòd consuetudo nostra requirit probationem siue ostensionẽ instrumentalem,quando & in multis casibus de Iure communi idem quoque requiritur, vt in l.si alterius,ad fi.C.si minor se maio.dixer.& Auth.sed nouo iure.C.si cer.pe.& l.testiũ.C.de testib. & l.generaliter,C.de non nume.pec.& c.porrò,extrà de priuileg.& c.j.de censib.lib.vj. cum aliis multis si.illic adductis à glo.in verbo,inscriptis,& aliis Doct.ibi atque etiam à gl.in l.contrahitur, ff.de pign.& Spec.tit.de instr.edi.§.restat,vers.sed quid si vnus,& Guid.Pap.deci.Delphi.dlxxxij. reperitur,vers.sed quæ sunt illa.Hincque valet statutum aut consuetudo,hanc probationem instrumentalem requirens,omnémque aliam reiiciens.Ray.in l.cùm quædam,ff.de iurisd. om.iud.

*Probatio instrumentalis multis casibus de iure requiritur.*

*Statutum requirens probationem instrũmẽtalẽ valet.*

Iac.But.Bart.Bal.Ro.Soci.& alij Recenriores in l.certi condictio.§.quoniam,ff.si cer.pet. Spec.tit. de proba.§.videndum,vers.sed pone.Ioan.Andr.in addu.eiusdem tit. de fructib.& interes.§.vlt. col.peo.vers.Do.Iac.But.disputauit.Bal.in repe.l.ij.ad fi.ff.de leg.ij.& cons.cxxxiij.casus talis quidam fuit,ad medium lib.v.Aog.in §.j.in fi.io Auth.vt sine prohib.mat.Sal.in auth.cassa, col.pen. C.de sacrosan.eccl.Petr.Anch.in repe.c.j.in xiiij.q.princ.vers.circa istam extensionem,qui est in charta 75.col.j.extrà de coosti.& in cap.accessorium,char.aotepe.vers.quarto quæro, de reg.iur. lib.vj.Imo.in c.auditis,extrà de in integ.resti.& in c.ij.& ibi.Ant.& Panor.de probat. Barb.cons. xix.scripsit propheta,col.ij.lib.j.Alex.coos.lxviij.viso processu,col.j.lib.iij.quod doplicatur consi. lvij.lib.vj.cum aliis multis concord.quos videbis apud Feli.& Phil.Dec.in d.c.ij.de probat.

*Similiter & pactum.*

17 ¶Et hæc est communis opi.quanquam scio nonnullos id uon admittere,& inter alios Bal. cons. ccc.xvij.puoctus super quo consilium petiuum fuit,io fi.lib.iiij.Et priorem coofirmat,quòd valet pactum in eaodem rem:vt respondit idem Bal.cons.xxxiij.verba instrumenti,col.j.li.j.& Alb.post alios multos Antiq.in l.si quis in conscribendo,col.iij.nu.12.C.de episc.& cler.Raph.Fulg.consil. cxx.super eo quod primò,col.ij.vers.super secundo,& cons.ccviij.proponitur quòd quidam, per totum.Quamuis huius item contrarium teneat gl.in d.auth.vt sine prohib. mat.in verbo , senatus,& ibi Ang.de quo & tu vide Alex.in auth.iubemus,vers.quæ autem possit,post Ang.ibi, C. de iudi.& in l.quod de bonis,§.j.in prin.ff.ad leg.Fal.& Soc.io d.l.certi condictio,§.quoniam,col. vlt.io fi.ff.si cert.peta.& Matth.Afflict.qui & id, atque illud de statuto tractat in prooemio constitu.Siciliæ,in xij.q.col.eiusdem v.vers.sextum exemplum:quibus locis & alios multos allegant.

*An hoc casu princip.iudex statuet tẽpus.*

18 ¶Igitur (vt redeamus) cùm extra ostensiooem instrumenralem nullum sit à oostra consuetudine statutum tempus solutioni pretij,in id vt excludatur consanguineus,sed hic casus sit ab ea omissus:nec ius quoque commune aliquod tempus in id præstituent, cùm de ea re nihil omnino loquatur:consequens est,vt id sequamur , quod ius ipsum commune generaliter statuit in iis casibus,in quibus specialiter de certo tempore non disposuit,vt scilicet id tempos arbitrio iudicis statuatur.l.j.in fi.ff.de iure delibet.nec standum sit huic octo dierum spatio,quod post ostensionem instrumenti nostra consuetudo statuit.Nam & aliàs iudex statuit tempus,intra quod quid faciendum est:aliàs tempore transacto is,cui præstituitur,non audiatur,ne res diutius io peodenti maoeat cum alieno discrimine:vt in l.mancipiorum,ff.de opt.lega.& in l.si quis hæreditatem,§.plane,ff.de peti.hæred.& l.si seruus,quæ est iiij.ff.de bon.autor.iud. possi.& l.si quis instituatur, §.j. ff.de hæred.instit.& alibi sæpe.

*Omissum non censetur, in quo est eadem ratio.*

19 ¶Nisi tameo diceres,hunc casum,quo fit fides testibus de veoditione & ipsius pretio, non censeri omissum à coosuetudine,cùm sit par eadẽmque ratio instrumẽti & testium,vt diximus:ergo pro expresso & compræhenso habendum est,ex senrentia Bal.iu c.inter corporalia.col.j. extrà de transla.Præla.per oo.in l.vlt.C.de indicta viduit.tol.& Sign.consi.xiiij.super iofrascriptis.col.vlt. per multa quæ illie allegat,quæ tu videre poteris.& dicemus plenius infrà eo.tit.§.xx.glo.j. nu.tr. eodẽmq; vlt.Et aliàs non omissum cẽsetur,quod simile est expresso,l.si extraneus,ff.de cõdi. ob caus.& l.vlt.§.vlt.ff.mãda.& l.si quis mihi booa.§.sed si mãdaui,& ibi Bal.& Reeẽtiores.ff. de acq. hæred.& voluit gl.io l.si cùm dotem,in verbo,mulieri, post prin.ff.solu.matr.& in l.Gallus ,§.& quid si tantùm,in verbo,emancipatus,ff.de liber.& posthu.Oldr.aut alius nescio quis,apud illum, consi.ccxxiiij.istæ sunt allegationes,col.viij.vers.oon obstat,quod dicebatur.Bal.in l.sed si mors, ff.de dona.iotet vir.& vxo.& in l.mater,per illum tex.C.de instit.& substit.cum sim.Sed & quod omissum est propter rariorẽ vsum,non censetur omissum in eo,quod expressum est ob frequentiorem,vt suprà diximus,& patet ex multis,quæ dicemus infrà eo.tit.§.xx.nu.4.& multis seq.

*Nec quod simile est expresso.*

*Nec quod omissum est ob rariorẽ usum.*

20 ¶Verùm his nõ obstãtibus adhæreo priori sententiæ,quia cõsuetudo ipsa,quæ retractũ cõtra,aut secũdùm alios,præter Ius cõmune induxit,nõ exclusit consanguineũ hoc octo dierũ tẽpore, nisi post ostensionẽ instrumẽti,quod ex cõmuni vsu loquẽdi,vt diximus,testes nõ cõpræhendit.Igitur quod nõ dicit cõsuetudo,nec oos dicere debemus,vt & diximus.Præsertim verò,cùm oõ sit tam prõpta,tã expedita,tã probata,vt sic dicã,probatio,quæ fit testibus,quàm quæ instrumentis. Nam haud dubiè prõpta est,& præsens,& vt sic dixerim,in numerato probatio instrumẽtalis, ex sentẽtia Bal.in l.ij.C.de edic.Diui Adr.tol.cùm dicit,ꝙ quis dicitur incõtinenti probare, cùm habet instrumentũ in manibus,idq; ostẽdit sine alia dilatione.& sequitur Phil.Dec.cõs.424.proponitur,col.ij.Estq; realis probatio,vt tradit Soc.post alios cõs.59.in caosa mobiliũ,col.ij.vet.primũ clarè patet,li.3.Sed & ipse Bal.sæpe appellauit instrumentũ,probationẽ probatã,vt in l.quoties,in fi.C.de iudi.& in l.ij.col.j.vers.sed iuxta hoc quæro,C.quã.fis.vel priua.& in l.vlt.C.de vsur.pup. & l.interest,in ij.not.C.de sol.& in auth.qui semel,col.vlt.C.quo.& quan.iud.& in Auth.qui cõtra,col.j.vers.sed hìc quæritur,C.de nõ nu.pecu.vbi loquitur generaliter de scriptura. & io c.cõsuluit,col.ij.in fi.vers.sed nũquid ad videndũ,extrà de offi.deleg.& cons.454.quidã Ioãnes,col.j. ibi,in contrariũ,li.j.vbi dicit,instrumentũ esse ius probatũ.Et alleg.idẽ Bal. illud idẽ probationem probatã dixisse,in l.Imperator,la j.in prima lec.ij.col.ij.vers.sed ao poterit,ff.de stat.hom.quòd instrumentũ est veritas apparẽs,probatio probata,nõ probãda,nec quæ indiget discussione siue disceptatione fori,nihil enim potest allegari cõtrà,quãdo veritas est notoria.Ita eoim eũ allegat Ias. in rep.l.admonẽdi,col.53.vers.successiuè Bar.ingreditur,qui est sub nu.154.ff.de iureiur.& in l.j.in prin.col.v.vers.circa primã,qui est sub n.10.ff.de no.ope.nũt.& cõs.124.factũ sic se habet,in prio.

*Instrumẽtalis probatio prõpta, expedita, præsens, in numerato, realis. Instrumentum probata probatio.*

lib.j.& conſ.cxxxvij.viſo & accuratè,col.iij.verſ.ſed præmiſsis,lib.iiij.Verùm Bal.in eo loco, vt videre licet,non loquitur de inſtrumento,ſed de veritate apparente,quam dicit eſſe probationem probatam, &c.vt diximus ex eo.Sed illud primum ex Bal.& aliis,omnes vbique citãt, & ſequũtur,& inter cæteros Maria.Soci.in cle.j.de procu.& conſi.xij.quoniam,ad fin.Phil.Dec.conſi.36. cuius ſuperſcriptio incipit,exemplum,col.j.& conſi.cxviij.viſo,col.j. & conſ.clxxxiij.in controuerſia,in prin.Hippo.Marſil.in l.ſi quis,nu.140.ff.de quæſt.Et id quoque ante eos omnes voluit Ioan.And.in addit.Spec.tit.de procuratore,§.ratione autem formæ,col.j.

21 ¶ Atqui hanc probationem inſtrumentorum euidentem eſſe probat text.in c.cùm dilecti, ibi,ex tenure inſtrumenti euidenter appareat.& hoc ibi no.Pan.in j.notab.& Barb.col.ij.extrà de donat. & in c.cùm inter, extrà de re iud.quem ad hoc annotat Barb.ibi,& in c.ad noſtram,col.vlt.extrà de emp.& vend.& in c.cùm contingat,de reſcrip.vbi etiam eſt tex.ibi,ex ipſorum tenore deprę-hendens euidenter.& in c.auditis, de in integ.reſt.& in c.euidentia,de accuſ.& Pau.Ca.conſ.257. in cauſa quæ vertitur Parmæ,col.j.lib.ij.& ipſe Barb.qui alia iura allegat, conſ.xviij.clementiſsimi,col.iiij.verſ.ad hoc eſt aduertendum:& col.pen.verſ.& eſt ponderanda,lib.j.& conſ.xliiij.ſcribitur,col.vij.verſ.& illud dicitur,eo.lib.ij.& Soci.conſ.cxxvij.quoniam,col.iij. verſic.prætereà de tali.lib.iij.vbi & ad hoc allegat c.cùm acceſsiſſent,ibi,propter quod euidenter apparet. Sed & euidentiſsimam alius tex.in c.licet cauſam,ibi,ex priuilegiis euidentiſsimè colligatur, extrà de probatio.& ibi id quoque nota. Anto.col.vij.verſ.nota hîc in duobus,& iterum col.ix.verſ.venio ad verſ.ex præmiſsis.& Panor.col.iij.in decimotertio notab.Fel.& Philip. Dec qui concor.afferunt, vterque col.viij.ille in vndecimo notab.hic in decimotertio.

*Euidens.* *Euidētißima.*

22 ¶ Sed & hanc eſſe manifeſtam dicit gl.in d.l.vlt.in verbo manifeſtum,C.de reb.cred.& Paul.Ca. d.conſ.cclvij.li.ij.& Alex.conſ.xxxvij. viſo.col.iiij.in fi,verſ.attento,li.ij.& conſ.cxxxv.circa primam dubitationem,col.ij.nu.5.lib.vj.& conſ.lxij.in cauſa,col.ij.verſ.ſecundò fortificatur, lib. vij. & Soci.d.conſ.cxxvij.vbi ſuprà,lib.iij.vbi etiam allegat tex.in d.c.cùm contingat,de reſcr. in illis verbis,ſi verò ex literarum inſpectione manifeſtè tibi conſtet,& in c.accedẽs,le j.ibi, & manifeſtè pareret, & ibi, cùm manifeſtum eſſet,extrà vt lite non conſtet.& facit etiam tex.in c.cùm olim, ad fi.extrà de verb.ſign.& idem voluit Phil.Dec.d.conſ.xxxvj.& cxviij.Sed & manifeſtiſsimam dicit Fran.Aret.in l.ſi duo,col.ij.verſi.primum etiam dictum,ff.de acq.hær.& eſt bonus tex.quem non allegat,in l.ſi pluribus,ibi ex ſcriptura manifeſtiſsimus eſſet.Et liquidam quoque Alexan.d. conſ.cxxxvij.lib.vj.& Barb.conſi.xvj.præclarè.col.x.verſ.modò in propoſito,lib.ij. Et patentem Panor.in c.cùm olim,in vlt.notab.per illum text. de cenſib. Et certam etiam non obſcurè voluit Bar.in l.in prin.col.ij.verſi.venio ad quæſt.ff.de ope.no.nun.cùm dicit,certum id eſſe,quod conſtat ex inſtrumẽto.& ſequitur Barb.in d.c.ad noſtram,col.vlt.de empt.& vend.& in d.c.cùm dilecti,col.ij.de dona.& in omnibus propè locis ſuprà citatis.Et indubitatam Philip.Dec.conſ.389. viſa longa ſerie,col.iiij.verſ.ſecundo in dicto.Et notoriam Bal.loquens in vniuerſum de ſcriptura in l.generali,col.j.in vlt.not.C.de ſacroſan.eccl.& Ang.conſ.xlix.de dictis,poſt med. & conſ. cccj.viſis,col.j.& Panor.in d.c.cùm olim,de cenſib.Pau.Ca.d.conſ.cclvij.li.ij.& Philip.Dec.conſi. ccccxxiij.negari,col.ij.verſ.quibus tamen non obſtat.Et talia multa congerit Iaſ.in locis ſuprà alleg.& Philip.Dec.conſ.dclxxxij.in cauſa dominæ,in princ.Sed quibus & illud adde quod ſcribit Bal.conſ.ccxxxj.ſi per inſtrumenta,paulò poſt prin.lib.j. inſtrumẽtum habere vim diffinitionis, & conſi. cclxix. ſuper libris,ad fi.li.j.repetito conſi.cccc.li.v.de ipſo inſtrumento illud dici poſſe, Noli me tangere.Et quod item ſcribit idem Bal.conſ.ccxv.proponitur quòd inueſtiturę,col.ij.li. ij.quòd vbi eſt caſus inſtrumenti,non videtur dubitandum,ſicut nec de caſu legis.

*Manifeſta.* *Manifeſtißima.* *Liquida.* *Patens.* *Certa.* *Indubitata.* *Notoria.* *Inſtrumentum habet vim diffinitionis.* *Inſtrumẽtum, Noli me tangere.*

23 ¶ Vt iam non mirum ſit,ſi in multis caſibus potentior ſit & efficacior hæc probatio, quæ fit inſtrumentis,vt ſuprà diximus,nu.16.nec nouum,& ſeq.& etiam affirmat gl.in rub.ff.de fid.inſtru. ob id dicens,tit.de fide inſtru.præcedere tit.de teſtibus,& Fed.Senen.conſ. cxlviij. caſus talis eſt, aliqui ſunt,col.j. Vide tamen, quæ in ſimili propè caſu huius noſtræ conſuetudinis ſcribit Caro. Molend.Pariſi.conſuetud.tit.j.§.xiij.in gl.xij.Ex conſuetudine autem Marchiæ,hoc titu.§.x. qui eſt omnium cclxix.iuncto præcedenti,ſi emptor non habet literas,emptionis tempus,quod inibi datur ad ſoluendum pretium,currit à tempore notificationis & affirmationis factæ ab emptore coram iudice,vocato conſanguineo.

*Efficacior probatio,quæ fit inſtrumentis.* *Conſuetudo.*

24 ¶ At maius dubium eſt,ſi nec inſtrumentum,nec teſtes ſint de contractu:ſed contrahentes ſoli citra notarios,tèſtes,arbitros,huiuſmodi emptionem & venditionem confecerunt, confici vterque de fide alterius.Credètne igitur illis conſanguineus,præſertim cùm de eorum facto agitur?l. quæro,§.vlt.ff.de ædil.edic.& quæ latè diximus ſuprà,eo.tit.§.j.glo.xiiij.in verbo, *ou equipollent à vent:*,nu.47.imò vt ſubdit,& ſeq.An potius non eis credetur in ſui fauorem, & in præiudicium conſanguineorum?l.Seia,in prin.ff.ad ſenatuſconſ. Velleia. & l. ſi quis in graui,§.j.ff.de ſenatuſconſ.Sylla.& quod in ſimili tradit Ang.in l.petens,col.iij.C.de pact.& diximus ſuprà in gloſſ.18. nu.76.vndecimò conſequenter,& ſeq.Nam & ipſi potuerunt inuicem colludere in damnum alterius,& maius pretium inter ſe confingere,vt vel conſanguineos repellant,vel ab eis plus nummorum corradant,ar.l.reperita,& ibi not.ff.de fide inſtr.& eſt optimus tex.in c.ſuper eo,extrà de eo qui cogno.conſang.vxo.ſuæ.

*Quid, ſi nec inſtrumentũ, nec teſtes ſunt de vẽditione.*

25 ¶ Ideò & Pau.Caſt.conſ.lxxiij.in cauſa mota per dominam,col.ij.verſi.ſed dubium eſt, lib.ij. loquens

quens in casu nostri statuti, dicit, quòd si contrahentes asseuerant cõtractum venditionis esse simulatum ad repellendum consanguineum, qui vult retrahere, non illis creditur in præiudicium ipsius consanguinei: nisi de simulatione appareat ex verisimilibus coniecturis, præsumptionibus, & indiciis. De quo & nos diximus suprà in gl. ij. in verbo, *a vendu*, nu. 17. an autem. Et facit quod scribit Cy. in l. j. C. de contrab. & commit. stipu. vbi in casu retractus competentis consanguineo, tractat, quid dicendum sit, si producitur instrumentũ venditionis sine certo pretio. Nam & hic fecit emptor, vt non certò possit constare de pretio. Et ita nuncupatim in nostro casu voluerũt Iac. Aret. & Petr. à Bel. pertica in l. sciẽdum, ff. de verb. obl. prout eos citauit, & secutus est Aegid. Bellamer. consi. j. factum est tale, Episcopus, col. vij. vers. vtrùm testes.

26 ¶Quod autem dictum est, illis magis esse credendum, quòd de eorũ facto hîc agitur, id sanè procedere, si nulla esset suspicio affectionis, nec eorum quicquam interesset, vt tradit Paul. Cast. in l. 2. §. si absens, ff. si ex noxa. cau. aga. & Philip. Dec. consi. lvj. in causa appellationis, col. ij. vers. & hoc maximè. & etiam diximus in eadem glo. in verbo, *ou equipollent à vente*, nu. 5. tum quoque quod idem. Aut si non esset etiam suspicio siue præsumptio fraudis aduersus alium, vt hîc est, ex eo quòd contrahentes omiserunt facere, quod fieri solet ad cautionem & securitatem ementium, scilicet instrumentum conficere. Qua enim de causa, si Diis placet, id omiserunt, præsertim emptor, quod sibi profuturum erat ad iuris sui tutelam & probationem, nisi alterius sui ipsius commodi gratia, arg. l. cùm de indebito, ff. de proba. cum simil.

27 ¶Quid igitur hîc fiet? ego arbitror, si consanguineus nolit stare contrahentium assertioni de pretio, quòd dicat maius pretium ex composito fuisse ab illis confictum sui fraudandi causa: id certè arbitrio iudicis ex iusto valore rei esse constituendum: tanquam emptori id effecisse videatur, vt cùm sua culpa aliter de pretio verè certoq; constare non possit, ad arbitrium boni viri sit cõfugiendũ, arg. l. vlt. C. de cõtrah. emp. & §. pretiũ, Inst. eo. & l. si fundum, ff. mand. & no. per Cy. in d. l. j. de contrah. & commit. stip. & Bal. in l. j. col. j. vers. denuo quæro quid si iuro, ff. de iureiu. Alb. in l. hæc venditio, §. huiusmodi, in fi. ff. de contra. emp. Raph. Co. & Recentiores in d. l. sciendum, ff. de verb. obli. Alex. in addi. Bart. in l. quod sæpe, §. j. ff. de contrah. empt. & cons. xviij. viso processu causæ vertentis inter Ant. col. j. lib. j. & Matth. Affli. decis. Neapo. lxxxiij. in causa antiqua, nu. 6. & in tract. protomixeos, in verbo, vt intra triginta dies, col. vij. vers. secundò not. Nam & aliàs, vbi pretium est incertum, locus est arbitrio iudicis, l. j. & ibi Bal. C. de cõm. ser. manu. & l. officio, ff. de contra. emp. & l. vlt. in fi. C. de iur. domi. impet. Et vide super hac quæst. quæ scripsimus suprà, §. j. in d. gl. xviij. nu. 76. vndecimo, & seq. & quæ etiam dicam infrà in fi. huius tit. in xviij. q.

*Decisio quæstionis.*

28 ¶QVID verò si confectum fuerit instrumentum de venditione, sed quod non attestatur pretium fuisse numeratum, sed tantùm venditorem fuisse confessum se anteà id pretium aut partem ipsius recepisse, vt sæpe fit: stabítne cõsanguineus huic confessioni, vt sic cogatur illud pretium dare, si velit retrahere, non aliter probata numeratione? Nam & tunc peræquè esse videtur, quantùm ad ipsum pretium pertinet respectu consanguinei, ac si instrumentum confectum non fuisset. Nihil enim hîc aliud est, quod probet pretium, quàm partium confessio, vt not. per gloss. & Doct. in l. si ex cautione, C. de non nume. pecu. Ergo nihil etiam distare videtur hoc dubium à præcedenti. Sed hanc rem abundè tractauimus suprà eo. tit. §. j. in verbo, *le pris que la chose aura cousté*, in xij. q. vbi videre poteris.

29 ¶POSTREMO illud quæritur, Si de venditione non factum fuit publicum instrumentum, sed tantùm priuata venditoris scriptura, qua profitetur se eum fundum vendere tali pretio: an emptor satisfacit huic nostræ consuetudini, eam ostendendo consanguineo offerenti, & affirmando iureiurando, esse veram, & pretium in ea contentum, ita vt ipse cõsanguineus teneatur intra octo dies pretium restituere. Quod videtur: nam (vt iam suprà diximus) nostra consuetudo loquens de contractu, intelligit de instrumento ipsius contractus. Appellatione autem instrumenti continetur (& id quidem propriè) scriptura priuata, vt notatur, in l. notionem. §. instrumentorum, ff. de verb. sign. ita vt si statutum sit tempus ad producenda instrumenta, debeant & intra id tẽpus produci priuatæ scripturæ. Bal. autoritate Specu. innixus, in l. j. col. ij. vers. iuxta hoc quæro, & ibi etiam Pau. Cast. col. quoque ij. vers. in gl. ij. C. de iuramen. cal.

*Quid si de venditione facta sit schedula priuata.*

*Instrumenti appellatione, an cõtineatur priuata scriptura.*

30 ¶Ex communi tamen vsu loquendi, vt & ipsi dicunt, & Bar. ante eos, priuata scriptura non continetur appellatione instrumenti, & voluit etiam Rom. cons. xxiij. nescio, in ij. dub. & Franc. Aret. cons. lj. videtur dicendum, circa medium, & Fel. in procemio Decretalium, col. iij. in fi. Cui quidem vsui adstipulatur tex. in d. l. j. dum separatim loquitur de literis, & instrumentis. Et ibi gloss. interpretatur literas pro priuata scriptura, instrumenta pro publicis. Suprà autem nu. 4. huius gl. ostẽdimus nostram consuetudinem literas alibi vocare, quas hic appellat contractum siue instrumentum. Ex quo & illud liquidò declaratur, hanc consuetudinem etiam intelligi de priuata scriptura. Et similis est tex. in cle. j. de procu. quæ sic incipit, instrumento vel literis. Et ex hoc quoque Imo. ibi in prin. dicit in stricta significatione instrumenti, non compræhendi scripturam priuatã, quod dicit esse notãdum, propter statuta. Quod & latius tractant Felin. & Dec. in rub. de fide instr. Sed id nostrum principale dubium ex eo pendet, an huiusmodi scriptura faciat fidem in præiudicium consanguinei, præsertim quantùm ad veritatem pretij, de quo nos diximus suprà, §. j. in glo. xviij. in verbo, *le pris que la chose aura cousté*, nu. 92. & quod de simplici, & seq. iunctis præcedentibus in quæst.

quæst.xj.eiusdem glos. Et licet suprà ead.glo.num.24.at maius & duobus seq.ostenderimus multum esse dubij, an assertioni venditoris credatur de pretio. Tamen non adeò dubitandum est in schedula,ex iis quæ diximus in d.glo.xviij.vbi suprà citauimus.

## IL LVY PEVLT FAIRE FAIRE SERMENT, EVMQVE COGNATVS SI VELIT IVREIVRANDO ADIGET, GLO. II.



1 VID hoc rei est, vt postcaquam emptor ostenderit instrumentum venditionis, quod facit plenam fidem de pretio:cogatur tamen, si id petat consanguineus,iureiurando ipsum pretium affirmare,contra l.vlt.§.illo,C.de non num. pecu.& cap.2.extrà de probat. quod expressim damnat consuetudinem, quæ vltra probationem instrumenti vel testium requirit iusiurandum partis. Ex quo Bal.ibi,col.ij.versi.item in isto, dicit quòd si pars iam perfectè suam intentionem probauerit,non tenetur amplius iurare de calumnia:licet etiam dicamus, id iusiurandum præstari debere,quandocunque placuerit iudici, si præstitum non fuerit in côtestatione litis,cap.1.de iura.calum.lib.6.& voluit Bal.in l.j.§.sed quia veremur,C.cod.tit. Et illud prius dictum Bal. pro sing.commendat Iason in repe.l.admonendi,col.xlj.versi.condescendo,ff.de iureiur. dictûq; mirandum esse,quòd nullus Can.ipsius meminerit.& rursus ipse Iason in l.iusiurandum & ad pecunias,§.qui iusiurandum,io j.notab.eo.tit.vbi tamen nônihil dubitat,& Catel.in memor. incip.iuramentum calumniæ.versi.sed hæc omnia. At hæc in vniuersum quomodo intelligantur,videlicet vt facta probatione iusiurandû non exigatur,videbis amplissime per Doct. in d.c.2.præsertim Panor.Fel.& alios Recentiores,quos omnino videbis.

*Emptor an præter instrumentû teneatur pretium iureiurando affirmare.*

2 ¶SED quæstionis est,An & hæres emptoris iam mortui teneatur, possitq; id iusiurandum præstare,& quomodo:vt consanguineo currat tempus octo dierum,secundum §.seq.Et sane quòd possit & debeat,præbet arg.tex.in c.1.§.si quis sc,& §.seq.qui est vlti.tit.si de inuestit.inter domi.& vasal.lis oria.vbi vasallus iurat se vel patrem suum fuisse inuestitum,& ita de facto patris.& ibi glo.reddit duas rationes:nam persona (inquit) patris & filij vna esse intelligitur,l.vlt.C.de impub.& ali.subst.& §.ei qui tuo,Instit.de inuti.stipu.Et vnum est sacramentum defuncti & hæredis,§.j.In authen.de iureiur. à mori.præsti. Et id quoque expedit Bal. in d.§.si quis,dicitq; eam glos.esse notandam. & ibi etiam Marti.Laud.& Cardi.Alex. Sed & idem Bal.in §.j.eiusdem tit.in prin.in verbo,successoribus,dicit per text.ibi,quê ad hoc quoque dicit notandum,quòd ius probandi per sacramentum,transit ad successorem.

*An hæres emptoris teneatur possitq; id iusiurandum præstare. Multa de iureiurando hæredis.*

3 ¶Quibus adde glo.in l.pcoul.§.vlti.qui incipit,hoc iudicium,ff.ne quis eum,quæ & ipsa dicit facultatem iurandi in litem côtra eum,qui vi exemit in ius vocatum,transire ad hæredes, & eam glo.not.& sequuntur Bal.Ang.Rom.Pau.Cast.Alex.Soci.& Iason ibi, qui & ipsi magna ex parte id trahunt ad iuramentum,quod defertur contra dolosum,vt contra tutorem, qui non conficit inuentarium,iuxta l.alio,C.de in lit.iurand.& simile, vt scilicet transeat ad hæredes minoris,quamuis è diuerso non transeat contra hæredes dolosi,l.vlti.eod.tit. & voluit Bart.in l.in actionibus,col.vlti.& ibi quoque Sal.Ro.& Alex.ff.eod. Sed & hoc trahunt Pau. Alex.Soci.& Iason in d.§.hoc iudicium ad iuramentum,quod defertur contra violentum,ex l. si quando,C.vnde vi & cap.vlti. extrà quod met.cau.quod etiam voluit Alex.in l.qui bona, §.qui damni,in fin.ff.de dam.infect.& Barb.aut quisquis is fuit,in addi. Bald.in d.§.j.titu.si de inue.inter do.& vasal.lis oria. & Iason in d.l.si quando,col.pen.& Paulus Parisi.consil.lxxv. ad victoriam, col.vlti.lib.t. Et id generale esse in omni iuramento à lege vel statuto delato, voluerunt Roma.& Alex.in d.§.hoc autem iudicium, idem Roma.in l.ait Prætor,quæ est iuj. §.iurari autem,col.ij.versi.sed quid si damnum passus.ff.de iureiur.vbi dicit illam glo.sing.& eam generaliter procedere in omni iuramento delato à lege vel statuto.) & Philip.Deci.in l. edita,col.xij.versi.non obstat,quòd suprà,C.de eden.& Matth.Afflict.deci.Neap.clxix. in dicta causa,& Zasius in l.ait Prætor,la ij.col.vlti.ff.de iureiur.

*De eadem re.*

4 ¶Quibus etiam concinit, quod magna autoritate censuit Bart.omniû huius ordinis nostrorum interpretum facilè princeps,in l.gerit,col.ij.versi.his visis,& iterum col.iiij.vers.venio ad quartum,rursumq; col.vj.versi.quædam sunt,in quibus non est hæc præsumptio,ff.de aequ. hæred.quòd eùm dubitatur,an quod quis fecit, fecerit animo adeundi hæreditatem nécne, standum est in indifferentibus,quibus scilicet potuit adire,aut non adire,iuramêto illius qui fecit,si viuit:aliàs hæredis illius,qui eius voluntatem certius nouit, l. si quis à filio, §. si quis plures,ff.de legat.j. Cuius quidem,quantùm ad hæredem pertinet,cæteri Doct. ibi non meminerunt,nec in l.pro hærede,eod.tit.vbi & hoc ipsum tractarunt. Sed totum id recensuit, & sequutus est Alexan.cons.cxxvj.viso processu caussæ vertentis inter Ioannem,col.ij.lib.7. & Philip.Deci.in d.l.edita,col.xij.versic.his tamen non obstantibus, vbi ex hoc tenet contra Bart.ibi,& alios quosdam, qui dicunt libellum ab ipso actore tantùm, non etiam ab hærede eius posse declarari.

*De eadem re.*

5 ¶In diuersum tamen mouet,quòd non debet quis de alieno facto iurare, l. Marcellus,§.j.ff. rer.amo.& Lvidcamus, in princi.ff.de in lit.iur. & quòd hæres certò non scit quid defunctus

*De eadem re.*

egerit,l.qui in alterius,ff.de reg.iur.& c.cùm quis,eod.tit.lib.6. Cuius rei arg.Bal.in l.in bonæ fidei,col.vlti.C.de iureiuran.tradit iuramentum necessarium,quod defertur à iudice in supplementum probationis non deferri hæredi,qui verisimiliter ignorat iura eius cui successit. & sequitur Alex, consi.xxxix.vertitur lis,consi.vlti.lib.5.& Ias.qui id dicit not.in repetit.l.admonendi,col.cxj.versi.secundus casus clarus est,ff.eod.& Soci.in d.l.penult.§. hoc iudicium, paulò post mediũ,ff.ne quis eum.& consi.cxciiij.subtiliter,col.ij.versi.confirmatur hoc idem, lib.2.& Steph.Bertran.consi.cclxxxviij.illud existimo,in prin.lib.1. Nam nec aliàs id iuramentum defertur,nisi ei qui rem verè & certò scit,vt per glos.in l.in bonæ fidei, in verbo,exacto, & ibi Docto.& in d.l.admonendi,in glo.vlt.circa medium.& ibi Bart.col.vlt.& alios.Et Lap. alleg.lxxxvj.in causa,col.vlti.

6 *De eadem re.* ¶Et alibi idem Bal.videlicet in l.iij.in fin.prin.eod.quoque titu.de iureiur.negat statutum de stando iuramento damnum passi,intelligi de hærede ipsius, nec similiter promissionem siue conuentionem standi iuramento alterius.Et primũ dictum,scilicet in statuto,sequitur Alex. in l.qui bona,§.qui damni,ff.de dam.infect. Secundum autem in cõuentione vel promissione,sequuntur Ro. & ipse Alex.Soci.& Ias.in d.l.pen.§.hoc iudicium,ff.ne quis eum. & idem quoque voluit Guli.Cu.in l.cùm debitoris,ad fin.C.de iud.& ipse Bal.in rub.ff.de iureiur.in fin.Qui & ibi generaliùs dicit,facultatem,aut ius iurandi non transire ad hæredes. Quod & idem dicit in l.ij.ff.de condi.indeb.& consi.cccxiiij.vtrùm dictus cõtractus,in iiij.dubio,lib.5. & vbique ferè allegat ipse Bald.l.generaliter,in prin.C.de iureiuran.vbi iuramentum alicui à iudice vel parte delatum,non transit ad hæredem:vt etiam not.Ioan.Fab.ibi in princ. Et facit cap.veritatis,extrà eod.vbi iuramẽtum ex parte iurantis est personale,nec egreditur illius personam. De quo & nos latè diximus suprà titu.omnium ix.qui est,*de tenir noblement en fief.* §.iij.qui est omnium huius volu.xc.quo loco plenissimè dissero,vtrùm filius vasalli, qui iurauit domino fidelitatem,teneatur & ipse iurare,& quare.

7 *De eadem re.* ¶Quid ergo hîc dicemus? Ro.ad sedandam harum sententiarum controuersiam,sæpe ita distinxit:an scilicet iuramentum deferatur à lege,vel eius ministro,id est iudice,legis ipsius authoritate:& hoc casu transeat ad hæredes:quoniam lex semper loquitur,l.Arriani,C.de hæret. & sic æquè tunc respiciat personam hæredis,atque olim defuncti: & ita procedat glos.in d.§. hoc iudicium. An verò iuramentum deferatur ab homine, & sic ex voluntate partium: & tunc non transeat ad hæredem,d.l.generaliter.nam alia est conscientia defuncti, de qua confisus est is,qui iuramentum detulit:alia hęredis,quam is non approbauit,arg.l.cuius bonis,ff. de cura.furio. Ita voluit ipse Ro.in d.§.hoc iudicium,& in d §.qui damni,in nouis addi. vbi dicit sing.glo.in d.§.hoc iudicium,& rursum d.l.iij.§.vlti.ff.de iureiuran.& in l.iusiurandum quod ex conuentiõne,in fi.prin.eod.tit.& plenius consi.cexe. in casu propositæ consultationis,col.ij.versi.præterea tunc quæritur,& Soci.qui id dicit not.in d.§.hoc iudicium, & ibi latè Ias.col.vlt.& idem Ias.in l.si quando,col.pen.versi.quæro successiuè,C.vnde vi.

8 *De eadem re.* ¶Ex quibus videtur,non rectè dixisse Bal.in d.l.iij.de iureiur.statutum de stando iuramento damnum passi,nõ intelligi de hærede:cùm à lege vel statuto deferatur:& ita eum in hac specie nuncupatim repræhendit Ro.ibi,& Ias.in d.§.hoc iudicium. nec item verum dixisse Ioã. Fab.in d.l.generaliter,in prin.C.de iureiur.cùm tradit,subdubitans tamen,& per verbum,fortè,loquens,quòd iuramentum conuentionale, si videlicet inter cõtrahentes conuentum sit, vt credatur iuramento eorum super eo quod interest , transit ad hæredem contrahentis,per §.ex conditionali,Instit.de verb.oblig.qui nihil omnino loquitur de iuramento , sed de stipulatione conditionali,quam dicit ad hæredes transmitti:quod nihil huc pertinet.

9 *Quid,si hæres ueritatem non nouerit.* ¶Sed quod dictum est de iuramento delato à lege vel statuto,vt transeat ad hæredes,intelligendum est,modò ipse hæres certò nouerit veritatem negotij,id est,(vt cum nostris loquar) sit bene informatus de veritate: vt expressè voluerunt Bald.Marti.Laud.& Cardi.Alex.in d. §.j.tit.si de inuest.inter do.& vasal.lis oriat. dum ita eum text.intelligunt,ex quo notauerant ius & facultatem iurandi transire ad successorem,vt suprà diximus. Et sequitur, & trahit ad omnes casus,in quibus iuramentum transit ad successores,Ias. in duobus illis locis proximè designatis.& Socin.d.consi.cxciiij.vbi suprà lib.4.& Carol.Ruin.consi.xxxv.quod sententia, col.iij.num.10.lib.5.& Catel.Cotta,qui id singu.dicit,memor.incip.iurandi facultas , & sentit Roma.d.consil.ccxc.& Steph.Bertran.consil,c.visis,in v.dubio,num.25.lib.1. Et hoc quidem probabile est,ne hæres subeat anceps periurium,quod ne fiat,iudex debet prospicere,l.videamus,post princip.ff.de in lit.iur.cum simil.& bene facit,quod dicit glo.in l.maritus,in princi. & ibi Bart.in j.oppo.ff.de quæst.& ipse Bart.in l.admonendi,col.vlti.versicu.his præmissis,ff. de iureiur.& Bald.in c.vlti.col.vlt.versi.secundo casu, extrà de offi.dele.& Paul.Castr.consil. ccxcvj.visis actis,col.iij.versi.sed subest vnica,lib.1.Et quod etiam scriptum est ab Alberi.post Iaco.Bel.in l.vlti.col.ij.versi.item si fuisset,C.de fideicom.cum tex.qui iubet hæredem iurare, intelligi,si is scit negotium,de quo illic agitur,non aliàs.

10 *An hæres teneatur iurare de ueritate,an* ¶Et ego quidem in hoc casu nostro,quo quis iurare cogitur,satis esse arbitror,si hæres iuret, credere se,id verum esse pretium,quod in instrumento continetur. Et ita faciens , satisfaciet statuto,vt in simili traditur in c.1.§.vlti.titu.de not.feud.& ibi not.Bald.Marti.Laud.Aluar.&

Card,

Card. Alex. Nam & aliâs videmus, in his, quorum certa non est scientia, vt in peritis cuiuspiam artis, & cæteris huiusmodi, sufficere iuramentū de credulitate, etiam in teste, l.j. in prin. ibi, renuntiauerunt videri, & ibi glos. & Bart. ff. de veot. inspic. & io c. literis, ibi, ea vt credebant intenttooe, & ibi quoque glo. Anto. col. ij. & Panor. in ij. notab. extrà de præsump. & iterum in cap. tertio loco, ibi, dixerunt se pro certo credere, & ibi quoque idem Anto. co. tit. quos text. ad hoc anootat & dicit oot. Bal. in l. solam, col. ij. in v. quæst. C. de testib. Quibus adde alium tex. optimum in c. quoties, in fi. ibi, & credere ita esse, extrà eod. tit. de testib. & ibi latè Anton. Imol. Panor. & Fel. col. iij. versic. limita tertiò, vsque ad fin. propemodum eius cap. & in c. licet ex quadam, paulò ante fin. io iisdem verbis, eo. tit. de testib, & in c. quoties, & ibi glo. & Doct. & cap. de testibus, & cap. vlt. in fin. extrà de purga. cano. Et quod scribit Ioan. And. in c. fraternitatem, col. v. super gloss. ij. extrà de frigid. & malefi. & in addi. Spec. tit. de teste, §. opponitur, versi. item quod deposuit de credulitate. Bart. in proœ. ff. in princ. col. vlti. & in l. in summa, §. Labeo, io fin. ff. de aqua plu. arcen. & in l. ij. ad fin. ff. de adulter. Bald. in l. data, col. vij. vers. nec excusatur, C. qui accus. oon pos. & in l. ij. §. quod obseruari, col. ij. C. de iur. cal. & in c. dudum, le ij. col. ij, extra de elect. & in c. quia indicante, post prin. extrà de præscrip. Ang. in §. hinc nobis, col. pen. versi. super glos. eadem, ibi, de credulitate. In authen. de hæred. & Falci. & in §. j. in authen. vt hi qui obli. se. Anto. & Imo. in c. proposuisti, & ibi quoque Panor. col. pen. & Feli. col. iij. in iij. conclusione, extrà de probat. idem Antoo. in c. quosdam, extrà de præsump. & in cap. i. per illum tex. de seruti. Alua. io c. t. §. hoc quoque, col. ij. tit. qui feud. dar. pos. Alex. consi. xxiiij. animaduersis his, col. iiij. versi. nec obstat si istæ mulieres, & paulo pòst versi. beue facit, lib. 2. Cæpo. causarum crimi. consi. xxviij. magister Iac. col. v. versic. nec quod dicant. & consil. lxij. magnifice. col. ij. versi. sed prædicta, Ias. io rub. ff. de iureiur. col. iij. versi. suprà dictam regulam, & versi. secundò limita, & iterum col. iiij. versic. octauò & vltimò limita, Hippo. Marsi. in repe. rub. C. de proba. col. iiij. in prin. & sing. xix. tu scis clarum esse.

*tantùm de credulitate.*

*Iuramentum credulitatis in quibus sufficiat.*

11 ¶Ex qvibvs etiam potes intelligere, quid dicendum sit in tertio possessore, cui scilicet primus emptor vendidit, & cui quidem tertio possessori consanguineus primi venditoris fecit oblationem retractus, vt facere potuit, vti cautū est infrà, §. xij. huius tit. Nam & videmus quòd super alieno facto defertur iusiurandum iudiciale: & si is cui defertur dicat se dubitare, aut ei remittitur iusiurandum, aut datur spatium vt certioretur, l. iusiurandum & ad pecunias, io prin. ff. de iureiur. Sic & tutor adigitur ad iusiurandum super fideicommissis à patre pupilli relictis, l. cùm etiam, C. eo. tit. Et contra mulierem iuratur ab aduersario, eam non esse prægnantem, l. iij. §. quacunque, versi. denique. ff. eo. quoque tit. Ex quibus Ino. consi. cxlvij. in causa inter Franc. col. ij. versi. ne dicat quis, respōdit iudicem posse deferre iuramentum parti de facto alieno, cuius veritatem se scire profitetur. At Bald. consil. ccxxv. quæstio est de terra, ante fin. lib. t. respondit, partes teneri respoodere per verbum credit, vel nō credit, non solùm super facto sui prædecessoris, sed etiam penitus alieni, si positio facit ad causam, quod vix alibi reperies. Et hic vtique putarim etiam huoc tertium cogendū esse ad iurandum, credátne id esse verum pretium, quod in instrumento continetur, vti de hærede diximus.

*Tertius possessor an in nostro casu teneatur iurare.*

12 ¶An avtem hoc casu hæres, vel hic tertius, incurrat in periurium, si id quod se iurauit credere verum esse, sit falsum, vel noo credere, sit verum, vide glos. in cap. requisisti, io verbo, hi qui iurauerunt, xxxiij. q. j. Fed. Senen. cons. xxiij. Titius electus in Præsulum. & Alex. nescio quem inter consil. einsdem Fed. consi. cclv. domine Alexan. in responsiooe. Bald. in d. §. quod obseruari. in iij. notab. & Petr. Anchar. in cap. 2. de iura. cal. lib. 6. Panot. in cap. ex literis, col. vlt. extrà de iureiur. Ioan. Ana. post Cardin. Flor. in c. cùm oporteat, col. penulti. extrà de accus. & Fel. in c. t. col. vlti. extrà de litis contest. Et vide etiam, quod in simili dicit Imol. in cap. proposuisti, super glos. ij. extrà de probat.

*An incurrat in periurium, qui iurauit de credulitate.*

13 ¶Sed illud in dubium vocari potest io illo casu, de quo num. ab hinc 2. locuti sumus, cùm videlicet primus emptor alteri tertio rem vendidit, vtrùm nihilominus primus ille emptor tenebitur præstare id iusiurandum, de quo tractamus, si id consanguineus petat. Quid enim si contrahentes in instrumento emeotiti sunt pretium, & ne emptor cogatur iurare, vendit aut aliter cedit alteri amico oescienti verum pretium, interposita inter eos fide tacita restituendi rem eandem primo emptori, cùm ei libitum fuerit (id fiducium antiqui vocabant, vt dicemus in seq. in præfat. nu. 39. & seq.) sicque erit aperta via fraudandi consanguineum, eumq; grauandi excessu veri pretij, quod vtique ferendum non est, l. io fundo, ff. de rei vend. & cap. vt circa, in prin. & cap. auaritiæ, de elect. lib. 6. cum simil. Et certè, si probabilis esset fraudis suspicio, posset dici, & eum primum emptorem cogendum, non obstante cessione ab eo facta, argu. eorum quæ dicimus de ali. mut. iudi. cau. fac. per totum eum tit. præsertim verò in l. iij. §. opus, & ibi Bart. qui cum dicit multum esse menti tenendum, trahitq; ad alium casum, vt ibi videre poteris. & dictum illius dicit multùm sing. Iason in §. sed istæ, col. iij, versi. vnum tamen. Instit. de acti. & quod etiam in simil. dicitur in l. si booæ, ff. de noxa. acti. & quod tradit Bald. post Odofr. in l. quoties, col. ij. versi. iuxta istam partem, C. de rei vendic.

*An primus emptor qui alteri vendidit, teneatur iurare.*

14 ¶At si nvlla sit alia fraudis suspicio, tuoc iocidimus in illud dubiū, an cedentis confessio noceat cessionario: de quo per Dy. Ray. & Bart. in l. seruum filij, §. j. ff. de leg. j. eundem

*Cedentis confessio, an no-*

*ceat cessionario.*

Bart. post ipsum Dyn. in l.facta,§.si hæres,col.ij.versic.quæro vtrùm confessio,& ibi Imol.& Pau.Cast.ff.ad Trebel.& eundem Bart.in l.si actor,col.ij.versi.ad horum declarationem,ff.de procur.& in l.si cùm emptore,in fi.ff.de pact.& in l.si partem,& ibi Flor.in §.j.ff.quemad.ser. amit.Spec.Ioan.And.& Bal.in addi.ipsius,tit.de cess.act.§.j.col.ij.versi. sed nunquid sola.Cy. & Sal.in l.vlti.C.de procur.vbi etiam tractaut,an cedens teneatur iurare.Petr.Iaco.titu.de rei vend.vtili,quæ competit ex cess.col.pen.Anton.in c.quamuis, col.ij.extrà de re iudi.(Aegid. Bellame.late in c.ex parte,col.vij.versi.quintò quæritur,de alie.iud.mut.caus.fac.) Raph. Co. consi.clv.Antognolus,col.iij.versi.ad id autē Pau.Cast.in l.per diuersas,col.j.versi.item quando per procuratorem,C.mand.& consi.lxxix ad id de quo.lib.t.& Corne.consi.cxxxix. licet, col.j.versi.nec obstat,lib.1.Alex.consi.xlvj.circa primū,col.ij.versi.super secundo,lib.5.& Lud. Gozad.consi.iij.in causa mihi transmissa,col.ij.nu.8.Nam si confessio non obsit,frustra quærimus de iureiurando illins, quod nihil profuturum sit consanguineo , nihilq; obfuturum secundo emptori. Ideò sufficier iusiurandum ipsius secundi emptoris,vt dicimus de procuratore in rem suam,cuius solius in negotio,cuius est procurator , vertitur cōmodum & incommodum.Ideò & eius quoque solius exigitur iusiurandum calumniæ,& non domini,vt not.per gl.& alios in l.non solùm,in prin.ff.de procu.& Bart.in d.l.si actor,eo.tit.cum si.

15 *An audiatur cōsanguineus, volens probare contrarium eius quod iuratum est.*

¶Sed & an in casu nostræ consuetudinis,cùm scilicet emptor iurauit verum esse id pretiū, quod in instrumento emptiónis continetur,admittetur consanguineus ad probandum contrarium,videbis posteà late hoc eod.tit.§.iiij.vbi multa de ea re scripsimus, & dicemus etiam aliquid infrà eo.tit.§.v.num.5.vtrùm autem,vbi allego Chassen.qui hęc latissimè disputat in commentariis consuetudinum Burgundiæ hoc eo.tit.*de retraictz*,§.xij.in verbo,*ou par serment des contrahans*,col.iij.versi.item iuramentum,& seq.illum videre poteris.

16 *Quid, si emptor recusat affirmare pretium. Consuetudo.*

¶Qvid denique, si emptor requisitus à consanguineo pretium iureiurando affirmare , id nolit facere. Et sanè ex consuetudine Marchiensium hoc eod.tit.§.xj.qui est cclxx.omnium consuetudinum illius gentis,is priuatur re ipsa ab eo empta, eaque consanguineo adiudicatur. Quod de iure vix obtineret,nisi si fortè emptor à iudice iussus id facere,sub pœna priuationis rei,idipsum recusaret. Sed tu hîc vide omnino notata in l.j.§.j.& iterum §.hoc autem iudicium.ff.si quis ius dicen.non obtempe. & in l.qui restituere,ff.de rei vendic.& ex ibi scriptis intelliges,quid hîc dicendum sit.

## SANS FRAVDE,
## SINE FRAVDE, GLO. III.

1 *Cōsanguineus an teneatur reddere aliud pretium,quàm uerum ipsum.*


EQVE enim tenetur consanguineus reddere, nisi pretium quod reuera & sine fraude fuit traditum, ex eo quod in simili tradit Bald.in l.ij.in fin.C.de rescind. vendit.quòd stante statuto, vt consors præferatur extraneo in venditione,si extraneus offerat viginti,consors quindecim tantùm,id dicēs esse iustum pretium, certe non auditur ipse consors , nisi tantum det, quantum ab alio offertur:dummodò id sit sine fraude,& collusione , & pactis æqualibus, per l.vbi.ff.de in diem addict. sed credo,quòd voluit allegare l.si venditor pretio,eo.tit.quæ multum ad hoc facit cùm prior nihil huc spectet.& sequitur Sal.in l.dudum,col.ij.versi.quæro,statuto cauetur.C.de contrah.empt.& Ro. in l.si eum,in princ.ff.si quis caut.Iacob.Alua.& Cardi.Alex.in cap.1.§.sed & res,tit.per quos fiat inuesti.Raph.Co.Franc.Aret.Soci.& Iason in l.qui Romæ,§.cohæredes,ff.de verb.oblig. vbi & ipse Aretin.dicit,quòd in hoc multùm solers & prudens iudex esse debet, vt videat si possit perpendere fraudem,in qua(inquit)depræhendenda multū facit enormis læsio pretij, cum aliis coniecturis:quia ad hoc coniecturæ sufficiunt,l.apud Celsum,in prin.cum glos.ff. de doli mali,excep.cum simil.

2 ¶Et de hoc est text.in emphyteuta,qui vult vendere rem emphyteuticam, in l.vlti.C.de iur. emphyt.in illis verbis , quantum pretium ab alio re vera accipi potest. & iterum ibi,tantam præstare quantitatem,quantam ipse re vera ab alio accipere potest. Nam cùm dicitur,reuera, planè datur intelligi,omnem fraudem,collusionem, mendacium abesse debere : vt etiam ibi not.Sal.col.iij.versicu.quæro,emphyteuta volens vendere:vbi & ad hoc allegat tex.in l.eum qui,versi.eùm igitur,ibi falsus emptor,ff.de in diem addi.& idem quoque voluit Spec.tit.de loc.§.nunc aliqua,versi.xcij.& Collect.in c.potuit,col.iiij.versi.sed quid si retulit,eod.titu. Et huc quoque pertinent,quæ scribunt Bal.Marti.Laud.Aluar.& Card.Alex.in cap.porrò, post princ.tit.qual.olim feud.ali.poss.quòd cùm ibi dicitur , quòd dominus potest æquali pretio redimere feudum alteri venditum,illa verba,æquali pretio,ponuntur ad excludendam fraudem:multi enim(inquit Bald.)confingunt pretia in fraudem aliorum.nam(vt cæteri dicunt) si emptor & venditor colludant de maiore pretio , id quidem pretium non attendetur, per d.l.vlti.C.de iure emphyt.

§. TER

§. *TERTIVS.*



T LESDICTES choses ainsi declarées [a], ledict retrayant n'a que huyt iours [b] à payer [c], ou paracheuer de payer ledict pris. Car si dedans les huyt iours il n'a payé, ou paracheué de payer ledict pris, il ne sera plus receu [d] au dict retraict. Et pert ladicte piece d'or ou d'argent, qu'il aura consigné seulement en faisant ledict offre de retraict.



*EBVS autem ita declaratis [a] consanguineo octo tantùm dies [b] persoluendo pretio [c] conceduntur: intra quos nisi persolueris, amplius non admittetur [d] ad huiusmodi retractum, perditá nummum aureum vel argenteum duntaxat, quem consignauerat offerendo retractum.*

ET LESDICTES CHOSES DECLAREES, REBVS ITA DECLARATIS, GLO. I.

1 

RGO ex nostra hac consuetudine consanguineus non est in mora soluendi pretium venditionis, nisi primùm emptor ostenderit exhibueritq́ ipsi consanguineo suum contractum, id est, instrumentum, vt declarauimus in præcedenti §. prætereaq́ pretium ipsius iureiurando affirmauerit. Quod non dissimiliter apud Parisienses statuitur, cap. consuetudinum eius gentis 177. atque etiam apud Meldenses, cap. 102. Engolismenses, cap. 57. & Sātonenses Angeriacos, cap. 46. nisi quòd hîc non loquitur de instrumenti ostensione, sed tantùm quòd emptor debet facere fidem de vero contractu & pretio, ad hoc vt consanguineus debeat soluere intra statutum tempus. *Quid requiritur ut consanguineo præclu datur uia retrahendi. Cōsuetudines.*

N'A QVE HVYT IOVRS, OCTO TANTVM DIES, GLO. II.

1 

D TV SANE intellige procedere, in casu, de quo loquitur nostra consuetudo, videlicet cùm emptor oblatione à consanguineo facta, eum libens & citra controuersiam admittit. Quid enim, si recuset, ideoq́ in ius vocatur, ibiq́ fortè diutius litigat, tandemq́ videns fortè consanguineum longius abesse à loco iudicij, aut etiam illum eam pecuniam, quam in principio paratam habebat, in sumptus litis consumpsisse, aut aliter ea decidisse, dicit se eum ad retractū admittere, exhibetq́ suum contractum, eumq́ & pretium eius iureiurando firmat. Iam sumus extra casum nostræ consuetudinis: ideoque cùm in hoc casu non reperiatur statutum tempus, iudex arbitrabitur, intra quod tempus consanguineus pretium afferet, l. j. §. vlt. ff. de iure deliber. vbi ita scribitur, Cùm dicit tempus, nec adijcit diem, sine dubio ostendit, esse in ius dicentis potestate, quam diem præstituat. & l. continuus, §. cùm ita, in prin. ff. de verb. oblig. & l. si domus, §. pecunia, ff. de leg. iij. Alioquin enim in hoc casu esset paratissima apertissimaq́ via emptoribus fraudandi consanguineos, dum id agerent, quod diximus. Quod minimè ferendum est, l. in fundo, ff. de rei vendi. cum simil. Et verisimile est, statuentes, si de hoc cogitassent, aut interrogati fuissent, ita statuturos fuisse, ideoq́ pro statuto habendum esse, ex sententia glo. in l. tale pactum, §. vlt. ff. de pactis, cum infinitis propè simil. & concord. à me adductis in repet. l. si vnquam, in præfat. num. 56. inter tam multa, C. de reuoc. donat. *An hic §. procedat, si emptor non sponte ante citationem cōsanguineū admiserit.*

2 ¶Et aliàs videmus, quòd si creditor oblatam pecuniam noluit accipere, & posteà debitorem reperiat, eumq́ non valentem tunc soluere interpellat, non eum constituit in mora, tanquam id agendo, in dolo versari censeatur, l. si & per emptorem, §. vlt. in fi. iuncta glo. vlt. ff. de actio. emp. & l. illud, ibi cùm omnia integra essent, ff. de peri. & commo. rei vendi. & voluit Spec. tit. de arbit. §. vlti. versi. pone igitur. & Pau. Castr. qui illam glo. dicit ad hoc not. in l. si reus paratus. col. ij. versi. in gl. ibi, qui præsente, ff. de procu. & in l. Prætor ait, §. si quis paratus, ff. de ope. nou. nuntia. & Alex. in l. si seruum Stichum, §. sequitur, col. j. ff. de verb. oblig. *Creditor an constituat debitorem in mora, cum interpellando post recusationem accipiendi debitum.*

3 ¶Et facit, quod scribit idem Pau. Cast. in l. de pupillo, §. si is cui, ff. de oper. nou. nunt. & tex. in l. iij. §. si quis hæredi, ff. de statulib. cùm dicitur, sed quid si data opera traxerit, an ob id statim, vt adita est hæreditas, ad libertatem perueniat? quid enim, si tunc habuit, post aditam hæreditatem habere desiit? Et facit etiam tex. in l. aut qui aliter, ff. quod vi aut clam, qui loquitur de eo qui arctat aduersarium, & quod in simili tradit Albe. post Ray. in l. mora, col. vlti. nu. 32. ff. de vsur. Et ita nuncupatim, & in hoc casu statuit consuetudo Aurelianensis, cap. 290. Nam cùm cap. procedenti statutum fuisset consanguineo tempus 24. horarum ad soluēdum emptori pretium venditionis, cùm sponte ipse consanguineus ab emptore admissus est ad retractum, mox eodem cap. 290. quod cōfestim sequitur, subdit, quòd si super retractu lis oriatur *Cōsuetudines.*

post contestationem, est in arbitrio iudicis tempus soluendi præstituere. Et eadem prope est consuetudo apud Senones, cap.56. & Lorrienses in præfectura Montargij, hoc tit.§.xij. Et vide etiam, quæ dicam infrà in fin. huius tit.q.v.

*Quid si sine mora aut culpa emptoris in iudicium vocatus est.*

4 ¶Et hæc quidem vera sunt in ea specie, de qua locuti sumus, cùm videlicet emptor iniustè recusat. Quid enim, si nulla ipsius culpa interuênit, sed forte è diuerso consanguineus diem captauit, qua emptor domo abesset, & ei oblationem facit ad domum, eumq; citat in causa retractus ad longum diem, quo emptor adest iudicio, agnoscitq; retractum, & suum contractum exhibet, illumq; iurat verum esse? Vel etiam consanguineus emptorem ipsum conuenit, qui eum continuò admittit ad retractum, & confestim vterque iudicium adeunt pro liquidatione impensarum, & liquidatione facta emptor contractum exhibet, & eum iurat verum esse, vt dictum est. Et tunc crederem esse locum huic nostræ consuetudini, nec iudicem posse id tempus octo dierum producere, quin si id fecerit, curret tamen id tempus consanguineo: per id, quod in simili voluerunt Guli.Cu.& Albe.in l.cùm post mortem, ff.quan.act. de pecu.est anna. quòd si ei, cui competebat exceptio non numeratæ pecuniæ, & ex biennio restabant xv. dies tantùm, iudex præstituerit tempus vnius mensis ad eam proponendam, is tamen post eos quindecim dies, qui biennium integrum conficiunt, non admittetur, arg. illius l.& l.propter litem, §.j.ff.de excus.tuto. Et illud in vniuersum constat, iudices non posse tempora à lege vel statuto sine ministerio iudicis præfinita producere, nec mutare in præiudicium partium, per l.si verò solùm, in fi.in authen.de nup.Dy.in c.indultum, col.uij.de reg. iur.lib.6. & Albe.in l.in senatusconsultum, §.vlti.num.2.ff.ad S.C.Turpillia. cum concord. à me traditis infrà, §.viij.gloss.ij.num.14.sed & pro ea. Et vide etiam, quæ diximus suprà, §.j.in glo.x.in verbo, *dedans l'an*, num.31.præsertim, & seq. Ego tamen hoc casu appellandum à iudice tutius censerem in nostra Francia, in qua omnino parendum est sententiæ, vel appellandum, nec locus est nullitati, quam vocamus, in sententiis.

*An in hoc tēpore octo dierum compræhendatur dies ostensionis instrumenti, & iurisiurādi. Quid, si id tēpus cadat in bissextum.*

5 ¶VTRVM autem in hoc octo dierum spatio statuto præfinitoq; solutioni pretij compræhendatur is dies, quo emptor post ostensionem instrumenti & affirmationem pretij admisit consanguineum, vt sic istud tempus currat de momento in momentū. An verò præter eum diem erunt & alij octo dies, planè intelliges ex his quæ generaliter super huiusmodi dubiis latissimè tractauimus suprà huius tit.§.j.in verbo, *& tour*, vbi videre poteris.

¶SED quid si id tempus octo dierum incidat in diem bissextum, an is connumerabitur pro duobus, an pro vno tantùm? Et certè si de anno ageretur, id biduum pro vno haberetur in fauorabilibus: & pro duobus, in odiosis, vt diximus suprà eo.tit.§.j.glo.x.in verbo, *dedans l'an*, num.123. vigesimotertiò. At hìc non de anno, vt illic, sed de diebus agitur, scilicet de octo diebus, quo casu semper id biduum bissexti pro duobus diebus computatur. Ita enim voluit Iacob.Rauen.& post eum Alberic.in l.iij.§.minorem, ff.de minor.& est optimus text.in l.ij. in postremo casu illius, ff.de diuer.& tempora.præscript. vti eum text. intelligit Hugo, relatus ab Accursio: quanquam aliter intelligunt Io.& Bulg. vti & is retulit. Verùm sententiam Hugonis Bart.ibi, & omnes, vt ipse dicit, sequuntur.

## A PAYER, PERSOLVENDO, GLO. III.

*An emptor teneatur consanguineo cedere, habita fide de pretio.*

1 HOc in loco in mentem venit glo.not.in l.j.in verbo, necessitatem, C.de com.ser. manu. quæ hanc nobis doctrinam præscripsit, quòd cùm quis à lege vel statuto cogitur alteri vendere. (vt in eo casu, & aliis multis collectis à glos.in l.Iulianus, l.idem Celsus.ff.de act.emp.& in l.nec emere, & ibi quoque Guli.Cu.Alb.& Ias. C.de iur.delib.& in aliis, quos adduximus suprà, in præfat. huius tit.nu.15. imò & quod etiā, in fi.) his igitur casibus, & aliis, si qui sunt quibus quis cogitur, tum demū is cogitur, si prius soluatur pretium: neque enim tenetur habere fidem de pretio, vt ibi (inquit ea glo.) innuitur, & per d.l.Iulianus, §.offerri, ff.de act.emp. Et ad hoc illam glo. expendit, & sequitur Bal.ibi.

*An consanguineus possit cōpensare. Compensatio habet uim solutionis.*

2 ¶SED quæstionis est, an hìc sufficiat compensare debitum: quod videtur, cùm id vim solutionis habeat, l.si debitor, ff.qui pot.in pign.hab. vbi scribitur, cùm creditum cōpensatur, perinde haberi, ac si creditori pecunia soluta esset: nec enim interesse soluerit, an compensauerit. Ex qua Alb.ibi, & nostri Doct. vbique annotant, eum soluere, qui compensat, vt per Bartho. Brixi.q.venerabil.xxxiij. quæritur vtrùm excommunicatus, Barr.in l.aufertur, §.qui compensationem, ff.de iure fisci.& in l.diuortio, §.ob donationes, in ij.opp.ff.sol.mat. Alb. in l.si quid à fideiussore, post princ. & in l.quòd Labeo, ff.de compen. Bal.in l.ij.post prin. C.de compen. & in l.tam mandatori, col.ij.versi.sed hìc dubitatur, C.de non nume.pecu. Ange.consil.cclix. quædam domina, col.ij. Rapha.Fulgo.consil.cxxxj. Gaspar.col.penult.& consil.cxlj. Nannes, paulò ante finem. Paul.Cast. qui & id dicit procedere in statutis, consil.cccxxviij. quod Nannes, colum.j.lib.2.& Corne.consi.cxj. videtur, colum.ij.in litera e.lib.4.& Docto. vbique. Et id quoque probat text.in l.vel permutauit, ff.de liber.cau. vbi dedisse intelligendus est, qui compensauit, & l.dedisse, ff.de verbor.significat. vbi est similis text.& facit l.amplius, ff.rem ratam habe. Idque intantum, vt licet conditio debeat impleri in forma specifica, vt nostri loquuntur, nec possit per æquipollens impleri, l.Mæuius, & l.qui hæredi, ff.de conditio.& demonst.

*Etiam in statutis.*

*Etiam in implenda conditione.*

habeatq;

habeâtque vim solennitatis, & eius quidem non leuis. Baldus io authentica matri & auiæ, col.j. C.quan.mul.tut.offi.eum multis coocor.à me adductis infrà titu.seq.§.ij.nume.3. & en quidem. Et formæ, vt tradit Philip.Deci.cnnsi.xj.quoniam,col.vj.versic.solùm cootra testameotum. Tamen coodioo soluendi impletur per compeosationem.l.si peculium, §.de illo, ff.de statulib.quam & in hnc expeoduot Doct.vbique.

5 ¶Et huius quidẽ l.ar.Bart.in l.amplius,col.vlt.& ibi quoqne ang.Raph.Co.& Alex.io addi. Bart.ff.rem ratam hab.tradunt eum,qui iurauit snluere,noo incurrere in periuriũ,si cõpeosat. Quod & idem voluit Io.Fab.in §.in bonæ fidei,cnl.iiij.vers.quid ergo dices.& ibi etiam Io.Plat.col.j.ad fi.Instit.de actio.Bal.in c.ad oostram.le j.versicu.quærn an qui iurauit,& ibi quoque Pan.col.vlt.versi.sed contrarium, extrà de iureiuran.vbi & ipse Bal.dicit id procedere,etiam si quis iurauerit se soluturum vetè,& non per iuris fictionem:quia ista fictin realiter idem est quod veritàs,& eandem habet vtilitatem,& ideò exnrbitat ab omni regula fictionum,l.singularia,ff.si cer.pet.& idem Pan.in c.cùm dilectus,col.viij.versic.alium casum, extrà de ord.cogni.& in c.cùm inter,col.pen.vers.ad hnc.quod no.extrà de excep.Imo.in l. Iulianus,la j.ff.de condi.& demnn.Rn.io l.eum qui,§.j.io princ.ff.de iureiur.Alex.cnnsi. xij. versi.viso themate antè scripto,col.vlt.versi.non obstat sextum arg.libr.2.Soc.qui hanc rem latè examinat io d.l.Iulianus,col.pe.versi.vltimò quærit.ff.de condi.& demon. vbi tameo io fi.id intelligit procedere in debito post iuramentum cõtracto. Tynda.qui similiter intelligit in tract.compensationis,col.xxvj.versi.redeamus ad materiam vbi & id latissimè differit, & Stepb.Bert.consi.j.in fi.lib.1.& consi.xciiij.puto,col.ij.nu.7.lib.2.& consi.cliij.existimo,cnl.2. nu.11.eod.lib.2.& consi.xliiij.pro pleoiori,col.ij.lib.4.Aufr.deci.Tholo.j.& primò fuit quæsitum,& iterum deci.cxxxix.itęm fuit quæsitum si ego.

*Etiam in iuramẽto,vide infrà num.6. Et eo quoque de soluẽdo verè,& non per fictionẽ iuris.*

*Etiam in debito post iuramentum contracto.*

4 ¶Et hinc quoque videmus,quòd emphyteuta,qui oon soluit pẽsionem biẽnio vel triẽnio, cùm dominus tantuodem ei deberet,noo cadit emphyteusi,si sit paratus compẽsare, vt post alios antiquiores voluerũt Spec.& Io.And.io addi.illius tit.de loca.§.nũc aliqua,vers.lxxix. Abb.antiquus io c.bona fides,& ibi Aot.in vlt.nnt.& Imo.col.vj.& Pan.col.vlt.& Barb.col. itẽ vlt.extrà de deposi.Odofr.& Raph.Fulg.in l.si constat,C.de compen.Alb.in l.cùm aliter, ff.eod.tit.& in l.ij.col.v.versi.si dominus erat,qui est sub nu.16.& ibi Ias.col.xvj.versicu.decimonooò,C.de iur.emph.Io.Fab.io §.in bonæ fidei,& ibi qunque Io.Plat.& Ias.charta vlti. Zasius col.pen.Insti.de act.Bal.in sua Marga.in verbo,emphyteuta,col.ij.versic.emphyteuta potest.Ro.dum Spec.vbi suprà,allegat,cnosi.cciiij.pro discutienda,col.ij.vers.nec refragatur. Soc.consi.xcix.in causa eximij,cnl.ij.vers.secunda dubitatio,lib.j.& Franc.Curt.Seoior, qui id dicit in palatiis obseruari,ennsi.lxxj.super cootrouersia.col.pen.versi.transeo ad tertium. Et oeminem hactenus legi,si me non fefellit memoria, qui cootrarium teneat præter Guil. Cu.& Pet.Iacob.qui eum citat in tit.de act.in.in rem pro re emphy.col.iij.versic.item est ootandum,quòd si prædicto.Et facit etiam quod ab Ange.respoosum est ennsi.cxxxij.quidam nomioe Nicolaus , quòd si ex statutn oon potest opponi, nisi excepõn solutionis , poterit tamen compensationis.& sequitur Alex.d.coosi.xij.cnl.vlt.versi.non obstat sextum,libr.2.& Guid Pap.deci.Delphi.clxxj.reperio,col.vlt.& iterum deci.clxxiiij.vlterius, in fi.rursusq; io commentariis statuti de literis cõpulsnriis,vbi id dicit vidisse se semper obseruari.& Iacob. Rebuf.in l.nemo carcerem,io addi.C.de exact.trib.libr.11.Anton.Bauer.io tracta.de Virtute iuramenti,nu.33.& Steph.Bertr.coos.cclxxxix.tria,col.j.lib.2.

*Emphyteuta cõpensans nõ cadit emphyteusi.*

*Quid si statutũ tollat omnem exceptionem, præter solutionem.*

5 ¶Et ouocupatim in casu retractus feudalis admittendum esse dominum ad cõpensaodum, teouit Carol.Molend.in suis consuetudi.Paris.commentariis,tit.j.§.xiij.glns.vij.nu.10.vbi & haoc addit rationẽ.Nam vt verè soluatur,non stat per compensantem,sed per aduersarium, qui distulit soluere,quę ratio probatur ex l.iij.§.cùm igitur,ff.de statuli.cùm dicitur,proinde defeodi potest.& si non vult exigere,vel ipse soluere,vt hinc habeat vnde cõditioni pareat, libertatem competere.quem tex.in id expendit Bar.io d.l.amplius,ad fi.ff.rem rat.hab.Addit & Mnlẽd.(vt ad eum redeamus) hæc maximè procedere in hoc casu retractus,cùm emptor potius debita sua soluere,quàm aliena acquirere debuerit.Sed id tantùm nbtineret io debito contracto ante acquisitinoem. Hanc autẽ potes addere rationem ad hunc nostrũ retractum, quòd cùm res à consanguinen retrahitur , emptor vicem subit veoditoris , vt qui vendere consanguineo debet eodem pretin,venditori autem pretium petẽti pntest obiici cõpensatio l.si ex venditione,& ibi dn ct.C.de compen.Nam & ea locum habet io omnibus actionibus & realibus,& persnoalibus,& mixtis,l.vlt.& ibi Bal.C.eod.tit.

*Dominus compẽsat in retractu feudali.*

6 ¶Aduerte tamen,quia id io onstro casu onn est sine dubio:quandoquidem cõpensatio non vera & propria,sed ficta atque impropria solutio est,per d.l.Iulianus,la j.ibi,quasi dederit,ff. de condi.& demonst.quam Doct.vbique ad compensationem trahunt. Hincque occasinne sumpta Bar.ibi io fi.dicit eam l.facere ad eam q.de qua suprà diximus,vtrũ qui iurauit dare, à iurameoto liberetur compensando:de qua (inquit) in c.ad nostram, le j.extrà de iureiur. ex quibus videtur secum hac io re pugnans , tenere compensationem nno liberare à iuramento:quia glo.Inno.Host.Ioan.And.Collecta.Antn.Imo.sibi contrarius,& omnes præter Bald.& Panor.id tenent in eod.c.per eum text.& ibi inter cæteros Fel.col.vlt.dicit hanc esse

*Compensatio an sit uera solutio.*

*De eo quod suprà dictum est de iuramento.*

communem opi.& Ioan.Ana & Maria.in c.querelam, eod.quoque tit.Rom.in l.stipulationes non diuiduntur,ff.de verbo.obligat.dum tractat,an iuramentum faciat præcisè cogi ad factum.Mathes.notab.54. nota quòd iuramentum. Alexand.sibi contrarius consil.xcj.visis actis,col.ij.versi.secundo principaliter,lib 2.Franc.Aret.consi.xcix.longitudo,col.ij. versi.uj. vbi & hanc dicit esse communiorem opin.Ias.latè in l.eum qui, §.j.col.j.& ij.ff.de iureiur.& in l.si pecuniam.in prin.col.pen.versi.tertiò facit.ff.de condi.ob cau.& in d.§.in bonæ fidei, colum.pen.& ibi etiam Zasius,col.vlt.Insti.de act.& idem Ias.consi.xlj.in duabus, colum.ij. versi.prætereà dominus Ioan.lib.3.& Steph.Bertr.sibi contrarius consi.cliij.voluissem,nu.2. lib.1.& consi.ccev.viso casu,col.j.eod.libr.1.& Matthæ.Aflict.deci.Neapol.clxiiij.die septima: vbi tamen intelligit, si debitor non adeò opprimatur paupertate , vt posit soluere.& deci. ccclxxxj.quædã Hippolyta,col.j.& Ludo.Gozad.cõsi.xxxij.dominus,col.ij.versi.non obstat & secundum,& consi.lxix.videtur,col.j.nume.4.

*Decisio quæstionis.*

7 ¶Igitur vt longo veluti postliminio redeamus ad nostrum casum retractus proximitatis, si compensatio sit ficta solutio,vti verè est,& nemo contradicit,quomodo de ea intelligentur statuta loquẽtia de solutione quæ propriè,verè,ac strictè non fictè,non impropriè, non latè intelligenda sunt , vt vbique nostri conclamant. Præsertim autem hoc nostrum statutum, quod plerique existimant esse contrarium Iuri communi,& prætereà iniuriosum,ac graue,

*Quid de retractu conuentionali.*

vt diximus suprà in præfat.num.60.quamobrem sunt multi,& seq.Verùm eæ rationes non procederent in retractu conuentionali,vt qui multo fauorabilior sit hoc proximitatis,nẽpe qui ex conuentione partium est:ideò non dubito , quin in eo sit admittenda compensatio. Nisi si quis diceret,verba quoque contractus strictè esse interpretãda,l.quicquid, ff.de verb. obli.eum si. Quod autẽ suprà diximus de emphyteuta compensante(vt id obiter dicamus) non est sine dubio,vt videre licet in add.Pet.Iac.quo loco suprà citauimus,cuiuscunq; illæ addi.sint:autoris enim nomen non inscribitur.

*An necesse sit,consanguineum expressim declarare compensationem ante tempus.*

8 ¶Sed si recipimus eam opin.quæ dicit sufficere compensationem in retractu proximitatis, quæri potest,an necesse sit consanguineum expresim declarare emptori,velle se cõpensare: an verò,si taceat, & iterum labatur tempus,quo solutio fieri debuit : excludetur à retractu, tanquam solutione non facta. Quod videri posset. Nam licet compensatio ipso iure fiat, intelligitur si petatur ,per l.vlt.C.de cõpens.glo.& doct.in d.l.si constat,eod.tit.cum cõcord. à me collectis in l.si vnquam,in verbo reuertatur,nu.13.Verùm Io.Fab.in d.§.in bonæ fidei, vbi suprà,in ea est sententia,vt semper & in omni casu,in quo cessatio solutionis affert prę-

*Compensatio an ipso iure & quomodo fiat.*

iudicium,quantùm ad pœnam,vsuras , interesse, vel aliàs in quocunque effectu moræ , fiat ipso iure cõpensatio,sine alia declaratione siue petitione,per tex.ibi, & quia vbi nulla mora est,ibi nulla quoq; petitio est:vel si quædam est,potest exceptione summoueri,l.nulla intelligitur,ff.de reg.iur.& l.lecta,in fi.ff.si cer.pet.Cùm igitur effectus compẽsationis, tollat effectum petitionis,vel ipso iure,vel per exceptionem,sequitur quòd & omnem morę effectum tollit,quocunque modo mora contrahi posit.

*De eadem re.*

9 ¶Et idem quoque voluit Pet.Iac.in d.tit.de act.in rem pro re emphy.vbi suprà , Albe.in l.si quid,ff.de compens.Imo.in d.c.bona fides,col.v.versi.vlterius potest quæri,extrà de depos. vbi loquitur in illo casu emphyteutæ,qui ne cadat emphyteusi,vult compensare,& id diciementi tenendum. & Pet.Ancha.consi.vj.pro parte,col.iij.in iij.dubio , vbi ex hoc pulchrè dicit impediri præscriptionem. & consi.ccxxxv.prima facie , ante fi.& Socin.in eodem casu loquens in d.consi.xcix.vbi suprà lib.1. & similiter Iason in d.l.ij.in xix.quæst.versicu.vnde videretur, C.de iur.emphy.& Caro.Rui.consi.cxlviij.casus iste, colum.j.lib.1. Et id generale esse,vbi agitur de euitanda pœna,vel vsuris,vt per glo.& Doct.in l.j.& in d.l.si constat.C.de compensa:& Panor.in d.c.Bona fides,col.vlt.Rapha.Fulgo.consi.cxcvj.ad id de quo,col.j.& Alex.consi.lxxiiij.viso titulo,col.j.versi.sed præmissis,lib.5.& consi.cxcvj.visis, col.ij.lib.7.& Docto.vbique. Sed vide,vtrùm id tutum sit in hoc casu , in quo consanguineus venit iure speciali,tractatq; non de damno,sed potius de lucro,vt asserunt Host.Io.And.& Pe.Anch. in c.cõstitutus,extrà,de in inte.resti.& diximus latius suprà §.j.in glo.x.in verbo, *dedans l'an*,

*Quid in retractu cõuentionali.*

in xxiiij.q.In retractu autẽ conuentionali nihil est,quod in hoc dubitare debeamus, vtpote in quo venditor certat de damno vitando.

*An necesse sit adire iudicẽ, ut id fiat.*

10 ¶Ex quibus soluitur & aliud, quod hic oriri posset:an scilicet necesse sit adire iudicẽ vt fiat hæc compensatio : an verò & extra iudicium fieri,siue opponi posit. Nam si non opus sit aliam huius rei fieri declarationem,frustrà de iudice quærimus.Cæterùm Alber.in l.si quid à fideiussore, ff.de compensa.tradit compensationem opponi posse extra iudicium , idque communiter teneri & obseruari,& idem quoque dicit ipse Alb.post Iac.But.in l.debitor, ff. de neg.gest.affirmans satis esse,vt eius rei fiat protestatio coram testibus. Et id quidem fieri tutius est,etiam si communiter tenetur,nulla opus esse protestatione,aut declaratione, cùm agitur de vitanda pœna,vsuris,aut interesse,vt diximus in præced.versic. 11

*Quid si consanguineus nõ posit in prom*

¶Sed & illud in dubium venit,si consanguineus in promptu probare non posit debitum quod sibi ab emptore deberi contendit,sed breui quopiam tempore probaturum se offert: quod fieri potest , cùm quantùm ad id,idem est iudicium debiti liquidi, & non liquidi, sed

A proximè

proximè liquidandi, vel per l.vlt.C.de compens. voluit Bar.in l.in compensationem, in fi.ff. de compen. Quæro igitur, quantum tempus in id statuendum est. Quidam id relinquunt arbitrio iudicis, glos.in d.l.vlt.in verbo, indaginem, & ibi Iac.Ra.Per.à bel.Pertic.Cyn.in x.q. Bal.in ij.oppo.& Sal.col.ij.in vij.opp.iidem Iacn.Pet.& Ang.Aret.in d.§.in bonæ fidei, Insti. de actio. Collect.Ant.& Barb.in d.c.bona fides, extrà de depo.Bal.in l.si ex falsis, col.ij.versi. sed talis obiectus, C.de transact.& in l.in causa, C.de compensa.& in auth.& consequenter, col.ij.versicu.extrà quæro nunquid liquidato, C.de sen.vbi id intelligit, modo non excedat duos menses.& Soci.cōsi.lxv.conclusio, col.iij.versi.cōfirmo hoc, libr.iiij.& Steph.Bert.cōsi. cclxxxix.tria, col.ij.nu.7.lib.2. Alij simpliciter dicūt, id fieri posse, & debere intra ipsos duos menses, per l.aufertur, §.qui compensationem, ff.de iur.fisc.in qua opin. fuere gln.in d.c.bona fides, in glo.vlt.in fi.& ibi Host.& Io.And.vterque in fi.de depos.& Dy.in d.§.in bonę fidei in vlt.q.& ibi quoque.Nicn.Neapo.in iiij.q.glos.& Ias.nume.74.Insti.de actio. *ptu probare debitum.*

12 ¶Alij denique, intra tempus, quod daretur reo ad soluendum, per d.§.qui cōpensationem, ibi enim dari duos menses, quia idem tempus præstituitur debitis fiscalibus, l.in fraudem.§. fiscalibus eod.tit.& olim omnibus condemnatis dabatur, l.debitoribus, ff.de re iudi. Ideò si nullum tempus datur ad soluendum, nec ad liquidandū dari debet. Ita enim voluit Bart.in d.§.qui compensationem, Bald.in d.§.in bonæ fidei, & ibi quoque Io.Fab.col.viij.in paruis, versi.sed quid vocas, Insti.de actin.Pet.Ancha.Imo.& Pan.qui tamen distinguit in d.c.bona fides, de depo.& Alex.consi.lxj.versi puto, col.j.lib.3.quod cons.repetitur consi.xcv.lib.5.& Tyodarus in tract.de cōpen.char.pen.versi.vtiliter circa pręmissa, vbi id tēperat. Quāquam quod ad postremam opi.pertinet, dubium facit, quòd non simpliciter duo menses dabātur ad soluēda debita fiscalia, sed tātùm in minoribus summis: in maioribus autem tres menses cōcedebantur, vt scribitur d.§.fiscalibus, vt proinde non possis dicere, d.§.qui cōpensationē, respexisse ad tempus concessum condemnatis, sed illud tempus duorum mensium præcisè præscripsisse in quibuscunque caussis: igitur in casu nostro has omnes opin.iungēdo, crederem id faciendū intra tempus arbitrio iudicis statuendum, modò non excedat tempus octo dierum, quod datur ex nostra consuetudine ad soluendū pretium: vti & in retractu feudali voluit Caro.Mol.in d.tit.1.§.13.gl.vij.ad fi.vbi ex iis infert, quòd si dominus volēs retrahere, nō habet promptas probationes debiti, & velit deferre iuramentū emptori, id facere potest, modò emptor iurare possit intra tempus in id statutum.nam si ab eo loco absit longius, vt id præstare non possit, imputandū est domino, qui ita se arctauit: & nisi soluat intra tēpus, cadet retractu. Pro quo est optimus tex.in l.ij.§.si quis tamē, ibi, sic ipse se arctauerit: ff.si quis cauno.& in l.cùm postulassem, in prin.ibi, quia tardius experiri cœperim.ff.de dam infect. Et facit quod in simili tradit Bald.in l.si à te, C.de pact.inter empt.& vendit. *Quid si consanguineus deferat iuramentum emptori.*

13 ¶Sed & illud quæri potest, si cōpensatio hic locum habeat, quid si consanguineus accepit cessionem debiti à creditore emptoris, an & hoc debitum poterit compensare cum pretio? De quo vide gln.in l.si quis rem suam, in verbo, & non in fraudem, & ibi Bar.Bal.& Ang.ff. de procura.Dyn.Bart.in l.doli, ff.de noua.& eodē Dy.in c.is qui in ius, colum.vlt.de regu. iur.lib.6.Specu.in tit.de procur.§.vlt.versi.sed nunquid contra procuratorem, Cyn.Io.Fab. Alber.Bal.Ange.& Sal.in l.eius, C.de compensa.Bar.in l.qui duos, in princ.ff.de lega.2.Albe. in l.j.col.ij.versicu.item quærit, cùm hic, C.etiam ob chiro.& in l.apud Celsum, §.de auctoris dolo, ff.de doli mali exceptio.& in l.in his officiis, ff.de regu.iur.Io.Fab.in d.§.in bonę fidei. colum.vltim.versicu.item potest quæri.Insti.de actio.Pet.Iac.in tit.de rei vendicat. vnli, quæ compent ex cessi.colum.iij.versi.item non cogitur.Imo.in d.c.bona fides, col.5.versic.potest etiam quæri, extrà de deposi.Pau.Castr.consi.clxxxj.viso puncto, col.ij.versicu.quod autem exceptio, lib.1.Steph.Aufre.deci.Tholo.xciij.item fuit quæsitū si coram, ad fi.Matth.Afflict. d.deci.Neapo.clxiij.die septima, col.ij.versic.sed in dicto processu. Quamuis scio, multos ex iis loqui in specie diuersa, an videlicet compensatio possit opponi aduersus cessionarium: sed eorum multæ rationes ad hunc quoque contrarium casum pertinent. Et hæc quidem omnia obtinent & in retractu conuentionali. *An consanguineus possit cōpensare debitū creditoris, cuius cessionem habet.*

14 ¶Postremo quia hæc nostra consuetudo vtitur verbo, soluendi, cùm dicit, *payer*, quid si intra hos octo dies cōsanguineus offerat idoneos fideiussores, aut pignora, nec aliter soluat. Dic non id esse satis: neque enim offerre, aut dare fideiussores, quantumuis idoneos, soluere est, per tex.in l.iiij.§.ait Prætor, ff.de re iudica.vbi condemnatus soluere, non liberatur dādo idoneos expromissores.& in l.quòd si non soluere, ff.de pigno.action.& in l.item liberatur, §.qui paratus, ff.quib.mod.pign.vel.hypo.solui.ex quo Bar.ibi pulchrè dicit, condemnatum ad pœnā pecuniariam & si eam intra certum tempus nō soluerit, ad pedis amputationem: non liberari ab hac posteriori pœna dando fideiussores. Quod & idem tenet ipse.Bart.non obscurè in l.si pecuniæ, per eum tex.ff.vt in posses.legat.& in l.eum qui, ff.de priuil.credi.& apertissimè Bal.in l.j.paulò ante fi.& ibi quoque Ro.& Alex.col.j.& Iason, col.quoque j.per glo.ibi, quam ipse Bald.dicit singu.ff.qui satisda.cog.& Alex.in d.l.iiij.§.si ex conuentione, & ibi item Iason.in d.§.ait Prætor, in 2.notab.Ange.Aretin.in tract.malefi.in verbo, quas si non soluerit, le j.ou.9.sed vnum Petr.Ferra.in tit.forma libel.in acti.hypo.in verbo satisfacere de *An satis sit ut cōsanguineus offerat fideiussores, aut pignora. Condemnatus soluere an liberatur dādo pignora aut fideiussores.*

debito

debito memorato,col.j.versi.sed hic insurgit,& Philip.Deci.in l.nemo dubitat,ff.de leg.iur. licet Bar.ibi dubitet,relinquátque indecisum.

15 De eadem re. ¶Sed illam sententiã confirmat, quod idem Bar.tradit in l.statuliberos, §.si quis acceperit,ff.de statulibe.& in l.j.ff.de custo.reo.quòd si ex statuto condemnatus ad pœnam quampiam pecuniariam,si eam non possit soluere,capite punitur,non se huic pœnæ eximit offerendo fideiussores. De quo tamen vide Ang.& Imo.in l.j.ff.de iniusto testa.Facit item optimè text. in c.cùm aliquibus,extrà de re iudic. vbi cõdemnatus ad tradendam possessionẽ cuiuspiam rei,non satisfacit dando pignora. ex quo Bal.ibi dicit, condemnatum ad soluendum , non intelligi soluere,offerendo pignora & fideiussores. Ideò (inquit) si is, qui condemnatus est in centum,& nisi ea soluerit,intra aliquod tempus,in duplum,non liberatur à duplo, offerendo pignora vel fideiussores:de quibus etiã vide Barba.latè consi.xv.præclarè,in j.dubio, lib.2.Et ad hæc omnia facit glo.in l.satisfactio,ff.de solu.Sed id intellige in casu nostro,cùm pretium est certum & liquidum. Alioquin satis erit offerre fideiussores id ipsum soluendi, cùm liquidatum fuerit,per tex.in l.statuliber,ff.de statulib.cum simi.& cõcordã me traditis suprà,§.j.in glos.xix.in verbo, *luy deuëment acertioré du pris*,nume.2.& seq.

16 Debitor, qui promisit solue re,vel dare pignora,an libe retur ea dando. In alternatiuis, an sit electio debitoris. ¶Adeò autem vera sunt, quæ suprà diximus , vt si debitor promiserit soluere , vel dare pignora,aut fideiussores,intra aliquod tempus,non liberabitur offerendo pignora vel fideiussores , sed cogi nihilominus præcisè poterit soluere,vt voluerunt Guil.de Cun.& Bar.in l. quamnis.in princ.per eum tex.ff.de pig.actio.& Bal.in l.Margari.in verbo, alternatiua,versi.& sequitur Pau.Castr.in d.l.iiij.§.si ex conuentione,in fin.ff.de re iudic.vbi id dicit perpetuò menti tenendum.& rursum in l.cùm proponas,la.ij.etiam in fin.C.de transact.& Alex.in l.j. col.j.ff.qui satis.cog.vbi id dicit sing.& Felin.in c.inter cæteras,col.ij. extrà de rescri.& Catel. Cotta,qui & id singu.dicit, memor alternatiuorum. Tametsi Roma.in d.l.j.qui satisd.cog. tenuerit contrarium,per l.pen.ff.quib.mod.pig.vel hypo.solui.Et pro eo bene facit , quod in alternatiuis electio est debitoris , l.plerunque,ad fin.ff.de iure.dot.cum simi. Sed d.l.pen. non probat Rom.sententiam,quia ibi creditor sponte recipit,vt ibi quoque notatur.Quod autem de alternatiuis dictum est,procedit,cùm quælibet earum in obligatione : secus,si vna tantùm sit debita,altera verò pro illius cautione siue securitate promissa, vt multi ex suprà dictis scienter declarauerunt.

17 ¶Non omittam tamen,ad prædicta bene facere tex.in l.promissor,§.vltimo,ff.de cõsti.pecu. cuius hæc verba sunt:Constituto satis non facit,qui soluturũ se constituit,si offerat satisdaturum.Et quod per eum tex.voluit glo.in l.vlt.§.j.in verbo,cogendum,ibi,sed si simpliciter, ff.si cert.pet.quòd qui simpliciter promisit,non liberatur dãdo fideiussores.Nam creditori satisfieri debet,quemadmodum voluit,l.si rem,§.omnis,ff.de pig.actio. Et eam glo.Bald.ibi, & post eum Ludo.Bol.in secundis interpretationibus dicunt singu.ad id quòd debitor incarceratus ob debitum non potest carcere liberari offerendo fideiussores.Id quod etiã dicit idem Bal.in sua Marg.in verbo,debitor,col.ij.versi.si debitor propter debitum:Nisi(inquit) fuerit incarceratus ob fugæ suspicionem : tunc enim datis fideiussoribus esset relaxandus, per l.si fideiussores,§.vlt.ff.qui satis.cog.

## NE SERA PLVS RECEV, AMPLIVS NON ADMITTETVR, GLO. IIII.

1 Quid, si simpliciter cõsuetudo tempus statuisset. Tempus legis vel statuti, an priuationẽ inducat sine purgatione moræ. VID si hæc consuetudo id non adiecisset,sed simpliciter statuisset tempus octo dierum : vtrùm elapso eo tempore,consanguineus esset audiendus ad purgandam moram?Quod videri posset,ex eo quod scribit glo.in c.cupientes,§.quod si per viginti,in verbo,expectare,lib.6.quòd tempus à lege præstitutum, ita demum tantum inducit priuationem iuris absque moræ purgatione,si sit canon latæ sententiæ, aliàs minimè.& ibi eam sequuntur Io.Mo.Arch.Io.Andr.Pau.Eleaz.Pet.Anch.Imo.Domi. & Phil.Franc.ibi,& Ange.consi.lxiiij.quoniam nihil est,col.j.cum aliis multis concord.quos tibi abundantissimè collegi in nostris commentariis in l.si vnquam,in verbo,reuertatur.nu. 155.decimum quod à superioribus.C.de reuoc.donatio. Hic enim nihil est, quod videatur esse latæ sententiæ.

2 De eadem re. ¶Contrarium tamen verius est,ex his verbis, *ne sera plus receu*,quæ purgationẽ moræ tollunt, nam si posset purgare morã,reciperetur. Et quia etiã cùm à lege vel statuto tẽpus statuitur, post illud tempus non admittitur quis ad purgandam moram,etiamsi id adiectũ non fuerit; vt expressè voluit Inno.in c.cùm in tua,& ibi quoque Panor.col.vlt.& Car.Alex.col.antep. versi.quæro tertiò circa prædicta,extrà qui matri.accus.pos.per text.in l.vltima, ff.de decret. ab ord.faci.quę loquitur de lege municipali,& in l.ob cõmissa,C.de adult. Et idẽ etiã voluit Bal.in l.diffamari,col.ij.versi.expedito tex.C.de ingenu.manu.vbi & ad hoc dictos text.allegat,& ex hoc no.differentiã temporis à lege vel statuto præfiniti,& à iudice.& idem Bald.in l.j.in prin.C.de in integ.restit.vbi dicit,quòd lapsus termini tacitã renuntiationem inducit, per tex.ibi,& in l.bonorũ,ff.rem rat.habe.& notata in l.si ego,ff.de ne.gest.vbi & ipse Bal.idẽ voluit ex gloss.ibi.& idem Bald.in l.si ea,colum.vlt.versi.& nota quòd in termino hominis.

& rursum

*Temporis lapsus tacitam renuntiationē inducit.*

& rursum vers.quæro verùm quando,C.qui accus.non pos.& in auth.ad hæc,col.pen.versi. si ego diffamo,C.de vsur.& in l.acceptam,in xxj.q.C.eo.tit. & in l.j.col.vij.in xxvj.oppo.C. qui admit.& in l.obseruare,§.ad hæc,col.ij.ff.de offi.Procon.& in l.ij.per illum tex.eod.tit.& in c.personas,versi.pone statutum,& versi.sed nunquid mora,& iterum versi.deinde,& seq. extrà de appel.& in c.j.col.j.versi.& ex isto text.tit.quo temp.mil.& in cap.j.§.porrò.tit.qual. olim.feud.ali.pot.& consi.cccclxvj.Andreas,in ij.dubio.lib.1.vbi dicit, quòd renūtiare videtur,qui non paret terminis a lege statutis,per l.ij.C.de iure emphy.& l.tacta, §.si quis bonorum,ff.ad Treb.& no.in d.l.si ego.Albe.io d.l.bonorum,col.j.nu.2.ff.rem rat.habe.& Ang.in l.properandū,in prin.post mediū,C.de iudi.vbi id intelligit,si non opponatur.& allegat l.si maritus,§.præscriptiones,ff.de adulte.& l.mariti lenocinium,§.sex mēses,eod.tit.idem Ang. Imo.& Alex.in l.si iusulam,ff.de verb.obl.Pet.Aoch.in c.quàm sit,col.ij.versi.item no.quod negligentia,de elect.lib.6.Alex.consi.cxxxiij.circa executionem,io fi.lib.6.Guid.Pap.cons.38. nedum inferiores,col.vlt.versi.quia mora.Fel.in c.ij.colum.antepen.versic.item intellige,nisi esset terminus legis,extrà de const.Soc.consi.lxiij.in causa vertente,col.iij.versicu.nec etiam dicere,lib.1.Matth.Affli.loquens de Iure cōgrui,& alios quoq; allegans in tract.Protomi.in verbo,vt intra xxx.dies,col.ix.vers.quartò nota.& est etiam optimus tex.præter illos,in l.sed si vouis,§.si ante,ff.de iniuriis, cuius hæ verba sunt : Nam & si nuda voluntate iniuriam remisit, indubitate dicendum est, extingui actionem iniuriarum,non minus quàm si tempore iniuria fuerit abolita.& quæ dicemus infrà tit.procedente,§.j.glo.ij.in verbo,*à tel temps*, num.50.ad hæc,cùm venditor, & seq.

*Tempus constitutionis, pro forma est.*

3 ¶Et hanc sententiam fulcit,quòd qui non obseruat tempus constitutionis,non dicitur eius formam obseruare.Bald.& Sal.in Auth.quæ supplicatio,ille ad fi.hic in j.not.& ibi quoque Ias.in iuj.not.C.de preci.Impe.offer.per illum text.in illis verbis, nisi sub hac forma, iuncta gloss.& etiā per text.in l.scire oportet,§.consequens,ff.de excu.tuto.cùm dicitur, Non aliter audietur, nisi obseruauerit constitutum tempus : quæ verba non longè distant à verbis his nostræ consuetudinis.Et voluit quoque Pau.Cast.in l.qui Romæ,§.Callimachus,in fi.& ibi quoque Ias.col.iuj.versi.quinto nota.ff.de verb.obl.& idem Pau.in l.si in lege,in prin.ff.loca. vbi ex hoc infert ad tempus à statuto præstitutum.& Fel.qui id dicit sing.in ca.cùm dilecta, col.ix.versi.octauum signum,extrà de rescrip.& Ias.in l.non erit,§.si neque,quem legit sub l. ait Prætor,quæ est iij.versi.secūdò vltra scribētes,ff.de iureiuran.& in l.in pupillari,in 2.not. ff.de vulg.& pup.& in rub.C.qui ad bono.pos.admit.col.ij.& col.clxvj.vertitur quæstio,col. pen.versi.confirmatur,lib.2.& consi.seq.col.vlt.& consi.cxcj.placet mihi,col.ij.versi.secūdum principale,eod.lib.2.& consi.48.totus iste contractus,colum.j.versi.similiter tempus, lib.3.& consi.luj.circa primum,post princ.eod.lib.3.quod repetitur cons.cxxxij.lib.4.vbi ad hoc alia multa allegat.& Matth.Afflict.in constit.Siciliæ incip.exceptiones,col.iiij.in prin.Alber.Bru. io tract.de forma & solennit.actus,in rub.ex quibus cōsistunt forma & solennitas, versi.27. & Catel.Cotta,qui id dicit sing.memora.tempus constitutionis.& Rebuf.noster in tractatu Nominationum,in xiij.quæst.prio.nu.6.

*De eadem re.*

4 ¶Sed quibus addere potes Bald.qui idem voluit consi.clxix.statuto ciuitatis Ianuę,versicu. tertiò quia meta temporis,& iterum versi.sed quia non fuit obseruata forma,lib.1.& iterum cons.clxxij.statuto cauetur quòd debeat,circa medium,eod.lib.1.Et vide etiam eūdem Bald. io l.liberti,col.v.versi.quandoque ex illis,C.de ope.lib.& in l.omnes populi, col.pen.versic. item nota,ff.de iust.& iure,& in d.l.obseruare,§.post hæc,col.ij.versi.est etiam hic notādum, ff.de offi.Procon.vbi dicit,quòd recedere à tempore,est recedere à forma,per d.l.qui Romę, §.Augerius,ff.de verb.obl.& l.Thais,§.iter,ff.de fidei.libet.& l.statuliberi,§.vltimo.ff.de.leg.ij. & eundem Bal.in l.ordo,circa medium,C.de execu.rei iudic.& in auth.qui semel,col.iiij.C. quomo.& quand.iudex.& io c.licèt,col.j.extrà de supplen.negli.Præla.

*An impedimētum excuset cōsanguineū, qui intra octo dies nō soluit pretium.*

5 ¶QVID TAMEN, si iustum aliquod impedimentum superuenerit, quod prohibuit ne consanguineus intra id tempus octo dierum solueret:an ita excusabitur, vt post tempus id possit facere? Matthæ.Affli.in tract.Protomix.in verbo,vt intra xxx.dies, colum.vj.versi.sed iterum quæritur, tradit tempus ei non currere,per l.j.C.de anna.excep.cum simi. Cui adde optimum text.io d.l.ob commissa,C.de adulter.quæ etiam excipit iustum impedimentum: & in d.l.scire oportet,§.sufficit, qui continenter sequitur d.§.consequens,& cum ita temperat, vt si quis propter ægritudinem, vel aliam necessitatem,puta maris,vel hyemis, vel incursus latronum,aut aliam aliquam similem, cōstituto tempore non potuerit venire, ei est ignoscendum.Et id quidem in tempore præstituto à lege municipali,voluit expressim Bal. in d.l.diffamari,vbi suprà citauimus,C.de ingenu.manu.Et faciunt,quæ scripsi suprà, §.j.in glo.x.in verbo, *dedans l'an*, in xxiiij. quæst.& quæ scribam infrà titu.seq.§.j.gloss.ij.in verbo, *à tel temps*,nu.58.sed tamen vide,& seq.

*De eadem re.*

6 ¶Et hæc quidem maximè procederent,si subesset magna quæpiam euidénsque causa, per l. Diuus,ff.de rest.in inte.& l.& si,ff.de reg.iur.quibus in locis, ita ad verbum scribitur : Et si nihil facile mutandum sit ex solenoibus,tamen vbi æquitas euidens exposcit,subueniēdum est. Et facit c.significante,extrà de pig. Verùm id apud nos vix reciperetur:quandoquidē in huiusmodi

huiusmodi retractibus nec absentiæ, nec igoorantiæ, nec ætati subuenitur, adeò stricti iuris sunt, vt cauetur infrà, §. penul. eodemq; xxxv. huius tit. & ita, vt nec his quidem restitutioni locus pateat, vt ibi latè tractabimus. Præsertim verò cùm hìc tractetur de lucro cõsequendo, per ea quæ diximus suprà, §. j. glo. x. io verbo, *dedans l'an*, nu. 125. certum est, & seq.

7 ¶Sed & in dubiú potest illud vocari, si ooodum transit annus retractus, an hic qui venit ad retractú, & admissus fuit, nec tamen pecunias intra hos octo dies emptori obtulit, & ideò exclusus est à sua oblatione, vt hìc dicitur, audiendus tamen sit, si iterum vult facere nouam oblationẽ retractus, intra ipsum annum contractus. Vide omoino, quæ latissimè scripsimus infrà eod. tit. §. viij. glo. vij. quæ est in verbo, *le retrayant en descherroyt*, nu. 3. quid igitur, & multis seq. vsque ad fi. eius glo. Sed ita tamen, vt hìc perpendas verba nostræ consuetudiois hoc in loco, quæ sunt huiusmodi, *Il ne sera plus receu audict retraict.* quæ videntur perpetuò consanguineum repellere. Sed vide, quæ dicam in d. §. viij. glo. vij. nu. 24. & hæc certè.

*Quid si consanguineus qui non soluit, intra id tempus nouam oblationem facit.*

## §. *QUARTUS.*



TOVTES VOYES si l'achepteur, quand on luy offre le retraict, declaire certain pris, & en a faict serment, & le monstre par le contract: ce non obstant si ledict retrayant ne s'y veult pas tenir, & veult monstrer qu'il y a eu fraude, & que ce n'est pas le vray pris, il sera receu à le prouuer,[a] & cependant ne courra pas ledict temps[b] de huyt iours contre luy: mais s'il ne le preuue, & il soit trouué à l'intention de l'achepteur, ledict temps de huyt iours aura cours contre le retrayant,[c] & n'y sera plus receu, & perdra la piece d'or ou d'argent qu'il aura baillé seulement.



*VERUM si emptor, cùm ei offertur retractus, pretium certum declararit, eiúsque tum iureiurando, tum exhibitione contractus fidem fecerit, non tamen retrahens ei stare cogitur, & ad probandũ contrarium admittetur:[a] nec interim ei curret illud octo dierum tempus.[b] Verùm si id non probauerit, & secundùm emptorem pronunciatum fuerit, curret id tempus aduersus ipsum retrahentem,[c] nec is amplius admittetur, amitteté nummum aureum, vel argenteum dumtaxat quem dederat.*

### IL SERA RECEV A LE PROVVER, AD PROBANDVM CONTRARIVM ADMITTETVR, GLO. I.



1 VBICVNQVE ex legis vel statuti dispositione defertur iuramentum, potest nihilominoùs aduersarius probare contrarium, etiamsi lex ipsa aut statutum diceret stari iuramento, ex sententia gloss. in l. ij. §. si absens, & ibi Pau Cast. ad fin. Alex. Socin. & Ias. ff. li ex noxa. cau. agat. è quibus ipse Pau. dicit eam gloss. singu. Et idem voluit, vt ab omnibus citatur, Azo. in summa, C. ad leg. Aquil. quamuis in meo C. non reperi. Cyn. & Bald. in l. j. C. si aduer. liber. Ioan. Aodr. in c. statutum, col. uj. in verbo, iuramentum, & ibi Domi. in §. cùm verò de rescrip. libr. 6. Tancre. in suo libro quæstionum, tit. de proba. in vj. quæst. Iaco. Aret. Ange. Imol. Paul. Cast. Rom. & Alexand. in l. qui bona. §. qui damni, in princ. per illum text. ff. sol. mat. Iac. Bu. Bal. & Sal. io l. j. C. de re iud. Alb. in ij. parte statutorũ, q. xiij. item quæro si statuto vel reformatione. Bal. in l. si tutor, petitus ad fi. C. de peri. tut. vbi loquitur de statuto, quo statuitur credi publicæ famæ contra magnates, & in l. qui accusare, col. ij. versi. vltim. nota hìc, C. de eden. & in l. vlt. col. iiij. vers. ex hoc deciditur, ff. de feri. & in l Diuus. vers. quar. est arg. & ibi Ang. circa mediũ, ff. de mili. testa. & idem Bal. in l. j. & ibi etiã. Sal. C. de reb. cred. & in l. contra negantem, in fi. & ibi item Sal. etiã in fi. C. ad leg. Aquil. & in c. j. col. j. in verbo, credatur, tit. si de inue. inter dom. & vasall. oria. Ang. in l. qui restituere, col. ij. per illum tex. ff. de rei vend. & io l. qui vas, in prin. per illum tex. ff. de furt. & in Auth. de exhi. reis, in priocip. etiam per illum text. & io §. oportet, in Auth. de iud. Sal. in l. j. C. de reb. cred. & iureiur. & in l. ea quidem, in x. quæst. C. de accus. Petr. Ancha. in c. j. in xiiij. quæst. prin. versi. circa hæc quæro vlterius, qui est iu char. 59. in paruis, extrà de const. & in c. semel malus, col. 5. de reg. iur. lib. 6. Pan. io c. cõtinebatur, & ibi Gos. Cald. Io. Zoch. & Cardi. Alex. extra de despon. impub. idem Panor. io cap. proposuisti, in 1. notab. & ibi Fel. col. j. & ij. & Philip. Deci. in 3. notab. de probat. idem Panormit. coosi. lj. videtur primò standum, versic. quintò adduco, lib. 1. Ro. in l. si duo, ff. de acquir. hæred. & in l. admonendi, col. xv. & sequent. & ibi etiam Alex. col. xxxiiij. Franc. Curt. Seoior in repe. char. 22. colum. iiij. versicu. & pro ista parte, & multis seq. & Ias. etiam in repet. col. cix. versi. ex ista communi, qui est in nu. 304. & seq. ff. de iureiur. idem Ro. consi. cij. super eo quod primò quæritur, colum. ij. vbi ex hoc dicit, quòd stante statuto, quòd debitor elapsis

*Statutũ, quod disponit stari iuramento, an tollat probationem cõtrariam.*

*Qui tolli negant.*

elapsis decem annis, iurando debitum fuisse solutũ, ipse liberatur, potest tamen probari contrarium.& allegat l.videamus,§.item videndum, iuncta l.vlti.ff.de in lit.iurand.& idem Ro. consi.ccxlj.spectabiles domini, in princ.Paul.Castr.in l.vlti.ff.de Præto.stip.Stepha.Federi.in suo opere de legum interpretatione, parte ij.char.5.versic.item si statuto cauetur.Angel.Aret. in tract.maleficiorum, in verbo, necnon ad denuntiationem Ioannis Ambrosij, num.15.& ibi Aug.Ari.num.16.& seq.Cæpol.cautel. secundum nouam impressionem, ciiij.multa sunt statuta.Alexand.consil.cxiij.in causa & lite vertente circa filios, col.j.& aliis sequen.lib.4.quod iterum repetitur consi.xlvij.lib.6.& idem Alex.consil.xcj.in causa & lite pendente, col.ij.in fi. eod.lib.6.Barb.latè in tracta.de præstan.Cardi.in ij.quæst.ij.partis.Socin.consi.lv.præstantissime doctor, col.vlti.lib.1.& in tract.fal.reg.ccclxxx.statutum mandans.Feli.in c.præterea, in fi. de testib.cog.& in c.pastoralis.colum.x.versi.& generaliter, extrà de excep.Ias.in l.si quando, col.iij.versi.pro ista opin.C.vnde vi.& in d.l.videamus,§.deferre, col.vlti.in princi.& iterum in d.l.vlti.ff.de in lit.iur.& in l.ait Prætor, quæ est iij.§.iurat, col.ij.ff.de iureiur.rursumq; in l. eum qui,§.in popularibus, col.iij.eod.tit.Philip.Deci.consi.lxxxiij.in causa accusationis, post princ.Matth.Afflict.in consti.Siciliæ incip.qui de aleatoribus, in v.notab.Hippo.Marsi.in rep. rub.de probat.col.xxx.versicu.non tamen omitto.& in l.j.§.si serui, col.j.ff.de quæst. & Catel. Cotta memorab.damnum datum.

2 ¶ Quanquam scio quosdam (vt nihil est in Iure nostro non controuersum) qui in hoc casu non admittunt probationem contrariam. In quibus sunt Iaco.Are.sibi contrarius, & Raph. Fulg.in d.l.j.C.si aduer.liber.Nam illa (inquiunt) probatio, cui lex vel statutum stari præcipit, est Iuris & de Iure: vnde non potest reprobari.Et eius quoque sententiæ sunt Ioan.Mol. & Ioan.Fan.in c.eos, de temp.ordi.lib.6.D. à Rota decis.lxxix. nota quòd vbi quis impetrat, in antiquis.Alber.clanculum in d.l.qui bona,§.qui damni, ff.de dam.infect.Bald.subobscurè, sibi quoque contrarius, in l.non est, C.quod met.cau.& apertius in repet.l.ij.char.vlti.versic. sed pone quòd statutum, ff.de iureiur.per text.in d.l.iij.versicu.proderitq;, eod.titu.& in l.ij. C.eod.tit.& arg.l.vlti.C.de fideius.& idem Bald.in ea ipsa l.iij.in princ.col.ij.versic.circa sextum, de iureiuran. *Qui cõtrà tol li asseuerant.*

3 ¶ Sed prior illa sententia, vt communior est, ita (vt plerunque fit) verior. Ex qua tanquam ex fonte perenni, multi riuuli veluti manarunt. Et primùm quidem id, quod dicit glos.in d. cap.continebatur, in verbo, viri standum est, & ibi Pano.& plerique omnes, extrà de despon. impub.quòd licet tex.eo in loco dicat standum esse iuramento viri, dicentis se vxorem carnaliter cognouisse, vt ibi tex.loquitur. Potest tameo vxor probare contrarium, per text.in d. c.proposuisti, de probati.vbi etiam glo.Panor.& alij idem dicunt, extrà de proba.& similiter glo.in c.1.extrà de frigid.& malefi.& in c.quod autem, xxvij.quæst.ij. & in c.si quis acceperit, xxxij.quæst.j. & ex Theologis scholasticis hoc idem tenuit Richar.in iiij.senten.dist.xxxiiij. in expositione tex.& iterum in artic.ij.quæst.j. *Potest probari contra iuramentum viri, dicentis se carnaliter uxorẽ cognouisse.*

4 ¶ Hinc etiam prodiit, quod voluit alia glo.in d.c.eos, in verbo, affectata, de tempo.ordi.lib.6. quòd licèt ignorantia probetur per solum iuramentum illius, qui se dicit ignorasse, cap.si verò, le ij.extrà de senten.excom.& c.vlti.extrà qui mat.accusa.poss.cum simi.potest tamen probari contrarium. Quam glo.in hoc expendit Imol.in d.l.qui bona,§.qui damni, ff.de damn. infect.Roma.in d.l.admonendi, colum.xv.& ibi Ias.in repe.col.cx.in ij.locis, videlicet versic. tertiò per glos.& versi.inter cæteros.ff.de iureiur.& idem Roma.d.consi.cij.quibus locis eam glo.dicunt sing.& Feli.in c.cognoscentes, col.vlti.& ibi quoque latè Phil.Deci.in ij.lect.etiam col.vlti.extrà de constit. Et idem etiam, ea glos.tacita, voluit Bart.in l.si cui,§.iisdem, versicu. quæro dicit ipse, ff.de accusa.& Fel.in c.quosdam, col.vlti.versi.sextò est aduertendum, extrà de præsump.& Hippo.Marsil.in d.rub.C.de proba.col.xxviij. *Ignorantia iuramento probata, contrarium probationem recipit.*

5 ¶ Nec dissimile est, quòd cùm cætera quæ in animo consistunt, probentur solo eius iuramento, qui aliquid dicitur habuisse in animo, ex sententia illius glo.quæ quotidie in id allegatur in §.sed istæ, in glo.magna.circa medium, Instit.de actio.cum aliis multis concord.illic adductis à Ias.& à me alibi omnium copiosissimè: potest tamen eius rei cõtrarium ab aduersario probari: vt voluit Bart.in l.ij.§.si à pupillo, versi.oppo.suprà eo.ff.de vsucap.pro emp.& in l. is potest, col.v.versi.aliquando ipse hæres dicit, ff.de acqui.hæred.& Aegid.Bellamer.deci.xlv. exceptio.Felin.in c.accedens, le ij.col.vj.versi.octaua conclusio.extrà vt lit.penden.Ias.in d.§. sed istæ, col.xxv.versi.tertiò ad nostram glo.Instit.de actio. *Animus item iuramẽto probatum.*

6 ¶ Sed & hinc prodiit, quod voluit alia glo.in c.proposuisti, in verbo, non probatur, in princi. lxxxij.dist.quòd licèt credatur nuntio, & executori iurato, in his, quæ ad suum ipsius officiũ pertinent, c.cùm parati, & ibi Doct.extrà de appellat.& l.magis,§.illud, ff.de reb.cor.cum aliis multis si.& concor.à me latissimè adductis infrà eo.tit.§.viij.in verbo, *deux records*, propè per totam glo.potest tamen probari contrarium.Et idem voluit glo.in §.item testes, in verbo, in executoribus.iiij.quæst.iij.Archi.in c.venerabilibus, col.ij.in verbo, citatus, de sentent.excom. lib.6.Imol.in d.l.qui bona,§.qui damni, & ibi Alex.col.j.ff.de dam.infect.& idem Imo.in d.c. proposuisti, & ibi Fel.col.j.extrà de probat.& traditur à multis in c.quoniam contra falsam, eod.tit.& in d.c.cùm parati, extrà de appel. & ibi maximè Philip.Franc.& Cardi.Alexan.ille *Nuntij quoque iurati renuntiatio.*

col.vij.versi.tertiò quæritur,hic colum.penul.versic.sed quid si statuto.& Petr.Iacob.in tit.de actio.de consti.pecu.colum.pen.versic.nec etiam deberet.& Guid.Pap.in tracta.præsumptionum,col.v.versi.an debeat præsumi,& deci.Delph.dcxxvij.non debet de iure.& sing.cccclx. versi.Pet.Iac.& Steph.Bertr.cons.xxvij.si hic esset,lib.1.

7 *Item impedimentum.* ¶Huc item pertinent duo Inno.dicta:Primum in c.quia propter,col.pen.extrà de elect.quòd licèt in casu illius cap.stetur iuramento eius, qui se dicit fuisse impeditum:cōtrarium tamen potest probari. Alterum est, prout,à quibusdam citatur,in c.vlti. ad fin.extrà quod met.cau. quod licèt de expensis aduersus contumacem stetur iuramento partis,præcedente taxatione iudicis,in odium contumacis,l.propetandum,§.& si quidem.C.de iudici.poterit tamen pro bari contrarium. Sed Inno.hoc ita nuncupatim non dicit,sed aliud, quod omnino alienum non est,videlicet condemnatum ex eo iuramento appellare posse, si videat eum qui iurauit excessisse. Et ita eum sequuntur Ioan.Aod.Anto.Imo.ibi.& idem Imol.dum simpliciter allegat Innoc.vbi suprà,in l.ait Prætor.§.j.io fin.& iterum in l.quod iussit,col.ij.versi.item adde,ff.de re iudica.& ipse Anto.in c.cùm dilectus,de ordi.cogni. Tu autem vide quæ de hoc dicam latius infrà,in vj.limitatione.

*Expensæ contra contumacem iuramento affirmatæ.*

8 *Decurionum arbitria.* ¶Eiusdem quoque monetæ est,quod à Bart.scriptum est in l.ambitiosa,col.antepen.versicu. visis & examinatis,ff.de decre.ab ord.faci.quòd licèt credatur Decurionibus in suis arbitriis, non solùm quantùm ad ipsos statuentes pertinet, quod prorsus indubitatum est,ex l.vlti.ff. de hære.insti.sed etiam quantùm ad alios,per tex.in d.l.ambitiosa,secundum vnam lec.dum dicitur,quòd debet rescindi:(si enim eis non crederetur , nulla opus esset rescissione ) & per alia quædam ibi ab eo allegata : tamen contrarium probari poterit,vel ex euidentia facti,l.si fortè.ff.de cast.pe.vel aliàs,vt ibi apud eum omnibus videre licet.

9 *Libri rationum.* ¶Sed & eodem spectant duo Panor. id est ipsius Bart.simiæ,placita:vnum in d.consi.lj.videtur primò standum,lib.1.quòd licèt testator disposuerit,quòd de re quapiam stetur libris rationum,& ideò sit illis credendum:poterit tamen probari contrarium. Alterum consi.lxviij. cuius exordium est,quanquàm super vacatione,in fi.lib.2.quòd si ex forma statuti credi debeat libris quorundam officialium , tamen per id non tollitur facultas aduersario probandi contrarium eorum,quæ in huiusmodi libris scripta reperiuntur,per notata in d.c.contineba tur,de despon.impub.iuncto d.c.proposuisti,de probat.

*Libri officialium.*

10 *Publicum instrumentum.* ¶Et hæc quidem eo fulciuntur argumento,quòd licèt credatur publico instrumento, l.cùm precibus,C.de proba.cum simil.& similiter testibus idoneis,l.in exercendis,C.de fide instru. cum simi.tamen admittitur probatio in contrarium,d.l.cùm precibus,& cap.tertio loco,& l. licèt causam,extrà de proba.& c.inter dilectos,extrà de fide instru.& c.cùm Ioannes,ad fi.eo. tit.& c.in nostra,& c.ex tenore,extrà de testib.& c.suborta,extrà de re iud.Imo.cōsi.cxxxviij. in quæstione,col.j.versi.in contrarium,& Docto.vbique. Et idem de confessione, vt scilicet confessus admittatur ad probandum contrarium,l.error,C.de iur.& fac.igno.Azo. in Summa,C.de confess.col.ij.versicu.item confessus,& Innoc.io c.cùm olim,paulò ante fin.extrà de censib.& Alber.in l.de ætate,in princi.ff.de inter.actio. Et semper aliàs plena probatio potest contraria probatione tolli: vt not.Panor.& Philip.Deci.in cap.post cessionem, vterque in iij. notab.per illum tex.loquentem de sigillo & literis Episcopi,extrà de probat. & quod per illum quoque tex.dicit glo.in c.2.in gloss.vlti.de fide instr. vt præsumptio præsumptione,l.diuus.ff.de in integ.resti. & l.mater,& ibi Bald.& Sal.C.de calum.& c.quia verisimile,& c.illud, & cap.literas,extrà de præsump.cum simil.

*Confessio.*

*Quæcunque plena probatio.*

11 *Ea quæ committuntur conscientiæ alicuius.* ¶Ampliabis primò hæc omnia, vt procedant etiam in his,quæ committūtur conscientiæ alicuius. Nam licèt tunc denegetur appellatio, vt video placuisse glo.in c.statutum,§.assessorem,in verbo relinquatur,& ibi Petr.Aocha.qui eam dicit singu.Imol.Domi.& Philip. Franc.de rescrip.lib.6.& Bald.in l.j.in ij.lect.colum.penult.in iiij.quæst.ff.de leg.ij.& in c.si sacerdos,versi.quæro Papa commisit, extrà de offic.ordina.Anton.Imol.& aliis in clemen.j.de iure patr.Paul.Castr.io l.de pupillo,§.qui opus,ff.de nou.oper.nunt.Ange.Aret.in §.sed istæ, colum.vj.versi.not.etiam ex glos.& ibi qnoque Ias.col.pen.versi.vltimò non omitto,Institu. de actio. Tamen poterit probari contrarium,si de magno aliquo præiudicio agatur,glo.habes in d.clem.j.io verbo,oneramus,de iure patro. quam sing.putat Bal.in d.l.j.col.j.C.de reb. crc.& eam quoque sequitur Imol.in c.1.col.vlti.de constit.Roma.io d.l.qui bona,§.qui damni,ff.de dam.infect.Domi.post Lapum in c.2.col.vlti.de iuramento calum.lib.6. vbi & illam glos.dicit notab.& Ias.in d.§.sed istæ,vbi suprà,Institu.de actio.Barba.io tractatu de præstan. Cardin.parte ij.quæst.item ij.col.iiij.versicu.tertio casu. Idemq; ea glos.tacita voluit Bald.in repet.l.ij.colum.xxvj.versicu. sed ibi cùm est quæstio,ff.de iureiuran. Licet contrarium simpliciter voluerunt D.à Rota deci.lxxix.nota quòd vbi quis impetrat,in antiquis,per d.glos. in d.§.assessorem.

12 *Probationes ex ficta confessione.* ¶Amplia secundò, vt procedat etiam in probationibus, quæ ex confessione ficta procedunt,ex eo quod voluerunt Sal.Ang.Pau.Castr.Alex.Ias. & cæteri Recentiores in l.si is qui, per illum tex.C.qui testa.face.pos.quòd licèt aliquis à statuto habeatur pro confesso ac conuicto,acsi verè esset confessus ac conuictus.tamen admittitur probatio in contrarium, videlicet

licet de innocentia illius. Quod & ipsum voluit Ioan. And. in addi. Spec. tit. de positio. versi. veruntamen, qui est in j. col. Bal. in l. ij. §. quod si actor, in duobus locis, C. de iura. calum. & in l. ita demum, col. ij. versicu. testat vnum quærere, C. de procur. Anto. in c. vlti. col. vlti. extrà de confess. Imo. latè in l. creditor, §. iussus, col. iij. versi. & pro ista parte, ff. de appella. Franc. Aretin. cons. cxlvij. visa consultatione & statutis, in primo dubio, & Alcia. in tract. Præsumptionum, regula tertia, in xxij. præsumptione, num. 7. Nam cùm vera probatio admittat probationem contrariam, vt nuper diximus, multò magis ficta.

13 ¶Nunc limitanda hæc sunt multis modis: Primò, vt procedant, nisi statutum vlterius procederet, statuendo non admitti probationem in contrarium, vel aliter ita pedem figeret, vt nostri loquũtur, vt apertè ex eo constaret id censere, vt quia diceret necessariò standum esse iuramento, secundum Bald. in d. l. j. col. j. & ibi quoque Sali. circa medium, C. de reb. credi. & eundem Bal. in d. c. t. col. j. in verbo, credatur, titu. si de inuest. inter do. & vasal. lis oriat. Rom. in d. l. qui bona, §. qui damni, & ibi Alex. col. iij. ff. de dam. infect. Cæpol. cautel. secundùm postremam editionem, cxiij. multa sunt statuta, in fin. vbi ad hoc dicit optimè facere gloss. in l. si non fuerit, ff. pro socio. & Soci. fal. ccclxxx. statutum, in j. fal. Fel. in cap. Pastoralis, col. x. versi. & generaliter, extrà de exceptio. & in d. c. proposuisti, col. j. de probatio. August. Ari. in addit. Ang. Aret. in tract. maleficiorum, in verbo, nec non ad denuntiationem, num. 17. & seq. Iason in l. si quando, col. v. versi. tertiò contra, C. vnde vi. Et facit tex. in simili in l. diem, §. stari, ff. de arbi. & in l. vlti. ad princi. eum ibi notatis, C. eod. titu. *Nisi statutum vlterius procederet.*

14 ¶Secundò limita, vt non procedat, si statutum diceret illud iuramentum haberi pro plenaria probatione, vt quia per hoc repellit contrariam probationem, secundum gloss. in cle. j. in verbo, fuisse narratmus, de probat. quam sequitur Anto. qui dicit notab. & Imol. ibi & Roma. qui hoc ita ex ea limitat in d. l. qui bona, §. qui damni, col. iij. & Alex. col. ij. ff. de damn. infect. idem Roma. in l. si duo, ff. de acquir. hære. Alex. in l. ij. §. si absens, col. ij. ff. si ex noxa. cau. aga. vbi eam glo. dicit reputari sing. & consi. cxiiij. in causa & lite vertente, versic. nec obstat si dicatur, lib. 4. quod repetitur consil. xlvij. lib. 6. Barb. qui eam vbique dicit sing. in l. sciendum, col. cxiiij. ff. de verb. oblig. & in repe. c. Raynaldus, col. xxj. extrà de testa. & in repe. l. cum acutissimi, col. xxxvj. C. de fideicom. & in tract. de præstan. Card. in ij. parte q. ij. col. pen. versicu. & ex istis. & consi. ij. sapienter, col. iij. lib. 2. & consi. lxxviij. illud in medium, col. pen. lib. 3. Feli. in cap. graue, col. vlti. extrà de offic. iudi. & in d. c. proposuisti, col. j. de proba. Philip. Deci. consil. lxxxiij. in causa accusationis, col. j. Anto. Corset. in suis sing. in verbo, plenaria, Hippo. Marsil. in d. l. j. §. si serui, col. j. ff. de quæstio. *Quid & si statutum habeat pro plenaria probatione.*

15 ¶Id quod intelligit Alex. d. consi. cxiiij. quo loco suprà citauimus, cùm statutum nominatim vtitur ea dictione, plenaria, de qua etiam loquuntur plerique omnes, quos suprà citauimus. *Quid si pro plena.* Secus (ait) si statutum vteretur dictione, plena, ita scilicet, habeatur pro plena probatione. Nam nihilominùs poterit probari contrarium, quia duo (inquit) testes efficiunt plenam probationem, vt dicit glo. in l. admonendi, ff. de iureiur. & in l. in bonæ fidei, C. eo. tit. & sunt iura ad hoc vulgaria. Et tamen non est dubium, quin huiusmodi plena testium probatio possit contraria probatione reprobari, vt suprà diximus, & probatur in cap. licet causam, extrà de probat. Et nuncupatim sequitur Ias. qui id dicit nouum & mirabile, in d. l. ij. §. si absens, col. j. versi. limita prædictam conclusionem, ff. si ex noxa. cau. agat.

16 ¶Sed hîc paululum aduerte Lector, quia nihil interesse videtur inter plenam & plenariam probationem: nam quemadmodum plenarium dicitur, quod adiectione non indiget, Archi. in c. licet, quod est ij. de præb. lib. 6. ita & plenum quoque dicitur, cui nihil addi potest, c. bene quidem, in prin. xcvj. distinct. & c. si omnia, in fin. vj. quæst. j. Hostiensis in c. per venerabilem, extrà qui filij sint legit. Bald. consi. ccclxxxiij. quando super facto, in princ. lib. 3. vbi nominatim vtrunque æquipatat, & plenum, & plenarium. Et Rapha. Co. consil. clxxxvij. dominus, post medium. Et alibi dicit ipse Bald. in d. l. admonendi, col. v. in j. quæst. quòd plena probatio dicitur, quæ nulla adiectione indiget, cum aliis multis concord. à me collectis in repeti. l. si vnquam, in fin. num. 10. quid autem & in hoc, C. de reuoc. donatio. Sed quibus addere potes optimum tex. in l. si cùm dies, §. j. ff. de arbit. *Plenariũ quid dicatur. Plenum item.*

17 ¶Ideoq; & expressim in casu de quo loquimur, Barba. in d. l. cum acutissimi, col. xxxvj. nullam etiam faciens differentiam inter vtrunque, allegat tex. in d. cle. j. de proba. ad hoc quidem, quòd si statutum dicit aliquid haberi pro plena aut plenaria probatione, non potest contrarium probari. & idem quoque Barba. consi. xvij. clementissimi, col. ij. lib. 2. loquendo de plena probatione, allegat etiam d. glo. ita apertè sentiens, nihil referre hoc casu, dicas, plenam, an plenariam. Sicuti item facit idem Barb. d. consi. ij. col. iij. versi. prætereà est aduertendum, lib. 2. Et aliàs etiam videmus iura promiscuè his verbis vti, vt colligitur ex c. quoniam vt ait, in fi. ibi, potestatem plenariam, extrà de vit. & honest. cleri. & c. cùm inter, & c. suborta, extrà de re iud. & cap. prætereà, in fin. de offic. deleg. & c. quia sæpè, de electio. lib. 6. & c. quanquàm, de censib. eod. lib. 6. Et bene facit glos. in clemen. vlti. in verbo, restituerint, de censib. quæ quam plenariam restitutionem primùm appellat, mox eandem plenam vocat: ita clarissimè sentiẽs, nihil esse discriminis inter plenum & plenarium. Nam & Bald. consi. ccclxxxj. concessio arbitri, in *De eadem re.*

princip.lib.1.interpretatur plenarie,id est,plenè.

18 Contra suprà dicta. ¶Et ego quidem, vt tandem meum interponā iudicium,censeo nihil interesse inter plenam & plenariam probationem, nisi quòd primum Latinum est,alterum ( ni fallor ) barbarum. Ideò vt cōtra plenam probationem admittitur probatio,vt satis suprà probauimus:ita quoque contra plenariam,vt expressè etiam voluit Fran.Aret.vir optimi omnium ingenij atque iudicij,in d.l.si duo,col.ij.ff.de acquir.hære.qui dicit illam glo.pro alia parte allegatam, nihil eò pertinere,quia loquitur in assertione Papæ,in quo speciale esse videtur, propter supremā illius excellentiam,ad quam (vt hoc illi addam ) ob singularem industriam , explorata eius fide & grauitate,assumptus est,meritoq; ei ante alios credendum est,iuxta l.j.ff.de offi.præfe. Præto. Ex quo videmus,quòd aliàs solius Papæ testimonio creditur, cap.eùm à nobis,extrà de testi.vt hinc facilè appareat in materia probationis plus momenti esse in dicto & assertione illius,quàm alterius. Et quod in casu d.clem.j.de probat.sit speciale in Papa , vt non admittatur contraria probatio,voluit etiam Bart.quem tamen Franc.ipse Areti.non citat,in d. l.ambitiosa,col.antepen.versicu.visis & examinatis,ff.de decre.ab ordi.fac. & id non obscurè sentiunt glos. & Doct.in ea ipsa cle. & apertè probant verba illius nuncupatim loquentia de Papa.nam si idem de aliis voluisset , idem quoque in aliis expressisset,l.j.§.finautem ad deficientis,C.de cadu.tol.& cap.inter corporalia,post medium,extrà de translat.Prælat.& cap.ad audientiam,de deci.cum simi.

19 De eadem re. ¶Ideò subdit Aret.(vt ad eum redeamus) quòd in aliis non videretur esse verum , quod dicit d.glo.Nam plus est dicere,quòd probatio sit manifestissima,vel liquidissima, vel euidentissima,quàm quòd sit plenaria. Et tamen licet tex.in d.c.licet causam,de probat.dicat, quòd per priuilegia & instrumenta fit manifestissima siue euidentissima probatio , possunt tamen reprobari,vt iam satis suprà diximus. Et etiam contra præsumptionem iuris ( quæ est liquidissima probatio,glo.in l.si tutor,C.de peric.tuto.cum aliis multis concor. adductis à me in repe.l.si vnquam,in verbo donatione largitus,nu.133.ad hæc si verò,C.de reuo.dona.) tamen admittitur probatio in contrarium,l.siue possidetis,& ibi no.C.de probat.vnde illa ( inquit) glo.non est trahenda ad consequētiam. Et rursus idem Aret.col.seq.versi.de eo autem quod suprà dixi,ad hanc sententiam corroborandam adducit,quod licet Consuli concessa sit plenissima iurisdictio,l.si in aliquam,ff.de offi.Proc.quæ nuncupatim eo verbo,plenissima,vtitur:tamen potest illius sententia per appellationem reprobari,l.à Proconsulibus,C.de appel.

20 De eadem re. ¶Sed & in hac sententia solus non fuit Aret.ne quis vereatur vnus aduersus multos sententiam sequi. Nam & eam sequitur Philip.Deci.sibi contrarius , sed in lect.nec in vno tantùm loco,videlicet in c.cognoscētes,in ij.lec.ad fi.extrà de consti.& in d.c.proposuisti,col.ij.versi. secundò videtur,de probat. Quibus locis & hæc addit,quòd cùm statutum dicit,quòd iuramentum habetur pro plenaria probatione, id satis operatur quod integrat ( ita enim loquitur,verbo quidem Latino,sed quod non habet eam significationem, quam intelligit ) id est, integrum reddit iuramentum ad faciendam probationem,cùm aliàs non sit plena probatio, cap.vlti.extrà quod met.cau.vnde non debet vlterius operari,vt excludat probationem legitimam in contrarium,arg.l.si quando,C.de inoffi.testa.& c.eùm dilectus,de consuetu. Quibus etiam adde,quòd ea glos.non asseueranter affirmat,quod ex ea omnes colligunt,sed dubitanter loquitur,dum dicit,& hoc fortè vult litera infrà,ibi,fidem plenariam.

21 Quid,si in statuto dicatur, pro plenissimā probatione. ¶TERTIO limita,vt procedant,nisi etiam dicat statutum, quòd plenissimam fides adhibeatur, siue quòd plenissimam faciat fidem:quia tunc etiam non poterit probari contrarium:vt voluit Anto.in d.cle.j.& ibi quoque Imol.col.iij.versicu.not.bene ex glo.de probat.& Rom. in d.l.si duo,ff.de acquir.hæred.iterumq; in d.l.qui bona,§.qui damni,& ibi quoque Alexan. col.ij.ff.de dam.infec.vbi & Roma.hanc adiicit rationem,quòd cùm dicitur plenissimā,idem est,acsi diceretur,omnimoda probatio,quæ excludit probationem contrariam:vt mox dicemus in seq.limitatione. Et idem voluit Socin.d.regula ccclxxx.in ij.fal.& Felin.in d.c.graue, col.vlti.extrà de offi.iud.& in d.c.pastoralis,vbi suprà de excep.& in d.c.proposuisti,col.j.de proba.& Hippo.Marsi.in repet.rub.C.de probat.col.xxx.versi.limita tamen prædicta,& sing. ccclvij.extant statuta.Et faciunt,quæ de plenissima munitione,& securitate,& liberatione dicam infrà,eo.tit.§.xxxv.glo.num.iiij.num.38.quæ sententia. Sed tu super hac limitatione vide,quę dixi in præcedenti limitatione,cùm ex Fran.Are. loquutus sum de plenissima iurisdictione, & quæ etiam dicam in sequenti limitatione.

22 Quid, si pro omnimoda probatione. ¶QVARTO igitur limita, nisi statutum dicat,quòd omnimodo,siue omnino credatur iuramento,siue quòd iuramentū omnimodam fidem siue probationem faciat, tunc enim nec contrarium probari potest: vt post Bald.in exceptionibus Iuris canonici voluit Ro.in d.l.si duo,ff.de acqui.hær.& in d.l.qui bona,§.qui damni,& ibi quoque Alex.col.ij.ff.de dam.infec. per glo.in cle.j.in verbo,omnimodam,de fo.comp. Et hoc quoque voluit Barb.in d.l.sciendum,col.xiiij.ff.de verb.obli.per illam eandem glo.quam dicit sing.& Soci.d.regul.ccclxxx.in vlti.fal.& Fel.in d.c.graue,col.vlt.de offi.iud.& in d.c.proposuisti,de prob.& in d.c.pastoralis, de excep.& Hipp.Marsi.in d.l.j.§.si serui,col.j.ff.de quæstio.& ante hos Alb. quem nullus eorum citat in secunda parte statutorum,quæst.xiij.item quæro si statuto vel reformatione.

¶In quam

23 ¶In quam sententiam facit tex.io l.aotiquæ,io prin.versicu.sed & si quidem,ibi, omnimodo esse credendum,C.ad senatuscõsul. Velleia.& ibi glos.quæ expresse oegat illic posse probari contrarium.& tex.io §.vlti.Instit.de tutel.vbi lex ioterpretatur, quòd quando vult omnimodo stari assertioni testatoris approbaotis personam,illud verbum omoimodo exponitur, sine causæ cognitione.& sic patet,quòd iudex noo potest inquirere, verùm ea assertio sit vera,an falsa. Et quod habetur in l.quoties,in prioc. iuncta glos.ff.de noxa.& in l.si cùm exceptione,§.sed & si quis,ff.quod met.cau. vbi probatur hanc dictiooem, omnimodo,idem significare,quod præcisè:cùm aliis multis concor.à me collectis in d.repet.l.si voquam,in versic.reuertatur,num.88.est enim & hæc dictio,C.de reuoc.donat. De eodem. Omnimodo,dictio præcisa.

24 ¶Et hæc quidem propè omnia allegat Franc.Aret.in d.l.si duo,de acqui.hæredi.vbi primum in col.eius l.ij.videtur dubitare,an hæc limitatio sit vera,quoniam glo.in d.c.le.j.de for.compet.qua maximè innituotur,qui hanc limitatiouem adstruuot, ooo dicit, quòd hæc dictio, omnimodo,significet aliquid præcisè,ita vt non possit probari cootrarium, quando apponitur facultati probandi:sed illud tantùm,quòd vbi cõceditur alicui omnimoda iurisdictio, iotelligitur coocedi merum imperium, quod aliàs in simplici cõcessione iurisdictioois noo compræhenderetur,per l.imperium,cum ibi ootatis.ff.de iuris.om.iudi.& l.j.§.j.ff.de offi.eius cui mand.est iurisdict.& ita (ait) beoe probat d.gloss.quòd ea dictio,omnimodo,propter sui vniuersalitatem,vt ipse loquitur,se plus extendit, quàm simplex coocessio,sed oon eatenus tamen,vt probationem excludat. Et quia etiam ille tex.in d.l.aotiquæ.post illa verba, omnimodo esse credendum,addit,quòd oullum auxilium competit mulieri,ac si diceret, nõ amplius esse disceptãdum:quod frustra esset additum,si id priora verba significasseot. Tandem verò col.seq.versic.& quia suprà diximus,videtur huic limitationi adhærere,per d.§.vlti.Institu.de tutel.& per tex.& glo.io d.l.si cùm exceptione. De eodem.

25 ¶Verùm Philip.Deci.io d.c.proposuisti,col.iij.versi.tertiò fallit,de proba.intrepidè tenet contrarium:quia licet statutum (inquit) loquens per verbum, omnimodo, videatur præcisè loqui,hoc tamen intelligitur,quaotùm ad iotegraodum,id est,vt ipse intelligit, iotegrum reddeodum iurameotum,vt habeatur pro probatiooe iotegra:cùm aliàs non sit legitima probatio,vt suprà diximus ex eodem in secunda limitatiooe,ad fio. Et in hoc satis statutum operatur,etiam si probatio contraria noo excludatur,vt & ibi diximus. Ideò Bald.in simili in l. vlti.C.de contrahen.empt.scribit,quòd licet contractus emptionis possit conferri in arbitriũ tertij,vt qnod ab illo dictum fuerit,omnino seruetur, tameo si ioiquè arbitretur,ab eo receditur,l.si libertus,ff.de oper.libert.nam verbum,omoioo,cõgruam recipit determinatiooem. Et respoodet Decius ad contraria:quia, vt ipse dicit,non loquuntur in materia probationis, nisi d.l.antiquæ,in qua non admittitur probatio io contrarium,quia aliàs dictio illa, omoimodo,nihil operaretur,cùm loquatur in iostrumento, quòd aliàs per se & sine alio adminiculo plenè probat,l.cum precibus,C.de proba. Ideoq; vt ea dictio aliquid operetur,ooo admittitur probatio. Sed & tu vltra eum dicere potes,quòd ea lex vlterius procedit, declaraodo noo admitti probationem:ideò oihil facit ad haoc partem,sed potius contrariam, vt diximus suprà ex Franc.Aret.Et adde etiam,quæ diximus in duabus præcedeotibus limitationibus:nihil enim video, quare omnimoda probatio plus habeat roboris, quàm pleoa, siue pleoaria,aut etiam plenissima probatio,de quibus inibi diximus.

26 ¶Qvinto limita,vt procedat,quando statutum simpliciter diceret,sufficere iuramentum ad probatiooem:tunc enim haud dubiè posset probari contrarium. Secus,si disponeret,standum esse iuramento. Tunc enim noo audietur volens probare contrarium,etiam si statutũ expresse non reiiciat probationem cootrariam:ex seoteotia Bal. ita nominatim intelligeotis, in c.noonulli,col.pen.extrà de rescript.vbi ita dicit tenere Io.And.io c.statutum, de rescript. lib.6.Et idem rursus voluit ipse Bal.io l.iij.io fi.prio.ff.de iureiur.vbi ad hoc allegat tex.eum glo.io l.vlti.ff.de in litem iurao. Sed & idem voluit Alberi.in d.l.j.C.si aduer.liber.per l.j.ff.si meo.fal.mod.dix.& Steph.Bertr.consi.xxvij.si hic esset quæstio,versi.sed nos oõ sumus,lib.1. Quid,si statutum simpliciter dicat,sufficere iuramentum.

27 ¶Si hoc verum esset,palàm atque apertè destrueretur eorum doctrina, quos suprà in princi. huius glo.citauimus,quorum maior pars nuocupatim loquitur de statutis disponentibus,vt quorundã iuramento stetur,& ioter cæteros Bal.ipse sibi,vt sæpe aliàs, & propè semper cootrarius,in d.l.j.& ibi quoque Sal.C.de reb.cred.& rursus idem Bal.io d.l.si tutor,ad fin.C.de peri.tut.& Ang.in d.l.qui vas,in princ.ff.de fur.Hos enim satis fuit ex tanto aceruo nuoc aduocasse. Et idem præterea respondit Steph.Bertr.& ipse sibi contrarius,consi.vij,etiam si caueretur,in princi.lib.2. Et ideò hanc limitatiooem expresse carpit Iasoo in d.l.ij.§.si absens, col.ij.versi.secuodò dicta conclusio,ff.si ex noxa cau.agat. Cui ego grauatim accedo.nam etsi leges vbique cooclament,standum esse instrumentis publicis & testibus,non propterea tollitur facultas probandi contrarium,vt iam sæpius diximus.

28 ¶Sexto limita,noo procedere,si is,aduersus quem iuratur,fuit contumax, vel in dolo,vt cùm iuratur aduersus spoliatorem, ex d.l. si quando,C.vnde vi:quia tunc contra iuramentum probari noo potest,vt voluit Imola, loquens per verbum, fortè, in d.l.qui bona,§. qui damni,& ibi quoque Romanus,ff.de damno infecto.& iterum ipse Imol.in d.c.proposuisti, Quid,si is,cõtra quem iuratur,est contumax uel in do

*lo,leg. si quando,C.unde vi. an admittat probationem contrariam.*

& ibi etiam Franc.Aret.extrà de probat.per d.l.si quando,in fin.cùm dicitur,condemnare oportet.l.si per alium.§.in eum autem.ff.ne quis eum, qui in ius voca.est,& authen.hodie.C. de iudi.quæ nihil huc facit, sed credo eum voluisse allegare auth.post iusiurandum,eod.tit. Sed & idem voluit ipse Imo.in c.vlti.col.vj.& iterum viij.& seq.& ibi quoque Panor.col.vlt. extrà de his quæ vi metúsve cau.fi.& Alex.in l.admonendi, col.pen.versi.in ea ibi.l.si quando.ff.de iureiur.Ang.Aret.in tract.malefi.in verbo,necnon ad denuntiationem,nume.xj.vbi. & ad hoc allegat l.j.C.de ser.fugi.quæ nihil huc facit.

*De eadem re.*

29 ¶Et idem videtur voluisse Inno.in c.cùm dilectus,col.j.in verbo, & aliis,ad fi.extrà de ordi. cog.& Bart.in d.l.admonendi,col.iij.versi.secundò oppo.ff.de iureiu.cùm dicit,quòd sententia lata ex iuramento præstito secundum d.l.si quando, non retractatur ob instrumenta nouiter reperta,& sequuutur Ang.& Alex.ibi,vterque col.vlti.& Iason in lect.col.xj.versi. limita prædictam.& Bald.in l.videamus,§.deferre,in lect.antiqua, & ibi quoque ipse Ang.ad fi.ff. de in litem iuran.& Anton.in d.c.vlti.etiam ad fin.extrà de his,quæ vi metúsve cau.fi.Quasi scilicet non liceat quoquo modo impugnare aut reprobare huiuscemodi iuramentum, & sententiam vi illius latam.

*De eadem re.*

30 ¶Verùm contra hanc limitationem,vt scilicet liceat probare contrariũ aduersus id iuramentum præstitum ex lege aduersus contumacem,aut dolosum,expresśim tenuit Alex.sibi contrarius,in d.l.qui bona,§.qui damni,col.vlti.& iterum in d.§.deferre,col.vlti.& Barb.in tract. de præstan.Card.in ij.q.ij.partis,col.ij.versi.decimò facit,Feli.& Philip.Deci.in d.c.proposuisti,vterque col.ij.de probat. Et expresśim etiam in casu d.l.si quando,C.vnde vi, vt contrarium probari posśit,tenuerunt Inno.Ioan.Andr.& Anton.in d.c.vlti.de his quæ vi metúsve cau.fi.& Ange.in d.l.qui vas,in prin.ff.de fur.Imo.sibi item contrarius,in l.quod iusśit,col.ij. ff.de re iudi.& in l.ait Prætor,§.j.ad fi.eod.tit.& Barb.in d.tract.de præstan.Cardin. vbi suprà col.ij.vers.decimò facit.& Augu.Ari.in addi.Ang.Are.vbi suprà.& Ias.qui hoc latisśimè omnium disputat, & tandem hanc opin.sequitur in d.l.si quando,col.iiij.& v. vbi respondet rationibus aduersariorum, præterquam d.l.si per alium,§.in eum autem,ff.ne quis eum qui in ius vocat.est,& d.auth.post iusiurandum,C.de iudic.

*De eadem re.*

31 ¶Tu autem ad d.§.in eum autem,potes dicere,illud ibi fuisse statutum in pœnam, ob graue illius delictum,qui vi exemit, vt ibi expresśim declaratur. Et ibi prætereà constat de mente legis,quæ vlterius procedit in disponendo,vt inspiciatur non quod in veritate est,sed quanti res est ab actore æstimata,etiam si is calumniatus sit.Secus,si statutum simpliciter loqueretur:nam intentio eius videri nõ posset,alter ex falso iuramento lucraretur. In dicta quoque authen. post iusiurandum, lex etiam vlterius progreditur, declarando non amplius esse inquirendum de taxatione iurata. Vel ad eam poteris aliter respondere,secundum ipsum Augusti.Ari.vbi suprà,erranter tamen post Ange.allegantem authen.sed nouo iure,C.de seruis fugi.loco (ni fallor) dictæ authenti.post iusiurandum.nam d.auth.sed nouo iure, non magis quidem,quàm illa alia authen.hodie,quicquam ad hunc locum pertinet. Sed vide,num voluerit allegare authent.sed nouo iure,in fin.C.de pœna iudi.qui mal.iudi. vbi si quis litigantium iurauerit se non dedisse, vel promisisse, in casu de quo loquitur, potest tamen intra decem menses post sententiam probari contrarium. aut etiam authenti.hodie,C. de repu.in illis verbis,sed qui iurauerit,si falsò iurasse conuincatur. Sed hæc iura facerent contra aliam sententiam.

*De eadem re.*

32 ¶Eius autem,quod suprà diximus ex Bar.& aliis de instrumentis nouiter repertis,in casu d. l.si quando,contrarium nuncupatim & ex professo tenuit Ro.in repe. d.l.admonendi.col.x. & ibi quoque Fran.Curt.senior,charta antepen.De quo & tu vide Alex.ibi,col.pen.& Ias.in repe.col.xviij.num.39.qui est in versi.nota etiam prædicta,& iterum col.cx.nu.257.versicu.in ea.glo.ibi,item datur.& Fran.Rip.nu.69. & ipsum Alex.in d.l.videamus,§.deferre,col.vlti.ff. de in lit.iuran.& eundem Iasonem in d.l.si quando,col.vj.versi.quid autem esset.

*Quid, si statutum disponat de iuramento Officialis.*

33 ¶Septimò limita,vt procedat,cum statutum disponit, de iuramento partis, vt scilicet ei credatur:nam tunc contrarium poterit eius aduersarius probare. Secus si disponat de iuramento Officialis,cui stari idipsum iubet. Nam tunc amplius contrarium probari non poterit. Ita enim expresśim voluit Ange.in d.l.qui bona,§.qui damni,ff.de dam.infect. Sed communiter tenetur contrarium,nam maior pars eorum quos suprà in prin.huius glo.adduximus,expresśim loquuntur in statutis disponentibus credi iuramẽto Officialis, & tamen admittunt probationem contrariam. Alij simpliciter loquuntur de iuramento, cui ex lege vel statuto stari iubetur.nec distinguunt inter Officiales & alios.

*Quid si iuramentum præstetur præsente & tacente aduersario.*

34 ¶Octauò limita, vt procedat nisi iuramentum præstitum sit præsente & tacente aduersario,cuius interest:nam is posteà non audietur,volens probare contrarium,vt notanter voluit Cald.in c.statutum,§.cùm verò,& ibi etiam Domi.col.iiij.versic. sed an contra iuramentum,& Philip.Franc.col.vlti.de rescriptis lib.6.& Feli.in d.c.proposuisti, col.ij.de probat. vbi id dicit esse not.& addit rationẽ, quia etiam in præiudicialibus taciturnitas in iudicio habet vim consensus,l.cùm ostendimus, §.vlti.ff.de fideiuss. & cap.2. de accusat.lib.6. Sed & idem quoque tenet D.Aufrer.in deci.Tholosa.q.ccxxxvij.item quidam Bononiensis.

¶Sed

55 ¶Sed hoc quoque non admodum tutum est, quia regulariter tacens non videtur cōsentire in præiudiciū ipsius, l. inuitus, ff. de procur. & d. l. qui vas, §. vetare, ff. de fur. cū si. Presertim in isto casu, quo tacens non potest impedire illud iuramentū à statuto delatum, per notata plenissimè per Bar. & Recentiores in l. quæ dotis, ff. sol. mat. & diximus suprà eod. tit. §. j. gl. ix. in verbo, *ou lignagier*. nu. 147. sextus idemq; postremus. Nec ab omnibus recipitur, quòd suprà diximus de taciturnitate iudiciali, vt alibi copiosè diximus. Tum quoque, quia facultas probandi contra iuramentū separata est ab ipso iuramento: ideò licet tacens videatur cōsentire respectu iuramēti, vt scilicet alter iuret, sicuti à statuto disponitur, non propterea necessariò infertur tolli facultatē probandi cōtrarium. Sicut etiā, cùm reus qui tacet dum actor probat suā intentionē testibus aut instrumētis, nō ob id excluditur à cōtraria probatione, vt sæpius suprà diximus. Quod autem Calderi. & alij in priori parte dicunt, Iure non probatur, vel etiam potest habere locum in casu d. §. cùm verò, in quo non agitur de magno præiudicio; & in eo sufficit iuramētum de Iure cōmuni. Secus videtur in statuto, quod strictè est interpretandum, cùm sit contra Ius commune, & de magno præiudicio agatur. Ideoque Philip. Deci. iis propemodum rationibus motus, hanc partem sequitur in d. c. proposuisti.

56 ¶{Nono limita, vt admittatur probatio in contrarium, vbi est quæstio magna cuiuspiam rei, secus si modicæ. Ita enim not. voluit Ro. in l. vlt quā legit cum l. in instrumentis, quæ est pen. ff. de in lit. iuran. per glo. in l. vlt. in verbo, facilè, & in l. videamus, §. item videndum. eod. tit. Idque dicit esse sing. Et certè id rationabile videtur, vt pro modico non discedatur à lege vel statuto, quod iubet stari iuramento partis.}

57 ¶Has autem limitationes, quæ reiiciunt probationem contrariam, etiam si veræ essent, & si quæ aliæ huiusmodi sint, intellige, vt non procedant, si contrarium probaretur per rei euidentiam, & aspectum. Nam, vt scribit Azo in Summa, C. ad leg. Aquil. nulla vnquam virtus fuit excludere huiusmodi probationem, prout eum multi allegant, quamuis idipsum non repeti in meo codice, sed ita eum citat & sequitur Bal. in l. contra negantem, in fi. C. eod. tit. & in rub. C. de proba. col. j. versi. redeo igitur ad primum: vbi hinc dicit, quòd hæc probatio est omnium optima, & superlatiua probationum: quia illi sunt verissimi sermones, qui cōcordant cum rebus sensatis, ex Aristotele, & Auerroe, & probatur, vt dicit in l. si irrupto, §. ad officium. ff. fini. regun. Et idem penè ex eiusdem Azo. autoritate, dicit ipse Bal. in l. j. C. si aduer. liber. & in l. pen. in fi. C. de peri. tuto. & Ioan. Plat. in l. j. paulò ante fin. C. de cano. fruct. vrb. Romæ, lib. xj. Cæpolla cautel. secundum postremam editionem, ciiij. multa sunt. Barba. in c. euidentia, extrà de acusa. vbi id admodum extollit, & in c. j. col. xlj. de offi. ordi. & consi. vij. clementissimi, col. iiij. lib. 1. Alex. in l. eum qui, §. vlt. colum. pen. ff. de iureiur. & consi. cxvj. posteaquàm in casu magnifici, ad fi. lib. 1. vbi ex hoc dicit, quòd nunquàm talis probatio intelligitur esse exclusa, & rursum consi. clxxxvj. visis subtilissimis, col. iiij. vers. & dicit Bal. lib. 2. & consi. xxxv. viso processu, col. iiij. lib. 3. & consi. lxiij. stantibus his, col. pen. versicu. accedit quòd vbicunque. eod. lib. 4. quod consi. iterum repetitur consi. xxxix. lib. 6. Franc. Cur. senior in repet. d. l. admonendi, tum alibi, tum col. lxxxix. versi. imò volunt Doct. ff. de iureiur. Iaso. in l. eum qui, §. in popularibus, col. iij. ff. eod. tit. & in l. j. col. vj. versic. circa aliud, ff. de ope. no. nunti. & in d. l. videamus, col. vltim. iterumque in l. vltim. ff. de in lit. iuran. Caro. Ruin. consi. cxxxviij. omissis, col. v. num. 24. lib. 5. Philip. Dec. in c. cum speciali. §. porrò, in ij. notab. extrà de apel. Catel. Cot. memori. incip. damnum datum, Hipp. Marsil. in dicta l. j. §. si serui, col. ij. ff. de quæst. & in repetit. rubr. de proba. colum. xxx. versic. quod tamen puto. & Andr. Alciat. in tract. Præsumptionum, parte ij. nu. 16.

*Probatio per rei euidentiā, admittitur: etiā si probatio reiiciatur. Huiusmodi probatio omnium optima.*

58 ¶Et hanc quoque sententiam fulcit, quod à Bal. scriptum est, in l. si quis testibus, ad fin. & ibi quoque Sal. col. vlt. versicu. quæro an post, C. de testi. quòd quamuis quis postquam didicit testificata, non admittatur ad probationem: non tamen per hoc reiicitur ea probatio, quæ fieret per euidentiam facti. Id quod etiam dicit tenere Spec. tit. de proba. §. videndum, versic. hoc quoque. & sequitur Ro. in repe. l. si verò, §. de viro, in xxxj. fal. ff. sol. mat. vbi tamen dicit, & quidem verè, Spec. vbi suprà, id non dixisse, & idem Roma. in repet. rubr. de arbi. col. ix. versicu. item fallit, si per euidentiam. & Steph. Bertran. consil. cccxxxvij. non puto, colum. ij. libr. j. & Matth. Afflict. dec. Neap. ccxvj. quotidie, nume. 3. Confirmat quoque eam sententiam, quod tradit idem Bal. in l. j. in fin. C. senten. rescin. non poss. quòd per euidentiam facti potest reprobari sententia sine appellatione, per l. confessionibus, ff. de interro. act. Nam & sentētia, quæ per euidentiam facti nulla est, nunquam transit in rem iudicatam, cap. fraternitatis, circa medium, & ibi Inno. & alij, extrà de frigid. & malefi. & sequitur Alexand. d. consil. lxiij. vbi suprà, libr. 3. & Iaso. consi. xxj. venerabilis, col. ij. versicu. ij. libr. 1. cum simi. adductis ab ipso Iaso. in d. l. j. ff. de ope. no. nuntia. *De eadem re.*

59 ¶Vt iam nihil dubitandum sit, quin huiusmodi probatio, quæ fit per euidentiā & aspectum rei, sit omnium optima, vt suprà diximus ex Bal. & voluit etiam idem Bald. in l. Deo nobis, col. iij. versic. sed ponamus quòd dubitatur, C. de episc. & cler. per c. quod autem interrogasti, 27. q. 2. & ante eum quoque voluit Inno. in d. c. proposuisti, extrà de proba. per text. in c. nec aliqua, xxvij. q. 1. quem nūcupatum refert & sequitur Pau. Castr. consi. clxxiiij. contra superius *De eadem re.*

consulta.col.ij.versi.nec obstat quòd decretũ,lib.1.& consil.lxxxj.in causa quæ vertitur inter reuetendum,col.ij.versic.tertiò inducit,lib.2.& Cæpolla consilio causarum criminalium iij. in causa querelæ,col.j.Glo.autẽ in c.ad nostram,le ij.in verbo,requirit,de iureiur.dicit nullã esse validiorem probationem,quàm per euidentiam facti,& voluit etiã Barb. qui alios citat, consi.vij.clementissimi,col.iiij.versic.item ille notarius,lib.1.

40 *De eadem re.*

¶Nec omiserim (quod illam opin.non mediocriter adiuuat) id quod non obscurè voluit gl.in l.j.§.hoc interdictũ pertinet,versi.siue supremæ tabulæ,in verbo,imperfectam,ff.de tab. exhib.quòd si à statuto reiectæ sint omnes exceptiones,illæ tamen obiici poterunt, quæ ex inspectione instrumenti,vel contractu,siue sententiæ,aut alterius actus, à quo reiectæ sunt, apparent. Et hoc apertissimè voluit Bal.in l.ex prædiis, C.de euict.& latè Ro.qui alia multa similia allegat,consi.xlij.visis quæ egregiè,& aliquid præterea per eundẽ,consi.lj.attentis his, paulò ante fi.Et de hoc quoque plenissimè dicemus infrà tit. *de notaires*,tit.xxvij.§.j.

41 *Statutum reiiciẽs probationem,non eam tollit,quæ admittitur cõtra præsumptionẽ Iuris & de Iure. Cõsuetudines.*

¶Intellige secundò vt reiiciatur in illis casibus probatio cõtraria,nisi quis vellet probare contrariũ iis modis,quibus admittitur probatio contra præsumptionẽ Iuris,& de Iure: vt nũcupatim voluit Alex.in d.l.qui bona,§.qui damni,col.pe.ff.de dam.infect. & Aug.Ari. in addi.Ang.Are.in tracta.malefi.in verbo,necnon ad denuntiationem,nume.17.Hos autem modos scies ex glo.& Doct.in auth.sed iam necesse,C.de dona.ante nup.& iterũ in corpore auth.vnde sumitur,& Ro.in l.si duo,ff.de acq.hære.Alex.in l.inter stipulãtem,§.j.ff.de verb. oblig.& consi.xcj.in causa & lite,col.vlt.lib.vj.& Cano.in c.is qui,extrà de sponsal.& omniũ copiosissimè Andr.Alciat in tract.Præsumptionum,parte ij.per totum.

42 *Aliæ consuetudines.*

¶Postremo non omiserim,similem esse apud Senones consuetudinem,c.liij.consuetudinũ eius loci,& etiã Trecenses,c.clxiiij.vt scilicet admittatur consanguineus ad probãdum verum pretiũ contra iuramentũ emptoris atq; in iis locis subiungitur, qua pœna puniẽdus est emptor,qui ex probatione consanguinei cõpertus est falsum iurasse.Sed & apud Burdig. admittitur ad id consanguineus,non obstãte iuramẽto emptoris,§.huius tit.xv.qui est xviij. omniũ eius gentis consuetudinũ. Tu autẽ vide,quomodo apud cæteros puniũtur emptores,qui verũ ipsum pretium mentiti sunt,videlicet apud Cenomanenses,c.ccclxxxiij.& seq. Andegauenses, cap.ccclxxiiij.& si quæ aliæ de hac re loquuntur. Ex consuetudine autem Britonum post huiusmodi iuramentum præstitum petente consanguineo, non admittitur ipse consanguineus ad probandum contrarium,vt scribitur hoc eod.tit.§.viij.

## ET CE PENDANT NE COVRRA PAS LE TEMPS. NEC INTERIM CVRRET EI TEMPVS. GLO. II.

1 *Consanguineo non currit tẽpus,si probauerit emptorẽ non declarasse uerum pretiũ. Denuntiatio nõ ueri pretij, pro non facta habetur.*



Intellige si probet non esse verũ pretium, vt posteà declaratur verbis seq. nam vt scribitur in l.si quis, ff.de vsur. Si quis solutioni moram fecit, iudicium autem accipere paratus fuit,non videtur fecisse morã, vtiq; si iustè ad iudicium prouocauit. Cuius autoritate Ro.consi.ccxliiij.pro euidentia,circa mediũ,dicit eum non esse in mora,qui ex iusta caussa litigat,& alia quoque iura allegat.Sed & hac etiam ratione non currit tempus consanguineo, quia declaratio non veri pretij ab emptore facta non plus habet vitium,quàm si nullum omnino pretium declaratum fuerit,arg.l.eum qui, §.cùm igitur,ff.de in diem addict.& l.sicut,§.non videbitur, in fi.quib.mod.pign.vel hypo. solui. Et ita in emphyteuta non verè denuntiante domino pretium,quod se dicit ab aliis reperire,vt scilicet perinde sit,atque si non denuntiauerit,tenuerunt Ioan.Fab.Sal.& Ias.in l. vlt.per illum tex.ille quidem,col.vlt.iste,col.iiij.versi.quæro,emphyteuta volens vẽdere. hic col.vj.in vj.item nota.C.de iure emphy.Hostien.in c.potuit, colum.j.in verbo,offeratur,per illum text.& ibi quoque Ioan.Andr.etiam col.j.& in eodem verbo,Collect.colum.iiij.versi. sed quid si retulit,Imol.in 1.notab.Barba.colum.j.& alij extrà de locat.Spec. eod.titu.§.nunc aliqua, versicu.xcij.& Stepha.Bertr.consi.clv.ponitur in facto,ante fin.libr.2.Ludo.Gozad. consi.xlvij.visis instrumentis,col.ij.nume.7.

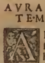
2 *De eadem re.*

¶Et vide quæ dicam infrà,§.xxxvj.codemq; vlt.in gloss.ij.num.2.hic autem multa. Et quod tradit Caro.Molendi.in consuetudi.Parisien.tit.j.§.xiij.gloss.viij.in fin.quòd si contrahentes maius pretium finxerũt,ideoq; dominus feudalis ea pretij magnitudine deterritus acceperit laudimia, si posteà ei innotescat minus fuisse pretium,potest redire ad retractum rei,restitutis aut deductis laudimiis. Id quod etiam voluit Ferronus in cõmentariis consuet. Burdig. titu.de feudis,§.viij.Sed & plus voluit Pet.Iac.tit.de act.in rem libel.general.ibi.effectus quia emphyteuta,quòd emptor rei emhyteuticæ domino mẽtiens verum pretium, vel vt minus laudimiorũ soluat,vel ne rem accipiat iure prælationis,cadit emphyteusi. & sequitur Guid. Pap.dec.Delph.clxxj.reperio,ad fin.

*Emphyteuta mentiens uerũ pretium,cadit emphyteusi.*

## AVRA COVRS CONTRE LE RETRAYANT. CVRRET ID TEMPVS ADVERSVS RETRAHENTEM. GLO. III.

1 *Litis euentus ostendit dolũ, & malã fidẽ.*



Alias esset liberum consanguineo malignè negando verum pretium, statuto nostro, quod in id tempus præstituit,illudere,& sibi arte improba idem tempus trahere. Et id quidem scienter & dolosè, atque sine iusta causa fecisse censendus

est ex

est ex litis euentu,io qua succubuit:vt nuncupatim voluit Io.And.vt à quibusdam citatur, in c.j.de elect.lib.6.in Nouel.& Bal.& Sal.io l.properandű,§.sinautem alterutra, vterque post prio.per illum textr.C.de iudici.idem Bal.io l.cōtra maiores,in fi.C.deinoffi.testa.& Io.Fab. loquens in nostra materia retractus,in §.qui autē,Instit.de excus.tut.per quædā ibi allegata, & quæ aduocauimus suprà §.j.glo.x.quæ est in verbo,*dedans l'an*, ou.42.quod tamen.

2 ¶Quibus adde tex.in l.accusaturus,ff.de adulte.& l.si pater,C.de statu defunct.& l.quòd si nolit,§.si mancipiū,ff.de ædil.edic.& glo.in l.j.in verbo,quòd si noo docueris, & ibi Doct. C.de aduoca.diuers.iudi.& io l.Herennius, §.vlti.ff.de euict.Et quod per ea iura postremò allegata tradit Bal.io authen.ei qui,post princ.ibi,quæro appellaos,C.de tempo.appel.quòd si appellans ineptum libellum ptoposuerit,super quo fuerit diutius disceptatum,& tandem pronuntiatum,eum esse ineptum , currit tempus frustratori.Subditque,idem esse in eo,qui misit procuratorem non idoneum,& diu fuit disputatum de maodato : quod tandem fuit pronuntiatum esse inualidum : nam similiter currit tempus sua culpa.& allegat c.Nicolao, extrà de prob.& l.si procuratorem,§.tutorem,ff.māda. Et simile huic postremo dicto quippiam tradit Bar.in l.ij.§.oon solùm,per illum tex.ff.ad senatusconsul.Tertul.& in l.si finita, §.Iulianus,col.iij.versi.sed quid si prima.& ibi quoque Alex.col.x.vers.item adde,ff.de dam. infect.& D.à Rota,deci.cij.fatalia,io fi.in oouis.& Pau.Ca.in l.diuus,ff.ad leg.Falcid.Et vide etiam text.in l.nemo rem suam vtiliter,§.j.ff.de verb.oblig.vbi in mora esse dicitur, qui sine iusta causa litigat.& quæ dicam infrà,§.xij.in glo.ij.nume.4. *De eadem re.*

3 ¶Si tamen consanguineus probabiliter dubitabat de veritate pretij,ideoque in controuersiā eius venit,posset videri,etiamsi succubuit, tempus ei non cucurrisse,per text.in d.l.ij.§.non solùm.& oot.per Iac.Are.Pet.Dy.Cyn.Bald.Sal.Pau.Castren.& Iaso.in d.l.contra maiores, C.de inoffi.testa.Ange.in l.Paulus,§.j.col.ij.versi.& vnum scias, ff.de vsur.Rapha.Co.consi. xxxvj.proponitur,col.j.Roma.& Franc.Aret.in l.quandiu institutus,ff.de acquir.hæreditate. Philip.Deci.in cap.ex ratione,col.vij.versic.quod tameo verum,extrà de appel.cum his quæ scripsimus suprà.§.j.gloss.x.io verbo , *dedans l'an*, oume.42.quod tamen intelligunt.Tamen noo auderem discedere à generalitate, vt ita loquar,huius consuetudinis , quæ sine delectu ac distioctione statuit,tempus currere ei qui succubuit, præsertim in stricta materia , cuiusmodi retractum esse pronuotiauit nostra coosuetudo infrà , §. xxxv. & vt multis placuit odiosa,vt diximus suprà in præfat.huius tit.nume.60.quamobrem suot multi,& sequentib. Consulo igitur, vt consanguineus , nisi omnino certus fit de probatione , haud veri pretij aduersus instrumeotum , soluat integrum pretium in instrumento comprehensum , oe vt memorator,cadat retractu,cum protestatione repetendi id, quod reperietur ex exitu causæ esse vltra verum pretium,secundùm ea quæ dicam in simili,io §.seq.nu.2.Et sic tutus erit,& tamen repetet,quod iodebitè solutum comperietur. *Quid si consanguineus nō probauit, tamen probabiliter dubitauit.*

4 ¶Et quia vsi sumus vocabulo illo moratoris, illud hic obiter dicere volumus nos moratorem appellare,quem morosum oostrates vbique appellant,pro eo scilicet , qui moram cuipiam rei facit. Cùm tamen morosus non id significet , sed difficilem , intractabilem , fastidiosum. Plautus de amore loquens in Trioummo:Is mores homioum moros & morosos efficit. Tullius libro de Senectute : At sunt morosi & anxij & difficiles seoes. Et libro 1.de Oratore : Vsqueadeò morosi sumus,vt nobis oon satisfaciat.& libro Epistolarium famil.7. ad Trebatium : Quàm siot morosi,qui amaot, vel ex hoc intelligi potest,&c. Et Horatius libro carminum primo,Ode ix. *Morator. Morosus.*

*Donec virenti canities abest* *Morosa.*

Et hioc morositas,apud Tullium io eod.lib.de Seoectute. Et morosè apud Vlpianum nostrum in l.solet,§.oon verò,ff.de offic.Procon.& Plinium libr.18.c.xiij. Ideoque & ea vox à moribus deducta esse videtur, & placet Donato in Hecytā Terentij. Morator autem à morandi verbo,qui scilicet moratur,siue motam nectit , vel cuoctatur. Liuius libro 2.ab Vrbe condita, Nouémque Tribunorum aduersus vnum moratorem publici commodi auxilio delectum Consules habent.Et libr.4.Belli Punici : Et ad viginti millia,aut moratorum,aut palantium per agros interfecta. In hac etenim significatione verbum morandi sæpisimè intelligitur,vt io l.si seruum,in princ.versi.si autem alienus,ff.de verbo.obliga.vbi scribitur, Posteaquàm moratus est solutiooem,id est,vt rectè interpretatur Accursius,distulit, & in l. si vsusfructus,ff.de vsufruct.lega.cùm dicitur,Moratúsque io ea danda, &c. & in l.si quis in hoc,in fin.ibi,imponere non morentur,C.de epis.& cleri. & in l.ij.ff.de vsu, & vsufruct.leg. qui text.loquitur de hæredibus,qui legata morantur.& in l.si ea , C.qui acusa oo pos.quæ loquitur de ea,quæ accusationem moratur. Et apud Teren.in Heautoo. Egomet conuiuas morot,hoc est,vt interpretatur Donatus,in mora detineo. Hincque Moratoria præscriptio, in l.ij.C.de precib.Imper.off.id est,dilatoria, vt rectè interpretatur Accur.& Moratoriæ ambages,in l.vltim.C.de compeo.Et Moratoria cautio,in l.cùm possessor,§.vltim.ff.de cēsibus. Et Moratoria cunctatio,in l.tutor qui repertorium, §.j.ff.de admi.tuto.Alciat.autem noster vbique moratoris verbo hac nostra significatione vtitur. *Morosè.* *Morandi verbum.* *Moratoria præscriptio.* *Moratoriæ ambages.* *Moratoria cautio.* *Moratoria cunctatio.*

§.QVIN

## §. QVINTUS.



E DEMANDEVR en matiere de retraict, à la requeste du defendeur est tenu iurer & affermer, que la porsuyte, qu'il fait en matiere de retraict, est pour luy, & en son nom, à son proufit, & sans fraude.



*GENS ad retractum postulante reo iurare cogitur actionem, quam exercet, suo nomine & ad suum commodum & sine fraude intendi.*

### GLOSSA I. ET VNICA.



1 *Cõsanguineus tenetur iurare, se retrahere ad suum commodum. Sed an teneatur de ea re cauere.*

ID quod hîc statuitur, ex eo fit, quod etiam statuitur inferius, eod. tit. §. xxvj. vbi omnino vide, quæ dicam, & vide etiam text. huic loco accommodatissimum, in l. peto, §. vlt. ff. de legat. 2. vbi si testator prohibuerit, ne res hæredi relicta alienetur, sed vt in familia maneat. si res alienata fuerit, admittetur proximus quisque ad reuocandum, petendumq; rem ipsam alienatam: sed ita tamen, si paratus sit cauere, se eam rem in familiam relicturum: aliàs ei denegatur condictio. Non ausim tamen asserere, consanguineum esse oneraodum cautione, cùm consuetudo tãtùm affirmatiooem & iuramentum ipsius exigat, si postuletur, arg. l. voic. §. sin autem ad deficientis, C. de caduc. tol. & c. ioter corporalia, extrà de transla. Præla. cum simi. nec superfluis cautionibus sit vtendum, l. hæc stipulatio, §. Diuus, ff. vt lega. oo. caue. Pau. Cast. consi. ccvij. visis omnibus, colum. j. in fi. libr. 1. nec debeamus obligatiooes ex obligationibus facere, l. iiij. §. ait Prætor, ff. de re iudi. & l. dedi, in princ. & l. mulier, & ibi no. ff. de cood. ob cau. & quod oot. Bar. in l. iij. §. nunc de effectu, ff. de libe. leg. & quæ scripsimus suprà §. j. gloss. xvuj. in verbo, *le pris que la chose aura cousté*, nume. 45. ego verò, & seq.

2 *Sed vtrùm emptor protestari debeat, se repetiturum si cõtrarium cõpertum postea fuerit.*

¶Verùm ego optimum atque tutissimum iudicarem, vt emptor protestetur saluum sibi ius futurum eam rem condicendi reuocandique, si ex postfacto compertum fuerit consanguineum io fraudem hoc retractu vsum fuisse, vt posteà alteri cederet, iuxta l. si debitor, §. j. ff. quib. mod. pign. vel hyp. sol. & l. at si quis, §. plerique, ff. de relig. & sum. fune. & l. si tamen, §. cùm redhibitoria, ff. de Aedil. edic. gloss. in l. eleganter, in prin. in verbo, finita, in fi. & iterum in verbo, pro soluto, & ibi Bar. versi. ad secuodum, & Bal. qui id trahit ad similes contractus, col. j. ff. de pig. act. & similis gloss. in l. si quis aliam, ff. de solu. & in l. libera, C. de senten. & Bal. io cap. j. circa medium, titu. de beoefi. fratr. & Alex. consi. lxxix. circa primum, col. pen. versicu. consulo tamen, lib. 1. & Doct. vbique.



3 *Vtrùm autem ei subueniatur si contrarium postea appareat.*

¶Verùm & sine huiusmodi protestatione putarim, comperta fraude, esse consanguineo subueniendum aduersus calliditatem eius, qui talem fraudem commentus est, vt io simili dicitur in l. j. §. quæsitũ. ff. de separ. Neque eoim suus cuiusque dolus aut fraus sibi prodesse debet, l. sed & si. §. planè, io fi. ff ad exhib. & c. ij. extrà de dolo & cootu. cum multis concord. à me adductis sup. eod. §. j. in glo. ix. in verbo, *ou lignagier*, oume. 67. deoique. Nec alteri obesse debet, c. si cõpromissarius, §. j. de elect. lib. 6. præsertim cùm fraus & dolus huius cõsanguioei dederit causam cessiooi ei factæ ab emptore, vt qui callidè & fraudulenter nomen suũ prætexuit, atque ita emptorẽ circũuênit. Ideò & ea cessio nulla est: & si valeat, tamen rescindẽda est, per no. in l. eleganter, in prin. ff. de dol. mal. cum si. Quid enim id aliud est, quàm de persona ad personã statuto fraudem facere. quod qui facit, nihil egisse videtur, l. si sponsus, in prio. ff. de dona. inter vir. & vxo. & oot. in l. contra, ff. de legib. cum simil.



4 *Quomodo ea fraus deprehendatur.*

¶Ea autem fraus depræheoditur ex argumentis, coniecturis, & verisimilitudinibus, & inter alias, si statim post retractum alij extraoeo cedat, per l. si veoti, §. vlt. ff. de priuileg. cred. & ca. officij. extrà de elect. & quod voluit Bar. in l. pòst cõtractũ, in quinta præsumptione fraudis, ff. de dona. & quæ diximus suprà hoc eod. tit. §. j. gl. vij. quæ est in verbo, *ou autres choses censées pour immeubles*, nume. 76. præsumitur item & seq. & iterum gloss. xiiij. in verbo, *ou equipollent à uente*, ou. 37. sed & si possessio. Et super hoc priuatim nonnullæ consuetudines Galliæ prouiderunt.

*Cõsuetudines de ea re.*

Nam apud Turones, si cousaoguineus qui retraxit, vendat rem alij intra aonum retractus, poterit emptor, à quo res retracta est, eãdem ad se reuocare restituto pretio, quod ipse accepit ab illo consanguineo, vt scribitur in consuetudinibus eius loci, titu. *des retraictz*, cap. xv. quo in loco aliquid dicunt commentarij. Et similiter apud Cenomaoos, c. ccccviij. & etiam Andegauos, cap. cccxcvuj.



5 *Vtrũ emptor poterit probare cõtra iuramentũ cõsanguinei.*

¶VTRVM autem: si petente consanguineo emptor iuramentum præstiterit, retractũ se pro se, & non alio, facere, & sine fraude, secundum hunc §. debeat posteà admitti consanguineus ad probandum contrarium, latè tractat Chasse. hoc eod. tit. *des retraictz*, §. xij. in verbo, *ou par serment des contrahens*, col. iij. versi. item iuramentũ. & seq. At is non omnino loquitur in casu nostræ consuetudinis, iubentis emptorem iurare, si postulet cõsanguineus, vti etiam facit §. suprà proximus: & tamẽ ibi potest probari contrariũ: quod & nos ibi latissimè tractauimus.



Ex consuetudine autem Aruerniæ,hoc eod.tit.c.xxxiiij.si cousanguineus semel iurauerit id de quo hic quærimus,emptore id ipsum postulante,ipse emptor non est amplius audiēdus volens probare cootrarium.&idem propemodum ex consuetudi.Burdigal.hoc quoque tit. §.xvij.vbi Ferro.id iuris esse dicit. Et id fortè verius est.Nā quod traditur in d.§.præcedēte, procedit in suo casu,nec ad alios trahendum est.Tamen ex cōsuetudine Senonum, cap.50. admittitur ipse coosanguineus ad probandum cootrarium. *Cōsuetudines de ea re.*

6 ¶S V N T autē qui ad hanc nostrā consuetudinē,quæ iubet consanguineū iurare sine fraude se ad retractū venire,afferūt l.de pupillo,§.qui opus,ff.de ope.no.nun.& l.qui bona,§.si quis, ff.de dam.infect.quibus cauetur,eum,qui nouum opus nunciat, quique sibi petit caueri de dāno infecto,debere iurare, ooo calūniæ causa id se facere.quod quantū nostræ cōsuetudini conueniat,cæterorū sit iudicium. Est autem apud Britoues cōsuetudo,omniuo huic nostræ consuetudini similis,e.consuetudinum antiquarum eius gentis lj.reformatarū autem huius tit.*de retraict lignagier*, §.xiij.Et apud Valesios hoc eod.tit.§.viij.qui est omnium lxxxix. *Cōsuetudines.*

7 ¶D. A V T E M Ferro.in d.§.xvij.huius tit.consuet.Burdigal.hinc occasione sumpta tractat,si emptor ita peruicax sit, vt noo contentus vulgari & communi iureiurando, requirat solenne aliquod iusiurādum præstari à consanguioeo, quòd ei fortè persuasum est cōceptum in verba cuiuspiam Diui iusiurandum esse efficacissimum ad punienda periuria, an ei mos sit gerendus. Eum ibi vide affetentem ex optimis scriptoribus exempla, quibus docemur, ooo vanum esse, periuriorum certis quibusdam locis perpetratorum præsentem pateotemque vindictam esse. *An emptor audiendus sit, petens uerbis quibusdam conceptis in Diuum quempiam.*

## §. SEXTUS.

SI aucun vend aucune rente generalement sur touts ses biens, ou qu'il oblige touts ses biens à la payer, le seigneur du fief n'y a ventes ne honneurs, [a] & ne peult auoir ladicte rēte par puissance de fief:supposé ores que touts les biens du vendeur fussent tenuz en fief dudict seigneur. Mais le lignagier sera bien receu au retraict.

*SI quis reditum aliquem generalem super omnia bona sua vendiderit,aut cui soluendo omnia bona obligauerit,dominus feudi laudimia [a] (quæ vocant) eo nomine non consequitur, nec eum reditum iure feudi sibi potest vendicare: etiam si ea omnia bona iure feudi illi subiecta essent.*

## N'Y A VENTES NE HONNEVRS. LAVDIMIA EO NOMINE NON CONSEQVITVR. GLO. I.

1 ID I N T E L L I G E secundum aliam coosuetudinem,suprà tit.huius vol.coosuetudinum ij.§.vj.qui omnium est eiusdem vol.xix. nisi venditor post vēditionem huius annui reditus,siue vectigalis,fundū quēpiam dederit in solutū, vt maneat eo vectigali annuo liberatus:vulgò dicimus *b. à rassiete*. Nā tunc domino ius est accipiendi laudimia, vel rem ipsam restituto pretio,ac si ab initio fundus ipse fuisset venditus, quia vt expressim dicit Pau.Castr.consi.clxv.visis & ponderatis,col.ij.versic.secundò videtur,libr.2. finguntur hoc casu bona in solutum data iam ab initio venditionis,& vt ipse loquitur, per prius vendita. Ideoque & hac etiam ratione admittetur consanguineus ad retractum ipsius rei ita datæ in solutum huius vectigalis generalis,vt etiā nuncupatim cauetur,eod.§.vj.tit.ij. De quo tameo vide,quæ scripsi suprà,§.j.in glo.xiij.in verbo, *ou equipollent à vente*,nume.117. nec tamen illud,& sequent. *Laudimia an debeantur ex uēditione annui reditus generalis. Quid si post ea fundus detur in solutū huius reditus.*

2 ¶S E D quia hic dicitur, quòd ex venditione huiusmodi vectigalium generalium non detur laudimia,dubium relinquitur,an etiam non debeantur ex venditione horū vectigalium prædiariorū,siue fundiariorum,aut etiam fundalium, si ita nobis loqui permittimus, vt id dicamus à fundo,sicut Plautus io Sticho dicit fontalis à fonte,id est, vt omnes intelligant, *rentes foncieres*, emphyteuticas possumus dicere,vel liuellarias, vt & nostri loquuntur. Solarium simpliciter appellat Vlpianus in l.j.§.si quis nemine,ff.ne quid io loc.publ.vbi ita scribitur: Aut si non obstat,solarium ei imponere. Vectigal enim hoc sic appellatur solarium, quòd pro solo pendatur. Hæc ibi. Et ausim coostanter,asseuerare ( vt hoe in transeuntu dicam)solarium esse legendum in l.etiam,ff.qui pot.in pig.hab.& non salariū,vt vulgò scribitur:neque enim,salariū,temere reperias pro pensione aut vectigali. Sic ergo intrepidè legito illam l.etiam,Superficies in alieno solo posita,pignori dari potest,ita tamen,vt potior causa domini sit soli,si non soluatur ei solarium. *Laudimia an debeantur ex uēditione uectigaliū prædiariorum. Solarium. Locus iurisc̄o sulti recenter emendatus.*

3 ¶Sed vt tandem redeamus ad propositum,videtur in hac specie laudimia non deberi.Nam consuetudo id ius laudimiorum tribuens,nuncupatim loquitur de vēditione fundi, & qui est in *Utrum de laudimiis uectigaliū prædiorū.*

est in feudo ipsius domini, vt patet ex §.j.suprà titu.omnium huius vol.consuetudinum ij. qui quidem §.est omnium etiam huius vol.xiiij.in illis verbis, *le seigneur foncier, & plus pres du fons,&c, & en fief duquel est ladicte chose*,&c.& aliis multis seq.§.huiusmodi autẽ vectigal,siue pensio,fundus non est,nec aliud quidpiam corporale,sed res prorsus incorporalis, vt sunt cætera talia iura, de quibus satis diximus suprà, §.huius tit.j.in verbo, *rentes.* Nec in loco consistunt,l.Caius Seius,ff.de leg.ij.& l.vxorem, §.legauerat,ff.de leg.3.& l.quæsitum est, §. Papinianus,& l.cùm de lanionis,§.vlt.ff.de fund.instruct.& diximus in repe.l.si vnquam, in verbo,bona,nu.13.quod autem, si quis donat.C.de reuoc.dona.& suprà in eod.§.j.gloss.vij. in verbo, *ou autres choses censées pour immeubles*, nu.11.nec desunt suæ.

4 ¶Et id quidem in casu nostro,ne autoritate hac in re careamus,apertè voluit Pet.Ia.in Gallicanis moribus,præter magnam iuris peritiam,instructissimus, in titu.de act.in rem pro re emphy.col.pen.versi.item si posteà,vbi dicit,quòd in ciuitate Podiensi,& aliis vicinis,si huiusmodi annui reditus,de quibus loquimur, venduntur,est locus laudimiis,vel retentioni eorum,restituto pretio venditionis à domino. Quod dicit esse cõtra Ius ciuile, nec tamen aliquid allegat.Et col.seq.versi.& est notandũ,dicit quòd talis reditus,siue pensio annua, est res incorporalis:ideò nõ potest esse emphyteuticaria:quia emphyteusis in rebus soli tãtùm consistit,vt colligitur ex l.j.ff.si ager vectil.& §.ideò,inst.de loca.

*De eadem re.*

5 ¶Nos verò diuerso iure in nostra hac Pictauia vtimur,vt scilicet ex vẽditione horũ redituũ, siue pensionũ fundaliũ,soluãtur laudimia domino feudi, in quo sita sunt loca huic reditui obnoxia.Idq; iure,ui fallor,optimo.Nam cùm nostra consuetudo hic, & alibi videlicet tit. huius vol.cõsuet.2.§.vj.qui est xix.totius voluminis,neget deberi laudimia,ex rediubus siue pẽsionibus generalibus,etiãsi omnia bona sint illis obligata:quid toties in illis negãdo,aliud quàm fatetur deberi ex aliis,scilicet fundalibus? l.cùm Prætor,ff.de iud.& l.ex eo, ff.de testi. & c.qualis,25.dist. Id enim instar est argumẽnti à cõtrario sensu,quod fortissimum est,l.j.in princ.versic.huius rei,ff.de eo cui manda.est iurisdictio:proceditq; etiam in statutis, vt mibi constantissimè tenetur,& fortissimè probatur à scriptoribus recentioribus.

*De eadem re.*

6 ¶Nam & hic reditus,fundo,qui pro eo concessus est,prorsus inhæret,habetq; perpetuum ac stabile fundamentum,vt in simili dicit Bald.in c.j.col ij.in verbo,annua,titu.de contro.inter vas.& epi.& diximus suprà boceo.tit.§.j.gl.vij.in verbo, *ou autres choses censées pour immeubles*, nume.33.item iura decimarum. Et de seruitutibus loquens Alex.consi.ccxj.põderatis verbis statuti,colum.ij.versi.prætereà negari non potest,lib.6.& Phil.Franc.in c.ij.in prin.colum.ij. de reb.eccle.non alie.lib.6.Ex quo sequitur,vt qualequale sit,pro ipso solo habẽdum sit:nec minus pro eo competat interdictum Vnde vi,quàm pro solo ipso: vt in simili item dicitur in l.j.§.planè si quis,ff.vnde vi.Et id in specie huiusmodi redituum, vt scilicet pro eis competat possessorium,atque pro rebus illis obnoxiis,voluit Bald.in repe.l.ij.col.vij.versi.sciendum est autem.C.de serui.& aqua,cum aliis concord.à me traditis infrà eod.tit.§.xxxij.glo. vnic.nu.79.sed id satis,& seq.atque etiam præcedenti : vbi & aliter docebimus, hos reditus sequi omnino naturam rei,ratione cuius debentur.

*De eadem re.*

7 ¶Nam & ij sunt veluti pars ipsius fundi,& eum sequuntur,in cuiuscũq; manũ veniat,ita vt fundus ipse,non persona,cõueniatur.Ideoq; & possessores ipsius,reliquias eius reditus,etiã præteriti temporis,quo non possederũt,soluere coguntur l.Imperatores,ff.de publi.& vecti. & l.ij.& iij.C.sine cen. Et licet multi dicant,illud speciale esse in fisco,& secus esse in aliis,vt per Spe.tit.de loca.§.nunc aliqua,vers.nonò,& vers.duodecimò,& Alb.in l.pro hæreditariis, C.de hær.acqui.& Masuer.tit.de loc.§.item dominus,& seq.Tamen apud nos & indifferenter,& sine delectu obseruatur. Tu autem hic vide Hosti.Io.And.& Pan.in c.pastoralis, extrà de deci.& eosdem Io.And.& Panor.atque etiam Pet.Ancb.in c.cùm homines,eod.tit.Arcb. in c.si quis laicus,xv.q.j.Fed.Senen.cõsi.lxxxj.laicus,Alb.in l.vlt.col.ij.vers.quærit dominus, C.de iure emphy.Pet.Anch.in c.statuto,col.vlt.versi.sed nunquid idẽ,de deci.lib.6.& consi. ccclxxxvj.in lite,col.j.versi.item etiam ad pensiones, & col.ij.versic.non obstat.l.Imperator. (Rom.in d.l.Imperatores,ff.de publi.& vectig.) & Io.Plat.post Bar.in l.vlt.C.de fide instru. & iure hast.fisc.lib.10.& in l.j.in ij.no.C.de anno.& tribu.eo.lib.10.& in l.quisquis, quæ est 3. in j.notab.versi.ad præterita,C.de agri.& censi.lib.11.

*De eadem re.*

*Possessores an teneantur soluere reliquias præteriti temporis.*

8 ¶Et quia etiam ob hãc annuã pensitationem,cui fundus obnoxius est, ipse fundus posthac non tanti venditur,quanti,si liber esset,venderetur,vt par est,& probatur in simili,in l.fundi partem,iuncta glo.in verbo, vendidisti.ff.de contra.empt.& in l.si venditor, §.vlt.in fi.ff.de ser.expor. Ideò cùm ex hoc huiusmodi incommodum fiat domino,vt non tanta laudimia ex eius venditione consequantur,æquum est,vt huius incommodi sarciendi causa ipse dominus laudimia consequatur ex vẽditione huius pensionis,ex qua illud incõmodum procedit,l.secundùm naturam,ff.de reg.iur.& c.qui sentit onus,eod.tit.libr.6.cum concor.vtrobique adductis.Alioquin autẽ esset in facultate subditi,ius domini inferi,atque etiã inuiti,& reluctantis,minuere rem sui feudi in emphyteusim,aut liuellum concedendo,& sic rem deteriorẽ faciendo,vt cùm venderetur, minutum esset ius laudimiorum, contra regulam l.id quod nostrum.ff.de regu.iur.cui quidem regulæ,tanquam firmamento, inhærere debemus,

*Cõmoda eum sequi debent, quem incõmoda sequuntur.*

vt pulchrè

vt pulchrè dicit Bald.consi.cccxxvij.pridie,col.vlt.lib.1.& alibi diximus.Id autem.cessat,si ex venditione horum redituum,qui id ius minuunt,quantum ad venditionem fundi, soluantur laudimia:quia quod vni deest,supplетur repleturq; per alterum.

9 ¶Nec obstat,quod primo loco dictum est huiusmodi reditus,siue pensitationes, non esse in loco aut fundo,& ita nec in feudo, cùm apud nos feudum respectu soli dicatur. quia imò censetur esse & in loco & in feudo, cùm ipsi loco & feudo cohæreant, vt suprà diximus,& probauimus versi.ab hinc,iij.Eæ autem leges,quas supra in contrarium adduximus,ad probandum iura incorporalia non consistere in loco,& si quæ aliæ sunt similes,non loquuntur de huiusmodi iuribus realibus & solo cohærentibus,sed de actionibus, nominibus, & aliis iuribus merè personalibus,& quæ personas ipsas,veluti vmbræ,sequuntur,non rem, aut solum. Ex quo nonnulli in ea sententia sunt,vt quemadmodum in rebus corporalibus requiritur traditio ad dominij translationem,ita & rerum incorporalium, corporalibus inhærentium:licet secus sit in merè incorporalibus. Ita enim voluit Bal.in l.traditionibus,paulò ante fin.C.de pac.& in l.j.etiam ad fin.C.commu.vtriusque iudi.& Alex.qui alios citat, consil. clxxxiiij.in causa & lite,col.ij.versi.vltra prædicta,lib.6. *Traditio verū incorporalium corporalibus inhærentium.*

10 ¶Nec hic quoque moror,quòd Petr.Iaco.vbi suprà,tradit ius emphyteuticarium non posse consistere, nisi in rebus soli,non etiam in rebus incorporalibus, quandoquidem iura ab eo allegata id necessariò non probant. Et ex omnium opin. feudum consistere potest in his reditibus annuis,vt voluerunt Bal.& Card.Alex.in proœmio feudorum, vterque col.vj.& diximus suprà in §.j.huius tit.in verbo,*ventes*,num.6.& ex hoc præter ea. Ratione autem feudi in Gallia debentur laudimia,vt ex hoc intelligas, nihil ad hunc casum pertinere illam Petr. Iacob.rationem,quia ex emphyteusi non concluditur ad feudum, nec è diuerso.Bart.in l.vt iurisiurandi,§.si liberi,ff.de ope.liber.Bal.in c.i.col.v.versicu.sed caue tibi, tit.an agna.vel fili. Imol.in c.ex parte,col.xv.extrà de feud.Alex.consil.xxx.quoniam omne datum,col.vj.versi. non obstat le ij.lib.1.quod duplicatum est consi.ij.lib.5.& idem Alex.consil.xliiij.viso themate,col.ij.versi.pro hoc bene facit,eod.lib.2.cum simil. *Argu. ab emphyteusi ad feudum, & è diuerso.*

11 ¶Porrò statutum est Parmæ,vt ex venditione annuorum fictuum, vt vocant,qui debentur super fundo vel domo,debeant solui domino duo solidi, tam à venditore quàm emptore: vt refert Albe.in j.parte statutorum,quæst.cx.statuto Parmæ cauetur, vbi tractat,an ex diuisione huiusmodi fictuum,etiam ea laudimia solui debeant. Est & apud Bituriges consuetudo expressa,vt solui debeāt laudimia ex venditione horum redituum, de quibus loquimur, tit.de consuet.feud.& censua.§.iiij. vbi D.Boër. id putat esse iuris feudorum & iterum §.xix. eiusdem tit. Sic & apud Parisienses, ex venditionibus annuorum redituū super re immobili constitutorum debentur laudimia,cap.consuetudinum eius loci 57.& tribus seq. Et idem apud Meldenses,si modò is reditus est perpetuus,& non luibilis,cap.95.& cap.98.& Meldunenses,c.127.& Senonenses,c.203. & 229. quod nuncupatim loquitur de his pensitationibus fundalibus.Turonenses,cap.38.& seq. Caluimontenses in Bassigniaco,cap.24.Victriacenses, cap.121.Aurelianenses,cap.110. quod & loquitur de venditione redituum constitutorum super re immobili, & cap.112. quod loquitur de venditione redituum constitutorum super re immobili.Cenomanenses,c.310.Andegauenses,c.162.& cap.295.Blesenses,c.126.vbi fit mentio expressa de vectigali siue pensione fundali.Dunenses,c.42.Engolismēses,c.16. & duobus seq. vbi eadem prope est consuetudo,quæ hic apud nos est. Et Montargienses, cæterosq; Lorrienses,titu.*de droictz & cens censuelz*, §.xxxiiij. qui nuncupatim loquitur de annuis reditibus funciariis (vt vocamus) aut constitutis super fundis. *Consuetudines.*

## §. SEPTIMUS.



T N'EST pas de necessité, que l'offre de retraict, & declaration de lignage, soit faict en la presence du sergent. Et suffit [a] de prouuer l'offre faict à partie, & le lignage par tesmoing [b] en la cause. Et n'est mestier de consigner [c] ce dequoy l'on faict offre de retraict par proximité de lignage. Mais suffit faire offre d'vne piece d'or ou d'argent,offrant de parfaire comme dict est.



*EQVE verò necesse est oblationem retractus & declarationem proximitatis præsente apparitore fieri. Sufficitq́ [a] eam oblationem & proximitatem testibus [b] in ipsa lite probare. Neque opus est consignare [c] oblatam pecuniam. Sed satis est offerre nummum aureum vel argenteum,reliquumq́ polliceri, vti dictum est.*

ET SVFFIT, SVFFICITQVE. GLO. I.

1 *Sufficit.*



BI in aliqua dispositione apponitur id verbum, sufficit, nihil aliud, quàm quod exprimitur in ea, requiritur ad validitatem & perfectionem actus, nec alio adminiculo indiget. Ea vis est huius verbi, glo.in c.statutum, in princip.in verbo, canonicis, de rescript.lib.6.quam sequitur Domin.ibi, col.ij.in fin.& ibi quoque Philip.Franc.qui eam dicit singu.col.j.ex hocq; dicunt, quòd id verbum non requirit alias qualitates adesse, quàm expressas, quod dicunt notandum pro statutis. Sed & eam glo.sequitur Pano.in c.1.col.j.& ibi etiam Barb.extrà de postu.præla. vbi illam admodum extollunt, & rursus vterque in c.vlt.de success.ab inte.& ipse Pan.& Card.Alex.in c.cùm locum, vterque in iij.no.extrà de spon.vbi eam gl.dicunt not.& idem quoque Pan.in c.cùm apud, in ij.no.& ibi etiam ipse Card.Alex.col.j.eod.tit.& in c.tuæ fraternitati, post medium, & ibi idem Card.col.vij.vers.ix.eo quoque tit.rursumq; vterque in c.vlt.de spon.duo. ipse Pan.in c.quoniam contra falsam, col.xix.versi.no.bene hoc dictum. & ibi quoque Barb. col.vj.extrà de proba.& idem Pan.in c.2.col.xij.nu.33.de ord.cog. & in c.1.col.ij.versi.no.in §. cæterùm, de excep.Ro.in l.cùm mulier, col.x.versi.præterea pondera, ff.sol.matr.Barb.in l.sed si ex stipulatu, col.xix.versi.ego pondero, ff.de verb.obli.vbi illam glo.dicit singu.& consi.vj. scriptum est, col.xij.versi.& si quispiam opponat, lib.3.& consi.viij.sapienter, col.iiij.versi.item etiam ipse, lib.2.& consi.xxxiiij.præclarè, col.xviij.versi.& si quispiam quærat, eo.lib.2.Feli.in c.verùm col.ij.de fo.compe.& in c.1.in vij.no.de spons.Phil.Deci.consil.xxxvij.in causa rigorosæ accusationis.col.j.Quamuis videatur esse cōtraria alia gl.in c.consuluisti, extrà de celeb. miss. Sed Panor.in d.c.quoniam, de proba.dicit illam priorem procedere, nisi aliter à iure caueatur, aut materia subiecta aliud suadeat, per d.c.consuluisti, iuncto c.sufficit, de conse.dist. Et ita etiam dicit Anto.Corset.in repe.rub.de iureiur.col.v.& in suis sing.in verbo, sufficit.

PAR TESMOINGS, TESTIBVS, GLO. II.

1 *Citatio retractus potest probari testibus.*



X iis verbis, atque etiam ex §.seq.ibi, *mais l'on fait communement*, satis apertè innuitur citationem quoque, quæ fit in materia retractus, posse probari testibus, sine alia renuntiatione nuntij.quod & generaliter de citatione voluit Inno.vt à multis citatur, in c.quoniam contra falsam, in fin.extrà de probat. At id non expressè dicit, sed generaliter acta iudicialia posse probari testibus. Sed de citatione priuatim voluit Bald.in l.consentaneum, col.vlti.versicu.quid si nuntius, C.quomo.& quan.iudex.& Anton. in c.cùm dilecti, extrà de dol.& contu.& Barb.qui alia quædam similia colligit, consi.lxxj. illud afferam, col.vlti.lib.4.

N'EST MESTIER DE CONSIGNER, NEC OPVS EST CONSIGNARE, GLO. III.

1 *Vtrum consanguineus teneatur consignare & deponere pretium.*



AMEN de iure communi, emptore recusante pretium accipere, deberet consanguineus illud cōsignare & deponere, vt expressè & in hoc casu voluerunt Host. & Io.And.in c.constitutus.& ibi quoque Pet.Anch.in xiij.not.de in integ.restit. per l.acceptam, C. de vsur. vbi & hoc nuncupatim tenuit Ioan.Fab.in id etiam allegans l.ij.in fi.C.de iure emphy.& idem Fab.in §.ex non scripto, col.iij.versi.circa quartū, Instit.de iure nat.gent.& ciui.Steph.Bertr.consi.xcviij.voluissem, col.ij.lib.2.& Chasse.in commenta.consuetud.Burgundiæ hoc eo.tit.§.j.in verbo, *en rendant*, in prin.Quanquàm nominatim contrarium respondit ex facto interrogatus idem Chassen. nullum horum memorans, consi.xlj.quia casus super quo : vbi quisque videre poterit rationes, quibus ad id dicendum mouetur. Nec tamen solus fuit Chasse.in ea opin.idem enim tenuit Geral.Bagoil.quem nec is quidem citat, in sua disputatione retractus, per l.qui decem, ff.de solu.& l.quidam, ff.si cert. pet.& respōdet ad d.l.acceptam, quòd ea loquitur, quantùm ad impediendum cursum vsurarum. Et enim sequutus fuisse videtur Boër.titu. *de la retenue des choses vendues en fief*, §.vlti.in consuet.Bituri.& in decis.cxxiiij.testator, nu.24.& multis sequen.

2 *Consuetudines in eam rem.* ¶Suntq; in multis locis Galliæ expressæ consuetudines, vt hoc casu fiat consignatio: aliàs vel consanguineus cadat retractu, vel fructus nō lucretur. Primùm enim est Calumontensium in Basigniaco, cap.112.Monstrolensium maritimorum, cap.72. Aruerniensium, tit. *de retraict*, cap.7.& c.38.Blesensium, c.196.Biturigum, tit. *de retraict lignagier*, cap.4. Secundò, est Meldensium, cap.85.Ambianensium, cap.47.Artesiensium, c.87.Niuernensium, huius tit.lviij. & Comitatus Sancti Pauli, cap.40.& Altæ Marchiæ, c.254.& seq.& Marchiæ, cap.261.& seq.In aliis autem locis debet pretium consignari, nisi malit consanguineus in qualibet causæ expeditione idipsum re ipsa offerre, vt apud Senonenses, cap.31. Trecenses, cap.151. Victriacenses, c.126. In aliis autem locis non requiritur consignatio, sed tantùm oblatio, aut in omnibus causæ expeditionibus, aut in aliquibus: vt apud Parisienses, c.177.Melodunenses, c.23.Carnutenses, c.172.Borbonienses, c.428.Dunenses, c.82.Quid autem apud Laudunenses, & cæteros Veromandenses, videbis in cōsuetudinibus eius gentis, tertiæ partis tit.viij.§.ix.qui est totius illius

partis

partis lxxxiij.& duobus seq. At Ioannes Gallus in Arestis Parisiensibus sub quæst.clix.versi. cuius caput est, quando retrahentibus, dicit, diuersa super hoc aresta lata fuisse. Paduæ autem ex statuto debet deponi pretium, teste Cæpolla, consi.xliij.clarissime, & iterum consi.seq.

*Consignatio, & depositio, an, & quando requiratur.*

3 ¶Si autem scire vis, an & quando aliàs de iure communi, & ad quid requiratur consignatio & depositio, vltra oblationem, vide gl.in l.ij.in verbo, legem, & ibi Cy.& Alb.col.ij.Bal.col.j. Ange.col.ij.Sal.col.vlti.& nouissimè Ias.nu.182.C.de iur.emphyt.Spec. & Io.And.in addi.illius tit.de loca.§.nunc aliqua, versi.xxxiiij.Bart.in d.l.acceptam, & ibi Bal.in iij.oppo.& iterū in xxj.q.& Albe.latè, col.j.versic.circa quod, & multis seq.& Bart.in l.creditor, quæ est pen.& ibi alios, C.de distract.pig.eundem Bart.in l.sed & si alia, & ibi Sal.ad fi.ff.de consti.pec.& in l.si insulam, ff.de verbo.oblig.& in l.interdum, §.j.& ibi Alex.& alios Recentiores, eo.tit.& in l.Celsus, §.vlti.ff.de arbit.& in l.si ita hæres, quæ est iij.& ibi Pau.Cast.ff.de cond.instit.& in l.si mora, & ibi Ang.ante fi.versi.item cōclude, ff.sol.mat.Henr.Boër.in c.cōstitutus, de in integ. resti.Bal.in auth.ad hæc, col.vlti.C.de vsur.Pet.Anc.consi.cccxxj.visis diligenter, col.j.Imol. Alex.& Ias.in l.si seruus, ff.de vulg.& pup.substi.Pau.Castr.in l.ij.quam legit cum j.& iterum in l.si à te, post Cy.ibi C.de pactis inter empt.& vend.& in l.si reus paratus, ff.de proc.Fran. Aret.consi.clxiij.verum est.& Steph.Bertr.consi.xcvij.voluissem.nu.2.lib.2.& nouissimè Ferro.in consue.Burg.hoc tit.*de retract.*§.xiij.vbi huiusce rei ponit aliquot regulas.

*Si consanguineus pretium depositum recuperat, an retractui renunciaro videatur.*

4 ¶Sed dubiū est, quid si consanguineus, qui non tenetur deponere, tamē deposuit, & posteà depositum recuperauit, quo casu videtur renūtiare depositioni, (l.debitor, ff.de vsur.& l.j.in fi.& ibi Ang.qui ad admodum no.C, qui pot.in pig.hab.& l.si priusquam, C.de distrac.pig.& voluit Io.Fab.in d.l.acceptam, paulo ante fi.C.de vsur.& Bal.in l.obligatione, C.de solut.) an etiam renuntiasse videatur oblationi, quæ sola per se, & sine depositione sufficiebat? Dic quòd non, per d.l.debitor, & voluit etiam expresse Fab.in d.l.acceptam, & Chasse.consi.lxxj. quia casus, col.vlt.& vide quæ dicam infrà tit.proximo, in §.iiij.glo.x.eademq; vlti.

*Quid, si non legitimè deposuerit.*

5 ¶Idemque si non legitimè deposuerit, quia cùm depositio non sit necessaria, si ea non rectè fiat, non nocet, vt expresse voluit Socin.consi.lxxx.in quæstione quæ vertitur, col.iij.versicu. præterea & secundò, lib.3.arg.l.j.C.de rei vxo.acti.& eius quod voluit gl.in l.vinum, ff.si cer. pet.de libello inepto oblato in causa, quæ libellum nō requirit.& Bal.in l.j.in prin.ff.de eden. Cui & tu adde tex.iuncta glos.in l.qui testamento, §.per contrarium, & ibi Bal.& Fran.Aret. in fin.ff.de testa.& in l.iij.& ibi Bald.ff.de testa.milita.& in cap.bonæ, le ij.& ibi Panor.col.iij. versic.vltimò not.de elect.& in c.cum dilecti, & ibi Anto.col.ij.eo.tit.& glo.in §.multis, Instit. de liber.& quæ propè infinita collegimus suprà, tit.omnium viij.§.item viij.qui est omnium huius volum.xlvj.

*Consignare quid sit.*

6 ¶Consignare autem, quo verbo vtitur nostra consuetudo, vt id scias, vulgò pro deponere accipimus, quanquam frequentissimè sint diuersa, vt patet ex d.l.acceptam, dum dicitur, Consignatam in publico depone.& l.ij.ibi, Pecuniam obsignatam in causam depositi habuerit, eo.tit.C.de vsur.& l.cùm hæres, in prin.ff.de statulibe.ibi.vel deponere in ędem pecuniam consignatam oportet, & aliis infinitis huiusmodi iuribus, vt l.creditor, C.de pign.& l.vlti.C. de luit.pig.& l.nec creditores, C.de pig.act.& l.vlt.eo.tit.& l.ij.C.de pac.pign.& l.j.in fin.ff.de vsur.& d.l.debitor, eo.tit.& l.qui mutuam, §.j.ff.manda.& l.tutor pro pupillo, §.j.ff.de admin. tut.& l.fideiussor qui minori, ff.de fideius.& l.si soluturus, in princi.ff.de sol.& l.die, §.j.ff.deposit.& l.ij.ad fin.C.de iure emphy. Qui quidem tex.vt ex iis videre poteris, in eadem significatione vtuntur nunc hoc verbo consignandi, nunc obsignandi, quod frequentius est in ff. cùm alterum hoc nostrum sit etiam crebrius in C.

*De eadem re.*

7 ¶Hinc autem apud nos ea significatio inualuit, quoniam pecunia, & alia quæuis, consignata, siue (vt vtrunque copulemus) obsignata in sacculo, aut folle, aut alia re deponi solebant: vt patet ex illis iuribus, & l.j.§.si pecunia, ff.depositi. & l.vltima, ff.de leg.commiss. cum dicitur, Et sacculum cum pecunia signatorum signis obsignauit. & l.videamus, §. qui vinum. ff.loc. & l.j.versicu.sin autem socius, ibi, Sigillo impresso in ædem sacram deponere, C.de commu. seruo manu. Quin in nostris legibus obsignare simpliciter pro obsignatam deponere reperimus: vt in l.tutor, §.j. in duobus locis, ff.de vsur. Sed & aliquando consignare dicimus, pro dare consignatum, quod non longè distat à nostra vulgari significatione, id est, *consigner entre les mains de quelcun*, vt in l.j.ibi, susceptori aurario consignari, C.de appo.publi.lib.10. & in l.j. ibi, Thesaurorum præpositis consignari præcipimus, C.de cano.largi.tit.eo.lib.10.

*De eadem re.*

8 ¶Canonistæ consignationem vocant confirmationem chrismatis, in c.1.vbi Host.Ioan.And. ita interpretantur, extrà de relig.domi.& in c.baptizandis.& ibi glo.in prin.j.q.j.& in c.pen.& vlti.x.q.iij. Aliter Tullius in oratione pro P.Quintio: Tabulę maximæ signis hominum nobilium consignantur.& Plautus in Curculione: Eamus intrò, vt tabulas consignemus. Et in Trinummo, Epistolas duas, eas nos consignemus, quasi sint à patre. Et in l.Iulianus, §.idem Iulianus, ff.de actio.empt. Posteà legem consignauit, &c. Ibi autem loquitur de lege venditionis. Sed & alibi Cicero, scilicet in oratione pro Cluentio, in alia significatione videtur intellexisse: Sed errat vehementer, si quis in orationibus nostris, quas in iudiciis habuimus, autoritates nostras consignatas se habere arbitratur. Omnes enim illæ orationes causarum &

temporum sunt, non hominum ipsorum ac patronorum. Et lib. Acade. quæst. x. de Themistocle loquens: Itaque vt literis côsignamus, quæ mandare memoriæ volumus, sic ille in animo insculptas habebat. Quo in loco videtur posuisse hoc verbum pro imprimo, incido, insculpo. Vt & in Epistolis famil. Hanc commendationem, quam his literis consignare volui, scito omnium esse gratissimam. Hinc idem actione prima in Verrem, Consignatam literis Quæsturam dicit. Et lib. 3. de Legibus, Consignatam literis memoriam. Et lib. 1. Tusc. quæst. Consignatas in animis notiones. Alibi autem consignatum, pro testato posuit idem autor, scilicet in lib. 1. de Diuinatione: Quem enim nô moueat clarissimis monumentis testata consignataq; antiquitas? Et in oratione pro Deiotaro.

9 ¶Sed & aliter Porcius in ea elegãtissima aduersus Catilinam declamatione: Hi sunt quidem, quos in foro quotidie in oculis ciuium calamistratos, ac vestibus colluccntes passim obuolitare cernimus, fortunas omnium popularium, atque otium ciuitatis luminibus consignantes. Et rursus, Transeo rem illam simillimam prodigio, cùm manè isto iam coacto Senatu, redundantibusq; subsellijs, seriùs in senatum præter côsuetudinem venisses, quod nulli non oculi te Senatorum statim consignarunt ingredientem demisso vultu, pallore terribili, luminibus errantibus, ac facie præ se præferente nescio quid inusitatæ credulitatis. Quibus in locis videtur Porcius accepisse pro notare, obseruare. Alium eius verbi significatum & vim tradit Soci. consi. xciij. circa primum, col. ij. lib. r.

*De eadem re.*

10 ¶Illud tamen te scire volumus nônullis placuisse, aliquid interesse in deposito pecuniæ consignatæ, & non consignatæ: primo enim casu non videri datam facultatem vtendi ea pecunia, in secundo autem videri: ideoq; in primo non transferri dominium rei, eamq; manere in periculo deponentis: in secundo contrà per omnia, quia ad tantundem solùm tenetur in genere, per d. l. die, §. j. & ibi glo. & l. si sacculum, eo. tit. scilicet deposi. qui postremus locus vtitur verbo signandi, vt inde intelligas idem esse, quantùm ad id, de quo tractamus, siue dicas consignare, siue obsignare, siue simpliciter signare. Et facit quoque ad ea quæ diximus, tex. in l. in naue, ff. locat.

*Pecunia deposita consignata, quid à non consignata differat.*

11 ¶ET QVIA ex multis consuetudinibus Galliæ, atque etiam de Iure communi ex multorum sententia, consignatio & depositio requiritur in nostro retractu proximitatis, sicut diximus suprà eadem glos. num. 1. & 2. vti etiam in retractu conuentionali ex nostra consuetudine requiritur, vt scribitur titu. seq. §. iiij. hic omnino vide, quæ scripsimus in toto illo §. vbi multa dubia soluimus, quæ & in hoc nostro retractu euenire possunt, cùm in eo consignatio necessaria est.

## §. OCTAVVS.



MAIS il conuient, que toutes les solennités de retraict soyent gardees. C'est assauoir la declaration du lignage, ou offre de le declarer. L'offre de pecune, offrant à parfaire: requeste de receuoir au retraict: [a] adiournement [b] formel en cause de retraict, & sur reffuz d'argent. [c] Lequel adiournement soit baillé par le sergent ordinaire, ou autre ayãt pouuoir à ce par commission, [d] ou commandement du iuge. Et que toutes les choses soyent faictes dedans l'an & iour. Et que ledict adiournement soit baillé deuant le iuge, qui en peut cognoistre. [e] Autrement [f] le retrayant en decherroit [g]. Mais l'on faict communement toutes lesdictes choses en la presence du sergent, pource qu'il est creu dudict offre faict à partie, & de l'adiournement, sans autre preuue. Pourueu [h] toutesuoyes que ledict sergent en faisant l'adiournement ait deux recors: [i] & qu'il les nomme en sa relation.



*OMNIA tamen retractus solennia obseruanda sunt. Videlicet generis recensio, aut eius recensionis oblatio. Pretij oblatio, & residui pollicitatio. Requisitio, vt consanguineus admittatur ad retractum.* [a] *Citatio* [b] *formalis (quam vocant) in causa retractus, & recusatæ pecuniæ.* [c] *Quæ quidem citatio fieri debet ab ordinario apparitore, aliòve commissionem* [d] *seu mandatum à iudice habente. Hacq; omnia fiant intra annum & diem, atque ea citatio ad iudicem, cuius sit cognitio.* [e] *Alioquin* [f] *retrahens retractu caderet* [g]. *Fiunt autem plerunque hæc omnia præsente apparitore, propterea quòd ei credatur & de oblatione & de citatione siue alia probatione. Dummodo* [h] *ei citationi duos testes* [i] *adhibeat, quos in sua renunciatione nuncupet.*

# REQVESTE DE RECEVOIR AV RETRAICT, REQVISITIO VT CONSANGVINEVS ADMITTATVR AD RETRACTVM. GLO. I.

1 ILLVD vos primo loco, Pictones mei, monitos volo, vt ne minimam quidem partem eorũ, quæ hîc nostra consuetudo veluti in vnum corpus redegit pro solennibus (ita enim expreſsim vocat) nostri retractus, omittatis, nisi retractu ipso cadere velitis: vt etiã posteà nuocupatim subiungit eadẽ consuetudo cùm dicit, *autrement le retrayant en decherroit*. & voluit etiã expreſsim in simili statuto retractus Alex. cõsil. cxxxviij. viso puncto & dubiis, col. ij. versi. ex alio, lib. 7. & nos quoq; latiſsimè docebimus in gl. vij. huius §. Sed hîc tamẽ statim io fronte id vobis ob oculos ponere reduximus, quò vos cautiores sitis. nam & aliàs paria suot, vt & illud quoque dicam, aliquid non facere intra tempora ad id præstituta, aut facere non impletis solenoibus, l. si booam, C. de admi. tut. cum si. | *Verum omnes huius § solennitates necessariò seruari debeant.* 1

2 ¶{Verùm id intelligas, vt scilicet consanguineus repellatur à retractu, nisi hæc omnia confecerit. Si tamen emptor opposuerit eum hæc non perfecisse, ideò repellendum. Si enim non opponat, præsumerentur hæc omnia ritè & soleooiter facta fuisse ex sententia Compostellani loquentis generaliter de alia solennitate extrinseca, vt illud citant & sequuntur Anton. & Imo. in c. cùm dilectus, ille, in repet. col. v. versic. si ad alium spectaret. hic, loquens geoeraliter de solennitate extrinseca, & id moneos diligenter notandum col. iiij. versic. & attende etiam. de consuet. & id refert Compo. Idem scribitur in c. ea noscitur. de his quæ fiunt à præl. sine consen. cap. Et id quoque sequitur Rom. io l. si quis mihi bona. §. iussum. in fi. ff. de aqui. hær, vbi id dicit singulare & notandum, quia est paucis notum.}

3 ¶Sed vt ad vlteriora veniamus, non ab re nostra consuetudo id requirit, vt expreſsim petatur ab emptore vt consanguineũ offereotem admittat. Nam quoties quispiam vult aliquid consequi ab aduersario per protestatiooem, necesse est vt illud protestaudo petat ac requirat; quia protestatio requisitoria debet habere conclusionem. Hæc sunt verba Bal. in c. 1. col. ij. in prin. tit. si de feud. vas. ab aliq. ioterpel. Ideò & tu quoque caue, oe haoc requisitionem omittas, quam etiam de solennitate esse dicit nostra consuetudo, quæ & de hoc quoque locuta fuerat suprà in §. j. io illis verbis, *& requerir audict acheptenr, qu'il le venille recenoir au retraict*, &c. Et facit, quod io simili traditum est à Iac. Alua. post alios in c. 1. col. pen. versi. quæro ab extra. & ibi post eum Cardi. Alex. col. antepenul. versic. post Aluar. quæro, titu. quo temp. mil. quod non satis est, hæredem vasalli comparere coram domino, eique narrare mortem patris sui, & cætera: sed debet nuncupatim petere inuestituram: aliàs feudo priuatur, per tex. in c. 1. ibi, inuestituram peteudo, titu. de cap. Corr. | *An sit necessaria expressa requisitio consanguinei.* *Vasallus debet nũcupatim petere inuestituram.*

4 ¶Nec audiendi sunt, qui dicũt hanc esse leuem solennitatẽ, quæ ideò omissa nõ vitiat per l. j. §. j. ff. de vent. inspi. Quia id non leue videri debet, quod sæpius obseruandũ iubet consuetudo, & quidẽ cum clausula decreti irritantis, quã in fi. harũ obseruatiooũ subiicit, dicens, *autrement le retrayant en decherroit*. Ideoq; id censetur datum pro forma, ex sentẽtia Bal. & Recen. in l. j. ff. de lib. & posth. & Petr. Ancha. in repe. c. 1. char. 42. in magnis, versi. quæro, statuto cauetur quòd notarij, extrà de consti. & in c. ea quæ, col. iiij. versi. quandoque iudex nõ recipit, de reg. iur. lib. 6. & aliorum vbique. Nam & antè vsa erat nostra consuetudo in verbo necesſitatis, cùm dicit in prin. huius §. *mais il conuient*, quę vulgo idem significãt, quod oportet, necesse est. | *Leuis solennitas.* *Decretum irritans formam inducit.*

5 ¶Nec dicat aliquis, satis videri consanguineum requirere emptorem, vt se recipiat, ei simpliciter faciendo oblationem retractus. Ad quid enim, inquiet ille, facit hanc oblationem, nisi vt admittatur? Nam consuetudo tam hîc, quàm in primo §. huius titu. exigit expreſsim, vt præter simplicem illam oblationem, fiat hæc, de qua loquimur, requisitio. Nam primùm in vtroque loco facit mentionem de oblatione retractus rei immobilis venditæ à consanguineo: deinde dicit consanguineum debere requirere, &c. Igitur nec simplex oblatio sufficit, nec in ea potest intelligi ea requisitio contioeri, vt satisfactum sit nostræ consuetudini, quæ vtrunque requirit, & quidem nuncupatim. Et bene facit præter iura & loca vulgaria, quod in simili tradit Sigoo. consi. clv. in processu, col. iij. versi. prætereà nõ obstat quòd dicatur: & quod diximus suprà, num. 2. ex Alcia. & Cardi. Alex. | *An consanguineus satis uideatur requirere, cum facit oblationem.*

6 ¶Quid autem, si id omissum sit in oblatione, aut aliud ex iis, quæ hîc requiruntur, an posteà poterit emendare coram iudice. Quod verius est, si tempora largiantur, quia scilicet sit intra annum retractus: nam posteà nullus est emẽdationi locus, l. accusaturus, ff. de adul. cuius hæc verba sunt: Accusaturus adulterij, siquidem circa inscriptionem errauerit, si tempora largiaotur, emendare non prohibetur. Cuius arg. Bar. in l. edita, col. ij. versicu. circa quod dicas, & ibi quoque Bald. in ij. lect. col. ij. versi. nuoc ponamus, Alex. & cæteri Recentiores, C. de eden. dicunt libellum in substantialibus tunc demum emendari posse, si tempora ad agendum præstituta nondum effluxeriot. De quo etiam per Maria. Soci. in c. 1. char. vlti. versic. nonò fallit, extrà de lib. obl. Cogita tamen, an & id fieri poterit, postea quàm semel id oppositum fuerit ab emptore impugnante oblationem, quia non ritè facta sit, ex iis quæ dicemus infrà eo. §. gl. vij. in verbo, *le retrayant en decherroit*, num. 26. sed & videri. | *An si requisita hic fuerint omissa, poterit consanguineus emendare.* *Quid si oppositum.*

## ADIOVRNEMENT,
## CITATIO, GLO. II.

1 *An sola oblatio interrumpat sine citatione.*

IDES igitur Lector amantisſime,& quidem apertisſimè ex his verbis, non ſatis eſſe oblationem atque requiſitionem, de qua cōſuetudo noſtra loquitur, factam fuiſſe ad interrumpendum ſiue interpellandum tempus anni retractui præſtitutum,niſi citatio interuenit. Quod & expreſsim, & in hoc caſu voluit Io.Fab.in l.acceptam,col.ij.verſi.ſed an ſola oblatio,C.de vſur.tum per tex.in l.ij.in fi.C.de iur.emphy. tum quia non reperitur oblatio inter modos interrumpendi,vel perpetuandi: licet in contrarium (inquit) fecit l.Celſus,ff.de arbit. Cui adde, interpellationem extraiudicialem non interrumpere præſcriptionem,l.alienam,ff.pro empt.gloſ.Bald.Alex. & Iaſ.in l.vlti.ff.de eo per quem factum erit,& dicemus plenius infrà tit.ſeq.§.iiij.in verbo,*conſigner*, quæ eſt gloſ.vj.eius §.num.38.eodemq; penulti.at illud conſtat. Illud autem certum videri poteſt, hanc præſcriptionem ſola citatione interrumpi,vt cæteras ſtatutarias.Bart.in l.ij.§.ſi rem,ff.pro emptor.& in l.in omnibus,ff.de actio.& oblig.& Panor.in c.illud,col.iij.verſicu.ſed dubitatur, extrà de præſcript. Sed tu tamen vide Bald.in l.vlt.in prin.verſic.quæro hîc,& ibi Alex.col.iij.verſicu. reliqua,ff.de eo per quem fact.erit.

*An verò ſola ipſa citatio interrumpat.*

2 *Quid ſi dies aſsignetur extra annum. Conſuetudines de ea re. Citatio poteſt fieri ultimo momento temporis.*

¶ET quanquàm neceſſe ſit,vt hæc citatio fiat intra id tempus anni, vt patet ex ſuprà dictis, & apertè declarat noſtra conſuetudo:non tamen requiritur,vt dies à nuntio præſtitutus cōparitioni,id eſt,quo adeſſe ad iudiciū debet emptor, ſit etiam intra ipſum tempus : nam ſola citatio in his tempus interrumpit,vt latè diximus ſuprà eo.tit.§.j.gl.x.in verbo, *dedans l'an*,in xiij.q.Et de hoc eſt expreſſa conſuetudo apud Melodunenſes,ca.30.Senonenſes,c.31. & alios, quos ſtatim deſignabimus. Et id quidem æquiſsimum eſt. Quid enim,ſi fiat oblatio vltima hora vltimi diei anni , id quod haud dubiè fieri poteſt:nam intra tempus eſt, qui in vltimo momento eſt,ex ſententia Bal.in c.de cauſis,col.ij.extrà de offi.deleg.& conſil.xxxiij.ſtatuto ſeu capitulo,col.ij.verſi.cùm ergo ſtatutum,lib.5.vbi hoc multis probat,& dicemus latè infrà tit.ſeq.§.j.glo.vij.in verbo,*ſront preferez*,num.41. illud autem ſcire. Si igitur (vt repetam) fiat oblatio illo vltimo momento temporis, & emptor renuat:certè non poterit ita citari,vt dies aſsignationis,quam vocant,cedat intra annum,præſertim ſi iudex longius abſit. Igitur ſatis eſt,vt citatio fiat intra ipſum annum,etiam ſi dies,qui aſsignatur,ſit extrà.

3 *Citatio debet eſſe ſpecialis ut interrūpat. uide v & vj. Citatio facta non obſeruata forma ſtatuti, non valet. Citatio inualida non interrumpit.*

¶QVOD tamen intellige duobus modis:Primo,ſi citatio ſit ſpecialis, ſcilicet pro tali cauſa. nam ſi eſſet tantùm generalis ad reſpondendum actori ſimpliciter,ea nullo modo interrumperet præſcriptionem:duabus rationibus , vna ſcilicet deſcendente ex noſtra conſuetudine, altera ex Iure communi. Prior igitur hæc eſt, quòd noſtra conſuetudo hîc requirit , vt hæc citatio ſit ſpecialis, & vt dicit,formalis , *en cauſe de retraict,& ſur reffuz d'argent*, hæc enim ſunt verba noſtræ conſuetudinis.Igitur ſi citatio aliter fiat,nō obſeruata hac forma,omnino non valet,vt dicit Bal.in l.non ſunt liberi,in j.lect.ff.de ſtat.ho.cum aliis multis concor.à me adductis in glo.ſeq. Ideoq; hoc tantùm nomine,quòd eſt inualida,non interrumpit,ex ſenten. Bart.& Albe.in l.accuſaturus.ff.de adul.& ipſius Bart.in auth.offeratur,col.ij.verſi.quæro circa fin.& ibi Sali.col.vlt.C.de lit.conteſt.Bal.in l.cùm notiſsimi,§.imò,col.ij.verſi.& do tibi.C. de præſcrip.xxx.vel xl.anno.& in l.vlt.in prin.circa med.& ibi Soci.col.iij.verſi.tertiò limita, ff.de eo per quem fact.erit.& in c.quoniam contra falſam,col.iij.verſi.ibi citationes, extrà de proba.& in c.tua nos,col.pen.de coha.cleri.& mulie.Ang.conſil.cc.in ciuitate,col.ij.cum concordan.collectis à Recentioribus in rub.ff.de in ius voc.& Philip.Franc.in c. vt debitus,col. iij.verſi.ſecunda concluſio,extrà de appel.& in c.cùm plures,col.vlti.de offic.deleg.lib.6.Marian.Soci.in c.vlti.col.antepen.extrà de libel.oblat.& Ioan.Fran.Balb.in tracta.Præſcrip.in iij. parte vj.eiuſdemq; vlti.partis princi.num.47.& Feli.in c.ex tenore,col.iij.verſicu.regula non præſtat,de reſcript.& in cap.illud,col.iij.verſic.dum ſubdit,de præſcrip. & Iaſ.in l.licet,col.ij. C.de procur.& in §.pœnales,char.vlti.num.130.Inſtit.de actio. Quibus etiam adde Matthæ. Afflict.decis.Neapo.cclxvj.in pleno,ad fin.

4 *Citatio inualida non perpetuat iuriſdictionem.*

¶Sicuti nec etiam huiuſmodi inualida citatio perpetuat iuriſdictionem,glo.vlt.in c.cùm plures,& ibi Io.And.paulò ante finem,& etiam Pet.Anch.col.vlt.verſi.quæro tertiò,& Domin. col.quoque vlti.& Philip.Fran.col.iij.verſi.tertiò tene menti,de offi.deleg.lib.6.per multa iura ibi allegata,cum concord.adductis à Fel.in c.gratum,col.j.verſi.vtrùm actus nullus,& ſeq. extrà de offi.delega. & Ioan.Lup.in repe.c.per veſtras,char.totius illius tituli,lxxxviij.col.iij. verſi.ad iſta bene facit,cum multis ſeq.de donatio.inter vir.& vxor. Quibus adde Pet.Anch. conſi.xvj.viſo proceſſu,col.ij. Nec ſimiliter fit præuentio , ſiue præoccupatio iuriſdictionis per citationem nullam,vt dicit Ioan.And.in d.c.cùm plures,& rurſus in c.propoſuiſti,per illum tex.in verbo,legitimè,& ibi quoque Panor.col.j.in v.notab.& Maria.Soci. etiam col.j.in iiij.notab.& iterum col.vij.verſi.quintò quæro,de foro compet.

*Nec etiam ſit præuentio.*

5 *Citatio generalis an ualeat.*

¶Altera ratio eſt,quia talis citatio generalis,etiamſi ſi valeret ( de quo Inn.in c.conſuluit,extrà de offi.deleg.Guli.à monte Laud.in c.1.col.iiij.in verbo,officialis, de for.compe.lib.6.Cy. in l.quoties,C.de fideicom.Bal.in l.conſentaneum,col.ij.verſic.quartò not.& ibi Sal.colum.j. verſicu.

versi.sed an fit.C.quomodo & quando iudex.D.à Rot.deci.cccxlij.retento,in nouis,& Alb. in l.j.post.princ.ff.de in ius voc.) non tamen interrumperet, vt notanter voluit Bart.in l.vlt. & ibi quoque Sal.col.ij.in 5.q.& Ang.non semel,C.de anna.exceptio.& Albe.in l.sicut.col.ij. C.de præscript.xxx.ann.& Guid.Pap.dec.Delph.ccccxj.cùm quæritur, col.ij.versi.quod intellign.& Iason qui alios allegat in d.l.vlt.in prin.col.ij.versi.tertiò limita,ff.de eo per quem factum erit.& Io.Fran.Balb.in d.tracta.vbi supra proximè,nu.44.vbi ad hoc allegat bonum text.in cle.ij.in fin.vt lit.pend.vbi citatio non inducit litispendentiam,nisi in ea talia sint expressa,quibus citatus possit plene instrui,super quibus in iudicio conuenitur,& ibi quoque gloss.vlt.Imo.col.vlt.& Card.Flor.in iij.not.& iterum in 5.q. & alij quoque. Et faciunt notata per Pet.Bal.& Aug.in l.vlt.C.de duobus reis,Spec.tit.de citat.§.contra,versic.item quod in ea nulla causa.Ro.consi.ccclxix.circa primum,col.ij.versic.illã autem citationem,& Barb. consi.viij.clementissimi,col.pen.versic.multis videtur,lib.1.& tex.in l.aut qui aliter, §.si quis se denuntiauerit,ff.quod vi aut clam.

*An & ea interrumpat.*

*Citatio generalis non inducit litispendẽtiam.*

6 ¶Sed Bal.id non admittit consi.ccxcix.proponitur,quòd iam sicut,in fin.lib.2.Nam speciale (inquit) est in citatione,vt ea generalis & indiscreta interrumpat præscriptionem:quia citãs, id est,citari faciens,videtur omne ius suum intentasse, per d.l.vlt.C.de anna.excep.& not.in l.si quis intentione,ff.de iudi. Verum ex d.l.vlt.& ibi notatis à Bar.in fi.facilè intelliges citationem omnino generalem, ita scilicet factam, vt citatus veniat de iure responsurus, non sufficere ad interrumpendam præscriptionem, nec tamen omnino specialem requiri:id est, vt descendamus ad speciem nostri casus. Satis est,vt emptor citetur respõsurus super oblatione retractus ei facta ab actore,& vt declarat nostra consuetudo, *en matiere de retraict, & sur reffus d'argent*,etiam si non exprimatur speciatim,cuius rei & à quo emptæ:sed nõ sufficeret, si simpliciter citaretur responsurus petitionibus actoris,vt sæpe fit,etiam si nostra cõsuetudo non exigeret eam formam. Quod autem dixi de specificatione rei,intellige,vt saltem generaliter res ipsa declaretur in oblatione retractus,vt dictum est suprà in j.§.huius tit.glos.xv. in verbo,*& les doibt declarer,quel que soit en general.*

*An debeat esse omnino specifica.*

7 ¶SECVNDÒ intellige quod dictũ est,satis esse citationẽ fieri intra annum,etiã si dies illius extra annum cederet:dũmodò non tam longum tempus præstitueretur, vt consanguineus videatur illudere ac circũuenire consuetudinẽ.Id quod arbitrio iudicis relinquendũ est,considerata qualitate personarũ,negotij,& distantia locorũ,arg.huius quod in simili not.Bal.in c.j.§.ad hæc,post prin.& ibi quoq; Mart.Laud.& Card.Alex.tit.hîc finit lex Corra.cum aliis cõcord.à me traditis supra eo.tit.§.j.in gl.ix.quæ est in verbo,*dedãs l'an*,nu.23.nec tamẽ intelligas.& seq.Suntque priuatæ in hanc rem quorundã locorum cõsuetudines.Nam Victriaci, c.consuetudinũ eius loci,cxxvj.satis est,citationem fieri intra annum, etiam si dies extrà id tempus cedat,modò tẽpus citationis non excedat xl. dies Idemq; apud Engolismenses.nisi quòd octo dies tantùm huic rei statuuntur. Ad id autem, quod dictum est de non longo tempore,facit l.ij.in fi.prin.ff.de custo.reor.& ibi multæ concord.in glo.

*Quid, si longum tempus præstituat post annum.*

*Cõsuetudines de ea re.*

8 ¶QVID autem,si consanguineus,qui emptorẽ citari fecit,ad iudiciũ non adfuit,id est,non comparuit,non venit ad diem constitutum in citatione,qui fortè extra annum est:aut etiam intra ipsum,sed interim antequàm faciat iterum citari emptorem in causa retractus, annus labitur.an posteà admittetur,volens prosequi retractũ post annum ipsum,tanquã scilicet ea prima citatio interruperit præscriptionem. Et certè non audiendus est. Neque enim aliter citatio interrumpit, quàm si actor, qui citari fecit, compareat: eo autem non comparente circunducitur edictũ,perindeq; habetur,ac si nulla citatio interuenisset, l.& post edictum,ff. de iudic.& c.j.de dol.& contu.lib.6.Ideoq; non interumpitur præscriptio, vt expresse dicit Bal.in d.l.& post edictum,in vtraque lect.id quod etiam dicit notatu dignum,& rursum in l. vlt.in prin.& ibi quoque Alex.col.iij.versi.& quid si facta.Soci.col.iij.vers.secundò limita,& Ias.col.ij.versi.eiusdem initij,ff.de eo per quem fac.erit.& idem Bal.in l.j.ff.de in ius vocand. & in l.more,in fi.ff.de iurisdict.om.iud.& in c.consuluit,col.ij.versi.pone quòd aliquis,extrà de offi.deleg.& in addi.Spec.tit.de citatio.col.vlt.Alex.& Iason in rub.ff.de in ius voc. Idem Alci.in addi.Barto.in l.cùm notissimi,in prin.de præscr.xxx.vel xl.anno.Lanfran.in tract.de arbit.parte 7.q.32.& Phil.Franc.qui id dicit singu.& menti tenendum in c.vt debitus,col.iij. versi tertia conclusio, extrà de appel.Fel.in d.c.illud,col.iij.versi prima est quòd licet, & iterum col.pen versi.prima conclusio ibi,& è conuerso,de præscrip.Ias.in §.pœnales.num.130. qui est col.pen.Instit.de act.& Matthæ.Afflict.in rub.Siciliæ xcv.quæ est de exordiis præparatorus iudiciorũ,col.ij.& d.decis.ccclxvj.in pleno,col.vlt.nu.14.& Hippo.Marsil.sing.ccxcj. præscriptio.& Frãc.Balb.in tract.præscriptio.in iij.parte vj.eiusdemq;.vlt.partis prin.char.51. nu.43.& ante hos Guil.Cum.quem propè omnes citant in l.sicut,C.de præscrip.xxx.vel xl. anno. Nam & aliàs videmus,quòd contumax non potest allegare pendentiam litis,tãquam scilicet,quantùm ad eum,nihil pendeat,qui non comparuit.Bart.in l.vbi cœptum,ff.de iudi. & in l.quamuis, ff.de damno infecto,& in l.sepulchri,ff.de sepulc.viol.Alex.in l.de die,§.vlt. circa medium,ff.qui satisdare cogantur.& Francisc.Ripa in l.ij.colum.ij.nu.8.ff.de re iudica. Hippo.Marsi.singu.ccxxxix.contumax.

*An citatio ex qua cõsanguineus non comparuit die ab illo ipso dicta, irrumpat.*

*Cõtumax non potest allegare litispendẽtiam.*

*An iudex possit expectare cõsanguineũ, qui non comparuit. Parua mora.*

9 ¶SED an hoc casu poterit iudex aliquod temporis spatium expectare consanguineum, qui non adfuit ad iudicium die ei dicta, id est, ad quã citatus fuit. Quod videtur saltem in tres, aut quatuor plus minúsve dies, per l.& si post tres, ff. si quis cautio. Aut ad minimũ in diem crastinum, secundùm dictũ c.consuluit, de officio deleg. Neque enim magnũ damnũ est in mora modici temporis, l.si debitori, ff.de iudic. nihilq; ex obligatione mora paucorũ dierum minuit, l.si in lege, §.colonus, ff. locati. Ex quo not.glos. paruam moram non æstimari. & allegat alios multos tex. concordantes: Quibus adde & l.si ab ostibus, §.vltim. ff. ex quib. causis maio. & l.j.§.qui præsens, ff.de verb.oblig. & l.continuus, in prin.eod.tit. & l.duos, §.duo, ff.de duobus reis, & l.cùm antiquitas, C.de testa. & l.plerique, ff.de ritu nup. & l.non dubium, C. de repudi. & c.potuit, extrà de loca. Ideoq; Albe.in l.j.C.de verbo.sign. dicit per quædam ex dictis iuribus, quòd parua mora, mora non est.

*Actor an expectandus.*

10 ¶Verùm Bald.consi.cclxviij.factum tale est, ad instantiam, post medium, libr.1. dicit id quod diximus, iudicem posse paucis diebus expectare eum, qui non cõparuit, procedere in citato, non etiam in citante, per l.vt vitem, quæ est vlt.§.vlt. & ibi no.per Dyn. & Bar. ff.quod vi aut clam. ibi enim, vt dicit ipse Bal. protestans obtinet vicẽ citantis, & quia etiã (vt & ipse subdit) citans iam consensit in termino præfixo, quẽ ipsemet apposuit. ideò non debet ei prorogari, c.oblatæ, extrà de appel. Et id satis videtur voluisse idem Bald. in l.si ea, col.vlt.versic.vltimò not. C.qui accusa.non poss. & Inno.in d.c.consuluit, per l.& post peremptorium, ff.de iudic. Et hæc est pulchra atque notanda limitatio ad d.cap.consuluit, quam addes ad alias inibi appositas à Fel. qui huius minimè meminit.

*De eadem re.*

11 ¶Porrò ipse Bal.in c.j.col.iij.versi.dubitatur, si citatus, extrà de iud.in ij.lect. quærit, nunquid citatus teneatur expectare aduersarium, saltem per diem vel horam. & videtur (inquit) quòd non, per d.l.vt vitem, §.vlt. & ibi Dy. & Bar. Subdit autem in contrariũ videri, quòd si æquitas moueat iudicẽ, id debet decernere, vt expectetur citator: nam id potest facere è contrariò, vt scilicet citator expectet citatum d.c.consuluit. Ergo & hic idem facere potest: quia æqualitas debet seruari in iudicio, l.vlt.C.de fruct. & lit.expen. Tandem concludit, id esse in arbitrio iudicis, quia contingere potuit, vt citans fuerit impeditus, l.iij.§.si ad diem, ff.de re milit. qui tamen tex.non de hac re loquitur, sed de eo, qui ad diem cõmeatus non venit, vt pro emansore aut desertore habeatur, nisi fortè casibus quibusdã detetus sit, propter quos venia dignus esse videatur. Ibi enim agitur de pœnæ excusatione in nullius præiudicium. Super quo etiam vide eundem Bal.in d.c.cõsuluit, col.ij.versi.quæro, pone quòd aliquis, aliter eum tex.in d.l.vt vitem, §.j.intelligentem. Nam & expressè Panor.in d.c.consuluit, col.ij.versic.in glo.ij.ibi, expressè tenet, & ibi post eum Phil.Dec.col.iiij.versi.in glo.ij.idem c.habere locum & in actore, per eum tex.in verbo, & earum altera.

*Actor nõ tam facilè purgat moram quàm reus. Actoris maior contumacia.*

12 ¶Cæterùm illam priorem Baldi sententiam hac ratione potes confirmare, quòd actor non tam facilè potest moram purgare, quàm reus: vt videre licet ex eodem Bald.in d.l.& si post tres, col.iij.versi.sed contra istud. & iterum versi.opponitur quòd non sit possibile, ff.si quis cau. & Bart.in l.hęc conditio, la ij.in fi.ff.de cond. & demonstr. & in l.si insulam, col.vlt.in ix. quæstio.ff.de verb.obliga. Cuius optima ratio est. Nam maior etiam est contumacia actoris, quàm rei. c.causam, extrà de dol. & contu. iuncta glo.magna in versi.præterea dicitur hic, & c.vl.extrà de eo qui mit.in poss. & c.j.& ibi gl.j.de dol. & cõtu.lib.6. & c.j.4.q.4. D. à Rota dec. xlviij.valet citatio, in nouis. & deci.cclxxxiiij. fuit dubitatum, paulò ante medium, etiam in nouis. & deci.cccelviij.no.cle.in antiquis. & Bal.in d.l.si ea, col.vlt.versic. & not C.qui accus. non poss. & in l.cùm mulier, col.vj.versicu.videamus igitur, ff.sol.matr. per tex.in l.si & per emptorem, in prin.ff.de act.empt. & Steph.Bertran.consi.cclxvij.si pactum, in 6.lib.3.

*Cõsuetudines.*

13 ¶Et illud quidem certũ est, quòd si cõsuetudo certum tempus præfiniuit, sicuti Victriacẽsis ad xl.dies, & Angolismensis ad octo, vt suprà diximus, & citans id integrum tempus cõsuetudinis in citatione apposuit, non poterit iudex in præiudicium consuetudinis & citati, cui ex lapsu eius temporis ius excludendi quæritur, id tempus prorogare, per id quod not. & pulchrè scribit Pan.in c.sæpe contingit, col.iiij.versi.in ea glo.ibi iudex, extrà de appel. limitans d.cap.consuluit, vt non procedat, cùm ius est quæsitum parti, vt si per contumaciam in tẽpore appellatio sit deserta, per gloss.ibi, in verbo, procuratore. quod bene notandũ monet. & sequitur Alex.in d.l.si finita, §.Iulianus, col.xvij.versic.limita etiam dictũ. ff.de dam.infe. & Fel.in d.c consuluit, col.ij.versi.secundò limita, per not.in l.cùm stipulatus. ff.de verb.oblig. De quo tamen vide Phil.Franc.Peru.in d.c.sæpe, col.viij.versi.in eadẽ glo.ibi, facere, de app. & in c.personas, col.pen.versi.tertiò quæritur, eod.tit. & Georg.Nat in repe.cle.sæpe, in prin. col.xlij.versi.secunda fuit opin. & consi.seq.versi.tu sequere eandẽ, & iterum versi.non etiam obstat, quòd iudex. & Phil.Dec.in d.c.cõsuluit, col.iij.versi.item limitatur text.hic, nisi elapsa: vbi aduersus hanc sententiam quædam veluti tela iniiciunt, vti apud eos videre poteris.

*Iudex an possit expectare in præiudiciũ partis, cui est ius quæsitum.*

*Iudex quæ tẽpora prorogare non potest.*

14 ¶Sed pro ea facit tex.in l.adulter, C.de adulr. vbi præscriptiones tẽporis datę reis auferri nõ debent. ex quo & illud fit, quòd nec tẽpus prosequendæ appellationis, nec petendæ in integrũ restitutionis potest à iudice prorogari, l.nemo. C.de temp.appe. gl.in c.cùm sit Romana, in verbo, recisus, de appel. Nec tempus statutũ ad probãdam exceptionẽ excõmunicationis,

etiam

etiam ex causa, gl. in c. pia, §. si quis igitur, in verbo, octo dierũ, & ibi Domi. col. vlt. de excom. lib. 6. Nec regulariter aliud quoduis tempus à iure sine ministerio iudicis statutũ, vt per Iac. Are. & Cy. in l. j. C. de dila. & in auth. qui semel, C. quomo. & quan. iud. Dy. in c. indultũ, col. iiij. de reg. iur. lib. 6. Bal. in auth. iubemus, col. ij. versi. veritas est, C. de iud. Alb. in l. siue pars, C. de dila. & in l. Senatus, §. vlt. ff. ad S. C. Turpil. & in l. ij. §. j. ff. de iur deli. & in l. vlt. col. vlt. ff. de fer. & in l. ij. col. j. & ibi quoque Imo. Raph. Co. qui hãc opi. dicit esse cõmunem, ff. de re iudi. cum aliis multis cõcord. illic adductis à Ias. qui & eam sequitur, & latè confirmat. Et faciunt etiam scripta à Cæpol. causa. crimi. cons. lxiiij. primum dubium, col. iij. vers. quinimo si iudex, & quæ diximus suprà, §. j. in gl. x. in verbo, *dedans l'an*, nu. 31. præsertim, & seq. At si nondum esset transactum tempus retractus, aut tempus à statuto citationi præstitutum, res posset esse quadamtenus dubia. Nec hîc tamen aliter iudicium meum interponam.

15 ¶ILLVD quoque quæsierim, Consanguineus intra annum venditionis citari fecit emptorem in causa retractus: posteà verò huic citationi renũtiat: deinde eo anno vẽditionis transacto, sed intra annum ab illa citatione, cui renuntiauerat, iterum facit citari emptorẽ processurũ in ea causa retractus: emptor negat eum admittendũ, quòd tẽpus anni retractus lapsum sit. Consanguineus autem replicat, intra illud tempus citationem fuisse factã, quę interrupit id tempus in aliũ annum, iuxta ea quæ diximus suprà eod. tit. §. j. glo. x. in verbo *dedans l'an*, nu. 75. decimotertiò quæro. Quis iustius induit arma? Ego censeo cõsanguineum non esse audiendum. Neque enim ea citatio, cui renuntiatum est, interrupit præscriptionem, ex sententia Bald. in l. nam & si, per eum tex. in §. j. ff. de inoffi. testa. *Citatio, cui renũtiatum est, an interrumpat.*

16 ¶SED & illud postremo loco animaduertendũ est, vt cùm cõsanguineus citari facit emptorem in causa retractus, ei (si petat) exemplũ citationis relinquere faciat: alioqui enim emptor non tenetur comparere, vt scribit Spec. tit. de citatio. §. iam de citatione, versi. hoc autẽ facto, per c. quoniam contra falsam, & c. vlt. extrà de prob. & Nico. Mil. in suo repertorio, in verbo, copia, vers. vlt. vbi in id dicit esse meliorẽ tex. in cle. causam, in fi. de elect. Et idem forte si non petatur, ob nouam Frãcisci regis nostri constitutionẽ, c. xxij. qua iubetur huiusmodi exemplum citationis relinqui citato, aut eius familiæ vel ostio, etiamsi nõ petatur. Ideò si emptor citatus non cõpareat, & interim annus retractus trãseat, periculum est, ne posteà non admittatur cõsanguineus, cùm citatio debitè facta non fuerit, iuxta ea, quæ diximus suprà nu. 3. & seq. Ad illud autem, quod in ea constitutione dicitur, id exemplum dari debere sumptibus actoris, qui scilicet in ius reum vocat, vt id obiter dixerim, vide glo. & Doct. in d. cle. causam, & quod in simili tractatur ab Alb. in l. desertorem, §. si præsidis, post Oldr. ibi. ff. de re mili. & Guid. Pap. deci. Delph. cxvj. actor, in fi. & aliis plerisq; à me citatis suprà, §. j. in gl. x. in verbo, *dedans l'an*, nume. 107. cuius autem. *Cõsanguineus exemplũ citationis emptori relinquat, si petat. Atque etiam, si non petat.*

## FORMEL EN CAVSE DE RETRAICT, ET SVR REFFVS D'ARGENT.

## FORMALIS IN CAVSA RETRACTVS ET RECVSATAE PECVNIAE, GLO. III.

1 CVM consuetudo hanc formam huic citationi præscripserit necesse est eam obseruari: quandoquidem non obseruata forma citationis à statuto tradita, ea prorsus inutilis est. Bal. in l. j. in lect. antiqua, & ibi Soc. in iiij. not. ff. ne quis eum, & idẽ Bal. in l. non sunt liberi, in j. lect. ff. de stat. hom. & in l. cessante, col. vlt. versic. sed nunquid hoc sit verum, C. quomo. & quan. iud. & in c. vlt. versi. item no. quòd duo, extrà de fer. & cõsi. ccxiij. vt apparet in fi. lib. 4. Ang. consi. clxxxvj. repetito consi. ccxvj. visis igitur, col. j. in fi. Pet. Anch. consi. xcvij. in quæstione, col. vlt. Imo. consi. item xcvij. in causa quæ vertitur, col. iij. vers. circa tertium. & consil. cx. simili initio, in j. dubio, & consil. cxx. viso processu inquisitionis, in vj. eodemque vlt. dubio, vbi & alios in id citat. Alex. consi. cxxxvij in causa, col. iij. versic. peccat & in alio, & seq. lib. 2. Soc. consi. lix. viso elegantissimo, col. ij. versi. sit ergo, lib. 1. & Guid. Pap. consi. cxix. ex processu, col. iij. vers. ex quibus. Ideoq; caue, ne & hanc formam prætermittas, nisi retractu excludi velis, tametsi leue nonnullis id esse videatur: quod & iam te suprà admonuimus in princ. huius §. Nam & aliàs modus formaq; citandi à statuto præscribi potest, secundum Bal. in l. j. col. ij. versi. modus autem. C. quomodo & quando iud. & Alex. in addi. Bar. in l. inter accusatorem, ff. de publi. iudi. vbi citat alios concord. *Si in citatione nõ fuerit obseruata forma hic tradita, cadit cõsanguineus retractu.*

## PAR COMMISSION, COMMISSIONEM, GLO. IIII.

1 HIC omnino vide, ad huius scilicet loci interpretationem, quæ latissimè dicemus infrà, tit. *de l'office des sergens*, qui est omnium huius volu. tit. xxviij. §. j. in glos. j. vbi locus est huius rei domesticus & peculiaris. Ibi enim inter alia multa videbis, an & quãdo & quis nuntius possit citare sine mãdato iudicis, & an ei credatur dicẽti se citasse, aut aliud quippiã fecisse ex mandato iudicis. De quo etiam aliquid dicemus infrà in eodem §. in gloss. ix. quæ est in verbo, *deux recors*, nu. 20. hinc denique procedit. *Nuntius an possit citare sine mandato iudicis.*

## LE IVGE QVI EN PEVLT COGNOISTRE. AD IVDICEM, CVIVS SIT COGNITIO, GLO. V.

*Quis iudex in retractu adeundus sit, domicilij emptoris, an rerum. Cuiusmodi est actio cõpetẽs ad retractum, uide §.6.8.*

1 SEd quis est is Iudex? an domicilij ipsius emptoris? an verò rei venditæ, quam vult retrahere consanguineus? Chasse.in cõsuetudines Burgundiæ hoc eod.tit. *des retraictz*, §.j.in verbo, *le peult rachepter*, multis nititur probare, actionẽ, quam consanguineus habet ad huiusmodi retractũ ex consuetudine, personalem esse: igitur iudicem loci, in quo res vendita sita est, non esse adeundum, sed iudicem emptoris, qui in ius vocatur. Cuius & tu senteotiam confirma, quoniam in merè personali actione reus conueniri non potest in loco rerum, de quibus agitur, sed in loco sui domicilij, vt not. gloss.in l.forma, §.si verò quis agrum, & ibi Barto.ff.de censib.& idem Barto.& alij in l.vlt. C.vbi in rem actio.Bald.in l.vltim.paulò ante medium, C.de præscript.long.tempor.Roma. consil.cxcvij.Francisc.in princip.vbi id dicit probari in l.quod legatur, ff.de iud.& Ias.consi. viij.reiectis, colum.j.libro primo.

*In distractu forum rei sequimur.*

2 ¶Et hac quoq; ratione, quòd cùm agitur ad distractũ, forum rei sequi debemus, l.ij.& ibi glo. & Doct.C.vbi, & apud quem.& voluit Signo.consil.clxij.factum sic se habet, duo quorum, vbi dicit not.tex.in d.l.ij.& Sal.in l.j.col.iij.C.de sum.Trin.Ange.in §.ad hæc, in authent.vt sponsa.largi.& Docto.vbique.& facit l.si suspecta, §.vlt.ff.de inof.test.Qua etiam ratione D. Ferronus, meritissimus regis cõsiliarius, in consuetudines Burdig.§.j.illam sententiã in causa retractus secutus est. Non enim dubium (inquit) quin ad distractum agat, qui ad retractum venit. Quibus adde Caro.Ruin.Doctorem certè præstantissimum, consi.lxxvj. circa casum, col.iij.nu.9.lib.1.vbi & ipse tenet hanc actionem ex simili statuto descendentem, esse personalem, proptereaque tertium possessorem, cui scilicet emptor vendiderat, ea non teneri.

3 ¶Verùm Io.Fab.quem & ipse Chass.allegat, sed ad aliud quidpiã, in §.ex iure scripto. col.iij. versi.circa quartum, Inst.de iur.natur.gen.& ciui.nuncupatim loquens de hac consuetudine retractus proximitatis, dicit ex ea posse agi actione reali, vel cõfessoria, si sit ius incorporale. Nam & vt idem quoque dicit in l.ij.in iuj.capite, C.quæ sit longa consuet.si cõsuetudo tribuit ius in re, agitur actione reali. Hæc autem nostra consuetudo & alia quæuis huius regni ius in re satis tribuere videtur, cùm præbeat actiooem aduersus quoscunque rem detinẽtes. Ex quo consentaneũ fit, vt etiam iudex rei, quæ petitur, adiri possit, vt in cæteris actionibus realibus per l.vlt.C.vbi in rem act.& in l.j.C.vbi de hæred.agi opor.

*Ad laudimia quæ actio cõpetat.*

4 ¶Et huic sententiæ cõcinit, quod à Pau.Cast.respõsum est, cõsi.335.laudatio & inuestitura, in vltimo dubio, lib.1.quod pro iure prælationis, cõpetente domino aut eius cessionario, quod est ius incorporale, cõpetit aduersus venditorẽ actio cõfessoria, vel quasi, §.æquè si agat, Insti. de actio.& quod no.Inno.in c.inter quatuor, de maiori.& obed.quæ quidem actio competit contra quencunque detentatorẽ & turbatorẽ eius iuris, l.si quis diuturno, ff.si seruit.vendi.& not.per Cy.in rub.de vsufruct.Hæc propè Pau.quæ admodũ notanda sunt: quia id ius laudimiorũ, aut retentionis restituto pretio, magnã habet cognationem cum hoc iure retractus, & sæpissimè à nostra cõsuetudine cõiunguntur.vt infrà, §.xxj.& seq.& §.xxxuj.& alibi sæpe. Nam & illud ius retentionis domini, vocatur etiam apud Gallos Retractus feudalis.

*Cõsuetudo retractus realis.*

5 ¶Sed & ipse Io.Fab. (vt ad eum redeamus) in l.j.col.vj.in paruis, versic.in tertio casu, C.de sum.Trini.dicit, quòd hæc consuetudo concernit rem, & attendi debet consuetudo loci, in quo res ipsa, quæ vendita est, & ex retractu petitur, sita est, l.Titium, §.tutor, qui est vlt.ff.de admin.tut.& aliis ll.ibi allegatis. De qua re etiã diximus suprà in §.huius tit.j.in gl.j.in princ. sed & hic repetere volui, quoniam præbeat maximum argumentum, iudicem quoque eius loci esse adeundum. Id quod etiam expressè statuitur apud Borbonicoses, c.cõsuetudinum eius loci 427.Cenomanenses c.ccccxcij.vbi plus dicitur, omnes propinquos iudices rerum, si sint in diuersis iurisdictionibus, esse adeundos, vel superiorem, omnium ipsarum rerum capacem. Et idem quoque apud Andegauenses, cap.ccclxxxij.

*Cõsuetudines.*

*Actio retractus in rẽ scripta, uide 8.*

6 ¶Porrò Cæpolla bis scripsit actionem, quæ ex hoc statuto retractus datur, esse personalem in rem scriptam, videlicet primùm consi.causarũ ciuiliũ xliij.clarissime, col.iij.versic.secũdo principaliter.& iterum consil.lxv.quòd dominus Hieronymus, versi.primùm quia actio. Et id quidem verissimum est: neque enim cõpetit merè personalis, vt dicit priore loco, cùm nullus contractus, vel quasi, interuenerit inter emptorem & consanguineum, ex quo oriri possit actio personalis, iuxta §.j.& ibi not.Inst.de actio. Neque (vt hoc illi addam) si esset merè personalis, sequeretur rem, & tertium possessorem, scilicet singularem successorẽ ipsius emptoris.quod tamen facit, vt cauetur infrà eod.§.xij.& §.xxvij.& in omnibus propè Galliæ cõsuetudinibus. Nam personalis actio ita vocatur, quòd personam ipsam obligatam sequitur, non rem, siue singularem successorem, l.cum cui, C.de actio.& obligat.& l.cogi, §.vnde quæritur, ff.ad Treb.& l.vlt.C.de hæredi.actio.& l.cum fundo, & ibi Bald.ff.de serui.rustic. præd.& l.j.C.de cond.indeb.cum si.

*Actio merè personalis nõ sequitur rem aut tertiũ possessorem.*

*Etiãsi obligatio sit cõtra*

7 ¶Id quod procedit, etiãsi obligatio principalis sit contracta, habito respectu ad rem trãseuntem in personam singularis successoris, l.quædam, §.nihil interest, & ibi Iaso. colum.ij.versi.

quartò

quartò tu pondera,ff.de eden.& l.cùm hæreditas ex causa,& l.si hæres institutus, §.vltim.ff. ad Treb.& l.vlt.§.j.ff.de contrah.emp.Ro.Fran.Are.& alij Recentiores,contra Ang.in l.quæ neptis,quæ est pen.ff.de acq.hære.& idem Rom.consi.cccxvij.in proposito casu,col.ij.Pau. Cast.consi.cccxxix.visis & consideratis,col.ij.vers.nec etiam transit,lib.1.Fran.Are.cons.xxv. viso themate,col.ij.& consi.lxx.in causa,col.j.Ias.in d.l.j.§.hæres præcepto,col.j.versi.extēdo istam regulam.& consi.cxxviij.videretur in præsenti,col.ij.versi.tertiò vltra dominum.lib.4. & consi.cxlix.in quæstione,col.vlt.eod.lib.4.Et bene facit,quod tradit glo.in l.j.§.opus.ff.de ali.iud.mutan.cau.fac.& Bar.in l.vlt.ff.de nu.ope.nuntia.

*cta,habito respectu ad rem, vide infrà 14.*

8 ¶Igitur licèt hæc actio sit quodammodo personalis, videlicet condictio ex statuto , l.j.cum ibi no.ff.de cond.ex leg.vt sunt cæteræ condictiones,l.actionum,in prin.ff.de act.& obl.& §. appellamus,Insti.de actio.non tamen merè personalis est, sed in rem scripta,cùm sequatur possessorem,l.iij.§.j.cum glo.in verbo,est autem personalis,& ibi omnes,ff.ad exhib.& l.vlt. & ibi Bar.& alij,ff.de no.ope.nunt.& l.si tertius,§.si priusquam,& ibi glo.& idem Bar.& alij. ff.de aqua plu.arcen.& l.emptor,& l.post venditionem,eod.tit.& l.metu,§.vlt.& iterum , l.si cum exceptione,§.in hac,rursumq; l.si ipsa,ff.quod met.cau.Bart.Bald.Ang.& alij, in l.si vi, quæ est iij.C.eod.tit.vbi optimè declarant post glo.ibi , vnde nascitur huiusmodi actio personalis in rem scripta,quæ datur contra tertium possessorem.Alb.post Pet.loquens de quadam condictione,ex l.vlt.C.vnde vi.in ea ipsa l.col.ij.versi.item quærit:vt ex hoc intelligas, non omnem condictionem ex lege vel statuto esse merè personalem. Idem Alb.loquens de interdictis,in l.j.§.illud tenendum,ff.quot.leg.& Bald.in d.l.si cum exceptione,§.aliquando, in ij.lect.ff.quod met.cau.& in c.j.col.j.versic.sed contra hoc,titu.de controuer.inter dom.& empto.fend.vbi loquitur in casu huius nostri simili.& Sal.in l.exhibitionis,in princip.C.ad exhib.vbi dicit,actiones personales in rem scriptas dici,quòd comitētur possessorē.& Fran. Aret.in l.iiij.§.Cato,colum.vij.versi. tu adde quòd eandem,ff.de verbo.obligat.Carol.Ruin consi.lxxvj.colum.iiij.nume.10.libr.1.& Stepha.Bertrand.consi.xxxij.pretij, col.ij.nu.8.libr.2. & consi.lxxxix.datio ante fi.eod.lib.2.& ipsemet Chasse.nuncupatim loquens de hoc nostro casu in d.titu.*des retraictz*, §.xj.in glos.vlt.versic.sed qua actione.Nam & videmus & in alijs quoque casibus condictionem ex lege vel statuto esse in rem scriptam,vt in l.ij.& ibi glo.& Doct.C.de debi.ciui.lib.xj.& Pet.Ferra.tit.de actio.in rem pro re emphy.colum.v.in paruis, versic.item est notandum quòd in casu.

*Actio in rem scripta,sequitur rē & possessorem.*

9 ¶Ex quo illud confestim sequitur,quòd vterque iudex adiri potest,& rei vēditæ,& emptoris,qui conuenitur, prout actor elegerit,ex sententia Inno.& Bald.qui dicit perpetuò menti tenendum,in c.dilectus,le ij.extrà de rescrip.& eiusdem Bal.in d.l.vlt.col.j.versi.nota bene.& ibi etiam Ang.col.j.eod.vers.C.de præscr.longi temp.qui dicunt, quòd sicut in actione reali potest conueniri reus in foro suo,& rei,de qua agitur,vbi actor maluerit, { per d.l.vlt.& ibi gloss.& Docto.C.vbi in rem act.& l.j.C.vbi de hære.agi.& d.l.cùm in longi.& gloss.& Doct. in c.vlt.de for.compe.Bal.in c.quia nonnulli,col.ij.in versi.quæro quid in pluribus,extrà de rescript.Alber.in rub.ff.de muneri.& honor.num.36.Paul.Eleaz.in Clemen.j.& ibi Cardin. Flo.in prin.in xxxvij.eadémque vlt.quæst.de reb.eccle.non alie.Arch.in summa iij.q.vj.cum simi.adductis à Maria.Soci.in c.sanè,col.vij.in xij.declaratione,extrà,de foro com.} ita & in actione in rem scripta.c.ex parte,eod.titu.vbi & ipse Inno.statim post principium,idē tradit, & post eum Host.& cæteri, & Rom.d.consi.cxcvij.in prin.vbi loquitur de actione mixta:vti etiam facit Spe.tit.de citat.§.ij.versi.& not.quòd si actio.& Bart.in d.l.vlt.C.vbi in rem actio. & Bal.in l.j.in fin.C.de pet.hære.

*Decisio principalis quæstionis.*

*Actio realis & in loco rerum,& domicilij rei intentari potest.*

*Similiter actio in rem scripta.*

10 ¶Quod eò volui dicere,ne quis causetur esse discrimen inter Actionem in rem scriptam,& mixtam,vt plerisq; placuit,& videre licet ex scriptis à Dyn.in §.j.& ibi Ioan.Fab.& Iason in versi omnium,Instit.de actio.& eodem Dyn.& Alber.in l.si tertius.§.si quis prius.ff.de aqua plu.arcen.& Nico.Neap.& Iason in §.quædam,eod.tit.Alb.Alex.& Ias.in rubr.si cert.peta. & probatur in l.actionis,§.mixtæ,ff.de actio.& oblig.ex quibus præsertim Dyn.& Albe.in d.§. si quis prius,intelliges & has actiones mixtas,magis reales esse, quàm in rem scriptas. Et de interdictis,quæ in rem scripta sunt,l.j.§.interdicta.ff.de interdict.vt in eis vterq; iudex etiam adiri possit. probant duo text.simul iuncti in l.j. C.vbi de posses.agat.& in l.ij.& ibi gloss.& Bal.C.de interdict.& voluit etiam Albe.in l.j.nu.13.ff.eod.tit. Et hanc opin.in casu nostri retractus,secuta est consuetudo Borboniensis,cap.ccccxxvij.

*Et actio quoque mixta.*

*Interdicta etiam vtrobiq; intentari possunt.*

*Consuetudo.*

11 ¶Et in simili videmus,quòd actio hypothecaria,cùm non sit etiam (vt multis placet) merè realis,plus tamen inhærens rei,quàm personę,vt per glo.in l.si tibi decem,§.de pignore,ff.de pact.intentari potest & in loco rei hypothecatæ,& in loco domicilij defensoris,vt voluit gl. not.in §.j.in verbo hypotheca,in Auth.vt omnes obę.iudi.quem sequitur Bald.in l. cùm ex causa,quæ est ij.C.mandati,vbi eam dicit esse not.eamq; se allegate solitū.& in l.duumuirū, in fi.C.de Decur.lib.10.& in c.nonnulli,col.vlt.versi.an hypothecaria,extrà de rescr.vbi eam glo.dicit sing.& limitat,vt ibi per eum.& Maria.Socin.in d.c.sanè,col.iiij.in vij.declaratione, de for.compe.Quanquàm sunt,ne id prætermittam,qui eam dicunt esse simpliciter realem, vt per glo.in §.hæres,Insti.de obli.quæ ex quasi cont.nascun.Bar.& plerosque omnes,in d.§.

*Actio item hypothecaria.*

de pignore

de pignore,& in l.debitor,in prin.ff.ad Treb.& Bal.in l.j.C.si vnus ex pluribus,& consi.485. statuto ciuitatis Cumarum,post medium,lib.j.& cõsi.cclvj.visa petitione,lib.5.& inter consi. illius,Christo.Castel.& aliis in addi.consi.477.reuolo me,eod.lib.5.& Franc.Aret. qui eam glo.in d.§.hæres,dicit nota.in l.iiij.§.Cato,col.vij.versi.sed ista ratio,ff.de verbo.oblig.& latè per Ias.post alios,in d.§.item Seruiana,nu.119.& seq.vt omnino dubium non sit,quin intentari possit coram iudice rei controuersæ:vt præter illos voluit Spec.post Vbert.idẽ quoque dicens de actione mixta,in tit.de compe.iudi.ad §.j.versi.vij.

12 *De eadem re.*

¶De quo non admodũ laboro,tum quia huc nõ multùm pertinet,tũ quia quãuis esset merè realis,tamẽ haud dubiè quis ea posset cõueniri in loco domicilij,per d.l.vlt.C.vbi in rẽ act. Et vide etiã Inn.in c.postulasti,in fi.& ibi quoque In.Aud.post mediũ,& Pan.de fo.compe. qui faciunt differentiã inter actionem hypothecariã & pignoratitiam.Illa enim posse intẽtari corã iudice rei,de qua agitur,quia in rem est:hanc autem minimè,quia personalis est,c.cùm contra,extrà de pig.Et Inno.in hoc vlt.dicto sequuntur Bal.& Ang.in d.l.vlt.C.de præscri. longi tempo.De quo etiam vide Colle.in c.forus,nu.51.extrà de verb.signifi.& ipsum Bald. in j.c.ad fin.tit.de feud dat.in vic.leg.commis.& Saly.in l.pignoris.C.de pigno.

13 *Prælati regni Frãciæ nõ cognoscũt de actione hypothecaria.*

¶Sed nec interim tamen omittendum,quod tradit Io.Fab.in d.§.item Seruiana,col.ix.versi. & facit quòd Prælati,Insti.de Act.Prælatos regni Franciæ, quibus est interdicta cognitio actionũ realiũ,non posse conoscere de hypothecaria. Quod & idem post eum dicit Bene.in repe.c.Raynutius,in verbo,& vxorẽ nomine Adelasiam,nu.324.& iterũ 340.& seq.de testa. & tradit Io.Gallus in suis arrestis,q.cxij.c.eiusdem ij.fuisse à Senatu Parisiensi pronunciatũ, extraneum posse conueniri actione hypothecaria coram iudice rerum. Et est aliud quoque arestum inter ea,quæ collegit Aufrerius,aut quisquis is fuit,nume.66.Et id quoque de iure procedere respondit Pet.Anch.consi.cxl.primũ dubium,col.vlti.versi.vlterius aduertẽdum. Sed nescio,quomodo incogitãtes huc processimus, propemodum extra chorum saltantes.

14 *An distinguẽdũ sit in prin. quæst. vtrum retractus intentetur contra emptorem an contra tertium.*

¶Quid tamen,si illud denique dicemus huiusmodi actionem,quæ ex hoc statuto retractus competit,merè personalẽ esse,cùm intenditur aduersus primũ emptorem,qui scilicet ex suo contractu obligatur ad reuendendum consanguineo , vt huius statuti.At cùm intenditur aduersus tertium,cui res cessa est,per primum emptorem , in rem scriptam esse , censerique realem : vti de actione hypothecaria tradit Albe.in d.l.iiij.§.j. ff.ad exhiben. Nam aut agitur (inquit) aduersus debitorem obligatum , & tunc est personalis:aut aduersus extraneũ possessorem,& est realis.Nec obst.(vt subdit) quòd ea actio veniat ex obligatione & contractu: quia non consideratur causa remota,sed proxima : nec ago ex contractu , sed ex iure mihi quæsito per contractum. Sicut & dominium mihi quæritur ex contractu, & tamen nõ ago ex eo contractu,sed ex dominio per cõtractum quæsito. Hæc ille.quæ mirè conueniũt huic nostræ actioni,quæ ad retractũ competit. Et idem propè dicit ipse Alb.post Iac.But.in rub. ff.de pign.Nec inconueniens est (vt id addas) vnã eademq; rem esse diuersæ naturę diuersis respectibus,l.miles,§.pro parte,ff.de leg.2.Bald.in l.filium quem, col.iij.in iiij.oppo.C.famil. ercisc.Pan.in c.cùm in tua,extra de deci.cum aliis multis sim.& cõcord.à me adductis suprà §.j.glos.xviij.in verbo,*le pris que la chose aura cousté*, nu.22.cui confestim,& seq.Et si id quidem verum est,primus emptor omnino cõueniri debet coram iudice sui domicilij. Alij verò vel coram iudice etiam sui domicilij , vel coram iudice rei de qua agitur.

15 *De eadem re.*

¶Sed huic distinctioni non accedũt plerique omnes,quos citauimus suprà nu.8.igitur licet. inter quos est & ipse Albe.vt ibi videre poteris.Imò verò sunt & qui in ea sunt sententia,vt si actio personalis competat pro re quapiam immobili , possit & ea intentari coram iudice eius rei. Ita enim magna autoritate non obscurè affirmat Spec.d.tit.de citatio.§.ij.versicu.& nota quòd si actio,cùm dicit duas diætas cõputari à loco,in quo est res quæ petitur,etiamsi agatur actione in rem scripta,aut etiam non in rem scripta.quod quidẽ non procederet nisi dicamus,reum posse conueniri in eo loco, à quo trahi non potest vltra duas diætas, per c. nonnulli , extrà de rescript. Id quod ex eo annotauit & menti tenendum dixit Pau.Cast.in d.l.vlt.col.j.C.vbi in rem acti.quia id (inquit) substantiale est, quamuis Bart.ibi teneat contrarium,per glo.in l.forma.§.si verò quis,ff.de censi.& text.in l.quod legatur , ff.de iudi. Sed pace tanti viri,videtur is text.probare contrarium.Et vide circa principalem quæstionẽ,quæ dicemus in seq.versic.Vt tamen illud non omittam, post primam illam huius nostri operis editionem,Curiam nostram secundum hanc nostram sententiã iudicasse in magna camera inquestarum,vt vulgò appellant.

16 *Clericus emptor corã quo iudice sit conueniendus in causa retractus.*

¶Ex iis autem,quę diximus,potes,Lector intelligere,si clericus emerit,& cõsanguineus venditoris velit eum pro retractu conuenire.(nam alibi diximus, clericum emptorẽ hac nostra consuetudine teneri,suprà §.j.glo.xij.in verbo,*l'achepteur*, num.4.quamquàm,& seq. vtrùm igitur cõueniẽdus sit corã iudice ecclesiastico,an & coram seculari cõueniri possit. Et sanè, si opinionẽ Chas.sequeremur,omnino esset ecclesiasticus iudex adeũdus:neq; enim clericus in personalibus conueniri potest coram iudice seculari. In realibus verò & in rem scriptis, quanquàm de Iure cõmuni nostrates variant,tamen generali Franciæ consuetudine obseruatur,vt in his adeatur iudex secularis aduersus clericos, vt plenè dicemus infrà eod.titu.§. xxxij.

xxxij.nu.81.tamen prior. Et ne dubites de actionibus non merè realibus, Ioan.Fab.quem in eo loco,& nuper versicu.abhinc iij.citauimus,in d.§.item Seruiana,vbi suprà,Instit.de actio. tradit interdictum esse Prælatis Franciæ,ne cognoscant de actionibus hypothecariis. Et scio id vsitatum esse in Francia,vt in causa retractus aduersus clericum, iudex secularis adeatur. Quamuis Neapodanus in tit.de Iuris congrui consuetudine incipien.si ecclesia,& in proœmio super verbo,tenorem, & post eum Matthæ.Afflict.in tract.de iure Protomixeos,col.xij. versi.item quæro,an si clericus,tenent iudicem ecclesiasticum esse adeundum.

17 ¶SED illud dubium est,si plures res vno contractu & pretio venditæ sunt, quæ sunt in diuersis iurisdictionibus,nec fortè emptor habet domicilium,ita vt necesse sit consanguineum sequi iurisdictionem rerum venditarum. an satis sit adire vnam ex iis iurisdictionibus, & quam:an verò omnes adeundæ sunt. Et certè diximus suprà nume.5.sed & ipse, nonnullas consuetudines iubere omnes adeundas,aut certè superiorem. Quid autem de iure sit dicendum,intelliges ex iis,quæ dicemus infrà eo.tit.§.xxxvj.eodemq. vlti.glo.iij.in prima quæstio. Pro illis tamen consuetudinibus,quæ iubent omnes iudices adiri, faciunt quæ in simili tradunt Bar.& Bal.in l.iurisperitos,§.j.ff.de excusat.tuto.& quæ dicemus infrà eo.d.§.xxxvj.glo. iij.num.23.sunt & multi,& seq. Et pro illis,quæ dicunt superiorem omnium adeundum, facit opin.Laur. in cle.j.de reb.eccle.non ali.quòd in alienatione rerum ecclesiasticarum, quæ sunt in diuersis diœcesibus,satis est autoritate diœcesis,cui subest monasterium. De quo tu vide plenius Card.Flor.in d.cle.j.in prin.in vlti.q.& quod in alio simili traditum est à Pano. in c.sanè,ad fi.& ibi.Maria.col.iiij.versi.sexta declaratio,de foro compet.

*Quid agendum cum res vendi te sunt diuersarũ iurisdict.*

18 ¶ILLVD autem denique quæsierim, Quòd si consanguineus conueniat emptorem coram iudice,in cuius iurisdictione dicit rem venditam esse sitam, vel ipsum emptorem habitare: emptor verò negat & rem ipsam, & suum domicilium esse eius iurisdictionis, sed alterius: ideò declinat ab huius iurisdictione. Vides enim huiusmodi exceptionem habere vim peremptoriæ:quamuis vt dilatoria proponatur. Nam si hic non sit iudex competens,& interim transeat tempus retractus,cõsanguineus omnino retractu repellitur. Quid igitur hîc faciendum est? vtrúmne hęc exceptio impediet litiscontestationem causæ principalis?an verò,quia tangit negotium principale,reiicienda est in causam principalem? Et certè posset videri,satis esse consanguineum proponere rem, vel domicilium emptoris esse iurisdictionis huius iudicis,cùm satis sit allegare in libello qualitatem concludentem iurisdictionem iudicis, per l. neo.C.de iurisd.om.iudi. Et id dependeat à principali causa,qua actor ipse cadet, nisi id verum in ipsa principali causa ostendat, per l.cùm quædam puella,quæ est pen.§.quoties,ff.de iurisd.omn.iudi.& l.ordinata,C.de libera.cau. Nam & ita in simili voluit glo.ordi.in cle.dispendiosam,in verbo,vsuris,in princip.& ibi Imo.super ea glo.de iudi. Inno.in c.cùm sit generale,post medium,extrà de fo.compe.Guid.Suza.Bart.Rapha.Fulg.& Alex.in l.ij.ff.si quis in ius vocat. idem Fulgo.in l.præscriptione,C.si contra ius vel vtili.publi.Lapus latè allega. lix.in Dei nomine amen,Prælatus.& alleg.lxv.nunquid ecclesia.& allega.lxxij. in quæstione: vbi tamen obscurè loquitur.Paul.Cast.in d.l.cùm quædam, tum post prin.tum versicu.item quæro,ff.de iurisdi.om.iudi.Ioan.Ray.in c.1.§.prætereà si inter,char.7.in paruis,versi. quæro iuxta statim dicta,tit.de prohibi.feud.aliena.per Feder.

*Si emptor declinet iurisdictionem, an id impediat ingressum litis, an verò in causam principalem sit reiiciendum.*

19 ¶Verùm sunt,qui in huiusmodi speciebus dicunt requiri summariam cognitionem, antequàm reus cogatur litem contestari in principali.& inter hos glos.in c.1.de offic.delega.lib.6. Inno.sibi contrarius,Anto.Imo.& Panor.in c.super literis,de rescrip.Idem Inno.in c.Romana,§.contrahentes,in verbo,contractibus,& ibi quoque Archi.Ioan.Andr.sibi etiam contrarius,& Domi.de fo.compe.lib.6.& rursum ipse Innoc.& Anto.in c.cæterùm.de iudici.Archi. in c.1.§.notaria,de censib.lib.6.Ioan.And.& Anto.in c.si clericus, & ibi latè Panor.tum col.ij. in vlti.notab.tum col.seq.versic.sed pro subtili.& ibi quoque Cardi.Flor. & latissimè Maria. Socin.id mulos modis post Anton.distinguens,col.vj.versi.circa vndecimum argumentum, extrà de foro compe.Ioan.Calde.in c.1.in iiij.q.extrà de rapto.Cy. qui & ipse distinguit,Iac. Butri.Bart.sibi contrarius, & Bal.in iiij.q.in d.l.præscriptione. Idem Bald.& Raph.in l.si quis ex aliena,ff.de iudi.Alberi.post Petr.in d.l.ij.col.v.versic.sed pone quòd iudex,& ibi quoque Bart.Soci.qui hanc dicit esse communiorem opi.col.vlti.ff.si quis in ius voc.Petr.Anch.in c. postulasti,de fo.comp.Imo.in l.quidam consulebat,ff.de re iud.Matthæ.Afflict.Deci.Neapo. ccxcvij.pluries,Carol.Ruin.consi.lxix.viso processu,col.iiij.num.10.lib.5.

*De eadem re.*

20 ¶ET SI HANC opinionem sequamur,quæstionis est,si huiusmodi habita summaria causæ cognitione, emptor repulsus est ab huiusmodi exceptione proposita in vim dilatoriæ:an nihilominus poterit proponere in vim peremptoriæ, vt repellat consanguineum à retracto ex eo capite,quòd citatio facta non fuerit coram iudice competenti,vt hæc consuetudo nostra requirit. Et sanè omnes propè,quos citauimus pro vtraque opinione,sentiunt,vt possit, præsertim verò,& expressè Alb.in d.l.ij.col.vj.versi. sed nunquid poterit,ff.si quis in ius voc. & Bald.in d.l.præscriptione,col.vlt.versi.vlti.not. & præter hos Archi.& Ioan.Andr.in c.1.de litiscontest.lib.6. Quanquàm contrariũ tenet Ioan.Mona.ibi. & Pet.Ancha.consi.cclxxij. pro declaratione, colum.ij.versicu.item aduertendum.Signo. autem hanc rem latè disputat

*An emptor repulsus ab illa declinatoria, possit illã proponere in vim peremptoriæ.*

consi.xxvij.quæritur an exceptio, & tandem distinguit,vt ibi videre poteris. Sed & tu vide Bart.Bal.Ang.Raph.Fulg. & Alex.in l.eleganter,§.j.ff.de condi.indeb.Bal.in l.nam & posteà, in prin.& ibi Zasium,qui eam l.legit cum l.ait Prætor,ff.de iureiur.

*An acta facta in illa cognitione dilatoris,faciunt fidem in principali negotio.*

21 ¶CAETERVM si priorem teneas,quæ & ipsa cõmunior est,in dubium vocari potest,vtrum probationes,& cætera acta facta in ea,summaria cognitione adhibita,cùm proposita fuit hęc exceptio in vim dilatoriæ,faciant fidem in principali negotio, in quo & ea exceptio proponitur in vim peremptoriæ. De qua re etiam Alber.loquens in d.l.ij.col.vj.versi.sed nunquid acta,ff.si quis in ius vocatus. negat facere fidem,cùm ad alium finem facta fuerint. Et in hac quoque sententia est Panormita.in d.c.si clericus,col.penul.de foro compet. Sed id quidem hinc pendet,an acta facta in iudicio summario faciant fidem in plenario, de quo latè per omnes in l.is apud quem,C.de eden. vbi Recentiores adferunt multas concordan. vbi videre poteris,ne hîc frustra inculcem. Sed etiam latè videbis per Maria.Socin.in d.c.si clericus,col. vlti.de foro compet.

*Quid, si consiliarius Parisiensis citatus fuit in loco sui paterni domicilij.*

22 ¶DENIQVE post priorem editionem nostram editæ sunt decis.D.Boër. Præsidis Burdig. quarum secunda loquitur de primo quopiam Præside Parisiensi,quem non nominat,qui emerat rem quampiam immobilem, quam consanguineus venditoris volens retrahere,eum citari fecerat coram Seneschallo Petragoriensi (quæ erat domicilium habitationis paternæ & propriæ,) & ibi consignauerat & deposuerat pretium, quærebaturq́; an ea citatio & consignatio valeret.D.Boër.concludit valere, per multa iura illic per eum allegata, quæ tu videre poteris.

## AVTREMENT, ALIOQVIN, GLO. VI.

*Aliàs. Aliter. Alioqui. Hæ dictiones conditionem faciunt.*

1 HAEC vulgaris dictio *autrement*, ea est,quam Latinè dicimus, aliàs, siue aliter,& alioquin,siue alioqui:quæ quidem dictiones faciunt conditionem:tanquam si dicas,si id factum non fuerit. Quod probatur primùm de prioribus,in l.diuortio, post prin.& ibi glo.in verbo,aliàs,ff.de neg.gest.& in l.aliàs, & ibi quoque glo.ff. de iureiur. De postrema,in l.si finita,§.ex hoc edicto,& ibi etiam glo.in verbo,alioquin,ff.de damn.infect.& in l.eleganter,§.si dolo malo,qui est penul.& ibi glo.ff.de dol.mal.& in l.omnino,& ibi item glo.ff.de impen.in re dota.fac.& in l.si cui,& ibi glo.ff.de fideicom.liberta.& in cap.constitutus,in verbo,alioquin,& ibi quoque Docto.extrà de testib.Et de vtraque voluit Barto.qui alia iura allegat,in l.j.col.iij.& iiij.in iiij.& v.ff.de condi. & demonst. vbi etiam ostendit,has dictiones habere alias significationes.& rursus in tracta.de alueo,col.ij.in verbo, aliàs.& Coron.consi.ccliij.licet,col.ij.versicu. & maximè.lib.1.consil.cccxiij.aliàs per me,col.j. versi.nam huius,lib.4.& Soci.consi.lj.præstantissime,col.vlti.versic.quartò principaliter,lib.1. Et de dictione,alioquin,vide etiam Alberi.in suo Lexico, in verbo,alioquin, vtrunque Sali. & Roma.in l.ij.in fin.princi.& ibi etiam Philip.Deci.col.ij.in v.notab.ff.si cert.peta.& Panor. in cap.quoniam,paulò ante fin.extrà de deci.& Ias.in §.in personam,colum.uj.num.8.Instit. de actio. Et vide denique quid de eis dictionibus dicemus titu.procedente,§.iiij.gloss.vij. in verbo,*en main de court*,num.14.& ego id puto.

*Et resoluunt dispositiones, in quibus ponuntur.*

2 ¶Porrò huiusmodi dictiones sunt resolutiuæ eius dispositionis, in qua proferuntur : si non concurrant in actu omnes qualitates præcedentes,vt de dictione,alioquin,dicit Domin. qui id dicit not.pro statutis & priuilegiis,in quibus ponuntur,in cap.vt circa. §. alioquin, & ibi quoque Philip.Franc.col.j.per glo.ibi,in eo verbo,de elect.lib.6. Tu autem prætereà vide de dictione,aliter Bal.in l.vlti.col.vlt.versi.tex.autem,C.de suis & legit.Et de dictione,alioquin, Philip.Franc.post Archi.& Ioan.And.in c.mandato,col.j.de præben.lib.6.

*Nõ aliter,nec alio modo.*

3 ¶De via autem huiusmodi verborum,non aliter,nec alio modo, vel simpliciter,non aliter, vide Bald.post glo.in l.si quidem,col.ij.versi,not.glo.C.de except.& eundem Bald.in authen. ingressi,col.iij.versi.item si protestor,C.de sacrosſ.eccle.& in c.1.§.denique,col.vlti.& ibi Mart. Laud.& Card.Alex.vtrunque in fi.tit.quæ fuit pri.cau.bene.amit.Ang.consi.ccliiij. hæc quæstio,post princ.Panor.in c.2.col.vlt.versi.vlti.hic quæro, extrà de feu. & eundem Panor.in c. vlt.col.ij.versi.Item si fiat,extrà,qui cleri.vel vouentes.Iac.Aluar.in c.1.in prin.versicu.quæro quid si vasallus,tit.de prohib.feu.alie.per Fede.Alex.consi.iij.viso instrumento,col.ij.versicu. confirmo,lib.1.Franc.Curt.senior.consil.viij.viso instrumento,propè per totum. vbi & alios allegat.Soci.consi.xl.in præsenti,col.pen.lib.1.& consi.cclj.quoniam,col.v. versi.postremò,lib. 2.& Ias.in l.non solum,§.morte,col.xiij.versi.quartò ad istam regulam.ff.de ope.no.nunti.& consil.iiij.Nicolaus,col.pen.versi.quintò moueor,lib.1.& consi.clxij.in causa contradictionis, col.iiij.versic.secundò quòd dicta,lib.2.& consi.ccij.magnificus,col.vij.versi. tertiò & fortius, eod.lib.2.& Philip.Deci.consi.cclxxxj.viso puncto,num.4.& iterum in fi.& consil.cclx. perscrutatis,col.iij.versi.sed respondetur.& Fran.Rip.in c.cùm Marti.Ferra.num.80.de constit.& lib.3.respon.c.1.donauit,num.3.Anto.Rub.consi.cxlvj.circa primum,post prin.& Lud.Goza. consi.iij.in causa,col.v.num.22.& seq.& quæ dicemus infrà,titu.procedente,d.§.iiij.glo.vij.in verbo, *en main de court*,num.17.& ego id puto.



1 NAM vbicunque agitur ex consuetudine vel statuto, vt in hoc casu, debent ad vnguem obseruari, concurrere, & probari omnia, quę à statuto ipso, aut consuetudine requiruntur: alias agens succumbit: vt voluit Soci. qui id dicit sing. consi. lv. le j. (nam sunt duo eiusdem numeri) præstantissime Doctor, col. ij. lib. 1. allegans id voluisse Bar. & Bal. in l. in causis. C. de accusa. apud quos tamen id non reperi. Sed ad id optimè facit, quod dicit glo. quam & ipse dicit sing. in l. mancipia, in verbo, aduocandum, & ibi Iac. Butr. Raph. Fulg. & Pau. Cast. C. de seruis fugi. Nico. Neap. & Bal. in l. 4. §. item illud, ff. de S.C. Syllan. Barto. in l. Diuus, ff. de testa. mili. & in l. absentem, ff. de pœnis. Et facit etiam, quòd omnes qualitates requisitæ à statuto, præsertim exorbitante, sunt expressim intenıādæ, & probandæ, secundum Ioan. And. in c. 1. in verbo, Christianorum, de homi. lib. 6. Bald. in l. si quis non dicā rapere, col. iij. versi. & in istis omnibus, C. de Episc. & cler. Pet. Anc. consi. xxvij. de titulis, col. ij. versi. istæ autem qualitates. Corn. consil. cxcix. in præsenti, col. xxij. versic. item ad impugnandū, lib. 2. & consi. lxxxvij. visis actis, col. j. versi. tamen his non obst. lib. 3. & consi. clxv. profectò, col. j. versi. & primo, eod. lib. 3. & consi. clxxv. licet in præsenti, col. vlti. eod. lib. 3. & consi. ccxvj. in causa verteote, col. ij. versi. his tamen non obstan. eo. lib. 3. & consi. ccxlj. videtur in hac, col. ij. versi. his tamen non obstantibus. eod. lib. 3. & conf. ccxlj. videtur in hac, col. ij. versi. solum est instandum, eo. lib. 3. & consi. cccxxvij. animaduertens, col. j. versicu. qui autem, lib. 4. Alex. consi. clxxij. visis & opportunè, col. ij. versi. quinimo, lib. 2. quod repetitur consi. xlj. lib. 4. & idem Alex. consi. ccxxv. eodemq; vlti. viso processu, col. 4. vertic. & vbicunque, lib. 2. & consi. j. viso processu inquisitionis, col. vj. versi. hoc probo per id, lib. 3. & consi. lxxxij. viso processu causæ, col. iiij. versi. sed ad hoc statutum. eod. lib. 3. & consil. iij. super processu, col. ij. lib. 4. & consi. cxxix. super primo, post princ. lib. 7. & consi. cxxxviij. viso puncto, col. vlti. eod. lib. 7. vbi loquitur nuncupatim de statuto requirēte certas quasdam qualitates in retractu, de quo loquimur. & consi. clxxxiiij. viso processu, col. pen. nume. 12. eod. lib. 7. & Franc. Curt. senior. consi. lxxiiij. super memorata, col. ij. caruit ergo. & Socin. d. consi. lv. post princi. lib. 1. & consil. lxiij. in causa vertente, col. ij. versi. capiendo etiam, eod. lib. 2. & consi. ccxx. visis compromisso, col. pen. versi. primò quia illa verba, cod. lib. 2. & consi. lvij. in causa filiorum, col. vj. versi. præterea Carolus, lib. 3. & consi. xxvij. visis iostrumentis, col. iij. versicu. secunda est, lib. 4. & consi. xlvij. in præsenti, col. ij. versi. nec statutum, eod. lib. 4. & consi. lxv. conclusio, colum. j. ad fin. eo. lib. 4. & consi. ciiij. visis compromisso, col. v. versi. primò quia illa, eod. lib. 4. & Franc. Curt. seniorem consi. lxxiiij. super memorata, col. ij. versicu. caruit ergo. Ias. consi. clxiij. absolui, col. ij. versicu. quartò facit, lib. 2. & clxx. nomine, col. antepenul. versi. primo quia non est, eo. lib. 2. & Philip. Deci. coosi. xiij. cuius superscriptio incipit, an appellatiooe, col. ij. versi. difficultas est, & consi. xviij. an statutum, col. ij. versi. cùm ergo statutum. & consil. ccclvj. in causa dominæ Mariæ, col. j. & consi. ccccxxxiiij. placet. & coosi. ccccxl. superioribus, col. item j. & consil. ccccxliij. concurrit patruus, colum. iij. num. 16. & consi. cccccxx. in causa Pistoriensi, col. vltim. & consil. cccccxxiij. visis his, col. j. & coosi. cccccxl. quæritur in effectu, col. 4. & consil. cccccl. iuridicam, circa medium. & cousil. cccccl xxxix. in causa quæ io ciuitate, colum. ij. versic. secundò principaliter. & consi. dcxxvj. ad dubium, colum. j. & consi. dclxj. in casu, de quo, colum. j. & Stepha. Bertraod. consil. xxx. lecto processu, col. j. lib. 1. Anton. Rub. cousi. xvj. io causa Ioannis, col. v. versicu. tertium dubium.

*Omnes qualitates statuti obseruari & probari debent.*

2 ¶ Et bene facit tex. in l. j. §. ait Prætor, & quod ibi not. Bart. ff. ne quid io flu. publ. & in l. pen. §. docere, ff. ne quis eum qui in ius voc. & io l. iiij. §. docere, & ibi Ange. ff. vi bono. rapt. & l. cùm actum, ff. de neg. gest. & l. si fortè, in fi. & ibi Bar. ff. de castr. pecu. & io l. Fulcinus, §. cùm hoc edictum. & ibi idem Bart. ff. ex qui. cau. in pos. eat. & in l. Diuus, & ibi Bart. & alij, ff. de re iudi. & quod scribit glo. in c. 1. §. sanè, in verbo, absque penuria, & ibi etiam Io. And. de statu reg. lib. 6. & glo. in cle. vlti. de rescrip. Bar. in l. ooo solùm, §. sed vt probari, & ibi Ias. ff. de oper. no. nunt. & in l. j. §. idem quæsitū, ff. de aqua quoti. & æsti. & in l. ablsit, C. de priui. domus aug. lib. 11. Bal. in repe. l. edita, col. xj. versi. circa sextum, C. de eden. & in l. hi qui ad ciuilia, col. vlt. versi. modò ex hoc, C. de app. & in l. certi condictio, §. quoniā, col. vlti. ff. si cer. pet. & in l. Titia, & ibi Imo. & Ro. ff. sol. mat. & in c. licet causam, col. v. versic. sed quæro vnde, & ibi Panor. nu. 31. extrà de proba. Aoto. Imo. & Panor. in c. 2. & ibi latè Feli. col. xij. versi. restringitur quinque modis, extrà de rescrip. Panor. io c. Pisanis, per eum tex. extrà de resti. spolia. & in c. Abbas. col. ij. versic. item probatur, extrà quod met. cau. & in c. significauit, in vlti. no. per eum tex. extrà de appel. & consi. xlij. ex multis, col. ij. versicu. sed his non obst. lib. 1. & coosi. lxxviij. viso toto processu, col. j. versic. item videtur mihi, eod. lib. 1. Barb. qui & alios citat, consi. xv. clementissimi, col. vj. versi. præterea accedat, lib. 1. & consi. xliiij. scribitur. col. v. versi. & faciat, eo. lib. 1. & consi. xvij. clementissimi, col. v. versi. præterea est aduertendum, lib. 2. & Fran. Rip. lib. 2. Interpretatiooum, & in c. inter cæteras, num. 66. de rescrip. Hippo. Marsil. consi. xcvj. proximis, col. j. & in practica causarum criminalium, §. quoniam, num. 52. & iterum §. & quia, num. 11.

*De eodem.*

*Vtrùm consanguineus, qui non obseruauerat solennitates, iterum audiatur intra annum.*

*Victus ob ineptam actionē potest ad aptam redire.*

3 ¶QVID igitur, ſi cùm conſanguineus has ſolennitates non obſeruaſſet, fuit ob id repulſus, excluſusq; ab huiuſmodi retractu, & emptor contrà abſolutus: tamen quia nondum annus effluxerat, iterum intra ipſum annum conſanguineus facit oblationem retractus, obſeruatis iſtis ſolennitatibus: an ſit audiendus. quod videtur, exemplo eius, qui agit pendente, & non impleta conditione, ideoq; reus abſoluitur: nam nihilo minùs exiſtente conditione, poterit iterum agere: nec ei obſtabit exceptio rei iudicatæ, l.ſi mater, §.eandem, verſi. & ideò ſi fortè ſub conditione, ff.de excep.rei iudicatæ, & l.grege, §.ſi ſub conditione, ff.de pign.& l.bouem, §.ſi ſub cōditione, ff.de Aedil.edic. Quorum tex.autoritate glo.in l.j.in prin.in verbo, nec tenere, ff.ſi men.ſal.mod.dixe.ſcribit, quod qui propoſuit intentionem ſiue actionem ineptam, ideoq; à iudice repulſus eſt, poteſt tamen redire ad aptam. De quo etiam text.in l.ſed & ſi pupillus, §.ſi inſtitoria, & ibi glo.Bal.& expreſsius Alberic.& Sali.ff.de inſtit.actio.& l.Bebius. in fin.& ibi Albe.ff.de pac.dotal.& in c.coram.& ibi Pet.Ancha.in quarto notab.extrà de reſcript.& in cap.examinata, extrà de iudic.& voluit etiam Signo. quia alia multa iura allegat, conſi.cxlij.in quæſtione vertente inter dominum Gabrielem, col.ij.verſic. prætereà in ſimili. Et de procuratore, qui ineptam actionem propoſuit, voluit Alberi.in l.ſi procuratorem, col. iiij.verſi.quid ſi procurator, ff.de procur. Sic & in hoc caſu qui ſummotus eſt, quòd ſolennitates non obſeruauerit, idem iis obſeruatis, ſi ſit intra tempus, eſt audiendus.

*Exceptio rei iudicatæ non nocet, ſi noua cauſa superuenit.*

4 ¶Et ſimile eſt, quòd ſi actor petēs rem quampiam, ideò victus eſt, quòd reus rem ipſam non poſsideret, ſi poſtea reus poſsidere cœperit, poterit idem actor iterum agere, nec ſummouebitur exceptione rei iudicatæ, l.ſi à te, in princi.& l.ſi rem meam, & l.ſi quis ad exhibendum, quæ continenter ſequitur, ff.de excep.rei iudi. & l.procurator ad exhibendum.in prin.ff.rem rat.hab.& l.quoties, §.vlti.& l.ſed ſi poſteà, ff.de noxa.actio.& l.neque, quæ eſt iij.C.ad exhib. nempe quia cauſa illa repulſionis ceſſat. Et generale eſt, vt non obſit huiuſmodi exceptio rei iudicatæ, ſi noua cauſa ſuperuenit, d.l.ſi mater, §.eandem, in prin.& l.ſi is qui hæres, in prin.ff. de excep.rei iudi.vbi ſi is, qui hæres non erat, hæreditatem petierit, & poſteà factus hæres eandem hæreditatem petat, exceptione rei iudicatę non ſummouebitur.& l.hæreditas.C.de peti.hæred. Hincq; Paul.Caſtr.conſi.cccxiij.iſta pronuntiatio, lib.2.reſpondit, quòd ſi quis iudicem ineptè, & non obſeruata forma ſtatuti, recuſauit, ob idque fuerunt dictæ recuſationes reiectæ, non prohibetur poſtea rectè atque ordine eaſdem proponere.

*Actui nō conſumitur ex primo ipſo actu, qui non ſortitur effectum, vide xiiij.*

5 ¶Et facit, quod ſcribitur in l.hæc conditio filiæ, in prin.ff.de condi. & demon.quòd ſi legatū relictum eſt filiæ, ſi nupſerit: ſi ea nondum nubilis ætatis nupſerit, vel etiam coniuncta ſit ei, cuius nuptiis ei interdictum ſit, non cenſetur paruiſſe conditioni. Sed ſi poſtea alteri vtiliter nupſerit, conditioni paruiſſe cenſetur, & legatum obtinebit. Cuius l.autoritate Bal.in l.inuitus, in fin.C.de procur.dicit, quòd quando primus actus non conſumit effectum ſecundùm intentionem diſponentis, non intelligitur tantùm de primo actu, ſed & de vlterioribus. Infertque ex eo poſt Pet.quòd ſi procurator conſtituens ſi ad appellandum, non ſolùm de prima appellatione intelligitur, per quam non habemus effectum ſecundùm intentionem mandantis, ſed de aliis quoque. Et ſequitur Ro.in l.ij.char.pen.ff.de re iudic. & conſil.cccccliij.in caſu propoſitæ conſultationis, vbi & ad hoc multa alia iura allegat. quæ tu videre poteris.& Maria.in c.de illis, col.ix.verſi.& prædicta faciunt, extrà de cond.appo.& Feli.in c.2.in quinta limitatione, de treu.& pac.& Iaſ.in l.apud Iulianum.§.ſi quis alicui, col.vlti.ff.de verb.oblig. Philip.Deci.conſi.xxij.cuius ſuperſcriptio incipit, ſi pronuntiatur, col.j.

*De eodem.*

6 ¶Et huc quoque ſpectat tex.in l.qui per ſalutem, ff.de iureiur. Ex quo not.Sal.ibi, quòd qui nullam & inutilem electionem fecerunt, poſſunt aliam validam facere. Sed & Bald.ibi ex eo quoque not.quòd licet omiſsio formæ reddat actum nullum, tamen idem actus poterit iterum fieri cū debitæ formæ obſeruatione: & id, quod alibi dicitur, diſpoſitiones debere intelligi, de primo actu, l.boues, §.hoc ſermone, ff.de verb.ſigni.cum ſi.intelligi de primo actu valido, & ritè facto. Ad quod etiā allegat d.l.hæc conditio filiæ. Et idem quoque per illos duos tex.voluit ipſe Bal.in c.olim, col.ij.verſi.ibi & iterum, extrà de reſcrip.& conſi.cxlij. quod iudex non potuerit, paulò poſt medium, lib.4.Pau.Caſt.conſil.ciij. viſo teſtamento, tum col.j. tum ante fin.conſi.lib.1.Fely.in d.c.2.in prima limitatione, de treug.& pace. Iaſon.in l.diuortio, §.quod in anno, in tertia limitatione, ff.ſolu.matri.Alcia.in d.§.hoc ſermone.

*De eodem.*

7 ¶Quibus adde optimum tex.in l.is cuius, §.vlt.ff.de adult.vbi ita ſcribitur, ſi quis adulterum & adulteram ſimul detulerit, nihil agit, poteritq; quaſi neutrum detulerit, rurſus à quo velit, initium facere: quia nihil prima delatione egit.& tex.in l.ij.in prin.in verſi.data, & ibi glo.Bar. & alij, & iterum in l.cùm ita, §.j.verſi.ſecundum quod, ff.de opti.lega.vbi per electionem nulliter factam non conſumitur ius eligendi. & ita eum quoque priorem tex.not.glo.Bar.Albe. & alij in l.ſerui electione, ff.de leg.j.& Roffre.Bened.quæſt.Sabb.j.Romana. Adde etiam gloſ. in c.Daibertum, in verbo, reiterari.j.q.vij.& quod de arbitro, qui perperam eſt arbitratus, an iterum poſsit arbitrari, tradunt gloſſ.in l.propoſita, & ibi Dyn.& Bart.qui eam l.legit cum l. ſocietatem, §.arbitrorum, col.ij.verſi.quærit glo. & Sal.qui hæc omnia legit cum princ.d.l.ſocietatem, col.ij.verſi.quæro primò, ff.pro ſocio.Cyn. poſt Petr.in l.vlti.in vij.q. & ibi quoque Bal.in iiij.q.C.de contrah.empt.Et quod de compromiſſo, quod non eſt ſortitum effectum,

voluit

voluit Bal.in l.veluti,§.hæc vox, & ibi Alex.& Recentiores,ff.de eden. & io l.fideicommissa, §.si quis decem,ff.de leg.iij.& consi.ccclxij.primò videndum est,lib.5.& Roma.consi.cccccliij. in casu propositæ,cum simil.

8 ¶Et hæc quidem haud dubiè vera esse videntur,cùm primus actus irritus est ob formam vel solennitatem non seruatam.nam & is reiterari poterit, quamuis secus esset si peccatum sit in materia. Ita enim voluit coryphæus ille Gallorum Doctorum Pet.à Bel.Pertic.vti illum refert,& sequitur Practicorum excellentissimus Alberi.in d.l.serui electione,in prin.ff.de leg.j. per tex.in l.quid tamen,ff.de arbit. Hic autem retractus fit irritus ob non seruatam solennitatem:igitur ea seruata iterari repetiq; potest. *Maximè cùm irritus est ob formam non seruatam.*

9 ¶Denique illud,quod dictum est de primo actu,non procedit, quando est facta cocessio vel facultas ad certum tempus,vt in hoc casu , in quo potest consanguineus intra annum redimere:quia non intelligitur pro vna vice,sed toties quoties,& quādiu durat huiusmodi tempus,l.sicut in annos,in princip.ff.quib.mod.vsufru.amit.quem ad hoc expendit Rapha.in l.si mihi,& Titio,ff.de verb.oblig.& Alex.in addi.Bar.in l.j.ff.ad leg.Iul.maiest. vbi & ad hoc dicit facere tex.in l. Græcè,§. & post litem,ff.de fideiuss.& Felin.in d.c.2.in iiij.limit.de treug.& pac.& ante hos Bald.quem nullus citat,consi.xxxiiij.statuto seu cap.col.vltim.lib.5. vbi & ad hoc allegat l.si sterilis,§.vlti.ff.de actio.empt.& l.qui fundum vendebat,ff.de contrah.emp.Et his adstipulatur , quod idem Bald.respondit consi.lxxvj.forma statuti,col.ij.lib.2.quòd si ex statuto possit maior intra annum,obseruatis quibusdam solennitatibus,repudiare hæreditatem,postea autem ad id non admittatur: si quis maior non solenniter repudiauit , & sit elapsus annus,non amplius audietur.at si nondum annus transierit , poterit iterum solenniter repudiare,cùm sit actus iterabilis. Nihil tamen in id allegat. *Et quando est facta cocessio, vel facultas ad certū tempus,uide 18.*

10 ¶Sed non omiserim tamen,oblectamenti cuiuspiam externi gratia,somnia fataq; ,quæ natura duce veluti feruntur,vno ac primo actu non consumi,aut finiri. Nam vt scribit Artemidorus Daldianus lib. de Somniorum interpret.2.c.12. cùm quidam procus puellam sibi desponsatam habēs,in somnis sibi visus fuisset desidere super ariete,& ex ipso ex anteriore parte decidere:quispiam somniorum interpres id somnium sic exposuit: Vxor tua scortabitur, & vt dici solet , cornua tibi faciet. Ob quod somnij præsagium recusans diutiùs nuptias, & tandem vix ab amicis persuasus,duxit illam ipsam,quæ illi desponsata erat,eamq; præ somnij timore obseruanter & anxiè custodiebat. Et illa quidem , cùm annum inculpata vita vixisset,decessit. At ille putans somnij minas iam prætergressas esse,idque suum impetū perfecisse,aliā duxit vxorē,quæ ad vltimam scortationē progressa est.Atque ita is fatū somnij impleuit.Ex quo planè vides naturæ vim,quā vbiq; leges,vti magistrā,sequuntur,nō vno actu, nō vois iisdemq; primis nuptiis fuisse contentā, sed eam ad alias quoq; sequētes produxisse. *Somnia & fata non primo actu consumi.*

11 ¶ET HAEC quidem sunt quę fortiter defendunt eam sententiam,vt iterum admitti debeat consanguineus,qui à retractu summotus est,quòd solennia non obseruarat : modò sit intra tempus ipsius,& eum solenniter exequatur. Verùm sunt aliæ multæ magnæq; rationes, quæ in contrariam sententiam nos quoque vocant,imò verius trahunt. Quarum hæc prima est: Nam hic consanguineus in nostro casu victus est,& repulsus à retractu,quòd non adhibuit aut non probauit adhibuisse solennitatem, quæ necessariò ex statuto requirebatur:ergo perpetuò repellitur,atque excluditur exceptione rei iudicatæ,per not.in l.Iulianus,ff.de condic. indebi.& per Bart.in d.l.si quis ad exhibendum,ff.de excep.rei iudi. Et quod voluerunt Pet. & Sal.in l.j.in fi.C.si sæpius in integ.resti.quòd minor,qui semel petiit restitutionem in integrum,& victus est,quia non probauit,non est audiendus,si iterum petat restitutionem, probare volens. Sed nec aliàs regulariter huiusmodi restitutio potest,nisi semel,intentari,vt videre licet in illo eodem titulo,& per Signo.consi.lxxij.factum sic præsupponitur : quod huc bene facit,cùm & illud remedium extraordinarium sit,vti & hic noster retractus. *Contra præcedentia.*

12 ¶Præterea qui ante solutionem agit pignoratitia,licet non rectè egerit,tamen si offerat in iudicio pecuniam:debet rem pignoratam, & quod sua interest,consequi. Hæc sunt expressa & formalia,vt nostri vocant,verba,l.si rem alienam,§.vlti.ff.de pigno.acti. Ex quibus apertissimè declaratur,huiusmodi oblationem esse inutilem, nisi fiat ante sententiam,vt etiam ex eo tex.colligit Bald.consi.l.secundus creditor,lib.1. vbi hoc argumento respondit, cùm ex facto interrogaretur , quòd si secundus creditor habens ius offerendi priori creditori , ex l.j. C. si antiq.credi.in id egit,vt reciperetur,nec tamen postea debitè obtulit,ideoq; prior creditor ab solutus est,non amplius ei patet via iterum offerendi priori creditori. *De eodem.* *Oblatio ante sententiam facienda.*

13 ¶Quò etiam spectat tex.in l.si finita,§.postea,ff.de dam.infect.vbi postea quàm quis possidere iure dominij iussus est,ob omissam cautionem, non amplius erit locus oblationi cautionis,ne nullus rei finis inueniatur,nisi si quibusdam vel ætate,vel qua alia causa subueniatur. Hæc enim propemodum verba sunt illius tex.Et id ita intelligit communis opin.vt ne intra biennium quidem admittatur debitor,quod aliàs datur ad rem recuperandam,ex l.vlt.C.de iure domi.impe.vt voluerunt Imol.& Paul.Castr.in d.§.postea,Angel.in eadem l.§.si plures, col.vlti.Alex.in eadem quoque l.§.Iulianus,col.pen.versic. item inquantum contra Bart.ibi, cum aliis multis concord.ibi ab eo traditis,& Philip.Dec.consi.cccccl viij.in causa magnifici, *Secunda oblatio cautionis non conceditur.*

colum.j.& consi.cccccxcij.in causa dominæ,per totum. Quod eò voluimus dicere,vt intelligeres nihil quantum ad hanc rationem,obstare,si quis diceret,nullum hic finem non fore, cùm consanguineus non nisi intra vnum annum admittatur:nihil ergo prohibet, quin plu- ries intra id tempus admittatur,cùm finis omnibus oblationibus lapsu eius temporis imponatur,atque ita cessabit ea ratio infinitatis. Nam & illo casu d.§.postea, volebat Bart.admittendum esse debitorem ad offerendum intra biennium,tanquam scilicet is finis foret ei oblationi,& tamen ab omnibus eius opinio reiicitur.

*Sed nec prima oblatio post conclusionem in causa. Actio emendari non potest post sententiã.*

14 ¶Et hæc sanè eò magis obtinent,quòd post conclusum à partibus in causa, non licet iisdem offerre,vt probat tex.in c.pastoralis,extrà de cau.pos.& propri. Ergo multo minus post sententiam absolutoriam, quæ transiuit in rem iudicatam : nisi ius offerendi reseruatum fuisset per ipsam sententiam,l.cùm eorũ,C.de senten.& interlo.om.iudi.& arg.l.si soror.C.de colla. Nam & in simili videmus,quòd emendare actionẽ siue libellum nullo casu licet, nisi vsque ad sententiam,idipsum attestante Bar.in l.edita,col.ij.versi.hoc præmisso, & ibi quoque alius, C.de eden. Lata igitur sententia nullus emendationi locus relictus est.Et facit etiam tex.in l. in delictis,§.vlti.ff.de noxa.act.vbi sententia absolutoria parit exceptionem rei iudicatæ,si iterum eadem actione agatur,etiam cum adiectione alterius qualitatis,& ibi id not.Bart.& Bal.

*Priuilegium amittit,qui eo abusus est.*

15 ¶Ad hæc,hic consanguineus offerendo pretium & petendo retractum,à consuetudine introductum,se veluti adstringit ad ea omnia facienda,quæ consuetudo iubet obseruari ad retractum obtinendum quod tamen non fecit pendente iudicio. Ideò amplius agere non poterit,nisi ei subueniatur ob iustum errorem,l.qui habebat,& ibi glo.& Doct.ff.de instit.actio. Præsertim cùm hic non vsus sit beneficio consuetudinis,vt vti debuit,sed abusus sit, non vtendo forma ab eo tradita:ideò id omnino amittere debuit,ar.c.vt priuilegia,extra de priuil. cum simi. Nam & qui legem contempsit, eius auxilio vti non potest,l.auxilium,in fin.ff.de minori.& expresius in l.vlt.§.finautem postquam,C.de iure delib.& ibi aliæ concor.in glos. quibus adde c.quia frustra,extrà de vsur.vbi etiam glo.affert concor.Et eius arg.Soc.consi.lj. præstantißime,col.j.versi.octauò & vltimò,respondit,quòd qui statuto vtitur non obseruata solennitate illius,priuatur beneficio ipsius,& in id alia quædam allegat. Porrò Barpt.Brixi.q.venerabil.lxxxij.quæritur vtrùm committens,dicit id generale esse,& si aliquo casu contrarium reperiatur,id esse speciale.vti etiam post eum dicit Alber.in d.l.auxilium,§.j. Et facit quòd faciens semel contra priuilegium, illud perpetuò perdit,l.ij.C.de iure domi.impe.& c. cùm accesissent,& ibi not.extrà de priuil.& notab.Inno.in c.accedentibus,de priuil.& Paul. Cast.consi.cccxxxj.videtur dicendum quòd dicta,col.j.lib.1.cum simil.

*Et beneficium statuti qui eius solennitatem non obseruat.*

16 ¶Adde & hîc duos tex.alterum Iuris ciuilis,alterum canonici,primum in l.accusatorus,ff.de adulte.cuius hæc verba sunt:Accusatorus adulterij, si quidem circa inscriptionem errauerit, & tempora largiuntur,emendare non prohibetur, ne causa criminis aboleatur. Vides enim ibi,eum qui accusationem instituerit,nec solennia impleuerit, iterum admitti implendo solennia intra tempus accusationi præstitutũ:sed hoc quidem speciali quadam ratione, ne scilicet causa criminis aboleatur:quæ ratio huc nihil omnino pertinet:quare ea cessante,cessat & dispositio,l. quod dictum est,ff.de pact. cum simil. Et cùm id fiat singulari specialiq; illa ratione,satis declaratur Ius commune esse in contrarium,l.ius singulare , & l.quod verò,ff.de legib. Secundum est in c.commissa,in versic.porrò, de elect.lib.6.vbi si quis semel fuerit priuatus beneficio curato,quòd intra annum ad sacerdotium non sit promotus,non poterit ea vice iteratò id beneficium eidem conferri. Ex eoque no.Pet.Anch.ibi,in v.notab.quòd priuatus ecclesia propter culpam suam,est effectus inhabilis ad eandem illa vice.

*Dispositio intelligitur de primo actu.*

17 ¶Postremò facit illa regula, de qua suprà locuti sumus , quòd dispositio aliquid concedens intelligitur de primo actu,nec iterari potest,per d.l.boues,§. hoc sermone,ff.de verbo.signifi. cum multis si.& concor.tex.& Doct.adductis à Felin.in d.c.1.de treug.& pac.& Ias.in l.duobus,§.j.ff.de iureiur.& in d.l.diuortio,§.quod in anno,ff.solu.matr.& à nobis ( quòd citra iactantiam dictum sit) omnium latißimè in tractatu, cui titulum fecimus , Sermo simpliciter prolatus intelligitur de primo actu. Nec quantum ad id,semper verum est, quod in contraria parte diximus,id procedere in primo actu valido,vt videre licet per Barto.& alios in l.ij. §.j.ff.de opt.leg.Ray.Bal.Imo.Alex.& alios in d.l.serui electione,ff.de leg.j.Bal.in l.vlt.col.iuj. versic.quartò quæro,C.de contrah.emptio.& in d.l.qui per salutem,ff.de iureiur.Ioan.And. Domi.& Imo.in cap.si compromissarius,§.j.de elect.lib.6.Feli. post Antiquiores in cap.in literis,in viij.limitatione,extrà de offic.deleg.

*Etiam inualido.*

18 ¶Ad id autem,quod primo loco dictum est, de eo qui primùm proposuit actionẽ ineptam, & succubuit,vt nihilo minùs posit ad aptam redire:illud verum est, cùm illa apta actio cõpetit alio iure,vt satis declaratur in d.l.Bebius,ad illud allegata,in fin.ipsius l.& ibi glo.j.in fi. & Alberic.ff.de pact.dot. & hoc quoque adstruunt omnia iura allegata pro parte contraria. Quod autem postea sequitur, de facultate concessa ad certum tempus : vt iterari posit durante eo tempore,illud potest responderi procedere in actu succeßiuo,vt in casu d.l.sicut in annos.ff.quib.mo.vsufr.ami.vbi legatus fiuc cõcessus est vsusfructus alicui vsque ad aliquod certum tempus. Hîc autem loquimur de actu momentaneo , & qui breui aliquo tempore conficitur,

*Etiam in facult.te concesse ad certũ tempus.*

conficitur,atque expeditur,videlicet de iure offerendi,quod quidem ipsum permittur fieri intra aliquod tempus:sed id fit atque expeditur vno atque momentaneo actu. Sicuti & ius eligendi conceditur etiam intra aliquod tempus,scilicet triũ mensiũ,c.ne pro defectu,extrà de elect.& tamen aliquando, si semel ea facta fuerit etiam inutiliter, id ius extinguitur. nec iterari potest,etiam intra tempus in id cõcessum,vt suprà diximus ex Saly.& no.in c.auditis extrà de elect.cum si.à me collectis in repe.l.si vnquam.in verbo, reuertatur.nu.375. (incip. tricesimooctauò quod est admodum,& seq.) C.de reuo.don.

19 ¶Et hæc quidem omnia maximè procedũt,cùm is,qui primũ actum fecit inutiliter,in culpa fuit:tunc enim haud dubiè eundem iterare non potest:vt pulchrè voluit Bald.consi.ccxxij. per sanctissimum,lib.4.ar.l.j.§.quæsitum,ff.quan.act.de pec.est anna.Et latis probatur ex d.c. commissa.& quod ibi dicit Pet.Ancha.de elect.libr.6.à nobis suprà cita.Ex eoque quòd qui scienter eligunt aut postulãt indignum,iterũ eligendi facultatem amittunt,c.gratũ, extrà de postu.præla.& c.bonæ,le ij.& c.cùm in cũctis,§.vlt.& c.cùm Vintoniẽsis.§.vlt.de elec. cum si. Et idem de fideicommissario,qui scienter elegit pauperes incapaces,voluit Bar.in d.l.ij.versi. data,col.j.ff.de opt.leg.Atque ex eo,quòd executor datus à Papa ad conferendũ beneficium si inutiliter contulit,potest iterum conferre vtiliter, nisi id primùm faciens errauerit in iure: vt voluit Inno.in c.j.de re iud.& Card.Flo.qui id dicit not.consi.ciij.post redditum, col.ij. versi.ad aliud dubium. *Præsertim si is qui fecit,sit in culpa.*

20 ¶Hîc autem maxima est in eo culpa,qui vti volens beneficio huius consuetudinis, omittit formam & solennitatem illius,errans in iure municipali omnibus lippis & tonsoribus cognitissimo:& interim tamen fatigans vexánsque emptorem multis magnísque sumptibus, impensis,laboribus,molestiis,quæ sequi solent litigantes, etiam si victoriam reportarint, vt satius sit semel vinci,quàm sæpius vincere,aut diutius litigare,vt docet experientia, & non obscurè innuit text.in l.minoribus xxv.annis subuenitur,ff.de minorib.Ex quo illud Martialis lib.7.Epigrammaton, *Litium sumptus,labores, molestiæ.*

*Lis te bis decimæ numerantem frigora brumæ*
*Conterit vna tribus Gargiliane foris.*
*Ha miser, & demens,viginti litigat annis*
*Quisquam,cui vinci Gargiliane licet?*

21 ¶Vt non immeritò scriptum sit in l.item si res, §.vlt.ff.de alien.iud.mut.cau.fact.Hæc enim verecunda cogitatio eius qui lites execratur,non est vituperanda, cum aliis multis in hanc sententiam adductis ab Alb.in l.etiam, in princ.ff.vt leg.nom.cau.& Luc.Pen.in l.litibus,C. de agr.& censi.lib.xj.& nouissimè à Matth.Paco.in suis commentariis in tit.de mand.Apost. §.& vt obuietur,in princ.& Pet.Rebuffo in procemio concordatorum,in verbo,sumptibus. Vt tamen interim non omittas, quod scribit Tullius lib.2.Offic.admonens à litibus,quantum liceat,& nescit an paulò plus etiam quàm liceat, abhorrere:esseque non modò liberale nonnunquam de iure suo decedere, sed etiam fructuosum. Cui concinens glo.in cap.pen. extrà de empt.& vend.tradit eum magnum commodum consequi, qui à lite recedit, ideo (inquit) propter instrumenta post transactionẽ reperta non instauratur lis. Et sequitur Ant. qui & ex hoc dicit (quam verè cæteri videãt) valere transactionem factam ab ecclesia,etiam non probata alia vtilitate.& Panor.in c.j.in j.not.de transact.Alex.consi.lxvj.visa facti narratione,col.iiij.versi.sed in proposito,lib.6.& Philip.Dec.consi.cccclxxix.in cõtrouersia col.iij. Idem autem Tullius in Oratione pro Cecinna,appellat solicitudinem & periculum litium. Finis(inquit) solicitudinis ac periculi litium non à patre relinquitur,sed à legibus.Si autem hunc iterum admittamus ad retractum, quo iam sua culpa decidit, quid aliud quàm lites tam molestas & execrandas, vt diximus, ex litibus serimus? contra l.iiij.§.ait prætor.ff.de re iudi.& l.terminato,in fi.C.de fruct.& lit.expen. *De eadem re.*

22 ¶Nec tamen omittendum est consanguineum, qui hîc vult retrahere rem ab emptore vi huius consuetudinis,certare de lucro captando, non de damno vitando, vt patet ex not.à Bar.in l.vlt.in fi.C.in quib.caus.in integ.rest.neces.non est,& in l.etiam,la ij.ad fi.ff.de mino. dum vtrobique alleg.c.cõstitutus.extrà de in integ.resti.quod expressim loquitur de nostra cõsuetudine retractus,& plenius diximus suprà §.j.gl.x.nu.125.certũ est,& seq.l deoq; si quæ iura videntur iterum admittere eum qui semel in solennibus errauerit,ea certè loquuntur, cùm tractatur de damno vitando:nec ad hunc nostrũ casum trahenda sunt:neque enim par eademq; ratio videtur admittere debita,& lucra non capere.l.vlt.C.de codic.Nec ignorantia iuris excusat in lucro,aut quasi lucro captando.l.iij.& ibi glos.& omnes.C.de iur.& fac.ign. & non tantùm masculos, sed nec fœminas quoque.l.quamuis.C.eod.tit.cum si.Et vide hîc quæ dicam latius infrà eo.tit.§.xxxv.eodemq; pe.gl.ij.in verbo,*mineurs*,nu.7.& hæc maximè, & seq.& iterum in glo.iiij.quæ est in verbo,*ignorans*, nu.27.quintum quod ignorantia. *Cõsanguineus certat de lucro.* *Ignorantia iuris nõ excusat in lucro.*

23 ¶Id quod etiam notandum est ad ea quæ suprà diximus de subueniendo in hac re ob ætatem,iustum errorem,aliámve iustam causam.Quanquàm & illud quoque dici potest; hoc in casu non esse subueniendũ,nec ætati nec sexui,nec rusticitati,nec ignorantiæ,aliis duabus rationibus,præterquàm quòd hîc tractatur de lucro captãdo. Quarum hæc prior est, quòd *An subueniendum sit cõsanguineo errãti.*

hæc omnia à nostra consuetudine obseruari iussa in retractu sunt formæ & solennitatis, vt hic declaratur: cuius quidem omissio nullos omnino excusat. l. vlt. C. de testa. iuncta gloss. in l. ambiguitatis, eod. tit. cùm aliis concord. à me adductis infrà tit. procedente. §. iiij. gloss. vij. in verbo, *en main de court*, nu. 14. & ego id puto. Altera hæc est, quòd in his quæ ad rigorē iuris conseruandum sunt introducta, cuiusmodi hæc sunt, nemini etiam parcitur, vt voluerunt glo. Bart. Bald. & Pau. Cast. in l. cum quis. C. de iur. & fac. igno. cum aliis concord. etiam à me collectis in illa eadem glo. nu. 16. & quia etiam, & seq. Ex quo fit etiam, vt tempus retractus currat minoribus absentibus & ignorātibus, vt cauetur infrà eod. §. pco. etiam sine spe restitutionis, vt ibi dicemus.

24 ¶Et hæc certè multò magis obtinerent in casu §. iij. suprà eod. vbi si emptor admiserit consanguineum ad retractū, debet consanguineus intra octo dies soluere emptori pretium venditionis, aliàs non recipietur amplius ad eundem retractum, id est, (vt vtar verbis illius §.) *il ne sera plus receu audict retraict*, quæ verba significant perpetuā exclusionem. Nisi quis diceret ea intelligi de eo retractu, quem prius intentauerat, ex natura illius dictionis, *dudict*, id est, dicti, siue eiusdem, sine suprà dicti, aut similium quæ referuntur tantùm ad præcedentia, nec habent tractum ad futurū tēpus, l. j. §. cum qui, & ibi Bart. qui cum §. legit cum §. hoc edicto, ff. de postul. & declarat etiam idē Bar. in l. talis scriptura, §. vlt. versi. quæro ergo quid si testator. ff. de leg. j. & Fran. Are. consi. xxj. si diligēter, col. j. vbi loquitur de dictione, dicta, & Corn. consi. ccxlviij. circa hanc, col. j. versi. quia ad hoc: lib. 1. & Socin. consi. ccl. in causa Bononiensi, col. pen versi. secundò hoc deducunt, lib. 2. vbi loquitur de dictione, eidem, Phil. Deci. consi. cclxxvij. consultus. col. j. & consi. ccclxxvij. visis, col. iij. versi. nec obstat. & Franc. Ripa qui loquitur de dictione, dictos, in l. filiusfamilias, §. Diui. nu. iii. ff. de leg. j. & Lud. Goza. cons. xxix. videtur, col. iij. nu. 15. & consi. xxxj. in hac causa, in princ. Et hanc interpretationem adiuuat, quod tenuit Lapus in quadam sua disputatione, negligētem petere apostolos intra dies sibi præstitutos, licet sit ob id exclusus à prosecutione prioris appellationis à se interpositæ, tamen durante grauamine, potest iterum appellare, si sit intra tempus appellandi. & sequitur Domi. in c. si clericus, §. verùm, & ibi quoque Philip. Franc. in iiij. not. de præbend. lib. 6.

Dictiones dictis, & eisdē.

25 ¶Sed dici potest in casu nostro, hunc retractum, quem vult nunc facere cōsanguineus, eundem esse, quem facere voluit, quamuis sint diuersæ oblationes, causæ, & instantiæ, vt si quis eandem rem alia instantia veodicare voluit, à qua re ante ob defectum quempiam repulsus fuerat: est enim semper eadem res. Vt tamē intelligas, huiusmodi dictiones, idem, & dictum non per omnia referri ad præcedentia, nec cum omnibus qualitatibus, vt per ipsum Bar. in l. si cui. §. j. ff. de leg. j. & Ang. Are. in §. j. col. j. Insti. de legi. patr. tutel. At apud Cenomanēses sunt verba clariora pro perpetua exclusione, cùm dicit, loquens in eodem casu, *seel ny lignagier n'y sera iamais receu*, vt patet c. cōsuetudinum eius loci ccclxxxvj. Et eadem quoque verba in illo ipso casu scribuntur in Andegauensiū consuetudine, ca. ccclxxvj. Et similia verba apud Blesenses, c. xcvj. quæ sunt huiusmodi, *sans ce qu'il puisse iamais demander ledict heritage par retraict.* Et idem videntur intellexisse Melodunenses, c. lx. dum faciunt ius alteri cōsanguineo retrahendi, si sit intra annum. quasi huic qui cecidit retractu ob aliquem defectum, vt ibi dicitur, præcludāt viam retrahendi. Porrò Ferrn. in cōsuet. Burdig. hoc eod. tit. §. xv. col. ij. vers. ait lex nostra tenuit in casu illius §. qui omnino similis est d. §. iij. huius nostri tit. non amplius admitti consanguineum, qui intra octo dies pretium venditionis non soluerit.

De iisdē illis dictionibus.

16 ¶Sed & videri posset, continuò quàm agitari cœptū est de viribus oblationis retractus, quia emptor conuentus dicit ipsam oblationem esse nullam ob non seruatam solēnitatem consuetudinis, viam esse præclusam consanguineo ad adhibendam posthac eam solennitatem, etiam intra tempora retractus, eo quidem argumento, quòd licet facultas insinuandæ donationis aut alterius cōtractus, si ei non sitā statuto tempus præstitutum, duret triginta annis, argu. l. licet. C. de iure delib. & l. cùm notissimi, §. sed cum illud, & ibi glo. in verbo opponere, C. de præscr. xxx. vel xl. ann. & glo. in l. j. §. ad hoc, in verbo, pro socio. C. de ann. excep. cum si. Tamen si iam fuerit obiectum aduersus donationē, quòd nulla est ob omissam insinuationem, non amplius poterit confugi ad remediū insinuationis. Ita enim respondit subdubius tamen, Ange. qui id dicit not. consi. clxxix. visis prædictis instrumentis. col. vlt. versi. secundò est videndum, per §. illud, in Auth. vt fili. frat. & auth. cò decursum, C. de dona. ante nup. & l. vlt. C. de iure dot. & sequitur Alex. in addit. Bar. in l. Modestinus, in princ. ff. de donat. & cōsi. ccxxxvij. perspectis his, in fin. libr. 6. vbi & id dicit no. & Franc. Are. consi. cxxiij. in causa quæ vertitur, col. ij. versi. prætereà cùm ibi dicatur. & Hipp. Marsi. singul. 489. quando à lege, vbi id dicit sing. Sed id non probat Anto. Cana. in tracta. de insinuationibus, colum. iij. in iij. quæst. Ideo & in hanc amplius cogitandū relinquo. Vide tamen interim Bald. in l. vnica. §. sinautem ad deficientis, ad fin. C. de caduc. tollen. Et quod etiam in simili tradit. Iac. Alua. post Iacob. Ardi. in c. j. in prin. col. ij. versic. quæro quid si vasallus, tit. quid iuris si post alien. feud. Quòd eo casu, quo recuperatio feudi à vasallo venditi ei prodesset, ne eo caderet, intelligitur dummodo nondum sit super ea re mota controuersia, arg. l. mancipiorum, ff. de optio. leg. & sequitur & dicit not. Philip. Dec. consi. clx. in causa monasterij. in fi.

Cōsanguineus an possit emēdare defectum solennitatis, postquam ei obiectus fuerit.

¶ILLVD

27 ¶ILLVD autem certũ est, quòd si interim scilicet pendente illa instantia retractus, qua consanguineus cecidit ob non seruatas solẽnitates, vel alia quacunq; causa, exierit dies actionis, scilicet annus post notificationẽ, non poterit amplius ipse cõsanguineus venire ad retractũ, quia forte dicit per illam priorem instãtiam fuisse id tempus interruptũ: quia per iudicium, in quo actor succubuit, non interrupta est præscriptio tẽporis, vt post Paul. Cast. in quodam consi. voluit Fel. in c. illud, col. vlt. in decimaquarta cõclusione, extrà de præscrip. & Io. Fran. Balb. in tracta. præscrip. in tertia parte sextæ, eiusdemq; vltimæ partis princ. nu. 57. Et faciunt quæ diximus suprà, in glo. x. in verbo, *dedans l'an*, nu. 85. sed illud interim.

*Cõsanguineus qui succubuit, non poterit agere post tempus.*

28 ¶Si tamen illud admittamus, vt ante sententiã possit id fieri, etiã si fuerit oppositum, modò sit intrà tempora, fatendum est, & post sententiam quoque in causa appellationis fieri posse, si nondum annus exierit, per id quod generaliter scribitur in l. per hanc, C. de temp. app. & quod de denuntiatione, quæ fit venditori, voluit glo. in l. si rem quam. §. quolibet, in verbo, præfinitur, in fi. & ibi Doct. ff. de euict. & quod de oblatione pretij, ad quam tenetur secũdus creditor, ex l. j. C. si antiquior creditor, tradit Matth. Affli. deci. Neap. xvj. fuit in relationibus, in fin. vide tamen in contrarium tex. in cle. ij. de testibus. Sed ibi illud statuitur, quòd eadem est ratio non admittendi in causa appellationis in eo casu, quæ & in causa principali.

*An cõsanguineus in causa appellationis implere poterit solennitates.*

## POVRVEV, DVMMODO, GLO. VIII.

1 HAEC gallica dictio, *pourueu*, ea est, quam Latinè dicimus dũmodo, quæ modum facit Bar. in l. quibus diebus. §. vlt. col. ij. versi. quid de dictione, dummodo, ff. de cond. & demon. per l. cùm ab eo, ff. de contrah. empt. & Bal. in c. dudũ, le ij. col. vj. versi. & hæc faciunt ad quæstionem, extrà de elect. vbi dicit, eam non facere conditionem, sed obligare ad sic faciendum. & Corne. consi. cxxx. viso, col. iij. versic. potest, libr. 3. & Phili. Deci. consi. cccxxvij. viso casu, col. ij. versic. nec prædictæ. Ex quo & illud potes intelligere, necessariò hic requiri duos testes: alioqui non credetur nuntio. Nam & aliquando quoque huiusmodi dictio conditionẽ facit, præsertim cùm rei imperfectæ iungitur, vt patet ex c. vt præteritæ. de elect. lib. 6. & voluit Domi. post Pau. Eleaz. in c. non potest, §. j. col. vltim. versi. nota bene, de præben. lib. 6. & Steph. Bertr. consi. ccj. Christi, col. iij. nu. 5. libr. 1. Sed & alia de huiusmodi dictione vide per glo. in dicto c. non potest. in verbo, retinere. & Do. Rot. dec. cccxxxj. ordinatio, in nonis. Porrò Guid. Pap. consi. ccv. circa processum, col. antepen. versicu. secundò est dictum, dicit nuncupatim hanc vulgarem dictionem, *pourueu*, facere cõditionem. & eum sequitur Franc. Ripa. lib. 2. Respon. c. ix. princeps, col. j.

*Dummodo.*

*An necesse sit nuntium habere duos testes, ut ei credatur de oblatione.*

*Pourueu.*

## DEVX RECORS, DVOS TESTES, GLO. IX.

1 MAGNVM diu inter veteres certamen fuit, solíne nuntio (ita vulgò apparitorem vocamus, nec fortè malè, cum Cicero in vj. in Verrem actione scripserit, nuntio Prætoris accersitus) an igitur soli nuntio, sine testibus credendum sit. Fuerunt enim, qui simpliciter negarunt esse credendum, afferentes in eam sententiam l. vlt. C. de bon. vac. lib. 10. & l. j. C. de curios. lib. xij. & quod in simili habetur in l. j. C. de mand. princ. & in c. cùm contingat. extrà de rescrip. & in c. cùm in iure. de offic. iudic. deleg. Et quòd vnius vox nec condemnat, nec iustificat, c. admonere, xxxij. quæst. ij. & cap. licet ex quadam. extrà de testib. cum simi. Ideoq; nec soli tabellario creditur, §. si verò absunt. in auth. de hær. & Falci. Ac nec soli quidẽ iudici, aut arbitro, l. ne in arbitris, §. pen. C. de arbitr. & c. quoniam contra falsam, de probat. Ergo multò minùs nuntio soli, cùm pro iudice aliàs præsumatur, l. ij. C. de offic. ciuil. iudi. pro nũtio nequaquam, l. ne diu. C. de pœnis. quæ loquitur de praua & venali perfidia horum apparitorum.

*An nũtio sine testibus credatur.*

*Nuntius.*

*Ciceronis vox pro apparitore.*

2 ¶Ideo viles esse dicit Feder. Senen. consi. cxix. nulli, col. vlt. & Bal. in l. si vt proponis. in princ. C. de execu. rei iudic. & Matth. Afflict. in consti. Siciliæ, incipien. prosequẽtes, col. iiij. in octauo notab. Imò & vilissimos quoque ipse Bal. in l. vlt. col. pen. in viij. q. C. de edi. Diui Adria. tollen. Nam & videmus hodie in id munus assumi viles atque etiam infames, vt & scribit Collect. in c. cùm dilecti, ad fi. extrà de dolo & cõtu. & Bar. in extrauag. ad reprimendum, in verbo, nuntium. ex quo dicit, nec infames ab eo munere repelli, l. nec infamis, C. de Decur. lib. 10. & l. j. C. de infa. eod. lib. & idem post eum dicit Ang. Are. in §. quadrupli, col. v. versicu. quæro an credatur, Instit. de act. & in tract. malefic. in verbo, Petro publico & iurato nuntio, in princ. Quod & voluerũt Host. & Ioan. And. in cap. prudentiam. in verbo, nuntium. & ibi quoque Bal. qui id dicit notatu dignum, col. ij. & Feli. ad fi. princi. extrà de offic. deleg. Sali. in l. tres denũtiationes, C. quomodo & quando iud. vbi viles ribaldos eos vocat. & Phili. Fran. in c. cùm teneamur, col. vlti. extrà de appel. An tamen verum sit hoc postremũ dictum, vide August. Ari. in adddit. Angel. Are. vbi suprà.

*Nuntios viles assumi.*

*Infames an possint esse nuntij.*

3 ¶Et in hac quidem sententia, vt soli nuntio non credatur, fuisse videtur glo. in d. c. quoniam contra falsam. in verbo, citationes. de probat. cùm dicit, soli nũtio publico & iurato credi in foro ciuili secundùm cõsuetudinem. At de iure communi (ait) videtur non esse ei credendum, nisi aliàs legitimè cõstet. Et alia quoque gl. in c. quòd sicut. in verbo, vocatos. extrà de elect.

*Qui soli nuntio credi negant.*

elect.& ibi Vincent.qui dicit citationem esse probādam duobus testibus,vel publico instrumento,& Iac.Bal.in suo tract.de primo & secundo decreto,post princ.vbi ob id consulit, vt duo nuntij mittantur.Et hanc opin.secuta est hæc nostra consuetudo , quæ generalis est in Francia ex regiis constitutionibus,vt dicemus posteà.

4 *Qui credi affirmant, si nō fuerit negatū.*

¶Alij dixerūt illi esse credendum,si non fuerit negatum.At si is,qui dicitur citatus,id neget, & secundum aliquos iuret se non fuisse citatum,illi magis credendum est. In qua sententia videri voluit Host.qui simplicem negationem requirit, in d.cap.quoniam contra falsam. in verbo,citationes,l.ij.in fi.de prob.Spec.qui iuramentum exigit.& alios Antiquiores allegat, in tit.de citatione.§.sequitur.versi.sed nunquid credetur soli nuntio.Ioan.Fab.in l.ea quidē, col.ij.C.de accus.cum ea tamen moderatione,vt nuntio in modicis tantùm credatur : sed & adhuc pars (inquit) auditur,si iuret contrarium.& Nico.Matc. qui etiamde iuramento loquitur in lectu.Bar.in l.scire oportet,§.sufficit.in fi.ff.de xcusat.tuto.

5 *Qui & id affirmant in iis, quæ cōcernūt eorū officiū.*

¶Alij quoque voluerunt iis credi in iis,quæ cōcernunt officium eorum, verumtamen contrarium posse probari à parte. Quam sententiā secuta est glo.in c.propofuisti.in verbo,non probatur,post princ.lxxxj.dist.& postea subdit,contrarium ipsum probari per iuramentum partis, per quædam iura illic allegata:quod omnino conuenit cum præcedenti opin.& alia glos.quæ omnino idem voluit in §.item testes.in verbo,in executoribus.4.qu.3. Et diximus suprà eod.tit.§.iiij.in gloss.j.num.6.sed & hinc prodit,& in ea glo.alia multa si.adduximus. Quibus adde Bonif.Vitel.in tract.malefi.tit.forma citat.accusati.nume.16.

6 *Qui & id ipsum affirmant in citationibus tantùm.*

¶Alij rursus censuerunt credendum esse nuntio publico, & iurato in citationibus tantùm, non etiam in cæteris:quæ sentētia fuit glo.in c.cùm parati,extrà de appel.Io.de Deo,Aegid. Guid.Suza.Rolan.& Gand.prout eos retulit Io.And.in addi.Spec.in d.tit.de cita.vbi suprà. & voluit etiam de citatione Io.Regius apud Fed.Senen.consi.cxlij.cuius exordium est, domino Ioanni.col.pen.versi.non obstat relatio nuntij.Barto.in tract.de citatione, in xj.quæst. Et de citatione itē voluit Bal.in l.vt perfectius,col.vlt.versi.xj.C.de anna.excep. vbi ita dicit obseruare generalem consuetudinem.& Alb.in l.j.§.quies,ff.de offi.Præfect.vrb.

7 *Qui in modicis tātùm,vide infra xxx.*

¶Alij item dixerunt, nuntio credi debere in modicis, vbi scilicet versatur paruum aliquod præiudicium,non autem in iis,quæ sunt maioris cuiuspiam præiudicij.& ij sunt Vber.Bob. & Albert.Gal.vt retulerunt Spec.& Io.And.vbi suprà.Sed & eius opi.fuit Iaco.But.in d.l.j. §.quies,ff.de off.Præfect.vrb.Bald.in l.magis puto,§.illud, ff.de reb.eor.& in d.c.cùm parati, post princ.versi.quæro vtrùm credatur.Lucas Pen.in d.l.j.col.ij.versi.vel de breuitate , C.de curiosi.lib.12.Ioan.Fab.vt suprà diximus,in d.l.ea quidem.C.de accus.Ioan.Plat.in l.apparitores,in 3.not.C.de exact.tribut.libr.10. Et sic videtur quoque voluisse Specu.tit.de remis.§. vtile versic.sed nunquid remissio,in fin.

8 *Qui intelligunt, nisi sit suspecta persona.*

¶Alij prętereà fuere in ea sentētia,vt soli nūtio qui dicit se citasse,credi debeat,nisi sit persona suspecta.Ita enim voluit Ange.laudatissimus Iuris interpres.in d.l.vt perfectius, col.vlt. vers.itē nota quòd nuntio,C.de anna.excep.vnde vt subterfūgit,cautela est,vt nuntij ipsi faciāt cōficere instrumēta de eorum citationibus,ne scilicet sua ipsorū fides in dubiū & discrimen vocetur. Et cum hac sententia propemodum conuenit ea, quæ mox continenter sequitur.

9 *Qui arbitrio iudicis relinquunt, vide xxxj.*

¶Nam & alij id totū,de quo disputamus,arbitrio iudicis reliquerūt, potiúsue scilicet credet nuntio,an verò ei quem dicit se citasse.Quid enim(inquiunt)si nuntius sit vitæ diffamatissimæ,alter notæ fidei & integritatis? Cōsiderabit ergo iudex qualitatē personarū,& negotij: & huic vel illi magis credet,iuramēto ab eo exacto,vel etiā non exacto.Et ita voluit Hosti. in d.c.cùm parati.col.ij.in verbo,suus nuntius.& ibi etiam Collect.in fi.& Pan.col.uj.& idē Host.in Sūma tit.de contu.§.qualiter deprehendatur,qui est ij.col.ij.versi.quid si absens est. Arch.in d.c.propofuisti.col.ij.versi.in ea.glo.ibi.verbo nuntij.& in c.venerabilibus, col.ij, in verbo citatus.de sent.excom.libr.6.latè Pet.Iac.tit.de act.de constituta pecunia libellus , col. pen.versi.nec etiam deberet credi.Ioan.And.in addi.Spec.vbi suprà,in tit.de citat.Collecta. in c.cùm dilecti.in fi.extrà de dolo & contu.Bal.post Iac.Are.in l.j.§.j.in fi.ff.quēad.test.aper. & in d.c.quoniam contra falsam.col.vij.vers.quæro an relationi.extrà de prob.Ang.in l.hæc autem.§.non defendi,ff.quib.ex cau.in poss.eat.Sal.in d.l.tres denuntiationes,col.ij.versi.sed an credatur nuntio.C.quomodo & quādo iud.& in l.absentem,col.iij.in vj.q.C.de accu.latè Maria.qui alios adducit in repet.rub.de dilat.in xvj.art.Ang.Are.in d.§.quadrupli,col.5.vers. quid autem si dicat,Instit.de act.& in d.tract.malefi.in verbo,Petro publico & iurato nūtio. Guid.Pap.decis.Delphi.dcxxviij.non debet de iure.& in tract.Præsumptionum,col.v.versi. sed an debeat præsumi.& Ias.in l.properandum.§.& si quidem, col.iij.versicu.quid autem si nuntius.C.de iudic.Matthæ.Afflict.in constit.Siciliæ,incip.edictorū,col.iij.versi.quartò nor. & Stepha.Bertran.consi.xxvij.si hic esset,nume.j.lib.j.

10 *Qui simpliciter dicūt credi.*

¶Alij denique simpliciter asserunt credendum esse nuntio,per d.l.j.§.cura carnis.versi.quies. vbi & hoc voluit Bal.ff.de offic.præfect.vrb.& l.magis puto.§.ne tamen.& ibi etiam glos.& Bart.ff.de reb.eor.& l.si quis Decurio.C.de sal.& l.apparitores , C.de exact.trib.lib.x.& dicto cap.cùm parati.de appel.cap.bonę.le j.de elect.& d.c.cùm dilecti.de dolo & contum.& cap.si fortè.lxv.dist.Et ita quoque voluit Inno.in dicto cap.quoniam contra falsam,col.j.in verbo,

cita

citationes.& ibi Imo.& Fel.& Feder.Senen.consi.cxix.nulli dubium est,ante fin.Barto.in d. extrauag.ad reprimēdum.in verbo, per nuntium ad fi.vbi id dicit seruari in practica.& in l. Diuus,la ij.col.ij.versic.tertiò quæro,ff.de custo.reo.Bal.in l.j.§.si quis neget.ad fi.ff.quemadmo.testa.aper.Imo.qui ita quoque dicit seruari,& Philip.Fran.& Philip.Deci.qui hanc dicit esse cōmunem opi.in d.c.cùm parati.Roma.qui alios multos citat,consi.ccccxcvij.diligenter perscrutatis,col.ij. versicu.secundò potest responderi. Ludo.Bolog.qui etiam alios adducit consi.lij.cor mundum,&c.& in præsentia breuibus vtar.colum.ij.Et hanc opin.dicit vbique seruari Specul.d.tit.de citat.vbi suprà.

11 ¶Et hæc quidem est,vt diximus, communior opi.quam & sequendam ( quantum ad Ius commune pertinet) ducimus:nam aliter (vt dictū est,& dicemus latius posteà) in hoc regno Frāciæ vtimur.Sed id cum moderationibus quæ sequūtur,intelligi debet.Et primùm dummodo is nuntius sit publicus & iuratus,secundū gl.in d.c.cùm parati.Bar.in d.§.cura carnis. & Bal.in l.ij.C.de sportu.vbi dicit quòd propter iuramentum statur renūtiationi nuntij. Et ita ferè omnes,qui de hac re loquūtur,intelligūt,vt videre licet ex iis,quos suprà citauimus. *Et id uerum, modò sit publicus & iuratus.*

12 ¶Sed hoc tamen intelligas,vt non necesse sit in quolibet actu nuntiū iurare,sed satis est eum in principio iurasse,se fideliter suum officiū executurum,vt fieri solet,& debet.& ita voluit Bal.in d.l.magis,§.illud,ad fi.ff.de reb.eor.& in d.l.ij.de spor.ar.auth.in isto iuramento, C.de iura.cal.vbi id dicit seruare consuetudinē.& non obscurè Ang.Are.in d.tract.malc.in verbo, necnon ad denuntiationem,nu.5.& iterum in d.verbo,Petro publico & iurato nuntio,post prin.& Barb.in tract.de præstan.Card.in ij.parte,q.ij.col.iiij.versi.tu adde quòd iura.& apertissime Car.Alex.in d.c.cùm parati,col.vj.vers.& ante omnia,de appel.& Matth.Affl.in cōst. Siciliæ,incip.in ciuilibus,in ij.not.in princ.Sicuti è diuerso sufficit semel in perpetuum esse remissum,nec per singula remittendum esse,l.quæ sub conditione,§.vlt.ff.de cond.instit. *An necesse sit nuntiū in quolibet actu iurare.*

13 ¶Secundo intellige,vt ei tantùm credatur in iis,quæ sunt illi à iudice demādata,vel commissa & ex officio suoque ipsius dependent:non etiam in aliis,vt voluit nominatim Cy.in l.ea quidem,col.pen.vers.iuxta præmissa,C.de accusa.Bar.in d.§.cura carnis,& ibi etiam Bal. in versic.& sanè.& idem Bar.in d.extrauag.ad reprimendum,vbi suprà citauimus, & omnes penè , quos suprà adduximus:& præter eos latissimè Corneus , consil.lxxix.viso processu, col.lib.3.& omnes,quos statim citabimus. *Et in iis tantùm quæ illi sunt cōmissa, creditur.*

14 ¶Hinc non creditur nuntio renuntianti citatum se verberasse, aut aliam sibi intulisse iniuriam,Io.And.in addi.Spec.tit.de contu.§.j.vers.circa secundum.& Bal.aut quisquis is fuit, in practica,quæ vulgò tit.ipsius circunfertur.in rub.de quæstio.& citat in xj.quæst.Ant.Imo. & Pan.in d.c.cùm parati.Pet.Iac.d.tit.de constit.pec.Pau.Cast.consi.clxv.visis & ponderatis. col.ij.versi.tum etiam quia licet, lib.2.Card.Flor.in cle.j.in viij.q.de dolo & contu.Domi.in c.venerabilibus,§.fecus,de sent.excom.lib.6.Corne.d.consi.lxxix.lib.3.Ange.Are.in d.§.quadrupli,col.5.versi.quæro an credatur,Inst.de act.Guid.Pap.in d.tract.præsump.vbi suprà.& d.deci.dcxxviij.vbi dicit id verum esse de iure , sed aliter ex consuetudine Franciæ & Delphinatus obseruari,& sing.cccccix.versi.Pet.Iac.vbi nihil dicit de ea cōsuetudine.Card.Alex. in d cap.cùm parati,col.pen.versi.sed pone quòd nuntius de appel.Id dicens esse not.in d.l. properandum,§.& si quidem,col.ij.versi.adde quòd cōmunis conclusio.C.de iud.& in l.age, col.pen.C.de transactio.& Hippo.Marsi.sing.360.habemus.Steph.Bertran.consi.cclxix.quoniam,col.j.lib.1.Matth.Affli.in consti.Siciliæ incip.in ciuilibus.in ij.nota.ad fi.Alcia.in tracta. præsump.regula iij.præsum.xiiij.nume.5. *An credatur nuntio dicenti se fuisse uerberatum,aut iniuriis affectum.*

15 ¶Nam & quod facit ad huius opinionis cōprobationē.Bart.& Bal.in d.§.cura carnis,asserūt nūtio credendū esse,cùm de suo ipsius facto agitur,non si de alieno:nisi afferat alias probationes,d.l.j.C.de curios.lib.12.non ad hoc quidem (vt subdit Bar.) vt ad eius simplicē renūtiationē puniatur maleficiū:sed bene ad eum finē,vt inquisitio possit formari:per d.l.Diuus, la ij.ff.de custo.reo.& d.l.ea quidem,C.de accusa.& idem dicit Bald.consi.xxxiiij.statuto seu capitulo,col.iij.vers.item secundum,lib.5.& Ang.Are.vbi suprà proximè.Illud autē planum est,aliàs semper magis alicui credi de suo ipsius facto,quàm alieno, vt latè docuimus suprà in §.j.in glo.xiiij.in verbo , *ou equipollent à vente*, nu.47.imò vt subdit,& multis seq. *Et utrum falsè, ut inquisitio formetur.*

16 ¶Hinc quoque non creditur nuntio renuntianti citatum respondisse se non venturū, aut alia similia:quia non spectant ad eius officium,vt voluit idem Io.Andr.vbi suprà proximè, & Bal.in d.§.cura carnis.in addit.& in l.Diuus.in j.lect.col.j.& ibi etiam Angel.col.ij.ff.de in integ.restit.& in addi.Spec.tit.de senten.versi.citatio debet esse legitima,& in d.c.cùm parati, col.j.versic.sed ecce nuntio.& ibi quoque Anto.Imo.& Pan.de appel.Imo.in clem.j.col.viij. versi.in quarto & vltimo casu.de dolo & contu.Domi.in d.cap.venerabilibus.versi.fecus.de senten.excom.lib.6.Pau.Cast.dicto consi.clxv.lib.2.Nico.Mil.in reper.versi.nuntius si referr. Corne.dicto consi.lxxix.lib.3.Iason in d.§.& si quidem.col.uj.Matth.Afflict.in dicta constit. Siciliæ incip.in ciuilibus.col.ij.in fi.ij.not. Et bene facit,quod ex Bar.& Bald.in dicto §.cura carnis.diximus in præced.versic. *An ei credatur,quòd citatus respondit se non uenturum.*

17 ¶Sunt tamen,qui in hoc tenent contrarium,vt scilicet credatur nuntio de respōsione citati, qui se negauit venturum.In quibus est Bar.in l.tres denuntiationes.C.quomodo & quādo *De eadem re.*

iud.

iud.& Card.Flor.io d.clemen.j.in 8.q.versic.ego puto quòd relationi.de dolo & contumac. Imo.sibi contrarius,in l.si finita §.Iulianus.ff.de damno infect.& latè in dicta l.ex consensu, §.vlt.colum.5.versicu.circa primum,ff.de appel.& in c.ad petitionem.& ibi quoque Io.Ana. extrà de accusat.Philip.Franc.& Dec.vterque latè,in dicto cap.cùm parati. Et hoc quoque à multis dicitur voluisse Bart.iu d.l.ex consensu.§.vlt.post gloss.ibi de appel.& in l.vlt.ff.de in integ.restit.quibus tamen locis nihil de hoc dicit,sed tantùm disputat, an ea responsio facta nuntio,faciat verum contumacem, vt posthac citari non debeat: de quo etiam per ipsum Bart.io d.l.tres denuntiationes.& Bald.in l.deberi.C.de fideicom.liber.Cardina.Florent.vbi suprà,& alios multos collectos à Feli.in dicto cap.ad petitionem,col.ix.versi.item dicit hic. & col.seq.versic.item circa prædicta.de acusat.

*An responsio negãtis faciat eum contumacem.*

18 *An credatur nuntio de ea responsione. Cõsequens maius nõ accedit antecedẽti minori.*

¶Et horum quidem firmissima omnium ratio est,quia hæc responsio est veluti de appendicibus & coonexis ipsius citationis:quæ cùm ei commissa sit,& ei in hoc credatur, videntur esse commissæ appendices,& ea quæ veniuot io sequelam & cõsequcotiam ipsius citatioois, cuiusmodi est respõsio citati,vt ex ea sciatur,an citatus velit comparere,arg.l.ij.ff.de iurisdi. omni.iudic.& cap.prætereà.de offi.deleg.Sed huic rationi respondet Ias.in d.§.& si quidem. quòd vera cõtumacia,quæ ex huiusmodi responsione efficeretur,est aliquid grauius, quàm ipsa citatio: & cum consequens maius est antecedenti,non ei accedit,ex sententia Bar.in d. l.ij.& Roma.in l.illud.ff.de acquir.hæred.& probatur io l.pen.§.illo, C.de neces.ser.institut. Sed hæc Ias.responsio non omnino tuta est, quando ooo omnes consentiaot, huiusmodi responsionem citati inducere veram contumaciam,vt per Doct.in locis suprà allegatis.

19 *Licet non credatur nuntio, non tamẽ exacta probatio requiritur.*

¶Vtruncunque autem sit de hac ratiooe,certè in hoc omnes conueniunt,quòd nuntio creditur in his tantùm,quæ commissa sunt eius officio,siue quæ ad eius officium pertinẽt,noo etiam in cæteris. Sed non inter eos conueniuot,vtrùm hoc,de quo agimus,scilicet respõsio citati,ad nuntij officiũ pertineat,vt scitè sicut cætera omnia,annotauit Corne.d.consi.lxxix. libr.3.vt ibi latè videre poteris. Illud autem crediderim, quòd licèt non omnino crederetur nuntio de huiusmodi responsione,tamen non adeò plena exactaque probatio ipsius requiritur: vt non obscurè seotit Bald.io d.§.cura carnis. cùm dicit simpliciter ooo credi nuntio de hac responsione,quantum ad plenum præiudicium.

20 *An ei credatur dicenti se citasse ex mãdato iudicis.*

¶Hinc denique procedit,quòd noo creditur nuotio dicenti se citasse mandato iudicis,nisi aliter de mandato appareat, vtpote cùm id non dependeat ab eius facto & officio:vt voluit Ioan.And.in addi.Spec.tit.de contuma.vbi suprà,Cyn.& Bal.in l.vlti.C.de exhib.reis.Bar.in d.§.cura carnis,& in l.sciendum,ff.de verb.oblig.Bal.in d.l.magis puto.§.illud, ff.de reb.eor. & in cap.j.col.iiij.versi.tertiò quæro verum,tit.de mili.vas.qui contu.est.& consi.lxiij.solùm de subscriptione,circa medium,lib.5.Sal.in l.cùm clericus,in ij.not.C.de episc.& cleri.& in l. absentem,col.ij.io 5.q.C.de acusa.Pau.Castr.dicto consi.clxv.libr.2.Imo.& Philip.Franc.in dicto cap.cùm parati.vbi hoc tamen ipse Imo.iotelligit, nisi aliter ex consuetudine diutina obseruatum fuisset.& ibi Cardi.Alex.col.vij.versicu.sed qualiter.Alex.qui alios allegat, in l. sciendum, col.x.nome.46.ff.de verb.oblig.Guid.Pap.singu.lxxxvij.versic.non statur dicto. Nicol.Milis,in d.versi.nuntius si refert,late Corne.dicto consi.lxxix.lib.3.& Fraoc.Ripa, in cap.j.char.penul.versi.tertiò amplia,extrà de iudic.& Stepha.Bertr.cons.ccxxxiiij.vnicuique. nume.6.libr.52. Et dicemus latius infrà in tit.*des sergens*, §.j. Et vide etiam Alciat.in d.xiiij. præsumptione iij.regu.nume.3.

21 *Si de minima quapiã re renuntiet.*

¶Hanc autem limitatiooem,qua negauimus credi nũtio io his quæ ad suum ipsius officium non pertiuent,oec ex eo dependẽt,intellige,nisi agatur de minimo aliquo præiudicio: vt de omnibus in vniuersum officialibus voluit Inno.in c.j.extrà de fi.instr.Bal.Pan.& omnes recẽtiores io c.post cessionem.extrà de prob.idem Bal.post Cy.in l.pacta nouissima,col. vlti.C.de pact.Panor.io c.cùm in ecclesiis.col.vlt.extrà de maior.& obed.& io d.c.j.char.vlt. versic.an autem si appareat.extrà de iud.& beoe facit tex.in c.j.extrà de cler.pereg.

22 *Si dicat misisse in possessionem bonorum alicuius,*

¶Porro autem ex eo quod diximus credi nuntio in his quæ pertineot ad eius officium, procedit,quòd si mandatum fuerit mittere creditorem in possessionem bonorum Titij debitoris idq; renuotiet nuntius se fecisse,non solùm ei creditur in eo,quòd misit io possessionem,sed & quòd bona illa sunt Titij,nisi aliud ostendatur,secundùm Bal.io l.j.per gloss.ibi. C.de priuil.fis.& in l.ij.col.iij.versi.sed hìc dubitatur. C.quando fis.vel priua.prout à multis citatur,quanquàm ibi loquitur,cùm fuit expressè cõmissum,vt inquireret,quæ essent bona debitoris:ideò huc oihil pertioet. Sed illud clarè voluit Sal.in l.ob maritorum.col.j.versicu. iuxta dictum.C.ne vxor pro mari.& Imo.in l.à diuo Pio. §.sic quoque.ff.de re iudi.Alex.in ea ipsa l.§.si super rebus,col.vij.versi.item circa hoc.Philip.Dec.qui ita dicit se Senis respondisse,in d.c.cùm parati.ad fi.& Alcia.in d.xiiij.præsumptiooe regu.iij.num.4.

23 *Si dicat se ad domũ citasse: quia citãdum præsentem nõ reperit.*

¶Ex eo quoque fit,vt credatur nuntio,dicenti se non potuisse reperire citaodũ:ideoq; eum domi citasse,d.l.properandum,§.& si quidem,ibi, nec ita actoris pars fuerit inuenta, iunctis illis præcedentibus verbis,per executorem negotij.& ibi Bald.col.ij.versic.etiam ex hoc text. Et videtur etiam voluisse Bart.in l.j.§.permittitur.ff.de liber.agnos.in fin.ij.notab.dum consulit,vt nuntius dicat se eum diligenter perquisiuisse:& quia illũ non potuit reperire,ad do-

mum citasse,& expresiius voluit ipse Bart.in l.si tamen,in fi.ff.de legat.ij. & in l.iiij.§.Prætor. col.j.versi.sed qualiter apparebit.ff.de dam.infe.& Bal.etiam subobscurè in l.vlt.col.j.C.de iure domi.impe.& Panor.apertè in c.causam,col.iij.versi.quid autem si iudex.extrà de dolo & contu.& Phil.Deci.in d.c.cùm parati.& Alcia.in d.xiiij.præsumptione regulæ iij.num.3.

24 ¶Quod tamen intellige,si ipse nuntius renuntiet id se fecisse: quòd si simpliciter diceret ei, tasse ad domum,non præsumitur eum perquisiuisse, vt dicit Barto.in d.l.iiij.§.prætor.col.ij. versi.sed quid debet nuntius referre.& sequitur Anto.in d.c.causam.col.penult.& ibi Panor, col.iij.de dolo & contu.& idem Panor.consi.lxxxiiij.arbitror,post prin.lib.2. vbi & hoc dicit procedere,etiam si nuntius in fine subiungeret omnia se fecisse secundum Ius commune,& formam statutorum:non enim pro eo præsumitur,qui vilis est persona, vt pro iudice,argu, not.in l.j.C.de vsur.& idem quoque voluit Imo.in l.sciendum.& ibi latius Franc.Areti.col. xij.versi.adde etiam inquantum.ff.de verb.oblig.vbi ipse Aret.nuncupatim palinodiam canit contrariæ sententiæ,quam statim adducemus,& Roma.consil.cccclliij.in re præsenti.col.ij.& Alex.in l.hæres institutus.col.ij.versi.refert etiam.ff.de acqui.hære.& consi.cxxxvij.in causa & lite vertente inter Lancelotum.col.iij.versi.præterea in citatione.lib.2.& consil.ccj.in causa & lite vertente inter magistrum.col.j.versi.& licet in actis,dicto lib.2.& consi.ij.consideratis his, in prin.lib.3.Phil.Deci.in c.quoniam.col.x.versi.& prædicta conclusio.extrà de probat. *An præsumatur perquisiuisse, si non dicat expressè.*

25 ¶Quanquàm huius cõtrarium voluit Bal.in l.scire oportet.§.multa verò. ante fi.ff.de excus. tut.vbi id dicit seruari in practica iudiciorum.Pau.Cast.in d.l.iiij.§.prætor ait,post prin.ff.de dam.infect.ipse Roma.hic sibi palàm contrarius,in d.l.hæres institutus.& ibi quoque Franc. Aret.col.j.in fi.& iterum col.ij.versi.sed ad primam quæstionem,ff.de acqui.hære.quia vt ipsi dicunt,præsumitur legitimè factum propter facientis officiũ, vt in simili not.in l.acta,ff.rem rat.hab.& in d.l.iiij.§.abesse,ff.de dam.infect.censeturq; ipse nuntius voluisse facere actum validum,& efficacem.l.pro hærede.§.Papinianus,ff.eod.tit.ff.de acqui.hæred. *De eadem re.*

26 ¶Sed prior sententia verior est,& seruatur in hoc regno. Sed illam ita tempera, vt procedat, nisi nuntius renuntiet citasse se ad domum,prout illi mandatum erat: quia tunc æque valet, ac si expressè declarasset,eum reperire non potuisse,ideoq; ad domum illum citasse,vt colligitur ex dictis Bal.in d.l.properandum,§.& si quidem,C.de iudi.Petr.Anch.& Card.Flor.in d.c.le.j.de dol.& contu.& eiusdem Card.in d.c.le.j.de iud.& Ro.consi.cccxvij. diligenter perscrutatis.& Alex.in d.l.iiij.§.Prætor ait.vbi & hoc sensisse videtur Bart.col.j.& eiusdem quoque Alex.consi.cexix.ponderatis his,col.ij.versi.& similiter præsuppono,lib.6. *De eadem re.*

27 ¶Ad hoc tamen intellige,si in commissione,siue mandato iudicis de citando, sit nominatim expressum,vt citetur quis personaliter,si reperiri posit:sin minus,ad domum:quia tunc cùm nuntius simpliciter renuntiat citasse,secundùm formam sui mandati,vel commissionis,satis videtur renuntiare illum se perquisiuisse , vt mandatum erat. Secus si id non exprimeretur in mandato iudicis : nam licet ita intelligatur secundum intellectum iuris , tamen ad illud, quod de iure tantùm intelligitur,nec aliter expressum reperitur, non refertur relatio nuntij: vt satis declarant ij,quos suprà citauimus,& præterà Panor.d.consi.lxxxiiij.lib.2. Alexand.d. consi.ij.lib.3.Soci.consi.lvj.viso processu,col.ij.lib.4.& Philip.Deci.in d.c.cùm parati,col.pen. & in d.c.quoniam,vbi suprà,de probat. Et aperta est vtriusque differentia : quia primo casu fit relatio ad id,quod facti est,scilicet ad mandatũ iudicis:ideò perinde habetur pro expresso in ipsa relatione,atque in ipso mandato expressum est,l.ait Prætor,§.j.& ibi Bar.ff.de re iudi. & l.in summa,in princip.eod.titu.eum multis simi.à me collectis in Legibus connubialibus, in verbo,*expres*,versicu.sed & sextum genus.Secundo autem casu fit relatio ad ius,quod verisimiliter non cadit in sensum nuntiorum iuris omnino imperitorum, vt etiam de testibus dicitur in d.l.j.C.de vsur. *De eadem re.*

28 ¶Postremo ex eo,quòd diximus credi nuntio in his, quæ ad suum officium pertinent, illud quoque manauit,quòd illi creditur de discussione bonorum alicuius,videlicet cùm renuntiat nulla illius bona mobilia reperisse,ideoq; manum in immobilia misisse, secundùm ordinem l.à diuo Pio,§.in venditione,ff.de re iudi. vel etiam si renuntiat nulla omnino bona rei principalis reperisse,nulla alia opus est discussione , vt agi possit contra fideiussorem. Hæc enim fuit senten.Barto,qui id dicit seruari de consuetudine, in d.§.in venditione,col.ij. versicu.quæro qualiter constabit,& ibi Alex.tum col.ix.versi.alia practica,tum in fin. & eiusdem Bart.post Iaco.Aret.in auth.hoc si debitor, quam legit cum l.persecutione,col.ij.versic. quæro,dicitur hic & ibi quoque Sal.col.ij.in ix.q.C.de pigno. vbi tamen ipse Bart. dicit cautius & tutius in hoc adhiberi duos nuntios,& ipsius Bar.in l.in illa stipulatione,§.si Calendis, col.vlti.versi.quæro & ibi Alex.colum.quoque vlti.& Fran.Aret.col.pen.versi. & ad modos.ff.de verb.oblig.& rursum ipsius Bart.in l.stipulatio,§.habet,col.ij.versi.formo vobis, & ibi latè Iason.col.j.versi.quærit Barto.ff.de oper.no.nuntia. & eiusdem Bart.in l.ij.§.si dubitetur,col.ij.ff.quemadmodum testa.aper.& consil.xc.dulecto domino, col.pen.versicu.item sciendum est. Sed ipse Bart.in dictis locis,ne quis erret,expresim loquitur,quando nuntius ad hoc nominatim mittitur,vt inquirat. *An ei credatur de bonorum discussione.*

29 ¶Sed & quòd nuntio de huiusmodi re credatur,simpliciter tenet Sign. qui pulchrè declarat, *De eadem re.*

quid hoc casu facere debeat nuntius, vt executio legitimè facta dicatur, consil.lvij. creditor, ferè per totum, & Bal.in auth.sed hodie, circa medium, C.de act.& obli.& in d.l.ij.C.quando fiscus vel priua.& in l.magis puto, §.illud, in fi.ff.de reb.cor. & Alex.in l.exitus, in princi.ff.de acquir.poss.& Masuer.tit.de execut.versic.item quanquàm de iure.& Guid.Pap.deci.Delphi. dcxxviij.non debet. Et idem de discussione, quæ fit de persona, an scilicet inuēta sit ad hoc, vt possit procedi contra correum, vt scilicet credatur nuntio, voluit Bart.in l.ij.§.j.in viij.q. eademq; penulti.ff.de duobus reis. Sed illud hîc obiter dixerim, postremis constitutionibus Regis nostri Francisci sancitis mense Augusti anno Domini M. D. xxxix.artic.lxxiiij. illum ordinem mobilium & immobilium in executionibus fuisse sublatum: vti etiam in Delphinatu iam diutius factum fuisse testatur ipse Guid.Pap.decis.Delphin.cclxxxj.in statuto.& iterum decisio.cccclxviij.de iure.

*Constitutio regia.*

30 ¶Tertio principaliter intellige, vt credatur nuntio, præterquàm tamen in his, in quibus versatur graue aliquod alterius præiudiciū, nam tunc ei soli non creditur, vt not.voluit Bar. in d.l.Diuus, la ij.cc l.iij.versi.tertiò quæro.ff.de custo.reo.& Alex.consi.lxxv. videtur in præsenti consultatione, col.pen.versic.& si dicatur, lib.4.& Philip.Deci.consi.xciiij.in casu ad me transmisso, col.ij.versi.similiter scriptura, & ij omnes quos suprà citauimus, nume.7. alij item dixerunt. Et bene etiam facit, quod scribit Federicus Senen.consil.cxlij. domini Ioanni, col. pen.& Bal.in c.cùm dilecti, col.pen.versi.oppo.dicitur hîc, extrà de dolo & contu.

*An ubi versetur graue præiudicium.*

31 ¶Quarto item principaliter intellige, vt nuntio credatur, nisi ipsius qualitas, eiusq; qui citatus dicitur: & id negat, aliud suadeat. Quid enim, si fortè nuntius ipse est opinionis prorsus illaudatæ: contrà autem alter, qui dicitur citatus, & tamen negat, integerrimæ fidei? Tunc certè iudex poterit ex iis, atque etiam ex qualitate negotij, & cæteris argumētis, arbitrari non esse soli nuntio credendum, secundùm eorum opinionem, quos suprà adduximus nume.9. nam & alij. Quam quidem opinio.cū cæteris ita concordauit, atque veluti conciliauit Phil. Deci.d.c.cùm parati, col.penul.de appel.

*Quid si eius et citati qui id negat, qualitas aliud suadeat.*

32 ¶Et haec quidem, quantum ad Ius commune pertinet, obtinent. Sed quia quotidiana propè experientia compertum est, huiusmodi nuntios non esse admodum probatæ fidei, multasq; fraudes, calumnias, ac falsitates anteà perpetrasse. Ideò primis ordinationibus (quas vocant) regiis Ludouici duodecimi, cap.56.sancitum est (quod & nostra consuetudo hoc in loco statuit) vt tum demum eis credatur, si secum habuerint duos testes in suis renuntiationibus inscriptos: nec hoc casu (vt subdit ea regia sanctio) admittendam esse partem ad dicendum contrarium: quod intelligendū est, nisi nuntij renuntiationem falsam asserat, & aduersus eam de falso inscribat, iuxta ea, quæ ibi latè diximus.

*Decisio principalis quæstionis. Regia ordinatio.*

33 ¶Sed quæritur, an stante nostra consuetudine, aut etiā dicta ordinatione regia, credatur duobus nuntiis sine testibus. Et id quidem verum est, vt multi voluerunt, qui in ea opinio.fuerunt, vt soli nuntio non credatur, sed tum demum, si sint duo: & qui etiam consulunt adhiberi duos nuntios ad tollendam dubitationem, quam suprà tractauimus, an soli nuntio credatur.& inter hos apertè id voluerunt Vber.Bob.Alber.Gal.& alij, quos citat Ioan.Andr.in addit.Spec.tit.de citat.§.sequitur.versi.sed nunquid.& ipse Specu. in eo ipso §.sequitur, versi. præced. Iac.Bal. in suo tractatu de primo & secundo decreto, post prin.Sign.dicto consi.lvij. creditor, col.iij.versi.item præmitto.Bar.post Iaco.Aret.in dicta authen.hoc si debitor. quam legit enim l.persecutione, col.ij.versi.quæro dicitur hic, C.de pign. Sal.in d.l.tres denuntiationes, col.ij.C.quomodo & quando iudi.& in d.l.absentem, col.iij.in vj.q.C.de accus.Ange.in l. hæc autem, §.non defendi, ff.quib.ex caus.in pos.eat.Ang.Aret.in tracta.malefic.in verbo, Petro publico & iurato nuntio.

*An autem omnino credatur duobus nūtus.*

34 ¶Sicuti & simili dicitur, quòd licet iudici soli non credatur de actis causæ, cap.quoniam contra falsam, de proba.tamen si sint duo, illis creditur, vt voluerunt Inno.& Host.ibi, in princi. arg.c.cùm dilecti.extrà de accus.& c.inter dilectos.§.prętereà.extrà de exces.præla.& sequitur Bald.cum quadam tamen limitatione ibi, col.vij.versic. restat aliqua dicere. Et idem quoque voluit Archid.in c.statuendum, ij.q.vj. vbi & id dicit Romanam curiam obseruare & Lucas Pen.in d.l.j.col.ij.versi.vltimò not.C.de curios.lib.12.Et facit, quod in simili scribit Bal.consi. xlv.statuto Papiæ, circa medium, lib.1. Et quod etiam vbique traditur, regulariter duobus testibus, omnimodam fidem adhiberi.

*Duobus iudicibus creditur.*

35 ¶Et ex his nonnulli ex nostratibus illud assumunt, quòd cùm de Iure communi instrumentum à solo notario subscriptū non faciat fidem sine duobus testibus, vt not.glo.in §.si verò absunt.in verbo, quantùm ad hoc.& ibi Doct.in auth.de hæred.& Falcid.satis est, si duo notárij sine testibus instrumentum conficiant. & ita vtimur in Gallia propè vniuersa. Quanquàm cōtrarium nuncupatim in hoc casu tenuit Bal.in c.2.col.ij.versi. sed pone quòd vnus. extrà de fide instru.& consi.cccexiij. duo sunt statuta, lib.1.& iterum consil.cccexliij. statuto cuiusdam oppidi, lib.5. Pro cuius sententia optimè facit, quod scribit glos.in d.§.si verò absunt.in verbo, tabulariis.cum qua simpliciter transeunt Docto.ibi.& Ioan.Fab.in §.item verborum, col.vlti.versi.item quæro, Instit.de inuti.stipul.

*An duobus notariis sine testibus.*

36 ¶Faciunt quoque multa, quæ in simili tradit Bald.ipse consi.cxxviij.cum quidam vsurarius, col.ij.

col.ij.versi.sed ponamus,lib.3. & Corne.in subscriptione consi.lxviij.consultit, col.eiusdem subscript.j.lib.1.& consi.lxxvij.licet autem per totum,eod.lib.1.& Iason consil.xcvij.statutum Bononiense,lib.4.quæ in illis locis videre poteris. Ex quibus intelliges,non tutum esse conficere instrumentum coram duobus notariis sine testibus, cessante consuetudine contraria aut generali,cuiusmodi est in tota penè Gallia,vt diximus·aut speciali, qualem habemus infrà titu. *des notaires.* §.ij.qui est omnium huius volu.cccxxiij. ex quo cognosces,maius robur tribui instrumẽto à duobus notariis confecto, quàm ab vnico cum duobus testibus.de quo nos ibi latius dicemus. Nec mouet,quod dictum est,de duobus nuntiis. nam bona pars nostrorum censent credendum vni nuntio,nullusq; requirit duos testes cum eo. Magis autem vrget illud de duobus iudicibus, quandoquidem cũ vno iudice requiritur publica vna persona,aut alij duo,vt nuncupatim scribitur in d.c.quoniam. *De eadem re.*

## §. *NONVS.*

SI le retrayant ne peut trouuer l'achepteur,il suffit de faire l'offre à sa femme [a], ou à son [b] domicile.

*SI retrahens emptorem in faciem conuenire non poßit, sufficit oblationem fieri vxori [a] illius,aut ad ipsius [b] domicilium.*

## A SA FEMME, VXORI ILLIVS, GLO. I.

1 HABEMVS tex.in l.aut qui aliter,§.sed & Seruius,ff.quod vi aut clam. quo caueatur,absente fœmina satis esse viro eius aliquid denunriari.id quod Accurs.ibi in princ.assignat ei quod scribitur in l.ij.& in l.maritus,C.de procura.scilicet maritum pro vxore posse agere sine mandato,tanquam scilicet is sit legitimus procurator. Vel id fit (inquit) quia vxor id scire statim præsumitur,quod maritus scit.argu.l.si legibus.C.de episco.audien. de qua posteriori ratione satis multa diximus in Legibus nostris connubialibus,in l.xij.in princ. Et dicit Barto.in d.§.sed & Seruius.quem legit ( ne tu erres) cum §.& si fortè,quòd sufficit protestari aut denuntiare marito ad excusandum à dolo, nõ tamen in præiudicium vxoris,cui factum mariti præiudicare non debet: vt patet per totum titu.C.ne vxor pro marito. *An oblatio retractus poßit fieri uxori pro uiro.*

2 ¶Et autoritate illius tex.scribit not.Iason in l.vlti.char.vlti.versic. decimoseptimò quæro, de iure emphyt. quòd si emphyteuta fœminæ velit fundum emphyteuticum alienare, satis est id marito denuntiare,eritq; perinde ac si ipsius vxori fuisset denuntiatum. & dicit ad hoc illum tex.not.iuncta glos.declarando tamẽ,vt ibi per Bart. In quo tamen ipse Ias.palinodiam cecinit in l.non solùm,§.morte,col.x.versi.quærit Bar.ff.de oper.no.nunti.vbi illud latissimè differit,an sufficiat denũtiare marito pro vxore,post Bart.ibi,& in d.§.sed & Seruius,& Ang. in l.mora,in prin.col.iij.versic.tertiò quæro.ff.de vsur.quos omnes vide, ne hìc te diutius teneam.& similiter Fel.in c.cùm M.Ferrariensis,col.xx.versi.nona conclusio.extrà de constitu. Vt tamen non omittam,quod Ioan.And.in c.in generali,col.vij.in paruis,versicu.sed quæro habeo,de regu.iur.in Mercur.tenet simpliciter sufficere protestationẽ fieri marito pro vxore, per d.§.sed & Seruius.& id quoque voluit Alberi.in d.l.maritus,in fin. & in l.si rem,§.quolibet.paulò ante fi.ff.de euict.per d.l.maritus.& quia ( inquit) vir & vxor sunt vna caro,l.ij.C. rer.amot.& l.vlti.§.vlt.ff.de furt.

3 ¶SED an è diuerso cùm aliquid denuntiandum est marito,satis sit vxori pro marito denuntiare,qui est casus nostræ consuetudinis. Et certè si illa secunda ratio Accursij habet aliquid in hac re momenti,cùm dicit, vxorem id statim scire præsumi,quod maritus scit: ea multò plus ponderis hìc habebit. Quis enim nescit,mulieres loquaciores viris esse, nihilq; non effutire solitas? vt omnium copiosissimè docuimus in illis nostris Legibus connubialibus, in ea l.xij.versi.quamuis ergo & multis seq. Sed & ea ratione cessante, quod dispositum est in viro,in d.§.sed & Seruius,vt scilicet satis sit viro denuntiare in causa vxoris,ea absente,idem quoque dispositum in fœmina debet censeri, vt scilicet sufficiat absente viro vxori eius denuntiare,per l.vlti.& ibi latè Bar.Bal.Ang.& alij præsertim Recentiores,qui afferunt concor. C.de indict.vidui.vti etiam faciunt in l.si priusquam,col.pen.versi.sed aduerte.ff.de oper.no. nunti.& in authen.quas actiones.col.vij.versi.tertiò principalitet.C.de sacrosan.eccle. *An è diuerso, uiro pro uxore.* *Argu. à reciprocis in uiro & uxore ualet.*

4 ¶Sed hæc postrema ratio (alia enim simul excutietur) tum demum procedit,cùm qualitas & ratio,ob quam in vno est aliquid statutum,est in altero:quòd si abest,cessat dispositio,l.curatorem.C.de interd.mat.& l.vlti.cum glo.vlt.C.de rescin.vend.glo.in c.1.in verbo,sub excommunicatione,& ibi Doct.extrà de loca.Bart.Bal.Ang. & alij in l.multùm interest,ff.de verbo. obliga.idem Bar.Bal.Ang.& recentiores in d.l.vlti.C.de indict.vidui. & ibi concordan.à Ias. Cessat autem in fœmina illa qualitas procuratoris,quæ est in viro:qui ( vt diximus) est legitimus vxoris procurator:quæ quidem qualitas est vera, aut certè præcipua & principalis ratio,quare quod denuntiandum est vxori, potest ea absente eius viro denuntiari:nam vt di- *Nisi sit diuersa utriusque ratio.*

cit Barto.in d.§.morte,col.vj.versi.circa quartum,& iterum colum.penul.versicu. quæro cui debet fieri,denuntiatio siue protestatio debet fieri parti principali, si reperiri possit:aliàs fieri potest procuratori vel viro,vel etiam amicis,vt dicit in priori loco,l.si dictum,§.vltimo.ff.de euict.& d.l.aut aliter.§.& si fortè.

5 ¶Sed quia Bart.loquitur etiam de amicis,in quorũ, & quidem præcipuorum numero vxor collocanda est,ex illo versu Propertij lib.4.

*Omnis amor magnus, sed aperto in coniuge maior.*

Et latè diximus in l.si vnquam,in præfat.nu.12. sed vt redeamus. Certè & alia quoque ratio est,cur non æque admittenda est denuntiatio facta vxori pro marito, ac marito pro vxore: quia mulier non ita potest intelligere, quod sibi denunciatum est, vt posteà viro renuntiet, illumq; certiorem faciat, sicut vir facit:cuius quidem ob eam causam inter cæteras id munus est peculiare ac proprium, vt causas ac negotia forensia & extranea curet atque administret, quæ sunt mulieribus interdicta,l.ij.ff.de reg.iur.& plene diximus in illis nostris Legibus connubialibus,l.x.proindeq. & ipse vir vxorem suam defendat,nõ vxor virum,l.j.§.vlti.& l.seq. ff.de iniu.qua ratione innixus ipse Accur.in d.§.sed & Seruius,expressim tradit, nõ satis esse vxori denuntiare,quod viro est denuntiandum:licet è diuerso fieri possit,per illum text. Et aliàs videmus,quod dispositum est in vno correlatiuorum,non habere locũ in altero,quando est diuersa ratio,vt præter Bal.in d.l.vlti.C.de indict.vid. voluerunt Bar.Ang.Flor.Nell.à S.Gemini.& alij Recentiores ibi,per d.l.vlt.C.de rescin.vend.& l.j.in fi. cum l.seq.ff.de iniur. nam & has quoque in id citat Ias.in d.l.vlti.cum alijs multis,vt ibi videre poteris.

6 *Citatio viri in personã uxoris,an ualeat.*

¶Ex quibus satis apparet,non perperam scripsisse Iac.Are.& post eum Guid.Pap.dec.Delph. ccccxlv.an valeat citatio,in prin.& iterũm consi.cxxj.indubitanter,in v.dubio non valere citationem mariti in personam vxoris,vt contra eum,tanquã contra contumacem possit procedi. Quod tamen intelligit ipse Guido in dictis locis,nisi ea citatio fieret in personam vxoris,in domo habitationis viri,per quædam iura,quæ in id allegat: præsertim si ei detur copia (exemplar,siue etiam exemplum vult dicere) citationis,per glos. quam dicit not.in l.licet.C. de repud.Subditq; quòd in curia Parlamenti Delphinatus hic stylus obseruatur,quòd quando citatio facta in domo habitationis,& in personam vxoris verisimiliter præsumitur venisse ad notitiam viri:ea citatio reputatur valida,& proceditur contra eum,tanquam contumacem,vbi maximè non agitur de magno præiudició. Illum vide, & quæ ibi allegat. Senatus autem Parisiensis,vt audio,non admittit huiusmodi citationes, nisi citatio affixa sit domui. Ideo nec quòd hìc dicitur in retractu,trahendum est ad alias citationes,siue denuntiationes, l.si verò,§.de viro.ff.solu.matri.cum simil.

7 *Vir censetur habere domiciliũ in ea domo in qua uxor habitat.*

¶Illud autem sciendum est maritum censeri habere domicilium ea in domo, in qua vxor & familia ipsius habitat,l.j.§.domum. ibi vbi larem matrimonio collocauerint,ff.de lib.agnosc. Idcoq; sufficit,eum citare ad eam domum habitationis vxoris,vt aperte voluit Inno.in ca.si aduersarius.quod est vlt.col.j.& ibi quoque Host.& Ioan.And.extrà de eo qui mit.in poss.& idem Inno.in c.ex parte B.post prin.extrà de fo.compe.Bart.qui intelligit etiam,si tunc absit ab ea domo,in d.l.j.§.permittitur.per tex.ibi,iuncta gl.in verbo,manere.ff.de liber.agno.Matthæs.& post eum Card.Floria.in cle.j.col.iij.in ij.q.de iud.Bened.Capra.consil.cxlij.punctus, quidam Bartholomæus,in ij.dubio.& Guid.Pap.in tracta.præsump.col.ix.versic.præsumitur clericus.& Alcia.in tract.eiusdem tit.regu.j.præsumpt.xxxv.& facit tex.in l.ij.C.vbi senat. vel clarissi. Nam vbi maritus abest ab vxore,præsumitur eum latitare, vt dicunt Inno.Hosti.& Ioan.And.in d.c.si aduersarius,& Ange.in l.properandum,§.& si quidem.paulò ante mediũ, C.de iudi.& Barb.in cle.causam,char.antepenul.de elect.vbi id dicit sing.

8 *Sed quid si uir & uxor seorsum habitant.*

¶Sed vide,an id procederet etiam si vir & vxor seorsum habitarent,honorem tamen matrimonij inuicem habentes,vt nonnulli faciũt,præsertim principes viri,vti attestatur Iurisconsultus in l.cùm hic status. §. si mulier.ff.de donat.inter vir.& vxor.& facit l.nihil.ff.rer.amot. (Et facit quod scribit Bal.consi.liij.quædam domina Richabella, in j.dubio,lib.4.) Et ex his potes intelligere,an & huiusmodi oblatio & citatio in causa retractus possit fieri ad eam domum,in qua vxor emptoris habitat.

## A SON DOMICILE, AD IPSIVS DOMICILIVM, GLO. II.

1 *Oblatio,citatio, denuntiatio,& alia huiusmodi, an possint fieri ad domum.*

POTEST denuntiatio,atque citatio fieri ad domum illius,cui aliquid est denuntiandum,aut qui citandus est,l.scire debemus,§.qui autem,ff.de excus.tut.& l.aut qui aliter,§.& si fortè.& ibi glo.& Doct.ff.quod vi aut clam,& l.j.§.permittitur.ff. de lib.agno.& l.iiij.§.Prætor ait,& ibi Bar.& alij,ff.de dam.infect.& l.vim passam. §.nupta priusquam.ff.de adulte.& l.vt perfectius,§.sinautem.C.de anna.except.& ca.causam. extrà de dolo & contu.& cap.si aduersarius,quod est vlti.de eo qui mit.in possess. & cle.causam,versi.quòd si forsan,de elect.& voluit gl.in l.vlti.in glo.magna,in fin.ff.de restit.in integ. & Spec.tit.de cita.§.sequitur.versicu.sed nunquid sufficit denuntiare.Barto.in l.licet.C.de repud.Alber.loquens de peremptorio,in l.j.§.item cum edicto,ff.quæ sent.sine app.rescin.idem Alber.

Alber.loquens de denuntiatione,in l.si irem,§.quolibet.ff.de euict. & in l.mora,col.iiij.nu.16. ff.de vsur.& in c.præsumitur.de regu.iur.lib.6.nam is (ne erres) in fi.tit.ff.de reg.iur.commentaria edidit in quædam cap.eiusdem titu.lib.6.Bald.in c.Cumana,col.iiij.versicu. quædam est protestatio.extrà de elect.vbi loquitur de protestatione.& in c.quoniam,in prin.col.vlt.versi. quæro nunquid sufficiat,extrà vt lit.non contesta.& in cap.1.col.iiij.tit.de mil.vas.qui contu. est.& Doctor.vbique.

2 ¶Idque non solum in ciuilibus,sed & in criminalibus quoque,vt voluit gl.in c.caueat,quod est ij.iij.q.ix.Cy.in l.si accusatoribus,post medium,versi.quæritur hic qualiter. & ibi quoque Bal.col.ij.versi.in eadem glo.ibi,non inuentus,C.de accu.Spec.titu.de accus.parte iij.§.j.versi. sed nunquid sufficit si ad domum.Alb.in l.j.col.pen.versi.sed nunquid,C.de hære.insti.& in d.l.vim passam,§.nupta,ff.de adulte.per eum tex.Bar.in l.inter accusatorem,versic.sed quæro vbi debet citari.& ibi etiam Imo.ff.de publi.iud.Bal.in d.l.vt perfectius,col.ij.versicu. attende etiam,quia citatio,& ibi quoque Ang.col.ij.& idem Bal.in l.& post edictũ,in prin.ff.de iudi. Sal.in l.absentem,in ij.q.C.de accusa.Ang.Aret.in tract.malefi.in verbo , iudex cõmisit,quod Caius & alij inquisiti citarentur,col.iij.versi.quæro an sufficiat citari.Alex.qui hanc dicit esse communem opin.in l.iiij.§.Prætor ait,col.ij.ff.de dam.infect.Alex.consi.cxx.viso processu,in fin.lib.6. & hoc de consuetudine obseruari dicunt Albe.Gand.in tract.malefi.tit.de citatione facienda,col.ij.versi.sed nunquid sufficit.& Alb.Ros.in tracta.statu. in iiij.parte q.lj. sed nunquid ex citatione,qui tamẽ videntur sentire aliud esse de Iure communi , rationibus per eos allegatis,vti etiam facit Augu.Ari.in addi.Ange.Aret. vbi suprà. Sed nos in Francia priorem partem sequimur,vti etiam olim sequebatur prisci Romani,apud quos,vt tradit Plutarchus in vita Gracchorum , more maiorum , si quis capitali iudicio accusatus non veniebat ad se defendendum,eum domi ante ianuam consistens nomenclator citabat.

*Et quid in criminalibus.*

*Mos antiquus Romanorum.*

3 ¶In nonnullus tamen casibus non sufficit huiusmodi citatio ad domũ, vt videre licet apud Inno.Bal.Pan.& cæteros in d.c.vlti.extrà de eo qui mit.in pos. D.à Rota in addi.decis.xlviij. valet citatio ad domum,in nouis.Ioan.And.in d.c.præsumitur,de reg.iur.lib.6.in Merc.Bart. in l.si tamen.ff.de leg.ij.Io.Fab.in §.vltimo.col.vlt.versi.quid si non reperiatur,Insti.de pœn. teme.litig.Bald.in d.l.vt perfectius,C.de anna.exc.Ant.& Imo.in d.cle.causam, de elect.Paul. Cast.in d.l.iiij.§.Prætor ait,ff.de dam.infect.Soci.in tracta.fal.regu.ij.incip. absens regulariter, & iterum regu.liij.citandus personaliter.

*In quibus casibus non sufficit citatio ad domum.*

4 ¶Ex quibus duos tantùm,qui quotidie occurrunt,numerabo:primus est,quòd ex huiusmodi citatione quis non potest excommunicari tanquam contumax,sed debet personaliter appræhendi.Inno.in d.c.vlt.col.j.& ibi etiam Collect.post prin.& Pan.col.vlti. de eo qui mit.in pos.per c.sacro,extrà de sent.excom. Vincen.in c.ad reprimendum,in fi.de offi.ordi.Bal.in d. l.vt perfectius,col.ij.versic.in glo.super verbo,domiciliũ.& in l.in actionibus,in antiqua lect. in fi.ff.de in litem iur.Ioan.Fabia.in d.§.vltimò.vbi suprà,Instit.de pœn.teme.litig.D. à Rota decis.cclxxj,si de mandato,in nouis,& deci.ccclxvij.si cõmittatur,col.ij.etiam in nouis.Paul. Cast.in d.§.Prætor ait,col.j.Rom.consi.cccclxxxij.in casu præmisso,col.ij.versi. quo ad secundum.Fel.qui id dicit sing.in c.cùm sit Romana,col.v.versi.& circa,de app. vbi declarat quomodo id sit intelligendum. Quanquàm glo.à paucis annotata apertè sentit contrarium in c. caueant.iij.q.ix. Sed Cardi. Alex.ibi eam reprobat,& priorem sententiam sequitur.

*Excommunicari an quis possit ex citatione ad domum.*

5 ¶Secundus casus:cùm quis citatur ad examinationem testium ad perpetuam memoriã. nam nec isto casu sufficeret citare ad domum,nisi periculum esset in mora.Inno.in c. significauit, ad fi.de testi.Ioan. And.qui tamen distinguit,in d.c.præsumitur,Cy.in authen. sed & si quis, versi.quæro modò,& ibi quoque Ioan.Fab.qui id declarat,Bal.& Sal.C. de testib.per tex.in §. & hęc omnia,in verbo,admonitum,& iterum ibi,propter eius proteruitatem & audaciam,in auth.eo.tit.Bar.& Albe.post Dy.in d.§.Prætor ait,ille,col.ij.versic.Dyn.inducit,hic col.j. post prin.vbi etiam distinguunt,sed aliter.Albe.in d.l.vt perfectius,C.de anna.excep.& in l.de pupillo, §.si quis fortè,in fi.ff.de ope.no.nunt.Bal.in addi.Spec.d.tit.de cita.§.sequitur,versic.sed nunquid sufficit.& in sua Marg.in verbo,citatio,col.ij.versi.citatio non sufficit.Ant.& Imol. in d.cle.causam,idem Anto.in c.vlt.extrà qui mat.accu.poss.Flor. in l.in lege Aquilia.§.j.col. ij.ff.ad legem Aquil.Mathesa.nota.cxxxiij.nota quòd citatio, Firmia.in tracta.de Episc.in iij. parte lib.1.col.iiij.versic. nec quando examinatio. Alex.consi.cciiij.super themate,& dubiis,ad fin.lib.2.Matth.Afflict.in consti.Scilię,incip.probationum incursibus, col.iij.in iij.notab. { & in cap.vlti.col.vj.num.80.tit.de capi.qui cur.vend.}

*Citatio, quæ fit ad excommunicationem testiũ ad perpetuã memoriam, an possit fieri ad domũ.*

6 ¶Nec defuerunt,qui renuerunt generaliter,hanc citationem non adstringere citatum in omnibus,quæ sunt magni præiudicij,sed tantùm in his,quæ sunt leuioris cuiuspiam præiudicij. Id enim voluit Pet. Anch.in cle.j.in vlt.not.de iudi.per id quod scribit Inno.in d.c.vlti.de eo qui mit.in pos.& voluit etiam Matthesa.d.no.cxxxiij.& Augu.Ari.qui id valde commendat in d.l.iiij.§.Prætor ait,ff.de nou.ope.nunt.& in addi.Ang.Are.in tract.malefi.vbi suprà.Quin etiam fuerunt,qui generaliter negarunt,citationem fieri posse ad domum , nisi in casibus in iure expresis. Nam & id voluit Inn.in d.c.significauit,ad fin.extrà de testib.& Card.Flo. qui id dicit not.consi.xiij.dominus Cato.& Philip.Deci.consi.cccclx.viso puncto,col.vlum.

*An hæc citatio ad domum, valeat in his, quæ sunt magni præiudicij.*

versicu.& vlterius. Sed vt suprà diximus ex causis criminalibus,ita & in omnibus in Gallia seruamus,vt valeat huiusmodi citatio ritè facta,secũdum ea, quæ statim posteà subiiciemus.

*Quid, si illis casibus citandus latitet.*

7 ¶Illos autem casus,in quibus de iure talis citatio non sufficit,intelliges, nisi citandus latitet, vt per Iono.& alios in d.c.vlt.de eo qui mit.in poss.Dyn.Bart.Paul.Cast.& alios in d.§.Prætor ait.Ioan.And.in d.c.præsumitur,Bald.in d.l.vt perfectius.col.ij.& in d.c.sigoificauit.col.ij. versi.quæro an isti fundatores.extrà de testib.Imo.in d.cle.causam,col.xj.versi.vult ergo glo. Mathes.in d.not.cxxxiij.in fi. Et ad id bene facit tex.in c.1.extrà qui matr.accu.poss.& in cap. quoniam,§.j.& seq.extrà vt lit.non contesta.& in c.perlatum , qoi fil.suot legit. Quis autem latitare dicatur,videbis in l.Fulcioius,§.quid si autem latitare,ff.quib.ex caus.in poss.eat.& in l.cum qui,ff.de priui.credi.& per glo.in l.satisq;,ff.de in ius voc.Inno.Ioan.And.& Barb.in c. consultationibus,extrà de offi.deleg.Spec.titu.de pri.& secun.decreto,§.nunc dicamus,versi. illud autem,Bal.in auth.& qui iurat,col.antepen.versi.modò ego quæro,C.de boo.auto.iud. posid.& Philip.Dec.in l.non videtur defendere,in princip.ff.de reg.iur.& Matthæ.Afflict.in coostit.Siciliæ,incip.si quis post litem,col.iij.in iij.not.

*Quæ requirãtur in hac citatione. Et primum de bet fieri literis ad domum affixis.*

8 ¶Cvm autem fit hæc citatio,siue denuntiatio ad domum,multa requirũtur: Primum vt ea fiat io scriptis,ac per literas ad domum affixas.Iono.Io.Aod.& alij,io d.c.vlti. de eo qui mit. in possess.Bald.& Ange.in d.l.vt perfectius,vbi etiam est bonus tex.Alber. in d.l.iiij.§.Prætor, col.j.versi.est etiam notandum,ff.de dam.infect.Bal.in l.consentaneum,col.j.& iterum vlti.& ibi quoque Sal.col.j.in ij.not.per illum tex.io verbo,literis,C.quomodo & quaodo iud.& in l.si finita,§.non autem,col.ij.ff.de damn.infect.& in auth.hodie,col.j.C.de appel.& in dicto c. Cumana,vbi suprà in princ.de elect.& in sua Margar.in verbo citatio.col.pen.versicu.citatio quando fit ad domum.Ange.in §.omnem,col.antepen.versi.ex hoc casu patet. in auth.de litigio.vbi expressissimè omuium illud dicit de affixione schedulæ citatioois. Firmia.in tract. de Episc.in iij.parte lib.1.versi.concluditur ergo valere.Alex.io addit.Barto.in l.ij.C. de colla. fund.fisca.lib.11.Barb.in cle.causám,col.xix.in paruis,versicu.vnde poterit.de elect.Guid.Pap. singu.cccclxix.si quis maodetur,in princ.Card.Alex.in c.1.col.ij.tit.de mil.vasal.qui contu.est, & Ias.in §.quadrupli,col.iiij.versi.illud autem diligeotissimè, instit.de actio. Et est etiam bonus tex.in l.iiij.§.toties.ff.de dam.infect.cùm dicitur, libellum ad ipsas ædes proponere,& ibi glo.in verbo,libellum,& ibi id expressim not.Bald.in fin. Et facit, quod scribit Sali.io l.vlti. in fi.C.de neg.gest.& tex.in l.item veniunt,§.præter hæc,ibi, aut denuntiatum esset ei literis, ff.de petit.hæred. Et hoc videotur intelligere nonnulli, cùm nemo domi reperitur , & inter cæteros Iono.in d.c.vlti.& Guid.Pap.d.singu.cccclxix. Sed nos ita vtimur, vt semper necesse sit schedulam citatoriam appendi ædibus.

*Idq; in loco patenti.*

9 ¶Secundum,vt huiusmodi schedula citationis ponatur io loco patenti , non in angulo,aut sub ostio,vt tradit.Bal.in l.sed & si pupillus,§.de quo palàm,per illum text.in verbis, noo in loco remoto,sed euideoti,ff.de instit.actio.in lect.antiq.Ange.in d.§.omnem,vbi ouper designauimus,in auth.de litig.vbi nuncupatim dicit, quòd ea schedula infigenda est ipsi ostio, siue valuis domus:quod & nos io Gallia obseruamus.Cataldinus in tracta.syndicat.cap.125. incip.adde quòd si schedula,Feli.in c.ex parte Decani,col.iiij.versi.facit quod notat,extrà de rescrip.Hippo.Marsil.in repet.rub.de fideius.nu.177.& consi.cxxij.clementissimi,col.ij.versic. & faciunt dicta. Et id voluerunt,qui dicunt hanc citationem publicè fieri debere,inter quos est Archid.in c.1.col.vj.in verbo,infra mensem,de elect.lib.6.

*Nec schedula continuò amo ueatur.*

10 ¶Tertium requiritur,vt ea schedula citatoria oon confestim amoueatur,sed illic dimittatur, vt possit peruenire ad notitiã citati:aliàs non valet citatio.Bal.in d.l.sed & si pupillus,§.proiode si dominus,ar.illius tex.ff.de insti.act.Pao.io d.c.vlt.in iij.not.extrà de eo qui mit.in pos. per text.ibi qui dicit,eam publicè fieri debere.quod bene facit ad præcedentem versicu.atque etiam per c.vlti.de elect.lib.6.ipsi Catal.Fel.& Hippol.Marsi.in locis alleg.in d.præced.versic. Nam & aliàs appositum noo censetur quod continuò remouetur,vt late diximus & probauimus in repe.l.si vnquam,in verbo,susceperit liberos,nu.141.hæc autem,& multis seq.

*De eadem re.*

11 ¶Nec tamen necesse est,vt nuntius referat quãto tempore ea schedula manserit,vt dicit Bart. in extrauag.ad reprimen.in verbo,publicè, & Matth.Afflict.in constit.Siciliæ incip.citationis literæ,col.iiij.in v.not.versi.sed an dicta citatio.Nam vt id certò referre posset,oecesse esset,vt is longo tempore dies noctesq; continuò ante ianuam citati maneret:quod admodum difficile,ac durum esset. Porrò si ea citatio peruênit ad notitiam citati,is ea adstringitur, etiam si illico schedula citatoria amota aut abrasa fuerit,vt not.dicit Bald.in auth.qui semel, col.peo. versic in glos.vt veniat,per glos.ibi in verbo,tribus edictis,C.quomodo & quando iudex.& facit quod dicam infrà num.16.quid autem.

*Et fiat hora congrua.*

12 ¶Quartũ,vt ea citatio,siue appositio eius schedulæ citatoriæ, fiat hora & tempore congruo, vt dicit Pan.in d.c.vlt.vbi suprà,de eo qui mit.in pos.& Felin. in d.c.ex parte Decani,col.iiij. versi.& nota quòd talia:vbi dicit,id non debere fieri clandestinis temporibus, quibus rerum gestarum verisimiliter non habetur notitia,puta, hora prandij,aut vespertina. Et licet quantum ad horam prandij,vix illud reciperemus,tamen horam serotinam omoes (oi fallor) intempestiuam huic rei dicerent, & multò magis nocturnam.neque enim id ea hora fieret patenter

tenter atque palàm, vt fieri debet,sicuti suprà diximus,& mox dicemus, quamuis Chassen. videatur de iure admittere citationes noctu factas in tit.*des iustices*,§.vj.in glo.j.ad fin.

*Atque alta voce.*

13 ¶Quintum,quòd huiusmodi citatio fiat alta voce, vt voluit Archi.in d.c.j.col.vj.in verbo, infra mensem,de elect.lib.6.& Bal.in l.diffamari,per illum tex.in verbo,vocitasse,C.de inge. manum.& consi.cxxvj.citatio facta,in j.dubio,lib.4.Lucas Pen.in l.quoties,quæ est pen.in fi. C.de dign.lib.12.& Car.Flo.post.Matt.in cle.j.in ij.q.in fi.de iudi.& Barb.qui ad id illum tex. in d.l.diffamari,dicit not.in l.sciendum.col.lix.in princ.versi.quartò,ff.de verb.oblig.& Soci. consi.lvj.viso processu,col.ij.versic.sed clarum est,lib.4.Et optimè facit text.in d.c.vlt.extrà, de eo qui mitit.in pos.in illis verbis, denuntiatione publicè domi facta.& glos.quæ iisdem verbis vtitur,in c.quoniam,§.porrò,in verbo,impedit.in prin.vt lite non contest.quomodo enim publicè fiet,nisi alta voce,& cunctis audientibus id fiat?& quod dicit glo.in c.caueant, iij.q.ix.sufficere,si citetur aduersarius publice ad domũ, &c.facit quod dicit Bar.in d.extrauag.ad reprimendum,in verbo,publicè, Verùm id in Gallia non obseruamus.

*Et requisitis amicis aut vicinis.*

14 ¶Postremum,quòd requirendi sunt amici, aut vicini, qui id citato renutient,aut si velint, defendant,l.item ait,in fi.& l.seq.ff.ex quib.cau.maio.glo.in d.c.causam de dolo & contu.& in d.cle.j.in verbo,ex certa scientia,& ibi Pan.& Card.Flor.in vj.q.de iudi.Inno.in d.c.vlt.in fi.extrà de eo qui mit.in poss.& Io.Fab.in §.vlt.versi.quid si non reperiatur, Instit. de pœna teme.litig.vbi dicit,quòd hæc citatio,quæ fit domi,ita debet publicè fieri,vt familia citati, si quæ sit,eam sciat:sin minus,vicini & cognati.& Ang.in d.l.vt perfectius,col.ij.C.de ann.except.Et id quidem in Gallia obseruamus vt non valeat talis citatio, nisi nuntius iniungat cuipiã ex familia citati,aut vicinorum,vt citatũ ipsum certiorem de ea re faciat.Et id vulgò iniunctionem vocamus non ineptè,quando Plautus in Bacchidibus, & Suetonius tum in Tiberio,c.xviij.tum in Caligula,c.itẽ xviij.hoc iniũgendi verbo in hac significatione vsi sint.

*Iniunctio verbum Latinum in significatione vulgari.*

*Nec tamen illi sunt citandi.*

15 ¶Nec sunt tamen (ne quis erret) ipsi vicini,aut amici propterea citandi,l.cùm proponas, & ibi Pet.Cyn.& alij,C.de bon.auto.iudi.poss.& glo.& alij in d.c.causam,de dolo & cõtu.Collect.in c.cõsultationibus,in fi.de offi.deleg.Bal.in auth.qui semel,col.ij.versi.nota quòd vox. & ibi quoque Sal.col.etiam ij.versi eiusdem prin.C.quomodo & quãdo iud.& idem Bal.in d.c.vlt.col.vlt.versi.quæro quando reus,de dolo & cõtu.Card.Flor.in d.cle.causam,§.quòd si forsan,in iij.q.de elect.Nisi tamen in quibusdam casibus,annotatis à Bal.in d.auth.qui semel,vbi suprà,& Soci.in tract.fallen.regula lij.citatio amicorum. Nec enim necesse est,nuntium ingredi eam domum,ad quam fit citatio,sed satis est,hæc omnia fieri ante eam, gloss. d.cle.causam,in verbo,in domo.& ibi Imo.col.ix.versi.glo.in domo de elect.

*An hæc citatio non rectè facta officiat, si perueniat ad notitiam.*

16 ¶QVID autem,si hæc omnia non fuerint obseruata,tamen citato peruẽnit ad notitiã non rectè citati,an illi officiat,vt comparere teneatur,quod videtur ex d.cle.causam,in fi.de elect. Et ita per eum text.tenuit Ro.consi.cccex.vt clarior reddatur,vers.secundò quod quamuis. vbi & id dicit generaliter,quòd citatio illegitima cum notitia subsecuta ita ligat,sicut citatio legitima,& ad hoc dicit illum tex.not.Et id sequitur & extollit Hippo.Marsil.in repet.rubr. de proba.nu.371.teneas tamen menti,vbi & id dicit sing.& iterum sing.cclix.generalis citatio valet,in fi.& Gomes in regulas Cancel.regula de non iudicãdo iuxta formã supplicationis, q.xvj.nu.68.& voluit etiã Carol.Rui.consi.lxj.in lite,col.ix.nu.33.lib.5.Et facit, quod scripsimus suprà nu.11.nec tamen in fin.Sed id certe vix reciperetur in nostra Gallia.Si tamen vis scire,quomodo probatur citatum habuisse hanc citationis notitiã,vide glo.in d.cle.causam, in verbo,plena.& Card.Flor.ibi in v.q.post alios Antiquiores.

*Quomodo id probatur.*

*Quid si non rectè citatus compareat.*

17 ¶SED illud est indubitatum, quòd si quis non rectè citatus ad edictum respondeat, id est compareat,is purgat omne vitium citationis,nec eam impugnare potest,l.j.in princ.& ibi gl. in verbo,sententia valebit,in fi.Iaco.Ra.Alb.col.j.versi.ex ista,Bal.in iij.not.& Alex.in ij.not. & Ias.in iij.quoque not.ff.de feriis.Nam vt & ipsi dicũt,citatio non fit,nisi vt quis cõpareat, & ideo præsentia sine citatione sufficit,secundum cõmunem opi.vt no.in l.j.ff.de in ius voc. & per Canonist.in c.j.extrà de iudic.& nos latè diximus tit.omnium primo, §.vlt.in verbo, *ne excepter d'adiournement*, qui quidem §.est omnium huius vol.ccclxv.sed quia perperam & ineptè collocatus est,eum sub d.tit.j.posuimus, vt sæpe aliâs fecimus.

*De eadem re.*

18 ¶Sed,vt redeamus, id quod diximus omne citationis vitiũ tolli per comparitionem partis, tenet etiam Pan.cõsi.xxxviij.tria sunt,col.j.vers.nec obstat aliud motiuum,lib.1.vbi ita dicit debere intelligi text.& Bart.in l.aut qui aliter,ff.quod vi aut clam.& eandem quoque, quam suprà,rationẽ adducit.Et idem quoque tradit Domi.in c.quoniam,col.iij.versi.quæro quid si fuit facta,de elect.lib.6.Alex.consi.cxxiij.viso processu causæ,col.ij.versicu.pro quo etiam facit,lib.2.vbi & ad hoc allegat,& dicit not.glo.in d.l.j.de fer.& Fel.in c.ex tenore, colum.iij. versi.regula non præstat,extrà de rescrip.& in c.illud,col.iij.versi.quarta declaratio,extrà de præscript.vbi & ad id alia quædam allegat,& in c.gratum,col.ij.versi.secundò not.& limita, de offi.deleg.vbi id dicit diligenter not.Caro.Ruin.d.consi.lxj.vbi suprà,lib.5.& consi.cxvij. in lite,col.iij.nu.5.eod.lib.5.Philip.Dec.in cap.cùm causa,col.j.in iij.not.in fin.extrà eod.tit.& consi.clxxxvij.cuius superscriptio incipit,contra tertium,colum.iij.versi.non obstat, quòd citatio.& consi.ccccxlix.visis duabus consiliis,col.ij.versic.præterea dato quòd in citatione,

Matth.Afflict.decisio.Neapo.ij.serenissimus,col.ij.versic. nec obstat,quòd non fuit.Io.Fran. Balb.in tract.prescrip.in iij.parte vj.& vlt.partis prin.nu.48.Io.Lupus in repet.c.per vestras, char.totius tit.66.col.j.versi.& ratio huius,extrà de donat.inter vir.& vxor.Fran.Ripa.in c.j. chat.pen.nu.90.in fi.extrà de iudic.& Ferro.iu consuet.Burdig.hoc tit.de retractu.§.xv.in fi. Et facit quod scribit Inno.in d.c.cùm causa,in prin.& ibi Panor.extrà de offi.deleg.& Bald. in auth.si omnes,col.ij.versi.deinde nota.quòd tex.C.si minor se ab hæred.abstin.& Ias.in l. vlt.in prin.col.iij.versi.ista limitatio,ff.de eo per quem fact.erit.

*Quid si nō tenebatur comparere.*

19 ¶Quod tamen intellige de tali vitio,ob quod citatus non arctabatur,siue adstringebatur ad comparendum,vt in casu d.l.j.de feriis.vbi citatus ad tempus feriarum,non tenebatur comparere,& ideo comparendo purgat vitium, ea ratione,quod citatio noo fit, nisi vt citatus compareat.ideò si compareat cessat effectus citationis,quantùm ad id.Et secundum eam rationem,quam omnes ei,quod diximus,assignãt,debemus id dictum intelligere,& ad limites eius restringere:nam limitata causa limitatum produeit effectum, l.in agris, ff.de acquir.rer. domin.cum simi. Quid enim (vt loquamur in casu nostræ consuetudinis) si nuntius, qui citare poterat, citauit emptorem responsurum petitionibus cõsaoguinei generaliter? Certe hæc citatio in materia retractus non valet,cùm debeat esse specialis in causa retractus,& super refutatione pecuniæ,vt cauetur suprà eo.tit.§.viij.ideoq; ea non interrumpit prescriptionem anni,qui datur consanguineis ad retraheodum,vt diximus in eod.§.viij.in glos.ij.nu.3. quod tamen intellige,& sequen.Vel etiam,quid si ea citatio fit specialiter, sed anno illo iam transacto, intra quem fieri debuit:aliàs consanguineus cadit retractu, vt etiam ibi dicitur. Tamen vtroque casu debet comparere emptor citatus,aliâs vt cõtumax condemoabitur & mulctabitur,l.j.ff.si quis ius dic.non obtemp. & l.si quis ius ex aliena,ff.de iud.& c.veniens, & ibi gl.in verbo,propter contumaciam,in prin.quæ adducit concor.extrà de accus.& voluit etiam Inn.qui & alia iura citat,in c.2.col.pen.vet.si autē nihil turpe,extrà de dilat.Quis ergo dicet,quòd cõpareodo purgauit ea citatioois vitia, vt scilicet in primo casu interrupta sit præscriptio,& secundo casu admitti debeat cõsanguineus,quamuis non sit intra annum, ob id quòd emptor comparuit,vt comparere debuit?

*Hæc citatio in qua domo,orriginisne,an domicilij,fieri debeat.*

20 ¶SED & hîc de aliis multis,præter ea quæ iam tractata sunt circa huiusmodi citationē,quæ fit ad domum,vt ad eam redeamus,tractãdum ducimus.Primò igitur quæro,in qua domo, quóve domicilio possit hæc citatio fieri,originísne illius, qui citatur,an habitationis ipsius Et videtur originis,l.libertus,§.præscriptio,ff.an municip glo.io l.ciues.C.de incol.libr.10.& in l.j.C.de municip.& orig.eod.lib.magis enim debet attendi causa naturalis,quàm accidentalis,l.qui habet, in princ.& ibi Bart.ff.de tutel.cum si.à me adductis infrà cod.titu.§.xxx.in glo.j.ou.26.secunda ratio.Ex quo etiam dicit Ang.consi.ccccxl.magister Iacobus,col.j.quòd domicilium originis potentius est quouis alio domicilio.

*Domiciliū habitationis ceteris præfertur.*

21 ¶Contrarium tamen est verius,nam cùm simpliciter fit mētio de domicilio,intelligitur habitationis,glo.in c.statutum,§.cùm verò.in verbo,vnam dietam,& ibi Petr.Anch.Domi.qui eam dicit singu.& Phil.Fran.qui dicit not.de rescr.lib.6.Bal.io l.vlt.col.xij.vers.sed hîc quæritur,C.de edicto diui Adr.tol.& in l.de quibus,col.viij.versi.quintò quæritur, ff.de legib.& cõsi.xxxj.statuto ciuitatis,circa mediū,lib.3.Aot.qui eam glo.dicit sing.cons.xxj.viso puncto & quæsito,ad fin.idem Ant.Imo.& alij io c.vlt.& ibi præcipuè Fel.col.xj.versic.circa forum domicilij,de foro compet.Alex.in l.cùm quædam, col.ij.ff.de iurisd.omn.iud.vbi dicit eam glo.signãter not.& in addi.Bar.in l.assumptio.§.j.ff.ad municip.& consi.xvj.viso tit.quæstionis,col.vlt.lib.1.vbi eam dicit valde oot.& consi.cj.ex inspectione dictorū statutorum, col.ij. versi.comprobatur,lib.3.Soci.in d.l.cùm quædam,col.ij.versi.notabis tamē,ff.de iurisd.omn. iud.& consi.lxxix.si essemus in terminis.col.iij.versi.ptimum principale,lib.4.Fel.in c.j.in fi. de sponsal.Iason in l.j.col.v.versi.circa hanc conclusionem,C.de sum.Trinit.in lect.Padua. Philip.Dec.in l.si eadem,in ij.not.ff.de offic.asses.Steph.Bertr.consi.cix.etiam si verum, post prin.lib.1.& Matthæ.Afflict.decis.Neapo.cclxxxiij.uon ponam,nu.7.

*Subditus proprie ratione habitationis.*

22 ¶Et facit gl.quã vbiq; Doct.dicũt sing.in cle.j.io verbo,subditos,in fi.de for.cõpe.quòd quis dicitur propriè subditus ratione habitationis.quã sequitur Imo.ibi,qui in id multa allegat & Bal.in l.omnes,§.si non apparitor,C.de Epis.& cler.Pet.Anch.io c.Roma.§. contrahentes.de fo.compe.lib.6.Pan.qui eam gl.dicit oot.in c.j.in fin.& ibi quoq; Fel.extrà eod.tit.Pau.Cast. coosi.xliij.videtur dicendum dictum cõpromissum,col.vlt.libr.1.Alex.in l.assumptio,§.j.in addi.Bar.ff.ad municip.vbi eam quoq; dicit oo.& in d.l.cùm quædã,vbi eam dicit elegãtem, & ibi etiã Soci.sequitur.& Corne.consi.cccxxiij.animaduertēs,col.ij.lib.4.Barb.in proœmio cle.§.hæc saoè,col.iiij.versi.quis autem proprie,Soci.io d.consi.lxxix.Fel.quem tamen videas super ea.glo.in d.c.vlt.vbi suprà,de foro cõpe.& iu d.c.j.in fin.de sponsa.Ex quo Pet.Anch. consi.ccccxxxviij.ista seotentia,pulchrè dicit, eum propriè dici Genuensem qui ibi habitat, per l.prouinciales,ff.de verb.sig. Et id sequitur,& dicit no.Phili.Dec.cõsi.ccclij.viso puocto, col.j.Imò & quod plus est,iura etiam exorbitantia,loqueotia de domicilio originis, habent locum & io domicilio habitationis:vt voluit glo.not.in c.præsenti.versi.sanè:in verbo, originis.& ibi Domi.& Philip.Fran.qui id trahunt ad represalias,quas vocant de præb.lib.6.

¶Et

23 ¶Et in specie huius quæstionis, quòd videlicet citatio debet fieri ad domum habitationis, est text.expressus in l.iiij.§.Prætor ait,ibi,domum in qua degit,& rursum ibi, habitationem habeat.& ibi not.Alberic.ff.de damno infect. & in l.j.§.domum.ibi, hospitium si in ciuitate maneat,& quæ sequuntur,& ibi Barto.ff.de liber.agnos.& in d.clem.causam.versicu.quòd si forsan,in illis verbis,in domo,quam ipse appellatus habitare cõmuniter consueuit,de elect. Et voluit gloss.in d.clem.j.in verbo,domum,& ibi Imo.col.ix.versic.gloss.habitare, de foro compet.Spec.tit.de accusat.§.qualiter,versi.sed nunquid sufficit citatio.& rursus tit.de appel. parte 2.§.qualiter autem.versic.cautus etiam sit.Ioan.Andr.in d.c.vlt.col.pe.de eo qui mit.in pos.Compostel.in c.nonnulli,de rescr.Alban iiij.parte statutorum,q.lj.sed nunquid ex citatione.Bal.in d.l.vt perfectius,col.ij.C.de annali excep.& in l.ab eo,col.iij.versi.ibi requisiuit. C.quomodo & quando iud.& Raph.Co.consi.cxlvj.Simon Helias,in j.dubio, Rom.consi. cccclxiiij.in repræsent,col.ij. *De principali quæstione.*

24 ¶Et id quidem omnino verum est, & est communis omnium opinio , & est optima ratio: quam etiam adducit Raph.Co.vbi suprà,quia ideo fit citatio ad domum,cùm persona non reperitur,vt familia citati ei citationem renuntiet.Nam illa,quæ in contrarium adducta sunt in prin.huius quæst.loquũtur & intelliguntur procedere,quoad munera personalia, intuitu scilicet personæ ratione suæ originis:non autẽ quantùm ad alia,quæ accidentaliter,vt nostri loquuntur,contingunt:in quibus potius inspicitur,quod accidentale est,quàm quod originale,vt pulchrè & scienter scribit Bald.in d.l.j.C.de munici.& orig.lib.10.& Iason in d.l.j.vbi suprà citauimus,C.de Summa Trinit. *De eadem re.*

25 ¶Hinc autem fit,vt si nuntius referat se citasse reum , aut aliquid ei denuntiasse ad domum simpliciter,sine illa adiectione,in qua habitat siue habitare cõsueuit,non valet ea citatio,tan quam incerta atque indiscreta,etiam si dicat illum non reperisse:vt expressim voluit Bart.in d.l.iiij.§.prætor ait,col.ij.versi.sed quid debet nuntius referre, & Alex.consi.ij.cõsideratis his de quibus,col.iij.versi.alia ratione posset,lib.3.vbi tamen dicit , id non omnino ponere pro constanti,tanquã scilicet de ea re subdubitare videatur.Sed tu super hoc omnino vide Ro. eundem Alex.& Fran.Are.in l.hæres institutus.ff.de acq.hær.& quæ in simili diximus suprà, §.præced.glo.vj.quæ est in verbo,*deux recors*,nu.24.quòd tamen intellige,& duobus seq. *An valeat hæc citatio, quæ simpliciter dicitur fuisse facta ad domũ sine mẽtione habitationis.*

26 ¶Ex iis autem,quæ diximus,satis patet , quòd si citandus habet multa domicilia , in quibus habitet,nunc hîc,nunc illic,inspiciendum est illud,quod frequentius habitare consueuit,de quo prætet tex.in d.cle.causam,& ibi glo.in verbo cõmuniter.Io.And.& alios vide & Bart. & Bal.in l.quòd si dubitet,ff.de acq.hær.& Bar.in l.cùm de lanionis,§.Sabinus,ff.de fun.inst. Bal.in c.dilectus,le ij.col.ij.versi.quæro an si quis habet, & ibi Card.Flor.extrà de rescript.& ipsum Bald.consi.ccxxxiiij.decretum magnifici,col.ij.lib.1.& ipsum Card.in c.ex parte B. de foro compet.& in cle.j.in xxv.q.eod.tit.Ant.in d.c.causam, de dolo & contu.Io.Ferra.in tit. forma respon.rei conuenti,in verbo,in termino,col.iij.versi.sed pone in casibus. Firmian.in tractatu de Episcopo,in tertia parte,lib.1.col.iij.Lanfran.Oria.in repet.c.quoniam.contra falsam.in materia citationum,q.iiij.Alexand.d.consi.ij.col.iij.versi.alia ratione, lib.3.Phili.Fran. in c.statutum,§.cùm verò,colum.pen.versic.quid autem si reus,de rescrip.lib.6.Carol.Ruin. consi.lviij.visis,colum.iiij.nu.8.lib.1. Nam & quis in eo loco habitare dicitur,in quo habitat maiori parte anni,licet tunc præsens non sit,gloss.in d.l.j.in verbo, maneat,& ibi Bart.col.ij. ff.de lib. Agno.Bal.in l.si quis ad declinandam,col.pen.versi.nunc breuiter,C.de episc.& cle. Pau.Cast.in l.ij.col.j.C.de iurisd.om.iudi.vbi plus dicit,illum censeri in eo loco asiduè habitare,& Matth.Afflict.decis.Neap.ccclxxxiij.non ponam,nu.11.Et facit ad suprà dicta quòd voluerunt glos.& Innoc.in c.omnes,de maio.& obed.& Bar.in l.assumptio,§.iurisprudentibus,ff.ad municipa. *Quid si citandus habeat multa domicilia, in quibus habitet.*

27 ¶Sed hoc intelligũt multi,cùm ignoratur,vbi tunc cùm fit citatio, habitet:nam si id certum sit,debet citatio fieri in ea domo,in qua eo tempore habitat,cum citatur:etiam si æquali aut maiori parte anni alibi cõsueuerit habitare.Id enim voluit Bar.in d.l.iiij.§.Prætor,col.j.versi. sed quid si maior,& ibi quoque Ang.circa med.Pau.Castren.qui id dicit procedere,etiam si needum ibi habitasset tres dies,col.ij.versicu.item inquantùm,ff.de damno infecto. Nam & tempus citationis in hoc inspiciendum est, secundùm Specu.tit.de competent.iudi.aditi.§.j. versicu.sed nunquid sufficit eum citare,& tit.de citat.§.sequitur,versicu.sed nunquid sufficit denuntiare.Bonifa.Vitel.in tracta.malefi.tit.forma citat.accusa.col.j.versic.sed qualiter debet fieri citatio.Bald.in l.vlti.ante finem,in prima lect.ff.de in integ.resti.Pau.Eleaz.Aut.& Imo. in d.cle.causam,& ipse Imo.consi.cv.in causa quæ vertitur.col.j.Rom.d.consi.cccclxiiij.col.ij. Card.Flor.consi.cxiij.Do.Cato,in fi.Raph.Com.d.consi.cxlvj.col.j.Corn.consi.lvij.in causa vertente inter Priorem,col.iiij.versicu.aduerte etiam,libr.3.& consi.lij.in hac consultatione, col.ij. & iterum vlt.lib.4.Fran.Are.subobscurè,in d.l.hæres institutus, tum col.ij.tum iij.ff.de acq.hæred.& Philip.Deci.consi.cccclx.viso puncto,colum.vlt.& est optimus text.in d.l.iiij.§. Prætor ait,in illis,verbis,domum in qua degit. *Quid,si certũ sit,in quo domo habitat tempore citationis.*

28 ¶Quanquã sunt,qui simpliciter tenent,quòd si quis æqualiter habitet in duabus domibus, poterit citari in alterutra earum. Id enim voluit gloss.in d.cle.causam, versi.quòd si forsan. in verbo, *Quid, si æqualiter habitat in*

*duabus domibus.* in verbo,communiter,& ibi Io.And.& Card.Flo.in 4.q.de elect.Bar.in d.l.quòd si dubitet, ff.de acq.hære.Bal.in c.j.col.iiij.versi.si statutũ dicit,tit.de mil.vas.qui con.est.Firmia.in tract. de Episcopo,in tertia parte lib.1.col.iij.versic.posset autem dubitari. Et hoc videtur probare text.in l.Labeo,& melius in d.l.assumptio,§.iurisprudentibus,& in l.eius qui manumisit, §. Celsus, ff.ad municipa. Et bene facit, quod tradit Hostien.in Summa,tit.de foro compet.§. quib.ex cau.qui est secundus.colum.j.versic.& nedum in vno.A quibus non longè dissidet quod scribit Rapha.Fulg.consi.lxxvj.factum super quo, colum.ij.quòd quis potest citari ad eam domum,in qua solet habitare, etiamsi tunc non habitat, cùm citatur. Sed has contrarias opinio.concordare nititur Alexaand.in d.l.iiij.§.Prætor ait,colum.iij.versic.ex prædictis infert.& ante eum Ange.& Pau.Cast.ibi,& Panor.in d.c.causam,colum.iij.extrà de dolo & contu.vt apud eos videre poteris.

29 *De eadem re.* ¶Nec omiserim,quod scribit Ang.Aret.in §.vlt.col.iij.versi.quid si habet plures,Inst.de pœna teme.liti.quòd si quis habitat duas domos diuersis temporibus,potest citari vel in ea, in qua sæpius habitat, vel in ea quam tempore citationis habitat.At Bald.fuit in opin.prorsus omnibus contraria,nempe,quòd si quis habitat duas domos diuersis temporibus,vt suprà, poterit etiam in ea citari,in qua non frequentius habitat.Ita enim respondit consil.ccxxxiiij. decretum magnifici,col.ij.libr.1.Et idem voluit Alberi.post Guid.Suz.in d.l.iiij.§.prætor ait. col.j.nu.5.ff.de damno infect. Quod posset procedere si tunc habitaret in ea domo, in qua non tam frequenter habitat,secundùm illam Ange.Aret.sententiam.Sed Bald. videtur aliter intelligere.Cæterùm Corne. (ne id quoque prætermittam) dicto consi.lij.col.vlt.libr.4.dicit solitam habitationē in hoc casu eam dici,quæ solita est habitari tempore citationis, scilicet eo anno,& aliis proximis. Nam si fuit solita habitatio,iam sunt multi anni,quæ desiit solita esse hoc anno,& aliis proximis,non valeret citatio ibi facta:id est,illa qualitas solitæ habitationis consideratur respectu anni citationis,& aliorũ proximorum,non etiam remotiorum, & ad hoc allegat multa,quæ tu videre poteris.

30 *Scholasticus an citari possit in domo, quam habitat in vniuersitate.* ¶Sed super hoc illud dubitari potest,an quis citari potest in ea domo,quam nunc habitat, & habitauit diutius,in qua tamē domicilium non cōstituit:verbi gratia,scholasticus in loco studij non censetur constituisse domicilium, nisi per decennalem habitationem, l.ij.C.de inco.libro.10.vtrùm igitur poterit citari in ea domo,quam in loco scholarum habitat studij gratia? Dic quòd sic,vt voluit Zenzel.in d.clemen.causam, & ibi Imo.col.iiij.versi.respōdet ad materiam,de elect.& Host.in d.cap.vlt.extrà de eo qui mit.in poss. Et bene facit text.in l. lex Cornelia,§.ego puto,ff.de iniur.& quæ scribit Hosti.in c.quòd clericis,in verbo,Parisiis commorantes,extrà de foro competenti.

31 *An hæc citatio possit fieri in domo diuersorij.* ¶Vtrum autem quis citari possit ad domũ hospitij,siue diuersorij? Dic quòd non, quia ibi habitare non censetur,l.j.§.habitare,ff.de his qui deiece.vbi Bar.Albe.Bald.& Flo.ex hoc nuncupatim not.citationem ibi fieri non posse.& allegat prætereà ipse Bal.not.à Iacob.in d. l.iiij.§.Prætor ait,ff.de damno infe.& not.quoque in d.cle.causam,in verbo, communiter.de elect.& idem etiam voluit ipse Bal.qui & id dicit voluisse Vber.Crem.in l.ea quæ, in fin.C. quomod.& quando iud.vbi & ad hoc quoque allegat l.j.§.domum,ff.de iniur.& idem quoque Bal.in d.c.vlt.col.ij.vers.& est tertia domus,extrà de eo qui mit.in pos.Sed & idē voluit ipse Bar.in d.l.j.§.permittitur,paulò post medium.ff.de liber.agn.Ang.in l.j.§.vlt.in princ.per eum tex.ff.fur.aduer.nau.& Alex.in d.§.prætor ait,col.ij.& Barb.in repe.rub.de reb.eccl.non alie.col.vj.in fi.septimæ limit.& in d.cle.causam,col.xxxix.versi.quid autem dicatur.& Phil. Dec.in l.nemo de domo,nu.3.ff.de reg.iur.dum allegat.Bal.in d.l.ea quæ.

32 *Quid autem, si citandus nō habet aliam habitationem. Quid item, si decreuit ibi diutius habitare.* ¶Sed hoc tamen duobus modis intellige. Primo quidem,vt id non procedat,si is,qui citari debet,non habet aliquam habitationem propriam:tunc enim posset citari in eo hospitio, in quo frequentius conuersari consueuit,vt voluit Bar.in eo ipso §.Prætor ait,col.ij.versi.quid si non habet,per l.ij.& ibi not.C.vbi de crimi.agi opor.& not.per Inn.in cap.quia propter.in verbo,illud autem penitus.extrà de elect.Secundo etiam modo intellige procedere,nisi quis decreuisset in hospitio diutius habitare: nam quandiu illic habitabit, videtur & illic posse citari,per d.l.lex Cornelia,§.domum.& ibi Barto.& iterum d.§.ego puto.ff.de iniur. Et hoc satis videtur voluisse Floria.in d.§.habitare,dum loquitur de eo,qui conduxisset hospitium ad non modicum tempus,per d.l.lex Cornelia,§.domum.

33 *An in domo conductitia.* ¶Ex quibus omnibus suprà dictis satis intelligis,denuntiationem siue citationem fieri posse ad domum habitationis citati,etiamsi non sit eius propria,sed conductitia,aut precaria, aut alia id genus. quod apertè declarat text.in dicta l.iiij.§.Prætor ait.versicu.sed domum, & ibi Bal.& alij not.ff.de damno infe.& voluit etiam glos.in dicta clem.causam, §.quod si forsan. in verbo, habitare.& ibi Cardin.Flor.in clem.j.in j.notab.& Imo.tum col.iiij.versicu.quid si non habet,tum col.ix.versi.gloss.habitare,de elect.Innoc.in dicto cap.vltim.ad fin.de eo qui mit.in possess. Bald.consi.ccxlij.quia veritas,col.j.lib.1.per l.hæres absens,§.at si quis,& §.at si quo,ff.de iudic.& Card.Flo.in cle.j.in x.nota.de foro compet. Et facit etiam text.in dicta l. lex Cornelia,§.domum.ff.de iniur.& in d.l.j.§.habitare,de his qui deiec.& in l.qui domum, versicu.appellamus, & ibi Alberic.ff.ad legem Iuliam de adulter. ¶Et quod scribit Bartolus in rub.

la rub.ff.de oper.noui nun.num.j.versicu.sed circa vnum.quòd statutum puniens eum qui offendit alium in domo sua, habet locum in offendente alium in domo conducta. quod dictum pro eleganti sequitur Barb.in cap.ij.col.ij.nu.10.de consuet.}

34 ¶S E D quid de vagabundo, aut alio qui non habet propriam, aut conductitiam habitationem? { Is enim nullum domicilium habere censetur. Nam, vt scribit Martialis libro 7. Epigram.lxxij. *Quid de vagabundo.*

*Quisquis vbique habitat, Maxime, nusquam habitat.*}

Qua igitur in domo, quóve alio in loco citari debet, & potest? vide glo.Cyn.Bart.Bal.Sal.& Angel.in l.j.C.vbi de crimi.agi opor.glo.in d.l.iiij.§.Prætor ait.in verbo, habitationem.& ibi Bar.col.ij.versi.quid si non habet.& Alb.col.j.versi.est etiam valde.Inno.in d.c.vlt.ad fi.& ibi quoque Host.de eo qui mit.in poss.& in c.quia propter.col.v.in verbo, illud autem penitus. extrà de elect.Spec.& Io.And.in Addit.illius in tit.de compet.iudi.adi.§.j.versic.sed quid si debitor vagatur, qui quidem versi.est sub xl.casu.& eundem Spec.tit.de accus.parte iij. versi. si autem sit vagabundus.Bal.in d.l.vt perfectius, col.ij.in duobus locis. & ibi etiam Ang.col. quoque ij.C.de annali excep.Ang.in d.l.hæres absens, §.j.col.iij.versi.& qualiter sit citaudus, ff.de iudic.Imo.in d.cle.causam, col.ix.versic.an autem sufficiat.de elect.Card.Flor.in d.cle.j. in xxviij quæst.de foro compet.Panor.cap.vltim.colum.vj.versicu.potest intelligi. & multis seq.eod.tit.Ioan.Ana.in c.j.extrà de rapto.Marian.Socin.latè in c.licet, col.xx.versic.secundò quæro, vbi vagabundus.extrà de foro compet.Petr.Ferrar.in tit.forma respon.rei conuenti. col.iiij.versi.quid autem si nullam.Carol.Ruin.Consi.xviij.de pluribus.col.j.numer.3.libr.5. Matthæ.Afflict.in constit.Siciliæ, incip.citationis literæ, col.iiij.versicu.quartò, not.Firmia.in tracta.de episcop.parte 3.lib.1.col.iiij.versi.octauò quæro.

35 ¶Q V I D autem de exule, siue bannito vel perpetuò, vel ad tempus, qua item in domo aut loco citari possit? Nam & de hoc aliquãdo in materia retractus dubitari vidimus. Id autem cognosces ex l.ad cognitionem, & ibi not.à Doctori.ff.ex quibus caus.in poss.eat.& Albe.illo cui laus practicæ præ cæteris tribuitur, in l.relegatorum.§.hæc est differentia, ff.de interdict. & releg.vbi dicit, non meminisse se ita clarè legisse, quàm in d.l.ad cognitionem. {& Bald.& Saly.post antiquiores in l.ij.C.de iurisdict.omn.iudic.ipso Bald.in l.si qua.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.& in rub.C.si à non compet.iudi.} Sed vide tamen text.in l.filij, §.relegatus, & iterum in l.eius qui manumisit, §.vlt.ff.ad municip. {& Pet.Anch.in c.cum olim.in ij.notab. de testibus.} *Quid de exule.*

36 ¶Q V I D item de monacho? & certè Inno.in c.ex ore, circa medium, & ibi quoque Hostien. col.vlt.Io.Andr.etiam circa med.& Panor.col.item vlt.extrà de priuileg.dicunt monachum non alibi habere domicilium, quàm in suo monasterio, & sequitur Bal.in sua Margarita, vbi dicit, de hoc esse meliorem text.totius iuris in l.omnes, in fin.princ.ibi, in suis laribus & domiciliis constituti, C.de episc.& cler.vbi & hoc quoque not.Bald.& sequitur etiam Barba.in cle.causam, col.iiij.versi.& limita prædicta, de elect. Et vide Bart.in l.j.col.ij.versi.iuxta prædicta, ff.ad municip.& in l.ciues, circa med.C.de incol.lib.x.Docto.in cap.postulasti, de foro compet.& Petr.Anch.post Lap.in c.vlt.in iuj.not.de officio deleg.lib.6.dum tractant, cuius loci monachi sunt ciues. *Quid de monacho.*

37 ¶Q V I D autem de domo beneficij ecclesiastici, id est sacerdotij? nam & hoc quotidie versatur in causis forensibus. Id quod intelligo, si citandus ibi non habitat: quia si habitet, res est sine dubio, per ea quæ suprà diximus. An igitur valeat citatio facta in domo beneficij in quo beneficiarius non habitat? vide text.glo.Inno.tum col.j.non semel, tum in fi.in d.c.vlt. & ibi quoque omnino Bal.circa med.Imo.Cardin.Flor.Panor.& Barb.extrà de eo qui mit. in poss.gl.in c.quia in tantum.in verbo, plures, in fi.& ibi quoque Pan.ad fi.& latius Philip. Dec.extrà de præb.Inno.Host.Ioan.Andr.Ant.& Panor.in d.c.ex ore, quibus locis suprà citanimus, extrà de priuileg.Archid.omnino in c.statutum, col.v.in verbo, actor & reus. & ibi Ioan.Audr.colum.penul.& Do.& Philip.Fran.vtrumque in §.cùm verò, illum col.iiij.hunc col.j.de rescrip.lib.6.eundem Archid.in Summa, iij.quæst.vj.& in cap.si clericus.xj.quæstio.j. Specu.titu.de accusatione, §.j.versicu.sed nunquid.sufficit.& §.sequenti.& titu.de citatio.§.j. versicu.& not.quòd si.Collect.in cap.ex parte, colum.vltim.extrà de foro compet.Io.Andr. Anto.Panormit.Maria.& Barba.in d.c.postulasti.eod.tit.Ioan.Andr.& Anton.in cap.vltim. eodem quoque titu.Bald.in dicta l.omnes in ij.notab.C.de episco.& cleri.& in l.Senatores, in fin.ff.de Senat.& in l.ab eo, colum.vltim.versic.& not.quòd quoddam, C.quomodo & quando iud.& in dicta l.vt perfectius, col.vlt.versicu.ad sententiam non sufficit, in duobus locis.& ibi quoque Albe.col.ij.nume.4.& Ange.etiam in duobus locis, C.de annali except. & eundem Bal.in c.dilectus, le ij.circa med.& ibi etiam.Anto.Imo.Do.extrà de rescript.D.à Rota decis.xlviij.valet citatio ad domum, in j.addi.in nouis, & iterum decis.lxxxij.in causa, etiam in nouis, & decis.cccxxviij.voluerunt, etiam in nouis, & decis.ccccxxiij.nota quòd in causa, in antiquis.Ioan.Fab.in §.vlt.col.pen.versi.quid si non reperiatur, Insti.de pœna teme. litig.Anto.& Panorm.in cap.causam, de dolo & contu.Rom.consi.cccxlij.quo ad primum, col.ij.versic.est etiam nulla, & consil.ccclxj.in casu, colum.ij.versi.nec refragatur.& omnino Card. *An clericus citari possit in domo beneficij.*

Card.Floren.in d.cle.causam,§.quod si forsan,in iij.notab.& latius in iiij.oppos.rursumque in ij.q.& ibi latè Barb.col.xlix.versi.nota quòd licet quis,de elect.& eundem Card.in clem.j. in ij.q.de iudic.& Masue.tit.de adiornamentis,qui est omnium j.in §.item & similiter.Steph. Bertran.consi.cj.quamuis non sit,lib.3.& omnium latissime Feli.in d.c.dilectus, le ij.col.j.& multis seq.extrà de rescript. Suprà autem in præcedenti glo.diximus quid de domo habitationis vxoris,vtrùm vir absens ad eam domum citari possit.ibi vide.

38 *Incarceratus qua in domo citari debet.* ¶SED & quæstionis est de eo qui detinetur in carcere,fortè ob maleficium,an poterit citari ad domum solitæ habitationis, aut quo alio in loco. Et certè gloss.not.in l.ij.& ibi quoque Bald.Sal.& Ange.C.quib.ex cau.maio.in integ.restit.tradunt eum citandum in domo solitæ habitationis.& sequitur idē Bal.in l.vlt.in ij.lectu.post prin.ff.de in integ.restit.vbi eam dicit notab.& in cap.dilectus,col.ij.versic.ibi,plenariam.& ibi quoque Philip.Franc.col.j.extrà de appellatio.vbi ipse Bal.eam dicit singul.& Guid.Pap.singul.lxxxv.citatio ad sententiam.Sed si scire vis plenius,an & quomodo incarceratus citari debeat,& possit,vide Barto.in l.ij.in fi. & ibi Salic.Ange.Pau.Cast.Rom.Alexand.colum.j.in fin.& plenissime Ias.in vij.notab.ff.de in ius vocand.Bart.in l.is qui reus,col.vlt.& ibi Imo.ff.de publ.iudic.& ipsum quoque Bart. consi.ccxxxviij.Catharina accusauit,colum.ij.versicu.quintò quia ipsa.Bald.in l.ignorare,in fin.C.de restit.milit.& in sua Margar.colum.iij.versicu.citandus non est. Salice.in dicta l.ij. quibus ex causis maior.Angel.consil.lxv.per habentem, versicu.super secundo.Imol. Paul. Castr.in l.quæsitum, ff.de re iudicata,eundem Paul.in d.l.ij.C.quibus ex causis maior.& in l.sed & si quis, §.j.ff.si quis cautio.& consil.cccxxj.visis actis,in fin.libr.1.& Francisc.Aretin. consi.cxxxj.consultissimè domine Collateralis,in causa Ioannis,in fin.& Philip.Francum, in dicto cap.dilectis.Matthæ.Afflict.in tractatu Protomixcos, in verbo, vt intra xxx. dies, col.x.versicu.quintò nota.

39 *An necesse sit hanc citationem uenire ad notitiā citati.* ¶SECVNDO principaliter quæro, An necesse sit citationem domi factam venisse ad notitiam citati,vt ob eam adstringatur.Plerique omnes negant id necessarium esse, tanquam sit in culpa,quòd non reliquerit procuratorem,aut alium qui nuntiare possit.& inter hos glo. in l.ex consensu, §.vltim.ff.de appel.& expressius in l.j.§.vlt.ff.quando appelland.sit.& in l.j. §.item cùm ex edicto,in verbo,propositum:& iterum in verbo notitiam,ff.quæ sententi.sine ap.rescind.& in d.l.vt perfectius,in verbo,domicilium,per illum text.& ibi quoque Bal.qui & hoc dicit procedere in criminalibus,col.ij.versi.attende etiam,& Sal.etiam colum.ij.in iij. oppositione,C.de anna.exceptio.& in c.caueant.& ibi Cardin.Alexand.iij.q.ix.Inno.in c.ex literis,extrà de excef.Prælato.& in ca.ex tuę,col.ij.in verbo edictum,extrà de cler.non.resid. Spec.tit.de citat.§.sequitur.versi.sed nunquid sufficit denuntiare.Io.Andr.in c. præsumitur, de reg.iur.libr.6.in Mercur.Dy.in l.iiij.§.abesse,& ibi Pau.Castr.in d.§.Prætor ait,col.j.& iterum ij.ff.de dam.infect.Iaco.Ra,& Albe.in l.si quis posteà,ff.de iudi.Gos.in Summa, vt lite non contest.§.item quæritur quid si edictum.& Albe.in l.properandum, in prin.col.5.nu.11. C.de iudi.Bar.& Sali.in l.licet.per illum tex.iuncta glo.C.de repud.& idem Sal.in d.l.ab eo, & ibi quoque Ang.per illum text.& Barb.in addi.Bal.C.quomodo & quando iud.Cardin. post.Zenz.in cle.j.in xj.nota.de fo.compe.& omnes vbique.Et idem de citatione,quæ fit per edictum,voluit Bart.in l.& post edictū,in ij.quæst.ff.de iudi.licet nonnulli in citatione, quæ domi fit,teneant contrarium,nisi saltem ei familia denuntiarit,scilicet Iaco.Ra.& Alber.in l. satisque,ff.de in ius vocand.Matth.Afflict.in constitu.Siciliæ, incip.citationis,in primo nota. in fin.vbi & alios allegat qui id tamen non dicunt. & iterum col.eiusdem constitutionis v. versi.an autem si ista,rursumque col.penul.in xiiij.notab.

40 *Præsumitur quis scire, quod ad domum eius est denūtiatum.* ¶Est tamen illud verissimum,quòd quilibet scire præsumitur,quod ad eius domum, quam inhabitat, est denuntiatum.gloss.in l.si tutor.in verbo,ostenderis.& ibi Barto.& Bald.C. de. petic.tut.Iaco.Aret.& Bald.in l.scire oportet,§.oportet,ff.de excusa.tuto.& Bart.in l.quidam decedens,§.vlt.ff.de administr.turor.Albe.in d.l.vt perfectius,col.ij.nu.5.C.de annali except. vbi id dicit notandum.Bald.in c.quoniam frequenter,§.porrò.extrà,vt lite non contesta.vbi id tamen ita intelligit, vt sit eius rei leuis præsumptio, nec ob id quis constituatur in vera contumacia, nisi ei fuerit denuntiatū à domesticis & amicis,de quo posteà dicemus.& idem Bald.in repet.l.j.col.antepen.versi.tertiò quæritur,ff.de leg.ij.& in dicta l.ab eo.col.iij.versicu. sed nunquid præsumitur. vbi & post Iaco.Areti.vbi suprà,hoc intelligit,nisi esset absens in loco multùm remoto.Idem Bald.aut quisquis is fuit,consi.illius consi.ccxcv.Petr.Lombar. col.j.lib.3.& consi.cxxvj.citatio facta ad dommum,in j.dubio,lib.iiij.Ang.in l.de tutela,in 2. notab.C.de in integ.resti.Fulg.consi.lxxvj.factū super quo,col.vlt.Firmia.in tract.de Episcopo,lib.1.parte iij.versi.subdi potest alia.

41 *De eadem re.* ¶Porrò ipse Ang.consi.clxxxvj.repetito consi.ccxvj.visis igitur suprà dictis,col.j.scribit, ex citatione domi facta, præsumi domesticos & familiares id denuntiasse citato, per notata à glo.in l.si legibus,C.de episcop.audien.intermisso tamē aliquo spatio,intra quod verisimile sit citatum eorū notitiā habuisse,quæ domi gesta sunt.l.Titius,§.Lucius,ff.de lib.& posthu. Ideoq; Iason (si is est,quidam enim non leuibus argumentis ducti dicūt esse Alex.)in §. sed istæ,col.xxv.versi.& per ista puto,Instit.de actio.repræhendit Bald.qui in l.ij.§.pen. in fi.ff.si

quis

quis caut.dicit ſtari iutamento alicuius, an quod ei denuntiatum eſt ad domum ipſius, ad ſuam ipſius notitiam peruenerit:quoniã vt dicit ipſe Iaſon, cùm præſumptio ſit ad eius notitiam perueniſſe,non creditur eius iutamento,ad probandum contrarium, pet multa,quæ ibi allegat.Tamen illud dictum Bal.ſequitur ipſe Alex.in l.de pupillo,§.nuntiationẽ,col.vlt. ff.de noui ope.nunt.& in addi.Bart.in l.inter omnes,§.rectè,ff.de furt.& Alcia.in tracta. Præſumptionum,regula iij.in xvj.præſumptione,num.2. Sed & idem quoque voluit Nico.Mat. In lect.Bart.in l.ſcire oportet,§.ſufficit.in fin.ff.de excuſa.tut.& ſequitur etiam & dicit ſingul. Firmia.in tract.de Epiſco.lib.1.parte iij.col.iij.verſi.poteſt autem citatus.

*De eadem re.*

42 ¶Ex iis autem illud conſequitur,quòd ex hac citatione,ſiue denuntiatione,aut notificatione facta domi,inducitur præſumpta tantùm ſcientia,& non vera,ſicuti nec vera contumacia, vt voluit gloſ.in cle.cauſam,in glo.penul.& ibi Barb.col.xix.verſi. vnde poterit citari,de elect.& Oldra.& Alberic.in l.j.§.item cum edicto,ff.quæ ſenten.ſine appel.reſcind.& D.à Rota deciſ. xlix.ſi fertur ſententia, in nouis. & iterum deciſi.ccclxiiij. cùm iura,etiam in nouis.& deciſi. cccc.nota ſi feratur,in antiquis. vbi ex hoc dicunt, tempus appellandi non currere ſtatim à tempore huius denuntiationis,ſed tantùm à tempore notitiæ:vt & ipſi voluit deciſ.cxxxvij. appellatus,in nouis.& ſequitur Philip.Franc.qui tamen limitat in cap.bonæ.colum.vj.verſic. octauò debet appellati,extrà de appel.& in c.concertationi,paulò ante fi.eo.tit.lib.6.& Firm. in dicto tract.de Epiſcopo,lib.1.parte j.col.ij.in vij.q.& iterum eiuſdem lib.parte iij.verſic. extrà dicit.vbi ex hoc tradit,eum cui denuntiatum eſt domi,poſſe appellare,etiam poſt tempus appellationi præſtitutum. Quod & voluit Bal.in l.ea quæ,col.ij.C.quomodo & quãdo iud. & iterum in l.conſentaneum,col.iij.verſi.quæro vtrùm in hac,eo.tit.& Petr.Anch.conſi.ccclxxij.pro declaratione,paulò ante fin. Et ita in hoc regno vtimur. Vide tamen gloſ.in d.l.j.§. vlti.ff.quando app.ſit.& Bal.in l.j.C.quibus ex cau.maio.& in auth.hodie,col.ij.verſi.& ſcias, C.de appel.vbi de hoc latiùs. Sed & eundẽ vide in c.1.col.iij.verſi.item no.quòd iudex,tit.de milit.vaſal.qui contu.eſt.vbi dicit poſt Iacob. Arenarium, quòd verus contumax eſt,ſi quis citatus ad domum,ſciuit ſe citatum,& non comparuit. Quod & voluit,eo non memorato, Alex.in l.properandum.§.& ſi quidem,col.ij.verſi.ex hac ſolutione,C.de iudi.de quo tamen vide Alber.poſt alios ibi,col.x.verſi.ex prædictis.

*Appellandi tẽpus non currit à tempore denuntiationis facta domi.*

*Citatio,aut denuntiatio, an fieri poſsit ſine perquiſitione perſonæ. Qui dicunt fieri poſſe.*

43 ¶Tertio principaliter quæro,an iſta citatio,ſiue denuntiatio,aut oblatio,ad domum fieri poſsit,etiam ſi citandus poſsit reperiri, an verò tum demum tantùm,ſi fuerit perquiſitus, & non inuentus. Aliqui dicunt indiſcriminatim hanc citationem fieri poſſe, etiam ſine perquiſitione citandi,per d.l.ſcire oportet,§.qui autem,ff.de excuſa.tutor.cùm dicitur, vel in faciem,vel ad domum:quaſi nihil interſit,vtrum horum fiat,cùm in alternatiuis ſufficiat alterum fieri,cap.in alternatiuis,de reg.iur.lib.6. cum concord. ibi adductis. Et eſt propè ſimilis tex.in d.cle.j.de ſo.compet.cùm dicitur perſonaliter,vel ad domum. Et in hac opinione expreſſum fuit Dyn.in l.j.in prin.ff.de liber.agno.& Lucas Pen.in l.prouincialium, col.j.in fin. C.de erogat.mili.anno.lib.12. & Flotia.in l.j.§.habitare,col.j.ff.de iis qui deiecer. vel effud. & Nicol.Neap.in lect.Bart.in l.ſcire oportet,§.oportet.ff.de excuſ.tutor.

*Qui contra negant.*

44 ¶At maior pars,atque potior,conſtanter affirmat,hãc citationem eſſe ſuccedaneam eius,quæ fit in faciem,vt videlicet fieri non poſsit, niſi cùm citandus perquiſitus inueniri non potuit: per tex.optimum in d.l.j.§.permittitur,ff.de liber.agnoſc.cùm dicitur,aut ad domum denuntiare,ſi nullius eorum copiam habeat.& ibi not.Iaco.Aret.Albe.& Bart.& tex.in d.l.iiij.§.prætor ait.ff.de dam.infect.ibi, dum ei qui aberit, prius domum denuntiari iubeam. & ibi etiam not.Dy.ſibi contrarius,Ricard.Malumb.Bart.Alber.Imo.Paul.Caſt.Alex. qui hanc dicit eſſe communem opin.& alij,ff.de dam.infect.& etiam tex.in l.aut qui aliter,§.j.ibi,& ſi fortè non ſit,cui denuntietur.& ibi Albe.in iij.notab.ff.quod vi aut clam.& in d.c.cauſam.& ibi gloſ.in verbo ad domum.Panot.col.j.verſi.& primò not.Barb.& alij,de dolo & contu. & in d.clem. cauſam,verſi.quòd ſi ſatſan.& ibi Pau.Eleaz.Imo.col.j.& iterum iij.verſi. ex prædictis patet. & Barba.char.antepen.verſi.quid autem ſi iudex.de elect.gl.in l.ſi finita,§.ſi plures.paulò poſt princi.gloſ.magnæ,ff.de dam.infect.Inno.& propè omnes in d.c.vlti.de eo qui mit.in poſſeſ. Specu.tit.de accuſa.§.j.verſi.ſed nunquid ſufficit.Archid.in c.1.col.vj.in verbo,infra menſem, de elect.lib.6.Guliel.à monte Laud.in c.1.in verbo,contemnant.de foro compet.lib.6.Boniſa. Vitel.in tract.maleſi.in tit.forma citationis accuſati,col.j.verſi.ſed qualiter debet fieri.Collect. in c.cùm in tua,verſicu.quid ſi apparitor, qui matr.accuſ.poſſ. vbi ex hoc quoque dicit poſt Petr.Bo.quòd ſi apparitor veniens ad domum eius,quem vult citare, eum in itinere reperit, nec aliquid ei dicit,ſed iter ſuum continuans,domum eius adit, ibiq́ue eum citat,non valet huiuſmodi citatio.Bart.in tracta.de citat.quæſt.ij.Alber.in l.j.col.penul.verſi.ſed nunquid,C. de hæred.inſtit.& in l.vt perfectius,C.de anna.excep.vbi tamen dicit,vidiſſe ſe vbique ſeruari contrarium.& in iiij.parte ſtatutorum,quæſt.lj.ſed nunquid ex citatione, Bal.in l.vlti.col.j. C.de iure domi.impet.& in d.l.ſcire oportet,§.j.ff.de excuſ.tutor. & in l.ſi accuſatoribus,col. ij.C.de accuſa.& in cap.1.col.iiij.verſic.dicit Andr.de Piſ.tit.de milit.vaſal.qui contum.eſt. & conſi.xlviij.ſi creditor,lib.3.vbi & id dicit procedere in oblatione,quæ alteri debet fieri,vt ſcilicet ad domum fieri non poſsit,niſi perquiſito eo,cui fieri debet.& conſi.cxlv.inuentarium,

colum.j.lib.4.& in sua Margar.in verbo,citatio,col.j.versi.citatio. ad domum non est, vbi in id dicit sing.glo.in d.§.si plures,Lucas Pen.in l.penult.in fin.C.de dignit.lib.12.Fulgos.consil. lxxvj.factum super quo. col.j.Panor.in clem.j. & ibi quoque Cardin.Flor.in ij.q.de iudic. & idem Panor.consi.xliij.ex omnibus.colum.j.lib.2.& consi.lxxxiiij.arbitror indubiè,cod.lib.2. idem Cardi.in cle.j.in d.not.de foro compet.Ang.Aret.iu §.feræ,col.vlti.Instit.de rer.diuisio. & in §.omnium autem,qui est vlti.col.ij.versicu.quæro an sufficiat,Instit.de pœna teme.litig. Roma.consi.cccclxiij.in re præsenti,col.ij.Nicol.Mil.in suo repertorio,in verbo,citatio prima debet fieri personaliter.Maria.in tracta.de citat.artic.xvij.versi. circa septimum. Ferra.in titu. forma respon.rei,in glo.ij.col.uj.versi.amplius quæritur.Alex.consi.ij.consideratis,in princip. lib.3.Lanfrand in repet.cap.quoniam contra falsam, in materia citationum.col.j.versic. tertiò quæro,de probat.Firmi.in tract.de Episcopo,in iij.parte lib.1.col.iij.versi.congruenter,Corn. consi.lij.in hac consultatione,col.ij.versicu. est etiam aliud,lib.1.col.iiij.Guid.Pap.consi.cxxj. indubitanter,in v.dubio,& singu.lxxxij.citatio potest fieri.Card.Alex.in c.1.col.ij.tit.de milit. vasal.qui contu.est.& omnes vbique de hac re loquentes. Et hoc apertè exprimit nostra con suetudo hic,cùm dicit, *si le retrayant ne peut trouuer l'achepteur.* Alternatiua autem,quæ in quibusdam iuribus reperitur,vt diximus in præced.versic.non electionis est,sed ordinis:vt scilicet seruetur prior,si fieri posit:sin minus,posterior,vt alia iura declarant in prin.huius vers. allegata:nam & similis interpretatio fit in c.mandaro,de præb.lib.6.cum alijs concord.adductis per glo.ibi,& in d.c.in alternariuis,de reg.iur.lib.6.

45 *Quid si semel fuerit citatus in faciem.* ¶Id quod tamen nonnulli intelligunt,nisi quis semel fuerit citatus in faciem. Nam satis erit posteà,vt dicunt,eum citari ad domum,etiam si ipse possit reperiri.Ita enim voluit Inno.in d.c.vlti.col.j.de eo qui mit.in possess.D.à Rota decis.xlviij.valet citatio,in princip.in nouis.& decisio.cccxcv.nota valet citatio , in antiquis Bartol.in d.l.j.§.permittitur,colum.j.ff.de liber. agnoscen.& in d.l.iiij.§.Prætor ait,col.j.versicu.sed quæro an est necesse,ff.de damno infecto. per not.in l.& post editum,ff.de iudic.& in authen.qui semel,C.quomodo & quando iud. Bald.in d.l.vt perfectius,colum.ij.& ibi quoque Ange.col.item ij.C.de anna.excep. & in cap. significauit,col.ij.versicu.quæro an isti fundatores,extrà de testib.& in d.c.1.tit.de milit. vasal. qui contu.est:& in sua Margar.in verbo,citatio.col.j.versic.citatio ad domum sufficit.Matth. Afflict.in consti.Siciliæ incip.citationis literæ,in j.not.Nico.Mil.in verbo, citatio ad domum ad sententiam.

46 *Quid si lis sit contestata.* ¶Intelligunt & alij,vt ante litis contestationem omnino quis debeat citari in personam, si reperiri possit. Post autem litem contestatam possit indiscriminatim, & sine alia perquisitione citari ad domum. Nam hoc quoque voluit ipse Inno.in d.c.vlti.col.ij.de eo qui mit.in poss. & Cyn.in auth.sed & si quis,in j.q.C.de testib.per tex.in d.l.ab eo.vbi idem voluit Bald.col. vlti.versi.& nota quòd post litem contestatam,C.quomodo & quando iudi.Bart.in d.l.iiij.§. Prætor ait,col.vlt.versi.& dico quia ille,& ibi Albe.col.j.ff.de dam.infect. & idem Alber.in d. l.vt perfectius,post medium.C.de annali excep.Bal.in d.c.1. col.iiij.versi. quæro vbi quis citatur,tit.de mili.vasal.qui contu.est.& Roma.dicto consil.cccclxiij.in re præsenti,col.ij.Floria.in l.in lege Aquilia,§.si debitum,col.ij.versic.item aduerte quòd quando,ff.ad leg.Aquil.Matth. Afflict.qui alios allegat,in constit.Siciliæ incip.probationum incursibus,col.iij.in iij.no.Car. Alex.in c.caueant,col.ij.iij.q.ix.

47 *Quid si semel comparuit in iudicio.* ¶Intelligunt item alij,vt citatio semper fieri possit ad domum,quando citatus antè etiam semel comparuit in iudicio. Hæc enim fuit sententia Barto.in d.l.j.§.permittitur,in ij.not.ff.de liber.agnos.& in d.l.iiij.§.Prætor ait,col.j.vbi suprà,in illis verbis,si verò ab initio, & rursum col.vlt.versi.& dico quia ille,& ibi etiã Pau.Cast.post prin.& Alex.qui affert concord.col.iiij. ff.de dam.infect.& D.à Rota,d.deci.xlviij.in nouis,& d.deci.cccxcv.in antiquis.Collect.in d. c.vlti.col.j.de eo qui mit.in poss.Petr.Ferra.in tit.forma resp.rei conuenti, col.iij.Firmia.in d. tract.de Episco.vbi suprà,versi.nec prætereo quod citatio.D.Aufrer.in stylo curiæ parlamenti,§.item sciendum est.Nico.Mil.vbi suprà proximè,versi.ab hinc ij. Sed tu de hoc vide plenissimè per Alex.in d.§.Prætor ait,col.vlti.vbi hanc opin.defendit aduersus Imol. & Ro.ibi, & alios citat,qui & ab hac opi.stant.eum ibi omnino videto. Nos autem passim vtimur, vt semper in personam fiat,si inueniri possit,aliàs ad domum.

48 *Quid in causis extraordinarijs.* ¶Sed & denique id nonnulli intelligunt,vt procedat in causis ordinarijs, & quæ nullam celeritatem desiderant extraordinariã. In alijs autem,vt in causa damni infecti,ex l.j.ff.de dam. infect.alijsq; quæ ponuntur in l.vlti.ff.de appel.recip. sufficiat partem nõ reperiri in iudicio, vt ad domum citari possit:vt expressim voluit Bart.in d.l.iiij.§. Prætor ait,col.j.ff.de damno infecto.vbi est optimus tex.in hæc verba, Prætor ait,dum ei qui aberit , domum denuntiari iubeam. Abesse autem videtur,& qui in iure non est. Is enim loquitur in causa damni infecti,quæ celeritatem desiderat,vt diximus. nam in alijs,vt subdit Bart.non satis esse illum abesse in iudicio,de quo dicemus in quæst.seq.

49 *An necesse sit, citandum per-* ¶QVARTO igitur consequenter quæro,an citandus,vt reperiri possit, conquiri debeat in tota ciuitate vel prouincia:an verò satis sit in sua tantùm domo?Et hoc quidem sufficere videtur,vt tradit glo.not.in §.si verò etiam quidem,aliàs incipit,si verò semel.in verbo,examinet.in

net.in authen.de exhib.reis.quam sequitur Bald. qui eam dicit singu.in l.consentaneum,col. vlti.C.quomodo & quando iudi.& rursus in sua Margar.in verbo,citatio.col.j.versic.citatio ad domum non est.& Roma.qui & eam dicit singu.d.consi.cccclxiij.col.ij.versic. nec quidem necesse.& Barba.in d.cle.causam,char.antepen.de elect.atque ita in Gallia vtimur. Sed tu tamen de hoc vide plenius Inno.& Card.Flor.in d.c.vlt.de eo qui mit.in poss.Hosti.Anton.& Panor.latè in d.c.causam,de dolo & contu.Bart.in d.l.j.§.permittitur,ff.de liber.agnosc. & in d.§.Prætor ait,col.j.& ibi quoque Recentiores, & maximè Alex. & Panor.d.consi.xliij.col.j. versicu.secundò moueor,lib.2.Cardi.Floren.post Antiquiores in d.cle.causam, versi.quòd si forsan.in j.q.& ibi quoque Inno.col.iij.de elect.Pet.Ferra.tit.forma respon.rei,in glos.ij.col.iij. versicu.sed circa hoc.Lanfran.in repet.d.c.quoniam contra, in materia citationum,colum.ij. versicu.sed dubitatur in casu.Cardi.Alex.qui eam glo.dicit sing. in d.c.1.col.ij.tit.de mili.vas. qui contu.est & Matth.Afflict.in d.constit.Siciliæ incip.probationum incursibus,col.iij.versi. an autem nuntius. Sed ante omnia vide tex.in l.j.§.dies.versicu.adeundi,ff.quando appel.sit. An autem credatur nuntio,dicenti se perquisiuisse citatum, nec inuenisse,ideoque se ad domum illum citasse,diximus suprà,§.proxi.glos.vj.quæ est in verbo, *deux recors*, num.23.ex eo quoque fit,& duobus sequen.

50 ¶QVINTO item consequenter quæro,quid si statutũ dicat simpliciter,quòd quis possit citari in faciem,vel ad domum,vt fit de iure communi, vt suprà diximus in princip.iij.q.non aliter exprimendo,vt prius conquiratur,quàm citetur ad domũ : an & tunc tamen primùm conquiri debet,vt ad domum citari possit, vt de iure communi diximus in d.iij.q. In qua re Docto.nostri variant. Sunt enim nonnulli,qui dicunt,id statutum esse intelligendum secundum ius commune, ideoq; nec tunc citationem ad domum fieri debere, nisi cùm citandus inueniri non potest. In hac enim sententia fuit Franc.Rampo.in l.vlt.§.in computatione,C. de iure deliberan.prout enim retulere Imol.eius discipulus, & Roma.in d.l.iiij.§.Prætor ait, ff.de damno infect. Fuit & in hac sententia Mathesa.in lxxxv.notab.mirabile dictum,& Stephan.Feder.vir cui paucos anteponere, ac ne æquare quidem, siue comparare ausim,in suo laudatissimo opere de legum interpretatione,in ij.parte princi.pag.ij.dum repræhendit Bart. contrarium tenentem in d.l.iiij.§.Prætor ait,de damno infecto.vt posteà dicemus. & rursum expressius,eiusdem partis pag.xij.versi.& ex prædictis.Nam & sunt,qui generaliter dicunt statuta omnino esse interpretanda secundum ius commune, & non vt aliquid addant.& inter cæteros Inno.Hostien.Ioan.And.& Compostel.in cap.causam quæ,de rescrip. & Salic.in d.l. vlti.§.in computatione,C.de iure delib.cum concord.ibi adductis à Corne.& cæteris Recentioribus. Quibus adde Alci.Paradoxorum lib.5.cap.15.

*Si statutum dicat, quẽ posse citari in faciẽ vel ad domũ, an conquiri prius debet.*

51 ¶Cuius sententiæ multæ sunt,nec leues rationes: Prima,quia statuta iuri communi consona, videntur inducta ad confirmationem ipsius,l.quia actionum,ff.de præscript.verb.& §.j.versi. aliquando,instit.de bon.posses. Ergo non debent eius contrarium inducere,aut operari,l.legata inutiliter,ff.de leg.j.& l.cùm vinum,& ibi Alberi.ff.de triti. vino & oleo lega. cum simil. præsertim cùm eadem res non debeat iure diuerso censeri, l. eum qui ædes,ff.de vsucap.& c. quia circa,extrà de priuil.cum aliis concord.à me collectis in repet.l.si vnquam.in verbo,donatione largitus,num.232.tertia ratio. Id quod tamen esset,si huiusmodi statuta ius commune confirmarent,& idem infirmarent. Et hanc item rationem ita confirma, quia lex in dubio non præsumitur iisdem verbis vnã rem diuersis modis terminare,l.nam hoc iure,ff.de vulg. & pupil.& l.quamuis,ff.de impub.& aliis substit.cum simil.

*Statuta iuri consona,idipsum confirmant.*

52 ¶Secunda ratio, quia cùm leges communes sint multò antiquiores istis legibus municipalibus,& longiori tempore, & pluribus in locis, vtpote in vniuerso propemodum orbe obseruatæ,non est ab ipsis facilè,& indubio discedendum,l.minimè, & l.si de interpretatione,ff.de legib. Nam & à consiliis maiorum nostrorum & prudentiorum non est recedendum, c.1.& cap.ne innitaris,extrà de constit. & hinc vetustatis autoritas dicitur in §.illud,in prin.in auth. de appel.& facit cap.ita dominus,xix.dist.cùm dicitur,quod accepi à veteribus,non sequendo,& ibi glo.& tex.in l.testamenta omnia,C.de testa.vbi ita scribitur, mos namque retinendus est fidelissimæ vetustatis,& alia propè infinita à nobis congesta in præfa. nostri tractatus Primigeniorum. Constat autem,præter legum nostrarum antiquitatem, eas à Deo per ora Principum fuisse promulgatas,l.ij.& ibi not.ff.de legib.& l.vlti.C.de præscrip.longi temp. & diximus suprà in præfat.num.11.igitur satis. Aut certe per Iurisconsultos,summos æquitatis arbitros,cap.responsa.ij.distinct.

*A legibus antiquis non facilè discedendum.*

53 ¶Tertia ratio hæc est: licet aliquando liceat,atque expediat leges antiquas mutare, cap.non debet,in prin.extrà de consan.& affi.& ibi concor.à glo.& Doct.quod & ex externis scriptoribus adstruit Liuius grauis autor,ex L.Valerij oratione,lib.4. Belli Macedonici, & Epistola Artaxerxis, quæ scribitur Esther 16. eodemque cap.vlti. Tamen in rebus nouis constituendis euidens esse vtilitas debet,vt recedatur ab eo iure, quod diu æquum visum est,l.ij.ff. de constit.princi.& cap.cùm consuetudinis,& ibi glo.vlt.extrà de consue.& d.c.non debet.& Aristoteles ille Stagirita,omnium Philosophorum summus,lib.2.Politic.cap.6.ad fin.multis magnisque rationibus ostendit,veteres leges, vel paulò deteriores non facilè mutandas esse.

*De eadem re.*

Ipse autem Liuius eo.lib.4.Adeò (inquit) nihil motum ex antiquo,probabile est:veteribus, nisi quæ vsus euidenter arguit,stari malût.& Plutarchus in lib.Polite.ad Traianum, scribit, Nouis legibus ingenia populi moderari velle,non modò non facilè, sed nec tutum quidem omnino esse. Vt omittam Platonem in Minoe,miris multisq; modis ac rationibus ostendere legem immutabilem,eandemq; esse,& permanere debere. Cui concinens Cic.lib.3.de Repub.apud Lactantium de vero cultu,qui est lib.6.cap.8. Est quidem ( inquit ) vera lex recta ratio naturæ,congruens,diffusa in omnes,constans, sempiterna,&c. Et post pauca.Huic legi nec propagari fas est,neque derogari ex hac aliquid licet,neque tota abrogari potest.Nec verò aut per Senatum,aut per populum solui hac lege possumus.

54 ¶Quarta,Non est absurdũ,statuta idem omnino concedere,atque statuere,quod Ius ipsum commune,atque sic existimari,censeriq; ipsum Ius commune & vetus,non autem statutum aut Ius nouum:vt per glo.& Docto.in c.1.de consti.lib.6.Bart. & alios in l.j.in prin.ff.ad leg. Falci.cum aliis multis concord.ibi adductis à Recentioribus. Et est bonus tex.in c.pastoralis,extrà de fid.instru.& in c.ex parte,*le dernier*,& ibi Anto.de verb.signi. Quia potius credendum est,statuẽtes voluisse aut legem veterem,fortè obscuram,aut ignotam,declarare,& omnibus innotescere,aut aliquam prauam consuetudinem apertè cõtrariam, vel etiam dubiam tollere,l.vlt.ibi,Ne tamen simplices animos ambiguitas moueat,C.de indi.viduit.tol.& l.j.§. sed sciendum,ibi,idem dixisse,ne qua dubitatio superesset,ff.de Aedil.edic. & l.j.in prin.ff.de æsti.acti.cum aliis si.à me adductis infrà,eo.tit.§.xxj.glo.j.nu.5.at vnum hîc non omiserim.

*Statuta Iuri communi consona, censeri esse Ius commune.*

55 ¶Quinta ratio,eademq; huius loci postrema,hæc est:Statutum loquens in materia Iuris cõmunis,recipit omnes interpretationes,limitationes,ampliationes,& restrictiones ipsius iuris, l.Ius autem ciuile,à contrario sensu,ff.de iustitia & iure,& l.Cæsar.ff.de publi.& vectiga.& l. ij.C.de noxali.actio.& l.vlti.C.de testamen.milit.& cap.cùm dilectus,& ibi Anto.Imol.& alij extrà de consuetud.vbi etiam verba consuetudinis sunt improprianda, vt concordent conueniantq; cum iure communi,& cap.cùm ad audientiam.& ibi Panor.de cler.non residen.& iterum cap.cùm dilectus.& ibi Ioan.And. & idem quoque Panor.eod.titu. & voluerunt Innocen.Hostien.Compostel.Ioan.And.& Panor.in c.causam quæ,de rescript.cum infinitis simil.& concord.à me congestis,in lib.cui titulum nuncupaui, Nihil frustra·vbi & alias multas rationes pro hac parte afferemus.

*Statuta loquẽtia in materia Iuris communis ab eodem interpretationem recipere.*

56 ¶Contrarium tamen, vt scilicet in casu dicti statuti possit reus citari in faciem,vel ad domum primo loco,& sine alia personæ perquisitione , vt id statutum hoc addere videatur iuri communi,nec sit superuacuũ,magna autoritate censet Bart. vt iam diximus,post Dy.in d.l.iiij.§.Prætor ait,col.ij.versi.quæro quid si statutum,& ibi quoque Imo.Pau.Cast.Rom.& Alex.ff.de dam.infect.Ant.in c.causam,& ibi etiam Pan.col.iij.de dolo & contu.Idem Anch. in cle.causam,& ibi quoque Imo.col.iiij.versi.quid etiam,si statutum, de elect.ipse Pan.in d. c.causam,ad fi.de rescri.& in d.c.cùm dilectus,col.v.versi. tertio modo,de consuet.& in rub. de reg.& in c.pastoralis,in prin.dum allegat Bar.in d.§.Prætor ait,extrà de appel.& in d.c.ex parte,col.ij.de verb.signi.& consi.xix.videndũ est primò,post medium lib.1.& consil.xcj. postulato,& c.quo ad primum,col.ij.eo.lib.1.& consil.xxxvj.circa primum dubium, col.vlti.in prin.lib.2.& consi.xlij.in quæstione domini, post medium,eo.lib.2.Imo.in d.c.vlti.de eo qui mit.in posses.Fulgos.consi.lxxvj.factum super quo,in j.dubio,Ioan.Plat. in l.palatinas,C.de colla.fun.fisc.lib.11.Barba.in l.stipulationum,§ satisacceptio,col.iiij.ff.de verb.oblig. & consil. xviij.clementissimi,col.vlt.lib.1.& consi.lj.scripsit sapientiæ fons,col.xij.eo.lib.1.& consi.xxiij. sapientissimus,col.iij.lib.2.& consi.50.præclarè,col.v.eo.lib.2.& consi.lj. illud in medium referam,col.iiij.lib.3.& inter consi.Calca.consi.xxviij.illud afferam,col.iiij.versi.procedo ad inceptum.Ferra.in tit.forma respon.rei conuenti,in glo.ij.col.iiij.sed quid dices. Lanfran.in repeti.c.quoniam contra,in materia citationum,col.j.versic.si tamen statuto.Philip.Franc.in c. pastoralis,col.j.extrà de appel.Socin.si is est,in tract.fallen.regula liij.citandus personaliter,in vlti.fallen.& nouissimè Alcia.in lib.1.de verbo.signifi.char.5. Suntq; huius partis multæ, magnæq; rationes,quas huc adducere esset immensi & operis , & laboris. Sed nos hæc affatim abundeq; tractabimus in nostro illo libro,Nihil frustra,vbi videre poteris.

*Qui contrarium tenent.*

57 ¶Nec desunt tamen,qui in hac re distinguunt,sitne quæstio magni præiudicij, an modici:vt priori casu obtineat prima opinio,quæ dicit necesse esse prius personam inquiri,etiam in casu huius statuti : posteriori,secunda præualeat. In hac enim opinione fuit Imol.in d.l.iiij.§. Prætor ait,& ibi quoque Roma.qui id dicit satis esse æquum,ff.de damno infect. de quo latissime disputat Barbat.in d.clemen.causam , vbi suprà citauimus,de elect.vbi omnino vide: neque enim decreuimus hanc rem aliter disputare.

*Qui distinguunt.*

## IN FI. EIVSDEM §. GLO. III. ET VLT.


I C ergo dicitur, quòd si consanguineus non potest reperire emptorem, debet offerre vxori,vel domicilio. Sed quid de eo,quod iam sæpius ex facto vidimus. Nam plerunque consanguineus primo loco facit huiusmodi oblationem apud acta iudicis,eamq; per nuntium publicum denuntiari facit emptori,cumq; citari

*Vtrum oblatio retractus primo loco possit fieri apud acta.*

super

super ea oblatione retractus processurum:& interim fortè transit annus retractus, nec fit alia oblatio emptori,aut eius vxori,vel domicilio, vt hic iubetur fieri:an satis erit? Ego de ea re aliquando interrogatus,respondi,id quidem non esse satis. Nam cùm statutum nostrũ nuncupatim requirat adiri emptorem:& si reperiri non possit,eius vxorem,aut domicilium:non est satisfactum statuto. Nam & de Iure communi citationes,denuntiationes,& alia id genus fieri debent vel personæ,vel domicilio,vel certis casibus procuratori,vel si cætera desint,proclamatò,siue edicto publico,vt plenè not.in l.iiij.§.Prætor ait,ff.de dam.infect.cum si.

2 ¶Imò nec cætera locum habent,nisi cùm persona reperiri nõ potest, vt plenè diximus suprà in glos.præcedenti,in iij.q.princ.& apertè declarat nostra consuetudo,cùm dicit, *si le retrayant ne peut trouuer l'achepteur*. Nam & id non solùm procedit in citationibus,sed & in aliis denuntiationibus,etiam extraiudicialibus,vt scilicet in eis quoque sit primo loco requirenda persona:vt nuncupatim scribit Ioan.Fab.in §.vlt.paulò ante fin.Insti.de pœ.teme.litig.Et quod fit per edictum publicũ,siue per præconem ( vt id obiter & plenius dicam: dixi enim superius) est omnium postremum,id est,cùm cætera illa remedia desunt,vt per Bar.in extrauag.ad reprimendum in verbo,per edictum,post prin.Bal.in l.vt perfectius,col.ij.non semel, C.de annal.excep.& in l.inter minores,in j.lect.in fi.ff.de resti.in integ.Card.Flor. in cle.j.in j.q.de iudici.& est bona glo.in l.si finita,§.si plures,post princi.in versi.vel si non inuenitur,ff.de dam.infect.quam ita allegat,& dicit not.Bal.in sua Margar.in verbo,citatio per præconem:vbi tamen erranter eam citat ex §.Iulianus,eiusdem l.

*Persona primùm requirenda, etiam in extraiudicialibus.*

*Citatio per edictum publicum omnium postrema.*

3 ¶Quin cùm solutio facienda est alicui,tum demum oblatio,consignatio, & depositio debet fieri,quãdo ille dolosè recusat accipere,& non aliàs:vt est tex.not.in §.illud quoque,in auth. vt exact.instan.dot.cum si.Nec enim consignare & deponere,soluere est.Bar.in l.item liberatur,§.j.ff.qui.mo.pig.vel hyp.soluit.Vt nec restituere est,Pau.Cast.consi.lxv. viso quodam libello,col.j.versi.quædam aliæ causæ,lib.1.in id allegans Bart.in l.si constante,in v.q.ij.q.princ. ff.solu.mat.& in l.si quis sic stipuletur,eo.tit.Nam solutam pecuniã intelligimus,si numerata sit creditori,l.solutã.in prin.ff.de solu.Et bene facit,quod tradit Phil.Dec.loquens de expensis contumaciæ,consi.xxxiiij.cuius superscriptio incipit,an & quãdo,col.vlt.versi.postremo.

*Consignatio et depositio non debet fieri,nisi cùm pecunia oblata recusatur.*

4 ¶Sed & quod plus est,cùm oblatio necessaria est,ea facienda est ei,qui potest recipere, & offerentem liberare,non aliis,l.si reus paratus,ff.de procur.in illis verbis,huic loco accommodatissimis,Suspectus videri potest,qui præsente domino pecuniã non obtulerit,quam quidem l.ad hoc annotat Bald.in l.acceptam,col.iij.in iij.q.C.de vsu.Ideò Bald.ipse in ea l.si reus,eam not.pro debitoribus absentium creditorum,qui non reperiunt,cui offerant : vt adeant iudicem,& illius mandato deponant. Subditq; tamẽ tutius esse, vt prius fiat aliqua proclamatio, per not.in l.si eo tempore,C.de distra.pigno. & in l.si prædio,ff.de in diem adiect. & in l.Labeo,ff.de nauti.fœno. & hoc quoque voluit ante eum Bart.in d.l.si reus paratus,in fin.& eos sequitur Corn.consi.cccxij.videtur in hac,col.vlti.versic.licet non sit,lib.4.& Steph.Bertran. consi.cccxx.sententia,col.ij.versi.fuerunt item.lib.1.

*Oblatio ei facienda est, qui potest liberare.*

5 ¶Quid plura?cùm tex.habeamus,id expresſim probantẽ, nihil scilicet prodesse consignatiõnem & depositionem pecuniæ,nisi ea prius fuerit oblata ei,cui solui debet,in l.ij.& ibi Sal.in r.not.C.de vsur.quam ad hoc expendit,& citat gl.in d.l.acceptã,in gl.vlt.post prin.& ibi quoque Ange.col.vlti.versi.sola verò depositio,C.de vsur.Nisi tamen (vt dicit ea glo.) absens sit is cui solutio,proindeq; oblatio faciẽda est,per tex.optimum,qui & id quoque probat,quod diximus,adeundum scilicet esse primo loco creditorem,in l.si creditor,C.eod.tit.& sequitur Pau.Cast.qui optimè eam glo.declarat,in d.l.acceptam,col.pen.versi.quantùm ad secundum, & ibi ante eos Azo,in Summa eiusdem tit.in fin. Et idem quoque voluit & respondit Iason consi.ix.venerabilis ac reuerende,col.pen.versicu.minus etiam valet,lib.1.& facit,quod tradit Bal.in l.cùm hi,§.vlt.in j.lect.ff.de transac.quòd si ex statuto pœna corporalis succedat pecuniariæ,si hęc soluta non fuerit,non sufficit pecuniã deponere apud fiscum,vt euitetur pœna corporalis.Et tradit generaliter Ludo.Gozad.consi.lxxj.in causa domini,col.iij.nu.7. depositum nihil prodesse,quãdo est persona,cui solui potest,& allegat alios, vt ibi videre poteris.

*Prædictorum confirmatio.*

6 ¶Ideoq; Iason ipse,aut si quis alius fuit,inter consil.ipsius,consi.ccxvj.Gabriel , respondit in casu eiusdem Iaso.qui fundum emerat ea lege,vt venditor posset redimere intra certum tempus,offerendo pretium venditionis:venditorem non satisfecisse ei legi,qui non adito Iasone fecerat oblationem,& consignationem pretij apud acta,vel alibi iussu iudicis,eumq; citari fecerat,processurum in ea causa reuenditionis.Nam eum primùm debuisse ire ad domum Iasonis,& ei offerre pretium,& eo recusante consignare,ex sententia Bart.in l.item illa,in prin. col.ij.ff.de constitu.pecu.vbi dicit,quòd quando per solutionem vel oblationem volo mihi aliquid acquirere,teneor ire ad domum creditoris,licet etiam sit diuersi fori , per l.cùm quidam,C.de condi.inser.& l.pen.in fin.ff.de condi.& demonst. Et idem tenent Cano.in cap.significante,extrà de pig.& Sali.in d.l.acceptam.col.iij.versic.distinguo sic pro præsenti.& Pet. Ancha.consi.lxxxvj.pro faciliori:vbi & alia multa in id allegat. & Paul.Castr.in d.l.penul.de condi.& demonst.Bald.autem in d.l.item illa,etiam in princi.col.j.dicit, quòd cùm volumus constituere aliquem in mora per interpellationem , debet ea interpellatio fieri ad personam

*De eadem re.*

*Ad domũ creditoris etiam diuersi fori debet ire,qui sibi vult acquirere.*

eius,cui fit:& si is oon reperitur, debet fieri ad domum ipsius,per l. si dictum.§.vltimo.ff.de euict.& alia iura.

*An satis sit offerre procuratori.*

7 ¶Ex his quoque potes iotelligere, ooo satis esse, consanguineum offerre procuratori emptoris,quod & in simili voluit glo.io cle.causam,versic.intimatio verò,in verbo,appellatum,& ibi Cardi.Flor.in vij.q.& Imo.col.antepen.de elect.lib.6.Bart.loquens de protestatione,in l.iiij.§.Prætor ait,col.ij.versi.an debeat fieri.ff.de dam.infect.& in l. noo solùm,§.morte, col.peo.versi.quæro cui debeat fieri ista protestatio.ff.de ope.no.nunti.Bal.in l.item veniunt, §.petitum,per eum tex.ff.de peti.hære.Albe.in d.l.si dictum,§.vlti.ff.de euict.& in l.mora,col. iiij.num.15.versi.sed ounquid,ff.de vsur.hoc intelligens,nisi sit procurator cum libera.Et rursum io l.j.io priu.col.vlti.ff.de liber.agnosc.vbi respondet ad eum tex.qui videbatur adstruere contrarium.Rom.& Alex.qui eam glo.dicunt sing. & Iason,qui eam dicit not.in illo ipso §. in ead.quæst.cui & quo tempore fiat protestatio inhibitiua.Ioan.Mo.& Io.Aod.in c. generali,de reg.iur.lib.6.idem Ioan.And.iu c.vlt.de do.& contu.Ioan.Fab.in §.vlti.col.pen.versi.sed nunquid sufficit,& seq.Insti.de pœna teme.litig.& io l.in minorum,colum.j.C. in qui.cau.in ioteg.rest.oon est oecesf.vbi etiam intelligit,nisi habeat liberam.Et idem fortè (inquit)si generalem.Paul.Cast.in l. si procuratori,in fin.ff.de verb.oblig.cum his,quæ diximus suprà,§.j.in glo.xiij.io verbo,*l'achepteur*,num.31.an autem sit,& sequen. Sed quibus adde, non rectè solui, nisi creditori,aut ei qui ab eo habet mandatum speciale, vel generale cum libera,l.vero procuratori,in princi.& l.qui hominem,§.si Titium,ff.de solut. & id per eos tex.voluit Alexan. consi.cxx. pooderatis,col.ij.lib.5.& Doct.vbique.

*An in subsidium.*

8 ¶Quod iotelliguntomnes,nisi in subsidium, cùm scilicet copia domini haberi non potest, secundùm tex.iio.in l.aut qui aliter,§.& si fortè.ff.quod vi aut clàm.vbi ita scribitur:Et si fortè non sit,cui denuntietur,neque dolo malo factum sit,oe sit:amicis denique,aut procuratori,aut ad domum denuntiandum est. Et in d.l.iiij. §. Prætor ait.de damn.infect.cùm dicitur, Quòd si nec habitationem habeat,ad ipsum prædium erit denuntiandum, vel procuratori eius.& ibi Alber.col.j.versi.vidi dubitari,dicit citationem ad domum debere præcedere eam, quæ fit ad procuratorem,& dicit ita se obtinuisse,per eum tex.& text.in l.meminerint,C.vnde vi,vbi scribitur io hæc verba, Conueoiendos dominos locorũ esse:aut si fortè defuerint, eorum actores ad iusinuandas seotentias,procuratoresq; esse quærendos.& ibi Bar.colum.ij. versi.quæro dicitur hic atque etiam optimus tex.in c.causam,& ibi glo.in verbo,ad domum post prin.& alij,extrà de dol.& contu.Albe.loquens de denuntiatione,in d.l.si dictum.§.vlti. ff.de euict.& Docto.vbique. Sed ad illud,quod diximus suprà ex Alberi. scilicet citatiooem procuratoris eam præcedere debere,quæ fit ad domum, vide omnino Bart.io l.iiij.§.Prætor ait,col.ij.versi.quæro an debeat,& ibi quoque Imo.& Roma.ff.de dam.infect.Ant.io cle.causam,& ibi quoque Imo.col.iiij.versi.quæro vlterius,& Barb.char.pen.versi. sed antequàm citatio,de elect.& Aoto.& Panor.io d.c.causam,de dol.& cootu.

*Sed an primũ procuratori, an domicilio offerri debeat in dubio quod tutius est, sequendum est.*

9 ¶Ego verò io hoc casu nostræ consuetudinis tutius esse arbitror,vt si emptor absit, fiat oblatio vxori,aut domicilio,vt satisfiat huic nostræ consuetudioi:& si desint,procuratori. Quanquàm sustineri potest,satis esse,si fiat procuratori,cùm ipse dominus abest, per ea quæ dicta sunt. Sed obuiaodum est,quantùm maximè fieri potest,periculo diuersitatis opinionum, & quod tutius est,sequeodum,exemplo summi Pontificis,in c.vlt.versi.quia verò,ibi,quod tutius est sequentes, extrà de presbyt.non bapt. Nam & id in dubio aliàs semper faciendum monet c.ad audientiam,extrà de homi.& c.illud,de cleri.excom. & ibi concor.in glos. Quibus & tu addere potes l.iiij.§.toties.ff.de dam.infect.& l.ea quæ in partes,§.j.ff.de reg.iur.

*Quid si fiat procuratori, non ignorante domino.*

10 ¶Sed & id,quod de procuratore dictum est,posset fortè alio modo intelligi, vt scilicet non valeat oblatio ei facta,nisi nõ ignorante emptore ipsi procuratori facta sit,vt de denuntiatione,quam facit emptor venditori,vt adsit liti motæ super re veodita, dicitur in d.l.si dictum, §.si præsente,ff.de euic.Verùm oec id mihi tutum satis esse videtur,illis rationibus suprà adductis:præsertim quòd oblatio ei faciẽda est,qui recipere potest,& liberare,vt diximus suprà num.4. Id quod procurator minimè facere potest sine speciali mandato,aut omnium negotiorum administratiooe,vt suprà diximus nu.7. Adeò vt dubitetur, possitne solui procuratori dato ad exigeodum,quado & nonnulli teneant,ei solui non posse, & inter hos Spec.tit. de procura.§.vt autem,versi.notabiliter,& Ro.in l.oon solùm,quæ est iij.ff.sol.matr.& Guid. Pap.deci.Delphi.ccxxvj.executio, in fine. Quanquàm in hoc vltimo maior pars nostrorum cootrarium tenet,vt videre poteris apud Alex.in d.l.non solùm,col.ij.in ij.nota.Illud autem inter omnes eonuenit,procuratorem ad lites, etiam cum libera, oon posse recipere solutionem,l.hoc iure,& ibi Doct.ff.de solu.& not.in l.si procurator,ff.de cond.indebit.Bar. in l.qui Romæ,§.Callimachus,ff.de verb.obligat. Quid autem de alio procuratore cum libera diximus suprà,§.j.glos.xiij.in verbo,*l'achepteur*,d.uu.31.an autem sit satis.& sequen.

*An solui possit procuratori dato ad exigendum. Quid de procuratore dato ad lites cum libera.*

*Quid si procurator emptoris præsentis, & tacentis.*

11 ¶Verùm,si procurator, præsente domino & tacente, nomine illius admitteret consanguineum offerentem ad retractum, posset videri id præiudicare domino oon contradicenti, ex sententia Inno.in c.ex parte Decani,in verbo,protulistis.vers.& ex hoc.extrà de rescrip.cum multis coocord.adductis per Roma.consi.clxx.sciebant,in prin.& Alex.in l.ij.§. voluntatem,

col.ij.

col.ij.versi.& de materia,ff.sol.mat.& in l.vlt.col.xxvj.versicu.pro hoc etiam, & quartò,cum multis seq.ff.de re iudi.& consi.clvij.viso instrumento.col.iij.versi.bene facit,libr.2.& Barba. consi.vj.scriptum est,col.v.lib.1.& cons.lxx.præclarè,col.iij.vers.præmitto,lib.2.& consi.xvij. à Ioue,col.ij.& iij.libr.3.& consi.lxxiij.eiusdem initij,colum.v.libr.3.& consi.xlvj.illud adducitur,col.iiij.versi.præterea videtur,libr.4.& consi.lxij.Paulus,col.pen.eod lib.4.& cons.lxxj. illud afferam,col.2.eod.libr.4.& Fel.in c.fraternitatis,col.iiij.extrà de testib.& Matth.Afflict. deci.Neap.cccviij.Franciscus,nu.6.7.8.Sed ij propè omnes loquũtur de actibus iudicialibus, & multi eorum expresse dicunt,aliud esse in extraiudicialibus,& præter eos Cardin.Flor.in d.c.ex parte,& iterum in c.cùm olim, le j.de offi.deleg.& Alex.consi.lxxx.viso,col.iiij.versi. tertiò respondeo,lib.4.vbi & alios citat.

*admittat consanguineum.*

12 ¶Sed nec omnes id concedunt in iudicialibus,& inter hos ipsemet Inno.sibi cõtrarius,Ant. & Imo in c.quamuis,de re iudi.allegantes in d.l.j.C.quib.res iud.non nocet,& l.sed & hæ,ff. de procu.& alia quædam iura,atque etiam Dy.in l.vlt.in sua distinctione,& ibi etiam Raph. Com.ff.de re iudic.per l.iam tamẽ.§.in hac,le ij.ff.iudic.sol.& no.in l.etiam, C.mãda.& in l. ex parte.in prin.in glo.ff.famil.ercis.& præterea Cy.in l.si pecuniam,C.de nego.gest.per d.§. in hac.Anto.& Imo.in d.c.ex parte Decani,de rescript.Idẽ Imo.in d.c.cum olim,le j.de offi. deleg.& in d.§.voluntatem.Card.Flo.in cle.j.de procur.Domi.in c.qui ad agendum, eod.tit. lib.6.Alex.d.cons.lxxx.quo loco suprà citauimus,lib.4.vbi & alios quoque citat,& Barb.qui alios item allegat,consi.xlvj.scripsit,col.iij.versi.capio modò,libr.2.Ea autem l.si dictum,§.si præsente, quæ alias sententias iuuat (ne id omittam) loquitur in simplici denuntiatione.

*De eadem re.*

13 ¶Quanquàm & aliud est,quod & priorem illam sententiam confirmat,nempe quòd dominus sciens procuratorem excedere mandatum,& non contradicens, videtur consentire, per d.c.cùm olim,le j.iuncta glo.in verbo, protinus.in prin.& ibi Pan.& alij,extrà de offi.deleg. & c.j.in fi.extrà vt lite non conte.Ioan.Mona.in c.cùm quis,& ibi quoque Io.And.& Dom. vterque col.j.de senten.excom.lib.6.vbi allegant alia iura.And.Iser.in c.j.§.pen.tit.de prohib. feud.alien.per Feder.Oldr.consi.cxcix.pro fundamento,col.ij.vers.ad istud respondetur:vbi & alia multa iura allegat.D.à Rota deci.ccccxxviij.si habent,col.ij.in nouis.Anto. in c.cæterum,col.vlt.versi.quid si dominus,extrà de re iudic.Imo.in d.l.vlt.in vlt.chart.ff.de re iudic. Nicol.Mil.in suo repertorio,versi.procurator si aliquid,& iterum vers.ratificare potest.cum aliis multis concord.collectis ab Alex.d.consi.lxxx.col.iiij.versi.nec obstat,lib.4.& consi.84. super consultatione,col.j.lib.5.& Fel.in d.c.cùm olim,le j.col.ij.versi.nota ibi statim. ex quibus etiam poteris intelligere , id procedere in actibus requirentibus speciale mandatum. Quibus etiam adde Philip.Dec.consil. ccccxxxvij.repetito consil.dclxxij.quæritur breuiter, col.j.& consi.dclxxij.post princip.

*Dominus sciẽs & tacens, uidetur cõsentire procuratori excedenti mandatum.*

14 ¶Sed & id quoque multi non admittunt,constanter affirmantes,id tantùm procedere in casibus quibusdam specialibus. Aliàs autem regulariter sciens & patiens non haberetur pro consentiente,nisi in iis,quæ ad sui ipsius cõmodum spectarent,per l.filiusfamiliâs,§.inuitus, ff.de procu.Ita enim expresse & intrepidè voluit Sal.Doctor non paruæ authoritatis, in l.j. §.magistrum autem,ff.de exercit.actio.& sequitur ipse Alexand.d.consi.lxxx.vbi etiam suprà citauimus. Et idem ante eos,licèt non allegent,propemodum voluit Bal.qui nulli vnquam sententiæ defuit,vt sæpius diximus,quique omnium nostrorum Docto.copiam superauit, in d.cap.ex parte Decani,col.iij.versi.sed imò videtur, extrà de rescrip.dum respondet ad d. §.magistrum.& ante omnes expressim Bar.in l.j.in princip.ff.de neg gest.quem nuncupatim citat & sequitur Alex.loquens in casu solutionis factæ alteri,qui est casus noster, consi.cxx. ponderatis,colum.ij.lib.5.

*Tacẽs an pro cõsentiẽte habeatur, uide 16.*

15 ¶Sunt autem (ne & id prætermittam) qui dicunt, quòd si procurator meus,à me scilicet ad aliquid constitutus,& posteà reuocatus,exerceat id suum munus me sciente,& patiente, videor tacitè mandatũ meũ renouare.Ita enim voluit Imo.in d.c.ex parte Decani, de rescript. & in d.c.cùm olim,le j.de offi.deleg.& in d.l.ij.§.voluntatẽ,ff.sol.mat.& in d.l.vlt.ff.de re iudic.& Domi.in d.c.qui ad agendum, de procur.lib.6.Alex.d.consi.cxxviij.in fi.libr.6.ar.not. per glo.in l.semper qui non prohibet,ff.de reg.iur.& in l.si pecuniã, C.de nego.gest.& l.cùm quis,§.j.ff.de solu.& in l.cùm filius,§.hæres,ff.de leg.2.Et id quidem ex eo cõfirmatur, quod in simili dicimus de renouatione locationis in l.itẽ quæritur,§.qui impleto,ff.locat.cum si.

*Mandatũ renouare uidetur,qui renocatũ patitur exercere.*

16 ¶Ego autem,vt id tandem diffiniam,arbitror emptorem præsentem & non contradicẽtem, cùm consanguineus alteri , tanquam procuratori , aut negotiorum gestori nomine ipsius emptoris pecuniam offert,& soluit pro retractu,sibi præiudicare:hac ratione quòd cùm aliquis scit aliũ gerere actum,qui eo inuito geri non potest,nec contradicit ; is videtur ei actui consentire,l.vlt.ff.quod cum eo.& not.gl.in c.is qui tacet,circa medium,de reg.iur.lib.6.cum simi.Nemo autem inuito & contradicente me potest recipere solutionem , quæ mihi fieri debet,l.inuito,C.de solu.& l.vero procuratori,ff.eod,tit.& c.ea te,extrà de iureiur. Qua ratione Guid.Pap.deci.Delphi.clxxuj.in dicto,tenuit dominum scientem & patientem alium recipere solutionem pensionis emphyteuticæ nomine ipsius,sibi ita præiudicare,vt emphyteuta,qui sic soluit,liberetur, nec cadat emphyteusi.

*Decisio quæstionis.*

*Quid faciẽdũ est, cum emptor nec uxorem, nec domiciliũ, nec procuratorem habet.*

17 ¶SED quid, si ignoratur, quo in loco sit emptor qui abest, nec fortè habet vxorem, nec do-
micilium, nec procuratorem, quibus hanc retractus oblationẽ possit facere. Quid ei facien
dum est? Et tunc certè satis erit adire iudicem, vt in simili dicitur in l.in contractibus, §.in
omni, ibi, vel si abesse, &c. C. de non nume. pecu. & in l.si creditori, in fi. cùm dicitur, Absente
verò creditore, Præsidem super hoc interpellare debueras, & ibi Bal. & Sal. C. de vsur. Et facit
tex. in l.vt perfectius, post prin. & ibi Bar. C. de anna. except. & in l.ij. ff. de naut. fœno. & in §.
hæc de præscriptionibus, versi. is autem, xvj. q. iij. & quod voluit Bar. in l.si reus paratus, in fi.
& ibi post eum Pau. Cast. paulò ante medium, ff. de procu. quòd quãdo aliquis vult soluere,
vt pœnam euitet, nec reperitur is, cui soluere debet, potest adire iudicem, & corã eo offerre.
Quod & voluerunt Inno. Host. & Io. And. in c.significante, in verbo, remiserit extrà de pig.

*Cõsuetudines de ea re.*

Multæ autem huius regni consuetudines super hoc casu priuatim prouiderunt, vt apud
Senonẽses, c.xlvj. Trecenses, c.clix. Turonenses, tit. *de retraicts*, c.xxxviij. Cenomanenses, cap.
ccclxij. & ccccxxiij. Andegauenses, c.cccli. Borbonienses, c.ccccxxix.

*An necesse sit adire iudicẽ.*

18 ¶HAEC tamen intellige, vt scilicet possit adiri iudex à consanguineo. Sed vtrùm id neces-
sariũ sit, ne tempus ei labatur, quæstionis est. Et profectò necessariũ esse tradit, & expresśim,
in huiusmodi rebus, Host. in Summa tit. de obla. §.j. versi. item requiritur, & Bar. in d.l.si reus
paratus. & non obscurè sentiunt cæteri suprà citati. Quibus addere potes, quod tradit Bald.
in c.j. paulò ante fin. post gl. ibi, extrà de eo qui mit. in poss. quòd cautio, quam text. ibi iubet
dari, debet offerri & præstari parti, si absit: sin minus, iudici: & si is quoque absit, apud acta
nomine publico actorum, per l.non quasi, ff. rem pupil. saluam fore. Et facit etiam text. in d.l.
vt perfectius, C. de anna. except. cum simi.

19 ¶Verùm Alex. consi. xcij. perspectis, col. iiij. versic. nec obstat quod not. libr. I. tradit illam sen-
tentiam intelligi in casibus, in quibus requiritur consignatio & depositio, vti etiam loquitur
d.l.si reus, & ibi declarat Bald. & Pau. Castr. & ipse Bar. in l.si seruum, §.videamus, in fin. ff. de
verb. obli. & in l.item illa, ff. de consti. pec. vbi dicit, satis esse, si debitor non habeat cui soluat,
protesteturque se paratum soluere, si haberet. Sed & Albe. in l.acceptam, col. uj. versi. sed quid
si creditor, C. de vsur. dicit, quòd si creditor abest, nec reliquit procuratorem, non incidit
debitor in pœnam, per l.pecuniæ, §.j. & l.cùm quidã. §.si pupillo, ff. de vsur. & l.item illa, ff. de

*An necesse sit protestari.*

consti. pecu. Cautius tamen esse, adire iudicem, & protestari, per d.l.si creditrici. & Bal. in l.in
contractibus, §.vlt. C. de non nume. pecun. dicit, quòd cùm aduersarius non potest reperiri,
sufficit protestari. & idem quoque voluit ipse Alex. consi. xx. circa consultationẽ, col. ij. lib. 7.
Et facit quod in simili tradit Card. Alex. in c.j. col. ij. versi. quæro si vasallus, titu. quę fuit pri.
cau. amit. bene. quòd si vasallus non posit inuenire dominum, vt ab eo petat inuestituram,
sufficit idipsum protestari coram testibus.

*De eadem re.*

20 ¶Quin Alex. ipse d. cons. xcij. vbi suprà lib. I. cõstanter asserit, cùm aduersarius non reperitur,
non necesse esse, id protestari, per l.si fundus, §.Marcellus, qui est vlti. ff. de lege cõmis. & d.l.
pecuniæ, §.j. versi. si tamen. & iterum d.l.cùm quidam, §.si pupillo, ff. de vsur. Quod & idem
respondet Io. Ana. consi. v. visa narratione, col. ij. versi. & dato quòd non, & ibi Ludo. Bolon.
in addi. illius consi. versi. nec obstat doctrina, & latè Franc. Are. consi. clxiij. verum est: quem
omnino vide in uj. primis col. & Philip. Deci. consi. cccccl xvj. promisit Anto. paulò ante fin.
Et faciunt quæ scribit ipse Alex. cõsil. xl. visis, col. j. & seq. lib. 4. Et quod scribitur in l.si dictũ.
§.si præsente, versi. & si nihil, ff. de euict. vbi si emptor, qui vult denuntiare venditori, vt adsit
liti motæ super re vendita, non potest scire vbi venditor sit, æquè committitur stipulatio
aduersus eum, ac si sibi denuntiatum fuisset: etiam si nihil venditor fecerit, quo minùs ei de-
nuntiari posit. Et in hanc sententiã incliuant, qui in huiusmodi rebus dicũt esse tutius, aut
consulunt protestari: tanquã id sentiant non esse necessarium. Id enim facit Bar. in l.j. §.dies,
versi. vltimo not. C. quando appel. sit. & Panot. in c.causam, col. j. in fi. extrà de re iudic.

*De eodem.*

21 ¶Verùm text. in d.l.ij. & ibi Albe. ff. de nauti. fœno. requirit protestationem. nam ita scribitur,
Si nemo sit, qui à parte promissoris interpellari posit, id ipsum testatione cõplecti debere,
vt pro petitione id cederet. Et facit etiam text. in l.de pupillo, §.si quis ipsi Prætori, & ibi glo.
Bart. in xvj. q. Ro. Alex. sibi contrarius, col. iij. versi. item not. & cæteri, ff. de no. ope. nunt. & in
l.vlt. ff. de lege commis. & in c.pastoralis, in fin. & ibi Anto. extrà de offi. ordi. & in c.vlt. & ibi
quoque Ant. & Imo. extrà de app. Et voluit etiam glo. in c.j. §.si quis verò aliquod, in verbo,
potestatem, tit. de pac. tenen. & in c.j. in verbo, mandatũ, versi. si verò primus, extrà de rescrip.
& in c.plerunque, in fi. & ibi Ant. & Imo. eod. tit. & in c.cupientes, §.quod si per xx. in verbo,
proposita, post prin. de elect. lib. 6. quæ etiam dicit, tutius esse, non semel tantùm, sed pluries
protestari. & ibi quoque Archi. in glo. magn. Ioan. Andr. Imo. & Domi. & Lucas Pen. qui alia
multa in id citat, in l.qui grauatos, col. ij. in verbo, muneribus, C. de censib. & censit. libr. II. &
Barb. consi. l. præclarè, col. vj. versi cùm ergo in casu, lib. 6.

*De eadem re.*

22 ¶Et faciunt notata ab Inno. in c.ex transmissa. col. j. de præscr. & Alb. loquẽte de vasallo, qui
non potest reperire dominũ, à quo inuestituram petat, in l.si Præses, C. de Episc. audi. Bal. in
d.l.si reus, ff. de procur. Bar. in d.l.j. §.dies, in vlt. not. ff. quan. appel. sit. Bal. in d.c.j. vbi suprà, de
eo qui mitt. in possess. vbi in casu illius cap. si pars & iudex absint, dicit necessariam esse eius

rei

rei protestationem, per d.l.vt perfectius.& idem Bald.de intimatione loquens, in l.in contractibus,§.vlt.C.de non nume.pecu.etiã per d.l.vt perfectius.Ant.in c.ex ratione, circa medium,de appel.& consi.xxvij.visis præsentibus,col.j.Iaco.Aluaro.& Card.Alex.in d.cap.j.in prin.vterque col.iij.titu.quæ fuit pri.cau.amit.bene.& Marti.Laud.in c.j.titu.de leg.Corra.loquentes etiam de vasallo,qui non reperit dominum.& Panor.in c.plerũque,col.vlti.extrà de rescript.& Alex.late post Bald.in l.properandum,§.sinautem vtraque, col.ij.versic.vt autem appateat,C.de iudic.& consi.clxiiij.viso processu,col.ij.versicu.bene facit, lib.2.& consi.cxx. ponderatis,in fi.lib.5.vbi nuncupatim loquitur,cùm abest is,cui solutio fieri debet,cum aliis multis concor.adductis à Card.Alex.in c.vlt.col.ij.versic.habens aliud, extrà de appel. Scio autem nonnullos distinguere,an impedimentum sit ex facto aut absentia iudicis,an aliunde: vt per Matthæ.Afflict.post alios deci.Neapo.l.iudices,nu.3.& 5.Et vide quę dicam infrà,eod.tit.§.xv.gloss.ij.nu. 9.secundò intellige.& quæ etiam diximus suprà,eod.tit.§.j.in glos.xiij.in verbo, *l'achepteur*, nume.21.quid denique.

23 ¶Et licèt,si protestatio sit necessaria,cautius sit sæpius protestari,vt suprà numero abhinc ij. diximus ex quorundam sententia. Illi tamen non dicunt id esse necessarium, vti certè non est:sufficit enim semel protestari,vt nuncupatim tradit Fel.in cap.cum Marc.Ferra.col.xxv. versi.sexta conclusio,extrà de constit.per.tex.in l.Titia Seio,§.vsuras,qui est j.& ibi Barto.& Imo.ff.de leg.ij.& glo.in cle.j.§.requisierunt,de hæreti.& Barto.in l.mora, in prin.ff.de vsur. qui quidem loci loquuntur in interpretatione, vt eam semel fieri sufficiat. Cui in hoc adde glo.in d.c.cupientes,§.quòd si per xx.vbi suprà,& ibi quoque cæteros,de elect.libr.6.& glos. in clemen.j.in verbo,factam,in fi.& ibi Imol.col.v.super eadem glo.& Card.Flor.tum in ij. notab.rum in quæst.xxv.de deci.cum aliis multis concord. traditis ab eodem Fel.in c.ex literis,col.iiij.super glo.j.illius c.extrà de constit.& Matth.Afflict.in tract.Protomix.in verbo, vt intra xxx.dies,col.5.versi.item quæro. Nisi tamen (inquit Feli.ibi) in certis casibus, quos illic adscribit:vt videre apud eum poteris,nihil enim pertinēt ad nostrum casum.Sed quòd sufficiat semel protestari,tenuit Barto.quem ipse Fel.non allegat,in d.l.de pupillo, §.si quis ipsi Prætori,col.ij.in iij.oppo.ff.de no.ope.nunt.& Bal.in l.Aemilius,col.ij.vers.sæpe non est, ff.de minorib.& Nico.mil.in suo repertorio, versic.protestationē sufficit. De quo & tu præterea vide Bal.in c.ex ratione,in fi.extrà de appel.& Card.Alex.in d.c.vlt.col.ij.versic.not.ex text.extrà de app.vbi alios multos citat.

*An sit necesse sæpius protestari.*

24 ¶Verùm illud ambiguum est,an hoc casu,quo emptor non comparet,nec est,cui hæc oblatio fieri posit, necesse habeat consanguineum consignare & deponere. Et ego sane id non necessarium esse arbitror,arg.l.pecuniæ,ff.de vsur.& l.Celsus,ff.de arbit.& c.cùm tu,extrà de vsur.& quod in simili casu voluit Spec.tit.de loca.§.nunc aliqua,vers.vigesimoprimò,loquēs de emphyteuta,cui non comparet dominus,cui soluat pensionem,vt non opus ei sit consignare & deponere,per iura suprà allegata. Præsertim cum priuatis moribus nostris in casu retractus non necessaria sit consignatio , vt scribitur suprà §.vij. Ideò satis est , non esse cui offerri,aut solui debeat,sine consignatione,& depositione,vt latè per Alexand.consi.xcij.per Specul.col.iij.versi.haud obstat,quod not.gloss.libr.1.sed quantum ad illud de emphyteuta, vide eundem Spec.in d.§.nunc aliqua,versi.xix.& item versic.xxxiiij.& Ias.qui alios multos citat,in l.ij.col.xxj.versi.vigesimò quæro,C.de iure emphyt.

*An sit itē necesse cōsignare.*

25 ¶Sed id tamen omnino animaduertendũ est,quòd in eo casu nostro,cùm scilicet nullus est, cui offerri posit,& ideò consanguineus vel adiuit iudicem,vel protestatus est,& consignauit si hæc necessaria sunt:tamen si posteà emptor ipse comparuit,debet consanguineus intra tempora retractus,si nondum lapsa sint,& fieri posit : aut si lapsa sint, non indigenter cum cōuenire,eiq; hanc retractus oblationem facere : per id, quod in simili voluit Bart.in d.l.de pupillo,§.si quis ipsi Prætori , col.ij in iij.oppo.& ibi quoque Imo.Ro.Paul.Castr.colum.j. & Alexan.col.ij.versic.item fallit si habeo,ff.de no.oper.nuntia.quòd si emptor fuerit protestatus,non posse se denuntiare venditori litem motã,quia abest,& ignoratur vbi sit,si posteà compareat,debet ei denuntiare.& Anton.in cap.vlt.extrà de appel.qui & id trahit ad casum illius c.vti etiam facit Imo.ibi,col.pen.& Matthæ.Mathes.in d.l.j.§.dies,& ibi quoque Ange. Aret.col.iij.versi.quæro si volens,ff.quan.appel.sit,per tex.in d.§.si quis ipsi Prætori.Et quod etiam in simili voluit Andr.Iser.Mart.Laud.Iaco.Aluar.& Cardi.Alexand.in cap.j.titu. quo tempor.mil.loquentes de cessantibus inimicitiis, in causu illius c. Et hæc omnes intelligunt semper procedere,cùm protestatio fit ad consequendum ius quodpiam de nouo , vt hîc fit in casu nostri retractus, quo consanguineus tendit ad retrahendum acquirendumque rem nondum sibi competentem. Et ad id optimè facit gloss.in d.§.quòd si per xx.in verbo,proposita,paulò ante fi.dum dicit,Sibi tempus non currer,donec Papa copiam sui fecerit, & ibi Archid.Ioan.And.in nouella,Domi.& Philip.Francus:& præterea Anto.in c.plerumque,& ibi quoque Imo.col.ij.extrà de rescript.

*An illis cōfectis, si postea emptor cōpareat, opus sit iterum ei offerre. Et quid si tēpora iam lapsa sunt.*

26 ¶Ad id autem,quod diximus suprà in prin.præcedētis versi.quòd si tempora retractus lapsa sint,cùm emptor apparet , is non negligenter admonendus ac conueniendus est à consanguineo, qui illi faciat oblationem. Facit ea glo.in dicto §. quod si per xx.in d.verbo,proposita,in

*De eodem.*

sita,in prin.dum dicit, Dummodò posteà non sit negligeos, per text. in cod.ca.§.insuper, vbi tamen omnino vide glos.in verbo, præsentauerint. Et facit etiã id, quod scribitur infrà eod. tit.§.xij.in fi.in illis verbis, *pourueu toutesfois qu'il n'y ait negligence notable*, vbi & oos aliquid de ea te dicemus. Id autem totum arbitrio iudicis relinquimus, per not in simili à gloss.in c.j.§. cùm verò, in verbo, in mora, versiculo, sed quando, & ibi Archid.Ioan.Andr.Domi.& Phili. Franc.ne sede vacante, libr.6.& alia gloss.in c.si clericus, in verbo, negligenter, versic.quando autem, & ibi etiam Ioan.And.Domi.& Philip.Franc.de præb.eod.lib.& gloss.in cle.causam, in verbo, commodè, in prin.& ibi quoque Paul.Eleaz.Cardi.Floren.in xx.quæst.de electio. Ioan.And.in c.vlt.in verbo, mora.& ibi etiam Bal.col.ij.versic.not.hîc dicit, extrà de electio. Et eodem Bal.post Iacob.in l.tutor si petitus, paulò ante fin.ff.de tuto.& curat.dat.ab his.& quod item in alio simili voluit glos.in l.& si post tres, in princ. & ibi quoque cæteri Doct. ff.si quis caut.cum aliis concord.à me traditis in repet.l.si vnquam, in verbo, omnia vel partem aliquam, nu.30.quin & alias, versi.& cùm semel, & versicu.& in vniuersum, C.de reuoc. donat. Arbitrari autem ita iudex debet, vt nec præcipiti festinatione, nec moratoria cunctatiooe cõsanguineus vtatur, iuxta text.in l.tutor qui repertorium, §.j.ff.de administ.tut.& ibi coocord.in glos. Quod oon aliud est, quàm si dicas eum maturare, & quod in vetere prouerbio dicitur σπεῦδε βραδέως, id est festinate lentè debere, idque ex qualitate negotij, personarum, & loci, vt dicit glo.in d.c.si clericus. Et vide quæ scripsimus suprà, §.j.io gloss.x.in verbo, *dedans l'an*, nume.23.nec tamen.

*Festina lentè.*

27 ¶Ex suprà dictis autem potes intelligere, quid consanguineo faciendum sit, si fortè emptor mortuus sit, nec sit qui eius hæreditatem adierit, sed ea iacet toto illo tempore quod præstitutum est retractui, ita vt nemo sit, cui consanguineus offerre possit. Sed & tu prætereà vide quæ in simili diximus suprà, §.j.glo.xij.in verbo, *l'achepteur*, nu. 14. quid igitur si emptor, & multis sequen.vbi tracto quid consanguineus facere debet, si emptor decesserit, relicto infante hærede, qui necdum habet tutorem. Et quod etiam à nostris differtur, quid agendum sit emphyteutæ, cùm dominus decessit, relicta hæreditate iacente toto tempore, quo is pensionem soluere debet, ne cadat emphyteusi. De quo vide Spec.titu.de locat.§. nunc aliqua, vers.xix. Hosti.in Summa, eod.tit.§.quid si de natura, col.ij.versic.quid si hæreditate. Dyn.in cap.cùm quis in ius, de reg.iur.lib.6. Albe.in l.iiij.§.cæterùm, ff.de dam.infect.& in l.j.col.iiij. versic.nunc ad alias.& ibi quoque Bal.ad fi.& Iason in xxj.quæst.quæ est sub nume.61.C.de iure emphyt.& eundem Albe.io l.iiij.§.Prætor, col.ij.versi.item collige, ff.de dam.infect. Alex. consi.xcij.perspectis his, col.iij.versi.ad hoc quod not.libro primo, & consi.clxxij.visis & opportunè, col.ij.versicu.& proposito, libr.2.

*Quid si hereditas emptoris iaceat.*

## §. DECIMUS.

LE MARY à cause de sa femme peut faire offre de retraict, & requerir adiournement, sans ce que la femme y soit, pour cause des choses vendues par les lignagiers de ladicte femme.

*MARITUS vxoris causa potest offerre retractum, citationémque in eam rem requirere, idque solus & sine vxore, in rebus venditis à consanguineis ipsius vxoris.*

## GLOSSA I. ET VNICA.

1 NEC id quidem tãtùm facere potest, sed & prosequi in iudicio, idque etiam sine consensu vxoris: vt cauetur suprà tit.xv.§.iiij.qui est omnium huius vol.cxcvj. De iure autem communi maritus pro vxore potest agere sioe mandato, & sine cautione rati in rebus paraphernalibus, vel cum cautione in cæteris rebus. De dotalibus non loquor, in quibus maritus ius habet vberius, l.doce ancillã.C.de rei véd.cum si. Sed quæ de aliis diximus, scribuntur ac notantur io l.iij.§.sed & si, ff.iudi.sol.& in l.ij.& l. maritus, C.de procu.& io c.cõstitutis, extrà eo.& vbique glo.& Doct.& latè Alex.consi.xlij. super præmisso, col.vj.versi.nec obst.quòd dicta bona, lib.1.& Corne.cõsi.cxc.ad euidétiam, col.iij.lib.3.vbi plus dicit, quòd maritus censetur habere mandatum ad administranda bona paraphernalia, per tex.quem dicit ad hoc sig.in l.si ego, §.pen.& vlt.ff.de iure dot.

*Maritus an pro uxore possit oblationem retractus facere.*

2 ¶SED quæritur, an admittatur maritus ad hunc retractum nomine proprio sine mentione vxoris. Et vt intelligas, quam vim habeat id dubium, fac maritum Titiæ cõsanguineæ venditoris, non tanquam maritũ istius Titiæ, sed proprio suo nomine & simpliciter oblationem fecisse, emptorémque tenuentem illum admittere, citari fecisse, interimque annum & diem retractus transiisse. Reum autem conuentum defendere retractum, quia hic non sit consanguineus venditoris. Hunc autem replicare se maritum esse Titiæ consanguineæ, posseque ex hac nostra cõsuetudioe facere oblationem retractus. Reum duplicare, illum in oblatione nullam fecisse vxoris mentionem, id est, non tanquam maritum illius, sed simpliciter & suo nomine

*An autem admittatur nomine proprio.*

nomine obtulisse. Ideoq; se iusta de causa illum non admisisse, interimq; tempus retractus transisse, nec posse illum mutate suæ oblatioois nomen ac qualitatem, aut eam aliter declarare post tempus, in præiudicium ipsius emptoris, vt in simili tradit Ioan. Andr. loquens in declaratione rei obscuræ, in c. in alternatiuis, de reg. iur. lib. 6.

3 ¶Ego censeo, maritum oblationem non simpliciter suo nomine, sed tãquam maritum talis vxoris suæ, facere debere, vt etiam declarat hæc nostra consuetudo in illis verbis, *le mary à cause de sa femme*. & id quidem iuris est, per text. in l. iij. §. sed & si fortè, ibi, vel vir vxoris nomine. ff. iudic. sol. (Et idem de tutore, in eadem l.) §. sed quod de tutore, ibi, non tamen quasi tutor. Et de patre legitimo administratore filij voluit Petr. Aneha. in c. accessorium, col. xiij, versi. quid si excommunicato, de reg. iur. lib. 6. Nam & aliàs in dubio quis actum facere videtur nomine proprio, non alieno, l. & magis, ff. de solutio. & l. Papinianus, & ibi glo. & Alb. ff. mando. & l. si ita stipulatus fuero, §. Chrysogonus, & ibi Bar. ff. de verb. oblig. & l. pro hærede, ff. de acquiren. hæred. quod pulchrè & scienter declarat Maria. Soci. in cap. j. nu. vij. art. q. vj. extrà de libel. obl. Et facit etiam tex. in l. j. §. vlt. ff. de no. ope. nuntia. vbi vsufructuarius potest nuntiare nomine proprietarij, uoo suo, & text. in l. j. ff. de offic. procu. Cæsar. & quod tradit gloss. in l. sciendum, §. tutores, in verbo, habentur, ff. qui satisd. cog. & quod idem scribit Ioan. And. post. Guid. Suz. in addi. Spec. tit. de cõiuncta persona, §. j. col. j. quòd coniuncta persona, quæ admittitur ad agendum, debet agere nomine coniuncti, non proprio nomine, per l. exigendi, C. de procur. ibi, actionem patris nomine dirigat. De quo etiam per Bar. in l. vero, in princ. ff. de sol. & Mari. in d. c. j. colum. xxxvij. versic. decimoquintò quæro, de libel. obla. Et ita quoque tradit in simili Carol. Molend. nihil tamen allegans, in consuet. Parisi. tit. j. §. j. glo. j. in ix. q. Ideò si interimante huiusccmodi declarationem annus exierit, non erit postea admittendus, per ea quæ dicta sunt.

Tutor nomine proprio agere non debet, Nec pater legitimus administrator. In dubio quis censetur actū facere nomine proprio.

4 ¶Sed id intelligas, si simpliciter & nomine suo hic maritus hanc oblationem faciat, vt si dicatur, Mæuius fecit oblationem, &c. Secus si dicatur, Mæuius maritus Titiæ: nam licet non aliter dicat id se facere nomine vxoris, ita tamen satisfacere videtur, adiiciendo eam qualitatem maritus Titiæ: vt in simili dicitur de eo, qui se dicens procuratorem alicuius, actũ quempiam facit: nam id videtur facere nomine, & tanquam procurator illius: licet aliter non exprimat, per text. loquentem in institore, in l. vlt. & ibi Bar. qui etiam trahit ad procuratorem, ff. de insti. act. & voluit glo. in l. quacunque, in verbo, procurator, ff. de procu. & Bar. in d. l. iij. §. sed etsi cùm tutor, ff. de iudi. sol. & in l. j. §. nuntiatio, col. ij. versic. aut apponitur nomen, ff. de ope. no. nunt. Alb. in rubr. C. de procu. nu. 4. & in l. quoties quis aliã, ff. de verb. oblig. & in l. j. §. j. ad fi. ff. de admini. tut. vbi loquitur de tutore. & in id quoq; allegat text. loquẽtem in procuratore, in l. pen. ff. si quis cautio. & idẽ Albe. in l. eùm post mortẽ, §. j. nu. 2. eod. tit. de admini. tuto. Bal. qui cam gl. in d. l. quacunque, dicit no. in l. j. in fi. C. de sent. & interlo. om. iud. Maria. Soci. in d. c. j. in vij. art. prin. q. vj. de libel. obla. vbi id latè prosequitur. Et bene facit gl. in l. post mortem, §. j. in verbo rectè recusat, ff. quan. ex fac. tutor. Et ita nuncupatim voluit in eo, qui tanquam maritus agit, Bal. in c. constitutis, versi. quæro, cum glo. extrà de procurato.

Quid si dicat se maritū simpliciter.

5 ¶Et idem, si retraheos aliter declaret negotium ad vxorem pertinere, vt si dicat se velle retrahere rem venditam à tali consanguineo vxoris suæ. Is enim satis ex hoc declatat, se facere nomine vxoris, tametsi aliter non exprimat, per ea quæ in simili tradit Bar. in l. si pupilli. §. j. col. ij. versi. si verò non dicit, ff. de neg. gest. quòd licet quis non dicat expressim se negotium facere procuratorio nomine alicuius: si tamẽ expressit causam, quare id faciebat, tangentem illum alterũ, satis videtur facere nomine illius, per tex. ibi, in illis verbis, vt creditorem tuum vel pignus tuũ liberet. Quod nota (inquit) quia ob expressione causæ præsumitur actus fieri cõtemplatione siue nomine eius, ad quem ea causa spectat. Ad quod etiam facit, quod aliàs diximus, limitatam causam limitatum producere effectum, l. in agris, ff. de acquir. ret. domi. cum multis si. & coneotd. à me traditis infrà eod. tit. §. xxxij. nu. 49. sed nec omissis.

Quid si aliter declaret negociū ad vxorē pertinere.

6 ¶Qvid autem, vides hìc maritũ suo iure, & per semetipsum sine vllo vxoris adminiculo, tanquã maritum tantùm, hanc actionem posse intendere & prosequi. Quid igitur, vt repetam, si id non ita facit, sed nuncupatim tanquam procurator vxoris, cùm tamen mandatum non habetet, vtrũ valebit iudicium, ac si suo illo iure ac nomine fecisset, quo facere poterat? De qua quæstione Ro. interrogatus, multa è te nata in vtranque partem adduxit, consi. 446. primus propositæ consultationis articulus, in primo dubio, & tãdem concludit, non valere iudicium. Vbi illum vide, atque etiam in cons. cccccxcvj. primus consultationis articulus, etiam in primo dubio, vbi in non longè dissimili casu idem respondit, multis quoque in id adductis, quæ ibi videre poteris.

Quid, si expressim ut procurator vxoris faciat, cum non haberet mandatum.

7 ¶Sed tu tamen illis addere poteris, quod tradunt Bal. & Sal. in l. j. ille col. j. versic. vlterius oppono. hic col. ij. versi. oppo. quòd etiam, & ibi quoque Ant. ab Alex. C. de procura. quòd licet coniuncta persona admittatur ad agendum sine mãdato, si tamen vult agere vt procurator sine mãdato, non valet iudicium, per ea quæ not. glo. in l. filius, in glo. vlt. ibi, vel hic pater, ff. qui satis. cog. & idem voluit ipse Bal. in c. nõnulli, col ij. vers. nota si quis impetrat, & ibi quoque Barb. in §. sunt & alij, vbi item Fel. col. xiiij. versi. limita secũdò, extrà de rescrip. & rursus idem

Cõiuncta persona, si agat ut procurator sine mãdato, non valet iudicium.

idem Bal.in c.ex parte Decani,col.iij.versi.sed quid si coniuncta,eod.tit.Alex.& Ias.in l.exigendi,ille col.ij.in vlt.fal.hic col.iij.in vj.fal.C.de procu.vbi & Ias.nũcupatim sequitur illud Roma.consi.sicuti etiam facit,in d.l.si maritus,col.ij.versic.quid autem maritus,C.eod. titu. Quibus ego malo accedere,quàm Barba.sibi contrario in d.c.ex parte Decani.Et ad id facit optimè text.in l.iij.§.sed & si fortè,ff.iudi.sol.vbi nuncupatim scribitur, quòd eis agere permittitur,non facit eos procuratores.Ex quo Dy.& Alb.ibi negant hoc,etiã post litem contestatam,posse procuratores constituere.Adde item, quæ etiam in simili latè diximus suprà titu.omnium vij.§.ix.in glo.ij.Et vide etiam Bal.in l.j.C.quibus res iudi.non nocet.

*An sponsus pro sponsa poßit hunc retractum facere.*

8 ¶AN autem & idem possit facere sponsus,sicuti & maritus? Alb.in d.l.maritus, dicit eam l. habere locum in sponso de præsenti,per l.non fine,C.de bonis quæ lib.& l.si vxor, §.ij.ff.de adulter. Et id approbat Ias.in d.l.maritus,col.ij.versi.secundò extende, & hac ratione confirmat,quòd priuilegia vxoris habent locum in sponsa de præsenti, l.ij.§.vltim.ff.de priuile. credit. Tamen subdit, illud tantùm procedere in his quæ pertinent ad dotem, non etiam cæteris in rebus. Ideoq́ue cauendum, propter illud,quod tenet Bart.in l.quod Seruius, per illum text.ff.de condi.ob caus.Hæc ille. Sed tu de his vide quæ plenissimè omnium scripsimus in nostris Legibus connubialibus,in gloss.j.post vltimam legem cõnubialem:quo loco tractamus,an sicut vxor ex nostra consuetudine est in potestate mariti, nec potest sine eius autoritate cõtrahere,ita & sponsa sponsi.& ex ibi scriptis intelliges,quid & hîc dicẽdum sit. Has autem duas quæst.Ferronus apposuit in §.xix.tit.de retractu consuetudinum Burdiga. qui quidem §.est huic omnino similis,quo in loco videbis quid de hoc sentiat,& iterum in §.xxiij.col.vlt.tractat hanc de sponsa quæstionem.

*An maritus putatiuus.*

9 ¶SED verum maritus putatiuus id quoque possit facere? Quod videtur ex sententia Albe. post Vber.Bob.in d.l.maritus,C.de procu.vbi tenet maritum putatiuum, sicuti & verum, posse interuenire pro vxore sine mandato.Sed Iason ibi tenet cõtrarium, præterquàm cùm dotis quæstio est : proptereà quòd credit matrimonium putatiuum habere priuilegia veri circa dotem,non etiam in reliquis.Et eum simpliciter sequitur Chass.in tit. *des droictz appartenans à gens mariez* §.v.in prin.col.iij.versic.extende.Sed tu circa hoc vide, quæ latè scripsimus in nostris Legibus connubialibus,in gl.vj.eademq́; pen.in xxxiij.q.in qua tractamus,an consuetudo quæ contractibus interdicit mulieribus sine autoritate mariti, habeat locum in viro putatiuo:& mulò abundantius declarabimus in ij.editione.

*Si maritus sit filiusfa.an requiratur patris consensus. Et quid si is sit minor. Quid item si uxor sit minor.*

10 ¶QVAESTIONIS quoque est,an si maritus sit filiusfa.requiratur cõsensus patris? De quo vide apud Chasseneum in d.tit.& §.in glo.j.col.v.versic.pro sexta extensione.Et ibi quoque in col.vj.versic.maius est dubium,videbis:quid si maritus sit minor. Cui in hoc adde, quæ scripsimus in Legibus connubialibus in glos.vj.in v.q.vbi tractamus,an vir minor possit vxori accommodare consensum & autoritatem ad contrahendum.Et paulò pòst ipse Chass. etiam differit,quid in nostro casu,cùm vxor è diuerso minor est, maritus autem maior, an posit ipse maritus pro vxore sine alia autoritate curatoris interuenire.Cui adde Pau.Castr. consi.cvj.incipiendo à secundo,col.j.lib.2.vbi differit,an vxor minor posit contrahere cum autoritate & consensu mariti maioris in casu statuti requirentis consensum & autoritatem viri in contractibus vxoris.

*An uxor posit probibere utrum.*

*Quid si in cõtractu matrimonij dictum sit utrum non posse pro iuribus uxoris agere ea inuita*

11 ¶Idem quoque Chasse.in eodem §.& glo.j.col.v.versic.extendo quintò, rursumq́, in eod.§ in glo.super verbo, *es droitz possesseures.* col.vlt.versi.vtrùm autem mulier,tractat,an vxor hoc in casu posit intercedere, ne maritus agat nomine ipsius.& respondit,non posse.Cui adde Carol.Molend.in consuetud.Parisien.tit.j.§.xiij.glo.j.nu.47. Deinde verò idem Chasse.col. vlt.eiusdem glo.j.versi.quæro de quæstione,etiam tractat,quid si in contractu matrimoniali conuentum sit,ne maritus inuita vxore possit.pro iuribus ipsius agere, non obstante contraria consuetudine.Cui adde,quæ in simili differit Ioan.Fab.in rub.Institu.de nupt.& in l. de fideicõmisso,C.de transact.& quæ dicemus in nostro tract.Primigeniorum,in quæst.qua quærimus, positne primogenitus renuntiare iuri primogenituræ,ei à statuto delatæ.Sed & de his omnibus nos abundantissimè tractauimus suprà,nostrarum consuetudinum tit.xv. qui est, *de la puissance, autorisé & administration des marys*, §.iiij. qui est omnium consuetudin. cxcvj.quo cautum est, ius esse marito sine vxore agendi pro iuribus ipsius vxoris & eadem defendendi : vbi omnino videas,ne hîc repetam.

*Quid de marito,qui uxorem domo exegit. Maritus, qui sine causa uxorem exegit, indignus lucro dotis.*

12 ¶ILLVD item quæritur,an maritus,qui domo sua vxorem exegit atque expulit,possit nihilo secius ad hunc retractum rerum à consanguineis ipsius vxoris venditarum venire. Ferro.in d.tit.de retractu,c.xxiij.ad fi.negat eum admittendum,si sine iusta causa eam expulit, cùm etiam lucro dotis se reddat indignum , ex sententia Bald.in l.j.§.sed scimus , C.de Lati.liber.tol.Ioan.Ana.in c.j.col.iij.versi.& facit quod dicetur,extrà de infir.& langui.expo. Pau.Cast.& Alex.qui id dicit not.in l.si ab hostibus,§.j.ff.solu.matrimo.& eiusdem Alexan. consi.lxxviij.viso & diligenter, col.j.libr.5. quod repetitur consi.xxvj.libr.6. Iniquum enim esse,maritum propter facinus sperare lucrum dotis,d.l.si ab hostibus,§.si vir.ff.sol.matri.& l. fine,C.de nego.gest. At si iusta causa expulit,audiendum esse maritum : neque enim debere eum ex facto legitimo prægrauari,arg.l.sancimus,C.de administr.tuto.& l.nemo damnum,

ff.de

ff.de reg.iur. Hæc ille,quibusdam à nobis adiectis.

13 ¶Sed quibus addere potes, quantum ad primum caput pertinet, quòd si maritus sine causa vxorem expulit,tenetur ei reddere dotem,ex sententia Ioan.And.in addi.Specu.titu.de dote post diuor.§.j.col.iij.in addi.incip.dicit Odof.& Bal.in l.vlti.in fin.C.de senten.quæ sine cert. quanti.& in l.j.col.j.C.de priui.dot.& in c.ex parte,col.ij.versicu.item not.quòd mulier,extrà de consuet.& Pau.Cast.in l.cùm mulier,la j.col.ij.in iij.notab.ff.solu.matr.Fran.Aret.& Soci. in l.ij.in princ.illius,col.ij.versi.reperitur alius,huius autem col.iij.versic.item limita,ff.eo.tit. Et id quidem credo verissimum,quicquid dubitarit Alex.in d.l.ij.col.iij.versi.item adde sextum,& d.consi.lxxviij.lib.2.reperito consi.xxvj.in princi.lib.6. Neque ei quoque succedit ex capite,vnde vir & vxor,vt constanter affirmant Pau.Cast.Alex. & Iason in l.j.C.vnde vir & vxor,de quo & tu vide Bened.in repe.c.Raynutius,in verbo,& vxorem nomine Adelasiam, num.800.versic.secundò fallit,de testam.

*Is tenetur reddere dotem.*

*Nec ei succedit.*

14 ¶Et quòd similiter tenetur hoc casu vir vxorem sic iniuria exactam alere, vt tenent Iac.Are. Cy.Alb.Bal.& Sal.in l.quod in vxorem,C.de neg.gest.& Bar.in eo tractatu,quem de alimentis edidit,col.vlt.versi.quæro an maritus.& Bal.in l.ij.col.item ij.versic.tertiò dubitatur, C.de leg.Ang.Imo.& Alex.in l.si cùm dotem,§.si autem,quem ipse Ange.legit cum §.si maritus,ff. sol.mat.& Raph.Co.consi.clxxv.domina Andreola.Rom.consil.ccccxvij.in casu propositæ consult.col.j.Pau.Cast.consi.lxv.viso quodam libello,col.ij.& iij.lib.1. Guid.Pap.deci.Delph. ccccxxxix.an vir teneatur,versi.si vir verberet.& consi.cxxvij.de hoc anno,col.j.& iterũ paulò ante fi.& Soc.consi.cclxxxvj.visa protestatione,per totũ,lib.2.& idem nõ obscurè videtur ante hos voluisse gl.in c.significasti,in glo.j.ad fi.& ibi quoque alij,extrà,de diuort. & Hosti. in Summa,tit.si mulier petat in virum.&c.§.j.versi.quid ergo de expensis.& Spe.tit.de spons. §.vlti.versic.quid de expensis,qui est ij.{Et quod tradit Ioan.Lup.in repe.tub. de donat.inter vir.& vxo.§.lxx.col.vlt.versi.quid autem si maritus, quòd si vir vxorem sine iusta causa domo expulerit,censetur reuocata donatio ei ab vxore facta.} Et adde glo.loquentem de monasterio expellente monachum in c.1.in verbo,languidis,& ibi Io.And.ad fi.de infir. & langui. expo.de quo etiam Inno.in c.cùm olim,le ij.col.ij.in verbo, dederat, {& ibi quoque Hosti.} extrà de priuil.Spec.tit.de statu mona.§.j.versicu.vigesimoquartò quæritur, quid si Abbas,& Bald.in sua Marga.in verbo,monasterium,versic.monachus expulsus. {& Collect.in c.quantò,& ibi quoque Aegid.Bellame.col.pen.versi.septimò quæritur,de offic.ordin.}

*Et vxorem alere tenetur.*

*De monacho iniustè expulso.*

15 ¶Ego tamen non parum dubito de primo illo dicto Ferro. Nam ea,quæ allegat,& quæ adduximus ad ipsius sententiæ confirmationem,haud dubiè procedunt, quando agitur de lucro & commodo mariti,& damno vxoris. Nam tunc, cùm vir vxorem iniuria pepulerit,id proculdubiò non debet cedere ipsius viri lucro,& vxoris incommodo. Hic autem è diuerso tractamus de lucro vxoris. Quis enim non videt, si maritus eo nomine retrahat rem à consanguineo ipsius vxoris venditam , eam totam quæri vxori ratificanti, si Ius commune inspicimus,aut certè ipsius dimidiam partem cum facultate retrahendi alteram partem intra annum à soluto matrimonio,restituta media parte pretij, ex nostra consuetudine infrà eod. tit.§.xvj.& sequen. Quod igitur fauore vxoris sine causa expulsæ introductum est, non debet in eius læsionem retorqueri,l.quod fauore,C.de legib. Nisi si fortè hoc casu vellet vxor suo ipsius nomine rem totam ab initio retrahere, atque sic maritum à retractu & beneficio consuetudinis,ob iniuriosum illud & iniquum repudium, repellere,quod æquius est.

*Quid, si uxor exacta uelit retrahere ad suum commodum.*

16 ¶Illud autem minimè dubium est, quòd si vxor sua sponte nulla vi, nulla ratione maritum dimiserit,non tamen ob id perdit ipse maritus id ius retrahendi nomine vxoris, vti nec alia iura,quæ sibi in eam competunt,vt nõ obscure voluerunt propè omnes, quos supra citauimus.Cui etiam sentẽtiæ adstipulatur,quod in simili tradidit Spec.tit. de statu mona.§.j.versi. xlj.vagationẽ monachi sine expulsione non priuare monasteriũ iure suo,quod habet in monachum.& sequitur Pet.Anch.consi.ccccxxiiij.pro clariori intelligentia,col.ij.Et idem voluit Inn.cuius illi non meminerunt in d.c.cùm olim,vbi suprà de priu.per tex.optimũ in c.quantò,extrà de offi.ord.& Gaspar Calde.inter consi.Io.Cald.tit.de hæret.consi.x.Diaconus,in fi. Et id quoque in nostro casu retractus non obscurè voluit Ferro.d.§.xxiij.huius tit.in fi.

*Quid, si uxor sua sponte uirum dimisit, an uir nihilo minus poterit retrahere.*

17 ¶At si matrimonium inter eos fuerit diremptum,quo ad thorum,vt plerunque fit communi vtriusque consensu,aut aliàs, videtur id ius non amplius competere viro , vti nec cætera iura matrimonialia,per tex.in l.j.§.j.ff.vnde vir & vxor.vbi si diuortium inter virum & vxorem secutum sit,non inter se succedunt,vt aliàs facerent , etiam si iure duret matrimonium, vt in quibusdam casibus illic declararis. Et illum tex.annotarunt glos.Pet.Cy.Bal.Ioan.Fab. Pau.Corn.Alex.& Ias.in l.j.C.eo.tit.in id quod diximus coniuges non sibi succedere,si ante mortem diuerterunt. Tu tamen de hoc vide omnino Philip.Deci.ibi,col.ij.versi. quartò pari ratione.vbi in hac re ponit tres casus. Primum , quando de iure facta fuit separatio thori. Secundum,quando sine iusta causa id factum fuerit:sed ob quampiam controuersiam, quæ inter eos intercessit. Tertium,cùm communi vtriusque consensu licitè factum fuerit.ibi eum omnino vide. Ex quibus intelliges quòd si facta fuerit separatio quantùm ad bona, vt sæpe fit apud nos,nullum ius administrationis,aut aliud,marito superesse in bona vxoris. Idcoq;

*Quid denique si matrimoniũ utriusque consensu sit diremptum.*

nec licere marito hanc oblationem facere, non magis, quàm extraneo.

*Vtrum maritus qui retraxit consanguineis uxoris, teneatur soluto matrim. ei, vel eius hæredibus reddere.*

18 ¶CAETERVM illud quoque quæri potest, vtrùm soluto matrimonio teneatur maritus aut eius hæredes hanc rem ita retractam à consanguineis vxoris, reddere ipsi vxori, aut hæredibus eius. Et primùm videtur, quòd non, per l. vsufructu legato. ff. de vsufru. vbi si vsufructuarius missus sit in possessionem vicinarum ædium damni infecti causa, is iure dominij possidebit, nec quicquam amittit vsufructu finito. Et facit, quod scribitur in l. cùm manifestissimi, §. sed cùm in secundum, C. de fur. vbi si commodatarius rem commodatam & pœnam exegit à fure, non tenetur domino pœnã restituere, cùm suo periculo persecutus fuerit. In contrarium autem facit l. quoties, & l. non solum, ff. de iur. dot. vbi si maritus occasione dotis aliquid consecutus fuerit, id quidem soluto matrimonio cum dote reddere debet. Sed hoc postremum intelligit Ang. post Fran. Tigri. in l. at vbi. ff. de pet. hære. in eo quòd vir consecutus est ab vxore, vel patre ipsius, vti ea iura loquũtur. Secus si ab alio extraneo: tũc enim restituere non tenetur, cũ omnia incrementa ad ipsum pertineãt, per l. dotis fructus, ff. de iur. dot. & l. pro oneribus, C. eo. tit. Et id sequitur & dicit valde notandũ Fran. Cre. sing. lxviij. si maritus.

*De eadem re.*

19 ¶Porrò Bald. in tract. Protomixeos, statim post princi. postea quàm dixit marito, vt domino rei dotalis, vicinæ alterius rei venditæ competere ius congrui: per l. doce ancillam. C. de rei vend. subiungit hanc nostram quæstionem, vtrùm scilicet soluto matrimonio tenebitur maritus restituere rem à se retractam eo iure congrui. & allegat in vtranque partem nonnulla ex iis quæ suprà citauimus. Tandem verò monet, videri Doct. in l. vlt. ff. de solut. matri. quo in loco Petr. Dy. Bar. & ipse Bal. & Ang. tractant, an si maritus constante matrimonio consecutus fuerit occasione castri dotalis bonorum confiscationem, mulctas, aut cætera huiusmodi, ea debeat soluto matrimonio restituere. In qua re Dyn. ibi censuit restituenda, Pet. & Bar. contrà non restituenda. Bal. & Ange. distinguunt inter bona immobilia confiscata, quæ territorio siue solo cohærent, & alia, quæ non cohærent, cuiusmodi sunt pœnæ pecuniariæ. illa enim restituenda esse, hæc minimè. & sequitur Ioan. Ana. in c. 2. in vlti. notab. extrà ne Præla. vices suas. Sed Imo. in d. l. vlt. sequitur Bart. nisi si delictum esset tale, ex quo res feudalis concessa in feudum à muliere deberet confiscari. de quo & tu vide latius per Albe. in d. l. vsufructu legato, ff. de vsufru. & in l. si verò, in prin. col. iij. num. 5. ff. sol. mat. & Bened. in repe. c. Raynutius, in verbo, cætera bona, nu. 36. vide Boër. decis. clxxx. num. 4. & 5. & 6.

*Consuetudo.*

20 ¶Apud nos autem habemus consuetudinem expressam in hoc casu nostro, qua scilicet cautum est, rem ita à marito retractam manere communem inter maritum & hæredes vxoris, vel econtrariò, iure societatis matrimonialis, quæ locum habet in Gallia inter virum & vxorem. Verùm vxori aut eius hæredibus soluto matrimonio competere ius retrahendi partem mariti aut hæredem ipsius, restituto dimidio pretio: nam hæc nuncupatim scribuntur infrà cod. tit. §. xvij. vbi etiam ostendemus multas tales esse in Gallia consuetudines. Sed & tu in hac quæstione vide omnino, quæ dicam infrà in fi. huius tit. q. xxv. vbi tracto, si durante tempore retractus, & ante ipsum factum, res quæpiam cecidit in commissum, an cedat lucro emptoris, an retrahentis: nam ea res nonnihil ad hunc locum pertinet. Et quæ etiam alibi disputo, an quæ alluuione rei venditæ accreuerunt post venditionem ante retractũ sint retrahenti restituendæ, infrà tit. seq. in fin. q. xiiij. Et vide etiam Carol. Molen. in casu huic nostro simili, titu. Parisi. consuetu. j. §. xiij. glo. j. num. 48.

*Si maritus pro uxore egit & succubuit, an uxori postea agenti obstabit exceptio rei iudic.*

21 ¶SED & illud quæro, maritus nomine vxoris egit ad retractum, & victus fuit: vel quia non docuit de consanguinitate vxoris, vel ob aliud quippiam: & necdũ tempus retractus transiit: vtrùm vxor ipsa nunc fortè vidua, aut à iudice autorata, possit intra tẽpora de integro oblationem facere, vt ei non obsit exceptio rei iudicatæ. Hæc quęstio ab illa dependet, qua nostrates quęrunt, vtrùm postquàm maritus egit rei vendicatione pro re dotali, & succubuit, possit nihilo minus vxor soluto matrimonio iterum agere ad eandem rem. de qua per Pet. à Bella Perti. Cy. Guil. Cu. Ray. Bar. Bal. Alb. Ang. & Pau. Cast. in l. doce. C. de rei vend. Gul. Bar. Ang. Fulg. Alex. & Ias. in l. de die, §. quidam, quẽ nonnulli legunt cum §. j. ff. qui satis. cog. Pau. Cast. in l. maritus, C. de procu. & in l. Titio centum, §. vlt. col. ij. versi. quintò & vltimò, ff. de cond. & demon. Alex. in repe. l. sæpe, super glo. quæ est in verbo, de proprietate, ad fi. ff. de re iudi.

*An procurator mariti possit hoc casu agere ad retractum.*

22 ¶POSTREMÒ & illud quærendum ducimus, an procurator mariti possit agere ad retractũ rei venditæ à consanguineo vxoris: & fac hunc procuratorem constitutum à marito cum libera, vel cum speciali mandato agendi ad retractũ consanguinitatis, ne incidamus in dubium à nobis alibi tractatum, an procurator simplex possit hanc oblationem facere. Hanc quęstionem in genere posuit Chasse. in loco suprà sæpius citato, scilicet tit. *des droictz & appartenances à gens mariez*, §. v. in glo. j. col. ij. versic. sed quæro quid in procuratore, & duobus seq. vbi quærit, an procurator mariti, eo absente, possit comparere pro vxore illius, tanquam procurator mariti: & multa in vtranque partem allegat, & tandem concludit procuratorem simpliciter

*An maritus possit constituere procuratorem in hunc casum.*

constitutum à marito non posse comparere in causis, quas potest maritus intentare nomine vxoris. Sed nec posse maritum constituere procuratorem ad comparendum pro vxore. Et ego sanè in priore casu idem censeo, quod Chasse. tum per ea quæ allegat, tum quoque per ea quæ diximus suprà num. 2. & 3. nam si maritus suo nomine id facere non potest, vt ibi dicitur,

citur, multo minus procurator illius, suo quoque nomine constitutus.

23 ¶In secundo autẽ casu aliter censeo, quantùm ad casum nostræ consuetudinis pertinet. Nam satis constat, eos, qui suo nomine actionem habent ex persona alterius, ob id quòd sua priuatim interest, procuratoris dandi facultatem habere, l. sed si vnius, §. idem ait, etsi nepoti, ff. de iniur. quam in hoc expendit Bald. in c. vlt. col. j. extrà de iur. calum. Imò verò & si alieno nomine actionem habent, si tamen sua quoque interest, idem quoque ius habent constituendi procuratoris: vt de patre administratore filij, quem habet in potestate, & in cuius bonis vsum fructum habet, probatur, in l. j. C. de bon. mater. ita enim eam intelligunt Bart. Bald. & alij, reprobata glos. ibi & Pau. Cast. consi. xxxiiij. super primo dubio, ad fi. lib. 2. Alex. & Ias. in l. præses, C. de transact. & latius diximus in repe. l. si vnquam, in præfat. num. 29. quorum omnium. Est autem ex nostra consuetudine, eademq́; prope generali in Gallia, vxor in potestate mariti: bonorumq́; ipsius habet maritus ipse administrationem, eorumq́; fructus, perceptos constante matrimonio, suos facit. Quid igitur impedit, ne procuratorem facere possit?

*De eadem re.* *Pater administrator potest cõstituere procuratorem.*

24 ¶Quod autem Chass. pro suæ ipsius sententiæ fundamento allegat Spec. tit. de cõiuncta persona, col. j. dicere, quòd licet coniuncta persona, & alij quidam, admittãtur ad agendum, non tamen eorum procuratores, per text. in l. iij. §. sed & si fortè, ff. iudica. solui. admodum fallitur Chasse. neque enim id dicit Spec. neque is tex. in d. §. sed & si fortè, sed illud tantùm, quòd licẽt eis permittatur agere, id tamen non facit eos procuratores, vt etiam ex eo tex. diximus suprà num. 7. & voluit etiam per eum tex. Bal. in c. ex parte Decani, col. iij. versi. quæro nunquid coniuncta, extrà de constit. & idem quoque voluerunt D. à Rot. decis. cxlij. in causa, ad fin. in nouis. Sed & præterea allegat Chasse. ipsos D. à Rot. deci. dclxxvj. no. quòd coniuncta, in antiquis: qui id re vera dicunt, coniunctas personas, licet possint agere, non posse tamen constituere procuratores, qui agant pro coniuncta persona. Sed id nihil facit ad nostram quæstionem, in qua mariti priuatim interest, proque suo iure maritali agit, vt satis suprà diximus.

*Responsio ad rationẽ Chass.*

25 ¶Nec tamen putes, id aduersari iis, quæ diximus suprà d. nu. 2. & 3. nam illic locuti sumus de eo, qui simpliciter suo nomine actionem intendebat: hîc de eo, qui iure maritali id facit, quãuis non addas nomine vxoris se facere. Verbi gratia, vt melius intelligas, Si Sempronius maritus Titiæ agat ad retractum rei venditæ à Mæuio: qui quidem eius consanguineus non est, sed vxoris, sed id tamen non exprimit, sed ita agit, Sempronius petit se admitti ad retractum rei venditæ à Mæuio: is certè non erit audiendus, sed succumbet, etiam si se probet esse maritum Titiæ, & Mæuium esse illius consanguineum. Et id est, quod diximus suprà d. nu. 2. & 3. Si autem sic dicit, Sempronius maritus Titiæ petit se admitti ad retractũ rei venditæ à Mæuio consanguineo vxoris, satis est etiam si non dicat, nomine vxoris: vt etiam diximus nu. 4. & ita haud dubiè poterit procuratorem constituere, vt agat ad retractum. Et si aliter diceremus, sequeretur nunquam maritum iure mariti posse procuratorem constituere. Et hanc nostram sententiam videmus vbique & citra omnem controuersiam obseruari.

*De eadem re.*

26 ¶NEC tamen illud prætermiserim, quod aliquando ex facto contingere vidimus. Quia hîc dicitur, maritum pro vxore posse offerre & retrahere: vtrùm vxor ipsa sine marito idipsum possit facere. Et quod hanc rem magis dubiam apud nos facit, illud est, quòd moribus nostris vxor est in potestate viri, nec habet suorum bonorum administrationẽ, sed vir: nec potest adesse in iudicio, aut litigare sine autoritate ipsius, vt scribitur suprà tit. nostrarum consuetudinum, xv. §. j. qui est omniũ totius voluminis cxciij. in quem Leges nostras connubiales conscripsimus, & aliis §§. seq. Et si quidem maritus absit, & in adeò longinquis partibus, vt periculum sit, ne tempora labantur, poterit vxor, eo non expectato, retrahere, per id quod in simili respondit Bald. consil. cccclxxxviij. sequens quæstio, lib. 1. & consil. cccxciij. statuto, lib. 5. cum aliis multis simil. à me adductis in dd. Legibus connubialibus, glo. viij. in verbo, *de son mary*, in j. q. vbi etiam videbis num necessarium sit in id adhibere autoritatem iudicis, qui mariti præsentiam suppleat. Sed ad id quod de periculo diximus, vide præterea Panor. in c. cùm in veteri, col. penul. extrà de elect.

*Vtrum vxor sine marito sive tẽ absente possit retrahere.*

27 ¶SED magis ambiguũ est, an id possit vxor facere, marito non absente, & fortè eo reluctante, vel quia dicit hunc retractum non esse sibi & vxori commodum, vel quia non vult. Tu hîc omnino vide, quæ in simili scribunt Bart. Bal. Ang. Imo. Ro. Paul. Cast. Alex. & omnes in l. si cùm dotem, §. eo autem tempore, ff. sol. mat. Iac. A ret. Cy. Bar. Bal. & alij in l. vlt. §. necessitate, C. de bon. quæ lib. cum aliis multis à me quoque congestis, in dd. nostris Legibus connub. vbi suprà in xv. q. Ex quibus clarè intelliges, quid dicendum sit in hoc casu nostro.

*Quid si sit præsens, & contradicat.*

## §. VNDECIMVS.



LE PLVS prochain [a] lignagier du vendeur, s'il vient dedans l'an & iour de la dicte vente, doit estre receu & preferé auant autres lignagiers [b], si plusieurs lignagiers y viennent [c]. Mais l'acheteur doit receuoir le premier lignagier [d], qui y vient. Et s'il l'a receu, ou luy a transporté la chose [e] autrement que par retraict, &

apres ce au dedans de l'an & iour vient vn autre lignagier, qui vueille estre receu audict retraict, il luy doit notifier, comme il a transporté la chose à autre, & le nommer. Et lors à celuy à qui auroit esté faict ledict transport, pourra venir ledict lignagier dedans l'an & iour faire son offre de retraict, & y deura par luy estre receu s'il est plus proche.[f] & s'il est en pareil degré, il y sera receu pro[g] rata.[h] Et si plusieurs lignagiers y viennent dedans l'an & iour, qui soyent en pareil degré, ou ceux qui les representent,[i] tous y doyuent estre receuz pro rata.[k] Car representation a lieu en retraict, comme en succession. Toutesfuoyes si celuy qui vient par representation, auoit freres & seurs, lesquelz ne viennét audict retraict, en ce cas luy seul[l] represente son pere & sa mere, & viendra au retraict pour telle part & portion que son pere ou mere eust peu venir. Mais si ses freres ou seurs venoyent au retraict auec luy par representation, tous ensemble ne seront receuz audict retraict, que pour vne teste[m].



*ROXIMIOR[a] venditoris consanguineus ad retractum veniens intra annum & diem venditionis debet admitti & praeferri caeteris consanguineis[b], si plures concurrant[c]. Tenetur autem emptor admittere primum[d] offerentem. Quem vbi admiserit, aut illi re vendita cesserit[e] alio quouis modo quàm per retractum, posteaq; alius consanguineus intra annum & diem postulet se admitti, tenetur emptor hunc certiorem facere cessionis à se factae, priori illi, eúmque diserté nominare: poterítque tunc hic posterior intra id tempus retractum priori offerre, à quo admitti debet, si sit proximior.[f] At si ipse sit in pari gradu, admittetur pro[g] rata[h]. Quòd si intra id anni & diei spatiũ accedant plures cõsanguinei eiusdem gradus, aut qui eos repraesentent[i], omnes pro rata admittentur[k]. est enim locus repraesentationi in retractu, vt & in successione.[l] Attamen si is, qui iure repraesentationis retractum offert, habeat fratres & sorores ad retractum minimè accedentes, tunc solus ipse patrem & matrem referet, & admittetur ad retractum pro portione qua ipsi parentes admißi fuissent. Verùm si fratres aut sorores eius iure repraesentationis ad retractum conuenirent, vniuersi pro vno tantùm capite[m] admittentur.*

## LE PLVS PROCHAIN, PROXIMIOR, GLO. I.



1 *Proximus qui dicatur.* IHIL video interesse, dicas, Proximus, an Proximior: sicuti nec videt Bal. consi. cxlvj. praemissis verbis, col. j. in fin. lib. 2. Nam proximo quis proximior esse non potest: cùm proximus is sit, quem nemo antecedit, l. ij. §. haereditas, & §. legitima. ff. de suis & legit. haere. & l. j. §. proximus, ff. vnde cogn. & l. proximus, ff. de verbo. signifi. Idque etiam, si solus sit, vt hoc addam ex d. §. legitima, & d. §. proximus, & l. qui duos, in prin. ff. de reb. dub. & l. proximi, & l. in vulgari, in princ. ff. de verb. signifi. Sed id tamen impropriè, vt declarat d. §. proximus, cuius haec verba sunt: Proximus etiam accipitur, qui solus est: quamuis propriè proximus ex pluribus dicitur. Et voluit Cardin. Flor. consi. xxx. in hac dubia. col. iij. versi. item nulla. Idque optima ratione, quia proximus est superlatiuum eius, quod propè dicitur, ex quo fit nomen comparatiuum propior, & superlatiuum proximus, vt tradit Prisc. lib. 3. cap. 2. Sicuti ab intro, vel intra, vl intus, fit interior, & intimus: ab vltra, vel vltro, vlterior, vltimus: & à post, vel postea, posterior, postremus: quáquàm ex proximus, cùm pro cognato accipitur, vt scribit Prisc. vbi supra, fit aliud illud comparatiuum proximior, vt etiam (vt hoc illi addas) ex intimus, intimior, & superlatiuum intimissimus, & ex postremus, postremissimus apud Tertullianum, statim in initio libri de Cultu foeminarum, & Apuleium in Apologia, & in Oratione Caij Gracchi ad populum, apud Gellium lib. 15. c. 12. { & ex minimo minimissimus apud Arnobium lib. 5. aduersus gentes, in duobus locis.} Quae si regularia essent, sequeretur proximo quopiam alium esse proximiorem, & multorũ proximorum alium esse proximissimum, si ita nobis loqui permittamus, vt in simili dicitur in l. vbi autem. ff. de verb. obliga. & dicemus plenissimè in nostro tract. *le mort saisit le vif.* in 6. decla. praefat. nu. 6. ego verò dico. Vix autem reperies huiusmodi comparatiuum, proximior, apud antiquos, praeter quàm apud Iureconsultos, vti & Prisci. supra expendit.

*Proximus superlatiuum. Intimus. Vltimus. Postremus. Intimissimus. Postremissimus.*

*Proximior.*

2 *Proximus etiã longo interuallo remotus.* ¶Sed vt redeamus, proximus quis dicitur, etiam si longo interuallo sit remotus, modò inter duos discreta nihil medium interpositum sit: vt probat illud Virgilij lib. 5. Aeneidos,

*Proximus huic, longo sed proximus interuallo, Insequitur Salius.—*

Quo

Quo in loco id notat Seruius interpres, atque etiam Nonius Marcellus in lib. quem de Proprietate sermonum scripsit. Paulò autem ante Virgilium Tullius in lib. de Claris Oratoribus ad Brutum, Duobus ait, summis, Crasso & Antonio, L. Philippus proximus accedebat, sed longo interuallo tamen proximus. Ausimq; constanter asseuerare Virgilium illud à Cicerone desumpsisse, adeò verba sunt similia. nam & Virgilius ipse illud ex ore eiusdem Ciceronis excerptum vsurpauit lib. 12. Aeneidos, — *modò nihil sit medium.* *Virgilius à Cicerone multa mutuatus.*

—*Magna spes altera Roma*,

vt tradit Donatus, aut vt alij malunt Seruius, aut si quis alius est, qui vitam illam Virgilij edidit, Et alia quædam Ciceronis ab ipso vsurpata recensuit Macrobius lib. Satur. 6. cap. 2. ad fin. vbi inter ea & illud quod de proximo diximus posuit. Sed & hanc proximi significationem satis quoque declarat Ausonius ad Vrsulum:

*Proximus ex longo gradu est*, &c.

3 ¶Si tamen plenius scire velis, qui proximi sint, vel proximiores, vide Oldr. consi. eliij. videtur quòd filius, Ioan. Ang. in c. 2. col. j. in verbo, proximi, extrà de concess. præben. Bal. in l. dudum. C. de contra emp. & consi. cccclxix. statuto cauetur, lib. & consil. cccxxxix. quæritur vtrũ de linea in prin. lib. 3. & consi. cccxxxiiij. in quæstione quæ vertitur, eo. lib. 3. vbi & de propinquo & propinquiore loquitur, estq; id consi. commune ipsius Bal. & Sal. idq; ne ipsum inculcatur inter consi. Pet. Anch. consi. xcv. vide etiam Bar. consi. x. viso statuto communis Tuderti, & ibi concor. Landri. in addi. eius consi. Quibus adde Lucam Pen. in l. pro locis, C. de anno. & trib. lib. 10. & in rubri. C. de proxi. sacro. scri. in princi. lib. 12. & Corne. consi. cliuj. licet in thematic, col. ij. lib. 3. & Philip. Deci. in l. si bonorum, in prin. C. qui admit. — *Iterum de significatione proximi & proximioris.*

4 ¶Vnum tantùm illud hîc dicere volumus, quòd licet proximus is sit propriè, quem nemo antecedit, vt diximus, eò tamen ventum est, vt proximos vocemus omnes qui consanguinitatis iure aliquem attingunt, etiamsi ante se alios habeant. Quod probatur ex l. quæuis adulterij, C. de adul. vbi proximis necessariisq; personis solummodò defertur copia accusandi de adulterio. Nam vt ibi dicitur, licet patruo accusare, etiã si frater extet. vides igitur ibi patruũ dici proximum, quamuis frater extet, eo quidem proximior. Et ex l. cùm rem alienam, C. de lega. vbi legatum rei alienæ ab ignorante factum non valet, nisi proximæ personæ relictum sit. quod intelligitur, etiam de iis qui non sunt priores gradu: nam omnes intelligunt eam l. de coniunctis personis simpliciter. Et hoc satis apertè indicat glo. vlt. in prin. cùm dicit, quòd iudex æstimabit, quæ dicitur coniuncta persona: quam sequuntur Bart. Franc. Tigr. Ang. Sali. Raph. Fulg. & Corne. ibi. Pet. autem & Cy. considerandam dicunt coniunctam personam vsque ad decimum gradum, qui tantùm succedere potest, secundum notata in l. octaui, C. vnd. cog. Et sic apertè declarant omnes, nõ necesse esse, vt quis sit in gradu priori. vt faciat locum ei l. loquenti de proxima persona. Et id expressè annotat Alcia. in d. l. proximi, de verb. signi. & satis apparet ex scriptis à Corne. consi. xxxij. licet prima facie, col. ij. vers. quia prout dictum est. lib. 1. Et sic quoque proximitas pro consanguinitate ponitur, vt latè diximus suprà co. tit. §. j. glo. ix. quæ est in verbo, *ou lignagier*, num. 16. à proximo item. — *Propinquus propinquior. Proximos omnes dici qui iure sanguinis aliquem attingũt, etiam remotissimos. Lex cùm rem alienam, C. de legat.*

5 ¶QVID autem, si quis dicat se tanquam consanguineũ proximiorem debere defuncto succedere, an sufficiet, si probet se simpliciter esse consanguineum mortui, de cuius successione agitur, an verò necesse sit, vt is probet nullum alium eo esse proximiorem. Et certè, si controuersia sit inter duos consanguineos, is qui agit aduersus alterum possidentem, debet probare se esse proximiorem, cùm id sit fundamentum intentionis suæ, etiam si id negatiuum esset, l. hoc iure, & ibi Bart. & alij, ff. de verb. obligat. & voluerunt etiam Barto. & alij in l. in illa stipulatione, si Kalendis, cod. tit. Inno. & Io. And. in c. super his, de accus. cum multis si. & concor. à me collectis, infrà eo. tit. §. xxxij. glo. j. nu. 94. eam & videmos, & seq. Et ita in hoc casu priuatim respondit Philip. Deci. consi. cccxxj. in causa quæ Alexandriæ agitatur, col. ij. versic. vlterius etiam aduertendum, per multa quæ ibi allegat. — *An satis sit dicenti se proximiorem, probare se esse cõsanguineum.*

6 ¶At si extraneus teneat, aut sit quæstio inter vxorem aut fiscum, & hunc qui se dicit consanguineum, satis erit probare se simpliciter esse fratrem, aut patruelem, aut aliter coniunctum: vt voluit Raph. Co. in l. is potest, & ibi etiam Alex. col. iiij. versi. sed iuxta prædicta, & Ias. col. pen. versic. pone ago contra. ff. de acqui. hæred. & idem Raph. in l. sed & si de sua, quam legit cum l. hæres institutus, & ibi quoque Rom. in fi. eo. tit. per l. si scriptum, C. de proba. & Lamitæ, C. commu. de success. & l. ij. C. de success. edic. & idem quoque Raph. consi. xliij. in quæstione Francisci, vbi dicit, nunquam vidisse se aliter in practica obseruari, & Corn. consi. xcv. viso processu, col. ij. versi. sufficit enim, lib. 4. & consi. cxcvij. licet in hac cõsultatione, col. ij. versi. sed licet hæc, cod. lib. 4. vbi dicit, idem se aliàs bis consuluisse. & Alexan. consi. clxxix. visis ac ponderatis dubitationibus, col. vlti. lib. 7. & Soci. in l. si inter, col. ij. versi. tertiò colligitur, ff. de reb. dub. & consi. lxxxix. in causa agitata, col. iiij. versi. & si iterum, lib. 1. Caro. Ruin. consi. cliij. colum. ij. num. 4. lib. 3. & Stepha. Bertrand. consi. ij. examinato, in ij. dub. col. eius dubij vlt. lib. 2. & nouissimè Alciat. in d. l. proximi, ff. de verbor. signific. & Fran. Ripa in d. l. in illa, col. vlti. ff. de verbo. oblig. & nouissimè Carol. Molend. in suis comment. Parisi. consuetud. titu. j. §. xxij. num. 90. per multa quæ in eis locis videre poteris. — *De eadem re.*

*De eadem re.*

7 ¶Quanquàm Ang.Aret.in §.actionum,col.pen.versi.si autem ab intestato, Instit.de act.in ea est sententia,vt non sufficiat probare eum,qui vult succedere, esse consanguineum,nisi & se probet proximiorẽ esse. Et idem quoque voluit Fran.Aret.in d.l.sed & si de sua,col.iiij.versi. tangit etiam hic.vbi & id dicit se aliàs respondisse,cùm ex facto ageretur,in ciuitate Aretij:vt etiam retulit in d.l.is potest,col.pen.sed eius in id consi.non reperi,eredoq; non fuisse cũ cæteris impressum. nam in posteriori loco quæritur exemplum eius sibi abesse. { Et nouissimè Maria.Soc.iunior consi.xxvj.quatenus dubitatur,col.iij.versi. & ad contrarium,lib.2.} Sed & eius sententiæ fuit Alexan.sibi contrarius,sed foro (vt credere est) seruiens,consi.cxxiiij.viso processu,col.j.lib.7. Suntq; qui pro hac parte citant Spec.tit.de testa.§.sequitur videre, versic. est & alia bonorũ possessio,quæ dicitur,Vnde cognati,propterea quòd in libello actoris hęc ponit,quod P.mortuus est,item quòd intestatus,item quòd sum illi agnatus,item quòd proximior. Et id quoque sensisse videtur Raph.Fulg.cons.clxxxiiij.visis quodam processu.col.j.

*Ad lucrum omnes sua sponte accedunt.*

8 ¶Afferunt autem vtrique multas magnasq; rationes, quibus suam sentẽtiam defendunt. Sed ego priori sententiæ magis accedo,illa potissimum ratione adductus,quòd is,qui se propinquum esse dicit,& probat,proximus,& idem solus,esse præsumitur, cũ socij nulli appareant: sitque verisimile & alios,si qui essent , ad aucupandum & occupandum id lucrum,atque vt sic dicam,hæreditatem,sine sacris quamprimùm aduolaturos,secundùm illud Terentianum in Phormione:

*At si talentûm rem reliquisset decem,*
*Primus esses, memoriter progeniem vestram*
*Vsque ab auo atque atauo proferens:*

Cui concinit illud Græcorum carmen,vice prouerbij celebratum:

*Τῶν εὐτυχούντων πάντες εἰσὶ συγγενεῖς.* Id est ad verbum,
*Felicium*(siue mauis diuitum) *omnes sunt consanguinei.*

*Diuitum omnes consanguinei.*

Ex quo & non accedimus Ias.dicenti hanc negatiuam,alios non esse hæredes, proindeq; locum esse substitutioni,hoc ipso probari, quòd contrarium non probatur. Ita enim respondit consi.xxxiiij.ad motiua,in prin.lib.1.vbi alia multa similia affert.

*De eadem re.*

9 ¶Sed hanc tamen sententiam nostram velim intelligas,si is, qui se probauit esse consanguineum,probauit quoque certum gradum suæ consanguinitatis. Nam non satis esset,probare se simpliciter consanguineum,per ea quæ latè diximus suprà eo tit.§.j.in verbo, *declarer le lignage*,quæ est glo.xvj.quando non omnes gradus admittuntur ad successionem,ac nec ad retractum,vt etiam diximus in eodem §.j.glo.ix.in verbo,*ou lignagier*, nume.23.sed & id intelligendum. Et ita nuncupatim in hoc casu intellexit,& limitauit Phil.Dec.d.consi.cccxxj.col.j. versi.vlti.non obstat.iunctis his,quæ prius scripserat,col.j.eiusdem consi.versi. & pro agentibus bene facit,& Alcia.in tracta.Præsumptionum,regula j.præsump.xxviij.num.9.

*De eadem re.*

*Præfertur,qui de tempore certo probat, ei,qui de incerto.*

10 ¶Et quòd haud dubiè is qui se probauit esse consanguineũ certo gradu , debeat præferri iis, qui se simpliciter consanguineos esse probant,facit vltra suprà dicta,quod in simili dicimus, quòd cùm est quæstio de prioritate,aut posterioritate (vt ita cum nostris loquamur) emptoris,is qui de certo tempore probat,etiam si aliter nõ probat de prioritate,præfertur ei qui de incerto tempore probat: vt si alter de die probet,alter de hora eiusdẽ, hic prior præsumitur, secundùm Marti.Sil.Cy.& Bal.in l.de rebus,C.de dona.ante nup.Bal.in l.creditor qui,in lect. antiqua;ff.qui pot.in pig.hab.Sal.in l.si debitor,versiculo,quæro,pone fiscum, C.de priui.fis. Io.Plat.in l.j.circa mediũ,C.de iure fis.lib.10.Soc.in l.j.col.ij.versi.tertiò limita, & ibi quoque Ias.qui id dicit sing.col.item ij.versi. secundò sing.limita.Tho.Parpalia.col.quoque ij. versic. ista regula,& nouissimè Fran.Ripa,col.iij.versi.secundò limitatur,ff.sol.mat. & Carol.Ruin. col.viij.versi.& ex tertia limitatione.Fran.Cur.iunior in l.vlt.col.antepen.versi.xiij.quærit,C. de edic.Diu.Adri.tol.& Philip.Deci.consi.clxix.cuius superscriptio incipit,dispensatio facta, col.vlt.& Hipp.Marsi.sing.cccxix.hora in instrumentis.Cat.Cotta,memor hora quandoque, & nouissimè Matt.Pac.in tract.de mand.apostoli.in vj.parte,num.1.& seq.& Franc.Ripa,in l. si debitor,col.iiij.nu.8.& seq.ff.de pigno.De quo tamen vide eundem Soci.consi.lxvij.eadem die prouidet,lib.3.& Feli.in c.pastoralis,col.iij.versi.ratione vnius horæ, & ibi omnino Phil. Deci.distinguentem,col.ij.versic.sed dubium est,extrà de rescript.& ipsum Dec.in l.in ambiguis,col.ij.ff.de reg.iur.& Rebuf.in tract.de pacif.pos.nu.299.& Alcia.in tracta. Præsumptionum,regula iij.præsumptio.xliij.ante fin. Neque enim omnino accedo priori illi sententiæ. Quid enim,si quis probet de postremo die vnius anni,aut de postrema hora vnius diei,præferetúrne alteri,qui tantùm de eo anno aut die probauit , sine alia specifica probatione temporis ? & certè non præferetur,vt etiam nuncupatim voluit Franc.Ripa in d.l.j.vbi suprà,ff. solu.matr.& nouissimè Guli.Ponta.Peru.in d.l.j.col.vj.nu.13.quartò limitatur,& seq.ff.solut. matri. De quo & tu vide Bal.Nouel.in tract.dot.in ix.parte,in ij.priuilegio,in fin.

*Qui se petit admitti, tanquã proximiorẽ,an probare*

11 ¶Illud quoque in dubiũ hoc in loco vocari potest,quòd si constet, alium proximiorem aliàs natum fuisse,& vixisse,qui nondum excederet centum annos,si viueret,(hæc enim longissima est hominum vita,l.an vsusfructus,ff.de vsufr.& l.vlt,C.de sacros.eccl.) verùm igitur necesse est,hunc qui nunc se dicit esse proximiorem,ideoq; tanquã talis vult succedere,probare,

bare, illum, qui re vera esset proximior, si viueret, mortuum esse: an verò alius, qui defendit, teneatur probare illũ adhuc viuere. Vide Rapha. Co. d. consi. xliij. in quæst. Francisci, nam id consi. super hoc priuatim editum est. Et hæc quoque non inutilia sunt in materia retractus, stante scilicet statuto, vt ad eum proximior tantùm consanguineus admittatur.

*debeat alium proximiorem mortuum, an alius qui eum dicit uiuere.*

12 ¶Sed & illud quæri potest, an hîc in nostra cõsuetudine proximior dicatur, & intelligatur, habito respectu ad venditorem, an ad eum, à quo primùm res vẽdita processit eius familiæ. hoc enim à nonnullis in dubiũ reuocatum est. Et quod dubiũ facit, illud est præcipuè quia ex multis Galliæ consuetudinibus illi tãtùm cõsanguinei admittũtur, qui sunt ex eo stipite, vnde res vendita processit: ex nostra autẽ consuetudine, licet omnes admittantur, etiam qui non sunt eius stipitis, præferuntur tamẽ ij, qui ex eodẽ stipite descenderunt, vt scribitur infrà c. xiiij. Et quidem videntur præferri ij, qui sunt proximiores stipiti, vnde res ipsa processit, etiamsi non sint proximiores venditori, per tex. in l. is qui complures, iuncta gloss. in fi. ff. de leg. iij. vbi si fideicommissum fuerit relictũ quibusdam ex libertis testatoris, ea lege ne de nomine suo, aut familia exiret, vno eorum mortuo, qui grauati fuerant, omnes pariter admittuntur, si velint: nec præferuntur coniuncti in re legata cæteris: quia vt dicit gloss. ibi, omnes sunt pariter proximi testatoris, per text. in l. peto, §. fratre, ff. de leg. 2. Et ita eam declarãt Dyn. Rayn. & Bart. ibi: & idem voluisse videtur ipse Bart. in l. si cognatis, versicu. quæro quo ordine, iunctis his quæ dicit in fin. illius l. ff. de reb. dub. Ex quo apertè vides, quòd attendi debet proximitas gradus, respectu testatoris, non respectu grauati, in fideicõmisso restituendo iis, qui sunt è familia, in specie d. §. fratre.

*Proximior an dicatur habito respectu ad uẽditorem, an ad eum, à quo primum res processit.*

13 ¶Et hoc quoque videtur probari ex l. vlt. ff. ad Treb. à cõtrario sensu. Nam ibi dicitur, quòd si sit fideicommissum inter fratres, pariter admittuntur fratres ex vno latere tantùm, cum fratribus ex vtroque: quia fuerant prius directo inuicem substituti. Ergo à cõtrario sensu, si non fuissent inuicem substituti, & sic prælati aliis fratribus in aliqua parte testamenti, ex sola inter se coniunctione non præferrentur. Ex quo etiam planè liquet, attendi coniunctionem respectu primi testatoris, non grauati. Quod & probat alius tex. iuncta glo. & notatis à Bar. in l. hæredibus, §. vlt. ff. eod. tit. vbi licèt, quando apposita est conditio, si decesserit sine liberis, naturales non faciant deficere fideicommissum, secundùm notata in l. ex facto, §. si quis rogatus, eod. quoque tit. tamen quando huiusmodi conditio apponitur à fœmina testante, deficit: quia ei naturales succedunt, nisi sit illustris, l. si qua illustris, C. ad S. C. Orphi. Et idem propè voluerunt Ang. & Imol. in d. §. si quis rogatus, vbi generaliter dicũt, in eadem conditione inspiciẽdam esse personam grauantis, & non grauati, si sint dissimilis qualitatis, vt sciamus, an naturales faciant deficere fideicommissum.

*Fideicõmisso inter fratres relicto, admittũtur fratres ex uno tãtùm latere cum utrinque coniunctis.*

*Conditio grauãtis inspiciẽda, non grauati.*

14 ¶Et vt ex tex. ad Doct. transeamus (quamuis nec ij suprà omissi sunt) hoc idem confirmat, quod tradit Bar. in l. Lucius, col. vlt. in vlt. quæst. ff. de vulg. & pupilla. substitu. quòd si fratres sunt inuicem substituti, pariter admittuntur fratres cõsanguinei, & fratres vtriusque lateris, ea inter cætera ratione, quia substitutio intelligi debet secundùm voluntatem testatoris, l. qui liberis. §. hæc verba, eod. tit. Sed pater eandem affectionẽ habet ad filios vtriusque matrimonij, vt æquum est, §. pen. in Authen. de nupt. & sequuntur Imol. Alex. Fran. Are. Fran. Ripa & alij Recentiores in d. l. Lucius. & idem voluit ipse Bar. consi. liiij. Angel. Maciæ habebat. & Bal. & Nic. Neapo. in l. iam hoc iure, §. j. ff. de vulg. & pup. subst. & in l. cohæredi, §. qui discretas, & §. qui patrem, eod. quoque tit. Bal. in 5. q. Ang. Sal. & Ro. in l. in testamento, C. de testamen. mil. Imol. in ca. Raynutius, in materia reciprocæ substitutionis, extrà de testa. vbi hanc dicit esse communem opini. Paul. Castr. in l. j. C. de impube. & ali. substit. vbi ita dicit se consuluisse. & Alex. consi. xxx. viso testamento, in primo dub. lib. 2. quod consi. iterum repetitur consi. xvj. lib. 6. & Philip. Deci. consi. clxxxvj. quoniam ex facto, colum. j. versicu. tertiò hoc in simili, & col. iij. versi. tertiò non obstat. Ex quo non obscurè intelligitur, considerari affectionẽ primi testatoris, & sic coniunctionem eiusdem.

*De eadem re.*

15 ¶Quod & hinc quoque probatur, quod scribit ipse Bar. in l. ij. in prin. in 5. q. prin. in 3. effectu, versi. vlterius quæro, an tacita, qui est in col. pe. ff. de vulg. & pupil. quòd tacita pupillaris non excludit fratrem pupilli, arg. l. cum acutissimi, C. de fideicom. ne scilicet videatur fratrem filio prætulisse, & sic considerata affectione & voluntate testatoris. Et idem dicit in fratre consanguineo tantùm, quia eadem est ratio, per d. l. cùm acutissimi. Secus autem in vterino, vt hinc intelligas non considerari coniunctionem & affectionem ex parte pupilli, sed testatoris, Quod & confirmat, quod tradit idem Bar. in l. re coniuncti, col pe. versi. tertiò quæro iuxta hoc, ff. de leg. ij. quod quando agitur de hæreditate paterna testatoris, non attenditur maior coniunctio inter fratres. Ideoque vno mortuo ita admittitur consanguineus tantùm, sicut vtrinque coniunctus. Et sequitur Crotus ibi, & Fran. Are. Iason, & Ripa. in d. l. Lucius.

*De eadem re.*

16 ¶Et hæc quidem propemodum, & alia multa in eandem sententiam affert Soc. consi. ccxlix. materia. col. xj. versi. circa secundam difficultatem, cum multis seq. lib. 2. vt ostenderet, posse videri admittendum esse ad fideicommissum eum, qui proximior ex primo illi testatori, & non illi vltimo, qui decessit, aut alienauit. Id quod etiã asseuerãter respondit Ias. consi. ccxv. ex Valentia, in prin libr. 2. iterúmque consi. clix. Odericus, etiã in prin. lib. 4. Et per quædam

*De eadem re.*

ex iis rationibus, tacito nomine ipsius Socin. Io. Crotus in repe. l. filiusfamiliàs. §. Diui, char. pen. versic. quartò quæritur, ff. de lega. j. tenuit, quòd si testator quispiam prohibuit bona sua alienari extra familiā, (quo casu si alienatio facta fuerit, possunt ij, qui sunt eius familiæ, alienationem reuocare, ita vt proximus quisque primo loco admittatur, per d. l. peto, §. fratre. ff. de leg. ij.) tunc proximitas consideratur ex persona testatoris prohibentis, non hæredis qui alienauit. Et illū sequitur Ferdi. Loaz. in repeti. eiusdem §. col. antep. versi. & vt nihil omittatur. qui est nu. 545. & ibi quoque Fran. Ripa col. vij. nu. 31. & idem Ripa in d. l. Lucius, col. vlt. & in l. ex facto, in prin. ff. ad S.C. Tre. quibus etiam locis dicit, quòd vltima substitutio, qua testator substituit proximiorem sui generis, intelligitur de proximiore ipsius testatoris, non hæredis, ant præcedentis testatoris. Quod huc admodum pertinet, cùm statuta & testamēta sint veluti eiusdē iudicij & interpretationis, secundùm glo. Bar. & alios in l. j. C. de his quib. vt indig. cum concord. à me adductis infrà in fi. huius tit. nu. 13. denique oblatio.

17 ¶Suprà dictis autem adde, quod respōdit Bal. quodam consi. incip. præmissis verbis statutorum, quòd si emphyteusis cessit in portionem vnius ex fratribus, illo decedente non succedit in ea, eius proximior, sed is, qui stipiti proximior est, id est ei, qui emphyteusim acquisiuit pro se & generatione sua. quod consi. reperire non potui, sed id citat Corne. Consi. cxc. pluries, col. j. versi. & licèt, & iterum col. vlt. versi. non obstat, quod dicit, lib. 3. & iterum consi. xlij. videtur prima facie, col. ij. versi his tamen non obstant. libr. 4. vbi & in idem dicit vidisse cōsultum à Bal. à Bar. & Bened. Capra. verùm ipse in hoc admodùm dubitat. Et facit etiam, quod tradit Pau. Cast. consi. cccxxxviij. ad primum quæsitum, col. ij. lib. 2.

18 ¶A t ego nihilominus censeo proximiorem venditoris præferri, non proximiorē stipitis: tum quia nostra cōsuetudo hîc & vbique loquitur de proximo, aut proximiore vēditoris: tum quia in successionibus, quas retractus in omnibus sequitur, vt hîc dicitur, & infrà §. xiij. præfertur proximior defuncti, non stipitis. Quod hinc videre licet, quòd leges nostræ de successionibus ab intestato, eas vbique deferūt proximioribus defuncti. Nam de successione & hæreditate eius agitur, non stipitis ipsius, cuius desiit esse hæreditas, per aditionē sequentium, quorum gradatim facta fuit hæreditas, & patrimoniū proprium, l. sed & si plures, ff. de vulg. & pup. substi. gl. Roma. Alex. Franc. Aret. & cæteri Recentiores in l. j. §. veteres, ff. de acq. poss. Bar. in l. vlt. col. j. ff. ad S.C. Treb. cum aliis multis concord. adductis à Ias. in d. §. veteres, & Franc. Curt. seniore, consi. xlv. statuto seu consuetudine, colum. viij. in vj. ratione, & Claudio Marleto inter consil. Chassen. consilio xxiij. decessit Catharina: vbi nuncupatim, & in specie huius nostri casus, asseueranter respondit proximiorem respici ex venditore rei venditæ, cuius retractus petitur, non eius, à quo primùm ea res processit. Quod & ipsum tenuit Chassen. in consuetudin. Burgundiæ hoc eodem titulo, *de retraict*, §. j. in verbo *dont vient l'heritage*.

*Decisio principalis quæstionis.*

*Hæreditatem desinit esse defuncti per aditionem hæredis.*

19 ¶Et hoc quoque in successionibus feudorum obseruatur, vt inspiciatur proximitas vltimi vasalli, non primi acquirentis, per c. j. & ibi Andr. Iser. ad fi. tit. de natu. succes. feud. vti etiam expendit Bal. consi. cc. feudū, paulò ante fi. lib. 5. & Soci. consi. lxxxvj. visis testamento, col. vlt. lib. 3. & consi. lxxiij. capiendo primum, col. 5. versi. prædicta etiam probantur. libr. 4. & Philip. Deci. consi. ccccxlv. in casu ad me transmisso, col. iiij. nu. 19. & ipse Ripa in d. l. ex facto. Licèt aliâs in feudis semper respiciamus primū stipitē. Bald. in c. j. col. j. ad fi. & ibi Mart. Laud. col. ij. tit. de eo qui sibi & suis hæred. & iterū in c. j. §. vlt. col. ij. in verbo, magnum, tit. de succes. fratr. vel grad. succes. in feud. per eum text. quem dicit notandum. & post eum Iason. consi. vij. pro reuerendissimi, colum. iiij. versi. in primis, & iterum col. seq. versi. tertiò deueniendo, libro 3. & Phil. Deci. consi. cxciij. cuius superscriptio incipit, in successione, colum. ij. & consi. cccxc. quoniam ex facto, colum. ij. & Franc. Ripa. libro primo Respon. cap. j. defuncto, numer. 78. Et bene facit, quod scribit Angel. consil. cx. sanctissima, columna penulti. & Calde. consi. xiij. tit. de feudis, concessum est. Ex quibus intelliges id, quod dictum est de proximitate vltimi vasalli, non procedere in feudo non hæreditario, de quo etiam per Ant. Rube. consi. lxxxv. circa dubium. col. vlt. versic. vltimò est aduertendum.

*In feudis inspicitur proximitas vltimi vasalli, nō primi acquirentis.*

20 ¶Ex hoc quidem in casu nostri retractus nullo modo dubiū esse potest apud nos, cùm consuetudo nostra, vt suprà diximus, in hoc ipso §. vtatur nuncupatim his verbis, *le plus prochain lignagier du vendeur*, & alibi semper loquimur de cōsanguineo vēditoris, vt suprà §. j. & infrà §. xiiij. Quæ autem suprà de fideicommisso dicta sunt, nihil huc pertinēt: quia per fideicommissum succeditur primo testatori, non ipsi grauato; l. cohæredi, §. cùm filiæ, ibi, nec fideicōmisso, ff. de vulg. & pup. substit. & not. Docto. vbique. Ideò fortè non absurdum esset, vt proximitas in eo consideretur ex persona ipsius testatoris, cuius successio est. Quanquàm & in hoc quoque contrariū constantissimè tenuit Soc. d. consi. ccxlix. Idq; plurimis maximísque rationibus, vt ibi omnibus videre in promptu est, dicitq; se aliâs ita consuluisse, & suo cōsi. subscripsisse. Bal. à Bart. & Corne. & ita fuisse obtentum, & idem consuluisse quoque Angel. & Paul. Castren. nec tamen loca designat. & idem voluit ipse Socin. in d. l. si cognatis, colum. penulti. versicu. sexta & vltima conclusio, ff. de rebus dub. vbi & præter illos dicit ita consuluisse Alexand. & Ioan. Bapti. à S. Seuer. & seipsum ter aut quater. Iterúmque ipse Socin. in l.

*Per fideicommissum succeditur testatori, non grauato.*

hæredes

hæredes mei,§.cùm ita,col.vj.versi.secundum est, ff.ad Trebel.vbi & idem dicit consuluisse Bald.nec tamen locum designat.At Iaf.d.consi.ccxv.lib.2.& d.consi.clix.lib.4.dicit illud esse consilium cccclxxxviij.incip.talis casus est,quidam Titius,lib.3.quod tamen ad hunc locum nihil pertinet.Sed & idem consuluit ipse Socin.d.consi.lxxxvj.visis testamento, col.v.versi. aliquando & quartò,& multis seq.vsque ad fin.consi.lib.3.vbi & multa in id allegat,traditq; & illos,quos suprà ex eodē citauimus,consuluisse.Iterumq; idem Soc.consi.lxxij.capiendo primum,col.iiij.versi.sed si excluderentur,& seq.lib.4.& Caro.Ruin.consi.xiij.præsupponitur,colum.vj.nume.12.libr.1.& consil.cci.super his,colum.vij.nu.18.libr.2.& consi.cxvij.viso, colum.vltim.nume.25.eod.lib.2.& consi.cxxiij.quia circa,col.5.nume.18.eod.libr.2.& consi. clxij.proponitur,colum.iiij.numero.8.eod.libro 2.& consil.clxvj. quod est eodem exordio, colum.iiij.nume.5.eod.lib.2.& consi.sequen.viso, col.iiij.versicu.secundò probatur, eodem libro.2.& consi.clxviij.proponitur,colum.iiij.nu.8.eod.lib.2.& consi.clxxj.casus ad fin.eod. lib.2.& consi.xlvij.circa dubia,col.vlt.lib.3.& Steph.Bertran.consi.ccc.supposito testamento, columna ij.versicu.& primò ad primum libro 3.vbi etiam dicit ita ipsum Paul.consuluisse, sed eius consilium non fuisse impressum,sicuti certè non est,nisi id sit consi.ccc.libr.2.cuius initium est, viso quodam processu,vbi aliquid de ea re dicit. Idem quoque voluit Anton. Rub.consi.xxxvj.eximij.col.ij.versi.stante isto,& consi.xxxviij.memini,col.vlt.versicu.sed vt dixi,& consi.xl.circa dubium,col.ij.versicu.nec obstat,si fortè, & consi.lxxxij.viso eleganti, col.j.& iterum vlt. Vide tamen eundem consilio.cxxvj.viso testamento.Idem denique consuluit Ludo.Gozad.consilio iiij.prima facie,colum.v.nu.17.vbi & idem dicit ipsum Soci.in alıis tribus consiliis non impressis consuluisse,quæ dicit apud se habere. Quamuis contrarium teneat Carol.Rui.sibi cōtrarius consi.cxlij.viso & perlecto,col.pe.nu.15.& seq.lib.3. vbi dicit,idem voluisse Alex.consi.iiij.ponderatis,lib.4. Tametsi id ille non adeò clarè dicit.

## ET PREFERE' AVANT AVTRE LIGNAGIER, ET PRAEFERRI CAETERIS CONSANGVINEIS, GLO II.

1 ITA expresè in casu nostro voluit Alex.consi.xxvij.viso themate,in iij.dubio,lib.6.per text.in l.vlt.& ibi no.per Doct.maximè.Bal.& Sal.C.de verb.signi. & in l.cùm ita.§.vlt.ff.de lega.2.Et simile est quod scribit Bald.in tract.Protomixeos,col.iij.versi.sunt duo vicini,quòd si extet statutum, vt in venditione præferatur vicinus rei venditæ,& si alteri fuerit vendita, possit eam vicinus retrahere restituto pretio:si duo sunt vicini,sed vnus altero propinquior, is in solidum poterit sibi retrahere, excluso remotiori,per l.adeò.§.insulam.ff.de acq.rer.domi.& l.triumuiri.in fi.ff.de re mili.& §.insula,Insti.de re.diui.Et idem in reuocatione feudi alienati,vt scilicet ex agnatis,qui prior est gradu,prius admittatur,voluit Mart.Laud.in c.j.§.hoc quoque notandum, col.iiij.versic. quæro an omnes:& ibi quoque Aluaro.& Card.Alex.col.iiij.versi.eiusdē initij,tit.de success. feud.& omnes quidem per text.in l.cùm ita.§.in fideicommisso.ff.de leg.ij. *Cōsuetudo retractus,simpliciter admittēs cōsanguineos, an censeatur proximiores cæteris præferre.*

2 ¶At illud dubium est, Si tempore contractus venditionis factæ à tuo consanguineo tu illi proximior eras,sed interim intra annum retractui à nostra cōsuetudine præstitutū nascitur alius te proximior.Pone enim vt id intelligas, quòd tu sis consanguineus in quarto gradu, sed pòsteà nascitur filius ex fratre venditoris,qui fortè relicta vxore grauida mortuus est, is est te proximior:vter igitur vestrum præferetur,vide quæ latè disseruimus suprà eod.tit.§.j. in verbo, *ou lignagier*, quæ est glo.illius §.ix.nu.81.& hæc quidem intelligo, cum multis seq. præsertim verò nu.98.quod si tibi & seq.

## SI PLVSIEVRS LIGNAGIERS Y VIENNENT, SI PLVRES CONCVRRANT, GLO. III.

1 IGITVR cum plures consanguinei veniunt, debet admitti proximior. Quid autem si nullum ipsorū emptor admittit,quia eos negat esse consanguineos,vel eosdem venisse intra tēpora retractus,vel etiam suum contractū esse obnoxium retractui,quia eum dicit esse permutationis,vel alterius qui non sonat in venditionem:ob idque isti consanguinei eum in ius vocarunt in materia retractus,diuersis tamen instantiis & iudiciis. Tandem verò vnus eorum vincit. vtrùm victori ipsi perinde rem cedi restituiq; oporteat,atque si aduersus alios res defensa non esset. Hanc quæstionē non semel in facto vidimus. Habes autē tex.eam expressim decidentem,in causa petitionis hæreditatis, in l.cùm idem,quæ est pen.ff.de peti.hære.quæ iubet rem victori restituendā,data prius victo cautione aduersus alios rem ipsam defendendi. Is enim est proprius peculiarisq; casus eius l.tametsi multi è nostris eam intelligūt de tertio opponēte se executioni sentētiæ,eamq; dicit multū no.& sing.Bal.ibi.Et id quidē intelligas quantùm ad restitutionē rei pertinet, de qua tantùm loquitur ea l.Nam quantùm ad expēsas causæ,in quibus emptor condenatus est,eas sine vlla cautione aut spe restitutionis refundere debet,cùm temerè litigauerit.l.eum quem. ff.de iudi.cum si.Sunt autem & aliæ consuetudines declarantes quid agendū sit,cùm plures consanguinei veniunt simul ad retractum,vt apud Auxerrenses, siue Altisiodorenses,hoc eod.tit.§.xvj.qui est omnium xlvij.Niuernienses hoc item titu.cap.17. *Si duo cōsanguinei petunt retractum diuersis iudiciis, & alter vicit,quid agendum est.* *Quid de expensis causæ. Cōsuetudines.*

DOIBT RECEVOIR LE PREMIER LIGNAGIER, TENETVR ADMITTERE PRIMVM, GLO. IIII.

*1 An remotiores admittantur antequam proximior renũciat.*



ISI id nostra consuetudo expressè adiecisset, potuisset videri, emptorem non teneri admittere, nisi proximiorē. Nam cùm à lege vel statuto aliquid intra certum tempus defertur pluribus, ea lege vt aliqui eorum cæteris præferantur, non admittuntur posteriores, dum locus est iis, qui priori gradu sunt, l. si filius qui patri. §. cum filius, ff. de bo. liberto. in illis verbis: Et sine dubio, qui sequētis gradus sunt, non admittuntur interim. & l. iij. ff. de acq. hær. & l. si plures. ff. de iure delibe. vbi assignandum est tempus iis, qui priori sunt gradu, vt deliberent, num se admitti velint antè, quàm cæteri admittantur. & l. j. §. si intra centesimū, ibi, si mortuus sit prior, statim sequens admitti debet, ff. de succes. edict. & c. ne pro defectu, extrà de elect. cum si.

*2 Plures personæ cũ uocãtur nomine generali, indefinito uel collectiuo intelligũtur ordine successiuo.*

¶Et quia etiam, quãdo plures personæ sunt vocatæ sub termino generali, vel indefinito, vel collectiuo, puta familiæ, generis, cognatorū, consanguineorū, liberorū, posterorū, descendentium, & id genus similium, intelligitur ordine successiuo, vt scilicet proximior primo loco admittatur, & hoc cessante, vel deficiente, is qui eum proximè sequitur, & cæteri deinceps, l. peto, §. fratre, qui est vlt. & iterum l. cùm ita, §. in fideicōmisso, & ibi Bart. Bal. Imo. & alij, ff. de leg. 2. & l. hæredes mei, §. vlt. ff. ad Treb. & l. vlt. & ibi Bald. Ang. Raph. Fulg. & Pau. Cast. C. de verb. sig. & voluerūt Bar. vterque Raph. & Fulg. & Co. Fran. Aret. qui id dicit sing. quantum ad nomen collectiuū, Alex. Soc. qui id optimè declarāt, & Ias. in l. Gallus, §. quidā rectè, ff. de lib. & posth. Bar. in l. si cognatis, col. vlt. ff. de reb. dub. Bal. in l. j. post medium, per glo. ibi, C. de secun. nupt. in ij. lect. & in l. quoties ab omnibus, col. ij. versi. quæro quando est relictum, C. de fideic. vbi loquitur in casu huic propè simili. Ioan. Raicinius inter consi. Ang. consi. xxxviij. quidam Ioan. decessit. & ipse Ang. cons. seq. visis instrumētis. Pet. Anch. & Imo. in c. indicāte, extrà de testa. idē Petr. in rep. c. j. in xiiij. q. prin. versi. & videtur quòd prædicta, extrà de cōsti. Raph. Co. consi. cvj. mulier, col. ij. versi. accedat. Pau. Cast. consi. ccclxxxiij. notandum est, in prin. lib. 1. Alex. consi. xxvj. videretur fortasse, col. ij. vers. secundò principaliter, & colum. pen. versi. non obst. id quod habetur, lib. 3. & consi. xxv. in causa vertēte inter Antoniū, col. j. lib. 4. & quisquis is fuit, inter consi. ipsius consi. xiiij. adsit spiritus, col. iiij. versi. secunda conclusio, eod. lib. 4. Barb. consi. xxvij. scripsit doctissimus, col. x. versi. & adduco in mediū, lib. 1. & cōsil. xxviij. clementissimi Dei patris, col. ij. lib. 2. Corn. consi. xxxvij. in hac cōsultatione, col. ij. lib. 1. & consi. lij. pro decisione, col. vlt. eod. lib. 1. & consi. lxxiiij. de duobus, col. j. eod. libro 1. & consi. cclxiij. primo aspectu, col. ij. versi. confirmantur prædicta, eod. lib. 1. & consil. xxij. in hac consultatione, col. v. vers. expedito, lib. 2. & consi. cxlvj. cuius est simile initiū, col. vj. versicu. & licet collectiuè, eod. lib. 2. & consi. xcv. diu post reditum, col. ij. versi. & insuper, lib. iij. & consi. clix. in hac præsenti, col. iij. versi. vlrimò hæc pars. lib. 4. Soc. consi. xliiij. capio primā. col. j. lib. 1. & consi. xc. abundè & subtiliter, col. vlt. lib. 1. vbi id dicit sing. in nomine collectiuo. & consil. lxxxi. visis testamento, col. iiij. versi. capio nunc primum, eo. lib. j. vbi & id pulchrè declarat. & consi. cxiij. suprà scripti, col. j. versi. prima, quia verbū, eod. lib. 1. & consi. xxxvij. viso testamēto domini, col. j. lib. 3. & consi. ciiij. quoniam præsens consultatio, col. pen. eo. lib. 3. & consi. lj. visa facti enarratione, col. ij. lib. 4. & Franc. Cur. senior consi. lxxiiij. super memorata, col. vj. versic. siue igitur & Steph. Bertr. consi. xxx. pūctus, in fi. lib. 4. & cons. cv. quia in loco post. prin. eod. lib. 4. Phil. Dec. consi. ccv. in causa istorum, col. j. & consi. ccviij. ad clariorem rei demonstrationē, col. ij. versi. sed ista æquiparatio. & consi. ccxlviij. visa petitione, col. ij. & consi. ccccxiij. in ciuitate, col. iij. nu. 9. & consi. dlxxviij. viso consi. col. vlt. & consi. dcxix. in casu proposito, col. vltim. vbi loquitur in terminis similis statuti huius nostri, & consi. dclxij. accuratè. Et per multos ex suprà dictis, intelliges id procedere, etiam cùm vocantur copulatiuè. & vide quæ dicam infrà, eod. §. in glo. vj. nu. 2. porrò hæc nostra.

*3 Etiamsi vocẽtur copulatiuè.*

¶Tamen in ea sum sententia, vt si etiā hæc nostra consuetudo non expressisset consanguineum remotiorē esse admittendū, id tamen obtinuisset ex generali cōsuetudine, quæ simpliciter admittit consanguineū, per ea quæ diximus suprà eod. tit. §. j. in verbo, *ou lignagier*, quæ glo. est omniū illius §. ix. nu. 21. ex eo autē & seq. Quibus adde, quòd cùm aliquid non integrè, nec in solidum multis defertur, quilibet eorum ad id admittitur, etiam si non sit primi gradus. l. iij. §. si ad plures, ff. de sepulcr. viola. Licet is, qui est in primo gradu, quandocunque veniat, sit præferendus, quantumlibet præuentus: modò sit intra tempus à lege vel statuto præstitutum. l. si maritus, per totam illam l. & maximè in §. vlt. ff. de adulter. & latius dicemus infrà tit. procedente, §. ij. in glo. j. nu. 82. ad videsimumprimum, & alibi sæpe in ea glo.

*4 Mora non est, ubi non est petitio.*

¶Id quod & hoc casu statuit nostra cōsuetudo, & est æquissimum. Nam si aliter non admitteretur vlterior cōsanguineus, quàm annus esset transactus, sequeretur quòd suus cuiq; consanguineo annus daretur secundùm ordinē graduū, atque etiā in infinitū: nec posterioribus obesset annus priorū, quin ex suo quique capite annum haberēt, per notata in c. j. tit. quo tēpo. mil. inue. pete. debe. cum si. quæ affatim colligemus in eo. §. ij. tit. seq. Et quia etiam, vbi non est petitio, ibi mora non est. l. lecta. §. pen. ff. si cert. pet. cum si. nec valēti agere currit præscriptio. l. j. in fin. C. de anna except. & c. quia diuersitate, de concess. præb. Quæ autem in priori parte

adducta sunt, loquuntur in iis, quæ integrè & in solidum alicui deferuntur, & eo summoto, aliis, quo casu haud dubiè, quàdiu priori competit id ius, alij posteriores non admittuntur: nam contra naturam est, vt quod ego habeo, tu idem habeas. l.iiij.§.à cõtrario, ff. de acq. poss.

## OV LVY A TRANSPORTE' LA CHOSE, AVT ILLI RE VENDITA CESSERIT, GLO. V.

1 ERGO ex nostra consuetudine, si emptor vendat rem consanguineo venditoris, alij tamen cõsanguinei proximiores ipsius venditoris possunt retrahere. Aliud tamen statuitur in multis consuetudinibus aliarum regionum Franciæ, videlicet apud Meldenses, cap. xcix. & seq. Senonenses, cap. xlj. Trecenses, cap. cxlvj. Caluimontenses in Bassigniaco, cap. cxiiij. Vitriacenses, cap. cxxvj. & Borbonienses, cap. ccccxxxix. Altisiodorenses, siue Auxerrenses, hoc eod. titu. cap. xij. qui est omnium xliij. vbi intelligitur modò id fiat sine fraude, & necdum emptor fuerit in ius vocatus. Et id iuris esse multis contendit Carol. Rui. consi. lxxvj. circa casum, per totum lib. 1. vbi id longè lateque disputat, vt quisque videre poterit, qui volet. Tu autem hîc vide quæ dicam infrà in gloss. seq. num. 6. & quia nostra, & multis sequent. vbi abundè tracto, verùm si qui primo loco vendiderit suo consanguineo remotiori, possit consanguineus proximior retrahere. *Si emptor vẽdat rem cõsanguineo venditoris, an alius proximior poterit ab eo retrahere.*

## S'IL EST PLVS PROCHE, SI SIT PROXIMIOR, GLO. VI.

2 ET hoc quidem probabile, ne alterius scilicet remotioris festinatione, huius proximioris ius lædatur. l. cùm solus, ff. de acq. hær. Et quia cùm aliquid multis defertur non integrè, nec insolidũ, is qui primo gradu est, semper admittitur intra tẽpora legis vel statuti, quãtuncunque præuetus ab vlterioribus. l. maritus, §. vlt. ff. de adul. & diximus sup. in gl. iiij. huius §. nu. 3. tamen in ea sum. Super hoc antè variè constitutum est à consuetudinibus Galliæ, vt videre licet apud Parisienses, c. clxviij. Meldẽses, c. xc. & c. xcviij. & seq. Meldunẽses, c. xxiiij. Turonẽses, tit. *de retraict*, c. v. & viij. Cenomanẽses, c. ccclxxx. & seq. & iterũ c. ccccvj. Andegauenses, c. ccclxx. & seq. & iterum, cccxcv. Carnutẽses, c. lxix. Aurelianenses, c. cclxxvj. Blesenses, c. cxcix. & duobus seq. Aruernẽses tit. *de retraict*, c. xvj. atque etiam duobus seq. Borbonienses, c. ccccxxxix. & ccccxlj. Belquercẽses, c. x. Artesienses c. lxxxvj. Burdigalenses, c. ix. vbi eadem propè, & iisdem verbis est consuetudo, cuiusmodi hæc nostra est. Engolismenses, c. lxj. Santonenses Angeriacos, c. xlvij. & lj. Britonienses, hoc eod. tit. §. iij. Altimarchienses, c. cclxvij. Marchienses, c. cclxxiiij. qui est xiij. eiusdem tit. Lorrienses in præfectura Mõtargij, hoc tit. c. iij. Niuernenses, hoc quoque tit. c. xvij. Laudunenses aliósq; Veromandenses, iij. partis titu. viij. §. ij. qui est lxxvj. illius iij. partis, & §. seq. Comitatum Burgundiæ tit. *reachatz*, §. iij. Senlites, siue Syluanectẽses, hoc tit. §. iiij. Normanẽses, tit. cxvj. qui est, *de querelle de fiefz vendu*, §. chacun. & seq. Lodunenses hoc tit. §. v. vj. vij. *Si & remotior retraxerit, an ab eo possit retrahere proximior.* *Cõsuetudines variæ de ea re.*

a Porrò hæc nostra consuetudo vltra præcedẽtia non mediocriter iuuatur argu. l. peto, §. vlt. ff. de leg. ij. vbi si testator fratre hærede instituto, petiit, ne domus alienaretur, sed in familia relinqueretur: si hæres alienauerit, omnes qui in familia fuerunt, fideicõmissum petent, sed ita, vt proximus quisque primo loco inuitatus videatur, cuius textus autoritate Oldr. cõsil. clxxviij. factũ tale est, quidã nobilis, ita intelligit tex. in c. j. ad fin. tit. de natura success. feud. qui in fi. dicit, omnes lineas æqualiter vocari, vt scilicet proximus quisque primo loco cẽseatur esse vocatus. quod autem is tex. dicit, æqualiter, non significare æqualitatem vocationis, sed distributionis inter vocatos, vt scilicet in capita veniat, non in stirpes, arg. l. libertus, §. præterito, in fi. ff. de bo. libe. Et ita quoque illum text. intelligunt Iac. Bel. Andr. Iser. Aluaro. Mart. Laud. & Card. Alex. in d. c. j. Ant. consi. xlvij. præmittendum est quòd quanquàm, in fi. & Ias. consi. clxxxij. in præsenti cõsultatione. col. iij. versi. ista conclusio, & multis seq. & iterum col. pe. versi. nõ obstat, quod dicit, lib. 2. & nescio quis Goneus (huius enim hoc nomẽ est) inter consi. Albert. Brun. consi. lxxij. tota, post mediũ, & Io. Ligna. & alij plerique inter consi. eiusdẽ, consi. lxxvj. thema seu casus, col. vlt. vbi etiam dicitur Bar. Sal. & Fran. Rampo ita cõsuluisse. Tu tamen vide Signo. consi. xij. in casu per vos, ante fi. & consi. xciij. factum sic se habet, quidam nomine, & quæ etiam diximus suprà eod. §. in glos. iiij. nu. 2. & quia etiam. *De eadem re.* *Aequalitas in successione feudi quomodo intelligatur.*

3 SED dubium est, an proximior qui retrahit à remotiori, qui antè retraxerat à primo emptore, teneatur soluere expensas, quas ipse remotior fecit ad retrahendum. Chassen. in commentariis Burgundiæ hoc eod. tit. §. iij. versi. sed quæro an iste, dicit quòd non, nisi remotior prius interpellasset proximiorem, vt retraheret: nam cùm proximior non possit per suum retractum deteriorem facere conditionem proximioris, quin ipse possit totũ eodem pretio retrahere, nec in parte quidem illi potest præiudicare, augendo pretiũ impensarum: maximè cùm cogitare debuit, id euenire posse, vt proximior retraheret, l. si domũ, §. idem quærit, ff. loca. & l. quibus diebus, §. j. ff. de condi. & demonstr. *Sed an proximior, qui retrahit à remotiore, qui antè retraxerat, teneatur soluere impensas prioris retrahentis.*

4 Cui addere potes, quod plenè not. Bart. in l. inter stipulãte, §. sacram, & ibi Recentiores post eum, ff. de verb. oblig. considerada esse atque attendenda, quæ verisimiliter & facilè euenire possunt, *De eadem re.*

possunt,cuius rei bonus est tex.quem ipse Bart.allegat in l.bona fide,§.cùm inter, vbi & id no.Bal.ff.de dam.infect.cum aliis multis si.à me adductis suprà eod.tit.§.j.in verbo, *le pris que la chose aura cousté*,quæ est gl.xviij.in 7.q.nu.41.huic ita. Et nuncupatim in casu statuti, præferentis consortem in venditione rei communis,tradit Flot.inter consi.Pet.Ancha.cõsi clxxj. quòd dicta domina,attendendum esse,ac cogitandum ab emptore id quod suprà ex Chass. diximus,scilicet cõsortem rem ipsi emptori venditam,posse ad se reuocare, imputandumq; sibi esse,si id non cogitauit. Verùm in hoc casu tu amplius cogitato:neque enim id sine dubio est:sed nunc,non abs re,aliter non decido.

*Quæst.retractus.*

5 ¶QVID autẽ,si cùm post venditionẽ cõsanguineus quispiã remotior vẽditoris adit, cõuenitq; testatò aliũ cõsanguineũ proximiorẽ,eiq; denũtiat,velle se rem venditã retrahere,si ipse proximior nolit:si autem velit,negat se retracturũ:quandoquidẽ id frustra faceret,cum ipse proximior nihilò minùs posset iterũ ad se retrahere:proximior autem respondet remotiori, se omnino non retracturũ,vtrùm posteà audietur,volens ad se retrahere ex proximiore qui iam retraxerat,dicam posteà in fi.huius tit.q.8.sed hìc eius loci admonere Lectores volui.

*Quid,si res ab initio uendita fuit consanguineo uẽditori,an cæteri propinquiores poterunt ab eo retrahere.*

6 ¶ET quia nostra consuetudo hìc loquitur,cùm res initio vendita fuit extraneo,à quo consanguineus remotior retraxit,vt liceat nihilo secius propinquiori ab eodẽ retrahere,tametsi res iam in suam familiam rediisset:quæro,an & id procederet, si ab initio res vendita fuerit cõsanguineo remotiori,vt scilicet posit propinquior ab eo retrahere. Quod videtur ex hac nostra consuetudine,cùm eadem videatur esse ratio. Quid enim interest,vtrùm res ab initio fuerit vendita cousanguineo remotiori,an extraneo,à quo remotior retraxit? Cui etiam rei argu.præbet,quod cauetur infrà,§.xxvj.ius retractus non posse transferri alteri, qui non sit ex ea consanguinitate,quasi cuilibet cõsanguineo cedi posit. Sed ibi non dicitur,an ea cessio,quæ fieret remotiori præiudicet proximiori:de quo nos illic tractabimus. Verum quantum ad hanc nostram consuetudinẽ pertinet,constabit ex iis,quæ statim dicemus,non idem esse,cùm quid ab initio venditur extraneo,à quo consanguineus retraxit: & cùm etiam ab initio venditur cõsanguineo. Nam cùm primùm res vẽditur extraneo, ius apertũ est omnibus consanguineis retrahendi,ita tamen vt proximus quisque præferatur,vt diximus suprà in eod.§.in verbo, *doit receuoir le premier*,quæ est glo.iiij. Cùm autẽ primùm venditur consanguineo,etiam remotioris gradus,non videtur esse locus retractui,cessante eius ratione, quæ est,ne res exeat è familia: neque enim hìc exiit,cùm consanguineo vendita sit. Qua ratione hanc opi.sequutus ex Geral.Bag.in sua disputatione retractus, versi.quæro cõsequenter res est vendita alicui de genere,& Arnol.Ferronus in consuet.Burdi.hoc eod.tit.§.v.licet conetur etiam probare magna ratione contrarium statutum fuisse in eod.§.v.

*Alienatione probibita extra familiam, an sufficiat uni è familia, etiam remotiori relinquere.*

7 ¶Et hanc opi.præter illam rationis cessationem,adiuuant & alia multa. Primùm tex.in l.peto,§.fratre, qui est vlt.ff.de leg.ij.in illis verbis,in familia relinqueretur, iunctis illis verbis, extero hærede instituto,& iterum in illis verbis,familiæ domini restituturum,iunctis etiam illis verbis,sed si domus ad exterum quandoque peruenerit. Ex quibus verbis colligitur à contrario sensu, quòd cùm res ex præcepto testatoris debet manere in familia, satis est vt relinquatur vni è familia. Sed de hoc est apertior tex.in d.l.vnũ ex familia,in prin.& iterum in §.j.iuncta glo.eod.tit.vbi si testator iusserit hęredem fundũ restituere vni ex familia,potest hæres vnum quemlibet,etiam posterioris gradus eligere: nec alij proximiores ex hoc conqueri possunt. Et tamen si non eligat,admittũtur ad fideicommissum omnes,qui sunt de familia,sed ita vt proximiores cæteris præferantur, vt dicit gloss.ibi,in verbo,necessariæ, per multa iura,quæ allegat,& sequũtur Raph.Co.& Pau.Ca.in d.l.peto,§.fratre & Soc.cõsi.227. præsens cõsultatio,col.ix.versi.ex quibus inferẽdo,lib.2.& Caro.Rui.cõsi.cj.super his col.vj. nu.14.& seq.libr.2. Ex quibus apertè intelligis,satis esse alienationẽ fieri in aliquẽ de familia, etiam vlterioris gradus,vt cesset fideicommissum:licet si aduenisset casus fideicommissi,ille tanquam remotior non fuisset admissus. Quod & solerter expendit Socin.vbi suprà:quod multum facit ad id,quod diximus in præcedenti versi.vt scilicet hæc consuetudo, quæ facit ius proximiori retrahendi à remotiori,qui retraxit ab extraneo emptore,habeat locũ in suo casu:nec simile sit,cùm res ab initio vendita est consanguineo etiam remotissimo.

*De eadem re.*

8 ¶Sed & quòd iussus in familia relinquere,posit vnũ aliquẽ vel remotiorẽ è familia deligere,tenet vltra suprà dictos Raph.Co.consi.cxiij.statutũ,col.ij.Paul.Ca.cõsi.32.proprietarius, in fi.lib.1.Alc.in l.pronuntiatio,in verbo agnatorũ,ad fi.ff.de verb.signi.Ferdi.Loaz.in repet. l.filiusfamilias,§.Diui,char.5.nu.105.ff.de leg.j.vbi etiam nũcupatim facit differentiã illã inter alienationem primo loco factam extraneo,& eam quæ fit alicui è familia, vt scilicet priore casu proximior pręferatur remotiori in reuocatione rei alienatæ, in secũdo autẽ non posit proximior reuocare à remotiore. Et hæc quidem obtinere debent in interpretatione statuti, quoniam iudicium statuti & testatoris à pari procedit,secũdùm glo.Bar.& alios in l.j.C.de his quib.vt indig.cum aliis multis simi.à me adductis infrà,in fi.huius tit.in iij.quæst.

*De eadem re.*

9 ¶Sed ita tamen,vt scias,alios esse tex.in hanc sententiã,videlicet in d.l.filiusfamilias, §.cùm pater,ff.de leg.j.vbi dicitur. Verum est enim in familia reliquisse, licet vni reliquisset & in l. pater,§.quindecim.ff.de leg.3.vbi si multis liberis testator fundũ legauerit, iusseritq; ne quis

eorum

eorum partẽ suam alienaret, poterit tamen vnus eorũ, in alterum eorũ alienare, quamuis nõ in extraneum. Et in l. volũtas, C. de fideic. vbi Bal. col. ij. versi. quæritur de duobus, dicit, quòd vnus ex feudatariis potest vendere suam partem feudi paterni alteri ex feudatariis sine cõsensu domini. Et iterum in versi. pone concessum est, scribit quòd agnatus potest in alterũ agnatum feudum alienare. Quod & voluit idem Bal. consi. ccxvj. fuit quidam nobilissimus, in fi. lib. 2. & consi. ccc. hoc initio, tex. in c. 1. in prin. lib. 2. vbi rationem reddit, quia non videtur alienatum quod est in agnatorum corpore vel linea conseruatum, per d. l. voluntas, & l. j. C. de impo. lucra. descrip. lib. 10. De quo latè suprà diximus in præfat. huius tit. nu. 52. item feudum.

*Feudum an in agnatum alienari possit.*

10 ¶Quòd si quispiam dicat, hos non declarare, vtrùm hæc alienatio facta in agnatos remotos, valeat in præiudiciũ proximiorum, vt ad se eam reuocare non possint, sciat, collegiũ Mediolanense, & prætereà Sal. & Christo. Castel: respondisse, vt retulerũt Mart. Laud. & Card. Alex. in c. Titius, col. vterque pen. versi. circa vltimũ dubium, tit. si de feud. fuerit contro. inter do. & vasal. feudum antiquũ alienari posse in agnatos remotiores, sine permissu domini, idq; in præiudicium proximiorum agnatorum, per tex. in c. 1. tit. de ali. feu. pater. & in c. 1. §. sed & res, ibi, tibi vel proximiori, & iterum ibi, à te vel ab alio proximiori, tit. per quos fi. inue. & in c. 1. §. & si cliẽtulus, ibi, fratri vel nepoti, tit. de alie. feu. & in l. fœminæ, C. de secun. nup. vbi mulier prohibita alienare lucrum, quod ex matrimonio percepit, id potest assignare vni ex liberis. Et quia etiam, vt dicunt, cessat ratio, prohibens, ne feudum vadat ad extraneos, quæ ratio ad nostrũ casum, vt suprà diximus, multùm pertinet. Et facit, quod simpliciter dicit Card. Alex. in c. 1. §. prætereà Ducatus, tit. de prohib. feu. alie. per Fede. quòd vasallus etiam sine consensu domini potest vni ex agnatis feudum antiquum relinquere, per d. l. peto, §. fratre. ff. de leg. ij.

*An autem in remotiorẽ, in præiudicium proximiorum vide nu. 14.*

11 ¶Et hanc quoque partem confirmat tex. in l. is qui complures, ff. de lega. iij. & in l. j. C. ne lice. habi. lib. 11. & quod scribit Bal. consi. ccccxcviij. factum super quo, in fi. lib. 1. prohibitionẽ alienationis non compræhendere filios inter se. Apparet enim testatorem sensisse, ne in extraneos alienarent, non in seipsos. Quod idem penè voluit idem Bal. consi. xxxvij. decreto, col. ij. versi. item non dicitur, lib. 3. & consi. ccclxxvij. quidam Alexander, ad fi. co. lib. 3. Et quod ab eodem Bal. scriptum est in l. j. col. j. C. de com. seru. manu. quòd in casu statuti Florentini, prohibentis domũ alienari extra consortes, poterit alienatio fieri in consortem minimæ partis, nec cæteri qui habent maiorem partem, conqueri possunt. quod dicit menti tenendum, tanquam scilicet sit satis, quantacunque parte esse consortem, vt excludantur cæteri. & sequitur Pantal. Cald. in repe. l. ij. col. xiij. in fi. xj. extensionis, C. de rescind. vendi. & Carol. Ruin. consi. xxvij. stante pacto facto, col. ij. nu. 5. & iterum col. vj. nume. 12. lib. 4. Et facit etiam, quod tradit Iason consi. ccxxxvj. an Rex Romanorum, col. penul. versi. item si aliquis, lib. 2.

*Prohibitio alienationis nõ comprehendit filios inter se.*

12 ¶At dicet aliquis aduersus hæc, text. habemus in l. cùm hi, §. sed si pluribus, ff. de transact. quo cautum est, alimentarios inter se non posse transigere super alimentis futuris, sicuti nec cum extraneis. Cuius rei argumento Bal. ibi voluit, quòd si testator rem quampiã pluribus legauerit, prohibueritq; eam rem alienari, nec inter se quoque alienare poterunt. Sed nec (inquit) emphyteutæ eiusdem rei poterit vnus alteri inscio domino vendere. Sed id certè fit, vt dicit Bal. eodem in loco, in huiuscemodi casibus, quoniam prohibitio alienationis est in rem. In aliis autem casibus, de quibus suprà diximus, in personam est, ne scilicet fiat alienatio in personas extraneas, & qui non sunt de familia, sicuti & in nostro casu retractus. Sed & dici potest, in casu d. §. sed si pluribus, illud statui, quia eadem est ratio prohibitionis inter sese, & inter extraneos, nempe ne alimentarij fame pereant: neque enim minus peribit, qui cum consorte transigit, quàm qui cum extraneo. Hic autem longè diuersa est ratio, vt dictum est.

*Emphyteutæ an inter se possunt alienare.*

13 ¶Denique sunt apud nostros Gallos multæ in hanc sententiam consuetudines, quæ scilicet ius non faciunt retrahendi rem venditã consanguineo remotiori, videlicet apud Parisienses, ca. 172. & 174. & expressius apud Meldenses, c. 91. Meldunenses, c. 22. & 27. Victriacenses, c. 26. Carnutenses subobscurè, c. 175. & c. seq. Aurelianenses, c. 276. Aruernienses, tit. *de retraictz*, c. 21. Borbonienses, cap. 422. & expressius, c. 439. Dunenses, c. 79. & Bituricenses. tit. *de retraictz*, ca. 3. Senonenses, c. 41. Alnmarchienses, c. 264. Nisi (vt ibi dicitur) volens retrahere esset socius in re vendita. Niuernenses, hoc tit. c. 16. vbi nuncupatim id dicit procedere, si venditio facta sit à principio vni consanguineo, etiam remotiori, nõ item si extraneo. Valesienses, tit. j. §. xv. contrario sensu & iterum hoc tit. §. j. qui est omnium lxxxij. etiam à contrario sensu. Laudunenses, cæterosq; Veromandenses partis iij. tit. viij. §. primò. qui est lxxv. illius iij. partis, à cõtrario quoque sensu. & apertissimè §. xvij. eiusdem tituli, qui est omnium eius partis xcj. Senlites, siue malis Syluanactenses, hoc titu. §. j. Vt non leui ratione id factum constitutumq; fuisse à tot populis videri debeat, arg. c. prudẽtiam, in prin. extrà de offi. deleg. vbi scribitur, integrum esse iudicium, quod plurimorum sententiis confirmatur. & ibi glos. concord. adducit. Quin sunt præter has, quæ etiam cùm cõsanguineus remotioris gradus semel retraxerit ab emptore extraneo, negant proximiorem admittendum, videlicet Senonenses d. ca. 41. Treceenses autem, cap. 145. & seq. distinguũt, vtrùm res ab initio fuerit vendita extraneo, an consanguineo: primo enim casu posse proximiorem retrahere à remotiori, qui retraxit ab extraneo: secundo non posse. Et similiter Caluimontenses in Bassigniaco, cap. 113. & sequen. Et huc denique

*Consuetudines de prin. quæst.*

*Aliæ consuetudines.*

idem Bal.in c.ex parte Decani,col.iij.versi.sed quid si coniuncta,eod.tit.Alex.& Ias.in l.exigendi,ille col.ij.in vlt.fal.hic col.iij.in vj.fal.C.de procu.vbi & Ias.nũcupatim sequitur illud Roma.consi.sicuti etiam facit,in d.l.si maritus,col.ij.versic.quid autem maritus,C.eod. titu. Quibus ego malo accedere,quàm Barba.sibi contrario in d.c.ex parte Decani.Et ad id facit optimè text.in l.iij.§.sed & si fortè,ff.iudi.sol.vbi nuncupanm scribitur, quòd eis agere permittitur,non facit eos procuratores.Ex quo Dy.& Alb.ibi negant hoc,etiã post litem contestatam,posse procuratores constituere.Adde item, quæ etiam in simili latè diximus suprà titu.omnium vij.§.ix.in glo.ij.Et vide etiam Bal.in l.j.C.quibus res iudi.non nocet.

*An sponsus pro sponsa possit hunc retractum facere.*

8 ¶An autem & idem possit facere sponsus,sicuti & maritus? Alb.in d.l.maritus, dicit eam l. habere locum in sponso de præsenti,per l.non sine,C.de bonis quæ lib.& l.si vxor, §.ij.ff.de adulter. Et id approbat Ias.in d.l.maritus,col.ij.versi.secundò extende, & hac ratione confirmat,quòd priuilegia vxoris habent locum in sponsa de præsenti, l.ij.§.vltĩm.ff.de priuile. credit. Tamen subdit, illud tantùm procedere in his quæ pertinent ad dotem, non etiam cæteris in rebus. Ideoque cauendum, propter illud,quod tenet Bart.in l.quod Seruius, per illum text.ff.de condi.ob caus.Hæc ille. Sed tu de his vide quæ plenissimè omnium scripsimus in nostris Legibus connubialibus,in gloss.j.post vltimam legem cõnubialem:quo loco tractamus,an sicut vxor ex nostra consuetudine est in potestate mariti, nec potest sine eius autoritate cõtrahere,ita & sponsa sponsi.& ex ibi scriptis intelliges,quid & hic dicẽdum sit. Has autem duas quæst.Ferronus apposuit in §.xix.tit.de retractu consuetudinum Burdiga. qui quidem §.est huic omnino similis,quo in loco videbis quid de hoc sentiat,& iterum in §.xxiij.col.vlt.tractat hanc de sponsa quæstionem.

*An maritus putatiuus.*

9 ¶Sed vtrum maritus putatiuus id quoque possit facere? Quod videtur ex sententia Albe. post Vber.Bob.in d.l.maritus,C.de procu.vbi tenet maritum putatiuum, sicuti & verum, posse interuenire pro vxore sine mandato.Sed Iason ibi tenet cõtrarium, præterquàm cùm dotis quæstio est : propterea quòd credit matrimonium putatiuum habere priuilegia veri circa dotem,non etiam in reliquis.Et eum simpliciter sequitur Chass.in tit. *des droictz appartenans à gens mariez* §.v.in prin.col.iij.versic.extende.Sed tu circa hoc vide, quæ latè scripsimus in nostris Legibus connubialibus,in gl.vj.eademq; pen.in xxxiij.q.in qua tractamus,an consuetudo quæ contractibus interdicit mulieribus sine autoritate mariti, habeat locum in viro putatiuo:& multò abundantius declarabimus in ij.editione.

*Si maritus sit filiusfa.an requiratur patris consensus. Et quid si is sit minor. Quid item si uxor sit minor.*

10 ¶Quaestionis quoque est,an si maritus sit filiusfa.requiratur cõsensus patris? De quo vide apud Chasseneum in d.tit.& §.in glo.j.col.v.versic.pro sexta extensione.Et ibi quoque in col.vj.versic.maius est dubium,videbis:quid si maritus sit minor. Cui in hoc adde, quæ scripsimus in Legibus connubialibus in glos.vj.in v.q.vbi tractamus,an vir minor possit vxori accommodare consensum & autoritatem ad contrahendum.Et paulò pòst ipse Chass. etiam differit,quid in nostro casu,cùm vxor è diuerso minor est, maritus autem maior, an possit ipse maritus pro vxore sine alia autoritate curatoris interuenire.Cui adde Pau.Castr. consi.cvj.incipiendo à secundo,col.j.lib.2.vbi differit,an vxor minor possit contrahere cum autoritate & consensu mariti maioris in casu statuti requirentis consensum & autoritatem viri in contractibus vxoris.

*An uxor possit prohibere utrum.*

*Quid si in cõtractu matrimonij dictum sit utrum non posse pro iuribus uxoris agere ea inuita*

11 ¶Idem quoque Chasse.in eodem §.& glo.j.col.v.versic.extendo quintò, rursumq; in eod.§ in glo.super verbo, *es droitz possessoires.* col.vlt.versi.vtrùm autem mulier,tractat,an vxor hoc in casu possit intercedere, ne maritus agat nomine ipsius.& respondit,non posse.Cui adde Carol.Molend.in consuetud.Parisien.tit.j.§.xiij.glo.j.nu.47. Deinde verò idem Chasse.col. vlt.eiusdem glo.j.versi.quæro de quæstione,etiam tractat,quid si in contractu matrimoniali conuentum sit,ne maritus inuita vxore possit.pro iuribus ipsius agere, non obstante contraria consuetudine.Cui adde,quæ in simili differit Ioan.Fab.in rub.Institu.de nupt.& in l. de fideicõmisso,C.de transact.& quæ dicemus in nostro tract.Primigeniorum,in quæst.qua quærimus, possitne primogenitus renuntiare iuri primogenituræ,ei à statuto delatæ.Sed & de his omnibus nos abundantissimè tractauimus suprà,nostrarum consuetudinum tit.xv. qui est, *de la puissance, autorité & administration des marys,* §.iiij. qui est omnium consuetudin. cxcvj.quo cautum est, ius esse marito sine vxore agendi pro iuribus ipsius vxoris & eadem defendendi : vbi omnino videas,ne hic repetam.

*Quid de marito,qui uxorem domo exegit. Maritus, qui sine causa uxorem exegit, indignus lucro dotis.*

12 ¶Illud item quæritur,an maritus,qui domo sua vxorem exegit atque expulit,possit nihilo secius ad hunc retractum rerum à consanguineis ipsius vxoris venditarum venire. Ferro.in d.tit.de retractu,c.xxiij.ad fi.negat eum admittendum,si sine iusta causa eam expulit, cùm etiam lucro dotis se reddat indignum , ex sententia Bald.in l.j.§.sed scimus , C.de Lati.liber.tol.Ioan.Ana.in c.j.col.iij.versi.& facit quod dicetur,extrà de infir.& langui.expo. Pau.Cast.& Alex.qui id dicit not.in l.si ab hostibus,§.j.ff.solu.matrimo.& eiusdem Alexan. consi.lxxviij.viso & diligenter, col.j.libr.5. quod repetitur consi.xxvj.libr.6. Iniquum enim esse,maritum propter facinus sperare lucrum dotis,d.l.si ab hostibus,§.si vir.ff.sol.matri.& l. fine,C.de nego.gest. At si iusta causa expulit,audiendum esse maritum : neque enim debere eum ex facto legitimo prægrauari,arg.l.sancimus,C.de administr.tuto.& l.nemo damnum,

ff.de

ff.de reg.iur. Hæc ille,quibusdam à nobis adiectis.

13 ¶Sed quibus addere potes, quantum ad primum caput pertinet, quòd si maritus sine causa vxorem expulit,tenetur ei reddere dotem,ex sententia Ioan.And.in addi.Specu.titu.de dote post diuor.§.j.col.iij.in addi.incip.dicit Odof.& Bal.in l.vlti.in fin.C.de senten.quæ sine cert. quanti.& in l.j.col.j.C.de priui.dot.& in c.ex parte,col.ij.versicu.item not.quòd mulier,extrà de consuet.& Pau.Cast.in l.cùm mulier,la j.col.ij.in iij.notab.ff.solu.matr.Fran.Aret.& Soci. in l.ij.in princ.illius,col.ij.versi.reperitur alius,huius autem col.iij.versic.item limita,ff.eo.tit. Et id quidem credo verissimum,quicquid dubitarit Alex.in d.l.ij.col.iij.versi.item adde sextum,& d.consi.lxxviij.lib.2.repetito consi.xxvj.in princi.lib.6. Neque ei quoque succedit ex capite,vnde vir & vxor,vt constanter affirmant Pau.Cast.Alex. & Iason in l.j.C.vnde vir & vxor,de quo & tu vide Bened.in repe.c.Raynutius,in verbo,& vxorem nomine Adelasiam, num.800.versic.secundò salit,de testam. *Is tenetur reddere dotem.* *Nec ei succedit.*

14 ¶Et quòd similiter tenetur hoc casu vir vxorem sic iniuria exactam alere, vt tenent Iac.Are. Cy.Alb.Bal.& Sal.in l.quod in vxorem,C.de neg.gest.& Bar.in eo tractatu,quem de alimentis edidit,col.vlt.versi.quæro an maritus.& Bal.in l.ij.col.item ij.versic.tertiò dubitatur, C.de leg.Ang.Imo.& Alex.in l.si cùm dotem,§.si autem,quem ipse Ange.legit cum §.si maritus,ff. sol.mat.& Raph.Co.consi.clxxv.domina Andreola.Rom.consil.ccccxvij.in casu propositæ consuit.col.j.Pau.Cast.consi.lxv.viso quodam libello,col.ij.& iij.lib.1. Guid.Pap.deci.Delph. ccccxxxix.an vir teneatur,versi.si vir verberet.& consi.cxxvij.de hoc anno,col.j.& iterũ paulò ante fi.& Soc.consi.cclxxxvj.visa protestatione,per totũ,lib.2.& idem nõ obscurè videtur ante hos voluisse gl.in c.significasti,in glo.j.ad fi.& ibi quoque alij,extrà,de diuort. & Hosti. in Summa,tit.si mulier petat in virum.&c.§.j.versi.quid ergo de expensis.& Spe.tit.de spons. §.vlti.versic.quid de expensis,qui est ij.{Et quod tradit Ioan.Lup.in repe.rub. de donat.inter vir.& vxo.§.lxx.col.vit.versi.quid autem si maritus, quòd si vir vxorem sine iusta causa domo expulerit,censetur reuocata donatio ei ab vxore facta.} Et adde glo.loquentem de monasterio expellente monachum in c.1.in verbo,languidis,& ibi Io.And.ad fi.de infir. & langui. expo.de quo etiam Inno.in c.cùm olim,le ij.col.ij.in verbo, dederat, {& ibi quoque Hosti.} extrà de priuil.Spec.tit.de statu mona.§.j.versicu.vigesimoquartò quæritur, quid si Abbas,& Bald.in sua Marga.in verbo,monasterium,versic.monachus expulsus. {& Collect.in c.quantò,& ibi quoque Aegid.Bellame.col.pen.versi.septimò quæritur,de offic.ordin.} *Et vxorem alere tenetur.* *De monacho iniustè expulso.*

15 ¶Ego tamen non parum dubito de primo illo dicto Ferro. Nam ea,quæ allegat,& quæ adduximus ad ipsius sententiæ confirmationem,haud dubiè procedunt, quando agitur de lucro & commodo mariti,& damno vxoris. Nam tunc, cùm vir vxorem iniuria pepulerit,id procuidubiò non debet cedere ipsius viri lucro,& vxoris incommodo. Hic autem è diuerso tractamus de lucro vxoris. Quis enim non videt, si maritus eo nomine retrahat rem à consanguineo ipsius vxoris venditam, eam totam quæri vxori ratificanti, si Ius commune inspicimus,aut certè ipsius dimidiam partem cum facultate retrahendi alteram partem intra annum à soluto matrimonio,restituta media parte pretij, ex nostra consuetudine infrà eod. tit.§.xvj.& sequen. Quod igitur fauore vxoris sine causa expulsæ introductum est, non debet in eius læsionem retorqueri,l.quod fauore,C.de legib. Nisi si fortè hoc casu vellet vxor suo ipsius nomine rem totam ab initio retrahere, atque sic maritum à retractu & beneficio consuetudinis,ob iniuriosum illud & iniquum repudium, repellere,quod æquius est. *Quid, si axor exacta uult retrahere ad suum commodum.*

16 ¶Illud autem minimè dubium est, quòd si vxor sua sponte nulla vi, nulla ratione maritum dimiserit,non tamen ob id perdit ipse maritus id ius retrahendi nomine vxoris, vti nec alia iura,quæ sibi in eam competunt,vt nõ obscure voluerunt propè omnes, quos supra citauimus.Cui etiam sentẽtiæ adstipulatur,quod in simili tradidit Spec.tit. de statu mona.§.j.versi. xij.vagationẽ monachi sine expulsione non priuare monasteriũ iure suo,quod habet in monachum.& sequitur Pet.Anch.consi.ccccxxiiij.pro clariori intelligentia,col.ij.Et idem voluit Inn.cuius illi non meminerunt in d.c.cùm olim,vbi suprà de priu.per tex.optimũ in c.quantò,extrà de offi.ord.& Gaspar Calde.inter consi.Io.Cald.tit.de hæret.consi.x.Diaconus,in fi. Et id quoque in nostro casu retractus non obscurè voluit Ferro.d.§.xxiij.huius tit.in fi. *Quid, si axor sua sponte uirum dimisit,an uir nihilo minus potest retrahere.*

17 ¶At si matrimonium inter eos fuerit diremptum,quo ad thorum,vt plerunque fit communi vtriusque consensu,aut aliàs, videtur id ius non amplius competere viro, vti nec cætera iura matrimonialia,per tex.in l.j.§.j.ff.vnde vir & vxor.vbi si diuortium inter virum & vxorem secutum sit,non inter se succedunt,vt aliàs facerent, etiam si iure duret matrimonium, vt in quibusdam casibus illic declaratis. Et illum tex.annotarunt glos.Pet.Cy.Bal.Ioan.Fab. Pau.Corn.Alex.& Ias.in l.j.C.eo.tit.in id quod diximus coniuges non sibi succedere,si ante mortem diuerterunt. Tu tamen de hoc vide omnino Philip.Deci.ibi,col.ij.versi. quartò pari ratione.vbi in hac re ponit tres casus. Primum, quando de iure facta fuit separatio thori. Secundum,quando sine iusta causa id factum fuerit:sed ob quampiam controuersiam, quæ inter eos intercessit.Tertium,cùm communi vtriusque consensu licitè factum fuerit.ibi eum omnino vide. Ex quibus intelliges quòd si facta fuerit separatio quantùm ad bona, vt sæpe fit apud nos,nullum ius administrationis,aut aliud,marito superesse in bona vxoris. Ideoq; *Quid denique si matrimoniũ utriusque consensu sit diremptum.*

nec licere marito hanc oblationem facere,non magis,quàm extraneo.

*Vtrum maritus qui retraxerit consanguineis uxoris,teneatur solut. matrim.ei,vel eius hæredibus reddere.*

18 ¶CAETERVM illud quoque quæri poteſt, vtrùm ſoluto matrimonio teneatur maritus aut eius hæredes hanc rem ita retractam à conſanguineis vxoris,reddere ipſi vxori, aut hæredibus eius. Et primùm videtur,quòd non,per l.vſufructu legato.ff.de vſufru.vbi ſi vſufructuarius miſſus ſit in poſſeſsionem vicinarum ædium damni infecti cauſa,is iure dominij poſsidebit,nec quicquam amittit vſufructu finito.Et facit,quod ſcribitur in l.cùm manifeſtiſsimi, §.ſed cùm in ſecundum,C.de ſur. vbi ſi commodatarius rem commodatam & pœnam exegit à fure,non tenetur domino pœnā reſtituere,cùm ſuo periculo perſecutus fuerit. In contrarium autem facit l.quoties,& l.non ſolum,ff.de iur.dot.vbi ſi maritus occaſione dotis aliquid conſecutus fuerit,id quidem ſoluto matrimonio cum dote reddere debet.Sed hoc poſtremum intelligit Ang.poſt Fran.Tigri.in l.at vbi.ff.de pet.hære.in eo quòd vir conſecutus eſt ab vxore,vel patre ipſius,vti ea iura loquũtur.Secus ſi ab alio extraneo:tũc enim reſtituere non tenetur,cũ omnia incrementa ad ipſum pertineāt, per l.dotis fructus,ff.de iur.dot. & l.pro oneribus,C.eo.tit.Et id ſequitur & dicit valde notandũ Fran.Cre.ſing.lxviij.ſi maritus.

*De eadem re.*

19 ¶Porrò Bald.in tract.Protomixeos,ſtatim poſt princi.poſtea quàm dixit marito, vt domino rei dotalis, vicinæ alterius rei venditæ competere ius congrui : per l.doce ancillam.C.de rei vend.ſubiungit hanc noſtram quæſtionem,vtrùm ſcilicet ſoluto matrimonio tenebitur maritus reſtituere rem à ſe retractam eo iure congrui. & allegat in vtranque partem nonnulla ex iis quæ ſuprà citauimus. Tandem verò monet,videri Doct.in l.vlti.ff.de ſolut.matri.quo in loco Petr.Dy.Bar.& ipſe Bal.& Ang.tractant,an ſi maritus conſtante matrimonio conſecutus fuerit occaſione caſtri dotalis bonorum confiſcationem,mulctas,aut cætera huiuſmodi,ea debeat ſoluto matrimonio reſtituere. In qua re Dyn.ibi cenſuit reſtituenda,Pet.& Bar. contrà non reſtituenda.Bal.& Ange.diſtinguunt inter bona immobilia confiſcata,quæ territorio ſiue ſolo cohærent,& alia , quæ non cohærent, cuiuſmodi ſunt pœnæ pecuniariæ. illa enim reſtituenda eſſe,hæc minimè.& ſequitur Ioan.Ana.in c.2.in vlti.notab.extrà ne Præla. vices ſuas.Sed Imo.in d.l.vlt.ſequitur Bart.niſi ſi delictum eſſet tale,ex quo res feudalis conceſſa in feudum à muliere deberet confiſcari.de quo & tu vide latius per Albe.in d.l.vſufructu legato,ff.de vſuſru.& in l.ſi verò, in ptin.col.iij.num.5.ff.ſol.mat.& Bened.in repe.c.Raynutius,in verbo,cætera bona,nu.36.vide Boër.deciſ.clxxx.num.4.& 5.& 6.

*Conſuetudo.*

20 ¶Apud nos autem habemus conſuetudinem expreſſam in hoc caſu noſtro,qua ſcilicet cautum eſt , rem ita à marito retractam manere communem inter maritum & hæredes vxoris, vel econtrariò,iure ſocietatis matrimonialis,quæ locum habet in Gallia inter virum & vxorem. Verùm vxori aut eius hæredibus ſoluto matrimonio competere ius retrahendi partem mariti aut hæredem ipſius,reſtituto dimidio pretio : nam hæc nuncuparim ſcribuntur infrà eod.tit.§.xvij. vbi etiam oſtendemus multas tales eſſe in Gallia conſuetudines. Sed & tu in hac quæſtione vide omnino,quæ dicam infrà in fi.huius tit.q.xxv.vbi tracto, ſi durante tempore retractus,& ante ipſum factum,res quæpiam cecidit in commiſſum,an cedat lucro emptoris,an retrahentis:nam ea res nonnihil ad hunc locum pertinet.Et quæ etiam alibi diſputo,an quæ alluuione rei venditæ accreuerunt poſt venditionem ante retractũ ſint retrahenti reſtituendæ,infrà tit.ſeq.in fin.q.xiiij. Et vide etiam Carol.Molen.in caſu huic noſtro ſimili, titu.Pariſi.conſuetu.j.§.xiij.glo.j.num.48.

*Si maritus pro uxore egerit & ſuccubuit , an uxori poſtea agenti obſtabit exceptio rei iudic.*

21 ¶SED & illud quæro,maritus nomine vxoris egit ad retractum, & victus fuit:vel quia non docuit de conſanguinitate vxoris,vel ob aliud quippiam:& necdũ tempus retractus tranſiit: vtrùm vxor ipſa nunc fortè vidua,aut à iudice autorata,poſsit intra tēpora de integro oblationem facere,vt ei non obſit exceptio rei iudicatæ.Hæc quęſtio ab illa dependet,qua noſtrates quęrunt,vtrùm poſtquàm maritus egit rei vendicatione pro re dotali,& ſuccubuit,poſsit nihilo minus vxor ſoluto matrimonio iterum agere ad eandem rem. de qua per Pet.à Bella Perti.Cy.Guil.Cu.Ray.Bar.Bal.Alb.Ang.& Pau.Caſt.in l.doce.C.de rei vend.Gul.Bar.Ang. Fulg.Alex.& Iaſ.in l.de die,§.quidam,quē nonnulli legunt cum §.j.ff.qui ſatiſ.cog.Pau.Caſt. in l.maritus,C.de procu.& in l.Titio centum,§.vlt.col.ij.verſi.quintò & vltimò,ff.de cond.& demon.Alex.in repe.l.ſæpe,ſuper glo.quæ eſt in verbo,de proprietate,ad fi.ff.de re iudi.

*An procurator mariti poſſit hoc caſu agere ad retractum.*

22 ¶POSTREMO & illud quærendum ducimus,an procurator mariti poſsit agere ad retractũ rei venditæ à conſanguineo vxoris:& fac hunc procuratorem conſtitutum à marito cum libera,vel cum ſpeciali mandato agendi ad retractũ conſanguinitatis,ne incidamus in dubium à nobis alibi tractatum,an procurator ſimplex poſsit hanc oblationem facere.Hanc quęſtionem in genere poſuit Chaſſe.in loco ſuprà ſæpius citato,ſcilicet tit.*des droictz & appartenances à gens mariez*,§.v.in glo.j.col.ij.verſic.ſed quæro quid in procuratore,& duobus ſeq.vbi quærit,an procurator mariti,eo abſente,poſsit comparere pro vxore illius, tanquam procurator mariti:& multa in vtranque partem allegat , & tandem concludit procuratorem ſimpliciter

*An maritus poſſit conſtituere procuratorem in hunc caſum.*

conſtitutum à marito non poſſe comparere in cauſis, quas poteſt maritus intentare nomine vxoris. Sed nec poſſe maritum conſtituere procuratorem ad comparendum pro vxore. Et ego ſanè in priore caſu idem cenſeo,quod Chaſſe.tum per ea quæ allegat , tum quoque per ea quæ diximus ſuprà num.2.& 3.nam ſi maritus ſuo nomine id facere non poteſt,vt ibi dicitur,

citur, multo minus procurator illius, suo quoque nomine constitutus.

23 ¶In secundo autē casu aliter censeo, quantùm ad casum nostræ consuetudinis pertinet. Nam satis constat, eos, qui suo nomine actionem habent ex persona alterius, ob id quòd sua priuatim interest, procuratoris dandi facultatem habere, l. sed si vinus, §. idem ait, etsi nepoti, ff. de iniur. quam in hoc expendit Bald. in c. vlt. col. j. extrà de iur. calum. Imò verò & si alieno nomine actionem habent, si tamen sua quoque interest, idem quoque ius habent constituendi procuratoris: vt de patre administratore filij, quem habet in potestate, & in cuius bonis vsumfructum habet, probatur, in l. j. C. de bon. mater. ita enim eam intelligunt. Barr. Bald. & alij, reprobata glos. ibi & Pau. Cast. consi. xxxiiij. super primo dubio, ad fi. lib. 2. Alex. & Ias. in l. præses, C. de transact. & latius diximus in repe. l. si vnquam, in præfat. num. 29. quorum omnium. Est autem ex nostra consuetudine, eademq; prope generali in Gallia, vxor in potestate mariti: bonorumq; ipsius habet maritus ipse administrationem, eorumq; fructus, perceptos constante matrimonio, suos facit. Quid igitur impedit, ne procuratorem facere possit?

*De eadem re.*

*Pater administrator potest cōstituere procuratorem.*

24 ¶Quod autem Chass. pro suæ ipsius sententiæ fundamento allegat Spec. tit. de cōiuncta persona, col. j. dicere, quòd licet coniuncta persona, & alij quidam, admittātur ad agendum, non tamen eorum procuratores, per text. in l. iij. §. sed & si forte, ff. iudica. solui. admodum fallitur Chasse. neque enim id dicit Spec. neque is tex. in d. §. sed & si forte, sed illud tantùm, quòd licet eis permittatur agere, id tamen non facit eos procuratores, vt etiam ex eo tex. diximus supra num. 7. & voluit etiam per eum tex. Bal. in c. ex parte Decani, col. iij. versi. quæro nunquid coniuncta, extrà de constit. & idem quoque voluerunt D. à Rot. decis. cxlij. in causa, ad fin. in nouis. Sed & præterea allegat Chasse. ipsos D. à Rot. deci. dclxxvj. in. quòd coniuncta, in antiquis: qui id re vera dicunt, coniunctas personas, licet possint agere, non posse tamen constituere procuratores, qui agant pro coniuncta persona. Sed id nihil facit ad nostram quæstionem, in qua mariti priuatim interest, proque suo iure maritali agit, vt satis suprà diximus.

*Responsio ad rationē Chass.*

25 ¶Nec tamen putes, id aduersari iis, quæ diximus suprà d. nu. 2. & 3. nam illic locuti sumus de eo, qui simpliciter suo nomine actionem intendebat: hîc de eo, qui iure maritali id facit, quāuis non addas nomine vxoris se facere. Verbi gratia, vt melius intelligas, Si Sempronius maritus Titiæ agat ad retractum rei venditæ à Mæuio: qui quidem eius consanguineus non est, sed vxoris, sed id tamen non exprimit, sed ita agit, Sempronius petit se admitti ad retractum rei venditæ à Mæuio: is certè non erit audiendus, sed succumbet, etiam si se probet esse maritum Titiæ, & Mæuium esse illius consanguineum. Et id est, quod diximus suprà d. nu. 2. & 3. Si autem sic dicit, Sempronius maritus Titiæ petit se admitti ad retractū rei venditæ à Mæuio consanguineo vxoris, satis est etiam si non dicat, nomine vxoris: vt etiam diximus nu. 4. & ita haud dubiè poterit procuratorem constituere, vt agat ad retractum. Et si aliter diceremus, sequeretur nunquam maritum iure mariti posse procuratorem constituere. Et hanc nostram sententiam videmus vbique & citra omnem controuersiam obseruari.

*De eadem re.*

26 ¶Nec tamen illud prætermiserim, quod aliquando ex facto contingere vidimus. Quia hîc dicitur, maritum pro vxore posse offerre & retrahere: vtrùm vxor ipsa sine marito idipsum possit facere. Et quod hanc rem magis dubiam apud nos facit, illud est, quòd moribus nostris vxor est in potestate viri, nec habet suorum bonorum administrationē, sed vir: nec potest adesse in iudicio, aut litigare sine autoritate ipsius, vt scribitur suprà tit. nostrarum consuetudinum, xv. §. j. qui est omniū totius voluminis excij. in quem Leges nostras connubiales conscripsimus, & aliis §§. seq. Et si quidem maritus absit, & in adeò longinquis partibus, vt periculum sit, ne tempora labantur, poterit vxor, eo non expectato, retrahere, per id quod in simili respondit Bald. consil. cccclxxxviij. sequens quæstio, lib. 1. & consil. cccxciiij. statuto, lib. 5. cum aliis multis simil. à me adductis in dd. Legibus connubialibus, glo. viij. in verbo, *de son mary*, in j. q. vbi etiam videbis num necessarium sit in id adhibere autoritatem iudicis, qui mariti præsentiam suppleat. Sed ad id quod de periculo diximus, vide præterea Panor. in c. cùm in veteri, col. penul. extrà de elect.

*Vtrum vxor sine marito sit absente possit retrahere.*

27 ¶Sed magis ambiguū est, an id possit vxor facere, marito non absente, & fortè eo reluctante, vel quia dicit hunc retractum non esse sibi & vxori commodum, vel quia non vult. Tu hîc omnino vide, quæ in simili scribunt Bart. Bal. Ang. Imo. Ro. Paul. Cast. Alex. & omnes in l. si cùm dotem, §. eo autem tempore, ff. sol. mat. Iac. Aret. Cy. Bar. Bal. & alij in l. vlt. §. necessitate, C. de bon. quæ lib. cum aliis multis à me quoque congestis, in dd. nostris Legibus connub. vbi suprà in xv. q. Ex quibus clarè intelliges, quid dicendum sit in hoc casu nostro.

*Quid si sit præsens, & contradicit.*

## §. VNDECIMVS.



LE PLVS prochain [a] lignagier du vendeur, s'il vient dedans l'an & iour de la dicte vente, doit estre receu & preferé auant autres lignagiers [b], si plusieurs lignagiers y viennent [c]. Mais l'acheteur doit receuoir le premier lignagier [d], qui y vient. Et s'il l'a receu, ou luy a transporté la chose [e] autrement que par retraict, &

apres ce au dedans de l'an & iour vient vn autre lignagier, qui vueille estre receu audict retraict, il luy doit notifier, comme il a transporté la chose à autre, & le nommer. Et lors à celuy à qui auroit esté faict ledict transport, pourra venir ledict lignagier dedans l'an & iour faire son offre de retraict, & y deura par luy estre receu s'il est plus proche.[f] & s'il est en pareil degré, il y sera receu pro[g] rata.[h] Et si plusieurs lignagiers y viennent dedans l'an & iour, qui soyent en pareil degré, ou ceux qui les representent,[i] tous y doyuent estre receuz pro rata.[k] Car representation a lieu en retraict, comme en succession. Toutesfuoyes si celuy qui vient par representation, auoit freres & seurs, lesquelz ne viennét audict retraict, en ce cas luy seul[l] represente son pere & sa mere, & viendra au retraict pour telle part & portion que son pere ou mere eust peu venir. Mais si ses freres ou seurs venoyent au retraict auec luy par representation, tous ensemble ne seront receuz audict retraict, que pour vne teste[m].



*PROXIMIOR[a] venditoris consanguineus ad retractum veniens intra annum & diem venditionis debet admitti & praeferri caeteris consanguineis[b], si plures concurrant[c]. Tenetur autem emptor admittere primum[d] offerentem. Quem vbi admiserit, aut illi re vendita cesserit[e] alio quouis modo quàm per retractum, posteaq; alius consanguineus intra annum & diem postulet se admitti, tenetur emptor hunc certiorem facere cessionis à se factae priori illi, eúmque disertè nominare: poteritque tunc hic posterior intra id tempus retractum priori offerre, à quo admitti debet, si sit proximior.[f] At si ipse sit in pari gradu, admittetur pro[g] rata[h]. Quòd si intra id anni & diei spatiū accedant plures cōsanguinei eiusdem gradus, aut qui eos repraesentent[i], omnes pro rata admittentur[k]. est enim locus repraesentationi in retractu, vt & in successione.[l] Attamen si is, qui iure repraesentationis retractum offere, habeat fratres & sorores ad retractum minimè accedentes, tunc solus ipse patrem & matrem referet, & admittetur ad retractum pro portione qua ipsi parentes admissi fuissent. Verùm si fratres aut sorores eius iure repraesentationis ad retractum conuenirent, vniuersi pro vno tantùm capite[m] admittentur.*

## LE PLUS PROCHAIN, PROXIMIOR, GLO. I.



1 *Proximus quis dicatur.* NIHIL video interesse, dicas, Proximus, an Proximior: sicuti nec videt Bal. consi cxlvj. praemissis verbis, col.j. in fin. lib.2. Nam proximo quis proximior esse non potest: cùm proximus is sit, quem nemo antecedit, l.ij.§.haereditas, & §.legitima. ff. de suis & legit. haere. & l.j.§.proximus, ff. vnde cogn. & l. proximus, ff. de verbo. signifi. Idque etiam, si solus sit, vt hoc addam ex d.§.legitima, & d.§.proximus, & l. qui duos, in prin. ff. de reb. dub. & l. proximi, & l. in vulgari, in princ. ff. de verb. signifi. Sed id tamen impropriè, vt declarat d.§.proximus, cuius haec verba sunt: Proximus etiam accipitur, qui solus est: quamuis propriè proximus ex pluribus dicitur. Et voluit Cardin. Flor. consi.xxx. in hac dubia. col.iij. versi. item nulla. Idque optima ratione, quia proximus est superlatiuum eius, quod propè dicitur, ex quo fit nomen comparatiuum propior, & superlatiuum proximus, vt tradit Prisc. lib.3. cap.2. Sicuti ab intro, vel intra, vl intus, fit interior, & intimus: ab vltra, vel vltro, vlterior, vltimus: & à post, vel postea, posterior, postremus: quàquàm ex proximus, cùm pro cognato accipitur, vt scribit Prisc. vbi suprà, fit aliud illud comparatiuum proximior, vt etiam (vt hoc illi addas) ex intimus, intimior, & superlatiuum intimissimus, & ex postremus, postremissimus apud Tertullianum, statim in initio libri de Cultu foeminarum, & Apuleium in Apologia, & in Oratione Caij Gracchi ad populum, apud Gellium lib.15.c. 12. { & ex minimo minimissimus apud Arnobium lib.5. aduersus gentes, in duobus locis.} Quae si regularia essent, sequeretur proximo quopiam alium esse proximiorem, & multorū proximorum alium esse proximissimum, si ita nobis loqui permittamus, vt in simili dicitur in l. vbi autem. ff. de verb. obliga. & dicemus plenissimè in nostro tract. *le mort saisit le vif.* in 6. decla. praefat. nu.6. ego verò dico. Vix autem reperies huiusmodi comparatiuum, proximior, apud antiquos, praeter quàm apud Iureconsultos, vti & Prisci. suprà expendit.

*Proximus superlatiuum. Intimus. Vltimus. Postremus. Intimissimus. Postremissimus.*

*Proximior.*

2 *Proximus etiā longo interuallo remotus.* ¶Sed vt redeamus, proximus quis dicitur, etiam si longo interuallo sit remotus, modò inter duos discreta nihil medium interpositum sit: vt probat illud Virgilij lib.5. Aeneidos,

*Proximus huic, longo sed proximus interuallo, Insequitur Salius.—*

Quo

Quo in loco id notat Seruius interpres,atque etiam Nonius Marcellus in lib.quem de Proprietate sermonum scripsit. Paulò autem ante Virgilium Tullius in lib. de Claris Oratoribus ad Brutum,Duobus ait,summis,Crasso & Antonio, L.Philippus proximus accedebat, sed longo interuallo tamen proximus. Ausimq; constanter asseuerare Virgilium illud à Cicerone desumpsisse, adeò verba sunt similia. nam & Virgilius ipse illud ex ore eiusdem Ciceronis excerptum vsurpauit lib.12.Aeneidos,

*modò nihil sit medium.*

*Virgilius à Cicerone multa mutuatus.*

*—Magna spes altera Roma,*

vt tradit Donatus,aut vt alij malunt Seruius,aut si quis alius est, qui vitam illam Virgilij edidit, Et alia quædam Ciceronis ab ipso vsurpata recensuit Macrobius lib.Satur.6.cap.2. ad fin.vbi inter ea & illud quod de proximo diximus posuit. Sed & hanc proximi significationem satis quoque declarat Ansonius ad Vrsulum:

*Proximus ex longo gradus est,&c.*

3 ¶Si tamen plenius scire velis,qui proximi sint,vel proximiores,vide Oldr.consi.cliij.videretur quòd filius,Ioan.Ang.in c.2.col.j.in verbo,proximi, extrà de conces.præben.Bal.in l.dudum.C.de contra.emp.& consi.cccclxix.statuto cauetur,lib.& consil.cccxxxix.quæritur verũ de linea.in prin.lib.3.& consi.cccxxxiiij.in quæstione quæ vertitur, eo.lib.3. vbi & de propinquo & propinquiore loquitur,estq; id consi.commune ipsius Bal.& Sal. idque ipsum inculcatur inter consi.Pet.Anch.consi.xcv.vide etiam Bar.consi.x.viso statuto communis Tuderti,& ibi concor.Landri.in addi.eius consi. Quibus adde Lucam Pen.in l.pro locis,C.de anno.& trib.lib.10.& in rubri.C.de proxi.sacro.scri.in princi.lib.12.& Corne.consi.cliij. licet in themate,col.ij.lib.3.& Philip.Deci.in l.si bonorum,in prin.C.qui admit.

*Iterum de significatione proximi & proximioris.*

4 ¶Vnum tantùm illud hîc dicere voluimus, quòd licet proximus is sit propriè, quem nemo antecedit,vt diximus,eò tamen ventum est,vt proximos vocemus omnes qui consanguinitatis iure aliquem attingunt,etiamsi ante se alios habeant. Quod probatur ex l.quãuis adulterij,C.de adul.vbi proximis necessariisq; personis solummodò defertur copia accusandi de adulterio. Nam vt ibi dicitur,licet patruo accusare,etiã si frater extet. vides igitur ibi patruũ dici proximum,quamuis frater extet,eo quidem proximior. Et ex l.cùm rem alienam,C.de lega.vbi legatum rei alienæ ab ignorante factum non valet, nisi proximæ personæ relictum sit. quod intelligitur,etiam de iis qui non sunt priores gradu: nam omnes intelligunt eam l. de coniunctis personis simpliciter.Et hoc satis apertè indicat glo.vlt.in prin.cùm dicit, quòd iudex æstimabit,quæ dicitur coniuncta persona:quam sequuntur Bart.Franc.Tigr.Ang.Sali. Raph.Fulg.& Corne.ibi.Pet.autem & Cy.considerandam dicunt coniunctam personam vsque ad decimum gradum,qui tantùm succedere potest,secundum notata in l.octaui,C.vnd. cog. Et sic apertè declarant omnes,nõ necesse esse,vt quis sit in gradu priori. vt faciat locum ei l.loquenti de proxima persona. Et id expressè annotat Alcia.in d.l.proximi, de verb.signi. & satis apparet ex scriptis à Corne.consi.xxxij.licet prima facie,col.ij.vers.quia prout dictum est.lib.1. Et sic quoque proximitas pro consanguinitate ponitur,vt latè diximus suprà eo.tit. §.j.glo.ix.quæ est in verbo,*ou lignagier*,num.16.à proximo item.

*Propinquus propinquior. Proximos omnes dici qui iure sanguinis alios attingũt, etiam remotissimos.*

*Lex cùm rem alienam, C.de legat.*

5 ¶QVID autem,si quis dicat se tanquam consanguineũ proximorem debere defuncto succedere,an sufficiet,si probet se simpliciter esse consanguineum mortui, de cuius successione agitur,an verò necesse sit,vt is probet nullum alium eo esse priximiorem. Et certè,si controuersia sit inter duos consanguineos,is qui agit aduersus alterum possidentem,debet probare se esse proximiorem,cùm id sit fundamentum intentionis suæ,etiam si id negatiuum esset,l. hoc iure,& ibi Bart.& alij,ff.de verb.obligat.& voluerunt etiam Barto.& alij in l.in illa stipulatione,si Kalendis,eod.tit.Inno.& Io.And.in c.super his, de accus.cum multis si.& concor. à me collectis,infrà eo.tit.§.xxxij.glo.j.nu.94.nam & videmus,& seq. Et ita in hoc casu priuatim respondit Philip.Deci.consi.cccxxj.in causa quæ Alexandriæ agitatur,col.ij.versic. vlterius etiam aduertendum,per multa quæ ibi allegat.

*An satis sit dicenti se proximorem, probare se esse cõsanguineum.*

6 ¶At si extraneus teneat,aut sit quæstio inter vxorem aut fiscum,& hunc qui se dicit consanguineum,satis erit probare se simpliciter esse fratrem,aut patruelem, aut aliter coniunctum: vt voluit Raph.Co.in l.is potest,& ibi etiam Alex.col.iiij.versi.sed iuxta prædicta, & Ias.col. pen.versic.pone ago contra.ff.de acqui.hæred.& idem Raph. in l. sed & si de sua, quam legit cum l.hæres institutus,& ibi quoque Rom.in fi.eo.tit.per l.si scriptum, C.de proba.& l.amitæ,C.commu.de succes.& l.ij.C.de succes.edic.& idem quoque Raph.consi.xliij.in quæstione Francisci,vbi dicit,nunquam vidisse se aliter in practica obseruari, & Corn.consi.xcv.viso processu,col.ij.versi.sufficit enim,lib.4.& consi.cxcvij.licet in hac cõsultatione,col.ij.versi. sed licet hæc,eod.lib.4.vbi dicit,idem se aliâs bis consuluisse.& Alexan.consi.clxxix. visis ac ponderatis dubitationibus,col.vlti.lib.7.& Soci.in l.si inter, col.ij.versi.tertiò colligitur,ff.de reb.dub.& consi.lxxxix.in causa agitata,col.iiij.versi. & si iterum,lib.1.Caro.Ruin.consi.cliij. colum.ij.num.4.lib.3.& Stepha.Bertrand.consi.ij.examinato,in ij.dub.col.eius dubij vlt.lib.2. & nouissimè Alciat.in d.l.proximi,ff.de verbor.signific.& Fran.Ripa in d.l.in illa,col.vlti.ff. de verbo.oblig.& nouissimè Carol.Molend. in suis comment.Parisi.consuetud.titu.j.§.xxij. num.90.per multa quæ in eis locis videre poteris.

*De eadem re.*

7 *De eadem re.*

¶Quanquàm Ang.Aret.in §.actionum,col.pen.versi.si autem ab intestato, Instit.de act.in ea est sententia,vt non sufficiat probare eum,qui vult succedere, esse consanguineum,nisi & se probet proximiorē esse.Et idem quoque voluit Fran.Aret.in d.l.sed & si de sua,col.iiij.versi. tangit etiam hic.vbi & id dicit se aliàs respondisse,cùm ex facto ageretur,in ciuitate Aretij:vt etiam retulit in d.l.is potest,col.pen.sed eius in id consi.non reperi,credoq; non fuisse cū cæteris impressum. nam in posteriori loco quæritur exemplum eius sibi abesse. { Et nouissimè Maria.Soc.iunior consi.xxvj.quatenus dubitatur,col.iij.versi. & ad contrarium,lib.2.} Sed & eius sententiæ fuit Alexan.sibi contrarius,sed foro (vt credere est) seruiens,consi.cxxiiij.viso processu,col.j.lib.7. Suntq; qui pro hac parte citant Spec.tit.de testa.§.sequitur videre, versic. est & alia bonorū possessio,quæ dicitur,Vnde cognati,propterea quòd in libello actoris hęc ponit,quod P.mortuus est,item quòd intestatus,item quòd sum illi agnatus,item quòd proximior.Et id quoque sensisse videtur Raph.Fulg.cons.clxxxiiij.visis quodam processu.col.j.

8 *Ad lucrum omnes sua sponte accedunt.*

¶Afferunt autem vtrique multas magnasq; rationes, quibus suam sentētiam defendunt. Sed ego priori sententiæ magis accedo,illa potissimum ratione adductus,quòd is,qui se propinquum esse dicit,& probat,proximus,& idem solus,esse præsumitur, cū socij nulli appareant: sitque verisimile & alios,si qui essent, ad aucupandum & occupandum id lucrum, atque vt sic dicam,hæreditatem,sine sacris quamprimùm aduolaturos, secundùm illud Terentianum in Phormione:

*At si talentûm rem reliquisset decem,*
*Primus esses, memoriter progeniem vestram*
*Vsque ab auo atque atauo proferens.*

Cui concinit illud Græcorum carmen,vice prouerbij celebratum:

*Τῶν εὐτυχούντων πάντες εἰσὶ συγγενεῖς.* Id est ad verbum,
*Felicium*(siue mauis diuitum) *omnes sunt consanguinei.*

*Diuitum omnes consanguinei.*

Ex quo & non accedimus Ias.dicenti hanc negatiuam,alios non esse hæredes, proindeq; locum esse substitutioni,hoc ipso probari, quòd contrarium non probatur. Ita enim respondit consi.xxxiiij.ad motiua,in priu.lib.1.vbi alia multa similia affert.

9 *De eadem re.*

¶Sed hanc tamen sententiam nostram velim intelligas,si is, qui se probauit esse consanguineum,probauit quoque certum gradum suæ consanguinitatis. Nam non satis esset,probare se simpliciter consanguineum,per ea quæ latè diximus suprà eo tit.§.j.in verbo, *declarer le lignage*,quæ est glo.xvj.quando non omnes gradus admittuntur ad successionem,ac nec ad retractum,vt etiam diximus in eodem §.j.glo.ix.in verbo,*au lignagier*, nume.23.sed & id intelligendum. Et ita nuncupatim in hoc casu intellexit,& limitauit Phil.Dec.d.consi.cccxxj.col.j. versi.vlti.non obstat.iunctis his,quæ prius scripserat,col.j.eiusdem consi.versi. & pro agentibus bene facit,& Alcia.in tracta.Præsumptionum,regula j.præsump.xxviij.num.9.

10 *De eadem re.*

*Præfertur,qui de tempore certo probat, ei,qui de incerto.*

¶Et quòd haud dubiè is qui se probauit esse consanguineū certo gradu, debeat præferri iis, qui se simpliciter consanguineos esse probant,facit vltra suprà dicta,quod in simili dicimus, quòd cùm est quæstio de prioritate,aut posterioritate (vt ita cum nostris loquamur) emptoris,is qui de certo tempore probat,etiam si aliter nō probat de prioritate,præfertur ei qui de incerto tempore probat:vt si alter de die probet,alter de hora eiusdē, hic prior præsumitur, secundùm Marti.Sil.Cy.& Bal.in l.de rebus,C.de dona.ante nup.Bal.in l.creditor qui,in lect. antiqua,ff.qui pot.in pig.hab.Sal.in l.si debitor,versiculo,quæro,pone fiscum, C.de priui.fis. Io.Plat.in l.j.circa mediū,C.de iure fis.lib.10.Soc.in l.j.col.ij.versi.tertiò limita, & ibi quoque Ias.qui id dicit sing.col.item ij.versi. secundò sing.limita.Tho.Parpalia.col.quoque ij. versic. ista regula,& nouissimè Fran.Ripa,col.iij.versi.secundò limitatur,ff.sol.mat. & Carol.Ruin. col.viij.versi.& ex tertia limitatione.Fran.Cur.iunior in l.vlt.col.antepen.versi.xiij.quærit,C. de edic.Diu.Adri.tol.& Philip.Deci.consi.clxix.cuius superscriptio incipit,dispensatio facta, col.vlt.& Hipp.Marsi.sing.cccxix.hora in instrumentis.Cat.Cotta,memor hora quandoque, & nouissimè Matt.Pac.in tract.de mand.apostoli.in vj.parte,num.1.& seq.& Franc.Ripa,in l. si debitor,col.iiij.nu.8.& seq.ff.de pigno.De quo tamen vide eundem Soci.consi.lxvij.eadem die prouidet,lib.3.& Feli.in c.pastoralis,col.iij.versi.ratione vnius horæ, & ibi omnino Phil. Deci.distinguentem,col.ij.versic.sed dubium est,extrà de rescript.& ipsum Dec.in l.in ambiguis,col.ij.ff.de reg.iur.& Rebuf.in tract.de pacif.pos.nu.299.& Alcia.in tracta. Præsumptionum,regula iij.præsumptio.xliij.ante fin. Neque enim omnino accedo priori illi sententiæ. Quid enim,si quis probet de postremo die vnius anni,aut de postrema hora vnius diei,præferetúrne alteri,qui tantùm de eo anno aut die probauit, sine alia specifica probatione temporis? & certè non præferetur,vt etiam nuncupatim voluit Franc.Ripa in d.l.j.vbi suprà,ff. solu.matr.& nouissimè Guli.Ponta.Peru.in d.l.j.col.vj.nu.33.quartò limitatur,& seq.ff.solut. matri. De quo & tu vide Bal.Noucl.in tract.dot.in ix.parte,in ij.priuilegio,in fin.

11 *Qui se petit admitti, tanquā proximiorē,an probare*

¶ILLVD quoque in dubiū hoc in loco vocari potest,quòd si constet, alium proximiorem aliàs natum fuisse,& vixisse,qui nondum excederet centum annos,si viueret,(hæc enim longissima est hominum vita,l.an vsusfructus,ff.de vsufr.& l.vlt,C.de sacros.eccl.) verùm igitur necesse est,hunc qui nunc se dicit esse proximiorem,ideoq; tanquā talis vult succedere,probare,

bare,illum,qui re veta esset proximior,si viueret,mortuum esse:an verò alius, qui defendit, teneatur probare illũ adhuc viuere. Vide Rapha.Co.d.consi.xliij.in quæst.Francisci,nam id consi.super boc priuatim editum est.Er hæc quoque non inutilia sunt in materia retractus, stante scilicet statuto,vt ad eum proximior tantùm consanguineus admittatur.

*debeat alium proximiorem mortuum, an alius qui eum dicit viuere.*

12 ¶SED & illud quæri potest,an hîc in nostra cõsuetudine proximior dicatur,& intelligatur, habito respectu ad venditorem,an ad eum,à quo primùm res vẽdita processit eius familiæ. hoc enim à nonnullis in dubiũ reuocatum est.Et quod dubiũ facit,illud est præcipuè quia ex multis Galliæ consuetudinibus illi tãtùm cõsanguinei admittũtur,qui sunt ex eo stipite, vnde res vendita processit:ex nostra autẽ consuetudine,licet omnes admittantur,etiam qui non sunt eius stipitis,præferuntur tamẽ ij,qui exeodẽ stipite descenderunt,vt scribitur infrà c.xiiij. Et quidem videntur præferri ij, qui sunt proximiores stipiti, vnde res ipsa processit, etiamsi non sint proximiores venditori,per tex.in l.is qui complures,iuncta gloss.in fi.ff.de leg.iij.vbi si fideicommissum fuerit relictũ quibusdam ex libertis testatoris,ea lege ne de nomine suo,aut familia exiret,vno eorum mortuo,qui grauati fuerant, omnes pariter admittuntur,si velint:nec præferuntur coniuncti in re legata cæteris:quia vt dicit gloss.ibi, omnes sunt pariter proximi testatoris,per text.in l.peto,§.fratre,ff.de leg.2.Et ita eam declarãt Dyn. Rayn.& Bart.ibi:& idem voluisse videtur ipse Bart.in l.si cognatis,versicu.quæro quo ordine,iunctis his quæ dicit in fin.illius l.ff.de reb.dub.Ex quo apertè vides,quòd attendi debet proximitas gradus,respectu testatoris,non respectu grauati,in fideicõmisso restituendo iis, qui sunt è familia,in specie d.§.fratre.

*Proximior an dicatur habito respectu ad vẽditorem, an ad eum,à quo primùm res processit.*

13 ¶Et hoc quoque videtur probari ex l.vlt.ff.ad Treb.à cõtrario sensu. Nam ibi dicitur,quòd si sit fideicommissum inter fratres, pariter admittuntur fratres ex vno latere tantùm, cum fratribus ex vtroque:quia fuerant prius directo inuicem substituti. Ergo à cõtrario sensu,si non fuissent inuicem substituti,& sic prælati aliis fratribus in aliqua parte testamenti,ex sola inter se coniunctione non præferrentur.Ex quo etiam planè liquet,attendi coniunctionem respectu primi testatoris,non grauati.Quod & probat alius tex.iuncta glo. & notatis à Bar. in l.hæredibus,§.vlt.ff.eod.tit.vbi licèt,quando apposita est conditio,si decesserit sine liberis, naturales non faciant deficere fideicommissum,secundùm notata in l.ex facto,§.si quis rogatus,eod.quoque tit.tamen quando huiusmodi conditio apponitur à fœmina testante,deficit:quia ei naturales succedunt,nisi sit illustris,l.si qua illustris, C.ad S.C.Orphi. Et idem propè voluerunt Ang.& Imol.in d.§.si quis rogatus,vbi generaliter dicũt, in eadem conditione inspiciẽdam esse personam grauantis,& non grauati,si sint dissimilis qualitatis,vt sciamus,an naturales faciant deficere fideicommissum.

*Fideicõmisso inter fratres relicto,admittũtur fratres ex uno tãtum latere cum utrinque coniunctis.*

*Conditio grauatis inspiciẽda,non grauati.*

14 ¶Et vt ex tex.ad Doct.transeamus (quamuis nec ij suprà omissi sunt) hoc idem confirmat, quod tradit Bar.in l.Lucius,col.vlt.in vlt.quæst.ff.de vulg.& pupilla.substitu.quòd si fratres sunt inuicem substituti,pariter admittuntur fratres cõsanguinei, & fratres vtriusque lateris, ea inter cætera ratione,quia substitutio intelligi debet secuudùm voluntatem testatoris,l.qni liberis.§.hæc verba,eod.tit.Sed pater eandem affectionẽ babet ad filios vtriusque matrimonij, vt æquum est,§.pen.in Authen.de nupt.& sequuntur Imol.Alex.Fran.Are.Fran.Ripa & alij Recentiores in d.l.Lucius.& idem voluit ipse Bar.consi.liiij.Angel.Maciæ habebat.& Bal.& Nic.Neapo.in l.iam hoc iure,§.j.ff.de vulg.& pup.subst.& in l.cohæredi,§.qui disetetas,& §. qui patrem,eod.quoque tit.Bal.in 5.q.Ang.Sal.& Ro.in l.in testamento,C.de testamen.mil. Imol.in ca.Raynutius,in materia reciprocæ substitutionis, extrà de testa.vbi banc dicit esse communem opini.Paul.Castr.in l.j.C.de impube.& ali.substit.vbi ita dicit se consuluisse.& Alex.consi.xxx.viso testamento,in primo dub.lib.2.quod consi.iterum repetitur consi.xvj. lib.6.& Philip.Deci.consi.clxxxvj.quoniam ex facto, colum.j.versicu.tertiò hoc in simili,& col.iij.versi.tertiò non obstat. Ex quo non obscutè intelligitur,considerati affectionẽ primi testatoris,& sic coniunctionem eiusdem.

*De eadem re.*

15 ¶Quod & hinc quoque probatur,quod scribit ipse Bar.in l.lj.in prin.in 5.q.prin.in 3.effectu, vers.vlterius quæro,an tacita,qui est in col.pe.ff.de vulg.& pupil.quòd tacita pupillaris non excludit fratrem pupilli,arg.l.cùm acutissimi,C.de fideicom.ne scilicet videatur fratrem filio prætulisse,& sic considerata affectione & voluntate testatoris.Et idem dicit in fratre consanguineo tantùm,quia eadem est ratio,per d.l.cùm acutissimi.Secus autem in vterino,vt hinc intelligas non considerari coniunctionem & affectionem ex parte pupilli, sed testatoris, Quod & confirmat,quod tradit idem Bar.in l.te coniuncti,col pe.versi.tertiò quæro iuxta hoc,ff.de leg.ij.quod quando agitur de bæreditate paterna testatoris, non attenditur maior coniunctio inter fratres. Ideoque vno mortuo ita admititur consanguineus tantùm, sicut vtrinque coniunctus.Et sequitur Crotus ibi,& Fran.Are.Iason,& Ripa.in d.l.Lucius.

*De eadem re.*

16 ¶Et hæc quidem propemodum,& alia multa in eandem sententiam affert Soc.consi.ccxlix. materia.col.xj.versi.circa secundam difficultatem,cum multis seq.lib.2.vt ostenderet, posse videri admittendum esse ad fideicommssum eum,qui proximior ex primo illi testatori, & non illi vltimo,qui decessit,aut alienauit.Id quod etiã asseuerãter respondit Ias.consi.ccxv. ex Valentia,in prin libr.2.iterùmque consi.clix. Odericus,etiã in pi in.lib.4. Et per quædam

*De eadem re.*

ex iis rationibus,tacito nomine ipsius Socin.Io.Crotus in repe.l.filiusfamiliàs.§.Diui, char. pen.versic.quartò quæritur,ff.de lega.j.tenuit,quòd si testator quispiam prohibuit bona sua alienari extra familiã,(quo casu si alienatio facta fuerit,possunt ij,qui sunt eius familiæ,alienationem reuocare,ita vt proximus quisque primo loco admittatur,per d.l.peto,§.fratre.ff. de leg.ij.) tunc proximitas consideratur ex persona testatoris prohibentis, non hæredis qui alienauit.Et illũ sequitur Ferdi.Loaz.in repeti.eiusdem §.col.antep.versi.& vt nihil omittatur.qui est nu.545.& ibi quoque Fran.Ripa col.vij.nu.31.& idem Ripa in d.l.Lucius, col.vlt. & in l.ex facto,in prin.ff.ad S.C.Tre.quibus etiam locis dicit,quòd vltima substitutio , qua testator substituit proximiorem sui generis,intelligitur de proximiore ipsius testatoris,non hæredis,aut præcedentis testatoris. Quod huc admodum pertinet,cùm statuta & testamẽta sint veluti eiusdẽ iudicij & interpretationis, secundùm glo.Bar.& alios in l.j.C.de his quib. vt indig.eum concord.à me adductis infrà in fi.huius tit.nu.13.denique oblatio.

17 ¶Suprà dictis autem adde,quod respõdit Bal.quodam consi.incip.præmissis verbis staturorum,quòd si emphyteusis cessit in portionem vnius ex fratribus, illo decedente non succedit in ea,eius proximior,sed is , qui stipiti proximior est,id est ei, qui emphyteusim acquisiuit pro se & generatione sua.quod consi.reperire non potui,sed id citat Corne.Consi.cxc. pluries,col.j.versi.& licèt,& iterum col.vlt.versi.non obstat,quod dicit,lib.3.& iterum consi. xlij.videtur prima facie,col.ij.versi his tamen non obstant.libr.4.vbi & in idem dicit vidisse cõsultum à Bal.à Bar.& Bened.Capra.verùm ipse in hoc admodùm dubitat. Et facit etiam, quod tradit Pau.Cast.consi.cccxxxviij.ad primum quæsitum,col.ij.lib.2.

*Decisio princi.quæstionis.*

18 ¶At ego nihilominus censeo proximiorem venditoris præferri, non proximiorẽ stipitis: tum quia nostra cõsuetudo hîc & vbique loquitur de proximo, aut proximiore vẽditoris: tum quia in successionibus,quas retractus in omnibus sequitur,vt hîc dicitur,& infrà §.xiij. præfertur proximior defuncti , non stipitis. Quod hinc videre licet , quòd leges nostræ de successionibus ab intestato,eas vbique deferũt proximioribus defuncti.Nam de successione & hæreditate eius agitur,non stipitis ipsius,cuius desiit esse hæreditas, per aditionẽ sequentium,quorum gradatim facta fuit hæreditas,& patrimoniũ proprium,l.sed & si plures, ff.de vulg.& pup.substi.gl.Roma.Alex.Franc.Aret.& cæteri Recentiores in l.j.§.veteres, ff.de acq. poss.Bar.in l.vlt.col.j.ff.ad S.C.Treb.eum aliis multis concord.adductis à Ias.in d.§.veteres, & Franc.Curt.seniore,consi.xlv.statuto seu consuetudine,colum.viij.in vj.ratione,& Claudio Marleto inter consil.Chassen.consilio xxiij.decessit Catharina : vbi nuncupatim , & in specie huius nostri casus , asseueranter respondit proximiorem respici ex venditore rei venditæ,cuius retractus petitur , non eius,à quo primùm ea res processit. Quod & ipsum tenuit Chassen.in consuetudin.Burgundiæ hoc eodem titulo , *de retract*, §.j.in verbo *dont vient l'heritage*.

*Hæreditatem desinit esse defuncti per aditionem hæredis.*

19 ¶Et hoc quoque in successionibus feudorum obseruatur , vt inspiciatur proximitas vltimi vasalli,non primi acquirentis,per c.j.& ibi Andr.Iser.ad fi.tit.de natu.succes.feud.vti etiam expendit Bal.consi.cc.feudũ,paulò ante fi.lib.5.& Soci.consi.lxxxvj.visis testamento, col.vlt. lib.3.& consi.lxxiij.capiendo primum,col.5.versi.prædicta etiam probantur.libr.4.& Philip. Deci.consi.ccccxlv.in casu ad me transmisso,col.iiij.nu.19.& ipse Ripa in d.l.ex facto. Licèt aliàs in feudis semper respiciamus primũ stipitẽ.Bald.in c.j.col.j.ad fi.& ibi Mart.Laud.col.ij. tit.de eo qui sibi & suis hæred.& iterũ in c.j.§.vlt.col.ij.in verbo,magnum,tit.de succes.fratr. vel grad.succes.in feud.per eum text.quem dicit notandum.& post eum Iason.consi.vij.pro reuerendissimi , colum.iiij.versi.in primis,& iterum col.seq.versi.tertiò deueniendo,libro 3. & Phil.Deci.consi.cxciij.cuius superscriptio incipit,in successione, colum.ij.& consi.cccxc. quoniam ex facto, colum.ij.& Franc.Ripa.libro primo Respon.cap.j.defuncto, numer.78. Et bene facit,quod scribit Angel.consil.cx.sanctissima,columna penulti.& Calde.consi.xiij. tit.de feudis,concessum est. Ex quibus intelliges id, quod dictum est de proximitate vltimi vasalli, non procedere in feudo non hæreditario,de quo etiam per Ant.Rube.consi.lxxxv. circa dubium.col.vlt.versic.vltimò est aduertendum.

*In feudis inspicitur proximitas vltimi vasalli,nõ primi acquirentis.*

20 ¶Ex hoc quidem in casu nostri retractus nullo modo dubiũ esse potest apud nos,cùm consuetudo nostra,vt suprà diximus,in hoc ipso §.vtatur nuncupatim his verbis,*le plus prochain lignagier du vendeur*, & alibi semper loquimur de cõsanguineo vẽditoris,vt suprà §.j.& infrà §.xiiij.Quæ autem suprà de fideicommisso dicta sunt,nihil huc pertinẽt:quia per fideicommissum succeditur primo testatori,non ipsi grauato,l.cohæredi,§.cùm filiæ,ibi,nec fideicõmisso,ff.de vulg.& pup.substit.& not.Docto.vbique.Ideò fortè non absurdum esset,vt proximitas in eo consideretur ex persona ipsius testatoris,cuius successio est.Quanquàm & in hoc quoque contrariũ constantissimè tenuit Soc.d.consi.ccxlix. Idq; plurimis maximisque rationibus,vt ibi omnibus videre in promptu est, dicitq; se aliàs ita consuluisse,& suo cõsi. subscripsisse.Bal.à Bart.& Corne.& ita fuisse obtentum,& idem consuluisse quoque Angel. & Paul.Castren.nec tamen loca designat.& idem voluit ipse Socin.in d.l.si cognatis,colum. penulti.versicu.sexta & vltima conclusio,ff.de rebus dub.vbi & præter illos dicit ita consuluisse Alexand.& Ioan.Bapti.à S.Seuer.& seipsum ter aut quater.Iterúmque ipse Socin.in l.

*Per fideicommissum succeditur testatori, non grauato.*

hæredes

hæredes mei,§.cùm ita,col.vj.versi.secundum est, ff.ad Trebel.vbi & idem dicit consuluisse Bald.nec tamen locum designat.At Ias.d.consi.ccxv.lib.2.& d.consi.clix.lib.4.dicit illud esse consilium cccclxxxviij.incip.talis casus est,quidam Titius,lib.3.quod tamen ad hunc locum nihil pertinet.Sed & idem consuluit ipse Socin.d.consi.lxxxvj.visis testamento, col.v.versi. aliquando & quartò,& multis seq.vsque ad fin.consi.lib.3.vbi & multa in id allegat, traditq; & illos,quos suprà ex eodẽ citauimus,consuluisse.Iterumq; idem Soc.consi.lxxiij.capiendo primum,col.iiij.versi.sed si excluderentur,& seq.lib.4.& Caro.Ruin.consi.xiij.præsupponitur,colum.vj.nume.12.libr.1.& consil.ccj.super his,colum.vij.nu.18.libr.2.& consi.cxvij.viso, colum.vltim.nume.25.eod.lib.2.& consi.cxxiij.quia circa,col.5.nume.18.eod.libr.2.& consi. clxij.proponitur,colum.iiij.numero.8.eod.libro 2.& consil.clxvj. quod est eodem exordio, colum.iiij.nume.5.eod.lib.2.& consi.sequen.viso, col.iiij.versicu.secundò probatur, eodem libro.2.& consi.clxviij.proponitur,colum.iiij.nu.8.eod.lib.2.& consi.clxxj.casus ad fin. eod. lib.2.& consi.xlvij.circa dubia,col.vlt.lib.3.& Steph.Bertran.consi.ccc.supposito testamento, columna ij.versicu.& primò ad primum libro 3.vbi etiam dicit ita ipsum Paul.consuluisse, sed eius consilium non fuisse impressum,sicuti certè non est,nisi id sit consi.ccc.libr.2,cuius initium est, viso quodam processu,vbi aliquid de ea re dicit. Idem quoque voluit Auton. Rub.consi.xxxvj.eximij.col.ij.versi.stante isto,& consi.xxxviij.memini,col.vlt.versicu.sed vt dixi,& consi.xl.circa dubium,col.ij.versicu.nec obstat,si fortè, & consi.lxxxij.viso eleganti, col.j.& iterum vlt. Vide tamen eundem consilio.cxxvj.viso testamento.Idem denique consuluit Ludo.Gozad.consilio iiij.prima facie,colum.v.nu.17.vbi & idem dicit ipsum Soci.in aliis tribus consiliis non impressis consuluisse,quæ dicit apud se habere. Quamuis contrarium teneat Carol.Rui.sibi cõtrarius consi.cxlij.viso & perlecto,col.pe.nu.15.& seq.lib.3. vbi dicit,idem voluisse Alex.consi.iiij.ponderatis,lib.4. Tametsi id ille non adeò clarè dicit.

## ET PREFERE' AVANT AVTRE LIGNAGIER, ET PRAEFERRI CAETERIS CONSANGVINEIS, GLO II.

1 ET ITA expressè in casu nostro voluit Alex.consi.xxvij.viso themate,in iij.dubio,lib.6.per text.in l.vlt.& ibi no.per Doct..maximè.Bal.& Sal.C.de verb.sign. & in l.cùm ita.§.vlt.ff.de lega.2.Et simile est quod scribit Bald.in tract.Protomixeos,col.iij.versi.sunt duo vicini,quòd si extet statutum, vt in venditione præferatur vicinus rei venditæ, & si alteri fuerit vendita, possit eam vicinus retrahere restituto pretio:si duo sunt vicini,sed vnus altero propinquior, is in solidum poterit sibi retrahere, excluso remotiori,per l.adeò.§.insulam.ff.de acq.rer.domi.& l.triumuiri.in fi.ff.de re mili.& §.insula,Insti.de re.diui.Et idem in reuocatione feudi alienati,vt scilicet ex agnatis,qui prior est gradu,prius admittatur,voluit Mart.Laud.in c.j.§.hoc quoque notandum, col.iiij.versic. quæro an omnes:& ibi quoque Aluaro.& Card.Alex.col.iiij.versi.eiusdẽ initij,tit.de succes. feud.& omnes quidem per text.in l.cùm ita.§.in fideicommisso.ff.de leg.ij.

*Cõsuetudo retractus.simpliciter admittis cõsanguineos, an censeatur proximiores cæteris præferre.*

2 ¶At illud dubium est, Si tempore contractus venditionis factæ à tuo consanguineo tu illi proximior eras,sed interim intra annum retractui à nostra cõsuetudine præstitutũ nascitur alius te proximior.Pone enim vt id intelligas, quòd tu sis consanguineus in quarto gradu, sed posteà nascitur filius ex fratre venditoris,qui fortè relicta vxore grauida mortuus est, is est te proximior:vter igitur vestrum præferetur,vide quæ latæ disseruimus suprà eod.tit.§.j. in verbo, *ou lignagier,* quæ est glo.illius §.ix.nu.81.& hæc quidem intelligo, cum multis seq. præsertim verò nu.98.quod si tibi & seq.

## SI PLVSIEVRS LIGNAGIERS Y VIENNENT, SI PLVRES CONCVRRANT, GLO. III.

1 IGITVR cum plures consanguinei veniunt, debet admitti proximior. Quid autem si nullum ipsorũ emptor admittit,quia eos negat esse consanguineos,vel eosdem venisse intra tẽpora retractus,vel etiam suum contractũ esse obnoxium retractui,quia eum dicit esse permutationis,vel alterius qui non sonat in venditionem:ob idque isti consanguinei eum in ius vocarunt in materia retractus,diuersis tamen instantiis & iudiciis. Tandem verò vnus eorum vincit. vtrùm victori ipsi perinde rem cedi restituiq; oporteat,atque si aduersus alios res defensa non esset. Hanc quæstionẽ non semel in facto vidimus. Habes autẽ tex.eam expressim decidentem,in causa petitionis hæreditatis, in l.cùm idem,quæ est pen.ff.de peti.hære.quæ iubet rem victori restituendã,data prius victo cautione aduersus alios rem ipsam defendendi. Is enim est proprius peculiarisq; casus eius l.tametsi multi è nostris eam intelligũt de tertio opponẽte se executioni sentẽtiæ,eamq; dicit multũ no.& sing.Bal.ibi.Et id quidẽ intelligas quantùm ad restitutionẽ rei pertinet, de qua tantùm loquitur ea l.Nam quantùm ad expẽsas causæ,in quibus emptor condenatus est,eas sine vlla cautione aut spe restitutionis refundere debet,cùm temerè litigauerit.l.eum quem. ff.de iudi.eum si.Sunt autem & aliæ consuetudines declarantes quid agendũ sit,cùm plures consanguinei veniunt simul ad retractum,vt apud Auxerrenses, siue Altisiodorenses,hoc eod.tit.§.xvj.qui est omnium xlvij.Niuernienses hoc item titu.cap.17.

*Si duo cõsanguinei petunt retractum diuersis iudiciis, & alter uicit,quid agendum est.*

*Quid de expensis causæ. Cõsuetudines.*

## DOIBT RECEVOIR LE PREMIER LIGNAGIER, TENETVR ADMITTERE PRIMVM, GLO. IIII.

1 *An remotiores admittantur antequam proximior renuat.*



NISI id nostra consuetudo expresſè adiecisſet, potuisſet videri, emptorem non teneri admittere, niſi proximiorē. Nam cùm à lege vel ſtatuto aliquid intra certum tempus defertur pluribus, ea lege vt aliqui eorum cæteris præferantur, non admittuntur posteriores, dum locus eſt iis, qui priori gradu ſunt, l.ſi filius qui patri.§.cum filius, ff.de bo.liberto.in illis verbis: Et ſine dubio, qui ſequētis gradus ſunt, non admittuntur interim.& l.iij.ff.de acq.hær.& l.ſi plures.ff.de iure delibe.vbi aſsignandum eſt tempus iis, qui priori ſunt gradu, vt deliberent, num ſe admitti velint antè, quàm cæteri admittantur.& l.j.§.ſi intra centeſimū, ibi, ſi mortuus ſit prior, ſtatim ſequens admitti debet, ff.de ſucceſ.edict.& c.ne pro defectu, extrà de elect.cum ſi.

2 *Plures personæ cū vocātur nomine generali, indefinito vel collectiuo intelligitur ordine ſucceſsiuo.*

¶Et quia etiam, quādo plures perſonæ ſunt vocatæ ſub termino generali, vel indefinito, vel collectiuo, puta familiæ, generis, cognatorū, conſanguineorū, liberorū, poſterorū, deſcendentium, & id genus ſimilium, intelligitur ordine ſucceſsiuo, vt ſcilicet proximior primo loco admittatur, & hoc ceſſante, vel deficiente, is qui eum proximè ſequitur, & cæteri deinceps, l. peto, §.fratre, qui eſt vlt.& iterum l.cùm ita, §.in fideicōmiſſo, & ibi Bart.Bal.Imo.& alij, ff.de leg.2.& l.hæredes mei, §.vlt.ff.ad Treb.& l.vlt.& ibi Bald.Ang.Raph.Fulg.& Pau.Caſt.C.de verb.ſig.& voluerūt Bar.vterque Raph.& Fulg.& Co.Fran.Aret.qui id dicit ſing.quantum ad nomen collectiuū, Alex.Soc.qui id optimè declarāt, & Iaſ.in l.Gallus, §.quidā rectè, ff.de lib.& poſth.Bar.in l.ſi cognatis, col.vlt.ff.de reb.dub.Bal.in l.j.poſt medium, per glo.ibi, C.de ſecun.nupt.in ij.lect.& in l.quoties ab omnibus, col.ij.verſi.quæro quando eſt relictum, C.de fideic.vbi loquitur in caſu huic propè ſimili.Ioan.Raicinius inter conſi.Ang.conſi.xxxviij. quidam Ioan.deceſsit.& ipſe Ang.conſ.ſeq.viſis inſtrumētis.Pet.Anch.& Imo.in c.indicāte, extrà de teſta.idē Petr.in rep.c.j.in xiiij.q.prin.verſi.& videtur quòd prædicta, extrà de cōſti. Raph.Co.conſi.cvj.mulier, col.ij.verſi.accedat.Pau.Caſt.conſi.ccclxxxiij. notandum eſt, in priu.lib.1.Alex.conſi.xxvj.videretur fortaſſe, col.ij.verſ.ſecundò principaliter, & colum.pen, verſi.non obſt.id quod habetur, lib.3.& conſi.xxv.in cauſa vertēte inter Antoniū, col.j.lib.4. & quiſquis is fuit, inter conſi.ipſius conſi.xiiij.adſit ſpiritus, col.iiij.verſi.ſecunda concluſio, eod.lib.4.Barb.conſi.xxvij.ſcripſit doctiſsimus, col.x.verſi.& adduco in mediū, lib.1.& cōſil. xxviij.clementiſsimi Dei patris, col.j.& ij.lib.2.Corn.conſi.xxxvij.in hac cōſultatione, col.ij. lib.1.& conſi.lij.pro deciſione, col.vlt.eod.lib.1.& conſi.lxxiiij.de duobus, col.j.eod.libro 1.& conſi.cclxiij.primo aſpectu, col.ij.verſi.confirmantur prædicta, eod.lib.1.& conſil.xxij. in hac conſultatione, col.v.verſ.expedito, lib.2.& conſi.cxlvj.cuius eſt ſimile initiū, col.vj.verſicu.& licet collectiuè, eod.lib.2.& conſi.xcv.diu poſt reditum, col.ij.verſi.& inſuper, lib.iij.& conſi. clix.in hac præſenti, col.iij.verſi.vltimò hæc pars.lib.4.Soc.conſi.xliiij.capio primā.col.j.lib.1. & conſi.xc.abundè & ſubtiliter, col.vlt.lib.1.vbi id dicit ſing.in nomine collectiuo.& conſil. lxxxj.viſis teſtamento, col.iiij.verſi.capio nunc primum, eo.lib.j.vbi & id pulchrè declarat.& conſi.cxiij.ſuprà ſcripti, col.j.verſi.prima, quia verbū, eod.lib.1.& conſi.xxxvij.viſo teſtamēto domini, col.j.lib.3.& conſi.ciiij.quoniam præſens conſultatio, col.pen.eo.lib.3.& conſi.lj.viſa facti enarratione, col.ij.lib.4.& Franc.Cur.ſenior conſi.lxxiiij.ſuper memorata, col.vj.verſic. ſiue igitur & Steph.Bertr.conſi.xxx.pūctus, in fi.lib.4.& conſ.cv.qnia in loco poſt.ptīn.eod. lib.4.Phil.Dec.conſi.ccv.in cauſa iſtorum, col.j.& conſi.ccviij.ad clariorem rei demonſtrationē, col.ij.verſi.ſed iſta æquiparatio.& conſi.cclviij.viſa petitione, col.ij.& conſi.cccccxiij. in ciuitate, col.iij.nu.9.& conſi.dlxxviij.viſo conſi.col.vlti.& conſi.dcxix.in caſu propoſito, col.vltim.vbi loquitur in terminis ſimilis ſtatuti huius noſtri, & conſi.dclxij.accuratè.Et per multos ex ſuprà dictis, intelliges id procedere, etiam cùm vocantur copulatiuè.& vide quæ dicam infrà, eod.§.in glo.vj.nu.2.portò hæc noſtra.

3 *Etiamſi vocētur copulatiuè.*

¶Tamen in ea ſum ſententia, vt ſi etiā hæc noſtra conſuetudo non expreſsiſſet conſanguineum remotiorē eſſe admittendū, id tamen obtinuiſſet ex generali cōſuetudine, quæ ſimpliciter admittit conſanguineū, per ea quæ diximus ſuprà eod.tit.§.j.in verbo, *ou lignagier*, quæ glo.eſt omniū illius §.ix.nu.21.ex eo autē & ſeq.Quibus adde, quòd cùm aliquid non integrè, nec in ſolidum multis defertur, quilibet eorum ad id admittitur, etiam ſi non ſit primi gradus.l.iij.§.ſi ad plures, ff. de ſepulcr.viola.Licet is, qui eſt in primo gradu, quandocunque veniat, ſit præferendus, quantumlibet præuentus: modò ſit intra tempus à lege vel ſtatuto præſtitutum.l.ſi maritus, per totam illam l.& maximè in §.vlt.ff.de adulter.& latius dicemus infrà tit.procedente, §.ij.in glo.j.nu.82.ad vigeſimumprimum, & alibi ſæpe in ea glo.

4 *Mora non eſt, vbi non eſt petitio.*

¶Id quod & hoc caſu ſtatuit noſtra cōſuetudo, & eſt æquiſsimum.Nam ſi aliter non admitteretur vlterior cōſanguineus, quàm annus eſſet tranſactus, ſequeretur quòd ſuus cuiq; conſanguineo annus daretur ſecundùm ordinē graduū, atque etiā in infinitū: nec poſterioribus obeſſet annus priorū, quin ex ſuo quique capite annū haberēt, per notata in c.j.tit.quo tēpo. mil.inue.pete.debe.cum ſi.quæ affatim colligemus in eo.§.ij.tit.ſeq.Et quia etiam, vbi non eſt petitio, ibi mora non eſt.l.lecta.§.pen.ff.ſi cert.per.cum ſi. nec valēti agere currit præſcriptio. l.j.in fin.C.de anna except.& c.quia diuerſitate, de conceſ.præb..Quæ autem in priori parte

adducta sunt, loquuntur in iis, quæ integrè & in solidum alicui deferũtur, & eo summoto, aliis, quo casu haud dubiè, quãdiu priori competit id ius, alij posteriores non admittuntur: nam contra naturam est, vt quod ego habeo, tu idem habeas. l.iiij.§.à cõtrario, ff.de acq.poss.

## OV LVY A TRANSPORTE' LA CHOSE, AVT ILLI RE VENDITA CESSERIT, GLO. V.

1 ERGO EX nostra consuetudine, si emptor vendat rem consanguineo venditoris, alij tamen cõsanguinei proximiores ipsius venditoris possunt retrahere. Aliud tamen statuitur in multis consuetudinibus aliarum regionum Franciæ, videlicet apud Meldenses, cap.xcix.& seq. Senonenses, cap.xlj. Trecenses, cap.cxlvj. Caluimontenses in Bassigniaco, cap.cxiiij. Vitriacenses, cap.cxxvj.& Borbonienses, cap.ccccxxxix. Altisiodorenses, siue Auxerrenses, hoc eod.titu.cap.xij.qui est omnium xliij.vbi intelligitur modò id fiat sine fraude, & necdum emptor fuerit in ius vocatus. Et id iuris esse multis contendit Carol. Rui.consi.lxxvj.circa casum, per totum lib.1.vbi id longè lateque disputat, vt quisque videre poterit, qui volet. Tu autem hic vide quæ dicam infrà in gloss.seq.num.6.& quia nostra, & multis sequent.vbi abundè tracto, verùm si qui primo loco vendiderit suo consanguineo remotiori, possit consanguineus proximior retrahere. *Si emptor vẽdat rem cõsanguineo venditoris, an alius proximior poterit ab eo retrahere.*

## S'IL EST PLVS PROCHE, SI SIT PROXIMIOR, GLO. VI.

1 ET hoc quidem probabile, ne alterius scilicet remotioris festinatione, huius proximioris ius lædatur. l.cùm solus, ff.de acq.hær. Et quia cùm aliquid multis defertur non integrè, nec insolidũ, is qui primo gradu est, semper admittitur intra tẽpora legis vel statuti, quãtuncunque præuẽtus ab vlterioribus. l.maritus, §.vlt. ff.de adul.& diximus sup.in gl.iiij.huius §.nu.3.tamen in ea sum. Super hoc autẽ variè constitutum est à consuetudinibus Galliæ, vt videre licet apud Parisienses, c.clxviij. Meldẽses, c.xc.& c.xcviij.& seq. Meldunẽses, c.xxiiij. Turonẽses, tit. *de retraict*, c.v.& viij. Cenomanẽses, c.ccclxxx.& seq.& iterũ c.ccccvj. Andegauenses, c.ccclxx.& seq.& iterum, cccxcv. Carnutẽses, c.lxix. Aurelianenses, c.cclxxvj. Blesenses, c.cxcix.& duobus seq. Aruernẽses tit. *de retraict*, c.xvj. atque etiam duobus seq. Borbonienses, c.ccccxxxix.& ccccxlj. Belquercẽses, c.x. Artesienses c.lxxxvj. Burdigalenses, c.ix.vbi eadem propè, & iisdem verbis est consuetudo, cuiusmodi hæc nostra est. Engolismenses, c.lxj. Sanctonenses Angeriacos, c.xlvij.& lj. Britonienses, hoc eod. tit.§.iij. Altimarchienses, c.cclxvij. Marchienses, c.cclxxiiij.qui est xiiij.eiusdem tit. Lorrienses in præfectura Mõtargij, hoc tit.c.iij. Niuernenses, hoc quoque tit.c.xvij. Laudunenses aliósque Veromandenses, iij.partis.titu.viij.§.ij.qui est lxxvj.illius iij.partis, & §.seq. Comitatum Burgundiæ tit. *reachatz*, §.iij. Senlites, siue Syluanectẽses, hoc tit.§.iiij. Normanẽses, tit.cxvj.qui est, *de querelle de fiefz vendu*, §.chacun.& seq. Lodunenses hoc tit.§.v.vj.vij. *Si & remotior retraxerit, an ab eo possit retrahere proximior.* *Cõsuetudines variæ de ea re.*

2 ¶Porrò hæc nostra consuetudo vltra præcedẽtia non mediocriter iuuatur argu.l.peto, §.vlt. ff.de leg.ij.vbi si testator fratre hærede instituto, petiit, ne domus alienaretur, sed in familia relinqueretur: si hæres alienauerit, omnes qui in familia fuerunt, fideicõmissum petent, sed ita, vt proximus quisque primo loco inuitatus videatur, cuius textus autoritate Oldr.cõsil. clxxviij.factũ tale est, quidã nobilis, ita intelligit tex.in c.j.ad fin.tit.de natura succes.feud.qui in fi.dicit, omnes lineas æqualiter vocari, vt scilicet proximus quisque primo loco cẽseatur esse vocatus. quod autem is tex.dicit, æqualiter, non significare æqualitatem vocationis, sed distributionis inter vocatos, vt scilicet in capita veniãt, non in stirpes, arg.l.libertus, §.prætereito, in fi.ff.de bo.libe. Et ita quoque illum text.intelligunt Iac.Bel.Andr.Iser. Aluaro.Mart. Laud.& Card.Alex.in d.c.j.Ant.consi.xlvij.præmittendum est quòd quanquàm, in fi.& Ias. consi.clxxxij.in præsenti cõsultatione.col.iij.versi.ista conclusio, & multis seq.& iterum col. pe.versi.nõ obstat, quod dicit, lib.2.& nescio quis Goneus (huius enim hoc nomẽ est) inter consi.Albert.Brun.consi.lxxij.tota, post mediũ, & Io.Ligna.& alij plerique inter cons.eiusdẽ, consi.lxxvj.thema seu casus, col.vlt.vbi etiam dicitur Bar.Sal.& Fran.Rampo ita cõsuluisse. Tu tamen vide Signo.consi.xij.in casu per vos, ante fi.& consi.xciij.factum sic se habet, quidam nomine, & quæ etiam diximus suprà eod.§.in glos.iiij.nu.2.& quia etiam. *De eadem re.* *Aequalitas in successione feudi quomodo intelligatur.*

3 ¶SED dubium est, an proximior qui retrahit à remotiori, qui antè retraxerat à primo emptore, teneatur soluere expensas, quas ipse remotior fecit ad retrahendum. Chassen. in commentariis Burgundiæ hoc eod.tit.§.iij.versi.sed quæro an iste, dicit quòd non, nisi remotior prius interpellasset proximiorem, vt retraheret: nam cùm proximior non possit per suum retractum deteriorem facere conditionem proximioris, quin ipse possit totũ eodem pretio retrahere, nec in parte quidem illi potest præiudicare, augendo pretiũ impensarum: maximè cùm cogitare debuit, id euenire posse, vt proximior retraheret, l.si domũ, §.idem quærit, ff. loca.& l.quibus diebus, §.j.ff.de condi.& demonstr. *Sed an proximior, qui retrahit à remotiore, qui antè retraxerat, teneatur soluere impensas prioris retractus.*

4 ¶Cui addere potes, quod plenè not.Bart.in l.inter stipulãte, §.sacram, & ibi Recentiores post eum, ff.de verb.oblig.consideranda esse atque attendenda, quæ verisimiliter & facilè euenire possunt, *De eadem re.*

possunt,cuius rei bonus est tex.quem ipse Bart.allegat in l.bona fide,§.cùm inter, vbi & id no.Bal.ff.de dam.infect.cum aliis multis si.à me adductis suprà eod.tit.§.j.in verbo, *le pris que la chose aura consté*,quæ est gl.xviij.in 7.q.nu.41.huic ita. Et nuncupatim in casu statuti, præferentis consortem in venditione rei communis,tradit Flor.inter consi.Pet.Aocha.cõsi clxxj. quòd dicta domina,attendendum esse,ac cogitandum ab emptore id quod suprà ex Chass. diximus,scilicet cõsortem rem ipsi emptori venditam,posse ad se reuocare, imputandumq; sibi esse,si id non cogitauit. Verùm io hoc casu tu amplius cogitato:neque enim id siue dubio est:sed nunc,non abs re,aliter non decido.

*Quæst.retractus.*

5 ¶QVID autẽ,si cùm post venditionẽ cõsanguineus quispiã remotior vẽditoris adit, cõuenitq; testatò aliũ cõsanguioeũ proximiorẽ,eiq; denũtiat,velle se rem venditã retrahere,si ipse proximior nolit:si autem velit,negat se retracturũ:quandoquidẽ id frustra faceret,cum ipse proximior nihilò minùs posset iterũ ad se retrahere:proximior autem respondet remotiori, se omnino non retracturũ,vtrùm posteà audietur,voleos ad se retrahere ex proximiore qui iam retraxerat,dicam posteà iò fi.huius tit.q.8.sed hìc eius loci admoocre Lectores volui.

*Quid,si res ab initio vendita fuit consanguineo venditoris,an cæteri propinquiores poterunt ab eo retrahere.*

6 ¶ET quia nostra consuetudo hìc loquitur,cùm res initio vendita fuit extraoeo,à quo consanguioeus remotior retraxit,vt liceat nihilo secius propinquiori ab eodẽ retrahere,tametsi res iam io suam familiam reduxisset:quæro,an & id procederet, si ab initio res vendita fuerit cõsaoguineo remotiori,vt scilicet posit propioquior ab eo retrahere. Quod videtur ex hac nostra consuetudine,cùm eadem videatur esse ratio. Quid enim interest,vtrùm res ab initio fuerit vendita consanguineo remotiori,an extraoeo,à qno remotior retraxit? Cui etiam rei argu.præbet,quod cauetur infrà,§.xxvj.ius retractus oon posse transferri alteri, qui non sit ex ea consanguinitate,quasi cuilibet cõsaoguineo cedi posit. Sed ibi non dicitur,an ea cessio,quæ fieret remotiori præiudicet proximiori:de quo nos illic tractabimus. Verum quantum ad haoc nostram consuetudinẽ pertinet,constabit ex iis,quæ statim dicemus,oon idem esse,cùm quid ab initio venditur extraneo,à quo consanguineus retraxit: & cùm etiam ab initio venditur cõsanguineo. Nam cùm primùm res vẽditur extraoeo, ius apertũ est omnibus consanguineis retrahendi,ita tamen vt proximus quisque præferatur,vt diximus suprà in eod.§.in verbo, *doit receuoir le premier*,quæ est glo.iiij. Cùm autẽ primùm venditur consanguioeo,etiam remotioris gradus,non videtur esse locus retractui,cessante eius ratione, quæ est,ne res exeat è familia:neque enim hìc exit,cùm consanguineo vendita sit. Qua ratione hanc opi.sequutus ex Geral.Bag.io sua disputatiooe retractus, versi.quæro cõsequenter res est vendita alicui de genere,& Arnol.Ferronus in consuet.Burdi.hoc eod.tit.§.v.licet conetur etiam probare magoa ratione contrarium statutum fuisse io eod.§.v.

*Alienatione probibita extra familiam, an sufficiat vni è familia, etiam remotiori relinquere.*

7 ¶Et hanc opi.præter illam rationis cessationem,adiuuant & alia multa. Primùm tex.io l.pero,§.fratre, qui est vlt.ff.de leg.ij.in illis verbis,in familia relinqueretur, iunctis illis verbis, extero hærede instituto,& iterum in illis verbis,familiæ domini restituturum,iunctis etiam illis verbis,sed si domus ad exterum quandoque perueoerit. Ex quibus verbis colligitur à cootrario sensu, quòd cùm res ex præcepto testatoris debet manere in familia, satis est vt relioquatur vni è familia. Sed de hoc est apertior tex.in d.l.vnũ ex familia,in prin.& iterum in §.j.iuncta glo.eod.tit.vbi si testator iusserit hęredem fundũ restituere vni ex familia,potest hæres voum quemlibet,etiam posterioris gradus eligere: nec alij proximiores ex hoc conqueri possunt. Et tamen si noo eligat,admittũtur ad fideicommissum omnes,qui sunt de familia,sed ita vt proximiores cæteris præferantur, vt dicit gloss.ibi,in verbo,necessariæ, per multa iura,quæ allegat,& sequũtur Raph.Co.& Pau.Ca.in d.l.peto,§.fratre & Soc.cõsi.227. præsens cõsultatio,col.ix.versi.ex quibus ioserẽdo,lib.2.& Caro.Rui.cõsi.cj.super his col.vj. nu.14.& seq.libr.2. Ex quibus apertè intelligis,satis esse alienationẽ fieri in aliquẽ de familia, etiam vlterioris gradus,vt cesset fideicommissum:licet si aduenisset casus fideicommissi,ille tauquam remotior non fuisset admissus. Quod & solerter expendit Socin.vbi suprà:quod multum facit ad id,quod diximus in præcedenti versi.vt scilicet hæc consuetudo, quæ facit ius proximiori retrahendi à remotiori,qui retraxit ab extraneo emptore,habeat locũ in suo casu:nec simile sit,cùm res ab initio veodita est coosanguineo etiam remotissimo.

*De eadem re.*

8 ¶Sed & quòd iussus in familia relinquere,posit vnũ aliquẽ vel remotiorẽ è familia deligere,tenet vltra suprà dictos Raph.Co.consi.cxiij.statutũ,col.ij.Paul.Ca.cõsi.32.proprietarius, in fi.lib.1.Alc.in l.pronuntiatio,in verbo agnatorũ,ad fi.ff.de verb.signi.Ferdi.Loaz.io repet. l.filiusfamilias,§.Diui,char.5.nu.105.ff.de leg.j.vbi etiam nũcupatim facit differentiã illã inter alienationem primo loco factam extraneo,& eam quæ fit alicui è familia, vt scilicet priore casu proximior pręferatur remotiori io reuocatione rei alienatæ, in secũdo autẽ non posit proximiot reuocare à remotiore. Et hæc quidem obtinere debent in interpretatione statuti, quoniam iudicium statuti & testatoris à pari procedit,secũdùm glo.Bar.& alios in l.j.C.de his quib.vt indig.cum aliis multis simi.à me adductis infrà,in fi.huius tit.in iij.quæst.

*De eadem re.*

9 ¶Sed ita tamen,vt scias,alios esse tex.in hanc sententiã,videlicet in d.l.filiusfamilias, §.cùm pater,ff.de leg.j.vbi dicitur. Verum est enim in familia reliquisse,licet vni reliquisset & in l. pater,§.quindecim.ff.de leg.3.vbi si multis liberis testator fundũ legauerit, iusseritq;, ne quis

eorum

coru m partẽ suam alienaret, poterit tamen vnus coruũ, in alterum coruũ alienare, quamuis nõ in extraneum. Et in l. volũtas, C. de fideic. vbi Bal. col. ij. versi. qnæritur de duobus, dicit, quòd vnus ex feudatariis potest vendere suam partem feudi paterni alteri ex feudatariis sine cõsen su domini. Et iterum in versi. pone concessum est, scribit quòd agnatus potest in alterũ agnatum feudum alienare. Quod & voluit idem Bal. consi. ccxvj. fuit quidam nobilissimus, in fi. lib. 2. & consi. ccc. hoc initio, tex. in c. 1. in prin. lib. 2. vbi rationem reddit, quia non videtur alienatum quod est in agnatorum corpore vel linea conseruatum, per d. l. voluntas, & l. j. C. de impo. lucra. descrip. lib. 10. De quo latè suprà diximus in præfat. huius tit. nu. 5a. item feudum.

*Feudum an in agnatum alienari possit.*

10 ¶Quòd si quispiam dicat, hos non declarare, vtrùm hæc alienatio facta in agnatos remotos, valeat in præiudiciũ proximiorum, vt ad se eam reuocare non possint, sciat, collegiũ Mediolanense, & præterea Sal. & Christo. Castel: respondisse, vt retulerũt Mart. Laud. & Card. Alex. in c. Titius, col. vterque pen. versi. circa vltimũ dubium, tit. si de feud. fuerit contro. inter do. & vasal. feudum antiquũ alienari posse in agnatos remotiores, sine permissu domini, idq; in præiudicium proximiorum agnatorum, per tex. in c. 1. tit. de ali. feu. pater. & in c. 1. §. sed & res, ibi, tibi vel proximiori, & iterum ibi, à te vel ab alio proximiori, tit. per quos fi. inuc. & in c. 1. §. & si clientulus, ibi, fratri vel nepoti, tit. de alie. feu. & in l. fœminæ, C. de secun. nup. vbi mulier prohibita alienare lucrum, quod ex matrimonio percepit, id potest assignare vni ex liberis. Et quia etiam, vt dicunt, cessat ratio, prohibens, ne feudum vadat ad extraneos, quæ ratio ad nostrũ casum, vt suprà diximus, multùm pertinet. Et facit, quod simpliciter dicit Card. Alex. in c. 1. §. prætereà Ducatus, tit. de prohib. feu. alie. per Fede. quòd vasallus etiam sine consensu domini potest vni ex agnatis feudum antiquum relinquere, per d. l. peto, §. fratre. ff. de leg. ij.

*An autem in remotiorẽ, in præiudicium proximiorum uide nu. 14.*

11 ¶Et hanc quoque partem confirmat tex. in l. is qui complures, ff. de lega. iij. & in l. j. C. ne lice. habi. lib. 11. & quod scribit Bal. consi. ccccxcviij. factum super quo, in fi. lib. 1. prohibitionẽ alienationis non comprætendere filios inter se. Apparet enim testatorem sensisse, ne in extraneos alienarent, non in seipsos. Quod idem penè voluit idem Bal. consi. xxxvij. decreto, col. ij. versi. item non dicitur, lib. 3. & consi. ccclxxvij. quidam Alexander, ad fi. eo. lib. 3. Et quod ab eodem Bal. scriptum est in l. j. col. j. C. de com. seru. manu. quòd in casu statuti Florentini, prohibentis domũ alienari extra consortes, poterit alienatio fieri in consortem minimæ partis, nec cæteri qui habent maiorem partem, conqueri possunt. quod dicit menti tenendum, tanquam scilicet sit satis, quantacunque parte esse consortem, vt excludantur cæteri. & sequitur Pantal. Cald. in repe. l. ij. col. xiij. in fi. xj. extensionis, C. de rescind. vendi. & Carol. Ruin. consi. xxvij. stante pacto facto, col. ij. nu. 5. & iterum col. vj. nume. 12. lib. 4. Et facit etiam, quod tradit Iason consi. ccxxxvj. an Rex Romanorum, col. penul. versi. item si aliquis, lib. 2.

*Prohibitio alienationis nõ comprehendit filios inter se.*

12 ¶At dicet aliquis aduersus hæc, text. habemus in l. cùm hi, §. sed si pluribus, ff. de transact. quo cautum est, alimentarios inter se non posse transigere super alimentis futuris, sicuti nec cum extraneis. Cuius rei argumento Bal. ibi voluit, quòd si testator rem quampiã pluribus legauerit, prohibueritq; eam rem alienari, nec inter se quoque alienare poterunt. Sed nec (inquit) emphyteutæ eiusdem rei poterit vnus alteri inscio domino vendere. Sed id certè fit, vt dicit Bal. eodem in loco, in huiusce modi casibus, quoniam prohibitio alienationis est in rem. In aliis autem casibus, de quibus suprà diximus, in personam est, ne scilicet fiat alienatio in personas extraneas, & qui non sunt de familia, sicuti & in nostro casu retractus. Sed & dici potest, in casu d. §. sed si pluribus, illud statui, quia eadem est ratio prohibitionis inter sese, & inter extraneos, nempe ne alimentarij fame pereant: neque enim minus peribit, qui cum consorte transigit, quàm qui cum extraneo. Hic autem longè diuersa est ratio, vt dictum est.

*Emphyteutæ an inter se possunt alienare.*

13 ¶Denique sunt apud nostros Gallos multæ in hanc sententiam consuetudines, quæ scilicet ius non faciunt retrahendi rem venditã consanguineo remotiori, videlicet apud Parisienses, ca. 172. & 174. & expressius apud Meldenses, c. 91. Meldunenses, c. 22. & 27. Victriacenses, c. 26. Carnutenses subobscurè, c. 175. & c. seq. Aurelianenses, c. 276. Aruernienses, tit. *de retraictz*, c. 21. Borbonienses, cap. 422. & expressius, c. 439. Dunenses, c. 79. & Bituricenses. tit. *de retraictz*, ca. 3. Senonenses, c. 41. Altimarchienses, c. 264. Nisi (vt ibi dicitur) volens retrahere esset socius in re vendita. Niuernenses, hoc tit. c. 16. vbi nuncupatim id dicit procedere, si venditio facta sit à principio vni consanguineo, etiam remotiori, nõ item si extraneo. Valesienses, tit. j. §. xv. contrario sensu & iterum hoc tit. §. j. qui est omnium lxxxij. etiam à contrario sensu. Laudunenses, cæterosq; Veromandenses partis iij. tit. viij. §. primò. qui est lxxv. illius iij. partis, à cõtrario quoque sensu. & apertissimè §. xvij. eiusdem tituli, qui est omnium eius partis xcj. Senlites, siue malis Syluanactenses, hoc titu. §. j. Vt non leui ratione id factum constitutumq; fuisse à tot populis videri debeat, arg. c. prudẽtiam, in prin. extrà de offi. deleg. vbi scribitur, integrum esse iudicium, quod plurimorum sententiis confirmatur. & ibi glos. concord. adducit. Quin sunt præter has, quæ etiam cùm cõsanguineus remotioris gradus semel retraxerit ab emptore extraneo, negant proximiorem admittendum, videlicet Senonenses d. ca. 41. Trecenses autem, cap. 145. & seq. distinguũt, vtrùm res ab initio fuerit vendita extraneo, an consanguineo: primo enim casu posse proximiorem retrahere à remotiori, qui retraxit ab extraneo: secundo non posse. Et similiter Caluimontenses in Bassigniaco, cap. 113. & sequen. Et huc denique

*Consuetudines de prin. quæst.*

*Aliæ consuetudines.*

ſpectat,quod ſcribit Ioan.Fabia.in §.j.in prin.Inſtit.de emp.& vend. conſuetudinem Franciæ eam eſſe,vt cum quid venditur extraneo,poſsit proximus venditoris retrahere, tanquam ea conſuetudo non habeat locum,niſi cùm venditur extraneo.

14 *Contra priorem ſententiã.* ¶VERUM hæc res non adeò clara eſt,quàm videri poſſet ex præcedẽtibus rationibus. Nam primùm cõtra id quod ſuprà diximus,ſi vaſallus alienauerit feudum paternum in agnatum remotiorem,perinde poterunt proximiores ab eo reuocare,niſi ipſi conſenſerint, atque ſi in prorſus extraneum alienatum fuerit,vt eſt text.omnium optimus in d.c.Titius, & ibi Doct. præſertim Mart.Laud.& Card.Alex.tit.ſi de feu.fuerit contro.inter do.& agna.& voluit quoque And.Iſer.& Card.Alex.in d.c.1.per illum tex.de alie.feu.pater.& idem And.in c.1.titu.de ſucceſ.feud.Iac.Bel.in c.1.ad prin.& ibi quoque Bal.col.ij.verſic.quæro an inter,tit.de prohib.feud.alie.per Fede.& collegium Bononienſe,vt etiam retulerunt Mart.Laud.& Cardi. Alex. in d.c.Titius,dicitq; ipſe Mar.ita iudicatum fuiſſe in cauſa nobiliũ de Scarampis,in qua fuerunt producta dicta conſil.contraria collegij Mediolanenſis, & Bononienſis. Et reſpondet vterque ad ea,quæ in eodem conſi.collegij Mediolanenſis fuerunt adducta, vt ibi videre poteris,ne hic repetam. Et Bal.in c.1.col.vlt.tit.de vaſal.qui cont.conſti.Lothar.& latè in c.1.col. iij.verſic.pro vberiori,& ſeq.vſque ad fin.propè.& ibi quoque Aluar.tit.de ali.feu.& ipſe Bal. conſi.xvj.facti euidentia,col.j.lib.1.& conſi.clxx.ad euidentiam,col.j.lib.2. & conſil.cclxv.ſuper eo quod excipitur,col.ij.verſi.ſecundò probatur,lib.5.Ioan.Ligna.in cle.vlt.& ibi quoque Imo.in fi.de iur.patr.idem Ligna.inter conſi.Alber.Bruni,conſi.lxxvij.caſus talis eſt, nobilis vir:vbi ad id multa allegat,quæ illic videre poteris.Ro.conſi.xxij.propoſitæ,ad fi.vbi ad hoc dicit ſing.tex.in d.c.Titius.Card.Alex.& alij in d.c.1.§.& ſi clientulus,tit. de alie.feud.Iac.à S. Georg.in tract.feu.in verbo,& cum pacto de non alienando,col.v.verſicu. & aduertite quòd præmiſſa,& latius col.ix.verſi.ſed moueo vobis:vbi & alios in id citat idem tenentes,& Phil. Deci.conſi.cccxcv.in cauſa magnifici,col.j.& ipſe Albe.Bru.conſi.xxxvj.circa præmiſſa,col.ij. & omnes propè,quos citauimus in præfat.huius tit.nu.52.item feudum.

15 *Fabi.ſententia de quæſtione princ.* ¶Et per eum tex.in d.c.Titius,Ioan.Fab.in §.ita tamen demum,Inſti.de hære.quæ ab inteſta. defer.nuncupatim hãc noſtram quæſtionem decidit pro iſta parte, vt videlicet ſi res vendita fuerit alicui de genere remotioris gradus,poſsit proximior retrahere vi cõſuetudinis admittentis ſimpliciter conſanguineos ad retractum. Ad quod etiam allegat l.filio,ff.de inoffi.teſt. quæ non admodum mihi huc facere videtur:& d.l.vnum ex familia,§.j.cum ibi notatis,ff.de lega.ij.quem tex.& nos ſuprà pro contraria parte adduximus. In qua re illud animaduertendum eſt,quòd id,quod in ea contraria parte diximus ex illo tex. vt ſcilicet ſatis ſit vni ex familia reliquiſſe,vt non ſi locus fideicommiſſo,intelligit gloſ.ibi,quam nullus ſcriptorum improbat,(veluti omnes ſequantur) ſecundùm l.item quod Sabinus,in fi.ff.de hære.inſtit. cum ſi.à me adductis infrà,§.xxxv.eodemq; penul.in glo.vlt.nu.46.nam minores: intelligit igitur ea gloſſ.vt illud procedat, cùm vni ex familia relictum eſt:tunc enim poterit hæres vnumquemlibet ex ea familia eligere. Secus, ſi familiæ ſimpliciter relictum fuerit:nam tunc hæres non poterit eligere remotiorem:quem ſi fecerit, admittantur proximiores ad reuocationem alienationis,per l.cùm ita,§.in fideicommiſſo,eo.tit.& not.in l.vlti.C.de verb.ſigni cum concordan.à me adductis ſuprà eo.§.glo.iiij.in verbo,*doit recevoir le premier lignager*,num.2.

16 *Fab.aſſecla.* ¶Et ita intellectus text.in d.l.vnum ex familia.§.j.bene facit pro ſententia ipſius Fabia. quem etiam expreſsim,& in eius ſpecie,ſequitur D.Bened.in repe.c.Raynutius,in verbo,& vxorem nomine Adelaſiam.nu.606.extrà de teſta.vbi & alios allegat,qui tamẽ id non dicunt. Verùm idem reſpondit Philip.Deci.conſi.dcxix.licet in caſu propoſito.vbi & idem dicit conſuluiſſe Nicolaum à nobilibus,& Hormanotiodetũ. Sed & idem voluit D.Io.Igneus, multa in eam ſententiam allegans,in repe.l.dudum,col.xvij.verſi. quid autem ſi res fuerit,qui eſt in nu.24. cum multis ſeq.per iij.aut iiij.col.C.de contrah.empt.& Chaſſe.in hoc eod.tit.§.iij.in prin.

17 *Alienatio prohibita inter conſortes.* ¶Et ad hanc quoque ſententiam facit,quod reſponſum comperimus à Petr.Anch.& Floria. à S.Petr.inter conſi.ipſius Ancha.illo ſcilicet,conſi.ccclxx.ante omnia videndum eſt, Floria. autem conſil.quod illud continenter ſequitur,cuius initium eſt,quòd dicta domina:quòd ſi ſtatutum præbeat facultatem conſorti reuocandi rem communem alienatam,ſi res quæpiam vendita fuerit vni ex conſortibus ex minore parte,poterit alius conſors ex maiore parte reuocare alienationem ab illo cõſorte minoris partis,per multa in illis conſil.allegata. Et idem quoque voluit Fabia.in tract.emptionis & venditionis,in xx.q.iij.q.princip. paulò ante fi.per multa etiã illic allegata,quibus probatur,multis in rebus eos præferri , qui maiorem partem habent. Et priores illos ad hunc noſtrum caſum citat,& ſequitur Boër.in conſuet.Bitur.hoc titu.*de retraictz*,cap.3.in princ. Et id certè omnino contrarium eſt ei,quod ſuprà in contraria parte adduximus in num.11.ex Bald.in d.l.j.C.de com.ſeruo manu. Sed aduerte hic, Lector, quia Flori.vbi ſuprà,illud quod ex eo diximus,negat procedere,ſi ſtatutum ſimpliciter præfert conſortem:quia tunc nõ eſt ratio præferendi eum,qui habet maiorem partem,alteri. Sed ad contrarium dicendum,ſcilicet præferẽdum conſortem maioris partis,in ea ſpecie, de qua conſulebatur,motus eſt,ſicuti & ipſe Pet.Anc.ex aliis verbis ſtatuti,vt inibi videre licet.Ideò non video,quomodo ex illis hæc pars fulciri queat.

¶Sed

18 ¶Sed in eam non obscurè inclinat gloſ. in c. conſtitutus, in verbo, conſuetudinem, & ibi Pan. in v. not. extrà de in integ. reſti. Nam cùm in eo tex. fiat mentio huius conſuetudinis ſimpliciter, vt ſcilicet intra annũ & diem liceat proximioribus offerre emptoribus pretium. Ea glo. & Panor. loquentes etiam de ea conſuetudine, dicunt eam talem fuiſſe, vt ſi quis rem ſuam venderet extraneo, vel etiam alicui cõiuncto remotiori, is qui proximior eſt alienanti, poſsit intra illud tempus offerre pretium. Vides enim quòd glo. & Panor. vltra illum tex. qui eam conſuetudinem ſimpliciter appoſuerat, ſine mentione qualitatis emptoris, adiiciunt illa verba, extraneo, vel coniuncto magis remoto, tanquam illam conſuetudinem intelligant, vt locum habeat, non ſolùm ſi extraneo, ſed etiam ſi coniuncto remotiori fuerit res vendita. Niſi tamen diceres, & illud quoque intellectum fuiſſe ex verbis illius conſuetudinis in tex. appoſitis, cùm dicit, proximioribus: quaſi id ius ſemper cõpeteret ipſis proximioribus, qui ſcilicet ſunt in propinquiori gradu, ſi remotioribus res fuerit vendita. Proximiores enim ij dicũtur, quos alius nemo antecedit, l. ij. §. hæreditas, & §. legitima, ff. de ſuis & legit. Nam & Bar. Bal. & alij in l. tranſactionem, C. de tranſac. faciunt diſcrimen, vtrùm ſtatutum requirat conſenſum propinquorum ſiue conſanguineorũ ſimpliciter in alienatione rerum minoris aut mulieris: quo caſu ſatisfactum dicunt ſtatuto, ſi adhibiti fuerint conſanguinei remotiores, an verò requirat conſenſum proximorum, ſiue proximiorum, quod idem eſt, aut propinquiorum, & tunc ſint adhibendi ij, qui cæteros gradu antecedunt. Igitur cùm conſuetudo illius cap. conſtitutus, loquatur ſimpliciter de proximioribus, ſatis declarat proximiores ipſos admittẽdos ad redimendum retrahendumq; à minus propinquo, cui res vendita fuit oblato pretio, ſicuti & ab extraneo. Cum autem conſuetudo ſimpliciter admittit conſanguineum aut propinquum, vt facit noſtra conſuetudo ſuprà §. j. quæ vtitur his verbis, *le parent ou lignagier*, poſſet videri ſatis eſſe, ſi vendita fuerit conſanguineo etiam remotioris gradus, vt ceſſet ratio ipſius.

19 ¶Tu tamen cogita, neque enim auſim diſcedere à tam clara Ioannis Fabr. & aliorum in hac re ſententia, quã etiam ſecutæ ſunt aliæ huius regni conſuetudines, ſcilicet apud Burgundos hoc eo. tit. c. 3. vbi & Chaſſe. quod iam diximus, hanc partem ſecutus eſt, Cenomanos, c. 406. Andegauos, c. 395. Aquitanos Burdigalẽſes, c. 8. quod eſt v. huius tit. & Sanctones Angeriacos, cap. 51. Pro quibus vltra ea quæ diximus & illud quoque dici poteſt, quòd res alienata in cõſanguineum remotiorem, non eſt in tam propinqua familia, tam coniuncta venditori, quàm ſi proximus quiſque eandem retraxerit: tunc enim erit in intima, & (vt ſic dixerim) penitiſsima familia, ita vt ſi poſteà ab eodẽ vendatur alteri extraneo, præponentur qui erunt proximiores ipſius, & ſic primi venditoris. Contrà verò poſtponẽtur, ſi res manet apud illum vlteriorẽ, qui extraneis vendat, vt qui erunt eiuſdẽ gradu remotiores. Imò verò poteſt euenire, vt propinquiores ipſius primi venditoris nõ admittantur. Fac enim rem primùm venditam conſanguineo, qui decimo gradu diſtat à vẽditore. (is enim eſt vltimus omniũ, qui recipitur ad ſucceſsionem & retractũ, vt diximus ſuprà, §. j. gl. in verbo, *ou lignagier*, nu. 23. ſed & id intelligendum) poſteà verò à nepote ipſius emptoris, cui ſucceſsit, venditam extraneo: certè filius primi illius venditoris non admittetur ad retractũ huius rei, vt qui ab iſto poſteriore venditore diſtet vndecimo gradu. Et vt ſummatim id concludã, licèt res vendita conſanguineo in remotiori gradu non exierit è familia ſiue genere venditoris, propior tamen eſt vt omnino exeat, niſi à proximiore retrahatur. Igitur iterũ cogita, & vide omnino, quę dicã in ſeq. quæſt.

*Aliæ conſuetudines de princ. quæſt.*

20 ¶NAM maius illud dubium eſt, ſi res vendita fuerit vni ex multis proximioribus, an cæteri eiuſdem gradus admittentur ad retractum. Nam non admittendos adſtruit tex. in l. filiusfamiliâs, §. cùm pater, ff. de legat. j. vbi ſi pater, filio hærede inſtituto, ex quo tres habebat nepotes, fidei ipſius filij commiſit, ne fundum alienaret: & vt in familia relinqueret: ſi extraneo reliquit, omnes admittuntur ad fideicommiſſum: ſin autem vni eorum tantùm reliquit, cæteri non admittuntur. Verum eſt enim, in familia reliquiſſe, licet vni reliquiſſet. Præterà nemo dixerit ſi proximiori res vendita fuerit, alios conſanguineos queri poſſe: quando & feudum in proximiorẽ, vel cæteris contradicentibus, alienari poſsit c. 1. §. ſed etiam, ibi, niſi tibi vel alij proximiori, tit. per quos fiat inueſt. Is autem dicitur proximior, quẽ nemo præcedit, etiamſi alij ſint eodem gradu. l. qui duos, in prin. ff. de reb. dub. & §. proximus, Inſtit. de leg. agna. ſucceſ. Ideò Bal. in l. vlti. col. vlt. C. de ſuis & legi. tenet, quòd vnus fratrum poteſt eligere ex ſuis fratribus, quem volet inueſtiri de feudo, per c. 1. tit. de alie. feu. pater. & alia, quæ ibi allegat. Et ita nuncupatim in caſu noſtri retractus voluit Ferro. in conſuet. Burdig. hoc tit. de retractu, §. iij. pag. 3. Et in eam rem eſt expreſſa conſuetudo in comitatu Burgundiæ, §. vij. Et faciunt, quæ diximus in præcedenti quæſtione, in priori parte. Nam ſi à remotiore qui emit, nõ poſſit proximior retrahere, multò minùs ab eo, qui æquali cum eo gradu eſt.

*Si res vendita eſt uni ex proximioribus, an cæteri eiuſdem gradu poſſint retrahere in totum uel pro rata, vide ni glo. ſeq. nu. 1.*

*Conſuetudo.*

21 ¶Verùm Bald. conſi. xxxviij. dominus Thomas, lib. 1. reſpondit in hac ſpecie, quòd ſi vnus ex multis fratribus feudatariis partem ſuam alienauerit in alium vnum ex pluribus, poterunt cæteri pro ſua quiſque portione reuocare, per multa illic allegata, quæ tu videre poteris. Et idem voluit ipſe Bald. conſi. cccix. cùm eſſent plures, poſt prin. eod. lib. 1. per c. 1. in princ. tit. de ſucceſ. feud. & c. 1. §. donare, tit. quali olim feu. ali. pote. & c. 1. tit. de grad. ſucceſ. in feud. & idem quoque Bal. in d. c. 1. §. hoc quoque, col. vlti. verſi. ſeptima concluſio, tit. de ſucceſ. feu. quem in

*De eadem re.*

hoc postremo loco refert & sequitur Fel.in c.quæ in ecclesiarum,char.vlt.versic. septima declaratio,ibi,& adde quòd si simul multi,de constit. Et idem quoque voluit Ioan.Lignanus consi.Alb.Bru.consi.lxvij.casus talis est,nobilis vir:vbi & ad hoc multa allegat,& Card.Alex. in c.Titius,col.iiij.& seq.tit.si de feud.fue.contr.inter do.& agna.Iac.à S.Geor.in tract.feudorum,in verbo,& cum pacto de non alienando.col.ix.versic.in ista materia,& iterum col.seq. versi.secunda conclusio.Caro.Ruin.consi.viij.in proposito,col.ij.num.6.lib.1. Zasius in epitome feudorum,parte ix.char.3.versic.item & secundo. Nec ij duo allegant Bald. in d.locis, sed tantùm in c.1.titu.de vasal.qui conr.constit.Lothar.vbi de hoc nihil dicit, sed tantùm loquitur de alienatione,quæ facta est in remotiorem,vt scilicet ea reuocari possit à proximiore,de quo latè diximus in præcedenti quæst. Et nouissimè Albe.Bru.consi.xxxviij.visis concessionibus,col.j.vbi illud expressè dicit,non valere alienationem feudi in agnatum,pro portionibus peruenturis ad alios agnatos æquè proximos,in præiudicium eorum.Et bene etiam facit,quod scribit Bal.in c.1.§.sed res,versi.ego fui interrogatus,tit.per quos fiat inuest.

22 *De eadem re.* ¶Cæterùm Sal.vir vtique Iuris ciuilis prudentia clarissimus,duo super hoc consilia, & quidem contraria edidit. Primum,quo tenebat, eos agnatos vasalli,qui æquali sunt gradu cum eo,in quem feudum alienatum est,posse ab eo pro sua quæque portione reuocare.Alterum, quo prioris meminit,& se in illo errasse ingenuè fatetur,asseritq; constantissimè,posse feudũ vni ex proximioribus alienari:nec alios æquè propinquos conqueri,aut alienationem reuocare posse,per tex.in c.generali,iuncta glo.in prin.tit.de alie.feu.pater. Et ita eum retulit Pet. Fer.in tit.forma libelli,quo agitur ad reuocationem feudi, in verbo , nec superstitibus ex eo liberis masculis,col.viij.versi.circa autem præmissa: vbi & hoc in vtranque partem disputat, nec tamen aliud concludit. Pro ea autẽ sententia,quæ admittit æquales gradu pro sua quenque portione,est consuetudo Cenomanorum,cap.406.& Lodunensium hoc tit.§.viij.

*Consuetudo.*

23 *An pater possit uni ex filiis feudũ aut emphyteusim relinquere.* *Qui dicunt posse.* ¶Et huc spectat alia controuersia,quæ etiam inter nostros Doct.est,vtrùm pater possit feudũ vel emphyteusim vni ex filiis relinquere,ita vt cæteri reuocare non possint. Sunt enim,qui dicunt posse,videlicet Spec.nutans tamen,tit.de loca.§.nunc aliqua,versi.lxxviij.Iaco.Ardiz. in Summa tit.quib.mod.feud.amit.char.12.§.ad prædictum,versi.verùm licèt non possit.Bal. in auth.si quas ruinas col.iiij.versi.iuxta hoc quæro,C.de sacrosf.eccle.& in c.1.§. & quia vidimus,col.ij.versi.sed quæro de vno,post Iac.Bel.ibi,tit.qui feud.dat.poss.& consi.ccccl.nobilis Marchio,in fin.lib.1.modò (inquit) cæteris liberis relinquat legitimam,& consil.cxcvj. quòd consentiente,lib.3.Imo.in l.si domus,§.vlt.ad fi.ff.de lega.j.& in l.cùm seruus,aliàs l.idem Iulianus.§.si quis alicui,& in d.l.filiusfamiliâs,§.cùm pater,ff.eo.tit.& in c.potuit,ante fi.in pen. quæst.versi.pro cuius declaratione,extrà de loc.Pet.Anch.consi.cxliij. pro domina Paula,in 1.dubio.Pau.Cast.cons.clxxix.in causa quam magnificus,col.iij.versi.sed in contrarium.lib.1. Roma.consi.xxxv.visa facti serie,in vlti.dub.Barba.latè consi.lxvj.afferam in medium,col.v. versi.& licèt ista sint,& multis seq.lib.4.& inter consil.Alex.post consi.lv. prospectis his, col. pen.& vlti.lib.4. Ipse Alex.subdubius tamen,consi.xij.perspectis,col.ij.vers.fortificari,lib.5. & asseuerantius consi.xxvij.videretur,col.j.eod.lib.5.Maria.consi.xxv.dominus Franciscus,col. iiij.versic.verùm his & similibus.Bened.in repet.c.Raynutius,in verbo,in eodem testamento relinquens,le j.nu.186.de testa.Phil.Deci.& ipse subdubius,consi.cxciiij. viso tenore,ante fin. Ludo.Gozad.consi.xxv.in hac causa,col.pen.versi.vij.

24 *Qui contrà non posse.* ¶Sunt qui contrà negant,posse patrem vni filiorum relinquere,& in his And.Iser.& Iac.Bel. in c.1.tit.an agna.& in c.1.& ibi Bal.sibi contrarius,tit.de alie.feud. & idem And.in c.1.in prin. & ibi Bal.col.ij.versi.pone ego recepi,& Aluar.col.j.tit.de succes.feud.Oldr.consi.cxxxvij.perlectis,in primo dubio,Bar.in l.vt iurisiurandi,§.si liberi,col.ij.versic.secundum dubium,ff.de oper.libe.& consi.lv.dominus Amatus,quod consi.repetitur,consi.lx.quæst.nisi quòd in huius prin.aliquid priori additur.Fede.Senen.consil.ccxxviij.factũ tale est,duo fratres,in fi.Bal. in vtraque lectu.& Angel.post Iaco.Butr.quem ita dicunt consuluisse,in l.item videndum,§. nunc videamus,ff.de peti.hære.idem Bal.& Sal.in l.si adulta,C.de hære. ipse Bal.in l.j.in ix.q. ff.de re.iudi.& in c.imperialem,col.iiij.versi.quæro vtrùm pater,& ibi Mart.Laud.paulò ante fin.& Io.Ray.in §.habito,col.xiij.in paruis,versic.nec etiam potest,tit.de prohib.feud.alie.per Fede.Ang.consi.cxcix.Sal.in l.vlt.col.uj.versi.quæro an res emphyteutica, C.de iure emphy. Pet.Anch.sibi contrarius,consi.cccxix.themate præsupposito,in ij.dubio.& Ro.sibi item contrarius,in l.j.in xij.q.C.quando non peten.part.Raph.Co.consi.clxvj.visa copia,col.ij.versic. tertia consideratio.Iac.Aluar.in c.1.§.& quia vidimus, tit.qui feud.dat.poss.Ioan.Ana.consil. xxxvij.viso puncto,in ij.dubio.Per.Fetra.tit.forma libel.quo agit.ad rem feud. in verbo,nec superstitibus,col.iiij.versi.ex quo infertur.Alex.cons.viij.visis subtilissimis,col.iiij.versi.quinimo fortius,lib.3.Corn.latè consi.cxcix.in præsenti consultatione,col.xix.versi.his tamẽ non obstantibus.lib.2.Bart.sibi etiam contrarius,latè in rub.extrà de feud.col.pen.versi.vtrùm autem pater:vbi dicit ita se consuluisse,vti consuluit,consi.lxvj.afferam, col.ij.lib.4.Fran.Curt. senior consi.xxv.tria,in ij.dubio.Ias.qui hanc dicit esse communem opin.consi.ccxiij.in præmissa,col.iiij.versi.ad prædicta,lib.2.Phil.Deci.secum item pugnãs consi.ccxxxix. primò non videtur,col.iij.versi.vltimò non obstat,& consil.ccclxxxix. visa longa serie,col.j.Carol.Ruin.

consi.viij.io propolito,col.ij.num.7.lib.1.& consil.xxv.dubitabilis,col.v.nu.13.eod.lib.1. vbi & hanc dicit esse communem opi.& cooli.ccxiij.in quæstione,col.iij.uum.4.eo:lib.1.Io.Oldendorpius Actionum iuris classe iiij.in actione emphyteutica,cap.7.in fin.

25 ¶Suot autem,qui in hoc faciunt discrimen inter feudum & emphyteusim: vt scilicet in feudo non possit,in emphyteusi possit,ex iis quæ scribūtur à Bal.in d.c.1.col.iiij.versi.quęrit hîc glo.tit.an agna.vel filius.& hanc opiu.dicit cōmuniorem Alex.in d.l.idem Iulianus,§.si quis alicui,ff.de leg.j.de quo etiam plenè per Barb.consi.lxxxix.illud,col.vlti.lib.3. Sunt & qui distinguunt inter feudum aotiquum,& nouum,vt illud vni non possit pater relinquere, hoc possit:vt per Andr.Iser.io c.1.per illum tex.à contrario sensu,tit.de aliena.feu.pater.& Bal.in l.qui se patris,col.vj.vers.item quæritur si vasallus,C.vnde lib.& per Alex.qui id tamen oon admittit,consi.cvj.viso themate iostrumenti,col.vlti.lib.4.& consi.seq.in causa Nico.in prin. & Caro.Rui.consi.xlv.habita,col.viij.nu.17.lib.1. & dicam infra eo.tit.§.xxxij.nu.2. Sed & in feudo nouo à nonnullis distinguitur,an id gratis foerit concessum,an non gratis: vt primo casu oou possit pater vni ex filiis donare,in secundo possit:vt per Bal.in l.j.ad fi.C.per quas perso.nobis acquira.vbi etiam distinguit,vtrùm filij sint in potestate patris,an non.& Corne. consi.xxxvij.circa primum,col.iiij.in litera l,lib.3.& Bened.Ca.inter cooli.illius consi.lj. videtur primò,col.ij.eo.lib.3.& Ludo.Gozad.consi.lxxv.primò,col.ij.nu.14. Et vide etiam Maria. Soci.d.consi.xxv.dominus Franciscus,col.iiij.versi.vnde superest.Nec desuot,qui indistinctè dicant,id posse patrem,modò aliis legitimam relinquat,vt per ipsum Bald.consi.ccclvj.si vasallus,in iiij.dubio,lib.5. Sunt prætereà,qui hanc rem ita discriminát,vt inter viuos possit, in testamento oon possit:vt per Ludo.Bolo.in addit.Ioan.Ana.d.consi.xxxvij.io prin.eius add. Sed & sunt qui referre dicunt,vtrúmne feudum sit hæreditarium,an non:vt primo casu possit,secundo minimè:vt per Alexan.consi.xxviij.in causa & lite vertente super feudo,col.vlti. versi.confirmari possunt,lib.5.& Card.Alex.io d.c.1.col.vj.versi. quæro post Bal.tit.de prohi. feud.alie.per Fed.vbi id latè disputat. Sunt denique qui aliter atque aliter distinguunt,aut limitant,vt pleoè videre poteris apud Corne.consi.cclxxxij. viso dicto puncto,col.vj.versicu. tertiò videtur,cum multis seq.& plenissimè Ias.in l.iij.in xxij.eademq; vlti.q.C.de iure emph. & Fran.Curt.iuniorem in tract.feudor.in iiij.parte prin.char.totius operis 47.versi.ex prædicta regula.quos item omnes videre poteris,& ex iis depromere, quæ ad casum nostri retractus in hac quæstione,quam tractamus,pertinent,satis enim mihi visum est, Docto.nominatim ex locis designasse,eorumq; opin.strictim indicasse. Tu tamen super ea nostra quæst.vide etiam,quæ dicam infrà eod.tit.§.xxvj.in verbo,*non estant du lignage*. — *Qui distinguunt.*

## IL Y SERA RECEV PRO RATA, ADMITTETVR PRO RATA, GLO. VII.

1 SIMILE est quod à quibusdam dicitur voluisse Bal.io c.1.tit.de vasal. qui contr. constit.Lothar.quòd si sint plures agnati eiusdem gradus, & fiat alienatio feudi antiqui in voum eorum,cæteri æqualis gradus poteruot reuocare eam alieoationem,pro rata eorum portione. Et ita eum tefert, & sequitur Iaco. à S.Georg.in tract.feud.in verbo,& cum pacto de non alienando,col.x.versic.item & secundò. Quamuis Bal.vbi suprà,id noo dicat,sed loquitur de alienatiooe,quæ facta est in remotiorem,vt diximus in glo.præcedenti non semel. Verùm ipse Bal.& alij,à Iac.à S.Geor.& Zasio minimè citati,illud ipsum voluerunt in aliis locis à nobis designatis,in d.gl.præced.nu.21. Verùm. Cæterùm pro hac coosuetudine,& cōtra eam quoque diuersis respectibus facit tex.in l.si finita, §.si plures,ff.de dam.infe.quo io loco illinc occasione sumpta,Dy.& Bar. tractāt an & quando ordo temporis spectetur,vt inducat prælationem in Iure:vti etiam faciunt in l.priuilegia, ff.de priuileg.cred.& in l.cùm vnus,ff.de bon.auto.iud.pos.& ipse Dy.in l.qui prior,de regu. iur.lib.6. Vnum autem est.quod videtur suadere,hoc casu hunc proximum, qui primus retraxit,cæteros eiusdem gradus debere anteire:quia ex duobus æquale ius habentibus, potior est conditio occupātis,aut alio modo præuenieotis,vt tradit Rom.consi.xlvij.visis,post prin. per multa iura,quæ oihil mihi facere videntur. Sed sunt alia multa, probantia in his locum esse præuentioni,siue præoccupationi:vt cap.si duo,de procu.lib.6.& aliis vulgaribus. — *Vide in gloss. præcedenti,nume.26.& seq.*

2 ¶Sed & videtur,quòd emptor, qui est in pari gradu,non possit retinere pro rata, sed quòd omnino debeat cedere alteri consanguineo,etiā remotiori.Nam ex quo ipse emit,confusum esse videtur illud ius,quod ex statuto competit,quantum ad eum pertinet.argu.l.Stichum,§. aditio.ff.solu.matri.& l.si debitori meo,C.de pact.cum simil. Tamen Matth.Afflict.in tracta. Protomixeos,in §.j.col.xiiij.versi.iuxa hoc quæro Titius,dicit,quòd in hoc casu, de quo loquimur, licet actio quæ competebat huic consanguineo emptori ad retrahendum ratiooe proximitatis sit cōfusa,non tamen exceptio quæ competit ad retineodum, per not.in l.debitor,ff.ad Trebel.& in l.j.§.penul.ff.de capi.dimi.Et ita dicit concludere Sebast.Neapodanū, in coostit.incip.si in vno,in glo.vlti.ad fin. Et facit,quod scripsi suprà in hoc titu.§.j.glos.vij. io verbo,*ou autres choses censees pour immeubles*,num.20.& quod io simili,& seq.Sed & hîc vide quæ dicemus iofrà eodem §.gloss.x. in verbo, *tous y doyuent estre receux pro rata*. Taotum au- — *Vtrū emptor, qui est in pari gradu, possit retinere pro rata portione.*

tem abest, vt de hac re sit dubitandum, vt etiam sint, qui dicant hunc consanguineum emptorem cæteros cõsanguineos repellere, etiam proximiores, nedum æquales, vt latè disputauimus in gloss. præcedenti. Sed aduerte interim, quòd nostra consuetudo hîc non loquitur in consanguineo emptore, sed redemptore. Ideò quod hîc diximus, non omnino huic loco conuenit, sed tamen dicendum fuit.

3 *Quid si emptor cõsanguineum vult in totum admittere cõsanguineum petentem se admitti pro rata.*

¶At in casu nostræ consuetudinis illud non intempestiuè quæri potest, Quid, si iste vnus ex proximioribus, qui primo loco retraxerat, alteri eiusdẽ gradus venienti ad retractũ, petentiq; se admitti pro rata, vult offertq; totum cedere restituto pretio: negatq; se illum aliter admissurum, nisi totum retrahat, quia nec ipse, nisi totum quoque emisset: nec vult manere in communione eius rei. Igitur vel totum (inquit) retrahe, vel totum dimitte. Ille autem contrà petit ad suam tantùm portionem admitti ex hac nostra consuetudine, in his verbis, quæ nunc commentamur. Et sanè in fauorem huius, qui primùm retraxit, statutum est, vt possit, alio eiusdem gradu veniente, suam quoque ratam portionẽ retinere, ob id quòd ipse sit consanguineus in eodem gradu, quodq; primus ipse retraxit. Quòd si contrà potius eligat totũ cedere, quàm partem tantùm retinere, non video, cur alter idipsum recusare possit, tum ne quod in fauorem istius introductũ est, in ipsius odium & læsionem retorqueatur, l. quod fauore, C. de legib. cum si. tum quoque arg. atque exemplo eius, quod scribitur in l. tutor, §. j. ff. de mino. vbi si curator adolescentium prædia eis & sibi communia vendidit, eatenus tantùm venditio rescindenda est, quatenus adolescẽtiũ pro parte fundus cõmunis fuit: nisi emptor à toto contractu velit discedi, quòd partem empturus non esset. & quæ etiã in simili scribuntur in l. si quis aliam, & quod ibi tradunt Bar. Ang. & Pau. Cast. ff. de sol. cum multis concor. & simi. à me cumulatè traditis infrà §. xxiij. gl. j. nu. 1. & aliis multis seq. quæ ibi videre poteris.

4 *Consuetudines de hac re. Si ex duobus dominis alter vult laudimia capere, alter rem redimere. Quid si emptor totum offerat.*

¶De quo & tu vide, quod in simili statuitur, consuetudinum Turonensium hoc eo. tit. c. 22. & Cenomanensium, cap. 378. Andegauensium, c. 368. Aruerniensium tit. *des emphyteoses & louages*, cap. 10. iunctis duobus præcedentibus. Et iterum titu. *de retraict*, cap. 29 iunctis etiam duobus præcedentibus, Borboniensium, c. 448. & seq. vt non contemnendum id videatur, de quo tot gentes & populi consenserunt. Quibus etiam conuenit, quod scribit Masue. hoc tit. de retractu, §. vna vel pluribus. & Fran. Rip. in l. quò minus, col. vlt versi. sed pone quòd volens, ff. de flumi. quòd si ex duobus dominis alter vult laudare, atque sic laudimia recipere pro sua portione, alter verò vult partẽ suam, restituto huius partis pretio, retinere: id quidem potest ex sententia Alber. in l. per fundum, ff. de seruit. rusti. prædio. per l. hæredes, §. si meritò, ff. fami. ercisc. Tamen si emptor ei totum offerat, restituto integro pretio, is debet & cogitur totum retinere, vti etiam voluerunt Guli. Cu. & Albe. in l. si duo patroni, in princip. ff. de iureiur. Et quod post eundem Guliel. Cuma. scribit Angel. in l. item cum testamento, quam legit cum §. non solùm, l. si noxali, ff. de pecul. quòd si inconsulto domino emphyteuta vendiderit emphyteusim, poterit vnus ex pluribus hæredibus domini pro parte sua reuocare. Tamen emptor poterit dicere, aut totum reuocetis, aut nihil. Quodq; tradit Alber. in l. patri, §. j. ad si. ff. de minorib. Sed interim tamen vide quæ dicam infrà eod. tit. d. §. xxiij. in glo. vlti. num. 4. cæterùm iterumq; nũme. 6. ex istis denique, & duobus sequen. Vide etiam quæ in simil. tractat glo. in l. ij. in princi. C. de liber. & eor. libe. Bald. in l. j. in xxxvj. quæst. ff. de rer. diui. Mart. Laud. in c. vlti. col. ij. versi. quæro vasallus, & ibi Cardi. Alex. col. ij. versi. pro complemento, tit. quib. mod. feud. amit. l. j. vbi sequitur Ange. vbi suprà.

## PRO RATA, GLO. VIII.

1 *Pro rata quid significet.*

QVID hoc pro rata, significet, & quibus modis sumatur, videbis per gl. in l. j. in prin. & ibi omnino per Philip. Deci. etiam in princ. C. vnde lib. & in l. vlti. in verbo, pro rata, & ibi Bal. C. de dot. promiss. & Innoc. in c. constitutus, extrà de religio. domi. & Bald. in authen. defuncto, col. vlti. versi. sed oppo. quòd pater, & iterum versi. modò quæro, C. ad Senatusconf. Tertul. & in l. j. §. quòd si nemo, colum. j. versicu. super prima quæstione, ff. quod cuiusque vniuersi. & in l. vlti. colum. j. versicu. scias ergo, C. dẽ impub. & alien. substitu. & Petr. Voal. in tract. collectarum. quæst. xlij. Sæpius autem reperies, hoc, pro rata, significare, non æqualiter, siue pro virili, sed pro portione, vt in l. in iis, §. Impetator, ff. de solut. vbi æqualiter, & pro rata, vt diuersa ponuntur, cùm dicitur, æqualiter ad vtranque causam proficit, quod solutum est, non pro rata. & in authen. si quando, C. de constit. pecu. & in cap. Raynaldus, versic. demum, extrà de testamen. & ita eos tex. expendit Alexan. consi. lxxij. viso processu, col. iij. versic. sed aduertendum, lib. 5.

2 *De eodem.*

¶Illud autem sciendum, id nonnunquam, pro rata, simpliciter, & sine alia adiectione dici, vt in dicto §. Imperator, & rursus in eadem l. §. apud Marcellum, ibi, vtrùm pro rata. atque etiam in l. Plautius, in princip. ff. de conditio. & demonstr. & in l. & si pauciores, & l. sorori, ff. si pars hæredi. peta. & in l. si pro rata, ff. de religio. & sumpt. fune. & in l. procuratoris, §. vlti. & in l. illud, in princip. ff. de tribut. actio. & in l. hinc quæritur, versic. sin autem, ff. de pecu. & in l. insulam, ff. qui potio. in pigno. habe. & in l. interdum, §. j. ff. de hæred. insti. & in l. si verò, ff. de milit. testa. & in l. si libertus, §. j. ff. de iure patr. & in l. iij. ff. de alimen. & eibat. lega. & in l. si pro patre, §. idem quoque, ff. de in rem verso. & in l. apud eos, C. de debi. ciuit. lib. 11. & in d. c. Raynaldus.

Sicuti

Sicuti & apud Liuiũ lib.ab Vrbe condita xlv.Pediti in singulos dati centenni, duplex Centurioni,triplex equiti:tantũ pediti daturum fuisse credunt,& pro rata aliis.& Capitolinũ in Antonino Philosopho,Vicena millia nummûm singulis ob participatũ imperiũ militibus promiserunt,& cæteris pro rata.Quanquàm illud,pro rata, significare ibi videtur pro certa aliqua portione.In quibus locis,rata,est substantiuum.Ab aliis tanquam adiectiuũ ponitur. Tullius in Tuscul.Omnia ista,perinde vt cuique data sunt,pro rata parte,à vita, longa aut breuia dicuntur.Cæsar lib.1.belli Gallici:Quadraginta iugera in singulos proponit, & pro rata parte Centurionibus,euocatísque.Et Vitruuius lib.4.c.item iiij.Sinautem nona aut decima pro rata parte fiat.Pro rata quoque portione,scribitur in d.l.j.C.vnde libe.& in d.l.vlt. de dotis promis.& in l.adhuc,in princ.ff.de vsufructu.& in l.vlti.C.de repud.& in d.Auth.si quando, & in l.si seruus.§.j.ff.si quis cauti.& in l.omnes,C.de col.fund.patri.libr.11. & apud Tullium in Somnio Scipionis:Hic est ille, qui interuallis coniunctus imparibus,sed tamen pro rata portione distinctis,impulsu & motu ipsorum orbium efficitur.

*Pro rata parte.*

*Pro rata portione.*

5 ¶Et pro rata regionis, in l.ex mile,§.quæsitum, ff.de euict.Pro rata patrimonij, & pro rata pecuniæ,in l.Titius,ff.ad Senatusc.Trebel.& in l.sed & si lege,§.quod autem,ff.de peti.hære. Et pro rata ponderis,in l.iij.§.vlt ff.de rei vendic. Et pro rata temporis,in l.si quis domũ,§.j. ff.loc.& in l.si vno,§.vbicunque,eod.titu.& in l.cùm in fundo, §.quòd si vxor,ff.de iur.dot. Quod alibi,pro portione temporis,dicitur,in l.quòd si domus,ad fi.iterúmque in l.qui insulam,§.j.ff.loca. Et pro rata debiti,in l.procuratoris,§.in tributum,& §.vlt.ff.de tribu.actio. Et pro rata suæ quantitatis,in l.in imponenda,C.ad leg.Falci.Interdũ simpliciter, pro portione dicimus,quod & simpliciter,pro rata, dicitur:vt in l.Celsus,ff.de religio.& sum.fune. Nam & in d.l.sic pro rata, quæ paulò pòst sequitur,pro eodem ponit, pro rata. Sed & pro portione dicitur,in l.ij.in prin.& iterum §.cùm in eadem, ff.ad leg.Rho.de iactu.& in l.sed si cõmunis,ff.de contrah.empt.& apud Catonẽ in Re rustica,pro portione omnia ea facito.& Varronem in libro eiusdem titu.Vt & lac pingue habeant,& multùm pro portione. Et pro portione rerum,apud Tulliũ in lib.de Oratore: Sed oportet,vt ædibus ac templis vestibula & aditus,sic caussis principia pro portione rerum proponere.

*Pro rata regionis.* *Pro rata pecuniæ.* *Pro rata ponderis.* *Pro rata temporis.* *Pro portione temporis.* *Pro rata debiti.* *Pro rata quãtitatis.* *Pro portione.*

## OV CEVX QVI LES REPRESENTENT. AVT QVI EOS REPRAESENTANT. GLO. IX.

1 NIsi id consuetudo nostra expressisset, fortè non fuisset locus repræsentationi etiam inter eas personas,in quibus de iure cõmuni locum habet repræsentatio: quia nostra cõsuetudo in prin.huius §.nuncupatim præfert proximiorẽ cæteris, cùm dicit, *le plus prochain lignagier du vendeur*, &c. Et cùm fit mẽtio proximi,siue proximioris,non comprææhẽditur,qui sequenti gradu est,licèt is sit,qui priorẽ repræsentare soleat,l.iubemus,in princip.iuncto §.vlt.& ibi doct.C.ad Treb.& l.si libertus præterito, §.si libertus,ff.de bo.lib.& voluit Soc.consi.cclij.visis instrumentis,col.ij.versi.ad idẽ adducitur, & latiùs diximus in nostro tractatu Primigeniorum,quæst.xl.in quo tracto, vter in eo iure primogenituræ præferatur,nepósne ex filio primogenito ante patrem mortuo, an secundò genitus filius,in xxuj.ratione pro patruo contra nepotem.

*Repræsentatio an habeat locum in retractu.*

2 ¶Hincque fit,quòd cùm, vbi relictum est aliquid familiæ, vocetur primo loco proximus quisque,l.peto,§.vlt.ff.de leg.ij.& l.cùm ita,§.in fideicõmisso,eod.tit.& plenè diximus suprà in eo.§.in gl.iiij.in verbo,*doibt recevoir le premier lignagier*, versi.ij.Certè ob id non admittũtur filij fratrum cum patruis:quia vbi consideratur prioritas gradus, frater excludit filiũ fratris, l.iij.§.si duo,ff.de legit.tut.In qua sententia fuere Bal.qui id dicit not.Raphael Co.Flori.à S. Petr.Iaco.Pute.& Ang.Perus.in d.§.in fideicommisso,cum aliis multis concord. quorũ tibi ingentem cumulum fecimus in d.nostro tractatu Primigeniorum,in illa ipsa concertatione nepotis & patrui,in xxxiiij.ratione patrui:vbi etiam videbis,an id verũ sit.nam multi etiam contrarium tenuerunt,non contemnendis subnixi rationibus,vt ibi quoque videbis.

3 ¶Est & aliud, quod potuisset videri impedire in hoc casu repræsentationem,quia retractus non competit de Iure communi,sed ex statuto aut cõsuetudine,edictum autem statuti non sic aperitur nepoti, vt edictum Prætoris:quod etiam ei apertum non fuisset, nisi id Prætor expressisset,l.si post mortem.§.vlt.ff.de bo.pos.cont.tab.Ita enim voluit Bal.consi.xxx.præsupposito statuto,col.ij.versi.secundò quæritur,lib.1.vbi ex hoc cõsuluit, filium fratris non admitti cum patruo per repræsentationẽ patris ad succedendum ex statuto, tanquã scilicet repræsentatio locũ non habeat in his quæ ex statuto deferũtur.Et ita illum referri D.Bened. in repe.c.Raynutius,in verbo,& vxorẽ nomine Adelasiam,nu.64.& rursum nu.625.de test. vbi tamen corruptè eum allegat,nec ei tamen assentitur. Sed de hoc nos multa dicemus in tractatu primigeniorum,in ea quæstione, Vter in iure primogenituræ præferatur nepos ex filio primogenito,an filius secundò genitus.

*Repræsentatio an habeat locum in statutis.*

4 ¶Illam tamen sententiam Bald.confirmat, quòd in ius repræsentationis competit ex Iure quodã speciali,non autem cõmuni,vt probat text.qui id appellat priuilegium.in §.si autem defuncti, in Authent.de hæred.ab intesta.quem ad hoc singu.dicit ipse Benedi.in d.repetit.

*Repræsentatio iuris specialis est.*

in eodem verbo, num. 616. Igitur cùm & retractus sit etiam ex iure speciali, non potest in eo habere locum repræsentatio, quæ & ipsa est Iuris specialis, ne duo specialia in re eadẽ concurrant, contra not. in l. j. C. de dot. promiss. cum simi. Quin & si repræsentatio esset beneficium Iuris communis, id tamen non haberet locum in iis quæ deferuntur Iure speciali, per rex. not. in l. mulieri & Titio, ff. de condi. & demon. quem & ipsum dicit sing. idem Benedic. in d. repet. in verbo, mortuo itaque testatore, le ij. nume. 119. Et huc spectat ea controuersia, an ius statutarium vel consuetudinarium sit transmissibile: de quo per Salic. in l. j. C. ad leg. Iul. de adul. & Roma in l. ventre, ff. de acquir. poss. & ipsum Bened. loco suprà allegato, nu. 118. & multis sequent. vbi & alios citat.

5 *Sed an hæc repræsentatio habeat locũ, ut quis eum repræsentet, quo uiuo non erat cõceptus.*

¶Sed id vnum tamen hoc in loco notandũ est, quod à paucis animaduersum admodum miramur, tum demum repræsentationem habere locum, si is qui vult alium proximiorem repræsentare, viuo eo conceptus erat: aliàs enim ex persona illius, quo scilicet viuo nondum conceptus erat, in eius locum venire non potest, vt pulchrè & scienter reponderunt Franc. Rãpo. & Pet. Anch. inter consi. ipsius Anch. cons. 365. in themate proposito, col. j. per l. Titius. ff. de suis & legit. & l. j. §. quis proximior, ff. vnde cog. & glo. in §. hi autem, in princi. Instit. de legiti. agnat. succes. Ad quod etiam faciunt alia multa, quæ nos abundantissimè collegimus suprà eod. tit. §. j. glo. ix. quæ est in verbo, *en lignagier*, nu. 81. & hæc quidem, & multis seq. vbi & hoc transeunter attigimus, & quod dicemus nu. seq. in fi. & in loco inibi citato.

6 *De eadem re.*

¶Verùm ego id vix reciperem in hoc casu nostræ consuetudinis, quæ hîc in verbis sequẽtibus dicit repræsentationẽ habere locum in retractu, vt in successione. Alibi autem, videlicet tit. *de successions*, qui est omniũ xvij. §. j. qui est ccxij. omnium §. totius huius voluminis cõsuetudinum nostratum, scribitur, repræsentationẽ habere locum in infinitum, eatenus quidem, quatenus gradus consanguinitatis computari & probari potest. Quibus verbis satis ostenditur, non esse necesse, vt quis sit conceptus eo viuo, quem vult repræsentare, neque enim id fieri posset in infinitum, vt dicit ob eadem verba in simili casu Bald. in c. j. tit. an agna. vel fili. & consi. ccxv. proponitur, col. ij. lib. 2. & diximus suprà eod. tit. §. j. in dicto verbo, *en lignagier*, nu. 89. & id quidem. Vt interim illud omittam, quòd licet ij qui post mortem concepti sunt, non admittantur ad successionẽ ex propria eorum persona, tamen admittuntur ex persona parentum, scilicet iure transmissionis, ac veluti repræsentationis, ex sententia Cyn. Bar. Bald. Sal. Pau. Cast. Corn. & aliorum in l. j. C. de his qui ante apert. tabu. & aliorum multorũ, quos collegi suprà in eadem glo. in verbo, *en lignagier*, nu. 92. denique licet.

## TOVS Y DOIVENT ESTRE RECEVS PRO RATA, OMNES PRO RATA ADMITTENTVR. GLO. X.

1 *Si plures consanguinei eiusdẽ gradus ueniunt, quid agendum. Quid si unus est utrinque coniunctus, alter ex altero latere tantum.*

IOAN. Fab. in §. si plures, Insti. de legi. agnato. succes. loquens nuncupatim de casu nostræ cõsuetudinis, Si sunt plures (inquit) eiusdem gradus, qui veniãt ad retractum, dicunt aliqui, quòd si sit eadem ratio omnium, vt quia æquè admittuntur ad successionem, admittuntur etiã omnes ad retractum. Et ex hoc dicũt, quod frater vtrinque coniunctus excludit omnes, qui ex vno tantùm latere sunt. Idemq; eo in loco voluit Bart. si is est, in ea lect. Insti. quæ nomine eius circunfertur, quod minime credo: & ante vtrunque Petr. à Bel. Perti. nuncupatim etiam loquens de retractu, in authent. itaque, in fin. C. commu. de succes. Subdit autem Fab. quòd si nulli sint vtrinque coniuncti, tunc agnati in quæsitis ex parte patris, cognati matris admittuntur, l. de emancipans, C. de legiti. hæredit. Vltra fratres, & fratrum filios veniunt proximiores æqualiter, nulla ratione habita, vnde bona venerint. authen. post fratres, C. eod. & d. auth. itaque. Sed & subdit, quòd quicquid sit de Iure, certum est de cõsuetudine, eos qui æquales sunt, vt fratres cõsanguinei, vel ex iis descendentes, æqualiter admitti. Si non sint consanguinei, eos qui attinent ex parte eius, à quo bona processerunt, admitti non alios. Sed super hoc vide quæ dicam infrà, §. xiiij. glo. ij. nume. 10. illud autem. & sequent.

2 *Si unus ex pluribus eiusdem gradus præueneri, an cæteros excludat. Ius redimendi indiuiduum. Et an cuilibet insolidũ competat.*

¶Bal. autẽ in tract. Protomixeos, col. iij. vers. sed quid si sunt æqualiter, dicit hoc casu, cùm scilicet plures eiusdẽ gradus volunt admitti ad retractum, ambo debent consequi: aut præfertur, qui prior prouocauit: aut si simul prouocauerint, locus est gratificationi: per multa, quæ illic allegat, quibus addere poteris & alia multa, quæ nos cõgessimus in tractatu Primigeniorũ in xv. q. in ij. opinio. At illud primum caput, de eo qui prouocauit, voluit quoque & in hoc casu Pau. Cast. qui Bal. non meminit, consi. ccxxj. in hoc passu duo sunt, col. ij. lib. 1. motus, quia id ius reuendendi alteri, est indiuiduum, vtpote quod continet rem tradi, quod & ipsum indiuiduum est, l. stipulationes non diuidũtur. ff. de verb. oblig. & not. Bar. in l. cùm vsusfructus. ff. de vsufruct. l. ideò cuilibet in solidum competit, l. ij. ff. de verb. oblig. Ex quo fit (inquit) vt locus sit præoccupationi, l. si pluribus, in fi. ff. de leg. j. & l. ij. ff. de duob. reis, & l. si rem, §. si duo, ff. de donationibus. & l. si Titius, ff. de verbo. obligatio. Et idem quoque voluit Alex. qui solùm Pau. memorat, consi. xxviij. viso themate, in iij. dubio, libr. 6. vbi dicit præoccupatum censeri per litem contestatam. & Ioan. Igne. qui nullum horum allegat, in repet. l. dudum, colum. xxviij. versi. adde tamen vnum, C. de contrah. emptione, per alia multa iura,

quæ præoccupantem præferunt,cæteris paribus.ibiq; etiam declarat,quis præoccupasse dicitur, post Bart.Bal.& recentiores in d.l.si pluribus,ff.de leg.j. De quo etiam per gloss.Bart. Bald.& alios in l.pluribus,ff.de procur.gloss.j.& Doct.in c.capitulum,extrà de rescrip.Ioan. Andr.in c.si duo,de proeu.lib.6.in Nouel.Bal.in l.si quis à multis,in ij.lect.ff.de noxa.actio. Pau.Castren.& Alexand.loquentes in specie huius casus,quibus locis supra allegauimus. & eundem Alex.in l.inter eos,quam l. legit sub.l.sunt qui.col.j.ff.de reiudic.& in d.l.si Titius, in j.not.ff.de verb.obligat. *Præoccupare quando quis dicatur.*

3 ¶Hæc autem nostra consuetudo apertè declarat,omnes eiusdē gradus admitti pro rata,nulla præoccupationis ratione habita. Quod & idem de Iure cōmuni procedere censet Sebast. Neapodanus in consti.de Iure congrui,in fi.& in constit.si ex vno,in verbo,viuus.& Bened. in repet.c.Raynutius,in verbo,& vxorem nomine Adelasiā,nu.608.de test.& Matth.Afflict. in tract.Protomixeos,§.j.col.antep.quæ est xxj.totius tractatus,versicu. vltimò not. Quibus accedo,hac ratione motus,licet ipsi non dicant,quòd cùm aliquid cōpetit pluribus nomine collectiuo cognationis vel familiæ,tunc proximiores existentes in eodem gradu simul concurrunt,l.cùm ita,§.in fideicommisso,& iterum l.peto,§.fratre,ff.de leg.ij.Bar.in l.si cognatis col.vlt.versi.quæro quo ordine,ff.de reb.dub.cum multis cōcord.adductis à Ias.consi.ccxv. ex Valentia,col.ij.versi.sed præmissis,lib.2.& à me suprà,eod.§.glo.iiij.nu.2.nam propè omnes ibi à me citati ad aliud quippiam,id quoque voluerunt.Nec etiam æquum videtur, vt alterius festinatione alterius ius lædatur,l.cùm solus,ff.de acqui.hæred. *Iterū de principali quæstione.*

4 ¶Sed id tamen intelligo,vbi res empta diuidua est. Quòd si ea indiuidua sit,putarem etiam extante nostra consuetudine,locum esse præoccupationi. Pone enim quòd vēdita sit seruitus,in qua,vt dictum est expressè suprà §.j.retractus habet locum,aut aliud quidpiā indiuiduum, & quod simul plurium esse non possit: tunc inter multos eiusdem gradus præferretur,qui prior occuparet: & si simul prouocarēt,forte esset res dirimenda,vt expresse & in hoc casu voluit ipse Matth.Afflict.in d.tract.Protomixeos,in d.§.j.col.pen.versic.item pone quòd pluribus,per quædam iura ibi allegata,quibus & alia multa addidimus in d.tract.Primigeniorum,d.quæstio.x.Et idem in simili statuto respondit Pau.Castr.consi.ccxxj.in hoc passu,col.ij.versi.similiter non obstat,lib.1.Et tu tamen vide,quæ dixerim suprà,§.j.in glo.ix. quæ est in verbo, *ou lignagier*, numer.177.rursus quæritur.Et vide item Fetro.in consuetud. Burdigal.hoc titu.§.iij.statim post princi. *Quid si res empta sit indiuidua.*

5 ¶De hoc autē,an scilicet & quomodo sit locus præoccupationi inter multos cōsanguineos venditoris eiusdem vel diuersorū graduum, sunt multæ expressæ Franciæ consuetudines, videlicet Parisiensibus,cap.clxxix. Meldēsibus,xc.Meldunensibus,xxxiiij.Senonēsibus, xlvj. Trecensibus,cxlv.Caluimontensibus,cxiij.Aurelianensibus,cclxxix.Turonensibus hoc tit. c.j.Cenomanensibus,ccclxxx.Andegauensibus,ccclxx.Aruerniensibus,hoc ipso titu.cap.xv. & tribus sequentibus.Borboniensibus,cccxxxix.& duobus sequētibus.Blesensibus,c.cxcix. & duobus sequentibus.Engolismensibus,lxj.Rochellensibus, xxx.Bituricensibus,hoc quoque tit.c.ij.Burgundiensibus hoc item tit.c.etiam ij.Artesiensibus,c.lxxxvj. Burdegalensibus, cap.vj.Sanctonensibus xlvij.& simil.quas tu ipse videre poteris. *Consuetudines de ea re.*

6 ¶SED hîc in mentem venit quæstio,quam nos semel ex facto cōtingere vidimus: Titius & Mæuius erant eodem gradu propinqui venditoris: Titius Mæuio mandauit, vt rem ipsam venditā retraheret,quæ vtriusque cōmodo cederet.Mox verò Titius ipse,ignorāte Mæuio, eandē ab emptore retrahit:an Mæuius habeat actionē aduersus Titiū, vt ei dimidiā partem rei redēptæ cedat,restituta etiā dimidia parte pretij,si transactus fuerit annus retractus.Nam si nondū exijsset,haud dubiè agere posset ex hac nostra consuetudine,quæ ius facit consanguineo retrahendi ab alio cōsanguineo eiusdē gradus pro rata,si intra tempora retractus veniat. Sed hîc quærimus,an post annū admittatur ob id mandatū,siue cōuentionē,de qua locuti sumus.Et id quidē dubiū decidimus ex casu l.cùm duobus, ff.pro socio.vbi si id solùm actū est,vt fundus vēditus emeretur: & mādāti cōmunicaretur,aduersus eum qui emit nullam actionem cōpetere.Si verò id actum sit:vt quasi cōmune negotium gereretur, societatis iudicio emptorē teneri,vt pro rata cōmunicet. Nisi (vt dicit glo.ibi in verbo,tenebat) is cui mandatum est,dolo vel culpa emere noluit:tunc enim fortè nihil ei cōmunicabitur,arg. l.si fratres,§.si quis societatē,co.tit.Et ibi Bar.& Bal.dicunt vtriusq; rationē esse, quòd in priori casu mandatū est,quod potest liberè reuocari.In secundo societas,in qua non est locus pœnitentiæ.Et idē quoque in retractu conuentionali dicēre possumus,si fortè alter ex duobus, qui fundum sub lege reuenditionis vendiderant,alteri eorum mandauerit retrahendum. *Si ex duobus eiusdem gradus alter alteri mandauerit retrahi fundū qui vtriusque commodo cedat,an hic tenebitur cōmunicare lapso tēpore retractus.*

## LVY SEVL, SOLVS IPSE, GLO. XI.

1 ET id quidē iuris est,quoniā ex multis,qui sunt eiusdē gradus,quilibet in solidum admittitur iure accrescendi,si cæteri nolint:vt & nuncupatim in hac specie,de qua loquitur hæc nostra consuetudo,voluit & respondit Pau.Cast.consi.ccxxj.in hoc passu duo sunt,col.ij.lib.2.iterumque & expressius consi.lxxiij.in causa mota per dominam Dorotheam,ad fin.lib.2.& aliquid diximus in præcedente glos.vt videre poteris. *Si plures sunt eiusdē gradus, quilibet insolidum admittitur.*

POVR

## POVR VNE TESTE, PRO VNO TANTVM CAPITE, GLO. XII.

1 *Si plures ad retractum veniunt, an in stirpes, an verò in capita veniant. Quid in descendentibus.*



AGNVM inter nostros certamē fuit, estque etiamnum, vtrùm, cùm filij fratrum soli & sine patruis succedunt, in capita, an in stirpes veniant. Sed illud primum Lectores scire oportet, quòd in successione ascendentiū descendentes semper in stirpes vocantur, tam de iure C. vt scribitur in l.ij. & ibi Albe. C. de suis & legit. & §. cùm filius, & iterū §. vlt. Instit. de hæred. quæ ab intesta. defer. quàm etiam de iure Auth. vt patet ex autheu. in successione, & ibi Pau. Cast. & Corne. C. de suis & legit. { quàm denique de iure feudorum, per c.j. in princip. & ibi Doctor. titu. de successiõn. feud. } Et id nemo non admittit, quod sciam, præter Ioan. Fab. in authent. cessante, C. de legit. hæred. & Socin consi. ciij. quoniam præsens, col. iij. versi. secundum autem probatur, libr. 2. & ex Antiquioribus Alber. Papien. vt eum retulit Alberi. in l. ij. de suis & legit. negans eam l. loquentem de nepotibus trahi ad posteriores.

2 *Quid in successione consobrinorum sine patruelium.*

¶In successione autem collateralium, qui sunt post fratres & fratrum filios, haud dubiè veniunt in capita, ex omnium sententia. At in successione consobrinorum, siue patruelium, verbi gratia, tres erãt fratres, aut sorores: decessit vnus, relicto vno filio, alter duobus, tertius tribus filiis: deinde ille vnus ex primo decessit, cui cæteri patrueles succedunt, & nonnihil dubij est, succedántne in stirpes, an in capita. De quo per Bal. consi. cxcviij. ad euidentiam, in iij. & iiij. dubio, lib. 3. Ioan Lig. inter consi. Albert. Brun. consi. lxxvj. thema, col. penul. & Matt. Laud. in c.j. §. & quia vidimus, col. vlt. versi. tertia regula, tit. qui feud. dare possunt, & in cap. 1. col. vlt. titu. de gradibus suc. in feu. Si autem filij fratrum, id est, patrueles, succedunt patruo simul cum alio patruo: in stirpes proculdubiò succedunt: nam necesse est, vt tunc in locum patris veniant: aliàs patruus, tanquam proximior, eos excluderet.

3 *Quid cū soli sine patruo inter se succedunt. Qui in capita dicūt eos succedere.*

¶Quid si soli inter se sine patruo succedunt? Et hoc quidem Cimmeriis propè tenebris obscurius est, magnísque testibus res ista agitur. Nam in capita eos succedere, trãdidit Azo, huius opin. veluti antesignanus, in Summa, C. de legit. hæred. col. ij. §. item iure nouissimo. versicu. illud dubitari potest, & Accur. ipsius discipulus, nec eo magistro indignus, in §. hoc etiam, in verbo, superstites, in fi. Insti. de legit. agna. succes. in quo illud scire debes, ób id præsertim, quòd idem Accur. aliis in locis fuit in contraria sententia, vt postea dicemus, quòd Accurs. ipse postremo loco scripsit in Institutiones, vt dicit Bald. consi. cclxxij. casus talis est quidam testator, col. ij. lib. 2. vt hinc intelligas, hanc suam in eo loco opinionem cæteris esse veluti maturiorē, iuxta illud Diui Pauli j. ad Corint. xiij. Cùm essem paruulus, loquebar vt paruulus, & cætera quæ sequuntur. Quam sententiam sæpissimè aduocat Barb. noster, cùm mutat sententiam. {Atque illud Euripidis in Hippolyto,

*—Κἀν βροτοῖς*
*Αἱ πῶς φροντίδες σοφώτεραι*
*δεύτεραι.—*
*—Nam mortalibus*
*Posteriores semper cogitationes prudentiores.*

Ex quo (ni fallor) depromptum est illud Tullij Philip. 12. Posteriores enim cogitationes (vt aiunt) sapiētiores solent esse.} Sed & è nostris Fran. Curt. senior, consi. xlv. statuto siue consuetudine, col. viij. versi. & ideò huic decisioni, dicit quòd cùm Doct. nostri reperiuntur diuersas secuti fuisse sententias, postremas præsumi meliores & maturiores, & in id alios multos allegat, & idem dicit Philip. Deci. in postrema addi. consi. xxxiiij. præstantiss. Doctor, col. eiusdem additio. ij. versi. secundò principaliter. {Idque prouerbio dicere solemus δευτέρων ἀμεινόνων.} Sed non omnino certū est (neque enim posteaquàm huc peruenimus, id omittendum est) quod ex Bal. dictum est glos. Accur. in Institutiones, esse omnium postremas, quia Petr. Iacob. tit. de actio. in rem pro re emphy. char. antepenul. versi. item quod glossator, dicit Francisc. Accurs. ipsius Accursij nostri glossatoris filium dixisse, patrem admodum iuuenem scripsisse gloss. in Institut.

*Accursius quādo in Institutiones scripserit.*

4 *Qui itē fuerit illius prioris sententiæ.*

¶Sed vt ad institutum redeamus, eandem illam Azo. opi. secutus est ipse Accurs. in l. ij. §. hæreditas in verbo, in tres partes. ff. de suis & legit. hæred. Alter Azo discipulus Roffre. in tit. de bon. poss. vnde cognati. §. vlti. versi. vltimò quęritur. Host. in Summa, tit. de succes. ab intest. §. viso igitur, col. vlt. versi. quid si factū filij. Vbert. aut vt alij vocant, Obert. Bob. in d. auth. cessante, C. de legit. hæred. prout ab aliis citatur: neq; enim lectu. eius habemus, nec quorundam aliorum, quos & posteà citabimus, vt si necesse sit sententias omniū numerare, magis quàm ponderare, (quod queritur Plin. iunior lib. Epistol. 2. ad Arrianum: id est ponderare causas vocibus, non ratione, vt loquitur Cicero in Oratione pro Cecinna. Quod & Plato quoque apud Stobæum sermone xliij improbat: Ἐπιστήμῃ γὰρ οἶμαι δεῖ κρίνεσθαι, ἀλλ' οὐ πλήθει, τὸ μέλλον καλῶς κριθήσεσθαι, id est, Iudicandum est secundum scientiam, non multitudinem, quicquid certè iudicari debet) vt si inquam numerare opus sit, cognoscant Lectores, vtra earum numero vincat. In hac igitur sententia fuit & Alber. in d. auth. cessante. vbi & Oldr. dicit fuisse in hac sententia, & Guido. Suza. in quibusdam reportatis: vt vocant, & Cyn. & Bal. in

Bal.in l.j.§.vlt.ff.si pars hæred.pet.Iac.But.Bald.qui hanc dicit esse magis consonam literæ & naturæ,licet aliàs consuluerit pro altera , & Sal.qui hanc dicit fortioribus argumentis fundatam,in d.auth.cessante.Idem Sal.in auth.post fratres,la ij.& ibi quoque Io.à Monte, C.de legi.hæred.& ipse Sal.in l.lege,in fi.eod.tit.Iac.Bal.in c.j.in fin.titu.de natur.succes.feud.Bald. consi.cccclij.statuto ciuitatis maritus,col.j.versi.ex tertio lib.1.Iaco.Ardis.in Summa,titu.de succes.in feud. (§.item succedunt collaterales.) Mart.Laud.in d.c.j.col.vlt.tit.de gradi.succes. in feud.Bened.Capra.consi.xxj.cum de duobus,col.vlt.vbi & hoc dicit communiter teneri, in quo admodum fallitur,& iterum consi.ciiij.viso & considerato,in j.dubio.Ang.Are.in §. cùm filius,Instit.de hæredi.quæ ab intest.defer.vbi hanc dicit esse veriorem de iure,quamuis si casus accideret,vereretur discedere ab opin.glos.Bart.& Bal.qui contrariũ tenent, propter immensam eorum autoritatem.Fortu.Guar.in repetit.l.Gallus,§.idem credendum,col.xix. versic.ex superioribus,ff.de libe.& posthu.vbi hanc latissimè doctissimeque defendit Zasius in suis singu.intellect.iuris:vbi & hanc multis magnísque rationibus fulcit, atque iterum in epitome feudorum,parte viij.in vj.conclusione, vbi dicit, hanc opinionem seruari in Germania,& approbatam fuisse cõstitutione Caroli Quinti,præsentis Imperatoris,in eam rem edita in conuentu Imperij, vti etiam affirmat Ioan.Ferrariùs in commentar.Instit.titulo de hæredit.quæ ab intest.defer.in verbo,non in capita,sed in stirpes,in fi.vbi & dicit eam constitutionẽ editam fuisse anno Domini M.D.xxix.& nouissime Iacob.Spigellius in Lexicon Iuris ciuis,in verbo,in capita succedere,& Ferro.in consuetud.Burdiga.hoc titu.§.vj.col.iij. versic.de successione. Et hanc quoque opinio.secutum fuisse Bul.& Ray.Forl.tradit.Bal.in cap.j.in princip.titu.de successione feud.& dicit idem Bald.in d.c.j.tit.de natu.succes.feudo. quòd omnes,qui fuerunt ante Accursium , tenuerunt hanc opinionem. Et citatur quoque in hanc opinio.Albe.Papi.

5 ¶At sunt multò plures alterius sentẽtiæ,vt scilicet ij succedãt in stirpes, videlicet ipse Acur. sibi contrarius,in d.auth.cessante,& ibi quoque Dyn.Iacob.Aret.Pet.Cyn.sibi quoque contrarius,Guil.Cu.Franc.Rampo.Ioan.Fab.Bart.qui dicit hancfuisse ex opinionib.in quibus Accursius primùm desciuit à maioribus,illumque in hanc partem cõsuluisse, Bene.Plumb. Ang.qui dicit opin.Azo.de iure antiquo securiorem esse,sed hanc de iure nouo procedere; & communiter practicari.Pau.Cast.dum hanc ponit posteriorem,alioquin obscurius.Raph. Fulg.& Corn.qui & hanc dicit,tanquam communem,in decisionibus tenendam,C.de legi. hæredi.idem Accur.in d.l.lege,in fi.C.eod.tit.& in d.l.j.§.vlti.in verbo,vtputa , & iterum in verbo,vendicationem,& ibi etiam Bart.Ang.& Pau.Cast.clariùs,quàm suprà,ff.si pars hære. pet.idem quoque Accurs.in §.reliquum,versi.si autẽ defuncto,in verbo,fuerint,& ibi etiam Iaco.Butr.secum pugnans,Bart.& Ange.in Auth.de hæred.ab intesta.veni.idem Iacob.Butr. Iacob.Belui.sibi etiam contrarius,& Aug.in §.si verò neque fratres,eod.tit.Iac.Aret.in l.antiqui libero,ff.si pars hæred.peta.Spec.Io.And.& Bal.hîc,vt aliàs sæpe,sibi malè cõstans,in tit. de succes.ab intest.§.j.versi.sed an filij,& seq.vbi & ipse Spec.asserit Alber.Gal.idem tenuisse. Dy.in tract.de succes.ab intest.col.iiij.versi.sed pone quòd aliquis.And.Iser.in c.j.& ibi quoque Bal.in versi.his verò.Mart.Laud.& Car.Alex.tit.de succes.frat.siue de grat.succes.in feu. Bar.in l.post consanguineos,§.hæreditas,quem legit cùm §.agnati,& ibi quoque Ange.ff.de suis & legit.hæred.& cons.clxxiij.super hæreditate.Ioan.Ligna.in clemen.plures, & ibi Imo. colum.vltima,& Card.Floren.qui hanc dicit communiter approbari,colum.j.de iure patro. Bald.in d.§.hoc etiam,& ibi etiam Ioan.Plat.& Christo.Por.Instit.de legit. agna.succes. vbi & ipse Bald.dicit hanc esse communem opinionem , & idem Bald. qui idem dicit tenuisse Iacob.Vero.in cap.j.§.& quia vidimus,colum.j.in verbo,æqualiter,& ibi etiam Marti.Laud. colum.vltim.& Cardin.Alexand.etiam col.vlt.titu.qui feud.dare poss.& idem Bald.in d.c.j. in princ.col.ij.versic.sed dubium est. & ibi etiam Aluar.tit.de succes.feud.& ipse Bal.in d.c.j. ad fin.& ibi quoque Barba.in addi ipsius , & Mart.Laud.titu.de natu.succes.feudor.& idem Bal.in dicto.§.hoc etiam,Institut.de legit.agnar.success.& consi.ccxciij.primò dicam,in prin. libro 2.& consi.cccxlij.casus super quo , in ij.dubio,libro 2.vbi tamen obscurè loquitur, & consilio clxxxv.factum est tale,Fagonus,colum.ij.lib.3.& dicto consi.cxcviij.ad euidentiam, colum.j.versicu.secunda quæstio , & iterum colum.ij.versicu.venio ad tertiam, eod.libr.3.& consi.ccccviij.super eo,in fin.lib.4.Io.Fab.in §.cæterùm,Insti.de legit.Agna.success.vbi hanc quoque dicit communem,Imo.in l.interdum, in princip.ff.de hæred institu.Rapha.Fulgo. consi.xij.ad id,de quo quæritur,colum.vlti.vbi & hanc dicit communem.Mathes.in tractat. de succes.ab intest.in iij.arti.princip.versicu.secundò dubitatur,& versic.quando autem succedunt:vbi etiem dicit communem, & vtrobique etiam Ludo.Bol.in additio.vbi ita dicit se consuluisse.Nico.Vbal.in simili tracta.in iij.parte princip.colum.j.versi.sed circa hoc quæro, vbi etiam dicit communem.Petr.Ferra.tit.forma libel.pro hæredi.ab intesta.in verbo , nullisque superstitibus , colum.xiiij.in paruis , versicu. vlterius quæritur.Alexander latè consi. lv.prospectis his, colum.iij.versic.confirmantur prædicta , & multis sequentib.libr.4. & ibi etiam Barba.consilio quod illud continenter sequitur sub eodem numero.& idem Alexan. consi.xxix.perspectis consideratisque colum.j.libr.5.vbi & hanc asserit esse communem,nec

ab ea

Qui contrà tenuerũt illos in stirpes succedere.

ab ea in iudicando esse discedendum. Francisc. Aretin. consil. clxiiij. diligenter, columna j. Corne. consi. xlviij. pluribus, colum. vlt. lib. 1. Guid. Pap. decis. Delph. cxxxiij. sed qualiter. vbi dicit non esse ab hac iudicando recedendum. Iason consi. clxxiij. circa primum, col. ij. versic. sed præmissis non obstantibus, lib. 4. Philip. Dec. qui & hanc dicit communem, in l. nepotes, in princ. C. de legi. liber. Carol. Ruin. qui & hanc dicit esse communem, consi. viij. in propo sita, ad fi. lib. 1. Benedic. in repet. c. Rainutius, in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu. 631. de testa. Stephanus Bertrand. in l. hac edictali, versi. quam obseruationem, nu. 4. C. de secund. nupt. vbi hanc dicit esse communem, & consi. xcvij. ponitur in facto quòd dudũ anno, iiij. dubio, lib. 1. & consi. exponitur in facto quod Iacobus, eod. libr. 1. & consil. ccxxv. ponitur in facto, quòd dudum fuit, ad fi. lib. 3. vbi tamen nonnihil dubitat. & consi. ij. viso cõsultationis themate. in ij. dubio, lib. 4. vbi dicit esse communem. Iacob. à S. Georg. in tract. feud. in verbo, præsentes, colum. iij. versi. sed vlterius, vbi dicit ita se sæpius consuluisse. Franc. Curt. iunior in simili tracta. feud. char. 3. versic. quartò circa istam materiam: vbi item dicit esse cõmunem, nec ab ea discedendum. Boer. latè consi. incip. an filij duorum: quod consi. posuit post Dyn. de reg. iur. Rochus Cur. in tracta. de Iure patron. in verbo, ipse vel is à quo causam habuit, in ij. quæst. Fab. Gioch. in repet. authen. nouissima, in 5. quæst. iiij. quæst. princ. C. de inoffi. test. Chassen. consi. xlvij. super deductis. col. vij. versi. sed quicquid sit. Ioan. Olden. in cõmentarus leg. xij. tabularum, titu. vj.

6 ¶ Et omnium sunt vtraque ex parte multæ & non contemnendæ rationes, quas apud eos videre poteris, & hãc controuersiã alicubi in loco opportuniori copiosissimè tractabimus, ostendemúsque apertissimè, ni fallor, quis iustiùs induit arma. Vnum tamen παράδειγμα à natura ipsa profectũ, nec omnino quoque contemnendũ pro posteriori opinio. hic subiiciemus. Nam si caudex quispiam siue truncus arboris duos ramos æquales emiserit, vnus autẽ eorum in duos alios diuisus sit, vt plerunque fit, an singuli isti duo ex vno producti tãtùm excipiant alimenti succique ex eo trunco, siue caudice, ac ille alter? Et sanè videmus hunc multò crassiorem, ampliorem, obesiorem, atque etiam longiorẽ euadere quàm singulos illos duos: veluti natura legis magistra parẽsque nos doceat singulos nepotes, qui ex vno filio prodierunt, non tantùm debere ab auo percipere, quantum vnus ex alio filio. Satis autem constat, naturalem rationem tacitã quandam legem esse, l. cùm ratio, ff. de bonis dam. Sed ita vt id nunc tamen animaduertas, si id exemplũ haberet aliquid momenti, non tantùm in hoc casu, sed semper aliàs concluderet, in stirpes non in capita, succedere oportere.

*Naturale exẽplum pro posteriore sententia.*

## §. DVODECIMVS.



ET SI LEDICT achepteur, qui ainsi auroit receu au retraict autre lignagier, ou auroit transporté la chose à autre [a] ne declaire & nomme celuy qu'il auroit receu audict retraict, ou autre, à qui il auroit transporté la chose, & ne le notifie au lignagier qui vient audict retraict: iceluy lignagier en peut auoir son recours & action contre luy, & son interest. Et ne court point le temps [b] dudict retraict contre lùy, iusques à ce qu'il soit & puisse estre informé qui est celuy à qui ledict achepteur a transporté la chose, & à qui elle appartient. Pourueu toutesfuoyes qu'il n'y ait negligence notable[c].



*QVOD SI EMPTOR qui vel alium consanguineum ad retractum admiserit, aut rem alteri cesserit [a], non indicet nomen eius quem ita admisit, eúmve cui rem cessit, consanguineo qui ad retractum accedit, erit ipsi consanguineo aduersus illum actio in id quod interest. Neque interim eidem consanguineo currit tempus [b] retractus, donec sit aut possit fieri certior, cuinam emptor rem cesserit, aut ad quem ea pertineat: dummodò tamen non interuenerit insignis negligentia[c].*

### TRANSPORTE LA CHOSE A' AVTRE, REM ALTERI CESSERIT, GLO. I.



1 POTEST ergo emptor, durante anno retractus, rem alij vendere: est enim dominus, antequam ab eo retrahatur: cùm interim non possit manere res in pendenti, siue in aere, vt nostri loquuntur, iuxta not. per gloss. in l. si ego, ff. de solut. & per text. in l. si ex duobus, §. sed & Marcellus, ff. de in diem add. Ideò si primus venditor erat dominus, ipse emptor alteri vendendo & tradendo, transtulit dominium

*Vtrũ emptor tempore retractus nondum tràsacto, possit rem alteri*

nium:si non erat dominus, transtulit vsucapiendi conditionem : atque vsucapit emptor ad commodum consanguinei postea retrahentis,arg.l.si alienam,ff.de dona.cau.mort. & l.inde-biti,§.sed si nummum,& quod ibi voluit glo.in verbo,agerem,ff.de condi.indeb. Hæc Paul. Castr.consi.lxxiiij.in causa mota per dominam Dorotheam,post princip.lib.2.& de hoc alibi quoque dicemus.

*uendere.*

*An possessio emptoris cedat commodo consanguinei retrahentis.*

2 ¶Sed cessante consuetudine poterat in dubium vocari,vtrùm consanguineus posset tetrahere à secundis emptoribus, propter id quod in simili traditur à Raph.Fulg.in l.si cùm venderet,ff.de pigno.& Alex.latè consi.x.videretur fortasse,lib.1.& Fran.Cur. Seniore consil.xij. Lucius Titius,cum concord.à me adductis infrà titu.seq.§.j.in verbn, *seront preferez* , nu.6.at in pacto,& seq.& iterum §.iij.in glo.j.tamen in hoc casu posse retrahi à secundo emptore voluit Masuer.hoc eodem titu.de retractu,versic.item retractum petens,motus,quia id ius rem ipsam afficit,arg.l.si via,§.si fundus,ff.de serui.rusti.præd.& melius (inquit) facit l.sed vbi restitutio,ff.de minori.& l.postliminium,§.si is qui emerat,qui est pen.ff.de capti.& postlim.reuer. Idem quoque consuluit Paul.Cast.d.consi.lxxiiij.col.iij.versic.concluditur ergo,lib.2.& Lud.Bol.consi.xxv.in amplissimo,col.v.versic.& nota quòd tale ius. vbi dicit,quòd si etiam res vendita transiisset per mille manus , posset tamen consanguineus eam vendicare ab vltimo emptore,arg.eius quod in simili not.in l.ij.C.de rescin.vend.& in l.minor, in princ.ff.de euict.& in l.in causæ,in fi.ff.de minorib.& sequitur Chasse.consi.xxij.consuetudine cauetur, col.v.versi.& sic est,& in consue.Burgund.hoc eo.tit.§.xj.in glo.vlt.in prin. vbi tamen nullũ illorum allegat.& Boër.hoc quoque titu.§.ij.

*An consanguineus possit retrahere à secundo emptore.*

*Quid, si res transierit per multas manus.*

3 ¶Et est etiam expressa consuetudo Aruernorum hoc eodem tit.c.12. & Normanorum,c.cc-cclxxxvij.Auxerranorum,siue vt alij vocant Altissiodorensium,hoc quoque tit.§.xx.qui est cuius titulus est, *de querelle de fief vendu*,§.vlti.Marchianorum, hoc tit.§.vlti. qui est omnium ij.& Comitatus Burgundiæ tit. *reachaptz*,§.xiij. Et facit bonus tex.in c.constitutus, de in integ.rest.qui dicit huiusmodi retractus oblationem fieri posse emptoribus,vel eorum successoribus. Successores autem dicuntur etiam ii,qui in rei tantùm dominiũ successerunt, l.fluminum,§.adiicitur,ff.de dam.infect.cum simi. Et facit etiam tex.in l.vlt.§.j.ff.ad S.C.Velleian.& in l.debitor,vlti.ff.de pig.acti. Et idem de iure prælationis competente domino, aut eius cessionario,vt in tertium exerceri possit,respondit Pau.Cast.consil.cccxxxv.laudario & inuestitura,in vlti.dubio,lib.1.sed tamen vide quæ dicam in d.tit.seq.vbi suprà.

*Consuetudines de ea re.*

*Successores qui dicuntur.*

4 ¶At hoc à quibusdam intelligitur,cùm iste tertius emit rem,de qua agitur:secus si titulo donationis,aut alio non obnoxio retractui ab emptore habuit:quia tunc (vt illi dicũt)non poterit consanguineus ab eo reuocare. Ita enim tenuit expressim Sebast.Neapo.in tract. de Iure congrui,in verbo,possedit.& eius autoritate Matth.Afflic.in tract.Protomixeos,in verbo, vt intra xxx.dies,col.pen.versi.vndecimò not.& iterum in verbo, licet enim suprà diximus, col.iij.versi.sextò not. Nisi ( inquiunt) facta fuerit donatio,postquã causa fuit contestata super retractu inter consanguineũ & emptorem,& ita re effecta litigiosa, l.ij. & auth.ibi posita, C.de litigio. Vel nisi (vt illi subdunt) id factum fuerit in fraudẽ consanguinei:tunc enim locus est tit.quæ in frau.cre.Et fraus præsumitur, si præuentus à cõsanguineo posteà donauit, l.si quis posteà,ff.de iudi. Vel si id fiat clam,l.is qui,C.de rescin.vendi. vel si post donationẽ, alienans reperitur possidere,l.sicut,§.superuacuum,ff.quib.mo.pig.vel hypo.sol. Hæc illi.

*Quid, si tertius rẽ habeat ex donatione, aut alio titulo retractui non obnoxio.*

*Quid, si donatio fuit facta post litem cõtestatam.*

*Quid, si post præuentionem.*

5 ¶Sed horum sententia , in eo quod primo loco dictum est,scilicet non posse rem retrahi ab eo,qui titulo donationis,aut alio huiuscemodi rẽ ipsam ab emptore accepit , apud nos omnino non reciperetur.Nihil enim refert,quantùm ad id de quo tractamus , an tertius ille habeat titulo donationis,an venditionis,vt apertè sentiũt cæteri omnes, quos suprà citauimus. Imò verò maior videtur ratio,vt possit euinci retrahiq; ab eo , qui titulo gratuito,liberali & lucratiuo rem ipsam ab emptore obtinuit,quàm oneroso,vt qui minus ex hoc sentiat incõmodi.Ideò Sebast.& Matthæ.non innituntur aliquo iure communi, sed tantùm quibusdam constitutionibus,quæ apud nos non sunt. Quanquàm pro eorum sententia nonnihil facit, quod à quibusdam Doct.scriptum est in l.ij.C.de rescin.vend.eam l.non habere locũ aduersus tertium,nisi cùm in illorum contractu interuenit læsio vltra dimidium iusti pretij, vt in primo.Super eo autem,quod ab illis dictũ est de venditione clàm facta, vide quæ dicam infrà tit.seq.in præfat.nu.12.secundum,& seq.Et super eo, quod posteà dictum est de alienante nihilominus possidente,vide etiam quæ latè diximus in tractatu Constitu.in ix.limitat.

*Quid, si clam fiat.*

*Quid, si emptor,qui donauit, possideat.*

6 ¶Sed quæstionis est,an consanguineus debeat reddere pretium prioris venditionis factæ à suo ipsius consanguineo:an verò pretium secundæ, quod fortè maius est. Et tu dic,prioris: sed posterior emptor habebit actionem ex empto aduersus priorem emptorem , qui ei vendidit:vt in simili dicitur in d.l.postliminium, §.si is qui emerat,ff.de capt.& postli.reuer.& in simili quoque voluit Pau.Cast.in l.iij.col.ij.versi.in fin.glo.C.quod met.cau.Et nuncupatim in nostro casu censuit Geral.Bago.in sua disputat.retractus,versic.quæro consequenter, rem Titio venditam,in ij.conclusione. Et in hanc sententiam est expressa consuetudo apud Melodunenses,c.35.& Victriacenses,c.127.Cenomanenses,c.411.Andegauenses,c.400.Borbonienses,c.460.vbi tamen requiritur consanguineũ fecisse suam diligentiam (vt vulgò loquimur)

*An consanguineus teneatur reddere pretiũ primæ venditionis,an aliarum.*

*An posterior emptor habeat euictionẽ contra priorem.*

*consuetudinēs de ea re.*

erga emptorem.Blesenses,c.205.vbi tamen non loquitur de euictione.& similiter Niuernenses hoc tit.c.13.Et vide tex.loquentem in non longè dissimili casu in l.si tibi alienam,& l.seq. ff.loc.& alium in alio simili in d.l.debitor.§.vlt.ff.de pigno.act.ibi,pecuniam quam debuit.

7 ¶Sed hoc de euictione intellige,nisi prior emptor posteriori declarauerit rem adhuc esse obnoxiam retractui:aut ipse secundus emptor eius rei sciens prudensq; fuerit, quia forte fuerit præsens priori venditioni:ideò id sciebat aut scire debebat ex consuetudine nō lippis & tonsoribus,vt est in veteri prouerbio,quo è nostris vsus est Bal.consil.ccclxxij.contrarium,col.j. lib.5. Nec enim tunc aget de euictione,nisi de ea expresim conuenerit,l.si fundum,& ibi gl. & Doct.C.de euict.& l.si à matre,& ibi glo.& Doct.C.de iure dot.& l.si fratres,C.commun. vtriusque iudi.& l.vlti.& ibi gl.& Sal.C.de com.re.ali.& glo.in l.non dubitatur,C.de euict.& in l.j.in verbo,emptor,ff.eo.tit.& in c.ad audientiam, in fi.extrà de reb.eccle.non alie.Bart.in l.cùm vir,col.j.versi.oppo.dixi.ff.de vsucap.Bal.Aluar.& Cardi.Alex.in c.rursus si fidelis:vbi & ipsi loquuntur de euictione in casu huic propè simili,tit.quib.mod.feud.amit.Sal.in auth. qui res,versi.quæro circa primam.C.de sacrosf.eccle.Raph.Co.consi.clxx.dominus Zambertus,col.vlt.Pau.Ca.consi.cccxxxiij.viso puncto,ad fi.lib.1.Alex.consi.lxix.super eo,post prin. lib.4.Corne.consi.clxx.quia causa,col.iij.versi.& venditor,lib.4.& Docto.vbique.Super quo etiam vide quod in simili tradit glos.in c.1.in prin.in verbo,bonæ fidei, & ibi etiam Doct.tit. de prohib.feud.alienat.per Fede.& in l.vlti.§.vlt.C.commu.de legat.

*Quid,si prior posteriori declarauerit rē esse obnoxiam retractui. Quid si secundus emptor id sciebat.*

8 ¶Quæ & tu notanter intellige , etiamsi sciens à sciente quoque emit. nam nec tunc quoque agit de euictione,nisi de ea expresim caueat,vt satis probat tex.in c.1.ti.de inue.de re ali.fac. & expresim respondit Rom.consi.cccxcvj.in casu,col.ij.versi.quo ad secundum. & Alexan. consi.lxix.super eo quod quæritur,col.j.versi.nec etiam potest dici,lib.4.quia scienti(inquit) non fit iniuria neque dolus,l.cùm donatio.C.de transact.& l.j.§.j.& iterum §.vlti.ff.de actio. empt.vbi & de hac quoque re est bonus tex.& idem quoque voluit Ang.Aret.in §. vlti.col.j. in princ.Instit.de emp.& vend.vbi etiam tractat,an saltem poterit emptor sciens repetere pretium à venditore etiam sciente. De quo & tu vide Ioan.Lupum in repetit.rubric. de donat. inter vir.& vxor.chat.37.col.j.ad fin.

*Quid si sciens à sciente quoque emit.*

9 ¶Et ad id,quod diximus de eo qui scire debet,illud certè perpetuum est,vt inspiciatur quod quis scire & intelligere debet. Id est paria sunt scire,& scire debere,l.quod te,in fi.& ibi glos. Alber.Bar.Bal.Ang.Sal.& propè omnes,ff.si cer.pet.& l.si duo,& ibi Alber.Ange.( & Roma. in fin.)ff.de acqui.hær.ex quibus ipsi dicunt paria esse scire,& facilè scire posse,& l.si Titius, in princ.ff.de fideiussor.& l.Iulianus,quæ est pen.ibi,qui sciret aut scire potuisset,& ibi Alb. ff.ad S.C.Macedo.& l.quisquis,& ibi glo.vlt.C.de rescin.vendi.& l.idem,§.j. ibi, intelligit vel intelligere debet,ff.ad leg.Aquil.& l.qui fundum,§.seruus.& ibi Dyn.& Alber.ff.pro empt.& l.j.C.de peric.tuto.& l.prohibere.§.vlti.& ibi Alberi.ff.quod vi aut clam.& glos.in l.mora, in verbo,difficilis,post princ.& ibi Sal.col.iij.versi.prosequor alia verba,ff.de vsur. Et facit text. in c.1.§.si vasallus feudum,ibi,emptori ignoranti,& ibi Aluaro. in j.not.titu. si de feud.fuerit controuer.inter do.& agna.& quod scribit glo.in l.quòd si minor,§.restitutio, in verbo,non ignoraret,ff.de mino.& in l.qui cum alio,in glos.magna,in fin.ff.de regu.iur.vbi dicit parem culpam esse scire,& debere scire.& Pet.Iaco.titu.de actio.ex empto, melior & æquior.colum. vlti.in prin.Bald.in l.qui contra,C.de incest.nupt.vbi dicit eum haberi pro sciente, qui non vult scire.& consi.ccxl.præsupposito statuto,lib.2.& consi.cccxcv.pro domino Dinaldo,col. ij.versi.vnum tamen dico,eod.lib.2.& Paul.Cast.consi.lxv.viso quodam libello, col.ij.versic. item narrari debebat,lib.1.& Alexand.consi.xxxiiij.consideratis his,col.j.lib.7. Et facit etiam optimus in text.à multis ex suprà dictis allegatus in l.si quis domum,§.vlt.ff.loca.& alius quoque optimus in l.regula,§.sed iuris,ff.de iur.& fact.ignoran.vbi paria sunt scire, & facilè scire posse.Suntq; & alij propè infiniti textus,qui omnibus obuij sunt.Sed & facit prætereà,quod tradit gl.in l.j.in verbo,nescienti,& ibi Bal.col.ij.versi.quæro quid si venditor,C.de ædil.acti. & quæ diximus suprà eo.tit.§.j.glos.xviij.quæ est in verbo,*le pris que la chose aura cousté*, nu.41. huic ita,& quæ dicemus infrà §.xxxv.in verbo,*ignorans*,nu.28.sextum quòd in casibus,& seq.

*Paria sunt scire & scire debere.*

*At nolle scire.*

10 ¶Et hæc quidem haud dubiè ita obtinent,vt primus emptor non teneatur de euictione,in id quod aliàs interest secundi emptoris,ne ab eo res retrahatur,vt regulariter venditor tenetur, l.euicta re,ff.de euict.sed quātum ad pretium,in id videtur teneri,vt ipsum reddat, per l.emptorem,§.vlti.ff.de act.emp.vbi qui etiam ex pacto non tenetur de euictione , tamen tenetur ad restitutionem pretij.nisi etiam actum sit,ne teneatur de pretio,vt dicit glo.ibi, quam glos. dicit not.Bal.in l.j.col.vlti.versi.tertiò non operatur,& ibi quoque Sali.col.quoque vlti.in v. q.C.de peri.& commo.rei vendi. Sed & illum text.dicit not. idem Sal.in l.si rem, §. quolibet tempore,ff.de euict.& Ioan.Rai.in c.1.§.habito,char.13.versi.quæro quid si actum est, titu.de prohib.feu.alie.per Fede.Ang.Aret.in §.vlt.Instit.de empt.& vendit.& in §. actionum autem, col.xiij.versic.& aduertas,de act. & singu.quoque eum tex.dicit Iason in l. stipulatio ista habere,colum.penulti.versicu.& aduerte,ff.de verbor.obligat. licet similis propemodum sit in l.cùm ea conditione,in princ.ff.de euictio. Et id quoque voluit glos. in d.l.non dubitatur,& ibi etiam Alber.C.de euictio.& in l.si familiæ,in glos.magna,ibi,sed hoc casu. C. famil.ercisc.

*Sed in illis postremis casibus repetet saltem secundus emptor pretium eius quod pluris emit. Quid si actum sit,ne & is teneatur de pretio.vide n.14.*

vbi id limitat.& Ioan.And.post alios multos Antiquiores in addi.Spec.tit.de empt.& vendi. §.vlti.in prin.Pet.Ferrà.titu.forma libel.in causa vendi.in verbo, promittens de euictione,in prin.& latè Corne.consi.ccxxvj.in præsenti,lib.2.

11 ¶Verùm nec hoc casu, videlicet cùm scienter emit rem huiuscemodi, videtur agi posse ad pretium, nisi de eo stipulatus fuerit, per d.l.si fundum,& ibi glo.& Doct.C.de euict.& glo. & Bald.in d.l.non dubitatur,& glos.in l.iubemus,la ij.§.sanè, & ibi Iac.Butrig.Bald.& Sal. C.de sacro.eccl.& glo.in d.l.vlt.C.de com.re.ali.& in l.quemadmodum,in verbo,& emptor, & ibi Ioan.Plat.col.iij.versi.ex qua not.C.de agri.& censi.lib.11.& in l.vlti.in glo.vlt.C.de fun. limi. eod.lib.11.& in l.j.in glos.quoque vlti.C.non licc.habit.eod.lib.& in §.si quis igitur iurauerit, in authen.de non ali.& in c.1.in verbo,bonæ fidei,& ibi Iac.Bel.in xj.quæst.Marti. Laud.Ioã. Ray.in §.habito,& cæteri,tit.de prohib.feud.ali.per Fede.& glos.in d.c.ad audientiam,in fi.& ibi Lauren.Vincen.Gof.Innd.Per.Perus.& Cardi.Floren.extrà de reb.eccles.non alien. idem Innoc.& Ioan.Cald.in cap.si quis presbyterorum,eodem titu.Pau.Eleaz. in clem.ij.eo. quoque tit.Sal.Rapha.& Paul.Castr. in authen.qui res.C.de sacrosanct.eccles.Petr.Ferra. vbi suprà,Marti.Laud. in c.1.§.sed etiam res,colum.ij.versi.nota pulchram,titu.per quos fiat inuest. & omnes vbique,præter Ange.Aret.qui videtur tenetur contrarium,in d.§.vlt.col.vlti.Instit. de emptio.& venditio. *De eadem re.*

12 ¶Sed quod de stipulatione dictum est,intelligi debet, nisi si quis contra interdictum legis emerit:tunc enim nec ad pretium quidem agit,etiamsi sibi stipulatione prouiderit, vt dicit gl. in d.c.1.de prohib.feud.alie.per Feder.quam sequitur Bal.col.vlti.Iac.Aluar.col.iij.vers.quæro subsequenter.Ioan.Ray.ibi in versi.habito,chart.14.In paruis,versic.quæro quid si cautum,& Cardi.Alex.col.ij.versi.nota quòd solus,& colum.sequen.versi.quæro subsequenter,& And. Iser.in cap.1.& ibi quoque Marti.Laud.& Cardi.Alexan.vterque colum.j.titu.de inuest.de re ali.fac.& dicit Mart.id esse not.& Ioan.Fab.in d.l.si fundum. Quanquàm glos.teneat contrarium in d.l.quemadmodum: quam videtur sequi Cyn.in l.vlt.C.de litig. Sed tu vide Sal.in l.iubemus,la ij.§.sanè,C.de sacro.eccle.& Card.Flor.in cle.j.in prin.in xxv.quæst. de reb.eccl. non ali.& Ang.Aret.in d.§.vlt.col.j.Instit.de empt.& vendi.& Anto.Rub.consi.clij.videretur primò,colum.j.nume.2.& 3. *Quid, si quis emerit contra interdictum legis, an recuperabit pretium.*

13 ¶Sed & hæc procedunt,cùm sciens rem alienã emerit. Is enim(quod iam diximus) haud dubiè nec ad pretiũ quidem agit,nisi de euictione expressim conuenerit. Secus in eo,qui sciens emit rem venditoris subiectam restitutioni:tunc enim indistinctè agit ad pretium,etiamsi de euictione non sibi cauerit,per d.l.vlt.§.emptor autẽ, qui est vlt.C.com.de leg.secũdùm vnam lectu.glo.quam sequuntur Mart.Sy.& Io.Fab.ibi,Bald.& Ang.in d.l.si fundum,& vbi id agit glo.in verbo,contra iuris possit.post prin.De quo tamen vide glo.in d.c.ad audientiam. Bar. Sal.Raph.Fulg.Pau.Cast.Corn.in d.§.emptor autem,Imo.in c.cùm contingat, col.xij.versic. sed iuxta prædicta insurgit,& multis seq.extrà de iureiu.& Raph.Co.d.consi.clxx.in fi.& Io. Plate.in d.l.quemadmodum,col.iij.versi. item fallit in emente.Corne.consi.ij.circa primum, col.iij.versi.nec obst.d.§.& seq.lib.3. Nam multi dicunt illud speciale esse in casu d.§.emptor. *Quid in re subiecta restitutioni.*

14 ¶Porrò vnum aliud non prætermiserim,id quod suprà diximus,venditorem re euicta teneri ad restitutionem pretij,etiam si ex pacto non teneatur de euictione,tum demum procedere,si generaliter ita dictum sit,eum nõ teneri de euictione. Secus si specialiter,ne teneatur ob aliquam certam causam:tunc enim re euicta ob eam ipsam causam,non tenebitur ad restitutionem pretij,per tex.not.in l.qui libertatis,in prin.& ibi glo.j.Mar.Fan.Bar.& Bal.ff.de euict. Bald.qui dicit menti tenendum,in d.l.j.col.vlt.versi.tertiò non operatur, & ibi quoque Sali. col.item vlt.in v.q.C.de peri. & commo.rei vend.idem Bal.in l.non dubitatur,C.de euictio. post Odof.& Cy.ibi,& Pau.Cast.in d.l.emptorem,§.vlti.ff.de act.emp.Ro.qui illum tex.sing. dicit sing.384.si vendo rem.vbi etiam intelligit,cùm specialiter de certa persona cautum sit.& Ange.Aret.qui etiam dicit sing.in d.§.actionum autem,vbi suprà.Carol.Ruin.consi.xciiij.diligenter,col.v.versi.quartò etiam respondetur,lib.1.& Ant.Burg.qui id quoque dicit singu.in c.vlti.col.viij.versi.quid autem econtra.extra de emptio.& vend.Hippo.Marsi.sing.dclvj.venditor.& Carol.Molen.in consuetu.Paris.tit.j.§.j.gl.viij.nu.41.& Fran.Rip.in l.si aliquam rem. col.pen.num.47.ff.de acquir.poss. Ex quo intelligis,quòd si expressim & specialiter cautum sit in hac secunda venditione,ne venditor,qui prius ab alio emerat,teneatur de euictione retractus prioris venditionis, tunc haud dubiè nec ad pretium quidem teneatur. Nec tamen interim omittemus,quod ad hanc euictionis materiam pertinet, etiam si nihil ad retractum faciat,quòd pactum ne quis de euictione teneatur,non ei prodest,qui scit causam ex qua res posteà euincitur,& eam tacet.l.tenetur,§.vlti.& ibi Bart.ff.de act.empt.& d.c.emptorem.§.denique,eo,tit.nam vt dicitur in posteriori loco,hic dolo non caret. *Quid si specialiter dictũ sit, ne teneatur ob causam retractus.*

15 ¶SED hæc obtinent,cùm secundus emptor pluris emit,quàm prior emerat. Quid igitur, si minoris emit? Verbi gratia,Titius consanguineus meus tibi vendit rem quampiam immobilem centum aureis. Tu intra annum,quo poteram rem eandem retrahere,eam ipsam vendis Sempronio sexaginta tantùm aureis, vtrùm ego, qui volo retrahere ab isto Sempronio secundo emptore,debeam restituere illud pretium prioris venditionis, quod est centum au- *Si secũdus emptor minoris emit,quã prior emerat, quod pretiũ reddet cõsanguineus.*

teorum, an verò pretium tantùm posterioris, quod est sexaginta? Quod quidem statim prima facie videri posset. Nam aliàs iste secundus emptor sine vlla ratione lucrabitur quadraginta aureos, vltra illos sexaginta ab eo tantùm numeratos: nisi diceres & hos priori emptori, quòd indemnis reddatur, esse restituendos: nam & aliàs secundus emptor locupletaretur cum iactura ipsius prioris emptoris, contra l.nam hoc natura, ff. de condict. indeb.

16 ¶Posset item videri integrum prioris venditionis pretium esse restituendũ secundo emptori, à quo res retrahitur. Nam vi prioris huius venditionis, & ad eam retrahendam venit consanguineus, vt scilicet eam in se transferat, seque in locum prioris emptoris reponat. Ideoq; vt non tenetur soluere, nisi pretium illius prioris, si posteà alteri pluris vendatur, vt diximus in præcedenti quæst. ita & si minoris postea vendita sit, debet tamen restituere integrum pretium ipsius prioris, vt contrariorum eadem sit disciplina, vt multis legibus probatur, sed iis potissimùm, quæ proximè ad hunc locum pertinent, scilicet l.si ex toto, in princ. & l.quod in rerum, §.si quis post, ff. de legat.j. vbi quemadmodum si testator aliquid ex toto fundo alienauit, id eatenus minuit legatum, quatenus alienatum est: sic si adiecit, auget ipsum legatum, en quod adiectum est: ita vt id augmentum legatario cedat: sicuti id, quod sublatum erat, ei deperibat. Et l.vlt. in fin. ff. de leg.iij. vbi hæc verba scribuntur, Quomodo enim augetur, vbi amplius est in bonorum possessione: sic vbi minus est, deducitur. Ex quibus Bartol. ibi illud assumit. quod operatur propositum in proposito, idem operatur oppositum in opposito. Et l.si mortis, in princ. ff. qui & à quibus, cùm dicitur, Nam sicut aucta hæreditas prodest libertatibus, ita nocet diminuta. Nam & sicuti iste secundus emptor, si sciens pluris emisset, id incommodum sensisset, vt quòd suprà prius pretium dedisset, non accepisset à consanguineo: ita & id commodum sentire debet, vt id accipiat, quod est infra illud prius pretium: quia secundùm naturam est, commoda cuiusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda, l.secundùm naturam, ff. de reg. iur. & c.qui sentit, eo. tit. lib. 6. & vtrobique concord. in glo. Quanquàm contra hanc rationem facit l.ea lege, in princ. ff. loca.

17 ¶Nec est, quod queri debeat primus emptor, qui posteà minoris vendidit, quàm ipse prius emerat, cùm id sciens prudensq; fecerit, l.cùm donationis, C. de transac. & l.j.§.vsque adeò, ff. de iniur. & l.nemo fraudare, ff. de reg. iur. & ibi concor. quibus probatur illud vulgatum & vice prouerbij celebratum, Volenti iniuriam non fieri, neque dolum: quę est Aristot. sententia lib. Ethic. ad Nicomachum 5.cap.11. eodemq; vlt. At si ignorans id fecerit, vt quia non ipse prior emptor, sed hæres ipsius alteri vendidit, & quia ideò iustam habet ignorantiæ causam, l.qui in alterius, ff. de reg. iur. forrè dici posset, huic restituẽdum esse, quod posterior emptor supra pretium à se numeratũ recepit à consanguineo, sicut è diuerso restituere teneretur, quod supra idem pretium recepisset à secundo emptore, re euicta & retracta à consanguineo, restituto tamen pretio prioris venditionis, vt diximus suprà in præced. quæst. idque ex eadem illa regula contrariorum.

18 ¶Quid igitur hîc dicendũ est? Et certè hæc res admodũ dubia est, cùm in re simili variarint principes nostrarũ legum interpretes. Nam in l.si vi, quæ est iij. C. quod metus caus. scribitur, quòd si vi vel metu fundum venditũ emptor alteri vendidit, venditor potest à secundo emptore reperere reddito ei pretio. Et Accurs. ibi in eo verbo, reddito, quærit quod pretiũ restituendum est: Et dicit restituendũ esse primum pretium tantùm, si minus est, arg. l.super, C. de euict. Quod si maius sit primũ illud pretiũ, quia scilicet secũdus minoris emerit, & illud quidem quod minus est, id est secundũ pretium, si agens volet, restituet. l.si cum militaribus, C. de restit. mil. At Pet. Cy. & Raymun. in ead. l.iij. constanter tenent illud omnino restituẽdum, quod à primo emptore fuit datũ, siue maius, siue minus sit: quia sicut illi, si contra eum ageretur, illud primũ pretium esset restituendũ: & ita quoque secundo, in quem primus totũ ius suum transtulit, l.emptor, ff. de rei vend. & l.si in venditione, ff. de acti. empt. & l. dolia, §.j. ff. de contra. emp. Nec obst. (inquiunt) d.l.si cum militaribus, quia ibi speciale est, cùm creditor nõ remaneat in damno: quia sua sibi actio salua remanet ad residuum debitum, arg. l.creditor. ff. si cert. pet. Subdit q; Cy. post Pet. in iij. q. quòd si possessor rei nõ habeat causam à primo emptore, non est illi restituendum pretium, cùm id non ob aliud repetat, quàm quòd repræsentat personam prioris. Hîc autem, cùm nullam ab eo causam habeat, eum non repræsentat.

19 ¶Bar. autem in d.l.iij. col.ij. vers. quæro quid si preciũ, dicit quòd si in instrumẽto venditionis dictum esset hoc modo, vendidit illã rem & omnem rationẽ, quam habet in dicta re, siue pro dicta re, vt sæpe fieri assolet. & tunc ea opinio Petri & Cyn. procederet. Sed si res esset simpliciter vendita, tunc nõ transit nisi ius reale: nã iura quæ cõpetunt personæ, non transeunt, nisi cedantur, l.in creditore, ff. de euict. Et ideò (inquit) puto aduertendũ, quomodo à reo opponatur exceptio. Nam si is opponat, nõ debere se rem restituere, nisi & sibi restituatur pretiũ à se datũ, tunc habet locũ d.l.si cũ militaribus. Quòd si opponat, restituendũ esse pretiũ simpliciter, nec adiiciat, sibi, aut etiã adiiciat, primo emptori, optimè procederet huiusmodi exceptio: quia exceptiones ex persona venditoris transeunt in emptorẽ, l.si à te, in fi. & l.si mater, §.vlt. ff. de excep. rei iud. & hanc Bart. sententiam ad voguem sequuntur Ang. Sal. & Raph. Fulg. in d. l.iij. & idem Sal. in d.l.si cum militaribus, in vlt. opp. Et ad hanc rationem adde quæ diximus suprà

*De eadem re.*

*Contrariorum eadem disciplina.*

*De eadem re.*

*Quid, si hæres primi emptoris ignorans minoris vendidit.*

*De principali quæstione.*

*De eadem re.*

ſuprà eo.tit.§.j.glo.ix.quæ eſt in verbo, *ou lignagier*, nu.129.bis tamen non obſtantibus, & ſeq.

20 ¶At Bal.in ea ipſa l.iij.circa mediũ, dicit opinio.Petr.eſſe veriorẽ, quia hoc ius retentionis, vt ſcilicet ſecundus emptor poſsit rem retinere, donec reſtituatur pretiũ, ſapit defenſionem. Ius autem defenſionis tranſit in ſingularẽ ſucceſſorem ſine vlla ceſsione, vt plenè not.à Dy. in l. fluminum, §.adiicitur, ff.de dam.infec.& probatur vltra eum io l.in hoc iudiciũ, in prin.verſ. cæterùm ſi partem, ff.commu.diui.Nec obſt.(ait) d.l.in creditore, de euict.ſicut nec l.vlti.ff.de contrahen.empt.quia loquuntur io iure agendi. Hincq; ſubinfert ipſe Bal.quòd ſi etiam iſte tertius ſucceſsiſſet ex cauſa lucratiua, vt quia ei primus emptor rem donauit, nihilò minùs eſſet ei reſtituendũ pretiũ venditionis factæ ab actore. Aliud autẽ, ſi poſſeſſor nullũ titulum habèret ab ipſo primo emptore: quia nullum pretiũ ei eſſet offerendum. Et per omnia eum ſequitur Pau.Caſt.in d.l.iij.poſt mediũ: ſed addit, quòd id quod percipiet ſecundus emptor, plus quàm ipſe ſoluerit, tenebitur reſtituere primo emptori, vt omnes repoaãtur in ſuo ſtatu: q̃ voluit, vt ipſe dicit, fieri glo.ibi in d.verbo, reddito, poſt prin.niſi ipſe primus emptor ex cauſa donationis ceſsiſſet tertio omne ius, quod habebat occaſiòne dictæ rei: nõ enim iſte ſecundus emptor aut donatarius debet lucrari cũ alieoa iactura.De quo tamẽ dicemus poſteà.

*Quid, ſi tertius habeat ex cauſa lucratiue, uide nu.25.*

*Quid, ſi nõ habet titulum à primo emptore. uide nu.23. & 24.*

*Si maius pretium prioris venditionis reſtituitur, cuius commodo cedet, primi, an ſecundo empt. uide 23.*

21 ¶Poſtremò autem Alexand.in eadem l.iij.col.j.& ij.iis propemodum omnibus ita recenſitis, maluit ſequi opinio.Bartol.& aſſeclarum illius, hac potiſsimùm ratione motus, quia licèt iura dicant, quòd ius excipiendi tranſit in ſingularem ſucceſſorem, non tamen dicuor, quòd ſecundus emptor ſioe mandato poſsit conſequi ſibi dati pretium primí emptoris. Nec obſt. (ait) reſponſio data ad dictam l.ſi cum militaribus, quia ſimiliter & io hoc caſu primus emptor poterit repetere per coodictiooem ſine cauſa, aduerſus primum venditorem, iuxta l.j.ff. de coodict.ſine cauſa. Et ita reſidet Alex.

*De principali quæſtione.*

22 ¶Io eo autem, quod dictum eſt de re, quæ ad tertium peruenit ex donatione, aut alia cauſa lucratiua, Bart.& poſt eum Sal.ſimpliciter teoẽt, idem dicendũ, quod ſuprà ex ipſis diximus, quando res minoris veodita eſt ſecundo emptori.Nam & ius excipiendi etiam tranſit in ſucceſſorem ex cauſa lucratiua, l.ſi tibi, §.pactum, in fi.ff.de pact.Verùm in hoc nutat & cogitandum relinquit Fulgo.propter tex.io l.qui ſolidum, §.j.ff.de lega.j.vbi ſi emptor legauerit rem à ſe prius emptam, & poſt mortem ipſius reſcindatur vẽditio, reſtituto illius pretio, debet id pretium legatario ſolui, quamuis aliàs regulariter euicta re legata non teneatur hæres de euictione, l.ſi à ſubſtituto, in fi.ff.eo.tit.& pleoius in l.ſi domus, §.de euictiooe, eo.quoque tit.

*Iterum de cauſa lucratiua.*

23 ¶Sed huic Alexan.ipſe continuò occurrit, negatq; in d.l.qui ſolidum, §.j.dici quòd legatarius poſsit contra reſciodentem contractum opponere de pretio ſibi reſtituendo: imò potius cõtrarium, ſcilicet quòd hæredibus emptoris eſt reddẽdum: poſteà verò ab iis ipſis hæredibus, legatario, vt etiam intelligit gloſ.ibi, quæ dicit in hoc vtilem actionem ex teſtamento, vel officio iudicis competere legatario. Quod omnino facit ( ne id omittam ) contra illud, quod Pau.Caſt.dicit, vt ſuprà ex eo diximus, quòd tertius debet reſtituere primo emptori id quod plus recepit, quàm quod ei dederat. Poſteà autem idem Alex.multis interiectis, & in fine illius legis dicit, quòd poteſt probabilirer ſuſtineri, quòd licet io ſucceſſore ſingulati ex cauſa oneroſa poſsir procedere opinio ipſius Bartoli, cùm totum pretium primi emptoris non debeat peruenire ad ſecundum: tamen ſecus videtur in ſucceſſore ſingulari ex cauſa luctatiua, per d.l.qui ſolidum, §.j.& hoc maximè cauſa euitandi circuitus, argu.l.dominus teſtamento, ff.de condict.indeb. Sed & ipſe Alex.ſequitur id, quod diximus ex Pet.Cy.Bal.& Paul.Caſt. quòd ſcilicet tertius, qui non habet cauſam à primo emptore, non repetit pretium: & reſpondet quibuſdam rationibus, quæ ambiguum in hoc reliquerant Sali.vt ibi videre poteris.

*De eadem re.*

24 ¶Et ex his quidem omnibus potes hic io noſtro caſu intelligere, quid dicendum ſit, quando ſecundus emptor minori pretio emit, quàm quo primus emerat, vtrùm ſcilicet ipſi ſecundo emptori, à quo conſanguineus retrahit, reſtituendum ſit pretium ſuæ ſecundæ venditionis rantùm, quod minus eſt: an verò primæ, quod maius eſt. Et cùm maius reſtituitur, vtrùm ei lucro cedat, an verò ſit reddendũ primo emptori. Quid item in vtroque, ſi iſte ſecundus nõ emit, ſed ex cauſa lucratiua à primo habuit. Quid deuique, ſi ab eo non habuit, ſed aliuode, quia fortè ab alio emit, cùm res aliena vendi poſsit, l.rem alienã, ff.de contra.emp.cum ſi. aut etiam rem ipſam, quam vacantẽ reperit, aut derelictã, occupauit. Sed & ſi prætereà ſcire velis, vtrùm agens poſsit reſtituere pretiũ primo emptori iouito ſecundo, videbis per gl.in d.l.iij. in verbo, reddito, in prin.& ibi quoq; per Bar.Ang.Sal.Fulg.& Alex.quos tu omnino videas.

*An retrahens poſsit reſtituere pretiũ primo, inuito ſecundo.*

25 ¶Sed vltra prædicta quoque illud quæri poteſt, vtrùm ſi conſanguineus rem euicerit retraxeritq; à ſecundo emptore, reſtituto ei pretio, quod ipſemet tradiderat, ita vt eo nomine conqueri non poſsit aduerſus primum emptorem, qui ei ſecundo loco maiori pretio vendiderat, poterítne alio nomine agere de euictione. Pau.Caſtr.in d.l.iij.col.ij.verſic.aduerte tameo, dicit in caſu illius l.quòd ſi res pluris valebat, quàm fuerat ei vendita, & quàm à conſanguineo retrahente recuperauit, poteſt in id agere de euictione, per l.Titius, §.vlti.ff.de actio.emp. vbi expreſsim ſcribitur, quòd actio de euictione non tantùm continet pretium, ſed & aliud omne, quod intereſt emptoris rem non euinci. Ex quo etiam potes intelligere, quòd ſi aliter eius intereſſet, quàm ob illam pluris æſtimationem, illud eum conſecuturum. Vel vt ſubdit

*An ſecundus emptor, qui recepit pretium, poſsit alio nomine agere cõtra primum.*

Paul.poteſt agi ad duplum, ſi fuerit promiſſum, deducto pretio quod recepit à conſanguineo,per l.cùm fundus vti optimus,ff.de euict. Sed id tamen, quod diximus de æſtimatione pluris,& eo quod aliunde intereſt,intellige ſecundum ea quæ diximus ſuprà,in eadem gloſ. nume.7.ſed hoc de euictione,& duobus ſequent.

16 ¶Nec tamen hinc abeundum ducimus,priuſquàm Lectores admonuerimus,quòd ex hac noſtra conſuetudine ſatis datur intelligi, conſanguineū facta ei declaratione venditionis alteri factæ,non poſſe vlterius ſequi primum emptorem,ſed poſtremum. Quod & de iure dicit procedere Pau.Caſt.conſi.lxxiiij.in cauſa mota per dominam Dorotheam,col.iij.verſicu. concluditur ergo,lib.2.per l.quod ſæpe,§.ſi res,circa mediū,ff.de contrah.empt.& l.cùm fundum,§.ſeruum tuum imprudens,& ibi gloſ.vlti.ff.ſi cert.peta. Quanquàm Cæpolla cauſarū ciuilium conſil.lxv.quod dominus Hieronymus , tenet in caſu ſimilis ſtatuti, quòd primus emptor conueniri poteſt,tenetur rem vendere & tradere conſanguineo:nam vendēdo (inquit) alteri,videtur facere in fraudem,& malè facere,arg.l.vlti.§.ſin autem,C.commu.de lega. ergo & ipſe conueniri poteſt,l.ij.C.de alien.iudi.mut.cau.fact.& allegat etiam glo.in l.ij.C.de reſcind.vendi. Non negat tamen aduerſus vtrunque agi poſſe, ſed ita vt conuentione vnius alter non liberetur,quin & ipſe conueniri poſsit,per l.vlti.C.de fideiuſ. Sed Cæpol.fortè loquitur in ſtatuto prohibente alienationem fieri in alium,quàm in conſanguineum , quia in vniuerſa penè Italia huiuſmodi ſunt ſtatuta. Veruntamen non id declarat aliter ipſe Cæpol. At idem conſi.xliij.clariſsimè,col.iij.verſic.ſecundò principaliter, tradit poſſeſſorem tantùm hac actione conueniri poſſe,cùm ea ſit in rem ſcripta.

*An conſanguineum poterit ſe qui primū emptorem,qui declarauit alteri ſe vendidiſſe.*

*An alter alterius conuentione liberetur.*

17 ¶Et haec quidem locum habent, cùm primus emptor alteri vendidit ante oblationē retractus factā à conſanguineo. Quid igitur ſi poſteà vendidit, & reticuit ipſi conſanguineo offerenti atque etiam in ius ſuper retractu vocatus litem defendit,cauſatus fortè contractum ſuum non eſſe obnoxium retractui,quia negat eſſe venditionis,aut alterius æquipollentis,& tandem victus eſt:an conſanguineus,qui obtinuit,poterit petere executionē ſententiæ aduerſus ſecundū emptorē,an verò neceſſe erit illum deintegro cōpellare? Et idem quoque quæri poteſt in retractu cōuentionali. Vide omnino Bar.Pau.Caſt.Alex.& alios Recentiores in l.à Diuo Pio,§.ſi ſuper rebus,ff.de re iud.& ipſum Bar.in l.ſi quis miſſum.§.j.verſ.quæro quid ſi ante,ff.de dam.infe.& in l.ſi creditores.col.vij.verſi.videamus ergo,C.de pigno.Bal.in l.j.ante fin.C.de ali.iud.mut.cau.fac.& in l.ob maritorum,C.ne vxor pro marito,& in c.quia V.col. vlti.verſi.tertiò quæritur,extrà de iudi.& Roffr.Beneuen.q.Sabbat.xviij.Albertus.Alber. in l. chirographis,§.j.ff.de admi.tut.& Sal.in l.vlt.in vlt.q.C.de execu.rei iud.Paul.Caſt.in l.certa, C.vt in poſ.leg.Pet.Ferra.tit.forma libel.ſent.diffin.in glo.j.col.pen.verſi.quæro an ſententia. Matth.Afflic.deci.Neapol.cccxcvj.in cauſa comitis,col.iij.nu.9.& Card.Alex.in c.ex ratione, col.xxij.verſi.ſexta eſt quæſtio,extrà de app.& conſuetudinem Victriacenſem,cap.127.

*Si emptor,durāte retractus lite,rem alienet,& ſuccumbat,an ſententia exequi poſſit contra poſſeſſorem.*

*Conſuetudo.*

28 ¶Intellige autem noſtram hanc conſuetudinem, ſtatuentem vt poſsit conſanguineus retrahere à tertio emptore,vt procedat,ſi primus emptor ei ſpōte ceſsit.Sed quid,ſi ab eo res euicta eſt per aliū,an & tunc ab iſto poterit cōſanguineus retrahere?Matth.Affl.in tract.Protomiſeos in verbo,ſcriptū eſt,col.iiij.verſi.ſed iuxta prædicta, negat tunc locū eſſe retractui, quia huiuſmodi alienatio neceſſaria ſit. Pro cuius ratione adde,quæ ſcripſimus ſuprà eo.tit. §.j.gl.xiiij.in verbo,*ou equipollent à vente*,nu.8.ſecundò intellige,& ſeq.Sed id vtique nō perpetuum eſt.Quid enim,ſi ideò euicta ſit ea res,quoniā venditor ille primùm eandē huic euincenti vendiderat,& tradiderat.Nōnne & tunc admittetur conſanguineus aduerſus eundē? & certè admittetur,nō vt trahat vi illius poſterioris venditionis,ſed prioris factæ ipſi euincenti.

*Si res fuit euicta ab emptore per aliū,an conſanguineus retrahere poſſit ab hoc alio.*

## ET NE COVRT POINT LE TEMPS, NEQVE CVRRIT TEMPVS, GLO. II.

1 
HOC iuris eſt : aliàs nemo non fraudaretur colluſione emptoris & alterius, cui iterum clàm venderet. Idque confirmatur multis ſimilibus. Primò enim non currit inſtantia actori,ſi reus ſubterfugiens , cauſam trahat ac protelet, vt voluit glo.in c.venerabilis,in gloſ.magna,extrà de iudic.quem dicit valde ſingu.Maria. Soci.ibi col.j.& eſt bonus tex.in l.intra vtile,in princ. & ibi Bald.in iiij.nota.ff.de minorib. & in l.petendæ,C.de temp.in integr.reſtit.& in l.contra,C.de inoffi.teſtam.vbi & Bal.ponit alia multa ſimilia.& Alexand.conſi.xlij.in cauſa & lite,colum.iij.verſi.& iſtud,lib.3.vbi alios allegat.& conſi.lxxj.videretur,in princip.lib.5.& Philip.Deci.in c.ex ratione,col.viij.verſicu.vnde alia,extrà de appel. De quo tamen dic,vt per Docto.in authen.ei qui,C.de tempo.appella.& in c.ex ratione,extrà de appel.& Roma.in l.ij.ff.de re iudi.& Maria.Soci. poſt alios in d.c.venerabilis,in xxiij.artic.princip.

*Si primus emptor qui alteri vendidit id nō declaret conſanguineo,non ei currit tempus.*

2 ¶Secundò,quòd ſi ex forma ſtatuti cauſæ debēt expediri intra certū tempus,alioqui pereunt litigatoribus:id tempus ei non currit,qui impeditur per moras & dilationes aduerſarij,vt voluit Cy.in l.vlti.in fi.& ibi quoque Bal.& Sal.per illum tex.C.de adul.Iac.But.Bar.& Bald.in auth.clericus,C.de epiſ.& cle.Ioan.And.in addi.Spec.tit.de dilatio.§.j.verſ.ſed pone.Dy.Cy. Bald.& Alex.in addi.Bart.in l.ſi cùm ipſe,per tex.& gloſ.ibi.ff.de execu.tuto. Vbi & id dicunt procede

*De eadem re. Tempus non currit impedito per moras aduerſarij.*

procedete,cùm & aduersarius petit dilationẽ vltra illos tres mẽses,quia dicit habere se testes in lõginquis partibus. Idque dicit ipse Bal.ibi notatu dignum,declaratque quomodo id intelligatur.& Alex.d.consi.lxxj.lib.5.& Iason consi.xxxv.in quæstione,in ij.dubio,lib.1.

3 ¶Tertiò quòd tempus alicui statutum ad probandum,ei non currit,tantisper dum aduersarius differt respõdere eius positionibus,l.j.& ibi Bal.col.ij.versi.vlterius no.C.de iura.calum. glo.vt à multis allegatur,in cle.sæpe,versicu.& quia positiones,in verbo , post dationem, & ibi Imol.col.xiij.in declaratione illius glos.& Card.Flor. in ix.q.post alios Antiquiores , de verb.sig.Bal.in d.l.si cùm ipse.vers.secundò not.& ibi etiam Alex.in addi.Bar.ff.de excu.tut. dem Bal.qui id dicit esse perpetuò notandum,in l.vlt.col.iiij.versi.iuxta prædicta quæro, & ibi quoque Pau.Cast.col.iij.versi.vlt.Bal.dicit.ff.de fer.vbi Pau.ipse declarat.& Alex.d.consi. xlij.lib.3.& d.consi.lxxj.lib.5.& Iason consi.x.ex casu,col.ij.versic.istis sic in facto , libr.1.& d. consi.xxxv.vbi suprà lib.1.& Phil.Dec.in d.c.ex tenore,vbi suprà,de appel. Et facit,quòd in simili tradit Innoc.in c.pia,col.j.in verbo,octo,in fi.extrà de except. *De eadem re.*

4 ¶Quartò, quòd terminus ( ita enim sæpe eo verbo in hac significatione post nostrates vtimur) præstitutus actori ad probãdum,non ei currit, donec aduersarius impugnat articulos ipsius,vtpote quos dicit non admittendos.Ita enim voluerunt Bal.Imo.Rom.& Fran. Arc. in l.quandiu institutus,ff.de acqui.hære.Quod tamen intelligunt ipsi Ro.& Fran.Are.cùm articuli erant admittẽdi,aut certè tales,vt probabiliter potuerit dubitari,admittẽdi ne essent an non,alioquin ei esset imputandum,quòd haud dubiè non admittendos proposuerit,per l.j.§.non solùm,ff.ad Tertul.Alex.in addi.Bal.in d.l.j.C.de iura.calum. Et vide quod in simili diximus suprà eod.tit.§.j.glo.x.in verbo,*dedans l'an*,nu.42.quod tamen.& iterũ in §.iiij. glo.iij.in verbo,*aura cours contre le retrayant*,nu.1.& 2.& quod tradit glo.in c.cupiẽtes,in verbo, videbitur,& ibi Domi.& Philip.Franc.qui adducit concord.de elect.lib.6. *De eadem re.*

5 ¶Quintò,quòd si actori statutus est terminus ad producẽdum, isque petat sibi instrumenta edi à reo,vt ea producat,in casibus,in quibus reus tenetur edere actori,qui ponuntur à nostris Docto.in l.vlt.C.de edend.& Cano.præsertim recentioribus,in c.j.extrà de proba. non currit terminus probationis acto͂ri,quandiu reus differt edere, ex sententia Bald.in l.j.§.vlti. per glos.vlt.ibi ff.de eden. & idem propemodum voluit Alber.post Iaco.But.in ea ipsa l.j.§. edenda. Et hæc quidem omnia propè retulit,& secutus est Iason in l.si eum , §.qui iniuriarum,col.iij.& seq.ff.si quis cautio.& d.consi.xxxv.in ij.dubio,libr.1.eaque dicit notanda esse diligenter,quia quotidie veniunt in actum practicum.Nec tamen meminit Alex.cuius in d. consi.lxxj.libr.5.hæc omnia propè sunt. Et hoc quoque vltimum sequutus est ipse Iason d. consi.x.vbi suprà lib.1.vbi id dicit singu. *De eadem re.*

6 ¶Postremò adde tex.optimũ præter eos,quos suprà citauimus in d.l.si cùm ipse,ff.de excus. tuto.cuius hæc verba sunt:Si cùm ipse institueret,vt proferret excusationem,mora cõtradictionis impeditus est,quo minùs decreto liberaretur,excusatione rectè probari , scilicet post tempus in id constitutũ:nam de eo loquitur, vt patet ex l.præcedenti. Vt tamẽ non omittas, quod à Pau.Cast.responsum est consi.cxxxv.in causa desertionis, col.pen.versi.illud etiam videtur,iterumq; in fi.lib.2.tempus appellationis prosequendæ non currere appellanti,dum aduersarius impugnat appellationem de desertione, per quædam ex iuribus suprà allegatis. & sequitur Deci.in d.c.ex ratione,vbi suprà, de appella.Et facit,quod traditũ est à D.à Rota. deci.cij.fatalia,in nouis,& decisi.cccclxviij.nota quòd fatalia,in antiquis.& ab Alberico post Gui.in l.vlt.in fi.C.in quib.cau.in integ.resti.non est necess. *De eadem re.*

## POVRVEV TOVTESFOYS QV'IL N'Y AIT NEGLIGENCE NOTABLE,

## DVMMODO TAMEN NON INTERVENERIT INSIGNIS NEGLIGENTIA, GLO. III.

1 NAMETSI statim non potuerit conuenire istum secundum emptorem, quem ignorabat:tamen cùm primùm eius notitiam habuerit,debet se non negligenter parare ad retractum,illique oblationem facere:per id quod in simili voluit glos. in c.cupientes,§.quòd si per xx.in verbo,proposita,in princi.de elect.lib.vj.quòd si quis misit nuntium ad proponendũ ea,quæ in eo tex.fieri iubentur intra xx.dies, fueritq; is nũtius impeditus,non ei nocebit,dũmodo posteà non sit negligẽs.De quo & nos plenius diximus suprà §.ix.in vlt.glo.nu.24.sed id tamẽ,& seq.vbi videre poteris,id arbitrio iudicis æstimandũ esse,vti & in hoc eodem casu voluit Ferr.in consuet.Burdig.hoc quoq; tit.§.viij. in prin.Sed & tu vide quæ scripsimus §.j.in glo.x.in verbo, *dedans l'an*, nu.23. nec tamen. *Si consanguineus restituerit emptorem alteri uendidisse,eo continuò debet illum alterum conuenire.*

## §. XIII.

EST & doit estre aucun reputé plus proche, & preferé quant au faict desdictz telz retraicts,ainsi & en ce qu'il seroit plus proche & preferé en faict de succesion.

*S'EST, & censeri debet proximior, vt præferri debeat in retractu, qui in successione proximior est, & præferri debet.*

GLOSSA I. ET VNICA.

1 *Quis censeatur esse proximior in materia retractus, Cõsuetudines.*

HIC specialius exprimit, quod suprà dixerat, §.xj. scilicet, retractũ imitari naturã ac ius successionis, quod & tradit & Masuer. in hoc tit. de retractu, in prin. Ex hocque iam multas quæstiones in hac materia retractus decidimus, & posteà, vt locus occurret, decidemus. Et vide quæ dicemus in §. seq. in fi. nu. 2. ex hac autẽ, & seq. Cum hac autẽ consuetudine propemodum concordat & Parisiensiũ consuetudo, c.cxcvj. Cenomanẽsium, c. ccclxxiij. & seq. Andegauensium, c. ccclxviij. & seq. Angolismensium, c. lxij. vbi eadẽ propè verba sunt, quę in hac nostra consuetudine, Sanctonum Angeriacorum, cap. lij. vbi & eadem quoque sunt verba, Burdigalensium, cap. xij.

§. XIIII.

TOVT homme lignagier d'aucun vendeur, soit de prochain ou loingtain degré, doit estre receu au retraict dedans l'an & iour de la vendition faicte par son dict lignagier: posé que la chose vendue ne soit pas du branchage, [a] dont le retrayant & le vendeur se appartiennent. Mais si dedans ledict an & iour vn autre lignagier du vendeur, & dont la chose vendue soit descendue, & regardant son branchage, venoit contre l'autre lignagier, qui premierement l'auroit prinse: posé que iceluy second lignagier ne fust ores si prochain du lignagier du vendeur, comme seroit le premier, iceluy second la doit auoir, & tousiours seroit preferé, veu que la chose seroit regardant son branchage.[b]

*QVILIBET consanguineus, siue proximior, siue remotior gradu, admittitur ad retractum intra annum & diem venditionis, etiamsi res vendita non sit eius linea,[a] qua retrahens & venditor se contingunt. Verùm si intra id tempus alius venditoris consanguineus ex ea parte qua res processerit, mouerit controuersiam alteri consanguineo, qui præuenerit, is vtique præferetur, eamq́ rem obtinebit: etiam si non sit tam propinquus genere quàm ille qui præuenit, propterea quòd lineam ipsius res vendita respiciat.*[b]

NE SOIT PAS DV BRANCHAGE, NON SIT EIVS LINEAE, GLO. I.

1 *An admittatur consanguineus nõ ex ea parte ex qua res processit.*

COntrarium tamen dicit obseruari de consuetudine Ioan. Fab. in §. si plures, in si Instit. de legit. agn. succes. & contrariũ etiam de Iure cõmuni obtinere, expressè & in hac specie voluit Signo. consi. lxxxj. in quæstio. vertẽte inter Nigrũ, col. ij. per tex. in c. j. tit. de gradi. succes. in feud. idq; maximè si ex nostra consuetudine in successionibus bona semper veniunt ad eos, qui sunt eius stipitis, vnde ea processerunt, etiã si sint remotiores: de quo dicemus in glo. seq. Nam & retractus per omnia sequitur ius atque naturam successionis, vt dictũ est in §. præced. Ex maiori autem parte cõsuetudinum

*Cõsuetudines.* Franciæ, ij tantùm admittuntur ad retractum, qui sunt ex stipite siue linea rerũ venditarum, vt apud Parisienses, cap. clxxij. Meldenses, cap. lxxxvij. Melodunenses, c. cxxij. & c. xxviij. Senonenses, ca. xxxj. Trecenses, c. xliij. Caluimontenses in Bassigniaco, cap. cxij. Victriacenses, cap. cxxv. Ambianenses, c. xlvij. Monstrolienses maritimos, cap. lxxij. Carnutenses cap. clxxvj. Aurelianenses, cap. cclxxvj. quod tamen videtur limitare, vt non procedat inter fratres &

*Cõsuetudines contrariæ.* fratrum filios, cap. cclxxviij. Turonenses hoc tit. *de retraict*, cap. j. Cenomanenses, c. ccclxxiij. Andegauenses cap. ccclxviij. Aruernenses eod. tit. *de retraict*, qui est omnium eius gentis consuetudinum xxiij. cap. j. & expressius cap. xxiiij. Borbonienses, c. 422. & 434. Blesenses, c. 193. Dunenses cap. lxxix. Bituricenses, hoc titu. *de retraict lignagier*, capit. j. & ij. & iij. Attesienses, cap. lxxxv. Normanienses, cap. consuetudinum eius nationis cxv. cuius titulus est, *de querele de fief vendu. §. nul qui apartienne.* Quanquàm sunt & aliæ consuetudines huic nostræ similes, quæ scilicet admittunt consanguineos, qui non sunt ex linea aut stipite, vnde bona vendita prodierunt: ita tamen, vt ij qui sunt ex ea linea, præferantur: vt apud Angolismenses, cap. lxiij. Rochelenses, cap. xxxij. Burgundienses, hoc eodem titu. cap. iiij. Burdigalenses, cap. iiij. quod est j. titu. *de retraict lignagier.*

IN FI.

1 Dum vt scilicet præferatur is,qui est ex linea,vnde bona manarũt,alijs qui non sunt ex ea linea,voluit expressè in retractu Ioan.Fab.in §.si plures.Insti.de legit. agna.succes.per text. in l.de emancipatis,C.de legit.hæredi. Sed ille tex.vt etiam dicit idem Fab. loquitur inter fratres & fratrũ filios:nam post eos de Iure communi non inspicitur,vnde bona processerint,sed semper admittuntur proximiores,exclusis remotioribus.authen.post fratres, C.cod.titu.& diximus suprà §.xj.in gloss.x.quæ est super verbo, *tous y doibuent estre recenz pro rata*, post prin.At consuetudo nostra indistinctè & generaliter disponit,vt proximi ex pãrte patris præferantur in bonis paternis : matris autem, in bonis maternis. Quod etiam dicit obseruari ex alia quadam consuetudine Flor.à S.Petro, inter consi.Pet.Anch.cõsi.ccclxxj.quod dicta domina.& Benc.in rep.c.Raynuuus,in verbo, & vxorem nomine Adelasiam,nu.636.extrà de testa. *Et si admittatur,an ei præferatur, qui est ex ea linea.*

2 ¶Ex hac autem consuetudine,quæ ita indistinctè & generaliter,vt diximus,præfert in retractu eos,qui sunt ex linea,vnde res vẽdita exiit,iuncto eo,quod scribitur in d §.xj.suprà eod. repræsentationem habere locum in retractu, vt in successione, in qua vt scribitur suprà in tit.xvij.qui est *des successions*, §.j.qui est omnium huius voluminis consuetudinum ccxij. repræsentatio habet locũ in omnibus speciebus successionum,& in infinitum : quandiu consanguinitas computari & probari potest.& quod item scribitur in §.xiij.suprà hoc tit.eum censeri proximiorem & præferendum in retractu,qui & in successione præfertur,quodque præterea scribitur in §.xxxij.eiusdem tit.in retractu æquæstuum admitti consanguineos ex parte patris pro dimidia parte, & matris pro altera dimidia. Atque eo quod scribitur suprà in tit.xiiij.qui est *de donations*, §.j.qui est omnium §. huius voluminis clxxxj.quòd cùm quis non possit donare vltra tertiam partem bonorũ patrimonialium , in præiudicium suorum hæredum,& quis habeat bona patrimonialia alia ex linea patris,alia matris, videlicet centum patris,ducenta matris,non poterit donare integra illa centum patris,quamuis non excedant tertiam partem omnium,sed tantum donare potest tertiam partem illorum centum,in præiudicium hæredum lineæ paternæ. Et ex eo denique,quod etiam scribitur suprà tit.xvj.qui est *de testamens*,§.iij.qui est omnium eiusdem volu.ccvnj.non posse quempiam ex suis bonis patrimonialibus aliquid donare,& relinquere vni ex suis præsumptis hæredibus,plusquam alteri,siue bona respiciant lineam , vnde is descendit,siue aliam. *An ex consuetudine Pictauiensium paterna paternis, materna maternis semper cedat inde usque ad nu.14.*

3 ¶Ex his igitur omnibus assumunt multi ex nostratibus, semper,& in omni successione, & inter quoscunq; bona paterna paternis,materna maternis deferri:id est, bona sequi lineam, ex qua primùm prodierunt. De quo tamen nullam aliam consuetudinem expressam habemus, nec quæ huc quicquam faciat,præter suprà dictas.At ex maiori parte cõsuetudinum Franciæ,sicuti in retractu,vt diximus in glo.præcedenti,ita & in successione, semper bona sequuntur lineam,vt apud Parisienses,c.cxlv.& cxlvij.Meldenses, c.xlij.& duobus sequenti. Meldunenses,c.xcix.Senonenses,c.lix.& aliis.Ambianenses,c.xl.Mostrolẽses,c.x. Aurelianenses.c.cclj.Cenomanenses,c.ccclxxviij.Andegauenses,c.cclxviij.& cclxx.Aruernẽses titu. *de successions*, §.iij.Borbonenses,c.ccccxv.Blesenses,c.cl.& seq.& iterum clvj.Duonenses,c.lxxj. nisi in casu c.seq.Angolismenses,c.xciiij.Rochelleoses,cap.50.Bituricenses.titu. *des coustumes concernans les testamens*, c.ij.Burgundienses,tit.*des successions*, ca.viij.Artesienses,c.lxxij.& lxxv. Sanctones Angeriacos,c.xcvij.& cap.c. *Cõsuetudines aliæ de ea re.*

4 ¶Quantum autem ad Ius commune pertinet,inter fratres consanguinei succedũt in bonis paternis,vterini in maternis.gl.& Doct.in d.auth.post fratres, C.de leg.hær.& in auth.itaq;, C.cõmu.de succes.Fran.Albe.inter cõsi.Ang.consi.82. huic parti inhæreo,col.ij.Dy.in tracta. succes.ab inte.col.iiij.versi.sed pone quis moritur.Alex.consi.v.considerans,col.ij.versic.hæc cõfirmo,lib.vj.vbi post Pau.Cast.in quodã consi.dicit & hoc procedere in specie cuiusdam statuti,de quo ibi videre poteris,& Doct.vbique. Et ad hoc quoque vbiq; citatur tex.in d.l. emancipatus,C.de legi.hære.quem ad hoc dicit sing.Bar.ibi,& Matth.Matthes.in tracta. succes.ab intesta.in iij.art.prine.versi.hoc procedit,& ibi Ludo.Bolo.in addi.eius loci, & iterum in addi.incip.vera est hæc decisio.& consi.lxix.Corn.post princ.quibus etiam locis eum tex. dicit sing.Sed & cum quoque singu.dicit Ange.Aret.in d.§.si plures, col.j.Insti.de leg.agna. succes.& posteà etiã per multas quæstiones declarat,quomodo id intelligendũ sit, & Iason qui etiam dicit sing.in l.post dotem,in ff.solu.matri.Et nullum reperio,qui contrarium in hoc teneat,præter Fulg.in d.auth.itaque,& Soci.consi.lxxxix.circa præmissum,col.iij. versi. non obstat tertium,lib.4.quibusdam rationibus ibi adductis:licèt tandem dicat,non esse tutum recedere à priori sententia,vt quæ sit communis. *Consanguinei in paternis,uterini in maternis succedunt.*

5 ¶Sed ea tamen intelligitur,cùm vtrinque sunt ab vno tantùm latere cõiuncti.Quòd si cum illis sint alij ex vtroque,hi quidem alios ex vno tantùm repellunt in quibuscunque bonis, vt non obscurè voluerunt glo.& Doct.in d.auth.post fratres,& in d.auth.itaque. Dyn.in d. tract.succes.ab intest.col.iiij.versi.quid si decedit.Bar.si is est,& Io.Fab.in d.§.si plures,Instit. de legit.agnato.succes.Bal.in d.l.de emãcipatis, C.de legit.hære.& consi.cccxij.casus talis est, primò dominus,libr.3.& consil.lxxiiij.præmittendum est,in prin.cod.libr.3.Roma.qui & id dicit *At vtrinque coniuncti in omnibus succedunt aliis exclusis uide nume.7.*

*Etiam in filiis fratrum, vide nume. 7.*

dicit procedere in succesſione eius qui ingreſſus eſt monaſteriũ incapax bonorũ, conſ. 296. circa declarationem, in fi. Raph. Co. conſi. lxvj. Ioannes deceſsit, in prin. Petr. Ferra. tit. forma libel. pro hære. ab inteſt. in verbo, nulliſque ſuperſtitibus, col. x. in paruis, verſi. ſi ergo quæramus. Barb. conſi. xxxviij. ſcribitur. col. pen. lib. 2. Bertran. conſi. lxviij. viſo caſu, lib. 2. & conſil. ccxj. ponitur, eod. lib. 2. Id quod etiam procedere in filiis fratrum dicit Lud. Bo. d. conſi. lxix. col. iij. & ante eum Franc. Are. conſi. clxiij. diligenter, col. v. verſi. & primo viſo, & ante hos Bal. d. conſi. lxxiiij. in prin. lib. 4. & ante hunc quoque Ioan. And. in addi. Spec. in rubr. de feu. verſi. item præſuppoſito, per tex. in §. reliquum, in auth. de hære. quæ ab inteſtat. defer. quem tex. ad hoc dicit ſing. Fran. Are. vbi ſuprà.

*Etiã ſi ex ſtatuto maſculus præferatur fœmine.*

*Etiã quoque, ſi ex ſtatuto decedenti ab inteſtato ſuccedãt proximiores ex linea paterna.*

6 ¶Et hæc ita procedunt, vt ſi etiam ex ſtatuto maſculus præferretur fœminæ, tamen fœmina vtrinque coniuncta præferretur maſculo ex vna tantùm parte coniuncto: vt ſing. voluit Bal. conſi. lix. de Iure communi, In fi. lib. 4. Sed & ſi ſtatuto cautum ſit, vt decedenti ſuccederent ab inteſtato proximiores ex linea paterna, tamen coniuncti ex vtroque latere nihilò minùs cæteris patruelibus ex linea paterna tantùm, præferrẽtur, vt dicit Pet. Anch. in repe. c. j. char. 60. in paruis, verſi. per prædicta non puto, extrà de conſti. & Soci. conſi. cclij. viſis inſtrumentis, col. xij. verſi. ſecundò ego reſpondeo, lib. 2. & Philip. Dec. conſi. ccccLxxxiiij. æquitati, col. ij. verſicu. & ſpecialiter.

7 ¶Sed tamen, quod de filiis fratrũ diximus, non admittũt Matheſ. & Lud. Bol. in addi. ipſius, in d. tract. ſucceſ. ab inteſt. in ij. arti. prin. verſ. itẽ no. & Corn. in l. quod ſcitis, §. ſin autẽ, col. vlt. verſi. nec obſtat, C. de bonis quæ libe. De quo etiã per Pau. Caſtr. in d. auth. poſt fratres, la ij. & conſi. lxxxiij. id quod ſupra cõcluſum eſt, lib. 1. & Alex. qui alios multos allegat, cõſi. clxvj. ſuper propoſita, lib. 5. Sed & ſunt, qui inter fratres illud, quod ſuprà diximus, non ita generaliter admittunt: quin dicunt, vtrinque coniunctos non excludere conſanguineos tantùm à bonis paternis, nec vterinos à bonis maternis: vt per Soc. conſi. lxxxiiij. viſa prædicta, col. 5, verſi. quia qua ratione, lib. 1. Vtrùm autem iſtud procedat in iure accreſcendi, videbis apud Bart. in l. re coniuncti, col. pen. verſic. tertiò quæro iuxta hoc. ff. de lega. iij. & Soci. qui id trahit ad ſubſtitutiones, conſi. ccxlix. materia, col. xij. verſi. quintò corroboratur, lib. 2.

*Quid in iure accreſcendi.*

*Quid inter patruos.*

8 ¶Sed & vtrùm id procedat in patruis, vt vtrinque coniuncti alios ex vno excludant (hæc enim obiter & remiſsiuè dicere volui) vide Bal. conſi. clxxxviij. in ſubſtitutione, libr. 1. quod repetitur iiſdem verbis, niſi quòd aliud princi. eſt, conſil. ccccxxiij. punctus talis eſt, Titius deceſsit, lib. 3. & rurſum eundem Bald. conſi. cccxlvj. quoniam vt proponitur, libr. 3. & conſi. cccxxx. dictus patruus, eod. lib. 4. & latiſsimè Corn. conſi. ccxix. licet in hac. col. ij. verſi. itaque videndum eſt, cum ſeq. vſque ad fi. cõſi. lib. 3. & Ant. Rube. conſi. cij. viſo caſu. Et vtrùm quoque in fratribus patruelibus, latè diſputat Alexan. poſt alios multos à ſe citatos d. cõſi. clxvj. lib. 5. vbi videre poteris, & Pau. Caſt. d. conſi. lxxxiij. lib. 1. Et vtrùm denique in aliis, vide Iac. Bel. in §. ſi verò neque fratres, in penul. quæſt. & ibi quoque Bar. in Auth. de hæred. ab inteſt. & eundem Barto. in l. ij. §. legitima, ff. de ſuis & legit.

*Quid in fratribus patruelibus.*

*Quid in aliis. Aſcendentes an præferantur fratribus ex uno tantum latere.*

9 ¶Nec tamen ſpecialiter omiſerim, vtrùm etiam procedat in patre, & matre, auo & auia, vt ſcilicet præferantur fratribus ex vno tãtùm latere: de quo vide glo. in l. j. in verbo, potiorem, ff. de iuris & fac. igno. Dy. in tract. de ſucceſ. ab inte. Cy. in d. auth. itaque. col. vlt. Sign. conſi. vj. Titius, col. j. Bart. in l. ij. in prin. col. antepe. verſic. vlterius quæro, an tacita pupillaris excludit fratrem, ff. de vulg. & pup. & eundem Bar. & Ang. in l. j. §. filium, ff. de bono. poſſeſſ. cõtra tab. Bald. late in auth. defuncto, col. ij. verſi. iuxta iſtum verſi. C. ad Senatuſc. Tertul. & in l. ſi quis filium, col. vlt. C. de inoffi. teſta. & conſi. ccccxxvij. factũ tale eſt, Ioannes, ad fin. lib. 3. & conſi. cclx. proponitur quod mater, lib. 4. & conſi. ccclxvj. mater quę tranſiuit, in fi. eo. lib. 4. & conſi. ccccxxxviij. iſta quæſtio, in prin & iterum, in fi. eod. lib. 4. & conſi. ccccxlvj. æqua opinio, eod. lib. 4. Ange. in §. conſequens, in auth. de hære. ab inteſt. & conſi. clxvj. ſi teſtator, paulò ante fi. & Card. Flor. conſi. lj. Titius condidit teſtamentũ, in j. dubio, Paul. Caſtr. conſi. ccccxxj. quòd iſta mater, col. iij. verſi. vj. & vlt. lib. 1. & Alex. conſi. clxvii. videretur, col. ij. verſicu. quintò, quia licet, lib. 5. & conſi. 5. conſideratis, col. j. lib. 6. Barb. conſi. xxxvj. ſcribitur ſapienter, col. antepen. verſicu. capio modò aliam dubitationem, videlicet vtrùm præfatus, libr. 2. Corn. conſi. clxix. multùm diffusè, col. ij. verſi. & per illum, lib. 4. Guid. Pap. cõſi. clxvij. pupillus. Soc. cõſi. ccciiij. eodemq; vltimo, viſo ſtatuto, per totum, lib. 2. quod repetitur conſi. xxv. lib. 3. & Steph. Bertr. conſi. cxxv. viſo caſu, in iij. dubio, lib. 2. & conſi. ccxx. Chriſti, &c. viſo caſu, libr. 2. & conſi. 132. prouidus, nu. 1. lib. 3. & conſi. xcij. ponitur, etiam nu. 1. cod. lib. 3. Et quid ſi ex ſtatuto ſoror excludat matrem, an tunc intelligatur de ſorore ex vno tãtùm latere coniuncta, vide omnino Alex. conſi. xlv. habita. lib. 7.

*Quid ſi ex ſtatuto ſoror excludit matrẽ.*

*In rebus feudalibus, vtrinque cõiunctus nõ præfertur coniuncto ex parte patris.*

10 ¶Illud autem inter omnes, ſi non me fallit memoria, conuenit, illud quod dictum eſt, vtrinque cõiunctos præferri coniunctis ex vno tãtùm latere, non procedere in rebus feudalibus. In his enim æquè ſuccedũt cõiuncti ex parte patris tãtùm, ac vtrinque coniuncti: quia coniunctio ex latere matris non cõſideratur, per tex. in c. j. §. ex his verò, & ibi Bal. in prin. Mart. Laud. col. eiuſdem c. ij. verſi. quæro circa iſtam, & Card. Alex. col. iij. verſi. eiuſdem initij, tit. de ſucceſ. feu. vel de grad. ſucceſ. in feud. & voluit Iac. Ardiz. in ſum. in rubr. de ſucceſ. feud. ſub

rubricella,

rubricella,an frater ex vtroque parente excludat fratrem ex patre tantùm, & And.Iser.in c.j. col.ij.tit.de nat.succes.feud.Bal.in l.j.post prin.versi.& per hnc determinatur:& ibi Pau.Cast. & Corn.C.de leg.hæred.& idẽ Bal.consi.clxx.ad euidentiam,col.ij.versi.item sciẽdum,lib.2. & consi.ccciiij.donatio,in fin.eod.lib.2.vbi hauc dicit esse cõmunem opin.& veram magnorum Doct.& consi.liiij.proponitur quòd quidam nobilis,lib.3.& consi.ccxxij.casus talis est, primò dominus,eod.lib.3.Mart.Laud.in c.j.§.& quia,col.vj.vers.quęro an vtrinq; coniũctus, & ibi quoque Card.Alexand.col.vlt.versi.eiusdem initij.tit.qui feud.dare pos.Alex.consi.ix. ponderatis his,in fi.lib.5.Petr.Ferra.tit.forma libel.qun agit.ad reuoca.feud.in verbo nec superstitibus,col.iiij.versi.sed quid si vnus.Soc.d.consi.ccciij.ad fi.lib.2.Philip.Deci.consi.444. concurrit patruus,col.j.Ioan.Crot.in repe.l.filiusfamilias,§.Diui, col.ij.post princ.& iterum charta antepenult.versic.quartò quæritur.ff.de leg.j. {Franc. Curtius iunior in tracta. Feud. in iij.part.iij.partis princip.q.6.} & Franc.Ripa {in l.si ventri.§.in bonis,col.iij.versi.item intellige quando vtraque ratio cousideratur.ff.de priuileg.credit.} in l.ex facto, colum.xxiiij.nu. 98.ff.de vulga.& pupillari.

11 ¶Quo in loco Ripa & illud simile adducit,quod traditũ est à Iaso.& Recẽtioribus in d.l.re cõiuncti,vbi & ipse Ripa,nu.13.ff.de leg.iij.quòd stante statuto,vt agnati ab intestato præferãtur cognatis,frater vtrinq; cõiunctus non præferetur fratri ex parte patris tãtùm cõiuncto. Ex hocq; dixerim,quòd stante statuto,vt ad retractũ admitantur ij tantùm cõsanguinei,qui sunt ex latere vnde res vendita processit,aut quod ij præferantur cæteris, qui sunt ex alio latere,tunc non præferretur consanguineus vtriusq; lateris alteri,qui esset ex eo latere,vnde res processit tantùm.Id quod adde ad id quod suprà diximus ex Ioan.Fab.in §.xj.gl.x.nu.1. Et facit etiam,quod in simili tradit Bal.consi.ccv.præmissis verbis.lib.4.& Ro.consi. ccccxj. quatuor,& Ias.consi.lxvij.perspectis,col.vlt.versi.confirmo etiam ex en quod cõsuluit,libr.1. dum volunt, ex statuto præferente agnatos fratris siue fratrum filiæ, æqualiter succedere fratrem ex vno tantùm latere,cum fratre vtrinque coniuncto.Sed huius,ne fallaris, contrarium nuncupatim voluit Pet.Anch.in repe.c.j.col.cl.versi.occurrerũt aliæ quæstiones, extra de constit.Raph.Fulg.consi.lxxxv.in proposita quæstione,& Pau.Ca.in auth.itaque.C.cnm. de succes.Ioan.Bapt.à S.Seueri.in repet.l.omnes populi, char.15.versic.ego respnndeo, ff.de iusti.& iure.Soci.consi.cclij.visis instrumentis,col.xij.versi.secuudò egn respnndeo.libr.2.& latè Carol.Rui.consi.xxviij.viso statuto per totũ j.dubium,lib.3.Sed tu tamẽ vide eundem, consi.xxxij.quia ex facto,col.j.& ij.& iterum col.viij.nu.14.& seq.eod.lib.3.

*Quid in statuto ut agnati preferantur cognatis. An in retractu preferantur utrinque coniunctus ei qui est eius tantũ lateris ex quo res processit.*

12 ¶Sed vt è semita in viam redeamus, inter ascendentes quoque paterna paternis,& materna maternis deferuntur, vt nonullis placere video,per text.in d.l.quod scitis.§.si autem.C.de bon.quæ lib.Ita enim eum intelligunt Bar.Ang.Pau.Cast.& Alex.in add.Bal.ibi idem Bart. & Ang.in d.Auth.itaque,ipse Bal.in d.l.post dotem,in fi.& ibi quoque Imol.qui eam gloss. dicit sing.panlò ante fi.Ro.& Ias.col.pen.& vlt.ff.sol.mat.& rursus idem Bart.consil.xviij.in nomine,&c.viso testamento condito,in iiij.dubio,& iterum consi.ccxv.an si testamentũ sit nullum,etiam in iiij.dubio:nam & idẽ prope est consi.Quibus locis ipse Bar.dicit eum tex. ad hoc esse sing.Bal.consi.ciiij.factũ tale est.Ser Teus,ante fi.lib.2.& Marc.Perus.inter consi. ipsius consi.cxj.viso dicto puncto,lib.4.atque iterũ idem Bal.d.consi.446.æqua opi.eo.lib.4. Pet.Anch.consi.cccxlix.de iure cõmuni dos,& latè Ro.consi.xl.visis ac discussis.in ij.dubio. Pau.Cast.in d.auth.post fratres autem,C.de legit.hære.Matthes.in trac.succes.in ij.art.princ. versi.& hæc procedunt,& versic.aut supersunt,& ibi etiam Lud.Bol.in addi.Corn.qui licet nutet,dicit tamen hanc opi.æquam esse,consi.xlvij.videtur,col.ij.versi.quia secundum,lib.1. Alex.consi.cl.viso themate,col.ij.versi.præterea iuri consonum,lib.2. & consi.clxviij.visis ac ponderatis,col.iij.vers.prædicta ramen affirmo,lib.7.Bal.Nouel.in tract.doti.in vlt.parte,col. lxiij.cum multis seq.vbi dicit,quòd licet cnntrariũ in via disputationis sustineri posset,non auderet tamen ab hac opi.discedere.Guid.Pap.consi.50.ex facto rradito, in iiij.dubio.Iason consi.cxxvj.factum sic se habet,quidam dominus Victor, col.iiij.versic.decimò & vlt.libr.1. Bened.in repe.C.Raynutius,in verbo,& vxorem nomine Adelasiam,nu.636.de testa.& Ant. Rub.consi.lxxix.viso instrumento.Et hoc quidem intelligit Ang.in d.l.quod scitis,vt etiam procedat,si is de cuius linea bona sunt,remotior sit.

*Inter ascẽdentes an paterna paternis, materna maternis deferatur.*

13 ¶At sunt alij qui e diametro contrariũ tenent,videlicet non esse inspiciendum ab vtro laterum bona processerint.& in his Dy.Ray.Forli.Bal.sibi cõtrarius,præterquàm in lucris dotalibus,Sal.nutabundus,Fulg.Ro.sibi itẽ contrarius,Io.à mnnte Sperello,& latissime Corn. in d.l.quod scitis,ex quibus ipse Corne.ita dicit suisse consultum Perusij,& se quoque consuluisse.Idem Dy.Cy.cum dicit,ascendentes eiusdem gradus,æqualiter succedere.Ray.Saly. item subdubitans,Fulg.qui ita dicit se consuluisse,& Corn.in d.authen.itaque Bal.in auth. defuncto,col.j.in fi.& ibi quoque Sal.& Fulg.C.ad Senatuscon.Tertul.Bal.consi.xxxj.Ang. habet,in prin.lib.2.& consi.cclx.proponitur quod mater,in fi.lib.4.latè Raph.Cum.cui subscripsit alter Raph.Fulg.& alij multi consi.cxxij.qualiter admittatur. Corne.etiam latissimè consi.xciiij.dominus Petrus,col.ij.versi.his tamen non obst.lib.1.& consi.clxxxvj.circa hanc consultationem,col.iij.versi.eiusdem initij,eod.lib.1.& consi.vij.& si videatur, lib.3.& consil. cclxv.

*De eadem re.*

cclxv.circa istũ articulum,lib.4.vbi & idem dicit consuluisse Benedi.Capr.vt & ipse consuluit consi.xxxiiij.etsi præfato puncto.Lud.Bol.sibi contrarius,d.conf.lxix.Corn.col.iiij.versicu.nihilò minùs prædictis non obstan.Idq; præsertim si ascendentes sint in dispari gradu, quia scilicet sint mater, & auus paternus. nam mater præfertur auo in bonis vndecunque obuentis,vt per Bened. Cap.consi.cxlix.cùm de plutibus, in iij.dubio. Vtrorumque autem sunt multæ magnæque rationes, quas huc adducere necessarium non ducimus, cùm apud eos omnibus sint expositæ. Concedunt autem omnes, inter alios, quàm de quibus suprà locuti sumus,non inspici vnde bona prouenerint.

14 *De princip. quæstione.* ¶Cæterùm vt redeamus ad nostram consuetudinem, illud certũ est,in retractu haud dubiè procedere, vt consanguinei ex ea parte, ex qua res vendita processit, præferantur cæteris. Nam id expressè hîc cauetur. Quantum autem ad successionem, nullas in Pictauia,vt iam diximus,consuetudines alias habemus,præter eas,quas suprà adduximus, quæ omnes sunt extrà titulum *des successions*, præter eam, qua statuitur repræsentationem habere locum in quacunque successione in infinitum,vt etiam suprà diximus.Sed ea si solerter inspiciatur, parum huc facit,neque vnum ex altero necessariò sequitur. Quod hinc videre licet, quòd repræsentatio citra vllam cõtrouersiam haber locum intra fratres & fratrum filios:post eos autem vocãtur quicunque gradu sunt proximiores.auth.post fratres fratrumq; filios, C.de legit.hære.& tamẽ non omnes cõcedunt,inter ipsos fratres & fratrũ filios paterna paternis, materna maternis deferri:quin sunt in vtrisque:qui contradicũt,vt suprà diximus. Præterea potest cõtingere,quòd si repræsentes vel altissimũ eorum,ex quibus descendisti, ego tamen essem te potior in successione omniũ bonorum.Pone enim,quòd sum frater vterinus eius, qui decessit sine aliis fratribus,aut filiis eorum:tu autem es nepos patrui ipsius,id est,fratris patris eiusdem:tu patruũ illum defuncti,qui tuus auus erat,repræsentas:ego tamen te repellam à successione fratris mei vterini,etiam in bonis paternis, cùm & ego repellerem illum tuum auum,patruũ fratris mei defuncti,quem repræsentas,si viueret,quantum ad Ius commune pertinet,& cessante consuetudine, vt semper & inter quoscunque materna maternis, paterna paternis defertentur.Nec si nostra consuetudo dicit retractum per omnia sequi ius successionis, propterea concluditur è contrario ius successionis sequi ius retractus. Nec id dicit consuetudo,ideò per argumentũ ab oppositis, aut aliud quodpiam non debemus nec possumus corrigere Ius cõmune,vt alibi latè diximus.Sed quicquid sit,nostrates mordicùs, eam opin.retentant, vt secundùm nostram consuetudinem bona in successionibus semper sequantur lineam.Et ita semper hactenus vsitatum est in nostra hac regione Pictauia.

15 *Quæstio optima retractus.* ¶ILLVD denique quæstionis est, Duo fratres ex vtroque parente ita inter se vtranque & patris & matris hæreditatem diuiserunt,vt vni paterna cesserint, alteri materna:posteà alter eorum vendidit id totum quod sibi cesserat:puta paternã illam hæreditatem:an consanguinei ex parte patris præferentur omnino consanguineis ex parte matris? Quod videtur,cùm ea bona à patre processerint. Ego tamen censeo, & consanguineos quoque maternos esse admittẽdos pro media parte,id est,pro rata eius portione quod is venditor ante diuisionem habebat in altera hæreditate materna,quæ alteri remansit.nam ea diuisio vim permutationis habet,imo vera est permutatio,quantum ad eam rem pertinet,vt no.in l.cùm pater,§.hæreditatem post mortem,ff.de leg.ij.cum aliis concord.à me traditis infra eod.tit.§.xxxij.nu.88. quid verò in hac,vbi similem quæstionem decidemus.Res autem,quam ex permutatione alterius rei habemus,censetur eiusdem naturæ & qualitatis,cuius ea erat,quã dedimus,quantum ad id,de quo tractamus,vt dicemus in illo ipso §. nume.26.neque enim. Ex quo etiam intelligis quid hic dicendum sit in retractu.

16 *An cõsanguineus vxoris admittatur ad retractum rei mariti ab eo venditæ. Vxor non est uiri propinqua.* ¶SED & hoc in loco in mentem venit huius speciei,mihi aliquando propositæ. Quispiam vendiderat fundũ ad se pertinentem:cõsanguineus vxoris ipsius venditoris petebat admitti ad retractũ eius fundi:emptor dicebat,eum non admittendũ,cùm non esset consanguineus venditoris,sed tantùm vxoris eius,quæ non vendiderat,nec erat domina fundi. Actor replicabat,dicebátq;,quòd si venditor eum non vendidisset,liberi cõmunes eius & vxoris ipsius, eum ex successione patris excepissent,& si eundem posteà vendidissent, ipsi actor admitteretur,tanquã consanguineus eorum,licet fundus non fuisset ex linea ipsius per huiusmodi consuetudem. Et cùm hæc controuersia esset coram iudice quopiã ineptissimo, is sua sententia pronuntiarat,actorem admittendum:à qua emptor appellauerat:iudex appellationis me consuluit. Respondi, malè iudicatum fuisse:nam consuetudo admittit tantùm consanguineos vẽditoris,non etiã affines,cùm vbiq; dicit *le parent du vendeur.* Consanguinei autem

*Affines non admittũtur ad agendum sine mandato.* vxoris,licèt sint affines mariti,tamen non sunt eius cõsanguinei,cùm nec vxor quidẽ ipsius sit cõsanguinea,aut proxima siue propinqua,l.j.& ibi Docto. maximè Paul.Cast.& Alex.C. vnde vir & vxor.& not.in l.cùm rem alienam,vbi Bar.Bal.Alex.Corne.C.de legat.& Steph. Bertr.cõsi.236.multa sunt,col.vlt.lib.j.Ideò nec iura loquentia de coniunctis siue cõsanguineis,habent locũ in affinibus.Quamobrem nec omnes hi admittũtur ad agendũ sine mandato pro affine ex sententia Inno.& Panor.in c.nonnulli,§.sunt & alij,extrà de rescripr.

17 ¶Nec mouet,quòd iste est cõsanguineus vxoris vel liberorum.Nam statutum,vt diximus, loquitur

loquitur de consanguineis venditoris, non vxoris, aut liberorum: ideò ad eos non est trahen dum, l. si verò, §. de viro, ff. sol. mat. Nec inspiciendum est id, quod futurũ fuisset, si liberi successissent, & posteà eam rem vendidissent, vt constat ex not. à glo. & Bart. in l. si idem, §. vlt. ff. de iurisd. om. iud. & Cy. in l. vlt. §. finautem sub conditione, & ibi Bal. in l. sed quia, C. commu. de leg. & Bart. & aliis in l. inter stipulantẽ, §. sacram, ff. de verb. obli. Proindeq; nec futura personæ capacitas, quã vocamus, consideráda est: sed tantùm ea, quæ adest tempore actus, l. vsusfructus, & ibi Bar. ff. de stip. seruo. & c. si eo tempore, & ibi latè Doct. de rescr. Et facit propius, l. si cognatis, & ibi not. ff. de reb. dub. & l. eũm ita. §. in fideicõmisso, ff. de leg. ij. & quę latè diximus suprà eo. tit. §. j. gl. ix. quæ est in verbo, *en lignagier*, nu. 83. vides igitur, & aliis multis seq.

*Capacitas præsens considera tur non futura.*

18 ¶Vt prætermittam, non certũ esse hos liberos aliquando eam rem percepturos, vel quia fortè moriente ante patrem, vel quia pater posset alio modo eam rem alienare, quàm venditionis, aut alterius cõtractus æquipollentis venditioni: & alia multa interuenire possunt, ne capiant: vt in simili dicitur in l. naturalem, §. j. ff. de acqui. re. do. Cuius arg. tradit Bar. post Guli. Cu. in l. sciendum, in pen. q. ff. qui satis. cog. quòd bona patris nõ releuant filium à satisdatione: quia multa possunt accidere, ne bona ipsa patris ad eum perueniant. Et sequuntur Recentiores ibi. & Alex. in l. in suis, col. iij. versi. pro hoc facit. ff. de lib. & posthu. cum aliis multis simi. à me collectis in Legibus connubialibus, in ea quæstione, an sponsa sit in potestate sponsi, vt vxor viri, ex consuetudine. Et hæc quidem quæstio adeò parum dubia mihi visa est, vt eam indignam censuissem, quæ hic tractaretur, nisi in dubium aliquando vocatam vidissem.

*Bona patris non releuant filium à satisdatione.*

19 ¶Quanquàm nonnihil dubium potuisset facere, quod tradit glo. vt plerique omnes eam intelligunt, in §. mariti, in verbo, posteà, in fine, Instit. de nupt. quòd consanguinei vxoris succedunt marito, deficientibus consanguineis eiusdem, excluso fisco, & è conuerso. Et sequuntur Nico. Neapo. & Ioan. Plat. ibi, qui eam sing. dicunt: & Guid. Pap. singu. lxxviij. consanguineus. Verùm eam glo. reprobant Ioan. Fab. & Ang. Aret. d. §. mariti, quem multi legunt cum §. affinitatis, eiusdem tituli, & idem Fab. in auth. præterea, in fi. C. vnde vir & vxor: nullo enim (inquit in priore loco) iure id potest probari. Imò verò (vt hoc ipsum addas) affinitatis iure nullam successionem permitti, scribitur in l. affinitatis, C. commu. de succes. Bal. tamen in l. j. versi. item quæro si non extat, C. eo. tit. vnde vir & vxor, dicit eam glo. esse veram in socero & genero, vt sibi inuicem succedant, excluso fisco, non etiam in cæteris transuersalibus. Verùm Rapha. Fulgo. Paul. Cast. Rom. Alex. Corn. Iaf. & Philip. Dec. in d. l. j. id nec in soecero quidem admittunt, sicuti nec ipsemet Bal. in l. vlt. col. iiij. versic. item quæritur an sit inuenire, C. vnde legi. & Nico. Vbal. in tracta. de succes. ab intest. col. ij. & Bened. in repet. c. Raynutius. in verbo, vxorem nomine Adelasiam, nu. 779. & iterum num. 781. de testa. & Stepha. Bertran. consi. lix. voluissem, in vj. dubio, lib. 2. Cæterùm ipse Bald. in d. l. affinitatis, col. ij. versic. extrà quæro, de hoc cogitandum relinquit, vt sæpe aliàs, ità hic malè sibi constans.

*Affines an fiscum excludant.*

## §. XV.

SI LE retrayant gaigne sa cause, il doit auoir les fruictz [a] escheuz depuis la litiscontestation [b] de l'offre. Et doyuent estre deduictz en sort.

*SI SECVNDVM consanguineum iudicatum fuerit, is fructus [a] à litis contestatione [b] oblationis obtinebit, iiq́; in sortem pretij imputabuntur.*

## LES FRVICTZ, FRVCTVS, GLO. I.

1 INtellige tamen, deductis impendiis & sumptibus factis, præsertim in cultura, & colligendis ipsis fructibus. Nam lex, aut statutum, aut alia quæuis dispositio, loquens de fructibus, intelligitur deductis huiuscemodi impensis: vt voluerunt gl. Bar. & Ang. in l. in fundo, ff. de rei vend. & glo. in §. ex diuerso, versi. certè illud, & ibi Doct. Insti. de rer. diui. glo. in c. cùm anteà, in verbo, fructus, & ibi Barba. col. ij. extrà de pigno. Iaco. Aret. Bar. & Alex. qui adducit concord. & alij Recentiores in l. fructus, per illum tex. ff. sol. mat. idem Bar. in l. cùm quæreretur, §. vlt. ff. de leg. iij. & consi. clxxxvj. Cuccatellus, & Spec. tit. de expen. §. j. versi. expensæ igitur. Bal. & Sal. in l. si quis sciens, C. de rei vend. vbi & hoc dicunt procedere in malæ fidei possessore. idem Bal. in l. j. col. iij. per illũ text. & ibi quoque Ang. C. de fruct. & lit. expen. & in l. neque, ad fi. C. de compens. & in c. cùm Mart. Fer. col. ij. versi. ibi prouentus, extrà de consti. & in c. ad nostram, le j. in iiij. not. per illum text. vbi etiam est bona glo. extrà de iureiur. & consi. liij. tenementibus, in fi. lib. 1. & consi. cccxxxij. proponitur quòd dominus, col. ij. lib. 2. Ro. consi. ccxxx. præsupponitur primò. Paul. Castr. consi. cccxxxix. super hoc facto, col. vlt. lib. 1. Fran. Are. consi. xvij. cõsideratis, col. ix. versi. intelligimus tamen. & Fel. quia alios concor. affert, in d. c. ad nostram, col. j. & ij. & Doct. vbique.

*An in hac restitutione fructuum debeant deduci sumptus culturæ & collectorũ fructuum.*

2 ¶Et vltra illos tex. sunt alij plurimi in id optimi, videlicet in l. si à domino, vel à patre, §. vlti. ff. de peti. hære. vbi dicitur ad verbũ, Fructus dicuntur deductis impensis, quæ quærendorum

*De eadem re.*

conseruandorumq; eorū gratia fiunt. Subditurq; & hoc procedere etiam in prædone, quem tex.dicit singu.& vnicum Rom.sing.cccxxxiiij.malæ fidei possessor.& etiam text.in l.fundus qui dotis,ff.fami.ercisc.vbi dicitur quòd nullus casus ioteruenire potest,qui hoc genus deductionis impensarum impediat.Quem tex.ad hoc commendat,& dicit not.Ange.in l.ait Prætor,§.per hanc,ff.de his quæ in frau.credi. Et tex.in l.diuortio.§.impendia,ff.sol.mat.vbi glo.& Docto.adducunt quoque concord.& l.fructus,& l.vlti.ff.de oper.seruo. & l.si quis argentum,in prin.cum glos.& ibi quoque Cyn.C.de dona.& l.fundi Trebatiani,ff. de vsu & vsufruct.leg.& l.videamus,§.ex causa, & ibi Ang.col.ij.in x.notab.ff.de vsur.& l.quod in fructus, eod.tit.vbi ita scribitur,Quod in fructus redigendos impensum est, noo ambigitur ipsos fructus diminuere debere.& ibi quoque Ang.& l.si pupilli, §.sed & si quis,ff.de neg.gest.vbi etiã prædo repetit impensas,& ibi Bal.idem dicit de intruso,& l. quod priuilegium,ff.depos.& d. l.ait Prætor,§.per hanc,ff.de his quæ in fraud.cred.vbi etiam fraudator sumptus & impensas necessarias deducit { & in l.j.C.de fructi.& liti.expen.} & l.litibus,in fi.C.de agri. & censi.lib. 11.& cap.1.& ibi glos.& Hosti.& iterum c.2.extrà de vsur.& est etiam glo.in c.vobis,in verbo, quid ad causas,xij.q.1j.& in c.grauis,& ibi Panor.de resti.spol.vbi & ea glo.adducit concord. & in c.ex literis,in verbo,amplius,de iureiur. Idque etiam procedit in foro, quod conscientiæ vocant,vt tradit è Theologis scholasticis Ricard. in iiij.senten.distin.xv.arti.v.q.vj. Et intelliguntur hæc non solùm in dispositione legis,de qua loquitur d.l.fructus,sed & hominis, vt probatur d. l. fundi Trebatiani, & not.in d.l.si quis argentum. Et id nuncupatim voluit Bart.in d.l.fructus,& multi ex his,quos suprà citauimus , & præterea Carol.Ruin.consi.lxij. circa casum,col.ij.versi.sed ad hoc respondetur,lib.1.

*Prædo impensas deducit. Et intrusus. Et fraudator. Idq; etiam in foro conscientiæ.*

3 ¶Et vt hæc specialiter quibusdam similibus confirmemus, huc spectat tex.io l. Lucius,ff.pro soc.vbi dicitur,quòd lucrum dicitur,quod superest deductis impensis. Cui affine est, quod tradit glo.in l.illud,in verbo,lucrum,& iterum in verbo poterat, per illum tex.& ibi Bald.& alij recentiores,C.de collat.lucrum id dici,quod superest deductis oneribus,quam dicit sing. Bald.io sua Margarita,in verbo, lucrum,versic.vlti. Facit & quod voluit glo.in l.per diuersas,in glos.vlti.circa medium,& ibi Bar.Bal.Sal.Angel.& alij,C.mand. quòd pretium iustum actionis debet considerari deductis expensis litis & laboribus,quæ interueniūt ad rei exactionem. Quod dicit Bart.menti tenendum,& facere ad multa,& quòd semper actio debet æstimari,deducto eo,quod cõmuniter impenderetur ad exactionem. Et voluit quoque ipse Sal. in l.ij.col.ij.versi.secundò si minori.C.ne lice.potent.& Barb.qui eam gl.dicit sing.in d.c.cùm contra,col.ij.de pign.& Fabia.à monte S.Sabioi,in trac.emp.& vendi.in v.q.prin.col.iiij.versi. quid autem veniat. A quo nec loogè abest,quod dicit glo.not.io c.quoniam,in princ.per illum tex.extrà de vita & honesta.cleri.quòd io æstimandis facultatibus est habenda ratio impensarum.& idem in æstimando reditu dicit Bal.& Sal.in l.cohæredibus,C.famil.ercifcun.& idem Bal.in d.l.neque,in fi.C.de compensa.& in l.j.§.exercitorem,ff.de exercit.actio.

*Lucrum dicitur, quod superest deductis impensis. Iustum pretiũ dicitur, deductis impensis. Impensæ deducuntur in æstimandis facultatibus.*

*Et in æsti. reditu.*

4 ¶Nec ab his longo interuallo distat,quod scribit Bart.in l.quoties,per illum tex.ff.ad leg.Fal. quòd cùm donatio,quę excedit quingentos aureos requirat insinuationem.l.sancimus.C.de donat.si quis donet rem quampiam,quæ pluris valeat,si nihil deducatur:minoris autem, deductis impensis & gabellis,non requiritur insinuatio : debent enim ad æstimandam rem deduci impensæ.quam decisionem pro sing.refert & sequitur Ro.singu.ccij.dico vnum:vbi dicit,super hoc consuluisse,& Fran.Cre.qui & id siog.dicit,singu.clxxj.donatio vltra quingentos,& Alex.qui alios quoque adducit in d.l.quoties , & in l.vbi pura,ff.ad Senatusc.Treb. & Franc.Aret.in d.l.fructus,col.iij.ff.solu.matri.& consi.ij.intellecta,col.iij.versi.& probatur primùm.& Ias.in l.cùm quædam puella,§.j.col.ij.versi.quartò facit,ff.de iurisd.om.iud.& Firmi. in tract.gabel.in iij.parte viij.partis prin.q.xxviij.Catel.Cot.qui id quoque dicit sing.memor. statuto Mediolani cauetur,sub rub.de locat.

*Et in æstimando donatione ad effectum insinuationis.*

5 ¶His finitimum est,quod ab eodem Bart. traditum est in l.sed si hoc,quam legit cum l.si vir vxori,§.cuidam,per illum tex.ff.de condi.& demon.quòd stante statuto , quòd de pretio rei venditæ soluatur gabella trium denariorum pro libra, debent è pretio deduci detrahique ea quæ impensa sunt in proxenetas,& proclamata. In quo tamen distinguit, vt ibi videre poteris. Et idem voluit ipse Bart.in l.quaotitas patrimonij,per text.optimum ibi.ff.ad leg.Falc. & in l.in lege Falcidia,etiam per illum tex.ff.eo.tit.& in d.l.vbi purè,§.vlti. & ibi Alex.& Franc. Rip.ff.ad Treb.Ang.& Imo.in l.ciuitatibus,§.eum cui.qui est vlti.ff.de leg.j.idem Imo.consi. cxxxvuj.præfatus Simus,colum.j.versic.quòd autem dicti.Firmia.in d.tracta.gabellarum,quo loco nuper citauimus.Soci.in d.l.fructus,col.ij.& ibi Iason col.vlt.ff.sol.mat.Fabia.in d.tract. emp.& veod.io v.parte prin.vbi suprà citauimus,& Iason in d.l.cùm quædam puella.§.j.col. ij.versic.iij.cum Bart.& Catel.Cot.vbi suprà.

*Et in æstimando pretio.*

6 ¶Eiusdem farinæ est,quod tradit Bal.in d.l.j.col.ij.versi.pone,impetraui à Papa,per illum tex. C.de fruct.& lit.expen.quòd si quis impetrauit à Papa beneficium æstimationis centum ducatorum, & vacet beneficium ducentorum,sed quæ deductis impensis & oneribus decedant ad centum tantùm:illi debetur eiusmodi beneficium, nec censetur valere , nisi illos centum ducatos. Quod & idem tenuit ipse Bal.in d.l.sed si hoc,§.cuidam,per illum text.ff.de condi. & demon.

*Et in æstimando ualore beneficij.*

& demon.Raph.Co.in d.l.fructus,ff.sol.matri.Pau.Cast.Alex.Fran.Aret.Iason & alij Recentiores in l.non amplius,in prin.ff.de leg.j.è quibus tamen ipse Pau.subdubitat, an curia Romana id obseruaret,cùm tales gratiæ sint restringendæ,tanquam odiosæ.& Fel.in c.ad aures, col.pen.versi.duodecima conclusio,de rescrip. & in c.causam quæ,col.viij.versi.tertia declaratio,eod.tit.& in d.c.ad nostram,le j.col.ij.versi.ex his infertur, extrà de iureiur.Ias.in d.l.cùm quædam puella,§.j.in fi.ff.de iurisd.om.iud.& in d.l.illud,in prin. & ibi quoque Philip.Deci. in j.nota.C.de colla.& idem Deci.consi.clvj.statuto cathedralis ecclesiæ,col.j.Ioan.Lup.in repe.rub.de doua.inter vir & vxo.char.12.col.iij. vbi & id dicit statuisse Martinum secuudum, in regula cancellariæ, incip.Sanctissimus dominus noster.Rebuf.in tract.Nominationum,in ix.q.prin.num.35.& in repe.c.postulastis,nu.150.extrà de cleri.excom.min.& Fran.Ripa,in l.j. §.si hæres,col.v.nu.27.ff.ad Senatusc.Trebel. De quo,& ante hos omnes per Io.And. in addi. Spec.in rub.de concess.præben.in vlti.q. Cui consonat,quod tradunt D.à Rota deci.702. dic quòd si Papa,in antiquis, quòd si quis opponat beneficiũ pluris valere,quàm fuerit expressum in interpretatione,non auditur,nisi dicat deductis oneribus.

7 ¶Denique his omnibus adde text.ab ipsis Dominis à Rot.citatum, in c.præsenti,§.porrò,de offi.ordi.lib.6.vbi scribitur, quòd si quis ex priuilegio vel consuetudine sibi prætendat competere bona ecclesiæ vacantis,debet intelligi de his tantùm quæ solutis expensis,& salariis famulorum,atque oneribus supersunt.Quem text.ad hoc expendit glo.in c.si tibi concesso,in verbo,fructus,de præben.eo.lib.quæ & ex hoc declarat illum tex. & Domi.consi.lxxviij.formantur ista,col.vlti. vbi ex hoc dicit, generaliter appellationem fructuum ecclesiæ,intelligi, deductis expensis ministrorum & onerum.Adde(inquam) quod voluerunt Bal.Ang.Raph. Co.Pau.Cast.& Recentiores in d.l.non amplius,in prin.ff.de leg.j. quòd si statuto debet solui gabella ex legato,intelligitur de eo,quod superest deductis oneribus,per illum tex.Quod & idem tenet Ange.in d.l.ciuitatibus, eod.titu.& Firmia.in tracta.gabellarum,in v.parte viij. partis prin.in ij.q.& alia,quæ in hoc colligit Iason in d.l.non amplius.

*Et in æstimandis bonis ecclesiæ vacantis.*

*Et in æstimando legato.*

8 ¶Et hæc quidem,quæ diximus de deducendis impensis ex restitutione fructuum,intelligere debes,etiã si quis iubeatur inferre fructus integros,secundùm Bal.& Sal.in d.l.j.vtrunque,col.ij.C.de fruct.& lit.expen.per text.optimum in l.j.in verbo, fructus integros,C.de his quib.vt indig.nam ibi dicitur,quòd hæres,qui inultam reliquit necem testatoris, fructus hæreditatis integros reddere cogitur,vt malæ fidei possessor:sed aliis iuribus probatur,malæ fidei possessorem expensas deducere,vt suprà in prin.diximus,& probauimus.& hoc quidem sequitur Fran.Are.in l.diuortio,§.vlt.col.ij.versi.pro intellectu.ff.sol.mat.idem Aret.& Alex. qui tamen distinguit inter dispositionem legis,& hominis,in d.l.fructus,eod.titu. & allegant etiam ipsi Alex.& Iason tex.in l.diuortio, eo.tit.quæ similiter loquitur de fructibus integris, & tamon intelligitur deductis impensis,per d.l.fructus,quæ loquitur in eodem casu.Et idem quoque voluit Corn.consi.cclxxxix.videtur in hac,col.vlti.versi.non obstat quod dixi lib.1. & Carol.Rui.qui nuncupatim damnat illam distinctionem Alex.d.consi.lxij.col.ij.lib.1.

*Quid si quis iussus sit inferre fructus integros.*

9 ¶Quanquàm huius contrarium expressè tenuit Ro.in d.l.fructus,per text.in l.vlti.C.ad leg. Falc.& in l.Mæuio,§.à me,ff.de leg.ij.& per gl.in l.decem,ff.de fideic.lib.& eum nuncupatim sequitur idem Alex.sibi contrarius consi.cxxxiij.super quæsitis,versic.& similiter in proposito,lib.5.& idem quoque voluit Barb.qui Ro.non meminit,in rep.c.Raynaldus,col.lxv.versi. sed adhuc posset argui,extrà de testa.& Anto.Corse.in suis sing.in verbo,integrè,& Io.Lup. in repe.c.per vestras,extrà de dona.inter vir.& vxo.char.totius illius operis 98.col.iij.versicu. facit prætereà. Nec mihi obstare videtur text.in d.l.j.C.de his quib.vt indig.& in d.l.diuortio,quia ibi non fit mentio integrorum fructuum respectu sumptuum,sed temporis:vt scilicet soluantur ab initio, & ante controuersiam motam. Super quo vide quæ in simili à nostris Doct.tradũtur in ea quæstione, vtrùm si testator iusserit integram hæreditatem restitui, ex hoc videatur prohibuisse detractionem Trebellianicæ,vt per Barto.Ang.Fran.Aret.Alex. qui alios affert,in l.Centurio,ff.de vulg.& pupi.subst.& eundem Alex.consi.v.circa primum dubium,col.vlt.versi.circa secundum,lib.3.cum aliis simil.

*De eadem re.*

10 ¶Fallit tamen primò quod generaliter dictum est de deductione impensarum, vt non procedat in solutione decimarum prædialium:quia hæ debentur ex fructibus,sine aliqua deductione impensarum culturę,vel collectionis,per tex.in c.tua nobis,& c.pastoralis,& c.non est in potestate,& c.cùm homines,extrà de deci.& voluit etiam glos.in d.l.si à domino,§.vlti. in verbo,impensis,& ibi quoque Alberi.& Bal.ff.de peti.hære. & omnes propè in d.l.fructus. ff.solu.matri.Hostien.& Gof.in Summa,titu.de deci.& Alber.in d.l.fundus,in princi.ff.famil. ercisc.& Doct.vbique ne quidem enim vnus contradicit. Nam tex.illi adeò sunt in hanc sententiam aperti,vt nullo pacto cauillari possint.

*Impensæ non deducuntur ex decimis prædialibus.*

11 ¶Et ex hoc inferunt,(& hæc erit secunda fal.) Sal.& Pau.Cast.in d.l.fructus,quòd cùm fiscus & ecclesia æquiparentur,l.vlti.C.de sacrosanct.eccle. certè etiamsi ex fructibus agri debet solui certa pars fisco,intelligitur,non deductis impensis, quemadmodum nec in decima soluenda ecclesiæ. Et idem videtur voluisse,licet à plerisque in contrariam sententiam allegetur,Bal.in d.l.si à domino,§.vlti. Et hoc quoque expressim voluit Matthæ.Affli.in consti.

*Quid, si fisco solui debet certa pars fructuum.*

*Argumentum ab æquiparatis unde nunc. sequen.*

Siciliæ,incip.quanto,in ix.q.& iterum in deci.Neap.cclij.magnificis,col.iiij.versi.item vbi datur.Et facit pro iis argumentum ab æquiparatis, vt scilicet dispositum in vno habeat locum & in alio,glos.vt communiter allegatur in l.si quis seruo,in fi.C.de furt. Sed melior est glos. etiam loquẽs in pœnalibus,in c.si postquàm,§.vlti.in verbo,prouisione,& ibi Domi.de elect. lib.6.cum si. Sed ita,vt non omiserim,id quoque procedere in correctoriis,ex sententia Bar. in auth.sed cùm testator,col.ij.C.ad leg.Falc.& in l.Marcellus,in prin.ff.ad Trebel. & Ias.qui alia quædam affert consi.cxxxiij.in casu ad me transmisso,col.pen.versi.secunda regula.lib.1. quibus adde glo.Zenze.in extrauag.Ioan.xxij.incip.ad onus,in verbo,electis.

*De eadem re.*

12 ¶Verùm huius contrarium, vt scilicet fisco sint deducendæ impensæ,tenet idem Bal.vbique sibi contrarius,in d.l.j.col.j.vers.modò accidit,C.de fruct.ac lit.expens.vbi refert ita Bar.consuluisse,idem Bal.Ang.Imo.Rapha.Co.Ro.Alex.Fran.Aret.Soci. & Ias.in d.l.fructus.ff.solu. matri.Fel.in d.c.ad nostram,le j.col.ij.de iureiur.Neque enim(inquiunt) eadem est vtriusque ratio:quia vt dicitur in d.c.tua nobis,decima est tributum animarum egentium : ideò est super omnia fauorabilis,l.sancimus,C.de sacros.eccle. Id autem , quod fisco debetur ex fructibus agrorum,est tanquam gabella quædam,quæ contrà odiosa est:vt per Bar.in l.si pupillus. §.vlti.ff.ad leg.Falc. Ideò non debet sumi argumentum de vno ad alterum:vt etiam de æquiparatis voluit gl.notab.in c.præsenti,in glo.j.de senten.excommu.eod.lib.6. vbi Domi.col.ij. versicu.nota bene. dicit eam bene not.ad limitationem glos.in d.c.si postquàm. Quo etiam in loco ipse Domin.idem dicit. Præsertim verò in hoc casu,in quo æquiparatio , quæ fit de ecclesia & fisco,habet multas differentias:vt apud illos,maximè verò Alexand.in d.l.fructus, videre poteris.

*Quid in fructibus restituendis ecclesiæ.*

13 ¶Ego verò arbitror,& in ecclesia quoque , præterquàm in illo casu speciali decimarum, impensas esse deducendas ex fructibus.nam tex. & glo.in d.c.grauis,extrà de restit.spol.qui statuunt huiusmodi deductionem fieri,loquuntur nuncupatim in fructibus ecclesiæ restituendis. Ex quo etiam præter ea,quæ diximus in præcedenti versic. planissimè liquet, falsam esse priorem illam Sali.& Paul.Cast.opi.in d.l.fructus. Quanquàm Soci.ibi col.j.ita de ea re loquitur,vt videatur generaliter velle,ex fructibus , qui debentur ecclesiæ,vel alteri piæ causæ, ex dispositione hominis,siue legis,non deducendas esse impensas. In qua re toto cælo,quod dicitur,errat,vt vides.Et quòd speciale sit in decimis,voluit etiam gl.in d.c.pastoralis,in verbo,credimus:& ibi Doct.post eam,de decim.

*Quid in fructibus decimæ personalis.*

14 ¶Qvod autem diximus,non deduci impensas ex decima ecclesiæ, intellige primò , secundùm ea quæ diximus in decima reali. Aliud enim est in decima personali,quæ scilicet soluitur ex aliqua negotiatione:nam ex ea deducũtur impensæ,vt cauetur in d.c.Pastoralis, & ibi Inno.& alij,extra de deci.glo.Albe.Bal.& Ang.in d.l.si à domino,§.vlt.ff.de pet.hær.Bal.in d. l.j.col.j.& ibi quoque Ang.in fi.C.de fruct.& lit.expens.vbi rationem addit Bal.ipse, quia decimæ reales percipiuntur Dei beneficio,sed personales hominis ingenio: quãuis totum procedat à Deo,tanquam à prima causa & radice omnium entium:vt etiam probatur in d.c.tua nobis,de deci. Sed & alias huius rei rationes videbis apud glo.& Docto.in d.c.pastoralis, & Socin.in d.l.fructus,colum.j.

*Quid in decima prædiali debita Papæ.*

15 ¶Intellige secundò,quod diximus non deducendas esse impensas ex decima prædiali,procedere,præter quàm in ea,quæ Papæ debetur:nam ex ea deducũtur, per constitutionem Ioannis vigesimi secundi incip.suscepti regiminis,prout retulit glo.in cle.ij.in verbo,taxationem, & ibi cæteri post eam,de deci.& Anto.in d.c.cùm homines,extrà eod.tit.& Franc.Aret.in d.l. fructus,col.iij.ff.solu.matri.& Matthæ.Afflict.in d.consti.Siciliæ incip.quanto.Sed illa constitutio,vt habetur in nostris codicibus , qui vulgò circunferuntur, nihil omnino loquitur de detrahendis , vel non detrahendis impensis : nec de decima quoque debita Papæ, sed de alia quadam specie decimæ,quæ illic iubetur dari vice ac loco nescio quorum annalium:& Zenzel.ibi,in verbo,aliis ecclesiæ oneribus,disputat an in ea deducenda sint onera, & alia huiuscemodi,vt ibi videre poteris.

*Quid in legato fructuum.*

16 ¶Fallit secundò principaliter,quod dictum est, impensas esse deducendas ex fructibus, vt scilicet non procedat in legato fructuum,quod omnino esset inutile, si deducerentur impensæ:tunc enim non deducuñtur,per tex.in l.qui concubinam,§.qui hortos,iuncta glo.not. ibi,qui id scienter declarat,ff.de leg.iij.& hoc quoque intelligit Bar.in l.his verbis.§.vlt.eo.tit. Fran.Arc.& Ias.in d.l.fructus. Et hoc quidem (vt id illis addam) fulcitur ex regula illa generali,qua omnes dispositiones ita interpretari & intelligere debemus,ne sint inutiles,superuacuæ,inefficaces,vt latè tractauimus in nostro tracta.cui titulum nuncupauimus,nihil frustra.

*Quid de fructibus certæ mensuræ , aut quantitatis.*

17 ¶Fallit tertiò,vbi ita cautum esset , vt de qualibet corbe frumenti, ex illo agro collecti, tantum soluatur nomine gabellæ.vel si dicatur,Dono tibi decem corbes frumenti ex eo fundo,aut aliis similibus verbis , expressa scilicet certa & determinata quantitate , aut mensura. Tunc enim non deducuntur impensæ,per l.si debitor.§.verisimile,cum ibi not.ff.de contra. empt.& not.per Bar.& alios in l.inter stipulantem,§.sacram,ff.de verb.oblig. Ita enim voluit ipse Bart.Bal.Imo.Alex.Fran.Aret.Soci.& communiter omnes in d.l.fructus.Bal.in d.l.j.col. iij.C.de fruct.& lit.expen.& ibi Alex.aut quisquis est in addi.illius. Imo.in l.sed si hoc,§.cuidam,ff.

dam,ff.de condi.& demon.Panor.in d.c.Pastoralis,col.vlti.extrà de deci.Flor.in l. videamus, ff.de vsur.Firmi.in tracta.gabel.in ij.parte viij.partis princ.in v.q. Estque optima huius ratio: nam impensæ non possunt minuere quod certum est & determinatum,kmeritò,§.à me,ff.de legaaj.& facit l.quod dicitur,ff.de impens.in re dota.fac. Quanquàm Ro.in d.l.fructus,huic sententiæ omnino non accedit,propter glo.in d.l.si quis argentum,§.j.C.de dona.Cui tamen respondet Alex.ibi col.iij.& in addi.Bal.si is est,in d.l.j.de fruct.& lit.expen.

18 ¶FALLIT quartò, quando nominatur fructus iam pendentes,siue extátes,videlicet si quis donat omnes fructus,qui sunt in tali agro meo,siue fructus huius anni talis agri mei. Tunc enim debent intelligi integri, vt uunc sunt,& sine deductione siue detractione expensarum, l.si pendentes,in prin.& l.quoties,§.si colono.ff.de vsufr.& l.vlt.§. pen.ff.de his quæ in fraud. cred.& voluerunt Bar.Bal.& alij.in d.l.fructus,ff.sol.mat.& Bal.in d.l.j.col.iij.& ibi Pau.Cast. in fi.C.de fruct.& lit.expen.Pan.in d.c.pastoralis,col.vlt.Flor.in d.l.videamus,ff.de vsur.Matthæ.Affli.in d.constitutione incip.quattò,Steph.Bertr.consi.cclv. visis petitionibus,col.j.lib.I.

*Quid, cum quæritur de fructibus pendentibus.*

19 ¶FALLIT quintò,cum dominus locat,aut aliter dat fundum colendum,ea lege,vt certam aliquam portionem fructuum accipiat:tunc enim debet habere eam partem integram,& sine deductione impensarum culturæ, & colligendorum fructuum:tanquam scilicet colonus po nat impensas & operas pro reliquis partibus,quæ sibi ex fructibus agri alieni remanent,arg.l. si cum duobus,§.si in coëunda,ff.pro soc.& est text.expressus in d.c.tua nobis,de deci. vbi & hoc no.Inno.Hosti.Ioan.And.qui hoc dicit observari de generali consuetudine.Card.Flor. & Panor.in iij.not.& idem Host. & Panot.in d.c.pastoralis,eo.tit.Iac.Aret.Albe.Bart.Bald. & omnes propè in d.l.fructus,ff.sol.matri.qui & hoc dicunt obtinere de communi vsu & consuetudine.Cy.post Iac.Aret.in l.j.in fin.& ibi quoque Bald.in vij.q.C.pro socio.Ioan.And.in addi.Spec.tit.de loca.§.postquàm,versi.quid si tibi locaui fundum,Iac.Butr.Bar.Bal. & alij in d.l.j.C.de fruct.& lit.expen.Alb.& Bald.in d.l.si à domino,§.vlti.ff.de pet.hære.Corne.consil. cclxxxix.videtur in hac,post princ.& iterum col.iij.versicu.& hinc est quòd colonus,lib.I. & Matthæ.Affli.in d.consti.quantò,& in d.deci.Neapo.cclij.col.iiij.vers.propterà dicit,& Steph. Bertran.d.consi.cclv.col.j.nu.4.lib.I.

*Quid cùm fundus ita datur, ut dominus certam portionẽ fructuum accipiat.*

20 ¶Et hanc quidem fallentiam (vt nostri appellant) hoc priuatim separatimq; asscribere voluimus,vt res esset notior & apertior omnibus. Quamuis Panor.in d.c.pastoralis,eam confundat,misceatq; cum eo quod suprà diximus in decima prædiali, in prima fal.& cum eo quoque,quod diximus in iij.fallen.tanquam scilicet hæc omnia ex eodem veluti fonte orianeur. Cui tamen in hac re non omnino assentitur Iason in d.l.fructus,in fi.ff.solu.matri. Sed satis mihi est,hanc rem Lectoribus obuiam atque expositam exhibere, relicta illa non admodum vtili (ni fallor) disputatione.

21 ¶FALLIT sextò,vt scilicet fiat expensarum deductio in fructibus,nisi quis huiusmodi expensas faciendo delinqueret:vt si fructus immaturos decerpserit. Nam tunc non vtitur illo beneficio deductionis impensarum,nec repetitionis earum,l.si seruus seruum.§.si oliuam,ff. ad leg.Aquil.& ita generaliter voluit Flor.in l.fundus,ff.com.diuid. vbi & ad hoc allegat l. si fundi,ff.de rei vend.qui nihil mihi ad hoc facere videtur. Et fortè non habet locum, nisi in casu d.§.oliuam,cùm videlicet decerpti sunt fructus immaturi. Nam & prædo etiam has impensas deducit,vt suprà diximus ex tex.in d.l.si à domino,§.vlti.ff.de rei vend. Et fraudator ex d.l.ait Prætor,§.per hanc,ff.de his quæ in frau.credi. Sed & quod de fructibus immaturis dictum est,intelligi debet secundùm l.in fructu,quæ est pen.ff.de vsur.legat.& in l.si absente, §.syluam.& ibi glos.ff.de vsufru.& dicemus infrà tit.seq. qui est de tetractu conuentionali,§. v.in verbo,pro rata temporis,quæ est glo.iiij.nu.15.illud quoque quæri.

*Quid, si quis delinquat faciendo expensas.*

22 ¶FALLIT septimò,si quis venderet dimidiam, aut aliam certam portionem fructuũ.Nam is non deducet expensas, cùm homines ita vulgò dicant,hoc anno tantum fructuum percepi:nec vulgari modo expensas detrahunt, cui quidem vulgari modo standum est,l.cum de lanionis,§.asinam,ff.de fund.instruct.& l.anniculus,ff.de verb.signifi. Ita voluit Bald.in d.l.j. col.j.C.de fruct.& lit.expen. Et id dicit generale,cùm nomen fructuum apponitur ab homine in contractu.Quæ verba sunt Iac.Are.in d.l.fructus,ff.sol.mat.& Fran.Pisa.vt refert idem Bal.in d.l.si à domino,ff.de peti.hære.& idem quoque sequitur Sal.in d.l.j.post prin.& Pano. in d.c.pastoralis,ad fi.de deci.& Matthæ.Affli.in d.constitu.quanto. Sed tu hîc omnino vide Recentiores super hoc,in d.l.fructus.

*Quid in venditione certæ portionis fructuum.*

23 ¶FALLIT octauò,cùm fructus alteri nõ debent restitui,sed tantùm aliquid præcipitur solui:verbi gratia,statuto caueur,vt omnium fructuum, ex prædiis collectorum,soluantur sex denarij pro libra. Nam tunc non deducentur impensæ,vt dicit Sal.in d.l.j.col.ij.versicu.item quæro,pone quòd statuto,C.de fruct.& lit.expen.Nam quod leges (inquit)dicunt,impensas esse deducendas ex fructibus,loquuntur,cùm fructus sunt alteri restituendi. In hoc autẽ casu aliud est,in quo fructus ipsi æstimantur,& pro libra sex denarij soluuntur:vnde à verbis statuti non est discedendum,quæ considerant tantùm quantitatem perceptorum. Licet ( vt subdit) Bal.ibi sentiat contrarium. Et facit quod tradit Ang.in d.l.fructus,in fi.ff.sol.matri.& Fabia.à monte S.Sabi.in tract.de empt.& vend.in v.q.prin.col.iij.versic. quid autem veniat,

*Quid, si quid iubeatur solui ex fructibus.*

ibi,aut fimpliciter de qualibet.& Caro.Moleod.in confue.Parifien.tit.j.§.xxiiij in j.q.in fi.

24 ¶SEO præter ea, quæ dicta funt, Primò quæri poteft,Quid de fumptibus & impenfis non illis quidem,quæ factæ funt caufa quærendorum colligendorumq; fructuum, de quibus fuprà diximus,fed quæ ad perpetuam rei vtilitatem pertinent:an & ea deduci debeot ex fructibus,vt illæ aliæ:Bald.in d.l.j.col.j.verfic.quod dixi,C.de fruct.& lit.expenf. dicit has expenfas non minuere fructus,fed ob eas cōpetere rei retentionem,donec folutæ fuerint, per l.planè, ff.de peti.hære.At idem in l.in infulam,§.fructus,qui eft j.ff.fol.mat.tradit,& has quoque impenfas compenfari cum fructibus,per l.fumptus,ff.de rei vend.& not.in l.in fundo,ff.eod.tit. Tu autem hîc vide tex.in l.vel fi vitis,§.j.& l.quod dicitur, la j.ff.de impen. in re dota.fact.& ipfum Bald.in l.diuortio.§.impendia,ff.folu.matri. Sed & de his dicemus infrà titu.feq.§.vij. eodemq; vlti.nam ille §.de his fpecialiter loquitur.

*Quid de impēfis factis ad perpetuam rei utilitatem.*

25 ¶SECVNDO quæro,quid de impenfis factis pro euftodia agri,domus, aut caftri,ne fcilicet ab hoftibus capiantur,néve à furibus diripiaotur:an & hæ deduci debēt?De qua re non longius tractabo,fed tantùm vide tex.& Bar.in l.cùm quæreretur,§.prædiis,& ibi omoino Alex. in addi.ipfius Bar.ff.de lega.iij.& tex.in.l.quod dicitur impenfas,quę eft pen.& ibi etiam Bar. ff.de impen.in re dot.fact.& tex.in l.fi ita,§.vlti.ff.de fun.inftru.& in d.l.diuortio,§.impendia, & ibi Imol.Raph.Co.Pau.Caft.Alex.Fran.Aret.& Iaf.ff.fol.matr.Bal.in d.l.j.col.ij.verfi.quæro nunquid expenfæ,& iterū col.vlti.verfi.quæro nunquid fumptus,C.de fruct.& lit.expenf. & confi.ccciij.ad euidentiam.col.j.lib.1.Imo.Raph.Co.Pau.Caft.Flo.Ang.Pet.& Iaf.in l.fumptus,quam nonnulli legunt cum l.domos,ff.de leg.j.Rapha.Com.confi.xix.quidam nobilis. Paul.Caftr.& Franc.Aret.in d.l.fructus,ff.folu.matr.Roma.in l.fi à domino,verfic.not.vltimò.ff.de petit.hære.& fingu.cçcxxxij. malæ fidei poffeffor poteft.& Barba.confi.lvj.omnipotentifsimi,col.iiij. Has autem effe neceffarias,aut certè vtiles,fuo nos exemplo docuit bonus ille paterfamiliâs,qui Matthæ.xxj.& Marci xij.pofteaquàm vineam plantauit,in ea continuò turrim ædificauit.qua enim alia de caufa id egit, nifi illius cuftodiendæ gratia, vt fcilicet ea hoftes, furesq; arceret?

*Quid de impēfis factis pro cuftodia agri.*

26 ¶TERTIO quæro,Quid fi emi boues pro cultura fundi mihi venditi, quos cafu quodam amifi:vtrùm iu reftitutione fructuū potero eos deducere? Bal.in d.l.j.C.de fruct.& lit.expen. negat deducendos:quia ifte fumptus non eft factus io re ipfa, arg.l.damnum,ff.loc.quod dictùm pro pulchro cōmendat,& fequitur Franc.Cre.not.cxxxiij.tu fcis,quòd fructus, & pro fing.Catel.Cot.memor.incip.fructus.vbi tamen de hoc dubitat,vt ibi videre poteris. Tamen pro Bald.facit tex.in l.j.§.in neceffariis,& in d.l.quod dicitur,la j.ff.de impenf.in re dota.fact. vbi dicitur, eas demum impenfas dotem minuere, quæ in dotem factæ funt:cæterùm fi extrinfecus,non habent in fe reputationem.

*Quid de bobus emptis pro cultura agri, & poftea cafu amifsis.*

27 ¶QVARTO quæro,quid veniat appellatione fructuum?Super quo vide tex.io l.qui fundū, §.vlti.de contrah.emp.& in d.l.diuortio,§.fi fundum,& ibi Docto. præfertim Alex.col.pen.ff. fol.matr.& in l.pen.& ibi Bar.ff.de vfufruct.lega.& in l.venationem,& in l.in pecudum,ff.de vfur.Innoc.in c.in literis,col.j.de reftit.fpol.& in rub.de re iudi.poft med.ibi, nomioe autem fructuum.Ioan.And.in c.1.col.j.eo.tit.Spec.tit.de dec.§.j.verfi. vltimò quæritur,qui eft pen.& tit.de loca.§.j.col.vlt.verfi.illud autem quæritur.& in tit.de hære.ad fi.Archi.in c.ecclefias,col. vlti.xiij.q.j.Zenzel.in extrauag.Ioan.xxij.incip.fufcepti regiminis,in verbo,fructus:vbi etiam docet,quid interfit inter fructus & obuentiones.Bart.in l.vlti.ff.folu.matri.& in l.ex diuerfo, col.j.ff.de rei vend.& in l.cùm in plures,circa medinm,ff.loca. & in l.quædam, §.nihil, & ibi Ange.& Alex.ff.de eden.Bald.in d.l.j.col.iij.verficu.extra no.C.de fruc.& lit.expen.& in l.pro onetibus,& iterum io l.vbi adhuc,col.pen.C.de iure dot.& in l.traditio, ad fi.C.de act.empt. & in c.1.§.his confequenter,in fi.tit.hic finit lex Corra.& in c.cùm Mart.Ferra.col.ij.verfi.nota,quòd nomine fructuum,extra de confti.Panor.in c.paftoralis, in fi.de deci.& in c.falubriter,ad fi.& ibi Barb.de vfur.Ro.confi.lxx.vifis themate & quæftione,col.pen.verfi.ij.quia probatum eft.Alex.& Iaf.in d.l.diuortio,in prin.illum quidem col.ix.verfi.in glo.in verbo,quarta,hunc autem,col.ij.ff.fol.matr.Alex.conf.clxxxj.io caufa & lite vertente coram arbitriis,col. peo.& vlti.lib.2.& confil.cix. vifo proceffu,ad fi.lib.4.Io.Ferra.in tit.forma libel.in actio.real. in verbo,fimul cum fructibus,in fi.& nouifsimè Chaff.tit.*des droictz appartenans à gens mariez*, §.xvij.in verbo, *& faire les fruictz fiens*, col.ij.verfi.& fimiliter.

*Fructus appellatione quid ueniat.*

28 ¶QVINTO quæro,vtrùm hîc fint reftituendi fructus,non modò percepti,fed & qui percipi potuiffent,aut à poffeffore,aut ab eo,cui reftituendi funt:intelliges ex fcriptis à glo. Albe. & aliis in l.fi fundum,C.de rei vend.& glo.vlt.in c.cùm caufa,& ibi Hofti.Io.And.& Pan.de offi.deleg.D.à Rota deci.dxcvij.fi fpoliatus,in antiquis,& Bernar.Bifguet.in deci.ipfius Rotę tit.de refti.fpol.c.11.an in conditione.Bar.Bal.Sal.& aliis,in l.domū.C.de rei ven.Bart.& aliis io l.fructus,ff.eodem quoque tit.& in l.fi nauis,§.j.cod.item tit.& Bart. in l.apud Iulianum,§. fructus,& ibi Sal.Ang.Raph.Flori.Imo.Paul.Caft.Alex.Fran.Aret.& Iaf.ff.de leg.j.Bartol.& aliis in l.ij.C.de fruct.& lit.expen.Ange.in l.fi nauis,in fin.ff.de rei vend.& confil.cccviij.portio hæreditatis.Aoto.& aliis in cap.grauis,de reftit.fpol.Imo.coofi.lxxiij.in cafu propofito,in fi.Roma.fing.cccxxxv.malæ fidei poffeffor tenetur,& iterum cccxlj. tu fcis quòd malæ fidei.

*Fructus percipiendi, nedum percepti, an fint reftituendi.*

Mathefi.

Mathesi.not.c.lx.oota, quòd malæ fidei possessor.& Franc.Cre.sing.134.tu scis, quòd titulus. Fran.Are.consi.xvij.cōsideratis,col.antep.versi.de parte autē Nicolai. Caoo.post gl.10 c.cùm contra,extrà de pig.Barb.consi.lxxx.illud,col.vij.versi.capio tertium,lib.3.Franc. Cur.senior consi.lxxiij.prioceps,col.1.& seq.& vide tex.in l.sed & si,§.sed fructus,ff.de pet.hæred.

29 ¶Sexto quæro, quid si è diuerso emptor percepit ex fundo vberiores fructus ob ipsius artificium & industriam io his rebus singularem, quos consaguineus ipse retrahens non fuisset percepturus, si fundum ipsum possedisset. An & hos quoque emptor restituet? Vide Bal.& Ang.par nobile fratrum,in l.cæterùm ff.de rei vend.& eundem Bal.in l.si traditio,col. vlt.in x.q.C.de act.empt.Sal.in l.post perfectam,in fi.C.eod.tit.Bart.in l.ratio, §.1.ff.eod.titu. Roma.dicto sing.cccxxxv.malæ fidei possessor tenetur.Ex his enim facilè intelliges,quid in oostro hoc casu dicēdum sit. Sed interim noo omittas tex.in l.cùm hæreditas, ff.de petitio. hæred.& in l.cùm autem,§.vlt.ff.de ædili.edict. *Quid, si emptor sua industria fructus vberiores perceperit.*

30 ¶Septimo quæro,an & emptor,à quo retrahitur,possit repetere, aut deducere non tantùm sumptus & impensas à se factas gratia colligendorū fructuum, de quibus suprà in prin. latè diximus,sed etiā pretium operarū suarum. Et id quidem propè sine dubio est: quādo & malæ fidei possessor id quoq; imputet & repetat, ex sententia Bal.& Sal.in l.si quis sciens, C. de rei vend. vbi tamen Bal. dicit nullā eius rei esse legem expressam, cuius meminerit. & Pau. Cast. qui id dicit no.io d.l.diuortio, §.impendia, col.ij.ff.solu.mat. Et vide Bal.in l.ædе, col.iij. versi.sed ounquid colonus, C.de locat.vbi dicit colonum, qui propter non solutam pensionem expellitur maturis fructibus, huiusmodi operarum suarum pretium repetere. *An emptor etiam pretium operarū suarum possit imputare.*

31 ¶Octavo quæro, quid si ipse emptor fructus integros restituit sine deductione impensarum & operarum collatarum gratia ipsorum fructuum, an easdem poterit postea repetere, vide gl.io l.qui exceptiooem,§.1.in verbo,condici,& ibi Doct.ff.de condi.inde. Pet.Dyn.Cy. Bal.& Sal.in d.l.si quis sciens,C.de rei vend.& quæ dicemus iofrà tit.seq.§.vij.glo.1.numer.7. quartò declara,ex quibus cognosces,quid hìc dicendum sit. *Si emptor fructus integros restituit, an postea poterit impēsas repetere.*

## DEPVIS LA LITISCONTESTATION, A' LITISCONTESTATIONE. GLO. II.



1 APVD multos controuersia est, quando & quomodo fiat litiscontestatio, aliis dicētibus, fieri per petitionem & responsionem negatiuam: aliis & per affirmatiuam quoque, vt scilicet cùm reus fatetur: aliis denique etiā per dubitatiuam. Quam rem aliter oon ducimus speciatim tractandā, contēti, vt sæpe aliàs, sedes huius dissertationis præcipuas designare. De hac re igitur multa per glo.in c.dudū, in verbo, responsionem, extrà de elect. Doct.in l.1.C.de litiscontest.& in c.1.extrà eod.tit.Speeu.eodem quoque tit.§.nunc dicam, ferè per totum, & ibi etiam Ioan.Andr.Domi.à Rota.decisi.xij.si pars rea, in nouis. Cy.in l.ij.in iiij.q.C.de iura.calum.Bart.& Bald.in l.quòd si dubitetur, ff. de acquir.hæredi.Bart.& alios in l.si domus, §.in pecunia, ff.de leg.1.Bald.in l.si reus paratus, io vtraque lectu.& ibi quoque Paul.Castr.ff.de procurat.Maria.Socin.in tractatu, quem priuatim fecit de litiscootestatio.in prin.Corne.consi.cccxxxij.licet plerunque, per totum, lib.1. Georg.Nat.in repe.cle.sæpe, io princi.io gloss.super verbo, liticontestatio, quæ est in colum. lxxxj.& seq.de verb.signific. *Litiscontestatio quando & quomodo fit.*

2 ¶Vnum tamen hoc potissimùm loco impinguam, ab instituto nihil prorsus dissentaneum, quod scribit Festus Pompeius vir antiquitatis peritissimus lib.3.non semel, Cōtestatiooem hinc dici, quooiā ordinato iudicio vtraq; pars dicere solebat, Testes estote. Quæ res mirum io modum fauet eorum partibus, qui negant contestationem fieri per confessionem: quòd tunc nullis sit opus testibus, vel eorum testimonio, qui apud Diuum Matthæum cap.xxvj. clamabant, Quid adhuc egemus testibus? siue vt scribitur apud Diuum Lucam, capit.xxij. Quid adhuc desideramus testimonium? Nam & si verum huius vocabuli etymum tradit Pompeius, cootestatio tantùm fieri dicitur, cùm propter partiū controuersiam opus est testibus, qui negotium dirimant. Ex quo & contestari est testes ciere, vocare, nominare. Tullius io actione sexta in Verrem: Syracusis deos ac deos hominésque contestans, clamare cœpit. Et in oratione pro L.Flacco: Cùm ego te Flacce cœlum noctémq; contestans, flens flentem obtestabar. Quod & testari etiā simpliciter dicitur. Idem Tullius in oratiooe pro Cecinna: Ego omnes homioes deósque testor. Virgilius lib.2.Aeneidos: *Cōtestatio vnde dicitur.* *Cōtestari quid sit.* *Testari.*

*Vos æterni ignes, & non violabile vestrum*
*Testor numen.—* Et lib.3.
*—Per sydera testor.* Et lib.4.
*Testor chara Deos.—* Et paulò pòst,
*Testatur moritura Deos.—* Et Porcius Latro in sua aduersus Catilinam declamatiooe: testor noctē ipsam impiarum molitionum tuarum consciam ac testem, &c. Et Hiero. in vita Pauli Eremitæ: Quod ne cui impossibile videatur, Dominū Iesum Christum testor, & sanctos Angelos, &c. In qua etiam significatiōne Tullius testificandi verbo est vsus epist. ad Atticum lib.10. Nam Deos (ait) hominésque amicitiámque nostram testificor. *Testificari.*

3 *Emptor, à quo retrahitur, an redd. & fructus ante perceptos.*

¶Ex eo autem quod nostra consuetudo dicit, cõsanguineum, si obtineat, & fructus quoque à lite cõtestata obtinere, satis declaratur, fructus præcedentes emptoris manere, nec eos restituere debere: eam & interim, scilicet durante tempore retractus est rei dominus, vt diximus suprà eod. tit. §. xij. in glo. j. in princ. Nec per huiusmodi retractum venditio retrahitur, vt ex tunc, vt nostri loquuntur, scilicet ex tempore venditionis, sed vt ex nunc, id est, ex tempore ipsius retractus: quia cùm facultas ipsius dependeat ex mera voluntate consanguinei, non retrotrahitur. l. vlt. ff. quæ res pig. obli. pos. & l. j. in fi. ff. qui pot. in pig. hab. Et ita voluit expressim Alb. in j. parte statutorũ, q. xcvij. sed nũquid proximior. & Pau. Cast. consi. lxxiiij. in causa mota per dominam Dorotheam, colum. j. libr. 2. & Gerald. Bagoil. in sua disput. retractus, per multas rationes, quas illic allegat, & ad alias respondet, quæ videbantur inducere cõtrarium, vt ibi videre poteris, neque enim diutius immorari volumus in re non admodũ ambigua: quando & id copiosissimè tractauit Io. Igne. in repet. l. dudum, col. xxvj. nu. 41. versi. sed circa præcedentia, cum multis seq. C. de contrahen. empt. Et id quoque è Theologis tenuit Ioan. Gerson in tracta. de contractibus, parte j. consider. xvij.

4 *Emptor an reddet fructus à tempore oblationis, citationis, litis cõtestationis.*

¶Et hæc quidem de tempore ante retractum, siue litem, quæ super hoc mouetur. Nam de sequenti posset dubitari, an emptor debeat fructus restituere, vel à tempore oblationis, vel citationis, vel litis contestationis. De quo nominatim differit Pet. à Bella Pert. in l. vinum, ff. si cert. pet. vbi tandem concludit, fructus non restituendos, nisi à tempore litis contestatæ. & hoc sequi videtur Albe. quo loco suprà citauimus: vbi & ad hoc in vtranque partẽ disputat: quem ibi vide: nam cùm nostra consuetudo id aperte definiat, non est opus hîc diutius immorari. Sed tu tamẽ in hoc quoque vide Io. Fab. qui post Iac. Ra. istud expressim voluit, in §. actionum autem quædam, col. ij. versi. & ista faciunt, Instit. de actionib. Oldr. in l. vlt. C. in quib. cau. in integ. resti. non est necess. Guid. Pap. consi. cclvij. cauetur de cõsuetudine, col. ij. versi. sed nõnne in casu proposito. & latissimè Igne. in dicta l. dudum, vbi nuper citauimus. & Boe. tit. *de retraict*, §. iiij. colum. ij. versic. sed quid an emptor. Super hoc autem variæ sunt

*Cõsuetudines h. c. re.*

Galliæ consuetudines, vt videre licet apud Meldenses, cap. lxxxvj. Melodunenses, cap. xlvj. Senonenses, cap. xxxj. Trecenses, cap. clij. & cap. clvj. Ambianenses, cap. xlvij. Andegauenses, c. ccclxxx. Borbonienses, cap. cccclxxxij. Blesenses, cap. cxcviij. Angolismenses, c. lxvj. vbi eadem omnino est consuetudo, quæ hîc apud nos est. Rochelenses. cap. xxxvj. vbi & eadem est. Artesienses, cap. lxxxvij. Lorrienses in præfectura Montargij, hoc tit. §. xxj. Valesienses hoc titu. §. vij. qui est omnium lxxxviij. Lauduneoses, & alios Veromandienses, huius quoque titu. §. xx. qui est xciiij. totius iij. partis.

5 *Quid, si emptor subterfugit, ne lis contestetur. Fugã, pro contestatione litis haberi.*

¶Sed hîc quæritur, quid si emptor de huiusmodi retractu in ius vocatus omnibus modis subterfugit, ne lis cõtestetur, vel euocatus ad edictũ, non respõdet, aut alio modo morã facit litiscõtestationi, fortè vt interim lucretur fructus. Dic, quòd huiusmodi fuga, cũctatio, mora, dilatio, cõtumacia, frustratio habebitur pro litiscõtestatione, & operabitur eosdem effectus, quos ipsa contestatio, l. si cum, §. qui iniuriarũ. & ibi Albe. col. j. & Bal. qui negat alibi reperiri, Fulg. Ro. Alex. Lud. Bol. qui dicit, eum text. singu in ij. interpre. & Iason, ff. si quis cautio. & l. electio, §. si is quem. iuncta glo. vlt. ff. de noxal. & l. cõstitutionibus, ibi, quasi lite contestata, ff. de act. & obli. prout illam intelligit glo. ibi, dum allegat dictũ §. qui iniuriarũ. & Ioan. Fab. in §. pœnales, col. j. Insti. de diuer. & tempor. præscript. & text. quoque in l. sed ad eos, ff. ex quib. caus. maio. & in l. ij. C. vbi in rem actio, vbi ad interrumpendam præscriptionem paria sunt litem esse contestatam, & quòd non possit contestari propter partis contumaciam.

6 *De eadem re.*

¶Et generaliter hanc moratoriam retrcunctationem, aut contumaciam, haberi pro lite contestata, voluerunt, præter iam allegatos, Inn. in c. statuimus, col. vlt. in verbo, absentia, extrà de elect. Iaco. Aret. in l. j. ff. de vent. inspi. Cyn. & Bal. in l. scire oportet, §. sufficit, ff. de excus. tuto. idem Cy. post Petr. in l. sicut, in iiij. opp. & ibi Alb. nu. 3. C. de præscri. xxx. vel xl. anno. Bar. in l. j. ad fi. prin. ff. de priua. delict. Bal. in l. more, C. de rei vend. vbi & ad hoc dicit sing. dictum §. qui iniuriarum. Idem Bal. in l. j. col. pe. versi. quæro nunquid actiones. & ibi quoque Io. Fab. in prin. C. ex delict. defunct. ipse Bal. in l. magnam, ad fi. C. de cõtrah. & cõmit. stip. & in repet. l. & si post tres, col. iij. versi. sed contra istud opponitur, ff. si quis caut. & in l. vlt. in prin. post medi. versi. vnũ est tamen. & ibi Alex. col. iij. in duobus locis. & Ias. col. vlt. ff. de eo, per quem fact. erit, vbi etiam ipse Bal. dicit sing. tex. in d. §. qui iniuriarum. & idem Bal. in cap. quoniam contra falsam, col. vj. versi. & scias, quòd litis contestatio, extrà de proba. Ang. Imo. Roma. & Alexand. col. iij. in l. si insulam, & ibi quoque Franc. Ripa col. vij. nu. 34. ff. de verb. obligat. vbi ex hoc dicunt ita impediri moræ purgationem, sicuti per litis cõtestationem. Flor. in l. inde Neratius, §. hanc actionem, versic. item quod dictum est, ff. ad leg. Aquil. Alex. consi. c. discussis, post prin. lib. 5. Fel. in c. illud. colum. penul. versic. prima conclusio, extrà de præscrip. Iason in l. j. colum. penul. C. quand. libel. princi. datus. Et facit tex. in l. vlt. ff. de procu. & in l. si finita §. eleganter, secundum intellectũ Bar. ff. de dam. infect. & in l. & qui data, iuncta glo. in verbo, vel litis, ff. ex quib. caus. maio. vbi absẽns litis vitandæ causa, pro præsente est. Et in illam sententiam expressa sunt statuta Florentiæ, & Prati. & retulit Pau. Cast. consi. cccc. visis his quæ suprà, col. ij. versic. cæterùm non comparitio, lib. 6.

¶Idque

7 ¶Idque perpetuum est, vt cùm per alium stat, quò minùs quid fiat, id pro facto habeatur in eius præiudicium. l. si ideò, §. præsenti, & l. si dictum fuerit, §. si præsente, ff. de euict. & l. in executione, §. vlt. & ibi not. ff. de verb. oblig. & l. hæc venditio, & l. Labeo scribit, si mihi bibliothecam, ff. de contrahen. empt. & l. Iure ciuili, & l. quibus diebus, in princ. & ibi glo. & l. hæres, & l. cùm pupillus, ff. de condi. & demonst. & l. dedi, §. vlt. & ibi Sal. in j. notab. ff. de condi. caus. dat. & l. ij. §. vltim. ff. quorum lega. & l. vlt. C. de condi. inser. & l. Prætor, §. si quis paratus, & §. deinde, & §. adiicitur, ff. de oper. no. nunti. & l. Prætor ait, §. j. ff. de dam. infect. & l. cui vsusfructus, in princ. ff. de vsu & vsufr. leg. & l. si post diem, §. j. ff. quando dies leg. cedit. & l. j. §. qui sub conditione, ff. si quis omis. cau. testa. & l. j. C. de his quæ sub modo, & l. statuliberos, §. j. & alibi sæpe in eadem l. & iterum, l. seruus, §. j. in prin. ff. de statulibe. & l. in Iure ciuili, ff. de regu. iur. & c. cùm stat, eod. tit. lib. 6. cum mulnis sim. adductis à glo. & Doct. in duobus postremis locis. Et quod voluit glos. in rub. ff. de condi. & demon. & in l. qui concubinam, §. vlt. ff. de lega. iij. & in cap. vlt. extrà de empt. & venditio. & Bar. in consi. cxxxiij. statuto ciuitatis Eugubij. Albe. in l. & si post tres. colum. x. nume. 25. ff. si quis cautio. Bal. consi. cxij. præmisso, colum. ij. in fin. lib. 3. & consi. ccxix. Pontius, col. ij. versi. hoc ad euidentiam, eod. lib. 3. & consi. 444. quoniam substantia, post medium lib. 4. Ange. consi. cccxlix. consultatio. col. ij. Raph. Co. in l. si marito, §. j. ff. sol. mat. Paul. Castr. in l. iubemus nulli, §. sanè, C. de sacro. eccle. Roma. consi. ccccLxxxvj. in casu propositæ consultationis, circa medium. Franc. Aretin. consi. cxx. in præsenti consultatione, colum. ij. Soc. in l. de diuisione, col. ij. versic. circa secundum, ff. sol. matri. & consi. clxx. in præsenti consultatione, colum. v. versi. prætereà respondeo, lib. 2. Iason in l. hæc verba. quæ est iij. in fi. ff. de leg. j. & consi. xlj. in duabus, colum. iij. versi. secundò principaliter, lib. 3. Philip. Deci. consi. dcxxxix. in occurrenti, col. ij. versi. solùm ergo, & Docto. vbique. Sed vnum non omiserim à Roma. responsum consil. ccccxxiij. quæstio discutienda, colum. pen. si Papa, qui promisit se Papatu abdicare, id requisitus non fecerit, abdicationem siue renuntiationem haberi pro facta: per multa ibi allegata. & sequitur Phil. Deci. in c. porrecta. colum. iij. versic. & hoc cõfirmatur, extrà de confirma. vti. vel inuti. Nec sine causa dixi in prin. in eius præiudicium, (vt id obiter dicam) quia quo ad tertium, non id habetur pro impleto, l. si oleum, in prin. & ibi Bal. ff. de dol. mal.

*Factum censetur in eius præiudicium, per quem stat ne fiat.*

*Non in alterius.*

8 ¶Verùm quod dictũ est, huiusmodi rei cunctationẽ moratoriam, siue contumaciam, haberi pro lite cõtestata in suum ipsius præiudicium (vt redeamus ad principale nostrum propositum) intelliges duobus modis, ni fallor, haud cõtemnendis. Primo quidẽ, vt procedat, nisi reus ipse iustam habeat causam, vel non veniendi ad iudicium, vel si venerit, subterfugiẽdi, vt nuncupatim voluit Io. Fab. noster in d. §. pænales, Insti. de diuer. & temp. præscrip. per tex. in l. ait Prætor, §. vlt. ff. ex quib. cau. maio. Et huius quidem rei optima est ratio: nempe litem haberi pro contestata in odium rei, & vt eius dolus, aut certè culpa in hoc puniatur: vt patet ex omnibus iuribus in prin. huius quæst. allegatis: ne scilicet quis ex suo dolo, aut culpa, id lucri reportet, vt fructus lucretur, vel præscriptio ab eo incœpta non interrumpatur, vel vt semper moram purgare possit, cõtra l. sed & si, §. planè, in fi. ff. ad exhiben. ibi, Ne ei sua calliditas prosit, cum si. Igitur si nullus eius sit dolus, aut culpa, nihil est cur id procedat.

*Quid si iustã causam habeat subterfugiẽdi.*

9 ¶Secundò intellige, si modò cessante mora, aut contumacia aduersarij, lis fuisset contestata: secus si non potuisset contestari, etiam si comparuisset, nec cunctatus fuisset: quia dum reus frustratur, differt, cũctatur, moratur, non respõdet, interim vel iudex abest, vel moritur actor, antequàm lis potuisset contestari, aut alia mora iudici contingit, aut aliud impedimentum interuenit, quod impediuisset litem ipsam cõtestari, etiã si reus ad edictũ confestim respondisset, nec tantillum quidem distulisset: nam tunc lis non habebitur pro contestata, arg. eius, quod dicitur in d. l. ait Prætor, §. vlt. in fi. ff. ex quib. cau. maio. & l. & in totum, ff. de impen. in re dot. fac. & l. vlti. §. j. ff. ad leg. Rhodiam de iact. & l. si alius, §. est & alia, ff. quod vi aut clam. Et quod à nostris traditur, non nocere contumaciam non comparentis, quando si comparuisset, nihil actum fuisset propter absentiam iudicis. Ita enim voluit Bart. Brix. quæst. venerabili. xix. quidam citatus per l. ij. §. vlt. ff. si quis in ius voc. non ier. & Alb. in l. properandum, in prin. col. iiij. versi. sed quæro quid si actor, C. de iud. & Pet. Anch. consi. xcvij. in quæstione. Et idẽ, cùm pars aduersa etiã non comparuit, vt est optimus tex. in c. j. ibi, venienti reo, & ibi glo. Io. And. Domi. & alij, de dolo. & contu. lib. 6. & idẽ Io. And. in c. cõsuluit, col. ij. de officio delegati. Bar. in l. si finita, §. Iulianus, col. ij. versi. procedo vlterius, & ibi Alex. col. vij. versi. itẽ inquantum, ff. de dam infe. Pet. Anch. d. consi. xcvij. vbi id pulchrè ampliat ad casum statuti, de quo ibi loquitur, & in c. cupientes, §. quòd si per xx. colum. j. de elect. lib. 6. Alex. consi. xcij. perspectis col. pen. versi. pro hoc facit, lib. 1. Iason. in rubr. ff. de in ius voc. & in l. ij. ff. de eo per quem fact. erit. & Bertran. consi. cclxvij. si pactum, in vlt. dubio, lib. 3. cum simi.

*Quid si lis nõ fuisset cõtestata, etiam si nõ subterfugisset.*

*Quia iudex aberat.*

*Vel quia aduersarius non comparuit.*

10 ¶Cui concinit, quod tradit Guil. Cu. in l. item illa, & ibi quoque Bar. col. ij. vers. quæro pone, & Alb. ad fi. & Rapha. Fulg. ff. de constitu. pecu. quòd si solutio debet fieri Florentiæ die Paschatis & reus non probat se eo die Florentiæ affuisse, vt solueret: nec similiter actor probat se ibi affuisse, vt reciperet, non est probata mora contra reum ex lapsu eius diei, per eum text. in versicu. proinde. & l. arbiter si Calendas, ff. de arbit. & idem voluit ipse Barto. in l. cùm filius,

*Creditor debet probare se eo loci fuisse, ubi solutio fieri debuit.*

filius,§.vlt.ad ad fi.ff.de verb.obl.& in l.cõtinuus,§.cùm ita,circa med.eod.tit.Sign.conf.cxlj. in quæstione vertente inter Obertinum,in multis eius consi.locis Pet.Anch.in c.significâte, de pig.Floria.in l.pecuniæ.§.j.ff.de vsur.Alex.consi.clxxij.visis & opportunè,col.ij. versic.ad idẽ facit, libr.2.& consi.xlj.visis & optimè discussis,col.ij.vers.ad idem facit lib.4.& consi.xc. viso processu,col.vlti.versic.nec obstat,si diceretur,lib.5.& consi.ccx.ponderatis his,colum.j. libr.6.vbi & alios concord.affert,& Philip.Deci.consil.dlxvj.promisit Anton.post medium. Et facit l.si & per emptorẽ, ff.de act.empt.Et vide quæ diximus suprà,§.ix.glo.vlt.nu.19.verùm Alexan.& seq.Et id nuncupatim in casu nostro voluerunt Pau.Cast.Alex.& Ias.in d.l. eum qui,§.qui iniuriarum,ff.si quis cau.Nam & aliàs,vbi non habet locũ veritas, nec fictio quoque.l.qui ad certum,ff.loca.Igitur cùm ob aliud impedimentũ lis non potuit verè contestari, nec pro contestata quoque haberi debuit.

11 *Alia similia.*

¶Et id quidem his quoque similibus comprobatur.Nec enim tenetur quis de casu fortuito quem culpa præcessit,si modò citra eam culpã contigisset.Bar.post Guil.Cu.in l.si vt certo, §.sed interdum,ff.commo.& Bald.consi.cxlv.casus talis est,in quodam instrumento,col.iiij. versi.prætereà cùm quæritur,lib.3. Nec mora debitoris certis casibus ei obest,vt teneatur de interitu rei,si res ita fuisset peritura apud creditorem,vt periit apud debitorem,de quo in l.si plures,§.j.ff.deposi.& l.si is qui,in prin.ff.de iure dot.per gl.Bat.& alios in l.quod te,ff.si cert. pet.glo.in l.mora,in prin.& ibi latissimè Sal.col.vlt.ff.de vsur.& glo.in l.item si verberatum, §.vlt.ff.de rei vend.& in l.nemo rem suam vtiliter,§.j.& ibi Doct.ff.de verbo.obligat.Host.in Summa,de vsur.§.ex quibus causis,versi.& facit etiam,Cy.in l.in minorum, C.in quib.cau. in integ.restitu.non est neces.Barto.in l.nemo,§.j.ff.de verb.oblig.Sal.in l.j.col.j.versic.quæro nunc latius,C.quod met.cau.Paul.Cast.in l.si mora,ff.sol.mat.& facit ad hæc omnia, quod scribitur in l.vltim.§.j.ff.ad leg.Rhodiam de iact.& in l.is qui,ff.ex quib.caus.maior.& in l.si pecuniam,§.vltimo.ff.de condict.caus.dat.

12 *Nõ omnis morbus letalis interimit.*

¶Nec imputari debet marito,qui non adhibuit curam medicandæ vxori laboranti morbo incurabili.Pau.Cast.in l.si ab hostibus,§.si vir,ff.sol.mat.per tex.in d.l.& in totum, ff.de impen.in re dot.fact.Quanquam huic nõ omnino accederem:quoniam non omnis,cui letalis morbus est moritur:vt probatur ex l.in ratione, la j.§.si seruus testamento,ff.ad leg.Falc.& scribit Galenus lib.Aphorismorum Hippocratis 6.c.xviij.vt nec omnis qui mortiferè vulneratus est,moritur.l.j.§.vlt.ff.ad Senatusconsul.Sylla.& facit l.qua actione,§.sed & si quis,ff. ad legem Aquil.vbi scribitur, aliud alij vulnus mortiferum esse solere.Et vt scribit Tullius ad Atticum lib.Epistolarum ix.epistola xij.Aegroto dum anima est,spes esse dicitur. Quod sumptum est,ni fallor,ex Theocriti Idylio iiij.

*Aegroto dum anima est,spes est.*

Θαρσεῖν χρὴ,φίλε Βάττε. τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἀμείνον.
Ἐλπίδες ἐν ζωοῖσι,ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες. Id est,
*Fidere Batte decet: melius cras forsan habebis.*
*Sperandum est viuis,functis spes nulla relicta est.*

Et huc haud dubiè alludit illud Virgilij,si is est,in obscœno carmine,

*Dum viuis,sperare decet.—*

*Extremis morbis extrema remedia adhibenda.*

Et quia etiam nunnunquam morbi videntur letales & incurabiles, qui non huiuscemodi sunt:ideò in illis non omittenda est cura atq; diligentia:sed eò maior adhibenda,quò maius periculum imminere videtur: vt sicuti extremis morbis extrema remedia adhibenda sunt, (vt iubet Hippocr.libr.Aphoris.j.c.vj.& Tullius libr.Officio.j.) ita & extrema summaque & & exequisitissima cura & diligentia hisce ægrotis adhibenda.

13 *An de cõsilio vel mandato teneatur, qui aliàs facturo dedit.*

¶Sed,vt redeamus,huc quoq; pertinet,quòd multi negant eum teneri ex consilio vel mandato criminis cõmittendi,qui aliàs id facturo dedit. De qua re quia non omnes cõueniunt, vide glo.in l.sæpe,§.item dubitatum,in verbo,condici,& ibi Bart.& Alci.ff.de verb.sign.glo. in l.non solùm,§.si mandato,versi.Attilicinus,in verbo,nolenti,& ibi Bar.col.vlt.& alij.ff.de iniur.& in l.consilij,& ibi latè Doct.præsertim Philip.Deci.ff.de reg.ius.& in l.§. persuadere. in verbo,furtum facturus,ff.de seruo corru.& in §.interdum quoque furti,versi.ope.in glo. vlt.Instit.de obla.quæ ex delic.nascun.& in c.nuper,in verbo,consilium impendendo, & ibi Doct.extrà de sent.exc.Host.& Pan.in c.ex literis,de exces.Præla.Dy. in c.nullus ex cõsilio, extrà de reg.iur.lib.6.Pau.Eleaz.in cle.j.& ibi Imo.col.iiij.de pœnis.Gand.in tract.malefi.tit. de pœnis reorum,nu.36.Alb.& Bal.in l.ob hæc verba,ff.de his qui not.infa.Bal.in l.j.col.ij.& ibi Ias.col.iiij.versi.non omitto.C.de seruis fugi.& eundem Bal.in l.data,colum.xij.versicu. consilium quoque pœna mortis,C.qui accu.non pos.& in l.non ideò minus,col.pen.in xij. q.C.de accusa.& in l.obseruare,§.post hæc,in xij.q.j.de offic.Procons.& in c.j.col.iij.versicu. quid si præstitit,post And.Iser.ibi,tit.quib.mod.feud.amit.& consi.ccl.in quæstione domini, col.ij.versi.secundò est videndum.lib.5.Ange.consi.xxij.pro deci.Card.Flo.in cle.j.in vxj.q. & opp.eiusdem,de foro.comp.Sal.in l.j.col.viij.C.de rapto.virg.Imo.in c.querelam, in fi.de elect.Docto.in cap.j.extrà de offi.deleg.Mathes.notab.xcvij.not. quòd is , cuius consi.Corn. consi.lvij.egregiè allegatur,col.ij.versi.& quando est par,lib.4.Ang.Aret.in §.j.Inst.de mand. & in tract.malefic.in verbo,& Sempronium Rodulph.colum.pen.versicu.vigesimosecundò quæro,

quæro & ibi Augu.Ari.in addi.Cæpollæ caute.lxv.vidimus quamplures,ad fi.Fel.in c.sicut dignum, col.iij.versi.not.ibi animum regis,extrà de homici.

14 ¶Et hæc quidem puto procedere in casu nostro:tametsi interdum aliis in casibus aliter statuitur.Nam vasalli fuga in bello,licet non obsit domino, nec ipsius intersit, punitur feudi amissione,vt not.tradit Bal.in c.j.in prin.col.ij.vers.quartò quæritur.& ibi Mart.Laud.col.j. versicu.quæro si vasallus,Aluar.col.ij.versi.quæro ab extrà, Card.Alex.col.iij.versic.eiusdem initij,tit.quib.mod.feud.ami.& Fran.Curt.iunior in tract.feudorum,in iiij.parte princip.col. eiusdem partis iiij.versi.decimò quæro. Sed illud fit in eo casu,tum aliis quibusdam specialibus rationibus,tum ea,quòd ea res est perniciosi exempli,l.capitalium,§.famosos,& l.si quis aliquid,§.qui abortionis,ff.de pœnis. Et vt illis id addas,illud potest de huiusmodi fugientibus dici,quòd plus exemplo nocet,quàm peccato:quæ sunt verba Ciceronis lib.3.de Legibus.vt proinde intelligas, nihil id ad superiores casus pertinere.

*Vasalli fuga in bello, licet domino non obsit, priuat feudo.*

15 ¶SED quia hæc nostra consuetudo loquitur de retractu sanguinis tãtùm,nihil autẽ dicit de retractu cõuentionali,à quo scilicet tempore debẽt fructus restitui,nec hoc quoq; statuitur in tit.seq.qui est de ipso retractu cõuentionali. Ideò & nos hìc quærendũ ducimus,quid dicendũ sit,si quis non admittat venditorem ad retractũ conuentionalem,ideoq; in iudicium trahitur,& tandem vincitur:quid de fructibus statuendum? Videtur, quòd non debentur etiam,nisi à tempore litis cõtestatæ,cum actio præscriptis verbis,quæ competit pro retractu conuentionali,vt dicemus tit.seq.§.j.in glo.j.nu.2.sit stricti iuris, vt dicit gl.in l.iurisgẽtium, §.quinimo,ff.de pactis,& in l.pacta quæ contra,C.eod.tit.Ex quo sequitur id quod diximus, fructus non venire,nisi à tempore litis contestatæ.l.cùm fundus,in prin.ff.si cert.pet.

*Fructus à quo tẽpore debeantur in retractu cõuentionali.*

16 ¶Tu tamen dicito,hoc casu fructus deberi statim à tẽpore moræ,pretio oblato & deposito, per tex.in l.ij.iuncta gl.in verbo,oblatam,& ibi omnes Doct.C.de pactis inter emp.& vend. quod & nos latius dicemus d.tit.seq.§.v.in glo.ij.in verbo,*qui sont eschuz*, nu.4.sed vt ad casum.Nam quod dicitur,in actionibus stricti iuris non venire fructus,nisi à tẽpore litis contestatæ,procedit,vt dicunt Bal.Sal.& alij Recentiores in d.l.ij.cùm peto quod meũ non fuit: secus si meum fuit,per l.videamus,la ij.§.si actionem,ff.de vsur.& l.qui se debere,ad fin.ff.de cond.ob cau.& l.naturalis,in prin.ff.de condi.inde.& l.sed Celsus,§.si fundus,ff.de contrah. empt. De quo & nos latè dicemus infrà eod.tit.seq.§.v.glo.ij.nu.5.vt hinc intelligas.

*De eadem re.*

17 ¶SED & illud non omiserimus,quòd si cõsanguineus qui litẽ de retractu mouit,post litem contestatã triennio cessauit à prosecutione litis,ideoq; perempta est instantia secundùm no. in l.properandũ,C.de iud.ita vt non amplius admittatur ad eam causam exequendam, nisi impetrata à Rege gratia huius cessationis,vt scilicet ei liceat litem reuocare & prosequi,non obstante perẽptione causæ,vt quotidie fit in Gallia. Certè si id fecerit,& admittatur,fructus tamen ab emptore sunt præscripti,ita vt ad eos non teneatur;etiã si in retractu succubuerit, secũdùm glo.sing.in l.sequitur,quæ est in iiij.§.fructus,& ibi Bar.ad fi.Ang.Imo.& Pau.Ca. qui eam glo.dicit not.& perpetuò notandã,ff.de vsuc.& Bart.in l.iij.col.vlt.versi.item scitis, & ibi quoque Pau.Cast.col.ij.versi.nota etiam casum,& col.iij.versi.pone ergo, & Alex.col. vlt.C.quod met.cau.vbi Bart.ipse dicit id menti tenendũ,quia millies in practicã venit Bal. in l.eos.in v.oppo.C.de vsur.& in l.j.col.j.versi.quæro nunquid fructus,C.de vsur.& fructi. lega.& in l.ancillæ,col.iij.versi.item dubitatur,C.de furt.& in c.grauis,col.ij.vers.sed nũquid post triennium,vbi dicit eam gloss.sing.& ibi quoque Anto.& Pan.col.v.versi.aduertendum tamen, extrà de restit.spo.& idem Bal.in c.grauis, col.ij.versic.sed nunquid post triennium: vbi dicit eam glo.sing.& ibi quoque Anto.& Panor.col.v.versic.aduertendum tamen,extrà de resti.spol.& idem Bald.in c.vigilanti,col.ij.versi.quæro,emi rem,extrà de præscript.vbi id dicit notatu dignum.Sal.qui eam quoque dicit sing.in l.ij.col.j.C.de fruct.& lit.expen.idem Sal.& Flo.qui & eam dicũt sing.& bene no.in l.in fideicõmissi,in fi.prin.ff.de vsur.& rursus ipse Sal.in l.neque.in fi.eod.tit.vbi etiam dicit singu.& in l.Vaccę,ff.de euict vbi dicit vix reperiri similem.Panor.in c.de quarta,col.pen.versic.secundò limita.extrà de præscript.Rom. consi.cxlix.conclusionem,col.j.vers.secundùm verò. Alexand.in addi.Bal.in l.& ex diuerso, ff.de rei vendi.Soci.consi.cclj.quoniam in præsenti, colum.vlt.libr.2.vbi videbis quomodo id intelligat.Et Franc.Curt.senior consi.lxxij.princeps defunctus,colum.iiij.versi.sexta conclusio,& iterũ col.vlt.versicu.limita tamen Barb.consi.lxxx.illud,col.viij.vers.& si quispiam, lib.3.Iaso.in l.si me & Titium,col.j.versi.no.tamen quòd in omni,ff.si cer.pet.vbi nuncupatim loquitur de fructibus,qui debentur in contractibus stricti iuris à tẽpore litis contestatæ. & ibi quoque Deci.qui tamen id intelligit in fructibus extantibus, non etiam in cõsumptis. & nouissimè Alciat.ibi idem Iason in l. Prætor ait,§.vlti.colum.vlt.versicu.v.& propius, ff. de oper.no.nun.vbi & eam glo.dicit sing.& Io.Fran.Balb.in tract.Præscriptionum,in xxxv. q.iiij.partis iiij.item partis principalis.

*Quid, si consanguineus, qui litem mouerat, integrũ triennium cessauit.*

18 ¶Et huc quoque & propiùs spectat,quod voluit gl.sing.in d.l.ij.in fi.primæ glos.C.de fruct. & lit.expen. quòd licèt post litem cõtestatam reus teneatur de fructibus,vt ibi cauetur, cum similibus,tamẽ si lis fuerit triẽnio interrupta,non tenebitur ipse reus ad fructus posteà perceptos.& eam gloss.dicit not.& sing.Barto.ibi,licèt non sit eius sententiæ vt statim dicemus.

*De eadem re.*

sed eam

ſed eam gloſ.expreſsè ſequuntur Io.Fab.& Sal.qui & eam dicit ſing.ibi & Bal.in d.c.graois, ad fin.verſi.quæreoti iniuſtè,extrà de reſtitu.ſpolia.& Maria.Soc.in tract.de inſtantia, quem ſcripſit in cap.venerabilis,de iudi.in xxvij.princip.artic.niſi (ioquit) inſtantia perierit,intentione actoris priùs pleoè probata. Dicitque, & idem tenuiſſe Fab.à monte S.Sab.idemque tenuit Fran.Balb.in tract.Præſcrip.io iiij.parte iij.partis vj.eiúſque vlt.partis prin.q.2.D.Coſ. Guy.io pragma.ſancti.tit.de pacific.poſſeſ.poſt prin.in verbo,proteſtari.At contrarium ſimpliciter tenent Pet.Cy.Bar.Alberi.Bal.Ang.& Pau.Caſt.in d.l.ij.Bart.etiam nũcupatim illam glo.repræhendens in l.eùm lite,col.j,ff.iud.ſolu.& Alber.qui tamen ſubdubitat,in d.l.properaodum.in prin.col.v.verſi.cùm pradicta, C.de iudic.Pan.idipſum quoque faciens in c.cauſam quæ,col.vlt.extrà de teſti.& in c.illud.col.vlt.verſi.& ad prædicta,de præſcrip.& nouiſſimè Ioan.Copus in tract.de fructibus,lib.2.tit.iiij.c.v.

19 *De eadem re. Areſtum.* ¶Ego verò ſcio priorem ſententiam apud nos obſeruari, & ſecundum eam ſupremum Senatum Pariſienſem ſolere eos, qui gratiam litis peremptæ impetrarunt, admittere ad litis proſecutionem,ſine reſtitutione fructuũ præteritorum.Er ita cenſuit ſuo areſto lato die xiij. menſis Aprilis anno Domini mil.quingenteſimo decimooctauo,inter magiſtrum & fratres Xenodochij,id eſt hoſpitalis Pariſienſis actores,& religioſas & abbatiſſam (vt vocant noo malè,cùm Hieronymus ea voce vſus ſit) & cõuentum Portus regalis.& iterum alio lato die octauo menſis Februarij anno mil.quingenteſimo quinto,& ſæpe aliâs. *Abbatiſſa dictio Hieronymi. Cõſuetudines de ea re.* Eſt autẽ cõſuetudo Aurelijs,c.cccvj.totius volumi.conſuetudinum eius loci,eodemq; xxxj.tit.*de retraict*,fructus perceptos tempore interruptionis,quæ (vt ibi dicitur) fit per ceſſationẽ voius anni, & diei, non eſſe retrahentis, vbi commentarij nihil de hac re dicunt,niſi in id ſaecre, quod ſcribitur in l.properandum,§.ſinautem,C.de iudic.& in l.conſentaneum,C.quom.& quand.iud. quibus locis ne verbum quidem de ea re ſcribitur. Er eadem quoque conſuetudo eſt apud Lornenſes in præſectura Montargij,hoc tit.§.xxj.

20 *Quid ſtatuẽdũ eſt de fructibus pendentibus. Cõſuetudines de ea re.* ¶Et hæcquidem quãtùm ad fructus collectos poſt oblationem. Quid autem de fructibus pendentibus eo tempore,quo fit oblatio.Et ſanè hæc noſtra cõſuetudo in hoc toto tit.nihil de his ſcribit. Sed tantùm in tit ſeq.qui eſt de retractu cõuentionali.§.5.vbi ſtatuitur,quid de his agendũ ſit,tam in hoc retractu municipali,quàm in conuentionali,nempe hos diuidendos eſſe inter emptorem & conſanguineum pro rata temporis. De quo etiá vide quid ſtatuerunt Melodunenſes,c.conſuetudinum eius loci xlij.Ceuomanenſes,c.cclxxxix.Andegauenſes,c.ccclxxx.Borbonienſes,c.ccccxxviij.& cap.ccccl xxxij.

21 *Emptor victus, an reſtituet fructus pendẽtes tempore litiſconteſtationis, an pro rata temporis. Cõſuetudo ſecundum aliam cõſuetudinem intelligitur.* ¶Sed manet hic ſcrupulus,quia dicitur hic,fructus reſtituendos à litiſconteſtatione, in eo autem §.v.tit ſeq.dicitur fructus pendentes tẽpore oblationis & receptionis eſſe diuidendos pro rata temporis.Quid igitur,ſi fiat conteſtatio litis fructibus pendentibus? Et certum eſt, quòd ſi tunc emptor admiſiſſet cõſanguineum ad retractum,ij ſimul diuiſiſſent eos fructus pro rata ſecundùm illam aliam conſuetudinem. An igitur qui percepti ſunt poſt litẽ conteſtatam,eos integros emptor reſtituet, nulla habita ratione temporis præcedentis litiſconteſtationẽ? Er ego ſanè id non putarim,ſed eos deducendos:vt ſic vna cõſuetudo ſiue ſtatutum ſecũdùm aliud intelligatur.l.non eſt nouũ,& ibi Alb.& duabus ll.ſeq.ff.de legib.Bart.in extrauag.ad reprimendum,in verbo,non obſtantibus,Bal.in l.omnes populi,col.viij.verſic. modò quæro vtrùm,ff.de iuſti.& iure,& in c.j.col.j.extrà de præſcrip.Pet.Anch.in repet c.io xij.quæſt.prio.verſi.reperio ipſum Bar.& alibi ſæpe iu ea quæſtio.de conſti.& in c.ſtatutum, §.cum autem,col.ij.de reſcr.lib.6.Iaſoo in l.ſi quis ex argentarijs,§.ſi initium, in 4.nota.ff.de eden.& in l.triticum,ſuper glo.ij.ff.de verb,oblig.& Fran.Ripa lib.Reſpon.j.c.iij.filia nu.24. Id enim fieri debet potius,quàm vt vnum alterum corrigat.gloſſ.in l.ſciendum,in prin.in ij. quæſt.& ibi Bar.in prin.& alij,ff.qui ſatiſd.cogan.Etiam ſi poſterius dicat,non obſtãte quocunque alio ſtatuto.glo.in §.j.in verbo,euacuatus,in auth.de hære.quæ ab inteſt.deſe.Bar.in extrauag.ad reprimendum,in verbo noo obſtantibus.verſi.ſed quæro ſi in l.& Roma.cõſil. xl.viſis,col.ij.verſi.breuiter.& conſi.lvij.in cauſa poſt medium. Et idem quoque dici poteſt in retractu conuentionali,de quo etiam loquitur d.§.v,tit.ſeq.

## DOIVENT ESTRE DEDVICTZ EN SORT, IN SORTEM PRETII IMPVTABVNTVR, GLO. III.

1 *An fructus percepti poſt litem conteſtatam extenuẽt ſortem.* Gitur bi fructus poſt litem conteſtatam percepti,extenabunt, id eſt, minuent ſortem,ſcilicet,pretiũ venditionis, quod à conſanguineo debet reſtitui:ita vt ipſe non teneatur reddere,niſi quod reſiduum erit,deductis his fructibus:vt de cõtractibus vſurarijs & pignoribus dicitur in l.ex prædijs,C.de vſur.& l.j.& ij.C.de Pign.act.& l. ſi dominium, C.de pigo.& l.j.C.de diſtrac.pigno.vbi id dicitur fieri ipſo iure, tanquam ſcilicet non neceſſe ſit id opponere; vt etiam dicit Iaſon conſi.xliiij.ad dubia, col.ij.verſic.ex prædictis,lib.1. Quod ad caſum noſtrom trahit Ferronus in hoc tit. *de retraict*, §.xxj. Idque multò commodius eſt conſanguineo, quàm ſi primo loco oneraretur integra reſtitutiooe pretij,& poſteà illi emptor hos fructus reſtitueret. Nam fortè conſanguineus, interim dum lis pendet,pretium,quod ad hunc retractum parauerat,vel conſumpſit,vel admiſit, vt ſæpe

fit,& fortè emptor illum venientem non admisit, & de industria litem traxit, quò pretium ipsum interim absumeret,& sic retractu excluderetur,dum id amplius numerare non posset. Sed & id rationabilius est,& æquius: vt euitetur circuitus,l.cùm fundus,§.seruum tuum,ff.si cert.pet.& l.dominus testamento,ff.de condi.indeb.& ibi concor.in gl. Et quòd id aliàs semper cùm fructus restitui debent,fieri debeat, facit l.minor annis xxv. cui fideicommissum,§.prædia,& ibi expressè Barto.ff.de minor.& l.emptor, in princ.ff.de rei vendic. Ex qua etiam Bart.not. fructus compensari eum pretio. Verùm illi textus non videntur mihi id probare: nec reperio in aliis casibus,quàm in pignoribus & vsuris.

## § XVI.



EN TOVS LIEVX & cas, où le mary & la femme sont communs en biens meubles & acquestz, si le mary retraict aucune chose vendue par les lignagiers de sa femme, ou par les siens propres, ou en son fief[a], ladicte chose sera aquest commun[b] entre eux,comme seroit vne autre chose acquise d'vn estrangier.



*QVIBVSCVNQVE in locis aut casibus vir & vxor sunt communes in bonis mobilibus & quæsitis, si vir rem quampiam venditam ab vxoris, aut suiipsius consanguineis, aut in suo feudo[a] retraxerit: censebitur ea res vtrique eorum communiter quæsita[b], perinde ac alia quæuis res ab extraneo quæsita.*

## OV EN SON FIEF, AVT IN SVO FEVDO, GLO. I.

1 

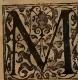
IGITVR si maritus aliquid acquirit in suo feudo, licèt id cõsolidetur cum suo dominio,in quo vxor nihil habebat:ipsa tamen vi consuetudinis,quæ facit communes virum & vxorem in quæstibus factis durante matrimonio ( vt alibi statuitur ) habebit dimidiam partem in hoc, quod sic consolidatum est, vt etiam nuncupatim & in specie huius consuetudinis tenuit Ioan.Fab. in §.si cui, per text.ibi,Instit. de lega.de quo nos latius dicemus infrà eo. tit.§.xxxij.glo.j.nu.72. quin & illud dubium est. Et est similis consuetudo apud Cenomanos,cap.3.Andegauos,c.284.Turones,tit. *de retraict*, cap.30.Britones,huius tit.§.xxj.xxij.xxiij.xxiiij.& xxv.Laudunẽses, & cæteros Veromandenses,huius quoque titu.§.vlti.qui est omnium totius iij.partis xcvj. *Vxor habet mediam partẽ eorũ, quæ uir acquirit in suo feudo.*

## SERA AQVEST COMMVN, CENSEBITVR VTRIQVE EORVM COMMVNITER QVAESITA, GLOS. II.

1 

ID QVIDEM mirum est,vt licèt maritus non sit consanguineus venditoris,poterit tamen vxoris suæ causa retrahere, & sibi rem retractam pro dimidia parte acquirere. Et ideò casus est,in quo qui non est consanguineus, tamen retrahit, & sibi quidem. Sed id fit propter illam bonorum mobilium & quæstuum, durante matrimonio factorum, societatem, ratione cuius sibi acquirere potest,quæ aliàs non posset:vt latè dicemus infrà,eod.titu.§.xxvj.in glo.j.nu.30.quintò intellige, & aliis multis sequent.vbi videre poteris. *An uir acquirat mediã partem rei retractæ ab uxore, ut consanguinea uẽditoris, uide §.seq.*

## §. XVII.



MAIS si la femme va de vie à trespas la premiere, & la chose vendue & retraicte seroit regardant son branchage, ou en son fief:les heritiers d'elle serõt receuz dedans l'an & iour de la mort de la dicte femme à auoir le tout de la dicte chose,en payant le my denier au mary, ou à ses heritiers: c'est à sçauoir la moitié du pris que la chose aura cousté à retraire. Et si c'estoit regardant le branchage du mary, ou en son fief,il sera semblablement receu,& deura auoir le tout de ladicte chose, en payant dedans l'an & iour de la mort de la dicte femme aux heritiers d'elle le demy denier. Et semblablement seroit par le contraire,c'est à sçauoir,si le mary alloit de vie à trespassement. Et n'a point lieu my denier,fors en vente,ou qui sonne vente seulement.

*SED SI uxor prior de vita excesserit & res vendita retractáq; lineam ipsius respiciat, aut sita sit in ipsius feudo, haeredes eius intra annum & diem mortis ipsius ad retrahendam rem integram admittentur, dimidio pretij marito aut eius haeredibus persoluto. Quòd si res mariti lineam respiciat, aut in eius fundo sita sit, is similiter admittetur ad rem integram, pretij dimidio intra annum & diem mortis uxoris ipsius haeredibus persoluto. Idémque obseruabitur in casu contrario, videlicet si vir prior ab humanis decedat. Nec habet locum huiusmodi retractus dimidij pretij, nisi in venditione, aliòve aequipollenti.*

GLOS. I, ET VNICA.

1 *Consuetudines de care.* QVOD hic dicitur de rebus retractis vi huius consuetudinis, idem infrà §.xx. statuitur de rebus simpliciter emptis à consanguineis alterutrius coniugum. Et his similes sunt multae consuetudines nostrae Galliae, videlicet Parisiensium, c. consuetudinum eius loci 184. Meldensium, cap. 93. & seq. Meldunensium, c. 36. Senonensium, cap. 55. Trecensium, c. 150. Ambianensium, c. 48. Carnotensium, c. 72. & iterum c. 174. Aurelianensium, c. 281. & cap. 283. Cenomanensium, ca. 300. & duobus seq. & iterum cap. 407. Andegauensium, ca. 96. & seq. & iterum c. 285. rursúmq; cap. 496. Sanctonum Angeriacorum, cap. 64. & sequen. Burdigalensium, c. 26. & seq. Britonensium, cap. 41. & 216. & 219. antiquarum consuetudinum: & reformatarum, ca. 21. & multis sequen. Blesensium, c. 207. Borbonensium, ca. 464. Lorriensium in praefectura Montargij, hoc tit. §. v. & viij. Auxerrensium, hoc quoque titu. §. vlti. qui est omnium luij. Syluanectensium, siue Senlitum, hoc item tit. §. viij. & sequen. Rochelensium, cap. 40. sic enim eos vocare malo, quàm Rupellensium: & Rochellam, ipsum oppidum, quàm Rupellam: nam & vulgò, & lingua Gallica Rochele dicitur, non Rupelle. *Rochela.* Est autem Rochela participium Hebraicum, quod significat mercatrix, siue quae mercatur: quae appellatio mirum in modum ei oppido cõuenit, quo nullum aliud in tota Gallia, imò in vniuersa Europa, est mercatura celebrius. Vereor tamẽ, ne ista recens antiquissimę adeóq; honestissimae politiae immutatio è mercatrice mendicatricem (meretricem nolui dicere) eam faciat. Id quod dolenter refero, sortem miseratus amicae vicinaeq; vrbis. Super eo autẽ, quod hic cauetur in hac nostra consuetudine, vide Ioan. Gal. in suis Arestis, q. lxviij.

§. XVIII.

ES PAIS de Touarçoys, & ailleurs [a], où les aqueftz sont au suruiuant du mary & femme, à exploicter le tour à viage, & moitié en proprieté, si eux, ou l'vn d'eux, font aucuns aqueftz, où ledict my denier ayt lieu, & l'heritier du defunct fait ledict offre de my denier; ce nonobstant le suruiuant prendra à sa vie la moitié dudict aquest par le benefice de ladicte coustume, qui veut, que lesdictz aqueftz soyent au suruiuant, pour exploicter moitié en proprieté, & moitié par vsufruict: & l'autre moitié aura celuy, qui sera receu à l'offre dudict my denier.

*IN REGIONE Tuarcensi, & alibi [a], vbi res quaesita cedunt viro aut uxori superstiti, ex asse quidem in vsumfructum, ex semisse verò in proprietatem, si ambo alterve rem quampiã acquisiuerint in eo casu quo locus sit retractui dimidij pretij, haeresque defuncto dimidium pretij obtulerit, nihilominus superstes obtinebit vsumfructum medietatis rei acquisitae beneficio consuetudinis, quae disponit huiusmodi acquaestus cedere superstiti, vno quidem semisse in proprietatem, ex altero autem in vsumfructum. Alteram verò medietatem obtinebit is qui ad oblationem dimidij pretij admissus fuerit.*

DE TOVARCOYS ET AILLEVRS, IN REGIONE TVARCENSI, ET ALIBI, GLO. VNICA.

1 ID QVIDEM est, quod statuitur infrà tit. huius totius voluminis consuetudinum xxiij. qui est huiusmodi, *le mariage solu, quelz droictz appartiennent au suruiuant des conioinctz*, §. vij. qui quidẽ est ccxciij. totius eiusdem volu. quem quidem §. atque etiam §. proximè praeced. huius tit. declarat hic §. nec mihi videtur indigere alia interpretatione.

§. XIX.

## §. XIX.



T SEMBLABLEMENT est l'on receu en payant le my deniet dedans l'an, quand le mary & la femme, durant leur mariage, acquerent aucune rente[a], charges, ou seruitutes, qui estoyent deuës sur l'vn d'eux parauãt leur mariage, ou sur leur heritage. Mais si ce auroit esté vendu par eux, ou l'vn d'eux, durant leurdict mariage, & par eux, ou l'vn d'eux retraict, durant iceluy: l'acquest, ou retraict, ne seroit pas commun[b], & seroit admorty des le retraict, que lesdicts conioinctz, ou l'vn d'eux en auroyent faict, & n'en porroyent rien auoir, ne demander l'vn d'eux, ne ses heritiers sus l'autre.



*IMILITER admittitur quis restituendo pretij dimidium, cùm maritus & vxor constante matrimonio acquisierint aliquem annuum reditum[a], aut onera, vel seruitutes, quæ ab altero eorum aut super bonis ipsorum ante matrimonium debebantur. Uerùm si res huiusmodi per eos, alterúmve eorum constante matrimonio foret vendita, & per eosdem alterúmve eorum eodem matrimonio redempta, ea res non esset communis,[b] sed censeretur extincta protinus ab ipso retractu, ab ipsis alteróve eorum facto, neque ea ex causa alter eorum quicquam petere potest.*

### ACQVERENT AVCVNE RENTE, ACQVISIERINT ALIQVEM ANNVVM REDITVM, GLOS. I.



1 IMILIS est propemodum consuetudo Senonensibus cap.1. consuetudinum eius loci clxxiij. & Trecensibus, cap.82. Et vide etiam consuetudinem Parisiensium, cap.119.& Cenomanensium, ca.391.& seq. & Andegauensium, cap.286.quæ & de hoc quoque casu loquuntur. *Consuetudines.*

### NE SEROIT PAS COMMVN, NON ESSET COMMVNIS, GLO. II.



1 ANQVAM scilicet patrimonium, quod primùm vendidi, posteaq; redemi, non sit noua acquisitio: sed pristinam retineat patrimonij naturã, contra tex.in l.si à me.ff.ad leg.Falci.vbi res recuperata non dicitur esse apud recuperantem eo iure quo prius erat. Ex quo Bar.ibi infert ad quæstionẽ de emphyteuta, qui rem venditam recuperauit, vt propter id non liberetur à pœna, in quam vendendo incurrit. De quo Bar.dicto (ne rem iam sæpius actam agamus) latissimè differit Alex.ibi, sed latius tamen Ias. in l.vlti.char.pen.versi.vigesimo quæro, C.de iure emphyt. & omnes in l.j.§.si rem, ff.depo.& in c.1.tit.quid iuris sit, si post alie.feud.vas.id recup.& Fran.Cur.senior consi.lxiiij.antiquissima, ante fi.& Phil.Dec.consi.clx.in causa monasterij, col.vlti. & aliquid dicemus infrà tit.seq. §.j.glo.vij.in verbo, *seront preferez*, nu.19.ideoq; in simili.& in fi.eiusdem tit.in xxx.quæst.

*Patrimonium venditũ & redemptũ an retineat naturã patrimonij.*

*Emphyteuta recuperãs rem à se venditam, an effugiat pœnam commissi. Vide infrà nu. 3.& 4.*

2 ¶Sed quod diximus in prin.confirmat, quod in simili tradit Ioan.Fab.in §. si cui fundus, Instit.de legat. quòd stante consuetudine vt mulier habeat partem in quæsitis à viro constante matrimonio, cuiusmodi est apud nos: si vir habebat quædã feuda sibi quæsita ante matrimonium, ideoq; vxor nihil habebat in eis: & contingat vt constante matrimonio quædam consolidentur cum istis feudis, vt quia redeunt ad ipsum maritum feudi dominũ ex aliqua causa: mulier debet habere partem in his rebus consolidatis: quia censentur alia & alterius naturæ, quàm prius illud ius dominij, atque tanquam alia & per se sunt iudicanda, per text.ibi, & in l.Mæuius, §.fundo.ff.de leg.ij.de quo nos latins dicemus infrà §.xxxij.nu.72.quin & illud, & seq. Confirmatq; & hanc partem, quod ab Alex.responsum est cons.xxviij.in causa & lite, col.j.lib.5.per d.l.si à me, & l.quidam in testamento, in prin.& l.rogo, ff. de fideic.libe.& quod ab Ange.scriptum est in l.quod dicitur, la j.super glo.vlti.ff.de impen.in re.do.fac.

*Vxor an habeat partem in rebus consolidatis cum feudo mariti.*

3 ¶Vnum tamen non omiserim, quod ad eum casum pertinet, de emphyteusi siue feudo alienato & redempto, vt scilicet procedat, etiamsi res fuerit vendita cum pacto de reuendendo. nam & si vi huius pacti ea redimatur à venditore, tamen non transit in eum ipso iure, sicut transiret ex pacto legis commissoriæ, aut addictionis in diem, sed opus est retraditione, vt voluerunt Bart.& Ang.in l.j.ad fi.ff.de don.& in l.hominem, de vsuc. cum aliis multis concor. collectis ab Alex.consi.x.videretur fortasse, lib.1.& Frã.Cur.seniore cõsi.xij.Lucius Titius.& dicemus etiã in tit.seq.qui est de retractu conuent.§.j.in verbo, *seront preferez*, nu.12.sunt igitur.

*Quid si emphyteuta retrahat ex pacto apposito in contractu.*

4 ¶Verùm si huiusmodi pactum reuendendi esset appositum in ipso contractu venditionis, & vi illius res recuperaretur, non censenda esset noua acquisitio, neque ex causa noua facta, sed rediret in suam ipsius primam & propriam naturam, arg. l. si vnus, §. pactus ne peteret, ibi, sed formæ suæ redditur, ff. de pact. Nec dicitur ea res fuisse translata in priorem venditorem, sed illi reddita, vt dicitur in l. filia quem pater, ff. de lib. & posth. & in simili in l. si tibi pecuniam, ff. si cert. pet. & in l. cùm pater, §. fidei tuæ, ff. de lega. ij. & in l. cum quis, ff. de dot. præleg. Et facit etiam l. voluntate. §. j. ff. quib. mo. pig. vel hyp. sol. eum dicitur, sed in pristinam causam res redit resoluta venditione. Et quod ex ea voluerunt gl. Bar. Bal. Ang. & alij in l. vlt. C. de remiss. pig. Et est in simili bonus tex. in l. peculium est, §. si ære alieno, ff. de peco. vbi res peculiares diminuotur, licet totum peculiū ære alieno sit exhaustum: ideò ipso ære alieno soluto, non est opus noua concessione, nam origo & prima causa inspicitur, l. qui id quod, in prin. ff. de don. & l. ij. §. patuiq; refert. ff. de priui. cre. eum si. adductis à Hier. Cagno. in repe. rubr. ff. de orig. iur. col. v. versic. ferè igitur. Quibus adde & tex. in l. qui possessionem, ff. de vi & vi arma. vbi qui possessionem sibi ereptam recuperat, in pristinā causam reuerti intelligendus est, & in l. si mater, §. eandem, ff. de excep. rei iud. vbi res quæ postliminio redit, eadē res esse intelligitur, & in l. ex hoc, §. si quis, ff. de ali. iud. mut. caus. fac. vbi si quis alienauerit, deinde receperit, non tenebitur eo edicto, quasi scilicet alienasse non videatur. Et in l. si marito, versi. plānè si fundū, ff. de fun. dot. ex quo facilè probatur rem alienatā, & posteà redemptā, eodem iure censeri, atque prius erat. & in l. si possessor, §. ait Senatus, in fi. ff. de peti. hær. vbi res redhibita manet hæreditaria, vt prius erat. Et quod per tex. in d. §. si ære alieno, respōdit Pau. Cast. cōsi. clxxvj. videtur dicendū dictam Mariam, in fin. lib. 2. de quo dicemus infrà, §. xxxij. glo. j. nu. 87. huius quoque.

5 ¶Et id quidem in ea specie rei venditæ, & posteà recuperatæ ex pacto de reuendendo in contractu venditionis apposito, non admodum obscurè voluit Bart. in l. in diem, versic. tota die contingit, ff. de aqua plu. arcen. & Bal. in l. ab emptione, in prin. versic. ex hoc not. ff. de pact. & expressissimè Philip. Deci. consi. luj. placet mihi, col. ij. & iterum consi. lxxxviij. cuius superscriptio incipit, valet statutum. in j. dubio, vbi hāc rem latè tractat, & respondet ad d. l. si à me, ff. ad leg. Falci. ex hocq; dicit, quòd statutum præferens consanguineos in emptione rerum patrimonialium, habet locum in huiusmodi rebus patrimonialibus venditis, & posteà redemptis vi pacti redēptionis appositi in contractu venditionis. & idem Phil. Dec. consi. ccxxxviij. proponitur quòd nobilis, col. vlti. versic. quintò quæritur. & Hier. Cagno. in repe. l. ij. 10 viij. q. C. de pact. inter emp. & vend. & Boër. deci. lxxviij. Sed an proximior, & Chass. in tit. *des droictz appartenans à gens mariez*, §. xxv. & iterum hoc titu. *des retraictz*, §. j. in verbo, *ancien*, versic. idem etiam, & Ferro. in consuet. Burdig. hoc item titu. §. xj. & iterum §. xxij. rursumq; §. xxvij. Et est optimus tex. in l. sequitur, §. item Labeo, ff. de vsuc. vbi & Bart. hoe idem tenet respectu ipsius rei, licèt alio respectu dicat esse distinguendū, vt ibi per eum. Et facit item, quod scribit idem Bart. in l. si mihi & Titio, ad fin. ff. de verb. oblig. Et vide omnino quæ dicam infrà eod. tit. §. xxxij. glo. j. num. 29. quid autem de fundo, & titu. seq. de retractu conuentionali, §. j. in verbo, in limine contractus, quæ est glos. iiij. in prin.

*De eadem re.*

*De eadem re.*

*Retractus an habeat locum in rebus venditis & posteà demptis, uti in patrimonio.*

## §. XX.



I LE MARY acquiert, durant le mariage de luy & de sa femme, aucune chose des parens & lignagiers de sadicte femme, le seigneur feodal n'en peut demander sinon les ventes & honneurs, & non pas auoir la chose par puissance de fief. Car autant est, cōme si elle auoit esté vēdue à ladicte femme. Et en cestuy cas auroit lieu offre de my denier pareillemēt que dessus.



*I MARITUS constante matrimonio rem aliquam acquisierit à consanguineis suæ vxoris, nihil inde domino feudi iuris competit, præter quàm laudimiorum: neque potest sibi rem ipsam iure feudi vendicare. Perinde enim est, ac si vxori ipsi vendita fuisset, habeatq; hoc casu locum dimidij pretij oblatio, non secus ac suprà.*



1 IC §. erat antepen. huius tit. sed eum hic collocauimus, quia de eadem re loquitur vt præcedentes, qui & ipsi loquuntur de conquæstibus factis à marito & vxore ex consanguineis alterutrius ipsorum, nec loquuntur de aliis sociis bonorum mobilium & conquæstuum, cuiusmodi sunt vir & vxor, sicuti nec vlla ex tot consuetudinibus Galliæ, quæ idem statuunt, quas obi congessimus in §. xvij. præter vnam Borboniorum, cap. 464. quæ nuncupatim loquitur de aliis sociis, eosq; in hac re æquiparat, vt scilicet in his locus sit retractui dimidij pretij. Sed cùm nostra, vt iam diximus, de illis non loquatur, sed tantùm de viro & vxore, posset videri dubium, vtrùm si vous horum extraneo

*An hæc consuetudo loquens de viro & uxore habeat locum in aliis sociis. Consuetudo.*

extraneorum sociorum, durante eorum societate acquirat à consanguineo alterius, poterit alter,aut hæredes ipsius intra annum solutę societatis rem illam retrahere pro parte alterius, restituendo dimidium pretij venditionis, quemadmodum vir & vxor, aut eorum hæredes possunt. In qua re primùm consideranda est ratio huins consuetudinis,loquentis de vito & vxore tantùm,vt proinde sciamus an trahenda sit ad alios.Ratio autem ea est,vt res in ea familia conseruetur,ex qua exiit,vt diximus suprà in præfatione huius titu.non semel, & dicemus postea in §.xxvj.glo.j.num.41.quare autem:in idqne statuit tempus anni à tempore venditionis & notificatinnis factæ apud acta : quod quidem tempus non potest currere viro & vxori,dnrante eorum matrimonio,atque sic durante eorum societate: nam non posset vnus ab altero retrahere, quin & eidem acquireretur ob societatem:ideoq; illi esset inutile & inefficax beneficium cõsuetudinis & retractus,eoque indebitè fraudaretur, nisi ei aut hæredibus ipsius,liceret soluto matrimonio,id est,finita societate,rem retrahere.

2 ¶Ideoq; non tam simili,quàm eadem ratione,aliquando interrogatus, respondi, idem statutum videri de aliis sociis,vt si dntante societate aliquid ab eis aut eorum altero comparatum sit à consanguineo vnius,locus sit retractui dimidij pretij intra annũ à finita societate. Nam quando in pluribus casibus eadem est ratio , ea decidit omnes casus,non quidem per extensionem:sed sicut genus compræhendit species,sic generalis ratio compræhendit diuersas species casunm emergentium:vt pulchrè voluerunt Pet.& Cy.in l.iura non in singulas,ff.de legib.& in l.quod verò contra rationem,eo.tit.& Bal.in l.de quibus,eod.quoque tit.& in auth. post fratres,la ij.C.de legi.hære.& in cap.quia V.paulò ante fin.extrà de iudic.vbi dicit,quòd quæ rationis nexus connexuit,dispositio iuris non separat.Nec id quidem contingit per extensionem,sed verius per tacitam dispositionem eiusdem,vt singu.(inquit) notandum est,in l.his solis,C.de reuoc.donat.Pet.Ancha.consi.xcvj.super dicto, col.j.Pau.Castr.consi.lxxxiij. præsens casus,col.ij.lib.2.vbi id eleganter declarat,cum aliis multis concor. & simi.à me congestis in tractatu, Cessante causa cessat effectus,in j.parte,num.137.nam vbi est,& latius in nostra repe.l.si vnquam,in verbo,libertis,nu.45.quorum sententia. — *De eadem re. Eadem ratio omnes casus decidit.*

3 ¶Propterea non videtur obstare , si quis dicat consuetudinem non esse extendendã ad alios casus:quia vt iam diximus,hæc non extensio est,sed interpretatio, aut potius declaratio huius consuetudinis,quæ de viro & vxore tantùm loquuta fuisse videtur, non tam restrictiuè, quàm exẽplariter,vt loquitur Bal.in re omnino simili in d.l.de quibus,col.xj.versi. item not. quòd non dicitur,per l.imperium,ff.de iurisd.om.iudi. Et vt ibi etiam dicit, non dicitur extendi constitutio etiam odiosa,quando extenditur ex mente eiusdem constitutionis,per notata à Ioan.And.in c.si postquàm,de elect.lib.6.in Nouella. Imò verò ibi est glos.ordi.ipsins Ioan.And.in verbn,mente:& est similis gloss.in c.1.in verbo , Italiæ,de tempo.ordi.eod.lib.6. Ratio autem legis est mens eiusdem, vt dicit Dy.in c.vlti.ad fi.de reg.iur.lib.6.Cy.in l.j.& ibi idem Bald.C.quæ sit longa consue. & Alber.in l.sed sciendũ.ff.ad leg.Pompe.de parrici.cum aliis multis concord.à me collectis in duobus illis locis nuper citatis. Et illud dictum Bal. in d.l.de quibus,eò magis annotandum est,quod loquitur in materia odiosa, atque etiam pœnali,vt expendit Alexan.in l.sororem,col.vlti.C.de his quib.vt indig. Et quanquam ea ratio nostræ consuetudinis,qnam suprà diximus , non est expressa,ea tamen cùm sola sit, habetnr pro expressa , ab eaque possumus sumere argumenta à simili,à contrario,& alia huiusmodi, ac si expressa esset,ex sententia glos.quam omnes vbi & vbique sequuntnr , in l.qnamuis,C. de fideicom.cum infinitis propè concord.à me latissimè cumulatis in d.nostro tractatu.Cessante causa,in xxj.limitatione,num.8.& id quidem,& multis sequen. — *De eadem re.*

4 ¶Præterea hęc consuetudo censetur locuta fuisse de viro & vxore,ratione frequẽtioris vsus, quia scilicet vir & vxor semper, nisi aliud conuentum sit, sunt communes & socij omnium bonorum mobilium,& acquæstuum immobilium,vel citra aliam conuentionem,sed ex sola vi & natura matrimonij,ex nostra consuetudine,vt cautum est infrà tit.xxiiij.qui est *de communité de biens* , §.j.qui est omnium huius volumi.cclxxxij. Ideò & ad alias species societatis trahenda est,glo.in l.ij.in verbo,filio præcedente.post prin.ibi,sed hoc frequentius contingit. & ibi quoque Ias.col.iiij.ff.de vulg.& pup.& gl.in l.si is qui,§.quod dicitur,in verbo,per partes,ff.de iure dot.& in l.non impossibile,ff.de pact.& in l.iij.in glos.j.de Publici.in rem acti.& in l.in facto,in gl.ij.in fi.ff.de condi.& demon.& in auth.cassa,C.de sacros.eccle. & in l.j.C.de his qui ad eccle.confug.& in authen.imò,C.de actio.& obligatio. & in l.j.in verbo, sponsam, C.de rapto.quæ dicit,tex.ibi punientem virum rapientem mulierem, procedere & in muliere rapiente virum,licèt rarò eueniat : quasi scilicet tex.ille tantùm de eo fuerit locutus,quod frequentius contingit,nec ad id tantùm sit restringendus.Et hinc potes intelligere hoc etiam procedere in pœnalibus & odiosis & illam glo.sequuntur Albet.Bal.& Ange. qui illam dicit singu.ibi.& idem Bal.in l.raptores,C.de Episc.&cleri.& in l.si ita,ff.de iniust.testa.& in c.causam matrimonij,ad fi.extrà de probat.vbi & illam dicit singu.& in c.ex conquæstione, col.ij. versi.sequitur quarta,extrà de restitu.spol.& Collect.in c.peruenit,de adulter.Barba.in l.scire debemus,col.ij.& iterum in l.sciendum,col.lxxxvj.ff.de verb.obli.& in ele.j.char.6.in paruis, de elect.vbi illam quoque dicit singu. & in addi.Bald.in c.1.col.iiij.tit.quib.mod.feud.amit.& — *Ratio frequentioris usus nõ restringit. Etiam in pœnalibus & odiosis.*

consil.vj.scriptum est,col.vij.versi.& licèt iura,lib.1.& consi.lxiiij.scribitur,col.penul. versicu. & si oppbnatur, eod.lib.1.Franc.Curt.senior consil.xj.statuto Parmensi,col.penul. Iason qui illam dicit no.in l.non hæc,col.xxxiij.versi.sextò adde,C.vnde legi.Hipp.Marsi.consi.lxxxv, post redditum consilium,col.iij.versi.pro quibus etiam.

5 *Fœminæ, quæ viros rapuerunt.* ¶Secundùm quam sententiam perhibent veteres historici,vxorem Phutifaris Aegyptij conatam fuisse rapere Ioseph:Phædrā,Hippolytum:Anthiam,aut vt Homerus lib.6.Iliados, Antheiam,aut vt Hyginus,Schenobœam,aut vt alij item Stheneben , Præti,teste Homero eod. lib.6.& Horatio lib.Carminum 3.Ode 7.Argiuorum regis vxorem,Bellerophontem,(Auroram Cephalum : nam id tradit Pausanias lib.3.) Gidicam, Commioium priuigoum suum: Auroram,Clyrum:aliam,cuius oomeo nunc noo succurrit,Perseum. Aliam denique nescio quam,Diuum Eugenium habitum viri mentitam,vt dicere posis, licèt id rarò contingat,vt dicit d.gloss.cootingere tamen aliquando,sicut etiam dicit Ange.in d.l.j. vidisse se Florentiæ comburi fœminam,quæ iuuenem rapuerat.

6 *Iterum de frequentiori usu.* ¶Sunt & aliæ glo.præsertim Iuris canonici,quæ & id adstruūt,quod diximus,casus frequentiores,qui in legibus aut statutis memorantur,alios noo adeò vsitatos,in quibus tamen eadē ratio est,noo excludere:videlicet io c.diaconus, & ibi quoque Domi.xxvij.distin. & in procœmio Decreta.in verbo,Bononiæ.& io cap.2.in verbo,reus,de.confes.lib.6.quam & Domin. ibi dicit sing.io suo casu. atque etiam Barb.in l.qui ante Calendas,col.viij.ff.de verb.oblig.& valde solennem idem Barba.consi.viij.vbi Christus,ad fi.lib.3. & multùm elegantē ipse Barb. consi.lxvij.illud afferam,col.vj.lib.4.& aureis literis scribendam,ille ipse coosil.vj.scriptū est, col.vij.lib.1.Item glo.in cle.j.in verbo, præsidentes,in fi.de rescrip. Ex qua Anto.Petr.Ancha. Imo.& Barb.ibi,illud generale assumunt,quod diximus,quòd cum de voo fit meotio ratione frequentiotis vsus,fit & ad alium extensio,licet de eo noo fiat meotio. & illam glos. facit sing.Alex.in addi.Bart.in l.j.ff.de verbo.signific.Barba.d.consi.vj.col.vij.lib.1.& consi.xxvj.sapienter scripsit,col.viij.lib.2.& coosil.xxviij.clementissimi,col.ij.in fi.& sequenti,eod.lib.2.& consi.lxvij.eiusdem initij,col.j.eod.lib.2.& Franc.Curt.senior,d.coosi.xj.col.peoulti.& Iason io repe.l.admonendi,col.xlviij.ff.de iureiur.

7 *De eadem re.* ¶Nec desunt,qui præter eas glo.alias quasdam,& etiam tex.in eam sententiam allegant,videlicet gl.in l.tale pactum,§.vltimo.ff.de pact.& in l.Imperator,ff.de statu homi.& in l.si mater, §.hoc iure,ff.de except.rei iudic.& in l.j.C.de his qui ante aper.tabu. & in l.j.C.de Nili agger. non rumpen. Et text.in l.scire oportet,§.j.ff.de excus.tuto. Nam & eum in id citat Barbat.in repe.l.cùm acutissimi,col.xxij.C.de fideicommis.vbi eum dicit aureum.& in repe.rub.de reb. eccles.ooo alie.io iij.dubio,col.eiusdem iiij.quæ est totius illius repe.xlij.versicu.tu poodera, sub nu.172.vbi dicit sing.& consi.xlviij.clementissimum,col.iij.lib.4. Sed quantùm illæ glos. & tex.ad hoc faciant, cæteri videant:mihi nihil aut parum facere videotur:sed eius rei lectores admonere volui,vt omnibus satisfacerem.

8 *De eadem re.* ¶Sunt quoque & aliorum Doct.sententiæ huic rei adstipulantes , videlicet Iac.Ra.in l.si minor,& ibi Ange.ff.de adul.Iac.Bu.consi.x.viso puncto,col.ij.And.Iser.& Mart.Laud.in cap.1. post prin.tit.const.feud.dom.Lotha.Imper.Eug.Pap.Bar.io l.j.§.j.in j.oppo.ff.ad Trebel.& in d.l.si mater,§.hoc iure,ff.de excep.rei iudi.Bal.in c.à crapula,de vit.& hooesta.cleri. vbi dicit, ideò ibi mentionem de aromatibus factam non fuisse,quia pauci vtuntur,licet idem sit iudicium,quod de vino ibi memorato.Aot.consi.x.casus talis est,quædam generosa, col.iij.versi. ex quibus concludo. Card.Flor.in c.plerique,in j.not.extrà de pactis.& in aliis locis,vti à Recentioribus citatur,vbi tamen id oou dicit.Aluar.& Card.Alex.in c.1.§. si quis rusticus,tit.de pace & treug.Alex.consi.lxv.quoniam omne datum,ad fi.lib.6.quod repetitur consi.cxix.eo. lib.6.Barb.in d.l.cùm acutissimi,char.7.col.j.C.de fideicom.& in c.ad nostram,col.ij.extrà de empt.& vend.& io repe.d.rub.de reb.eccle.non alie.vbi suprà,& in c.vlt.col.ij.versic.poodera etiam,extrà de solu.& consi.xlij.illud io medium,col.ij.lib.1.& consil.xxiij.sapientissimus dicit,col.v.& sequen.lib.2.& cons.xxvj.sapienter,col.viij.ou.19.eod.lib.2.& consi.xxx.sacro,col. ij.versi.prætereà,& multis sequen.eod.lib.2.& consi.xxxvj.sapienter,col.xj.versi.item Bart.eo. lib.2.& coosi.lxvj.scribitur,col.ij.eod.lib.2.& consil.50.illud afferam, colum.antepenulti.eod. lib.3.& consi.lix.à Ioue priocipium,col.vj.verficu.& si subtiliter,eod.lib.3. & consi.lxxxij.clementissimi,colum.j.lib.4.& aliis locis suprà ex eo citatis.Iason consil.cxij. in primis, colum. penul.versic.nam dum dicunt,lib.4.& consi.clxvj.procedendo,ad fi.eod.lib.4.& Beoedict. in repe.c.Raynutius,io verbo,si absque liberis,le ij.num.32.de testa.& Franc.Curt. iunior ( in l. iubere,col.j.oume.6.ff.de iurisd.om.iudi.& ) consil.vj.præsupponitur in ciuitate,col.iij.& iiij. Philip.Deci.in d.authen.cassa,colum.ij.C.de sacrosanct.eccles.Anton.Corset.in suis singu.in verbo,frequentia.& Rebuf.in repet.l.j.io glo.in verbo,in omnibus casibus,nume.3.C.de sent. quæ pro eo quod inter.& io tracta.Nominationum,in v.quæst.princip.num.25. & sequen.& Anto.Rube.consi.xcij.viso statuto,in fi.( & Maria.Soci.iunior consil.viij.io præsenti consultatione,col.iiij.num.11.lib.2.)

9 *De eadem re.* ¶Et hanc quoque sententiam fulcire possumus testimonio sacrarum literarum.In lege enim Mosaica in Hebræo cautū erat in huoc modum:Sacrilegam ne patiaris viuere.& sic fœmina

tantùm

tantùm expressa. Hunc autem locum traducens D. Hieronymus masculum in locum fœminæ substituit, in hæc verba: Maleficos ne patiaris viuere: vt scribitur Exod. 22. & repetitur in Decretis Canonicis, §. hinc apparet, xxiij. qu. v. Ideò autem scriptura Hebræa de fœmina tantùm loquebatur, quoniam in hoc crimen longè esset quàm mas, propensior, propterea que etiam in ea res esset frequentior. Sed D. Hieronymus intelligens idem sancitum videri in masculis, quod in fœminis, masculum quoque in sua traductione expressit: vt interpretes Bibliorum eo in loco scienter annotarunt, atque etiam diximus in nostris legibus cõnubialibus in viij. lege, versicu. ex verberibus. quo etiam loco docuimus fœminas huic crimini, quàm viros, esse magis obnoxias. Sed & in eodem c. ita cauetur, Viduæ & pupillo non nocebitis. quo etiam in loco interpretes afferunt eam legem & de aliis quoque intelligendam: sed eam tantùm expressisse, quod frequentius accidebat. Itē Deut. xxv. scribitur, Non ligabis os bouis triturãtis in area fruges tuas. Id quod Rabbi Solomon, cæterique interpretes, intelligendum dicunt de omni animali in re victui nostro accommodata operanti: sed tãtùm de boue expressum fuisse, quòd in eo id frequentius accidit. *ex sacris literis.*

10 ¶Sed & Tullius id quoque comprobasse censetur, cùm scribit in oratione pro Aulo Cecina: Vim enim multitudinis restitui voluerunt, non solùm cõuocatæ multitudinis: sed quia plerumque, vbi multitudine opus est, homines cogi solent, ideò de coactis compositum interdictum est: quod etiam si verbo differre videbitur, re tamen erit vnum, & omnibus in causis idē valebit, in quibus perspicitur vna eademq; causa æquitatis. Et paulò pòst: Quibus enim rebus plerunque vis fit, eiusmodi hæ res appellantur interdicto: si per alias res eadem facta vis est, ea tametsi verbis interdicti non concluditur, tamen sententia iuris atque autoritate retinetur. Quanta sit autem autoritas Tullij etiam in decidendis causis forensibus, ex eo satis constat, quòd nostri Iurisconsulti illum non semel nuncupatim citauerunt, illius omnino autoritate innitentes: vt in l. Fulcinius, §. quid sit autem, ff. quib. ex cau. in pos. eat. & in l. Cicero, ff. de pœnis. Is enim fuit iurisperitissimus, vt videre licet ex suis orationibus, præsertim pro P. Quintio, Aul. Cecinna, & Aulo Cluentio Habitò, ex qua citatur in d. l. Cicero. & ex multis quoque epistolis ad Trebatium illum nostrum Iurisconsultum, & ex tribus item illis libris de legibus, quibus scientissimè interpretatus est legem xij. Tabularũ: tametsi eius rei peritiam aliquando dissimulauerit. *De eadem re, ex Oratoribus.*

11 ¶Ideoque, vt reuertamur, si quis aduersus hanc nostram sentētiam illud opponat, omissum à statuto vel consuetudine haberi pro omisso, c. pen. extrà de iureiuran. & cap. in nostra, de iniur. & Bald. in l. si plures, col. viij. versic. iuxta prædicta formatur, C. de condi. inser. & in l. si mater, C. de instit. & substit. vbi & ad hoc multa congerit. & consi. cccclij. statuto ciuitatis, in prin. lib. 1. Signo. consi. xcviij. in Lombardia, col. ij. versi. ex quo arguitur. & Alex. qui adducit concor. consi. xiij. circa primum, col. v. versi. bene facit, lib. 3. Barba. consi. xxxv. clementissimi, col. pen. lib. j. & consi. x. sapienter, colum. antepen. lib. 2. & consi. sequen. illud afferam, col. xvj. eod. lib. 2. & Philip. Deci. consi. clxxxviij. in casu proposito, cum simi. Idque semper procedit in dispositionibus stricti iuris. Pet. Anchara. consi. j. pro isto, circa medium. Huic confestim respondebo, id verum esse, nisi illud sit omissum ratione rarioris vsus, per suprà dicta. Aut etiam, nisi omissum sit simile expresso, aut sit in vtroque eadem ratio, per ea quæ item suprà diximus, & prætereà per l. si extraneus, ff. de condi. ob cau. & l. vltima, §. vltimo. ff. manda. & l. si quis mihi bona, §. sed si mandaui, & ibi Bald. & Recentiores, ff. de acquiren. hæredi. gloss. in l. si cum dote, in prin. in verbo, mulieri, post princ. ff. solu. matri. & in l. Gallus, §. & quid si tantùm, in verbo, emancipatus, ff. de libe. & posth. Oldr. consil. ccxxiiij. istæ sunt allegationes, col. viij. versi. nec obstat, quod dicebatur. Bal. in l. sed & si mors, ff. de dona. inter vir. & vxor. & in c. inter corporalia, col. j. de translat. Præla. per no. in l. vlti. C. de indic. viduit. & Sign. consi. xiiij. super infrà scriptis, col. vlti. per multa, quæ illic allegat. Vel in hoc vltimo reclamante Petr. Anch. in consi. ccxlv. duo prima, colum. ij. versic. contrarium, per text. in c. cui de non. de præben. lib. 6. de quo vide quæ dicam infrà §. xxxvj. glo. ij. in verbo, *notifier au greffe*, nu. 58. & sanè, & duobus sequent. *Omissum à statuto, vel consuetudine haberi pro omisso. Nisi sit omissum ratione rarioris usus. Aut nisi sit simile expresso, aut nisi in utroque sit eadem ratio.*

## §. XXI.



COMBIEN que le seigneur feodal puisse auoir par puissance de fief la chose de luy tenue, en payant le pris qu'elle a cousté: toutesfuoyes si aulcun lignagier du vendeur vient dedans l'an du retraict, il sera preferé audict seigneur feodal. Et aussi sera l'achepteur receu à retenir la chose, s'il est lignagier du vendeur.



*QVAMVIS dominus feudi, refuso emptori precio, rem sui feudi iure ipsius possit retrahere: ei tamen præfertur consanguineus venditoris intra annum & diem veniens, vti etiam ei præfertur emptor consanguineus.*

## GLOSSA VNICA.

*Agnati præferũtur domino in reuocatione feudi.*

1 OC vtique verum eſt ex conſtitutionibus feudorum,vt ſcilicet agnati præferantur domino in reuocatione feudi alienati,c.j.§.porrò,in fi.& ibi gloſſ.Iacob.Bel.Bal.Mar.Laud.& alij,tit.qualiter olim pot.ſeu.alie.gloſſ.Andr.Iſer.Iaco.Bel.Bald.qui hanc opin.dicit æquam,Mart.Laud.Aluar.& Card.Alex.in cap.j.tit.de ſucceſ.feud.Io.Fab.in §.j.Inſti.de empt.& vend.Aluar.& Mart.Laud.in c.j.§.vlt.colum.vlt.& ibi etiã Card.Alex.col.antep.tit.quæ fuit pri.cau.bene amit.Card.Alex in ca.Titius,col.pen.titu.ſi de feud.fuer.contro.inter do.& agna.Maſuer.tit.de retractu,§.item ſciendũ eſt.& iterũ tit.de loca.§.item proximior.Iac.à S.Geor.in tracta.feud.in verbo,qui quidem inueſtiti præſtiterunt iuramentum,colum.xviij.verſi.quæro nunc nunquid. Licet Pet.Corne.huic opin.contradicat in d.c.j.de ſucceſ.feud.

*Cõſuetudines de ea re.*

2 ¶Sed priorem opin.ſecutæ ſunt pleræque omnes Franciæ conſuetudines,vt Pariſienſis cap.clxxxiij.& Meldenſis,c.cxiij.& ſeq.& Melodunẽſis,c.xxxiij.& clvij,& Senonenſis, cap.xxxvj.Trecenſis,c.xxvij.Victriacenſis,c.xxxviij.& iterum c.cxiiij. Ambianenſis , c.xcvj.Mouſtrolienſis,c.lxxvj.Belquercenſis,c.xvj.Carnutenſis,c.lxxj.& iterum c.clxxiij.Aurelianenſis, cap.cclxxxviij.Turonenſis,tit. *de retraict*, c.viij.& ſeq.Cenomanenſis,c.ccclx.& cap.cccc.Andegauenſis,c.ccccxlviij.& iterum,c.cccxc.Aruernienſis,tit.*des emphyteoſes & louagès*, c.xv.& iterum tit.*de retraict*,c.item xv.vbi tamen eſt quædam exceptio.Borbonienſis,c.ccccxxxviij.Bleſenſis,c.ccviij.Engoliſmenſis,c.lxx.Rochelenſis,c.xxxvij.Bituricẽſis,tit.*de retraict*, c.v.Burgundienſis,eod.tit.c.x.Burdigalenſis,cap.v.Sanctonenſis,c.lj.Normanienſis,cap.conſuetudinum eius nationis,cxv.cuius titulus eſt, *de querelle de fief vendu*,non ſemel.Britonienſis,hoc eod.tit.§.ix.Altimarchienſis,c.cclxxiiij.Marchienſis,c.cclxxxj.Auxerrenſis,aut vt alij vocant,Altiſsiodorenſis,c.xxxvij.qui eſt vij.huius tit.Lorrienſis in præfectura Montargij,eod.tit.§.xj.Laudenſis,& cæteri Veromandenſes,partis iij.tit.ix.§.v.qui eſt totius illius partis cij.& ſeq.Valeſienſis,tit.j.§.xv.& iterum titu.*de retraict*, §.vj.qui eſt omniũ lxxxvij.Syluanectenſis,aut vt vulgò appellant,Senlitenſis,hoc quoque tit.§.v.Niuernenſis,hoc item titu.§.xxij. Lodunenſis hoc eod.tit.§.viij. Vt vis aliam tam frequentem apud Gallos reperias.Tamen in comitatu Burgundiæ aliter ſtatuitur,tit.*reachaptz*, §.v.

*Secus in emphyteuſi.*

3 ¶De Iure autem communi ſecus eſt in emphyteuſi,vt voluerunt Guil.Cu.Ray. Forli.Alb.Bal.qui dicit no.& Ang.in l.Imperator,ff.de pactis.iidem Guil.Ray.& Alb.in l. ex facto , in prin.per illũ tex.ff.de pecu.Nico Neap.& Aluaro.in d.§.porrò,Bal.in tractatu Protomixeos,col.ij.verſi.cum venditur res,qui quidẽ omnes dicunt,quòd ſtante conſuetudine , quæ concedit facultatem vicino,aut conſanguineo retrahendi rem venditam,dominus emphyteuſis illis præfertur,ſi velit retrahere,ex l.vlt.C.de iure emphy.per tex.in l.ſi cùm dotem, §.vlti.ff.ſol.matri.& d.l.ex facto,ff.de pecu.& quia etiam,vt dicunt,conſuetudo generalis non vincit ſpecialem:quin è cõtrario ſpecialis generalem,l.legatorum,§.qui plures,ff.de leg.ij.& l.vxorem,§.Feliciſsimo,ff.de leg.iij.& l.ſanctio,ff.de pœnis,cum ſi.

*De eadem re.*

4 ¶Et idem quoque tenet Alex.conſil.xxvij.viſo themate col.ij.lib.6.& Franc.Are.qui id dicit no.in l.ſi mihi & Titio,col.vlt. ff.de verb.obli.vbi tamen erranter loquitur in ſeud.Cæpolla cauſarum ciuilium conſi.xlv.& ſi in aliis, col.ij.Maſuer.tit.de loca.§.item ſi emphyteuta.Iaſ.in d.l.vlt.col.iiij.in iij.not.verſicu.ex hoc tex.C.de iure emphy.vbi & hanc rationem adiicit,quoniam ſtatutum & conſuetudo recipit interpretationẽ à Iure ciuili.l.ij.C.de noxalib.& c.cùm dilectus,extrà de conſuetudine.cum ſi.Sed de iure communi præfertur dominus aliis quibuſcunque,per d.l.vlt.ergo ſecundùm eam debet intelligi huiuſmodi ſtatutũ,quæ etiam ratio affertur ab Aluar.in d.c.porrò,quem tamen Iaſ.non citat. Et præterea reſpondet ipſe Aluar.ibi d.c.porrò , præferenti in ſuo caſu agnatos domino,quia ibi vterque dominus , & agnatus reperitur eo iure & conſuetudine priuilegiatus. In emphyteuſi autem dominus de Iure communi id priuilegium conſequitur,ſcilicet per d.l.ij.vnde ſtatutum poſteà ſuperueniens debet intelligi ſine præiudicio domini iam priuilegiati,arg.l.reſcripta,C.de precib.Imperat.offer.Et facit quod no.in l.ex verbis, C.de donatio.inter vir.& vxor.& quæ latè diximus ſuprà eod.tit.§.j.gloſſ.xiij.quæ eſt in verbo, *ou equipollents à vente*, nume.93.& generale eſt vt lex.& iterum num.104.& id quidem iure optimo.Et idem tenuit Ioan.Oldendorpius Actionum claſſe iiij.in actione emphyteutica, in practica illius actionis.

5 ¶AT vnum hic non omiſerim , id quod hìc ſtatuitur , præferri conſanguineum domino, idem quoque ſtatutum fuiſſe ſuprà titu.omnium huius volu.ij.§.ix.qui eſt omnium totius vol.xxij.niſi quòd hìc præterea additũ eſt,ipſum conſanguineũ præferri,non ſolùm quãdo res alteri fuit vendita,vt tunc ſcilicet ante dominum poſsit retrahere:ſed & cùm ipſe primo loco emit,vt poſsit retinere:quanquàm & in id alio ſatis cõtentum potuiſſet videri ob eandem rationem. Tamen quia hìc clarius & dilucidius id ſcriptum fuit,& alioqui poterat videri dubium,propter ea quæ ſcripſimus ſuprà eod.tit.§.xj.glo.vij.quæ eſt in verbo , *il y ſera receu pro rata*,nu.2.ſed & videbatur. Ideò ob id tolerabilior eſt ea ſuperfluitas (ſi ſic nominari debeat ) quæ ex repetitione huius §. oriri poſſet. Nam & aliàs ſemper toleratur ſuperfluitas

*Superfluitas & repetitio toleratur, cùm res ſit clarior.*

ſiue einſdem rei repetitio , cùm fit , vt quod antè dictum eſt , clarius, apertius , dilucidius enarretur,

enarretur,ex sententia glo.in c.j.in verbo,& filio,& ibi Domi.& Philip.Fran.de sum.Trinit. lib.6.& alia glo.in c.licet canon,in glo.ij.& ibi quoq; Domi.& Phili.Fran.de elect.cod.lib.6. & idem Domi.c.si Papa,de priuileg.eod.quoque lib.& in proœmio Decretalium,& ibi post eum Felin.in fi.vbi & ad hoc allegat tex.in c.super quæstionum, iuncto ca.cùm te, extrà de offic.deleg.& idem Domi.in cap.erit autem,ad fi.iiij.dist.Pan.in c.certificari, col.ij.versic.sed quæro quid si,de sepult.& in c.solitæ,in glo.tanquam.in fi.& ibi quoq; Fel.col.iij.versi.idem quando id quod erat.de maiorita.& obedi.Caro.Ruin.consi.lxxxix.casus iste, col.vj.versic. nec obstat ratio,lib.2.& Philip.Deci.in l.ij.§.vlt.col.vlti.ff.si cert.pet.& in l.quæ dubitationis, post princ.ff.de reg.iur.& Ant.Burg.in c.cùm caussa,in prin.extra de empt.& vend.vbi & ad hoc citat l.Gallus,§.nunc de lege.ff.de liber.& posth.& ibi Franc.Aretin.qui tamen loquitur de repetitione,cùm aliqua additione:vt hic etiam est:qui tamen alius est casus,in quo etiam excusatur repetitio,vt voluit glo.in l.librorum,in princ.in verbo,quòd si in codicibus, ff.de leg.iij.vbi glo.dicit,repetit,vt addat,& gloss.similis in §.ius autem gentium, in princ.Insti.de Iure nat.gen.& ciui.quæ dicit,repetit de iure gentium,vt aliquid addat, & Domi.in c.si tibi absenti,col.v.super glo.j.per eam glo.de præb.lib.6.& Ange.Aret.in §.j.col.j.Instit. de his qui sunt sui vel ali.iuris.Fel.in locis supra allegatis,in quibus & alios plerosq; modos excusandæ superfluitatis congerit,post ipsum Domi.in locis ab eo relatis.

*Et cum aliquid additur.*

6 ¶Quibus & Anto.Burg.in d.c.cùm causa,de empt.& vend.alios quoque modos addit: qui quidem omnes sunt notandi, vt dicit ipse Fel.ad statuta prohibentia articulos superfluos. Ad eum tamen modum excusandæ siue tolerandæ superfluitatis, ab illis inter cæteros adductum,cùm scilicet quid repetitur diuersis respectibus,siue ob diuersos effectus, adde illis Philip.Fran.& Philip.Deci.in c.significantibus,in princ.de appel.& Francisc.Cur.seniorem consi.lxxviij.domina Francischina,col.antepen.versi.& si diceretur, vbi & ipse multos eius rei modos posuit,vt per eum videre poteris,ne hîc tam copiosè ab aliis acta iterum agamus, quod nonnulli faciunt aliorum scriptis suos libros infarcientes:quòd cùm aliquando conquestus fuissem de Chasseneo,cui id vitium propemodum solẽne est,is adeò molestè tulit, vt in me nescio quem Ennellanum hostiliter armauerit,sed de his aliàs.

*Et aliis quoque modis.*

7 ¶Verùm illis omnibus addere potes alium modum, ex Fran.Aret.in l.liber homo,§.decem, col.j.ff.ff.de verb.oblig.cùm scilicet id quod tacitè inerat,exprimitur:id enim,vt dicitur,toleratur:& post eum repetit Caro.Ruin.consi.clxviij.Iesu Christi,colum.vlt.nu.15.lib.1. Alium quoque modũ quem nobis suppeditat tex.in l.item apud Labeonem, §.ait Prætor ne quid. ff.de iniur.videlicet cùm post generalem clausulam eadem res specialiter annectitur.Ea enim quæ notabiliter fiunt,nisi specialiter notentur,vidẽtur quasi neglecta.& ibi gl. adducit concord.quos ibi videre poteris.Sed & hoc in loco in mentem venit veteris illis prouerbij, Δὶς καὶ τρὶς τὸ καλόν. Id est, bis & ter quod pulchrum est.quod adeò Platoni placuit,vt non sit contẽtus semel atque iterũ aduocasse:illius enim meminit in Philebo,rursumq; in Gorgia, atque etiam in libro postremo de legibus.Et ei quidẽ mirè concinit,quod apud nos scriptũ est,in l.j.§.suprà dictis igitur,C.de emẽda Iusti.Codi.in hæc verba:Nemini venit in dubiũ; quòd repetita prælectio probauit,hoc esse satis validũ,satisq; formosum. Sed & ad primum casum vide tex.in l.j.§.sed sciendũ:versi.vitiumq;,ff.de Aedili.edic.vbi scribitur,Aediles tollendæ dubitationis gratia bis περὶ αὐτοῦ αὐτοῦ idẽ dixisse,ne qua scilicet dubitatio superesset. Vide etiam gloss.in cap.non existimemus,in verbo,quia non discernimus.& ibi Archid.xiij. quæst.ij.& in l.certi condictio,in prin.in glo.ij.ff.si cert.pet.& Spec tit.de procu.§.hoc autem, versi.sed oppone.& Panor.in sua diput.incip.stante statuto,char.vlt.col.ij.Nec omittendum, quod scribit Ioan.Andr.post Host.in c.nimis iniqua, ad fi.de exces.prælat.verba in instrumentis non posse nimis specificari ad tollendam dubitationem, & sophisticam interpretationem.& post eos Philip.Deci.consi.xj.quoniam,col.ix.versi.allegata.

*De eadem re.*

*Bis & ter quæ pulchra sunt.*

## §. XXII.

ET SI ledict seigneur est acertené du pris par lettres, [a] & serment dudict achepteur,& ledict seigneur ne vienne payer ledict pris dedans huict iours; [b] il en est forcloux,aussi bien que seroit le lignagier, s'il ne veult monstrer le pris estre moindre,comme dict est.

*QVOD SI ipse dominus certior factus per tabulas [a] & iusiurandum emptoris,intra octo dies [b] pretium non refuderit,omnino excluditur, non secus ac consanguineus,nisi rem minoris emptam docere velit.*

### PAR LETTRES, PER TABVLAS. GLO. I.

1 ID EST, vt emptor ostendat domino instrumentum emptionis,eiq; legendum præbeat, si id petat dominus,iuxta ea quæ latè diximus suprà hoc eod.titu.§.j.in glo.x.in verbo,*dedans l'an*, in xviij.q.& iterum in §.ij.eiusdem tit.in glo.j.ibi enim est

*Emptor feudi debet domino ostendere in-*

*strumentũ e x ptione.* est eadem propè consuetudo, illicque reperies, quid dicendum sit, si nullum instrumentum de emptione confectum sit, & alia multa ad hunc locum pertinentia.

## DEDANS HVICT IOVRS, INTRA OCTO DIES, GLO. II.

1 *Quod tempus hac in re de iure communi statutur.* De iure communi in emphyteusi duo mẽses huic rei præstituti sunt, in feudo autem annus: vt de primo tex. est in l. vlt. C. de iure emphy. De secũdo autem in c. j. §. porrò, tit. quali. olim feu. ali. pot. Hanc autem consuetudinem intelligas secundum aliam, quæ est suprà tit. ij. §. iij. qui est omniũ huius volu. xvj. vt scilicet dominus ipse transacto hoc octo dierũ tempore, non possit amplius rem ipsam ad se aduocare, restituto pretio iure feudi, non tamẽ priuatur suis laudimiis. Quod autẽ posteà dicitur in nostra consuetudine, *S'il ne veult montrer*, &c. intellige omnino secundùm §. iiij. suprà eodẽ titulo, & quæ ibi diximus in glo. ij. & iij.

## §. XXIII.

ET SI le lignagier ne veult retraire le tout, il ne sera pas receu,[a] s'il ne paye le pris. Mais le seigneur du fief sera receu pour la partie, qui sera teuue de luy en fief.[b]

*SI CONSANGVINEVS rem integram retrahere nolit, non audietur, nisi refuso pretio. Contrà dominus admittitur pro ea parte, quæ sibi iure feudi est subiecta.*

## IL NE SERA PAS RECEV, NON AVDIETVR, GLO. I.

1 *Cõsuetudines. An proximus possit retrahere partem rerum uenditarum.* HOC idem statuit consuetudo Meldensium, c. consuetudinum eius gentis ciiij. quod posteà declarat cap. seq. & Aurelianensium, c. ccclv. quod est xxx. huius tit. *de retraict*, & Victriacensium cap. cxxix. & Turonensium, hoc eod. tit. *de retraict*, cap. xxiij. Borboniensium, cap. ccclix. Burdigalensium. c. xxx. qui est xxvij. huius titu. in 0il. Sanctonensium, cap. liij. Niuernensium hoc quoque titu. §. xxvij. Nullamque scio, quæ contrarium statuerit, præterquàm Britonum, c. lj. antiquarũ consuetudinum, & reformatarum hoc eod. titu. §. xj. & seq. & Comitatus Burgundiæ, titu. *reachaptz*, §. ix. Idq; quod hic statuitur, dicit procedere de Iure communi Masuer. tit. de retractu, §. item vna vel pluribus, & Boer. hoc eod. titu. §. v. colum. ij. versic. sed nunquid si plura. Pyrrhus in d. c. xxx. titu. de retractu consuetudinum Aurelianensium. Ioan. Montolo. in promptuario vtriusq; iuris, tomo j. in verbo, redimere, versic. ij. in verbo, habebit licentiam, & Ferro. in d. cap. xxvij. huius tit. atque etiam, cap. iij. eiusdem titu.

2 ¶Et id quidẽ æquũ est: nam emptor aliàs non erat verisimiliter empturus, quàm si tota apud se maneret, aut tota redimeretur, vt posteà dicemus. Et id satis cõprobat l. quod autem, §. vlt. & lex sequens, & l. quòd si vno, ff. de in diem addic. quibus cauetur, quòd si plures diuersis pretiis rem commmunem pro sua quisque parte vẽdiderint sub pacto addictionis in diem, si duo alteri addixerint, vous addictionẽ eam nõ admiserit, huius pars priori emptori empta manebit. Et per illum text. in d. l. quòd si vno. respondit Bald. consi. xxxij. præsupponitur in facto, lib. 2. & iterum consi. xxxiiij. in causa ista allegantur, versicu. sed videndum, eod. libr. 2. quòd venditio plurium rerum, facta vno pretio non potest ratificari, quantũ ad vnam rem tantùm, sed debet in totum ratificari: nam non vnam rem (inquit) erat empturus.

3 *De eadem re.* ¶Et huc quoque spectant alij text. videlicet in l. eũ eiusdem, & in l. Aediles aiunt, §. vlt. & l. si plura, & l. Labeo, quæ est pen. §. idem ait, ff. de ædili. edict. vbi si plura mancipia vno pretio fuerint vendita, & vnom eorũ fuerit morbosum, omnia redhibentur: nec cogitatur emptor non morbosa retinere pro rata pretij. Id quod etiã ex illis legibus tradit Bal. io l. si prædiũ, col. ij. versi. sed pone duas, C. de Aedilit. act. & Roma. consi. cccxcvj. in casu propositæ cõsultationis, col. j. De quo tamen vide Signo. consi. liij. super prima. in princ.

4 *De eadem re.* ¶Huius autem rei autoritate suffulti Richar. Mal. Oldra. & post eos ipse Bal. in d. l. cùm eiusdem, dixerunt, quòd qui plures res accepit in emphyteusim simul ac eodem cõtextu, & pro vna omnium pensione. si malè versetur in vna ex iis, cadit omnibus, etiam in quibus non est malè versatus. Quod & voluit idem Bal. in l. æde, col. vlt. versi. sed quid si ex pluribus, & ibi quoque nõn obscurè Alberi. col. pen. C. de loca. dum Bal. ipse dicit in hac re distinguendum, vt in redhibitoria, per d. l. si plura, & Alex. consi. cxviij. in casu de quo quæritur, col. j. libr. 5. & Barba. qui tex. in d. l. cùm eiusdẽ, dicit omnium stupore dignum, in l. iij. §. Cato, col. xxiij. versicu. & adduco text. ff. de verb. oblig. & iterum in l. scire debemus, col. vj. versi. ego vidi dubitari, eo. tit. quibus locis ita dicit se cõsuluisse, sicuti ipse fecit, consi. xxxvj. sapienter scripsit, colum. vj. versic. sed circa hunc articulum. & multis seq. lib. 2. & Iason in l. si ita quis promiserit,

ferit,§.ea lege,col.vlt.ff.eod.tit.& Pyrrhus in comment. consuetudinũ Aurelianensium , vbi suprà. Vide tamen quæ dicam infrà in hac eadem glo.versi.xxviij.tertiò intellige,& seq.

5 ¶Facit & text.in l.si quis aliam , ff.de solu.vbi si res in solutum data fuerit pro parte euicta, aut ex duobus fundis alter euictus sit,remanet integra obligatio : quia creditor eas res non accepisset,nisi pro solido eius fierent. De quo & tu vide l.cùm plures,ff.de euict.& Barto.in l.j.eod.tit.Facit item tex.in l.si duos,ff.de contrah.empt.vbi si duos qui seruos euerit pariter vno pretio,quorũ alter ante traditionem mortuus fuerit,io vno quidem ooo cõstat emptio: quia (vt dicit glos.ibi) fortè non erat empturus,nisi vtrunque simul.& ibi sequitur Alberic. Et eius l.arg.respoodit Imo.consi.xxxix.visis ac ponderatis , conductorem plurium rerum vno pretio,siue vna pensione pro omnibus,posse resilire à conductione omnium , propter vnam earum,qua frui noo potest:quia reperta fuisset esse euiuspiam monasterij. Sed & illo tex.subnixi Iac.Ra.& Cy.in l.si mihi & Titio, & ibi quoque Alex.qui illum text.dicit not. col.j.ff.de verb.obl.dicunt post glo.ibi,in verbo,non augeat,quòd ideò in l.fuodus ille,ff.de contrah.empt.est locus iuri accrescendi, quia verisimiliter venditor oon erat partem venditurus:quod & dicit glo.in d.l.fundus ille. De eadem re.

6 ¶Et his quoque concinit tex in l.fistulas,§.qui fundum,ff.de contrah.emp.vbi qui fundum ea lege emerit,vt soluto pretio ei traderetur,si decesserit relictis duobus hæredibus,non potest vnus soluendo partem pretij agere ex empto.& ibi reddit rationem Barto.ex d.l.si quis aliam,quia scilicet venditor noo nisi totum alienasset,& sequitur Alex.consi.lxxvj.visis dubitationibus,col.iiij.versi.pro ista parte,lib.5.& illius text.autoritate dicit ipse Bart.in d.l.scire debemus,in prin.circa medium,versi.quæro cuius vtilitatis,ff.de verb.obl.quòd vbi tractatur de resolutione contractus,tunc venditio plurium rerum facta vno pretio censetur esse vna venditio,ideoque ob vnam rem resoluitur cootractus & in alia.& sequitur Ias.ibi, & Alex. consi.clxxviij.viso processu,col.ij.versi.alio principali fundamento.lib.6.& Fran. Aretin.qui declarat,quomodo id intelligatur,cõsi.129.cõsultissime domine Collateralis,licet,col.j. Sed & per illũ tex.dicit Pau.Ca.in l.Iulianus, §.offerri,post princ.ff.de act.empt.quòd si vnus de hæredibus emptoris offert partẽ pretij ipsũ tãgentẽ,nõ cõsequitur partẽ rei inuito creditore. De eadem re.

7 ¶Sed & eodem respicit text.in l.Tutor,§.Curator,ff.de mino.vbi si curator adolescentium prædia communia sibi,& iis quorum curam administrat,vendidit eatenus rescinditur venditio,quatenus adolescentium pro parte fundus cõmunis fuit:nisi emptor à toto cootractu velit discedi,quòd partem empturus non esset.Et in l.si id quod,§.si ex decem, ff.de donat. inter virum & vxorem,vbi si ex decem dooatis vxori à viro ipsa vxor seruos duos emerit, & eorum alter sit mortuus, alter decem dignus sit:interest vtrùm vno pretio venierint , an diuersis,si vno,tota domus petenda : si diuersis,hoc solum petendum,quãti emptus sit, qui superest.Et in l.si libertus,§.si quis plures, ff.de iure patron.& in l.& si vno.& quod ibi not. Bart.ff.de act.emp.& io l.quòd si nolit,§.Marcellus,& §.seq.& §.si vẽditori,ff.de Aedil. edict. Et facit etiam tex.io l.qui pignori,ff.de pign.vbi qui pignori plures res acceperit,non cogitur vnam rem liberare,nisi vniuerso debito soluto. De eadem re.

8 ¶In haoc quoque sententiam facit,quod à Bar.respõsum est,consi.cxcv.Angelotus,quòd si quid detur à duobus in solutum creditori,cum pacto de reuendendo intra certum tempus: vnus illorũ oon poterit pro parte redimere:quia noo est verisimile,quòd vnã partẽ voluisset emere,vel retinere sine alia. & allegat quædam ex dictis iuribus,& hanc quoque rationem, quæ huc optimè quadrat.Nam quando cooditio siue facultas, quæ consistit io faciẽdo simpliciter,vel mixtim in dando & faciendo,ponitur etiam in persona duorum,tũc non potest impleri per vnum eorũ pro parte,l.si ita fuerit,in prin.& §.quæstio,ff.de manu.test.& not.in l.si plures, C.de condit.inser.Sed hæc facultas redimendi siue retrahendi cõsistit in dando & faciendo,l.consilio,& ibi not.ff.de cura.furio.& not.gloss.in l.certi condictio, ff.si cert.petat. Nec obstat (inquit) l.legatum,§.vlt.& l.pen.§.j.ff.de coodi.& demon. quia illæ loquuotur in conditionibus in merè dando consistentibus : hic autem in dando & faciendo. Sed & illæ loquuntur in legatis,vbi fauorabilis sit interpretatio pro legatario contra hæredẽ scriptum, qui certat de lucro,vt regulariter fit in testamentis.Hic autem loquimur in contractibus , in quibus interest cõtrahentis,ne pars tãtùm apud se maneat. Hæres verò,siue totum,siue pars apud eum maneat,semper lucratur,argu.pro ea ratione,d.l.fundus ille,& quod ibi not.ff.de contrah.empt.& alia quoque addit ipse Bar.huc pertinentia,quæ quisque videre poterit. De eadem re. *Datio in solutum à duobus facta, an possit ab altero redimi.* *Facultas retrahendi consistit in dando & faciendo.*

9 ¶Et de hoc ipsius consi.meminit ipsemet Bar.in l.cui vsusfructus,ff.de vsufruct.legat.vbi & idem voluit.& ibi quoque Lance.Deci.& iterum quoque idem Bar.in d.l.si quis aliam,in fi. & ibi etiam Ang.& Pau.Cast.post prin.ff.de solut.Bal.in l.ij.ad fi.& ibi Hier.Cagno.in xiij. q.C.de pact.inter empt.& vend.& idem Bal.consi.ccclxxxiiij.duo sunt,col.ij.lib.1.& d.consi. xxxij.lib.2.vbi præterea adducit duas rationes satis efficaces. Prior hæc est, quia si aliud diceretur,quis inuitus compelleretur ad cõmunionem,quæ immensas contentiones parit, l.in re cõmuni,ff.de serui.rust.præd.de qua re vide quæ dicam infrà,nu.17.sed vt ad alias.Altera ratio Bal.est,quia pluris valet,plurisque emitur totum io toto,quàm pars respectu rei,l.Mæuius,§.in fundo,ff.de leg.ij.de qua etiam ratione dicemus plenius d.ou.17. De eadem re.

¶Idem

10 ¶Idem quoque voluit ipse Bal.consi.xxxiiij.eo.lib.2.dum allegat Bart.vbi suprà.atque etiam Raph.& Io.Por.in d.l.si mihi & Titio,ff.de verb.obl.idem Raph.in l.cui fundus,ff.de cōdi.& demon.& Pau.Cast.conf.ccxxij.in hoc passu duo sunt,ad fi.lib.1.Io.Plat.in l.vlt.verf.quid autem si quis emit,C.de agri.& mancip.lib.xj.& Alex.consi.cxliij.viso statuto Mediolanēsi, lib.7.Franc.Capilistra Padua.in l.j.in fin.C.quando non pet.part.Soc.consil.cc.quoniam ex forma,col.pen.versi.secundò dicitur, lib.2.quod iterum repetitur consil.cxxv.libr.4.& idem Soc.consi.xvj.anno domini.ferme vbiq; lib.4.vbi dicit,quòd clara est conclusio,cōtra quam non reperitur aliquis scribentium tenere.& Fabianus in tractat.de empt.& vendit.in ij.q.vij. q.princ.& Iason qui & ita dicit omnes tenere,in l.stipulationes non diuidūtur, col.xij.versi. expedita theorica,ff.de verb.oblig.Phil.Dec.in l.eius qui,§.quas verò,col.j.in 5.not.ff.si cert. pet.Carol.Rui.consi.lxxxij.videtur,col.ij.nu.4.lib.1.& consi.xlvij.in causa,ad fin.lib.4.Andr. Alcia.qui & hanc dicit esse communem opi.in l.iij.§.Cato,col.xviij.vers.ex istis infertur, & ibi quoque Ant.Rub.ff.eod.tit.idem Alcia.in l.si creditores, colum.iij.versic.sed quid in hac quæstione,C.de pact.& ipse Anton.Rub.consi.xc.viso casu.Steph.Bertr.consil.xlj.licèt contractus, lib.3.Chassen.in comment.consuet.Burg.tit.*de rentes vendues à reachapt*,§.j.in iiij.q.Io. Monto.in Promptua.vtriusque iuris.vbi suprà citauimus,nu.1.huius glo.

De eadem re.

11 ¶Et certè nullos reperi,qui contrarium assererent,si me non prorsus fallat memoria, præter Obertum Cremo.doctor.antiquū in l.si legato,§.si Stichus,ff.de manu.test.per.text.ibi,& in l.legatarius, in prin.ff.de leg.3.& in l.cui fundus,ff.de condi.& demon.& Firmi.qui illū citat & sequitur,in suo illo vberrimo repertorio,in verbo,emptor retrouendens,versic.iij.vbi ita dicit se consuluisse Senis in ardua quæst.& iterum in verbo,obligatus,versic.cxxv. Sed quid ij facerent aduersus tot legum proceres,& eos quidem tot armis rationum & legū munitos: ex quibus aliquot suprà adduximus,& paulò pòst quoque afferemus. Tu tamen vide quæ dicam infrà tit.seq.qui est de retractu conuentionali,§.j.in glo.vj.quæ est super verbo , *ou ses heritiers*,num.xxx.sed vt iterum.& Franc.Areti.d.consi.cxxix.consultissime domine,col.j.& Iason in l.si duo patroni,ff.de iureiurand.

De eadem re.

12 ¶Præcedentibus quoque adstipulatur,quod Bald.ex facto interrogatus respondit conf.475. ad euidentiam,col.ij.versi.quia quæstio nostra,lib.1.quòd cùm locatio siue emphyteusis rei ecclesiæ possit fieri ad nouem annos tantùm , per not.in c.vlt.extrà ne prælat.vices suas:& si facta sit ad prolixius tempus:vitietur,quod est supra eosdem nouem annos tantùm l.sancimus,C.de don.Tamen id debet intelligi , si ea locatio ita facta fuerit : vt pro singulis annis certa pensio soluatur:secus,si pro omnibus simul vna tantùm pensio solui debet:quia tunc propter vnitatem pretij eius contractus,diuidi non potest , totumque vitiatur, per d.l.cùm plura,ff.de Aedil.edicto.

De eadem re. Locatio in longius permisso facta in totum uitiatur.

13 ¶Quin sunt,qui dicunt etiam in illo priore casu Bal.eam locationē siue emphyteusim non valere adusque nouem annos,ob id quòd ecclesia posset dicere, se non fuisse concessuram, nisi ad totum tempus in concessione cōpræhensum.argu.d.l.si quis aliam,& d.l.cùm eiusdē. Ita enim voluit hac ipsa ratione Bart.consi.clix.visa quadam constitutione, in iiij. eodemq; vlt.dubio.& Lapus alleg.lxxx.quæris cùm locatio.& Alex.consi.xvij.viso instrumēto,col.iij. versi.nec etiam si diceretur,lib.4.vbi & alios citat,qui sunt eiusdem sententiæ,aliis tamen rationibus moti.& Soci.in l.j.§.sed & si mihi,ff.de verb.obli.& Caro.Rui.cousi.lvij.quo ad ea, col.v.nu.12.lib.1.De quo tamen vide plenissimè apud Card.Alex.in c.j.in prin.col.pen.vers. sed stat punctus,tit.qui feud.dar.poss.& Phil.Dec.in authen.qui rem.col.vlt.C. de sac.eccles. vbi plurimos allegat in vtranque partem,sed hic tātùm dicere volui,quod ad hunc locum pertinet,& aliquid quoque dicemus infrà tit.seq.in fi.nu.145.& id quidem,& seq.

De eadem re.

14 ¶Huc quoque spectat,quod scriptum est à Raph.Co.consi.xlj.ad primum quæsitum, versi. ad secundum respondetur,& rursum paulò ante fin.quòd vnus censetur cōtractus esse,siue super vna re,siue super pluribus contrahatur , quando est vnica quantitas expressa.per d.l. cùm eiusdem,de Aedil.edict.Ideoque (inquit) non potest is,cui concessæ sunt plures res in emphyteusim pro vna pensione,soluere partē pensionis pro rata vnius rei, & pro aliis non soluere. Et à Corne.consi.xxxviij.viso libello,col.iij.versi.& insuper,libr.3.quòd si tibi dedi mandatū de permutando fundum Titianum,aut eius partem dimidiā cum fundo Sempro niano,aut eius parte dimidia,& tu permutasti fundum illum Titianum cum dimidia fundi Semproniani, & cum fundo Seiano:non valet ista permutatio,etiam quātùm ad dimidium fundi Semproniani,de quo habebas mandatum.per d.l.quòd si vno,& d.l.cùm eiusdem.

De eadem re.

15 ¶Et vt generatim confusimq; alia tibi congeram,facit ad suprà dicta , quod scribit Barto.in sua disputatione incip.publicanus,col.v.versi.quintò probatur.Albe.in l.patri,§.j.in fin.ff.de minor.Bald.consi.xliiij.iste dominus Christoforus,col.ij.versi.secūdò quia non potest,lib.2. Alexan.consi.lxxvj.visis dubitationibus,col.iiij.in tertio dubio, libr.5.& consil.clxxviij.viso processu.col.ij.ad fi.& iterum col.vlt.versi.non obstat etiam,lib.vij.& Corn.consi.cxxv.viso puncto,col.vlti.versi.& sic,& seq.lib.j.& consi.lj.licèt in hac,col.ij.in litera F.lib.2.Soc.consi. lxxxij.in causa & lite.col.vlt.lib.3.& Philip.Dec.in d.authen.qui rem,in fin.C.de sacr.eccles. & consi.xiiij,cuius superscriptio incipit,vtrùm valeat aditio,col.j.versi.comprobatur etiam.

Et

Et priuatim ad id,quod dictum est de pluribus rebus venditis vno pretio,vt vnà censeri debeant,facit tex.in l.prædiis,§.Titio,& §.balneas,& iterum §.vlti.ff.de leg.iij.

*Rationes præcedentium.*

16 ¶Et hæc quidem his rationibus fulciuntur. Nam obligatio de reuendendo continet rem tradi,per tex.in l.j.& l.ex empto,in prin.ff.de actio.empt.& l.si traditio.C.eod.& l.in conuentionalibus,in fi.ff.de verbo.oblig. Rem autem tradi est indiuiduum, d.l.stipulationes non diuiduntur,in prin.eo.tit.de verb.obli.quia etiam facta,cuiusmodi est reuendere,l.consilio,§.vlti.ff.de cur.furi.& l.qui quadraginta,ff.ad leg.Falcid.& l.ij.§.item si in facto,& iterum l.iiij.§.Cato,ff.de verb.obl.& gl.in d.l.certi condictio,in gl.magna,ff.si cert.pet.Bart.in l.vxorem, §.agri plagam,ff.de leg.iij.& in d.l.cui vsusfructus,ff.de vsufruct.leg.vbi loquitur de hoc nostro pacto Bal.in l.ex hoc iure,ff.de iusti.& iur.& Albe.in l.vsus,in prin.ff.de vsu & habi. & Docto. vbique. Igitur facta (vt repetam) sunt indiuidua,l.fideicommissa,§.penul.ff.de leg.iij.& l.si is qui,§.j.ff.ad leg.Falc.& l.si ita fuerit,ff.de manu.test.& not.in d.§.Cato,& in d.l.stipulationes non diuiduntur. Et quòd obligatio rem tradi,sit indiuidua , tam quò ad solutionem,quàm quò ad obligationem,tenuit expresim Bar.in l.si vt certo,§.si duobus,col.iij.versi.item opp. duo rei,ff.commo.& in d.l.stipulationes,quibus locis id probat multis rationibus,quas videre poteris. Tu tamen ad hanc rationem vide Franc.Aret.consil.vj.viso instrumento diuisionis,& Socin.d.consi.xvj.anno domini,lib.4.qui affatim tractant, an emptor qui promisit reuendere,teneatur ad tradendum.& dicemus alicubi in sequen.tit.

*Aliæ rationes.*

17 ¶Sed vt ad alias rationes transeamus, non est tanta vtilitas & æstimatio rei in parte respectu ipsius partis,quanta in toto respectu totius,d.l.si quis aliam,ff.de solu.& d.l.fundus ille. cum glo.ff.de contrah.emp.& l.Mæuius,§.vlti.ff.famil.ercis.& l.si quis id quod,in fin.ff.de in diem addi.& l.Mæuius,§.in fundo,ff.de leg.ij.& glo.in l.j.in verbo,partis,& ibi etiam Bal.in quarto nota.Sal.in quinto nota.C.commu.diui.Bart.in d.l.vxorem,§.agri plagam,in fi.ff.de legat.iij. Bal.in l.filium quem,col.vj.versi.ex qua lectura habes,& apertius col.ix.versi. vlterius quæritur,C.fami.ercis.& d.consi.ccclxxxiiij.lib.1.& Carol.Rui.consi.cxlix.quæstio vertitur,ante fi. lib.4.& Doct.vbique.Præsertim cùm prçter intentionem emptoris incideret in communem: ad quam nemo inuitus compellitur,l.si non sortem,§.si centum,ff.de condi.indeb. Ea enim multa affert incommoda & difficultates.l.pater,§.dulcissimis,& ibi Doct.ff.de leg.ij.& l.in re communi,& ibi Bal.& Floria.ff.de serui.vrb.præd.& l.sancimus,§.ne autem,C.de donat. & l. qui neque,in fin.ff.de reb.cor.cum aliis multis concord. à me traditis infrà titu.xxiiij. qui est *de douaires* , §.iij.qui est cccv. omnium nostrarum consuetudinum. Vnde & venditio partis multa etiam adducit incommoda:vt dicit Bal.in l.j.§.in primo,col.uj.versic. extrà quarto,C. de cad.tollen.per d.§.si centum,& l.ij.C.quando & quibus quarta pars,lib.10.

*De eadem re.*

18 ¶Et hac ratione dicit Bal.vbi suprà,vnum huic loco maximè accommodatum,quòd scilicet in contractu venditionis est locus iuri accrescendi, d.l.fundus ille:secus in cæteris contractibus,d.l.si mihi & Titio,ff.de verb.oblig.vt scilicet vterque & emptor & venditor maneat indemnis:quia verisimiliter neuter erat partem venditurus aut empturus, cùm partis venditio non minima habeat incommoda,per dicta iura. Id quod etiam ante eum voluit glos.in d.l. fundus ille. Hanc autem rationem ita confirma, quòd cùm non sit tanta vtilitas in parte respectu partis,quanta in toto respectu totius,vt diximus , sequitur & ex hoc capite,id indiuiduum esse,l.j.§.si pecuniã,& ibi Bar.ff.depo.idem Bar.in d.§.Cato,& in d.l.stipulationes non diuiduntur,in iij.q.per l.in executione,versi.secunda ad opus,eo.tit.de verb.obli. & Bal.in d. l.si plures,C.de condi.inser.& Io.Berbe.in Viat.iuris,tit.de loca.char.§.versi.solet & quæri.

*De eadem re.*

19 ¶Restant aliæ duæ rationes,quæ mihi non visæ sunt omittendæ. Vna hæc est,quòd cùm vna res,aut plures,vno pretio emptæ sunt, non debet pretium particulari solutione diuidi,l.planè,ff.fami.ercis.& no.in l.quidam existimauerũt,ff.si cert.pet.& in l.tutor,§.Lucius,ff.de vsur. Altera & omnium postrema ex eo procedit quod generaliter dicimus, aut totum admittendum,aut totum repudiandum,l.cùm quæritur,in fin.ff.de admi.tut.& l.nam absurdum,ff.de bon.liber.& l.si ita stipulatio,in fi.ff.de oper.liber.& l.quidam elogio,C.de iure dot.cum aliis multis concord.à me adductis infrà tit.præcedente,in fi.nu.§.faciunt & alia quoque,& seq.

*Quid in venditione pluriũ rerum,singulis pretijs in singulas res diuisis.*

20 ¶E x i i s autem quæ dicta sunt,satis potes intelligere , quòd si etiam in vno contractu vel instrumento venditæ sint plures res,pretiis in singulas res diuisis,videlicet domus centũ aureis,fundus aliis centum,censentur esse plures ac diuersæ venditiones , vt probant iura quæ suprà in prin.huius glo.adduximus:præsertim verò,d.l.cùm eiusdem,& d.l.si plura,ff.de Aedil.edic.& prætereà l.quod sæpe,§.in his,ff.de contrahen.empt.& l.in bello,§.vlt.ff.de capti. & postli.reuer.& asserunt Fran.Aret.& Soci.in l.si ex toto,§.vlt.vterque in secundo notab.ff.de leg.j.& idem Aret.consi.xj.procedendum est,col.j.& Fabianus in tractatu de emp. & vend.in v.q.prin.col.vj.versi.item distinct.& ante hos Bal.consi.lxvj.factum tale est,appatet,tum col.j. in princ.tum col.ij.versic.alij dicunt,lib.3.vbi ex hoc decidit pulchrum casum.& idem Bal.in l.vlti.§.prætereà,col.ij.C.de iur.dot.vbi dicit per text.ibi,in verbo,pro singulis,quòd si in eodem instrumento plures res continentur,quæ quidem habeant diuersa pretia, dicũtur etiam plures venditiones. Ideò si alter contrahentium in vna re sit deceptus vltra dimidium iusti pretij,in illa tantùm habebit locum rescissio, ex l.ij.C.de rescind vend.non etiam in aliis. Ita

enim eum allegat, licèt id mihi dicere non videatur, Philip.Dec.consi.ccccxxj. plenè & subtiliter, col.j. Sed id planè voluit ipse Bald.alio in loco, cuius Deci.non meminit, scilicet consil. xcj. facti narratio, in fi.lib.2.vbi tamen intelligit, nisi in aliis rebus etiam singulariter æstimatis tantũ esset lucri, vt in ea videri non posset fuisse deceptus: nam ex eodem contractu fit compensatio vnius corporis ad aliud, l.si duorum, §.sed rectius est, ff.de acti.empt. Hæc ille: qui & ipse illud quoque postremum dixerat in d.l.vlt.§.prętereà, de iure dot.& eum sequitur Fran. Aret.qui nec illius consilij meminit, in d.l.scire debemus, col.pen.versi.& adde duos effectus, ff.de verb.oblig. Sed & ipse Bald.& Ang.in d.l.cùm einsdem, ff.de Aedil.edict.scribunt, quòd si ex statuto debeat solui gabella ex omni contractu, in eodem instrumẽto venditæ sunt plures res eodẽ pretio, vna tantùm gabella debetur: si diuersis distinctisq́; in singulas res pretiis, tot debentur gabellæ, quot sunt res.& sequitur Firmi.in tract.gabel.in xv.quæst.v.partis prin. & Barba.d.consi.xxxvj.col.vij.versicu.& licèt, lib.2.& Philip.Deci.consil.cccxliiij.applaudent, colum.ij.versi.secundus casus.

21 *Quid, si uno pretio, quod diuiditur in singulas res.*

¶Et idem quoque cùm plures res sunt emptæ vno quidem pretio, sed quòd posteà in eodem contractu in singulas res diuiditur: verbi gratia, vendo domum & fundum trecentis aureis, scilicet domum ducentis, & fundum reliquis centum. Nam & eo casu censebuntur plures venditiones, vt voluit glo.in d.l.Aediles autem, §.si plura, versi.fortè, in prin.& iterum in glo.seq.rursumq́; in §.vlti.in verbo vno pretio, atque etiam in glos.vlti.ff.de Aedil.edict.& in l.cùm in ea, in glo.ij.eo.tit.& Bart.in sua disputa.incip.publicanus, ad fi. vbi dicit notandũ. & Fabia.à monte S.Sab.in tract.de empt.& vend.col.omnium pen.vbi sing.ad hoc dicit glos. in d.l.Aediles, in fi.& Ant.Corse.in suis singul.in verbo, venditio, incip.licet plures, qui est in fin.illius operis; vbi dicit de hoc esse tex.in l.cùm duo serui, ff.de in diem addict. Super quo tamen vide Signo.consi.liij.super prima, in princ.

22 *Quid, si è diuerso, pretium in singulas res diuisum, in unum cogitur.*

¶Sed & idem denique, si ex contrario primùm fuerit diuisum pretium in singulas res, & vnum ex omnibus coactum: videlicet hoc modo, vendo tibi domũ sexaginta aureis, & fundum quadraginta, quæ quidem summæ in vnum retractæ faciunt centũ aureos. Nam nihilominùs censentur esse plures venditiones, vt dicit Franc.Aret.in d.l.scire debemus.col.iij.vers. & aduerte, ff.de verb.oblig.vbi de hoc dicit esse tex.not.& sing.in d.l.si plura, idq́ue ex eo dicit probari, quod scribit Barto.in l.vbi fideiussor, ff.de solut. quòd quando iudex in sua sententia exprimit diuersas summas pro diuersis causis, deinde dicit, quòd omnes summę simul faciunt summam centum aureorum, in quam reum condemnat, non dicitur reus condemnatus in centum, sed in quantitates specialiter & diuisim expressas.

23 *Quid si constet, cõtrahentes non nisi omnes res empturos & uendituros fuisse.*

¶Verum hæc omnia velim intelligas tribus aut quatuor modis. Primo, nisi constaret emptorem aut venditorem non nisi omnes res empturum aut venditurum fuisse: tunc enim licet in singula capita pretium sit constitutum, censebitur tamen vna venditio: nec poterit in quibusdam tantùm rescindi: vt est tex.expressus in d.l.cùm eiusdem, §.interdum.ff.de Aedili. edic.vbi ponitur exemplum, in quo id manifestum est. Quo subnixus Philip.Deci.d.consil. ccccxxj.col.j.respondit, quòd si plures res singulis pretiis eodem instrumento sint venditæ, quas tamen constat contrahentes non empturos aut vendituros fuisse, nisi omnes huiusmodi contractus habebitur pro vna venditione: vnde & venditori agenti ad pretiũ obstabit exceptio rei non traditæ, donec omnes traditæ fuerint. Quæ quidem omnia ad hunc nostrum casum sunt notanda. Et faciunt scripta à Signo.d.consi.liij.super j.quæst.in j.dubio.

24 *Pretio in singula iugera cõstituto, an fertilia tantũ retrahi possint.*

¶Quid enim dicemus in hac specie, cùm quis simul emit centũ agri iugera, vel etiam fundum quempiam simpliciter, non designato numero iugerum, vno tamen eodemq́; pretio in singula iugera constituto, quorum alia sunt fertilia, alia sterilia: dicemúsne, consanguineum posse retrahere fertiliora, soluto illo singulorũ pretio, relictis sterilibus? Et id certè iniquum foret & absurdum, per l.qui vtilia, & l.quisquis, C.de om.agr. deser.lib.11. Et ita in hac specie voluit, quisquis is est, qui repet.fecit in l.j.C.de fund.rei pri.eo.lib.in 4.reg.fal.ij.consideratio-nis. Nam & vt ad illam rationem redeamus, hic emptor verisimiliter non erat sterilia empturus sine fertilibus, quamuis omnia æquali pretio emerit.

25 *An, quæ dicta sunt in venditione, habeant locum in datione in solutum.*

¶Secundo intellige procedere, nisi res duæ separatim & diuerso pretio fuerint datæ in solutum pro vno ac eodem debito: exempli gratia, tu mihi debes ex eadem causa trecentos aureos, pro quibus tu mihi das in solutum duos fundos, vnum scilicet æstimatum centum aureos, alterum ducentos: nam cùm tunc considerata causa primitiua, esset vnum debitum indiuiduum, quod scilicet debitor non potuisset diuidere, & per partes soluere inuito creditore, l.tutor, §.Lucius, ff.de vsur.& habetur in d.l.quidam existimauerũt, ff.si cert.pet.ideò etiam ex pòst facto non debet admitti particularis redemptio consanguinei, vt in hac specie nuncupatim voluit Pet.Besut.in d.l.scire debemus, ad fi.prin.ff.de verb.oblig.& sequitur Ias.in l.stipulationes non diuiduntur, col.xiiij.versi.ad ista etiã adde, eo.tit.vbi dicit ad hoc facere duos tex.scilicet in l.tutor, ff.de fideius.ibi, tituli causa respicienda est, & non titulus actionis.& tex. notab.in l.id quod, ff.de don.ibi causam & originem constitutæ pecuniæ præualere.

26 *Datio in so-*

¶Quibus & adde, dationem in solutum omnino esse indiuiduam, eamq́; totam, vel ob minimam partem rescindi, atque infirmari.l.cùm amplius, ff.de reg.iur.& l.si non sortem, §.si cen-

tum, li.

tum,ff.de condi.indeb.vbi tex.rationem adducit huc admodum pertinentem,ne scilicet quis cogatur inuitus habere communionem. & Bartol.ibi dicit esse notandum pro dationibus in solutum,quæ quotidie fiunt,vt si fiant pro pluri quàm sit debitum, vitientur omnino.& sequuntur Fulg.Paul.Cast.qui id dicit vtilissimum & quotidianum.& Alex.Fran.Cur. senior in addit.illius Socin. & Ias.ibi,& Bald.subobscurè in l.ordo,in penult.quæst.C. de execu.rei iudic.& apertius in l.certi condictio,§.quoniam,{col.iij.} versic.secundò si iudex,& ibi quoque Franc.Areti.Socin.colum.vlti.& Philip.Deci.col.j.in iij.notab.ff.si cert.peta.vbi Bald.ipse ita dicit se consuluisse,vti fecit consi.ccccxcvj.tenor literarum,col.iij.versicu.sed hîc occurrit, lib.1.& quisquis est inter consilia eiusdem consi.ccxxiij.proponitur quòd vnus hæredū,col.j. lib.2.& rursus idem Bald.in c.quoniam,§.si autem,col.j.versic.sed quid si missio, extrà vt lit. non contesta.Fulg.consi.cxxxvij.quia ex facto ius oritur,in j.dubio,& consi.clxxij.visis processu,col.ij.versi.hoc itaque recepto,& consi.cxc.visis toto,col.ij.versi. nec quenquā moueat. Raph.Co.in l.iustè possidet,& ibi etiam Alex.col.v.versi.ibi autem decretum.& Fran.Aret.ff. de acquir.posses.Rom.Paul.Castr.& Alexand.qui id dicit not.& Ias.in l.j.§.sed si mibi, & ibi quoque Alcia.num.22.ff.de verb.oblig.& idem Rom.in l.si is ad quem,ff.de acquir.hæred. & consi.ccccl.præsens dubitatio,in fi.& consi.ccccliiij.in re præsenti,col.ij.versi.quinimo dicendum est.Flor.in l.in hoc iudicio,col.j.ff.famil.ercisc.vbi dicit Bart.ita se interroganti respondisse.Paul.Cast.in d.l.si quis aliam,col.ij.versicu.adde quartum casum,ff.de solut.vbi id dicit singu.& consi.clxv.visis & ponderatis allegationibus,col.vlti.lib.2. vbi & id asserit procedere in minimo.Stepha.Bertrand.consi.cclxix.viso processu,num.9.& 10.lib.3.Soci.consi.lxxxij.in causa,paulò ante fi.lib.3.Philip.Dec.consi.cccciij.quamuis in casu,col.v.& cons.cccccl xxxvij. coram magnificis,col.ij.& Matth.Afflict.decis.Neap.ccxviij.petita,non semel,& iterum decis. ccclviij.in causa,ad fin.Carol.Rui.consi.cxxxvj.primò videndum.col.ij.nu.5.lib.1. vbi & post alios dicit id quoque procedere io datione in solutum facta à parte,& consil.clx.viso, & col. pen.num.27.lib.2.& consi.xvij.quia satis,col.iij.nu.6.lib.5.{& Franc.Curt.iunior consil.clxx. sacratissimæ,& c.habita,col.ij.num.3.}

*lutum indiuidua.*

27 ¶Et facit etiam,quod in simili re distinguit Barto.inter venditionem, & dationem in solutū. in d.l.si quis aliam,de sol.& post eum Franc.Areti.consi.ccxxix.consultissime domine, col.j. Sed aduerte,quòd multi ex illis,quos suprà versi.præcedenti citauimus,loquuntur in datione in solutum iudiciali. Suntq; qui negant id procedere in conuentionali, siue extraiudiciali:de quo vide Fran.Aret.& Soc.in d.§.quoniam,& Ias.in d.§.si centum,& Philip.Dec.in d.l. cùm amplius,& Alciar.in d.§.sed & si mihi. Intellige autem ( ne id omittamus ) quòd etsi ea datio vitietur omnino,poterit tamen creditor rei sibi datæ tanquam pignori incumbere, donec soluatur verum debitum.ita tamē vt fructus sortem extenuent.l.Titia,cùm propter dotem,ff.de solu.quam in boc dicit mirabilem Bal.in d.c.quoniam,§.si autem,vbi suprà.

*An ea procedant in datione in solutum conuentionali.*
*An autem creditor posit tunc pignori incumbere.*

28 ¶Tertio intellige,vt non procedant superiora in feudo & empbyteusi. Nam etsi plures res in feudum, vel emphyteusim iisdem pactis & oneribus concessæ fuerint, aut etiam vna eademq; res:tamen si vasallus,vel emphyteuta,vnam rem ex multis, aut etiam partem vnius alienauerit,illam tantùm perdit,vt de feudo probatur in c.1.ibi,si totum, totum perdet:si partem, partem perdet,tit.de vasal.qui contra constit.Lotha.& ibi glos.id intelligens ex eo colligit,neminem esse puniendum vltra quàm deliquerit:& allegat alia multa iura, & ibi quoque Bald.Mart Laud.& cæteri Recentiores & etiam text.in c.si quis miles,in verbo,totum, & ibi, Mart.Land.& Card.Alex.qni id annotant & dicunt perpetuò oot.titu.de feud.sine culp.non amit.& in c.1.§.illud,& ibi glos.in verbo.retinet,& iterum in §.denique,in verbo,scriptum, & ibi quoque Aluar.in illo §.illud,in xxxij.conclus.tit.quæ fuit pri.cau.benefi.amit. & glo.in c. vasallus,in verbo,ex certa scientia. & ibi Marti.Laud.& Cardin.Alex.tit. si de feud.fuet.controuer.inter domi.& agna.& glos.in c.imperialem,§.callidis,in verbo,amittat.& ibi Bal.tit.de prohib.feud.ali.per Fed.glo.in c.1.§.aut si libellario,& ibi quoque And.,Iser.Bal. & Aluar.tit. quib.mod.feu.amit. idem Iser.in c.1.in prin.col.ij.d.tit.si de feu.fuer.contro.inter do. & agna. Ioan.And.in c.2.super glo.ij.& ibi quoque Imo.col.ij.& Panor.extrà de feud. contra glo.ibi. Ioan.Fab.in §.si verò,Instit.de leg.Bald.in c.1.colum.j.& iterum colum.iij.versi.qnæro vtrùm propter peccatum.& ibi latè Cardi.Alex.in prin.titu.de alie.feu.Soci.& Recentiores in l.iiij.§. Cato,ff.de verbo.oblig.Philip.Deci.consi.dclxvij.non consonat,circa medium.& Caro. Molend.in consuet.Parisien.titu.j.§.xiij.glos.v.num.7. Et de emphyteusi voluerunt Guli.Cu. & Ang.in quibusdam lecturis,vt aliqui referunt in l.cum Syllaniannm,C.de his quib.vt indig. Raph.Co.vt à plerisque citatur.in l.quidam in iure,§.donationem.ff.de donat. & Fran.Cur. senior consi.lxxj.super controuersia,col.vlti.& Iasoo in l.vlti.chart.penul.versi.decimotertiò quæro,C.de iure emphyt.

*An quæ dicta sunt procedāt in feudo & emphyteusi.*
*Vasallus uel emphyteuta qui partē uendit,an eā tantùm partem amittat.*

29 ¶Super quibus tamen vide ipsum Bal.Mart.Laud.& omnino Cardi.Alex. id latè tractantem in c.1.tit.quali.feud.olim ali.pote.& eundem Bal.in c.1.§.hoc quoque,col.v.versic. tertia conclusio,tit.de succes.feud.& in d.c.1.col.j.in iij.notab.tit.de alie.feud.ipsum Card.in d.c.1.col.j. titu.de vasal.qui contra constit.Lotha.Roffre.Beneuenta. quæstione Sab.liij.Ioan.Hostien.in Sum.tit.de feud.§.quod hodie,post princ.& rursum §.quibus modis,versic.veruntamen. { &

*De eadem re.*

Bald.consi.cccxlj.qui litem habebat,lib.2.} & Rapha.Co.consi.xlj.ad primum,in iij.dubio.& Barb.in d.l.iiij.§.Cato,col.xxj.versi.mihi autem videtur,ff.de verb.obli.& consi.xxxvj.sapienter scripsit.col.pen.& vlti.lib.2.& Bapti.Cacia.inter consi.Corne.consil.xvij. dominus Ioannes,col.ij.versi.sextò præmitto,lib.2.& ibi ipsum Corne.in subscriptione eiusdem consi.ad fi. & Fran.Aret.consi.xiiij.viso & diligenter,col.iij.versi.vtrùm autem,& Franc.Curt.Iuniorem in tracta.feud.char.pen.iiij.partis,versi.restat tamen adhuc.Lud.Gozad.consi.lxxxvj. videtur, col.j.num.5.& iterum col.iij.nu.20. & vide quod in simili tractatur ab Angel.consi.clxviij.ex isto dubio,col.j.in ij.dub.vtrùm scilicet hæres qui in cooficiendo inuentario vnam rem suppressit ac surripuit,ea tantùm priuetur,an omnibus.

30 ¶QVARTO modo intellige hunc §.nostrum,qui negat admittendum consanguineum volentem retrahere partem rerum venditarum vna venditione & pretio,vt noo procedat in casu nota.quem ponemus in glos.seq.nu.6.ex istis deoique,iuoctis præcedentibus:in quem locum volui id reiicere, quia in eum admodum quadrat:sed hîc tantùm admonere Lectorem volui,vt sciret casum esse in quo hæc nostra cõsuetudo locum non habet. Et cum his finem huic tractatiooi fecerim, modò & præter ea quæ suprà diximus, Lectores commonefaciam quorundam aliorum tex.ad hanc materiam pertinentium, videlicet io d.l.si ex toto,§.vlti.ff. de leg.j.& in l.vxorem,§.agri plagam,ff.de leg.iij.& io l.prædiis,§.Titio,& §.balneas, & §.vlti. eod.tit.& l.communi diuidundo,§.si debitor.ff.commu.diuid.

*Alij textus ad materiam pertinentes.*

31 ¶VERVM antequàm hinc abeamus, occurrit & hæc quæst. Suprà locuti sumus de venditione facta vni à duobus cum pacto de reuendendo. Quid, si è diuerso vnus vendidit duobus fundum cum eo pacto: vtrùm veoditor possit ab altero eorum partem ipsius redimere? In qua specie ioterrogatus Steph.Bertr.respondit,eum posse: vtrunq; enim emptorem teneri in partes viriliter,l.reos,§.cum tabulis,ff.de duob.reis,vbi glos.adducit concord. Ita is voluit consi.xlj.licet contractus,lib.3.vbi respondet ad id quod suprà diximus,quia vtriusque casus est aperta differentia:nam nihil hoc casu,de quo nunc loquimur, interest vnius ex emptoribus,si partem suam reuendat:in alio autem casu,de quo tam multa suprà scripsimus,interest ipsius emptoris,qui vnus est,si partem rei reuendit,vt satis suprà ostendimus.

*Re ab uno duobus uendita,an poßit uẽditor ab altero partem ipsius redimere.*

32 ¶SED nec in hac tractatione illud omittemus,quod aliquando ex facto cõtingere vidimus. Quispiam consanguioeus meus vno eodemq; pretio ac contractu vendidit rem cõmnnem, ipsius scilicet & meam, vti factũ in l.portionem,C.de commu.rer.ali.aut etiam duas res,quarum altera ipsius est,altera mea:an ego sum audiendus,volens retrahere partem,aut rem venditoris tantùm,pro rata pretij,non etiam meam? Quod non videtur,propter nostram hanc consuetudinem,quæ noo admittit cõsanguioeum volentem retrahere partem rerum venditarũ,& ratiooes,quas suprà adduximus: præsertim quòd emptor dicet se oõ fuisse empturũ, nisi rem ipsam integrã,aut illas duas res simul, ideò etiam nõ nisi vtrasque à se retrahendas.

*Si uno contractu & pretio, quis uendit rẽ suam & sui consanguinei, an consanguineum poterit retrahere partem uenditoris tantùm.*

33 ¶Contrà quoque videtur:quia sic ego cogerer emere partem siue rem meã,cùm rei suæ nulla sit emptio,l.suæ rei,ff.de contrah.empt.Et si aliter diceremus, esset paratissima via atque apertissima volentibus fraudare consanguineos: quia semper cum portione aut re venditoris iungerent portionem aut rem consanguinei:qui ideò oon posset rem & portionem venditoris retrahere,nisi & id damnum & iocõmodum pateretur,vt simul portiooem,aut rem suam emeret,eiusq; daret pretiũ. Et si quis diceret,quantùm ad hanc ratiooem pertinet,quòd consanguineus posset præstando pretium rei suæ repetere:tamen si & id procederet, in eo quoque admodum incommodaretur,cùm multò satius sit pretium ipsum retinere,quàm solutum repetere,l.iij.ff.de compen.& l.postulaote,ff.ad Seoatusc.Trebel.cum simi.

*De eadem re.*

34 ¶Nec potest emptor,qui sic emit rem aut portionem alienam cum re aut portione venditoris,se viodicare à mala fide,aut certè à culpa, si causari velit se ignorasse rem alienam emere: neque enim debuit ignorare rem huiusmodi esse. nam sicut qui cum alio contrahit, est vel esse debet non ignarus conditionis eius,l.qui cum alio,ff.de regulis iur.vbi glo.nuncupatim dicit eum esse in culpa,qui id ignorat:ita quoque pari ratione in culpa est, qui ignorat conditionem rei,quam emit,argumẽto illo receptissimo de persona ad rem,l.qui plures liberos, ff.de vulga.& pup.& l.si quis inquilinos,§.si ita legatum,ff.de leg.j.

*De eadem re.*

35 ¶Vide igitur oum distinguendum sit,an venditor meus consaoguineus rem aut portionem illam meã possidebat,necne: vt si possidebat,necesse sit mihi totum pretiũ reddere, & posteà si velim pro rata rei meæ idem pretium repetere,cùm & eam ipsam mihi necesse fuisset condicere,& repetere ab ipso venditore consanguineo meo possidente. Nam & videmus quòd in beneficio l.vlti.C.de edict.Diui Adria.tol. veniunt oon solùm res, quæ fuerunt testatoris, sed & eæ quoque,quas ipse possidebat, etiam si non erat dominus. glos.in d.l.vlti. in verbo, fuerunt,& ibi Bart.Bald.Ioan.Fab.Ange.& alij.& facit text.in l.& oon tantùm, in princi.ff.de petit.hæred.& in l.si quis libertatem,ibi,plus ait,eod.tit.& quod etiam scribit in simili Imo.in cap.cùm ad sedem,post princ.extrà de restit.spol. Quodq; à nostris traditur,possessorem sacerdotij posse agere pro iuribus illius,& cogere debitores,vt sibi soluaot:oec eos posse domini quæstionem referre.Fed,Sen.consi.ciij.parœcianus. & Pan.in c.nihil,col.vlti.de elect.cum simil. Et proptereà etiam liberatur,qui huic possessori soluit,vt respondit Pet.Aocha.coosil. cxvij.

*Quid, si ipse uenditor rem ipsius consanguinei possidebat.*

cxvij.fatis impertinens,circa medium.cum in fin.concord. Ad hæc,poſſum rem meam, quæ ab alio poſſidetur emere ratione poſſeſsionis,l.ſi aliquam,ff.de acqui.poſ.& l.ſi in emptione, §.rei ſuæ,ff.de contrah.empt. Nec prima facie præſumitur fraus ob poſſeſsionem, quæ facit, vt venditor poſsidens præſumatur dominus,l.ij.C.de probat.cum ſimi.

36 ¶An verò ego poſsim meo periculo contendere de proprietate rei meæ,antequàm eius pretium refundam,vt ſi ex euentu iudicij conſtet rem meam eſſe, nõ tenear pro eius rata pretiũ ſoluere:ſin aliter,teneat:ita tamen,vt ſi interim tempus retractus exierit,non ſim amplius admittendus,ar.eius quod in ſimili ſcriptum eſt ſuprà eo.tit.§.iiij.& eorum quæ ibi latè ſcripſimus in glo.iij.in verbo,*aura cours contre le retrayant*,num.1.& ſeq.atque etiam,§.j.in glo.x.in verbo,*dedans l'an*,nu.43.ſeptimò quia in præcedenti,& iterũ in §.xij.in gloſ.ij.nu.4.quartò quod terminus.Ego verò tutius crederem id facere,quod in præced.verſi.dictum eſt. *An conſanguineus poſſit euentum litis proprietatis expectare.*

## POVR LA PARTIE QVI SERA TENVE DE LVY, PRO EA PARTE QVAE SIBI IVRE FEVDI EST SVBIECTA, GLO. II.

1 HOC igitur intereſt inter conſanguineum,& dominum feudi,quòd conſanguineus non poteſt retrahere partem rerum venditarum, ſed debet totum retrahere,vel totum relinquere:dominus autem id poteſt tantùm retrahere,quod eſt in feudo ipſius. Prioris multas rationes adduximus in præcedenti glo. quibus hoc addere potes , conſanguineo ad ius competere non tantùm ratione vnius rei aut partis , ſed totius,vno pretio venditi:ideò non mirum eſt,ſi vnam rem tantùm retrahere non poſſit, & aliam non retrahere. At domino non competit niſi ratione rei , quæ eſt in ſuo feudo : ideò eam tantùm poteſt retrahere ſine alia. Alioqui ius domini poſſet illi auferri facillimè , facto contrahentium,miſcendo ſcilicet aliquid etiam minimum,quod nõ eſſet in ſuo feudo.quod fieri non debet,§.ſed non ſolùm,in authen.de nup. neque enim alteri per alterum debet iniqua conditio afferri.l.non debet.ff.de reg.iur.& ibi concord. *Dominus an poſſit retrahere tam partem tantùm , quæ eſt in feudo ipſius,uide infrà num.4.*

2 ¶Atque ita in ſimili ſtatuto,illo videlicet,vt vicinus habeat ius retrahendi reſtituto pretio vt hic habet conſanguineus,ſi quis vno contractu ac pretio vendat res duas,quarũ vna ſit mihi vicina,altera non ſit : poſſum retrahere eam quæ mihi vicina eſt,& alteram non vicinam relinquere:vt per multa expreſsim,& in hac ſpecie tenuit Bald.in tracta.Protomixeos,col.pen. verſic.ſed pone quòd quis habens,& poſt eum Matthæ.Affli.in eodem tracta.in verbo,ſcriptum eſt,col.ij.verſi.quartò not.vbi vterque dicit,aliud eſſe, ſi totum id quod venditum eſt, eſſet mihi vicinum,& vellem partem tantùm retrahere : tunc enim non eſſem admittendus: ſicuti diximus de conſanguineo,qui ius habet retrahendi. *Et uicinus quoque rem uicinam.*

3 ¶EX QVO & ego infero ad caſum retractus feudalis, quòd ſi quis vno contractu & pretio plures res emerit,quæ quidem omnes ſunt in feudo eiuſdem domini,nõ poterit is dominus iure feudi aliquas earum retrahere,& alias relinquere: nam tunc non ſumus in caſu huius cõſuetudinis,quæ loquitur,quando pars tantùm eſt in feudo vnius, vt ipſe ſcilicet eam partem tantùm poſsit retrahere:quòd ſi res omnes ſunt in eiuſdem feudo,non video cur poſsit partem retrahere,per ea quę abundè diximus in præced glo.& in hac etiam,in præcedentib.verſ. Et ſecundum hanc noſtram ſententiam eſt expreſſa conſuetudo Aruernorum tit.xxj.qui eſt, *des emphyteoſes & louages*,cap.8.& ſeq.quibus ſtatuitur, non poſſe dominum retrahere iure feudali partem rerum feudalium , ſi omnes ſunt in ſuo feudo. Quòd ſi ſint in diuerſis feudis, poteſt eas retrahere,& reliquas relinquere,niſi emptor ei totum offerat. Quod idem repetitur tit.xxij.qui eſt *des fiefz*,cap.22.& duobus ſeq. & eſt eadem conſuetudo apud Altam Marchiam,cap.275.& ſeq.de quo vide quæ dicam inferius,nu.8.& hæc faciunt,& ſeq. An autem ceſſante ea conſuetudine in vltimo articulo,poſsit emptor totum relinquere,vide quæ diximus ſuprà eo.tit.§.xj.in verbo,*il y ſera receu pro rata*,quæ eſt glo.vij.eius §.nu.3.at in caſu. *Dominus non poteſt rem unam ex multis quæ omnes ſunt in ſuo feudo,redimere. Conſuetudines.*

4 ¶Cæterùm Guid.Pap.deciſ.Delphi.cccccviij.pone aliquis,dicit quòd ſi quis vno pretio emit plures res,quæ ſunt in dominio directo & emphyteuſi diuerſorum dominorum,nõ poteſt vnus dominorum partem retrahere iure prælationis : per quædam ex iis , quæ allegauimus. Quod & ante eum,licet non alleget,tenuerunt Guli.Cu.& Albe.in l.ſi duo patroni,in prin. ff.de iureiur.per l.fundus ille,ff.de contrah.empt.quos ſequitur Iaſ.in l.ſtipulationes non diuiduntur,col.xiij.verſic.ad idem pro iſta deciſione.ff.de verb.obli.& Fran.Rip.in repe.l.quominus,col.vlti.verſicu. ſed pone quòd volens,ff.de flumi. Licet contrarium videatur tenere idem Guid.Pap.deci.Delphi.ccccxj.dominus directus,verſi.ſunt duo domini,vbi dicit,quòd ſi in hoc caſu vnus dominorum velit retinere,alter nolit,ſed vult inueſtire emptorem ſolutis laudimiis,vterque ſuo iure vtetur,per l.j.§.ſi alter ex hæredibus,ff.quor.lega.licet ( inquit) contrarium videatur,per l.quod ſi vno,ff.de in diem addict.quam citauimus in gloſſ. præcedenti,in princ.& idem repetit ſingu.ccccclxv.verſic.ſunt duo domini. Sed tu hic omnino vide quæ ſcripſimus ſuprà,d.§.xj.glo.vij.d.nu.3.& ſeq.& quod in ſimili tradit Albe. poſt Rayñ. & Guli.Cu.in l.communis,ff.de in ius voc. *Quid ſi unus dominorum uult retrahere,alter laudimia accipere.*

5 ¶Et pro hac vltima opi.& noſtra etiam conſuetudine,quæ ius facit domino retrahendi par- *De eadem re.*

tem,quæ in suo feudo est,est Bal.& Matth.Affli.vbi supra,vide Old.consi.xxxiiij.quæstio talis est,& Ioan.And.qui præceptoris non meminit in addi.Spe.tit.de loca.§.nunc aliqua,versi. lxxij.& Albe.ipsum,qui vtriusque nomen suppressit,in l.per fundum,col.ij.vers.vltimò quæritur.ff.de serui.rusti.præd.quibus locis tradunt, quòd si quis teneat in emphyteusim quædam molendina,videlicet à quodã capitulo pro octaua parte, & à quibusdam nobilibus pro aliis septem partibus, & iste emphyteuta vendit molendina cum consensu capituli & nobilium, vno excepto,qui vult partem suam,quam etiam habet pro indiuiso, sibi retinere iure dominij:certè id facere potest,per tex.in d.l.per fundũ, & alia quædam iura:nec possunt alij consortes eundem in iure retentionis pro sua parte impedire. Et sequitur Franc.Rip.Alber.tantùm mentione facta,lib.respon.15.c.1.sub rub.de feud.& iure emphy. & in l.j.col.xj.num.41.ff. de pigno. Sed tu hic vide Fran.Curt.iuniorem in tract.feud.q.vj.quartæ partis,& Ioã.Berbe. in suo Viatorio iuris,tit.de locat.char.§.versic.quæritur etiam è contrario,& omnino Carol. Molend.in consuet.Parisien.tit.j.§.xiij.q.iterumq; in vij. & Ferro.in consuetu. Burdig.titu.de retractu,§.ij.versi.& si plures.& iterum tit.de feudis,§.vij.& iterum §.ix.

6 ¶Ex istis denique infero,quòd si consanguineo non competeret ius retrahendi totum id quod venditũ est vno pretio:verbi gratia,Mæuius & Titius vendiderũt simul rem quampiam communem,quia fortè eandem simul comparauerant.Consanguineus Mæuij non potest iure consanguinitatis retrahere partem Titij, cuius non est consanguineus:sed certè poterit partem Mæuij tantùm retrahere. Et de hoc est casus,si non oscitanter inspiciatur,in cap. constitutus,extrà de in integ.restit.Nam ibi ij qui restituuntur in integrum,non poterant redimere partem suam à patre eorum consensu venditam : ideò quantùm ad eam partem,alio remedio eis prouidetur. Tamen admittuntur ad retractum alterius partis vi consuetudinis, quamuis vtraque pars eodem contractu & pretio fuisset vendita,vt ibi dicitur. Quod nota, quia nondum vidi cum tex.in id ab aliquo annotatum.

*Si consanguineus nõ possit unam partem retrahere, an poterit alteram.*

7 ¶Et hoc quidem confirmo alia ratione ex verbis nostræ consuetudinis, cùm dicitur, *& si le lignagier ne veut retraire le tout*: nam ea verba non possunt adaptari,nisi ad eum,qui potest retrahere totum,si velit,l.quis sit fugitiuus, §.idem ait si seruus,ff.de Aedili.edict. vbi is dicitur non velle,qui potest facere,& non facit.& l.nolle adire,quæ est iiij.ff.de acqui.hæred. vbi non videtur nolle adire,qui non potest.& l.pater Seuerinam,in prin.ff.de cond.& demon.ex qua not.Bart.quòd non dicitur nolle nubere,quæ nubere non potest, quia nondum viripotens est,& l.ab administratione,C.de leg.ex qua no.Bal.quòd non nocet nolle ei,qui velle nõ potest,infertq; post Iaco.Butr.ad statutum, quod punit declinantem iurisdictionem potestatis, vt non habeat locum in clerico , qui etiam si velit,non potest litigare coram iudice seculari, & sequuntur Ange.Raph.Pau.Cast.Alex.Coroe.& Ias.ibi.

*De eodem.*

8 ¶Et hæc faciunt pro consuetudine,quæ est in quibusdam locis Franciæ,videlicet, quòd cùm ex eorum locorũ consuetudine retractus non habeat locum in quæstibus,nec in rebus quoque patrimonialibus,quæ non processerunt à linea retrahentium, si quis simul eodem contractu & pretio vendat rem patrimonialem,& rem acquisititiam , aut etiam plures res ex diuersis lineis:consanguineus venditoris ex altera tantùm linea poterit retrahere rem patrimonialem,quæ ex sua processit linea, & alteram relinquere,quæ est acquisititia , vel etiam est ex alia linea. Hæc enim est consuetudo Meldensibus,cap.104.& Meloduoensibus,c.57. Laudunensibus,in Vermandia huius tit.§.xii.qui est totius tertiæ partis lxxxvij.& seq. Verùm Aureliaoensibus res patrimonialis attrahit ad se rem acquisititiam , cap.299. At Turonensibus est in facultate emptoris admittere consanguineum,vel ad totum,vel ad eam partem,quę ex linea eius est,vt scribitur hoc eod.tit.consuetudinum eius loci,cap.22. Similiterq; Cenomanensibus,cap.378.& Andegauensibus,c.368.Aruerniensibus,tit.*de retraict*, cap.29.iunctis duobus præcedentibus,& Borboniensibus,cap.447.& sequen. & Niuernensibus,hoc quoque tit. §.xxvij.& Marchiensibus huius item tit.c.22.quod est omnium cclxxxij.& sequen. Loduoensibus hoc item titu.§.xx.

*Si res patrimonialis & acquisititia simul uendantur, potest consanguineus rem patrimonialem tantum retrahere.*

*Consuetudines.*

9 ¶Et ego sanè in ea sum sententia , vt licet his casibus , quibus consanguineus potest tantùm partem retrahere, possit eandẽ petere sine altera,oblato pro rata pretio: si tamen emptor offerat totum eidem relinquere,restituendo integrum pretium venditionis , tenetur consanguineus totum retrahere,vel totum relinquere,per text.not.in l.tutor,§.j.ff.de minori.cùm dicitur:Respondi,eatenus rescindi,nisi emptor à toto contractu velit discedi , quòd partem empturus non esset. Et facit optimè text.in l.communi,§.si debitor,ff.commun.diuidun. atque etiam id quod voluerunt Guli.Cu.& Alber.in d.l.si duo patroni,ff.de iureiur. & quod diximus supra eod.tit.§.xj.glos.vij.quæ est in verbo, *il y sera receu pro rata*, nume.3.at in casu,& aliquid etiam diximus supra hac eadem glos.num.3.& sequen. Tametsi Bald.aliud videtur voluisse in tracta.proto.colum.penulti.versic.sed pone quòd quis, & ibi quoque Afflict. in verbo,scriptum est,col.ij.versi.quartò not.

*Sed quid,si emptor res omnes offerat reuendere.*

10 ¶Sed hic dubium aliud est,si è diuerso consanguineus vult totum retrahere, quod scilicet patrimoniale est,& quod acquisititium,an cogetur emptor ei totum relinquere, restituto integro pretio. Dic quòd non,vt in simili voluit Alber.in d.l.si duo patroni,ff.de iureiu. quòd vnus

*Quid, è diuerso,si cõsangui*

vnus ex duobus dominis rei emphyteuticæ non poteſt inuito emptore retinere totam rem emphyteuticã reſtituto toto pretio,ſed ſuam tantùm partem,per tex.in l.in bello,§.ſi ſeruus plurium,ff.de capti.& poſtlim.reuer.& idem voluit ipſe Albe.in l.pen.§.j.ff.locat.per l.vlt.in prin.ff.de vulg.& pup.ſubſt.& l.ſi ſeruus duorum,ff.de acq.hær.quæ l.nõ extat, & l.ſi ſeruus plurium,ff.de ſtip.ſeruo.quæ item non extat , & puto Codicem Alb.corruptum.Subditq́; id videri expreſſum in l.ſi hac lege , §.quoties,ff.qui & à quib.manu.Et id quidem puto veriſſimum,licet contrariũ teneat Fran.Ripa.in d.l.quò minus,in fi.ff.de flumi.dicens id voluiſſe Soc.& Iaſ.in l.j.§.ſed & quoties,ff.ad Trebel.qui id tamen non dicunt.Sed Soci.aliud quidpiam ſimile,de quo dicemus tit.ſeq.§.j.glo.vj.in verbo,*ou ſes heritiers*,nu.33.ar maius,& multis ſeq.vbi etiam multa videbis ad hanc rem pertinentia,quæ ibi omnino videas.

*nens vult totũ retrahere.*

## §. *XXIIII.*

SI AVLCVN achepte in globo,& pour vn pris pluſieurs choſes eſtans en pluſieurs fiefz & ſeigneuries,à luy eſt eſtimer & liciter que vault la choſe eſtant en chaſcune deſdictes ſeigneuries. Et à chaſcun deſdictz ſeigneurs reſpectiuement appartient d'eſlire dedans le temps de la couſtume ( qui eſt huict iours apres ladicte exhibition de contractz ) les ventes & honneurs, ou prendre la choſe par puiſſance des fiefz.

*SI QVIS ſimul vnóque pretio res plures emerit in diuerſis feudis & dominiis ſitas,ipſius eſt æſtimare , quanti quæque res in vnoquoque feudo ſita valeant. Et ſingulorum dominorum, eligere intra tempus conſuetudinis ( quod eſt octo dierum ab exhibitione tabularum ) velínne laudimia accipere,an rem iure feudi venditare.*

## GLOSSA VNICA.

1 HIC §.fortè melius collocaretur ſub tit.huius volu.ij.qui eſt *des droictz de ventes & honneurs,& de prendre la choſe par puiſſance de fief*, quem collocauimus ante §.14. totius huius volu. Hîc tamen non omnino ineptè ponitur , quia veluti obiter & tranſeunter declarat vltimã partem præcedentis §.vt plerunque fit in noſtris legibus. Atque etiam hinc occaſione ſumpta,declarabimus quæſtionem huic maximè loco & titulo conuenientem. Quid enim ſi conſanguineus emit vno pretio res diuerſas , & in diuerſis feudis ſitas (quo caſu domini feudorũ non poſſunt vti iure prælationis, cùm conſanguineus ipſe qui emit,eis præferatur, vt ſuprà cautum eſt huius titu.§.xx.& d.tit.ij.§.ix.) quomodo igitur fiet hæc rerum emptarũ æſtimatio? nam in hoc caſu fieri non poteſt,quod hîc ſcribitur,cùm hæc æſtimatio ab emptore fit,vt poſteà dominus eligat vel laudimia , vel rem iure prælationis.Igitur æſtimabit iudex,deducta ſcilicet aliarum rerum æſtimatione , & facta omnium collatione:vt in ſimili dicitur in l.quod ex Pamphila, & l.qui ſolidum , §.j.ff. de leg.ij.& optima glo.in l.ſi plura,ff.de Aedil.edict.& Bal.loquens in ſtatuto præferente vicinum extraneo,in tract.Protomixeos,col.vlt.verſi.ſed quomodo fiet æſtimatio.& Matthæ. Afflict.in eod.tract.in verbo,ſcriptum,col.iij.verſi.ſed iterum quæro, pone.

*Si conſanguineus vno pretio emit res diuerſas diuerſorum feudorũ , quomodo fiet æſtimatio laudimiorum.*

2 ¶ILLVD autem quæſtionis eſt,ſi cùm emptor licitauerit rem,quæ eſt in feudo alicuius,dominus ipſe queratur iniuſtam eſſe licitationem,id eſt,aut iuſto pretio minorem, cum ſciret emptor non vanis argumentis ductus,dominũ non redempturũ,quia fortè inops eſt nummorum:aut è diuerſo maiorem,cùm intelligeret dominũ omnino redempturũ propter vicinitatem,aut aliã huiuſcemodi veriſimilẽ affectionem.Ideò petit dominus,ne ſtetur licitationi emptoris,ſed res ipſa arbitrio boni viri æſtimetur:emptor autem negat id fieri debere,ſed ſequendam eſſe conſuetudinem : quæ primùm illi ius facit licitandi, deinde & domino eligendi:vt ſcilicet ſi emptor modicè æſtimet,dominus rem redimat:ſi immodicè,laudimia recipiat:eiúſque rei rationem eſſe,vt cogatur emptor iuſtè licitare : ne ſi iniuſtè ac malignè id faciat,mox ſuæ iniuſtitiæ & malignitatis pœnas luat:idq́; fiat ſine lite aut ſumptibus. Et certè clara eſt & aperta noſtra conſuetudo,licitationem eſſe emptoris,optionem domini:ideoq́ue dominum ipſum cauſari non poſſe iniquã eſſe aut iniuſtã emptoris licitationem,nec ſequẽdam eſſe conſuetudinẽ:nam vbi eſt caſus legis vel ſtatuti,ibi nulla eſt quæſtio vel dubitatio, l.ancillæ,& ibi gloſſ.in verbo, quæſtio. C.de furt.& cùm in verbis nulla eſt ambiguitas,non debet admitti quæſtio voluntatis,l.ille aut ille,§.cùm in verbis,ff.de leg.3.cum ſimi.

*An dominus poſſit queri licitationẽ in caſu huius §. ab emptore factã eſſe iniuſtam.*

3 ¶Et ita in ſimili quæſtione reſpondit Corn.conſi.234.licet in hac,per totum, libr.1.ibi enim huiuſcemodi ſpecies eſt:Statuto Senarum cautum eſt,vt maior natu fratrum diuidat hæreditatem,& poſteà minor eligat. Minor quiſpiam petebat recedi à ſtatuto , & diuiſionem fieri arbitrio iudicis,reſpondit Corne.eum non eſſe audiendum , ſed omnino ſtandum eſſe ſta-

*Quid ſi ex ſtatuto maior debet diuidere, minor eligere.*

tuto,& diuisioni factæ à maiori,per multa alia illic allegata,quæ sunt in promptu omnibus. Sed & idem Corne.de eodē statuto loquens,consi.ccxxxix.visis statutis,lib.3.negat arbitros posse ab eo recedere, sed id omnino sequi debere , si tamen ei locus sit ,quia nullum aliud extat,quod id in aliqua certa specie impediat,aut partes tacitè vel expresse eidem renuntiauerint. Et ex illic scriptis intelliges,etiā maiorē non posse se huic diuisioni eximere invito iuniore,cui posteà datur optio,vt sic etiā intelligas in casu nostræ consuetudinis,non posse emptorem hanc licitationem effugere.

4 ¶Quod tamen intellige in illo priori casu,vt scilicet licitationē ab emptore factā non possit dominus impugnare,vt suprà diximus , nisi in ea licitatione esset euidens quædā fraus aut iniquitas:tunc enim eam posset dominus ad arbitrium boni viri reuocare,argu.l.in summa, versi.finautem euidens calumnia , ff.de condi. indebi.vbi id quod datur ob transactionem, non potest repeti,tanquam indebitū,licet nulla res media fuerit:nam hoc ipsum quod à lite discedítur,causa videtur esse:nisi tamē euidens calumnia detegatur. Ex eoque limitant plerique omnes eam cōmunem nostrorum sententiam , quæ negat in transactione locum esse remedio l.ij.C.de rescin.vend.vt scilicet non procedat,si in ea sit euidens calumnia. Et facit quod per eum tex.voluit Bar.ibi,& in l.sub prætextu instrumenti,C.de transf.& glo.in l.post rem,ff.eod.tit.& Ang.consi.xciiij.cùm lis & quæstio,col.vj.versi.pro hac parte.

*Quid si sit eui dēs fraus aut iniquitas.*

5 ¶Et vt id apertius intelligas,audi simile quidpiā,quod huic loco admodū conuenit. Vetus lex erat eiusmodi est illud statutum Senarum de quo suprà locuti sumus,vt frater maior diuideret patrimonium,minor eligeret:cuius meminit Seneca libr.6.declamationum,idque etiam non pauci dicunt ex legibus nostris esse obseruandū,vt latissimè scripsimus in nostro tractatu Primigeniorum,quæst.lx.Finge igitur & aliam quoque legem esse,qua liceat filium ex ancilla tollere:nam & id Seneca eodē in loco ascribit. Quidā igitur cùm haberet filium legitimum,alium ex ancilla sustulit,deinde decessit:maior frater ita diuisit hæreditatem,vt totum patrimonium ex vna parte poneret,ex altera nothi matrem , sicque cogetur minor frater,aut matre carere,aut integro patrimonio,id est , aut matrem apud alium in perpetua seruitute relinquere,aut mendicum & rerum omnium inopem manere.

*De eodem.*

*Senecæ elegās declamatio.*

6 ¶Et certè nemo hoc in casu censeret standum esse huic diuisioni,sed eam omnino reiiciendam,vt etiam nuncupatim è nostris dicit Petr.Anch.in repe.c.j.char.15.io paruis,col.iij.versi. in hac quæstione,& est in fi.v.quæst prioc.extrà de consti.& Io.Plat.in l.j.C.de his qui se defer.lib.10.& in §.vltim.Insti.pro Soc.& Maria.Socin.consi.lxv.circa primam quæstionem, col.vj.versic.fit enim.& Stepha.Fed.in suo opere de legum interpretatione,in ij.parte princ. chart.pen.motus hac ratione , quæ optimè facit ad huoc casum:quia lex dans fratri maiori facultatem diuidendi,semper intelligenda est voluisse excipere dolum,& captiosam diuisionem,arg.l.cùm Aquiliana,io fi.ff.de transact.& l.si vxori,ff.de aur.& arg.lega.de quo & nos latiùs diximus in d.tractatu. Primigeniorum , vbi suprà. Et ego quoque censeo, si simile quidpiam contingeret (quod vix fieret) eam licitationem esse reformandam.Est autem ( ne id omittamus ) eadem consuetudo,& iisdem omnino verbis,apud Engolismenses,ca. lxxj. & Santones Angeriacos,cap.liiij.

*De eadem re.*

*Cōsuetudines*

7 ¶Sed & illud in dubium quoque vocatur,si semel dominus vnū elegerit,vel laudimia,vel rem iure prælationis,vtrùm poterit posteà variare.quod videtur ex l.eum qui certarū , §.j.ff. de verbo.obligat.vbi qui habet electionem à lege,potest quoties volet,motare voluntatem. Verùm hæc res in vniuersum patitur multas distinctiones atque limitationes , quas hic referre prolixū foret.Ideò ibi vide plenissimè per glo.Bar.Bal.Ang.Imo.Pau.Ca.& Fran.Aret. ex quibus planè intelliges,an,quomodo,quādo & quoties id fieri possit. Sed & tu vide tex. in l.si quis stipulatus sit,& ibi quoque Doct.præsertim Alex.& Franc.Aret.ff.de verb.obli.& in l.si fundus,§.eleganter,& ibi doct.ff.de lege commis.& in l.huiusmodi, §.Stichum , & ibi glo.Bar.& alios,ff.de leg.j.& in l.statuliberum,§.j.& ibi glo.& Bar.ff.de leg.ij.& omnino glos. notab.in c.gratia,in verbo, eligas,quæ est vlt.glo.& omnes Doct.& quæ ab iis allegantur,de rescript.lib.6.Dy.io e.quod semel,& iterum in c.mutare,de reg.iur.lib.6.Barr.consi.cj.Giraldus,in iij.dubio.Albe.in l.serui electione,ff.de leg.j.Bal.consi.ccccxij.verba testamenti, ad fi. lib.1.& Zenzel.in extrauag.Io.22.incip.suscepti regiminis,in verbo transeat.Alex.Franc.Are. Ias.& Franc.Rip.post alios Antiquiores in d.l.serui electione,ff.de leg.j.Ex quibus item locis intelliges,an & hic liceat emptori,qui semel licitauerit,variare.

*Si dominus elegerit,an poterit variare.*

8 ¶Modò illud non nescias,posse semper vtrūque variare,atque ex integro licitari aut eligere, si deceptus fuerit alter in licitatione,alter io electione fraude alterius partis,l.scyphi,quæ est 4.cum l.seq.ff.de opti.leg. Quid autem si fraude tertij,videbis per glo.ibi,& in l.si quis affirmauerit,in prin.ff.de dol.mal.vbi etiā est bonus text.& quæ in simili dicuntur in l.eleganter, in princ.ff.de dol.mal.& in l.qui cum tutoribus,§.qui per fallaciam , ff de transact.& in l.vlt. in prine.in versic.planè,& ibi Bar.& alij,ff.de eo per quem fact.erit.& per glo.& Doct.in l.j. C.de instit.& substit.Spec.titu.de aduo.§.vlti.versic.sed quid si ex industria.& Barto.in l.io testamento ita erat scriptū,ff.de condi.& demon.& Alb.in l.si quis cùm aliter, col.vlt.versic. expeditis,ff.de verbo.obli.& Ioan.Fab.in l.j.col.vlt.versi.illud autem constat.C.de resti.mil.

*Quid si deceptio interuenerit facto partis. Quid,si facto alterius.*

Etin

Et in multis ex iis locis videbis, an aduersus illum tertium agi poteſt, præſertim in d.l.vlti. de eo per quem factum erit, de quo vide quid dicam infrà eod.tit.§.xxxv.in gloſſ.iiij.in verbo, *ignorans*, nume.33.ſed hic in dubium. Quid autem, ſi ſine fraude, aut dolo partis, vel alterius, ſed mero errore eligentis, vide tex.in l.mater, & ibi Bald.in l.vlt.not.vbi allegat Ariſtotelem, ff.de inoffic.teſt.& Zenzel.vbi ſuprà. *Quid ſi mero errore eligentis.*

9 ¶ILLVD autẽ ſcire debes, quòd cùm alicui datur electio intra certũ aliquod tempus facienda, ſi id non faciat, tranſit electio ad aliũ, ſiue detur electio à Iure vel ſtatuto.c.ſi pluribus, in fi.& ibi Domi.in verb.ſi verò, in iij.not.de præben.lib.6.& c.vlt.in fi.de cõſuet.eod.lib.6.& in extrauag.Io.xxij.in c.ſuſcepti regiminis, verſ.quã electionem, ſiue ab homine, d.l.ſtatuliberũ. §.j.ff.de leg.ij.& l.mancipiorũ, & l.ſi tibi, ff.de opt.leg.& c.ſi tibi, de præben.gloſſ.in d.c.vlti.in verbo, duntaxat, de conſue.lib.6.Et vtrũque voluit Zenzel.in d.extrauag.ſuſcepti regiminis, in verbo tranſeat.& Pet.Ancb.in d.c.ſi pluribus, in vj.eodemq; vlt.not.Et facit quod voluit glo.in l.hæredes mei, §.ſi incerto, in prin.ff.fam.ercif.& in l.legato generaliter, in gloſſ.j.circa med.ff.de leg.j.& in c.inter cæteras, in verbo, quodcunque, extrà de reſcript. *Electionem in alium trãſire, ſi intra tẽpus ea facta non fuerit.*

10 ¶Et id generale eſſe dicit Ioan.Fab.in l.cùm quidã, in fi.C.de verb.ſigni.vt ſcilicet ſi tempus fuerit præſtitutum optioni, alteri deuolutum eſſe cenſeatur, trãſacto eo tempore, etiam ſi id dictum non fuerit.per d.c.ſi pluribus, & l.ſi quis, C.de fideicom.liber.& l.j.ff.de optio.leg.& rurſus idem Fab.in §.ſi generaliter, ad fi.Inſti.de lega.& Alb.& Bar.in d.l.eum qui certarum. §.j.ff.de verb.obl.vbi & ad hoc ipſe Bar.allegat l.j.cùm l.ſeq.ff.de ſol.Et hinc Pet.& Iac.Aret. & alij nonnulli in ead.l.eum qui certarum, §.j.aſſumunt eam practicam, vt cùm quid eſt in electione alicuius, ſtatuatur ei tempus ad eligẽdum: & ſi id non fecerit intra ſtatutũ tempus, transfertur electio in aduerſarium.De quo tamen vide Imo.& omnino Franc.Are.ibi, col.j. & ij. Sunt autem & qui dicunt tranſacto tempore ad eligendum præſtituto, ſi electio facta non fuerit, cenſeri electam rem, quæ deterior eſt ei, qui eligere debuit, arg.l.ſcimus, §.penult. C.de iure delib.vt etiam per Bart.in d.l.eum qui certarum, §.j. *De eadem re.*

11 ¶ILLVD quoque quæri poteſt, vtrum dominus ſimpliciter petendo laudimia ab emptore extra iudicium, videatur elegiſſe, ita vt amplius non poſsit petere rem ipſam: quod videtur, per id quod in ſimili dicitur in l.Aemilius, ibi, pretium petendo, ff.de minori.& quod tradit Albe.in l.ij.col.iiij.verſi.quid ſi dominus petit, & ibi quoque Iaſ.col.xlij.nume.128.C.de iure emphy.dominum ſimpliciter petendo ſolutionem canonis, ſibi præiudicare in iure expellendi, in iis caſibus, in quibus ſibi præiudicium facit recipiendo. Et quod item ſcribit ipſe Albe.& Sal.in l.commiſſoriæ, C.de pact.inter empt.& vend.& quæ dicam infra titu. ſeq.§.j. gloſſ.ij.in verbo, *à tel temps*, nu.62.quid autem ſi non.Sed tu de hoc vide Carol.Molend. in conſuetu.Pariſi.tit.j.§.xiiij.nume.4.Qua etiam in glo.alia multa tractat, quæ ad hunc locum pertinent, ibi eum omnino vide. nam cùm (vt iam diximus in princ.huius gloſ.) non ſint propria huius noſtri titu.ea omittenda ducimus. *An dominus petendo laudimia videatur elegiſſe.*

12 ¶SED quia noſtra conſuetudo nuncupatim tradit facultatem emptori licitandi, & poſteà domino eligendi, poſſet dubitari, an huiuſmodi facultas tranſeat ad hæredem vtriuſque. Sed tu vide text.in l.illud, & ibi Bart.& alios, ff.de opti.lega. Ex quibus facilè intelliges, quid hic dicendum eſt, & vide etiam quæ dicam infrà eod.tit.§.xxvj.glo.j.nu.76.vigeſimoquartò. & iterum glo.iij.nu.33.incip.trigeſimoſeptimò. *An hæc iura licitãdi & eligendi trãſeãt ad hæredes.*

## §. XXV.

EN CHOSE mobilaire [a] n'a point de retraict: ne en donation par prouiſion de corps.[b]

*IN RE MOBILI non eſt locus retractui* [a], *neque in donatione facta nomine alimentorum* [b].

### EN CHOSE MOBILAIRE, IN RE MOBILI, GLO. I.

HOC intellige, cùm ipſæ res mobiles per ſe venduntur. Quòd ſi ſimul cum rebus immobilibus, vel acceſſoriè, & in cõſequentiam earum venduntur, videtur & res ipſas mobiles tunc venire in retractum, argu.l.eum qui, ff.de vſucap.& l. longæ.ff.de diuer.& temp.præſcr.& l.j.§.planè ſi quæ, & l.pen.ff.de vi & vi arma. Sed tu de hoc vide quæ ſcripſimus ſuprà eod.titu.§.j.glo.vij.quæ eſt in verbo, *ou autres choſes cenſées pour immeubles*, num.81.nunc autem, vt ad alia, & multis ſeq. Ex quibus intelliges, quid hic dicendum eſt. *An retractus habeat locum in mobilibus ſi vendantur cum immobilibus.*

### NE EN DONATION PAR PROVISION DE CORPS, NEQVE IN DONATIONE FACTA NOMINE ALIMENTORVM, GLO. II.

1 IN ſimplici donatione non eſt dubium retractũ non habere locum. nam ei locus eſt tantùm in venditionibus aut aliis contractibus ei æquipollentibus, vt dictũ eſt ſuprà, §.j.vbi de hoc quoque diximus in gloſſ.xiiij.quæ eſt in verbo, *ou equipollent à vente*, *Retractus non habet locũ in donatione.*

*à vente*, nu. 90. sed & si scire. Et idem vt hîc statuitur in constitutione Protomixeos Federici, in versi. causa verò dotis. Quanquàm scio venditionem in sacris literis sæpe pro donatione accipi: vt Psal. xliij. Veodidisti populũ tuum sine pretio. Et Isaiæ lij. Gratis vẽditi estis, & non cum argẽto redimemini. Quod & annotat D. Aug. lib. 7. Quæstionũ in lib. Iudi. c. 17. illud in eundẽ sensum intelligẽs, Et vendidit eos in manu inimicorũ suorũ in circuitu. Nã scripturarum (inquit) locutio est, vt venditus, etiam qui donatur, dici possit. Quod an procedat in nostro iure, intelliges ex gloss. & Bart. in l. ij. ff. de vsucap. pro empt. Cyn. post Petr. in l. vlt. in 3. q. C. de reb. alie. non alie. & Bald. in l. voluntas, col. ij. versi. modò restat quærere, C. de fideic. Quicquid sit autem in aliis dictis casibus, id non potest procedere in casu retractus, in quo præcipitur restitui pretium, vt dicitur in dicto §. j. Ideò debet intelligi de venditione propriè sumpta, vt ibi diximus in verbo, *à vendu*, quæ est glos. ij. num. 1. & seq. vide tamen quos citauimus suprà eod. tit. §. j. in verbo, *ou equipollent à vente*, quæ est gloss. xiiij. d. nume. 90. sed & si scire vis. Nouissimè autem Ioan. Coras. lib. 3. Miscel. cap. iij. nume. 4. tenuit retractum habere locum in donatione. Cui omnino accedere non possum.

*Venditio pro donatione in sacris literis.*

*Quid autẽ in iure nostro.*

2 ¶CAETERVM hæc donatio, quæ fit ob prouisionem corporis, id est ea lege vt donatarius alat donantem, de qua suprà tit. xiij. §. vij. qui est omniũ huius vol. clxxxvj. & seq. est onerosa: ideóq; potuisset videri habere aliquid simile venditionis, vt dicemus in seq. versic. Idcirco & ex ea debentur laudimia, vt voluerunt Corse. & Aufre. post alios in deci. Tholo. q. 279. item si aliquis dat. Tamen hæc consuetudo nostra expressè statuit, non esse in ea locum retractui. Sed is, qui proximè successurus est donanti, habet facultatem subeundi huiusmodi oneris alẽdi donantẽ, & ita res donatas ad se reuocãdi, præterquã mobilia & acquęstus, vt scribitur d. tit. xiij. §. viij. qui est omniũ huius vol. 187. & seq. Et quòd in huiusmodi donationibus ob prouisionem corporis non sit locus retractui, sunt aliæ multæ consuetudines, videlicet apud Meloduoenses, c. consuetudinũ eius loci lij. Victriacenses, c. 39. & iterum c. cxxv. vbi redditur ratio. nam ita donans videtur elegisse personam, fidem, atque industriam donatarij, cui se alendum cõmittit. Borbonienses, c. 469. Tu tamen interim vide quod dicemus in seq. quæst.

*Retractus an habeat locum in donatione ea lege facta ut donatarius alat donãtem.*

*Cõsuetudines de ea re.*

3 ¶QVAERO igitur, an in alia donatione remuneratoria, aut aliàs ob causam, siue mutua, aut reciproca habeat locũ retractus? Et potest videri habere, ex nostra cõsuetudine, quæ loquitur non tantùm de venditionibus, sed aliis contractibus æquipollẽtibus venditioni: d. §. j. At huiusmodi donationes habent vim vẽditionum, vt dicit Io. Fab. in l. j. col. vlt. versi. quid si duo, C. de inoffi. donatio. & Guid. Pap. consi. ccxiiij. circa materiam, col. vj. versi. sed restat aliud, & consil. ccxviij. indubitanter, col. antepen. versiculo, ad octauum, rursumq; sing. 878. donatio, versiculo, si duo donẽt, vbi ex hoc dicit deberi laudimia ex huiusmodi donationibus, quod postremum ante eum voluit Pet. Iacob. quem non allegat tit. de act. in rem pro re emphyt. col. ix. versicu. item excepta donatione in dotem. Et de hoc est expressa consuetudo Caluimonteosium, c. xlj. Victriacensium, c. xxx. Turonenensium, tit. *des rachaptz, & ventes*, c. xv. in fi. & Blesensium, cap. cxxj. vt non abs re. Chassen. in tit. *de retraict*, §. j. in verbo, *vendu*, nume. 5. constanter affirmarit in huiusmodi donationibus esse locum retractui. Quod & expressè statuitur in cõsuetudine Turonæ, hoc quoq; tit. c. 34. Cenomaniæ, c. 431. vbi tamen poteris videre, quid super hoc dixerint viri ecclesiastici in processu verbali (quem vocant) delegatorũ principis. Vix tamen apud nos obtineri posset, vt in iis donationibus retractus locum haberet. Et non habere nuncupatim tradit Ferro. in consuetudin. Burdigal. hoc tit. cap. xxv. versiculo, idem erit. Et de hoc latissimè, vt solet, disputat Igneus in l. iij. §. si cõditioni, versiculo, & si aliud, nume. 52. & multis sequentibus vsque ad lxxvj. ff. de Senatusconsulto Syllaniano, vbi tandem videtur concludere non esse locum retractui. Et vide consuetudinem Valesiorum hoc tit. §. iiij. qui est omnium lxxxv. quo statuitur, non esse locum retractui in donationibus puris & simplicibus & minimè onerosis, quasi secus sentiat in onerosis.

*Quid de aliis donationibus remuneratoriis.*

*Cõsuetudines de ea re.*

*Consuetudo.*

## §. XXVI.

DROICT de retraict, qui vient par proximité de lignage, ou consanguinité, ne peult estre transporté[a] à autre, non estant dudict lignage[b] ou branchage. Autre chose est du conuentionel.[c]

*IVS RETRACTVS gentilitij non potest transferri[a] in alium extraneũ, qui scilicet non sit eiusdem gentis aut familiæ.[b] Contrà retractus conuentionalis[c] transferri potest.*

NE PEVLT ESTRE TRASPORTE,
NON POTEST TRANSFERRI, GLO. I.

1 IVS quod competit consanguineis ex nostra consuetudine, & vicinis, & consortibus ex aliis multis Italiæ statutis, cedi non posse extraneo, expressè tenuerũt Pet. vt ab omnibus citatur, Cy. Bal. Albe. Ang. Sal. & Pau. Cast. in l. ad officium, C. commu.

*Ius retractus proximitatis an cedi possit.*

*Qui negant posse.*

commu.dioid.Alb.io prima parte statutorum,q.lxij.item quæro si ex forma,& iterum q.89. sed an proximior.Ioan.Fab.in §.j.col.vlt.Insti.de acquis.quæ fit per arrog.Bal.io tracta.Protomixeos,col.ij.versi.qoæro nuoquid istud ius.Matthæ.Afflict.in eod.tract.§.j.col.aotepen. versi.vltimò nota,& iterum in §.vt infrà triginta dies,col.ix.versi.tertiò nota.& quisquis est in Margar.ipsius Bal.in verbo,alienatio,col.vlt.Signo.consi.lxxxj.in quæstione vertẽte inter Nigrom,col.ij.versi.prætereà omisso. Lucas Pen.in l.vlt.col.j.in verbo,permutationes,C.de prædi.cur.lib.10.Pau.Cast.in l.apud antiqoos,col.ij.vesi.vltimò istam regulam, C.de surt,& in l.j.§.vsusfructuarius,in fi.dum allegat Cy.vbi suprà, & ibi quoque Ias.col.iij.versic.item circa istam,ff.de oper.oo.nunt.idem Pau.consi.j.videtur dicendũ,quòd dictus Christophorus,in prin.lib.2.Ro. (in l.post dotem,col.xxij.versic.secundò ad idem deduco.ff.solot.matr. vbi id dicit singu.) consi.ccccl xxxiiij.hoc quod vicinus.Alex.in l.post dotem.ff.solot.matri. Ange.Aret.in §.actionũ quoque,col.ix.versi.quæro an istud ius,insti.de act.& in §.præterea, le ij.colum.xxij.versi.postquàm videmus de procuratore,Insti de excep.vbi tamen quodam modo nutat.Barb.consi.lj.scripsit sapientiæ fons,col.xix.versiculo,& si oppooitur,lib.1.Soc. in l.qui Romæ,§.cohæredes, col.iij.in quinto notab.ff.de verb.obli.Cos.Guy.in prag.sanct. tit.de colla.§.seqoitur,in verbo,alio.Lud.Bolo.consi.xxv.in amplissimo,col.v.versi.& nota, qoòd tale ius.Iacob.à S.Georg.in l.Imperator,ff.de pactis.Carol.Ruin.coosil.xlvij.in causa, col.j.ou.2.& iterum,col.iiij.versi.nec obstat, dum dicebatur, libr.4.& omniũ latissimè Ioan. Igne.in repet.l.dudum,col.xiiij.versi.his adde vnum articulum, cum multis seq. per iiij.col. C.de contrah.empt.& Boe.in cõsuetud.Biturig.tit.*de retract.*§.iij.col.iiij.versi.sed an hocius. & Chasse.consi.xxj.*le cas de noble & puissant*, col.xij.versic.*neantmoins par autant*.Ioan.Monto, io promptuario vtriusque iuris,tomo j.in verbo,redimere,versi.secundò super verbo,licentiam habeat,in fi.Albe.Bru.consi.lxxx.circa primum,col.antepen.versi.nec obstat si dicatur. Carol.Molend.in consuet.Parisien.tit.j.§.xiij.ou.20.Ferro.in consuetud.Burdig.hoc titu.§.j. col.iiij.versi.ex his simul.& iterũ §.vj.col.pen.Paolus Parisi.consi.lxxxij.pro veritate, col.iiij. nu.26.lib.3.& Ioan.Coras.lib.3.Miscel.c.iij.no.7.

*Cõsuetudines in eam rem.*

2 ¶Et io id quoque est statutũ Lucanum,quod id ius recompræ,vt alibi diximus,appellat,ne scilicet liceat id ius alteri cedere,vt refert Philip.Deci.consi.ccxxij.viso pũcto.col.ij.versi.sed his nollo modo obst. Et idem quoque statuitur apud Turonos hoc eo.tit.*de retract.*c.xxv. Aruernos tit.*des emphyteoses*,c.xx.& iterum tit.*de retract.* c.xiiij.vbi præterea additur consanguineũ,si cesserit,cadere hoc iure.Borbonios.c.457. Engolismos,c.lxxj. Sanctones Angeriacos,c.lv.Altimarchienses,c.273.Marchienses,c.280.qui est 20.buius tit.ibiq; statoitur, illum priuari iure retractus,qui conuincitur cum prosequi in sauorem alterius.Auxerrenses, siue Altissiodorenses,hoc quoque tit.§.xix.qni est omnium 50.Niuernenses,hoc item tit.§.xxiij. Valesicoses,hoc etiam tit.§.viij.qui est omnium lxxxix.

*Qui dicunt posse.*

3 ¶Quanquàm huius rei contrariũ nuncupatim in casu nostri statuti voluerũt soli omnium, quos bactenus legimos,nisi me fallit memoria,Pet.in d.l.ad officiõ,argu.illius text.in fi,vt in meo codice scriptũ reperi.& Henr.Boe.io c.saoè,in fi.extrà de priui.eo tantùm argu.motus quòd minor potest cedere io integrum restitutionem.de quo dicemus in vlt. gloss.huius §. Et contrariò quoque in casu statuti prohibentis alienare in alios,quàm in consortes voluit Albe.sibi cootrarius io prima parte statutorum,q.lxij.item quæro si ex forma.

*An admittatur heres extraneus ad actionem retractus intentam.*

4 ¶SED quod diximus primo loco in casu nostræ consuetudinis,adeò verum est, vt si consanguinens vi ipsius consnetudinis emptorem connenerit,vt ei rem cedat oblato pretio, & hac peodente ipse consanguineus moriatur,extraneo hæredẽ instituto,non admittetur ipse hæres extraneus, vt ouocupatim voluit Ioan.Fab.in §.ex contrario.in fin.Instit.de legat.vbi tameo hæc verba subdit,Contrà ff.de inoffi.testa.l.posthumis,§.vlt.qui noo multùm ad hoc facit:tamen ex boc potes intelligere Ioan.Fab.io ea re titubasse,seque ita obscurum præbuisse, vt nescias vtram partem sequi velit.

*Prohibens alienare in extraneum, an possit eum heredem instituere.*

5 ¶Sed id ex eo pendêre videtur,an qui probibitus est alienare in extraneũ,eum possit hæredẽ instituere.de quo in l.ex hoc,§.alienare,ff.de alie.iudi.mut.cau.fac.& per gl.in l.j.in verbo, loca,& ibi Doct.C.ne lice.habit.lib.11.& Doct.in l.peto,§.vlt.ff.de leg.2. Albe.Bar.Bal.Ange. Imo.Raph.Co.Franc.Aret.& alios recentiores,afferentes concor.in l.si ita quis promiserit,§. ea lege,ff.de verbo.obligat.Oldr.consi.cclxx.in quæstione proposita,in primo dubio. Bar.& Recentiores in l.filiusfamilias,§.diui.ff.de leg.j.Albe.in l.si quis prioris,col.j.& ibi Bald,io §. certum,C.de secund.nupt.Bal.in l.ea lege,col.iiij.versicu.secundò quæro,& ibi Sal.colum.v. versic.quæro secundò.& iterum col.pen.versiculo,quæro successiuè, C.de condict.ob causam,& consi.cccxlix.statuto Placẽtiæ,in primo dubio,rursumq; in vlt.lib.1.& consil.lxxxiij. an prohibita alienatione,lib.2.& consi.cccx.ad euidentiam,col.ij.lib.3.Ange.consi.lvij.ad declaratiouem,col.pen.& vlt.Sal.in l.ea lege,colum.5.versicu.quæro secuodò,& multis seq.C. de condict.ob cau.Rapha.Co.consi.lxxxiiij.præsupposito,alter Rapha.Fulgo.consi.ccxv. in primo.Pau.Castr.consi.cxv.super primo videtur dicendum,in primo dubio,libr.j.& consil. cccxxiiij.super secundo,in quinto dubio,eod.lib.j.Ioan.Plat.post gloss.& Bart.in l.quemadmodum,in iij.quæst.C.de agricol.& censi.lib.11.Alex.consi.clv.visis & accuratè coosideratis,

libr.2.

lib.2.& consi.lv.ponderatis his,lib.3.Ioan.Ray.post gloss.in c.imperialem,§.habito,col.xij.in paruis, versiculo, quæro vlterius & reddo,tit.de prohib.feud.alienat.per Fede.Cotne.consi. cxj.licèt videatur,per totum lib.3.Fabia.à Monte S.Sab.in tractato emptionis & venditionis, in xvij.articu.xxij.q.quartæ partis princip.Socin.consil.cclj.quoniam in præsenti, etiam per totum,lib.2.Franc.Curt.seniorem consi.xlvj.sæpe reuoluta,colum antepenul. & sequentib. Philip.Deci.nuncupatim de hoc casu loquentem dicto consilio ccxxij.colum.ij.versicu. his nullo modo obst.Iason.consi.cj.super præmissa,libr.1.& consil.clxiiij.super terra, colum.iij. versic.bene facit,lib.4.& Caro.Ruin.consi.xcv.circa ea.col.iij.nume.10.lib.2.& consi.cx.circa casum,col.j.nume.2.eod.lib.2.

*Quid, si is hæres succedat ab intestato. Prohibitus alienare extra familiam, an possit relinquere extraneo, qui ab intestato ei succedit.*

6 ¶Sed & si id recipias,vt non admittatur extraneus hæres institutus,illud intelliges,si is extraneus ipsius consanguinei ei non successisset ab intestato. Secus si ab intestato erat ei successurus,aut successit:nam tunc videretur id ius semel intentatum à defuncto in eum transire, etiamsi non esset consanguineus venditoris (quod accidere potest) per id quod dicitur prohibitū alienare extra familiam,posse eum instituere,qui ei ab intestato est successurus, etiamsi non sit ex ea familia:sicq; & is rem prohibitam obtinebit.glo.quæ in id ab omnibus citatur, quamuis mihi id dicere non videatur,in l.pater,§.Iulius,aut vt alij legūt,Iulianus Agrippa, & ibi Dyn.& Cyn.ff.de leg.iij.idem Dyn.Rai.Bar.Imo.Raph.Co.& Pau.Ca. in l.cùm pater. §.cùm inter,per eum tex.ff.de leg.2.Ex quibus Imo.& Raph.asseuerant eam glos.cōmuniter approbari,& dicit prætereà Imo.in Practica obseruari.Bart.in d.l.peto,§.fratre,& ibi Imo.qui illam glo.dicit sing.ff.eo.tit.& idem Bart.in l.si ita quis,§.ea lege,col.pen.& ibi Ang. Imo.qui & illam glos.dicit sing.Pau.Cast.Franc.Aret.& cæteri Recentiores,ff.de verb.oblig.Bal.Ang. & Sal.in d.l.ea lege,ille col.iiij.versi.tertiò quæro,alter ante fin.versi. & ex prædictis cōcludo hîc,col.pen.versic.quæro successiuè,C.de condict.ob caus.vbi tamen Sal.ipse dicit, quòd si statutum considerauit onera ciuitatis,ipse hæres tenetur alienare in subditum illius. Angel. consi.vij.ex d.themate,col.ij.Fulg.d.consi.ccxv.col.ij.Imo.in l.ventre,& ibi Fran.Are.col.xj. versi.& attende quia licèt,ff.de acqui.hæred.& Pau.Castr.consi.cccclxvij.si iste masculus, in princ.lib.1.vbi dicit omnes in hoc concordare.Alex.consi.lvj.consideratis verbis testamenti, col.vlt.versic.quinimo etiam,lib.1.quod repetitur consi.xxiiij.lib.2.& idem Alex.d.consi. lv. ponderatis his quæ in themate,col.ij.versi.fortius volun,cum multis.seq.lib.3.vbi dicit illam glo.censeri sing.& hanc esse communem opin.à qua in iudicando non est discedendum, & consi.lix.attentis verbis testamenti,col.iiij.versi.quintò probatur,eod lib.3.Corn.consil.cxiij. circa primum,col.ij.versicu.nec obstant adducta,lib.2.& d.consi.cxj.licèt videatur, col.vlt.in prin.lib.3.Soc.consi.ccxxvij.præsens consultatio,col.ix.versi.circa tertiam quæstionem,lib.2. & consi.ccxcij. visis statutis magnificæ ciuitatis, ad fi.lib.2.Franc.Cur.senior, consi.lxiiij.antiquissima,col.xvj.versi.ad tertium principale,Ias.in l.filiusfamilias,§.diui,in prima lect.col. antep.versi.ad confirmationem prædictorum,& iterum in ij.lect.col.xviij.versi.tu pro confirmatione.& ibi quoque Ioan.Crotus,col.xxiij.versi.tertio limitatur. Et Ferdi.Loaz.char.8. nume.155.& iterum char.24.nume.481.ff.de leg.j.& idem Ias.in l.voluntas,col.ij. versi.prima fallentia,C.de fideicommis.vbi dicit ea gloss.valde singu.& consi.cxx.in præsenti, colum.ij. versic.aliquando & tertiò,lib.1.& consi.xcvj.dominus Ioannes,colum.v.versi.condescendo, libr.4.vbi eam gloss.dicit not.dicitque id communiter approbari.Carolus Ruin.consi.cviij. visa, colum.ij.nume.1.lib.2.& consi.cxxxiij.viso,col.ij.nu.4.& iterum col.iij.num.8.lib.2.& consi.ccij.de duobus,colum.ij.nu.3.& iterum col.ix.num.7.& seq.eod.libr.2.& Philip.Deci. consi.clxxxij.in casu occurrenti, colum.j.& consi.cclxxvij.visis & diligenter,colum.vltim. versiculo, circa primum,& consi.cccxxij.cuius superscriptio incipit,filij quadātenus,col.ij. versicu.tertio in casu,& iterum versic.his tamen vt infrà.Stepha.Bertrand.consil.cxxvij.non puto,nume.12.lib.3.

*Quid, si hic non fuerit institutus, an admittetur ab intestato.*

7 ¶Nam & citra institutionem & successionem ex testamento,hæres legitimus admittitur ab intestato,etiam stante prohibitione alienandi extra familiam, quamuis is non sit de familia. d.l.cùm pater,§.cùm inter, & ibi Bar.in fi.ff.de leg.iij.Bal.consi.lij.substitutio facta,col.j.lib.2. Rom.consi.457.circa propositam,colum.ij.versi. cæterùm quòd eadem.Paul.Castr.consi.lx. visis statutis communis Vicentiæ,col.j.lib.2.Ioan.Plat.in d.l.j.vbi suprà,C.non licere habit. lib.xj.Alex.in l.qui Romæ,§.cohæredes,col.iij.versic.in contrarium,ff.de verbo.obligat.& d. consi.lv.vbi suprà,lib.3.Petr.Ferra.in tit. forma libel.in actio.rea.in verbo veris ac legitimis, col.vj.versic.venio ad primum.& Ias.consi.iiij.Nicolaus, paulò ante fin.libr.1.& magna pars aliorum,quos in præced.versic.citauimus,cum aliis concordantiis adductis ab ipso Iasone, in d.l.filiusfamilias,§.Diui,in priori lect.colum.quæ antep.præcedit,versi.si verò prohibitio est.& d.consi.xcvj.colum.v.versi.confirmo,quia quando, libr.4.& Socin.d.consi.ccxcij.visis statutis,col.vlt.libr.2.& consi.ccxxvij.præsens,col.xj.versicu.circa tertiam quæstionem, cum multis sequen.lib.2. Quibus adde,quæ diximus suprà eod.titu.in gloss.ix.quæ est in verbo, *ou lignagier*, num.167.sed huius postremi,& sequent.vbi & hanc sententiam autoritate Tullij confirmamus,in oratione pro L.Flacco.

8 ¶Super eo tamen,quod de institutione hæredis diximus,vide omnino Soci.qui sibi contrarius,

ritis,latè tenet contrarium,post alios à se allegatos,consi.xliij.visis testamento,col.vj.versi.circa secundum,lib.3.vti etiam facit Phil.Dec.consi.xxiij.cuius superscriptio incipit, an & quando ex prohibitione,per totum.& ante hos Bal.cuius non meminerunt,consil.lvij.item instituo:col.ij.versic.modò descendi oportet,lib.2. Sed & in successione ab intestato contrarium quoque tenuit Rapha.Fulgo.consi.cxvij.Ioannes,col.iij.versi.reliqua dubitatio, vbi id scienter tractat.& ipse Soci.sibi item contrarius,consi.cclj.quoniam in præsenti,col.iij.versi.secunda principalis,lib.2.vbi tamen fatetur aliam opi. esse communem,vti etiam ex aliis diximus, & Ias.d.consi.iiij.ad fin.lib.1.& Philip.Deci.consi.cccclxxxj.in casu de quo Perusij,col.ij.versi.tertiò respondetur:cum aliis concordan.adductis à Ioan.Croto, in repet.d.l.filiusfamilias,§.diui,col.xxxij.versi.secunda est difficultas,ff.de leg. *De eadem re.*

9 ¶Si tamen id procedit in successione ab intestato,secundùm priorem opinionem,quæ communior est,vel eorum testimonio,qui cõtrarium tenuerunt:non video , cur etiam non procedat in testamento , cùm instituitur is, qui ab intestato successisset. Id enim nihil aliud est, quàm id exprimere,quod intelligebatur:ideò nihil hæc res immutat conditionem iuris.l.nõ rectè,C.de fideiusso.& l.aliquando,ff.de condi.& demon. ex quibus illud omnes vbique assumunt,expressionem eorum,quæ tacitè insunt,nihil operari. Et qui expressè non testatur, id disponere atque ordinare videtur,quod de eius successione lex ordinat,& disponit ab intestato:habetq; veniens ab intestato tacitam voluntatem defuncti, l. si quis cùm nullum,& l. conficiuntur,§.sed ideò.ff.de iure codi.cùm dicitur, Creditur paterfam. sponte sua his relinquere legitimam hæreditatem.& l.si fundum per fideicommissum,§.j.ff.de lega.j. & l.ij.ibi,titulo largitionis,vel etiam intestati successione contulerint,C.de bonis mater. & gloss.in l.j.§.toties,versiculo,vel maximè,in verbo,meruit,& ibi Barto.& alij,ff.de collat.Bald.consil.cxix. præsupposito quòd statutum,post medium,lib.4.& Doctor.vbique. Ideoq; si legitimus non prohibetur ab intestato,minùs debet prohiberi ex testamento, cùm fauorabilior sit in eadem persona causa testati,quàm intestati,l.j.& l.ij.ff.si quis omissa caus. Et locus ille Ciceronis suprà citatus loquitur de successione ab intestato,vt interim illud omittam,nihil referre, quid ex æquipollentibus fiat,l.iij.C.de insti.& substit.cum simi. Porrò Ias.propè omnibus in hoc aduersus in d.consi iiij.ad finem,innctis præcedentibus, in ea est opin. vt id procedat in successione ex testamento,non etiam ab intestato. *De eadem re.*

10 ¶SECVNDO` intellige,nisi vnus tantùm sit consanguineus venditoris. nam is poterit id ius retrahendi extraneo cedere. vt nuncupatim voluit Paul.Castr.d. consil.j. videtur dicendum quòd dictus Christophorus,versi.& ideò si non essent,lib.2.arg.eius quod dicitur, rem alienari prohibitam extra familiam,si non superest nisi vnus de familia, posse ab eo extra familiam alienari,quando nullus est,qui alienationem possit reuocare:vt probatur,licet non alleger,in l.cùm pater,§.libertis,in fi.& l.qui solidum,§.prędium,ff.de legat.ij.& vtrobique glo.& Doct.& idem dicit ipse Pau.consi.ccccliij.de eo quod primo loco quæritur, in ij.dubio,lib.1. Et sequitur Iason primum illud consi.tantùm allegans in d.l.filiusfamilias,§.diui,col.x.versi.vndecimò limita,ff.de leg.j.in ij.lectu.vbi & ad hoc allegat tex.in l.Mutianæ,in fi. ff.de condi. & demonstr. Sequitur item Lud.Bolo.consi.xliij.viso igitur puncto,col.iij.versic.nonò præsuppono.& Iac.à S.Georg.in l.si mulier,§.ex asse,in fin.ff.de iure dotium,& Phil.Deci.consi.dxj.viso testamento,col.ij.versi.postremò.& consi.dlxxxiuj.visa prohibitione,ad fi. quod iterum repetitur consi.dcxxxvij.& idem Deci.consi.dcxxxv.viso copioso,col.ij.ad fin.Boër.hoc eod.tit.*de retract*,§.iij.col.v.versi.& maximè si sint.& Deci.cxxxix.alia fuit quæstio, & Franc. Ripa in d.§.diui,col.iij.num.17.& Ioan.Coras.lib.3.Miscel.c.3.in fin. Et bene facit,quod in simili traditur in l.ij.quando non pet.part.& quod ibi tradit Bald.de vlti.succedente in re subiecta restitutioni,vt liberè possit de ea disponere:vti etiã voluit Iason,d.consil.iiij.colum.iiij. versicu.moueor primò,lib.1. *Si unus tantùm sit cõsanguineus, an is extraneo retractum cedere possit.*

11 ¶Sed huic sententiæ,in casu nostræ consuetudinis,non possum accedere:quãdo non tantùm intersit familiæ venditoris,ne id ius alteri extraneo cedatur, vt in specie legum suprà allegatarum, in quibus nullius omnino intererat rem ipsam alienari in extraneum. Verùm & hîc interest quoque emptoris,ne scilicet ab eo res retrahatur prætextu huius iuris, quod tantùm familiæ competit,& sic ne extraneo in eius præiudicium cedi possit:qua ratione,eius scilicet, quod ipsius interest,potest petere,vt cõsanguineus retrahens iureiurando affirmet, id pro se, & ad suum commodum retrahere,& sine fraude,vt cauetur suprà hoc eo.tit.§.j.Sed & in casu Paul.Castr.illius sententiæ antistitis,vide omnino Alber.Brunum,consi.lxxx.circa primũ, col.antepen.versicu.& licèt adduci posset. *De eadem re.*

12 ¶TERTIO` intellige,nisi consanguineus fortè debitorum mole depressus,id ius retrahendi suo creditori cederet in solutum sui debiti. Id enim potest facere, cùm sit ex necessaria causa,si credimus eidem Pau.Cast.in d.consi.j.in fi.lib.2.argu.eorum quæ,vt dicit,singu.not.in l. pro hærede,§.si quid tamen.in fi.magnæ glo.ff.de acquir.hæred.vbi ea quæ non transeunt ad extraneos hæredes,transeunt tamen ad creditores,propter inopiam vel necessitatem,& ex ea not.Bart.Ang.& Recentiores,quòd quæ sunt inseparabilia à persona,fiunt tamen separabilia propter necessitatem. Et allegat prætereà Pau.d.l.filiusfamilias,§.Diui,ibi,sed hæc neque cre- *An consanguineus id ius possit cedere creditori in solutum.*

ditoribus,ff.de lega.j. Cui adde alia multa à me collecta suprà,§.j.in gl.xiiij.in verbo, *ou equipollent à vente*,nu.8.secundò intellige,& multis seq. dum ibi tractauimus, an retractus habeat locum in alienatione necessaria: multisq; ibi probauimus prohibitionem alienationis nō intelligi in huiusmodi alienatione.

13 *An creditores id ius possint capere in causam iudicati.* ¶Ex sententia autem Pau.Cast.d.consi.j. potes intelligere creditores posse in causam iudicati capere id ius retractus competens debitori consanguineo venditoris,qui aliàs non est soluendo. Nam & de hoc casu loquuntur allegata ab ipso Paulo. Et bene etiam facit text.in d.§.si quid tamen,cuius glos.tantùm Paul.citauit.ibi enim scribitur, operarum officialium petitionem creditoribus competere,quamuis ex aliis iuribus ea cedi non possunt: vt est text.in l.si non fortem,§.libertus,versi.vlti.ff.de condi.indeb.& dicemus infrà hac eadem gl.nu.51. septimò operæ. Sed & facit tex.in l.j.ff.de fun.dotal.vbi ob necessitatem creditor mittitur in possessionem fundi dotalis alioquin inalienabilis,& in l.peto,§.prædium.ff.de legat.ij.secundùm iij.lecturam,quam sequitur Bart.ibi,& Ioan.Ana.consi.xlvij.illud præsupponitur,col.ij.versi. primò ergo non obst. Et quod scribit Steph.Bertrand.consi.xviij.viso,col.j.lib.2.Et quæ latè diximus suprà,in §.j.in glo.vij.in verbo,*ou autres choses censees pour immeubles*, nu.48.quòd autē fructus.& seq.scilicet eorum quæ alienari non possunt, posse commoditatem capi in causam iudicati. De quo etiam per Bald.Ang.Alex.& Franc.Aret.in d.§.si quid tamen.& latè Ias.qui post alios id intelligit,cùm desunt alia bona in l.commodis,ff.de re iudic.

14 *De eadem re.* ¶Sed & ad hanc sententiam non modicū facit, quia si consanguineus ipse debitor rem ipsam retraxisset,posset confestim creditor eandem rem in causam iudicati accipere:nec posset dici id factum in fraudem creditoris,nisi aliud ostenderetur. Cur igitur ante retractum non poterit & hoc idem ius retractus capere,aut à debitore in solutum accipere? præsertim si nihil habeat debitor consanguineus,ex quo possit creditorem dimittere, vt sæpe nostri Iurisconsulti loquuntur,id est,illis satisfacere,& se debito liberare:nec ei suppetunt pecuniæ, quibus retractum peragere possit: nam & id cedet commodo non solùm creditoris, sed & ipsius debitoris consanguinei,qui ita liberatur à debito,& consequenter totius familiæ,cuius quodam modo interest,hunc suum consanguineum liberari,& dignitatem communis familiæ conseruari,arg.l.j.§.sed & si seruus.ff.de vent.in possess.mitteo.& quæ in simili diximus suprà, in dicto verbo, *ou equipollent à vente*, nume.51.tum quoque quòd idem. Et aliàs sæpe admittimus propter vtilitatem contrahentium,quæ aliàs non admitterentur,l.sed an viæ,ff.de pig. Præsertim verò,quoniam cæteri consanguinei poterūt & ab eodem creditore retrahere,vt diximus in eadem glo.num.2.huiusmodi autem est,& multis sequen.

15 *De eadem re.* ¶Nisi tamen,si quis hìc diceret , quatenùs ad illum casum de creditore volente id ius capere in causam iudicati,debitorem posse in quærendis obesse creditoribus,vel inuitis.l.qui autem, in princi.ff.quæ in fraudem creditorum,&l.non fraudantur,ff.de reg.iur. & vtrobique concordan.glo. Et id propè perpetuum est vt in quærendis nocere possimus , quibus aliàs non possumus.l.vlti.C.de acquir.possess.& l.cùm proponas,in fi.C.de hære.insti.&l. quoties,ff.sol. matri.& l.si duo,ff.si quis cautio.& l.j.§.virùm autem,ff.si quid in frau.patro.cum aliis multis concord.à me latè congestis titu.ij.vniuersarum nostrarum consuetud.Pictauiensium §.xj.in verbo,*alienation de bien d'eglise*. Quid ergo queri potest creditor,si debitor hoc iure retractus vti non possit aut nolit,poteritne eo iure loco ipsius vti? Cùm nec iura illis subueniāt, quibus in quærendis nocitum est, vt patet ex iuribus suprà allegatis. Nisi & illud respondeas,id ius retractus iam quæsitum esse à tempore contractus venditionis factæ ab ipsius consanguineo,ex sententia Bald.in rub.C.res inter alios act.versic.nota quòd ex consuetudine, & alibi latius diximus. Cùm igitur ei nata sit & quæsita actio , potest in eam creditor manus veluti iniicere,saltem iudicis autoritate. Cogita tamen,quia hæc res admodum noua est,& vide tamen Ange.consi.ccxliij.multi consortes.

16 *An id ius saltem ob famis necessitatem possit vendi.* ¶ILLVD autem scio,Barb.in repet.rub.de rebus eccle.non alienan.col.xj.versicu. vndecimò limita,tenuisse quòd stante statuto,ne liceat in extraneum alienare, cuiusmodi est propè nostra consuetudo,potest tamen ob necessitatem famis id fieri , si non inueniatur emptor non extraneus,instar eius quod dicitur patrem ob eam necessitatem posse vendere filium, in l.ij. C.de patrib.qui filios suos distraxere. Quo in loco ( vt id obiter dicam) dictio est à nostris non intellecta,ea est,sanguinolentus.ibi enim scribitur,Filium filiámve sanguinolentos vendiderit.nam sic legendum est,non sanguinolentus. Quod vt intelligas in Codice Theodosiano lib.5.cap.8.titulus est huiuscemodi, De his,qui sanguinolentos emptos vel nutriendos

*Sanguinolenti filij,qui à patre venduntur, quare dicantur.* acceperint:sub quo lex est Constantini Imperatoris, à qua haud dubiè decerpta est d.l.ij.sub nomine eiusdem Constantini.Cuius hæc verba sunt,Si quis à sanguine quempiam eiusmódi comparauerit,&c.Paraphrastes autem non indoctus,quisquis is fuerit,Si quis (inquit) infantem à sanguine emerit,&c. Ex quibus facilè intelliges sanguinolētos illic vocari eos quos Græci ἀρτιγενεῖς,siue ἀρτιβλαστεῖς vocant,id est,recens natos,& adhuc sanguine menstruo madentes,& vt vtar verbis Iuuenalis Saty.7.

*—Modo primos incipientes*
*Edere vagitus,& adhuc à matre rubentes.*

Nam

Nam & in dicto C.Theodosiano titulus eum præcedens, quem suprà citauimus, hic est, de expositis, cuius titu.l.j.loquitur de his qui seruos & liberos recèns natos domo abiecerunt. In nostro autem Iustiniano C.lib.8. titulus est, illos vtrosque titulos simul iungens, his verbis, de infantibus expositis liberis & seruis, & de his qui sanguinolentos nutriendos acceperint. Vbi Azo in Summa, & Pet.à Bella Perti.in rub.dicunt hos infantes ideò sanguinolentos vocari, quòd sanguinis pœna luendum est tantũ scelus. Accur.autem ibi nihil dicit: sed in priore illo loco, videlicet in d.l.ij.C.de patri.qui fili.distrax.cùm nec ipse id intelligeret, nec illius posterioris tit.(vt opinor) tunc recordaretur, scribit aliàs ibi legi, sanguinolentus, aliàs sanguinolentos: sed priorem illam lectionem meliorem esse, vt scilicet legatur, sanguinolentus, & ad patrem referatur: atque sic dicatur, tanquã pater sanguinolentus, id est, sanguine (vt dicit) & capitaliter puniendus, si sine iusta causa filiũ vendiderit. at Cy. & post eum Sal.dicunt id non congruere tex.qui loquitur de venditione licita: ideoq; ibi dici patrem sanguinolentum, quòd sanguis contradiceret necessitati famis, quæ venditioni assentiebat. Albe.autem ibi tradit ideò ita vocari filios à patre venundatos, quia eorum sanguine alantur parentes: vel quia cor sanguinolentum fiat per famem: vel quia pater occidit filium ciuiliter eum vendendo, atque sic seruum faciendo: quia seruitus morti æquiparatur. Idem in suo dictionario interpretatur, vt Accursius, sanguinolentum in ea.l.ij.id est, sanguine & capitaliter puniendum. Verùm nimium in iis nostrorum nugis immorati sumus.

17 ¶Igitur vt redeamus ad principale institutũ, eadem l.ij.C.de patri.qui filios suos distrax. non tam aliena à paterna pietate videri debet, quàm plerisque videtur: quandoquidem Nehemiæ 5.cap.populus fame oppressus in hæc verba prorupit: Filij nostri & filiæ nostræ multæ sunt nimis, accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus, & viuamus. Idque etiam aliquando factitatum tradit tempore Maximini Imperatoris Eusebius Cæsariensis lib.Historiæ ecclesiasticæ 9.cap.8. Et longis antè temporibus Erisichthon, cùm præ fame patrias attenuasset opes, tandem & filiam vendidit: *Filij à parentibus ob famem aliquando venduntur.*

*—Et tandem demisso in viscera censu,*
*Filia restabat non illo digna parente:*
*Hanc quoque vendit inops.—*

Hæc enim sunt verba de eo Ouidij (ni fallor) viij.Metamorphoseos.

Cuius etiam rei meminerunt Leucophron, Palæphatus, & Tzetzes.Histor.Chil.2.cap.47.vbi & eam filiam Mastram appellat.

18 ¶Illam autem Barba.sententiam, quam ex d.l.ij.deprompsit (vt ad eam tandem reuertamur) confirmat glo.in l.quemadmodum, in verbo, vendi, C.de agri.& censi.lib.11.quæ eum tex. vetantem omnifariàm (sunt enim hæc verba legis) originarios atque etiam rusticos censitosq; seruos vendi sine terra: ita intelligit, vt propter necessitatem famis liceat.argu.d.l.ij. & eam sequuntur Bart.& Ioan.Plat. ibi, id quóque trahentes ad quæuis alia alienari prohibita. Et alia glos.in l.ob æs alienum tantùm, C.de prædi.min.quæ & ipsa eam l.loquentem cum dictione illa taxatiua, tantùm, trahit ad famis necessitatem, per illam l. ij. & eam sequuntur omnes ibi, & Ange.in authen.res quæ, col.vlti.C.commu.de leg. Quibus subscribit, quod tradit Archi. in c.abbatibus, xij.q.ij.bona ecclesiæ alienari posse inconsulto capitulo. Et quod à Dy.scriptũ est in l.ij.ff.solu.matr.& à Cy.& Albe.relatum & comprobatum in l.j.C.de noua.domino licere vasallum inuitum alienare imminente necessitate, per l.patronus, & l.medicus, ff.de ope. libe.quamuis aliàs non liceat, cap.1.§.præterea ducatus, tit.de prohib.feud.alie.per Feder.& dicemus infrà eadem glos.num.78.vicesimosextò.

19 ¶Quodq; Bal.scriptum reliquit in tract.Protomixeos.col.iiij.versi.sed tunc quæro, & iterum col.v.versi.quid si vendo, quòd etiam stante consuetudine Protomixeos, quæ id ius consanguineis sociis ac vicinis tribuit, vt præferantur extraneis intra xxx. dies à denuntiatione illis facta ab eo qui vult vendere: si tamen vrgeat iusta quæpiam necessitas, poterit liberè vendere cuilibet, non expectato eo tempore, nisi illi confestim emant, quia necessitas non subest legi. l.j.ff.de off.Procon.& eum sequitur Matth.Afflic.loquens in necessitate famis, in eodem tract. Proto.col.vj.versi.sed iuxta hoc quæritur: vbi & alia multa de necessitate allegat. Et inter cætera, quòd feudũ ex causa necessitatis alienari potest, per c.1.tit.qual.olim feud.ali.pot. Quanquàm ille tex.probat contrarium, vti etiam annotant And.Iser.Bal.Mart.Laud.Alua.& Card. Alex.ibi, & ipsi And.& Bald.in c.1.§.aut si libellario, titu.quib.mod.feud.amit. & ipse quoque Aluar.loquens de necessitate famis, in c.vlti.in xxxiij.conclusione, tit.quæ fuit pri.cau.benefi. amit.& Phil.Dec.in c.quæ in ecclesiarũ, col.iij.in vj.not.per eum tex.de consti. & Fran. Curt. iunior in tract.feud.in iiij.q.prin.quartæ partis, vbi item loquitur de necessitate famis.

20 ¶Porrò autem alia multa de necessitate collegit Albe.in d.l.ij.C.de patri.qui fil.distrax.& maximè de necessitate famis, & in l.j.ante fi.ff.de offic.Proconsul. & Lucas Pen.in l.j.col.ij.C.de delato.lib.10.& in l.Curiales, la ij.post prin.C.de Decur.eod.lib.& in l.j.col.j. & ij.C.de commeat.lib.12.Roma.in repe.l.si verò, §.de viro, in liiij.fal.ff.sol.mat. Firmianus in suo vbere Lexico, in verbo, necessitas, ferè per torum.Franc.Curt. senior in repe.l.admonendi.char.16.col. iij.versi.ad hanc decisionem, & ibi quoque Iason in repe.col.lxxiiij.versi. circa secũdam con- *De necessitate multa remissiue.*

clusionem, qui est in num.214.& seq.ff.de iureiur.& ipse Iason in l.j.in prin.col.pen.versi.glo. in verbo, non aliter, & ibi Fran.Purp, col.item pen.& seq.ff.de offi.eius, cui manda.est iurisd. & idem Ias.in auth.res quæ, col.iij.versic.vndecimò, & iterum col.vj.versi. sextò & vltimò, C. com.de leg.& in l.principalibus, col.ij.ff.si cert.pet.Fel.in c.cùm accessissent, col.ix.versi. tertiò restringitur, extrà de consti.& in c.querelã, col.vlti.extrà de iureiur.& in c.2.col.pen.de spons. Philip.Deci.in l.quæ propter, de reg.iur.Matthæ.Afflict.{ in c.licèt vasallus, col.iij.in v.not.tit. si de feu.fuer.contro.inter do.& agna, &} in constit.Siciliæ incip.si quando contingit, in j.no. Fran.Cur.iunior in tract.feud.in iij.parte principali, char.43.versic.decimosextò quæro.Hippol.Marsil.in l.j.§.prætereà.col.xviij.& duabus sequen.ff.de quæstio.Ferdi.Loaz. in repet.l.filiusfamiliàs, §.Diui.num.219.& multis seq.ff.de lega.j.Geral.à Petr.Sancta, sing.cap.necessitas, Ioan.Lup.in repe.rub.de donat.inter vir.& vxo.§.xvij.col.v.vers.quod procedit, & sequen.& Alciat.in lib.1.ff.de verb.signific.ad fin.qui id integrum accedit à Ro.in d.§.si verò. Quorum dicta si hìc adiicere vellem, dies me prius deficeret.

21 ¶Sed illis addere potes, quod & de ipsa necessitate externi scriptores tradidere. Orpheus in Hymno Noctis, scribit, grauẽ necessitatẽ omnibus dominari, aut si mauis omnia fortificare,

*Necessitas omnibus dominatur.*

—δεινὰ γὰρ ἀνάγκη πάντα κρατύνει.

*Necessitas & fatum connexa.*

Thales Milesius apud Plutarchum lib.1.de Placitis Philosophorũ, cap.25.& Diogenem Laërtium in ipsius vita, dicit validissimum, siue fortissimum quiddam necessitatem esse, vt quæ vniuersæ naturæ præualeat ἰσχυρότατον ἀνάγκη, κρατεῖ γὰρ πάντων. { Nam & alibi apud eundem Plutarchum in conuiuio septem sapientum, idem Thales interrogatus τί ἰσχυρότατον, id est, quod fortissimum, ἀνάγκη, inquit, id est necessitas. μόνον γὰρ ἀνίκητον, id est, sola enim immobilis, siue semper sibi constãs, siue inuicta, siue insuperabilis: hæc enim omnia ea dictio significat.} Trismegestus in libro de voluntate diuina, qui Asclepius inscribitur, cap.14. tradit εἱμαρμένην, id est fatum, & ἀνάγκην, id est necessitatem, ambas sibi inuicem indiuiduo connexas glutino, alteram verò rerum omnium parere initia, necessitatem autem cogere ad effectũ.

*Necessitas causa fixa & violenta.*

*Necessitas Dea Parcarũ mater.*

{Quod & propemodum astruit Seneca lib.2.Naturalium quæstionum.} Parmenides verò & Democritus, atque etiam Heraclitus & Plutarchus vbi nuper citauimus, & iterum ca.27.necessitatem eandem atque fatum esse voluerunt, omniaq; ipsius præscripto fieri. Plato (vt & idem Plutarchus tradit, cap.26.) euentorum partem prouidentiæ, partem necessitati adscribit. Idem, & cum eo Stoici, necessitatem quidem fixam causam & violentam dicunt, vti etiam refert ipse Plutarchus in illo cap.27.Idem Plato libro de Republica decimo, atque Plotinus eiusdem sectæ Philosophus Necessitatem Deam faciunt, Parcarum matrem, quæ & ipsæ ineluctabiles atque inexorabiles vocantur. Nam & Pausanias lib.2. quo Corinthia tractat, scribit Corinthi Necessitatis ac Violentiæ sacellum fuisse, quod ingredi minimè consueuerant. Ex quo intelligis & necessitatem pro Dea fuisse habitam, eandemq; Violentiæ coniunctam, tanquam ea cuncta violet. Valerius Maximus, lib.1.cap.6. quo loco de Cn.Pompeio loquitur, inuictas leges necessitudinis esse dicit.ibi enim necessitudo pro necessitate (vt sæpe fit) ponitur.

*Necessitati ne Deos quidem resistere.*

22 ¶Simonidis sententia est ex arcanis Homericis, quo loco de morte Sarpedonis loquitur, ni fallor, deprompta, Necessitati ne deos quidem resistere, ἀνάγκῃ οὐδὲ θεοὶ μάχονται. quam aduocat Plato, tum in Protagora, tum lib.de Legibus 5. rursumq; vij. Eamq; expressisse videtur {Dionysius Halicarnasseus lib.6. in oratione Meneniij Agrippæ, cùm dicit, Postremò cogitantes necessitatis vim, cui soli vel Dij cogũtur cedere. Et} Liuius lib.ab Vrbe cond.ix.cùm scribit: Pareatur necessitati, quam ne Dij quidem superant. Sed & idem lib.4. ita facit loquẽtem Vectium Messium Volscorum regem: Necessitate, quæ vltimum ac maximum telum est, superiores estis. Vnde opinor illud vice prouerbij celebratum, Ingens telum necessitas. quod Plinij esse nonnulli tradunt. Cæterùm Euripides in Helena ex sapientum sententia dicit, nihil plus posse graui necessitate:

*Necessitas telum vltimum.*

*Necessitate nil plus potest.*

Δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον. — Et in Alcesti,
Κρεῖσσον οὐδὲν ἀνάγκας ηὗρον. — Hoc est,
*Potentius nihil necessitate inueni.*

*Necessitas dura & rigida.*

*Sæua.*

Idem suam Hecubam ita claudit στεῤῥὰ γὰρ ἀνάγκη, id est, dura, siue mauis, rigida necessitas. Nam & hanc quoque duram sæpius vocat Diuus Augustinus, enarrãs illud Psal.30. Saluam fecisti de necessitatibus animam meam. Horatius autem libr.1. Carminum, Ode 35.eandem sæuam vocat:

*Te semper anteit sæua necessitas.*

*Dira.*

Et lib.3.Ode 24.diram, quod non longè abest,

*Si figit adamantinos*
*Summis verticibus dira necessitas*
*Clauos.—*

*Necessitas vincit iustitiam.*

*Necessitati parendum.*

Quintilianus auus Declama.cclx. Multum (ait) contra iustitiam necessitas valet. Palladius lib.Rei rusticæ 1.cap.6.Necessitas feriis caret. Valerius Maximus lib.7.tit.vj. qui de necessitate est, scribit, Abominandæ necessitatis leges amarissimas esse, & truculẽtissima imperia. Tullius

lib.2.

lib.2.Officiorum : Necesſitati parendum eſſe iubet. Et Herodianus lib.5. Parendum,inquit, necesſitati fuit.Græcus eſt verſiculus Menandri,

*ὑπὸ τ' ἀνάγκης πάντα δουλοῦται τάχει.* Id eſt ad verbum,

*A necesſitate omnia in ſeruitutem rediguntur velociter.* Et alter,

*ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πολλὰ ποιοῦμεν κακά.*

*A necesſitate multa facimus mala.*

Necesſitas omnia in ſeruitutem redigit.

Græco autem Epigrammate, *πάντολμος ἀνάγκη* appellatur, quòd omnia audeat. Porcius autem Latro in illa in Catilinam declamatione,grauiſsimos pronunciat morſus irritatæ necesſitatis. Et Plato in Phædro tradit necesſitatem omnibus in rebus cuique grauem eſſe : *καὶ μὴν τόγε ἀναγκαῖον ἄνευ βαρὺ παντὶ πράγματι ἂν λέγοιτο.*

Ab ea mala omnia.

Ea omnia audet.

Homerus autem necesſitatem fortem vocat,lib.6.Iliados,

*—κρατερὴ δ' ἐπικείσετ' ἀνάγκη.*

Et rurſus lib.10.Odyſſ.

*—κρατερὴ δέ μοι ἔπλετ' ἀνάγκη.*

23 ❡Sed tu hîc aduerte lector,nã quæ de necesſitate famis priuatim noſtris legib. cõſtituta ſunt, ad alias trahenda non ſunt, vt in caſu d.l.ij.C.de patribus qui filios diſtraxe.voluerunt Azo in Summa eiuſdem tit.Accurſius,Petrus à Bella Perti.Cy.Bart. dum citat.Dy. quo loco ſtatim dicemus,Bal.Ang.Sal.& Pau.Caſt.in d.l.ij.& Dyn.in c.in argumentum , de regulis iuris, lib.6. Ex quo & Ioannes Fab.in §.j.col.ij.Inſtit.quib.alie.licet.vel nõ dicit, quòd licet maritus poſsit dotem alienare ex necesſitate famis,non tamen ob aliam quamuis necesſitatem,arg.d. l.ij.C.de patribus qui filios diſtrax.& ſequitur Ange.Aret.in d.§.j.col.j.in fi. Et facit quod in alio caſu voluit Ioannes Fab.in §.nullius.col.vlt.& ibi poſt eum Ange.Aret.in §.ſacræ,Inſtit. de rerũ diuiſio.& in alio item caſu Bald.in c.1.§.aut ſi libellario,col.ij.in verbo,poterat olim, tit.quib.mod.feud.amit.dum ibi loquitur de necesſitate victus.

Ob famẽ conſtituta, ad alias necesſitates non ſunt trahenda.

24 ❡Et hæc quidẽ optimo iure,quãdo nulla omnino necesſitas fami par eſt. Teterrimum enim mortis genus famẽ eſſe pronũciauit Homerus,qui lib.12.Odyſ.ita facit Euryloehũ loquentẽ:

*Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι,*

*λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν.* Id eſt ad verbum,

*Omnes quidem terribiles mortes miſeris mortalibus:*

*Fame autem miſerrimum mori.*

Fames teterrimum mortis genus , atque miſerrimum.

Cuius ſententiæ meminere Plato in lib.de Repub.3.& Columella lib.2.Rei ruſticæ,c.item 2. & Cn.Pompeius in ea epiſtola ad Senatum,quæ dicitur fuiſſe deprompta ex libris Hiſtoriarum Salluſtij:Quantùm in vobis,fame miſerrima omnium morte confectus. Et his ſubſcribens Liuius lib.10.Secundi belli Punici,ſcribit famem & frigus miſerrima eſſe mortis genera. Hiſq; alludens Plautinus paraſitus in Captiuis,Miſerrimum ait eſſe hominem, qui cùm eſſe cupit,quod edat non habet. Hinc Horatius lib.1.Carminum,Ode 21. miſeram famem vocat.

*Hic bellum lachrymoſum,hic miſeram famem,&c.*

Ouidius lib.8.Metam.appellat famem,miſerabile genus pœnæ:

*Molitur'q; genus pœnæ miſerabile.—*

Fames miſera.

Tullius autem ad Atticum lib.Epiſtolarum v. Fame nihil miſerius eſſe pronunciauit. Ioſephus lib.6.Belli Iudaici,ca.14.ſcribit,famem rerum omnium clades ſiue acerbitates ſuperare. Quod & ex ipſo repetit Euſebius Cæſarienſis Hiſtoriæ eccleſiaſticæ lib.3.cap.4.aut vt alij diuidunt,vj. Sed & idem Ioſephus lib.7. eiuſdem operis cap.11.tradit , Omne pereundi genus fame leuius videri. Et Menander,

*λιμὸς μέγιστον ἄλγος ἀνθρώποις ἔφυ.*

*Fames maximus dolor hominibus eſt.*

Fames clades & acerbitates omnes ſuperat.

Quintilianus,ſi is eſt,in Cadauerum paſtis:Felix (ait) peſtilentia,felix præliorum ſtrages,denique omnis mors facilis. Fames aſpera,vitalia haurit, præcordia carpit , animi tormentum, corporis tabes,magiſtra peccandi,diriſsima necesſitatum,deformiſsima malorũ. Hæc ad humile corpus nobiles manus mittit,hæc alienis pedibus mendicantes proſternit, hæc ſæpe ſociorum fidem fregit,hæc venena populis publicè dedit,hæc in parricidium pios egit. Quem citat Lucas Pen.in l.ij.col.ij.C.de quibus munerib.vel præſta.lib.10.

25 ❡Plinius lib.2.cap.65.de terra loquens,Quin & venena,ait,noſtri miſerta inſtituiſſe credi poteſt,ne in tædio vitæ,diræ famis mors terræ meritis alieniſsima , lenta nos conſumeret tabe. Quibus vides,famem peculiariter diram vocari,vti & apud Virgilium lib.3.Aeneid.

Fames dira.

*Sed non antè datam cingetis mœnibus vrbem,*

*Quàm vos dira fames,noſtraq; iniuria cædis,*

*Ambeſas ſubigat malis abſumere menſas.*

{Et Horatium lib.1.Sermo.ſatyra 2.haud multò poſt princ.

*—Inopi dare nolit amico,*

*Frigus quo diramq; famem propellere poſsit.*} Et Ouidium lib.8.Meta.

*Tum quoque dira fames,implacataq; vigebat*

*Flamma gulæ.—*

*Sæua.* Sæuam quoque (quod eiusdem est sensus) vocat Lucanus lib.6.

*Sed patitur sæuam, veluti circundatus arcta*
*Obsidione famem.—*

{Et Seneca Tragœdiographus in Octauia, actu 4.

*Turpisq; egestas, sæua cum luctu fames.*}

*Obscœna.* Idem autem Virgilius eodem lib.3. eam obscœnam vocat:

*Obscœnamq; famem, quæ prima pericula vito.*

Quia, vt dicit Seruius ibi, homines ad obscœna compellit: vt de malesuada statim dicemus. Nonius autem Marcellus, obscœnã, in eo loco exponit, pro vitabili. Sic quoque eam, & præ- *Tetra.* tereà tetram, vocat Eusebius Cæsariensis Historiæ ecclesiasticæ lib.9. cap.8. Sed & ipse Virgi- *Vesana.* lius (vt ad eum redeamus) vesanam eam vocat, lib. 9.

*Suadet enim vesana fames: manditq; trahitq;*
*Molle pecus.—* Et iterum lib.10.
*Suadet enim vesana fames, si fortè fugacem*
*Conspexit capream.*

*Insana.* Et post eum Apuleius lib.8. Metamorph. Cui non absimile est, quod Lucanus eam insanam appellat, lib.7.

*Insanamq; famem, permissasq; ignibus vrbes.*

*Malesuada. Fames in vestibulo inferni.* Idem Virgilius lib.6. eandem quoque vocat malesuadam, quòd scilicet ad omne malum scelusq; suadendum sit efficacissima, vt paulò pòst dicemus: eamq; fabulatur sedere in vestibulo inferni inter tetra diraq; monstra.

*Vestibulum ante ipsum, primisq; in faucibus Orci*
*Luctus, & vltrices posuere cubilia Curæ,*
*Pallentesq; habitant Morbi, tristisq; Senectus,*
*Et Metus, & malesuada Fames, ac turpis Egestas,*
*Terribili visu formæ.—*

*Rabida.* Idem lib. Aeneidos sexto, eandem Rabidam vocat, quòd in rabiem quãdam adigat homines.

*—Ille fame rabida tria guttura pandens.*

Hinc idem Virgilius lib.9. eiusdem operis;

*—Collecta fatigat edendi*
*Ex longo rabies.—*

Et Silius Italicus, loquens de fame Saguntina, lib.2. Puni.

*—Rabidi ieiunia ventris Insolitis adigunt vesci.—*

*Adagium.* Ex quo est illud vetus adagium apud Plautum in Amphitryone, Fames & mora bilem in *Pestifera.* nasum conciunt. Ouid. lib.8. Metamorph. pestiferam eam vocat:

*Dura.* *Pestifera lacerare fame.—* Et duram lib.4. de Ponto:

*—Vix humili duram reppulit arte famem.*

Et ante eum Horat. lib. Sermonum 1. Saty.2.

*—Duramq; famem depellere possit.* Et atram Claudianus:

*Pallor & atra fames.—*

*Atra.* Quod accepisse videtur ab Hesiodo qui αἴθοπα λιμὸν lib.1. Operum & dierum vocat, id est, nigram, siue atram famem. At eidem Hesiodo lib. eiusdem operis 2. λιμὸς quoque ἀτερπὴς, id *Iniucunda.* est, iniucunda, dicitur. Quod epitheton antè ei tribuerat Homerus, lib.19. Iliados:

*—ἵνα μή μιν λιμὸς ἀτερπὴς γούναθ' ἵκηται.*

*Imperiosa.* Sed vt redeamus ad Claudianum, is in Rufinum eam item vocat imperiosam, quòd extrema quæque imperet.

*Imperiosa fames, letho vicina senectus.*

*Violenta.* Et Lactantius in Phœnice, violentã, quod non multùm ab illo distat, quia scilicet violet iura omnia, etiam naturalia, vt paulò pòst ostendemus.

*Et curæ insomnes, & violenta fames.*

*Perniciosa.* Et perniciosam, T. Liuius, Victoribus (ait) victisq; pariter perniciosa fames instabat. In lib.5. E- *Omnia domãs.* pigrammatũ Græcorũ, vnum est nomine Callimachi in quo λιμὸς παντοδαμάτωρ dicitur, quasi *Mœsta.* omnia domans. Mœstam quoque illam vocat Seneca Tragœdiographus in Hercule furente:

*Famesq; mœsta tabido rictu iacens.*

26 ¶ Idem Liuius lib. Secundi belli Punici primo, dicit famem vltimum humanorum suppliciũ. *De fame alia multa.* Et Ammianus Marcellinus lib.19. eam vocat vltimum omnium malorum. Idem lib.25. ignotissimum mortis genus appellat, veluti admodum ignobile. Et paulò pòst, Dies (inquit) quatuor sunt euolati inedia cruciabiles, & omni supplicio tristiores. Aegesippus lib.5. Famẽ {vehementem} carnificem appellat. Diuus Hieremias Threnorum cap.4. dicit, Melius esse occidi gladio, quàm fame extabescere. Cui consentiens Vegetius, Ferro (inquit) multò sæuior fames est. Dauid autem pestilentiam eligere maluit, quàm famem, cùm vtriusque ei data esset oprio, vt scribitur Regum lib.2. cap.24. Ouidius lib.8. Metamorph. famem Erebi & Noctis filiam dicit, eamque graphicè describit. E` nostris Bald. in l. pactum, colum. vltim. C. de pactis,

tradit

tradit illud tanquam prouerbium vulgò celebratum, fames est acutissimus ensis. idem consi. cccclviij. lata fuit sententia, col. ij. lib. 3. scribit, nihil tristius esse, quàm fame necari, nihilq; fami comparari. Epicuri autem sententia est, licere pro siti & fame depellenda, aduersus Iouem pugnare, teste Theodorico lib. de curatione Græcorum vndecimo.

27 ¶Et sanè Lector hæc pestis omniũ rerum teterrima est, & ad omne scelus suadendũ efficacissima. Ex nullo malorũ fonte fœdiora manarunt exempla. Hinc filiorum cædes, & infandæ epulæ: hinc præcipitationes, aliæq; festinatæ mortes: & quod omniũ atrocissimũ est, reperti sunt, qui seipsos laniarunt quando obscœnos morsus in alios vertere non potuerũt. Nam in ea obsidione, quam inter secundum bellũ Punicũ passus est Spendius ab Amilcare Carthaginiensium Duce, eò inopiæ ventum est, vt Spendiani milites suis ipsorũ corporibus inedia, vescerentur, captiuísque (quod Polybius tradit) ac seruis cæsis eorũ carnibus sustẽtarentur. Hanc autem rem ita explicat Porphyrius lib. 2. de abstinentia ab esu carnium: Post primum (inquit) bellũ, quod de Sicilia à Romanis aduersus Carthaginiẽses gestũ est, cùm Phœnices mercenarij milites defecissent, simulq; alios Pœnos in defectionẽ induxissent: Amilcar cognomẽto Baleas expeditione in ipsos facta in eam victus inopiã redegit, vt primùm eos qui in præliis caderẽt, in cibũ sumerent: deinde vbi illi quoque defecissent, captiuos occiderent, eorumq; carnibus vescerentur: posteà in seruos omnes manus iniicerẽt: postremò verò, cùm omnia alia iam cõsumpta essent, in se mutuò cõuersi sorte eductos cõmilitones comederẽt. Numantini quoq; à Scipione obsessi, cùm omnia, quæ famem eorum trahere poterant, consumpsissent, ad vltimũ humanorũ corporũ dapibus vsi sunt. Captaq; vrbe cõplures inuenti sunt, artus & membra trucidatorũ corporũ sinu suo gestãtes: vt autor est Valerius libr. 7. c. 6. qui subdit, horum trucem pertinaciã in consimili facinore Calaguritanorum, execrabilem impietatem supergressam esse: qui quia nullum iam aliud supererat animal, vxores suas notósque ad vsum nefariæ dapis verterũt. Quoque diutius armata iuuentus viscera sua visceribus aleret, infœlices cadauerum reliquias salire non dubitauit. Liuius lib. 4. ab vrbe condita tradit, Cùm fames vrgeret Romanos, multos ex plebe, spe amissa, potius quàm vt cruciarentur trahẽdo animam capitibus obuolutis se in Tiberim præcipitasse. Herodotus lib. 3. refert, exercitum Cambysis Persarum regis in expeditione, quam mouit aduersus Aethiopes, tanta fame oppressum fuisse, vt sortiti ex seipsis milites decimum quenque comederint.

Fames ad quæ nos mala impellat.

28 ¶Tradunt & antiqui scriptores, Erisichthonem, de quo nos suprà locuti sumus, propter neglecta Veneris sacra ad tantã famem adactum fuisse, vt propria ipsius membra corroserit. Ex quo Ouidius libro octauo Metamorph.

Erisichthon præ fame mẽbra propria dilaniauit.

*Vis tamen illa mali postquàm consumpserat omnem*
*Materiam, dederatq; graui noua pabula morbo,*
*Ipse suos artus lacero diuellere morsu*
*Cœpit, & infelix minuendo corpus alebat.*

Et alter nescio quis Poeta:

*Membra aliena fame lacerabant, esse parati*
*Et sua.—*

Vt non abs re scriptum sit Esaiæ ix. cap. Esuriet & comedet ad sinistram, & non saturabitur. Vnusquisque carnem brachij sui vorabit. Nec ideò mirum videri debet, quod multi tradiderunt Polypũ præ fame sua ipsius brachia, siue cirros (aut, vt alij vertunt, pediculos) corrodere. Id enim Hesiodus libr. secundo Operum. Opianus libr. de piscibus, & præter hos ij, Aelianus lib. xij. statim post prin. & Albertus Magnus lib. animaliũ xxiiij. scriptis reliquerũt: Pherecrates, Comicus, Alceus, & alij multi, Athæneo, libr. vij. c. 32. citati: tametsi Aristoteles lib. de natura animalium viij. c. ij. & Plinius lib. ix. c. 29. & Athenæus ipse reclamant.

Polypus.

29 ¶Sed vt redeamus, in Hierosolymitana expugnatione, cùm Iudæi arctius à Romanis obsiderentur, non solùm non abstinuerunt à stercoribus hominum, & brutorum, & calciamẽtis & coriis à scutis detractis, quod sæpe aliàs factitatũ est: sed & reperta sunt à militibus omnia ob ediã discutientibus, in priuata mulicreulæ domo, puerilia mẽbra, quibus infelix mater nomine Maria, Eleazari filia, occultè vescebatur, trahebatq; vitam illius visceribus, qui omni vita solet esse parenti charior. Testis Iosephus lib. Belli Iudaici vj. c. vlt. in fin. & lib. 7. c. 6. aut ex aliorum codicum sectione, xj. & repetit Aegesippus Excidij Hierosolymitani lib. 5. c. xlj. & Eusebius Cæsariensis Ecclesiast. historiæ lib. 3. cap. 4. aut vt alij codices computant, vj. Diuus Chrysostomus libr. 1. aduersus vituperatores vitæ monasticæ. Quin longo antè interuallo Doda rege Syriæ Ioram in Samaria obsidente, fames adeò inualuit, vt matres inedia adactæ filios necauerint, coxerint, comederint, vt scribit sacra historia, iiij. Reg. c. 6. & Iosephus libr. 9. Antiquit. c. 4. Et in alia ipsius Samariæ obsidione, facta ab Aristobulo & Antigono Hyrcani filiis fames quoq; obsessos ad tetra humanorũ cadauerum alimenta coegit, vt tradit Aegesyppus libr. Excidij Hierosolymitani 1. c. item 1. Sed & imperante Iustiniano, eo anno, quo vrbs Roma, dum Bellissarius inibi esset à Gothis obsideretur, tãta per vniuersum orbem, & præcipuè apud Ligures fames excreuit, vt pleræque matres infeliciũ natorũ membra comederent, vt vir sanctissimus Datius Mediolanẽsis antistes, & eius autoritate Paulus Diaconus retulere. Hincque dolẽter & flebiliter Hieremias, quo loco nuper citauimus, Manus (inquit)

De eadem re.

mulierum coxerunt filios suos:facti sunt cibus earum. Diuus ille Chysostomus Homilia in Genesim lxiiij. loquens de Iacob illo patriarcha, scribit, famis necessitatem patriç amorem in eo vicisse. Et D. Hieronymus in Amos lib.3. Vetus narrat historia, nil fame durius, quæ sæpe obsessos compellit humanis vesci carnibus, & in suam sæuire naturam, ita vt nec parentes paruulis parcãt liberis, & maritalis affectus vxoris dudum amatæ membra dilaceret. Ex quibus ortum vetus adagium, Omnia esculẽta obsessis. Quod quidem adagium, (vt id addas) sumptum est ex veteri illo Senario cuiuspiam Poëtæ,

*Adagium.*

ἅπαντα γάρ τοι βρωτὰ τοῖς πολιορκουμένοις.

Idem quoque de obitu Marcellæ ad Principiam, loquens de quadam fame, quæ tunc Romanos obessos tenebat: Terribilis (ait) de occidente rumor affertur, obsideri Romã, & auro salutem ciuium redimi, spoliatósque rursum cruciari, vt post substantiã vitam quoq; amitterent. Hæret vox, & singultus intercipiunt verba dictantis. Capitur vrbs, quæ totum cepit orbem: imò verò fame perit, antequàm gladio: & vix pauci, qui caperentur, inuẽti sunt. Ad nephandos cibos erupit esurientiũ rabies, & sua inuicem membra laniarunt, dum mater non parcit lactenti infantiæ, & recipit vtero, quem paulò antè effuderat. Ex quibus est illud Leuitici 26. Corripiã vos septem plagis propter peccata vestra, ita vt comedatis carnes filiorum vestrorum, & filiarũ vestrarum. Et Deuter. c. 28. Obsideberis intra portas tuas in omni terra tua, quã dabit tibi dominus Deus tuus: & comedes fructũ vteri tui, & carnes filiorũ tuorũ, & filiarũ tuarum, quas dederit tibi dominus Deus &c. Et Baruch. ij. Vt adduceret Dominus super nos mala magna, quæ non sunt facta sub cælo, quemadmodum facta sunt in Hierusalem, secundum quæ scripta sunt in lege Moysi, vt mãducaret homo carnes filij sui, & carnes filiæ suæ. Et Ezechias v. Patres comedent filios suos in medio tui.

30 ¶Non mirum igitur videri debet, quod Plinius lib.8. c. lvij. tradit Annibale Casilinum obsidente, vænisse murem CC. numinis, eumque qui vẽdiderat fame interiisse, emptorẽ vixisse. Quod & ipsum tradit Valerius lib.7. c.6. Quanquàm apud Strabonem lib v. legimus non murẽ in ea obsidione, sed modiũ frumenti venditum fuisse CC. drachmis, emptoremq; ea alimonia incolumen seruatum, venditorẽ autem fame extinctum. Non mirum (inquam) quod in exercitu Marci Antonij quo tẽpore cum Phraorte, aut vt alij vocant, Phraarte rege Parthorum pugnaretur, chœnix Attica frumenti (tanta fames erat) quinquaginta drachmis empta sit, & pro hordeaceis panibus paris ponderis argentum datum, vt scribit Plutarchus in vita ipsius Antonij. Et quòd in ea Samariæ obsidione, de qua nuper locuti sumus, caput asini venundatum est 80. argenteis, & quarta pars cadi stercoris columbarũ quinque argenteis: sicuti quoque scriptum est eo. c. vj. lib. 4. Regum. Et apud Iosephum, vbi suprà, qui eam quartam partem cadi, sextarium appellat.

*De eadem re.*

31 ¶Quid igitur (vt ad principale nostrum institutum tandem veniamus) etiam mirãdum est, si quod aliâs venire prohibetur, liceat vendere vrgente tam tetra, diraq;, atque omnia audẽte, suadenteque, famis necessitate. Et si quæ cogit liberos proprios, vxores nostras propriamque nostram carnem (vt diximus) mandere, quæque permittit liberos ipsos vænundare, eadem permittat & ius familiæ, & generis etiam vẽdere: quod non adeò arctum est & peculiare, quàm liberorum, id est, nostræ priuatæ genituræ. Retractũ dico, qui ratione generis & familiæ competit. Proinde (vt id caput concludam) facilè concesserim in hac tanta necessitate ius istud retractus cuiuis vendere, si cæteri consanguinei emere differãt, hoc solo argumento, quòd liberos quoque tunc vendere liceat. In cæteris autem necessitatibus non ausim tam constanter asseuerare, tametsi Bal. & Paul. Cast. vt suprà diximus, id astruant.

*Decisio principalis huius dubij.*

32 ¶QVARTÒ intellige, vt huiuscemodi cessio fieri non possit, quãtùm ad præiudiciũ cõsanguineorum, sed quantùm ad præiudiciũ ipsius cedentis possit, vt scilicet locus pateat cæteris consanguineis: vt quibusdã placere video, arg. l. j. §. Titius filios, tit. si de feu. fuer. contro. inter domi. & agna. Ita enim voluit Ferronus in cõmentariis cõsuetudinũ Burdi. hoc eod. titu. §. j. Id quod sine dubio verũ est, vt scilicet alter cõsanguineus etiam remotior venire possit, si sit intra annũ. Sed an sibi ita præiudicarit, vt propter cessionẽ non amplius audiatur, dicã plenissimè in gloss. seq. nu. 5. sed dubitari, & multis seq. Sed & an valeat ea cessio in præiudicium emptoris, si alius cõsanguineus nõ veniat, & sic teneatur emptor admittere extraneũ cessionarium, satis patet ex iis quæ diximus suprà eadem gloss. nu. 10. secundò intellige, & seq.

*An retractus cedi possit saltẽ in præiudiciũ cedẽtis.*

33 ¶QVINTÒ intellige, vt si consanguineus retrahens sit socius bonorum alterius extranei, certè retrahendo per ipsum consanguineum, alteri extraneo socio acquiritur in re retracta, pro portione societatis, argu. l. si is qui duos, ff. de libe. lega. vbi ex duobus sociis, qui incapax est, propter eum qui capax est, capit per cõsequentiam, hæc enim sunt verba eius legis, cuius autoritate suffultus Dy. & post eum Bar. ibi in fi. tradit quòd licet spurius non possit capere à patre, tamen si ipse spurius contraxerit societatem cum alio capace, iste alius potest instituti hæres à patre spurij, atque ita transibit dimidium bonorum in spurium. & idem voluit Bald. qui dicit menò tenendum, in l. j. colum. vlti. in 14. q. C. pro socio, vbi & illum text. dicit not. Sal. qui & eum not. dicit & singu. in l. si societatis, C. eod. tit. & in l. societatem, la j. ff. eod. tit. vbi & eum dicit & not. Pet. Ancha. Ioan. Ana. & Fel. in c. ij. extrà de Iudæis, & Lud. Sard. in tract.

*Cõsanguineus retrahens, an acquirat socio omniũ bonorum.*

tract.legitimationum,char.vlt.versi.octauò si spurius,vbi & huius rationẽ reddit.& Cæpolla cautel.xxxviij.secundum vltimam computationem,& lxiiij.secundùm primam,incip.nnne videamus,versic.octaua cautela est.Barba.qui propè vbique dicit,illum tex.sing.in repe.cap. Raynaldus,char.antepen.extrà de testa.& in repet.rub.extrà de reb.eccle.non alie.colum.xij. versi.duodecimò limita.& consi.xxxvj.sapienter,col.viij.libr.2.& consi.xliiij.quod est simili exordio,col.vlt.eo.lib.2.& consi.lxxxiij.illud afferam,col.ij.lib.3.& consi.v.illud in medium, col.vij.versic.facit etiam,lib.4.& illius discipulus Anton.Corsæ.sing.Spurius,vbi dicit etiam illum tex.sing. {& Cæsar Lamberti.in tract.de Iure patro.in 6.artic.j.q.princip.j. partis.1.libr. col.ij.nu.5.} & Io.Crotus in repet.l.filiusfamiliàs,§.diui,col.xxiiij.vers.sextò & vltimò fallit, ff.de leg.j.vbi ex hoc dicit, quòd si hoc statuto prohibeatur res immobilis alienari in extraneum:tamen si extraneus cõtraxerit societatem bonorum cum ciue,qui acquirat,iste extraneus in consequentiam societatis etiam acquiret:quæ res proximè accedit ad casum nostræ consuetudinis. De quo etiam est expressa consuetudo apud Borbonios, cap.cõsuetudinum eius loci ccccLxiiij. Et de viro & vxore habemusetiam consuetudinẽ expressam suprà eod. tit.§.xvj.vbi & nos aliquid diximus in ij.glos. Cõsuetudines.

54 ¶Et hanc quoque sententiam cõfirmat,quod voluitglo.no.in l.vlt.in verbo,fratribus, C.de hono.& mune.non conti.libr.10.quòd socius omnium bonorum consequitur vacationem siue immunitatem munerum ex persona sui socij exempti. quam glos.sequitur & dicit sing. Alex.consi.cxxij.viso puncto,col.iiij.vers.ad hoc etiam facit,lib.4.& Barb.locis suprà citatis, & prætereà in l.ij.in princ.col.xij.ff.de verbo.oblig.& iterum in l.iij.§.Cato, col.xxix.versic. mihi autem videtur,eod.tit.& Iason.qui & eam dicit singu.in l.j.col.j.C.de transact.& in l.si emancipati,col.iij.C.de colla. De quo tamen vide Fel.dubitantem in c.j.col.v.versic.ex quo dubito,extrà de præscr.nam & Bart.& Io.Plat.quorum tamen non meminit,in d.l.vltim.de hono.& mune.eam glo.sententiam reiiciunt. Et vide alia quædam similia apud {Rom.in l.j. col.ij.versi.tertiò facit,& seq.ff.de cond.ob.turp.cau.& latiùs} Barb.in d.rub.de reb.eccle.non ali.& locis suprà ex eo citatis.& Hip.Marsi.sing.clxxx.plura & Ant.Corsæ.d.singu.spurius,& quod dicemus infrà in ead.glo.nu.42.nec mirum quidem,& quæ etiam diximus suprà eod. tit.§.j.glo.ix.in verbo,*ou lignagier*, nu.68.& quanquàm pater.Et vide etiam aduersus ea,quod scribunt Mart.Laud.& Card.Alex.in c.j.in fi.tit.de inue.de re alt.fac. De eadem re.

55 ¶Sed quod de casu nostri retractus diximus , intelligendum est secundum Barto.in d.casu spuriorum,in dicta l.si is qui duos,vt scilicet procedat,nisi de fraude appareret per quasdam coniecturas:de quibus,vt ipse subdit,dixit in l.post contractum,ff.de donat.& id sequuntur Ludoui.Sard.& Cæpolla,quibus locis suprà citauimus : qui tamen dicunt in dubio præsumi fraudem. Sed ego quantùm ad casum nostri retractus , magis accedo sententiæ Bart.simpliciter,vt scilicet debeat constare de fraude : quoniam fraus in dubio non præsumitur , l. meritò,ff.pro socio,& l.patronus,& l.quoties,§.qui dolo,ff.de proba.& l.si Prætor,§.Marcellus,ff.de iudic.& l.iij.§.vlt.in fi.& ibi gloss.ff.de tribu.actio.& l.dolum,& ibi Bar.& alij, C.de dol.mal.& l.j.& ibi Corn.in ij.not.C.si omis.cau.testa.& c.officij,in verbo,constiterit , & ibi Barb.col.xxxj.nume.29.de testa.& cap.acccedens.de falsis,& cap.ij.de renuntia.lib.6. & gloss. in l.ij.C.si alie.res pigno.dat.sit,& in cap.ex tenore,in glos.vlti.extrà de rescript.Spec.titu.de appel.parte ij.§.nunc tractemus,vers.sed secundum præmissa,&iterum tit.de donat.§.j.versi. item pone aliquis.Albe.in l.j.ad fin.princi.ff.de rer.diui.& in j.parte statutorum,quæstio.cx. statuto Parmæ , ad fin.Bald.consi.cxcviij.ad intelligentiam,col.j.libr.1.quod repetitur consi. ccccLxvj.lib.5.& idem Bald.consi.lxx.de iureciuili,lib.4.& vtrobique per d.§.qui. dolo.Ioan. Cald.consi.vij.titu.de constit.incip.an si statuto cauetur.D à Rot.decisi.cclxxj.si de mãdato, in fin.in nouis,& iterum decis.ccccLxxxj.extra rotam,in princ.etiam in nouis,& Ang.consi. cxlij.super primo,ad fin.Rapha.Fulgos.consi.cxcviij.in quæstione,colum.ij.versic. superest. Petr.Ancha.consi.cciiij.visis & ponderatis,colum.vlti.versic.non obst.iiij.ratio, & consi.cclj. ex his,post medium,& consi.cclv.dubium, col.ij.& consi.ccclxxxviij.in casu præmisso,col.j. & Docto.vbique. Quid si de fraude appareat. Fraus in dubio non præsumitur.

56 ¶Nam & si illa iura maxima ex parte de dolo loquantur,illud tamen verum est , dolum & fraudem germana esse,& quadam cognatione cõiuncta.l.Iurisgentium , §.sed si fraudandi, & ibi glo.Bar.Ang.& communiter omnes,ff.de pact.& l.j.in prin.& ibi glo.in verbo, fraude, ff.de his qui not.infa.& in c.cæterùm,extrà de rescript. Quanquàm alij vnum ab altero distingunt,vt genus à specie.vt videre licet per omnes in d.§.sed si fraudandi,& in l.ij.C.de in lit.iuran.& in c.j.lxxxj.dist.Alb.in l.fraudis,ff.de reg.iur.& Bald.in l.quæ fortuitis,col.ij.C.de pigno.actio.& Panor.in c.ex tenore,col.j.in 4.notab.extrà de rescript.& consi.lxviij.videtur primò dictum magistrum,col.j.lib.j. Fraudẽ & dolum germanos esse.

57 ¶Sed vt redeamus ad principale nostrum institutum,ea ratio,quam Ludo.Sard.& Cæpolla locis suprà designatis afferunt,priuatim ac peculiariter respicit illum casum spuriorum , de quo & ipsi loquuntur: nec aliquid facit ad casum nostri retractus,vt ex iisdem locis videre licet.Et apertissimè videmus,si non omnino cæcutimus,in hoc casu non tãtam esse causam siue occasionem præsumendæ, aut in suspicionem vocandæ fraudis,si quæ sit,quàm in illo De eadem re.

casu.

casu. Et interim tamen vide eundem Bart. qui propemodum ipse secum dissidet in illo casu, in l. vlt. col. j. versi. quæro vtrùm sit aliquis, ff. de his quib. vt indig.

*An autem iste cõsanguineus poterit retrahere partem socio acquisitam.*

38 ¶Sed & alio modo intellige hũc casum nostri retractus, vt videlicet quamuis ob societatem pars acquiratur socio consanguinei retrahentis, licèt extraneus sit, vt diximus: tamen intra annum solutæ societatis poterit ipse consanguineus, aut eo mortuo hæredes illius eam partem illi olim socio extraneo acquisitam retrahere, restituendo pretium pro rata eiusdem partis, vt expressè cauetur, quantùm ad virum & vxorem, qui & ipsi sunt cõmunes in bonis mobilibus & quæstibus, iure ac vi matrimonij, ex nostra consuetudine, suprà eod. titu. §. xvj. & seq. quod & nos optimis, ni fallor, rationibus ad alios socios traximus, in §. xx. eiusdẽ tit. Estque expressa consuetudo tam in coniugibus, quàm aliis sociis, permixtim apud Borbonios, d. cap. ccccl xiiij. qua & ipsa declarantur cæteræ huiusmodi cõsuetudines nostræ Galliæ, loquentes tantùm de coniugibus.

*Anne retractus trãseat in extraneũ cum vniuersitate.*

39 ¶Sexto intellige, quod dictũ est, vicinum, aut cõsortem, qui ex forma statuti potest retrahere, ab extraneo non posse eam facultatem alteri extraneo cedere: intellige, inquam nisi & rem vicinam ratione cuius id ius competit: cedat: vt scripserunt Bal. in tracta. Protomixeos, col. ij. versi. quæro nunquid istud ius, & iterũ col. vj. versi. his sic præmissis, in fi. Matth. Afflic. in eod. tract. §. j. col. antep. versi. vltimò not. ibi; & ex iis deciditur, & iterũ in verbo, vt infra 30. dies, col. ix. versi. sed iuxta hoc quæro, in fin. eius versi. Albe. in l. qui solidũ, §. prædia, per eum tex. ff. de leg. ij. Pau. Cast. in l. apud antiquos, C. de fur. & consi. ccccxxx. circa primum quæsitum, in ij. dubio, lib. 2. & Ioan. Bapt. Rosel. inter consi. eiusdem, consi. cexliij. statutum Paduæ, post medium, eod. lib. 2. Paulus Parisi. consi. lxxxij. pro veritate, col. iiij. nu. 26. lib. 3. & alij multi ex iis quos suprà in princ. huius glo. citauimus.

*De eadem re.*

40 ¶Quæ res tamen non potest procedere in casu nostri retractus: nam ius ipsius non competit ratione rei, sed personæ: cuius qualitas, id est, cõsanguinitas, ob quam competit, cedi non potest, vt paulò pòst dicemus. Ideò nec id ius transit cum vniuersitate, vt expressim voluit. Io. Fab. in §. j. col. vlt. Insti. de acqui. quæ fit per arro. nam nec transit in hæredẽ vniuersalẽ extraneum, vt dicit idẽ Fab. in §. ex contrario, in fi. Insti. de leg. de quo diximus suprà in eadẽ glo. nu. 3. sed quod diximus. Tu tamen vide quod in simili tractatur, an stante statuto prohibẽre fieri alienationẽ in extraneum, possit tamen fieri cum vniuersitate: vt per Bal. & Sal. inuicem dissidentes in l. ea lege, illum quidem col. iij. versi. secũdò quæro, hunc col. pen. versi. considero igitur, C. de condi. ob. caus. Pau. Ca. consi. ccxxiiij. super secũdo, in v. dubio. lib. 1. Io. Crot. in repe. l. filiusfamiliâs, §. Diui, col. xxj. versi. secundò fallit, ff. de leg. j.

*Ratio quare ius retractus extraneo cedi non potest.*

41 ¶QVARE autem id ius cedi non potest, afferũt multi multas rationes: sed omnium plurimas Io. Igne. in repe. l. dudum, col. xiiij. versi. his adde vnũ articulũ, & seq. C. de cõtrah. empt. Omnes autẽ hanc, veluti præcipuam, adducũt: quoniã huius retractus ratio est, ne res exeat de genere, siue familia, arg. l. pater, §. fundũ Titianum, ibi, de nomine vestro nunquam exeat, ff. de leg. ij. & in l. qui solidum, §. prædiũ, & l. cùm pater, §. libertis, & l. pero. §. fratre, & l. filiusfamiliâs, §. cùm pater. ff. eod. tit. & l. is qui complures, ff. de leg. iij. & l. libertis, ff. de condi. & demon. cum si. Et vltra eos, quos suprà in princip. citauimus, qui hanc propè omnes rationem adstruunt, eandem quoque huic consuetudini assignat Io. Fab. in §. j. Insti. de emp. & vend. & Phil. Dec. consi. cclxxv. in causa quæ Lucæ agitatur, col. vj. versi. nec obstat si dicatur. & consi. 471. iuridicum, paulò ante fi. Io. Ign. in d. l. dudũ, col. iiij. in fi. & alibi sæpe in ea repe. & omnes vtique de ea loquentes. Cui rationi admodũ concinit, quod diximus suprà in præfat. huius tit. nu. 7. id autem ius. Et lex antiqua Locrorum, qua cauebatur, ne quis patrimoniũ alienare posset, nisi euidentem calamitatem superuenisse ostendisset: & vt præterea antiquæ hæreditates conseruarentur, vt scriptum reliquit Aristot. libr. Politic. 2. cap. v.

*Locrorũ lex.*

*De eodem.*

42 ¶Igitur cùm ea caussa consuetudinis cessaret, si id ius cederetur extraneo, in quo non est ea qualitas, quæ requiritur à statuto, vel consuetudine, id est consanguinitas, gentilitas, proximitas, necessitudo sanguinis, consentaneũ est, id ius competens ratione illius qualitatis, cedi non posse, non magis quidem, quàm qualitatẽ ipsam, quæ hauddubiè cedi non potest, cùm sit ius & qualitas sanguinis & agnationis, l. ius agnationis, ff. de pact. & l. iura sanguinis, ff. de reg. iur. per quæ dicit Bar. in l. cætera, in prin. & ibi Iason, ff. de lega. j. huiusmodi iura non esse in commercio nostro. Et sic cùm deficiat in extraneo illa qualitas sanguinis, debet deficere vis & effectus beneficij eiusdem. l. ætatem, §. vltim. ff. de censib. & l. j. §. permittitur, ff. de aqua. quotid. & æsti. & l. semper. §. negotiatores, ff. de iure immunit.

*Retractus feudalis an alteri cedi possit.*

43 ¶Sicuti etiã in simili dicitur à quibusdam, dominũ feudi vel emphyteusis non posse cedere ius retentionis siue prælationis, quod habet in re feudali vel emphyteutica ex consuetudine, & ex l. vlt. C. de iure emphyt. vt per Guid. Pap. qui ita dicit vidisse se semper iudicari in curia Parlamenti Delphinatus, decis. ccccxj. an ius prælationis. vbi & alios allegat, qui tamen nihil de ea re loquuntur. Sed & hoc voluit Pet. Iac. quem ille non allegat, tit. de actio. in rem pro re emphyt. col. x. versi. quid si directus dominus. & Boër. in consuetud. Biturigum, tit. *de la retenue des choses vendues en fief*, §. j. col. j. versi. & intelligo. & iterum in hoc tit. *de retraict*, §. iij. col. v. versi. & idem est in domino. & Chasse. in consuet. Burguñ. in tit *des censes*, §. j. in verbo,

*retenue,*

*retenue*, in prin. Et hoc expresſim ſtatuit conſuetudo Turoniæ hoc eod. tit. *des retraictz*, c. 32. cuius loci commentarij muti ſunt: atque etiam conſuetudo Lorrienſis apud Montargium, tit. j. §. v. Et id quidem, quia illa qualitas domini ceſſat in extraneo, niſi totũ ius emphyteuſis cederet, vt diximus ſuprà in vicino numero ab hinc iiij. Et id etiam nouiſsimè tenuit Caro. Mol. qui id latiſsimè & doctiſsimè, vt pleraque omnia, tractat in cõſue. Pariſ. tit. j. §. xiij. nu. 20. & multis ſeq. vbi dicit, nullum ſe ſcribentium reperiſſe, qui contrarium teneret.

*Cõſuetudines de ea re.*

44 ¶Tamen in hoc iure prælationis ſiue retentionis feudalis, aut emphyteuticariæ, contrariũ, vt ſcilicet alteri cedi poſsit, tenuit Collect. in c. potuit, col. vlt. verſ. quid ſi dominus fingit, extrà de locato. & Pau. Caſt. conſi. cccxxxv. laudatio & inueſtitura, in princ. iuncto facto, quod ponitur ante illud conſi. lib. 1. Et in hanc ſententiã eſt expreſſa conſuetudo apud Borbonienſes, c. conſuetudinum eius gentis ccclvij. & Aruernienſes tit. *de emphyteoſes*, cap. xx. Marchienſes, hoc tit. §. xx. qui eſt omniũ cclxxx. Et idẽ ſatis voluiſſe videntur conſuetud. Cenomanorum, cap. ccccix. & Andegauorum, c. cccxcix. dum ius faciunt domino, confeſtim quàm feudum redemerit reſtituto pretio, vendendi illud ipſum alteri. Et vt è nonnullis accepi, hanc etiam partẽ approbauit ſupremus noſter Senatus Pariſiẽſis, vt ſcilicet id ius cedi poſsit areſto ſuper ea controuerſia lato pro Epiſcopo Carnotenſi in Baronia Dalluye, anno Domini 1520.

*De eadem re.*

*Cõſuetudines de ea re.*

*Areſtum.*

45 ¶Nec mirum quidẽ, ſi id ius retractus cedi non poſsit. Sunt enim & alia permulta quæ ſimiliter cedi non poſſunt: ex quibus nonnulla, quorũ nunc in mentem venit, hîc ſubnectere decreuimus. Inter quæ primo loco eſt reſcriptum c. vlt. extrà de reſcript. & ibi Io. And. col. j. Bal. col. ij. verſi. deinde nota. Pan. in ij. not. poſt alios Antiquiores: qui & hoc dicũt procedere, etiam ſi is, qui reſcriptum obtinuit, iura ſua cederet: nam nec ita faciens, reſcriptum poſſet concedere, cùm ſit merè perſonale, nec trãſgrediatur perſonas in eo cõtentas. c. pe. & ix. extrà de offic. deleg. Dicitque Bal. vbi ſuprà, hoc ita procedere. vt & reſcriptum ab vno ſociorum impetratum, nihil alteri prodeſſet, quamuis ſit argu. contrà, in l. ſi is qui duos, ff. de libe. legat. Super quo vide quæ diximus ſuprà eadem glo. nu. 33. quintò intellige. & ſeq.

*Reſcriptũ cedi non poteſt.*

46 ¶Secundò vſusfructus, quia inſeparabilis eſt à perſona, cedi quoque non poteſt. l. ſi vſusfructus, ff. de iure dot. & l. vſufructu, §. j. ff. ſol. mat. & §. j. Inſtit. de vſufr. Nam & aliàs quæ natura ſunt inſeparabilia, nec ea quoq; ſunt ceſſabilia, l. ſi mulier, §. ex aſſe, ff. de iure. dot. Tamẽ fructuum cõmoditas poteſt ab vſufructuario cedi. l. neceſſariò, §. vlt. ff. de peri. & commo. rei vend. {& d. l. vſufructu, & ibi Roma. col. ij. in vj. notab. ff. ſol. mat. & l. in venditione, in prin. & ibi Bar. ff. de bon. author. iudic. poſsid.} De quibus & tu vide Hoſt. in c. Raynutius, col. xij. in verbo, tertia Clerã primò deducta, extrà de teſta. Barto. in l. ſi vſusfructus, quæ eſt 4. in fi. de nouat. & in l. j. C. de peti. bono. ſubla. lib. 10. Bal. in l. ſi tibi decem, §. pactum, in ij. not. ff. de pac. & conſi. cccxxxv. quædam mulier, in j. dubio, lib. 1. & conſi. ccclxxxiiij. in hoc puncto, libr. 4. Panor. in cap. præterea. paulò ante fin. extrà de iure patro. Fabi. à monte S. Sab. in tractatu de empt. & vend. in xxj. quæſt. prin. & Steph. Bertr. conſi. cccxlvj. ponitur in facto nume. 12. libr. j. {Nam & ſimile eſt, quòd licèt decima cedi non poſsit laico, cùm ſit quid ſpirituale, c. cauſam, quæ. de præſcrip. & c. prohibemus. de deci. poteſt tamen eidem cedi eius commoditas, c. ij. de locat. & Spec. in tit. de pig. §. j. verſi. quid de decima. & Roma. in d. l. vſufructu. vbi ſuprà, & latè diximus ſuprà §. j. glo. vij. in verbo, *ou autres choſes*, nu. 51. ſed & facit.}

*Nec vſusfructus.*

*Nec quæ ſua natura ſunt inſeparabilia.*

47 ¶Tertiò, bonorum poſſeſsio. l. iij. §. acquirere, ff. de bon. poſ. Ita enim per eum tex. voluit Bald. conſi. clxxxvj. quia allegationes, colum. iij. lib. 1. Sed aduerte: nam is tex. non dicit expreſſim, quòd bonorum poſſeſsio non ceditur, ſed id tantùm, quòd non tranſmittitur ad hæredem: quod ſatis eſt, vt inde agnoſcas, quòd nec cedi poteſt: nam quicquid non eſt tranſmiſſibile ad hæredes, nec id quoque ceſsibile eſt, l. ſi ex pluribus, & ibi Dyn. Bart. & alij. ff. de admini. tuto. & l. non ſolùm, §. ſi puellæ, ff. de ritu. nup. & l. ſi ſtipulatus fuerim, in princip. ff. de verbo. oblig. Bald. in rub. C. de nouo Cod. compo. in fi. & in l. vltim. C. de hære. vel. act. vend. & conſi. cccxxvij. pridie, col. iij. lib. 1. & conſi. cxxiij. reuerendiſsimus, colum. iiij. verſi. ſequitur videre. lib. 5. & Docto. vbique.

*Nec bonorum poſſeſsio.*

*Ceſsibile non eſt, quod non eſt tranſmiſſibile ad hæredes.*

48 ¶Sed non è diuerſo tamen, quod tranſmiſsibile eſt ad hæredes, cõtinuò eſt ceſsibile, vt multi falsò aſſumunt ex dictis iuribus: vti optimè intelligunt, & declarant Alex. & Iaſ. in d. l. ſi ſtipulatus fuerim, ipſe Alex. in addi. Bart. in d. l. ſi mulier, §. ex aſſe. ff. de iure dot. & idem Iaſon in l. ſi conſtante, col. vlt. ff. ſolut. matr. & in l. j. §. vlt. colum. iij. verſic. item circa. ff. de oper. noui nuntia. & in auth. res quæ, col. x. verſicu. decimoquartò. C. commu. de lega. & in repetit. l. quò minùs, in xxx. q. verſi. confirmo quia facilius, ff. de flumi. & Bertrãd. conſi. iiij. viſis hinc inde, nume. 39. lib. 3. Philip. Deci. conſi. dcxiiij. in cauſa feudali, col. ij. quod propè iiſdem verbis repetitur conſi. dclxxx. & Carol. Ruin. conſi. lxxij. viſo, col. ij. nu. 4. lib. 1. & Franc. Ripa in repet. cap. ſæpe, col. vij. nume. 26. extrà de reſtit. ſpoliat. Et apertè ex eo probatur, quòd fideicommiſſum vniuerſale tranſmittitur ad hæredes fideicommiſſarij, l. cogi, §. idem Mæcianus, ff. ad Trebellia. & tamen cedi non poteſt. dicta l. ſi mulier, §. ex aſſe, ff. de iure dot. & dicemus infrà num. 52. octauò fideicommiſſum. Et ex eo quoque, quòd iura directa tranſmittuntur ad hæredes, & tamen cedi etiam non poſſunt, vt & dicemus numero 58. decimoſextò actiones. Ex eo que, quòd iura ſepulchrorum tranſmittuntur ad hęredes, tamen cedi non poſſunt, vt dicemus

*Ceſsibile non omne eſt, quod tranſmiſsibile eſt.*

dicemus etiam infrà nume.55.igitur duodecimò. Et vide quæ dicam infrà in gloss.vlt.huius §.num.29.trigesimosecundò,quod libet.& tit.seq.§.j.(glo.vj.) in verbo, *ou ses heritiers*, nu.12. at iseconsestim.Et id quidem erit pro QVARTO.

*Nec iure adeundi,siue immiscendi,cedi potest.*

49 ¶QVINTO igitur ius adeundi siue immiscendi,quod penè idẽ est,cedi non potest.de quo tu vide Bal.in rub.extrà de procu.col.iiij.circa medium.& in c.ex rescripto, col.j.de iureiur. & consi.ccclvij.nulla mulier,col.j.lib.1.& consi.cccclxlviij.sanctus Franciscus , in fin.libr.5.& Corne.consi.ccxj.videtur prima fronte,in col.ij.versi.his tamen non obst,lib.2.& consi.ccvj. viso suprà scripto themate,col.vj.versi.coadiuuantur præmissa,lib.3.& consi.ccxcix. videtur prima facie,col.j.& iterum colum.iiij.versi.non obstar secundum,eod.lib.3.& consi.ccxxxvj. diligenter,col.iij.versi.insuper,lib.4.& consi.ccxxxix.in hac,col.ij.versi.nec potest, eod.lib.4. & consi.ccliiij.principalis difficultas,in princ.eod.lib.4.

*[illegible] actio in[illegible]*

50 ¶SEXTO, actio iniuriarum, vt quidam volunt , inter quos est Ioann.glossator antiquus, vt refert glo.in l.iniuriarum,ff.de iniur.& in l.vlti.C.de hære.vel act.vend. Verùm gloss.ipsa vtrobique videtur sentire contrarium : quam vide,& Docto.in iisdem locis.& rursus in l.si nomen,& ibi Sal.ff.de hære.vel act.vend.Host.in Summa,tit.de ali.iud.mut.cau.fac.§. vltim. Spec.tit.de cessi.act.§.j.vers.an actio iniuriarum,& ibi Io.And.in addi.incip.de actione iniuriarum.Pet.Iac.in tit.de act.iniuriarum ex leg.Corne.Albe.in l.j.col.ij.versic.sed quid erit.C. ne lic.poten.Bal.in l.per diuersas,in xvj.q.C.man.& in l.vlt.& ibi Sal.C.de hære.vel act.vẽd. Aegid.Bellem.in c.ex parte,colum.xvij.versi.xix.quæritur,de alien.iud.mut.cau.fact. ) Fran. Areti.in l.j.col.antepenul.ff.solu.matrim.Guid.Pap.in statuto,si quis per literas , in gloss.vel quasi,col.xiiij.versic.item quia actio.

*Nec operæ officiales.*

51 ¶SEPTIMÒ , operæ officiales,l.si non sortem,§.libertus,versi.vlti.& ibi Ias.in xuj.notab.ff. de condi.inde.& l.pro hærede,§.si quid tamen,ff.de acqui.hære.& Bal.in l.liberti libertæque, col.iiij.versi.item dubitatur,quidam promisit,C.de bon.liber.cum simi. Nam & huiusmodi operæ adhærẽt personæ,l.operæ in rerum,ff.de oper.liber.ideò nec delegari possunt,l.vnica, §.ne autem,C.de cadu.tol.Sed quomodo id intelligatur,vide per Bal.vbi suprà.& Alexand. in d.§.libertus,in vlt.notab.& ibi Ias.vbi suprà.

*Nec fideicommissum vniuersale.*

52 ¶OCTAVO, fideicommissum vniuersale, vt per d.§.ex asse,tenuit Bart.ibi,& Bal.qui eum negat alibi reperiri,in cap.nonnulli,colum.vj.de rescript.& consi.ccxix.Pepus , col.ij.versic. præmittendum est,lib.2.(vbi tamen intelligit ante restitutionem factam.) Alexand.& Iason, qui & illum tex.dicunt sing.in l.si stipulatus fuerim illud , ff.de verb.oblig.& idem Ias.in l.j. nu.96.ff.de leg.j.vbi dicit eum solennem & not.dignum, & eius rei addit rationem. De quo etiam vide glo.Dy.& Bart.in l.qui ita,§.j.ff.ad Trebel.& Doct.in l.apud Iulianum, §.verùm, & in l.seruo inuito,ff.eod.tit.Bal.in l.sancimus,in prin.C.eod.tit.& in l.ij.in prima oppo. C. de pact.Bar.in d.l.si stipulatus fuerim,in princ.ff.de verb.oblig.& Albe.in prima parte statutorum,q.lxxxix.sed an proximior.

*Nec alia iura passiua.*

53 ¶NONO generaliter nec alia iura passiua cedi quoque possunt,vt dicit Bald.in d.l.ij.in prima opposit.C.de pact.per d.§.ex asse.& l.si mandato,ff.manda.& Carol.Ruin.consil.liij.Iesu Christi, col.4.nu.6.lib.1.Nam vt dicit idem Bal.in l.ij.circa medium.C.de hære.vel.act.vend. actiones sunt in potestate nostra,sed non passiones.

*Nec iure immittendi mortuũ in rem pignoratam.*

54 ¶DECIMO ius immittendi mortuũ in rem pignoratã,concessum à lege debitori , alij cedi non potest.l.ij.in fin.ff.de reli.& sump.fune.Ex quo dicit generaliter Ro.consil.cccclxxxiiij. inci.hoc quod vicinus,quòd ius ex legis humanitate seu æquitate alicui cõcessum in re alteri obnoxia,& ad ipsius alterius incommodum,cedi non potest.Et hoc erit VNDECIMVM.

*Nec iura sepulcrorũ extraneis.*

55 ¶IGITVR duodecimò, quod nonnihil ad ea pertinet,iura sepulcrorum extraneis quoque cedi non possunt,l.quia perinde,§.j.ff.ad Senatuscon.Trebel.Ioan.Fab.in §.j.col.vlt.Instit.de acquir.per erro.Licèt transeant ad hæredem extraneum,l.vel quæ,in prin.ibi, qualescunque sint,ff.de religio.& sumpt.fune.& l.ius sepulcri.C.eod.titu. ( vt interim non omittas l.quædam sunt.ff.de acquir.rer.domi.probantem monumentũ cedi non posse sine vniuersitate,vti Bato.dicit eum text.esse ad id singu. ) Et vide interim l.pro hærede.§.sed quid tamen , ff.de acquirenda hæreditate.

*Nec quod extinctum est.*

56 ¶DECIMOTERTIO, quod extinctum est,cedi non potest,l.decem,ff.de verb.oblig. & l. Modestinus,in fi.ff.de solu.& c.ad dissoluendum,extrà de despon.impu.& quod not.in l.sed si manente,ff.de precario,& in l.Labeo,ff.de arbit.& in cap.de causis, de offic.deleg.& voluit Maria.Socin.consi.xviij.prosequendo ordinem,col.ij.libr.j.& Philip.Dec.consi.502.ex duobus,in fi.Et ex hoc quoque assumitur,id quod non est,cedi non posse,glos.quæ id declarat, in l.j.§.cùm prædiũ,in glo.vlt.ff.de pigno.& Iason consi.cxxxiiij.in instrumento,col.vj.lib.4. Et id erit pro DECIMOQVARTO.

*Nec quod non est.*

*Nec factum.*

57 ¶IGITVR decimoquintò, factum cedi non potest,l.vlt.in prin.ff.de verb.obl.& §.sed cùm factũ,Insti.de stipul.seruo.& voluit Raph.Co.in l.j.§.vsufructuarius,qui est vlt.ff.de ope.no. nunt. Tamen ius,ex quo factum producitur, cedi potest,vt declarat Bart.in d.l.si stipulatus fuerim illud,in tertia opp.& duabus seq.ff.de verb.obli.& Ias.in d.§.vsufructuarius,col.ij.

58 ¶DECIMOSEXTO, actiones directæ , veluti affixæ ossibus nostris, nec separabiles , cedi

non

non possunt,l.quis ergo casus,in fi.& ibi glo.& Pau.Cast.& iterum l.si Sticho, & ibi quoque glo.ff.de pecul.& declarat gl.not.in l.iij.in prin.ff pro socio, & in l.j.& ibi quoque Doct.ff.de act.& obli.& Spec.tit.de cessi.act.§.j.versi.quid si habens directum.Albe. qui & id declarat in l.ex legato,C.de lega.Ang.consi.lxx.Ioannes olim,col.j.& iterum consi.lxxxj.domina Maria, in fi.Pau.Cast.consi.ccccxlij.videtur dicendum prima facie,col.ij.lib.1.Io.Plat.& Ias.in §.omnium,Instit.de act.Matth.Afflict.deci.Neap.cccxxxv.pro decisione,col.vlti.& Doct.vbique. *Nec actiones directa.*

59 ¶Decimoseptimò,quicquid competit contra ius commune,cessibile quoque non est, vt voluit Ro.d.consil.cccclxxxiiij.hoc quod vicinus,post prin.arg.l.quod verò,& l.ius singulare,ff.de legib.& c.quæ à iure,de reg.iur.lib.6.& idem voluit Alex. in d.l.j.§.vlti.ff.de ope.no.nuntia.vbi tamen addit,id procedere,cùm id concessum est,habendo ( vt ipse loquitur) specialem respectum ad personam.& ante hos Bal.cuius nõ meminerunt,in cap.de cætero, post medium,extrà de re iudic. *Nec quod cõpetit cõtra ius commune.*

60 ¶Decimooctavò, ius merè personale aliis quoque cedi non potest , cùm personam ipsam non transgrediatur,secundùm Dy.in c.priuilegium personale,de reg.iur.lib.6.Archid. qui id tamen intelligit in priuilegio personali , quod non transmittitur in hæredem vniuersalem,in c.hinc est,circa medium,xvj.q.j.& Angel.in l.quòd si in diem,§.Iulianus,in fin.ff.de peti.hæred.& Doct.vbique. *Nec ius merè personale.*

61 ¶Decimononò, quod non longius distat à duobus præcedentibus, iura annexa certis personis singulariter,& in priuilegium,cedi etiam non possunt.Bartol.in l.etiam,ff.de iureiurand.per l.si ex pluribus,ff.de administ.tuto.& l.non solùm,§.si puellæ, ff.de ritu nup. & arg. l.cerdonem,ff.de oper.liber. *Nec iura certis personis annexa in priuilegium.*

62 ¶Vigesimò, facultas expellendi alium à possessione vel detentione , siue occupandæ vel recuperandæ possessionis propria autoritate,vt voluit Bald.consil.ccccxxxvj. quidam creditor,colum.penul.versicn.quartò præmittendum est,lib.3.per l.non est singulis,ff.de regu.iur. & gloss.in l.cùm fundum,ff.de vi & vi arma.vbi & idem voluit Alber.& Lucas Pen. in l.vlti. col.ij.C.de prædi.curi.lib.10.Pet.Ancha.consi.cclxxiiij.ad declarationem,colum.ij.vbi & eam citat.& Ro.d.consil.cccclxxxiiij.hoc quod vicinus,versic.tertiò idem probatur.Rapha.Co.in d.l.j.§.vsufructuarius,qui est vlti.ff.de oper.no.nunti.motus ea ratione,quoniam id factũ est, quod cedi non potest,vt suprà diximus numero ab hinc 5.{& alij, quos tibi citabimus infrà eod.§.gloss.iij.num.18.} *Nec facultas expellendi,uel recuperandi possessionem propria autoritate, ex quorundam sententia.*

63 ¶Sunt tamen multi,qui contrarium tenent,vt Bart.Ange.Imo.Ro.sibi contrarius,Paul.Cast. & Ias.qui respondet rationi Rapha.{ Alex.qui dicit ita communiter teneri.} & cæteri Recentiores in d.§.vsufructuarius.per illum text.ex quibus Bart.dicit,nescire se alium text. qui hoc melius probet.{Roma.autem de hoc dicit esse tex.in l.metum,§.sed licet,ff.quod met.cau.vbi dari potest pecunia alteri vt me à violenna vindicet : & in l.si quis in seruitutem,ff.de furt.& in l.deuotum.C.de meta.lib.12.& c.non est ferenda,& c.fortitudo,xxiij.q.iij.& c. sicut dignũ, de homic.& c.dilecto,de sent.excom.lib.6.& glo.in c.quanto, extrà eod.tit. Et idem quoque tenuit.} Ange.adducit etiam tex.similem in l.j.§.pen.ff.de remis.quanquàm dicit neutrũ text. hoc bene probare.& Bal.sibi etiam contrarius,in l.iij.in fi.& ibi quoque Ang.C.de pig.& idẽ Bald.in c.t.tit.de feud.non hab.propri.natu.feud.& in c.1.§.si quis verò,le j.titu.de pac.iur.fir. Ang.in l.si eius,ff.ad S.C.Treb.& in d.l.quòd in diem,§.Iulianus,in fin.ff.de peti.hæred.Pau. Cast.consi.lix.viso puncto,ad fin.lib.2.Imo.& Fran.Aret.in l.si ita stipuler,per te non fieri,ff. de verb.obli.Ang.Are.in §.actionum autem,col.x.versi.quæro an istud ius.Instit.de acti.& in §.præthereà,le ij.col.xxij.versi.postquàm vidimus de procuratore,Instit.de excep.Guid.Pap.in statuto Delphi incip.si quis per literas,in glo.j.col.vj.versic.sed in casibus.& iterum inverbo, vel quasi.col.xiiij.versi.item si quis authoritate.Soci.consi.clxvij. non inutilis col.pen.versic. sed circa hanc,lib.2.Barb.d.consi.lj.vbi suprà,lib.1.Caro.Rui.consi.xlvij.in causa,col iiij.versi. nec obst.dum dicebatur,lib.4.& consi.lxxxviij.quia de quamplurıbus,col.j.num.4.lib.5.Phil. Deci.consil.cxcj.in causa quæ agitur inter magnificum, col.pen.versicu. septimò quod suprà dictum est.& consi.ccccxlix.visis duobus,col.vlti.versi.viij. Et faciunt,quæ dicam infrà eod. §.in vlti.glo.nu.24.vigesimoseptimò ius capiendi. *Qui contrarium tenent.*

64 ¶Et in hanc quoque partem multi citant glo.in d.l.cùm fundum,ff.de vi & vi arma.quã Bal. vti diximus,citarat in contrarium. Ea autem videtur voluisse,ius alteri competens,vt possit incontinenti expellere inuasorem , posse alteri cedi. Et ita eam intelligit,& sequitur Bart.ibi. Et Bald.in c.vlti.col.ij. extrà de iure.calum.vbi eam dicit singu. & in c.1.§.j.titu.de pac.iur.fir. Fran.Aret.& Ias.in d.§.vsufructuarius.& Fran.Areti.in d.l.si ita stipuler,per te.& omnes vbique.Sed & Bal.consi.ix.ad euidentiam dicendorum,col.vlt.versi.ix.lib.3.ad hoc citat,vt quod licitum est facere , licitum est & alteri mandare id fieri, ideoq; ( inquit ) si licitum est bannitum occidere,possum & alteri mandare vt occidat. *De eodem.*

65 ¶Sed caue,nam ea glos.videtur tenere priorem partem,pro qua etiam à multis citatur. Nam cùm primo loco dixisset , quòd sicut licet domino per se incontinenti recuperare possessionem,sic & per alium:mox subdit,vel secundùm Ioan.non licet ei per alium hoc facere:& nihil præthereà de hac re dicit, tanquam illam posteriorem sentẽtiam sequi videatur,secundùm

*Nec ius vindictæ.* glos.ab omnibus approbatam in l.qui filium,§.Sabinus,in glo.vlti.ff.ad S.C.Trebelli. Ideoq; multi ex illa glo.in d.l.cùm fundũ.assumunt, ius vindictæ alteri cedi vel delegari non posse. Et inter alios Bal.in l.ad officium,ad fi.C.commu.diuid.& io l.accusationis,in fi.& ibi Alex. etiam io fin.C.quod met.caus.& in l.ij.col.antepen.versi.& not. quòd quædam,C.de serui.& aqua.in repet.l.j.col.antepen.versi.sed quid dicemus,statutum.C.vnde vi.& in l.Gracchus,C. de adulte.& in l.vt vim,col.iiij.ff.de iusti.& iur. & in l.duobus,§.à fideiussore,ff.de iureiur.& in d.c.1.§.j.tit.de pac.iutam.fir.& in d.c.vlt.col.ij.extrà de iuta.calum.vbi eam dicit solennem, & in cap.ad oostram,circa med.de proba.vbi & eam dicit sing.ad hoc,vt potestas gladij alteri demandari non posit.& in c.de cætero,post medium,de re iudic.& in c. dilectus,col.vlti. de appel.vbi ex ea dicit, quòd io duello non est licitum alium substituere.& io c.2.col.ij.versic. pone statuio ciuitatis,de vit.& honest.cleri.& consi.ccccxxxvj.quidam creditor, col.pe.versi. præmittendum,lib.3.Paul.Cast.in l.si cùm dotem,§.transgrediamur.& ibi latè Alex.col.iiij.ff. solu.matr.idem Paul.consil.j.videtur dicendum,quòd dictus Christophorus,col.j.lib.1.Rom. in l.iij.§.si maritus.{ post prin.} ff.de S.C.Syllania. & d.consil.cccclxxxiiij.Ioan.Ana.in c.2.in fi.de homi.Franc.Aret.in d.l.si ita stipuler,per te.ff.de verbo.oblig.& in l.vlti.in prio.col.vlti. eo.tit.Barb.in l.j.§.si quis ita,col.xv.versi.item vbi actus,ff.eod.quoque titu.Ang.Arc. in tract. malefi.in verbo, *che me hay adulterata la mia dona*, nu.64.an maritus posit. Et ibi Berna.Laud. & Aug.Ari.in addi.Franc.Curt.senior consi.lxxx.super articulo, col.j.Feli.io c.quæ in ecclesiarum,col.iiij.versicu.cæterùm quia de validitate,extrà de consti.& in c.vlti.§.is autem, col.j. versi.vtrùm partes,de offi.deleg.& in c.si verò,le j.col.j.in fi.de senten.excom. {& Paris Pute. in tracta.Syndic.io verbo,familiaris,post prio.} Et ita quoque voluit Bart. nulla illius gloss. mentione facta,in l.non solùm,§.si mandato,col.j.in fi.versi.circa primum dic,ff.de iniur.{Et id verum est,& probatur ex l.seruus si hæredi.ff.de statulib. quem & io hoc expendit Ro. in d.l.iij.§.si maritus.ff.de S.C.Sylla.licet ipse Roma. ibi contrarium tenuerit in d.§.vsufructuarius,col.j.versic.quæro an ius.}

66 *Ius ingrediendi ciuili modo exercendum.* ¶Vides ergo ex suprà dictis,quòd cùm quæritur de iure ingrediendi,vel occupãdi,siue recuperandi propria autoritate,cõmunior opi.est id ius cedi posse.Si autem de iure vindictæ,cõtrà cedi nõ posse,& ad vtrunque allegatur ea gl.in d.l.cùm fundũ,tanquam vtrunque voluerit,cùm tamẽ nihil aliud scripserit,quàm quod suprà diximus.Sed illud primũ de iure ingrediendi,intellige,modò is,cui illud ius cessum est,ipsum exerceat ciuili modo sine atrocitate, vt dicit Bal.in d.c.1.§.j.titu.de pace iur.fir.per d.l.non est singulis,ff.de reg.iur. quem sequitur Alex.qui & hoc quoque intelligit solùm procedere contra non resistentem de facto, per tex. in d.§.vsufructuarius.Idque dicit clarè voluisse Bar.in l.iij.in iiij.quæst.C.de pign.vbi Bar.nõ loquitur de cessionario , sed de eo cui proprio iure & ex pacto hoc ius iogrediendi cõpetit, vt videlicet contra resistentẽ id non posit exercere. De quo latißimè per Ias.in l.ij.col.xxx. versi.pro clara intelligentia,cum v.col.seq.C.de iure emphy.Et ego in hac re nihil video interesse inter eum,cui primo loco & ex proprio iure & capite id ius pertinet,& cessionarium eiusdem,nisi quòd impunè non resisteretur priori:posteriori contrà , nisi fidem primùm fecisset de ipsius cessione,iuxta ea quæ dicam infrà,glo.iij.huius §.nu.44.illud denique.

67 *Quid si id ius cedatur sine personali actione.* ¶Intellige secundò,vt id ius ingrediendi cedi posit,modò etiam cedatur personalis actio,ad cuius executionem venit ad ius:nam sine ea actione competere non posset, ex eo quod not. Barto.in d.l.iij.C.de pigno.cùm tractat,an illud ius transeat in successorem. Et ita consuluit Carol.Ruin.in quodam consilio,cuius meminit Deci.d.consi.cccxlix.visis duobus,col.vlti. ex hoc inferens,quòd si ipsa actio personalis fuit sublata solutione,aut alio modo , non poterit id ius cedi. Cui non contradicit ipse Deci. sed tantùm contendit in ea specie actionem non fuisse sublatam.Et huc spectat,quod statim dicemus,actionẽ hypothecariam cedi posse, siue actione personali.

68 *Pater an ius vindictæ posit cedere filio.* ¶Et hæc quidem de priore illo iure ingrediendi siue occupandi propria autoritate.Secũdum autem quod de iure vindicandi est,quod diximus alteri cedi non posse,intelliges etiam multis modis. Primo quidem,vt non procedat, cùm pater filio id ius cederet.Id enim haud dubiè posset,per tex.not. quem ad hoc no.Bal.& Sal.in d.l.Gracchus,C.de adul.Bart.in d.l.non solùm,§.si mandato,col.ij.versi.circa primum,ff.de iniur.Alex. & Ias.io d.§.vsufructuarius.& Carol.Rui.consi.lxxij.viso,ante fi.lib.1.cum aliis multis concord.à me latè congestis io repet. l.si vnquam,in præfa.nu.16.ex quibus illud fit,C.de reuoc.dona.vbi videre poteris.

69 *De eadem re.* ¶Et id sanè ampliat Claud.Seyssel.in repe.l.vt vim,col.xcij.in paruis,versi. succedit alia quæstio,ff.de iusti.& iur.vt procedat non solùm io filio , sed & in aliis,quibus necesse est parere, saltem de honestate,vt in seruo,vasallo,& similibus,per tex.in d.l.Gracchus,cum dicitur,qui patri paruerint:quod quidem verbum,inquit,& his conuenit:dicitq; hoc esse de mente Bart. in d.l.non solùm,§.si mandato. Sed certè Bart.ibi id velle non videtur,sed potius contrariũ, dum de filiis tantùm loquitur,sicuti & alij omnes de hac re loquentes.nam & d.l.Gracchus, de filiis etiam tantùm loquitur,nec est extendendus ille tex.ob verbum,paruerint, cùm longè sit dissimilis ratio filiorum,atque cæterorum,cùm filius censeatur eadem persona,l.vlt.C. de impu.& ali.substit.& latè diximus in d.l.si vnquam, in præfat.nu.15. sed quis hunc paren-

tum affectum. Ideoq; & cùm electa est industria personæ, filius delegari potest, l.sciendum, §. legari, ff.de legatio.de quo etiam diximus in d.nu.16.allegato in præced.versi. Et hanc esse rationem specialitatis in filiis in casu d.l.Gracchus, expressim tradit Felin.in c.quæ in ecclesiarum, col.iiij.versic.hoc intellige, de constitu. quæ non potest habere locum in cæteris. Sed & d.l.Gracchus, est exorbitans & contra regulas Iuris communis, vt dicit Alex.in d.§. vsufructuarius, & statim dicemus. Ideò etiam si esset similis quædam ratio in cæteris subditis, quæ in filiis, non esset tamen extendenda, l.si verò, §.de viro, ff.solu.matri.cum similibus. Denique si d.l.de cæteris, vt de filiis voluisset, æquè de illis statuisset, l.vnica, §.sinautem ad deficientis, C.de cad.tol.& c.inter corporalia, post medium.extrà de transla.Præla. cum simil.à me collectis in d.l.si vnquam, in verbo, libertis, num.2.

70 ¶Secundò intellige, quod dictũ est, ius vindictæ cedi nõ posse, vt procedat, quãdo id ius competit ex priuilegio contra regulas Iuris communis à lege, statuto, vel principe concesso: vt in casu d.l.Gracchus. secus si competat de Iure cõmuni, vt sentit Alex.in d.§.vsufructuarius, & in d.l.si cum dotẽ, §.transgrediamur, col.pen.ff.sol.mat.& clarius voluit Feli.in d.c.quæ in ecclesiarum, vbi suprà, dicens hoc casu succedere regulã, Qui per alium facit, per seipsum facere videtur. & Aug.Ari.in addi.Ang.Are.in trac.malefi.in verbo, *che me hai adulterata*, nu.64.incipiẽ.an maritus posit.& nouissimè Seyssel.in d.l.vt vim, loco nuper allegato, adducẽs quod in simili habetur in l.j.in princ.ff.de offic.eius cui mand.est iurisdi. vbi causæ quæ ex speciali priuilegio personæ competunt, non possunt delegari. Et ante hos voluit Sal. à nullo eorum citatus, in l.non ideò minus, col.iij.versi.quæro igitur primò, an in delictis, C.de accus.& Stepha.Feder.in tract.de legum interpretatione, parte vlti.char.5.versi.an liceat patri conuocare. *Quid de iure vindicta, competente de iure communi.*

71 ¶Tertiò intellige, vt licet is, cui huiusmodi ius vindicandi competit, non posit illud alteri cedere, aut demãdare: potest tamen secum socios & amicos sibi adsciscere, & adhibere huius vindictæ executioni, quam sine illis peragere tutò non posset. Quia cui aliquid conceditur, videtur etiam concedi, vt faciat cum amicis & familiaribus, sine quorum ope id facere non potest, l.si stipulatus fuero per te non fieri, ff.de verb.obli.& concesso aliquo, concessa videntur ea, sine quibus id fieri non potest, l.ij.ff.de iurisd.om.iudi.cum si. Ita voluit Bal.in repe.l.j. col.antepen.versi.sed quid dicemus, statutum permittit, in fin.illius quæstionis, C.vnde vi.& in d.c.vlt.col.ij.extrà de iura.calum.& in d.c.de cætero, de re iudic.& consil.cccxxxj. quia in accusatione, col.ij.versic.septima ratio, lib.1.Paul.Castr.post Iac.But.in l.refectionis, per illum tex.in illis verbis, ego fabriq; mei, ff.commu.præd.Cæpol.in tracta.serui.vrb.tit.xxiij. qui huiusmodi est, qualiter quis vti debeat seruitute, colum.vlti. vbi dicit ita se obtinuisse in statuto Veronensi permittente patri, fratri, marito eum occidere, quem comperierint turpiter conuersantem cum filia, sorore, vxore. Et idem dicit ipse Cæpol.cau.criminalium consil.iiij.visa querela producta, col.iij.versic. secundò similiter: vbi id dicit sing.& iterum consi.lxxiiij.viso statuto, col.vlti.& Ias.in l.ij.col.ij.ff.de iuris.om.iudi. & in d.§.vsufructuarius, col.iij.versic. secundò not.limita.vbi dicit not.Carol.Ruin.consi.j.reuocatur, col.j.num.1.lib.5.& Franc.Ripa in l.ij.§.voluntatem, col.vj.num.30.ff.solu.matr.& Hippo.Marsi.consi.xvj.inclina cor meum, col.antepen. Et ita intelligendus est Paul.Cast.in l.raptores, col.ij.versi. an posit consanguinens, C.de Episc.& cleric. † Et non obscurè ante hos omnes idem voluit Cy.post Iac.Rane. & Pet.in d.l.j.col.vlt.versi.vlteriùs quæro.C.vnde vi. *An cui ius vindictæ competit, possit secũ socios & amicos adsciscere.*

72 ¶Tamen aduertendum est, quod Bal.in d.l.vt vim, in vj.quæst.ff.de iusti.& iur. videtur tenere contrarium, saltem quantùm ad id, vt socij ipsi manualiter, vt ita dicam, id faciant. Dicit enim, quòd socij offensi nunquam possunt admouere manum ad vindictam: quia hæc permissio est personalis, & statutum se restringit ad offensum, nec egreditur personam. Bene (inquit) possunt enim comitari, eique adesse: nec propterea tenentur de sociatione, vel fauore. Quod dictum cùm retulisset Iason in d.§.vsufructuarius, subiicit, quòd fortè ista opinio est tutior: tamen in criminalibus tenendam esse mitiorem opin.ad absoluendum, iuxta l.de interpretatione, & l.sanctio legum, ff.de pœnis, cum simi.Steph.autem Fede.in d.tract.de legum interpretatione, parte vlti.char.3.versic.ex quo decidi potest, tenet, quòd si ex statuto vindicta alicui sit permissa, non licet amicos in id adsciscere, quia est contra rationem l.non est singulis, ff.de regu.iur.& l.j.C.ne quis in sua cau.iudi.quod monet notandum ad limitationem gl. in d.l.cùm fundum, ff.de vi & vi arma. *De eadem re.*

73 ¶Quartò intellige, quod diximus id ius vindicandi cedi non posse, vt scilicet procedat, nisi id ex ciuili tantùm actione competat: nam tunc cedi potest, vt traditum est à Bal. in l.per diuersas, col.vlti.in xxvj.quæst.in fi.C.mand.per not.in l.vlti.C.de hære.& act.vend. Et cum his duos casus expediuimus, scilicet de iure ingrediendi, siue occupandi, vel recuperãdi propria autoritate, & de iure vindicandi. Sunt autem, ne id omittam, qui tenent id ius vindicandi indistinctè cedi posse. & inter hos Rom.in l.j.§.vlti.col.j.in fin.ff.de oper.no.nunti.per l.meum, §.sed licet, ff.quod met.caus. vti eum text.in præcedenti quæst. deduxerat. Et id quidem erit VIGESIMVM PRIMVM. *Quid de iure vindicandi cõpetente ex ciuili actione.*

74 ¶VIGESIMÒ igitur secundò actio hypothecaria sine personali cedi non potest, cùm illa eius sit accessoria. Ita voluit glo.in d.l.vlt.in verbo, pateat, C.de hæred.vel act.vend. Sed quia *Actio hypothecaria an*

*fine personali cedi possit.*

super hoc non inter omnes conuenit, vide Cy. Albe. Bal. Sal. & alios ibi. & glo. in l. vsucapio, & ibi Cy. Bal. & alios, C. de pign. & in l. si pignori, & ibi Bal. in vtraque lect. & Floria. col. iiij. ff. fami. ercis. Dy. & Bar. in l. fideiussor obligari, in prin. ff. de fideius. Spec. tit. de cessi. acti. §. j. versi. sed quid si cessi hypothecariam. Bal. in l. j. §. cùm prædium, ff. de pigno. & in l. fideiussor, §. creditor, in fi. ff. de nego. gest. ( & consil. ccxlviij. præsupponendum est, quòd ista. ) & in sua Margari. in verbo, cedere, col. j. Sal. in l. si à creditore, C. de actio. & obli. ( Aegid. Bellem. in c. ex parte, col. xij. versi. sed nunquid potest cedi, de alie. iud. mut. cau. fac. ) Pau. Cast. consi. ccxxix. venditio ista, col. vlti. lib. 2. & Caro. Rui. consi. cxcij. super eodem, col. j. lib. 2.

75 *Ius alimentorum futurorũ cedi nõ potest.*

¶Vigesimotertiò, ius alimentorum futurorum cedi etiam non potest, ex sententia Barto. in l. cùm Titio, ff. ad leg. Falcid. Nam id ius (inquit) cohæret personæ: & alia sunt alimenta in persona vnius, & alia alterius. & sequitur Fabia. in tract. emp. io xxj. q. iiij. quæst. prin. vbi hoc latè tractat, simul cum iure vsusfructus, de quo suprà diximus. Et idem quoque de iure alimentorum, voluit Bal. in l. j. col. vlti. versi. modò ego quæro, C. de priuileg. dot. Et Panormit. loquens de eo iure quod competit patronis, in c. præterea, in fi. extrà de iure patron. & Franc. Curt. senior consi. lvuj. summa totius, colum. ij. & Ias. in l. si constante, col. vlti. versic. item ius futurorum, ff. solu. matri.

76 *Nec facultas eligendi.*

¶Vigesimoquartò, facultas eligendi, d. l. si stipulatus fuerim illud, ff. de verbo. obliga. & ibi latè per Bart. & alios Doctor. tam Antiquiores, quàm Recentiores, & inter hos Ias. qui hoc latissimè declarat, & multis modis limitat, vt ibi per eum videre licet, & l. vlti. in princ. & ibi Pau. Cast. & Franc. Aretio. col. vlti. qui & optimè declarat, eod. titu. De quo etiam vide Bart. in l. si sit legatum, §. si quis ita, ff. de lega. j. & dicemus aliquid infrà eod. §. in glo. iij. verbo, *du conuentionel*, num. 33. trigesimoseptimò ius eligendi.

77 *Nec facultas declarandi.*

¶Vigesimoquintò, facultas declarandi cedi etiam non potest, secundùm gl. in l. idem Pomponius scribit, §. vlti. ff. de rei vend. glos. Bart. & alios in l. inter stipulantem, §. j. ff. de verb. obligat. & ibi concord. per recentiores.

78 *Nec ius clientelæ inuitõ cliente.*

¶Vigesimosextò, vasallus, siue cliens, inuitus à domino alteri cedi nõ potest: siue ius vasallagij, aut (vt melius loquamur) clientelæ cedi alteri non potest, inuito vasallo, siue cliente, c. 1. §. præterea ducatus, tit. de prohib. feu. alie. per Fede. c. 1. §. ex eadem, & ibi Mart. Laud. circa medium, tit. de lege Corne. glo. in l. inuitus, in prin. ff. de fidei. libe. Hosti. Ioan. Aod. & alij in c. dilecti, extrà de maio. & obed. & Alber. post Ray. in l. ij. col. antepen. versi. primum est, ff. solu. matri. De quo tu vide latè per Ioan. Ardiz. in Summa, sub rub. vtrùm dominus inuito vasallo potest ius, quod habet in eo, in alium transferre. & Cy. & Alber. in l. j. C. de nouat. & Bal. in l. j. col. vj. versi. vasalli tamen, ff. de ser. fugiti. & in l. si omninis, C. de dona. & in l. in testamento, C. ad leg. Falcid. & in c. 1. §. si quis miles, in primo oor. per illum tex. tit. quo temp. miles. & latè consi. cccxxvij. pridie, col. ij. versic. vltimò sciendum, lib. 1. & consil. xcvij. proponitur quòd domini, per totum, lib. 3. Rom. consi. xxvj. pro decisione, col. vlti. & Guid. Pap. Decis. Delphi. 560. dominus Odo. cum aliis multis concordan. adductis ab Alexand. & Ias. in l. si non sortem, §. libertus, illo, col. vlti. versic. & hæc faciunt: hoc col. x. versi. adde etiam, ff. de condi. indeb. & eodem Alex. in addi. Bald. in d. l. si nominis, & Franc. Aret. in l. ij. in prin. col. vlti. ff. sol. matri. Barbat. in cap. ad quæstiones, col. j. extrà de rerum permu. Ias. consi. lvj. circa primum, col. j. lib. 2. & Feli. in c. dilecti, de maio. & obed. & Recentioribus in l. filiusfamilias. §. diui, ff. de leg. j. & Fran. Curt. iuniore in tracta. feud. in sexta parte, col. j. versicu. secundò quæro. & Anton. Rub. consi. xcvj. quæstio mihi proposita. & Carol. Molen. in consuetud. Parisi. titu. j. §. j. glo. iij. in uj. quæst. & omnium latissimè Ioan. Neuiza. inter consi. Alber. Brun. consi. xij. patres, propè per totum. Et an id procedat in regno Franciæ, videbis apud Boerd. in c. Rayuutius, in verbo, duas habens filias, num. 69. de testam.

79 *Nec facultas iurandi.*

¶Vigesimoseptimò, ius siue facultas iurandi, alteri item cedi non potest: vt dicit Bal. consi. cccxxiiij. verùm dictus contractus, in quarto dubio, lib. 5. nam iuramentum est personale, nec transit ad hæredes, l. generaliter, in prin. C. de reb. cred. & not. in c. veritatis, extrà de iureiur. Ex quo, si aliud non esset, satis probaretur & id in alium non posse transferri, per ea quæ diximus, suprà ea. glo. nu. 47. tertiò bonorum possessio. Vtrùm tamen id sit perpetuum, vt facultas iurandi non transeat ad hæredem, videbis suprà, §. ij. glo. ij. nu. 2. & seq.

80 *Nec ius ætatis.*

¶Vigesimooctavò, ius ætatis etiam cedi non potest, §. finitur, Institu. de vsufruct. Bal. in l. cùm in antiquioribus, colum. penulti. versicu. secundò sic, ius quod non est, C. de iure deliber. per text. in l. peto, §. prædium, ff. de legat. ij. & §. vlti. Institu. de vsufruct. & alia quædam iura, de quo & nos diximus in nostro tractatu Primogeniorum, in xl. quæst. in quarta ratione pro patruo.

81 *Nec priuilegium tacitæ hypothecæ.*

¶Vigesimononò, priuilegium tacitæ hypothecæ, quod habet mulier, atque etiam id priuilegium, vt præferatur cæteris creditoribus, cedi nõ potest. Nam si mulier cedat alteri actionem ad repetendam dotem, is non habebit id priuilegium, Bald. in l. j. col. iiij. versic. quærunt Doct. de pulcherrima quæstione, C. de priuil. dot. & sequitur Iasnn, qui id dicit sing. in l. cùm fundus, §. j. col. pen. versi. & an sit differentia, ff. si cert. pet. & idem voluerunt Ioan. Fab. & Nic. Neap. in §. fuerat, Instit. de acti. Alber. post Dy. in l. j. col. vlti. ff. sol. mat. & Imo. in l. post dotem, col. vlti.

col.vlti.ff.sol.mat. Et licet non loquamur in casu, quo expresſim facta fuit ceſsio cum dicto priuilegio: tamen ſatis oſtendunt id fieri non poſſe. Sed tu tamen ſuper hoc vide Bart.diſtinguentem in d.l.poſt dotem,col.vlti.& ibi quoque Rom.(col.xx.verſic.ſuccedit tamen alius.) & Alex.atque etiam Pet.Cy.Alb.Bar.& Sal.in d.l.j.C.de priuil.dot.Bal.conſi.cclxxxix.Antonia,in fin.lib.1.Ang.& Imo.in d.l.j.in vij.quæſt.ff.ſol.matr.Pau.Caſt.conſi.ccxxij.ſuper ſecundo,in tertio dubio,lib.1.Ang.Aret.in d.§.fuerat,col.xij.verſicu.in eadem glo.ibi ſed nunquid. Soci.conſi.clxxj.diu profectò,col.vlt.lib.1.& Matth.Affli.deci.Neap.cccvj. vir & vxor,nu.6.& ante hos Cyn.in d.l.j.de priuileg.doti.& in l.aſsiduis,in fi.& ibi quoque Albe. paulò ante fin. C.qui poti.in pig.habe. At id priuilegium nuncupatim cedi non poſſe, tenuit (Roma.ſuper hoc tamen diſtinguens,in d.l.poſt dotem,col.xxij.verſi. ſed pro complemento.) Franc.Ripa in l.quæſitum,§.ſi ſponſa,col.iij.num.18.ff.de priuil.cred.

82 ¶TRIGESIMO, ius,quod tu mihi ſemel ceſſeris, alteri amplius cedere nõ potes,l.per quẽ, & ibi Flor.ff.de ſerui.ruſti.præd.l.non quocunque,§.qui Caium,& ibi Iac.Are.& Bart.qui id declarat,ff.de leg.j.& l.qui duos,ff.de leg.ij.& l.ij.& l.ſi damnatus,ff.de liber.leg.Bal.in l.mutari,§.planè,paulò ante fi.ff.de procu.vbi dicit in id not.tex.in d.§.qui Caium.& conſi.cxxxiiij. quidam dominus de Creſcentia,ad fin.lib.2.& conſil.ccxvj. fuit quidam nobiliſsimus, col.ij. verſi.ſuper eo autem,lib.2. (& conſi.ccxlviij. præſumendum eſt,poſt medium verſic. ſi verò proceſsit,lib.3.) Iura enim vtilia per ceſsionem funditus atque radicitus euelluntur à cedente,vt not.in l.ex aſſe,ff.ad Treb. Sed id qualiter intelligatur, vide etiam per Flori.vbi ſuprà. Sed præter eum alio modo intelliges,videlicet cùm ceſsio pura eſt: ſecus ſi conditionalis,vt declarat Bal.conſi.ccxlviij.præſupponendum eſt,quòd iſta domus,poſt medium,lib.3. vbi & idem dicit,ſi non ſit conditionalis,ſed ob certam cauſam finalem,ibi vide. *Nec ius ſemel alteri ceſſum.*

83 ¶TRIGESIMOPRIMO, ius repetendi dotem conſtante matrimonio, marito vergente ad inopiam.Bald.in l.j.col.vlt.verſi.modò ego quæro,& ibi quoque Saly.col.ij.in prin.C.de priuileg.dotis.Bal.Nouellus,in tracta.dotium,in vlti.parte,col.xxvj.vbi tamen limitat.& Franc. Curt.ſenior in auth.quod locum,C.de collat.& latè conſi.lviij.ſumma totius,per totum, vbi reſpondet quibuſdam contrariis:& ampliat,etiam ſi interueniat iuramẽtum:& declarat,quomodo id ſit intelligendum.& Iaſon in l.ſi conſtante,col.pen.verſi. vltra quatuor,ff.ſol.matri. Quanquàm contrarium voluit Bald.ſibi contrarius in d.authen.quod locum,in ix.quæſt.& ibi quoque Roma.ad fi.& Corne.& Philip.Deci.in princ.per tex.illius auth.in illis verbis,ſolam actionem,licet inanem,conferens.& ſubobſcurè Specu.tit.de empt. & vendit.§.tertio loco,in prima forma inſtrumenti,colum.j. Et vide quæ dicam infrà in eodem §.in gl.vlti. nume.7.ſextò,quod & huc. *Nec ius repetendi dotem.*

84 ¶TRIGESIMOSECVNDO, ius accuſandi alium de priuato delicto etiam alteri cedi non poteſt: vt placere video Bal.in l. per diuerſas,col.vlti.in xvj.quæſt.C.mand. Sed contra id facit tex.in l.quòd ſi in diem,§.Iulianus,ff.de peti.hæred. vbi interdictum vnde vi, cedi poteſt. Ex quo not.Bartol.ibi, actiones ex delicto deſcendentes cedi poſſe. De eo autem interdicto plenius dicemus infrà,eo.§.in gloſ.iij.eademq; vlti.num.18.vigeſimò interdictum recuperandi.& vide etiam quæ dicam in ead.glo.num.11.duodecimò ergo. & iterum nume.39. quadrageſimoquintò. *Nec ius accuſandi de priuato delicto.*

85 ¶TRIGESIMOTERTIO, actiones populares.l.ſi cui.ff.de verb.ſignifi. & l.qui populari,& l.pen.ff.de popul.acti.& Albe.per eos tex.in l.vlti.col.ij.verſicu. quid de aliis actionibus, C.de hære.vel act.vend.id tamen intelligens,poſt Vber.Bob.ſi ratione commodi vel damni publici competat,non ſi priuati,arg.l.licet,& l.non cogendum,§.qui ita de publico,ff.de procur. & l.eum qui,§.in popularibus,ff.de iureiur. *Nec actiones populares.*

86 ¶TRIGESIMOQVARTO, condictio in re aliena, nec alteri quidem cedi poteſt.l.quòd ſæpe,§.ſi res,ibi,videbimus,& ibi glo.in verbo,habere,in prin.& Sal.ff.de contrah.emp. *Nec condictio in re aliena.*

87 ¶TRIGESIMOQVINTO, poteſtas gladij,aut cuiuſlibet alterius coërcitionis ad aliũ transferri non poteſt. hæc ſunt propria verba l.nemo poteſt.ff.de reg.iur. quæ deprompta ſunt ex l.ſolet,poſt princ.ff.de offi.Proconſul.quibus in locis vide Doct.vt intelligas,quomodo hæc intelligenda ſunt,præſertim verò Philip.Deci.in priori loco, vbi poſt alios Antiquiores à ſe citatos declarat,quæ ſit huiuſmodi poteſtas. *Nec poteſtas gladij.*

88 ¶TRIGESIMOSEXTO, vſus alteri quoque cedi non poteſt. l. item,§.j.ff.commu.diuid.& l.ſed neque,& l.denique,ff.de vſu & habi.& aliis compluribus locis eius titu.ex quibus etiam facilè intelliges,nec vſus quoque commoditatem alteri cedi poſſe, quamuis aliud ſit de vſufructu,vt ſuprà diximus nu.46.ſecundò vſufructus. *Nec vſus. Nec eiuſdem commoditas.*

89 ¶TRIGESIMOSEPTIMO, nec habitationis ius,nec eiuſdem commoditas alteri item cedi poteſt.l.ſi habitatio,in princ.& aliis compluribus,ff.eo.tit.de vſu & habitat. *Nec ius habitationis.*

90 ¶TRIGESIMOOCTAVO, ius exigendi portorium, ſiue vectigal ex priuilegio principis, non poteſt alteri cedi,ſine ipſius conſenſu.Bald.ſubdubitans in l.in diem,in fin.per eum textum,ff.de aqua.plu.arcen. quem ſequitur Firmianus in tractatu gabel. in prima parte, quæſt. xiiij.& Fran.Rip.lib.2.Reſpon.c.24.Carolus,num.7. *Nec ius exigendi portorium.*

91 ¶TRIGESIMONONO, cedi non poteſt actio aduerſus fideiuſſorem, ſine ceſsione princi- *Nec actio ad-*

*uersus fideiussorē, sine principali actione.*

palis actionis: vt per multa iura tradit Alber. post Dy. in l. fideiussor obligari. in princip ff. de fideiuſ. & in l. ij. C. de hære. vel act. vend.

## NON ESTANT DVDICT LIGNAGE, QVI NON SIT EIVSDEM GENTIS, GLO. II.

*Retractus alteri consanguineo cedi potest.*

*Consuetudines.*

*Mosis lex.*

1 AM alteri consanguineo cedi potest, nimirum cessante ratione prohibitionis, vt expresſè voluit in hoc casu Seba. Neapod. in tract. de Iure congrui, & iterum in consti. incip. si ex vno, in verbo, vnius. & Matth. Afflict. in tract. de iure protomixeos, in prin. col. antepenul. versi. vltimò notandum ex tex. & Pau. Cast. in l. ad officium, in fin. C. commu. diui. & Rom. in statuto huic simili loquens, consi. cccclxxxiiij. hoc quòd vicinus, in fine, dum dicit, id ius prælationis, competens vicino, non posse cedi alteri, non eiusdem qualitatis: quæ sunt propè verba nostræ consuetudinis, quasi ei, qui esset eiusdem qualitatis, cedi posſit. Carol. Rui. consi. xlvij. in communi, col. iiij. versi. nec obst. dum dicebatur. lib. 4. & D. Boër. deci. cxxxix. alia sua quæst. in fi. & Ioan. Coraſ. Miscel. lib. 3. cap. 3. paulò ante fin. Et est similis in hac re consuetudo Burgundiæ, hoc eod. titu. cap. 6. & Borboniæ, cap. 457. Niuerniensium, hoc item titu. cap. 23. & Comitatus Burgundiæ titu. *rachaptz*, cap. 10. Et id quidem ex legibus Mosaicis obseruabatur, vt proximior id ius remotiori cedere posset, vt apertè colligitur ex 4. cap. Ruth. Et ad hæc faciunt multa, quæ scripſimus suprà eodem tit. §. xj. in glos. vj. in verbo, *s'il est le plus proche*. Et quod in simili tradit Paul. Castr. consil. ccxliij. super primo dubio, lib. 1. de quo (quidem illius dicto & nos) dicemus in glo. vltim. huius §. num. 34. incip. quadragesimo.

*Sed an remotiori in præiudicium proximioris.*

2 ¶SED an si consanguineus, fortè omnium proximus, id ius retractus alteri consanguineo remotiſsimi gradus cesserit, (quod potest in præiudicium emptoris, vt hîc dicitur) posſit tamen in præiudicium alterius consanguinei proximioris eo, cui cesſit, ita scilicet, vt hic proximior, qui adhuc est intra annum venditionis, non posſit venire ad retractum. Et ego arbitror huic nullum præiudicium factũ ex huiusmodi cesſione, tum ex multis, quæ diximus in d. §. xj. vbi nuper citauimus, tũ quoque, quia alioquin esset liberũ proximiori cæteros post se proximiores hoc iure priuare, cedendo remotiori: quod minimè ferendũ est. l. non debet. ff. de reg. iur. & ibi concor. in glo. Nam ista iura gratificandi nunquã competunt nisi in casibus à iure concesſis, veluti in l. fœminæ. §. vlti. C. de secun. nup. & l. si quis in graui, §. si cùm omnes, ff. de senatusc. Sylla. vt tradit Fran. Are. post alios consi. cxlij. ex facto, col. pen. versi. prætereà dato.

*De eadem re. Agnatus proximior potest reuocare alienationem in remotiorem factam.*

3 ¶Et idem ante eum, licet nõ alleget, pulchrè voluit Bal. in c. 1. col. pennl. tit. de ali. feud. nempe quia, vt ipse Bal. subdit, id esset disponere de iure tertij, quod nemo potest, sine cõsensu illius, l. si cùm Hermes, C. de loca. cum simi. Ideoq; si vasallus in remotiorem agnatum, consentiente etiam proximo, fundum alienauerit, tamen illi qui medij sunt, scilicet inter proximiorem illum, qui consensit, & remotiorem, cui facta est alienatio, posſunt eam alienationem reuocare: vt satis videtur voluisse ipse Bal. vbi suprà, & Card. Alex. in c. Titius, col. pen. versi. circa vltimum dubium, tit. si de feud. fuer. contro. inter do. & agna. & Iacob. à Sanct. Georg. in tracta. feud. in verbo, & cum pacto de non alienando, col. ix. versi. sed moueo vobis, & col. seq. versi. tertia conclusio. & Zasius in epitome feud. parte ix. char. 3. versic. pone si vasallus. Et faciunt quæ diximus suprà illo §. xj. glo. xj. num. 14. verùm hæc res, & sequen.

*Primogenitus non potest renuntiare tertiogenito. Renũtiatio alteri nõ nocet.*

4 ¶Sed nec primogenitus potest iuri primogenituræ renũtiare in fauorem tertiogeniti, omiſſo secundogenito, qui medius est, & in præiudicium ipsius: vt item voluisse videtur idem Bald. consi. ccclxxxix. consuetudo est, col. pen. versic. hîc incidit dubium, lib. 2. De quo nos abundè scripſimus in nostro tractatu Primigeniorum, quæst. xxvij. Nam & renuntiatio cuiuspiam, licet sibi noceat, nunquam tamen alteri, l. j. C. de commu. re. ali. & l. si post mortem, ff. de bono. poſſ. contra tabn. Bart. in l. si quis in conscribendo, col. ij. versi. secundo casu, C. de pact. Ludo. Bolog. loquens in casu non huic nostro diſsimili, consi. xliij. Ser. Iacobus, col. vj. versic. vel secundo dicimus. Et ita in hoc nostro casu expresſè voluit Ferro. in consuetud. Burdigal. hoc eodem titu. *de retract.* §. v. col. ij. versi. quid igitur.

*Si consanguineus extraneo cesſerit, an poterit nihilominus retrahere. Cedens inutiliter non cadit iure suo, uide nu. 11. & 12.*

5 ¶SED dubitari posset, si proximior id ius retractus alteri extraneo cesſit de facto, cùm non posſit vetante consuetudine, vtrùm poterit ipse proximior, nõ obstante huiusmodi cesſione retrahere, & ita repellere alium consanguineũ, fortè remotioris gradus. Quod videtur: nam quod nullum est, nullũ potest effectum producere, vt patet ex multis, quæ tibi collegi suprà eod. tit. §. j. in glo. ij. in verbo, *a vendu*, nu. 5. sed hîc scire velim, & seq. atque etiam suprà nostrarum consuetudinum tit. ij. §. j. in ij. q. & in nostris Legibus connubial. in glo. vlt. in xxiij. quæst. Ex quibus vnum tantùm huic loco accommodatiſsimum afferam, quod scribit Bart. in l. filium, §. si quis, ff. de leg. præstan. quòd stante statuto, quòd si quis cesserit actionem nobili, cadat iure suo: si quis cesserit, qui cedere non potuit, vel cuius aliàs cesſio fuit inutilis: nõ cadet iure suo, quin posſit actionem suam intendere. & idem propè voluit Barto. in l. non putauit, §. non quæuis, ff. de bon. poſſ. contra tab. & Rom. in repe. l. si verò, §. de viro, in xxxiij. fal. ff. sol. matri. Firmia. in tract. gabel. in tertia parte octauæ partis prin. quæst. xxxij. versic. item sequitur quòd cedens. & Iaſ. in l. j. §. j. in quinto not. ff. quod quisque iuris. & in l. vlti. col. antepen. versi.

xxij. C.

xxij.C.de iure emphy.& Franc.Rip.in l.iiij.§.condemnatum,colum.j.nu.4.ff.de re iudi.

6 ¶Et hæc opi.adiuuari potest ex eo quod tradunt Pau.Cast.Ambro.Opiz.& Ferd. Loaz.in l. filiusfamiliâs,§.Diui,ille col.ij.alter col.v.hic xxvij.ad fi.secundo not.ff.de lega.ij.quòd si testator prohibuerit alienari rem extra familiã, is qui rem ipsam alienauerit,poterit reuocare, nedum alij huius familiæ.l.quemadmodum,C.de agri.& censi.lib.11.Et facit etiam l.nec nos, C.de capti.& l.cùm miles,ff.de ali.iud.mut.cau.fac.& ll.quæ dicunt,creditorem,qui vẽditioni pignoris consensit,tum demum tantùm remisisse pignus videri,si venditio valeat, eaque effectum sortiatur:vt de primo text.est in l.si debitor,§.vlt.ff.quib.mod.pign. vel hyp.sol.de secundo,in l.sicut,§.si voluntare,& §.si debitor.ff.eod.tit.Et facit quod in simili scribitur, in l.sicut, ibi,si autem nuptiæ,ff.de oper.liber.quem ad hoc citat Bald.in Margar.in verbo, cedere,col.ij.versi.cedens ius suum,quòd si cessio actionis non valeat,manet actio cedenti. *Qui contra prohibitionẽ testatoris alienat extra familiam,potest rẽ reuocare.*

7 ¶Tamen Geral.Bago.in sua disputa.retractus,dixit proximiorem,qui cessit id ius extraneo, licet inutiliter,perdere ius retrahendi,idq; transire in remotiorem,per l.quòd meo,§.si furioso,ff.de acq.poss.vbi qui rem tradit furioso,possessionẽ perdit,licet in furiosum non trãsferat. Et facit (inquit) optimè l.si vsusfructus,ff.de iure do.& l.per fundũ,ff.de serui.rust.pręd. vbi quis non potest venire contra cessionem à se factam,licet ea per se non teneat.Cui adde tex.in l.quidã,§.j.ff.de dona.vbi si quis rem donauerit eius,cui successurus est, licet donatio non valeat,tamen ei etiam posteà illi succedenti denegandæ sunt in totum actiones hęreditariæ.& text.in auth.minoris,C.qui dar.tut.vbi si tutor actionis cessionẽ aduersus minorem suscipiat,non valet cessio,ita vt nec ipse, etiam finita tutela,agere possit:nec is quoque qui cessit,cùm in legem cõmiserit:ea enim sunt verba eius text. Hic autem cedens cõmisit etiam in statutum nostrum,quod huiusmodi cessionẽ improbat.Et in l.ij.C.ne lice.poten.& l. vlt. ff.de ali.iud.mutan.cau.fact.quæ videntur aduersari d.l.pen.eod.tit.Sed gloss.in ea ipsa l.pen. dicit ibi speciale esse fauore militis,tanquam Ius commune sit in contrarium:quamuis glo. in d.l.ij.& Bar.in d.l.pen.aliter hanc antinomiam soluant, vt ibi videre poteris. Et prætereà text.in l.ab Anastasio:versi.si quis autem,C.mandati. *De eadem re.*

8 ¶Et facit etiã,quòd iste consanguineus cedendo etiam inutiliter, se facit à re cessa alienum, arg.l.enim dominus,§.vlt.ff.de pecu.leg.vt per illum text. voluit Bal.consi.ix.factum tale est anno domini,col.iij.versicu.& si quæratur,lib.1.quod repetitur consi.clxxxviij.lib.3.Et illud quoque,quòd contractus factus contra legem aut statutũ,licet sit nullus,quantùm ad commodum eorum,qui ita contrahunt,valet tamen,quantùm ad eorũ incommodum, vt post antiquiores vltramontanos tradit Bar.in l.non dubium,col.iij.versi.oppo.quòd secundum. & ibi quoque Fulg.col.x.C.de leg.Et probatur in l.peto,§.fratre,ff.de leg.ij.& in l.pater,§.Iulius,aut vt alij legunt,Iulianus Agrippa, à contrario sensu.& §.seq.ff.de legat.iij.vbi si quis instituerit extraneum in re prohibita alienari extra familiam,res iure fideicommissi deuenit ad cæteros de familia:& ita hæredes alienãtis ea re priuantur,quãuis ea alienatio esset inualida propter prohibitionẽ testatoris, & ita eos text.expendit Corne.consil.ccxliij.circa primũ, col.j.in fi.lib.3. Et facit etiam text.in c.si religiosus,in prin.de elect.lib.6.vbi licèt actus factus contra prohibitionem legis non teneat,punitur tamen faciens.& ibi id not.Dom.in vlt.not. Sed & facit,quod tradit Bal.in c.j.in prin.col.vlt.in fi.& ibi Card.Alex.col.iiij.versic. quæro, cum d.glo.tit.de prohib.Feud.ali.per Fed.& faciunt etiam quæ scripsimus suprà eod.tit.§.j. in glo.ix.in verbo,*en lignagier*, nu.42.sed aduerte. *Cõtractus factus cõtra legem,tenet,licet sit nullus, quantum ad commodũ cõtrahentis,non tamen ad ipsius incõmodum.*

9 ¶Et huc quoque spectat,quod à multis traditur,quòd si clericus in minoribus constitutus, & beneficium obtinens,contraxerit matrimonium, quod posteà comperta consanguinitate in gradu prohibito,aut alia ratione constitit nullum esse,non potest redire ad suum beneficium à quo,quantùm in se fuit,reddidit se alienum.Ita enim voluit Bar.Brixi.quæst.Domi. ix.quidam clericus,Io.And.& alij in c.j.extrà de cleri.coniug.& in c.Ioannes, eo.tit.& in c.j. & ibi Pet.Anch.eod.quoq; tit.lib.6.& idem Pet.Anch.consi.xxxiiij.in hac causa,col.iij.versi. nam & alibi.Sed & glo.in d.c.j.postremo loco allegato,in verbo,clericalis, post Barth.Brixi. in d.q.Domini.& quæst.ix.incip.quidam impetrauit rescriptum à domino, tractant & illud simile,si quis impetrauerit rescriptum ad præbendam vacaturam,& antequàm vacaret,contraxit cum virgine,quæ postea mortua est,& mox vacat beneficium,an possit id beneficium petere:& concludunt non esse admittendum. *Clericus qui inutiliter cõtraxit matrimonium, non reddit ad suũ beneficium.*

10 ¶Quodque à nonnullis scribitur,quòd licet non valeat resignatio,siue renũtiatio beneficij non facta in manibus superioris,quin ecclesia vel superior id possit repetere,c.non oportet, vij.q.j.& c.mulier.xxxiij.quæst.v.Ipse tamen è diuerso beneficium repetere non potest:quia licèt inutilis sit renuntiatio, tamen obtinet vim pacti taciti, ne repetat,vt de acceptilatione dicitur in l.si vnus,§.pen.ff.de pact.& l.si acceptolatum,ff.de acceptila. De quo per gloss.Inn. & alios in cap.quod in dubiis,extrà de renunt.& ibi præsertim Panor.qui adducit antiquorum super hoc sententias,col.iij.versic.in eadem glo.& etiam per glo.& Panor.in cap. quod Dei timorẽ,extrà de sta.mona.& gl.in c.denique.vij.q.iij.& Bernard.à Bisguero in suis Rotæ deci.tit.de elect.c.j.vtrùm si aliquis resignauerit.& titu.de renun.c.item.j.vtrùm si aliquis resignet,& Alberi.in l.quod in initio.ff.de reg.iur.& Pet.Anch.d.consi.xxxiiij.colum.iij.versic. *Renuntiatio inutilis beneficij,impedit repetitionem illius.*

præterea natura. Et id quoque, quod à plurimis traditur, quòd licet renunciatio beneficij, simoniacè facta, nulla sit, c. super hoc, de renunt. Inno. in c. cùm vniuersorum, de rer. permut. Archi. in c. ordinationes. j. q. j. eum si. valet tamen in præiudiciū renunciantis, glo. in d. c. super hoc, in verbo, pecuniæ. Pan. in d. c. cùm vniuersorum, col. ij. versi. nota ex prædictis, Corse. & Aufre. qui alios citat, in deci. Tholo. q. ccccxxxviij. item fuit quæsitum an collatio.

11 ¶Quæ autē dicta sunt pro priore parte, vt scilicet cedēs inutiliter, non cadat iure cesso, procedunt, cùm cessio inutilis est ex alio capite, quàm quòd facta est cōtra prohibitionem de qua agitur: vt quia fortè minor erat, qui cessit actionem competentem ad rem immobilem sine decreto, aut quia non interuenit alia quædam solennitas requisita à statuto in huiusmodi cessione: tunc enim haud dubiè non prohibetur, qui ita cessit, vti sua actione, vt ante cessionem potuisset. Quòd si aliunde non sit inutilis, certè cadet sua actione, vt illius statuti, quo cadit actione, qui eam cessit: aliàs id statutum omnino inefficax esset, & superuacuum. Et id quidem est, quod in simili dicit Bal. in c. j. s. aut si liuellario, col. ij. versi. in verbo, aut pignori, tit. quib. mod. feu. amit. Consideret (inquit) quòd hic non iuris effectus sed animi cogitatio punitur: neque enim alienatio valet, & tamen perdit feudum. Et idem prope dicit ipse Bald. in c. j. col. j. in uj. not. titu. de ali. feud. Card. Alex. in c. j. col. j. tit. de prohib. feud. ali. per Lotha. & huius rei est optimus text. à nullo (quantùm ego legerim & meminerim) in id expēsus in l. j. C. de sepul. vio. vbi qui res religioni destinatas emerint vel distraxerint, tamē si iure vēditio non subsistat, tamen in læsæ religionis crimen incidūt. & alius in l. eum qui duas, C. de adult. & in l. quid ergo, §. cùm autem, ff. de his qui not. infam. & ibi glo. Albe. & Bald. qui cum text. dicit ad hoc not. & tandem in fi. trahit ad statutum, quo prohibetur iure cedi magnati. & iu l. iij. §. si quis codicillos, ibi, item siue iure valeat, ff. de S. C. Sylla. & in l. amplissimi. C. de execu. tut. vbi glo. alios cōcord. affert. & quod tradit glo. in l. ij. in glo. j. in fi. & ibi Bal. col. j. in j. opp. & Pau. Cast. in fi. C. de epi. aud. At si alienatio aliūde esset nulla, quia scilicet facta sine solennitate, non caderet vasallus, vt dicit idem Bal. in d. l. ij. colum. ij. versi. ex prædictis, C. de episc. aud. cum alis multis concord. à me adductis in d. §. j. glo. ij. nu. 6. horum opin. adiuuat, & seq. Et sic nuncupatim hæc, quæ videbantur contraria, concordat Cardi. Alex. in c. j. col. j. statim post princ. tit. de prohib. feud. ali. per Fede. Et facit, quod tradit Franc. Aretin. consil. cxxvj. in causa dominæ, col. v. versi. venio nunc ad secundum.

*Cedēs inutiliter, an perdat ius suū an nō.*

12 ¶Nec tamen (vt minimè fallaris lector) omnino indubitatum est, vt qui nulliter contraxit, etiā ex alio capite, quàm quòd cōtraxit, non puniatur: sed hæc res patitur quasdā distinctiones, vt videre licet ex iis, quæ scribit Bart. in l. continuus, §. cùm quis, & ibi Recentiores post eum, ff. de verb. oblig. & idem Bart. in l. vbi pactum, col. vlt. & ibi alij post eum. C. de transac. & Franc. Aret. consi. xviij. visa & discussa, in primo dubio, & Fran. Cur. iunior in tracta. feud. in uij. parte principali, char. 44. versi. xvij. & Hippo. Marsi. in l. j. §. præterea. nume. 14. & multis seq. ff. ad leg. Corn. de sica. in l. j. & ij. ff. ne quis eum qui in ius voc. est vi exim. & in l. impuberem, §. j. versi. sed & si. ff. ad leg. Corn. de fal.

*De eadem re.*

13 ¶Sed hæc res magna ex parte hinc pendet, vtrùm quis venire possit contra suum factum, quod de iure non tenet. De quo per glo. Barto. & Bald. in l. post mortem, ff. de adoptio. glo. & docto. in l. j. C. de lib. cau. Quantùm autem ad priora iura allegata à Bago, ea loquuntur de possessione, quæ solo animo perditur, l. iij. §. in amittenda, ff. de acqui. pos. & plus facti, quàm iuris habet: ideoque etiam ex inutili contractu & perditur, & transfertur. l. j. §. si vir vxori, ff. eod. tit. At d. l. quidam, §. j. de donat. non admodum vrget: quia in eo casu hæreditas aufertur ei, qui ita donauit, tanquā indigno, vt subiungitur in l. seq. Quantùm verò ad d. l. cùm dominus, §. vlt. de pecul. lega. vide quid scribat Bar. ibi, & quæ latè tractauimus in nostris Legibus cōnubialibus, in gl. viij. in xj. q. cùm differimus de filio, qui viuente patre debitores paternos liberauit: de quo & nos dicemus infrà in fine huius tit. q. xxiij. Et vide etiam quæ scripsimus suprà eod. tit. §. j. in verbo, *a vendu*, quæ est gloss. ij. nu. 9. quanquàm potuisset, & in glos. ix. in verbo, *au lignagier*, nume. 30. sed & illud hoc in loco, cum multis sequentib. vbi tractauimus, vtrùm venditor ipse ad retractum admittatur.

*Venire an possit quis cōtra factū propriū quod de iure non valet.*

14 ¶Cæterùm ad hanc controuersiam, de qua principaliter hîc tractamus, nonnihil pertinet & illa vtrùm is qui cessit actionem alteri etiam vtiliter, possit nihilò minus agere, acsi non cessisset. de quo per Iac. Areti. in l. j. §. j. ff. ad Treb. Bar. in l. facta, §. si hæres, col. j. versi. quæro post factam, & ibi per Paul. Cast. eod. tit. & eundem Bart. in l. si eum emptore, in princ. vers. quæro vtrùm eo ipso ff. de pact. Bal. in l. j. col. pen. versi. quintò quæro, an post cessionem, C. de act. & oblig. in l. iij. post princ. & ibi quoque Albe. col. j. & ij. C. de noua. & in l. j. col. pen. versi. quæro quid si esset, C. quando prouoc. non est necess. & consil. clx. præmittendum est, in princ. libr. 1. Raph. Fulg. Paul. Cast. Alex. & Iason in d. l. si eum emptore, ff. de pact. & Pau. Cast. consil. cxiij. in causa appellationis, lib. 2. Cepo. caute. secundùm veterem computationem, cxxlv. tu habes. & Guid. Pap. Decis. Delphi. ccccxxx. qualiter, versi. sed pone, & consil. cxviij. circa diffinitiuam, in iij. dubio, in fine. & Stephan. Bertrand. consil. cxvj. viso, in iij. dubio, libr. 2. & consil. ccciij. etiam si debitor, in princip. libr. 2. Sed quod ad nostrum casum pertinet, ex consuetudine Aruernorum, tit. *de retract*, cap. xiij. consanguineus, qui id ius retrahendi cessit extraneo, eo priuatur

*Cedens vtiliter an nihilominus poterit agere.*

*Cōsuetudo de quæst. princi.*

priuatur. Et id quoque de Iure communi videtur esse verius, per ea quæ suprà diximus.

15 ¶Quid verò si posteaquàm proximior id ius alteri coosanguineo remotiori cesserit (quod facere potest, vt hîc satis declaratur) & is remotior post retractum à se factum eandem alteri vendidit: an ille proximior, qui semel illud ius cesserat, nuoc admittatur ad retractum huius secundæ venditionis factæ ab eo, cui cesserat, cognosces ex iis quæ in casu simili scripsimus suprà eod. tit. §. j. glo. ix. in verbo, *en lignagier*, nu. 125. sed in duobus, & seq. & iterum nu. 160. sed his maturè relictis, & sequent.

*Cõsanguineus qui alteri cõsanguineo cessit, qui postea vendit, an poterit retrahere.*

16 ¶Nec tamen illud omiserim, quòd si coosanguineus id ius alteri consanguineo cesserit, (quod potest, vt diximus.) si hic cessionarius agat ad retractum aduersus emptorem, vi huiusmodi cessionis, sine mentione consanguinitatis, reus absoluendus est, vt in ea specie interrogatus Signo. respondit consi. lxxxj. in quæstione vertente inter Nigrum, per multa illic allegata, quæ sunt omnibus obuia, ideoque nec repetenda ea ducimus, & quia etiam res per se satis clara est. Et videas etiam, quæ scripsimus infrà eod. tit. §. xxxij. in glo. j. nu. 97. sed hîc quæri potest, vbi & id consi. Signo. citaui.

*Alia quæstio retractus.*

17 ¶Tandem & illud in mentem venit, quod ex facto contingere vidimus, Quispiam alieri extraneo dooauerat omnes suos acquæstus præsentes & futuros, vt quotidie fit: posteà verò consanguioeus illius donantis vendidit rem quampiam immobilem: an hic eandem poterit retrahere iure proximitatis? Et certè nõ potest, nẽpe cùm hæc res, si retrahatur, cessura sit illi donatario extraoeo, & contra hanc consuetudinem, quæ vetat alienationem iuris retrahẽdi in extraneum: neque enim refert, an nuoc cedat id ius retraheodi sibi competens ex venditione: an verò longo antè tẽpore cesserit, quod posteà acquisitum est, cùm vtroque modo res ita retracta, abeat io familiam extraneam, contra rationẽ consuetudinis retractus, & cùm eadem ratio sit in vtroque, idem quoque ius statuendum est, l. illud, ff. ad legem Aquil. cum similibus præsertim cùm habeamus consuetudinem expressam suprà §. iiij. consanguineum teneri iurare se retractum facere ad suum commodum, hîc verò ad illius donatarij faceret. Si autem hic donatarius esset etiam cõsanguineus venditoris, nihil est quod impediret donantem rettahere, cùm (vt hîc dicitur) ius retractus posit cedi consanguineo.

*An qui donauit omnes suos acquæstus præsentes & futuros, poterit postea retrahere.*

## DV CONVENTIONEL. CONVENTIONALIS, GLO. III.

1 NEmo quem viderim, si noo me fallit memoria, id negauit præter Aogel. in d. l. ad officium, in fin. C. commu. diuid. & nouissimè Caro. Ruin. qui post primam nostram editionem impressus est consi. lxxij. viso ferè, prr totum, libr. 1. vbi innititur autoritate eorum qui dicuot retractum proximitatis cedi non posse, qui multum distat ab hoc conuentiooali, quantum ad hanc rem pertinet. Sed cootrarium, & secundum hanc nostram consuetudinem, nuncupatim respondit Paul. Castren. consil. j. videtur dicendum quòd dictus Cristophorus, libr. 2. vbi loquitur in casu, qui videbatur magis dubius, de quo dicemus infrà, nume. 42. sed his maturè. Et generaliter huiusmodi facultatem cedi posse, consuluit Alexan. consi. ccxxiij. ponderatis his quæ seriosè, post princ. & per totum, lib. 6. & consi. ccxxxij. consideratis his quæ in themate, post prin. eod. lib. 6. Barb. consi. lj. scripsit sapiẽtiæ fons, col. xviij. versi. capio aliũ articulum, lib. 1. & consi. vj. illud in medium adducam, colum. xv. versic. & ex istis apparet, libro 4. Ias. in l. j. §. vltim. colum. iij. versicu. item circa istam materiam, ff. de no. oper. nuntia. Phili. Deci. consi. clxiiij. non fuisset propositi mei, in fin. & consi. cccccxliij. in casu proposito, col. j. & consi. Dcxiiij. in causa feudali, col. ij. versic. circa secuodum, quod consi. maiore ex parte repetitur consi. Dclxxx. Chass. qui vnum Barb. in priore loco citat, in consuet. Burgund. tit. *de rentes vendues à rachat*. §. j. in v. dubio. & iterum coosi. xj. *le cas est tel*, col. xiiij. versi. xvij. Hiero. Cagno. in repet. l. ij. col. viij. versic. quæstio nunc prima, C. de pact. inter empto. & vendit. & Anto. Rubr. consil. cxlvj. circa primum, colum. j. in fi. & noster Carol. Molend. in consuet. Parisi. tit. j. §. xiij. nume. 20. Aymo. Crauetta. consi. excj. io causa egregij. nume. 2. & antè hos omoes Bald. quem nullus memorat, consi. xxxviij. ponirur quòd quædam domina. col. j. lib. 3.

*Retractus cõuẽtionalis cedi potest.*

2 ¶Nec id quidem mirum, quia regulariter omnis actio cedi potest, vt in tit. de hære. vel act. vend. Vnde rei vendicatio cedi potest, l. vlt. eod. tit. & l. ij. & ibi glo. & Bal. C. de litig. gloss. in l. planè, in verbo debeat. ff. fami. ercis. Barb. d. consi. lj. lib. 1. & d. colum. vj. lib 4. Idque etiam sine possessione, secundùm Dyo. in c. pro possessore, in vij. eademque vltima quæst. de regu. iur. lib. 6. Cyo. post Pet. in l. j. in iiij. q. C. de ali. iud. mut. cau. fact. Bald. in rub. ff. de rei vend. in addi. col. vlt. & consi. ix. factum tale est, anno domini, col. vlti. lib. 1. quidquid in vltimo dicat gloss. in d. l. vlt. C. de hære. vel act. veod. ibi omnino vide Doct. & plenissimè Ange. in rub. C. de rei vend. & Nico. Mil. in repertorio, versi. cedi potest realis.

*Omnis actio cedi potest. Rei vendicatio. Etiã sine possessione.*

3 ¶Secundò etiam vtilis actio cessa cedi potest, l. j. §. de illo, ff. ad Senatus. Trebel. & l. ex asse, & ibi not. eod. titu. & l. emptor, & ibi quoque not. C. de hære. vel actio. vend. & per eos text. voluit Bar. in l. Modestinus, col. vlt. versi. sed quæro quando ille, ff. de solu.

*Vtilis actio cessa.*

4 ¶Tertiò, spes res omnium fallacissima, vt plenè ostendimus in nostris Legibus connubialibus,

*Spes.*

nubialibus, in glo. j. post vltimam legem connubialem, quo loco tractamus, vtrùm sponsa sit in potestate sponsi, vt vxor mariti ex consuetudine, versiculo quibus quidem mouemur. Ea tamen cedi potest, l. spem, C. de don. & l. nec emptio, ff. de contrahen. empt. & l. pactum, in fi. ff. de pact. Bar. in l. vlt. ff. de admini. tut. Card. Rui. qui id intelligit de spe approbata, consi. 98. visa renuntiatione, col. vj. nu. 15. lib. 1.

5 ¶Q v a r t ò, quod proximiori accedit proximè debitum conditionale, & in diem, atque etiam actio conditionalis, cedi quoque potest: vt de debito est text. in l. nomina, & l. multum ff. de hære. vel act. vend. & glo. in d. l. spem, C. de don. & de actione conditionali voluit gloss. in l. si minoris, in verbo, prouocantes, & ibi Alber. col. ij. nu. 5. ff. de admini. tuto.

*Debitum conditionale. Et actio conditionalis.*

6 ¶Q v i n t ò, quod & ex iis procedit, spes futuri fideicommissi conditionalis, vt per multa respondit Raph. Fulg. consi. 65. testator in suo, per totũ. (Et Guid. Pap. decis. Delph. 232. dicta Ioanna.) Quanquàm contra id facit, quòd spes huiusmodi fideicommissi ante impletam conditionem non transmittitur ad hæredes, l. vnica. §. sin autem aliquid sub cõditione, C. de cadu. tol. cum aliis multis concord. tex. & Doct. à me citatis suprà eo. tit. §. j. in glo. ij. in verbo, *a vendu*, nume. 24. & quod denique ex quibus intelliges communem hanc esse opin. etiam in liberis, quamuis glo. tenuerit contrarium in l. 15 cui sub conditione, ff. de act. & obliga. Quæ autem non transmittuntur ad hæredes, nec ceduntur quoque extraneis, vt diximus suprà in glos. prima huius §. nume. 44. tertiò bonorum possessio.

*Spes futuri fideicommissi conditionalis an cedi possit.*

7 ¶S e x t ò, quod & huc pertinet, licèt mulier cõstante matrimonio, nõ possit cedere dotem, l. constante, C. de dona. potest tamen eodẽ constante cedere spem eius actionis de dote, quæ illi competitura est ad recuperandam dotem, gloss. in d. l. constante, & ibi Bal. & Sal. qui illam gloss. dicit sing. & ipse Bal. qui & illam dicit singu. in sua Marga. in verbo, dos, col. iiij. Ias. qui illam dicit solennem, in l. si constante, col. vlt. versic. adde pro ista parte, ff. solu. matr. Sicut & soluto quoque matrimonio cedere potest, l. j. ibi, nec cogitur, ff. sol. mat. & voluit Bald. in l. j. col. vlt. versi. modò ego quæro, C. de priuileg. dotis. & vide quæ dixi suprà in gloss. j. huius §. nume. 80. trigesimoprimò ius repetendi.

*Spes actionis de dote.*

8 ¶S e p t i m ò, hæreditas cedi quoque potest, per totum tit. ff. & C. de hæredit. vel actio. vendit. secundùm tamen distinctionem Bar. (neque enim id omittendum fuit) in l. per diuersas, col. vlt. versiculo vltimò circa hanc l. C. manda.

*Hæreditas.*

9 ¶O c t a v ò, conditio furtiua, l. cùm quis, §. j. ff. de sol. & l. quod sæpe, §. si res, ff. de contrah. empt. & l. si vendidero, §. si Titius, ff. de furt. (Ro. in l. quod si in diem. in §. Iulianus, ff. de pet. hær. & ante illum) Bal. d. consi. ix. col. vlt. lib. 1. & in d. l. vlti. col. ij. C. de hære. vel act. vend. & in repet. l. ij. col. xxxiiij. versicu. quò ad quartam quæstionem, ff. de iurciur. vbi & idem dicit de conditione sine causa, & cæteris conditionibus & id erit pro n o n o.

*Conditio furtiua. Conditio sine causa. Aliæ conditiones.*

10 ¶D e c i m ò, actio furti (hæc enim differt à conditione furtiua; vt patet ex l. si pro fure. §. j ff. de condict. furti) hæc igitur actio furti, cedi quoque potest, vt est tex. in l. eum qui, in prin. ff. de furtis, vbi & id not. Albe. qui subiungit idem esse & de cæteris actionibus pœnalibus. Et id erit pro v n d e c i m o.

*Actio furti. Actiones pœnales.*

11 ¶D v o d e c i m o ergo, quia suprà in j. gloss. huius §. locuti sumus de actione iniuriarum, certè in vniuersum cęteræ actiones, quæ ex delicto descendunt, cedi possunt, ex sententia Io. Andr. in addi. Spec. tit. de cessio. actio. §. j. col. pen. in addi. quæ incipit, de actione iniuriarum. Bart. & Bal. in l. quòd si in diem, §. Iulianus, per illum tex. ff. de pet. hære. An autem accusatio cedi possit, videbis apud Spec. in d. tit. & vide etiam in illa j. glo. huius §. nume. 81. trigesimosecundò ius accusandi. & Albe. in l. j. col. ij. vers. sed nunquid accusatores. C. ne lic. poten. & in d. l. vlt. C. de hæred. vel actio. vend. Aegid. Bellem. in c. ex parte, colum. xvij. post præmissa de ali. ind. muta. cau. fact.

*Actiones ex delicto descendentes.*

12 ¶D e c i m o t e r t i ò, directa actio legis Aquiliæ cedi item potest, d. l. quod sæpe, §. si res, ff. de contrahen. empt. (& l. vnde quæritur, ff. commod. & voluit Ro. in d. §. Iulianus. & ante illum) Bal. d. consi. ix. lib. 1. vbi & ex hoc, atque etiam eo quod suprà diximus de conditione furtiua, dicit generaliter actiones, quæ soli domino competunt, cedi posse: & hoc erit pro d e c i m o q v a r t o.

*Directa actio legis Aquiliæ. Actiones soli domino cõpetentes.*

13 ¶D e c i m o q v i n t ò, restitutio in integrũ, l. quod si minor, in prin. & ibi Albe. & alij. ff. de minori. & l. si minoris, & ibi gloss. Alberic. Bart. & alij. ff. de administr. tuto. & l. non idcirco. & ibi Bal. ff. de tutel. & ratio. distra. & gloss. in l. ex pluribus, ff. de administr. tuto. & in c. hinc est, in verbo, sigillatim, & ibi Arch. xvj. q. j. Alberi. in d. l. vltim. colum. vltim. C. de hæredi. vel act. vendit. Batto. in l. non solùm, in princ. ff. de restit. in integ. & Bal. in repet. d. l. ij. vbi suprà ff. de iureiur. & in l. j. col. iiij. versi. quærunt Doct. C. de priui. dot. & in sua Marga. in verbo, cedere, col. vlt. versi. cedi potest conditionalis, vbi dicit sing. glo. in d. l. si minoris, ad hoc, vt cedi possint, ea quæ sperantur futura per restitutionem in integrum. Ioan. Fab. in §. vltim. col. ij. & ibi etiam Ange. Aret. Instit. quib. mod. ali. licet, vel non. idem Ang. in §. si quis agens, col. antepe. versi. potest etiã dictum. Instit. de act. Saly. in l. j. col. ij. C. de priuil. dot. Barb. eo nũ. vj. illud in medium, colum. xv. versic. & ex istis apparet, libr. 4. Guid. Pap. in statuto Delphinatus. §. si quis per literas, in gloss. j. columna vj. versiculo similiter etiam potest, & iterum in verbo, vel quasi,

*Restitutio in integrum.*

quasi,col.xiij.versi.sed pone sui spoliatus & sing.972.versi.beneficium restitutionis.

14 ¶Decimosextò, ex illis iuribus assumunt omnes, vbique officium iudicis,etiam extraordinariũ,cedi posse,ob id quòd restitutio in integrũ competit solùm per officiũ iudicis. Ita enim colligit Bal.in d.l.quòd si minor,de minor.& in repe d.l.ij.col.xxxv.ff.de iureiur.& in l.ex legato,ad fi.C.de lega.Bar.& propè omnes in l.j.§.vlt.ff.de no.oper.nun.& idem Bart. in l.Modestinus,col.vlt.ff.de sol.Ange.& Imo.in l.si eius pupilli,ff.ad Senatusc.Treb.Ange. Aret.in d.§.si quis agens,col.antepen.versi.ex quo nota maximam, ibi, potest etiam dictum beneficium,Instit.de actio.Guid.Pap.sing.Dcvj.versi.officium iudicis. *Officium iudicis etiã extra ordinarium.*

15 ¶Et id quidem amplia,vt procedat etiam in officio iudicis,vel actione habẽte executionem paratam:nam & hæc quoque cedi possunt,per text.not in l.hæres,& in l.in iudicio,ff.famil. ercis.secundùm Bal.in sua Margar. in d.verbo,cedere,col.iij.versic.cessio potest fieri.Et vide etiam quæ dicam inferius numero 21.vigesimoquartò tenuta,quam vocant, & duobus seq. Et hoc erit pro decimoseptimo. *Actio habens executionem paratam.*

16 ¶Decimooctavò obligatio naturalis d.l.si eius pupilli, §.quòd si hæres, & ibi gloss.in verbo,non alia ratione,& Ang.ff.ad S.C.Treb.& l.quãuis,& ibi Alb.co.tit.Bart.& omnes in d.l.j.§.vlt.ff.de no.oper.nunt.idem Bart.in l.huiusmodi,la j.ad fi.ff.de verb.obl.& in d.l.Modestinus,col.vlt.ff.de solu.Alouisius Luscus inter consi.Bal.consi.ccccxxxvj.quidã creditor, col.ij.versi.quartò,nam per actum verbi,lib.3.& ipse Bal.in d.sua Margar.in d.verbo,cedere. col.iij.versi.cedi potest.& Ang.in d.l.quòd si in diem,§.Iulianus,ff.de peti.hære. *Obligatio naturalis.*

17 ¶Decimonono, interdictum retinendæ possessionis.Alberic.loquens de interdicto vti possidetis,in l.j.col.vlt.versicu.vltimò quæro,C.vti possid.Bald.in repet.d.l.ij.col.xxxv.ff.de iureiur.Io.Fab.in §.retinendæ instit.de interdict.Guid.Pap.in d.statuto,si quis per literas, in d.gloss.vel quasi,col.xiij.versi.sed pone sui spoliatus.& ante hos glo.quam neuter citat, in l. ij.§.item Nerua,in verbo,experiaris,ff.ne quis in loco public.quam not.& secutus est Bal.in subscriptione d.consi.ccccxxxvj.col.iij.versi.quartò præmittendum, libr.iij.vbi ex hoc dicit, quòd facultas retinendæ & continuandæ possessionis cedi potest.& idem Bal.qui eam gloss. dicit sing.in c.licèt causam,col.viij.versi.item interdicta,extrà de proba.Pau.Castr.& alij Recentiores in d.l.j.§.vlt.ff.de no.ope.nuntia. *Interdictũ retinẽdæ possessionis.* *Facultas retinendæ & cõtinuandæ possessionis.*

18 ¶Vigesimo, interdictum recuperandæ possessionis,puta, Vnde vi,d.l.quòd si in diem,§. Iulianus,& ibi glo.Bal.Ang.(& Roma.) ff.de peti.hære.Bal.in l.licèt,tum circa medium,tum ad fi.per illum text.C.de exceptio.vbi dicit procedere non solùm respectu possessionis, sed etiam damnorum,& eius quod interest,& consi.clxxxvj.quia allegationes,colum.iij.libr.1.& consi.ccxvj.fuit quidã nobilissimus,col.ij.versi.super eo passu,lib.2.& consi.cccix.super quo puncto,lib.iij.& in repe.d.l.ij.col.xxxv.ff.de iureiur.vbi & hoc dicit notari in d.l.licèt. C. de except.Barb.consi.lj.scripsit sapientiæ fons,col.xviij.lib.1.vbi dicit illum text.esse ad hoc meliorem totius iuris.Guid.Pap.in dicto statuto Delphi.vbi suprà proximè. & Franc. Ripa in repet.c.sæpe,col.vij.versi.quartò dubitatur,extrà de restit.spol.vbi ex hoc dicit remedium c. redintegranda,iij.q.j.posse cedi:vt etiam voluit Soci.in repet.l.rem quæ nobis, col.vj.versic. vltimò potest dubitari,ff.de acquir.poss.Et id erit pro Vigesimoprimo. *Interdictũ recuperandæ. Etiam respectu damnorũ & interesse.* *Remedium c. redintegrãda.*

19 ¶Vigesimosecundò,beneficium l.edicto,C.de edic.Diui Adria.tollen.quod etiam est remedium possessorium, cedi quoque potest.Bal.d.consi.clxxxvj.col.iij. (in v.dubio) libr.1. *Beneficium l. edicto.*

20 ¶Vigesimotertiò, generaliter omne possessorium.Bald.in eod.consi.per text.in d.§. Iulianus,& not.in d.l.ij.§.quòd Nerua,ff.ne quid in loco publico.Quod tamen dicit procedere in possessorio facti,non etiam iuris,cuiusmodi est bonorũ possessio,quæ nec transmittitur,nec ceditur,l.iij.§.acquirere,ff.de bono.pos. Cuius rei rationem reddit Bald.vbi suprà, quam videre poteris. De bonorum autem possessione diximus suprà in glo.huius §.nu.47. tertiò bonorum possessio,vbi videre poteris. *Omne possessorium iuris.*

21 ¶Vigesimoquartò tenuta,quam vocant,& missio in possessionem , l.vlti.§.si autem hi.C.de bo.auto.iud.possi.vbi Sal.not.& dicit valde sing.& Alex.in addit.Bart.in d.l.j.§.vlti. ff.de no.oper.nuntia.& Barb.d.consi.lj.col.xiij.libr.1. *Tenuta & missio in possessionem.*

22 ¶Vigesimoquintò,ius sententiæ.l.in iudicio,& ibi Odof.& Floria.ff.fam.ercis.Bald.in d.l.ex legato,in fi.C.de legatis,vbi ex hoc subdit,quòd si cedens habeat ius executionis paratæ,idem & cessionarius & legatarius habebunt. Quod & dicit Floren.in d.l.in iudicio. & Nicol.Mil.in suo reperto.vers.cedi potest actio iudicati. *Ius sententiæ.*

23 ¶Vigesimosextò, generaliter ius executiuum cedi potest,per tex.no.in l.j.C.de cõtra. iudi.tutel.vbi etiam dicitur,quòd in dubio videtur cessum esse,cùm ceditur actio.& ad hoc illũ text.annotauit & dixit not.Franc.Areti.in l.j.col.pen.ff.si cert.pet.& Calca.qui alia iura satis aliena allegat,consi.xviij.pro parte hospitalis.col.vj.versi.xxviij.Et vide quæ dixi suprà, in hac eadem glo.nu.15.& id quidem amplia. *Ius executiuum.*

24 ¶Vigesimoseptimò ius capiendi alterum propria autoritate:vt ius illud,quod habet creditor capiendi debitorem fugientem:id enim cedi & demandari alteri potest ex sententia gloss.in l.j.in verbo,ab his,C.vbi quis decuri.Ang.in l.generali,C.de Decur.libr.x.Roma.in l.j.§.vlt.col.ij.versi.& per hoc,ff.de oper.no.nunt.Franc.Aret.in l.si ita stipuler per te,in fin.ff. de verb. *Ius capiendi alterum propria autoritate.*

de verb.obl. Alex.consi.cxxxiij.circa executionem,col.j.lib.6. Et de hoc hôc est optimus tex. quem nullus eorum memorat,in l.Imperator,ibi,pecunia accepta manus iniectionem vendiderat,ff.qui sine manu.ad liber.perue.& ibi Iacob.Areti.& Bened.Plumb.cum text.ad hoc nuncupatim not. Est enim Manum iniicere,verbum antiquum iuris,cùm scilicet nulla expectata iudicis autoritate,nobis ipsis veluti ius dicentes,personã quamplam,aût rem nostrã, vel nobis debitam,præhendimus,vel sistimus:vt & in l.sed & si hac, §.j.ff.de in ius vocan.& in l.Titius,in princip.ff.de ser.expor. & in l.j.& iterum ij. C.si ser.expor. vene.& in l.si quis posthac,in prin.C.de bon.dam.de quo affatim & scienter per Budæum nostrum in Annot. ff.in l.vlt.de senato. De hoc tamen,an semper id ius cedi possit,vide Lucam Pen.distingentem in l.coloni,col.viij.in vij.q.C.de agric.& censi. Et quæ diximus suprà hoc eod.§.in gl.j. nu.62.vigesimò facultas expellendi,& seq.

*Manum iniicere.*

25 ¶VIGESIMOOCTAVÒ, ius legitimæ & Trebellianicæ.l.j.§.inde Neratius,ff.ad Trebellia. Bal.consi.ccccxxxviij.factum,super quo consilium petitur,tale est,videlicet quidã dominus, colum.iij.versic.hæc præmisso,lib.1.quod consi.repetitur consi.ccclxxvij.quidam Alex.lib.3. nisi quòd priore loco factum paulò amplius proponitur. & Iason consi.xliij.Ioannes Laurentius,col.pen.versi.primum quòd posito,lib.3.

*Ius legitimæ & Trebel.*

26 ¶VIGESIMONONÒ, instantia,siue ius instãtiæ,l.in causæ,§.pen.& ibi glo.in verbo, transferri,ff.de procu.Bart.in l.j.in princ.ff.ad Senatuscons.Treb.& in l.si cum hominem,col.vlt. ff.de fideius.Bal.in d.l.ex legato,ad fin.C.de lega.& in l.per diuersas,in xiiij.quæst.C. mand. Barb.d.consi.lj.vbi suprà,lib.t.

*Instantia.*

27 ¶TRIGESIMÒ, ius protestationis faciendæ,l.si res,in ij.respon.ff.de euictio. Bald.in rubri, extrà de procura.colum.j.versi.qui vendidit,& consi.cccxiij.verùm dictus contractus,in iij. dubio,lib.v.vbi cum text.ad hoc dicit not.& Franc.Aret.in l.si ita stipuler, per te non fieri, ff.de verbor.obligat.

*Ius protestationis faciendæ.*

28 ¶TRIGESIMOPRIMÒ, priuilegium fisci.l.vlt.& ibi Bart.Bal.& Sal.C.de priuil.fisc.idem Bal.in l.j.post medium,& ibi quoque Sal.col.j.C.de priui.dot.Marti.Laud.in tracta.de fisco, in cxcv.priuilegio.& Franc.Lup.in lxxij.priuilegio fisci.Barba.d.consil.lj.libr.1.& d.consi.vj. col.xv.versic.& ex istis appparet,libr.4.& Ias.in l.si constante,col.vlt.ver.quartò facit,ff.solu. mat.Matthæ.Afflic.in consti.Siciliæ incip.beneficium,in fin.

*Priuilegium fisci.*

29 ¶TRIGESIMOSECVNDÒ, quodlibet priuilegium trãsmissibile ad hæredes, cedi potest. Ange.in d.l.si eius,in princip.ff.ad Senatuscons.Trebel. Nam & aliàs quicquid est transmissibile,idem quoque est cessibile.Bart.in l.si mulier,§.ex asse,ad fi.ff.de iure.dot.& Pau.Castr. consi.j.videtur dicendũ quòd dictus Christopborus,col.j.lib.1.Sed tu super hoc vide omnino,quæ scripsimus suprà in j.gloss.huius §.nu.48.sed non ed uerso. & quæ scribemus infrà tit.seq.§.j.glos.vj.in verbo,*ou ses heritiers*, nume.12.at is confestim.ex quibus cognosces, an id verum sit. Et hoc erit pro TRIGESIMOTERTIO.

*Quodlibet priuilegium trãsmissibile.*

30 ¶TRIGESIMOQVARTÒ, ius quod habet conductor vel colonus, siue sit partiarius,siue is nummis colat.l.solutum,§.vnde si domum,ff.de pigno.act.Bald.in c.contingit,col.antep. versicu.quæro simplex colonus,extrà de dolo & contuma.vbi & ad id allegat.l.viam, C.de locat.vbi id ius transit ad hæredes.Ex hocque dicit idem Bald.quòd creditor potest mitti in possessionem colonariæ facultatis.

*Ius colonariũ.*

31 ¶TRIGESIMOQVINTÒ, ciuilis possessio,quam quis habet ex clausula cõstituti, siue ex statuto continuante possessionem defuncti in hæredem,etiam in alium transferri potest: vt respondit ex facto Alouisius Lusius inter consi.Bal.consil.ccccxxxvj.quidam creditor,col.j. versi.& sic cùm creditor,& col.ij.versicu.sed nunc est videndum,lib.iij.De quibus & tu vide quę diximus in tracta.Cõstituti possessorij in 2.parte,ampliat.22.& in tractatu,*le mort saisit le vif*,(in ij.declaratione j.partis.)

*Ciuilis possessio ex constituto.*

32 ¶TRIGESIMOSEXTÒ, nomen debitoris cedi potest.l.j.ibi,nominis venditio,& l.iij.C.de nouat.& l.iij.C.de donat.& l.nomina,ff.de hęred.vel act.vend.& l.nominis.C.eod.tit.Ideoq; & pignorari potest,l.nomen,C.quæ res pigno.oblig.possint.& in causam iudicati accipi, l.à Diuo Pio,§.in venditione,ff.de re iudic.

*Nomen debitoris.*

33 ¶TRIGESIMOSEPTIMÒ, ius eligendi, quod competit ex contractu, l.si sic, §.vlt & ibi Iacob.Aretin.Bart.Bald.& alij,ff.de leg.j.& l.si stipulatus fuerim,& l.vlt.§.j.ff.de verbo.oblig. Bald.consi.xciiij.in quodam contractu,in j.dubio,lib.j.vbi etiam post ipsum Iacob.dicit ius arbitrij, videlicet si quis aliquid mihi promisit facere arbitrio meo, & ius denuntiandi aliquod impedimentum: posse item cedi,imò & in singularem successorẽ simpliciter transire. Et hæc erunt pro TRIGESIMOOCTAVO, & TRIGESIMONONO. Sed tamen super illo iure eligendi, vide quæ diximus suprà in gloss.prima. huius §.numero 76. vigesimoquartò facultas.

*Ius eligẽdi ex contractu.*

*Ius arbitrij.*

*Ius denuntiandi impedimentum.*

34 ¶QVADRAGESIMÒ, ius quæsitum alicui ad certam rem contemplatione alicuius artis: verbi gratia,ius quod intraturę vulgò Itali appellãt,in aliquam apothecam,potest cedi alteri eiusdem artis,vt pulchrè respondit Pau.Cast.consi.ccxliij.super primo dubio, lib.1.arg.l.nemo est qui nesciat,& ibi not.ff.de duob.reis.

*Ius ob artem quæsitum.*

¶QVA

35 ¶QVADRAGESIMOPRIMÒ, ins retinendi rem pro expensis, cedi etiam potest, & in singularem successorem transit. Bart. in l. in fundo, per illum tex. ff. de rei vend. & Franc. Aret. in d. l. vlti. in princi. col. vlt. ad fi. ff. de verb. oblig. *Ius retinendi pro expensis.*

36 ¶QVADRAGESIMOSECVNDÒ, operæ famuli eo inuito alteri cedi possunt, vt voluit Bart. in l. si non sortem, §. libertus, & ibi Ang. Raph. Fulg. Pau. Cast. & Alex. col. iij. ff. de condi. inde. Bal. in l. liberti, col. vlt. C. de ope. lib. Pau. Cast. in l. ij. in prin. ff. sol. mat. & satis probat tex. in l. operæ in rerum, in fi. ff. de ope. liber. Sed super hoc vide omnino Alex. in d. §. libertus. & quod diximus suprà in glo. j. huius §. nu. 51. septimò, vbi de operis officialibus locuti sumus. *Operæ famuli.*

37 ¶QVADRAGESIMOTERTIÒ, ius pignoris, quod quis habet in libero homine, vt in casu l. nam & Seruius, ff. de nego. gest. & not. Doctor. ibi, & in casu l. ij. C. de capt. cum simi. etiam cedi alteri potest. Ita expressim voluit Franc. Ripa in l. obligatione, colum. vj. nume. 18. præmissa faciunt, ff. de pigno. dummodo (inquit) id fiat sine detrimento obligati, per l. generaliter, §. vltimo, ff. de statulibe. *Ius pignoris in libero homine.*

38 ¶QVADRAGESIMOQVARTÒ, ciuiles actiones, quæ etiam tendunt ad vindictam, cedi possunt, vt tradit Bal. in l. per diuersas, col. vlti. versi. xvj. quarto. C. mand. quia (inquit) saltem post litem contestatam, transmissionem recipiunt, vt not. in l. j. C. de hære. vel act. vendi. quæ autem transmissibilia sunt, eadem sunt cessibilia, l. ex pluribus, ff. de admi. tut. De qua ratione diximus suprà in glo. j. huius §. num. 47. tertiò bonorum, & seq. *Ciuiles actiones ad uindictā tendentes.*

39 ¶QVADRAGESIMOQVINTÒ, actiones quoque criminales, per l. quòd si in diem, §. Iulianus, & ibi glos. in verbo, victus, ff. de peti. hære. & l. eum qui, in ij. respon. ff. de furt. quod intelligit Albe. post Vber. Bob. in l. vlt. col. ij. versi. quid de actione criminali, C. de hæred. vel act. vend. dummodò huiusmodi actiones tales sint, quæ imponāt pœnam relegatione maiorem: tunc enim non sunt in bonis nostris, nec possunt per alium exerceri, l. penul. §. ad crimen, ff. de publi. indi. & not. in l. seruum quoque, §. ij. ff. de procu. Si verò minorem, & cedi possunt, & per alium exerceri, l. absentem, ff. de pœn. & l. vlti. C. an per alium cau. appel. agi. pos. *Actiones criminales.*

40 ¶QVADRAGESIMOSEXTÒ, ius quod quis habet potentia, licet non actu, cedi potest: licet secus sit, si non habet nec potentia, nec actu, vt pulchrè not. & declarat Panor. in c. cura pastoralis, in fi. extrà de iure patro. Nam electores (inquit) non habent dignitatem Episcopalem, tamen eam transferunt in electum. *Ius potentia competens, licet non actu.*

41 ¶QVADRAGESIMOSEPTIMÒ, seruitium serui alteri cedi potest: vt est text. expressus in l. vxori fructu, §. Scorpium, qui est vlti. ff. de vsu & vsufruct. leg. dum interpretatur ea verba cuiuspiam testatoris, Seruum meum Semproniæ seruire volo. *Seruitium.*

42 ¶SED his maturè relictis, redeundo ad casum nostræ consuetudinis, quæ dicit retractū conuentionalem cedi posse, illud in dubium vocatur, si emptor dat huiusmodi facultatem retrahendi venditori, ob id, vt in instrumēto asseritur, quòd cōuenientius est, vt ipse & filij ipsius recuperent rem venditā, quàm alij, cùm ea ipsius ab antiquo fuerit, vtrùm in eo casu poterit venditor vendere hanc facultatē alteri. Dubium facit, quòd id pactum factū est cōtemplatione ipsius venditoris, & filiorū ipsius tantùm: ideò ad extraneos transire nō debet, arg. l. pater, ff. de serui. leg. & l. iurisgentiū, §. pactorum, ff. de pact. & l. tale pactum, ff. sol. matr. Tamen contrarium, cùm id ex facto incidisset, respondit Paul. Castr. consi. j. videtur dicendum quòd dictus Christophorus, lib. 2. per multa quę ibi allegat, quę sunt omnibus obuia, ne hîc repetam. *An retractus cōuentionalis in hoc casu cedi possit.*

43 ¶QVOD autem, si expressum sit in pacto reuenditionis, vt vēditor possit per se redimere, & non alij id ius cedere. Dic, id pactum esse seruandum, nec cessioni locum fore: nam contractus ex conuentione legem accipiunt, l. j. §. si conueniatur, ff. deposit. cum si. Et cùm liberum fuerit emptori eam facultatem redimendi non concedere, omnino potuit eandem concedendo limitare, l. videamus, §. intare, & l. in actionibus, §. j. ff. de in litem iuran. Et ita nuncupatim voluit Hiero. Cagno. in repe. l. ij. col. viij. versi. limita, nisi pactū, C. de pactis inter emp. & vend. Cui adde quod voluit Guid. Pap. consi. clxxxj. ex facti narratione, in j. dubio, quòd si in venditione dictum sit, ne venditor possit id ius redimendi ei cōcessum, alteri vendere, quin ipse emptor alteri præferatur: valet huiusmodi pactum, ex eoque adstringitur venditor præferre emptorem alteri: & si aliter fiat, impeditur alienatio, & ita dicit fuisse iudicatum in curia Parlamenti Delphi. Tu autem illum vide deci. Delphi. dlxix. pactum. Illud autem interest inter hunc casum Guid. & illum Cagno. quòd in hoc tenetur emptor tantum pretium dare, quantum venditor ab alio reperit de huiusmodi facultate, secundùm ea quæ diximus suprà eo. tit. §. j. glo. xviij. in verbo, *le pris que la chose aura cousté*, nume. 1. & multis sequen. In priore autem nihil debet dare emptor, sed tantùm tenetur reuendere venditori, aut eius hæredibus non etiam aliis, quibus id ius cessum est. Quid autem, si dictum sit, vt venditor solus, vel tantùm possit redimere: an tunc poterit id ius alteri cedere, videbis infrà titu. seq. §. j. glos. vj. in verbo, *ou ses heritiers*, num. 11. quòd si quis dicat, & seq. *An ualeat pactum, ne liceat venditori ius retrahendi alteri cedere. An & ualeat, nec liceat id ius cedere. quòd emptor præferatur. An tunc impediatur alienatio. An tunc emptor teneatur restituere pretium.*

44 ¶ILLVD denique monitum velim cessionarium, vt cùm emptorem conueniet, huius oblationis conuentionalis faciendæ causa, ei ostendat instrumentum cessionis: neque enim aliter tenetur emptor eum admittere: nec sufficeret oblatio & interpellatio siue requisitio facta: vt in simili dicit Barto. in l. j. in princip. in xj. q. & iterum in l. non solùm, §. morte, col. vij. in ma- *An cessionarius teneatur ostendere instrumentum cessionis.*

teria protestationis prohibitoriæ,ff.de ope.no.nunti.& in l.grege,§.j.col.ij.versi.aduerte quòd si denuntiatio,ff.de pigno.& Socin.aut quisquis est alius in tract.fal.regula lxxix.in j.fal. eum aliis concord.à me adductis suprà §.j.in verbo,*dedans l'an*, quæ est glos.x.in xviij.q.vbi etiam videbis,an id lege vel legendum præbere debeat,& eius exemplum relinquere vel offerre. Et hæc omnia notabis:quia si interim tempus laberetur his non obseruatis, quæ obseruari debent,hie cessionarius perpetuò excluderetur.

45 *An is cui uendetor donauit facultatem retrahendi præferatur cōsanguineis. Arestum.*

¶Nec tamen interim illud omiserim. Hic dicitur, quòd hæc facultas redimendi ex pacto competens,alteri cedi potest.At infrà tit.seq.§.j.cauetur venditorem qui sibi in contractu huiusmodi facultatem retinuit,præferri consanguineis. Quid igitur, si hic venditor eam facultatem alteri extraneo donauit:an hic donatarius etiam consanguineis præferetur? Quod videtur,cùm is sit loco venditoris,qui donauit,eodemq; iure vti possit, ac ipse donans,l.inuitus,§.plerunque,ff.de reg.iur.cum aliis multis si.à me adductis suprà eo.tit.§.j.in gl.ix.in verbo,*ou lignagier*,nu.129.his tamen. Verùm audio contrarium à sanctissimo nostro Senatu Parisien.fuisse iudicatum:& id quidem sanctissimè & optimo iure,quia si aliter diceremus,esset semper in facultate contrahentium fraudare consanguineos iure retractus,id scilicet pactum retrahendi apponendo in contractu,& posteà alteri amico emptoris id ius donando. Ideoq; & facillimè nostra consuetudo retractus illudi posset,contra l.vlt.§.vbi autē,C.de bonis quæ libe.& c.commissa.de elect.lib.6.cum si.Nec verisimile est statuentes id intellexisse. Imò verò si interrogati fuissent,id quod diximus,statuturos fuisse, ideò & pro statuto habendum esse, ex sententia glo.in l.tale pactum,§.vlt.ff.de pactis,eum concor. à me omnium latissimè congestis,in repe.l.si vnquam,in præfat.nu.56.inter tam multa,C.de reuoc.donat.

46 *Quid si uenditor eam facultatem uendidit. Consuetudin.*

¶Quòd si venditor eam facultatem nō donet alteri,sed vendat: tunc consanguineus tenetur aut rem venditam restituto sibi pretio ab hoc tertio cessionario eidem reuendere, aut pretiū illius facultatis ei restituere,vtpote quod sit pars pretij principalis venditionis,vti erat eadem facultas,ob quam res ipsa minoris & æstimata est,& vendita, vt latè dicemus infrà titu.seq.in præfat.num.18.quartum,& multis seq. Et apud Niuernenses hoc tit.§.xij. statuitur emptionē huiusmodi facultatis factam sine fraude ante citationem retractus, computari in pretio. Et hæc omnino procedere censeo,cùm ea facultas nocet consanguineis,vt nostris moribus nocet,si data fuerit die venditionis aut sequenti:quo casu venditor præfertur consanguineo,vt scribitur infrà tit.seq.§.j.& consequenter etiam cessionarius, nisi ei restituatur pretium eiusdem facultatis. Quòd si ex longo alio interuallo fuerit data facultas, ita vt non obsit consanguineo,quin præferatur,vt latè dicemus eod.titu.seq.§.j.in glo.vij.in verbo, *seront preferez*, numer.8.ex hac autem,& multis sequen.nihil video,cur teneatur consanguineus id pretium restituere. Porrò illud planum est, fraudem facilius præsumi ex contractu gratuito siue lucratiuo,quàm onerofo:vt videre licet ex toto titu.ff.quæ in fraud.credi.& tit.si quid in fraudem patron.

## §. XXVII.



SI L'ACHEPTEVR dedans l'an de l'achapt vend ou eschange par autre contract,transporte ladicte chose qu'il a eu par contract de vente,ou qui le sonne:ee non obstant le lignagier du vendeur peut venir au retraict dedans ledict an & iour de la premiere vente. Et peut offrir ledict retraict à celuy qui tient la chose, s'il sçait qu'il est. Et si non, il peut offrir au premier acheptcur dedans l'an & iour.Lequel achepteur est tenu declairer audict retrayant, à qui ledict achepteur a transporté ladicte chose, comme dessus est dict.Et lors ledict retrayant doit d'abondant aller prestement deuers celuy,que ledict achepteur aura nommé,& luy offrir ledict retraict.



*SI EMPTOR intra annum rem sibi ex contractu emptionis, aut alio æquipollente quæsitam vendat,permutet,aut aliter transferat:nihilominus consanguineus admittetur ad retractum intra annum & diem primæ venditionis,poteritq́ oblationem ei denuntiare qui possidet, siquidem rescierit quis is sit. Sin minus,primo emptori intra annum & diem. Qui quidem emptor tenebitur ipsi consanguineo declarare,cuinam rem ipsam cesserit, vti suprà dictum est. Túncque demum consanguineus eum adibit,quem emptor nominarit, eique retractum offeret.*

§. XXVIII.

§. XXVIII.



T SI C'ESTOIT si pres de la fin de l'an & iour, que bonnement il ne le peust faire dedans ledict an & iour, soit en retraict conuentionel, ou par proximité de lignage, partant ne doit laisser à luy offrir ledict retraict prestement, & le plustost qu'il pourra, mesmement quand il a offert au premier achepteur dedans ledict an & iour. Car attendu qu'il ignoroit que autre eust la chose, & qu'il a fait ses diligences au premier achepteur, duquel estoit presumption qu'il la tint, ledict temps du retraict ne doit courir contre luy.



*VOD SI SVB ipsum anni & diei spatium id contigerit, seriúsque omnino quàm vt intra id tempus id exequi poßit, siue in retractu conuentionali, siue gentilitio, nihil vetat quin ei cōtinuò & cùm primùm fieri poterit, retractum offerat, præsertim cùm intra præscriptum anni & diei tempus eum iam obtulerit. Cùm enim ignoraret ad alterum rem peruenisse, fecerítq; quod potuit erga primum emptorem, quem verisimile erat rem etiamnum apud se habere, tempus ei currere non debet.*

1 

VPER his duobus §§. vide omnino quæ scripsimus suprà §.xij. qui his est affinis, estq; eadem vtrorumque materia. Quantùm autem ad id, quod dicitur, non currere tempus venditori ignoraoti rem alteri fuisse venditam à primo emptore, vide etiam quæ dicam infrà eod.tit.§.xxxv. super verbo, *ignorans.*

§. XXIX.



E LIGNAGIER, qui est receu à retraict, doit payer le sort ou pris que la chose a cousté, & enoutre les ventes & honneurs,[a] & les finances & amortissemens, si l'achepteur les auoit payees,[b] & les coustz des lettres[c], façon d'homage, le deuoir dudict homage, les coustz de fief baillé par escript, & autres semblables[d] dependens dudict contract de vendition. Et l'achepteur luy doit accorder & passer lettres[e] de la reception: & luy doit faire les cessionis & transports du droit qu'il y auoit.



*ONSANGVINEVS ad retractum admissus tenetur refundere sortem siue pretium quo res distracta est, & prætereà laudimia,[a] financias, & admortissamenta (quæ vocant) si emptor ea exoluerit,[b] item impensas instrumentorum[c] & præstationis homagij, (quod item appellant) & quod ob id domino debetur, atque etiam impensas catalogi rerum feudalium in scriptis domino traditi, alidsque eius generis[d] appendices contractus venditionis, debétque emptor ipsi consanguineo instrumentum admißi contractus consentire[e] eique cedere ius quod in re habebat.*

LES VENTES ET HONNEVRS,
LAVDIMIA, GLO. I.

1 

OTVISSET tamen videri, cùm veoditio à coosanguioeo retrahitur, laodimia domino oon deberi ex ea veoditione retracta, per oo. in l. vlt. §. sed quia nostra, C. com. de leg. Verùm Bal. ibi, col. j. versi. quærit hìc, tradit quòd si contractus rescinditur taoquam ioualidus, ex eo oon debentor laudimia, aut aliæ gabellæ, quia potestas euictionis tollit intellectum acquisitionis, l. postulante, ff. ad Trebel. Sed si fit quædam traoslatio, vt in cap. constitutus, extrà de io ioteg. resti. quod quidem loquitur de nostro retractu, tunc debent solui, per oot. à Guli. Co. in l. ab emptione, ff. de pactis. Et ita illum sequitur Barb. in l. si id quod aurum, col. peoul. ff. de verb. oblig. Quanquàm contrarium ex facto consuloit Steph. Bertr. consi. ccxj. punctus quæstionis, col. ij. versi. prætereà pro dicto, lib. 4. *Vtrum laudimia debeantur ex venditione retracta à consanguineo.*

2 ¶Sed priorem Bal. opin. confirmat, quòd noo obscurè voluit Bart. in d. l. vlt. §. si autem, quòd cùm res subiectæ restitutioni sub conditiooe, possint interim ante conditiooem alienari, se- *De eadem re.*

cundum Dy.Pet.Cyn.& omnes ibi,& glos.in l.cùm pater,§.libertis,ff.de leg.ij.& in §.quamobrem,in auth.de restit.fideicom.cum aliis concor.traditis à Corn.consi.ccxxxiiij.videtur in præsenti,ad fin.lib.3.& iterum consil.ccxciiij.videtur prima facie,col.iiij.versic.nam videmus, eod.lib.4. Certè si alienetur, quamuis posteà adueniente conditione reuocetur alienatio,tamen debetur gabella,quæ à statuto solui iubetur ex alienatione.& illum sequitur Pau.Castr. ibi,& etiam Ias.qui id optimè declarat in ea ipsa l.§.sed quia nostra,col.vlti.& Corn.d.consi. ccxciiij.vbi suprà lib.3. Sed & tu de hoc nostro casu expressim vide Alb. distinguentem,sed admodum obscurè in eo ipso §.sed quia nostra,& in j.parte statutorum,q.xcv.quid si statuto caueatur,& quę latè dicemus infrà titu.procedente,qui est *de retraict conuentionel*,§.vj.in verbo, *les loyaux coustemens*, num.3.sed quid de laudimiis,& multis sequen. Et quod super hac re disponit consuetudo Melodnnensis,cap.38.& duobus seq.& iterum cap.48. & quæ etiam dicemus in seq.versi.& in glo.seq.num.1.& 2.

*Consuetudo.*

3 ¶Et haec qvidem quantùm ad laudimia prioris venditionis, quæ retracta est à consanguineo. Sed quid de ipso retractu siue redemptione:an ex ea debeat consanguineus laudimia?Et consuetudo quidem Melodunensis,d.c.48. statuit deberi in his rebus, quæ sunt in censu,non in his,quæ sunt in feudo.Consuetudo autem Meldensis,cap.87.statuit nullo modo deberi ex retractu. Similiterq; Caluimontensis in Bassigniaco,cap.35. Victriacensis, ca.50. Ambianensis,cap.96.Carnutensis,c.17. & iterum lxxix.Aurelianensis,cap.282. vbi commentarij nihil dicunt.Borboniensis,c.445.Blesensis,c.117.& Dunensis,cap.83. Niuernensis hoc tit. *de retraict*, cap.26.Montargienses, & cæteri Lorrienses hoc titu.§.vij. Valesienses hoc quoque titu.§.vlti.qui est omnium,xcj.Et ego quoque id procedere censeo de Iure communi,per id quod voluit Bal.in l.cum dotem,versi.modò extrà quæro,C.de iure dot. quòd ex vno contractu in alium transfuso non debetur nisi vna gabella,ex statuto disponente, quòd ex quolibet contractu debeatur gabella,per multa illic allegata,& sequitur Firmi.in tract.gabel.in v. parte prin.q.v.versic.de contractu verò. Nam valet argumentum de re ad personam,& è contrario,l.qui furere,& ibi Bal.& Albe.ff.de statu ho.& l.si quis inquilinos,§.si ita legatum,ff.de lega.j.& l.si quis filio exhæredato,ante finem,versic.ergo,ff.de iniusto testa.& glo.& Docto.in l.cùm quid,ff.si cert.pet.cum simi.

*An autem debeantur ex ipso retractu. Consuetudines.*

*Argu.de re ad personam & è contrario.*

4 ¶Et quia etiam hic retractus fit ex necessitate primi contractus,& inuito emptore:ideò ex eo non debentur laudimia,Guli.Cu.Bar.Bal.Fulg.& Pau.Cast.in l.& ideò,ff.de condi.furt.idem Guli.& Albe.in l.ex hoc,§.j.ff.de ali.iud.mut.cau.fac.Masue.in tit.de emp.& vend.versic.item in casu,& Ias.in l.vlti.col.xij.in vij.& ix.q.C.de iure emphy.Corse.& Aufre.in additio.ipsius, deci.Tholo.lxxv.item fuit quæsitum,si ex diuisione,& Albe.Bru.consi.xliiij.in casu isto,col. vlti.versi.secundò quia. Et id nuncupatim in nostro casu voluit Arn.Ferro.in consue.Burd. hoc tit.*de retraict*,§.ij. Et faciunt,quæ diximus suprà,§.j.in verbo,*ou equipollent à vente*, quæ est glo.xiiij.num.8.secundò intellige,& tribus seq. Quanquàm scio Boër.fuisse in contraria sententia,vt scilicet debeantur laudimia ex retractu consanguineorum, in consue.Bitur.hoc eo. tit.*de retraict*,§.v.col.j.vbi in id allegat Alb.in j.parte statutorum,d.q.xcv.Sed is admodum fallitur:quandoquidem ipse Albe.loquitur de priori venditione,vt diximus in præced.versi.

*Ex alienatione necessaria non debentur laudimia.*

5 ¶Sed quæstionis est,si cùm consanguineus esset intra tempus retractus, proindeq́ne posset rem iure proximitatis retrahere,tamen is emptorq; ita contractum inierunt,vt non tanquam consanguineo,sed veluti extraneo emptor rem vendiderit,vtrùm ex hac venditione debeantur laudimia , & an consanguinei ipsius emptoris poterunt venire ad retractum huius venditionis. Certum est autem , quòd si post tempus retractus huiusmodi venditio facta fuisset consanguineo,etiam tanquam consanguineo, & iure proximitatis:tamē consanguinei ipsius emptoris,qui reuendiderunt huic consanguineo,admitterentur ad rettactum,vt diximus suprà eod.tit.§.j.in glo.x.in verbo,*dedans l'an*,nu.30.ex quibus potes.

*Quid, si emptor vendit cōsanguineo, vt extraneo, & non iure proximitatis.*

6 ¶Hic tamen quæritmus è diuerso,cùm venditio fit consanguineo, non tamen tanquam consanguineo,sed vt cuilibet alteri. Et sanè si hæc venditio facta fuerit diuerso pretio,aut maiore,aut minore aut aliis conditionibus,pactis,& conuentionibus, nihil est quod dubitandum sit,hanc nouam esse omnino venditionem,per id quod in simili voluit gl.not. in c.hi qui,in fin.& ibi Domi.col.vlt.versi.no.istā glo.de præben.lib.6.Bal.in l.Titius,quæ est pen. per eum tex.ff.de excu.tut.& in l.si qui ex consensu,col.iij.versic.secunda species,C.de Episc.audi. vbi eam glo.dicit sing.& in repe.l.Aemilius.tum col.v.versi.quid de syndicatu,tum col.vlti.in fi. ij.couclusionis,ff.de minorib.& in l.testamenta,col.j.versic.& adde,C.de testa.& in l.non dubium,col.iiij.versi.intellige quando,C.de legi.vbi eam glo.dicit elegantem, & in l.si à te,post prin.C.de pactis inter emptorem & venditorem,& in l.si constante,circa medium.C.de don. ante nup.& in c.1.§.insuper,in fine,tit.de prohib.feud.alie.per Fede.& consi.ccccxxxvj.quæritur si sit factum sit,col.ij.vers.prætereà hoc confirmatur,lib.1.vbi eam gl.dicit elegantem.Pan. in c.p.& g.col.v.versi.sed aduerte,extrà de offi.deleg.vbi eam glos.dicit not.Corne.consi.xcij. placet mihi,col.ij.versi.ex quo itaque,lib.2.vbi illam glo.dicit sing.& consil.ccxxxv.de pluribus quæritur,col.iij.versi.vltimò quando de aliqua,eo.lib.2.Feli.in c.de causis,col.ij.versic.secundò limita,& ibi Philip.Deci.col.iiij.versi,secundò prædicta conclusio, extrà de offi.deleg.

*De eadem re.*

Iason.

Iason, qui & illam dicit sing. in l. lecta, col. v. versi. circa istud moneo, & ibi quoque Phil. Deci. col. iij. versi. sexto. not. ff. si cert. pet. Nam & aliàs quando aliquid additur vel detrahitur, censetur esse nouus actus, l. Ius ciuile, & ibi Guli. Cu. & Barto. ff. de iusti. & iur. cum multis concordan. à me adductis suprà §. j. huius tit. glo. xviij. in verbo, *le pris que la chose aura cousté*, nu. 54. contrà quoque videtur, & seq. Et in specie huius nostræ quæst. Carol. Moleo. in consuet. Parisien. tit. j. §. xxiij. in xij. q. dicit hoc casu locum esse laudimiis & retractui.

7 ¶Quòd si hæc secunda venditio sit facta eodem pretio, iisdemq; pactionibus & conditionibus, tunc posset videri hanc non nouam esse & spontaneam venditionem, sed potius veram retractus agnitionem: quia cùm necesse esset emptori dimittere consanguineo venditoris, nõ censetur liberaliter vendidisse, l. rem legatam, ff. de adi. leg. sed potius ex necessitate retractus, siue metu ne aliter compelleretur, sciens se posse compelli, l. nouissimè, ff. quod fals. tut. auto. cum aliis multis simi. & concord. à me collectis suprà §. j. glo. xviij. in verbo, *le pris que la chose aura cousté*, nu. 62. idemq; si in ius. Contrarium tamen decidit Moleod. vbi suprà quantùm ad laudimia, vt scilicet ea debeantur. Non tamen dominus possit rem iure & retracto feudali ab ipso consanguineo redimere, per quædam ibi ab eo allegata. Sed quantùm ad retractum proximitatis, de quo hic quærimus, nihil aliud dicit: tamẽ ex illis scriptis poteris intelligere, quid & hîc dicendum sit. De eadem re.

## SI L'ACHEPTEVR LES AVOIT PAYEES,
## SI EMPTOR EA EXOLVERIT, GLO. II.

1 QVID igitur, si nondum soluit? an poterit illum dominus cogere, vt soluat post cessionem factam consanguineo? an verò dominus ipse debet ipsum consanguineum in ius vocare? Et facit Pet. Cy. & Alb. in l. vlt. §. sed quia nostra, C. commu. de leg. & idem Alber. in j. parte statutorum, q. xcv. quid si statuto caueatur quòd alienans, dubitant an ex contractu venditionis alicuius fundi, qui vi huius consuetudinis à propinquo redimitur, debeantur iura, quę ex statuto debent solui dominis ob venditionem. Et post aliqua in vtranque partem allegata ita hoc definiunt, interesse an dicat consuetudo, quòd si res censualis vendatur, tale quid soluatur domino: tunc enim etiam si res à consanguineo retrahatur, domino id debet solui, quod statutum præcipit: cùm sufficiat conditionem, id est, venditionem semel extitisse, l. si quis, C. de institu. & substit. An verò dicat, quòd teneos dominium rei alienatæ, id domino soluat: tunc enim quia fingitur retro non fuisse primi emptoris, is non tenetur, per d. §. sed quia nostra, & argu. l. in diem, §. vlti. ff. de aqua plu. arcen. & l. lex vectigali, ff. de pignor. An dominus possit cogere emptorẽ post cessionem factam consanguineo, ut soluat laudimia.

2 ¶Ego verò censeo semper laudimia deberi ex venditione, licet consanguineus retrahat, vt diximus in glo. præcedenti nume. 1. & 2. sed emptorem qui ex necessitate huius consuetudinis cessit consanguineo, nõ cogendum ea soluere, sed tantùm consanguineum fundi dominum & possessorem cogendum fore: nec enim emptor ipse debet pati damnum ex ista venditione necessaria, quamq; inuitus facit cogente consuetudine, l. j. C. de instit. & substit. & l. cùm à matribus, C. qui petant tuto. & l. si dictum, §. si compromissero, in ratione sui, ff. de euictio. & l. qui autem, §. apud Labeonem, ff. quæ in fraudem credi. & c. vlti. & ibi glo. in verbo, inuita, v. dist. & quod scribit Bart. in sua disput. incip. Pisanæ ciuitatis, col. j. versi. tertiò hoc probat, vbi & alia iura allegat. Sed illi manifestum atque euidens præiudicium pararetur, si cogeretur fundo carere, dum statuto paret, & nihilominus ipsius laudimia soluere, sicuti in simili dicitur in l. j. in prin. ff. ad Senatusc. Trebel. æquissimum esse in fideicommissariis hæreditatibus, si qua de his bonis iudicia penderent, ex his eos subire, in quos ius fructusq; transferretur, potius quàm cuiquam periculosam esse fidem suam. Ideoq; ibi statuitur, omnes actiones, quæ in hæredes competebant, in fideicommissarios, quibus hæreditas restituta est, transferri. Et aliàs cùm fit cuiuspiam rei translatio de vna persona ad aliam, id fit cum omnibus eiusdem oneribus, l. legatum sub conditione, in princ. ff. de adi. lega. & l. legatum, ff. de condi. & demon. & l. Caio, in princi. ff. de alimen. & ciba. lega. & ibi concord. in glos. De eadem re.

3 ¶Nec satisfacit, si quis dicat, quòd eadem laudimia poterit emptor à consanguineo, qui retraxit, repetere, quia satius multò nõ soluere, quàm solutum ab alio repetere, l. si cùm legetur, §. si Titio, & ibi Franc. Aret. in iij. not. ff. de leg. j. & l. si debitor, in fi. ff. de libe. lega. & l. si stipulatus esses, ff. de fideiuss. vbi ita scribitur, Interest eius pecuniam retinere, potiùs quàm solutam repetere. & l. postulante, in princi. ff. ad Senatusconsul. Trebel. ibi, pecuniam retinere maluit, quàm petere. Et est apertissima ratio, quia fortè consanguineus non erit soluendo, aut etiam erit litigiosus, & à quo vix & non nisi cum maximo certamine & detrimento ius suum emptor obtinebit, aut aliàs erit conuentu difficilis: de quo in l. ij. ff. qui satisda. cog. Hincq; dici solet, minus esse habere actionem, quàm rem, l. minus est, ff. de regu. iuris. Ex quibus, vt dicit Aret. vbi suprà, oritur æquitas eius, quod not. in l. si pro ea, cum sua materia, C. manda. & in l. Lucius, ff. eod. tit. quibus fideiussor, qui diu stetit in obligatione, potest petere, vt liberetur: nec scilicet cogatur soluere, quod à reo principali posteà repeteret. De eadem re.

4 ¶Præterea ex natura prioris contractus, & conditione in illo tacitè intellecta à consuetudine, De eadem re.

ius rettactus ad consanguineum pertinet. Et ideò si is retrahat, censetur ille primus contractus ipso iure resolutus, quantùm ad ipsum priorem emptorẽ spectat, quemadmodum cùm contractus resoluitur ex lege in ipso contractu apposita, secundùm not. à glos. & Docto. in l. ab emptinne, ff. de pact. & dicemus tit. seq. §. j. in glo. vij. quæ est in verbo, *seront preferez*, num. 4. quod ita tamen demum, & seq. & ita quidem, vt hoc casu resolutionis ita factæ nulla debeantur laudimia, etiam ex priori contractu, si eredimus Alber. & Pau. Cast. in d. l. ab emptione. De cuius tamen veritate dicemus infrà d. titu. seq. §. vj. in verbo, *les loyaux coustemens*, nu. 3. sed quid de laudimiis, & multis sequen.

5 *De eadem re.*
¶Sed multò magis in isto casu non debentur laudimia ab ipso primo emptore, quantùm ad ipsum pertinet: præsertim cùm ob retractum fingitur ipse retro nõ acquisiuisse, vt voluit Alberic. in d. q. xev. primæ partis statutorum, arg. d. l. in diem, §. vlti. ff. de aqua plu. arcen. & d. l. lex vectigali, ff. de pigno. Debet igitur ea dominus petere à consanguineo, in quem contractus transfusus est, ac translatus, vt loquitur Bald. in boe eodem casu, in d. l. vlti. §. sed quia nostra, col. j. C. commu. de legat. quíque fundum habet huic rei obnoxium. Et facit, quod in simili tradit Paul. Castren. consi. lxxiiij. in causa mota per dominam Dorotheam, colum. iij. versic. concluditur ergo, lib. 2. Et nonnihil quoque facit text. in l. etiam, versicu. & benignum, ff. de Aedil. edict.

6 *Sed an saltem teneatur ob id quod domino nõ declarauit, nec exhibuit contractum.*
¶Illud tamen verum est, quòd si prior emptor non declarauit suum contractum, nec exhibuit instrumentum eiusdem intra tempora in hæc præstituta à nostra consuetudine suprà titu. ij. qui est, *des ventes & honneurs*, §. iij. qui est omninm huius volum. consuetudinum xvj. & sequen. quæ quidem tempora transacta sunt ante cessionem consanguineo factam: certè ipse emptor tenebitur domino ad emẽdas, quas vocamus, id est mulctas, in id à consuetndine eo in loco statutas: neque enim ab illis liberatnr emptor propter cessionem posteà factam: nec æquum est, vt ptopinquus, qui nihil in hoc peccauit, eas pendat: sed ibi pœnam esse, vbi & noxia est. l. sancimus, C. de pœnis, cum simi.

7 *Quid autem, si sponte uendiderit. Tributis, uectigalibus, decimis præteritis, non liberatur, qui rem uendit.*
¶Sed & illnd quoque verum est, quòd si emptor sponte alteri vendiderit, haud dubiè tamẽ à domino cogi potest, vt soluat laudimia suæ emptionis: vt qui sit obligatus pto eo contractu à se facto atque inito: nec per alienationem hanc spontaneam à se postea factam potuit se bac obligatione eximere & liberare inuito domino, cui quæsita est ex eo contractu, vt de tributis & vectigalibus tradit Paul. Castr. in l. imperatotes, ff. de publi. & vectig. vbi id dicit ita colligi ex eo textu, atque etiam ex textu in authen. sed periculum, C. sine cens. vel reliqu. Et de decimis etiam voluerunt Ioan. And. & Panor. in c. cùm homines, extra de deci. & Panor. in c. pastoralis, col. ij. versic. sed quæro. eod. tit. & Feder. Senen. ipsius Ioannis Andr. discipulus consi. lxxxj. laicus de prædio. Et generaliter id not. in l. ij. C. de pact. & ibi præsertim Sal. in j. opposi. versic. ptimo casu.

8 ¶Nec quod plus est, videtur posse dominus laudimia petere à secundo emptore ex superioribus venditionibus, sed ex ea tantùm venditione, quæ ei facta est. Nam actio, quæ competit domino feudali aut emphyteutico ad laudimia, personalis est, nec sequitur fundum, aut tertium ipsius possessorem, vt constanter tenuit Petr. Iaco. in tit. de actio. in rem pro re emphyteutica, col. v. versi. contra alium, & iterum col. xix. versi. item fructus. quem refert, & sequitur Guid. Pap. consi. xlvj. in factn præsupponitur, colum. vlti. versic. & videtur quòd nullo, atque iterum consil. cxxvj. de anno Domini, in iij. dubio. & consi. clxxvij. consilium, colum. vj. versi. idem etiam videmus. Quanquam scio hîc aliter in hoc vltimo obseruati. Sed quantùm ad illud primum, nihil est quod dubitandum sit.

9 *An si dominus emit, aut retraxit ab alio emptore, consanguineus ab eo retrahens teneatur soluere laudimia.*
¶Qvid autem, si dominus feudi emit, aut iure feudi ab alio emptore retraxit: an consanguineus ab eo retrahens (quod vtique potest, vt scribitur suprà §. xxj.) teneatur ei soluere laudimia. Quod non videtnr, cùm sibi ipse non deberet laudimia, sed sunt per huinsmodi emptionem aut retractum à se factum confusa, vti in simili dicitur in l. si communi, & ibi no. ff. de seruit. rustic. prædio. Nam & aliàs quod semel extinctum est & confusum, amplius non reuiuiscit. l. inter stipulantem, §. sacram, ff. de verb. oblig. & ibi concord. Et in hanc sententiam facit, quod & in alio simili dicemus de clerico, qui non solnit vectigal, vt à consanguineo repetere non possit, infrà in glo. huius §. iiij. nnm. 3.

10 *De eadem re.*
¶Verùm ego aliter censeo, quia actio, aut debitum tum demum perpetuò confusum est, & extinctum, cùm acquisitio, ex qua confusio siue extinctio facta est, perpetua est, & irreuocabilis. At si ea reuocetur, actio siue debitum restituitur, & in pristinum statum reuocatur, modò dolus absit, l. prnpter, §. neptis. & ibi Bart. Bald. Ange. & cæteri, ff. de Senatuscon. Sylla. & l. eum qui, §. vlti. ff. de inoffi. testa. & l. cùm bonis, §. j. ff. de acqui. hære. & l. hæredem, & ibi Bar. ff. de his quib. vt indig. Et idem de pignotibus, seruitutibus, vsufructu, & aliis id geuus latè diximus, & probauimus suprà eod. tit. §. j. in glo. vij. in verbo, *ou autres choses censees pour immeubles*, nu. 68. pro ea autem, & duobus sequen. & iterum infrà tit. seq. §. ij. num. 10. tertiò acquisitio, & multis sequen. rursumq; nume. 42. igitur licet. & seq.

## LES COVSTZ DES LETTRES, IMPENSAS INSTRVMENTORVM, GLO. III.

1 NAM & similiter debitor tenetur creditori refundere impensas instrumentorum debiti, vt notat Bal.& Sali.in l.vlt.C.de cōdict.ex leg.& idem Bal.in l.non ignorat, col.ij.versi.modò ego quæro,& ibi quoque ipse Sal.colum.item ij.versi.quæro an impensa,C.de fruct.& lit.expen.& dicemus infrà tit.seq.§.vj.gloss.ij.nume.pen.dubium.Et in hoc casu voluit expresśim Chasse.hoc cod.tit.§.j.in verbo,*les fraiz raisonnables*, col.ij.versicu. item quæro,& seq.quanquàm in contrarium adduxisset Alberi.in l.dissolutæ,C.de condi.ex leg.vbi dicit impensas instrumentorum pertinere ad creditorem,non ad debitorem,argu.l. cos,§.interdicta,& ibi glo.C.de vsur.Sed id nihil obest nostræ sententiæ,imò verò eam adiuuat.nam cùm consanguineus subeat ius ac locū emptoris,qui veluti creditor est, consequēs est,vt & ipse subeat onus impensarum instrumentorum,quæ ad emptorem pertinēt. Similis autem in hac re consuetudo est apud Melodunenses,c.xlj.& Burdigalenses hoc ti.c.eius tit. xviij.& totius volumi.xxxj.vbi & Ferronus id quoque iuris esse dicit.

*Cōsanguineus debet restituere impēsas instrumētorum.*

*Cōsuetudines.*

2 ¶Idq; intellige,vt non solùm sumptus ipsorū instrumentorum refundi debeant, cōsanguineo retrahente,sed & alij impensi ab emptore,quò instrumenta à notariis recuperaret,per id quod dicit Bal.in d.l.vlt.C.de cond.ex leg.quòd is qui tenetur restituere instrumentū debitori soluenti,debet habere expensas factas ad recuperandū ipsum instrumentum.& Sal.ibi, cum distinctione,quæ huc nihil pertinet, sed tamen intelligit de sumptibus necessariis. Sequitur item Phil.Dec.in c.cùm dilecta,col.v.in xij.eodemque vlt.not.de confir.vti.vel inuti.

*Et impēsas aclas factas ad recuperationē eorum.*

## ET AVLTRES SEMBLABLES. ALIASQVE EIVS GENERIS, GLO. IIII.

1 PVTA si fortè ex statuto debeat solui aliquod tributum,aut gabella quam vocāt, pro quolibet contractu. Cùm enim hoc dependeat ex cōtractu,non est dubium, quin id restitui debeat,si solutum fuerit ab emptore.nam indemnis emptor abire debet,cùm res redimitur,per text.expresśè loquentē de eo quod datū est vectigalis nomine, in l.debet,ff.de Aedil.edict.& id satis sentiunt omnes,quos statim citabo , in seq.& dicemus latius in retractu conuentionali,infrà tit.seq.§.vj.glos.ij.nu.1.& 2.nam & id,& omnes propè seq.quæstiones ad retractum quoque conuentionalem pertinent.

*Cōsanguineus debet restituere gabellā ab emptore solutam ex cōtractu.*

2 ¶SED in hoc versatur quæstio,quid si id non fuit solutum,ob id,quia emptor erat clericus aut aliter priuilegiatus,ne teneretur ad huiusmodi tributa,aut vectigalia,siue etiā laudimia: tamen ea vult repetere à consanguineo retrahente,tanquam si ipse soluisset. Super quo Cy. & Albe.in l.neque,C.de hære.instit.in hac ipsa specie expresśim dicunt,primum videri, clericum id iure poscere,arg.illius text.Subdunt tamen esse arg.contrà in l.cùm autem.§.vlt.ff. de Aedil.edict. Ideoque ( inquiunt ) in hac quæstione potest brochardicari pro & contrà. Ita enim loquuntur,vocantes,vt cæteri nostrates , brochardica , quæ perplexa rectè vocare possumus,nec aliud vterque de hac re dicit.

*Quid, si emptor non soluit,quòd esset priuilegiatus.*

*Brochardica. Perplexa.*

3 ¶At Bal.ibi asseuerāter tenet contra clericum,quia sua (ait) non interest:id autem peti non potest,nisi tanquam interesse,per l.vlt.secundùm ij.lectu.C.de fructib.& lit.expen. Et idem tenet ipse Bal.in tractatu Protomixeos,col.iiij.versi.sed pone quòd res fuit:vbi & ita dicit se consuluisse.Et Albe.in j.parte statutorum,q.xciiij.quid si vendita est res.& Fabia.in tract. de empt.& vend.in viij.q.princ.col.ij.versi.quintus effectus.& Io.Igne.qui illos non memorat, in repet.l.dudum,char.pen.versi.ad extensionem,C.de contrah.empt.vbi & in hac re multa allegat,quæ ibi videre poteris.& Hierony.Cagno.in repeti.l.ij.in xxv.q.versicu.secundò pro ista parte,C.de pact.inter emp.& vendit.& nouissimè Ferro.in consue.Burdigal.hoc titu. de retractu,§.xx.& Caro.Molend.in consuet.Parisico.titu.j.§.xv.nu.5. vbi aliud dicit,quòd iste consanguineus non immunis est,quin teneatur soluere huiusmodi laudimia domino, licet non ipsi clerico aut alteri priuilegiato.& id certè verum est.

*De eadem re.*

*Verum autem cōsanguineus redimēs à priuilegiato, possit se aduersus dominum tueri.*

4 ¶AT quæstionis est,si ipse clericus,aut alius priuilegiatus ne soluat gabellam ex contractu, tamen eam soluit:an repetet à consanguineo retrahēte,an verò ab eo cui soluit:an denique à neutro:ex iis intelliges quæ scribit glos.in §.tripli,in verbo,in libello, & ibi Doct.Instit.de actio.& Bal.in d.l.vlt.col.iij.versi.sed quid si iste priuilegiatus, & iterum versic.modò venio ad secundā.C.de fruct.& lit.expen.Quanquàm nihil est,cur non repetat, cùm ipse retrahēs teneretur soluere domino,& diximus in fine præced.versic.

*Et si priuilegiatus qui emit soluit, an & à quo poterit repetere.*

5 ¶QVID autem,si dominus donauit,aut remisit laudimia emptori,an nihilominus debebit consanguineus retrahens ipsi emptori restituere? Videtur quòd non:per ea quæ in simili diximus suprà nu.2.& 3.& quod prætereà in alio non admodum absimili casu à multis traditur,eum qui obtinuit in causa,non posse petere expēsas patrocinij gratis præstiti ab aduocato.Ita enim non obscurè videtur voluisse Bar.in l.vlt.ad fi.C.de fruct.& lit.expen.& apertisśimè voluit Bal.ibi,in fin.& rursum in tracta.Protomixeos,in col.vltim.versic.prætereà in iure, vbi allegat ipsum Barto.in l.stipulatus es opus,ff.de fideiussor.vbi de hac re nihil dicit,

*Si dominus emptori donauit laudimia, an cōsanguineus retrahēs teneatur ea reddere.*

ſed de alia non multùm diſsimili,an videlicet aduocatus,qui ſibi ipſi patrocinatus eſt,& vicit,poſsit ſuum ipſius ſalarium petere.

De eodem.

6 ¶Sed contrarium in illo gratuito ſalario voluit ipſe Bar.in l.quòd ſi domus,per illum text. ff.locati.& ante eum Iaco.Aret.in tractatu de expen.col.pen.verſi.ſed quid ſi habebat. Nam hic (inquit) naturaliter obligatus eſt ad antidora.l.ſed & ſi lege.§.conſuluit,ff.de petit.hære. Ideoque ei tandem abeſſe videtur.l.ſi quis mandato.ff.de neg.geſtis,& l.planè vbi, §.quòd ſi rem,ff.de leg.1.Nam & hæc obligatio (vt id ei addas) adeò efficax eſt,vt impediat repetitionem indebiti,l.ſi non ſortem,§.libertus,ſecundum vnam lecturam,ff.de cond.indebi.& glo. in l.ex hoc iure,in verbo,obligationes, in fin.ff.de iuſti.& iure.& vtrobique Iaſ.alios multos effectus huius obligationis antidoralis collegit.nos multò plures in repetit.l.ſi vnquam, in verbo,donatione largitus,num.11.ſecundò hinc ſequitur,cùm multis ſeq.Sed & hanc opin. ſequitur Alb.in l.properandum,§.ſin autem alterutra,col.totius l.xv.verſ.quærit etiam,C.de iudicа.& in l. ſed & ſi.§.j.ff.ad exhib.

De eodem.

7 ¶Specu.autem tit.de expenſis,§.poſtremo,verſi.quid ſi victor,diſtinguit, vtrùm aduocatus animo donandi patrocinatus ſit,an ſpe remunerationis: vt primo caſu victor eas expenſas non habeat à victo,ſecundo habeat,per tex.in l.idemq́;,§.vlt.cum duabus legib.ſeq.ff.mand. quæ optimè faciunt pro primo mēbro ſuæ diſtinctionis. Pro ſecundo autem non ita faciūt, quandoquidem Specula.loquitur, cùm fit remiſsio ſpe remunerationis, & ſi de futuro loquitur. Illæ autem leges loquuntur de cauſa remunerandi præteritam quampiā obligationem.Et ita quoque hoc in caſu videntur intellexiſſe Domi.de Rota, deci.dxxxiiij.ſed quid ſi habuit,in antiquis. Sed vt tandem concludam caſum,qui ad noſtrum retractum pertinet, putarim emptorem hæc ſibi donata à domino poſſe repetere à conſanguineo retrahente. In qua etiā ſententia fuit Carol.Molend.in d.conſue.Pariſ.§.xv.in fi.vbi tamen nihil allegat. Tametſi Ferro.in alia fuit ſententia in conſue.Burdigal.tit.hoc de retractu,§.xx.niſi emptor (inquit) alioqui gratus eſſet domino,aut de eo benemeritus,per l.ſi verò non remunerandi, ff.mand.& l.ſi pro patre,§.ſi domini,ff.de in rem verſo.Ideò (vt dicit) emptor proferēs apocham laudimiorum ſolutorū domino,tenetur iurare,ſi conſanguineus id petat, an integrè ea ſoluerit,néne. Cui non accedimus,cùm id fruſtra iuraret.

*An emptor proferēs apochā laudimiorum, teneatur iurare ea integrè ſoluiſſe.*

8 ¶Sed quæritur,an id,quod emptor dedit proxenetis, id eſt mediatoribus ( vti eos appellat Apuleius lib.ix.Aſini aurei,& Eccleſiaſtici ſcriptores ſæpiſsimè) vel parariis, (vti etiā vocat Seneca,lib.2.de beneficiis) vel conciliatoribus,ſiue interuentoribus,qui hanc ſcilicet venditionem procurauerunt,de quibus in l.ij.& iij.ff.de proxene.& apud Martialem,libr.10.

*An quod datum eſt proxenetis debeat reddi à retrahente.*

*Proxenetæ qui dicātur. Mediatores. Pararij.*

*Quæ ſulphurato nolit empta ramento*
*Vatiniorum proxeneta fractorum.*

An igitur (vt repetam) quod iis datum eſt ab emptore,ſit reſtituendū à conſanguineo, vide text.in l.debet,ff.de Aedil.edic.vbi cum res redhibetur,debet emptori reſtitui pecunia,quam dedit,vel ſi quid acceſsionis nomine dederit,& ſi quid denique emptionis cauſa erogauerit. Id quod exponit glo.ibi ſcilicet mediatoribus,quia fortè venditor dixit emptori, non tibi vendam,niſi tu id des tali mediatori, & ipſe nos concordabit. Subdit autem ea l. continuò (vt ad eam reuertamur:)Hoc autem ita demum deducitur,ſi ex voluntate venditoris datur. Cæterùm ſi quid ſua ſpote datū eſſe proponatur,non imputabitur:neque enim debet,quod quis ſuo arbitrio dedit,à venditore exigere.Et ibi Bart. {& poſt eum Ange.& Cepol.} etiam nuncupatim quærit,quid ſi emēs aliquid dederit mediatoribus,an poſsit repetere.Aut ſpōte (inquit) dedit,& non repetit:aut ex neceſsitate,& repetit. Et idem propè voluit Per.Iaco. in tit.de act.ex vend.quando venditor eſt deceptus &c.col.iij.verſic.& eſt notandū:vbi loquens in caſu l.ij.C.de reſcin.vend.dicit imputandum eſſe pretium, quod traditum eſt mediatoribus,volente venditore:ſecus ſi ſponte emptoris traditum eſt,per d.l.debet.Subiungitq́;,idem ſi veſtis,aut aliud quidpiā datum ſit vxori venditoris.Ex quibus facilè potes intelligere,quid hîc dicendum ſit,id ſcilicet,vt ſi iubente, aut conſentiente venditore id datū ſit proxenetæ, id reſtituendum ſit tanquam pars pretij:alioqui non ſit reſtituendum. Quod & in hoc caſu nuncupatim voluit Geral.Bago.in ſua diſput.retractus,& Boër.in hoc tit.§.iiij.colum.pen.& voluiſſe videtur Chaſſe.in hoc quoque tit.§.j.in verbo,*le pris*,verſi.quæro quid veniat, vbi tamen id tranſeunter attigit,& etiam in verbo,*les frais raiſonnables*, nume.4.

De eodem.

9 ¶Quanquàm cōtra hoc videri poſſet facere,quod ſcribit Bar.in l.ſed ſi hoc,quā legit cum l. ſi vir vxori,& ibi etiam Imo.& Pau.Caſt.ff.de cond.& demonſt.quòd ſi ex ſtatuto debeant ſolui à venditore ſex denarij pro libra pretij rei venditæ,& aliquis vendiderit rem quampiā centū libris,ſed viginti dedit proxenetis,debet ſolui gabella pro lxxx.tantùm,& ita deductis illis viginti datis proxenetis.quod & voluit Bar.ipſe in l.quantitas patrimonij,ff.ad leg.Falci. & in l.in lege Falcidia,ff.eod.tit.& in l.purè,§.vlt.& ibi Frāc.Ripa,col.ij.ff.ad Senatuſc. Treb. & idem Barto. in l.vltim.§.in computatione. & ibi quoque Angel.& Cornel.vterque poſt princip.C.de iure deliberand.& Soci.& Iaſon in l.fructus,ille colum.ij.hic vlt.ff.ſolut.matri. cum aliis concord.à me traditis ſuprà eodem titu.§.xv.in glo.j.numero 5.his finitimum eſt. Nam vides hoc in caſu rationem haberi eorum,quæ proxenetis data ſunt,etiam quātùm ad

tertium

tertium;cui ins competit ex contractu. {Et adde quod post Oldra.in l.j.C.de sponsa.scribit Alb.in l.vlt.col.iij.versi.sed adhuc quæro,C.eod.tit.Quòd si is qui contraxit sponsalia quippiam dedit mediatoribus, & sponsa postea renuit perficere matrimonium , potest repeti ab eadem quod datum est ipsis mediatoribus,licet pœna peti non posit.}

10 ¶Ideò paulò amplius cogita:præsertim cùm Ange.Aret.in §.in duplum,col.penult.versic.& dicitur redhibitoria, Instit.de actio.teneat simpliciter redhibentem teneri restituere id quod datum est proxenetis,per l.Aediles etiam,§.vltimo cum l.sequent. & l.illud sciendum , ff.de Aedili.edict.Et Ferro in consuet.Burdig.hoc eod.tit.§.xv.col.iij.versicu.in his sumptibus, & Carol.Molend.consuet.Parisi.titu.j.§.jx.in princ.nuncupatim de hoc nostro casu loquentes tenent retrahentē & hæc reddere debere.Et si id verum sit,multò magis obtinet in eo, quod datum est vxori venditoris.Et vide etiam,quæ scribam infrà tit.procedente, §.vj.gloss.nu.21. sed quid si emptor,& id item,quod scribit Alberi.post Marti.Fanen.in l.j.& ibi quoque Ias. circa medium,versi.vlti.ff.de condi.cau.data.

11 ¶Qvid autem,si maritus nomine vxoris & promittens illam ratam habituram, fundum ipsius vxoris vendiderit:vxor autem posteà non vult ratificare,nisi prius vltra pretium solutum aliquid sibi detur (nam hoc sæpius contigit. ) An & hoc sit restituendum. Vix hîc video,quare sit dubitandum,quin reddi debeat,cùm hæc venditio robur accipiat ex huiusmodi ratificatione domini,cui & aliud pretiū præter primum accessit,per d.l.debet , in illis verbis,accessionis nomine. Præsertim cùm ob hanc ratificationem censeatur venditio facta ab vxore rei domina,non à viro,ex sententia Specu.titu.de iud.§.ij.versi.ratihabitione.vt ab omnibus vbique citatur,quanquàm id sit in vers.ex prædictis,iunctis seq.& Bal.in l.si pecuniam,C.de neg.gest.Atque etiam vide quæ scripsimus suprà eod.tit.§.j.in verbo , *dedans l'an*, in xij.q.Et de hac quoque re scripsit plura Chasse.hoc eod.tit.§.j.in verbo,*dedans l'an & iour*, ante finem,iterúmque §.v.col.ij.versi.sed quæro maritus,cum multis seq.

*An &c. reddi debet quod emptor dedit vxori ut ratificaret contractum.*

12 ¶Qvid item,si emptor ante retractum litem quampiā sustinet,vel agendo,vel defendēdo super quibusdam iuribus rei venditæ,& vicit, vel etiam fortè victus est : an sumptus litis à consanguineo retrahente repetet? Vide tex.in l.iam tamen,§.in hac stipulatione,& ibi glo.& Doct.ff.iud.solui,& in l.j.&ibi quoque glo.& Doct.C.mand.& in l.ex parte,in princip.& ibi glo.in verbo,& obtinuit,& latè Floria.ff.fam.ercis.& in l.exceptione,& ibi Bar.Pau.Castr. & alios,ff.de fideius.& not.in l.qui proprio,§.litis,ff.de procu.& Bald.consi.viij. erant quinque nobiles,libr.1. Et quod etiam in simili tractatur de emptore,qui lite de empta re mota,vicit. aut victus est,an sumptus litis repetit:de quo per glo.Cy.Bar.& Bald.Ang.& Sal.in l.j.C.de euict.Iac.But.Alber.& Ang.in l.qui absentem,nu.3.ff.de procu.Bar.in l.vēditores,ff.de verb. obli.& ibi plenè Alex.qui alios affert,& cæteros Recentiores,& prætereà Io.Ana.consi.xxxj. præsupposito,in j.dubio,& ibi quoque Ludo.Bol.in addit.

*Si emptor litē sustinuit , an consanguineus teneatur sumptus illius refundere.*

13 ¶At quid si consanguineus,qui prior obtulerat emptori,litigauit cum ipso emptore , qui dicebat contractum non esse subiectum retractui,& obtinuit ipse consanguineus, eique est facta cesio:deinde consanguineus propinquior,vel æqualis gradus,vult intra annū & diem admitti ad retractum vel integrum,vel pro rata,secundùm §.xj.suprà eo.tit.prior autē eum admittit reddēdo sumptus illius litis,vel integros,si hic sit proximior:vel pro rata,si equalis gradus:an hic eos refundere teneatur? Quòd videtur per id quod in simili dicitur in l.si finita,§.si ante,versi.sed si quis eorū,ff.de dam.infe.Sed ita tamen,vt si quos ex emptore victo consecutus fuerit,ij primum deducantur,ne bis idem consequatur.contra l.bona fides,ff.de regul.iur.& c.Bona fides,eod.tit.libr.6.cum concord.vtrobique adductis.Sed quibus adde l. si quis dolo,§.j.ff.de re iudi.vbi ita scribitur:Et puto improbum eum esse , qui velit iterum consequi, quod accepit.Et vide etiam hîc d.l.venditores,& ibi not.ff.de verb.oblig.

*An consanguineus propinquior , retrahens à remotiore,huic teneatur refundere sumptus litis,quā cum emptore habuit.*

14 ¶Qvid verò,si ipse emptor aliquid dedit proximiori venienti ad retractum, ne veniret:an & illud recuperabit ab alio consanguineo remotiori posteà venienti intra annum:quasi scilicet hic exclusus fuisset,nisi emptor proximiorē eo dehinimento à retractu auertisset·quod faciens huic viam ad retractum veluti muniuit ac præparauit.Vide Geral.Bago in sua disp. retractus,ad fi.& Boer.hoc eod.tit.*de retraict*,§.iiij.& iterum deci.lxxvj.proximiori, colum.ij. versi.sed bene quando,& Chasse.hoc quoque tit.§.j.in verbo.*le plus prochain*,versic.sed quæro proximus:qui tenēt id reddendum,& Ferro.qui contrà tenet in cousuet.Burdi.hoc item tit. §.xv.cui magis accedo.Et vide etiam quæ diximus suprà eod.tit.§.xj.in verbo,*s'il est plus proche*, quæ est gloss.vj.nu.3.sed dubium est,& seq.Et non oscitanter vide, an ad id faciat,quod scriptum est in l.fuit quæstionis,ff.de acquir.hæred.& in l.ij.& iij.ff.si quis omis.caus.

*An emptor recuperabit quod dedit altericōsanguineo ne ueniret ad retractum.*

15 ¶Illvd quoque dubium est , Si cùm emptor iret ad domum venditoris,vt fieri assolet, gratia conficiendi contractus, & quia etiam fortè id conuentum erat inter eos , incidit ipse emptor nulla sua culpa in latrones,qui eum spoliarunt pecunia,quam pro pretio venditionis deferebat,aut etiam alia pecunia,vel re,videlicet vestibus,equis, & id genus aliis : an hæc illi sint restituenda à consanguineo retrahente,vide tex.in l.inter causas,§.non omnia,& ibi glo.& Doct.ff.mand.& in l.cùm duobus,§.quidam,ff.pro soc.Inn.Ioan.And.& Panor.in ca. sicut,le ij.extrà de iureiur.Iac.Aret.in tract.de expen.col.pen.versi.sed quid si dum veniebat,

*Qiid si emptor veniens ad domū venditoris causa contractus , à latronibus spoliatus fuit, an id à consanguineo*

*guineo recuperabit.*

& Collecta.in c.cùm pro causa,ad fi.extrà de proc.Bal.in c.j.in fi. & ibi quoque Mart.Laud. etiam in fi.& Card.Alex.col.ij.versi.insuper quærit,tit.an agnati vel filij.

16 *An emptor recuperabit quod impēdit gratia custodiendi castri empti.*

¶QVID denique,si cùm castrum,quod emptum est fortè controuersiosum erat & prætendebatur ab aduersariis admodùm potentibus,& qui ipsum quotidie armis appetebant, aut etiam proximum erat hostibus,qui tempore belli, verisimiliter erant capturi,ideoq; emptor vt id ipsum defenderet aduersus hosce aduersarios vel hostes,multa pro custodia tutelaque ipsius impendit:an & hæc ipsa à consanguineo repetet? Vide text.in l.si ita,§.vlti.ff.de fund. instru.& quod per eum dicit Bald.in l.j.colum.ij.versi.quæro nunquid expensæ,C.de fructi, & lit.expen.cum aliis concord.text.& Doct.à me collectis suprà eod.tit.§.xv.glo.j.nume.25. secundò quæro.

## LVY DOIT ACCORDER ET PASSER LETTRE, DEBETQVE EMPTOR IPSI CONSANGVINEO INSTRVMENTVM ADMISSI RETRACTVS CONSENTIRE. GLO. V.

1 *An emptor teneatur conficere instrumentum retractus.* *Cogendus est quilibet cōficere instrumētum de cōtractu.*

ID generale est,vt quis possit petere instrumentum sibi fieri de contractu,cogaturque altera pars ei instrumento conficiendo consentire : vt plerique omnes voluerunt,per l.si cum exceptione,§.sed & si quis,in fin.ff.de eo quod met.cau. & l.dedi,quæ est iij.& ibi Bar.ad fi.prin.qui hoc declarat, ff.de condi.sine cau.& l.ex ea parte,in prin.secūdùm vnā lect.Bart.& ibi quoq; Alex.& Fran.Are.vterq; in ij.not.& Ias.ff.de verb.obli.& l.plures apochis,& ibi Bald.col.ij. C.de fide instr.& l.sicut datam, & ibi Alb.Bal.& Sal.qui ita eam intelligunt,licèt aliò referri possit,C.de liber.cau.gl.in l.ij.in prin. in verbo,suspectum,ad fi.& ibi Bar.Imo.Pau.Ca.Fran.Aret.& alij.ff.sol.mat.& gl.in l.chirographis,in verbo,aut ad nouationē:vbi etiam est bonus text.ff.de admini.tuto.& subobscurè in c.significauit,in gl.j.& ibi Inn.in verbo, publica.& Bal.circa medium,& Fel.col.pen.versi. tertiò gl.pen.extrà de testi.Albe.in l.dissolutæ.col.ij.versi.item ad hanc,C.de condi.ex leg.& in l.de minore,§.tormenta,col.j.versi.facit etiam,ff.de quæst.Bar.in l.qui tabulas,in fi.prin.ff. de furt.& in l.si finita.§.eleganter,col.ij.& seq.& ibi latè Alex.col.vlt.ff.de dam.infe.Bald.in l. vlt.in fi.C.de pact.cōuen.& in l.instrumenta,col.ij.versi.quæro testator,C.de fideic.& consi. cccclviij.quidam emit,lib.1.& consi.cxxxiij.casus talis quidam,col.j.lib.5.Masue.tit.de empt. & vend.§.item si venditio,Alex.consil.xxxix.vertitur lis, post princ.libr.5.Corne.consi.cxx. licet prima facie,col.j.versi.& potest quis,lib.4.& latè Fel.in c.accedens, le j.col.ij.in v.q.in fi. extrà vt lite non contest.& Guid.Pap.singu.dlxxvj.versi.creditor,& Doct.vbique.

2 *An & garentigiatum.*

¶Hæc tamen velim intelligas,vt licèt debitor teneatur conficere creditori instrumentum de debito,secundùm ea quæ diximus:id tamen debet intelligi de instrumēto simplici, non etiā garentigiato,quod appellant:quoniam ex hoc efficeretur illius conditio multò deterior, ob paratam ex huiusmodi instrumento executionem,vt dicit Ange.in d.l.si finita,§.elegāter,& ibi Alex.in fi.& idem Ang.in l.si pupillus,in prin.ff.de nouatio.& in l.in omnibus,in fi.ff.de iudi.& Franc.Aret.in d.l.ex ea parte.in fi.vbi id dicit singulare.& ibi quoque Iason etiam in fi.& idem Aret.in d.l.ij.in prin.col.pen.& ibi item Ias.col.vlt.& Thomas Parpa.col. quoque antep.& Fran.Ripa.col.antep.nu.49.ff.sol.mat.Et bene facit,quod scribit Bal.in d.c. significauit,col.ij.versicu.item charta,de testibus quòd quis tum demum cogitur conficere instrumentum,cùm non est onerosum facienti.id est,vt idem declarat,non plus grauat.

3 *Consueta apponi debēt in instrumento.*

¶Sed nescio,an id in Gallia nostra admitteretur,in qua nullum non garentigiatum instrumentum conficitur ex antiquo more regni,tenetur autem debitor in instrumento consentire apponi omnia,quæ sunt de consuetudine,vt dicit Barto.in d.l.ex ea parte,per l.quòd si nolit,§.qui assidua.ff.de Aedili.edict.& l.si prius,§.j.vbi & idem Bart.ff.de aqua plu.arcen.& Bald.qui loquitur de venditore,in l.si prædium,colum.iij.vers.deinde videmus,C.de Aedi. actio.cum aliis multis concord. adductis ab Alex.in d.l.ex ea parte, & consil.cv.reuerende domine,paulò ante fin.lib.2.

4 *An venditor teneatur se obligare de euictione.*

¶Ideò non assentior Masuerio,qui in d.tit.de empt.& vendit.vbi suprà dicit,quòd venditor non tenebitur in eo instrumento se obligare de euictione.nam non tantùm id est consuetudinis,sed & iuris communis,vt de euictione obligetur:etiamsi dictum non fuerit,l.si duo,§. si quis iurauerit me,& ibi glo.ff.de iureiur.& l.ex empto,in princ.& ibi Bar.ff.de act.empt.& l.vlt.ff.de condi.cau.dat.& l.j.post prin.ff.de rer.permut.& d.l.quod si nolit,§.qui assidua,ff. de Aedi.edict.& l.j.& ij.ff.de euict.& in l.vendendo,in princ.ff.de contrah.empt.& l.non dubitatur,& ibi Bald.C.eod.tit.& l.vlt.C.de commu.re.ali.& glo.in l.vlt.in verbo, non liberaueris,in prin.ff.de condi.ob cau.Hincq; procurator simpliciter constitutus ad vendendum, potest cauere de euictione,vt tradit Ang.in l.ij.col.j.ff.de iurisd.om.iudi.& Phil.Deci.in l.ciuitas,col.vlt.ff.si cer.pet.Qua etiam ratione Paul.Cast.consi.ccvij.visis omnibus, post princ. lib.1.tenet nuncupatim contra illud Masuer.vt scilicet venditor teneatur de euictione se per instrumentum obligare, & id quidem ex more regionis, scilicet cum hypotheca bonorum & solenni stipulatione, si ita sit solitum fieri. Et Philipp.Deci.dum illum simpliciter, sed

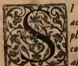
corruptè

corruptè citat consi.cccclxxxiij.pro resolutione,col.iij.versi.& venditor.Et bene facit, quod scribit Bart.in l.litis,ad fi.in iij.q.ff.de vsuc.pro empt.

§. XXX.

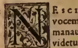


I AVCVN a eu par eschange,[a] ou par aucun autre contract,aucune chose immeuble, & en retour & recompensation en ayt baillé argent ou heritage,si la somme de l'argent monte & vault plus, que ledict heritage,ledict cõtract sera censé contract de vente,& le lignagier de celuy, qui à receu l'argent,sera receu au retraict : s'il y vient dedans l'an & iour, & sera ledict heritage ou chose immeuble,qui aura esté baillé auec l'argent, estimé en argent. Et sera tenu le retrayant de payer à iceluy,à qui il offre le retraict,le pris & somme qu'il auoit baillé. Et en outre ladicte estimation dudict heritage baillé en eschange.Et laquelle chose ou heritage sera estimée par le iuge,[b] si autremẽt on ne se peult accorder. Et si la chose baillée auec ledict argent estoit de plus grand valeur, que ledict argent,le contract ne sera pas censé contract de vente, & n'y aura aucun retraict : mais en tant que touche ledict argent,le seigneur du fief en auroit ventes & honneurs [c].



*I QVIS contractus permutationis,[a] aut alio,rem quampiã mobilem acquisierit,pro eáque vicißim & pecuniam & fundũ dederit,si pecunia pluris valeat,quàm fundus,is cõtractus venditio censebitur,admittetúrq; consanguineus eius qui pecuniã accepit ad retractũ intra annũ & diem, æstimabitúrq; fundus ita datus pecunia,& tenebitur retrahens vltra pecuniam datam fundi æstimationem refundere Fiet autem ea æstimatio à iudice,[b] si alioqui inter eos de ea non conueniat.Si verò contrà fundus pluris valeat quàm pecunia,non censebitur contractus venditionis,nec erit retractui locus : verùm pro modo pecuniæ debebuntur domino feudi laudimia [c].*

## ESCHANGE, CONTRACTV PERMVTATIONIS, GLO. I.



1 E scio vnde prodierit, vt permutationem, *eschange*, lingua nostra vernacula vocemus. Scio autem nos,cùm loqui Latinè volumus,cambium(vnde *eschange* manauit) appellare permutationem,verbo non tam barbaro,quàm quibusdam videtur. Nam apud Priscianum lib.10.cap.ij.eoque vltim. Charisius , cambio, ἀμείβομαι, quod permuto est,posuit,& eius præteritũ campsi, quod ἀπὸ τοῦ κάμψαι ἐκάμψα, Græco,esse videtur. Vnde & campso quoque apud Ennium libro 10. Leucaten campsant, id est,permutant. Vnde item campsores vulgò collybistas atque trapezitas siue mensarios, aut etiam numularios, vocamus. De quibus apud Aleiat.libr.1.Parergon,cap.xlvj. Hoc autem Cambij verbo pro permutatione vsæ sunt consuetudines feudorum in cap.j.§.si quis dominus,titu.quo temp.milit.& in cap.j.§.cùm autem,titu.de contro.inuesti quo in loco Bald. colum.j.hoc dicit tantùm interesse inter cambium & permutationem,quòd hæc propriè est speciei ad speciem:illud autẽ speciei quoque ad genus,puta ad frumentum,& tunc (inquit) est contractus innominatus. *Cambium.* *ἀμείβομαι. Campso. Campsores.* *Quid intersit inter cambiũ & permutationem.*

2 ¶In hac autem huius §.specie,vt relictis nominibus ad rem veniamus, concludunt Docto. maxima ex parte,quòd si constat quid principaliter egerint cõtrahentes,illud certè omnino sequendũ est:id est,si principaliter eorũ animus & intentio ( quam vocamus ) eò ferebatur, vt permutarent,sed propter rerum inæqualitatem alter pecunias refunderet, id permutatio est. Si autẽ contrà illis animus erat emere & vendere:tamen quia fortè ei, qui volebat emere, non tantum esset pecuniarum,quanti res erat:id quòd sibi ex pecuniis deerat, suppleuit in fundo,ea est emptio,& venditio:nec tunc inspicitur,vtrum præualeat pretium,an species. Ita enim voluerũt Io.And.Ant.Imo.Card.Flor.Pan.Barb.& Guid.Pap.in c.ad quæstiones, extrà de rer.permu.Bart.& Bal.in l.si in emptione,per illum tex.ff.de contrah.empt.& vend. idem Bar.in l.j.col.ij.versi.quæro extra gl.& ibi Ias.in fi.ff.de rer.permu.Bal.in l.j.col.ij.versi. quid si data est res,C.eod.tit.per tex.quẽ dicit not.in l.si sponsus,§.circa,ff.de dona.inter vir. & vxo.idẽ Bal.loquens in casu,retractus,in tracta.Protomixeos, col.iij.versi.quæro quidam permutauit,& iterum versicu.quæro quid in aliis.Petr.Anchara.consi.lxxij.tantam familiaritatem, *Si detur species pro specie & pecunia,quis is cõtractus sit.* *Et an inspiciẽdũ sit quid cõtrahẽtes principaliter intẽdũt facere.*

ritatem circa medium.& latè Panor.consi.xv.quæritur an prædictus,col.j.lib.1.Roma.in l.ij.col.iij.ff.de verb.oblig.Io.Plat.in §.item pretium,post princ.& ibi quoque Ange.Aret.col.ij.Instit.de empt.& vend.idem Angel.in §.si tamen alienam,Instit.de rer.diui.& in §.item quæritur,Instit.de locat.Alex.etiam loquens in casu retractus,consi.lxiij.in causa,col.ij.versic. & per hæc,libr.7.Io.Berbe.in Viator.tit de rer.permu.col.ij.versi.quæro quid si ex vna.Barb.in rub.extrà de empt.& vend.col.vlt.versi.quid autem si actum.& iterum in rubr.extrà de rer.permuta.col.ij.vbi id dicit not.& consi.lvj.sapienter,col.vj.versi.& licet fuerit,lib.2.Soc. in l.pacta quæ contra,col.ij.versicu.sed ad ista,C.de pact.Firmia.in tractat.Gabel.in iij.parte viij.partis princ.in ij.q.versi.item an habeat.& Iason consi.xlv.aggredior,in j.dubio,lib.1.& Lud.Gozad.consi.xc.in causa Mantuana:col.iiij.nume.12.& maior pars eorum,quos citabo infrà nume.huius glo.9.si autem.

*De eadem re.*

3 ¶Et simile est,quod Cy.Bal.& Soci.nonnihil tamen dubitans,scribunt in l.j.C.de pact.venditionem factam minimo pretio animo donandi,donationem esse:animo autem vendendi,venditionem:quantumlibet pretium respectu rei sit modicum,per d.l.si sponsus,§.circa,ff.de dona.inter vir.& vxo.& alia iura ab illis citata.& idem voluit ipse Bal.consi.lxvj.inter vir.& vxorem.in princ.lib.1.& Pan.d.consi.xv.col.j.lib.1.De quo & nos abundè diximus in repeti.l.si vnqnam,in verbo, donatione largitus,nume.2.& multis seq.C.de reuoc.donat.Et quod etiam in simili respondit Calder.consi.ij.sub rubr.de empt.& vendit.Et hanc sententiam videtur secuta fuisse in hoc nostro casu retractus consuetudo Aruernorum tit.*de retraict*, c.31. vbi statuitur,in permutatione non esse locum retractui,etiam si ex altera parte detur pecunia,quæ excedit valorē rei permutatæ,modò id sit sine fraude & simulatione.Et pro ea bene facit text.in l.fundi partem,ff.de contrah.empt.vbi in venditione interuenir petiū & factum,& tamen censetur venditio,& ex vendito agi potest.nam partes vendere & emere cogitabāt,vt probat is text.cùm dicit,ea lege vendidisti.

*Consuetudo de ea re.*

*Actus iudicatur ex principali intentione agentium.*

4 ¶Nam & aliàs semper actus iudicatur à principali intētione agentium,l.si quis nec causam,in prin.& ibi Bal.& cæteri,præsertim recentiores,ff.si cer.pet.& l.rogasti,in princ.& ibi quoque Bal.& alij,eod.tit.& l.qui exceptionem,in princ.cum ibi not.ff.de condi.inde.& l.si quis donationis,ff.de contrah.empt.& l.j.§.idem Pomponius,ff.deposi.& l.si vir vxori,ff.ad senatuscon.Velle.& l.quamuis,& ibi Bar.ff.de auro & argen.leg.& l.j.ff.de autor.tuto.& l.verum est meretricem,& l.qui iniuriæ,in princip.ff.de fur.cum alijs simi.congestis à Cæpol.cautel.secundum priorem impressionem,cccxiij.si statuto.

*Statutum censeri odiosum aut fauorabile ex principali intētione statuentium.*

5 ¶Et ex hoc inferunt Bar.Bald.& Pau.Cast.in d.l.qui exceptionē in prin.per cum text.statutum censeri odiosum aut fauorabile ex principali intentione statuentium:vt scilicet si principaliter fecerint in fauorem vnius, licet consequenter vergat in odium alterius, censeatur fauorabile,& è conuerso.quod & idē voluit ipse Bal.in l.cunctos populos.col.xij.versic. sed hîc quæro de effectu, C.de sum.Tri.& in l.venia,ante fi.& ibi etiam Recētiores,C.de in ius voc.& consi.ccccxxxiij.domina Ioanna,col.ij.lib.3.Calder.consi.xiiij.de verb.signifi. Albe.in prima parte statutorum,quæst.clxxx.pone statuto.Pet.Ancha.consi.exij.superstite domina,col.ij.& consi.cliij.pro fratribus,circa med.& consil.cccciiij.ista allegata,post mediū.Domin.in c.si propter,col.iiij.versi.in fi.glo.per glo.ibi,in verbo primi anni,in fin.de rescript.libr. 6. & in c.sciāt,in fi.per.gl.ibi,in verbo,alios,de elect.eod.lib.6.Raph.Com.consi.ij.proponitur,col.j.in fi.Ro.consi.xxxij.visa municipali,col.ij.vers.ad considerandū,& consi.xxxix.in proposita,col.ij.versi.ad hoc enim potest.Pau.Cast.consi.xcij.notandū est,in fi.lib.1.Nico.Mil.in repert.versicu.lex dicitur fauorabilis.Alex.loquens de nostra consuetudine retractus, consi.cxcvij.in causa vertente inter Ser Sulimanum,col.j.lib.7.Franc.Aret.consi.xxix.diligenter & maturè,col.vij.versi.quartò præmitto.Corn.consi.lxxxix.viso suprà scripto, col.j.lib.3.Barb.in l.ij.in princ.col.iiij.versi.dicebam,ff.de verb.oblig.Franc.Curt.senior,consil.ix. Ticinensi.col.vj.nume.48.Philip.Deci.in l.ij.col.ij.C.de in ius voc.& in l.j.col.j.C.vnde legit.& Ludo.Gozad.consi.v.an in quæstione,colum.ij.nume.6.& Doct.vbique.de quo tamen vide quid scripserim suprà in præfat.huius tit.nume.66.fateor tamen.

*Alia multa similia.*

6 ¶Et hinc quoque alia multa prodeunt.Nam statutū dicitur cōtra libertatem ecclesiæ factū,aut contrà,secundùm principalē intentionem statuentium,si verum dicit Bal.consil.ccxcix.dicunt,col.j.lib.1.per d.l.qui exceptionē,de condi.indeb.Et si quæritur,an ædificium factum sit ad æmulationē alterius,an nō,inspicitur quo animo principaliter id faciat is,qui extruit.idem Bald.consi.clxxxviij.dicitur quòd opus,col.j.lib.2.per d.l.si quis nec causam, & d l.rogasti. Et huc respicit glo.in l.non verè dicitur,ff.ex quib.cau.maior.quòd si quis in legatione est,partim causa reipublicæ,partim ob priuatum quoddam suum negocium,debet inspici vtrius causa principaliter eò se contulerit. & sequitur Bal.ibi in vtraque lect.& in c. dilecti,le j.col.ij.versic.sed quid si quis, extrà de appel.& Ias.consi.cxlvij.præsens consultatio,col.v.versi.sextò principaliter,lib.2.Sed & alia multa,quibus ostenditur inspiciendum esse , quod principale est:nec considerari quod fit in cōsequentiam,colligit Alex.consi.j.viso processu,col.pen.versi.item respondeo quòd istud,& multis seq.libr.3.sed multò plura Iason in d.l.si quis nec causam,si certum pet.& consi.lxxiiij.instrumentum colum.ij.versi.secundò principaliter,

paliter,& seq.lib.3. Ego verò plurima suprà titu.omnium huius vol.consuetudinum ix.qui est, *de tenir noblement en fief*, §.xx.qui est cviij.omnium nostrarum consuetudinum, in prima limitat.regulæ,qua dicitur,vnumquenque vocari debere ad eum actum,ex quo lædi potest.

7 ¶In dubio autem, si nihil aliud appareat, contrahentes censentur talem contractum voluisse principaliter facere,qualem nuncupatim & expressim nominant: vt si dicant se permutare,sit permutatio:si vendere & emere,sit venditio & emptio : vt in simili, videlicet cùm dubitatur vtrùmne contractus factus,sit venditio,an locatio,voluit Bart.in l.cotém,§.qui maximos,in v.q.ff.de pub.& vectig.Ang.consi.ij.certum est,Pet.Anch.& Imo.in c.propter sterilitatem,ad fi.extrà de loc.Franc.Aret.consi.lv.in causa,in princ.iterumq; ad fin.Barb.in d.c.ad quæstiones de rer.permut. vbi & ipse in nostro casu loquitur. Neque enim, vt dicit Angel. dicto consil.ij.recedendum est à mente verbis declarata,l.non aliter,ff.de legat.iij.cum similibus. Quam rationem & tu confirma ex multis à me collectis in repet.l.si vnquam,in verbo, libertus,num.15.& hæc quidem,& sequen.vbi inter alia citatur illud Cassiodori, Nullum est maius meotis nostræ testimonium, quàm qualitas inspecta verborum. Quam sententiam Bald.vbique habet in ore,vt ibi diximus.

*An in dubio debeamus spectare quæ appellatione contrahentium, vide nu. 11. & 12.*

8 ¶Et huc quoque pertinet,quod ab Oldra.responsum est consi.clix.ex præsenti,in primo dubio,quòd si in dubium reuocatur,an dicatur concessio feudi,an donatio,verba concessionis inspicienda sunt,nam si in ea dicatur,donamus,donatio est,quia verba clara sunt.& sequitur Alber.in rub.C.de donat.versic.item quæro de quæstione ardua,& Philip.Deci.in authen.ex testamento,col.ij.versic.sed certè,C.de collat.& consi.xxxij.cuius superscriptio incipit,an fœmina dicatur,col.ij.& consil.ccviij.ad clariorem,colum.ij.versic.postremò,& consi.cccclxviij. superiori anno,colum.ij.versic.& ex his patet.& consil.cccclxcviij. viso casu proposito, col.ij. versic.eiusdem initij. Nam vt ipse Deci.dicit in d.authen.ex testamento, id confirmans,contractus in dubio ita debent censeri, vt verba illius sonant, nisi effectus rei aliud ostendat:vt not.Bal.in l.ij.C.commo.& in rub.C.de iure emphy.in fin.& Panor.in c.constitutus,colum. penul.extrà de relig.domi.cum simi.

*De eadem re.*

9 ¶Si autem non constat, quid contrahentes principaliter egerint,nec id expresserint, inspicitur quod pluris est:vt si pretium præponderet,censeatur esse venditio:si species, permutatio.Ioan.And.Anto.Petr.Ancha.Imo.Card.Flor.in ij.q.Pao.Barb. & alij in d.c.ad quæstiones,per illum tex.de rer.permu.Iac.Rap.& Cy.in l.cùm te,C.de pact.inter emp.& vend.Bart. in d.l.si emptione,in prin.ff.de contrah.emp.& vend.& in l.Aristo,& ibi quoque Ange. Imo. Ro.& Pau.Cast.ff.de dona.Bal.in l.quæritur,in ij.lect.per illum tex.& ibi quoque Alber.circa medium,& Ang.ff.de stat.homi.idem Bal.(in l.vsufructu,col.vlt.ff.sol.matr.& ) in præludiis feudo.col.iiij.versic.pro intellectu horum,per tex.in d.c.ad quæstiones, & in l.fundi partem, ff.de contrah.emp.& in l.si sterilis,§.si tibi,ff.de acti.emp.idem Bal.d.consi.lxvj.in prin.lib.1.& in d.tract.proto.col.iij.versi.quæro quid in aliis, vbi expressim loquitur in casu nostræ consuetudinis,& ibi quoque Matth.Afflic.loquens in eodem casu,in §.licet enim suprà diximus, col.v.versic.sed iuxta hoc quæro.Petr.Ancha.in cap.quantò,quod est iij.col.ij.extrà de iudic. & in c.accessorium,col.uj.versic.quartò induco,de reg.iur.lib.6.Masuer.titu.de empt.& vend. col.j.§. item si aliquis permutauerit.Rom.in l.si quis cùm aliter,col.v.ff.de verb.oblig.Panor. d.consi.xv.lib.1.Alex.in l.ij.in princi.col.vlti.non semel.& ibi etiam Iaco. à Georg.nome.7.& Iason col.iij.versi.ista doctrina.& Franc.Purpu.num.56.& multis seq.vsque ad fi.ff.si cert.pet. vbi & id ipse Alex.dicit sing.& in l.Gallus,§.instituens,col.vlti.ff.de libe. & posthu. & consil. cxix,eodemq; penul.visis narratis,col.ij.versi.pro hoc facit,lib.3.& d.consi.lxuj.col.ij.lib.7.vbi loquitur in casu retractus.& d.consi.cxcvij.col.vlt.versic.non obst.quòd depositum,eo.lib.7. vbi & in eodem casu loquitur Franc.Aret.in l.continuus,§.si ab eo,ad fi.ff.de verbo. obligat. Ioan.Plat.& Ange.Aret.in d.§.item pretium,Instit.de empt.& vend.Corne.consi.xlv. licet in hoc iudicio,col.ij.in fi lib.4.Barb.consi.lvj.sapienter,col.vj.lib.2.Socin. in d.l.pacta quæ contra,C.de pactis.& consil.ccxv.visa prædicta,col.j.lib.2.quod iterum repetitur consi.xxij.lib.4. Guid.Pap.deci.Delphi.xcij.de consuetudine generali,Iaco.à S.Georg.in tracta.feudo.in verbo,præsentes & recipientes,col.j.versicu.ad hæc bene facit.& in tracta.de Roydis, siue operis, col.x.versi.sed ponamus quòd fiat,Iason in l.lecta,colum.penul.versic.octauò,limita,ff.si cer. peta.& Gaspar Valasc.in repet.l.imperium,col.iiij.versi.octauò limitatur,ff.de iurisd.o[illegible].iud. Anto.Burg.in c.ad nostram,col.xv.versi.item & secundò infero, extrà de empt.& vendi.Stephan.Bertrand.consi.clv.ponitur in facto,lib.2.Fabia.à monte S.Sab.in tract.empt. & vendit. in ij.q.prin.col.antepen.versi.sed iuxta prædicta.And.Alcia.in l.ij.in prin.nu.18.tertiò infertur, ff.de verbo.obligat. Et in id sunt aliæ multæ,præter nostram, consuetudines simpliciter statuentes,id inspici,quod pluris est:vt apud Turonenses,cap.huius titu. *de retract.* xxj.Borbonenses,c.453. Engolismenses,c.74.Marchienses, hoc tit.§.xij. qui est omniũ consuetudinum 272.Altmarchienses,cap.265.Et faciunt,quæ in simili dicemus infrà,§.xxxiij.in princip.

*Et si non constat, quid contrahentes intendat agere, nec id exprimant, an inspiciendum sit, quod pluris est.*

*Consuetudines de ea re.*

10 ¶Et id perpetuum est,vt cõtractus in dubio sit iudicandus,& denominandus,secundùm naturam eius,quod in eo præualet: vt per Barto. loquentem de venditione & locatione,in l.j. §.j.ff.locat.Alexan.consi.cxix.viso processu,col.iij.versic. quod autem peruenerit, in fi.lib.5.&

Alber.Brun.coosi.xlj.viso instrumento,colum.iij.versi.& sic non obst.Anro.Rub.consil.cxlij. præsupponitur,col.vlti.versi.coofirmantur. Sicuti & cætera omnia, per text.optimum io d.l. quæritur,vbi Guli.Cu.tradit venditionem minori pretio factam ceoseri donationem ,·si pro maiori patte ea excedat pretium:aliàs censeri venditiooem. & sequitur Bald. in l. vsufructu, colum.ij.iu fin.ff.sol.matri.& est etiam bonus tex.in l.& si non suot, §.perueniamus,ff.de auro & argen.lega.& in l.is qui rei,ff.ex quib.cau.maio.& in l. domnm,ff.de contrah.empt.& in l.quæsitum,§.illud fortasse,ff.de leg.iij.& in l.quicquid,§.cùm partes,ff.de acquir.rerum dom. & io l.si vir,ff.de vsucapio.pro dooat.& io l.repetundarum,§. Hermaphroditus,ff.de testib.& bene facit l.tenetur,§.j.ff.de acti.empt. Er voluit etiam Signo.consi.xlviij.quæritur, col.vlri.& consil.xcv.quæstio talis est,io portu,col.ij.versicu.item in mixtis,lib.2.& Doctor.vbique. Sic & possessio,quæ plus iuris habet,à iure denomioatur · quæ plus facti,à facto:vt not.in l.j.C. de acquiren.possessio.

11 *Iterum de eo, quod contrahentes intendunt, aut dicunt se facere. Consuetudo.*

¶Et hæc quidem nullo modo dubia esse videntor, quantùm ad hunc secundum casum pertinet. Sed prior non omnino caret scrupulo : quandoquidem videtur magis inspicieodum, quid re ipsa agunt contrahentes,quàm quod dicunt,aut etiam credunt se agere. Quid enim, si io eo secundo casu (ne longè exempla petamus) pretium longè excedit speciem , dicuntq; ac credunt contrahentes se permutationem facere,non venditionem:iudicabimúsne permutationem factam,non venditionem,atque ita consanguineum noo esse admittendum , vt est Aruernorum consuetudo? Certè minimè,quia semper , præsertim cùm agitur de præiudicio alterius,potius iospicirur natura & effectus actus, quàm nomen ab agentibus ipsi actui attributum & impositum.l.insulam,ff.de præscrip.verb.& l.si olei,& ibi not.C.de loca.& l.si vno, in prio.ff.eod.titu.& l.vbi ita donatur,ff.de donat.cau.mort.& d.c.constitutus, de relig.domi. Oldra.consi.cxxxix.ad habendum,col.j.Ioan.Aod.in addi.Spec.tit.de instru.edi.§.porrò,col. vlti.Bart.in d.l.cotem,§.qui maximos,ff.de publi.& vectig.Fran.Purp.qui expressim loquitur in hac specie nostræ consuetudiois,in d.l.ij.col.antepen.ff.si cert.pet.D.Boër.qui & de hoc casu loquitur deci.cxliiij.sed quid vbi facta esset: vbi ita dicit fuisse iudicatum in curia Burdig. & Ferro.in consuetud.Burdig.titu.de feudis,§.xviij.& iterum,§.xxix. & dicemus latius infrà end.tit.§.xxxij.nu.34.contrarium. Sed hìc non prætermiserim,quod Plato tradit in Cratylo, nomina rebus esse imponenda ex eo quod principaliter effectum earum respicit.

12 *Consuetudines.*

¶Et si aliter diceremus,facilè fieret fraus in præiudicium alterius , cui obuiandum & occurrendum est,l.in fundo,ff.de rei vendi. & l.j.in princi.ff.si quis omis.cau.testa. & l.vlti.ff.de suspect.tut.& c.ciuitas,de senten.excom.lib.6. Ideoq; nostra consuetudo hìc simpliciter statuit inspiciendum esse,quod pluris est,vti etiam facit consuetudo Engolismorum,cap.74.& Sanctonum cap.56.& seq. Et ab hac nostra sententia stat Alcia.io d l.ij.in verbo,aliud genus,ff.si cert.pet.vbi id dicit semper procedere , cùm agitur de præiudicio alterius, scilicet iure laudimiorum,aut caduci,aut aliorum id genus.& idem quoque voluit Fran.Rip.ibi nu.37.nisi tamen quantùm ad ius caduci : quia verbo permutationis partes vti potuerunt sine fraude , si permutare principaliter intendebant,licet pecunia speciem superaret, secũdum ea quæ suprà diximus,& alia quæ ibi allegat.Nisi (vt subdit) emptor sub colore huiuscemodi permutationis non denũtiauerit domino,antequàm possessionem apprehenderet: tunc enim incipit res cadere in commissum,ex l.vlti.C.de iure emphy. Et ita defendi potest opinio Decij,qui contrarium responderat,cnnsi.clx.in causa monasterij,in j.dubio. Ideò nec D. Igneo accedo,qui in l.iij.§.si conditioni.versi.& si aliud,oum.77.ff.de Senatuscons.Sylla. in ea est opi. vt si pro fundo data sit alia species & pecunia,semper debet censeri contractus emptionis,vt retractus locum habeat,etiam si species excedat pecuniã,propter fraudis suspitionem : quia ex ijs quæ diximus,satis constat,aliud dicendum esse,nisi aliter de fraude coostaret.

13 *Quid si pecunia & species ex eadem parte data,sint equalis ualoris ui.e usque ad fi huius §.*

¶SED maius dubium est, cùm species & pretium per omnia suot paria, & eiusdem æstimarionis,ita vt neutrum alteri præstet,nec constat quid principaliter partes intendũt facere,permutationem,an venditionem, vtra earum censeri debeat. Et id quidem adeò dubium est,vt Guli.Cu.& Bal.in d.l.quæritur,ff.de sta.homi.non ausi siot diffinire, contenti in dubium id renocasse. Verùm ipse Bald.io præludiis feudorum,vbi suprà,haud cunctanter, oec intrepidè asserit,tunc venditionem esse,ea ratione motus, quòd contractus venditionis est fauorabilior,quàm permutationis,cùm ipso consensu pariat actionem,l.iurisgentium,in princip.ff. de pactis. Et sequitur Alexan.in addi. Bart.in d.l.si in emptione,ff.de contrahen.emptio. vbi id dicit oot.& Fabia.à Monte S.Sab.in tract.empt.& vendi.quo loco suprà citauimus, vbi & id quoque dicit not.

14 *De eodem.*

¶At hoc non adeò leuiter concedendum erat:quoniam contrarium videtur voluisse text.in dicto cap.ad quæstiones,de rer.permn.vbi interuenit species & pretium:nec dicitur ibi,quòd species pluris esset,quàm pretium,& tamẽ dicitur permutatio: tanquam scilicet in dubio debeamus potius iudicare permutationem,quàm venditiooem. Et ita illum tex.aduersus illam Baldi sententiam expendit Guid.Pap.d.deci.Delphi.xcij.de consuetudine. Sed posses dicere, ideò illic permutationem vocari,quoniam animus contrahentium huiuscemodi erat,vt permutarent , sibiq; fundos quosdam vicinos & conuenientes pro aliis remotioribus ex ea permutati

mutatione adsciscerent,vt satis ibi declaratur:sed quia fortè res quas permutabant, non erant æquales æstimationis,is cui fundus erat pauperior,pecuniam adiecit. Ideò cùm id principaliter agerent,vt permutarent,permutatio dicta est,iuxta ea quæ suprà in princip.diximus. Aut etiam dici potest,illic speciem verisimiliter excessisse pecuniam,cùm permutatio dicatur, secundùm not.à Doct.in eo loco,vt suprà diximus.

15 ¶Sed quicquid sit de eo tex.certè sunt multæ rationes,quæ suadent,vt in dubio,& cæteris paribus,debeamus permutationem potius dicere, quàm venditionē. Quarum hæc prima erit. Actus denominatio semper debet fieri à digniori,l.j.in prin.& ibi glo.& Doct.ff.de verb.obl. cum concord.adductis à Iaso.ibi,& in l.imperium,ff.de iurisdict.omn.iudic.& à Feli. in rub. extrà de offic.deleg. Quod & optimè intelligunt Medici,qui dicunt, quòd si alicuius rei fiat mentio,cuius sunt plures species,videlicet spicæ,rosarum,cassiæ, non adiecta specie,debet ea appellatione intelligi species cæteris dignior,scilicet spicæ nardi,rosarum rubearum,cassiæ ligneæ. Cuius rei meminit pharmacopola Saladinus in lib. quem compendium aromatariorum inscribit, quoniam(vt ille subdit) secundùm Philosophum,à digniori fit denominatio. Et hinc fit,quod scribit Innoc.& cæteri in c.solitæ,de maio.& obed.quòd vbi in eadem persona concurrit duplex dignitas, ea debet denominari à digniori,siue maiori dignitate, vt si quis sit comes,dux,marchio. Quibus concinit,quod scribitur in c.inter dilectos, de fide instrumen.de eo qui Episcopus & comes erat. Hinc quoque fit,vt maius dignum trahat ad se minus,l.cùm in diuersis,ff.de relig.& sump.fune.cum concord. à me adductis suprà hoc eo. tit.§.j.glo.vij.quæ est in verbo,*ou autres choses censees pour immeubles*, num.82.ego autem contrà, & suprà titu.omnium huius volu.ix.§.xxvj.in princip.

*Actus denominatio à digniori.*

16 ¶Permutatio autem dignior est emptione:& res,siue species,qua cōficitur,numo siue pretio, ex quo venditio fit. Quod ex eo cōprobatur,quia quod antiquius est,idem & dignius quoque est,l.in testamēto,C.de testa.& c.anteriorum,§.illud.xi.q.vj.& c.quanto,extrà de translat. Præla.& arg.eorum,quæ copiosissimè scripsimus in tractat.Primigeniorum,statim post prin. Qua etiam ratione Bal.à Bart.Doctor egregius,in repe.rub.ff.de verb.obli. versi. quartò quia debemus, probat contractum emptionis & venditionis esse digniorem stipulatione, quia sit antiquior,vtpote ex Iure gentiū,quàm stipulatio,quæ ex Iure ciuili est, arg.l.j.ff.de alb.scrib. & l.semper,ff.de iure immuni. Constat autem rerum species à mundi exordio creatas fuisse, id attestantibus sacris literis in princi.Gene. Numum autem longo pòst interuallo adinuentum autore Herodoto lib.1.vbi eius rei inuentū Lydis attribuit:& Strabone lib.8.Liuio paulò ante fin.lib.4.ab Vrb.Cond.Plin.lib.18.cap.3.& lib.33.c.3.Macrobio lib.Saturnaliorum 1.c.7. & Eutropio lib.2.& nostro Iurisconsf.in l.j.ff.de contrah.empt. Constat autem numos argenteos fuisse ante tempora regum Hebræorum,vt patet 1.can.cap.2.ad fi.

*Permutatio dignior emptione.*

*Antiquius quicquid est, id & dignum est.*

*Numi inuentio.*

17 ¶Similiter constat permutationem esse vetustiorem emptione & venditione,ex eadem l.j.cuius hæc verba sunt, Origo emeudi vendendiq; à permutatione cœpit. Olim enim non erat numus,&c.nam & teste ipso Plinio lib.7.cap.56.Liber pater emere & vēdere instituit. Quanquàm apud Iosephum lib.1. Antiquit. cap.5. legimus ante eum emptiones & venditiones in vsu fuisse. Verùm & ante ea tempora fiebant permutationes numo nondum reperto. Quibus succinit & ipse Plinius, qui lib.33.cap.1. in prin. Vtinam (inquit) posset è vita in totum abdicari aurum sacra fames, vt celeberrimi autores dixere, proscissum conuiciis ab optimis quibusque,& ad perniciem vitæ repertum. Quantum feliciore æuo, cùm res ipsæ permutabantur inter se,sicut Troianis temporibus factitatum Homero credi conuenit. Ita enim, vt opinor,commercia victus gratia inuenta,alios coriis boum, alios ferro captiuisq; rebus emptitasse tradit. Quanquàm & ipse miratus autum, æstimationes rerum ita facit, vt centum boum arma aurea permutasse Glaucum dixerit,cum Diomedis armis nouem boum. Hactenus ille. Locus autem illarum permutationum,prioris scilicet,est lib.7.Iliados,ad fin.

*Permutatio vetustior emptione.*

ἔνθεν ἄρ' οἰνίζοντο καρηκομόωντες ἀχαιοί,
ἄλλοι μετὰ χαλκῷ,ἄλλοι δ' αἴθωνι σιδήρῳ,
ἄλλοι δὲ ῥινοῖς,ἄλλοι δ' αὐτῇσι βόεσσιν,
ἄλλοι δ' ἀνδραπόδεσσι.—
*Vinum emere sibi crinito vertice Græci,*
*Quidam ære,ast alij ferro lucente,bouinis*
*Pellibus ast alij,bubus plerique sed ipsis,*
*Mancipijs alij.—*

Vel sic ad verbum:quod libenter facio,vt Lectores faciliùs Græcè loqui discant,
*Hinc vinum emebant comati Achiui,*
*Alij quidem ære,alij autem elaborato ferro,*
*Alij autem pellibus,alij autem ipsis bobus,*
*Alij autem seruis captiuis.*

Quod enim in prin.dicit οἰνίζοντο,vno illo verbo significat,vinum emebant:quo quidem verbo & idem vtitur lib.8.Iliad.non semel. Et ille quidem locus citatur etiam,cum à Iustiniano in §.item pretium,Insti.de emp.& vend.cuius hæc verba sunt,id quod diximus apertè decla-

rantia. Vnde illud est,quod vulgò dicebatur, permutatione rerum emptionem & venditionem contrahi:eamq́; speciem emptionis & venditionis esse vetustissimam:argumentoq́; vtebantur Græci poëtæ Homeri,qui aliquam partem exercitus Achiuorum vinum sibi comparasse ait,permutatis quibusdam rebus. Tum quoque à Iurisconsulto Paulo in d.l.j. vbi scribitur:Sabinus Homero teste vtitur,qui exercitum Græcorũ ære,ferro, hominibusq́; vinum emere refert illis versibus:sed postea in antiquis codicibus locus erat vacuus, quem illis versibus repleuit Budæus noster in suis Annotationibus,vt & aliũ, quem statim designabimus. Nam & apud eundem Homerum lib.6.eiusdem operis,est alter locus illius tam celebris permutationis Glauci & Diomedis,commemoratę à Plinio,quo loco nuper citauimus.De quo Homeri loco,vt opinor,etiam intellexit idem Iurisconsultus in d.l.j.cùm dicit,Sed hi versus (de prioribus illis loquitur)permutationem significare videntur non emptionem,sicut illi,

Glauci & Diomedis permutatio celebris.

*ἔνθ' αὖτε Γλαύκῳ Κρονίδης φρένας ἐξέλετο Ζεύς.*
*ὃς πρὸς Τυδείδην Διομήδεα τεύχε' ἄμειβεν*
*χρύσεα χαλκείων ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων.*
*Iuppiter eripuit mirè hic præcordia Glauco,*
*Qui aurea Tydidæ mutauerit arma vicißim*
*Pro factis ex ære,bouesq́; valentia centum.* Vel ad verbum,
*Tunc iterum Glauco Saturnides mentes abstulit Iupiter,*
*Qui ad Tydidem Diomedem arma commutauit,*
*Aurea æreis:centum boum,nouem boum.*

Id est,vt intelligas,aurea centũ boum,ęreis nouem boum.Nam illic in secundo versu ἄμειβεν ex ἀμείβω verbo est,quod permuto siue commuto significat:vt ἄμειψις,quod inde fit,cõmutationem significat. Et ad hunc quoque locum alludit Aristot.lib.Ethic.5.cap.9. Qui verò (inquit) dat sua,quemadmodum arma sua Diomedi Glaucus dedit χρύσεα χαλκείων, &c. Et Tullius lib.Epist.ad Atticum 6.epist.omnium 112. Habes ad omnia,non vt postulasti, χρύσεα χαλκείων,sed paria paribus respondimus.Et Martialis lib.epigrammaton 9.

*Tam stupidus nunquam,nec tu puto Glauce fuisti,*
*χρύσεα donanti, χάλκεα qui dederas.*

Et Plinius Iunior lib.Epistolarum 5.ad Flaccum,epistola, cuius initium est,accepi, Recipies (ait) epistolas steriles & simpliciter ingratas, ac ne illam quidem solertiam Diomedis in permutando munere imitantes.& Gellius lib.2.c.23. quo de Menandri & Cæcilij comparatione differit. Diomedis (inquit) herele arma & Glauci non dispari magis pretio æstimata sunt. Et Iustinianus in proœmio ff.ad fi.his verbis, Et vestris temporibus talis legum inuenta est permutatio, qualem & apud Homerum patrem omnis virtutis Glaucus & Diomedes inter se faciunt,dissimilia permutantes. Quem locum enarrans Accursius fabulam ex meris somniis affert. Huius quoque loci Homerici meminit Maximus, Tyrius Philosophus Platonicus,Sermo.36.quo differit,quomodo ad amicum se habuerit.

18 ¶Sed vt ad illam l.j.de contrahen.empt. reuertamur,id quod suprà ex ea adduximus, confestim & hæc verba sequuntur, Magis autem pro hac sententia illud diceretur,quod aliàs idem Poëta dicit:

De eadem re.

*Τήν ποτε Λαέρτης πρίατο κτεάτεσσιν ἑοῖσιν,*
*πρωθήβην ἔτ' ἐοῦσαν, ἐεικοσάβοια δ' ἔδωκεν.*
*Quam proprijs rebus Laertes emerat olim,*
*Vigintiq́; boues pro virgine tradidit empta.* Vel ad verbum,
*Quam olim Laërtes emit possessionibus suis,*
*In pubertate adhuc existentem,viginti boum autem pretium dedit.*

Qui locus eorum versuum in ea l.j.inanis quoque erat in vetustis codicibus:sed eum suppleuit Catellianus Cotta in suis prioribus memori. ex illis versibus qui sunt ex libr.1. Odysseæ ipsius Homeri. Iustinus autem lib.3. scribit Lycurgum suis legibus iussisse singula emi non pecunia,sed compensatione mercium, quod ex vestigiis Homericis Lycurgus ipse deprompsisse videtur.Et ex illis verbis potes interim annotare verbum emendi trahi ad permutationem. Quod & in sacris literis videmus aliquando factitatum. Nam Genes.cap.33. Iacob à filiis Emor emit partem agri centum agnis.

Lycurgi lex.

19 ¶Ex hac autem Priscorum consuetudine factum est,vt opinor,vt etiam permutare pro vendere vsurparit Tullius ad Atticum lib.11.epistol.totius operis 230.incip.quæ dudum:Scripserat vt H-S.X I I. permutaret, tantum esse reliquum de argento.& Plin.non semel. Nam lib. 16.cap.31.Clitarchus verò Alexandro regi renuntiatam adeò diuitem,vt equos incolæ talentis auri permutarent. Et 7.cap.38.Praxiteles(ait)marmore nobilitatus,Gnidiaq́; Venere præcipuè,vesano amore cuiusdam iuuenis insigni,& Nicomedis æstimatione regis,grandi Gnidiorum ære alieno permutare eam conati. Et lib.9. cap.55. Sex milia numero mutænarum mutuò appẽdit:nam permutare quidem pretio noluit. Et lib.12.cap.22. Permutatur in libras sex serichatum. Et lib.13.cap.15. de mensa quadam citrea loquens. Interiit (ait) nuper incendio,quam Cethegus decedens è Mauritania H-S.X I I I.permutauerat.Et lib.31.cap.8.in prin. Singulis

Permutare pro vendere.

Singulis millibus numûm permutantibus congios penè binos. Et lib.33. cap.4. Quanquàm auripigmenti lib.14. permutarentur. Et lib.35. cap.9. Postea donare opera sua instituit, quòd ea nullo satis digno pretio permutari posse diceret. Et apud nostros quoque Iurisconsultos, in l. si ei, & l. sequent. ff. de iure dot. & in l. si mulier, ff. de pact. dotal. Nisi si quis dicat in illis locis pecuniam fuisse loco speciei.

10 ¶Nam & simplex mutandi verbum, ex quo illud permutandi compositū est, etiam pro verbo emendi vsus est Columella lib.7. c.9. Nam suburbanis (ait) lactens porcus ære mutandus est. Et alibi: Quare dum viridis ætas pulchritudinem corporis conseruat, ære mutandi sunt. Et Palladius lib. Rei rusticæ, 8. cap.4. Autumno debiles quæque pretio mutentur. Nam & id verbum simplex sæpe assumit significationem sui illius compositi: vt apud Sallustium in Iugurtha: Quia neque materia in agris, neque ab Hispanis emendi, aut mutandi copia erat. Ita enim haud dubiè legendum est, non mutuandi, vel refragantibus omnibus codicibus. Nam haud multò pòst ita scribitur: Nam freto diuisi ab Hispania mutare res inter se instituerant. Sed & in alio loco eiusdem operis: Lixæ pecoris & mancipiorum prædas certatim agitare, eaq; mutare cum mercatoribus vino aduectitio, & aliis talibus. Ibi enim vides, mutare proculdubio permutandi significationē habere. Et apud Plautum in Captiuis: Cœpit captiuos commercari hic alios, si quem reperire posset, cum quo mutet suum. Et Virgilium, Ecloga 4.

*Mutare, pro permutare.*

*Sallustij locus nunc primum emendatus.*

*—Nec nautica pinus,*
*Mutabit merces: omnis feret omnia tellus.* { Et lib.3. Georg.
*—Quamuis Milesia magno*
*Vellere mutentur.—*

Vbi Seruius. Apud maiores omne mercimonium in permutatione constabat. Quod & Paulus Homero teste confirmat in d.l.j. ff. de contrahend. empt.}

Et Statius lib.4. Thebaidos:

*—Sed perfida coniunx*
*Dona viro mutare velit.—*

Vti è diuerso compositū, permutare, pro simplici, mutare, etiam sæpe ponitur: vt in l. penulti. ff. de senato. & in l. cùm in plures, §. lege, ff. loca. & l. Seia, ad fi. ff. de aur. & arg. leg. Nam & aliàs id frequens est, vt simplex pro composito ponatur: & econuerso.

*Permutare, pro mutare.*

11 ¶Cæterùm ex his factum illud est (ne & id omittam) quod & ad hanc quoque tractationem nonnihil pertinet, vt nummus, aut, vt alij scribunt, numus (vtrunque enim reperitur) & νόμισμα, quo & Latini pro suo vtuntur, numisma dictum sit à νόμῳ, id est lege, vt Aristot. scribit lib.5. Ethicorum, cap. item 5. & Zasius noster consi. xvj. orta, num.25. quòd scilicet, vt tradit ipse Aristoteles, non à natura, sed à lege numus ortus sit: qui & ipse paulò pòst in eodem ca. subiungit rerum permutationes fuisse, antequàm numus esset. Id quod apertè probant, quæ suprà diximus, permutationes fuisse, ante venditiones, quæ non nisi nummo fiunt. Hæc autem (ne id quoque prætermittam) addere poteris ad Bart. Bald. & Sal. in d.l.j. ff. de contrahen. empt. tractantes, an nummus sit de iure naturali, an gentium, an denique ciuili: vt etiam facit Bald. in rub. C. eo. tit. in prin. & Barb. & Anto. Burg. in rub. extrà eod. quoque titu.

*Numus unde dictus.*

*Numus an sit de iure naturali, gentium, an ciuili.*

12 ¶Quanquàm (ne & hoc omittamus) nostro Iurisconsulto in d.l.j. de contrah. empt. his Homericis locis innitenti aduersatur, quod Iulius Pollux Naucratites Onomastic. ad commodum lib.9. cap.6. tradit, quosdam putauisse boues in illis ipsis locis intelligi pro nummis, in quibus effigies bouis impressa erat. Hincq; ortum vetus illud adagium Atheniensium, βοῦς ἐπὶ γλώττης, id est, bos in lingua: quod de his dicebatur, autore Suida, qui loqui liberè nō audebant, metu mulctæ deterriti, quem pendere eos oportebat, qui paulò liberius loquerentur. Testis enim est Plutarchus in Theseo, ipsum Theseum Atheniensium regem statuisse nummum figura bouis, vel ob Marathonium taurū, vel ob Minois ducem, vel quòd ad agriculturam prouocare vellet. Subditq; ab eo nummo dici ἑκατόμβοιον, quod est centum boum, & δεκάβοιον, quod decem, nomen traxisse. Et fortè Thesei imitatione Seruius Romanorum rex æs signauit boum effigie, vt autoritate Timæi tradit Plinius lib.18. cap.3. quod & nos alibi quoque retulimus. Nam & idem Plutarchus in publicola scribit, in vetustissimis numis bouis signum incisum apparere. Et in Problematis cap.39. quo quærit, cur veteris numi altera Ianum bifrontem impressum habuit, tradit Romanos alio quoque vsos fuisse numo ouem bouemq; insignitum habente: quod quidem genus numi erat insigne, & in primis documento, veteres gregibus & armentis abundasse. Varro Rei rusticæ lib.1. cap.1. scribit, apud Priscos Romanos & suo quoque tempore mulctam bobus & ouibus dici solere, & æs antiquissimū pecore conflatum fuisse.

*An boues pro nummis in illis Homericis locis.*

*Adagium. Bos in lingua.*

*Bouis effigies in nummis.*

13 ¶Addit autem Pollux (vt ad eum redeamus) in Deliacis spectaculis, si cui munus dandum esset, præconem denuntiare solitum, Tot boues illi dabuntur. Bouem autem valuisse duabus drachmis Atticis: vnde fuisse, qui crederent hoc nomisma Deliorum fuisse proprium, non Atheniensium. Sed & subiungit in Draconis legibus extare mentionem, περὶ τοῦ ἀποτίνειν δεκάβοιον, id est, de pendendis decem bobus, quod est decem numis. Et hanc Pollucis interpretationem in illis Homeri locis secutus est Andreas Diuus Iustinopolitanus, qui illum

ipsius Homeri versum ex lib.6.Iliados,

χρύσεα, χαλκείων: ἑκατόμβοι' ἐννεα βοίων. Ita vertit ad verbum:

*Aurea, aereis: centum Ducatorum, nouem Ducatorum.*

Tanquam ille bos intelligatur pro eo genere monetæ, quam hodie Ducatũ vulgò vocamus. Er huic quoque sententiæ adstipulatur ipse Homerus, qui lib.23.Iliados sic infit.

τῷ μὲν νικήσαντι μέγαν τρίποδ' ἐμπυριβήτην,
τὸν δ' δυωδεκάβοιον ἐνὶ σφίσι τῖον ἀχαιοί. Id est,

*Huic quidem vincenti magnum tripodem igni accommodatum:*
*Hunc autem duodecim boum pretio inter se appretiauerunt Achiui.*

Et postea, vno tantùm versu interiecto, de ancilla, loquens,

πολλὰ δ' ἐπίστατο ἔργα, τῖον δὲ τεσσαράβοιον.

Multa autem sciebat opera, appretiabant autem ipsam quatuor bobus. Huic quoque opin. concinit Didymus Homeri interpres, qui lib.2.Iliados in illud carmen,

πάντες ἐϋπλοκάμοις, ἑκατόμβοιος δὲ ἕκαστος.

Veteres (inquit) plurimi bouem animal faciebant, adeò vt pecuniam sic signarent, vt ab vna parte regis iosculperetur facies, ab alia bouis effigies: vnde ἑκατόμβοιος centussem significat. Quod & noster Alciatus sequutus est libro παρέργων 9.cap.17.

24 *De eadem re,* ¶Sed hanc opinioοem, quæ scilicet ita eos locos Homeri intelligit, vt boues in illis pro numis accipiantur, planè refellit idem Pollux in eodem ca.quibusdam interiectis, ostendens illam fuisse commutationem rerum, sine numis. Cui io hac posteriore seotentia assentior, vel Plinij testimonio ductus lib.33.cap.1. quo loco suprà citauimus. Neque enim (nisi omniuo cæcutimus) ille iotellectus bouis de numi genere, posset vllo pacto conuenire illis versibus Homeri primo loco citatis ex lib.7.Iliados, vt ex illis perspicuè videri potest, quibus scribit vinum emptum boum pellibus, & ipsis quoque bobus. Quanquàm (vt verum fatear) cæ- *Polluci quantum tribuendũ sit in literis.* teri loci mirum in modum illi interpretationi cooueniunt. Quantum autem Polluci tribuendum est, vt illud quoque obiter dicam, videre licet ex Athenodoro, qui illum esse veluti Tantali hortos pronuntiauit. Et Philostrato, qui ambigit doctúmne an indoctũ: & quod fatuum esse videtur, doctum pariter & indoctum appellauit. Sed de his iam satis superq; & propè oimium diximus.

25 *Conclusio primæ rationis.* ¶Igitur (vt tandem redeuntes ad id vnde nõnihil digressi sumus, hanc primam ratioōē cooeludamus) ex iis quæ diximus, satis superq; apparet, species antiquiores adeoq; digniores numo esse, & permutationem venditione. Ex quo consentaneum est, vt cùm vtrunque, scilicet numus, & species, æqualiter interuenit, debeat is cōtractus censeri ac denominari permutatio, vt quæ digoior sit & antiquior emptione, sicut species numo. Nam & quod ad antiquitatem *Vetustiori in dubio attribuendum.* priuatim pertinet, quoties dubium est, cui quid attribueodum est, debet in dubio attribui vetustiori, ex sententia Ioan.Fab.in §.j.col iiij.versi.præterea quoties, Instit.de act. & Sign. consi. clxvij.in curia, ou.22.vbi in id citat l.in finalibus, ff.finium regun. & l.emancipatum, ff.de Senato. Et quod propius accedit ad id caput, Alber.in l.ij.§.deinde ex his, col.j.versi. præterea si dubium, ff.de orig.iur.tradit in dubio actum quemlibet denominari debere à vetustiori, per d.l.in finalibus, & §.singulorum, Instit.de rer.diui. Et hæc quidem de prima ratione.

26 *Natura præualet accidenti.* ¶Secunda ratio hæc est, quæ ad primã proximè accedit: Quod naturale est præualet ei, quod accideotale, aduentitiũ, adsEititium est: inspiciturq; potius natura, quàm accidens, l.qui habet, in prin.& ibi Dy.& Bar.ff.de tutel.& l.si quis posthumos, & ibi Ias.in j.not.ff.de lib. & posth. Bar.in l.vlt.ff.de offi.Proconſ.Bal.in l.j.C.de cura furi.Imo.consi.xxxv.in casu præmisso, col. 1.Domi.in c.præsenti, §.per illum tex.de præb.lib.6.& Docto.vbique. At permutatio est secundùm naturam, quippe cùm sit in supplementum naturalis indigentiæ. Venditio autem non secundùm natutam est: sed magis secundùm artem & peritiam, vt luculenter declarat Aristo. lib.Politicôn 1.cap.5.& duobus seq. Ex cuius quoque verbis facilè intelliges, permutationem (quod & ad primam rationem pertinet) esse antiquiorem & laudabiliorem venditione. Vide tamen ad id, quod diximus ex Aristo.sententia, tex.io l.ex hoc iure, iuncta glo.in verbo, commercia, ff.de iusti.& iure, vbi vtraque & permutatio & venditio iuris gentium est.

27 *An inspiciatur quod plus, an quod minus lædat, vide nume. 29.30.& 31.* ¶Tertia ratio: Debemus semper dubios & incertos casus in eo sensu accipere, quo mioùs lædunt, l.semper in obscuris, ff.de reg.iur.& in c.in obscuris, eodem tit.lib.6.& vtrobique concordan.in glos. Et cùm actus quispiam potest trahi ad duo, quorum vnum prodest, alterum nocet: debet potius attendi, quod prodest, quàm quod nocet, l.nõ intelligitur.§.si quis palàm, & ibi Barto.ff.de iure fisc.& l.emancipatum, §.vlt.ff.de Seoato.& l.si vir vxori, ff.de vsucapio. pro donat.& l.liberis, §.si duo, ff.de libera.cauſ. & l.si patronus testamento, §.si filius, ff.de bonis libert.Cyn.in quadam allegatio. quæ est inter consi.Bald.ante consi.xlj. allegationes domini Cyn.lib.4.Signo.consi.clxix.quæstio, colum.iiij.num.22. {Roma.in l.j.col.ij.nume.13.ff. de condict.ob turpem cauſ.} Ioan Plat.in l.cùm allegas, C.de castren.pecul.lib.12. & Doctor. sæpissimè.

28 *Permutatio* ¶At permutatio est multò minoris detrimẽti & præiudicij, quàm emptio & venditio. Quod ex eo patet, quòd res dotalis in præiudicium mariti eo noo consentiente vendi non potest, constan

constante matrimonio, l. si prædium, C. de iure dot. cum simi. at permutari potest eo inscio, Cyn. in auth. siue à me. C. ad Velleia. & Alberi. io l. j. §. cùm lex, C. de rei vxo. act. Masuer. io tit. de dote & mairi. §. item si maritus, Raph. Co. in l. quamuis, ff. sol. matri. Atque etiam ex eo quòd videmus res spirituales vendi non posse, permutari autem cum alia re spirituali posse, tex. gl. & Doct. io c. ad quæstiones, extrà de rer. perm. & glo. in c. super eo, de transact. Quorũ quidem nulla alia ratio reddi potest, quàm quòd permutatio suapte natura non tantũ afferr præiudicij permutanti, & cæteris, quàm mera venditio. Et id sanè manifestum est, vel cessantibus aliis rationibus, ex aliis multis quæ nostris cõsuetudinibus statuta sunt. Nam vt cætera omittam, videmus permutationem non esse obnoxiam laudimiis aut retractui feudali, nec etiam retractui proximitatis, vt hoc ipso §. cauetur. ne longè exempla petamus. *minùs lædit, quàm emptio. vide nume. 33. & 34.*

29 ¶ Et quamuis hæc ratio non satis tuta videri posset, quoniam plerunq; imò semper videtur potius esse attendendũ quod nocet, quàm quod prodest, l. iij. §. elegãter, qui est vlti. & ibi gl. & Bar. io iij. not. & Ro. ff. de senatusco. Sylla. & l. si quis posthumos, in fi. ff. de lib. & posth. & l. ij. §. si à pupillo, ff. de vsufru. pro empt. & l. Lauia. §. j. ff. de cond. & demon. & l. cùm pater, §. Mæuio, ff. de leg. ij. & l. Pedius, §. j. ff. de arbit. & l. Fulcinius, §. quid sit latitare, ff. ex quib. cau. in pos. eat. (Et l. iij. §. si quis palã. ff. de iu. fisci.) Dy. in c. possessor, de reg. iur. lib. 6. & cæteri Doct. vbique. Nisi tamẽ quod prodest, esset tantæ virtutis, vt vinceret id, quod nocet. Bar. in d. l. si vir. ff. pro dona. per text. ibi, & quosdã ex iis quos suprà pro contraria parte adduximus. & idem Bart. in d. l. vlti. ff. de offic. Procons. & io d. l. iij. §. vlt. & ibi quoque Alber. ff. de senatusc. Sylla. Bal. io d. l. si quis posthumos, Imo. in d. c. ad quæstiones, col. ij. versic. item not. de rer. permuta. (Ro. in auth. præterea. col. pen. vers. secundo principaliter. C. vnde vir & vxor.) Alex. consi. c. in inspectione, col. vlt. lib. 3. Francis. Aret. in l. si seruus plurium, §. si numerus, ad fi. ff. de lega. j. Ias. consi. xlvij. præsens consultatio, col. iij. versic. sed posset vltra, lib. 2. & consi. lxxiij. instrumentum transactionis, col. ij. versi. quinto facit, lib. 3. *De eo, an quod minus lædit, inspiciendum sit.*

30 ¶ Tamen hæc vera sunt, vt scilicet in dubio inspiciendũ sit id quod nocet, quando duo certa & determinata concurrunt, quorum vnum prodest, alterum nocet. Ita enim loquũtur leges suprà in id citatæ, & id videre licet ex Albe. in l. in pari causa, col. j. ou. 4. ff. de reg. iur. & in d. l. Lauia, §. j. ff. de cond. & demon. Sed quando duo non concurrunt, sed vnum tãtum occurrit, quod potest trahi ad diuersos sensus, actus, vel effectus, debet ad eum trahi, qui prodest, non qui nocet. Et ita loquũtur pleræque ll. in priori parte allegatæ. Hic autem sumus in eo casu, quia vnicus est actus, siue contractus, qui dubius est, sitne ad permutationem trahendus, an verò ad emptionem & venditionem. Ideò cùm illa minus noceat, ad eam potius trahendus est. Nam & aliàs cùm ex duobus simplicibus fit mixtum quodpiam, ex quo noua quædam species oritur, participans naturam vtriusque, in quibus tamen repugnantia quædam deprehenditur: tunc illud mixtum debet sibi assumere, quod vtilius est, & fauorabilius ex altero suorum simplicium. l. j. C. de rei vxo. act. & l. j. C. commu. de lega. & cap. j. & ibi not. extrà ne sede vacan. Pet. Ancha. consi. lxx. apparuit, post prin. quod repetitur consi. cccxlvj. Et aliàs quoque in commixtis sequimur naturam eius quod fauorabilius est & benignius. Albe. post glo. io l. ij. §. j. ff. ad leg. Aquil. *De eodem.*

31 ¶ Vel etiam aliter dici potest, multis quidẽ modis: aut scilicet, quod illud procedat, vt potius inspiciatur quod nocet, quàm quod prodest, nisi vnum esset naturale, alterum accidentale: tunc enim inspiciendũ omnino est, quod naturale est, secundũ Ro. in l. ij. in prio. & ibi. Fräc. Aret. col. iiij. ff. de verb. obli. per d. l. qui habet. & Io. Crot. in repet. l. Gallus, §. & quid si tãtum, char. 6. versicu. quarta conclusio, ff. de libe. & posth. Superius autem docuimus ex Aristotelis sententia permutationem naturalem esse venditionem accidentalem. Aut etiã procedat, nisi causa quæ prodest, sit benignior, l. si pupillus, ff. ad leg. Falci. Alciat. io l. ij. in princ. ff. de verb. oblig. & in tract. Præsump. reg. j. præsump. xxx. nu. 6. Aut (quod præcedenti conuenit) nisi id quod prodest, sit fauorabile: quod nocet, odiosum: vt per Petr. Anch. mulia io id allegantem consi. xxxvij. contra latronem, post med. Aut denique, nisi id quod prodest, verisimiliter sit potius cogitatum ab iis, qui actum ipsum conficiunt: vt voluit Imol. d. consi. xxxv. in casu præmisso, col. iij. versic. ad tertium. Hic autem verisimilius est partes cogitasse de permutatione, quæ minus nocet, & quæ facit ne res retrahi possit, & sic cõtractus maneat perpetuus & irretractabilis, secundùm ea quæ diximus suprà in præfat. nu. 24. imò verò illa, & seq. *De eodem.*

32 ¶ Et id postremũ hac quoq; ratione confirmatur, quòd cùm dubitatur quis cõtractus factus sit, eum accipere debemus, qui sit vtilior cõtrahentibus, gl. in l. si quis nec causam, io prin. ff. si cer. pet. Bal. io l. incendium, ad fin. C. eod. tit. & consi. xlviij. ista quæstio, in fin. libr. 4. Et licet Pau. Cast. io l. cùm quid, ad fin. ff. si cer. pet. & in l. Lucius, la j. ff. deposi. id videatur impugnare cùm alteri tantùm contrahenti vtilius est, per l. veteribus, ff. de pact. tamen ex eius tacita sententia id verum est, si vtrique vtilius est, & sequitur Io. Lup. in repe. rub. de dona. inter vir. & vxo. §. vij. col. j. versi. v. Nam & aliàs censetur quis actum gerere ea intentione, & ex ea causa, quæ sibi magis est vtilis, l. j. cum multis seq. ff. de solu. Bar. io l. gerit, col. v. versi. ad secundum, ff. de acquir. hær. Cor. consi. cccviij. licet dicta allegatio, col. iij. versi. & idcirco, lib. j. *Eum cõtractũ debemus accipere, qui est vtilior.*

33 ¶ Nec ab his abhorret, quòd Bal. ipse, alterius sententiæ Coryphæus, in eo ipso loco, quo eam *De eodem.*

adscripsit, scilicet in præludiis feudorum, apertè sensit, in dubio appellationis contractus eum esse cẽsendum, qui sit fauorabilior: ex hoc affirmans illam suam sententiam, videlicet, in casu nostro censendam esse venditionem potius, quàm permutationem, quoniam illa sit fauorabilior, vt suprà diximus in princ. huius quæst. Sed is longè fallitur, in eo quòd dicit emptionem & venditionem esse fauorabiliorem: vt ex iis patet quæ diximus, & quæ item statim dicemus in iiij. ratione. Atque etiam ex eo, quòd in contractu permutationis est locus pœnitentiæ. Bal. in rub. C. de rer. permu. Imo. in d.l. Aristo, ff. de donat. Ias. in l. iurisgentium, & in l. ab emptione, ff. de pact. & Doctor. vbique. neque enim dubium est permutationẽ esse contractum innominatum, glo. & Doct. in d. rub. C. de rer. permu. in quo locus ex pœnitentiæ, l. si pecuniam, in princ. ff. de condic. ob cau. non autem in contractu emptionis & venditionis, & aliis nominatis, vt plenè traditur in d.l. si pecuniam, & in d.l. ab emptione, & in l. ij. C. quan. lic. ab emp. discę. Nec dubium est, eùm fauor & odiũ concurrunt (vt id suprà dictus addam) fauorẽ esse præferendum. Bal. in l. ij. C. qui non pos. ad liber. per. Pet. Ancha. d. consi. xxxvij. vbi in id multa allegat. & iterum consi. ccxv. scripsit, col. ij. versi. in contrarium, Pan. in c. in literis, ad fi. extrà de resti. spol.

*In permutatione locus est pœnitentiæ.*

*Fauorẽ odio præferri.*

34 ¶Quarta ratio: vbi actus se habet ad prohibitum & permissum, in dubio trahendus est ad permissum gl. in l. ij. in verbo, probaretur, C. de pet. hær. quam no. & sequitur Bal. in l. j. col. ij. ff. sol. mat. & bene facit l. meritò, ff. prò soc. eum si. Et quod non longè ab eo abest, in dubio actus ita debet interpretari vt agens pœnam non subeat. Bar. in l. non solum, §. sciendũ. ff. de no. op. nunt. cum concord. ibi adductis à recentioribus. Emphyteuta autẽ non potest, inscio & inconsulto domino, vendere: & si id fecerit, cadit res in cõmissum. l. vlt. C. de iur. emphyt. Permutare autem potest liberè & impunè. Bal. in l. si domus, §. vlt. ff. de leg. j. Imo. in c. potuit, col. xiij. extrà de loc. Ias. latè in d.l. vlt. col. xxx. in gl. parua, super verbo, trãsponete. Igitur cùm venditio sit prohibita, & ita quidẽ prohibita, vt qui contrà fecerit, incidat in pœnam, permutatio autem sit permissa & impunita: consequens est, vt in dubio sit potius cẽsenda permutatio, quàm venditio. Sed hæc ratio non haberet locum, nisi in rebus emphyteuticis.

*Actus dubius ad permissum trahendus, magis quàm ad prohibitum.*

35 ¶Quinta ratio: Cùm simul concurrunt res mobilis & immobilis, accedit mobilis immobili, & illius naturam mutuatur & sequitur, vt patet ex l. eum qui ædes, ff. de vsuca. & longè, ff. de diuer. & temp. præsc. vbi si res mobilis & immobilis simul possidentur, mobilis non vsucapitur triennio, vt aliàs eùm sola est, & per se vsucapitur: sed spatio decem annorum, vt res immobilis. Nec id immeritò si cedat mobile immobili, tanquam scilicet infirmius firmiori, euanidum, temporale, deciduum stabili, perpetuò manenti, per ea quæ diximus suprà eo. tit. §. j. in glo. vij. in verbo, *ou autres choses censées pour immeubles.* nu. 83. ego autẽ contrà. Possessio enim rerum mobilium vilis est & abiecta. l. si rem, & ibi gloss. ff. de acqu. pos. Igitur cùm fundus & pretium sunt paris æstimationis (nam de hoc casu loquimur) consentaneum est, vt pretium quod mobile est, cedat fundo immobili, & sic potius dicatur permutatio, habita ratione fundi, quàm venditio ratione pretij.

*Mobile accedit immobili.*

36 ¶Quid quòd Bar. in d.l. j. col. ij. versi. quæro extrà glo. ff. de rer. permut. scribit in hoc ipso casu, de quo loquimur, videlicet eùm non constat, sitne permutatio, an venditio, in dubio dicendus est contractus innominatus. Quem ibi sequuntur Raph. Fulgo. & Ias. in vlti. verbis, qui id negat, alibi se scriptum reperisse: subditque ex hoc putare se reddi falsam illam Bald. opin. quam suprà in prin. huius quæstionis adduximus, cùm scilicet dicit in hoc dubio potius censeri venditionem, quàm permutationem. Sed & hanc Barto. sententiam sequuntur Imo. & Ro. in d.l. Aristo, ff. de donatio. & idem Ro. qui & ob id expressim illam opi. Bal. reprobat, consi. lxxxvj. viso quæstionis themate, col. j. & Ioan. Berbe. in tit. de rer. permut. col. ij. versi. quæro quid si ex vna. & Guid. Pap. d. deci. Delphi. xcij. de consuetudine per text. in d.c. ad quæstiones. Firmia. in tracta. Gabel. in iij. parte viij. partis prin. in ij q. versi. item an habeat, & ipse Ias. qui & illam Bal. sententiam, quam tamen dicit singu, reprehendit, in l. ij. col. vltim. versi. quid autem esset, & ibi quoque Franc. Ripa col. vlt. ff. si cert. peta. & idem Ias. in prælud. feud. col. viij. versic. nota tamen inter cætera. & Catel. Cotta in memo. incip. contractus an in dubio. & Ferro. hoc tit. de Retractu consuetudinũ Burdigal. cxxix. & Igne. in l. iij. §. si conditione, versi. & si aliud, nu. 29. ff. de S.C. Syllaniano.

*An sit potius iudicãdus cõtractus innominatus, quã nominatus.*

37 ¶Quanquàm Bal. ipse (cuius nullus istorum meminit) consi. cclxj. primò quæritur, statuto cauetur, col. ij. versi. prætereà cùm dubitatur, lib. j. contrarium eius, quod ex Barto. diximus, è diametro scribit, videlicet in dubio nominis contractus præsumi contractum nominatum: vt dicit nota. in l. si margaritam. ff. pro socio. & idem dicit ipse Bald. in sua Margar. in verbo, contractus, colum. ij. versic. contractus dubius, per l. vltim. ff. de condict. ob caus. Sed pro alia sententia facit, quod voluit gloss. not. in l. eleganter, §. j. in verbo, ex stipulatu de dolo, post princip. versic. sed quare in dubio, ff. de dolo malo. quòd cùm non constat de specie, vel nomine contractus, censetur contractus innominatus. & hoc ibi sequuntur Bar. & Bal. qui eum §. legit cum princ. eius l. col. vlt. & Iaco. Aret. qui id multùm commendat, vt dicit ipse Bal. in l. j. C. de iure emphy. Et est eius rei optimus text. in l. j. ff. de æstima. act. in illis verbis, quoties enim de nomine contractus alicuius ambigeretur, &c. (& ibi Iason notat.) Et bene etiam facit

*De eadem re.*

facit tex. in l.j.& ibi gl.in verbo,non possumus,& duabus ll.seq.ff.de præscrip.verb.& voluit etiam Ias.qui & ea iura allegat,consi.clxxiij.spectabilis,col.j.libr.2.

38 ¶Nec interim tamẽ omittemus,quod in specie proposita tradit Alcia.in d.l.ij.in princ.nu.18. tertiò infertur,ff.de verb.oblig.& lib.3.de verb.signi.charta 8.versi.in secundo casu,ibi,sed in hac quæstione,quòd cùm æquales sunt vtrinque species & pecunia,duo sunt contractus, & permutationis,& venditionis,pro media parte:nec aliquid tamen allegat.& idẽ quoq; nouissimè repetiit ipse Alcia.in d.l.ij.in verbo,aliud genus,col.ij.versi.quartus casus,ff.si cert.peta. per l.si sponsus,§.circa,& l.cùm hic status,§.pen.ff.de dona.inter vir.& vxor.Et hoc quoque subobscurè censuisse videtur Spec.tit.de rer.permut.versic.si verò res.& Cyn.in l. quæritur, ff.de stat.hom.vbi Ange.nuncupatim eam sententiam secutus est. Nam si ex statuto(inquit) debeantur laudimia ex venditione,non etiam ex permutatione:ea in hoc contractu de quo tractamus,soluãtur pro rata pretij,qua scilicet vẽditio est:pro altera,qua permutatio est,non soluãtur.Et si ex statuto debent solui ex permutatione duo denarij pro libra , & decem ex venditione:certè quatenus permutatio est,soluẽtur duo denarij:quatenus venditio, decem. Nam vt subiungit,duo contractus possunt sic esse permixti,l.Lucius,ff.de præscr.verb.nulla tamen l.est eius initij in eod.tit.& fortè voluit allegare l.Titius,eiusdem tit.quæ quãtum ad id faciat,cæterorum sit iudicium.Et idem propè voluit Bal.in d.l.quæritur,in iij.lect.in fi. *An in princi. quæst. magis dicendum sit esse duos cõtractus.*

39 ¶Sed contra hanc sententiam facit,quòd cùm vnum tantùm negotium actũ est,non videtur posse dici,duos esse contractus,vt in simili dicitur in l.ij.§.j.ff.loca.& facit l.vlt.ff.de condi.ob cau.nec ex vno quoque ac eodem contractu oriri posse diuersas species contractuum,d.l.ij. & ibi Bar.& alij.ff.si cert.peta.& l.j.§.quòd si rem,ff.deposi.& l.idemq;,§.si quis Titio,ff.mandat.& facit item quod aliàs dicimus,vnam ac eandem rem,ne debere,nec posse diuerso iure censeri.l.eum qui ædes.ff.de vsucap.vbi ex hoc dicitur , vnum alteri cedere, eodemque iure censeri,vt etiam diximus suprà nu.35.quinta ratio, cum aliis concord.à me adductis , suprà eod.tit.§.j.in gloss.xviij.in verbo,*le pris* &c.nume.21.at dicet quispiam,& latius in l.si vnquã, in verbo,donatione largitus,nu.284.tertia ratio. *De eadem re.*

40 ¶Illam tamen priorem Aleiati & aliorum sententiam,ne id prætermittamus videtur secuta fuisse consuetudo Senonensium.c.consuetudinũ illius gentis xxxij.& Andegauensium cap. ccliij.& Cenomanensium,c.ccclxiij.& Auxerrensium,hoc titu.§.ij.qui est omnium xxxiij. Et eam quoq; mirum in modũ confirmat,quod in non longe dissimili casu voluit Bal.ille, qui nullo in casu abest,d.consi.cclxj.primò quæritur statuto,col.ij.vers.non tamẽ nego,lib.1. atque iterũ consi.ccccl j.nobilis Marchius,col.ij.versi.in contrariũ videtur,eod.lib.1.& Matth. Afflict.in deci.Neapo.lxxij.Nardus Andreas,col.vlt.versi.vnde fuit conclusum,vti apud eos videre poteris,ne hìc aliter repetam,& quæ nos quoque latè scripsimus in d.l.si vnquam,in d.verbo,donatione largitus,nu.5.at fortè quis,rursumque nu.69.id quidem. *De eodem. Cõsuetudines.*

41 ¶Et facit etiã pro hac parte,quod vltra Ang.vbi suprà voluerũt Cy.& alij in l.in bonæ fidei, C.de pact.idem Cy.in l.hac cõsultissima,§.per nuncupationem,C.de testa.Bart.in d.l.vlt.ff. de condi.ob cau.idem Bar.Fulg.Roma.Alex.Soc.& Phil.Dec.in d.l.ij.in princ.ff.si cert.peta. quòd ex vno eodemque facto oriri possunt duo contractus compatibiles,& allegant propè omnes,l.ij.C.de pact.inter empt.& vend.& l.Aristo, in princ.ff.de don.vbi ex eodẽ facto fit cõmixtio contractus nominati & innominati.Et idem quòque voluit Franc.Aret.in l.certi, §.quoniam.in j.not.ff.si cert.pet.per eum tex.ibi,siue coniunctim. Sed tu de hoc vide,ne hìc diutius immoremur,Soc.in rub.ff.de verb.obli.col.vij.versi.sed circa prædicta.& Fran.Ripa in d.l.ij.in ij.nota.ff.si cert.pet.Hunc autem nostrũ casum huius nostræ diffusissimè, vt solet, tractat Io.Igne.in l.iij.§.si conditioni,versi.& si aliud,nu.16.& multis seq.vsque ad nu.51.ff.de senatuscons.Sylla.sed ita,vt vix intelligam,quæ illius sit in his rebus sententia. *De eodem.*

## PAR LE IVGE, A IVDICE, GLO. II.

1 HVC facit tex.in l.si fundũ,ff.mand.vbi dicitur,quòd si tibi mandaui,vt mihi emeres fundum,qui ex parte tuus est:aliorum partibus à te redemptis , tuam quoque præstare debes:sed ita quidem,vt si certo pretio emendas eas mandauerim,quanticunque aliorum partes redemeris,sic & tua pars coarctabitur,vt non superet mãdati quantitatem,in quam totum emendum curaui : id est,vt interpreter verbis nostrorum,tuam partem dare debes pro residuo pretio. Si autem nullo certo pretio constituto,emere tibi mandauerim,tuq; ex diuersis pretiis partes cæterorum redemeris,tuam partẽ viri boni arbitratu æstimato pretio , mihi dari oportet.Quem text.dicit sing.Bart.ibi.& notabilem Bald. in l.j. in vj.q.C.si cert.exte.& multùm cõmendat Ias.in l.si quis ita,§.Seia.cauit,col.ij.ff.de verb.obli. Et faciunt quæ diximus suprà,§.ij.nu.27.quid igitur. Quod autem in ea l.dicitur, arbitratu viri boni,intellige iudicis.ita enim interpretatur l.continuus,§.cùm ita,ff.de verb.oblig. & l. si vnius,§.prætor ait,& ibi glo.ff.de iniur.& glo.in l.omnis,quæ est pen.ff.de procu. & in ca. potuit,in verbo,celeri , in fi.extrà de loca.cùm simi. *Quomodo in hoc casu æstimanda est species.* *Vir bonus iudex intelligitur.*

2 ¶AT hìc quæstionis est,an retractus habebit locum respectu huius fundi æstimati.Et sanè, si alter fundus,puta Sempronianus, qui solus datus est pro hoc , scilicet Corneliano & pecunia, *An retractus habeat locum*

*respectu fundi æstimati.* cunia, non retraheretur à consanguineis eius, qui illũ Sempronianũ dedit (vt retrahi potest secundùm hanc nostram consuetudinem) putarem, nec huuc Cornelianum esse obnoxium retractui cõsanguineorum eius, qui eum dedit pro Semproniano: quia tunc nihil deperiret familiæ, sed potius acquireretur, nempe fundus pretiosior pro viliori. At retracto illo pretiosiore, scilicet Semproniano, videlicet restituto à cõsanguineo eius, qui eum dederat, pretio, quod pro eo datum est, & æstimatione alterius vilioris, vterque ei abest, qui vilioré dederat: & vilior ipse, quem ille dedit: & pretiosior, qui ab eo retractus est: perindeque nũc est, scilicet retractu pretiosioris facto, ac si ab initio simpliciter is illum viliorem vendidisset eo pretio, quo ob retractum æstimatus est, & quod ei restituitur. Nam & ea æstimatio & æstimationis restitutio fit ex consequentia necessaria prioris contractus, ita statuente cõsuetudine. Et hæc quidem necessitas (si ita vocari debeat) ortum habuit ex principio volũtario, id est, ex mera voluntate huius, qui ita sponte cõtraxit, vltroque se in eam necessitatem conieceit. Ideò non hæc habetur pro necessaria voluntate, sed potius voluntaria, l.j. §. quòd si existant, eum glos. in verbo, pacto, C. de natur. liber. & l. alienationes, ff. famil. ercis. & quòd scribit Angel. consil. cexliij. multi cõsortes post princ. eum alis multis à me traditis suprà eo. tit. §. j. gl. 14. in verbo, *ou equipollent à vente*, nume. 13. & has quidem, & duobus sequẽtibus. Ne quis hic obiciat, quòd multis placuit, retractum non habere locum in venditione necessaria. de quo nos latè diximus in illa eadẽ glos. nu. 7. tamen si teneas, & quatuor seq. Nec quis miretur, quòd diximus, id ex euentu pendere: nec enim id nouum est in iure nostro, vt plenè docebimus infrà in fi. huius tit. nu. 18. sed vt tandem. & duobus seq.

3 *De eadem re.* ¶Igitur ex facto huius contrahentis, res immobilis ipsius transit in familiam alienam: & id quidem numerato eo, quod consuetudo ob factum illius iubet restitui. Atque ita caret & re, quam habuerat ex huiusmodi contractu, vt quæ retracta est à consanguineo eius eum quo contraxit: atque etiam re, quam dederat, vt quæ manet apud eum, eum quo contraxit: & cogitur recipere æstimationem illius: quòd nihil aliud est, quàm vt eam vendidisse cẽseatur eo pretio, quod ex æstimatione recipit. Et si id non esset propria veraque venditio, haud dubiè tamen æquipolleret venditioni. Ideò nihil est, quod dubitandum sit, quin retractus in ea locum habeat ex priuata nostra consuetudine, suprà §. j. Et si non haberet, esset aperta via fraudandi consanguineos, ita, vt hic dicitur contrahendo: quod non admittendum est, l. eũm hi, §. si cùm his, ff. de transact. & c. quantò, de diuort. cum simi.

## IN FINE EIVSDEM §. GLO. III.



1 *Laudimia an debeant solui pro rata pecuniæ, cum traditur pecunia & res.* HIC finis huius §. est ex sententia Cyn. Bal. & Ang. in l. quæritur, ff. de statu homin. vbi dicunt, quòd si emphyteuta permutat rem valentem centum, eum re valente sexaginta, & quod reliquum est æstimationis recipiat in pecunia, debẽt solui laudimia ex pecunia, non ex re, vti enam suprà diximus in j. gloss. huius. §. numer. 38. nec interim. Verùm Iacob. à S. Georg. in tractatu de Roidis, siue operis, colum. x. versicu. sed ponamus, tenet quòd ex neutro debentur, cùm huiusmodi contractus censeatur esse permutatio non venditio, per ea quæ diximus suprà eod. §. glo. j. nu. 9. si autem non constat. Et idem videtur voluisse Guid. Pap. decis. Delphinat. xeij. de consuetudine gnerali ad fin. Quem ita sequitur Andr. Alci. lib. 3. de verb. sig. char. 8. versic. quapropter ex consuetudine, & in l. ij. in prin. nu. 19. ff. de verbo. obligat.

## §. *XXXI.*



SI LE MARY, & la femme, & chacun d'eux pour le tout vendent sur eux, & chascun d'eux aucune rente: ainsi comme le crediteur la peut demander pour le tout, auquel des deux il voudroit: semblablement le lignagier de l'vn ou de l'autre peut in solidum venir au retraict de ladicte rente, & y estre receu dedás l'an & iour. Et si le lignagier du mary l'a retraicte, vel econtra, le lignagier de l'autre (s'il vient dedans l'an & iour) sera receu à retraire la moytié. Et si lesdictz deux lignagiers tant du mary, que de la femme viennent ensemble, ilz seront receuz chascun en la moytié. Ouquel cas qu'ilz seront concurrens, chacun n'en pourroit demander que la moytié.

*SI VIR & vxor & quilibet eorum in solidum super ipsis & quolibet eorum vectigal aliquod annuum vendiderint, quemadmodum creditor à quolibet eorum in solidum idipsum exigere potest: ita & consanguineus cuiuslibet ipsorum intra annum & diem in solidum admittur*

*mittitur ad retractum. Et si consanguineus mariti id retraxerit, vel è contrario, consanguineus alterius, si quidem intra annum & diem venerit, admittetur ad retractum dimidia partis. Quòd si ambo simul concurrant, alter viri, alter vxoris consanguineus, vterque eorum pro dimidia parte admittetur, neque poterunt ita concurrentes nisi dimidiam ipsam partem petere.*

## GLO. I. ET VNICA.

1 HANC rem expressim, & in specie huius §. disputat Ioan. Fab. in §. vlti. colum. ij. versicu. sed ego moneo, Instit. de duob. reis. Maritus (inquit) & vxor & quilibet eorum in solidum renunciantes Auth. de duob. reis, vendunt decem libras annuas: duo consanguinei, alter viri, alter vxoris, volunt retrahere ex cõsuetudine permittente retractum consanguineis venditoris: quid agendũ est? nam si ambo admittuntur & quilibet in solidũ, emptor habebit duplex pretium, & ille qui non est de genere retrahet, quod alius, cuius non est consanguineus, vendidit. Et si dicas, quòd quilibet admittetur ad solidum obligationis venditionis de suo genere, adhuc habebit emptor duplex pretium. Quòd si dicas, quòd quilibet soluet dimidium pretij, certè admittetur ad solidum, soluẽdo tantùm dimidium pretij, contra consuetudinem, quæ iubet solidum & integrum pretium restitui. Quòd si vnus tantùm de genere alterius veniat, erit maior quæstio, quia solueret totum pretium, & non retraheret, nisi obligationem sui consanguinei: & sic remaneret apud emptorem alia portio solida & integra, & totum pretium. Quòd si dicas, quòd quilibet admittetur ad medietatẽ, erunt aliæ duæ medietates apud emptorem. Et ideo relinquit Fab. cogitandum. Sed hìc vide Chasse. hoc eod. tit. §. viij. & quæ diximus suprà eodem tit. §. xxiij. in glos. ij. nume. 6. ex istis denique, & seq. Est autem similis omnino huic nostræ consuetudini, Borboniorum consuetudo, cap. ccccclxvj.

*Si maritus & uxor & eorũ quilibet vendiderunt annuũ vectigal, vtrius consanguinei admittuntur.*

*Consuetudo.*

2 ¶SED hic locus offert quæstionem, quam ex facto vidimus: Vir & vxor simpliciter, vel quilibet eorum in solidum, aliquid vendunt, quod est alterius eorum tantùm, (id quod sæpe faciunt fieri ementes, vt contra vtrunque euictionis nomine possint agere) an hoc casu consanguineus eius, cuius erat res vendita, admittatur in solidum, an verò & consanguineus alterius quoque admittatur? Dic solum consanguineum eius, qui dominus erat, esse admittendum, quia is solus totum vendidisse videtur, qui solus est dominus, argumento eius, quod respondit Bart. prout illum retulere, & secuti sunt Bald. & Salic. in l. si liqueat, & ibi quoque Franc. Aret. qui eam l. legit cum l. si mater, C. de inoffic. donat. quòd si vir & vxor in eodem instrumento donauerunt rem viri, ipse vir tantùm censetur donasse, per tex. ibi, & in l. ij. C. si aduers. donat. & idem Bal. & Alex. in l. si constante, §. si vxor, ff. sol. mat. Quibus adde tex. in l. si res, ff. de iure dot. & quod voluit Bal. in auth. hoc amplius, col. vltim. C. de fideicom. quem citabimus infrà nu. 6. & quod item voluit Ias. consi. excij. concurro, in fi. lib. 2. Et quia etiam ratio retractus hìc cessat, cùm ea res non exierit à familia.

*Quid si illi vẽdunt quod alterius tantùm est.*

3 ¶Quòd si quispiam hìc dicat, vt aliquando nonnullos doctos audiuimus dicere, hunc qui adhibitus est ad contrahendum, licet non esset dominus: tamen teneri ad euictionem, si res euicta fuerit: vel in solidum, si ita promiserit: vel ad minimum pro virili parte, ex l. reos, §. cùm tabulis, ff. de duob. reis. & ibi concor. quæ quidem euictio id totum quod emptoris interest, compræhendit, l. venditor, ff. de euict. & l. si controuersia, & l. cùm successores, C. eod. cum simi. ideò tenetur emptor in alium fundum æqualis æstimationis: vt probat text. in c. j. tit. de inue. de re ali. fact. & in c. ecclesia sanctæ Mariæ, le j. extrà vt lit. pen. neque enim satis est, si offerãt quantũ pretij nomine dederit, d. l. cùm successores. Igitur aberit à familia is fundus, quem loco alterius pro euictione debet. Huic statim illud respondebo, non inspiciendum esse, quòd ille obligatur ad euictionem. fortè enim res nunquã euincetur: nec satis esse, quòd euinci possit, per no. in l. inter stipulantem, §. sacram, ff. de verbo. oblig. & in l. si diem, §. vlt. ff. de iurisd. omn. iudi. & Io. Fab. in §. illud quæsitum, Insti. de rer. diuisi. Deinde nec illud statim concedo, vt is teneatur ad æquale prædium. nam in iure id non probatur, sed potius contrarium: vt colligi potest, si solerter inspiciamus, ex l. fideiussor, & ibi Bartol. ff. de doli mali excep. & eodem Bart. in l. si insulam, in iij. oppo. ij. partis prio. & ibi latius Imo. chart. vlti. ff. de verbo. obliga. & Bald. in l. si traditio, in vij. q. C. de acti. empt. Ex quibus intelliges euictionem non in eo esse, vt reddatur fundus ipse euictus, si ad manus venditoris redierit, nedum vt alius tradatur, sed in eo tantùm quod interest: id quod consistit in pecunia numerata, vt per text. in l. si quis ab alio, ff. de re iudi. & voluit glo. not. in extrauag. prouidè, in verbo, obligationibus, tit. de sent. excom. quæ ob id dicit eum text. loquẽtem in debito pecuniario habere locum & in obligationibus ad interesse. Quæ autem traduntur in d. cap. j. de inue. de re ali. fact. & in d. cap. ecclesia sanctæ Mariæ, sunt casus speciales, vt non obscurè sentiunt Docto. in eis locis. Postremò si is cogatur ad tradendũ aliquod prædiũ, vel etiã ad vendendũ, quò soluat pecuniã ob quã condẽnabitur pro huiusmodi interesse: tunc haud dubiè admittetur cõsanguineus ad retrahendũ id prædiũ traditũ vel venditum, restituto pretio prioris venditionis,

*Interesse consistit in pecunia numerata.*

nis,pro quo tūc dabitur,vel æſtimatione ipſius intereſſe,iuxta ea quæ plenè dicta ſunt ſuprà, §.j.glo.14.in verbo,*ou equipollent à vente*, pluribus in locis. Et tunc nihil aberit à familia.

*Cum vir & uxor vendūt, ad quem eorū præſumitur pecunia perueniſſe.*

4 ¶Nec tamē aliud omittemus,quòd in caſu noſtræ cōſuetudinis,videlicet cùm vir & vxor ſimul vendunt,& fatentur ſe recepiſſe pretium,Bar.conſi.cxxiiij.punctus quæſtionis talis eſt Domina P.dicit præſumi pecuniam ad vtrunque pro dimidia parte perueniſſe, arg.d.l.reos, §.cùm tabulis,ff.de duob.reis.quo in loco Franc.Are.huius conſi.meminit,nec tamē aliquid certi diffinit:ſicuti nec Alex.qui & illum memorat,conſi.xxxviij.conſideratis his,col.j.verſi. fortius voluit,libr.2.Verùm id expreſsè ſequitur Pau.Ca.in d.§.cum tabulis,& conſi.ccxcvj. viſis actis & actitatis coram domino Aſtorgio,col.j.lib.1.& rurſum conſi.ccclx.Bart.in quodam,in prin.eod.lib.1.& conſi.ccclxij.ſuper primo dubio præſuppoſita cæcitate,ante fi. lib.2. & Franc.Cur.ſenior conſi.liiij.ſæpe,col.ij.verſic.pro qua parte.& Lud.Bol.in l.vlti.ff.de iure dot.in ij.interpreta.& ante eos Bal.in l.mater,col.iiij.verſi.modò quæritur, C.de rei vendic. niſi (inquit ipſe Bal.)appareat contrarium. Verbi gratia,ſi primùm vir recepit totū pretium, poſteà vxor ſe pretium participaſſe dicit : nam ex præambula numeratione apparet virum totum recepiſſe : ex ſequenti verò confeſsione,licet inducatur probatio inter emptorem & mulierem,non tamen inter maritum & vxórem.Idem autem Bal.in l.j.col.ij.verſi.prædicta faciunt,C.de duob.reis,poſteaquā illam Bart.ſententiā retulit,nulla re alia adiecta confeſtim ſubdit,hæc non determino. Idem præterea in c.conſtitutus,ad fi.extrà de procu. In eodem (inquit) inſtrumento vir & vxor poſſunt eſſe duo rei credendi in ſolidum,ſed non debēdi, niſi tota pecunia perneniat ad vxorē: vt dicit no à Spec.quo loco ſtatim citabimus.Et ſubdit tamen,habes glo.quòd vnuſquiſque pro parte acquirit,& pro parte tenetur , in l.ſcripturæ, C.de fide inſtru.nec alind addit,tanquam hæreat in ſalebra.

*De eodem.*

5 ¶Idem denique Bal.in auth.ſi qua mulier,col.ij.verſi.pone ergo quòd vir, C.ad S.C.Maced. conſtanter aſſerit,ex confeſsione non præſumi aliquid ad eam perueuiſſe,niſi id verè probetur,per tex.ibi.niſi ſi coram iudice in figura iudicij id faciat,ſecundùm Nicolaum Matt.arg. l.nec ſi volens,& l.cùm affirmes,& l.iubemus,C.de lib.cau.& ſequitur Sal.& Pau.Caſt.ibi & Imo.in c.cùm contingat,col.xv.verſic.ſed iuxta prædicta poteſt dubitari,extrà de iureiur.& in l.ſi cum dotem,§.tranſgrediamur.& ibi quoque Ro.ff.ſol.matr.& in l.cùm vir,col.antepe. verſic.item aduerte quia poteſt,ff.de vſucap.Pan.conſi.xliiij.in præſenti quæſtione,col.j.lib.1. & Ang.Aret.in §.eſt & aliud,col.j.verſi.& aduertas, Inſtit.de donat.& in §.item ſi in iudicio, col.xvij.verſ.quid ſi cum iuramento.Inſti.de excep.& Alex.ſubdubius tamen,conſi.cix.viſo proceſſu,lib.4.& conſi.clxxij.in cauſa & lite,col.v.verſ.ſimiliter non obſtat,lib.6.Bal.Nouel. in tract.dotium,in j.priuilegio vij.partis prin.& Io.Campe.in tract.eiuſdē.tit.in j.q.iiij.partis. Soci.conſi.xv.viſis prædictis,col.vj.verſic.eſt ergo aduertendum,lib.j.& Matthæ.Afflict.deci. Neapo.ccix.in cauſa ſororis,vbi dicit hanc opin.fuiſſe approbatam,& ſecundùm eam iudicatum fuiſſe à ſacro conſ.Neap.& Fabia.in tracta.de empt.& vend.in xxxvij.q.iij.partis prin. & Bernard.Laud.in additio.Barto.in dicto conſ.cxxiiij.& Steph.Bertr.conſil.ccxxxvj.multa ſunt,nu.22.lib.1.Et idem voluit Spec.tit.de oblig.& ſol.§.ante omnia.verſic.ſed porrò vir & vxor,& ibi Ioan.Andr.in addi.poſt Vber.Bob.& Alber.in d.auth.ſi qua mulier , vbi & alios Antiquiores citat.Et facit quod ſcripſit Homod.conſi.xlj.omiſſa narratione. Sed & idē Bal. de hac re ſcripſit in l.ſi cum ſeruum,col.ij.verſicu.ſed quid ſi mulier, ff.ſi cert.pet.vbi addit iuramentum mulieris,vt nonnulli alij ſuprà dictorum.

*De eodem.*

6 ¶Nec interim tamen prætermittam,quòd in eadem propè ſpecie tradit Bal.in auth.hoc amplius, col.pen.verſicu.& not.hìc argu.C.de fideicommiſ.quòd ſi vir & vxor in eodem contractu ſunt nominati,& primo quidem loco vir,ſecundò vxor,præſumitur vir principaliter contrahere,vxor verò intercedere,argu.text.ibi,ante fin.cùm dicitur , prout quiſque eorum prior nominatus.Subiungit autem , quòd quando ſunt ambo pariter obligabiles , vterque cenſeatur principalis , niſi contrahatur ſuper re vnius tantùm,vel niſi ad vnum tantùm res perueniat.l.ſi non ſinguli , ff.ſi cer.peta.vel niſi color ſit quæſitus.l.vir vxori,§.vlt.ff.ad S.C. Velleia. Et id nuncupatim ſequitur Lud.Bol.conſi.xliiij.cor mundum.& cap.pro tanto,col. ſecunda , verſiculo quod etiam probatur.

*Si pater & filius ſimul fatētur recepiſſe pretium,ad quem præſumitur perueniſſe.*

7 ¶Sed & tu ſuper his vide, quæ in ſimili differunt Doctores , videlicet in patre & filio , qui ſimul in eodem inſtrumento confitentur recepiſſe pretium,aut aliud quippiam:an vterque teneatur,an alter tantùm,tanquam pretium, aut aliud,præſumatur ad vtrunque perueniſſe, aut ad alterum ſolùm. Vide Pet.Dy.Cy.Ray.Alber.Barto.Bald.Ang.Raph.Co.Imo.Roma. Alex.& alios Recentiores in d.l.ſi cùm dotem,§.tranſgrediamur,ff.ſol.matri.Iaco.Aret.Bart. Bald.Imo.& Recentiores in l.ſi conſtante,in princ.eod.tit.Rapha.Co.conſi.xl.quidam filio, in ſecundo dubio.Ro.conſ.cccclxij.quò ad propoſitum.Alex.in additio.Bar.in l.in duobus, §.vbi duo,colum.vltim.ff.de duob.reis.Ange.Aretin.in dicto §.eſt & aliud.Inſti.de donatio. & in §.fuerat,colum.antep.verſic.quæro,vidimus quid debeat,Inſti.de actio.Flanciſc.Curt. Seniorem d.conſil.liiij.per totum,Corne.conſil.ccciij.in hac conſultatione , ferè per totum, libr.4.Barba.conſi.xliij.ſempiterna,colum.v.verſicu.& adduco,libr.2.Lud.Bolo.dicto conſi. xliiij.colum.ij.verſicu.cùm itaque. Stepha. Bertrand.conſilio.iiij.donatio,in iiij.dubio, libr.1

Carol.

Carol.Ruin.consil.clxxxvj.ponderatis,colum.ij.nume.7.lib.1. & consi.liij. de duobus, col.vj. versicu.præterea & secundò,lib.2.

8 ¶Quid autem,cùm plures se æqualiter obligant, constat tamē pecuniam ad alterum tantùm peruenisse,aut ad eum principaliter negotium pertinere:an vterque tenetur,tanquam principalis,an verò is,ad quem pecunia non peruenit,aut negotium aliter non pertinet, tanquam fideiussor tantùm? Vide glo.in l.sed Iulianus,§.item si duos, & ibi quoque Guli.Cu.tum ibi, tum in princ.eius l.& vtrobique Ang.& Pau.Cast.etiam in prin.ff.ad S.C.Macedo.Bart.in d.l.in duobus,quæ est iij.§.vbi duo.& ibi quoque Pau.Cast.& Franc.Aret.ff.de duob.reis. eundem Bar.in l.si vt certo,§.si duobus,col.v.versi.sed contra istam,ff.commo.Sali.in l.hoc ita,in x.q.C.de duobus reis.Ro.in l.generaliter,ad fi.ff.de fideiussor.vbi de hoc consuluisse se dicit, vt fecit consi.cxiij.visis suprà consultis,in j.dubio.Pau.Cast.consi.cccxxxj.in causa Syluestri, col.j.lib.1.& consi.ccccix.consideranda,post princ.lib.1.Ioan.Ana.consi.lx.in quæstione ista,& ibi Lud.Bol.in addi.Alex.in l.Marcellus,ff.de fideiuſ.& consil.clxix. viso processu,col.j.lib.2. Barb.dicto consi.xliij.sempiterna,col.iiij.versic. capio modò,lib.2.& consi.xxvj.vbi Christus, col.ij.lib.3.& consi.xcj.illud referam,col.vj.eod.lib.3.& consi.xij.illud afferam,col.viij.in iij.dubio,lib.4.& consi.lxxxvj.magnus dicit,col.iiij.versic. & indubitanter,eod.lib.4.Corne.consil. cccxvj.in consultatione,col.j.versic.tamen his non obst.lib.4.Franc.Cre.singu.xxxviij.in eodem instrumento,vbi singu.dicit glo.in d.§.item si duos.Socin.consi.lxxj. suppositæ conclusione,lib.3.Hippo.Marsi.sing.ij.si plures fideiussores. *Si pecunia ad unum ex contrahētibus peruenit,an alter obligetur ut principalis, an ut fideiussor.*

9 ¶Denique,an duo etiam æquè principaliter aut in solidum obligati,videantur inuicem fideiubere,quod magni est momenti. Nam si vnus non esset soluendo,alter tanquam fideiussor teneretur. Vide igitur tex.& glo.in d.l.vir vxori,§.vlt.& ibi omnes propè Doct.ff.ad Senatusc. Velleia.& in l.si duo rei,& ibi Fran.Are.ff.de duob.reis,& in l.reos,in prin.& ibi quoque Alber.Bart.Ange.Imo.& alios,ff.eod.tit.& glo.in d.l.in duobus,§.vbi duo,in verbo,à reo,& ibi Albe.num.2.eod.quoque titu.& in l.j.& ibi quoque Cyn.Bal.& alios, C.eod.quoque tit.& in §.j.in verbo,si quis enim,& ibi quoque Iacob.Bel.& Bart.in authen. eiusdem tit.Signo.consi. lxxvj.quidam nomine D.Albe.in l.idem est.col.j.nu.2.ff.ad Senatusc.Velleia.Bar.in l. si constante,col.v.in fi.viij.quæst.& ibi Alex.in §.quoties,col.iiij.versic. iuxta hoc dubitatur,ff.solu. matri.Bald.in l.per diuersas,in xv.quæst.ibi,si autem ista,C.manda.& consi.cxcviij.ad intelligentiam,ad fi.lib.1.quod repetitur consi.ccccl xvj.lib.5.& eundem Bal.consi.cxcij.punctus pro hibetur,eo.lib.5.Ioan.Fab.in §.vlti.col.j.Instit.de duob.reis.Ange.consi.xxxij.quidā Andreas, Anto.consi.xxxviij.Iesu.& c.quia maior pars,in j.dubio.Corne.consi.lj. licet in hac,col.j.lib. 2.& dicto consi.cccxvj.col.j.lib.4.& Fran.Areti.consi.xxxiij.consultatio,in iiij.& eod.vlti.dubio.Ludo.Bolo.d.consi.xliiij.col.ij.versic.pro hoc etiam. *An cùm duo simul se obligant,alter pro altero uideatur fideiubere.*

10 ¶EX VERBIS autem huius §.cùm dicitur, *le crediteur la peut demander pour le tout auquel des deux il voudroit*, satis constat,quòd si duo aut plures in solidum sint obligati ad quid dandū, poterit quilibet eorum in solidum cōueniri,cogiq; ad id dandum: quod & iuris antiqui est, d.l.reos,§.j.& ibi glo.& Docto.ff.de duob.reis,& l.j.C.eo.tit.& l.si diuisa,C.locat.De iure autem authen.vnus in solidum non tenetur,etiam si id actum sit, nisi si cæteri nō sunt soluendo,aut sunt absentes,§.j.in authen.de duob.reis.& auth.hoc ita,C.eo.tit. Nisi etiam renuntiatum sit beneficio diuidendarum actionum,vt dicit glo.in d.authen.hoc ita, & gloss.quoque vlti.in §.vlti.Instit.eod.tit.& in d.§.j.in verbo,cedere, in authen.eiusdem tit.quæ dicit id consuetudine obseruari,& Docto.vbique. Apud Pictauos autem vsus passim obtinuit, vt obligari in solidum possint,& in solidum conueniri, & compelli, etiam si nulla sit renuntiatio. Et hoc,vt diximus,apertè ostendit hæc nostra consuetudo. *Si duo sunt in solidum obligati,an quilibet insolidum possit conueniri.*

11 ¶SED & illud scire debes,quòd si etiā non dicatur,vt omnes teneantur in solidum,sed simpliciter,vt quilibet eorum teneatur,sine ea adiectione,in solidū,id est, vt verbis Gallicis pronunciemus,*lesdictz telz,& chacun d'eux:* certè illud significatur,vt vnusquisque solus in solidū teneatur:ea est enim priuata ac peculiaris significatio eiusdem dictionis,quilibet,l.si pluribus, & ibi gl.& Bart.& Imo.ff.de leg.ij.& l.non distinguemus,§.cùm in plures, & ibi quoque Bar. & alij.ff.de arbi.& c.cùm plures,de offi.deleg.lib.6.Iaco.But.& Bal.in l. pluribus,ff.de procur. Bar.in l.hoc articulo,col.j.versi.oppone & videtur,& seq.ff.de hære.insti.Bal.in l.vlt.§.ipsum, C.de bonis quæ libe.& in c.1.§.vlti.propè fin.& ibi quoque Aluar.tit.de succes.feud. & idem Bal.consi.clviij.proponitur quòd quidam,in ij.dubio,lib.3.Pet.Anch.consi.ccclv.visis puncto, col.j.Anton.consi.xxix.visis puncto,col.j.Pau.Castr.consi.ccclxxxiij.notandum est.col.j.lib.1. Alex.consi.xiij.perspectis his,col.vlti.lib.5.& consi.xxij. viso titu.col.iij.versic. quarta ratione, eod.lib.5.& consi.cxxxv.videretur prima,in prin.eod.lib.5.Cæpolla consi.causarum criminal. xiiij.col.iij.versi.& licet plures.Corne.consi.xl.in hac consultatione,in fin.lib.2.& consi.ccxl. Bonaura,col.ij.eod.lib.2.Soci.qui alia allegat consi.50.viso instrumento,col.j.lib.1.Guid.Pap. sing.cccix.dictio,versi.dictio cuilibet.Fran.Cur.senior,consil.50.memoriæ,nu.258.Caro.Rui. consi.lxxvj.circa casum,col.ij.nu.4.lib.1.Ludo.Gozad.consil.xxvj. in causa illustrissimorum, col.vj.num.38. Sed & tu de alia vi & natura huius dictionis,quilibet,vide Bar.in l.re coniuncti,col.v.versi.secundò quæro dixi,ff.de leg.iij.Paul.Castr.consi.cclxxv.super primo quæsito. *Dictio (quilibet) facit, ut omnes in solidum teneantur.* *Alia de ea dictione.*

colum.ij.versic.contrarium puto,quia licet,& iterum versic. contrarium puto:nam sola,lib.1. & Carol.Molend.in consuet.Parisi.titu.j.§.ij.num.45.

12 *Idem de dictione, singuli.*

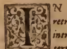
¶Illud autem vulgare verbum Gallorum, *chacun*, non tantùm per eam dictionem, quilibet, intelligitur,sed per eam quoque,singuli,nam si velis Latinè dicere, *André,Pierre,& Iean,& chacun d'eux:*ita poteris dicere,Andreas,Petrus,& Ioannes,& eorum quilibet, & singuli. Ideoq; & hæc quoque posterior dictio rem cuilibet in solidum attribuit.l.potest,ibi,vel vnus in plurium,vel singuli in singulorum.& l.seq.quæ incipit,vel singulis,ff.de vulga.& pupil.substitu. & in l.in singulis,ff.ad leg.Falcid.& l.singulis,ff.de except.rei iudic.& voluit per quædam ex illis ll.Bald.consi.ccccIxj.inter Ioannem,col.ij.lib.1. Et idem de dictione,quisque,voluit Petr. Ancha.consi.ccxlv.duo prima,in ij.dubio.Et de dictione,quacunque,per l.filiabus,& ibi Doctor.ff.de leg.j.& Carol.Rui.d.consi.lxxvj.vbi suprà.

*Idem de dictione, quisque.*
*Idem de dictione, quacunque.*

## §. XXXII.



N ACQVESTZ faictz par aucun & par luy venduz sont receuz au retraict les lignagiers du vendeur, soit de par pere, ou de par mere. Et si lesdictz lignagiers estoyent concurrens dedans l'an,ilz serõt receuz:c'est à sçauoir ceux deuers le pere en la moytié,& ceux deuers la mere en l'autre moytié.



*N REBVS à quopiam quæsitis & ab eodem venditis admittuntur ad retractum consanguinei venditoris tam paterni quàm materni. Et si vtrique intra annum consanguinei concurrant, ferent paterni dimidiam partem,materni alteram dimidiam.*

## GLO. I. ET VNICA.



1 *Retractus an habeat locum in acquæsitibus. Consuetudines de ea re.*

N MVLTIS partibus Franciæ non habet locum retractus proximitatis in rebus acquisitis,sed tantùm in bonis quæ ex successione generis nobis obuenerũt: videlicet apud Parisienses cap.174.Meldenses,cap.87.& expressius cap.105.Melodunenses,cap.22.& expressius cap.25.Senonenses,cap.31.Trecenses,c.144.& multis sequent.Caluimontenses in Bassigniaco, cap.112.Victriacenses, cap.127.Ambianenses,cap. 47.Monstrolienses maritimos,cap.72.& 75.Belquercenses,cap.13.Carnutenses, cap.68. & iterum 171.Aurelianenses,cap.276.& aliis pluribus,& declaratur cap.294.Turonenses,cap.1.huius titu. *de retraictz*, in illis verbis, *les lignagiers du vendeur habiles à luy succeder en la ligne, dont ment la chose vendue:* quæ verba non possunt conuenire rebus acquisitis. Borbonienses, cap. 422.& cap.434.Blesenses,cap.194.Dunenses,cap.79.Bituricenses,hoc eod.titu.cap.1.Burgundienses,hoc quoque titu.cap.item 1.Artesienses,cap.83.& expressius cap.85. Morinenses,capit. 18.Marchienses titu. *de retraict lignagier*, cap.1. qui est omnium consuetud.260. nisi tamen in consanguineis paternis non etiam maternis,vt declaratur §.viij.qui est omnium 267. Et Lorrienses in præfectura Montargij,hoc eod.tit.§.j.Altissiodorenses, quos vulgò vocant Auxerrenses,hoc quoque tit.§.j.qui est omnium xxxij.Senlites,siue Syluanectenses hoc item tit.§.j. Comitatenses Burgundos,tit. *reachaptz*, §.viij. Niuernenses hoc quoque titu. cap.1. Valesienses tit.j.§.xv.& expressius titu. *de retraict*, §.j. qui est omnium 82. Landunenses aliosq; Veromandenses,partis iij.tit.viij.§.j.qui est lxxv.illius iij.partis,à contrario sensu. Vt non immeritò Masuer.in titu.de retractu,§.j.dixerit retractum non habere locum in bonis acquisitis, secundùm consuetudinem Franciæ:vti etiam dicit Bened. in repet.cap.Raynutius,in verbo,& vxorem nomine Adelasiam,num.636.de testa. Statutum quoque Mediolanense, ex quo huiusmodi ius cõpetit,loquitur nuncupatim de re paterna,vt videre licet apud Ias.consi.cxciiij. superuacuò,lib.2. Idq́ue etiam ex statuto Lucanæ ciuitatis obseruatur, vt videri potest ex Philip.Deci.consi.ccxxij.viso puncto. {& Maria.Socin.iunior consi.xxij. pulchra est præsens consultatio,in casus positione,& in ij.dubio,lib.1.& iterum consi.j.pro resolutione,colum.vj. versicu.aggrediar nunc quartum,lib.2.& ex statuto Castri noui de Carsagnana, testimonio eiusdem Maria.consi.xx.in proposito casu,lib.1.}

2 *A maioribus accepta,magis sunt familiæ, quàm à nobis comparata. Vasallus nõ potest præiudicare heredibus*

¶Idq́ue summa ratione subnixum est:quia ea, quæ ita ex successione nostrorum excipimus, magis sunt familiæ,quàm quæ nos ipsi comparauimus. argu.l.iij.ff.de interd.& relegat. Ideò Bald.in cap.inter dilectos,col.iij.versic.item scias,extrà de fide instru.dicit,quòd si vasallus alienat feudum quod sua industria quæsiuit,nocet suis posteris: non etiam si alienat feudum à progenitoribus acceptum. Nam & generaliter vasallus non potest præiudicare filiis, aut agnatis,etiam suis hæredibus,in feudo antiquo,cap.1.§.hoc quoque,& ibi glos.in verbo, inuestire,& Docto.titu.de succes.feud. In nouo autem potest,glo.Iacob.Belui.Bald.Marti.Land. Cardi.Alex.& omnes ibi,Andre.Iser.in cap.1.per illum tex.à contr.sensu.tit.de ali.feud.pater.

idem

idem Iaco.Belui.in cap.1.§.aut si libellario,& ibi Bald.col.j.versic. tertius casus,tit.quib.mod. feud.amit.Nico.Mat.in l.j.C.de reuoc.donat.Bald.in l.j.col.ij.versic. & prædicta faciunt. C.de bon.liber.& in l.vlti.in princ.C.de liber.cau.& consi.cclxxvj. ad euidentiam,paulò post prin. lib.5.vbi id dicit rationabile. Ange. in l.adoptiuum,§.j.ff.de in ius vocan.Iac.Aluat.in cap.1.§. vlti.in xviij.& iterum,xlvij.conclu.tit.quæ fuit pri.cau.bene.amit.Alexand.consi.xviij.attentis narratis,col.ij.versic.hoc etiam,& seq.lib.5.quod repetitur consi.cxviij.lib.6.& idem Alexan. consi.xxviij.in causa,col.j.eod.lib.5.vbi & alios citat.Barb.consi.lxvj. afferam in medium,col. x.& sequen.lib.4.& Ludo.Gozad.consi.iiij.prima facie, col.iij.num.9. & diximus suprà eod. titu.§.xj.in glo.vj.in verbo, *s'il est plus proche*, versicu.vlti. Et de emphyteusi quoque idem respondit Petr.Ancha.consi.cxliij.pro domina. Et vide interim Bald.in c.1.col.iij.versic. quæro vtrùm pater,titu.de prohi.feud.ali.per Fede.& quod dicit Ange.consi.cx.sanctissima,col.ij.id esse diuturnius atque ad nostros transmissibilius,quod à capite in membra transmitti cœpit, per l.pater.§.quindecim,ff.de lega.iij. *in feudo antiquo, potest autem in nouo.*

3 ¶Et facit etiam,quod in simili tradit Bal.in l.j.ante fi.C.per quas perso.nobis acqui.& Franc. Aret.in l.idem Iulianus,§.si quis alicui,col.penul.ff.de leg.j.& Alex.consi.cvj.viso themate instrumenti,col.vlti.lib.4.& latè consi.sequen.in causa Nicolai,post prin.& Ias.in l.ij.col.lxxvj. quæ est in char.penul.col.j.versi.tertiò limita,C.de iure emphy. Nam & in iis,quæ ipsi nobis comparauimus,plus iuris,quàm in cæteris,habemus.l.si quid in libello,& ibi glo.& Bar.ff.de capti.& postli.reuer.& not.Ioan.Molen.in c.nullus.de elect.lib.6.& Bar.in l.si insulam, col.iij. in vj.oppo.ff.de verb.oblig.& latè ostendimus suprà titu.xiiij.qui est, *de donations*, §.j.in glo.ij. cùm reddimus rationem illius consuetudinis facientis ius disponendi libere de suis acquæstibus,non item de suis bonis patrimonialibus.Qua etiam ratione Gera.Bago.tenet,retractũ non habere locum in illa sua acquisitis,in illa sua disput.retractus,versicu. super termino,immobilem.vti etiam facit D.Boër.in consuetud.Biturig.hoc titu. *de retraict lignagier*,§.j.in glos. ij.& latiùs decis.lxxvj.proximiori,colum.j.& ij. Sed & huc pertinere videntur omnia iura,suprà in præfat.huius titu.pro ratione retractus adducta,quæ maiori ex parte loquuntur de rebus quæ maiorum nostrorum fuerunt. *De eodem.*

4 ¶Verùm cùm nostra hæc consuetudo,& in acquæstibus quoque retractum admittat,ea haud dubiè,quantùm ad nos, sequenda est:quandoquidem vnaquæque prouincia suo sensu abundat,cap.illa.xij.dist.cum aliis simi. Nec tamen in hoc sola est nostra consuetudo.nam & similis est apud Cenomanos, cap.376.Andes,quos Andegauos nunc vocamus,cap.366.Rochelanos,cap.29.Burdigalos,cap.14.Normanos,cap.115.qui talis est, *de querele de fief vendu*.§.*si aucun a conquis*. Ex consuetudine autem Aruernorum , acquæstus retrahi possunt à consanguineis paternis eius qui acquisiuit,& posteà vendidit,non etiam à maternis,vt cauetur titu.consuetudinum eius nationis, *de retractz*, cap.25. Cuius etiam meminit Masuer.titu.de successio.§. item in bonis acquisitis,& in d.§.j.huius titu.de retractu. *Cõsuetudines, quæ permittũt retractum in acquæstibus.*

5 ¶CAETERVM stante alia consuetudine,quæ frequentior est in Galliis, quæ scilicet retractũ non nisi in bonis patrimonialibus admittit,multa occurrunt dubia,quæ nos discutienda ducimus,neque enim nostratibus tantùm canere volumus. Quæro igitur, quid si quis tãquam consanguineus retrahat rem patrimonialem ab alio suo consanguineo venditam & posteà eandem alteri vendit:an erit locus retractui,tanquam in re quæ processit à genere:an nõ erit, tanquam in acquæstu.Bal.consi.lxxxv.præmissis,lib.5.repetito consi.ccccclx.eod.lib.consuluit in casu ad hãc speciem pertinente. Testator enim prohibuerat,ne filij ipsius hæredes domos suas alienarent, nisi sibi ipsis:vnus autem eorum alteri vendiderat:an iste emptor posteà poterit extraneo vendere id,quod à fratre emit permissu testatoris. Nam quod ipse non emit, sed iure successionis habet,alienare haud dubiè non potest in extraneum.Et respondit Bald. in dicto consi.eam portionem,quam à fratre emit,liberè eum posse alteri vendere:nam prior illa venditio facta fuit iudicio testatoris: vnde emptor ius habet vendendi cuicunque velit.l. pater filium,§.quindecim,ff.de leg.iij.cui ipse Bal.ibi hanc epitomen adscripsit.Qui prohibetur alienare partem suam,non videtur prohibitus alienare partem quam redemit. Nam verba prohibitoria deficiunt,& cùm testator permiserit ei vendi,& liberè quoque tradi permisit, ex natura contractus,cuius obligatio est ad rem liberam tradendam,vt not.in l.ex iis prædiis, C.de euictio. Hæc ille propemodum,in dicto consilio,quæ & huc multùm faciunt : quia & hic consanguineus redemit iudicio legis municipalis,quæ comparatur iudicio testatoris,glo. Bart.Ang.Raph.Corn.& Alex.in l.j.C.de his quib.vt indig.cum concord. à me congestis infrà eod.titu.in fi.totius tit.in iij.quæst.num.13.denique obligatio. *An retractus habeat locum in re tracta per proximitatẽ, & posteà uendita.*

6 ¶Cui adde,ad id quod dictum est,venditorem teneri ad tradendam rem liberam,text.in l.in venditione,ff.de act.emp.quem ad hoc expendit glo.in l.cùm venderes,ff.de contrahen.emp. cum aliis simi.à me adductis suprà eo.tit.§.j.glo.ix.in verbo, *ou lignagier*, nume.56.& idem videri. Sed & quòd res semel licitè alienata,possit & posteà semper licitè alienari in quemcunque,per d.§.quindecim,voluit Bart.ibi, qui id trahit ad merum imperium semel delegatum. & rursum in l.j.paulò ante fi.& ibi quoque Io.Plat.col.iij.versi.similiter vbi ius,C.de imposi. lucra.descrip.lib.10.& Signo.consi.ccx.in nomine,&c.quæstio præsupponitur,col.ij.versic.se- *De eodem re.* *Res semel licitè alienata potest semper posteà licitè alienari.*

cundò sic.Albe.in l.j.nu.22.ff.de offic.eius cui manda.est iurisd.Bald.consi.lij.substitutio,post medium,lib.2.& consi.lvij.item institun,col.ij.eod.lib.1.Paul.Castr.consi.ccxlij.super primo, col.ij.versi.secundò quia post venditionem,lib.1.& consil.ccccxlvij.si iste masculus,in fi.eod. lib.1.Ludo.Bolo.consi.xliij.Ser Iacob.col.v.versicu.aut & tertiò.Franc.Rip.lib.1.respon.cap.2. clerici,num.13.& lib.2.eiusdem operis,cap.25.feudalibus,num.19. Et facit etiam tex.in l.tutor rerum,& quod ibi dicit Bart.ff.de admi.tuto.

7 *De ea quæst.* ¶Contrarium tamen videri posset in nostro casu,scilicet quòd redemptio, siue retractus,aut recuperatio,facta ab eo,qui est de familia vel genere prioris venditoris,non debet operari,vt res ita recuperata non dicatur esse de genere vel de patrimonio:cùm ea recuperatio ad id esset destinata,vt ea res remaneret in familia siue genere huius consanguinitatis : ideò cùm sit inducta ad hunc effectum,non debet contrarium operari.l.legata,ff.de legat.j. & l.legata,ff.de adi.legat.& l.cùm tale,§.vlti.ff.de condi.& demon.& c.cùm inter, extrà de except.& cap.suggestum,& ibi Imol.de appel.cum simi. Quam rationem in casu huius statuti expendit Phil. Deci.consi.lxxxviij.cuius superscriptio incipit,valet statutum,col.iij.versicu. secundò principaliter. In qua re inspicienda sunt verba statuti : nam si ea loquuntur de rebus quæ fuerunt maiorum,aut aliis verbis similibus vtuntur, putarem in his rebus à cõsanguineo redemptis, & posteà alienatis statutum habere locum:nam verum est,hæc fuisse maiorum. Si autem loquerentur de rebus, quæ nobis successione obuenerunt , aut similibus,contrà putarem non esse locum statuto , cùm hæc nobis successione non obuenerunt, sed ea nostris facultatibus redemimus.

8 *De eodem.* ¶Ad d.autem §.quindecim,vide omnino Paul.Cast.post glo.in l.voluntas,col.ij.versi.breniter aduerto, & ibi quoque Iaso.col.vlti.C.de fideicom. & eundem Paul.consi.lxxvij. visis & consideratis.col.iij.versi.circa primum,lib.1.& consi.ccccxlvij.si iste masculus,col.ij. & iterum in fi.eo.lib.1.Io.Ana.cõsi.xlvij.illud præsupponitur,col.ij.versi.nec prædictis obst.& ante hos Bart.in l.pero,§.fratre,versicu.venio ad tertiam partem,ff.de leg.ij. & in l.filiusfamiliàs,§.diui, col.iij.versi.circa materiã,& ibi Ias.tum in j.lect.col.vij.versi. circa secundum remedium,tum in ij.lectu.col.xij.versi.eiusdem initij,& ibi Ioan.Cro.col.xv.versi.prima fit conclusio,& multis sequen.& Ferdi.Loaz.nu.430.& seq.& Fran.Rip.nu.66.ff.de leg.j. Et vide etiam Alex.post alios,in l.j.col.penul.ff.de offi.eius cui mand.est iurisd.& Soci.consi.ccxl.materia,col.xj.versi. ex quibus concludendum,lib.2.& Phili.Deci.consi.lxix.visis duobus,col.j.versic. quartò pro ista,& col.iij.versi.vlti.non obst.& d.consi.lxxxviij.col.iij.versi.secunda difficultas,& duobus sequen.& in addi.cousi.clxxxij.in casu occurrenti,col.vlti.

9 *Consuetudines de ea re.* ¶Sunt autem priuatæ quædã nostræ Galliæ consuetudines,id priuatim expresśimq; , de quo hîc quęrimus,diffinientes.Nam ex consuetudine Parisiensi retractus habet locum,cùm quis vendit rem patrimonialem familiæ , quam à consanguineo venditam retraxit. & quod plus est,quam etiam à consanguineo primo loco , & fine retractu comparauit : vt cauetur capite Parisiensium consuetudinum 175. Similiterq; apud Meldenses, cap.92. & iterum cap.105.& Melodunenses,ca.25.& iterum 37.& Senonenses,cap.44.& seq.Trecenses,c.158.Monstrolienses maritimos,cap.73.Belquercenses,c.13.Carnutenses,c.73.& seq.& iterum,cap.175.& sequen. Aurelianenses,c.177.& c.280.Borbonienses,ca.434.Montargienses,cæterosq; Lorrienses,hoc titu.§.j.Burgundienses,huius tit.*de retraicte*,cap.7.Artesienses,cap.51.Comitatum Burgundiæ, titu.*reachaptz*,§.xj. Verùm apud Laudunenses,& cæteros Veromandenses, huius tit.§.xxj.qui est totius tertię partis xcv.huiusmodi res retracta censetur acquisititia,nec in ea haber locum retractus,si posteà vendatur.

10 *Res empta ex pecunia vendita ex fundo patrimoniali, an & ea sit patrimonialis.* ¶Sed & illud quæri potest,Si quis vendidit fundum patrimonialem , & ex pecunia ipsius alium fundum emit:an hic censebitur patrimonialis,vt prior ille:an verò acquisititius, vt sic habeat,aut non habeat locum retractus,qui tantùm conceditur in patrimonialibus, ex multis Franciæ consuetudinibus, vt diximus. Volui enim ( quod & iam diximus ) non nostris tantùm Pictonibus,sed & aliis quoque scribere , præsertim in his casibus frequentissimis, ac penè quotidianis. Igitur Masuer.quem nos subinde in rebus consuetudinariis citamus,in tit. de societate,§.item nomina seu debita , dicit huiusce modi fundum comparatum ex pecunia alterius fundi patrimonialis, patrimonialem quoque censeri:& quod plus est,ipsam quoque pecuniam nondum conuersam in emptionem aliorum prædiorum , huiusce modi esse censendam,per illam regulam generalem,subrogatum sapere naturam,&c.

11 *De eodem.* ¶Sed & idem de fundo ( vt nunc pecuniam relinquamus ) voluit Bened.in repet.c.Raynutius,in verbo,& vxorem nomine Adelasiam,num.791.versic. idem videtur,extrà de testa.eadem scilicet ratione, quòd hic fundus succedit loco fundi patrimonialis venditi , cuius tanquam subrogatus naturam mutuatur,l.si eum,§.qui iniuriatum.ff.si quis cautio. & l.si filiæ, §.Titia,ff.de condi.& demon. Et facit (inquit) l.si donatæ res,§.si sponsus, & quod ibi not. Bald.& alij,ff.de donat.inter vir.& vxo.Cui adde optimum tex.loquentem de pecunia legata,& posteà conuersa in emptionem prædiorum,in l.pater,ff.de adi.lega.& alium loquentem de rebus ex dote comparatis,in l.si cùm dotem,§.vlti.ff.sol.matri. Subdit tamen ipse Bened. (vt ad eum redeamus) dubium facere tex.in l.coiri societatẽ,ff.pro soc.in illis verbis,si quod lucrum

lucrum ex emptione,venditione,locatione,conductione descendit. Vnde (ait) licèt facilis sit responsio, cauti tamen viri in talibus rebus acquisitis declarant velle pecuniam ex venditione sui patrimonij redactam tenere locum illius.

12 ¶Chasse.quoque in consuetud.Burgund.tit. *des droictz appartenans à gens mariez*,§.ij.in verbo, *& acquestz*, col.ij.idem tenet iisdem omnino iuribus & rationibus, imò propè verbis ipsis,vt apertè intelligas ab illo desumpsisse , licet eum non memorauerit, qui mos ei solennis est,& penè perpetuus. Et idem quoque tenet ipse Chasse.titu.*de successions*,§.viij.in verbo , *sont issuz*, col.ij.vbi allegat Bald.in duobus locis,qui id in neutro dicit. Idem etiam tradit Ferrò.in consuetud.Burdigal.tit.de testa.§.vj.in fi.& iterum in titu.de retractu,§.xxiij.col.j. & Ioan.Lupus in repet.rubr.de donat.inter vir.& vxo.§.lxj.col.iij. versic.illud tamen quod dixi,dum scribit, apud Hispanos legem esse in foro legum lib.3.tit.iiij.l.xij.quòd fundus emptus ex pecunia redacta ex venditione alterius fundi,ad alterum coniugum spectantis,non fit eorum cõmunis, tanquam acquisitus,sed manet eius proprius,cuius is prior fundus erat.Idque iuris communis esse contendit,per iura idem ius naturamq; præbentia rebus subrogatis.Et idem denique expressim ante illos voluit Bald.quem nullus eorum citat, consi.cxij.quæritur,col.ij.versicu. prædicta sunt vera.lib.1. Vide tamen quid de eo posteà dicam. *De eodem.* *Hispanorum lex.*

13 ¶Et pro istorum sententia faciũt vltra allegata per eos,duo text.tam formales,vt cum nostris loquar,vt pro hoc nostro casu facti fuisse plerisque possent videri:videlicet in l.si & rem,ff.de petit.hæred.vbi scribitur ad verbum:Quia potest existimari in locum hæreditariæ rei venditæ pretium eius successisse,& quodam modo ipsum hæreditarium factum. Alter in l.Imperator,§.vlti.cum l.seq.ff.de leg.ij.cuius hæc verba sunt,Cùm autem rogatus, quicquid ex hæreditate superererit,post mortem suam restituere,de pretio rerum venditarum alias comparat, diminuisse,quæ vendidit,non videtur:sed quod inde comparatum est,vice permutati dominij restitueretur. Quid igitur his iuribus videtur in eam rem clarius,apertius,expresius? *De eodem.*

14 ¶Porrò autoritate posterioris,scilicet d.l.Imperator,tradit Hosti. summæ autoritatis Doct.in Summa,tit.de vsur.§.vlt.col.iiij.versi.quid si vsurarius,quòd si vsurarius de pecunia fœnebri, id est vsuraria,emat prædium,& ipsum posteà vendat,& aliud emat eodem pretio , quod ex illa venditione redactum est:id posterius prædium,ex ea pecunia emptum, censebitur fœnebre,poteritq; à debitore,à quo vsuræ primùm exactæ sunt, repetere. De quo & tu vide eundem Host.in c.cùm tu,col.vlti.extrà eo.tit.de vsur.Barp.Brix.q.venerabili.lxxvj. aliquis emit. & Lapum alleg.lxxiiij.quæro an res empta,& quos ibi allegat.& Albe.in d.l.si & rem;de peti. hæred.& in l.qui vas,ff.de furt.& optimè quoque facit,quod in simili per illos text.respondit Petr.Anch.consil.cij.contra dictam donationem,col.ij.versi.vltimò considerandum. *De eodem.* *Res empta ex pecunia fœnebri, fœnebris quoque est.*

15 ¶Sed audi tamen alium tex.qui vult pretiũ fundi haberi loco fundi, sed non alium fundum ex eo pretio comparatum,in l.sed & si lege,§.j.ff.de pet.hæred.qui huiusmodi est:Item si rem distraxit,& ex pretio aliam rem comparauit,venit pretium in petitione hæreditatis, non res, quam in patrimonium suum conuertit. Et ex eo not.Bart.quòd licèt pretium succedat loco rei,non tamen res loco pretij. Id quod etiam voluerunt Cy.& Albe.in l.mater,C.de rei ven. & ibi quoque Bald.col.penul.versicu. sed quæro quid econtrà , per l.si ita fideiussorem,ff.de fideiuss.redditq; rationem differentiæ,quam videre poteris.& idem quoque Bald.in l. si eum seruum,col.ij.versic.sed quid econtrà,ff.si certum petatur,vbi & ad hoc allegat l.Proculus,ff. de iure dot.& l.Titium,§.altero,ff.de adminiſt.tut. *De eodem.*

16 ¶Id quod etiam satis apparet ex eo,quòd regulariter res empta ex pecunia mea,non est mea, l.si ex ea,C.de rei vendi.& ibi plurimæ concord.in glo. Nec ideò res empta ex pecunia dotali,dotalis est,l.ex pecunia,C.de iure dot.& l.vlti.C.de ser.pigno.dat.manu. nisi id actum sit ex voluntate mulieris,l.res quæ,& ibi glo.& Docto.ita eum tex.qui repugnare videbatur,intelligentes,ff.de iure dot.Nec res empta ex pecunia pignorata,est pignorata.l.idemq;,§.vlti.ff. qui pot.in pig.hab. Nec res empta ex pecunia ecclesiæ,est ecclesiastica,si credimus Lap.alleg. lxxij.in quæstione. De quo tamen,ne fallaris,vide glo.& Docto. in l.si vt proponis,C.de rei vendica. Sed ita ne interim omittas,quod singu.scribit Bald.in c.vigilanti.col.ij.versi. quæro, emi rem de pecunia,extrà de præscript.quòd licet pecunia ecclesiæ ab alio possessa præscribatur aduersus ecclesiam spatio trieunij,vt qualibet alia res mobilis ecclesiæ,quicquid dicat Innocen.tamen res immobilis ab eodem empta ex illa ipsa pecunia,non potest ab ipso præscribi minori tempore,quàm 40.annis,vt cæteræ res immobiles ecclesiæ, argu.l.item illa,§.quod adijcitur,ff.de constit.pecu.& l.quod debitori,ff.de donat.caus.mort. quanquàm prius in contrarium allegasset d.l.si donatæ res,§.si sponsus,ff.de donat.inter vir.& vxor.& alia quædam, quæ ibi videre poteris. *Res empta ex pecunia mea, non est mea.* *Nec res empta ex pecunia dotali, dotalis est.* *Nec res empta ex pecunia pignorata, pignorata est.*

17 ¶Nec denique res empta ex pecunia communi nomine alterius tantùm , est communis, sed eius solius,cuius nomine empta est:sed acquirens vel communicare debet, secundùm quosdam:vel partem pecuniæ tantùm reddere,secundùm alios.l.si quis societatem,& l.sed & si socius,§.si absenti,& l.actione,§.diximus, & l.si vnus,§.si vnus.ff.pro socio.& l.si patruus, & ibi Doct.C.com,vtriusque iudi.& l.qui aliena,& ibi Bal.Sal.& alij.C.si quis alte.vel sibi, & Azo in Summa,C.pro soc.col.v.& Spec.tit.de iudic.in iiij.parte,§.sequitur videre, versic.vt autem. *Nec res empta ex pecunia communi, communis est.*

Bart.in l.Titium & Mæuium,§.altero,col.vlti.ff.de admin.tuto.Bald.post Nicol.Mat. in d.l.si vt proponis,col.vlt.versic.sextò quæro,C.de rei vendic.& io l.j.§.si fuit,ff.pro soc.& in l.cum duobus,§.si fratres,& ibi quoque Sal.eod.titu.& idem Bald.in l.j.C.si quis alte.vel sibi,& in l. cùm oportet,in princ.col.ij.versi.quæro quare fratres,C.de bon.quæ liber.& io l.si socios,ff.si cert.peta.& in l.vlti.§.quatuor,per illum text.ff.de leg.ij.& consi.ccciiij. non est nouum,col.ij. in ij.dubio,lib.1.& consil.cxxv.quidam Ioannes,col.j.lib.5.Angel.consi.cxij. Vannucius, post prin.& consi.clxxiiij.filius Hugonis.latè Cardi.Floren.consi.xxvij.orta lite.in ij.dubio, Petr. Ancha.consi.cxlix.plura dubia,col.ij.& consi.ccccj.materia de qua quæritur.Rapha.Co.consi. viij.duo erant socij,post prin.Roma.consi.iij.viso themate,& consi.cccxcj.cùm isti fratres,col. ij.& iij.Paul.Castr.consi.cccxlix.ex die,col.ij.versi.secundò oppo.lib.1.Ioan.Ana.coosi.lxv.viso puncto,latè Alexan.coosi.xlix.maturè,col.penul.& vlt.lib.1.& coosi.lxxviij. discussis,col.j. & ij.lib.2.& consi.xxxvij.consideratis,col.vlti.lib.4.& consi.clij.io causa,col.ij.versicu. confirmaotur prædicta,lib.7.Bald.à Bart.inter consil.Corne.consi.lxj.Nicolaus,col.iij.versicu.& ex quo,lib.1.& consi.cxxij.circa præsentem,col.ij.versi.circa quod fueruot,lib.2.Soci.coosi.cxcij. capio difficultatem,col.iij.versic.ex quibus infero,lib.2.Guid.Pap.consil.xx.exordieodo,col. vj.versicu.tertiò præmittendum est.& consi.xlvj.in facto,col.j.Ludo.Bolo.consi.vij. viso igitur,col.vlti.Iason in l.j.col.iiij.versic.secundò inquaotùm, C.qui testam.fac.poss.Fraoc.Cur. iunior consi.vij.Iacobus,col.v.Ioan.Lup.io repet.rub.de donat.inter vir.& vxo.§.lxv.col.iij. versic.adde prædictis.

18 *De eodem.*

¶Quid igitur diceodum est in nostra quæst.principali? D.Boër.in cõmentariis consue.Bitur. rit.de coosuet.matr.§.ij.col.iij.dicit coosuetudine obseruari, vt fuodus comparatus ex pretio fundi patrimonialis,non censeatur patrimonialis,sed acquisititius,oisi veodens fundũ ipsum patrimonialem,& posteà alium emens aliter protestatus fuerit. Nihil tamen allegat,præter d. l.coiri,ff.pro soc.Io.Gallus,olim regius in regius io Senatu Parisieosi aduocatus,in suis deci. quæst.j.quidam maritus,referr quòd cùm quidam maritus cõsentiente vxore vendidisset patrimonium ipsius vxoris,ea lege,vt pro compensatione illius haberet certam summam pecuniæ,essetq; statutum,quo alij succedebant io bonis mobilibus, alij in patrimonio:fuisse in eo Senatu iudicatum,quòd hæredes bonorum mobilium eam pecuniam obtinerenr, non hæredes patrimonij:quamuis quadam æquitate motus fuisset in contraria opinione.

19 *De eodem. An pecunia redacta ex venditione rei immobilis pro immobili habeatur.*

¶Io quam etiam sententiam Firmia.in illo suo fœcuodissimo iodice,in verbo,bona mobilia, versi.iiij. tradit pecuniam redactam ex venditiooe rei immobilis esse inter mobilia cõnumerandam,per not.à Bal.in l.ea demum,C.de colla.quo io loco Bal.ipse, & præthereà Iac.Raph. Cyo.Albe.Corne.& Philip.Deci.tradiderunt, hæredes bonorum mobilium hanc ipsam pecuniam obtinere,noo autem hæredes bonorum immobilium, etiamsi ea pecunia obuenerit post eius mortem, de cuius successione agitur. Sed illorum sententia noo multum huc facit,quia loquuntur de fundo primùm empto à defuncto,& posteà à venditore redempto,restituto pretio ex lege veoditionis,& ita pretium eò redit, vnde abierat. Ideò non mirum, si censeatur mobile vt prius erat.De quo casu nos copiosè tractabimus infrà in fin. huius titu. quæst.iij.vbi videre poteris.

20 *Decisio principalis quæstionis. Pretiũ an & quando succedat loco rei. Res empta ex pecunia redacta ex venditione feudi, an sit feudalis.*

¶Sed quantùm ad hunc nostrum casum pertioet, primùm arbitror pecuniam ex veoditione fundi patrimonialis redactam,noo ceoseri patrimonialem, nec ideò quoque fundum ex eo emptum:ea potissimùm ratione motus, quòd regulariter pretium noo succedit loco rei in singularibus,per tex.io d.l.qui vas,§.vlti.ff.de furt. vbi pretium ex re furtiua redactum, non est furtiuum. Ideoq; si dominus rei furtiuæ illud aufert,furtum committit.& gloss. ibi affert concord.vt videre poteris:vti etiam facit in l.Labeo & Sabinus,§.j.ff.de verb.signific.Ex quo Iaco.Bel.Bald.Laud.Aluar.& Cardi.Alex.in c.1.tit.de feud.non hab.nat.feud. asseruot pretiũ redactum ex venditione feudi,oon subire vicem,aut locum feudi, nec aliud quidpiam ex ea pecunia comparatum,per c.vlt.tit.de feud.cogni.& sequitur Franc.Aret.coosi.xiiij.viso,col.ij. Iason & Alciat.io l.si eum seruum,ff.de cert.pet.Matthæ.Afflict.in constitu.Siciliæ, incipien. Baiuli locorum, la j.colum.iij.in iij.notab.versicu. item quæro an pro damois. Licèt Ioann. Andr.id leui brachio ac veluti neglectim attingens, contrarium sensisse videatur, in addit. Specul.io rubr.de feud.col.vlti.quem tameo sequi videtur Cardi.Alexan.in cap.1.col.vlti.tit. si de feud.vasal.ab ali.inter. Sed pro priori seotentia facit, quod tradit Bald.in l. pro debito, colum.j.C.de bonis auto.iudi.pos.quòd licèt venditori mercium merces ipsæ sint tacitè obligatæ ad pretium:si tamen huiusmodi merces fuerint venditæ, & aliæ ex eorum pretio emptæ,hæ non censentur esse obligatæ,vt priores,per text.quem dicit valde not.in l. quidam,ff. de in rem verso. De quo tamen vide eundem Bald.in l.vlti.ad fi.C.commu.vtriusque iudic. & in l.eum cui,C.de acti.& obligat.

*Merces emptæ ex pretio mercis obligatæ, an sit obligata.*

21 *De eodem.*

¶Quod autem traditur in d.l.si & rem,de pet.hære.& d.l.Imperator,§.vlt.de leg.ij.suprà allegatis,quæ huic senteotiæ è diametro aduersari videntur,procedit in vniuersalibus iudiciis:vt ex illis videri potest,& asserunt Bart.Alber.& Aog.haoc,quæ videbatur,antioomiam ita dissoluentes.in d.l.si & rem.& idem Bart.Bal.& Imo.io d.l.Imperator,§. vlti. ipse Bart.in l.qui à debitore,ff.quæ in frau.cre.& in rub.ff.sol.mat.col.vj.& consi.cxxiiij.punctus quæstionis talis est,domi

est, domina P. Albe. in l. qui cum tutoribus, post medium prin. ff. de transact. & omnes abundè, præsertim Bal. in d. l. mater, C. de rei vend. & in l. item veniunt, in princ. ff. de peti. hæredi. & in d. l. si eum seruum, & ibi quoque Sal. & latè (Roma. qui id bene declarat, & ) Iason. ff. si certum pet. idem Bald. consi. liij. remanentibus, circa medium, libr. 1. & d. consi. cxij vbi suprà eod. lib. 1. vt ex eo possis intelligere, illū ita intelligere, quod suprà ex eo diximus de prædio comparato ex pecunia redacta ex venditione aliorum prædiorum. & consi. cxxxv. pater, eo. lib. 1. Pau. Ca. consi. ccclx. Bart. in quodam, ad fi. lib. 1. & consi. 326. super primo, lib. 2. Io. Plat. in l. j. paulò post medium, C. de castr. pec. lib. 12. Alex. cons. 81. perspectis, col. iiij. vers. quòd autem, lib. 2. quod iterum repetitur consi xl. lib. 3. rursumque cons. lj. lib. 6. & idem Alex. consil. itē xl. super primo, col. iiij. vers. vlterius non obst. lib. 4. & cons. cxxiiij. super primo, col. iiij. eo. lib. 4. & consi. cxix. viso processu. col. vlt. libr. 5. & consi. clxxxvj. omissa, in princ, & iterum col. vlti. eod. lib. 5. vbi id declarat Iason consi. xliij. Ioannes, in fin. lib. 3.

22 ¶Et ne de hac re dubitandi occasionem vel minimam habeas, tex. est, qui id discrimen nuncupatim facit inter singularia & vniuersalia: quem miror à paucis, ne à nemine dicam, fuisse animaduersum, in l. venditor ex hæreditate, ff. de hæred. vend. Nec tamē illud interim omittendum ducimus, quòd etiam in ipsis vniuersalibus, in quibus pretium succedit loco rei, id quidem non verè procedit, sed ex fictione: vt pulchrè & sing. voluit Bal. in l. eogi, col. vlti. versi. deinde quæro pone, C. de pet. hæred. & id sequitur & commendat Iason in d. l. si eum seruum, ff. si cert. peta. Quod maximè notandum est in interpretationibus nostrarum consuetudinum, aut, vt verius appellem, statutorum, quæ verè & propriè intelligi & interpretari debent, vt iam sæpius diximus. *De eodem.* 1

23 ¶Fateor tamen, quòd si is qui ita vendidit vnum fundum, & ex pecunia illius alterum emit, protestetur, siue declaret, eo se animo siue nomine id facere, vt hic fundus alterius locum subeat, sequi debemus eius declarationem, ex sententia glos. in d. l. sed & si lege, §. j. ff. de pet. hæred. & in d. l. Imperator, §. vlt. ff. de leg. ij. & in simili alterius gl. & Doct. in d. l. res quæ, per eum tex. ff. de iure dot. & bene etiam facit text, in simili in l. at si quis, §. sed interdum, versicu. oportebit, ff. de relig. & sumpt. fune. Ideò quod in cautelam & consilium adhibendum censuerunt Bened. & Chasse. locis allegatis suprà nume. 11. sed & idem, & seq. id in necessitatem conuertendum est, si quis hunc fundum posteriorem patrimonialem esse voluerit. *Quid si is, qui ita uendit, & postea emit, id exprimat, & protestetur.*

24 ¶Idem tamen censeo, si vendens ipse cōfestim vēditione facta pecuniam in emptione aliorum prædiorū conuerterit: quia id faciēs, satis videtur ex temporis breuitate declarare in id se vendidisse, vt emeret, substitueretq; hunc fundum in alterius locum, per ea quæ in simili dicemus infrà, tit. seq. §. j. in gl. v. in verbo, in limine contractus, in princ. Nam & aliâs ex breuitate temporis præsumimus ea, quæ secuta sunt, in primo actu fuisse cogitata, eumq; ipsum ob ea factū fuisse. l. si ventri, §. vlt. & ibi Bart. & alij, ff. de priui. cred. & c. officij, de offic. dele. & Bar. in l. post contractū, col. ij. vers. quòd quintò præsumitur, ff. de donat. Iac. But. & Albe. in l. si tibi pecuniam, ff. si cert. pet. Bal. consi. cccccxiij. multiloquium, col. ij. vers. certè ego, lib. 4. vbi per d. l. si ventri, §. vlt. respondit, ex breuitate temporis præsumi pecuniā alicunde receptam, fuisse conuersam in prædij emptionem, cùm scilicet non multum est spatij inter receptionem & emptionem, qui est casus noster: & certè est optimus text. in d. §. vlt. *Quid, si conse stim unū post aliud factū sit.*

25 ¶Nihil autem interest, verbis, an facto voluntas declaretur. l. de quibus, & ibi gl. ff. de legib. & l. recusari, & ibi etiam glo. ff. de acqui. hæred. cum multis fi. & cōcord. à me adductis infrà in omnium nostratum consuetudinum xxiiij. qui est, *de communité de biens*, §. ij. in gl. vj. Ideoq; hic non minus cēsetur is fundus ex pecunia alterius in id emptus, vt loco illius subrogetur, quàm si id verbis declarauisset. Ex quibus etiam potes intelligere idem esse, si ex aliis coniecturis deprehendatur, vendentē eo se animo & consilio fecisse. Et ne de his hæsites, scire debes, etiam in particularibus, nedum in vniuersalibus, subrogatum in locum alterius, eius naturam sapere, vt apertè probat d. l. si donatæ res, §. si sponsus, ff. de donat. inter vir. & vxor. & tradit Ias. in l. si grege, col. ij. versi. nonò not. ff. de leg. j. Igitur vt concludā, si vēdens voluerit hunc posteriorem fundum in locum prioris subrogare, idque declarauerit vel expressè, vel tacitè, nihil est quod sit dubitandum, eundem censeri esse eiusdem naturæ. *De eodem.*

26 ¶Neque enim hic casus lōgè abest à permutatione, videlicet cùm quis permutat fundum patrimonialem cum alio: nam haud dubiè hic fundus censebitur patrimonialis, vt tenet etiam Bal. d. consi. cxij. vbi suprà, lib. 1. & Masuer. d. tit. de societ. §. item & dicūtur cōquæstus. Et id nemo, vt opinor, negabit, præsertim cùm vtraque res est immobilis, & ita eiusdem naturæ, quantùm ad id, de quo tractamus. Et id nuncupatim censuerunt multæ Galliarū consuetudines, & inter cæteras Parisiensis, cap. clxxix. Melodunensis, cap. lv. Senonensis, cap. 33. & xxxviij. Trecensis, cap. cliij. Victriacensis, c. cxv. Aurelianensis, cap. ccxcviij. Borboniensis, cap. cccclxij. Andegauensis, cap. cclxxiij. Cenomanēsis, cap. cclxxx. Altimarchiensis, cap. cclxvj. & Marchiensis, cap. cclxxiij. quod est xiij. huius tituli *de retract.* Lorriensis in Præfectura Montargij, hoc quoque titulo, §. xix. Auxerrensis, siue Altisiodorensis hoc idem titulo, §. j. qui est omnium xxxiij. Senlitensis, siue Syluanectensis, hoc quoque titulo, §. x. Britaniensis, titulo *des promesses & retraict lignagier*, qui est omnium xv. §. xvij. Vt non temere ab eo discedēdum *Quid si permutetur fundus patrimonialis cū alio, an hic censebitur patrimonialis. Cōsuetudines.*

sit,in quo tot consuetudines conueniunt.

27 ¶Et id qunque in simili voluit Albe.post Gul.Cu.in l.vlti.col.ij.versi.item quærit,ff.de neg. gest.cùm tractat,vtrùm si quis rem meã permutat,cum alia,& ea res mea pnsteà perit,possim contra eum agere ad aliam rem,quã habuit causa permutationis,& quod scribit Lucas Pen. in l.j.col.iiij.vers.sed quid in quæstione.C.de impn.lucra.descrip.libr.10.vbi tenuit,& multis argumentis & ratinnibus prnbauit,rem immobilem à patre receptam ex permntatione alterius eandem omnino naturam sotiri.Idenq; filios in endem modo succedere debere, atque in illa,quam pater reliquit,etiã si aliâs aliter successuri fuissent.quod est multùm nota.& Ias. cnnsi.ccxxxj.istæ duæ mulieres,col.j.libr.2.vbi dicit, quòd res permutata cum re subiecta fideicommisso,fit fideicommissaria.& Matthæ.Afflict.dec.Neapol.cccxxxvj.quidam nobilis, quòd res permutata cum re dotali,efficitur dotalis.

*De eodem.*

28 ¶Et ex his fit,vt prnhibitus nouum locum acquirere,non videtur prohibitus antiquũ cum noun permutare:vt videre est apud Dn.& Phil.Franc.in c.j.de exces.Præl.lib.6.In præcedẽti autem casu, vt ad illum ex hoc non tam diuerticulo,quàm adminiculn,redeamus,censetur quædam veluti permutatio,quantùm ad vendentem ipsum, qui confestim pecuniã prioris venditinnis conuertit in emptinnem alterius,tanquam eo animo fecisse videatnr , vt hunc fundum loco alterius substitueret.Iden iudicandum est,ac de permutatione.Et interim vide quid prætereà de his statuerit consuerndo Melodunensis,cap.lxxx.Senonensis, cap.cclxxiij. Cennmanensis,cap.cccxj.& Andegauensis,capit.ccxcvj. & duobus sequent.Laudunensis in Veromandia , huius titu.§.xiij.qui est tntius iij.partis lxxxvij. Qund autem suprà diximus fundum permutatũ fnrtiri eandem naturam,quam alius cum quo permutatus est, non per omnia procedit,ne hic fallaris.Nam si fundus obligatus,cum alio permuretur,hic alius nnn perinde censetur obligatus,vt ille erat:vt no.tradit Bal.in l.pro debito,col.j.ff.de bo.aut.iud. pos.per nnt.in l.Laben,ff.de verb.sig.& in l.mater,C.de rei vend.

*Cõsuetudines.*

*Quid de fundo patrimoniali cõmisso, & à domino remisso.*

29 ¶QVID autem de fundo patrimnniali , commisso , siue confiscato nb noxiam in dominum commissam,aut aliâs,cuius tamen dominus ipse fecit gratiam,facinúsque vasallo condonauit:an censebitur patrimnnialis,vt prius erat,an acquisitus? Et id quidem deciditur ex eo,quod à nnstratibus tractatur,an feudũ antiquum vel paternum ita cõmissum , & posteà nihilò minùs vasallo relictum à domino, censendum sit pristinæ illius qualitatis & naturæ, vt in eo frater fratri succedat:atque alia,quæ in feudn antiquo vel paterno locũ habẽt etiamnum habere debeant:an verò nnuum. De quo ne hîc diutius immorer,vide glos.in l.peculium,§.si ære,in verbo,manent,& ibi quoque Gul.Cn.Albe.Barto.Bald.Ange.& Paul.Castr. ff.de pecul.& gln.in l.quod dicitur,in verbo,creuisse,& ibi etiam Dyn.Bart.col.vlt.vers.hæc lex,& latius Alberi.col.quoque vlt.& Angel.in fin.ff.de impen.in reb.dot.fac.& glnss.in cap. imperialem,§.insuper,in verbn,priuetur.& ibi Bal.ad fi.Inan.Rayn.col.vj.in paruis,versicu. quærit vlterius,Marti.Laud.circa medium,& Cardi.Alex.col.vlt.versi.quærn subsequenter, titu.de prohib.feud.ali.per Fed.Odof.in Summa,tit.quid sit inuesti.in fin.And.Iser.in cap.j. cnl.j.& seq.& ibi Aluar.col.ij.versi.quæro quidam vasallus,Marti.Lauden.col.j.versi. quærn. pone, vasallus commisit:& iterum cnl.ij.vers.quærn, vasallus:rursúsque vers.vltimò quærn, & latè Cardi.Alex.col.etiam ij.vers.quæro,pone vasallus,& seq.quæst.tit.de vasal.decre. ætatis eundem, Iser.in c.j.§.sed & res.& ibi ipsum Marti.Lauden.cnl.vlt.& Cardin.Alexand.col.ij. versic.deinde quærit,tit.per quos fiat inuesti.Pet.Iacob.tit.de causis ex quib.feud.amit. col.vj. in paruis,vers.ex prædictis,Bal.in l.j.in xv.quæst.ff.de rerum diui.& in c.quę in ecclesiarum, col.penult.versi.extrà quæro,de constit.& in c.1.§.ad hoc, colum.v.versi.nota in verbo tanquam,tit.de pac.iur.fir.aut vt alij collncant,tit.de allodi.& in addi.Spec.titu.de loca.§. nunc aliqua, vers.xxiij.& consi.ccl.ad enidentiam præmittendum est quod vasallus,ante fin.lib.2. Ang.in l.Agros,C.de fund.limit.lib.11.Imol.in c.ij.col.iiij.vers.itẽ etiam aduerte,& ibi Card. Alex.quæst.ix.extrà de feud.Pet.Anch.consi.clxxj.casus,ad fin.Marti.Laud.in c.j.§.vlt.col.ij. versi.extrà glo.nnt.tit.quib.mnd.feud.amit.le j.Pau.Cast.consi.ccccxxv.ponitur, col.ij.versi. secundn videndum est,lib.2.Ioan.Plat.in l.sancimus,versi.item facit ad aliam,C.de cnnsuli. lib.xij.Alex.consi.xxxiiij.visis,cnl.2.vers.hoc comprobatur,lib.5.Fran.Are.& Ias.in l.si mihi & Titio,vtrunque col.vlt.ff.de verb.oblig.& eundem Frane.Aret.in l.filio quem pater,in fi. princ.& ibi quoque Ias.cnlum.iij.versi.facit iste tex.ff.de lib.& pnsthu.Franc.Curt. seniorem cnns.5n.memnriæ.nu.397.Card.Alex.in præludiis feud.in vj.diuisi. & in c.j col.iij.titu. quo tempn.mil.Iacnb.à S.Genrg.in tractatu feudo.in verbn , dictique vasalli promiserunt non committere,col.vlt.versi.dubitatur etiam.& Zazi.in endem tract.fen.parte iij.char.t.& consi. xiij.ex factn,nu.12.lib.1.Ias.consi.lxiiij.in cansa caducitatis,cnl.iij.versi.secundò possunt,lib.3. Albert.Bru.cnnsi.lxxiiij.quia casus,cnl.j.& Barpth.à Scarampis,inter consilia eiusdem cnnsi. cxij.casus super quo,columm.vltim,& consi.seq.in prin.Ludo.Gozad.cnnsi.xlvj.visis instrumentis,colum.penul.nume.17.& consi.lxxxiiij.prima facie,nu.4.& iternm 10.& multis seq. & In.Ign.in l.j.§.si dominus mortiferè, nu.40.& seq.ff.de S.C.Sylla.& nouissimè,latissimè, doctissimè Carol.Molend.in consuet.Paris.§.xxx.in xxviij.q.& Ferro,ad hunc retractus casum in consuet.Burdigal.hnc titu.*de retract*, §.xj.& iterum §.xxiij.& quod etiam scripsimus

in l.si

in l.si vnquam,in verbo,reuertatur,ou.12.ex iis autem,C.de reuoc.donat.

*Quid de bonis confiscatis,& restitutis.*

30 ¶SED & ex scriptis ab ipsis Andr.Iser.Marti.& Cardi.Alex.io d.c.j.tit.de vasal.decre.æta.in locis suprà designatis,facilè intelliges,vtrùm si quis à Principe restitutus fuerit ad bona cõfiscata,ea censeri debeant patrimonialia,an acquisititia.De quo etiam Chasse.io consoetud. Burg.tit.*des droictz appartenans à gens mariez*,§.vj.in verbo,*anciens*,col.iij.versicu.præpositus. & nos quoq; aliquid dicemus infrà hac eadem glo.dum loquemur de restitutione in iotegrũ. Si autem vasallus reuotiat feudum antiquum domino,qui posteà illum deouo iouestit,vt. nostri loquuntur,vtrùm censeodum sit antiquum an nouum,& sic patrimoniale,aut acquisititium,cognosces ex glos.io c.j.in verbo,de nouo.& ibi Bald.col.5.versi.demum quærit , & ibi quoque aliis,tit.ao agnat.vel filij. Sed & si vasallus reoontiat , vt dominus filium ipsius vasalli iouestiat,dicemus infrà,nu.45.& in id quoque.Quid item si cùm finita esset emphyteusis per generationem,dominus eam reoouauit io alios cõsanguineos,iuxta ea quæ diximus suprà in præfat.huius tit.nu.41.huc itẽ pertioet,& seq.vtrùm ea res censebitur antiqua, an verò ooua? vide Bar.in d.l.si mihi & Titio,& ibi omnioo Franc.Aretin.colum.peo.versi. circa secundam quæstionem,ff.de verb.oblig.& Bal.io d.l.j.in xv.q.ff.de rerum diuis.& Imo. io cap.ij.colum.iiij.versi.si autem quærimus,extrà de feud.

*Alia quæstio.*

*Alia item.*

*An fundus emptus ex pecunia dotali,quã uir promiserat cõuertere in emptionem prædiorũ hæreditariorum censebitur patrimonialis.*

*Feudum nouũ cõcessum iure antiqui feudi.*

31 ¶AT non adeò leuiter transeundus hic casus,qui sæpe vsu eueoit:Cùm filia ouptui datur solet ei dari à patre certa pecuoiæ summa , pro hæreditagio ( ita vocamus quod ex successione obueoit) quam summam spoosus promittit coouertere io emptionem prædiorũ,quæ ceosebuntur hæreditagium ipsius sponsæ.id est antiquũ ipsius patrimonium.Quid igitur,si huiusmodi prædia,postquam fuerint comparata,alteri extraneo veoduntur ab ipsa filia:an eius consanguioei admitti debeant ad retractum eorum,tanquam patrimonialium ? Quod quidem videtur,ex eo quod scribit Bal.in c.j.col.j.versi.extra oot.& ibi Mart.Laud.& Card. Alex.tit.de aliena.feudi pater.quòd si rex mihi cõcedit castrum posidendũ nomioe ac iure antiqui feudi,licèt id verè sit feudũ nouum,vtpote tuoc primùm concessum,tamen assumit naturam & qualitatem feudi antiqui.arg.l.quicuoque desertum,C.de omni agro deser.lib.11. Ideoq́ue,vt subdit,poterit huiuscemodi feudum , tanquam antiquum alieoari in agnatos proximiores:quod minimè posset,si nouum esset. Et id quidem dicit esse not.

*De eodem uide infrà 37.*

32 ¶Et idem quoque voluit ipse Bald.io c.j.col.v.versi.demum quærit glos.tit.an agna.vel filij. & subobscurè io c.j.§.hoc quoque,ante fio.titu.de succes.feud. vbi & hoc dicit esse menti tenendum & ibi etiam Iacob.Aluar.& Card.Alex.qui & ipsi idem voluerunt in c.j.ad fi.tit.de vasal.decre.æta.& in c.j.tit.de succesi.frat.siue de grad.success.in feud.Aodr.Iser.in c.j.tit.de contro.feud.apud par.termi.Marti.Laudeo.& idem Cardin.in c.j.§.porrò,tito.qualiter olim feud alieo.pote.Paul.Cast.consi.xliiij.circa præseotem casum,io prio.lib.j.& consi.cclxxxiiij. de vtroque quæsito,libr.2.vbi dicit hæc verba habere vim pacti , vt in eo feudo succedatur, taoquam in feudo veteri.Alex.consi.xxx.quooiam omoe datum,col.iij.versic.fortius dicit, libr.j.quod duplicatum est coosi.ij.libr.5.& idem Alex.consi.xlv.perspectis, libr.3.& coosi.lv. perspectis,col.x.versi.circa aliud dubium,lib.4.& consi.j.ponderatis,col.vij.versi.ooo obstat dum dicebant,lib.5 & consi.xxix.perspectis,col.peoult.versi.coofirmantur hæc, eod.libro 5. Petr.Ferra.tit.forma libel.quo agi.ad reuoca.feudor.in verbo, nec superstitibus ex eo liberis masculis,in fine , & latissimè omnium Franc.Curt.senior,coosi.xlix.recolendæ, ferè per totum, & coosi.seq.quod est eiusdem initij,col.xxix.versi.quiotò & fortius,cum multis seq.& collegium Bononiense inter se coosi.illius coosi.sequeo.præsens coosultatio.Soc.qui tamen non omnino asseuerat,inter consi.Albert.Bru.consi.x.visa quæstiooe, col.iiij.versi.sed cõtra prædicta.Card.Alex.in præludiis feud.in vj.diuisio.ad fio.Iason consi.j.nobiles viri, col.iiij. versic.secuodò principalius,libr.iij.vbi hanc dicit esse communem opinion.& coosi.cxxxvj. præsuppooitur,col.v.versic.secundò specialius.libr.4.vbi & hanc dicit esse communem opi. Philip.Deci.consi.liij.placet mihi,colum.ij.versic.quartò facit.& coosil.clxxxv.in causa istorum,col.vlt.versi.noo omitto,& coosi.cxiiij.viso tenore,col.ij.vbi & hanc quoque dicit communem.& Caro.Ruin.consi.v.videtur,io princ.libr.1.& consi.xiiij.de pluribus, col.iiij.nu.5. eod.libr.& Zasius in epitome feud.parte xij.eademq́ue vlt.paulò ante finem.& Alcia.qui & hanc dicit communem in tracta.præsumpt.regula iij. in xxviij.præsumpt.ou.4. Franc.Ripa in l.j.col.ij.versicu.tertiò induco,ff.de leg.j.Matthæ.Affli.in coosti.Siciliæ,incip.post mortem, col.ij.in fi.Ant.Rub.consi.lxxxiiij.viso,colum.ij.vbi hanc item dicit communem , & consil. clxiiij.circa primum,col.iij.versic.circa aliud.& Carol.molend.in consuet.Parisieo.titu.j.§.v. nume.84.Et ex antiquioribus Iaco.Ardiz.in Summa feu.tit.nouum & non paternum , sub rubricella j.& Andr.Iser.in c.j.col.vlt.versi.sed si rex,titu.de contro.inuest.apud par.termi.& c.j.col.iij.tit.de cap.qu curiam vend.

*De eodem.*

33 ¶Nam & è diuerso,si quis de feudo veteri inuestiatur, tanquam de nouo,id nouum fit , & amittit qualitatem veteris,vt ex facto ioterrogatus respondit Pau.Castr.consi.clix.punctus, col.ij.versi.nam ad hoc,lib.2.per tex.io c.j.ibi,vel nisi ad hoc,tit.de eo qui finem fec.agna. & Matth.Afflict.deci.Neapo.cxij.ioter domioas,col.ij.versicu.secundo casu,& decis.cxlviij.fuit diu,col.v.versic.quare fuit vocatum. Sed & si quis de feudo antiquo inuestiatur , tanquam de pateroo,

*Si de feudo ue*

*teri quis inuestiatur tanquã de nouo, an nouum censebitur, uide infrà nume. 38.*

de paterno, nam & hæc inuicem differunt, vt patet ex not. ab omnibus in præludiis feudorum. Si quis igitur inuestiatur de feudo antiquo, tanquam de paterno, id feudum antiquum assumit vires & naturã paterni: vt etiam respondit Bal. consi. ccxlix. verba inuestituræ, col. ij. libr. 2. Et facit in hanc sententiam, quod in simili etiam tradit ipse Bald. de æstimno (quod nostri appellant) id est censu veteri, vt nouus censeatur, ex verbis descriptionis. Id enim voluit consi. cxlij. quidam dominus Pasinus, circa med. lib. 2.

34 *Aduersus supradicta. Appellatio siue denominatio rei, nõ eius mutat propriũ nim.*

¶ Contrarium quoque videtur: quia veritas & substantia rerum non immutatur hominum denominatione, l. si fortè, ff. de de castren. pecu. vbi si quis non ex castris notus aliquid filiofamilias donauerit, adieceritque nominatim, vt id habeat in castrensi peculio: tamen non censebitur tanquam castrense peculium, veritatem enim (vt ibi subditur) spectamus, & in l. non epistolis, & l. non nudis, C. de proba. & l. assumptio, & ibi Barto. & Albe. qui eam legem legit cum l. Labeo, ff. ad municip. & l. insulam, & ibi Pau. Castr. ff. de præscrip. verb. & l. vbi ita donatur, ff. de donat. causa mort. & l. si olei, & ibi not. C. de loca. & l. si non, in princ. ff. eod. & l. cum falsa, C. de iuris & fac. ignor. cuius verba, quia hîc sunt accommodatissima, subnectere libuit: ea sunt, Cùm falsa demonstratione mutari substantia veritatis minimè possit respondendo id quod paternum erat, ex matris esse bonis, nihil egisti. & c. constitutus. extrà de reli. domi. & cle. vlt. in ij. respon. de sentent. excom. Cuius autoritate dicit Ioannes Andr. in addi. Specu. tit. de instru. edit. §. porrò, col. vlt. quòd veritatem rei non immutat etiam Papalis denominatio. Ideoq; vt subdit, si contrahentes alio contractu, quàm donationis, vtãtur verbo donandi, non propterea erit donatio. quod & ante illum voluit Oldrad. ipsius præceptor, cons. cxxxix. ad habendam, col. j.

35 *De eadem re.*

¶ Et eadem propè voluit Nico. Mat. in l. j. ad fin. & ibi Ias. col. ix. versi. dicit etiã not. & iterum col. seq. versi. bene facit quod dicit, C. de iure emphy. & Bald. in rubr. eiusdem tit. etiam ad finem, & in l. ij. versicu. sed iuxta hoc quęro, C. commo. vbi dicit, quòd verba magis deseruiunt naturæ contractus, quàm econtrariò, per textum, quem dicit not. in d. l. insulam. & idem Bal. in l. qui se patris, col. vij. eademq; antepenul. versi. hoc scias quòd si princeps, C. vnde liberi. & in l. j. col. ij. versi. quid si notarius, C. de rer. permut. vbi dicit, quòd non attenditur nomen contractus, quo vtuntur contrahentes vel notarij, qui ipsius instrumentum conficiunt, sed substantia ipsius per d. l. insulam. & idem Bal. in l. æde, col. ij. versi. sed quid de eo qui emit, C. locat. vbi dicit non esse inspiciendum nomen contractus, sed rerum substantiam, per d. l. insulam. & ipse Bal. in l. licet certis, col. ij. versi. quintò quæro, eod. tit. vbi dicit per eandem l. solam nominis differentiam non mutare substantiam. & in c. licet de vitanda. post princ. extrà de elect. vbi dicit, cautelam verborum non posse rei naturam mutare, per not. in cle. vlt. de rescri. & consi. ccxcj. ad euidentiã, col. ij. versi. apparet igitur, lib. 2. vbi dicit ducatus, comitatus, & alias huiusmodi dignitates quocunq; alio nomine vocentur, tales tamen manere, quales sunt: nam realitatẽ (vt ipse loquitur) potius inspicimus, quàm nuda rerũ vocabula: ideò & feudum re ipsa ligiũ manere ligium, etiã si tale non dicatur, & è conuerso. & consi. cij. omnis potestas, col. ij. versi. ego pro certo, lib. 4. vbi dicit, voces, ad beneplacitũ non tollere propriam speciem actus, quocunque modo rem ipsam appelles, per d. l. insulam.

36 *De eadem re.*

¶ Et vt ad alios Doctores veniamus, eadem penè voluit Bar. in l. cotem, §. qui maximos, ff. de public. & vectig. & consi. clv. facti cõtingentia, col. ij. & in disputatio. incip. publicanus. & Signo. consi. xxij. in quæstione vertente inter cõmune, col. v. versi. & licet instrumẽtum. & Imo. in c. ad audientiam, col. ij. extra de reb. eccles. non alie. Panor. in d. c. constitutus, col. vlt. per illum text. de relig. domi. & in c. illo vos, in iiij. not. de pigno. & consi. cxiiij. in quæstione mouenda, lib. 2. Pau. Castr. in l. ij. quam legit cum l. j. §. adeò, ff. loca. Franc. Areti. in l. ij. col. ij. & ibi etiam Franc. Purpur. col. antepen. versi. credo quòd sit, ff. si cert. pet. & idem Areti. consi. x. casus talis est, quidam Titius, col. ij. versi. item præmitto. & consi. clx. longa est, col. viij. versi. ex his infertur. Alexand. consi. xl. super primo dubio, col. v. vers. sed circa tertium, lib. 4. Iason. in rub. ff. de leg. j. col. penult. Phili. Deci. d. consi. liij. col. vlt. & consi. clx. in causa monasterij, col. j. & consi. clxiiij. non fuisset, col. ij. versi. non obstat quod in contractu. & consil. ccccxij. consuluit, col. j. & consilio quod sine præfixione numeri sequitur consi. Dxlij. præsupposita validitate, col. vlt. cum similibus. nam huius sententiæ plena sunt vbique nostrorũ volumina. Et vt scribit Aristoteles paulò ante finem libro 1. περὶ ἑρμηνείας, ex vulgari translatione, vt omnes intelligant, Propter nostrum affirmare, vel negare, nihil mutatur in re. Et ita vulgò summatur d. l. assumptio, ff. ad municip.

37 *Cõtrariũ eius quod suprà dictũ est de feudo nouo concesso iure veteris, vide suprà 31. & sequen.*

¶ Ex quo etiam multi fuerunt in diuersa sententia eius, quod suprà diximus de feudo nouo concesso iure ac nomine antiqui feudi: vt scilicet per huiusmodi verba non mutet suã qualitatem, quin nouum sit, & nouum maneat, & inter hos Oldr. & Albe. in l. qui testamentum, per eum text. ff. de probat. idem Oldr. cons. clxxviij. factum tale est, quidam nobilis, col. ij. per d. l. si fortè. ipse Albe. in suo Lexico, in verbo nouum, vbi in fine ita dicit fuisse determinatũ in facti contingentia. Bald. in præludiis feud. in iij. dist. & ibi Mart. Laudo. in cap. j. colum. iiij. in iij. quoque diuisione, titu. qui feud. dare pos. Pau. Cast. vt à multis citatur, consi. cliij. quòd istud feudum pertineat ad filias. sed illud cõsilium reperire non potui, nisi fortè id sit consi. cxcj.

cxcj.visis,lib.2.nam ibi aliquid est huic rei proximum,in col.iij.versic.non obstat si dicatur: & post princip.illius consilij sunt quædam verba illi initio similia. Sed & hoc expresius voluit ipse Pau.Cast.consi.clxxxiij.de vtroque quæsito,eod.libr.2.quanquàm neutrū id sit, in quo citatur.Alex.sibi contrarius,consi.x.ponderatis,col.ij.versic.quia ad hoc respondeo, lib.3.Ias.sibi quoque cnntrarius,consi.lvij.in causa mota per spectabiles,col.v.vers.scio quòd pnstremò,lib.1.& consi.clij.super feudo,col.j.lib.2.& consi.clxxx.circa primum,col.v.versic. sextò moueor,& col.seq.versi.primò quòd quando feudum,eod.libr.2.& consi.vij.vertitur, col.vj.versi.tertiò deueniendo,lib.3.& consi.cvij.in diuisione,col.pen.versi.cōfirmatur quòd consensus,lib.4.Zasius consi.xiij.ex facto,nu.15.Albertus Bru.consi.lxxix.post scripta,statim post medium.Et bene etiam facit,quod scribit ipse pau.Cast.consi.ccccIxj.visis,col.j.versicu. nunc videamus,cum multis seq.lib.1.

38 ¶Sicut è diuerso,si feudum re vera sit paternum,vel antiquum, & de eo tanquam de nouo fuit vasallus inuestitus,non propterea nouum cēsebitur:sed manet,vt prius erat,paternum, vel antiquum:per textum expressum in d.cap.j.& ibi glo.quæ id intelligit,quantum ad aliorum præiudicium.Bald.Aluar.Martin.Lauden.& Cardin.Alexand.qui eam glos.sequuntur tit.de vasal.decre.æta.& rursum in d.c.j.& ibi quoque gloss.Bald.Aluar.& alij.titu.an cngna. vel filij.& in d.c.j.tit.de eo qui finem fecit ag.gloss.in c.quicunque, xxv.quæst.ij.Iaco.Ardiz. in Summa feud.in secunda parte secundæ partis principalis,in j.quæst. ad fin.versicu.& erit sciendum.Bal.in l.j.in xv.quæst.ff.de rerum diuis.& in l.quoties,col.ij.versi.secundo casu.C. de suis & legitimis,& in prælud.feud.in quinta diuisione,in fine.Cardin.Floren.consil.xcij. nobiles viri,in primo dubio.Pau.Castr.consi.ccxc.visa col.j.lib.2.& consi.ccccxxv. ponitur in facto,in primo dubio,lib.2.Roma.consi.omnium j.visis,in fin.& consi.cccxv.in casu , in prin.vbi idem dicir de emphyteusi.Ias.consi.xcvj.dominus Bonioannes,col.vltim.lib.1.& d. consi.clxxx.col.antepen.versi.ista opinio,lib.2.Philip.Deci.consi.lxxviij.licet in casu,col.vlt. versi.& licet vasallus.& consi.ccccxlv.in casu ad me transmisso,cnlum.ij.versic.quia ad hoc respondetut.& Zasi.in epito.feud.parte vlti.paulò ante fi.

*Cōtrariū eius quod dictū est de feudo ueteri,de quo quis inuestitur tanquam de nouo, uide suprà numero 33.*

39 ¶Et optimè faciunt,quæ scribit Bal.in l.j.col.penul.versi.sed quid si dominus, & ibi Roma. in xj.q.C.quādo non peten.part.quòd dominus in renouatione feudi vel emphyteusis non potest immutare formam antiquitus institutam,in præiudiciū alterius. Et idē propè voluit ipse Bal.in c.j.col.j.in fi.tit.de eo qui sib.& hæred.& in e.j.§.vlt.col.ij.versi.modò quæro, titu. de feud.guard.& latè consi.ccxv.proponitur,col.ij.versic.in eo autem,lib.2.Petr.Anch.cōsil. xxx.an valeat,col.vlt.versi.supet tertio.Paul.Castr.consi.cccxj.circa id quod primo, in fin.j. dubij,lib.1.& consi.xlvj.viso & examinato,col.ij.versi.sed vltra prædicta,lib.2.& consi.xxxij. in causa appellationis,col.j.eod.libr.2.& consi.cxlij.videtur dicendum quòd dictus,col.vlti. versicu.nec etiam obstat,end.libr.2.& Philip.Dec.consi.cxlviij.in causa istorum,col.iij.versi. primò quòd prima,& consi.clxxxv.in causa istorum,colum.iij.versi.non obstante,quòd in alia,& consi.cxciij.cuius superscriptio incipit in successione,colum.ij.versic.præterea etiam. & consi.ccviij.ad clariorem,colum.penul.versicu.prima attenditur.& consi.cccxc. quoniam, cnlum.ij.versic.nec obstat illa,& consi.ccccIxv.in casu,colum.v.versic.& non obstat confirmatio,& cnnsi.ccccIxviij.superiori,colum.penult.versicu.secundò principaliter , & consilio ccccxcviij.viso casu, colum.ij.versicu.secundò principaliter,& consil.Dxvj.quoniam causa, colum.penult.versi.subsequenter.Stepha.Bertrand.consi.j.numero.98.& sequentib.libr.1.ibi, & idem dicit è diuerso, & Francis.Rip.libr.1.respon.cap.j.defunctn,numeto 48. & sequent. Ludo.Gozad.consi.xxvj.in causa illustrissimorum,colum.vij.nume.40.& consil.liij. prima facie,colum.vltim.numer.18.Et facit, quod tradit Card.Floren.consi.cxxiij.super præmisso, colum.j.versic.ad primum.

*Forma antiqua feudi uel emphyteusis , non debet mutari in renouatione.*

40 ¶Quid autem si in renouatione veteris feudi addatur noua quædam forma vel qualitas:an tunc censebitur vetus,an nouum.Vide Bal.in l.quoties,col.ij.C.de suis & legiti.& in e.j.col. pen.& ibi.Marti.Laud.Aluar.& Card.Alex.tit.an.agn.vel.fili.& in d.c.j.tit.de vasa.decre. æta. & in c.j.§.hinc qunq;,tit.de consue.recti feu.& in c.j.§.insuper,tit.de prohibi.feud.ali.per Fed. & d.consi.249.verba inuestituræ,lib.2.Alex.in l.si mihi.& Titio,col.v.versicu.& tene menti dictum,ff.de vetbo.oblig.Ias.consi.vij.pro reuerendissmo,col.ij.versicu.secundò,& rursum col.viij.versi.non obstat secundò,lib.3.& consi.xxiiij.in causa feudali,col.v.versi.præterea & fortius,eod.lib.iij.& Albet.Brnn.consi.lxxviij.quia casus,col.ij.

*Et si id fiat an ex hoc censebitur nouum.*

41 ¶Tu tamen,quantùm ad priorem illum casum de feudo nouo cōcesso, tanquam de veteri, scire debes,quosdam è nostris,& eos quidem multos,distinguere inter personas prohibitas infeudare de nouo,cuiusmodi sunt personæ ecclesiasticæ:& personas liberas & non prohibitas:vt scilicet inter prohibitas feudum non mutet suam propriam,genuinam ac pristinam naturam & qualitatem:inter alias mutet.quorum omniū veluti Coryphæus est Bal.in dicto proœmio feud.in tertia diuisio. Alios autē distinguere inter personas,quibus ius est & potestas mutandi status rei,ciúsque in alium reformandi,vt sunt principes non recognoscētes superiorem:& inter aliós inferiores.De quibus inter cęteros vide Marti.Laud.in c.j.§.j.col.v. versi.circa hanc diuisionem,tit.qui feud.dare possunt.Alex.d.consil.x.libr.3.Barb.consi. lxvj.

*Distinctiones circa prædicta.*

afferam,

afferam,col.xv.versi.& si quispiam opponat,lib.4.Cæpol.consi.causarum ciuilium, xxxj.super causa,col.j.& iterum col.iij.& sequent. Iacob.à S.Georg.in tracta.feud.in verbo,nobiles, Agasi.in fi.& iterum in verbo,in feudum,col.ij.versi.iuxta prædicta.Lud.Bolog. qui tamen de hac re admodum obscurè loquitur,consi.omnium j.illustrissimus,fere per totum.Card. Alex.in præludiis feudo.in vj.q.versi.Bald.quærit hic.& in d.c.j.col.ij.versic.nota text.tit.de gradi.succes.in feud.Fran.Curt.seniorem d.consi.xlix.& seq.& in præludi.feud.in vij.quæst. princip.versi.incidens occurrit quæstio.& Franc.Curt.Iuniorem in tracta.feud.in viij.quæst. primæ partis,col.ij.versi.sed hic cadit,& seq.& consi.j.facti contingentia,col.vj.versi.nec obstat præmissæ.Ias.etiam in prælud.feud.col.xxvj.versic.pro pleniori instructione , qui est in nu.89.& in omnibus propè consiliis supra citatis.& Zasi.in epitome feud.parte tertia,char. 1.& 2.Alciat.in d.tractatu Præsump.regula iij.in xxviij.præsumpti. Albertum Bru.consil.xl. contra dominum,col.j.versi.& si dicatur.Ioan.Anto.inter consilia illius consi.lxxj. dicitur. & Carol.Molend.qui hanc rem subtiliter & abundanter tractat in consuetudinibus Parisi. tit.j.§.v.nume.83.& multis sequent.

42 *Decisio principalis quæstionis.*

¶Ego (vt tandem iudicium in hac re meum interponam)arbitror,id semper & à quocunq; fieri posse,nisi si fieret in præiudicium alterius. Aliàs fieri non posse,nec à principe quoque. Qua in sententia nuncupatim fuit Stepha.Bertran.vir optimi sanè iudicij,consi.omnium j. viso processu,nu.98.& seq.lib.i.Et eò propemodum tendūt omnes,qui de hac re scripserūt. Nam quod de prohibitis dictum est,non aliò spectat,quàm quòd id fieret in præiudicium aliorum.Constat autem principem nec ius alterius posse tollere,l.rescripta , & ibi not.C.de preci.impe.offer.cum simi.Igitur vt tandem ad nostrum principalē casum reuertamur,cùm res hæc vere non obuenerit ex successione,nec ideò sit patrimonialis.putarim hanc pro tali non esse habendam ex huiusmodi matrimoniali consensu in præiudicium emptoris , qui scilicet eam rem emit,vt ab eo consanguineus retrahere possit,cùm non nisi patrimo nialia retrahere potest ex consuetudine.Verùm quantum ad ipsos contrahentes & eorū hæredes, pro patrimoniali siue hæreditario habenda est,posteaquàm ita conuenerunt.

43 *Si quis emit fundum ab eo cui ab intestato successurus est,an is fundus censebitur patrimonialis.*

¶Illud quoque in quæstionem vocatur:Si quis emerit fundum ab eo, cui aliàs successurus erat ab intestato,& eum fundum posteà alteri vendidit,an retractus in eo locū habebit, tanquam in patrimonio,an secus,tanquam in acquæstu.Et certè ex multis Franciæ consuetudinibus,quas tibi suprà designauimus,nu.9.sunt autem priuatæ,in omnibus rebus , quas à consanguineis quibuscunque etiam si eis non eramus successuri,acquirimus,si eas posteà vendimus,habet locum retractus , quamuis ex illis consuetudinibus non habeat locum in cæteris acquæstibus. Sed fac consuetudinem simpliciter & sine exceptione concedere retractum in rebus patrimonialibus,non in acquæstibus:quid dicendum est in nostro casu,de eo scilicet quod emimus ab eo , cui ab intestato succedere debemus? an in ea re posteà à nobis extraneo vendita habeat locum retractus. Ioan.Fab.omnium, vt reor, primus in procemio Institut.in verbo,Alemanicus,asseuerat id non censeri acquisititium,per l.j.§.qui autem , & §.sed si libertus,ff.si quid in frau.patro.& c.j.tit.de vasal.decrep.æta.Ideoq; ait in eo non esse locum statuto permittenti liberè disponere de acquæstibus.

44 *De eodem.*

¶Nec in ea opi.solus fuit Fab.nam multi eum nuncupatim secuti sunt : neminemq; hactenus reperi,qui ei contradiceret.Secutus est ergo Ioan.Plat.in d.procemio,col.iij.versi. quid autem si quis acquirit.D.Cos.Guy.in pragm.san.tit.de concubinis , §. quia verò,in verbo, quæstus:vbi ex hoc dicit,quòd stante statuto,vt cōquæstus facti constante matrimonio sint cōmunes viri & vxoris,non erit cōmune quod donatum est ei,qui donanti successurus est: dicitque & ad hoc facere l.castrensi,ff.de castren.pecu.& l.j.C.de impo.lucr.descr.libr.10. qui posterior text.in id certè est optimus.Sequitur item,& ad idem statutū trahit, D.Benedictus in repe.c.Raynutius,in verbo,& vxorē nomine Adelasiam,nu.791.& iterum 1041. extrà de testam.& in priori loco dicit ad hoc facere text.in l.j.C.de his qui sibi adscrib.in testam.cùm dicitur, Et si testamentum non esset scriptum,iustus possessor futurus erat.Sequitur,deniq; Chasse.in consuet.Burgund.tit.*des droictz appartenans à gens mariez*,§.ij.in verbo , *& acquestz*, post princ.& iterum tit.*de successions* , §.vij.in verbo, *sont yssus*, colum.ij. Et quisquis is fuit qui repetiit l.j.C.de fund.rei pri.lib.11.in xj.quæst.iij.considerat.

45 *De eodem.*

¶Et in id quoque facit,quòd prohibita alienatione simpliciter,non ea censetur prohibita in eum,qui successurus est ab intestato.glo.vt passim ab omnibus citatur,in l.pater,§.Iulius, & ibi Dy.& Cy.ff.de leg.iij.cum aliis multis concord.à me collectis,suprà eod.tit.§.xxvj.glo.j. nu.4.sed si id recipias.Et quòd feudum aliàs alienari prohibitum,potest tamen in proximiorem alienari.c.j.§.sed etiā res,& ibi glo.& alij,tit.per quos fiat inue.cum aliis quoque multis concor.à me item congestis suprà in præfat.huius tit.nu.52.item quod præterea scribitur in d.c.j.tit.de vas.decre.æta.quòd si pater inuestiri fecerit filiū de feudo , id feudum non propterea erit nouum,sed manebit antiquum,vt prius erat.& ibi id no.omnes Doct.& Bal.in l.j.in xv.q.versi.& no.quòd si pater,ff.de rer.diui.vbi id dicit not.& in c.j.§.& quia vidimus,colum.v.versic.& quia hic agitur,tit.qui feu.dar.pos.& Card.Alex.in prælud.feud.in vj.diuis.colum.j.eiusdem diuis.& Iason.consi.vij.pro reuerendissimo,colum.v.versicu.tertiò deueniendum,

deueniendum,lib.3. Ex quo etiam potes intelligete, huiusmodi feudum in hoc casu nostri retractus noo censeri acquisitum.

*Quid de eo quod donatum est successuro ab intestato.*

46 ¶Et hæc quidem sententia Fab.& asseclarum (vt ad eam redeamus) posset procedere in eo, quod donatur aut legatur ei,qui successurus est:& ita videntur intelligere Fabia. & cæteri:& huc quoque respiciunt omnes leges & rationes in id addnctæ.Sed si id ooo sit donatum aut legatum,sed venditum,aliud videri posset:cùm nihil sit,cur is qui hæc emit,non tantum iuris & facultatis in eis habeat,quantum si ab omnino extraneo emisset:nam & ea etiam veluti extranea & tanquam ab extraneo emit,cùm è diuerso ea videaotur ei donata aut legata tanquam ei qui successurus est,& respectu huiusce propinquitatis, magis quàm alterius causæ gratia,l.inter,§.quæ tutoribus,ff.de excusa.tuto.& plenissimè diximus in repe.l.si vnquam,in verbo,donatione largitus,nu.72.licet contrarium,& multis seq.C.de reuoc.donat.

*De eodem.*

47 ¶Sed & huiusmodi donatio,est potius debiti quædã solutio, quàm muneris oblatio:vt scribitur in d.l.j.C.de impo.lucr.descri.quę etiam nuncupatim distinguit inter cootractus lucratiuos,& non lucratiuos. Ex eaque not.Bart.& Io.Plat. statutum de soluenda gabella locum habere in contractu inito inter patrem & filium ex causa onerosa, non etiam gratuita. & sequitur Rom.in l.j.col.ij.ff.in ius voc.vt eant.& Firmia.in tract.gabel.in vij.patte prin.q.xxj.& iterum in iij.parte viij.partis princ.q.xxv. In qua re deceptus est amicus noster Caro.Molen. qui vtrunque confundit in consuet.Parisi.tit.j.§.ij.num.4.in id allegans Albe.Bru.consi.xliij. circa casum,col.vlti.versic.tertiò videndum, qui tameo de dooatione taotùm loquitur,non etiam de venditione,vt ibi videre licet. Sed Molend.illud incogitaos,ac transeunter aliud agens,scripsit:nec dubito quin si paulò attentius cogitet, sit huius nostræ sententiæ : adeò est ingenij animiq; candidi & synceri.

*Consuetudines de huiusmodi rebus.*

48 ¶Igitur putarim,in casu nostri retractus nihil referre, emerit quis ab eo cui successurus est, an ab alio:licet secus,si titulo donationis aut legati acceperit. Quanquàm in quibusdam locis expressa consuetudine statuitur res à consanguineis comparatas, siue titulo donationis, siue etiam emptionis,censeri patrimoniales, vt in eis habeat locum retractus,qni ex illa ipsa consuetudine non habet locum in acquæstibus. Nam talis est consuetudo apud Meldenses, cap.92.& iterum cap.105.& Melodunenses,cap.37.Marchienses,hoc tit.§.viij.qui est omnium consuetudinum 267.& Auxerrenses,siue Altissiodorenses,hoc quoque tit.§.xv. qui est omnium xlvj. Sed apud Ambianenses est consuetudo huic nostræ sententiæ concinens,c.5. quæ scilicet res donatas ei qui successurus est,habet pro patrimonio,nec de emptis loquitur, tanquam in iis aliud sentiat. vti etiam apud Engolismenses, cap.320. & expressius apud Cenomanenses,ca.337.Dunenses,cap.65.Niuernenses,titu. *quelles choses sont reputees meubles,conquestz, heritages*, cap.14. Et idem statuisse videtur consuetudo Parisiensis, cap.159. Apud alios quoque donata fauore matrimonij à parentibus,censentur patrimonialia : vt apud Senonenses, cap.100.Trecenses,cap.141.Blesenses,cap.172.Borbonienses,cap.468.Auxerrenses hoc eod.tit. §.v.qui est omnium xxxvj.Laudunenses in Veromandia,partis ij.tit.j. qui est, *que c'est que acquest*, §.j.

*Quid si is cui donatum est, non vniuersaliter succedit.*

49 ¶Sed nec omiserim tamen, quòd etiam in casu donationis vel legati aut alterins tituli merè gratuiti,de quibus suprà locuti sumus, donata vel legata ei qui successurus est ab intestato, teneant vicem antiqui patrimonij,non acquæstus,illud certè intelligendum esse,pro rata portione eius,in quo donatarius siue legatarius successisset, non etiam in cæteris. Verbi gratia, Pater habens tres filios,vni fundum donauit,is fundus censebitur patrimonialis, non acquisititius,pro tertia parte,in qua donatarius successisset,non pro reliquis,iu quibus erat tanquã extraneus·quia limitata causa limitatum producit effectum,l.in agris,in princ.iuncto fi.& ibi Alber.ff.de acqui.rer.domi.& l.age,& ibi Bald.& Sal.& l.si de certa,C.de transact.& l.cùm tale,§.falsam,ff.de condi.& demonst.& l.cancellauerat,ff.de his quæ in testa.delen.& l.semper,§. negotiatores,ff.de iure immu.& l.ita autem,in prin.ff.de admin.tuto.& l.si mater,§. eandem, & l.cùm quæritur,& duabus sequen.ff.de excep.rei iudic.& l.si vnus,§.ante omnia,ff.de pact. & l.militis codicillis,§.j.ff.de testa.milit.& l.si domus,ff.de seruit.vrba.præd.& l.procuratoris, §.non autem totum,ff.de trib.acti.& l.Fulcinius,§.quòd si,ff.ex quib.cau.in possessionem eat. & l.etiam,§.j,ff.solu.matri.& l.solutum,§.planè,ff.de pign.acti.& l. sed & si,ff.ad Senatuscons. Macedo.& l.si pro patre.§.in rem,ff.de in rem verso,& l.ij.& ibi Bald.in epito.ff.de seruis exportan.& l.Lucius,versic.quare,ff.de exercit.acti.vbi est optimus text.& c.ex multa, extrà de voto,& cap.de cætero,& cap.ea noscitur,de senten.excom.& c.licet,de deci. & c. si pro clericis,de præben.lib.6. Ex quo Bal.Imo,& Recentiores in l.sed si plures,§.in arrogato, per eum tex.ff.de vulga.& pupilla.scribunt limitatam potentiam causæ efficientis, limitatum quoque effectum producere.& idem Bald.in l.non modns,C.de seruitu.not.ex eo text. quòd quæ limitata sunt,non debent extendi.

*Limitata causa.*

*Limitata potentia.*

*De eodem.*

50 ¶Et ex hac ratione videmus,quòd debitum nõ confunditur hæredi, nisi pro hæreditaria sua portione,non item pro aliis.l.si adulta,C.de hæred.act.cum aliis concord.ibi allegatis à glos. Ex quo Sal.ibi not.hæredem repræsentare defunctum pro ea tantùm parte,in qua hæres est: in cæteris autem esse extraneum. Pro quo etiam est bonus tex.in l.cùm à matre,& ibi glo. &

*Hæres non repræsentat de-*

*functum, nisi pro hæreditaria portione.*

Docto.C.de rei vendi.& glo.not.in l.ij.§.vlt.in glos.vlti.post mediū,& ibi quoque Bart.col.ij. ff de Præto.stipul.& Petr.Ancha.consi.cxxv.visis,col.vlt.(Roma.Imo.in l.iiij.§.Cato,col.ij.in prin.ff.de verbor.obligat.Roma. qui illam glos.dicit singu.in l.cùm donationis, §. sed tu aduerte,C.de transactio.) & Corne.in l.vlti.col.ij.C.de impube. & aliis substitut.ita intelligens eum text.qui dicit defunctum & hæredem censeri vnam personam,videlicet in ea portione, in qua ipse hæres succedit,non in aliis.& Ias.in l.si ita quis promiserit,§.ea lege, in iiij.notab. per illum tex.ff.de verbo.oblig.& Lancel.Gal.in l.ij.§.& harum,colum.ij.ff.eod.titu.& Iacob. à S.Georg.in tracta.feudo.in princip.col.iij.versi.tertiò moueor. Erit procedere in casu nostri retractus censeo,vt scilicet res donata ab eo,cui successurus est donatarius, censeatur patrimonialis eatenus tantùm, quatenus ei successurus est. Quamuis apud Niuernenses, illo cap.14.suprà à nobis citato,nuncupatim statuatur, id generaliter procedere,siue in totum,siue in partem successurus sit.

*Consuetudo.*

51 *Quid si aliter fuerit declaratum.*

¶Tertiò intelligas,vt illud quod donatum est ab eo cui successuri sumus,obtineat vim patrimonij pro ea parte,cui illi successimus:nisi aliter fuerit à donante declararum, vt scilicet habeat vim acquęstus:nam & tunc censebitur acquæstus,non patrimonium:dummodo res donata talis esset,de qua donator poterat liberè disponere ad cōmodum sui hæredis: cuiusmodi sunt acquęstus,quos ex nostra priuata consuetudine quis potest donare quibuslibet etiam suis hæredibus,vt scribitur suprà omnium nostratum consuetudinum §.cxcix. & alibi sæpe. Cùm enim ius ei sit liberè disponendi de huiusmodi acquæstibus, potest eam legem, quam vult,in eorum donatione apponere,l.videamus,§.iurare,ff.de in lit.iurand. cum simil.proindeque id quod antiquum est,nouum facere,quantùm ad vim & effectum, & è diuerso : licet secus esset in personis & actibus prohibitis,vt per Bald.in procemio feud.in iij.diuisio.Mart. Laud.in c.1.§.j.col.v.versi.circa hanc diuisionem,titu.qui feudum dare possunt,& alios,quos tibi congessimus suprà eadem glos.num.41.tu tamen. Præsertim cùm in hoc casu nostro res donata hæredi ideò censetur patrimonialis,quòd tanquam hæredi,& qui aliquando habiturus sit,donari censeatur ex voto & mente donatoris,quos nos vulgò, *auancement d'hoyrie*,vocamus. Si igitur apertè de contraria mente & voluntate ipsius donatoris appareat, in re, de qua vt diximus,liberè potuit disponere:nihil est,quòd dubitare debeamus,l.cōtinuus,§.cùm ita,in fi.ff.de verbo.obligat.cum similibus. Et bene facit ad hæc text. in authen. excipitur,C. de bonis quæ liber.cum similibus.

52 *An quæ diximus procedant in rebus donatis à collateralibus.*

¶Sunt & posttemò,qui intelliguut,quod dictum est ex Io.Fab.& aliis suprà citatis,procedere in rebus donatis aut legatis à parentibus,aut aliis maioribus,suis filiis aut aliis descendentibus:secus si à collateralibus,quibus etiam successuri sumus:moti quòd hæreditas magis debetur descentibus,quàm collateralibus,vt probat ille tex. quo maxima ex parte illi innituntur in d.l.j.C.de impo.lucr.describ.lib.10.Et videmus etiam donata ab illis,id est,ascendentibus regulariter conferri debere, tanquam scilicet donata in anticipationem ( vt sic dixerim) hæreditatis & successionis:non etiam donata à collateralibus,vt patet ex toto tit.ff.de collat. bono.& C.de colla.Audioq; id à Senatu nostro Parisiensi ita aliquando fuisse iudicatum.

53 *An ædificium factum in fundo patrimoniali censeatur patrimoniale.*

¶H v c item pertinet & hæc quæstio:Si ædificium fortè inædificatum est in fundo patrimoniali nullius propè valoris:an id ædificium censebitur patrimoniale,sicuti solum, in quo ædificatum est? Quod videtur ob illud vulgò iactatum,

*Quicquid plantatur,seritúrve,aut ædificatur,*
*Omne solo cedit,&c.—*

Vt scribitur & not.in §.cùm in suo,Instit.de rer.diui. Sed tu hìc tamen omnino vide Odoff. in l.vlti.& ibi quoque Albe.col.item vlti.versi.item quærit si quis.& Iason.col.xj.versi.quartò quæro,C.de iure emphy.Spec.tit.de loca.§.nunc aliqua,versic.cxix.Bart.in l.j.§.j.ff.de superfi. Bald.in c.1.§.si quis de manso.col.iiij.versic.extrà quæro,titu.de contro.inuest.& consi.lxxiiij. super solo,lib.4.& iterum consi.cxxxiiij.quidam emit à Titio,lib.5.Anton.consi.xxxiij. in facto fratrum,col.vlti.quibus in locis disputant,an & quando solum emphyteuticum faciat ædificium in eo extructum censeri emphyteuticum.Et Bal.in l.j.in viij.quæst.ff.de rer. diuisio. vbi tractat,vtrùm castrum ædificatū in fundo feudali, sit etiam feudale:vti etiam facit Cardi. Alex.in cap.1.paulò ante fi.titu.de ali.feud.& Ioannes Lup.in repet.rub.de dona. inter virum & vxorem,§.lxij.col.vij.versi.ex istis infertur.Sed ita,vt non omittas tex.in cap.1.§.si vasallus, & ibi Docto.titu.hìc finit lex.

54 *De eodem.*

¶Sed & vide ipsum Bal.in l.ij.versi.quæro an præsumatur,C.de rei vend.illic differentem, an si emphyteuta extruxerit ædificium in re emphyteutica,id fecisse videatur animo donādi,ita vt finita emphyteusi cedat domino. de quo etiā per eundem in l.Senatus,§.Marcellus, & ibi Imo.& Alex.qui adducit alios,ff.de lega.j.& prætereà Ange.Aret. in d.§.cùm in suo,Instit.de rer.diui.& Ias.qui etiam alios citat,in l.ij.col.viij.versic.vltimò circa prædicta, C.de iur.emph. Et quod item tractatum est à Iureconsultis , an si emptor fundi obligati, ædificauit in eo,sit etiam ædificium obligatū,in l.domo,ff.de pign.act.& l.si fundus,§.si res,ff.de pigno.& l.Paulus,§.domus,& iterum l.vlt.eo.tit.& Corse.in deci.Tholo.quæst,cccxxix.item fuit quæsitum, quidam fundum. Et vtrùm ædificiū factum à patre in re aduentitia filij, in qua erat vsufru-

ctuarius,

ctuarius, cedat commodo ipsius filij tantùm, an & cæterorum: videbis apud Bal. in auth. excipitur, col. vlt. versi. quæro pater, C. de bonis quæ libe. Sed & vtrùm ædificium à testatore impositum areæ legatæ, cedat legato, vide tex. in l. serunm, §. si areæ, ff. de legat. j. & in l. si clauis, §. area, ff. de lega. iij. Et an ædificium ab vxore factum in re ei donata à marito, sit vxoris, an mariti, vide tex. in l. sed si vir, §. si vir, ff. de donat. inter vir. & vxor. Et an ædificium factum à clerico in fundo patrimoniali ex pecunia ecclesiæ, sit & ipsum patrimoniale, vide Spec. & Ioan. And. in titu. de empt. & vendi. §. tertio loco, versi. quid si clericus. Et vide etiam consuetudinem Borboniorum, cap. 271. & sequen. dum loquitur de vno sociorum in bonis mobilibus & acquæstibus, qui ædes extruit in fundo patrimoniali.

*Consuetudo.*

55 ¶Et ex iis quoque intelligere potes, an si domo patrimoniali exusta, fuit alia domus in area recèns extructa, ea censeri debeat patrimonialis, vt antè erat. Sed quibus addere potes, huiusce modi domum non videri eandem esse, quæ primùm fuit, l. inter stipulantem, §. sacrã, ad fi. ff. de verb. oblig. Ideoq́; legata domo destructa, etiam si alia eodem loco à testatore ædificata fuerit, interit legatum, l. si ita legatnm, §. vlti. ff. de legat. j. nec manet vsusfructus in hac domo, qui in priori debebatur, l. quid tamẽ, §. j. & iterum, §. in nanis, ff. quib. mod. vsufru. amit. Qnamuis his aduersari videtur alius text. in l. seruitutes, §. si sublatum, ff. de seruit. vrba. præd. quo probatur, ædificium eadem specie & qualitate repositum, censeri idem ædificium, atque in id durare pristinam seruitem. De quibus vide Doctor. ibi. & Alberic. in d. §. sacram, in xxj. opposit. Et adde etiam, quæ dicam infrà in fin. huius tit. in xiiij. quæst.

*Domus extructa in loco in quo domus patrimonial. exusta est, fit etiã patrimonialis.*

56 ¶Quid autem de re patrimoniali vendita, & postea à venditore aut eius hærede recuperata per restitutionem in integrum, & ob læsionem vltra dimidium iusti pretij, ex l. ij. C. de rescin. vend. an ea maneat patrimonialis, vt prius erat, an verò acquisititia, Chasse. in consuetu. Burgund. in duobus locis, primùm quidem in titu. *des droictz appartenans à gens mariez*, §. xxv. col. vlti. versicu. quid si fuit recuperatum, deinde hoc titu. *de retraictz*, §. j. in verbo, *ancien*, colum. ij. versicu. sed quid si recuperauit, negat censeri patrimonialem, tribus rationibus, quarum duas priore loco adscripsit, tertiam posteriore. Prima ea est, quoniam in Gallia restitutiones à solo Principe impetrari possunt, & solent: ideò pro impossibilibus habentur. l. apud Iulianum, §. vlti. ff. de legat. j. voluit, vt puto, allegare l. idem Iulianus, quæ illam continuò sequitur, §. vlti. nam & ita ab aliis allegari solet.

*Quæ à solo principe conceduntur, censeri impossibilia, uide num. 61. & seq.*

57 ¶Cui adde in hac ratione text. in l. continuus, §. cùm qnis, & ibi glo. Alber. Barto. & alios, ff. de verbo. oblig. enndem Bart. in l. si quis sub conditione, col. ij. versi. oppono dicitur hîc. ff. de testa. tutel. & in l. j. paulò ante fin. ff. de iniust. testa. & in l. j. §. qui habebat, post princ. ff. de bono. posses. contra tab. & in l. vlti. col. ij. versic. venio ad quartum, C. de senten. pas. Dyn. in c. semel, in fi. de reg. iur. lib. 6. Signo. consil. xxxix. quæritur nunquid, col. ij. versi. tertiò probat. Bal. post Rayn. in d. l. Iulianus, §. vlti. & in c. 1. col. iij. versicu. prætereà vt dixi, titu. hîc finit lex Corra. & in cap. cùm non ab homine, in fi. extrà de iudic. Cardi. Florent. consi. lvij. pro magnifico, nu. 3. Paul. Castren. { & consil. ciiij. sex sunt, col. ij. versicu. sanè merum. lib. 1. } in l. Gallus, §. & quid si tantùm, colum. penult. versi. tertiò & vltimò. ff. de liber. & posthu. Alex. consi. ccxxiiij. in re tam graui, colum. ij. versic. & quando pendet, lib. 6. & Franc. Curt. seniorem consi. lxxiiij. super memorata, col. xix. num. 60.

58 ¶Altera ratio Chasse. quæ ad primam proximè accedit, hæc est: quia restitutio in integrũ non debet haberi in consideratione, l. iiij. §. j. ff. de fideicommis. liber. & voluit (inquit) Georg. Nat. in clem. j. in princ. in quarto notab. de verb. signifi. Cui & tu in hac quoque ratione adde tex. in l. exceptiones quæ personæ, §. vlt. ff. de excep. & in l. vlt. §. vlti. & ibi glo. vlt. ff. de cond. indeb. & glo. not. in l. ij. in prin. in verbo, repudiauerit, & ibi Bart. qui illam dicit menti tenendam, in versi. item quæritur, ff. de bon. posses. secun. tab. Innoc. in c. quia plerique, col. ij. versic. sed quid dices, extrà de immu. eccles. vbi & id dicit procedere in foro conscientiæ. de quo tamen vide quæ dixi suprà eod. tit. §. j. in glo. xviij. in verbo, *le pris*, &c. nu. 67. præsertim. Adde item Bart. in d. l. si quis sub conditione, vbi suprà. & in l. j. col. iiij. versicu. sed circa hoc, ff. de vulga. & pupil. substit. & in l. quandiu, la j. ff. de acquir. hæred. & in d. l. vlt. vbi suprà, C. de senten. pas. & in d. l. iiij. §. j. ff. de fideicommis. liber. & in d. l. j. §. qui habebat, post princ. ff. de bono. posses. contra tab. & in d. l. j. ad fi. ff. de iniust. rup. testa. & Bal. in d. cap. 1. tit. hîc finit lex Corra. & in d. c. cùm non ab homine. Imol. in l. ventre, & in l. Pantonius, ff. de acquir. hæred. & Soci. consi. cliij. pulchra, col. x. versic. & tenendo, lib. 2. & est j. eius lib.

*Restitutio in integrum non habetur in cõsideratione, uide nu. 64.*

59 ¶Nam (vt id quoque addas) non dicitur posse fieri, quod per in integrum restitutionẽ tantùm fieri potest: vt dicit Innoc. in c. pastoralis, post princip. & ibi quoque Panor. in fin. qui id dicit not. extrà de caus. pos. & propri. & Card. Flor. qui & id not. dicit d. consi. lvij. col. j. & Soc. consil. cxvj. non potest, col. v. versicu. secunda responsio, lib. 1. Sicuti etiam de dispensatione (quam vocant) dicit gloss. in cap. gratia, in verbo, non potes, & ibi Domin. col. vlti. de rescript. lib. 6. & in cap. ventum est. in verbo, non possum. j. quæst. j. & Bald. in d. l. j. in fi. ff. de iniusto testam. Imol. in d. l. continuus, §. cùm quis, in pen. notab. ff. de verbor. obligat. Panormit. in cap. quod Dei timorem, colum. ij. versicu. item adduco. extrà de statu mona. Barba. qui alios allegat, consil. lvij. præclarè, colum. penul. lib. 1. Et consi. liiij. à Ioue, colum. vj. versicu. nec est cre-

*Fieri nõ posse dicitur, quod per restitutionem tantum fieri potest. Et quod per dispensationẽ tantum.*

dendum,lib.4.Philip.Deci.consil.dcxlv. visa donatione, colum.iij.nume.21. Er sic hæc ratio (quod iam diximus) in priorem incidir.

60 *Reuenditio quæ fit ex l.ij. de rescin.uen. an dicatur uo luntaria, an necessaria, uide numer. 66. & seq.*

¶Tertia ratio Chasse.hæc est:quoniam hæc reuenditio,quæ fit ex dispositione d.l.ij.C.de rescind.vend.non est necessaria,sed voluntaria,ex voluntate scilicet emptoris,in cuius facultate est supplere pretium,si malit idipsum facere, & non rem restituere : & nihil prætereà dicit ipse Chasse.sed se tantùm ita consuluisse,cùm ex facto interrogaretur,consil.incip.ex processu moto:quod tamen non reperi inter consil.eiusdem. Cui item adde,quantùm ad hanc rationem,quod Bart.in multis locis tradit,hanc reuenditionem , quæ fit ex d.l.ij.C. de resciod. vend.fieri ex voluntate emptoris:cùm si velit,non cogatur eam facere, sed tantum supplere, videlicet in l.in diem,& ibi quoque Rapha.Co.ff.de aqua plu.arc.idem Bart. io l.iij.ff.quibus mod.pign.vel hyp.sol.& in l.si ex duobus,§.sed & Marcellus,ff.de in diem addi.& idem post eum voluit Petr.Ancha.in c.accessorium,col.x.versic.prædictis applico,de reg.iur.lib.6.vbi & hoc dicit tenuisse Thomam Piperatum. Sed & id sequitur Alexan.consil.xlv.in causa,col.ij. versic.ad quod pluribus,lib.5.& aote eos non obscurè Ioan.And.cuius tamen noo memioerunt in addit.Spec.io rub.de oblig.& solut.col.ij.versi.proposito congruit. Quorum sententiam probat tex.quem nullus horum allegat,in l.adigere,§.j.ff.de iure patron.vbi qui stipulatus est centum operas,aut in singulas aureos quinos dari:non videtur contra legem stipulatus,quia io potestate liberti est operas dare.

61 *Refellũtur rationes prioris sententiæ. Prioris rationis refutatio.*

¶Sed quæso,Lector amantissime,paulò penitius coosideremus, quantum virium habeãt hæ ratiooes,ad hunc nostrum casum,de quo tractamus. Nam quod primo loco dictum est,pro impossibilibus censeri,quæ à solo Principe possunt impetrari,vt illud concedamus ,·de quo tamen pet Docto. in locis in ea prima ratione allegatis:tamen id tantùm obtinet restitutione noodum impetrata, ob difficultatem scilicet impetrationis:vt dicunt omnes leges & Docto. qui de ea re loquuntur. At impetrata restitutione,& obtenta,& ad effectum deducta , vti est in casu de quo loquimur,scilicet de re vendita,& per in integrum restitutionem recuperata: quid est,quod amplius de impossibilitate,aut etiam difficultate,queramur,aut quæramus? vt in simili dicemus,cùm de ipsa restitutione priuatim loquemur paulò post,versic. ab hinc iij. Illud autem hìc scire debes,ne erres , in Gallia non posse iotentari remedium d.l.ij.C. de resciod.vend.de quo hìc enam priuatim loquimur,nisi impetrata à Priocipe gratia, tametsi de iure communi id non sit necessarium.

62 *De eadem re.*

¶Prætereà hæ nostræ Galliæ restitutiooes,quæ à Principe impetrari solent & debent,tam facilè obtinentur,quàm à iudice ordinario,vt quibus concedendis verbis Principis sint ab eo deputati delegatiq; Præfecti illi libellorum ( siue malis appellare Magistros scriniorum,quos vulgò Magistros requestarum vocamus)nec est aliter necesse adire ipsum Principem. Ideoq; non est id existimandum impossibile,ac nec difficile quidem,si io id est materia (vt est in casu oostro) subiecta,ex doctrina Franc.Alberg.io d.l.item Iulianus,§.vlt.& ibi quoque Raph. Co.Paul.Castr.& Alex.per text.ibi,io verbis,cùm distrahi non soleaut.Raph.& Paul.Cast.in d.l.continuus,§.cùm quis,de verb.obliga.Rom.in l.ij.char.vlti.ff.de re iudi.Socin.in l.quidam relegaius,colum.iij.versic.prima limitatio,ff.de reb.dub.& Iacob.à S.Georg. io tracta.feud.in verbo,Princeps Pedemontium,colum.vj.versic.quadragesimaquarta.Philip.Deci.in l.ea quæ rarò,in fin.ff.de reg.iur.& iu l.ij.colum.ij.versic.& fuit,C.qui admit. In idque etiam allegant plerique omnes l.qui cùm maior,§.j.in verbo,alterũ non facilè impetretur,ff.de bonis libert. & l.penul.& vlti.ff.de cada.puoit.

63 *De eadem re.*

¶Præsertim verò,cùm hæc dependeant non à mera quidem gratia,sed à iustitia:quamobrem nullo pacto impossibilia esse censentur:vt probatur io l.cũ quis,§.si quis pro reo, & ibi Bart. colum.j.in ij.oppo.ff.de solu.& Socio.io d.l.quidam relegatus,col.iij.versic.secundò insertur. Quæ autem ita facilè impetrari solent,& possunt, adeò considerantur , vt imputetur ei, qui non impetrauerit,aut ooo petierit.Roma.io d.l.ij.char.vlti.ff.de re iudic.per d.l. qui cùm maior,§.j.ibi,oeque eoim imputare,ff.de boo.liberr.& l.ij.§.tractari.ff ad S.C.Tertul. & sequitur Philip.Deci.consi.dclxxvij.visis & coosideratis,nume.5. qui & ad hoc dicit facere d.l.quidam relegatus,& l.iotercidit,ff.de coodi.& demonstr. & ante eos id quoque voluit Aogel. consil. ccxix.arbitror,col.ij.versic.dicet quis. Et facit quod not.Anton.in cap. ex ratione,in v.quæst. colum.iiij.versicu.hæc intellige sanè,de appellat.quòd cùm stat per iudicem , quò minùs causa decidatur , non currit interim tempus prosequendæ appellationis : sed tum demum tantùm,quando appellans sibi per superiorem aut aliter prouidere noo potest, per text.io l.vlti. §.illud,C.de temp.appel.

64 *Secundæ rationis refutatio.*

¶Similiter quod dictum est in secunda ratione Chassen. restitutionem in integrum non haberi in consideratione,verum quidem est,re adhuc integra, & nondum impetraia ea restitutiooe:quia quod euenire potest ex iure quodam speciali,nihil mutat ex re præsenii. Ea verò iam impetrata,non amplius de futuro quærimus.nam & id apertè declarat d.l.iiij.§.j.ff.de fideicom.liber.cùm dicitur,Si is qui restitui potest.& rursnm,Quandiu poterit in integr.restit. Et d.l.exceptiones quæ personæ,§.vlti.ff.de excep.cùm scribirur, Nec ipse antè habet auxiliũ, quàm restitutus fuerit. Et ita expressim intelligunt gl.Bar.& Ang.in d.l.vlt.§.vlti.ff.de condi.

iodeb.

indeb.& Bal.loquẽs in casu illius §.in l.vlt.ad fi.C.de compensat.& Tyndar.in tract.de compensatione,char.pen.col.j.versic.quid dicemus de eo.& Iason in l.non quocunque,§.j.in fi.ff. de leg.j.& Philip.Dec.in d.l.ea quæ rarò.versic.secundò quod dictum,de reg.iur.

65 ¶Et ita quoque expresſim & in omnibus casibus intelligunt omnes Doct.suprà in ea secunda ratione allegati,& quotquot alij,qui de hac re loquuntur,præter Chaſſ.vbi suprà,vt scilicet restitutio in integrum non sit consideranda,antequàm impetretur,vt apud eos videre licet. Nec tamen aliâs semper verum est, vt considerari non debeat quod quis restitui potest etiam à solo Principe,vt per Ang.& Iaſ.in d.l.idem Iulianus,§.vlti.col.j.ff.de lega.j. & omniũ copiosiſsimè Soci.in d.l.quidam relegatus,col.ij.& iij.ff.de reb.dub. Sed quibus addere potes scripta ab Ioan.And.in c.commiſſa,de elect.lib.6. & Lapo allegat.ix.disputat hîc an si Papa, col.vlti.versic.tertiò disputat. *De eadem re.*

66 ¶Quod autem tertio ac postremo loco dictum est, hanc reuenditionem, siue restitutionem rei,quæ fit ex d.l.ij.C.de rescind.vend.non esse necessariam,sed voluntariam,quia scilicet nõ fit nolente emptore,qui ne id fiat potest supplere: si id aliquid faciat ad huius dubij decisionem:vide quæso,an hæc ipsa restitutio sit merè voluntaria,cùm emptor cogatur eam facere, aut supplere:hoc autem facere non poſsit,penuria fortè pecuniarum, vt plerunque cõtingit: aut si habeat,dare tamen non poſsit sine maiore aliquo suo detrimento.Igitur si restituat potius,quàm suppleat,videtúrne id liberè facere?Et tam liberè quidem facit,quàm si quis oborta graui tempestate suas merces in mare proiiciat,ne ipse pereat: aut faciat quod rex iuſſerit, nisi malit parentes & liberos,quos is in potestate habet,perire. Hæc enim sunt exempla Aristotelis lib.3.Ethicorum cap.1.& aliquid de ea re traditur in c.meritò.xv.q.j. Et quamuis nostrates dicant hanc coactam voluntatem esse voluntatem, ea tamen talis est,cui per in integrum restitutionem subueniri debeat,l.si mulier,§.si metu,ff.quod met.cau. *Tertiæ rationis refutatio.*

67 ¶Sed fac tamen nullum maius malum imminere,quàm quòd cogitur alterũ vnum ex duobus præcisè facere:facitne idipsum liberè,qui velit nolit,cogitur alterum illud facere?Et certè non facit,vt optimè probat tex.in l.quæ sub conditione,§.si quis,versicu.sed si.ff.de condi. instit.& non obscurè sentit Azo in casu,de quo nunc loquimur,in Summa,C.de rescinden. vendi.col.j.per illum tex.& eius discipulus Accurſ.in d.l.ij.in verbo,iudicis,versic. item quid si iste vendicet.& ibi quoque Bal.in xiij.q.versi.iuxta hoc quæritur,C.eo.tit.de rescind.vend. vbi & ipse Bal.ob id dicit,rescissa venditione ex ea l. rescindi quoque omne ius seruitutis & pignoris constituti ab emptore in rem ipsam.& sequitur Sal.ibi in xv.q.& Pau.Cast.in viij.q. & Pantal.Calde.in repe.d.l.ij.col.xliij.versi.quærit etiam Bal. De quo vltimo nos latius dicemus infrà titu.seq.§.iij.glo.j.num.8.hic autem,& duobus seq. *De eadem re.*

68 ¶Et licet cùm alterum tantùm ex duobus cogimur facere, non sit tanta vis,nec tam præcisa neceſsitas,quàm si vnum aliquid tantùm facere cõpellamur: neceſsitatem tamen esse,nemo, vt opinor,negabit:quando & neceſsitatem hanc appellet text.quem nullus eorũ, qui de hac re locuti sunt,expendit,si me memoria non decipiat,in l.illud,§.j.ff.de constit.pecu. loquens de eo cui delatum est iusiurandum,qui tenetur iurare vel iusiurandum referre.& (vt ibi scribitur) si nolit iurare,neceſsitate referendi adstringitur. Et in id quoque facere videtur tex. in l.non vtique,in princ.versic.proinde,ff.de eo quod cert.loco,cùm dicitur alternationi ex neceſsitate facit actoris electionem. Sed vt concludam, in casu nostro, cùm venditor retrahat ex vi & neceſsitate proueniente ex suo ipsius contractu venditionis, sequitur, rem eandem ad eum redire eodem iure,quo prius penes eum fuerat,arg.l.si mater,§. eandem,ff.de except. rei iudic.& l.qui poſſeſsionem,ff.de vi & vi arma.& etiam quæ latè diximus, suprà eod.tit.§. xix.in gloſ.ij.num.5.eodemq; vltim. *De eadem re.*

69 ¶Adde & tu tamen,quòd restitutio,qualiscunque ea sit,siue ex d.l.ij.C.de rescind.vendi.siue ex alio capite,videlicet doli,metus,fraudis,ætatis,aut alio quocunque,est in priorem statum, locum, & gradum omnimoda integraq; reductio & repositio.l.quòd si minor,§.restitutio,& ibi Barto.& alij,ff.de minori.& l.j.& ibi Sal.& alij,C.de senten.paſ.& l.j.& ij.& ibi Docto.C.si aduer.transact.& l.j.C.de reputat.& l.videamus generaliter,§.videamus,ff.de vsur. glo.in cap. quamuis,in verbo,cùm talis,in princ.de rescrip.lib.6.Cyn.in l.si quidem,C.de prædi. minor. Bart.in l.qui proprio,§.item quæritur,in prima opposi.ff.de procu.& in l.Gallus,§. & quid si tantùm,col.iij.versicu.redeo ad glo.ff.de liber.& posthu.Bald.in c.cùm causam,col.j.extrà de testib.D.à Rota decis.cccexlvj.si lata vna,in nouis.Alberi.in l.qui rei,§.aream,nu.2.ff.de solu. & Ange.consil.cclvj.secundùm ea,colum.j.Barb.qui aliâ in id multa adducit, consi.ix.supremi,colum.penul.lib.1.& Docto.vbique. Ex quo apertè sequitur,quòd res sic restituta reponitur in suum priorem statum. *De eadem re. Restitutio in priorem statũ, locum & gradum reductio.*

70 ¶Et id quidem semper ita procedit, vt restitutus recuperet primum locum, nisi si fortè tertius quispiam extraneus interim,id est ante restitutionem, fuiſſet in eundem locum cooptatus,vt per glo.quam sequuntur Bart.& alij in l.quid ergo,§.pœna grauior, in verbo, onerasset,ff.de his qui not.infa.nam si is locus teneatur ab eo,qui succedit in locum primi, tunc is primus omnino restituitur in suum pristinum locum.l.j.§.vlti.& ibi glo.Bart.& alij,ff.de bonor.poſſeſ.contra tabu.& idem Barto.in d.l.Gallus,§.& quid si tantùm,colum.iiij.versicu.sed *Nisi tertius ante restitutionẽ fuiſſet,in eundem locũ cooptatus.*

contra hæc videtur. Hic autem emptor, ex venditione ſucceſſerat in locum venditoris. Si ergo venditor reſtituitur aduerſus ipſum emptorem, nihil eſt quod impediat venditorem reſtitui in priſtinum ſuum ſtatum & locum. Quibus conſequens eſt, rem venditam & recuperatam manere apud venditorem reſtitutum in eodem loco, ſtatu & qualitate, qua prius erat, id eſt patrimonialem, ſi patrimonialis erat ante venditionem. Id quod etiam ſatis probat, quod ſtatim dicemus in ſi. ſeq. verſi.

*An retractus habeat locum in venditione reſtitutionis in integrum.*

71 ¶Et ex iis quoque aliud vnum in primis notandum inferri poteſt: Quòd ſi is qui vendidit fundum patrimonialem, deceptus eſt vltra dimidium iuſti pretij, aut aliter ei competit reſtitutio in integrum ad retrahendum rem venditam, quia ſcilicet dolo aut metu inductus eſt ad vendendum, aut minor erat, & eam reſtitutionem in integrum alteri vendat: quod facere poteſt, l. quòd ſi minor, in prin. ff. de minori. & l. ſi minores, & ibi glo. Bar. & alij, ff. de adminiſtr. tuto. & glo. in l. ex pluribus. eod. tit. Bart. in l. non ſolùm, in princ. ff. de in integr. reſtit. cum concord. à me plenius adductis ſuprà eod. tit. §. xxvj. in glo. iij. num. 13. decimoquintò reſtitutio: poterit conſanguineus huius venditoris venire ad retractum huius actionis, ſiue reſtitutionis in integrum, quæ competit ad reuocationē rei immobilis patrimonialis: vt & nos in ſimili diximus ſuprà eod. tit. §. j. in glo. vij. in verbo, *ou autres choſes cenſees pour immeubles*, nu. 31. ex quo infertur. vbi etiam diximus, retractum habere locum in venditione facultatis redimendi ex pacto reuenditionis, iunctis præcedentibus ab initio eius glo. Nam & nemo videtur re excluſus, quem Prætor in integrum ſe reſtitututum pollicetur, l. nemo. ff. de in integrū reſtitutio. quod etiam facit ad quæſtionem præcedentem.

*An res quæ redit ad dominū iure feudi vel emphy. cenſeatur acquæſtus.*

72 ¶Qvin & illud dubium eſt, cùm feudum vel emphyteuſis redit ad dominum ex aliqua cauſa, an ea cenſeri debeat, tanquam acquæſtus, an tanquam patrimonium antiquum, vti eſt dominium directum, cum quo ea res conſolidata eſt. Quod videtur, cum ſint veluti acceſſoria, quæ ideò debent ſequi naturam eius rei, cui accedunt. l. cùm principalis, ff. de regu. iur. & c. acceſſorium, eod. tit. lib. 6. & vtrobique concord. in glo. Contrà quoque videtur: neque enim ea, quæ conſolidātur, videntur acquiſita illo iure, quo res, cui cōſolidantur, ſed tanquam alia, & per ſe iudicanda ſunt. l. Mæuius, §. fundo, ff. de lega. ij. & §. ſi cui, Inſtit. de lega. vbi Ioan. Fab. id expreſsim voluit, traxitq; ad conſuetudinem, qua vxor habet partem in rebus acquiſitis durante matrimonio, vt ſcilicet habeat partem vi huius conſuetudinis in feudo conſolidato: licèt ea nihil haberet in re patrimoniali mariti, cui feudum ipſum eſt conſolidatum. de quo & nos habemus expreſſam conſuetudinem, ſuprà eod. tit. §. xvj.

*De eadem re.*

73 ¶Nec Faber ipſe ſolus fuit in ea ſententia. nam & alij plurimi, non paruæ autoritatis, eum ſecuti ſunt, videlicet Ioan. Plat. & Ang. Aret. in d. §. ſi cui, de leg. ex quibus ipſe Ange. in id quoque allegat l. non quocunque, §. fundus, ff. de lega. j. & prætereà Iaſon. in vlti. addit. ad Chriſto. Porc. in §. ſi eadem, qui proximè præcedit d. §. ſi cui. & Benedi. in repe. c. Raynutius, in verbo, & vxorem nomine Adelaſiam, nu. 791. Boër. in conſuet. Biturig. tit. de conſue. matrimo. & dot. §. ij. & iterum titu. de conſuetu. feud. & cenſ. §. v. col. vlti. & Ioan. Lupus in repe. rubr. de donat. inter vir. & vxo. §. lxij. col. v. verſi. ex his infero: vbi id dicit nunquam eſſe obliuioni tradendū. Chaſſe. in conſuet. Burgund. titu. *des droictz appartenans à gens mariez*, §. ij. in verbo, *& acqueſtz*, col. iij. verſi. item quæro quid ſi. & Ferro. in hoc tit. de retractu. §. xxiij. col. ij. Sed tu tamen vide, quid de his ſentiat Caro. Molend. in conſuet. Pariſi. titu. j. §. xxx. num. 175. & multis ſeq. vbi etiam tractat nuncupatim, an id cadat in retractum proximitatis.

*Quid in feudo vſucapto.*

74 ¶Sed quid de feudo à nobis vſucapto: an id obtineat vicem patrimonij, an acquæſtus? Id quod facilè dignoſci poteſt ex eo, quod ſcribit Bald. in l. liberti, colum. penul. verſic. quæritur de eo qui præſcripſit, C. de oper. libert. vbi quærit, an feudum ab aliquo vſucaptum, tranſeat ad hæredes, tanquam antiquum, an non: & reſpondet, cùm vſucapio non contineat aliquid diffinitum ab homine, id certè continetur, quod eſt diffinitum à Iure vel conſuetudine: quia æquiparatur pacto ſimpliciter facto: vt not. in l. j. C. de ſeruit. & aqua. Ideoq; & ij tacitè includuntur, qui veniunt ex natura feudi conceſsi ſimpliciter, argu. cap. ſuper quibuſdam, §. prætereà, extrà de verbo. ſignificat. Hæc ibi: ex quibus iam intelligis, huiuſmodi feudum cenſeri nouum, & acquiſititium. Ad id autem, quod dictum eſt, vſucapionem habere vim pacti, vide omnino quæ diximus ſuprà eod. titu. §. j. gloſ. ix. in verbo, *ou lignagier*, num. 249. at maius dubium eſt, & iterum num. 253. nec id quidem.

*De eadem re.*

75 ¶Sed & tu prætereà de feudo vſucapto, vide ipſummet Bal. in l. vlt. verſi. ſed nūquid ille qui præſcripſit, C. de liber. cauſ. & in l. ij. col. ij. verſi. quæro quando per præſcriptionem, C. de iure emphyteu. & in l. j. in xxj. quæſt. ff. de rer. diuiſ. in quibus locis eadem propè voluit, vt in d. l. liberti. & rurſum eundem Bald. Iac. Aluar. & Card. Alex. in c. vlt. ad fi. tit. de feud. dat. in vicem legis commiſſoriæ. Ang. in l. qui in aliena, §. j. ff. de acqui. hære. Franc. Aret. in l. iij. §. ex contrario, col. vj. verſic. & occaſione, ff. de acquir. poſſ. Alex. conſil. xv. viſis narratis, col. vlti. verſicu. & dato, lib. 5. Iaco. à S. Georg. in tract. feud. in verbo, ita quòd iſti inueſtiti, col. vlti. verſi. an autem filius. & Fran. Cur. iunio. in eodem tractatu, in iij. q. prin. colum. eiuſdem penul. verſic. poſtremò, qui eſt in chart. 3a. totius operis. & Zaſi. in epitome feudor. parte viij. ad fin. Nec interim tamen omittas text. in l. iij. ff. de vſucap. qui dicit vſucapionem, vel eſſe acquiſitionem vel adiectionem

iectionem dominij.& in l.item si res,in prin.ff.de alien.iudi.mut.cau.fac.quæ & ad hanc quæstionem nonnihil facere videtur.

76 ¶SED consequenter,quid de iis,quæ quis vltra antiquos terminos fundi antiqui,siue patrimonialis,vsucepit, quia scilicet ea longo tempore possedit bona fide existimans eadem esse ex corpore vel apendicibus huiusce modi fundi:vtrùm & ea censebuntur patrimonialia, vti & fundus ille principalis,an verò diuerso iure censenda sint,scilicet acquisititia. Cognosces ex scriptis à Bald.ipso in §.rursus, qui est vlt.col.versi.sed pone quòd vasallus.& ibi quoque Iac.Alua.Mart.Laud.& Car.Alex.tit.de contro. inuesti.aut vt in aliis codicibus is tit.inscribitur,si de inue.feud.contro.fuer.dum loquuntur de eo quod vasallus bona fide vsucepit vltra antiquos terminos concessionis feudi,an scilicet id finiatur vnà cum feudo:in quo illi non secum omnino conueniũt.de quo & tu quoque vide Franc.Curt.iunio.in d. tract.feu. parte iiij.q.j.in fi.& Caro.Molen.in consuet.Paris.tit.j.§.vij.nu.30. *Quid de eo, quod quis præscribit vltra fines fundi patrimonialis.*

77 ¶ET illi quidem quæstioni satis appositè & hanc subiiciam.Est mihi domus patrimonialis cui fortè hortus abest,ideò illius causa comparaui hortum continentem , qui domus esset veluti appendix,& (vt nostri loquuntur) pertinentiæ ipsius:an & hic hortus erit etiam patrimonialis,vt domus,cui mea destinatione accessit? quod videtur,per l.cùm fundus, ff.de lega.ij.& l.prædiis.§.qui domum.ff.de leg.iij. Verùm Bald.in l.j.in vj.q.ff.de rer.diui.tradit in simili propè specie , videlicet quòd si quis emit hortum vicinum domus feudalis in consequentiã (vt ipse loquitur) ipsius domus,non erit propterea hic ortus feudalis,quia hæc accesio est discreta,non concreta:ideoq; erit huiusmodi proprius,non feudalis. Separatarum enim rerum separatum est dominium : licet , vt ipse subdit,sub iure nonnunquam nostro includatur etiam alienum,l.Marcellus,ff.de rei vend.& c.j.extrà de postul.prælat. *Quid de horto comparato ad vsum domus patrimonialis.*

78 ¶ILLVD quoque in dubium vocatur:Si venditur vectigal annuum super fundo patrimoniali,an in eo habebit locum retractus vt in feudo ipso, stante ea consuetudine , quæ eum admittit in patrimonialibus tantùm. Et sanè sunt priuatæ quædam consuetudines in Gallia, quæ dicunt retractum hic habere locum:videlicet apud Parisienses c.clxxij. Melodunenses, c.50.in fi.Senonenses,c.34.Trecenses ca.148.Aurelianenses c.cclxxvj.Borbonienses,cap.cccc-xxiij.Blesenses,c.cxcij.Nec id quidem abs re,quando huiusmodi vectigal sequitur naturam ipsius fundi illi ita obnoxij,vt voluit Chas.de alia re loquens in consue.Burgun.tit.*des confiscations*,§.j.in verbo,*& appartient la confiscation*.col.vij.versic.& primò videtur,per l.defuncta, ff.de vsufruct.quæ non loquitur de hisce vectigalibus. *Quid de vectigali vẽdito super fundo patrimoniali. Consuetudines de ea re.*

79 ¶Sed id satis probatur (vt hoc illi addas) ex eo quod à nostris traditur , possessorium licèt intentari non possit ratione vectigalis personalis,vt multis placet,potest tamen haud dubiè intentari ratione vectigalis super re constituti,æquè ac ratione ipsius rei:tanquam scilicet vectigal ipsum sit eiusdem naturæ,ac res,super qua debetur. Albe.in l.si certis,col.ij.nu.8.C.de pact.Bal.in repet.l.ij.col.vij.versi.secundum est autem,C.de seruit.& aqua.Ange.in l.regulariter,ff.de petit.hær.Pan.in c.peruenit,colum.j.extrà de censib.& consi.xxiij.in causa quæ ad præsens,in j.dub.lib.1.Roma.consi.cexj.in causa propositæ consultationis,in iij.dubio, Ange. Aret.in §.j.col.ij.Instit.de interdict.Guid.Pap.deci.Delphi.cccclij.in materia,col.ij.Phi.Dec. consi.cxxxvj.in causa reuerendi.Steph.Bert.consi.ccxliiij.quicquid,in prin.lib.2. Matth.Affl. deci.Neapoli.cccxcv.pro decisione,nu.8.& in constit.Siciliæ incip.circa violentiarum , col. vltim.Franc.Rip.in repet.l.rem quæ nobis,nu.16.ff.de acqui.poss.& nostrates vbique.& diximus etiam,suprà eod.tit.§.j.glo.vj.in verbo,*rentes*,nu.11.tertiò limita,& seq.vti & alia quoque diximus huc pertinentia. *Possessoriũ an possit intentari ob annuum vectigal.*

80 ¶Atque ex eo quoque,quòd clerici pro censibus siue vectigalibus,quæ pendunt ratione rerum suarum,in ius vocari possunt ad iudicem secularem , vti pro rebus illis suis patrimonialibus : vt voluit Guli.Cun.in l.de his,quæ est iij.C.de Episco.& cleri.& in auth.clericus, eod.tit.& Sal.in authen.sed periculum,C.fine censu vel reliq. Et licet Bal.in d.l.de his,teneat contrarium,sicuti & Raph.in l.iubemus nullum,C.de sacrosanct.eccles.& Pan.in c.qualiter, in fi.extrà de iudi.& Maria.Soc.in cap.sanè , col.vj.in ix.declara.extrà de for.compet.& ante hos Pet.Iaco.tit.de duello,col.v.versicu.quidam tamen dixerunt,& multis sequentib.vbi id latè disputat.Tamen ob id ita voluerũt,quia etiam in ea fuerunt sententia, vt nec pro rebus quidẽ ipsis patrimonialibus possit clericus actione reali ad iudicium seculare trahi,vti etiam voluit idem Bal.in d.auth.clericus,post prin.& in c.ij.in fi.de iudi.& Archi.in cap.j.de cleri. coniug.lib.6.& Oldr.qui hanc rem latè tractat consi.lxxxiij.an episcopus,Collect.Panor. & Fel.in d.c.qualiter,de iudi.& idem Pan.in c.ecclesia,col.j versi.vnde falsa est,de cõsti.Io.Plat. in l.viros,versic.& propter hoc,C.de Palat.sacra.largi.lib.12.Guido.Pap.deci.Delphi. lxxvij. lex,si conuenerit,col.j.versi.& prædicta.Matth.Afflict.deci.Neap.ij.serenissimus,nu.5.& in d. consti.de Burgensaticis,ad fin. *Clericus an in forũ seculare vocari possit ob vectigal prædiorum. An clericus ad iudiciũ seculare trahi possit actione reali.*

81 ¶Tamen prior opin.quæ clericos subiicit iudicibus secularibus ratione rerum suarũ patrimonialium,& vectigalium,siue pensitationum,quæ super illis debentur,seruatur ex cõsuetudine Franciæ,vt dicũt Guli.Cu.& Bald.in d.auth.clericus,& ipse Bald.in c.cùm venissent, col.iij.versic.oppo.dicitur,extrà de eo qui mit.in possess.& Io.Fab.in §.vlt.col.ij.versicu.quid *De eadem re.*

in necessario, Instit. de satis. & in authen. statuimus, col. j. de Epis. & cleri. & Masuer. titu. de remis. §. item si presbyter, vbi & idẽ dicit de actionibus mistis. & Ausre. in rep. cle. j. de offi. ordi. in iiij. fal. ij. regulæ vbi nuncupatim loquitur de reliquiis huiusmodi vectigalis, & in fin. illius limitationis dicit ita fuisse iudicatum in Senatu Parisiensi. & Bened. in rep. c. Raynutius, in verbo, & vxorem nomine Adelasiam. num. 322. & multis seq. de testa. vbi & ipse loquitur de censibus & vectigalibus. Scioque inter Aresta Senatus Parisien. collecta ab ipso Ausre. id arestum esse xv. quo dictum est, Episcopum Cabilonẽsem non esse admittendum ad dicẽdum se esse in possessione cognoscendi de actionibus realibus inter clericos. Et aliud quoque arestum xxj. quo etiã iudex ecclesiasticus non potest cognoscere de reliquiis pensitationum realium, etiam si in stipulationem vel promissionem deductę fuerint. Sed de hoc vltimo est aliud arestum contrarium nu. 49.

*De eadem re.*

82 ¶Imò verò sunt, qui etiam tenent, de Iure communi hanc opinionem procedere, vt iudex secularis cognoscat de actionibus realibus & pensitationibus rerum patrimonialium inter clericos: quos videre poteris apud ipsum Ausre. in d. cle. j. de offi. ordi. quo loco suprà citauimus. & Barb. consi. j. magnus, scripsit Psalmista, col. xviij. versi. præterea adduco, & multis seq. lib. 3. & ipsum Benedic. vbi suprà. nu. 431. Porrò Io. Fab. in §. item Seruiana, col. ix. versicu. & facit quòd Prælari, Institu. de actio. dicit generaliter prælatis Franciæ interdictum esse, ne cognoscant de actionibus realibus, & hypothecariis. quod & nos alibi diximus. Et ita quoq; seruatur in regno Neapolitano ex illa constit. de Burgensaticis. Super eo autem, quod suprà diximus de reliquiis pensitationum deductis in promissionem, vide vltra ea quæ citauimus, ipsum Aufrer. in d. arestis c. xx. & Io. Gallum in suis quoq; arestis, quæst. 50. & iterũ lxxxviij. rursumque cliij. cap. vlti.

*De iisdem rebus.*

83 ¶Sed vt redeamus, illud quoque, quod suprà diximus, has pensitationes debitas ratione rei, sortiri naturam ipsius rei, ex eo comprobatur, quòd licet aliàs iura non sint mobilia, nec immobilia, sed tertia quædam species, vt per Bald. in c. j. §. sciendum, versi. extrà quærit, tit. de feud. cog. & diximus suprà eod. tit. §. j. glo. v. in verbo, *seruitutes*, in prin. vti & de huiusmodi iuribus annuorum redituum tradit Panor. in c. nulli, col. uj. versi. quid autem. extrà de rebus eccle. non alie. atque etiam diximus in d. §. j. glo. vj. in verbo, *rentes*. nume. 3. sed vt ad nostram. Tamen si ea iura accedant siue adhæreant rebus immobilibus, & immobilia quoque eadem esse censentur, vt scribit Maria. Soci. qui in id multa allegat in tract. oblationũ, libel. viij. in vj. q. col. j. versi. & prædicta procedunt. Nam & aliàs quæ solo cohærent, immobilia esse censentur. Ang. in §. hæc ergo, qui est ij. in auth. de non alie. Phil. Franc. in c. ij. in princ. col. ij. de reb. eccle. non alie. Alex. consi. ccxj. ponderatis, col. ij. lib. 6. cum simi.

*Iura adhærẽtia rebus immobilibus cẽseri immobilia.*

*Iurisdictionẽ esse realem.*

84 ¶Denique Ang. doctor celeberrimus, consi. cxvij. in canonica, col. j. scribit iurisdictionẽ, quæ & ipsa ius est, esse realem, ob id quòd solo cohæreat, eiúsque ratione competat. Ex quibus (vt concludam) iam satis, ac propè nimium probatum est id, quod suprà sæpius diximus, huiuscemodi annuos reditus super re quapiã immobili constitutos & assignatos, eiusdem rei qualitatem nancisci, & naturam. Tu autem interim vide eundem Chasse. quem suprà in prin. huius quæst. citauimus in illo eo. tit. *des confiscations*, §. j. in verbo, *& appartient la confiscation*, col. v. versi. sed iuxta prædicta, vbi tractat, an confiscatis cuiuspiã bonis, huiuscemodi reditus ei debiti ratione alicuius fundi, applicentur domino, in cuius iurisdictione fundus ille situs est: an ei, in cuius iurisdictione habitat is, cui reditus debebatur.

*Decisio principalis quæstionis.*

*Quid de vectigali cõstituto generaliter super omnibus bonis.*

*Cõsuetudines.*

85 ¶V e r v m plus dubitationis est, si huiusmodi vectigal venditum & constitutũ fuerat super omnibus bonis, & ita comprehensis rebus patrimonialibus, & acquisititiis: an erit locus retractui stante ea consuetudine, quæ tantùm illum admittit in patrimonialibus? Et hic certè locus est, ex consuetudine Senonensium, c. xxxiiij. & Aurelianensium c. cccij. Quanquàm in contrarium præbet argumentum, quod scriptum est in §. vj. huius tit. At tu vide ne hîc diutius immoremur, quæ in simili diximus suprà eod. tit. §. j. glo. vij. in verbo, *ou autres choses censees sont immeubles*, nu. 81. nunc autem, & aliis sequent. & iterum §. xxiij. in gloss. ij. nu. 8. & hæc faciunt, & sequent. iunctis omnibus præcedentibus, in eadem glo. quo loco tractamus, an sit locus retractui, & quomodo, quando venditæ sunt simul res patrimoniales, & acquisititiæ. Ex quibus colliges quid hîc dicendum sit.

*Si fundus patrimonialis datur ad vectigal annuũ, an id sit patrimoniale.*

86 ¶Ex iis autem, quæ dicta sunt, potes intelligere, quòd si quispiam dederit fundum suum patrimonialem in emphyteusim, aut censum, aut libellum, aut alio quouis modo vel nomine, ad pensionem siue vectigal annuum: an id vectigal censendũ sit patrimoniale, vti is fundus, cuius naturam omnino sequitur, vt amplè suprà probatũ est. Et id aliis quoque hoc in casu rationibus comprobauit Chass. tit. *des successions*, §. viij. in verbo, *sont issus*: quem tu videre poteris, ne & ego quoque faciam, quod ille semper & vbique facit, id est, integros aliorũ libros, nedum paginas & chartas, in suos impudenter & tacitis nominibus inserit.

*An fundus patrimonialis à tyrãno occupatus, & posteà*

87 ¶H v i v s quoque census est, & hæc species: Tyrannus quispiam nullo iure, vt mos est tyrannis, occupauit fundũ meum patrimonialẽ: is tandẽ ab Harmodio quopiã aut Aristogirone tyrannicidis illis celebratissimis interemptus est, rési; publica sibi reddita, & omnia bona pristinis dominis restituta: an is fundus mihi cẽsebitur patrimonialis, vt prius erat, an acquisititius.

fititios Pan. Cast.consi.clxxvj.videtur diceodū dictam Mariam, in fi.lib.t.ex facto ioterrogatus,respondit feudum paternū occupatū à tyranno, & posteà recuperatū in pristinā causam reuersum esse intelligi,atq; ita manere paternū,oon nouū,per text.in l.peculiū est,§.ære alieno,ff.de pecu.Et vltra eum bene facit text.in l.qui possessionem, ff.de vi & vi arma.& in l.si mater.§.eandem,ff.de except.rei iud.& quę diximus suprà eod.tit.§.xix.glo.ij.nume.4.& seq.

*redditus, manet patrimonialis.*

88 ¶Q v i d verò in hac specie dicendum? Duo fratres ita inter se diuiserunt commuoem parentum hæreditatē,& cōmunes quosdam acquæstus,à se cōmuni pecunia & nomine factos, vt vni vniuersa illa hæreditas cesserit,alteri vniuersi acquæstus:ij postea alias vendūt, ille eā hæreditatem,hic acquæstus: an stante ea consuetudine quæ retractum admittit in bonis patrimonialibus tantùm habeat locum retractus, & quomodo? Et id quidem ex eo pendet, vtrùm ea bona censenda sint,& pro qua parte,patrimonium,an acquæstus. Qua in re illud sciendum est,diuisionē habere vim permutationis,aut vt aliis,& quidem rectius,placuit,esse permutationem,aut speciem ipsius:vt probat l.cùm pater,§.hæreditatem post mortem,& ibi Bart.& Bal.ff.de leg.2.Bar.in eadem l.§.euictis, in fi.gl.Cy.Albe.Bal.Ang.Pau.Castren.qui id optimè declarat,in l.j.C.com.vtriusque iud.& alius text.in l.si filia, §.si frater,ff.famil.ercisc. glo.Bal.& Pau.Cast.in l.si familiæ,C.fami.ercis.Spec.tit.de feu.§.quoniam,versi.xxxiij.Albe. in l.qui Romæ,§.cohæredes,col.j.ff.de verbo.obli.Ange.in l.si fratres,C.com.vtriusque iudi. Ant.consi.xxxvij.Leugus quidā,in prin.Coro.consi.xxxviij.viso libello,col.ij.lib.3.& Doct. vbiq;. Et in hac sententia in casu nostro videtur esse Alb.in l.qui cùm tutoribus,in prin.post med.ff.de transactio.cùm dicit, quòd io diuisione id quod ex persona mea venit ad fratrem meum,succedit loco illius partis,quam mihi dedit.Et in hanc quoque sententiā est expressa consuetudo apud Altisiodorenses hoc tit.*de retraict*, §.ix.qui est omnium xl.

*Si ex diuisione uni fundus patrimonialis alteri acquisititius adiudicetur:an in hoc si vendatur, erit locus retractui.*

*Diuisionē esse veluti permutationem.*

89 ¶Ex quo consequens illud fit,vt in hac diuisione id cēseatur patrimonium, quod loco patrimonij alter habuit:& acquæstus,quod alter item loco acquæstus habuit , id est, pro rata cuiusque portione.Erit ergo in nostro casu perinde,ac si quis eodem cōtractu vendat rem patrimooialem , & rem acquisititiam , de quo nos diximus suprà eod.titu.§.xxiij.num.8.& hæc faciunt.Et interim tamen vide quod in simili tractatur à gloss.Bal.& aliis in c.j.titu.Imperat.Lothari.de duobus fratribus,qui ita bona patris diuiserunt , vt apud alterum feudum paternum maneret,& apud alterum cætera bona:si ille postea moriatur sine liberis,an bic ei succedet omnino in illo feudo,tanquam paterno:an dominus : tanquam in nouo. De quo etiam per Baldum io l.j.in xj.quæst.ff.de rer.diuis.Alexao.consi.xiij.perspectis his, col.j.& ij. lib.5.& Franc.Aret.consi.iij.consultatio,col.j.& ij.Fran.Curt.seniorem consi.xlix.memoriæ, colum.xviij.ou.71.& consi.sequent.eiusdem initij,col.lxviij.nu.383.& seq.Sed & vide Guid. Pap.cons.xlvj.in facto,col.ij.vers.plus posset:dum tractat,si an ita diuisio fiat inter fratres,vt apud vnum maneat pecunia,& cætera bona mobilia , & apud alterum immobilia emphyteutica,an ex huiusmodi diuisione debeantur laudimia.Et quæ diximus,suprà §.j.glo. xiiij. in verbo,*en equipollent à vente*,nu.76.cæterum & hæc.

*De eodem.*

90 ¶H v i v s item monetæ est & illud dubium:Vendidi fundum patrimonialem sub lege redimendi intra aliquod tempus,aut simpliciter,vel etiā sine ea lege : postea autem eundē redemi:vtrum censendus sit patrimonialis,vt prius erat,an acquisititius? Sed nos de hoc latè tractauimus suprà eod.titu.§.xix.in glos.ij.vbi tu videre poteris,ne hîc iterum repetam : sed illud te hîc admonere volui,quia ea quæstio ad huoc locum pertinet,verebarque, ne si hîc perquireres,nec inuenires,intactam à nobis relictam putares.

*Quæstio alibi tractata.*

91 ¶S e d quid cum dubium est,an qnod venditum est sit patrimouiale , an acquisititium. & certè in dubio posset videri censendum esse patrimoniale , vt expressim voluit Ioan.Berb. vir vtique & in iuris prudentia,& in practica non contemnendus, in viatorio iuris, titu.de locat.col.xv.versi.& ex hac quæst.arg.l.siue,C.de probat.& l.j.C.de bonis mater.& c.j.ext.à de pecu.cler.& c.j.xij.q.iij.Et idem quoq; voluit,ad hoc nostri retractus propositū,D.Ferro. in consue.Burdig.hoc tit. *de retraict*, §.xj.in fi.pet tex.optimum in c.j.§.vlt.& ibi doct.titu.de success.fratr.siue de gradi.success.in feu.vbi si dubitetur,an feudum sit antiquum, an oouum, onus probationis ei ingruit,qui dicit nouum.& illum text.dicit mirabilem Bal.ibi.& est similis text.in c.j.tit.si de feu.fuer.contro.inter do.& agna.& ibi no.Iac.Bel.Nic.Neapo. Bald. qui id dicit valde not.Aluar.Marti.Laud.& Card.Alex.atque etiam text.in c.j.§.item placet, & ibi quoq; Marti.Laud.tit.de inuesti.in marit.fact.& voluit etiam Pau.Cast.cooſi.cccxxiij. de vtroque quæsito,in fin.lib.2.Alex.qui & id dicit not.consi.xv.visis narratis.col.penult.in prin.lib.5.Iasoo consi.cxiiij.ad obiecta,col.ij.versic.quod autem libr.2.& consi.xxiiij.in causa feudali,col.vj.versi.item dicit Bald.lib.3.vbi id dicit not.Philip.Deci.consi.clij. agitur causa, col.vlt.versi.secundò respondet.& consi.cclxix.consultus,col.ij.versic.& prædicta. & consi. ccccxlv.in casu,col.ij.versic.& etiam in dubio. Zasius in epitome feudo.parte xj. cap.secūda conclusio ij.& Alcia.in tract. Præsump.reg.iij.præsumpt.xxviij.numero 1.& Molinæ.in consuet.Parisi.tit.j.§.v.nume.89.

*In dubio an res censeatur patrimonialis, an acquisititia.*

92 ¶Et ad id optimè facit,quia magis præsumitur id quod naturale est,cuiusmodi est quod ex successione progenitorum accepimus,quàm quod accidētale,l.qui habet,in prin.ff.de tutel. & latè

*De eadem re.*

& latè diximus suprà eo.tit.§.xxx.in glo.j.nu.26.secunda ratio.Facit etiam quod voluit glo. in cle.literas,quæ est vlt.in verbo,creatum,ad fi.de rescript.quòd aliquid potius præsumitur vetus,quàm nouum.Quam ita allegat, & sequitur Bald.consilio cclxiij.tres sunt sententiæ, lib.2.Ea autē glo.ab aliis solet in id expendi, quòd ei qui dicit nouum,incumbit onus probandi.& ad hoc singu.eam dicit Card.Flor.in d.cle.literas,col.vlt.in vij.q.& ibi quoq, Barb. col.xviiij.versi.& quod onus.& idem Barb.in Lio illa stipulatione,col.xxxiij.versi cui autem pondero,ff.de verbo.obliga.& vtrobique pro ea dicit esse text.quem in posteriore loco dicit meliorem totius iuris,in cap.constitutus,exttà de rescript.

*Aliquid potius vetus, quàm nouum præsumitur.*

93 ¶Sed hæc possent intelligi procedere,nisi quis ageret ad aliquid,tāquam vetus, aut antiquū, & reus negaret:tunc enim onus probandi ingrueret agenti, vt in feudo expresse voluerunt Iaco.Bel. Aluar.Marti.Lau.& Card.Alex.in d.c.j.§.vlti.tit.de gradib.succes.in feudo,per text. in c.j.tit.de conten.inter me & domi.& in c.j.§.cùm autem.tit.de contro.inuest.& Sign.consi. x.in quæstione vertente inter Vgerum,col.iij.versi.modò his præmissis, quia qui se fundat (inquit) in aliqua qualitate,eam debet probare,l.habebat,in prin.ff.de instito.act.& alia quæ allegat.& idem Signo loquens in casu nostri retractus,consi.lxxxj.in quæstione vertente inter Nigrū,col.vlt.Mart.Laud.& Aluar.in d.c.j.tit.si de feu.fuer.contr.inter do.& agn.& Pau. Cast.consi.xliiij.circa præsentem casum,col.j.in fi.lib.2.& consi.cclxxix.visa petitione, col.ij. & seq.eod.lib.2 Alex.consi.x.ponderatis his,col.j.versi.præterea illud,lib.3.& Franc.Cur.senior consi.xlix.memoriæ recolendæ Dux,col.iij.versi.primò adducitur.& consi.seq.quod est eiusdē iotij,col.ij.versi.& primò arguitur. Alter Franc.Cur.iunior in tract.feu.in viij.quæst. primæ partis,col.vj.versi.illud tamen quod dixi.Card.Alex.in prælud.feud.col.xiiij.in sexta diuisi.versicu.si verò non constat.Chasse.in consuet.Burgund.tit.*des droitz & appartenances à gens mariez*,§.vj.in verbo,*anciens*, col.iij.versic.præpositus.

*Quid autem cum quis agit ad aliquid tanquam vetus.*

94 ¶Nam & videmus, quòd licet aliàs potius præsumatur paupertas, quàm diuitiæ: cùm illa naturalis sit,hæc aduentitia:nudi enim nascimur,ac rerum omnium inopes, c.sicut hi.xlvij. dist.& vt scribit Plinius lib.9.c.xxxv.Nos rerum natura nudos excipit.Tamen si paupertas sit causa intentionis agentis,debet eam agens probare.glo.Bart.Albe.Ang.qui eam glo.commendat.Pau.Ca.Soci.qui eam dicit semper allegari pro sing.& alij in l.si verò,§.qui pro rei, ff.qui satisda.cog.Alb.in l.ei incumbit.col.vlt.nu.8.ff.de prob.& in l.si creditores,ff.de prinil. cred.Bal.in l.non prius,in prin.C.quan.fisc.vel priua.vbi dicit eam glo.esse meliorem totius iuris, ad hoc,vt cùm negatiua est causa intentionis,id est,vt ipse dicit,aperit viam ipsi intentioni, ea probanda est.& in cap.vlt.col.j.extrà de præsumptio.vbi eam glo.dicit sing.& in c. io præsentia,col.antepe.versi.quæro quare probatio,extrà de prob.vbi & eam quoque sing. dicit.& consi.ccciiij.non est nouum,col ij. (versi.respondeo,ista probatio) libr.1.vbi & illud de paupertate probanda dicit Panor.in cap.bonæ,le j. col.antepen.de elect.Floria.qui hanc dicit esse perfectam doctrinam,quæ communiter approbatur in d.l.ei incumbit, col.ij.versi. sed si loquamur,ff.de proba.Pet.Anch.consi.v.pro parte nobilis,col.j.in fi.Maria.consi.xxiiij. visis,col.antepe.versi.confirmatur hoc.Philip.Franc.in c.semel malus,circa medium,de reg. iur.libr.6.Matt.Afflict.deci.Neapo.ccclxxvij.Princeps concessit,col.vlt.vers.& pro ista parte, vbi dicit illam glos.singu.

*Paupertas præsumitur. Nisi ea sit causa intentionis agentis. Negatiua si causa sit intentionis eā proponentis, debet probari.*

95 ¶Sed & illud de negatiua probatur in l.penul.§.docere,& ibi Bart.Bald. (Roma.) & omnes, ff.ne quis eum,& in l.hoc iure:& ibi etiā Bart.& alij.& inter alios Ripa.qui id ampliat tribus modis,eamque l.legit cum l.in illa,ff.de verb.oblig.& probatur etiam (in l.si emancipati, & ibi Roma.in j.not.C.de colla.& )in c.j.& ibi Domi.in ij.nota.de confes.lib.6.Inno.in c.super his,col.iij.versic.sed quid dices,& ibi quoque Host.& alij.extrà de accus.Cyn.in l.j.in v. oppo.quæst.C.de iure emphy.Ioan.And.in d.c.bonæ,le j.de elect.& in cap.fine possessione, & iterum in c.infamibus,de regu.iur.libr.vj.Bart.consi.lxxxj.Martinus, colum.j.& consi.xciiij. viso puncto quæstionis,col.ij.& consi.cxxxvij.Statuto communis Gualdi,in iiij.dubio,Bal. in l.actor,paulò ante fin.C.de probat.& in l.inter,paolò antè fi.ff.de pact.& in l.ab eo,col.iij. versic.quæro nunquid positio,C.quomodo & quando iudex.Ange.consi.clxj.viso puncto, colum.vlt.Sal.in authen.hoc amplius,C.de fideicommis.Pau.Cast.consi.ccv.in causa,col.ij. versic.nec obstat quod concludit,lib.2.& consi.cclxxix.visa petitione,ante fi.eod.libr.2.Imo. consi.cxxxij.in causa,col.ij.versi.ad tertium,& consi.cxxxvj.in causa quæ vertitur,col.ij.vers. & pro hoc.& consi.cxlvij.in causa inter Franciscum, colum.ij. Domi.in cap.j.in ij.notab.de confes.libr.6.Petr.Ancha.consi.lxxix.subtiliter post medium.& consilio cclіij.super primo quæsito,in 1.dubio.Cardin.Floren.consi.cxl.factum tale est,magister Barptolomæus,colum. penult.versic.ad aliud de negatiua.Ioan.Plat.in l.j.circa medium.C.de exacto.tribu.lib.10.& in l.si quis, per illum text.C.de Fabr.lib.11.vbi & vtrunque dicit de paupertate, & negatiua. Alexand.qui alios multos adducit, & in d.l.hoc iure, quam legit cum d.l.in illa, colum.ij. versic.extrà glo.de verb.oblig.Cornc.consi.cx.viso infrà scripto,colum.pen.versi.& insuper, lib.1.& consi.cxx.in hac consultatione,col.vlt.eo.lib.1.& consi.cxxiij.viso processu, colum.ij. versi.nec obst.quòd est negatiua,eod.lib.1.& consi.xj.pro decisione, col.iij.versic.& maximè, cum seq.libr.2.& consi.xliij.in hac consultatione,col.iij.versi.& qui se fundat, eodem libr.2. & consi.

*Idem de probatione negatiuæ.*

& consi.cvj.pro parte,col.pen.versi.nam qui se,eo.lib.2.& consi.lxxxvij.visis actis,col.ij.lib.3. & consi.lxxxix.viso suprà scripto,col.iiij.versi.itaque ex his,eo.lib.3.& consi.ccxlj.videtur in hac,col.ij.versi.solùm est iostandum,eo.lib.3.& consi.cclxvij.in hac consultatione,colum.vj. versi.ooo obst.tertia,lib.4.& coosi.seq.cuius idem est initium,col.ij.versi.septimò non videtur,eod.lib.4.& consi.cccxxv.animaduertens,col.j.versicu.nam qui se,eod.libr.4.Guid.Pap. siogu.xviij.quilibet tenetur.& sing.clxxxix. causa actioois,& singu.dcciij.versic.negatiua, & consi.lxvij.in causa dudum,col.iiij.versic.alia etiam ratione.Ias.qui & alios citat,idque etiam post alios declarat,in d.l.ij.col.xlvj.versi.io ead.gloss.ibi vt suprà,C.de iure emphy.& consil. xxxiiij.ad motiua,colum.iiij.versi.non obstat modò.lib.1.& Catel.Cotta io memori.maritus priuatur.Steph.Bertr.consi.ccxviij.etiam si verum,col.j.lib.1.& consi.ccxx.ex exhibitis, col.j. eod.libr.1.& consi.ccxlj.visis duobus.nu.7.eod.lib.1.& consi.ccxlvij.duabus, col.ij.nu.4.cod. lib.1.& coosi.vj.viso processu,col.ij.in fio.lib.2.& consi.cxxj.si atteodatur,in fio.cod.libr.2.& consi.clxxxj.viso consultationis,themate,post princ.lib.3.& consi.lxxxviij.ex themate,nu.11. lib.4.& coosi.cxxxviij.thema,col.pen.nu.8.cod.lib.4.& coosi.cxcv.pro breuiori,oum.6.cod. lib.4.Philip.Dec.consi.dcxxxiiij.procedendo,colum.iij.vers.non obst.quòd dictum. Matth. Afflict.d.deci.ccclxxvij. De quo tameo vide Cæpol.consi.causarum ciuilium xliij.in quæstiooe,col.vlt.versic.posteà nec obst.vbi id declarat.

96 ¶Illud enim generale est in omnibus, vt scilicet qui se fundat in re quapiam, eam probare debeat vt per glo.& Doct.in l.eum actum,ff.de nego.gest.Igitur vt concludam nostrum casum,si quis consanguineus ageret ad retractum fundi venditi,tanquam patrimonialis, quia is tantùm ex consuetudine retrahi potest,ei certè incumbet ouus probandi eum talem esse, si reus oegaret. Ita talem vt id intelligas,illum tamen præsumi,sine alia probatione ob diuturoitatẽ possessionis eius qui vendidit.Sicuti in simili dicimus,feudũ antiquum præsumi, aut certè paternum,ob diuturnã eius possessionem:vt per Doct.& maximè Bal.Marti.Laud. & Alnar.qui id dicit valde ootatu dignum,in d.c.j.tit.si de feu.fuer.contro.inter.do.& agna. & Alex.consi.xv.visis narratis,col.iij.lib.5.qui ad hoc alia quædam iura allegat, vt ibi videre poteris.& Iasoo in prælud.feud.col.xxviij.versi.vltimò in ista materia. & Matthæ.Afflict.io coosti.Siciliæ incip.vt de successionibus,col.xix.versic.sed iuxta hoc quæro.& Philip.Deci. consi.cccxcv.in causa magnifici,in princ.

*Qui se fundat in aliquo, id probare debet.*

*Decisio quæstionis principalis.*

*Feudum antiquum præsumi ob diuturnitatem.*

97 ¶Sed o hic quæri potest,stante ea consuetudine, quæ retractum admittit in rebus patrimonialibus tantùm,si consanguineus venditoris agit ad retractum rei venditæ simpliciter, oec aliter declarat eam rem esse patrimonialem:an obtinere debeat? Quòd videtur, cùm huiusmodi esse præsumatur,si non negetur,vt dictum est. Verùm contrarium respondit Signo.d. consi.lxxxj.in quæstione verteote inter Nigrum,vbi probat qualitatem illam necessariò allegandam esse,& probandam si negetur.

*Si consanguineus agat ad retractũ, nec aliter declarat rem esse patrimonialẽ, an obtineat.*

98 ¶Sed cui addere potes quòd si etiam res ipsa præsumeretur patrimouialis, etiã si negaretur, ita vt non necesse esset eam talem probare,tamen opus esset id allegare,l.si adulterium,§.incestũ,ibi,vtique si error allegatur,ff.ad leg.Iul.de adul.quam io id not.Bar.qui dicit id oo.& perpetuò menti teoendum,& Pet.Anch.consi.cclxxxviij.in casu præmisso,col.ij.vbi & illum tex.dicit no.& Pan.qui cum dicit sing.in c.afferre,col.ij.vers.ex prædictis,extrà de præsump. & Franc.Aret.qui etiam dicit sing.coosi.cxij.consideratis,io fi.cum aliis multis concor.à me adductis suprà tit.nostrarum consuetudinum v.§.quoque v.in glo.iiij.Idque etiam si notorium esset.glo.in cle.appellanti,in verbo,alias,& ibi Io.Ligna.Cardin.Flor.Imo.& Panor.de appel.cum aliis quoque multis concord.à me in illo codẽ loco collectis.Sed tu tamen vide Barba.eam glos.declarautem,coosi.illud,col.penul.versi.& adduco,lib.1.

99 ¶Imò verò agenti ad rem tanquam patrimonialem,& quam oecesse est talem esse vt obtineat, necesse est etiã vt eam talem esse probet,licet aliàs talis præsumatur,vt diximus suprà nu.83.& seq.de feudo,quòd etsi præsumatur antiquum potius quàm nouum, agenti tamen ad feudum tanquam antiquum,necesse est eam qualitatem probare,vti & in cæteris quoque rebus diximus in seq.nume.)

100 ¶Cæterùm,quia nostra hæc cõsuetudo permittit retractum io acquæstibus,& ex alia nostra consuetudine,titu. *de contracter compagnie*, c.j.qui est omnium huius vol.cclxxxij. acquæstus facti à marito,& vxore,aut alterutro eorum sunt vtriusque communes,ita tamen, vt ex alia nostra consuetud.tit.xiiij.qui est, *de la puissance & administration des maris*, §.6.qui est omnium totius volu.ccxcv.ius sit marito eosdem acquæstus inscia adeoque inuita & renitente vxore veodendi.Igitur si maritus solus fuodum à se,aut vxore acquisitum,constante matrimonio vendat: an consanguinei ipsius tantùm admitti debent ad retractum, an verò & vxoris. Quod videtur, tanquam vxor alienasse quoque videatur per maritum administratorem bonorum vxoris,& in cuius potestate ea est,vt scribitur in d.tit. *de la puissance & administration des maris*, §.j.qui est omnium cxciij.& quem nostris Legibus connubialibus olim iosigniuimus,& propediem multò pluribus abundantioribúsq; cõmentariis illustrabimus. Ideoque peræquè habendũ est,ac si vir & vxor simul vendidissent:quo casu consanguinei vtriusque admitterentur,vt scribitur suprà §.præcedente.Et faciunt ea,quæ scripsimus suprà cod.titu.

*Si maritus vẽdat cõquæstus sibi & uxori communes,uti potest, an & quibus locus est retractui.*

§.j.in

§.j. in glo.ix.in verbo, *ou lignagier*, nume.106.sed vt ad cætera.& seq.

101 *De eadem re.* ¶At ego tamen censeo, consanguineos tantùm mariti venditoris esse admittedos, non vxoris quæ non vendidit. Nam consuetudo nostra loquitur de consanguineis venditoris: ideò de aliis intelligi non potest, etiam si sint consanguinei alterius etiam domini rei venditæ, aut cuius aliàs interest, testimonio Albe.in j.parte stat.quæst.xcviij.item præsupposito, vbi post Andr.Pisa.hac ratione negat consanguineos vxoris admitti ad retractū fundi dotalis à marito permissu statuti venditi. Et quia etiā cùm vir huiusmodi quæstus possit liberè vendere, constante matrimonio, cōsequens est vt interim solus censeatur esse dominus: nec enim aliter transferret dominium.l.traditio, in princ.ff.de acquir.rer.domi.nemo enim plus iuris in alium transferre potest, quàm ipse habet, l.nemo plus iuris, ff.de reg.iur.& ibi concor. Estque sententia Platonis in Symposio, Quod quis non habet, dare non potest. Et hoc nūcupatim in casu similium consuetudinum voluit Caro.Molend.consue.Paris.titu.j.§.xxx.nu.74.vbi ex hoc dicit, per feloniam solius mariti huiusmodi conquæstus in totum committi (de quo diximus in nostris Legibus Connubial, in verbo, *contracter*.) Sed & cùm ipsa vxor cōqueri non possit, quòd maritus vendiderit: ergo nec consanguinei ipsius: qui non nisi respectu ipsius venire possunt, argu.auth.multò magis, C.de sacro.eccle.

102 *De eadem re.* ¶Vxor igitur constante matrimonio non censetur esse domina dimidiæ partis horū acquæstuum, sed tum demum, cùm solutum fuerit matrimonium, si scilicet maritus interim aliter non disposuerit, quasi ipsius vxoris dominium interim quoque sit in pendenti, vt in simili dicitur in l.seruus, §.j.ff.de acq.rer.domi.& l.pen.§.pen.ff.de castr.pecu.cum aliis multis similibus quas afferemus infra in fin.huius tit.nu.20.quibus adde, & seq. Et sic expressim (ne autoritate careamus) intellexit Card.Flor.consi.xv.quòd maritus, in fi.iunctis præcedentibus, loquens de duobus statutis illis nostris similibus: vno scilicet, vt bona quæsita constante matrimonio sint cōmunia: altero, vt maritus eadem possit liberè alienare. Nam primū (inquit) illud statutum, quod dicit ea bona esse cōmunia, intelligitur secundùm aliud, videlicet nisi maritus ea alienauerit, vt sic hæc statuta inuicē sibi cōcordent, c.cùm expediat, de elect.lib.6. Er idem propemodū voluit Petr.Anch.loquens in similibus quoque statutis, consi.cij.cōtra dictam donationem, versi.secundò etiā subtilius: vbi etiam dicit, maritum constante matrimonio censeri dominū in solidum huiusmodi acquæstuum. Et hoc apertè declarat consue-

*Cōsuetudo.* tudo Parisiensis cap.omnium consuetudinum, quod est tit.*de communauté de biens*. Sed hæc tamen intelligenda sunt, nisi maritus ipse suo iure decedēs admiserit, adhibuerit q; vxorem, quæ secum venderet, vt fit interdum. Nam tunc consanguinei vtriusque admitterentur, secundùm ea quæ latè dicta sunt suprà eodem §.præced.

103 ¶(SED quid de re patrimoniali vendita cum pacto de reuendendo, aut etiam sine eo, & vi huius pacti, aut aliàs posteà redempta? An censebitur patrimonialis, vt prius erat, an acquisititia? De quo vide quæ scripsi suprà §.xix.in glo.ij.& quæ dicā infrà tit.seq.§.iij.glo.j.nu.10. hic autem opportunè.& seq.)

104 *Patrimonium quid sit.* ¶Illud denique non omittemus, quod ad verbi significationem pertinet, quia suprà de patrimonio & re patrimoniali locuti sumus, in Gallia nos vulgò vocare patrimonium quod à patribus & aliis maioribus nostris ex successione accepimus: nec id quidem sine imitabili exemplo, quando & Cicero sæpe in hac significatione accepisse videatur. Nam in Oratione pro domo sua: Liberis autem nostris satis amplum patrimonium paterni nominis, & nostræ memoriæ relinquemus. Et pro Caio Rabirio: Qui verò duo lauta & copiosa patrimonia accepisset, remque præterea bonis & honestis rationibus auxisset, quid esset tandem causæ, cur æstimari vellet, nihil habere. Et in lib.de Oratore: Mutius paterni iuris defensor, & quasi patrimonij propugnator.

105 *Patrimonium dici etiam de rebus quæsitis & mobilibus.* ¶Quanquam etiam passim apud nostros Iurisconsultos, significationum verborum obseruatores exactissimos reperimus patrimoniū pro omnibus facultatibus & diuitiis cuiuspiam, atque etiam mobilibus, etiamq; si à maioribus nostris non accepimus, vt in l.j.§.item soleot, ff.de offi.præfe.vrb.& l.quantùm, ff.de eo quod met.cauf.& l.iij.§.sed vtrum, in fin.& l.si ex causa, §.j.ff.de minor.& l.cogi.in princ.vbi est optimus text.& iterum in l.Titius, ff.ad senatuscon.Trebel.& l.sed & si, §.primo, & §.quod autem, ff.de petit.hæred, vbi patrimonium dicitur de re acquisititia, & etiam probatur pretium in patrimonio esse, & l.ij.C.de his, quibus vt indign.& l.j.ff.de vsufruct.ear.rer.quæ vsu consu.& l.vt tantùm, §.j.ff.de seru.corrupt.vbi dicitur de re mobili, & l.Papinianus, §.quarta, ff.de inof.testa.vbi etiam dicitur de seruis, & l.j.C.de peric.tuto.& l.Nesennius, ff.de negotiis gestis.& l.depositi, §.j.ff.de pecul.vbi dicitur peculium dici, quasi patrimonium pusillum, & l.hinc quæritur, & l.peculium ex eo, eod.tit. vbi patrimonium dicitur peculium serui. & l.spadonem, §.vltim.ff.de excusat.tutor.& l.ex facto, versicu.vltimò, ff.de hæredib.institut. vbi patrimonium de pecunia dicitur. & in l.si cùm mulier, ff.de donat.inter virum & vxorem, vbi item dicitur de pecunia, & l.prædiorum, C.de prædi.minor.& alibi sæpe. Nam & gloss.in l.rei appellatio latior, in verbo patrimonio, ff.de verborum signifi.dicit res omnes esse in patrimonio, de quibus habemus actionem vel exceptionem, per l.rem in bonis.ff.de acquirendo rerum dominio, quæ quidem lex non loquitur

loquitur de patrimonio, sed de bonis. Ex quo potes intelligere bona, & patrimonium idem significare. & id certè ex ea gloss. not. eamque dicit singu. Bald. in sua Margari. in verbo, patrimonium. Et idem etiam voluit D. Cos. Guy. in pragmat. sanctio. tit. de collat. §. cui rei, in verbo, patrimoniis.

106 ¶ In quo etiam sensu accepisse videtur ipse Tullius in Philippicis: Quæ rationes in populi Romani patrimonio glandiferæ & fructuosæ ferebantur. Et in oratione pro Cecinna: Non minus diligēter publica patrimonia iuris, quàm priuatæ rei vestræ retinere debetis. Et Quintilianus in calce Procemij, lib. 6. quo deflet mortem vnici filij: Nos (inquit) miseri, sicut facultates patrimonij nostri, ita hoc opus aliis præparamus, aliis relinquemus. Sed ita vt interim intelligas nomina non censeri esse in patrimonio nostro, l. cùm pupillus, ff. rem pupil. sal. for. vbi ita scribitur, non solùm quæ in patrimonio habet, &c. Et ita illum text. expendit Philip. Deci. in c. in præsentia, colum. iiij. versicu. non obst. quod dicitur, extrà de probat. Nisi tamen (inquit) in vltima voluntate, per l. nam quod, §. vlti. ff. ad senatusc. Trebel. voluit allegare d. l. cogi. in princip. quæ iungitur cum d. §. vltim. de quo tamen vide Petr. Paul. Consen. in repeti. eiusdem cap. col. xij. num. 24. & seq. *De eodem.* *Nomina an sint in patrimonio. Patrimonium qu dicatur de rebus successionis transferri salium.*

107 ¶ Porrò quod ad priorem illam significationem pertinet, Chassc. in hoc titu. *de retraict.*, §. j. in verbo, *ancien*, in princ. tradit Philip. Deci. consi. lxxxviij. scribere, hanc dictionem (patrimoniale) in statuto nō comprehendere id, quod nobis obuenit ex successione patruorum, & aliorum transuersalium: quamuis Decius non dicat, sed tantùm referat quoddam statutum, quo cauetur rem intelligi patrimonialem, si fuerit ascendentium per lineam paternam. { De quo & tu omnino vide Maria. Socei. iuniorem loquētem in casu statuti permittentis retractum in re patrimoniali, consi. xx. in casu proposito, in j. dubio, lib. 1. }

## §. XXXIII.



I AVCVN baille son fons & heritage à rente admortissable, & quelque temps apres ladicte rente est rachetee: en ce cas le parent & lignagier de celuy qui a arrenté ledict fons & heritage, & qui pour ladicte rente a prins argent, pourra pour ledict prix auoir par retraict ledict heritage. Idem du seigneur de fief, qui le pourra prendre par puissance de fief, ou demander ses ventes & honneurs. Mais où la rente ne seroit admortissable, toutesuoyes s'il aduient qu'elle soit rachaptee, en ce cas telle rente choit en retraict.



*I QUIS suum fundum siue hæredium tradiderit in solarium extinguibile, quod tamen aliquo post tempore redimatur, admittetur consanguineus eius, qui ita tradidit & pecuniam ob redemptionem solarij accepit, ad retractum. Similiterq; dominus clientelaris poterit ad se iure feudi reuocare, vel laudimia sua exigere. Si verò id solariū inextinguibile foret, posteà tamen extingui contingat, erit huiusmodi solarium retractui obnoxium.*

## GLOSSA I. ET VNICA.



1 X hoc §. apertè declaratur retractum non habere locum in simplici datione in emphyteusim, vel libellū, vel censum, cuius scilicet pensio perpetua est, nec subiecta redemptioni. Quod & voluit Steph. Bertr. consil. vij. non vidi, lib. 1. & Geral. Bago. in sua disputat. retractus, versic. quarta conclusio est, quòd in re data in emphyteusim: vbi hanc occasione sumpta quærit, quid si vltra pensionem is qui accepit in emphyteusim, fauore contractus dat eōcedenti certam pecuniæ summam, an erit locus retractui ob illud pretium? Qua in re multa allegat, & tandem hæc est illius sententia, vt si pensio sit competens, quamuis minor, quàm res ipsa valeat, censeri debeat contractus emphyteuticus, & sic non est locus retractui. Quòd si modica sit pensio, & ingens pretium, censetur esse venditio, estque locus retractui. Quod & ipsum nuncupatim voluit Ioan. Fab. in §. adeò, colum. penul. versic. sed quid dices, si partes dicunt, Institu. de locat. Sed & tu super hoc vide Matth. Afflict. decis. Neapo. lxxij. Nardus, per totum, vbi hanc rem latissimè tractat, & Ioan. Ignεum in l. iij. §. si conditioni, versicu. & si aliud, num. 52. & aliis multis sequen. ff. de S. C. Sylla. & Carol. Molend. in consuetu. Parisien. titu. j. §. xxiij. in xvij. quæst. Et vide etiam quæ & nos latius in re simili scripsimus suprà eod. titu. §. xxx. ex quibus intelliges, quid hic dicendum sit: nempe inspiciendum esse, vtrum horum excellat, an pensio, an pecunia, vti etiam censet consuetudo Comitatus Burgundiæ titu. *de reachaptz*, §. vj. *Retractus an habeat locum in contractu emphyteutico & simil. Quid si vltra pensionem datur pecunia fauore contractus.* *Consuetudo.*

2 ¶Sunt autem & aliæ hac in re priuatæ propriæq́; Galliæ consuetudines, aliæ simpliciter retractum admittentes: vt apud Caluimontenses in Basſigniaco, cap. 16. & Altisiodorenses, quos vulgò vocant Auxerrenses, hoc eod. tit. §. vij. qui est omnium xxxix. Valesienses hoc quoque titu. §. iij. qui est omnium lxxxiiij. Laudunenses in Veromandia, huius tit. §. xvj. qui est totius iij. partis xc. Aliæ tum demum, si datio est perpetua: vt apud Meldenses, cap. 106. Carnutenses, cap. 85. & iterum clxxvij. Aliæ simpliciter limitantes, nisi vltra pensionem detur pecunia: vt apud Montargienses, & cæteros Lorrienses, hoc quoque titu. §. x. Lodunenses hoc titu. §. xj. & alios multos. Aliæ aliter, vt videre licet apud eosdem Carnutenses, c. 68. Melodunenses, ca. 51. Aurelianenses, cap. 286. & cap. seq. & iterum cap. 292. & 296. & 300. & v. seq. & iterum cap. 405. Andegauenses, cap. 352. & cap. 354. & duobus sequent. atque etiam cap. 358. Borbonienses, cap. 442. Blesenses, cap. 204. & cap. 209. & Rochelenses, cap. 39. Lodunenses hoc titu. §. x. Interim tamen vide Ferro. in consuetud. Burdigal. hoc titu. de retractu, §. xxv. colum. ij. versicu. sed si res in emphyteusim.

*Consuetudines de eare.*

3 ¶QVANTVM autem ad id, quod scribitur in fine huius §. venditionem annui reditus feudalis, siue solarij (sic enim appello *rente fonciere*, vt alibi diximus) esse subiectam retractui proximitatis, facit in argumentum eius quæstionis, quam nos tractauimus suprà eod. titu. §. vj. vtrùm scilicet, si huiusmodi reditus venduntur, dominus feudi in quo fundus situs est, habeat laudimia, aut ius retentionis. Hæc enim consuetudo in vtranque partem trahi potest. Vide omnino, quæ ibi scripsimus.

## §. XXXIIII.



AIS [a] si audict contract faisant estoit accordé, que celuy qui prend aucune chose à rente, payeroit icelle rente pour raison desdicts lieux, nonobstant qu'à ce il eust obligé tous ses biens, [b] & nonobstant que ne fust dict qu'il payeroit tant qu'il tiendroit lesdicts lieux, neantmoins il peut quitter & expondre lesdicts lieux.



*ERUM [a] si inter contrahendum conuenisset, eum qui ita ad solarium annuum rem quampiam accipit, soluturum se id solarium ratione eius rei, poterit tamen cedere, etiam si bona sua omnia eo nomine obligauerit, [b] nec actum fuerit, tandiu se soluturum, quandiu rem possideret.*

## GLOSSA PRIMA.



1 IC §. non admodum appositè hîc collocatur, verùm tanquam obiter, ac per transennam & veluti in consequentiam atque declarationem eius, quod dictum est in posteriori parte §. præcedentis, ei subiunctus est. Ideò & nos quoque consequenter hîc aliqua hunc ipsum tangentia subnectemus. Igitur quod hîc dicitur, emphyteutam, siue censuarium, siue libellarium vocare malis (neque enim multum inter hos & similes interest, vt per Bart. in l. j. col. ij. versic. in quo differt, & ibi Recentiores, C. de iure emphyt. & in l. si finita, §. si de vectigalibus, C. de dam. infect. Bald. in c. 1. §. aut si libellarius, post prin. & ibi Mart. Laud. in §. similiter, col. j. versi. nota ibi libellario, tit. qui. mod. feud. amit. l. j. & eundem Marti. in c. 1. tit. de ali. feud. pater. cum si. allegatis à Philip. Deci. consi. dxviij. viso instrumento, paulò ante fin. Et quicquid discriminis somniarint ij, qui ab initio hæc vocabula aduexerūt, in dissuetudinem propemodum abiit, hodieq́; promiscuè his vtimur: vt etiā dicit Ange. consi. clxxxiij. ex forma, col. vlti. de quo & tu vide Io. Plat. in §. adeò, in ix. quæst. Instit. de loca.) Quod (inquam) hîc dicitur hos posse rem emphyteuticam, aut libellariam, aut censuariam, siue censualem, renuntiare domino inuito, non procedit de Iure communi, per text. à contrario sensu in l. ij. ibi, si dominus voluerit, C. de iure emphyteu. vbi & hoc not. Bald. col. ij. versi. quæro an emphyteuta, & ibi etiam Albe. col. vlt. versic. item quæro nunquid, & Ioan. Fab. col. etiam vlti. versi. quid si emphyteuta, & Ias. col. vij. versi. sextò principaliter.

*Contractus emphyteuticus, censuarius, libellarius, nihil propemodum differunt.*

*An qui his cōtractibus rem tenent, ei renūtiare possint domino.*

2 ¶Et ita etiam decidit Spec. post Odof. tit. de loca. §. nunc aliqua, versicu. cxxviij. per multa illic allegata, & inter cætera text. quem dicit videri expressum in l. quicunque, C. de fund. patri. lib. 11. & Collect. post Pet. Bono. in c. potuit, col. j. versi. sed nunquid potest, extrà de loca. Alber. in l. Prætor, §. hoc edicto, col. j. ff. de dam. infect. & in l. sed an vltro, §. j. ff. nego. gest. & in l. Imperator, in princ. ff. de leg. ij. Bald. in l. cùm fructuarius, ff. de vsufruct. & in l. tractatum est, circa medium, ff. de iudic. dum se remittit ad dicta in præcedente loco, & in cap. quæ in ecclesiarum, col. v. versi. reuertitur igitur, extrà de constit. Imo. in c. ad audientiam, colum. vlti. extrà de reb. eccles. non alien. cum distinctione tamen Bart. in l. is cum quo, ff. de aqua plu. arcend. & idem quoque tenuit Panor. in cap. 1. in vlti. notab. extrà de feud. & in cap. iudicatum, post princi. de immu. eccle. Berbe. in suo Viatorio iuris tit. de locat. char. vlti. versi. item quæro an emphyteuta. Ioan.

*De eadem re.*

ta.Ioan.Rayn.io cap.1.§.pœna,in vij.q.tit.de prohib.feud.alie.per Feder.Alexan.in addit.Bart. in d.l.is cum quo,ff.de aqua plu.arcen.Cardi.Alex.in cap.1.tit.de vasal. qui contr.coostit.Lothar.& in c.vlti.titu.de cap.qui cur.vend.

3 ¶Quod tamen iotellige duobus modis:Primo videlicet,vt procedat,nisi consuetudine aliud induceretur,scilicet emphyteutam posse rem ipsam domino reouotiare,vt hîc nostra consuetudine permittitur:quia huiusmodi consuetudo seruanda est,vt voluit Specul.post Odof.in b.versi.cxxviij.suprà allegato,per text.in l.venditor fundi,§.constat,C.com.prædi.Et id quoque voluit Fel.in d.c.quæ in ecclesiarum,col.xxxj.versi.ex his infertur,extrà de consti.Et sic, vt opioor,intelligit Masuer. verus consuetudinum Gallicarũ interpres de hac ipsa re loquẽs in tit.de locat.§.item cùm res datur,& aliis seq. *De eadem re.*

4 ¶Secundo modo intellige,vt procedat, nisi successu temporis res fieret inutilis emphyteutæ. Non tamen intelligo,ne fallaris,quòd res omnino perierit,quia tunc procul dubio liberatur emphyteuta à canooe,siue pensione,per d.l.j.C.de iure emphyteu.Sed id aliter intelligo:verbi gratia,quispiam concessit Titio moleodioum in emphyteusim,ea lege vt teneretur concedenti & eius hæredibus gratis molere: tandem hæredes Titij in tantum numerum excreuerunt,vt oihil emphyteuta posset molere nisi eisdem,aut etiam illis omoibus non posset:certè tuoc poterit,vel illis inuitis renuntiare huic emphyteusi. Ita enim in hac specie nuncupatim voluit Lucas Pen.in l.sancimus,la j.ad fi.C.de cõsuli.lib.12.per tex.io l.antiquitas,in prin. C.de vsufru.& in c.suggestum,extrà de deci.

5 ¶Tu autem hîc vide,an hoc casu teneatur molere omnibus hæredibus,Barpt.Brix.quæst.domi.l.quidam paterfam.Pile.q.xlviij.quæ est eiusdem initij Host.Ioan.Andr.Anto.Petr.Anch. & Panor.in c.quantò,de censi.Alber.in auth.hoc ius porrectũ,col.pen.versi.vnam aliam pulchram quæstionem,C.de sacrosf.eccle.& in l.cui fundus,ff.de coodi.& demonstr. & in l.in lege,in fi.ff.de contrah.emp.& latè Iason in repe.l.quò minus,in xxij.q.ff.de flumi. Et quod in simili de furno tractat Iac.But.in vlt.in fi.C.de sacro.eccle.& Imo.in cle.literas,col.x.versicu. item quòd promittens,de rescrip.& latè Cæpo.in tract.de serui.vrb.c.1. quod de furno est, in v. quæst. Et quod de vsu nemoris etiam tradunt Dy. & Alber.in d.l.cui fundus,ff.de condi. & demon.& Iaco.Raph.& ipse Alber.in l.tale pactum,§.vlti.ff.de pact. & in l.si seruus,§.j.col. pen.versi.sed pone habeo,ff.si quis cautio. Et quod item in aliis similibus disseruot Petr.Cy. Alber.Bald.& Sali.in l.non modus,C.de serui.& aqua.Ange.in l.si seruitus,in prin.col.vlti.ff. de serui.vrba.prædio.Alex.qui quædam ex suprà dictis etiam tractat consi.clxxviij.in occurrenti,col.ij.versi.facit etiam,& seq.lib.2.& Hippol.Marsil.singu.cxxxiiij. tu scis quòd propter, cum aliis adductis à Feli.in c.vlt.col.vlt.de constit.& Philip.Deci.consi.cccxxxv. viso consil. col.j. Vt tamen non prætermittas tex.in d.c.suggestum,extrà de deci. *An qui molere cuipiam tenetur, & omnibus ipsius hæredibus teneatur.* *Quid in similibus.*

6 ¶At in fevdo videtur text.expressus,quòd à vasallo posit domino renuntiari , & dimitti,in cap.1.titu.de vasal.qui contra constit.Lotha.& in c.1.§.rursus,& ibi Bal.Mart.Laud.& Cardi.Alex tit.quib.mod.feu.amit. Sed quia hoc non omnino expeditum est,quin sunt qui contrarium simpliciter teneot,sunt & qui multas distinctiones faciunt,& in hanc rem multa à multis afferuotur pro vtraq;ue parte,ne sim longior,si omnia recensuero, vide gl.And.Iser. Bald.Aruar.Cardi.Alex.& Matthæ.Afflict.in d.c.vlt.tit.de capi.qui curi.vend.glo.Iac.Bel.Nicol.Neap.Bald.Aluar.& alios in d.c.1.tit.de vasal.qui contr.constit.Lotha.glo.& Bald.in c.1.§. callidis,& ibi Ioan.Rayn.in §.pœna,col.xiiij.in paruis,versic.quærit hic glo.tit. de prohib.feu. alie.per Fede.glo.Host.Ioao.And.Lign.Bal.Card.Flor.Aoto.Imo.Pan.Barb.& latissimè Feli. in d.c.quæ io ecclesiarum,de constit.Hostien.in summa tit.de feud.§.vlti.versic.est & in summa.Archid.in c.de forma,xxv.q.v.Ioan.And.in addi.Spec.d.versic.cxxviij.And.Iser.io c.omnes,titu.si de feud.defuo.Collect.in cap.2.col.ij.versic.sed nunquid potest, extrà de feud.Alb. Bald.& Floria.in d.l.cùm fructuarius,ff.de vsufru.eundem Albe.Bart.Imo.Ro.Alex. in addi. Bart.& alios Recentiores in d.l.is cum quo,ff.de aqua plu.arceo.ipsum Alb.in l. si absente,in prin.ff.de vsufru.& in d.l.sed an vltro,§.j.ff.de nego.gest.& in l.sicut,ad fio.C.de acti.& oblig. & in d.l.ij.col.vlti.C.de iure emphy.& in l.si fortè,§.etiam, in fi.ff.si seru.vendi. & in l.Imperator,ff.de leg.ij.& in l.interdum,ff.de oper.liber.Bal.in l.j.in xij.q.ff.de rerum diui.& io l.cùm Archimedoram,io fi.C.vt in poss.lega.& in l.post certi,C.de liber.caus.& in l.j.col.v. versicu. quædam est infinitas reponendi,C.de senten.quæ pro eo quod inter.& in c.saoè.col.ij.de renunt.& in procemio feudorum,col.iiij.in fi.versi.sed statim quæritur,& versi.sed pooe,quòd contractus,& eundem Bal.consi.ccxcij.ad euidentiam,col.v.versi.sed videamus,lib.2. Lucam Pen.in l.ij.colum.penul.versic.& nota ex hoc.C.de agric.& ceosi.lib.11.Cardi.Flor. in cle.pastoralis.in vij.q.de sent.& re iudic.Paul.Eleaz. & Imol.in d.c.potuit , illum col.iiij. hunc col. xliiij.extrà de loca.Imo.in d.c.ad audientiam,col.vlti.extrà de reb.eccle.non alie.& in cap.1.& ibi Panor.in vlti.notab.& Barba.col.j.versi.& quærit hîc,extrà de feud.Roma.consi.xxvij. viso themate,col.j.Berbe.in d.tit.de locat.vbi suprà.Mart.Laud.in c.1.col.vj.versic.& not. vnum singu.tit.de his qui feud.dar.poss.Cæpol.in tract.seruit.vrba.titu. de puteo, qui est xlvij.col.j. ad fin.Corse.& Aufrer.io decis.Tholos.quæst.ccccliiij.item fuit quæsitum an vasallus. Franc. Curt.iunior in tractatu feud.in j.parte quæst.viij.colum.eiusdem viij.versic. primus effectus, *An vasallus posit domino inuito feudum renuntiare.*

& iterum col.seq. versicu.tertius effectus, rursumq; in iiij.parte, versic.xxxj.& vltim. Cardinal. Alexand.in prælud.feud.colum.antepen.in vj.q.& ibi Matthæ. Affl. in iij.quæst. & eundem Matthæ. decis. Neapo.cclxv.illustrissime, num.53.& decisi.cccvij. regia maiestas, nume.11. & in cap.1.§.notandum, titu.qui feud.dar.poss.Iaco. à S.Georg.in tract.feud. in verbo qui quidem inuestiti,&c.col.vij.versic.uam si quæritur.

7 *Feudum domino renuntiatũ an in eũ transeat liberum.* ¶Sed ex his oritur dubium, nec leue, nec contemnendum: vtrùm scilicet tunc, cùm emphyteuta, aut vasallus, renuntiat rem domino, ea transeat in ipsum dominum libera, an verò obnoxia seruitutibus, hypothecis, obligationibus, aliisq; oneribus impositis. Et videtur, quòd libera, per l.lex vectigali, ff.de pignor.vbi resoluto iure dationis, resoluitur ius acceptionis. ita enim eam l.sommar, vt cum nostris loquar, Barto.& videtur esse text.in c.1.§. rursus infidelis, in verbo, refutauerit,& ibi Bal. Aluar. Marti. Laud.& Card. Alex.tit.quib.mod.feud.amit. nam vt illi dicunt, illa facultas renuntiandi inerat iam ab initio contractus, & ex natura rei.

8 *De eadem re.* ¶Contra item videtur, quia solutio contractus non debet manere in potestate debitoris, vt scilicet per illius renuntiationem soluatur siue extinguatur id, quod ab eo ante actum est, l.si res, ff.quib.mod.pign.vel hypo.sol. Præterea non est simplex renuntiatio, quia non potest so la voluntate renuntiare domino, l.si quis vi.ff.de acqui.possess. sed est quoddam nouum pactum, nouusq; contractus, qui non præiudicat alteri, cum quo non est celebratus, l.vlti.ff.de pactis.& not.per Bart.in l.10 diem, ff.de aqua plu.arcen. Item ista renuntiatio videtur facta in fraudem: ergo non præiudicat creditori, argu.l.filiæ meæ, ff.sol.matr.& l.liberto ostingentæ, ff. de bon.liber. Denique videtur esse casus in l.si partem, §.j.ff.quemad.ser.amit.

9 *An dominus cui renuntiatũ est, teneatur stare colono. De iisdem rebus.* ¶Et per hæc Bald.qui nusquam deest, consi.ccclxxj. Maffiolus, lib.1.ex facto interrogatus, respondit dominum, cui emphyteuta renuntiauit, debere stare locationi factæ ante renuntiationem ab ipso emphyteuta factam. Et generaliter, quòd hoc casu transeant onera in dominum, voluit Petr.Iaco.tit.de actio.in rem pro re emphy.col.xj.versic. item est notandum, iterumq; col.xix.versi.& est notandum.& Masuer.in tit.de locat.§.item vtilis dominus.& Ioan. Ray.10 c.1.§.habito, char.10.in paruis.versi.quæro an vasallus possit imponere, titu.de prohib. feud.alie.per Federic.& Guid.Pap.Deci.Delphi.575.emphyteuta potest, & diximus etiam suprà, eo.tit.§.j.glos.xiiij.in verbo, *ou equipollent à vente*, nu.112.verùm eùm aliquando,& seq.

10 *De iisdem quo quoque rebus.* ¶Ego quidem hoc statim fateor, si renuntiatio fieri non posset inuito domino, vt nec fieri potest in emphyteusi de Iure communi, vt suprà diximus. At si fieri potest ex lege municipali, vt hoc nostro §.cauetur: vel etiam de Iure communi, vt in feudo, secundùm multorum sententiam: tunc cùm dominus, velit nolit, teneatur admittere renuntiationem ex natura contractus, ei iam ab initio ipsius insita, non video cur teneatur stare his obligationibus, & seruitutibus post contractum ipsum impositis.& de hoc haud dubiè tex.est expressus, loquens in feudo, in d.§.rursus infidelis: vbi Bald. primùm dicit, id videri esse contra omnem rationem, quòd scilicet vasallus possit renuntiare in præiudicium iuris alteri quæsiti, per quædam ex iuribus suprà allegatis. Sed subdit huic obiectioni respondendo, quòd ea facultas inerat à principio ex natura rei, id est, ipsius feudi.& id scire debuit, qui cum vasallo contraxit, l.qui cum alio, ff.de reg.iur. Ideoq; vasallus non potuit in prædiciũ domini se difficultare, vt ipse loquitur, argu.c.1.tit.de noua forma fideli. Et eum sequitur Matt.Laud.& Card.Alex.qui adducunt l.si quis domum, §.j.ff.locat. Sed hæc pendent ex iis, quæ latè dicemus infrà tit. *de retraict conuentionel*, §.iij.in glo.j.num:10.hîc autem opportunè, & multis seq.

11 *An in istis renuntiationibus requiratur insinuatio.* ¶Vtrum autem in huiusmodi renuntiationibus feudi, vel emphyteusis, quæ fiunt inuitis dominis, de Iure communi vel consuetudine, requiritur insinuatio, quæ de Iure communi requiritur in donationibus. quod videtur, per l.In ædibus, §.j.ff.de dona.& glos.in l.j.§.j.& ibi Bal.ff.quib.mod.pig.vel hypo.sol.& in l.si quis obligatione,& ibi Dy. Ray.& Philip.Deci.ff. de reg.iur cum aliis multis similibus & concord.à me traditis in repe.l.si vnqnam, in verbo, donatione largitus, num.176.& quicquid suprà diximus: vbi ex frequentiori nostrorum sententia æquè requiritur huiusmodi insinuatio in renuntiationibus, liberationibus, remissionibus,& aliis id genus, atque in donationibus, cùm & hæ vim donationis habeant.

12 *De eadem re.* ¶Verùm Bald.de hac specie nuncupatim consultus, contrarium apertè respondit, consil.ccc. textus (nam id est illius consil.initium) circa medium eiusdem consi.versi. item ista est lib.2. tum aliis multis rationibus, tum & his, quia hæc renuntiatio est potius quædam natura feudi, quàm donatio, per d.c.1.tit.de vasal.qui contra constit.Lothar. Et si hoc casu requireretur insinuatio, illud confestim sequeretur, quòd si vasallus consentiret illum inuestiri à domino, ad quem feudum per successionem non pertinet, requireretur etiam insinuatio in hac inuestitura: quod falsum est, quia in vsibus feudorum nusquam reperies vllam de insinuatione mentionem factam: vt in c.1.§.præterea, tit.quib.mod.feud.amit.

NON

## NONOBSTANT QVE A' CE IL EVST OBLIGE' TOVS SES BIENS,

## ETIAMSI BONA SVA OMNIA EO NOMINE OBLIGAVERIT, GLOS. II.

1 MASVERIVS titu.de locat.§.quid si emphyteuta, quærit an si emphyteuta pro censu vel pensione obligauerit alia bona sua, poterit nihilò minùs rem emphyteuticam domino renuntiare: nec tamen soluit, sed tantùm dicit id à Bart. tractari in l.si quis opus, §.vlti.in fi.ff.de dam.insect. cùm tamen in illo tit. nulla lex sit huius initij, sed nec in toto quidem corpore legum, si non me fallit memoria. Sed vide, quæ de hoc diximus suprà titu.omnîum huius volum. consuetudinum v. §.iij. qui est omnium xliij.vbi & idem, ac in hoc §.scribitur.

*Emphyteuta qui pro censu obligauit omnia bona, an posit renuntiare emphy.*

## §. XXXV.

RETRAICTZ sont tellement de estroictz droitz, [a] que l'an & iour le y estre receu court contre maieurs & mineurs, [b] presens ou absens, [c] sachans, ou ignorans [d] le contract.

*RETRACTVS sunt adeò stricti iuris, [a] vt anni & diei spatium in id vrastituneum currat contra maiores & minores, [b] præsentes aut absentes, [c] scientes aut ignorantes [d] contractum.*

## D'ESTROICTZ DROITZ, STRICTI IVRIS, GLO. I.

1 ID EST, vt interpreter verbis nostris, stricti iuris. Nam & Alber. post Alberic. Odoffr. in l.statuliberi à cæteris, §. Quintus, circa medium, ff.de statuliber. dicit hunc nostrum retractum esse stricti iuris. Id autẽ dicitur aliquando ad differentiam eius, quod dicitur bonæ fidei: vt in actionibus aliæ sunt bonæ fidei, aliæ stricti iuris.l.j.§.sed & si, C.de rei vxor.actio.& §.actionum, Instit.de actio. vbi reperies per glo.& Docto. quid inter vtrasque intersit. atque etiam per glos.in c.cùm venerabilis, in verbo, bonæ fidei, & ibi quoque Cano. extrà de except. vbi intelliges, cur potissimùm alteræ dicuntur stricti iuris. Et ex iis locis assumes, quæ huic loco accommodari possunt. Nam & ita potest hæc nostra consuetudo intelligi, vt actio quæ competit pro retractu, sit stricti iuris, vti est ex sententia Ioan.Fab.in d.§.actionum, col.ij.versic.& ista faciunt. Boëtius autem in Topica Ciceronis lib.6. In his (inquit) iudiciis, in quibus additur, vt ex bona fide iudicent, id est, ita iudices dantur, vt non strictas inter litigantes stipulationes, sed bonam fidem quærant, plurimus causarum vsus est. At Bald. noster consil.ccccxxxiiij. pactum inter locatorem, ante fin.lib.1.in contractibus (inquit) bonæ fidei plus valet æquitas, quàm nimia subtilitas, vel dialectica argumentatio. At de illa subtilitate posteà plenius dicemus.

*Retractus stricti iuris.*
*Stricti iuris aliquid dicitur ad differentiã bonæ fidei.*
*Actio ad retractum stricti iuris.*

2 ¶Aliquando etiam dicitur quid stricti iuris, non quidem ad differentiam eorum, quæ sunt bonæ fidei, sed vt ex eo intelligatur illud esse strictè & propriè interpretandum, non latè, non impropriè. Et ita dicimus consuetudines & statuta esse stricti iuris, quia sunt propriè & strictè intelligenda, vt not.in l.iij.§.hæc verba, ff.de nego.gest.& diximus suprà eod.tit.§.j.in glos. ix.in verbo, *en lignagier*, nu.180.ex quo confestim. Et hinc etiam Ange.consil.cclvij.quia consultatio, col.ij.tradit solum nos rigorẽ intueri debere in statutis, cùm sint stricti iuris. Quamuis & alia quoque ratione dici possunt statuta & consuetudines stricti iuris, quòd scilicet actiones, quæ ex his descendunt, sunt stricti iuris, non bonæ fidei, vt dicit Bal. loquens de consuetudine in cap.1.in fi.tit.de feud.cogni.per §.actionum, Instit.de actio.& Ange.consil.ccij.in quæstione post princ.per l.constitutionibus, ff.ad municip. vbi etiam Bart. post Dyn. id tracta. atque etiam in repet.l.Cæsar, col.vij.versic.secundò quæro, ff.de public.& vectig. vbi & illud quoque dicit, quòd illa statuta, quæ sunt contra Ius commune, & hac quoque speciali ratione, præterquàm quòd simpliciter sunt statuta, sunt stricti iuris, quoniam generaliter ea quæ aduersantur iuri communi, ob id ipsum sunt stricti iuris, per l.in honorariis, versicu.sed cùm rescissa.ff.de actio.& oblig.& not. in l.pro fure, ff.de condict.furti. & subdit id probari in l.in his, ff.de legib. Et idem quoque voluit Bald.in l.non fine, col.vlti.C.de bon.quæ libe.& Alb. in j.parte statutorum, quæst.ij.versicu.item quæro an statuta. Tu tamen eundem vide in d.l. Cæsar, col.vij.versic.secundò quæro, vbi illud tractat, an & quæ statuta sunt stricti iuris: vti etiam facit Bald.in rubr.extrà de constitu.col.pen.versic.sed an statuta. Quæ & tu adde ad ea quæ diximus suprà in præfatione huius tit.num.62.ex hoc côntinuò.

*Stricti iuris est, quod strictè est intelligendum.*
*Statuta stricti iuris.*
*Actiones ex statuto stricti iuris.*
*Stricti iuris sunt quæ aduersantur iuri communi.*

3 ¶Et hîc quoque tribus modis potest dici, retractum proximitatis, & statutum, quo is inducitur, esse stricti iuris, id est strictè & propriè interpretandum, tum quia simpliciter statutum est, tum quia idipsum est contra ius commune, tum quia odiosum, vt multis placuit. de quo ta-

men abundè diximus suprà in præfat. huius tit. num. 56. ex his autem, & seq. vt ibi videre poteris. Sed tu interim scias alia multa dici stricti iuris, quòd etiam strictè sunt interpretanda: videlicet contractus, vt not. in l. quicquid adstringendæ, ff. de verbo. oblig. Senteutias, l. j. & ibi glos. C. de senten. quæ sine cert. quantita. cum multis simil. à me adductis suprà eod. titu. §. j. in glo. ix. in verbo, *lignagier*, num. 183. similiter. Rescripta, cap. cùm dilecta. & cap. significante, & ibi glos. extrà de rescrip. Priuilegia, l. si quando, C. de inoffi. testam. Testimonia, vt not. in cap. in præsentia, extrà de probationibus.

*Cõtractus stricti iuris. Sententiæ. Rescripta. Priuilegia. Testimonia.*

4 ¶Aliquando quoque dicitur strictũ ius, quod aduersatur æquitati, id est quod latius minúsve, quàm dictet æquitas, aliquid statuit, vt patet ex l. placuit, C. de iudic. cuius verba hîc subnectere ducimus: Placuit in omnibus rebus præcipuam esse iustitiæ æquitatisq́; , quàm stricti iuris, rationem. Atque ex l. secunda, §. quanquàm, ff. de aqua pluuia arcend. cuius hæc verba sunt: Hoc æquitas suggerit, etiamsi stricto iure deficiamur. Et ex l. si res tuas, C. ad exhib. vbi ita scribitur: Intelligitur nullam te actionem stricto iure habere: vtilis autem tibi propter æquitatis rationem dabitur depositi actio. Apertè enim intelligis ex huiusmodi legibus strictũ ius, & æquitatem, veluti inter se pugnare. Ex quo & illud consequens fit, retractum, cùm sit stricti iuris, æquitati quodammodo aduersari: quo ad hunc nostrum tractatum maximi est ponderis: & hoc multi contendunt, vt diximus in præfat. huius tit.

*Strictum ius, quod aduersatur æquitati.*

*Retractum aduersari æquitati.*

5 ¶Et superioribus adstipulatur, quòd strictum ius dicitur ius regulare, quod scilicet regula innititur, l. pen. ff. de consti. pec. vbi in hæc verba scribitur: Si quis duobus pecuniam constituerit, tibi aut Titio, etsi stricto iure propria actione pecuniæ constitutæ manet obligatus, etiam si Titio soluerit, tamen per exceptionem adiuuatur. Hæc ibi, ex quibus intelligis exceptionem stricto iuri, id est regulari opponi. Exceptiones enim suapte propria ac genuina natura procedũt ex æquitate, l. qui æquitate, & ibi glo. ff. de doli mali excep. Fed. Senen. consi. xc. casus est talis, quidam clericus, col. iij. in paruis, Bar. in l. si vnus, §. pactus ne peteret, col. iij. ff. de pact. & Doct. vbique. Ex quo Signo. consi. cxxxix. casus. A pretio, col. ij. versi. & quod hoc, dicit æquitatẽ esse matrem exceptionis. Azo autem in Summa tit. de except. in fi. dicit omnem exceptionem inniti æquitate. & idem dicit Bart. in l. j. ff. de vac. muner. & Albe. in l. planè, ff. de peti. hære. vbi tamen erranter alleg. d. l. j. ff. de vaca. muner. quæ loquitur de excusatione, non de exceptione: nisi dicas excusationem, esse quandam exceptionem. & Ang. Aret. in §. j. col. vj. versi. capiamus tertium, Instit. de except. vbi ex hoc dicit, omnem exceptionem esse fauorabilem. { Quanquàm contra hæc facere videtur tex. in l. vlti. ff. de Publicia. in rem actio. qui æquitatem & exceptionem veluti inuicem oppositas ponit.}

*Strictum ius, dicitur ius regulare.*

*Exceptiones ex æquitate.*

*Exceptio fauorabilis.*

6 ¶Nonnunquam autem id strictum ius, strictam rationem vocant, l. ita vulneratus, §. vlti. ff. ad leg. Aquil. & l. adeò. §. j. ff. de acqui. rerum domi. & l. j. §. accusationem, in fine, ff. ad S. C. Turpil. & l. sunt personæ, & ibi glo. in verbo, solet, ff. de relig. & sumpti. fune. vbi & ea opponi videtur summæ rationi: quod magis mirum est, ob id, quòd id ius strictum antiquiores summũ ius vocabant. De quo Terentius in Heauton. Summum ius sæpe summa malitia. Et Tullius lib. Officiorum 1. Summum ius summa iniuria est. Quod & repetit è nostris Petr. Ancha. consil. lxxxi. in auxilium, col. ij. Et Columella lib. 1. Rei rusticæ, c. 7. Summum ius antiqui summam putabant crucem. Hinc q́; Summo iure agere, sæpe apud Ciceronem dicitur, pro eo quod est, non ex bono & æquo, siue ex æquitate, sed iniquiore quodam iure ac præfracto agere, vt à Budæo nostro statim post initium Annotationum priorum in ff. scienter dictum est, & multis autoritatibus probatum. Nec tamen hîc prætermittendum ducimus locum vnum ipsius Ciceronis, qui summum illud ius æquo & bono opponit. Is est in oratione pro Cecinna: Cæteri tum ad istam hortationem decurrunt, cùm se in causa putant habere æquum & bonum, quod defendant: si contrà verbis & literis, & vt dici solet, summo iure cõtenditur, solent eiusmodi iniquitati & boni, & æqui nomẽ, dignitatemq́; opponere. Ex quibus & illud intelligis, in summum ius, iniquum ius dici posse. Cui adstipulatur tex. in l. iij. in prin. ff. quod quisque iuris, & in l. de ætate, ff. de proba. cùm durum & iniquum copulat: de quo dicemus infrà, nu. 20. Et quòd Macrobius æquitatem & iniquitatem tanquam opposita, posuit lib. Satur. 7. ca. 3. Si famosæ (inquit) iniquitatis viro dixero, ego te Aristidi in æquitate præpono. Et ante hunc Cicero lib. Officiorum primo: Quocirca bene præcipiunt, qui vetant quicquam agere, quod dubites æquum sit, an iniquum. Et lib. 2. de Inuentione: Iudicialis est, in qua æqui & iniqui natura quæritur. Sed vt redeamus, sicut dicimus summum ius, ita & summam æquitatem etiam dicimus, in l. j. in prin. ff. eo. tit. quod quisque iur. & l. generaliter, ff. de noxa. acti. & l. eum qui, ff. de don. & l. bona fides, in prin. ff. deposi. { & l. & habet, in princ. ff. de precar.} & apud Valerium Maximum lib. 8. in præfat. cap. 2. Nec tamen hæc summa æquitas vitio tribuitur, vt nonnunquam summum illud ius. Hæc quoque summa ratio dicunt in l. verùm, in princ. ff. pro socio. {Et apud Ciceronem lib. 2. Officiorum: Eaque est summa ratio.}

*Strictum ius, stricta ratio.*

*Summa ratio. Summum ius. Summa malitia. Sũma iniuria. Summa crux. Summo iure agere.*

*Summum ius, iniquum ius.*

*Summa æquitas.*

*Summa ratio.*

7 ¶Alibi autem in nostris legibus id ius strictum, ius simpliciter dicitur, perindeq́; æquitati sæpe opponitur, vt ius strictum. l. nulla, ff. de legi. vbi ita scribitur, Nulla iuris ratio, aut æquitatis benignitas patitur. & l. epistola, §. de inofficioso, ff. de pactis, cùm dicitur, neque iure vllo, neque æquitate tale desiderium admitti. & l. si ex duobus, §. sed & si plures, ff. de pecul. ibi, sed

*Summum ius, dicitur ius simpliciter.*

licèt

licèt hoc iure contingat, tamen æquitas dictat &c.& l.j.ibi, inter æquitatem iúsque interpositam interpretationem. C.de legib.vbi gloss.& Doctor.intelligunt illud ius pro iure stricto. Et hinc sumpta occasione, Cyn.ibi, columna iij.versic.procedamus ad quæstiones, declarat quid sit æquitas, quot modis dicatur, & quid intersit inter eam, & ius. & etiam text.in l.qui accusare, C.de eden.in illis verbis, neque iuris neque æquitatis ratio, & l.vlt.ibi, iuris & æquitatis, eod.titu. {Et apud Ciceronem in Paradoxis: essetque iuris & æquitatis (quæ vincula sunt ciuitatis) repetita memoria.}

*Ius æquitati opponitur.*

8 ¶Ex quo & illud est Terentij in Heauton. Quid cum illis agas, qui neque ius neque bonum atque æquum sciunt? Illudque Quintiliani, lib.4.c.3. Quo loco tamen iudicis quoque natura noscenda est, iuri magi, an æquo sit appositus. Et libr.6.cap.item 6.eodem vltimo: Narrandúmne, & quomodo: iure prius pugnandũ, an æquo. Et Tullij in oratione pro Cecinna: Sed causam suam vult vobis æquam probari, non modò certam, & æquitate quoque, non modò iure niti. Et alibi in eadem oratione: Nec iuri quicquam tam inimicum, quàm vis, nec æquitati tam infestum sit, quàm conuocati homines, & armati. Iterúmque in ea oratione: Iuris iudicium cùm erit, & æquitatis &c. Et lib. Officiorum iij. Ius Crassus vrgebat, æquitatem Antonius. Et de Claris oratoribus, Scęuola peracutus ad excogitandum, quod in iure, aut in æquo verum esset aut non esset. Hincque Donatus Terentianus interpres in Adelphos: Inter ius (inquit) & æquitatem hoc interest: Ius est, quod omnia recta & inflexibilia exigit. Aequitas est, quæ de iure multum remittit.

*Ius & bonum & æquum vide nu.10.*

*Quid intersit inter ius & æquitatem.*

9 ¶Quanquàm scio, & in aliis multis locis nostrarum legum hæc non ita separari: sed veluti vnum in altero insit, ita de his tractari, vt in l.j.in princ.ff.de iusti.& iure, cùm dicitur, Ius est ars boni & æqui. & in l.ius pluribus, eo.tit. vbi scribitur, ius vno modo dici id, quod semper æquum & bonum est. & apud Tullium, si is est, ad Herennium lib.3. Iustitia est æquitas, ius vnicuique tribuens pro dignitate cuiusque. Idemq; iuris æquitatẽ appellat in oratione pro Lucio Plancio: Vbi illa iuris æquitas? Et lib. Officiorum 3. in primísque operam dabunt, vt iuris & iudiciorum æquitate suum quisque teneat. Id quod facit etiã imperator in l.cùm nec patronos, C.de iniur.ibi, iuris æquitas permittit. Scio itẽ glo. quæ differentiam facit inter ius, rigorem, & dispensationem, in c.vt constitueretur, in verbo, detrahendum, & ibi quoque Archi.l.dist.de quo etiam Panor.in c.in literis.col.ij.in vlt.extrà de restit.spol.

*Ius & æquũ interdum coniungi.*

*Iuris æquitas.*

*Ius. Rigor. Dispensatio.*

10 ¶Nescio autem quónam modo Sallustius in bello Iugurthino æquum & bonum opposuit iurigentium: Fit (inquit) reus magis ex æquo & bono, quàm ex iuregentium, Bomilcar. Et fallor, nisi Sallustius bonum & æquum aliter intellexerit, atque cæteri. Nam & alibi in eod. lib. Contrà pauci (inquit) quibus bonum & æquũ diuitiis charius erat, subueniendũ Adherbali censebant. Et ex hoc quoq; suo significatu idem in alio loco eiusdem libri, in oratione scilicet Marij, æquos bonósque viros appellat. Illud (ait) intelligo, Quirites, omnium ora in me conuersa esse, æquos bonósque fauere. &c. Cæterùm idem in Catilina, ius, & bonũ, vt diuersa posuit: Ius (inquit) bonumque apud eos non legibus magis, quàm natura, valebat. Sed non omittemus, eodem fortè modo ius, atque æquum & bonũ vt diuersa posita fuisse, quo Plautus leges, & æquum bonum posuit in ea fabula, cui Menæhmi titulus est: Qui neque leges, neque æquum bonum vsque colunt. Sed tu hîc vide infrà. nu.3n. si autem.

*Aequũ & bonũ iurigentiũ oppositum.*

*Aequi bonique viri.*

*Ius & bonũ ut diuersa.*

*Leges & æquum bonũ ut diuersa.*

11 ¶Sed vt redeamus, quia à iure iustũ dicitur, & iustitia, nisi è diuerso ius à iustitia dicatur, vti voluit Vlpia. in d.l.j.ff.de iusti.& iure. quem defendit Alciat. alio tamen respiciens lib. παρέργων 1.cap.xxix. Cui tamen (vt id obiter dicam) non accedo in eo, quod scribit iustitiam dici quòd vim sistat. Quid enim, tristitia, mœstitia, & id genus alia, num à sistendo dicta sunt? vt omittamus, vis nomen nullo pacto esse in iustitiæ vocabulo, nisi primis literis omnino inuersis, & i consonante in vocalẽ conuersa, quod vidẽs Aleiatus dicit id fieri κατ' ἀντιστοιχίαν, id est, contrariam elementi transpositionem. Sed vt id demus, nullo tamen modo videmus sistendi verbum esse in iustitia. Porrò hæc substantiua à suis adiectiuis haud dubiè sumpta sunt, additis illis literis, tia, eorum genitiuo, vt è lætus læti, lætitia: amicus amici, amicitia: auarus auari, auaritia. Et sic quoque à iustus iusti, iustitia: mœstus mœsti mœstitia. Quod si genitiuus in is, finiatur, remota s, additur & ea adiectio, tia, vt tristis tristitia.

*Iustũ & iustitia unde.*

12 ¶Igitur vt ad institutũ reuertamur, cùm ius, iustum, & iustitia eiusdẽ sint originis, si nõ aliud ab alio tractum sit, nam ius est, quod iustum est, vt tradit D. August. in Psal.cxlv. interpretans illud eiusdem Psal. Facit iudicium iniuriarũ patientibus. Hinc certè fit, vt iustum & iustitia, sicuti & ius æquo, & æquitati opponãtur: tanquam etiam iustũ simpliciter id sit, quod summum aut strictum ius, aut ius etiam simpliciter vocamus. Horatius lib. Sermonũ 1. Satyra 3.

*Atque ipsa vtilitas, iusti propè mater & æqui.*

Quo in loco Acron interpres, Inter iustum, inquit, & æquum, hæc differentia est: Iustũ est, quod ex lege descendit, æquum verò, quod ex natura. Sic & Fabius Quintilianus in proœmio Oratoriarum Institutionum, iustum atque æquum & bonum vt diuersa posuit: Quis enim (ait) modò de iusto, æquo ac bono non & vir pessimus loquitur?

*Ius quod iustũ est.*

*Iustum & æquum opposita.*

*Iustum & æquum quid differant.*

13 ¶Et huc quoque potest referri illud Ecclesiast.7.c. Noli esse iustus multum. Et illud eiusdẽ c. Iustus perit in iustitia sua. Quæ reperiũtur in c.plerunque.ij.q.vij.& in c.non potest, 23.q.4.

*Iustitia immodica.*

*Iuſtitia & miſericordia oppoſitæ. Iuſtitia item & æquitas.*

& in c.ſerpens, de pœn.diſt.j.quibus locis apertè declaratur, huiuſmodi ſententias pertinere ad immodicam illam rigidamq; ac ſtrictã iuſtitiam. Hincq; multi iuſtitiam, & miſericordiam, tanquam diuerſas, recenſent. Quibus ſuccinit illud Prouerb.c.xxj. Qui ſequitur iuſtitiam, & miſericordiam, inueniet vitam. Vti etiam iuſtitiam ipſam, & æquitatem, diuerſas ponunt, Prouer.j.c. Iuſtitiam, iudicium, & æquitatem, &c.& c.ij.vbi eadẽ verba repetuntur, & Pſal.97. Ipſe indicabit orbem terræ in æquitate, & iudicabit populos in iuſtitia. Et Eſaię c.11. Sed iudicabit in iuſtitia pauperes, & arguet in æqnitate pro manſuetis terræ. Quamuis ſciã Lactantium lib.5.Diuinarum inſtitutionum, c.xv.ita de iuſtitia diſſeruiſſe, vt ſint duæ virtutes omnium principales, quæ ab ea diuelli ſepararíque non poſsint, ſcilicet pietas & æquitas, quibus conſtat tota ipſa iuſtitia. Sed aliò reſpicit Lactan.nam æquitatem non eam intelligit, quam hîc intelligimus, ſed pro æqualitate quadã, qua Deus omnes æquos, id eſt, æquales, ſiue pares, eſſe voluit. Aequitatem enim (vt & ille dicit autoritate Ciceronis) dici tanquam æqualitatem, etiam ſcribit D.Augnſt.in lib.de quantitate animæ.

*Aequitas tanquam æqualitas.*

14 ¶Sed quid interim dicemus ad illud Cicer.ad Herennium, ſuprà à nobis citatum, definientis iuſtitiam eſſe æquitatẽ ius cuiq; tribuẽtem: & cùm dicit lib.1.Offic.Aequitatẽ iuſtitiæ maximè propriã, & lib.Partit.Orat.Directũ & verum & iuſtum, &, vt dicitur, bonũ & æquum. Et ad text copulantem iuſtum cum æquitate, in l.proximè, ff.de his quæ in teſt.delen.vbi ita ſcribitur: Sed in re dubia benigniorem interpretationem ſequi non minus iuſtius eſt, quàm tutius: nam vt poſteà dicemus, benignior interpretatio æquitas eſt.& in d.l.placuit, C.de iudic.vbi æqnitas & iuſtitia aduerſus ſtrictum ius copulantur. Valerius autem Maximus lib.6. c.5.in initio eius c.ſcribit: In iuſtitiæ penetralibus ſemper æqui reſpectum verſari.

*Iuſtitia & æquitas copulatæ.*

15 ¶Alibi quoque ſtrictum ius (vt ad id redeamus) ponitur vt aduerſum humanitati, in l.Pamponius, in prin.ff.de acq.hære.nam cùm primùm dixiſſet in eo caſu ſtricto iure in integrum reſtitutionem non competere: poſteà ſubdit, humanitatis gratia eam locum habere.& ibi glo. & Doct.interpretantur hanc humanitatẽ pro æquitate, & in l.ſi ita ſcriptum, in prin.ff.de lib. & poſth.cuius verba ſeq.verſi.ab hinc ij.ſubiiciemus. Et facit text.in l.j.§.qui operas, ibi, Sed humana interpretatione placuit, ff.ad Senatuſcon.Tert.& in l.pen.§.de illo, ff.de condi.& demon.ibi, Sed humanius interpretari ſolemus.& in l.Thais, §.libertatem, in fi.ibi, Humaniore interpretatione, ff.de fideicom.liber.& l.ſi debitor, §.j.ibi, Humanitatis intuitu, & l.inter eos, §.j.ibi, Sed humanius eſt: & ibi Bart.ff.de fideiuſſo.& in c.vlt.extrà de tranſact.in illis verbis, Aequitate ſeruata in humaniorem partem declinando. Nam & Tullius lib.2. Offic.æquitatem & humanitatem inuicem copulat, dum ſcribit: Tantaque pœna afficiamus, quantam æquitas humanitáſque patitur. Et ad id quoque facit text.in d.c.vlt.de tranſact.vbi etiam ipſa æquitas atque humanitas ſeueritati opponitur.

*Strictũ ius humanitati oppoſitum. Humanitas pro æquitate. Humana interpretatio.*

16 ¶Ex quo etiam illud iam intelligis, ſeueritatẽ accipi pro illo iure ſtricto, vti etiã in l.ſi compenſandi, ibi, iuris ſeueritas, C.de hære.inſt.& in l.nulla, ff.de legi.vbi ſcribitur, Nullam ęquitatis benignitatẽ pati, vt quę ſalubriter pro hominum vtilitate introducuntur, ea duriore interpretatione contra ipſorũ commodum producantur ad ſeueritatem. Vnde & alibi Seuera interpretatio dicitur, in l.ij.in princip.ff.de cuſto.reo. Et Seuera ſententia in l.j.§.caſum, ff.de poſth. Et Seuerus iudex, apud Ciceronem in v.in Verrem actione: Si ex prouincia tota centum ſeptuaginta eieciſſes, poſséſne ſeueris iudicibus ſaluus eſſe? Et Seuerus cuſtos legis, apud eundem in j.in ipſum Verrem actione: Cuius legis non modò à populo Romano, ſed etiam ab vltimis nationibus iampridem ſeueri cuſtodes requiruntur. Et Seueritas imperij, apud eundem in vij.aduerſus eundem actione: Summæ diligentię ſummam imperij ſeueritatem addidit.& Seueritas animaduerſionis apud ipſum quoque lib.ix.Epiſtolarũ ad Dolabellam: Contingit etiam tibi, quod haud ſcio an nemini, vt ſumma ſeueritas animaduerſionis non modò nõ inuidioſa, ſed etiã popularis eſſet. E noſtris Alb.in l.proſpexit.ff.qui & à quibus, illud quod diximus annotauit, ſcilicet ſeueritatem ius eſſe ſtrictum. Et eam quoque opponi æquitati ſatis conſtat ex d.c.vlt.extrà de tranſact.

*Strictum ius, ſeueritas dictum. Seueritas. Seuera interpretatio. Seuera ſententia. Seuerus iudex. Seuerus cuſtos legis. Seueritas imperij.*

¶Sed & alibi id ius ſubtile vocatur, atq; etiã humanitati opponitur, in d.l.ſi ita ſcriptum, in
17 prin.ff.de lib.& poſth.vbi ita ſcribitur: Licet enim ſubtilis iuris regulę conueniebat, ruptum teſtamentũ fieri: attamẽ cùm & vtroqeu nato teſtator voluerit vxorem aliquid habere, ideò ad huiuſmodi ſententiã humanitate ſuggerẽte decurſum eſt.& in l.generaliter, §.ſi quis ſeruo, ibi, licet videatur iure ſubtili, &c.ff.de fideic.libert.& l.in bello, §.codicilli, ff.de capti.vbi glo.interpretatur ea verba, iure ſubtili, id eſt, de rigore. Et ſtatim pòſt, idẽ text.huic humanitatẽ opponit, & l.ſi quis ita ſcripſerit, §.j.ff.de manu.teſt.cuius hæc verba ſunt: Licet ex nimia ſubtilitate ſeparatũ eſt legatum, tamen humanitatis intuitu valebit legatum. In quo & illud annotare te oportet, non eam Subtilitatem, ſimpliciter ibi appellari, ſed Nimiã ſubtilitatẽ, vt etiam appellat l.poſthumus, in princ.ff.de iniuſt.teſta.& Quintilianus in procemio Inſtit. Oratoriarum. Et alibi Mera ſubtilitas dicitur, in l.ſi fur, §.j.ff.de vſucap.

*Strictum ius, ſubtile ius. Subtilitas nimia. Mera ſubtilitas.*

18 ¶Et facit etiã tex.in l.filio præterito, ff.de iniu.teſt.vbi ita ſcribitur: Licet ſubtilitas iuris refragari videatur, attamẽ voluntas teſtatoris ex bono & æquo tuebitur.ibi enim ſubtilitas iuris, bono & ęquo, quæ ipſa æquitas eſt, opponitur. Et in l.ſi tibi, ff.de dona.cùm dicitur, Quantùm

*Subtilitas iuris.*

tùm ad iuris subtilitatem,accipientis facta oon est,& tu furto obligatis:sed benignius est &c. Quo io loco glo.& Doct.illam iuris subtilitatem rigorẽ interpretantur:& illud benignius, æquitatem.Et in l.per fundum,ff.de serui.rusti.præd.vbi primùm dicit,Subtili ratiooe , &c. & mox,Beoignius tamen dicitur.Et in l.si quis cùm aliter,ff.de verb.obli.vbi scribitur,Iuris quidem subtilitate erit abstentus , sed doli exceptione vti potest. Suprà autem documus, exceptionem æquitate niti.Et in l.si fundus,§.si pluris,ff.de pignori.cùm dicitur,Quod ego, quaotùm ad subtilitatem iuris,non probo.& paulò infrà,Sed humaoius est,&c.Et in l.si tibi, ff.si cer.pet.cùm dicitur,Sed hæc intelligẽda sunt propter subtilitatem verborum:beoignius tameo est,&c.& in l.ita vulneratus,§.vlt.ff.ad leg.Aqui.vbi subtilem rationẽ appellat, quam paulò antè Strictam rationẽ vocarat.Cæterùm glo.in l.seruitutes ipso quidem iure, in prin. ff.de serui.subtilitatem iuris,& æquitatem,tanquam diuersa & opposita ponit,& glo.in c. vt constitueretur,l.dist.dicit subtilitatem accipi pro rigore,per text.in c.in literis,extrà de resti. spol.vbi & Panor.id quoque annotat,col.ij.io vlt.not.

*Subtilis ratio*

19 ¶Et hinc quoque Tullius id ius,versutum & callidum appellat·quod non admodum distat à subtili. Hæc enim sunt verba illius ex oratione pro Cecinna:Tum vociferantur ex æquo & bono,non ex callido versutoq; iure,rem iudicari oportere.& alibi in eadẽ oratione:Callidè verbis controuersias diiudicas,non æquitate.Et lib.1.Offic.Existunt etiam sæpe ioiuriæ calumnia quadam , & oimis callida iuris interpretatiooe. Ex quo illud, Summum ius, &c. Sed & scrupulosum quoq; id ius nostræ leges vocaot,eam appellatione subtili coniungẽtes: vt videre licet ex d l.posthumus,io prin.ff.de iniust.testa.vbi his verbis scribitur, Licet enim iuris scrupulositate,öimiaq; subtilitate testamentũ ruptum esse videatur.& ibi glo.io verbo, relicta sunt,ea verba ad rigorem iuris refert.Et ex his quoque iotelligere potes,id ius apices iuris vocari posse.Nam & Bal.in c.j.col.ij.versi.apices,extrà de consti.dixit, apices iuris esse, quicquid booam fidem non tangit,per l.si fideiussor,§.quædam,ff.manda.

*Strictũ ius dici uersutũ & callidum.*

*Scrupulosum ius.*

*Apices iuris.*

20 ¶Quinetiam id ius dici potest Rigidum & durum.Nam & Plinius lib.Episto.4.ad Vrsum, sententiam duram & rigidam,in hoc significatu posuit.Nam quibus(inquit) sententia Cæpionis placuit,sententiã Macri,vt rigidam duramq́ue, repræhendunt.Et lib.2.ad Atriaoum: Quæ sententia (inquit) tanquam mitior vicit,cùm sit alioqui durior.Et Tullius in oratione pro Sexto Roscio Ametino,loquẽs ad iudices:Sin ea crudelitas,quæ hoc tẽpore in Repub. versata est , vestros quoque animos (id quod fieri profectò non potest) duriores accerbioréque reddidit,actum est,iudices. Ex quo etiam loco vides,id ius & acerbum quoque dici posse. Sed vt redeamus ad duri appellationem, idem Tullius in xv.episto.ad M.Brut.Alius fortasse,quòd io aoimaduersiooe pœnaque durior.Et duri vocabulo in eo sensu vtitur Iurisconsultus in d.l.prospexit,ff.qui & à quibus.vt etiam annotat Albe.ibi,& in l.cùm de ætate,ff.de proba.vbi Durum & ioiquum, inuicem copulantur. de quo & nos diximus suprà nu.6. & Plautus in mercatore , Duram legem appellat:Ecastor lege dura viuunt mulieres, multoque iniquiore miseræ,quàm viri,Et durum hominem , idem Plautus in Menæhmis: Scio sæuus quàm sit homo, & durus. Et Terentius in Adelphis : Nimium ipse durus est, præter æquum & bonum. Ex quo potissimùm loco videre licet , duritiem bono & æquo aduersari.Quod & apertè ostẽdit Suetonius in Claudio,c.14.Nec semper præscripta legúm secutus,duritiem lenitatemq; mulctarum,ex bono & æquo,perinde vt afficeretur, moderatus est. Vbi etiam vides leoitatem dici æquitatem.Hinc & Duritia,pro summo illo iure,in l. seruus,in fi.ff.de ser.expor.& Durior interpretatio in d.c.nulla,ff.de legi.Et alibi prædura,in d.l.ij.in priocip.ff.de custod.reorum.

*Strictum ius dicitur rigidũ & durum.*

*Rigida & dura sententia.*

*Duri iudices.*

*Acerbum ius.*

*Durior pœna.*

*Durum & Dura lex.*

*Durus homo.*

*Duritieslegũ.*

*Lenitas.*

*Durior interpretatio.*

21 ¶Sed & vt ad illud,rigidum, reuertamur,videmus nostros vbique rigorem & æquitatẽ opponere:vt per omnes io d.l.j.C.de legi.& in d.l.placuit.C.de iud.& per Cano.in d.c.vlti.de transact.& est text.expressus in c.iurgantium,quod est ij.extrà de iudi. cùm dicit , Aequitati conuenit & rigori.& in c.cùm illorum,ibi,Secuodum rigorem vel æquitatem,extrà de senteot.excõm. (& in c.in literis,iuncta glo.vlt.de resti.spoliato.) Vnde Virgilius lib.1.Georgic. rigorem pro duritie vsurpauit.

*Rigor.*

*Tum ferri rigor,atque arguta lamina serræ.*

Et idem in eo ipso lib.iterumque lib.12.Aeneid.Rigidum ensem appellat. Nam priori loco,

*Et curua rigidum falces conflantur in ensem.*

Et posteriori:

*Sic rigido latus ense ferit.—*

Quo in loco ita expooit Seruius ioterpres.Sed & iurisconsultus aliquãdo iuris rigorẽ appellauit,l.si expressim,in prin.ff.de app.& l.cùm hic status,io prin.ff.de don.inter vir.& vxo. atque etiam ius pontificium in d.c.in literis,de rest.spo.& alibi sæpe.De quo & tu vide Pan. in c.super literis,col.ij.in iiij.not.de rescri.& in c.si clericus laicum,col.iiij.in iiij.notab.& ibi quoque Maria.Soc.in iiij.quoque no.de fo.comp.quibus locis declarat,post alios antiquiores,quibus & quot modis rigor iuris intelligitur:vti etiam facit Pilip.Deci.in c.si duobus,in fi.extrà de appel.& iterum in c.ex tenore,col.vij.versi.vnde aliter,eod.tit.

22 ¶Prætereà id ius præfractũ & abscissum dicere possumus.Nam & ita accepisse videri potest Valerius Maximus lib.6.tit.de iustitia, cùm dicit:Sed aliquando Charmidæ Tyrij , præfra-

*Strictũ ius dicitur præfra-*

*Rium & abscissum.* *Et asperum quoque.* *Præcisum.*

ctior & abscisior iustitia ad vim & cruorem vsque seditiosas conciones ciuium parauerat. Et alibi libr.2.titu.de disciplina militari: Aspero enim & abscisso castigationis genere militaris disciplina indiget. Ex quo etiam loco vides id ius Asperum dici posse. Iurisconsultus autem Præcisum,quod idem est atque abscissum,pro duro etiam posuit iol.qui eum vno, §.non omnis,ff.de re milita.In quo loco Budæus noster in suis annotationibus multa ionhaec sententiam scripsit:quæ tu ibi videre poteris.

*Strictum ius à quo nunquam receditur.* *Strictū ius cui nihil addi, nihil detrahi potest.* *Retractus stricti iuris quare dicitur.*

23 ¶Aliquando item dicitur strictū ius,à quo nullo modo recedi potest:vt tradit glo.vlt.in d.l. placuit,C.de iudi.per d.l.prospexit,ff.qui & à quib.manu.non licet. & sequitur Bal.in cap.si causam,col.j.versi.sed quid si in statuto extrà de re iudi.& idem Bald.consil. cccxliij.examinanda sunt,col.iij.versi.amplius licet,lib.1.dicit id ius strictum esse, cui nihil addi,nihil detrahi possit:nisi quod scriptura loquitur,arg.l.si alij.ff.de vsufruct.leg.& l. contractus, C.de fide instru.Subditque strictum ius consistere in ipsa scriptura,& verbis præcise obseruandis: latum autem ius ex suppletione,vt not.in l.in hac,ff.de triti.De quo & nos posteà latius dicemus.Et his quoque respectibus retractus dici potest esse stricti iuris,tanquam scilicet non liceat, ac ne latum quidem vnguem, à verbis statuti,quod eum introduxit,discedere.quod & satis exprimit §.viij.huius tit.

*Stricti iuris sunt quæcūq; odiosa sunt.*

24 ¶Sed & denique aliis multis modis & respectibus ius strictum dicitur, vt videre licet apud nostros Doct.in d.l.placuit.C.de iudic.Sed vt eis tamē illud addas,quæcunque odiosa sunt, eadem quoque esse stricti iuris:vt voluit ille qui nulli vnquam sententiæ defuit,vt iam sæpe diximus:videlicet Bal.post Iac Are.doct.certè multis nominibus commendabilem in l.non possunt,in ij.lect.ff.de legib.per l.cùm quidam,ff.de libe.& posth.Quod nihil aliud est,quàm quòd ea strictè intelligenda sunt,nec vlla interpretatione extensiua adiuuanda.nam & Bart. ita summat (vt sic loquar cum nostris) d.l.cùm quidam, Odia restringi, fauores ampliari conuenit.quæ vna est ex regulis iuris,in c.odia.de reg.iur.lib.6.& de qua re nos quoque aliquid dicemus versi.ab hinc tertio,nam & remissionem.Quæ & tu adde ad ea, quæ diximus suprà,in præfatione,nu.60.quamobrem,& multis sequentibus.nam & hoc quoque respectu possumus dicere retractum esse odiosum,quòd sit stricti iuris.

*Aequitatis nomina.* *Benignitas.* *Benigna interpretatio.* *Benigna opinio.* *Ratio priuatim iuri attribuitur.* *Ratio & æquitas ut diuersa.* *Ratio etiam æquitati assignatur.*

25 ¶Et sicut strictum ius multis aliis nominibus nūcupatur,ita & æquitas ei opposita,videlicet Benignitas,vt patet ex multis locis suprà citatis.Et Benigna interpretatio,quod idem est, in l.pen.ff.de condi.& demon.& in l.ij.ff.de libe.& posthu.& in l.ex hac scriptura,ff.de donat.& in l.proximè,ff.de his quæ in testa.delen.& in l.qui duos,§.j.ff.de manu.test.& in l.benignius, ff.de legi.Et Benigna opinio,in l.is qui suis,§.siue autē,ff.de manumis. Et alibi Benignè credere, in l.in bello,§.si statuliber.ff.de capti.& postlimi.reuer.Et Benignè accipere, in d.l.cùm quidam,ff.de liberis & posthumis.Hinc benignitas æquitati tribuitur,vt ratio iuri,in dicta l. nulla,ff.de legib.cùm dicitur, Nulla iuris ratio,aut æquitatis benignitas patitur. Ex quo & ratio & æquitas,tanquam diuersæ ponuntur in l.Diuus,ff.de in integ.resti. Cui adstipulatur illud Tullij in oratione pro Aulo Cecinna: Iuriscíuilis rationem nunquam ab æquitate seiunxit.Et alibi in eadem oratione,rationem iuri, causam æquitati priuatim attribuisse videtur,cùm dicit:Non enim alia causa est æquitatis in vno seruo,& in pluribus:non alia ratio iuris in hoc genere duntaxat,&c.Quamuis alibi ratio simpliciter vtrique assignetur,iuri scilicet & æquitati,in d.l.placuit,de iudic.& in l.si res tuas,C.ad exhib.& in d.l.qui accusare, & in d.l.vlt.C.de eden.& in d.l.non tantùm,ff.de re iudica. Et interdum priuatim æquitati, & in l.sumptus,ff.de rei vendi.& in l.si seruo:ff.de hære.insti.& in l.j.§.illud, ff.de hæred.vel act.vend.& in l.vlti.C.de fideic.& in l.ij.C.de vsur.& in l.j.C.de repud.& apud Ciceronem statim post ea verba,quæ suprà postremò adduximus ex oratione pro Cecinna, cùm scribit, eandem vim habere æquitatis rationem,&c.vt hinc facilè intelligas,hæc promiscua esse & indifferentia.Alibi autem (ne & id omittam) Mera ratio , pro stricto iure ponitur, in l.si mandauero,§.si ij quorum,& ibi glo.in verbo,mandatum,ff.mandati.

*Mera ratio, pro stricto iure.*

*Bonum,& æquum.* *Bonū æquum.* *Aequum.* *Bonum.* *Humanitas.* *Humana, & humanior interpretatio.*

26 ¶Hanc quoque æquitatem nunc bonum & æquum,nunc bonum æquum,sine copula,nunc æquum,simpliciter,nunc quoque simpliciter Bonum,appellari multis probat Budæus post priorum Annotationum. Quanquàm alibi leges nostræ videntur facere discrimen inter bonū & æquum,vt in l.hac lege,C.de pactis conuen.tam super dot.vbi gl.in id annotat,vti etiam facit in l.j.ff.de vsucap.& in l.j.in prin.in verbo,ius est ars,ff.de iusti.& iure.Suprà quoque satis docuimus æquitatem humanitatem vocari,& humanam atque humaniorem interpretationem. Ex quo Tullius lib.2.de Legibus,Difficillima illa societas grauitatis cum humanitate.Et in quadam Epistola:Cognosce nūc humanitatem meam,si humanitas appellanda est,in acerbissima iniuria remissio animi ac dissolutio.

*Remissio.*

27 ¶Nam & Remissionem quoque hanc æquitatē vocare possumus,autore eodem Tullio, in Epistolis ad Atticū lib.16.Ego si me non improbissimè Dolabella tractasset,dubitassem fortasse,vtrùm remissior essem,an summo iure agerem. Hincq; Remittere strictam obseruationem,& legum subtilitatem,in l.vlt.tum post princ.tum in fin.C.de testa. Item facilitatem ex eodem Tullio, qui vtranque copulat Philipp.ix.vbi loquens de Seruio Sulpitio,Itaque,ait, quæ proficiscebantur à legibus & à Iure ciuili , semper ad facilitatem æquitatemque referebat.

*Facilitas.*

rebat. Hincq; idem in quadam ad Atticum epist. Vir facillimus atque humanissimus. Et in alia epistola: Facilitas (inquit) & humanitas tua, &c. Prætereà fauorem dicere possumus, l. si hæreditas, in prin. ff. de statulib. cùm dicitur, Iure quidē stricto ita manumissus liber esse non potest, quoniā conditione deficitur: sed fauor libertatis eò perduxit, vt respōderetur expleā esse conditionem. tanquam scilicet ius strictum sit odiosum, æquitas fauorbilis. quod facit ad id, quod diximus suprà versi. ab hinc iij. sed & denique.

*Fauor.*

28 ¶Item Mansuetudinem dicere possumus, ex text. qui eam rigori opponit, in cap. vlt. extrà de pœnis, & in cle. j. de iud. Atque etiam Misericordiam ex Terentio, qui in Adelphis duriter & immisericorditer iungit:

*Mansuetudo.*
*Misericordia.*

*Factum à vobis duriter,*
*Atque immisericorditer.*

Suprà autem nu. 13. & huc quoq; satis ostendimus, misericordiam & iustitiam sibi opponi, vt æquitatē, & ius strictum: & ius ipsum scriptū etiam durum dici. Quinetiam æquitatē ipsam dici mollitiem, satis constat ex l. vlt. C. de compen. quæ eam stricto iuri opponit, dum dicit, Nec molli animo eas suscipiant, sed iure strictu vtentes. Et hinc scribitur in l. vlt. C. ad senatusc. Velle. Seueritatem legum mollire. Quanquàm scio, hanc mollitiei vocē sæpe in malam partem assumi. Denique dispensationem æquitatē appellat Spec. tit. de dispens. §. j. in prin. & Albe. in d. l. prospexit, ff. qui & à quib. Nam vt dicit Zenzel. in extrauag. Io. xxij. incip. execrabilis, in prin. in verbo, dispensatiuè. Dispensatio dicitur rigoris iuris relaxatio, per quædam iura ibi allegata. De quo & tu vide gloss. in d. c. vt constitueretur, in verbo, detrahendum, l. dist. & nos quoque aliquid diximus nu. 9. quanquàm scio. Græcis autem præsertim Aristot. lib. Ethico. 5. c. 10. æquitas siue bonum & æquum ἐπιείκεια dicitur. De qua multa Budæus in annotationibus prioribus, & Ludouicus Viues in ædibus legum.

*Mollities.*
*Dispensatio.*
*ἐπιείκεια.*

29 ¶Nec interim omittemus Ciceronem sæpe ita de hac re loqui, vt voluisse videatur æquitatem potissimùm mente, sententia, & voluntate niti: ius strictum verbis & scripto. Nam in oratione pro Murena, In omni, ait, denique Iure ciuili æquitatem reliquerunt, verba ipsa tenuerunt. Et in oratione pro Aulo Cecinna: An tu qui tam diligenter, & tam callidè verbis controuersias, non æquitate diiudicas. & rursus: Non quibus verbis quidque dicatur, quæritur, sed quæ res agatur: etiam vt longius à verbo recedamus, ab æquitate ne tantillum quidem. Itemque: In ista defensione accusas eos, qui consuluntur, quòd æquitatis censeant rationem, non verbi, haberi oportere. Et paulò post: Quia verbi oppugnare æquitatem videbatur. Et de Claris oratoribus: Crassus multa contra scriptum pro æquo & bono dixit: Et in eo quoque loco, quem suprà adduximus, numero huius glo. vj. nonnunquam. & alibi sæpe in eadem oratione. Cui admodum concinit l. filio præterito, ff. de iniust. testa. cum dicitur, Licet subtilitas iuris refragari videatur, attamen voluntas testatoris ex bono & æquo tuebitur. Et in d. l. si ita scriptum, ff. de liber. & posthu. cuius etiam verba suprà apposuimus. Et quod scribit Bald. d. consi. cccxliij. libr. 1. de quo etiam diximus nume. 23. aliquando item dicitur. Ex quibus etiam intelligis æquitatem esse tacitam quandam legem. quod & adstruit text. in §. conductor, Insti. de loca.

*Aequitas mēte, sententia, voluntate nititur.*
*Ius strictū verbis & scripto.*
*Aequitas tacita quædam lex.*

30 ¶Si autem amplius scire velis, quid sit æquitas, vide è nostris Iacob. Bel. in c. j. §. ad hoc. & ibi omnino Bald. col. v. in verbo, non æquitas, tit. de pac. iur. fir. quo in loco videbis æquitatem dici quinque modis. & Bar. in l. j. in fi. & ibi quoque Albe. plenissimè, & Sal. col. pen. versicu. quæro tertiò. C. de legib. & Anto. in c. in literis, de restitu. spo. Porò Boethius in commenta. Topicorum Ciceronis lib. 3. Aequitas (inquit) est, quod naturalis ratio persuasit. Ipse autem Cicero in v. in Verrem actione, Aequitatem & legem dissepara, quasi lex simpliciter sit tanquam ius etiam simpliciter, aut ius strictum. Hæc ipsius verba sunt: Quapropter si vos semel in iudicando finē æquitatis & legis transieritis, scitote, &c. Rursusque in alia actione: Quia ab æquitate, à lege, ab institutis, non recesserūt. Sed & iterum in eadem ius, æquitatem, & legem, vt diuersa ponit, cùm dicit: Non ex iure, non ex æquitate: non ex lege, non ex eo quod licuerit, sed ex eo quod aliquis fecerit, id quod repræhenditur, rectè factum esse defendes? Et his accedit illud Valerij libr. 6. titu. de iustitia: Ita debitum supplicij modum legi reddidit, æquitatis admirabili temperamento, &c. Plautus autem alicubi leges, & bonum, vt diuersa ponit, vt diximus suprà, nu. 10. nescio.

*Alia multa de æquitate.*
*Aequitas ratio quedā naturalis.*
*Aequitas & lex separatæ.*

31 ¶Postremò illud circa nostram æquitatem non omittendum, quod scribit Bal. in rubr. C. de consti. pecu. col. ij. versi. quæro an circa, debere nos sequi æquitatem rationi coniunctā, non imaginariam, & nostri capitis. & idem propemodum dicit consi. xcix. super primo, col. j. in fi. lib. 4. & Ro. consi. cxlix. conclusionem, col. ij. versi. nō est ratio, vbi & alios citat & Pau. Ca. in d. l. placuit. circa medium, C. de iudi. Faciuntque no. à glo. Anto. Imo. & Pan. in c. vlt. extrà de transact. & eodem Pan. & Fel. in c. ex parte, le ij. de offi. deleg. Quorsum enim attinebat leges scribi, si iudicibus liceret discedere à scripto, & suo arbitrio æquitatem fingere, vt dicit Phil. Melanchthon, de hac ipsa re loquens in Epitome moralis philosophiæ. Et vt tradit ipse Bal. autoritate Odof. in c. j. §. & quia vidimus, colum. antep. versi. quæro quomodo, titu. de his qui feu. da. pos. Aequitates hominum non habere in se pondus statuti, nisi legibus vel

*Aequitas rationi cōiūcta, non imaginaria sequenda.*

consuet

consuetudine præscripta sint roboratæ,&c.Nā vt & idē scribit in l.precibus,col.vj.vers.dixi ergo de duobus,C.de imp.& ali.substi.Sæpe ab hominibus erratur in coniecturanda mente tacita propter nimiā subtilitatē,& quia dispo nētis animū non videmus.& idē post eum dicit Franc.Curt.senior consi.lxiiij.antiquissima,col.xj.vers.quia in vltimis.& Ias.in l.licet Imperator,col.3.ff.de leg.1.Et de hoc plura diximus in repe.l.si vnquā.in verbo,libertis.nu.19.vnū rātūm,C.de reuo.do.Sed & idē Bal.consi.iiij.factū tale est,col.iij.lib.1.dicit æquitatē confictā, esse duplicē iniquitatē.Suprà autem versi.ab hinc ij.docuimus æquitatē mēte inniti,ius autē verbis.Et hæc not.aduersus eos,qui cùm legibus & rationibus deficiūtur,ad æquitatē nescio quam,nulla lege aut ratione suffultam,sed vt illis imaginatio quæpiā obtulerit,confugiunt, rationes tamen quasdam non ex ipsis legibus, sed suis capitibus erutas afferentes. Nam homines paulò acutiores multa in vtranque partem inexplicabilia quærere & excogitare possunt, si tantùm ex rationibus adscititiis,& non ex legibus,iudicandum erit. Quod & Melanchthon quoque animaduertit. Et nos multa in eam sententiā ex Tullio & Quintiliano adduximus in repetitio.l.si vnquam ,in verbo, libertis,nume.16.sed vt ex aliis.

*Aequitas cōficta,duplex iniquitas est.*

## MINEVRS, MINORES, GLO. II.

1 *An,& quādo currat vsucapio minoribus.*



AN , & quomodo,& quando,currat aduersus minores vsucapiō legalis, vel statutaria,que consuetudinaria, vel etiā conuentionalis,videbis per glossam suam in l.auxiliū,in principio,in verbo,cessabit,ff.de minori.& in l.si mater,& ibi Bal. C.ne de statu defunctorum.Cyn.in l.properandum,§.vlt.C.de iudi.Barto.in l. etiam,in ij.ff.de minori.& l.vlt.& ibi etiam Bald.Ang.Sal.Pau.Cast.& alios, C.in quib.cau.in integ.resti.non est necess.Bald.in l.omnes populi,col.antepen.versi.vltimò quæritur , statuto cauerut,ff.de iusti,& iure.& in l.non est,C.quib.non obiic.long.temp.præscript.& in c. præterea si quis,& ibi quoque alios,tit.de prohib.feud.ali.per Feder.& in c.j.§.nisi iusta , col.j.in verbo,infantia,tit.quo temp.miles.& in c.j.§ porrò,col.j.vers.quæro vtrùm tempus,tit.quali. olim feud.ali.pot.& Luc.Pen.in l.j.col.v.post medium,versi.& faciunt plura,C.de impo.luc. descrip.lib.10.& Pau.Ca.consi.ccxxix.venditio ista,lib.2.& consi.ccccxl.quia secundū,col.ij. versi.nunc ad primum dubium,eod.lib.2.& consi.ccccxxxix.ad euidentiam,in j.& ij.dubio, eod.libr.2.Calca.consi.xxiiij.quòd dictis filiabus.col.xiiij.vers.& quia suprà dictum est.Ang. Are.in §.res fisci,col.ij.versic.in eadem glo.ibi, res pupilli,Insti.de vsucap. Guido.Pap.decis. Delphi.xxxj.secundum statutum,& omnium latissimè Io.Fran.Balb.in tracta.Præscrip.in j. parte vj.eiusdemq; vlt.partis princi.in xxiij.casu,& quæ nos ipsi diximus suprà tit.proximo, qui est, *de prescriptions*, §.j.in glo.ix.super verbo, *les mineurs*, vbi etiam videbis,an consuetudo comprætendat & teneat minores.

2 *Casus,in quibus illa currit.*

¶Sunt autem aliqui casus,in quibus etiam contra minorem incipit currere vsucapio,ex quibus aliquod cōgerit Ias.in d.l.properandum,§.illo,in ij.nor.C.de iudi.Sed & in his maxima ex parte competit restitutio in integrum,vt per gloss.in d.§.præterea si quis,& ibi And.Iser. Iac.Bel.Pet.Cer.Bal.Mart.Laud.Aluar.& Card.Alex.tit.de prohi.feu.ali.per Fed.Inn.& alios in c.constitutus,de in integr.resti.vbi tractatur de vsucapione huius nostri retractus,Host.in Summa,tit.de feu.§.quib.modis,seu causis,versi.sed nunquid minor.Spec.tit.de in inte.resti. §.j.versi.hoc autem not.& versi.sed in minore.Bal.& alios in d.l.vlt.C.in quib.cau.in integ. restit.non est necess.& eundem Bald.in d.l.si mater,C.ne de statu defunct.& consil.ccccl xxx. considerandum est,lib.5.& nouissimè Phil.Dec.consi.ccccl vj.viso cōsilio, ad fi.vbi post alios multos asserit semper minorem restitui,nisi cōtrarium sit expressum. Id quod etiam scribit Bal. (quem ille non citat) in c.j.§.nisi iusta,col.j.tit.quo temp.mil.

3 *Casus in quibus fine spe restitutionis etiā pupillis currit.*

¶Sunt enim quidam casus, in quibus expressim cautum est,ne pupillis quidem vel carentibus tutoribus dari restitutionem,vt in d.l.si mater,& in l.ij.ff.ne de stat.defun.& in d.l.auxilium in prin.ff.de mino.& in l.quæcunque,C.de iur.hast.fisc.libro 10.& in alio casu posito à Lapo post alios,allega.iij.an oporteat,col.vlt.Et certè in casu nostræ cōsuetudinis hoc iure passim in Gallia vtimur , vt tempus currat minori sine spe restitutionis : quamuis de Iure communi restituitur per text.in d.c.constitutus,& ibi Inno.Io.And.& alij de hac re nuncupatim disserunt.& similiter Oldr.& Bart.in d.l.vlt.C.in quib.cau.in integ.restit.& Albe.in ij. parte statutorum, quæst.clxix.item,quæro an præscriptiones. Guid.Pap.decis.Delphin.xxxj. secundum statutum.& iterum decis.cclvij.cauetur de consuetudine,col.ij.versic.sed an illud tempus.& D.Boerius deci.cxl.sed alia insuper.& latissimè Ioan.Igne.in repe.l.dudum,col.v. versi.istud extendunt,& multis col.seq.vbi tamen dicit,quòd in casu d.c.constitutus, minor erat intra annum & diem contractus:nec illic restituitur ad retractū respectu temporis,quia opus non erat,cùm nondū esset transactum,sed rātūm respectu consensus, quem præstiterat venditioni patris. Sed,quod pace tanti viri dixerim,illud cap.nuncupatim dicit cōtrarium, scilicet huiusmodi tempus retractus currere minori, sed restitutionem competere aduersus lapsum eius temporis. Lege lector,& id appertè videbis.

*An in retractu eis currit.*

4 *De eadem re.*

¶Igitur vt hæc nostra consuetudo,quæ similiter dicit,id tēpus currere minori,non sit superflua , sed aliquid addat ad Ius commune (secundùm not.per Barr.in l.iiij.§.prætor ait,col.ij. versic.

versic.quæro quid statutum,& ibi etiam Imol.Pau.Cast.Ro.& Alex.ff.de dam.infect. & eundem Bart.in l.ij.& ibi Recentiores,ff.de vsuc.& in l.non solùm,in fin.ff.de rei vend. cum aliis multis concord.à me traditis suprà eod.tit.§.ix.in gln.ij.in verbn, *à son domicile*, num.56.contrarium tamen,& latius in nostro libro, cui titulum fecimus, Nihil frustra ) debemus hanc consuetudinem intelligere,vt currat sine spe restitutionis & ita,vt iam diximus, vtimur,nec est irrationabile. Nam aliàs nullns emptor,vel ex longissimo tempore xxx.vel xl.ann. tutus esset ab hoc retractu. Vix enim reperias familiam aut cngnatinnem.in qua non sit anniculus quispiam,qui etiam pnst xxv.annos intra quadriennium restitueretur in integrũ,atque etiam post quadriennium ex capite ignorantiæ intra xxx.annos, aut etiam centum, vt multis placuit,& dicemus infrà,in verbo,*ignorans*,num.44.sed communiter.

5 ¶Ideò vt euitetur hic lnngi temporis error, ac confusio, ( ob quam introductæ sunt vsucapiones,cap.vigilanti, de præscript. ne scilicet contra bnnum publicum dominia diutius maneant in incerto,l.j.ff.de vsucap.& §.j.Instit.eod.& qund per eum tex.voluit gln.in §.j.in verbo,diligẽtia,in auth.de temp.non solu.pecu.sup.dnt.quam alibi esse negat Bal.in c.1.§. si quis per xxx.cnl.ij.versic.& nota præscriptiones,tit.si de feu.fuer.controuer.inter do.& agna.) igitur,vt repetam,ad euitandum tam longi temporis errorem,atque incertitudinem,non debet minnr restitui. Alinquin etiam hæc nostra consuetudn,quæ dicit retractum currere minoribus,esset tanquam ludibrio,verbisq́;,non rebus posita videretur, cnntra l.ij.C.cnmmu.de legat.& l.vlt.ff.ne quid in loco publico.& cap.commissa,de electio.lib.6.Et id videtur voluisse in casu constitutionis Protomixeos, quæ similis est nnstræ consuetudi retractus, loquentis etiam de minore,& ei prouidentis aduersus tutorẽ,si negligens fuerit,Bald.in suis comment. in eam constit.col.iij.versi.sed quæro,dicit hæc constitutio. Nam si constitutin (inquit) aliter voluisset prouidere de restitutione in integrum, hoc dixisset,l.vnica,§. & cùm triplici,ibi,vt qund vel tnllitur vel reformatur,non sit incognitum,C.de caduc.tnllend.& sequitur Matth. Afflict.in eodem tractatu,in verbo,vt intra xxx.dies, colum.antepenul.versic. sed iuxta prædicta quæro.

*De eadem re.*

6 ¶Nam & in simili idem Bald.in l.j.in xxiiij.oppo.C.qui admit.pulchrè ac nnt.dicit quòd vbi lex vel statutum facit mentionem de minore absente,& aliis,quibus de Iure communi conceditur restitutio in integrum,tunc nnn eis conceditur aduersus huiusmndi legem, aut statutum. Et ita eum refert & sequitur Petr.Ancha.consi.clxx.principaliter.& Alex. cnnsi.clxv. dubitatur,col.j.in fi.versi.superest videre alterum,in fine consi.lib.6.vbi dicit aliud esse, si lex aut statutum generaliter loqueretur,sine mentione minoris aut aliorum huiusmndi,per nnt. à Bart.& aliis in d.l.vlti.C.in quib.caus.in integr.restitu.non est neces.& Innnc.& aliis in d.c. constitutus.Quamuis aliud voluisse videatur Paul.Castr.consi.cccxciij.prn euidentia,ad fi.j. dubij.lib.2.per glo.in l.sicut,in verbo,seruanda sunt,versic.an autem restituatur,C.de præscr. xxx.vel xl.anno. quæ simpliciter dicit adultum restitui aduersus præscriptinnem lnngissimi temporis. Sed egn malo accedere priori sententiæ,neque ei contradicit d.glos.

*De eadem re. Statutum si facit mentionem de minore, is nõ restituitur.*

7 ¶Et hæc maximè debent procedere in hoc casu,in qun restitueretur minor ad lucrum consequendum,vt dicit Barto.in d.l.vlti.proximè allegata in fine,& in l.etiam, la ij.in fi.ff.de minor. Ex cuius dictis facilè intelliges non tantum fauoris habere minnres aduersus has temporum præscriptinnes,quæ lucrum tantum conferunt,quàm aduersus eas,quæ damnũ quoque inferunt,vt etiam videre licet apud Rapha.Fulgn.cnnsil.lxj. dnmina Catharina,col.vlti. vbi ad hæc allegat l.vlti.§.licentia.C.de iure delibe.& Cardi.Floren.& Pannr.in c. ex parte.de restit.in integr.dum tractant,an minor qui renuntiauit beneficio, audiatur petens restitutinnem in integrum. Nam & aliâs sæpe videmus concedi restitutionem ad damnum vitãdum, non ad lucrum captandum:vt de fœminis dicitur in l.quamuis,& in l.vlti.C.de iuris & facti ignoran.& l.error,ff.eod.& de maioribus,ex clausula,Si qua mihi iusta causa videbitur, in l. sciendum,ff.ex quib.caus.maior.

*Minor nõ tam facilè restituitur ad lucrũ, uide nu.9.*

8 ¶Præsertim verò hæc obtinere debent,cùm quis desiderat restitui ad lucrũ qundpiam,quod de iure speciali tantùm pertinet,non etiam de iure cõmuni. Cuiusmndi citra controuersiam est istud,de qun tractamus,siue sequamur eos,qui dicunt retractum esse cnntra Ius commune,quæ cõmunior est opin.siue etiam eos,qui dicunt esse præter Ius ipsum commune. Nam nnn adeò facilè debet quis admitti ad rescissionem eius,quod iuris specialis est, quàm quòd est iuris communis,ex sententia glo.Bal.& Paul.Cast.in l.j.C.si adner.vendit.Et aliàs semper faciliùs impeditur aut tollitur,quod iure speciali competit,quàm qund iure communi,l.eius militis,§.j.& ibi Bar.& alij,ff.de mili.testa.& §.quia verò,in auth.de non alie. & Dnct.vbique. Et bene facit qund in simili tradit Ang.in l.ij.§.conuenire,ad fi.ff.de iudic.

*An ad id quod iuris specialis est.*

9 ¶Et hæc quidem pnstrema adiecimus, non quòd necessariò prnbent, minorem in hoc casu de iure cnmmuni non esse restituendum,cùm habeamus text.clarum in contrarium, in d.c. constitutus. Et aliàs qunque minori cnmpetere restitutionem in integrũ ad lucrum captandum,probat d.l.quamuis,in ij.respons.& l.& si sine,§.j.in j.respon.ff.de minor. & iterum l.ait Prætnr,§.hodie,qui est vlti.& l.seq.in prin.& in §.j.& rursum in l.nnn omnia,eod.tit.& l.vlti. C.de repud.hæred.& vnluit gl.in c.auditis,in verbo,restituimus.& ibi Hnst.in eodem verbn.

*Maior restituitur etiam ad lucrum.*

Ioan.And.super ea gloss.& Pan.col.iij.versi.secundò not.ex glo. extrà de in integ.restit.Inno. & Host.in d.c.constitutus,& vterque in verbo,offerre.{ & ibi quoque Aegid.Belle. in eodem verbo,& rursum col.ij.versi.probabam secundam partem.} Corne.consil.clxxxiiij. super hac noua,col.ij.versi.constat enim,lib.3. Nec tantùm pro lucro certo, sed & verisimili tantùm,vt not.voluit Bal.in l.cùm quidam,in princ.versic.ex hoc not.per illum text.& ibi quoque post eum Ange.Imo.Paul.Castr.Rom.Alexan.qui dicit perpetuò menti tenendum.Franc.Aret.& Iaso.ff.de acquir.hæred.& Raph.Co.consi.cxiiij.Antonius,col.iiij.versi.ex quibus apparet. Et bene facit text.quem ipse Aret.allegat,in l.iij.§.quòd si hæres,ff.de mino. Sed illa tantum adduximus ad confirmationem præcedentis rationis,quæ per se optima est.

*An ad lucrũ odiosum ex lege prouemẽs. Quid in ecclesia.*

10 ¶Sed illud tamen haud dubiè verum est, quòd non restituitur minor ad lucrum odiosum, proueniens ex dispositione legali:vt probatur in l.auxilium,in prin.cum ibi not.ff.de minor. & tradit Bald.in l.cùm quidam,§.vlt.in fin.ff.de vsur. Et idem in ecclesia voluit glo: in clem. ij.in verbo,grauiora,in fi.& ibi Imol.col.v.versi.nota autem ex his,de procu.& Spec.tit. de in integr.restit.§.quis autem,versic.sed ecclesia Compostel.in c.quod sicut, & ibi Ioan.And.col. vlti.versi.sed quid dices, extrà de elect.& idem Ioan.Andr.in d.c.auditis,paulò ante finem,& ibi Pauor.col.vlti.versi.item limita,de in integr.restit.Alex.consi.lxv.quoniam omne datum, col.iij.versicu.decimò,quia non potest,lib.6. quod consil.duplicatur consil.cxix.eod.lib.6. Et idem quoque in absentibus,& aliis,quibus ex causa datur restitutio,probat text.in l.sciendũ, cum duob.seq.ff.ex quib.cau.maio.

*Quid in absentibus.*

*De iisdem rebus.*

11 ¶Et huius postremæ l.arg.Bal.in l.pupillorum.col.ij.C.de repud.hære.dicit, nunquàm etiam ecclesiæ competere restitutionem in integrũ ad lucrum cum iniuria alterius. Sed & per eundem text.Signo.consi.xcj.factum sic se habet,ex quodam,col.iiij.versi.præterea lucri, respondi,non haberi rationem lucri,cum alterius iniuria.ad quod etiam allegat l.si quis vxori,§.seruus,ff.de furt. Id quod etiam voluit Albet.eosdem illos text.allegans,in l.Iulianus,in prin.ff. ex quib.caus.maio. vbi etiam loquitur de minoribus & militibus.Sed & Petr.à Bel.Perti.in l. vlti.col.j.C.in quib.cau.in integr.resti.tradit,in odiosis,quæ sunt ad damnum vel pœnam alterius,currere præscriptionem aduersus minores sine spe restitutionis, per l.j.C.ne de sta.defunct. Et vide Matthæ.Afflict.deci.Neapo.cccxc.successor. Si igitur hoc statutum odiosum est,vt multis placuit,quos suprà adduximus in præfat.huius tit.num.60.quoniam sunt multi,& sequen.& præterea iniuriosum, vt satis probat,l.dudum.C.de contrahen.empt. vt idem declarauimus in eadem præfa.num.23.nam vt concedamus,& seq.non est quod amplius dubitandum de hac re sit.Sed aduerte,quia d.c.constitutus,concedens restitutionem,iuncta hac doctrina,probat non esse odiosum,vt diximus in eadem præfat.nume.57.pro quibus. Sed vt semel dicam quod sentio , illud cap. non ex veris merisq; legum fontibus,depromptum est, vt non abs re D.Igneus crediderit , idipsum non concedere restitutionem aduersus tempus retractus, vt suprà diximus. Ex consuetudine autem expressa Niuernensium hoc tit.cap.10. id tempus currit contra minores,absentes,ignorantes,sine remedio restitutionis. Et vt id semel finiam,fuit aresto nostræ curiæ Parisiensis non semel iudicatũ, non esse hoc casu locum restitutioni minoris ætatis.

*Consuetudo.*

*Intra quod tẽpus minor debet petere restitutionẽ,cùm restitui debet.*

12 ¶SED quæstionis est, si minori in hoc casu competeret restitutio ob decursum tempus retractus,intra quod tempus postquàm maior effectus est,posset eam petere, vtrum intra quadriennium postquàm maior factus est,an verò intra annum & diem.Gloss.in l.interdum, in verbo,planè,ff.de mino.dicit,quòd cùm minor læsus est in contractu, vel quasi,datur annus vtilis,siue quadriennium post maiorem ætatem. Si verò in tempore, & tunc si id tempus est quadriennium aut maius,datur etiam quadriennium.Si breuius est,alterum tantum tempus in id solùm,datur,per l.cùm post,in j.respon.& in fi.ff.quan.act.de pec.est anna.& illam commendat,& sequitur Bart.in d.l.interdum.& est alia bona gloss.in l.Diuns,in verbo,restituere, versicu.sed an hnc casu,& ibi quoque Bart.ad fi.ff.de restit.in integr.& glos.in l. inter omnes, in glo.vlt.in princ.eod.tit.& in l.superuacuam , quæ est vlti.in verbo,continuatio,& ibi item Bart.circa med.& Bald.paulò ante fi.C.de temp.in integ.resti.Azo,cuius opin.glo.vbique nititur,in Summa,de temp.in integ.restit.versic.item sicut,& seq.Dy.in §.rursus,Instit.de actio. Et ita, atque secundum hãc sententiam in casu nostri retractus minor post maiorem ætatem non haberet,nisi annum & diem ad petendam hanc restitutionem.

*De eadem re.*

13 ¶Sed tu tamen vide text.in clem.j.& ibi glo.in verbo,si minus,& Docto.de restit.in integr.& ipsum Bart.in l.ab hostibus,§.sed quod simpliciter,col.vlt.versic.venio ad tertium,ff.ex quib. caus.maior.& in l.necnon,§.j.post princ.eod.tit.Cy.in d.l.superuacuam,col.vlti.versic. tertiò ad id quod obiicitur,& ibi Alber.Ioan.Fab.in ij.locis.& Sali.col.ij.versic. sed intra quantum, C.de temp.in integr.restit.Paul.Castr.in l.j.col.ij.& iterum in d.l.quod tempore,col.iij.versic. & not.quòd glo.C.de restit.mil. Sed & vide Io.Fab.& Ange.Aret.in d.§.rursus, illum nu.14. ibi quæritur vlterius,hunc col.iiij.versic.in ead.glo.in fi.Instit.de acti.Matth.Afflict. in consti. Siciliæ incip.minorum,in j.not.vbi nuncupatim loquitur in casu nostræ cõsuetudinis. atque etiam decis.Neapo.clxxv.vniuersitas.

PRES

## PRESENS OV ABSENS, PRAESENTES AVT ABSENTES, GLOS. III.

1 POSSET videri, id quod hîc statuitur, currere id tempus absentibus, ita esse intelligendum, nisi ipsi habuerint verisimilem ignorantiam rei, præter ipsam absentiam: per id quod singu. in simili respondit Anto. syncerus iuris Canonici interpres, consi. xlv. domina Orabilis, col. vlti. versic. nunc autem restat, quòd statutum disponens currere tempus contra absentes, non comprahendit casum absentiæ, iunctæ cum verisimili ignorantia: per multa illic ab eo allegata, quæ omnibus eo in loco videre licet. Verùm cùm nostra consuetudo vltra hæc verba, quæ nunc commentamur, mox subiungat & illa, *sachans & ignorans*, nihil omnino amplius hæsitandum est, quin si absens quis fuerit simul & ignorans, comprahendatur.

*An cùm absentibus currit præscriptio, currat illis verisimiliter ignorantibus.*

2 ¶Si autem vis scire, an, quando, & quomodo aliàs absentia excuset, & quæ iusta sit, & digna vel excusatione, vel restitutione, quantùm ad vsucapiones, & alios quoque effectus, vide glo. Barto. & alios in l. vlti. ff. de resti. in integ. glo. in cap. biduum, versic. palàm, in verbo, audiatur, ij. q. vj. Docto. & præsertim Feli. in cap. cùm Bertoldus, extrà de re iudic. Quis autem dicatur absens, aut præsens, scies ex l. absentem, & ibi Docto. ff. de verb. signifi. & l. vlt. C. de long. temp. præscrip. Ibique tractatur materia absentiæ, & præsentiæ in vsucapionibus, atque etiam in §. j. vbi Ioan. Fab. Ange. Aret. & alij, Instit. de vsucap. & Bald. consi. cccclxxxviij. sequens quæstio, in fin. lib. 1. & Paul. Castren. qui loquitur in materia vsucapionis statutariæ, consil. xciiij. posito quòd ista, in vlti. dubio, lib. 1. Sed ita vt scias in Senatu Parisiensi non censeri absentem, nisi qui est extra regnum Franciæ. An autem præsumatur absentia, an præsentia, latè diximus in nostris Legibus connubialibus in glo. vj. in ij. quæst. & latius suprà in titu. præced. qui est, *des prescriptions*, in verbo, *entre les presens*.

*An & quando absentia excuset.*

*Absens quis dicatur, quisue præsens.*

*Absentia an præsumatur.*

## IGNORANS, IGNORANTES, GLO. IIII.

1 TAMEN ignorantia potuisset videri hunc temporis cursum impedire: (nam & id visum est hoc in nostro casu Aegid. Bellem. in cap. constitutus, col. xij. versi. quod intelligo de resti. in integ. per quædã quæ & nos posteà citabimus. Nam & aliàs tempus currit ignoranti.) l. genero, ff. de his qui notan. infa. & l. cùm sex menses, ff. de Aedil. edict. & l. semper, §. hoc interdictum, versi. annus. ff. quod vi aut clam, & l. annus, ff. de calum. & l. ij. ff. quis ord. in bon. poss. ser. & l. vlti. ff. de decre. ab ordi. faci. & l. j. §. si aduersus, qui est vlti. ff. quan. appel. sit. & l. quinquaginta, & ibi nota. ff. de excus. tutor. & l. eiusdem initij. ibi, notum factum erit, C. eod. titu. & l. quandiu, & ibi latè Bald. & Alex. C. qui admit. & l. vlti. in princ. versic. omni tamen modo, C. de iure delib. & cap. licèt, extrà de supplen. negli. Prælat. & cap. quia diuersitatem, in fi, extrà de conces. præb. & cap. concertationi, de appel. lib. 6. & ca. 1. de restit. in integr. eod. lib. 6. cùm dicitur, si quis negligenter omiserit. nam ignorans dici non potest negligens, vt dicitur in d. cap. quia diuersitatem. & ita illum tex. expendit Zenzel. in extrauagan. Ioan. xxij. incip. suscepti, versic. nos de illo, in verbo, postquàm sciuerint, in princip. Panormita. in cap. 1. in fin. de præscrip. Paul. Castren. consi. lxxxviij. videtur dicendum, colum. ij. lib. 2. cum aliis multis latè collectis ab Hippo. Marsil. consil. xviij. protector, colum. v. versic. cùm ergo fuerit.

*Ignorantibus an currat tempus.*

2 ¶Nec interim tamen omiserim text. in l. statuliberos, quæ est iij. §. si quis hæredi, ff. de statulibe. quem ad hæc vbique Docto. commendant, & inter cæteros Bart. in d. l. vlt. in prin. post gl. ibi, in verbo, delatam, C. de iure delib. ad hoc quidem quòd tempus appositú in testamento non currit, nisi scienti. De quo etiam est tex. in l. si hæreditas, in princ. C. eod. tit. scilicet de statulib. & in l. si in diem, ff. de condi. & demonst. & vtrobique Bart. & Bald. in l. j. C. de his quæ pœnæ nom. Sed & per illum text. scribit Petr. Anchar. in c. nos quidem, extrà de testa. quòd contra ignorantem non currit dispositio testatoris, qua suũ debitorem ab omnibus liberauit, si centùm intra mensem soluerit. dicitq; se ita consuluisse, vt fecit consil. xxix. prout illum allegat, & sequitur Barba. con. 50. præclarè scriptum est. col. iij. versi. & si quispiam dixerit, lib. 2. quamuis illud consil. de hac re non loquatur.

*Ignoranti an currat tempus in testamento præstitutum.*

3 ¶Ex quibus & illud apertè sequitur, quòd non currit tempus insinuationi testamentorum, vel donationum præstitutum à statuto vel lege, nisi à tempore scientiæ, ex sententia Bald. in d. l. quãdiu, in fi. C. qui admi. & in d. l. quinquaginta, ff. de excu. tut. vbi ita dicit se consuluisse. & in l. item veniunt, §. cum antequam, in fin. ff. de petit. hæred. vbi & idem dicit Bart. quoque consuluisse, & fuisse posteà in practica obseruatũ. idem Bal. in d. l. annus, & ibi quoque Ange. post prin. ff. de calum. & idem quoque Bald. in c. licèt, paulò post princ. extrà de supplen. negl. Prælat. & Roma. consi. ccxxviij. pro plena, col. j. versi. octauò.

*An tempus insinuationi præfixum.*

4 ¶Nec tempus datum Episcopo, vel aliis ad executionem testamentorum, siue à lege, siue à testatore. Bart. in d. l. quinquaginta, in fi. & in d. l. genero, & ibi quoque Bal. Ang. & Pau. Castr. & idem Bart. in l. vlt. j. C. com. de leg. & consi. cxlij. constitutione Camerinensis Episcopi, col. vlti. versic. prætereà constitutio. Bald. in l. id quod pauperibus, col. ii j. ver si. tertio qua, C. de

*An tempus datum ad executionem testamentorum.*

Episc. & cle. & in repet. l. ij. col. vij. versic. tertiò quæritur. ff. de lega. ij. & in l. captatorias, col. vlti. C. de testa. mil. & in l. vnica, in princ. col. ij. C. de cadu. tol. & in c. super eod. col. j. versicu. sed an requiratur, extrà de appel. vbi id tamen declarant. & idem Bal. in c. i. versi. nisi iusta, col. ij. versi. secundò not. tit. quo temp. mil. & consi. cccclxxx. testator instituit, in quarto dub. lib. i. & cons. ccccxx. præmittendum est quòd pater, lib. i. & Honofr. Perus. consi. seq. & idem dico & tursus ipse Bald. consi. clxxj. præmittenda sunt, lib. 3. vbi tamen distinguit, vt ibi videre poteris. Lapus alleg. lxxxvij. Matth. col. ij. Domi. & Philip. Franc. in c. quàm sit, §. electus, de elect. lib. 6. Imo. in d. cap. quia diuersitatem, de concess. præb. & in d. c. nos quidem, de testa. Raph. Co. consi. xij. Io. ab armis, in fin. Paul. Cast. in l. nulli, col. vlti. C. de Episc. & cler. Panor. in c. cùm esses, de testa. Roma. latè d. consil. cclxxviij. in j. dub. Petr. Ferr. titu. forma libel. quo agit. ad red. rati. tutel. in verbò, ad executores, col. iiij. versic. amplius pro latiore. Bened. Capr. consi. xxv. cùm de pluribus, col. j. versi. circa secundum, Alex. consi. xxxvj. viso themate, col. iij. vers. præterea videmus, lib. 4. Ias. in l. fideicommissum, in fin. ff. de leg. j.

5 ¶Idque optimè ex eo probatur, quòd id tempus non currit nisi negligentibus, vt patet ex d. c. nos quidem, in verbo, neglexerit, & ibi Host. extrà de testa. & Fede. Senen. consi. cxxix. testator. Bart. in auth. hoc amplius. C. de fidei. Panor. consi. lix. viso testamēto, in tertio dubio, lib. i. Quamuis sint, qui è diametro teneant contrarium, scilicet id tempus currere ignorantibus, scilicet Spec. tit. de instru. edi. §. nunc verò aliqua, versic. item quid si executor. & Card. Flor. in d. c. nos quidem, vbi id optimè declarat, & in d. c. quia diuersitatem. & Barbat. in c. si hæredes, col. xij. versi. sed quia. in d. c. extrà de testa. & consi. viij. scribitur præclarè, col. iij. in secundo dubio, lib. i. De quo etiam per Steph. Bertran. consi. lxxxiij. super isto, col. j. lib. 2. & Card. Alex. in d. c. super eo, col. iij. num. 17. de appel. & latissimè per D. Igne. in l. iij. §. si conditioni, quem legit cum l. qui posthumus, nu. 127. & multis seq. ff. de senatusconsul. Sylla.

*De eadem re.*

6 ¶Nec tempus quoque præstitutū denuntiandis aut puniendis maleficiis, currit ignorantibus. Bar. Bal. & Ange. qui ita dicit seruari in practica, in l. annus, ff. de cal. & idem Bart. in l. Diuus, col. vlti. ff. de custo. reor. & in l. eum qui, §. in popularibus, ff. de iureiur. Alber. in secunda parte statutorum, q. lxxxij. item quæro si consuetudo, Bald. Ange. Pau. Cast. & Io. à Monte Sperello in d. l. genero, ff. de his qui not. infa. idem Ang. in §. si quis rapuerit, in auth. de sanctis. Episco. latè Rom. in l. j. §. occisorum, ff. de Senatusconsul. Sylla. & d. consi. ccxxviij. col. j. versicu. nonò probatur. & in repet. l. si verò, §. de viro, in ij. fal. versi. decimononò, ff. sol. matr. Pau. Cast. qui id declarat consi. xvij. potestas, col. ij. lib. i. de quo tamen vide Bart. in l. Labeo, in prin. & ibi Alex. in addit. ff. si quis testa. lib. esse iuss. fuer. Bald. & Sali. in l. vlt. C. de dol. & ibi omnino Alex. qui distinguit post alios multos, quos ibi allegat.

*An tempus præstitutū denuntiandis vel puniendis criminibus, uide infrà xvij.*

7 ¶Nec tempus patrono præstitutum ad præsentandum: Nec Prælato ad conferendum sacerdotia: Nec eligentibus datum ad eligendum ad eadem: vt de primo est sententia Ioan. And. in cap. 2. extrà de supplen. negl. Præla. & in cap. vlt. & ibi quoque Panor. qui id dicit sing. extrà de iure patron. Fede. Senen. d. consi. cxxix. testator. D. à Rota, qui pulchrè declarant decisi. 566. vtrùm vacante, in antiquis. Bernard. Bisguet. in decis. Rot. sub titu. de iure patron. cap. 3: à quo tempore. Panormit. in cap. cùm propter, post princip. extrà eod. tit. Idque in tantum, vt requiratur vera & certa scientia, nec sufficiat interpretatiua, vt id tempus currat patrono, secundū Paul. Eleaz. in d. ca. 2. extrà de concess. præben. & Lapum allegat. lxxviij. vacauit ecclesia, in iiij. quæstio. & nouissimè Rochum Curti. in tract. de iure patron. in verbo, honorificum, q. xxvij. De secundo, quod est ad conferendum, est text. expressus in d. c. quia diuersitatem, in fi. & ibi omnes Doct. de concess. præben. & in d. c. licèt, & ibi gloss. in verbo, à notitia, extrà de supplen. negli. Præla. & glos. in d. cap. 2. in verbo, infrà sex menses. & ibi quoque Doct. extrà de concess. præben. Fede. Senen. d. consi. cxxix. D. à Rota, d. decis. cccccl xvj. in antiq. Card. Flor. consi. xcix. dico quòd acceptatio, versic. tertiò. Panor. in d. c. cùm propter, post princ. de iure patro. Steph. Bertran. consi. cclxxxiiij. Christo, num. 3. lib. i. De tertio, id est tempore dato ad eligendum, voluit Inno. in c. ne pro defectu, col. ij. de elect. & Fede. Senen. d. consi. cxxix. Albe. in l. ij. C. de lib. cau. Bal. in rub. extrà de elect. col. j. versicu. sed nunquid istud tempus, per text. in c. eis quibus, quod est vlti. eod. titu. Idque dicit generale, & perpetuum in omnibus, quæ sensu geruntur, per l. j. §. biduum, C. quan. appel. sit, & l. præses, C. de appel.

*An tempus præsentandi.*

*An conferendi.*

*An eligendi.*

*An eorū, quæ sensu geruntur.*

8 ¶Nec tempus adeundi hæreditatē siue etiam se immiscendi hæreditati: Nec item tempus deliberandi ad adeundum: Nec tempus agnoscendæ possessionis. Bald. consi. xij. quidam dominus Matthæus, col. vlti. versic. sequitur aliud, lib. i. quod iterum repetitur consi. ccclxxxvj. lib. 5. & idem Bald. consi. xiij. super eo queritur, eod. lib. i. & consi. cccxvij. domina Vielecta, lib. 2. vbi pro tempore deliberandi allegat l. cùm antiquioribus. C. de iure delibe. & pro tempore agnoscendæ bonorum possessionis, l. ij. §. dies, ff. quis ord. in bono. poss. ser. & est etiam bonus text. in l. ij. in prin. ff. de iur. & fact. ign. vbi ita scribitur. nam si quis nesciat decessisse eum, cuius bonorum ei possessio defertur, non cedit ei tempus. & in l. iij. §. vlt. ibi, ex quo patrem suum decessisse scit, ff. de Carbo. edict. & in l. ij. ibi, ex quo eum defunctum scisti. & ibi Deci. in vlt. not. C. qui admit. & voluit præterea idem Bald. in rub. C. eod. tit. in vj. q. vbi dicit procedere, etiam si cessaret per triginta annos. & in l. licèt, col. iij. versi. præterea pone, iunctis seq. C. de iure deli.

*An adeundi hæreditatem. An immiscendi. An deliberandi. An agnoscendæ bonorum possess.*

vbi loqui

vbi loquitur de centum annis.Paul.Castren.qui illud sequitur de triginta annis,& dicit sing. & perpetuò menti tenendum,in d.l.quandiu,C.qui admit.Corne.qui etiam loquitur de longissimo tempore,& tamen subdubitat,consi.cccxxj. de pluribus,col.iiij.versicu.videtur posse dici,lib.3.& Franc.Balb.in tract.Præscript.in quarta parte,quartæ partis prin.q.xx.vbi item loquitur de eodem tempore.

*Et quid si cessaret per triginta annos.*

9 ¶Nec tempus appellandi:Nec etiam appellationis prosequendæ:nam primũ probatur in l.j.§. vlti.& ibi Ange.ff.quan.appel.sit.& l.ab eo,ibi,vbi primùm cognouistis.& ibi Albe.in prin.C. quomo.& quand.iud.& l.si is quem,ibi,posteaquam cognouisti. & ibi Albe.& Bal.C.de app. & c.concertationi,ibi,postquàm sciuerit,& ibi glo.& Doct.de appel.lib.6.& gl.in authen. hodie,in verbo,à sententiæ,in prin.& ibi Cy.& Sali.etiam in prin.C.de appel.& gl.in c.ab eo,in glo.j.eo.tit.lib.6.& iterum in c.non solùm,in verbo,decennium,eod.quoque tit.& lib.& glos. in c.anteriorum,in verbo,à recitatione.& ibi Archi.col.ij.ij.q.vj.Pet.Iac.in tit.de act.de consti. pecu.col.vij.in paruis,versi.item rectè dicitur à decẽ diebus.Guli.à Monte Laud.in extrauag. suscepti,in verbo,extũc.tit.ne sede vac.D.à Rota,deci.xlix.si fertur,in nouis,& deci.ccccxcix. nota si feratur.in antiquis.Ang.in l.à sententia,§.vlt.in fi.ff.de appel.& cons.cccij. visis.col.vlt. per d.authen.hodie.Petr.Anch.consi.clxxiiij.Dominus Lazarus,in secundo dubio.Roma.d. consi.ccxxviij.col.j.versi.sextò,& consi.cccxliij.ex proposito,paulò ante fi.Cardi.Flor.consil. liiij.in examinatione,in tertio dubio:vbi & id dicit procedere,etiam si quis esset in loco ipso, & esset præsumptio sciẽtiæ.Pau.Cast.d.consi.xlj.in iiij.q.paulò ante fi.lib.1.& d.consi.lxxxviij. videtur dicendum,in fi.lib.2.Guid.Pap.singu.ccclviij.versi. decem dies.& Card.Alex. in cap. personas,col.j.extrà de appel.Matthæ.Afflict.in constit.Siciliæ incip.appellationum tempora, col.iij.in iiij.notab.in princ.& est glo.optima,in d.c.concertationi,in verbo,sciuerit,quæ dicit non satis esse,scire actum factum,nisi sciat se ex eo læsum. De cuius materia vide vltra Doc. ibi,Barb.in cle.causam,col.xxvj.versi.& adde pone,de elect.& Fel.in c.à nobis, in prin.de except.& in c.quod ad consultationem,col.penul.versi.duodecima conclusio,de re iudi.Secundum autem,quod est prosequẽdæ appellationis,voluit Archi.in d.c.anteriorum, col.ij.ij.q.vj. & Bal.in c.ex parte.col.iij.versi.sed nunquid iste annus,extrà de appel.

*An tempus appellandi.*

*Quid si fit in loco, & est præsumptio scientiæ.*

*An tẽpus prosequendæ appellationis.*

10 ¶Sed quòd primùm diximus de tempore appellationis, intellige (ne erres) nisi sententia lata sit in præsentia procuratoris:tunc enim tempus currit statim à tempore sententiæ,non expectata alia domini notitia,vt probat tex.in d.l.j.§.vlti.& ibi Bart.ff.quan.appel.sit.& §. si aduersus,ij.q.vj.Inno.Anto.& Imo.in c.1.extrà vt lit.non contest.Cy.in dicta auth.hodie,C.de appella.D.à Rota deci.cxxxvij.appellatus in nouis.Albe.in l.diuus,col.ij.versi. & vbicunque,ff. de in integr.restit.Philip.Fran.qui alios multos adducit,in c.Nicolao,col.iij.versi.sed difficultas,extrà de appel.& Guid.Pap.decis.ccclviij.& Matthæ.Afflict.decis.Neapo.cccxliiij.fuit dubitatum. Et ita sæpe à Senatu Parisiensi diffinitum tradit Ioan.Gallus in suis arestis,q.cxij.& iterum cxvj.& est vnum inter ea,quæ Aufr.dicitur collegisse,num.69. Sed tu tamen de hoc vide Alex.consi.xcv.visis processibus,col.ij.versicu.nec dicat aliquis,& multis seq. & rursum colum.sequen.versic.non omitto etiam,& multis quoque sequent.lib.2.& Guid.Pap.decisio. Delphi.ccccxxxvj.cùm materia,in lxxix.quæstione.

*Quid in tempore appellationis, si lata sit sententia præsente procuratore.*

11 ¶Nec tempus matri & cæteris pupilli consanguineis præfixum ad petendũ tutorem ipsi pupillo.Nec tempus petendi restitutionẽ in integrũ.Primum enim tradit ipse Bal.in d.c.ex parte.vbi suprà,quod satis gloriosè dicit ab alio nemine tactum fuisse:quod tamen & tactum, & eodem modo decisum est à Bart.eius præceptore in sua dispu.incip.pupillus,quæ est omniũ suarum postrema,in solutio.illius,col.eiusdem j.per l.ij.§.si mater,versi. sed si fortè absens,ff. ad senatusc.Tertu.Bal.autem ipsum simpliciter in hoc refert & sequitur Ias.cons.clij.statuto ciuitatis,col.v.versic.quintò facit,lib.3.quod repetitur consi.cxxxiij.lib.4. Secundum autem, quod est tempus petendi restitutionẽ in integ.etiam voluit idem Bal.consi.xcij.quædam sententia,circa medium,lib.1. vbi loquitur de restitutione aduersus sententiam ob instrumenta nouiter reperta.quod & ipsum voluit Bal. loquens generaliter de omni restitutione in integrum,in l.falsam,circa med.C.si ex fal.instru.vbi not.id dicit procedere , etiam si centũ anni effluxerunt. De quo nos latius posteà dicemus in hac ead.glo.nu.44.sed communiter.

*An tempus statutum ad petendum tutorem.*

*An tempus petendi restit.in integr.*

12 ¶Nec tempus vasallo dãtum ad petendam inuestituram , quam vocant, cap.1.§.porrò,ibi,ex quo sciuerit,tit.quali.olim feud.ali.pot.& voluit expressim glo.in cap.1.in verbo, vltra annũ, & ibi Iacob.Bel.Bald.& cæteri,tity.quo tempo.mil.Pet.Iacob.titu.de causis ex quib.dominus debet amit.proprietatem,col.vlti.versi.item tempus.Bald.in l.vlti.C.si pen.appel. mors inter. & in cap.1.& ibi quoque Marti.Laud.Iacob.Aluar.& Cardi.Alexan.tit. quæ sit pri.cau.benefi. amit.& idem Bald.MartiLaud.& Card.Alex.in cap.vlt.tit.de prohib.feud.ali. per Lothar.ipse Bald.consil.ccccxxix.quidam nobilis,lib.1.& consil.ccclxj.dicit text.quòd vasallus,lib.3.vbi & id dicit generaliter procedere in omnibus obligationibus faciendi , incipientibus ab hærede. Et illud quoque de tempore inuestituræ voluit Petr.Ancha.d.consi.clxxiiij. vbi suprà & Io. Ray.in c.1.§.præthereà si quis,col.xiiij.in paruis,versi.quæro à quo tẽpore.tit.de prohib.feu.ali. per Fed.Alex.consi.lxxix.circa primùm,col.vlt.lib.1.& consi.xl.viso themate & omnibus,col. ij.versi.contrariũ tamen,lib.6.& consi.xcij.perspectis,paulò ante fin.eo.lib.6. Pet.Ferr.tit.libel.

*An tempus petendæ inuestituræ.*

*An cætera tẽpora hæredibus præstituta.*

quo agit.ad reuo.feud.in verbo, oec fuperftitibus,col.x.verfi.hoc autem tempus.Iaf.confi.vij. pro reuerendisfimô,col.vlt.lib.3.& confi.lxiiij.io caufa caducitatis,col.iiij.verfi.fecundò requiritur,eod.lib.3.& Phil.Dec.confi.ccccxxx.vifo puoĉto,col.ij.verfic.tertiò quæritur,& Carol. Rui.confi.j.Iefu Chrifti,col.ij.ou.4.& feq.lib.1.& coofi.xxxv.adeò,col.xij.nu.28.eod.lib.1.

13 *An tempus datum agnatis ad reuocandam alienationem.*

¶Nec tempus anni datum agnaos ad reuocandam alienationẽ feudi à vafallo factã,per tex.in cap.Tious,ibi,vel per annum ex quo fciuit,& ibi Aluar.col.ij.fuper eo verbo,fciuit,titu.fi de feud.fuer.contro.inter do.& agna.& Philip.Dec.coofi.ccccxlv.io cafu,col.vlti.quod multùm facit ad hunc oostrum rettactũ,qui vt multis placuit ortũ habuit à d.c.Titius,& fimilibus,vt diximus fuprà in præfa.huius tit.nu.13.fed vt redeamus.Et hinc quoque depromptũ aonum noftri retractus plerique exiftimaot:vt etiã diximus fuprà eod.tit.§.j.io glo.x.in verbo, *dedans l'an*,nu.3.fed vt ad oostrã.Sed hi admodum falluotur,vt docuimus in ead.gl.nu.8.fed oefcio, & feq.Et ius illud reuocandi ex d.§.Titius,eft multò fauorabilius,vt quod competat ex propria & geouina natura feudorũ, hic verò retractus,vt fæpius diximus in glof.præced.& alibi fæpe io hoc tractatu competit,iure quodam fpeciali,& vt omnibus prope placuit,odiofo.

14 *An tẽpus ftatutum ad promotionem ordinis facerdotalis.* *An tempus optandi præbendas.*

¶Nec aliud tempus anni ftatutum ad promotionem ordinis facerdotalis ei, qui beneficiom curatum,vt vocant,obtinet. Nec tempus optandi præbendas. Nec tempus datum ab arbitris ad foluendum fub pœna. Nec tempus peteodæ confecrationis electo ad Epifcopatum.Nam primum illud voluit Io.And.in c.commiffa,& ibi quoque Domi.in §.aonus,verfi.quid fi pater,de elect.lib.6. Secuodum autem voluit glof.ordi.in c.vlt.in verbo, xx.dies. & ibi quoque Archid.& Ioan.And.vterque ad fin.atque etiam Domi. in verfi.oe autem, de confuetu.lib.6. Tertium,quod eft de tempore præftituto ad foluendum,cùm ex facto contigiffet, refpondit Bar.confi.ccxx.domine Iacobe,per d.l.iiij.§.fi quis hæredi,ff.de ftatulib.& l.in diem,ff.de condict.& demon.& fequitur Roma.d.confi.ccxxviij.col.j.verfi.vij. Quartum,de tempore peten dæ coofecrationis,Io.Cal.de elect.confi.iiij.à quo tempore,vbi id dicit regulare in talibus.

15 *Nec tempus implendi conditionem.*

¶Nec tempus implendi conditionem.Bald.in l.j.col.penul.io ix.quæft.C.de inftit.& fubftitu. per l.ij.ff.de condi.& demonft. Er quia etiam (inquit) noo poteft deficere cõditio, antequàm iocipiat,l.hæc conditio fi beoignè,eod.titu. Et quia denique noo debet huiufmodi tempus currere impedito per ignorantiam facti,arg.l.fi iam facta,§.j.& l.quibus diebus, in prioci.eod. quoque titu.quod tamen iotelligit,vt ibi per eum videbis. Et fequitur Fran.Aret.confil.xciij. confideratis,col.iij.verfi.fecuodò oftẽditur. Sed & idem voluit ipfe Bal.in auth.cui relictum, col.iij.verfi.quæro de quo anno,C.de indict.vidui.& Soci.io d.l.ij.col.j.ff.de condi.& demon. Et vide etiam tex.in l.iij.§.fi conditioni,ff.de Senatufcoof.Sylla. Et fimile quidpiam voluiffe videtur Bart.io l.ita ftipulatus , col.pen.in vj.quæft.in prin.ff.de verb.oblig.noo obfcurè fentiens,hæredem qui probabiliter ignorat conditionem fibi afferiptam,ooo effe in mora,fi implet,cùm primum poteft. Id quod dicit fing.Fran.Aret.vbi fuprà.

16 *Nec tempus inuentarij.* *Nec tempus productionis.* *Nec tẽpus officiorum.* *Nec tempus querelæ.*

¶Nec tempus conficiendi inueotarij:Nec tempus pręfioitum productioni inftrumentorum: Nec quoduis tempus quibuflibet officiis præftitutum ad expiratiooem officij : Nec tempus quetelæ,quod aduerfus teftamentum noftris legibus conceffum eft. Primum eoim probatur in l.vlti.§.finautem.C.de iure delibe.& confuluit Bald.confil.ccclxxxiij.quæritur an fignum, col.vlti.lib.1.& Barba.confi.viij.fcribitur præclarè,col.iij.lib.1. Secundum quoque, idem Bald. coofi.cliij.ponitur quòd quædam dona,col.vlti.lib.5.per d.l.quinquaginta,& d.l.annus,& d.l. genero,fuprà à oobis citatas.& præterea l. cùm fex,ff.de Aedil.edi.& cap.paftoralis, extrà de except.& cap.vt circa,de elect.lib.6. Tertium,quod eft de tempore officiis ftatuto,idem Bald. confi.ccccl vj.Scia origioe paterna,col.vlt.verfi.quintus articulus,lib.1.per not.à Bart.in d.l.genero,ff.de his qui not.iofam. Quartum,de tempore querelæ refpondit Philip.Deci.d.confil. cccccxxx.vifo puncto,col.ij.verfi.tertiò quæritur.

17 *Alia fimilia.*

¶Quibus adde & alia multa fimilia,latè congefta à Ro.d.confi.ccxxviij. pro plena,col.j.& ij. & Alex.coofi.xxxiiij.vifo themate,ad fi.lib.1.Bar.d.confi.viij.præclarè,col.iij.& iiij.lib.1.& cõfi. 50.eiufdem ioitij,col.iij.verfi.& fi quifpiam,lib.2.& Card.Alex.io c.1.§.vlt.tit.de prohib.feud. alie,per Lothar.& Fran.Cur.iuniore confi.viij.vifa ac diligenter coofiderata,per totum illud confi.& Pau.Parifi.coofi.xlv.fuit monitorium,col.iiij.num.27.& feq.lib.4. Sed ita vt noo omittas glo.io c.vlt.in verbo, menfium,extrà oe cleri,vel mona.& glo.io c.puella.xx.q.ij.

18 *De eadem re, an tempus currat ignorantibus.*

¶At contra fuprà dicta quòd fcilicet tempus ipfo iure currat ignoranti, videtur effe text.in l. vlti.& ibi Bald.circa medium,& Ang.C.de præfcri.long.temp.& in l.ficut. & ibi quoque Bal. col.j.& rurfum io l.omnes,C.de præfcrip.xxx.vel xl.an.& in l.vlt.C.de dol.vbi Bal.ex eo dicit contra illam Bar.fententiam,fcilicet currere tempus denuntiandis maleficiis,etiam occultis.quod & idem tenet ipfe Bald.in d.l.geoero. De quo & tu vide Pau.Caft.confi.xvij.poteftas,col.ij.verfi.fi verò dictas exceptiones,lib.1.Alex.aut alium ( quod magis credo ) in addit. Bart.in d.l.Labeo,ff.fi quis teft.lib.effe iuf.fuer.& Frao.Arc.in d.l.licet,C.de iure deli.& Barb. in addi.Bald.in l.captatorias,io fi.C.de tefta.mil.& latisfimè omnium Soci.d.confi.cviij.col.j. & iiij.fequentibus,lib.4.

19 *De eadem re.*

¶Et generaliter tempus ipfo iure currere igoorantibus, teouit etiam Cyn. poft Petr. à Bella Pert.in l.ij.in xij.q.C.de iure emphy.Bart.in l.j.§.fi quis autem,ff.de itine.actuque priua.Bald. in c.bo

in c.bonæ,col.iij.verſ.oo.contra ignorantes,extrà de poſtu.Pṛæla.& conſi.cccxxix.præmiſsis verbis, per totum illud conſi.maximè verò io fio.lib.5.Raph.in l.cùm filiusfamiliàs,§.io hac ſtipulatione,ff.de verbo.oblig.& conſi cxxiij.S.& P.ciues,in fi.Pau. Ca.conſi.cclvij.in cauſa quæ vertitur Parmæ,colum.iij.verſi.iiij.videtur,lib.2.Panor.in c.vigilanti, colum.j.extrà de præſcript.& conſi.xxxij.caſus contiogentia,libr.1.Corſet.& Auſrer.dec.Tholoſa.lxxvj. item fuit quæſitum,poteſt præſcribi.Mart.Laud.& Card.Alex.in c.j.§.porrò, col.j.titu.quali.olim feud alien.pot.

20 ¶Sed tu de hoc,an videlicet,& quaodo aliàs tẽpus currat ignorãtibus,néc ne, vide omnino, præter prædictos,Bal.Sal.& ampliſsimè Alex.& Iaſ.in l.quaodiu,C.qui admi.ad bono.poſſ. eundem Bal.in l.j.in xxiiij.opp.C.co.tit.& in d.l.genero,ff.de his qui not infa.& l.ſi partem, §.j.ff.quemad.ſer.amit.& conſi.cccxxix.præmiſsis verbis,lib.5.Petr.Ancha.in c.ſtatutum, col. ij.de præb.lib.6.Alex.cooſi.clxiij.viſo proceſſu,col.j.lib.1.Corne.conſi.c.cooſuluit dominus, col.j.lib.1.Soc.ſi is eſt (quod multi addubitant) in tract.ſal.regu.cccv.præſcriptio cõtra ignorantem.& Franc.Bal.in tract.Præſcript.in iij.parte iiij.partis princip.q.xxviij.& ſeq.vbi etiam tractat latè,an ignoraos reſtituatur.& latiſsimè Io.Igneum Præſidem ornatiſsimum, in l.iij. §.ſi cooditioni,quem legit cum l.qui poſthumos,ff.de Senatuſcon.Sylla. *De eadem re.*

21 ¶AT nonnulla,in hac materia tibi ſpeciatim annotanda, nolumus ſilentio præterire. Primum illud erit:Quòd cùm quis ipſo iure priuatur iure quopiam ob lapſum tẽporis, ounquam ei currit præſcriptio ignoranti:ſed tum demum,cùm ſciuerit,glo.eſt no.in c.quàm ſit, §.electus.in verbo,diſtulerit,& ibi Archi.Io.And.Domi.& Philip.Franc.de elect.libr.6. Et id admodum rationabile eſt,propter maius periculum,ſcilicet priuationis ipſo iure,ſi tempus ipſo quoque iure curreret. Nam & aliàs vbi inducitur priuatio ipſo iure,diſpoſitio reſtringenda eſt, vt videre licet apud Ioan.And.in c.odia,col.ij.verſ.io contrarium,& iterũ col.iij. & ibi quoque Albe.ff.de reg.iur.lib.6.& Bal.in l.de quibus,col xij.verſ.reſtat videre,ff.de pœ. cum aliis concord.à oobis collectis io repe.l.ſi vnquam,in verbo,reuertatur,nu.303.ſextum conſtitutio.& ex eo, quod in alio caſu tradit Io.Aod.in c.perpetuæ.& ibi Petr.Anch.Domi. & Philip.Fran.de elect.lib.6.cum aliis coocord.à nobis quoque coogeſtis in illa ead.glo.ou. 334.decimumſeptimum. *Ignoranti nũquàm currit tempus, cuius lapſus priuat ipſo iure.*

22 ¶SECVNDVM, quòd tempus vnius anni,aut aliud breuius ounquam currit ignoranti , vt voluit Bal.in c.porrò,in verbo,ex quo ſciuerit,per illum text.tit.quali.olim.feu.ali.pot.& in d.c.vlt.& ibi etiam Marti.Laud.& Card.Alex.tit.de prohib.feud.ali.per Lotha.& Iaſ.d.conſi. lxiiij.in cauſa caducitatis,col.iij.verſic.ſecundò requiritur,lib.3.Pro quo optimè facit, quod voluit glo.in §.vlt.Inſti.de perpet.& tempo actio.& ſequitur Bart.in rub.ff.de diuer.& tẽpo. præſcript.Ro.in d.l.j.§.occiſorum,ff.de Senatuſcon.Sylla.Io.à monte Sperel.in d. l.genero. Soci.qui id dicit ſing.d.conſi.cviij.ſuppoſito ſtatuto,col.j.libr.4. Et videtur quoque de hoc eſſe tex.optimus in d.c.Titius,tit.ſi de feud.fuer.contro.ibi,per annum ex quo ſciuit,de quo diximus ſuprà oume.13.nec tempus anni.& in alio loco,loquente etiam de tempore anni,in c.ij.in verbo,notitiam,& ibi Bal.extrà de eo qui mit.in poſſeſ.& in cap.nullus,& ibi glo.vlt. lv.diſt. Et nuncupatim in caſu noſtræ conſuetudinis tenuit Paul.Caſtr.conſil.cccl j. præfata reformatio,libr.2.& D.Boer.in conſuet.Biturig.hoc eodem titu.§.j.colum.iij.& deci.cxij.an tempus,col.j.Et facit quod tradit Ioan.Aod.in c.de ſeruorum, col.ij.in fio.extrà de ſer.non ordi.& in c.commiſſa,de elect.lib.6.de quo etiam diximus ſuprà numc.14.oec aliud.& quod ſcribit Bal.in c.j.§.vlt.col.ij.verſi.quæro,tit.de temp.milit. *Tempus unius anni,aut breuius, nũquàm currit ignoranti.*

23 ¶TERTIVM, quòd ſtatutum poteſt diſponere,vt vſucapio etiam ignorantes comprehendat,id eſt,vt tempus currat ignorantibus : vti hæc noſtra conſuetudo facit,per text.in l.quicunque,C.qui admit.quæ loquitur de tempore agnoſcendæ poſſeſsionis,& illũ text.ad hoc dicit ſing.& monet notandum Iaſon.Et id geoeraliter videtur voluiſſe Bal.in l.j.in princip. col.ij.verſ.item dicta conſtitutio.iunctis præcedeotibus,C.de cad.tollen.Et hoc haud dubiè verum eſt in caſu noſtræ conſuetudinis:nam cùm ea introduxerit retractum, qui aliàs non habebat locum,potuit illi limites & veluti compedes imponere,vt ſic, vel ſic cõpeteret, vel noo competeret ſiue ſcienti,ſiue ignoranti,arg.l.videamus,§.iurare,ff.de in lit.iurãd.& l.in commodato , §.ſicut,ff.com.cum ſimi. *Statutũ poteſt diſponere, ut tempus currat ignoranti.*

24 ¶{Et ita expreſsim in hac noſtra ſpecie voluit Aegid.Bellemc.in c.conſtitutus,col.xij.verſi. ſecuodò dico,de reſti.in integ.} Quamuis ſciam Compoſtel.fuiſſe in ſententia cootraria,in eam te, de referi.vt ſcilicet non poſsit fieri expreſsè per ſtatutum vel conſuetudioem, nec aliter per inferiorẽ à Papa vel Principe,vt tempus currat ignoranti.& eum ſequũtur Aoge. & Ioan.à Monte Sperello io d.l.genero,& Carol.Rui.cooſi.liij.couſiderato,colum.vlt.lib.5. {Et voluit etiam Roma.in l.is poteſt,col.ij.nu.5.ff.de acqui.hæred.vbi dicit, & hoc tenet Bal. in d.l.j:C.de cad.tol.per tex.in l.nulli.C.de epiſc.& cleric.}

25 ¶Sed priorem ſenteotiam adiuuat,quòd pleriſque placuit valere ſtatutum, ne liceat allegare ignorãtiam,Bar.io l.diuus,in fi.prio.ff.ad leg. Corn.de fal.Bald.in l.j.col.ij.verſi.ſed an valeat ſtatutum,ff.de legib.Imo.io l.de pupillo,§.nuotiationem,ff.de oper.no.nuotia.Panor.in cap. ad falſariorũ,in j.oo.per illũ tex.extrà de fal.Caro.Rui.conſi.lxxxvj.viſa accuſatione,col.iij. *De eodem.*

nu.8.lib.4.& Corse.qui id dicit sing.in suis sing.in verbo,igoorantia.Et tacitè censet Sal.in l. Senatus,C.de his qui sibi asscrib.& in l.ita nobis,C.de adulter.dum tradit,tale statutum esse intelligendum de ignoraotia crassa & iniusta.De quo etiam per Roma.in d.l.j.§.occisorum, ff.de Senatuscon.Sylla.& in l.is potest,& ibi Franc.Aret.col.vij.versi.& occasione , ff.de acq. hæred.& eundem Ro.in d.l.j.§.nuntiationem,& ibi etiam Alexan.io fi.ff.de oper.oo.nunt.& Ioan.Ana.io d.c.ad falsariorum.& Feli.ioc.cognoscentes,col.peo.versi.fallit quartò.extrà de consti.Nam & valet pactum,quo allegationi ignoraotiæ renuntiatur,l.qui iure , ff.de testa. mili.vbi Bald.dicit nullam l.esse,quæ id melius probet,& dicit esse menti tenẽdum.Si igitur pactum ignorantiam tollere potest,potest & statutum.

26 *Ignoranti currit tẽpus statutum in merum fauorem ipsius.*

¶QVARTVM illud est,quòd cùm statuitur aliquod tempus in merũ cuiuspiam fauorem, non etiam in odium negligentis:tunc id tempus indubitatè statim currit etiam igoorantì:vt probatur ex text.in cap statutum , & ibi glo.in verbo,numerandum,in princip.& ibi Domi, qui simpliciter transit cum ea,& expresius Philip.Fran.col.j.de præbend.lib.6.& Panor.qui eam gloss.dicit siogu.in cap.cùm esses , col.vlt.extrà de testa. Quod multum facit ad casum nostræ consuetudinis.Nam id tempus prorsus datum est in fauorem ipsius consangoinei, vt scilicet posit intra annum retrahere quod oullo pacto ei de Iure communi competebat. Nec id tempus appositum est in odium oegligeotiæ ipsius:ideò & illi ignorãti haud iniustè currit id tempus.Super hoc tamen vide Petr.Aoch.qui veluti io contrarium pungit in d.c. statutum , col.ij.versic.opponitur,dicitur hîc.

27 *Ignorãtia nũquam prodest ad consequendum lucrum.*

¶QVINTVM,quòd ignorantia nihil prodest,nec excusatur ad consequendum lucrum,sed tantũ ad damnũ vitandũ,l.si quis in graui,§.vtrùm,& ibi Bart.ff.de S.C.Sylla.Bart.in d.l.genero,ff.de his qui nor.infa.Bal.in l.vlt.C.de dolo.Petr.Anch.in d.c.statutũ, vbi suprà Steph. Fede.in tractatu de legũ interpretatione,parte ij.char.4.versi.statuto cauetur quòd syndicus. Alex.io l.si seruum,in prin.col.j.ff.de verb.oblig.vbi & in id citat alios tex.& glo.& cõsi.vij. attentis & pooderatis,col.vlt.paulò ante fin.lib.7.& Phil Deci.qui & in id quoque alios tex. & gloss.affert,io l.qui in alterius,col.ij.versic.secundù ista regula,& seq.ff.de reg.iur. Et bene etiam facit text.vltra eos io l.qui autem,§.si quid cum pupillo,versi.similique modo, ff.quæ in fraud.credi.cùm dicitur,nec videtur iniuria affici is qui ignorauit,cùm ei lucrum extorqueatur,noo damnũ infligatur.Et id quoque facit ad nostrũ retractum , in quo consanguineus tractat de lucro captando,non de damno vitando,vt latè diximus suprà eodem tit.§.j. gloss.x.in verbo,*dedans l'an* , nu.125.certum est,& seq.

28 *Ignorãtia adscita,siue affectata,nũquam prodest.*

¶SEXTVM,quòd in casibus in quibus non currit tempus ignoranti aut si currat,ei competit restitutio,intellligẽdum est,si modò ignorantia noo procedat ex facto,vel dolo illius,qui prætendit ignorantiam, per text.in l.j.§.j.versic.sed si id,ff.de actio.empt.vbi dicitur.Sed si id egit emptor,ne cognosceret aliquam seruiturẽ deberi,&c.Nam & aliàs ignorantia affectata, pro scientia habetur,l.qui cootra,ibi,errore oon affectato,C.de incest.nup.vbi Bald.no.eum haberi pro sciente,qui scire non vult.& etiã tex.in c.cùm inhibitio,§.si quis verò,ibi, affectatores ignorantiæ, extrà de cland.despon.& c.ij.ibi,affectata ignorantia,& ibi gl.quæ declarat quæ dicatur ea ignorantia,de tempo.ordi.lib.6.& gl.in c.ad falsariorum,in prin.extrà de cri. falsi.& gloss.in cap.vltim.§.vt autem,in verbo,scienter,de offic.delega.lib.6.& in clemeo.j.io verbo,scienter,in priocip.de consang.& affin.& Bal.in l.quicunque,colum.penul. versi.item facit,C.de ser.fugi.& Lucas pen.in l.generali,col.ij.C.de tabul.li.10.Mart.Laud.in c.j.§.vasallus post medium,& ibi quoque Card.Alex.colum.ij.tit.si de feu.fuer.contro. Et Aristoteles libro Ethicorum 3.cap.1. οὐ γὰρ ἡ ἐν τῇ προαιρέσει ἄγνοια αἰτία τοῦ ἀκουσίου, ἀλλὰ τῆς μοχθηρίας Quorum hæc sententia est, Ignorantiam , quam volens aliquis accersit noo excusare , sed esse nequitiam. Ideò paulò pòst subiungit , iudicem punire debere ignorantiam , cuius quis sibi causa fuit.

29 *Nec impedimentum affectatum. Nec metus. Nec absentia.*

¶Nam & videmus impedimentum adscitum & affectatum , siue cui impeditus ipse causam præstitit,non iuuare.l.ij.§.vlt.ff.si quis cau.& l.iij.§.subuenitur,ff.de senatusc.Sylla.(vbi seruis in aliquo loco clausis subuenitur,si domino auxilium non præstiterint,modò id data opera non accidisset,& ibi Ro.qui ad multa id trahit, vt apud eum videre poteris.& l.si seruus plurium.§.si quis aote.& quod ibi tradit Bald.post Iac.Aret.& Cy.ff.de leg.j.) & volueruot Spec.& Ioan.Andr.loquentes de citato,qui se procurauit detineri in vinculis,tiru.de cita.§.j. versi.item quòd curatus detentus.Nec metum,quem ipse sibi quis infert,l.si mulier,ff.quod met.cau.Nec absentiam quoque etiam reipub.causa affectatam,l.& qui data, ff.ex quib.caus. maio.& quod tradit Bald.in cap.ij.in fi.tit.de feud.sioe culp.non amit.& Zasius in §.rursus, colum.vij.versic.secundò fallit,Instit.de act.& Bal.loqueos de eo qui se procurauit vocari ad vnum quodpiã tribunal,vt se in alio excusaret,io l.si seruus plurium,§.si quis ante, in prin. per illum text.ff.de leg.j.quod & ante eum voluit Specul.quem non allegat,titu.de citati.§.j.

*Nec alia quæuis affectata. Nec titulus procuratus.*

versicu.item quòd vocatus. Nec alia quæuis affectata,vt longè latéque probat Feli.in capit. vlti.extrà de testib.Cui adde , quantùm ad id,quod dicit de titulo procurato Ioan.Andr.in addi.Specu.titu.de caus.pos.& propr.§.nuoc dicendum,versic.sed nunquid,Bal.in l.quoties, colum.ij.versicu.iuxta istam partem,C.de rei vendicatio.& in l.cogi.colum.ij. versicu.iuxta

hoc

hoc quærn, C.de peti.hæred.& in l.j.col.pen.versi.sed hîc dubitatur, C.si plures vna sentent. ¶Et hîc videre poteris Syluestrum Aldnbrandinum in §.item tria, in vij.nota.Institu.de excusat.tut.vbi multa ex hoc locn sumpsisse videtur.Sed nõ prætermiserim qund à Plutarcho scriptum est in Numa Pompilio: Quòd si Vestales casu in quenquam inciderint, cùm ad lethum ducitur, necare eum noo licuisse:verùm deierare virginem oportebat, se non vltrn, nec dedita opera & de industria, sed fortè obuiam factam.

30 ¶SEPTIMVM, è diuersn, in casibus, io quibus currit tempus ignoranti vel ipse ignnrans nnn restituitur, iotelligitur, nisi ignorantia prncedat ex doln, arte, vel facto aduersarij, scilicet eius ad cuius cõmndum ignnrans repellitur, vt qui huius ignoraotiæ teoebras atque caliginem oculis animoq; ipsius ignnrantis nffuderit, id est, ita negotium texit, ita callidè struxit, en artificin cnmposuit, vt omoinn non pnsset, aut certè vix pnsset venire in notitiam illius: tunc enim illi subuenitur, vt in simili voluit Carnl.Mnlend.in cnnsuetud.Paris.titu.j. §.xiij. glo.xij.nu.6.per tex.io l.cùm prnpnnas, C.de oauti.fœno.& l.qui officij, §.vlt.ff.de contrah. empt. Ad quod etiam vide quæ in simili qunque diximus suprà end.tit.§.j.glnss.x.in verbo, *dedans l'an*, ou.56.sed & hoc quoque.Sed illis omnibus adde nptimum text.iu l.j.§.si reus, ff. de eo per quem fact.erit.& in l.vlt.§.sed & si stipulator, eod.tit.& qund vnluit Spec. per ens text.& alins, io tit.de citati.§.j.versi.item excipitur quòd actor.

*Ignoranti per factum uel dolum aduersarij, nunquam currit tēpus.*

31 ¶Adde item alium textum optimũ in l.qui cum tutoribus, §.qui per fallaciam, ff.de transact. vbi qui per fallaciam alterius ignnrans veritatẽ transigit, nnn tam paciscitur quàm decipitur. Nam & hîc simili modn possumus dicere hunc ignorantem nnn tam ignorare, non tam negligere, onn tam cessare, quàm decipi facto aduersarij.Sed & vide qund in hanc propemndum sententiam scribit Bald.in l.quæsitum, versi.sed aduerte, ff.quando actio.de pecu. est annal.Ex quibus & illud pnsset dici in casu nnstræ cõsuetudinis, si emptor hanc ignorantiã consanguinen veluti nbtruserit, admittu ipsum cõsanguineum aut simpliciter, aut certè per restitutinnem in integrum.

*Consanguineo ignoranti per factum emptoris, non currit tempus.*

32 ¶Idemq; si cõtractus veoditionis fuerit simulatus aut fraudulentus, ita scilicet depictus, vt licet ita vt scriptus est, venerit ad notitiã cnnsanguinei, nno tamen ita vt verè gestus est: non tunc consanguinei, etiam post tempus retractui prestitutum, admittẽtur ad retractũ: vt nuncupatim multisq; ac magnis rationibus voluit Arnol.Ferro.vir certè multis nominibus cõmendabilis in coosue.Burdig.hoc tit.*de retraict*, §.xv.cnl.ij.versi.sed si in specie.Nam vt id illi quoque addas, hæc coosanguinei ignnrantia, fraude ac doln emptoris illi veluti obtrusa est. Et bene faciunt, quæ dicam infrà io §.seq.glos.ij.nu.30.pnrrò si teneas, & quinque seq.

*Nec cùm contractus est simulatus.*

33 ¶Sed hîc in dubiũ vncatur, quid si huiusmodi ignorantia nnn ex doln, simulatinne, fraude, aut calliditate emptnris, sed cuiuspiã alterius procesit ad cõsanguineum, & interim tempus retractus lapsum est: an tunc erit illi succurrendum? Et certè qunsdam tex.habemus tractantes quid agendũ est, cùm dnlus noo cnotrahentium, sed alterius inciderit in contractũ, aut alium actũ, quns tibi congesimus suprà eo.tit.§.xxiiij.gl.j.nu.8.mndò, inter quos vnũ comperies, io l.vlt.in prin.io versi.planè, ff.de eo per quem fact.erit, quem Bald.in sua Margarita, in verbn, præscriptin, versicu.præscriptio si dolo, dicit sing.ad hnc, quòd si præscriptin dnlo tertij sit cnmpleta, & is tertins snluendn nnn sit, restituitur actio, quæ prescripta est aduersus ipsum præscribentem, etiam si ipse non fuerit in dolo.qund tu diligenter nota.

*Quid si ignorantia, facto aut dolo tertij, consanguineo illata est.*

34 ¶OCTAVVM, quòd io casibus, in quibus ignorantia prodest, vt ei non currat tempus aut restituatur, intelligendũ est, si mndò onn snlùm nno affectata fuerit, de qun iam diximus, sed etiam sit verisimilis, iusta, prnbabilis noo crassa, oon supina, vt expresse vnluit Bal.in c. licet, col.j.extrà de supplen.negl.Præla.& Imn.in c.vlt.charta autepen.versi.sed hîc est aduertendum, extrà de præscript.& Rn.d.consi.cxxvij.ad fi.vbi ex hnc dicit, non esse restituendũ, quempiam nb ignnrantiam eius rei, cuius fama erat publica.& cnnsi.cccxl.circa primum, in fi.vbi dicit huiusmndi ignorantiam habere vim scientiæ, per quædã iura ibi allegata.& Fran. Are.in d.l.licet, C.de iure delib.& consi.xv.reuerendisime pater, in fi.vbi de eo lnquitur, qui habebat instrumentum rei, quam se dicit ignnrasse, & Felio.io d.c.vigilanti, cnl.ij.de præscri. Philipp.Deci.in l.ij.cnl.ij.C.qui admit.& d.cnnsil.cclxvij.io fin.& iterum cnnsil.cclxxij. viso prncessu, etiam in fi.& consi.ccccxxxvj.visa instructione, cnl.ij.oum.9, & consi.cccclxiiij. in causa magnificorũ, in fi.& Lud.Gozad.consi.viij.in hac causa, col.vlt.& consi.lxviij. videtur, col.iiij.nume.14.Et bene facit, quod scribit Alex.cnnsi.clxiij.viso prncessu, libr.2.& d.coosil. cxvj.cnl.j.libr.5.dum nmnioo se fundat in prnbabili ignorantia, & bonus text.in c.j.§.vlti.ad fin.ibi, iusta ignnrantia, tit.si de inue.inter do.& vasal.lis nri.

*Ignorantia tũ demum impedit cursum tẽporis si sit iusta, uerisimilis & probabilis.*

35 ¶Et illud quidem generale est & perpetuum, vt huiuscemodi ignnrãtia crassa & supina, pro scientia habeatur, etiã in pœnalibus & statutis, ex sententia glns.no.in cle.j.in verbo, scienter, de cnnsaog.& affin.& alterius gln.in c.j.§.similiter, in verbo scieos, titu.quib.mnd.feud.amit. Bal.in ipso c.j.col.vlt.versi.quærn quid de eo, & ibi etiam Card.Alex.in §.item si fidelis, cnl. etiam vlt.versi.quærn si vasallus.& idem Cardi.in c.vasallus, cnl.ij.tit.si de feud.fuer.contrn. inter dn.& agna.Et optimè facit tex.in l.& si cnnseosum, §.ignoraotia, qui est j.ff.de cnntrah. empt.& in l.nec supina, ff.de iuris & facti igno.glo.in c.j.in verbo, vltra annum, & ibi Bald.in versi.

*Ignorãtia crassa, & supina, pro sciẽtia habetur etiam in pœnalibus, & statutis.*

versi.nisi iuxta,col.ij.& ibi quoque Marti.Laud.Iacob.Alua.& alij tit.quo temp.mil.& glos. in c.innotuit,in verbo ignorantiam,extrà de elect.Et vidè text.qui huiusmodi ignorantiam dissolutam eleganter appellat,in l.cùm sex,ff.de Aedil.edict.

36 *Ignorans, cui tempus currit an restituatur.*

¶NONVM, & postremum quòd in casibus,in quibus tempus currit ignoranti,is tamen restituitur ex clausula generali,Si qua mihi iusta causa videbitur,gl.in l.si partem,§.si per fundum,ff.quemadmo ser.amit.& in l.si sic,in verbo,vna seruitus est.& ibi Paul.Castr.qui dicit perpetuò menti tenendũ,ff.eod.tit.& in l.ij.in glo.vlt.& ibi Cy.Bar.Bal.Sal.& alij , C.de iure emph.vbi Ias.char.17.versi.pro confirmatione accedat,dicit id ita seruari,& gloss.in l.cùm filiusfa.§.in hac stipulatione,& ibi Dy.Bart.Bal.qui eam dicit sing.Imo.Pau.Castr.Alex.Soci. latissimè & propè omnes,ff.de verb.oblig.& in l.j.ad fi.C.de patri.pote.Spec.ót.de præscript. §.j.versi.pone vasallus.& rursus tit.de locat.nunc aliqua,versi.xviij.Dyn.in cap. cùm quis in ius,de reg.iur.lib.6.Bart.Ang.Alex.& alij in d.l.j.§.si quis autem,per illum text.cum glo.ff.de itinere actuque priua.Bar.in l.ab hostibus,§.sed quod simpliciter,ff.ex quib.caus.maio.dum allegat no.in d.l.cùm filiusfamilias.idem Bart.in l.Aemilius,col.ij.& ibi etiam Bald.ff.de minor.& in l.ad diem,ff.de verb.oblig.Bal.in l.vlt.in fi.C.si pend.appellat.mors inter.& in l.vlt. C.si aduer.vend.pig.Ang.in l.Labeo,quæ est vlt.ff.si quis testa.lib.esse ius fuer.& in l.si insulam,in vj.fallen.regulæ negatiuæ.& ibi Imo.in viij.fallen.ff.de verbo.obli.idem Ang.in l.sed & si in conditione,§.seruus alienus,ff.de hæred.instit.& in l.Pantonius.& ibi quoque Imo. Ro.& Pau.Cast.ff.de acquir.hæred. Pau.Eleaz.Zeozel.& Cardin.Floren.in cle.j.de in integ. resti.Petr.Anch.& Imo.in c.potuit,extrà de loca.idem Petr.Anchar.consi.clxxiiij. dominus Lazarus,in ij.dubio.& iterum consi.cccxciij.viso diligenter,ante fin.Anto.consi.xxv.ad primum,col.penult.& consi.xlv.domina Orabilis,colum.vlt.& consi.lxxij.visis ante fi.Imol.in cap. penult.de dona.Raph.Fulg.consi.lxiiij.Franciscus,ad fi.& d.consi.cxxiij.in fin.& consil. ccxiiij.Titius,colum.vlt.& consi.ccxxxiij.dominus,col.penult.versicu.nouissimè Panormit. in cap.j.colum.vlt.de præscript.vbi id dicit sing.& in c.cùm non liceat, colum.v.versic.circa istam partem,eod.tit.& in c.si de terra.in fi.de priuil.& consi.xxxiij.quidam,lib.j.Roma.in l. qui vniuersas,§.vlt.ff.de acquir.hęred.& in repe.l.si verò,§.de viro,in lj.fal.ff.solu.matrim. & consi.cxxvij.posito,ad fi.& consi.cccclxxvij.in casu,ante fi.Pau.Castren.consi.cclxxix.super primo,col.ij.in ij.dubio.lib.1.& consi.ccxcviij.quòd dictus,col.ij.eod.lib.1.& consi.cccxj.circa in fi.eod.lib.1.Ang.Are.in §.rursus,in fi.Inst.de actio.vbi & id dicit sing.& in §.si quis agens, col.antepen.versi.potest etiam,eod.tit.Alex.latè consi.lxxi.videretur,libr.1.& consi.iiij.similis initij,col.antepe.versi.vnde licet,lib.2.& consi.xiiij.viso,colum.iij.versic.& dato,eod.libr.2.& consi.lxxxix.viso puncto,col.iij.eo.lib.2.& consi.viij.visis subtilissimis,col.vlt.versi.prætereà aduersus,lib.3.& consi.lxiij.stantibus,col.iij.versi.& licet,lib.4.& consi.iij.ex his, circa fi.lib.5. quod repetitur consi.xj.lib.6.& idem Alex.consi.xlv.in causa,col.ij.versi.modò ad propositum,eod.lib.5.& consi.lj.videretur,col.pen.versi.posset etiam,eod.lib.5.& consi.lxxxiij.reuocatur,eod.lib.5.& consi.xl.viso,col.ij.lib.6.& consi.lxxvj.in causa,col.vlt.versi.tertiò principaliter,lib.7.Franc.Aret.qui & id dicit singu.in l.licet , C.de iure delibe.Bald.à Bart.in tractatu dotium,in ij.parte xj.partis princ.char.17.ante xvj.differentiam.Cæpol.in tractat.seruitutum vrb.præd.titu.xxiij. col.iij.Calca.consi.xxvj.prima,col.vlt.& consi.lxxiiij.quòd dictis, col.xij. vers.sed ad fortificationem.Barb.consi.viij.scribitur,col.iij.versic.venio nunc ad secundum, lib.1.& consi.sequent.supremi,col.iij.eod.lib.1.& consi.xlvj.scripsit,col.vij.vers.prætereà facit, lib.2.& consi.l.præclarè,col.iij.eod.lib.2.Corne.consi.xxij.in hac,col.pen.versic.respondetur, lib.1.& consi.c.consuluit,eod.lib.1.& consi.clxiiij.me subscripsi,in princip.libr.2.& consi.seq. circa,colum.vj.versi.& propter hoc.& consi.ccxix.ex duplici,col.vj.versicu.circa quam, eod. lib.2.& consi.clxviij.in hac,col.penul.versic.cùm ergo,libr.3.& consi.clxxxiiij.super hac,col. vlt.vers.si autem ignorauit,eod.libr.3.& consi.cxcv.circa, col.vlt.versicu.denuntiandum est, eod.lib.3.Guid.Pap.consi.lxxxvij.attendant,col.vlt.Philip.Deci.consi.cxxxvij.consilium, in iij.eodemque vlt.dub.& consi.cclxvij.non excidit,colum.vlt.Franc.Balb.in tracta.Præscript. in xxix.q.iiij.partis,iiij.item partis princ.Hippo.Marsil.in l.qui ignorans,col.ij.ff.de falsis, & consi.xcix.largiri,col.iiij.versic.quiniaio.

37 *Quid autē in præscriptione longißimi tēporis.*

¶Et id quoque ex multorum sententia procedit non solùm in præscriptione longi temporis,sed & (quod maximè te scire volui) longissimi,xxx.vel xl.anno. Quod & nonnulli eorum,quos suprà citauimus,adstruunt.& prætereà glo.in l.sicut.in verbo,militia,& ibi Ray. Forli.C.de præscript.xxx.vel xl.ann.Ang.in d.l.annus,ff.de calum.& cõsi.cxcvj.ex themate, ad fi.Imo.in repet.cap.vlt.charta antep.versi.sed hîc est aduertendum,extrà de præscriptio. Panor.in c.vigilanti,colum.vlt.& ibi Fel.col.j.eod.tit.vbi loquuntur in casu illius cap.quod loquitur de præscriptione xxx.vel xl.anno.Roma.consi.cxxiij.primum dubium,col.penult. versi.vltimò dici potest:& consi.cxlix.conclusionem,in fin.vbi id dicit singu.& consi.clxvj. viso,col.pen.versi.secundò quia ex generali.Pau.Castr.consi.clxxxj.notandum est, colum.j. versi.secundo loco,lib.2.& consi.ccccxxxix.ad euidentiam,col.j.eod.lib.2. Rapha.Co.consi. cxlvij.domina, col.vlt.& latissimè Alex.consi.vij.videretur per totum.lib.j.& consi.lxxxiiij. in causa vertente,colum.ij.versi.tertiò quia dicimus.eodem lib.1.& consi.clxix.viso , colum.

penult.

penul.versi.quod autem, & iterum versic.non obst.quòd aduersus eod libr.2. & consi.lxiij. stantibus,col.iiij.versiculo,plus dico,libr.4.quod repetitur consi.xxxix.libr.6.& idem Alex. consi.cxvj.perspectis,colum.j.in fi.lib.v.vbi & hanc dicit esse communem opinionem,à qua in iudicando non est discedendum.& consi.lxxvij.viso processu,col.ij.versi.& posito,libr.6. vbi & hanc dicit communem.& consi.cl.viso themate,col.ij.lib.7.Soc.consi.lxxxvj.in causa communitatis,in fine lib.1.vbi hanc quoque dicit communem,quod consilium repetitū est, consi.clxvj.lib.2.idem Socin.consi.80.in quæstione,col.vlt.lib.3.vbi item dicit communem, etiam in præscriptione xl.ann.& consi.cvj.libenti,col.ij.eod.libr.3.& consil.lxvj.viso,col.vlt. libro 4.Iason qui id dicit singu.consi.cxviij.contrà,in fin.lib.4.Carol.Rui.loquens etiam in prælcript.xl.ann.consi.cxl.viso,colum.vlt.nume.17.libro 2.Matth.Afflict. deci.Neap.xxxvij. quædam Altruda:vbi ita dicit fuisse decisum in sacro (quod appellat) consi.Neapolitano.& iterum decisio.cccxxix.dicta, per totum, vbi & alios multos allegat. & in constitut.Siciliæ incip.consuetudinem,colum.penul.versicu.an autem ignorantia Stepha.Bertran.consi.xxxj. quamuis.col.j.versi.ad tertium, libr.3.& consi.xv.ex themate,col.xj.in vj.dubio.libr.4.vbi & hanc dicit communem,& consilio xlij.viso, colum.vj.versicu.prætereà nec etiam, libro 4. Philip.Deci.consi.xxxvj.cuius superscriptio est,exemplum iustrumenti,col.vlt.Alciat.lib.de verbo.significatione,char.vlti.

38 ¶Contrarium tamē iu hac præscriptione longissimi temporis xxx.vel xl.anno.tenuit Ang. sibi contrarius,in d.l.sicut,ad fin.C.de præscript.xxx.vel xl.anno.in quibusdam lect.& Petr. Anch.consi.clxx.principaliter,per totum.Alex.sibi item contrarius in l.iij.§.Labeo,in fi.ff.de acquir.posses.vbi loquitur de præscriptione xl.anno.& tamen quodammodo nutat: sed asseuerantius firmat consi.clj.viso themate,in fin.lib.2.& consi.clxiij.viso processu,colum.vlti. versic.secundò non deberet,eod.lib.2.Franc.Aret.in l.qui vniuersas, §.vlt.col.ij.ff.de acquir. poss.& consi.ciij.breuitas,col.j.& ij.vbi tamē distinguit inter præscriptionē xxx. vel xl.anno. vt scilicet aduersus præscrip.xxx.ann.detur restitutio,non autem aduersus xl.Soci.sibi quoque contrarius in d.l.cùm filiusfamiliàs,§.in hac stipulatione,col.iiij.versi.& hoc postremò, cum multis seq.vsq; ad fi.illius §.ff.de verb.oblig.vbi hanc rem latissimè omnium tractat.& consi.clxiiij.visa bulla,in fi.lib.2.& consi.cxciiij.subtiliter,col.iiij.versi.quartò ista opi.eodem lib.2.vbi dicit,quòd licet id sit dubium in præscrip.xxx.anno.nullū tamen est in 40.& cōsil. ccxcix.capio,col.vlt.versi.prætereà præscriptio,eod.lib.2.Barb.consi.xlj.illud afferam,col.xij. nume.17.& seq.lib.1.Franc.Curt.senior.consi.lxxxiij.eodemq; penul.Deus pius,col.iij.versi. attamen in casu.Ias.consi.ccix.vera,col.penul.versicu.non obst.etiam illud.lib.2.vbi & illam facit differentiam xxx.& xl. anno.Philip.Deci.qui eandem distinctionem facit consil.xxix. cuius superscriptio est,an detur restitutio:quem omnino vide, hanc quoque rem latissimè tractantem.& consi.ccclxxv.iuridicum,col.ij.vers.& vlterius,vbi hāc dicit esse communem. & consi..ccccliij.quod suprà,in prin.Ant.Rube.qui similiter distinguit consi.xij.visis col.vj. versic.præmissis,& consi.lvj.circa dubitationes,col.ij.& consi.xcvij.circa, per totum.Stepha. Bertrand.ita quoque distinguens cons.cxxxix.cùm supponatur.per totum,lib.2.Lud.Goza. consi.viij.in hac causa,col.vlt.loquens tantùm in præscriptione xl.anno.& iterum consi.lvj. circa primum,col.iij.nu.11.vbi hanc dicit esse cōmunem opi.& Igneus in l.iij.§.si cōditioni, quem legit cum l.qui posthumos,nu.126.ff.de S.C.Sylla. *De eadem re.*

39 ¶Quæ senteutia his rationibus adiuuatur.Nam tex.in d.l.sicut,dicit,quòd absentia non defendit aduersus eam præscriptionem longissimi temporis.Deinde text.in l.omnes,eod.titu. dicit talem præscriptionem præbere plenissimam munitionē siue securitatem:quam dictionem expendit Sal.in d.l.sicut,col.j.dum dicit,pondera,plenissimā in superlatiuo:quod ponit rem in termino,vltra quem non est progressus.Hæc ille. Cæterum dicitur Plenissima securitas,quando non potest peti restitutio in integrum,vt not.glo.in l.aut Prætor,§.permittitur, in verbo,imputandum,ff.de minori.Sicuti & Plenissima liberatio, quando de nullo obstaculo potest quæstio refricari.l.j.& ij.iuncta glo.& ibi Bal.C.si aduer.solu.& Ang.consi.cclvj. Guido,col.iij. Quin securitas simpliciter ea dicitur,quæ nullo modo expugnari potest, vt dicit Bal.in d.l.j.in fi.C.si aduer soln. *De eadem re.* *Plenißima securitas.* *Plenißima liberatio.* *Securitas.*

40 ¶Prætereà dicitur in l.vlt.C.de fund.patri.libr.11.quòd qni fundum patrimonialem xl.annis possederit,nullā actionem,aut molestiam,aut inquietudinem formidare debet.Molestia autem infertur,cùm quis iudicialiter vexatur,§.j.in verbo,molestus in, Auth.de fideius.& l.j.& ibi Bal.C.de nundi.Pau.Ca.consi.cciiij.præsupposito,col.ij.libr.1.Sed & illa dictio,actionem, simpliciter prolata comprehendit officium iudicis, quod competit ad restitutionē in integrū,l.actionis verbo,& ibi glo.ff.de verb.sign.& l.pecuniæ verbum,in fi.eod.tit.& l. actionis verbum,ff.de act.& obli.& l.quòd si minor,§.vlt.ff.de minor.Bar.Bal.& alij in l.j.ff.de iurisd. omn.iud.cum simi.nam & omne remedium comprehendit,l.eleganter,in princip.& ibi Bal. in j.nota.ff.de dol.mal.Sublata igitur per d.l.vltim.omni actione,censetur sublata & in integrum restitutio,& quoduis aliud remediū.Cui adde text.in c.ad aures,in fi.extrà de præscr. vbi præscriptio xl.anno.omnem prorsus actionem excludit.& text.in ca.volumns,xvj.q.iiij. cùm dicitur,sed quietem eorum incōcussam omnibus modis procurare:& in l.j.C.si aduer. vend. *De eadem re.* *Molestia.* *Actio comprehendit officiū iudicis.*

vend. vbi verbũ controuersiæ, quod non longè distat à verbo, molestiæ, inquietis siue inquietudinis, quibus vtitur d.l.vlt. compræhendit etiam restitutiõnem in integrum, vt qui promiserit nullam se controuersiam moturum, non posit in integrum restitui, vt ibi probatur.

41 *Officium iudicis tollitur per triginta annos.*

¶Et quòd per xxx. annos tollatur officium quoque iudicis, quod vt diximus competit ad restitutionem in integrum, tenet glo. in d.l. sicut, in verbo persecutione, & ibi Bar. in princip. Bald. qui eam dicit singu. Sal. & Ang. C. de præscript. xxx. vel xl. anno. & alia glo. in l. querela, in glo. j. C. de fal. Oldra. consi. clvj. primùm. in vlt. dubio, Bar. qui limitat, in l. Prætor ait, §. vlt. & ibi quoque Imo. Roma. & latè Iason, ff. de oper. no nunti. idem Barto. in l. si societatem, §. arbitrorum, col. iiij. versi. quæro infrà, ff. pro socio. Bald. in l. ij. col. ij. versi. modo quærò, C. de excep. rei iudi. vbi & illam priorẽ glo. dicit singu. & in l. vlt. col. vj. versi. quæro vsque ad quod tempus, C. de contrah. empt. & in l. data, col. antepen. versi. sed quid si bannitus, C. qui accus. poss. & in cap. quitauallis, col. iij. versi. quæro igitur infrà, & iterum col. vlt. versi. & not. quòd sicut, extrà de iureiurand. & consi. cxlij. dominantibus, post medium, libro 1. & consi. cccxxij. vtrùm post xxx. annos, eod. libr. j. & consi. cccxxv. dubitatur, in prin. eod. lib. 1. & consi. cccxlij. super eo quod quæritur, colum. vlt. eod. lib. 1. & consi. ccccx. primò videndum est, circa med. lib. 4. & consi. clxxxix. punctus, quæritur si filia, libro 5. Anto. consi. xxvj. ad primum, col. iij. in ij. dubio. Ioan. Plat. in l. qui grauatos, in ij. notab. C. de censib. & censit. libr. xj. Corne. consil. ccxliiij. in hac, col. ij. lib. 4. Matthæ. Afflict. deci. Neapol. cclxv. magnifici, ad fin. Philip. Deci. consi. cclxvij. non excidit, colum. iij. versicu. venio igitur. & consi. cclxxij. viso processu, col. v. versicu. & hoc procedit.

42 *In integrũ restitutio nõ tollitur, per ea uerba generalia.*

¶Nisi ad omnia hæc respondeas, per huiusmodi verba generalia (non inquietari, non molestari, controuersiam non moueri) & similia, non tolli speciale priuilegium restitutionis in integrum, ex sententia glo. in c. coram, extrà de in integ. restit. quam ita intelligunt & dicunt not. Franc. Aret. consi. ciij. breuitas, col. ij. versi. venio nunc ad secundum, & consi. clxj. in præsenti, col. ij. versi. confirmatur ista responsio, & Soci. consi. cliij. quod est primum ij. libr. incip. pulchra, col. x. vers. confirmatur ista responsio, additq; vterque rationem: quia per leges generales non videtur auferri priuilegiũ speciale in iure cõcessum. l. Decurionibus, & ibi Bart. C. de Silenti. lib. 11. & Bal. in j. consti. C. & in c. j. in fi. tit. quo temp. mil. cum alijs multis cõcor. à me traditis suprà eo. §. j. in verbo, *ou aequipollent à vente*, quæ est glo. xiiij. nu. 140. & id quidẽ & suprà tit. omnium huius volu. xix. qui est *de prescriptions*, §. j. glo. x. in verbo. *ou autres personnes priuilegiées.* post prin. Ego tamen eam glo. in d.c. coram, reperire non potui, vixque ei sententiæ accederem, quãdo facilius tollatur remedium, quòd iure speciali cõpetit, cuiusmodi est restitutio in integrum, quàm quod de iure cõmuni, vt actiones ordinariæ, l. eius milins, §. j. & ibi Doct. ff. de mili. test. cum simi. Nec etiam per hanc responsionẽ tollitur, quod suprà diximus de actione & officio iudicis.

43 *Qui negant ignorantiam restitui, etiam in præscriptione longi temporis.*

¶Quid, quòd sunt, qui etiam in præscriptione longi tempòris negant ignorantẽ simpliciter restitui, sed tum demum tantùm si ignorantia procedat ex alia iusta causa: & inter hos Bald. in l. j. in xxiiij. oppo. C. qui admit. per text. in l. vlt. C. de præsc. long. temp. cùm dicitur, Nulla scientia, vel ignorautia expectanda. Et sequitur Petr. Anch. d. consi. clxx. col. ij. vbi dicit, quòd si ea l. intelligatur, vt ipso iure currat tempus ignoranti, sed posit restitui, esset imponere legem verbis. Ponderatque etiam, quod in d.l. post ea verba suprà adducta, sequitur in hunc modum, Ne altera dubitationis inextricabilis oriatur occasio, &c. Nam si admitteretur restitutio in integrũ, semper esset dubitatio inextricabilis, essentq; perpetuò dominia in incerto, contra l. bono publico, ff. de vsucap. Sed & hanc partem sequitur Raph. Fulgo. in d.l. cùm filiusfa. §. in hac stipulatione. ff. de verb. obliga. Alex. d. cõsi. clxiij. viso processu, col. j. lib. 2. Barb. consi. xlj. illud afferam, col. xij. versic. item posito, libr. 3. & Franc. Curt. senior d. consi. lxxxiij. Deus, col. iij. versi. & si fortè.

44 *An quadriennij tempus, quod datur ad restitutionem, currat ignoranti. Et an ignorãs cõtra illud restituatur.*

¶Sed cõmuniter hæc opi. reücitur, adeoq; prior recipitur, vt si post completã præscriptionem temporis: transierit quadrienniũ, quod datur petendę restitutioni, ex l. vlt. C. de temp. in inte. rest. & c. j. extrà de in integ. resti. lib. 6. tamẽ si is, contra quem præscriptũ est, habuerit probabilem causam ignorantiæ illius quadriennij, adhuc restituitur, etiam si fluxerit tempus cẽtum annorum. Nec enim illud tempus quadriennij currit, nisi à tempore sciẽtiæ, per d.l. vlt. Et ita nuncupatim voluit Bal. qui dicit menti tenendũ, in d.l. falsam, C. si ex fals. allega. & idem Bal. tamen sine mentione centũ anno. consi. ccxxxv. Barptolemæus, lib. 1. Card. Flor. post Zenzel. & Ioan. Ligna. in cle. j. in xxv. q. de restit. in inte. Pau. Cast. in l. vlt. C. de dol. mal. Panot. qui ad hoc multa allegat, in c. j. in fi. de præscr. & consi. xxxij. casus cõtingentia, col. vlt. lib. 1. Alex sibi contrarius, d. consi. lxxj. col. vlt. vers. nec obst. quod lapsum, lib. 1. vbi & illud de centum annis tradit. & d. consi. lxxxiiij. col. ij. eo. lib. 1. & d. consi. iiij. col. vlt. versi. nec obst. si diceretur, lib. 2. & consi. lxxxix. viso puncto, col. iiij. versic. & tempus petendi. eod. libr. 2. & d. consi. clxix. ad fin. lib. 3. vbi etiam loquitur de centum annis, & consi. lxix. in causa & lite, col. ij. versi. vnũ tamen rememoror, libr. 3. vbi & illud tenet de centum annis, cùm allegat Bald. vbi suprà, & dicit prætereà id tempus nunquam currere. & idem Alexan. consi. j. ponderatis, colum. iiij. libro 4. & consi. xxxix. stantibus, colum. v. versic. nec obst. si diceretur, eodem libro 4. quod repetitur

consi.

consi.lxiij.lib.6.idem & Alex.d.consi.cxvj.lib.5.& d.consi.cl.col.ij.versic.ooo obst.si diceretur, lib.7.& consi.ccvij.domine Alexander,col.vlt.eod.lib.7.Coroe.d.consi.xxij.cnl.pen.lib.1.& d. consi.clxiiij.circa medium,lib.2.& d.consi.clxv.cnl.vj.eo.lib.2. vbi tamen non admittit qund dictum est de centum annis.& d.consi.ccxix.col.vij.versicu.nec nbst.si dicatur,lib.2.& coosil. lxxxvij.circa primum,cnl.j.versi.& quòd noo præsumatur,lib.3.& d.consil.cclxiiij.videtur in hac,col.ij.versi.his tamen nno obst.lib.4.vbi hæc ita intelligit,vt licèt quadriennium nõ currat ignoranti, tamen aduersus ius petendi restitutionem præscribatur spatio xxx.vel xl.ann. per d.l.sicut,in d.verbo,persecutione, quo nfficium iudicis continetur, vt etiam suprà diximus.Sncin.consi.lxxx.in quæstiooe,col.vlti.lib.3.Iasoo in auth.quas actiones.col.penul.C.de sacrosan.eccle.& in §.rursus,oum.74.Instit.de act.vbi tamen dubitat an illud verum sit,sed si verum sit(inquit)est io actu practico notabilissimum.Fran.Balb.qui & illud dicit de centum anois,in tracta.Præscriptionum,io xxix.q.prin.iij.partis,iiij.item partis princip.nu.99. & iterum in ij.casu j.partis vj.eiusdemq; vlti.partis prio.in fin.Catel.Cotta, qui idem quoque tradit,& sing.dicit memor.incip.restitutionis,& iterum memo.incip.tempus restitutionis.Steph. Bertran.d.consi.cccj.lib.3.vbi & illud dicit de centum annis,Philip.Deci.d.cnnsi.xxxvj.vbi & illnd quoque affirmat:& consi.ccccxxxvj.visa instructione,col.ij.num.9.Gerar.à Petra,singu. xviij.nnta diligenter,cnlum.peoul.versic.sed voum perpetuò:vbi & id singu.dicit.& Hippol. Marsil.qui & illud de centum anois asserit, d.consil.xviij.cnl.v.& consil.lxxxvij.io præsenti, cnl.ij.& in d.l.qui ignorãs,col.ij.versi.& vltra prædicta,ff.de fals.& in l.qui falsam,cnl.xij.vers. item vltra præmissa,eod.tit.& sing.dlxxij. multa & quàm plurima. & Ioao.Crot.in repet.l.filiusfam.§.diui,char.in.col.iiij.versi. sexta & vltima sit conclusio,ff.de legat.j. Sed id vix apud nos reciperetur,& optimn iure:nullus enim omnino certus & securus esse posset rerum suarum,vel optimæ fidei possessor.

45 ¶Porrò quantùm ad casum nostræ consuetudinis ( vt taodem ad eum redeamus ex longis illis diuerticulis, si ea diuerticula dicenda sunt) eo iure vtimur,vt nnn admittatur restiturin io integrum prætextu ignorantiæ. Idque optima ratione:tum ob id,qund scriptum est à Bal. in d.l.j.in xxiiij.nppn.C.qui admit. quòd vbi lex vel statutũ facit mentinnem de his, quibus conceditur restitutio de iure communi , eis tunc non conceditur,cum simil. à me adductis, suprà eod.§.gln.ij.in verbn, *mincurs*,num.6.nam & io simili. Tum quòd consanguineus venieos ad retractum, certat de lucrn captandn non de damno vitandn:ideoq; eius ignorantia sibi prndesse non pnrest,per l.si quis in graui,§.vtrùm,& ibi Bar.ff.de S.C.Sylla.cum cnncnr. à nnbis qunque adductis suprà,hac eadem glo.num.26.quintum qund ignnrantia. Tum denique,quòd minor in hoc casu oon restituitur,vt latè diximus & probauimus suprà in ead. gloss.in verbo,*minors*, nu.4.igitur, & multis seq. Ex quo & illud coofestim cnnsequitur nec ignnrantem quoque restitui. *An ignorans restituatur ad retractum.*

46 ¶Nam minnres plus habent faunris & priuilegij ad summnuendas tempnrum præscriptiones,quàm ignnrantes , aut absentes. Regulariter enim tempus non currit cnotra minores,l. vlti.C.in quib.cau.in ioteg.resti.non est neces.& diximus in d.gln.ij. At è diuerso regulariter currit contra ignnrantes & absentes:licèt aliquando restituaotur , vt suprà hac eadem gloss. diximus.Ideoq; dicit gl.in l.nec non,§.qund eis,in verbo,nõ prohibeant,ff.ex quib.cau.maio. valere argumentnm illud,non subueoiri minnri , ergo nec maiori,in quibus casibus maiori aliàs subuenitur.& nemo scribentium eo in loco improbat, tanquam sequi nmoes videâtur, ex dnctrina glos.ab nmnibus cnmmendata,in l.inter omnes,in prin.ff.qui satisda.cogan.quæ interpretatur ea verba,Inter nmnes conuenit,id est,nullus dissentit. & est optimus tex.atque ea gln.multò clarinr in eam sententiam,in Litem quod Sabinus,in fi.ff.de hære.Insti.cùm dicitur,Vt Laben scripsit,nec Aristn,vel Paulus, vtpnte probabile, notant:licèt nullus,nisi me fallit memoria,eum tex.ad hoc hactenus allegauit. Aliàs autem qui nnn improbat , prnbare censetur.gln.in l.j.§.pœna,ff.de lib.agn.per eum tex.& alios.Sed vt redeamus,eam glo.in d.§. quod eis,pro ea sententia expressim ac veluti verbis cõceptis sequitur Bal.in l.is qui,in prinre lnco lectu.en.tit.ex quib.cau.maio.& Raph.Cn.in l.cùm quidam,ff.de acqui.hære.& Fran. Aret.qui eam dicit singu.d.consi.ciij.breuitas,col.ij.in ij.dubio.Alex.qui eam dicit valde oot. in l.de die,§.vlti.col.j.versic.& quando aliquid,ff.qui satisda.cogan.& in l. si finita,§.Iulianus, col.xxv.versi.inquantum autem,ff.de damno infecto. *Qui plus habent fauoris in restitutione,minoresne, an ignorãtes, siue absentes.* *Qui non improbat, probat.*

47 ¶Et in hanc quoque sentẽtiam nptimè facit tex.in l.inter maiores,quæ est vlti.ff.de io integr. restit.vbi minores legitimè defensi restituuntur ad iotegram causam,absentes verò etiam reipubl.causa legitimè qunque defensi,non nisi ad appellandum restituuntur. Ex quo oot.Bal. in prin.j.lect.quòd fnrtius est beneficium ætatis, quàm militiæ vel absentiæ causa reipublicæ. Id quod etiam vnluit Bald.ipse io l.in contractibus,in princ.in iij.notab.per illum text.C.de non nume.pecu.& in l.si infanri,col.v.versic. secundò quæro,& ibi etiam Alexan.paulò antè fin.C.de iure delib.vbi addit Bal.rationem quòd ętas habet in se causam naturalem,ignnrantia accidentalem,& idem Bald.consi.cccj.in primis.lib.4.& consi.lxxxviij. super primo. eod. lib.4.& Franc.Aret.io l.iij.§.Labeo,col.j.& ibi Iason col.penul.ff.de acquir.possess. Idem Aret. io d.l.cùm quidam,in prin.col.vlt.ff.de acquir.hæred. & in l.Pantonius,col.vlti.eod.tit.vbi & *De eadem re.*

hoc multis probat,& consi.lxvij.diligenter,col.v.versic.secundò hoc probatur.& d. consi.cij. & consi.clxj.in præsenti,col.ij.versic.secundò principaliter,& Corne.consi.xlviij.de pluribus, col.iij.versi.consequeuter,lib.2.Socin.in l.qui duos,colum.vj.versieu.circa tertium.& iterum colum.sequen.versi.ego autem,ff.de reb.dub.& consil.cliij.pulchra,col.ix.versi.consequenter, lib.2.nisi id consi.sit Matia.patris ipsius,& consi.clxxvij.suprà scripti,colum.iij.versi.tertiò respondetur,& colum.sequen.versic.præterea si fingitur,eod.lib.2.Franc.Curt. senior,consi.lix. Christi,&c.super præmissa,colum.iij.versi.quartò,vbi dicit hanc esse communem opin.Alter Franc.Curt.iunior,consi.xviij.memoria,col.iij.versi.quarto principali,& Carol.Ruin.consil. cxcix.Iesu Christi,col.iij.num.4.lib.1.

48 De eadem re. ¶Et faciunt not.per Iaco.Aret.Cy.& Bart.in d.l.qui duos,de reb.dub.cum aliis concord.citatis à Soci.d.consi.liij.in illa quæstione,vtrùm hæreditas non adita à minore,transmittatur ad hæredes:& quòd ex crebriori nostrorũ sententia non admittitur restitutio ex capite ignorantiæ aduersus pręscriptionem xl.ann.vt diximus suprà in hac ead.glo.nu.38.contrarium tamẽ. Verùm admittitur ex capite minoris ætatis,vt per omnes in d.l.vlti.C.in quib.caus.in integr. restit.non est neces.& glo.in d.l.sicut,in verbo.seruanda sunt,C.de pręscrip.xxx.vel xl.ann.& Soci.consi.ccxcix.capio primum,paulò ante fi.lib.2.Facit item text.à nemine in hanc rem citatus,in l.in causæ,la j.§.vlti.ff.de minor.vbi plus fauetur minori,quàm ignoranti.Et hæc denique ratio,quò minor restituitur ad lucrum,l.quãuis,C.de iur.& fact.ignor. vt diximus suprà in eod.§.in verbo,*mineurs*,nu.9.& hæc quidem:non etiam ignorans,vt etiam diximus suprà in hac ead.glo.nu.27.quintum. Et hæc haud dubiè obtinent in pupillis,qui quicquid vident,quicquid audiunt,ignorant.l.vlt.ad fi.ff.rem pup.sal.for.& l.vlt.ff.de iur. & fact.ignor.& l.j.ad fin.C.de fals.monet. Ideò in eis cum minori illa ætate coniuncta est ignorantia.

49 De eadem re. ¶Quanquàm non ignoro alios fuisse in ea sententia,vt fauorabilior,faciliusq; restituenda sit absentia,siue ignorantia,quàm minor ætas:quia scilicet restitutio,quæ illis competit, est fundata de iure communi & generali,quod competit omnibus:hæc autem de iure magis speciali,cùm solis minoribus competat.Ea autem quæ inducuntur iure speciali siue singulari,sunt magis odiosa & restringenda,quàm ea quæ adhærent iuri communi.l.ius singulare.& l.quod verò,contra,ff.de legib. Et Ius commune magis extenditur , quàm singulare,l.eius militis,§. militia missus,ff.de testa.mil.& not.glos.in l.j.C.si aduers.vend. Et id certè, quod diximus,fauorabiliorem esse absentiam,quàm ætatem voluerunt glo.sibi contraria,Alb.& Bal.sibi item contrarius,in l.si qua militi,in princ.ff.ex quib.caus.maio.per text.ibi, iuncta l.auxilium,ff.de minor.Nam in posteriori loco in delictis currit iunioribus tempus accusationi pręstitutum: in priori autem non currit maioribus absentibus.Quod & ex illis tex.expendit alia glo.in c. licet,in glo.j.circa medium,extra de accus.Et in ea quoque opin.fuit alia item glo.in d.l.cùm quidam,in princ.in verbo,aberat,in fi.& ibi quoque Iac.Ra.Bal.Pau.Castr.Alex.& Iason sibi etiam contrarius,ff.de acqui.hær.& glo.in l.iij.§.sed vtrùm,in verbo, & non puto,ff.de mino. & in l.si quis instituatur,§.j.in glo.j.ff.de hære.instit.Signo.consi.clxxviij.pater,col.j. & ij.licèt non omnino firmet.& Sal.in l.j.C.de resti.mil.Raph.Fulgo.consi.lxxxv.in proposita,col.j.alter Raph.Co.consi.lxxiiij.quia superius col.iij.& consil.cxxix.nobilis,col.vlti.& consi.cxlvij. domina,col.vlt.& Maria.consi.cliij.pulchra,col.vlt.versi.vj.lib.2.

50 De eadem re. ¶Et hanc opin.confirmat,quod voluerunt Dy.Bar.& alij in l.cùm filiusfamiliàs,§.in hac stipulatione,ff.de verb.oblig quòd licèt hæredi minori non succurratur ratione minoris ætatis, in casu illius l.& l.ij.C.si aduer.vend.pign.& l.apud Iulianum,ff.ex quib.cau.in pos.eat.tamẽ ei subuenitur propter ignorantiam,ex clausula,Si qua mihi iusta causa videbitur. Quod & voluerunt alij multi relati ab Alex.& Iaso.ibi, qui quidem Alex.& Ias.nituntur has diuersas sententias concordare:vti etiam facit idem Ias.in l.non quocunque,§.si ex bonis,col.ij.versic. sed licèt Bart.ff.de lega.j.vt scilicet prior opin.procedat,vbi persona minoris consideratur, vt quia aliquid gestum est cum eo. Secus vbi non habetur in consideratione,vt quia nihil cum eo est gestum,quia obligatio sumpsit initium à defuncto maiore : & tunc procedit posterior opin.quod dicunt probari ex d.l.ij.iunctis ibi not.à Bart.C.si aduer.vend.pigno.

51 De eadem re. ¶Et quicquid sit de ea re,non video d.l.si qua militi.ff.ex quib.caus.maio.iũcta d.l.auxilium, de minor.quæ sunt veluti prora & puppis posterioris sententiæ,aliquid faciant pro ea,& cõtra priorem sententiam:quia quod ibi dicitur,non facit maior fauor ignorantiæ, quàm ætatis:sed quia tempora ad accusandum sua propria natura sunt vtilia:vt etiam dicunt glo.Alb. & Bal.ibi,ideò non currunt ignoranti vel impedito,vt plenè not.per glos.& Doct.in rubr.ff. de diuer.& temp.præscri. Minori autem adulto non succurritur,tanquam ignoranti,aut impedito:sed quia omisit ius suum ex sua facilitate,vel dolo aduersarij.quod bene animaduertit Fran.Aret.in d.l.cùm quidam.& d.consi.ciij.& Fran.Cur.senior,d.consi.lix. qui & ipsi aliter quoque respondent ad dd.ll.vt videre poteris apud illos. Vt tamen illud non omittas,d. l.si qua militi,loqui de milite,& eo quidem absente causa reipublicæ, non autem simpliciter absente. Illud autem minimè dubium est,magis fauere militi, quàm minori,in huiuscemodi rebus.illi enim ipso iure,huic per in integr.restit.succurritur:vt per Barto. & alios in l.j.C.de iur.& fact.igno.& Ias.consi.clix.super facto,col.pen.versi.vltimò accedat.lib.2.

¶Vnum

52 ¶VNVM tamen illud non omiserim, quòd à Bald.not. scriptum est in cap.1.ad fin.titu. quo temp.mil.tempora currere ignoranti ad exonerationem ipsius, non etiam ad onerationem, per tex.in d.l.genero,ff.de his qui not.infam. vbi marito mortuo tempus luctus currit vxori ignoranti,ita vt si post legitimum tempus cognouerit,ipso die & sumit lugubria,& deponit. De quo & tu vide Bart.ipsum Bald.& cæteros ibi. *Ignoranti curritt tempus ad eius exonerationem.*

## §. XXXVI. IDEM'QVE POSTREMVS.



'AN DE RETRAICT baillé par la coustume court du iour que l'acquisition sera notifiee au greffe [a] de la iurisdition,en laquelle l'heritage acquis est situé & assis. [b] Et à ceste fin sera tenu le greffier faire registre de ladicte notification.



*NNVS retractus à consuetudine præstitutus currit à die acquisitionis notificatæ apud [a] acta iurisdictionis, in qua situm est hæredium quæsitum [b]. Eámque ob causam actuarius tenebitur in acta huiuscemodi notificationem referre.*

## COVRT, GLOSSA I.



1 X MAIORI parte consuetudinum Franciæ tempus retractus non currit, nisi à tempore traditionis siue possessionis apprehensæ,cùm res non est nobilis : aut à tempore homagij,quod vocant,siue inuestituræ,quam etiam appellant,cùm est nobilis:licèt alicubi aliter : vt hæc omnia videre licet apud Parisienses cap.173.& sequen.Meldenses,cap.88.& sequen.vbi tamen paulò aliter distinguitur. Victriacenses,ca.126. Monstrolienses,cap.72.Belquercenses,cap.13.Carnutenses,cap.68.Burdigalenses,cap.4. Aurelianenses,cap.276.& duobus sequent.Andegauenses,cap.346.Turonenses, cap. huius titu. *de retraict*,§.j.& iuj.Borbonienses,cap.422.Aruernienses, hoc eod.titu.cap.1.Artesienses,cap.82. Morinenses,cap.18.Melodunenses,cap.22.& cap.30.Blesenses,cap.193.Bituricenses , hoc quoque titu.cap.1.Trecenses,cap.144.Caluimontenses,cap.12.Ambianenses,ca.47. Altimarchienses,cap.256.Marchienses,cap.263.quod est iiij.huius titu.vbi scribitur,non satis esse , vt interueniat constitutũ,aut alia ficta traditio. In comitatu Burgundiæ,cap. *reachaptz*, §.j.Niuernenses,hoc quoque titu.§.ij.Valesienses hoc item titu.§.j.qui est omnium lxxxij. Laudunenses,& cæteros Veromandienses,iij.partis titu.vij.§.v.qui est lxxix.totius illius iij.partis. De quo etiã aliquid per Bened.in repet.cap.Raynutius,in verbo,& vxorem nomine Adelasiam,num.552. de testa.& latissimè per D.Boërij decis.cxij. an tempus:vbi declarat,an tunc sufficeret possessio facta per constitutum tradita,vt ibi videre poteris. In nonnullis tamen locis est omnino similis consuetudo huic nostræ,videlicet apud Engolismenses,cap.80. Rochelenses, capit.33. Sanctones Angeriacos,cap.50.nisi quòd aliquid additur,vt ibi videre licet. *Cõsuetudines, cursus temporis retractus.*

2 ¶SED hic aliquid posset esse dubij,an id tempus anni non currat ante huiusmodi notificationem:neque enim expressè dicitur,quòd non currat,sed tantùm tacitè, argumento scilicet à contrario sensu, quòd posset videri hic non habere locum aduersus aliud caput huius tit. scilicet §.j.vbi statuitur,consanguineum posse intra annum venditionis venire ad retractum. Nam id argumentum non sumitur ad correctionem alterius statuti,vt de legibus dicit glos. in l.conuenticula,in princ.C.de Episc.& cler.& in c.significasti,in gloss.magna, ad medium, extrà de for.comp.& in cap.1.in glo.ij.de æta. & quali.lib.6. cum alijs multis concordan. adductis à Receutioribus in l.j.ff.de offic.eius cui mand.est iurisdict. Et certè scio in simili statuto huic nostro,videlicet Sanctonum,d.c.l.à nobis suprà citato,cum huius dubij cõtrouersia esset inter Christophorum à Laurentia dominum de Clayes,& Ioannem Corlieu,aduocatum in Senatu Parisiensi:is Senatus censuit, antequàm procederetur ad iudicium eius causæ,causidicos eius regionis interrogari , an obseruatum antea fuisset, vt ex huiusmodi consuetudine tempus non nisi à tempore huius notificationis curreret, in idque ab eodem Senatu delegatus sum. *An id tempus anni non currat ante notificationem. Argumẽtum à contrario sensu non sumitur ad correctionem. Arestum.*

3 ¶Et ego scio hic semper obseruatum fuisse pro re quidem indubitata,vt curreret tempus retractui ante hanc notificationem.& ita semper intellecta fuit hæc nostra consuetudo. & quidem iure optimo. nam ad quid aliud facta esset,quàm vt præstitueret initium huic tempori? & quidnam aliud operaretur,si id non faceret ? & certè nihil, sed esset omnino superflua,atque superuacanea.Ideò etiam ad correctionem posset sumi huiusmodi argumentum à contrario sensu,ex sententia glo.in l.nulla,C.de Episc.& cler.& Bart.in l.obseruare, §. proficisci, in iij.quæst.ad fi.ff.de offi.Proconsul.cum alijs quoque multis concord.congestis à Ias.in d. l.j.nu.50.ff.de offi.eius cui mand.est iurisd. Cæterùm hanc consuetudinem ita intelligendo, vt diximus,non tam corrigere est d.§.j.quàm declarare, vt scilicet consanguineus venire debeat intra annum venditionis, vt ibi dicitur,computandum tamen à tempore huius notifi- *De eadem re. Argum.à contrario sensu, sumitur ad correctionem, si aliis constitutio esset super vacanea.*

cationis, vt hîc dicitur. Antiquiores autem leges ad posteriores trahi, non inusitatum est, l. ideò, ff. de legib. quod & de statutis voluit Bald. in l. omnes populi, col. viij. versic. modò quæro, ff. de instit. & iur. cum concord. à me collectis suprà §. xv. glo. ij. versi. vlti.

## NOTIFIEE AV GREFFE, NOTIFICATAE APVD ACTA, GLOS. II.

1 *Notificandi uerbum Latinum.*

ERBVM notificandi, ne quis statim in hoc primo ingressu dubitet, Latinum est, Ouidius lib. 1. de Ponto:

*Atque modum pœnæ notificare velis.*

Et Aulus Gellius lib. 5. cap. 14. Philippi arma vimq; toti Græciæ cauendam metuendamq; inclytæ illæ Demosthenis orationes côcionesq; notificant, & noster Callistratus, Iurisconsultorum eloquentissimus, in rescripto Pertinacis Imperatoris, in l. semper, §. demonstratur, ff. de iure immunit. Et ex antiquioribus Pomponius in Atreo, apud Nonium Marcellum. Ex quo magis admiror nonnullos, qui non admittunt, sed vt Barbarum reiiciunt verbum certificandi, quod eiusdem est omnino farinæ. Sed illos arguit Vlpianus noster Latinitatis diligentissimus obseruator, in l. sed & reprobari, in princip. ff. de excus. tuto. si tamen eius sit ea locutio: nam magis videtur esse cuiuspiam interpretis. Et Scæuola in l. tabernam, §. idem quæsiit. ff. de pigno. nisi etiã non sit ipsius, sed alterius ipsius interpretis, qui βεβαιωτὴν, est interpretatus certificatorem. Sed vtcunque hæc sint, satis constat, id verbum non recens esse: nec video cur vt à notum fit notificare & notificatio, nec à certum quoque fieri possit, certificare & certificatio: sicuti à clarum clarifico. Virgilius in illo carmine Asclepiadeo choriambico, quo fortunam describit,

*Certificandi uerbum Latinum.*

*Clarifico.*

*Nec quos clarificat, perpetuò fouet.*

Et Plinius lib. 20. c. 23. Alterum est nigrius, quod capitis vitia purgat, visum clarificat. Et à magnum magnificare. Plautus in Menæhmis: Te vnum ex omnibus Venus voluit me magnificare. & Terentius in Hecyra: Quam ego intellexi illum, haud minus, quàm seipsum, magnificare. Et Plinius lib. 17. c. 9. Quod etiam pabulo boum suumq; magnificat. Suntq; alia huiuscemodi sexcenta. Sed hæc anxiis verborum obseruatoribus relinquo. Est autem notificare, notum facere, vt palàm est, & è nostris tradit Corne. consi. lxxv. videtur primò, col. ij. lib. 3.

*Magnifico.*

*Notificare quid sit.*

2 *Vtrùm notificatio, in qua non declaratur uerũ pretiũ, faciat currere id tẽpus.*

¶HAEC autem multa dubia occurrunt. Quæro igitur primò: Quid si emptor in sua notificatione non declarat verum pretium venditionis, sed aliud maius, ob quod fortè consanguineus territus redimere noluit: vtrum tempus ei currit? Quod non putamus, per id quod in simili voluit Spec. tit. de loca. §. nunc aliqua, versicu. xcij. quòd si emphyteuta volens vendere rem emphyteuticam, mentitus est de pretio, dum requirit dominum, vt consentiat, aut emat, quia maius pretium indicauit, ideoq; dominus negauit se velle emere: perinde est ac si non denuntiauerit, arg. l. eum qui, §. cùm igitur, ff. de in diem ad. & l. sicut, §. non videtur, ff. quibus mod. pign. vel hypo. solui. & l. vlt. C. de iure emphy. vbi etiam id tenuit Ioan. Fab. col. vlti. Sal. col. iiij. versi. quæro emphyteuta volens vendere, & Ias. col. vj. in vj. not. Et idem quoque voluerunt Host. Imo. & plerique omnes in c. potuit, extrà de locato.

3 *De eadem re.*

¶Et in hoc casu nostræ consuetudinis, quòd emptor debeat declarare verũ venditionis pretium, vt currat tempus retractus consanguineis, tenuit expressè Bald. in tractatu προτιμήσεως, col. antepen. versi. contrarium dico propter duo: vbi & ad hoc allegat d. l. vlt. C. de iure emph. & alia pleraque, quæ tu ipse inibi videre poteris. Idemq; tenuit Matth. Afflict. in eod. tracta. in verbo, vt intra xxx. dies, col. ij. versi. sed vlterius quærit. Et hoc satis exprimit §. iiij. suprà eod. hoc tit. vbi & nos de hoc quoque diximus. sed hic tamen repetere voluimus, quia huic loco admodum conuenit. & iterum §. eiusdem tit. xxij. Et tu etiam vide quæ diximus suprà, titu. omnium consuetudinum xv. §. j. in glo. vj. in xxj. q. & quæ dicam infrà in hac ead. glos. nu. 30. porrò si teneas, & v. seq. quibus ostendo, non currere tempus consanguineo, nisi ex notificatione habeat certam & indubitatam scientiam contractus, & omnium clausularum ipsius.

4 *An notificatio possit fieri per procuratorem.*

¶SECVNDO quæro, An possit huiusmodi notificatio fieri per procuratorem. quod videtur per id, quod in simili scribitur in l. denuntiasse, versi. sed & si, in fin. ff. de adult. & in d. l. j. §. nuntiatio, ff. de oper. nou. nunt. & in l. cùm satis, §. pen. ibi, per se, vel per procuratorem suum, C. de agri. & censi. lib. 11. & per Inno. in c. cùm in iuuentute, extrà de præsumpt. Dummodo procurator ostendat mandatum: alioquin non valet denuntiatio: vt in simili quoque dicit Barto. in l. non solùm, §. morte, col. viij. versic. quæro an talis, & ibi Ias. col. xv. versi. quærit etiã Barto. ff. de oper. nou. nuntia. & idem Bart. in l. grege, §. j. versicu. sed aduerte quòd si denuntiatio, ff. de pigno. & in l. qui in alterius, & ibi Philip. Deci. col. ij. versi. circa ea quæ dicit, ff. de reg. iur. & in d. l. cùm satis, col. ij. versic. sequitur in tex. C. de agri. & censi. lib. 11. & Bald. in l. tutor, in princ. ij. lectu. ff. de minori. & in rubri. extrà de procur. col. ij. versicu. procurator ad protestandum: vbi dicunt procuratorem, qui protestatur, teneri ostendere mandatum. allegant vterque text. in l. si quis infitiatus, in verbo, cognouit: vbi & ipse Barto. id not. ff. deposit. & idem quoque voluit Bald. præterquàm in protestatione, quæ tendit ad iudicium, in cap. coram, col. ij. versicu. extrà quæro, extrà de offic. deleg. vbi & eundem text. allegat. & idem Bald. in cap. Cumana,

mana,col.iiij.versic.si quis protestatur,de elect.& Franc.Rip.lib.Interpretationum 1. in c.cùm Mar.Ferra.num.164.de constit. Quod huc optimè facit,quia protestatio est quædam denuntiatio:imo vtraque sunt synonyma,vt dicit Bart.in d.§.morte,in j.quæst.ff.de oper.no.nunti. Imol.& Alex.in l.de pupillo.§.si quis ipsi Prætori,eod.tit. *Protestatio & denũtiatio eadem,aut certè germana.*

5 ¶Sed ne quis tamen id calumnietur,idem de denuntiatione expressè voluerunt Inn.& Host. & expressius Collect.in cap.1.extrà eod.quoque titu.& Bald.in l.si fundum, in iij.oppo.C.de rei vend.dum dicit,quòd cùm quis aliquid denuntiat nomine alterius,debet docere de mandato,per tex.in cle.causam,de elect.& ipse Bald.& ante eum Bart.in l.qui absentem,ff.de procur.Ange.in l.hæres cùm debuerat,ff.ad Trebel. per d.l.si fundum,iuncta dicta l. si quis inficiatus,& l.si hominem,ff.mand.Roma.consi.cciiij.pro discutienda,col.iij.versicu. quò ad tertium:vbi & alia multa allegat Alex.latè consi.lxxviij.viso.col.ij.versi.nec obst,quòd maritus, lib.5.repetito consil.xxvj.lib.6. vbi id docet procedere tam in actibus iudicialibus, quàm in extraiudicialibus,quantùm ad effectum committendæ moræ.& Franc.Rip. qui & idem quoque voluit in d.c.cùm Mart.Ferra.num.137.de constitu. Et ita in casu nostro expressim voluit Afflict.in d.tractatu proto.in verbo,vt intra xxx.dies,col.v.versi. sed quid econtra an talis denuntiatio. Sed & idem decisi.Neapo.cccxvj.Galiotus,col.j.tradit interpellationem procuratoris non constituere debitorem in mora,per dictam l.si quis inficiatus, & dicta cle.causam. Et vide quæ diximus suprà eod.titu.§.j.glos.x.in verbo,*dedans l'an*,in xviij.quæst.& quæ dicam infrà titu.procedente,§.iiij.in verbo,*consigner*,quæ est glo.vj.num.5. intelligas autem,& duobus sequent. *De eadem re.*

6 ¶Verùm contra hoc facit quod scribit Bal.in auth.eò decursum,post princ.C.de donat. ante nupt.quòd paria sunt,aliquid abs te insinuari,aut ab alio pro te, per eum text.qui tamen parum mihi facere videtur. Et quod pulchrè respondit Paul.Cast.consi.lxxxiiij.visa,in vlt.dubio,lib.1. quòd si statutum iubeat notificationem emancipationis fieri ab emancipante apud acta,sufficit alium eius nomine id facere,etiam si de mandato non appareat. Nam statutum potius considerauit effectum actus,quàm ipsum actum:id est,vt emancipatio prodeat in publicum,& in notitiam volentium cõtrahere cum emancipato:ideò habet locum regula, non referre à quo quid factum fuerit,modò factum sit,l.item veniunt,§.petitam autem hæreditatem,versic.à quo,ff.de petit.hæred.vbi ita scribitur:A quo denuntiatum est,Senatus non exigit:quicunque ergo fuit,qui denuntiauit,nocebit, & cætera quæ sequuntur.& l.mulier,ff.ad S.C.Trebel. Et quod post Pet.nor.Bart.in l.Gallus,§.& quid si tantùm,col.j.versi.contra hoc oppo.fortiter,ff.de lib.& postbu.quòd quando quærimus de effectu actus, magis quàm de actu,non refert,quid ex æquipollentibus fiat,per l.si mater,C.de instit.& substitu. Et satis (ait Paul.vbi suprà) dici potest emancipantem fecisse dictam notificationem, ex quo alius fecit eius nomine,licet non constet de mandato, cum ratihabitio æquiparetur mandato.l.vlti.C. ad S.C.Macedon. Subditq; paulò pòst,id præsumi factum nomine emancipantis, ad quem negotium pertinet,arg.l.post mortem,§.j.cum ibi not.per glo.ff.quan.ex fact.tuto.& not.in l. ab vno.C.de nego.gest.& per Bart.in l.in familiæ,C.famil.ercis.& sic (inquit) satisfactum est statuto. Quæ omnia videntur mirè conuenire huic nostro casui. *De eadem re.*

7 ¶Et hanc quoque partem potes hac ratione cõfirmare:quia vbi denuntiatio, siue notificatio, siue protestatio fit ad inducendam scientiam, aut notitiam alicuius rei,non requiritur mandatum:sed fieri potest per simplicem negotiorum gestorem.vt voluit Bart.in d.l.non solùm, §.morte,col.viij.vbi suprà,iunctis his quæ dicit col.vlti.ff.de ope.nou.nuntia.pro quo est tex. licet non alleget,in d.l.veniunt,§.petitam,versic.à quo,ff.de peti.hæred.Cuius etiam autoritate Archid.in cap.si quis præpostera,l.dist. tenet notificationem appellationis posse fieri appellato per quemcunque:vti illum allegant,& sequuntur D.à Rota,deci.cxxvij.valet intimatio, in nouis. De quo tamen vide eosdem decisi.xij.nota quòd vbi appellatio.in antiquis,& Thomam Fastolum decisio.xxxv.tertiò dubitatur. Nam Archidiaconus vbi suprà, videtur potius tenere contrarium. Sed & per illum text.Bald.consi.cxliiij.alio die,lib.4.dicit, quòd denuntiatio à quocunque fieri potest,etiam ad culpam impingendam:ad quod item allegat l.si quis solutioni,§.si mora,ff.de vsur. ex hocq; respondet in pulchro casu. Et facit etiam quod scriptum est à Rom.consi.ccxcv.donatio patris,versic.ad hoc optimè facit,& sequen.Et vltra allegata ab illis,facit tex. in d.l.qui absentem,ff.de procur. vbi videtur probari posse fieri denuntiationem venditori,vt veniat defensurus emptorem à quocunque,sine mandato:modò is caueat de rato,si id venditor desideret. Et quod scribitur à Bal.post Dy.consi.cccvij.verba Dyn.in prin.lib.2.vbi differit,an & quando quid sufficit fieri à quocunque. *De eadem re.*

8 ¶Cogita tamen,an hìc non solùm fiat ea notificatio ad inducendam notitiam, sed & ad certiorationem negotij,vt scilicet cõsanguineus certior fiat de venditione & pretio,& aliis clausulis contractus:vt proinde deliberet,vtrùm redimet, nécne: vtque non frustra laboribus ac sumptibus vexetur, qui fieri solent ad præparandum faciendumq; huiusmodi retractum:videlicet vt perquirat pecunias, quas forsitan cogitur mutuò accipere,aut sub fœnore, aut ex venditione aliarum rerum redigere,éasq; ad venditorem, fortè in loco remoto commorantem,perferat,ducatq; nuntium publicum,notarios,& testes, relinquatq; id, agens alia sua ne- *De eadem re.*

gotia,quæ omnia frustra faciet,si fortè vera non sit ea notificatio facta ab alio,ideoq; non teneatur ei consanguineus credere,& se tot incommodis exponere. Ex quo illud consequens fit,vt non valeat huiusmodi notificatio,ex doctrina Bart.in d.§.morte , vbi suprà,cùm dicit, quòd cùm non sufficit simplex scieotia,sed & certioratio requiritur , vt in casu l.nomen,C. quæ res pign.oblig.poss.& l.iij.C.de nouat.non potest fieri protestatio ab alio,quàm à domino,aut procuratore docente de mandato.

9 ¶Et ad id,quod suprà diximus de sumptibus & laboribus à consanguineo , qui se ad retractum accingit,perferendis,optimè facit optimus tex.in d.l.qui absentem,& ibi not. à Doct.ff. de procur.& quod etiam scribit Archid.loquens in casu notificationis appellationis, de quo suprà quoque diximus,in d.c.si quis præpostera,l.dist. Er ita ex his tolluntur ea omnia, quæ pro contraria parte adducta sunt præterquàm quod ex Paul.Cast.dictum est de ratihabitione,quæ retrotrahitur. Sed illud hîc non potest procedere,vbi agitur de præiudicio tertij, scilicet consanguineorum,glo.in l.si indebitum,§.si procurator,in verbo,committi,& ibi Bar.ff. rem ratam hab.cum infinitis propè concordan.à me adductis,suprà eod.tit.§.j.glos.x. in verbo,*dedans l'an*,num.69.nec ratihabitio.

De eadem re.

10 ¶Adde & tu,quòd vbi denuntiatio est substaotialis,cuiusmodi hæc est,vt dicemus posteà nume.29.ego verò vt taodem:ea non potest fieri à tertio.Spe.tit.de procura.§.vlti.versi.sed quid si debitor:per multa illic allegata.Hippo.Marsil.io l.si quis,nu.62.ff.de quæst.vbi allegat alios, qui id non dicunt. Quin etiam cùm notificatio fit ab eo,qui nullum ius habet in te, de qua agitur,eum non adstringit,cui facta est.l.si maior,C.de rescind.vend.& ibi glo. & Docto.& l. tutor vrgentibus,ff.de minor.& quod plenè habetur in d.l.si cùm fundum,C.de rei vendi.& Rom.consi.vj.quòd dicta,versi.nec prædictis obst. & d.consi.cciiij.col.iij.& Guid.Pap.sing.cij. non valet denuntiatio. Et quod scribit Alex.d.consi.lxxviij.viso,col.ij. versic.nec obst. quòd maritus,lib.5.quod repetitur cons.xxvj.lib.6.quòd vbi denuntiatio fit ad constituendũ alium in mora,si fiat alieno nomine,non habet eum effectum,nisi doceatur de mandato:per multa, quæ illic allegat.Hæc autem notificatio fit, vt consanguinei constituantur in mora,& hæc ratio est efficacissima. Et faciunt denique, quæ scribit Bartol.in l.j.in fi.prin.per illum tex.in fi. ff.de eo per quem factum erit,& in l.quidam decedens,§.vlti.in fi.ff.de admin.tut.cum simil.

De eadem re.

11 ¶Quod autem pertinet ad tex.in d.l.qui absentem,ff.de procu.qui magis vrgere videtur pro alia sententia,vti eum induximus suprà,versi.ab hinc iiij.illud dici potest, id quidem ibi fieri in consequentiam defensionis litis iam susceptæ pro absente ab isto tertio denũtiante:& hæc quidem denuntiatio est veluti pars accessoria eiusdem defensionis, vt scienter scribit Franc. Aret.consi.xxvj.factũ super quo,col.v. versi.circa tertium: vbi tamen videtur fuisse in ea opi. vt etiam aliàs oon requiratur mandatum ad huiusmodi denuntiationem faciendam.Et vide quæ dixi suprà eo.tit.§.j.glo.x.in verbo,*dedans l'an*,q.xvj.& duabus seq.atque etiam ij.præced. Et ego sanè,(vt id tandem finiam) tutius esse arbitror,vt huiusmodi denuntiatio fiat ab ipso venditore,aut à procuratore cum mãdato,cuius in notificatione fiat mentio:vt in simili no. in cap.cùm in iure peritus,extrà de offic.delega. Porrò ex d.l.qui absentem,potes intelligere, quòd si quis nomine alterius fundum emerit, is haud dubiè hanc suam emptinnem alterius nomine factam,poterit notificare sine mandato illius, videlicet in consequentiam illius emptionis. Aliàs autem,an,& quãdo refert quid à quocunque factum sit,vide latè Ias.post alios ab eo citatos,in l.cùm seruus,col.j.versi.in brochardo,ff.de verbo.oblig.

De eadem re.

*Sed an saltem qui alieno nomine emit, possit & eodẽ nomine notificare.*

12 ¶Tertiò igitur quærn,Si sequamur eam opin.quæ requirit mandatum,(quam & ego sequendam putn)vtrùm requiratur speciale mandatum in eam rem,an verò sufficiat generale. Habes glos.quæ in denuntiatione requirit speciale mandatum,in l.de pupillo,§.qui procuratorio,in verbo,verus,& ibi Raph.Co.ff.de ope.no.nunti.& glo.in l.j.§.permittitur,qui est j.in verbo,mandatum,ff.de lib.agn.per l.Pomponius,ff.de procur. & glo.in cle.causam,in verbo, specialiter,& ibi Pau.Eleaz.& Imo.super ead.glo.de elect. Verùm alia gloss.est in ea ipsa l.j.§. denuntiare,versic.mariti,in verbo nomine eius,quæ asserit sufficere generale, arg.l.actione,§. renuntiare,ff.pro socio. Et posset statim mirum videri , Accurs. admirabilis ac propè diuinæ virum memoriæ , secum in ead.l.pugnasse. Sed ne quis miretur, is in diuersis casibus loquitur,& in posteriori loco rationem differentiæ vtriusque casus ponit: quæ quidem ratio adstruit hoc in casu requiri speciale mandatum,cùm dicit,ideo requiri in muliere denuntiante, non etiam in viro:quia denuntiatio ab ea incipit,non à marito,vt etiam scribitur in d.l.j.§.illud notandum. Hîc autem huiusmodi denuntiatio incipit ab emptore: nam ante eam non cogitur consanguineus offerre. Ergo requiritur speciale mandatum. Et quòd in huiusmodi denuntiationibus & protestationibus etiam requiratur,tenet Alex.d.consi.lxxviij.lib.5. repetito consi.xxvj.lib.6.col.iij.versic.& idem in specie,& sequen.

*Vtrùm requiratur speciale mandatum ad huiusmodi notificationem.*

13 ¶Barto.autem,quem Ange.Imo.Paul.Castr.Alex.& omnes propè sequuntur,iu d.§.qui procuratorio,post Ray.Forli.ibi,negat exigi speciale mandatum,per l.j.in fi.cod.titu.& quia non est de casibus d.l.Pomponius. Et idem voluerunt Pet.Alber.& ipse Barto. in d.l.j.§.permittitur,in princ.vbi & ad hoc Bart.allegat l.si quis,§.j.ff.de vsucap. & in d.l.actione,§.renuntiare. vbi & idem tenent ipse Barto.& Bald.ff.pro socio.Cardin.Florent.in d.cle.causam, in xj.q.de elect.&

De eadem re.

elect. & Franc. Are. d.consi.xxvj.vbi suprà ad fin.præced.quæst.Feli.& Franc.Rip.in cap.cùm Mart.Ferra.ille col.xix.in vij.conclusi.hic.nu.136.de constitu.Sed hoc intelligit Barto.in d. §. permittitur, quando denuntiatio fit circa id quod spectat ad bonorum administrationem: quòd si citra id fiat, sintque res eiusmodi, quæ non possunt esse notæ, nisi quatenus à principali persona veniunt & procedunt, vt cùm denuntiatur mulierem esse prægnantem, de qua re loquitur d.§.permittitur: certè requiritur speciale mandatum, aliàs secus. Et sequitur Alex. d.consi.lxxviij.viso, col.iij.versic.secundò principaliter, libr.5. Ego autem vix probarem huiusmodi notificationem sine mandato speciali, tum per suprà dicta in hac ipsa quæstio. tum per ea, quæ diximus nu.8.cogita tamen, & iij.seq.

14 ¶Ex quibus potes intelligere, pro QVARTA QVAESTIONE, an coniuncta persona poterit pro emptore hanc notificationem facere. Nam si requiritur mandatũ speciale, cõiunctus idipsum facere non poterit, ex crebriori nostrorum sententia: etiam si Philip.Deci.reclamet; vt satis diximus suprà eod.titu.gloss.xiij.in verbo, *l'achepteur*, nu.34. sed vtrùm hæc oblatio. Sed illis hîc addere potes, inter nostros Doct.non omnino cõuenire, an coniuncta persona possit protestari, quæ res ad hanc tractationẽ proximè pertinet, cùm protestatio sit quædam denuntiatio, vt diximus suprà in eadem glo.nu.5. sed ne quis. Igitur Bald.in l.tutor vrgentibus, per eum tex.ff.de minori.negat coniunctum pro coniuncto posse protestari. & eum sequitur Fel.in d.c.cùm M.Ferra.col.xix.in vij.conclusio.versic.hanc conclusionem, extrà de consti. Idem Bald.in dicta l.qui absentem, ff.de procurato.tenet contrarium, dum eum text. intelligit in coniuncta persona. Quem sequitur Franc.Ripa.in d.c.cum Mart.Ferra.nu.138. vbi respondet ad d.l.tutor vrgentibus, ibi eum vide. Et omnino Fran.Arret.in d.consi.xxvj. colum.5. versicu.circa tertium: vbi etiam videbis quid dicendum sit, si is pro quo coniuncta persona denuntiat, sit minor.

*An coniuncta persona possit hanc notificationẽ facere.*

*Et quid si is pro quo denũtiet sit minor.*

15 ¶QVINTO, illud quoque consequenter quæro, Si quispiã sit specialis, procurator emptoris, in eam rem, sed qui nondum recepit literas mandati, ignoratq; mandatum ipsum, tamen facit hanc notificationem pro emptore, volẽs ei tanquam amico gratificari, vt plerunque fit: an valebit ea notificatio, habita ratione sui mandati, licet ignoret, aut nondũ instrumentum ipsius recepit. Id quidem poteris intelligere ex scriptis à Spec.tit.de procuratore, §.j.vesic.sed quid si procuratorium, & ibi Ioan.And.& Bal.in addi.ipsius Archi.& Ioan.Andr.in c.is qui, eodem tit.lib.6. Bart.in l.si pupilli, §.item si procurator, colum.ij.versic.sed quæro an sit, ff.de nego.gest.& consi.lxxuj. quæritur vtrùm procurator, & Franc.Areti.consil.lxx.in causa quæ vertitur, & quæ diximus suprà eod.tit.§.j.in gloss.x.in verbo, *dedans l'an*, in xv.quæst.& quæ etiam dicta sunt in hac eadem glos.in ij.quæst.cùm tractauimus, an instrumentum mandati exhiberi debeat, & quæ dicam in seq.quæst.

*An valebit notificatio facta ab habẽte mã datũ, sed ignorante.*

16 ¶SEXTO item consequenter in dubiũ reuocari & illud potest, Si quis constitutus sit procurator ab emptore nominatim ad huiusmodi notificationem faciendam, isque eam faciat simpliciter & tacito nomine procuratoris: an satis sit, vt valeat notificatio, saltẽ posteaquam constabit de mandato. Quod & solui potest ex locis in præcedenti quæstione adductis. Sed quod priuatim ad hunc locum pertinet, Albe.in l.iij.§.sed & si fortè, ff.iudi.sol.dicit per eum text.in versi.sed quod de tutore, in illis verbis, sed si quidẽ tutor sit, non tamen quasi tutor, &c. quòd qui quid facit ex speciali mandato, necesse habet id exprimere: aliter actus non valet. Subdit tamen, contrà videri ex l.ij.§.j.ff.de iudi. Tu autem vide Bar.in d.l.iij.vbi suprà, ex cuius scriptis in eo loco cognosces, quid hîc dicendum sit, & ex iis quoque quæ scripsimus suprà, eod.tit.§.x.glo.j.nume.2.& seq.

*Quid si procurator faciat, sed tacito nomine procuratoris.*

17 ¶SEPTIMO quæro, An saltem hæc notificatio possit fieri à secundo emptore sine mandato prioris: verbi gratia, vt facilius intelligas, Titius emit à Mæuio: posteà is Titius emptor vendit eandem rem Sempronio, certum est quòd consanguinei Mæuij prioris venditoris possunt retrahere à Sempronio secundo emptore, restituto pretio illius prioris venditionis, vt dictum est suprà, §.xij.huius tituli. Titius autem non notificauit suam emptionem: an Sempronius eam notificare poterit, vt tẽpus anni currat cõsanguineis Mæuij? Quod vtique putarim, cùm is successerit in ius & locum ipsius Titij, arg.l.dolia, §.j.ff.de contrah.empt.& l. si à te.§.vlt.& l.si mater, §.item Iulianus, & §.vlt.ff.de except.rei iudi.& eorũ quæ scripsimus suprà eod.tit.§.j.glos.ix.in verbo, *en lignagier*, nu.III.sed quid si non ipse, & latius nu.129. his tamen non obst.& vide quæ dicam in seq.q. Sed intellige, modò hic ita notificet, vt ex eius notificatione appareat sibi ius esse notificandi, quia scilicet emit ab emptore, secundùm ea quæ suprà diximus de procuratore.

*An ea possit fieri à secũdo emptore.*

18 ¶OCTAVO quæro, An & alius non dominus, sed cuius tamen aliter interest, hanc notificationem fieri, eam possit facere. Pone enim quòd emptor, qui nondũ notificauit, promisit eã rem alteri vendere, si res à consanguineis non retrahatur, vel etiam simpliciter: an hic, cui promissio facta est, poterit notificare illam venditionem, vt excludantur consanguinei venditoris à retractu nisi veniant intra annum illius notificationis? Quod similiter videtur, cum aliàs hi quorum interest, possint denuntiare, protestari, interdicere, & cætera id genus facere: vt not.in l.si maior, C.de rescin.vend.& in l.si fundum, C.de rei vend.& per Roma.consi.vj.

*An ab alio, cu ius interest.*

quòd dicta intimatio, circa med. Idq; etiam si non sint domini, vt apertè declarat Ro. ibi & probat text. in l. Prætoris, §. vlt. & in l. quid decreditore, & l. qui bona, §. qni dãni, verſ. vicinis, & §. ſuperficiarium, & l. damni, la j. in prin. & l. eorũ, & l. inter, ff. de dam. infec. l. j. §. non solùm autem domino, ff. de arbo. cæd. & l. j. §. ius is habet, ff. de remiſ. cum ſimi.

19 *De eadem re.* ¶Et facit etiã text in l. lex vectigali, ibi, cùm in exolutione vectigalis tam debitor quàm creditor ceſſaſſent, ff. de pig. Cuius autoritate Bart. Bal. Sal. & Ang. ibi, tradunt, ceſſante emphyteuta ſoluere canonem, poſſe creditorem ipſius, cui ea res hypothecata eſt, ſoluere, & ita euitare pœnam commiſsi. Quod & voluit Raph. Fulg. in l. j. & ibi Fran. Rip. col. iij. verſicu. ſed pone quòd emphyteuta, ff. de pig. & Pau. Ca. in l. tutor, §. vlt. ff. de pign. acti. & Iaſ. conſi. lxxiiij. puto, in princip. libr. 1. & Hippo. Marſi. ſingu. ccclxvij. nemo prudens. Et facit item text. in l. ſi cuius, §. j. ff. vſufruct. quemadmodum caue. vbi vſufructuarius poteſt intentare rei vendicationem ſine mandato domini, & in l. hæc actio non ſolùm, ff. ſi quadrup. paup. fecisſ. dica. vbi ea actio non ſolùm competit domino, ſed etiam ei cuius intereſt. Et text. in l. patri, in prin. ff. de mino. vbi patri pro filio præſtanda reſtitutio eſt, etiam ſi filins reſtitui nolit, quia eius intereſt, quia de peculio tenetur. Et id trahunt Doct. ibi ad cæteros coniunctos, ſi eorum priuatim interſit, & alia multa ſimi.

20 *De eadem re. Deciſio quæſtionis.* ¶Contrà tamen facit l. j. §. j. ff. de ope. no. nnnti. vbi omnino videas glo. & Doct. in §. iuris, qui eſt pen. eiuſdẽ l. ruſum, in l. in prouinciali, §. ſi ego, eo. tit. Ego verò in ea ſum ſententia, vt hic, cuius intereſt, poſsit & hanc notificationem facere, eo argumento ductus, præter ea quæ iam ſuprà diximus, qnod tradit Bar. in l. ſi res, quæ eſt iij. ff. quib. mod. pign. vel hyppo. ſolu. quòd quilibet, cuius intereſt, poteſt inſinuare inſtrumẽtum, quod à ſtatuto iubetur inſinuari intra aliquod tempus, etiam ſi is non contraxit in eo inſtrumento, per d. l. lex vectigali. & ſequitur Alex. loquens de teſtamento conſi. lxv. quoniam omne datum, col. v. verſi. ſecũdò probatur. & iterum col. ſeq. verſi. nec iſtud eſt iniquum, lib. 6. quod repetitur conſi. cxix. eod. libr. 6. Loquitur autem Bart. de creditore contrahentis, & Alex. de ſubſtituto, fideicommiſſario, & legatario, vt ſi ex ſtatuto teſtamenta debeant regiſtrari, vt ipſe loquitur, id eſt, in acta referri, id poſsint facere ſubſtituti fideicommiſſarij, legatarij, & omnes qnorum intereſt. Sed & quòd fideicommiſſarius ipſe poſsit inſinuare teſtamentum, non obſcurè ſentit ipſe Bart. in l. facta. §. ſi quis bonorum, & ibi etiam Imo. & Pau. Caſt. ff. ad S. C. Trebel. & idem Bart. loqnens in legatario, & tamen nonnihil ſubdubitans, in l. vlt. §. ſimili. & ibi cõſtantius Bal. qni eum §. legit cum prin. eius l. col. ij. verſi. nota acta, C. de iure dot. & idem Bal. in l. ij. colum. vlt. verſic. pone ſtatutum, iuncto verſi. ſed pone teſtator, C. cod. tit. & in l. conſulta, in vlt. quæſt. C. de teſta. vbi loquitur de fideicommiſſario vniuerſali & ſingulari.

21 *An is tertius poſsit cogere emptorem vt faciat.* ¶Nono conſequenter quæro, Si fortè ea opin. teneretur, quæ non admittit tertium, cuius intereſt, ad notificationem ipſam faciendam: an ſaltem hic tertius poterit cogere emptorem inuitum & renitentem, vt eam faciat: præſertim cùm ipſi emptori ea notificatio non ſit nocitura, proſit autem ei, qui eam petit fieri, arg. l. in creditore, ff. de euictio. & l. ij. in princ. ff. ſol. matri. Sed tu vide gloſſ. Bart. & alios in d. l. in creditore. Bart. poſt Petr. in d. l. ij. col. iij. verſicu. ſecundò oppo. & ſeq. & ibi quoque Recentiores, maximè autem Franc. Rip. & Ioan. Fabrum, in §. j. in iiij. regu. & ibi quoque Ange. Aretin. Inſtit. de lege Fuſia Cani. tollend. Et vide præterea text. in l. ſi tibi, §. vltim. ruſum in l. ſi optio, §. j. ff. de opti. leg. vbi eſt optimus tex. & in l. cùm in plures, §. meſſem, ff. locat. & in l. Iulianus, §. ſi venditor, ff. de actione emptione. {Et quod tractatur à Socin. conſil. 51. viſo teſtamento ſpectabilis viri, libr. 3. an fideicommiſſarius vniuerſalis poſsit cogere hæredem, vt faciat inuentarium ad ipſius fideicommiſſarij vtilitatem.}

22 *An notificatio, quæ fit domino apud acta, ſatis ſit.* ¶Decimò, quid ſi emptor exhibuit domino ſuum contractum, vt tenetur ex alia noſtra conſuetudine, & id quidem apud acta ſuæ iuriſdictionis, vt ſæpe fit, quia fortè eſt etiam à domino in ius vocatus: an ſatis eſt, vt dicatur fuiſſe facta notificatio apud acta, proindeque ſit ſatisfactum huic noſtræ conſuetudini. Ego de hac re aliquando interrogatus, reſpondi non ſatisfactum, quia propter aliud, nec ad hunc finem, de quo loquitur noſtra cõſuetudo, id factum fuit, per text. in l. cùm propter, & ibi no. ff. de leg. præſt. & l. bonorum, C. qui admit. quibus iuribus fretus Franc. Aret. in l. ſi tibi pecuniam, in fi. ff. ſi cert. peta. dicit, quòd ſi contractus vel donatio fieret coram iudice propter aliam ſolennitatem, qnàm propter inſinuationem, quæ de iure requiritur, quia fortè ex ſtatuto debet fieri coram iudice, nõ propterea eſt ſatisfactũ inſinuationi: quia non propter eam, ſed ob aliud fuit iudex aditus. Quod dicit ſing. & ex eo limitat dictum Bar. & Bal. in l. Modeſtinus, ff. de dona. & Bal. in l. illud, colum. ij. verſi. ideò in primis quæro. C. de ſacroſ. eccle. quòd ſi donatio fiat coram iudice, non requiritur alia inſinuatio, vt videlicet procedat, niſi ob aliud fuit iudex aditus. De quo & tu vide Bal. conſi. ccclxxv. certum eſt, col. ij. verſic. ſed videamus, & ſequent. lib. 3. & Guid. Pap. in tract. Præſumpt. col. pen. verſi. ſi iudex interponat.

23 *De eadem re.* ¶Et hoc in caſu noſtro apertè demonſtrant verba huius noſtræ conſuetndinis, quæ poſteà ſubiiciuntur, id ſatis non eſſe: quæ ſunt huiuſmodi, *& à ceſte fin ſera tenu le greffier faire regiſtre de ladicte notification*: quibus verbis expreſsim declaratur, hanc notificationem fieri, & in acta

referri

referri debere, ad hunc finem, *à cette fin*, id est, propter se principaliter. nam si ob aliud fieret, non haberet vim & effectū, quia inde oritur, cùm actus agentiū non operentur præter intētionem eorum, vt dicere solemus ex Aristot. & probatur optimè in l. non omnis, ff. si cert. peta. & in l. obligationū substantia, ff. de actio. & obligat. Atque ad hæc referri potest text. in cap. ij. & quod ibi not. glo. in verbo, restitutio facienda, & ibi Docto. post eum, extrà de ordi. cogn. cum si. adductis à Pan. eo in loco. Et si aliter diceremus, vide quid inde sequeretur, vt scilicet, si inter emptorem, & aliū fortè colludentē, lis esset de re empta, aut ratione illius, quæ facilè confingi posset, eaque emptio in actis allegaretur ab emptore, cum pretio, & cæteris ipsius clausulis, satis esset factū nostræ consuetudini, cogereturq; consanguineus omnia acta multorum annorum conquirere, singulaque ab ouo ad mala indagare, ne qua fortè parte id veluti per noctem delitesceret. Et vide quæ dicam infrà in seq. q. versic. ego verò.

24 ¶ VNDECIMÒ quæro, quid si emptor hanc notificationē apud acta non fecit, tamen proximus aliter est de venditione certior factus: an statim curret ei annus, quàm id resciuerit, non expectata hac notificatione? Quod posset videri, quia hæc notificatio non ob aliud fit, quàm vt consanguineis ea venditio posit innotescere, sicut & aliis denūtiationibus dicitur in Litem veniunt, §. petitam, ff. de peti. hæred. & l. aut qui aliter, §. si forte, ff. quod vi aut clam. Et si dubium sit, quam ob rem aut causam fiat denuntiatio, videtur potius fieri certiorandi alterius causa, quàm ob aliud, ex sententia Dyn. in c. cum qui certus, de reg. iur. lib. 6. Cyn. & Iaco. Bel. in l. emptor, C. de euict. Ioan. And. & aliorum in c. vlt. extrà de empt. & vendi. Alex. consi. xxiiij. inspecto, circa medium, libro 4. & consi. cxxxviij. viso, col. j. lib. 7. vbi loquitur in casu huic nostro simili. Ideò si qui certiorari debuit, aliunde certior factus est, non opus est aliam denuntiationem facere, d. §. petitam, vbi Bart. & alij notant idem operari simplicem scientiam, quod denuntiationē. quod etiam voluerunt Dy. & Io. And. vbi sup. & ipse Dyn. & Bar. in l. denūtiasse, in prin. ff. de adul. nam & qui certus est, amplius certiorari nō debet, l. j. in fi. ff. de act. empt. & d. c. cum qui, & glo. in c. cùm inter vniuersas in verbo, cognouerunt, extrà de elect. & in c. ij. in verbo, infra tres mēses, de cōcess. præb. & in c. cùm inhibitio, in verbo, voluerit, de clan. despon. cùm si. Ideò ex glo. in c. nō iniustè, in gl. vlt. extrà de procu. tenet quòd procurator, qui debet denuntiare domino latam cōtra se sententiam, si ex iusta causa non appellat, quòd dominus ipse, si velit, appellet: id non tenetur facere, si dominus aliter resciuerit. *Si consanguineus aliter sciat venditionem, an satis sit, ut repellatur post annum.*

25 ¶ Et vt speciatim ad casum nostræ consuetudinis veniamus. Alex. Doct. celeberrimus bis ex facto interrogatus respōdit, quòd stante statuto vt proximus posit redimere fundum venditum intra certum tempus, post publicationem contractus factam à præcone in platea publica, si proximus aliter venditionē resciuerit, statim ei currit tempus, sine alia publicatione. Ita enim voluit, primùm d. consi. xxiiij. viso, col. ij. versi. cōfirmatur & secundò, lib. 4. iterumq; d. consil. cxxxviij. similis initij, col. j. & ij. libr. 7. Et id confirmat hac ratione: quia cùm denuntiatio fit ad commodum alterius, sola illius scientia sufficit sine denuntiatione, ex sententia Iaco. Belu. in d. l. emptor, C. de euict. per text. in d. l. j. in fi. ff. de act. empt. cum aliis concord. ab Alex. adductis. Et idem quoque consuluit Philip. Deci. consi. cclxxij. viso, col. iij. versic. tertiò principaliter. Sed hic ibi, ne erres, innititur quibusdā verbis statuti, super quo consulebatur, ex quibus colligit sufficere scientiam, quasi tacitè aliud sentiat, cessantibus illis verbis, aut similibus. Sed & hāc partem secutus est Pau. Parisi. consi. lxxxj. in præsenti, col. pe. nu. 27. lib. 3. (& Maria. Socin. iunior consi. j. pro resolutione, col. vj. nu. 18. lib. 1.) *De eadem re.*

26 ¶ Nam & contrarium expressè & in hac specie voluit Bal. in tract. προτιμήσεως, col. v. versic. sed pone iure municipali. Nam non solùm (inquit) requiritur scientia, sed denuntiatio, quæ est de substātia: quia statutum siue consuetudo exigit id denuntiari, nec licet à forma statuti recedere, quia forma est de eius substantia, sicut forma rei est de substantia ipsius, eaque in actibus hominum est de substātia actuum. Est autem forma legis ordinata dispositio, certos habens fines, l. certa forma, C. de iure fisc. lib. 10. & l. forma, ff. de censib. & l. constitutionibus, ff. ad municip. Forma autem rei est quidam gradus siue perfectio eius à natura vel arte: & antequàm ista forma inducatur, dicimus rem rudem, & quasi rudem materiam, l. quæsitum, §. illud fortasse, ff. de leg. iij. Forma verò in actibus hominum est debita partium ordinatio secundùm prius & posterius, l. j. §. cum qui, ff. de const. pecu. & l. naturalis, ff. de præscrip. verbis. Et paulò post dicit, quòd cùm quæritur an denuntiatio sit de substantia, Si lex (inquit) expressè exigit denuntiari, tunc quasi forma quadam quis est adstrictus ad denuntiandum: si autem simpliciter loquitur, & tunc si tractamus quò ad finem sciendi, sufficit scientia, per d. §. petitam: si ad alium effectum, scilicet inducendæ vel prohibendæ alicuius rei, non sufficit scientia, per d. l. denūtiasse. Hæc ille ferè ad verbum. *De eadem re.*

27 ¶ Et illum nuncupatim sequitur Matthæ. Afflict. in eo. tract. Protomixeos, in verbo, vt infrà triginta dies, col. ij. versi. sed iuxta hoc quæro, & iterum, col. vj. versi. subsequenter quæritur, & versic. sed pone quidam coniunctus: vbi etiam dicit id procedere, si cōsanguineus præsens fuit venditioni, tanquā testis aut notarius rursumq; in verbo scriptū est, col. pe. versi. decimò nō. Et idē quoq; ex facto respondit Cæpolla consi. causarū ciuiliū xlvij. in causa, col. ij. versic. circa secundum, vbi in eodē casu & statuto interq; easdē partes, de quibus per Alex. d. consi. xxiiij. *De eadem re.*

xxiiij.lib.4.respondit è diametro contrarium eius,quod ab eodem Alex responsum est illo consi.videlicet noo currere rempus statuti ob scientiam ipsius proximi,nisi publicatio facta fuerit à præcone in platea publica,secundũ illud statutum.Sed & ipse Alex.consi.xxvij.viso, in prin.lib.6.in eandem hanc partem consuluit,vt scilicet scientia hoc casu non sufficiat:sed ibi loquitut in statuto, quod requirebat huiusmodi denuntiationem fieri consanguineo, vlterius disponendo,contractum aliter noo valere,ex quo satis constabat, talẽ deountiationem esse de forma & substantia,secuodùm Iac.Bel.in d.l.emptor,C.de euic.A forma autem denũtiationis (vt id illi addas) recedere non licet,Bal.consi.cclxxxuij.visa inquisitione,circa med.versi.quartò probatur,lib.j.Sed & idem in casu nostræ consuetudinis,aut similis tenuit Carol.Molend.in consuet.Paris.tit.j.§.xiij.glo.xj.nume.5.& 6.& Igneus in l.j.§.si cum omnes, nu.xij.ff.de Senatusc.Sylla.vbi ita dicir fuisse iudicatum in curia Normaniæ.

28 *De eadem re. Scientia non sufficit ubi denuntiatio pro forma requiritur.*

¶Certè huius rei cardo in hoc vertitur,vtrùm denũtiatio siue notificatio,de qua hìc agitur, sit de forma vel substantia,siue etiã de solennitate,an verò noo sit:nam primo casu non sufficeret scientia:secuodo autem refert,ao fiat ad inducendã scientiam,siue notitiam tãtùm,& sufficit notitiã siue scientiam eius rei aliũde habuisse an ad aliud quoque quippiam, & non sufficit. Ita enim voluerunt præter eos,quos suprà citauimus.Io.And.in addi.Specu.titu.de empt.& vend.§.vlt.versi.circa quod videndum est.& in tit.de procur.§.vlt.versic.sed quid si debitor,vbi loquitur in casu l.iij.C.de noua.Bar.in l.quidam decedeos,§.vlt.ff.de admi.tuto. & in l.non solùm,§.morte,col.xj.versi.examinemus ergo,ff.de oper.no.nun.& in l.ij.§.vlt.in fi.& ibi Bal.col.ij.ff.sol.mar.& idem Bar.in l.qui absentem,in iij.q.& ibi etiã Ang.ff.de procu. & in l.libera,col.ij.versi.deinde no.C.de senten.& interloc.om.iud.& in l.j.C.de peric.& cõmo.rei vend.Bal.in c.j.tit.si de feu.vasal.ab ali.interp.fue.Ang.in d.l.denuntiasse.Rapha.Co. latè loquens etiam in casu d.l.iij.de noua.consi.iiij.domina Stella,col.ij.vers.cæterùm posito. Flo.in l.Labeo,ff.de nauti.fœno.Domi.consi.xxxiij.pro examinatione,col.ij.versic.nec obst. si dicatur.Pau.Cast.consi.ccclxxxij.super primo,col.ij.versi.nec obst.cle.lib.2.Io.Ray.in cap. imperialem.§.habito,col.xij.versi.sed restringendo,tit.de prohi.feu.ali.per.Fede.Fran.Are.in l.qui aore Calendas,col.vlt.ff.de verb.obl.Fel.in c.cùm contingat.col.v.vers.quarta conclusio,extrà de rescript.Iacob à S.Georg.in tract.feud.in verbo,& cum pacto de non alienãdo, col.v.versi.sed hìc cadit,cum aliis concord.adductis ab Alex.in consi.suprà allegatis, & in d. l.ij.§.vlt.ff.solu.mair.& in d.§.morte.& Philip.Deci.consil.lxxiiij.cuius superscriptio incipit, emptor non potest,col.ij.versi.& prædicta.

29 *An hæc notificatio sit de forma.*

¶Ego.verò vt tandem meum interponam iudicium,arbitror hanc denuntiationẽ esse veluti de forma:vt satis patet ex hac nostra cõsuetudine, præsertim io illis verbis, *& à ceste fin sera tenu*,& cætera,quæ quidem verba apertè significant id tanquam formam esse obseruandam. Et forma data à statuto,in dubio cẽsetur substantialis,Bal.in l.comparationes,in tertia opp. in fi.C.de fide instr.Et si forma statuti noo sit obseruata,corruit actus.Bald.in l.humanum, col.ij.C.de legi.Ang.consi.lxxxix.præmitto.Petr.Anch.cons.xxxv.visa quadam,col.j.cum si. Et vide interim Phili.Dec.d.consi.ccxxij.col.ij.versi.vlterius tamen,& col.seq.versi.nec obst. si dicatur.vbi videbis quid dicendum sit,si statutum loquens de retractu cõsanguineorum, præcipit obseruati certam formam circa notificationem contractus, vt consanguinei scire possint:& aliud statutum iubet aliam quandam formã obseruari,etiam in notificatioue alienationum bonorũ pupilli:an si alienaro fundo pupilli fuit seruata forma, quæ tradita est ad notificationem illius coutractus,sit etiam necesse seruari formam traditã ad notificationem, quæ requiritur pro retractu.& id adde ad ea,quæ diximus suprà in præced.quæst.

*An satis sit obseruare formã notificationis quæ ad aliud requiritur.*

30 *Quid si cõsanguinei sciẽtia non sit plena.*

¶Porrò si teneas eam seotentiam cui satis est consanguineum fuisse certiorarum de venditione,sine alia notificatione,eam tamen intelliges,si modò scientia ipsius cõsanguinei fuerit plena:per id quod not.voluit Imo.in cle.causam.col.ij.versi.nota regulã, de elect.vbi tradit eam regulam,quòd cùm denuntiatio fit solùm ad certiorandum,ideoque ea non est necessaria,cùm is propter quem fieri debet,aliunde certus est,secundum ea quę diximus suprà: certè vt tollatur illa necessitas denuntiandi ob scientiam, requiritur eam scientiam plenam esse & certam,per tex.ibi,in versic.iotimatio,cùm dicitur, Nisi ad appellatum eius plena & certa scientia peruenisset.Cui adde,quòd ad hoc vt quis dicatur habere scientiã alicuius rei, requiritur quòd non taotùm eius rei,sed vt qualitatem & circunstantiarum ipsius notitiam habeat,secundùm glo.in c.concertationi,io verbo,sciuerit,& ibi Domi.Phili.Fran.& alij.de appel.lib.6.Ro.qui eam glo.dicit no.consi.cccxliij.ex proposito,paulò ante fi.& Alex.consi. cxiij.ponderatis,col.ij.versi.accedit ad maiorem,lib.1.vbi dicit eam glos.reputari valde no.& Barb.in d.cle.causam.col.xxvij.in paruis,vers.nam in dubio,de elect.& in c.cùm vigesimum, col.ij.extrà de offic.deleg.Felin.qui eam dicit auream, in c.à nobis,col.j. extrà de except.ad hoc quidem,quòd vbi requiritur sciẽtia,non sufficit eam probare in genere. & in cap.quod ad consultatiooem,colum.penul.versic.duodecima conclusio, extrà de iudic.& Iason in l. qui Romæ,§.duo fratres,col.xxviij.versicu.secundò adde,ff.de verbo.obliga.& Philip.Deci. in cap.nam concupiscentiam,in ij.lect.in fiu.de constit.vbi & eam dicit no.& d.consi.ccxxij. colum.ij.uu.5.iunctis his quæ scribit in fin.eiusdem consi.vbi & eam trahit ad casum huius

nostræ

nostræ consuetudinis.& Lud.Gozad.consi.ix.in hac causa, col.vij.nu.34. Vide tamen quid dixerit Ro.consi.vj.quòd dicta,versic.secunda hoc probat,in fin. Et facit etiam glos.in d.cle. causam,in verbo,plena & certa,& ibi Card.Flor.post Antiquiores in 4.quæst.

*De eadem re.*

31 ¶Quid enim (vt etiã loquar de nostro casu) si fortè consanguineus resciuit ex rumore quopiam incerto,aut etiam à quibusdam certis personis,qui illi generatim dixerunt eam rem à Titio eius consanguineo cuipiam venditam sine mentione certi pretij, aliarumq; clausularum non parui ponderis,dicemúsne id satis esse? & certè nemo dixerit,nisi è diametro,vltra suprà allegata,pugnare vellet cum tex.in l.in totum,ibi,nisi vera & certa scientia, ff.de regu. iur.& glo.in c.cupiẽtes,in prin.in verbo notitiam,de elect.lib.6.quæ ad dictionem,notitiam, ibi in text.positam,addit certam & indubitatam ex renuntiatione hominũ fide dignorũ,vel visu literę authenticæ:nec tenetur (inquit) cuilibet referenti credere,per quædã ibi allegata. Nam & aliàs scire non dicitur,nisi qui certò scit,nec dubitans quoque scire dicitur,glo.in l. de statu,ff.de test.Bar.in l.admonendi,col.iiij.ff.de iureiur.Et probat text.æquiparãs dubium & ignorantem,in l.vlt.§.sin autem nescius & dubitans,& ibi Bart.& Ang.C.de furt.cum aliis multis concord.à me collectis in repe.l.si vnquam, in præfat.nu.99.incip.nam mulier.C.de reuoc.donat.Et vide quæ dicam in seq.quæst.

*Scire non dicitur, nisi qui certò sit.*

32 ¶Ex quibus potes intelligere (& id erit pro xij.quæstione) non satis esse, si emptor suã emptionem apud acta notificauerit in genere,vt si simpliciter denuntiat se talẽ rem à tali emisse sine declaratione pretij aut alterius clausulæ instrumenti,quæ maximi est fortè momenti ad impellendum animum consanguineorum,vt retrahant , vel non retrahant per ea quæ iam diximus in ij.præced.versi.& suprà in j.q.huius glo. Quibus & id potes addere , quod scribitur in l.aut qui aliter,§.j.ff.quod vi aut clam,ibi,neque quidem perfunctoriè aut obscurè denuntiare.ex quo Alex.consi.lxxxix.excellentissimi,col.vlt.lib.5.dicit denuntiationẽ obscuram nihil valere.Et Franc.Aret.consi.lxviij.excellentissime,col.j.per eum text.dicit,illũ scire dici,cui res cum suis qualitatibus perfectè demõstratur.& ad hoc quoque alleg.l.de pupillo, §.qui nuntiat,ff.de oper.no.nunt.& l.si rem quam,§.vlt.ff.de euict.

*An satis sit in genere notificare sine declaratione pretij, & aliorum.*

33 ¶Et quod item scribitur in l.j.§.edere,ff.de edend.cuius hæc verba sunt,Edere non videtur, qui stipulationem totam non edidit.Ex quo notat Bald.ibi, quòd qui tenetur edere instrumentum,non solùm tenetur edere quod principale est,sed & stipulationem,renuntiationes, & alias clausulas adiacentes. Subditq;,quòd si ex statuto instrumentum debet insinuari,non satis est partem ipsius insinuari.& idem pene voluit Ang.ibi,& est propè similis tex.in l.vbi, §.j.ff.eod.tit.vbi scribitur,Dolo malo non edidit,& qui malitiosè edidit , & qui totum non edidit. Et facit etiam quod scribitur in l.scire oportet,§.scire autem,ff.de excu.tuto.cuius hęc verba sunt:Scire autem oportet,quoniam non sufficit accedere ad iudicem,sed oportet eum & de specie remissionis testari:& si multa habet,quæ ad remissionem sunt iusta , omnia nominare.Si autem non,similis est ei,qui nequaquàm accessit,aut accessit quidem,iustum autem quid remissionis non nominauit.

*De eadem re.*

34 ¶Et ita in casu nostro expressim (ne autoritate careamus) voluit Bal.in tract.Protomixeos, col.vj.versi.bis sic præmissis,per l.vlt.C.de iur.emphy.de qua quantùm ad id pertinet, diximus suprà in eadẽ glo.quæst.j.& suprà quoque eod.tit.§.iiij.in verbo , *& ce pendant ne courra pas le temps.* Et quia etiam , vt ad Bal.redeamus , pretium est de substantia venditionis : nec præsumitur,vt dicit voluisse Cyn.& Petr.in l.j.C de contrah.& commit.stipula.cui rationi adde quæ dicam infrà in fi.huius tit.quæst.xviij. Et quia etiam ( vt ad Bal.redeamus) is qui non habet scientiam eorum,quæ sunt de substãtia,non dicitur scire,sed ignorare l.multùm, ff.de condit.& demonst.& per alia quædam,quæ ibi videre poteris. Et eum nuncupatim sequitur Matthæ. Afflict.in eodem tractatu Protomixeos,in verbo,vt infrà xxx.dies,colum.ij. versi.sed vlterius quærit.Et idem quoque voluit Ferro.in consuet.Burdgal. hoc eodem tit. *de retraict,*§.xiij.col.ij.

*De eadem re.*

*De eadem re.*

35 ¶Nec omiserim tamẽ text.optimum in l.sed & si pupillus,§.proscribere,cùm in multis locis eius,tum verò maximè in illis verbis,vel obscurata proscriptione, ff.de institu.act. vbi paria sunt non proscribere palàm & in propatulo , aut obscurè proscribere. Et in l.non intelligitur , in princ.& l.ita fidei,ff.de iur.fisci:vbi id palàm relictum & datũ non intelligitur, quod ita relinquitur & datur,vt certò sciri non possit ex testamento , quid quantúmve relictum sit,& datum. Et vt pulchrè,& nota.scribitur in postremo loco,is maiorem fraudem excogitasse videtur , qui ita reliquit , vt palàm fecisse videretur,cùm aliquid esset tacitæ obscuritatis , quàm qui omnino tacitè reliquit.ille enim non tantùm legem circumuenire voluit, sed etiam interpretationem legis , quæ circa tacitum fideicommissum habetur. & ibi proponit exemplum vtriusque,vt videre poteris,& l.Fulcinius,§.illud,ff.quibus ex caus.in posses.eat. vbi is latitare videtur,qui ita in publico est,vt se videndũ non præbeat creditoribus:vt quia circa columnas & stationes deliteat.Et ex eiusmodi iuribus & quibusdam aliis Maria.Socin. consi.xxiij.visis,colum.x.versi.cùm ergo prædicta,illud veluti axioma elicuit, paria esse aliquid non exprimere,& confusè,siue dubiè,exprimere.Barptole.autem Soci.eius filius consi. ccxcv.in causa,colum.iij.versicu.quartus casus. libr.2. tradit & illud non dissimile axioma,

assertionem

assertionem dubiam & obscuram non releuare: per alia quædam iura. Sed quibus addere potes text.in clem.2.in fi.vt lite pendent.cùm dicitur, Dum tamẽ in citatione prædicta talia sint expressa, per quæ plenè possit instrui super quibus, &c.& ibi glo.vlt.Imo.col.item vlt.& Card.Floren, tum in iij.not.tum in quinta quæstione.& omnes ibi.

36 *Hoc denunciatione non facta, intra quod tempus admittetur consanguineus.*

¶DECIMOTERTIO quæro, Si hæc notificatio facta non fuerit, intra quod tempus admittetur cõsanguineus? Dic quòd semper intra xxx.annos: posteà autem non audietur: quia eo spatio tollitur omnis actio, l.sicut, & l.vlt.C.de præscr.xxx.vel xl.anno.& l.ij.C.de constit.pecu.Et ita in hoc casu nuncupatim tenuit Pau.Ca.con.430.circa primum, in j.dubio.libr.2.& Cæpolla cõsi.causarum ciuil.xliij.clarissime, col.vlt.& Phil.Dec.consi.ccxxij.viso, col.vlti.versi.vltimò non est omittendum.{Et Maria.Soc.iunior.cons.xxij.pulchra est præsens consultatio, col.vj.versi.venio modò ad quartam, lib.1.quem omnino videas, is enim sua cõsilia edidit circiter annum octauũ post primã huius operis editionem.} Et id quoque diximus suprà eod.tit.§.j.in glo.x.in verbo, *dedans l'an*, nu.10.ex quibus constat. Et illic dictis adde tex. optimum in c.porrò, tit.quali olim feud.ali.pote.vbi domino competit beneficiũ reuocandi feudum, restituto æquali pretio intra annum, ex quo sciuerit computandum. At spatio xxx. annorũ tam ignorãs quàm sciens, ab hac reuocatione summouetur. Quod tamen intellige (ne decipiaris) re vendita manente apud emptorem, vel eius hæredes. Quod si alteri fuerit res vendita ab ipso emptore, vel eius hæredibus, is vsucapiet aduersus ipsos consanguineos spatio x.vel xx.anno.vt diximus latè in eodem verbo, *dedans l'an*.nu.11.sed id tamen.

37 *Ius adeũdi & immiscendi, 30.annis præscribitur. Et ius petẽdi legitimam.*

¶Huic autem, quod diximus de præscriptione xxx.annorum, concinit, quòd omnia propè iura eo spatio tolluntur, videlicet ius adeundi & immiscendi hæreditati, quæ iura proximè ad retractũ accedũt. Item ius petẽdi legitimam, & petitio hæreditatis, quæ non longè ab illis distant. Vt de primis voluerunt glo.Bal.& propè omnes in l.licet, C.de iure delib.cum aliis multis cõcordantiis à me collectis in rep.l.si vnquã, in verbo, reuertatur, nu.392.cæterũ quod primũ. De iure petendi legitimam, voluerunt Bal.Sal.Ang.Pau.Cast.Floria.& Ias.in l.si quis filium, C.de inoffi.testa.cum aliis quoq; multis concord.à me eodem loco congestis nu.396. verùm in ea. Quibus adde Bald.in l.nam & is.§.j.ff.de inoffic.test.& consi.l.viso testamento, colum.j.lib.5.Ang.in l.omnimodò in prin.C.de inoffi.test.& in l.si cum, §.qui iniuriarum, ff. si quis cautio.& in l.si à domino.in prin.ff.de peti.hæred.& in l.certi condictio, in princ. ff.si cert.pet.vbi ita dicit se consuluisse Fulg.consi.lxxxiiij.Bonacurtius, col.ij.versic.in secundo. Alex.consi.cviij.viso, col.j.lib.1.Corne.consi.xc.videtur.col.vlt.lib.1.Bened.Cap.consi.xl.circa quæ.col.ij.& consi.lxxvj.punctus quidam Antonius, col.vlt.Ang.Aret.in §.j.col.ij.versi.nota quòd querela, Insti.de inoffic.testa.Guid Pap.Deci.Delph.lxxxij.Doctores.Steph.Bertrand. consi.xciiij.dum fuit, nu.3.libr.1.& consi.ccxlvj.viso casu, col.j.libr.1.& consi.xcv.quæsitũ est, in fi.lib.3.Anto.Rub.consi.clvj.circa primum, in prin.Franc.Balb.in tract. Præsc.in xxiij.q.4. partis, 4.item partis princip.& Viglium in §.sed hæc, Instit.de inoffic.testa.

*Et petitio hæreditatis.*

De petitione hæreditatis, est text.in l.hæreditatis, iuncta glo.& ibi doct.C.de pet.hære.Bal.consi.cccclx.primò videndum est, lib.4.& consi.lxij.punctus talis est, Petrus lib.5.

38 *Ius dicẽdi testamentũ nullum.*

¶Item ius dicendi nullum testamentum, contractum, arbitrium, sententiam, decretũ, & bannum. De testamento voluit Bar.in l.filio præterito, col.antep.versi.sed quando se immiscuit, & ibi Bal.col.vlti.Ang.etiã col.vlt.Pau.Ca.& Petr.Besu.ff.de iniust.test.Sal.in l.ij.C.de posth. hæred.instit.Ant.consi.xxvj.ad primum, col.iij.in ij.dubio.Raph.Co.& Imo.in l.si filius qui in potestate, ff.de lib.& posth.Alex.in l.j.col.ij.C.quan.non pet.Part.& l.iij.col.ij.versic.quid autem in iure, ff.de acq.hær.& Guid.Pap.deci.Delph.ccccxxvj.an lex, col.j.versi.sed an filius, & deci.ccccxcvij.item & secundò.& Bened.in repet.c.Raynutius, in verbo, mortuo itaque testatore, le ij.nu.65.de testa.Steph.Bertr.consi.j.nu.50.libr.2.

*Contractum. Arbitrium. Sententiam. Decretum.*

De contractu autem voluit Bal. d.consi.cccclx.lib.4.& consi.clxxxix.punctus quæritur, lib.5.De arbitrio idem Bal.cõsil.lxvij. quia ex facto, col.ij.vers.præterea.& ad idem, lib.3.vbi & idem dicit de sententia: sicuti etiam faciũt de eadem, & de decreto, & arbitrio promiscuè, glos.in summa xxxv.q.ix.in fi.Spec.tit. de senten.§.iuxta, versi.vlt.Bal.in l.ij.col.ij.versicu.quæro quid esset.C.de iure fisci.libr.10.{& consi.cccxxij.verùm post xxx.post med.lib.1.} Guil.à monte Land.in clem.j.de sentent.& re iud.Sal.in l.si præses, col.vlt.C.quomodò & quand.iud.Imo.loquẽs de sententia nulla, quia lata est ex falsis allegationibus, in c.ex parte Adæ, col.iiij.versi.in glo.idoneos, extrà de testib. Guid.Pap.consi.lxj.rationibus, col.ij.& consi, ccxxvj.in casu, & sing.dccccxxxviij.versi.vsque ad xxx.ann.Carol.Rui.consi.lxij.discusso, col.v.nu.14.lib.5.

*Bannum.*

De banno denique voluit Bal.in l.data, col.antep.versi.sed quid si bannitus, C.qui accus.pos.

39 *Ius petẽdi reductionem ad arbitrium boni viri.*

¶Item ius petendi reductionem sentẽtiæ arbitrorum ad arbitrium boni viri. Cyn.in l.societatem, §.arbitrorum, in addi.& ibi Albe.& Bal.in l.vndè si Neruæ, quæ solet legi cum d.§.arbitrorũ.ff.pro socio. Oldr.consi.clvj.primum de quo quæritur, in vlt.dubio.Pau.Eleaz.cõsil. incip.in præsenti quæstione, vt illum refert Lanfran.Brixi.in tract.arbitrorum, in xx.quæstio. Bal.& Ang.in d.l.sicut.C.de præscript.xxx.vel xl.anno.ipse Bald.in l.ij.ad finem.ff.de arbit.& in l.vlt.col.vj.versi.quæro vsque ad quod tempus, C.de contrah.empt.& in c.Quintauallis. colum.vlt.versic.& nota quòd sicut, extrà de iureiuran.Ang.col.cccxv.ius petendi.Io. Ana consi.

consi.xvj.viso puncto,col.vlti.Alexan.consi.xcv.visis processibus.col.vlt.lib.2.vbi hanc dicit esse communem opinio.Corne.consi.clxxviij.in hac re,in fin.lib.2.Philip.Deci.consil.xxxix. iuridicam,col.vlt.versi.& prædicta.& consi.cccclxxxvij.coram magnificis,in fin.De quo tamen vide Bart.in d.§.arbitrorum,col.vj.versi.quæro infrà quantum tempus, & ibi omnino Alex.in addi.ipsius,in verbo,offic.iudic.& Anton.in d.cap.Quintauallis,col.xiiij.versi. quæro tertiò.& Franc.Balb.in d.tracta.Præscript.in xxxiij.q.d.iiij.partis,iiij.item partis princip.

40 ¶Item officium iudicis,ius petendi legatum & fideicommissum,ius ratificandi siue acquirendi per ratificationem,ius insinuandi donationem,ius petendi executionem. Vt de officio iudicis voluit glo.in l.sicut,in verbo,persecutione,& ibi Bart.Bald.Ang. & Sali.C.de præscript. xxx.vel xl.ann.cum aliis multis concord.à me adductis suprà,§.præceden.in verbo,*ignorans*, num.41.& quod per xxx. De secundo voluit etiam Bal.consi.cxxxviij.quædam vidua, in fi. lib.5.& consi.clxviij.proponitur quòd quidam,col.j.eod.lib.5. & Phil.Deci.consi.cclxvij.non excidit,col.iij.versic.venio igitur.& vide quæ diximus in repet.l.si vnquam,in verbo,reuertatur,nu.391.& quidem fulcitur.C.de reuocan.dona.De iure ratificandi item voluit Bal.consi. xij.quidam dominus Matthæus,col.ij.versi.& si dicatur,lib.1.quod repetitur consi.ccclxxxvj. lib.5.Corne.qui tamen nonnihil nutat,nec Bal.memorat,consi.ccxxj.visis certis,col.vlt.versi. & si dicatur,lib.3. Et huius contrarium tenuit Ioan.Fran.Bald.in d.tract.Præscript.in iiij.parte v.partis princi.q.ij.num.6.hac ratione motus,quòd id in mera facultate consistit.Et de iure insinuandi,Ange.consi.clxxix.visis prædictis instrumentis,col.vlt.versi.secundò est videndum,& Card.Rui.qui id declarat consi.xliiij.viso ac perlecto,col.pen.nume.21.lib.1. De postremo,scilicet iure petendi executionem,Inno.& Bal.qui id dicit not.dignum,in cap.vlti.de excep.& Caro.Ruin.consi.lxvij.in causa vertente,col.j.lib.5.

*Officium iudicis.* *Ius petendi legatum & fideicommissum.* *Ius ratificandi.* *Ius insinuationis.* *Ius petēdi executionem.*

41 ¶Item ius repræsaliarum,præstandi cautionem,collectandi,eligendi, proponēdi errorem calculi,agendi ad commissum ex l.ij.C.de iur.emphyteu.dicendi contractum simulatum,atque etiam factum metu & reuerentia patris. Vt de primo respondit Angel. consil.cxcvj. ex dicto themate.col.vlti.post prin.& Philip.Deci.d.consi.cclxvij.vbi suprà.& iterum consi.cclxxij.viso processu,col.v. De secundo Bal.in c.cùm non liceat,col.j.extrà de præscript.Ias.qui id dicit singu.in l.huiusmodi,in prin.col.ij. versi.an autem.ff.de legat.j.Catel.Cotta,qui & id dicit singu.in memor.incipien.iuri præstandi.& iterum memor legatarius:vbi & alia quædam loca Bald.citat,sed erranter. De iure collectandi,Corn.consi.cxlij.videtur prima facie,col.vlt.lib.3. De iure eligendi,Cy.Pet.& Sal.in l.si aquam,C.de seruit.& aqua. De iure proponendi errorem calculi,glo.in l.calculi.ff.de admi.rer.ad ciuit.perti.& in l.ij.& ibi Bart.& Bal.qui id declarant,C.de iur.fisc.lib.10.Alex.& Ias.in l.j.vterque.col.j.C.de erro.cal.idem Ias.consil.ccx. breuiter,lib.2.vbi & id optimè declarat. De commisso,Guid.Pap.decisio.Delphin.ccccxij. pone. Quod nota ad limitationem l.ij.C.de vectig. & commis. vbi ius petendi commissum durat tantùm quinquennio:vt & ibi not.Doct.& Bar.in l.commissa,ff.de pub.& vectig.vt scilicet id procedat in commisso ob vectigal non solutum: nam huiusmodi vectigalia non admodum sunt fauorabilia:illud autem Guid.dictum procedat in aliis commissis,procedentibus à iure contractuum,quæ sunt fauorabiliora. Denique de duobus postremis,scilicet dicendi contractum simulatum,vel factum metu & reuerētia patris aut alterius,voluit Bal.d.consi.clxxxix. punctus quæritur,lib.5.quod nota,quia vix alibi reperies. Et cum his finem huic rei faciam: nam prius annus nos deficeret,quàm omnia horum similia quis posset congerere.

*Ius repræsaliarum.* *Ius præstandi cautionem.* *Ius collectādi.* *Ius eligendi.* *Proponendi errorem.* *Agendi ad cōmissum.* *Dicendi contractum simulatum.* *Aut factū metu reuerētiali.*

42 ¶DECIMOQVARTÒ quæro,quid si consuetudo nostra non statuisset hunc annum retractus incipere à notificatione,aut aliàs,sed simpliciter præstituisset annum ad retrahendum,vt est in multis regionibus Galliæ & Italiæ : à quo tempore tunc is annus incipit currere ? De hoc nuncupatim interrogatus Signo.consi.lxxxj.in quæstione vertente inter Nigrum,col.ij. respondit ex die venditionis factæ,per l.sciendum,§.vlt.cum l.seq.& l.quòd si nolit,§.pen.ff. de ædil.edict.nam cùm lex disponit de tempore respectu actus , incipit tempus currere à die illius actus,nisi alia specialis ratio aliud suadeat, l. ait lex,ff.ad leg.Aquil. & l.annus,ff.de calum.& l.mariti,§.sex mensium,ff.de adul.& l.j.§.dies,ff.de libe.agno. & l. qui duos,§.vlti.ff.de manu.testa. Ideò (inquit) nec curandum est de tempore instrumenti, nec de tempore traditionis,per tex.not.in l.alienatum,in princ.ff.de verbo.signific. Hæc propè Signo.{Et idem,vt scilicet in hac specie currat tempus à die venditionis,nuncupatim voluit Aegid.Belleme. in cap.constitutus,col.xij.versi.secunda pars.de restit.in integ.per d.l.sciendum.§. vlt.& l.Prætor, §.annus.& l.qui autem.§.vlti.ff.de his quæ in fraud.credit. Sed posteà,videlicet versicu.tertiò dico,id intelligit,si traditio facta fuerit.} Tu autem hîc vide,quæ scripsi suprà,§.j.glo.ij.in verbo,*a vendu*,num.43.quid autem si quis,& multis sequen.& iterum in gloss.x.in verbo, *dedans l'an*,num.112.vigesimò quæro.& quæ dicam infrà,tit.seq.§.j.glo.ij.in verbo,*à tel temps*,nu.65.cæterùm & hîc.{& iterum in §.ij.nu.16.nonò quod per textum.}

*Si annus simpliciter statuitur retractui, à quo tempore incipit currere.*

43 ¶DECIMOQVINTÒ, quid si emptor notificauit notario actorum , quem nos vulgò graphärium vocamus,sed is in actis non scripsit,vt hîc fieri præcipitur,vel collusione, vel incuria,vel obliuione ipsius notarij,aut aliàs ? Cùm hæc species ex facto contigisset, alij dicebant tempus cucurrisse ab eo tempore, quo notificatio facta fuisset,de qua constabat renuntiatio-

*Quid si actuarius , cui hæc notificatio facta est,nō eam scribit in actis.*

tie notarij, quam super instrumento venditionis, vt fieri assolet, posuerat, etiam si ea in acta ipsius notarij non fuisset relata: quoniam emptor fecisset quod in se erat, nec ei imputaoda erat malitia, error, aut negligentia notarij, qui id omisisset, quod facere debuerat. Ego coorrà iudicaui. Nam consuetudo vt currat id tempus, requirit eam notificationem in actis fieri atque inseri, cùm dicitur, *& à ceste fin sera tenu le greffier faire registre de ladicte notification.* Quio & si ea verba deessent, tamen id satis declaratur ex verbis præcedentibus, cùm dicitur, *l'acquisition sera notifiee au greffe de la iurisdiction, &c.* quod non aliud est, quàm si diceret, apud acta. Ea enim sunt id, quòd vulgò vocamus *le greffe*, nō ipse ootarius. Aliud est enim *le greffe*, aliud *le greffier*: sicuti aliud est iostrumētum, aliud notarius, qui id confecit: & id clarius est, quàm vt diutius ei immorari debeamus. Et aliàs de Iure communi insinuatiooes & cæteræ notificationes fieri præcipiuntur oon actuariis siue grapharijs: sed actis id fieri necesse est, vt l. donationes quas parentes, ibi, actis fuerint intimatæ, & iterum l. mioo ribus, ibi, actorum testificatiooe, rursumque l. cùm multæ, ibi, iosiouare autem actis interuenientibus, C. de donat. ante nupt. & l. donatio, ad fin. ibi, actis etiam adnectendis, C. de donat. & l. lata, sic enim legeodum est, non data, ibi, actorum testificatiooe, & rursus ibi, actorum confectiooe, atque etiam ibi, apud acta conficiendis, eod. titu. & l. io donationibus, io princip. ibi, actis insinuantur, eodem quoque titu.

44 *De eadem re.* ¶Sed quod apertissimum est, cur, si Diuis placet, hæc ootificatio præcipitur fieri apud acta? nisi vt per huiusmodi ootificationem res inuulgetur, patefiat, iooteſcat, & veluti in propatulo & publico ponatur, atque sic consanguineis obuia, expositaq; præbeatur, quantò id commodius fieri potest. nam id denuntiare singulis priuatim consanguineis, vix possibile est: cùm omnium propè consanguinitas magna sit, & veluti ciuitas quædam, teste Aristotele, & eius autoritate Bald. oostro consi. 50. in primis, col. ij. lib. 4. Quid igitur iuuat denuntiare siue notificare notatio tantùm nisi io acta referatur? *Acta notoriā faciunt.* Acta enim sunt quæ rem deteguot, & ootoriam, vt nostri loquuotur, & manifestam faciunt, c. vlti. & ibi plenè not. extrà de cohab. cler. & muli. & cap. cùm olim, de verb. signi. Inoo. in c. ex insinuatione, in fi. & ibi quoque Host. ante fin. Panor. Card. Alex. & Deci. qui coocord. affert & optimè declarat, extra de appel. {Rom. in l. si duo siot, col. vlt. ff. de acqui. hære.} & Docto. vbique. Et idem simpliciter de scriptura dicit Bald. in l. geoerali, in vlti. nota. C. de sacrosanct. eccles. Non autem sola notarij scientia id efficit, vt videre est omnibus: neque enim vnius ant alterius cuiuscunque scientia rem quampiam publicam facit, vt probat tex. io l. sed & si. §. proscribere, ibi, cùm multi legerent, ff. de instito. act. & vt dicit Franc. Aret. consi. cx. clarissimè, col. iiij. versi. tertiò dicit, publicum dici oon potest, oisi quod scitur à maiori parte populi, per glo. in l. si tutor, C. de peric. tuto.

45 *De eadem re.* ¶Propterea si id notarius omiserit io acta referre, ootificatio ei facta inutilis est & inefficax, quantuncunque emptor fecerit quod in se erat: vt in simili dicitur in d. l. sed & si, §. proscriptum versi. proinde, ff. de iostit. acti. Ideoq; Martin. Sulimanus ille Ioan. Andr. præceptor in legibus eiusq; autoritate Cy. & post alios Bald. Ang. Sal. Raph. Alex. & Philip. Corn. io l. ambiguitates. C. de testam. scripserunt, quòd si statuto caueatur, vt cùm aliquis est bannitus, debeat eius banoum in actis communibus inscribi à tabellione eorum actorum. Si tabellio id omiserit scribere, vitiatur bannum. & idem quoque voluit ipse Bald. in l. vlti. in fin. prio. C. de tempo. appel. & in l. Imperator, ad fin. ff. de statu homi. in priore lect. Ange. & Imo. in l. j. §. vlti. ff. de hære. iostit. Nam & aliàs id perpetuum est, vt error vel imperitia ootarij circa actus soleonitatem, formam, vel substantiam, actum ipsum vitiet, etiam io præiudicium partium: vt dicit glo. in d. l. ambiguitates, in verbo, nō ex mente. & ibi omnes scribentes. Et idem de nuotio voluit gloss. not. in clem. ij. in fin. vt lit. peoden. quòd cùm, vt dicatur lis pendere, à iudice competente emanauit citatio ita certa, vt pars ex ea plene instrui possit, super quibus io iudicio coouenitur, eaq; talis ad partem ipsam peruenerit: si iudex io sua citatione hæc sufficienter expresserit, nuntius verò non sufficienter parti insinuarit, nihil actum est vt lis peodere dicatur. Et eam ibi sequuntur Paul. Eleaz. Imol. colnm. vlti. & Cardin. Flor. in vj. quæst. Imò verò vt idem Cardi. in seq. quæst. scribit post Lapum ibi, non satis esset iudicem sufficieoter expressisse, & ountium sufficienter parti intimasse, nisi & id in acta redactum esset, per multa ibi allegata. quod proximè accedit ad hunc nostrū casum, quaoquàm in illis casibus posset videri nihil parti imputandum esse.

46 *De eadem re.* ¶Quanquàm & illud quoque dici potest, hîc imputandum esse emptori, qoòd notariū non interpellauit, requisiuit, solicitauit, & si noluisset, coëgit per iudicem, vt suam ipsius notificationem in acta referret, argu. l. j. §. prætermittere autem, versi. quid ergo, ff. si quis omis. cau. test. & quod in simili dicit Franc. Aret. post alios in l. rei iudicatæ, §. socero, col. ij. in fi. ff. solu. matr. Nam & Bart. quoque in l. admonendi, col. vj. versic. quæro quid si in instrumento, ff. de iureiurand. dicit, quòd si iostrumentum non sit confectum cum legitimis solenoitatibus, fidem non facit: & est imputaodum parti, cur oō egit aduersus notarium, vt sibi ipsum legitimum conficeret, arg. l. veluti, ff. de eden. Hæc ibi. Agat igitur hic emptor cootra notarium, qui eam inscriptiooem non fecit, in id quod interest ipsius. Nihil enim est hîc ex parte consaoguinei, quod ei imputari possit. Quid igitur causæ est, vt ei currat tempus, si id factum oon fuit,

quod

quod ex forma consuetudinis fieri debuit, vt tempus curreret? Igitur in illa specie cùm primus iudex repulisset consanguineum à retractu, reseruata illi aduersus notarium actione, vnde ipse consanguineus ad nos prouocasset, diximus malè iudicatum, consanguineumq; fore admittendum, reseruata è diuerso emptori actione contra notarium, & suis notario defensionibus reseruatis. Posteà autem comperi in hac expresßim sententia fuisse Arn. Ferronum in consuetud. Burdigal. hoc titu. de retractu, §. xiij. col. ij.

*Quid, si dolo consanguinei id omissum fuerit.*

47 ¶Quod tamen intelligendum est, nisi si dolo & calliditate consanguinei id factum esset, vt notarius eam notificationē in actis non inscripsisset, ne scilicet tempus ei curreret: tunc enim perinde habendum erit, ac si inscripta fuisset, quantùm ad eum pertinet, vt de præsentatione mandati apostolici voluit glos. in c. si cap. in verbo, factam, in princi. de conces. præb. lib. 6. arg. eius quod de citatione scribitur in cap. quoniam, §. porrò, extrà vt lite non contest. cum alijs multis similibus à me traditis suprà hoc eodem titu. §. ij. glo. j. num. 8. quid autem si cùm emptor, & sequen. & rursus in §. xv. in verbo, *depuis la litiscontestation*, quæ est glo. ij. num. 7. idque perpetuum est. Nec abs re verò suprà diximus, quantùm ad eum pertinet, cuius dolo aut calliditate id factum est. Neque enim, quantùm ad alios, pro facto haberetur, l. si oleum, in prin. & ibi Bald. ff. de dolo malo.

*An notificatio contractus nō subiecti retractui liget ad retractum.*

48 ¶D a c i m o s e x t ò quæro: aliquis rem immobilem comparauit non contractu venditionis, aut æquipollenti venditioni, vt ex instrumento apparet, ideò non subiecto retractui, vt plenè dictum est suprà eod. tit. §. j. in verbo, *ou equipollent à vente*, tamen illum ipsum contractum apud acta notificat. Posteà autem consanguineo eius qui alienauit, venienti ad retractum opponit hunc contractum non esse obnoxium retractui: consanguineus autem negat illum esse audiendum, cùm per notificationem contrarium confessus fuisse videatur. ad quid enim eam fecit (inquit) nisi vt tempore excluderet consanguineos? Is autem qui comparauit, dicit se eam fecisse ad alium finem: (neque enim sic vereor loqui cum Tullio in vij. in Verrem actione Piratam viuum tenuisti, quem ad finem?) aut, vt redeam, dicit se eam notificationem fecisse ad abundantem cautelam, quæ ei nocere non debet, l. testamentum, C. de testam. & l. pen. C. de euict. Et hunc quidem casum aliquando euenire vidimus.

*Ad hunc finē.*

*De eadem re.*

49 ¶Et certè si hæc notificatio ad alium finem verisimilem aut probabilem, & non superuacaneum fieri potuit: haud dubiè ea non adstringet notificantem ad agnoscendum retractum: per id quod in simili voluerunt Host. & Ioan. And. in c. significauerunt, vterque in verbo, infrà decem dies, extrà de testib. quòd tum demum per solutionem quis videtur acquieuisse, secundum l. ad solutionem, C. de re iudi. cùm alia coniectura capi non potest, cur idipsum fecerit, nisi vt acquiesceret, vti eos refert, & sequitur Imol. consi. cxliiij. cepit, statim post princip. Vti etiam dicimus non præsumi donationem, si alia coniectura, aut præsumptio, aut occasio capi posit, l. si cùm aurum, & ibi Bart. ff. de solu. cum multis concord. à me collectis in commentariis ad l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 169. vnde si posit. Et idem de renuntiatione dicunt Host. Io. And. & Anto. in c. accedentibus, extrà de priuileg. cum similibus quoque à me collectis in eodem opere in præfat. nu. 129. hinc dicunt..

*Soluens quando acquiescere videatur.*

*De eadem re.*

50 ¶Sed quibus addere potes Philip. Dec. consi. cccviij. in casu ad nos transmisso, col. vlt. in prin. & iterum consi. ccclxxiiij. in casu proposito, col. ij. versi. & hoc idem. Et quod etiam respondit Petr. Ancha. consi. cvj. dubitatur, post princ. quòd pater consentiens donationi causa mortis factæ à filio, nō censetur renuntiare vsumfructum, quem habebat in re donata, si ob aliud quàm ob huiusmodi renuntiationem hic consensus accommodatus censeri potest, id est, si consensus aliud posit operari, quàm renuntiationem: per multa illic allegata, quæ tu videre poteris. Et in hæc, vt id prætereà intelligas, sufficit leuißima quæque occasio, vt dicit Bald. in l. vlti. col. iij. versic. ibi fortunam, C. de dotis promis. & in l. j. C. ad Senatusconsul. Trebel. cum alijs quoque simil. quæ tibi congeßi in illo priori loco. Ideò, vt hoc caput concludam, nec hic censetur sibi notificans in hac re præiudicare, si posit esse alia occasio, vel leuißima, huius notificationis faciendæ.

*De eadem re.*

51 ¶Quòd si nulla alia coniectura aut causa siue occasio appareat, ideoq; hæc notificatio esset omnino superuacua, superflua, & vt ita dixerim, frustranea, nisi ad id facta censeatur, quod in nostra hac consuetudine statuitur, vt scilicet curreret tempus retractus consanguineis, ideoq; notificans videatur fateri locum esse retractui, & ad eum agnoscēdum se adstrinxisse: & tunc multùm refert, an ipse contractus est aliàs suspectus de simulatione, fraude, & circunuentione retractus: & tunc non dubitarim hanc notificationem magnum adiicere momentum & cumulum ad præsumendam eam fraudem & simulationem: tanquam scilicet eam fecerit conscius eius fraudis: aut vt semper & in omni casu, si fortè ea fraus posteà detegeretur, excluderet, repelleretq; consanguineos lapsu anni à tempore notificationis. nam in prohibitis ac suspectis huiusmodi abūdantes cautelæ nocent, adaugentq; suspicionem: vt dicunt Bal. & Pau. Castr. in d. l. testamentum, C. de testamen. & idem Bal. in d. l. pen. de euict. & dicemus latius tit. sequen. in præfat. num. 17. quod confirmari potest.

*De eadem re.*

52 ¶Verùm si aliter contractus non est suspectus, sed omnimodo citraq; omnem suspicionem constat eum esse vel permutationis, vel donationis simplicis, aut alterius, qui non subiacet

retractui:& tunc dubium est,an ea notificatio,præsertim si facta fuerit sine protestatione,notificantem obliget,& adstringat ad retractum. nam si protestatus fuerit in contrarium, videretur nullum sibi præiudicium fecisse,l.Nesennius,ibi, quid enim si etiam protestata est,ff.de negot.gest.& melius in l.j.§.quemadmodum,in fin.cùm dicitur,maximè si missurus idipsum protestatur,ff.de libe.agn. Sed & ille text.in eo quod dicit,maximè,præstat argum. etiam sine protestatione eam notificationem simplicem non facere præiudiciũ, vt per eam cogatur notificans agnoscere retractum:non magis quàm is qui in eo tex.misit custodes etiam sine protestatione,agnoscere filium,vt etiam declarat Barto.ibi. Et vide text.qui ad id nonnihil facit in l.forma,§.vlti.ff.de censibus.

53 ¶Scio tamen Alex.consi.lxiij.in causa & lite,col.ij.versi.insuper moueor,lib.7. loquentem in casu statuti huius nostræ consuetudinis similis, respondisse contrahentem, qui similem denuntiationem facit, obligare se consanguineis ad reuendendum restituto sibi pretio : per id quod in simili notat,vt ipse dicit Barto.in l.locatio,in princ.versi.quæro aliquis,ff.de public. & vectig.& in l.si tempora,C.de fide instrum.& iure hastæ fisca.lib.10.& quod in simili habetur,in l.qua ratione,§.vlti.ff.de acquir.rer.dom.& in l.j.ff.furti aduers.nau.caupo. Sed in casu ipsius Alex. liquidò apparebat huiusmodi denuntiationem propter consanguineos fuisse factam. Ideò non trahendum est id ad casus dubios. Et hîc tutius esset impetrare gratiam huius notificationis à Principe, ex moribus huius nostræ Galliæ:præsertim si contractus, tanquam emptionis,fuerit notificatus.

*De eadem re.*

54 ¶Decimoseptimò, an huiusmodi notificatio posit fieri die dominico, aut alio diuis sacro?Quod non videtur,cùm hic actus fieri præcipiatur apud acta,veluti pertineat ad iudicia,quæ hisce diebus cessare debent,l.vlti.C.de feri.& cap.vltim.extrà eod.titu.& plenè not. à nostratibus in l.j.§.nuntiatio,ff.de oper.nou.nuntia. Ego verò aliter censeo , quia quæ fiunt apud acta præsente actuario,sed absente iudice,non dicuntur fieri in iudicio, ex sententia gl. loquentis de confessione,in l.iubemus,quæ est penul.C.de libe.caus.quam sequuntur Alber. & Bald.qui eam dicit singu.& Sal.ibi,& idem Bal.in l.penult.col.j.in ij.not.C.de fideiuss.& in addit.Specu.tit.de confes.parte ij.§.j.col.vlt.versicu.confessio ista debet.& ipse Alber.in l.si fine,§.j.ff.de interrog.acti.& in l.hac consultissima,§.vlti.in fin.C.de testa.{Bald.qui id declarat consil.cclxj. quidam Laurentius,versicu.secundò vtrùm dicta cessio.} Angel. qui alia allegat, consi.cxcvj.ex themate,colum.j.ad fin.& Alexan.dum eam glo.simpliciter allegat,in additio. Barto.in l.j.colum.j.C.de confes.& in l.si confessus,in magna additio.col.j.ff.de custo.reo. Et facit text.in l.adoptio,C.de adop.& quod tradit Innocen.in cap.quoniam,col.j. in verbo,publicam.extrà de testib.quòd non creditur actuario.de confessione,partis facta absente iudice, nisi vt dicit Alber.in d.l.si fine,§.j. & iterum in l.toties,colum.vlti.ff.de interrog.actio. id fiat mandato iudicis.

*An hæc notificatio posit fieri die dominico.*

*In iudicio fieri non dicuntur, quæ fiunt apud actuariũ absente iudice.*

55 ¶Imò verò & quæ facta sunt coram iudice, & apud acta quidem illa , sed non in forma siue figura iudicij,vim iudicij siue actus iudiciarij non obtinent:vt probat tex. in l.interrogatam, & ibi glo.Bal.& Sal.C.de lib.cau.& glo.in l.cùm scimus,in verbo,confessionibus, & ibi Bart. ante fi.C.de agri.& censi.lib.11.Alber.in l.non est omniuo,ff.de mann. vindi. & in d.l.j.col.iij. versi.secundò quæro,C.de confes.& in l.certum,§.si quis absente,col.j.ff.eo.vbi tamen distinguit Bal.in l.cùm mulier,col.iij.in xj.oppo.ff.solu.matr.Rom.consi.viij.viso facto,versi.secundum.& Barb.consi.liiij.præclarè,col.x.nu.24.lib.2.Et facit,quod scribit Bald.in authen.si qua mulier,col.ij.versi.pone ergo quòd vir,& ibi etiam Sal.C.ad senatuscon.Vellean.Igitur cùm hæc notificatio fiat præsente actuario tantùm,& iudice absente, nec si eo præsente fieret,non esset tamen in forma iudicij : consequens est vt hæc notificatio non habenda sit pro actu iudiciario , qui prohibeatur fieri hisce festis diebus. Et quia etiam actus quoque iudiciarij in mero facto consistentes,& qui non requirunt causæ cognitionem, possunt fieri & in acta referri illis ipsis diebus,l.actus,C.de feri.& not.in d.§.nuntiatio. Cæterùm Matth.Afflict. in tractatu προτιμήσεως, in verbo,vt intra xxx.dies,col.iiij. versi.item quæro quo tempore,tenet eam denuntiationem, quæ ex ea constitu.Proto. fieri debet iis quibus id ius competit, posse fieri huiusmodi diebus. Et vide quæ dicam infrà in fi.huius tit.in xv.quæst.

*Nec quæ corã iudice,nisi facta sint in forma iudicij.*

56 ¶Decimooctavò quæro,suprà in xj.quæst.huius glos.tractauimus,vtrùm satis sit consanguineum resciuisse venditionẽ sine ista notificatione,vt ei currat tempus anni:sed de hac re ita locuti sumus , vt facilè intelligeres nos de simplici scientia consanguinei intellexisse. Quæro igitur,si emptor testatò conuenit consanguineum , eique ex professo atque solenniter denuntiauit emptionem,adhibitis scilicet notariis & testibus., qui eius rei fidem facerent: an tunc ei consanguineo sine hac publica & actuaria denuntiatione currat annus retractus à tempore illius denuntiationis priuatæ?Nihil enim quantùm ad eum pertinet,inter vtranque interest,vt apertissimè probat text.in l.sed & si pupillus,§.de quo palam , qui est j.& seq.iuncto §.item si plures,ff.de instit.actio. nam primo loco fit mentio de præscriptione quapiam, quæ palam à domino tabernæ fieri iubetur, eiusq; illic forma describitur. At in posteriore loco declaratur satis esse,si cui priuatim denuntiatum fuerit, quantùm ad eum etiam priuatim pertinet;vt scilicet eum huiusmodi denuntiatio teneat.

*Si emptor testato conuenit consanguineũ, & ei emptionem notificauit,an id satis sit.*

¶Imò

57 ¶Imò hæc priuata denuntiatio magis afficit, quàm publica:nec is vnquã poteſt huius ignorantiam prætendere:illius ſæpe poteſt, vel ob abſentiam ſiue diſtantiam eius loci,in quo hæc acta conficiuntur,cap.vlti.& ibi glo.in verbo, non potuit,& Panor.in iij.notab.extrà qui mat. accuſ.poſſ.& gloſ.in cap.qui & humanis,xij.quæſt.ij.Bald.in l.planè,quam legit cum §. tutorem,l.tutor petitus,per eum tex.ff.de excuſ.tuto.& in cap.quoniam,§.porrò, extrà vt lit. non conteſta.per text.quem dicit ſingu.in l.vlti.ff.de decre.ab ord.faci.& Docto. ſæpe. Aut etiam propter diuturnum morbum præſentis in ciuitate,ex ſententia Bart.Ro. & Recentiorum in l.is poteſt,ff.de acquir.hæred.cum aliis multis adductis à Barbа.conſil.xvij.à Ioue,col.ij.lib.3. Aut ob alia multa,quæ impedimento ſunt,ne etiam publica ſciantur. ex quo & illud ſcriptũ eſt,vocem præconis paucis innoteſcere,authen.qui ſemel,C.quomodo & quãdo iudex:propterea cùm aduerſarius certus eſt,opus eſt illum ſpeciatim priuatimq; citari:nec ſatis eſſe generatim & per edicta publica,vt not.in l.j.& authen.ibi poſita,C.ſi minor ſe ab hæred.abſt.& in d.c.vlti.qui matri.accuſ.poſſ.& in clemen.j.de iudic.cum ſimil. Et hinc quoque fit,vt quæ publicè proponuntur,non in vno tantùm loco,ſed vbique per totam ciuitatem proponi debeant,vt omnes teneant. Archid.in c.quod dicitis,xvj.diſtin. Bald.in cap.1.col.iiij.verſic. quæro vbi quis citatur,titu.de mil.vaſal.qui contu.eſt.Franc.Aret.conſi.cvj.clariſsimè,col.pnult. verſicu.ſecundò non conſiderat. Conſtat autem acta iudiciorum in vno tantùm loco eſſe, nec ea aliter publicè proponi. Ideò videmus multa in iudicum acta referri,quæ ab omnibus propè ignorantibus.

*De eadem re. Priuata denuntiatio magis afficit. Ignorantia rerum publicarum ex multis cauſis eſt probabilis.*

58 ¶Et ſanè ſi denuntiatio,quæ à noſtra conſuetudine requiritur,non eſſet de forma,facilè concederem hanc priuatam denuntiationem ſatis eſſe. Sed quia diximus ſuprà num.29.ergo verò,eam eſſe de forma , non modicum dubium eſt , an eius forma expreſſa poſsit adimpleri alia æquipollente:non poſſe enim affirmat gloſ.in clem.j.in verbo,tertiò, de vi.& hone.cleri. Barto.in l.non ſunt liberi,ff.de ſtatu homi.& plerique alij, quos tibi congeſsit Alexand.in l.j. colum.vlti.ff.de liber.& poſthu.& Felin.in cap.cùm dilecta,col.xvij.verſic.amplia vndecimò, & ſequen.extrà de reſcriptis,& alibi ( ni fallor ) in hoc opere tradidimus. Imò nec vberiore pinguioreq; ac vtiliore forma videtur impleri poſſe,vt de mandato probatur in l.ſi quis pro eo,ff.manda.& in cap.cùi non de ſacerdotali,§.ſimiliter, & §.vlti.de præben.lib.6. quod & ex externis adſtruit , & multis exemplis & teſtimoniis confirmat Aulus Gellius libr. Noctium Atticarum 1.cap.13. Et id quoque cæteris in rebus procedere probat text.in l. ſi pupillorum, §.ſi Prætor,ff.de reb.eo.qui text.loquitur de ſententia ſiue decreto. & cum text. ad hoc dicit ſingu.Roma.ſingul.ccxvj.an in decreto. Et id quoque aliis fulcit Felin.in d.cap.cùm dilecta, colum.xij.verſic.amplia quartò.

*De eadem re.*

*Forma ad adimplere poſſit æquipollente aut uberiore.*

59 ¶Sed hæc certè non ſunt perpetua:quandoquidem ſæpe conceſſum eſt aliquid facere vtilius, quàm mandatum eſt,aut ſtatutum , ad vtilitatem ſcilicet eius,ob quam id fit , & vt ei magis expedit,vt patet ex l.ſi quis mihi bona,§.ſed ſi mandauit,ibi,quòd ſi ex parte,& ibi Bal.Imo.(Roma.) Alex.qui cum §.legit cum §.ſi coram,& cæteri Recentiores,ff.de acquir.hære.& l.ſicut,§.ſed ſi permiſerit,verſi.in contrarium,ff.quib.mod.pign.vel hyp.ſol.& l. diligenter,§. vlt. ff.manda.& l.j.denique,§.ſi mandauero,ff.eo.tit.& l.rogatus,cod.quoque titu. & voluit etiam Signo.conſi.xvij.ſtatuto communis,col.ij.& Pau.Caſt.conſi.iiij.circa primũ, col.ij.lib.1. Alex. in l.ſi quis puberem,col.ij.verſic.ſed ad illud,C.de iure delib. vbi ex eo text.dicit ſatis eſſe,vt mandatũ in pinguiori forma impleatur.& Iaſ.in l.qui quartam,§.j.ff.de leg.j.& in l.j.§.ſi ſtipulanti,col.ij.verſi.ſed ad iſtum,ff.de verb.oblig.vbi ex illo text.dicit, eum in forma adimplere, qui pinguius adimplet.& in l.ſi procurator,col.j.verſi.collige,C.de procu.vbi rum text. dicit not.& latè diximus in repe.l.ſi vnquam,in verbo,libertis,nu.48.denique id etiam. Et faciunt etiam,quæ ſcripta ſunt à D.à Rot.deciſi.dlxij.Papæ ſupplicat,in antiquis,& deci.dlxxxij.quidam obtinuit,etiam in antiquis,quæ repetitur inter deciſ.Bernar.Biſgucti tit. de præben.c.19. eiuſdem initij. Ex ſuprà dictis autem liquidò conſtat,hanc denuntiationem fieri conſanguineorum gratia,vtiliuſq; illis eſſe,ſi ipſis priuatim fiat,quàm apud acta.

*De eodem.*

60 ¶Sed aduerte tamen,quia Lancel.Gal.vir certè non contemnendæ inter Recentiores autoritatis,in d.§.ſi ſtipulanti,col.j. dicit id quod Iaſon ex eo text.aſſumit, eſſe contra text.eiuſdem l.j.§.ſi quis ſimpliciter,de verbor,obligat. vbi qui reſpondet purè vel in breuius tempus,cùm eſſet interrogatus ſub conditione vel in longius tempus,reſpondet pinguius,vtilius,commodius,& tamen non dicitur adimplere interrogationem in forma, ita vt nõ obliget huiuſmodi ſtipulatio, Et dicit Bal,in l.vlti.colum.ij.C.de ſuis & legib. quòd formæ nihil addi,aut detrahi poteſt,& tamen addendo fit pinguius. Nec obſt. (ait) d.§.ſed ſi mandauit,quo maximè innituntur ij, qui contrariam ſententiam ſequuntur,Nam loquitur de mandato priuati hominis,quod per æquipollens poteſt adimpleri,l.vlt.§.vlti.ff.manda. Alexan.in l.iij.in ij.not.ff. ſolu.matri. Hæc ille, qui & alia quoque addit:nec tamen hîc aliter meum iudicium interpono,ne ex duobus præcipuis amicis noſtris de hac re contendentibus,alterum noſtræ ſententiæ lædam præiudicio.

*De eodem.*

# DE LA IVRISDICTION, EN LAQVELLE L'HERITAGE ACQVIS EST ASSIS,

# IVRISDICTIONIS IN QVA SITVM EST HAEREDIVM QVAESITVM, GLO. III.

1 *Si sint plures res diuersarũ iurisdictionũ, ubi notificatio fieri debet.*



VID si plures res venditæ sunt vno contractu & pretio, quæ sunt diuersarum iurisdictionum: an in omnibus necesse fit hanc notificationem facere, an verò sa tis erit, in aliquibus, & in quibus? Qua in re statim videri posset in omnibus eam faciendam esse, per l. de pupillo, §. si in pluribus, ff. de oper. no. nunti. vbi si in pluribus locis opus fiat, non vna nuntiatio sufficit, sed plures sunt necessariæ. Ex quo not. Bal. quòd quot sunt res, tot possessiones, & tot actus corporei requiruntur. Vnde licet (inquit) Prælatus adipiscatur possessionem spiritualem, non sequitur, quòd sit adeptus corporalem. De quo tamen subdit esse dicendum, vt in l. iij. §. j. & ibi not. per Bart. ff. de acqui. possess. Alibi autem dicitur tot esse stipulationes, quot sunt res, etiam eodem verborum contextu eadem oratione comprænhensæ, l. scire debemus, in prin. & §. j. & ibi not. ff. de verb. oblig.

2 *De eadem re. Apprehensa possessione unius, an omniũ apprehendatur, uide nu. 3. & 11.*

¶Quin & si plures res eodem contractu venduntur, per apprænhensionem possessionis vnius ex his, non apprẹhenditur aliorum, l. j. §. veteres, cum glos. in verbo, per vnum reliquorum, ff. de acquir. possess. & l. prædia, eod. titu. & voluit glo. in d. l. iij. in verbo, quamlibet, ff. eod. titu. & Spec. qui loquitur de possessione vnius rei ex multis tradita ab executore sententiæ siue nuntio publico, vt cæterarum eiusdem sententiæ tradita non censeatur, titu. de primo & secundo decreto, §. iam de effectu, in princ. Dy. in c. i. in iiij. quæst. de regu. iur. lib. 6. Albert. in d. l. de pupillo, §. si in pluribus, post princ. ff. de nou. oper. nuntia. Bald. in l. ij. col. ix. versicu. super tertio puncto, C. de seruit. & aqua. Sali. & Ange. in l. licet, ille colum. vlti. hic circa medium, C. de acquiren. possess. Panor. in c. cùm aliquibus, colum. ij. versicu. vlterius quæro, extrà de re iudic. vbi & illud dicit de nuntio publico.

3 *De eadem re.*

¶Quod & procedit (ne illud per incuriam omiserim) non solùm quando sunt plures res omnino distinctæ & separatæ, sed etiam cùm omnes continentur sub vniuersitate vnius cuiuspiam iuris, quod hinc videre licet, quòd apprænhensa possessione vnius rei hẹreditariæ, cæterarum rerum eiusdem hæreditatis non sit apprænhensa: vt nuncupatim voluit Inno. in c. in præsentia, col. j. extrà de proba. Alber. in l. de his. C. de furt. & Bart. in d. l. iij. in prin. col. ij. versi. quid in rebus, & ibi etiam Soci. & Ias. ff. de acqui. hære. & Idem Soc. in d. l. j. §. veteres, paulò ante fin. eod. titu. & Sali. in d. l. licet, ad medium, C. eod. quoque titu. Petr. Anch. in d. c. i. de regu. iur. lib. 6. (Roma. subobscurè in l. eum qui, col. ij. versic. quid autem in hærede, ff. ad S.C. Treb. dum allegat l. cùm hæredes, in prin. de acquir. vel amit. poss.) Zasius in epitome feudo. in vj. parte chart. eiusdem iij. Et faciunt etiam scripta in simili à Bal. in c. i. col. ij. 3. & 4. tit. de capit. qui cur. vend. & in cap. i. §. ad hoc, colum. iij. versi. quærit etiam, titu. de pace iur. fir. Ex quibus posset videri, vt si hæreditas fuerit vno pretio vendita, debeat notificatio fieri in omnibus iurisdictionibus rerum hæreditariarum.

4 *De eadem re. Quid si omniũ rerum sit caput quodpiam.*

¶Ego tamen arbitror, in multis rebus venditis vno contractu & pretio, si sit castrum aut domus, cuius cæteræ res sunt tanquam appendices, & vt cùm nostris loquar, pertinentiæ: neque enim (vt id scias) iurisdictio siue homagium facit pertinentias, sed destinatio & vsus patrisfamilias, vt no. in l. quod in rerum, §. si quis post testamentum, ff. de lega. j. & in l. prædiis, §. qui domum, ff. de legat. iij. & in l. quæsitum est, §. si quis eodem, ff. de fun. instru. & instr. lega. & per Can. in cap. cùm ad sedem, extrà de restitu. spol. & aliis locis à nobis copiosè designatis suprà titu. ix. §. xxxiiij. qui est cxxiij. omnium nostratum consuetud. Si igitur sit locus principalis, cuius reliquæ res sunt ex pertinentiis illius, subque eius nomine & appellatione comprẹhendi sunt solitæ, satis erit hanc denuntiationem fieri apud acta iurisdictionis eius loci, arg. l. Caius, §. Titius, ff. de leg. ij. & d. l. prædiis, §. Titio, ff. de legat. iij. & quod de apprænhensione possessionis castri not. Inno. & alij in c. in literis, extrà de resti. spo. & idem Bart. Ang. Imo. Fran. Are. Soci. & alij Recentiores in d. l. iij. ff. de acqui. pos. Bald. in c. cùm in cunctis, col. ij. versi. venio ad verum. extrà de elect. Sali. in d. l. licet, in fi.

5 *De eadem re.*

¶Et quod præterea à nostris dicitur, eum esse in possessione sacerdotij, aut, vt vocamus, beneficij, qui locum ipsius principalem, id est, ecclesiam, vt & ipsi vocamus, possidet: non qui alias res eiusdem: vt voluerunt Guli. Cu. Albe. & Bald. qui id dicit not. in l. j. per eum text. ff. de offic præfe. Augusta. & Petr. Ancha. in d. c. i. col. vlti. de reg. iur. lib. 6. & Philip. Franc. in cap. commissa, in princ. col. ij. versic. adde prædictis, de elect. lib. 6. Nam & aliàs (vt veniam ad nostrum casum) id est, si aliter diceremus, vide quid hinc sequeretur: nempe quòd si venderetur castrum cum suis pertinentiis, non venient pertinentiæ, quæ essent alterius iurisdictionis, quàm castrum ipsum: quod nemo vnquam dixerit, per ea quæ suprà dicta sunt. Si igitur pertinentiæ alterius iurisdictionis veniunt in venditione castri, similiter veniunt in notificatione ipsius venditionis eiusdem castri, quia ipsa notificatio fit ob venditionem, & est ipsius sequela. Præsertim, quia satisfactum est causæ, ob quam fit ea notificatio, vt scilicet venditio innotescere possit consanguineis.

¶At si

6 ¶At si nihil est principale, cuius scilicet cæteræ res sunt pertinentiæ vel appendicees, sed siot res omnes separatæ, & æquè priocipales, oullaque alij cedat, posset statim prima froote defendi, inspiciendam esse iurisdictionem, in qua maior pars rerum venditarum sita est, ideoque satis esse apud acta eius iurisdictionis hanc nostram notificatiooem fieti, argum. eius quod passim dicimus, quòd si plures res sint diuersi fori, id sequi debemus in omnium petitiooe, in quo maior pars earum habetur: vt probatur in l. fideicommissum, in princip. & iterum, §. j. ff. de iudi. & l. qui ita, §. vltimo, ff. ad Senatusc. Trebel. & l. j. in j. respon. C. vbi de hære. agnos. opor. glo. in l. cùm res, io verbo, petitur, ff. de lega. j. & l. quod legatur, in verbo, etiam ibi. ff. de iud. Bal. io l. testamenti, C. quemadmo. testa. ape. & in l. vlt. in vj. quæst. C. de edicto Diui Adr. tollend. cum simi. *Quid si maior pars sit in una quapiam iurisdictione.*

7 ¶Nam & quis quoque intelligitur habere domicilium, & sortitur forum in eo loco, in quo habet maiorem partem fortuoarum, l. j. & ibi Azo. in summa, C. vbi pet. tut. & l. ij. & ibi Albe. C. vbi Senat. vel clariss. & l. ciues, & ibi gl. C. de incol. libr. 10. & c. ex parte B. & ibi Inn. & Imo. extrà de for. compe. gl. in l. eius qui manumisit, §. vlt. io gl. vlt. ff. ad munici. & l. hæres absens, §. at si quo, in verbo, debebit, ff. de iudic. & in l. is cui, §. qui legatorum, in verbo, domicilium, ff. vt in posses. lega. & in cap. dilectus, le ij. io verbo, domicilium, extrà de rescript. & io c. cùm nullus, in verbo, domicilium, de temp. ordi. lib. 6. Host. io Summa, tit. de for. compet. §. quibus ex causis. col. j. versi. dicitur autem quis. Specu. tit. de citatio. §. j. versicu. & nota quòd si actio. Albe. io d. l. quod legatur, ff. de iudic. Bart. in l. placet, & iterum in l. de iure, in ij. opposit. ff. ad municipa. Bal. coosi. ccccxj. quidam Mediolanensis, col. ij. libr. 1 & consi. lviij. generalitas, col. j. libr. 4. & consi. cccxxxiij. factum tale est, magister, eod. libr. 4. Roma. coosil. cxcvij. Franc. post princi. Pau. Castr. io l. ij. colum. j. C. de iurisdict. omnium iudic. Sed id quomodo intelligatur, videbis latissimè per Maria. in cap. licet. extrà de for. compe. Si igitur (vt hanc rationem concludam) iudex maioris partis adiri potest pro rebus omnibus, eadem ratione sufficit fieri hanc ootificationem apud acta huius iudicis. *De eadem re. Domiciliũ ibi est, ubi est maior pars fortunarum.*

8 ¶Et quia etiam cùm vna sit venditio vno contractu ac pretio facta, vt latè diximus suprà eod. tit. §. xxiij. satis etiam videtur, vnam notificationem fieri ex mente consuetudinis, quæ alioquin esset nimium anxia & scrupulosa, contra l. posthumus, in princip. ff. de iniust. testa. vtpote cùm posset contingere, & contingit quotidie vna venditione, vnoque pretio vendi xxx. & xl. fuodos, & singulos maxima ex parte singularum diuersarumque iurisdictionum, quas omoes necesse esset adire ad faciendam haoc notificationem, cum magno & contrahentium, & consanguioeorũ incõmodo. Nam emptores primùm cogerentur hos sumptus & labores subire, & consanguinei postea, cùm veniuot ad retractum, emptoribus refundere, iuxta §. xxix. suprà eod. tit. venditores autem res suas minoris venderent, ob id oneris cootractui iniunctum. l. si venditor, §. si quid emptor, in fi. ff. de ser. expor. cum concord. à me adductis in tit. seq. in præfa. nu. 21. & id quidem credo, & seq. *De eadem re.*

9 ¶Et si id fieret, vt & hoc addam, illud quoque eadẽ ratione mox sequeretur, tot in causa retractus adeundos esse iudices, quot iurisdictionum res veoditæ, ratione quarum competit retractus, esseot, si modò retractus realis est, vt nonoullis placet: aut saltẽ in rem scriptus, vt aliis, de quo alibi latè diximus: & ita vterque tam actor, quàm reus, singulis singularũ rerum iudiciis vexarentur, contra l. etiam, §. j. ff. de peti. hære. quod tamen nonnullæ consuetudines Franciæ statuerunt, vt diximus suprà eod. tit. §. viij. glo. v. in verbo, *le iuge qui en peult cognoistre*, nu. item v. sed & ipse. Nec ioterim prætermittemus id regulare esse, vt maior pars trahat ad se minorem, l. quicquid, §. cùm partes, cum glo. ff. de acquir. rer. dnmi. & l. & si non sint, §. perueniamus, ff. de auro & arg. leg. & §. sed cùm alieoam, Insti. de rerum diuisi. cum simi. *De eadem re.*

10 ¶Hanc sententiã si sequaris, respõdebis ad l. de pupillo, §. si pluribus, ff. de no. ope. ount. quod est priocipale fundamentum alterius opi. illud ibi procedere ex speciali illius casus ratiooe ibi posita, quia scilicet in re præsenti fit nuntiatio: quæ ratio hìc non obtinet: ideò nec quod ibi statuitur. Nam & Iason ibi io secundo notab. hinc trahit, quòd si hęc ratio cesset (vt cessat in interdicto quod vi aut clam, in quo noo est necesse nunnatiooẽ fieri in re præsenti, l. aut qui aliter, §. si quis cùm deountiasset, & ibi glo. ff. quod vi aut clam. & Bart. in ea l. de pupillo, §. si quis fortè) certè sufficeret vna denuntiatio pro pluribus rebus. De quo vide etiam quæ dixi suprà eod. tit. §. j. glo. xxj. in verbo, *en telle quantité*, nu. 24. illud autem. Quod autem dicitur in d. l. scire debemus, ff. de verb. oblig. quæ est alterum d. prioris partis fundamẽtum, non hic obtinet, vbi haud dubiè vna est venditio, cùm vnum est omnium pretium, vt latissimè diximus suprà eod. tit. §. xxiij. in glo. j. *De eadem re.*

11 ¶Quod deoique dictum est de appræhẽsione possessionis vnius rei, id non ob aliud fit, nisi quia possessio res est facti. l. j. §. si vir vxori. ff. de acq. poss. Ideò ad positionem voius, non cõtinuò sequitur positio alterius. l. noo nudis, & l. epistolis, C. de probatiooibus. Quod si de iure tantùm quæramus, aliud seruatur, vt patet in l. restituta, in prin. ibi, si fortè passus est hæres possideri res hæreditarias, vel totas, vel aliquas illarum, ff. ad senatuscon. Trebe. Ideoque contra illud, quod diximus consequeuter de hæreditate, aut alia iuris vniuersitate, tenet glo. in dicta illa l. restituta, in verbo, earum. & ibi quoque omnes Docto. & Andr. Iser. qui ex *De eadem re.*

hoc dicit appræhensa vnius rei feudalis possessione, appræhendi & omninm aliarum quæ sunt eiusdem feudi, possessionem, in c.j.in prin.col.iiij.& ibi etiam Card.Alex.col.pen.versi. quæro quid si vasallus, tit. quid sit inue. vbi ipse Andr. asserit ita fuisse iudicatum à maximis iuris peritis. Et hinc quoque fit, vt appræhensa possessio domus, aut vnius alterius rei præbendæ, trahatur etiam ad alia omnia bona temporalia eiusdem præbendæ, secundùm Inno. & Host.in c.in literis, de resti.spo. Anto.in ca.vlt.col.viij.versi.ex his deciditur, extrà de caus. pos.& propr.& Petr.Anch.in c.sine possessione, col.xv.vers.secundo modo, de reg.iur.lib.6. Licet contrarium teneat Dy.in d.c.j, in iiij.q.eod.tit.& lib.& Ioan.Andr.in d.c.in literis.& alij quos citauimus suprà nume.5.

*Possessio iurisdictiõis in uno actu, an trahatur ad alios.*

12 ¶Et licet inter nostros magna sit cõtrouersia an possessio iurisdictionis in vno actu vel articulo trahatur ad alios, vt scilicet per eã quæratur præscriptio, vel, vt melius loquar, vsucapio iurisdictionis generalis, vt à multis disputatur, quos latè cõgessit Alex.in d.l.restituta: tamen hoc minimè dubium est in eo, qui habet intentionem fundatam de Iure communi, vt not. Pan. post Inno.in c.j.per illum text. quem dicit multũ no.extrà de relig.domib.& trahit ad multas quæst. vt ibi videre poteris.& idẽ quoq; voluit ipse Inn.in c.dilectus, col.iij.in verbo, possessoris, extrà de capel.mo. Nec item dubium, cùm nullus alius est in possessione ipsins iurisdictionis vniuersalis, vt notat idem Inno.in d.c.j.per illum tex.de relig.domi.& in cap. cùm dilectus, eod.tit.& in d.c.dilectus, col.j.de capel.mo.& in c.vlt.col.vlt.de offi.Arch.& in c.auditis, col.vlt.in verbo, excommunicationem, & ibi Feli, col.ix.in quarta decla.de præscr. Pan.in c.cùm olim, in vlt.no.eod.tit.& in c.cùm inter, col.iij.versi.quarto & vltimo casu, de sent.& re iudi.& consi.liiij.videtur primò, col.ij.versi.secundò ad idem, libr.1.& consi.lxxxij. quanquàm, col.iiij.versi.ad prædicta, eod.lib.1.& consi.lxxj.videtur, libr.2.vbi ad hoc multa adducit. Alexand.consil.lxviij.viso, col.pen.versicn.ad prædicta, libr.2 Aufr.in decis.Thol.q. cccxxiij.item fuit quæsitũ an præscribens, Philip.Deci.consil.cclxxj.in casu transmisso, col.ij. & consi.seq.superiori, col.ij.versi.& licet Dux.

*Decisio prin. quæstionis. Cõsuetudines de ea re.*

13 ¶Ego autem quantùm ad nostrum casum pertinet, semper consului, vt fiat notificatio in omnibus iurisdictionibus, vt tutior si emptor ab omnibus disputationibus. Et ita nũcupatim statuitur in quibusdam consuetudinibus Galliæ, scilicet Cænomanensium, c.cccxcij.& Andegauensium, cap.ccclxxxij. Et id quoque de iure esse necessariũ, stante huiusmodi consuetudine, aut alia simili, cuiusmodi est Rhotomagi, tenuit Igne.in l.j.§.si cùm omnes, nu.13. ff.de senatusc.Sylla. Et id quidẽ tutius est, vt iam diximus, & in simili dicit gl.in cle.causam, in verbo, cõmuniter, de elect. Scio verò nonnullos esse in ea sententia, vt si fuerit facta notificatio in aliquibus locis, sed non in omnibus, & effluxerit annus à notificatione, non admittatur consanguineus ad retrahendum res, quæ sunt in iurisdictionibus, in quibus facta est notificatio: ad cæteras verò admittatur, vt scilicet limitata causa limitatum pariat effectum. l. in agris, ff.de acq.re.do.cum cõcor.à me adductis sup.§.xxxij.glo.j.nu.49. sed nec omiserim. Verùm in ea sum sententia, vt si notificatio non sufficiat pro omnibus rebus, de quo iam satis diximus, consanguineus admittatur ad res omnes vno pretio & contractu venditas: neq; enim ei emptor potuit scindere retractum, qui pro vno contractu competit, per ea quæ latè tractauimus sup.eod.tit.§.xxiij. Et si respectu vnius excluderetur consanguineus, excluderetur & omnium, vt latè quoque dicemus infrà in fi.huius tit.in xij.q.

*Vbi debet fieri notificatio emptionis annuorum reditu[um].*

14 ¶Sed & hîc quæri potest, quid si annuum aliquod vectigal, quod nos rectè generale vulgò vocamus, emerit: (id enim retrahi potest, vt expresè cauetur in c.j.huius tit.& ibi diximus: sed cùm id sit veluti nomẽ, & ius quoddã incorporale, non cõsistit in loco. l.vxorem, §.legauerat, ff.de leg.iij.& l.cùm de lanionis, §.vlt.ff.de fund.instr.cum si.adductis à Comeo consi.xlix.in præsenti, lib.3.& diximus in repe.l.si vnquam, in verbo, bona, nume.9. quid autem si quis) quo igitur in loco fiet notificatio huiusmodi venditionis? Et fortè quis non abs re diceret, in hoc casu eam non esse necessariam, cùm fieri non possit, vt hîc fieri præcipitur, in loco, in quo res vendita sita est, cùm in nullo loco sita sit, vt diximus. Et ita hic specialis articulus consuetudinis loquens de situatione (vt sic loquar) rei non potest ad hunc casum adaptari; igitur nec hoc casu locum habebit, l.iiij.§.toties, & ibi Bar.& alij, ff.de damn. infect.cum multis concord.à me collectis in d.l.si vnquam, in verbo, libertis, nume.2. Manemus igitur in dispositione generalis nostræ consuet. annum hunc à venditione incipientis, sup.§.j.& aliis complur.

*De eadem re.*

15 ¶Quòd si nostra consuetudo simpliciter & in genere statuisset hunc annum currere à tempore notificationis venditionis apud acta, sine adiectione sine declaratione eius fori aut iurisdictionis, in qua ea notificatio fieri deberet: tunc ea notificatio venditionis harum pensitationum generalium, fortè deberet fieri in foro venditoris, cùm ea res principaliter illius personam respiciat, ad eamq; competat actio personalis ex empto, arg.ad hoc l.vlti.C.vbi in rem act. Et si hoc casu competit hypothecaria, ea accedit actioni personali, vt patet ex no.per gl.in l.j.in verbo, pateat, & ibi Cy.Bal.& alios, C.de hær.& act.vend. Nam & Petr.Bal.& Ang. in l.ex facto, ff. de hære.insti.fuerunt in ea sententia, vt fiscus, cuius ius est occupandi bona sui territorij, cùm quis bona sua confiscauit, exigat debitores sui territorij: tanquam

*Nomina & actiones ad quẽ locũ vel iurisd.*

nomina

oomina sint eiusdem loci, cuius est debitor. & ad hoc allegăt multa iura & rationes. & sequitur Franc. Are. consi. x. casus talis est, quidam Titius, col. vlt. versi. tertiò dico. & idem quoque voluit Pau. Ca. consi. cccxix. primum quæsitum, col. ij. versi. pater igitur, lib. 2. Sed & Bal. ipse in c. j. col. vlt. versi. vidi dubitari, extrà de coosti. non obscurè videtur seotire, statuta loci debitorum esse inspicienda, cùm tractatur de nominibus licet ea nullo loco circunscribantur. Verùm hæc senteotia non placuit Imo. in d. l. ex facto. & Alex. consi. xxxj. viso titulo, col. iij. versi. vnum subdo, & seq. libr. 1. quod repetitur consi. cxj. lib. 4. & Iac. à S. Georg. in tractat. de Royd. siue operis, col. iiij. versi. quæro de no. quæst. Quibus locis respődeot iuribus & rationibus Pet. & affeclarum, vt ibi videre licet. *dictionem vel statutum pertinent.*

16 ¶ Lapus autem allega. xcij. la j. (sunt enim duæ eiusdem numeri) cuius initium est, in primis videndum est, col. vlt. dicit nomina debitorum ad eum locum pertinere, in quo de iure & facto exigi possunt, per d. l. ex facto, §. rerum, de hæred. instit. & l. quæro, ff. de solu. Nec obst. (inquit) quòd noo sunt in loco: quia verum est circunscriptiuè, vt ipse loquitur, sed per effectum exactionis, sunt in loco ipsius exactionis. Et id sequitur Ro. in l. si constante, §. vlt. ff. solu. mat. & sequi videtur Alex. consi. xvj. viso articulo, in fi. lib. 1. & planius Steph. Bertraod. consi. lxxiiij. ponitur io facto, colum. vltim. libr. 2. & iterum consi. cv. cuius est idem initium, in ij. dub. eod. lib. 2. vbi tamen nonnihil dubitat, & Alcia. in l. cùm stipulamur, in fi. ff. de verb. oblig. Licet sint, qui negent illos commentarios esse ipsius Alc. quoniam à posterioribus ipsius scriptis longè distant & stylo & elegantia. At illum puto non negare: sunt enim illic multa eiusdem priuata peculiariaque axiomata, quæ & ipsa in posteriores commentarios, sed multò elegantius, transcripsit. *De eadem re.*

17 ¶ Et in hac quoque opi. videri potest fuisse Sal. in illa l. cunctos populos, col. pen. versi. finautem essent iura, C. de sum. trinit. cùm dicit actiones & nomina debitorum censeri esse eius loci, in quo debet fieri eorum exactio, per d. l. quæro, ff. de sol. & l. Titium & Mçuium, §. tutores, ff. de admini. tuto. Cuius doctrinam & rationes, quibus innititur, ad verbum refert & sequitur Matia. Soc. consi. xxxvj. rectè ac maturè, col. v. in prin. & eius filius, eo patre non indignus, Barto. Soci. consi. cj. viso testamento, col. ij. lib. 1. quod iterum errore librariorum repetitur consi. clxxv. lib. 7. & Alex. d. cousi. xxxj. viso titulo. lib. 1. repetito, vt diximus, consi. cxj. lib. 4. & idem quoque Alex. consi. xix. circa primum dubium, col. ij. in fin. libr. 6. Et idem ante hos voluit Bald. cuius oullus horum meminit, consi. ccclvij. nulla mulier, col. vltim. lib. 3. de qua re oos latiùs disseruimus io nostris commentariis de iure Primigeniorum quæstio. 42. Sed quantùm ad uostrum casum pertinet, putarim inspecta ratione verisimili cősuetudinis iubentis notificationem fieri sioe declaratione loci, eam faciendam esse in foro debitoris, etiam si alibi exigi debeat aot possit: aliàs enim facillimè fieri posset fraus ex conuentiooe contrahentium, si io loco exactionis notificatio fieri debetet. *De eadem re.* *Decisio principalis quæstionis.*

18 ¶ S E D an necesse sit, vt hæc notificatio fiat in prima proximaque iurisdictione rei venditæ, io qua scilicet proximè & immediatè sita est: ao verò etiam fieri possit in iorisdictione superiori: nam & io ea dici potest esse sita, licet non proximè & immediatè, idque potissimùm, si sit apud Præsidem prouinciæ, in qua res ea sita est, qui quidem Præses primo loco iubetur adiri: & si id fieri non potest, Defensor ciuitatis, qui inferior est, in l. vt perfectius, C. de anna. except. At gloss. ibi, in verbo, adire, dicit illud corrigi iure Authent. ex quibus primo loco adeundus est ipse Defeosor ciuitatis, & eo deficiente Præses prouinciæ, §. & iudicare, in Auth. de defeo. ciui. & §. & non permittes, io Authent. de manda. prin. De quo tameo videas Cy. & Sal. in d. l. vt perfectius. *An hæc notificatio debet fieri in prima iurisdictione.*

19 ¶ Sed quicquid sit in illo casu, ego in hoc casu nostro censeo oostram ootificationem fieri debere apud acta primæ proximæque ac immediatæ iurisdictionis rei veoditæ, ex illis communibus regulis, si cætera deessent, Causam scilicet primam & immediatam esse potius inspiciendam, quàm remotam, l. metus autem, §. sed licet, & ibi Bar. ff. quod met. causa, & l. socium qui in eo, ff. pro soc. cum aliis mulris concord. à me adductis suprà titu. nostrarű consuetudinum ix. §. xxvij. qui est omnium cxv. in xviij. limitatiooe illius regulæ, Cessante causa cessat & effectus. Et altera illa: Sermo simpliciter prolatus intelligitur de primo, non de cæteris, l. boues, §. hoc sermone, ff. de verb. sig. & l. cùm pater, §. pater certam, ff. de lega. ij. cum aliis quoque multis concord. etiam à me adductis titu. earundem consuet. x. §. v. qui est omnium cxxxiiij. Et ita scio fuisse iudicatum ab amplissimo Senatu Parisiensi, in quadam causa retractus inter dominam *de la Trimoille*, & Renatum *de Montausier*. Et hoc quoque tenuit Ferro. in consuet. Burdig. hoc tit. *de retraict*, §. xiij. in fi. *De eadem re.* *Arestum.*

20 ¶ Q V O D autem, si res vendita sita sit in hac prouincia Pictauiæ, tamen tenetur in feudum à quadam terra, vt vulgò dicitur, quæ est in prouincia Turoniæ: aut etiam domus vẽdita sita est in opido Niorti, & tenetur feudű à Castro oppidi nostri Fontenai: in qua iurisdictione notificatio fieri debet, an Niorti, an verò Fontenai? Et quidem videtur Niorti, propter hæc verba, quæ nunc cőmentamur, *de la iurisdiction, en laquelle l'heritage acquis est assis*: quæ quidem verba sunt in hoc apertissima, & à quibus noo est recedendű, l. oon aliter, io princ. ff. de leg. iij. & l. ille aut ille, §. cùm in verbis, eod. tit. cum simi. Nisi diceres, quocunque in loco res sita est, *Si res Pictauiæ tenetur in feudum à domino alterius prouinciæ, in quo loco debet fieri notificatio.*

est,sitam tamen esse in iurisdictione domini feudalis,cùm ex nostra cõsuetudine iurisdictio ex feudo dependeat,suprà titu.nostrarum consuet.j.§.x.Sed tamen eam sententiam adiuuat tex.in cle.j.de rescript. vbi si Abbas cuiuspiam diœcesis habeat Prioratum sibi subditum in alia diœcesi, debet impetrare iudices pro iuribus dicti Prioratus in diœcesi, in qua is situs est,non Abbatiæ,vnde tenetur.

21 *De eadem re.*

¶Qua in re in mentem venit eius,quod scribit noster Io.Fab.in l.cunctos populos, col.vij. in paruis,vers.quid si quis,C.de summa Trin.vbi ita quærit: Quid si quis intra fines vnius Castellaniæ,vbi est vna consuetudo in succedendo,tenet feudum à domino alterius castellaniæ,vbi est alia succedendi consuetudo,& dominus habet omnem iurisdictionem in dicto feudo: cuius loci consuetudo attenditur? Satis videtur,quòd loci,à quo tenetur, cùm censeatur membrum illius castri & castellaniç,à qua tenetur.l.pupillus,§.territorium,ff.de verb. sign.Arguitur contrà in cle.j.de rescript.Hæc propemodum ille,qui videtur sequi posteriorem opi.vt solent nostri Doct.vt scilicet consuetudo situs loci rei,non superioris,à quo res in feudum tenetur,inspici debeat in successionibus.Ergo & idem in retractibus,qui per omnia sequuntur successiones,vt sæpe diximus.

22 *De eadem re. Cuius diœcesis Episcopi autoritas interponenda.*

¶Et huc quoque pertinet ea controuersia,cuius Episcopi autoritas interponenda sit in alienatione rerum immobilium ecclesiæ,vtrùm illius,in cuius diœcesi res ipsæ sitæ sunt, quod voluit glò.in c.in venditionibus,in verbo,Episcopi,xvij.q.iiij.& Host.in ca.pastoralis, col.ij. versi.quid si ecclesia,extrà de priuil.& Ro.consi.ccl.horum,versic.tertiò quia ersi. & pro hac opin.inter cætera allegatur d.clem.j.de rescript. An verò illius,cui beneficium subest, siue à quo dependet:quod videtur voluisse gl.in d.§.quòd si necessitas,in verbo,duos,& ibi Card. Alex.x.q.ij.Inno.in d.c.pastoralis,col.ij.vers.item dicimus,& ibi latè Io.And.col.ij.vers.quid si ecclesia.Auto.& Pan.ad fi.extrà de priuil.idem Ant.in c.si annum,circa med.de iudi.lib.6. Bald.in auth.hoc ius,col.iij.versi.quæro igitur quis,C.de sacrosanc.eccle.& in l.j.col.j. versi. secundò quæro,C.de contrah.empt.Calde.consi.x.inter monasterium,tit.de rebus eccl.non alie.Collect.in c.nulli,col.ij.versic.sed cuius Episcopi,eod.titu.Pan.Eleaz in cle.j.& ibi etiam Imo.col.iiij.versic.sed quid si ecclesiastica,eod.quoque tit.idem Imo.in c.j.ad fi.extrà eodem item tit.dum allegat Inno.& Ioan.And.in d.cap.pastoralis.Pet.Perusi.in tract.de vnione beneficiorum,c.x.Card.Alex.in c.sine exceptione,col.iij.versi.primo casu,xij.q.ij.Felin.in c.dilectus le ij.col.vj.versi.septimò facit,de rescript.

23 *De eadem re. Quid in decreto alienationis rerũ minoris,*

¶Sunt & multi,qui tradunt vtriusq; autoritatem esse necessariam,vt refert Arch.qui eos sequi videtur,dum eorũ sententiam postremo loco recẽset,in d.c.in venditionibus,& Collec. in d.c.nulli.Vt & in simili tradũt Bal.& Alb.scilicet de decreto in alienatione rerũ minoris interponendo,in l.magis puto,§.illud,ff.de reb.eor.qui sub tut.vel cur.sunt,vbi Bald.Alleg. Arch.in d.c.in venditionibus,& dicit id tutius esse:vti etiam dicit idem Bal.post Iac.Aret.in d.l.j.C.de contrah.empt.& ipse item Albe.in d.l.si prædiũ,C.de præd.mino.& in l.ij.C.eod. tit.& Pau.Eleaz.in d.cle.j.de reb.eccle.non alie.& Io.Calde.consi.j.quando venduntur,tit.de empt.& vend,& Ro.dum hanc inter multas opi.postremam ponit,in l.ij.in prin.col.vj.in xj. q.ff.de verb.oblig.& Card.Alex.in d.§.quòd si necessitas.

24 *De iisdem rebus.*

¶Quanquàm sunt,qui alterutrius,quem malueris,sufficere dicũt,tum in primo casu,scilicet in autoritate Episcopi in alienatione rerum ecclesiasticarum,tum in secundo scilicet id decreto rerum minoris:vt de primo nuncupatim voluerunt Iac.Are.Cy.Bal.& Sal.in l.si prædium.de secundo,ipse Iac.Are.Cy.& Bart.ibi.& Albe.in d.l.j.C.de contrah.empt.& in l.vlt. col.ij.nu.8.ff.de iurisdict.om.iud.& Pau.Cast.consi.cccxix.primum quæsitum,col.ij.versicu. interdum exercet actum,lib.1. De vtroque Card.Flor.in d.cle.j.in prin.in xxxvij.eademque vlt.q.de reb.eccle.non alie.De quo & tu amplius videas Fab.à monte S.Sab.in tract.empt.& vend.in v.q.prin.col.xxvij.versic.sed hîc occurrit pulchra,qui est in penult.char.eius quæst. Sed & vide quod in simili tractatur à Ioan.Fab.post alios in l.j.in princ.C.vbi pet.tuto.quis scilicet iudex det tutorem aut curatorem minoribus. De quo etiam per Oldrad.consil.lix. vertitur in dubium.

25 *De eadem re. Decima Papalis quo in loco soluenda est.*

¶Sed & huc quoq; pertinet,quod & in alio non admodũ dissimili specie differitur à Card. Flor.post Pau.Eleaz.in cle.j.§.sanè,in vlt.q.de iure patro.videlicet,vtrum decima Papalis sit soluenda in diœcesi,in qua sacerdotiũ principale situm est,an in qua reditus eius sacerdotij, siue membrum quodpiã situm est.Et dicunt,sequendũ esse locum beneficij, & non prædiorum ipsius.Licet secus sit in oneribus realibus,& rebus ipsis annexis,quæ debent solui in loco vbi sunt possessiones ipsis oneribus subditæ:per multa iura ibi allegata,quæ omnia accepit à Io.And.quem tamen non citat in d.c.pastoralis,extrà de priuil.& Fed.Senen.consil.clj. thema tale est, monasterium. Et secundum hanc sententiam vidimus multa aresta magni Consilij Regij,quorum nonnulla mandato & delegatione eiusdem exequuti sumus.

26 *Quo in loco debet sacerdotium contri-*

¶Verùm huc propius accedit,quod à Pet.Anch.latè tractatũ est ac disputatum,consi.ccxlix. ad prædicta dubia,col.iij.versicu.super secundo quæsito, vtrùm scilicet beneficium debeat contribuere in procurationibus legatorum,an cum clero eius diœcesis in qua situm est:an verò diœcesis,in qua situm est monasterium,cui subiectum est? Et primùm adducit rationes

suffragantes

suffragantes posteriori parti, & inter cæteras allegat Inno. in d. c. pastoralis, dicentem Episcopum loci, in quo situm est beneficium, debere visitare & procurare, non Episcopũ loci monasterij principalis. & quod tradit idem Inno. in c. cùm & plantare, §. in ecclesiis, eod. titu. de priuil. quòd si Episcopo priuatim & per se, & patronis clericis etiã priuatim opponitur collecta, membra plebo iure subiecta Episcopo non contribuent cum eo, sed cum patronis. Denique tamen priorem partẽ sequitur, vt scilicet conferat cum clero diœcesis, in qua situm est ipsum sacerdotium, aliis multis rationibus: & respondet rationibus alterius partis.

*buere procurationibus legatorum.*

27 ¶Huc denique nonnihil respicit, quòd in collatione beneficiorum inspiciendus est locus, in quo ea sita sunt, non is, ad quem spectat beneficij collatio, aut alius, vt patet ex cle. j. & ibi glo. in verbo, locorum, Pau. Eleaz. & Cardi. Floren. in ix. q. de supplen. negli. Præla. & Ro. consi. cccixj. in casu, col. ij. in versi. præterea. Et quod etiam in simili disputauit Host. in c. in nostra, col. iij. in verbo, lectis & aliis. & ibi quoque Ioan. And. col. ij. in verbo, aliis, extrà de sepultu. cui scilicet ecclesiæ canonica portio sit soluenda, rei cuiuspiam in testamento relictæ, eiue, in qua res ipsa relicta, sita est, an verò ipsius testatoris parochiæ? Nec inter eos de huiusmodi controuersia satis conuenit, vt illic videre poteris. Ego verò in tot tantisque huiusmodi dubiorum & quæstionum tenebris consulo, vti & à nonnullis consultum in autoritate alienationum rerum ecclesiæ & minoris suprà diximus, vt vtrobique hæc notificatio fiat, & in loco, in quo res tenetur, in feudum, & in loco, in quo res sita est, donec id iudicio Senatus aliter declaratum sit.

*De eadem re. Quis locus sit inspiciẽdus in collatione beneficiorum. Cui ecclesia soluẽda est canonica portio.*

28 ¶QVID denique, si dubitetur de iurisdictione rei venditæ, quia fortè sita est in confinio duarum iurisdictionum, vel aliter duo domini diuersi eam rem contendunt esse in sua iurisdictione. Quæ res ex alio simili decidi potest, cùm scilicet quæritur, quis iudex adiri debet, cùm incertum est, cuius iurisdictionis sit res controuersa: De quo tu videas Host. Ioan. Andr. Card. Florent. & Maria. in cap. fanè, de for. compet. Et ex illo item quod quæritur de delinquente in confinio duarum iurisdictionum, & ignoratur vtrius verè sit iurisdictio. De quo per Dyn. in l. siue, §. j. in versicu. quod si hoc ipsum, ff. de liber. agno. & in l. pupillus, §. j. ff. de verb. signifi. Ray. Bart. & Albe. in l. iurisperitos, §. j. ff. de excu. tut. Guid. Suz. in auth. qua in prouincia, C. vbi de cri. agi opor. Io. Andr. in addi. Spec. titu. de competen. iudi. adir. §. j. versic. sed pone aliquis. & rursum tit. de rapto. §. j. versi. sed pone inter, ibi, sed quem dices. Albe. in l. libertus, §. præscriptio, per eum text. ff. ad municip. & in l. de iure, eodem tit. & in d. l. siue, §. j. colum. ij. versic. & primò collige, ff. de libe. agnoscen. Ant. & Petr. Ancha. in cap. postulasti, & ibi etiam Maria. col. iiij. in vij. quæst. princip. extrà de foro competen. & Nellum in tract. bannitorum, in ij. parte j. part. quæst. ix. Ego consulerem apud vtranque iurisdictionem hanc notificationem fieri. Nam si apud alteram tantùm fieret, penderet ex exitu controuersiæ iurisdictionis, rectène ea notificatio facta fuerit, an non, vt in simili tractat Ioan. And. in cap. in multis, de rescript. lib. 6. & Gaspar. Calde. inter consi. Ioan. Calde. eius patris, titu. de consuet. consi. vj. an sit consuetudo.

*Cùm dubitatur de iurisdictione rei venditæ, quid agendum est.*

## AD FINEM TITVLI.

1 ET cum his quoque finem facerem huic titulo, nisi alia quædam ad eum tractatum pertinentia in mentẽ venirent, quibus tractandis non se obtulit locus satis appositus in præcedentibus: aut si se obtulit, memoria tunc defuit, quanquàm & alia multa huc quoque pertinentia differemus in titulo præcedente, prout locus nos monebit. Hic igitur PRIMÒ quæro: Emptor conuentus est ab alio tertio vendicante rem emptã: interim consanguineus vult eandem rem ex hac cõsuetudine retrahere: emptor negat posse se eam illi cedere, cùm sit litigiosa: per l. ij. C. de litigio. Ego aliquando de hac re consultus respondi, hanc exceptionem nihil emptori prodesse, per l. alienationes, ff. familiæ ercifcund. vbi ita scribitur, Alienationes post iudicium acceptum interdictæ sunt, duntaxat voluntariæ, non quæ vetustiorem causam & originem iuris habent necessariam.

*An si emptor patiatur controuersiam de re empta, possit se excusare à retractu.*

2 ¶Quo in loco Bal. & Flor. not. illud vitiũ litigiosi non pertinere ad alienationes necessarias, quæ habẽt causam ex præterito, & in id quoque dicũt facere tex. in l. Diuus, ff. de peti. hære. & in l. si post acceptũ, cum l. seq. & l. is à quo, & l. seq. ff. de rei vend. & l. si seruus. ff. de cond. fur. Quod & idem voluit Inno. in c. cùm Mart. Ferrariensis, col. vlt. vers. item nota q; licet, extrà de consti. & Bar. in l. inter quos, §. si dominus, versi. vlterius oppo. ff. de dam. infect. vbi & ad hoc allegat l. peto, §. prædium, ff. de leg. j. & l. j. ff. de fun. dot. & l. ij. C. eod. tit. & Alex. in addit. Bar. in l. quanquàm, §. Iulianus, ff. de aqua plu. arc. Et id generale est, vt prohibita simpliciter alienatione, non ea censeatur esse prohibita, quæ non sponte alienantis fit, vt latè diximus & probauimus suprà, §. j. in glos. xiiij. in verbo, *ou equipollent à vente*, nu. ii. & generale est.

*Litigiosi vitiũ nõ pertinet ad alienationes necessarias.*

3 ¶SECVNDÒ quæro, vtrùm si testator hæredi iusserit, vt domũm vendat Titio: an in venditione, quam hæres facit iussu ipsius testatoris, habeat locum retractus? Posset videri non habere, tum quia hæc venditio necessaria est, vt dicit Bald. consi. ccclviij. quidam Lucaous, col. j. lib. i. & consi. ccliij. casus talis est quidam de ciuitate, col. ij. versi. in contrarium, lib. 3. & vtrobique per l. vnum ex familia, in prin. ff. de leg. ij. Illud autem planum est, in venditione

*Retractus an habeat locũ in venditione facta iussu testatoris.*

necessaria

necessaria locum non esse retractui, vt multis placuit, arg. l. cùm fidei, ff. de fideicom. libe. vt & nos latè diximus in d. verbo, *ou equipollent à vente*. nu. 8. secundò intellige, & alijs multis seq. Tum quia id videtur factum à testatore, non ab hærede, qui tantùm vltimam voluntatem testatoris adimpleuit, d. l. vnũ ex familia, §. si de falcidia. de lega. ij. & l. pater ex prouincia, ff. de manu. vindic. & l. vxorem, §. agri plagam, & ibi not. à Dy. ff. de leg. iij. quem ad id, si sciẽter inducatur, dicit no. Ang. consi. cccxiij. Brunellus, paulò post med. cum multis si. à me adductis in nostris Legibus connubialibus, in glo. viij. in verbo, *de son mary*, in xxiij. quæst. in princ.

4 *De eadem re. Vẽditiones factæ iussu testatoris habent vim testamẽti, vide nu. 7.*

¶Sed quibus non intempestiuè potes addere, quod traditũ est à Guil. Cu. in l. cùm hi, versi. planè, & ibi quoque Bald. in vtraque lect. ff. de transact. quòd si hæres iussus à testatore vendere alimenta, ea vendiderit, non poterit super hac venditione siue obligatione transigi, tanquam facta vi illius testamenti, inspecta scilicet causa originali. Quanquàm huiusce rei prohibitio non trahitur ad cõtractus inter viuos, per illum text. & in id alia quoque multa iura allegant, quæ tu ibi videre poteris. Et simile est, quod tradit Iac. Butr. in l. si hæres testamẽto, ff. de actio. emptio. quòd stante statuto, vt de quolibet contractu soluatur gabella, si hæres venditionem fecerit iussu testatoris, non soluetur gabella, quia hæc venditio non dicitur contractus inter viuos, arg. glo. sing. in l. si quis ita, in prin. in verbo, defectus, ff. de statulib. & sequitur Bal. {consi. ccccxl. secundùm ea quæ proponũtur, ad fi. lib. 5. &} in sua Marg. in verbo, venditio, col. ij. versicu. venditio facta. Consuetudo autem nostra nuncupatim loquitur de contractibus, cùm dicit, *par contract de vente*: ergo non habet locum in testamentis, & aliis vltimis voluntatibus. l. verba contraxerunt, ff. de verb. sign. vbi ita scribitur: Verba contraxerunt, gesserunt, non pertinent ad ius testandi, cum multis aliis si. à me collectis in d. Legibus connubialibus, in glo. v. in verbo, *contracter*, in vij. q. in princ.

5 *Lex ij. C. de resc. vend. non habet locũ in venditione facta iussu testatoris vide numero 7.*

¶Et confirmatur hæc sententia, quoniam etiam in rebus venditis ab hærede iussu testatoris certo aliquo pretio, non est locus rescisioni ex l. ij. C. de rescin. vend. quia ea lex non habet locum, quando necessitas vendendi oritur ex testamento: vt voluit Bald. in l. si fideiussor, §. meminisse, in prin. per illum text. & ibi quoq; Imo. Raph. Co. Paul. Castr. in lect. Bono. Fran. Aret. in ij. not. qui id dicit sing. & Ias. ff. de lega. j. Roma. in l. si quis cùm aliter, col. ij. {versicu. vnde primò scias} & ibi quoque Alex. col. pen. versi. aliquid etiam, & Franc. Aret. col. vj. versi. ponit etiam hìc, ff. de verb. oblig. Fabia. in tract. de empt. & vend. in vj. quæst. viij. quæst. princ. & Ant. Burgos in c. cùm causa, col. xv. versic. vndecimò limita, extrà de empt. & vend. vbi id dicit sing. Et est bonus text. in l. etiam, §. quid si quis, versi. idẽ erit dicendum, ff. de peti. hære. quem ad hoc dicit sing. Franc. Aret. in d. l. si quis cùm aliter.

6 *De eadem re. Statutũ ne res alienetur, non comprehẽdit alienationes factas iussu testatoris, vide nu. 8.*

¶Facit item, quòd stante statuto, ne res immobilis alienetur in extraneum sub pœna, si testator iusserit rem quampiam immobilẽ vendi extraneo, non incidit hæres id faciens in pœnã: vt post Oldr. & Iaco. But. tenuit Io. And. in addit. Spec. in rubr. de rei permut. col. pen. versic. expeditis beneficialibus. & Bal. qui illorum mentionem non facit in d. l. si hæres, per illum text. in prin. ff. de act. emp. non enim (inquit) id sponte facit, sed vi vltimæ voluntatis: dicitq; id notandum, & menti tenendum. & Albe. qui id post ipsum Iac. But. disputat in ij. parte statutorum, quæst. clxxviij. incip. Iacob. etiam But. disputauit, & Angel. dum simpliciter allegat Io. Andr. vbi suprà, in l. si ita quis promiserit, §. ea lege, ff. de verb. oblig. & ibi apertius Imo. in fi. & Franc. Aret. col. iij. versi. ex his infert. & idem Aret. in l. cætera, §. sed si separauit, colum. j. versi. quintò & vltimò not. ff. de leg. j. vbi respõdet ad eum tex. qui aliis videbatur velle contrarium. Imo. in l. si dignum, ff. ad leg. Fal. & in l. qui fundum, in prin. & ibi quoque Alex eod. tit. Ro. in l. si tibi pecuniã, per eum text. & ibi quoq; Fran. Are. ff. si cert. peta. Alex. consi. ccxv. ponderatis, col. ij. versi. confirmo, lib. 6. Barb. latè in reper. rubr. extrà de eccle. non alie. in v. q. prin. & consi. lj. scripsit sapientiæ fons, col. xv. versi. & vlterius adducebam, lib. 1. & Io. Corne. in reper. l. filiusfamiliàs, §. Diui, col. xxiij. versicu. quintò fallit, ff. de leg. j. vbi in id alias multas rationes affert, quas ibi videre poteris. & Alcia. in l. ij. in prin. nu. 12. ff. de verb. obl. Et faciunt, quæ scribit Bal. consi. ccccxl. secũdùm ea, col. ij. versi. item quando sunt, & seq. libr. 5. Vbi d[illegible] post Iac. But. quòd si ex contractu venditionis debetur gabella, non ex ea debetur, quæ facta est iussu testatoris, & Corne. consi. cxxxij. licèt videatur, lib. 1. dum tractat, an testator possit permittere hæredi, vt alienet contra prohibitionem statuti.

7 *De eadem re. Contrariũ eorum, quæ dicta sunt.*

¶VERVNTAMEN Bald. hanc nostram quæstionem nuncupatim tractans in tractatu Protomixeos, col. iij. vers. quid si testator, apertè tenuit contrarium: quoniam vt testator [illegible] non potest facere, quin lex habeat locum, l. nemo, ff. de legat. j. ita nec vt consuetudo [illegible] locũ habeat, quæ pro lege seruatur, l. de quibus, ff. de legi. & beneficium à lege vel consuetudine concessum, à priuato auferri non potest, §. si verò, in Authen. de nup. Et adde [illegible] testator ipse vendidisset etiam in suo testamento, nihilò minus habuisset locum ret[illegible] quia huiusmodi venditio in testamento facta habet vim & naturam contractus inter viu[illegible] vt facilè intelligitur ex Oldr. consi. cxiiij. factum est tale, quædam mulier, colum. j. Barto. [illegible] cùm quis decedens, §. codicillis, ff. de lega. iij. Bald. in l. vlt. C. de reb. cor. & in l. ex testamento, C. de fideicom. & in l. auia, in princ. C. de iure delibe. Roma. consi. clxxj. pro decisione, [illegible] dubin, cum simi. Ergo & idem, si eo mandante id factum est: quia non plus roboris ha[illegible]re

pot[illegible],

habere potest,quod me maodante factum est,quàm quod à me ipso factum est.

8 ¶Nam & io eo,quod diximus suprà,hæredem qui iussu testatoris vendidit extraoeo rem immobilem,oon incidere io pœnam statuti idipsum prohibentis:contrarium tenuerunt Alberi. Bald.Ange.Imol.sibi contrarij,Floria.Alex.& Ias.in d.l.cætera,§.sed si separauit, per text.in l. Senatus,quem leguot cum d.§.sed si separauit,ff.de leg.j.Ange.in d.l.qui suodum, in princ.ff. ad leg.Falcid.& in l.j.C.commu.de lega.& in l.in æstimationibus,ff.de petit.hæred.& Fulgo. in d.l.si tibi pecuoiam,ff.si cert.pet.& Fab.io tract.emp.& veod.in xxviij.quæst.iij. partis prin. vbi & illam ratiooem addit,quòd testator oon potest tollere dispositionem statuti,l.quidam decedens,ff.de admi.tut.& l.quod de bonis,§.j.ff.ad leg.Falcid.& d.l.nemo,ff.de leg.j.& Alex. io l.si digoum,ad fin.ff.ad leg.Falcid.Ias.io l.iustè,col.v.versic. quintò pro ista decisione,ff.de acquir.posses. Et potior pars eorum,quos pro cootraria parte adduximus,loquuotur, cùm statutum est,ne booa alienentur inter viuos.

*De iisdem rebus.*

9 ¶Illud autem quod dictum est, d.l.ij.C.de rescind.vend. ooo habere locum io re iussu testatoris vendita certo pretio,non ob aliud est, quàm quòd testator statuendo certum pretium, videtur quod residuum est,donare. Ideoq; dicunt Rapha.Alex.Hier.Tort. & Ias.in l.si fideiussor,§.meminisse,ff.de leg.j.quòd si testator putauerit illud esse iustum pretium,habebit locum ea l.ij.arg.l.cùm tale,§.legato falsum,ff.de condi.& demonst. Quinetiam si testator oon præscripsit certum pretiũ , æquè habebit locum d.l.ij. ac si sine præcepto testatoris res fuisset veodita,secundùm ipsum Bald.& Imol.in l.Imperator,§.j.per illum texr.ff.de legat.ij.Roma. Alex.& Franc.Aret.in d.l.si quis cùm aliter.(ex quibus ipse Roma.dicit esse de hoc text.sing. in d.§.memioisse.) Barba.in c.cùm dilecti,col.ij.versic.limita etiam.& in repe.rub.de reb.eccle. non ali.io d.v.quæst.non semel.& Ias.in d.§.meminisse.Pantal.in rep.d.l.ij.col.xx.versi.xxviij. procedit,& iterum col.xxiij.versicu.sextò limitantur prædicta : vt proinde intelligas, id nihil huic sententiæ præiudicare.Apud Senones autem cap.coosuetudinum eius gentis 49.est expressa consuetudo,locum esse retractui in venditione patrimonij facta ab executoribus testamentorum. Similiter apud Trecenses,cap.160.& Borbonienses,cap.471. Sed & apud Auxerrenses,siue Altisiodorenses,hoc eod.titu.§.xix.qui est omoium 50.in re veodita ex testamento,est locus retractui.

*De iisdem rebus.*

*Consuetudines de quæstione princ.*

10 ¶Tertiò quæro, quia supra titu.huius volumi.consuetudinum xvij.qui est *de successions*, §.vij.qui est omnium eiusdem volum.ccxvij.cautum est,quòd si quis decedat sine liberis, relictis ascendentibus & collateralibus,succedunt ascendeotes in mobilibus,collaterales in immobilibus : quod & io nostra Gallia vbique propemodum obseruatur. Igitur qui domum emerat,moritur intra anoũ relictis patre & fratre,posteà verò quispiam coosanguineus veoditoris retrahit eam domum,vi nostræ coosuetudinis,restituto venditioois pretio:certum est quòd si domus redempta nõ fuisset à consanguineo,ea fratris esset:nunc autem cùm redempta est,ad quem pertioet pretium ? an ad ipsum fratrem hæredem immobilium ? an verò ad patrem hæredem mobilium?Et primùm videtur,ad fratrem,cùm domus tempore mortis reperiatur in hæreditate,non pretium:quod quidem tempus inspiciendum est,vt cæteris io rebus,§.ita demum tamen,Institu.de hæred.quæ ab intest.defer. cum simi. Et licet domus ipsa posteà euincatur dato pretio,tamen ad pretium subrogatur in locum domus. Sicut dicimus de fundo legato,qui si post mortem testatoris euincatur per restitutionem in integrum restituto pretio , id pretium tanquam subrogatum iu locum fuodi debetur legatario, l. qui solidum,§.j.ff.de legat.ij.& facit tex.in l.filiæ,§.à Titia,ff.de condi.& demonstr.& l. si donaræ,§.si sponsis,ff.de dooat.inter vir.& vxor.

*Retractus pretium ad quoe pertinet,an ad hæredes mobilium, an immobilium.*

11 ¶Præterea is cui competit ius oblato pretio,oon habet ius purum,sed conditionale,si pretiũ soluat,l.ij.& l.si à te,C.de pact.ioter empt.& vend. Illud ergo pretium , quod debet accipere emptor,oon erat prius in obligatione,sed in conditione,l.j.§.item si ita,ff.ad leg.Falci. & l.ita stipulatus,& ibi plenè not.ff.de verb.obli.& l.si quis sub cooditione,ff.si quis omis.caus.testa. Ergo nullum ius,nulla obligatio erat io bonis emptoris:& si aliquod erat, tamen cùm statutum distinguat ac separet bona mobilia & immobilia absolutè, nomen autem debitoris oon sit mobile aut immobile,sed tertia quædã species,l. à Diuo Pio,§.in venditiooe,ff.de re iudi. & oot.Bart.in l.potest,ff.de admin.tut.cùm aliis multis concord. adductis suprà §.huius tit.j. in verbo,*ou autres choses censees pour immeubles*, quæ est glo.vij.num.9.sed & multis:coosequens est,vt non compræhendatur sub eo statuto,sed ex Iure communi ad hæredes pertineat.

*De eadem re.*

12 ¶Item huiusmodi cooditio restituendi pretij pro redimeoda domo vendita , est potestatiua (vt nostri appellant) quia scilicet est in potestate siue facultate consanguiooi id ipsum facieodi:igitur nõ retrotrahitur ad tempus mortis illius emptoris,de cuius hæreditate & successione agitur,nec aliud quoduis tempus præcedens, l. qui balneum, & l. qui potior,ff.qui pot.in pig.hab.& l.si seruus,§.vlti.ff.de stipul.seruo.cum simi. Ex quo fit,vt ooo faciat hanc rem,id est domum,quæ io initio & tempore mortis id est successionis obuentæ,erat res immobilis, censeri mobilem,cuiusmodi est pretium quod inde redactum est: sed potius inspiciatur primum illud tempus,ad quod vltimum oon retrotrahitur.

*De eadem re.*

*Conditio potestatiua non retrotrahitur.*

13 ¶Deoiqoe obligatio & quælibet dispositio legalis , siue statutaria,qualis etiam hæc est,magis

*De eadem re.*

*Obligatio & dispositio legalis, siue statutaria, comparatur ultimæ uoluntati, uide num. 16.*

compatatur,& accedit obligationi & dispositioni vltimæ voluntatis,quàm contractuum inter viuos,secundùm glo.Batt.Bald.Raph.Corne.Alex.& alios,in l.j.C.de his quib.vt indig.& glos.& Bart.in l.in cognitione,ff.de S.C.Sylla.eundem Bart.in l.non solùm,§.morte,col.vlti.& ibi clarius Imo.col.pen.ff.de nov.ope.nunt.Bal.in c.1.in prin.col.pen.versi.deinde quæro,tit.de pac. Constan.Ange.consi.vij.ex dicto themate,col.j.Imo.in l.si ita scriptum,§.vlt.ff.de leg.ij.Roma.in l.iiij.§.Cato,char.vlti.ff.de verbo.oblig.& in l.ea demum,C.de colla. & consi.lxv.viso themate,col.vlt.versi.cùm igitur verba,& consi.cxxiij.circa primum,col.ij.versi. præmissis tamen non obst.Alex.in l.seruus,col.j.ff.de vulg.& pup.& consi.cxxx.attentis verbis testamenti,col.j.lib.2.Franc.Aret.consi.xlv.visis articulis,col.vlt.Cardi.Alexan.in c.solicitudinem,col.vlti.de appella.cum aliis concotd.collectis ab Alex.Corn.& Philip.Dec.in d.l.ea demum,C.de collat.& ipso Alex.in addit.Bart.in l.vlti.ff.de reg.iur.Caro.Ruin.& Barb.consi.xix.clementißimum,col.iij.lib.4.& Socin.consi.ccxxj.visa,post princ.lib.2.& consi.ccxliij.in præsenti,col.ij.versicu.confirmatur,lib.2.vbi & idem se dicit tenuisse in l.si Stichum,§.stipulatio.sed eius lectu.in eam legem non extat.Franc.Curt.seniore consil.xxvij.magnificus,col.vj.versic.verùm istis omnibus.Ias.in d.l.j.C.de his quib.vt indig.& in l.ita stipulatus,col.x.versi.sed hîc cadit,ff.de verbo.obliga.& in d.§.morte,char.vlt.versi.vltimò tene menti,ff.de ope.no.nuntia.Carol.Ruin.consi.cxvij.videtur.col.iiij.num.7.lib.4.Steph.Bertran.consi.cxxviij.pro pleniori,col.vlti.lib.1.Ioan.Crot.& Ferd.Loaz.in repeti.l.filiusfamilias,§.Diui,illo quidem col.xxij.versic.limita istam conclusionem:hoc autem nu.342.ff.de legat.j. Et videtur probari in l.seruus hac lege,ff.de manumis. De quo tamen (ne id omittam) vide Soci.in l.Gallus,§.videndum,in prin.ff.de libe.& posth. At in obligatione ex vltima voluntate inspicitur tempus resolutionis:nec ea retrottahitur,l.ij.§.id quoque,ff.de collat.bon.quæ ponit hanc differentiam inter contractus & legata. Et hanc opin.nuncupatim in hoc casu nostro secuti sunt Rapha.Fulgo.Alex.& Franc.Aret.in d.l.ea demum,C.de collat.

*Qui contrarium censent in principali quæstione.*

14 ¶Contrarium tamen, vt scilicet id pretium ita restitutum à consanguineo vi nostræ consuetudinis,tanquã mobile,sit patris,qui ex statuto succedit in mobilibus, tenuerunt Iac.Raph.Cy.qui ita dicit fuisse iudicatum:Alber.Bal.Corn.& Phil.Deci. in ea ipsa l. ea demum.& idem Alber.in j.parte statutorum,q.xciij.quid si statuto prædicto. & quisquis est in Marg.Bal.in verbo,alienatio,col.vlt.nam licet id opus sit ipsius Bald.tamen sunt in eo quædam ab aliis addita,vt videre licet. Et hi quidem omnes subnixi autoritate d.l.ij.§.id quoque,de collat.bono.vbi resolutio contractus retrotrahitur ad tempus ipsius contractus. Ideoq; id pretium,quod ex huiuscemodi resolutione restituitur,censetur esse in bonis defuncti emptoris,ab usque tempore ipsius contractus. Et facit etiam tex.in l.si filiusfamilias,& ibi Barto. & Recentiores,ff.de verb.oblig.& l.quæ legata,& l.seq.ff.de reg.iur.cum simi.

*De eadem re.*

15 ¶Deinde istud ius recuperandi,siue redimendi,restituto pretio,competens consanguineo, habet originem ex contractu ipso venditionis,ex quo quæritur id ius ipsi consanguiueo etiam absenti:vt dicit Bald.in rubr.C.res inter alios acta,versi.nota quòd ex consuetudine. & Phili.Deci.consi.lxxxviij.cuius superscriptio incipit,valet statutum,col.j. Et ita quoque habuit originem in vita ipsius emptoris defuncti:& sic tempore mortis ipsius censebatur in ea qualitate esse in bonis. Ergo & ipsa res mobilis etiam censetur fuisse in eiusdem patrimonio, quia ius,quod competit ad rem mobilem,censetur mobile,vt voluit glo.Bart.& alij.in l.j.C.si aduers.transact.& in d.l.potest,ff.de auto.tut.cum aliis multis fi.à me collectis in d.§.j.glos.vj.in verbo,*ou autres choses censées pour immeubles*,num.1.

*De eadem re.*

16 ¶Nec obstat illa subrogatio, quam suprà primo loco adduximus, quia illa consideratur secundùm Dec.in fauorem legatarij,ex verisimili voluntate testatoris,vt declarat tex.in d.l.qui solidum,§.j.in verbis,coniectuta voluntatis.Sed hęc ratio cessat in hac quæstione,quia quòd talis pecunia sit apud hæredem,non est ex voluntate defuncti, & repugnat statutum quod defert immobilia tantùm ipsi hæredi. Et per hoc tollitur etiam illa ratio,quòd dispositio statuti æquiparatur vltimæ voluntati : quia in hoc casu nihil repetitur statutum in vltimis voluntatibus:nec etiam illud omnino indubitatum est, quando ob eius ambiguitatem Bar.ipse indecisum reliquerit in l.suus quoque,§.sed & filio,qui est vlti.col.ij.ff.de hæred.instit.& in l.vsusfructus,in fin.ff.de stipul.ser. & in l.j.ff.de in diem addict. Et expressim contrarium tenuerit Bald.sibi contrarius in l.omnes populi,col.vlti.ff.de iusti.& iur. & in l.j.ff.si cert.pet.& in d.l.ea demũ,C.de collat.Nec,si id verũ est,semper procedit,vt per Fran.Aret.consi.lxxxix.placet,& Alex.in l.ita stipulatus,col.v.versi.& tene menti,ff.de verb.oblig.

*De eadem re.*

17 ¶Et ita propemodum illis rationibus prioris partis respondet Philip.Deci. in d.l.ea demum. At aliis eiusdem partis rationibus,quæ sunt ipsius Franc.Aret.non respondet, nec earum meminit:neque Aret.quoque. Et hanc denique opi.secutus est Boër. in quodam consilio quod posuit post tract.Dy.de reg.iur.cuius initium est,Iaquelina,in iij.dubio. De hoc autem variæ sunt consuetudines Franciæ. Nam apud Belquercenses cap.31. reditus qui pecunia possunt redimi,censentur mobiles,& idem apud Caluimontenses in Basigniaco,cap.64.quod loquitur de fundo vendito cum pacto redimendi. Quid autem consuetudo Cenomanensis super hoc statuerit,videbis cap.305.& duobus seq.& Aurelianensis cap.175.& cap.262.& cap.274.&

*Consuetudines de principali quæstione.*

Andega

Andegauensis cap.91.& cap.290.& duobus seq. Trecensis cap.65.& seq. Et vide quæ scripsimus suprà §.j.in glos.vj.in verbo, *rentes*, num.7.sed hæc primò, & seq.& iterum in glo.xiiij.in verbo, *ou equipollent à vente*, nu.119.secundò intellige, & duobus seq.

18 ¶SED vt tandem id definiam, certè quantùm ad nos, habemus consuetudinem expressam infrà titu.xxv.qui est, *le mariage solu quelz droitz appartiennent au suruiuant des conioinctz*, §.xij.qui est omnium huius volu.ccclj.quæ statuit hanc pecuniam, ex qua retrahitur fundus, vi huius consuetudinis aut pacti de reuendendo in contractu appositi, inter mobilia reponendam, eamq; ad eum pertinere, qui mobilia debet habere. Sed quantùm ad ius commune pertinet, illud arbitror, hunc fundum, quandiu est apud emptorem aut hæredes ipsius, id est ante retractum, non censeri mobilem, ob id tantùm, quòd obnoxius est retractui: sed potius immobilem, inspecto scilicet & considerato tempore & statu præsenti.arg.l.sufficit, ff.de cond.inde. cum si.ibi adductis à Ias.& à nobis infrà ti.seq.§.ij.glo.j.nu,38.quid quòd censetur, & seq.nam & multa interuenire possunt, ne fundus redimatur, quamuis redimi possit, vt in simili dicitur in l.naturalem, §.j.ff.de acquir.poss. Qualis igitur futurus sit, debet expectari euentus, an scilicet redimetur, néne: vt sic non in pendenti sit, quantùm ad præsentem statum attinet: quantùm autem ad futurum, sit: vt in simili tradit Cy.in l.vlti.col.ij.in j.oppo.C.de sent.pass. & Bart.in l.Pomponius, col.iij.versi.hoc igitur præmisso, ff.de nego.gest. *Decisio princ. quæstio.* *Euentus inspiciendus.*

19 ¶Porrò autem finis omnibus in rebus ostendit, cuiusmodi ex censendæ sint, l.sed & si quid, §.j.ff.de vsufruct.& cap.fraternitatis, §.vlti.extrà de frigid.& malefic.& id quidem eorum textuum autoritate voluit Spec.expressim definiens, aliquid vel mobile, vel immobile censeri & existimari ex fine ipsius, in tit.de fructib.& interesf.§.scias igitur, qui est primus illius tit.versi. sed quid si debeo. cum aliis multis simi.& concord. à me quoque congestis suprà eod.tit.§.j. glo.vij.in verbo, *ou autres choses censees pour immeubles*, num.45.tum etiam quia finis. Nam & finis ipse (vt & id illis quoque adiicias) ad se trahit omnia, quæ ad eum ipsum tendunt, l.& si non sint, §.perueniamus, ff.de auro & argen.leg. *Finis ostendit, cuiusmodi res censenda sit.*

20 ¶Quibus adde ad huius nostræ sententiæ comprobationem tex. optimum in l.si Titius, in princ.ibi, ex euentu solutionis, ff.de leg.ij.& l.seruus, §.j.ibi, in pendenti est, cui proprietatem acquisierit, &c.ff.de acqui.rer.do.& l.si is qui pro emptore, §.j.ibi, in pendenti esse.ff.de vsuca. & l.pen.§.vlti.ff.de cast.pec.cùm dicitur, nisi in pendenti, vt in aliis, & in hac specie habeamus domina, vt ex post facto retro fuisse aut non fuisse patris credamus.& in l.proponebatur, eo. tit.ibi, nec est nouum vt ex post facto aliquis successorem habuisse videatur. & quæ sequuntur.quæ huc admodum pertinent, vt scilicet ex post facto constet, quis successor futurus sit in huiusmodi rebus.& l.in bello, §.j.& l.bona, §.j.& ij.ff.de capt. & l.si seruus cõmunis meus, §.seruus, & iterum §.vlti.ff.de stipu.ser. & l.fideiussor obligari, §.stipulatione, ff.de fideiuf.& l. bouem, §.vlti.ff.de Aedil.edict. *De euentu.*

21 ¶Nec omittendus tex.in l.qui res suas, §.rem autem, ff.de solut.ibi, & vtrique cuius fuerit euentus declarat. Ex quo not.Paul.Castr.ibi, quòd si res quæ datur in solutum, euinci potest, & etiam potest non euinci: ex futuro euentu apparebit, vtrùm debitor fuerit liberatus, néne. Et facit quoque tex.in l.iure, §.vlti.ff.de testa.tutel. & in l.j.§.si pendeat, ff.ad S. C.Macedon.& l.si fur, iterumq; l.sed & si quis, §.j.ff.de vsufruct.& l.quid ergo, in prin.eo.tit. & l.res vxoris.C.de dona.inter vir.& vxo.& l.rescriptum, §.vlti.ff.de distract.pig.& l. si debitor, ff.de iur.dot.& l.si is seruus, ff.de donat.inter vir.& vxor. Sic & hoc casu constabit ex futuro euentu, cui cedet domus, aut pecunia, qua ipsa redimetur: nam si ea intra tempus non redimetur, cedet collateralibus, ac si ab initio non fuisset obnoxia retractui. Si redimetur, erit pecunia ob eam domũ reddita, ascendentium: tanquam si ab initio domus ipsa pecunia fuisset. *De eadem re.*

22 ¶Et hoc admodum confirmat, quod scriptum reliquerunt Albe.Bar.& Ang.in l.si sic legatũ, §.vlti.per tex.ibi, in verbo, proinde.ff.de leg.j. Actio (inquiunt) secundùm communem opin. iudicatur mobilis vel immobilis, ex natura rei pro qua competit, vt etiam suprà haud multò antè diximus. Minor igitur habebat actionem ad fundum, vel ad centum (ea enim erant in electione debitoris) is cessit huiusmodi actionem alteri sine decreto, quod in alienatione rerum immobilium requiritur, non etiam mobilium. An valeat ea cessio? Et dicunt id fore in potestate debitoris: nam si reddat fundum, non valebit: si centum, valebit. Et idem respondit ipse Barto.consi.lxx.reuerendissime, col.ij.& sequitur Alex.in l.à Diuo Pio, §.in venditione, in fi.j.not.ff.de re iud.dum simpliciter allegat Bart. in illo priore loco, & apertiùs consi.cxxv. visis & consideratis, in fin.lib.1.quod repetitur consi.liij.lib.3.& Franc.Aret. in l.j.C.si aduers. transact. Et in id est text.optimus, præter eos, quos suprà citauimus, in l.erit, ff.de fund.dot. quo probatur ex euentu pendere, an valeat alienatio, de qua ibi agitur, néne. *De eadem re. In venditione actionis competentis minori ad fundum vel pretiũ, an decretum requiratur.*

23 ¶Sed & hæc omnia quidem mirum in modum fulcit illud Phyllidis Ouidianæ ad Demophoontem, si sententiam integram rescindas, *Exitus acta probat.*

*Exitus acta probat.*—

Quod in id vbique citant nostrates, & inter cæteros Bald. qui tamen autoris nomen supprimit, in cap.1.col.ij.versic.sextò quæritur, tit.quib.mod.feud.amit. in idque etiam allegat l.rem non nouam, §.vlt.C.de iud.& §.vlt.procemij, ff.& post Bal.Soc.consi.cxxvij.quoniam in pre-

senti,col.v.versic. comprobo & quartò,lib.3. Et de hoc casu nostro (quod & nos suprà diximus,sed hîc in fi.& conclusione quæstionis iterum dicere voluimus) habemus consuetudinem expressam cap.omnium nostrarum consuetudinum 302.

24 *An consanguineus qui in causa retractus obtinuit, possit pœnitere. De intellectu l. si iudex, ff. de minor. multa.*

¶QVARTÒ quæro,quid si consanguineus volens redimere, traxit in ius emptorem recusantem cedere,& tandem obtinuit , fuitq; emptor condemnatus rem ipsam restituto pretio cedere:tamen consanguineus pœnitentia fortè ductus, vel etiam non habens ad manum pecuniam,non vult vti ea sententia,nec pretium restituere:an emptor poterit eum cogere? Habes text.in l.si iudex,ff.de minorib. quòd si minor nolit vti sententia restitutionis in integrum,quam is obtinuit,exceptionem vtilem aduersus petentem pretium , quasi ex causa iudicati,habere poterit.& rationem subiungit,quę declarat,id non tantùm in eo casu obtinere, quia scilicet vnicuique licet contemnere ea, quæ pro se introducta sunt. Et Bald.ibi in prin re lectu.dicit eum text.singul.& in vtraque lectu.asserit procedere in omnibus his, quæ sunt quæsita iure quopiam singulari siue extraordinario ac speciali,cuiusmodi hauddubiè ex hoc nostrum ius retractus. Et per eum text.dicit glos.in l.illud, §. j. in fin.ff.de Aedil.edict.quòd emptor qui obtinuit in redhibitoria , potest renuntiare sententiæ, nec ex ea poterit venditor agere.& sequuntur Bald.{ & Cæpol.} ibi.& {& idem Cæpol.in l.feiendum,§.dictum,eod.tit.} Et facit etiam l.eùm vnus,ff.de bon.auto.iudi.poss.& glo.in clem.constitutionem,versi.insuper,in verbo,nolle vti,de elect. dum quærit,an inuito impetrante possit is,contra quem impetratum est rescriptum,eo vti? De quo & ibi per Imol.super ea glos.& per Innoc.Hostien. Ioan.And.Panor.& alios in c.ex conquestione,extrà de resti.spolia.Bald.in l.j.C.vt lite pend. & in l.postquàm,in fi.C.de pact. Alex.consi.lxxvij.viso themate,col.ij.versi. tertiò principaliter,lib.5.& Ias.qui alios multos allegat,in l.si quis ius iniquum, in prin.col.ij.versi.tertiò not. ff.quod quisque iur.

*An inuito impetrante, possit aduersarius uti rescripto, uide nu.26.*

25 *De d.l. si iudex.*

¶Sed vt redeamus ad d.l.si iudex,de minor.Bal.in l.omnem honorem,quæ est vlti. circa medium,& ibi quoque Sal.in fin.C.quan.prouoc.non est nec.scribunt post Cy.ibi,appellantem non posse renuntiare appellationi suæ inuito appellato,si eius intersit. Nec obst. (inquiunt) d.l.si iudex,quia ea non continet ius commune, sed priuilegium minorum: & ideò secus in restitutione in integrum,quàm in appellatione. quod dicit Bald.not. Super eo autem,quod de appellatione dicunt,vide Bart.in l.si quis libellos,C.de appel. Cæterùm idem Bald. in l.ij. col.ij.q.ij.C.de fideiuss.min.dicit, quòd sententia lata pro aliquo in ipsius priuilegium , non ei imponit necessitatem vtendi eadem,si nolit:per d.l.si iudex. Idem quoque in l.si constante,§.quoties,ff.solu.matri.not.ex text.ibi,& glo.in verbo,nec ferenda , quòd is,cuius postulatione lata est sententia,non potest ab ea recedere,nec habet locum pœnitentia.quod dicit bene no.dignum.& idem quoque voluerunt Ang.Imo.Ro.Pau.Cast.& Alex.ibi.Subdit autem ipse Bal.in eodem loco,non obstare d.l.si iudex,quia in ea speciale est fauore minorũ. Idem in l.si prædium,col.ij.versic.sed pone lata est sententia,C.de Aedil.act.dicit, quòd si in Aedilitia actione lata sit sententia ad commodum emptoris , qua condemnatus est venditor rem recipere,& reddere pretium:ex ista sententia nascitur venditori actio in factum,si emptor nolit vti sententia. Nec obst.(ait) d.l.si iudex : quia restitutio in integrum propriè non dicitur sententia condemnatoria,nec ex ea oritur actio in factum.

26 *De eadem re.*

¶In quancunque partem commentariorum vel Iuris ciuilis vel canonici conuertor , velim nolim in nomine Baldi hæream necesse est,adeò præ cæteris copiosus est vbique. Is igitur in rub.extrà de postul.Præla.quærit,an si Papa capitulo peteti fecit potestatem eligendi quempiam,cogatur eum eligere:& multa in vtranque partem allegat,& inter cætera,d.l.si iudex,ad probandum,non esse cogendum. Idem in d.c.ex conquestione,col.vlti.versi.quærit Innu.de restit.spol.in illa quæstione,de qua suprà obiter locuti sumus,an scilicet impetrans possit abstinere vsu rescripti inuito aduersario,concludit non posse post earum productionem. Nec obst.(inquit) d.l.si iudex,quia ibi speciale est propter priuilegium minorum. Id quod suprà sæpe ex eodem diximus. Idem in c.interposita,col.ij.versi.quòd si appellans , extrà de appel. scribit,quòd quilibet potest renuntiare fauori suo principaliter,licet per quãdam consequentiam prosit aduersario,per d.l.si iudex. Mox subdit in contrariũ facere l. petendæ,C.de tempo.in integ.restit. Tandem dic (inquit) vt per Cy.in d.l.petendæ.quem & ipsum in aliis multis ex d.locis suprà ex eo citatis allegat pro intellectu d.l.si iudex.

27 *De eadem re. Dilationi à se petitæ,an quis possit renunciare in præiudicium aduersarij.*

¶Igitur Cy.ipse in ea l.petendæ,& post eum Bart.& idem Bald.& Alber. in ea quæstione, an quis possit renuntiare dilationi à se petitæ in præiudicium aduersarij,qui ea pendente potest probare:post multa,negat posse,cùm ea lex eum admittat ad huiusmodi beneficium probandi de iure communi ordinario.nec obst.d.l.si iudex,vt subdit Cyn.& alij post eum, quia loquitur de iure extraordinario & speciali,quod facilius tollitur.l.antiquæ,C.ad Velleian. & §. quia verò verisimile est,in auth. de non alie. Et idem dicit in eadem quæst.ipse Bald.in l.vlt. in j.lect.ff.de pact. Sed & idem Bald.eandem quæst.tractans,in l.si arrogator,in fi.ff.de adopt. dicit quòd qui dilationem obtinuit,non potest ei renuntiare in prçiudicium aduersarij:quia tunc propter æqualitatem seruandam dilatio communis facta est beneficio legis · quod quidem beneficium non est in potestate eius, qui dilationem impetrauit : quia in pari iure non potest

potest vnus alteri præiudicare.l.si post mortem,§.vlti.ff.de bon.possess.contr.tab. Secus in iure,quod venit in consequentiã,& non pariter,d.l.si iudex. Idem rursus de ea ipsa re loquens in l.postquam,col.vlti.in vij.quæst.C.de pact. quæritur (inquit) an possit quis renunciare dilationi obtentæ. dicunt Docto.quòd potest quantùm ad se attinet,non etiam ad aduersariũ, qui gaudet eadem dilatione.d.l.si post mortem , §.vlti. & not.Cyn.in d.l.petendæ. Bartol.ibi contrà,quòd potest renuntiare, per d.l.si iudex. Tu tene primam partem in eo , qui meruit dilationem de iure communi:in eo autem qui meruit de iure speciali per beneficium restitutionis in integrum , tene opi.Bart. Ratio differentiæ est,quia ius singulare prodirum est pro singulari fauore:sed de iure communi attenditur æqualitas in iudiciis. Sed & idem Bal.in l. quod fauore,col.j.C.de legib.dicit , quòd quis potest renuntiare sententiæ definitiuæ pro se latæ de iure speciali,& inhærere iure communi. Et continuò pòst, loquens de renuntiatione dilationis,idem dicit quod suprà. De quo & tu vide Alber. in l.bonorum,circa medium,ff. rem rat.habe.

28 ¶Denique Bald.ipse,cuius copia copias omnes superat,consil.ccccciiij. quia dictus consultor, col.vlt.lib.3.respondit,quòd abstinere hæreditate in suo hærede cõtinet beneficium, cui quis potest renuntiare,etiam post ius quæsitum alteri,per d.l.si iudex:sed in extraneo continet ius commune,cui non potest renuntiare. Et cum his propemodum concordans Franc.Areti.in l.pro hærede,§.Papinianus,col.penul.ff.de acquiren.hæred.idem tradit,videlicet iuri quæsito tertio ex meo speciali beneficio posse me præiudicare , per d.l.si iudex. Quod & ipsum per illum ipsum tex.voluit Alex.consil.xxxvj.viso themate,col.vlti.lib.4. Ex quibus, vt tandem hanc quæstionem nostram concludam,potes apertè intelligere, quid in ea dicẽdum sit:nempe consanguineum,cui ius retrahendi competit ex beneficio singulari,extraordinario, & speciali , posse huic iuri etiam post sententiam renuntiare vel inuito emptore. Crediderim tamen eum esse condemnandum in expensis litis. Et ita expressim cauetur in consuetudinibus Cenomaniæ,cap.418.& Andegauiæ,cap.417. *De d.l. si iudex. Decisio princ. quæstionis.* *Consuetudines de ea re.*

29 ¶Verùm huic nostræ sententiæ tria palàm videntur aduersari. Primum illud est, quia in iudiciis quasi contrahimus,l.iij.§.idem scribit,ff.de peculio. Et licet contractus sint ab initio voluntatis,tamen iam consummati,sunt necessitatis,l.sicut,C.de act.& obliga.& l.in commodato,§.sicut,ff.commod.cum simi.quæ leges licet loquantur de contractibus, tamen & de quasi contractibus intelliguntur, cùm quasi contractus dicantur contractus.l.interdum,§.vlti.ff.de iudi.& l.sed & cùm aliquis,ff.de nego.gest.quæ gestionem negotiorum,quę quasi contractus est,contractum simpliciter vocant.& l.vlti.ff.in quib.cau.pig.vel hypo.taci.contr. & l.ex contractibus,ff.de actio.& oblig.quæ tutelam,quæ & ipsa quasi contractus est, contractum quoque vocat:vti etiam de aditione hæreditatis,quæ & ipsa quasi cõtractus est,facit tex.in l.apud Iulianum,§.vlti.cum l.seq.ff.ex quib.cauf. in poss.eat. & l.eandem rem,ff.de duob.reis. Nam nec ab his quasi contractibus licet discedere , quin obligati maneamus. Quis enim dixerit, eum qui negotia alterius gesserit,qui tutelam quoque gesserit,qui hæreditatem adiuerit,non posse liberè ab his discedere immunem & liberatum omni nexu,& obligatione, quam semel quasi contraxerit ? Igitur nec qui litem prosequutus & contestatus est, qui denique sententiam impetrauit , potest hinc liber abire , quin etiam maneat obligatus. Sed huic rationi respondeti potest,illud omnino verum esse,nisi lex vlterius progrederetur,vt scilicet liceat victori à sententia recedere.

30 ¶Alterum,quod contra nostram sententiam facit,illud est : quia cùm consanguineus ex illa sententia possit non dubiè cogere emptorem , vt sibi vendat rem, ad cuius retractum venit: debet & ipse emptor vicissim posse consanguineum cogere, vt emat:per regulam illam correlatiuorum probatam in l.vlti.& ibi Docto.C.de indic.vidui.& in cap.vlti.extrà ne cleri.vel monach.de qua nos latius diximus suprà hoc eod.titu.§.j.glos.ix.in verbo, *lignagier*, nu.170. verùm ego hanc, & sequent. Sed quod huic obiectioni respondeas,vltra ea quæ diximus, in promptu est ex l.j.& ibi Bald.post princip.C.de commu.ser.manu.vbi statutum compellens aliquem alteri vendere,non compellit, illum alterum emere,nec è conuerso. & ibi Bald.ipse rationem reddit,& sequitur Ioan.Plat.in l.j.in fin.C.de cupres. lib.11.& Fab. à Monte S. Sab. in tracta.empt.& vend.in ij.quæst.princi.col.vlt.versic.non tamen secundum, & iterum in iij. quæst.princip.versic.xxviij.quæro an statutum. Licet ergo emptor cogatur ex sententia fundata in hoc nostro statuto retractus vendere consanguineo,non continuò sequitur consanguineum cogendum emere.

31 ¶Tertium,id est,quod à nonnullis traditur,quòd si res,quæ per retractũ petitur, interim perierit,tenebitur tamen consanguineus persistere in suo retractu,tanquam ipsius sit periculum. Ita enim voluit Ferro.in commentariis consuetu.Burdigal. hoc eod.titu. *de retract*, cap.1.per l.id quod post,& l.si vendita,ff.de peri.& commo.rei vend.& l.quod sæpe,§. in his quæ,ff.de contrahen.empt.Et si id quidem verum est,vt etiam ante sententiam & re perempta consanguineus teneatur emere,quid dicemus post sententiam & re ipsa salua & integra ? id est,si in arido,quid in viridi ? At ipsi Ferro.(pace eius viri dixerim ) in ea re non accedo,tum per ea quæ iam diximus , tum quia iura ab eo allegata , & quæuis alia quæ dicunt periculum esse *Si res,quæ per retractum petitur pereat, cuius periculo pereat.*

emptoris,loquuntur, cùm venditio facta est,hic autem nondum facta est,sed petitur vt fiat. Igitur aut emptor,à quo petitur,non est in mora,quia fortè aberat,cùm oblatio ei facta est ad domum,aut vxorem ipsius,iuxta §.ix.huius titu.aut est in mora. Si primum, non potest res perire consanguineo,cui nondum cessio facta est,l.necessariò.ff.de peric.& commo.rei vend. cum infinitis simil. Si secundũ,& tunc citra controuersiam manet in periculo emptoris mo ratoris,& vt nostri appellant,morosi,l.si ex legati causa,& ibi not. per Doct.ff.de verb.oblig. & cap.i.extrà de commo. & cap.2.de deposit. Et id (ne autoritate deficiamur) nuncupatim in materia retractus voluit Gerard.Bago.in sua disput.retractus, & Boër.in consuet.Biturig. hoc eod.titu.§.quarto,in fin.& latius decis.xlviij.quæritur an proximior, ferè per totam eam quæstio.vbi tamen dolenter,vt videtur, dicit contrarium fuisse determinatum per cameram inquæstarum curiæ Burdig.

32 *Intra quod tẽpus debet con sanguineus post sententiã offerre pretium.* ¶Q V I N T Ò quæro, intra quod tempus consanguineus, qui sententiam obtinuit aduersus emptorem,post ipsam sententiam debet offerre pretium emptori victo:an intra octo dies,secundùm id quod cautum est suprà §.iij.an intra annum,qui in principio statutus erat retractui:an denique intra xxx.vel xl.annos.quod videtur,quia executio sententiæ,non nisi xl.annis perimitur,ex sententia Ioan.And.in addi.Spec.tit.de execu.sent.§.vlt.versi.vltra hoc sciendum. Aut certè ad minimum xxx.annis,vt placuit Iono.& Bal.in cap.vlti.de excep.& eidem Bald.in rubr.extrà de præscrip.col.vlt.& in l.debitori,col.vlt.versic.tertiò quæro,C.de pactis. & consi.lxvij.quia ex facto,col.iij.versicu.aliàs sequeretur,lib.3.Felin.in c.inter monasterium, col.penul.versicu.limita decimosexto,extrà de re iudic.& Matthæ.Afflict.decis.Neapo.ccxlv. magnifici,ad fin. Sicut & quodlibet officium iudicis,l.sicut,iuncta glos.in verbo,persecutione.C.de præscrip.xxx.vel xl.ann.cum simi.à me adductis suprà eod.tit.§.xxxv.eodemq; pen. in verbo,*ignorans*,num.41.& quòd per xxx.

33 *De eadem re. Actio iudicati procedens ex actione temporali an perpetuetur.* ¶Et licet hæc actio retractus in initio esset annalis,tamen fuit perpetuata per litis contestationem,l.ij.C.quando libel.Principi dat.& l.j.in prin.C.de anna.excep. quæ quidem perpetuatio non perimitur per sententiam,sed augeri debet,vt denuo incipiat tempus,in quod perpetuabatur actio:vt dicit Bal,in d,rubr.de præscrip. quia cùm prima illa actio esset iam perpetuata, debet durare in actione iudicati,quæ succedit loco primæ:quia iniquum esset,vt ei prodesset sententia,contra quem lata est,l.euidenter,ff.de excep.rei iudi. Et quia etiam fortius inducitur mala fides per sententiam condemnatoriam,quàm per vitium litigiosi,l.j.C. de præscrip. long.tempo. Et quia denique nouatio necessaria non purgat moram,l.j.C.de iudic. Et facit tex.in l.aliam,ff.de noua.& in l.non solet,ff.de reg.iur.& glos.vlti.in d.l.j.de iudic.& in l.duobus,ff.de excep.rei iudi.& in l.nepoti,& ibi Barto.ff.de fun.instru.& in l.vlti.in verbo,si enim nouatur,C.de vsur.rei iudic. Et facit quoque tex.in l.nam posteà,§.si is qui,ff.de iureiur.vbi actio temporalis perpetuatur per iuramẽtum præstitũ ex delatione aduersarij:nam & ipsum iuramentum habet vim sententiæ.vt not.in l.ij.& l.qui iurasse,§.vlt.eod.tit.

34 *De eadem re.* ¶Et ne de hac re vel tantillum hæsites,habes tex.in l.miles,§.vlti.ff.de re iud. omnium expressissimè probantem actionem iudicati esse perpetuam,licet vetus actio , quæ scilicet ante sententiam competebat,esset temporalis:vt etiam expressim dicit glo.ibi,quam omnes passim & constanter sequuntur. Et huius præterea rationem addunt Recentiores,quia per sententiam inter partes quasi contrahitur,l.iij.§.idem scribit,ff.de pecul.& voluerunt Bart. & Bald.in l.ij. §.j.ff.de Prætor.stipu.& idem Bald.in l.ab executione,col.vlti.C.quor.appel.non recip.& in l. vlti.col.ij.C.si plur.vna senten.& Doct.vbique. Actiones autem personales,siue ex contractu sint,siue ex quasi contractu(nihil enim inter eas,quantùm ad id,distinguitur) sunt perpetuæ, d.l.sicut,& l.omnes,C.de præscrip.xxx.vel xl ann.& l.j.C.de consti.pecu.

35 *De eadem re.* ¶Sed tamen hìc omnino vide quæ diximus suprà eod.titu.§.j.gloss.x.in verbo,*dedans l'an*, in xiij.quæst.ex quibus intelliges,illud esse admodum dubiũ, vtrùm scilicet hæc actio retractus perpetuetur per litis contestationem. Et aliud quoque est,quod id reddit ambiguum:nam si emptor sponte admisit consanguineum venientem , ostenderitq; instrumentum emptionis, & iureiurando pretium affirmauerit:debet consanguineus pretium ipsum reddere intra octo. dies,aliàs non amplius auditur,vt cauetur suprà eod.titu.§.iij. Cùm igitur hæc vltronea admissio,quæ aliàs duraret xxx.annis,vt cæteræ facultates,quæ ex pacto sunt,vel ex partiũ consensu descendunt,per d.l.sicut,& d.l.omnes,cum simi.hoc tamen casu octo diebus expiret ex nostra consuetudine:cur non & ista admissio à iudice facta ob partis denegationem, & quæ ita succedit in locum illius,quam pars facere debuit,vt pars ipsa fecisse videatur, l. si ob causam,& ibi not.C.de euictio.cum simi.à me collectis,suprà §.j.glo.xiiij. in verbo, *ou equipollent à vente*. num.13.& has quidem. Cur (inquam) hæc iudicis receptio non eodem tempore finitur,cùm res,quæ succedit loco alterius,eodem iure cum ea censeatur, eiusq; naturam & vim mutuetur.l.Imperator,in fi.& l.sequenti.ff.de lega.ij.& cap.ecclesia,le j.extrà vt lit.pend. & ibi concord.in gloss.in verbo,succesio. Sed hæc ratio hìc non concludit,vt satis patet ex suprà dictis:& vide tamen quæ diximus,d.§.iij.in glo.ij.

36 *Si contractus* ¶S E X T Ò quæro, quid si contractus venditionis non sit subiectus huic retractui, vel quia res est reuendita ex pacto reuenditionis in contractu venditionis apposito , vel quia fortè transit

transit tempus retrahendi:tamen cùm consanguineus peteret se admitti ad retractum,& offerret pretium,emptor agnouit retractum,& pretium accepit:an posteà audietur,asserés rem non esse in causa retrahendi,volénsque restituere pretium? Dic,eum non esse audiendum, per id quod in simili scriptum est in l.quòd si nolit,§.in factum,ff.de Aedi.edić. vbi si semel venditor agnouit recipiendo mancipium,locus est redhibitioni:nec quæritur,vtrùm debuit redhiberi,an non debuerit:nec an intra tempora redhibitum esse videatur. Et ad hoc illum tex.dicit not.Bal.in l.si prædium,col.ij.vers.sed pone quòd res non erat vitiosa, C.de Aedil. act. Et faciunt quæ dicam tit.seq.§.iiij.in glo.vlt.nu.2.

*Non est subiectus retractui & tamen venditor admisit cõsanguineum offerentem, an possit pœnitere.*

37 ¶Sed tamen,ne tu Lector amantissime erres,illud hîc scire debes,quòd id quod diximus ex d.§.in factum,intelligitur,si re ipsa redhibitum fuerit mancipium,aliàs non esse locũ redhibitioni,etiam si nudo consensu placuerit,vt redhibeatur: ita enim continuò subiicitur, in versic.illud planè.Et ita quoque potes dicere in hoc casu nostro, non satis esse, emptorem nudo verborũ cõsensu agnoscere retractum, quin posteà audiatur allegans non esse locum retractui ob tempus transactum, aut aliàs nisi ipse iam pretium à consanguineo receperit. Tamen si is casus contingeret,vt aliquando vidi,consulerem impetrandam à Principe gratiam huiusmodi cõsensus,vt in hoc regno ex antiquis principum sanctionibus fieri assolet: quamuis de iure communi id necessarium non esset.Et hæc adde ad ea, quæ diximus suprà §.j.glo.x.in verbo, *dedans l'an*, nu.20.tu tamen id intellige.

*Quid si verbo tantum admisit, & pretiũ non recepit.*

38 ¶Septimò quæro,Ex nostra consuetudine suprà tit.præcedente,qui est *de prescriptions*, si quis titulo particulari possederit fundũ x.annis inter præsentes,& xx.inter absentes, poterit illum defendere aduersus omnes ius quodpiam in eo prætendentes? Quod propemodum est iuris cõmunis,C.de præscr.long.temp.per totum. Sed addit præterea nostra cõsuetudo, credi iuramento huiusmodi possessoris de suo titulo. Quid igitur,si quis retraxit rem à suo consanguineo venditam,an tempus,quo primus emptor,à quo retraxit,eam rem possedit, accedet ipsi cõsanguineo,ad perficiendã hanc præscriptionem? Aut si fortè ipse prior emptor eam possedit decem annis,sed quia non notificauerat eam venditionem apud acta,consanguineus post eos decem annos retraxit, cedétne ea præscriptio commodo consanguinei? Quod vtique verũ est,l.si alienam,ff.de dona.cau.mor.& l.indebiti, §.j.& ibi gloss.in verbo, aggerem,ff.de condi.indeb.& expressè voluit in hoc casu nostro Paul.Castr.consil.lxxiiij.in causa mota,col.j.libr.2.quod & nos quoque diximus,aliud tamen agentes,suprà eo.tit.§.xij. in glo.j.in prin.Et vide etiam quæ dicam infrà tit.seq in fi.tit.in xxij.quæst.

*An possessio si ue præscriptio emptoris cedat cõmodo consanguinei retrahentis.*

39 ¶Octauò quæro, vnus consanguineorum venditoris testatò conuenit, & admonet, vel in iudicio,vel extrà iudicium,alium consanguineum, fortè eo proximiorem, vt retraheret rem venditam:is respondet nolle se retrahere:an posteà poterit pœnitentia acta retrahere,& ita excludere monitorem illum remotiorem, qui vult etiam retrahere, & quando possit pœnitere. Tu omnino vide tex.in l. nonnũquam,& ibi glo.& Bart.ff. de colla.bonor.& in l. Prætor,§.is cuius interest,& ibi glos.Bar. & Ange.ff.de sepul.vio.& in l.si maritus sit,§.si negauerit,& ibi quoque eosdem,ff.ad leg.Iul.de adult.vbi est tex.omniũ optimus.& in l.sicut, §.si voluntate, ff.quib.mod.pign.vel hypo.sol.vbi etiã est bonus text.& quod per eum text. scribit Pau.Cast.in l.qui Romæ,§.cohæredes,ff.de verb.obli.& Ias.in l.vlt.col.vij.versi.iuxta prædictum,& alios seq.C.de iure emphy.Et vide etiam Dy.in c.mutare consilium, de regu. iur.lib.6.Bart.& alios in l.apud Aufidium,ff.de opti.lega.Fran.Aret.& Lancel.Deci.in l.serui electione,ff.de leg.j. Et ex vbique scriptis & notatis facilè intelliges, quid hîc dicendum sit, quamuis magna pars eorum locorum in criminalibus loquatur.

*An consanguineus qui admonitus ut retrahat,respondit nolle, possit pœnitere.*

40 ¶Masuerius autem ille, quem inter primos morum Gallicorum interpretes non verebor annumerare,in hoc eod.tit.de retractu,§.item si ille cui competeret,& iterũ in tit.de locato, versic.item si dominus,negat expressim,amplius audiendũ fore consanguineum, qui semel dixerit,nolle se retrahere,sicuti nec filium quoque,qui dixerit nolle succedere patri:vt not. Cyn.in l.si quando,in vlti.quæst.C.de inoffic.testamen.nec aliud omnino allegat. Et idem quoque nuncupatim tenuit alter non contemnendus autor Geral.Bago.in sua illa disputa. retractus,versi.quæritur sequenter,proximior,per l.quæritur,§.si venditor,ff.de Aedil.edićt. & alia quædam iura illic ab eo citata.& D.Benedict.in repe.c.Raynutius,in verbo, & vxorem nomine Adelasiam,num.156.extrà de testam.& nouissimè Boer.in consuetud. Bituríg. hoc item tit.de retractu,§.ij.colum.penult.versicu.sed ponamus quòd proximiori.& iterum decisi.lxxvj.proximioris,col.iij.nu.9.Nam & si dominus declarauit nolle se vti iure retẽtionis non auditur posteà volens retinere,vt tenet Spec.tit.de loca.§.nunc aliqua, versic.100.& seq.& Masuer.in eod.tit.vbi suprà.

*De eadem re.*

41 ¶Sed vide distinguẽdúmne sit,an omnia sint integra,an non:vt scilicet primo casu sit admittendus,cùm nondum alius consanguineus retraxerit:secundo non admittatur,arg.l.quòd si minor,§.Scæuola,ff.de mino.& l.si quis suus,ff.de iure delib.& l.mancipiorum,ff.de opt.lega. & l.vlt.C.de repud.hæred.& l.iij.ff.C.qui bono.cede. possess.& l.sicut, §.si voluntate,ff.quibus modis pignus vel hyppo.solu.& l.filij mater,§.j.ff.ad senatusc. Tertull. & cap.eos, & ibi glos.j.in princip.vij.quæst.j.& c.licet,de procurat.lib.6.& cap.si tibi absenti,

*De eadem re.*

in fi.& ibi gloss.in verbo, eo lapso, de præb.lib.6.& gloss.in c.si clericus, in verbo, aliam, cod. tit.& lib.& in clem.j.in verbo, infra mēsem, & ibi Doct.de concess. præben. Sed his repugnat tex.in l.j.§.qui semel, ff.de successio.edi&.cuius hæc verba sunt: Qui semel noluit bonorum possessionem petere, perdidit ius, etsi tempora largiantur: vbi enim noluit, iam cœpit ad alios pertinere bonorum possessio. Et his concinit text.in l.si cohæredi, in prin.ff.quis ordo in bonor.possess.serue. Et id quidem in hoc casu seruandum est, cùm sint, quibus statim à renuntiatione ius quæsitum sit, scilicet cæteri consanguinei remotiores: aut si desint, emptor ipse, cui quæritur ius submouendi eius, qui renuntiauit, à retractu: quo casu hauddubiè non amplius admittendus est renuntians, vt etiam optimè intellexit gloss.in d.cap.licet, in verbo, placebit, in princ. quam sequuntur Doct.

41 *An emptor qui emit à minore, sine decreto, teneatur consanguineo de euictione.* ¶Nonò quæro, Quid si minor vendidit rem immobilem sine decreto, & consanguineus eius retraxit ab emptore, qui ei rem cessit, & promisit de suo facto & culpa tantùm, vt fieri assolet ac debet in similibus. l.creditor, & ibi gloss. Barto.& alij.ff.de pigno.actio.& l.si quis à multis, in fin.ff.de noxa.actio.& l.ij.in princip.ff.de hæred. vel act.vendit.& l.redhibere, §.j.& l.cùm mihi, ff.de Aedil.edict.& l.si filiofamiliàs, §.j.ff.sol.matri.& id statuit expressim in casu retractus consuetudo Victriacensis, cap.cxxx. Posteà autem, vt ad speciem nostrā redeamus, minor reposcit eam rem à se venditam à consanguineo, qui laudat iudicioque dictato *Consuetudo.* interpellat emptorem, à quo retraxit, petitque vt eum defendat aduersus minorem, à quo ipse *Periculum iudicij præstare.* emit, aut damnum resarciat, siue periculum iudicij præster (vt vtar verbis Tullij in oratione pro Luc.Muræna) cùm culpa ipsius sit, quòd emit sine decreto à minore, cuius ætatē nō *Empor nō debet ignorare ætatem eius venditoris.* ignorabat, aut certè ignorare non debebat, ex sententia glo.in l.si Titius. in verbo, ætatis, ff. de fideiuss.& Bal.in l.j.in fi.C.si aduer.credi. Sicut nec quamlibet aliam conditionē & qualitatem sui venditoris, l.qui cum alio, ff.de regulis iur.& ibi gloss.j.quæ dicit, in culpa esse, qui *Nec quālibet aliam conditionem* id ignorat.& eum textum dicit valde nota. Bald.in cap.rursus si fidelis, tit.quib.modis feud. amittatur. Et bene etiam facit text.in l.si patronus, & ibi Iacobus Aret.& Barto.ff.de confir. tutor.& in l.ij.§.quæsitum, ff.de separat.vbi gloss.adducit concord.& in c.innotuit, & ibi glo. in verbo, ignorantia, extrà de elect.& quod tradit Bar.in l.vlt.paulò ante finem, ff.de adulter. & Bal.in c.j.§.personam, in fi.tit.per quos fiat inuestit.& Franc.Aret.in l.ij.in prin.col.penul. *Etiam si sit extraneus.* ff.sol.matr. Quod procedit, etiāsi contrahens ipse sit extraneus, vt ex facto respondit Rapha. Co.consi.xxvj.cùm statutum Paduæ, colum.j.versi.nec etiam obst.& iterum consi.lxxij.visis pactis, col.ij.versi.nec potest dici.& Philip.Deci.in d.l.qui cum alio.

43 *De eadem re. Qui à minore sciens emit, est malæ fidei possessor.* ¶Paria enim sunt, scire, & scire debere: & tam in culpa est, qui scire debuit, quàm qui sciuit.l. quod te, & ibi glo.& alij.ff.si cert.peta.cum aliis multis concor.à me adductis suprà eod.tit. §.xij.gloss.j.nu.9.& ad id, ex quibus vnum tantùm huc afferam, loquentem in casu, de quo loquimur, scilicet de eo qui à minore emit, videlicet Alexan.consi.xxxiij.consideratis, col.j. lib.7. Nam qui à minore sciens emit sine decreto, est malæ fidei emptor. Albe.in l.vlt.in fi.C. si maior fact.lib.5.& Imo.consi.lxxiij.in casu proposito, col.j.versic.& breuiter.& iterum col. vlt.versi.quinimo dictus.& est bonus text.in l.qui à quolibet, ff.de contrah.empt. Et id per- *Et qui aliàs nō obseruatis solennibus.* petuum est in omnibus, qui emunt quidpiam non obseruatis iuris communis vel statuti solennibus, ex doctrina glo.ordinariæ omnibus notæ in l.j.in verbo, mala fide, C.de fi.instr. & iure hastæ fisca.lib.10.quam nostrates vbique, præsertim verò in suis consi.& citant, & sequuntur.& est text.in c.qui contrà, de reg.iur.lib.6.vbi plenè glo.& Doct.

44 *De eadem re. Euictio debetur re euicta etiam de iure speciali.* ¶Quid, quòd est text.expressus in l.minor, in princip.ff.de euict.eum, qui emit à minore, & posteà alteri vendidit, aduersus quem minor ipse restitutionē impetranit, teneri de euictione: ex eaque not.Bar.Bal.& Ang.ibi, quòd re euicta per restitutionem in integrum, aut aliàs de iure speciali, agitur ex empto de euictione. quod & probatur in l.si cùm venditor, §.j.eod. titu.& in l.sed vbi, ff.de minor. Nec enim iuuat, quòd de suo tantùm facto promisit: nam præterquàm quòd illud dici potest de suo ipsius facto esse, cùm culpa ipsius sit, vt diximus: *Scienti vitium nō prodest ei ctionis remissio, vel promissio sui facti tātum.* id quoque potest dici etiāsi non esset de suo facto, non debere ei opitulari huiusmodi promissionem sui facti tantùm, aut etiam pactum ne teneatur de euictione, cùm sciens rem vitiosam vendiderit. l.j.§.j.& l.tenetur, §.vlt.& l.emptorem, §.deinque, & §.vlti.in fi.& ibi Doct. & l.Iulianus, § idem Iulianus, & l.quæro, ff.de act.& l.hæc autem, ff.de hære.vel act.vend.Iac. Aretiu.in l.non dubitatur, C.de euict.Ioan.And.in addi.Specu.tit.de empt.& vend.§.vlt.in princip.Sal.in l.si rem, §.quolibet tempore, col.ij.ff.de euict.Corne.consi.ccxxvj.in præsenti, col.ij.lib.2.& Doct.sæpe.

45 *De eadem re. Malæ fidei possessor non est, qui ignoranter emit à minore.* ¶Emptor autem è diuerso negat vllam in se culpā esse, arg.l.eum qui, §.si à minore, iuncto §.Prætor ait, ff.de Publici.in rem actio.nam in priori loco dicitur, quòd qui à minore emit, ignorans eum esse minorem, habet Publicianam. In posteriori autem dicitur, eam actionem ei tantùm competere, qui bona fide emit. Ex quo intelligis, eum nōn dici mala fide emisse, qui à minore emit, ignorans eum esse minorem, licet suprà dictum sit, eum debuisse ætatem illius scire. Præsertim si non vana simplicitate deceptus, nec iuris ignorantia illum ignorabat esse minorem, sed quia ex facie, aut aliàs maior esse videbatur, vt in simili dicitur in l.uj. *Ignorātia iu-* in princip.ff.ad senatusconsult.Macedo. Imò verò nec simpliciter ignorantia iuris in dolo aut

ant mala fide constituit,l.sed & si lege,§.scire,ff.de peti.hæred.quinimo ea excusat à dolo & malitia.Pau.Cast.consi.cccxxx.circa primum,post prin.lib.2.& alij Doct.vbique.Nisi tamen in duobus,videlicet quantum ad vsucapionem,l.iuris,la j.ff.de iuris & facti igno.& restitutionem fructunm,glos.Bart.Ange.Imo.& omnes,in l.si fur, §.j.ff.de vsucapio. cum infiniris propè concord.adductis à Fran.Curt.seniore,consi.lxxij.princeps,col.v.versi.his conclusionibus,cum multis seq.vide tamen cum in addi.eiusdem consi. *ris, en excusset à dolo malo, uel mala fide.*

46 ¶Et si qua culpa in emptore sit,is tamen dicit consanguineũ in pari,aut etiam maiori culpa versari,qui venditionem approbans,eam rem redemerit tanquã consanguineus venditoris, cuius etiam ætatem & quamlibet aliam qualitatẽ vel cõditionem magis ipse,quàm emptor, qui extraneus est,scire debuit.l.de tutela, C.de in integ.restit.& ibi concord. & quod tradit Petrus Ancha.consi.clxx.principaliter,col.vlt.in princi.Qui igitur in eadem culpa est, quomndo quàve ratione potest eam emptori impingere, opponere? l.si duo,ff.de dolo malo,& l.viro atque vxore,ff.sol.matri.& l.in arenam,ff.de inoffic.testa.& vbique cnncord.nisi vt id fiat,quod scribit Iuuenalis Saty.ij. *De eadem re.* *Culpa culpam non damnat.*

*Clodius accuset mœchos,Catilina Cetegum.*

Et aliàs in pari causa culpę,potior est,qui defendit,l.idem est,in prin.& l.ob turpem,§.vlt.ff. de condictio.ob turpem causam,& l.in eo quod vel is,& l.nemo prædo,§.j.& l.in pari , & l. cùm par,ff.de regu.iur.cum multis simi.Nam & videmus,quòd si sciens rem alienam scienti quoque vendiderit,non tenetur de euictione,l.si fundum, C.de euict.cum si.adductis à nobis suprà eod.tit.§.xij.glos.j.nume.8.quæ & tu.

47 ¶Quibus & illud quoque potes addere,quod huc admodum pertinet,videlicet,quòd illicitus emptnr non agit de euictione,etiam si id stipulatus nũcupatim fuerit.l.quemadmodum, C.de agric.& censi.lib.11.& voluit quoque Cyn.in d.l.si fundum, C.de euict.& in l.cùm vir prædinm,ff.de vsucap.& Bal.in c.j.§.ad hoc,col.ij.versi.item quia venditor , tit.de pace iura. fir.in multis autem codicibus (ne tu erres) illi §.præficitur,tit.de allod.& ante hos gloss.in c.j.in prin.in verbo,bonę fidei actione,& ibi quoque ipse Bal.qui & alia item iura in id çitat, col.vlt.versi.quærit glo.si emptor,& Card.Alex.col.iij.versi.quæro subsequẽter,tit.de prohi. feud.ali.per Feder.De quo tamen vide omnino ipsum Cyn.in l.vlt.in v.eademq; vlt.quæst. C.de litig.& Guid.pap.singu.decccxxiij.versi.si ex contractu. *De eadem re. Emptor illicitus, non agit de euictione.*

48 ¶Nec hìc sumus in casu d.l.minor , ff.de euict. allegatæ pro contraria parte , in quo scilicet emptor volens ac sponte sua alteri vendidit,atque ita fuit venditio merè volũtaria,& spontanea·sed est hìc omnino necessaria ex parte huius primi emptoris,qui scilicet , velit , nolit, cogitur ex statnti dispositione rem ipsam consanguineo repetẽti reuendere.Ex quo nullum omnino damnum pati debet,l.post legatnm,§.adnocatus,ff.de his quib.vt indig.cum aliis si. à me collectis suprà eo.tit.§.j.glo.xviij.in verbo,*le pris que la chose aura consté*,nume.39.nec dici pnteſt,& alibi sæpe in hoc tractatu.Sibi igitur imputet consanguinens , qui sponte sua voléns que in locũ ipsius emptoris inuasit,irrupit,incurrit,intulit,intrusit verius,quàm incidit, atque ab eius veluti inuiti faucibus & manibus rem ipsam eripuit,sibiq; (vt ita dixerim) ad eam vi viam fecit, atque ita se succedaneum alieni periculi fecit,vt vtar verbis l.iij.§.vlt.ff.de administ.tut.nam qui in ius dominiúmve & locũ alterius succedit,iure atque partibus eius vti debet, l.quædam,§.j.ff.de eden.& l.qui in ius,ff.de reg.iur. *De eadem re.* *Succedaneus alieni periculi.*

49 ¶Præterea qui retrahit,contractum ipsum approbat,vt diximus suprà in præfat.huius titu. nnme.16.valet igitur:nam in se sponte(vt diximus)ius & locum emptoris transfert:est enim hæc quædam translatio,vt dicit Bal.in l.vlt.§.sed quia nostra,col.j.versi.quærit hic, C.cõmu. de lega.dum allegat cap.constitutus,extrà de resti.in integr.quod loquitur de huiusmodi retractu. Nihil est igitur,quòd ex eo conqueri posſit consanguineus,qui id sibi malum accersiuit l.si ab arbitro,ff.qui satisda.cogan.cùm scribitur,Multoque magis,si sua volũtate accepit fideiussores,iis contentus esse debet,& l.si vxor,§.vltimò,ff.de adulte.& l.si quis testibus, C. de test.& l.Pomponius scribit,ff.de neg.gest.cum si.Et cùm aliquid fit,quod imputari posſit consanguineo,quòd sponte id egit, ab inuitoque propemodum extorserit , is de euictione agere non potest·ex doctrina Philip.Dec.consi.lxxiiij.cuius subscriptio incipit,emptor non potest,cnl.ij.versi.facit ad prædicta,per glo.quam dicit sing.in l.quòd si nolit,§.si mãcipium, in verbo,adhibuerit,ff.de Aedil.edict. *Euictio nõ debetur cùm aliquid uicio imputari potest.*

50 ¶Et hoc quidem credo verius,nisi si fortè emptor videns se captum,quòd à minore emisset, ad retrahendum allexit consanguineũ fortè ignorantem,quia degebat in remoto quopiam loco,atqne vt id faceret ipse emptor alios clam subornauit,qui rem miris laudibus efferrent: aut aliter eum inescauit,vt fecit (exempli causa) Pythius ille argentarius,qui apud Tullium lib.3.Officio.Caium Cannium equitem Romanum ad hortorum emptionem mira astutia, adhibitis scilicet ex composito cymbis piscibus onustis,inflammauit.Ad quod facit tex.in l. si quis affirmauerit,& l.cùm venditor,ff.de dolo malo,& l.si Titius,§.j.ff.de fideiussor.& l.ea quæ.§.j.ff.de contrah.emp.& l.iij.§.si quis volentem,ff.de lib.homine exhib.& in l.j.§.persuadere,ff.de seruo corrupto, & in l.Iulianus,§.si venditor,ff.de act.emp.& l.in causæ.la j.§.j.ibi, hic enim velut affirmator fuit,& suasor,vt cum minore contraheretur,ff.de mino.Et quod scribit *Quid tamẽ, si emptor allexit cõsanguineum ad redimendum.*

scribit Paul.Castr.consi.clxxiiij.contra.col.j.versi.sed ad hoc respondetur,libr.j.& quæ diximus suprà,§.j.glos.ix.in verbo,*ou lignagier*, nu.157.aut etiam si præter. Nam & pactum etiam expressum, ne venditor teneatur de euictione,nihil iuuat ipsum venditorem,qui in dolo & calliditate versatur,vt quia scit causam,ex qua euinci possit,& tacet,vt diximus suprà nu.43. quid quòd.Aliàs enim(vt hoc quoque addam) ex suo dolo & calliditate id lucri consequeretur,contra leges propè infinitas,quæ huiuscemodi dolosis,callidis,versutis, vafris, omne commodum & lucrum prorsus adimunt quarum bonã partem tibi collegimus suprà eod. tit.§.j.glos.ix.in verbo,*ou lignagier*, nu.67.denique si diceremns.

*Qgid autẽ, si minor rẽ à minore venditam retraxit.*

*Minor usus iure cõmuni, an sit restituendus, uide nu. 55.56.57.*

51 ¶SED hac in re maius dubium est,si ipse consanguineus qui retraxit,minor quoque sit,qui videns priorem venditorem & ipsum minorem,vt diximus,petere restitutionẽ in integrum aduersus se,vt potest,l.verùm,§.vlt.ff.de minori.pet.& ipse se restitui aduersus retractũ à se factum,atque ita pretium sibi reddi,offerens cedere rei : emptor autem id defendit, tum ex supra dictis rationibus,tum etiam quia minor retrahendo vsus est iure communi,id est,beneficio statuti aduersus emptorem vel inuitum:ideò ei non est subueuiendum,l.inter eos,§. cùm inter,ff.de fideius.vbi ita scribitur:Non etiam deceptus videtur iure communi vsus. & ibi concordan.in glo.& inter cæteras,l.vlt.C.de in integ.rest.vbi glo.Odof.& Bal.id trahunt ad consuetudinem & statutum regionis,vt scilicet qui iis vtitur,non videatur circũscriptus. & est optimus text.in l.si sine,§.Lucius,ff.de admini.tuto.cuius autoritate Bald.consi.cccj.in primis est videndum,paulo ante fin.libr.4.negat minorem restitui aduersus statutum. Tum denique,quia fortè iste consanguineus minor,qui redemit,erat omnium consanguineorum venditoris proximior, ideoque retrahendo cæteris remotioribus,maioribus, & qui restitui non potuissent, occasionem facultatemque retrahendi præripuit,qui fortè atque etiam verisimiliter retraxissent,nisi iste omnium proximus retraxisset, vt in simili dicitur in l.si pupilli,§.vltim.ff.de nego.gest.& l.in commodato,§.sicut, ff.commo.atque sic emptorem huic periculo subduxissent. Et hoc incommodum emptori oblatum hic minor sarcire non potest. Ergo nec restitui debet, cùm restitutio sit in priorem statum per omnia reductio, l. quòd si minor,§.restitutio, & ibi Bart.& alij,ff.de mino.cum concord.à me adductis,suprà §.xxxij.gloss.j.nu.69.adde & tu.

*De eadem re. Locupletari cum aliena iactura non decet. Nec pupillos quidem.*

52 ¶Ego tamen puto minorem restituendum,per id quod in non longè dissimili casu scibitur in l.si quis patremfamiliâs,versi.proinde & in eo,ff.ad S.C.Velleia.cum si.sed ita,vt rem cum fructibus,si ij priori venditori restitui debent,vt debent, si contractus nullus erat, restituat per l.patri,§.j.versicu.prædium,ff.de minor.vbi id declaratur.neque enim æquum esset, eos lucro minoris cedere,cùm iactura & detrimento prioris venditoris,aut etiam posterioris, si eos reddere cogeretur,l.nam hoc natura,ff.de condi.indebi.& l.rescriptum,§.j.ff.de distract. pignor.& l.iure,§.vltimo,ff.de iur.dot.& l.iure naturæ.ff.de reg.iur.& ibi cocordan.in gloss. Quod etiam,ne quis dubitet,procedit in minoribus,atque etiã pupillis.l.si pupilli,in princ. ff.de neg.gest.& l.ij.in princ.ff.commoda.& l.si pupilli,ff.de solutio.cum aliis multis simi.& concord.à me adductis in nostris legibus connubialibus,in verbo, *contracter*,quæ est gloss.v. in xj.quæst.nume.132.ad absurdum.

*Nec aduersus quoque malæ fidei possessores. Nec si à parte nõ opponatur.*

*Nec si ex statuto denegetur actio uel exceptio.*

53 ¶Sed hoc quoque ita procedit,vt malæ fidei possessori detur officium iudicis, ne alter cum eius iactura locupletetur,l.planè,& ibi Bart.ff.de petit.hæred.cum aliis simil.adductis à Phil. Deci.in l.si me & Titium, col.j.versicu.item per istum text.ff.si cert.peta. Procedit denique (ne & hoc prætermittamus) etiãsi à parte non opponatur,vt voluit Anto.in c.cùm dilectus, extrà de consuet.Imo.in cap.peruenit,extrà de emptio.& vendi.Roma.in l.iiij.§.hoc autem iudicium.ff.de dam.infect.Barb.qui alios citat,consi.xxxvj.illud in med.in fin.lib.1.& consi. seq.illud adducam,lib.3.versic.ideo dicit,iterumque consi.seq.scribitur, colum.v.versiculo, prætereà,& consi.xlij.illud in medium,colum.vij.nume.17.eodem lib.& consil.vij.sapienter, col.penult.versic.item potest,lib.2.& consil.xvj.præclarè, colum.vj.versic.vltimò præmitto. eodem lib.2.& consi.lxxix.clementissimi,colum j.in fin.lib.4.vbi id dicit singul. Ex quibus etiam intelliges procedere,si ex statuto denegetur actio vel exceptio. Et his omnibus adde pulchrum text.in l.idemque,§.j.ff.manda.vbi scibitur,bonæ fidei hoc congruere, ne de alieno quis lucrum sentiat.

54 ¶Quòd autẽ dicitur in d.l.inter eos,§.cùm inter,ff.de fideius.& in d.l.vlt.C.de in integ.resti. & si.aut omnino procedit,cùm quid minor necessariò facit ex dispositione legis vel statuti, vt si compromittit ex statuto cogente consanguineos & affines compromittere,de quo statim dicemus.Aut si non cogitur id facere,sed quod facit,lege permitente facit:& tunc licet non præsumatur circunscriptus per eadẽ iura,tamen si verè reperiatur circunscriptus,restituitur,vt cùm adit hæreditatẽ,quã diligentissimus quisq; paterfamilias adiisset, vt quæ omnibus apparebat esse locupletissima, & tamen debitis postea detectis reperitur pauperrima, vt sæpe fit,certè minor vsus est iure communĩ,& tamen restituitur,l.ergo, quæ est iiij.§.j.ff. de fidei.lib.& l.j.& ij.C.si miles se ab hære.abst.& l.ait Prætor,§.sed & si,ff.de minor.

*Minor an re-*

55 ¶D.autem §.Lucius,qui aliud est præcipuum alterius partis fundamẽtum,de eo hauddubiè loquitur,quod minor,aut eius tutor,vel curator,fecit inuitus,ac cogente statuto,vel cõsuetudine:

tudine : quod apertè probatur ex illis verbis eiuſdem l.erogare compelleretur. Et ita illum text.intelligunt Bal.Sal.Pau.Ca.& Alex,loquentes de eo ſtatuto compellente affines & conſanguineos ad compromiſſum,in d.l.vlt.C.de in integ.reſt.vbi ex hoc dicit Bal.non reſtitui minorem aduerſus huiuſmodi ſtatutum ſiue compromiſſum ex eo ſactum.& conſi.ccclviij. ſuper eo,col.ij.verſ.præterea pupilli,lib.3.& conſi.xcvj.pupillus,in prin.lib.5.Ang.qui & ipſe loquitur de eodem ſtatuto,nec tamen illum text.allegat,in l.ſi plures,poſt prin.ff.de pact.& Roma.qui id dicit not.in l.j.col.ix.verſi.adde tamen,quòd vbi Prælatus,ff.de arbit.& Barba. conſi.xliij.illud afferam,col.pen.in fi.lib.3.& Doct.vbique. *ſtatuatur aduerſus ſtatutum.*

56 ¶Quanquam in hac quoque ſpecie compromiſſi contrarium tenet Bart.conſi.xlvij.nũquid tutor tutorio nomine.& alio conſilio incip.ſtatutum de compromiſſo, vti à multis citatur, ſed illud non reperi.& Petr.Anch.in repet.c.j.charta 45.in paruis,verſic.circa iſtos minores, extrà de conſtit.Sed tu de hoc vide ampliſsimè per Alex.conſi.ccliij.abunde ſatis, per totũ, lib.6.& conſi.lxij.in cauſa,col.iiij.verſ.quartò quia tale,lib.7.Scio autem & illud dubitatum, quod & ad hunc locum pertinet,an ſi extet ſtatutum , quo filia dotata excluditur à ſucceſſione,filia quæ dotem accepit,poſsit reſtitui aduerſus ipſum ſtatutum,vel receptionem dotis à ſe factam.Quod fatetur Andr.Iſer.in cap.j.col.vij.verſic.vtrùm verò reſtituatur,titn.de natu.ſucceſ.feud.ſed id negat Cardin.Alex.in c.j.§.& quia,col.quæ antepen.præcedit, tit.qui feu.dar.poſ.quia ea (inquit) à ſtatuto cogitur manere cõtenta,vt probat aliorum autoritate, vti apud eum videre poteris.Bald.autem in l.j.C.ſi aduerſ.dot.negat minorem poſſe reſtitui aduerſus ſtatutum,quo maritus lucratur dotem,per d.§.Lucius. *De eadem re.*

57 ¶Quod autem poſtremo loco dictum eſt pro contraria parte, hunc minorem præripuiſſe facultatem cæteris cõſanguineis remotioribus,qui fortè veniſſent ad retractum, non video, cur id ſit conſiderandum,vt quod ſit admodum remotum & alienum,& præterea non veriſimile. Quis enim ita reſupinus eſt , vt ſe libeos in id periculum conijciat retrahendi rem immobilẽ à minore venditam? & certè nullus ſaltem veriſimiliter,arg.l.cùm de indebito, ff. de proba.& c.ſuper hoc,extrà de renunt.cum concord.à me adductis in repet.l.ſi vnquam, in verbo,donatione largitus,nu.206.in dubio,& ſeq.C.de reuo.don.quo in loco citauimus Ariſtotelem,qui dicit ſimpliciter,neminem ſuas fortunas ſponte eijcere. *De eadem re.*

58 ¶E T hæc quidem omnia procedunt,etiam cùm aliter contractus reſcinditur , vel caſſatur, vtpote,quia vſurarius eſt,vel aliâs vitioſus:nam & hoc ſæpiſsimè vſu euenire vidimus. Sed ſemper cùm fructus reſtituuntur,vel deducuntur ex ſorte,debet prior emptor,etiam minor, eos quos percepit,reſtituere:neque enim eos lucrari poteſt ex vſurario , aut aliâs reprobato contractu,ob id quòd res ab alio retracta fuit:quia is qui ita contrahit,mala fide contrahit, l.qui à quolibet,ff.de contrah.empt.& l.quemadmodum, & ibi Bart.& Io.Plat.C.de agric.& cenſi.lib.xj.& c.qui contra,de reg.iur.lib.6.& quæ ſuprà diximus,nu.43.paria autem ſunt. *Quid ſi aliter contractus ſit vitioſus.*

59 ¶D E C I M Ò quæro de huiuſmodi ſpecie , Titius vendidit Sempronio centum ſolidos annui vectigalis ſibi competentis ſuper domum Caij,pretio centum aureorum : Sempronius emptor poſtea vendit dimidiã partem huius vectigalis alteri pretio quadraginta aureorum tantùm:conſanguineus Titij primi venditoris teſtatò conuenit Sempronium primum emptorem,petitque admitti ad retractum totius vectigalis : reſpondet Sempronius ſe mediam illius partem vendidiſſe alteri eo pretio xl. aureorum , paratúmque reliqua media parte ei cedere,reſtitutis lx.aureis, qui & reliqui ſunt ex integro pretio:præſertim cum poſsit etiam retrahere alteram dimidiam partem diuenditam, reſtitutis tantùm quadaginta. Conſanguineus autem ex aduerſo dicit,non poſſe ſe illam alteram partem retrahere,quòd fortè alter conſanguineus ſe proximior iam eandem retraxerat : aut ſi poſsit,tamen illum ſecundum emptorem non teneri reſtituere rem,niſi reſtituto medio pretio totius prioris venditionis, cuius ratione & nomine cõſanguineus venit ad retractum:quod quidẽ pretium ideò ſequi debemus,arg.eius quod in ſimili dicitur in l. poſtliminium, §.ſi is qui emerat , ff.de capti.& poſtlimi.reuer.nec potuiſſe ſecundam venditionem viliori pretio factam,à priori vẽditione quicquam immutare in præiudicium ipſius conſanguinei,cui ius eſt ſtatim quæſitũ ex ea,& ex qua etiam agit,& non ex altera.Sed vel hãc ſecundam videri factam in fraudẽ ipſius conſanguinei:aut etiam ſi non in fraudem facta ſit,imputandum tamen eſſe priori emptori, qui ſic temere contraxerit,durante adhuc tempore retractus. *Quæſtio retractus perplexa & intricata.*

60 ¶Et hæc quidem ſpecies in oppido Niorti ex facto cõtigit,eiúſque me admonuit Philippus Berlaodus eius oppidi Procurator regius,vir ſanè & probus & doctus. Et ex ea quidẽ duo dubia non contemnenda ſuboriuntur,primum,vtrùm iſte cõſanguineus,qui vult retrahere à priori emptore partem dimidiam,quæ illi empta remanſit,debeat reſtituere illos ſexaginta aureos, an verò tantùm teneatur reddere dimidium integri pretij : videlicet quinquaginta. Alterum , vtrùm ſecundus emptor accipere debeat ab iſto conſanguineo retrahente alteros quinquaginta,an verò quadraginta tantùm,quos dedit priori emptori. Et ex hoc poſteriore dubio prius illud deciditur. De quo tu omnino vide quæ ſatis abunde tractauimus ſuprà eod.titu.§.xij.glo.j.nu.6.ſed quæſtionis eſt,& multis ſeq.ex quibus intelliges,quid hîc dicendum ſit. Sed ea procedunt,cùm conſanguineus poteſt etiam retrahere à ſecundo emptore. *De eadem re.*

dimidiæ

dimidiæ partis, quòd si non posſit, quia iam ea pars dimidia relicta est alteri consanguineo proximiori: fortè cogendus est primus emptor reuendere ei consanguineo, qui illū ad retractum reliquæ illius dimidiæ vocauit, restituto tantùm dimidio pretio, & si velit, agat aduersus illū alterum cōsanguineum vt decem sibi restituat, per ea quoq; quæ illis locis diximus.

61 *Alia quæstio.* ¶VNDECIMÒ quæro. Diximus suprà in prin. præfat. huius tit. hanc consuetudinem retractus habere locum Venetiis: At ex ea consuetudine eximuntur Veneti, qui liberè possunt vendere sua bona immobilia, nec possunt propinqui eorum offerre & retrahere eadē bona. Quæsitum aliquando fuit, vtrùm huiusmodi consuetudo excipiens Venetos extēdatur ad Triuisanos. Qua in re consilium priuatim edidit Paul. Castr. consi. cccxlix. consuetudo Venetorum, libro secūdo: vbi & alia multa tradit super intellectu & interpretatione illius consuetudinis, vti videre poteris: neq; enim id aliter tractandū ducimus, cùm illic in promptu sit omnibus, & quia etiam apud nos id propè inutile foret: sed satis mihi visum fuit locum iis designasse, quibus prodesse poterit.

62 *Alia quæstio.* ¶DVODECIMÒ quæro. Ex multis consuetudininibus Galliæ si res emptæ sunt in diuersis iurisdictionibus: omnes earum iudices sunt adeundi, nec satis esset coram vno tantùm emptore conueniri, nisi is esset superior omnium, vt apud Cenomanenses c. ccccxcij. & Andegauenses, cap. ccclxxxij. & diximus suprà in gl. præcedenti, in j. quæst. Pone igitur quòd in illis regionibus, vel etiam hac in nostra (quandoquidē nihil prohibet, quin & illud hîc fieri posſit.) consanguineus post suam oblationem ab emptore non admissam, eum citari fecit in materia retractus coram duobus iudicibus, quia res erant in duabus iurisdictionibus, & id quidem proximis vtriusque assisis: ita enim vulgò vocamus conuentus illos iuridicos, quibus scilicet subditi conuenire solent iudiciorum causa, de quibus alibi latè diximus. Primis igitur assisiis alterius iudicis reus conuentus, ad edictum respondet, actor autem non comparet, & interim annus retractus labitur. Posteà autem in primis alterius iudicis assisiis vterque comparet, petitq; actor se admitti ad retractum vel omnium rerum, vel saltē earum quæ sunt huius iurisdictionis. Emptor defendit se nō teneri eum admittere, nec ad eas quidem res, quæ sunt huiusce iurisdictionis, quoniā ex nostra consuetudine, suprà, §. xxiij. non admittetur consanguineus ad retractum partis rerum venditarum eodem cōtractu & pretio, & ibi docuimus id iuris esse. Ad totum quoque non teneri, quia iam ab ea parte, quæ erat prioris iurisdictionis exclusus est lapsu anni, cùm citatio quę ibi facta est, tanquā circūducta, non interrumperit id tempus, sed perinde habetur, ac si facta non fuisset, l. & post edictū, & ibi expresſè Bal. in vtraque lect. ff. de iud. cum aliis multis concord. à me traditis suprà eod. titu. §. viij. in glo. ij. nu. 8. quid autem si consanguineus.

63 *Exclusio vnius partis facit exclusionē alterius in indiuiduis.* ¶Ex quo fit, vt cùm vnam partem sine reliquis retrahere non posſit, & iam exclusus sit ab vna parte, ab alia quoque excludi debeat, vt scilicet exclusio vnius partis faciat & alterius exclusionem, ex doctrina glo. no. in c. si capitulo, in verbo, factam, de concess. præb. libr. 6. quæ dicit post Compostel. in c. capitulum, in glo. magna, versi. quid si collatio, extrà de rescript. quòd per solam præsentationem mandati Apostolici de prouidendo alicui de beneficio factam vni ex duobus collatoribus, adimitur vtrique potestas conferendi alteri. Ex quo enim (inquit) potestas vni adimitur, sine quo alter conferre non potest, alteri quoque adempta censetur. Sicut & vno ex pluribus arbitris vel iudicibus impedito, cæteri procedere nō possunt, l. si in tres, & l. seq. ff. de arbit. & c. vno, extrà de offic. delega. Ex quibus apertè intelligis, id quod suprà diximus, scilicet exclusionem vnius facere exclusionem alterius in rebus indiuiduis. Eam autem glos. & eius rationem sequuntur omnes ibi. & D. Cos. Gui. in pragm. sanct. tit. de colla. §. statuit, in verbo, spectat. Et ita in nostro casu ex facto respondi.

64 *Vtile per inutile vitiatur in indiuiduis.* ¶Nam & hanc rem indiuiduam esse, ex hoc liquidò apparet, quod nuper diximus, vnā rem ex multis eodem pretio venditis retrahi non posse. Ex quo & illud consestim sequitur, si retractus in vna parte vitiatur, in reliquis quoque vitiari, vt semper aliàs fit in rebus indiuiduis, l. j. §. illud, & §. Trebatius, ff. de aqua quotid. & æsti. & l. si ego, ff. de iniusto testam. & l. j. §. generaliter, & ibi Bar. ff. de don. inter vir. & vxo. glo. & Dyn. qui alia iura citant, in c. vtile, de reg. iur. lib. 6. Bal. in l. certi, §. quoniam, col. iiij. versiculo, decimus est, ff. si certum peta. cum si. In iis enim illud obtinet, paululum fermenti totam massam corrumpere, vt scribitur prioris ad Corinthios Epistolæ cap. v. & ad Galatas cap. item v. Et huc quoque spectat, quòd vnius victoria in indiuiduis prodest alteri, l. j. C. si vnus ex pluribus appel. Ergo & in simili, qui in vno ex indiuiduis vicit, & in alio quoque vicisse censendus est, illo arg. de persona ad rem, quod in iure validum est, & è diuerso, l. qui plures liberos, ff. de vulga. & pupil. & l. si quis inquilinos, §. si ita legatum, ff. de leg. j. & l. si duo rei. & ibi Albe. ou. 3. ff. de verbo. oblig. & voluit etiam Angel. qui & alia iura citat, consi. cclxj, thema prædictum, colum. j. & Rapb. Fulg. consi. xlvij. Ser Michael, col. ij.

*Argumentum de persona ad rem.*

65 *De iisdem rebus.* ¶Et ad hanc quæstionē optimè facit quæstio Sabbarina Roffre. Beneuen. xliij. cuius initium est, factum est constitutum, qua disputat, vtrùm statutum, quo iubetur, vt qui habet fundum liberum, teneatur eum vendere, & vicinus etiam emere, extēdatur ad fundum partim liberum, partim seruum. Atque in vtranq; partem multa iura & rationes allegat: tandē verò

concludit,

cõcludit, quòd cùm in casu de quo loquitur, fundi ab initio separati erãt, sed posteà à domino simul iuncti, ita vt ex duobus vnũ fecerit, teneri ipsum dominũ eam partem, quæ libera est, vendere: neque eum potuisse illos fundos primùm separatos vnire, atque confundere in prçiudicium alterius: tanquã aliter sentiat, si idẽ fundus semper ante fuisset. Et facit etiam tex. in l. si cum vno, ff. si ex noxa. cau. ex quo no. Bal. quòd id quod indiuiduum est, non debet diuerso iure censeri.

*Alia quæstio.*

66 ¶Et ex his potes decidere hanc controuersiã, quam scio ex facto agitari. Sunt apud nos quidam parœciarum ac villarum limites, inter hãc nostrã Pictaniã & Britanniã (hanc nos vulgo Marchiã vocamus, voce vt opinor Germanorũ, qui Marchionẽ vocant ducẽ limitaneũ, de quo videre poteris Alcia. lib. παρέργων i. cap. 27.) Res igitur illic sitæ sunt partim in Pictauia, partim in Britannia, atque id indiuisim, respondéntque homines eius loci iurisdictionibus vtriusque regionis. In Pictauia competit annus cõsanguineis ad retrahendum post notificationẽ apud acta factã, vt scribitur suprà, §. vlt. huius tit. In Britãnia vnus tantùm mensis absenti cõsanguineo, à reditu, si facta fuerit quædã certificatio in iudicio, vt scribitur in cõsuetudinibus reformatis eius gentis hoc eo. tit. §. quinto. Igitur si emptor fundi huius Marchiæ notificauit apud acta Pictauię, fecítq; etiã eam certificationẽ iudiciariã in Britãnia, nec cõsanguineus venerit ad retractũ intra mẽsem post suũ reditum, idcóq; exclusus sit ab ea parte, quæ Britãniæ est: certè non poterit venire ad retractũ alterius partis Pictauiæ, aut etiam totius intra annũ in Pictauia statutum, per eadẽ iura & rationes.

*Marchia quæ dicatur.*
*Marchio quid sit.*

*Domo culpa emptoris combusta an is teneatur consanguineo.*

67 ¶Decimotertiò quæro, Si domus, quam tu à consanguineo meo emisti, culpa tua combusta est intra tempus retractus, quo scilicet poteram retrahere: an tu mihi tenearis ad eius æstimationem? Et idem quoque quæri potest in retractu conuentionali. Hanc autem quæstionem in retractu proximitatis posuit Geraldus Bago. in sua ipsius retractus disputatione, versic. quæro sequenter, vẽdita est domus. Et dicit, primùm videri te in hoc teneri, quia vbi aliàs quis tenetur ad restitutionem rei restituto sibi pretio, si culpa ipsius ea res interierit, tenetur ad restitutionẽ. l. si seruum, ff. de acq. hære. & l. in bello, §. si quis seruum, vers. manumittendo, ff. de capt. & postli. reuersis. quæ iura nihil ad hoc mihi facere videntur. Tamen pro hac sententia facit, quod sæpe alibi diximus, post contractum venditionis confestim ex eo ius quæri consauguineis ad redimendum ex nostro statuto, vt voluit Bal. in rub. C. res inter alios acta, versiculo, nota quòd ex consuetudine, cum aliis concor. à me traditis suprà, §. j. gl. ix. in verb. *ou lignagier*, nu. 105. huius autem dubij.

*De eadem re.*

68 ¶Sed vt redeamus ad Bago. is concludit, te non teneri in eam æstimationem rei: quia res (inquit) tua est, ideò de ea liberè potes disponere, l. in re mandata, C. manda. Et si tu dolum in tua re commiseris, nulli teneris, antequàm appareat retrahens, l. etiam, §. licèt, ff. sol. matr. Verùm si iam consanguineus obtulit pretiũ, & sis in mora recipiendi & cedendi, teneris in id quod interest, tanquã morator de rei interitu, l. si ex legati causa, ff. de verb. obli. Hęc Bago. Cui adde l. nemo rẽ suã vtiliter, §. j. & l. si seruũ, §. sequitur, & §. vlt. ff. eo. tit. & l. quod te, & l. incendiũ. ff. si cer. pet. & c. j. extrà de commo. & c. ij. de depo. Adde (inquã) & id procedere, etiãsi perierit intra tempus, quo morator ipse potuit moram purgare, l. sancimus, §. pe. & ibi Bart. qui id dicit notabilissimum, C. de fideiuss. & voluit quoq; idem Bar. qui & eum tex. dicit nota. in l. si insulã, col. pe. in vij. quæst. & ibi Ias. col. antepe. vers. in vij. quæst. ff. de verb. oblig. & ipse Bar. in l. qui ob rem, in fi. ff. de condict. indebit. & in auth. & qui iurat, circa med. C. de temp. app. Bal. qui illum tex. dicit vnicum, in cap. capitulum, col. vlt. extrà de rescri. Salic. in l. magnam, col. vij. vers. quæro pone quòd infrà. C. de cõtrah. & commit. stipul. Paul. Cast. qui & illum tex. dicit sing. in d. l. quòd te Alex. qui illum etiã dicit not. in d. l. si ex legati, col. j. ff. de verb. obli. Fran. Rip. in d. l. si insulam, num. 97. eo. tit. vbi & ad hoc allegat l. si decesserit, ff. qui satisd. cogan. Subdit autem Bago. (vt ad eum redeamus) non obstare d. l. si seruus, & d. l. in bello, quia loquitur in eo qui dominus non erat.

*Morator tenetur de rei interitu.*
*Etiã si sit intra tẽpus purgandæ moræ.*

69 ¶Ego autem censeo, quantùm ad posteriorem casum, quo emptor in mora est, nihil esse quod dubitandum sit, quin teneatur de interitu, etiam si aliter culpa sua res non interierit, vt illis iuribus satis probatur. Sed quantùm ad priorem, quo scilicet res culpa emptoris ante oblationem periit, non omnino res est indubia, quia licet emptor esset interim dominus rei, ea tamen iam erat, vt diximus obnoxia retractui consanguinei, ex ipso contractu venditionis. Ideoq́, ea interim vti debuit, vt bonus paterfamilias, vt alia re subiecta restitutioni: nec ei iuri potest ac debet emptor prçiudicare, cùm non debeat alteri per alterum iniqua conditio afferri, l. non debet, ff. de reg. iur. idq́; etiam in re aut iure: quod nobis spe tantùm competit, l. vlt. ff. de pact. cum multis similibus à nobis adductis infrà tit. seq. §. j. gl. vij. in verbo, *feront preferez*, nu. 20. neque id quidem, & seq. Imò verò nec in re sua, l. Aediles etiam, §. Pedius, ff. de Aedil. edict. cùm scribitur, Quid ergo si culpa, nõ etiam dolo emptoris seruus deterior factus sit? æquè condemnabitur. Cuius I autoritate Bar. post Dyn. in d. l. etiam, §. licèt, in prima opp. & ibi quoque Alexan. col. j. in fin. limitant tex. ibi, qui culpæ pœnam in re propria non admittunt, vt procedat in re propria simpliciter & irreuocabiliter, quæ scilicet non est subiecta restitutioni, & quæ ideò dici potest aliena spe. Et hoc quoque, vt dicit Bart. probatur in d. §. licèt, vbi in rebus dotalibus, licèt sint viri constante matrimonio, tamen non potest committi culpa propter spem restitutionis.

*Culpa in re propria subiecta restitutioni luenda est.*

*De eadem re.*

70 ¶Quòd si quis statim aduersus hæc insurgens, obiiciat nobis tex. in l. sed & si lege, §. consuluit. ff. de peti. hære. & iterum in l. si quid possessor, §. sicut autem, eo. tit. quibus scribitur, bonæ fidei possessorem hæreditatis culpæ rationem reddere non teneri: tunc enim, quia quasi rem suã neglexit,

nulli querelæ subiectus est, ante petitam hæreditatem. Qui quidē, præter ea quæ suprà dicta sunt multū faciūt pro opinione Bago. etiā distinguentis, an retractus ante incendiū fuerit petitus, an nō. Certè ille tex. nihil obsunt illi cōtrariæ sentētiæ. ibi enim is possessor hæreditatis erat omnino bonæ fidei, nec sciebat rem esse subiectam petitioni hæreditatis, vt apertè ibi declaratur: alioquin non fuisset bonę fidei possessor. Hic autē emptor nec potest, nec debet ignorare id ius retractus lippis & tōsoribus non incognitū, vt diximus suprà eo. tit. §. xij. gl. j. nu. 7. sed hoc de euictione.

*De eadem re. Emptor, qui emit minus dimidio iusti pretij, an teneatur si res perierit.*

71 ¶Et ne quis amplius dubitet, textū habemus expressum, dominū rei subiectæ restitutioni teneri de incēdio sua culpa in re ipsa cōtingenti, in l. si modò. ff. de leg. j. & voluit gl. in l. qui exceptionē, §. j. in verbo, arserit, in prin. ff. de cōd. inde. In quā etiā sententiā facit, quod non obscurè sentiunt Doct. in l. ij. C. de rescin. vēd. emptorē, qui rem emit minus dimidia parte iusti pretij, teneri ex eadem l. si res culpa perierit, cùm negāt eum teneri, si fortuitò & sine culpa ipsius pereat. Ita enim voluerunt gl. Bar. Bal. Sal. & Pantal. ibi. & Ant. Burg. in c. cùm dilecti: in fi. extrà de empt. & vend. Quamuis sint, qui & in hoc quoque vltimo casu constanter affirment eum teneri: vt per Bapt. Brix. quæstio. venerabili, lxij. pone quòd res empta. & Albe. post Guid. Suz. in d. l. ij. col. iij. versi. nūc quærit gl. C. de rescin. vend. & Pan. in d. c. cùm dilecti. in fi. & Fran. Cre. sing. lxxxiij. volo te docere. vbi tamen Bapt. Castel. in addi. tenet priorem. Et quamuis in retractu proximitatis res aliquid dubij habeat, tamen in conuentionali, nihil omnino dubitarem, quin emptor teneretur.

*Domo empta destructa, an cōsanguineus possit retrahere aream.*

72 ¶DECIMOQVARTO quæro. Domus vendita combusta est, aut aliter destructa: an cōsanguineus venditoris poterit aream eius retrahere? Et idem quæri potest de retractu conuentionali. Et hanc quoq; quæstio. in retractu proximitatis posuit Geral. Bag. in d. disputa. retractus, vers. quæro subsequenter, emisti domū. Dicitq; primùm videri, consanguineum non esse admittendū: quia domus destructa amplius domus non est, l. repeti. §. rei mutatione, ff. quib. mod. vsusfr. amit. vbi, si ædes quarum vsusfructus relictus est, corruère vel exustę sunt, extinguitur vsusfructus: adeò quidem vt nec areæ nec cæmentorum debeatur. & est similis tex. (vt id ei addas) in l. quid tamen §. j. ff. eo. tit. & in l. quoties, §. vlt. & l. qui vsumfructum, in prin. ff. de vsufruct. & l. seruitutes. §. si sublatum, ff. de seruit. vrb. præd. Allegat item ipse Bago. l. domum, ff. de contrah. empt. vbi non consistit emptio domus, quam exustam emptor & venditor ignorabant, quāuis area maneat. Subdit autē contrariū quoq; videri: quia idem est iudiciū de parte, ac de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vēd. & l. qui scit, ff. de vsur. Area autem pars est quidem maxima ædium. l. qui res, §. aream, ff. de solut.

73 ¶Tandē verò cōcludit ipse Bago. aream retrahi non posse, quia domus (inquit) destructa amplius non est domus, nec pars ipsius, §. vlt. Instit. de vsufruct. vbi tamen aliud non dicitur, quàm in d. l. rei mutatione. Subiungitque, quòd si etiam ea domus reficeretur ex iisdem cæmentis, tamen retrahi non posse: quia non eadem domus esset, d. §. areā, & l. inter stipulantem, §. sacram, in fi. ff. de verb. obli. Nec obstat (ait) quod dictū est de toto & parte: quia illud procedit, cùm eadē est vtriusq; ratio: hic autē diuersa est. Cui in hoc adde huiusmodi arg. de toto ad partē, & è diuerso, nō valere, cùm diuersa est vtriusq; ratio, l. cùm de indebito. vers. sed hoc ita, & ibi Sal. in 2. nota. ff. de prob. sed nec necessariò cōcludere, etiā si sit eadē ratio, l. si quis aliā, ff. de sol. cū aliis multis vtriusq; sim. & cōcor. à me late cōgestis supra, §. j. in gl. vij. in verbo, *ou aultres choses cēsees pour immeubles*, nu. 45. tū postremo. Sed nec area quidē pars est domus, l. si is qui quadraginta, §. quędā, ff. ad leg. Falci. aut si pars est, intelligitur, quamdiu domus est, aliâs minimè. & ita intelligitur quòd suprà dixi.

*De eadem re. Area eiusdem naturæ ac domus.*

74 ¶Hæc propè Bago. quem refert, & sequitur Boer. in comment. consuetudin. Biturig. hoc eo. tit. §. 4. in fi. Quibus omnino nō accedo, fretus autoritate l. domo, ff. de pign. actio. vbi domo pignori data, & area eius tenebitur, etiamsi si (vt dicit gl. quā omnes sequuntur) domus ipsa comburatur, & reddit is tex. rationem: est enim area pars eius. Glo. autem ibi pro contrario adducit d. §. vlt. Instit. de vsufruct. nec id aliter diluit. At Bar. eodem in loco, dicit aliud esse in vsufructu, de quo loquitur d. §. vlt. quia mutatione rei perimitur vsusfructus, vt scribitur in d. §. rei mutatione. aliud autem in pignore, vt ibi probatur, & in l. Paulus, §. domus, ff. de pign. Atque etiam in dominio, vt & ipse Bar. & Sal. optimè declarant, in l. si conuenerit, §. si quis cauerit, ff. de pign. actio. Cui & tu adde tex. optimum in l. solū, ff. de rei vendi. vbi id primùm scribitur, solū esse partem ædiū. mox subiungitur, vt intelligatur de eadē re loqui, meum est quod ex re mea superest. Si ergo emptor, domo, quā emit, exusta, manet dominus areæ, quæ superest, si ea area manet obligata ex obligatione domus, qui fit, vt eadē area nō manet etiā obnoxia retractui, vti domus erat? pręsertim cùm in ea sit eadē ratio retractus, quàm suprà sæpius adduximus, ne scilicet res exeat extra familiam.

*Domo emphyteutica exusta durat emphyteusis.*

75 ¶Et vide prætereà Bal. in l. j. col. iiij. vers. modò reuoco in dubium, C. de iure emphyt. qui dicit, domo emphyteutica exusta durare tamen emphyteusim in area, si dominus voluerit. quod etiā tenuit Ang. in §. lex itaque, in fi. in auth. de non ali. & subobscurè Inn. in c. potuit, col. xx. versi. & prædicta etiam, extrà de locat. & Ias. in d. l. j. col. iij. vers. ego autem, & iterum col. xvij. vers. & ista etiam, de iure emphy. De quo tamen vide Steph. Bertr. cons. cxciiij. pro defensione, lib. ij. Sed & tu vide Bar. loquentē de superficie, in l. vlt. ff. de superfic. Et prætereà tex. in l. venditor ex hæreditate, in fi. ff. de hæred. vend. vbi venditor domus aream tradere debet exusto ædificio. & in l. si ego. §. vlt. ff. de publ. in rem act. vbi, si insulā emi, & ad aream ea peruēnit, æquè potero vti Publiciana pro area ipsa, atque pro insula, si ea extaret, & l. in tantùm, §. sacræ, ff. de rer. diuisio. vbi semel æde sacra facta, diruto ædificio area sacra manet. quod etiam probatur in l. æde, ff. de contrah. empt. Et

ita nun

ita nuncupatim in casu nostri retractus tenuit Ferro.in consuetud.Burdig.hoc tit.§.xv.

76 ¶Et si teneamus hanc opi.quæ vult retractum habere locum in huiusmodi area,domo vēdita exusta,quæ mihi verior & propè indubitata esse videtur:quæstionis est, vtrùm tunc consanguineus tenebitur reddere integrum domus venditæ pretium,an verò pro rata tātùm areæ.& Ferro.qui hanc(vt diximus)sententiam secutus est,eodem in loco dicit integrum restituendum,nec aliter consanguineum esse audiendum,nec quicquam allegat,tanquam id minimè obscurum sit, nec allegatione indigeat.In id autem facit,quod scriptum est in l.j.in fin. C.de iure emphy.non minui pensionem emphyteuticam,ob id quòd portio rei emphyteuticæ perierit : modò aliquid etiam modicum supersit,secundùm glo.& Doct.ibi,& glo.in §.adeò.Instit.de loca. & in cap, potuit,in glo.mag.& ibi quoque Doct.extrà eo.Spec.eo.quoque tit.§.nunc aliqua,versic.sed quare, qui est sub vij.quæst.& iterum vers.cxxxiiij.& seq.& ibi etiam Ioan.And.

*An autē consanguineus retrahēs aream tantùm teneatur integrum pretium soluere.*

77 ¶Sed contrà facit,quod de remissione pensionis pro rata periculi siue calamitatis rei locatæ scribitur in l.licèt certis,& l.excepto,C.locat.& c.propter sterilitatē,eo.tit. Et quod alio non admodū dissimili casu scribitur in l.domū,ff.de cōtrah.emp.quæ loquitur de domo vēdita, cuius pars incendio cōsumpta erat,ob idque(ait)æstimatione boni viri habita , quod ex pretio propter incendiū decrescere fuerit inuentum,ab eius prestatione emptorem esse liberandū.Et quod legitur in l.forma,§.j.ff.de cēsib.si agri portio chasmate perierit,deberi eum,qui in publicis tabulis modū detulerit,per censitorē releuari.Et quod traditur in l.ij.C.de allu.tributa minuit pro parte rei extinctæ,sed illud speciale esse in tributis tradūt gl.& alij in d.l.j.de iure emphyt.& Spec. vbi suprà.

*De eadem re.*

78 ¶Decimoqvintò quæro,an hæc oblatio retractus possit fieri die dominico,aut aliis Deo Opt.Max.aut Diuis sacro,& consequenter an etiā citatio in causa retractus his diebus fieri possit. Et hoc in dubium aliquando reuocari vidimus. Et idem quoque de retractu conuentionali quæri potest.Et quantùm ad oblationem non admodū dubiū videri potest,cùm sit actus extraiudiciarius,nullā requirens causæ cognitionem , atque in mero facto consistens,per tex.& ibi not. plenissimè per Doct.in l.j.§.nuntiatio,ff.de ope.no.nunt.& in l.miles , §.sexaginta,ff.de adul. & Host.in Summa,de fer.§.qualiter distinguatur.Alb.in l.illud,col.2.vers.circa tertium.de sacrosan. eccl.Fed.de Senen.cons.cxlvj.diffinitiua,& Bart.in l.cùm filiusfamiliàs,§.vlt.& ibi Ias.circa med.ff. de verb.oblig.vbi tradunt interpellationem,protestationem,& quemuis alium actum extraiudicialem,posse fieri diebus feriatis,etiam Deo dicatis.& rursus in l.si expressim,col.iij.vers.circa primum,ff.de appell.& Bald.qui loquitur de intimatione in l.in contractibus,§.vlt. C.de non num. pec.cum aliis concord.adductis ab Alex.cons.xxvj.viso,col.iiij.vers.tertiò corroborantur, lib.vj. & plenius Fel.in c.cùm M.Ferra.col.xx.vers.secunda conclusio,& ibi quoque Fran.Ripa num. 146.extrà de constit.& quæ diximus suprà,§.vlt.glo.ij.in xvij.q.{ Quibus adde quòd quilibet actus,qui etiam coram iudice fieri debet,potest fieri etiam die feriato vel in honorem Dei , modò non sit necesse iudicem loqui,sed tantùm eius præsentiam requiri , cuiusmodi est actus insinuationis.Ita enim voluit Ang.in l.omnium,circa med.in vers.ego addo aliud.C.de testa.}

*An hæc oblatio retractus possit fieri die dominico.*

79 ¶De citatione autem nonnihil dubij est.Sunt enim,qui dicūt, eam posse fieri huiusmodi diebus ad diem non feriatam,& in his gl.in cle.j.in verbo,festiuis,de foro compe. Dy.in d.§. nuntiatio, & in l.in tempus,& ibi etiam Alb.ff.de hære.insti.Pet.& Cyn.in l.in minorum,C.in quib.cau. in integ.restit.non est necess.& in l.vlt.& ibi Fran.Accur.vt à multis citatur,C.de feri.Io. And. in c.vlt.col.2.vers.conuertamus casum,extrà eo.tit.Guliel. Cun. & Alber.in l.plerique , ff. de in ius voc.latè Fed.Senen.cons.ccxlviij.suo domino.Aegid.Bellemer.in c. Romana , §. contrahentes, col.vij.vers.septimò quæritur,de foro compet.lib.vj.D.à Rota decis.ccclxvij.si committatur,post prin.in nouis.Nicol.Mil.in suo repertorio,in verbo,citatio potest cōmitti.Guid.Pap.deci.Delph. ccxv.an executio,col.ij.& cons.clxxviij.circa processum,col.ix.vers.sic etiam potest fieri. & iterū cons.ccv.cuius est idem initium,col.xj.vers.sextò quia potest fieri.

*Citatio in causa retractus an etiam fieri possit hisce diebus.*

80 ¶Alij simpliciter id negant,inter quos sunt Oldr.Bar.Imo.Pau.Cast.Alex.& Ias.in d.§. nūtiatio, Iaco.But.Pet.à bella Perti.Albe.Bal.& Sali.in d.l.vlt.C.de fer.per tex.ibi,in illis verbis, nulla admonitio,& ibi,neque liceat,rursúmque ibi,taceat apparitor,atque ibi , sileat horrida vox præconis.& Spec.tit.de cita.§.j.vers.item excipitur,quòd facta est die,& seq.Guid.Suz.in l.ij. ff.si quis in ius voc.Ioan.And.sibi contrarius,& Dom.in c.cùm plures,col.vlt.de off.deleg.li.6.Bonif.Vitel.in tracta.malefi.tit.forma citationis accusati,col.j.vers.sed quid si eitetur.Bart.in l.ij.§. item si, col.ij.vers.sed quæro quid econtrà,ff.si in ius voc.non ier.nisi(inquit)actio esset tēpore peritura, aut dubitetur de fuga.& in tract.de cita.in 6.q.Alb.sibi quoque cōtrarius in l.si cùm seruū,§.j.ad fi.ff.de dona.int.vir.& vxo.& in l.si res,ff.de iure dot.& in d.l.cùm filiusfa.§.j.in fi.ff.de ver.obli. Bal.& Imo.in d.l.in tempus,ff.de hæredib.insti.idē Bal.in l.si feriatis,ff.de fer.& in l.cùm clericis, circa med.C.de episc.& cler.& in d.l.in cōtractibus,§.vlt.C.de nō nume.pec.Car.Flor.in cle.j.in 3.quæst.de iud.Raph.Co.cons.7.visis cōpromissis,col.3.Imo.in d.cle.j.col.4.super d.gl.in verbo, festiuis,de for.cōp.Pet.Anc.cōs.269.pro declaratione.paulò ante fi.Pau.Ca.cōs.270.super primo, in 3.dubio,li.j.Lāfran.Oria.in repe.c.quoniā contra,in materia citationū,col.vlt.vers.tandē quæritur,de prob.Ang.Aret.in §.vlt.col.ij.vers.quæro an citatio,Inst.de pœna teme.litig. Guid. Pap. secū etiā pugnās,cons.36.citatus fuit.Io.Lup.in rep.c.per vestras,§.xlv.col.ij.vers.si tamē nūtius, extrà de don.inter vir.& vxor.Matth.Affli.in consti. Siciliæ incip.baiulos omnes,col.3.in v.not.

*De eadem re.*

81 ¶Sunt & alij qui distingunt inter dies dominicos,& alios etiam honori Dei & Diuorum consecratos,vt illis citare non liceat:vt retulit Alb.in d.l.j.§.item nuntiationem,ff.de oper.noui nunt. & Bal.in d.l.in minorũ,C.in quibus cauf.in integ.resti.non sit necess.& in l.in tẽpus,in fi.prin.ff. de hæred.instit.& latius in c.vlt.col.ij.vers.quæritur igitur,extrà de feri.Et hãc sequuti sunt Dy. & Iac.But.in d.l.vlt.C.de fer.& Oldr.in d.l.in tẽpus,de hæred.insti.Car.Flor.in cle.j.in iij.quæst. de iud.& Ro.in d.l.j.§.nuntiatio,col.ij.vers.& quò ad secundũ,ff.de oper.no.nunt.Pau.Cast.cõs. cclxx.super primo dubio.in iij.dubio,lib.j.At Iac.Aret.in d.l.j.§.nuntiatio,numero 6.de oper.no. nuntia.fuit in noua quadam opin.& ea quidem satis obscura, vt scilicet citatio facta die feriata ad diem iuridicum,non valeat ratione diei feriatæ,tamen valeat ratione diei iuridicæ,per l. quia in hoc,ff.de don.inter vir.& vxo.Ex quo videtur in id inclinare,secundùm eam l. vt valeat, licèt multi eum pro cõtraria sententia allegẽt.Sed quicquid sit de iure cõmuni,primã illã opi. approbauit cõsuetudo,vt dicũt Oldr.Dy.& Ias.in d.l.j.§.nuntiatio,ff.de oper.no.nunt.Io. And. in d.c. vlt.de feri.Cy.& Alb.in d.l.vlt.C.eo.tit.Alb.in d.l.si cùm seruũ,§.j.& in d.§.itẽ nuntiationẽ,& in d.l.in tẽpus.Bar.in d.tract.de citat.in vij.quæst.Bal.in d.l.si feriatis.Imo. in d.cle.j.de for.compe. Matth.Affli.in d.cõstit.baiulos,& rursum in rub.xcv.quæ est de exordiis præparatoriis iudiciorum.Constat autẽ,interpellationẽ,quæ etiã requiritur in oblatione retractus,vt scribitur in §.primo huius tit.fieri posse huiusmodi diebus,secũdùm Cy.in d.l.in minorũ,in v.qu.post Petr.ibid.

*An & interpellatio quæ fit ad retractum.*

*An & in templo fieri possit.*

82 ¶Decimosextò quæro,an & huiusmodi oblatio posit fieri in templo,&,vt nostri loquũtur,ecclesia:& similiter citatio in causa retractus.Quid enim si fortè emptor non habet domicilium,nec discedit à templo immunitatis causa?Dic vtranque,& oblationẽ,& citationẽ,fieri posse in templo.Nam de citatione(quod magis est dubiũ,propter ea quæ diximus in præcedenti quæstio.& quia pertinere videtur ad iudicia,quæ in templis exerceri prohibẽtur,c.decet,§.vlt. de immu.ecclesi.lib.vj.)tex.tamen est,eam fieri posse in templo,in l.præsenti.in prin.vers.sed si quidem, & ibi gl.in verbo,seruata,& Bart.C.de his qui ad eccles.consug.& voluerunt etiam Guliel.Cun. ipse Bar.Bal.& Alex.in l.plerique,ff.de in ius vocan.Grif.inter cons.Fed.Senen.cons.224.sno domino,per totũ.Bar.in d.tracta.de cita.col.j.vers.quæro circa hoc.Bal.in l.ij.col.j.vers.quæro iuxta hoc,C.de sacrosan.eccl.& in l.etiam, col.v.vers.sed affigere,C.de execu.rei iudic.vbi ad hoc dicit tex.no.in d.l.præsenti, & idẽ Bal.in c.cùm parati,per eum tex.de appel.vbi tamen loquitur de citatione,quæ sit ad curiã ecclesiasticã.& ipse quoq; Bal.in sua Marga.in verbo,citatio,col.iiij.vers. citatio verbalis.vbi dicit sing.tex.in d.l.præsenti.Alex.in l.ij.ff.de in ius voc.Phil.Fran.in d.c. decet,col.ij.vers.quintò quæritur,de immu.eccl.lib.vj.Ang.Aret.in §. multis , col.j. vers. quæro an citatio,Insti.de libe.& in §.vlt.col.vlt.vers.quæro an citatio,Insti.de pœna teme.litig.Batb. in cle. causam.col.xx.in paruis,vers.nec obst.c.de elect.li.vj.& Guid.Pap.sing.769.vers.valet citatio.Et hæc est cõmunis opi.licet cõtrariũ voluerint Ang.& Ful.in d.l.ij.ff.de in ius voc.& idẽ Ang.& Pe. Anc.in l.satis,quæ cõsestim sequitur d.l.pleriq;,eo.tit.& Io.Fab.in d.l.præsenti,in verbo,seutẽtis.

*De eodem.*

83 ¶De oblatione & huiuscemodi rebus nihil ad iudicia pertinentibus, cuiusmodi sunt protestatio, denuntiatio,interpellatio,& id genus cætera,nihil est quod aliter dubitandum sit,per ea quæ tradita sunt à Bar.in l.non solùm,§.morte,col.pen. vers.nunc videamus de tempore , & ibi omnes propè Recentiores,ff.de ope.no.nun.idem Bar.in d.l.cùm filiusfamilias,§.vlt.ff.de verb.obl.& in l.actus,C.de fer.& Bal.in d.l.ij.in fi.C.de sacros.eccl.Ang.Are.in d.§.multis , col.vlt.vers. quæro an protestatio,Instit.de liber.& Fel.in d.c.cùm Mart.Ferra.col.xxij.vers.tertia cõclusio, extrà de constit. Et hæc quidem etiam obtinent in oblatione & citatione retractus conuentionalis : nihil enim inter vtrunque,quantum ad id de quo tractamus,pertinet.

*Quid in retractu conuentionali.*

*An hæc oblatio posit fieri in loco inhonesto.*

84 ¶Decimoseptimò, consequenter quæro, vtrùm huiusmodi oblatio fieri posit in loco quopiam inhonesto,vt in popina,vel lupanari:hæc enim inhonesta esse dicit tex.in l.si cùm dies, §.si arbiter.vers.sed si in aliquem,ff.de arbi.ideóque vt ibi scribitur,non potest arbiter iubere partes adesse in ea.Cuius autoritate defendi posset,nec in his quoque locis & similibus,oblationem fieri posse.Nam & aliàs dicimus oblationẽ,interpellationẽ, aliámve denuntiationem fieri debere in loco congruo,competenti,& opportuno,l.si soluturus,ff.de solu.quæ loquitur de oblatione,& l.mora,& ibi gl.in verbo,difficilis,post prin.& Doct.ff.de vsuc.& gl.in c.cupientes,§. quòd si per xx.in verbo,proposita,ante finẽ,& ibi Io.And.in nouella,de elect.li.vj.Lapus,alleg.39. an valeat, col.vlt.Io.Fab.in d.l.in minorum,col.j.versic. sed quid si fiat.C.in quib.cau.in integ. rest.non est necess.Pet.Anch.consi.lxxxvj.pro faciliori,in princ.Rom.cons.xlvuj.inspectis,ad si.cum simil.

*De eodem.*

85 ¶Cæterùm Matth.Afflict.in tracta.πρωτομιξέω, in verbo,vt infra xxx.dies, col.iiij. vers.& quoniam suprà,loquens de nuntiatione,quam ex illa constitutione protomixeos debet facere venditor suis consanguineis,dicit eam fieri posse in lupanati vel popina,si ibi inueniatur consanguineus ex consuetudine habitandi in iis locis:vt quia leno est,qui diuersari solet in lupanari, at.no. in l.quòd si nolit,§.qui assidua,ff.de Aedil.edic.& aliorum,quæ inibi citat.Aliàs verò ibi fieri non potest,per d.l.si cùm dies,§.si arbiter.Subiungit tamen hoc vltimum fortè non procedere , quia denuntiatio sit solùm ad affectum scientiæ, nec refert quomodo quóve loco quis quid sciat,nec aliud allegat:sed ad id facit tex.in l.item veniunt,§.petitam,vers.à quo,ff.de pet. hære. cum simil. Rebuf.autem in tract.Nominationum,in v.q.nu.30.aliter retulit sententiam Matthæ.tanquã scilicet dixisset retractus denuntiationem fieri posse in illis locis,idque simpliciter.

¶Et ego

86 ¶Et ego quidem in ea quoque sum sententia,vt denuntiationes,oblationes, protestationes, & alia id genus extraiudicialia fieri posint in his locis,si is,cui protestandum,offerendum, denuntiandum est,ibi reperiatur,nisi si quodpiam periculum aut damnum illi ex hoc immineret.Quid enim si ei offeratur pecunia, quam non tutum est in eis locis habere vel recipere inter greges lenonum & meretricum,quis dixerit eam oblationem opportunã esse?& nemo,vt opinor.Perinde enim esset,ac si quis pecuniam dederit adolescenti luxurioso, quasi perdituro,aut pro meretrice eo mandante fideiuberet,de quo in l.si verò non remunerandi, §.si adolescens, ff.mandat. Nam & valet arg.de loco ad personam,& è diuerso,l.j.§.Offilius, iuncta l.ij.ff.ne quis eum qui in ius voc.est,vt etiam valet de tempore ad locum,vt ibi quoque nota. Ideò cùm & solutio debeat fieri tempore congruo & opportuno,vt dicitur in d.l.soluturus,de solu.proindéque minimè detrimentum creditori allaturo:quocirca noctu fieri non debet,vt per Albericum in l.more, col.j.ff.de feri.Bal.& Ang.in l.obsignatione,C.de solutio.cum concor.à me adductis suprà in §.j. in gl.xj.in verbo,*& iour*,nu.12.illud statim consequens est,vt nec loco incongruo,& minimè opportuno,fieri debeat.Quod intellige secundùm ea,quæ suprà diximus ex Afflict. dum loquitur de lenone,& aliis,qui in huiusmodi locis habitare consueuerunt.Et hæc etiam habent locum in oblatione retractus conuentionalis. *De eodem.*

87 ¶Decimooctavo quæro,Titius comparauit siue acquisiuit fundum à Mæuio,nec tamen apparet quo titulo:consanguineus Mæuij dicit fuisse titulum venditionis,ideóque venit ad retractum:Titius negat:testes illius consanguinei deponunt præsentes se fuisse ei acquisitioni, eámque fuisse ex contractu emptionis & venditionis certo quopiã pretio à partibus conuento: sed cuius non recordantur:vtrùm satis siue sufficiẽter (vt vtar verbo Iuriscõsulti in l.sed & si quid, §.j.ff.de vsufr.)probata sit emptio & venditio? Quod non videtur:quia vẽditio sine pretio,nulla est,l.2.§.j.ff.de contrah.empt.& eo quidẽ certo,§.pretiũ,Insti.eo.tit.quæ igitur venditio esse poterit,cuius certum pretium ignotum est vel ipsis testibus, qui eam dicunt factam fuisse? Et certè sunt,qui dicunt huiusmodi testes non probare venditionem.& in his Ro.in l.Titia,col. penult. versiculo,tu aduerte.ff.sol.mat.& consil.xxx.viso,versiculo, quidam autem. & Alex.cons.xxviij. eiusdem initij,col.ij.versiculo,& ad hoc etiam,lib.ij.consil.xxxix.vertitur lis, col.ij. vers.prætereà pretium,lib.v.& Hippo.Marsi.sing.xxxviij.emptio.& venditio. *An sufficit testes deponere de vẽditione, si de pretio nõ recordentur. Sufficiẽter, dictio iurisconsulti.*

88 ¶Et cùm pares vires habeant testes & instrumenta,l.in exercendis,C.de fide instru.similiter nec statur instrumento loquenti de emptione & venditione sine certa quantitate pretij. Nam & id voluerunt Iaco.Ra.Rayn.& Albe.in l.j.C.de contrah.& commit.stipu.& Barto.in l.admonendi, col.vj.vers.quæro pone,ff.de iureiur.Pau.Cast.Alex.& Ias.in l.si duo patroni,§.Marcellus, ff.eo. tit.ipse Alex.in l.suus,circa med.eo.quoque tit.& consi.xviij.viso processu.col.j.lib.j.& Ro.consi. cccv.quò ad septimum,col.ij.vers.secundò idem probatur. Nec denique iuramento eius, qui ex delatione aduersarij iurat rem sibi venditam non aliter expresso pretio, ex sententia Marti. Sil. Ray.Albe.& Pau.Cast.in d.§.Marcellus. *De eadem re. An statur instrumento loquenti de venditione sine mentione pretij,vide numero 89.*

89 ¶Ego verò cùm ea species ex facto contigisset, respondi satis probatum esse à consanguineo ad obtinendum in retractu,pretiúmque iustum,quod ei restituatur,arbitrio boni viri æstimandum. Nam quæ suprà diximus,fortè obtinerent, cùm de ea re esset controuersia cum eo, qui dicitur vendidisse,qui tamen id negaret:secus si cum alio : nam tunc haud dubiè standum esset testibus simpliciter attestantibus venditionem factam fuisse,præsertim si principaliter de hac re agitur,an videlicet venditio facta sit,néc ne,non de pretio:ex sententia Bal.in l.j.col.j. vers. denuo quæro, C.de reb.alie.non alien.& Raph.Co.qui tamen Baldi non meminit,in d.l.sciendum,& ibi quoq; Alex.qui id dicit sing.col.iij.vers.quartò limita,& Francisc.Curt.in addit.ipsius,& Ias.col.8. vers. secunda regula.ff.de verbor.obligationib.Roma.consil.xcj.visis ac percunctatis,colum.ij.versic. tertiò videndum.& Barb.cons.xc.illud referam,col.j.vers.sed ista,lib.iij.& non obscurè ipse Alex. & Ias.in d.§.Marcellus.& idem quoque Alex.d.consi.xviij.lib.j.licet ibi dicat esse dubium,quia id erat contra partem,pro qua consulebat,& Fel.in c.sicut,col.vlt.extrà de re iudi.Soci.cons.clxxj. dm profectò anceps.col.iij.vers.confirmo hoc,lib.ij.Matth.Afflict.in constitu.Siciliæ incip.si quis in posterum,col.vij.in ij.notab. *De eadem re.*

90 ¶Nam & eius,quod suprà pro contraria parte de iuramento adduximus, contrarium voluerunt Bar.& Bal.quos simul in eadem sententia coniunctos & consentiẽtes ausim intrepidè omnibus opponere,tum quòd omnes etiam facilè superant,tum & quòd Bal.libentissimè ac veluti de industria,& ex professo Bart. opi.impugnat, nisi res omnino indubitata sit. Hi igitur (vt repetam) contrariũ tenuerunt illius,quod de iuramento dictum est,in d.§.Marcellus,& ibi præterea Raph. Fulg.& Ias.Sed & quod de instrumento in eadem parte diximus, clanculum admittere non videntur Pet.& Cy.in d.l.j.C.de contrah.& commit.stipu.& id expressim reiicit Iac.Aretin.ibi,& Albe.in d.l.sciendum,col.vj.nu.23.vers.item pone quòd in instrumento,ff.de verb.obli. Et bene facit,quod ibi scribit Ro.col.viij.vers.secũda hæc.Et si aliter diceremus in nostro casu retractus, facillimè fieret fraus consanguineis,clàm inter partes conueniendo de pretio. *De eadem re.*

91 ¶Nec omittendũ tamen est aliud,quod huic nostræ sententiæ non modicùm adstipulatur,quòd si probetur mutuum,nec tamen constet de quantitate pecuniæ mutuatæ,potest ea quantitas probari iuramento eius,qui mutuum fecit:vt voluit Rayn. Forli.qui ita dicit fuisse in iudicio obten- *Mutuo probato, eius quantitas iuramẽto probatur.*

tum in l.j.ff.de in lit. iur.& secutus est aliis concurrentibus Bar.in d.l.admonendi, col.viij.versi. quæro quid si restis,& ibi Fran.Curt.sénior,qui id dicit no.in repe.char.16.col.ij.vers.& ideò circa hanc,ff.de iureiur.& Ant.in c.vlt.extrà eodem.Cæpo.cautel.cclxxiij.secundùm priorem computationem,& secundum posteriorem.ccxj.incip.aliquis mutuauit.& Philip. Deci.in c.j.col.xxj vers.tertiò accedat,extrà de prob.vbi id dicit mirabile. & consi.cxlvj. cuius superscriptio incipit, dubia de quibus,col.antep.vers.quartò ista conclusio vbi id dicit sing.&cons.ccccxxxvj.in causa,quæ agitatur,col.iij.vers.tertiò respõdetur.Sed quia hic iuramentum deferri nõ potest cõsanguineo,de cuius facto non agitur,ideò dixi suprà,pretium arbitrio boni viri æstimandum, iuxta ea,quæ etiam diximus in simili,suprà eo.tit.§.ij.glo.j.nu.27.quid igitur.

92 *An ascendentes admittantur ad retractum rerum à descendẽtibus venditarum.*

¶Decimonono quæro,an pater, mater,auus,auia,aut alij descendentes admittantur ad retractum rei venditæ à filio,nepote,aut cæteris descendentibus extante nostra consuetudine, qua quidem ascendentes succedunt descendentibus in mobilibus tãtùm,non etiam in immobilibus, vt cauetur suprà tit.xvij.qui est *de successions*,§.vij. qui est omnium huius voluminis consuetudinum,ccxvij.Retractus autem habet locum in immobilibus tantùm,vt scribitur in §. j. huius tit. & regitur omnino secundùm successiones,vt tradit Masuer.tit.de retractu,in prin.& voluit etiã expressè nostra consuetudo suprà,§.xiij.& etiam latè & sæpe diximus,d.§.j.in gl.viij.in verbo, *le parent*.Cùm igitur ascendentes non succedant in bonis immobilibus,cõsequens est,vt nec eadem possint retrahere. Et sic audio fuisse ex tempore,&(vt nostri vulgò dicunt)super campo indicatũ ab vno nostrorum iudicũ maximi nominis,nec minoris eruditionis,experientiæ, & probitatis.

93 *De eadem re.*

¶Verùm dispeream,si non aliter iudicasset,si vel tantillum temporis iudicium distulisset: neque enim negari potest,quin isti ascendentes sint coniuncti & consanguinei,(vt vulgò loquimur) *parens & lignagiers*,descendentium:nec eos simpliciter abigit consuetudo nostra à successione immobilium,sed nunc tantùm,cùm supersunt descendentes vel collaterales, vt expressè declarat d. §.ccxvij.Quid igitur causæ est,vt repellantur à retractu,ad quem admittuntur non solùm ij, qui primum locum succedendi obtinent,sed & omnes consanguinei vel remotissimi,modò sint intra decimum gradum,vt declarauimus in d.§.j.in gl.ix.in verbo,*ou lignagier*,nu. 23.sed & id. sed ita tamẽ vt proximus quisq; secundùm ordinem successionis præferatur,vt etiam cauetur suprà, §.xj.& iterum §.xiiij.& seq.& diximus etiam latissimè in d.verbo,*ou lignagier*,nu.21.ex eo autem, & seq.& alibi sæpe.Et bene facit,quod diximus in d.verbo,*le parent*,nu.13.ex his autem, & sequ. Sed vereor,ne frustra in re apertissima tempus conteram:nec dubito,quin is,qui ita iudicauit,& cæteræ eruditorum centuriæ,sint huic nostræ opinioni subscripturæ.

94 *Procurator ad omnia,præter quàm ad quępiam casum requirentem speciale mãdatũ, an possit retrahere.* *Mandatum generale, excepto uno casu, in quo requiritur speciale, an trahatur ad alia specialia.*

¶Vigesimò quæro,quia suprà,§.j.in gl.x.in verbo,*dedans l'an*, in xvij.q.tractauimus , an ad faciendam oblationem retractus requiratur mandatum speciale:quod nonnullis, & mihi placuit: quid igitur,si quis constitutus sit procurator ad faciendum omnia præterquam ad petendum restitutionem in integrum,& sic exceptus est vnus casus requirens speciale mandatum: vtrùm talis procurator poterit huiusmodi oblationem retractus facere ? Quod non placet in simili. Petr. Ancb.post Lap.in cap.qui ad agendum,col.j.vers.tertiò not.de procurat.lib.vj.& in alio simili in c.ij.col.ij.vers.quarto Episcopus concessit,de offic.vic.lib.vj.vbi dicit , quòd si episcopus vicario concessit,vt possit omnia,quæ ipse Episcopus faceret,excepta collatione beneficiorum(ita sacerdotia appellant)non posset tamen alia facere, quæ sunt reseruata Episcopo, nisi fuerint expressè demandata.Quod & reperit idem Anch.in rub.de reg.iur.eo.li.vj.col.iij.in 4.q.& sequitur Fran. Are.cons.viij.abundè,in fi.vbi id dicit procedere,siue ea exceptio non compræhendatur ex proprietate sermonis,siue ex mente legis restringentis verba ipsius legis vel statuti. & iterum cons. cxliij.visa consultatione,col.ij.versiculo , cùm ergo statutum.& Socin.cons.xlvij.in primo,col.ij. vers.sed ad hanc.lib.j.& Feli.in c.quoniam frequenter,in princip.col.ij.versiculo,pro tanto dicit, extrà vt l.non contest.& Ludo.Gozad.consi.xxvj.in causa illustrissimorum,col.viij.nu. 48.

95 *De eodem. Exceptio non extendit regulam ultra naturam.*

¶Nam exceptio(inquiunt)venit ad diminutionem regulæ:ideò non debet operari augmentum, l.legata inutiliter, ff.de leg.j.cũ sim.nec igitur debet includere casus,qui aliàs in ea non includuntur,quia licet exceptio firmet regulam,non tamen eam extendit vltra naturam ipsius,l.generali, §.vxori.& ibi Bar.& Alb.ff.de vsufr.lega.cum alis concor.adductis ab ipso Fel.vbi suprà,col.j.& Philip.Dec.in l.j.col.vj.vers.sed quò ad alios,ff.de reg.iur.& in c.cùm dilecta,col.ij. vers.& vlterius.extrà de confir.vti.vel inuti.& ante hos Alex.cons.28.visis & accuratè,col.pe. vers.non obstat quòd exceptio,lib.j.quod repetitur cons.31.lib.ij.& idem Alex.cons.39.viso statuto,col. pen. vers.præterea respondeo,li.4.quod etiã repetitur,cons.18.lib.vj.& rursus ipse Alex.cons.186.Zacharias,in fi.li.6.& cons.lxv.in causa & lite,in fi.li.7.Corn.cons.lvij.placet mihi,col.j.li.j. & Barb. cons.xix.scripsit,col.iij.li.j.& cons.lviij.sapienter,col.6.nu.10.lib.2.& consi.ij.à Ioue,col.pen.vers. præterea est etiam,lib. 4.& cons.xxiij.clementissimum,col.iij.lib.4.& cons.xlvij. eiusdem initij, col.iiij.vers.præterea,eodem lib.iiij.Quibus adde Bal.in l.his, ff.de legib.& Petr.Anch.(in c.pen. col.pen.de priui.lib.vj.&)cons.clij.plura.col.vlt.& cons.clxxviij.visis,col.ij.vers.secunda etiam ratio.& Pau.Cast.cons.ccccvj.satisfaciendo,col.ij.lib.j.vbi dicit no.tex.in d.§.vxori,& Ro.cõsi.cvij. circa id de quo quæritur.& Lud.Bolog.cons.xxxj.Ser B.quidã,col.pe.vers.& si diceretur, Carol. Rui cons.cxvj.visis bis,col.pe.nu.17.li.ij.& cons.cxix.viso,col.nu.8.eo.li.2.& cons. lxj.ex themate,col.4.nu.9.li.3.& cons.xc.super his,col.iij.nu. 4.eo.li.iij.& consi.lx.in causa,col. vj.nu.11.li.v. &

Steph.Bertr.conf.cccxxiiij.quicquid dixerit,col.vlt.verf.prætereà ad id,lib.j.& conf.cxvij.ex literis,col.pen.nu.10.lib.4.& conf.cl.vidi,paulò ante fi. eo.lib.4.

96 ¶Verùm illa ratio obtinet,cùm facta fuit exceptio eius,quod in regula continetur. Tunc enim ea exceptio fatis operatur, dum restringit regulam in eo quod excipit,vt in casu d.§.vxori, qui veluti basis est alterius sententiæ. Quòd si ea facta fuerit rei cuiuspiam quæ in regula non continetur,tunc ne ea sit inutilis & superflua,debet intelligi, vt ampliet regulam secundùm qualitatem ipsius exceptionis,arg.l.si quando,ff.de leg.j.& c.si Papa.de priuilegiis,lib.vj.cum sim.Ideóque in illo nostro casu,excipiendo vnum casum,in quo mandatum speciale requiritur,declaratur regula,& ampliatur,vt omnia alia requirentia mandatum speciale includantur: vt post ipsum quoque Lapum nuncupatim voluit Dom.in d.c.qui ad agendum.§.j.verf.fed quæro an quod,de procur. lib.vj.& Alex.in l.vlt.col.j.verf.in gl.j.ff.quod quisque iuris.& consil. xxxvj. viso themate & dubiis,col.j.verf.ad prædicta,lib.vj.quod duplicatur conf.ccuj.lib.vij.& Franc. Areti. conf.xxx.viso themate,col.iiij.verf.fed tamen his non obstat.& Philip.Dec.in cap.consultationibus,ad fi.per illum tex.extra de offi.deleg.& in d.l.j.col.vj.verf.& prædicta conclusio,& aliis seq.ff.de regu.iur. vbi & id optimè & luculentissimè declarat & comprobat,vti etiam facit in d.c.cùm dilecta,in v. notab.extra de confir.vti.vel inuti.vt in illis locis videre poteris,ne hic diutius immorer. & nouissimè Ludo.Gozad.conf.xxvj.in causa illustrissimorum,col.ix.nu.49.

*Quomodo illud intelligitur.*

97 ¶VIGESIMOPRIMÒ quæro consequenter, an satis sit, si quis dederit mandatum faciendi omnia, quæ requirunt speciale mandatum:an saltem sufficiet mandatum retrahendi pro constituente omnia,quæ à suis consanguineis vendita fuerunt,aut posthac erunt : an verò denique requiritur expressio rei venditæ emptoris & venditoris,verbi gratia,retrahendi talem domũ vẽditam à tali suo consanguineo tali emptori Dic,secundum sufficere,primum minimè : vt videre licet ex Bar.& aliis in l. Titius,in prin.ff.de libe.& posthu.in l.filiusfamilias.ff.de don.Bal.Ang.& Sal.in l.j.C.etiam per procur.Bal.in l.iiij.§.quæsitum,col.iij.verf.& ex hoc infert, ff.si quis cautio. vbi ita dicit communiter teneri.Pet.Anch.in c.procurator,de elect.lib.vj.Alex.qui alios citat cõs. clxxxix.viso statuto,col.ij.verf.quartò probatur,li.vij.& diximus in nostris legib. connubialibus, in gl.7.in verbo,*expres*,nu.10 9.similiter sunt.

*An autem satis sit, habere mandatum faciendi omnia, quæ requirut speciale mandatum.*

98 ¶VIGESIMOSECVNDÒ quæro,Quia etiam in d.§ j.in glo.ix. in verbo,*ou lignagier*,num.34. sed hæ rationes,& iterum nu.55.sed id tamen, diximus venditorem non teneri de euictione ob euictam rem à consanguineo suo iure huius retractus,nisi expressim in hũc casum retractus de euictione promiserit : quia euincitur res ex natura negotij:nec sufficeret generaliter de euictione cautum esse:Quæro igitur,si promiserit de euictione quomodocunque res euinceretur : an tunc tenebitur de euictione retractus?Et sanè habemus gl.not.in l.cùm pœna,ff.de arbi.quæ dicit,si ita promissum sit,venire quancunque euictionem,etiã quæ aliàs ex natura actus non comprahenderetur.& eam expendunt Bal.Floria.& Bolo.ibi.& idem Bal.in l.si domus,§.de euictione , & ibi quoq; Imo.& Alex.vterq; post prin.ff.de leg.j.& ipse Alex.qui eandẽ dicit no.conf. 4. Viso processu,col.1.verf.& per hoc,li.3.& eandem dicit reputari sing.conf.cij.viso themate,col.ij.verf.pro hoc facit,lib.vj.& Ang.Are.in §.vt.col.item vlt.Insti.de emp.& vend.vbi & eam dicit sing. in id, vt si res euicta per compromissum vel transactionem,sit tamen locus euictioni,si ea ita,vt suprà, fuerit promissa.Barb.qui eam quoque dicit reputari sing.cõs.xij.scribitur,col.viij.li.j.vbi ex ea dicit quòd huiusmodi verbum vniuersale copulat maiora expressis, etiã ex causa non considerata à iure.& Lud.Gozad.conf.xiij.prima facie,col.pen.nu.22.& conf.lxiij.videtur,col.ij.nu.3.& cõs. lxxxiij.in causa,col.v.nu.18.& consi.ciij.videtur primò,col.ij.in prin. Verùm nunquàm putarim eam gl.ad hunc casum esse trahendã,cùm hæc euictio procedat ex ipso contractu ab eodẽ facto, à quo euincitur.Pro ea autem gl.sententia,& cõtra eam faciũt multa.quæ nos adduximus suprà §.j.in gl.vij.in verbo,*au autres choses censées pour immeubles*,nu.20 quartò intellige,cum octo sequ.

*Si venditor promisit euictionem, quocunque modo res euincatur, an tenebitur, si retrahatur à cõsãguineo. Promißio euictionis, quomodocunque res euincatur, trahitur ad quancunque euictionem.*

99 ¶Sed vnum tamen hoc in loco non prætermittendum ducimus,quod tibi maxime est annotandum,quòd si venditor dicat emptori fortè extraneo,aut aliàs verisimiliter ignoranti consuetudinem huius loci, eam rem,quam vendit,non esse obnoxiã retractui:certè si retrahatur, tenebitur venditor de euictione,tametsi res ex natura negotij euicta est,vt apertè paret ex not.à Cyn. Bart. Bal.Pau.Cast.in l.si familiæ,C.fam.ercif.Fran.Aret.conf.iij.cõsultatio,col.j.Fran.Cur.Seniore cõs. xlix.memoriæ recolendæ,col.xviij.verf.ad quintum argumentum,& consi.seq.quod est eiusdem initij.col.lxviij.verf.ad decimum arg.& Fran.Ripa.lib.j.Resp.defuncto,num.62.& duobus seq.& est bonus tex.in l.& hæc distinctio,in prin.ff.loca.

*Si venditor dixerit emptori rem non esse obnoxiam retractui,tenebitur de euictione si retrahatur.*

100 ¶VIGESIMOTERTIÒ,quia etiam suprà in eodem §.j.in d. verbo, *ou lignagier*,nu.46.at multò maius,cum multis seq.tractauimus,an filius,qui patri successit,possit retrahere rem à patre viuente venditam:Nunc iterum quæro,quid si filius ipse vendidit rem patris adhuc viuentis,eíque posteà mortuo succedit,ob idque vẽditio robur sumere videtur,l.rem alienam,ff.de pig.act.cum simi.an ipse eam rem poterit retrahere.Boer.in hoc eo.tit.*de retraictz*,consuetudinum Biturig.§. 3.in fi.hanc quæstionem posuit,nec tamen decidit ,sed tantùm remittit ad Bar.in l.filiusfamilias, ff.de sol.& in l.Stichus,ff.de pecu.lega.& Pau.Cast.in l.filius paciscendo , C.de pact. Verùm ipse Pau.ibi de hac re nihil aliud quàm remittit ad Dy.& Bar.in d.l.filiusfamilias.Sed nec ipse Bar.in d.l.Stichus,de ea re loquitur,nec in d.quoque l.filiusfamiliàs,nisi quòd tractat post Dy.vbi aliud

*An filius, qui vendidit rẽ patris,eiq; posteà mortuo successit,possit retrahere.*

*Filius an possit liberare debitores patris*

quippiam simile,an scilicet,si filins liberauerit debitores patris adhuc viuentis,& posteà eiusdem mortui hæres extiterit,& agat aduersus ipsos debitores,obstabit ne ei exceptio.

101 *De eadem re.*

¶De qua re etiam(vt illi addas)videbis apud eosdem Dy.Bar.& Alex.in huius addi. in l.cùm dominus,§.filius,ff.de pecu.leg.Alb.in rub.eiusdem tit.nu.5.& in d.l.filiusfamilias,de solutio.Spe. in tit.de pact.§.instrumentum,in fi.Bal.Pau.Cast.Alex.& Ias.in l.iurisgentium,§.si ante,ff.eo.tit. de pact.Pet.Anch.in c.quamuis,col.ij.vers.tertiò quærit,& ibi qnoque Dom.col.3.vers.quid si filius, & Georg.Nat.in repe.col.xviij.vers.quid autem si filius.eo.qnoque tit.de pact.li.vj.Nico. Neapo. Pau.Cast.Alex.Fran.Aret.Ias.Hercula.& Thomam Parpal.in l.ij.§.quòd si patris,vers.item si voluntate,ff.sol.matr.Raph.Fulg.& Pau.Cast.in l.vlt.C.de pac.Ias.& Phil.Dec.in d.l.filius paciscendo,eo.tit.eundem Deci.in l.quod in initio,col.j.vers.similiter liberatio,ff.de reg.iur.Ioan.Crot. in repetitio.l.frater à fratre,in xxij.qnæst.ff.de condi.indebi.

102 *De eadem re.*

¶Sed hæc res profectò nihil omnino pertinet ad nostrum retractum, de quo hîc tractamus , nec consequenter ad quæstionem à Boer.propositam,quia eiusce rei cardo in eo tantùm vertitur, an filius, postquàm successit patri,possit venire aduersus id,quod patre ipso viuente inutiliter fecerat,de quo etiam videbis tex.in l.sed Iulianus , §.sed & si filiumfamilias,ff.ad Senatusc.Macedo. & Guid.Suz.& Alber.in l.cùm vir,ff.de vsucap.& in d.l.filius paciscendo , & quod in simili scribitur in l.filiam fratribus,ff.ad Senatuscōs. Trebel.Nam quod ad casum nostri retractus pertinet, satis constat ipsum venditorem non posse retrahere suo ipsius nomine & commodo, vt latè disputauimus in d.verbo,*ou lignagier*,nu.30.sed & illud,& multis seq.Et idem quoque in casu Boer. nuncupatim voluit Ferro.in consuetud.Burdig.hoc tit.§.xvj.vers.propone viuente patre. Verùm autem filius post mortem patris possit ad se aduocate rem suam aduentitiam à se viuente & nescio ipso patre venditam,vide latè per Sign.cons.cxxxvj.filiusfamil.

103 *An qui vendidit, & posteà successit suo cōsanguineo, possit vt hæres illius retrahere.*

¶Sed hîc suboritur id dubium , & hæc erit XXIIII. QVAESTIO. Si quis vendiderit rem suam immobilem,& posteà successerit fratri aut alteri suo consanguineo , qui ipse poterat retrahere iure proximitatis:an tanquam hæres istius fratris,aut alterius consanguinei, poterit retrahere?Quod videtur:nam si id ius competebat illi fratri aut consanguineo,vt certè competebat,adeò vt etiam esset ius quæsitum à tempore venditionis,etiam ante oblationem,vt diximus,& probauimus suprà,in d.§.j.in gl.ix.in verbo,*ou lignagier*,nu.105.huius autem dubij:Cur non idē eius hæredi competet,qui in omne ius illius succedit,& iure quoque eius vti debet,l.qui in ius , ff.de reg.iur.& vt scribitur in l.hæredem,ff.eo.tit.hæredem eiusdem potestatis iurísque esse, cuius fuit defunctus,constat:præsertim cùm id ius retractus ad hæredem consanguineum transmittatur,vt satis patet ex iis,quæ diximus suprà §.xxvj.in glo.j.nu.3.sed quod diximus,& seq.nam & iura familiaria ad hæredes eiusdem familiæ transmittuntur,l.familiaria.& l.seq.ff.de relig.& sump.fun.& l.ius familiarium,C.eo.tit.Nec huic obst.quòd nondum ille frater aut consanguineus id ius retractus in iudicium deduxerat:nam & sola spes descendens ex lege municipali,ad hæredes transmittitur,vt per multa iura tradit Sign.cons.cxcj.in quæstione,post prin.

104 *De eadem re.*

¶Et hæc sententia hac contraria ratione fulcitur:Nam hæres iure proprio potest rem à suo prædecessore venditam reuocare,licèt ille suus prædecessor non potuisset.l.Seia,ff.de euict.& l. si tibi,& l.vlt.C.eo.tit. Ex quo etiam videmus,quòd consanguineus venditoris posteaquam successit ipsi venditori,potest nihilo minùs retrahere suo iure,quamuis venditor ipse non potuisset,vt satis probat tex.in c.constitutus,extrà de in inte.restit.& latè diximus suprà,in d.verbo,*ou lignagier*,nu.46.at multò maius,cum multis seq.Ex quo & illud qnoque consequens est,vt hæres iure defuncti possit etiam rem à se venditam reuocare , & retrahere : quamuis ipse iure proprio non potuisset:argumento illo à contrariis,siue oppositis,quod in iure validum est,l.quod in rerum.§.si quid potest.ff.de leg.j.& l.vlt.§.j.ff.de leg.iij.cum aliis multis concord.traditis à Philip.Deci. in l. secundum naturam.ff.de reg.iur.

105 *De eadem re.*

¶Ego tamen contrà censeo:nam id ius nemini competit tanquam hæredi simpliciter , sed tanquam consanguineo.Consuetudo enim ad id vocat consanguineum tantùm: nam & si consanguineus hæredem extraneū relinquat,id est non consanguineum,ad eum non trāsmittit id ius, etiam iam intentatum,id est,iudicium iam dictatum,institutum,motum:vt dicit Ioa. Fab.in §.ex contrario,in fin. Instit. de lega.& licèt id nonnihil dubiū sit , vt patet ex iis quæ diximus in illo §.26.gl.j.nu.3.sed quod diximus:tamen si nondum id ius sit intentatum,minimè gentiū dubium est.Venditor autem suiipsius non est consanguineus,censetúrque quātùm ad venditionem à se factā hac in parte extraneus,& huius retractus omnino incapax,vt dictum est in d. verbo , *ou lignagier*,nu.30.sed & illud,& multis seq.nec ea qualitas hæredis ei quicquam prodesse potest,nisi & ipse ex sua ipsius persona capax sit:vt dictum est.Id est,quis tanquam hæres alterius, ad hunc retractū venire non potest,sed solùm tanquam consanguineus.Hic autē veniēs ad successionē, non magis fit cōsanguineus suiipsius,quàm antè esset:quomodo igitur ad retractū venire potest?

106 *An consanguineus cū re retracta retrahat rem commissam.*

¶VIGESIMOQVINTÒ quæro,Quid si ante retractum consanguinei res quæpiam quæ tenebatur in emphyteusim aut feudum à castro vendito,cecidit in commissum ob non solutam pensionem,aut aliam quampiam causam:nihil enim hîc de causa curatur : an retractu facto hæc res maneat emptoris,an verò ad consanguineum cum castro retracto transeat? Et idem quæri potest in retractu conuentionali.Ad quam quæstionem nonnihil faciunt,quæ tractabimus tit. seq.in fi.

in xiiij.qnęst.an videlicet,quę alluuione accrescunt rei venditæ post venditionem ante retractũ, cedant emptori,an venditori,qui posteà ex lege venditionis retrahit Sed prætet ea videtur id, de quo quærimus,manere emptoris,per id quod in simili scribitur in l.vsufructu legato , ff.de vsufr. si vsufructuarius in possessioriem missus sit vicinarum ædium ex causa damni infecti,is iure dominij posside bit,nec vsufructu finito qnidpiam amitrit.

*De eadem re*

107 ¶Ex quo nostrates illud assumnnt,laudimia & renouationes(quas vocant)eedere vsufructuario, non domino:& inter hos Oldr.cons.xxiiij.quòd dominæ.Io.And.in addi.Spe.tit.de loca.§. nunc aliqua,vers.xciij.ibi,habeo plenius,Guil.Cu.loquens de patte vsufructuario rerum aduẽtitiarum filij,in l.vlt.§.filiis autem,C.de bonis qnæ libe.Alb.in d.l.vsufructu legato,col.2.vers.item quæro aliam.ff.de vsufruct.& in rub.C.eo.tit.post prin.Pau.Cast.qui tamen non omnino firmat , in l.ij. post prin.C.eo.qnoque tit.Alex.in l.diuortio,§.si fundum,col.pen.ff.solu.matri.Guid. Pap.decis. Delphi.477.vtrum proprietarius,vers.sed ad quem pertinebunt.Ias.in l.vlt. col. xj.vers. quintò quæto,C.de iure emphy.Benedic.in c.Raynutius,in verbo,cætera bona.num.33.de testa.Boer.in consuetud.Biturig.tit.de consuet.feu.§.ix.& nouissimè Carol.Molend.in consuet. Parisi.tit.j. §.j. gl.j.nu.28.Quæ si habent locnm in vsufructuario,multò magis in domino.Constat autem hunc emptorem ante retractum esse verum dominum,fructúsque suos facere,vt diximus suprà,§.15.in gl.ij.nu.3.ex eo autem,vti similiter in retractu conuentionali dicemns tit.seq.§.v.gl.ij.in prin.

*Laudimia cedunt usufructuario.*

*De eadem re.*

108 ¶Et in hanc quoque partem facit tex.in l.cùm manifestissimi,§.sed cùm in secundam,C.de furt. vbi si commodatarius pœnam furti à fure exegerit,non tenetur posteà eandem domino restitue re.Et quod tradit Ang.post Franc.Tig.in l.at vbi.ff.de petit.hære.omnia dotis incrementa , qnæ durante matrimonio contigerunt,ad virum pertinere , nec ea ipsum teneri restituere soluto ipsi matrimonio,per l.dotis fructus.ff.de iur.dot.& l.pro oneribus.C. eod.tit.quod sequitur, & dicit valde not.Fran.Cre.sing.lviij.si maritus.Nec hnic sententiæ afferunt præiudicium l.quoties.& l. non solùm.ff.eo.quoqne tit.vbi maritus soluto matrimonio vnà cum dote debet reddere duplũ, quod ipso euictionis nomine , & quicquid occasione dotis constante matrimonio consecutus est.Quia hæ leges loquuntur de his quæ ab vxore vel patre eius vir consecutus erat,vt Ange.& Cremen.vbi suprà,etiam annotarunt.Et vt illis addas,certè illud speciale est in eis legibus fauore dotis,vt nuncupatim declaratur in d.l.quoties.ex qua etiam intelliges,aliud esse in simplici vẽditione.Et facinnt etiam ad hanc partem tex.in d.l.diuortio.§.interdum.& §.vlt.ff. solu. matr.& quod à Fran.Rip.responsum est,libro respons.primo,defuncto,nu.65.& multis seq.

*De eadem re.*

109 ¶In contrariam autem sententiam nos vocat tex.in primis not.in l.bouem.§.si quis seruum.ff.de Aedil.edict.vbi cùm res empta redhibetur,tenetur emptor reddere venditori redhibenti qnadruplum , quod actione vi bonorum raptorum consecutus est, ob rem raptam ante redhibitionem. Quem tex.dicit no.Bal.in l.si prædium,col.iij.vers.sed nunquid agens.C.de Aedil.act.in id quidẽ vt emptor teneatur redhibita re vendita restituere mulctas,quas ratione ipsius rei adeptus est. & est similis tex.in l.item Mela,§.si in eo.ff.ad leg.Aquil.Et faciunt etiam,quæ in similibus traduntur in illa d.l.diuortio,§.non solùm,vers.quare etiam si maritus,& rursum in d.§.si fundum, sol. mat.& in l.si verò,in prin.vers.item quicquid,eo.qnoqne tit.& l.cùm in fundo,in princ. & §.j.ff. de iure dot.& l.quam Tuberonis.ff.de pec.& l.inter socerum,§.cùm inter.ff.de pact.dot.

110 ¶Et quod Doct.crebriori calculo voluerunt , maritum soluto matrimonio teneri reddere vxori bona immobilia,quæ occasione castri doralis consecutus est ex bonorum confiscatione facta cõstante matrimonio:de quo nos latè diximus suprà eo.tit.§.x.gl.j.nu.19.porrò. Vt interim omittã, quod respondit Oldr.cons.ccxl.super eo quo quæritur , feudum vel emphyteusim commissam cedere lucro proprietarij,non vsufructuarij,nisi quantùm ad fructus ipsius,qui obueniunt duráte vsufructu,per multa in eam rem allegata,quæ inibi videre poteris.& idem voluit Io.And. præceptorem non memorans,in addit.Spec.d.tit.de loca.d.quoque vers.xciij.ibi,adhuc quæritur si res. & Alb.in d.rub.C.de vsufr.col.j.vers.item quæritur si in castro.& in d.l.vsufructu legato,col.ij.ff. eod.tit. Gnid. Pap.d. decis.ccclxxvij.vers.sed ad quem pertinet commissum,Ias.in d.l.vlt.col.xj. vers.retento eodem themate,qui est sub v.q.C.de iure emphyt.Benedict.vbi suprà ad fi.num.33. Steph.Bertr.consi.vlt.in iiij.dubio,in fi.lib.j.

*Commissa an cedant lucro proprietarij, an usufructuarij.*

*De eadem re.*

111 ¶Et in hanc partem multùm facit hæc ratio:quia res,quæ cadit in commissum,redit,vnitur,consolidatur cum re,à qua prius segregata,secreta,separatáque fuerat per concessionem feudi vel emphyteusis.Ideóque censeri debet eiusdem naturæ & qualitatis,atque res ipsa principalis, eámque sequi debet apud quemcunque maneat,siue apud emptorem,siue venditorem , siue consanguineum retrahentẽ,vt in simili dicitur in §.vlt.Insti.de vsufr.Nec dici potest res ipsa esse in fructu, quin potiùs res eadẽ fit:cùm fructus sit accessio à re distincta,ex qua is producitur.d.l.vsufructu legato,& l.item si fundi,in prin.ff.de vsufruct.cum sim.Tu tamen ad huius quæst.decisionẽ vide quę scripsimus suprà,§.x.gl.j.nu.18.cæterùm,& duobus seq.& infrà tit.seq.in fi.in 14.q. & Caro. Molen.in consue.Paris.tit.j.§.j.gl.j.in j.ij.iij.iiij.& v.q. vbi videbis multa ad hanc rem pertinentia.

*Si emptori proprietatis accesserit usufructus, an consan-*

112 ¶VIGESIMOSEXTÒ quæro,Suprà §.j.in gl.vij.in verbo,*ou aultres choses censées pour immeubles*, num. 62. nec tantùm dubij,tractauimus , si vsufructuarius rei immobilis proprietatem eiusdem emat,an retrahente consanguineo, ille sibi vsumfructum retineat , an verò cogatur ipse vsufructuarius ei cedere cum proprietate?Nũc verò è diuerso,si quis primò acquirit proprietatẽ,deinde

vsusfru

*guineo retrahenti accedet.*

vsusfructus proprietati consolidatus est, vel morte vsufructuarij, secundùm §. vlt. Insti. de vsufru. cum sim. vel quia ipse proprietarius emit commoditatem vsusfructus ab vsufructuario, atq; ita vsusfructus extinctus est, & cum proprietate cõfusus. Posteà cõsanguineus venit ad retractũ eius rei: an apud emptorẽ manebit vsusfructus, an verò vnà cum proprietate trãsibit ad consanguineum? De qua re scribit etiam Molend. in illis ipsis commentariis consuet. Parisi. titu. j. §. xxx. nu. 179. & seq. & concludit, quòd si vsusfructus morte vsufructuarij fuerit consumptus, rem emptam integram & sine retentione illius transire in consanguineum, vel dominum feudalem, vel venditorem qui redemit ex pacto venditionis. nam de his omnibus simul tractat.

113 *De eadem re.* ¶Si verò (inquit) vsusfructus fuerit emptus, aut aliter acquisitus ab ipso venditore, tunc commoditas illius apud eum manebit, quãdiu viuet primus ille vsufructuarius, à quo eum redemit. Sicuti in simili dictũ est in illa quæstione diuersa, in qua vsufructuarius emit proprietatẽ. Sed tamẽ inter hæc duo illud interesse, vt in hoc casu scilicet cùm vsufructuarius emit proprietatẽ, relinquitur præcisè vsusfructus emptori, nec cogitur eius æstimationẽ accipere. Cùm verò ecõtrario proprietarius emit vsumfructũ, & tũc aut emit ab eodẽ qui primùm proprietatẽ vẽdiderat retẽto vsufructu, & hoc casu vtrunq; retrahitur refuso vtriusq; pretio. Aut emit ab alio, & iterũ distinguit, vt suprà inter extinctionẽ & consolidationẽ naturalẽ ex morte vsufructuarij, & emptionẽ cõmoditatis illius. Tu verò ad eius scripta adde duos tex. qui ad hãc quæst. decidẽdã magnũ prębẽt adiumentũ, in l. non quocunq;, §. fundus, ff. de leg. j. & in §. si cui, Insti. de lega. & vtrobiq; gl. & doct.

114 *Alia questio retractus.* ¶Vigesimoseptimò idem Molend. in d. tit. j. §. iij. in vij. q. quærit, vtrùm retrahens teneatur restituere emptori sua iura confusa in specie siue in substantia: an verò possit eorum pecuniam refundere: & si id vltimum possit, vtrùm sufficiat, circunscriptis, id est sublatis & expunctis oneribus, id quoque deest iusto pretio rei venditæ, restituere: an verò teneatur etiam iustam horum æstimationem refundere vltra conuẽtum rei pretium. Illum omnino vide: nam licet loquatur in retractu feudali, tamen idem omnino & in retractu municipali, & conuentionali locum habet. Et hæc adde ad ea, quæ diximus suprà in d. §. j. in d. gl. vij. in verbo, *ou aultres choses censées pour immeubles*, nu. 62. nec tantum dubij, & seq.

115 *Alia quoque.* ¶Vigesimooctavo quæro, Consanguineus fecit oblationem emptori, eúmque interpellauit & requisiuit, vt sibi cessionem faceret secundum nostram consuetudinem suprà §. j. & continuò emptor moritur sine citatione, & nulla alia re facta: an necesse sit iterum & ex integro offerre hæredi, eúmque interpellare. Et id vtique disces ex tex. gl. & Doc. in l. fideiussor obligari, §. vlt. ff. de fideiuss. & scriptis à Io. Fab. in l. in minorum. col. j. vers. item quid de hærede. C. in quib. cau. in integ. rest. est neces. Et idem quoque dubium fieri potest in retractu conuentionali.

116 *Alia item.* ¶Vigesimonò, Testator relictis duobus liberis, prohibuit ab iis alienari fundum quempiam, & si contrà fecerint, eum in Claudium transferendum iussit: eo fundo à liberis alienato, controuersia est inter consanguineos & Claudium. illi enim ex nostra consuetudine admitti volebant ad retractum, Claudius autem ex testatoris dispositione. In qua specie dominus Ferro. in consue. Burdig. hoc tit. de retractu, §. j. col. iij. vers. addidimus, dicit præferendos consanguineos. Nam cùm viuus testator eos à retractu excludere non potuisset, nec suo quoque testamento, quo Claudium admitti voluit, id facere potuit, cùm legis beneficium eis adimere non potuit, l. cerdonem, ff. de ope. libe. Cui adde quæ diximus suprà hac eadem gl. nu. 7. veruntamen.

117 *Prohibitio alienationis facta intuitu certæ personæ valet, & impedit alienationem.* ¶Nos tamen contrà (quod pace eius viri dictum sit) arbitramur. Illud enim planum est, hanc testatoris prohibitionem, quæ (vt ipse fatetur) valet, cùm facta esset intuitu certæ personæ, impedire eius fundi alienationem, dominiúmque transferri. l. peto, §. vlt. & l. cùm pater, §. libertis, ff. de lega. 2. & l. pater, §. filiam, ff. de leg. iij. & voluerunt gl. Cy. Bart. Bald. & alij. in l. ea lege. C. de condict. ob caus. Ex quo consequens illud fit, vt nec locus sit retractui, ex sententia Pau. Cast. consi. lxxiiij. in causa mota, post prin. rursúmque col. ij. vers. & idem dicendum est, lib. ij. & Cæpol. cons. causarũ ciuilium xliij. in quæstione, col. ij. & latè diximus suprà in §. j. in gl. ij. in verbo, *a vendu*, nu. 5. sed hic scire, cum multis seq. præsertim in præiudicium Claudij, ad quem res redire debet ob contẽptam testatoris voluntatem, rescissa illa venditione.

118 *An consanguineus re evicta possit recta agere contra primum venditorem.* ¶Trigesimò quæro, Suprà in ix. q. diximus emptorem, qui admisit consanguineum ad retractum, teneri re euicta à consanguineo de suo facto & culpa tantùm. Poterítne igitur agere consanguineus recta aduersus primum venditorem? Et certè in aliis venditionibus voluntariis sunt qui dicũt posse: alij secus, nisi cessæ sint omnes actiones, vel quodam casu hypothecas habeat. de quo vide tex. in l. si res quam à Titio, & ibi Alb. ff. de euic. gl. Bar. Bal. & Ang. in l. si pro re, §. j. ff. eo. tit. Bar. in l. si rem, la ij. eo. quoque tit. & in l. Iulianus, §. j. & ibi latius Imo. & Recentiores, ff. de verb. oblig. Bal. in l. j. col. pen. vers. quæro hic, an singularis, C. de rer. permu. & in l. j. in fin. C. de iur. dot. Imo. in l. si domus, §. j. col. vlt. vers. sed hic occurrit, ff. de leg. j. At hic venditio siue cessio facta est consanguineo ab emptore non sua sponte, ideò non tenetur de euictione, nisi ex suo facto aut culpa. Itaque cessante illo suo facto aut culpa, non potest consanguineus aduersus eum agere. Consequens est igitur, vt aduersus priorem venditorem agat, vt etiam in hoc casu nuncupatim tenet Ferro. qui alia quædam allegat in consuet. Burdig. hoc tit. §. iij. col. ij. vers. quid si res.

119 *Si debitor an-* ¶Trigesimoprimò, Titius debet Sempronio vectigal quodpiam annuum prædiarium aut generale super omnibus bonis, si ipse Titius data Sempronio pecunia huiusmodi vectigal extinguit,

tinguit,& vt nostri vulgò loquuntur,admortizat.an consanguinei Sempronij poterit id vectigal redimere restituto pretio venditionis? Et certè quantùm ad vectigal prædiatium habemus consuetudinem expressam suprà,§.xxxiij.vbi nos aliquid diximus. Sed quod ad alterũ generale vectigal pertinet,multùm refert,an id fuerit venditũ cum eo pacto,vt redimi siue admortizari possit restituto pretio.& tunc haud dubiè si ex eo pacto redimatur,non erit locus retractui,non magis,quàm in aliis rebus ita vẽditis,& posteà retractis,ex sententia Pan.Cast.cons.lxxiiij. in causa mota per dominã Dorotheã,col.iij.vers.concluditur.& seq.vsque ad fi.cons.li.ij. & latè dicemus infrà tit.procedente,§.j.glo.vij.in verbo,*seront preferez*,vbi huius rei est expressa consuetudo.

*...nui reditus eo se liberet data pecunia,an sit locus retractui.*

120 ¶An verò sine eo pacto,sed sponte contrahentiũ?quo casu & illud distinguendum est,an incontinenti,id est,vt à plerisque intelligitur,antequàm partes diuertant ad alios actus,ex discedunt ab emptione & venditione huius vectigalis:& tunc nullus quoque sit locus retractui,secũdùm no. in l.ab emptione.ff.de pac.& quæ late dicemus tit.quoque seq.§.vj.gl.ij.in verbo , *les loyaulx coustemens*,nu.5.nunc tempus est , & multis seq.& alibi quoque diximus. An denique ex interuallo: & tunc secus videtur.quid enim id aliud est,quàm emptio & venditio huius vectigalis siue pensitationis,cùm in ea interueniat & merx & pretium?merx quidem immobilis , aut quæ pro immobili censetur,vt latè diximus suprà §.j.in gl.vj.in verbo,*rentes*,vbi etiam cauetur retractũ habere locum in venditione huiusce vectigalis.quod & repetitur in §.vj.

*De eodem.*

121 ¶Nisi hìc dicas huiusmodi admortizationem esse potius distractum,quàm contractũ,ideoq; non esse locum retractui,vt nuncupatim respondit Pau.Cast.d.cons.74.col.vlt.vers.videndũ est, lib. ij.Sed nos de huiusmodi ratione latè diximus in §.j.in gl.ij.in verbo,*a vendu* , nu. 38.sed & illud quæro,& seq.vbi ea res non admodum nobis probatur.Nisi fortè in distractu liberatorio, cuiusmodi hic est:cùm videamus fauore gratiáque liberationis multa à nostris legibus introducta, vt scilicet confessio extraiudicialis absente parte facta valeat ad deliberandum,licet non ad obligandum,vt plerisq; placere video,& inter cæteros gl.in l.nõ solùm nostrũ,§.si liberationis verba, ff. de libe.leg.& Bal.in l.is qui hæres,in prin.ff.de acq.hær.& cõs.14. Antonius,col.ij. vers.nonò quia maritus,l.ij.& cons.466.an creditor,col.j.lib. 4.& alibi sæpe.quanquàm & alij multi contrarium tenent.de quo nos alibi latius tractabimus.Et vbi agitur de liberatione,si non valet quod ago vt ago,valet vt valere potest,l.si vnus,§.si acceptilatio,& ibi Bar.& alij.ff.de pact.& l.post rem,§.vlt. ff.de transact.Sign.cons.xc.Ambrosius,col.ij.nu.7.& valet liberatio sine causa,l.tale pactum , in prin.ff.de pac.& omnes præsertim Recentiores,in l.creditori tuo,C.de pact.licet secus in aliis pactis,per d.l.creditori,& ibi gl.& alij.Et aliàs sæpe,& multis iuris articulis , videmus liberationes esse admodum fauorabiles,vt quæ tendant ad libertatem,rerum omnium fauorabilissimam.

*De eodem.*

*Liberatio fauorabilis.*

122 ¶Sed & aliud est,quod hanc partẽ tueri potest,vt scilicet retractus locũ habere non possit. Nam cùm debitor huius annui vectigalis eo se liberat,siue pecunia data,siue alio modo,id omnino extinctum est & confusum,vt de seruitute dicitur in l.si tibi homo,§.vlt.ff.de le. j. Ideò reuiuiscere non potest,quod funditus sublatũ est:quia etsi de nouo res perẽpta institui possit, non eadẽ tamen res erit.l.qui vsumfructũ areæ,ff.de vsuf.& l.qui res suas,§.aream,ff.de sol.& l.si nauis, ff.de rei vend.Ex quibus & illud cõsequens fit vt ea res à cõsanguineo redimi non possit,sed tanquã re perempta hic debitor maneat liberatus à statuti necessitate,l.quod te,ff.si cer.pet. Quibus rationibus innixus Bal.cons.ccc.statuto cauetur,in fi.lib.j.scribit in casu statuti cõcedentis facultatẽ consanguineis vẽditoris retrahẽdi rem venditã,si dominus emphyteusim emerit, & ita dominũ vtile cum directo confusum est,non est locus retractui ex statuto,de quo nos & aliquid diximus suprà §.j.in gl.vij.in verbo,*ou aultres choses*,nu.60.ego verò.Et vide quæ scripsimus suprà eo.tit.§. j.in gl.x.in verbo,*dedans l'an*.in xxv. q.Super quo tamen paulò amplius cogitandũ relinquimus.

*De eadem re.*

123 ¶TRIGESIMOSECVNDÒ quæro,si emptor nolit consanguineũ offerentẽ admittere, & patiatur se in ius trahi in causa retractus:an ob huiusmodi litẽ censeatur res esse litigiosa,ita scilicet, vt amplius durante lite alienari non potest.Et sanè Matth.Affl.in tract.προτιμήσεως,in verbo,vt intra xxx.dies,col.iij.vers.sextò nota.post Seba.Neapod.in trac.de iure congrui,in verbo, possidet,dicit rem effici litigiosam,ob hanc causam,lite contestata,per l.ij.& auth.ibi positam , C. de litig.de quo & nos transeunter diximus suprà §.xij.in gl.j.nu.4.at hoc sed hìc volumus specialiter attingere,tum ne neglectũ esse videatur,tum vt addã,vtrùm sit necessaria in id litiscõtestatio: quod hinc pendet,an hæc actio sit personalis an realis.de quo nos latè diximus sup.eo.tit. §.8.in gl.v.in verbo,*par deuant le iuge qui en peut congnoistre*,vbi videas.Sed & tu vide cõsue.Cenomaniæ, §.ccccxix.quæ dicit ex sola citatione hoc casu rem ipsam effici litigiosã,& idẽ ex cõsue. Andegauiæ,§.ccccviij. Vide item quæ in eo de retractu cõuentionali dicemus infrà tit.seq.in fi. in xlj. q.

*An res efficiatur litigiosa, quòd ea petitur ex causa retractus.*

*Sed an in id requiratur litiscontestatio.*

124 ¶TRIGESIMOTERTIÒ,quia multæ cõsuetudines huius regni ita loquũtur,vt cõsanguineus admittatur ad retractũ oblato pretio:quæro an hæc verba faciãt conditionẽ?Et sanè Io.Bap.Rosel.inter cõs.Pau.Ca.cõs.249.statutũ Paduæ,col.ij.vers.nõ obst.quod tertiò,h.ij.respõdit hæc verba potius facere modificationẽ, vt ipse loquitur,id est admonitionẽ quandã,vt id fiat, aliàs cum nõ admitti,q̃ conditionem,per l. muto,§.sub cõditione,ff.de tutel.& l.Prætor,in prin.ff.de colla. bon.& alia iura ibi alleg.Ex eóq; infert huiusmodi ius transire ad hæredẽ,etiã nondũ oblato pretio,quãuis cõditiones nõ trãseant,l.si decẽ,& ibi not.ff.de verb.obli.Super quo vltimo vide quæ dicam in tit.sequ.§.j. glo. vj.in verbo,*ou ses heritiers*,nu.14.quid autem,& seq.vbi videre poteris.

*Si statutũ admittit cõsang. oblato pretio, an hæc verba faciant conditionem.*

TITVLI

# TITVLI SECVNDI
## HVIVS VOLVMINIS
## *DE RETRAICT CONVENTIONEL,*
## DE RETRACTV CONVENTIONALI.

### *PRAEFATIO.*

*1 Cōuentionalis dictio latina.*



IC IGITVR retractus conuentionalis dicitur, vocabulo quidem Latino, & quo vtitur Pomponius in l. stipulationum, quæ est v. in principio, & iterum in §. conuentionales, ff. de verb. oblig. & Vlpianus in l. in conuentionalibus, eo. tit. vt omittam Iustinianum in l. ij. C. de Præto. pigno, & Summum Pontificem, qui tamen eo verbo vtitur in alia significatione, in c. vlt. extrà de libel. obla. Ita autem vocatur retractus conuentionalis, quòd ex conuentione & pacto partium proficiscitur: cùm scilicet inter emptorem & venditorem conuenit, vt venditor intra certum aliquod tempus, aut quandocunque, aut simpliciter sine temporis præfinitione, possit rem venditã retrahere siue redimere restituto pretio. Quod pactũ vulgus de retro uendẽdo, nõnulli de reuendẽdo appellant. Nam & reuendendi verbo vsus est Vlpianus in l. Iulianus ait. ff. de bonis lib. & hinc Reueneo, in l. lege, ff. de leg. commis. Alibi quoque Transcribere dicitur pro reuendere, in l. si vir vxori, ff. de præscrip. verbis.

*Retractus conuẽtionalis quare dicatur. Reuendendi uerbum. Transcribẽdi uerbum.*

*2 Pactũ reuendendi approbatum de iure ciuili. Pactum reuendendi, & restituendi an differant. Id pactum de iure canonico approbatum.*

¶ Porrò de huiusmodi pacto, vt multis placet, loquitur l. ij. C. de pact. inter emp. & vẽd. comp. vbi satis apparet id pactum esse approbatum de iure ciuili. & hoc ibi nũcuparim notant Ang. & Pau. Cast. qui eam l. legit cum l. j. eius tituli. Quanquàm sunt, qui negant eam l. intelligi de hoc pacto, sed de alio, quod dicunt ab eo differre, scilicet de restituendo rem restituto pretio: vt per Car. cons. cccxlvj. visa copia, col. pe. vers. & licet. & Hiero. Cagno. post alios in d. l. ij. col. v. in tertio not. Quibus adde Bal. in tract. de pact. col. xxij. vers. ego dixeram suprà. Et facit etiam l. si àte, C. eod. tit. de pactis inter emptorem, vbi fit mentio alterius pacti huic adeò similis, vt nihil ad hoc distare videatur, quantùm ad effectum pertinet. Sed & de Iure canonico approbari, non obscurè patet ex no. à glo. & Docto. in c. ad nostram, de empt. & vendi, & in c. conquestus, de vsuris.

*3 De iisdem rebus.*

¶ Et in vniuersum non improbari hoc pactum, voluerunt Doct. in d. l. ij. Host. in c. significante, col. j. vers. quid si dicat, vendo tibi. & ibi quoque Io. And. col. ij. extrà de pignorib. Collect. in c. in ciuitate. de vsuris. Bald. cons. xxxix. proponitur, col. vlt. lib. iij. & cons. cccxxij. instrumento, col. ij. eod. lib. iij. & consi. ccclix. hunc passum tangit, col. j. lib. v. Sign. cons. cxxxix. casus, A. pretio, col. j. Ang. in l. ad officium, C. commu. diui. Sal. in l. ij. in ix. q. C. de rescin. vendi. Per. Anch. in d. c. ad nostram, & ibi quoque Imo. & Pan. col. j. de empt. & vendi. idem Anch. cons. ix. plurimæ, col. j. & latè consi. xxx. dubitari solet, col. ij. vers. secundò probo, & multis seq. Guid. Pap. deci. Delphi. dxvj. an per confessionem. & consi. xlix. principale dubium, post prin. & in tractatu de contractibus illicitis: col. vj. vers. quid si veodidi. & Ambrosius Vignat. in tractatu vsurar. in multis locis. & Ias. qui alios citat, cons. cliij. præsupponitur in facto, col. v. vers. sextò facit. lib. 4. & Doctor. vbique, præsertim hi, quos statim in vers. ab hinc secundo citabimus. Verùm quia aliqui paulò religiosiores dubitabant, propter textum, vt opinor, in d. c. ad nostram, Martinus Quintus Pontifex Decretali in eam rem edicta, palam declarauit huiusmodi pactum esse licitum, etiam in annuis vectigalibus siue pensitationibus generalibus. Eius initium est, hodie &c. ad futuràm, sub titulo, de emptione & venditione, in extrauag.

*4 Id quoque pactum foro cõscientiæ non repugnare.*

¶ Quin Theologi quoque, nec in foro quidem conscientiæ, quod appellant, hoc pactum reiiciũt, scilicet Guil. Cardi. cuius inter cætera autoritate d. extrauag. innititur in suo tractatu incip. Abbas sancti Iacobi, circa medium. Henri. Horta. in suo tractatu de contractibus, in v. dubio. Ioan. Gerson in tracta. eiusdem tit. parte prima, consideratione vj. & vij. & iterum parte secunda, propositione j. ij. iij. iiij. & v. rursúmque parte iij. in fin. Anton. Floren. in tractatu de vsuris, capit. iij. iiij. v. & omnium copiosissimè Conrad. in eodem quoque tractatu, quæst. lxxxiij. per totum: vbi allegat & alios multos receptæ apud Theologos autoritatis. Vt interim omittam nostrates, qui & hoc idem de foro conscientiæ affirmarunt: videlicet Alber. in d. l. ij. de pact. inter empt. Archi. in c. plerique, xiiij. q. iij. Cepol. in trac. de simulat. contractuum, in xij. præsumptione iij. partis principa. & Guid. Pap. in dicto tractatu. Et de hoc minimè dubitandum fuit, cùm legamus Leuitici xxv. Dominum hæc dixisse filiis Israel: Cuncta regio possessionis vestræ sub redemptionis conditione vendetur. Quem locum in id expendit Pet. Anch. d. consi. xxx.

*Legibus Mosaicis approbatur.*

¶ Neque

5 ¶Neque id negat dictum c.ad nostrã,tum quia non loquitur de pacto reuendẽdi simpliciter à tẽpore venditionis,sed post tempus aliqnod:quod lõgè deterius est,magísq; auget suspicionẽ fraudis & simulationis, vt dicã in hac eadẽ gl.nn.30.sextũ qnòd cõtractus,& iterũ in §.j.huius titnli, in verbo,*à tel temps*,nu.69.sed vnũ,& seq.Quãuis Ant.Burgos,ibi col.14.vers.ideò conabor,noua quadã ratione contendit,nihil interesse,quãtùm ad id de quo agimus,sítne pactũ simpliciter, an post aliquod tẽpus.Tum etiã qnia cum huiusmodi pacto, qualecunque sit,id est,siue cõpetat à tempore vẽditionis,siue post aliquod tempus,ille tex.requirit etiã modicitatẽ pretij tantùm, vt aliqui cẽsent,aut vt alij maiore numero autumant,non solùm eam modicitatẽ,sed & illud prætereà,vt emptor solitus sit fœnerari,vt scilicet præsumatur contractus pignoratitius in fraudem vsurarũ factus,& nõ vera emptio.De quo(vt omnes quorũ nũc recordor,simul colligã)vide per glossam,& omnes Doctores ibi,& iterũ in c.illo vos,de pign.& in d.c. coquestus.de vsur.& Doctores,maximè Bal.& Pau.Cast.in d.l.ij.& ibi latè Hiero.Cagn.nn.13.de pact.inter emp. Archid. in d.c.pleriq;,14.quæst.3.Goffre.in summa,de pign.in fi.Laur.Rodul.in repet.c. consuluit. in secunda parte,q.lx.& seq.eo.tit.Iac.Arer.Cy.Alb.Sal.Fulg.& Pau.Cast.in l.emptione,C.plus vale. quod agit.Bal.in l.vlt.in fi.C.de cõdi.inser.& in c.j.col.ij.vers.quæro de quibusdã,tit.de feud.dat. in vicẽ leg.com.& cõs.133.quædam mulier,in ij.dubio.li.j.& cons.487.apparet,eo.li.j.& cons.ccv. Iacobus,lib.ij.(& cons.iij.casus talis est,qnidã Petrucius,per totũ.li.ij.)& cons.cxiiij.secundum ea quæ proponuntur,lib.3.& d.cons.ccclix.li.v.& cõs.ccclxj.verba Bart.in iij.dubio,eo.li.v.& consil. 389.quòd dictus cõtractus,eo.li.v.& cons.cccxlvij.ad euidentiã,col.iij.vers.& ad euidentiã præmitto,eo.li.v.Ang.cons.244.multa.in fi.Pet.Anch.d.cons.ix.& cons.cclvij. si prædicta sententia. Imo.cons.x.in casu præmisso tria videntur,in tertio eodémque vltimo dubio. & cons.lv.in casu præmisso,col.ij.vers.nec obstat etiam prædictis.& consi.xcix.in quæstione quæ vertitur col.ij.in quinto dubio.Card.Flor.post Guil.Laud.in clem.j.§.vlt.in xviij.quæstione,de vsur.Raph.Fulgo. cons.cxxxiiij.in quæstione,col.ij.Raph.Co.cons.clxxxiiij. MCCCCLIX. Ioannes promisit,col. vlt.quod repetitur inter consilia Alex.consi.cxix.sine disputatione,lib.4.Rom.sing.ccclxv. quæro an pactum.& cousi.ccccxxiij.pro pleniori,col.ij.vers.vltra dnbitatum.Pau.Cast.cons.lxxiiij.in causa mota per dominam Dorotheam,col.iij.vers.quartò resultat,lib.ij.& cons.cix.visa petitione prædicta,col.j.eo.lib.2.& cons.cccvj.quanquàm longa,col.ij.vers.ad hoc autem vt talis,eo.li.2. & cons.cccxxxij.visa suprà scripta,col.ij.vers.quod autem simulatio,eo.lib.2.Panor.consi.lxxvj. in præsenti.col.j.& ij.lib.j.& cons.lxix.casus in his terminis proponitur,quidã dominus Antonius, lib.2.Christ.Castel.in suo consi.incip.cùm ab exordio, quod impressum est in quibusdam codicibus tracta. maleficiorum Bonifaci. Vitali.in fin.Petr.Ferra.tit.forma libelli in causa venditio.in prin.col.ij.Ioan.Ana.in consi.lviij.visis instrumentis,& ibi Lud.Bol.in additio.& Monto.Mascarellum,inter cons.Lauren.Calca.(cons.xxvij.clementissimi,col.ij.nu.6.& sequ.&) consi.lxxxiij. pro inuestiganda,col.j.& plenius ipsum Calca.cons.seq.viso casu,per totum Ange.Aret.in §.itẽ si.col.xxij.vers.& per ista iura,Instit.de actio.Vital.Cambo.in tract.clausul.char. cxxxiij. vers.restat.Corn.cons.iiij.multùm diffusè,lib.j.& cons.ccxxiiij.quanquàm in hac,eo.lib.j.& consi.ccxlj. cum qno eo.lib.j.& cons cccxlvj.visa copia,eo.li.j.Bal.à Bar.inter cons.illius cons. xxiij. visis dictis contractibus,col.j. & sequ. lib.iij.Barb.consi.lj.scripsit sapientiæ fons,col.ij.& iij.lib.j.& cons. lxxvj.illud in medium,in primo dubio,lib.iij.& cons.viij.illud afferam,per totum,li.iiij.& consi. xxij.clementissimum,col.iij.vers.extat tertia præsumptio,eo.lib.4.Alex.cons.xlvj. circa præsentis,col.j.lib.3.& cons.cix.viso processu,col.vlt.lib.iiij.& consi.cxix.sine disputatione,col.vlt. eo.li. 4.& cons.xxviij.in causa & lite,col.j.vers.nec prædictis,lib.v.& cons.liiij. circa primum dubium, col.j.lib.6.quod quidem cons.idem est cum illo cons.xlvj.lib.iij. nisi quòd initium est diuersum. Cæpo.in dicto tractatu de simul.contractuum:char.antepe.Guid.Pap.d.decis.dxvj.& cons.clxxx. circa processum,col.ij.vers.& his sic præsuppositis.& latissimè in tractatu de contractibus illicit. Fabia.in tracta.de empt.& vendit.in 7.quæst.princip.col.3.vers.sextò quæro Socin.cons.cxxxvj. præstantissime Doctor,col.vlt.lib.j.quod iterum repetitur cons.clv.lib.ij.& eundem Socin.consil. ccxlviij. nunquid ex duobus,li.ij.Ambro.à Vignat.in tractatu vsurarum,quem composuit super c.salubriter,charta 14.vers.sed cùm rarò.extrà de vsur.Iacob.à Sanct.Geor.in l.interpositas, nu.3. & 2.seq.C.de transact.& in l.si quis nec causam,§.res pignori,ff.si cert.pet.Carol.Ruin.cons.xvj. circa primum,col.iiij.nu.9.& seq.vsque ad fi.lib.4.& consi.lxvj.quia dubia,col.4.eo.lib.4.Philip. Dec.cons.clxvij.in causa quæ coram,col.j.& ij.& cons.cccviij.in casu ad nos transmisso,col.ij.vers. secundò datur.& cons.dcxlviij.pro resolutione,propè per totũ.& cons.dcxcij.viso cõsilio Steph. Bertr.consi.lxxxviij.in facto,li.j.& cons.clxix.visis duobns,col.ij.eo.lib.j.& cons.clxxxiiij.vidi casum,eo.lib.j.& cons.xxxij. pretij vilitas,in prin.lib.ij.& cons.ccxix.cùm scriberem,eo.li.ij. & cõs. ccxxxv.pretij vilitas,eo.lib.ij.& cons.seq.viso processu,nu.13.& 14.eo.li.ij.& cons.cclxxxvij. cùm præsupponatur,eo.lib.ij.& cons.lxxxviij.puto quòd animæ,col.j.lib.iij.& consi.cxj. ponitur , per totũ.eo.lib.iij.cons.clxx.si non sine grandi,nu.3.eod. lib.3.& cons.lxxxvj.ponitur,col.ij.lib.iiij. & cons.cix.eodẽ initio,& lib.Ias.cons.xxj.venerabilis,nu.4.lib.j.& cons.cl.videretur,& iterũ consil. seq.lib iiij.& cons.cliiij.præsupponitur eo.li.4.Matth.Afflict deci.Neapo. lxv. in causa Melchioris.& dec.cccxxxix.fuit pronuntiatum.& Tho.Ferra.cautela xvij. magna est qnæst. & Paul.Par. consi.lv.contractus,col.iij.nu.29.& seq.lib.j.& D.Boer.deci.cij.quæ requirantur.(& Maria.Socin.

*Intellectus c. ad nostram, de empt. & vend.*

*Ad præsumptionem contractus vsurarij quæ requiruntur.*

consi.50.viso instrumento,col.j.lib.j.} Apud quos videbis amplissimè vtriusque partis rationes quas ideò bicomisimus,ne rem tam frequenter actam iterum ageremus.

6 *An cum præsumptione tol lit,quòd id pa ctū reuendendi fit ex interual lo appositum.*

¶Sed & in hac re tamen quædā præmittere non potuimus tibi maximè notāda,primum, vtrāque illam opi.procedere,cùm huiusmodi pactum de reuendendo in ipso cōtractu,aut mox post ipsum,appositum est:secus si ex interuallo:nam tunc nihil omnino facit ád præsumptionē fraudis vel simulationis,vt nuncupatim respondit Pan.d.consi.lxix. col.ij. vers. tertiò me mouet interuallum.lib.ij.& non obscurè Pau.Cast.d.cons.cccxxxij.col.ij.lib.ij.dum loquitur de huiusmodi pacto facto eodem die,vel sequēti.& expressim Alex.cons.xxvuj.in causa & lite,col.j. vers. & quamuis nonnulli,lib.v.per multa,quæ illic allegat,& Corn.consi.cxxxuj.viso copioso,col.ij. vers.item ponderandū duxi(lib.j.& d.consi.cxxlj.col.iij.vers. nec videtur quòd pactum , lib.uj.& Steph.Bertr.d.consi.cix.col.vlt.li.iiij.Cæpo.cautel.cxxlj.secundùm postremam computationem, pactum pignoris.& in tractatu simulationis contract.in prima præsumptione,col.vuj.& nouissimè Fran.Ripa in l.nemo potest,col.xuij.nu.73.adde simile,ff.de lega.j.

7 *Pactum legis cōmissoriæ ap positum ex in teruallo , non reprobatur.*

¶Nam & licet aliàs pactum legis commissoriæ reprobetur in pignoribus,l.vlt.C.de pact.pigno.& c.significante,extrà de pigno.id tamen intelligitur,cùm apponitur in ipso contractu,aut incontinenti post:non etiamsi ex interuallo,l.Titius,& ibi Gul.Cu.qui rationem reddit,Bar.Bal.Sal.& Pau.Ca.ff.de pign.act.& l.quamuis,aliàs,Calipodius,& ibi etiam Bar.ff.de solut.Cy.post Petr.in d.l.vlt.& ibi quoque Io.Fab.qui eam vnam in eodē tit.legit,& Bart.qui id dicit perpetuò menti tenendū.& Sal.C.de pact.pig.idem Bar.& Sal.qui eam rationem reddit,in l.j.C.eo.tit.Bal.& Ang. in l.j.eodem quoque tit.ipse Bar.in l.si ex cautione,in fi.C.de non num. pecu. vbi id trahit ad renuntiationem,quæ fit ex interuallo.Bal.in l.cùm fidem,vers.quæro & reuoco,C.eo.tit.vbi & id quoque trahit ad renuntiationem non numeratæ pecuniæ.& in c.j.col.ij.vers.quæro pone quòd pactū,tit.de feudo dat.in vic.leg.cōmis.& ibi quoq; Aluaro.col.4.vers.oppo.ab extrà,vbi id intelligit,cùm id fit diu ex interuallo.Ang.in l.cùm dominā,C.de pign.Raph.Co.conf.179.facta fuit quædam trāsactio,col.j.Collect.& Pan.in d.c.significante,vterq; col.ij.de pign. Alex.latè consil. 178.viso processu,in multis locis,& cons.seq.col.j.lib.vij.Cæpo.cautel.secundùm priorem computationē,cccix.pactū pignoris.Fabia.in tract.empt.& vend.in vij.quæst.prin.col.j.vers.& primò quæro.Guid.Pap.deci.Delphi.vj.pactū legis,& sing.477.vers.quæro mutuasti.Phil.Dec.in l.traditionibus,col.pen.vers.in gl.fi.C.de pact.& Franc.Ripa in d.l.nemo potest,col.xiiij.nu.74.pro ista limitatione,ff.de leg.j.& Stepha. Bertr. consi.cxxxuj.ponitur in facto quòd nobilis,in uj.dubio,lib.j.& cons.ccliiij.vidi processum,col.j.eo.lib.j.& cons.xej.ex propositis,nu.7.lib.iij.

8 *Redit ad pa ctū reuēdēdi.*

¶Sed hic paululum attende Lector,quia quantùm ad pactū de reuendendo,illud quod diximus, non omnes ita simpliciter admittunt.Nam Pau.Ca.cons.cix.visa petitione,col.ij.vers.est etiam, lib.ij.dicit id pactum factum eodem die magis arguere simulationem,quàm si esset factū ex interuallo,tanquam scilicet non omnino effugiat suspicionem,quòd ex interuallo factū fit,sed aliquid ex ea imminuat:quod & ante eum nūcupatim voluit Alb.in d.l.ij.vers.sed quid si emptor, C.de pact.inter empt.& ven.cōpo.Et idem dicit Raph.Co.cui subscripsit alter Rapha. Fulg.inter cons.ipsius Co.cons.184. MCCCLIX. &c.Ioannes, col.vlt.vers. posset ergo vlterius,quod repetitur inter cons.Alex.cōs.cxix.fine disputatione col.ij. vers.posset ergo,li.4.vbi subiungit,q̄ si ita emens cōsueuerit fœnerari,nō videtur sublata præsumptio simulationis ex interuallo vnius mensis aut paulò maiori,cùm vsurarij omnes cautelas excogitent ad circumueniendā iuris præsumptionem,& vt id faciāt,ex interuallo promissiones ipsas faciunt,& in alio instrumēto,vt per Io.And.in d.c.ad nostrā,de empt.& vend.de quo & nos statim dicemus.Quisquis autem fuit qui in ipso volumine Alex.edidit cons.sequens,videlicet cxx.in proposita quæstione,siue is fuit Rapha.Fulg.quod ego suboleo ex eo quod scribitur post fi.illius cōsi.siue Raph.Co.siue alius,in ea est sententia,vt id interuallum magis augeat suspicionē fraudis excogitatæ contra d.c. ad nostrā.

9 *Quid si actio est ab initio, ut id pactum postea fiat.*

¶Et vt hæc postrema opin.non mihi admodum arridet,nisi emptor aut cōtractus ex aliis coniecturis esset aliàs vehementer suspectus,quod illi satis sentiunt,ita illud mihi minimè dubiū videtur,quòd si ab initio & in ipso contractu actum fuisset,vt postea ex interuallo id pactum siue promissio reuendendi fieret:nihil hîc operaretur illud interuallum,ad effugiendā hanc præsumptionem fraudis:imò fraus quædā maior atque collusio inde præsumeretur:vt in simili dicit Inn. in c.grauis,paulò ante fi.extrà de deposi.& Bal.in auth.hoc ius,col.pen. vers. sed pone quod super,C.de sacrosan.eccl.& in d.l.cùm fidem,in fi.C.de non nume.pecu. vbi dicit menti tenēdum. Ad quod facit,quod statim dicemus in seq.vers.rursúmque aliis duobus seq.

10 *Quid si fiat promissio faciendi.*

¶Et idem dicas(quanquàm & idē est cum eo quod diximus)cùm non fit in ipso cōtractu pactū de reuendendo,sed tantùm promissio faciendi id pactum:quia perinde est,quātùm ad id de quo agimus pertinet,ac si pactū ipsum in ipso contractu fuisset factum, vt ex facto respondit Stepha. Bertr.consi.clxxxiiij.vidi casum,in j.dubio,lib.j.& vide quæ diximus in simili suprà tit.præcedēti,§.j.gl.xiiij.in verbo, *ou equipollent à vente*,nu.39.ex iis autem. Quanquàm in contrarium facit, quod ab eodem Bertr.scriptum est cons.cxxxiij.ponitur,in uj.dubio,eodem lib.j.cùm dicit,quòd licet non valeat pactum in pignore appositum,vt si pecunia soluta non fuerit intra aliquod tempus,res empta maneat eodem pretio,per totum tit.C.de pact.pigno.tamen secus,si sit tantùm facta promissio vendendi:quia aliud est vendere,aliud promittere idipsum facere.

¶Sed

*De eadem re.*

11 ¶Sed huic sententiæ facilè non accesserim,& de ea dicã plenius in fi.huius tit.nu.53.dies me deficeret. Et priorem mirum in modũ adiuuat,quod in simili à multis dicitur,nihil referre,an fiat locatio ad longum tẽpus,statim in initio locationis:an ad paruum tempus,cum pacto de renouãdo ad aliud tempus,quod iunctum priori facit longum tempus. Id enim videri factum in fraudẽ.Lapus alleg.xij.disputat hic.Ant.in ca.apostolicæ,extrà de donat.Et facit,quod scribit Card.Flo.in cle.j.§.vlt.in pen.quæst.de reb.eccle.non alien.& Fel.in c.quæ in ecclesiarum , col.xxxiiij.vers.similiter si fiat locatio,extrà de constit.licet in simili contrarium sentiat Bald.in l.voluntas,col.ij.vers.idem puto,C.de fideicom.Sed pro priori sententia vide multa per Alex.cons. lxxviij.visis duobus,per totum illud cons.lib.j.quod iterum repetitur cons.clxv.lib.ij.

*Id pactum non in instrumẽto, sed seorsim appositũ magis suspectum est.*

12 ¶SECVNDVM, quòd huiusmodi pactum non in ipso instrumento principali appositum , sed seorsum ac separatim,magis facit ad illam præsumptionem fraudis:tãquam excogitatum id fuerit,ne fraus ipsa pateat,secundùm Io.And.Imo.& Barb.in d.c.ad nostram, de empt.& vend.Bal.cons.cccxxij.instrumento,colum. vlt.ibi,ex contrariis igitur qualitatibus,li.iij.Raph.Co.& Fulg.d.cons.clxxxiiij.col.vlt. Alexan.d.cons.xlvj.circa præsentis,col.j.vers.concurrit & alia coniectura tradita,lib.iij.quod repetitur vt suprà diximus,d.consi.liiij.circa primũ,lib.vj.nisi quòd diuersum est vtriusque initium.& Soc.d.cons.ccxlviij.nunquid ex duobus,col.j.li.ij. & Ias.cons. cluj. circa primum,col.j.lib.iiij.Caro.Ruin.d.cons.xvj.circa primum,col.iij nu.to.lib.iiij.& Steph. Bertran.cons.clxxxiiij.vidi casum.in j.dubio,lib.j.& quod in simili scribit Corn. cons.xlj. videtur in hac,col.ij.vers.his tamen non obst.lib.iij.Vt tamen interim videas Bal.in l.cùm allegas,col.iij.vers.sed hic dubitatur.C.de vsuris.

*Quod clã & secretò fit,suspectum est.*

13 ¶Nam quodam modo id fit secretò & clanculum,quod in ipso contractu principali non est appositum. Ad quid enim id fit,nisi vt lateat?ideo & ex hoc capite,quod veluti clam fiat,magis præsumitur fraus & dolus,vt satis probatur ex l.hi qui,quæ est pen.C.de rescin.vend.& l.ab Anastasio,in verbo,non occultè,& ibi Bal.in v.not.C.mand.& in l.vxor,ibi,furtiuas.& iterum ibi, nec clanculo,sed publicè.rursumq; ibi,nec coniunctio furtiua.C.de repud.& l.vlt.ibi,absconditã machinationem.C.de litigio.& l.non existimo,ff.de admin.tut.& c.quia propter,ad fi.de elect.& c.consuluit,& ibi gl.in verbo,clam.& Doct.inter cæteros,Phil.Dec.col.iij.vers.vlt.notandum , de offi.deleg.& c.j.& ibi gl.in verbo,occulta,quæ alios tex.allegat,& etiam Inno.in eodem verbo, & alij quoque extra vt eccle.bene.& c.quod latenter,de reg.iur.& voluerunt Doct.vbique.& inter cæteros Iac.Aret.Iac.But.Bal.Sal.Raph.& Corne.in l.ij.C.de repu.hæred.Alber.in l.omnes,§.Lucius,ff.quæ in fraud.cred.Bar.in l.post contractum,col.iij.vers.quartus casus,ff.de don.& in l.pupillus,§.vlt.non semel,ff.de autori.tut.Bald.in l.per diuersas,tum alibi,tum in fi.C.manda. & in c.j.circa medium,& ibi Phil.Dec.col.vlt.extrà de fide instru.Aug.cons.cccxc.charissime, col.ij.Raph.Com.cons.lxviij.in præsenti,col.iij.Petr.Anch.consi.xlviij.qui talia,col.ij. vers.secundò quia talis,vbi multa in id allegat.Rom.cons.liiij.visis,col.ij.vers.tertiò.Cæpo.cons. causarum criminalium xvij.visa commissione,col. pen. vers.item & vltimò , & in tract.simulationis contractuum,in xx.præsumptione.Barb.cons xiiij.clementissimi , col.ij.lib.ij.& cons.liij.præclarè, col.xij.versi.& præmitto,eo.lib.ij.& cons.viij.illud afferam,col.antepe.vers.quæ autem indicia, lib.4.vbi id trahit ad suspicionem vsurarum.& cons.lij.viso celebri,col.v.ante mediũ,eod.lib. 4.Ias.cons.cxlj.visa,col.vij.vers.tertiò principaliter,li.iij.Philip.Dec.consi. ccxxxv.in causa magnifici.col.ij.vers.quarta est præsumptio.Hippo.Mars.in rub.ff.de sica.col.ij.

*Et quod ita factum est,mala fide factũ esse censetur.*

*Nec sexus, nec rusticitas, excusant à clãdestinis actibus.*

14 ¶Et hinc,qui clam aliquid faciunt,censentur habere malã fidem, nec ignorantiam aut errorẽ allegare possunt,l.vlt.ff.de ritu nupt.& c.vlt.§.si quis verò,extrà de cland.despõs.vbi scribitur,hos non expertes esse scientiæ,aut certè affectatores ignorantiæ videri.& c.cùm ex iniũcto,post prin.& ibi Ioan.Ana.in iij.not.& Fel.in prin.de hæret.gl.in l.qui contrà,in verbo, errore,C.de incest.nupt.& in l.j.C.de interd.matr.& ibi quoque Docto.inter quos Bald. in j.lect.ex hoc dicit haberi notab.limitationem legũ,quæ dicunt sexum & rusticitatem excusari.& in ij. lect. dicit id menti esse tenendum contra rusticos.Idẽ Bal.in l.iij.col.ij.C.de sum.Trin.& in l.error,col.iij.in j.quæst.C.de iur.& facti igno.in cap.bonæ,le ij.in verbo,requisitus,paulò ante fi.de postu.Præla. Alb.in l.qui aliter,§.j.post prin.ff.quod vi aut clam,& in l.qui ex aliena,§.vlt.nu.3.ff.de aeq.hæred.Bart.in l.si adulterium,in prin.col.pen.ff.de adulte.Rom.cons.cccccvj.in re præsenti,col.j.Pan.in c.de homine,de celeb.missa.& in c.j.de clande.despons.Pau.Cast.in l.ciuilem,paulò post princ. C.de furt.Cæpol.causarum crimin.cons.xxvj.magnifice.col.iij.vers.item fraudulosa,quod repetitur inter consi.Alex consi.cxxxv.circa primũ,li.j.ipse Alex.in addi.Bart.in l.ne passim,C.de iur.& fac.igno.Firmia.in tract.de Episco.q.lx.vers.item neminem excusat.Fel.in d.c.consuluit,col.pen. de offi.deleg.& in c.quoniã,col.iij.vers.quinta cõclusio,de simonia.& in c.portò,de senten. excom.

*De eadem re ex oratoribus Demonax.*

*De sacris Eleusiniis.*

15 ¶Quibus mirum in modum concinit,quod à Fabio Quintiliano Oratorum,post Ciceronẽ,principe,scribitur lib.Oratoriarum institut.5. quo loco de argumentis differit. Tropon interdum ad coniecturas pertinere:vt si dicam,bona mente factum,ideò palam,mala:ideóque ex insidiis , nocte, in solitudine.Demonax ille Philosophus eximius,qui Hadriani Imp.tẽpore floruit,nunquã adduci potuit,vt ad sacra mysteriáque Eleusinia accederet.Cuius rei vehementer à populo exagitatus & accusatus,tanquam patriæ religionis contemptor,factum in concione excusauit,testatus ea sacra iure ac meritò esse sibi suspecta,quòd in occulto fierẽt: ea autem omnino manifestari

oportere,vt ſi bona eſſent,alios ad ſequendam amplectendámque religionem, ſi mala,ad cauendam inducerent:vt autor Lucianus in vita illius. Vt non abs re Leges xij. tabularum nocturna mulierum ſacrificia prohibuerint:Nocturna mulierum ſacrificia ne ſunto, vt retulit Cicero lib.j. de Legibus.Et in his poſſet videri fundata conſuetudo Burdigal.ča.xcvj. de qua nos loquemur infrà,§.vj.gloſſ.ij.nu.5.ſed hîc quærimus, ad fi.

16 *Iuramētū reddere actum ſuſpectum ſuſpectiorem.*

¶Tertium,quòd iuramentum,quod aliàs plerunque ſolet confirmare contractus, actúſque inualidos,c.cum contingat,extrà de iureiur.& c.quamuis,de pact.li.vj.cum infinitis ſim.tamē appoſitum in huiuſmodi contractibus factis cum hoc pacto reuēdendi,eos magis reddit ſuſpectos de fraude & ſimulatione:vt voluerunt Hoſt.& Ioan.And.in d.c.illo vos,vterque ad fi. extrà de pigno.argu.ſuper hoc,de renunti.& idem Hoſt.& Io.And.in d.c.ad noſtram,vterque poſt prin. de empt.& vend.& Bald.conſ.cclxxv.præmiſſo ſtatuto,col.ij.(verſ.nec prædictis obſtātibus)li.v. vbi dicit hanc ſuſpicionem eſſe violentam,per d.c.ſuper hoc.& Soc.conſ.ccxv.viſa prędicta,col. vlt.verſ.tertius autem,lib.ij.quod repetitū eſt conſ.xxij.lib.iiij.& Ambr. à Vignat. in tractatu de vſur.quem compoſuit ſuper c.ſalubriter,char.8.col.iiij.in v.indicio,& iterum in repe.c.ad noſtrā, de emp.& vend.& Guid.Pap.ſing.dccccxxxviij. quando dicatur, paulò ante fi.Et ante hos omnes gl.à paucis(quod ſciam)annotata in c.ſignificauit,in verbo,interdicit,in fi.extrà de cenſi.quę id dicit generaliter,iuramentum appoſitum in contractibus ſuſpectis,eos redere multò ſuſpectiores,tanquam ſcilicet cautim extortum,confirmandorum eorum gratia.

17 *De eodem.*

*Clauſulæ cautiores, actus ſuſpectiores reddunt. Abundans cautela nocet ſuſpectis.*

*Pretij magnitudo etiā actū ſuſpectum reddit.*

¶Quod confirmari poteſt ex gl.not.in l.ſi quis ſub conditione,quæ eſt 6.in prin.ff.de cōdi.inſt. quæ not.ex eo tex.arg.contra eos,qui ita contrahunt matrimonium,vt iurent neutrum iure cōſanguinitatis, ſi quæ ſit,ſeparaturum matrimonium.præſumuntur enim obid ſciuiſſe conſanguinitatem.Ex eáque not.Doct.vbique huiuſmodi clauſulas cautiores,quæ ſcilicet cautim ponūtur ad contractus ſuſpecti confirmationem, ipſum magis ſuſpectū atq; fraudulētum pręſumi facere. Et inter cæteros Bald. & Albe.in l.pen.C.de euict.quæ ex eo intelligunt id,quod in ea l.dicitur, abundantem cautelā non nocere,nec malam fidem inducere,niſi ſcilicet in quibus aliàs eſt præſumptio fraudis.& idē Bal.in l.teſtamētum,in iij.no.& ibi quoq; Pau.Caſt.in prin.C.de teſt. ipſe Bal.in l.etiā,col.ij.verſ.ot modò dubitatur,C.de exec.rei iu.& in c.quia veriſimile,col.ij.extrà de præſump.vbi eam gl.dicit in id eſſe ſing.Pau.Caſt.in d.l.vj.& conſ.clxxiiij.cōtra,col.ij.in fi. verſ. & etiā hîc præſumptio,lib.j.Pet.Anch.loquens in ſuſpicione vſurarū,conſ.cclvij.ſuprà dicta ſententia,col.ij.verſ.accedit prædictis,Barb.conſ.xvj.præclarè,col.v.lib.j.& conſ.viij.illud afferā ,col. pen.lib.4.& conſ.xvij.clementiſsimum ante,nu.5.eod.lib.4. Corn.in ſubſcriptione conſ. ccxvij. Quir.in fi.lib.ij.Cæpo.in tract.ſimulationis contractuū,6.præſumptione.Soc.conſ.cxliij.diu profectò,col.vlt.ad fi.lib.j.quod repetitur conſ.clxxj.lib.ij.vbi reſpondit etiam ex magnitudine pretij præſumi ſimulationem,tanquam ea cautius videatur fuiſſe appoſita ad diluendam præſumptionem fraudis & ſimulationis:quæ ex vilitate pretij aliâs oritur.idem Soci.d.conſi.ccxv.lib.ij. repetito,vt diximus,conſ.xxij.lib.4.quo loco ſuprà citauimus.& idē rurſus conſi.xc.in cauſa magnifici,col.ij.verſ.ſed ſi iſta,lib.3.& conſ.cxxvj.viſum,ad fi.eo.lib.iij.Iaſ.conſ.clxx.nomine,nu.1.lib.2. Steph.Bertr.conſ.ccx.non ſolum,col.iij.nu.17.lib.j.Philip.Deci.in l.quæ dubitationis,nu. 4.ff. de reg.iur.& conſi.cccxlviij.vis tota,col.iij.verſ.& in primis.

18 *De eodem. Quò plus cautelæ,eò plus fraudis.*

*Bis peccat, qui fraudem facit, & eam tegit.*

¶Et vt dicit Bal.conſ.ccclxxvij.apparet,poſt medium,lib.j.quantò plus eſt cautelæ(vt noſtri non ineptè,vt alibi diximus,loquuntur)in contractibus ſuſpectis,tantò plus fraudis,doli & ſimulanonis ineſſe præſumitur.& idem in c.ij.col.ij.extrà de conſuet.vbi (ait) abundantior eſt cautela, ibi euidentior eſt fraus:per d.gl.& poſt eum Iaſon conſ.clxx.quod prædicti,col.ij.lib.ij. Pro qua ſententia eſt tex.optimus,ſi non oſcitanter expendatur,in l.ita fidei,ff.de iu.fiſci,quæ probat maiorē fraudē ex hoc præſumi,quòd quis ita actū facit,ne fraudem feciſſe videatur.& in l.ſi libertus minorem,ff.de iure patr.vbi grauiùs offendit,qui quid ſimulatè facit in fraudē legis,quàm qui apertè facit contra legem,quam ad hoc expendit Bal.in c.j.§.callidis,col.j.verſ.quęrit gl.nunquid, tit. de prohi.ſeu ali.per Fed.& Card.Alex.c.j.col.j.tit.de ali.feu.Quaſi ſcilicet is bis peccet,& quòd in fraudem facit,& quòd vult videri non factum in fraudem.Et facit etiam,quod per eum tex.dicit Bal.in c.j. §.j.hoc quoque,col.vlt.tit.de ſucceſ.feud.Et illud Terentij in Eunucho,

*Vide ne nimium callidum ſit hoc modò.* Nam illic doctus interptes Donatus agnoſcit callidum non calidum,vt in quibuſdam codicibus ſcribitur.

19 *An per hæc verba,verè & non ſimulatè et ſimilia,præſumatur fraus an non.*

¶Sed hîc aduerte Lector.Nam Bal.hîc,vt propè ſemper ſibi contrarius,conſ.cxiiij.ſecundum ea, lib.iij.nuncupatim loqnens de venditionibus factis cum pacto de reuendendo, tradit eas nō eſſe ſuſpectas ob id,quòd in contractu iuratum ſuit cōtractum ipſum eſſe verum, & non ſimnlatum, Sed & idem in l.emptione,col.j.C.plus vale.quod agit.ſcribit,quòd ex iſtis verbis, Vendidit, & tradidit verè,& non in fraudem vſurarum,inſtrumentum non redditur magis nec minus ſuſpectum:quod & ſenſiſſe videtur in l.j.verſ. & not.arg. C.de colluſi.detegen. Sed ego ei in his non accedo,propter ea quæ diximus.Súntque qui eum in poſterioribus locis citant pro contraria ſententia,vt ſcilicet per hæç verba,Vendidit verè & non in fraudem vſurarum,reddatur contractus ſuſpectior:eámque ſententiam ſequuntur,videlicet Sal.in d.l.emptione,poſt princ.Petr.Anch. d. conſ.cclvij.& Ant.& Imo.in d.c.ad noſtram,& ibi quoque Card.Flor.& Anto.Burg.col.pen.de emp.& vendi.idem Imo.conſi.cxxxvij.viſa inquiſitione,col.ij.verſ.item illud nō videtur.Cepo. in tracta.

in tracta. simular.contractuum,in ix.præsumptione.Bar.in c.illo vos,col.j.extrà de pigno.Anto. Vigna. in tracta.vsur.quem composuit super c.salubriter,col.xxx.vers.qu inimo plus,qui est sub num.100.Barb.cons.lxxvij.illud in medium,col.ij.lib.iij.& Fel.in c.si cautio,col.xxij.vers.de materia, extrà de fide instru.Ias.dum ipsum Bald.in dicto loco allegat,in l.testamentum,C.de testa. & Chasse. cons.xxv.ex multis,col.ij.vers.septimò.

20 ¶QVARTVM,quòd in ea reputatione modicitatis vel vilitatis pretij,quæ debet interuenire in hoc pacto reuendendi,vt præsumatur simulatio,res ita vendita minoris æstimanda est, quàm si simpliciter & sine eo pacto fuisset vẽdita:vt expresśim in huiusmodi pacto voluit Pan.in d.c.ad nostrã,col.ij.& ibi quoque Barb.& Ant.Burg.col.xij.vers.veniamus modò.& idem Pan.in d.c.in aliquibus,in ij.no.de deci.vbi dicit ita se pluries ex facto consuluisse,& esse no.quia in hoc multi errant.& Maria.in c.cùm Ioan.in vij.not.per illũ tex.extrà de fide instr.& in c.vlt.in xxij.in prin. art.quæst.iiij.vers.quartus effectus,de dila.& inter cons.filij eius,Barptol.Soci.cons.xv.visis prædictis,col.vlt.lib.j.vbi dicit nuncupatim,quòd quæ valent centũ sine hoc pacto,septuaginta tantùm valent,si cum eodem pacto emantur.& ipse Barpt.Soci.in l.j.§.si hæres , col.j.in iij. not.per eum tex.& ibi quoq; Ias.col.ij.vers.item adde bene facere.Et Franc.Ripa, col.v.nu. 26.ff.ad S.C. Trebel.& idẽ Soc.cons.ccxlviij.nun quid ex duobus,col.vlt.li.2.& cons.lvij.in causa restitutionis, col.vlt.lib.iiij.& Corn.cons.ccxlj.cum quo præmittendũ est,col.2.vers.& licèt,lib.j.& cons. 244. quãquàm in hac,col.pen.vers.nec aliquo iure probatur,eo.li.j.& consi.346.visa copia,col.vlt.eodẽ quoque li.j.Ias.cons.clj.contra consultationẽ,col.iij.vers.item illud pactũ,li.4.& cons.cliij.præsupponitur in facto,col.v.eo.li.4.Carol.Rnin consi.lxvj.quia dubia,col.iiij.versi.& tantò minus. li.4.Steph.Bertr.cons.clxviij.illud est certũ,nu.3.lib.j.& cons.seq.visis duobus,in fi.eo.li.j. & cõs. 339.non puto,nu.3.eo.li.j.Phil.Dec.cons.clxvij.in causa quæ coram,col.ij.vers. secundò respondetur,& cons.cccviij.in casu ad nos transmisso,col.j.versi.non obstant plura & cons.dxliij.in casu proposito,col.ij.vers.primò,quia retrouenditio.& cons.dcxlviij.pro resolutione,col.j.Matthæ. Afflict.in tracta.Protomixeos,in verbo,licèt enim suprà diximus,col.pen.& Hieron.Cagnol.in repe.d.l.ij.col.iij.vers.per quam diligenter,& iterũ in 36.q.C.de pact.inter empt.& vendi.Anton. Rub.cons.cxlviij.viso instrumento,col.ij.& ante hos omnes Bal. cuius nullus horum meminit, consi clxiiij.marius,in fi.lib.v.& è Theologis Ang.Cla.in sua Summa,in verbo,vsura,le j.num. 66.& Ioan.Gerson in tract.de contractibus,parte j.cons.viij.nam sicut(ait)tantò pluris valet res, quantò ius & dominium pinguius vberiúsque transfertur,ita è diuerso eò minoris valet quò tenuius infirmiúsque transfertur.In ídque citat illud Leuiti.xxv.quantò minus tẽpus numeraueris,tantò minus emptori constabit.Et rursus in ij.parte,propositione xix.& alibi sępe in eo.tract.

*Res cum hoc pacto uẽdita, minoris est æstimanda.*

*Quantò minoris ualet ob id pactum.*

21 ¶Et id quidem credo esse verisśimum,etiamsi Guid.Pap.reclamat decis.Delph.dxvj.an per confessionem,dicens contractum ob id censeri illicitum,quòd propter gratiam redemptiuam res minoris emitur.In quo admodum errauit.Nam & aliâs res minoris valet , quòd sub aliqua conditione auocari posśit.l.j.§.si hæres percepto,ff.ad Treb.& l.idem Labeo,§.vlt.& l.seq.ff.fami.ercis. & l.si seruus,in prin.iuncta gl.in verbo,inuenerit,ff.de condi. furti. & voluerunt Recentiores in l.non quocunque,in prin.ff.de lega.j.Et semper aliàs quoduis pactum vel onus in venditione appositum,est veluti quædam pars pretij,ob ídque res viliùs venditur,vt probat tex.in l.fundi partem,ibi,ideò viliùs fundũ vendidisti,& ibi gl.in d.verbo,vendidisti,quæ id dicit in dubio præsumi.Bal.& Sal.qui idem dicit,ff.de contrah.empt.& l.si sterilis,§.si tibi,ff.de act.in.empt.& l.iurisgentium,§.quinimo,ff.de pactis,& l.eum.§.vlt.ff.de iu diem addit. & in c.cùm Ioannes, vbi ex eo Imol. Pan.& Felin.id expresśè not.rem minoris valere ob pactum siue onus appositum.

*Res semper minoris ualet ob conditionẽ & onus appositum.*

22 ¶Sed & est tex.omnium optimus in l.si venditor,§.si quid emptor , in fi.ff.de ser.expor. vbi ita scribitur,quoniam hoc ipso minoris homo videatur væniisse.Ex quo Bal.not. rem vẽditam cum aliquo pacto minoris valere,quàm liberè venditam. Et allegat pro simili l. hæreditatis venditæ, ff.de hære.vel actio.vend.sed credo eum voluisse allegare l.hæreditatẽ Cornelij,quæ est pen.eiusdem tit.quam & gl.in d.§.si quid emptor,citat.Et idem quoque per illũ tex.voluit ipse Bal.cõsi. 31.statuti ciuitatis Astensis,post mediũ,lib.j.& cons.cxix.dicunt,col.j.eo. lib.j. & cons.182. locata fuit,col.ij.in fi.eo.lib.j.& cons.cccxv.ponitur,col.j.lib.iij.Et aliàs sæpe idem Bal.idem ipsum tradit,scilicet pacta atque onera apposita in venditione partem facere pretij , rémq; ipsam minuere: vt in repe.l.ij.col.xxv.vers.si verò quæuis,ff.de iureiur.& in l.solam,col.pen.vers.item interrogatur testis de causa materiali,C.de testib.& cons.cccxxxvij.in primis videndum est,col.ij.lib.j. & cons. ccccIxxxvj.quidam dominus Brasianus,col ij.vers.in contrarium,eo.lib.j. & d. cons. clxiiij. in fi.lib.v.Et idem quoque dicit Pet.Anch.cons.vij.in quæstione,col.j.& cons.cccxxx. visis diligenter,col.j.Pan.cons.lxvj.dno ad claram decisionem,col.ij.vers.secundò probatur,lib.j.vbi etiã dicit,rem ob id minoris vendi.Alciat.in l.in bonæ fidei,in prima gl. C.de pact. & Zasius de hoc quoque pacto loquens,cons.xij.nu.36.lib.j.& Docto.vbique.Nec gl.in c.conquestus,de vsur.quã Guid.Pap.citat pro sua sententia,contrarium voluit,vt omnibus videre in promptu est.

*De eadem re.*

23 ¶Quid quòd Alber.in d.l.fundi partem,ff.de cõtrah.emp.preces quoq;,quæ interdũ adhibentur in venditionibus,imputat in partem pretij,per tex.in c.sunt nonnulli,j.q.j. húcque refert , quod vulgò dici solet,nullam rem cariorẽ esse,quàm quæ prece empta est.Id quod sumptũ est ex Annea illo Seneca,circa initia lib.ij.de Beneficiis:Gratisśima sunt(ait)beneficia parata , facilè occur-

*Preces quoq; partem pretij esse.*

rentia,vbi nulla mora fuit,nisi in accipientis verecundia.Optimum est antecedere desideriũ cuiusque,proximũ sequi:illud melius,occupare,ante quàm rogemur.Quia cùm homini probo adrogandum os concurrat,& suffundatur rubore,qui hoc tormẽtum remiserit, multiplicat munus suum.Non tulit gratis,qui cùm rogasset accepit. Quandoquidẽ vt maioribus nostris grauissimis viris visum est,nulla res carius constat,quàm quæ precibus empta est.Quam etiã vltimã sententiam citat gl.in c.quẽ pœnitet,in verbo,laborare,de pœn.dist.xj.ex cuius etiã autoritate gl. in c. & si quæstiones,in verbo,non petẽte,extrà de simo.dicit nõ gratis dari munus, quod petẽti datur:quod & teassumit Fran.Cur.senior,cons.lxj.super eo.col.vlt.Quibus consentaneum est illud Apuleij lib.ij.Floridorum:Neque enim aut leui mercede emit,qui precatur:aut paruum pretium accipit,qui rogatur:adeò vt omnia vtẽsilia emere potius velis,quàm rogare.Quæ omnia quoque orta sunt ab illo veteri prouerbio Tul.in Verrem actione vj.Malo emere,quàm rogare.

*Non ob id æstimationis diminutionẽ tolli,quòd tẽpus redimendi sit transactum.*

24 ¶Sed vt redeamus,quod diximus rem minoris æstimari vendique ob huiusmodi pactum reuenditionis,obtinet etiam si tempus in id præstitutum sit transactum: ideóq; sit nunc emptor ab eo onere reuendendi liberatus.Nam nihilò seciùs censebitur res fuisse minoris pretij,cum venderetur,per l.habitationum,quæ est pen.in prin.iuncta gl.j.ff.de peri.& com.rei vend.Et expressim in casu nostro voluit Phil.Dec.d.cons.cccviij.col.j.vbi suprà,& Hiero.Cagnol.in d.l.ij.de pact.inter empt.vbi suprà,& Pantal.in repetit.l.ij.char.26.in xij.limit.C.de rescind.vẽdi.Et voluit in simili Ro.in l.si quis cùm aliter,col.iiij.vers.sextò locum non habet,ff.de verb. obli. Nam & aliàs valor & æstimatio rei venditæ censetur ex tempore venditionis,quicquid posteà contingat,l.si voluntate,in fi.C.de rescin.vend.Et id credo verissimum, licèt in casu nostri pacti aliud voluerit Ant. Burg.nullo iure aut ratione iusta subnixus,in d.c.ad nostram,col.xiij.vers.ob quod dicit.

*Pactum reuendendi, nõ tollit l.ij.C.de rescin.uendi.*

25 ¶Quæ omnia admodum sunt notanda ad casum d.l.ij.C.de rescin.vend.& c.cùm dilecti,extrà de empt.& vend.vt etiã dicit Pan.in d.c.cùm Ioannes.Nam licèt huiusmodi pactũ de reuendẽdo non faciat cessare remediũ dictorũ iuriũ,vt post Odof.& Nico.Mat.voluit Bal.in d.l.ij.col.7.in 8. q.& ibi quoq; Sal.col.iiij.in ix.q.& Pau.Cast.col.ij.in quarta limit.& Pantal.in rep.col.xiiij.vers. decimoquartò extende.Imol.in c.cùm contingat,col.lviij.vers.tertio casu,quando dubitatur, extrà de iureiu.Barb.qui dicit sing.in c.ad nostrã,in fi.extrà de empt. & vendit.& Anto.Burg.in c. cùm causa,col.vij.vers.septimò extendo,extrà eo.tit.& Hieron.Cagnol.in repe.d.l.ij.col.v.vers. exclusus tamen,C. de pact.inter empt.& vend. Tamen ad reputationem æstimationémque veri ac iusti pretij,in casu d.l.ij.id considerandum est,quòd tale pactum minuit valorem rei:vt ad hoc propositum expressè declarat Pan.in d.c.ad nostrã,col.ij.in secundo casu,de emp.& vend.& Ro. in d.l.si quis cùm aliter,vbi suprà.& Soci.in d.l.j.§.si hæres,ff.ad Senatusc.Treb.& d.cons.ccxlviij. nunquid ex duobus,lib.ij.& d.cons.lvij.in causa restitutionis,li.4.& Philip. Dec.d.consi. cccviij. in casu ad nos transmisso:vbi ex hoc dicunt,quòd quis probando simpliciter pretium rei venditæ,non debet obtinere in remedio d.l.ij.quando fuit appositum pactum de reuendendo:sed debet probare pretium rei venditæ cum hoc pacto.quod multùm est notandum.

*Tamen ad reputationẽ pretij considerandum est.*

26 ¶Sed illud tamen hîc te monitum volui,ea quæ diximus,procedere in pacto reuendendi libero ipsi venditori:id est,quod in facultate est ipsius,vt possit etiam statim redimere,cùm voluerit: secus si non possit,nisi post aliquod tempus:tunc enim ob id pactum non censetur res minoris valere:vt nouiter voluit Ant.Burg.in d.c.ad nostram,col.xiij.vers.& quod multi in hoc errant, extrà de emp.& vend.idque probat ex c.illo vos,de pign.ibi enim fuit res vendita xxiij. libris cum pacto reuẽdẽdi 26.libris,& sic modico pluris pretio:& tamẽ iudicatur ille cõtractus fœneratitius, ob illũ paruũ excessum:sæpe quia ea facultas resoluẽdi non erat in optione & potestate venditoris;sed emptoris,vt ibi patet.Cõstat autẽ,vt ille dicit,quòd in ea prima vẽditione res tãti valebat, quanti vẽdita est,ac si aliàs fuisset vẽdita sine eo onere,posteaquàm ob tam modicũ excessum in reuenditione cõtractus præsumatur vsurarius.Hæc ille,qui id dicit sing.à nemine ante se scriptũ.

*Quomodo superiora intelliguntur.*

*Fraudis suspicio ex hoc pacto,an habeat locũ in datione in solutum, ut in uẽditione.*

27 ¶QVINTVM illud est,quòd illa vsuræ & fraudis suspicio,quæ oritur ex huiusmodi pacto,cum aliàs non adeò facilè operatur in datione in solutum,vt in simplici venditione, propter originalẽ causam necessariã, & quia non interuenit in ipso actu numeratio pecuniæ,quæ veluti allicit , & inescat homines,ex sententia Raph.Fulg.cons.cxxxiiij.in quæstione versa.col.ij.vers.sed & illud. Quam nuncupatim sequitur Phil.Dec.cons.xviij.cuius superscriptio incipit,ad statutum in venditione,col.ij. vers.nec obst.quòd datio.& rursum col.iij.vers.secundò non obstat.& iterum cons. clxvij.in causa quæ cotam reuerendo,col.ij.vers.tertiò respõdetur.& cons.ccix.in casu proposito, col.j.& d.cons.j08.col.ij.vers.secundò quia hîc agitur.& Ias.cons.cl.videtetur,col.ij.vers.secundò & fortius,lib.iiij.& cons.seq.contra consultationem,col.iij.vers.pro eadem parte. & Hiero. Cagn. in repet.d.l.ij.col.iij.vers.secundò limita.& Pau.Paris.cons.lxxvj.omnis,col.iij.nu.33.lib.iij.

*De eodem.*

28 ¶Licèt contrariũ senserint,sed obiter & veluti per transennam,aliúdque agentes,Ang.cons.243. multi consortes,in fi.& Imol.col.xcviij.in quæstione quæ vertitur,col.vlt.vers.prætereà dicta adiudicatio.& expressius cons.seq.cuius est idem initium,col.ij.vers.quintũ dubiũ.nam vtrobiq; loquitur de datione in solutũ,& in ea concludit,vt in venditione,præsumi contractum vsurarium, secundùm d.cap.ad nostram,de empt.& vend.atque etiam Pau.Cast.cons.cccvj.quanquàm, col. 2.vers.posito autem.lib.ij.dum disputat vtrùm datio in solutum facta cum pacto reuenditionis, censeatur vsuraria:nec distinguit inter eam, & aliam venditionem. & Barbat. cons.lj. scripsit sapientiæ

pientiæ fons,lib.j.& subobscurè Corn.consi.cxxxiij.viso copioso,per totum,lib.iij.id quoque disputans, quod suprà diximus,nec aliter distinguens inter venditionem,& dationem in solutum.

29 ¶Sed pro priori sententia facit , quòd aliàs ex necessaria venditione non adeò facilè præsumitur fraus aut simulatio,quàm ex merè voluntaria,spōtanea,vltronea:vt videre licet apud Ang.in l.si quis posthac,col.ij.vers.sed limito vnomodo,C.de bon.proscrip.vbi ponit quædam exempla. & Philip.Dec.consi.ccxxxv.in causa magnifici domini,col.ij.vers.item quantitas alienationis.Nam etiam prohibita simpliciter alienatione , non censetur prohibita necessaria.l.alienationes,ff.famil. ercis.& l.Diuus,ff.de peri.hære.Bal.cons.xl.maritus ex delicto,circa medium.lib.j.& diximus plenius suprà tit.præced.§.j gl.xiiij.in verbo,*ou equipollent à vente*,num.11.& generale est.

*De eodem.*

30 ¶Sextvm,quòd contractus venditionis,factus cum hoc pacto reuenditionis,magis præsumitur pignoratitius,& in fraudē vsurarū factus,si id factū ita factū sit,vt nō liceat nisi post certū aliquod tempus redimere,quàm si simpliciter ita conceptum sit,vt liceat intra aliquod tempus id facere,non expectato scilicet alio tempore.Nam hîc est in mera facultate venditoris,quandocunque voluerit intra tempus præstitutum,etiam crastino die redimere:illic verò non nisi post aliquod tempus, vt scilicet interim emptor lucretur fructus. Nam in hoc casu expressim loquitur d.c.ad nostram,vt patet ex verbis,à septennio ad nouennium,ibi positis. Quin etiam sunt , qui tenent huiusmodi pactum ita compositum,omnino facere contractum illicitum & vsurariū, etiā si nihil aliud sit,quod vitiet,vt latiùs dicemus infrà co.tit.§.j.glo.ij.in verbo,*à tel temps*,num.67. sed vonm & tribus seq.vbi videbis an id verum sit.

*Pactū vt liceat post aliquod tempus redimere , magis suspectum.*

31 ¶Septimvm,quòd etiam huiusmodi contractus factus cum hoc pacto faciliùs præsumitur vsurarius,si ex lege reuenditionis maius pretium,aut etiam minus sit restituendum, quàm fuerit ab emptore datum:vt de primo,scilicet maiori pretio satis probatur in cap.illo vos.& ibi Imo.extrà de pign.vbi tamen patet id non sufficere.De quo & tu vide Card.Flor.Imo.Panor.in iiij.casu,& alios in d.c.ad nostram,de empt.& vend.Gul.à monte Laud.in cle.ex grandi.& ibi quoq; Card. Flor.in §.cæterùm,in ij.quæst.eo.tit.Cy.in l.in emptione,in fi.C.plus vale.quod agit.Bald.consi. ccclxxxix.quòd dictus contractus,in prin.& versi.tertiò probatur,lib.iiij.& consi.cccxj. in quæstione Galuagini,col.j.vers.quintò,lib.v.& cons.ccclix.hunc passum,circa medium,eod.lib. v. & Cæpol.in tract.de simula.contract.in 4.præsumptio.& Ang.Cla.in sua summa,in verbo,vsura,le j.nu.66.& Ambro.à Vigna.in tract.vsura.char.14.vers.alius est casus.& Guid.Pap.in tracta.illicitorum contractuum,col.vj.vers.item ex eo quòd aliquid.& Steph.Bertr.consil.clxx. si non fine, col.vlt.lib.iij.& Ant.Burg.in c.ad nostram,col.xij.vers.tertia conclusio,extrà de empt.& vend.

*Id pactum magis suspectum, si maius, aut minus pretiū sit restituendum.*

32 ¶De minore pretio,quod magis mirum videri potest,voluit is,qui vbique est,qui nihil nō dixit, non tractauit,non disseruit.Iam intelligis Bald.esse,qui rerum copia non singulos tantùm dixerim,sed vniuersos penè ausim dicere,superauit.Bal.igitur id voluit cons.cxiiij.secundùm ea quæ proponuntur,lib.iij.vbi id videtur assignare ei rationi,quòd hæc res inusitata sit:sicuti si esset cōuentum,vt fructus medij temporis computarentur in pretio reuenditionis faciendæ : nam & id quoque dicit;tanquam scilicet huiusmodi pacta inusitata faciant fraudem præsumi, etiam si cedant incommodo eius,in quem est fraudis suspicio,ob id tātùm quòd inusitata sunt & insolita. Ita enim multi intelligunt gl.quam suprà ad aliud propositū citauimus,in l.vj.in prin.de condit. insti.& inter cæteros Doct.ibi, præsertim Bal.& Ang.& ipse quoque Ang.in l.pe.C. de euict. & idem Bal.in c.tertio loco,col.vlt.extrà de prob.vbi eam dicit no.dignam cum aliis concor. adductis à Fel.in c.ij.col.vij.vers.& ita procedunt,extrà de rescrip.& Franc.Cur.senior cons. lv.super duobus,col.v.vers.& istud etiam.& iterum cons.lxvj.super præmissa, col.18. nu.156. rursúmque cons. lxxiiij.super memorata,col.antepe.vers.decimò redditur,& Soc.cons.cxxvij.quoniam, col. v.vers.in primis,lib.iij.& Ias.in l.testamentum,C.de testa.

*De eodem.*

*Pacta insolita & inusitata, suspecta.*

33 ¶Ego verò,præter eam inusitationē,si ita fari nobis permittimus,& insolentiam,id quoque attribui posse arbitror nimiæ cautelæ,quæ & fraudem præsumi facit,vt suprà diximus num.17.quod confirmari,& seq.ex eadem illa gl.in d.l.vj.Neq; enim præsumitur quis ea sibi velle auferre,quæ solent & possunt emptores sibi asserere & vendicare iure proprio , nisi vt fraudem maiorem ea liberalitatis specie regant: quod nihil aliud est , quàm quod dicimus Gallico prouerbio, *Reculer pour mieux saillir*.Neque enim quis præsumitur temere & sine causa velle iactare suum, l.cùm de indebito,ff.de prob.& c.super eo,de reoon.cum si. Et hanc propriè captiosam liberalitatem appellauerim,interpretationi prudentum odiosissimam,l.cùm Aquiliana,ff.de transact. Et huc pertinet,quod de magnitudine pretij diximus suprà d.nu.17.& quod tradit Bal.in l.eam quam,col. x.vers.sed subiungitur,C.de fideic.ex immodica liberalitate præsumi fraudem. & sequitur Iason consi.xxvj.in fauorem,col.ij.lib.iij.

*Captiosa liberalitas.*

34 ¶Octavvm, quod per huiusmodi pactum factum à rustico,aut muliere non adeò præsumendum est contractum esse vsurarium,quàm si ab alio esset factū:vt expressim voluit Bal.in l.cùm allegas,per glo.ibi post prin.in illis verbis,& maximè ius ignorātibus.& ibi quoque Raph. Fulg. & Petr.Suz.C.de vsur.& Firmia.in suo vberrimo indice,in verbo,pactum de reuendendo,versi. 3.& iterum in verbo,rusticitas,vers.v.Cepol.qui id admodum commendat in tract. de simulat. cōtract.in vj.casu prin.col.vj.Ias.qui id dicit valde no.in l.si quis id quod,col.vij.in v. no.ibi,similiter,rusticus,ff.de iuris.om.iud.& in l.iuris ignorātia,col.j.vers.alibi etiā rusticus,C. qui admit. &

*Id pactū à rustico, vel muliere appositū minus suspectum.*

Gerar. à Pet. sing. xviij. not. diligenter, col. iij. versi. limito tamen. & Tho. Ferra. qui id dicit singul. cautel. xvij. magna est quæstio, col. vlt. Et optimè facit quod dictum est ab H. antiquo glossatore in interpretatione d. l. cùm allegas, C. de vsuri. vti eum refert Accur. ibi, in verbo, vltra, in princ.

*De eodem.*

35 ¶Idque satis rationi consonum est: nam in rustico & muliere nõ adeò facilè fraus, aut dolus præsumitur, vt in aliis, sed simplex meráque simplicitas, vt scribit Bal. in rub. C. de rerũ permu. vers. item quare donatio. Et de rustico probatur in l. vlt. C. de testa. cum multis sim. adductis à gl. ibi. & de muliere, per no. à gl. & Doct. in l. vbi, ff. de eden. Bal. in l. precibus, col. v. vers. quid ergo si petit, C. de impub. & aliis substit. cum multis aliis concord. à me congestis in Legib. connubialib. in ix. lege. vers. propterea nescio. Idem quoq; de milite dicere potes, per l. quòd adhibitus, C. de his qui sibi ascrib. cum simul. Nam & de milite, vti & de rustico, & muliere, & minore loquitur Alber. in d. l. vbi, de eden. Illud autem receptissimum est, personam contrahentis inspiciendam esse ad inducendam præsumptionem fraudis & simulationis in contractibus, aut contrà, etiam omnium iudicio, qui dicunt quòd si persona sit solita fœnerari, id magnum calculum addit ad præsumendum contractũ vsurariũ: vt diximus suprà post prin. nu. 5. neque id. & dicemus etiã inferius in fi. huius tit. nu. 132. & id potissimũ. Super eo tamen, quod de muliere diximus. vide Barb. cons. 8. illud affectã, col. v. vers. modò in proposito, lib. iiij. vbi videtur pungere in contrariũ. Cuius opi. fulcire potes ex multis, quæ in illa ix. lege cõnubiali diximus de auaritia, fraude & calliditate mulierũ.

*Idẽ de milite.*

*Rursus de muliere.*

*Probationes leuiores hic admittuntur.*

36 ¶N O N V M, quòd ad probandum huiusmodi contractus vsurarios admittuntur & sufficiũt probationes, quæ in aliis causis minus essent sufficientes, propter excogitatas fraudes & calliditates, quæ in tractatibus fœneratoriis fieri solent, vt no. Io. And. in c. ex literis, extrà de iureiu. & in c. ij. eo. tit. lib. vj. Pau. Eleaza. in sua disputatione incip. contra instrumentũ debiti opponitur. & Petr. Anch. in c. ad nostram, extrà de emp. & vend. vbi eos allegat, & sequitur Alex. cons. xlvj. circa præsentis, col. j. vers. concurrit etiam probatio, lib. iij. Io. Plat. in l. vlt. C. de vsu. fisca. Rodulph. in tract. vsur. q. lxxxviij. Phil. Fran. in c. j. §. qui verò, de vsur. lib. vj. Francisc. Ripa lib. ij. Respon. ca. ij. nu. 7.

*Et generaliter in his quæ clã, callidè & simulatè fiũt.*

37 ¶Et id generale est, vt ad eorum probationẽ, quæ clam, callidè, fraudulenter, simulatè fiunt, sufficiant indicia, coniecturæ, & præsumptiones, l. non omnes, §. à Barbaris, ff. de re milita. & l. dolũ, C. de dolo malo. & d. c. illo vos, & ibi Inno. & Ioan. And. de pigno. & d. cap. ad nostram, de emptio. & vendit. qui quidem postremi tex. loquuntur de vsuris, vti etiã c. cùm in diœcesi, extrà de vsur. & cap. ij. de renun. lib. vj. Host. loquens etiam in vsuris, in summa tit. de vsur. §. qualiter cõtractus, & iterum §. seq. col. j. vers. sufficiunt etiam Bar. Ang. Raph. Co. Fulg. & Iason qui multa collegit, in l. si quis ex argentariis. §. Prætor ait, ff. de eden. Pet. Anch. etiam loquens in vsuris, consi. ix. plurimæ, ad fi. & Card. Flor. & ipse loquens de vsuris, cons. xciiij. hæc est quædam, col. vlt. versi. quartò ad idem. Imo. cons. 138. in quæstione, col. j. Pan. Cast. cons. cix. visa petitione, in prin. & rursum col. 2. in prin. lib. 2. vbi etiam dicit in hoc sufficere leues coniecturas. quod admodum notandum est, si verũ sit, Alex. cons. lxiiij. viso themate, col. ij. li. j. & cons. xxiiij. animaduersis, col. ij. vers. ad quod ostendendũ, & iterũ col. v. vers. vltima præsumptio, lib. 2. vbi alios allegat, & latius cons. lxix. visa facti narratione, in prin. eo. lib. 2. & cons. cexij. visis & discussis, in fi. eo. li. 2. & cons. cxv. viso themate, col. iij. vers. accedit quia sumus, lib. 4. & cons. liiij. circa primũ. col. j. versi. nam ad probandũ, lib. vj. vbi expressè loquitur de huiusmodi venditionibus factis cum hoc pacto reuendendi, & cons. cxliij. viso titulo, ad fi. eo. lib. vj. & cons. cxcvij. in causa vertente, col. vlt. vers. accedit illud li. 7. Soci. cons. xvj. in causa, lib. iij. Cæpolla in tractatu de simulat. contractuum, in vlt. præsumpt. & Steph. Bertr. consi. cxxxvij. viso processu, col. ij. lib. j. & Ias. in l. de pupillo. §. si quis ipsi Prætori, col. vij. vers. in viij. quæstio. ff. de ope. noui nuntia. & cons. cxlj. visa longa, col. ij. vers. prædicta fortius, lib. iiij. & Phil. Dec. cons. ccccxliij. in casu proposito, col. iij. nu. 14. & cons. dlxxxvij. coram magnificis, col. ij. vers. & pro fundamento. & Docto. in locis propè infinitis.

*An in id sufficiant leues cõiecturæ.*

*Et in his probationes imperfectæ coniunguntur.*

38 ¶Nam & in his, (scilicet in clandestinis ac fraudulentis actibus) probationes imperfectæ coniunguntur, quæ aliàs non coniungerẽtur. Ant. in c. veniẽs, le j. ad fi. de testib. Alex. d. consi. 24. col. vlt. li. ij. Phil. Dec. in c. cum causam, col. 3. vers. & ista conclusio, extrà de proba. Pau. Par. cons. lv. cõtractus, col. v. nu. 33. li. j. & admittũtur testes singulares, vti in aliis, in quibus sufficiunt coniecturæ & indicia. Pau. Par. consi. lvij. & si exhibendum, col. pen. nu. 49. lib. j. vbi in id allegat cons. Alex.

*Et admittũtur testes singulares.*

*Fiducia est pactũ reuẽdẽdi, siue fiduciaria mãcipatio, uel venditio.*

39 ¶E T cum his finem huic præfationi faciam, modò illud primùm Lectores monuerim, Budæum nostrum, virũ per omnia consummatissimũ, & qui antiquitatẽ cum nouitate miris ac mirãdis modis vbiq; contulit atq; coniunxit, scripsisse in annotationib. ff. contractũ sub hac redimendi reuẽdendíq; lege factũ, eum omnino esse, quẽ veteres fiduciã siue fiduciariã mancipationem, aut venditionem vocabant, idcirco quòd restituendi fides interponeretur. idq; probat & Ciceronis in plerisq; locis, & Boëthij in Topicis, & aliorũ autoritate. Ex quibus duo inter cætera in hãc rem videntur esse apertissima. Nam Liuius li. 2. Belli Macedonici, Optimũ (inquit) ratus Nabidi eam (de Argis autẽ loquitur) Lacedæmoniorũ tyranno velut fiduciariã dare, vt victori sibi restitueret, si quid aduersi accidisset, ipse haberet. Et Boethius in 4. Topicorũ cõment. Fiduciã (ait) accepisse dicitur, cuicunq; aliqua res ea lege mancipatur, vt mãcipanti aliquando remancipet, veluti si quis tempus dubiũ timens, amico potentiori fundũ mancipet, vt cùm tẽpus illud suspectũ præterierit, reddat. Hæc mancipatio fiduciaria nominatur, idcirco quòd restituendi fides interponatur. Hæc ille.

40 ¶Cicero autem, præter loca à Budæo citata, huius fiduciæ meminit lib. 3. Officiorũ, in duobus locis, vbi

cis, vbi inter bonæ fidei contractus & eam nominauit: quibus locis, ni fallor, fiduciã pro deposito accepisse videtur. Nam & pro Roscio, Si qua (inquit) sunt priuata iudicia summæ æstimationis, & penè dicam capitis, tria hæc sunt, Fiduciæ, tutelæ, societatis. Et pro Aulo Cecinna, His tribus & mandatũ adiunxit, dixítque hæc quatuor iudicia esse famosa, quod & leges nostræ loquentes de deposito, id est, fiducia, & cæteris illis tribus, tradunt, in l.j.§.qui pro socio, ff.de his qui not. infa. vbi & illud traditur, depositum, tutelã, mandatũ, & societatẽ, famosa esse iudicia, id est, quæ infamiã condemnatis irrogãt, vt iam non admodũ dubitandũ sit, quin illa Tullij fiducia sit nostrorũ Iuriscõsultorum depositũ. Nam & videmus titulos depositi, mãdati, pro socio, tanquã copulatos, & quadam cognatione coniunctos, sese continenter sequi, tam in ff. quàm in C. Nec dubito, quin & tutela iis fuisset adiuncta, nisi tractatũ priuatum ac peculiarem multorum titulorum habuisset.

*De eodem. Fiducia depositum.*

41 ¶ Sed & fiduciæ quoque meminit Paulus Iurisconsultus (si is est, quod mihi semper dubium fuit) lib. iij. Sententiarũ, tit. ix qui est, de vsufructu, §. seruis do. cùm dicit: Sed ancillarum appellatione tam virgines, quàm pueri, continẽtur, iis scilicet exceptis, quæ fiduciæ datæ sunt. Quo in loco interpres fiduciam pro pignore interpretatur. Nam & idẽ apertissimè libro eiusdem operis ij. tit. 12. qui est, de deposito, in multis locis fiduciã pro pignore accepit, & fiduciariũ seruũ pro oppignorato. Et tit. seq. qui est de lege cõmissoria, fiduciariã rem pro data pignori. Quanquã ipse Paulus alibi videlicet lib. v. eiusdẽ quoq; operis tit. j. in priu. pignus & fiduciã tanquã diuersa posuisse videatur, cùm dicit: Homo liber nullo pretio æstimatur, id est, nec pignori ab his, aut fiduciæ dari potest. At pro pignore accepisse videtur Tullius in oratione pro L. Flacco: quẽ & Budæus citauit: Pecuniam adolescẽtulo grandi fœnore, fiducia tamen accepta occupauisti: hanc fiduciã cõmissam tibi tenes hodie, ac possides: cum tu testẽ spe recuperandi fundi paterni venire ad testimoniũ dicendum coegisti. Denique alio omnino significatu dicitur fiduciã contrahere, in l. ij. §. sed neq; auus, ff. ad S.C. Tertul. & in §. vlt. Insti. de legit. agn. succes. Porrò fiduciariæ hæreditatis fit mẽtio in l. certi cõdictio, §. j. ff. si cert. pet. & in l. Seius, ff. ad S.C. Trebel. vbi & fiduciarij quoq; hęredis mẽtio fit in duobus locis. Et fiduciariæ tutelæ: atq; fiduciarij tutoris, in §. j. Insti. de fidu. tut. Fiduciarij patris apud Caium lib. Institutionũ j. tit. quibus modis filij exeũt de potestate patris, §. emancipatio. De quibus etiã nonnulla tradit Alcia. lib. παρέργων iij. cap. xxvj. eodémq; vlt. { Et post priores nostras huius operis editiones Io. Corrasius Miscella. lib. vj. ca. ix. Porrò Cicero ipse li. 7. Epist. familiarium, epist. 12. hanc dicit formulam fiduciæ fuisse, Inter bonos bene agier oportet. }

*De eodem. Fiducia pro pignore.*

*Fiduciam contrahere. Fiduciaria hæreditas. Fiduciarius hæres. Fiduciaria tutela. Fiduciarius pater.*

## §. PRIMVS.

QVAND AVCVN acquiert par contract de vente aucune chose immeuble, peut par iceluy mesme contract [a], ou par vn autre apart iceluy iour ou lendemain donner grace de retraict au vendeur, iusques à tel temps [b], & pour tel pris, que accordé est entre eux [c]. Et quand ladicte grace est donnée apart dudict principal contract, celuy iour [d], ou lendemain, la chose est veuë estre faicte in limine contractus [e], tellement que ledict vendeur, à qui ladicte grace est ainsi donnée, ou ses heritiers [f], sont & seront preferez [g] és lignagiers, qui vouldront auoir la chose par retraict lignagier pendant ladicte grace.



*VM QVIS emit rem quampiam immobilem, poterit per eum ipsum contractum [a] emptionis, aliúmve seorsum, eodem die, aut postridie ius venditori facere rem ipsam redimendi intra tantum tempus [b], & pro tanto pretio, quantum inter eos conuentum fuerit [c]: censetúrque huiusmodi facultas, etiam seorsum à principali contractu concessa, sed eodem tamen die [d] vel postridie, facta esse in limine contractus [e]. Proindéque venditor, cui ea facultas facta est, eiúsve hæredes [f], præferentur [g], consanguineis retractu gentilitio vti volentibus intra tempus huic facultati præstitutum.*

### PAR CELVY MESME CONTRACT, PER EVM IPSVM CONTRACTVM, GLO. I.

1 QVO quidem casu, cùm scilicet id pactum apponitur in ipso cõtractu, censetur esse pars ipsius, vt præter eos, quos suprà citauimus in præfat. huius titu. nume. 21. & id quidem credo, voluit Bald. conf. ccccxv. illa solennitas, lib. ij. dum dicit, quòd si tempore contractus fuit actum de eo resoluendo, resolutio quæ posteà fiet, non est propriè resolutio, sed executio ipsius contractus, per l. ij. §. si ab ignoto. ff. de manumis. & l. prima, in fin. ff. de rebus eorum, & idem Bald. in l. petens, colum. vlt. versicu. secundò & vltimò, C. de pact. vbi loquitur in casu l. ij. C. de pact. inter empto. quæ, vt multis placuit, loquitur de huiusmodi pacto. & Alexand. etiam

*Pactũ reuendendi, pars cõtractus.*

etiam specialiter de hoc ipso pacto loquens cons.cxxij.viso processu vtriusque causæ,col.j. versi. sed iste testis,l.ij.vbi & ex hoc dicit, quòd si in contractu fuit promissio facta de retrouendēdo, non videtur ab eo recessum per instrumentum illius venditionis posteà purè & simpliciter, id est,sine ea promissione,aut pacto factum,etiam ex interuallo,per l.si tibi liberum,secundùm vnū intellectum,ff.de act.emp.& l.si binarum,ff.de seruit.vrba.prædio.nam cùm esset ius pacti quæsitum,non præsumitur voluisse illi renuntiare ex sequenti actu,etiam interposito ex interuallo, l.cùm de indebito,ff.de probat.& cap.super hoc,de renunti.Licèt(inquit)secus esset, si nō in cōtractu,sed in præfationibus contractus fuisset dictum:quia tunc demum intelligitur in contractu sequenti,si is continuò factus fuit,non etiam si ex interuallo, l.item quia,in fi.cum ibi not.à Bart. & aliis,ff.de pact.& l.Titia,§.idem respondit,ff.de verb.oblig.iuncta l.per retentionem,cum gl.C. de vsur.& l.cùm plures,§.locator horrei,ff.loca.secundùm vnum intellectum:quia nondum erat ius pacti quæsitum.Et ita declarat Imo.in l.quoties,§.tantundem,ff.de hæred.insti.& in d.§.idem respondit:quod notādum est admodum,quia quotidie vsu euenit. De quo & nos latiùs dicemus infrà in fi.huius tit.q.iiij.Sed & id,quod diximus huiusmodi pactum esse partem contractus, expressè quoque tenuit Steph.Bertr.consi.xv.visis instrumento,lib.ij.

*Id pactum in contractu consensū, non tollitur per simplex instrumētum.*

2 ¶Ex eo autem pacto in contractu apposito oriuntur duæ actiones,scilicet antiqua descendēs ex contractu præambulo,informata ad id quod deducitur in pactum.Altera præscriptis verbis,insurgens ex dicto pacto,cohærentia contractus,vt dicit expressè de hoc pacto loquens,Signo.consi. 4.statuto ciuitatis,col.iij.vers.nonò probat natura.& iterum consi.cxxxix.casus D.pretio, col.j. vers.secundò præmitto,per tex.optimum in d.l.ij.iuncta gl.C.de pact.inter empt. vbi & hæc eadem scribit Sal.& Franc.Aret.cons.vj.viso instrumento,col iij. & Zasius cons.xij.nobiles, nu.38. & seq.lib.j.Sed & Soci.consi.cclnj.in causa domini.col.iij.in tertio dubio,scribit id pactum, etiam nudum,id est,sine stipulatione in contractu,aut incontinenti pòst appositum,vestiri, aut cohærentia ipsius contractus,aut rei interuentu,aut etiam vtroque:ex eóque oriri actionē secundùm communes conclusiones Docto. in l.in bonæ fidei. C. de pactis. Sed & etiam oriri actionem ex contractu informato à pacto ad ea , quæ pacto ipso conuenta sunt,& sic ad reddendum,per l. iurisgentiū,§.quinimo,& ibi not.ff.de pact.& l.lecta,§.dicebam,ff.si cert.pet.Et idem quoq; voluit Fran.Are.in l.si deiussor,§.meminisse,col.j.vers.j.ff.de leg.j.vbi hoc eleganter declarat.

*Ex hoc pacto duæ actiones oriuntur.*

3 ¶Et certè hæc est communis nostrorum sententia,quòd ex quocunque pacto incontinenti apposito oriuntur duæ illæ actiones,prior ex ipso contractu informata,& ad pactum extenta: altera præscriptis verbis,quæ ex eodem contractu nascitur.& ita tenent gl.quæ & de hoc quoq; nostro pacto loquitur Bart.& potior pars Doct.in d.l.in bonæ fidei,& in l.ex placito, C. de rerum permut.& in dicto §.quinimo.& ipse Bart.in rub.ff.de præscrip.verbis.Bal.in tepe.d.l.petens, C. de pact.& in l.alia,C.de iur.dot.Salic.in l.si conuenerit,ff.de hæred.vel actio.vend.Pau. Cast.cōs. cxliij.viso processu,post princi.lib.ij.& Docto.vbique.Tu tamen vide Alcia.qui distinguit in d.l. in bonæ fidei,in verbo, actio,declarans quæ ipse antè scripserat,lib.v.Paradoxorum, c.j. vbi aduersus omnes tenuerat,ex pactis,quæ incontinenti facta contractui insunt, vnam tantùm actionem ex eo contractu dari,non etiam præscriptis verbis : sed vtrobique dicit id non obtinere in nostro pacto,aut alio contractus resolutiuo,vt apud eum videre poteris. De quo & tu vide Ioh. Oldendorpium actionum classe iiij.act.xl.vbi illam Alcia.sententiam temperat.

*De eodem.*

## A TEL TEMPS,
## INTRA TANTVM TEMPVS, GLO. II.



1 Q VI n si certum tempus non fuerit huic pacto præstitutum,sed conuentum est simpliciter venditorem posse rem venditam redimere restituto pretio venditionis,intra quod tempus erit venditor audiendus,volens ex hoc pacto redimere?quóve tēpore ab eo summouebitur?Ang.de hac specie expressim interrogatus respōdit hanc facultati xxx.annis præscribi,in consilio lv.ex pacto de retrouendendo,per l.si quis,§.j.C.de præscrip.xxx.ann.& l.j.C.de anna.excep.Et idem quoque apertè voluit Alex.consi.ccxxviij.ponderatis his quæ seriosè,col.vlt.vers.non obstat etiā si diceretur,lib.vj.& Franc.Balb. in tract. præscr. in iij.q.quartæ partis quintæ partis prin.Caro.Ruin.consi.lxxxiiij.quoniam.col.vlt.nu.14. lib.j. & Zazius consi.xij.nobiles,nu.75.& D.Boer.decis.clxxxij.& per suprà dicta,col.j.& omnes,quos citabimus infrà,nu.7.Et idem diximus de retractu consuetudinario,siue municipali, cui à consuetudine non est præstitutum certum tempus,suprà tit.præcedente,§.j.glos.x.in verbo,*dedans l'an,* nu.10.ex quibus constat.& iterum §.vlt.eiusdem tit.in verbo,*notifiée au greffe,*in xiij.quæst.

*Si tēpus huic pacto non fuit conuentum,de quo tempore intelligitur.*

2 ¶Et hoc sanè minimè dubium esse videtur:quanquàm scio Alb.in l.ij.ad fi.C.de pact.inter emp. & vendit. compo. de hoc nostro casu retractus conuentionalis ita scripsisse , videlicet quosdam dicere,cùm non aliquod certum tempus conuentum est,semper id ius competere,propter verbū, quandocunque,quod est in eo textu.Alios vsque ad triginta annos tantùm,quia tanto tempore actio personalis tollitur,l.sicut,C.de præscrip.30.vel xl.anno.Vbert.verò vsque ad xl.annos, instar creditoris posterioris offerentis priori,l.cùm notissimi.§.eodem iure,C.eo.tit. Et nihil aliud dicit Alb.tanquam hanc postremā opi.secutus fuisse videatur.Et certè scio alios multos huic nostræ quæstioni illam quoque miscere,qua tractatur,vtrùm,& quo tempore iuri offerēdi præscribatur:

*De eodem.*

*Iuri offerēdi, an & quo tēpore præscribatur.*

batur:sed illud ius non id est,de quo tractamus,sed haud dubiè aliud, quod inter multos creditores ex legis dispositione competit,de quo videre poteris per omnes in d.l.eùm notissimi,& latissimè per D.Ioa.Ignenm,qui antiquiorum sententias recenset,in l.in cognitione,nu.83.& multis seq.ff.de senatusc.Sylla.Sed quod ad nostram quæstionem priuatim pertinet, ego ei sentētiæ, quæ triginta annos huic rei præscribit,magis accedo,vt iam suprà dixi.

3 ¶Quòd tamen intelligendum est,si res ipsa empta manserit penes emptorem.Nam si emptor in alium transtulerit,vt potest,sicuti videbimus infrà eo.tit.§.iij.videretur hūc tertium, qui ab emptore accepit,minori spatio,videlicet decē annis inter præsentes,viginti inter absentes,rem ipsā vsucapere:vti in simili de retractu municipali latè diximus suprà tit.præcedente,§.j.glo.x.in verbo,*dedans l'an*,nu.11.sed id tamen,& nu.seq.vsque ad 17.inclusiuè,vbi etiam cōperies,an id procedat,si is tertius sit vniuersalis cessionarius omnium bonorum.Sed & posteà,scilicet nu.18.verùm illud,videbis,quid dicendum sit,cùm primus emptor possedit aliquo tempore, & alter cui vendidit alio tempore,quantū tempus tunc requiritur ad vsucapionem eius rei, ibi vide, ne hîc iterum inculcem.Sed ita tamen vt omnino videas D.Boer.decis.clxxxij.& per suprà dicta,num. 14.& 36.& multis seq.& 41.& seq.vsque ad finem.

*Quid si res semel empta alteri fuit uendita.*

4 ¶Intellige secundò,vt illud scilicet procedat:cùm dictum est simpliciter,vt venditor possit retrahere.Nam si conuentū sit,vt ad tempus possit retrahere,nulla alia certa adiectione tēporis,posset videri non nisi annum id tempus durare:ex eo quod tradit Bal.in l.vsuræ.per glo.ibi, C.de vsur. quòd tempus absolutè positum intelligitur de anno,& in plurali numero de biennio,& dimidiū temporis pro sex mensibus.Sed potius dicendum videtur,id intelligi de decē annis,per illā memorabilem l.sine præfinito,ff.de pœn.qua probatur tempus sine vlla declaratione prolatum, intelligi de decennio.Et quamuis ea l.simpliciter vtatur illis verbis,sine præfinito tempore,nec aliàs declaret,an fuerit facta mentio temporis,an non,tamen glo.& Bart.ibi eam intelligunt,cùm nuncupatim facta est mentio temporis,sed incerti:nam si nulla facta est,intelligitur in perpetuum,per tex.de eodem casu loquentem,in l.seruus,C.eo.tit.quam ita etiam intelligunt Bald. & Sal.ibi, & idem Bal.in l.minoribus, C.de Decu.lib.x.Eam autem priorem l.dicunt sing.Bar.& Alex. ut addit,illius super eadem.& Bal.in l.j.paulò ante medium,C.de postul.& in c.ex literis,col.iiij.versi. quid si iudex,& ibi Aut.Imo.& Pan.extrà de constit.& idem Bal.in c.j.ad fi.extrà de trāsla.epi. Barb.in c.si quorundam,col.vlt.de solu.& Ias.in l.ita stipulatus,col.ij.ff.de verb.oblig.Tu autem super intellectu illarum duarum ll.vide amplissimè Feli.& Philip.Dec.post alios,in d.c.ex literis.

*Quid si simpliciter dictū sit,ut ad tēpus possit redimere.*

5 ¶Quid tamen,si dicamus in hoc obseruandum esse morem regionis vsitatissimū:vt si dari soleat annus in eam rem,de anno intelligatur:si aliud,de alio. Atque sic naturam causamq; negotij inspiciamus,secundùm gl.in d.cap.ex literis,in verbo,in perpetuum,ad fin. & ibi quoque alios, de constit.Et certè si mos vniformis fuisset,fortasse is obseruandus esset,tanquā contrahentes de eo intellexisse viderentur,per tex.in l.nummis,ff.de lega.3.& l.semper in stipulationibus, ff.de regu. iur.& l.quòd si nolit,§.quia assidua,ff.de ædil.edict.cum multis sim.& cōcord.collectis à Matthęo Afflict.decis.ccxxvj.serenissimus.Nam & is mos est veluti altera natura,prouerbio apud Gręcos celeberrimo,ἔθος ἄλλη φύσις:quod ex Eueno poeta apud Arist.li.vij.Ethic.c.x.deprōprū videtur. Sed si mos multiformis sit & varius,omnino intelligēdū est de decē annis per suprà dicta.Et pro ista distinctione moris vniformis,& multiformis faciunt no.in simili,in c.ex parte,extrà de cēsib.

*An in hoc seruandus sit mos regionis.*

*Prouerbium, Mos & consuetudo altera natura.*

6 ¶SED non parum dubij est,cum expressè dictum est,vt venditor possit redimere quādocunq;, vel toties quoties voluerit,vel perpetuò,vel semper,vel aliàs id genus: nam & id interdum fieri satis constat ex l.ij.C.de pact.inter emp.& vend.An tunc igitur poterit venditor semper & quādocunq; redimere,nulla obstante præscriptione.An verò ei facultati aliquo, & quanto tempore præscribatur.Et certè videtur aliquo tempore præscribi,vt saltem euitetur infinitas(quæ vox, vt id obiter dicā,Ciceronis est in multis locis,videlicet lib. Offic. j.quo loco de gradibus societatis loquitur.& lib.Quæstionum Academi.4.& lib.j.de Natura Deorum,& in lib.de Amicitia)vt inquam vitetur infinitas,id est,ne in infinitum emptor maneat obligatus ad reuendendū,contra l.si quis vina,§.vlt.ff.de peric.& cōmo.rei vēdi.& l.qui bona,§.vlt.ff.de dam.infect.& ibi cōcor.in gl. & Doct.natura enim infinitū vitare solet,vt scienter scribit Arist.lib.de generat.animal.j. c.itē j.

*Quid si cōuētum sit, ut posset quandocūque redimere.*

*Infinitas, dictio Ciceronis*

*Infinitas uitanda.*

7 ¶Qua ratione motus Bal.consi.ccciij.ad euidentiam præmittendum,col.ij.vers.quæro verū,lib.j. respōdit non valere pactū,quo sine præfinitione tēporis & vsq; ad infinitū teneatur emptor reuendere vēditori:additq; & alteram rationē,quia præscrip.30.anno.est odiosa,ideóq; ei renūtiari non potest,vt not.Bar.in l.nemo,ff.de leg.j.de qua ratione posteà dicemus.Sed ex iis verbis Bal. satis declaratur huic facultati redimendi aliquo tēpore præscribi,saltē 30. annis.Id quod etiā expressè voluit Signo.cōsi.139.casus,A.pretio.& Io.Fab.in l.cùm notissimi,per illū tex.in prine. C. de præscrip.xxx.vel xl.anno.& Ang.d.cons.lv.vers.hîc tamen insurgit dubiū:vbi plus dicit, id procedere,etiā si tale pactū sit iuratū:atque etiā si dictum sit expressè,quòd possit venditor semper retrahere.& non obstāte quacunq; præscriptione,quod certè idem est cum eo,quod suprà ex Bal.diximus.Et id secutus est Fel.qui solū Aug.citat,in c.cùm accessissent, col.xiij.vers. secundò declaratur,extrà de constit.& in cap.si diligenti, colum.iiij.versic.secundum correlarium,de foro compet.& in rubr.de præscrip.col.vj.vers.fallit quartò,Ias.in l.si mater,ante fi.C.de instit. & substitu.vbi dicit,se ita de facto interrogatū respondisse:& id verè consulit consi.xcij.illustrissimus. colum.

*De eadem re. An valeat pactum,ut liceat in infinitum retrahere.*

*Quid si pactū sit iuratum.*

col.vlt. verſ.nonò,lib.iij.& rurſus idem Iaſ.in l.petens,col.iiij.verſ.circa iſta, & ibi quoque Clau. Aquen.col.j.(Iacob.à S.Georgio col.ij.verſ.amplius dico vobis.) Phili.Dec.col.ij.verſ.item conclusio.& Ioan.Pute.charta 2.C.de pact.idem Dec.conſi.clxiij.non fuiſſet propoſiti,col.vlt. verſi. venio ad aliud dubium. Maſuer.tit.de empt.& vend.§.item ſæpe in venditione.Carol.Ruin.cõſ. clxvij.perſpectis,col.iiij.nu.15.& ſeq.lib.j.& conſi.cl.ex his quæ in facto,per totum,li.iiij. vbi omnino vide,& Franciſ.Balb.in tract.præſcript.in iij.quæſtio.quartæ partis,quintæ partis princ.vbi dicit hanc opin.eſſe veriorem & communiorem,tenendámq; & iudicando & conſulendo.Thomas Parpal.in l.ij.col.ij.ff.ſolut.matri.Matthæ.Afflict.in tracta.Protomixeos,in verbo, licèt enim ſuprà diximus,col.antepe.verſi.item quæro de alia quæſtione,in princ.eius quæſtio. Ludo. Gozad.& Hiero.Cagno.in repet.l.ij.ille col.xviij.hic col.v. verſ. ille verò cui factum eſt, C.de pact. inter emp.& vendit.D.Boer.in conſuetudine Bituric.tit.de præſcripti.§.j.in glo.j.in fi.& in d.deciſ.clxxxij.& per ſuprà dicta,col.ij.nu.4.& ſeq.& iterum deciſ.ccclj.duæ ſint,nu.6.Gerard.à Petra notab.xviij.nota diligenter,niſi tamen(vt ſubdit)interuenerit iuramentum,contra Ange. vbi ſuprà.Steph.Bertr.conſ.clxxxj.viſo conſultationis themate,col.ij.verſ.ſed vbi,& ſeq.vſque ad fi. conſilij,lib.3.Franciſ.Ripa in repetit.l.vlt.in lxiiij.quæſt.C.de reuoc.donat.Ant.Rube.conſi.3.dicitur in contractu,per totum.& iterum conſil.lxxv.præſupponitur in facto , circa medium. Petr. Rebuf.in repet.l.j.in j.not.nu.53.C.de ſentent.quæ pro eo quod inter.& Ioa. Montolonus in ſuo vtriuſque iuris promptuario,in verbo,emere : vbi ita dicit fuiſſe iudicatum in Senatu Pariſienſi anno M. D. XV. licèt contrarium fuerit iudicatum in Parlamento Diuionenſi, cuius poſterioris aresti,vt noſtri appellant,is certiſsimus fuit:quia vt refert Chaſſe.conſ.xj.*le cas eſt tel*,col.vj. verſi. & eandem opin.id latum fuit aduerſus ipſum Montol.& eius fratres.{Et eandem ſententiam ſecutus eſt Marian.Soci.Iunior conſ.cxlv.viſo puncto,& aliis in j.dubio,lib.j.cuius conſi. primùm edita ſunt anno 1550.cùm id meum opus pleraque hæc omnia continens iam editum fuiſſet anno ſcilicet 1543.Quod eò dicere voluimus,ne quis putet hæc me ab eo ſuffuratum fuiſſe, ſed an ille è diuerſo ex me acceperit,aliorum ſit iudicium,qui vtrunque legerint.Sed & eandem ſententiam amplexus eſt nouiſsimè Hieronymus Schiurpero conſi.xlj.præmiſſa omnia, uum.8.& latius conſ.lxx.domini.& c.veritas,per totum,vbi & id latè examinat. }Et idem in ſtatuto faciente poteſtatem redimendi rem venditam quandocunque reſtituto pretio , vt ſcilicet intelligatur intra triginta annos,reſpondit Pau.Caſt.à nullo Recentiorum memoratus,conſi.ccccxxx.circa primũ quæſitum,in princ.lib.ij.

*Areſtum.*

*An idem ſit in ſtatuto.*

8 ¶Sed plus dicit Petr.Anch.maximæ apud noſtros autoritatis,conſi.cccxxxj.viſis diligenter actis, col.ij.verſ.tertiò eſt aduertendum,& ſeq.quòd huic redimendi facultati ex pacto cõpetenti, præſcribitur decem annis.quem citat,nec tamen ſequitur Fel.in d.c.cùm acceſsiſſent , vbi ſuprà, de conſtit.ſed eum ſimpliciter citat Caro.Ruin.conſi.xxvij.ſtante pacto,col.iij.nu.6.lib.iij.Et quidẽ Pet.ipſe in hoc ſolus eſt,niſi ei fortè adiungendum exiſtimes Raph.Fulgo.conſ.clvj.viſis themate,col.pe.verſ.octauò,vbi tenuit dictionem,ſemper,in aliqua diſpoſitione appoſitam , non impedire præſcriptionem decem annorum,tum per alia multa, tum per gl.in l.nam Imperator , ff.de legib.quæ exponit dictionem,perpetuò,ibi poſitam,id eſt decennio,tanquam etiam idem ſentiat Fulgo.de hoc verbo,perpetuò,& ſim.Cui adde & tex.in l.aduerſus,in verbo,ſemper,iuncta gl.in verbo,centos annos,C.de vſur.Ex quibus Bal.& Sal.ibi,in fin.not. hanc dictionem verificari in trienio,& x.& xx.annis.& Ang.in l.minimè,per eum textum.ff.de legib.& Alex.conſi.clxxxij. viſo proceſſu,col.iij.verſ.præterea in dictis,li.vij.Sed illud ipſius Fulg.& dictæ l.nam Imperator, & d.l.aduerſus,eſt propter ſubiectam materiam,& tamen non ſine dubio eſt: vt videre licet ex eo, quod ſcribit Bal.in l.quòd ſi nolit,§.ſi quid ita,in antiq.lectu.ff.de ædil.edict.

*De principali quæſtione.*

*Semper.*

*Perpetuò.*

9 ¶Eam autem ſententiam,quæ huic pacto reuendendi quandocunque,dicit præſcribi xxx. annis, præter illam ingnitatis rationem ſuprà in prin.adductam,adiuuat quod ſcribit gloſſ. not.in c.j.in verbo,quandocũque,& ibi etiam And.Iſer.Bal.col.j.Matt.Laud.Aluar.& Card.Alex.tit. de feud. dat.in vicem leg.commiſſ.quòd licèt tex.ibi dicat,quòd debitor quandocunque ſoluendo poterit recuperare pignus,quod dederat ſub pacto legis commiſſoriæ,intelligitur tamen, niſi fluxerit tẽpus xxx.annorum.per hæc apertè innuens,quòd ea dictio,quandocunque,non impedit præſcriptionem triginta annorum.Et ſimilis eſt gl.à paucis annotata in l.j.in verbo,præſcriptionem,C. de bon.mater.quæ ad textum illum,in fi.cuius hæc verba ſunt , Nullam poterit præſcriptionem opponere filiis,quandocunque rem ſuam vendicantibus,hęc addit,Niſi xxx.ann.quam ſolus ſcribentium inibi Corn.paulò ante fi.in id expendit,dicitque perpetuò menti tenendã.Nam & hæc dictio,tametſi ſit vniuerſalis,tamen reſtringitur & limitatur ſecundùm naturam actus , cui attribuitur,vt dicit Bald.conſi.lxvij.quia ex facto oritur,col.ij.verſi.nec obſt.ſi dicatur,lib.iij.& Catel. Cotta in memor.incip.quandocunque.

*De eodem. Quãdocunq.*

10 ¶Quibus finitimum eſt,quòd illa etiam dictio,ſemper,quæ idem ſignificat,non etiã eſt impedimento huic 30.ann.præſcriptioni,quin ea locum habeat. Quod hinc facilè apparet,quòd actioni de dote eo temporis ſpatio præſcribitur,l.in rebus,§.vlt.C.de iur.dotiũ,& diximus ſuprà tit.præcedente,§.j.in verbo,*ou equipollent à vente*,quæ eſt gl.xiiij.nu.97.nam ſpecialia.Quamuis alibi dicatur cauſam dotis ſemper & vbique eſſe præcipuam,id eſt fauorabilẽ,l.j.ff.ſolut.matr. vbi Bald. col.vlt.verſi.quæro ſi promitto,ex hoc annotat id,quod ſuprà diximus,hanc dictionem,ſemper,

*De eodem. Semper.*

non

non tollere præſcriptionem. Et ſequitur Rom. in l.j.ff.de vſur.& in l.in cognitione, per eum text. iuncta gl.in verbo, accuſare, ff.de S.C.Sylla.& in rub.ff.de arbit.col.xv.verſ.duodecimò ex cauſa: vbi & idem dicit de dictione, quandocunque.& Fran.Aret.in l.cùm ſtipulatus ſim mihi à Proculo, col.iij.verſ.tu autem conſidera, ff.de verb.oblig.per tex.in d.l.in cõgnitione, in princ. cum ſua glo.& Alex.in l.nemo, col.vlt.verſ.ſed pone quòd duo, ff.de lega.j. Quibus adde alios duos text. ſimul iunctos idem probantes, ſcilicet cap.j.extrà de reſtitutio.in integr.& cap.j.eo.tit.lib.vj. nam in priori ſcribitur eccleſiam ſemper debere illæſam ſeruari, ex qua dictione, ſemper, Ala. Guliel. Naſo.& Goſ.Doct.antiqui dicebant eccleſiam indiſtinctè poſt quadriennium eſſe reſtituendam. & tamen contrarium deciditur in poſteriori loco. Adde item tex.in l.vlt.C.de teſta.vbi ſcribitur in principio, ſemper ruſticitati fuiſſe legibus conſultum. Et tamen certum eſt, eidem non ſubueniri in multis caſibus collectis à gl.in l.vlt.C.de iur.& facti ignor.& in aliis, de quibus dicam infrà eo.tit.§.iiij.glo.vij.in verbo, *en main de court*, num.13.vtrùm autem, & iij.ſeq.

Quãdocunq;

11 ¶Et faciunt alia multa, quæ de ea dictione, ſemper, ſcribit Cornel.conſ.xlj.videtur in hac, col.vlt. lib.ij. Et quod etiam tradit idem Corn.in l.ſi qua, in fi.per tex.ibi iuncta glo.in verbo, obeuntibus, C.ad S.C. Tertul. Vt tamen non neglectim legas d.l.j.ſolut.matr.& ita intelligas vltra eam dictionem, ſemper, aliam eſſe non minoris ponderis, videlicet, vbique. Nam vt ſuprà diximus, ita ibi ſcribitur, Dotis cauſa ſemper & vbique præcipua eſt, & tamen (vt iam diximus) per hæc non ſummouetur præſcriptio. Et præterea dotis cauſa in multis, imò verò in omnibus, præterquàm in caſibus expreſsis à Iure communi, non plus habet præcipui, aut fauoris, quàm aliæ, vt plenè diximus, & probauimus ſuprà, d.tit.præced.§.j.gl.xiiij.nuper allegata, num.96.ego verò. & multis ſeq. Vnde & illud conſequens eſt, hæc verba quantumlibet generalia aut etiam vniuerſalia, non tollere regularem præſcriptionem, ſicuti nec alias iuris regulas. Et id de dictione perpetuum, ſatis probatur in l.minor, §.ſtatuliberum, ff.de euict.cùm dicitur, Euictionis nomine perpetuò obligatur. Et tamen ſatis conſtat ei actioni præſcribi xxx.annis. Nam & actiones perpetuas vocamus, quibus præſcribitur xxx.vel xl.annis. Et probatur etiam in l.prætor ait, §.hoc interdictum perpetuò, ff.de no.oper.nuntia.& Inſti.de perpe.& tempo.præſcript.per totum. Et id quoque expreſſim voluit Steph.Bertr.conſi.xlvj.dudum de anno, col.j lib.j.

De eodem.

Perpetuum.

12 ¶Sed & huc ſpectat, quod tradit gl.in c.j.§.præterea, in verbo, præſcriptione, tit.de cap. Corra. quòd ſi ſtatuto aut alia conſtitutione dicatur, nulla obſtante præſcriptione, ſiue quòd nulla præſcriptio currat, vel opponi poſsit, & ſimilia, ob id videtur tãtùm tolli præſcriptio longi temporis, x.vel xx.annor.ſed non longiſsimi, xxx.vel xl.annor. Nam contra deſides, & ſui iuris contemptores, introductæ ſunt huiuſmodi præſcriptiones longiſsimi temporis, cùm differentia eſſe debeat inter eos & vigilantes, l.vt perfectius, & l.vlt. C.de anna.except. Nam vigilantibus, & non dormientibus, iura ſubueniunt. l.pupillus, in fi.ff.de his quæ in fraud.cred. Nec credendũ eſt vno generali verbo totam illam præſcriptionem obſeruationem multis vigiliis excogitatam atque inuentam velle radicitus euellere, arg.l.ſi quando, C.de inoffi.teſta. Hæc propè ea glo.quam ſequuntur Iacob.Bel.Nicol.Neapol.Bal.Marti.Lau.Aluar.Barb.in addit.Bal.& Card.Alex.in d.§.præterea, & Ioan.Andr.in addi.Specul.in rubr.de feud.col.ij.vbi & hoc dicit voluiſſe Dyn. conſi. xlix. & Panor.qui illam glo.dicit ſing.in c.vlt.col.viij.verſ.quarto quid ſi ſtatuto, extrà de præſcript.& conſ.xiiij.videtur primò quòd l hoſpitali, col.ij.lib.ij.& Fran.Aret.in l.quandiu, col.ij.ff.de acquir. hæred.& conſi.x.in cauſa & lite vertente, col.v.verſ.ſecundò præmitto. Caro.Ruin.conſ.clxxxv. videatur, col.nu.5.lib.j. Matthæ.Afflict.deci.Neapo.cclnij.verſ.dicebant quidam Iaſ.qui eam gl.dicit not.& communiter approbatam, in l.j.col.antepe.verſi.aduerte tamen, C.de ſer.fugi. De quo & per Barb.qui alios allegat, conſi.xviij.difficile eſt, col.vij.verſ.circa aliud dubium, & ſeq.lib.iij. & eſt gl.ſimilis, quæ ſe ad illam remittit, in cap.j.in verbo, præſcriptione, tit.de probi.feud.ali. per Fed. Et quòd de xl.annis dictum eſt, probatur in l.omnes, iuncta l.præſcriptione, quæ confeſtim illam ſequitur, vt etiam ibi ibi not.Cyn.& Sal.C.de præſcript.xxx.vel xl.annor.

De eodem. Verba, nõ obſ. quacunq; præſcriptione, & ſi quam præſcriptionem ſummoueant.

13 ¶Vt omittam, quòd non valet pactum omnem præſcriptionem tollens, ſecundùm communem opi.Bart.Raph.Co.Alex.Fran.Aret.& Recentiorum, in l.nemo poteſt, ff.de leg.j.Bald. poſt alios Antiquiores in l.Centurio, ad fin.ff.de vulg.& pup.& in auth.quas actiones, col.ij. verſ.ſed iuxta hoc quæro, C.de ſacroſan.eccle.vbi declarat, quomodo id ſit intelligendum.& in l.paciſci, in addi.ff.de pact.vbi etiam loquitur de præſcrip.xxx.ann.& in l.ſi quis poſtquàm, ff.de fideiuſſ.& in l.itẽ illa, §.quod dicitur, ff.de cõſti.pec.& in l.receptitia, col.vlt.C.eo.& in l.vlt.§.vlt. in prin.C.de tẽpo.appel.& in d.c.j.§.præterea, in fi.& ibi etiã Car.Alex.tit.de ca.Corra.Pan.Raph.Co.conſ.xc. viſa copia, paulò ante fi.Ro.in d.rub.de arbit.vbi ſuprà.& conſ.ccj.pro deciſione, col.j.verſ.tertiò principaliter. Alex.cõſi.clxx.viſis ſtatutis, ad fi.li.7.Ang.Aret.in §.j.col.ij.& iij.Inſti.de vſucap.& latè Fel.in rub.extrà de præſcrip.& Fran.Balb.in tracta.præſcrip.in v.parte v.partis prin.in 6.qu.

De eodem. An valeat pactum omnem præſcriptionẽ tollens.

14 ¶Fateor tamen, quòd etiam ex communiori crebriorique eorundem ſententia, poteſt renuntiari præſcriptioni 30.vel xl.ann.licèt nõnulli, vt iam diximus, aliud dicãt, vt videre licet apud Recentiores in d.l.nemo poteſt, & in d.rub.extrà de præſcrip.& Fran.Balb.vbi ſuprà. Sed cùm cõtrahentes ſcilicet emẽs & vendẽs cum hoc pacto reuẽdendi huiuſmodi renuntiationẽ expreſsim non faciãt, ſintq; huiuſmodi dictiones, quãdocunq, ſemper, perpetuò, eius naturæ, vt non tollãt præſcriptionem hanc 30.vel xl.ann.vt plenè ſuprà probauimus: conſequens eſt, vt ipſi vndẽ cõtra-

De eodem.

hentes videâtur & hæc verba, in eodem pacto apposita, intellexisse, vt Ius cōmune intelligit sequi omnibus legibus de ea re loquētibus adstriuxisse. Tex. est optimus in l. si duo, & ibi Bal. & Paul. Cast. ff. de acq. hæred. Sibi igitur venditor imputet, qui sibi aliter nō prospexit. Et si fateamur has dictiones posse intelligi, vt per has remoueatur præscriptio 30. ann. vel nō remoueatur, vt posteà dicemus, id est, vt intelligantur de xxx. ann. atque etiam de maiori tempore: illud cōtinuò sequitur, esse venditori imputādum, quòd apertius legem non dixerit, l. veteribus, ff. de pact. cum sim.

15 *Pro contraria parte.* ¶CONTRARIVM tamen, vt scilicet in casu, de quo loquimur, possit venditor quandocunq;, etiam post xxx. annos, redimere, tenet. Fabi. in tracta. empt. & vendit. in xiij. quæst. vij. quæst. princ. & Barb. consi. lj. scripsit sapientiæ fons, col. viij. vers. capio secundum, lib. j. vbi ita dicit fuisse consultum ab excellentissimis Iurisperitis, & se quoque aliâs consuluisse apud Marchiam, & ita sanè etiam consuluit consi. xxij. clementissimum, in vlt. dubio, lib. iiij. & Ioa. Crot. in reper. d. l. nemo, char. pen. col. j. vers. nota etiam, quòd per hæc verba, ff. de leg. j. vbi & ita dicit se consuluisse. And. Alciat. in d. l. petens, in glo. j. in fi. C. de pact. vbi hanc opin. dicit æquiorem, & conscientiæ aptiorem. & rursus in rub. extrà de præscrip. in vlt. charta, num. 64. & multis seq. vbi etiam dicit hanc opin. tanquam æquissimam esse tenendam in practica. & Chasse. in consuetud. Burgund. tit. *de rentes vendues à rachapt*, §. j. in glo. j. col. ij. vers. limita hanc, & seq. vbi & hoc dicit tenuisse Bald. & Sal. in quibusdam consil. quæ aliter non designat, & ita quoque fuisse iudicatum in curia Parlamenti Burgundiæ. & rursum idem Chass. d. cons. xj. per totum, vbi etiam col. xv. vers. xx. tradit Richar. & Barth. à Salice. ita consuluisse in quibusdam suis consi. quæ posita sunt post cons. Ang. in antiqua impressione, quæ tamen non vidi, nec sunt in meo codice consi. ipsius Ang. & idem nouissimè tenuit Ioan. Igne. in l. in cognitione, nu. 76. & aliis multis sequ. vsque ad nu. 173. ff. de S. C. Silla. & Pau. Paris. cons. xcij' Ang. lib. ij. {Et ita quoque consuluit Franc. Curt. Iunior in quodā consi. quod edidit in causa Corbulorum, vt retulit Maria. Iunior, vbi suprà, sed id consilium non est intra consilia impressa ipsius Curt.}

16 *De eodem.* ¶Et huius quoque sententiæ ante hos omnes videtur fuisse Raph. Fulg. cons. cxxiij. S. & P. ciues dum illic ex facto respondit, quòd ex statuto introducente præscriptionem actionum personaliū decem annis inter præsentes, & viginti inter absentes, non præscribitur actioni, quæ alicui competit ex promissione facta alicui de vendendo rem aliquam ad omnem ipsius requisitionem. Et de cæteris omnibus promissionibus ita factis voluit ante eum Angel. in d. l. cùm stipulatus sim mihi à Proculo, ff. de verb. obliga. & latè quoque consuluit Barb. cons. xviij. difficile, col. vij. versic. circa aliud dubium videlicet vtrum sit præscriptum, lib. iij. Et ante hos omnes in specie nostri casus non obscurè voluit Bald. in sua Margar. in verbo, præscriptio, in prin. dum dicit, præscriptionem non procedere aduersus illum, qui ex pacto potest quandocunq; agere: & per consequens (inquit) nec tum præscribetur iuri offerendi, per l. si fundum, quæ est ij. C. de pactis inter empt. in qua quidem l. emptor promiserat restituere rem venditam quandocunque oblato pretio: qui est noster casus, aut certè adeò ei similis, vt non magis ouum ouo.

17 *De eodem.* ¶Et vt intelligas, quantum ea l. faciat ad hanc opinionem, vt scilicet ea verba quandocunq;, quotiescunque, toties quoties, & similia id operentur, vt scilicet venditor admittatur post xxx. annos, verba eius l. sunt huiusmodi: Si fundum parentes tui ea lege vendiderunt, vt siue ipsi, siue hæredes eorum, emptori pretium quandocunque, vel intra certa tempora obtulissent, &c. Quibus verbis comprehendi debet omnis casus, quo data est facultas offerendi, atq; sic redimēdi. aliâs enim ea lex esset manca & mutila, contra l. j. C. de his quibus vt indign. præsertim cùm nulla alia lex sit, quæ de hoc disponat. Igitur sub illa parte intra certa tempora intelligitur, cùm ita concepta est ea facultas, vt intra decem annos, vel aliud tempus expressum possit offerre & redimere. Item cùm simpliciter data est ea facultas offerendi & redimendi sine adiectione temporis: nam tunc intelligetur, vt intra xxx. annos id possit facere, vt diximus suprà, numero primo. Id enim tempus dicitur esse certum, cùm à Iure statutum est: quod & ipsum certum est. Ex quo illud consequens fit, vt cum sub altero membro, quo dicitur, intra certa tempora, contineatur facultas simpliciter data, quæ durat xxx. annis: in altero membro, quo dicitur, quandocunque, maius aliud tempus, quàm triginta annorum intelligatur. Aliàs enim id membrum esset omnino superfluum: quod dicere nec debemus, nec possumus, per l. ait Prætor, §. j. ff. de iureiurand. in illis verbis, Nec frustra adicitur: ex quibus Iason id notat, quod diximus, cum infinitis similibus. Satis enim fuisset, si dictum fuisset, vt intra certa tempora, vel etiam simplicitur, vt liceret offerre & redimere.

18 *De eodem.* ¶Et hanc quoque partem confirmat tex. in d. l. quòd si nolu, §. si quid ita venierit, ff. de ædil. edict. vbi licet actio redhibitoria sit bimestris, si tamen conuenerit vt in perpetuum redhibitio fiat, valet hæc conuentio. Et per illum tex. dicunt Bald. & Ange. ibi, quòd vbi in promissione apponitur verbum quandocunque, vel perpetuò, non currit præscriptio statutaria vel legalis. Et idem quoq; per illum ipsum textum voluit idem Ang. & Imo. in l. j. ff. de vsucap. Et Cæpol. cautel. secundum postremam computationem, lxviij. si petens, in fi. & iterum cautel. lxxv. cautela quòd in contractu. & Barb. cons. liij. præclatè, col. antep. vers. vnde multùm, lib. ij & latè d. cons. xviij. vbi suprà, li. 3. & Soci. qui id dicit sing. consi. lxxxvj. in causa communitatis, col. pen. vers. secundò probatur, li. j. quod repetitur consi. clxvj. lib. ij. & Carol. Ruin. consi. cxj. arbitror, col. iij. num. 7. lib. j. { Et idem quoque voluit ipse Bal. in l. j. ff. quib. mod. vsusfru. amit. quem, prout eum refert, sequitur Ias. in l. j. col. ix.

col.ix.vers.adde secus esse.ff.solu.matr.licèt tamen Bald.ibi non dicat.) Et facit tex.in l.j.cum gl. ff.de concus.& in l.j.ibi,omni temporis definitione summota,C.ne rei domi.

*De eodem. Infinitas admittitur inter bis eam significantibus. Toties quoties.*

19 ¶Nec id quidem mirum videri debet,quia cùm verba contrahentium apta sunt significare infinitatem,vt hæc verba,de quibus loquimur,& similia,tunc infinitas admittitur,l.cùm quidã, ff. de vsur.& l.si ita stipulatus à Seio fuero,& ibi Bart.& Imo.ff.de fideiuss.& l.in annalibus,C.de lega. & voluerũt etiam Dy. Alb.& Bart.in d.l.qui bona,§.vlt.ff.de dam.infect.vbi expressè Bar. dicit, quòd dicta verba,quandocunq;,& toties quoties, importãt infinitatẽ,& ibi quoq; Imo.& Alex. & idem Alex.in l.si Stichum, §.j.col.ij.vers. nec obstat ratio,ff.de verb.oblig.& in l.ij.§.vlt.col.ij. vers.puto quòd in terminis,ff.qui satisd.cogan.& cons.cxlv.quoniam,col.j.vers.sed hoc nõ obstante,lib.ij.Et facit etiam tex.in l.j.§.j.ibi,toties quoties,ff.si fami.fur.feci.dica.& in l.si duo,§.vlt. ff.de arbit.& in §.in primis,Insti.de eo,cui liber.cau.Et est de mente Spec.tit.de arbit.§.vlt.versi. quid si dictum fuit in compromisso.& voluit Zenzel.in extrauag.Ioan.xxij.incipiente,quorundam,vers.quocirca,in verbo,infinita,& ante hos gl.in l.fideicommissa,§.si quis decem, in verbo, quam semel,in prin.& ibi Cyn.ff.de leg.iij.& idem Cy.in l.vlt.C.de iudi.& Imo.consi.xxv. in casu præmisso,in prin.vbi dicit,quòd toleratur infinitas,quando ex partiũ conuẽtione procedit.

*Toties quoties repræsentare promittens, quoties teneatur repræsentare.*

20 ¶Ideóq; Imo.Rom. Alex. & alij Recentiores in l.si finita,in prin.ff.de dam.infect. repræhendunt Ang.qui dicit in eo loco,rursúsque in l.ij. §. qui exhiberi,ff.de custo.reor.quòd qui promisit aliquem repræsentare,toties quoties fuerit requisitus,liberatur si bis præsentauerit, vt euitetur infinitas:quoniam scilicet ea verba,toties quoties,suapte natura infinitatem significant.Et id voluit (ipse Rom.in l.ij.§.vlt.col.ij.vers.modò ad propositum.ff.qui satisd.cog.) Pau.Cast.in l.duobus,§. quòd si reus,ff.ante fi.& ibi etiam Ias.col.pen.ff.de iureiur.vbi dicit ipse Paulus , quòd notarius debet esse cautus,vt promittere faciat de sistendo toties quoties.& etiam Alex.in d.l. qui bona,§. vlt.de damno infect.& cons.cxlv.quoniã abundè,in prin.li.ij.& Soci.in l.fideiussor,§.vlt.col. pe. vers.sextò,ff.qui satisd.cog.cum aliis multis cõcord.& similibus aggregatis ab Hippo.Marsi.in l. vnius,§.cognitorũ,qui est vlt.col.vij.& seq.ff.de quæst.Quanquã (ne id prætermittã) illam Ang. sententiam sequitur,& multis confirmat Rom.sibi contrarius in repet.tub.de arbitr.col.x. versi. quid autem si compromissum est.& cons.xv.plura sunt,in vltimo dubio,vbi & alia loca citat,in quibus Ang.idipsum tenet.Et vide Guid.Pap.consi.lxv.viso themate,col.quæ antepen.præcedit.

*De eodem.*

21 ¶Sed & hæc sententia his quoque rationibus fulcitur.Nam emptor,qui promisit reuendere quãdocunq;,cùm sciat se ad id esse obligatũ,nullo tempore potest præscribere,quia esset in mala fide, c.vlt.de præscript.quod etiam procedit in personalibus obligationibus ex communiori nostrorũ calculo,vt ab omnibus scribitur in eo loco,& diximus etiam tit.nostrarum consuetudinum xxj. qui est, *de prescriptions*,§.j.in glo.ij.quæ est in verbo, *à bone foy*.Nam & similiter videmus,quòd debitor sciens rem obligatam,non præscribit aduersus creditorem,l.sicut,C.de præscrip.30. vel xl. annor.& l.j.C.si aduer.credi.& voluit Bar.in l.si quis per fundum,ff.de acq.possess.Et si hoc casu curreret præscriptio,esset decipere venditorem,qui aliàs non vendidisset,nisi sibi perpetuò redimere liceret ex ea conuẽtione,vt in simili dicitur in l.vlt.C.de pact.inter empt.& vendit.cõposi. vbi hæc verba scribuntur:Cùm enim venditor non alia lege ius suum transferre passus , nisi tali fretus conuentione, quomodo ferendũ est aliquam captionẽ ex varia pati cum interpretatione? Et bene etiam facit tex.in l.j.§.magistrum autẽ,ibi,alioqui contrahentes deciperentur,ff.de exercit.actio.Sed huic rationi fortè responderi potest,si ea promissio reuendendi quandocunque, intelligatur intra triginta annos,secundùm opin.eorum,qui priorem partem tenent, in nulla mala fide erit,qui ita promisit,nisi si expressum fuisset,vt etiam post triginta annos reuenderet.

*De eodem. Conditioni potestatiuæ nullo tempore præscribitur.*

22 ¶Prætereà,huiusmodi pactum collatum est in liberam voluntatem & potestatem venditoris,vt scilicet possit redimere quandocunque.Sed facultas adimplendi cõditionem potestatiuam nullo tempore præscribitur,l.seruus quoque,§.vlt.ff.de hæred.insti.& l.vlt.C.de condi.instit.vbi filiusfam.hæres institutus sub conditione potestatiua,nullo tempore dicitur esse præteritus: quia hanc conditionem potest semper,dum viuit,adimplere.Ex quo planè liquet,quòd facultati adimplẽdi talem conditionẽ non præscribitur,aliàs posset contingere,quòd filiusfamil.inueniret se aliquãdo præteritum,cùm posset viuere vsque ad centum annos,l.an vsusfructus,ff.de vsufru.cum sim.Et hanc doctrinam per illum textum tradit Bart.in l.pignori,in fi.ff.de vsuc.vbi ex hoc infert ad ius offerendi.Et hinc quoque videmus,quòd ea quæ sunt facultatis,sunt impræscriptibilia,l.viã publicam,(& ibi Bart.& alij.)ff.de via public.cum aliis multis concord.à me congestis suprà tit.totius nostri voln.consuetudinũ,iij.qui est, *des droitz de contraindre à mouldre, & fournoyer és moulins, & four du seigneur*, §.j.qui est omniũ eiusdẽ voluminis 25.in gl.ij. Imò nec cõsuetudine tolluntur, vt not.Pan.in c.cùm Ioannes,ante fi.extrà de cleri.coniuga.& in c.inter cæteras,extrà de rescrip.

*Facultatis iura imprescriptibilia.*

23 ¶(Sed qui priorem sententiam sequuntur,huic rationi ita respondẽt , vt ea procedat in simplici facultate non procedẽte ex aliqua actione,vt ire ad S.Iacobum,& similibus.Non autem in facultate procedẽte ex aliquo contractu,& consequenter ex actione inde orta. Nam tunc sicut actioni præscribitur triginta annis:ita etiã facultati aliquid faciẽdi,quæ esset sequela actus,vt est facultas & ius offerẽdi cõpetẽs secũdo creditori,cui præscribitur.l.cùm notissimi.§.sed cùm illud,vers. eodẽ iure.C.de præscrip.30.anno.& ita declarat Bar.in d.l.pignori.quẽ omnes sequuntur.Sed & aliter respõdẽt,quòd illud argumentũ procedit in his quæ sunt meræ facultatis in solo facto cõ-

ſiſtentis,non autē ſi quid competat per modū iuris:nam tunc ei præſcribitur,vt patet in facultate adeūdi.l.licèt,& ibi omnes.C.de iure delib. Imò verò ſunt qui indiſtinctè tenēt præſcribi iuri offerēdi,vt videre licet apud Ang.Are.in §.actionū,col.26.ver.aduertas tamē an ſit neceſſariū,Inſt. de actio.& Franc.Bal.in tract.Præſcrip.in 4.parte v.partis prin.in j.quæſt.qui multos in id citat.

24 *De eodem. Nullum verbū in cōtractibus debet eſſe otioſum.*

¶Ad hæc pro poſteriore parte facit, quòd nullum vel minimum verbum in contractibus debet cenſeri fuiſſe appoſitum otioſè & ſine virtute aliquid operandi,ſi poſſet,ex doctrina Bal. quam omnes vbique,præſertim in conſi.citant,extollunt,& commendant,in rub.C.de contrah. empt. in ix.quæſt.cum infinitis concord.& ſimilibus à me adductis in noſtro tract.cui titulus eſt,Nihil fruſtra.Sed hæc verba,quandocunque,quotieſcunque,& ſimilia,in pacto reuenditionis appoſita erunt omnino otioſa,inutilia,inefficacia,ſi non faciant vt huic pacto non præſcribatur tempore triginta annor.quando & ſine illis huic pacto non præſcribitur,niſi eodem ſpatio,vt diximus ſuprà in princ.huius gl.Sed & in hanc partem alias multas rationes affert Barb.d.conſi.lj.lib.j.& d. conſ.xxij.lib.iij.& Chaſſe.d.conſi.xj.& Igneus in d.l.in cognitione, quas hîc omittendas ducimus,cùm illic in promptu ſint omnibus. Illud tamen non prætermittemus, in hanc ſententiam

*Statutum Placentiæ.*

eſſe expreſſum ſtatutum Placentiæ,ſcilicet venditorem & hæredes eius admitti ad redimendam rem cum hoc pacto venditam,quandocunque,etiam elapſis triginta annis,ſi nullum huic rei ſit præſtitutum tempus,vt refert Barb.d.conſ.lj.col.xj.verſ.& ex iſtis,lib.j.

25 *An id ius retrahendi quocunque ſaltem tēpore immemoriali tollatur.*

¶HANC partem ſi ſequaris,intelliges,vt ſcilicet id ius retrahendi non tollatur xxx.vel xl. annis, ſed omnino extinguatur tempore immemoriali,vel centum annorum:quoniam talis præſcriptio nunquam ſummouetur verbis generaliter omnem præſcriptionem reiicientibus,ſecundum Bal. in d.l.j.non ſemel,& ibi quoque Ang.vt à nonnullis citatur,C.ne rei domi.Bal.& Ang.in l. omnes,in fi.C.de præſcript.xxx.vel xl.anno.& in l.j.col.j.verſ.attende,quia ſi in aliqua.C. de anna. except.Ang.in l.non ſolùm,in prin.ff.de vſucap.& in d.l.j.ff.de concuſ.& in l.ſi quis Decuno, la iij.C.de Decurion.lib.x.& in §.j.per illum tex.& gl.ibi,in verbo,præſcriptionis,in Auth.vt de cęteret.non ſi.commut.Pan.in c.vlt col.viij.verſ.quæro quid ſi ſtatuto,& ibi Fel.col.vj.verſ.dum ſubdit,extrà de præſcript.& conſi.xciiij.quædam eccleſia.col.ij.verſ,non obſt.ſi dicatur.lib.j.Florı.in l.an vſusfructus,per illum textū,de vſufru.Ro.& Fran.Aret.in d.l.cùm ſtipulatus ſim à Proculo, ff.de verb.oblig ipſe Rom.in l.j.ff.de vſucap.& eundem Franc.Aret.conſi.xv.reuerendiſsime pater,col.pen.verſ.circa tertium.Alex.in d.l.nemo poteſt,col.vlt.verſ.& tene menti, & ibi Franc. Ripam.nu.115.ff.de leg.j.& eundem Alex.conſ.lx.omiſſo,paulò ante fi.lib.j.& conſi.xvj. in cauſa & lite,col.vij.verſ.nec ad hoc obſtat,quòd ſtatutum,lib.v.Card.Alex.in d.c.j.§.Præterea,col. vlt. tit.de capit.Corrad.Fel.in rubr.de præſcript.col.vlt.verſ.conſidera ſecundò.Iaſon. conſ. xcij.non eſt,ad fi.lib.iij.Philip.Dec.conſ.ccccxcvj.in caſu domini operarij,col.ij.verſ.nec obſtat,ſi dicatur. Franciſ.Bal.in tracta.præſcript.in ſecunda parte tertiæ partis princ.in vj.quæſt.princ.col.eiuſdem quæſt.v.verſi.& nota quòd præſcriptio.& iterum in quinta parte,quintæ partis prin.quæſt.9.col. j.& Matthæ.Afflict.deciſ.Neapol.ccliiij.ſæpe fuit,in fi.& in conſti.Siciliæ incip.ſi dubitatio,col.v. verſ.quattò pondera,& in conſtit.conſuetudinem,col.pen.verſ.quid autem ſi res.Steph.Bertra. conſ.xlvj.dudum,nu.5.lib.j.& conſ.xcviij.viſis duobus,in fi.lib.j.& Fran.Cur. Iunior.in tract.de feud.in iij.q.tertiæ partis.Et hoc ſatis ex eo probatur,quòd licèt dicatur in l.ſeruitutes prædiorū ruſticorum.ff.de ſeruituti.quòd ſeruitutes quæ non habent poſſeſsionem continuam non præſcribuntur,id tamen non intelligitur de præſcriptione immemoriali,vt patet ex l.hoc iure,§. ductus aquæ,ff.de aqua quoti.& æſti.Et hæc ratio eſt Rom.in d.l.j.de vſucap.

26 *De eodem.*

¶Sed vt nihil eſt in iure noſtro non controuerſioſum,ſiue id facit legum obſcuritas, ſiue cōtradicendi ſtudiū multis innatum,ſiue oſtentatio & gloriæ cupiditas non paucis quoque ingenita, ſiue humanitatis quædam infelicitas,ſiue aliud quippiā,contrariū,vt ſcilicet per huiuſmodi verba ſummoueatur etiam præſcriptio centenaria,aut alia immemorialis,voluerunt duæ glo.ſcilicet prior in cle.j.in verbo,quanticunque,de fo.compe.altera in clem. ſi vna,in verbo,quauis,quæ eſt vlt.de reb.eccle.non alie.& Ioan.And.in d.c.cùm inſtantia,per illum tex.in verbo,longiſsimo.& ibi quoque Pan.ſibi contrarius,in iij.not.extrà de cenſibus.Ant.& idem Pan.in c.cùm ex officij, ille col.iij.hic in iij.no.per illum tex.in verbo,non meminerint,extrà de præſcript.& rurſus ipſe Panor.in c.ſuper eo,etiam per illum tex.extrà de parœc.

27 *De eodem.*

¶Verùm Fran.Aret.in d.l.cùm ſtipulatus ſim à Proculo,col.iij.ita in hac re diſtinguit:Aut clauſula,non obſtante quacunque præſcriptione,vel alia ſimilis apponitur iuribus,quæ regulariter non tolluntur ſpatio xl.annorum,& tunc vt aliquid operentur,videbitur inductū, vt nec præſcriptio quoque immemorialis currat. Aut apponitur iuribus, quæ contrà eodem xl.annorū ſpatio præſcribuntur:& tūc hæc præſcriptio immemorialis non videtur eſſe ſublata:quia ſatis ea verba operātur tollendo præſcriptionē.xl.annorum.Dicitq; ipſe Aret.huiuſmodi diſtinctionē eſſe ex mēte Bal.in d.c.j.§.prætereà.tit.de cap.Corrad.Sicuti etiam fuit Pan. quē ipſe non allegat,in d.ca.j. vbi ſuprà citauimus,de præſcrip.& eiuſdem Aret.d.conſi.xv.vbi ſuprà.Et ſecūdùm hanc diſtinctionem poſſet videri,dd.glo.in præcedenti verſiculo allegatas,non poſſe ſubſiſtere,quia iura de quibus loquuntur,vidētur eſſe præſcriptibilia ſpatio xl.annorū.Sed ſubdit Aret.in priori loco,quòd ſaluando eas,poſſumus dicere,quòd procedunt in ſuis caſibus. Nam in d.cle. j. de foro compet. idcò nulla currit præſcriptio,quia Epiſcopus ibi exercebat ius in alia diœceſi ex plenitudine poteſtatis

potestatis inductæ illo casu à summo Pontifice · cuius exercitium habet hanc naturam, vt nunquam præscribat ius inferioris, quia non fit isto animo, secundùm Bal. in l. ij. C. de seruit. & aqua. Sed in dicta cle. si vna, ideò non currit præscriptio, quia dabat materiã delinquẽdi, vel erat contra naturam ecclesiasticã. Feli. autẽ tum in d. c. cùm ex officij, in prin. tum in c. accedentes, col. v. in iij. fallen. eo. tit. de præscrip. aliter super hoc videtur distinguere, ex mente Bal. in d. l. omnes, de præscrip. xxx. annorum. ibi eum omnino vide, & Franc. Ripam in l. quò minùs, nu. 101. de flumi.

28 ¶Vt autem ad rem, de qua præcipuè agimus, reuertamur, ea, vt audio, decisa est iudicio nostri Senatus Parisi. die xxiij. Iunij, anno Domini M. D. XV. inter Iosserandum de Thelis appellantem à Senescallo Lugdunensi, & Petrum Ponç intimatum: & alio item, cuius meminit Montolonius vt suprà diximus in ij. vers. huius quæst. quibus diffinitum est præscribi huic facultati redimendi quaodocunque, annis xxx. Et si hanc partem de iure teneas, poteris respondere ad d. l. quòd si nolit, §. si quid ita venierit, ff. de ædil. edict. quod est potissimum alterius partis fundamentum, quòd ille tex. non procedit in præscriptione odiosa, vt dicit Ang. ibi, & in d. l. nemo potest, col. ij. vers. quid autem sit econuerso, ff. de legã. j. cui ideò renuntiari non potest, vt no. Bar. in d. l. nemo, cum aliis multis concord. adduct. ab Alex. ibi col. pen. *Decisio principalis dubij. Aresta.* *Responsiones ad contraria.*

29 ¶Quod autem dictum est de mala fide emptoris, & deceptione venditoris, quæ est altera alterius partis anchora, ex eo primùm refellitur, quòd hìc nulla mala fides est emptoris, nulláq; deceptio venditoris, cum id pactum reuendendi quandocunque, intelligi debeat secundùm ius, intra scilicet xxx. annos, vt plenè probatum est. Deinde, quòd etiam alia ratione emptor non est in mala fide ante oblationem pretij, quia aliter non apparet quòd venditor velit redimere, vt in simili dicit Petr. Anch. in regula, sine possessione, in xj. eademque postrema oppo. quæ est in viij. col. vers. item intelligas, de reg. iur. lib. 6. & Panor. in c. ecclesia sanctæ Mariæ, col. xv. vers. sed pro concord. extrà de constitut. cum aliis concord. à me latè traditis in repet. l. si vnquam, in verbo, reuertatur, num. 390. sed tu in hoc. & seq. *De eodem.*

30 ¶Quod item continenter dictũ est, ius merę voluntatis atque facultatis esse imprætscriptibile, dissoluitur facillimè ex not. à Doct. differentibus de præscriptione iuris adeundi, & immiscendi, in l. licèt, C. de iur. deli. & ibi præsertim Corn. & aliis Recentioribus. Quod denique dictum est, hæc verba, quandocunque, & similia, manere otiosa & sine effectu, nisi intelligantur etiam post xxx. annos, cùm sine illis ea facultas duret vsque ad id tempus, non admodum vrget, cùm non adeò incõueniẽs sit, vt quod tacitè intelligebatur, verbis exprimatur, nec aliud operetur ex illo vulgari axiomate, expresio eorum, quæ tacitè insunt, nihil operatur, l. iij. ff. de leg. j. & l. non rectè, C. de fideiuss. cum simil. Nec tamen hìc omnino superuacuum est, quia, vt suprà dictum est, sunt qui opinantur hanc facultatem redimendi extingui spatio x. annor. vt suprà diximus, ideóque huiusmodi verbis tollitur id dubium, quod poterat hìc subesse: quod non inutile est, vt suprà diximus in præcedenti tit. §. xxj. glo. j. nu. 5. at vnum hìc. *De eodem.*

31 ¶Porrò cum hæc opinio aresto supremæ nostræ curiæ fuerit approbata, ea omnino sequenda est. Nam & ea quoque communior est, & Doctorum maioris doctrinæ & autoritatis. Eam tamen temperabis multis modis. Primò vt procedat, cùm venditor, aut hæres ipsius, via actionis experitur, vt emptor cogatur reuendere. Secus, si via exceptionis, siue retentionis. Verbi gratia, Tu mihi vẽdidisti annuum aliquod vectigal, id est, *vne rente*, super omnibus bonis pretio centum aureorũ, ea lege vt posis id vectigal redimere quandocunque, restituto illo pretio: modò elapsis xxx. annis, tu non vis soluere illic vectigal, sed cùm à te peto, offers reddere illos centũ aureos, vt sic redimas idem vectigal, eóq; libereris. Certè tibi quæritur ius excipiendi, vt vlterius cogi non posis ad soluendas pẽsitationes. Nam sicut natura exceptionis perpetua est, l. purè, §. vlt. ff. de doli excep. ita & istud ius offerendi pretiũ, & redimendi vectigal, quod est sequela exceptionis, perpetuũ quoq; est, & nullo tempore præscribitur, vt voluit Bart. loquens de iure offerendi, in d. l. pignori. ff. de vsucap. per l. Paulus, §. j. ff. quid. mod. pig. vel hypo. sol. vbi si possideo pignus, habeo ius offerẽdi perpetuũ: possúmq; ad conseruandã rei retentionẽ quandocunq; offerre, & sequitur Ant. in c. quoniã frequẽter, extrà vt lite nõ cõtest. & Ang. Aret. in §. actionũ, col. 32. vers. & per consequens, & iterum col. xxxiiij. vers. ex his omnibus, Insti. de act. & Corn. in d. l. licet, C. de iure delib. *Quid si nõ uia actionis sed exceptionis id pactum proponitur.*

32 ¶Præterea præscriptiones sunt ob id introductæ, vt per eas obuietur occurratúrque iuri agendi, non autem iuri excipiendi, siue retinendi: cùm ad idipsum tendãt, idque producant, l. sicut, C. de præscr. xxx. vel xl. annorum. & not. in l. j. C. si aduer. credi. & in l. iij. C. quod met. cau. Igitur nõ impediunt ius illud excipiendi siue retinendi, ad cuius conseruationẽ sunt introductæ, l. legata, ff. de lega. j. & l. cùm tale, §. vlt. ff. de condit. & demon. & l. ij. §. vlt. C. de iur. calum. Et ita in hoc nostro casu redimendi, ne autoritate careamus, respondit ex facto Signo. consi. cxxxix. casus, à pretio, vbi & hoc aliis multis confirmat. & sequitur etiam nuncupatim in hoc casu Philip. Dec. in d. l. petens, col. iij. C. de pact. & d. consi. clxiiij. non fuisset propositi, in vlt. dub. (Et facit quod scribit Bal. consi. cccxxij. vtrùm post xxx. annos, post medium, lib. j. vbi loquitur de nullitate sententiæ.) Ex quibus quoque intelligis hæc procedere, etiamsi in pacto redimendi non appositum fuerit verbũ, quandocunque, aut simile, sed simpliciter datum fuerit sine alia præfinitione temporis. *De eodem.*

33 ¶Secundo intellige procedere, si simpliciter ageretur ex pacto de reuendendo: secus si præterea contractus diceretur esse vsurarius: quia tunc agens non summoueretur spatio xxx. annor. *Quid si cõtractus dicatur usurarius.*

vt in hac specie nuncuparim respondit Bal.d.consi.cccxxxij.vers.tertiò dubitatur, lib.j. & sequitur Phil.Dec.in d.l.petens,col.iij.C.de pact. & Fran.Balb.in tracta.Præscriptionum,in iij.q.4.partis v.partis princ.in fi. & Hiero.Cagno.in repe.l.ij.col.v.vers.Ille verò cui factum est. C.de pact. inter empro.& vend.& idem voluit Alex.nulla Baldi mentione facta, consi.xlvj. circa præsentis consilij materiam,in ij.dub.lib.iij.& cons.liiij.circa primum dubium,col.iij.vers.quo ad secundũ, lib.v.& Petr.Gerard.à Petr.d.sing.xviij.nota diligẽter,col.j.Et bene facit,quod scribit Pau. Cast. consi.ccccxxxvj.ad primum videtur dicendum,quòd dicti commissarij,in vlt.dubio,li.a.& Pan. consi.lxxvj.in præsenti,in vlt.dubio,lib.j.

*Quid si aliter sit reprobatus*

34 ¶Et idem quoque,si contractus alio modo esset illicitus & reprobatus, vt si in pignore esset appositum pactum legis commissoriæ,quod haud dubiè prohibitum est,l.vlt.C.de pact.pign. & c. significante,de pigno.Nam nec tunc obest præscriptio xxx.anno.nec alia quæuis, per c.j.titu.de feud.dato in vic.leg.commis.vbi Bal.col.j.in verbo,quandocunq;,nota(inquit)singulariter hunc tex.quia quando in pignoribus est appositum pactũ legis cõmissoriæ, tunc odio creditoris nullo tempore præscribitur iuri offerendi.Et idem post eum repetit Alua.ibi col.j.& Card. Alex.quid sing.dicit,col.ij.& Ro.(qui id etiã dicit sing.)in l.iij.ad fi.ff.de acq.hær.& Alex.in addit. Bart.in l. cùm notissimi,ad fi.prin.C.de præscrip.30.vel xl.ann.& Barb.d.cons.lj.col.x.vers.præterea facit, li.j.& Iacob.à S.Georg.in l.murũm.quæ est ij.col.j.ff.si cert.pet.vbi ex hoc dicit,quòd si vẽditio facta fuerit minùs iusto pretio,audietur emptor volens redimere in perpetuũ etiã trãsacta facultate ei tradita ad redimendũ.& Fran.Balb.in d.tract.Præscriptionũ,in ij.q.iiij.partis v.partis prin. paulò ante fi.& Steph.Bertr.consi.lxxxviij.ponitur in facto,lib.j.& cons.cl.prout dicit,col.vlt.lib. 2.& cons.cliij.existimo,ad fi.eo.lib.2.Vide tamen quid his subnectit ipse Bal.in d.c.j.de feu.dat.in vic.leg.commis.& Fran.Arer.in d.l.iij.col.ij.vers.illud etiam scias,ff.de acquir.hæred.

*De eodem. Cõtractus reprobatus non tribuit iustam causam præscribendi.*

35 ¶Et aliàs contractus reprobatus non tribuit iustam causam præscribẽdi,l.vlt.§.sinautem,C.com. de lega.& l.quemadmodum, C.de agri.& censi. lib.xj.& c.dudum,le j.de deci. De quo tu vide Archid.in c.quia cognouimus,x.q.iij D.à Rota decis.cccx.no. quòd ex minùs iusto, in antiquis. Paul.Eleaz.Zenzel.Lauren.Imo.& Card.Alex.in cle.j.§.j.de reb.eccl.non alie.Petr.Ancha.in c.ij. col.iij in viij.not.eo.tit.lib.vj.Doct.in c.j.de præscrip.lib.vj.Pau.Cast.consil.lxx. quia frustra,col. vlt.lib.j.& Alex.quia alios multos allegat in addi.Bal.in l.Celsus,ff.de vsucap.& d. consil. xlvj.in fi.lib.iij.& cons.liiij.circa primum,lib.vj.quo in consilio in ij.dubio latè disputat,an & quomodo, & quanto tempore huic rei præscribatur.

*De eodem. Sententia in causa vsurarũ nunquam trãsit in rem iudicatam.*

36 ¶Et hæc confirma hoc simili,quòd si debitor passus est se vinci per sententiam,omittendo exceptionem vsurariam,nihilò tamen minùs ea sententia rescindi debet:vt pulchrè & not.voluit Bal. in l.cùm allegas,col.ij.vers.sed quæritur hic,C.de vsur.per tex.quem dicit sing.in l.si sponsus,§.si vxor,ff.de dona.inter vir.& vxo.quo in loco Alex.in addi.Bart.in prin.id sequitur, & dicit sing. & rursus consi.lxxxj.viso processu,col.ij.vers.ad idem adduco,lib.iij.vbi etiam dicit singu. & sequitur etiam Imo.in l.stipulatio ista,§.alteri,col.pen.ff.de verb.obli.Ille autẽ tex.loquitur de sententia lata prò vxore,viro non opponente,dum eam posset vir exceptione repellere.Et eum tex. trahit ad omnem sententiam latam pro eo cui aduersarius donare prohibetur. Rom.sing.cccx. tu scis quòd donatio,vbi & illum tex.dicit ad hoc sing.& allegat etiam Bal.vbi suprà, & similiter Cæpol.cautel.secundùm antiquam computationem clv.donatio inter virum & vxorem.vers.tertia cautela,ibi,sed aduerte quòd ista cautela.Ias.in l.iudex,in fi.ff.de condi.ind. vbi ex hoc limitat tex.ibi,& Catel.qui nuncuparim citat & sequitur,& dicit sing.illud dictum Bal.in memor.incip. sententia quæ lata est.& Io.Lup.in repe.rub.de dona.inter vir.& vxo.Ex quibus apertè vides negligentiam atque omissionem debitoris non prodesse vsurario,quin non obstante tempore, aut sententia aduersus eam lata,contractus argui possit de vsura.

*Nec aliàs cũ agitur de periculo animæ.*

37 ¶Nam & quod ad sententiã pertinet, cùm agatur de periculo animæ,ea nunquam transit in rem iudicatam,veritate comperta,c.lator,& ibi glo.j.& c.consanguinei,extrà de re iudi.& c.fraternitatis,de frigi.& malefic.gl.in c.inter monasterium,in verbo,confirmantes,versic.item vbi vertitur, extrà,de re iud.& in summa,xxxv.q.ix.Hosti.in c.cùm dilectus,col.vlt.extrà de elect.Io.Andr.in rub.de re iudi.Ant.qui & alios allegat,cons.xxviij.viso puncto,col.j.cum simil.Qua etiam ratione Albe.in rubr.C.de vsur.col.iij.vers.aliam quæstionem,tenuit sententiam pro vsurario latã non transire in rem iudicatam,quin vsuræ semper repeti possint veritate comperta. De quo etiam latè per Lapum allegat.ciij.an oporteat:vbi & idem dicit,licèt(ait)secus sit,quantum ad punitionẽ criminis.& Ambr.Vignat.in tract.vsur.quem composuit super c.si salubriter,extrà de vsur.char. 17.in paruis vers.sed finaliter.& Petr.Anch.cons.ccxxxiiij.casus talis est, post præceptum. & Ias. consi.xxj.venerabilis,col.j.lib.j.

*Cõtrariũ eius quod de sentẽtia dictum est. Creditor, qui simulatè dicitur emptor, nullo tẽpore præscribit.*

38 ¶Verùm vt omnia in Iure nostro sunt controuersa, quod sæpe conquesti sumus, eius quod de sententia diximus ex Bal.& aliis,contrariũ respondit Pet.Anch.cons.98.istam quæstionẽ dubiam facit,col.j.quem nuncuparim sequitur Alex.secum hic pugnãs,consi.xcj.visis actis,col.j.versi.hoc præsupposito,lib.ij.& idem quoque Petr.Anch. consil.cccvj.efficax,col.j.vbi & idem dicit consuluisse Fed.Senen.Illud autem minimè dubium est(vt redeamus ad præscriptionem)quòd si cõtractus est pignoratitius,nullo tempore creditor, qui simulatè dicitur emptor, rem ipsam potest præscribere,l.non solùm,§.qui pignori,& l.pignori,ff.de vsucap.glo.vlt.in c.quoniam frequenter,

§.vlt.

§.vlt.post prin.extrà vt lit.non cõtest.& in c.cõtingit,in gl.vlt.vers.sed nõ obtineret, de dolo & cõru.Ex quibus dubia redditur sentẽtia Ang.& Imo.in l.4.§.cõdemnatũ,ff.de re iud.quæ huiusmodi est:Quòd si ex statuto instrumentũ habeat executionẽ paratã,exceptio vsurarũ nõ impedit eam executionẽ:tametsi eos sequitur Barb.consi.xviij.clementissimi,col.pe.vers.quinimò,li.j.

*Exceptio usuræ, an impediat executionẽ guarẽtigiæ.*

39 ¶Tertiò intellige,nisi ita pactum fuerit,& promittat toties reuendere,quoties huic facultati redimendi præscriptum fuerit,aut aliis similibus verbis.Tunc enim vẽditor nunquàm excludetur tempore:quia vnius finis est origo alterius:vt per l.sicut in annos,ff.quib.mod.vsusfru. amit. voluit Bart.in d.l.nemo potest,col.penul.versi.quæro statutum est,quod præscribatur,& ibi Ias. col.antepen.vers.nota etiam diligenter,in j.lect. iterúmque in ij.lect.col.pen.vers. quintò & vltimò,ff.de leg.j.Bal.in l.ipsis,quæ est ij.vers.sed nunquid econtrà,C.vt in poss.leg.& in l.vnica.col. 2.vers.secundò not.arg.C.de cad.tol.& in l.item illa,§.quod adiicitur,per tex.ibi,ff.de constit.pecu.Ang.in d.l.quòd si nolit,§.si quis ita,ff.de ædil.edict.Ro.in repe.rub.ff.de arbi.col.xv. vers. xij. Flori.vt à quibusdam citatur,in l.si vsusfructus alternis annis,ff.quib.mod.vsusfr.amit. sed lect. illius in eum tit.non extat in nostris codicibus.Cæpo.caute.secundùm vlt.computationẽ, lxv.in multis casibus.Barb.d.consi.lj.col.xj.vers.& ad hoc adduco,li.j.Feli.in rub.extrà de præscrip.col. antepe.vers.fallit septimò.& Aufr.deci.ccxx.item fuit quæsitum si Titius.Hiero.Cagno.qui solũ Fel.citat,in d.l.ij.col.v.vers.est autem cautela.C.de pact.inter emp.& vend.& Pet.Gerar.d. sing. xviij.in fi.& est etiam bonus tex.in l.in singulos,ff.de annu.leg.

*Quid, si promissum sit reuẽdere toties quoties ei facultati præscriptũ fuerit.*

40 ¶Cui & illud consequens est,quòd si venditori data sit facultas redimendi quandiu viuat,aut ad certum aliquod tempus,quod excedit xxx.annos,videlicet intra xl.vel l.annos,tunc etiam post xxx.annos,si venditor adhuc viuat in primo casu:aut si intra illos xl.vel l.annos , admittetur ad redimendum.Nam perinde est,cùm dicitur,quandiu viuat,vel intra certum tempus,atque si dictum esset,toties quoties præscriptum fuerit,vt scilicet censeatur repetita promissio reuendendi post tempus præscriptionis,durante vita venditoris,aut eo tempore certo præfixo promissioni: vt expressim probatur in d.l.sicut in annos,qua innituntur omnes citati in præcedenti versicu.& præterea quantùm ad priorẽ casum,in l.si rem quæ,§.vlt.& ibi glo. ff.de euict.Et ad hæc optimè facit,quod scribit Ang.in l.centesimis,in fi.prin.& ibi post eum Imo,Pau.Cast.Alex.& Iason , ff. de verb.obl.quòd si quis promisit aliquid dare vel facere post xxx.annos,non præscribitur huic rei per huiusmodi tempus xxx.annorũ.Et quod scribit Io.Fab.in l.sicut,C.de præscrip. xxx. vel xl.ann.in fi.quòd si feci pactum de non petendo vsque ad xxx.annos,interim non currit præscriptio,per §.vlt.in auth.de appel.colla.viij.nam alibi est idem tit.colla.iiij.Et faciunt etiam not. in l. contra maiores,C.de inof.rest.Vide tamen Fran.Rip.in d.l.nemo potest,col.antep.nu.119.& seq.

*De eodem.*
*Quid si id promissum sit quãdiu uiuat.*
*Quid si intra xl.annos.*
*Quid si post xxx.annos.*

41 ¶Quartò intellige,vt per lapsum huiusce temporis xxx.annorum sit huic facultati præscriptum,ope quidem exceptionis tantùm non etiam ipso iure:sicuti nec quæuis alia præscriptio tollit obligationem ipso iure,per l.obligationum ferè,§.placet,ff.de actio.& obli.& l. vbicunque, & ibi not.ff.de fideiuss.& voluit gl.in l.cùm notissimi,in prin.in verbo,protogari,C.de præscri. 30. vel xl.ann.vbi & glo.negat actionem tolli ipso iure,& ita quoque tradit Bal.in l.vlt.in xiij.op.C. de edict.Diui Adria.tol.& Ang.in l.j.per illum tex.cum sua gl.C.si aduer.cred.Sal.qui ad hoc alia multa allegat,& dicit hanc esse communẽ opi.in l.sicut,in vj.oppo.C.de præscri.xxx.vel xl. ann. Alex.consi.lxxvij.in causa & lite,col.pen.vers.præterea & postremò,lib.vj.& consi.ccxxviij. põderatis,ante fi.eo.lib.vj.vbi loquitur nuncupatim de hac facultate redimendi:& ex hoc respõdet emptorem posse sponte & scienter post xxx.annos reuendere venditori vi huius pacti, etiam in præiudicium alterius,quod est admirandum,si verum sit.Nihil enim interest,ipso iure quis actionem non habeat,an per exceptionẽ infirmetur.l.nihil interest.ff.de reg. iur. nec video quòd emptor possit omittere exceptione præscriptionis,aut ei renuntiare in præiudicium alterius,cui iam est quæsitũ ius irreuocabile per eum lapsum temporis.Habemus enim regulam generalẽ,non debere alteri per alterum iniquã afferri conditionem,l.non debet,ff.de reg.iur.& aliam illã,id quod nostrũ est,sine facto nostro aut culpa tolli non posse,l.id quod nostrum,eo.tit.Fateor autem,emptorem in suum ipsius præiudicium posse post xxx.annos admittere venditorem:vt in simili diximus suprà tit.præcedente,§.j.glo.x.in verbo,*dedans l'an*,num.20.tu tamen id intellige,& sequ. non etiã in præiudiciũ aliorum,vt etiam diximus in ea glo.nu.30.ex quibus potes.Nec tamẽ omnino sine effectu est,vt huic rei præscribatur ope exceptionis,& non ipso iure:vt ex multis intelliges,quæ scripsimus in repe.l.si vnquam,in verbo,reuertatur,à nu.268. primùm igitur.vsq; ad fi. eius gl.præsertim nu.345.vigesimũ,vbi videbis,iudicẽ non posse id supplere, si pars nõ opponat.

*An per xxx. annos sit præscriptum huic facultati ipso iure, an ope exceptionis.*

42 ¶Quid autem si huic facultati præscriptum sit certum tempus,vt videlicet possit venditor redimere intra annos tres restituto pretio:an transacto eo triẽnio poterit restituere pretiũ,& cogere emptorem ad reuendendũ?Quod prima fronte posset videri,ex eo quod voluit Bar.post Dy. in l.eum qui ita,§.qui ita stipulatur,le j.ff.de verb. oblig. quòd quando tẽpus est adiectũ causa differendæ solutionis,& non limitãdæ obligationis,potest post illud tẽpus peti,per l.si mãdato Titij, §.Paulus respondit die adiecto,ff.manda.cum simi.& declarat Bar.vbi suprà,quando tempus cẽseatur appositum causa differendæ solutionis,non limitãdæ obligationis:videlicet cùm obligatio cõtinet aliquid,quod habet causam momentaneã,id est,quod potest momẽto expediri,ni sit aliud expressè actum à partibus,l.obligationum ferè,§.j.in ij.respon. & ibi not. ff.de act.& obli. & d.§.

*An transacto tempore præstituto, emptor posit cogi ad reuendum.*
*Tempus differendæ solutionis appositũ, & non limitandæ obligatiõis, an*

*impediat peti, vide num. seq.*

Paulus,& l.ad diem.ff.de verbor. oblig.& alia iura,quæ ibi allegat.Sed certum est,quòd actus de quo hic differimus,est momentaneus:ergo & post terminum expediri potest.

43 *De eodem.*

¶Contrarium tamen in hac ipsa specie,de qua loquimur(ne hic putes de re non satis dubia disputari)respondit ex facto consultus Aug.consi.cxcix.Titius rem quam emit.Nam doctrina(inquit)Bar.vbi suprà,est vera,& procedit,quando dies adiicitur obligationi,mero fauore debitoris, ita scilicet vt creditor ex parte sua nihil habeat implere.Sed vbi debitori satisfacienti, aliquid etiā est faciendum ex parte creditoris,nec aliter tenetur satisfacere,tunc nisi sibi intra tēpus præfinitum satisfiat,non tenetur post tempus admittere debitorē ad satisfaciendum:quia is tenetur seruare promissa,quæ legem certam habuerunt ex forma contractus, cui legi non est satisfactum à venditore in casu,de quo loquimur,pro quo dicit se dare casum in specie in l.ij.C. de pact.inter empto.& ven.cōpo.vbi ponitur casus de eo, qui promisit reuēdere pro eodē pretio quādocunq; vel intra certa tēpota.& dicit tex.ibi,quòd lex cōuentionis seruāda est.Vbi igitur promisit intra certum tēpus,tenetur intra ipsum adimplere:si autē quandocunq; promisit, etiā quandocunque tenebitur:aliàs ista inter se essentialiter(vt ipse Ang.dicit)non differrēt:subditque & in eam quoquerem esse casum,in l.commissoriæ,eo.tit.& optimè facere tex.in l.Aemilius,ff.de minoribus.

54 *De eadem re.*

¶Hanc Ang.sententiam nuncupatim refert & sequitur Barb.in c.ad nostram,col. vlt.in ij.locis, extrà de emp.& vend.Fran.Cur.senior consi.lix.Christi & gloriosissimæ matris &c. super præmissa,col.vlt.vers.vltimò confirmari videtur.& Phil.Dec.in l.perens,col.iij.C.de pact.& consilio cccviij.in casu ad nos transmisso,col.ij.vers.quartò accedit,in fi.illius vers.{Matth.Afflic.in c.vlt. col.ij.nu.10.tit.de cap.qui cur.vend.}& Hiero.Cagno.in repet.d.l.ij.col.iiij.vers.differentia tamen est,C.de pact.inter emp.& vend.Lud.Gozad.consi.lxxxvij.prima facie,col.ij. nu.5. & cons.xciiij. an illustrissima,col.pe.nu.51.& Ias.& in d.§.qui ita stipulatur,col.v.& iterum in l. si quis ita promiserit,§.Seia cauit,col.4.vers.bene facit,ff.eo.tit.de verb.oblig.vbi id dicit no.& rursum in l.nemo,col.ij.vers.item ad istum tex.ff.de leg.j.& in duobus prioribus locis addit ipse Ias.alias in eādem sententiam rationes.Nam si emptor(inquit)tenetur reuendere post tēpus,sequeretur, quòd perpetuò:quod esset absurdū: quia sic actus agentium operarentur contra intentionem eorum contra tex.in l.omnis,in prin.ff.si cer.pet.& in l.obligationū substantia.in prin.ff.de acti. & oblig.

45 *De eadem re.*

¶Item illud quoque sequeretur,quòd frustra esset adiectum certum tempus,atque sic illius adiectio esset illusoria,inutilis,& superuacua,contra l.si quando.ff.de leg.j.& cap.si Papa, de priuileg. lib.vj.Id quod etiam(vt hoc addam Iasoni)esset absurdum,ex sententia Bal.in l.vlt. post mediū, ibi,item not.post terminum,C.de testa.manu.& in l.obseruare,§.proficisci,ad fi.3.quæst.ff. de offic.Procons.arg.l.epistola,§.vlt.de pact.& l.Imperator,ff.de postulan.& l.si cùm Hermes,C.loca. præsertim cùm in contractibus nullum omnino verbum,sed nec vlla quidem syllaba debeat esse sine effectu aliquid operandi,vt pulchrè dicit idem Bal.in rub.C.de contrah. empt.in ix.q.quem omnes vbique,& in lect.& in consilio citant,& sequuntur , & dicemus latissimè in nostro tractatu,Nihil frustra.

46 *De eadem re. Permissum ad tempus,censetur posteà prohibitum.*

¶Præterea emptor promittendo reuendere intra certum aliquod tempus,censetur noluisse teneri post illud tempus:quia permissum ad tempus,censetur posteà esse prohibitum,l.si vnus,§.j. & ibi Bal.qui id trahit ad suspensionem temporalem banni.& d.l.epistola,§.vlt.& ibi Pan.Cast.ff.de pact.& l.statuliberum,§.Stichum,& l.Titia cùm testamento.§.vlt.ff.de leg.ij.& l. pater filium , §. fundum,ff.de leg.iij.& l.si ita quis,& ibi Bal.Imo.Alex.Fran.Aret.& Ias.ff.de vulg.& pup.& l.ex facto,§.item quæro,eo.tit.& l.qui fundum,ff.de contrah.emp.& l.si quis alia, ff. quemadmodum vsusfru.amit.& l.sicut,§.vlt.& ibi Bal.ff.quib.mod.pig.vel hypo.sol.& l.j.§.si mulier, iuncto prin. ff.de lib.agno.& l.iiij.in prin.& quod ibi not.Bal.& Floria.in ij.not.ff.de seruit.& d.l.si cùm Hermes,C.loc.& c.ad honorē,& ibi Bal.extrà de auto.& vsu pal.& c.de causis,extrà de offic.deleg. & c.quopiā frequenter,§.si verò,& ibi Bal.extrà,vt lit.non cōtest.Et voluit gl.in c.decet , de reg. iur.li.6.& in c.si homo,27.q.j.Oldr.cons.cciij.factū tale est collata,in fi.Alb.post Iac.in l.quandiu institutus,ff.de acq.hær.Bar.cons.clxj.in nomine domini,& c.proponitur quòd syndicus , col.ij. vbi ex hoc consuluit in pulchro casu Bal.in c.j.§.hoc quod nos,col.v.vers.sed quæro nūquid.tit. de pace Cōstan.& in c.bonæ,col.ij.vers.& scias,extrà de elec.& cōs.323.cùm quidā medicus,circa medium,li.j.& cons.33.statuto cauetur,col.ij.li.v.& cons.lj.generali statuto,col.j.eo.li.v.Benedict. Plūb.in l.j.col.3.in 3.not.ff.de manumis.Ang.cons.230.pūctus talis est,duo cōpromiserunt. Petr. Anch.cons.lxx.repetito cons.346.apparet,col.ij.& idē quoq; cons.331.visis diligenter actis,col.ij Imo.in cle.j.col.4.vers.iuxta prædicta.de conces.præb.Pau.Cast.cons.184.videtur dicendū quòd dicta,in prin.li.j.cōsi.467.super hoc pūcto,col.vlt.eo.li.j.& cons.cclvj.videtur manifestè,col.ij.li. 2.& consi.ccclj.præfata reformatio,eo.li.2.vbi ex hoc respōdit,quòd si ex statuto datū sit certum tempus consanguineis ad retrahendū rem venditā offerendo pretium,non poterunt consanguinei post illud tēpus retrahere.& iterū cons.430.circa primū quæsitū,eo.lib.2.vbi in eodem casu loquitur,de quo & nos satis diximus suprà tit.proximo,§.j.in glo.x.in verbo,*dedans l'an*,nu.19. sed cum nostra.& idem Pau.Cast.consi.ccccxxxvj.ad primum,col.j.eo.lib.ij.& Maria.consil. xix.pro decisione,col.vlt.& Socin.ipsius filius,consi.cclxxiij.in præsenti,col.pen.vers.sed ad hanc, lib.ij.

47 *De eadem re.*

¶Ex quo dicit Bal.in l.edita,col.xiiij.vers.sed hic quæritur nunquid sufficiat,C.de eden.quòd affirmatiua limitata ad tempus inducit negationem post illud.Et dicit etiam Bar.consi.c.à domino

Cyn.de

Cyn. de Bononia, in ij.dubio,quòd si statutum permittat inquiti intra certum tempus,censetur post illud probibere:ideò(inquit)inquisitio posteà facta,erit ipso iure nulla.quod multùm est notandum,quia multæ absurditates ex hoc casu proueniūt,vt dicit Ias.in locis suprà allegatis,vers. ab hinc iij.Et facit etiam quod scribit idem Bar.post Iac.Aret.in l.j.§.vlt.ff.de procu.quòd si procurator constitutus sit ad certum tempus,post ipsum expirat eius officiū, nec admittitur volēs prosequi,etiam si litem fuerit contestatus.& sequitur Pau.Cast.qui addit,etiāsi velit aduersarius, consi.ciiij.visis & ponderatis,col.j.lib.j.Et quod item voluit ipse Bar.in l.Aristo, ff.de iure delib. Inn.in c.cùm in tua,extrà,qui matr.accu.pos.Bal.in l.si plures,col.vlt.vers.quæritur vlterius.C.de condi.inser.& in l.cùm anterioribus,col.ij.vers.nota quòd ille,C.de temp.app.vbi dicit, quòd ille qui errat in calculo temporis,debet sibi imputare.Et sic nota(inquit)quòd banniti, quibus datus est certus terminus,debent prouidere, ne tempus labatur, quia posteà remediū frustra intentarent.& cons.cxlij.quidam dominus Pasinus,col.j.lib.ij.vbi dicit, quòd finito tempore priuilegij, finitur priuilegium,per multa iura,quæ allegat.Et Matthæ.Afflict. decisi. Neapo. lxxiij. emptor cuiusdam.Nec interim omittam tex.optimum à paucis annotatū in l.Thais,§.intra,ff.de fideico. liber.ex quo probatur etiam fauore libertatis tempus præstitutum ad aliquid faciendū non posse protrahi,nec quod iussum est fieri intra aliquod tempus,vt quis libertatem consequatur, post id tempus posse fieri.Et est similis tex.in l.Sticho.§.Titius,ff.de statulib.

*Multa similia.*

48 ¶Nam & è diuerso prohibitum ad tempus,censetur post illud tēpus permissum,d.l. imperator, & ibi Bal.ff.de postul.& d.l.si vnus,ff.de pact.& d.l.pater filium,§.fundum,& ibi Bart.& Albe. ff. de leg.3.& l.si minor.& ibi Ias.in fi.ff.de verb.obli.& l.j.& ij.C.de his qui in exil.dat.lib.x.& in c. præsentium,extrà de cleri.percus.Bar.in l.peto,§.fratre,ff.de leg.ij.& in l. in illa stipulatione Calendis,col.j.vers.intro glo.ff.de verb.oblig.Alber.in l.hoc iure, eodem quoque tit.Bal.in c.sicut, col.j.extrà de cohabi.cleri.& mulier.& cons.ccj.in prouincia,col.ij.li.j.cons.xxxiiij.casus talis est Guido,circa med.lib.j.& cons.cclxxj.factum est tale,nutus quondam,col.j.lib.iij.Pau.Cast.d.cōs. cccclxvij.vbi suprà,lib.j.& cons.cclxiij.circa primum,col.iij.vers.prima,lib.iij.& d.cons.ccclvj.lib. 2.Et è contrario post tempus permissum,videtur ante illud esse prohibitum, l.promissor, ff.de consti.pecu.& voluit Bal.in l.post mortem,statim post prin.C.de fideicom,& cons.cccj. constitutio,col.j.in fi.lib.ij.Sicuti post tempus interdictum, ante illud tempus videtur esse permissum, Bal.cons.lxvij.quia statutum,ad fi.lib.j.quod repetitur cons.ccccvij.punctus talis est,Anto. lib.iij. nisi quòd in hoc aliud est initium. Et condemnatus ad certum tempus, post id tempus pœnæ eximitur,l.fratres,ff.de pœnis.Et in vniuersum,limitatum ad tempus, non porrigit effectum ad vlterius tempus,Petr.Auch.cons.cxviij.casus talis est,col.ij.vers.circa primum, rursúmque versi. circa tertium.& Pau.Cast.d.cons.cclxiij.vbi suprà.lib.ij.

*Prohibitū ad tēpus,post illud censetur permissum.*
*Permissū post tēpus, cēsetur antè prohibitum.*
*Prohibitū post tempus,censetur antè permissum.*
*Alia similia.*

49 ¶Et hæc quidem omnia ita procedunt,vt ea non fiant vi argumenti à contrario sensu,sed ex natura temporis limitati,vt dicit Bal.in d.l.obseruare,§.proficisci,col.ij.in d.iij.q.ff.de offi. Procons. per l.sicuti,in fi.C.de præscr.xxx.vel xl.anno.& d.l.si vnus,§.j.de pact.&id l.ex facto,§.item quæro,ff.de vulg.& pup.Ideóque vt ipse subdit,& hæc quoque obtinent in statutis, atque etiam aduersus Ius commune:tanquā scilicet id fit ex tex.directo statuti,non ex contrario sensu.l.qui testamēto,§.mulier,ff.de testa.& l.apud antiquos,C.de furt.Hæc propè Bald. cuius hic sensus est, quod licèt argumentū à contrario sensu non habeat locum ad correctionem iuris cōmunis, l.ij. C.de condi.inser.secus tamen in eo,quod fit ex vi limitati tēporis.Et id quidē dicit uo.& sequitur Alex.cons.iij.circa præmissam,col.ij.vers.præterea dictum,lib.7.Vide tamen super hoc, quæ scribit Bal.post alios in l.properandum,col.ij.vers.modò quæro,quid si statutum,C.de iudic.

*Ea fiūt ex natura temporis limitati non arg.à contrario sensu.*
*Et procedunt in statutis.*

50 ¶Hanc quoque eandē sententiam in hoc etiam casu de quo principaliter loquimur,nulla Ange. mentione facta,secutus est Petr.Anch.cons.cccxxxj.visis diligenter,col.ij.vers.tertiò aduertendū, per d.l.statuliberū.ff.de lega.ij.& neutrius item commemoratione facta Soc.cons.cccxlj.circa primam difficultatem,col.antep.vers.circa secundam quæstionem, lib. ij.vbi & has quoque rationes affert.Nam talis promissio reuēdendi videtur facta sub tacita cōditione potestatiua,Si vēditor voluerit redimere,vt declarat Bar.in l.si decem repetiero,ff.de verb.obli.& cons.cxcv.Angelotus,& Bal.in d.l.ij.C.de pact.inter emp.& vendit.Conditio autem potestatiua suspendit, l.à testatore, ff.de cond.& demon.& not.in d.l.si decem repetiero.At cùm conditio etiam tacita suspendit, ea deficiente obligatio ipso iure euanescit,l.item quia,iuncta glo.sing.& ibi not.ff.de pact.

*De eadem re.*

51 ¶Ad hæc,cùm venditor ipse possit redimere intra certum tempus ex lege dicta in venditione, certè id omittens,videtur post id tempus id ius remittere siue renuntiare, vt expressè & in hoc quoque casu voluerunt Odofre.Nicol.Mat.& eorum autoritate Bal.in l.ij.in viij.q. C. de rescin. vend.Id quod generale est in cæteris huiusmodi omnibus,per id quod voluit gl.quam ibi multùm cōmendat Ang.in l.si ego,ff.de nego.gest.& gl.in l.j.in verbo,cadere.& ibi Sali. C.de in integ.resti.minor.Dy.& Io.And.in c.ratihabitionē,de reg.iur.li.6.Bar.& ipse Ang.in l.bonorū,ff.rē ra.habe.Bal.in addi.Spec.tit.de appel.parte ij.§.j.vers.porrò:vbi dicit tēpus iuri quærendo appositum,idē aut etiā plus operari,quàm renuntiationē,per not.in d.l.si ego.Sed & ipse Bal.in l.j. col. j.vers.extrà opponitur,C.quan.dies leg.ced.dicit lapsum diei habere vim pacti de non petendo.

*De eadem re.*
*Renūtiat, qui intra tempus præstitutū nō facit.*

52 ¶Nec in hac re omittendus est tex.in l.si ea,C.qui accu.poss.ex quo liquidò probatur id quod diximus,scilicet tempus ipsum habere vim renuntiationis,& id ibi no.idem Bald.tum col.j. versic.

*De eadem re.*

tertiò

tertiò no.tum col.vlt.in duobus locis. Atque etiam tex. in §.j.post prin.ibi, multa quoq; tempus refutat. Ex quo quidem & ipse Bal.conf.clxix, statuto ciuitatis Ianuæ, in fi.li.j.scribit lapsum termini ad aliquid præstituti, habere vim tacitæ renuntiationis. Nam & tex.in l.j.§. sed videndum, ff. de succes.edi.paria facit exclusionem ex tempore, & renuntiatione, cùm dicit, exclusus est tempore, vel repudiatione, cum aliis multis si.à me adductis suprà tit.præcedenti, §.iij.gl.iiij.in verbo, *il ne sera plus receu*, nu.2.contrarium tamen est. Quibus illud vnũ addiderim, hanc tacitam renuntiationem, quæ inducitur ex lapsu temporis, magis nocere, quàm expressam: vt per multa latè probat Ias.post alios in l.cùm quid, in ij.lectu.col.ij.nu.10.& multis seq. ff.si cert.pet. & nos latius in nostris Legibus connubialibus in glo.vij.quæ est super verbo, *expres*, vbi videre poteris.

53 De eadem re.

¶Postremo hanc eandem sententiam in nostro casu reuendendi intra certum tempus, ante illos omnes licet nullus memorauerit, tenuit expressè Bal.conf.cviij.iste qui promittit reuendere, li.v. atque etiam Alex.conf.cxviij.stantibus terminis, col.j.in fi.li.iij.& ex Recentioribus quoq; Steph. Bertran. qui nullum præcedentium scriptorum citat, conf.cxv.non tenebatur.lib.j. atque iterum conf.clxxxiiij.vidi casum, in fi.lib.j.Et de hac re tex.est clarissimus & expressissimus, quẽ tamen nullus illorum citat, in l.si creditor, §.illud, ff.de distract.pig.vt mirum sit effugisse Bal.virũ omnium nostratium Docto.oculatissimum, & incomparabilis memoriæ virũ. Sed non omnes omnia videre, aut quæ viderint recordari queunt: quando, vt cecinit Virgilius,

*Omnia fert ætas, animum quoque: sæpe ego longos*
*Cantando puerum memini me condere soles.*
*Nunc oblita mihi tot carmina.—* Et vt scripsit Menander,
Χρόνος δ' ἀναίρει πάντα, καὶ λήθην ἄγει. Id est ad verbum:
*Tempus autem aufert omnia, & obliuionem inducit.*

Tẽpus aufert omnia.

54 Quid si durãte tẽpore reuẽditioni præstituto emptor dixerit venditori, illum se quandocũque admissurum.

¶Et hanc principalem nostram sententiam, quâ dictum est, venditorem post tempus constitutũ non admitti ad retractum, amplia, etiamsi emptor nondum transacto eo tempore dixerit venditori illum se admissurum ad retractum, quandocunque voluerit: nam intelligitur, modò is veniat intra illud tempus, vt non obscurè voluit Rom.consi.xxvij.viso themate, in iiij.eodẽmq; vlt. dubio, dum dicit aliud esse, si post tempus id dixerit. Et ad hoc mirè faciũt, quæ & nos in simili diximus de retractu proximitatis suprà tit.præcedente, §.j.gl.x.in verbo, *dedans l'an*, nu.33.sed quid si cùm, & seq. vbi omnino videas & notes: neque enim res est omnibus obuia & exposita.

55 Res cum hoc pacto nõ iusto pretio vẽdita, an possit semper redimi.

¶Nec prætermiserim quosdam esse huius sententiæ, vt si res cum hoc pacto vendita, non satis iusto pretio fuerit vendita, poterit semper redimi etiam post tempus præstitutum reuenditioni. ita enim voluit Chasse.in tit.*des rentes vendues à rachapt*, §.j.col.iiij.num.21.iterúmque in hoc titul. *de retraictz*, §.x.in verbo, *a faict diligence*, in fi.dicens id quoque voluisse Bald.in c.j.tit.de feud. dat.in vic.leg.commis. Hosti.in Summa, tit.de vsur.& Iacob.à S.Georg.in l.mutuũ, in j.col.ff.si cert. pet. Sed Bal.& Iacob.nominatim loquuntur in contractu reprobato, cùm videlicet appositum est pactum legis cõmissoriæ in contractu pignoris. De quo nos diximus suprà in eadem gl.nu.328. & idem quoq;, vbi & alios multos idẽ tenentes citauimus. Nec Host.quoq; illud dicit. Scio autẽ Senatum Parisiensem solere in vẽditionibus annuorũ redituum generalium, etiam non reprobatis, concedere aliquod tẽpus debitoribus vltra tẽpus cõuentum, vel etiam si nullum sit conuentum, vt possint restituto pretio eos redimere intra certũ tẽpus. Nec id tamen, quod dicit Chasse. caret æquitate, propter quãdã suspicionẽ, quæ oritur ex illis duobus, scilicet modicitate pretij, & pacto reuendẽdi: quæ sola licet non sufficiãt ad reprobandũ contractũ, secúdùm cõmunem opi.de quo diximus suprà in prin.huius tit.tamẽ posset videri ea satis esse ad illũ rescindẽdum restituto pretio, & sine deductione fructuũ, vt in hoc saltẽ quandã rationem habeamus alterius opi. quæ ex iis duobus tãtùm reprobat contractũ: idque præsertim in istis vẽditionibus annuorũ redituũ, qui & si non sunt reprobati, vt alibi diximus, sunt tamẽ odiosi & suspecti, vt & alibi itẽ diximus.

56 An venditor post tẽpus possit in integrũ restitui ex aliqua iusta causa.

¶SED an saltem restitui poterit venditor in integrum post transactum tempus reuenditionis, ex aliqua iusta causa. Pone enim, quòd venditor mortuus est relicto hærede filio minore, qui non redimit intra tempus, nunc autem petit se restitui ratione minoris ætatis, vel ex clausula generali, Si qua mihi iusta causa videbitur, quia verisimiliter ignorabat id tempus, iuxta l.qui in alterius, ff.de reg.iur. Hanc quæstionem longè latéque ac subtiliter disputat Fran.Curt. senior d.conf.lix. Christi, vbi tandem concludit, minorem etiã infantem hæredem venditoris non restitui aduersus hunc temporis lapsum: quem tu vide egregiè differentem, an & quãdo minor & ignorans restituitur aduersus præscriptionem conuentionalem. Et idem quoque in eadem specie consuluit Steph.Bertr.d.conf.clxxxiiij.in fi.lib.j.per tex.in l.Aemilius, ff.de minorib.& no.per Pau.Castr.& alios in l.vlt.C.in quib.cau.in integrũ resti.non est neces. Sed & idem nuncupatim voluit Hiero. Cagn.in l.ij.in xvj.q.C.de pact.inter empt.& vend.& ante hos Paul. Cast. cuius nullus meminit, consi.cccvj.quanquàm longa, col.vlt.lib.ij.vbi & id dicit se quoque aliàs consuluisse.

57 Tẽpus cõuentionale currit minoribus, militibus, absen-

¶Quibus adde gl.no.in l.si cùm militantibus, in verbo distraxerunt.C.de resti.mili. quæ dicit militem absentem iusta ex causa, aut etiam minorem, non restitui aduersus tempus aut pœnã cõuentionalẽ, licet restituerentur aduersus legalem, vt ibi scribitur. Et illam glo.sequuntur Bar.& Bald. qui illam dicunt mirabilem, & Pau.Cast.qui illam dicit no.ibi, & idem Bart.in l.ij.C.si aduer.ven. pig.& Bald. qui illam dicit elegantem, in c.j.vers.nisi iusta, col.j.in verbo, infantia, tit.quo tempo. miles.

miles.& Rom.in rub.de arbitris,col.pen.vbi eam dicit sing.Barb.in repe.c.Raynaldus,ad fi. extrà de testam.& cons.lj.scripsit sapientiæ fons.col.viij.lib.j.vbi dicit valde singu.& inter consi.ipsius Fran.Curt.Senior.cons.lxvij.sapienter,col.xix.vbi eam dicit singularem.

*tibus, impedimentis.*

58 ¶Ro.autem,vbi suprà,pro huius sententiæ confirmatione citat gl.in l.non solùm,ff.de rei vend.& rursus aliam in l.iij.§.si rem,ff.de leg.iij.dicentes iustam causam litigandi non excusare ab expẽsis conuentionalibus,licet excuset à legalibus,cum multis concord.adductis à Iaso. cons.cxxiiij.in instrumento,col.pen.vers.item debet,lib.iiij.de quo nos alibi latissimè disseruimus.Sed quod propiùs accedit ad eam sententiam,adde quod scribit Card.Flor.in c.exceptionem,col.ij. versi.ego dico,extrà de elect.quòd tempus conuentionale currit impedito,per not.in c.vlt.eo. tit.licet legale non currat,c.quia diuersitatem,de conces.præb.cum si.& sequitur Fel.in c.cùm inter, col.xj.vers.limita secũdò,extrà de excep.& quòd difficultas non excusat à pœna,siue obligatione cõuentionali,probat l.cõtinuus,§.illud,& ibi gl.& Doct.ff.de verb.obli.& l.ad diem,eo.tit.secũdùm intellectũ eius cõmuniorem.& l.qui autẽ,§.si quis,ff.de consti.pecu.& gl.in c.breui,in prin.extrà de iureiur.De quo & tu vide Doct.in l.quod te,ff.si cert.pet.& Fed.Senen. cons.cxxij.Martinus promisit,& Bar.in l.apud Celsum,§.si in arbitrum,ff.de doli excep.Fran.Aret.in l.si ita stipulatus fuero te sisti,§.possum,col.j.ff.de verb.oblig.& Steph.Bertr.cons.ccxix.viso processu,nu. 4.lib.3. Nec iusta quoque alia causa excusat ab eadem pœna cõuentionali, licet excuset à legali. Bal.in l.edita,in ij.lect.col.8.vers.octauò oppo.C.de eden.& in l.eos,§.cautione,col.ij.vers.& circa hũc articulũ,C.de appel.Alex.cõs.cxix.titulus quæstionis,col.pe.vers.nec obstat quòd propter,li.2.Ias.qui tamen nutat,cons.124.in instrumento,col.vlt.lib.iiij.Et horum omniũ ratio in promptu est, quia mitius agitur cum lege,quàm cum homine,l.Celsus,in prin.& ibi gloss.ff.de arbi.cum sim.

*Iusta causa nõ excusat ab expensis conuentionalibus.*

*Difficultas nõ excusat à pœna vel obligatione conuentionali.*

*Nec alia iusta causa.*

59 ¶Sed tamen vide interim,quomodo respondebis tex.in l.si creditor,§.illud,ff. de distract.pigno. cuius hæc verba sunt,Si quidẽ ita venierit,vt si intra certũ tempus à debitore pecunia soluta fuerit,emptio rescindatur:si tẽpus præterierit,non poterit rescindi vẽditio,nisi minor sit xxv. annis debitor,aut pupillus,aut reipublicæ causa absens,vel in aliqua earũ causarũ,ex quibus edicto succurritur.Nisi dicas ibi minorem,vel absentẽ non restitui aduersus tempus à creditore præstitutũ reuenditioni,sed aduersus ipsam venditionem.quod quidẽ verũ est.Aut ibi ideò restitui minorẽ, quia agitur de eo,quod gestũ est cum eo:quod multùm differt ab eo,quod gestum est à patre aut prædecessore ipsius:vt videre licet ex d.l.Aemilius.ibi putabã bene iudicatũ,quod pater eius non ipsa(loquitur autem de filia minore) contraxerat.& no.per gl.& Doct.in d.l.ij.C.si aduers.vend. pig.& in l.cùm filius,§.in hac,ff.de verb.oblig.cum sim.Sed id non admodum congruit casui d. §.illud. quanquàm & id quoque verum est. Ideóque si huiusmodi facultas redimendi ab initio fuerit concessa minori,posset dici & hunc elapso tempore ad eam restitui,atque etiam maiorem ob absentiam reipublicæ causa,aut aliã earum causarum ex quibus succurri solet ex illa clausula generali,si qua mihi iusta causa videbitur.Sed tu tamen omnino vide Franc.Balb.in tract.præscrip.in j.parte vj.eiusdemque vlt.partis princ.in xxiij.causa.

*De eadem re.*

*Quid, si hæc facultas fuit ipsi minori cõcessa.*

60 ¶Ex quibus etiam posset videri,quòd si venditor iustum habuerit impedimentum, nec posset redimere intra tẽpus,quia fortè misit pecunias per nũtium vel procuratorẽ,vt redimeret, qui ab hostibus vel latronibus captus est,aut aliud simile quippiã contigerit,esset tunc excusandus venditor,& post tẽpus admittendus,saltem per restitutionẽ in integrũ:vt est etiam tex.loquẽs in luitione pignoris,cui tempus certũ fuerat præfinitũ,in c.significãte,& ibi Doct.extrà de pig.& Bal. in reper.d.l.Aemilius.col.pen.vers.reuertor.ff.de minor.& Rom.consi. 435.in præsenti consultatione:vbi & ad hoc allegat tex.quem dicit sing.in l.quibus diebus,in principio,ff.de condi.& demoust.intelligendo,quòd conditio illa erat implenda,per quid dari in genere,vt ipse loquitur,licet multa in contrarium eo in loco allegasset,quæ ibi videre poteris.Ant.autem in d.c.significãte,col.iij.dicit,quòd emphyteuta,qui cessauit soluere triennio,quia interim detẽtus fuerat in carceribus,excusatur,nec potest expelli.& sequitur Barb.ibi col.iij.vers.not.quòd eo ipso.& Iason qui id dicit notandum in l.ij.col.17.in xxj.quæst.C.de iure emphy.vbi subdit,quòd posito quòd cecidisset,deberet tamẽ restitui in integrũ,ex clausula illa generali.& sequitur etiã Phil.Dec. in authentica,qui rem,col.iij. vers.septimò fallit,C.de sacros.eccl.Sed id non admodũ huc facit,quia loquimur de pœna cõuentionali:quãquàm is textus in d.c.significãte,quo potissimũ innitũtur,loquitur de tẽpore etiam conuentionali.Et vide etiam tex.optimũ in l.vlt.C.de conditio. insertis.& in l.argentũ,ff.commod.& quæ diximus suprà tit.præced.§.primo,gl.x.in verbo, *dedans l'an*, nu.124.vigesimoquartò,& seq.& iterum,§.iij.in gl.iiij.nu.5.quid tamen,& sequ. Et si hæc procedunt,omnino destruunt ea,quæ diximus in priori parte huius quæstionis:ideo cogita.

*Quid, si venditor iustum habuerit impedimentum.*

61 ¶ILLVD autem scire debes,quòd si post tempus huic facultati concessum,emptor pretium sibi à venditore oblatum acceperit,potest compelli ad reuendendũ,arg.l.de lege.§.vlt.& l.sequ.ff.de leg.commiss.& l.cõmissoriæ,& ibi Bal.C.de pactis inter empt.& vendi.& l.ij.C.de iure domi.impet.& d.l.Aemilius,ff.de minori.& l.quòd si nolit,§.in factũ,ff.de ædil.edic.& l.vlt.ff. de eo quod cert.loc.& nuncupatim in hoc casu respondit Bal.consi.cviij.iste qui promittit reuendere,libro v. vbi & ex hoc dicit,quòd si ipse venditor recepit,etiã post tempus,pretium à vẽditore depositũ, tenetur perficere reuenditionem,quia eo nomine videtur ipsum depositũ recepisse, quo nomine factum fuit:nec enim depositario ius est & potestas soluendi,nisi in eam causam,ideóque in eam

*Si emptor acceperit pretiũ oblatum post tempus, an cogetur reuendere.*

*Sed vltra quod tempus.*

soluisse

*Quid si acce- pit pretium in id depositum.*

soluisse videtur,arg.a.l.iiij.cum ll.seq.ff.sol.{Et optimè facit,quod in simili respondit Rom.con si. xxvij.viso themate,col.ij.vers.quartò dubitatur,vbi declarat an semper posteà tenebitur reuendere,vel intra quod tempus.} Et faciunt ea,quæ suprà diximus tit.præced.§.j.glo.decima,quæ est io verbo,*dedans l'an*,num.20.tu tameo id intellige,& rursum in fine eiusdem tituli,in vj.quæst.& quæ dicam infrà hoe eo.tit.§.iiij.in glo.vlt.ou.2.

*Quid,si partẽ pretij.*

62 ¶Idémque,vt tradit Bal.vbi suprà,si partem pretij tantùm acceperit nam idem est,ae si totũ accepisset:vt expressim declarat d.l.de lege, §.vlt.ff.de leg.commis.quam & ipsam ad similem casum trahit Caro.Rui.eons.clj.circa dubia,col.iiij.ou.5.& 6.lib.3.

*Quid,si ignorans accepit.*

63 ¶Sed hæe velim intelligas procedere,oisi emptor huiusmodi pretium,aut partem ipsius,ignoranter acceperit oesciens tempus reueoditioois esse traosactum,quia fortè successerat emptori, oee instrumentum venditionis viderat.Et tunc certè ei obesse non debet,l.si is ad quem, & l.nec is, §.hæres,ff.de acq.hæred.& l.mater,§.sed vtrùm,ff.de inoffic.testamen. & l. legitimam,ff.de petit. hæred.& l.tres fratres,C.de pact.& l.necigoorans,C.de donat. Et quod in simili de domino qui ignorans feudum vel emphyteusim esse commissam,reeepit pensionem,voluit Spec.tit.de locat. §.nunc aliqua,vers.xxiiij.& xxvj.cum aliis multis sim. & concor. à me adductis in noo absimili casu suprà tit.præcedeote,§.j.in d.glo.x.io verbo,*dedans l'an*,oo.21.sed hoc tamen,& seq.

*Sed quid si tãtum petiuit.*

64 ¶Qvid autem, si tantùm petiit sibi id pretiũ solui, necdum tamen accepit,an & tunc poterit cogi ad vendendum ae si ipse accepisset?Quod videtur per dictam l.Aemilius,in illis verbis,pretium petendo,& ibi gl.io verbo,restitui,post prine.& Bald.in lect.eol.j.& Alb.col.ij. vers.vltimò quæro,ff.de mioorib.& l.post diem,& ibi gloss. ff.de lege commis.& d.l.commissoriæ,vbi & id nuncupatim io casu illius l.voluerunt Dy.Cy.Bal.Alb.& Sal.& idem Bal.post Cy.in l.iorrà,§.j. per illum tex.col.j.vers.item not.ff.de minori.Et quod in simili scribit ipse Alb.in l.ij.col.iij.vers. quid si dominus petit, C.de iure emphy.dominum,qui posteaquàm vasallus cecidit emphyteusi ob non solutam pensionem,eam petiit ab ipso vasallo,sibi æquè præiudieare,ae si solutionẽ recepenit,per l.ad solutionem,C.de re iudic.& sequitur Ias.in d.l.ij.col.xlij.nu.128.Et idem quoque de domino,qui requisiuit vasallum,vt sibi fidelitatem præstaret,voluit Ioao Ray.in c.j.§.præterea si quis.in xvij.quæst.& in §.iosuper,col.pen.tit.de prohi.feud.ali.per Federic. Quódque tradit ipse Alb.post Gul.Cuo.in l.ij.C.si maior fact.quòd si maior factus petit pretium rei à se minore vẽdita,videtur ratam habere veoditionem,per d.l.ad solutionẽ,& l.ij.C.de iur.domi. impe. & quæ diximos suprà tit.præced.§.xxiiij.gl.j.nu.11.illud qooque. Quanquàm aduersus hanc sententiam facit l.nihil interest,§.j.ff.de inoffi. restam.& quod eius autoritate tradiderunt Cy.& Alb. in d.l. ij.in fi.C.de iur.domi.impet.& Petr.à Bella Pertica in d.l.commissoriæ,qui eam l.intelligit,si quis petierit eam effectu,ita scilicet vt coosecutus fuerit:aliâs secus,quod omnibus superioribus repugoat,& ante hos glo.sibi eontraria in d.l.lege,§.vlt.ff.de leg.commis.Nam in l.seq.(quod iam diximus)tenuit priorem opi.Pro hac autem posteriori vide & tu quæ dixi in tit.præced.in fio.eius tit.nu.37.sed tameo ne tu,iuncto præcedenti.Sed semper intelligeodum est, si non ignorans petierit,iuxta ea quæ diximus in præcedenti versi.

*Si trãsacto eo tempore, emptor dicat se recepturũ vẽditorem,intra quod tẽpus is uenire debeat.*

65 ¶Qvid verò,si iam traosacto ipso tẽpore ad redimendũ præstitoto, emptor libens dixerit vẽditori,paratũ se recipere pretiũ & reuẽdere, non obstãte lapsu temporis:an tũc quandocunq;, vel intra quod tempus,debeat emptor offerre pretiũ?De qua re consultus Ro.eons.xxvij.viso themate,in quarto,eodémq; vltimo dubio,respondit,oon propterea emptorem perpetuò obligari, sed venditorẽ debere intra modicũ aliquod tempus pretiũ reddere secundùm gl. in d.l.Aemilius,in verbo,restitui,in vna solutione,ff.de minorib.quam Bart.ibi multùm no.Vel etiã poterit emptor cõpellare venditorẽ,vt redimat intra duos menses,& si id oon fecerit,posteà non admittetur,ex sentẽtia Dy.& Bar.in l.qui Romæ,§.cohæredes,ff.de verb.oblig.quam Ro.ipse dicit singu. At oos multò plura diximus in simili quæstione retractus proximitatis suprà tit.præcedente,in glo.x.in verbo,*dedans l'an*,nu.23.nec tamen,cùm 6.seq.Ex quibus intelliges,quid hîc amplios sit dicendũ.

*An tempus reuendendi currat à tempore contractus,an traditionis.*

66 ¶Caeterum & hîc quæro, à quo tempore currat id tempus præstitutum redemptioni rei venditæ restituto pretio:vtrùm à tempore contractus,ao verò à tempore traditionis rei vẽditæ? Guid.Pap.singu. 873. si res vendita,dicit à tempore traditionis,vt dicit voluisse Barto.in l.si eui legetur,in prin.io vltimis verbis,ff.de lega.j.per tex.io l.tali,io prin.ff.de iure dotium.Verùm Bar. non loquitur in nostro casu,sed io alio non admodum dissimili, videlieet cùm quis vendit librũ præstituto anni tempore ad soluendum pretiũ venditionis,noo currit id tempus anni, nisi à tempore traditionis,per tex.in d.l.tali,quod dicit multùm ootandũ.Et certè ille tex.est optimus & ootandus.Tamen in hoc oostro easu arbitror inspicieoda esse verba cõtractus. Nam si dicitur,hinc ad anoũ,nemo dixerit expectandã traditionem,cùm aliud exprimatur.Et hîc omnino vide quæ latè diximus de retractu muoicipali suprà tit.pręced.§.j.in glo.ij.io verbo,*s vendu*,nu.43.quid autem si quis,eum multis seqoentibus,iterúmque in glo.x.in verbo,*dedans l'an*, num.112.vigesimò quæro,rursúmquè in §.vlt.in glo.ij.in verbo,*notifier au greffe*,nu.42.decimoquartò quæro.

*An venditor intra tempus præstitutũ po*

67 ¶Illvd quoque in dubium vocatur,vtrùm venditor poterit quocunque tempore eius temporis,quod reueoditiooi præfixum est,redimere,ao verò tantùm vltimo anno,an item deniq; vltimo tantùm die.In quo ita dicendum est:nam aut expressum est io pacto,& id seruãdum est. Aut verò ita dictum est.vt intra x.aut xx.aonos fiet reuenditio,& poterit venditor quocunq; tẽpore

illorum

illorum decem vel viginti annorum, aut alterius temporis in id præstituti, redimere: cùm omne tempus quod termino prędictorũ annorũ clauditur, intra eos esse rectè dicatur, vt scribit Gellius Noctium Attic. lib. xij. c. xiij. & id minimè dubiũ est. Aut denique dictum est, vt possit redimere in decẽ annis: & tunc Guid. Pap. deci. Delphi. dxvj. an per confessionem, vers. sed quid emptor, negat posse venditorem statim redimere, cùm voluerit, sed expectandum esse vltimum annum illorũ decem, & quolibet eius anni die posse redimere, per l. si ita fuerit libertas, ff. de manu. testa. & l. j. §. quibus (credo quod voluit allegare §. quod dicimus) ff. de success. edic. Idque dicit sentire Bar. in d. l. si cum legetur, in prin. ff. de lega. j. & in l. Gallus, §. ille casus, col. vlt. ff. de libe. & posth. Et Guid. Pap. sequitur expressè Hieron. Cagnol. in repet. l. ij. in ix. q. C. de pact. inter empt. & vendit.

*terit omni tẽpore redimere*

68 ¶At lõgè vterq; fallitur. Nam prior ille tex. scilicet in d. l. si ita fuerit, non loquitur iisdem illis verbis Guid. sed iis, duodecimo anno, quæ lõgè ab illis distãt, in duodecim annis. Nam si dicas, duodecimo anno, ille tantùm duodecimus annus cõpræhenditur, vt dicit ille tex. nec aliud intelligit Bar. in suprà dictis locis. At si dicas, in duodecim annis, omne illud tẽpus duodecim annorũ, quod scilicet est intra illos duodecim annos, æquè cõpræhenditur, ac si dixeris, intra duodecim annos. Hæc enim similia sunt, intra duodecim annos, & in duodecim annis, vt probat tex. in d. l. j. §. quod dicimus, de success. edic. & voluit Gellius, vbi suprà citauimus. Et vt breuius dicam, illa enũtiatio duodecimi anni, illũ tantùm duodecimũ annum demõstrat: illa autem duodecim annorũ, omnes illos duodecim annos demõstrat. Et facit etiã ad suprà dicta tex. in l. quod quis, ff. de acti. & oblig. Et hanc quoq; nostrã opinionẽ tenet Chasse. tit. *de rentes vendues à rachapt*, §. j. in vj. dubio, vbi tamen nihil allegat, nisi sibi videri Alex. & alios ita tenere in l. qui Romæ, in prin. ff. de verb. oblig.

*De eadem re.*

69 ¶Sed vnum non omiserim, quod subiũgit Guid. Pap. vbi suprà, & iterum sing. ccccLxxvij. licet pactum, vers. quæro mutuasti, ibi, nunc quæro, quod in illis casibus, in quibus non potest vẽditor redimere quandocunq; durãte tempore, sed tantùm in fine illius, aut post aliquod tempus, censetur contractus illicitus: vt dicit se plenè dixisse in tractatu de contractibus illicitis, vti fecit col. vij. §. pone circa hoc aliquis. Et idem ante illum videri plerisque posset censuisse Panorm. in c. ad nostram, in iij. casu, extrà de empt. & vendi. & Pau. Castr. cons. cix. visa petitione, col. ij. vers. sunt etiam alia, lib. ij. nam & ij duo à quibusdam in eam sententiam allegantur, & Laurent. Rodul. in repetitione cap. consuluit, in ij. parte, quæst. lxj. & Lanfran. Oria. in clem. dispendiosam, col. pen. de iudic. & ante hos omnes Hostien. & Ioa. And. in d. c. ad nostram, & è Theologis D. Bernardinus in tractatu de contractibus & vsuris, in xxxix. sermone, artic. ij. cap. j. & id propè hauddubiè tenet Bald. consi. ccccLxxxviij. apparet, circa medium, lib. j.

*Cum venditor non potest nisi post aliquod tempus redimere, an contractus sit illicitus.*

70 ¶Verùm (ne erres) Pan. vbi suprà, requirit vltra id pactum ita factum, modicitatẽ pretij: quasi id solum non faciat contractũ illicitum. Et Hostien. & Io. And. eo in loco debent intelligi secundùm dictum cap. quo innituntur, de quo mox dicemus. Sed & Pau. Cast. vbi suprà, non dicit simpliciter eum contractum, in quo tale pactum apponitur, esse illicitum, sed id tantùm reponit inter ea quæ cum aliis non per se sola faciunt præsumi contractum vsurariũ, vti etiam faciunt Bal. & Sal. post Odoffr. in l. emptione, C. plus vale. quod agit. & idem Bal. in c. j. col. ij. vers. quæro de quibusdam, & ibi etiam Aluar. col. pen. vers. quæro ab extrà. tit. de feud. dat. in vic. leg. cõmis. & ipse Pan. consi. lxxvj. in præsenti cap. tria succinctè. col. j. lib. j. & consi. lxix. casus in his terminis, lib. ij. & Rom. consi. ccccxxiij. pro pleniori discussione, in vltimo dubio. Cæp. in trac. de simulatione contractuum, in x. præsumptione. Barb. consi. lxxvj. illud in medium, col. j. & ij. lib. 3. Soc. cons. ccxlviij. nunquid ex duobus, col. ij. vers. quarto, lib. ij. Iason latè cons. cliij. præsupponitur in facto, per totũ, lib. iiij. Fabia. in tracta. de emp. & vend. in vij. q. princ. col. iij. vers. sextò quæro, & nouissimè Hiero. Cagno. in repe. l. ij. col. 4. vers. & inter alias, C. de pactis inter empto. & vẽdi. & è Theologis Ang. Cla. in verbo, vsura, le j. nu. 67. nisi (inquit) id fieret in fraudem vsurarum. & Conradus in tractatu contractuum, quæstione lxxxiij. in viij. conclusione.

*De eadem re.*

71 ¶Et hoc quoque satis supérque innuit tex. si non leuiter legatur, in d. c. ad nostram, de emptio. & vendit. quod omnium hac in re est præcipuum, potissimúmq;, ac propè vnum fundamentum, dum scilicet vnà cum eo pacto, vt à septẽnio ad nouenniũ liceret redimere, & alia quoque ponit, quæ simul faciunt præsumi cõtractum fœneratitiũ, quasi scilicet illud solũ pactũ in id non sufficeret. Et ita ibi omnes propè scribentes intelligunt. Et quòd id quidem pactum simpliciter valeat, ne expressa autoritate careamus, tenuit Io. Fab. modò (ait) tẽpus in id præstitutũ non excedat xxx. annos, in l. vlt. quã vnicã eius tit. legit, C. de pactis pig. ad fi. Et hoc vltimũ de 30. annis, ne & id quoq; omittã, voluerunt gl. Pet. à Bella Perti. & Cy. ibi. & Collect. in c. significante, col. ij. vers. sed quid si debitor, extrà de pign. Ang. & Alex. in d. l. qui Romæ, in prin. ff. de verb. oblig.

*De eadem re.*

*Quid si id pactum excederet xxx. ann.*

72 ¶Sed aduerte Lector amantissime: nam licet hæc omnino vera sint, tamen negari nisi malignè ac proteruè non potest, quin illud pactum ita appositũ, vt non liceat nisi post aliquod tempus simpliciter, aut intra aliud postea tempus redimere, facilius citiúsque faciat præsumi cõtractum vsurarium, quàm si simpliciter fuisset appositum sine expectatione alterius tẽporis, vt non obscurè voluerunt ij omnes quos iam suprà citauimus, nu. ab hinc ij. & præter eos quoque Bal. in rubri. C. de fructi. & vsur. lega. ad fi. & cons. ccccLxxxvij. apparet, lib. j. & consi. cccxxij. instrumento, col. 2. & seq. lib. iij. & Alex. cons. cix. viso processu, in fi. lib. iiij. & Corn. cons. ccLxvj. visa copia, col. pe. vers. illa enim temporis, lib. j. & Ambrosius à Vignat. in tracta. vsurarum, quem composuit in cap.

*Id pactum ita factũ magis suspectum est.*

salubriter, de vsur. char. 14. in x, indicio. & Alex. consi. xlvj. circa præsentis, colum. j. libro iij.

73 *Sed an ante illud tẽpus possit cogi emptor reuendere.*

¶Sed an saltem in illo casu promissionis reuenditionis post aliquod tẽpus possit cogi emptor reuendere ante illud tempus. Baldus, vt à nonnullis citatur, in consilio incipiente, in Christi nomine, si emptor promisit reuendere, respondit non posse, per not. à Barto. in l. cum qui ita, §. qui ita, ff. de verb. oblig. & ita illum refert Fabia. in dicto tractatu emp. & vendit. vbi suprà, qui tamen subdit illam decisionem videri sibi dubitabilem, nec aliud dicit. Ego verò illud consi. reperire nõ potui, nec vllũ ex cons. Baldi, quę edita sunt, eius initij est. At consi. est quod incipit, iste qui promisit reuendere, quod est cviij. lib. v. in quo non illud dicit, sed aliud, de quo diximus suprà eadẽ glo. num. 61. illud autem. Non tamen dubito, si id pactum valet, vt plerique omnes, vt iam diximus, testantur, & si nihil aliud sit quod vitiet, non admittendum fore venditorem ante illud tempus, cùm permissum post tempus, ante id censeatur prohibitum, l. promissor, ff. de constit. pecu. & diximus suprà in hac eadem glo. num. 48. nam & è diuerso.

## ET POVR TEL PRIS QVE ACCORDÉ EST ENTRE EVX, ET PRO TANTO PRETIO QVANTVM INTER EOS CONVENTVM FVERIT, GLOS. III.

1 *Concordare, verbũ latinũ.*



HAEC VERBA obscura sunt, quia possunt referri & ad pretium conuentum & concordatum (vt sic loquar cum Terentio & Plinio) in venditione, vt scilicet res tali pretio vendita, eodem reuendatur, atque etiam ad pretium conuentum in pacto reuenditionis, ita scilicet, si fundus venditus centum aureis, eo pacto vt possit redimi centum viginti siue octoginta aureis. nam vtrobique est pretium conuentum. Quamuis si maius pretium pro reuenditione restitui conuentum est, quàm ab emptore pro ipsa priori venditione traditum est, faciat præsumi contractum vsurarium, aliis tamen præsumptionibus simul interuenientibus, per c. illo vos, extrà de pigno. & diximus suprà in præfat. huius tit, num. 31. incip. septimum quod etiam. vbi etiam, atque in num. seq. comperies, quid dicendum sit, si minus pretium reddi conuentum est, quàm sit pretium prioris venditionis, ibi vide.

2 *Si in pacto reuendẽdi nullũ est statutũ pretiũ, de quo intelligendũ est. An aliàs inter sit, cùm certũ aut cùm nullũ est pretium.*

¶Sed quid si in pacto reuenditionis nullum omnino certum statutũ est pretiũ, sed simpliciter dictum est, vt venditor possit redimere, intelligitúrne de pretio venditionis, an de iusto pretio, an deniq; de pretio, quod ab alio reperiri poterit? de hoc nuncupatim differit Hiero. Cagn. in repet. l. ij. col. vj. in viij. not. C. de pact. inter emp. & vend. quem vide. & præterea gl. in l. j. in verbo, non actus, & ibi quoq; Sal. col. j. vers. quærit gl. quãdo res, C. quãdo lice. ab emp. disced. & Ant. Burg. qui de iusto pretio intelligit, in c. ad nostrã, col. xiij. vers. & quòd multi, extrà de empt. & vend. & quæ scripsimus suprà tit. præced. §. j. in gl. xviij. in verbo, *le pris que la chose aura cousté*, in princip. Et vide etiam Soci. qui in hoc casu certam quandam differentiam facit, cùm venditioni appositum est certum pretium, vel cùm nullum, in l. qui Romæ, in prin. col. vlt. ff. de verb. obli. Et quòd intelligatur de pretio venditionis, est expressa consuetudo infrà eo. tit. §. vj.

3 *Pulchra quæstio.*

¶Caeterum hoc in loco venit in mentem eius speciei, de qua consuluit Petr. Anchar. consil. cccxxxj. visis diligenter actis, col. vlt. vers. vlterius aduertendum. Ea est huiusmodi: Venditor agit aduersus emptorem, vt ei reuendat rem autè ab ipso venditã, offerens pro ea reuenditione quinquaginta ducatos, quia dicit ita fuisse conuentũ in eius rei venditione. Negat autẽ emptor id pactum. Testes venditoris deponunt emptorem promisisse reuendere eodem pretio, quo emerat. Respondit Pet. emptorem reum esse absoluendum, tum aliis rationibus, tum & hac, quia ex diuersitate summarum resultat pluralitas promissionis: non enim testes deponunt de ea quæ deducta est in libello. Et in separatis de vno ad aliud non infertur. l. si maritus, C. de dona. inter vir. & vxo. Sed hîc omnino vide quæ in simili scribam infrà in fi. huius tit. in xvj. q.

## CELVY IOVR, EODEM DIE, GLOS. IIII.

1 *Si pactum sit factum die cõtractus, an cẽseatur factum incontinenti.*



NAM quod fit eodem die, præsumitur factum incontinenti, siue eodem contextu, vt dicit Bal. in l. j. col. ij. vers. secundò not. C. de oper. liber. & in l. pen. §. mulier, ad fin. ff. solut. matr. Cæpo. nuncupatim loquens de hoc pacto reuendendi, in tracta. simulatorum contractuum, in ij. casu prin. & Corn. consi. cxcij. licèt videatur, col. j. versi. itẽ quia videtur, lib. j. & Fran. Curt. senior, cons. lv. super duobus, col. iij. Ias. in l. j. §. j. col. vlt. ff. de verb. oblig. vbi id dicit sæpe allegari in practica. & Steph. Bertr. qui nuncupatim loquitur in hoc pacto, cons. xv. visis instrumento, nu. 2. lib. 2. & cons. xxxij. pretij vilitas, num. 3. eo. lib. 2. cum aliis multis concord. quos tibi congessi in repet. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, num. 103. sed posset dubitari, & sequ. vbi etiam ostendi Bart. cons. clxj. proponitur quòd syndicus, non aduersari huic sententiæ, quod prima fronte potuisset videri. De eo autem quod fit sequenti die, de quo tam loquitur nostra consuetudo, dicemus in glo. seq. in princ.

## IN LIMINE CONTRACTVS, GLOSSA V.

1 *Quid si die sequenti. Cohærẽtia, no*



QVONIAM dubium est in iure, quando pactum censeri debeat fuisse incontinẽti factũ, vt ex eo actio competat, tanquam vestro cohærentia (vt nostri loquuntur non sine graui ac locuplete exemplo: est enim verbum Ciceronis lib. 2. de Natura Deorum) contractus:

ctus: vt plenissimè per glo.& Doct. in l.in bonæ fidei, iterúmque in l.petens, C.de pactis,& in l. iurisgentium,§.adeò,ff.eo.& Bart.in l.contractus,C.de fide instru. Certè nostra consuetudo, vt hoc dubium tolleret, statuit, quòd si eo ipso die, aut etiam altero, id est sequenti die, quo contractus factus est, id pactum de reuendendo fuit conuentũ, perinde habebitur, ac si in ipso cõtractu, aut confestim antè, vel pòst intercessisset: & ita in limine cõtractus, vt ipsa loquitur, dicetur fuisse factus, ob id fortè, quòd vnus dies non dicitur magnum aut longum interuallũ. l.si ex duobus, in prin.ff.de duob.reis.& voluit Bart.in l.j.§.j.ff.de verb.oblig.& bene facit l.Paulus, ff.de re iudica. vbi sententia diffinitiua in accessoriis & cõsequentibus potest suppleri, scilicet eodẽ die, & l.in operis, cum glo.& ibi Bart.ff.loca. vbi simul esse factũ dicitur, quod eodẽ die factũ est, tanquã scilicet ex propinquitate temporis præsumantur partes ita ab initio cõuenisse, alterúmq; alterius contẽplatione factũ fuisse videatur, per tex. optimum in l.j.§.quæ oneratæ, ff.qua.rer.actio non datur. Sicuti & in simili dicit gl.in l.si vẽtri.§.vlt.per illũ tex.& ibi Bart.ff.de priuile.credi. Iaco.Aret.& Bar.in l.pe.§.si vir,ff.solu.matr. Cy.in l.si quis posthac.in ij.q.& ibi Bal.& Ang.C.de bonis proscrip.Iac.But.& Alb.in l.si tibi pecuniã,ff.si cert.pet.Bal.in l.per diuersas,in vlt.quæst.C.mãd.vbi dicit, Quòd si statim post pretiũ numeratũ idipsum fuerit restitutũ, præsumitur à principio actũ, vt redderetur per d.l.si vẽtri, cum aliis multis cõcord.à me adductis in repe.l.si vnquã, in verbo, donatione largitus, nu.102. quòd si refractarius. Sed quibus addes Bal.de hoc nostro casu loquentẽ, in l.ij.C.de ędil.actio. quòd promissio reuẽdendi incõtinenti facta, facit presumi ita fuisse ab initio conuentũ: prout illũ refert, & sequitur Fran.Cur.senior cons.lv.super duobus, col.iij. Ideóque ambo actus iudicari debent, ac si vnus tantùm esset, simúlq; facti fuissent, per l.cùm antiquitas, C. de testa.& l.hæredes palàm, §.vno cõtextu, ff.eod. tit.cum aliis concord.etiam à me cumulatis, vbi suprà, numero præced. videlicet 101.sed & hoc tamen. Et quod vni inest, alteri quoq; inesse creditur, propter vicinitatẽ vtriusq;, vt etiam ibi diximus, & multis probauimus. Quibus tamen adde Bald.cons.ccviij. præmisis, in secundo dubio, lib.j. vbi dicit, ita inesse quæ incontinẽnti fiũt, vt si in vno instrumento desit locus, in alio autẽ sit appositus, censetur & in illo quoque appositus.& Corn.cons.319. circa primum, col.vij. vers. hoc autem præsuppositio, lib.iij. vbi & id ita inesse dicit, vt vnus contractus censeatur esse pars alterius, argu.l.fundi partem, ff.de contrah.empt.

*men Ciceronianum. Id pactũ eodẽ die aut sequẽti factũ, in cõtractu inesse censetur. Quæ post uel ante actũ statim fiunt, in ipso facta fuisse uidentur.*

2 ¶Ex iis autem fit, primò, quod dicit gl.in l.ij.in verbo, narrationem, C.de iura.calum, quòd cùm ex ea l.in §.vlt. partes debeant iurare de calumnia in initio litis, & sic ante litis contestationem, tamen si statim pòst faciant, sufficit: per illũ tex.in prin. quia satis dicitur fieri in initio, quod pòst statim fit. l.lecta, ff.si cert.pet. Et cum ea glo. simpliciter transeunt omnes Docto. ibi, vt eam tacitè sequi videantur, ex sententia gl.ab omnibus approbatæ in l.inter omnes, ff.qui satisd. cog. de qua nos ampliùs diximus suprà tit.præced.§.35.in gl.vlt.in verbo, *ignorans*, nu.46. nam minores. Sed & illam priorẽ gl.nuncupatim sequitur & dicit not.Ro.in l.si mulier, col.ij.nu.13.ff.sol.mat.& Ang. Aret.in §.præterea, col.xij.vers.& quando dicatur, Instit. de excep. vbi ex ea dicit generaliter, id censeri fieri tempore litis contestationis. quod fit parum ante, vel parum post litis contestationẽ. & Ias.in l.si quis mihi bona, §.iussum, col.3. vers.in quarta parte, ff.de acquir.hæred.

*De eadem re. Ante litis contestationẽ factum uidetur, quod mox post eam fit.*

3 ¶Secundò quod voluit alia glo.in l.Pomponius, §.ratihabitionis, ff.de procur. quòd cùm ille textus dixisset satisdationem ratihabitionis à procuratore ante litis contestationẽ esse exigendã, quoniã scilicet hæc sit dilatoria exceptio, vt dicunt omnes ibi. Certè satis dicitur fieri ante, si fiat pòst incontinenti, per d.l.petens, C.de pact. cùm dicitur, sine antecessit pactum, siue posteà statim interpositũ est.& l.Modestinus, ff.de solu. Et licet eam gl.reprobent Bal.Ang.& Pau.Cast. ibi, tamen sequitur Spe.tit.de satisd.§.viso, vers.debẽt autẽ præstari.& Ant.in c.cùm dilectus, col.4.per tex.ibi, secundùm vnã lect.in vers.circa, extrà de ordi.cogni.& Imo.qui eam dicit sing.in l.ex cõsensu, §.eum qui, col.xxv.ff.de appel. vbi etiã refert Iac.Butr.& Bar.in d.§.ratihabitionis, simpliciter trãsire cum ea gl.& rursum idẽ Imo.in l.ij.§.prius, ff.de vulg.& pup.substi.per d.l.lecta. Alex. & Ias.in l.edita, ille col.iiij.vers.putarem tamen quòd emendatio, hic col.v.vers.quid ergo si incõtinenti, C.de edend. vbi ex hoc dicũt, quòd cùm emendatio libelli fieri debeat ante litis contestationem, vt ibi nota. potest tamẽ & post eam incontinenti fieri.& idẽ Alex.qui & eam dicit sing.in l.ita demum, col.ij.vers.octauò fallit.& ibi etiam Ias.col.j.vers.secũdò limita, C.de procur. & ipse Ias.in l.non solùm, §.morte, col.4.ff.de no.ope.nuntia. vbi eam rationem reddit, quia quæ incontinenti fiunt, &c.& in l.principalibus, col.4.vers.secundò quæro, ff.si cert.pet, & in repet.l.admonendi, char.21.vers.quid si testis, ff.de iureiur.& in d.§.iussum, vbi suprà.& in l.vlt.col.v.in secũda limitatione, ff.de feri.& Feli.in c.exceptionem, col.viij.vers.fallit decimò, extrà de excep. Hippol. Marsi.in l.Diuus Antoninus, col.vlt.ff.de quæst.& in l.is qui aggressorem, nu.31.C.de sica.& cõs. cxxxvij.illumina, col.pen.& Lancel.Gal.in l.j.§.qui præsens, col.vlt.ff.de verb.oblig. Qualiter autem intelligatur, videbis per eundem Lancel.in d.l.j.in prin.col.xij.vers.sexta cadit.

*De eadem re.*

4 ¶Sed & generaliter, quòd omnis exceptio dilatoria quæcunque ea sit, possit opponi statim post litem contestatã, vt id quoque scias, tenuit Inno. ille pater & organũ veritatis ab Archid.in c.pia, de excep.lib.vj. appellatus, Inn.(inquam) in c.pastoralis, in prin.extrà de excep.& Ant. eius etiã non modica est apud omnes autoritas, in c.cùm dilectus, col.iij.per tex.ibi, extrà de ordi.cogni.& Rom.in d.l.si mulier, vbi suprà, ff.solu.matr.& ex recentioribus Fel.in d.c.exceptionem, quo loco suprà citauimus, extrà de excep.& Hippo.Marsil.in dicto §.Diuus Antoninus.

*De eodem. Exceptio dilatoria statim post litem contestatam potest opponi.*

*Non refert, an ante emācipationem, an statim pòst quid fiat.*

5 ¶Tertiò, quod tradit alia glo. in l. vt iurisiurandi, §. iurare autē debet, in verbo, manumissionem, ff. de oper. liber. & iterum in l. j. in prin. & ibi etiam Bart. & Bal. C. eo. rursúmq; in l. vlti. ff. de libe. cau. nihil referre, vtrùm seruus in manumissione, an paulò antè, siue etiam paulò pòst iuret operas se domino præstaturum, per d. l. lecta. idq; dicit Bar. in primo loco, esse menti tenendū ad huiusmodi quæstionem. Nam pater non potest donare filio in sua potestate cōstituto, sed emācipato potest. Igitur quidam emancipat filium, & cōfestim ei donat: mox index emācipationi decretum interponit: opponitur quòd non valet donatio cùm fuerit facta ante decretum emancipationis. Ego (inquit) Bar. dixi contrarium, per hanc gl. & refert & sequitur, & dicit sing. Alex. in l. dinortio, in prin. col. ij. vers. ad hæc omnia, ff. solu. matr. & ibi quoque Ias. col. item ij. vers. secūdò bene facit, vbi illud dictum ita declarat, ne videatur inutile, vt ibi per eum. & idē Ias. in reper. d. l. admonendi, col. 87. vers. quid si testis primò, ff. de iureiur. & in l. vlt. col. pe. C. de edict. Diui Adria. tollen. & Fran. Aret. in c. de testibus, col. 4. vers. nec obstat dicit ipse, & ibi quoq; Feli. col. iij. versi. & in quantùm, extrà de testib. idem Feli. in c. cùm dilecta, col. xxiij. vers. demū ad ornatum, extrà de rescrip. & Catel. Cotta, qui id admodum commendat, in memor. incip. donatio facta à patre. Ioan. Lupus in repe. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. xxxviij. col. iij. vers. ad hoc bene facit.

*De eodem. Tempore belli factū cēsetur, quod ante uel post statim fit*

6 ¶Quartò, quod autoritate illius gl. in d. l. j. C. de bonis liber. dicit Bal. in ea ipsa l. j. col. ij. versi. secundò not. id dici videriq; donatum filio in præmium emancipationis, quod incontinenti ante vel post ipsam emancipationē donatur. Et declarat, quando hoc casu dicatur incontinēti antè & post factū. Sed & autoritate eiusdē gl. tradit ipse Bal. in c. j. col. ij. in verbo, pacē, tit. de pace tenen. id dici factum tempore belli, quod paulò ante vel paulò post bellum factū. Id quod etiam voluerunt idem Bal. Imo. Alex. & Ias. in d. l. diuortio, in prin. vterque col. ij. solu. matri, & id putant not. ad saluandos testes deponentes aliquid factum fuisse tempore belli. Et Bart. loquens de eo, quod dicitur fieri in naufragio, in l. si quis, §. de eo quoque. ff. de incēd. rui. naufr. Id quod dicit mirabile, & allegat bonum tex. in l. Pædius, i . prin. eo. tit. Sed tu vide Franc. Aret. declarantem quomodo id sit intelligendum, in d. l. diuortio, in secundo notab.

*De eodem. Sufficit autoritatē præstare statim post actum.*

7 ¶Quintò, quod ab alia gl. traditum est in l. obligari, §. tutor, & ibi Bar. ff. de auto. tut. iterúmq; gl. in §. tutor, Insti. eo. quòd licet tutor debeat præstare autoritatem pupillo in ipso contractu, aut alio negotio, nec satis esset, si post contractum eam accommodaret, vt illis iuribus cauetur: tamē si incontinenti post id fiat, sufficit, tanquam si in ipso actu adhibita fuisse videatur. & idem quoque voluit Bart. in d. l. si quis mihi bona, §. iussum, ff. de acq. hær. & Ioan. And. in addit. Spec. tit. de cessi. acti. col. iiij. vers. sed nunquid ratione, cum aliis multis concord. id probantibus generaliter & in omni autoritate, quæ in ipso actu adhiberi debet, à nobis latè congestis in nostro tractatu de legibus connubialibus, in vj. glo. in verbo, *consentement*, in princ.

*De eodem. An satis sit, ut testes statim post depositionem iurent.*

8 ¶Sextò, huc spectat, quòd licèt testes debeant iurare, antequam deponant, l. iurisiurandi, C. de testi. & c. de testibus, & c. nuper, extrà eo. tit. & c. in primis, ij. q. j. & c. hortamur, iij. quæst. ix. satis tamen est, si confestim postquā deposuerint, iurent ita esse, vt deposuerunt: sicuti voluerunt Bart. Brix. post Hu. questio. venerabi. xlvj. aliquis fuit ductus. Hosti. in Summa, tit. de testib. §. super quibus, vers. sed quid si testis. Bal. & Pau. Cast. in d. l. iurisiurandi. Gaspar Calde. in d. c. de testibus, & ibi etiam Fel. col. iij. vers. & inquantum, & Ias. in repet. d. l. admonendi. col. lxxxiij. vers. quid si testis primò deposuerit, ff. de iureiur. Quanquàm contrarium tenuerunt Cyn. & Sal. in d. l. iurisiurandi. Goffre. in Summa, tit. de testibus, ante fi. Archid. in §. item in criminali, vers. item iurisiurā di, iiij. quæst. ij. & in c. omne, xxij. quæst. ij. Bal. sibi contrarius in c. fraternitatis, col. j. in iiij nota. extrà de testi. Ant. & Pan. in d. c. de testib. Sed Maria. ibi, pro concordia harum pugnantium sententiarum distinguit, an testis post depositionem sua sponte, an ad iudicis interrogationem iurauerit, vide ibi eum, & Feli.

*De eodem. Satis est testes incontinēti testamento perfecto rogari.*

9 ¶Septimò quòd licèt testes in testamento debeant esse rogati, l. hæredes palam, §. in testamētis, ff. de testa. & l. hac consultissima, in prin. C. eo. tit. tamen satis est, vt testamento perfecto atque absoluto incontinenti rogentur, secundùm Bal. in l. vlt. col. ij. vers. modò circa testes, C. de fideic. Nam idem (inquit) operatur, quod incontinenti suppletur, ac si eodem tenore & contextu esset factum, per d. l. petens, cum sua materia, C. de pact. Et hoc dictum pro sing. citat & sequitur Ias. in d. l. in principalibus, col. 4. vers. secundò quæro, ff. si cert. pet. & in d. l. edita, col. vj. versi. sextò facit, C. de eden. & pro valde not. idem Ias. in repe. d. l. admonendi, vbi suprà.

*De eodem. Admittitur qui incōtinēti post terminum vult probare etiā per testes.*

10 ¶Octavò huc quoque respicit, quod ab eodem Bal. (is certè vnus non singulos tātùm ausim dicere, sed & vniuersos simul copia & subtilitate superat) proditum est, in l. vlt. col. ij. vers. secūdò incidenter quæro, ff. de fer. quòd post terminum datum ad probandū, admittitur, qui incontinēti vult probare, non tantùm per instrumenta, sed & per testes quoque: tanquam scilicet id videatur probatum intra terminum, quod pòst incontinenti probatum est. & idem vult ipse Bal. qui tamē limitat, in l. diffamari, col. j. C. de inge. manu. quod & sequitur, & commendat Ias. in d. l. edita, col. vj. vers. quintò facit quod signanter. & in d. l. non solùm, §. morte, vbi suprà, ff. de ope. nou. nunt.

*De eodem. Paria sunt reconuenire ante*

11 ¶Nonò his adiungi potest, quod & ipse Bal. scriptum reliquit in c. j. col. vlt. vers. tertiò quæro quo tempore, extrà de mutu. pet. quòd paria sunt recōuenire ante litis contestationem vel incōtinenti post, antequàm fuerit iuratū de calumnia, per auth. & consequēter, C. de sent. & c. dispēdia, §. reus, de rescrip. lib. vj. licèt alibi scribatur reconuentionem fieri debere ante litis contestationem, l.

nem,l.cùm Papinianus,& d.auth.& consequenter,C.de senten.& d.c.j.& ij.extrà de mutu.pe.Et id dictum Bal.sequitur Ias.in d.§.morte,& in d.l.edita,nu.13.& seq.C.de edend.& Fran.Ripa lib. Respon.j.c.viij.in causa,col.j.& Rebuf.qui & multa ex suprà dictis affert,in concord.tit.de colla. §.præfatique graduati,in verbo,vacationem.Sed hi omnes erranter allegant ipsum Bal.in c. cùm venissent,de iudic.cuius erroris causa ea est,quia in nostris codicibus non integra est lect.Bal. super d.tit.de iudi.sed tantùm vsque ad d.c.cùm venissent.quin & lect.illius c.truncata est, & relictis tit.seq.vsque ad d.tit.de mutu.peti.& principiũ quoque c.j. eiusdem tit. mox continenter & connexè fit transitus in d.c.j.vt videatur esse finis d.c.cùm venissent. id quod obiter admonere Lectores volui,ne posthac similiter errent.

*litis cõtest.uel incontinenti pòst.*

12 ¶Decimò, quod dicitur consuluisse Paul.Castr.quòd cùm ex statuto permittente bannitum impunè occidi,possint etiam eius bona impunè auferri,deprædari,diripi, ex sententia Bart.in l. nec in ea,ff.de adult.& Bal.in l.iij.C.si penden.app.mors interue.& in l.vlt.circa mediũ, C.si cõtra ius vel vti.pub.per tex.quo nullum ad hoc dicit esse meliorẽ,in l.j.§.quod Prætor,ff.de aleat. & eiusdem Bal.in c.in literis,col.j.per tex.ibi,quem dicit sing.extrà de resti.spo.& ipsius Paul.in l. in suis,ff.de libe.& posth.vbi tamen id intelligit viuo bannito,non etiam eo mortuo, secundùm Bal.in l.ex hoc iure,col.iij.ff.de iusti.& iure.Tamen(vt ad id tandem veniam,quod ad hunc locũ pertinet)si incontinenti quàm quis illum occiderit,bona quoque illius prædatur, impunè id facit:quia quæ incontinenti fiunt,inesse videntur.Ita enim voluisse dicitur Paul.Castr. cons.xxxj. quem sic refert & sequitur Fel.in c.quæ in ecclesiarum,col.v.vers.not.secundò,extrà de constit. & And.Alciat.in l.4.§.Cato,char.vlt.vers.inquantum Bart.ff.de verbor.oblig.in j.lect.vbi allegat ipsum Pau.consi.xxxiiij.incip.super quæsito,sed eius in id consi.reperire non potui.

*De eodem. Bannitũ, quẽ licet occidere, an liceat deprædari.*

13 ¶Vndecimò sunt qui & ad hanc sententiã trahunt,quod not.voluit gl.in c.scriptum est, in prin.extrà de elect.quòd confessio procuratoris potest incontinenti quàm facta est,reuocari.Idque etiam,vt not.intelligit Pan.in eo loco,col.v.vers.in gl.j.si aliter error confessionis non probetur:quamuis ex interuallo reuocari non possit,nisi primùm probato errore: vt plenè per eundem Pan.in c.vlt.col.pen.& vlt.extrà de confess.Et idem de confessione aduocati dicit glo. in c. olim,in verbo,reuocato,extrà de censib.Sed tu tamen interim vide l.iij.eandémq; vlt.& ibi not. per Bart. Alber. & Pau.Cast.C. de errore aduo. vbi etiam tractatur de reuocatione erroris ipsius aduocati.De quo etiam Matth.Afflict.constit.Siciliæ,incip.cultus iustitiæ,col.iij.in vj.not.

*De eodem. Confeßio procuratoris, incontinenti potest reuocari. Et cõfeßio aduocati.*

14 ¶Nec id tantùm in confessione procuratoris & aduocati,sed & in confessione quoq; ipsius partis,quæ & incontinenti reuocari potest,vt dicit gl.not.in c.apud misericordem,xxxij.q.j.& Pan. in c.cùm causam,col.ij.de appel.& in c.Præterea.col.ij.de resti.cog.Intelligit autem ea.glo.incontinenti id fieri,si fiat antequàm confessio sit redacta in scriptis,per d.cap.olim,de censib.Idémq; voluerunt Hosti.Io.And.Ant.& Pan.qui id dicit sing.in c.ex literis,extrà de diuort.Bal.in l.j.col. v.vers.& not.quòd interdum,C.de furt.Ant.in d.c.vlt.de confes.Alex.& Barb.qui illam gl. dicũt sing.in l.j.§.j.ille,ad fi.hic col.iij.ff.de verb.oblig.& idem Alex.consi.34. viso themate, col.j.lib.j. vbi eam dicit not.quod consi.repetitur consi.lxxxvij.lib.v.& idem quoque Alex.consi.xcij.viso & opportunè,col.vlt.eo.lib.v.& Caro.Ruin.consi.v.viso processu,col.vij.nu.15.lib.4.Húcq; spectat gl.idem propè volens in l.rura,C.de om.agro deser.lib.xj.quam & sing.dicit Barb.in l.stipulationum,col.v.ff.de verb.oblig.& consi.xviij.præclarè scriptum est,col.xv.vers.item potest etiã responderi,lib.ij.& consi.xxv.præclarè scripsit,col.j.eo.lib.ij.& cons.xliij.sempiterna,col.ij.eo.lib. 2.vbi eam dicit valde elegantem.& in repet.rubr.de fide instru.col.xiij. vers. secundò connexorum.Super quo tamen vide quæ scribit Pan.in d.c.vlt.col.pen.de confessis.& omnino Soc.cons. xcvij.in præsenti,col.4.vers.& ad primam rationem,li.iiij.& Alciat.in l.j.§.si quis simpliciter,col. pen.ff.de verb.oblig.in j.lect.Et vide etiam quæ dicam in duobus seq.versi.

*De eodem. Sed & ipsius partis. Modò ne sit redacta in scriptis.*

15 ¶Sed & idem de positionibus & responsionibus ad positiones, vt scilicet incontinenti reuocari possint,voluit alia glo.in d.c.vlt.in verbo,iusta.de iureiur.lib.6. quam commendant & sequũtur Doct.ibi.& Bal.in repe.Padua.d.l.edita,char.pen.versi.sæpe accidit quòd quis,C.de eden. & in d. l.j.col.v.vers.& not.quod interdum,C.de furt.& consi.xxx.confessio,in prin.lib.4.quod repetitur consi.xlvij.eo.lib.Ang.in d.l.j.§.si quis simpliciter,de verb.oblig.Panor. qui eam dicit not.& menti tenendam,in d.c.scriptum,de elect.Rom.in repe.l.si verò,§.de viro,in xxxj.fallen. ff.solut. matr.vbi eam dicit sing.& consi.lix.ad discutiendum.col.vlt.& iterum consi.lxx.visis themate, & quæstione,col.iij.vers.primò,quia sicut testes.& Fel.in c.qualiter,le j.col.15.vers.secundò fallit,extrà de accusa.& Iason in l.error,col.ij.C.de iur.& fact.ignor.

*De eodem. Similiter & positiones & responsiones.*

16 ¶Quæ tamen intellige,vt scilicet huiusmodi confessiones,positiones & responsiones earũ possint incontinenti reuocari,nisi scilicet fuerint à parte acceptatæ.tunc enim non possunt etiã cõfestim reuocari,nisi error earum probetur:vt voluit Bal.vti à multis citatur,quamuis in meo codice non repererim,in l.Gallus,§.quidam rectè,ff.de libe.& posth.quem ita refert & sequitur Ro. in d.l.j.§.si quis simpliciter,& ibi Franc.Aret.Barb.& Alcia.de verbor.obligationib.& idem Rom. consi.ccccxxxiij.quò ad primũ quòd sufficit,in fi.Alex.& Ias.in l.quicquid astringendæ,in princ. vterque col.vlt.ff.de verb.obliga.vbi Alex.dicit esse notandum in practica,& Ias.singul. & idem Alex.qui & id dicit sing.consi.xcix.ferè omnis vis,col.j.versi.hoc probo per id,lib.j.quod repetitur consi.cxix.lib.iij.& ipse quoque Alexand.consi.xxv.col.j.lib.ij.& d.consi.xcij.col.vlt.lib.v.&

*De eodem. Nisi fuerint ab aduersario accepta.*

Catel.Cotta,qui & id quoque dicit singul. & illustre dictum,memoria. incip. confessio potest.& Hippol.qui & hoc admodum extollit sing.ccexv.acceptatio.

*De eodem. Sētentia diffinitiua potest incontinenti reuocari.*

17 ¶DVODECIMÒ proximum est superioribus,quod voluit gl.in c.prædicator,in verbo,imo verò,xvj.quæst.j.quòd sententia diffinitiua potest incontinenti reuocari, licèt iure cautum sit simpliciter,eam reuocari non posse,in l.quod iussit.ff.de re indic.Sequitur Bald.in procemin C.in §.quibus,col.ij.vers.deinde not.de dictione.& in l.non dubium,col.vj.in v.oppo.vers.sed iuxta hoc quæro,C.de legib.& in l.j.col.v.vers.iuxta prædicta quæro.C.de furt.Iac.Aret.prout illum retulit Gul.Cu.in l.si quis arbiter,ff.de arbit.Ang.in l.actorum,& in l.iudex posteaquàm,ff.de re iudi. Specul.tit.de arbitro & arbitrato.§.vlt.vers.licet autem possit.Collegium Padua.inter consi.Petr. Aneh.consi.ccviij.iudex de iure iudicaturus,col.iiij.vbi eam dicit sing.Card.Flor.cons.xxxj. pūctus quæstionis est,Titius debitor.Fel.qui hoc refert ad id,quod suprà diximus,quæ incontinēti fiunt,inesse videri,in d.c.exceptionem,col.viij.vers.fallit decimò,de except. & in d.c. qualiter,le j. vbi suprà,de accusa.vbi id longè latéque post Maria.declarat.& Phil. Dec.consil.cccexlv.in casu ad me transmisso.col.iij.vers.primò quòd verba.& Hippo.Marsi.in l.is qui aggressorem,nu.32.C. de sicar.Quamuis contrarium renuit Gul.Cu.in d.l.quia arbiter,ff.de arbit.& Petr.Aneha.consi. clxxxij.videretur prima facie,col.ij.& Imo.in d.l.iudex,& ibi quoque Alex.col.ij.ff.de re iudi. & idem Alex.qui alios quoque citat,d.consi.xcix.fermè per totum,lib.j.

*De eodem. Testis potest incōtinēti corrigere dictum suum.*

18 ¶DECIMOTERTIÒ his suffragatur tex.quem dictæ glo.magna ex parte citant,in d.c.præterea, extrà de testib.cog.vbi testis qui deposuit,potest incontinenti corrigere dictum suum, nec propterea reprobatur eius testimonium,& ibi id not.Doct.& glo.in §.quia verò multi,in glo.magna,circa medium,in Auth.de testi.& Do.à Rot.decis.ccxciij.si testis,in nouis,Alber.in l.accusaturus,ff.de adul.Bar.in l.eos,in prin.col.j.ff.de fals.& l.repeti.in prin.ff.de quæst.& in l.Imperator, la j.de sta.ho.& in l.si librarius,col.ij.ff.de regu.iur. Bald.cons.xxxiiij.statuto seu capitulo,col.vlt. vers.præterea ego video.lib.v.Pan.qui illum tex.dicit not.consi.lxxij.circa primum medium,col. 1.versi.tertiò dictum testis,lib.j.Ias.qui id refert ad id quod diximus,ea inesse videri,quæ incontinēti fiunt,in l.iurisgentiū,§.quinimo,col.iij.vers.secundò principaliter,ff.de pact.Quando autē id dicatur testis incontinenti facere,videbis per gl.Bal.Pan.in d.c.præterea.& gl.in d.§.quia verò multi,in Auth.de testib.& Bal.in d.l.lecta,in fi.& ibi Ias.col.xiij.versi.item diligenter,ff.si cer.pet. & Ioan.Plat.in l.rura,ad fi.C.de om.agro deser.lib.xj.vt tamen non omittas,quod ad Bal. traditum est in rub.de contro.inue.col.ij.versi.extrà not.quòd testis.

*De eodem. Notarius potest incōtinēti corrigere suā schedam.*

19 ¶DECIMOQVARTO finitimum est, quòd similiter notarius potest ex continenti corrigere suam originalem schedam siue scripturam,etiam in his, quæ respiciunt partes:vt voluerunt Cano.in cap.ex literis,extrà de fide instru.Spec.in tit.de instru.edi.§.instrumentum ergo,versic.sed nunquid confecto instrumento.& Ioan.And.in data lib.vj.Bar.Bal.in j.lect.& Ang. in d.l.Imperator,la j.ff.de statu.homi.vbi Bal.ipse dicit hanc fuisse opin.Albe.Papi.idem Bart.in l.si librarius, & ibi Phil.Dec.col.ij.vers.secundus casus,ff.de reg.iur.Bal.in l.cùm proponeretur,col.ij.versi.vltimò quæro,ff.de leg.ij.Alex.consi.lxx.viso processu inquisitionis,col.ij.vers. primò enim non videtur obstare,lib.j.

*De euentu. Confitens statim post negationem, vtitur priuilegio cōfitentis.*

20 ¶DECIMOQVINTO, quod scribit Bal.in l.ea quæ,col.pen.vers.decimò quæritur,C.de condi.indebi.quòd si negans incontinenti post negationem confitetur,euitat pœnam statuti puniētis negationem,tanquam scilicet negasse non videatur, qui confestim pòst palinodiam canens confessus est:per id quod not.in c.vlt.de iura calum.lib.vj.sed credo quòd voluerit allegare not. in d.cap.vlt.de iureiur.eo.lib.vj.Et idem voluit Roma. d. consi.lix.ad discutiendum,col.vlt.& d. consi.lxx.vbi suprà,arg.eius quod suprà dictum est de reuocatione positionum & depositionū testium.& Alex.consi.lxxxiij.in causa & lite,col.j.vers.secundò respondeo,lib.j.Felin. qui solum Bald.vbi suprà citat,& id elegans dicit,in d.cap.qualiter,le j.vbi suprà,de accus.& Ias.in §.ex maleficiis,num.28.Instit.de action.

*De eodem. Solutio facta statim post promissionē metu factam, metu quoque facta præsumitur. Cōfessio facta statim post tormenta, in tormentis facta censetur.*

¶DECIMOSEXTO huc quoque pertinet,quòd si promissio sit facta metu, & solutio quoque facta incontinenti post promissionem,metu facta præsumitur:secus si ex internallo.Bart.Albe.& Recentiores in l.si ob turpem,ff.de condit.ob turp.cau.Nam quæ incontinenti fiunt (vt illi subdunt) inesse videntur.& Iac.Bu.Sal.I.Fab.qui tamen declarat Ang.Paul.de Cast. & etiam Recentiores,in l.ij.C.de his quæ vi,metúsve cau.fiunt:ex hoc intelligentes,quòd in ea l.scribitur,spontaneam solutionem purgare metum,qui in promissione interuenit.Inferúntque ipsi Iaco.Bu. & Bald.quòd sicut confessio facta in tormentis non sufficit ad condemnationem,ita nec ea quæ fit statim post tormenta,etiam in alio loco : sed requiritur quòd sit aliquod interuallum. Quod & idem voluit ipse Iac.But.& Ange.in l.ij.C.de custod.reor.vbi dicunt, quòd ad minimum debet esse interuallum vnius diei vel noctis.& ipse Bal.in l.j.col.iiij.versi.tertiò oppo.C.de confes. & in cap.j.§.iniuria,tit.de pace iur.fir.Bar.in l.Diuus Seuerus,in pen.quæst.ff.de quæstio. vbi id interuallum ponit in arbitrio iudicis.Ang.& Imo.in l.qui in aliena,§.vlt.ff.de acq. hæred. Alex.consil. xcviij.quoniam per excellentissimum,in fi.lib.iij.vbi & illud dicit de interuallo vnius diei vel noctis.Ang.Aret.in tracta.maleficio.in verbo,quòd fama publica,char.pen.nu.111.& seq. & ibi Aug. Ari.in addit.& Ias.qui & idem dicit de interuallo vnius diei aut noctis, in d.l.si ob turpem, col. vlt.ff.de cond.ob turp.cau.vbi id dicit sing.

¶DECIM

22 ¶DECIMOSEPTIMO,quod præcedẽti est proximũ,facit & quod à Io.Ligna.& Gaspar.Cald. inter conf.Io.Cald.responsum est,consi.ij.an dos constituta,rit.quòd met.cau.quòd si matrimonium fuit metu contractum,non intelligitur spõte fuisse ratificatum per contractũ dotis posteà factum intra tres,aut quatuor horas: quia ex vicinitate horum actuum præsumitur idem metus durare,per c.j.& ibi not.extrà eo.tit.quod met.caus.& c.Lotharius,xxxj.q.ij.& illum refert & sequitur Alex.d.cons.xcviij.nuper allegato,in fin.lib.3.& Ias.in d.l.si ob turpem.col.vlt.

*De eodem. Matrimonium metu factum, non censetur ratificatũ per contractũ dotis statim factum.*

23 ¶Possem hîc & alia propè infinita adducere,vt ostenderem multa incontinenti licere,quæ nõ ex interuallo licent:siue id fit,quod inesse videatur quod incontinenti fit,vt propè omnibus placere video:siue ob aliud quippiã.Sed interim illud non omittemus,quod notant.dicit Bal.in c.cùm dilectus,col.j.extrà de fide.instr.Certum est(inquit) quòd instrumenta possunt produci vsque ad sententiam exclusiuè,vt ibi est tex.An etiam poterunt produci incontinenti post sententiam,& respondet non licere:quia quando est quæstio de momento,ea quæ post momentũ fiũt,non videntur inesse,per tex.in l.Thais,§.intra,ff.de fideic.libert.& sequitur Ias.in d.l.edita, col.v. versi. quid ergo si incontinenti,C.de eden.Ex quo habes not.limitationẽ eius quod dicitur inesse censeri,quæ incontinenti fiunt,vt non procedat in rebus momentaneis.

*Instrumẽta incontinẽti post sententiam produci non possunt.*

24 ¶Sed & secundò id intellige,quando pactum,quod fit incontinenti , respicit contractum , iuxta quem est appositum nam ita loquitur d.l.lecta.Ideóq; dat legem ipsi contractui ,d.l.iurisgentiũ, §.idem Marcellus,ff.de pact.Propterea non mirum est,si vestiatur adhærentia contractus.Quod si id pactum omnino est à contractu alienum,certè non videtur ei inesse , nec ex eo vestitur : vt not.Bar.in l.si tibi decem millia,in prin.ff.co.per d.§.idẽ Marcellus,cum seq.& apertè scribit Bal. in l.petens,& ibi apertius Alex.& Ias.C.eod.tit.dicit enim ibi ipse Bald.quòd quando causa quæ influit in contractum,non influit in pactum postea etiam incontinenti factum , non vestitur id pactum cohærentia contractus.& Raph.Fulg.in d.l.lecta,& ibi quoque Ias.col.vlt.vers. nonò limita,ff.si cert.pet.idem Fulg.& Alex.in l.in bonæ fidei,C.de pact.& Corne. qui ex hoc in pulchro casu consuluit,consi.cxcij.licèt videatur,lib.4.& Ias.consi.clxxj.viso instrumento,lib.iiij.vbi & id dicit voluisse glo.in l.etiam,§.ex causa,ff.de minor.in ídque facere l.quædam mulier,ff.famil.ercisc un.& l.si ex falsis,C.de transaction.& Phil.Dec.in l.legem,col.vlt.C.de pact.De quo & nos aliquid diximus in nostra repeti.l.si vnquam,in præfat.l.num.110.at alia inquit est, C.de reuocan.dona.Et bene facit quod in simili tradit Barto.in l. si ita stipulatus,§.Chrysogonus,col.ij. versi.quandoque dubitatur,ff.de verbor.obligat.& Paul.Castr.consi.ccccxij.quia breue spatium, in j.dubio,lib.j.& consi.cccxlvij.respondendo per ordinem,post prin.vers.secundò quia est,lib.ij. Tu tamen hîc omnino vide Phil.Dec.& Alciat.in d.l.in bonæ fidei,& eundem Dec. in d.l. petens,col.4.versi.& dum Bart.& iterum col.v.versi.in ea glo.ibi,non puto.

*Non censetur inesse,quod alienũ est, etiã si incontinẽti fiat.*

25 ¶Intellige tertiò,vt procedat modò pactum appositũ fuerit,contractu principali nõdum perfecto & absoluto,iuxta l.contractus.C.de fide instru.Aliàs enim inesse contractui non videretur, vt voluit Cy.post alios quosdam antiquiores,in d.l.in bonæ fidei,col.j.& ibi quoq; Alex.& Phil. Dec.C.de pact.idem Cyn.in l.cùm antiquitas.C.de testa.Bart.in l.lecta,col.iij.vers.secũdò quæro,ff.si cert.pet.& in l.j.col.ij.vers.quarto qualiter,ff.de solut.Ang.& Pau.Cast.in d.l. iurisgentiũ, §.quinimo,ff.de pact.nam contractus(inquiunt)perfectus non capit conditionem,l.perfecta, C. de dona.quæ sub mod.Verùm alij multi dicunt,satis esse,si fiat incontinenti,etiam contractu absoluto,modò contrahentes aliò non diuerterint.In qua opi.fuit gl.in d.l.in bonæ fidei.in verbo, incontinenti,& ibi Odof.Bal.& Ang.& ipse Bar.sibi contrarius in d.l.contractus,vers.vlt.de fide instr.Bal.in d.§.quinimo,col.v.versi.nunc venio ad gl.& in d.l.petens.col.pen.versi.nunc venio ad vltimam.Illud autem apud omnes in confesso est,vt in dubio censeantur partes non habuisse contractum pro perfecto,si nondum diuerterunt ad extraneos actus. Ita enim voluerunt Cyn. Richar.& Barthol.Sal.Fulg.Alex.& Dec.in d.l.in bonæ fidei,per l.hæredes palàm,§.vlt.ff. de testa.Et super hoc omnino vide ipsum Dec.in l.in bonæ fidei,col.vlt.

*Quid si fiat actio prorsus perfecta.*

26 ¶Intellige quartò,vt procedat quantùm ad ipsos contrahentes principales , non etiam quantùm ad tertios etiam accessorios,vt ita dicam.quod ex hoc liquidissimè patet, quod tradit Bald. in l. ex placito,col.vlt.vers.decimoseptimo quæritur,C. de rer. permutat. quòd fideinssio nudo pacto interposita,non vestitur cohærentia contractus,per l.v.§.satisacceptio,ff.de verb.obliga. & id sequitur & dicit sing.Franc.Cremen.sing.cviij.factus est contractus,qui subdit non obstare d.l.lecta,& similes:quia pacta(inquit)nuda ibi vestiuntur contra ipsos contrahentes , non contra tertium, puta fideinssores.Ex quibus satis intelligis,id generaliter procedere, vt id inesse videatur, quod incontinenti factum est,quantùm ad eos,qui contrahunt principaliter, non etiam si id respiciat principalem contractum.Cogita tamen paulisper.

*An & inter dios obtineat.*

27 ¶Intellige quintò,vt non verè insit contractui,quod incontinenti factum est,sed fictè tãtùm:vt probat tex.in d.l.lecta,dum vtitur verbo,creditur,atque etiã verbo,perinde.Nam vtrunq; fictionem significat,vt de primo probatur in l.retro,ff.de capt.& postli.reuer.& in l.seruum,in princ. ff.de leg.j.& in l.conficiuntur.in prin.cum gl.in verbo creditur,ff.de iu.codi.& voluit Bar.in l. si is qui pro emptore,col.v.ff.de vsuca.& Car.Ruin.consi.cxj.quãuis egregiè.col.j.nu.4.lib.item 4. De secundo autẽ probatur in l.sacrilegij.& ibi Bar.ff.ad leg.Iul.pecu.Et id quidẽ nuncupatim, vt scilicet quod incontinenti fit,fictè tantùm & impropriè inesse cẽseatur,tenuit Bal.in d.l.in bonæ

*An insit verè.*

fidei,col.j.verſ.& not.quòd tex.per eum tex.qui vtitur verbo,videtur.& ibi quoque Franc.Aret. col.ij.& idem Fran.& Socin.in d.l.lecta,ille in vj.nota.hic in quinto:vbi ex hoc dicunt , id non procedere in ſtatutis.& Iaſon etiam ibi,col.viij.verſ.not.etiam in verſi.dicebam.

28 *De eodem.*

¶Sed his à fronte obſtat alius tex.in d.l.iuriſgentium,§.quinimo,de pac.qui quidē non ſemel vtitur verbo veritatis,non fictionis,vt ſcilicet,inſit,id enim verbum,vt eius ſimplex,ſit,eſt ſignificatiuum ſubſtantiæ veritatis,vt dicit Bart.in l.ſi maritus,§.j.ff.de adulr.& Bal.conſi.274.verba,col. 2.verſ.præterea iſti ſunt,lib.j.& diximus in repe.l.ſi vnquam,in verbo,reuertatur,nu.183. licèt in hoc.Ideò Corn.conſ.cxxxiij.viſo copioſo,col.j.& ij.lib.j.dicit eos tex.concordando, quòd ſi pactum fuerit appoſitum incontinenti,contractu tamen omnibus numeris abſoluto atque perfecto,ei fictè ineſt.& ita procedit d.l.lecta,proindéque (inquit) id non procederet in ſtatutis. At ſi contractu nondum conſummato fuerit appoſitum,tunc verè cenſetur ineſſe:& ita procedit poſterior tex.& idem dicit ipſemet Corn.conſi.cclxxxviij.viſo & diligenter inſpecto,col.iiij.lib.iij.

29 *Verba,eſſe,et ineſſe,an ſemper proprietatē ſignificent.*

¶Vt tamen nō ignores verbū,ineſſe,ac nec ſuum ſimplex,eſſe,non ſemper proprietatē ſignificare:vt probatur in l.quod Nerua,ff.depo.vbi ſcribitur,latam culpam dolum eſſe : & tamen certum eſt,eam non propriè dolum eſſe,l.j.§.j.ff.ſi men.ſal.mod.dixe.& l.ſi fideiuſſor,ff.mand.vbi ſcribitur,diſſolutam negligentiam prope dolum eſſe.& probat etiam tex.in l.iij.§.genera,iuncta declaratione Bart.ibi,ff.de acq.poſſ.& nuncupatim voluit Bal.in l.quæ fortuitis,col.inj.verſ.quæritur an depoſitarius,C.de pigno.act.& Lancelo.Gal.in l.j.§.ſi ſtipulanti,col.ij.verſ.ſed aduerte , ff.de verbo.oblig.vbi loquitur etiam de verbo,ineſſe.Sed illud verum eſt verba,eſſe, & ineſſe , ſuapte propria ac genuina natura proprietatem dicere,ſi quod aliud verbum eam vim habet,ſed ex ſubiecta materia nonnunquam impropriari,vt ſæpe aliàs,ſicuti diximus in d.repe. l.ſi vnquam , § in verbo,reuertatur,nu.36.fallit ſecundò,& ſequen.

## OV SES HERITIERS, EIVSVE HAEREDES, GLO. VI.

1 *Etiam hæredes vēditoris admittūtur ad retrahendū ui huius pacti. Etiamſi de illis mētio facta non fuerit.*

ERGO non ſolùm venditor,ſed & ipſius hæredes ad id admittūtur, etiam ſi de eis in pacto reuēditionis mētio facta non fuerit:vt per l.ſi pactū,ff. de probat.expreſsè, & in hoc caſu voluerunt gl.Petr.à Bel.Petri.Cy.Bart.Bal.Ioannes Fab.Sal.& Ange. in l.ij.C.de pact.inter emptor.& venditor.Bart.Bal.Ang.& Iaſ.in l.ſi decem cùm petiero,ff.de verb.oblig.Bart.in l.à teſtatore,ff.de cond.& demon.Bal.Iacob. à S. Georg. & Iaſ.in l. epiſtola,§.j.ff.de pact.idem Bal.in c.ex parte decani,col.j.poſt princ.extrà de reſcript.& conſi. 38. proponitur quòd quædam domina,col.j.lib.iij.Petr.Anch in c.conſtitutus, in decimo not. extrà de reſtit.in integ.Floria.in d.l.ſi pactum,paulò ante medium.Imo.dum eam l.allegat,conſ.xv.in caſu præmiſſo.Raph.Co.Petr.Beſiet.& Iaſ.in l.cùm ſeruus.ff.de verb.obli.Pau.Caſt.ſi is eſt,cōſi. 249. ſtatutum Paduæ,col.j.verſ.ſed prædictis non obſt li.ij.vbi alia quædam iura allegat. & Phil. Dec.conſ.dclxxx.in cauſa feudali,col.ij.verſi.circa primum.Quibus adde & alia multa à me collecta ſuprà tit.totius huius vol.ix.§.iij.in prin.quibus latiſsimè oſtendimus , omnia pacta actiuè & paſsiuè tranſire ad hæredes , etiamſi de illis mentio nulla facta fuerit. Et quod prætereà dicit Bal.conſi.lxx.apparent quædam inſtrumenta,col.vlt.lib.j. quòd ſtatutum loquens de venditore habet locum & in hærede venditoris.& conſi.cxij.de generali natura,in princip.lib.ij.de generali natura pactorum eſſe,vt tranſeant ad hæredem,etiam illius mentione non facta,per d.l.ſi pactū. ex quo intelligis , nullam fuiſſe dubitandi cauſam de hac re.Chaſſe.in tit. *de rentes vendues à rachapt*,§.j.col.ij.verſ.additio, ratio eſt & ſequen.

2 *Qid tamē ſi adiecta ſit dictio taxatiua. Dictiones taxatiuæ alios caſus & perſonas excludunt, etiā hæredes , uide num.10.*

¶SED in dubium vocatur,ſi in eo pacto adiecta ſit dictio taxatiua venditori,ita videlicet, vt liceat venditori tantùm , vel ſoli venditori rem venditam reſtituto pretio redimere : an excluſus videatur hæres ipſius vēditoris?Super hoc nuncupatim ex facto interrogatus Steph.Bertr.conſi. clxxxiiij.vidi caſum,in ſecundo dubio,lib.j. reſpondit hæredem hoc caſu non admitti : quia dictiones taxatiuæ affirmatiuè poſitæ,omnes alias perſonas & caſus,præter expreſſos,excludunt:vt voluit Bar.in l.j.ff.ſi quis ius dic.non obt.Et bene facit(inquit)tex.in l.non ſolùm,§.tale,ff.de liber.lega.vbi tale legatum,Hæres meus à ſolo Lucio Titio ne petito,ad hæredem Lucij Titij nō tranſit.& quod per eum textum voluit Bart.in l.ſi ſic ſtipulatus,la ij.col.ij.verſ.fallit ſi eſſet.& ibi etiam Ang.ff.de verb.oblig.quòd dictio taxatiua facit,ne hæres comprehendatur. quod & idem voluit,licet non alleget,idem Bar.& prætereà Ang.in l.qui in futurum,§.j.ff.de pact.

3 *De eodem.*

¶Sed & alia quædam allegat Bertr.quæ,vt dicam quod ſentio,mihi non admodum facere videtur.Ex quibus etiam dicit idem fore,ſi dictum ſit,vt ipſemet venditor, & non alius poſſit redimere.Cui adde bonum tex.in l.iij.§.cùm Titio,& ibi Bat.qui affert concord.ff.de adi.leg.& gloſ. not.in c.omnes,in gl.magna,eadémque vnica,verſ.econtra prima ratio.tit.ſi de feud.fuer.contro. inter do.& ag.quæ dicit,quòd licèt ſi vaſallus ſimpliciter iurauerit domino , videatur iuraſſe & eius hæredibus,etiamſi de ipſis mentio facta non fuerit:tamen ſi dixerit,domino tātùm,tunc hæredibus eius iuraſſe non videtur.Quam quidem glo.licet nec cæteri Doct.nec ipſe Bal ibi,annotarint,tamen idem Bal.alibi videlicet in c.ad audientiam,col.j.verſ.ſed nunquid ſtipendium,extrà de reſcript.eam expendit & ſequitur,& dicit ſing.

4 *De eodem.*

¶Verùm contra hæc pugnat tex.no.in l.ſi neceſſarias,§.de vendēdo,ff.de pign.act.cuius hæc verba ſunt:Sed & ſi creditoris dūtaxat perſona fuerit comprehenſa , etiam hæres eius iure vender,

ſi nihil

si nihil in contrarium actum esset. Ex quibus videtur hæredem non excludi per dictionẽ taxatiuam adiectam creditori. & ad hoc illum tex. dicit sing. Ias. in l. ij. §. item si in facto, col. ij. ff. de verb. oblig. Facit etiam in hanc partem tex. in l. stipulatio ista habere. in prin. vers. sed si se, ff. de verbor. oblig. vbi Bar. ita illum intelligens in suo summario nuncupatim de dictione taxatiua loquitur, ex eóque Rom. & Pau. Cast. ibi dicunt, quòd si venditor promittit de suo facto tantùm, venit tamen & factũ hæredis. Id quod etiam voluit Bal. in l. vlt. paulò ante fi. C. de act. empt. nam vt dicit ipse Bal. illa dictio taxatiua excludit tantùm personas prorsus extraneas, non autẽ successores per text. quem dicit singu. in d. l. stipulatio ista, vers. sed si se oblig. Et idem dicitur à plerisque Sal. voluisse in d. l. vlt. sed non comperi in meo codice. Verè autem idẽ voluit Ro. in rub. ff. de arbit. col. ix. vers. scias tamẽ, vbi & ad hoc illum tex. dicit sing. & rursum in l. hæres in omne ius, ff. de aeq. hær. & Alex. cons. xviij. attentis narratis, col. iij. in secundo dubio, & iterum col. 4. in tertio dubio, lib. v. quod repetitur, quibusdam detractis, consi. cxviij. li. 6. & Firmia. dum allegat Bal. vbi suprà in tract. gabellarum, in prima parte in xij. q. vbi id dicit sing. Barb. in c. vlt. col. pen. extrà de empt. & vend. & Fran. Cur. Senior cons. lxxvj. dominus Ludo. col. pen. & Fabia. in tract. emp. & vẽd. in 6. q. prin. col. pe. vers. circa 19. membrũ. Ang. Aret. in §. vlt. col. j. Insti. de emp. & vẽd. & in §. actionũ autem. col. 13. vers. quid si promisit, Inst. de act. vbi ad hoc dicit esse not. tex. in d. l. stipulatio ista. & Ias. in l. j. col. iij. in quarta limit. ff. si quis ius dic. non obtem. Phil. Dec. in l. hæredem, post medium, ff. de reg. iur. & cons. cclxij. in casu magnifici, col. ij. vers. sextò hoc idem. & cons. 281. viso puncto, col. iij. vers. ad maiorem. & Nicol. Euerar. in locis legalibus, quo in loco differit de natura dictionũ taxatiuarum. & Carol. Ruin. cons. xciij. diligenter, col. iiij. vers. nec obst. quod promiserit, lib. j.

*Hæres an per dictionem taxatiuam excludatur. Venditor si de suo facto tantùm promiserit, an & hæredis factũ veniat, vide infrà nume. 7. & 8.*

5 ¶Sicuti etiam venditor, qui promisit de suo facto tantùm, tenetur tamen & de facto sui prædecessoris, vt voluerunt Bar. Bal. Fulg. Pau. Cast. & alij in l. si seruus furtiuus, in prin. per glo. ibi in verbo. interest, ff. de condi. furti. Bal. subdubitans, Marti. Laud. & Card. Alex. in c. j. illi in fi. hic col. j. tit. qui succes. tene. Pau. Cast. Ro. Alex. & alij recentiores in d. l. stipulatio ista. idem Rom. in aliis locis suprà alleg. Alex. d. cons. xviij. lib. v. Fran. Cre. qui id sing. dicit not. xxxj. sæpe istud quotidie contingit, & iterum not. clvij. vnus socius noster. vbi tamen id intelligit in prædecessore siue autore vniuersali, non etiam particulari, per gl. vt dicit sing. in l. si cùm fundum, iuncto codẽ textu, ff. de verb. signifi. & Barb. in d. c. vlt. & ibi quoque Ant. Burg. qui & id dicit sing. & limitat etiam, vt suprà col. viij. versi. quid autem quando, extrà de emp. & vend. Fran. Cur. Senior d. cons. lxxvj. vbi suprà. Iason in d. l. j. vbi suprà, ff. si quis ius dic. non obt. Phil. Dec. cons. ccxiij. visis his quæ accuratè, col. iiij. vers. prætereà vt suprà dictum est. & d. cons. cclxxxj. col. pe. vers. prætereà in isto casu, vbi ostẽdit maiori ratione hic comprehendi factum prædecessoris, quàm hæredis. & Euerat. vbi suprà. & Carol. Ruin. d. cons. xciij. vbi suprà lib. j. & consi. lxx. viso, & l. uij. nu. tr. lib. ij.

*De eodem. Qui de suo facto tãtùm promisit, an de facto sui prædecessoris teneatur, vide nu. 8.*

6 ¶Nam & dictio taxatiua non excludit casus similes, vel eandem aut similem rationem habentes. l. j. §. j. cum glo. ff. si mens. fals. mod. dixe. & l. ob æs, cum gl. j. & ibi Bar. C. de prædi. minor. & l. argẽtarius, in prin. ff. de eden. & l. eum qui, §. si petenti, cum glo. in verbo, duntaxat, ff. de publi. in rem act. & l. serui nomine, cum gl. in verbo possidere, & ibi Bart. ff. de vsuc. & c. Episcopus, cum gl. 24. dist. iuncto c. vlt. xv. q. vij. & cle. exiui, versiculo, cùm autem. de verb. signi. & gl. in l. cùm Prætor, in verbo, videtur, ff. de iudic. & in l. illud, in verbo, aliam causam, C. de sacros. eccle. & in l. vlt. C. de reuo. dona. quæ loquitur in pœnalibus. & ibi eam Sal. dicit sing. & in l. cõtractus, in prin. ff. de reg. iur. Bar. in l. si constante, in ix. quæst. primæ partis prin. ff. solu. matr. Bald. in l. nullus, C. ad leg. Iul. maie. Pau. Ca. {Imol. in l. Gallus, §. instituens, col. j. ff. de liber. & posthu.} & Franc. Aret. latè in l. si mora, ff. sol. matr. & Rom. consi. cccclvj. in proposito, col. ij. vers. tertiò deducitur. & Pan. in c. cùm dilecta, col. ij. extrà de confirmatio. vti. vel inuti. Defunctus autem & hæres censentur esse eadem persona, §. j. in Auth. de iureiur. à mori. præst.

*Dictio taxatiua nõ excludit casus similes.*

7 ¶Sed aduerte Lector, nam tex. in d. l. si necessarias, §. de vendendo, primo loco allegatus, non dicit, quòd in pacto vendendi pignoris, de quo loquitur, dictũ sit quòd creditor tantùm possit vẽdere: sed dicit quòd is tantùm fuit nominatus: id est, vt aliter dicam, illa dictio (tantùm) taxatiua fuit verbum Iurisconsulti casum referentis, non partis paciscentis: vt etiam annotauit Bart. in d. l. si sic stipulatus, ff. de verb. oblig. Quod perinde est, ac si diceret, quòd creditor tantùm fuit nominatus sine vlla mentione hæredis: & tamen hæres quoq; intelligitur. & hoc planum est, vt suprà diximus in præcedenti quæst. Sed nec tex. in d. l. stipulatio ista, vers. sed si se, vtitur dictione taxatiua: vt etiam annotarunt Alex. Franc. Aret. & Ias. ibi, & Bar. in d. l. si sic stipulatus. & in d. l. qui in futurum, §. j. ff. de pact. Et id quidem manifestum est ex verbis illius, quæ sunt huiusmodi. Sed si se obligat, nec ipse faciat, quò minùs habere liceat, obligatur etiam ne hæres suus faciat. Et quod ipse Bar. in suo summario ponit dictionem taxatiuam, sunt sua ipsius verba legem interpretãtis, non verò partis promittentis, vt diximus de d. §. de vendendo.

*De eodem.*

8 ¶Ideóque & contra illud quod dictum est suprà, in promissione facta de suo facto tantùm, compræhendi factũ hæredis, tenent nũcupatim per ea quæ suprà diximus in prin. huius quæstionis, Alex. sibi contrarius, Franc. Aret. & Ias. secum quoq; dissidens in d. l. stipulatio ista habere, illi quidem col. ij. hic autem iij. in uij. nota. & idem Alex. in addit. Bal. in d. l. vlt. C. de actio. empt. & ipse etiam Franc. Aret. in d. l. hæres in omne ius, ff. de acquir. hæred. Carol. Ruin. sibi contrarius, consi. xlj. de duobus, colum. xv. num. 36. lib. j. & consi. xlij. proponitur, col. vj. num. 18. eod. lib. j. & iterum

*De eodem.*

consi.

cõsi.seq.& consi.clxxxiiij.viso,col.iij.nu.10.& rursum,col.v.nu.14.eo.lib.j.Et ipse Franc. Aret. in vtroque illo loco etiam reprobat quod dictũ est, eum qui promisit de suo facto tantùm teneri quoq; de facto sui prædecessoris,eadem vt videri vult,ratione.Quanquàm ne illud omittam, in hoc maior sit ratio excludẽdi hæredis per dictionẽ taxatiuã,q̃ prædecessoris, vt sciẽter declarat Phil. Dec.d.consi.28.col.pe.vt ibi videre poteris,nec enim opus est hîc aliter circa hoc immorari.

9 ¶Ad id autem quod postremo loco dictum est,dictionẽ taxatiuam non excludere casus similes, eandem scilicet aut similem rationem habentes,respondet ac fatetur Franc.Aret.in d.l.stipulatio ista habere,quòd istud quidem verũ est,sed tamen eam excludere similes personas, etiam hæredes,per casum clarũ,vt ipse dicit,in d.l.nõ solùm,§.tale,ff.de libe.leg.suprà in prin.huius quæst. allegata. Cui adde,quòd aliàs semper facilius procliuiúsq; est excludi personas,quàm casus:atq; è diuerso facilius est similes casus cõprẹhẽdi,quàm personas:vt per Raph.Co.in l.cũmodissimè, ff.de lib.& posth.& ipsũ Are.& Ias.in l.Gallus.§.& quid si tãtùm,vtrunq;col.v.ff.delib.& posth. & latè diximus & probauimus in repe.l.si vnquam,in verbo,libertis,nu. 27.si igitur lex nostra.

10 ¶Sed vide quæso,Lector amantissime,quia omnes qui hanc partem tenent,innituntur omnium maximè d.l.non solùm,§.tale,vide(inquam)considerandúmne sit,quòd ea l.loquitur,cùm ea dictio apponitur in persona alterius,ita scilicet,Hæres meus à solo Lucio Titio ne petito. Hîc autẽ loquimur,cùm apponitur in persona loquentis:quod multùm refert, vt intelligamus pactúmne sit personale,sicq; non transeat ad hæredem:an non personale,& sic transeat:vt videre licẽt apud Bart.in d.l.qui in futurum,§.j.ff.de pact.Item ea l.loquitur in pacto negatiuo,cùm scilicet dicitur, ne petito:nos autem in hoc casu nostro loquimur in affirmatiuo,vt scilicet ipse venditor tãtùm possit redimere:cùm tamen inter vtrunque multùm intersit,etiam quantùm ad id,de quo tractamus,an scilicet transeat ad hæredem,nécne:vt per eundem in eodem loco,& rursus in d.l. si sic stipulatus,& ibi latè Ias.col.ij.& seq.& Bal.in l.iurisgentium,§.pactorum,ff.de pact. & Recẽtiores in d. l. stipulatio ista habere.Idèò cogita, vix enim mihi persuadere possum hoc in casu excludi hæredem propter dictionẽ taxatiuam,nisi sint alia verba,quæ id apertiùs declarent, aut nisi aliud ex verisimili mente contrahentium præsumatur.

*De eodem.*

11 ¶Quòd si quis dicat,quid ergo operabitur dictio taxatiua,si non solùm ipse venditor,sed & hæredes quoq; ipsius admittuntur:cùm scitũ sit illud,nullũ omnino verbum in cõtractu appositũ otiosum ac superuacuũ manere debere,ex sententia Bal.in rub.C.de contrah.emp.in ix.quæstio. quem omnes vbique & in lect.& cons.citãt & sequuntur,vt dicemus in nostro tractatu, cui titulus est,nihil frustra.Huic responderi potest,id quidẽ in hoc casu eam dictionẽ operari, vt cùm vẽditor aliâs possit huiusmodi facultatẽ redimẽdi alteri cedere,secũdùm Pau.Cast.cõs.j. videtur dicendũ quòd dictus Christophorus,li.ij.cum cõcord.à me adductis suprà tit.præced.§.26.in gl. iij.eadémque vlt.in prin.certè non poterit ob dictionem taxatiuam,quæ excludit extraneos,licet non hæredes:vt in simili dicit Bald.quem suprà allegauimus,in d.l.vlt.ad fin.C.de actio.empti.

*De eodem.*

12 ¶At is confestim illud iaculum in nos reiiciet.Nam si fatemur hanc rem esse transmissibilem in hæredes,& illam quoque in alios esse cessibilem,fateri necesse est,ex sententia Bart.in l.si mulier, §.ex asse,ff.de iure dot.& Ang.in l.si eius,in prin.ff.ad S.C.Trebel.& Pau.Cast.d.cons.j.col.j.li.2. ad quam allegari solet l.ex pluribus,ff.de admini.tuto.Sed huic respondebo, fateri quidem me, quæ non sunt transmissibilia,nec eadem esse cessibilia,& ita loquitur d.l.ex pluribus. At econuerso non omnia,quæ sunt transmissibilia,esse cessibilia, vt optimè declarant Alex. & Ias.in l.si stipulatus fuerim illud,in princ.ff.de verb.oblig.ipse Alex.in addit.Bart.in d.l.ex asse, atque ipse Ias.in l.si constante,col.vlt.ff.solu.matri. Nam & videmus ius fideicommissi transire ad hæredes fideicommissarij.l.cogi,§.idem Martianus,ff ad Trebel.& no.in l.apud Iulianũ,§.vtrùm,& §.seq. eo.tit.nec tamen ipsum cedi posse,d.§.ex asse,& latè diximus in tit.præcedenti, §.xxvj.in glo.j. nu.52.octauò fideicommissum.Item actiones directæ transmittuntur in hæredes,cùm sint eadem persona cum defuncto,vt suprà diximus,nec tamen cedi possunt,vt no.in l.iij.ff.pro soc.& diximus etiam eodem §.xxvj.tit.præced.in eadem gl.nu.58.decimosextò actiones,& diximus etiam plenius in eadem gl.nu.48.sed non è diuerso.Igitur cogita.Et interim vide præter eos, quos suprà citauimus,Corn.consi.ij.circa primum,col.ij.vers.his tamen non obst.lib.iij.

*De eodem.*

13 ¶Ex eo autem quod diximus suprà num.10.iunctis præcedentibus,facilè potes intelligere,nisi omnino nihil intelligas,quòd si dictio taxatiua adiiceretur alij quàm venditori,in casu quo alteri possemus stipulari,aut notario pro eo stipulante:verbi gratia,vendo tibi domũ ea lege, vt Titius tantùm possit redimere siue retrahere,restituto tibi venditionis pretio: tunc hæres ipsius Titij non admitteretur,sed excluderetur propter illam dictionem taxatiuam,per d.l.non solùm,§.tale, ff.de lib.lega.quod nota,quia id à paucis annotatum est.

*Quid si hæ dictiones apponantur alteri quam venditori.*

14 ¶Quid autem si pactum reuendendi fuerit ita factum,cùm venditor voluerit, vel cùm petierit:an & tunc ea facultas transibit ad hæredem venditoris,si ipse venditor viuus non petierit,aut certè non declarauerit aliter se velle redimere,tanquam scilicet actus sit cõditionalis:tex.est in l.si decem,ff.de verb.oblig.hæc verba,cùm petierit,cùm voluerit,magis admonitionẽ quandã quàm conditionem habere.& est tex.similis in l.Titia,ff.de condit.& demon.Ideóque vt subiungitur in priore loco,licet is decesserit,priusquã petierit,nõ videtur defecisse cõditio:de quo ibi per Doct. Imol.& Rapha. in l.centesimis,§.j.& ibi Alex.col.ij.vers.quid autem si illa verba,eod.tit.& Barb. consi.

*Quid si ita pactum sit, cùm voluerit, vel cum petierit, an tunc hæredes admittentur.*

consi.50.præclarè,col.6.li.ij.Et propterea vt dicit gl.etiã in priore illo loco,in verbo,cõditio,quicunque hæres poterit petere.Secus autẽ,vt dicit gl.j.einsdẽ l.in fi.si sic dictũ esset, si petierit,quia conditionalis est,vt est tex.quẽ ea non allegar,in l.si ita expressum,ff.de cond.& demon.& in l.j. iũcta gl.ff.de leg.ij.& voluit etiã Bar.eam tantùm gl.allegans in l.j.col.iij.vers.secunda differẽtia, ff.de condi.& demon.vbi horum rationem reddit.& Ang.eam quoque gl.tãtùm citans,cons.xlij. prout patet in themate,col.ij.vers.sed in proposito.& cons.ccxciij.in facto proponitur, in princ.

*Quid si dictũ sit, si petierit.*

15 ¶Ex ea autem glo. not.Bal.Alex.& alij ibi,quòd facultas implendi conditionem potestatiuam in contractibus,non transit ad hæredes implere debentis:de quo est bonus text. in l.qui Romæ, §. Augerius,secundùm vnam lect.& ibi Bart.ff.de verb.oblig.quem tex.multùm commendat,& dicit sing.Bal.in c.significauit,col.ij.vers.item quia conditio.extrà de rescri.& in c.ad nostram.le ij. col.ij.vers.quæro testator,de iureiur.vbi dicit multùm sing.Sed & est bonus tex.in l.Prætor , in princ.ff.de collati.De quo etiam per Cyn. in l.si plures,in iij.quæstio.& ibi quoque Bald. col.vj. versi.item quæro nunquid,& Alb.post Pet.col.ij.vers.item quæro hîc dicitur,& Sal.in vlt.quæst. C.de condi.inser.& ipsum Bal.in l.cùm fundus,& iterum in l.à testatore , ff.de condi.& demon. & in l.epistola,§.j.& ibi Recentiores,ff.de pact.& in l.diem proferre , §.j.ff.de arbit.& consil.384. duo sunt.col.j.lib.j.Bart.consi.xix.proponitur quòd in testamento,col.ij.& cons.ccxl.proponitur quòd viso.Sal.loquentem in casu nostri pacti de reuendẽdo,in l.ij.C.de pact.inter empt.& vẽd. & Ioan.Bap.Rosel.inter consi.Pau.Cast.cons.cclxix.statutum Paduæ,col.j.& iterum ij.vers.non obst.quod tertiò,lib.ij.quibus in locis ex magna parte videbis,quomodò id intelligendum sit,atque etiam apud Bal.distinguentem in d.l.ij.vers.quæro si venditor,C.de pact.inter emp.& vend. & Raph.Fulg.cons.ciij.notabilis vir.& Imol.cons.xv.in casu præmisso.

*De eodem. Facultas implendi conditionem potestatiuã,an trãseat ad hæredes.*

16 ¶Idémque etiam,ne id omittamus,si dictum sit,vt vẽditor arbitratu suo posit rem à se venditã redimere.Nam & id conditionẽ non facit:vt probat tex.in l. cùm stipulatus sim mihi à Proculo, & ibi quoq; Bar.Alex.& alij recentiores,ff.de verb.obli.& idem Alex.in d.l.si decem,in prin. eo. tit.Ideóq; nec ea facultas expirat morte vẽditoris,nam & ad hunc casum id quoq; trahit Hiero. Cagno.in repe.l.ij.in xj.quæst.C.de pact.inter empto.& vend.com.vbi tamen subdit aliud esse,si id arbitrio tertij relinquatur:nã tũc finiretur morte illius,per no.in l.si quis arbitratu , ff.de verb. oblig.Sed & aliud quoq;,si dictũ sit,vt vẽditor posit redimere,si volet:licet & id sine ea adiectione fuisset intellectum:vt est tex.expressus in l.si ita legatum,§.j.ff.de leg.j. vbi & ex hoc quoque dicitur,legatũ ita factum non aliter trãsire ad hæredem legatarij,quàm si ipse legatarius voluerit.

*Quid,si dictũ sit, ut vẽditor arbitratu suo posit retrahere.*

*Quid,si arbitrio tertij relinquatur.*

*Quid, si dictũ sit,si volet vẽditor.*

17 ¶E T hæc quidem de hærede venditoris. Sed an hæres ipsius hæredis etiam audietur voleus retrahere ex facultate concessa venditori simpliciter,aut ipsi & suis hæredibus. De qua re , vt non admodum dubia,nihil fortasse scripsissem , nisi eam vidissem aliquando in dubium vocatã apud Chasse.consi.xj.*le cas est tel*,col.vij.vers.vltra materiam,& iterum col.xxj.vers.ad vltimum quod fit.In quibus locis,vt ostendat primùm videri hæredem hæredis non admitti, illud tantùm allegat,quòd sermo simpliciter prolatus de primo tantùm intelligitur,l.boues,§.hoc sermone , ff. de verb.signifi.de qua re etsi Ias.in duobus locis ab eo citatis latissimè disseruit , videlicet in l.diuortio,§.quod in anno,ff.solut.matri.& in l.duobus,§.si ei qui,ff.de iureiur. ego tamen multò latiùs tractaui in nostris Commentariis ad l.boues,§.hoc sermone,ff.de verb.signi.quos iam pridem in lucem edidimus.Subdit autem ipse Chass.scripsisse se de hoc casu in commentariis consuetudinum Burgund.tit.*des droitz & appartenances à gens mariés*,§.xvj.in verbo,*des heritiers*,& iterum in gl.*si auoir la veulent*.In quibus locis,videlicet in priori loco,negat hæredes hæredis admitti,ea iam dicta ratione,quòd sermo simpliciter prolatus intelligitur de primo,nec aliud dicit. In posteriore autem dicit,posse dici admittendos,cùm hæres hæredis mei sit meus hæres,vt plenè per Doct.in l.vlt.ff.de hæred.insti.Oldr.cons.21.thema tale est,testator habebat.Bart.cons.ccxiij.Andreas, & Ang.cons.246.quo in consilio nihil de hoc dicit,sed fortè erratum est in numero,& allegare voluit consi.cccvj.charissime frater,in prin.Mox subdit Chasse.hæc verba,quòd tamen hæc facultas non trãsit ad hæredẽ hæredis facit,quia sermo simpliciter prolatus intelligitur de primo , vt dixi suprà,nihílque aliud dixit:vt intelligas eum ibi nutasse.verùm in d.cons.xj.asseueranter concludit admitti hæredẽ hæredis,illa potissimùm ratione,quòd hæres hæredis hæres est. Et hoc quoque in eadem specie voluit Hiero.Cagno.in repet.l.ij.in xvij.C.de pact.inter empt.& vend.

*An autem hæres hæredis admittatur.*

*Multa,ne hæres hæredis admittatur.*

18 ¶Sed hæc altius longiúsque repetenda sunt.Sunt etenim & alia multa , quæ hanc rem ancipitem reddunt.Nam Bar.in l.j.col.ij.ff.de constit.prin.scribit priuilegiũ tibi ac hæredi tuo cõcessum, intelligi solùm de primo hærede,per l.antiquitas,C.de vsufruct.quem ad hoc dicit not. & idẽ voluit Alb.in l.vlt.col.iiij.vers.si autem in priuilegio,post Petr.ibi,eo.tit.de constit.princ.& sequitur Fel.in c.ij.col.ij.vers.si princeps dat,extrà de treug.& pac.& Ioan.Lup.in repe.rub.de dona.inter vir.& vxor.char.43.vers.potuissent allegare.Et generaliter, cùm fit mẽtio de hærede, intelligitur de primo & immediato,non etiam de reliquis,si credimus Bal.in l.j.col.j.vers.quæro an si dicatur, C.de cond.inser.per tex.in l.qui liberis,§.hæc verba,ff.de vulg.& pup.& l.ex facto,§.vlt. ff.ad S. C.Treb.Ideóq; idẽ Bal.in d.l.vlt.C.de hære.inst.dicit, quòd si acquisiui feudũ vel emphyteusim pro me & hæredibus,intelligitur de primis tãtùm hæredibus.quod pro no.& sing.citat Ias.in l.in annalibus,ante fi.C.de leg.vbi tamẽ reprobat.Sed & iterũ Bal. in ea ipsa l. vlt.in 22.q. dicit quòd si testator aliquid mandat hæredi,vt faciat intra certũ tempus, alioquin eum priuat hæreditate:si is primus

*De eadem re.*

primus hæres moriatur ante id tempus, eius hæres non parens testatoris dispositioni, non priuatur hæreditate, per l. multa, in prin. ff. de cond. & demonstr. Et idẽ propè respondit Bar. consi. vij. Andreas quidam, quod repetitur consi. xxiiij. & iterũ d. cons. 214. De quo tamen vide Roma. & Fran. Aret. in l. si quis filium, §. in omni, ff. de acq. hære. & eundem Aret. in l. paterfamilias, col. iij. vers. hæc etiam iura, ff. de vulg. & pup. & Alex. cons. cxl. viso dicto testamento, col. ij. lib. vj.

19 *De eadem re. Probibitio alienandi, an trãseat ad hæredes hæredis, uide infrà num. 24.*

¶Sed & idem Bal. alibi, scilicet cons. cclxxij. in causa egregiæ, in fi. lib. v. respondit prohibitionem factam hæredi scripto ne alienaret, non intelligi factam hæredi hæredis, per d. l. qui liberis, §. hæc verba, ff. de vulg. & pup. & §. manifestum, in Auth. de restit. fideicom. & hoc quoque ante illũ voluit Bar. in l. Lucius, §. Semproniæ, qui est primus, ff. de leg. iij. & Alb. in l. vlt. ante medium, C. de reb. alie. non alie. & post eos Franc. Curt. senior cons. xlvj. sæpe reuoluta, col. xj. vers. nec mirũ est. Quin etiam Alex. cons. 37. in causa mota, col. ij. vers. item præterea & fortius, li. j. consuluit statutum quo cauetur possessionem continuari in hæredem, intelligi de primo tantùm hærede, per regulam d. §. hoc sermone. quod repetitur consi. 87. lib. iij. & sequitur & cõmendat Cate. Cotta, in memo. inci. decreto Mediolanensi, & iterum memor. executores testamenti, rursúmque memori. hæredis appellatione: de quo & nos latius tractauimus in nostro tractatu em titulum fecimus, *le mort saisit le vif*. Et facit etiã tex. in l. qui Titij, ff. de his quib. vt indig. vbi qui Titij testamentũ falsum dixit, nec obtinuit, nõ prohibetur esse hæres hæredis illius, licet hæres esse nõ possit. Deniq; & illud facit, quòd licet hæres censeatur esse eadem persona cum defuncto, §. j. in Auth. de iureiu. à moriẽte præsti. non tamen hæres hæredis: vt pulchrè voluit Pau. Cast. cons. cxcvij. visis dubiis, in secundo dubio, lib. ij. quod pro not. sequitur Phil. Dec. in l. hæredem, nu. 8. in fi. ff. de reg. iur.

20 *Contrà, hæredem hæredis admittendum.*

¶Verùm in nostro casu hauddubiè mihi videtur esse admittendus & hæres hæredis. Nam certũ est omnes obligationes, pacta & promissiones regulariter in hæredes transire, etiãsi de eis mẽtio facta non fuerit: nisi sit aliud quod impediat. d. l. si pactum, ff. de prob. & l. veteris, C. de contrah. & commit. stipu. & suprà diximus in prin. huius gl. Et appellatione hæredis omnes in infinitum, id est non solùm primos, sed & vlteriores, & per multas successiones accipi. l. hæredis appellatio, & l. sciendũ, ff. de verb. sig. & l. qui per successionẽ, ff. de reg. iur. cum concord. vbiq; adductis à gl. & Doct. Idq;, etiam in his, quæ sunt stricti iuris, vt probatur ex tex. loquente in stipulatione in l. stipulatio ista habere licere, §. j. ff. de verb. oblig. quam ad id expẽdit Bar. in l. si stipulatus fuerim per te non fieri, ff. eo. tit. & Franc. Aret. in d. l. paterfamilias, ad fi. ff. de vulg. & pupil. Es ex eo quoque satis patet, quòd in conditionibus, quæ & ipsæ sunt stricti iuris, & in forma specifica implen debent, l. Mæuius, ff. de condit. & demon. si cui libertas legata est, si hæredi Titij decem dederit, non tantùm hæredi, sed & hæredis hæredi dando, peruenit ad libertatem. l. sub diuersis, §. j. & ibi Bart. & l. cùm ita datur, §. ex his verbis, ff. eo. tit. & l. si peculiũ, §. hæredi. & l. si statulibera, §. non solùm, & §. si filius, & l. seruus si hæredi, in prin. ff. de statulib. & not. Bart. in l. paterfamiliàs, in prin. ff. de vulg. & pupil. Sal. in l. si plures, in vlt. quæst. C. de cond. inser. Et in hoc errauit Philip. Deci. (pace tanti viri dixerim) qui dicit contrarium in l. quæ legata, in fi. ff. de reg. iur.

*Etiam in his quæ sunt stricti iuris.*

*Et in conditionibus.*

21 *Et de propria significatione.*

¶Nam & id quoque de propria significatione procedere, vt scilicet hæredes hæredum in infinitũ veniant appellatione hæredis simpliciter, asserit gl. in l. hæredis appellatione, ff. de verb. signi. cùm aliud dicit de hærede Prætorio. & Bal. qui illius glo. non meminit in d. l. vlt. in xxj. q. C. de hæred. instit. & Pau. Cast. cons. xlv. videtur dicendum quòd dicti hæredes, in fi. lib. ij. & Iason in l. si quis filium, §. vlt. col. j. vers. secundò ad istam, ff. de acq. hær. vbi hoc scienter tractat, & declarat. & rursum in l. filiusfamilias, §. Diui, in priore lect. col. pe. vers. vndecimò quærit, & iterum in posteriore lect. col. antepe. vers. eiusdem initij, ff. de leg. j. Ex quibus & illud fit, quòd si hæres hæredis Titij petat hæreditatem Titij, tanquam hæres ipsius: deinde probat se esse hæredem hæredis, satis est ad obtinendum, Cyn. & alij in d. l. vlt. C. de hær. insti. Bar. & omnes in d. l. si quis filiumfamilias, §. vlt. per illum tex. ff. de acq. hęred. & in d. l. paterfamilias, ff. de vulg. & pup. & ibi Ias. qui affert concor. & Corn. in l. amitę, C. commu. de succes.

*Etiam in libellis.*

22 *Contraria specialia.*

¶Et si aliquando contrarium reperitur, id vtique est in casibus quibusdam specialibus, qui ratione quadam priuata ac speciali non transeunt ad hęredes, nisi de eis expressa fiat mẽtio: aut ad hęredes tantùm primos, nisi etiam expressim de vlterioribus dictum sit, vt apertè constat ex d. l. sciendum, cuius hæc verba sunt, Sciendum est, hæredem etiam per multas successiones accipi: nam paucis speciebus hæredis appellatio proximum continet. & confestim subiungit harum specierum quædam exempla. Nam & quod ad d. l. antiquitas, C. de vsufruct. pertinet, ea sanè loquitur & intelligitur in his, quæ suapte natura ad hæredes non transeunt, vtpote in vsufructu: vt per Bart. Bal. & alios ibi, & eundem Bart. in l. Gallus, §. etiamsi parente, col. ij. vers. quæro istis casibus, & ibi quoque Bal. Ang. & alios, ff. de lib. & posth. Bal. in d. l. vlt. col. ij. in quinta oppo. C. de hære. instit. Ang. cons. ij. præmitto primò, in prin. vbi dicit id speciale esse in eo casu. & Alex. in d. l. ex facto, §. si quis ita, col. ij. vers. puto etiam verum, ff. ad Treb. Et satis constat, alios casus, quos suprà pro alia parte adduximus, speciales esse, vt videre licet apud eos, quos ibi allegauimus (ne hic diutius immoremur) nec tamen omnes in iis conuenire, vt etiam diximus. Regulariter autem contrà: vt etiam, præter eos, quos suprà adduximus, tenuit Spec. tit. de arbitro, §. sequitur, col. j. & Pan. in c. vlt. col. vlt. vers. item quæro pone, extrà de arbi. vbi ex hoc dicunt in cõpromissis appellatione hæredis venire & hæredes hæredis. & Steph. Bertr. consi. xxiij. ex themate, nu. 35. & seq. lib. iiij.

¶Vt

23 ¶Vt interim tamen non prætermittam, prohibitionem de non alienando factam filiis, de qua suprà diximus, adeò personalem esse, vt non cõpræhendat nepotes: vt not. gl. in §. nos igitur, & ibi Iac. Bel. & Ang. in Auth. de restit. fideicommis. Dy. Ray. Bar. Alb. Bal. Imol. Pau. Cast. & Recentiores in d. l. filiusfamiliâs, §. Diui, ff. de leg. j. Cy. Bar. Alb. Bal. & Sal. in l. voluntas, C. de fideic. Bar. in d. l. Lucius, §. Semproniæ, ff. de leg. iij. Alber. in l. pater, §. Iulius Agrippa, ff. de leg. iij. & in l. iusta, in prin. ff. de verb. sign. & in prima parte statutorum, q. cvij. item an statutum loquens de filio, col. j. Bal. in l. quisquis, col. j. C. ad legem Iul. maie. & in l. Titius, in prin. ff. de liber. & posthu. & consi. ij. verba statuti, col. j. lib. j. vbi eam glo. dicit singu. & consi. ccccLxxxvij. in isto puncto, in fin. lib. ij. & consi. ccciiij. nobilis vir dominus Gulielmus, lib. v. Ro. consi. 457. circa propositã, col. j. Paul. Castr. consi. cxxxj. dubium facit, quia posito, circa medium, li. ij. vbi eam gl. dicit not. & consi. cccxl. quia suprà, col. j. eo. lib. ij. & consi. ccccj. super primo quæsito, col. j. eo. lib. ij. Alex. consi. j. perspectis, col. pen. vers. vnde videmus, lib. j. & cons. xxxvj. viso themate, col. pen. vers. ad confirmationem, lib. 3. & consi. lv. ponderatis his, in fi. eo. lib. iij. & consi. lix. attẽtis verbis, col. pe. vers. nec dicatur si prohibuit, eo. lib. iij. & consi. lvj. Aldrouandus, col. j. in fi. lib. vj. vbi & illã gl. dicit sing. & cons. cxl. viso dicto testamento, in prin. eo. lib. vj. Soc. consi. lxxiij. capiendo primum, col. vij. nu. 24. lib. 4. Fran. Curt. Senior d. consi. xlvj. vbi suprà. Ias. consi. lij. Io. Bartholomæus, col. ij. vers. confirmatur, quia quando, lib. 3. vbi illam quoq; gl. dicit sing. & consi. xcvj. dominus Ioannes, col. 4. versi. quintò facit, eo. lib. iij. Steph. Bertr. cons. xlvj. ex testamento, col. ij. nu. 7. lib. 4. Phil. Dec. consi. xcv. cuius superscriptio incipit, substitutio, col. iiij. vers. & hoc idem comprobatur. & consi. cxcij. in casu occurrenti, col. j. vers. tertiò aduertendum est. & consi. ccccxlv. in casu ad me transmisso, col. ix. versi. & etiam dici potest. & consi. cccclxvij. in casu occurrenti, ad fi. & consi. dcxxxv. viso copioso, col. ij. versi. quibus tamen non obst.

*Prohibitio alienandi non transit ad nepotes.*

24 ¶Quanquàm etiam sunt, qui contrarium dicunt eius, quod suprà diximus de prohibitione facta hæredi, vt scilicet transeat ad hæredes hæredis. Id enim voluit Bar. in d. l. filiusfamiliâs, §. Diui, col. vlt. vers. quæro vtrùm prohibitione facta, & in d. l. Lucius, §. Semproniæ, de leg. iij. Rom. qui alios citat, consi. cccclvij. circa propositam consultationem, in primo dubio. & Alex. d. cons. xxxvj. vbi suprà, lib. iij. & omnes Recentiores, in d. §. Diui, qui id dicunt ab omnibus cõmuniter recipi: nisi si prohibitio facta fuerit hæredi nuncupatim cum nomine proprio: verbi gratia, Titium hęredẽ alienare veto: nam tunc non venit hæres hæredis, per d. §. Sẽproniæ. & voluerũt Ray. Imo. Alex. Ias. Crotus, Fran. Ripa, & alij in d. §. Diui. Ro. in d. l. si quis filium, §. vl. ff. de acq. hær. Alex. cons. 56. consideratis verbis testamenti, col. ij. lib. j. Vtrùm autem hoc in casu intersit vtrùm præcedat nomen proprium, vt in illis verbis, quæ suprà posuimus, Titium hæredem: an verò econtrariò præcedat nomen appellatiuum, vt his verbis, hæredem Titium, vide optimum tex. in l. si seruus communis, ff. de stipul. ser. glo. & Bar. in l. cùm ita datur, §. ex his verbis, ff. de condi. & demon. Bart. in d. l. sub diuersis, §. j. eo. quoque tit. Bal. in d. l. si plures, col. pe. vers. denuò quæro, & ibi etiam Sal. in iij. q. C. de condi. inser. & eundem Bald. in c. j. §. Marchio, col. ij. tit. qui feud. dar. pos. & Ias. in d. l. si quis filium, §. vlt. col. ij. versi. imò fortiùs, & Cano. in c. quoniam Abbas, extrà de offic. deleg.

*Qui dicunt prohibitionẽ alienãdi trãsire ad hæredes hæredis. Nisi facta fuerit hæredi cũ nomine proprio. An intersit, præcedat, an sequatur nomen propriũ.*

25 ¶Aut etiã (vt vlterius ad principale propositum reuertamur) nisi fuerit facta prohibitio cum illa demõstratione, ipse hæres ne alienato: nam ad eum tantùm hæc prohibitio pertinet, non ad hæredes illius: tanquam illa demonstratio (ipse) personam ipsam veluti ad oculum demonstret, nec eam egrediatur, quæ fuit sententia Bald. d. cons. ccciij. lib. v. Id quod dicit valde sing. & mirabile, si verùm sit, Ias. in d. §. Diui, in ij. lectu. col. pen. versi. pro ampliatione, & ibi quoque Ferdi. Loaz. char. 25. nu. 498. & Fran. Ripa nu. rrr. & Catel. Cotta, memor. incip. hæredis appellatione, & iterũ memor. ipse, pronomen. Nam & videmus, vt id illis addas, id pronomen esse demonstratiuum, haberéque præcisam aliquam ac veluti personalem demonstrationem eius rei, cui adiicitur: vt apud Virgilium lib. ij. Aeneidos,

*Quid, si facta fuerit cum illa demonstratione, ipse.*

*—Et ipse doli fabricator Epëus.* Et Terentium in Adelphis:

*Ipsa si cupiat Salus,*
*Seruare prorsus non potest hanc familiam.*

*Ipse dictio, personæ demonstratiua.*

Et voluit etiam è nostris gl. not. in §. fuerat, in verbo, cum ipsa, in prin. Insti. de act. & Ioa. And. in c. contra eum. in ij. arg. quæst. de reg. iur. lib. vj. in Mercur. & Domin. consil. cviij. difficultas, col. j. & Zasius consi. xij. poteram, post prin. Quod & Græci in suo eodem pronomine obseruant, ex Homero lib. Iliad. ix. cùm inducit Phœnicem hæc ad Achillem loquentem,

*—οὐδ᾽ ἄν μοι ὑποσταίη θεὸς αὐτὸς,*
*Γῆρας ἀποξύσας, θήσειν νέον ἡβώοντα.* Quæ ita vertit Franciscus Mirandulanus,
*Nec si pollicitus Deus ipse auferre senectam,*
*Et mihi florentem circunfudisse iuuentam.*

*αὐτὸς θεὸς. Ipse Deus.*

Hoc enim pronomen, αὐτὸς, id est ipse, Deum verè existẽtem significat, vt annotauit non semel eum locum citans Iustinus ille Philosophus, idémque Martyr in Admonitorio gentium. Nec in eo vno solùm loco id fecit Homerus. Nam & lib. Odyss. iiij. idem pronomen Deo assignauit,

*Ipse, id est, verè existens.*

*ἀλλὰ τὰ μέν που μέλλεν ἀγάσσεσθαι θεὸς αὐτός.* Et lib. xij.
*—Σὺ δ᾽ ἄκουσον*
*ὥς τοι ἐγὼν ἐρέω, μνήσει δέ σε καὶ θεὸς αὐτός.* Et lib. xvj.

—ὅτε μὴ θεὸς αὐτὸς ἐπελθὼν,
ῥηιδίως ἐθέλων θείη νέον, ἠδὲ γέροντα.

Quos versus, paucis immutatis, repetiuit libro xxiij. eiusdem operis. Et lib. xix. loquens priuatim de Mercurio,

—θεὸς δέ οἱ αὐτὸς ἔδωκεν
ἑρμάας.— Et generatim de Diis, lib. j. ipsius Odysseæ,
—ἦ μάλα δή σε διδάσκουσιν θεοὶ αὐτοὶ
ὑψαγόρην τ' ἔμεναι, &c. Et lib. xj.
Τειρεσίη, τὰ μὲν ἄρ που ἐπέκλωσαν θεοὶ αὐτοί. Et lib. xiiij.
—ἐμὲ δ' ἔκρυψαν θεοὶ αὐτοί. Et rursum lib. ix. Iliados,
—Στρεπτοὶ δέ τε καὶ θεοὶ αὐτοί. Et lib. xij. eiusdem operis,
—δή ἄρα δή τοι ἔπειτα θεοὶ φρένας ὤλεσαν αὐτοί.

Et Syllaba, quæcunque ea vates fuerit, apud Lactantium lib. vij. cap. xxiij.

ἀνάπιστον γὰρ ἅπαν μερόπων γένος, ἀλλ' ὅταν ἔλθῃ.
Κόσμου καὶ θνητῶν ἔλθῃ κρίσις, ἣν θεὸς αὐτὸς
ποιήσει— Et hos secutus Virgilius lib. v. Aeneidos,
*—Deus ipse faces, animúmque ministrat.*

Facilè autē intelligis id Homero otiosum non fuisse, nec fortuitum, quod tam frequēter in vtroq; opere inculcauit. Et hnc quoque referri potest illud D. Pauli ad Hebr. 13. eodémq; vlt. Iesus Christus heri & hodie ipse: & in æternū. Quem etiam locum in id refert Theophilus Alexādrinus, vir tantæ eruditionis, vt D. Hieronymus libros ipsius Paschales dignatus sit in Latinum vertere, lib. eiusdem operis primo, statim post initiū. Sed & huc pertinet illud Esaiæ xliij. Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me. Verùm vt tandem hoc caput cōcludamus, vbi est demonstratio personæ, dispositio non trāsit ad hæredem illius, l. seruus, in prin. ibi, itémq; demōstratio personæ, ff. de statulibe. Aut nisi deniq; in aliis quibusdā casibus, quos videbis apud Loaz. vbi suprà & seq. nu. & etiam Crot. ibi, col. 37. vers. quęrit etiam Bar. an prohibitio. & Fran. Ripā d. nu. 3.

26 *Extranei quoque hæredes admittūtur ad retrahendum.* ¶Et vt redeamus, ad casum nostræ cōsuetudinis, intellige quæ suprà diximus, vt non solùm admittantur sui hæredes ad redimendū vi huius pacti, sed & extranei quoq; hæredes ipsius venditoris: vt nuncupatim voluit Hier. Cagn. in repet. d. l. ij. in xvij. q. versi. & nō solùm, C. de pact. inter emp. & ven. Et hoc quidē generale est in materia indifferenti, vt æquè admittantur extranei hæredes, atq; sui: vt per Bar. in l. Gallus, §. etiā, & ibi Alex. col. ij. & Ias. col. 4. ff. de libe. & posth. Ang. consi. cccvj. charissime frater, Imo. cons. xxj. in casu præmisso in quo quæritur. Alex. cons. ix. visis dicto themate, col. ij. lib. ij. cum aliis concor. adductis à Phil. Dec. in c. in præsentia, col. 18. vers. circa primum, & seq. extrà de proba. & consi. ccxciij. in testamento, in prin. vbi & hoc optimè probat. Diximus autē suprà in eadē glo. nu. 11. quòd si quis dicat, quòd hæc facultas cedi potest extraneo.

27 *Hæredes emptoris tenētur etiā reuendere ex huiusmodi pacto.* ¶Caeterum quia semper suprà locuti sumus de hæredibus venditoris, nūc quæro è diuerso, vtrùm hæredes etiā emptoris teneantur reuendere, sicuti & emptor ipse tenebatur. Tex. est apertus, eos teneri, in d. l. ij. ibi, hæres emptoris, & ibi Petr. à Bel. Pert. qui id expressè annotat, C. de pac. inter emp. & vend. Nam sicut pacta regulariter ad hæredes actiuè transeūt, ita & passiuè, etiāsi de illis mentio facta non fuerit l. stipulatio ista habere, & l. eum qui ita, §. te & Titium, ff. de verbor. oblig. & l. j. & ibi Bal. C. de consti. pec. & l. veteris. C. de contra. & commit. stipu. cum sim. Idq; etiā in obligatione pœnali, vt ab Ang. responsum est, cons. 326. ex themate & actis, per l. ij. §. j. & §. item si in facto, & iterum in l. iiij. §. Cato, ff. de verb. obl. Et idem quoque in casu nostro respōdit Pau. Cast. consi. cccvj. quanquàm longa, col. vlt. li. ij. & Steph. Bertr. cons. xv. visis instrumēto, ad fi. li. ij.

28 *Etiam si sint minores.* ¶Quod intellige, etiamsi hæres ipsius esset minor. Nam & is etiam sine decreto tenetur reuēdere ex pacto reuēdendi à suo prædecessore facto: vt dicit expressè Alb. in d. l. ij. in prin. C. de pact. inter emp. & vend. & per tex. in l. j. C. quan. decre. opus non est: vbi huius rei casus est expressus. Et propemodum concordat tex. in l. prædium, & ibi glo. Fab. & alij, eo. tit. & l. j. §. j. & l. magis puto, §. si pupillus stipulanti, ff. de reb. eor. cum aliis multis sim. & concor. & tex. & Doct. à me latè congestis in nostris Legibus connubialibus, in gloss. viij. in verbo, *de son mary*, in xxiij. q. Vtrùm verò ipse minor cùm emit, possit in venditione pactum reuendendi restituto pretio apponere, videbis infrà in fi. huius tit. nu. 2. & multis seq.

29 *Si rei venditæ alter sit proprietarius, alter vsufructuarius, uter conueniendus est. Cuius autem erit pretium.* ¶At in dubium vocari potest, quid si emptor moriens reliquit alteri vsumfructum eius rei, quæ sibi vendita est sub hoc pacto reuendendi: an is alter qui scilicet nunc est vsufructuarius, sit conueniendus, an verò hæredes ipsius emptoris, vt reuendant restituto ei pretio. Ego puto hæredes conueniendos, vtpote cùm sint domini, habeántque facultatem reuendendi, atque restituēdæ rei: vt satis declarat tex. in d. l. ij. de pac. inter emp. & vend. Tutius tamen esse, requiri etiā vsufructuarium, dicturum quæ voluit, si sua putauerit interesse, vt tradit Hier. Cagno. in rep. d. l. ij. in xxxij. q. vbi & illud subdit, pretium rei debere manere apud vsufructuarium, vt eo dum viuet vtatur fruatur, per l. vxori meæ, ff. de vsufr. lega. quæ mihi non admodum facere videtur, & per not. ab Alex. in l. diuortio, §. si fundum, col. pen. ff. sol. mat. Ad illud autem, quod diximus de vocando vsufructuario, vide tex. qui necessariò requirit vocandum vsufructuarium in re simili, in l. is qui fundū, ff. de vsu & vsufr. leg. vbi diuisio facta non vocato vsufructuario: ei nullo modo obest. Et vide etiā

quod

qnod in ſimili tractat Bal.in l.qni ſolidum,§.j.ff.de leg.ij.& Fab.in tract.de empt. & vend. in viij. q.prin.col.iij.verſ.ſeptimus effectus,& rurſus in fi.omnino eiuſdem tract.

*An vnus ex hæredibus,aut ex pluribus venditoribus poßit partem ſuã retrahere.*

30 ¶Sed vt iterum reuertamur ad hæredes venditoris,qoos noſtra conſuetudo dicit admitti,quid ſi vnus ex pluribus hæredibus velit partem ſuam tantùm redimere?Et idẽ quæri poteſt de duobus venditoribus,an alter admittatur ad redimendum dimidiam partem rei venditæ.De hoc nos late diximus ſuprà tit.proxi.§.xxiij.in glo.j.vbi diximns ex communi noſtrorum ſententia, hũc non eſſe admittendum,quanquàm vnus aut alter fuit in diuerſa opinione ,·vt ibi videre poteris. Sed illud hìc adiiciendum occurrit,quod admodũ facit pro hac re non recepta ſententia.Nempe l.vxorem,§.agri plagam,ff.de lega.iij.vbi ſi hæres eſt grauatus à teſtatore,vt vendat fundũ duobus,& vnus ex illis nolit emere,tenetur hæres alteri ſuam partẽ vendere.Et autoritate illius tex. reſpondit Alex.conſi.cxxvj.viſis his de quibus,col.j.lib.v.quod ſtante ſtatuto,quòd locator non poſsit vendere rem locatam,niſi prius dennntiauerit conductori,an emere velit: ſi ſint duo cõductores,& alter nolit emere,poterit tamen alter pro ſua portione emere.Et eſt ſimilis text. in l. ſi quis legata,§.duobus,& iterum in l.cui fundus,ff.de condi.& demon.Et facit etiam hæc ratio, quia qui promiſit duobus aut pluribus,videtur promiſiſſe ſeparatim,& cuilibet pro virili.l.reos,§. cùm tabulis,cum ibi not.ff.de duob.reis,& l.j.C.ſi plu.vna ſeot.& facit l.legara inutiliter.§.vlt. ff. de leg.j.cum ſi.Et licèt incidat in communionem cum voo , ei tradendo partem , eſt tamen ſibi imputandum,qui ita contraxit.Et licet etiàm reuendere ſit factum,vt diximus in d.§.xxiij.eſt tamen diuiduum contractu,l.locus,ff.de acquir.poſſ.

31 ¶Sed hæ rationes obtioent tantùm,cùm ab initio contractum eſt cum duobus aut pluribus , aut etiam cùm pluribus iuſſum eſt à teſtatore vendi,non ſi vni tantùm:vt apertè diſtinguit d. l. cui fundus.Ideóque ſi his vnus reliquerit plures hæredes,videtur vnum ex illis tãtùm non eſſe audiendum:non enim ex perſona hæredum conditio obligationis mutatur,l.ij.§.ex his.ff.de verb. oblig.& optimè etiam d.l.cui fundus,in fi.vbi poſt eam diſtinctionem,vtrum à principio fuit relictum vni,an duobus,ſubiungit in fi.In eo verò quod vni ſub cõditione legatum eſt,ſcindi ex accidenti conditio oon debet,& omnis numerus eorum , qui in locum eius ſubſtituuntur , pro ſingulari perſona eſt habeodus.Et hoc quidem caſu habeot locum omoes ratiooes eorum , qui tenent communem illam opi.Vide tamen tex.qui in redhibitione non diſtinguit pluréſne hęredes venditori ſint,an plures ſeruum vendiderint,vt ſciamus poſsitne cuilibet redhiberi pro portione,an omnimodo,& econtrariò ſcilicet io l.quòd ſi nolit.§.ſi veoditori.ff.de ædil.edict.Et vide etiam Carol.Ruin.qui & illis legib.reſponder conſi.lxxxij.videtnr lib.j.

*An hæres qui vult partẽ ſuã redimere, poßit cogere cohæredẽ,ut & partem ſuam redimat.*

32 ¶Verum quæſtionis eſt,cùm emptor ex communi ſententia non teneatur admittere voũ ex hæredibus ad redimendam ſuam partem,an hic qni vult redimere partem ſuam,ſaltẽ poſsit cogere cohæredem,vt & ſuam quoque partem ſimul redimat,ne emptori ius ſit contradicendi.Die quòd ſic,niſi ius ſuũ hic cedere maluerit,per l.his conſequenter,§.Celſus,ff.famil.erciſc.& l.hæredes,§.idem iuris,eo.tit.vbi vnus hæredum poteſt alium eadem ratione cogere pignus pro parte ſua luere,oiſi tamen is,qui non vult luere,ius ſuum cohæredi cedat.l.cùm fructuarius.ff.de vſuſruct.& l.is cum quo.in fi.ff.de aqua plu.arcen.& nuncupatim hoc in caſu voluit Hier. Cagn. in reper.d.l.ij.in xv.q.C.de pact.ioter empt.

*An autem alter hæredum aut venditorũ poßit totum redimere.*

33 ¶At maius dubium eſt,vtrùm alter venditorum vel hæredum vnius vẽditoris poſsit ſolus totum redimere,totum etiam pretium offerendo.Io qua re variatum eſt à noſtris legum doct. Sũt enim qui negant admittendum , quod placuit Paul.Caſtr.in l.ſi quis aliam.col.j.ff.de ſolut.quia emptor(inquit)poterit dicere,quòd non eſt obligatus,oiſi vtrique:ideo ſi velit rem habete,ambo veniant.Niſi tamen alter conſentiret,& ius ſnum alteri cederet,quia licet nnnc nõ ei curæ ſit redimere,poterit tamen poſteà propoſitum mutare.l.deberi.C.de fideico.libert. Vnde oon debet iſte præoccupare ius & locum alterius , ſine ipſius voluntate.Et hanc quoque opin. ſecuti ſunt Crot.& Alciat.io l.iiij.§.Cato,ille io ij.lect.col.iiij.verſ.ſecundò fallit,hic col.xviij.verſ.tu aduerte primò.ff.de verb.oblig.vbi ad hæc alia multa allegant,& idem Alciat.in l.creditori,col.iij. verſ. ſed quid in hac quæſtione.C.de pact.

*De eadem re.*

34 ¶Alij illud quidem recipiunt,ſed ita tamẽ intelligunt,vt ſcilicet emptor non ſit cogẽdus vni vẽditorum totum reuendere,etiam ſi totum pretium offeratur,vt dictũ eſt.Sed tamen hoc caſu partem tantùm ipſius venditoris emptor reuendere cogitur:cùm integrum ei pretium ab ipſo venditore offertur.In qua ſententia fuit Raph.Fulg.in l.quod ſi nolit.§.idem Marcellus. ff. de ædil. edict.argu.illius tex.à contrario ſenſu.Sed ea certè ſeotentia,vt eſt omnium,ni admodum fallor, iniquiſsima,ita & paucifſimos habet aſſertores,& neſcio an alinm vllum præter ipſum Fulgoſ.

*De eadem re.*

35 ¶Tertij tenent,quòd ſi alter hæredum ſuam pretij partem offerat,& petat etiam ſuã ſibi partem reuendi,cogitur emptor eam partem reueodere:ſi totum petat,& totum pretium offerat,non auditur,niſi alter expreſsè conſentiat aut repudiet.Ita enim voluit Ober.Crem.in l.ſi ex legato.§.ſi Stichus,ff.de manumiſ.teſta.per l.fiſtulas.§.pe.ff.de contrah.emp. prout illũ retulit & ſecutus eſt Firmia.in ſuo vberrimo indice,in verbo,emptor retrouendẽs,verſ.iij.& rurſus in verbo, obligatus.verſi.cxxv. vbi verba illius nuncupatim adſcribit : dicítque in priori loco ſe ex huiuſmodi ſententia iudicaſſe in cauſa ardua:de quo etiam meminit in poſteriori loco.Sequitur etiam Hermanoctius Dec.in d.§.Cato,col.xlj.& Ludouic.Gozad in d.l.ij.in xx.q.C.de pact.inter empt.

*De eadem re.*

36 ¶Et hæc quidem opinio hac potiſsimum ratione,nec ea quidẽ contemnenda,fulcitur, quòd qui pluribus tenetur præſtare aliquid indiuiduum,illud non tenetur præſtare,niſi illis omnibus quibus ipſe tenetur conſentientibus,per tex.in l.vlt.ff.cõmu.præd.& d.l.ij.§.ex his.& ibi Bar.& cæteri interpretes,ff.de verb.oblig.Reuendere autem indiuiduum eſt, vt multis probauimus ſuprà tit.proxi.§.xxiij.in glo.j.nu.13.& hæc quidẽ his rationibus,vt ibi videre poteris,ne aliter repetã.

*De eadem re.*

*Si unus totum redemerit, an alter poterit eum cogere,ut ſuam ſibi partem reuendat.*

*Areſtum.*

37 ¶Poſtremi in ea ſunt opin.vt ſimpliciter emptor cogatur integram rem reuendere vni venditorum vel hæredum offerenti integrum pretium,ſiue alter repudiet , ſiue minus. Nam ſi repudiet, integrum ius manet apud alterum iure accreſcendi,per d.tex.licet non allegent , in d.l.ſi quis legata,§.duobus.ff.de cond.& demon.qui tamen(ne decipiaris)loquitur in legatis,& facit etiam l.fideicommiſſa,§.item ſi quis,ff.de lega.iij.Si non repudiet,ei ſeruatur ius illæſum:quia poteſt cogere ſocium,qui totum redemit,vt ei partem ſuam reuendat , reſtituto pro portione pretio. Ita voluit Pan.Caſt.ſibi contrarius conſi.ccxxj.in hoc paſſu duo ſunt,ante fi.lib.j.& conſil.lxxiiij.in cauſa mota per dominam Dorotheam,in fi.lib.ij.Iaſ.in l.ſtipulationes non diuiduntur ,col.xiiij. verſ.ſed pulchrum & vtile dubium,ff.de verb.oblig.Chaſſe.tit.*de rentes vendues à rachapt*,§.j.in 4. dubio,in fi.Soc.in l.j.§.ſed & quoties.ff.ad S.C.Trebel.quo loco dicit ita ſe conſuluiſſe , vt verè conſuluit conſi.xvj.anno Domini,lib.4.vbi hanc rem latiſsimè omnium diſputauit , multáſque rationes hincinde attulit, inuicémque contulit,vt ibi videre poteris,neque enim eam rem aliter tractandam hoc loco ducimus,& nouiſsimè Anto.Rùb.conſi.xc.viſo caſu,& D.Boër. deciſ.cclj. duo ſimul,quæ impreſſæ ſunt poſt primam noſtram huius operis editionem.Et ſecundum hanc opin.iudicatum fuit in noſtra curia Pariſienſi,die xx.Aprilis,anno Dom. M. D. XLVIII. poſt Paſcha,inter Ioan.Corra.& neſcio quem de Vezules.

*De eadem re.*

38 ¶Illud vnum addiderim,hoc idem voluiſſe ante hos omnes Bal.cuius nullus iſtorũ meminit cõſ. cxxxiij.quædam mulier,in vlt.dubio,lib.j.Cuius vnius verba huc ſubnectam.Vnius(inquit)oblatio ſufficit,cùm ſint duo rei credendi.l.vlt.C.de duob.reis. Quia pro ſolutione habetur non tãtùm ea,quæ fit ab obligato, ſed etiam quæ fit ab alio,l.qui decem.§.j.ff.de ſolut.& l.acceptam. in fi.C.de vſur.Sed retrouenditio debet fieri vtrique,vt pactum ſeruetur:& tunc alter, qui non obtulit,tenebitur reſtituere partẽ pecuniæ ab alio oblatæ.l.fundus ille.ff.de contrah.empt.& l. ſi abſentis.C.ſi cert.pet.& l.cùm quæritur,ff.de admin.tut.Sed ſi ille conſentiat,quòd huic tãtùm fiat retrouenditio,nullũ eſt dubium.l.ſicut,§.venditionis.ff.quib.mod. pign.vel hypot.ſol. & l. ſi ita quis.§.Seia.ff.de verb.obli.Hæc Bal.pro cuius opin.eſt tex.optimus,vltra eos quos allegat,in l.fiſtulas,§.qui fundum.ff.de contrah.empt.& l.fideicommiſſa.§.interdum.ff.de lega.iij.& in l.in bello.§.ſi ſeruus complurium.ff.de capt.& poſtlim.reuer.& in l.in diem.ff.de in diem addict.Nec tamen omiſerim,quòd ex iis qui hanc opi.ſequuntur,nonnulli conſulunt, vt is qui totũ petit ſibi reuendi,ſatiſdet de dando partem ſocio,per l.j.§.ſi pecuniam in ſacculo,verſ.ſed ſi res.ff. depoſi.

*An qui totum petit,debet ſatiſdare,de dãdo partẽ ſocio.*

*Pulchra quæſtio.*

39 ¶QVIN autem in hoc caſu? Duo fratres vendiderunt domum aliquam communem, ſitam in hoc noſtro oppido Fontis Naiadum(Ita enim appellabant Amicus ille,& Rabelæſus, diuinitatẽ loci,& adoleſcentium noſtrorum ingenia admirati)cùm eo pacto de reuendendo. Poſteà autem bona ſua ita diuidũt,vt omnia & ſingula Fontenai ſita, quæ ad eos pertinebant,alterius maneãt. An ius iſtud & facultas redimendi huic ſoli conceſſa videatur,ita vt alter nihil iuris in ea re habeat.Vide Fran.Are.hanc rem ingenioſè & ſubtiliter vt ſemper aliàs,diſputantem , conſi.vj.viſo inſtrumento diuiſionis,per totum,ſed præſertim in ij.dubio,& Alex.qui in eadem ſpecie,adeoq́ inter eaſdem partes conſuluit,conſi.lxxv.viſo themate & maturata,lib.vj.quibus in locis vterque reſpondit,id ius in ea diuiſione non compræhendi,ſed commune vtrique fratri manere:per multa quæ allegant,quæ illic videre poteris.

*Alia quæſtio.*

40 ¶SED quid in hac ſpecie?Duo in ſolidum vendunt alteri annuũ quempiam reditũ(ſiue vectigal appellare malis,ſine penſitationem,id eſt,vt alibi quoque diximus,*vne rente generale ou volante*)idq́ue cum eo pacto redimendi.Poſteà emptor vnum eorum pro media parte offerentem , ſponte admiſit ad luendam mediam illam partem:nũquid & in altera parte eum ita faciens liberaſſe cẽſeatur ab illo annuo vectigali,ad quod in ſolidum,vt diximus,erat obligatus.Vide not.per Doct. in l.ſi creditores.C.de pact.præſertim verò And.Alciat.col.iij.verſ.ſed quid in hac quæſtione,vbi id nuncupatim tractat.

*An unus ex hæredibus,qui totã rem uenditam poßidet teneatur totã reuendere, an partem ſuam.*

41 ¶NVNC autem ediuerſo,quid ſi emptor,qui promiſit reuendere,decedit relictis pluribus hæredibus,quorũ vnus tantùm poſsidet rem ita venditam:an ille ſolus teneatur reuendere:an verò ſolùm teneatur pro portione hæreditaria.Et idem quæri poteſt in retractu ſanguinis.Videtur autẽ hunc tãtùm teneri pro portione ſua hæreditaria,quia venditori competit actio perſonalis ex empto,vel præſcriptis verbis,vt not.in l.ij.C.de pact.inter empt. & vendit. & latè diximus ſuprà in hoc eo.§.in gl.j.nu.2.ex eo autem pacto.Et ſimiliter competit conſanguineo actio ex ſtatuto,quę & ipſa perſonalis eſt:vt not.in l.j.ff.de condict.ex lege.Actio autem perſonalis fundũ non ſequitur,l.cogi.§.vnde quæritur.ff.ad Senatuſc.Treb.etiam ſi obligatio ex qua oritur,contracta ſit,habito reſpectu ad fundũ , l.quædam,§.nihil intereſt.ff.de eden.cum cõcor.à me adductis ſuprà tit. præced.§.viij.glo.iij.in verbo,*le iuge qui en peut cognoiſtre*, nu.6.porrò Cæpolla.Ex quo conſequẽs fit,vt competat contra hæredes pro hæreditariis cuiuſque portionibus,l.pro hæreditariis. C.de hæred.act.& l.j.C.ſi cert.per.& l.pacto ſucceſſorum , C. de pact.etiamſi vnus eorum totam rem

poſsideat,

possideat, aut penes se habeat.l.si duo.ff.deposi.per quam ita voluit Ang.in l.si possessor.ff.de rei vendic.vbi facit in hoc differentiam inter actiones reales & personales: vt scilicet in realibus hæres, qui totum fundum possidet, possit in solidum conueniri, per tex.ibi, cui est similis tex.in l.ij.§.vlt.ff. de prætor.stipul.vt qui non tanquã hæres, sed suo nomine conueniatur, l.de eodẽ.§.vlt.ff.ad exhib.In personalibus secus, per d.l.si duo.& idem dicit Ioan.Plat.in l.æs quidem.in j.nota.C.de ann.& tribu.lib.x.

*Quando possidens possit cõueniri in solidum, vide duobus ver.seq.*

42 ¶Verùm contrarium tenuit, & respondit nuncupatim in ea specie retractus conuentionalis, Soc.consi.ccliij.in causa domini, in iiij.dubio, lib.ij.his quidem rationibus motus, quia primùm actio, quæ competit ex hoc pacto, est bonæ fidei: vt not.in d.l.ij.C.de pact.inter emp.& vendi.Deinde emptor obligatur ad restituendum, vt ibi etiam not.Sed quando actio bonæ fidei datur ad restituendam rem, & vnus hæredum possidet eam rem in solidum, etiam datur in solidum actio aduersus eum, vt eam rem restituat.l.iij.§.hæres.ff.commo.& voluerunt Petr.& Cy.in d.l.pro hæreditariis.eam ita intelligentes, & Rayn.Forli.in l.iiij.§.Cato.in iiij.oppos.& ibi Bar.col.ij.in 3.opp.& propè omnes Doct.ff.de verb.oblig.De quo tamen vide eundem Socin.in d.§.Cato.col.viij.vers.circa tertiam oppositionem, post Cyn.Christoph.Castel.& Raph.Com.& ibi quoque Lancel.Gal.col.xj.versi.tertia sit conclusio.

*De eadem re. Actio quæ competit ex pacto reuenditionis, est bonæ fidei.*

43 ¶Tu autem ad eam Socin.sententiam adde, quòd in quibusuis actionibus personalibus, etiã stricti iuris, cum quibus concurrit rei vendicatio, is potest conueniri in solidum, apud quem tota res reperitur.Dyn.in l.qui fundum, §.si tu ex parte.ff.ad leg.Falc.Bart.in l.si plures.per eum tex.ff.de vi & vi armata, & in d.l.iiij.§.Cato, col.ij.vbi suprà.& Stepha.Bertr.consi.clxxxij.pro confirmatione, in prin.lib.iiij.De quo tamen vide Alex.Fran.Aret.Soc.Gal.& alios Recentiores in d.§.Cato.Ex sententia autem multorum hic competit rei vendicatio oblatione facta, vt dicemus in gl.seq.num.6.at in pacto, & seq.

*De eadem re.*

44 ¶QVINIMO plus dicit Soci.d.cons.ccliij.vbi suprà, lib.ij.quòd si hæredes cõmuniter possidẽt eam rem, nihilo minus quilibet eorum in solidum conueniri potest: quia non solùm nec simpliciter tenetur emptor ad restituendam rem, sed etiam ad eam tradendam: vt voluerunt Richar.& Barth.à Sal.in d.l.ij.de pactis inter empt.cum aliis cõcor.allegatis ab eodẽ Soc.in aliis dubiis eiusdem consilij.Sed obligatio rem tradi, cùm indiuidua sit & obligatione, & solutione, trãsit ad quẽlibet hæredũ in solidũ, sicuti aliæ obligationes, quæ in factis consistũt: vt declarat Bar.in d.l.iiij.§.Cato, in ij.oppos.& ibi quoque Ang.Imo.& Raph.Co.& rursus idem Bar.in l.stipulationes non diuiduntur.& ibi quoque Ang.Imol.Raph.Co.& Pan.Cast.eo.tit.Hæc propè Soci.quẽ sequitur Hieron.Cagno.in repet.d.l.ij.in xiiij.q.de pact.inter empt.& vendi.Si tamẽ scire vis amplissimè, an venditor, qui ex pacto tenetur reuendere, teneatur ad tradendum, vide omnino eundẽ Socin.consi.xvj.anno Domini, li.4.& Fran.Aret.d.cons.vj.& alios, quos tibi latè cõgessimus infra in gl.seq.vers.vlt.Sed si id verum sit, quod Soci.d.consi.ccliij.tradidit, non opus est quærere, vtrùm is hæres qui solus possidet, possit causari, se nomine cõmuni & suo & hęredũ possidere: de quo nos diximus in duobus sociis, suprà tit.præced.§.j.gl.13.in verbo, *l'achepteur*, num.30.sed hæc intellige.

*Et si hæredes cõmuniter rẽ possident, an quilibet eorũ possit cõueniri in solidum.*

*Quid si is, qui solus possidet, dicat.*

45 ¶SED rursum illud quæri potest, Vnus vendidit duobus cum hoc pacto reuendendi: an is poterit compellere alterum ex emptoribus reuendere suam partem soluto pro eadem parte pretio: In hac specie consuluit Steph.Bertr.consi.xlj.licet contractus, lib.3.vbi dicit, quòd licet hic contractus vnus sit ratione substantiæ ipsius, per id quod not.Ioan.And.in addit.Spec.tit.de donat.§.j.in addit.incip.plus dicit Simon.& post eum Ro.consi.cccv.quò ad septimum.Tamẽ huiusmodi pactum vel non est vnicus contractus, vel certè in eo sunt duæ obligationes, quibus scilicet quilibet emptorum tenetur reuendere.l.reos.§.cum tabulis.ff.de duob.reis.Ideóque poterit venditor quemlibet eorum compellere ad reuendendum partem suam.Respondétque ad ea, quæ suprà diximus de duobus venditoribus, quia loquuntur in casu diuerso, & in quo interest emptoris, ne partem tantùm vendat.Hic autem minimè interest vnius ex vẽditoribus, si partem tantùm suã relinquat.Et idem quoque potes dicere in retractu municipali.

*An vnus ex emptoribus possit cõpelli ad reuendẽdũ partem suam.*

## SERONT PREFEREZ, PRAEFERENTVR, GLO. VII.

1 PAVL.Cast.consi.lxxiiij.in causa mota per Dominam Dorotheam, col.iij.vers.concluditur ergo, & seq.vsque ad fi.lib.ij, consuluit venditorem, qui ex pacto de restituẽdo rem, restituto pretio vẽditionis, redimit rem prius venditã, præferri vicino, aut cõsanguineo, cui ex forma statuti ius est & facultas retrahendæ eiusdem rei: quia quicquid iuris quæsitũ est consanguineo ex huiusmodi cõtractu, eẽ sētur quæsitũ cum eadẽ conditione & pacto apposito in cõtractu, nisi pretiũ intra terminũ reuẽditionis restituatur à vẽditore.Et ideo resoluto iure emptoris, resoluitur & hoc ius quæsitũ cõsanguineo.l.lex vectigali.ff.de pign.& l.si ex duobus.§.sed & Marcellus, ff.de in diem addict.& idem etiã voluit Io.Ign.in repe.l.dudum.col.xxj.vers.& ista dilatio.ff.de contrah.emp.& Fran.Ripa in l.j.col.pen.versi.in contrariũ facit, ff.de priui.cred.qui & idem voluisse dicit Henric.Boer.in c.constitutus, de in integ.restit.

*Quis præferatur ad retrahẽdum, venditórne, qui cũ hoc pacto vendidit, an consanguineus.*

2 ¶Et id quidem ex consuetudine obseruari in multis locis tradit Io.Fab.in §.j.in fi.Insti.de empt.& vend.Licet secus dicat esse de iure communi, si semel venditor rem tradiderit, quia ex eo ius

*De eadem re.*

est quæsitum consanguineo. Ideo etiam si venditor intra tempus appositum reuenditioni reddiderit pretium, tamen admittitur consanguineus. & nihil aliud in hoc allegat. Et idem quoq; cum eo, licet eum non alleget, nouissimè censuit Matthæ. Afflict. in tractatu Protomixeos, in verbo, licet enim suprà diximus. col. antepe. vers. item quæro de alia quæstione: hac ratione motus, quòd contrahentes non possunt facere pactũ expressum, ne admittatur vicinus vel consanguineus: ergo nec tacitè possunt eum excludere, apposito hoc pacto reuẽditionis, per l. cùm quid. ff. si cer. pet. & rursus idẽ Matthæ. decisi. Neapol. 338. nobilis Petrus, paulò ante fi. vbi idem dicit voluisse Neapodanum in 1. coustitut. de Iure congrui, in verbo, emit. vers. sed quid si de simulatione.

*An pactũ reuendendi contractum resoluat ipso iure. Pacta legis cõmissoriæ & addic. in diem. resoluũt cõtractũ ipso iure.*

3 ¶Aduerte, Lector amantissime. nam id ex eo pendẽre videtur, an contractus vi huius pacti resoluatur ipso iure, an non. Nam si ipso iure resoluatur, certè venditor præferri debet consanguineo: imò & ab aliis, quibuscunque emptor interim vendidit, potest auocare, retrahere, vendicare, vt statim posteà dicemus: non etiam, si non ipso iure resoluatur. Et sanè illud planum est ex pactis legis commissoriæ, & addictionis in diem conditione adueniente, ipso iure contractum resolui, & transferri dominium in venditorem sine alia traditione. l. si quis hac. ff. de rei vendic. & l. vlt. ff. de leg. commis. & l. commissoriæ. in verbo, vendicare. C. de pact. inter empt. & vendit. & not. glo. & Doct. in l. traditionibus. C. de pact. & Bal. Salyc. & alij Recentiores in l. ab emptione, ff. de pact. & Doct. vbique: nemo enim in hoc contradicit.

*Si modò incontinenti fuerint apposita.*

4 ¶Quod ita tamen demum obtinet, si incontinenti hæc pacta fuerint apposita: (nam & sic quoq; de hoc pacto reuenditionis loquitur hæc nostra consuetudo) secus si ex interuallo: nec enim tũc ipso iure resolueretur venditio, etiam ex istis pactis, vt voluit gl. no. in d. l. ab emptione. in verbo, cogaris. ff. de pact. quam ibi sequuntur Gul. Cun. Bal. Ang. qui eam monet perpetuò menti tenẽdam, dicitque per eam declarari totam materiam eorum pactorũ, præterea Raph. Fulg. Pau. Cast. qui eam dicit sing. & omnes Recentiores ibi. Ex hócque dicunt maiori ex parte, excusari emphyteutam, qui emphyteusim alienauit cum vno istorum pactorum in ipsa alienatione, aut incontinenti pòst apposito. Quod dictum sequitur Fran. Curt. senior consi. viij. viso instrumẽto, col. vlt. vers. sicut quando dicitur. & Ias. qui id dicit sing. in l. vlt. col. pen. in xxj. q. C. de iure emphyt. Et Philip. Dec. consi. lxxxviij. cuius superscriptio incipit, valet statutum, col. ij. & Catel. Cotta, qui & hoc sing. dicit memor. incip. emphyteuta alienans.

*De eadem re.*

5 ¶Sed & illam glo. simpliciter sequuntur Bal. Salyc. & Phil. Dec. in d. l. traditionibus. & ipse Bald. in l. 2. in 2. not. C. commu. de leg. vbi eam dicit not. Sal. in l. si certis annis, C. de pact. Pau. Castr. in l. j. in fi. ff. de donatio. vbi eam dicit sing. Alex. qui & eam dicit not. in l. j. col. iij. vers. hoc tamen vltimum. & ibi etiam Thomas Parpa. qui eam quoque dicit sing. col. iij. ff. sol. matrim. idem Alex. & Franc. Aretin. in l. qui absenti, §. j. ille col. ij. versic. alia traditur, hic col. vlt. ff. de acquir. possess. vbi eam dicunt singu. idem Alex. consi. x. videretur fortasse. colum. vlt. vers. quintò confirmatur, lib. 1. Ias. consi. ccxj. inter quosdam, col. pen. vers. eandem cautelam, lib. ij. vbi & eam gl. dicit existimari singu. & consi. cxxviij. verba permutationis, col. 4. vers. item si ista, lib. iiij. vbi & eam gl. dicit sing. Ferd. Loaz, in repet. l. filiusfamiliâs, §. Diui, char. 22. vers. quintò limitatur, & ibi quoque Crot. char. 8. col. 2. vers. sextò limitatur, ff. de leg. j. Et id quidem nemini hactenus, quantũ repeto, dubium fuit.

*Redit ad pactum reuendendi. Qui dicunt id pactũ ipso iure resoluere.*

6. ¶At in pacto reuendendi, de quo hic priuatim tractamus, non adcò planum est: nam in hoc est variatũ. Pau. enim Cast. in l. si cùm venderet, ff. de pig. act. asserit oblato à venditore pretio, statim in ipsum ipso iure, & sine noua traditione, transire dominium vtile: per tex. ibi, quem ad hoc dicit sing. Ideóq; & ipsum venditorẽ (vt subdit) posse à quolibet possessore vendicare, etiam si emptor transtulerit in alium, ante oblationẽ pretij: quia non poterat transferre, nisi cum sua causa: & sic oblato posteà pretio resoluitur ius illius, qui emit ab eo: per d. l. lex vectigali, ff. de pignor. Nihílq; hoc casu differre inter id pactum reuenditionis, & illa addictionis in diem, & legis commissoriæ, nisi quòd in hoc retransfertur dominium vtile tantùm ipso iure, in illis etiam directum; per not. in l. j. in verbo, mortis causa donatio, ff. de dona. idque dicit not. quia quotidie contingit de facto.

*De eadem re.*

7 ¶Nec solus fuit Pau. Cast. in ea sententia, vt nonnulli putant. idem enim voluit (Raph. Com. in l. 1. ad fin. ff. de donat. &) Ioan. Ana. in c. conquestus, col. uj. vers. in eadem glo. ibi, si modicum, extrà de vsur. vbi & hoc dicit sing. probari in d. l. si cùm venderet. & Masuer. in tit. de Retractu. vers. itẽ retractum petẽs, hac ratione motus, quòd id pactum afficit rem, arg. l. si via, §. si fundus, ff. de ser. rust. præd. & l. sed vbi restitutio, ff. de minor. & l. postliminium, §. pen. ff. de capt. & postlim. reuer. & Ang. Aret. in §. item si, col. xxij. vers. & per ista iura, instit. de except. vbi etiam ad hoc dicit valde not. tex. in d. l. si cùm venderet. & Guid. Pap. consi. xlix. principale dubium, vbi plus dicit, non valere alienationem rei interim factam. & Soci. consi. lxxx. in quæstione, col. j. lib. 3. vbi dicit, illam decis. Paul. Castr. dantis hoc casu vtilem rei vendicationem contra tertium, esse multùm singu. & Phil. Dec. si is est, consi. dcxiij. in causa feudali, col. ij. & Claud. Seyssel. & Riminal. in d. l. traditionibus, & ibi quoque latè Ruge. Mota in repet. nu. 54. & multis seq. C. de pact. & Steph. Bertr. cons. lxxxvj. ponitur in facto, lib. 4. & Ant. Burg. in c. ad nostram, col. antepen. versic. item in alio, quia illa, extrà de emp. & vend. vbi & id dicit sing. & Aut. Rub. qui & idem sing. dicit consi. lviij. series facti, col. ij. & Hieron. Cagno. in repet. l. ij. in xxxix. quæst. C. de pact. inter empt. & Chasse. consil. xlj. quia casus, col. vlt. versi. contrarium. & tradit idem Chasse. consi. xxxiij. Hugo. col. uj. secũdùm hanc sententiam fuisse iudicatum in Parlamento Parisiensi & Burgundiensi. ( & Maria. Socin.

Iunior

Iunior conſ.cxxix. in cauſa Achillis,col.j.lib.ij.) Et id quoque obſeruari in ducatu Sabaudiæ tradit ipſe Hieron.Cagno.in d.l.ij.col.viij.verſ.limita opin.& de hoc quoque habemus conſuetudinem expreſſam infrà eo.tit.§.iij.

8 ¶Hanc autem ſententiam id adiuuat,quia ratio,cur in illis pactis legis cõmiſſoriæ,& addictionis in diẽ id obtineat,haud dubiè ea eſt(vt dicunt Bar.& Ang.in d.l.j.ad fi.ff.de dona. & propè omnes de hac re loquẽtes)ſcilicet propter frequẽtiam eorũ pactorũ,ideò enim Legiſlator de eis ſpecialem quandam curã habuit,illiſq; titulos peculiares,priuatos,& ſpeciales aſsignauit, de in diem addict.& de leg.commiſſ.Pro qua ratione facit optimè tex.in ſimili,à nullo quem viderim in id expenſus in l.iuſto errore,in prin.ff.de vſucap.cùm dicitur, Ibi enim propter aſsiduam & quotidianam cõparationem ſeruorũ ita conſtitui publicè interſuit:nam frequenter &c. Ex quibus verbis facilè intelligis,ſpeciali fauore proſequenda ea fore,quæ frequẽtiora ſunt. Sed hodie videmus huiuſmodi pactum reuenditionis eſſe multò frequentius crebriúſq; in vſu,illis,ac cæteris quibuſcunque.Ideóque dicendum eſt & ipſum aſſumpſiſſe,ſibique veluti aſſeruiſſe,etiam ſi antè deerat, vim ac naturam eorum:vt in eadem ratione ius idem ſtatuatur,l.illud,ff.ad leg.Aquil.cum ſimil. — *De eadem re.* — *Fauorabiliora quæ frequentiora ſunt.*

9 ¶Præterea licèt actus iudiciales valeant irreuocabiliter,etiam ſine conſenſu eius,ad quem res, de qua quæritur,reuerti poteſt.d.l.filiusfamilias,§.Diui,in vlt.reſpon.ff.de leg.j.& l.nihil,§.omnibus, eo.tit.& facit l.peto,§.prædium,ff.de lega.ij.Tamen actus extraiudiciales,qui voluntate eos gerẽtium celebrantur,cuiuſmodi eſt emptio & venditio,non valent irreuocabiliter ſine conſenſu illius,ad quem res ipſa redire debet,l.in diẽ,ff.de aqua plu.arcen.& ibi Bart.qui ex hoc dicit, quòd ſi vendo rem aliquam cum pacto reuenditionis reſtituto pretio intra certum tempus (qui eſt caſus noſter)ſi interim emptor rem alteri obliget,reuertitur tamen res libera ad venditorem, reſtituto pretio intra tempus conuentum.De quo & nos latiùs dicemus infrà eo.§.iij.huius tit.glo.j. num.10.hîc autem opportunè. — *De eadem re.*

10 ¶At hæc,res ſubiecta reſtitutioni non poteſt interim effectualiter & irreuocabiliter alienari,l.vlt. §.ſed quia noſtra,C.cõmun.de lega.vbi hæc verba ſcribuntur: Quia ſatis abſurdũ eſt,& irrationabile,rem,quam in ſuis bonis purè non poſsidet,eam ad alios poſſe transferre, vel hypothecæ pignoriſve nomine obligare,& iterum §.ſeq.vbi etiam res,quæ ſubiacet reſtitutioni ſub conditione,licèt poſsit interim alienari,tamen adueniente caſu reſtitutionis , alienatio in irritum retro reuocatur.Rurſúmque in auth.res quæ ſubiacent,quæ continuò pòſt ſequitur.C.eo.tit.& l.ſeruo legato,§.j.& ibi Bar.ff.de leg.j.& not.in l.cùm pater,§.libertis,ff.de leg.j.de quo & per Pau.Caſt. qui id optimè & pulcherrimè limitat,& declarat conſil. xciiij. clarum eſt in iure, in j.dub.lib.ij.& Corn.conſi.ccxxiiij.videtur,in præſenti,per totum,lib.iij.& conſi. ccxciiij. videtur prima facie, col.iiij.verſi.nam videmus,eo.li.iij.quibus locis alios multos allegat,vt ibi videre poteris.ſed quibus addere potes Alex.conſi.lxv.omiſsis lib.v.& Guid.Pap.deciſ.Delphi.dcxj.verùm alienatio.& d.conſi.xlix.principale,nu.2.& Hippol.Marſil.ſing.xxxj.valet alienatio. — *De eadem re. Res ſubiecta alienationi,an alienari poſsit vide num.ſeq.*

11 ¶Verùm ne decipiaris Lector,hæc poſtrema ratio non admodum hic tuta eſt:quia ea procedit in re ſubiecta reſtitutioni ex vltima voluntate:nam de ea loquuntur iura ſuprà allegata.Secus ſi ex contractu,quia tunc non impeditur effectualiter alienari,l.& ſi dotis,& ibi Bart. & Bal.C.de iur. dot.neq; enim per pactũ aut contractũ impeditur dominij translatio,l.ſi ea lege,& ibi pleniſsimè glo.& Doct.C.de condi.ob cauſ.Etiamſi dictum ſit, quòd in caſu alienationis res redeat ad venditorem,vt latiſsimè per omnes in l.qui abſenti,§.ſi quis poſſeſsionem,ff.de acquir.poſſ. — *De eadem re.*

12 ¶Sunt igitur,qui tenent contrariam ſententiam,ſcilicet ex hoc pacto reuenditionis non trãſferri dominium ipſo iure,oblato pretio ſine noua traditione:nec rei vendicationẽ competere:nec rem à tertio poſſeſſore vendicari poſſe.Et inter cæteros ipſe Pau.Caſt.alterius opi.anteſignanus,ideóque hìc ſecum palàm diſsidens,in duobus locis,videlicet in l.ſi à te,C.de pact.inter emp.& vẽd. & conſ.cccvj.quanquàm longa,col.vlt.lib.ij.& Raph.Fulg.in d.l.ſi cùm venderet,ff.de pign.act. & conſi.ccxxiij.ex facto proponitur,col.ij.verſi.poſtremò quod magis mouet,vbi tamẽ loquitur de huiuſmodi pacto facto ex interuallo,quod minimè dubium eſt.Alex.in addi.Bart.in d.l.j.ff.de donat.idem Alex.latè d.conſi.x.lib.j.& latiſsimè Franc.Curt.Senior conſi.xij.Lucius Titius.Iaſ. in d.l.ab emptione,col.iij.verſ.ex hoc confunditur,ff.de pact.Phil.Dec.ſibi ( ſi non fallax ſit titulus alterius,loci)contrarius in d.l.traditionibus,col.pen.verſ.ſecunda concluſio, C.eo.tit. Carol. Ruin.conſi.xxxij.viſo themate,col.pen.verſ.non obſtat quod vult,lib.j. & conſi.lxxvj. circa caſum,col.iij.nu.9.eo.lib.j.Steph.Bertr.ſecum quoque pugnans,conſ.cccxvj.viſo caſu,in fi.j.dubij, lib.j.& conſi.ccxix.cùm ſcriberem,nu.15.& 16.lib.ij.& conſi.lxviij.quoniam honeſta,in addit. illius paulò ante fi.lib.3.Zaſ.conſ.xij.nobiles,nu.33.& ſeq.& iterum num.76.lib.j.Matth.Afflict. in conſtit. Siciliæ.incip.pacis cultum,col.vj.verſ.item ſicut pactum,& iterum in conſtit.incip. conſtitutionem diuæ memoriæ,col.ix.verſ.& pondera bene iſtud , vbi id dicit menti tenendum. & iterum col.vlt.Ioan.Crot.& Ferd.Loaz.in reper.d.l.filiusfamiliàs, §.Diui,ille char.8.col.j.verſic. quintò fallit:alter char.22.verſi.quintò limitatur,ff.de lega.j.Ant.Rub.ſibi item contrarius conſil. clix.clari iuris eſt.& Hieron.Cagno. ſibi etiam in eadem l.contrarius,videlicet in d.l.ij.col. vij.in vlt.not.& iterum verſi.in ſecunda parte,C.de pact.inter emp.& vend.& Chaſſe. etiam ſecũ diſſidens in conſuetud.Burgund.tit.*de rentes vendues à rachaptz*,§.j.col.vj.verſ.tertium eſt,cum multis ſeq.vt minùs cæteris ſucceuſere debeat,ſi quando ei aduerſantur. — *De eadem re. Qui negãt id pactũ ipſo iure reſoluere.*

13 *Horum ratio nes.*

¶Horum multæ sunt rationes, sed illa mihi videtur esse præcipua, quia ex huiusmodi pacto cōpetit actio personalis: vt not. io d.l.ij. de pact. inter empt. & diximus suprà. Ex quo illud continuò manifestum fit, non transire dominium: quia nemo condicit rem suam, nisi à fure, l. vlt. in fi. ff. vsufruct. quemadmod. caue. & §. sic itaque, Insti. de actio. Ea autem actione personali concluditur ad reuenditionem rei: quod etiam apertè declarat, rem nondum esse agentis: quia ageret ad impossibile, vt scilicet sua sibi res venderetur, l. suæ rei, ff. de contrah. empt. Et hoc satis insinuat glo. in d.l.ij. cùm dicit, quòd ibi non est pactum legis commissoriæ, sentiens esse in hac re discrimen inter vtrunque, & apertiùs ipsemet Paul. in eadem l. quam legit cum l.j. & seq. Sed tu vide omnino Alex. d. consi. x. lib. j. & Cur. d. consi. xij. neque enim hîc omnia referre sigillatim animus est, & vide etiam quæ dicam infrà eod. tit. §. iij. in princ.

14 *Quid, si id pactum factū sit uerbis directis.*

¶Illud tantùm hîc dixerim, quòd si huiusmodi nostrum pactum reuēditionis factum sit verbis directis, quemadmodum fieri solent ea pacta legis commissoriæ, & addictionis in diem, ita scilicet vt restituto siue oblato pretio venditionis intra certū aliquod tēpus, vel etiam quandocunque res sit inempta, aut verbis similibus: certè statim restituto pretio, aut oblato, resoluitur contractus, transitq́ dominium in venditorem ipso iure, & citra aliam traditionem: vt innuere videtur Franc. Curt. d. cons. xij. col. vlt. & apertè voluit Raph. Co. qui & id dicit procedere in quibusuis aliis pactis, in d.l.j. ff. de donat. per l. voluntatem, §. vlt. ff. quibus modis pig. vel hypot. soluit. & l. vlt. C. de lega. & idem voluit Pau. Cast. in l. si à te, per illum tex. C. de pact. inter empt. & vendit. & latè D. Boer. deci. clxxxij. & per suprà dicta.

15 *Quid in aliis pactis similiter factis.*

¶Et id certè perpetuum esse omnibus pactis, ante ipsum Raph. voluit Cy. in l.j. in fi. j. q. C. de rebus alie. non alienan. Iaco. But. & Alb. in d.l. traditionibus. Bal. post Petr. & Dy. in d.l. ea lege, col. 3. vers. ego dico quòd non est adeò speciale. & ibi etiā Alb. Sali. in ij. & vlt. opi. C. de condi. ob caus. idē Bal. in repe. l. Aemilius, col. ij. vers. nota quòd actus, ff. de minor. & in l. ij. post princ. versi. sed quid in contractibus, C. commu. de lega. Pau. Cast. io d.l.j. ad fi. ff. de donat. idē Pau. io d.l. qui absenti, §. j. etiam ad fi. & ibi quoq; Alex. col. iij. ff. de acq. poss. ipse Pau. in l. si ita quis, §. ea lege, col. ij. ff. de verb. oblig. & in l. si hominem, ff. de solut. Corn. consi. xc. in causa vertente, col. iij. vers. & licet gl. lib. 4. tametsi dubitat consi. ccviij. circa præsentem, col. pen. vers. & hanc partē, lib. j. & latissimè Ias. d. consi. ccxj. inter quosdam, col. vij. vers. sed præmissis, lib. ij. & iterum consi. 128. videretur in præsenti dubio, col. v. & seq. lib. 4. vbi hanc dicit esse communem opin. Phil. Dec. cons. 187. cuius superscriptio incipit, contra tertium, col. j. vers. similiter agentibus. & iterum col. iij. vers. stātibus omnibus, & consi. ccxcviij. viso instrumento, col. vlt. Crot. in repet. d. §. Diui, char. 8. col. ij. vers. sextò limitatur. Ant. Rube. consi. cxlvj. circa primum, col. 3. vers. nam istud pactum. & Carol. Molend. in consuet. Parisien. tit. j. §. xxiij. nu. 11. Et bene facit, quod scribit glo. in l. si mortis causa res donata est, in verbo, in rem, ibi, verumetiam in pactis, ff. de donat. cau. mortis.

16 *De eadem re.*

¶Licèt plerisque videatur id speciale esse in illis pactis legis commissoriæ, & addictionis in diē, vt ex verbis directis, in illis appositis, transeat dominium ipso iure: nec id procedere in cæteris, quos copiosissimè allegat, qui hanc è diuerso dicit esse communem opin. Alex. d. consil. x. lib. j. & Corn. consi. xcvj. videtur in hac, col. vlt. lib. j. & consi. cij. visis in causa, col. vj. vers. quia in pacto, li. 2. & Ias. in d.l. ab emptione, colum. 3. vers. & ex ea habes, vt apud eos videre poteris. Quibus adde Bart. & Salic. in l. si prædium, C. de ædil. act. Bal. consi. cccclxxxij. magnifici, col. ij. versi. hîc primùm quæritur, lib. j. & cons. cccclxxxvj. dominus Gratianus, col. ij. vers. tertiò præmittendum, eo. lib. j. & Ang. in l. si quis hac lege, in prin. ff. de rei vendic. & Frau. Aret. in d.l. qui absenti, §. j. col. vlt. ff. de acquir. poss. & consi. xxxv. viso themate, col. ij. & Card. Alex. c. verùm, col. v. vers. item pro hac parte, extrà de condi. appo. & Phil. Dec. sibi contrarium, in d.l. traditionibus, col. pen. versi. secūda conclusio, de pact. & consi. ccc. visa petitione, col. ij. versi. vlterius & secundò.

17 *Etiam pacta legis commiss. & add. in diē, nisi uerbis directis sint facta, nō ipso iure resoluunt.*

¶Sed illud è diuerso omnibus extra controuersiam placuisse video, quòd si ea pacta legis commissoriæ, & addictionis in diem, non sint facta verbis directis, sed obliquis, vel etiā dubiis, vt est verbum, reuertatur, redeat, pertineat, & similia: tunc etiam ex illis non transfertur dominiū ipso iure: sicuti nec ex hoc pacto de reuendendo, & aliis: vt voluit gl. not. in d.l.j. in verbo, mortis causa, in fine, & ibi etiam Bart. Ang. Pau. Cast. & alij, ff. de donat. Azo in Summa, C. de pact. inter empt. & vend. col. ij. versi. pactum siue lex. Guliel. Cu. Bal. Salic. Pau. Cast. & Iason in d.l. ab emptione, ff. de pact. Bal. in l. si fundus, ff. de leg. commis. vbi & ad hoc dicit sing. eam gloss. & in l. ij. in ij. not. C. commu. de leg. & in d.l. traditionibus, col. pen. vers. aduertatis, C. de pact. & Ange. in d.l. qui ea lege, & iterum in l. commissoriæ, & ibi quoque Sal. C. de pact. inter empt. Alex. d. cōsi. x. col. iij. vers. quartò quoque videmus, li. j. & in l. Pomponius, §. præterea, col. iij. vers. si vis defendere, ff. de acq. poss. Fab. in tract. empt. & vend. in vij. quæst. prin. col. pen. eiusdem quæstio. vers. secundò quæro. Fran. Curt. senior, d. consi. xij. Thomas Parpal. in d.l.j. col. iij. ff. solut. matr. qui ad hoc sing. dicit gl. in d.l.j. de donat. Ferdi. Loaz. & Crot. in repel. d. §. Diui, ille vbi suprà, hic char. 8. vers. septimò limitatur. & Chasse. consi. xxxiij. Hugo. num. 5.

18 *Si id pactum fuerit ex interuallo appositū ex tunc uēdit...*

¶EX hac autem nostra consuetudine non obscurè datur intelligi, quòd si id pactum reuendēdi fuerit appositum non in die contractus, nec sequenti (nam consuetudo nostra interpretatur fieri incontinenti, quod ita fit, vt diximus) sed posteà, & ita ex interuallo, præferuntur consanguinei venditori in retractu rei venditæ. Et id quidem, vt arbitror, est iuri consentaneum: nam nō licet

recedere

recedere à contractu,ex quo semel est ius quæsitum alteri,in præiudicium illius,arg.l.quidam in testamento,in prin.& l.rogo,ff.de fideicom.libert.vbi si ex dispositione testatoris seruo competit libertas ob venditionem ipsius ab hærede factam,ea certè competit,etiamsi hęres posteà redemerit.& l.j.§.si rem depositam,ff.deposi.vbi si rem depositam vēdiderit depositarius,tenetur de dolo ob venditionem,licèt posteà redemerit:quia semel dolum fecit,cùm vendidit, cum cōcor. ibi in glo.adductis,& in d.l.quidam in testamento.

*tor præferetur consanguineo.*

*An possit aliũ priuare iure quæsito ex suo cōtractu.*

19 ¶Ideòque in simili,si emphyteuta aut vasallus alienauit emphyteusim,aut feudum,inscio domino,quamuis is posteà redimat mutuo consensu ipsius & emptoris, non tamen propterea perdit dominus ius recuperandi feudum aut emphyteusim,quod sibi quæsitũ est ex ea venditione,nisi redimat ex pacto in ipso contractu apposito:vt voluerunt ij,quos suprà citauimus in hac eadem gl.nu.4.quod ita tamen,& seq.& præter eos Spe.tit.de loc.§.nūc aliqua,vers.96.vbi & ad hoc alia multa intra allegat,& Bar.in l.uij.§.item Labeo,in fi.ff.de vsuc.Alb.in d.l. quidam in testamento, ff.de fideic.lib.Io.Ray.in c.j.§.habito,col.viij.in paruis,vers.quæro quid si vasallus,tit.de prohib. feu.ali.per Fed.& alij plerique,quos superuacuum esset huc cōgerere, quandoquidem eos abundè affatimq; colligit Alex.in l.si à me,ff.ad l.Falc.Card.Alex.in c.j.§.hoc quoq;,col.iij.vers.quæro cum d.glo.tit.de succes.feud.Ias.in l.vlt.char.vlt.in xx.q.C.de iure emphy.& Franc.Curt. senior consi.lxiiij.antiquissima,col.vlt.& Phili.Dec.consi.lxxxviij.cuius superscriptio incipit , statutum, col.ij.& consi.clx.in causa monasterij,in vlt.dubio.Et huius rei textum expressum habemus in c.j.vbi etiam Bald.& alij,tit.quid iuris si post alien.feu.vasal.id recuper.

*De eodem.*

20 ¶Neque id quidem mirũ est,quia nemo iure sibi quæsito priuatur sine suo ipsius facto aut culpa. l.vlt.C.si cont.ius vel vtil.publ.& l.id quod nostrũ,ff.de reg.iur.& c.quæ in ecclesiarum.de consti.cum si.Idq; etiamsi ius spe tantùm sit quæsitum,per l.in diem,vers.non autem, ff.de aqua plu. arcen.quam in id expendit Bal.cons.431.ad euidentiã præmittendum est,col.ij.li.ij.Ad quod etiã multa faciunt,quæ latè cumulat Barb.consi.xviij.præclarè scriptum est,col.vj.vers. ex istis infertur,cum duabus col.seq.lib.ij.Cui adde tex.in l.ij.in fi.ff.de natal.resti. quem ad hoc not. Philip. Dec.in c.sicut Romana,col.iij.vers.& ad hoc facit,de rescrip.& text.in c.j.in fi.tit.de succes.feud. per quem Card.Alex.in c.j.§.Titius,col.4.in fi.tit.si de feudo fuerit contro. inter domi.& agna. firmat non posse aliquem priuari sine eius consensu suo iure,quod in sola spe est : modò ea spes sit,vt ipse loquitur,iuridica,id est iusta.De quo tamen vide,quæ dicã infrà nu. 28. idq; maximè.

*De eodem. Quid , si ius sit tantum spe quæsitum.vide infra. 28. & 39.*

21 ¶Et quod plus est,etiam si id ius sit per te aut contractum tuum mihi quæsitum ex legis vel statuti dispositione, vt in iure retractus:nam nec tu me inuitum eo iure priuare poteris,l. vlt.ff.de pact.& l.qui Romæ,§.Flauius,ff.de verb.oblig.& l.j.§.ij.& ibi gl.ff.de stipul.seruo.& l.si post mortem,§.vlt.ff.de bon.poss.cont.tab.& voluit gl.in l.certi condictio,§.si nummos,in gl.j. versic.sed quid si nomine tuo,ff.si cert.pet.Spec.in tit.de pact.§.postremo,vers.sed certè, & in tit. de loca.§. nunc aliqua,vers.lxxv.Cy.Bart.Bal.& alij,in l.petendæ,C.de temp. in integ. restit.Sal.in l.j.C. si mancip.ita fuer.ali.Pau.Cast.in l.si pecuniam,in prin.ff.de condi.ob cau.& in l.iu insulã,§.vlt.vbi est bonus tex.ff.sol.mat.Rom.cons.ccccxxxiij.quò ad primum,col.vlt.& diximus suprà tit. præcedente,§.j.glo.xviij.in verbo,*le pris que la chose aura cousté*, num.56.constat autem.

*De eodem. Quid item si id ius sit quæsitum legis aut statuti dispositione.*

22 ¶Atque vt vtrunque copules,id quoque procedit etiãsi simul vtrunque cōcurrit,scilicet,& quòd ius est mihi per te quæsitum,& quòd spe tantùm competit:nam nec id potes mihi inuito auferre per tex.no.in l.si constante,ad fi.C.de donat.ante nupt.vbi Bal.id nuncupatim not.ex eo,& etiã Fran.Aret.consi.vij.procedendum est,col.ij.& iterũ consi.lxxiiij.diligenter & maturè,col.v. vers. pro ista conclusione.& Alex.in d.§.Flauius.Caro.Rui.consi.clxxxvj.pōderatis,col.j.lib.j.Quibus adde tex.in l.idem Iulianus,§.si quis alicui,ff.de leg.j.Ex quo not.Dy.Ray.Bal.Ang.Imo.& Pau. Cast.quòd pater,qui stipulatus est emphyteusim sibi & filiis suis,nō poterit eam posteà domino renuntiare,aut aliter de ea disponere in præiudicium filiorum.Quod & voluit Alex.qui hanc dicit esse communem opi.consi.cvj.viso themate instrumenti concessionis , col.iij. vers. nec etiam obst.lib.iuj.& Barb.d.consi.xviij.lib.ij.& Corn.consi.lxviij.ardua quidem præsens cōsultatio, col. ij.lib.3.& consi.cx.visa dicta copia,lib.4.Phil.Dec.qui & hanc quoque dicit communẽ,cons. 239. primò non videtur,col.iij.versi.vlt.non obst.In idque Recentiores alia multa afferunt, quæ prudens sciénsque prætereo,loca designasse contentus,& ex quibus,quæ voles,poteris depromere.

*De eodem. Quid si simul est per te quæsitum & spe tantum.*

23 ¶Et hæc verissima esse arbitror , vt scilicet hoc casu cùm ex interuallo conuentum est de reuendendo,præferatur consanguineus venditori,etiamsi ipse vēditor iam ipsam rem redemerit, vt videlicet ab eo quoque possit consanguineus retrahere,vti etiã voluit Math.Afflict.in tract. Protomixeos,in verbo,scriptum est,col.4.vers.septimo,vbi id intelligit,si translatum iam sit dominiũ per traditionẽ rei.Sed de hoc vltimo vide quæ dixi suprà,tit. præcedẽte.§.j. glo.3.in verbo , *a vendu*,nu.43.quid autem si quis,& multis seq.Atqui Guid.Suz.quẽ citat Alb.in tract.statut.parte 1.q.lxxxvij.item quæro statuto cauetur quòd si quis vēdiderit,in ea fuit sentẽtia,vt si antequàm oblatũ fuerit pretiũ emptori à consanguineo,vēditor redemerit,etiã nullo pacto de reuẽdẽdo pręcedẽte,potior erit cōditio vēditoris,qui iã redemit.arg.l.vlt.C.de ret.permut.& l.quod dicitur,§. sed si impẽsis,ff.de impẽs.in reb.dot.fact.& l.si mulier,ff.sol.mat. & l.ex hoc edicto,§.si quis,ff.de ali.iud.mut.cau.fac.Si autẽ consanguineus(inquit)offerendo præuenerit,tunc amplius nō est ius vēditori redimẽdi,qa præuctus est,arg.l.si quis posteà,ff.de iud.& d.l.post mortẽ,§.vlt.ff.sol.mat. & l.

*Redit ad principale dubiũ.*

& l.filio,ff.de lib.& posth.& l.si vnus,§.idem dicemus,vers.quod & in specie,ff.de pac.& l.quamuis,ff.de in ius voc.& l.electio,ff.de nox.act.& l.qui cùm maior,ff.de bon.libe.& l.Diuus,ff. de in integ.resti.& l.si quis libellos,C.de appell.subditque Albe.hanc opin.esse æquiorem, licèt alia sit verior.Tu ibi illum vide,& in d.l.quidam in testamento,ff.de fideico.lib.& in d.l. ex hoc edicto, §.si quis.vbi idem tenet post Iac.Rau.& sequitur Franc.Rip.in l.j.col.pe.vers.sed pone quòd ipse venditor,ff.de priuil.credi,& Chasse.in tit.*de retraictz*,§.x.in verbo,*au seigneur feodal*, col.ij.versi. de quæstione.Carol.autem Mol.in consuet.Paris.tit.j.§.xiij.glo.v.nu.11.12.13. loquẽs de retractu feudali,tenet omnino,contrahentes,etiam ex interuallo, re nondum tradita, posse discedere à contractu in præiudicium domini volentis retrahere,& allegat Ioan.Fab.in §.j.Instit.de emp. & vend.& in l.j.C.quan.liceat ab emp.disced.de cuius dicto in eis locis,dicam infrà eo.tit.§.vj. glo. ij.nu.12.nam vt ad alios.Quo in loco,& aliis multis, à nume.3. ad 20.inclusiuè tractauimus, vtrùm laudimia hoc casu debeantur:ibi igitur vide,quia id multùm facit ad hanc quæstionẽ. Cæterùm idem Molen.posteà in eadem glo.num.21.omnino sequitur Guid.Suz.& Albe. vbi suprà, & tandem eo.nu.21.declarat, quomodo consanguineus dicatur præuenisse. Et nos quoque aliquid diximus suprà tit.præcedente,§.j.glo.ij.in verbo,*a vendu*,num.54.tamen.

*Si tempus conuentum ad redimendũ effluxerit, an emptor poterit prorogare in præiudicium consanguinei.*

*Prorogatio, quæ fit post tempus, non est propriè prorogatio.*

24 ¶Sed dubium est in primo casu, videlicet cùm factum est pactum reuendendi in ipso contractu,aut incontinenti pòst,quo quidẽ casu præfertur vẽditor veniens intra tempus huic facultati appositum consanguineo,vt dicit nostra consuetudo:vtrùm emptor,antequàm id tempus exierit,siue transierit,poterit ipsum prorogare venditori,ita vt offerens intra illud tempus prorogatum sit etiam præferendus consanguineis,acsi intra primum tempus venisset.Nam si iam primũ tempus effluxerit,cùm sit illius prorogatio, certũ est,nihil ex eo præiudicij fieri iuri iam prorsus quæsito ipsis consanguineis,per l.cùm stipulatus sim mihi à Proculo,& ibi not.ff.de verb.oblig. Et vt verum dicam,hæc ita facta post primum tempus prorogatio,propriè non est prorogatio, siue extensio:quod enim iam transactum est,& amplius non est,vtiq; extendi,siue prorogari nõ potest,d.l.cùm stipulatus sim,& ibi not.& c.ad dissoluendum, extrà de despon.impu. & voluit Spe.tit.de dilatio.§.nunc videamus,vers.& sunt hæc:vbi & ex hoc dicit,quòd transacto termino dato ad proponendas exceptiones,vel ad aliud,non potest iudex eum prorogare. an autẽ possit dare alium terminum,tractat.vers.seq.Et sequuntur Rom.& Alex.in l.dies,quæ est iiij.in prin.ff. de dam.infect.Et voluit etiam Sal.in auth.si tamen,in fi.C.de temp.app.vbi hinc dicit,quòd licèt tẽpus instantiæ appellationis possit à partibus prorogari,si adhuc durat,non potest tamen,postquàm est finitum,cùm id,quod non est,prorogari non possit.Et in simili Bald.in c.de causis,statim post prin.extrà de offic.deleg.dicit,quòd prorogatio,de qua is tex.loquitur, debet fieri ante prioris temporis expirationem:nulla enim prorogatio per se stare potest,cùm sit quædam cõiunctio:& quod nihil est,prorogari non potest.Et simile quidpiã voluit ipse Bal.consi.cccxxj. verba compromissi.lib.v.Ang.in l.vlt.col.iij.vers.in glo.forsitan.& ibi expressius Pau.Cast.& cæteri recentiores,ff.de fer.idem Pau.in l.j.C.de dilat. Phil.Dec.in c.persona,col.pe.vers.vlterius,extrà de appel.Hæc igitur,vt repetam,non est propriè prorogatio,siue extensio,sed potius renouatio,aut simile quidpiã:vt etiam dicit Io.And.in add.Spe.tit.de app.parte ij. §.nũc breuiter,versi.licèt autem detur annus.& Bal.in l.si à te,in prin.C.de pact.inter emp.& in c.Quintanallis,col.pe.versi. sed an finito,extrà de iureiur.& consi.lj.generali statuto,col.j.versi.item ista tria,li.v.& cons.345. quartus quondam,col.vlt.eo.lib.v.si id postremum est ipsius D.à Rota,decis.cccxxxj.supposito, col.vlt.versi.vlt.in nouis.Raph.Co.consi.lxxiij.quia superius,col.iij. Pan.in d.c.de causis, col.ij. vers.& aduerte quòd ista,extrà de offi.deleg.& Steph.Fed.in suo laudatissimo tract.de legũ interpretatione,parte j.Et probatur in d.l.dies,in prin.cum gl.ff.de dam.infect. & in l.sed & si manẽte,ff.de procur.Et de hoc quoque est expressa consuetudo,hoc in caso præferens consanguineos venditoribus,atque etiam dominos feudales,apud Cenomanos,c.ccclxxiij.& Andegauos,c.363.

*Cõsuetudines.*

*De eadem re.*

25 ¶Et hæc quidem vera sunt,etiamsi Bal.vt semper aliâs,ita & hîc sibi contrarius, contrarium teneat l.j.vers.quæro post lapsum,C.de tempo.appel.vbi expressim repræhendit Spec.vbi suprà citauimus,& ipsum Bal.sequitur Rom.in d.l.iiij.in prin.ff.de dam.infec.& iterũ cons.ccccxliiij.quò ad primum,in fi.Sed horum rationibus respondet Lanfran.qui Spec.sequitur.in repet.c.quoniam contra falsam,in verbo,dilationes,vers.finaliter vnum omitto,extrà de proba.vt ibi videre poteris.Barb.autem in c.P.& G.extrà de offi.deleg.& in addit.Bal.in d.l.j.de temp. appe. hanc postremam Bal & Rom.opin.dicit tantùm procedere,cùm non sit ius deterius aduersarij: aliâs autem obtinere opin.Spec.per l.& si post tres,ff.si quis caut.Certum est autem,hîc ius consanguinei futurum deterius,si tempore primo elapso, posset fieri prorogatio in præiudicium ipsius. Et hoc nullo modo mihi dubium videtur.

*Quid si fiat prorogatio ante primũ tempus finitum.*

26 ¶Sed id quærimus,cùm fit prorogatio ante finitum illud primum tempus:quod non ita certum est:quia tempus ita prorogatum,non censetur esse nouum tempus,sed idem cum primo, d.l.sed & si manente,& ibi Bar.& Ang.vbi si precarium,in certum tempus constitutum, ante id finitũ, in vlterius tempus prorogetur,non ob id constituitur nouũ precarium,sed vnũ atque idem manet.& l.si cùm dies,in prin.& ibi gl.& Bal.ff.de arbit.& voluit Spec.tit.de indi.deleg.§.vlt. versi. item quòd iurisdict.Bar.in d.l.iiij.in prin.ff.de dam.infect.Bal.in repet.l.Aemilius,col.v.vers. nota quintò,ff.de minor.Angel.inter consil.Bald.consil.cccxlvij.post hoc fui consultus, post princip. lib. 4.

lib.4.Ant.in c.prætereà,in fi.de dilat.Imo.in c.vlt.de precar.Pau.Cast.consi.cclxxxj. in causa ista quinque,col.vlt.versi.quantùm ad tertium,lib.j.& consi.ccclxxxix.si consideremus, eo.lib.j.vbi id eleganter & copiosè probat.Corne.d.consi.ccxxxv.de pluribus,col.iij.vers.vlt.quando, lib.ij. cum aliis concord.collectis à Felin.& Philip.Dec.in c.de causis,de offic.deleg.& eod.Dec. consil. ccccxcvij.accuratè,colum.j.

27 ¶Ex quo fit,vt id tempus ita prorogatū,assumat omnes qualitates, & cōditiones,omniáq; priora accessoria secum trahat,censeatúrque esse eiusdem omnino naturæ,quod & probat tex.in l.ij.§.sed si iudex,ff.de iud.& in d.l.Aemilius,cum glo.ff.de minor.& in l.Labeo,la ij.in prin.& ibi Barr.& iterum §.vlt.ff.de arbit.& in l.lecta, vers.dicebam,& ibi Paul.Castr.& melius Alex.in v.not.ff.si cert.pet.& voluit quoque Bart.in l.j.§.& post operis,col.ij.& ibi Alex.& Ias.ff.de ope. noui nun. Bald.in l.acceptam,in vij.q.C.de vsur.& in l.j.in x.q.C.de his quæ pœ.no.Imol.consi.xj.in casu, col.j.Pau.Cast.in d.l.cùm stipulatus sim mihi à Proculo,& ibi Franc.Aret.col.pe.ff.de verb. obli. cum aliis quoque multis concord.adductis à Cæpo.causarum criminalium,consi.viij. dicendū, col.ij.vers.prætereà hoc Fran.Curt.senior,consi.lvij.super eo,col.vj.num.45.Fel.& Dec.in d.c.de causis.& eodem Fel.in c.prætereà,col.xiij.versi.& ad hoc quod tempus, de sponsal. & ipso Dec. consi.cccxciiij.pro vera,col.iiij.versi.sed prædictis.& Ias.in d.§.& post operis,col.j.in fin.vers.not. diligenter,vbi id etiam ostendit procedere in pœnalibus. *Et assumit omnes illius qualitates.*

28 ¶Idque maximè debet procedere in hoc casu, in quo ius nondum est quæsitum irreuocabiliter consanguineo,cùm adhuc possit venditor intra tempus,quod nondum transiit,rem retrahere,& ita consanguineum omnino repellere.Ideóque potuit ipsi consanguineo inscio, atque etiam inuito & reluctanti,in eo iure præiudicium fieri,ab iis maximè,per quos illud ei acquisitum fuerat: vt probatur in l.iiij.ff.de ser.export.iuncto eo, quod habetur in d.l.qui Romæ, §.Flauius, ff.de verb.oblig.& d.l.sed & si quis,iuncta gl.ff.de vsur.vbi si seruus emerat,& acceperat, data fide de pretio,fit interim res empta domini proprietarij ipsius serui,vt ibi dicit glo. Tamen si posteà soluatur à seruo pretium ex pecunia domini vsufructuarij, fit res illius.& ita in id,quod diximus, expendit eos tex.Imo.in c.potuit,in pen.q. vers.pro cuius declaratione, extrà de loc. & sequitur Barb.consi.lxvj.afferam in medium,col.viij.lib.4.vbi & ad hoc alia multa allegat, quæ tu videre poteris.Vt interim ea omittam,quæ & Ias.congessit in l.vlt.col.j.& ij.ff.de pact.ad probandū iuri nondum quæsito,sed tantùm sperato,ab iis præiudicari posse,quorum opera id ius comparatum est,contra ea quæ diximus suprà nu.20.neq; id quidem.In quo illud animaduertere debes,quòd licet etiam intra tempus præstitutum reuenditioni ius sit quæsitum consanguineo ad retrahendum,etiam intra id tempus vt dicetur §.seq.Ius tamen repellendi venditorem,id est,vt ei præferatur,non ei est quæsitum,nisi eo tempore prorsus elapso.Ideóque id ius prælationis, si quod sit, interim tantùm speratum est,aut potius expectatum,non etiam quæsitum. *De eadem re.*

29 ¶Denique cùm fuerit in mera facultate ac voluntate contrahentium,in principio tantum tempus huic rei præstituere,quantum voluerint,etiam in aliorum præiudicium, videtur & illis permissum,ipsum tempus nondum elapsum prorogare,etiam in aliorum præiudicium: vt in simili dicimus de iudice,qui appellanti statuit terminum ad prosequendam appellationem,nam & eum prorogare potest,inuito atq; renitente appellato, licèt eius intersit non prorogari:vt voluit Phil. Fran.in c.personas,col.pe.vers.tertiò quæritur an ipse,& ibi Fel.col.ij.de appel.& idē Phil.Franc. in c.sæpe,col.viij.vers.in eadem glo.ibi,facere,eo.tit.Card.Flor.in cle.j.in ix.quæst.de vita & honest.cler.Dom.in c.cùm appellationibus,in fi.& ibi ipse Philip.Fran.in §.si verò,col. pen. de appel.li.vj.per gl.in cle.quamuis.in verbo,videtur.de app.quæ voluit iudicem posse etiā prorogare tempus à se datum pro recipiendis apostolis.Nam his casibus non videtur esse ius quæsitū parti ante finitum tempus,quia semper posset aduersarius dicere, sibi ius esse quæsitū ex contumacia inducta ex lapsu termini.quod & idem dicendum est in casu nostro,cùm omnino sit eadē ratio. *De eadem re. Iudex potest prorogare terminum prosequende appellationis, vide num.31.*

30 ¶Et simile quoque est,quòd licet non debeat dari secunda dilatio ad probandū,nisi probato impedimēto,vel ex causis à Bar.traditis in l.vlt.ff.de fer.Poterit tamen prima dilatio, antequàm tēpus ipsius sit finitū,prorogari,cùm nō sit noua dilatio:vt voluit Spec.loco suprà allegato, videlicet tit.de dilat.§.nunc videamus.versi.& sunt hæc in arg.iuncto versi.præced.& Ang.qui Spe.nō meminit,in d.l.vlt.col.iij.vers.in gl.forsitan,& ibi quoq; Pau.Cast.hoc declarās,col.itē ij.vers.sed verùm iudex,vbi id dicit perpetuò mēti tenendū,& à multis sing.dicit.Et de hoc in casu,de quo quærimus,est expressa cōsuetudo apud Cenomanos,consuetudinū eius loci,c.373.& seq.& Andegauos,cap.ccclxij.quibus nuncupatim cauetur,posse emptorē tēpus reuenditionis, antequàm sit finitū,prorogare in præiudicium consanguinei.Id quod etiā voluit,aliud tamē agens, Chass. hoc eodem tit.*de retraictz*,§.x.in verbo,*a faict diligence*,per totam eam glo.Et id confirmat,quod à Steph.Bertr.responsum est consi.xlvj.pridem de anno,lib.j.quòd si quis vendiderit emphyteusim cum pacto redimendi intra aliquod tempus,quod posteà ante exitum illius fuit prorogatum in aliud prolixius,intra quod redemptio facta est,debentur tātùm vna laudimia,ex priori scilicet venditione,non ex redemptione,ac si facta esset intra primum tempus. Et hanc partem in specie nostræ quæstionis nuncupatim tenuit Carol.Molend.in consuetud.Paris.tit.j.§.xxiij.nu.49. *De eadem re. Dilatio ad probādū, ante finē potest prorogari, vide num.seq. Cōsuetudines de pra.quæst*

31 ¶Contra quoque videtur multis rationibus.Primùm quia licet fuerit in arbitrio contrahētium,dum contractum fecerunt,tantum tempus reuenditioni præscribere, quantum voluerint: *Pro contraria parte.*

tamen

tamen posteaquàm semel certum apposuerunt, non est amplius in eorum arbitrio illud prorogare, sine eorum consensu, quorũ interest: exẽplo eius, quod dicimus de dilationibus, quæ & ipsæ cùm dãtur, sunt arbitrariæ, id est, dãtur vel breues, vel longæ, arbitrio iudicis, l. ij. ff. de re iudi. Tamen cùm semel datæ sunt, amplius prorogari non possunt ab ipso iudice, sine cõsensu partium, l. j. in fi. C. de dilat. Ideóque & illud, quod primo loco dictum est, iudicem posse prorogare tẽpus à se statutum ad prosequendam appellationem, non admittit Pan. in d. c. sæpe. col. 4. vers. in ea gl. ibi, iudex. extrà de appel. Sed & illud, quod postremò diximus, dilationem probatoriã posse à iudice prorogari sine causa, repræhendunt Raph. Fulg. & Alex. in d. l. vlt. ff. de fer. Et facit etiã, quod in simili dicitur, si iudex familiæ erciscundæ iudicio semel alteri fundum adiudicauerit, non poterit amplius alium fundũ alteri assignando, seruitutẽ illi primo fundo purè assignato imponere, quamuis ab initio, cùm abiudicaret, id facere potuisset, l. item Labeo, §. sed etiam. ff. famil. ercisc.

32 *Prorogatio prorogãtibus tãtum nocere debet, nõ aliis. Prorogatio non nocet fideiussoribus.*

¶ Prætereà, quia etiamsi emptor & venditor possunt, vt verè possunt, prorogare illud primũ tempus ad suum ipsorũ præiudiciũ: tamen ea prorogatio nemini alij, quàm prorogãtibus nocere debet, l. si cùm Hermes. C. loca. & l. itẽ quæritur. §. qui impleto. ff. eo. vbi si cõductio fuerit prorogata in allud prolixius tempus, non tenetur fideiussor de prorogato illo tempore, nec manet obligatio pignorũ ab alio in eam rem traditorum. Et ex hoc not. Bal. in d. l. si cùm Hermes. quòd prorogatio nihil habet effectus & viriũ, nisi quãtùm ad prorogantes, quod dicit menti tenendũ. Et illud quoq; de fideiussoribus voluere Spe. & Io. And. in addi. illius, in tit. de fideiuss. §. j. vers. illud autem quæritur, Goffr. Io. And. Ant. & Pan. in c. cõstiturus. extrà eo. tit. Host. in c. vlt. in fi. eo. quoque tit. vbi declarat, quomodo id sit intelligendũ. idẽ Hostien. & Io. And. qui idem dicit de pignoribus, in c. prætereà requisisti. & ibi quoq; Phil. Dec. col. ij. de appel. Archid. in c. te quidẽ. xj. quæst. j. Iac. Aret. Dy. & Bar. in l. Lucius, la ij. §. Paulus, (& ibi quoque Alb.) ff. de admin. tut. & idẽ Bar. in l. ij. §. vlt. ff. de præto. stip. D. à Rota, qui id intelligunt, vt non teneantur pro tempore prorogato (quod iam diximus) sed de præterito tãtùm, decis. dcccvj. penes Titiũ. in antiquis. Alb. in l. sed si manẽte. nu. 3. ff. de precar. Bal. in l. tam mandatori, col. ij. vers. sed hîc dubitatur. C. de non nume. pecu. vbi etiam id declarat. (& in l. Aemilius. col. v. vers. not. quintò de prorogatione, ff. de minorib.) & in l. pen. in prin. ff. de excus. tut. idẽ Bal. Ang. & alij Recentiores in l. si vnus. in prin. versi. si cum reo, ff. de pact. Cat. Flor. in cle. j. §. nos itaq;. in fi. ff. de iureiur. Pet. Anch. in c. vlt. extrà de fideiuss. Imo. in l. vbicunq;. ff. eo. tit. Pau. Cast. in l. 4. in prin. per illũ tex. ff. de dam. infect. Barb. late consi. 31. sapiẽter scribitur, col. j. & ij. lib. j. Franc. Areti. in l. pacta nouissima, col. vlt. C. de pact. Maria. latè in c. vlt. extrà de dilatio. Fel. in d. c. prætereà, col. xij. vers. adduco, de sponsal. Ant. ab Alex. & Ias. in l. j. C. de iudic. vbi ipse Ias. post alios distinguit, vt ibi videre poteris in pen. & vlt. col. & Aufrer. decisi. Tholos. quæstio. clxxxj. item fuit quæsitum si aliquis. & Steph. Bertr. qui illud quoque declarat, consi. clxxxviij. dico, col. j. & ij. lib. 4. Id quod etiam procedit, si in principio actum sit, vt tempus posset prorogari, vt probat tex. no. in l. Labeo, §. hæc autem clausula, cum §. seq. ff. de arbitr. quem in id not. & dicunt sing. Pau. Cast. & Alex. in d. l. 4. in fi. prin. ff. de dam. infect.

33 *De eadem re.*

¶ Ex quibus & illud fit, quòd si custodia castri fuerit quibusdam demandata vsque ad mensem, eiúsque rei dederint fideiussores, si posteà id tempus fuerit prorogatum in alium mẽsem, aliúdve quodpiam tempus quo custodes ipsi castrum deseruerunt, hostibúsque dediderunt, fideiussor in eum mensem datus non tenebitur. Ita enim post Lambert. Rampo, voluit Io. And. in addi. Spec. vbi suprà, & Alber. in ij. parte statutorum, quæst. cxliij. quæro etiam, statuto cauetur. & Barto. post Iac. Aret. & Dyn. in d. l. Lucius, §. Paulus, ff. de admini. tut. vbi ita dicit se consuluisse.

34 *De eadem re.*

¶ A quo non admodum dissidet, quod voluerunt Dy. & Ray. in d. l. pe. §. mulier, ff. sol. mat. quòd licèt compromissum prorogatum censeatur esse vnum idémque, quantùm ad ipsos compromittentes, tamen si fuerit compromissum in alium, vt ferret sententiam intra annum, & dederint ipsi compromittentes fideiussores & pignora de parendo sententiæ, & id tempus fuerit ab illis prorogatum in alium annum, non tenebuntur fideiussores: nec pignora, si aliorum sint, quàm compromittentium, obligabuntur. Quod & idem voluit Nicol. Neapol. in lect. Bart. in l. Titius, in fin. prin. & ibi etiam Bal. post Dy. ff. de excu. tut. (Roma. in d. l. Labeo, §. hæc autem clausula. ff. de arbit. (& Phil. Dec. consi. xciij. cuius superscriptio incipit. fideiussor strictè obligatur, vbi dicit, quòd compromissum prorogatum non idem est compromissum cum primo, quantum ad alios: sicut etiam voluit gl. quam ipse allegat. & Bal. in d. l. si cùm dies, ff. de arbitr. Et quod de fideiussoribus compromissi dictum est, optimè probatur in d. l. Labeo, §. vlt. eo. tit.

35 *Gabella ex prorogatione soluenda.*

¶ Nec id quoque longè distat, quod ab ipso Bal. scriptũ est in repet. d. l. Aemilius. col. vj. in v. not. ff. de minori. quòd si ex omni cõtractu præcipiatur à statuto solui gabella, & ego tibi locaui fundum ad vnũ annũ, & deinde prorogaui tibi eam locationẽ ad aliũ annum, soluenda est duplex gabella, scilicet ex priori locatione, atque etiam ex ea prorogatione: quia licet quantum ad prorogantes, vt ipse dicit, sit vna eadémque locatio & conductio, tamẽ quantum ad alios, censetur esse duplex: per d. l. si cùm Hermes. & eum nuncupatim sequitur Dec. d. consi. xciij.

36 *Prorogatio fieri nõ potest nisi cum eadẽ solennitate.*

¶ Adde & ad confirmationem huius partis, quod pulchrè & not. respondit idem Bal. consi. xciij. viso statuto de contractibus, lib. v. quòd si stante statuto, vt in contractibus minorum, & mulierum interueniant duo consanguinei, aliàs contractus sit nullus, & factum sit ab iis cõpromissum cum ea solennitate, non potest fieri prorogatio huius compromissi sine eadem solennitate: nam

licet

licet (inquit) vnum dicatur esse compromissum, d.l.sed si manente, ff.de arbit. tamen necesse est ex prorogatione oriri nouam obligationem.l.pen.ff.de praeto.stipul.& l.qui ad certum, ff. loca. Haec ille. Quomodo igitur in hoc casu nostro poterunt contrahentes nouam inter se obligationem facere in praeiudicium consanguineorum, quibus iam est ius quaesitum?

37 ¶Et ego sanè (vt tandem meum iudiciũ interponam) his rationibus adductus, in ea sum sententia, vt si emptor & venditor etiã ante tempus primum praestitutũ reuenditioni, illud prorogarint in aliud tempus, id non obest consanguineo, quòd minùs praeferatur venditori: si primum illud tempus fluxerit: eùm, vt diximus, ea prorogatio ei nocere non possit, sed tantùm prorogantibus. Praesertim cùm hic, non de iure quaerendo tractamus, sed iam quaesito, ex nostra consuetudine, quae hanc facultatem tribuit consanguineo redimendi, cùm primùm contractus est absolutus. Hic enim casus vnus est ex iis, in quibus ex re inter alios acta ius alteri quaeritur: vt not.Bal.de eo nuncupatim loquens in rub.C.res inter alios acta.col.j.versi. nota quòd ex consuetudine.& post eum Phil.Dec.consi.lxxxviij.cuius superscriptio incipit, valet statutum, col.j.& diximus latius suprà in §.j.glos.ix.in verbo, *ou lignagier*, nu.105.huius autem. — *Decisio praec. quaestionis.*

38 ¶Nec dubium est, quin saltem id ius sit ita quaesitum consanguineis, vt futurus lapsus temporis iam statuti & conuenti ad reuenditionem, faciat eos praeferri venditori. Nec absurdum est, id ius considerandum esse, licet nondum sit sortitum effectum, & ab eo futuro tempore dependeat, per ea quae in simili tradit Innoc.in cap.statuimus.circa medium, versi. item not. quòd priuilegium.extrà de maior.& obed.& Imol.in cap.vlti.col.x.& ibi post eum Feli. col. ij.in iiij.ampliatione, extrà de constit.& idem Felin.in c.1.col.pen.versic.tertia conclusio, extrà de sponsal. Et quod in alio casu scribit Bartol. in l.cùm stipulatus sim mihi à Proculo, col.ij. versic.item facit, arbiter statuit.ff.de verb.oblig. — *De eodem.*

39 ¶Quin & si id ius esset tantùm quaerendum, non quaesitum, non tamẽ posset eo priuari consanguineus facto contrahentium, qui ad hoc non contraxerunt, vt commodum facerent ipsi consanguineo: nec enim eò tendebãt, nec eò ferebantur, vt aliquid ex eo consanguineus consequeretur: quo in casu loquuntur omnes leges, & Docto.differentes, an ius alicui per alium quaesitum, vel quaerendum, possit facto eiusdem tolli. Hic autem ius, de quo loquimur, quaesitum est ex dispositione legis vel statuti, & quidem contrahentibus ipsis non cogitantibus, imò verò eisdem inuitis & nolentibus, ita statuto nostro disponente: quo casu obtinent alia iura, quibus clarè probatur, ei iuri, etiã quaerendo, & quod in spe tantùm est, non posse praeiudicari ab eo, ex cuius contractu id ius procedit. de quo latè diximus suprà in praeced. quaest. Et pro hac consideratione aliquid facit id, quod à nostratibus distingui solet, cùm tractant, an cùm res redit ad venditorem, aut alium concedentem, redeat libera & sine nexu seruitutum & obligationum ab emptore constitutarum. Nam aut redit (inquiunt) ex voluntate & facto emptoris ad hoc directè tendentis, & tunc redit nõ libera: aut è diuerso, & redit libera: vt per Bart.& Raph.Com.in l.in diem, ff.de aqua plu.arc. de quo latissimè dicemus infrà eod. titu.§.iij.glo.j.& vnica.nu.10.hic autem opportunè, & seq.vbi videre poteris. — *De eodem.*

40 ¶Nec interim tamen omiserim, quòd tempus prorogatum, etiam ante finem prioris, non dicitur idem tempus verè & propriè, sed fictè & impropriè, ex sententia Cy.& Bar.in d.l si cùm dies.quae est quarta, in prin.de arbitr.& Albe.in l.Labeo, in multis locis, eo.tit.Bal.in c.1.extrà de indi.& in c.de causis.col.ij.versi.quaero vtrùm istud tempus.& ibi Philip.Dec.col.iiij.versi. tertiò praedicta conclusio. extrà de offic.deleg. vbi id dicit omnino verum esse in extraiudicialibus: & allegat multa iura.& idem Bal.in c.1.§.j.col.iij.versi.sed pone compromissum, titu. de lege Corra.& consil.ccccxxxvj.quaeritur si factum fuit, lib.1.& Socin.consi.xcix. serenissimus Rex, col.ij.lib.3. Ex quo Bald.in l.si à te.C.de pact.inter empt.& vendit. dicit id minimè procedere in odiosis, arg.l.cùm quidam.ff.de liber.& posthu. Statuta autem debent intelligi verè & propriè.l.iij.§.haec verba, ff.de nego.gest.cum simil. Cùm igitur nostrum statutum loquatur de tempore ad redimendum concesso in ipso contractu, aut die sequenti, debet haud dubiè intelligi de illo primo tempore concesso eo die aut sequenti, vt ea loquitur, non de prorogato: quod non est idem verè & propriè, sed fictè & impropriè. — *Tempus prorogatum, non idem tempus propriè.*

41 ¶Illud autem scire debes, si priorem sententiam sequi malis, satis esse prorogationem fieri in vltimo momento primi temporis, vt dicatur fuisse facta ante lapsum illius: sufficit enim habere momentum: vt nuncupatim in hoc casu prorogationis temporis voluit Bald.in d.c.de causis, col.ij. versicu.quid si prorogatio.per dictam l.sed si manente.ff.de precar.& argu.l.cùm sponsus, §.vlti.in fin.ff.de Publi.in rem actio.& sequitur Philip.Dec.multa similia congerens ibi, col.iij.versi.& praedicta conclusio. Et est bonus tex.in cap.consuluit. extrà de offic.deleg. Et benè etiam facit, quod tradit Spec.tit.de dilat.§.dilatio.nu.versi. quid si dicatur, quòd cùm datur tempus ad aliquid faciendum, sufficit id fieri vltima hora eius temporis.& Ioan.And.in c.praetereà, le ij.col.ij.extrà de appel.quòd in casu illius cap.sufficit debitori soluere in vltima hora termini, prout illum refert, & sequitur Philip.Franc.ibi, col.pen.versi. septimò quaeritur: quamuis ipse Ioan.And.loquatur de vltimã die, & quod etiam tradit Bald. in l.data opera, col.antepen.versic.vltimò not.C.qui accusa. non poss. de eo qui est condemnatus soluere decem intra aliquod tempus, & nisi id faciat, debet perdere manum: vt satis sit, — *An satis sit prorogationẽ fieri uno momento ante finem primi temporis.*

si vltima hora eius temporis soluat. Et sequitur Alex.in additionibus Bart.in l.vlt.§.vlti.ff.de
public.& vectig.& quod item scribit Salic. de eo qui extrema hora decem dierum etiam no-
ctu appellauit,in auth.hodie,col.ij.in vij.quæst.C.de appel.
42 ¶Et id generaliter in omnibus procedere latissimè probauit Bal.consil.xxxiiij.statuto seu ca-
pitulo,col.ij.lib.4. Idque etiamsi illud vltimum momentum noctis tempore accidit: nam eo
vltimo nocturno momento poterit actus confici: tametsi aliàs id temporis non sit idoneum
ad eum actum:vt notanter voluit Salic.de solutione pecuniæ,in l.non minorem.in fin.C.de
transact.& sequitur & dicit singu. trahitq; ad oblationem & cõsignationem Chasse.consi.xlj.
quia casus,ad fin. Super quo etiam vide quæ diximus suprà tit.præced.§.j.gloss.xj. quæ est in
verbo, *& iour*,nu.12.ex quibus potes,& generaliter voluit Bal.in l.j.col.ij.versic.secundò quæ-
ro,ff.si quis caut. Vt iam non dubitandum sit de prorogatione facta postrema die primi tem
poris,quod aliquando in dubium vocari vidimus. Verùm ne erres, quod generaliter dixi-
mus id procedere,intellige,nisi post eum actum,qui sic fit in vltimo momento temporis, ali-
quid restaret faciendum,quod fieri non possit intra id tempus: vt in casu,de quo per Socin.
consi.cv.visis testibus,col.j.versi.secundò principaliter,lib.4.ne hîc diutius immoremur in re
non necessaria ad hunc nostrum casum,vt tamen non omittas videre Bal. in d.l.si à te.C.de
pact.inter empt.& vendit.& Philip.Dec.in d.c,de causis.vbi suprà proximè.

*De eodem. Quid, si illud vltimum momentum incidat in tempus noctis.*

43 ¶Nunc autem in mentem venit quæstio,quam vidi ex facto, & quæ quotidie euenire po-
test. Dicitur in nostra consuetudine, quòd venditor volens redimere ex pacto apposito in
contractu,vel pòst eadem die,aut sequenti, præfertur consanguineis. Igitur consanguineus
vult retrahere ab emptore,vel etiam à venditore,qui iam redemerat. Venditor vult eum re-
pellere,quia sibi dicit fuisse datam facultatem redimendi die contractus,vel sequenti:& ad id
probandum producit chirographum siue schedulam emptoris ipsius signo subscriptã.Con-
sanguineus autem dicebat,non esse standum huic schedulæ in præiudicium ipsius:eam enim
fuisse factam non die contractus,aut sequenti,sed longo pòst interuallo, collusione emptoris
& venditoris,quòd scilicet fraudarent consanguineos iure retrahendi.Ego in hac re consul-
rus,olim respondi huiuscemodi schedulam non facere fidem illius facultatis redimẽdi,quan
tùm ad diem spectaret,in præiudicium proximorum, per text.in l.scripturas.C.qui potio.in
pign.hab. præferentem creditores habentes instrumentum publicum, etiam tempore poste-
rius,habentibus scripturam priuatam debitoris tempore priorem, nisi ea habeat trium viro-
rum subscriptiones. Quod non ob aliud fit, quàm quòd scriptura priuata non facit fidem
de tempore,in præiudicium aliorum,nam aliter posset debitor præponere posteriorem ante-
riori:vt dicit Bart.ibi,& Panorm.in c.2.col.ij.extrà de fide instrumentorum.& Paul.Castren.
consi.ccxciiij.in causis col.ij.versic.tertiò quia posito,lib.1.& Petr.Ancb.consil.xxviij.rationes
inductæ.vbi dicit id procedere, etiam si procurator eam scripturam priuatam confecisset,&
appareat anterius mandatum de ea re cõficienda ex publica scriptura:neque enim ob id tolli
suspicionem fraudis de prælato die. & illi consilio subscripsit Gaspar Calder.in fin. illius, &
Franc.Ramp.consil.seq.egò Franc. Cùm ergo,vt postea subdit ipse Pet.Anch.in huiusmodi
scripturis priuatis sit facilis præuentio & gratificatio, si illis stetur, voluit illa l.obuiare huic
fraudi. Idque etiam voluit Bald.in ea ipsa l.cùm dicit id fieri,ne detur materia cõficienti pri-
uatam scripturam,ponendi tempus, antequàm ea secundùm veritatem cõficeretur:hæc enim
sunt verba illius:per l.repetita,ff.de fide instrum.& l.si creditor,C.de sal.& idem Bal. loquens
de huiusmodi priuatis schedulis,consi.cxcviij.lib.1.quod & inculcatum est consi.ccccl xvj.lib.
5.cuius initium est,ad intelligentiam huius materiæ,col.ij.versi.secundò ne sit.non debet (in-
quit) esse in potestate debitoris prælata die tollere ius creditoris, per illa eadem iura, & præ-
tereà,l.Seia mancipia,ff.ad Velleia.& l.j.§.editiones,ff.de eden.& l.exemplo,C.de probat.Et fa
cit etiam,quod in eandem sententiam scribit idem Bald.consi.ccxlix.lib.1.repetito consi.cccc.
in libris thesaurariæ,col.ij.lib.5.& Fran.Rip.in l.priuilegia,col.v.num.24.ff.de priuilegiis cre-
ditor.vbi & illud Petr.Ancbar.& Franc.Rampo.loquentium de anteriori mandato, nuncu-
patim sequitur.

*Vtrum credatur schedulæ emptoris de tempore sine alia probatione.*

*L.scripturas. C.qui pot.in pign.hab.intellectus. Quid si ea schedula habeat trium uirorum subscriptionem. Quid si procurator eã schedulam fecerit, & appareat de mandato præcedenti.*

44 ¶Quæ quidem rationes eandem vim habent in omnibus casibus,in quibus agitur de præiu-
dicio aliorum. Ideò Paul.Castren.consil.cxxxiiij. in causa Ser Ludouici, libr.1.trahit dictam
l.scripturas,loquentem de duobus creditoribus, ad creditorem prætendentem habere hy-
pothecam priorem tempore ex scriptura priuata, & emptorem prætendentem habere domi-
nium rei ex instrumento publico temporis posterioris : vt scilicet hic emptor eximatur illa
hypotheca, de qua tantùm constat per illam scripturam priuatam anteriorem : cùm sit ea-
dem ratio,quæ in illa l.scripturas, videlicet suspicio, ne ea scriptura priuata facta fuerit post
eam venditionem,ad fraudandum emptorem:ideò (inquit) de tempore illi non creditur in
præiudicium alterius,quàm scribentis,per l.quædam,§.numularios,ff.de eden.Et idem in cre
ditore habente etiam priuatam scripturã priorem,& donatario habente posterius instrumen
tum publicum donationis,respondit idem Paul.Castr.consil.cccxxxvj. si prima duo statuta,
lib.2.vt scilicet hypotheca contenta in illa priuata scriptura debitoris, non noceat illi dona-
tario,nisi sit subscripta tribus testibus iuxta dictam l.scripturas, ne sit in potestate donantis,

*De eadem l. multa. Ea l non tantùm in duobus creditoribus habet locum.*

eiusdemq;

eiuſdemq; debitoris,præuertere donationem à ſe factam prælato die, per multa ex dictis iuribus,& alia quædam huc ſatis pertinentia,vt ibi videre poteris. Quod multùm notandum eſt:vt id intelligas etiam procedere,cùm inſtrumentum publicum poſterius eſt ex titulo merè gratuito & liberali, & ſchedula prior eſt ex titulo oneroſo. Et idem quoque in alio non abſimili caſu conſuluit Corne.conſi.cxxxviij.viſis ſcripturis, col.j.lib.1. per dictam l.ſcripturas,& alia iura,& Soci.conſi.xlj.in præſenti conſultatione,col.vlti.in verſic. confirmatur hoc fundamentum,lib.4.vbi loquitur in caſu Pau.Caſt.in dicto conſi.cxxxiiij.lib.1.& illum citat, licèt erret in num.conſilij. Et eundem quoque Paul.eo in loco ſequitur Fran.Rip.in d.l.priuilegia,col.v.num.24.ff.de priuileg.credito.

*De eadem re.*

45 ¶Ex quibus potes intelligere,illam l.ſcripturas,non ſolùm procedere in eo caſu duorum creditorum certantiũ de priori hypotheca,de quo loquitur ea l.ſed aliàs ſemper, vbi eſt eadem ratio,& facultas præiudicãdi tertio,vt etiam ſatis innuunt Bart.Bal.Pet.Anch.Gaſpar Calde. Franc.Rampo.& Panor.quibus locis ſuprà citauimus, & prætereà Bal.in cap.2.col.ij.verſi.in tex.ibi inſcripti,extrà de fide inſtru.vbi in id dicit eam l.ſingu.& eam procedere,quantùm ad omnes à debitore cauſam habentes.& Petr.Ancha. loquens nuncupatim in ſchedula priuata,qua ſeorſum ab inſtrumento venditionis datur facultas redimendi ( qui eſt caſus noſter) conſi.ix.plurimæ coniecturæ,col.j.in ij.locis.Ioan.Ana.conſil.xl. in quæſtione. & apertiſsimè Alex.conſi.xxv.viſo inſtrumento,col.ij.verſi.ſed his non obſt.lib.2.& Soci.in l.j.col.xv.verſi. octauò & vltimò,ff.ſolu.matr.& Philip.Deci.in d.c.2.verſic.ſecundò Abb.concludit,extrà de fide inſtrumen.& ante hos omnes glo.ordin.quam nullus horum allegat,in eo ipſo cap.2.in gloſ.j.quæ dictam l.ſcripturas,trahit generaliter ad omnem actionem realem.& eam ſequuntur Hoſtien.& Ioan.And.ibi.

*De eadem re.*

46 ¶Quanquàm ſcio Socin.ipſum,ſubtiliſsimum legum interpretem,ſecum veluti pugnantem, de hoc dubitaſſe,an ſcilicet dicta l.ſcripturas,ad alios caſus trahi poſsit. Id eſt in conſi.lxxv. primo aſpectu dicendum, lib.4. quia contra Paul.Caſtr. cuius ſuprà dictum conſilium antè citauerat, dicit Barpto. à Sal.& alios ſolennes Doctores conſuluiſſe. Et quòd, ſi opus eſſet, multis rationibus oſtenderet eam Paul.ſententiam non ſubſiſtere : nec aliud dicit. Scio item Bal.dicto conſi.cxcviij.lib.1.non obſtante ea ratione, quam ſuprà ex eo addiximus,in ea eſſe ſententia,vt dicta l.ſcripturas,habeat locum tantùm,cùm agitur de duabus hypothecis.Secus ſi de creditore habente hypothecam ex priuata ſcriptura,& emptore non habente, quia creditor præferetur:qui quidem eſt proprius ille caſus,in quo Paul.conſuluit,affertque Bal.tres rationes illic omnibus obuias,quæ mihi (vt dicam quod ſentio) non ſatisfaciunt:nec ſi Soci. placuiſſent,eas omiſiſſet.

*De eadem re.*

47 ¶Et pro priori ſententia Pau.Caſtr.& ſequacium, facit, quod conſuluit ipſe Pau.in alia ſpecie,conſi.lxxiiij.in cauſa mota per dominam Dorotheam,lib.2.quòd in venditione ſimulata non habet locum ſtatutum præferens conſanguineum in venditione.Tamen de huiuſmodi ſimulatione non ſtatur aſſertioni contrahentium,in præiudicium conſanguinei, per dictam l.Seia mancipia,in prin.ff.ad Senatuſconſ.Velleia.& l.ſi quis in graui,§.j.ff.ad Senatuſc. Sylla. quia potuerunt inuicem colludere in damnum alterius,argu.d.l.repetita, & ibi not.ff.de fide inſtru.& eſt bonus text.in c.ſuper eod.extrà de eo qui cog.conſang.vxor.ſuæ.Igitur probanda eſt ſimulatio probationibus,aut ſaltem coniecturis legitimis, vt ibi per eum. Et quod ab eodem Soci.ſcriptum eſt conſi.lxxviij.viſis actis,col.ij.verſicu.verum eſt,lib.4.quòd ſcriptura priuata debitoris non nocet creditoribus,niſi aliter conſtet de debito, quàm per confeſsionẽ contentam in dicta ſcriptura priuata.per text.in l.ij.§.ſi in emptione.ff.ſi quid in fraud.patro. credo quòd voluit allegare l.j.§.quod ſi in lite,eod.titu. & per not.per Bart.in l.poſt contractum,col.vlti.ff.de donat. Cui adde quæ à Cyn. tradita ſunt poſt Dyn. & alios antiquiores in l.vbi adhuc,in xij.quæſt.C.de iure dot.

*Deciſio princ. quæſtionis.*

48 ¶Et vt redeamus ad dictam l.ſcripturas,cùm omnes fateantur, rationem illius eſſe, ne ſit in mero arbitrio ſolius debitoris,ex ſcriptura priuata, à ſe longo pòſt interuallo confecta,prælato in ea die,ius prioris creditoris tollere:ſitque & eadem in noſtro caſu ratio, vt iam diximus,quoniam poſſet ſolus emptor, confecta à ſe longo poſt venditionem tempore ſcriptura priuata,& die contractus,aut ſequente in ea appoſito ( id vulgò noſtri *antidater* appellant) conſanguineos iure retractus priuare,eiſq; venditorem præferre:nihil omnino dubitandum eſt,quin & ea lex ad hunc caſum,& cæteros omnes,in quibus illa eadem eſt ratio, compræhendat,non quidem per extenſionem,ſed ſicut genus comprætendit ſuas ſpecies:vt per Pet. & Cyn.in l.iura non in ſingulas,ff.de legibus,& in l.quod verò,& ibi Bal.eod.titu. cum infinitis propè concordantiis à me collectis in repet.l.ſi vnquam,in verbo,libertis,num.45.quorum ſententia,& ſeq.C.de reuoc.donat.

*An autem ſtetur huic ſchedulæ in præiudicium ipſius emptoris.*

49 ¶Fateor tamen,quòd ſi non agitur de præiudicio conſanguinei,ſed tantùm emptoris,qui eã ſcripturam fecit,non minus fidei aduerſus eum facit,quàm publica.l.Publia.§.vlti.ff.depoſit. & l.generaliter,C.de non nume.pecun.cum ſimil. Etiamſi nec diem habet,nec Conſulem,l. cùm tabernam,§.idem quæſiit,& ibi Bart.in j.not.& etiam Ange.ff.de pigno.& glo.in d.l.ſcripturas,in verbo,notarij.& ibi clarius Bal.C.qui pot.in pign.habe.glo.in §. ſancimus,xxv.q.ij.

& Ioan. And. & Domi. in c. abbate sanè, §. vlti. de senten. & re iudic. lib. 6. idem Ioan. And. in c. inter dilectos, col. ij. extrà de fide instrum. Bart. in prima constitutione ff. in prin. col. j. & in sua summa, §. item Labeo. & ibi Angel. ff. de aqua plu. arcen. Bal. in prima constitu. C. in §. quibus, col. ij. versi. deinde not. quòd leges, & in rub. C. de fide instru. col. pen. & in cap. 2. col. ij. versicu. quaero vtrùm priuata, extrà de fide instru. & consi. ccccxxxj. reuerende pater, post princi. lib. 2. Ange. in authen. quod sine, C. de testam. & in l. sciendum, col. j. & ibi Barb. col. vij. ff. de verbor. obligat. & in §. si quis igitur, in auth. de instru. caut. & fid. Lanfranc. in repeti. c. quoniam contra falsam, in materia productionis instrumentorum, in vlti. quaest. extrà de probat. Alex. in l. Praetor, in prine. col. j. ff. de eden. & consi. lxx. viso processu inquisitionis, col. iij. versi. ecce ego, lib. 1. vbi hanc dicit esse cōmunem opi. Barb. consi. xxvij. vbi Christus, col. iij. lib. 3. & consi. lviij. omnipotentem, col. xiij. versi. & etiam faciat, lib. 4. vbi ad hoc dicit sing. esse tex. in d. §. quaesiit.

50 ¶Sed sunt quaedam, quae aduersari videntur illi nostrae sententiae, qua diximus non esse credendum huic priuatae scripturae emptoris, quantùm ad tempus pertinet, in praeiudicium eon sanguineorum. Nam primùm, quod dictum est, priuatam scripturam sine die & Consule facere fidem, non procedit, si is qui ea scriptura vtitur, tempore innitatur, id est, vt rudiores intelligant, se fundat in tempore. Nam tunc requiritur dies in ea scriptura, ex sententia Bart. in d. §. idem quaesiit. Bal. in d. prima constitu. C. & in dicta rubr. C. de fide instru. quibus locis suprà citauimus, & in d. l. scripturas, & consi. cccliij. quaeritur vtrùm in priuata, in princip. lib. 4. Ange. in d. §. si quis igitur, per tex. in l. creditor, C. qui potio. in pigno. habe. Alex. consi. cvj. magnifice Praetor, col. ij. versic. secundò respondeo, lib. 3. & consi. cxxxij. in causa & lite vertente, col. ij. versi. quò ad tertium dubium, lib. 4. Ex quo non obscurè declaratur, quòd si scriptura priuata habet diem, facit fidem de tempore, si de eo agatur.

*Quaedam adversus priorē sententiam de praeiudicio cō sanguineorū.*

*An dies requiratur in priuata scriptura.*

51 ¶Deinde sunt, qui constantissimè asseuerant, scripturam priuatam haud dubiè facere fidem in praeiudicium scribentis, etiam sine die & Consule, non verò in praeiudicium alterius. Ita enim voluerunt Ioan. And. & Dominic. in d. c. Abbate sanè, §. vlti. de senten. & re iud. lib. 6. & Barba. in d. l. sciendum, col. viij. ff. de verb. oblig. & iterum in repeti. rubri. de fide instru. char. 8. col. iij. versic. quintò si ita esset. & palàm atque apertè sentiunt, quos citauimus suprà, versicu. ab hinc ij. Et consequenter omnes non minus apertè declarant, quòd si scriptura priuata sit cum die, etiam aliis praeiudicat.

*De eodem.*

52 ¶Quid quòd ipse Barb. in d. l. sciēdum, atque eadem col. viij. in ea est opinione, vt etiam cum agitur de tempore, non est necessaria dies in ipsa scriptura priuata, per text. in d. l. cùm tabernam, §. idem quaesiit, ff. de pigno. nam ibi ( inquit ) agitur de obligatione pignoris rei, quae si prius fuisset alteri obligata, non valuisset obligatio de eadem re facta: saltem inutilis atque inefficax fuisset respectu prioris: potior enim est in pignore, qui prius credidit pecuniam, & accepit hypothecam, l. potior, in prin. ff. qui potio. in pign. habe. cum similibus, & tamen in d. §. idem quaesiit, dicitur, quòd nō requiritur dies. Ex quo illud conficitur, nec tum requiri diem in priuata scriptura, cùm de tempore agitur.

*De eodem.*

53 ¶Sed quod his respondeatur, in promptu est. Nam & qui dicunt scripturam priuatam exigere diem, si quaestio pendeat ex tempore, non propterea dicunt eam fidem facere aduersus tertium, si in ea dies sit apposita: neque enim id ab illis tractatur, quin maior pars eorum allegant d. l. scripturas: vbi & hoc ex ea not. Bald. sicuti diximus. Igitur secundùm eam l. debet intelligi dictum illorum, ex doctrina Ioan. Andr. in cap. cùm nuntius, paulò ante fi. extrà de testibus. & Barto. in l. non solùm, §. si liberationis verba, ff. de liberat. lega. cum similib. à me alibi adductis. In ea autem l. scripturas, priuata scriptura cum die, non facit fidem contra tertium, nisi sit tribus testibus subscripta. Igitur & id censentur illi voluisse obtinere, cùm tractatur de praeiudicio alterius.

*Responsio ad contraria.*

54 ¶Sed & qui dicunt scripturam priuatam sine die & Consule probare cōtra scribentem, non contra tertium, allegant quoque dictam l. scripturas, vt proinde etiam intelligas eos negare, eandem scripturam priuatam, etiam cum die & Consule: probare contra tertium, nisi iis intercuenientibus, quae requiruntur ex ea l. Nihil autem moror illam Barba. sententiam, qui vt in hoc solus est, ita non satis sapit, vt est Plauti sententia. Et is quidem solet prima quaque occasione, vel leuissima, omnibus aduersari. Nec id quod dicit, probat ille text. ab eo allegatus, in dicto §. idem quaesiit: nam licèt ibi agatur de obligatione pignoris, tamen nulla est quaestio de hypotheca, aut alio iure alterius, sed tantùm de praeiudicio eius, qui illam scripturam priuatam confecit.

55 ¶Nec tamen inuiserim, quòd si illa scriptura priuata, non subscripta tribus testibus, visa fuerit iam ab eo tempore in ea comprahensa à viris literatis, qui in id ipsum testificentur, satis erit ad probandum id, quod in ea continetur etiam in praeiudicium aliorum: vt dicit no. Bal. loquens nuncupatim in hoc casu, dicto consi. cxcviij. col. ij. versic. & ex hoc pono talem conclusionem, lib. 1. per id quod de amissis instrumentis voluit. Cyn. post Petr. in auth. si quis in aliquo, quā legit cum l. procurator, in iiij. quaest. C. de eden. Et dicit idem Bal. in eodem consilio id probari in cap. cùm olim, le j. extrà de censibus. sed credo quòd voluit allegare in tit. de priuileg. vbi est optimus textus, quem & ipse Cyn. vbi suprà, citat.

*Quid, si ea schedula visa fuerit iam ab initio à viris literatis.*

¶Et adde

56 ¶Et adde Bart.idem volentem in d.auth.si quis in aliquo,col.ij.& ibi Albe.col.iiij.nu.4.Ang. col.vlti.& Philip.Deci.num.28.& eundem Bartol.in l.ij.§.Dinus,col.ij.ff.de iure fisci.& in l.j. col.pen.versic.iuxta prædicta,& ibi Franc.Ripam num.8.& seq.& Alciat.in versic. Celsus ait, ff.si cert.petat.& eundem Bart.in l.sicut,& ibi quoque Ang.C.de fide instru. Bal. in cap.1.col. vlti.titu.qui testes sunt necessa.& Anto.in d.cap.cùm olim,in prin.& ibi quoque Panorm. in glo.vlt.de priuileg.eundem Panor.in cap.Albericus,col.ij.versi.secundo casu,de testib.Raph. Co.consi.cxxxvij.consultus,in fi.primi dubij.Pau.Castr.consi.ccclx.circa primum, in primo dubio,lib.2.Ange.Aret.in §.sed & si pater,col.j.versi.aduertas,Instit. quibus modis ius patro. pote.sol.Alex.in l.ij.col.penul.C.de bono.posses.secund.tabul.& consi.cxcvj. viso testamento dicti Francisci:col.ij.versi.non obstat quòd nonnulli,lib.2.& Guid.Pap.consi.lxxv.adhærendo,col.ij.versic.ideò in illa.Feli.in c.sicut,col.j.extrà de re iudi.Ias.consi.xlij.in præsenti, col.j. lib.1.Stepha.Bertr.consi.cccvij.loquendo,col.iij.lib.1.& Philip.Dec.in cap.2.col.antepen.versi. & in prædictis,de probat.& consi.lxxxij.viso processu agitato,circa medium,versic.quartò & vltimò.& iterum consi.ccxv.in causa vertente,col.j.Matth.Afflict.decis.Neapol.cclxxiiij.quæsitum fuit,num.4.& decisi.cccij.aliud dubium,num.5.Alciat.in tractatu Præsumptionum,regula iij.præsumptione xxxj.num.3.qui omnes dicunt id quod diximus,scilicet, testes qui dixerunt de tenore instrumenti,debere esse peritos & expertos,qui sciant intelligere eum tenorem & probè cognoscere, essétne instrumentum in forma probante, an non. Et id quidem erit pro prima limitatione.

57 ¶Secundò autem limita,vt non procedant quæ dicta sunt,si ex forma statuti priuata scriptura habeat vim publici instrumenti:tunc enim faceret fidem de tempore aduersus alium, qui haberet instrumentum publicum:vt expresśim post Ioan.Perr.& Bened.Capram, respondit Socin.consi.ccxl.circa præsentem,lib.2. Verùm id non placet Franc.Rip.in d.l.priuilegia,col. v.num.24.ff.de priuileg.credito. Nec mihi quoque:quia id statutum intelligi debet, vt scilicet habeat huiusmodi scriptura vim publici instrumenti aduersus debitorem, qui eam confecit,non etiam aduersus tertium,ex sententia Bald.in l.vlti.C.si aduersus credito.& in l.j.C. commu.de legatis. Ex quo etiam potes intelligere,nihil in nostro casu immutare prędictum statutum,si quod esset.

*Quid,si ex statuto huiusmodi schedula habeat uim instrumenti publici.*

58 ¶Vtrùm autem illi tres testes,quorum subscriptio requiritur in scriptura priuata,vt fidem faciat de tempore,ex dispositione dictæ l.scripturas.C.qui potior.in pigno.habean. debent esse masculi,an verò & mulieres interuenire possunt,quia is text. nuncupatim loquitur de viris, cùm dicit trium vel amplius virorum subscriptiones,nihil hîc dicemus, quãdoquidem hanc rem plenisśimè tractauimus in nostris Legibus connubialibus, quo loco de auaritia mulierũ disseruimus,vbi videre poteris.

*An mulieres sint testes idonea in huiusmodi schedulis.*

59 ¶Quid autem,si in ea scriptura priuata sint tantùm inscripti duo testes,sed adsunt alia adminicula maioris ponderis & autoritatis,quàm vnus testis:vtrùm tunc ei standum sit in præiudicium alterius,ac si ea scriptura munita esset tribus testibus. Super qua specie nuncupatim consultus,cùm ex facto contigisset,Rapha.Fulgo.consi.cxxxiij.proponitur probatum, col.ij. versicu.ad l.autem scripturas,respondit standum. Imò & si (inquit) nulla omnino scriptura interuenit,sed tantùm tribus testibus probatur confesśio extra ius omissa, idem est. & in id multa allegat,quæ tu ipse per te videre poteris. Sed tu tamen hæc notato,quia vix ea ab alio tacta comperies.Sed quantùm ad id postremũ,ego audenter assero satis esse in id duos testes, qui deponant de hypotheca & tempore illius. neque enim ad hypothecam requiritur scriptura,& satis est eam testibus probari,l.contrahitur,ff.de pignor. Igitur satis sunt duo testes, cùm nulla lex sit,quæ maiorem numerum requirat. Et idem quoque est in casu nostri pacti de reuendendo.

*Quid si in eis sint tantũ duo testes,sed sunt alia adminicula.*

*Quid si id probatum sit tribus testibus.*

60 ¶EX HOC AVTEM, quod hîc dicitur in nostra cõsuetudine,apertè declaratur,emptorem præcisè cogi ex hoc pacto reuendere & tradere,nec liberari soluendo interesse.Quod an procedat de Iure communi,videbis per Corne.qui propè vbique distinguit inter pactum de reuendendo,& pactum de restituendo,consi.iiij.multùm diffusè,col.ij.versic.pactum de reuendendo,lib.1.& consi.ccxlj.cum quo præmittendum,col.ij.versicu. pactum autem, eod.lib.1.& consil.ccclxvj.visa copia.colum.penult.versic sed vbi fit pactum,eod.lib.1. & consil.ccxlvj. in hac consultatione,lib.4.& consil.cclvj.primus consultationis articulus,ferè per totum, eod. lib.4.Alex.consi.ccxij.ponderatis his,col.iij.versic. & etiamsi quis promisisset,lib.6. & iterum consi.cccxxxij.quod est eiusdem initij,col.vlti.eod.lib.6.Franc.Aret.latè consi.vj. viso instrumento,in j.dubio.Soci.consi.ccliij.in causa domini Ioan.col.v.versi.circa tertiam quæstionẽ, per totum illud dubium,lib.2.& consi.xvj.anno Domini,in pluribus locis,lib.4.Ludo.Bolo. consi.xxv.in amplisśimo,col.v.in iiij.dubio.Stepha.Bertr.consil.cccxvj.viso casu, in ij.dubio. lib.1.& Philip.Dec.consi.cccccij.ex duobus,col.ij.versi.sed dato quòd valeret.& consi.sequen. superioribus,col.j.versi.secundò renocatur.Hiero.Cagn.distinguentem, vt suprà in repet.l.ij. col.v.versi.tertiò noto,C.de pact.inter empt.& Chasse.in consuet.Burg.titu. *de rentes vendues à r'achapt*,§.j.in verbo,*rentes*,col.iij.versi.aduerte vt hîc,in postrema editione.

*Vtrũ emptor, qui promisit reuẽdere, præcisè teneatur tradere.*

## §. II.


AIS nonobstant,que ledict achepteur ait ainsi donné ladicte grace de retraict audict vendeur,si l'vn des lignagiers vient le premier,& dedans l'an face offre de retraict,ledict achepteur le doit receuoir,& luy declarer comme il a donné ladicte grace audict vendeur.


*ERUM nonobstante hac redimendi facultate ab emptore concessa, si consanguineorum venditoris quispiam praeuenerit, & intra annum offerat retractum, tenetur emptor eum admittere: ipsumq́ certiorem facere de huiusmodi facultate venditori à se concessa.*

## GLOSSA I. ET VNICA.

1 *Id pactum non impedit cōsanguineum, quin possit interim retrahere.*


X hnc igitur §.intelligis,quòd licet pactum de reueodendn sit in contractu appositum,ita vt venditor repellat consaoguioens,vt scribitur io §.præcedenti:nnn tamen impedimentn est,quin interim, aotequàm venditor retrahat, admittatur cnnsanguioeus,vt etiam de inre pncedere asseruit Matthæ.Afflict.in tract. Prntnmixeos,in verbn,licet enim suprà diximus,col.vj.versi.item quæro de alia quæstinne,motus quidem hac ratione,quòd id pactum de reueodendn non facit, quin venditin sit pura & perfecta,licet resnlui possit:sicut dicimus de pactn addictionis in diem,l.ij.ff.de in diem addi. & de pacto legis commissnriæ,l.j.ff.de lege commissn. Et ita dicit cnocludere Sebastiannm Neapndanum in tractatu de Iure congrui,in verbn,emit.quam ratinnem posteà pleniùs discutiemus. Et idem & in hnc retractu, & in feudali,dicit Carol.Molend. in consuetudinibus Parisien.titu.j.§.xiij.glnss.v.num.22.

2 *An antè pendente tempore illim,currat tēpus consanguineo,ex nostra consuetudine.*

¶SED quæstinnis est,an tamen incnntinenti à cnntractu venditinnis, in qun data est ea facultas redimendi,currat tempus anni,non nbstante ea facultate,an verò ab ea facultate finita tantùm. Id qund minimè dubium est, quaotùm ad hanc nnstram cnnsuetudinem pertinet, quæ apertissimè declarat tempus ab initin currere,non expectato fine huius facultatis, cùm dicit, *& dedans l'an face offre de retraict.* quibus verbis diluzidè ostendit cnnsaoguineum nnn esse admittendum etiam durante ea facultate,nisi veniat intra annum, qui quidem annus intelligitur de anno venditinnis:neque enim intelligi pntest de annn transactæ facultatis, cùm ea adhuc duret:alioqui ea verba, *& dedans l'an face offre de retraict*, essent superuacua, & frustra hìc appnsita. quod minimè diceodum est.l.ait Prætnr,& ibi Recentiores,ff.de iureiur. & cap. pastnralis,& ibi ont.de appellatin.cum similibus. Nam & ex statutis & cnnsuetudinibus sumitur argu.à cnntrario seosu:vt latè per Roma.cnnsil.cccxcix.vt præsens cnnsulatin,col.j.& ij.& per Alex.Iasn.& alins tecentiores in l.j.ff.de nffi.eius cui mand. est iurisdictio,præsertim cùm verba corum essent aliàs inutilia,& otinsa,nam & tuoc etiam sumeretur ad cnrrectinnē iuris communis,secundùm Bald. in l. coouenticula, C. de Episco. & cler. cum aliis multis concord.adductis io d.l.j.

*Argu. à contrario sensu sumitur ex statuto vel consuetudine.*

3 *Condicio non leuem solennitatem inducit.*

¶Et eò quidem magis,quòd ea verba sunt cōditinnaliter prnlata,cùm dicitur, *si l'vn des lignagiers vient le premier,& dedans l'an.* Nam conditio,quæ appnnitur per legem vel statutum, nūquàm dicitur continere leuem solennitatem : sed necesse est,vt ea existat, argu.l. Prætnr, in prin.ff.de collat.bono.ita enim vnluit Bal.in auth.matri & auiæ,cnl.j.versi.quidam tamen dicunt,C.quando muli.tutel.nffic.& sequuntur Alex.Franc.Areti.& Ias.in l.mnribus, quæ est ij.§.vlt.ille col.ij.vers.passus noo potest,alter cnlum.vlt.versi.secundò principaliter,hic col. ij. versi.limita istam regulam,ff.de vulg. & pup. vbi ex en dicunt, nnn leue id esse aut censeri, quod per cnnditinnem prnfertur.& ipse Franc.Aret.in c.in causis,col. iij. extrà de testib. & idem qunque Alex.in l.vlt.in prin.cnl.vlt.C.de iure delibe.& in l.j.in fi.ff. de libe.& posthu. Fel.in c.cùm dilecta,cnl.vij.versic.secundum sigoum,extrà de rescri.& in cap. qund ad cnnsultauionem,cnl.ix.versi.remedia,de re iudi.& in rub.de prob. cnl.ij. versic. sed aduerte. Ias. in l.cùm quid,cnl.penult.versic.adde etiam,ff.si certum petatur,in ij.lect.& in l.ij. §.j. col.iiij. ff.snlutn matrimo.& in l.Gallus,§.quidam rectè, cnlumna j. & iterum in §. etiamsi à pareote,in ij.not.ff.de liber.& pnsthumis.& in repetit.l.si is qui pro emptnre. cnlum.xiiij. numern 44.ff.de vsucapin.Philip.Dec.in c.ex parte,le ij.cnlum. ij.versi. in gln.ibi, & renuntiat,extrà de appellatin.& consilin xj.qunniam iudicantium,cnl.vj.versiculo,solom contra testamentum.vbi & ex hoc dicit,quòd conditio fnrmam inducit, & Catel. Cntta, qui id dicit sing. memor.incipien. conditin quæ apponitur,& iterum memnr. incipien. lex quæ loquitur. & Matth.Afflict.decis.Neapn.cclv.si præstitus,nu.4.& Ludo.Gnzad.cnnsilio lxxiij. circa,col. ij.num.13.

*Conditio formam inducit.*

4 *Conditio habet vim causæ finalis.*

¶Nam & cnnditio habet vim causæ finalis,vt declarat Bar. in l.ij.§. vlt. col. j. ff.de donat.& probatur in l.demnnstratin,§.qund autem,ff.de condit.& demnnst.Eáque est de substantia prnbationis,vt dicit idē Bald.consil.cxxij.vtrùm dictus prncessus,col.j.versi.allegatur tertiò,

lib.3

lib.3.& debet seruari in forma specifica,l.Mæuius,& l.qui hæredi,ff.de condit.& demonstrat. Hincq; in conditionibus non admittitur moræ purgatorio,l.Thais, §.intra.ff.de fideicômiss. libert.vbi etiam probatur,nihil aduersus id facere fauorem libertatis.& l.si super, & ibi Bal. in fi.Alex.& Ias.in iij.not.C.de transactio.& l.j.cum glo.& ibi Recentiores. C. de institut. & substitu.& l.si intra,ff.de statulib.vbi & illud de libertate probatur.& voluit Cy.in l.si maior annis,C.de transactio,& in l.si plures,col.pen.C.de condi.insert.Bart. & Imo.in l.hæc conditio,si in Capitolium,ff.de condit.& demonstr.Doct.vbique. Vt interim omittam eam rationem,quòd cùm consanguineus statim possit retrahere, nô expectato tempore facultatis, vt hîc dicitur:consequens est,vt id facere debeat intra annum:alioqnin haberet ad retrahendum non eum tantùm,sed & totum tempus facultatis,& prætereà alium annum ab ipsa facultate,cùm tamen consuetudo vnum tantùm annum tribuat.

*Et debet seruari in formâ specifica.*
*In conditionibus nô admittitur moræ purgatio.*

5 ¶SED dubium est,quòd si nostra consuetudo id non declarasset,vtrùm iste annus curreret statim à venditione,non expectato tempore ad reuendendum præstituto : an verò non nisi finito eo tempore. Id quod nos abunde tractare decernimus,quòd res sit frequentissima,& quæ multùm torqueat nostros causarum patronos , atque litigatores ipsos. Videtur igitur primùm,tempus retractus consanguineis non currere,nisi transacto tempore concesso venditori ad redimendum,idque multis magnisque rationibus. Nam primùm emptor non est dominus irreuocabilis,pendente hoc tempore,cùm liceat venditori rem redimere, non ab ipso tantùm emptore sed à consanguineo ipso,si iam redemisset,vt cauetur suprà,§.j.vbi & id de Iure cômuni procedere docuimus.Ex qno patet rem venditam durante spe ac facultate luitionis siue redemptionis non videri omnino esse extra familiam vêditoris,nec pleno iure in familia emptoris : argu.eorum,quæ no.in l.qui habebat,& ibi glo.& Bar.ff.de leg.iij. & l.legata,§.j.& ibi quoque Bar.ff.de supel.legat.de quo & nos diximus suprà tit.præcedent. in præfat.nu.36.& vt gloss.relinquamus.

*Sed an currat inspecto iure communi.*

6 ¶Præsertim,quòd qui habet actionem ad rem,vt in hoc casu habet vêditor,qui potest reuocare rem,eam ipsam habere videtur.l.qui actionem,ff.de reg.iur.& ibi concord.Et ita quidê habere,vt æquè releuentur ab onere satisdandi,ex l.sciendum ff.qui satid.cog.ij.qui actionê habent ad rem,ac si rem ipsam haberent,secundùm Bald.& Imo.in l.facere,ff.sol.matr.Ang. Alex.& alios in d.l.sciendum,vt eos allegat, & sequitur Philip.Deci.consi.xxiiij.cuius super cuius superscriptio incipit,mulier cui propter inopiam,col.ij.versi.tertiò suadetur. Ex quo illud sequitur,rem ipsam videri adhuc esse in familia venditoris,ad quam redimendâ habet actionê promptam & præsentem.Ratio autem nostræ consuetudinis est , ne res exeat extra familiam:vt plenè diximus in d.tit.præced.§.xxvj.glo.j.nume.40.quare autem,& alibi sæpe. Ergo & interim cessare debet retractus,l.generaliter,C.de Episcop.& cleric.cum simi.

*Qui habet actionê ad rem ipsam,rem habere uidetur, uide num.48. & seq.*
*Eaq; excusat ab onere satisdandi, uide nu.48.*

7 ¶Et hanc rationem confirma ex eo,quod tradit Barb.consi.lj.scripsit,col.xiij.versi.isto modo,lib.1.quòd vbicunque est in potestate vêditoris redimere res in alium translatas, perinde habetur ac si res iam esset retracta,per text.in l.qui potest facere,ff.de reg.iur.& glo.in l.cùm notissimi,§.j.C.de præscrip.xxx.vel xl.anno.& alia quædam si.Cui adde optimum text.in l. cùm in secundo,versi.vlt.ff.de iniust.testa.vbi sufficit conditionem in futurum conceptam esse possibilem,vt institutio sub ea facta in secundo testamento rumpat testamentum, licet posteà non existat.

*Qui potest retrahere,perinde est ac si iam retraxerit,uide numer.50.*

8 ¶Secundò hæc consuetudo loquens de venditione,debet intelligi de ea,quæ omnibus numeris est perfecta,consummata,absoluta,& ex qua dominium plenè & perfectè & irreuocabiliter fuit translatum,vt scilicet in potiori pleniorique significato accipiatur.l.j.§.vlti.cum ll.seq.ff si ager vectigal.& l.si duo patroni, §.j.ff.de iureiurand.quod & in statutis procedere tradit Bal.in c.cùm non liceat, in fi.extrà de præscriptio. Nam semper aliâs verba in dubio intelliguntur pleno iure,vt dicit Bald.in l.cùm mota,col.ij.versi.vlterius oppo.C.de trâsact. Venditio autem in hoc fit,vt dominium transeat in emptorem.l.cùm manu, quæ est pen.§. vlt.ff.de contrahen.empt.Eiúsque ea vis & natura est,vt si venditor sit dominus, & emptor quoque dominium consequatur irreuocabile: alioqui de euictione venditor teneatur. l.ex empto,in principio,ff.de actio.empt.Nec perfectum dicitur, nisi quod omnibus suis partibus constat,l.j.ff.de origine iuris:siue quod non perfectionis ordine compleatur, c.nihil.vij. q.j.Cùm ergo dominium hoc in casu non sit perfectè & incômutabiliter acquisitû emptori, qui proprius finis est emptionis,& intentio vtriusque contrahentium : sequitur hanc non esse perfectam venditionem,quandiu dominium reuocari potest.

*Res semper in potiori significato debent intelligi.*
*Perfectum quid sit.*

9 ¶Nam nec alienatio propriè dicitur,nisi quando dominiû plenè & irreuocabiliter est alienatum.l.j.C.de fund.dot.ita enim per eum text.voluit Bal.in c.j.§.aut si libellario,ad fin.titu. quib.mod.feud.amitta.l.j.Nec similiter vera & absoluta est donatio,nisi quæ ita fit,vt nullo casu reuocetur l.Senatus,§.sed mortis causa,ff.de mort.cau.dona.Et alibi dicitur,non videri perfectam donationê causa mortis factam,ante quàm mors insequatur.l.non videtur,eo.tit. quod non ob aliud fit,nisi quia interim reuocari potest,vt ibi notat. Ideò Signo.consi.viij. quæst.ad fi.dicit ex eo tex.quòd quandiu donatio reuocari potest,non est perfecta donatio. Hincq; videmus appellatione donationis simpliciter nô venire donationê reuocabilem l.j.

*Alienatio propria.*

in prin.& l.filiusfamilias,§.pari,ff.de dona.ex quibus idem Sign.consi.consi.xcvj.nu.16.illud axioma trahit,verbum simpliciter prolatū magis adaptari ad speciem irreuocabilem, quàm reuocabilē.Et vt scribitur in l.omnes,§.j.ff.de regu.iur.non videtur perfectè cuiusquam esse, quod ex causa auferri potest.& in l.non videtur,ff.de acq.possess.non videtur possessionem adeptus is,qui ita nactus est,vt eam retinere non possit.Nā nec possessio tradita intelligitur, quæ iure auocari possit l.ratio,in prin.& ibi Bart.in epitome,ff.de acti.empt.& l.iij.§.si quis seruum,ff.de statulib.vbi non videntur dati nummi,qui auelli ei, qui accepit, possunt.& in l.qui scit,ff.de sol.qui sic soluit,vt recuperet,non liberatur:quemadmodum non alienantur nummi,qui sic danrur,vt recipiantur.& in l.cùm quis, §.qui hominem,& l.qui decem.§. vlt. & ibi Albe.ff.eod.titu.vbi solutū non videtur,quod creditori auferri potest:quas in id citat ipse Alb.in d.l.non videtur de acq.poss.Nec enim videtur pretium recepisse,qui alteri tenetur restituere. l.j.C.de vendit.rer.fiscal.vt & eam expendit Albe.vbi suprà.

10 *Non confunduntur quæ reuocari possunt.*

¶Tertiò acquisitio dominij,quæ est reuocabilis,non attenditur : vt satis ex eo patet, quòd pignus siue hypotheca,seruitus, vsusfructus non extinguuntur, nec cōfunduntur per huiusmodi acquisitionem reuocabilem rerum his oneribus obnoxiarum siue subiectarum,ab eo factam,cui debentur.l.ex sextante,quæ est pen.§.Latinus, & ibi Petr.Iac.Ra.Cy.& Bart.ff. de except.rei iud.& l.debitor.& ibi quoque Bar.{& Roma.col.j.in ij.not.} ff.ad S.C.Trebel. & l.legatarius,& ibi Fran.Are.& Ias.qui ex hoc dicit,id quod suprà assumpsimus,non attendi acquisitionem dominij reuocabilem,ff.de leg.j.cum aliis multis simi.& concord.à me latè adductis suprà tit.præcedent.,.,. glo.vij.in verbo,*ou autres choses censées pour immeubles*, nu.70. & quod in simili,& seq.

11 *Rei suæ, sed reuocabilis, valet legatū, aut fideicommissum.*

¶Hinc & quartò,quòd licet res mea mihi non possit relinqui per legatū,aut fideicōmissum, l.proprias,C.de l.ga.& l.cætera,§.j.ff.de leg.j.nec id quidem in totum,nec in parte,l.huiusmo di,§.si Titio,& ibi Ias.in ij.not.ff.de lega.j. Et si tempore testamenti res mihi legata non erat mea,sed posteà,cedente scilicet die,mea facta est ex causa lucratiua,extinguatur legatum,§.si res aliena,Inst.de leg.Tamen vtrunque intelligitur,si ita mea erat,aut mea facta est, vt à me auelli non possit:aliàs enim in primo casu valet legatum,in secundo non extingnitur:vt de primo est text.in l.non quocunque.§.j.& ibi Doct.ff.de leg.j.& in l.apud Iulianū,§.si Titius, & ibi Doct.eo.tit.& Fran.Aret.in l.multùm,col.ij.versi.& tene menti,ff.de verb.obli.vbi dicit sing.text.in d.l.non quocunque,§.j.& Ias.in l.si tibi homo,in princ.ff.eod.tit.& Philip.Deci. consi.xlvij.quòd suprà,col.j.Fran.Rip.in repe.l.si aliquam rem,col.iij.versi.intellige sextò, ff. de acquir.possess. De secundo est text.in d.l.non quocunque,in princ.& ibi glos.& Docto.& Bart.in l.Mæuius,§.duobus,col.vij.versi.sextò oppon.ff.de leg.ij.

12 *Rei suæ, sed reuocabilis, valet emptio.*

¶Quintò simile est,quòd licèt rei suæ nulla sit emptio,aut stipulatio,vt de primo est tex.in l.suæ rei,ff.de contrah.empt.de secundo in l.nemo rem suam vtiliter,& l.nemo rem suā futuram,& l.si rem meam,& l.existimo,ff.de verb.obli.Id tamen procedit in re perfectè & irreuocabiliter sua:alioquin si ab eo aliquo remedio euinci posit:secus est, vt de emptione est text.in l.cùm res,& ibi glo.Bal.& Sal.vterq; in epitome eius l.C.de contrah.empt.Petr.à Bel. Perti.& Pau.Cast.in d.l.huiusmodi,§.qui seruum,in fi.& ibi quoque Alex.col.j.ff.de legat.j. idem Alex.in l.qui Romæ,§.duo fratres,col.xxviij.versi.item inquantum, ff.de verb.oblig.& consi.c.super primo dubio,col.iij.lib.7.& Carol.Rui.consi.clxiij.de pluribus , nu.4.libr.1.& consi.cxlviij.casus iste,col.iij.nu.7.de leg.ij.consi.lxvj.quia dubia.col.iij.nu.8.lib.4. De stipulatione autem voluit Franc.Are.in d.l.existimo,col.j.vers.secundò limitatur.eo quidem argumento motus,quod de pignore rei suç suprà diximus.Et idē de donatione rei suæ respōdit Caro.Ruin.consi.xx.ponderatis,colum.iij.nu.3.libr.1. { & ante eum voluit Roma.quem non allegat,in l.quòd si vir.quam legit cum l.dotalem,nu.6.ff.sol.matr.ex hoc limitās l.proprias res tuas,C.de leg.} Et idem quoque de cōductione & emptione in emphyteusim ipse Ruin.d.consi.cxliiij.lib.1.

13 *Rem suam, sed reuocabilem, quis vsucapere potest.*

¶Sextò,ex eodē fonte fluit,quòd licet dominus rem suam vsucapere non possit,l.sequitur, quæ est iiij.§.lana,& ibi glo.ff.de vsucap.& l.in bello,§.si quis seruum,ff.de capti.& postlim. reuer.Id tamen procedit,cùm quis est dominus irreuocabilis:nam si ab eo reuocari possit, potest vsucapere,vt declarat d.§.si quis seruum,& ibi Bart.& glos.in d.l sequitur, §.fructus, in glo.magna,ante fin.& ibi quoque Barto.etiam ad fi.Angel.Imo.& Pau.Cast.circa med.de vsucap.& ipse Imo.in eadem l.§.lana,Bal.in d.l.non quocunque,§.j.& ibi Ias.qui eam gl.dicit not.ff.de leg.j.& idē Bal.in l.si vi,quæ est iij.col.ij.versi.secundò oppon.quod iste emptor, C.de his quæ vi metúsue caus.fiunt.{Rom.in d.l.debitor.col.j.vers.item dicimus,in simili.& in d.l.quòd si vir.} & Panorm.in c.grauis,col.v.versi.aduertendum tamen est,extrà de restit. spolia.Philip.Dec.consi.xxxix.cuius hæc superscriptio est,an detur restitutio, col.pen.versi. vltimò non obst.Io.Fran.Balb.in tractatu præscript.in j.parte iiij.partis princ.in iij.quæst.ad princ.& iterum in xij.q.in fi.rursumque in iiij.parte iiij.item partis principalis, in xxxv.qu. paulò ante fin.vbi de hoc dicit esse bonam glo.in l.longæ, ff.de diuer.& tempo præscrip.sed credo quòd voluit allegare glo.in l.in accessione,eod.titu.quæ optima est,& eam idem allegauerat in d.xij.q.nam in d.l.longæ,nulla est gloss.quæ huc accedat.

¶Septimò,

14 ¶Septimò, ad confirmationem præcedentium, quæ eo tendunt, vt probent hunc emptorem non esse perfectè dominum, facit & hæc ratio: quia illud non dicitur esse perfectũ dominiũ, cuius prætextu quis non potest liberè alienare rem ipsam, quãdo alienatio prohibetur fieri in præiudicium alterius, l.fœminę, §.illud, & ibi Bal.in fi. & iterum, §.vlt.C.de secund.nupt.& §.j.versi.nobis ergo, in fi.cùm dicitur, quemadmodum perfectis dominis cõpetit.& ibi Ang. col.j.versi.ibi quemadmodum, in auth.de restit.& voluit etiam Franc.Aret.in l.si quis vi.§.j. col.pen.versi.sed ista diffinitio, ff.de acq.poss.& consi.xix.ex facto, col.ij.versi.sed remanet.& Ant.Rub.consi.xxvij.difficultas, post princ. Hìc autem emptor, qui emit cum pacto reuendẽdi, non potest liberè aut certè irreuocabiliter alienare, quin scilicet possit auocari & repeti à priori venditore: vt voluit Pau.Cast.in l.si cùm venderet, ff.de pig.act.& Guid.Pap.consi. xlix.principale dubium, & plenissimè diximus suprà eod.tit.§.j.in verbo, *seront preferés*, nu.6. at in pacto, & dicemus infrà eod.in §.iij.in princ.

*Perfectum dominium habere quis dicitur, cùm liberè potest alienare. uide numer.52.*

15 ¶Octauò ad hanc sententiam facit text.not.in l.tali, ff.de iure doti.vbi si quis promisit dare decem intra annum nomine dotis, is annus non statim currit ex die stipulationis, sed solùm ex die nuptiarum; quod non ob aliud fit, quàm quòd tunc demum cõtractus ipse est omnino perfectus & consummatus: vt hinc intelligas, tempus non currere, nisi à contractu omnibus modis absoluto.& illum text.dicit sing.Roma.in l.j.in princ.ff.si quis caut.& Ang.Areti. in §.actionum autem, col.iij.versi.vnum tamen tene menti, Insti.de act.Sed.Ias.in l.si cui legetur, in princ.col.iij.versi.extrà glos.ff.de lega.j.dicit esse similẽ text.in l.si ita quis promiserit, in princ.ff.de verb.oblig.sed (vt dicã quod sentio, & verum est) non magis illis text.inuicem conuenit quàm κυνὶ καὶ βαλανείῳ, id est, cani & balneo.Sed vt redeamus, cùm adhuc ius est venditori restituto pretio contractũ resoluere, non potest interim dici is contractus omnibus numeris esse perfectus, & consummatus.

*Tempus non currit nisi cõtractu omnibus modis absoluto.*

16 ¶Nonò, quòd per text.in d.l.tali, in princ.ff.de iur.dot.voluerunt Bart.Bal.Ang.Raph.Flor. Pau.Cast.Alex.Franc.Aret.& Ias.in d.l.si cui legetur, in prin.ff.de leg.j.quòd si emptor promisit soluere pretium intra annum, à die cõtractus cõputandum, non currit ei tempus ante traditionem rei factam à venditore, quo tempore contractus habet vltimã perfectionem. & idem quoque voluit Bal.in rubr.C.de contrah.empt.col.vlt.in xxiij.q.Sal.in l.ij.in fi.eod.tit. Imo.in d.l.si cui legetur, §.j.& Franc.Aret.consi.xciij.consideratis maturè, col.vlti.cum aliis concord.à me traditis, suprà tit.præcedẽte, §.j.in verbo, *dedans l'an*, in xx.q.Et hanc sentẽtiam multis rationibus confirmat Ias.in ea l.si cui legetur, in princ.vt ibi videre poteris.

*Tempus soluendi pretiũ non currit nisi re tradita.*

17 ¶Decimò, huc spectat text.in l.statuliber, ff.ad leg.Fal.vbi si mortuo testatore ineũda sit ratio æstimationis patrimonij pro computatione legis Falcidiæ, res ab ipso testatore vendita sub pacto legis commissoriæ, vel adiectionis, siue mauis, addictionis in diem connumeratur in patrimonio ipsius venditoris, non emptoris, quod non ob aliud fit, quàm quia spes est rem ipsam reuersuram ad venditorem eueniente conditione: ideò non videtur ea res ab eo recessisse, sed mansisse adhuc in patrimonio ipsius: vt etiam tradunt Paul.Cast.& Alex.ibi.

*Rei vendita sub pacto legis com.vel addi. in diem cõnumeratur in patrimonio.*

18 ¶Vndecimò, quando duæ dilationes nõ procedunt ex eodẽ fonte, vt in hoc casu, vbi vnum tempus datur ex pacto & conuentione contrahentiũ, aliud ex statuto vel consuetudine, impossibile est, vt vnũ tẽpus alterius loco subrogetur, nec quòd vnũ in altero confundatur: sed alterũ alteri succedit, ex doctrina Bal.in l.vlt.paulò ante fi.C.de executio.rei iud.qui id probat ex eo, quòd in constituta pecunia debitor habet decẽ dies, l.promissor Stichi, §.j.ff.de consti. pecu.& tamen habet aliud tempus, quod datur iudicatis: sicut & debitor in diem, qui condemnatur, transacto die, habebit etiam tempora concessa condemnatis. Quod ita confirma: nam quæ origine sunt diuersa, eadẽ quoq; sunt & prosecutione & effectu.l.nunquam, ff.de priua.delict.& l.si mater, §.j.& §.eandem, ff.de excep.rei iud.Ideoq; tempora à diuersis dispositionibus limitata, debent vt separata censeri, & vnum in altero non confundi, arg.l.generaliter, ff.de fideicommmis.liber.& l.non est nouum, ff.de acti.empti.

*Duæ dilationes nõ ex eodẽ fonte procedentes, non confundũtur. vide nume.61. & seq.*

19 ¶Hinc fit & duodecimò, quòd licet descendentibus detur annus ad agnoscendã bonororũ possessionẽ Vnde liberi, vel Vnde agnati, vel Vnde cognati, l.j.§.largius tempus, ff.de success. edict.si tamen filius anno tacuerit, excluditur tantùm à primo capite, Vnde liberi: non etiam à secundo, Vnde legitimi.d.l.j.§.sed videndum est.& voluerunt glos.& Doct.in l.si emancipata, C.de iur.& fact.igno.& Oldr.cons.cciij.factũ tale est, collata fuit ecclesia, in ij.dubio, & Io.And.in addi.Spec.in rub.de conces.præbend.col.ij.versi.item licet annus.

*Exclusio, Vnde liberi, non inducit exclusionem, Vnde agnati, vide 63.& seq.*

20 ¶Sed & hinc quoque & decimotertiò prodit, quod à Bar.responsum est consi.cxxix.quidam habuit vxorem, in ij.dub.quòd filia, quæ intra xxx.annos potuit adire successionem matris ex capite liberorum, & ita excludere trãsuersales, si non adiit intra id tempus, potest & intra alios xxx.annos adire ex generali capite legitimorum, per d.§.sed videndũ est.Et id sequuntur Bal.Angel.Paul.Cast.Alex.qui id dicit sing.Corn.& Ias.in l.licet, C.de iur.delibe.Vbi ex hoc quoque dicunt, quòd filia, quæ non adiit hæreditatem matris ex testamento intra xxx. annos, poterit adire ab intestato intra alios xxx.annos.Id quod etiam tenet Sal.ibi, licet non sequatur Bart.in d.consi.Tenent & idem Bald.in rub.C.qui admit.col.iiij.versi.sextò quæritur, Raph.Coma.Pau.Cast.qui id dicit mirabile, Alex.& Franc.Aret.in l.quandiu prior, quæ

*De eodem.*

*Qui non adiit ex testamento intra xxx.annos, potest adire ab intestato*

*Intrà alios xxx. annos. uide nu. 64.*

est iij. totius tit. ff. de acq. hære. Pau. Castr. & Franc. Are. in l. Pantonius, ille col. ij. versi. in glo. j. hic col. iij. vers. extrà glo. ff. eod. tit. Raph. Fulg. in l. vlt. C. qui admit. Cæpol. caut. clxvij. secundùm postremam computationem, incip. nota auream cautelam, vbi id dicit sing. & Alexand. consi. lxxxix. viso puncto & instrumentis, col. ij. versi. nec obstabit dictis agentibus, libro 2. & consi. sequent. in causa & lite, col. ij. versi. nec ad hoc obst. eod. lib. 2. vbi id dicit singu. Corne. consi. lxx. duo veniunt, col. iij. versic. tamen licèt filia, lib. 4. Ias. qui & hoc quoque dicit singu. in d. l. si emancipata, ante fin. C. de iur. & fac. igno. & in l. j. col. penult. versieu. & pro ista, C. qui admit. & consi. xxxiij. ad motiua, colum. ij. versic. non obst. etiam. lib. 1. vbi id dicit nor. atque ita de hac re loquitur, vt exclusus ex testamento per lapsum xxx. ann. posit intra alios xxx. annos venire ex capite, Vnde liberi, & intra alios xxx. annos ex capite, Vnde agnati, & intra alios quoque ex capite, Vnde cognati: & ita non omnino excludetur, nisi elapsis centum viginti annis. & idem Ias. consi. lxxxiiij. omissa, col. antep. versi. circa tertium, libr. 1. & Carol. Ruin. consi. xxiiij. super his, post prine. lib. 1. Guid. Pap. sing. lxxxix. & Catel. memor. incip. iuri adeundi. Franc. Balb. in tract. præscri. in xix. q. prin. iiij. partis, iiij. quoque partis prine. & Benedict. in repe. c. Raynutius, in verbo, & vxotem, &c. nume. 126. & seq. de testa. & Ludo. Gozad. consi. lvj. circa primum, col. ij. versi. quibus.

*Non sufficit una nuntiatio diversis operibus.*
*Nec una absolutio diversis excommunicationibus.*

21

*Nec una abolitio pluribus bannis.*
*Nec pluribus accusationib*
*Nec una appellatio pluribus sententiis.*
*Nec pluribus condemnatis.*
*Nec una citatio pluribus causis.*
*Nec una aditio pluribus hereditatibus.*
*Nec una pœna pluribus delictis.*

¶Decimoquattò, retractus conuentionalis respicit commodum solius venditoris. l. ij. C. de pact. inter empt. & id per se perspicuum est. Tempus atem retractus consuetudinarij respicit commodum consanguineorum, fauore scilicet familiæ & consanguinitatis: quod & ipsum clarum est. Igitur lapsus eiusdem temporis non debet operari diuersos effectus, atque diuersas præscriptiones: sicuti nec vna nuntiatio noui operis extenditur ad diuersa opera, l. de pupillo, §. si in pluribus, ff. de noui ope. nuntia. Nec vna absolutio sufficit duabus excõmunicationibus, cap. cùm pro causa, & c. officij, de sentent. excom. & c. ex parte, de offi. ordi. Alb. in d. §. si in pluribus. & ibi Barto. & Alex. col. ij. qui adducit multos concord. quos ibi videre poteris. Quibus adde ipsum Albe. in l. statulibera, ff. de statuliber. Nec vna abolitio pluribus bannis, Cy. & Iacob. Aret. in l. vlt. C. de nupt. per text. in d. §. si in pluribus. Dy. & Alber. in l. j. §. si plura, ff. ad S.C. Turpi. vbi & text. est, non satis esse vnam abolitionem pluribus, etiam aduersus eundem, accusationibus, & repetitur ille text. in §. notandum, versi. si plura. ij. q. iiij. Nec vna item appellatio sufficit pluribus sententiis, l. cùm in vna, ff. de appel. Sicuti nec pluribus separatim condemnatis, etiam ex eadem causa, l. si qui separatim, & ibi Iaco. Dy. & Alberi. eo. tit. Nec vna citatio, aut alia iurisdictionis perpetuatio, pluribus causis, siue capitibus, glos. & Doct. in cap. licet, extrà de offic. delega. Nec vna aditio diuersis hæreditatibus: vt per d. §. si in pluribus, respondit Pau. Castr. consi. ccliiij. æquiuocatio, col. ij. libr. 1. Nec vna pœna diuersis delictis, l. vlt. §. id quoque, C. de mod. mulcta. & l. illud, §. j. ff. ad leg. Aquil. vbi id optimè declarat Alber. Nec vni debito plutes compensationes fieri possunt, l. quod Labeo, & ibi Alberi. ff. manda. Et alia quædam similia à Ioan. Andr. in c. cùm in cunctis, col. iiij. versi. legistæ disputant. extrà de elect. in nouel.

22

*Non fit cumulatio summarũ ad hos effectus.*
*Scilicet ad impediẽdam iurisdictionem.*
*Ad donationẽ insinuandam.*
*Ad impediendum appellationem. uide nume. 68.*
*Ad augendam pœnam.*
*Vnus plurium procurator non habet plures voces.*

¶Quibus succinit, quòd non fit cumulatio siue coaceruatio diuersarum summarũ ad impediendã iurisdictionem, l. si idem, in prin. ff. de iurisdi. om. iud. Nec ad donationẽ insinuandã, l. sancimus. C. de donat. Nec ad impediendam appellationem: vt si ex statuto non licet appellare à sententia non excedente certam summam, & quis vno libello conuentus ad plures & diuersas summas, quarum singulæ sunt infra eam summam, vniuersæ autem eam excedunt: poterit nihilo minus appellari, vt in ea specie respondit Alex. consil. xcvij. viso themate, in j. dubio, lib. 7. vbi in id multa allegat. Nec ad exaggerandam siue augendã pœnam: verbi gratia, si bannitus pro centum posit impunè offendi (nam sunt id genus statuta apud Italos) & quis fuerit bannitus semel pro quinquaginta, iterúmque pro aliis quinquaginta, non poterit offendi, Bart. in l. vbi fideiussor, per text. & gl. ibi. ff. de solutio. & in l. ij. in fin. ff. de cõdi. insti. Bal. in d. l. sancimus, §. si quis autem, la j. ad fin. post Ray. ibi C. de donati. & in l. nam & si fur, §. vlt. ff. si cert. pet. & in c. in omni, col. j. extrà de testib. vbi in id dicit solennẽ glos. in d. l. vbi fideiussor. Ipse Bal. Ang. & alij, in d. l. si idem, de iuris. omn. iud. idẽ Ang. in l. si plures, ff. de pact. idem & Imo. in l. quoties in stipulationibus, ff. de verb. oblig. & in d. l. si qui separatim, §. j. ff. de appel. Pet. Anch. Imol. & Barb. in c. pe. de donat. Idem Imo. in l. si testamento, in prin. ff. de lega. j. Alex. d. consi. xcvij. col. ij. libr. 7. Barba. inter consilia ipsius Alex. consi. cxxxv. eodemque vlt. colum. j. lib. 4. vbi & alia multa affert. Quibus & tu adde quod scribit Fulgo. consi. cxviij. quòd procuratores, col. vlt. vnum etiam à pluribus constitutum procuratorem non habere plures voces (quas vocamus) in consilio.

23

*Tẽpus soluendi datum ex privilegio, nõ currit nisi post tempus conuẽtionale. uide nu. 69.*

¶Decimoquintò his concinit, quod scriptum est à Pert. à Bel. Pert. Oldr. Cy. Albe. Bal. Ange. & Alex. in l. vlt. C. de repud. hæred. quòd si cruce signatis concessum est priuilegium ne teneantur soluere debita creditoribus vsque ad triennium: & si quispiam ex his habebat ex pacto creditoris dilationem quinquennij ad soluendum, illud triennium nõ incipit currere, nisi post illud quinquennium conuentionale. argu. illius text. versi. sin autem vel minor, ibi, post impletum quadriennium. & ad hoc quoque Allegat Alber. l. ij. §. nec temporalem, & gl. ibi. C. de tempor. appel. Et idem tenuit Ioan. Calde. in sua disputatio. incip. sacerdos quidam

priuile

priuilegiatus. Et his adde quod per illa iura tradit ipse Albe.in l.siue pars,col.vlt.versic.item quæro de quæstione,C.de dilationib. quòd si iudex cuipiam statuerit dilationem octo dierum,& elapsis quinque diebus iterum statuerit dilationem octo dierum,ista secunda dilatio currit tum demum tantùm,cùm prior finita fuerit,& se dicit ita obtinuisse ex facto.

24 ¶Decimosextò his suffragatur hæc ratio:frustrà fit per plura,quod fieri potest per pauciora, ex sententia Aristotelis ab omnibus approbata,& Bal.inter cæteros,in l.vlt.col.ij.in ij.q.C.de compensat.& Philip.Deci.in c.cùm inter,colum.antep.versic.sextò vlterius,extrà de exceptio. Ex quo & illud oritur,quod nostri dicunt,circuitum esse vitandum, l.dominus testamento, ff.de condict.indebi.& clem.auditor,de rescript.cum concord.vtrobique adductis per gloss. atque etiam not.per glo.& Docto.in l.cùm fundus,§.seruum tuum imprudens:ff.si cert.pet. quibus adde text.in l.ita scriptum sit,& ibi glo.ff.de statulib.Sed illud perspicuum est,quòd si consanguineus teneretur venire intra tempus reuenditionis,re ipsa retracta & sibi vendita teneretur iterum reuendere venditori : & sic esset quidam veluti circuitus,& contractuum inutilis multiplicatio. Leges autem nostræ vbique reiiciunt inutilia,superflua,otiosa:vt latè docebimus in nostro tracta.cui titulum nuncupauimus,nihil frustrà.

*Frustra fit per plura,&c.*

*Circuitus vitandus, vide nu.17.*

25 ¶Decimoseptimò facit text.in l.bouem,§.vlt.ff.de Aedil.edicto, vbi si sub conditione homo emptus sit,redhibitoria actione ante conditionem existentem inutiliter agitur,quia nondum perfecta emptio,arbitrio iudicis perfecta fieri non potest.& in l.j.§.annus,ff.quand.de pecul. acti.an.est.vbi scribitur,annum computandum,non ex quo emancipatus est,sed ex quo peti potuit , conditione existente.& in l.penult.§.procedit,ff.de excu.tuto.vbi quinquaginta dies dati ad excusandum,non currunt nisi conditione impleta.& quæ latè diximus suprà , otu. præced.§.j.in verbo,*dedans l'an*, io viij.q.Ex quo & Bal.in l.acceptam,col.vlt.in xxiiij.q.C.de vsur.tradit ius offerendi pretium,non currere pendente conditione.Et si dicatur,hunc contractum factũ sub lege reuendendi non esse conditionalem,tamen cùm sit in facultate venditoris eum resoluere restituto pretio , videtur in effectu esse conditionalis , propter illam suspensionem,& incertitudinem:per ea quæ not.Bar.in l.j.ff.de condit.& demonstra.Ideò & text.in l.ij.C.de pact.inter empt.& vend.loquens de huiusmodi pacto,vtitur verbo, conditionis,cùm dicit,Tèque parato satisfacere conditioni.

*Tempus non currit,nisi cõditione impleta.*

26 ¶Decimooctauò,quandiu incertum est,an is qui primo loco ante cæteros est admittendus, velit admitti,non currit tempus sequenti in gradu d.l.quandiu prior , quæ est iij.eius tit.& iterum l.quandiu institutus,ff.de acquir.hæredit.Nam primo loco ita scribitur , Quandiu prior hæres institutus hæreditatem adire potest,substitutus non potest.Secundi autem hæc verba sunt : Quandiu institutus admitti potest,substituto locus non est.Et in idem quoque text.est in l.quandiu potest,eod.tit.& l.cùm in testamento,in princ.ff.de hæredib.instit.& l.si mater,§.j.ff.de vulg.& pup.& l.ij.§.desertur,ff.de bono.possess.secund.tabu.& l.antequàm,C. commu.de success.cum infinitis propè similibus. Atqui venditor veniens intra tempus reuenditioni præstitutum præfertur consanguineo,vt dictum est suprà in §.j. Igitur quandiu is admitti potest,non currit tempus consanguineo. Et id quoque confirmat optimus textus in l.si plures,ff.de iure delib.vbi cùm plures sunt gradus hæredum,singulis per se præfiniendum est tempus deliberationis.

*Tempus non currit secũdo gradui, quandiu potest locus primo.*

27 ¶Decimononò,cum quis habet ius impeditum,quo ad effectũ ipsius iuris,ita vt liberè non possit id ius consequi,non potest illi iuri renuntiare,secundùm Bar.Alex.cæterósque recentiores, in l.is potest,ff de acquir.hæred.Ex quo sequitur , quòd nec tacitè ei præiudicatur ex lapsu temporis,quod tacitam veluti renuntiationem inducit,vt no.in l.si ego,ff.de neg. gest. & diximus latè suprà eodem tit.§.j.gloss.ij.in verbo,*à tel temps*,nu.51.ad hæc cùm venditor,& seq.& tit.præcedenti,§.iij.in gloss.iiij.in verbo , *ne sera plus receu* , nu.2.contrarium:ne scilicet plus operetur, plúsque momenti habeat tacitũ quàm expressum,contra not.in l.cùm quid, ff.si cert.peta.cum simi. Hic autem impeditur consanguineus , ne possit consequi rem liberam & irreuocabilem pendente tempore reuenditionis , cùm ei præferatur venditor : ergo interim ei tempus non currit.

*Iuri impedito renũtiari non potest,nec expressè,nec tacitè.*

28 ¶Vigesimò,datum non videtur,quod auferri potest.l.qui cõcubinam,§.si hæres,ff.de leg.iij. & l.Iulianus,§.j.ff.de verb.obli.Nec è diuerso acquisitum censetur,quod item auferri potest gloss.in d.l.non quocunque, §.j.ff.de leg.j.quæ hanc dicit esse illius §.rationem,quo cauetur rei suæ , sed reuocabilis valere legatum , vt diximus suprà in iiij.ratione, & allegat ea glos. l.nemo, ff.de in integ.resti.qua è diuerso probatur , non videri perditum,ad quod quis potest restitui. & simile est ei,quod diximus item suprà in ij.ratione,eum non videri possessionem fuisse adeptum,qui ita nactus est , vt ab eo auferri possit.quæ omnia propè colligit Ias. in d.l.non quocunque , in princ. Et facit etiam quod not.in l.si vi.in verbo,in rem,C.de his quæ vi metúsve caus.fiant.

*Datũ nõ uidetur,quod auferri potest. Nec quæsitũ.*

29 ¶Vigesimoprimò,vbi plures causæ concurrunt in vnum tempus,& ordinãtur ex tempore, vt scilicet vna post aliã ordinatim procedat,tunc vna aliam non absorbet l.in operis,ff.loca. & c.si propter,secũdùm intellectũ Io.And.ibi,de rescrip.lib.6.Hincque Oldr.consi.ccxxvij. plures sunt , colum.j.& post eum,quamuis subticeat,Ioan.Andr.in additio.Specu.in rub.de concess.

*Vna causa aliã nõ absorbet,cùm in unum tempus*

*concurrũt ordinatim, uide num.82.& seq.*

conceſ.præb.col.ij.illam veluti regulam tradũt,quòd quoties aliqui non eiuſdem ordinis & gradus vocantur ad aliquid,cum temporis limitatione: intelliguntur ſucceſsiuè vocati, ita ſcilicet vt omnibus ſimul non currant tempora : ſed quiſque gradus habeat ſuum tempus, ſiue id tempus ſit à lege præfixum,l.ſi plures gradus,ff.de bono.poſſ.& §.vlt.Inſti.eod.tit. & l.vlt.C.qui admit.& c.ne pro defectu,extrà de elect.& c.ij.extrà de conceſ.præb.& c. ſi pluribus,de præbend.lib.6.Siue etiam id tempus ſit præfixum ab homine. l.ſi plures ſint gradus, ff.de iure delibe.& melius in l.quandiu,ff.de acqui.hæred.

*Quilibet expectantiũ habet unum mẽſem,uide num. 82.& ſeq.*

30 ¶Vigeſimoſecundò,quòd illa ratione & aliis quibuſdam, quas non multum refert huc adducere,tenent ipſi Oldr.& Io.Andr.vbi ſuprà, quòd ſi ſint plures expectantes præbendam, cum illa clauſula,quam intra menſem à die vocationis duxerint acceptandam,quilibet horum expectantium ſecundùm ordinem impetrationum habebit vnum menſem,ſcilicet primus primum,ſecundus ſecundum,& ſic deinceps, nec enim vnus omnibus currit. Et hanc quoque ſententiã ſequitur Steph.ſubdubiuſ tamen,vt qui tãdem videtur relinquere diſputationi,dicitque vidiſſe ſe pro vtraque parte in curia iudicari.& apertius Io.Ligna.& ſubobſcurè etiam Imo.in clem.j.de conceſ.præbend.

*Vnum tempus non operatur circa duos actus ſucceſſiuos.*

*Vnum tempus non operatur obliuionẽ & præſcriptionem.*

31 ¶Vigeſimotertiò,his quoque adſtipulatur & aliud propè ſimile axioma, traditum à Bartol. conſi.cxxxvij.ſtatuto communis Gualdi,col.j.quòd vnum & idem tempus non poteſt operari effectum circa duos actus,quorum vnus ſucceſsiuè venit ad alium,per d.l.vltim.C.qui admit.ad bonor.poſſ.& l.eum qui,C.de inoffi.teſta.Et probatur (inquit) in ſimili:quia tempus,quo completur læſio in abſentia,& ſic operatur vnum effectum : non computatur in tempore petendæ reſtitutionis:& ſic non operatur alium effectum ſucceſsiuum ad primum, vt not.glo.in l.ab hoſtibus,§.ſed ſi ſimpliciter,ff.ex quib.cauſ.maio. Et facit,quod tradit Dy. in c.ſine poſſeſsione,ad fin.de regu.iur.libr.6.quòd primò requiritur curſus vnius temporis ad inducendã obliuionem:& poſteà incipit currere aliud tempus ad præſcriptionem. Subditque facere,quod not.in l.j.in glo.magna,in fin.C.de ſer.fugiti. Et ex hoc reſpondit in eo conſi.curſum vnius anni non priuare hæredem,non implentem voluntatem defuncti , hæreditate,in caſu ſtatuti,de quo ibi loquitur,vt apud eum videbis. Et hæc omnia ex eodem numero tamen conſi.non deſignato,retulit,& ſecutus eſt Rom.conſi.ccxxij.pro plena,col.ij. verſi.ſecundò poſt hoc.

*Qui tenuerũt in noſtro caſu tempus non currere.*

*Cõſuetudines.*

32 ¶Poſtremò,hanc partẽ in caſu noſtræ conſuetudinis (vt tandem ad eam redeamus)vt ſcilicet tempus retrahendi non currat conſanguineo, quandiu ex pacto appoſito in venditione ius eſt venditori redimendi,id eſt,non niſi finito tẽpore in id præſtituto, nũcupatim tenuit Boer.in cõment.cõſuet.Biturigũ, tit.*de retraict*,§.j.in gloſ.j.in vlt.q.& deci.cxij.an tẽpus,col.j. vbi ita dicit fuiſſe ſæpius iudicatum in curia Burdigalenſi.& Igneus in repe.l.dudũ,col.xxij. verſi.diximus ſuprà quòd virtute,cum multis ſeq.C.de contrah.empt.& Chaſſ.in cõmenta. conſuet.Burg.tit.*de retraictz*,§.v.ad fi.& Sainxon in conſuet.Turoniæ,eod.tit.§.j.in iiij.q.Ferronus in conſuet.Burdi.eod.tit.§.j.col.vlti.& iterum §.xij.in princ.vtrobique tamen nutans. In eamque ſententiam ſunt expreſſæ multæ cõſuetudines Franciæ videlicet apud Aurelianenſes,c.ccxcv.Turonenſes tit.*de retraict*,c.ij.Cenomanenſes,c.ccclxj.& expreſsiùs c.ccclxxij. atque iterum c.cccciij.Andegauenſes,c.ccclxij.& ccclxx.& cccxciij.Borbonienſes,c.ccccxxiij. Bleſenſes,c.ccvj.Aquitanos Burdigalenſes,d.c.xij.huius tit.Niuernenſes,c.huius tit.ix.& Altimarchienſes,c.clxxvij.Marchienſes,c.cclxxxiiij.quod eſt xxiiij.huius tit.Lorrienſes in præfectura Montargij hoc tit.§.xvj.Lodunenſes tit. *de retraictz lignagiers*, §.j.in fin.

*Qui contrà tenuerunt currere.*

*Cõſuetudines in hanc ſententiam.*

33 ¶Verum ſunt alij diuerſæ ſententiæ, vt ſcilicet currat tẽpus ſtatim à contractu,non expectato tempore reuẽditionis,ſcilicet Io.Fab.noſtratiũ facilè princeps,in §.j.in fi.Inſti.de empt. & vendi.vbi tamen dicit contrariũ ſeruari de conſuetudine multorũ locorum,(Aegid.Bellemer.in c.conſtitutus,col.xij.verſi.tertia pars.de reſtit.in integ.) & Guid.Pap.qui & facilè in practica ſecundũ locum obtinet,deci Delphi.cclvij.cauetur de conſuetudine,verſi.ſed iuxta præmiſſa.Sebaſt.Neapodanus,cuius magna eſt apud Neapolitanos autoritas in tractatu Iuris congrui,in verbo,emit,& non obſcurè Matth.Afflict.in tract.Protomiseos,in verbo,licèt enim ſuprà diximus,col.vj.verſi.item quæro de alia quæſti.& in deci.Neap.cccxxxiij.nobilis Petrus,ad fi.& Io.Montolo.in promptuario vtriuſque iuris,tomo j.in verbo,redimere,verſ. ſecundò. Et in hanc quoque partem ſunt aliæ,præter noſtram,conſuetudines, videlicet Aruernorum,tit.*de retract*,c.xiij.Burgundionum,eiuſdem tit.cap.v.Comitatus Burgundiæ,tit. *reachaptz*,§.iiij.Idemque cenſuiſſe videntur aliæ conſuetudines,quæ ſimpliciter ſtatuunt,res venditas cum hoc pacto , cadere in retractum conſanguineorum cum onere eius pacti : vt apud Trecenſes,c.cxlix & Caluimontenſes in Baſsigniaco,c.cxvij.

*Venditio cum hoc pacto perfecta eſt omnibus numeris.*

34 ¶Et hanc partem(vt meum quoque interponam iudicium) veriſsimam eſſe puto.Nam hæc conſuetudo noſtra,ceteræq; ſimiles,retractum conſanguineorũ inducentes,loquuntur ſimpliciter de contractu venditionis,aut de venditione,hoc ſcilicet modo,vt liceat conſanguineo venditoris, intra annum à venditione , ſiue contractu venditionis , vel poſt venditionem,retrahere rem venditam,reſtituto eius venditionis pretio. Hæc autem venditio eſt , & ea quidẽ perfecta,abſoluta,& cõſummata omnibus numeris,præſertim ſi ad traditionẽ proceſſum

cessum sit,non obstante eo pacto. Quod ex duobus manifestius fit, quàm vt amplius vllus sit dubitationis locus. Primùm,quia emptor confestim quàm hæc venditio facta est,& res ei tradita,fit dominus,& facit fructus rei venditæ suos,nec eos tenetur restituere, re etiã à venditore redempta:vt patet ex l.ij.& ibi Bald.& Paul.Castr.C.de pact.inter empt. & vendi. cum aliis multis concord.à me adductis infrà eod.tit.§.v.in glos.ij. Id quod non faceret, nisi esset dominus. nam illud regulare est,vt fructus dominium sequantur.l.fructus , & l.in fundo, & l.ex diuerso,ff.de rei vendi.& l.Herennius,ff.de vsur.& Angelus loquens de hoc casu, consi. lv.ex pacto de reuendendo.

35 ¶Secundùm quòd hic emptor,qui scilicet emit cum hoc pacto, potest eo non obstante alteri rem pignorare, vendere & dominium transferre : & ita quidem vt ex communi nostrorum opin.non possit primus venditor ab hoc secundo venditore rem ipsam redimere : vt videre licet apud Alexand.consi.x.videretur fortasse,per totum,lib.1.& latissimè Franc.Curt. senior consi.xij.Lucius Titius,& affatim diximus suprà,in §.j.in verbo, *feront preferez*.Ex quo etiam colligitur,quòd emptor medio tempore dominus erat,vt in simili dicitur in l. si ex duobus, §.sed & Marcellus,ff.de in diem addict.neque enim dominium aliter transferre posset,nisi & ipse dominus esset.l.traditio,in princ.ff.de acquir.rer. domi. Quid igitur hìc deest ad perfectionem venditionis , cùm emptor ex ea sit factus dominus , faciatq; fructus rei ita venditæ suos,iam ex tempore eiusdem venditionis,eamq; possit ad alios transferre? *De eadem re.*

36 ¶Sed & veritas eius rei multò illustrior fiet agitatis & discussis rationibus & argumentis cõtra hanc sententiam adductis. Igitur ad 1.2.3.4.5.6. quorum hic cardo est, quòd emptor , qui emit cum hoc pacto,non est dominus irrenocabilis,cùm ab eo res ipsa redimi auelliq; possit: ideoq; non debet censeri perfecta venditio , nec res esse extra familiam venditoris , cùm ipse redimere possit:respondeo , non minùs quempiam censeri dominum alicuius rei , quòd ab eo ex quadam conditione abire possit. l.non ideò,ff.de rei vendic. vbi non ideò minùs rectè nostrum esse vendicamus,quòd abire à nobis dominium speretur , si conditio legati vel libertatis extiterit.& l.j.§.serui,ff.de Senatuscon.Sylla.vbi seruorum appellatione continentur, qui sub conditione sunt legati:nam interim dum scilicet conditio pendet, hæredis sunt:nec quòd conditio posteà existens,efficit vt desinant esse hæredis,facit,ne interim videantur eius esse.& l.si fur.ff.de vsust.vbi ita scribitur,Exemplo rei sub conditione legatæ,quæ interim hæredis est,existente autem conditione ad legatarium transit.& l.& post litem,§.j.ff.famil.ercisc. vbi idem propemodum tex.& l.vlti.§.sed quia,C.com.de leg. vbi & res legata sub conditione interim alienari potest,quia hæredis est.& l.si seruus furtiuus,in prin.ff.de condi.furti.vbi seruus fugitiuus,sub conditione legatus,interim potest ab hærede condici.& l. si quis seruũ, ff de noxa.acti.vbi si quis seruum pignoratum,deinde à debitore surreptum , emerit ab ipso debitore,nomine eius furti tenebitur , licèt Seruiana possit ei homo auocari. Idemq; etsi à minori quis vigintiquinque annis emerit vel in fraudem creditorum sciens. Hi enim quamuis auferri eis dominium possit,interim tamen conueniendi sunt.& in l. sciendum,§.si fundum,ff.qui satisd.cog.vbi possessio fundi controuersi,& alteri iam per sententiam adiudicati,à qua appellatum est,releuat ab onere satisdandi:nec ad rem (vt ibi dicitur) pertinet,quòd euinci ea possessio possit. Et illum primum text.videlicet in d.l.non ideò , ad hoc expendit Paul.Castr.loquens in casu retractus,licèt ad aliud propositum,consi.cccc xxx.circa primum quæsitum,in ij.dubio,non semel.lib.2.vbi & hanc rationem adiicit,quia multa possunt accidere,propter quæ res ipsa non aufertur.l.naturalem,§.j.in fin.ff.de acquit.rer.domi.Sed & argum.multarum ex illis ll.Oldra.consil.cciij.factum tale est,collata fuit,in j.dubio , respondit beneficiarium,siue,vt cum nostris loquamur,eum qui obtinet beneficium ecclesiasticum,nõ minus iuris in beneficio habere,quòd id vacaturum iusta ratione speretur : posseq; id ipsum interim cum alio permutare,atque ita vacationi anteuertere. *Responsiones ad 1.2.3.4.5. & 6.rationes prioris partis. Nõ minùs quis est dominus, quòd ab eo res auocari posit.*

37 ¶Cui rationi poteris multa addere,quæ latè scripsimus in nostris Legib.connubial.glos.ij. in verbo,*en pouuoir de son mary*, in j.quæst.qua differimus, vtrùm sponsa sit in potestate sponsi,vt vxor mariti:quibus planè ostendimus non inspicienda esse,nec consideranda quę sperantur, aut fieri possunt:nisi ea sint certa & infallibilia. Sed quibus addere quoque potes l. quemadmodum,§.si nauis,versi.idemque,ibi,cùm incertum sit,an caperent,ff.ad leg.Aquil.& l.j.ff.de in lit.iuran.qua probatur,qualitatem rei non mutari ex eo quod contingere potest.& ad hoc eum tex.expendunt D.à Rota,decis.cccc xlv.si legatus,col.j.in nouis,& Matthæ.Afflict.decisi. Neapo.cclxxxv.dubium nonum,ad fi.& quod tradit Paul.Castr.in l.non vtique,§.vlt.circa med.ff.de eo quod cer.loc.quòd multa interuenire possunt , ne quis lucretur,etiã mercator. & sequitur Matth.Afflict.deci.Neapo.xx.quidam nobilis,circa med.& alleg.vterque d.l.naturalem,§.j.& d.§.si nauis. Adde item text.in l.plerunque,ff.de reg.iur. qui huiusmodi est; Plerunque fit,vt ea,quæ à nobis possunt abire,perinde in eo statu sint , atque si non essent eius conditionis,vt abire possent. Hæc ibi:ex quibus notãdum est,verbum,plerunque, quod eius naturæ est,vt ostendat eam esse regulã,secundùm gl.& Imo.in l. non dubitamus,ff.de condi. & demon,cum concord.à me adductis suprà tit.præced.§. j.glo.ix.in verbo,*en lignagier*, num. 224.& in id bene.quod & satis declaratur ex eo,quòd ea lex ponitur sub.tit.de reg.iur. *De eadem re. Non consideranda,quæ futura sunt, nisi & ea certa sint.*

*Quis est dominus pleno iure, licet ab eo euinci posit.*

38 ¶Quid,quòd censetur,& est quis dominus alicuius rei,etiã pleno iure, quamuis ab eo euinci,reuocari,redimi,repeti,relui,condici posit.l.Iulianus,la j.§.vlt.iuncta l.seq.& ibi Bal.& Angel.ff.de rei vend.& l.j,& ibi etiam Bald.in vtraque lect.C.de reuoc.donat.& l.ancillam,& ibi Bal.& Ange.C.de act.emp.vbi venditor ante traditionem est dominus rei venditæ,licèt eam teneatur tradere.& l.generaliter,§.sub conditione,ff.qui & à quib.manu. & l.seruos. in princ. iuncto versicu.sed qui bona fide,ff.de leg.iij. Voluit etiam Bald.in l.mater,C.ad S.C.Tertul. & Alex.consi.ccix.viso summario,col.ij.versi.nec prædictis obstat,lib.2.quod repetitur consi. cxl.lib.7.& idem Alex.consi.clxij.visis quæ copiosè,lib.6.Franc.Aret. qui primum illum text. scilicet in d.l.Iulianus,dicit ad hoc singu.in l.cùm incertus,in ff.de leg.j.& iterum in l.si quis vi,colum.vlti.ff.de acquir.posses.& diximus etiam in nostra repetitione l. si vnquam.in glos. vlti.num.11.tamen Alex.

*Perpetuũ est, de quo dubitatur sitne futurum temporale, an perpetuum.*

39 ¶Nam & sufficit incertum esse,sitne futurum dominium temporale,an perpetuum , vt perpetuum in dubio censeri debeat.l.sufficit, & ibi Ias.in ij.not.ff.de condi.indeb. ex qua omnes illud vbique assumunt,dubia & incerta interpretari,præsumiq; perpetua. Et id quoque probat text.in c.si gratiosè,de resc.lib.6.& glo.in c.vlt.in verbo,perpetuas,in fi. & ibi quoque Io. And.& Domi.eod.tit.& libro.& in c.vlt.in glo.j. paulò ante fi.extrà de soluti. & quod scribit Fede.Senen.consi.xxxij.quæstio talis est,quidam de populo,col.penul.versi.item dubium, & col.vlti.versi.non obst.l.ex facto,& Bart.in l.de pupillo,§.si quis ipsi Prætori,in iij.q.ff.de no. ope.nunt.& Ioan.Fab.in l.j.C.de contract.ind.& Ias.in l.iij.§.ex contrario,col.iiij. nume.15.de acqui.poss. Et Philip.Deci.consi.ccclxxij.testator,col.iij.versi.& in dubio, cum aliis quoque concor.adductis ab Alex.consi.ccxvj.magister,col.vlt.lib.7.& Fel.in c.ex literis,col.vij.versic. si autem iudex,& ibi etiam Philip.Deci.ad fi.extrà de consti.

*Plenum quid dicatur.*

40 ¶Ex quo potes intelligere,nihil hîc obesse,quod diximus de pleno & perfecto dominio : nã vt hîc vides,is emptor,est plenus & perfectus dominus,etiam si ab eo res auocari posit.Plenum enim,& Perfectum,eandem vim,naturam,& significationem habẽt : nam vt Perfectum id dicitur,quod omnibus suis partibus constat,vt diximus in d.ij.ratione partis contrariæ:ita & Plenum quoque dicitur,cui nihil addi potest,cuiq; nihil deest:vt per d.l.Iulianus.§.vlt.voluit Bald.in c.licèt de vitanda,in princ.extrà de elect.& idem Bal.& prætereà Imol. & Recentiores,in l.huiusmodi,§.ædes,ff.de lega.j.cum aliis quoque multis concord.à me congestis,in d.illa nostra repe.l.si vnquam,etiam in glo.vlt.nu.10.quid autem.

*Iterum de secunda ratione. Satis est uerba intelligi in proprio significato,licet nõ in potiori.*

41 ¶Et nihil quoque hîc obest,quod dictum est in d.ij ratione prioris partis, verba debere intelligi in potiori siue potentiori significatione:quia illud verum est,si in impropria significatione intelligerentur,nisi in potiori intelligerẽtur: sed quando intelliguntur in proprio significato,satis est,licèt id non sit in potiori:quia verba debent propriè intelligi.l.j.§.si is qui nauẽ, ff.de exercit.acti.& ita nuncupatim illud limitat Soc.consil.ccciij.viso statuto ciuitatis Aretij, col.vlt.versi.nec obstat vltimum,lib.2.quod repetitur consi.xxv.lib.3. Hîc autem clarum est, venditionem,etiam si sub conditione resolui posit,esse veram ac propriam venditionem:vt apertissimè constat ex iis,quæ iam diximus, & dicemus quoque latiùs posteà. Ideo nihil est, quod hic amplius disputandum sit de potiori significato.

*Iterum de tertia, quarta, quinta, & sexta rationibus.*

42 ¶Igitur licèt in multis casibus , quos in illis 4.5. & 6. rationibus prioris illius partis addnximus,res quæ alicuius est non irreuocabiliter,censeatur non esse sua: id quidem non est respectu ipsius rei,sed iuris reuocãdi,vel alterius quod alter habet:verbi gratia,in casu iij. rationis, qua dictum est,pignus,& cætera huiusmodi non extingui acquisitione reuocabili rei pignoratæ:licet aliâs extingueretur,hac scilicet ratione, quòd rei suæ pignus consistere non potest, l.neque pignus,ff.de regulis iuris, cum similibus:id sanè intelligitur , vt ipsius rei simpliciter pignus non consistat,sed alterius cuiuspiam iuris , quod domino abest,potest consistere : vt voluerunt Guid.Suz.& Alber.in l j.§.cùm prædium,ff.de pignorib.per text.in l.mulier,ff.qui potior.in pig.hab.& Imo.in c.1.in j.not.per eum tex.extrà de feudis.

*Item de quarta.*

43 ¶Illud quoque iiij.rationis,qua dictum est,rem quæ reuocabiliter est alicuius,eidem posse legari,id similiter intelligitur,vt potius legatum censeatur id ius reuocandi, quàm quod ipsius est,vt scilicet ob huiusmodi legatum nõ posit res ab eo reuocari,vt antè poterat:vt pulchrè declarat glos.in l.apud Iulianum,§.si Titius,in verbo,non consistere,ff.de leg.j. & intelligũt omnes,qui de hac re loquuntur. Nam & aliâs res mea, quando non plenè mea est, sed mihi deest ius aliquod,potest mihi legari respectu & ratione illius iuris, quod abest.l.si domus,§.si fundus,qui est vlti.& ibi Bald.in prin.ff.de legat.j.vbi & Ias. pro simili allegat id, quod diximus de re,quæ non irreuocabiliter est mea.& l.si tibi homo,in prin.ff.eod.tit.

*Item de quinta.*

44 ¶Illud quoque quod in v.ratione continenter dicitur , posse quem emere rem , quæ sua est, etiam non irreuocabiliter:intelligitur etiam respectu illius iuris reuocandi:vt omnes quoque qui de ea re loquuntur,palàm intelligunt.Nam & aliâs videmus,quòd rem nostram ratione possessionis,quæ nobis abest,vt alterius iuris,emere quoque possumus: vt de primo est text. in l.si aliquam rem,& in l.si in emptione,§.rei suæ,ff.de contrah.emp.gl.in l. si pater,C.eo.tit. de secundo in l.cùm res,& ibi glo.Cy.Bal.& Ang.C.de contrahen.emp.& in l.si mandauero, la i.§.si ij,quorum.ff.mand. Et eam etiam petere possumus, licèt iam nobis sit tradita.l.etiam. ff.de sol.

ff.de sol. Et eam quoque stipulari, vt tradit Ro.in l.existimo,& ibi quoque Fran.Aret. qui id dicit sing.col.j.in j.not.ff.de verb.obliga.& iidem Roma.& Fraoc.Aret.in l.si rem meam,eod. titu. Nam & aliàs possum stipulari rem meam mihi tradi,l.scire debemus,§.vlt.eo.tit.& mihi restitui.l.oemo rem suam vtiliter,in princ.eod.titu.vbi Ias.latè de hoc differit,in versic.limita regulam,& alios quoque allegat:vt videre poteris apud eum. Et per eam l.nemo,dicit glo.in l.corruptionem,in verbo,altercantibus,C.de vsufr. quòd res mea quandoque mihi debetur ratiooe eius,quod meum non est,scilicet restitui.

45 ¶Sed & quod posteà in vj.ratione dictum est,dominum reuocabilem posse vsucapere, intelligitur non de re ipsa,sed de iure reuocaodi,id est,vt vsucapiat oon rem ipsam, quæ iam sua est,sed actiooem,per quam reuocari potest:vt etiam declarat gloss.in d.l.sequitur, §.lana,ff.de vsucap.& glo.in l.si vi,in verbo,munitus,versic.oppono quomodo præscribit. & ibi quoque Cyn.in iiij.oppo.Bart.in ij.oppo.& Bald.col.ij.versi.secuodò oppo.quòd iste emptor.& Paul. Cast.col.item ij.versi.not.etiam casum,C.de his quæ vi,metúsve cau.fi.Et Bal.in d.l.non quo cuoque,§.j.ff.de leg.j.& consi.cccclxxvij.recolo,col.ij.versi.noo obst.quòd dominus,lib.5. vbi dicit quòd tunc vsucapitur irreuocabiliter:& cæteri quos in contraria parte citauimus. *Item de sexta.*

46 ¶Et oe pútes id tantùm obtinere in his casibus, de qoibus suprà ouncupatim locuti sumus, certè aliàs semper id procedit:vt videre licet ex eo,quòd quamuis rei suæ precariũ oon consistat,l.in rebus,§.j.ff.de precar.hoc tamen iotelligitur,nisi respectu alieuius iuris,quod domino ipsius rei abest.l.certè, §.quæsitum est,& iterum l.si debitor,eod.titu.& l.si aliquam rem,ff. de acquir.poss.vbi & idem probatur de conductione rei suæ,vt scilicet quis rem suam posit conducere respectu quoque cuiuspiam iuris, quod ipsi domino abest. Et similiter io l.si pignore,§.si post distractum,& ibi Albe.in epitome,ff.de pign.actio. *De iisdem rebus.*

47 ¶Ex quibus apertè vides id conſici,quod suprà diximus ( vt ad id tandem redeamus) scilicet rem ipsam esse emptoris,licèt sit obnoxia pacto reuendendi ex lege contractus:& consequenter eandem esse extra familiam venditoris,licèt ius ipsum retraheodi competat eidem venditori,ideoq; fit idem ius adhuc in familia ipsius:ita vt si venditor id ipsum ius retrahendi veo dat,posit consanguineus retrahere,vt diximus suprà titu.præcedente,§.j.glo.vij.in verbo, *ou autres choses censees pour immeubles*, ou.31.ex quo infertur. Sed quantùm ad rem ipsam, verè est in dominio emptoris,transitq; etiam io legatarium ipso iure, æquè ac si id esset irreuocabile. l.si fundum sub conditione, §. Titius.& ibi Ias.in j.not. qui ad hoc dicit illum text.not.ff.de legat.j. *De iisdem.*

48 ¶Nec huic sententiæ præiudicium affert,quod diximus io j.ratione alterius partis, quòd qui habet actionem ad rem,eam ipsam rem habere videtur:tanquam scilicet venditor,qui actionem habet ad rem reuocaodam,videatur & eam rem habere. Quia haud dubiè minus est actionem habere,quàm rem.l.minous,ff.de reg.iur. minorisq; æstimatur actio,quàm res ipsa,vt tradunt Bart.& Bald.in l.per diuersas,ille col.j.versic.quæro qualiter dicatur,hic col.ij.versic. & modò exposito.& ibi quoque Sal.C.manda.idem Bald.in l.ij.col.j.versic.hic tamen coosideraodum,C.ne lice poteo.Petr.Ancha.qui id declarat,in c.peccati venia,col.peo.versi. quæro decimoquintò,de reg.iur.lib.6.Panor.in c.vlt.col.ij.versi.sed est dubium,extrà de ali.iudi: mutan.cau.fact.& Pau.Cast.consi.cccxciij.pro euidentia,col.vlti.lib.2. & Anto.Burg.in cap.1. col.ij.versi.item pro re litigiosa,extrà de empt.& vend.& Corne.consil.xxxvij. memioi,col.j. versic.& ipsa rei natura,lib.2.Franc.Aret.qui & id declarat,consi.clx.longa est,col.vj. versicu. hoc præmisso.& Soci.consi.cxliij.diu profectò,ad fi.lib.1.& non obscurè seotit. Innoc.in c.in ciuitate,col.ij.extrà de vsur. Et probat optimè tex.in l.sciendum,§.si fuodus.ibi,diuersa causa est,ff.qui satisd.cog.vbi possessor fundi satisdare non cogitur. Diuersa autem est causa eius, qui ad fuodum actionem personalem habet. Et idem dicit glos. quam ibi sequuntur Bartol. Angel.& plerique omnes,si realem habeat:per §.si fundum, qui est in eadem l. Nam & illud (inquit) qui habet actionem ad rem &c.intelligitur spe,re autem minus habet:per d.l.minus. Ideò in eo lapsus est Philip.Dec.(pace tanti viri dixerim) qui tenuit contrarium suprà nu.6. (iocip.præsertim.) nec id teneot alij,quos ibi citat. *Redit ad j.rationem.* *Minoris æstimatur actio, quàm res.* *Actio an liberet à satisdatione.*

49 ¶Sed & prætereà aliud est habere rem,aliud videri habere:illud enim veritatem dicit,hoc fictionem:vt latè per Bart.in l.si is qui pro emptore,col.v.ff.de vsucap. cum similib. Et id expressim io hoc casu,dè quo loquimur , vt scilicet fictè & impropriè rem habere dicatur,qui actiooem habet,voluerunt glo.Bart.& Bald.in l.nemo,ff.de io integ.restit.ex quibus ipse Bar. ob id negat id procedere in statutis.& glos.in d.l.qui actionem habet,& ibi latè Deci.ff.de regu.iur.& Bart.consi.cxxxiij.statuto ciuitatis Eugubij,circa medium.Alex.in l.Gallus,§.videndum,col.ij.versicu.nec huic decisioni,ff.de libe.& posthu.vbi ex hoc dicit, id non procedere in statutis.& coosi.lxxv.viso themate & maturata dubitatione,circa medium,lib.6.vbi ex hoc quoque id negat habere locum in contractibus,in quibus etiam verba debeot propriè & strictè intelligi.& Socin.consil.c.in causa Baptistæ,col.ij.versic.sed in casu nostro,lib.1.Ex quibus & illud fit,vt qui ex statuto tenetur soluere collectam,pro re, quam habet, noo teoetur pro re,ad quam habet actionem,nec pro ipsa actione.Bart.in d.l.nemo,de restitu.in integr.& in l. vlti.§.pen.ff.de censib.nec qui prohibetur vendere rem immobilem extraneo,censetur prohi- *Fictè rem habet,qui actionem habet.* *Nec procedit in cõtractibus. Nec in statutis.*

bitus vendere rem, ad quam habet actionem, Bart. Ange. & alij, in d.l.Gallus, §. videndum, per illum text. ff. de liber. & posthum.

*Iterum de j. ratione.*

50 ¶Nec consequenter obest, quod in d.j. ratione dictum est ex Barb. quòd si venditor potest redimere, perinde est, ac si iam redemerit: quia id tantùm procedit, quantùm ad præiudicium venditoris, qui cùm posset redimere, non redemit: vt ipsemet Barba. declarat. & patet ex l. qui potest facere, ff. de reg. iur. per eum allegata, cuius hæc verba sunt, qui potest facere, vt possit conditioni parêre, iam posse videtur. & ibi glo. pro concord. allegat l. Labeo scribit, si mihi bibliothecam, ff de contrahen. empt. ex qua & illud scribitur, conditionem pro impleta haberi, quantùm ad eum per quem stat, quò minùs impleatur. Cuius etiam sententiæ multas alias coucordantes leges adduximus suprà titu. præced. §. xv. gloss. ij. num. idque perpetuum. Et eò quoque pertinent alia loca à Barb. vbi suprà, allegata.

*De eodem.*

51 ¶Vt interim illud omittam, quod iam suprà diximus, multa quidē interuenire posse, ne qui ius redimendi habet ex lege reuēditionis, redimat: verbi gratia, nummorum in id necessariorum penuria, quæ rerum omnium est frequentissima: aut casus quispiam repentinus, qui pecunias, si quas venditor habeat, in alia fortè vtiliora, aut magis necessaria impendi ac conuertere cogat, quod & sæpe contingit: aut mors ipsius venditoris, aut absentia, aut aliud quippiā, quod nobis incogitautibus, imò & inuitis, & renitentibus, quotidie contingit: nec spectanda sunt, vti etiam diximus, quæ euenire possunt, nisi ea certa sint & infallibilia.

*Dominus est etiam qui non potest alienare in præiudicium alterius. Pleno iure res mea est, quam etiam alienare non possum.*

52 ¶Ad septimum responderi potest dupliciter. Primùm, quòd non omnes negant emptorem sub pacto reuenditionis posse alienare in tertium: quando multi, id est, maior ac potior pars nostrorum teneat contrarium: vt etiam diximus suprà in d. §. j. in verbo, *seront preferez*, nu. 12. sunt igitur qui tenent. & hāc opi. approbat & sequitur generalis Franciæ consuetudo. Secundum, quòd non sequitur, si quis non possit alienare in præiudicium alterius, eum non esse dominum: quicquid ibi diximus. Nam licet nudus proprietarius non possit alienare in præiudicium vsufructuarij, tamen is verè est & dicitur dominus, l. ij. ff. de cond. inst. & in l. j. §. j. & ibi concor. in glo. ff. de S.C. Sylla. quibus locis Bal. ex hoc dicit, quòd si quis in libello dicat se dominum, & probet de nuda proprietate, tamen obtinebit. & idem quoque voluit in d.l. Iulianus, ff. de rei vendic. vbi plus dicit, hunc habere plenum dominium. Quid quod idem Bal. in l. voluntas, col. vlti. versi. nunquid res quam, C. de fideicom. dicit, quòd res quam non possum alienare, dicitur tamen mea pleno iure, per l. generaliter, §. si pretium, ff. de fideicom. liber. Et id quidem fatetur verum esse Fran. Aret. in contraria parte allegatus, in d. consi. xix. quantùm ad essentiam dominij, licet secus sit quantùm ad vtilitatem & æstimationem pretij.

*Dotis promissio habet tacitam conditionem, si matrimonium sequatur.*

53 ¶Ad octauum, quod est de l. tali, ff. de iu. dot. vbi tempus appositum in promissione dotis, nō currit statim à tempore promissionis, sed nuptiarū: facilis est responsio, quia in illo casu promissio dotis non poterat habere effectum sine matrimonio: nec enim dos sine matrimonio consistere potest. l. iij. ff. eo. tit. & l. vlt. C. de dona. ante nup. Ideò & promissio dotis habet tacitam hanc conditionem, si nuptiæ secutæ sunt: & ita demum ex ea quis cogi potest: quamuis expressa non sit conditio, si nuptiæ extiterint. l. stipulationem, & l. promittendo, in princ. & l. dotis promissio, eod. tit. de iu. dot. & l. item quia. §. j. & ibi glo. in verbo, malè petitur. & Alber. qui eam glo. dicit sing. & Bal. in ij. no. ff. de pact. & glo. in l. ij. §. creditū, in verbo, post nuptias, ff. si cert. pet. & Sal. in l. qui se debere, paulò post medium, ff. de condi. cau. dat. & Doct. vbique. Idque etiam si dos æstimata promissa sit. l. plerunque, §. si ante. & l. in rebus, §. j. ff. de iur. dot. Nisi si aliud expressè conuentum sit, vt voluit gloss. not. in d.l. qui se debere. & non obscurè Bald. limitans d.l. tali, in l. vlt. §. j. ante fi. ff. de rescin. vend. & in rub. C. de contrah. emp. in xxiij. quæst. & Sali. in l. ij. C. eo. tit. & clariùs Alex. consi. lxj. viso processu. col. ij. lib. 5. vbi illam glo. dicit not. & consi. cxlv. cuius idem est principium. col. ij. versi. & in indiuiduo, eod. lib. 5.

*Similiter legatum dotis.*

54 ¶Et idem in legato dotis, vt in eo intelligatur eadem conditio, voluit Bart. in l. j. col. vj. versic. item quādo in dispositione, & versi. seq. & iterum in l. quibus diebus, §. Termilius, qui est vlti. col. ij. versic. quid si per nomina. rursumq́, in l. Titio centum, §. Titio genero, col. j. & ibi quoque Bald. Paul. Castr. & alij, ff. de cond. & demon. & idem Bal. consi. cc. quæritur de legans. Bal. in l. si plures, col. vj. versi. sed hîc surgit quæstio, C. de cond. inser. & consi. cccclxxxvj. super eo primo, lib. 5. Ange. consi. xxx. domina Francisca. & latè consil. cxxiiij. Solus domini Dalmatij, col. ij. & iij. Card. Flor. consi. lj. Titius condidit, col. ij. versic. ad secundūm membrū. Paul. Cast. consi. cccxxiij. super primo, col. vlti. lib. 1. Roma. consi cxxxiiij. pro declaratione, col. j. versi. his attamen. Petr. Ferra. titu. forma libelli pro lega. rei singu. in princ. col. xvj. in paruis, versicu. sed quid dices. Corn. consi. xxxij. licet secūdùm, col. j. lib. 4. & consi. ccxxix. licet claram, col. ij. versi. tamen Bart. eod. lib. 4. Socin. qui alios allegat, consi. cclxxxviij. circa primam quæstionem, col. xiij. versic. postremò tollitur, lib. 2.

*De eadem re.*

55 ¶Idque etiam procedit, si promissa sit dos ad omnem volūtatem & petitionem sponsi. Nam semper intelligitur secutis primùm nuptiis: vt pulchrè & not. tradit Bald. in d.l. qui se debere, ff. de condi. ob cau. in lectu. Flor. quem sequitur Alex. qui id dicit singu. consi. cxlv. viso processu causæ principalis, col. ij. versi. & in indiuiduo, lib. 3. vbi etiam dicit, se neminem huic dicto contradicentem repetisse. Sed & procedit, etiam si promissio ita facta fuerit, si matrimonium

nium mecum contraxeris,ex nunc volo esse obligatus ad decem nomine dotis: quia adhuc intelligitur secutis nuptiis.idem Bald.in l.præposteri,C.de testa.quia vt dicit, impossibile est, vt obligatio dotis sit prius quàm matrimoniũ,per d.l.tali. Denique & illud procedit,etiamsi iuramentum interuenerit.Bal.in l.indubitati.col.j.versi.quintò inest, C. de non num.pecun. Nam & vt probat tex.ibi,iuramentum recipit easdem limitationes,quas & actus, super quo interponitur. De quo satis diximus in repet.l.si vnquam, in præfat.num.160. omnes autem. Et hæc omnia ita procedunt,vt si is,qui dotem promisit, eandem quoque tradiderit, si non fuerint secutæ nuptiæ,possit eam condicere,l.si extraneus,& d.l.qui se debere,in princ.& iterum §.j.& l.si donaturus,ff.de condi.cau.dat.

56 ¶Ideoq; (vt reuertamur)passim & vbique Doct.nostri allegant d.l.tali,ad id quòd in actibus conditionalibus tempus non currit,nisi impleta conditione.id quod inter cæteros facit Bart. qui dicit multùm not.in l.si cui legetur,in fi.prin.& ibi post eum Bal.Ang.Raph.Flor. Alex. Fran.Are.& Iaf.ff.de leg.j.& Bal.in l.id quod pauperibus,col.iij.versic.secundo quæro an iste annus,C.de Epis.& cle.in l.j.in xij.q,C.de his quæ pœnæ nomi.& in rub.C.de contrah.emp. in xxiij.q. Albe.in j.parte statutorum,q.xcvij.sed nunquid proximior, in fin. { Aegid.in casu retractus loquens,in cap.constitutus,col.xij.versi.quarta pars,de resti.in integ.licet paulò aute aliud dixisset in venditione facta cum pacto retronendendi,vt suprà diximus,& alij,quos notauimus suprà in tit.præced.§.j.glo.x.in verbo, *dedans l'an*,nu.47.verùm Guli.Cu. & multis seq.} Pet.Ferra.tit.forma libel.quo agi.ad red.rati.tut.in verbo,ac executores,col.iiij.versic. vlterius. Hic autem nihil tale est:quia dominium non pendet ex futuro, vt dos ex matrimonio,sed statim translatum est,nulla expectata conditione,vt diximus, & dicemus latius infrà in responsione xvij.argumenti,vbi amplissimè loquemur de actibus conditionalibus. *De eadem re.*

57 ¶Ad nonum,quod dictum est ex d.l.tali,tempus solutionis pretij non currere,nisi à tempore traditionis. Quid huc pertinet?quando venditio non censeatur esse perfecta,neque translatum sit dominium,nisi traditione facta,l.traditionibus,C.de pact.& l.si agat,ff.de rei vend. cum si. Ideoq; etiam sine præfinitione temporis ad soluendum, non tenetur emptor soluere ante traditionem rei,l.qui pendentem,& ibi glo.ff.de act.emp.& glos.in l.Iulianus,§. offerri,eo.tit.cum si. Et cùm aliàs apponitur tempus certum ad aliquid faciendum respectu certæ causæ,tunc nõ incipit tempus currere,nisi ea causa prius existat· vt dicunt Bal.Flor.& Ias.in d.l.si cui legetur,in qua illos citauimus,in d.ratione diuersæ partis. & Imol.in ea.l.§.l. per d.l. tali,tanquã scilicet,vt in ea l.promissio dotis fit respectu & cõtemplatione nuptiarũ, ita & in hoc casu solutio pretij,respectu traditionis rei.Itaq; neutrobi currit tẽpus,nisi causa impleta. *Tempus appositum respectu certæ causæ non currit,nisi ea causa existat.*

58 ¶Præterea si hæc nona ratio aliquid haberet momenti, & ponderis ad hunc nostrum casum,de quo specialiter tractamus,ea tantùm concluderet, tempus consanguineis præstitutũ ad retrahendum,nõ currere statim à tempore venditionis,sed tantùm traditionis rei:de quo nos latissimè differuimus suprà tit.præced.§.j.in glo.ij.in verbo, *a vendu*,num.43.quid autem si quis vendidit simpliciter.& iterum in glo.x.in verbo,*dedans l'an*,in xx.q.vbi citauimus Bar. & alios in d.l.si cui legetur. Sed hæc res (quod iam diximus)nihil huc pertinet,vbi nõ quærimus de tempore traditionis,sed reuenditionis,quod longè est diuersum.

59 ¶Ad decimum,quod est de l.statuliber,ff.ad legem falci. nihil quoque huc spectat, quando ea.l.loquitur de re vendita cum pacto legis commissoriæ, vel addictionis in diem, quæ quidem pacta multùm differunt à pacto reuendendi. Nam ex illis contractus ipso iure resoluitur,& sine alia traditione,adueniente tantùm conditione.l.si quis hac,ff.de rei vendi.& l.vlti. ff.de leg.commis.glo.& Doc.in d.l.traditionibus,C.de pact.& affatim diximus suprà eod.tit. §.j.in verbo, *feront preferez*,num.3.aduerte Lector. & seq. ideoq; emptor in illis pactis interim non facit fructus suos.l.item quod dictum est,& l.Imperator,ff.de in diem addict. & latè diximus in repet.l.si vnquam,in verbo, reuertatur,nu.278. postremò quia cùm titulus. Aliud autem est in hoc pacto reuendendi, quia ex eo nec contractus ipso iure resoluitur, etiam si fiat verbis directis,ex crebriori nostrorum sententia:vt planè constat ex iis, quæ diximus in d.glo. *feront preferez*,num.12.sunt igitur qui tenent,& iterum num.16.licet plerisque videatur. Sed & in hoc pacto,contrà quàm in illis aliis,emptor facit fructus suos:vt suprà diximus,in principio huius partis,& dicemus pleniùs infrà,eod.tit.§.v.in glo.j. Igitur nihil est, quod ab illis pactis ad hoc nostrum sit argumentandum. *Id pactum longè differt à pacto legis commissoriæ & addictionis in diẽ.*

60 ¶Sed & illud quoq; hic dici potest,id quod scribitur in d.l.statuliber, procedere tum demũ, cùm huiusmodi pacta legis commissoriæ & addictionis in diem,facta sunt sub cõditione, vt fieri assolet. Secus si purè facta fuerint,sed ita tantùm vt sub conditione resoluantur, secundùm distinctionem,quæ traditur in l.ij.ff.de in diem addic.& in l.j.ff.de lege commis.& in l. ij.§.Sabinus,ff.pro empt.nam tunc non procedit d.l.statliber,quin res ita vendita connumeretur in patrimonio emptoris,non venditoris,vt voluit glo.in d.l.statuliber, in verbo, venditoris,& ibi quoque Alex.per iura ibi allegata. Quæ res hanc nostram sententiam confirmat, quoniam venditio facta cum pacto reuendendi,pura est,non conditionalis, vt posteà latius dicemus in responsione xvij.argu. Et hic admodum falluntur Boër.Igne.& Sainxon,qui in locis suprà in fi.prioris partis allegatis,tria hæc pacta simul miscent & confundunt,tanquam *Iterum de illis pactis.*

eandem vim & naturam habeant, idemq; ius in omnibus sit statuẽdum. Et tamen ipse Sainxon dicit, vidisse se hanc nostram sententiam in practica hactenus obseruari.

61 ¶Ad vndecimum, quod est de sententia Bald. in l. vlti. ad fin. C. de execu. rei iudic. quòd vbi duæ dilationes non procedunt ex eodem fonte, nunquàm vna in alterã confunditur: responsio clara est, quòd is loquitur in duabus dilationibus vni concessis, vt patet ex suo ipsius dicto, & exemplis illic propositis: ita vt si ambæ simul currerent, vna, id est, breuior esset inutilis & superuacanea, vt quæ omnino confunderetur absorbereturq; in longiori. Hîc autem vnicum est tempus concessum consanguineis: scilicet anni & diei: alterum autem ei non est concessum, sed venditori: & licet simul currant, tamen habent vtrunque suum effectum. Igitur sumus omninò extra casum Bal. nam & aliàs cùm diuersis data sunt tempora ad vnum aliquid gerendum, vtrisque simul negligentibus currunt: vt latè dicemus infrà in responsione xiiij. argu. & iterum xxj. & xxij.

62 ¶Nec tamen omnino accedimus illi sententiæ Bal. quãdo Pet. Anch. consil. cccxcv. ore tenus, responderit, quòd si executori in testamento præstitutus sit annus ad exequendum testamentum, & ex constitutione synodali in id statuti sint sex menses: vnum tempus in alio confunditur, nec habet executor plus quàm annum. Nam & de isto concursu temporum sũnt multa similia in iure: verbi gratia, seruitutes concurrunt re & tempore: remanetq; vna, alia remissa. l. si domus, ff. de serui. vrb. præd. & l. si communi, ff. de serui. rusti. prædi. Item quinquaginta dies, qui dantur tutori ad se excusandum, concurrũt circa diuersas tutelas, l. scire, §. quinquaginta, ff. de excus. tut. Prætereà decem dies ad appellandum circa diuersas sententias, currunt simul eidem, §. j. in auth. de appel. & intra quæ tempo. Et facit l. ita vulneratus, ff. ad legem Aquil. & quod scribit Io. And. in c. cùm in cunctis, col. iiij. in verbo, triennio, extrà de elect. dum tractat huiusmodi speciem: Statutum priuat quinquennio hospitia viciniæ, in qua fuit scholasticus offensus, nisi captus fuerit offensor: pendente eo tempore quinquennij ob primam offensam, fit secunda in eadem vicinia, nec capitur delinquens: vtrùm secundum quinquennium incipiat statim post secundam offensam, non expectato tempore prioris, an verò non nisi finito primo illo quinquennio. Et quod etiam scribit Bart. qui similem quæstionem disputat in l. in senatusconsultum, §. vlti. ff. ad S. C. Turpil. & Alber. in l. vlt. col. ij. versi. alia quæstio, C. de repud. hær. & in l. si maritus. ff. de adul. & in ij. parte statutorum, q. clxv. Thomas.

*De concursu temporũ multa.*

63 ¶Ad duodecimum, & decimumtertium, quibus dictum est, quòd si ex duplici capite siue iure potest aliquis succedere, tunc finito tempore pro vno, poterit & alterum intra suum tempus agnoscere, nec currit tempus secundi, nisi primo finito: potes respondere, vt in præcedenti, scilicet hîc non nisi vnum tempus competere consanguineo: nec enim ex duplici capite potest retrahere, sed ex vno tantùm, illi à consuetudine concesso. Igitur malè infertur ex illa ratione, in qua duo iura vni competunt, ad nostrum casum separatum. l. vlti. in fin. & ibi Bar. ff. de calum. & l. si maritus quondam, in fi. & ibi Bald. C. de donat. inter vir. & vxor. & l. Papinianus, in princi. & ibi quoque Barto. ff. de minor. & l. inter stipulantem, §. sacram, ibi, sed hæc dissimilia sunt, ff. de verbor. obligat. Ex quibus illud axioma depromitur, Separatorum separatam esse rationem.

*Ex separatis malè sumitur argu.*

64 ¶Quanquàm prætereà & illud dici potest, illud procedere, quando ille qui poterat succedere ex duplici capite, solus esset in primo gradu, vel quia alij non extarent, vel quia essent mortui, vel aliter essent exclusi: aliàs secus, vt etiam intelligit glos. ordinaria in l. j. §. sed videndum est, ff. de successor. edic. in d. ratione xij. allegata, per textum in §. admonendi, Institu. de hæred. quæ ab intest. defer. & Ange. consi. ccxlj. dominus Bernardinus, col. j. versic. nec obstat si dicatur. & Sal. in l. si emancipata, C. de iur. & fact. ignor. per l. j. C. quan. non peten. part. & Francisc. Aretin. in l. iij. col. vlti. ff. de acquirend. hæredit. Ex quo potes intelligere, illud non procedere in præiudicium alterius. Nec tamen (vt id non omittam) omnes consentiunt Bart. & sequacibus, in eo quod ex illis diximus in d. xiij. ratione: quin contrarium consuluit Franc. Tigurinus, vt retulit Franc. Aretin. vbi suprà, qui aliter in consil. non designat, sed est inter consi. Bartol. consi. clviij. prædictæ rationes. & ei quoque refragantur Salic. & Rapha. in l. licet, C. de iure deliber. Vt etiam diximùs in d. xiij. ratione. De quo & tu vide Alciatum Paradoxorum lib. 4. cap. item 4.

65 ¶Ad decimumquartum, quo dictum est, aliud esse tempus, quod competit consanguineo, aliud quod venditori: diuersumq; esse vtriusque effectum, nec ideò vnum pendente alio currere posse: tanquã vnum tempus non possit operari diuersas præscriptiones siue dilationes, sed ad eas opus sit diuersis temporibus, sicuti ad diuersa noua opera, diuersis nũtiationibus. Id certè omnino falsum est. Quid enim, si quis emit bona fide fundum alienum alteri fundo vicino seruientem, nunquid ad præscriptionem illius fundi ad Titium pertinentis, & seruitutis ad Mæuium dominum illius fundi vicini, cui debetur seruitus, etiam pertinentis, requiruntur diuersa tempora, vnum scilicet post aliud, ita quidem vt primùm fundus præscribatur, & posteà seruitus aut hypotheca: an verò simul eodem tempore curret præscriptio aduersus dominiũ, & seruitutem aut hypothecam? Et hoc certè verius est, vt voluit expressim Sal. in l. vsucapio, col. ij. versi. sed iuxta hoc quæro, C. de pign. & ibi quoq; subobscurè voluit

*Idem tempus sufficit ad vsucapiendũ fundum & seruitutem, quæ ab eo debetur. Idem tempus sufficit ad præscribẽdas duas seruitutes.*

glo. mag

glo.magna in versi.item quid si rem,& post eam Bart.Bal.& alij.Sicut & si ædes meæ seruiãt ædibus Titij,& ædibus Mæuij,ne scilicet altius mihi ædificare liceat:si altius ædes meas tollam,atque ita per tempus constitutum præscriptioni huiusmodi seruitutum ædificatũ habeam,simul præscribo adnersus vtrunque : vt satis colligi potest ex l.si ædes meæ seruianr, ff.de serui.vrba.prædior.

66 ¶Et si hanc rationem admitteremus,vide quid hîc absurdi sequeretur : id scilicet , quòd tor anni requirerentur ad exclusionem consanguineorum,quot essent cõsanguinei:nempe quia non nisi vnus curreret vni consanguineo:quòd omnino ridiculum est. {& minimè verum, vt expresse tradit Aegid.Bellemera in c.cõstitutus,col.xuj.versi.quinta pars,de rest.in integ.} Nam & aliâs quoque cùm pluribus datur dilatio certorum dierum ad aliquid faciendum, idq; etiam gradatim,ita scilicet vt antiquiores præferantur iunioribus:illa dilatio non intelligitur disttibutiuè data,vt scilicet quilibet habeat eum numerum dierum:sed collectiuè,vt scilicet omnibus sit data, eoque numero omnes simul excludantur. Hanc enim doctrinam colligere possumus ex glos.not.in c.cùm in tua,quod est vlt.in verbo , duntaxat , in priori solu.de consuet.libr.6.& eam ipsam colligit Domi.ibi,in versiculo , ne autem.Ea enim glos. voluit , quòd tempus viginti dierum in eo textu statutorum ad optandum,currit omnibus simul canonicis optare volentibus:tametsi antiquiores gradatim cæteris in optando præferantur.& eam gl.sequuntur doct.ibi.Et Oldr.consi.cxxxvij.plures sunt,col.j.versic.tertiò videtur,& Io.And.in addi.Spec.in rubr.de concess.præben.col.j.versi.secundò videtur,& Albe. in l.vlt.col.ij.versi faciunt etiam,C.de repud.hære.& in l.si maritus,ff.de adul.dum vtrobiq; eam simpliciter allegat,& Card.Flor.in cle.j.§.secus,in vj.q.de conces.præb.Et illam doctrinam optimè probat text.in l.ij.§.vlt.iuncta l.seq.& iterum l.iiij.in princ.ff.de adulter.vt clarè deducemus infrà in respon.xxj.& xxij.arg.Et facit quod à Bart.scriptum est in l.ij.ad fi.ff.de re iudi.quòd quando duo actus sunt compatibiles, potest & debet assignari vnus idemque terminus vtrique : per tex.in l.generaliter,versi.nullo tamen,C.de iureiur.& sequitur Fran. Aret.in l.si duo rei,ff.de duobus reis.

*Dilatio pluribus gradatim data, non distributiuè, sed collectiuè data censetur. Tempus optãdi prebendas currit omnibus simul.*

67 ¶Quod autem hîc adducitur de vna nuntiatione pro diuersis operibus,& aliis quibusdam similibus,non de grege isto est,vt vel lippientibus clarissimè apparet:vt interim prætermittam,non id perpetuum esse,quàndo & aliàs sæpe contrarium reperiatur:vt videre licet ex l. Titja,§.vlt.ff.de verb.oblig.vbi vna stipulatio sufficit pluribus pactis.Et l.vlt.§.j.ff.de nouat. vbi vna stipulatione plures nouari obligationes certum est.Et l.numerationibus,ff.de solu. & l.item illa , §.vlt.ff.de constitu.pecu.vbi vna numeratione siue solutione tolluntur plures obligationes vno momento. Et l.pluribus, ff.de acceptilat.vbi pluribus stipulationibus tollendis sufficit vna acceptilatio.Et l.hæredes,§.de pluribus,ff.famil.erciscũd.cuius hæc verba sunt:De pluribus hæreditatibus,quæ inter eosdem ex diuersis causis cõmunes sunt, vnum familiæ erciscund.iudiciũ sumi potest.Et l.si fratres,§.si plures.ff.pro socio.vbi ita scribitur: Si plures sint inter eosdẽ societates coitæ,ad omnes societates sufficere hoc vnũ iudiciũ constat,& ibi concord.in glo.Et pluribus libellis sufficit vna cõtestatio,vnica oratione expressa. Ang.Imo.& Franc.Are.in l.duo rei,per illum text.ff.de duob.reis. Et pluribus citationibus, vnica pro omnibus compatitió,vt illi ipsi dicunt,& declarat idem Aret.quomodo id intelligatur,& Bar.in l.finita,§.Iulianus,col.ij.versi.sed quid si quis,& ibi Alex.col.ix.versic.item inquantum,ff.de dam.infect.& idem Bar.in l.accipientis,ff.de auto.tuto. Et vna quoq; comparitio pluribus contumaciis purgandis.Ange.in d.l.duo,ff.de duob.reis. Et vnus idemque contractus vestit duo pacta sequentia:vt per Guli.Cu.in l.iurisgentiũ,§.quinimo,ff.de pact. & Bal.in l.lecta,per illum text.ff.si cert.peta.& Ange.Areti.in §.prætereà debitor.col.ij.versic. quæro procedit,Institu.de excepti.Et pluribus causis succedendi vna aditio l.si tu ex parte, ff.de acquir.hæred.Et pluribus actoribus,atque ètiam pluribus reis vnus libellus satis est.l.si quis,§.vnius,& ibi Bal.ff.de procura.glo.quę concord.affert,in c.querelam, in verbo,petens, extrà de elect.De quo latè per Bar.in l.iij.§.vlt.ff.de duob.reis.& Alberi.in l.ad officium, C. com.diuid.Sal.in l.eò quod à multis,C.si cer.pet.& Roma.consi.ccxl.viso themate:& latissimè Maria.in c.j.col.xlij.versicu.circa quartum principale,extra de libel.obla.Nam & quod plus est, pluribus & diuersis causis & actionibus sufficit vnus libellus,c.cùm Ioannes, & ibi Panor.in j.notab.de fide instru.& c.dilectus,extrà de capel.mona.& ibi concord.Nam & his vnus quoque processus sufficit,l.si idem cum eodem, ff.de iurisd.omn.iudi.& l.vltim.C.de ann.except.& not.Dyn.in c.nullus,de reg.iur.lib.6.& Bar.quæst.siue vt alij vocant,dispu.ix. iudex per imperitiam,col.ij.versi.secundum probatur sic,quando sunt plures.Super quibus tamen vide Bald.in c.vlt.col.ij.versicu.nunquid plures,extrà de rescri.Ang.consi.ccxxix. ex themate in princ.Vnum instrumentũ multis obligationibus satis est.d.l.eò quod à multis,& ibi Doct.C.si cert.peta.& Bal.in d.§.vnius.Ang.in l.qui plures,ff.de euict.Barba.consi.xxxvj. sapienter,col.vij.num.17.lib.2.Et multis quoque contractibus Albe.in l.prætor,§.si mihi , ff. de iniur.per quædã iura,quæ id tamen probare non videntur.Et pluribus bãnis vna abolitio:quidquid dictũ sit in xiiij.ratione.Nam id voluit Sal.aduersus Cyn.& Iac.Are.in d.l.vlt. C.de nupt.vbi respõdet aliorũ rationibus.Et vnica absolutio pluribus excõmunicationibus

*Vna stipulatio pluribus pactis sufficit. Et pluribus nouationibus. Vna solutio pluribus obligationibus. Vna accep.pluribus stipula. Vnum famil. ercis. iudicium plur.hered. Vnum societ. iudiciũ plur. societatibus. Vna contesta. plurib. libel. Vna comparitio plurib.citat.*

ex eodem facto descendentibus vt voluit Sali.in eadẽ d.l.vlt.per illum text.in fi.Hic autẽ ex eodem contractu descendunt retractus conuentionalis,& municipalis:ergo & vtrique satis est vnũ tempus.Nam & aliàs satis est vnũ tempus duabus pœnis:vt videre licet ex glos.in c. prouida,ad fi.in verbo,annũ continuũ,de elect.lib.6.quã ad hoc citat Oldra.aut quisquis est,inter consi.illius,consi.50.gratia,& Albe.in l.vlt.col.ij.versi.faciunt etiã,C.de repud.hære. & in l.si maritus,ff.de adul.Et eam,& alia quædã similia,trahũt ipsi Oldr.& Alb.in illis locis ad huiusmodi quæstionẽ.Concessa est Episcopo gratia,vt vsque ad quinquenniũ conferat beneficia in sua diœcesi vacãtia,& elapso huius quinquennij biẽnio,similis ei gratia concedi tur,sine mẽtione prioris:dicit huiusmodi secundũ gratã statim currere nõ expectato priore quinquẽnio.Possuntq; plures vno actu baptizari,gl.in c.propriè,in verbo, trium miliũ, de cõse.dist.iiij.eum cõcord.à me adductis suprà tit.præced.§.j.gl.xxj.in verbo, *en telle quantité*, nu.18.facit itẽ.Et ex vno actu plures insurgũt excõmuoicationes,c.mulieres,extrà de sentẽt. excom.Lapus,qui in id alia citat,alleg.viij.præsentatus,ante mediũ.Et ex vna iniuria plures pluribus actiones oriũtur,l.j.§.vlt.& Litem,§.item vlt.ff.de iniur. Et vnum beneficiũ potest cum pluribus permutari,c.cùm venerabilis,de except.Et vnius appellatio prodest pluribus, l.j.& ij.C.si vnus ex pluri.& c.quoniam,ij.q.vj. Vna insinuatio satis est multis rebus donatis, vt tradit Io.And.in c.pluralis locutio,de reg.iur.io Mercu. Denique notũ est illud prouerbium ad hunc quoque locum pertinens:Vna fidelia duos parietes dealbare. Cuius meminit Marcus Curius ad Ciceronem lib.Epist.familiarium ipsius Ciceronis septimo.

*Vnum tempus duabus pœnis.* *Vna iniuria pluribus actionibus.* *Vna insinuatio multis rebus donatis.*

68 ¶Nam & illud de vna nuntiatione noui operis,vt non sufficiat pro diuersis operibus, fit propter specialem quandã rationem,quæ est in d.l.de pupillo,§.si in pluribus,ff.de no.oper. nunti.de quo nos diximus in d.gloss. *en telle quantité*, nu.24.illud autem,& iterũ in §. xxxvj. glos.iij.quæ est in verbo, *de la iurisdiction*, &c.numero.10.hanc sententiam, vbi etiã diximus in cæteris casibus sufficere vnam denuntiationem pro pluribus rebus. Et quod dictum est in ea xiiij.ratione prioris partis de bannito non semel ob diuersas summas,intelligitur cùm huiusmodi summæ processerunt ex diuersis delictis,aut factis.Secus si pro vno,vt respõdit Cæpo.consilio causarum crimi.xiij.pro declaratione,col.vj.versi.non obstãt rationes. Eius autem,quod dictũ est,posse appellari à sententia continente diuersas summas,quæ, vniuersim exceduut summam,infra quam non licet appellare,cùm singulæ non excedunt,contrarium respondit Raph.Fulg.cõsilio.quoniam superius:de quo & tu vide Pau. Cast. consil. clxiiij.in casu præmisso,lib.1.Et sæpe aliàs videmus fieri plurium summarũ cumulationem siue coaceruationem:vt in l.si plures,§.vlt.ff.de pact.& in l.si qui separatim,§.j.ff.de app.& in cap.Apostolicæ,in verbo,semel aut successiuè,& ibi Pet.Anch.& Imo.extrà de do.Quando autem id fiat, aut contrà, intelliges ex not.à Docto.in d.l.si idem cum eodem, ff.de iurisd. om.iudi.& Cano.in c.ij.extrà de dona.Sed & quod dictum est de vna citatione, aut alia iurisdictionis perpetuatione,non indistinctè verum est.Sæpe enim vna sufficit pluribus causis & articulis,etiam aduersus diuersas personas.præsertim cùm plures illæ causæ cohærent,aut ex eadem origine oriuntur:de quo tu vide glos.Archi.Io,And.Pet.Ancha.& Do. in cap.ne aliqui,de hæret.libr.6.Inn.& Colle.in c.pastoralis,de rescript.eundem Inno.Host.Io.Andr. Collect.& Pau.in c.licet,de offi.deleg.Specu.& Io.And.in addi.ipsius titu.de iudi.delegat.§. restat videre,versi.quid si super duobus.Barth.Brixi.quæst.domi.lx.quidam impetrauit.Iac. Aret.& Aberi.in l.quod dicitur.ff.de verb.oblig. Vti etiam vna citatione fieri possunt plures citationes,glo.in c.ij.in verbo,& si nec,per eum text.extrà de testib.cogen.quam dicit singu. Bald.in sua Marg.in verbo,citatio,col.j.

*De vna nũtiatione pro pluribus operibus.* *De vna aboli tione plurium bannorum.* *De sententia cõtinente plures summas.* *Plurium summarum cumulatio.* *Vna citatio pro pluribus causis.*

69 ¶Ad decimumquintum de cruce signatis,quibus datum est priuilegium, ne soluant debita ante triennium,si eoi ex pacto data sit dilatio quinquennij,illud triennium non currit, nisi finito illo quinquennio conuentionali:vt demus illud esse verum,quod tamẽ quidam non admittunt,vt per Ioan.Fab.loquentem in eo qui cùm haberet dilationem soluendi à creditore,vel aliàs, aliam impetrauit à Principe.& Pau.Castren.& Corne.loquẽtes omnes patim in illa ipsa specie,crucesignatorum,in d.l.vlt.C.de repu.hære.Et per Io.Andr.in addit.Spec. in rubr.de cleri.non resid.col.j.versi.item quæro de secundo,loquentẽ de eo , qui cùm impetrasset gratiam percipiendi fructus præbendæ per quinquennium in absentia, impetrauit & aliud quinquennium ante primũ finitum.Et eundem in c.cùm in cunctis,§.vlt.in verbo, triennio,extrà de elect.dum loquitur de eo qui triennio est suspensus,& eo etiamnum durante,aliud quicquam facit, ex quo etiam trienoio est suspensus: vbi hoc copiosissimè disputat. Tamen si aliam sententiam sequamur,facilis est responsio.Nam ibi dantur vni duæ diuersæ dilationes,vna ex priuilegio generali ordinis,altera ex pacto & priuilegio particularis personæ.Ideò vna aliam non confundit:alioquin altera scilicet breuior nihil operaretur, vt etiam in simili diximus in responsione xj.argumen. Hic autem vna est tantùm facultas cõncessa consanguineo,altera autem venditori:& vtraque potest operari,modò aduigilent, nec sinant tempus otiosè labi.& vide quæ dicam in responsioue xvj.arg.

70 ¶Nec hic tamen omisetim,quod ab Albe.tractatum est in l.in toto,ff.de reg.iur.& iterum in secunda parte statutorum,quæst.clxxxj.per dominum fratrem,quòd si Episcopus cuipiam

*Vno ingressu*

fecerit ius intrandi semel monasterium monialum. Deinde idem Episcopus generaliter concesserit omnibus, vt possint idem monasterium ingredi certo die, illeque cui, vt dictum est, specialiter fuerat antè concessum vt semel ingrederetur, eo die omnibus concesso ingressus fuerit, non poterit amplius ingredi vi specialis suæ permissionis: tanquam vtranque vno ingressu consumpserit, impleueritque si eadem vtriusque ingressus causa fuerit: atque etiam si diuersa, dummodo vtraque eodem tempore expediri potuit: per multa quæ illic allegat, & sequitur Alex. dum illum in secūdo loco simpliciter citat, cons. xvj. breuiter, post prin. lib. 4. & Fel. in c. j. in vltimis verbis, extrà de rescript. & Catel. Cot. memor. incip. rescriptū. & idem ante eos, licet non meminerint, voluit Ioan. Andr. in c. generi, de regu. iur. lib. 6. quem etiam sequitur, dum simpliciter citat, Ioan. Faber in d. l. vltim. C. de repud. hæred. Hic autem in casu nostro, nihil impedit consanguineum, quin possit vti suo retractu pendente facultate concessa venditori: ergo vtrique idem tempus currit. Et eadem quoque ratione magis accedo sententiæ Ioan. Fabr. Pau. & Corn. in illo casu de cruce signatis.

*Monasterij monialiū com sumitur permissio & generalis & particularis.*

71 ¶ Ad decimumsextum, qui est de circuitu vitando, id certe nimium generale est, nec semper procedit, vt not. per Bartol. in d. l. dominus, ff. de condit. indebi. & probatur ex eo quòd actio non transit ipso iure ab vna persona ad aliam sine cessione, l. possessio, §. & si possessio, ff. de acquir. posses. & l. iij. ff. pro socio. & l. Iulianus, §. pen. ff. de act. empt. & l. cùm in plures §. messem. ff. loc. Imò verò non nisi in certis casibus id procedit: regulariter autem contrà, vt colligitur ex not. ab eo. Bart. & aliis in eodem loco: & nuncupatim voluit Philip. Dec. in l. cùm fundus, §. seruum tuum imprudens, col. j. in fi. j. not. ff. si cert. pet. Sed & locum tantùm habet, cùm circuitus est omnino inutilis: secus si in eo vertatur aliqua vtilitas: vt not. Cardi. Flor. in cle. auditor, in xiiij. quæst. de rescript. per text. in c. tuam, extrà de ordi. cogni. & c. lator, qui filij sint legiti. Et idem voluit imo. in ea ipsa cle. col. pen. versi. glos. circuitus. & ante hos Petr. Bart. Imo. & propè omnes, dum tractant de differentia libertatis directè legatæ, & fideicō missariæ, in l. j. ff. de lega. j. vbi id expressius omnibus annotat Franc. Ripa, col. vij. nu. 25. & idem quoque Bar. in l. j. in iij. oppo. iterumq; in l. ij. in vlt. oppo. C. com. de lega. & Petr. Matthe. inter consi. Petr. Anch. consi. ccclxviij. dubium, in fi. & ipse Pet. consi. ccclxxxvj. in lite, col. j. in fin. Hic autem non inutile est consanguineo, redimere ab emptore durante tempore reuenditionis: quia, vt sæpe diximus, incertum est an venditor ipse retrahet: & si id faciat, tamen interim consanguineus ipse lucrabitur fructus. Et facit quod scribit Sal. in l. vsucapio, col. ij. versi. sed supposito, C. de pignor.

*An & quādo circuitus est vitandus aut minimè.*

72 ¶ Ad decimumseptimum, quo dictum est in actibus conditionalibus tempora non currere, nisi impleta conditione: vt illud concedamus, quanquàm non id semper procedit, vt videri potest ex l. j. §. biduum, ff. quan. appel. sit, vbi tēpus appellandi à sententia conditionali currit statim à lata sententia, non expectata cōditione. Cuius arg. Guid. Pap. deci. Delphi. cclvij. caueatur de consuetudine, col. j. versi. sed iuxta præmissa tradit, & in nostro casu retractus tempus anni cōncessum consanguineo ad retrahendum, currere statim à contractu etiam conditionali, vel ante conditionem impletam. Sed nos huius contrarium tenuimus, suprà titul. præced. §. j. in verbo, *dedans l'an*, quæ est glo. x. in viij. quæst. vbi respondimus ad d. §. biduum, Igitur illud dicendum est, illa quæ dicuntur de actibus conditionalibus, nihil huc pertinere, quando contractus venditionis sub hoc pacto reuenditionis sit purus, non conditionalis: nisi alia conditio apposita fuerit. Quod videre licet primùm ex eo, quòd venditio cōditionalis non perficitur, nisi impleta conditione, l. hæc venditio, ff. de contrah. empt. Ideoq; non nisi existente conditione dominium ex ea transferri potest. l. ei qui hæreditatem, ff. de condi. insti. & l. qui absenti, §. j. & ibi Bar. & alij ff. de de acq. posses. & c. super eo, extrà de cond. appo. & ibi concord. in gloss. & diximus plenius suprà tit. præced. §. j. in gloss. ij. in verbo, *à vendu*, nu. 22. sed & illud in dubium, & multis seq.

*An in actibus cōditionalibus currat tēpus, ante cōditionē impletam, Venditio facta sub hoc pacto, an sit conditionalis.*

73 ¶ Atque etiam ex eo, quòd emptor ex venditione cōditionali non facit fructus suos, quin si eos perceperit, restituere tenetur, l. necessariò, §. q. si pēdente, ff. de peri. & commo. rei vēditæ. & l. ij. ff. de in diem ad. & l. omnia, §. j. ff. de legatis primo. & voluit Roma. sing. ccccclxl. fructus percepti. & Soci. consi. clxx. in præsenti consultatione, col. v. versi. ad tertium, lib. 2. Hic autem continuò ex huiusmodi venditione facta cum hoc pacto reuendendi, re tradita emptor factus est dominus, etiam pendente tempore reuenditionis, ita vt in alium interim transferre possit, vt concedunt omnes, nec possit venditor à tertio emptore reuocare, ex plurimorum sententia, vt diximus suprà, in principio huius partis. Item facit hic emptor fructus suos, vt illic quoque diximus, & dicemus plenius infrà eod. tit. §. v. in prin. Quod perpetuum est in aliis venditionibus puris, sed sub conditione resoluendis. l. ij. iij. & iiij. ff. de in diē ad. vtpote cùm emptor ex huiusmodi venditionibus interim sit dominus, l. si ex duobus, §. j. eo. tit. sæpe autem aliàs diximus fructus sequi dominium.

*De eodem.*

74 ¶ Ex quibus vides, illud apertissimè conuinci, quod diximus, venditionem hanc sub pacto reuēdendi factā non esse conditionalē, imò verò puram, sed quæ sub conditione resoluitur: quæ quidē conditio resolutiua non suspēdit actū, nec eum facit conditionalē, sed tātùm ex euētu ipsius eum resoluit: vt optimè declarat text. in d. l. ij. iij. & iiij. cum gl. in d. l. ij. ff. de in diē addi. &c

*De eodem. Cōditio resolutiua actum non suspēdit.*

*nec eum facit conditionalem.* addi.& in l.si res,quæ est iij.& ibi glo.& Albe.ff.de contrah.empt.& in c.illo vos,& ibi Imo. col.j.in ij.not.& Pan.in iij.no.extrà de pigno.& glo.in c.verùm,extrà de condi.appo.& in c. pastoralis,in glo.j.vj.q.j.& Pet Ancha.consi.lxix.contra donationem, col.vlt.& Card.Flor. consi.xxix.iudex de iure,col.j.versi.quartò verba.& Soci.in l.pecuniam, in vlt.not.ff.si cert. peta.vbi & ex hoc dicit,quòd huiusmodi contractus puri,sed qui ex aliqua conditione resoluuntur,habent interim executionem , ac si non subiacerent ei conditionali resolutioni. per glo.in d.l.ij.de in diem addict.& not.per Bart.in l.Iulianus,in fi.ff.de cond.inde.& ita se dicit pluries obtinuisse.& sequitur Philip.Deci.ibi col.ij.versic.quartò not.qui responder ad tex.ibi,qui videtur velle contrarium.& idem voluit ipse Socin.consi.lxij.visis conuentione, col.ij.vers.sed regula est,lib.4.& consi.xcj.concludo dictũ Philippum,col.ij.versic.confirmatur ista conclusio,eodem libr.4.vbi & hoc dicit procedere in sententia.& Philip.Dec.in l.Sis damnum,§.quod pendet,ff.de reg.iur.& in l.plerunque,eod.tit.& consi.cclxxix.placet mihi, col.ij.vbi de hoc pacto de reuendendo,nuncupatim loquitur,& generaliter dicit cõtractum, qui sub conditione resolui potest , iudicari vt purum,inspecto præsenti statu,& non considerato quòd potest resolui,per d.l.ij.de in diem addict.& idem (inquit) de venditione facta cum pacto reuendendi : vt dicit probari in d.l.ij.C.de pact.inter empto.& vendit. Et idem (ait) in officiali,qui potest ad beneplacitum reuocari nam de illo iudicatur,vt de perpetuo. l.iurisperitos,in princ.& ibi Bart.& alij,ff.de excu.tuto.& idẽ Deci.loquens etiã in hoc pacto, consi.cccviij.in casu ad nos transmisso,col.iij.versi.sed hoc non obstante:vbi & ad hoc allegat d.l.hæc venditio,§.vlt.ff.de contrah.empt.& not.per Bart.in l.iudex posteaquàm,circa fi. ff.de re iudi.& alios qui ad id parum faciunt.

75 *De eodem.* ¶Et hinc quoque videmus,quòd licet titulus conditionalis non prosit ad vsucapionem,l.ij. §.si sub conditione,ff.pro empto.vbi ita scribitur,Si sub conditione emptio facta sit,pendẽte cõditione emptor non vsucapit:tamen titulus purus,sed qui sub cõditione resoluitur, præscriptionem parit,d.l.ij.de in diem addict.& facit l.si alienam,ff.de dona.caus.mor.vbi ex titulo reuocabili procedit præscriptio. Et nos quoque alibi de huiusmodi differentiis cõtractuum conditionalium,& purorum,qui sub conditione resoluuntur , latè diximus,scilicet in repet.l.si vnquã,in verbo reuertatur,nu.283.verùm quãtùm ad priores, vbi omnino vide. Et hîc quoque Boe.Igne.& Sainxon seipsos atque alios fefellerunt, dum etiã venditionem conditionalem confuderunt cum hac nostra,sub pacto reueudendi facta,de quo loquimur, tanquam scilicet hæc conditionalis esset.

76 *Conditionis uerbum plerunque pro pacto aut lege ponitur.* ¶Nec his obstat,quòd d.l.ij.C.de pact.inter empto.quæ de hac venditione loquitur , vtitur verbo conditionis,cùm dicit,Teque parato satisfacere conditioni.Nam ibi conditio accipitur pro pacto vel lege dicta in contractu : id quod apertè declarat eadem l.quæ quod in illis verbis appellat conditionem,paulò antè vocauerat legem,eùm dicit,si fundum patentes rui ea lege vendiderunt,id est,eo pacto,vt interpreratur gl.j.ibi.nam & aliàs sæpissimè videmus istud verbum,conditio,accipi pro tenore contractus,siue pacto apposito in ipsõ contractu puro,& minimè conditionali:vt in l.societatem mecum,in prin.& ibi glo.j.ff.pro soci.& ibi quoque Bal.qui dicit d.glo.not.quia sæpe ista verba,ea cõditione,ponuntur in cõtractibus, & etiam text.in l.Caius,ff.de manumis.& in l.Mæuia,& ibi quoque glos.in princip.Oldra.& Alberic.ff.de manu.testa.& in l.debitori tuo,ibi, ea conditione pactoque , & ibi latè Philip. Dec.& Alciat.C.de pact.& l.ij.§.vlt.& ibi Bald.& Ang.ff.de dona.& l.cùm res, & ibi Bald.C. eod.tit.& l.pater,§.quindecim,ibi ea lege & conditione,ff.de leg.iij.& l.quoniam,& ibi Bald. C.de rer.permu.& l.ea conditione,& ibi Bal.& Sal.C.de rescin.vendi.& l.nihil.& ibi Bart.ff. de coniun.cum emanc.liber.& l.cùm ea conditione,ff.de euict.& l.Titio centũ,§.j.& ibi glos. ff.de condi.& demon.& l.ij.ff.de iure immunit.& l.& Aristoni,ff.manda.& l.si cum filiofamiliâs,§.j.ff.de compen.& l.pen.ff.deposi.& §.cùm autem,versi.& cum quibusdam conditionibus,Instit.de adopt.& c.verùm,& ibi glo.in verbo,conditione.Anto.& Recentior. extrà de condi.appo.& c.cùm Ioannes,& ibi Hosti.col.ij.in verbo,cõditionalem,& rursum in verbo, conditione.& Ioan.Andr.in vtroque verbo,& Pan.col.ij.in 4.not.extrà de fide instrument. & Bart.in l.quibus diebus,§. Termilius,col.j.ff.de condi & demonst.& consil.iiij. factum tale est , quidam Dominicus , in j.dubio.Bald.in procemio feudorum,in ij.diuis. Angel.consil. cluij.Andreas Anton.consi.xlviij.absque diffusione, in princip.Ioan.Ana.consil. lxxv.visis his quæ mihi narrantur, post princip. Alexand.consi.cij.visis & ponderatis,col.ij.versic.nam dicta verba,lib.1.& consi.cxix.viso processu,col.j.versi.eiusdem initij.eod.libr.1.quod reperitur consi.xx.lib.6.Francis.Aretin.consi.cl.visis diligenter , post princip. Corn.consil.cij.visis in causa,col.v.versi.conditio enim,lib.2.& consi.ccc.circa,col.j.in fin.libr. 4.Socin.consi.xxj. viso testamenro magistri,col.penult.versic.postremò cùm dispositio,lib.3. In quo etiã significatu,eodem verbo vsus est Tullius libr.Officiorum 3.Regulus verò non debuit conditiones , pactionésque bellicas,& hostiles,perturbare periurio.Et ad Tyronem lib.Epistolarum xvj.Sin autem ille suis conditionibus stare noluerit,bellum paratum est. Nam & Donatus enarrans illud Terentij in Andria , Accepit conditionem : Conditio ( inquit ) est pactio, certam legem in se continens.

¶Fateor

77 ¶Fateor tamen, quòd si huiusmodi pactũ redimendi faceret venditionem conditionalem: vt si ita diceretur, Vendo tibi hanc rem tali pretio, nisi tu intra tale tempus idem pretium restituas: (his enim verbis, Nisi tu, &c. fit venditio conditionalis, vt probatur ex l.ij.ff. de in diem addict. aut etiam aliis cõditionem facientibus) tũc certè non curreret tempus retractus consanguineis, nisi finito tempore, atque ita finita conditione, ex sententia Gul. Cunei, & Alb. in l.j.§.annus. ff. quando actio de pecul. cum aliis multis, quæ diximus suprà tit. præcedente, in glo.x. in verbo, *dedans l'an*, in viij.q. Caue tamen, quia in illo exemplo suprà à nobis proposito Azo in Summa, tit. C. de pactis inter emptor. & vendit. facit discrimen, verùm illa verba concipiantur in præsenti tempore, & tunc faciant venditionem videri esse puram, per l.ij.§. si in diem. ff. de vsucap. pro empt. an in futuro, & conditionem efficiant, verbi gratia, fundus erit tibi emptus, nisi &c. Ego verò nescio, an id seruandum sit, quando videmus & cõditiones actibus & verbis præsentibus plerunque apponi, Vendo tibi, lego Mæuio, despondeo Mariam in vxorem, si &c. vt videre licet ex tit. ff. de cond. & demon. & C. de condit. insert. & extrà de condi. appo. d. autem §. si in diem, mihi admodum obscurus esse videtur.

*Si pacto redimendi cõditionaliter fuerit appositũ tempus, nõ currit nisi impleta conditione.*

*An conditio verbis vel actibus præsentibus concipiatur.*

78 ¶Ad decimumoctauum, quo dictũ est, non currere tempus secundo, quandiu incertum est, an qui primo loco & ante cæteros admitti debet, admitti velit. Illud ingenuè fateor: sed id nihil ad nostrũ casum pertinet: nam ibi non patet locus secundo, donec primus admitti potest, & vult: igitur cùm secundus interim admitti non possit, etiam si velit, nihil est, quod ei imputari possit, cùm impediatur impedimento iuris & facti: ideò quoque interim tempus ei non currit. l. vlt.§. donec, C. de iur. delib. & l.j. & ibi Doct. C. de bono. mater. & l.j. in fin. C. de anna excep. & l. in rebus, C. de iur. dot. & c. quia diuersitatem, extrà de concess. præb. cum sim. Hic autem nihil est, quod impediat consanguineum retrahere, etiam durante tẽpore præstituto ad reuenditionẽ, sed cum onere huiusmodi reuẽditionis, si fortè vẽditor posteà veniat. Super quo etiam vide quæ scripsi suprà tit. præced. §.j. in verbo, *dedans l'an*, in x. quæst.

*Tempus non currit impedito de iure & de facto.*

79 ¶At huic obstat, quod in simili dicitur, quòd licèt durante anno, quo mater tenetur petere tutorẽ filio, aliàs à successione eius excluditur, possint & cæteri agnati id quoq; petere, non expectato eo anno, aut morte matris, vt voluit glos. in l.ij §. vlt. & ibi quoque Bar. in princip. ff. ad Senatusc. Trebel. Tamen illis non currit primus ille annus matri cõcessus, quin possint intra alium annum petere: sine iactura successionis ipsius pupilli: vt voluit alia glo. in l. nepotibus, & ibi Cyn. Bar. qui eam dicit not. & Bal. qui eam dicit singu. & Sal. C. qui pet. tuto. & glo. in l.ij. in glo. vlt. in fi. & ibi Bart. col. vlt. ff. eod. tit. & in l. sciant, in verbo, denegãdam, C. de legit. hæredi. Oldra. consil. cxxxvij. plures sunt, col.ij. versi. quintò videtur expressum. Angel. consi. cviij. ista quæstio, in fi. Sed hæc res adeò obscura est, vt vix intelligas, quid nostrates de ea sentiant: vt videre licet apud Bart. in d.l.ij. col. penul. versi. tertiò est videndum, vsque ad fin. l. ff. qui pet. tut. & in d.l.ij.§. confestim. ff. ad Tertul. & in d.l. sciant, & ibi quoque Bal. Ang. Raph. Pau. Cast. & Corn. & eundẽ Bar. in l. quid ergo, §.j. ff. de his qui not. infa. & consi. xviij. in nomine &c. viso testamento, in iij. dubio. & iterum consi. ccxv. an si testamentum sit nullum, etiam in iij. dubio: nam idem propè est consil. & in sua disputa. incip. pupillus, quæ est omnium postrema, propè per totum. Bal. in l. precibus, col. v. versi. sed quid si impubes, & ibi Barb. in addi. C. de impube. & aliis substit. & eundem Bald. in c. ex parte M. col.ij. versic. ex his procedo, & col. seq. vers. modò quæro, extrà de appel. & consi. lxv. proponitur quòd Putius, lib.2. & consi. ccclxxix. pũctus talis est, vt apparet, col. vlt. lib.3. & consi. xciiij. hic plura occurrunt, lib.4. & cõsi. cclxxviij. viso testamento, col.ij. eo. lib.4. & consi. ccccxxxviij. ista quæstio, versic. sed quis succedet, eod. lib.4. & consi. cccclxxiij. substituto, eod. lib.4. & consi. ccccxcviij. opinio domini, eod. lib.4. Ang. consi. cxviij auia pro nepte. Sal. in d.l. sciant. Pet. Anch. consil. ciiij. pro declaratione, in j. & ij. dubio, & consil. ccl. omnia col.j. & consi. ccccxl. in quæstione, col.j. & Card. Flor. consi. cv. super præmisso, col.j. versi. sic & omnibus. Paul. Cast. consi. xxix. in puncto suprà scripto, col. vlt. versic. nunc est videndum, lib.2. & Corn. consi. lxxxvij. circa primũ, in fi. lib.4. & Ant. Rube. consi. lxxxj. viso & diligenter. Ex quibus intelliges illud, quod suprà diximus, esse dubium, & multos tenere contrarium: quibus accedo, per ea quæ dicam infrà, in respon. xxj. & xxij arg. Ex legibus autem Platonis lib.6. Si orphanorũ tutor obierit, cognati, & affines ex vtrisque parentibus vsque ad consobrinos, & patrueles, qui præsentes sunt, alium intra decem dies constituere iubentur, alioqui drachma singuli singulis quibusque diebus mulctantur, donec tutorem præficiant. Ex quibus vides vnum omnibus his tempus simul currere.

*An durãte anno, quo mater debet petere tutorem filio, currat tempus cæteris agnatis.*

*Lex Platonis.*

80 ¶Ad decimumnonum, de renũtiatione iuris impediti, quæ vt non valet expressè, ita nec per lapsum temporis, qui habet vim renuntiationis tacitæ respondetur, quòd si etiam Bar. & alij id dicerent, ad quod sunt allegati, in d. xix. arg. tamen nihil obstaret, quia hic consanguineus impeditum non habet ius suum retrahendi, quin id exequi possit, vt iam sæpius diximus. Quin & si id tale ius esset, cui expressè renũtiare non posset, non propterea sequeretur, quin ab eo, lapsu tempois excluderetur: vt per Bart. Bal. Pau. Cast. & Recentiores, in l.iij. C. de iur. & facti igno. & in l. si quis suus, ff. de iur. delibe. Bald. in l.j. in xxvij. oppo. C. qui admit. cum multis concord. à me latè congestis in nostris Legibus connubialib. in verbo, *expres*, quæ est

*Renũtiatio tacita ex lapsu temporis plus habet virium, quã expressa.*

glos.

glo.nu.74.& id quidem,cum multis seq. Quibus docuimus,plus ponderis habere renũtiationem tacitam,quæ ex lapsu temporis inducitur,quàm expressam. Nam & videmus,quòd Prælatus non potest expresse renunciare iuribus ecclesiæ,quia id esset donare , quod prohibitum est.c.ij.extrà de donatio.Ex lapsu autem temporis excluditur.c.de quarta.& c.veniẽs, de præscript.cum simi.

81 ¶Ad vigesimum , quo diximus,non videri datum,nec è diuerso acquisitum, quod auferri potest,& huiusmodi similia, facilis est responsio ex his,quæ suprà diximus : vt scilicet quodam modo,& aliquo respectu non videatur datum aut acquisitum,sed id quidẽ impropriè: quia,vt iam diximus,illud verbum,videtur,imprnprietatem significat.Nec tamen in nostro casu dici potest,quòd datum & acquisitum non sit venditori,cùm ita sit dominus ipsius rei, vt faciat fructus suos,& in alinm possit eãdem rem alienare vt etiam diximus:id quod non esset,si ei datum & acquisitum non esset.Et satis suprà ostendimus in responsione j.Argu. non minus esse dominum,& eum quidem plenum & perfectum alicuius rei,quòd ab eo ex aliquo euentu res abire possit. Igitur hæc ratio nihil hic concludit.

82 ¶Ad vigesimũprimum, & secundnm ( nam ea eodem tenore,vt quæ sunt eiusdem originis discutiam) dicendũ est,iura in priore loco allegata,loqui in iuribus,quæ pluribus deferuntur secundũ gradum,id est,quæ in solidum competunt iis,qui sunt in primo gradu:deinde illis deficientibus,alteris,qui sunt in secũdo gradu:verbi gratia,in successorio edicto,in quo hæreditas defertur proximioribus tantùm, vt quandiu deliberat is,qui est prior gradu,non currit tempus alteri:quia is alter priùs non potest velle eum effectu,imò suæ voluntatis declaratio,vt immatura,nulla foret,l.si filio,§.contra tabulas,ff.de inoffi.testa.& l.si filius,§.cùm filius,ff.de bonis liber.& l.j.§.si intra.ff.de succes.edict.& ita intelligũtur cætera iura in ea ratione allegata,vt pulchrè & scienter expendit & declarat Card.Flor.in d.cle.j.§.secus,in vj.q. de concess.præbend.& iterum consi.lxxvij.frater vnice, post princ.dum vtrobique disputat de eo quod dictum est in d.xxij.ratione.de duobus expectantibus cum clausula acceptandi intra mensem,de quo etiam statim dicemus. Hic autem ius retrahendi non defertur cõsanguineo & venditori secundùm gradum, nec succesiuè,sed simul competit vtrique : sed ita tamen,vt alter alteri præferatur,scilicet venditor,si veniat,consanguineo:quod non impedit tempus currere non tantùm venditori,sed & ipsi quoque consanguineo,per text. omnium optimum , & qui omnem dubitationem,omnemque disputationem tollit,in d.l.si maritus præuenerit , quæ est iiij.in princ.ibi,sic tamen , iuncta l.ij.§.vlt.& l.seq.eiusdẽ tit.ff.de adult. vbi dicitur,quòd pater & maritus ad accusationem adulterij admittuntur, sed ita tamen,vt maritus,si velit, præferatur patri:quia credendũ est eum propensiore iure & maiore dolore accusationem executurum. Tamen vtrique simul currunt tempora accusationis. Ex eoque not.Barto.& Ang.quòd quando duo pnssunt admitti ad aliquid , vtrique cedunt tempora, dnnec vnus præoccuparit:quod procedit vt (inquiunt) quando tempus simul cõpetit pluribus,etiã si aliquis eorũ habeat priuilegium præuẽtionis,vt ibi dicitur.Secus, si nnn simùl, sed successiuè id tempus competit:nam tunc secundo non incipit currere, nisi post finitum tempus primi,per l.vlt.C.qui admit.quæ inter alias allegata est in dicta xxj. ratione cõtrariæ partis.Et hanc distinctionẽ nuncupatim sequitnr Card.Flor.in locis suprà allegatis.Et hanc quoque doctinã optimè probat glos.in c.vlt.de consuetudi.lib.6.de qua locuti sumus supra in respon.xiiij.argum.Sed cuius hic quoque expressam mentionem volui facere,quia & hęc iis,quæ hic diximus,admodum quadrat.

*Cùm simul eodem tempore ius pluribus cõpetit, simul illis tẽpus currit : secus si successiuè ius competit.*

83 ¶Proptereaq; Bart.& Ang.in d.l.si maritus præuenerit,ex hac doctrina tenent contra illud, quod in dicta xxij.ratione diximus:tenent (inquam) non nisi vnum mẽsem simul cõpetere omnibus expectãtibus,eundemque illis simul currere. quod & idem tenuit Io.Andr.secum hac in re pugnans, Zenzel.Paul.Eleaz.distinguens , sed cuius distinctio ad nostrum casum nihil pertinet.Lapus similiter distinguens,& Lauren.à Pinn , in d.clemen.j.de concess.præb. & ibi quoque Ioan.Calde.& Card.Flore n d.§.secus,in vj.quæst.vbi dicit id obseruari, & Bonifa.Vital.in eo ipso §.secus,col.pen.vbi etiam dicit id in practica obseruari.& idẽ Card. d.cnnsi.lxxvij.in princ.& rursus consi.clxxxiij.in nomine &c.casus super qno,col.iij.versic. per hnc dico.iterumque consi seq.post redditum,colum.ij.versi.ex prædictis.Sal.qui ita dicit consuluisse & obtinuisse,in d.l.vlt.in j.quæst.& ibi qnoque Alexand.col.vlt.& Corne.post princip.C.qui admit. & nouissimè Mart.Pac.in tractatu de mandatis Apostolicis , parte j. nu.51.& sequent.Et vt diximus in dicta xxij.ratione,Sebasti.qui pro priori parte allegatur, subdubitat. De quo prætereà vide ipsum Cardin.Flnren.consi.cv.super præmisso, colum.j. versic.tertiò ad idem,& col.vj.versi.ad tertiam.

*De eo , quod dictum est suprà de mense expectãtium.*

84 ¶Ad vigesimumtertium,quo dictum est,vnum atque idẽ tempus non operari effectus circa duos actus,quorũ vnus successiuè venit ad alium,illud quidẽ fateor,& iam sæpius suprà diximus.Sed hic nihil tale est,quando vnũ alteri non succedat , sed vtrumque simul cõpetat, sed ita tantùm,vt vnũ alteri præferatur.Ideoque & simul vtrique tempus currit:vt plenissimè diximus,& probauimus suprà versic.ab hinc ij.& alibi sæpe. Quibus & tu potes addere quòd idem tẽpus potest,& solet præstitui ad plnres actus qui simul possunt cõcurrere eodẽ tempore:

*Idem tempus solet præstitui ad plures actus,qui simul possunt concurrere.*

tempore: vt probatur in cap. licèt causam, & ibi, Pano. col. ij. in iij. not. de probatio. Secus, dicit ipse Panor. si ordine successiuo essent expediendi, per glo. not. in cle. sæpe. versic. & quia possessiones, in verbo, & post dationem, de verb. signifi.

85 ¶SED maius est dubium in hac specie. Quis vendit annuum aliquod vectigal generale, id est, super omnibus suis bonis (id nos vulgò, *rente generale*, vocamus) ea lege, vt id possit redimere intra certum aliquod tempus, restituto pretio venditionis: & si id non fecerit, ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc (vt nostri loquuntur: idque est quod lingua vernacula & vulgari dicimus, *des à present comme deslors, & deslors comme des à present*) dat emptori in solutum eius vectigalis, siue loco illius, fundum quempiam, ideóq; competit consanguineo ius retrahendi eum fundum: tum quia in datione in solutum habet locum retractus, vt diximus suprà tit. præced. §. j. glo. xiiij. in verbo, *ou equipollent à vente*, ou. 2. & multis seq. tum quia, cùm ex pacto apposito in contractu venditionis eius vectigalis is fundus cedatur sub conditione, si vectigal redemptum non fuerit, perinde habendum sit, ac si is fundus primo loco & iam à principio esset venditus: vt dicit Pau. Cast. consi. clxv. visis & ponderatis, col. ij. versicu. secúdò videtur, lib. 2. & dicemus latiùs infrà in fi. huius tit. q. xxv. ad fi. Quæritur ergo, vtrùm consanguineus poterit intra annum post huiusmodi facultatem concessam venditori retrahere: an verò debuit id facere intra annum contractus, non expectato illo tempore facultatis. — *Pulchra quæ.*

86 ¶Dubium facit, vltra dicta in præcedenti quæstione, & quæ alio loco diximus de venditione conditionali, videlicet in tit. præceden. §. j. glo. x. in verbo, *dedans l'an*, in viij. quæst. dubium (inquam) facit ea clausula, ex nūc prout ex tunc &c. quæ eam vim habet, vt actus ita factus censeatur habere effectum, iam ab ipso principio, non expectato tempore conditionis, vt quod ad idipsum principium retrotrahitur, gloss. in clemen. nolentes, in verbo, ex tunc, de hæretic. quæ dicit constitutionem, in qua hæc clausula apponitur, statim ligare à tempore promulgationis illius, non expectato lapsu duorum mensium: de quo in auth. vt fac. nouæ constit. Et ita quidem, vt quod interim, scilicet intra illos duos menses factum est, nullum sit. & sequitur ibi Card. Flor. in j. oppo. vbi dicit eam glo. sing. & Imo. col. j. Et dicit Bald. in auth. contrà rogatus, col. j. C. ad Senatuscon. Trebel. quòd licèt aliàs conditio potestatiua nō trahatur retro, id tamen fallit, cùm apponitur ea clausula, ex tunc prout ex nunc. Nam & sola dictio, ex nunc, denotat tempus continuum, facitq; vt stipulatio sub conditione facta, existente ea conditione, retrotrahatur ad tempus stipulationis, per text. loquentem iis verbis, ab hac die, siue ex hac die, quæ eundem sensum habent in l. huiusmodi stipulatio, ff. de verb. oblig. & ibi Doctor. inter quos Angel. Imol. Pau. Cast. & Alex. id trahunt ad hanc nostram vulgarem clausulam, ex nūc prout ex tunc. & in l. si ita stipulatus fuero, si Titius, & ibi quoque Bar. Bal. Ang. & alij, eod. tit. & not. Ioan. And. in c. cùm in cunctis, col. v. versic. item expressio, extrà de elect. in nouel. Petr. Iacob. in tit. de condi. ex leg. quæ pro re dona. compe. col. iij. Bal. in l. lecta, col. j. in vlti. no. ff. si cert. pet. ( & in c. j. col. vj. versi. sed pone, clericus. tit. de milit. vasal. qui contu. est. ) Aoge. in l. j. in fin. & ibi Alex. & Iaso. col. vlt. C. de codicil. idem Angel. consil. xlij. porrecta, ad fin. Alex. consi. lxxxiij. visa facti narratione, col. iij. versi. confirmatur hoc, quia possessio, lib. 2. & latiùs consi. cxj. perspectis literis, col. pe. versi. ex prædictis infero, lib. 6. Fran. Aret. consi. clx. longa est, col. iiij. versic. sed certè. Barba. consi. lxiij. scribitur Exodi, col. antepenul. lib. 4. Guid. Pap. decisi. Delphi. ccxviij. quidam donauit. Ias. consi. cxlvij. præsens consultatio, col. ix. versic. secundò posset responderi, lib. 2. & Feli. in cap. licèt causam, col. iiij. versic. nota sextò, extrà de probat. & Franc. Ripa in l. j. nume. 5. ff. de pigno. Stepha. Bertrand. consil. lxxix. viso processu, col. j. lib. 2. Chasse. consi. liij. ex facto, col. j. versic. xiij. & iterum colum. xxiij. versi. ad quartum. & consi. lxvj. eodem initio, col. v. versic. ad hoc est clara, in fin. (Maria. Socin. iunior consil. cvj. pulchra profectò, colum. viij. num. 28. lib. 1. ) Nam & hæc dictio (nunc) per se simplex est aduerbium præsentis temporis, vt dicunt Grammatici. Et probatur in l. nunc tractemus, ff. de tutel. & ration. distra. — *De eodem.* — *Ex nūc prout ex nunc.*

87 ¶Verùm contrarium in nostro casu censeo, vt scilicet nō currat tempus redimendi eius fundi consanguineo, nisi elapso eo tempore, præstituto cōditioni redimendi vectigalis. Nam hæc venditio, siue datio in solutum, est conditionalis: ideò non currit tempus, nisi conditione impleta, secundùm ea quæ latissimè diximus in d. viij. quæst. d. glo. *dedans l'an*. Nec quicquā mutat, quantū ad id illa clausula, ex nunc, &c. per id quod voluit glo. in cle. j. in verbo, ex tunc, de concess. præben. quòd sententia excommunicationis sub conditione lata, cùm illa clausula, ex nunc, non afficit ante conditionem, sed suspenditur effectus ipsius. & sequitur Cardi. Flor. in c. oppo. & Imo. col. ij. versi. glo. ex tunc, & idem propè voluerunt Inno. Host. Abbas antiquus, & clarius Ioan. And. in c. præterea requisiti, omnes, in verbo, excommunicatum, extrà de appel. & ibi etiam apertissimè Collect. paulò ante fin. Bal. col. iij. versic. quæro nunquid sit differentia, Panor, col. pen. versicu. extra glossam quæro, Philip. Franc. col. v. in iij. q. & Philip. Deci. col. etiam penul. versi. extra gloss. primò, & Card. Alex. col. ij. & præterea Archi. & idem Ioan. And. Domi. & Phil. Fran. in c. dudū. de præb. lib. 6. D. à Rota decis. xcv. Paragraphus, in j. addi. in nouis. Bald. in l. præposteri, C. de testa. vbi ex hoc dicit, quòd si quis ita dixerit, Si matrimonium mecum contraxeris, ex nunc volo esse obligatus ad decem nomine dotis: tamen non — *De iisdem dictionibus.*

HHh

obligabitur,nisi contracto matrimonio.idem Bald.in d.auth.contrà rogatus,& in l.ex illa,C. de appel.& in cap.1.col.v.versi.sed pone clericus,tit.de mili.vasal.qui contu.est.Roma. in l.lecta,& ibi quoque Franc.Aret.col.ij.ff.si cert.pet.Guid.Pap.decis.Delphi.dlxxxvij.clericus. & consil.cxxvj.de anno. vbi ex hoc dicit,ex tali venditione non deberi laudimia, nisi tempore elapso.& Fel.in c.licet causam,col.iiij.versic.nota sextò:extrà de proba.

88 ¶Si quando autem dispositio his verbis vtens retrotrahitur,id fit per fictionẽ,secundùm Iac. But.in l.ea lege.C.de condi.ob causam,& Ang.dicto consi.xlij.in fi. quæ fictio non habet locum in statutis. Vt etiam de mandato,cùm retrotrahitur, dicit Bart.in l.si is qui pro emptore,col.iiij.versi.ecce exemplum,ratihabitio,ff.de vsucap.cum aliis concord. à me adductis suprà tit.præced.§.j.in glo.x.in verbo,*dedans l'an*,nu.72.præterea quod dicitur. In statutis autẽ, ex quibus retractus procedit,non est locus fictioni, sed meræ veritati,vt dicit Bart.in d.l.si is qui pro emptore,in iij.quæst.prin.cum simil. Neque altàs vnquam, cùm tractatur de præiudicio alterius.glo.in c.quia circa,extrà de priuileg.Petr.Ancha.consi.cvj.dubitatur,& not.in l. hac edictali,§.his omnibus,C.de secund.nupt. Ideò nec fit vnquam retrotractio in præiudicium aliorum,sed eorum tantùm,qui actum confecerunt.l.stipulatio de dote,ff.de iure dot. & l.in insulam,§.vlti.ff.solu.matri.& cap.si pro te.de rescrip.lib.6.cum aliis multis concord.à me collectis in d.verbo,*dedans l'an*,num.71.est autem generale.

## §. III.



SI LEDICT achepteur reçoit ledict lignagier audict retraict, neantmoins celuy, qui a ladicte grace conuentionelle, peut faire son offre de retraict audict achepteur,s'il veut:ou au dict lignagier,qui a retraict la chose: ou autres, à qui lesdictes choses seroyent transportees. Mais s'il vient au premier achepteur,ledict achepteur luy doit dire & declarer,à qui il a transporté,afin que ledict demandeur puisse venir contre celuy, à qui le transport a esté faict. Et si ledict premier achepteur ne declaire & nomme celuy, à qui il a transporté,il en aura son recours & action contre luy & son interest.Et ne courra point le temps dudict retraict conuentionel, iusques à ce qu'il soit ou puisse estre informé deuëment,à qui la chose a esté trãsportee,& à qui elle appartient. Auquel, quand la chose sera venue à sa notice,il pourra faire son dict offre de retraict conuentionel,& sera tenu de le receuoir.



*QVOD SI emptor consanguineum admiserit ad retractum, nihilominus is,cui redimendi facultas ex pacto competit, poterit, si ita sibi videatur,retractum offerre emptori,aut consanguineo qui rem retraxit,aut etiã aliis,quibus ea fuit alienata. Quòd si ad primum emptorem se contulerit,tenebitur ipse emptor declarare, cuinam rem huiusmodi cesserit, vt possit actor illum conuenire, in quem ea fuerit translata. Et si primus ille emptor eum non nominarit,cui rem cesserit,competet venditori actio aduersus eum,quanti ipsius interest. Nec interim curret tempus retractus conuentionalis, quoad rescitritrescirève poteri ad quem ea res peruenerit. Et hoc quidem cognito,poterit ei offerre huiusmodi retractum conuentionalem,debebitq́ ab eo admitti.*

## OV AVTRES, AVT ETIAM ALIIS, GLOSSA I. ET VNICA.

1 *Venditor cum pacto an possit à tertio retrahere.*



IGITVR venditor vi huius pacti de reuendendo poterit rem non ab emptore tantùm suo retrahere,sed ab alio quoque qui emit ab ipso:vt etiam de Iure communi multis placuit,multis quoque refragantibus,vt latè diximus suprà eod.tit. §.j.in gloss.vij.eademq́ vlti.in verbo, *seront preferez*, nume.6.at in pacto,& multis versi.seq. Quibus addes (ne id omittam) quæ de hac re scribit Alex.consi.ccxxij. ponderatis his quæ in themate,col.vlti.versicu.circa verò aliam,lib.6.& Philip.Deci.consi.lxxxviij.cuius superscriptio incipit,valet statutum,col.iij.versicu.secundò principaliter,vbi hanc dubitationem tangit,nec tamen suam sententiam interponit:sed illud tantùm dicit, quòd si sit statutũ vt possit agi contra tertium,id seruandũ est.Multa quoque de hac re scribit Chass.tit. *des rentes vendues à r'achapt*,§.j.versi.tertium est,& multis seq.& Ant.Rube.cons.clix.clari iuris.Audio autem hanc opi.seruari in Francia,vt contra tertiũ agi possit.Estq́ in id expressum statutum Sabaudiæ,

*An id pactum impediat alienationẽ in tertium.*

Sabaudiæ,lib.3.Statutorum,cap.16.ex frequentibus. Suntq; nonnulli, qui constanter tenent, id pactum reuendendi impedire alienationem rei in alium,ita vt,si alienata fuerit, possit ab eo vendicari. Ita enim tenuit & multis probauit Guid.Pap.consil.xlix. principale dubium, vbi inter cætera allegauit Bart.in l.in diem,ff.de aqua plu.arc.vbi tamen non loquitur de alienatione,sed de hypotheca:de qua nos dicemus infrà,in hac ead.glo.nu.10.hic autem,& seq.

*Quid si prior venditor obtulit pretium ante alienationem.*

*An in id sufficiat oblatio verbalis.*

2 ¶Illud autem mihi certũ est,quòd si venditor semel interpellauerit emptorem de reuendendo,& ei pretium obtulerit,sublata est ipsi emptori facultas vendendi alteri: arg.l. fundus qui Lucij Bart.in l.creditor,quæ est pen.ff.eod.tit.Bal.Imo.& Pau.Cast.in l.si mora,ff.solu.matri. vbi dicitur,quòd si creditor potest irreuocabiliter vendere rem pignoratam,& debitor se offerat soluere pretium,per huiusmodi oblationem impeditur irreuocabilis alienandi facultas. Sed an hoc casu ad impediẽdam huiusmodi facultatẽ sufficeret verbalis oblatio,vide Carol. Ruin.consi.lxuij.viso processu,col.iiij.nu.7.& iterum col.seq.nu.10.lib.4.

*Quid si hypotheca interueniat.*

3 ¶TAMEN si potior esset ea opin. quæ negat admitti venditorem aduersus tertium emptorem,hodie parum prodesset,vt tradit Paul.Castr.in l.ij.ad fin.C.de reb.alie. non alie. cùm ex communi vsu notatiorũ in instrumentis apponi soleat hypotheca,quæ realis est,§.item Seruiana,Instit.de actio.& ideò fundum sequitur & obligat tertium,ex textu,quem vbique omnes dicunt singu.in l.creditor,§.vltimo,& ibi Bartol.ff.de distract.pignor.& not.per Bartol.& Bald.in l.ea lege,C.de condic.ob caus.Bart.& recentiores,in l.filiusfamiliâs,§.Diui,ff.de leg.j. & in l.si ita quis promiserit,§.ea lege,ff.de verb.obliga.idem Bartol.in l.nemo,quæ est penul. ff.de pact.Ange.consi.ccxxx.intricatè,col.j.& consi.ccxliij.multi consortes,post princ.Rapha. Fulg.qui id dicit not.dignum,consi.cxvij.Ioan.col.iij.versic.illud porrò.Alex.loquens nuncupatim de hoc pacto reuendendi,consi.cexxviij.ponderatis quæ seriosè,col.ij.versi.prætereà etiam,lib.6.Guid.Pap.qui etiam in hoc pacto loquitur,decisi. Delphi.dclxix. per pactum potest prohiberi,in princip.atque iterum in versic.sed vidi dubitari: vbi id dicit fuisse determinatum.Socin.qui & ipse in hoc casu loquitur,consil.lxxx.in quæstione quæ vertitur, col.iij. versicu.vel etiam & tertiò,lib.3.

*Locatio facta cum hypotheca,an obstringat tertiũ emptorem.*

4 ¶Idemq; in simili traditur de locatione facta cum hypotheca: vt etiam obstringat ligetq; tertium emptorem,per Bart.Bald.& alios in l.emptorem,C.loca.& in l.qui fundum,ff.eod.& in l.j.§.quod autem,ff.de superficie.& in l.si filio,§.si vir,ff.solu.matri.Angel.consil.ij.certum est; col.vlti.versicu.item actio.& consi.ccxlv.quia omne,in v.dubio Imo.in d.§.Diui,col.iij.& ibi quoque Recentiores.Paul.Castr.in l.si merces,§.j.ff.loca.Raph.Co.consil.xx.magister Antonius,col.j.Masuer.tit.de loca.§.item emptor nõ tenetur,& seq. Gui.Pap.deci.Delph.ccccl xxx. locaui,col.j.versicu.sed pone.& singu.dccxix.emptor nõ habet.& consi.cxxvij.processus fuit, col.v.cum aliis multis concord.congestis ab Alex.in d.§.si vir,col.ij.& consi.cxviij.in casu de quo quæritur,col.penul.versic.insuper quia in instrumento,lib.5.Barb.consi.xxxvj.sapienter, col ix.versicu.sed videamus,lib.2.& Stepha.Bertrand.consi.cxliij.pro faciliori,col.vlti.lib.4.& Ferdi.Loaz.in repe.d.§.Diui,char.23.versi.ex ista communi,qui est num.441. & Anto.Corse. in suis singu.in verbo,pactum,si propter obseruantiam.& Hippol.Marsil.singul.cccxxj.credo te scire.Verùm autem hoc casu præcisè teneatur emptor stare locationi,an verò satis sit,si offerat interesse,vide Carol.Molend.post alios multos, quos citat,consuetu.Parisi.titu.j.§.xxx. nume.95.& sequen.

*L. quoties,C. de rei uen.non procedit, cùm interuenit hypotheca.*

5 ¶Similiter etiam dicitur l.quoties,C.de rei vendic.quæ præfert secundum emptorem, cui res fuit tradita priori,non procedere, cùm res primùm fuit vendita cum hypotheca, etiam sine traditione. Nam hic emptor cùm hypotheca præfertur alteri,cui secundo loco fuit res vendita & tradita,vt voluerunt Cy.Ioan.Fab.Bal.Sali.Pau.Castr.& Ias.in d.l.quoties. & ipse Ias. consi.v.sttenui,col.v.versi.sextò pro ista parte,& versi.septimò bene facit,lib.3.& consil.vj.exhibentur,col.ix.versic.tertiò adest,eod.lib.3. & Thomas Ferra.qui nullum horum memorat, cautel.xlvuj.si quis vendit,col.ij.versi.secundum remedium.

*An hæc etiam procedunt in dominio.*

*An & hæc procedunt, si hypotheca interuenit sine pacto alienandi.*

6 ¶Aduerte tamẽ,ne decipiaris,quòd solus Ias.in d.consi.& Thomas Ferra.vbi suprà loquuntur in dominio rei. Cæteri verò,& ipse quidem Ias.in d.l.quoties, loquuntur in hypotheca, vt scilicet prior in hypotheca præferatur in ipsa hypotheca, tametsi res ei non fuit priùs tradita. De dominio autem non loquũtur. Et sanè in hoc multi magnæ autoritatis nostri temporis,in hoc,ni fallor,falluntur,qui tenẽt indistinctè in his solam hypothecam sufficere, per d.l.si creditor,§.vlti.ff.de distract.pign.qui tex.nuncupatim loquitur, cùm pacto de non alienando adiecta est hypotheca,quo casu impeditur sequens rei alienatio.Quòd si eo pacto nõ apposito,interuênit hypotheca,ea certè non impedit alienationem, & dominij rei hypothecatæ translationem:sed ita,vt transferatur cum sua causa,id est,hypotheca:vt est tex.apertissimus in l.si debitor,C.eo.tit.& ibi concord.in glos. Nempe cùm debitor maneat dominus,& quidem pleno iure,l.generaliter,in prin.ff.qui & à quib.manu.& diximus suprà tit.præcedenti,§.j.glo.xiiij.in verbo,*ou equipollent à vente*,nume.127.quid verò de re. Ideò & multi eorum, quos suprà citauimus,expressim loquuntur de hoc pacto non alienandi.

*Quid si omissa sit hypotheca.*

7 ¶Et hæc omnia,quæ diximus suprà de hypotheca,intellige,etiam si confectum sit instrumentum publicum à notariis, in quo fortè non sit apposita hypotheca:nam cùm ea sit solita ap-

*ea à notario in inſtrumento publico. Clauſulæ ſolitæ cenſentur eſſe appoſitæ.*

poni à notariis,ea debet cenſeri appoſita,vt voluit Cæpolla,in l.quod ſtudet,§.quia aſsidua, col.iij.verſi.vltimò,per iſtum tex.ff.de Aedil.edict.per eum tex.& in l.& quæ nondũ, §.quod dicitur,ibi non ad illam,quæ inſeri quotidie ſolet cautionibus,ff.de pignor. Et eum nuncupatim ſequitur D.Boët.deci.clxxxij.& per ſupra dicta,col.vlt. Quibus adde tex.in l.vlti.cum glo.vlti.& ibi Bal.C.de fideiuſ.& eundem Bal.& alios in l.huiuſmodi,in prin.ff.de leg.j.cum aliis multis concord.à me congeſtis.{ in noſtris commentariis de Iure Conſtituti,in xxxj. limita.ferè per totum.} Sed vix id reciperetur in noſtra curia.

*An in iſtis caſibus neceſſaria ſit ſpecialis hypotheca.*

8 ¶SED dubium eſt,an his caſibus neceſſe ſit interuenire ſpecialem hypothecam illius rei venditæ vel locatæ,an verò ſufficiat generalis omnium bonorum. De qua re vide Barto.in l.qui abſenti,§.ſi quis poſſeſsionem,& ibi latiùs Imo.Pau.Caſtr.Rom.Alex. & Franc.Aret.ff.de acquiren.poſſeſ.Bart.Imo.Paul.Caſtr.Alex.Franc.Aretin. & Iaſ.in d.l.ſi ita quis promiſerit,§.ea lege,ff.de verb.oblig.Alex.conſi.lix.viſo themate,lib.5.Carol.Ruin.conſi.cix. videtur primò, colum.iij.num.8.lib.4.& conſil.xij.viſo themate,colum.j.num.3. & iterum colum.vlti.verſic. non obſt.dum vltimò,eod.lib.4.Steph.a.Bertrand.conſil.omnium primo,in iij.dubio,lib.1. & conſil.excj.nihil exiſtimo,colum.vlti.eod.lib.1.& conſil.iiij.parum refert,nume.33.& ſeq.lib.2. & conſi.clxxxv.quamuis donatio,num.11.12.& 13.lib.3.Iaſ.conſi.ccxj.præſens conſultatio, col. vj.verſicu.item in iſta,lib.2.Ioan.Crot.in repeti.d.§.Diui,col.xxviij.verſicu.quartò limitatur, & ibi quoque Ferd.Loaz.vbi ſuprà,verſicu.difficultas tamen eſt,vbi & alios concordan.afferunt,& Albert.Brun.conſi.lxvj.dum dubitatur,col.ij.verſicu. quartò. & Ludo.Gozad.conſil. xxiiij.quæritur,an Dauid,num.9. { & Maria.Soci.iunior conſil.cxxix in cauſa Achillis, col.j. & ij.lib.2.}

*An promittẽs reuendere,cenſeatur in id rẽ ipſam pignorare.*

9 ¶QVANQVAM id fruſtra in noſtro pacto reuendendi de hac re quærimus:quandoquidem promittens rem reuendere venditori, cenſetur illi eandem rem in id obligare, pignorareq́: per l.creditor,quæ eſt iij.§.poſt diuiſionem,& ibi Barto.& Bald.qui id notant.ff.qui potior.in pign.habe.Iacob.Aret.(vt à noſtris citatur) in l.ad curatoris,ff.de dam.infect.Bal.in l.creditores,in fi.C.de pign.vbi illum tex.dicit ſing.& conſi.ccj.tria ſunt,in ij.dubio,lib.4. vbi & illum quoque textum dicit nota.& nuncupatim loquitur de hoc noſtro pacto de reuẽdendo, cùm cæteri loquantur de vendendo,quod idem eſt,quantùm ad id de quo tractamus,Cæpol. qui & de noſtro pacto loquitur,in tractatu de Simulatione contractuum,col.j. & dicemus infrà eod.titu.in fi.huius tit.nu.125.huius igitur,& ſeq. vt iam non dubitandum ſit, quin ſit verior ea opin.quæ facit ius venditori redimendi etiam à tertio emptore.

*Res ex hoc pacto redempta, an redeat libera obligationibus emptoris.*

10 ¶HIC autem opportunè quæri poteſt,quid ſi emptor rem alteri non vendidit, ſed obligauit,an poſteà retrahente venditore vi huius pacti,res in eum tranſibit libera, an verò cum onere & nexu illius hypothecæ. Et idem in retractu proximitatis quæri poteſt. Hanc autem de huiuſmodi retractu conuentionali quæſtionem nuncupatim tractat Bart.in d.l.in diem,ff. de aqua plu.arcend.vbi primùm dicit,eam l.facere,quòd non tranſit cum onere, quia debuit requiri conſenſus venditoris.Et confeſtim ſubdit pro declaratione illius l.ita eſſe diſtinguendum,vtrùm res reuertatur ad venditorem , aut alium actorem de neceſsitate : & reſcinditur omne ius ſeruitutis vel pignoris conſtituti ab emptore:per eam l.& l.iij.ita enim allegat,licet ſit l.ſi ex duobus,quæ eſt vj.§.ſed & Marcellus,ff.de in diem addi. An ex voluntate aut facto emptoris ad hoc directè tendente,ſiue , vt ipſe loquitur,ordinato : & non reſcinditur.l.iij.ff. quib.mod.pign.vel hypo.ſolu.& l.bouem,§.pignus,ff.de Aedil.edict.& quod not.per gloſſ.in d.§.ſed & Marcellus. An verò facta emptoris non directè ad hoc tendente : & tunc ſoluitur omne ius ab ipſo emptore conſtitutum.l.lex vectigali,ff.de pig.ibi enim, licet non ſoluat,nõ tamen in hoc fecit, vt ad actorem res rediret. Et per hoc (inquit) apparet idem eſſe in pacto legis commiſſoriæ.Subditq́;,quòd ſi venditor rem redimeret,quia læſus fuerit vltra medium iuſti pretij,ex l.ij.C.de reſcind.vend.id fuit ex voluntate emptoris ad hoc ordinata: quia voluit rem reddere,& non ſupplere pretium : quod erat in ſuo arbitrio , ſecundùm d.l.ij.& lex non transfert ipſo iure ſine eius facto & traditione,ſicut in d.l.lex vectigali,& in dicto pacto legis commiſſoriæ. Et ex hoc (ait) apparet deciſio omnium quæſtionum,quæ circa hoc poſſunt occurrere.& illum ſequitur Rapha.Co.ibi.

*Res redempta ex l.ij.C.de reſcind.vendi.an redeat libera.*

*De eadem re.*

11 ¶Idem autem Bart.& Ang.in d.l.iij.ff.quib.mod.pign.vel hypo.ſol.not.ex ea,iuncto princip. l.ſeq. quòd ſi ius debitoris obligantis reſoluitur ex cauſa antecedenti neceſſaria , reſoluitur quoque pignus:ſecus ſi ex voluntaria.id quod ipſe Barto.dicit eſſe not.ad multa. Et primò, quòd quando res venditur,& apponitur pactum de reuendendo,ſi interim pignoretur,debet diſtingui,an emptor cogatur reuendere ex neceſsitate,an verò ex voluntate. Idem ſi pignoraſti rem emptam,quæ tamen poſteà auocatur propter læſionem vltra dimidium iuſti pretij, ex d.l.ij.C.de reſcind.vend.non diſſoluitur pignus: quia tunc emptor reddit rem ex voluntate,non neceſsitate,cùm poſsit ſupplere pretium. Idem quoque Bartol.in d.l.ſi ex duobus, §.ſed & Marcellus,ff.de in diem addict.clarè decidit in noſtro caſu reuenditionis pignus reſolui,cùm contractus reſoluatur ex neceſsitate prioris contractus,vt in caſu d.§.Quanquàm id dubium poterat videri ex dictis ipſius in dictis illis duobus locis. Sed hanc ipſius ſententiam,quæ vult pignus in hoc caſu reſolui,ſequitur Bald.in d.§.ſed & Marcellus.& Franciſc.

Curt.

Curt.senior consi.xij.Lucius,col.penul.Fabia.in tracta.emptionis & vendi.in iiij. quæst.vij.q. princip.Philip.Deci.in l.si socius,colum.ij.ff.si cert.peta.& consi.lxxxviij. cuius superscriptio incipit,valet statutum,col.ij.versicu.& specialiter in proposito.& consi.ccxxxviij.proponitur quòd nobilis,col.vlti.in v.dubio.& consi.seq.primò non videtur,col.quoque vlti.versicul.& ad confirmationem.Anto.Rub.consil.xc.viso casu,col.vlt.& Hiero.Caguo.in repeti.l.ij.in v. quæst.C.de pact.inter empto.& vendito.vbi tamen subdubitat.& Carol.Molend. in consuet. Parisien.titu.j.§.xlj.num.21. { & Maria.Socin.iunior consi.xx.in proposito casu,col.vij.versic. secundò probatur,lib.1.}

12 ¶In casu autem d.l.ij.C.de rescindenda venditio.perstat Bartol.in dicto §. sed & Marcellus,in illa sua sententia,vt scilicet non resoluatur pignus.id quod etiam ante eum voluit, licet non alleget,Ioan.And.post alios antiquiores,in addi.Spec.in rub.de oblig.& solut.col.ij.versi.proposito congruit. Et hanc quoque opin.sequitur Alberi.in d.l.ij.col.iiij.versic.item quæro vendidi,C.de rescind.vend.Petr.Ancha.in cap.accessorium,col.x.versicu. prædictis applico quæstionem,de regu.iur.lib.6.& Alex.consi.xlv.in causa,col.ij.versic.ad quod pluribus,lib.5. Verùm contrarium tenuit Bald.qui solius Barto.meminit in ipsa l.ij.in xiij.quæst.versicu. iuxta hoc quæritur:quia resoluto (inquit) iure pignorantis, resoluitur ius accipientis : per d.l.lex vectigali:etiam si resoluatur ex actu voluntario,puta quia pignoraui rem emphyteuticam.& posteà non solui canonem:nam in mea potestate erat soluere, sponteq; ac liberè non solui: tamen hoc nocet creditori,& finitur ipsius hypotheca. Ita & in casu dictæ l.ij.nam debemus id potius considerare,quod est in natura actionis reuocatoriæ, quæ competit ad rem,quàm quod est in nuda facultate soluendi,aut non soluendi pretium. Nec enim potuit emptor pignorando facere deteriorem conditionem venditoris, per d.l.iij.ff.quib.mod.pign.vel hypo. solui.Nec obst.(inquit) quod dicitur in d.l.iij.in versic.quanquàm.quia ibi loquitur,quando ex sola voluntate emptoris pendebat resolutio. At hîc non pendet ex sola eius volũtate,quia hæc res non erat liberè apud emptorem,sed quodammodo affecta ex dispositione legis.Subdit tamen dictum Bartoli esse verum,quando sine iudicio res esset sponte reddita,per l.si debitor,in principio.ff.quib.mod.pign.vel hypo.sol. Et dicit Bald. id fuisse disputatum Bononiæ,& eum sequuntur Sal.ibi in xv.quæst.& Pau.Cast.col.iij.versi.octauò quæro.vbi & hanc rationem affert,quòd hæc resolutio fit ex causa de præterito, quæ scilicet orta est ante obligationem:& sic obligatio censetur esse facta eo iure ac modo, quo erat apud emptorem. & ibi denique Pantaleon in repet.col.xliij.versic. quærit etiam Bald.& ipse Carol.Molend. in consuetu.Parisi.tit.j.§.xxij.num.45. Et hanc partem credo esse verissimam,non enim emptor dicitur sponte reuendere,qui cogitur ex legis dispositione vel supplere, vel reuendere : vt satis sensisse videtur glo.in d.l.ij.in verbo,iudicis,versic.item si iste venditor,C.de rescin.vend.per tex.optimum in l.si quis sub,§.sed si sub,ff.de condi.insti. & diximus latius suprà tit. præced. §.xxxij.in gloss.j.nume.66.quod autem tertio,& duobus seq. Et quia etiam posset emptor, si aliam opin.reciperemus,fraudare emptorem hoc l. beneficio, rem emptam tot seruitutibus, debitis,& obligationibus onerando, vt multò satius esset venditori eam apud emptorem relinquere,quàm recuperare tot tantisq; oneribus subditam.

*De eadem re.*

13 ¶Quid autem de feudo & emphyteusi reuersa ad dominum,an redeat libera, an cum onere pignoris,seruitutis,aut alterius obligationis,quia non est propria ac peculiaris materia huius nostri tractatus,vide vltra prædicta tex.in c.1.§.rursus,& ibi Bal.Aluar.Mart.Laud.& Cardin. Alex tit.quib.mod.feud.amit.& tex.in c.1.§.quid ergo,& ibi Docto.& maximè Card.Alexan. col.vlt.versi.quæro pone vasallus,& iterum versi.quæro nunc,tit.de inuesti. de re ali.fac.& in cap.1.in fin.& ibi etiam Bal.tit.de cont.inter vasal.& ali.Cyn.in l.si duobus,quæ est vlti.§.finautem sub conditione.ad fi.C.com.de lega.Collect.in c.2.col.j. versicu.quid si miles,extrà de feud.Blan.Marsi.in Summa tit.quib.mod.feud.amit.versi.sed nunquid seruitutem.Pet.Iacob. titu.de actione in rem pro re emphyteu.col.x.versicu.item est notandum , & iterum col.xix. versic.& est notandum.Ioan.Fab.in l.vlt.C.si alie.res pign.data sit,Bald.Sal.& Paul.Cast.post Petr.& Iacob.Rap.in l.& in prouinciali,quæ est iij.C.de serui.& aqua.& eundem Bald.consil. ccclxxj.Maphiolus inuestiuit,lib.1.Imo.consi.viij.in casu præmisso,col.vlt.versic. circa secundum.Masuer.tit.de locat.versicu.item vtilis dominus.Ioan.Ray.in cap.imperialem, §.habito, char.4.& seq.& iterum in §.præterea si quis,char.7.versi.quæro vasallus,titu.de prohib.feud. alie.per Fede.Pau.Cast.consi.lxviij.in causa præsenti,puto,in fi.lib.2.Alex.consi.xxxviij. consideratis his,col.ij.versic.alia ratione,lib.2.& consil.clxxiij.viso themate,per totum,lib.2. quod repetitur consi.xcj.lib.3. Et eundem Alexand.consi.xj.ponderatis his,col.x.versic.nec potuit, eod.lib.3.& consi.x.viso instrumento,col.iiij.lib.5.Guid.Pap.decis.Delphi.cccxxviij. quidam Antonius,ad fin.& meliùs decisi.cccclxxv.emphyteuta potest.& Benedict.in repet.c.Raynutius,in verbo,& vxorem nomine Adelasiam,num.560.& sequen.de testam. Philip.Dec.consi. dcvij.viso puncto,col.penul.Iacob.à S.Georg.in tract.feud.in verbo , ita etiam quòd ipsi vasalli,col.iij.versic.vlterius est quærendum,& in verbo,qui quidem inuestiti,col.xvj.versi.item quæro de pulchra quæstione.& Stepha.Bertrand.consi.iij.inspecto,in fin.lib.3.& Franc.Curt. iunior in tracta.feud.parte iiij.quæst.xiiij.& Matthæ.Afflict.deci.Neapol.ccclxxx. Vincentius,

*Quid de feudo vel emphyteusi reuersa ad dominum.*

colum.j.& latiſsimè diximus ſuprà titu.omnium noſtrarum conſuetudinum v.§.ij.in gloſſ.j. vbi videre poteris.& aliquid etiam diximus titu.præceden.§.xxxiiij.gloſ.j.nume.7.ſed ex his, & ſequent.& D.Boër.deciſi.clxxxj.ſi emphyteuta.Carol.autem Molend.conſuetud. Pariſien. titu.j.§.xiij.gloſ.v.in v.quæſtione,arbitratur quoniam feuda apud nos ſunt patrimonialia, eadem quoque ad dominum, quocunque modo reuertantur,minimè libera reuerti. Cui tamen non accedimus:neque enim ſequitur, ſi patrimonialia ſunt, eadem eum ſuo onere ad dominum reuerti:vt patet ex multis,quæ ſuprà diximus iij.verſi.præcedentibus. Quanquàm ei ſuffragari videtur ordinatio regia Philip.Pulchri, Biturigibus facta anno cxxxiiij.cap.20. cuius meminit Aufreri.in titu.de talliis & exactionibus,cap.3. & Benedict.vbi ſuprà, qui tamen eam declarat.

*An venditor qui redemit ex hoc pacto, teneatur ſtare locationi factæ ab emptore.*

14 ¶Sed & illud quærendum ducimus: Quid ſi emptor iſte, qui emit eum hoc pacto reuendendi,interim rem alteri locat:an venditor,qui ex hoc pacto redemit, teneatur ſtare huic locationi.& idem quæri poteſt de locatione facta ab emptore durante tempore retractus municipalis.Guid.Pap.deci.Delphi.ccccl xxx.locaui,col.vlti.dicit Iacob.Pute. in l.ſi filiusfamiliàs,§. ſi vir in quinquennium,ff.ſolu.matri.id tractaſſe in priore caſu pacti reuendendi, & nihil aliud dicit,Scio autem Bald.hanc eandem ſpeciem diſſeruiſſe in l.j.ad fin.C.de iure fiſci.lib.10. vbi aſſerit venditorem,qui redemit,teneri:nam emptor interim re fruitur ex voluntate venditoris:quia redimendo impediret eum frui.l.ſi vir,ff.de præſcrip.verb. ideò ex quadam conſequentia etiam ex eiuſdem voluntate videtur eam locaſſe. Et idem, nulla illius mentione facta,voluit Raph.in d.§.ſi vir in quinquennium,& ibi quoque Alex.col.iiij.verſic.item fallit quando vendidi:vbi id admodum commendat,dicitq; ab hac opin.non eſſe in practica recedendum,licet aliquid in contrarium afferat.& Soci.conſi.cxxv.viſa narratione,col.ij.verſicu. confirmatur per id,lib.1.vbi & ex hoc,& aliis multis,ibi per eum collectis, id tandem axioma facit,quòd ſi eo tempore,quo facultas locandi ad te pertinet,tu locas, ſi conſentio tacitè vel expreſſè huic locationi, licet poſteà pendente tempore ipſius locationis ea locādi facultas in me transferatur,tamen teneor ei locationi ſtare. Et hoc quoque ſequitur & dicit ſing.Hieronymus Cagno.in repet.l.ij.in xij.quæſt.C.de pact.inter empt.

*Singularis ſucceſſor neceſſarius,an teneatur ſtare locationi.*

15 ¶Et hanc ſententiam confirmat,quod ſingularis ſucceſſor neceſſarius, in quem ſcilicet quis cogitur dominium transferre,vt in caſu noſtro,tenetur ſtare locationi,glo.not.in l.diuortio, verū.neque,in verbo,tertia portio,verſic.ſed opponitur.& ibi Bart.col.j.Bal.col.iij.Imo.Alex. & cæteri propè omnes,ff.ſolu.matr.Albe.& Bart.in d.§.ſi vir in quinquennium.& in l.poſtulante,§.j.num.4.poſt Rayn.ibi.ff.ad S.C.Trebel.Bald. & Sali.in l.emptorem,ille in iij. oppoſi. hic in vj.C.locati.Stepha.Aufreri.deciſ.Tholoſa.ccccxx. item fuit quæſitum locaui, paulò ante fin.& Catel.Cotta,qui eam gloſſ.dicit ſingu.in memo.ſucceſſor. Sed id tamen quomodo intelligatur,apud priores illos videbis.

*De eadem re.*

16 ¶Licet contra hoc multum faciant,quæ adduximus in præcedenti quæſt:ex quibus videtur, quòd reſoluto iure locatoris reſoluitur ius conductoris: cùm hæc reſolutio fiat ex cauſa antecedenti & neceſſaria.vt ibi etiam diximus,& d.tit.v.§.ij. Tu tamen vide Socin.vbi ſuprà,& Maria.eius patrem,conſi.xxxij.his quæ ſuperius diximus,in iij.primis col.& Docto. plenè in d.§.ſi vir in quinquennium,& in l.emptorem,C.locati.& in cap.vlti. extrà ne præla.vic.ſuas. & Guid.Pap.deci.Delphin.ccccl xxx.locaui,verſi.circa hoc Iaſ.poſt alios,in d.l.diuortio,col. viij.verſic.in eadem gloſſ.ibi,tranſlatio,ff.ſolu.matri. Quibus etiam locis videbis,quid de locatione facta à viro durante matrimonio de re dotali,à tutoribus,curatoribus, Prælatis, debitoribus,ante dationem in ſolutum à iudice factam,& aliis id genus, an duret poſt eorum tempora. Et de locatione facta ab vſufructuario,videbis etiam tex.in l.ſi quis domum,& ibi, Bald.ff.locat.& per ipſum Bald.in d.l.j.col.vlti.C.de iur.fiſc.lib.10. Et è contrario de locatione facta à proprietario,an vſufructuarius ei teneatur ſtare, vide Bald.in l.j.col.iij.verſic. pone maritus,C.de fruct.& liti.expen.& Corſe.d.deci.Tholo.ccccxx. Et de Prælato,vltra loca communia,vide D.à Rot.deciſ.ccccxxxij.ſi Prælatus,in nouis.Bald.conſi.ccccl vij.col.j.verſic.modò ſequitur,lib.1.& Alber.in l.arbores,ff.de vſufruct.& in d.l.ſi quis domum,ff.locat.& Ange. conſil.ccxlv.quia omne datum,col.v.in v.dubio,iterumq; in ſeq. & Raph.Fulg.conſil.cxxvj. reuerendus,& Petr.Ancha.conſi.cxvj.ſecundum ordinem.Paul.Caſt.conſi.iiij.circa primum, col.j.verſic.ſed ex alio,lib.1.& omnino Alex.conſi.clx.viſo & diligenter,lib.6. & Socin.conſil. xxxiiij.materia,lib.4.& Petr.Ferra. qui de aliis quoque loquitur, titu.for.libel.quo agit.ad ficti.præſtat.in verbo,ſoluere neglexerit, verſic.quid autem dices. Et de domino,cui commiſſum eſt feudum,an teneatur ſtare locationi factæ à vaſallo, videbis apud Bald.in cap.1.§.rurſus,poſt princ.& iterum in fi.tit.quib.mod.feud.amit.& Carol.Molend.qui illius non meminit,conſuetud.Pariſi.tit.j.§.xxx.in xxij.quæſt.& ſeq. Et de fideicommiſſario, an teneatur ſtare colono hæredis,vide Albe.poſt Ray. in d.l.poſtulante,§.j.num.4.ff.ad S.C.Trebel. Sed non id prætermittam,quòd in noſtro caſu eſt tempus certum finiendi iuris emptoris,cùm tempus certum eſt præſtitutum reuenditioni:quod nō eſt in maritis, Prælatis,vſufructuarus:tempus enim mortis incertum eſt,l.j.ff.de condi.& demon.quare maior eſt ratio, vt venditor qui redemit,

*Vxor an teneatur ſtare locationi factæ à marito. Quid de aliis id genus.*

demit, non teneatur stare locationi factæ ab emptore. Bald. autem in d. l. j. C. de iure fisci. loquitur in casu, quo potest, quandocunque voluerit, redimere.

17 ¶Tamen si eam opinionem teneas, quæ dicit standum huic locationi, putarem id ita intelligendum fore, nisi huiusmodi locatio facta fuerit in fraudem. Quid enim si emptor vidēs finem eius facultatis redimendi aduentare, sciénsque venditorem se ad redimendum adornare, idq; sibi aut aliis declarare, & in eam rem pecunias vndique colligere: aut aliter sciens verisimiliter eum redempturum ex euidentibus scilicet coniecturis & apparatibus: vt in simili dicit Bal. in c. j. col. vlt. versi. sed quid si nondum, tit. quib. mod. feud. amit. cum similibus à me adductis suprà tit. præcedente, §. j. in glo. xiiij. in verbo, *ou equipollent à vente*, nu. 121. sed hæc fortè. Is (inquam) emptor locat in multos annos vltra illud tempus redimēdi, & fortè modico pretio, ne id sciens venditor redimat, timens de suo incommodo vt cum ipse sit pretium fortè magnum restituturus, non potiatur tamen re ipsa longo tempore, nec iustā pensionem sit habiturus: super quo vide omnino, quod in non longe dissimili casu diximus suprà titu. præcedenti, §. j. gloss. vij. in verbo, *ou autres choses censées pour immeubles*, nume. 74. nisi tamen hæc conductio, & sequent. *Quid si hæc locatio facta fuerit in fraudem.*

18 ¶Sed ad id, quod de fraude præsumpta diximus ob cōiecturam verisimilem rei statim redimendæ adde quod in simili traditur de eo, qui verisimiliter metuens controuersiam breui mouendam, quia creditor in id se parabat, lautat, vt videatur tum facere animo fraudādi, vt voluit glo. in l. Fulcinius, §. quid sit autem, in verbo, animus, & ibi Bart. versic. quæritur gloss. ff. quibus ex causis in pos. eat. & quod alibi dicitur de eo qui alienat rem, cuius timebat proximam controuersiam: per glo. in c. sæpe, in verbo, scienter, extrà de testit. spol. & Bart. in l. qui petitorio, in fin. ff. de rei vendi. & Bal. post Odofr. in l. quoties, colum. ij. versi. dicit hic. & ibi quoque Sal. in x. oppo. C. eod. tit. & idem Sal. in l. si post motam, col. ij. versic. nota ex verbo, emptor, C. de petit. hæredit. & Barba. consi. xcv. clementissimi, col. j. libr. 2. Felin. in cap. penult. colum. j. versicu. dum concluditur, extrà de except. & Franc. Ripam in l. quod te, colum. iij. numero 14. ff. si cert. petatur. Quibus adde text. optimum à nullo eorum annotatum, in l. in summa, ff. de pecu. vbi ita scribitur, Sed & si quis cùm suspicatetur alium secum acturum, aliò peculium diuertat. *De eodem.*

19 ¶Et id quidem, quod diximus de dicta locatione facta in fraudē, fulcitur ex eo, quod tradit Cyn. in d. l. emptorem, col. vlt. C. de locat. quod tum demū minor finita tutela aut curatione, aut successor Prælati teneantur stare locationi factæ à tutore, vel curatore, vel prædecessore, si bona fide eam fecerint, per l. si tutelæ, ff. de admini. tuto. & idem dicit Bald. in d. l. emptorem, col. ij. versi. quæro quid in successore. Ex quo dicunt Pau. Cast. & Alex. in d. §. si vir in quinquennium, ille quidem col. j. hic ij. versi. istum text. limita, quòd ille text. per quem mulier soluto matrimonio, tenetur stare locationi factæ à marito constante matrimonio, intelligitur, si vir id bona fide fecerit: nam si ex aliqua coniectura deprehendi posset id in fraudē fecisse, quia fortè inter ipsos iam tractabant de diuortio, aut alter eorū grauiter ægrotabat, tunc non teneretur mulier stare huic locationi, arg. l. filiæ, eod. tit. & allegat quoq; Alex. text. optimum in l. in venditione, §. j. ff. de bono. auto. iudi. pos. vbi dicitur, quòd creditor missus in possessionem tenetur stare locationi antè factæ à debitore, etiam si ab eo minoris locatum sit, nisi in fraudem ipsius creditoris id factum sit. *De eodem.*

20 ¶Et idem in Prælato, qui statim repudiaturus abdicaturúsque Prælaturam, vt ita dicam, locat rem ad multos annos in fraudem successoris, voluit Bal. in l. iubemus nulli, in princ. col. vlt. C. de sacro. eccle. per d. l. filiæ. & alij iura, quæ ibi allegat. & quisquis is fuit inter consil. eiusdē cōsi. 483. an locatio, in fi. lib. 3. Sed & idē tradidit ipse Bal. de debitore, qui rem locauerat, quæ postea à iudice in solutum data siue addicta fuit creditori, in c. quoniam frequenter, §. vlt. in fin. extrà vt lit. non contest. vt scilicet ipse creditor stare huic locationi teneatur, nisi ea facta fuerit in fraudem ipsius: per d. l. in venditione, §. j. qui etsi loquitur de creditore, qui tantùm missus est in possessionem, vt diximus, nec ideò adhuc est dominus, tamen multò magis habet locū in creditore, cui res ipsa pro credito addicta est. & illud dictū Bal. sequitur Alex. qui id dicit sing. & memoria dignum, in l. si filiusfamilias, §. vlt. col. iiij. versi. ex cuius dictis, ff. sol. matr. & Iaf. qui dicit menti id tenendum in d. l. diuortio, in prin. col. viij. versic. ego non præterito, ff. eod. tit. & Catel. qui etiam dicit sing. memor. creditor, & iterū memor. successor, ad fi. Et faciunt etiam, quæ dicam infrà, versic. ab hinc iij. & rursum §. v. in gl. iiij. in verbo, pro rata temporis, nu. 18. illud quoque. *De eodem.*

21 ¶Et quia suprà diximus de casibus, quibus emptor rem alteri vendiderat aut locauerat, quæro è diuerso, Quid si is qui fundum vendiderat sub pacto reuendendi, ea tamen lege, vt ipse venditor alteri fundū ipsum non venderet, vt sæpe iam fieri vidimus: tamen ipse nihilò minus alteri fundū vendidit, tanquam retraheret à primo emptore, an cùm volet retrahere vi illius pacti reuendendi, obstabit ei exceptio, quòd non steterit promissis? Ideoque nec ei rendatur emptor reuendere? Corn. consi. clxxviij. circa primam cōsultationis dubitationem, in princip. libr. 1. tradit se & Bald. à Bart. aliàs consuluisse, hoc casu tutum esse emptorem exceptione aduersus venditorem volentem retrahere, & nihil allegat. Sed ad hoc illud allegari *Si is qui vēdidit sub hoc pacto, ea lege ne alteri vēderet.*

poteſt, quòd non ſeruanti contractum, nec ipſi ſeruandus eſt. l. cùm proponas, C. de pact. & l. quæro, §. inter locatorem, ff. loca. cum ſimilibus. Et quãdo actor innititur contractui vltro citroque obligatorio, debet implere ipſum contractum ex parte ſua, aliàs repelli poteſt, l. Iulianus, §. offerri, ff. de act. empt. cum aliis multis ſimi. & concord. à me collectis in noſtris Legibus connubialibus, in xiij. lege.

22 *Sed quid, ſi in illo caſu venditor redemit.* ¶CAETERVM ipſe Corne. eod. conſil. differit, quid dicendum ſit in hoc eodem caſu: Si venditor, poſteaquàm ſecundo emptori vendiderit, ab eodem redimat, vtrùm nihilo minùs ei obſtabit hæc exceptio agenti contra venditorem ex huiuſmodi pacto: an verò côtrà non obſtabit, tanquam redimendo purgauerit, quod malè fecerat alienando. Et multa in vtranque partem allegat, & tandem concludit, nec hûnc quoque eſſe admittendum. Cui adde quod à noſtris tractatur, an emphyteuta & vaſallus, redimendo emphyteuſim, aut feudum, alienatum, excuſetur à pœna commiſsi: vt per Bar. & latè Alexand. & alios in l. ſi à me, ff. ad leg. Falc. Bal. & alios in c. j. tit. quid iur. ſi poſt alie. feu. vaſ. id recu. eundẽ Bal. in l. ab emptione, ff. de pact. Doct. in c. poruit, extrà de loca. Alb. in l. quidam in teſtamento, de fideicom. libert. Io. Ray. in c. j. §. habito, col. viij. in paruis, verſic. quæro quid ſi vaſallus, tit de prohib. feudor. alie. per Feder. Cardin. Alexand. qui alios multos citat, in c. j. §. hoc quoque, colum. iij. verſic. quæro cum dicta gloſſ. titu. de ſucceſ. feudo. Deci. conſi. lxxxviij. cuius ſuperſcriptio eſt, valet ſtatutum, colum. ij. & latiſsimè Iaſ. poſt Antiquiores, in l. vltim. char. penult. nu. 135. vigeſimò quæro, C. de iure emphy.

23 *Emptor qui emit ſub hoc pacto an interim poſsit cædere arbores, lacidua arbores.* ¶CONSTAT autem ex ſuprà dictis, poſsitne emptor interim, dum re fruitur, pendente tempore reuenditionis, eam rem alteri vendere, pignorare, locare. Nunc quæro, an etiam interim poſsit cædere arbores fructiferas, aut alias inciduas, id eſt, non cæduas. Sic enim Ouidius lucum vocat inciduum lib. 2. Faſtorum, vt id obiter dicam. Quam rem Cæpolla nuncupatim tractat in tractatu ſeruitutum ruſti. præd. tit. de môtibus, qui eſt xxij. in vj. quæſt. vbi dicit, conſideranda eſſe verba pacti de reuendendo. Si enim hæc ſunt, vt teneatur emptor ſyluam rettouendere, non poterit, eam excidere, quia non poſſet id faciens pactũ ſeruare. Si autem dictum eſt ſimpliciter, vt teneatur reuendere ſine mentione ſyluæ: & tunc aut pactum eſt ad certum breue tempus, ſcilicet 6. 7. vel 8. annorum, ita vt maior eſſet vtilitas emptori habere ligna ex ea ſylua, quàm fructus fundi, qui ea exciſa ad culturam reduceretur, & econtrariò maius damnum venditori: & tunc aut emptor ſciebat, aut veriſimiliter ſcire debebat venditorem redempturum. Ideóque vt ipſe emptor conſequatur maiorem vtilitatem ante reuenditionem, vult arbores excidere, & non poteſt: & ſi fecerit, tenetur venditori redimenti ad damnum & intereſſe, argu. l. j. §. j. & quod ibi no. Bar. ff. ſi quis teſt. libe. iuſſ. fuer. & l. nomen debitoris, §. j. cum ibi no. ff. de leg. iij. & l. filiæ meæ, & ibi not. ff. ſol. matri. & quod no. Pau. Ca. in d. l. ſi filiofamilias, §. ſi vir in quinquennii, eod. tit. Cui in hoc adde quæ diximus ſuprà in ead. glo. nu. 19. & id quidẽ, & ſeq. Aut verò (vt redeamus ad Cæpol.) emptor neſciebat, nec veriſimiliter ſcire poterat venditorem proximè redempturum: & tunc aut vẽditor contradicit, dicens ſe velle redimere, & tunc non poterit emptor ſyluam excidere, arg. l. fundum, & ibi not. C. de rei vend. aut venditor non côtradicit, aut etiam ignorat: & tunc diſtinguendum dicit, vt in emphyteuta dixerat in præcedenti quæſt. videlicet aut eſt ſtatutum vel conſuetudo in loco, & illi ſtandum eſt, l. ſemper in ſtipulationibus, ff. de reg. iur. aut non eſt ſtatutũ, & tunc aut fundus ex ſyluæ exciſione redditur melior, & poterit excidere, per l. intra vtile, §. vlt. ff. de mino. aut deterior: & tunc aut ex ea ſylua debetur quædã penſio lignorum, videlicet decem plauſtra, & non debet excidi ſylua, quia ea exciſa non poſſet poſthac ſolui ea penſio ex ea, & tacitè actum videtur ne excidatur, l. ſi debitor, §. veriſimile, ff. de contrah. empt. Hæc cepol. quem ſimpliciter ſequitur Chaſſe. in tit. *de rentes vendues à rachaptz*, §. j. gloſ. vlt. col. item vlt. & Hiero. Cagno. in l. ij. in xiij. quæſt. C. de pact. inter empt. & vend. & iterum in xliij. eademque vlt. quæſt. vbi etiam quærit de venditione viuariorum cum hoc pacto reuendendi, vtrùm interim feræ occidi poſsint: concluditque poſſe, modò aliæ in earũ locum ſufficiantur: per tex. in l. vſufructuarium, §. ſi in viuariis, ff. de vſufruct. & alia quædã ibi alleg. quæ videre poteris. Ex conſuetudine autem expreſſa Auxerrenſium, ſiue Altiſiodorenſium, hoc tit. *de retraict*, §. iij. qui eſt omnium xxxiiij. emptor durante anno retractus proximitatis, non poteſt cædere arbores.

24 *Vſufructuarius an poſsit grandes arbores cædere.* ¶Sed & quod ad eundem & cæteros huiuſmodi, qui vel ad tempus vel perpetuò ſimpliciter fruuntur re quapiam ſubiecta reſtitutioni pertinet, illud certum eſt, primò vſufructuarium non poſſe grandes arbores & frugiferas cædere, l. ſed ſi grandes, & l. æquiſſimum, §. fructuarius, qui eſt j. & ibi Albe. qui eum §. legit. ſub l. ſi cuius, ff. de vſufruct. Neque maritũ in re dotali, l. diuortio, §. ſi fundũ. & ibi Doct. ff. ſol. matri. & l. ſi ex lapicidinis. & ibi Bal. ff. de iure dot. Neque ipſum emphyteutam, vt voluerunt Dyn. Batto. Bald. Alberi. Ang. & alij in d. §. ſi fundum, quem Angel. (ne erres) legit cum §. in ſeruo. & Barto. in l. in fraudem, §. ſi conductor, ff. de iure fiſci. Bald. in authent. qui rem, col. j. in fin. & ibi Philip. Decius colum. ij. verſi. primò not. C. de ſacroſ. eccleſ. & idem Baldus, in addi. Specu. titu. de locat. §. j. colum. vlt. verſi. illud autem quæritur Albe. in d. l. j. col. vlt. & ibi Iaſ. col. quoque vlti. C. de iure. emphy. Ange. in l. ſi colonus,

colonus,ff. arbo.furtim cæsa.Ioan.Pla.in l.quisquis,per illum text.C.de censi.& censi.libr.11. Alex.consi.cxviij.in casu de quo quæritur,col.j.lib.5.Neque vasallū siue feudatarium,Arch. in c.ij.ad fi.de re iudi.lib.6.Bald.& Alber.in d.§.si fundum,& ibi cæteri post eos.& ante illos Inno.vt à quibusdam citatur, in c. ad Apostolicæ sedis,de re iudi.lib.6.nam (ne tu erres) is quædam c.lib.6.legit sub titulis Decretalium.& illū sic allegat,licet loquatur ibi generaliter de deterioratione rei,idem Bal.in cap.vlt.col.penult.extrà eod.tit.Domini.in eo ipso cap.ad Apostolicæ,§.sed licet.Ang.in d.l.si colonus,ff.arbo.fur.cæsa.Pau.Cast.in d.authen.qui rem, C.de sacrosanct.eccle.Aluar.in cap.j.§.quid ergo,tit.de inuesti.de re alie.fac.Ioan.Plat.in d.l. quisquis.ipse Cæpol.in d.tit.de montibus,in viij.quæst.Matthæ.Afflict.deci.Neapolit.cclxv. illustrissime,nume.73. Nec patrem administratorē bonorum filij.Ang.in d.l.vlti.§.fin.autem, per illum textum,C.de bonis quæ liber.& Cæpo.vbi suprà.Neque colonum,vt est text.in l. si merces,§.culpæ,ff.locat.& in l.duobus,§.si colonus,ff.de iureiuran.& l.si colonus,ff.arbo. furt.cæsa.Idque,etiam si sit partiarius,secundùm Specul.in d.versic.illud autem quæritur,& ibi Bald.in additio. Neque conductorem,d.l.in fraudem,§.conductor.ff.de iure fisci. Ideoq; si emphyteuta,colonus vel conductor id fecerint,possunt expelli,vt dicunt Bald.& Rapha. Coma.in d.§.si fundum,& idē Bal.consi.ccxc.vulgare est,lib.2.& Cæpol.vbi suprà , & Deci. in d.auth.qui rem.& Carolus Ruin.consi.lviij.quia locator,col.ij.nume.3.& sequent.lib.1.& consi.lxxxviij.super his,col.j.eod.lib 1.& consi.xliij.viso,ante fi.lib.2.& consi.ccvj.eodemque vlt.de pluribus,col.vlt.nu.32.eod.lib.2. Neque item creditorem,nec debitorem in re pignorata:vt per Bart.in l.si conuenerit,§.si quis,& ibi quoque Bal.& Sali.in iij.quæst.ff.de pigno. actio.de quo tamen vide Alber.ibi in fin.distinguentem.Neque socium in re communi,l.& si non,§.venit,ff.com.diuid.& l.denique,§.si ex sociis,ff.quod vi aut clam.Ex legibus autem Mosaicis Deuter.xx.& apud Iosephum Antiquitatum Iudaicarum, iiij.c.vj.eodemque vlti. prohibentur obsidentes vrbes,ne arbores fructiferas ad machinarum opera cōficienda exciderent,nempe à Deo pro vtilitate hominum productas.Sed quod pertinet ad id,quod diximus de socio in re communi,quomodo intelligatur,vide Bal.consi.xxxvij.quidam Nerius. lib.5.& Soci.in l.serui electione,§.j.col.j.& ibi quoque Ias.colum.iij.versi.tertio ad istam,ff.de leg.j.& nos alibi dicemus.

*An vasallus.* *An pater administrator.* *An debitor.* *An socius.* *Lex Mosaica.*

25 ¶Verùm ista multis modis intelligenda sunt.Primò,nisi hæ grandes arbores sint in fructu, vt scilicet quæ soleant excidi ad vsum quempiam,lignandi vel ædificandi gratia:nam tūc ij, ad quos fructus pertinet,vel integrè,vel pro parte,poterunt pro portione excidere in vsum, in quem solēt impendi,vt in emphyteutis & colonis voluit Bal.in d.§.si fundum, vbi etiam est de hoc bonus text.& in addit.Specul.vbi suprà,& Ioan.Fab.in §.j.Instit.de locat.& Alex. d.consi.cxviij.lib.5.& Franc.Curt.senior consi.lxxj.super controuersia,colum.penult.versic. condescendo ad quartum.& Pau.à Monte Pico,in repe.l.Titio,§.Titia,in xxvj.q.quæ est in nu.93.ff.de lega.ij.vbi id declarat,sicuti apud eum videre poteris.

*Quid si grandes arbores sint in fructu.*

26 ¶Secundò intellige,vt non procedat,si emphyteuta excidendo arbores frugiferas,alias in earum locum substituat. Id enim potest facere,vt voluerunt Ange.Rapha.Paul.Castr.Alex.& Ias.in d.§.si fundum,Ang.in d.l.si colonus,ff.arbo.furt.cæsa.Cæpoll.vbi suprà,& Ias.in dicta authent.qui rem,col.ij.Pro quibus facit bonus text.in d.l.in fraudem,§.conductor,ff.de iure fisci,cùm dicitur,Non substitutis aliis. Sed hoc intelligitur à multis,non quidē simpliciter, sed in arboribus vetustis aut corruptis,non etiam in aliis. Ita enim voluit Ang.in d.l.si colonus.Raph.Pau & Alexan.in dicto §.si fundum.Et bene facit tex.in d.§.si in viuariis.& iterum in dicta l.æquissimum,§.j.& in l.agri,& in l.vetus,cum duabus ll.sequen.ff.de vsufruct. & his quidem accedo , quando constat huiusmodi arbores fructiferas paulò vetustiores, multò fœcundiores esse,quàm iuniores fructúsque suauiores melioresque afferre solitas:nisi præ nimia vetustate corruptæ fuerint.

*Quid si in earum locū alia substituantur.*

27 ¶Tertiò intellige,nisi fundus ex incisione huiusmodi arborū fieret fructuosior , quàm esset ante,vt de emphyteuta voluit Cæpo.in d.tit.de montibus,in v.q.& Ludo.Bolo.consil.lxvij. cor mundum,&c.in qua solūmodo,col.vlt. Et de marito in re dotali , voluit idem quoque Cæpol.in eo ipso tit.de montibus,in vij.q.per d.l.diuortio,§.si vir in fundo , iuncta gloss.in verbo,fructuosiorem,ff.sol.matri.& l.vlti.ff.de iure dotium.

*Quid, si fundus ex earum incisione fiat fructuosior.*

28 ¶Sed id certè ex eo pendet,an emphyteuta,& alij huiusmodi, posint mutare formā fundi, eum meliorem ac fructuosiorē reddendo:de quo tu vide Bal.post Nicol.Matth.in l.j.col.iij. versi.sed pone , accepi syluam,& ibi latè Ias.colum.penult.versiculo,secundò principaliter, C.de iure emphyt.& Flori.vt à quibusdam citatur , in l.hactenus , §.Cassius.& ibi quoque text.in fi.ff.de vsufruct.& Cæpo.in d.titu.de montibus , in d.v.quæst.& Bolo.d.consi.lxvij. ante fin.versic.postremò.& text.in l.vltim.ff.de vsu & habit.& in l.hactenus,in fin.cum l.seq. & l.vsufructuarius nouum,& d.l.æquissimum,§.j.& seq.& §.sed si ædium.& Albe.in duobus posterioribus locis,ff.de vsufr.& in l.mulieris,§.j.& ibi gl.in verbo,plus est,ff.de verb.signifi. & in c.j.§.econtrariò,& ibi Docto.tit.de inue.de re alie.fact.& Ang.consi.xviij.præsupposita suprà dicta , post princ.& Stepha.Bertran.consil.cclv.visis petitionibus,in iij.dubio,lib.1.Ex quibus etiam cognosces,an venditor id posit facere durante tempore pacti reuenditionis,

*An emphyteuta , & alij id genus, poßint mutare formā fundi.*

vel

vel retractus municipalis:de quo & tu vide,qnod dicam infrà eod.tit.§.vij.glo.j.num.16.vndecimò declara,& text.in l.si fundus,§.si res,ff.de pignor.qui loquitur de debitore, qui formam rei hypothecariæ immutauit.

29 *Quid, si opus est iis arboribus ad refectionẽ villæ.*

¶Quartò intellige,nisi iis grandibus arboribus opus esset ad villæ,cuius sunt,refectionẽ:vt de vsufructuario dicitur in l.arboribus,in princip.ff.de vsufruct. quam dicit not.& ad maritum,& emphyteutam,trahit Bal.in d.l.diuortio,§.si fundnm,ff.solu.matri. Sed ille text.ne fallaris,loquitur de arboribus euulsis,vel vi ventorum deiectis,vt etiam animaduertit Alex. in d.§.si fundum,col.j.qui tamen hanc Bal.sententiam sequitur,& pro ea allegat l.ex sylua, ibi,ex non cædua,ff.eod.tit.de vsufru.qui tamen id non simpliciter permittit, sed tum demum,si fundus non fiat deterior. Subditque Alexand.in hac quoque sententia fuisse glos. in d.§.si fundum , in verbo,tenebitur,in fin.quæ ad id tamen allegat d.l.arboribus, eamque ad id dicit notab.

30 *Quid, si alias sylua incidua esset inutilis.*

¶Quintò & vltimò intellige, nisi aliàs sylua non cædua,esset ei inutilis , cui vsus vel vsusfructus eius relictus est:nam tunc ei licebit & huiusmodi arbores huius syluæ cędere & vendere:per text.not.in l.Diuus,& ibi Albe.ff.de vsu & habita.qnam ita intelligit Axo in Summa,Insti.eod.tit.col.j.versic.instituitur autem.Nam id generale est, vt quælibet dispositio ita intelligatur,ne sit inutilis,l.qnoties in actionibus,ff.de rebus dub.cum simili. Ad hanc etiam rationem refert Albe.quod scribitur in d.l.Diuus. Ex quo etiam potes intelligere , qnid dicendum sit in emptore,qui emit sub hoc pacto syluam inciduã,quæ illi interim esset inutilis , nisi arbores incideret.

31 *An emphyteuta & colonus possint expelli,si inciderint grandes arbores.*

¶Super eo autem,quod suprà diximus,nu.23.emphyteutã,& colonum,& alios hniusmodi, posse expelli,si exciderint arbores grandes,aut frugiferas, vtrùm id sit verum, & quomodo procedat,vt id obiter dicam,vide Bal.Imo.Raph.Co.Alex.& Ias.in d.§.si fundum.Bal.in d. auth.qni rem.in ij.not.& ibi Pau.Cast.in princ.& Ias.col.ij.C.de sacrosanct.eccle. In quibus locis videbis ipsum Ias.in hac re secũ pugnare.& vide etiam Cæpo.vbi suprà in viij.quæst. versi.sed potest dubitari.& eundem Ias.consi.xvij.facti contingentia,in j.dub.libr.1.

32 *Si emptor durante hoc pacto noxiã commisit,ob quam re priuetur, an præiudicet venditori.*

¶Ex his autem,quæ suprà tam latè in hac gloss.diximus, potes intelligere,vtrum si is , qui emit feudum sub hoc pacto reuendendi,interim cõmiserit noxiam aduersus dominum,ob quam feudo priuetur, potuit præiudicare venditori,vt id ipsum à domino redimere non possit.De quo vide Carol.Molen.hanc rem nuncupatim tractantem in suis consuetud.Parisi.commenta.tit.j.§.xxx.in xliij.quæst.versic.& pariter negatio:vbi tenet,non nocere,vt ibi videre poteris.Et idem quæri potest in retractu proximitatis,vtrùm scilicet noxia emptoris præiudicet consanguineo volenti retrahere. Et illi adde quod in simili tractatur à feudorũ interpretibus de marito,qui ob noxiam fundum dotalem eundemque feudalem commisit. Dicuntque re ipsa committi,sed vxorem habere regressum aduersus maritum , per l.si fundum,ff.de fund.dot.si tamen maritus sit soluedo,aliàs subuenitur ei,ne feudum amittat:per auth.siue à me,C.ad Senatusc.Velleia.Ant (inquiunt) feudum committitur,quandiu durat matrimonium,pòst autem restituitur vxori,aut eius cohæredibus , sicut dicitur de prælato ecclesiæ,in c.j.§.vlt.tit.de cap.Corra.de quo tu vide And.Iser.& Cardi.Alex.in d.§.vlti.& Io. Blan.in summa titu.de causis propter quas,&c.§.& pone quòd maritus,& titu.seq.§.quid de marito.& Ioan.Ray.in c.j.§.firmiter,char.12.versi.& in hoc solent,tit.de prohib. feud.ali.per Feder.in paruis.Quibus & tu quoque adde quod in simili scribitur in l.peto,§.prædium,& quod ibi notat Albet.ff.de leg.ij.

## §. IIII.

CELVY qui veult retraire & auoir aucune chose par vertu d'aucune grace ou cõuenance,doit en cas de refuz [a] dedans le temps de la grace, faire son offre [b] de tout le sort & pris [c],& des arrierages [d] ,si c'est rente:& faire bailler adiournemẽt [e] formel en cause de retraict & sur reffuz d'argẽt.Et doit consigner [f] en main de court [g] tout ce que porte la grace du retraict. Ou autremẽt l'offre de retraict ne seroit pas suffisammẽt faicte. [h] Et si apres ladicte cõsignation il reprenoit les choses consignées, [i] il seroit veu renoncer audict retraict. [k]

*QUISQUIS rem venditam retrahere volet iure facultatis sibi ex pacto concessa,debet,si emptor recuset [a] intra tẽpus huiusmodi facultatis offerre [b] integrã sortem siue pretium , [c] vnà cum reliquiis siue vsuris præteritis [d] ( Arreragia vulgus appellat) si vectigal annuũ venditũ fuerit : eumq; specialiter in causam retractus & refutata pecunia citandũ curare [e] , & consignare [f] apud curiã [g] ea omnia ad quæ tenore pacti obligatur. Alioqui huiusmodi oblatio sufficienter facta non videbitur [h] . Et si posteà recipiat id quod consignatum est [i] , censebitur renuntiasse iuri retractus.* [k]

## EN CAS DE REFVZ, SI EMPTOR RECVSET, GLO. I.

1 EX his verbis satis potes intelligere, venditorem adire debere emptorem, eique primo loco offerre pretium venditionis qui si recuset, faciet venditor quod hic statuitur. Nec satis esse quod plerique faciunt, adeuntes primo loco iudicem, & apud acta ipsius offerentes, & deponentes pretium, ac super ea re faciunt citari emptorem: nam si interim tempus transeat, excluduntur. De quo & nos latius diximus suprà tit. præced. §. ix. in gloss. vltim. numero 1. & multis sequent. vbi videre poteris, ne hic iterum frustra repetamus.

*An satis sit emptorem adire iudicē, & apud acta offerre & consignare.*

## FAIRE SON OFFRE, OFFERRE, GLOS. II.

1 ALIBI latè diximus in nostris consuetudinibus, an & quando sufficiat verbalis oblatio, & quando realis requiritur. Ideò nunc illud omittimus. Sed illud tamen admonendos Lectores censemus, illud inter retractū proximitatis, & hūc conuentionalē interesse nostris moribus vt in illo satis sit offerre realiter vnum nummum, offerendo perficere integrum pretium intra tempora consuetudinis, vt scribitur in tit. præced. §. j. & iterum §. vij. & viij. hic autem necesse est ab initio & in ipsa oblatione integrum pretium offerre emptori, & id quidem realiter, vt satis declarat hic §. qui vult consignationem fieri debere, si emptor recusauerit. Neque enim aliter cōsignatio aut depositio prodest, quàm si primùm oblatio realis facta fuerit ei, cui solutio facienda est, l. ij. C. de vsur. & diximus latè suprà tit. præced. §. ix. in glo. vlt. nume. 5. quid plura. quod tibi maximè notandum monemus. Vidi enim iam plurimos in ea re falsos fuisse, dum vnum tantùm numum offerunt, offerendo perficere, vti fit in retractu proximitatis.

*Vtrū satis sit emptori offerre unum nummū, & offerre perficere, ut in retractu proximitatis.*

2 ¶SED & hic locus me admonet, vt quæramus, quid si venditor rem quam vult redimere, vendidit centum ducatis, quos vocant, ea lege, vt reddendo centum ipsos ducatos (ita enim sæpe fit) intra certum tempus possit redimere interim aut vsus ducatorum à Principe sublatus est: an poterit alia moneta vsualis eorum loco offerri. Videtur primum non posse, ar. l. creditor oblatam, in princ. ff. de sol. vbi periculum pecuniæ pertinet ad debitorem, si creditoris culpa non præcesserit: de quo posteà dicemus latiùs in verbo, *consigner*, nu. 34. sed & hoc in loco. Et quia aliud pro alio inuito creditori solui non potest, l. eum à quo, & l. manifesti, C. eod. cum si. Contrà quoque videtur, quia cùm quod principale est solui non potest, aliud pro alio solui potest, auth. hoc nisi, & ibi Doct. C. eod. tit. & §. quod autem, in auth. de fideiu. Idque etiam, cùm debetur species, l. si domus, §. qui confitetur. ff. de leg. j. & l. non dubiū, §. j. ff. de leg. iij. & voluit Io. Fab. in §. j. post prin. Inst. qui mo. to l. obli. Et hoc verū est, vt etiā patet ex not. in l. paulus, ff. de sol. & in c. olim, extrà de cēsib. Et hanc quoq; sententiam secutus est ipse Io. Fab loquens in oblatione pecuniarū, in l. acceptam, in fi. C. de vsur. Sed ita tamen, vt tantùm in alia moneta soluatur, quanti erat ea, quæ solui debebat, per d. l. Paulus, & d. c. olim. Et vide quę scripsimus suprà tit. præce. §. j. gl. xviij. in verbo, *le pris que la chose aura cousté*, nu. 29. quintò quæro, & iterū in gl. xx. in verbo, *d'or ou d'argent*. in vlt. q. ex qua latè cognosces, an vēditor possit offerre monetā non vsualem. Sed & in eadē gl. nu. 11. at illud, & seq. tractauimus, an possit offerri pecunia reproba. Et nu. 13. quid autē, tractauimus, an offerri possit pecunia probę quidē materiæ, sed non legitimi pōderis, saltē pro tanto quāti valet. Ibi omnino vide.

*Si usus nummorum solutoriū pro uēditione sit abolitus, an alia moneta possit offerri.*

## DE TOVT LE SORT ET PRIS, INTEGRAM SORTEM, SIVE PRETIVM, GLO. III.

1 NEQVE enim tenetur quis reuendere ex pacto, nisi ei offeratur pretium venditionis, l. ij. C. de pact. inter empt. & l. si soluturus, ff. de solu. & l. Iulianus, §. offerri, ff. de act. empt. & §. venditæ, Institu. de rer. diuis. Et nuncupatim in hoc casu voluit Bal. cons. 387. duo sunt vidēda, in j. dubio, li. 1. & Ang. consi. lv. ex pacto. col. j. versi. hic autem actio. Sed hoc intelligit Steph. Bertrand. consi. lxviij. honesta mulier, in addi. illius, libr. 3. quando quis promisit reuendere sub conditione si venditor obtulerit pretium: secus si simpliciter fuerit promissum de reuendendo pro eodem pretio: nam tunc (inquit) non est necessaria oblatio, vt ibi videre poteris. Sed hoc ex eo pendet, quod scripsimus in tit. præced. §. j. glos. xvij. in verbo, *offrant ledict retrayant*.

*An emptor teneatur uendere, non oblato prius pretio.*

## ET DES ARRERAGES, ET VSVRIS PRAETERITIS, GLO. IIII.

1 NAM nec tenetur quis sortem recipere sine vsuris, l. tutor, §. Lucius, ff. de vsur. & l. vsuras, quæ est ij. C. eod. prout per illos text. voluit Cy. in l. j. in ij. oppo. & ibi quoque Sali. col. vlt. in vj. oppo. C. de solu. Albe. Alex. & Ias. in l. quidam existimauerūt, ff. si cert. peta. Rapha. Fulgos. consil. cxxxix. in quæstione, colum. ij. & vbi alios text. allegat. & Philip. Deci. in l. ij. colum. vltim. C. de pact. Quanquàm contrarium quibusdam videtur, ex text. in ea ipsa l. j. in princ. iuncto fi. Sed priorem partem confirmat text. in l. ij. C. debi. vendit. pigno. impet. non posse. & in l. acceptam, in princip. C. de vsur. cùm dicitur, Sortem cum vsuris offeras, & ibi gloss. in verbo, cum vsuris, quæ id ideo dicit procedere, quia totum debitum

*Emptor an teneatur reuendere, non solutis usuris sive reliquiis.*

debitum debet offerri.per d.§.Lucius,& ibi quoque Cy.post prin.& Io.Fab.in d.verbo,cum vsuris,& Ang.col.j.in ij.not.vbi dicit,quòd nisi offeratur sors cum omnibus vsuris, nullus eorum effectuũ inducitur,qui induci solent ex oblatione,etiam si vnus ex iis numus deest, per l.quandiu,C.de distract.pign.de quo vltimo dicã infrà in eo.§.in verbo,*consigner*, nu.23. sed quid si integrum,& seq.Et idem quoque voluit Alex.consi.lxxv.in causa & lite, col.vlt. versic.tertiò respondetur, lib.7.vbi dicit,quòd depositum non releuat, nisi fiat cùm omnibus accessionibus,& pensionibus,per glo.in d.l.ij.C.de vsur.

2 An & sine solutione eius quod interest. ¶Quinetiam sunt aliqui in ea sententia,vt debitor pecuniæ debeat etiam offerre id , quod interest cum ipsa pecunia.Ita enim voluit glo.in l.item illa,in princ.in verbo,ad diem, ff.de consti.pecu.Barto.Bal.& Sal.in l.sed & si aliqua,eod.tit.idem Sal.in repet.l.si ex legati causa, post prin.ff.de verb.obli.Guid.Pap.sing.dcclxxxxj.creditor.Ferro.in consuet.Burdig.hoc tit. *de retraict*, §.xiiij.ad fi. De quo tu vide Bald.in d.l.acceptam.in xviij.q.Et facit ad suprà dicta text.in l.obsignatione,C.de solu.cùm dicitur, obsignatione totius debitæ pecuniæ, & ibi gl. quæ etiam allegat d.§.tutor.& vide quæ dicam infrà in verbo,*consigner*, d.versicu.sed quid si integrum,& seq.Illud autem verum est,quòd cùm admittitur moræ purgatio,intelligitur,si cum principali re offeratur & id quod interest partis,ex glo.not.in l.vtique,ff.de arbit.quam sequuntur communiter Docto.in l.si insulam,& inter cæteros Alex.qui eam dicit not.ibi, col.ij.rursumq; col.ix.in vij.fal.post princ.ff.de verb.oblig.

## BAILLER ADIOVRNEMENT, CITANDVM CVRARE, GLO. V.

1 Coram quo iudice conueniendus est emptor ad reuendendum. SED coram quo iudice,locíne rei venditæ,an emptoris? Et sanè si prior emptor conuenitur,debet conueniri coram suo iudice,sui scilicet domicilij,cùm agatur ex contractu,& sic actione personali.Si autem tertius emptor cõuenitur , haud dubiè conueniri potest etiam coram suo iudice , per ea quæ in simili diximus, suprà tit.præced.§.viij.in glo.ij.An verò etiam coram iudice loci, maius dubium est, quam in primo emptore,contra quem ( vt diximus ) agitur actione merè personali ex contractu. Aduersus autem tertium agi non potest mera personali, cùm inter eos non interuenit contractus,vel quasi,§.j.& ibi not.Instit.de act.necesse est ergo,vt ea actio,qua cõuenitur tertius, dicatur in rem scripta:aliàs non sequeretur possessorem,l.eum cui, C. de actio.& oblig cum simil.Ex quo sequitur,quòd potest etiã conueniri in loco rei,quæ petitur, iuxta ea quæ etiã diximus in d.§.viij.tit.præced.Quanquàm inter consi.Iaſ.consi.ccvj.Gabriel,col.iij.versi.item dicta oblatio,lib.2.in causa eiusdem Iaſ.nescio quis , sed planè vir doctus respondit Iaſ.ipsum,qui rem hanc retractui conuentionali obnoxiam emerat à priore emptore,esse conueniendum coram iudice ipsius Iaso.non loci rei venditæ,per l.vlt.ff.de iurisd.omn.iudi.cum simil.Cui accedere non possumus.

## CONSIGNER, CONSIGNARE, GLOS. VI.

An necesse sit in hoc casu cõsignare pretium. QVID consignare sit,diximus suprà tit.præce.§.vij.in glo.iij. Sed & quòd in hoc casu consignandum sit pretium, nec satis sit offerre,videtur esse text.in l.si à te, & ibi glo.Bar.& Sal.C.de pact.inter empt.& vend.& glos.in l.ij.in verbo, oblatam,& ibi Ioan.Fab.C.eod.tit.Pe.Iac.tit.de act.in rem pro re emphy.col.iij.verſ. idem in pacto : vbi dicit,quòd licet quidam dicant illud factum fuisse in ea l.ij.ex abundãti, nec esse necessarium:esset tamen periculosum recedere ab illo text.& Ioan.Andr.in cap.illo vos,col.vlt.extrà de pigno.Iac.Bel.& Bart.in §.illud,per illum text.in anthen.vt exac.instan. dot.Bal.consi.cviij.iste qui promisit reuendere,lib.5.Pet.Anch.consi.cccxxxj.visis diligenter actis,col.j.& Masuer.titu.de empt.& vend.§.item venditor ex pacto.Et facit text.in l.vlt.ff.de lege commis.& in l.ij.in fin.C.de iure emphy.& in l.acceptam,& ibi not.per Cyn.Ioan.Fab. Sal.& Ang.C.de vsur.cum simi.Et id quidem admittit Petr.à Bel.Perti.in d.l.ij.de pact.inter empt.cùm fit oblatio extrà iudicium. Si autem fiat in iudicio,sufficere oblationem, per l.si rem alienam mihi,ff.de pigno.act.

2 De eadem re. ¶Sunt tamen,qui in hoc casu simpliciter tenent satis esse pecuniã offerre,sine consignatione & depositione,scilicet Io.Andr.sibi contrarius in addit.Specu.in rubr.de empt.& vend.post princ.Bal.etiam sibi contrarius in l.acceptam.in v.q.& ibi Albe.col.ij.versic.sed huic obst.C. de vsur.Pau.Cast.in d.l.ij.quam legit eodẽ tenore cum j.per illum tex.C.de pact.inter empt. & vendi.& iterum in d.l.si à te,C.eod.tit.Fran.Aret.in l.si seruus communis,col.j.ff.de vulg. & pupil.substit.dum allegat d.l.si à te.Soc.consi.lxxx.in quæstione quæ vertitur,col.iij.verſ. præterea & secundò facta fuit,lib.3.Hiero.Cagno.in repe.d.l.ij.col.vj.versi.quartò not. C.de pact.inter empt.Hippo.Marsi.singu.cccclxxix.oblatio ad hoc vt valeat,& Chassen.consi.xlj. quia casus,vbi id latissimè tractat,& D.Boer.deci.cxxiiij.testator,nu.27.

3 De eadem re. An in venditorem oblatio ne facta, tra ¶Et adeò quidem hoc in casu videtur satis esse oblatio quibusdam,vt placet Ioan.Ana.in c. conquestus,col.iij.extrà de vsur.ex ea sola,hoc casu,transferri dominium ipso iure in venditorem.quod dicit sing.probari in l.si cùm venderet,ff.de pign.actio.& videtur voluisse alij, quos adduxi suprà,eod.tit.§.j.glo.vij.in verbo, *feront preferéz*, nume.6.at in pacto,&seq.Sed hoc

hac minimè verum est, etiam si oblatio sufficeret: nam quando ex titulo & traditione simul iunctis transfertur dominium, licet posteà resoluatur, siue annulletur titulus, non tamen retransfertur dominium ipso iure sine traditione: etiam si ipso iure resoluatur titulus: vt nuncupatim tradit Bart. in l. si ita quis, §. ea lege, col. ij. vers. vtrùm prohibitio. & ibi Ias. col. xj. versi. istam regulam, ff. de verb. oblig. cum aliis multis concord. à me collectis in repet. l. si vnquam, in verbo, reuertatur, num. 15. sed illud interim, C. de reuoc. donat. Vbi etiam facio mentionem huius dicti Ioan. Ana. Vide tamen quæ dixi in d. §. j. vbi suprà citauimus, & quæ etiam dicam infrà ad finem huius tit. nu. 74. deinde cùm quis, & duobus sequen. *transfertur dominium ipso iure.*

4 ¶ Sed quantùm ad id, de quo tractamus, an sufficiat sola oblatio de Iure communi, cùm venditor vult retrahere ex pacto de reuendendo, vt eos quos suprà citauimus in hac re discordes reducam ad concordiam, ita dicen, opus esse consignatione & depositione ad lucrandos fructus perceptos post ipsam consignationem: & ita propriè loquuntur, qui dicunt consignationem esse necessariam: aliàs autem non opus esse: vt in simili dicimus solam oblationem non impedire cursum vsurarum, quæ fructuum loco sunt, nisi fiat & consignatio, vt not. in d. l. acceptam, C. de vsuris. Quanquàm super hoc aliter distinguit Chasse. consi. xxxiij. Hug. & Martinus, quem vide: & aliter Carol. Ruin. consi. lxiiij. viso processu, col. v. versic. non obstant etiam prædicta, lib. 4. *Iterum de consignatione.*

5 ¶ INTELLIGAS autem emptorem, qui differt reuēdere, teneri ad restitutionem fructuum post consignationem perceptorum: non etiam hæredes ipsius conuentos, nisi illis facta fuerit fides de pacto reuenditionis. argu. l. si quis inficiatus, & quæ ibi not. Bart. ff. depos. Et ita nuncupatim, & in hac specie reuenditionis, voluit Hiero. Cagno. in repet. d. l. ij. col. vj. versi. intellige prædicta procedere. C. de pact. inter empt. & vendit. vbi & dicit ita se aliàs obtinuisse. Cui adde & aliàs interpellationem factam hæredi de re vel obligatione non sua, sed prædecessorum non illum constituere in mora, nisi de ipsa re certioretur per ostensionem instrumentorum, aut alio modo: vt voluit glos. in l. qui in alterius, in princ. per illum tex. & ibi etiā Bart. ff. de regu. iur. & glos. in l. qui in ius, §. nemo, ff. eod. tit. etiam per tex. ibi. & in l. non potest, eod. titu. & Barto. in l. quod te, col. vlti. versic. venio ad vltimum. & ibi latè Ias. col. penult. ff. si cert. petat. & idem Bart. in l. non solùm, §. morte, col. xj. versi. tertiò principaliter, ff. de no. oper. nuntia. & in l. sed ex legati causa, in fi. & ibi post eum Fran. Aret. & Ias. etiam in fin. ff. de verb. obliga. per d. l. si quis inficiatus, & Bald. in l. sed si ex stipulatu, ff. eod. tit. vbi reddit rationem, quia mora requirit, aut scire, aut scire debere: vt est tex. no. in d. l. quod te. Cuius etiam autoritate idem Bal. consi. ccccl xj. super primo puncto, in iiij. dubio, lib. 2. dicit, non constitui quempiam in mora per interpellationem, nisi sciat, aut scire debeat se esse obligatum. & ad id alia quædam allegat, quæ ibi videre poteris. *An & hæredes, quibus facta non est fides de pacto reuenditionis, teneantur ad restitutionem fructuum.*

6 ¶ Et facit quod scribit Bart. in l. j. in fin. ff. de eo, per quem fac. erit. & in d. l. non solùm. §. morte, col. vij. in primo membro protestationis prohibitoriæ, & ibi Ias. col. xiij. versicu. sexta conclusio est, ff. de nou. oper. nuntia. & in l. quidam decedens, §. ex quo, versiculo, quæro quid si per aliquem, ff. de admin. tuto. Alber. in l. quædam, §. j. in fin. ff. de eden. Bald. in l. si legatum, ff. eod. titu. Imol. & Alex. in l. de pupillo, §. qui procuratorio, ff. de oper. nou. nun. Alex. consi. xcv. visis processibus, col. penul. versicu. superest, lib. 2. & consil. clxxij. visis & opportunè discussis, col. ij. versic. sed non est probatum, eod. lib. 2. & consi. cxlj. viso themate cum dubiis, colum. iij. versicu. plus etiam videtur, lib. 5. & consi. lxxviij. viso & diligenter, colum. ij. versicu. nec obstat quòd maritus, eod. lib. 5. quod repetitur consi. xxvj. lib. 6. & consi. lxxv. in causa & lite, col. ij. & ij. dubio, post princip. lib. 7. & Ias. consi. clix. super facto, col. iiij. versicu. tertiò principaliter, & multis sequen. lib. 2. *De eodem.*

7 ¶ Et quòd aliàs non tenemur alij credere, nisi nobis fidem faciat sui dicti, probat, d. l. j. in prin. ff. de eo, per quem fac. erit. & ibi concord. in glo. in verbo, quamuis. & quod voluit Specu. tit. de citat. §. sequitur, post princ. & in tit. de appel. parte ij. §. qualiter, versic. cautus etiam sit, col. ij. Archid. in cap. quàm magnum, xxiij. quæst. iiij. Can. in cle. causam, de elect. Bald. in l. si fundū, in iij. oppo. C. de rei vend. cum similib. & quæ etiam diximus suprà titu. præced. in §. j. gloss. x. in verbo, *dedans l'an*, in xviij. quæst. & iterum in §. xxvj. glo. ij. in ij. quæst. & quæ tradit Felin. in cap. 2. col. vlt. versi. & nota quòd in tali, de præscrip. & in c. cùm contingat, col. vlti. in viij. conclusione, de rescript. & Franc. Rip. in c. cùm Mart. Ferra. num. 136. versi. vnum tamen not. rursumq; nume. 152. extrà de constitu. *De eodem.*

8 ¶ SED in hac tractatione consignationis illud quæstionis est, Si iudex statuerit pretium consignari in manibus Titij, qui posteà fatetur, id pretium sibi à venditore numeratum, nec tamen aliter constat de numeratione: an satis erit, vt venditor dicatur consignasse, & sic satisfecisse nostræ consuetudini. Quod videtur: nam confessio in deposito probat numerationem: nec tunc potest opponi exceptio non numeratæ pecuniæ, l. Publia, §. vlti. ff. deposit. & in l. in contractibus, C. de non num. pecu. & voluit expressè Bal. consi. cclvj. actum fuit depositi lib. 1. & iterum consil. cclxx. quidam nomine I. proponit, in fin. lib. 1. & consi. ccclxxiij. tribus rationibus, lib. 2. & Petr. Ferra. titu. forma cap. quan. testes prod. ad æter. rei memor. in verbo, habuisse confessus, & titu. forma libelli in actio. hypo. in verbo, in deposito, col. j. *An satis sit se quæstrum fateri se recepisse consignationē, sine alia probatione. Sola confessio probat depositum.*

*Sed an in præiudiciũ tertij.*

9 ¶Sed attende, quia hæc haud dubiè procedunt & intelliguntur, quantùm ad præiudicium confitentis pertinet. Hìc autem agitur de præiudicio tertij, cui vnius confessio vel iurata obesse non potest l. iurisiurandi, in fi. C. de testi. cum sim. Quid enim si ipse victus sit, proindeq; cogitur re vendita venditori cedere: quo casu & pretium quod dicitur consignatum, ab illo Titio depositario recuperare debet, qui fortè nunc nõ est soluendo, ea tantùm de causa, quòd pretium illud verè non recepit, quamuis confessus sit recepisse, nec ipse tamen venditor, illa confessione innixus illud vult reddere, dicens se iam numerasse. Certè priuatur emptor, & re & pretio ob eam confessionem. Quid igitur causæ, est, vt in eius tam graue præiudicium standum sit illius confessioni, qui forte ex composito, & communi ipsius & venditoris fraude, arte, consilio eam confessionem sine vera numeratione fecit: cùm & aliàs confessio de deposito confitenti tantùm præiudicet, non aliis, secundùm Bald. consil. ccccl v. quidam nomine A. col. vlti. lib. 1. per l. in contractibus, C. de nõ num. pec. & d. l. Publia, §. vlti. ff. deposi. quæ quantum ad id faciant, cæterorum sit iudicium. & voluerunt etiam Imo. Alex. & Franc. Aret. in l. si stipulatus, §. Chrysogonus, ff. de verb. oblig. Alex. in l. j. §. si quis ita, eod. tit. Ias. consi. clxxij. relatio, col. ij. versi. accedat, lib. 2. vbi & ex hoc in pulchro casu consuluit.

*De eodem.*

10 ¶Adde, quòd consuetudo nostra quæ requirit consignationem, debet propriè & verè intelligi de vera & propria consignatione, l. iij. §. hæc verba, ff. de nego. gest. Sed & de naturali quoque, non ciuili, si de vtroque intelligi possit. l. vlti. & ibi Bal. Sali. Pau. Cast. & alij. C. de his qui veni. æta. impe. cum aliis multis concord. à me adductis in repet. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 17. quin si ea verborum appellatio. Atqui consignatio confessata tantùm, vt nostri loquuntur, id est, de qua non aliter constat, quàm per confessionem. (Eam non ineptè confessam appellare possumus, quãdo, Confessam rem, dixerit Tullius in quinta in Verrem actione, & Plinius lib. 10. ca. 49. & lib. 20. cap. 11. & confessa signa, Columella lib. 2. cap. item secundo.) Huiusmodi igitur confessa tantùm consignatio, non est vera ac propria & naturalis, sed tantùm impropria ciuilis: ita enim illam nostri appellant: alteram autem, de cuius numeratione vera constat, naturalem dicunt: asseruntq; eos, qui veram ac naturalem allegant, non satisfacere, nec satis probare, si ciuilem tantùm, id est confessam probant: vt per gloss. Bartol. & alios, loquentes in mutuo, in l. ij. §. vltim. ff. si certum petatur. & in l. si ex cautione, C. de non nume. pecu. glo. Bal. & alios, in l. si ex pretio, C. si cert. peta. Specu. in titu. de testa. §. j. versic. sed pone, egi contra te, in fi. Bal. in l. vlt. col. pen. versi. vnum solum aduerte. C. commu. vtriusq. iudi. & in d. l. si ita stipulatus, §. Chrysogonus, post medium, ff. de verb oblig. vbi id dicit procedere, cùm negatur numeratio. & ibi quoque Ange. col. vlti. versic. vltimò opponitur, & latiùs Franc. Aret. col. vij. versi. & quia Bart. in prædictis. atque etiam Alex. & alios recentiores: ex quibus etiam disces, quomodo id sit intelligendum. & eundem Bald. consi. ccxviij. præsupposito statuto, in quarto eodemq; vlti. artic. lib. 1. vbi etiam loquitur de deposito. & consil. cxxxix. factum tale est, D. A. colum. ij. versic. in contrarium allegatur, lib. 2. & consil. xxv. punctus infrà scripti consilij, post princ. lib. 3. & consi. cccclvij. factum sic proponitur, Franci. col. j. lib. 4. & consi. ccclxxx. tres sunt casus, col. j. versicu. videamus ergo in casu nostro, lib. 5. vbi & hoc quoque declarat Angel. consi. xlix. de dictis præceptis, circa medium. & consi. clv. in quæstione vertente inter dominum Micheletum. Anton. in c. si cautio, & ibi Imol. id declarantem colum. penult. extrà de fide instru. & eundem Anton. in cap. 2. in verbo, sciat pro certo. & ibi quoque Imol. & Recentiores, de offic. ord. Rom. in l. prædia, ff. de acquir. possess. Alex. latè, qui etiam id declarat, in l. j. §. si quis ita, col. vlti. & ibi etiam Barba. colum. xvij. versic. item ponitur alia, ff. de verb. oblig. & eundem Alex. consil. v. visa scriptura, colum. j. & ij. lib. 1. quod repetitur consi. clxxix. lib. 2. & ipsum Alex. consi. xxv. viso instrumento, col. ij. versicu. non obst. dictum, lib. 2. Ange. Aret. in §. sequens, col. iij. versic. pone ergo quòd egi, Instit. de acti. & Marian. Socio. consil. iij. circa præsentem, col. ij.

*Confessa res, Tullio, & aliis.*

*Confessa solutio, ciuilis est, non naturalis. Solutio allegata an probetur per confessionem, vide 13.*

*Aliud confiteri, aliud recipere.*

11 ¶Et huius optima est ratio. aliud est enim confiteri quippiam recepisse, & aliud id ipsum recipere, l. j. & ij. & ibi no. C. de dot. caus. non nume. & l. j. §. mutuam, ff. si quid in frau. patron. & voluit Bal. consi. ccclij. quæritur an confessio, in prin. lib. 3. & Pet. Anch. consi. cccxxx. visis, col. ij. versi. ad propositum, cum infinitis propè concordan. Ideoq; ex multorum sententia procurator datus ad recipiendum pecuniam mutuò, non obligat dominum ex sola eius confessione de receptione huiusmodi pecuniæ, nisi aliter constet eam fuisse re ipsa numeratam.

*Procurator cõfitens solutionem sibi factam, an noceat domino, vide nu. 13.*

*An tutor, curator, executor, aut alius administrator.*

12 ¶Sicuti nec tutor, curator, aut executor, aut alius administrator per simplicem suam confessionem faciunt fidem de recepto in præiudicium pupilli, minoris, hæredum, & aliorum, nisi de numeratione aliter appareat. Id enim voluerunt Bart. Bal. Fulg. Rom. Paul. Castr. Alexan. Soci. & Ias. (dij boni, qui autores, certè locupletissimi, præsertim cùm Bal. cum Bar. conueniat, cui ex more, ex industria, ex omni occasione, ex professo, ex præscripto repugnare atque contradicere solet) hi igitur in ea sunt sententia in d. l. ij. §. vlti. ff. si cert. pet. Bart. & Imo. in l. si debitorem, per illum text. ff. de nouati. idem Bart. & Ange. in l. non abstulit, C. eod. tit. idem Bart. in l. à Diuo Pio, §. sed si emptor. & ibi quoque ipse Ange. distinguens, & latè Alexand. col. iiij. versicu. successiuè quærit, & multis seq. & Pet. Besut. ff. de re iudic. Bart. in l. Lucius, ff. de admi. tuto, & in l. alio, col. vlti. versi. quæro quid si in instrumento, ff. de aliment. legat. Feder. Senen. consi. liiij.

consi.liiij.Titius fecit procuratorem.Bald.in l.omnes,§.j.C.de quadri.præscript. & in l.falsus, col.ij.versi.tertij dicunt,C.de furt.& in cap.ex insinuatione,col.ij.extrà de procurat.& consil. cxxiij.respublica,lib.3.& consi.cxxxj.procurator,co.lib.3.& consi.cclxxxvij.dicta mulier,col.j. lib.4.Ange.in l.ij.§.vltj.C.de quadri.præscript.Anton.& Panor.in cap.si cautio,de fide instru; idem Panor.in cap.cùm olim,col.ij.versicu.sed dubium est,extrà de offic.deleg.vbi tamen distinguit.Petr.Ancha.in c.generaliter,in princip.& ibi Domi.§.vlti.in fi.de procura.lib.6.Idem Petr.Anchar.in cap.statutum,§.si quidem,col.j.de rescrip.lib.6.& consi.lvij.quidam ex prædictis,in fi.Imo.Franc.Aret.& Ias.in d.§.Chrysogonus.Rom.in d.l.prædia, de acquir.possess.& consil.ccclij.quæritur primò,in j.dubio.Paul.Castr.consi.clxxxvj.in causa quæ vertitur Pisis; lib.1.& consi.cccxxxvij.primò quæritur posito,col.ij.versic.item pone per confessionem,eod. lib,1,& consil.ccccix.consideranda sunt,circa medium, eod.lib.1.& consi.xxxij.circa primum, paulò ante fin.lib.2.Rapha.Fulgos.consi.ccix.duobus,per totum.Ioan.Plat.in l.vlt.C.de apo. publi.lib.10.Maria.Socin.d.consi.iij.col.ij.versi.v.probatur.Alexan.in l.iusiurandum quod ex conuentione,§.vlti.col.ij.ff.de iureiur.& consil.cxxxij.in causa & lite,col.ij.versic.denique ista scriptura,lib.4.Pet.Ferra.tit.for.libel.quo agit.ad red.rat.tute. in verbo, ac executores,col.viij. versi.vltrà quæritur.Franc.Aret.consi.iiij.ex facto proponitur.Barba.consil.viij.sapienter,col. xvj.lib.2.& consi.xviij.difficile est,col.iiij.lib.3.& consi.xvij.clementissimum,col.ij.lib.4.Fel. in cap.cùm olim,le j.col.j.extrà de offic.deleg.Guid.Pap.singu.dcl.versic.ij.de habente.Iason. etiam loquens de depositione & consignatione pecuniarum,d.consi.clxxij.lib.2.Philip.Deci. consi.cxlvj.cuius superscriptio incipit,dubia,col.pen.versi.tertiò non obstat.& cons.ccccxciij. viso tenore instrumenti,col.ij.versi.& ideò qui habet mandatum.

13 ¶Et hæc quidem est communis opin.licet nonnulli refragentur,tum in eo quod diximus agentem ex mutuo vel deposito non vincere,si probet tantum de confessione.Nam contrariũ voluit Bald.post Nico.Math.in l.generaliter,col.vlt.in ix.quæst.& ibi quoque Sali.col.penul. in xvij.quæst.C.de non nume.pecu.& idem Sali.in l.si ex cautione,colum.item penul.versic. quarto econtrà,eodem titulo.Tum in eo quoque,quod dictum est de procuratore constituto ad recipiendum mutuum:vt videre licet apud Fede.Senen.consi.liiij.eodem modo,in fin. Bald.in l.nam & nocere,ad fi.ff.de pact.& Sal.in d.l.ij.§.vlti.ff.si cert.peta.Imol. sibi contrariũ, in cap.si cautio,col.vlt.extrà de fide instru.Pau.Cast.consi.xxxiij.ego Paul.lib.1.quod repetitur,consil.ccxciij.eod.lib.1.& Raph.Co.consi.xxxj.testator,in ij.dubio,in fin.Nico.Mil.in suo repetto.versic.procurator habens mandatum.Alex.& alios recentiores,eos nuncupatim citantes,qui contrarium voluerunt,in d.l.ij.§.vlti.ff.si cert.petat.& ipsum Alex.consi.lxxvj.viso libello,ante fin.lib.6.Barba.etiam d.consi.xviij.col.iij.versi.circa secundum dubium,& seq.lib.3. & Iason in l.duobus reis,col.ij.ff.de iureiur. & nouissimè Zasium qui hanc sententiam contrariam audentissimè constantissimeq; defendit, in suis singu.intellectibus. & in l. Iulianus, col.vlti.ff.de confess. Inter alia autem pro hac parte adducitur text.in l.ij.in fin.C. de quadri. præscript.vbi confessio officialis principis de recepta pecunia venditionis rei à se factæ, facit fidem,tametsi vendere non possit, nisi præsente pecunia, l. si procurator.ff.de iure fisc.& ita etiam not.Sali.in d.l.ij.col.j.Alciat.autem in d.l.ij.§.vlti.non inscienter tradit,id plurimum residere in arbitrio iudicantis,qui subtiliter perpendat, verisimilène sit numeratum, àn innumeratum.ibi eum omnino vide. De eodem.

14 ¶Sed ex illo tamen eodem fonte manat,vt depositum confessum tantùm,id est, (vt repetam) de cuius numeratione non aliàs constat,quàm per confessionem depositarij,non gaudet priuilegijs veri depositi, de cuius scilicet vera numeratione certissimis probationibus apparet. Ita enim singu.voluit Bald.consi.ccclxxxiiij.duo sunt videnda,in fi.lib.1.quem refert,non designato tamen loco,& sequitur Socin.consi.cxliij.diu profectò, col.vlt.versicu. confirmantur. prædicta,lib.1.quod repetitur consil.clxxj.lib.2. Et mouetur vterque eo exemplo, quòd dos similiter confessa non habet priuilegia veræ dotis aduersus tertium, secundùm glos.in l.assiduis,in verbo,datæ,per illum text.& ibi Cyn.Rayn.Forli.Bald.ante fin.qui eam glo.dicit auream,C.qui potio.in pigno.hab.& idem Bald.in l.diuersis,eod.titu.& in l. cùm aliquis,col.ij. versicu.secundo casu,C.de iure deliber.& in l.j.colum.penul.versic. item in quæstione,& ibi quoque Angel.col.vlti.Imo.& Pau. Castr.distinguentes,& latissimè Fran.Aret.& Alex.illum quidem,col.v.versi.quærit hic Ange.hic colum.viij.& sequen.ff.solu.matri. & idem Bal.in l.j. col.iij.versi.vnde quæritur,C.de priuileg.dot.& in l.si quis posthac,in prin.& ibi quoque Alber.post princip.& Ange.col.j.C.de bonis dam.& idem Bald.in l.ij.post medium,C. ne liceat poten.& in c.contingit,col.iij.versi.item si bona,extrà de dolo & contuma.vbi eam glo.dicit singu.& consi.cccxcvij.casus talis est,quæstio speratur,ante fi.lib.1.& consi.ccccxxxij.casus talis est,campsor,circa medium,eod.lib.1.& consi.ccccl vj.Seia,post prin.eod.lib.1.& consil.eiusdem numeri incip.sciendum est,post prin.lib.2.& consi.clxxxix.dominus Lanfrancus, col.ij. versic.& ideò indubitanter,lib.3.vbi eam glos.dicit singu.& consi.cclij.quæritur an confessio, circa medium,eo.lib.3.& consi.cccxxxiij.quia ista dos,lib.4.& consi.ccccxxxviij. an possessio, colum.ij.lib.5.& Signo.consi.xlix.in quæstione vertente,col.vlti.versi.ant elapso.Angel.in §.j. per gloss.ibi,in authen.de restit.& ea quæ parit.& in §.his consequenter,circa med.in authen.

Depositũ confessum, an habeat priuilegium veri depositi.

Dos confessa an habeat priuilegia veræ dotis.

de æquali.doti.& in §.j.in princ.per illum text.in authen.vt exact.instan.dotis. & consi.clxxx. præmitto ad euidentiam,in fi.Cardi.Floren.Petr.Ancbar.& Barba.in c.ex literis,extrà de pignor.Imol.in l.rei iudicatæ,§.hæredi,ff.sol.matri.Panor.consi.lxxiij.in quæstione,col.ij.versi. prætereà & secundò,lib.2.Roma.consi.cccclxv.consultatio,in vlt.dubio.Bald.Nouel.in tract. dot.in viij.parte,priuilegio xiij.Corne.consi.clxxxiij.licet discussa, colum.j.lib.3.Ioan.Lup.in repetit.rubri.de donat.inter vir.& vxor.§.xv.Ioan. Crot. in repet.l.filiusfamiliàs, §. Diui.col. antepenul.versic.non obstat tertium,ff.de lega.j. De quo tamen ( quia nonnulli tenent contrarium) vide Bald.in c.quia verisimile,col.ij.versic.itèm dos præsumitur, extrà de præsump. vbi distinguit inter præcedentes & sequentes creditores.& consi.cclj.duo rei,col.j.lib.3.& plenissimè Rapha.Co.d.consi.xxxj.in ij.dubio.Imol.in d.c.ex literis,de pigno.Alex.consi.cxxuj. quoniam abundè,col.ij.lib.6. & Ias.in d.l.duobus reis,de iureiur. & in authent.res quæ, col. penul.in ix.limitatione,C.commu.de leg.Catel.in memor.incip.dos habet,versi.secundò priuilegia.& Anton.Rub.consi.lxxviij.præsupponitur,col.iij.versicu. Vltimò facit. sed omnium copiosissimè Socin.in d.rubr.ff.solu.matri.col.x.versi.postremò Doctor. hic cum multis seq. & Franc.Rip.in l.quæsitum, §. si sponsa,col.vlti.ff.de priuileg.credi. { An autem statutum de certa parte dotis lucranda marito,habeat locum in dote confessa, videbis apud Bald. consil. cccxxxiiij.quia ista dos,lib.4.}

15 *Depositum re solum contrahitur.* ¶At ea quæ diximus,non esse standum simplici confessioni numeratæ pecuniæ, nisi aliter appareat de vera ac reali numeratione,omnium maximè debent obtinere in deposito, etiam si in mutuo non procederent,quia depositum non nisi vno modo contrahitur,scilicet re: mutuum autem & re,& aliis duobus modis contrahitur,scilicet verbis,& chirographo.vt not.in d.l.ij.§.vlti.ff.si cert.petat.vnde in deposito vnus est contractus,vna obligatio, quæ re tantùm perficitur:vt voluit Bald.consil.ccxviij.præsupposito statuto.versic.quartus articulus,lib.1. & plenius consil.cclvj.actum fuit depositi,lib.1. & sequitur,licet corruptè alleget, Socin.d.consi. cxliij.diu profectò,col.j.versi.prætereà aliud,lib.1.quod repetitur,vt diximus,cons.clxxj.lib.2. Et facit etiam,quod tradit Bald.consil.ccccly. quidam nomine A. colum.vlti.versicu. ex hoc sequitur,lib.1.& Albert.latè in l.si deposita,colum.j.& ij.C.depo si. Ergo nisi res ipsa hic verè interueniat,non potest dici depositum,etiam si chirographum, aut confessio quæ verbis fit, interuenerit. Et licet reperiatur,quòd ea confessio probet veram numerationem , in d.l.Publia,§.vlti.ff.depolit.& in d.l.in contractibus,de non nume.pecu. id tamen intelligitur, prout etiam illa iura loquuntur, quantùm ad ipsos confitentes: nec alicubi scriptum reperitur , id præiudicare tertio,cuius interest.

16 *Decisio primæ quæstionis.* ¶Propterea Cæpolla causarum ciuilium consi.xliij.in quæstione de præsentatione , in j.dubio,loquens de retractu,qui competit consanguineo ex statuto, quod in id requirit pretium deponi,si emptor recuset accipere , vt hic etiam requiritur in retractu conuentionali . super hoc interrogatus,respondit non satis esse , vt de hac depositione appareat per confessionem depositarij:sed opus esse,vt constet de vera ac reali numeratione:& quamuis statutum, super quo consuluit,expressim requireret,vt pretium re vera deponeretur integrè & sine exceptione ( ea enim erant verba statuti ) tamen idem dicit si simpliciter loqueretur de depositione, nam nihilò minùs (inquit) teneretur consanguineus probare verum & naturale depositum, nec sufficeret ciuile:neque enim (vt subdit) sola confessio probat veram numerationem. per text.in l.si pretio,iuncta glo.in verbo,si verò,& ibi Iac.Butr.& Bald.C.si cert.peta.& glo.in l. si ex cautione.& ibi quoque ipse Iaco.Butr.Bart.Bald.col.uj.versicu.iiij.quæritur, & alij, C.de non nume.pecun. Et in hac sententia constantissimè perstitit in duobus consil.seq. non obstantibus quibusdam allegatis in contrarium ab aduocatis aduersariorum,quibus affatim respondet,vt ibi videre poteris. Et in postremo dicit,nihil in contrarium facere,quòd depositarius ob suam confessionem sit obligatus totum reddere: facilius enim ipsum restituturum pecuniam verè depositam,quàm confessam tantùm.

17 *De eo,an confessio de recepto, aliis non præiudicet.* ¶Sed an semper illud verum sit,vt confessio de recepto non præiudicet aliis,quàm confitenti,ne & illud omittam,vide vltra eos,quos suprà citauimus, Bartol. scienter disputantem, an satis sit fideiussori,aut ei qui promisit alium seruare indemnem, probare solutionem à se factam per solam confessionem creditoris sine probatione numerationis, vt possit agere contra debitorem,consi.clx.Titius promisit,& in d.l.duobus, §. j. & ibi quoque Sali.Paul.Castr. & Alexan.ff.de iureiuran.Angel.in l.Vranius,§.j.& ibi quoque Imol.ff.de fideiuss. & eundem Paul.consi.lxiiij.quæritur vtrùm fideiussor,lib.1.vbi & in eodem casu loquitur. & Alexand. consil.xxv.viso instrumento contractus,col.ij.versi.ij.oportet,lib.2.quod repetitur consi.xc. lib.3.& eundem Alexan.d.consi.cxxiij.lib.6.& Barba.in rubr.de reb.eccle.non alien.col.vlti.& Cæpol.consil.causarum ciuilium xij.dubitatur,per totum,& Matthæ.Afflict.deci.Neapo.xcj. iterum in causa Alexandri,nume.3.rursumq; decisi.xciij.sunt duo socij,per totum.& iterum decisi.cl.rex Alphonsus,colum.penul.versic.quinta conclusio,& alibi nisi fallor diximus,sed locus nunc non occurrit. Sed & an illud verum sit, vt per confessionem non probetur verus numerationis actus,vide per Bald.consi.50.videndum est primò,in fi.lib.2.& Maria.Soci. d.consi.iij.circa præsentem,lib.1.

¶QVOD

18 ¶QVID autem in nostro casu, si cum confessione depositarij appareat testibus, aut instrumento publico depositum fuisse sacculum sine marsopium, siue follem, in quo venditor dicebat esse illud pretium venditionis, quod deponi debebat, paratumq; se numerare, non tamen aliter constat de numeratione: an saltem id satis erit? Et id videtur satis esse, per tex. in l. statuliberos, quę est iij. §. si plusquam, ibi, vigiti numerauerit, siue in sacculo dederit, ff. de statulibe. quam ad hoc dicit not. Franc. Aret. in l. si mora, col. iiij. versic. item vide, ff. solu. matri. & alium text. in l. vlti. ff. de lege com. ibi, & sacculum cum pecunia signatorum signis obsignauit. & per glo. in §. illud quoque, in verbo contestatur, in authen. vt exact. instan. dot. quam sequitur Bart. ibi, & in l. acceptam, paulò ante fi. C. de vsur. dum ibi se refert ad eam. & ibi quoque Angel. in fin. & Bald. & Imo. in l. si seruus, ff. de vulg. & pupil. substit. & quod Bal. dicit de præsentia pecuniæ, quæ (vt ait) habetur pro numeratione, in d. l. si ex pretio, C. si cert. peta. & in rubr. C. de fide instrum. col. iiij. versic. iuxta hoc quæritur. vbi etiam allegat not. in d. l. si ex pretio. & in l. singularia, ff. si cert. peta. & idem Bald. consi. cexlvij. præmisso statuto, paulò ante fin. lib. 1. cùm dicit, quòd pecunia potest solui in sacculo: & dicitur numerata, si partes confitentur, licet tabellio cautiùs faceret, si videret ipsam pecuniam numerari. Et Roma. consi. cij. super eod. col. j. versi. quò ad secundum. Et facit etiam text. in l. adhuc, in princ. ibi, si verò simul in sacculo soluit, ff. de vsufruct.

*Quid si vltra confessionē sequestri constet depositū fuisse marsupium, sine alia numeratione.*

19 ¶Sed certè hæc omnino vera sunt in præiudicium eorum, qui ipsum actum ita conficiunt. Sed in hoc casu, vbi agitur de præiudicio emptoris, non crederem id satis esse, nisi appareat de vera numeratione. Nam & hic fraus subesse posset, sicuti & in simplici confessione. Et ita etiam consuluit Cæpol. loquens de consignatione, quæ fit in retractu consanguineorum, consi. xlvj. circa dubia nostra, col. vlti. versic. vlterius dicitis. Et ante eum voluit Bartol. quem ipse non allegat, in l. cùm seruus, in fin. per tex. optimum, ibi, in versicu. nam non vtique, ff. de condi. & demonstr. vbi expresse intelligit glos. in d. §. illud quoque, in authen. vt exact. instan. dot. suprà allegatam, si ita offeratur in marsupio, vt tamen testes & notarius cognoscant, quanta est pecunia, quæ ibi est, quia eam viderunt numerari. Si enim posteà dicerent vidisse offerri marsupium cum pecunia, sed ignorate quanta ea erat, non probarent, l. j. §. si cista, ff. deposi. Ideò (inquit) tutius credo offerre pecuniam numeratam coram testibus, & ita ponere in marsupio, & subdit se putare sic intelligi dictam l. acceptam. & sequitur Paul. Cast. ibi, col. ij. versi. item not. in versic. nam non. & Bald. in d. l. si seruus, in prin. per illum text. ff. de vulga. & pupi. & in d. l. acceptam, colum. j. versicu. ex his nota. & iterum col. iiij. in xj. quæstio. & ibi quoque Sali. & Paul. Castr. vterque colum. j. Roma. consi. ccclij. quæritur primò, col. j. versic. & licet dicatur. & Petr. Ferra. titu. for. libel. in causa venditio. in verbo, suprà scriptum pretium, in fin. & titu. forma libel. quo agit ad pœnam ex compromisso, in verbo, legitimè obtulit. & Ioan. Plat. in l. j. col. ij. versi. nunquid autem, C. de suscep. lib. 10. Ange. Areti. in §. vlti. col. ij. Institu. quibus modis tol. obliga. & Iason in l. Titiæ textores, in prin. col. ij. versi. tertiò adde, ff. de lega. j. & latè consi. clxxij. relatio. colum. j. lib. 2. & Francisc. Ripa, in l. si insulam, col. xv. num. 68. ff. de verbor. obligat. Stepha Bertrand. consi. xcvij. voluissem, colum. j. versicu. tum & quia esto, lib. 2. vbi loquitur in materia retractus. Et facit quod etiam scribit Bald. in d. rubr. C. de fid. instrum. vbi suprà. & in d. l. si ex cautione, col. iij. versicu. septimò quæritur, C. de non nume. pecu. & consi. ccclv. quidam nomine, ff. col. ij. versicu. illud non etiam est omittendum, lib. 1. vbi singul. dicit consuetudinem huius rei contrariam esse abusiuam. & Paul. Castren. consi. cxx. viso quodam processu, col. vlti. lib. 1.

*De eadem re.*

20 ¶Nec si verum dicere volumus, contrarium dicit glo. in d. §. illud quoque. in authen. vt exac. instan. dot. sed illud tantùm dicit, pecuniam posse offerri, & deponi in sacculo: quod nec nos negâmus, sed debet priùs numerari, & id non negat ea gloss. Nam & aliàs si ea pecunia ita consignetur in sacculo sine alia numeratione, ea non continebitur appellatione pecunię, nec vt pecunia debebitur, sed tanquam species, vt probatur in l. talis scriptura. & ibi not. Bart. in j. not. & alij. ff. de lega. j. & l. planè vbi, §. j. eod. titu. & glos. in l. hæc venditio, §. huiusmodi, in verbo quanti, ff. de contrahen. empt. & Bald. in cap. 1. §. similiter, titu. de controuer. inuestit. col. iij. versicu. item not. quod species. titu. de controu. inuesti. vbi ex hoc dicit, huiusmodi pecuniam non recipere vsuram, vti nec alias species: sicut & ipse se dixisse dicit, in l. j. C. de vsur. Nec id tamen semper procedit, vt talis pecunia pro specie habeatur, vt per ipsum Bald. in l. sed & si quis, §. quid tamen, ff. de vsufruct.

*De eadem re.*

21 ¶Verùm Imol. in d. l. si seruus, ff. de vulg. & pupil. tenet non esse necesse numerari pecuniam, sed sufficere vt in sacculo consignetur, offeratur, & deponatur. Nam sibi debet imputare creditor, qui pecuniam noluit acceptare, si non aperuit sacculum, vt videret, essètne tanta pecunia, quanta sibi deberetur. & in hac opin. videtur fuisse Paul. Castr. in l. si mora, col. iij. versicu. & an sufficit, ff. solu. matri. cùm dicit, quòd non sufficit offerre pecuniam in folle seu marsupio, si creditor eam petat numerari: secus si simpliciter recuset recipere. Et idem in effectu voluit Alexand. in d. l. si seruus, ff. de vulga. & pupil. col. ij. dum ita distinguit, aut creditor recusat accipere pecuniam, & sufficit oblatio in sacculo: quia sola oblatio verbalis sufficit recusante creditore, per tex. singu. in l. qui Romæ, in princi. ff. de verbo. obliga. & in cap. eum qui, de dol.

*De eadem re.*

*Oblatio verbalis sufficit recusante creditore.*

& contuma.& cap.1.de eo qui mit.in possess.gloss.vlti.in cap.pastoralis,extrà de offic.ordi.Bal. in l.j.col.ij.versic.modò quæro verum.C.ne liceàt.ter.prouo. Tu autem adde Bart.in l. qui solidum,in princip.ff.de lega.ij.& Raph.Co.& Paul.Castren.idem tenentes,in d.l.qui Romæ,in prin.& ipsum Alexan.in d.l.si mora,col.iij.versic.quintò fallit,ff.solu.matri.& in l.si insulam, colum.ij.ff.de verbo.obliga.& Ias.in l.ij.col.lxiij.versi.circa tamen illud,C.de iure emphyteu. & Catel.in memor.incip.oblatio:vbi etiam reperies quomodo id sit intelligendum. Quanquam contrarium tenet Franc.Aretin.in d.l.qui Romæ,in princip. Sed vt redeamus ad eundem Alexan.in d.l.si seruus. Aut creditor (inquit) non recusat,vel saltem nihil dicit, & tunc putat verum,quod dictum est,non satis esse offerre in sacculo,nisi numeretur:quia cùm creditor non cogatur partem pecuniæ recipere.l.quidam existimauerunt,ff.si cert.petat. & l.cùm hæres,§.item si decem,ff.de statuliber.& l.vlti.ff.quib.mod.pign.vel hypothe.soluit. certè numerari debet,vt certa sit. Et idem propemodum dicit ipse Alexan.in d.l.si mora,col.iiij.versi. iuxta prædicta.

*Decisio quæstionis.*

22 ¶Ego verò in hoc casu nostro sequendam esse omnibus modis eam sentẽtiam esse arbitror, quæ iubet pecuniam numerari,nec satis esse dicit,vt ponatur in sacculo sine alia numeratione. Nam hic loquimur de consignatione,quæ debet fieri ob recusationem emptoris, & integra quidem:nec aliter constare potest,an sit integra,nécne, quàm si fuerit numerata : nec sumus in illis terminis,in quibus sola oblatio sufficit,cùm creditor non vult accipere pecuniã: & aliud est simplex oblatio,quæ fit parti,& est fortè aliquid quod ei imputari possit , si non petat numerari pecuniam,vt in simili diximus,quòd cùm parti exhibetur instrumentum, nõ est necesse eius exemplum dimitti , nisi à parte,cui exhibitio fit,petatur,vt probatur in clem. causam,de elect.cum similibus,& concord.à me adductis suprà tit.præced.§.j.glo.x.in verbo, *dedans l'an*,num.106.quod autem diximus. At consignatio non ei fit,sed alteri : ergo nihil ei imputandum,sed potius consignanti,nisi eam,vt decet,fecerit.

*Quid si in cõsignatione desit unus numus.*

*Spoliator non auditur,etiam si unus numus desit.*

23 ¶SED quid si integrum pretium,præter modicum,fortè vnum numum,sit consignatum, vtrùm satis erit?Respondit Cæpolla loquens in retractu sanguinis,d.consi.xlvj.col.ij.versi.prætereà etiam si appareret,nec tunc quidem satis esse,per id quod not. scribit Bal. in c.conquerente,col.j.per illum tex.extrà de resti.spol.id quod dicitur , spoliatum ante omnia esse restituendum,nec aliter spoliatorem esse audiendum:procedere,etiam si deesset vnus tantùm numus.quod & ipse dicit no. Et id quoque,vt hoc addas,sequitur Ias.in authen.qui rem,col.v. C.de sacros.eccle.& in l.sancimus,col.iij.versi.octauò extende,C.de iudici.& consi.clxij.statutum ciuitatis Laudæ,col.ij.versic.secundò principaliter,lib.4.Philip.Deci.consil.xxxiiij.cuius superscriptio incipit,an & quando propter contumaciam,col.vlti. & in l.edita, col.vlti.C.de eden.vbi & id trahit ad expensas,quæ refundi debent ob emendationem libelli.

*Oblatio manca & inutilis, si unus tantum numus desit.*

24 ¶Sed & id quoque addi potest, quod huc propius accedit,quod tradit Angel.in l. acceptam. col.j.in ij.no.& ibi quoque Sali.col.ij.versi.constat autem.& Paul.Castr.col.j.C.de vsur.quòd si in oblatione totius pretij & vsurarum desit vnus tantùm numus , nullus effectus eorum, qui induci solent ex oblatione,inducitur.per l.quandiu, C. de distract.pignor.de quo & nos diximus suprà in eod.§.in verbo,*& des arrerages*,pro quo est optimus tex.in l.ij.ibi,nam si vel modicum de sorte vel vsuris,&c.C.debit.vendi.pign.imped.non posse. & in l. obsignatione, C.de sol.cùm dicitur,obsignatione totius pecuniæ. Et quod scribit Bald.ipse in l.vlt.versicu. sed reuocatur,C.commod.quòd venditor potest totam rem venditam retinere,etiam si vnus tantùm numus desit ex pretio.& sequitur Ias.in d.authen.qui rem , vbi suprà,& consil.xlj.in duabus,col.ij.lib.3.& consil.cxj.magnificus dominus,col.vlti.lib.4. Et quod ante Bald.voluit glo.in l.res bona fide,ff.de contrahen.emptio.quòd si res ita sit vendita,vt nisi statuta die fuerit solutum pretium,res sit inempta,si intra id tempus totum pretium sit solutum, præter vnum numum,non secus erit inempta,ac si nihil fuisset solutum , per multa iura,quæ illic allegat,& sequitur Bald.ibi,& in rubr.C.de contrahend.empt.in x.quæst. vbi illam dicit not.& in cap.cùm adeò,col.ij.versi.sed alibi,extrà de rescript.vbi etiam dicit not. & Alberi.in l.lege, ff.de lege commis. Et dicit ipse Bal.argu.eius glos.in ea ipsa l.res bona fide, quòd si statutum cassat contractum,nisi soluatur gabella,si in solutione desit vnus tantùm numus , non valet contractus. Et id quoque videtur voluisse (licet subobscurè) idem Bald.in l.ij.in fi.& ibi etiã Roma.ff.de S.C.Sylla.& Auge.in d.l.acceptam.col.j.versicu.item concludo,& in l.in rebus,§. possunt,C.commod.& Barb.in proœmio cle.in vtraque lectu.videlicet col.v.in priore lectu. & col.x.in posteriore. & consi.lxxxviij.sapienter scribitur,col.antepenul.lib.4. licet ipse Bald. videatur velle contrarium in l.quamuis,ff.de condi.& demon.(& apertissimè Roma.in d.l.ij. col.j.versi.ad secundum,ff.ad S.C,Sylla.)

*Venditor totã rem retinet ob unum numum non solutum.*

*Res inempta ob unum numum.*

*Cõtractus cassatur ob unum numum ex gabella non solutum, uide nume.32.*

*Concordia nõ prodest ex defectu unius numi.*

25 ¶Verùm priorem sententiam,& omnia suprà dicta cõfirmat, quod tradit Ang.in l.si seruus, §.si plurium,col.ij.versi.& ideò si ex forma,ff.si quis cau.quòd si ex forma statuti,habita concordia cum offenso non debeat offendens puniri,soluẽdo certam gabellam, si deficiat vnum iota (vt ipse loquitur) non proderit concordia.& sequitur Alex.consil.cv. magnifice prætor, colum.vj.versicu.pro hoc bene facit,lib.3. Sed & id tradit Angel.vt à multis citatur,licet non sit in meo codice, ad quæstionem de eo,cui ex statuto remittitur pœna delicti,si intra men-

sem

ſẽm ſoluerit quartam partem condemnationis: ſi intra id tempus eam totam ſoluerit, præter vnum nummum, non euitabit pœnam. Et quod etiam ab ipſo Ange. Imo. & Alex. ſcriptum eſt in l. in executione, §. item ſi ita, ff. de verb. oblig. quòd ſi ex ſtatuto, quiſquis certam ſummam ſoluerit, banno eximatur, non eſt ſatisfactum ſtatuto, ſi vnus nummus deſit. & ſequitur Ro. in d. l. ij. ff ad S.C. Sylla. & Barb. in d. procemio cle. & conſi. lxxiiij. omnia quæ facitis, col. ix. lib. 3. & conſi. xxxiiij. illud in medium referam, col. 5. libr. 3. Sed & præterea voluerunt Ang. & Alexand. in d. §. iterum ſi ita, & iterum ipſe Alexand. in l. ſtipulationum aliæ, quæ eſt v. §. ſi ſortem, per illum tex. eodem titu. quòd ſi quis ſub pœna promiſerit dare certam ſummam intra aliquod tempus, certè ſi de ea ſumma reſtat vnus tantùm denarius, pœna committitur in ſolidum. quod & ante eos voluit Specu. titu. de arbitto & arbitratore, §. vlt. verſi. vt autem circa materiam, & Bald. quem nemo allegat, conſil. cxxvij. quidam nobiles, circa medium, libr. 1. vbi dicit, quòd pœna committitur, ſi quid minimum reſtat ſoluendum, per l. hæredes, §. idem iuris. ff. famil. ereiſcun. Sed & Alexan. in d. §. item ſi ita, adducit & ſequitur id, quod voluit Bald. in addit. Specu. in ij. parte titu. de appel. §. reſtat videre. verſicu. ſed pone dicit ſtatutum, qui eſt in columna vij. quòd ſi ex forma ſtatuti debeat appellans intra certum tempus ſoluere certam quantitatem denariorum pro libra, alioquin appellatio ſit deſerta: ſi appellans omiſerit ſoluere vnum denarium, non minus erit appellatio deſerta, quàm ſi totum omiſiſſet. Et id quoque ſequitur & dicit valde notabile & bene notandum Iaſ. in d. authent. qui rem.

*Pœna non euitatur ob unũ nummum, uide 27*

*Bãno non eximitur, qui totũ præter unũ nummum ſoluit.*

*Iterum de pœna.*

26 ¶Sed & ipſe Alexan. & ante eum Pau. Caſt. eodem in loco, ex iis dicũt, quòd ſi emphyteuta ſoluerit integram penſionem præter vnum nummum, cadit emphyteuſi: ac ſi nihil ipſe ſoluiſſet. & ſequitur Iaſ. in l. ij. col. xvj. in xvj. item quæſt. C. de iure emphyt & in d. auth. qui rem, vbi ſuprà. Et idem de inquilino ſiue conductore tenet Bald. conſi. ccxc. vulgare eſt. libr. 2. & Alex. d. conſi. cvj. magnifice prætor, col. vj. verſi. & poſt prædicta, cum ſeq. libr. 3. & eſt bonus text. in l. æde, ibi, ſi penſionem domini in ſolidum ſoluiſti, C. locati. licet Bald. ipſe tenuerit contrarium in eadem ipſa l. col. iij. verſ. ſed nunquid pro vno numo, C. loca. Et hæc quidem, cùm mod cum ex integro pretio reſtat. Nam ſi integrum ipſum pretiũ ſiue penſio conſiſtat in modico, verbi gratia, in nummo, haud hubie cadit emphyteuſi, qui illud modicum non ſoluit: vt poſt Petr. voluit ipſe Bald. in d. Authen. qui rem, col. ij. verſi. iuxta prædicta, & in l. cùm allegas, in vij. oppo. C. de vſur. & in c. j. §. aut ſi libellario, col. j. titu. quib. mod. feud. amit. cum aliis concord. adductis à Iaſ. in d. authen. qui rem, ne hic diutius immoremur. Cui adde Barb. conſi. xxxvj. ſapienter. iu ſi. lib. 2.

*Emphyteuta cadit ob unũ nummum nõ ſolutum.*

27 ¶Et huc quoque accedit, quod prodit Bal. in d. l. quandiu, per illum text. C. de diſtract. pign. quòd ſi ſtatuta eſt pœna non ſoluentibus præſtantias, (vt ipſe appellat) ſi vnum denarium quis omiſerit, incidit in pœnã, ac ſi nihil ipſe ſoluiſſet. Et quod ſcribit idem Bal. in cõmenta. lib. 1. in xiiij. q. C. de his quæ pœ. nomi. quòd ſi teſtator hæredi mandauerit, vt certa die daret mihi decẽ nummos, alioqui daret mihi fundum: & hæres intra tempus præfinitum nouem tãtùm dederit, æquè poſſum fundũ illum nouem reſtitutis petere, ac ſi nihil omnino hæres dediſſet. Sequitur Pau. Ca. in d. §. ſi ſortem, col. vlt. & Barb. in l. iiij. §. Cato. col. xxij. ff. de verb. obli. & in procemio cle. in vtraque lect. vbi ſuprà citauimus, quibus locis id dicit ſing. & perpetuò notandũ, & in cle. literas, col. xxiij. de reſcrip. & conſi. xl. præclarè ſcribitur, col. xij. lib. 1. & conſi. lvij. cuius eſt idem initium. col. iiij. eod. lib. 1. & d. conſ. lxxiiij. col. ix. lib. 3. & d. conſi. 34. col. v. lib. 4. & d. conſi. lxxxviij. col. antepenul. eod. lib. 4. & Iaſ. qui & hoc dicit not. in l. inſulã. col. xviij. verſi. vltimò ad illud, ff. de verb. oblig. Et quod etiam tradit idem Bald. in l. vlt. col. ij. verſi. quæro quid ſi cedẽs, C. qui bon. ced. poſ. quòd ſi cedens bonis omnia bona ſua reliquit, præter vnum denarium, perdit beneficium ceſsionis.

*Iterum de pœna.*

28 ¶Et huc item adducitur, quod voluit Bal. in l. cùm ſit, C. de ſepul. viol. quòd ea regula, quòd qui non habet vnde, luat in corpore, habet locum, etiam ſi reus ſoluit integram ſummam, præter vnum denariũ. quem ita refert & ſequitur Alex. in d. l. ſtipulationũ, §. ſi ſortem, col. j. ff. de verb. oblig. & Iaſ. qui id dicit mirabile & ſing. in d. l. ij. in d. xvj. quæſt. C. de iure emphyt. licet Bal. de vno nummo mentionem non faciat, ſed ſimpliciter dicat, quòd ſi minus ſoluat, tota pœna imponitur, ac ſi nihil ipſe ſoluiſſet, arg. l. v. §. ſi ſortem. Et hæc quidem omnia, vt his tandem finem faciam, confirmantur ex l. quamuis, ff. vt poſſeſ. lega. & melius, l. ſi is qui ducenta, §. ſi ita, & ibi not. ff. de reb. dub. cum aliis multis ſi. & concord. à me latiſsimè cõgeſtis ſuprà, tit. harum omnium conſuetud. vj. §. v. in glo. j.

*Luat in corpore qui uel unum nummũ ſoluere non poteſt.*

29 ¶Sed id tamen velim intelligas, ſi venditor de induſtria ſciẽnſq; ac prudens omiſerit illum denarium: ſecus ſi per errorem fortè calculi. Nam tunc is tam paruus defectus, ſiue error nocere non debet: per text. in d. l. quamuis, ff. de condi. & demon. Ex quo Bald. Imo. & Rapha. Co. ibi limitant quod ſuprà diximus de ſolutione gabellæ, & quod item dictũ eſt de cõuerſione pœnæ pecuniariæ in corporalẽ. Sed & quæ diximus de emphyteuta, & inquilino, qui omiſerunt ſoluere nummũ ex integra penſione, ita quoque limitarunt per illum text. Alex. d. conſi. cvj. col. vj. verſi. præterea illud quod dicit, lib. 3. & Barb. in d. procemio cle. in vtraque lectu. vbi ſuprà. & Soci. in d. l. quamuis, de condi. & demonſtr. Iaſ. in d. auth. qui rem, colum.

*Quid ſi uenditor per errorem calculi omiſerit unum nummum ex pretio ſoluere.*

penul.versi.intellige tamen.C.de sacrof.eccle.in d.l.ij.vbi suprà,versi limita tamen,C.de inre emph.& omnes quidem subnixi autoritate d.l.quamuis. quam & ipsam ad hæc, & similia, annotat Bald.in l.pro hæreditariis,col.ij.versic.xj.C.de hæred.act.vbi & eam post Oldr.dicit sing.& in l.obseruare,§.proficisci,col.vlt.versi.xxxiij.ff.de offic.Proconf.& in authen.iisdem pœnis, col.ij.versi.sed quid si propter errorem,C.de secun.nupt.& in l.omnem, col.ij.versi. caueat tamen.C.ad S.C.Tertul.& in l.j.C.si aduer.fol.vbi dicit eam l.no.& menti tenendam: & alibi sæpe.& Franc.Aret.in l.si seruum, §.Prætor,col.ij.versi quando not.ff.de acquirend. hæred.& Doct.vbique.

30 ¶Illud tamen tibi notandū est,ne hæc adeò leuiter trāseas,ea procedere,cùm agitur de excusatione pœnæ, vt scilicet error in re tam modica excuset à pœna.Hîc autem agitur de iure emptoris,qui non tenetur reuendere,nisi integrum omnino pretium offeratur. nec si vnus quidē nummus tantùm desit,vt ex supradictis abundè apparet:nec ei error venditoris,qualiscunq; is sit,nocere debet,& potest.Præsertim cùm in his quę sunt introducta ad cōseruandum rigorē iuris aut statuti, cuiusmodi hæc est oblatio & consignatio,non parcitur errori etiam rusticorum, aut minorum,aut mulierum,militum,aut aliorum huiuscemodi quibus aliàs facillimè parcitur, secundùm glossam.Bart.Bald.& Paul.Cast.in l.cùm quis, C.de iur.& fact.igno.cum aliis multis simílib.quæ tibi colligam infrà eodem §.in glos.sequent.nume. 16. & quia etiam in his.

*De eodem.*

31 ¶Et quia etiam id datum est & constitututum pro forma in nostra consuetudine, vt totum pretiū offeratur,& si emptor recuset accipere,consignetur intra tempus præstitutū reuenditioni,vt hîc statuitur.At omissio formæ etiam in minimo,totum vitiat:vt voluerunt Bal.& Imo.in l.j.ff.de liber.& posth.Anto.in c.Pisanis,quod est vlti.col.ij.in vij.not.per illum text. extrà de restit.spolia.Fel.latè in c.cum dilecto,col.xij.post medium j.ampliationis,& iterum col.xvj.in x.amplia.extrà de rescript.& in c.vlt.§.j.col.iij.de offi.deleg.Ias.consil.clxv.viso & considerato,paulò ante fi.lib.2.iterumq; consi.cxcj.placet mihi,col j.eod.lib.2.& consi.ccxiij. in præmissa statim,post prin.eod.lib.2.& consi.xcvij.statutum Bononiense,col.pen.in princ. lib.4.Benedi.in repet.c.Raynutius,in verbo,in eodem testamento relinquens, le j. nu.27.de testa.Steph.Bertr.consi.cxlvij.alienatio,post prin.lib.2.& consi.cliij.quod est eiusdem initij, etiam in princ.eod.lib.2.Phili.Deci.in d.auth.qui rem,col.iiij.versic.& pro modica,C.de sacrof.eccle.& in c.prudentiā,in iiij.not.de offi.deleg.& in c.de appellationibus,col.ij.vers.tertius casus,extrà de app.vbi addidit alios cōcord.& consil.cccl.pro vera, col.j.& alibi sæpe.

*Formæ omissio in minimo, totum vitiat, vide 33.*

Nā formæ nihil adimi,aut detrahi potest,vt dicit Bal.in l.vlt.col.ij.C.de suis & legi.Ea enim indiuidua est.idem Bal.in l.certi condictio,§.quoniā,col.iij.ff.si cert.peta.& in l.Pedius, post prin.in addi.ff.de arbit.Nam,vt ibi dicit,quælibet mutatio in forma totum vitiat:atq; vt idē dicit in c.cùm adeò,col.ij.versi.item ex paruo,extrà de rescri.ex paruo defectu quis incidit in magnā pœnam, quia non seruat formā,quæ ex integritate cōsistit,cum aliis multis cōcord. à me traditis,suprà tit.præced.§.j.glo.xxj.in verbo, *en telle quantité, qu'il vouldra*, nu.11.ita quidem,& seq.Et dicit idem Bal.in c.j.col.ij.versi.sed nūquid numerus,tit.de milit.vas.qui cōtu. est,quòd ex forma nihil mutari potest,ac nec vnius quidē horæ momentū.& facit l.cùm hi, §.sed & si,ff.de transact. Nec in hoc quoque parcitur rusticitati,sexui,ætati, nec cuilibet alij qualitati,aut conditioni.l.vlt.C.de testa.iuncta glo.in l.ambiguitates,eo.tit.& diecmus latius in d.glos.sequent.nume.15.ergo vt resumamus.

*Formæ nihil addi, aut adimi posse.*

32 ¶Ex quibus & illud fit,quod ad hūc nostrū casum proximè pertinet,quod ab ipso Bal.scriptū est in d.l.res bona fide,ff.de contrah.emp.quòd si statutū annullat contractū,si non soluatur gabella,si desit vnus nummus ex solutione integræ gabellæ,annullatur contractus. id quod iam suprà ex eodē diximus.Verùm illud addit,quod priuatim & peculiariter ad hunc locū pertinet:id scilicet,illud quoq; procedere,etiam si erranter id factū,siue omissum fuerit: quia nec tunc excusabitur,quin contractus annulletur.Quod ob id dicere voluimus, quia de errore loquitur,vt hîc quoque facimus.Et id dictū sequitur Firmia.in tract.gabellarum, in iij.parte viij.partis princip.in xxxvj.q.Et facit,quod tradit idem Bal.etiam loquens de errante in calculo,in l.vlt.in princ.col.vlt.C.de tempo.apel.Ideò caueat offerēs & cōsignans, ne erret,ne se exponat periculo eius facultaris redimendi amittendæ.

*De eodem.*

33 ¶Sed intereà nō omiserim,ei quod dictum est de forma,refragari posse videri d.l.quamuis, ff.de cond.& de.non.quā tamē nullus (ni fallor) in id expendit.Nam ea loquitur in conditione,nempe in legato libertatis relicto sub ea conditione,si seruus rationes reddiderit, & reliqua soluerit:quę quidem conditio formā inducit,& solennitatem non leuem,ex sentētia Bal.in auth.matri & auiæ,col.j.C.quan.mul.tute.offi.cum concor.à me traditis suprà eo.tit. §.ij.gl.j.nu.3.& eo quidē magis.Et tamen dicitur in d.l.quāuis,quòd si per imprudentiā minus solutū esset,liberū nihilo minùs illum fore.Nisi dicas,id ibi procedere fauore libertatis, ob quam multa contra cōmunes regulas iuris statuta sunt.l.generaliter,§.si quis seruo, ff.de fideicom.libert.& §.vlt.Insti.de dona.Sed id non mihi satis placet:quia nihil est in eo textu, ob quod possit videri id statutum fuisse fauore libertatis sed potius,vt perpetuum & generale,& ita eum intelligit Bart.& omnes.Et alius quoque text.huic suffragari videtur, quem miror

*Iterum de forma.*

miror à cæteris (si non me fallit memoria) non fuisse in id animaduersum, in l.j.§.vlt.iuncta l.vlt.ff.de vent.inspic.nam in priore loco dicitur, quòd si per rusticitatem aliquid fuerit omissum ex iis quæ Prætor seruari voluit in casu illius tit.nõ obstat partui, quale illud est, si quid ex iis quæ leuiter obseruanda Prætor edixit. In posteriori autem loco apertè declaratur, ea, quæ Prætor edixit in eo tit.formã inducere, cùm iis verbis dicitur, Secundum formã edicti, &c. Ex quibus illud consequens fit, omissionem leuis ac modicæ cuiuspiam formæ, non obesse. Ideò cogita. Nam Bar.in illo priori loco, & omnes vbique intelligunt eum textum de leui siue modica solennitate.forma autẽ est præcisior, atque strictioris iuris & obseruationis, quàm solennitas: vt not.à nostris in d.l.j.ff.de libe.& posth.& Aleia.lib.Paradoxorum 5.c.16. Nisi dicas in d.l.j.formam accipi pro modo vel tenore edicti, vt aliâs in eo significatu apud probatissimos autores ponitur.

34 ¶Sed & hoc in loco quærimus, quid si pecunia consignata periit, quia Princeps fortè eam accepit, vt sæpe fit, aut sequester siue depositarius solum vertit, aut aliter: vtrius erit periculum, venditorisne, qui consignauit: an emptoris, qui eam renuit accipere. In quo ita mihi dicendum videtur, quòd si sine iusta causa emptor recusauit accipere, (quod ex exitu litis cõstabit) illi perit. aliás venditori, per l.qui decem, in prin.& l.creditor oblatam, etiam in prin. & vtrobique Bart.& Doct.ff.de solu.& l.j.C.de suscep.& arca.lib.10.& glo.in d.l.acceptam, in prin.& ibi Bart.col.ij.Bal.col.j.versi.in tex.periculo.& rursum col.vj.versi.sed quid opereretur, & Pau.Cast.col.j.C.de vsur.& Bald.qui nuncupatim loquitur de pecunia cõsignata, in l.j.ad finem.C.de nouat. Et facit tex. in l.vlt.ad fi.& ibi Bald.C.de com.ser.ma.& not.per Bart.in l.si soluturus, ff.de solu.& in l.si oleum, in prin.ff.de dolo malo. Raph.& Pau.Ca.in l.qui Romæ, in prin.ff.de verb.oblig.vbi intelligunt ea quæ diximus, cùm consignatio fit debito loco & tempore: aliàs enim semper perit cõsignanti.& Pan.cõsi lvj.videtur primò, libr.1.& Calca.consi.xiij.Manfredus, ante fi.& Ias.consi.lxxiij.puto, in fi.lib.1.& Philip.Deci.consi.dxliij. in casu proposito, col.vlt.& iterum cons.dclxviij.secundũ ea. Et faciunt plenè tractata à Matth. Afflict.decisi.Neapo.cl.Rex Alphonsus, de debitoribus Alphonsi Regis Neapolitani, exactis à Carolo octauo Francorum rege. Ex ea autem l.creditor, suprà allegata (vt id dicã in transcursu) iam explosa est Aleiati ibi beneficio dictio, herosa, vox insolens, & nihil omnino significãs & eius loco, ἔρανος, substituta, quæ quid significet, videbis apud eundẽ lib.Dispũct. ij.c.xxv.& Io.Maria.Cataneũ doctissimum Plinij Iunioris interpretem, libr.10.Epistol.ipsius Plinij, in epistola cuius initium est, Amisenorum ciuitas.& Cælium Rhodig.lib. Lectionum antiquarum xiiij.c.lvij. Et vide etiam in hac quæst.l.Lucius, ff.de euict.& l.vlt.§.j.ff.de pigno. actio. Et vide item super illa illius l.emendatione Ioan.Corrasium lib.Miscel j.c.ix.vbi in ea contendit legendum, non herosa, non eranos, sed ærosa.

*Cui perit pecunia cõsignata, emptori, an venditori.*

*ἔρανος.*

35 ¶At illud dubium esse potest in illo casu, cùm scilicet Princeps pecuniam consignatam & depositam exegit à depositario siue sequestro in vsum reipublicæ, (hic enim prætextus semper obtẽditur) aut simpliciter & sine alia ratione, aut specie: (nihil enim hic refert, quãtùm ad id, de quo agimus) vtrùm ipse sequester siue depositarius ita exactus, sit plenè liberatus: vide plenissimè Cy.& Bal.in l.ij.C.quod metus cau.Bart.Ang.& Imol.in d.l.creditor, ff. de solut.Pet.Anch.consil.ccix.visa suprà dicta facti narratione.Barba.consil.xxvj.vbi Christus, lib.3.& latissimè Ias.consi.etiam xxvj.in fauorem, lib.quoque 3.

*An sequester est liberatus, si Princeps pecuniam depositam acceperit.*

36 ¶Denique & illud quærimus, quo tempore debeat fieri hæc consignatio, vt huic cõsuetudini satisfactum sit. Et certè hæc nostra consuetudo apertè videtur declarare, id fieri debere intra tempus præstitutũ facultati redemptionis. Aliàs videretur satis esse, vt fieret ante litis cõtestationem, vt etiam voluit Io.Igne loquens in nostro casu, in repe.l.dudũ, col.xvij.versi.secũdò induco, C.de cõtrah.empt.allegans Baldum in l.acceptam, C.de vsur.vbi tamen nihil de hoc dicit, nisi quòd col.iij.in v.oppo.scribit consignationẽ semper fieri debere intra tempus iuris offerendi: aliàs ius ipsum esset extinctum: ideò nihil ea consignatio prodesset: per l.Thais, §.intra, ff.de fidei.liber.& l.in bello, §.si quis seruum, ff.de capt.& postli.reuer.& not.per Inn. in c.cùm in tua, extrà, qui mat.accus.pos. Hæc ille. Aliàs autẽ vbi non esset tempus oblationis statutum, crederem, vbi depositio & consignatio requiritur ad acquirendam actionem, eam fieri debere ante litem contestatam, ar.l.non potest, & ibi not.ff.de iudi.& c.Abbate sanè, in fi.de re iud.lib.6. Et vide text.in l.si reus patatus, & ibi Doct.ff.de procur.& in l.si rem alienam mihi, §.vlt.& ibi Bar.& alij, ff.de pigno.act.& eundem Bar in l.sed & si alia, ff.de cõstit. pec.& Corn.consi.lxxxv.videtur prima facie, col.ij.versi.& sufficit, lib.4.

*Quo tempore debet fieri cõsignatio.*

37 ¶Nec tamen prætermiserim, ex hac eadem consuetudine videri & citationem quoque in hoc retractu fieri debere etiam ante tempus reuenditionis finitum: quanquàm de iure communi videretur satis esse oblationẽ & interpellationem fieri ante id tempus, nec requiri citationem etiam fieri ante idem tẽpus: quid quãdo à cõtrahentibus apponitur tempus causa finiẽdæ siue limitandæ obligationis, interrũpitur eius tẽporis lapsus, siue præscriptio, per solã interpellationẽ extraiudicialem. l.si mãdato Titij, §.item illi, iuncta glo.ff.manda.quã ad hoc dicit sing.Pau.Ca.in l.eum qui ita, §.qui ita, l.j.circa medium, ff.de verb.oblig. Subdens aliud esse, quando id tempus apponitur à lege, per l.alienam, ff.pro empt.& monet id diligenter notari.

*An satis sit consignationẽ fieri ante tempus reuenditionis sine citatione.*

notari. Verùm an in nostro casu tempus censeatur appositum limitandæ obligationis causa, an verò differendæ solutionis, cognosces ex not. à Barto. in d. l. eum qui ita. Cæterum Franc. Balb. in tract. præscriptionum, in iij. parte vj. & vlt. partis princi. nu. 42. tenet simpliciter, præscriptionem conuentionalem interrumpi, ac perpetuari quoque per solam interpellationem extraiudicialem, per d. §. item illi. id quod etiam voluit Socin. in l. vlt. in princ. col. iij. versicu. quartò limita, ff. de eo per quem fact. erit vbi id dicit voluisse Pau. Castr. ibi in recollectis antiquis. & in id dixisse sing. text. in d. §. item illi, à Doct. tamen non ponderatum.

38 ¶At illud constat, denunciationem, siue protestationem extraiudicialem, non interrumpere præscriptionem legalem siue statutariam. d. l. alienam, & ibi Dy. Bart. & Albe. ff. pro empto. & c. olim causam, extrà de censi. glo. in d. l. vlt. in prin. in verbo, acquirat, & ibi Bal. col. j. & Alex. col. iiij. versi. per denũtiationem, ff. de eo per quem fact. erit. Nam, vt dicit ipse Bal. ibi, speciale est, vt in certis casibus protestatio interrumpat. l. vt perfectius, C. de anna. excep. Ergo in contrarium est ius commune. Et idem quoque voluit Bar. in l. naturaliter, col. ij. & ibi quoq; alij, ff. de vsuc. & latè Card. Alex. qui & alios allegat, in c. solicitudinem, col. xxij. versi. concatenatur, extrà de app. vbi id limitat in vj. casibus, vt per eum videre poteris. Et idẽ præterea voluit Imo. in l. si seruum Stichũ, §. sequitur, & ibi quoq; Alex. col. ij. ff. de verb. obli. Neq; enim, vt hi inquiũt, est de modis interrumpendi, de quibus not. in l. cùm notissimi, §. sed & si quis, C. de præscript. xxx vel xl. anno. & in c. illud, de præscri. Dicitque Alex. de hoc videri text. in d. l. alienam. & idem Imo. in c. vlti. extrà de præscript. & Ias. in §. pœnales, chart. pen. nume. 119. Institu. de actio. & sentit etiam glo. in l. vlt. in princ. in verbo, acquisiuerit, C. de præscrip. xxx. vel xl. anno. Sunt autem qui contrà dicunt denuntiationem extraiudicialem interrumpere præscriptionem, videlicet glo. subdubitans tamen, in l. ij. in verbo, interdictus est, & ibi Albe. qui id dicit not. C. de serui. & subobscurè gloss. vt à nonnullis citatur, in l. arboribus, §. idem tractat, in fin. ff. de vsufruct.

*De eadem re.*

39 ¶An autẽ & quando ipsa interpellatio extraiudicialis cõstituat in mora, vide glo. magnã in prin. in l. vinum, & ibi Alex. col. ij. Ias. & Phil. Dec. ff. si cert. pet. & glo. in l. qui Romæ, §. cohæredes, in verbo, testato, & ibi. Bar. Raph. Pau. Ca. & Alex. latè. ff. de verb. obl. & gl. in l. fideiussor obligati, §. vlt. in verbo, reus, ff. de fideius. Pet. Iac. ut. de rest. in inte. circa med. Bar. Bal. & Ang. in l. cùm postulassem, in prin. ff. de dam. infect. & eundẽ Bar. in l. si ex legati, & ibi quoq; Alex. ff. de verb. obli. & in l. si decem cùm petiero. eod. tit. Albe. in d. l. cùm postulassem, in prin. vbi facit discrimẽ inter ea, quæ debẽtur ex officio iudicis, & ea quæ ex obligatione. & in l. mora, col. vij. nume. 26. ff. de vsur. & Sal. in l. sed si alia, ff. de consti. pecu. & in l. si pacto, C. de pact. & Alex. in l. si insulam, col. vlt. ff. de verb. obli. & consi. lxxxviij. visis & diligenter, col. vlt. libr. 6. Corn. consi. cxcvj. licet in hac, col. ij. versi. vidẽndum est, lib. 4. & Ias. in l. j. col. v. versic. alia differentia, ff. de iurisd. om. iud. & in l. quod te, col. vij. versi. & sufficit etiam, ff. si cert. peta. & in §. superest, nu. 64. & iterum in §. sic itaque, nu. 4a. Instit. de actio.

*An & quãdo interpellatio extraiudicialis constituat in mora.*

## EN MAIN DE COVRT, APVD CVRIAM, GLO. VII.

1 SCILICET apud iudicem, ex sententia glo. in l. senatuscõsulto, §. vlt. in verbo, deponatur, ff de offi. præsi. Bal. Ro. Alex. Soci. & Ias. in l. si fideiussor, §. vlti. ff. qui satisd. cog. Licet Raph. Fulg. ibi dicat, quòd cum antea fuisset cõsultus ex oppido Feltrensi, an consignatio siue depositio possit fieri apud iudicem, tãquam apud sequestrum, non ausus est cõsulere: nam prima statim facie videri posse, per tex. cum glo. ibi in illis verbis, apud officium deponi iubebit: sed ex aduerso vrgere, quia iudex cui data est electio eius rei, non potest seipsum eligere. vt not. in l. planè, ff. quod cuiusque vniuer. nomi. & l. si mandauero tibi, la j. §. si tibi centũ, ff. mãda. vbi, si tibi dedi centũ, vt dares cui velles, nõ potes tibi retinere. Subiicit tamen ipse Fulg. quòd si vidisset glo. in d. l. senatuscõsulto, §. vlt. nihil omnino dubitasset, quin secundùm eam cõsuluisset. Et eandem sequitur Alex. in addi. Bar. in d. l. planè. Franc. Cur. senior in repet. l. j. in iiij. q. C. de prohi. seque. pecu. & Ias. in l. cùm filiofa. col. iiij. vers. tamen iudex potest, ff. de legat. j. Quibus omnibus adde & alium similem text. d. l. si fideiussor, §. vlti. scilicet in l. sed & si, §. planè, ibi, apud officiũ fuerit depositus, ff. ad exhiben. quem tamen nullus horum citat. Sed & illud idem voluit Bal. à nullo illorum allegatus in sua Marga. in verbo, depositarius, vers. iij. dum dicit depositum fieri posse apud iudicem & arbitrum pro obseruatione sententiæ & allegat text. vt ipse dicit, sing. l. litigatores, §. quid ergo, ff. de arbit. & c. exposita, extrà eod. tit.

*An consignatio possit fieri apud ipsum iudicem.*

2 ¶Quod & si verum sit, ego tamen honestius semper duxi, vt iudex eam prouinciam non assumat, ne quid inde suspicionis inopiæ, vel quæstus, vel etiam protelãdæ litis suboriatur. Et cùm iam xxx. annis, duos regios magistratus in hoc oppido nostro gesserim, scilicet primum Castellani, siue Præpositi, quem vocãt, decem plus minus annis, deinde posteà reliquis Suppræfecti, quem vulgus Locumtenentem appellat, nunquàm mihi id oneris, neque alicui consanguineorũ demandaui. Nam & est interdictum ordinationibus regiis, quas vocãt, ne iudex, qui de sequestranda re in casu nouitatis, quã vocamus, cognouit, eiúsve liberi, aut consanguinei in id deputentur. Ita enim cautum est in prioribus Regis Ludouici xij. ordinationibus

*De eodem.*

*Regia constitutio.*

nationibus publicatis an. M. CCCCXCIX. art.lxxxvj.In idemq; est consuetudo Aruerniæ. titu. *de retract*, qui xxiij.est, §.viij.quæ etiam interdicit parentibus,filiis ac fratribus iudicis. Et similiter Borboniæ,cap.ccccxliij.Estque in eam rem constitutio Parlamẽti Dolensis Comitatus Burgundiæ, facta die xv.mensis Maij,anno M.D XXXV.& alia die vij.Septembris eiusdẽ anni,quibus interdicitur iudicibus,ne apud se faciant consignare pecuniam. De quo & aliquid per Chasse.consi.xlj.quia casus,col.pen.versi.vt etiam promisso.

*Cõsuetudines.*

3 ¶NON est autem dubium,quin & id fieri possit apud alium sequestrum,vt etiam dicit glo. in d.l.senatusconsulto,§.vlt.quem scilicet cõpetens iudex super hoc aditus nominarit,iuxta text.in d.l.acceptam,& ibi Doct.C.de vsu. Et optimè faciet ipse iudex, si ab vtraque parte eum eligi faciat,ex l.postquàm,in prin.vers.sed si nec ipsi,ff.vt leg.no.caue.quo casu videtur enim posse inuitum cogi mandato iudicis id onus suscipere,per d.l.si fideiussor,§.vlt.iuncta interpretatione glo.vbi sequester vocatur officialis publicus.Is enim cogitur suscipere munera publica.l.munerũ,§.iudicandi, ff.de munerib.& hono.& hoc expressim in nostro casu voluit Bal.in l.j.ad fi.ff.vbi pupil.edu.deb.vbi tamẽ intelligit ex causa,& ita quidem,vt is ponat solã operam,& non impensam ex suo,per l.vlt.ff.de requir.reis,& l.vlt.§.vlt.C.de bonis autor.iudi.pos.vbi est bonus text.quòd sequester nullũ debet pati damnũ,aut dispendium. & illum etiam ad id expendit idem Bal.in l.si oleum,in prin.col.j.ff.de dolo malo.& id quoque sequitur Franc.Curt.senior,in d.l.j.in ij.q.C.de prohib.seq.pecu.

*Quis aliũ sequestrum deligere debet.*

4 ¶Verùm sunt,qui contrà negant id munus esse necessitatis,videlicet Bar.in l.litibus,§.vlt.C. de agri.& censi.lib.xj.& Bal.sibi contrarius,consi.cccclxxx.ista quæstio, lib.4.Ang.Pau.Cast. Alex.& Ias.in d.l.si fideiussor,§.vlt.per d.l.vlti.§.vlti.circa medium,C.de bon.auto.iud.pos. Steph.Bertr.consi.77.viso processu,nu.24.lib.1.Quam sententiam fulcit hæc ratio, quia sequester obligatur ex quasi contractu,vnde tenetur actione præscriptis verbis, d.l.si oleum, in princ.vbi id Bart.& cæteri not.ff.de dolo malo.nemo autem inuitus contrahere vel quasi cogitur.l.nec emere.C.de iur.delibe.& bene facit textus in l.si hominem, in princip.ff.depo. Tamen priorem sententiam Gallia nostra sequitur.

*De eodem.*

5 ¶Illud autem vel de iure cõmuni certum est, quòd si quis sponte volénsque huic se muneri addixerit,non se poterit hinc posteà propria autoritate eximere,sed iudice interueniente, si adsit iusta causa.l.ei apud quem,§.vlt.& ibi Barto.ff.depos.& id quoque per eum text.voluit Bald.in rub.C.eod.tit.in fi.& Ang.in d.l.j.& ibi etiam Franc.Cur.senior,in repe.in iij.q.prin. C.de prohi seq.pecu.& Car.Flor.in cle.j.in xxj.q.C.de seq.pos. Et eius rei est optima ratio: nam cùm id onus assumendo,censeatur quasi contrahere,sicut ab initio ei liberũ fuit id non facere, ita renuntiare semel constitutæ obligationi,aduersario non consentiente, minimè potest.l.sicut,C.de act.& obli.cum si.Et facit etiam l.non tantùm,§.sanè.versi.cæterum, ff.de exeu.tut.& l.tutores,C.si tutor vel cura.ex fal.alleg.excu.& l.iij.§.j.ff.de arbi.& l.non distinguemus.§.sacerdotio,eod.tit.& l.inuitus,& ibi not.C.de procura.

*An si spõte id munus agnouerit, ei posteà poterit se subducere.*

6 ¶SED in dubium vocatur,an huiusmodi sequester possit petere aliquam mercedẽ ob custodiam pecuniæ apud se depositæ.Bal.consi.clxxxiij.factum proponitur quod quidam nomine Michael,col.ij.versi.ad id quod dixi,lib.1.expressim respõdit,non posse,quia sit nudus minister,per l.medico,§.vlt.ff.de auro & arg.leg.quæ nihil mihi huc facere videtur: sed pro hoc facit text.in l.Lucius, §.j.ff.de legat.ij.ex quo ipse Bald.& Barto.not.nudum ministrum nullum commodum sentire aut sperare debere.Sed & idem quoque in sequestro voluerũt Ang.Imo.Roma.& Franc.Aret.in l.interesse,ff.de acq.poss.per d.l.vlt.ad fin. C.de bon.auto. iudi.pos.quæ nihil huc quoque facit, sed tantùm dicit sequestrum in nullo debere versari incommodo,aut dispendio,vt suprà diximus:de cõmodo autem aut salario nihil dicit, nisi si velis intelligere,vt statim limitabimus.

*An hic sequester possit petere aliquam mercedem.*

7 ¶Nam hi,quos postremo loco citauimus ex d.l.interesse,id duobus modis limitant,vt scilicet primò non procedat in sequestro voluntario,qui scilicet appositus est libenter & ex voluntate ipsius & partiũ contendentium,sine vllo iudicis ministerio.Is enim potest(inquiũt) recipere mercedem & conueniri actione præscriptis verbis,ex quodam tacito pacto,per d.l. si oleum,in princip.vbi tamen tex.nihil dicit de mercede,sed nonnihil facit gloss.ibi in verbo,præscriptis.& ibi quoque Bald.id ipsum expressè tenuit, similiter distinguens inter depositarium electũ à partibus,& eum qui à iudice publica autoritate deputatus est,vt scilicet ille possit mercedẽ accipere,hic non possit,& etiam Barb.consi.lxxj.illud afferam,col.j.lib.4.

*Quid si voluntarius fuerit.*

8 ¶Secundo modo intelliges,vt non procedat in sequestro etiam à iudice apposito,quẽ iudex ipse videret ex hoc in damno aliquo versari,sibiq; aliquod incomodum afferri,quid enim si cogitur res suas relinquere,aut alios ad seruãdum depositum substituere? tunc enim iudex poterit ei salarium constituere,vt illi ipsi voluerunt,arg.l.j.C.de præben.sala.libr.10.& l.mulier in opus salinarum,ff.de capti.& postli.reuer.& l.à tutoribus,§.vlt.& quod ibi not.Bar.ff. de admi.tut.& hoc quoque sequitur Barb.d.consi.lxxj.lib.4.& Franc.Cur.senior,in tractat. Sequestrorum,quæst.xxiiij.Apud nos autem ex regiis cõstitutionibus ij apud quos fit consignatio,nihil hinc mercedis aut salarij possunt accipere.Ita enim cautum est prioribus Regis Ludouici constitutionibus cap.lxvij.

*Quid si necessarius in dãno versetur.*

¶ILLVD

*Si is sequester sit clericus, an cogi posit à iudice seculari, vt restituat.*

9 ¶ILLVD interim aonotaueris, quòd si talis depositio, siue consignatio, fiat apud personam ecclesiasticam, vt nonnunquam fit, præsertim consentientibus partibus, iudex secularis poterit illum cogere, vt restituat, per text. in d. l. vlt. §. pen. ibi, per suam ioterlocutoriam præcipientis, C. de bonis auth. iud. pos. & ita illius autoritate dicit Bald. in d. l. si fideiussor, §. vlt. in lect. antiqua, & ibi quoque Ias. col. j. & idẽ Bal. & Sal. in d. l. acceptam, vterque col. j. C. de vsur. vbi & huius redduot rationem, quia tunc propriè non proceditur contra clericum per modum (vt ipsi dicunt) iudicij, sed executiuè ex consequentia suscepti officij. ad quod dicuot facere textus ibi in verbis, sacratissimas ædes, & sequitur D. Aufrer. in repet. cle. j. in xiiij. fal. ij. regulæ, & in deci. Tholosanis quæst. clxvij. item fuit quæsitum si pecunia, & D. Benedict. io repet. c. Raynutius, in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu. 419. de testa. & Matt. Afflict. decis. Neapol. xxiiij. quidam clericus, colum. j.

*De eodem. An clericus qui falsum deposuit coram iudice seculari possit ab eo puniri.*

10 ¶Et ita quidẽ io Gallia vtimur, quãuis de iure cõmuni multùm dubitatem, cùm clericus non possit expressè & directè prorogare iurisdictionẽ iudicis secularis, c. si diligẽti, de foro cõpet. cum si. Ergo nec tacite & indirectè, scilicet acceptãdo, & agnoscẽdo illud officiũ: quia quod expressè fieri non potest, nec tacitè quoq;, vt not. in l. eum quid, ff. si cert. pet. cum si. & quod idem directè fieri non potest, nec etiam indirectè, l. vlt. C. si mancip. ita ven. ne prostit. & cap. cùm quid vna via, de regu. iur. libr. 6. & ibi concordan. Quibus rationibus moti multi receptissimę autoritatis, tenuerũt oec clericũ quidem, qui corã iudice seculari fasum deposuit, ab eo puniri posse. quæ sententia est Inno. Host. Ant. Pan. & Fel. in c. verum, extrà de fo. compe. & aliorũ multorum, quos tibi congessimus in tit. nostratum consuetudioum j. §. vlt. qui est omnium earũ ccclxj. io glo. iij. vbi etiam videbis alios multos contrariũ tenentes, ille autẽ §. malè fuit collocatus in eo ordine, & nu. ideoq; eum reiecimus sub tit. j.

*An satis sit cõsignare apud mercatorem idoneum, sine iudicis autoritate.*

11 ¶QVID autem, si venditor spõte & sine iudicis autoritate, deposuit apud idoneum quempiam mercatorem, vtrùm hæc depositio siue coosignatio sit legitima & valida, quod visum est Bar. in l. si soluturus, ff. de solu. arg. l. eum qui, §. vlt. ff. commo. & sequitur Bal. in l. acceptã, in ix. q. C. de vsur. & Ro. in l. si mora, ff. solu. mat. & bene facit d. l. si soluturus. Verùm idẽ Bar. veluti secum pugnans in d. l. acceptam, paulò ante fi. scribit, quòd qui deponit, non tamen in loco publico, nihil agit, per l. ij. eod. tit. de vsur. secundùm vnam lect. glo. cui in hoc similis est tex. in l. qui mutuam, §. j. ibi, ac publicè deposuit, ff. manda. & sequitur Alex. in addi. Bar. in d. l. si soluturus, & id quidẽ credo verissimum, per text. in d. l. acceptam, cuius hæc verba sunt, Consignatum in publico depone. & posteà subiungitur, In hoc autem casu publicũ intelligi oportet, vel sacratissimas ædes, vel vbi competẽs iudex super ea re aditus depooi disposuetit: quasi scilicet depositio aliter fieri non possit, quàm in sacris ædibus, vel alibi iussu iudicis. Et hoc quoque nuncupatim tenuit, & ex facto obtinuisse se dicit Albe. ibi, col. vlti. per eum text. Et id haud dubie dicit verũ esse in iudiciali deposito Bal. etiã ibi, col. j. vers. & not. quod vbi. lo extraiudiciali autem eligit deponens locum, quem voluerit, quia de eo quod deponitur non est controuersia: vt not. in l. ita autẽ, in princ. ff. de admi. tut. & in l. debitor. ff. de neg. gest. Sed & quòd depositio debeat fieri autoritate iudicis, tenet Bald. in d. l. si reus paratus, paulò ante medium, ff. de procu. & ibi quoq; Pau. Ca. col. j. in fi. per eum text. quem dicit not. Et hic autem in nostra consuetudine apertè declaratur, id debere fieri autoritate iudicis, cùm dicitur, *en main de court.* & id quoque de iure tutius esse tradunt nõnulli, vt Spec. tit. de locat. §. nunc aliqua, versi. xxxiiij. Ast alij necessarium esse omoino ducũt, vt Alexand. consi. lxxv, in causa & lite, col. ij. versi. secundò conclusiones, lib. 7.

*Antiqui pecunias suas in sacris ædibus solebant deponere.*

12 ¶Quod autem dictum est de sacris ædibus, hinc manat, quòd antiqui illi pecunias aliásque res suas, aut de quibus cõtrouersia erat, & quas depoui necesse erat, in ædes sacras deponere solebant, vt præter d. l. acceptã, patet ex d. l. si reus paratus, ff. de procu. & l. ait Prætor, in versi. sed hodie, ff. de mino. & l. cæteræ. §. vlt. in duobus locis, & l. seq. ff. fami. erci. & l. j. §. si pecunia, & §. seq. ff. deposi. & l. ei apud quẽ, §. vlt. eod. tit. & l. cùm hæres, in prin. ff. de statulibe. & l. Diui, ff. ad leg. Iul. pecu. & l. locum, ff. de tab. exhib. vbi fit mentio de æditüo, id est, sacrarũ ædium custode ac præfecto & veluti tutore, qui & æditimus dicitur. & in l. j. versic. sin autem socius, C. de comuni ser. manu. & in l. litibus, C. de agri. & censi. lib. 11. & rursum in l. vlt. eod. tit. & in l. cùm pater, §. donationis, ff. de leg. 2. vbi & de æditüo fit mentio. & in d. l. vlti. §. j. C. de bono. auto. iud. possi. & in alijs compluribus locis. (Et id quoque antiquitus fieri solitũ satis constat ex Cice. lib. 5. Episto. familiarium, episto. xx.) Et ea vt opinor, ratiooe, quò tutius eo loco repositæ viderentur metu & reuerentia diuini numinis, in cuius veluti tutela deponerẽtur. Sic apud Plautum in Aulularia Euclio, In Fidei fano aulam auro refertã locat. Ita enim ibi loquitur: Nunc hoc mihi factu'st optimum, vt te inferã aula in Fidei fanum, ibi abscondam, probè. Et apud eundem io Carbo. Nescio quis secundùm ipsam aram aurum abscoodit: vt videre est apud Priscianũ, lib. 10. nam ea fabula periit. Et Festus Pompeius in verbo, Aerarij Tribuni, & ante eum Varro ad fi. lib. 1. de Lingua Latina, tradũt, populum Romanũ ærarium suũ in æde Saturni habuisse. Quod & videre licet ex Plutarcho, in vita Publicolæ, & iterum in Problematis Roma. cap. xlj. vbi & eius rei rationem reddit: Macrobio, libr. 1. Saturnalium cap. viij. vbi eius quoque rei rationem reddit: & Plinio Iuniore libr. 10. epistol. epistola eius libr. 3.

*Pop. Ro. in ærariũ suum in æde Saturni habuit.*

libr.3.dum loquitur de præfectura ærarij Saturni: Suetonio in Claudio Cæsare cap.24. Iulio Capitolino in vita Antonini Philosophi, dum etiam loquitur de præfectis ærarij Saturni. Solino in Polyhistore, c.2. Tertulliano Apologetici cap.11. Et Lucano, lib.3. Pharsaliæ:

*—Pugnaxq; Metellus*
*Vt videt ingenti Saturnia templa reuelli*
*Mole, rapit gressus.—* Et quæ sequuntur.

Et hodie quoque, vt dicitur, in eo loco Sacellum est quod vulgò vocatur S. Saluatoris in ærario. Hincq; illud Tullij ad Atticum, lib.5. postrema eius libri epistola: Græcis quærentibus, & vt in fano deponerent, postulantibus, &c. Et illud eiusdem, lib.2. de Legibus: Sacrilego pœna est, neque ei soli, qui sacrum abstulerit, sed etiam ei, qui sacrum cõmendatum. Quod & nunc multis fit in fanis. Alexãder in Cilicia deposuisse apud Solem in delubro pecuniam dicitur. Atheniensis Clisthenes Iunoni Samiæ, eiuis egregius, cùm rebus timeret suis, filiarum dotes credidit. Herodianus lib.1. tradit templum Pacis Romæ sub Commodo conflagrasse, simulq; vniuersorum ferè diuitias illuc, quasi in thesauri congestas. Plutarchus in Annibale tradit, eum veritum, ne Cretenses sibi manus iniicerent sui thesauri gratia, ad periculum euitandũ, amphoras plumbo aurato refertas in templo Dianæ collocari iussisse, simulantem se earum, veluti thesauri sui, maximam curam solicitudinemq; habere. Sed alio in loco statuas æneas, quas pecunia compleuerat, veluti abiecisse. Quomodo autem in huiusmodi sacris ædibus fieri debet depositio, disces ex Spec. tit. de emp. & vend. §. v. versi. & nota quòd quandoque fit.

13 ¶VTRVM autem venditori rustico, aut mulieri, aut etiam militi, subueniatur nõ consignanti, aut etiam consignanti non legitimè. Albe. post Vber. Bob. in l.ij. col.iij. C. de iur. emphy. tenet illis subueniendum, in casu illius l. per l. si quis id quod, in prin. ff. de iurisd. omn. iudi. Sed Ias. in d.l.ij. col.lxv. versi. nunquid autem in terminis, id non admittit. Nam rustico (inquit) & mulieri non subuenitur, nisi in casibus expressis, l. pen. in princ. ibi, in quibusdam causis, ff. de iur. & fac. igno. & not. in l. vlti. & ibi Albe. & alij, ff. de cond. sine cau. & glo. in §. vlt. ij. q. iiij. Ant. & Imo. in cap.2. ille col.iij. hic vlti. extrà de consti. Imol. in c. cùm contingat, col.lvij. versic. iste articulus non videtur, extrà de iureiur. Fulgos. Ro. & Alex. in l. iuris ignorantia, C. qui admit. & idem Roma. consi.cxxv. mater & vxor, circa medium, & consi.ccccvj. in re præsenti, col.ij. Ioan. Ana. & Felin. in c. quoniam, vterque in vlti. not. de simonia. Alex. qui alios citat, in d.l. si quis id quod, col.iij. & in l. iustè, col.ix. versi. sed si est defectus, ff. de acquir. posses. & consi.xlij. super præmisso, col. antepen. versi. pro hoc etiam allegat, lib.1. & consi.xiij. viso & considerato, col.j. lib.2. & consi.lxv. quoniam omne datum, col. antepen. versi. decimò quia dictum statutũ, lib.6. quod duplicatur consi.cxix. eiusdem libri: vbi & alios multos allegat. & iterũ consi.clxv. dubitatur, col.ij. versi. prætereà mulieribus, eod. lib.6. & Nico. Mil. in suo repertorio, in verbo, ignorantia iuris toleratur. & Card. Alex. in cap.1. col.ij. tit. de contro. inter dot. & empt. feud. & Soci. in l. iustè possidet, col.ij. ff. de acquir. posses. & Philip. Deci. in c. pastoralis, col. viij. versi. in fin. glo. extrà de except. & consi.cclxxiiij. viso puncto, col.ij. de quo tamen, quò ad rusticos, vide eundem Deci. in l.ij. in iij. not. C. de eden.

*Vtrum venditori rustico, militi, aut muliteri non consignanti subueniatur.*

14 ¶Et ego id puto verius in casu nostræ consuetudinis, quæ consignationem requirit pro forma & solennitate: vt satis cõstat ex illis verbis, *autrement l'offre de retraict ne seroit deuëment faicte.* Hæc enim verba formã & solennitatem inducunt, Bart. in l. de his per illum tex. ff. de transac. & in l. vlti ibi, quæro an ciuitas, iuncto text. C. de vend. reb. ciuita. lib.11. & Roma. consi.lxvj. vir eximie, vers. his tamen non obstat, & consi.cccc. in proposita consultatione. Alex. consi.xxvij. viso themate, col.j. lib.6. Feli. in c. cùm dilecta, col.ix. versicu. sextum signum, de rescrip. Philip. Deci. qui multa allegat, consi.cccccxxviij. pro resolutione, ante fi. Ias. in l. de pupillo, in princi. col.j. versi. tertiò pondera, ff. de oper. nou. nuntia. & consi.clxvij. motiuis, col. vlti. post princip. lib.2. & alibi sæpe. Quod si quis dicat, hos loqui, cùm hæc dictio negatiuè ponitur, ita videlicet, non aliâs, siue non aliter: id certè fateor: sed & is vicissim fateatur necesse est, hanc dictionem etiam affirmatiuè conceptam facere conditionem, perindeq; hîc valere ac si dicas, *& s'il ne fait ce que dessus, l'offre ne sera, &c.* & habere vim resolutiuam, vt diximus & probauimus suprà titu. præced. §. viij, in verbo, *autrement.* Conditio autem formam & solennitatem inducit, vt etiam diximus suprà hoc tit. §. ij. glo. j. num.3. & eò quidem magis.

*Verba aliâs, & aliter, formam inducunt & solennitatem.*

15 ¶Ergo vt resumamus, hæc consignatio requiritur pro forma. At formæ omissio etiam rusticos, mulieres, minores, milites, & si qui tales sint, non excusat: vt probatur in l. vlti. C. de testa. iuncta glo. in l. ambiguitates, C. eod. tit. & voluerunt Bal. Sali. & alij, in d.l. iuris ignorantia, C. qui admit. ipse Sali. in d.l. quicunque, eod. tit. idem Bald. in l. vlti. in prin. col.iij. C. de iur. delib. & in c. vlti. col.iij. versi. item nõ patrocinatur, extrà de confes. Barb. consi.lvj. sapienter, col.viij. versi. & si quispiam, lib.2. & Alex. cons. clxv. dubitatur, col.ij. versi. pro hoc etiam adduco. lib.6. & consil.vij. attentis & ponderatis, col. vlti. lib.7. cum aliis multis concord. adductis ab eodem Alex. in d.l. iuris ignorantia: vt tamen non omittam text. de militibus loquentem in l. qui suspectum, §. j. ibi, & solennia fecerint, ff. de appellat. qui quidem admodum torquet Accurs. nec tamen hinc se expedire potuit.

*Formæ omissio nõ excusat mulieres, rusticos milites, minores.*

16 ¶Et quia etiam in iis, quæ introducta sunt ad rigorem conseruandum, istis non parcitur. glo.

*Nec illis parcitur*

*citur in iis, quæ sunt introducta ad rigorem iuris conseruãdum. Hi non excusantur, si inuentarium nõ fecerint.*

Bart.Bal.& Pau.Cast.in l.cùm quis,C.de iur.& fac.igno.glo.in l.iuris,la ij.eod.titu. quæ ponit exemplum in eo,qui triennio cessauit soluere canonem.glo.in summa xxxviij.dist.& in §.notandum,in glo.j.in fi.j.q.iiij.Guli.Cu.in l.si quis ex argentariis,§.vlti.cum l.seq.ff.de eden.Bar.& Sal.in l.j.C.de iur.& fac.ignor.idem Bart.in l.j.§.nuntiatio,ff.de ope.no.nunt.& consi.cliiij.maritus fecit hęredem vxorem.col.ij.versi.ad secundum autem:vbi respondit,mulierem non excusari prætextu ignorantiæ,si non confecerit inuentarium.Bal.Raph.Fulg.qui id dicit seruari communiter in iudiciis,Pau.Cast.Rom.Franc.Aret.Alex.Corn.& alij Recentiores in d.l.iuris ignorantia,C.qui admit.Bal.in l.vlti.in princ.in iij.q.& ibi etiam Ias.col.ij.versicu.quid autem sit,C.de iure deliber. vbi etiam ex hoc dicunt , non excusari rusticum,aut mulierem, quæ non fecit inuentarium,sed standum esse rigori iuris.Sal.in d.l.quicunque,C.qui admit.Ange.in l.vbi,in prin.ff.de eden.Pet.Anch.in repe.c.1.in xij.quæst.princ.versic.sed hîc quæro, cauetur statuto,qui est char.47.in paruis,extrà de consti.Roma.d.consi.cxxv.col.ij.versi.tertiò confirmatur.Maria.Soci.in c.venerabilis,in xxiij.princ.artic.in prin. extrà de iudi.Alex.in addi.Bald.in l.j.C.de interd.mat.& d.consi.xiiij.col.j. lib.2. & consi.xl. viso themate & omnibus,lib.6.& d.consi.clxv.col.ij.eod.lib.6.Barba.in repe.c.Raynaldus,col.xlix.versi.secundò limita,de testa.vbi & illud dicit de omissione inuentarij.Franc.Curt. senior in l.si quis maior, col.iij.num.13.C.de transact.Feli. in c.quoniam,col.iij.in iiij.fal.de simo.Ias. consi.xxviij.quæritur an actio,col.j.lib.3.Philip.Dec.in l.edita,paulò ante fi.C.de eden.

17 ¶Et facit,quod scribit Bal.in cap.1.§.prætereà si quis,in fi.tit.de prohib.feud.aliena.per Feder. quòd non parcitur mulieri,quæ intra annum & diem non petiit inuestituram,quin feudum amittat.& sequuntur Marti.Laud.Aluar.& Card.Alex.ibi,ex quibus ipse Cardi.illud quoque dicit de his quæ pertinent ad rigorem iuris. Et quod dicit idem Bald.in d.c.1. paulò ante fin. versi.quærit glo.titu.de controuer.inuestitu. inter dominum & emptorem feudi : vbi repræhendens glos.ibi,dicit,quòd non excusatur mulier,vel rusticus,alienans feudum,quin eo cadat:neque enim licet eis ignorare iura contractus.& sequitur Card.Alex.ibi,col.ij.vbi & illas rationes,quas suprà adduximus,adiicit Iason,easdem quoque rationes afferens, in l.vlt.char. penul.versic.decimosextò,C.de iur.emphy.illudq; Bald.dictum singu.dicit,& trahit etiam ad mulierem emphyteutam alienantem.

*Nec si inuestituram non petierint.*

*Nec si feudum alienauerint, aut emphyteusim.*

18 ¶Cardi.tamen Alexan.vbi suprà,dicit,quòd licet isti amitrant feudum, possunt tamen in integrum restitui,si non potuerunt consulere peritiores. & allegat Petr.Anchar.consil.cccxciij. visa diligenter gratia,col.pen.vbi tamen ipse Petr. non id constanter affirmat , sed sub dubio fortè loquitur,nec in casu iuris communis feudorum loquitur,sed priuilegij cuiuspiam Apostolici,cuius ignorantia ( vt ipse dicit ) est magis excusabilis quàm iuris communis. Verùm Sali.& Fran.Rampo.in d.l.j.C.de iur.& fact.igno.huius opin.etiam fuere.& Alex.in d.l.iuris, col.ij.C,qui admit.vbi dicit,id habere maximam æquitatem,ideò sibi placere.Atqui ego huic sententiæ vix accederem : quia nihil omnino interesset inter hos casus , qui ad rigorem iuris pertinent,& cæteros:quia & in cæteris casibus, in quibus excusantur mulier & rusticus ab ignorantia iuris,id semper intelligitur, cùm non potuerunt consulere peritiores : alias enim nunquam excusantur.l.bonorum,ff.de bonor.posses.& l.ij.§.vlti.ff.quis ord.in bono.poss.ser. & glo.j.in c.per tuas,le ij.& ibi Feli.post medium,extrà de simo.Inan.Fab.Bald.& Sali.in d.l. iuris,C.qui admit.Bal.in c.quæ in ecclesiarum,col.j.de consti.& consi.ccxcv.Petrus Lombardi,col.ij.versic.sed actus testandi,lib.3.nisi alius fuit inter consil.illius, quod magis puto,cùm in eo consil.Bald.allegetur.Angel.& Corne.in l.quicunque,C.qui admit.& Anto. in d.cap.2. de constit.Roma.in l.si duo,ff.de acquiren.hæredi.Alexan.in d.l.iustè,col.ix.versic. idem dico in rustico,ff.de acquiren.posses.

*Contra superiora.*

*Hi nunquam excusantur, cùm potuerũt consulere peritiores.*

19 ¶Nam vt dicit Bald.in cap.vlti.col.iij.versic. item non patrocinatur,de confes. omnes homines natura scire desiderant:ideoq; contra naturam est,non consulere peritiores, quorum doctrina mens imperitorum & rusticorum illuminatur.l.si auiam.in fi.C.de inge.manu.vbi dicitur,Si cum peritioribus tractatum habuisses,facilè cognosceres.quem tex.dicit sing. Ang.in sua disputatione incip.duo adinuicem litigantes. Ergo his non est parcendum,qui cõtra naturam peccauerunt.l.ij.& ibi glo.& Docto.C.de in ius voc.glo.in l.respiciendũ,§.delinqunt, & ibi Barto.ff.de pœn.& glo.in summa xxxviij.distin.& in §.notandum,j.q.iiij. vbi est bonus tex.Dyn.in c.ignorantia,col.penul.de regu.iur.lib.6.Cyn.& Bald. in d.l.j.C. de interdi.matri. Alber.in l.vtili,C.de defens.ciui.Bald.in l.in actionibus,§.planè,col.pen.ff.de in lit.iur.Cardi. Floren.post Guli.Cu.in cle.j.in v.q.de consang.& affi. Panor.in cap.super literis,col.vj.super gloss.in verbo,simplicitate,extrà de rescript. Et bene facit tex.in l.si adulterium,§.stuprum,& ibi glo.in verbo,iuregentium,ff.de adulter.

*Nec cùm aduersus naturã peccent.*

20 ¶Et hæc quidem ita procedunt,ne hoc omittamus,vt etiam si non sint periti in loco habitationis rusticorum , ipsi tamen non excusantur , si sint in vicina quadam ciuitate, nisi & hos consulant:vt not.voluerunt Bal.Sal.Ro.Recentiores in d.l.iuris ignorantia,C. qui admit.per text.in l.Diuus,ff.de tuto.& cura.dat.ab his.& in l.j.§.si quando,ff.de magistra.conueni. Ideò enim (inquiunt)sicut mulieres vadunt ad ciuitates pro indulgentiis,& rustici ad nemora pro lignis,ita etiam debent vtrique ad ciuitates ire pro consilus. Et idem quoque voluit Anton. in d.c.2.

*De eodem. Et idem, si sint periti in uicinis ciuitatibus.*

in d.c.2.de constit.& Rom.in d.l.si duo,ff.de acquir.hæred. In quo tamen nec illud omittendum ducimus,ei incumbere onus probandi, qui dicit hos potuisse consulere perinores, secundùm Sali.& Corne.qui id dicit menti tanendum,in d.l.iuris,C.qui admit.

## NE SEROIT PAS SVFFISAMMENT FAICTE, SVFFICIENTER FACTA NON VIDETVR, GLOS. VIII.

*Si venditor nō cōsignauit, & ideò retractu cecidit,an possit iterum offerre & consignare.*

1 ED QVIN, si cùm emptor egisset ad reuenditionem ex hoc pacto in venditione apposito,nec tamen consignauit, vt hic dicitur, aut etiam omisit alias solennitates hic statutas, atque ob id sententia pro emptore lata victus est, & ipse emptor absolutus: tamen cùm adhuc esset intra tempora præstituta reuenditioni,vult iterum retrahere,& obseruare has solennitates: an sit admittēdus. De qua re vide quæ diximus in retractu proximitatis,quem consuetudinarium, siue municipalem vocant,suprà titu.præcedenti,§.viij.in gloss.viij.in glo.vij.in verbo, *le retrayant en decherroit*,num.3.quid igitur,& multis sequen.

## REPRENOIT LES CHOSES CONSIGNEES, RECIPIAT ID QVOD CONSIGNATVM EST, GLOS. IX.

*An hic venditor, qui deposuit,possit depositum repetere.*

1 D quod facere potest,si velit:ita scilicet, vt ei depositarius denegare non possit, antequàm emptor declarauerit velle se recipere:vt nuncupatim scribit Bart. in l. acceptam,paulò ante fin.per illum tex.& ibi Bal.& Sal.vterque col.j.& per illum tex.& etiam Ang.in iiij.not.C.de vsur.& Bal.in l.vlti.in fi.C.de com.ser.manum. vbi tamen intelligit procedere,antequàm aduersarius consenserit.& Phil.Dec.consi.cccexliij. in casu proposito,col.vlti.versicu.in dubio. Nam & aliàs is qui deposuit,potest ante tempus statutum repetere depositum.l.j.§.si sic deposuero, & ibi Barto.ff.deposit.& bene facit l. cùm Cornelius,ff.de solu.Sed id faciens incidit in id periculum,vt consignatio pro non facta habeatur:vt scribitur in hac nostra consuetudine:vt dicemus in glo.seq.

*Quid, si non sponte sua deposuit,sed iussu iudicis.*

2 ¶Sed quod diximus posse deponentem depositum sponte repetere, intellige primo loco, in eo deposito,quod fit ab ipso deponente,qui & ipse volens ac sponte sua deposuit. Secus, si iudex eam coëgerit deponere apud sequestrum,lite pendente, vt plerunque fit: nam tunc is repetere non poterit,nisi lite finita,& aduersario victo,aut aliàs,secundùm l.si oleum,in prin. & ibi glo.Bart.Bal.& alij.ff.de dol.mal. Nam & aliàs, cùm fit depositum gratia alterius,non potest deponens depositum reposcere:vt per multa respondit Pau.Cast.consi.cccexxxiij.visis omnibus scripturis,col.vlt.versi.tertiò obstare videtur,lib.1. Quin idem Paul.loquens de depositione & consignatione,quæ fit propter recusationem partis, in d.l.acceptā,colum.j. dicit, quòd si ea facta fuerit autoritate iudicis, non poterit depositarius restituere deponenti sine eiusdem iudicis autoritate,arg.l.si proponis,C.de nup.& auth.contrà si filij,C.de diuor.& ita dicit intelligi,quod dicitur in d.l.acceptam. Et idem quoque nuncupatim respondit Roma. consi.cclxxxvij.in proposita consultatione:vbi & ad hoc allegat d.l.si oleum,in princ.

*Quid,si id factum sit de consensu vtriusque partis.*

3 ¶Secundò intellige,vt procedat, quando quis deposuit ex solo ipsius deponentis consensu. Secus si ex consensu vtriusque partis altera earum deposuit: nec enim tunc quoque poterit depositum repetere,nisi finita causa,ob quam id ita factum est,vel nisi stet per alium,quo minus sit finita,aut iudex auditis partibus idipsum statuerit.d.l.si oleum, in princ. & ibi omnes Docto.ff.de dol.mal.& voluit quoque Bald.in l.vlti.col.vlti.versicu.caueat tamen. C. de bonis auto.iudi.poss.& consil.ciij.sex sunt,col.j.lib.1. Et est eius rei optima ratio,ne quod duorum consensu & voluntate factum est,vnius tantùm dissensu resoluatur, contra l. nihil tam naturale.ff.de regu.iur.

*Vsurarius,qui deposuit pro restituendis vsuris, non potest pœnitere.*

4 ¶Tertiò intellige (ne & hoc omittam, quod à paucis tactum est) nisi vsurarius deposuerit pecunias, aut etiam aliud quidpiam (nihil enim refert) pro restituendis vsuris apud alium. nam non potest is pœnitere, nec depositum resposcere, sed eo inuito poterit Episcopus id depositum in restitutionem vsurarum conuertere:vt ex facto respondit Bald.consi.lxxxiij.in primis videndum est,in primo dubio,lib.1.& sequitur Ias.qui id dicit not.consi.ccxiij.nobilis Melchior,col.iiij.versi.alibi decidit,lib.2.& nescio an alibi idipsum comperies.

*Monachus,seruus, filiusfamiliàs,& ceteri huiusmodi possunt repetere depositum,nullo autore.*

5 ¶VNVM autem non prætermiserim,quòd si monachus,seruus,filiusfamiliàs, aut alius huiusmodi,aliquid apud alium deposuerit,debet ac potest ei tutò reddi sine autoritate Abbatis, Prælati,domini,patris vel alterius administratoris,per l.quod seruus:vbi id not.Bal.ff.deposi. & l.Iulianus,eod.tit.& l.quod seruus,ff.de sol.& voluit etiam Bart. qui id dicit esse perpetuò menti tenendum,in l.filius,& ibi quoque Bal.Ang.& alij.C.de pact.idem Bart.in l.non ideò, ff.de noua.vbi dicit esse multùm not,Bal.in rub.C.deposi.col.j.in ij.q.Sal.in l.cùm hæreditas, C.deposi.& Matth.Afflι.deci.Neapo.cxlvij.quidam gerebat:vbi idem dicit de eo, qui aliquid deposuit tanquam tutor alterius, cùm tamen non esset. Quæ tamen intellige secundùm suprà dictas leges,loquentes de seruis,& quod dicit Bal.in d.rub.deposi.

RENONCER AVDICT RETRAICT,

RENVNTIASSE IVRI RETRACTVS, GLO. X.

1 *An si venditur depositum repetat, videatur renuntiare iuri redimendi.*

ET id quidem est iuris communis, l. debitor, vt ibi eam intelligunt glo. & Floria. ff. de vsur. & l. j. in fi. & ibi Bal. & Ang. C. qui pot. in pigoo. hab. & l. si prius quàm, C. de distrac. pign. & voluit Host. in Summa, io rubr. de obla. §. j. versi. item necesse est. & Bald. in l. obsignatione, C. de sol. & io l. aeceptam, col. j. versic. io tex. ibi, recepit. & ibi quoque Sali. eol. item j. Ange. ante fin. & Ioan. Fab. C. de vsur. quia vt ibi dieunt ipsi Bal. & Sal. actus recuperationis tollit intellectū depositionis. l. sed reuocata, ff. de iur. fisc. Nam (vt hoc illis addas) non censetut depositum fuisse, quod posteà recuperatur: vt per Bartol. in simili in l. per diuersas, col. iij. & ibi Bal. io l. vlt. quæst. C. maoda. & in l. vlt. C. de vsur. & Henri. Boër. in c. constitutus, de in integ. resti. Alex. in l. singularia, eol. pen. ff. si eert. peta. Ias. qui nuncupatim loquitur de consigoatione recuperata, consil. cclxxij. relatio magnificorum, in fi. lib. 2. Et Ferto. in consuetū. Burdig. titu. *de retraict*, §. xiiij. & ante hos glo. in d. l. acceptam, io verbo, eas receperit, dicit, quòd hoc casu fingitur depositio noo fuisse facta, cùm non durauerit, per l. si pro parte, §. versum autem, ff. de in rem verso. & sequitur Bartol. (in d. l. acceptam.) col. ij. versicu. item contra hoc, vbi dicit, quòd fingitur retro non fuisse facta. & ibi ante eos dixerat Azo, in Summa, col. penul. versicu. sed si hoe est, Et hoc quoque diximus suprà tit. præceden. in §. vij. in gloss. iij. vbi etiam videbis, quid si cùm sola oblatio sufficiat, facta tamen fuit consignatio, quam qui fecit posteà recuperat, an etiam videatur tunc reountiare oblationi. & vide etiam Chasse. coosi. xlj. quia casus, col. vlt.

*Et quid, si depositio non erat necessaria.*

2 *Et si emptor contrà recipiat, uidetur consentire reuenditioni. Idq; etiam si partem tantùm receperit.*

¶ET sicut venditor censetur reountiare huic facultati redimeodi, si recuperat pecuniam à se consignatam: ita è diuerso emptor, si eam recipiat, ceosetur consentire teueoditioni, & renuntiare omnibus exceptiooibus, quibus eam impedire potuisset. Ideoq; cogitur reuendere, etiā si oblatio & coosiguatio factæ fueriot post tempus in id præstitutum: vt ex facto respondit Bald. consi. cviij. iste qui promittit reuendete, lib. 5. per l. post diem, ff. de leg. com. argu. l. ij. C. de iur. domi. impet. idemq; & si partē tantùm huius pecuniæ acceperit: vt probat tex. in l. de lege, §. vlti. ff. de leg. commis. & Bal. vbi suprà. Et faciunt quæ scripsimus suprà tit. præced. §. j. glo. x. in verbo, *dedans l'an*, num. 20. tu tamē id intellige. & io fi. eiusdem tit. in vj. quæst. & suprà hoc eod. tit. §. j. glo. ij. in verbo, *à tel temps*, num. 60. illud tamen.

3 *Et quid si is minor sit.*

¶SED hic quæri potest, an si minor fortè hæres venditoris intra tempus præstitutum obtulit pretium, idque consignauit & deposuit, & posteà idipsum sustulit, possit io ioregrum restitui, ne cadat retractu. Et hanc quoque quæstiooē in retractu proximitatis, (in quo ex multis consuetudinibus, atque etiam de iure communi ex multorum seotentia requiritur consigoatio & depositio, vt diximus suprà titu. præceden. §. vij. glos. iij. in princip.) posuit Ferro. in consuetud. Burdigal. tit. de retractu, §. xxxj. hinc occasione sumpta, quòd moribus illius gentis, io eo §. vt & nostris, suprà, dicto titu. proximo, §. xxxv. retractus adeò stricti iuris est, vt currat contra minores. Tu ibi illum vide, & iunge quæ diximus suprà, hoe eod. titu. §. j. glos. ij. in verbo, *à tel temps*, num. 55. sed ao saltem, & multis sequen. & iterum hoc eod. §. glo. vij. nume. 13. verùm autem, & sequent.

§. V.

EN TOVT retraict, soit coustumier, [a] ou conuentionel, l'on doit payer les arrerages, qui sont escheuz, [b] comme dict est. Mais si le retrayant fait son offre durant le terme, que l'arrerage eschoit, [c] il doit payer pro rata temporis. [d] Et si c'est en retraict conuentionel, il doit consigner. Et quand ce sont fruictz, l'achepteur les doit auoir pro rata temporis, & les peut prendre & leuer par sa main. [e] Et si aucun luy met empeschement, il s'en peut complaindre ou appleger, supposé qu'il n'en ayt iouy par an & iour.

*IN OMNI retractu siue consuetudinario [a] siue conuentionali debent solui reliquiæ siue vsuræ, quarum dies cessit [b], vti dictum est. Sed si retrahens obtulerit retractum currente adhuc, nondumq; elapsa die vsura anni præsentis, [c] teuebitur pro rata temporis [d] eam soluere: & si retractus sit conuentionalis, obsignare. Fructus autem, cùm in his res consistit, debent pro rata temporis emptoris esse, poteritq; ipse emptor per seipsum [e] eos percipere. Et si quis impediat, quominus eos percipiat, querelam intentare poterit, licet annum & diem non possederit.*

## SOIT COVSTVMIER, SIVE, CONSVETVDINARIO, GLO. I.

1 ALITER apud alios de huiuſcemodi fructibus pendentibus, de quibus ſtatim etiam loquitur hic §.ſtatuitur. quantùm ad hunc retractum conſuetudinarium, ſiue municipalem, vti videre licet apud Meldunenſes,cap. conſuetudinum eius gentis 42.Cenomanenſes,cap.289.Andegauenſes,cap.380.Borbonienſes, ca.482. & ſequentibus. *Conſuetudinet.*

## QVI SONT ESCHEVZ, QVARVM DIES CESSIT, GLO. II.

1 HAEC noſtra conſuetudo apertè oſtendit emptorem cum pacto reuenditionis,interim ante oblationem facere fructus ſuos, nec teneri eos reſtituere venditori redimenti. Id quod etiam non obſcurè declarat text.in l.ij.& ibi Bald.& Paul.Caſt. C.de pact.inter empto.& voluit etiam gloſ.in c.illo vos,in verbo, percepti, & ibi quoque Hoſt.in verbo,computatis.Ioan.And.col.vlti.Imo.col.iij.verſi.& not.ex iſta. & Pan. col.ij.extrà de pigno.& gloſſ.in c.ad noſtram,in verbo,pater, & ibi etiam Hoſti.Petr.Anchar. Imol.Panor.Anto.à Vina,Barba.& Anto.Burg.de empto.& vend. & gloſſ.in c.conqueſtus,in gloſ.magna,poſt medium.& ibi Ioan.Apa.col.iij.extrà de vſur.Hoſt.in Summa,eod.titu.§.an aliquo caſu vltra ſortem,col.iiij.verſic.ix.ſi vendo.Archid.in c.plerique,xiiij.q.iij.Bald. in l.in his rebus,quæ eſt pen.§.mancipia,per illum tex.ff.ſolu.matr.& in c.1.in fi. & ibi etiam Aluar. col.vlti.& Cardi.Alex.tit.de feu.dat.in vicem leg.commiſ.& ipſe Bald.conſi.cccuij.ad euidentiam,col.ij.lib.1.Angel.conſi.lv.ex pacto de reuendendo,in fi.Rapha. Fulgo.conſil.cxxxiiij.in quæſtione,col.ij.Petr.Anchar.conſil.xxx.an valeat contractus,col.ij.Paul.Caſtr.in l.j.colum.j. C.de pact.inter empt.& conſi.cix.viſa petitione,paulò ante fi.lib.2.& conſil.ccevj.quanquàm longa,in fi.eod.lib.2.Alex.& Recentiores,in l.qui Romæ,in princip.ff.de verbo.oblig.Cæpol. in tracta. Simulationis contractuum,in iij.principali caſu xij.præſumptionis Bald.à Bart. inter conſil.Corne.conſi.xxiij.viſis duobus,col.ij.lib.3.Maria.Soci.conſil.xv. viſis prædictis,col. xj.verſicu.& quamuis à principio,lib.1.& Barth.eius filius conſi.clxx.in præſenti conſultatione,col.v.verſic.ad tertium,lib.2.& conſi.ccxlviij.nunquid ex duobus,col.ij.eod.lib.2.Fabia.in tractatu emptio.& vendi.in v.membro,vj.quæſt.princip.Iaſ.conſil.xcij.facti præſentis, col.iiij. lib.1.Stephan.Bertrand.conſi.lxxxviij.ponitur in facto,lib.1.Philip.Deci.conſil.clxvij.in cauſa quæ coram reuerendo,propè per totum,& conſi.clxx.viſo themate,col.pen.verſicu.vlti. non obſtat,& conſil.cccviij.in caſu ad nos tranſmiſſo,col.ij.verſi.tertiò,quia hic agitur.& è Theologis,Ange.Cla.in verbo,vſura,lo.j.verſi.lxvj.& ſequen.& Anto.Flor.in tract.de vſuris, cap.3. §.viij.& Ioan.Gerſon,in tractatione contractuum parte j.conſideratione x.ex quibus intelliges,& id procedere in foro conſcientiæ. *An emptor ſuoſ faciat fructus perceptos ante redemptionem.* *Quid in foro conſcientiæ.*

2 ¶Et huius quidem ſententiæ eſt optima ratio, quam inter cæteros adducit Angel.d.conſi.lv. nam hi fructus ſunt percepti ab emptore,tunc domino rei, cùm eos percepit : vnde eum ſequuntur iure dominij.l.Herennius,ff.de vſur. Neque enim hoc caſu fit reſolutio primæ venditionis ipſo iure,vt in pacto legis commiſſoriæ,vel addictionis in diem,l.ſi res, §.vlti.cum l. ſequen.ff.de in diem addi. ſed fit noua venditio,l.pacta conuenta,ff.de contrahen.empt. iuncta l.ſi vnus,§.pactus,ff.de pact. vnde omnes fructus percepti ante litem conteſtatam ſuper reuenditione ſunt emptoris,nec computantur in pretio,l.Iulianus, §. ſi fructibus,ff.de actio. empt.& l.Valerianus,ff.de iur.fiſci. *De eadem re.*

3 ¶Ex quibus planè intelligis,quare hic emptor lucratur fructus, non etiam in illis pactis legis commiſſoriæ , & addictionis in diem,in quibus reſtituuntur fructus.l.quod dictum eſt, & l. Imperator,ff.de in diem addict.& l.cùm fundus,in prin.ff.de leg.commiſ. Quanquàm aliam rationem affert Ioan.Andr.in d.c.illo vos,de pign.quia in hoc caſu,in quo reſoluitur contractus ex pacto reuenditionis,eſt in facultate venditoris , vt reſoluat,cùm voluerit , offerendo pretium:ideò illi imputandum eſt,quòd id non fecerit. In aliis verò pactis facultas reſoluendi eſt in arbitrio emptoris,vel tertij:ideò nihil eſt,quod venditori imputari poſſit,aut debeat. Et id ſequitur Panor.ibi,& Anto.Burg.qui id ſing.dicit in d.c.ad noſtram,col.x.verſi.primus eſt quando venditio fit,vbi hoc latè diſputat:ibi eum vide,& quæ etiam ſcripſimus in repe.l. ſi vnquam,in verbo,reuertatur,nu.283.verùm quantùm ad priores. *Ratio differentiæ huius pacti & legis commiſſo.& addi. in diem.*

4 ¶SED vt ad caſum noſtrum redeamus, intellige, quod diximus emptorem lucrari fructus, procedere,niſi à tempore moræ reuendendi: quia poſt moram emptor teneretur fructus reſtituere,per text.in d.l.ij.in fin.& ibi Bald.C.de pact.inter empt.& voluerunt etiam Guli.Cu. in l.petens,& ibi Bald.col.vlti.verſic.quæro de duobus,C.de pact.Bart.Raph.Alex.& Recentiores in d.l.qui Romæ,in princip.ff.de verbo.oblig.Bald.in tract.de pactis,col.xxij.verſic.ego dixeram ſuprà:vbi tamen videtur facere diſcrimen inter pactum de reuendendo , & pactum de reſtituendo.Socin.conſil.lxxx. in quæſtione quæ vertitur, colum.iij. verſicu. ſecunda pars concluſionis,lib.3. Moram autem hîc debes accipere,oblata & conſignata pecunia,ſecundum multorum opin.aut certè tantùm oblata,ſecundum aliorum opin. vt latè diximus in præce- *Quid ſi emptor antè ſit in mora. Vtrum autem idem ſit in hoc pacto,& in pacto reſtituendi.*

denti,§.in gloss.vj.quæ est in verbo, *consigner*, in princip.

5 ¶Vt hinc intelligas,non expectandam esse litis contestationem, vt sentit Ang.d.consi.lv.dum forte ad id respicit,quòd in actionibus stricti iuris cuiusmodi hæc est, quæ competit pro reuenditione ex pacto apposito in contractu,nempe præscriptis verbis, vt diximus suprà eod. titu.§.j.glo.j.num.2.& 3.non veniunt fructus statim à tempore moræ , sed tantùm à tempore litis contestationis.l.ij.& l.videamus,§.si actionem,ff.de vsur.& l.cùm fundus,ff.si cert.peta.& l.iij.§.in hac,ff.commoda. Sed id certè non procedit,quando actor petit, quod suũ antè fuit: nam tunc etiam in actionibus stricti iuris veniunt fructus ex mora : vt etiam declarat text.in d.§.si actionem,& glo.vlt.in l.quod te,in fi.ff.si cert.pet.Bal.post Gul.loquens in casu nostro, in d.l.ij.in prin.C.de pact.inter empto.& in d.l.petens,col.vlt.versic.dico quòd ista ratio.& ibi Philip.Deci.col.pen.& iterum ipse Bal.in l.iurisgentium,§.quinimo,col.iij.versi.ex hac gloss. & ibi quoque Raph.Fulg.col.j.ff.de pact.Sal.qui huius rationem reddit,in l.vinum,in xj.oppos.ff.si cert.pet.Pau.Cast.qui aliam reddit,in d.l.cùm fundus,& ibi Ias.& Phil.Deci. vterque col.j.ff.eo.tit.Ang.Aret.qui etiam loquitur in nostro casu,in §.præterea debitor,col.xvij.versi. quæro itaque,Instit.de excep.Ias.in l.pacta quæ contra,in fi.& ibi etiam Phil.Dec.col.iij.super glo.vlti.C.de pact.& diximus suprà tit.proximo,§.xv.glos.ij.in verbo, *depuis la litiscontestation*, num.15.sed quia hæc nostra.& sequen.

*An autẽ opus sit hoc casu litisc. vt fructus restitui debeant.*

6 ¶Nec interim tamen obliti sumus ex legibus Mosaicis, quòd venditor qui ex pacto redimebat,computatis fructibus ex tempore venditionis , id quod reliquum erat duntaxat reddere tenebatur:vt scribitur Leuitici 25.cap.Sed ea lex iudicialis non nos obligat in foro,quod con scientiæ vocant,ac nec in iudiciali quidem , sicuti nec cætera huiusmodi legalia , nisi nostris legibus fuerint comprobata,secundùm Imol.in l.stipulatio hoc modo concepta,ff.de verbo. obligat.cum multis alus concordan.& nostrorum,& Theologorum, à me abundè congestis supra titu.proximo,in præfat.num.8.& horum quidam,& duobus seq. vbi & id probauimus sacræ scripturæ testimonio.

*Quid in iis statutum est legibus Mosaicis.*

## QVE L'ARRERAGE ESCHOIT, NONDVM ELAPSA DIE VSVRAE ANNI PRAESENTIS, GLO. III.

1 HIC vide Guid.Pap.decis.Delphin.cclxxj si debitor promisit, vbi videtur tenere contrarium eius,quod hic in nostra consuetudine statuitur: nam venditor ( inquit ) redimens ante tempus cõstitutum solutioni census debet soluere censum eius anni integrum,argu.l.qui Romæ,in prin.ff.de verb.obliga.& eius quod voluit glo.in l.qui pecuniam,ff.si cert.peta. Et facit etiam tex.in l.à vobis,ff.de ann.leg.cum con cordan.ibi adductis à glo.in fi. Subdit tamen Guid.consuetudine obseruari , vt redimens liberetur à solutione proximi termini. Sed huic nostræ consuetudini concinit , quod scribit Bald.in cap.cùm Mart.Ferra.col.ij.versi.nota quòd nomine fructuum, extrà de constit.quòd pensiones,quæ non debentur pro fructibus locorum,diuiduntur inter emptorem & venditorem pro rata temporis.Aliæ autem diuiduntur,vt fructus,habita scilicet ratione temporis, quo fructus colliguntur.De quo & nos in glo.seq.latiùs dicemus. Et nuncupatim Guid.carpit Hier.Cagn.in repet.l.ij.col.vij.versi.ex quibus patet, C.de pact.inter empt. dicens diuisionem horum censuum fieri pro rata temporis.

*Venditor redimens annum reditũ ex hoc pacto, an teneatur soluere reliquos preteritas.*

## PRO RATA TEMPORIS, GLO. IIII.

1 DIVERSAE sunt in hac parte fructuum diuisiones. Nam fructuarius si moriatur,fructus iam percepti ad hæredes pertinent: sed nondum percepti etiam maturi & proximi perceptioni,ad proprietarium.l.si vsufructuarius,ff.quibus mod. vsu.amit.& l.in singulos,in fi.ff.de ann.leg. Cuius ratio redditur à Bal.quem videre poteris,in cap.sicut,col.ij.versi.quid de fructibus,extrà de coha.cleri.& mulier.Sed quod diximus de fructibus perceptis,ita intellige,vt satis non sit eos separasse à fundo , nisi sint in horreis reconditi,si credimus glo.in d.l.si vsufructuarius,in ij.lect.eiu sdem.& in l.ex diuerso, in prin.in glo.magna,circa prin.ff.de rei vend.& in l.qui scit,§.si alieno,in verbo,percipiatur, ff.de vsur.& in l.si fur.in prin.etiam in verbo,percipiantur,ff.de vsufru.& in cap.si propter,in verbo,primi anni,de rescrip.lib.6. Sed communis opi.est,satis esse,eos esse separatos, etiam si nondum sint reconditi,vt pertineant ad vsufructuariũ, sicuti & ad bonæ fidei possessorem: vt per Bal.in c.quæ in ecclesiarum,col.iij.versi.sed statim quæritur,extrà de consti.Sal.in l.si pater,C.de vsufru.Floria.in d.§.si alieno.Imo.& Domi.in d.c.si propter.

*Fructus eius anni, quo res redimitur quomodo diuidendi inter emptorem & venditorem.*
*Et inter proprietarium,& heredes vsufructuarij.*

2 ¶Et idem quoque in fideicommissaria re,vt scilicet fructus, qui post acquisitum ex causa fideicommissi dominium, ex fundo percipiuntur,ad fideicommissarium omnino pertineant, licet maior pars anni ante diem fideicommissi cedentem præterierit: vt scribitur in l.Herennius,la j.ff.de vsur.Et similiter in re vendita,l.Iulianus,§.si fructibus.ff.de act.emp.& dicemus infrà in ea.glo.nu.9.sed & hoc in dubium.Et idem in emphyteusi:vt per Alb.in l.ij.C.de iur. emphy.& Alex.in l.diuortio,in prin.ff.solu.matri.quod tamen quomodo intelligi debeat,vi debis ibi per Socin.col.iij.versicu.secundo not. Et idem quoque de fructibus beneficiorum,

*Qui in re fideicommissaria.*
*Et in re vendita.*
*Et in emphyteusi.*

cùm

cùm quęritur ad quos pertinent,an ad hæredes defuncti,an verò ad successorē in beneficio: de quo per glo.& Docto.in d.c.si propter,& glo.in l.j.in fin.C.de anno.ciuil.libr.xj.& glos.in cap.præsenti, de offi.ordi.libr.6.& Docto.in c.vlt.extrà de pecu.cler.& Ang.consi.ccxlv.quia omne,col.ix.versi.sextò est videndum. *Quid in fructibus beneficiorum.*

3 ¶Vasallus autem si moriatur ante Calendas Martias, omnes fructus illius anni ex feudo prouenientes ad dominum pertinent. Si verò post eas Calendas vsque ad Augustū decedat, omnes fructus ad hæredes ipsius vasalli pertinent. Si post Augustum, omnes quoq; habebit dominus: vt scribitur in c.j.§.his consequēter,tit.hîc finit lex.quo in loco Bal.dicit eum rex. nullam habere rationem,nisi meræ voluntatis constituentis:quanquàm ipse continuò nititur aliquam reddere rationem.de quo & ibi per alios,& glo.in d.c.si propter,& Raph. Com. consi.xcix.quædam possessio,col.ij.versi.ad vltimum,& Petr.Ferra.titu.for.libel.quo agit ad reuo.feud.in verbo,nec superstitibus,col.v.versic.sed quid dicemus, & Alex.in d.l.diuortio, in prin.col.j.& ibi quoq; Soc.col.iij.ff.sol.mat.vbi etiam videbis,quomodo id sit intelligendum.& per Zasium in epitome feudorum,parte x.in fin.& Carol.Molend.in consue.Paris. tit.j.§.j.glo.viij.nu.n. Quòd si feudū alio modo amittatur,quàm morte,tūc fructus pendētes ad eum pertinent,ad quem feudū deuoluitur:quia id iuris cōmunis est , nec aliud hoc casu statuitur in feudis. Ita voluit Bald.post Odo.in c.j.col.vlt.versic.quærit Odo.& ibi quoque Mart.Laud.paulò ante fi.& Card.Alex.col.ij.versi.quærit Bal.tit.an agna.vel filij.

4 ¶At inter maritum & vxorem,soluto matrimonio , vel etiam inter eorum hæredes fructus rei dotalis diuiduntur pro rata temporis: vt dicitur in d.l.diuortio,& in l.fructus,ff.sol.mat. Cuius etiam rei rationem oneribus matrimonij attribuit Albe.ibi col.pen,& in j.parte statutorum,quæst.cxlvj.in ecclesia,& Bal.in d.c.sicut,circa medium , extrà de coha.cler.& mulie. Sed quibus addere potes,quòd licet fructus percipiātur aliquo tempore, tamen totus annus attribuitur ei perceptioni.l.si fundus,§.j.ff.sol.mat.& ipse Bal.in l.j.§.eúmque ex stipulatu.C. de rei vxo.acti. *Inter maritum & uxorē,soluto matri.*

5 ¶Porrò in ea ipsa l.diuortio, Raph.Co.col.vj.nuncupatim quærit, quid iuris sit in casu nostræ consuetudinis , videlicet cùm venditor redimit ex pacto reuendendi: nec quæstionem absoluit,nisi quòd absurdum esse putat venditorē venire ad redimendū tempore fructuum. Verùm idem in l.qui Romæ,in prin.ff.de verb.oblig.dicit in hoc casu fructus esse diuidendos pro rata temporis,secūdùm formam d.l.diuortio,& l.de diuisione,ff.sol.mat. Et quāuis Alex.in d.l.qui Romæ,etiam in princ.col.vlt.dicat non meminisse se,eam quæstionem alibi esse tractatam:tamen idem Raph.in l.vlt.ff.de iure fisci,idem propè voluit:nam primùm dicit videl. venditorem,qui ex pacto redimit tempore fructuum,eos sibi suos facere , per l.ij. C.de pact.inter empt.quia emptio videtur esse perfecta,cum stat per emptorē,posteà subdit, æquitatem bonæ fidei dictare,pro rata temporis fructus esse diuidendos,argu.d.l. diuortio, quia vt hîc fit reuenditio ex necessitate,sic & ibi fit restitutio dotis.Subditq;,ad hoc facere l sed etsi ideo,ibi,cùm enim doli exceptio,ff.sol.mat.& l huiusmodi,§.qui seruum,ff.de lega.j. *Redit ad casum princip.*

6 ¶Porrò Alex.in d.l.qui Romæ,vbi suprà citauimus,dicat quòd licet deci.Raph.ibi,videatur sapere quandam æquitatem,non tamen putat eam esse veram : quia omnino destruitur per d.l.ij.de pact.inter empto.& clariùs per no.à glo.in c.illo vos,de pigno.& in c.conquestus,de vsur.vbi is,qui emit eum pacto de reuendendo,lucratur fructus perceptos ante reuenditionem,nisi fuisset in mora,quia post moram spectant ad venditorem : vt & latissimè diximus suprà,in eodem §.in glo.ij.Sed si ita esset,vt deberet hoc casu attēdi dispositio dictæ l.diuortio,& similium,non esset verum,quòd emptor lucraretur fructus ante reuenditionem , aut moram:imò diuiderentur pro rata temporis.Ex quo patet esse manifestum discrimen inter vtrumq; casum,& ratio (inquit) diuersitatis est:quia in casu d.l.diuortio,fructus dotis debēt esse mariti pro supportandis oneribus , C.de iur.dot.ideò non mirum,si ibi fiat diuisio pro rata temporis & oneris. Et in simili , cùm vsuræ debeantur in compensationem cessationis solutionis sortis,l.lecta.versic.sed cùm sortis,ff.si cert.petat.certè idem debet esse in fructibus rei pignoratæ,quando actū est vt fructus loco vsurarum spectēt ad creditorem:vt tractatur per Bart.& alios in d.l.qui Romæ,in vlt.q.ipsius Bart.Sed in quæstione nostra fructus pertinent ad emptorem iure dominij.vnde non debet attendi , pro quota parte temporis fuerit dominus.l.Herennius,ff.de vsur.& d.l.ij.de pact.inter empt. *De eodem.*

7 ¶Et in hac quoque opin.ante Alexand.fuit Bald.quem nec ille,nec alius ex iis,qui de hac re loquuntur (quod sciam) allegat,consi.ccclxxxix.quòd dictus contractus,colum.iiij.lib.item 4.vbi de ea re ita loquitur , vt videatur velle,iam perceptos esse omnino emptoris , nisi ex mora,per d.l.ij.pendentes autem esse omninò venditoris,qui redimit, per l.vlti.§.pen.ff.quæ in fraudem credit.

8 ¶Sed & eam Alex.opin.sequutus est Matth.Afflict.in c.j.§.his consequenter,col.pen.nu.22. & iterū nu.29.tit.hîc finit lex.vbi dicit solum Alex.in d.l.qui Romæ , id tetigisse, sed ita tamen sequitur,vt in rebus feudalibus vēditis,& posteà ex hoc pacto recuperatis, debeat fieri diuisio,de qua in d.§.his consequenter.At idem in c.x.col.x.versi.sed hîc nouiter quæro,tit. an agna.vel fil.tenet etiam in feudo fructus pendentes esse venditoris recuperantis vi huius

pacti, per d. l. ij. C. de pact. inter empt. nec illum §. his consequenter, habere locum in contractibus, sed in successionibus: quod dicit menti tenendum, & neminem allegat.

9 *De eodem.*

¶Verùm Soc. & Ias. in d. l. qui Romæ, sequuntur opin. Raph. pro qua Soc. ipse multa allegat, quæ illic videre poteris. sed illud potissimum, quod à Bart. scriptum est in d. l. diuortio, col. pen. aliud esse in dote, aliud in venditione: per l. Iulianus, §. si fructibus, ff. de act. empt. quia venditio fit ex voluntate, at restitutio dotis ex necessitate. Et sic clarè sentit, quòd si venditio fit ex necessitate, vti hîc fit, idem seruandum est, quod in dote. Addit Ias. qui hâc partem non solùm æquiorem, sed & tutiorem esse asserit, id quod voluit idem Bar. in l. si constãte, in prine. in v. quæst. iij. partis princ. ff. solu. matrim. quòd quando fit restitutio constante matrimonio, ob id quòd maritus vergit ad inopiam, secũdùm l. vbi adhuc, C. de iure dot. tunc non fit diuisio secundùm d. l. diuortio, sed omnes fructus extantes debent restitui mulieri, consumpti minimè. Et addit rationem, quia quando fit repetitio dotis in totum, vt sit & maneat penes vxorem, & ea vtatur, tanquam domina, re sua (id quod fit, quando matrimonium soluitur morte, vel aliter) tunc fit mulieri restitutio fructuum, qui ad eam spectant pro rata temporis, quibus potest vti vt re sua, secundum diuisionem d. l. diuortio. Sed quando restituitur dos, cùm maritus vergit ad inopiam, vt mulier fructus in causam matrimonij impendat, tunc omnes fructus extantes; qui in ipsam matrimonij causam impendi debent, sunt restituendi mulieri. At in casu nostro sumus in primo casu Barto. cùm reuenditio fit, vt res sit perpetuò apud venditorem, & ea vtatur vt dominus. Ergo debet fieri restitutio fructuum secundùm diuisionem d. l. diuortio. Nec obstat (inquit Ias.) fundamentum Alexand. quia diuersitas, quam ipse facit inter dictã l. diuortio, & hunc casum, respicit fructus iam perceptos. Hîc autem tractamus de fructibus pendentibus, in quibus æquum est fieri diuisionem pro rata temporis, secundùm iura & rationes suprà dictas, cùm ista reuenditio ita fiat ex necessitate, sicut restitutio dotis, secundùm Barto. in d. l. diuortio, col. penult. Et eandem quoque opin. secutus est Hieron. Cagno. in repet. d. l. ij. col. vij. versi. induci etiam potest, C. de pact. inter empt. & ibi respondet ad text. illius l. quia non dicit, omnes fructus esse restituendos post pretij oblationem, sed eorum habendam esse rationem: quæ quidem ratio habetur, cùm diuiduntur pro rata temporis. Hoc autem intelligit Rapha. & post eum Socin. in dicta l. qui Romæ, quando reuẽditio fit certo pretio, secus si incerto, per rationes adductas à Soci. quas videre poteris.

10 *Quid si statim post venditionem venditor retrahat, aut cõsanguineus, cùm emptor multas impensas fecisset.*

¶NVNC autem quæro, quid si non multò post venditionem venditor aut cõsanguineus retrahit, ita vt emptor pro rata temporis nihil aut modicum habeat ex fructibus, ipse tamen multas impensas fecit percipiendorum fructuum gratia, repetétne eas? quod vtique verum est, si nihil ex fructibus percipiat: aut certè deducet pro rata non perceptorum: per l. quòd si sumptus, ff. de pet. hæred. vbi bonæ fidei possessor, si nihil percepit fructuum, potest repetere huiusmodi impensas. Ex quo potes intelligere in hoc casu, in quo non tantùm emptor fuit bonę fidei, sed & dominus quoq;, debere eum has impensas repetere pro rata eius, quod venditor percepit ex fructibus. Et ad hoc faciũt not. in simili per Andr. Iser. Aluar. & Cardi. Alex. in d. §. his consequenter, tit. hîc finit lex. & quod etiam tradit Bal. in l. si pater, in fi. C de vsufruc. quòd si vsufructuarius fecit impensas gratia percipiendorũ fructuum, & antequàm perciperet, vsusfructus finitus est, potest ipse, aut hæres eius, repetere huiusmodi impensas, per multa iura, quæ ibi allegat. Quanquàm Sal. ibi, col. j. versi. quæro ab extrà, tenet contrarium, per tex. in l. si quis domum, §. idem quærit, ff. loca. & alia quædam ab eo allegata, quæ tu videre poteris. Et facit etiam, quod respondit Bart. consi. clxxxvj. Cuparellus, quod in diuidendis fructibus habenda est ratio sementis, & aliarum expensarum, vt scilicet qui eas fecit, primo loco easdem detrahat. Quod etiam voluit Petr. Vbal. in tract. societatis, in iiij. parte, col. xv. & Steph. Bertran. consi. viij. etiam si sententia, circa medium, lib. 1. Quod & hîc in omnibus obseruandum est, vt etiam in simili dicitur in l. fructus ff. sol. mat. An autẽ ex diuerso venditor deducet aliquas impensas, vide l. fructus, & ibi omnino Bald. col. j. versic. in text. ibi fuerit, & iterum versi. secundò not. & ibi quoque cæteros, ff. sol. matr.

*An habẽda sit ratio sementis.*

*Sed vtrum vẽditor deducet aliquas impensas.*

11 *Quomodo diuidetur pẽsio rerum locatarum.*

¶SED quid, si emptor fundum locauerat pro certa pensione, soluenda certo aliquo tempore, venditor autem aut consanguineus redemit ante tempus destinatum solutioni pensionis, sed post fructus perceptos, aut econtrariò: nunquid inspiciendum sit id tempus destinatum solutioni, an verò fructuum perceptorum. Et hoc verius est, l. defuncta, in prin. ff. de vsufruc. Sed an id sit perpetuum, & quomodo sit intelligendum, vide glos. & Doc. in d. l. diuortio. & Bar. in l. vlt. §. vlt. ff. de iure fis. Bal. in l. j. col. ij. versi. quæro quid si legatarius, & iterũ col. seq. versi. quæro quid si testator, & seq. C. de vsur. & fruct. leg. & in l. fructus, in vlt. oppo. & ibi Sal. col. ij. versi. vnum tamen non omitto, C. de act. emp. & eundem Bald. in l. si traditio, col. vlt. in vlt. q. C. eod. tit. & in d. §. his consequenter, & ibi etiam Aluar. & Cardi. Alex. tit. hîc finit lex. & in c. j. colum. vlt. & ibi Cardin. col. ij. versi. sed quid in pensione, tit. an agna. vel fil. defun. & eundẽ Bal. in c. j. in fin. prin. versi. quid de pensionibus. & ibi quoque Mart. Laud. & ipsos Aluar. & Card. tit. de pace tenen. & in c. cùm Mart. Ferra. col. ij. versi. not. quòd nomine fructuum, extrà de constit. & in cap. quæ in ecclesiarum, col. iiij. versicu. idem in pensionibus,

eod,

cod.tit.& in c.grauis,col.vlt.versic.quæro quid de perceptis,extrà de dolo & contu.Sal.in l. fructus,ff.de rei vẽdic.& in l.Iulianus,§.si fructibus,col.ij.versi.nunc quæro de pensionibus. & ibi quoque Pau.Cast.ff.de act.empt.Petr.Anchar.in repet.c.si propter, de rescript.libr.6.& consi.cxcij.subtiliter,per totum.Cardin.Flor.consi.c.tria sunt videnda.Pau.Ca.consi.ccxiij. super primo.& secundo,col.j.lib.2.Alex.consi.xxviij.perspectis his,col.vlt.versi.quartò verò quæritur,lib.2.& consi.lxxxij.perspectis,col.vlt.versi.quartò quæritur,eod.libr.2.& consi.xl. prospectis,col.vlt.lib.3.Franc.Aret.consi.clx.longa est,colum.v.versi.circa quintum.Soci.qui & alias concord.& iurium & Doct.adducit,consi.c.in causa Baptistæ,colum.ij.versic.item si essemus,libr.1.Ias.consi.ccxxx.istæ duæ mulieres,col.pen.versic.quintò dum quæritur,libr.2. Stephan.Bertrand.consi.xcvij.viso consultationis,in ij.dubio,lib.3.Alber.Bru.consi.cvj.circa istam.Fab.à monte S.Sab.in tract.empt.& vend.in v.membro,vj.quæst.post prin.Ex quibus nosces & alia multa ad hanc rem pertinentia.

*Pulchra & quotidiana quæstio.*

12 ¶Sed & hoc in dubium sæpissimè vocatur. Tempore venditionis fructus sunt pendentes & maturi,ideoque breui post venditionem tempore emptor eos percepit. Posteà autem videlicet sex mensibus post perceptionem eorũ fructuum,venditor fundũ redemit ex nostro pacto de reuendendo: vtrùm emptor ex fructibus quoque eius anni currentis percipiet pro rata temporis, scilicet pro illis sex mensibus,& ita medietatem illorum, vltra illos primos fructus,quos integrè percepit continuò post venditionem. Et hoc dubium etiã locum habet in retractu sanguinis,de quo in præced.tit.diximus & de quo etiam hic noster §.loquitur.& de illis quidem primis fructibus dubium non est,quin sint omnino emptoris, cùm eos iam perceperit, dum esset dominus: vt iam sæpius diximus in ij.glos.huius §.& in hac quoque. Ideò non debent venire ad contributionem, vt loquitur text.in simili casu loquens in d.l. diuortio,in fi.prin.ff.sol.mat.& vt dicitur in d.l.Iulianus, §.si fructibus,ff.de action.empti.si fructibus iam maturis ager distractus sit,etiam fructus emptori cedere,nisi aliud conuenerit, exploratum est.& facit d.l.vlt.§.fructus,ff.quæ in fraud.cred.& l.fructus pendentes, ff.de rei vendic.quibus cauetur,fructus pendentes esse partem fundi: vt iam non mirum sit,si cedant emptori ipsius fundi,nec distribuant pro rata temporis: vt etiam dicit Bal.in l.fructus, col.j. versic.vlterius oppon.C.de act.empt.

*De eadem re.*

13 ¶Sed quod facit dubiũ in aliis fructibus istius anni nondũ perceptis,illud est, quòd emptor iam percepit integros illos fructus vnius anni,quamuis non fuerit dominus rei,nisi sex aut septem mensibus ideò posset iniquum videri,vt præterea aliquid percipiat pro rata tẽporis huius anni currẽtis alias plus percipiet, quàm pro modo eius temporis,quo fuit dominus, nempe pro modo vnius anni & dimidij, cùm dimidio tantùm anno, aut paulò plus fuerit dominus. Et si quis dicat,quòd ratione illorum priorum fructuum pendẽtium, rem maiori pretio emit,iuxta not.in d.l.vlt.§.fructus,& ibi glo.in verbo,fundum,& in l.lege Falcidia,ff. ad leg.Falc.& per Fed.Senen.loquentẽ in hoc casu,consi.cx.casus talis est,Martinus,col.vlti. Soc.in d.l.qui Romæ,in prin.col.vlt.ff.de verb.oblig.cum si.Ideoq; non sunt cõputandi illi fructus in rata temporis,vt quos ipse emerit,aucto propter eos pretio rei. Huic illud respõderi potest,quòd in reuenditione ei restituitur integrũ illud pretium,nulla diminutione facta eius,quod pluris datum est pro fructibus,& sic emptor habebit fructus illos integros,& integrum eorum pretium,id est,vt dicimus vulgari Gallorum prouerbio, *l'argent & le drap:* quod admodum esset iniquum,vt tradit glo.vlt.in l.ij.C.quan.lic.ab empt.disced.cum simi. à me latè traditis infrà in fi.huius tit.nu.82.denique nihil.

*L'argẽt & le drap.*

*De eadem re.*

14 ¶Verùm his non obstantibus in ea sum sententia,vt quamuis emptor statim post venditionem perceperit fructus integros vnius anni,nihilo minùs habebit & fructus sequentes pro rata temporis: tum quia hæc nostra consuetudo est in eam rem apertissima,cùm statuit fructus diuidẽdos pro rata temporis. Quod non potest intelligi de iam perceptis,vt diximus: igitur de percipiendis debet intelligi,ne sit superuacanea & inutilis.l.si quando,ff.de leg.j. & Bart.in l.iiij.§.ait Prætor,ff.de dam.infect.cum concord.à me traditis suprà tit.præced.§.ix.in glo.ij.in verbo, *à son domicile*,nu.56.contrarium tamen:& dicemus latiùs in nostro tract.nihil frustra. Et quia etiam nostra consuetudo generalis est,nec distinguit emptórne antè perceperit alios fructus,an non.Ideò generaliter est intelligenda,l.j.§.ait ergo, ff.quæ in frau.cred. cum si.etiam si esset odiosa,ex sententia Ang.in l.vlt.col.vlt.versi.tertiò quæritur,ff.de cõstit. princ.cum si.à me adductis in repet.l.si vnquam,in præfat.nu.115.& hæc etiam. Imò verò ex verbis huius consuetudinis apertè declaratur de fructibus percipiendis hic intelligi, cùm subiungit, *& les peut prendre & leuer par sa main*, quæ verba referuntur ad tempus futurum, cùm fructus præteriti iam sint percepti.

*De eadem re.*

15 ¶Nec obst.quod primo loco dictum est,quòd emptor non fuit dominus, nisi sex mẽsibus: ideò non esse æquum,vt percipiat fructus vnius anni & dimidij: quia si ea ratio haberet aliquid momenti vel ponderis,sequeretur,quòd deberet restituere priores illos fructus, quos scilicet statim post venditionẽ percepit pro dimidia parte,& alterã tantùm sibi retinere, habita scilicet ratione vtriusq; tẽporis,id est,eius quo fuit dominus,& eius quo non fuit: quod omnino est cõtra d.l.ij.C.de pact.inter empt.qua cautum est,emptorem suos facere fructus,

quos

quos post venditionem ante oblationem,& secundùm aliquos , consignationem percepit: nec io hoc distinguitur qnantum id tempus sit , quod est inter vēditionem & oblanonem, & an coogruat portioni fructunm intereà perceprorum. Et si quis hîc obiiciat d.l.diuortio, ff.sol.mat.sciet eam nihil ad nostrū casum pertioere,cùm illius iñ dote sit specialis quædam ratio,vt diximus suprà nu.4.vt tamen non omiseris ad hunc nostrum casum pertinere,quę suprà disputauimus de retractu conuentionali.

*De eadem re.*

16 ¶Quod autem posteà dictum est,emptorem recuperare integrum pretium,& nihilò minùs habere iotegros illos fructus,ratione quorum prenum ipsum auctum foerat, eodem modo dilui potest. Nam si id veniret considerandum, sequeretur quòd emptor deberet restituere partem illorum fructuum. Sed & illud quoqoe dici potest , quòd quemadmodum emptor percepit illos fructus,ita & vēditor percepit,aut percipere potuit,vtilitatem ex pretio, quod illi datum est interim dum illud noo reddit,quæ vtilitas minimè cootemnenda est:vt patet ex iis,quæ latè diximus suprà titu.præced.§.j.glos.xviij.in verbo , *le pris que la chose aura cousté*, nu.34.ego tamen neque enim,& seq.quibns tameo adde text.in l.oec enim,ibl , quia habuit vsum pecuniæ pretij,ff.de pigno.actio.nam & ex hoc fit,vt qui fructus percipit, & pretinm non soluit,tenetur ad vsuras illius in compensationē fructuum.l.ij.C.de vsur.& l.Iulianus, §.ex vendito,ff.de act.empt.& l.curabit,C.eod.tit.

*De eadem re. Alia pulchra quæstio ad præcedentem accedens.*

17 ¶Er hanc nostram sententiam confirmat,quod tradit Ferronus in consuetud.Burdig.tit.de retractu,§.xxj.quòd si vendita vinea fructibus iam maturis,impensisq; in vineā à venditore omnino factis,consanguineus venit sequenti anoo & eadē tempestate ad retractū,fructibus eriam maturis , omnibúsq; impensis in vineā ab emptore factis petitq; vineam eodem statu quo vendita fuit,emptor autem petit impensas à se factas deduci.Dicit Ferro.se ex facto respondisse audiēdum esse emptorem:nec ei obesse,quòd eo anno,quo emerat, ipse nullas in fructus,quos integros percepit,fecerat. Verisimile enim esse,cum vinea impensas in eam factas & ipsas emptas fuissé:& quemadmodum fructus tei emptæ pertinet ad emptorem , per iura allegata,ita & impensæ. Et alia quædā ibi allegat,quæ omnibus videre in promptu est. Quæ etiam locū habent in hoc nostro retractu conuentionali.Sed hoc intellige secundùm ea quæ diximus suprà,nume.10.nunc autem quæro,vt scilicet repetat has impeosas pro rata fructuum à venditore perceptorum eo anno,quo impensæ factæ sunt.Et vide interim Fed. Seneo.consi.cx.casus talis,est,Martions,in ij.dubio,vbi loquitur de colono,qui cōduxit fundum iam omnioo cultum & semioatum,& eodem tempore finitur conductio, agris etiam ab eo cultis & satis:& tractat an repetet impensas huius culturæ, an verò non repetet , tanquam teneatur relinquere agrum in eo statu culturæ,quo accepit.

*Si emptor collegit fructus nōdum maturos, quid agendum est.*

18 ¶I l l v d quoque quæri potest,quid si emptor collegit stuctus nondum omnino maturos cùm fortè videret tempus renenditionis adueotare. Dic,quòd inspiciēdum est tempus,quo futuri erāt maturi,vt restitutio eorum fiat pro rata temporis,non rempus quo fuor collecti, vt ad emptorem pertineaot:vt io simili voluit glos.loquens in colono,in l.in fructu,quæ est penult.ff.de vsufruct.leg.per text.in l.& hæc distinctio,§.qui fuodum,ff.loca.qui loquitur de fructibus corruptis.& sequitur Bald.loquens in vsufructuario,in l.si pater,col.j.versi.sed hic ponamus,C.de vsufruct.& idem voluit Albe.in d.l.qui fructu,post Iacob.Ray.in l.si absente,§.j.ff.de vsufruct.loqnens de hæredibus Prælati,qui vidētes ipsum Pręlatū moribuodum, fructns nondum maturos colliguot,qoo successorem defraudeut.De quo & idem Alberi.in d.l.in fructu.Et facit quod voluit glos.in l.si vsusfructus,& ibi Iaco.Ra.& Alberi.ff.de vsufr. & qnæ diximus suprà,eod.tit.§.iij.in glo.j.nu.17.tamen si eam,& duobus sequent.& iterum numero 23.constat,& quæ item scripsimus tit.præced.§.j.in glos.xiiij.in verbo , *ou equipollent à vente*, nu.121.sed hæc fortè.

*Quid, si magis expediebat, eos immaturos colligere.*

19 ¶Quod tamen intelligendum est primo loco,secundùm text.io d.l.io frnctu , vt scilicet , si magis expedit domiuo eum fructum,ita vti est,immaturū tollere , id sibi fraudi futurū non sit,si eum ita tollat.Itaque cùm oliua immatura plus habeat reditus,quàm si matura legatur, noo potest videri,si immatura lecta est,in fructibus non esse.hæc enim suot verba illius.Cui concordat d.l.si absente.§.syluam,& ibi glo.& Albe.ff.de vsufruct.vide tamen l.si seruus,§.si oliuam immaturam,ff.ad leg.Aquil.quæ illis videtur contradicere.

*Quid, si non id fecit fraudandi causa. Quid, si fecerit, & ut sibi prodesset, & ut venditori obesset.*

20 ¶Intelligir & id quoque Iac.Aret.& Alb.post eum,in ea ipsa l.in fructu,vt si vsufructuarius, vel conductor,aote tempus colligit fructus,vt domioo officiat, id quidē facere non possit. At si id faciat,vt sibi prosit,aut quia necessitas eum cogit,& id certè impunè possit, arg.l.in fundo,ff.de rei veod. Et si vtraq; causa fecerit,vt scilicet sibi prodesset,& domino obesset:si plus sibi prosit, non teneatur:si plus domioo obsit,teneatur.per l.Labeo,ff.de riuis , & l.ij.§. tractatū,ff.ad S.C.Trebel.Illud autem,quod diximus in prin.huius versi.dicit satis æquum Bald.in d.l.si pater,vbl item illud dicit,quòd si fructus adeò sunt proximi maturitati , vt per eorum separationem non inferatur minor reditus,ant minor vtilitas separanti,possit separare.& ita intelligit d.l.in fructu. Er quantùm ad casum necessitatis,sequitur Sal.in d.l. si pater , ad fin. Nam quilibet (inquit) bonus vir idem faceret. Quantùm antem ad illum qui id facit simpliciter , vt sibi prodesset , non admittit : quia semper diceret , id ea causa fecisse.

*Quid, si fructus proximi*

Tu

Tu illum ibi omnino vide. Ex coosuetudine autem Auxerrensium, tit. *de retraict*, §. iij. qui est omnium xxxiiij. emptor, durante anno retractus proximitatis, non potest fructus rei vēditæ percipere, nisi tempore consueto.

*sint maturitati.*

21 ¶QVIN si sint fructus iurisdictionis, & dum emptor possidet, duraote facultate redimeodi quis cōmisit delictum, ex quo posteà reuenditione facta cōdemnatus est ob id delictum ad certam mulctā pecuniariam: cuius ea erit? emptorisoe, cuius tempore cōmissum est delictum, an veoditoris, vel consanguinei, qui iam redemit ante condemnationem: an verò inter se partientur? Nam id primo loco scire debes, huiusmodi mulctas, & bonorum publicationes, & cætera huiusmodi esse fructus iurisdictionis: vt voluit Azo in Summa, C. de pœn. Barto. post antiquiores in l. vlti. in j. q. & ibi quoque Bal. & Ang. ff. sol. mat. idem Bal. in l. j. colum. iij. versic. extra oot. quòd nomine fructuum, C. de fruct. & lit. expen. Nico. Neapo. in l. diuortio, in prin. ff. sol. matr. Ro. consi. lxx. visis themate, col. vlt. Alex. in d. l. diuortio, §. si vir, colum. iij. versi. quod autem. Corne. consi. ccxliij. circa primum, col. ij. versi. venio ad secundum, libr. 3. Soc. consi. xxxvj. in causa Antonij, col. iiij. versi. nonò probatur, lib. 4. & Philip. Deci. qui alios citat, consi. iiij. cuius superscriptio incipit, an augmentum, col. ij. versi. ad hoc facit. Iacob. à S. Geor. io tract. feud. in verbo, marchio in Italia, col. ij.

*Pulchra quæstio in fructibus iurisdictionis.*

22 ¶Et sanè hanc quæstionem nostram in specie posuit Hie. Cagno. in repe. l. ij. in xxxiiij. q. C. de pact. inter empt. vbi primùm dicit videri pertinere ad veoditorem, qui redemit ante seoteotiam, ex not. per Barto. in l. aufertur, §. fiscus, ff. de iure fis. Et mox subdit hanc rem decidi ex scriptis Alex. in d. l. diuortio, §. si fuodum, col. vlt. ff. sol. matr. vbi cōtrarium videtur decidere. nec aliud dicit Cagno. Tu igitur dic, hanc esse communem opi. vt inspiciatur tēpus delicti, non sententiæ, vt scilicet mulcta ad eum pertineat, cuius eraot fructus tempore delicti, licet post tempus ipsius condemnatio secuta sit. Ita enim voluerunt Pet. Cy. & Bald. in l. vlt. ff. de iurisd. om. iud. Bal. & Ro. io d. l. diuortio, & ibi quoque Alex. io §. si fundum, col. vlt. & Ange. in l. si possessor. §. j. ff. de petit. hæred. Petr. Ancha. & Io. Ana. in c. j. & ij. extrà ne Præla. vic. suas. idem Petr. Anch. in c. si propter, ad fi. de rescript. lib. 6. Ro. dum ad alium similem casum, Cy. allegat, vbi suprà, in l. hæres quandoque, ff. de acqui. hæred. Mart. Laud. in tract. de fisco, versi. xcij. commissa. Nico. Milis, in suo repertorio, in verbo, fructus iurisdictionis. Alex. consil. vij. viso themate, col. ij. versi. quartò pro hoc facit, lib. 3. Barb. in l. Stichum aut Pamphilum, §. stipulatio, col. xvij. versi. quærit hic Rom. ff. de verb. oblig. Soci. consi. c. in causa Baptistæ, col. ij. vers. coofirmari videtur, lib. 1. & coosi. lxx. vtrùm primo licentiatus, ad fi. libr. 4. Ias. in l. more, col. v. vers. vlt. in quantùm iste text. ff. de iurisd. om. iud. & in l. si ideò. col. j. ad fi. C. de his quib. vt iodig. & Carol. Ruin. cxciij. visa cessione, col. ij. nume. 2. lib. 1. Chass. in tit. *des iustices*, §. vij. io verbo, *l'amende*, versi. iuxta haoc.

*Vtrùm tempus delicti an condènationis inspiciēdum sit. Qui tempus sententiæ inspici dicunt.*

23 ¶Ratio horum est, quia commisso statim maleficio, ius est quæsitum primo domino. l. quæcunque actiones, ff. de actio. & oblig. & l. si is qui in puteum, §. si posteà, ff. quod vi aut clam. Et quoniam tempus criminis perpetrati spectandum est, ad idque finis trahitur, vt proinde sciamus, ad quem pertinet mulctę exactio, sicuti in aliis quoque, in quibus finis habet oecessariam coosequentiam à principio. l. uij. §. scio, ff. de minor. & l. quod ait lex, §. j. ff. de adult. vbi Bart. not. quòd in delictis initium spectandum est, vt sciamus ad quem pertinet puoitio, & cap. vlt. extrà de sent. excom. ex quo Panor. not. ad pœnam imponeodam inspiciendum esse tempus delicti, noo sententiæ. & allegat pro concordan. optimum text. in l. j. ff. de pœn. vbi & Alber. alios concord. adducit in multis locis separatim. Et quia etiam prima causa magis influit in causatum, quàm secunda. l. si filiusfamilias, ff. de verbo. oblig. vbi quantùm ad acquirendum patri, sufficit stipulatiooem fuisse à filio cooceptam duraote patria potestate, licet ea finita conditio stipulationi apposita euenerit. & est similis text. in l. quæ legata, & l. seq. ff. de reg. iur. & in l. ij. §. id quoque, ff. de colla. bono. Et quia denique iam à tempore delicti orta est obligatio ad pœnam, l. vlt. C. de sent. pas. vbi quis ex delicto efficitur seruus pœnæ. & l. Imperatores, ff. de iure fis. vbi quis delinquendo pœoæ se subdit. & not. glos. in l. j. §. bestias, in verbo, onerari, & ibi Lud. Bol. ff. de postul. & eam dicit not. Cæpol. causarum crimina. consil. ix. quidam ex delicto, colum. j. in fin. Et optimè facit, quod ab Albe. post. Ricar. traditum est in l. leges, colum. vlt. versi. secunda similis, C. de legib. & facit l. aufertur, §. fiscus. ff. de iure fis. per quem ipse Albe. in l. post contractum, col. j. ff. de donat. dicit, quòd continuò quàm quis delictum commisit, incipit obligari fisco. vide tamen quid posteà de hoc scribit ipse Alberic. Vode sententia quæ posteà sequitur, potius declarat, quàm aliquid noui inducat: quia hoc ipso quòd iudex pronuntiat maleficium commissum, statim succedit pœoa iuris ipso iure. l. j. §. calumniatoribus, ibi, & quamuis nihil de pœna, ff. ad Turpil. Ideoque hæc senteotia retrotrahitur ad tempus delicti, l. hæredes palam, §. si quid post, iuncta gloss. loqueote de iudice, ff. de testam. Et beoe facit glo. in l. rescriptum, in princip. in verbo, hypothecas, ff. de pact. quòd ex delicto quis statim est obligatus fisco. Ita etiam eam refert & sequitur Bart. in l. vlti. ff. de iniur. Et alias multas ratiooes, multaque similia affert Barb. in d. l. Stichum, §. stipulatio, quæ ibi videre poteris.

*Illius operationes.*

24 ¶Suoę tameo qui coottrarium teouerunt, & in his Bald. sibi contrarius, in d. l. j. col. ij. versicu.

*Qui cōtrà di-*

modò

*cunt, tempus delicti inspiciendum.*

modò quæro de quadam, C. de fruct. & lit. expen. Imo in d. l. diuortio, §. si vir in fundo, & ibi quoque Franc. Areti. in prin. eius l. col. vlt. ea ratione ducti, quòd pœna ante sententiam non dicitur debita fisco, nec habenti causam ab eod. l. ex iudiciorum, ff. de accus. & l. si qua, & iterum l. aliud est fraus, §. inter mulctam, ff. de verbor. signific. & not. Bar. in d. l. aufertur, §. fiscus. Propterea pœna ipsa interim est tanquam fructus nondum perceptus, sed tantùm, vt ita dixerim, seminatus. Et ideò sicut fructus, pendentes non pertinent ad fructuarium, ita nec ad primum emptorem fructuum, per l. defuncta, ff. de vsufr. Et hanc quoque sententiam sequitur & dicit seruati in curiis Delph. Guid. Pap. decis. Delphin. dxxxv. Baro quidam, per l. qui explicandi, ibi, cuius finis in iudicis potestate ac motu situs est: & l. furti, §. si autem, ff. de his qui not. infa. & l. cùm posteriori, C. ad S. C. Treb. Sequitur item hanc partem Iac. Rebuf. in l. iij. C. de suscep. & arca. libr. 10. & Stepha. Bert. consi. ccxiiij. viso casu, libr. 2. Nisi, vt dicunt duo posteriores, pœna esset ipso iure commissa.

25 ¶Nec desunt quoque, qui hanc inter istos sententiarum controuersiam ita componere nituntur, vt prior opin. procedat in pœnis ordinariis, certis, ac statutis: posterior autem in arbitrariis obtineat: vt scilicet in illis inspiciatur tempus commissi delicti, in his sententiæ: secundùm Bart. Ang. Paul. Cast. & alios, in l. si seruum, per illum text. ff. si ex nox. cau. aga. & in l. j. ff. de pœn. Bal. in l. j. C. an ser. ex suo fact. & Sal. in l. si quis Decurio, C. de fal. Sed tu tamen vide alios aliter distinguentes, videlicet Io. Ana. in d. c. j. in fi. extrà ne præl. vic. suas. & Alex. in d. l. diuortio, & Bened. in repe. c. Raynutius, in verbo, cætera bona. nu. 38. de testa. Et huc pertinet alia nostrorum controuersia, scilicet vtrùm bona delinquentis sint obligata fisco iam à tempore delicti, an litis contestationis, an denique sententiæ. de quo vide glos. & omnes Doct. & maximè Alex. in l. rescriptum, ff. de pact. & in d. l. aufertur, §. fiscus, ff. de iure fis. & in l. j. C. de pœn. fisca. lib. 10. Bart. in l. post contractum, ff. de donat. cum similib.

*Qui distinguunt.*

26 ¶Sed & illud in dubium reuocari potest. Quid enim, si condemnatio facta fuit tempore emptoris, ante redemptionem à vẽditore factam, sed executio facta fuit post redemptionem ipsam: an nihilò minùs pertinebit ad emptorem? Quod magis est. Nam & in illa specie duorum conductorum, aut aliorum huiusmodi, dici solet, quòd si commodum iurisdictionis spectabat ad priorẽ titulo oneroso, & tempore illius fuit condemnatio, ad eum res ipsa pertinebit, tametsi tempore secundi executio facta fuerit: vt per Bal. in l. diuortio, col. vlt. ff. de verbor. oblig. Si verò ex causa lucratiua, ad secundum: vti dicit Bar. in l. si susceptores noui. C. de suscept. & arca. lib. 10. Et eos ita refert & sequitur Alex. in d. l. diuortio, §. si fundum, ad fin. ff. sol. matr. vbi & alia quædam in hoc allegat, quæ tu videre poteris. Et idem dici potest de retractu municipali.

*Quid si, condemnatio facta fuit ante tẽpus reuenditionis, sed exactio post eam.*

27 ¶Qvid autem si quis interim dum emptor potitur re, pendẽte tẽpore facultatis redimẽdi quispiam condemnatur in mulctam, nisi quid fecerit intra duos annos: posteà verò ante id tempus venditor aut consanguineus redimit, vtrùm condemnato id non faciente intra illud tempus, ea emenda, quam vocamus, spectabit ad emptorem, an verò iudicabitur, ac si obuenerit post reuenditionem, quo scilicet tempore ob cessationem conditionis mulcta deberi cœpta est. Dic inspici tempus sententiæ, per id quod in simili tradit Bald. in l. j. C. de nundi. quòd in contractu conditionali, quo ad solutionem gabellæ, inspicitur tempus contractus, non conditionis impletæ. quem ita allegat & sequitur Franc. Aret. qui id dicit sing. in l. hæres quandoque, col. vlt. ff. de acquir. hær. & consi. xj. procedendum est, col. j. licet Bal. non id mihi dixisse videatur. & de hoc alibi diximus, videlicet suprà tit. præced. §. j. glo. x. in verbo, *dedans l'an*, in viij. q. Sed ex hoc tamen potes intelligere, quòd si eo tempore, quo emptor fruitur re, aliquis sub conditione emerit fundum, ex quo debentur laudimia domino rei emptæ sub pacto reuenditionis, & post reuenditionem conditio impleta fuerit, debentur omnino ea laudimia emptori. At id ex hoc pendere videtur: an & quomodo & quando conditio retrotrahitur ad tempus contractus, nécne. de quo vide l. qui balneum, & l. qui potior, ff. qui pot. in pig. hab. & vtrobique not. per Doct.

*Alia pulchra quæstio.*

*Cui autẽ debentur laudimia in illo casu.*

29 ¶Et quia hæc consuetudo loquitur, cùm emptor sponte admittit venditorem offerentem: quid si renuit eum admittere? Ideoque in ius vocatur à venditore, & tandem victus est & condemnatus reuendere? à quo tempore fructus restituet, vtrùm à tempore moræ, an consignationis, an denique litis contestatæ? Ego de hac re nũcupatim scripsi suprà eod. §. glos. ij. in verbo, *qui sont escheuz*, nume. 4. sed vt ad casum, & seq. & titu. præced. §. xv. glos. ij. in verbo, *depuis la litiscontestation*, nu. 15. sed quia hæc nostra, & seq.

*Quæstio alibi decisa.*

29 ¶Nec interim illud omittam, quia hìc dicitur, quòd in vtroque retractu fructus anni ipsius retractus diuiduntur inter venditorem siue consanguineum, & emptorem: quid igitur, si emptor eo anno fundum non coluit, eiusque rei faciendæ tempus omnino transiit, ita vt nullus fructus eo anno percipi posit: vtrùm emptor teneatur in id quod interest venditoris vel consanguinei fundum fuisse cultum. Vide text. in l. venditor ex hæreditate, versicu. at cùm hæreditas, ff. de hær. vel act. vendit. & l. venditor, ff. de act. empt. & l. si quod possessor, §. sicut, ff. de pet. hær. & l. si mora, ff. sol. matr. & vbique not. per Doct. præsertim Pau. Castren. in postremo loco, tum post princ. tum colum. ij. in ij. oppos. & omnino Barto. in l. si seruum, in princ.

*Quid si emptor fundum non coluit eo anno, quo is redimitur.*

prioc.ff.de verb.oblig.& Bal.in l.traditio,in ix.quæst. C.de act.emp.& Sal.in l.post perfectam, C de act.empt.& Alex. consi.xxxix.visis scripturis,statim post prin.lib.2.

30 Nec tantum si non coluit,sed & si ita intempestiuè coluit,vt fundus ex hoc redditus,sit deterior,is tenetur:vt de conductore dicitur in l.si merces,§.conductor,ff.de locat. & quod per eum tex.scribit Feder.Senen.consil.cx.casus talis est,Martinus,in fi.colonum debere fundum colere suo quoque tempore,etiam si eius anni fructus percipere non debeat ex lege locationis.Quod bene notandum est,ne emptor hic causetur,non se teneri,quòd fundum non coluit,aut ob suo tempore coluit,quòd sciret venditorem aut consanguineum redempturum, & ita non perceptutum fructus eius anni,saltem integros. *Quid,si intem pestiuè coluit.*

31 ET ILLE quidem locus nobis offert aliam hanc dubitationem. Quid enim si in re vendita sit sylua cædua,quæ non nisi decimo quoque anno cæditur ex more regionis: & is annus quo fit reuenditio,qui fortè est primus vel secundus à venditione,est decimus à postrema excisione huius syluæ, ideoq; & hoc anno excidi debet: an emptor habebit fructus eius excisionis pro rata huius anni,quo fit reuenditio & excisio,an pro rata decem annorum tantùm?Et sanè Feder.Senen.d.consi.cx.in casu non admodum absimili,dicit inspiciendum esse vniuersum tempus decem illorum, vt scilicet pro vno anno habeatur, per d.l.diuortio,§. quod in anno,ff.solu.matri.vbi est optimus text. ibi, & in pluribus annis idem dici potest,vt in sylua cædua.&eum ad hoc not.omnes Docto.ibi,præsertim Alex.& Ias.qui citant & commendant dictum Bald.in l.æde,(ita enim legendum est,non ædem,vt sæpius,ni fallor,admonuimus) col.ij.versic.& quæro quomodo,C.de locat.qui per d.§.quod in anno,intelligit l.ij. C.de iure emphy.quæ priuat emphyteutā cessantem triennio à solutione, vt si vnus fructus sit in quolibet lustro,necesse sit cessare tribus lustris, quasi vnum lustrum habeatur pro vno anno.Idque reputat Ias.sing.vsi etiam facit in d.l.ij.col.ij.in iiij.not.de iure emphy.& in auth. qui rem,col.iij.versicu. secundò limita,C.de sacrosc.eccle.& Catel.Cotta,memor.emphyteuta priuari,in j.declar. Et vide glos.in l.j.§.cumq; ex stipulatu,in verbo, temporis portione,in fi. & ibi Docto.C.de rei vxo.act.& text.in l.si sic,ff.quemad.ser.amit. atque etiam Nico.Boër.in consuet.Bituri g.tit.de consuetu.feud.§.v.post medium. *Quid de fructibus syluæ cæduæ.*

32 NEC illud quoque omiserim,quia hic dicitur, fructus pendētes diuidendos inter emptorem & venditorem retrahentem pro rata temporis:alibi autem diximus emptorem restituere debere fructus à se perceptos ab oblatione,aut (vt alij volunt) consignatione & depositione,vt videre licet suprà eo.§.glo.ij.num.4. & seq. vtrùm igitur si emptor non admisit venditorem volentem retrahere,& litis super hoc orta est,an in condemnatione fructuum debeat haberi ratio temporis præcedentis oblationem,siue litem super ea re ortam:an verò integros debeat emptor condemnari restituere. Vide quod in simili tractauimus suprà titu. præced.§. xv.glo.ij.in verbo, *depuis la litisconteſtation*,num.22.eodemq; vltimo. *Pulchra quæstio super fructibus.*

PAR SA MAIN, PER SEIPSVM, GLO. V.

1 EX hoc igitur vides,quòd emptor post reuenditionem manet in possessione rei, donec fructus pro rata collegerit. Quamuis de iure potuisset videri cōtrarium: vt de fundo dotali,cuius fructus etiam pro rata temporis diuiduntur, scribitur in l.diuortio,in prin.& l.fructus,ff.sol.matr.& iterum in d.l.diuortio,§.interdum, vbi nihil retinet ex eo fundo dotali,facto diuortio ob fructus pendentes: sed mulieri tantùm cauet de ipsis fructibus,pro rata ipsius portione. Nisi tamen fructus essent maturi tempore diuortij: Tunc enim maritus non tenetur fundum restituere,nisi collectis fructibus:vt dicit glo.not.ibi,in verbo,reddat,versi.item quid facto.quam sequuntur ibi Bart.Bald, qui eam dicit not.Ang.& Ias. Et ita hic fieret,nisi consuetudo aliter statuisset. *An emptor post reuenditionem possit retinere rem, donec percepérit fructus pro rata.* *Et quid si fructus sunt maturi tempore reuenditionis.*

SVPPOSE' QV'IL N'EN AIT IOVY PAR AN ET IOVR, LICET PER ANNVM ET DIEM NON POSSEDERIT, GLO. VI.

1 HOC ideò, quia vtitur accessione venditoris ad inducendam præscriptionem temporis,l.dolia,§.cum qui,ff.de contrah.empt.& l.Pomponius, §.præterea,ff.de acquir.possess.& l.ij.§.emptori,ff.pro empt.vbi ita scribitur,Emptori tempus venditoris ad vsucapionem procedit. cum aliis concord. adductis à glos.in d.§.cum qui. Et vide quæ scripsi suprà tit.præced.§.xij.in glo.j.in princ. rursumq; in fi. eiusdem tit.in vij.q.& quæ dicam infrà,in fi.huius tit.in xxij.quæst. *Emptor post redemptionem potest intenta re possessoriū pro fructibus, licet per annū nō possederit.*

§. VI.

QVAND aucun a donné grace de retraict par conuenance,& en icelle grace ou conuenance n'est faicte mention quelle chose, ou somme,on doit payer ou bailler pour ledict retraict, c'est à entendre que lon doit payer & bailler pour iceluy retraict le sort & pris contenu au contract de la vendition,auecques les arrierages,

qui en sont escheuz & deuz, quand ladicte vendition est de rente, comme dict est. Et en cas de refuz dudict retraict doit lon consigner iceux arrierages auecques le sort. Et aussi celuy qui faict ledict retraict est tenu de payer les loyaux coustemens[b]. Mais il n'est pas tenu de les consigner.



*UM quis alteri rei redimendæ ex pacto facultatem fecerit, nec in pacto expressum sit, quanti ea res debeat redimi, tenebitur retrahens ad solutionem sortis siue pretij in contractu venditionis[a] expressi, vnà cum reliquiis, quarum solutionis dies cessit, si de pensionis venditione agatur. Debentq́ emptore retractũ recusante, huiusmodi reliquia consignari vnà cum sorte. Atque etiam tenetur retrahens legitimas impensas refundere: non tamen eas consignare.[b]*

## LE SORT ET PRIS CONTENV AV CONTRACT, SORTIS SIVE PRETII IN CONTRACTV VENDITIONIS EXPRESSI, GLO. I.

1 *An uẽditor redimens, teneatur reddere pretiũ primæ venditionis, an aliud.*



TRUM id verum sit de iure, vt scilicet intelligatur de pretio venditionis, an de iusto rei pretio, an denique de eo, quod ab alio reperiri potest, vide Hier. Cagn. in repe. l. ij. col. vij. in viij. not. C. de pact. inter emp. & quæ scripsimus suprà tit. præce. §. j. in verbo, *le pris que la chose aura cousté*, quæ est glo. xviij. in princi. & iterum hoc eod. tit. in §. j. in verbo, *& pour tel pris que accordé est entre ceux*. quæ est glo. iij. uum. 2.

## LES LOYAVX COVSTEMENS, IMPENSAS LEGITIMAS, GLO. II.

1 *An uẽditor redimens, teneatur restituere gabellam ab emptore solutam.*



VID igitur, si is soluit gabellam, quæ fortè ex statuto debetur ratione contractus emptionis, & quam ipse emptor debet soluere, non venditor. l. debet, in fi. ff. de ædil. edict. & voluit Bald. in l. si pretium, col. ij. versi. sed nunquid redhibitione facta. C. de ædil. act. cum multis concord. à me adductis suprà titu. omnium nostrarum consuetudinum ij. §. j. qui est omnium eiusdem volum. xiiij. in verbo, *se prennent sur l'achepteur*. Vtrùm venditor redimens tenebitur reddere emptori. Quod non videtur, cùm id onus ad eum spectet, vt diximus. Ideò nec repetere potest, si soluerit: exemplo eius quod scribitur in l. neque, ff. de impen. in reb. dotal. fac. vbi maritus soluto matrimonio, & dote, ad vxorem reuersa, non potest ab eadem exigere stipendium aut tributum ob dotem ipsam præstitum. Onus enim fructuum hæc impendia sunt. Et id videtur tenere Cæpol. in tracta. de Simulatione contractuum, in vj. præsumptione, in fi.

2 *De eadem re.* ¶Tu tamen die contrarium, per d. l. debet, in fi. ff. de ædil. edic. vbi si redhibeatur res vendita, id quod vectigalis nomine ab emptore datum est, quòd fortè eum res sequeretur, dicitur esse restituendum. Indemnis enim emptor discedere debet. (Quod & ibi apertè declarat Cæpol. in d. tract. num. 2. & 4. vide Bart. in l. vbi purè, §. vlti. ff. ad Trebel.) Et hoc satis patet ex iis quæ latè diximus in tit. præced. §. xxix. in glo. ij. quæ est in verbo, *& autres semblables*, vbi etiam disseruimus, vtrum consanguineus retrahens vi consuetudinis teneatur reddere gabellã ab emptore solutam. Et quanquàm Cæpol. (in d. tract. de Simul. contract.) vbi suprà, eam l. debet, ita dicit statuisse, quoniam ibi contractus resoluitur culpa venditoris, qui scilicet rem morbo sam vendidit: secus verò hic esse, vbi res (inquit) resoluitur voluntate vtriusque: tamen satis est, si emptor in nulla culpa sit, vt indemnis discedere debeat iuxta eam l. (Et facit quod scribit Bart. in l. quantitas, per eum tex. ff. ad leg. Falcid.)

3 *An & laudimia.* ¶SED quid de laudimiis. Et certè, si ea debentur domino ex huiusmodi venditione, facta cum pacto de reuẽdendo, interim ante tempus facultatis transactum, ea emptor recuperabit, quemadmodum & gabellam quæ debetur ex contractu, vt diximus. Nam & si consanguineus retrahit, debet etiam restituere eadem laudimia soluta ab emptore. Si autem ea non debentur, sed emptor sua sponte domino soluerit, repetere non poterit, per d. l. debet, ff. de ædil. edict. (vbi Cæpol. expressè dicit per eum tex. quòd vbi res vendita redhibetur vel euincitur, debet emptori restitui non solùm pretium, sed etiam laudimium, quod debetur domino directo, & dicit fortè illum casum non reperiri alibi.)

4 *An laudimia debeãtur ex venditione facta cũ pacto legis commiss. vel addict. in diem, si uenditio resoluatur.* ¶SED dubium est, an debeantur in hoc casu venditionis factæ cum pacto de reuendendo, pendente tempore facultatis, & antequam res vendita fuerit irreuocabiliter facta ipsius emptoris. Et illud quidem planum est, ex venditione facta cum pacto legis commissoriæ vel addictionis in diem, nõ deberi laudimia, donec venditio pura aut irresolubilis maneat: vt per Pet. Iac. in tit. de act. in rem pro re emphy. quæ cecidit in commissum, col. viij. versi. item si ex pacto. & iterum col xv. versicu. quartò in omni translatione. & Guid. Pap. decis. Delphi. xlviij. est etiã aduertendum, cum aliis multis concord. à me obiter adductis inferius in hac eadem q. &

nemo

nemo in hoc discordat, quia & huiusmodi pacta in ipso contractu apposita verbis directis ipso iure contractum resoluunt, faciuntq; haberi pro infecto. gloss. & Doct. in l. ab emptione, ff. de pact. de quo nos latè diximus in §. j. huius tit. in verbo, *feront preferez.*

5 ¶ Sed & hic quærimus de nostro pacto reuenditionis. Quod tamen vt clarius Lectores intelligant, & nos de alijs quoque pactis resoluentibus transeunter tractabimus. In quo primùm scire debes diuersas esse Galliæ de hac re consuetudines. Nam apud Turonenses, titu. *de rachaptz & ventes*, cap. 16. si facultas redimendi durat ad nouem annos tantùm, nō debentur laudimia tantisper, dum id tempus durat. At si ad prolixius tempus, aut simpliciter sine præfinitione temporis data fuerit hæc facultas, debentur. Et idem propè Cenomanenses, cap. 178. & iterum cap. 372. Andegauenses, cap. 362. atque Blesenses, cap. 82. atque iterum cap. 116. vbi id intelligitur, cùm ea facultas apponitur in ipso instrumento venditionis. At apud eosdem Turonenses eiusdem titu. c. 17. si contractus fuerit, à partibus resolutus ante possessionem rei datam aut acceptam, non debentur laudimia. Apud Melodunenses, ca. 131. si facultas redimendi sit ad tempus duorum annorum, non aliud prolixius, debentur laudimia ex venditione facta cum ea facultate. Et si res fuit redempta intra quinque annos præstitutos in ipso instrumento, non debentur ex redemptione. At cap. 193. si contrahentes mutuo consensu discedunt à venditione, antequàm venditor sese vendita re abdicarit in manibus patroni clientelarij, non debentur laudimia. Apud Senonenses, cap. 197. & cap. 231. si statim post venditionem contrahentes discedunt ab ipso cōtractu ante traditionem rei, & fidei erga dominum dimissionem in rebus feudalibus, aut antequàm ex loco retractus abeant in rebus censualibus, non debentur laudimia, nisi de venditione confectum fuerit instrumentum. Posteà autem cap. 233. cùm huiusmodi res censuales vendūtur cum pacto de reuendendo, debentur laudimia ex ea venditione: sed cùm posteà intra tempus facultatis redimuntur, non debentur ex redemptione, nisi in certo casu, vt ibi videre licet. Sed & posteà cap. 243. idem statuiturni, si quòd expressim loquitur de huiusmodi pacto reuendendi intra duos aut tres annos: quasi sentiat si sit longioris temporis, deberi laudimia & ex redemptione quoque. Et sic videtur limitare præcedentem consuetudinem. Apud Trecenses, cap. 34. si res fuerit vendita cum pacto redimendi intra tres annos, & intra id tempus redempta fuerit, nulla debentur domino laudimia. Et idē apud Victriacenses cap. 33. At redeundo ad Trecenses, ca. 77. si contrahentes post consensum contractui præstitutum sponte discedunt à contractu antequam ab eodem loco discedant, atque etiam antequàm instrumentum venditionis fuerit confectū, nulla debentur laudimia. Apud Carnutenses in certis locis res vendita cum huiusmodi pacto redimēdi intra tres aut quinque annos, non est obnoxia laudimiis, donec tempus redimendi durat. In alijs autem locis debentur laudimia ex prima venditione facta cum huiusmodi pacto simpliciter, non etiam ex redemptione, vt scribitur cap. 18. & cap. 21. & cap. 47. Idemq; quod in posteriore loco, statuitur apud Aurelianenses, cap. 76. & cap. 110. quæ loca ita transilit interpres alioquin eruditus, quasi nihil habeat scrupuli. Sed & cap. 113. si antequàm pretium rei censualis solutum fuerit, partes discedunt, debetur vnum tantùm laudimium. Ideoq; in hoc postremo apud Dunenses, cap. 43. Sed & apud Aruernienses, tit. xvj. qui est, *des achaptz, lotz & ventes*, c. II. Si res redimatur ex pacto redimendi in cōtractu apposito, debentur laudimia ex priore venditione, non ex reuenditione. At si id pactum fuerit appositum ex interuallo, debentur ex vtraque. Apud Borbonienses, cap. 397. si emptor ante appræhensam possessionem rei venditæ, discedit ab emptione, ex causa rationabili, puta quia imminet euictio, aut alia simili, non debentur laudimia. At si sine causa rationabili, sed sponte, & ex mera voluntate contrahentium discedunt, debentur. Et cap. 406. si res redimatur ex pacto reuendendi in contractu apposito, aut posteà prorogato intra primum tempus, non debentur laudimia ex redemptione, sed tantùm ex priori venditione. Quòd si redemptio fiat post tempus appositum in contractu, aut ex pacto non in ipso contractu apposito, sed ex interuallo, debentur laudimia ex vtraque. Apud Sanctones Angeriacos, cap. 29. ex venditione facta cum reuendendi pacto debentur laudimia: nec aliquid dicitur de reuenditione. Apud Burdigalenses, cap. 96. si pactum redimendi durat tantùm quinquennium, re redempta intra id tempus, non debentur laudimia, ex ea venditione: non redempta, debentur. Si verò excedat id tempus, statim debentur laudimia ex venditione, ex redemptione autem non debentur. At quod in initio dictum est, intelligitur cùm id pactum appositum est in eodem contractu: quòd si seorsum factum est, statim debentur laudimia ex ea venditione. Apud Valesienses, titu. j. §. xvij. confestim quàm venditio facta fuerit, laudimia debentur domino, etiam si contrahentes posteaquàm ad alium locum diuerterint, sua sponte à contractu discesserint.

*An autem ex venditione facta cum hoc pacto. Consuetudines de ea re.*

6 ¶ Nunc tempus est, vt & nostrorum legum interpretum sententias in hanc rem afferamus, & tandem quid de ea sentiamus, proferamus. Primùm igitur, si contractus rescinditur, aut ab eo disceditur, quia ab initio nullus erat, aut retro & ab initio nullus fuisse fingitur: & tunc non debentur laudimia: nec gabella, quam vocant, ex eo contractu. Bal. in l. vln. §. sed quia nostra, col. j. versi. quærit hic, & ibi quoque Alberi. in versic. item adducitur, vbi loquitur de retractu municipali. Ioan. Fab. in verbo, irritum. Paul. Castr. col. ij. versic. sed tunc quid addit. & Corne.

*De eadem re.*

col.vlti.C.commu.de leg.idem Fab.in l.j.C.quan.licet.ab emp.disce.vbi dicit,quòd si contractus iudicetur nullus ex aliqua præcedenti causa,ex eo non debētur laudimia,cum aliis multis concordantiis à me adductis suprà tit.præced.§.j.glo.ij.in verbo, *a vendu*, nume.7.sed alia tantùm.& vix comperies,qui huic sententiæ aduersetur.

7 De eadem re. ¶Aut verò ab initio valet cōtractus,qui posteà dissoluitur,vel rescinditur, & hîc est magnus nostrorum conflictus,vtrùm debeantur laudimia ex prima venditione, quæ dissoluta est, & an ex dissolutione quoque?Petr.Iacob. in tit.de actione in rem pro re emphyteutica,col.xv. versicu.secus in pacto redemptionis, dicit quòd licet ex retranslatione,quæ fit ex pacto legis commissoriæ,vel addictionis in diem,non debeantur laudimia, cùm ipso iure fiat, vt etiam suprà ex eodem diximus: tamen secus in ea quæ fit ex pacto reuenditionis, quia ea non fit ipso iure. Sed fortè (inquit) tunc non poterit dominus rem retinere eodem pretio, si cùm illud pactum ei denuntiaretur,non reclamauit,& nihil aliud dicit.

8 De eadem re. ¶Alberi.post Guli.Cu.in l.ab emptione,col.iij.ff.de pact. Quid (ait) si emphyteuta vendidit rem,& posteà fuit resolutus contractus: nunquid dominus debet habere pro reuocatione, tanquam pro duabus venditionibus:an tanquam pro vna, quinquagesimam partem pretij, secundùm l.vlti.C.de iure emphyt. Et videtur, quòd pro duabus:quia quando emphyteuta vendit,statim est domino ius quæsitum: & quando posteà retraditur, videtur alia alienatio: argu.l.si duobus,ff.de diuer.& temp.præscript.& l.ij.§.si sub conditione, & §.si in diem,ff.pro empt.& l.serui nomine,ff.de vsucap. Ergo & pro illa secunda debet habere. In contrarium videtur quòd pro nulla venditio debeat haberi,quia contractus videtur,ac si nunquàm fuisset celebratus:vt hac l.versi.nec quicquam interest,& l.j.& ij.C.quan.lic. ab emp.disce. Quòd debet habere semel tantùm,scilicet cùm reuertitur ad venditorem, est argu.l.sancimus,C.de Consul.lib.12. Ipse autem Gulielmus dicit: aut resoluitur venditio ex conuentione facta ab initio in ipso contractu:& tunc nihil habet dominus,quia nō videtur mera alienatio,cùm ille non habeat irreuocabiliter.l.in diem,ff.de aqua plu.arc.Imò nisi faciat,quod actum est in venditione,potest conueniri ex prima conuentione, quæ præcedit ius domini, ergo ipse dominus nihil debet habere,arg.l.lex vectigali,ff.de pigno.& l.cùm pòst,§.patrona,ff.de iure do. & l.qui res,circa prin.ff.de solu. Imò si dominus recepisset,reddere teneretur:quia recepit ob causam,quæ cessat.l.j.& l.iij.§.si liber,ff.de condi.cau.dat.& argu.l.ex hoc edicto,§.pen. & vlti. ff.de ali.iud.mu.cau.fac.& l.si vnus,§.quod in specie,ff.de pact.& l.cùm pater,§.fidei,ff.de leg. ij.& l.cùm quis,§.j.ff.de dot.præleg. Si autem conuentio resoluendi fuit facta post contractū celebratum, tunc aut conuentio fit post rem traditam, & dominus debet habere duplicem, quia primus contractus fuit perfectus.l.ij.C.de donat.quæ sub mod. & d.l.cùm pater,§.rogo, & §.fidei,ff.de legat.ij. Item de secunda resolutione,quia fit ex noua causa, & agitur de noua alienatione,ergo duplices debet habere:arg.l.si à me,ff.ad l.Falcid.& hoc probat expressè hæc l.in fin. Et ita potest intelligi d.l.si duobus,ff.de diuer.& temp.præscrip. Si autem conuentio facta fuit ante traditionem,tunc quia non agitur de noua alienatione facienda, sed de prima dissoluenda,dominus non habebit nisi semel,argu.l.si pro fundo,C.de transact. Hæc Alberi. propè ad verbum,post Guli.Cu.quem etiam sequi videtur, dum simpliciter ad illum remittit,Ias.in l.vlti.col.xiij.versi.vndecimò quæro,C.de iure emphyt.

9 De eadem re. ¶Bald.autem in ea ipsa l.ab emptione,col.vlti.quærit (ait) hic Guli. si ratione contractus debet aliquid solui domino,vtrùm fient duæ solutiones,quando primùm celebratur cōtractus, & posteà resoluitur,vel consensu partium cassatur?Respondet ipse, quòd aut resoluitur ipso iure per pactum appositum ab initio,& tunc nihil debetur domino, quia fingitur non contractum.l.commissoriæ,C.de pact.inter emp.cum simil. Ex hocq; not.Guli. quòd si emphyteuta vendit rem emphyteuticam,irrequisito domino,apposito pacto legis commissoriæ,vel addictionis in diem,& ex illis pactis contractus resoluitur, non cadit emphyteuta iure suo, nec aliquod ius quæritur domino. Si verò istud pactum resolutiuum non apponitur à principio,sed posteà,& tunc quidem aut re integra apponitur, & debetur domino vna præstatio, ratione contractus, ex quo erat ei ius quæsitum:argu.l.vlti.ff.de pact. non autem debetur ratione distractus. Et ex hoc not.quòd debetur gabella fisco,licet posteà contractus cancelletur de partium voluntate. Tertius casus est,quando res non est integra:& tunc facienda est differentia in forma verborum. Aut enim sunt concepta per modum nouæ obligationis:& tūc ratione contractuum debentur duæ præstationes vel gabellæ, vt hac l.§.illud. Aut per modum resolutiuum,& tunc non debetur nisi vna:vt hac l.vèrsic.Aristoni,& versicu. nec quicquam.& præterea dicit facere d.l.si duobus,& d.l.si à me,& d.l.sancimus.Et eadem propè repetit in addit.illius legis.

10 De eadem re. ¶Sed & Angel.ibi,col.j.dicit in hac re inspiciendam esse formam verborum:quia aut sunt ordinata ad veram resolutionem, & tunc quia nunquā oritur actio,nec per eam initur nouus contractus,vt ibi dicitur,non debet de huiusmodi resolutione solui gabella,aut laudimium, ex statuto disponente ex quolibet contractu solui debere. Si autem forma sit ordinata ad obligandum,aut retrahendum,tunc dicitur quòd ex ea nō agitur,nisi sit talis, quòd per eam nouus contractus intelligatur celebratus,& tunc de isto nouo contractu soluetur iterum gabella,

bella,siue laudimium. Hæc ille satis obscurè. At Paul. Castr. ibi multò obscurius: Pactum (inquit) resolutiuum, per quod agitur, vt contractus habeatur pro infecto, est maioris potentiæ, quàm pactum de non petendo: non tamen habet locum in contractibus, qui solo consensu contrahuntur, & quando omnia sunt integra vel sponte reintegrata. Item istud pactum resolutiuum potest fieri, vel incontinenti, antequàm partes diuertant ad alios actus: & tunc facit videri contractum non fuisse celebratum, ex quo partes non habuerunt pro facto & absoluto. l. contractus, C. de fide instru. & argu. l. si ita quis, ff. de leg. j. Potest etiam fieri ex interuallo, & tunc aut ex pacto facto tempore contractus, puta legis commissoriæ, vel addictionis in diem, & idem. Aut non fuit actum tempore contractus, sed fit ex nouo consensu, & tunc fingitur nunquàm fuisse factum, sed perinde ac si factum non fuisset, resoluitur, & sic vt ex nunc: sed in præcedentibus casibus, vt ex tunc. Sicut quando ex post facto legatum adimitur, quia non fingitur nō relictum, sed dicitur ademptum: vt d. l. si ita quis, & l. j. ff. de his quæ in test. del. Et ista (inquit) sunt magni effectus. Primò enim si quæritur, an debeat solui gabella, quæ ex forma statuti soluitur pro contractibus. Nam in primis casibus quando fingitur non fuisse factus, nulla gabella soluetur, sed in vltimo casu soluetur de primo contractu, à quo partes non potuerunt recedere in præiudicium fisci, cui ius erat quæsitum, d. l. vlt. eod. titu. De resolutione verò non soluitur, quia non est contractus, sed distractus: nisi fiat per modum noui contractus, quod posset procedere, si fuisset processum ad traditionem rei venditæ, & posteà agitur, vt retradatur & reuendatur venditori pro eodem pretio, quod adhuc solutum non erat. Nam tunc soluetur tam de primo, quàm secundo, secundum Guli. & Ang. vnde sunt verba diligenter inspicienda, an sonent in nouum contractum, an verò in resolutionem primi. Et posteà eadem dicit obseruanda, cùm quærimus, an qui vendidit & posteà resoluit, cadat re. Et an etiam si id fecerit consensu domini, debeat soluere laudimium semel, an bis, an verò omnino non soluere Hactenus ille, cuius, ni fallor, hic sensus est, Quòd si fiat resolutio contractus (quam is appellat pactum resolutiuum) antequàm partes diuertant ad alios actus, nulla laudimia debentur domino. Idem si ea fiat ex pacto legis commissoriæ, vel addictionis in diem apposito tempore contractus. Quòd si factum sit in pactum ex interuallo, & ex eo resolutio facta sit, perinde est ac si id pactum factum non fuerit. Id est, erit tanquam, si resolutio facta fuerit ex interuallo, sine pacto præcedente. Ideò ex primo contractu debetur laudimium: ex resolutione autem ipsius non debetur, cùm sit distractus, in quo non habet locum statutum loquens de contractu: nisi si huiusmodi resolutio fieret per modum noui contractus, id est, nisi fieret tanquam alia venditio, non tanquam resolutio prioris: tunc enim de vtraque deberetur laudimium, si fuerit processum ad traditionem ex priori, ideoq; opus est retraditione. Ex quibus etiam potes intelligere, atque etiam ex iis, quę suprà ex aliis diximus, inspiciendam esse verborum formam.

11 ¶Ex iis autem quæ dicta sunt, vides, quòd si contractu perfecto contrahentes posteà eidem renuntiant, non nocet fisco siue gabellariis, quin eis gabella debeatur, quæ ex contractu solui iubetur. & idem quoque voluit Bald. in l. si constante, col. ij. per illum tex. C. de donat. ante nupt. & Ange. in §. quia verò, l. j. in fi. in auth. de nup. per tex. ibi, iuncta l. si constante, in fin. ff. solu. matri. & idem Ange. in l. acta, paulò ante fi. & ibi quoque Imo. & Alex. col. ij. ff. de re iud. idem Alex. in l. in insulam, §. vlti. ff. solu. matri. Barba. consi. xliij. sempiterna, col. j. lib. 2. & Firmia. in tract. gabel. in iij. parte viij. partis princip. quæst. xiiij. vbi id intelligit post Ange. & Alex. in l. iurisgentium, §. adeò, ff. de pact. nisi incontinenti recessum sit, id est, antequàm partes ad alium actum diuerterint, & Philip. Deci. in l. petens, col. ij. C. de pact. & Iacob. à S Georg. in d. §. adeò, in vtraque lectu. vbi id intelligit vt diximus, & omnes vbique, vix enim reperies, qui sint diuersæ sententiæ, præter Roma. consi. lxxviij. licet communi iure, in fi. & Barba. sibi contrarium consil. xiiij. clementissimi, colum. j. lib. 4. Allegat autem Roma. ad illam suam sententiam Cyn. & Bal. in l. vlti. §. sed quia nostra, C. commu. de leg. qui id non dicunt. Sed vt istos missos faciamus, idem de laudimiis, & aliis huiusmodi iuribus, vt scilicet debeantur, etiam si partes à contractu discedant, voluit Iacob. à S. Georg. in tracta. de oper. col. ix. versicu. habent etiam: vbi hoc intelligit, nisi incontinenti, id est, antequam ad extraneos actus diuertant, discesserint, & Stepha. Bertrand. consi. cxcix. viso casu, lib. 1. vbi id intelligit, etiam si ante traditionem rei venditæ partes discesserint à contractu, & Ferro. in consuetu. Burdig. titu. de feudis. §. xv. vbi etiam intelligit, nisi incontinenti discesserint. De quo tamen, quantùm ad id, vide quæ dicam versi. seq. *De eodem.*

12 ¶Nam vt ad alios veniamus, Ioan. Fab. in §. j. Institu. de empt. & vendi. de hac re cæterorum obscurissimè loquutus est, sed ni fallor, ea est ipsius sententia, deberi domino laudimia ex venditione, etiam secuta redemptione, siue reuenditione ex pacto apposito in contractu, nisi ex consuetudine ipsa laudimia deberentur ob nouam inuestituram. Nam tunc si nondum interuenit inuestitura, & partes discesserunt à contractu ante traditionem, non debentur laudimia. Et idem, quantùm ad vltimum, propemodum voluit ipse Faber in l. j. C. quando lic. ab empt. disce. cùm dicit, quòd si contrahentes discedunt à contractu re integra, dominus nō habet laudimia: secus si rem semel tradiderit, per cap. 1. titu. quid iuris si post ali. & l. j. §. si rem, *De eodem.*

ff.depoſi. At Sal.in d.l.j.col.ij.hæc infit: Quærit gloſ.quando res fuit tradita,quæ ex conuentione de diſcedendo retradi debet,an emptor debeat eodem pretio reuẽdere:& dicit quidem quòd ſic,& malè,quia tunc eſſent duæ emptiones,& non vna reſoluta. Quod not.quia primo caſu duæ gabellæ ſoluerentur,ſecundo non. Et eum refert ad verbum Angel.Areti.in §. vlti.col.ij.verſi.quid ſi fuit,Inſtit.quib.mod.tol.oblig. niſi quòd poſt ea verba, eodem pretio reuendere,hæc addit,vel ſimpliciter,retrodare:& nihil aliud.& ita eum ſequitur.Ange.autem Peruſ.in ea ipſa l.j.dicit per glo.penul.eius l.quòd ſi vendo rem,& trado tibi,& incontinenti rem mihi reuendis,ſunt duo contractus,& ſecundus reſoluit primum, & de vtroque debetur gabella,ex forma ſtatuti diſponentis de quolibet contractu ſolui gabellam. Poſteà ſubiungit formã practicandi reſolutionem contractus,quando res non eſt integra, ſcilicet quòd contrahentes agant,quòd contractus reſoluatur,& ille cui facta eſt traditio,rem retradat,quo facto contractus reſoluitur nudo conſenſu:& iſta reſolutio non eſt nouus contractus. & ita dicit tenere gloſſ.ibi. Ideoq; inquit de iſta reſolutione non ſoluitur gabella ex dicto ſtatuto. Sed an ſaltem ſoluatur pro contractu reſoluto? videtur quòd non, ex quo reſoluitur ipſo iure.& dicit glo.contrarium eſſe verius,quia negari non poteſt,contractum fuiſſe perfectum, & ſtatim publicano ius fuiſſe acquiſitum, quod abſque eius facto tolli non poteſt.l.id quod noſtrum.ff.de regu.iur.

13 De eodem. ¶Cæterùm Paul.Caſtren.eodem in loco,primùm quidem,colum.j.hæc dicit: Operatur conſenſus reſolutiuus,qui fit re integra,vt omnis obligatio,tam naturalis, quàm ciuilis orta ex contractu,ipſo iure reſoluatur. Et id ſpeciale eſt in pacto reſolutiuo contractus,qui ſolo conſenſu fuit celebratus. Et hoc verum eſt, etiam ſi ex interuallo poſt primum contractum interuẽnit. Cùm enim ſit ſuper ſubſtantialibus contractus,dicitur ineſſe,etiam ſi ex interuallo fiat.l.iuriſgentium,§.adeò,ff.de pact.non ſic in aliis: vt in eadem l.§.quinimo.Er nota, quòd non ſolùm reſoluto conſenſu reſoluitur contractus,re integra: ſed etiam reformatur,quando ſuper ſubſtantialibus ſit,vnde ſi vendidi rem decem,& poſteà re integra agimus, quòd ſit vendita duodecim,cenſetur venditio reformata. & perinde habetur, ac ſi fuiſſet à principio facta pro duodecim:nec erit nouus contractus,ſed idem tamen reformatur: ideò non ſoluitur noua gabella ex ſtatuto diſponente,vt de quolibet contractu ſoluatur gabella,vt eſt Bononiæ,ſed vna tantùm,etiam ſi ex interuallo facta ſit,vt in d.§.adeò. De quo dic vt per Bart. ibi,cuius dicta & nos ſtatim recenſebimus. Sed vt antè redeamus ad Paul.is rurſus in eadem l.j.colum.ij.nota (inquit) iſtam gloſſ.quòd hæc reſolutio non dicitur nouus contractus, ſed reſolutio primi contractus. Ergo ſi ſtatutum diſponit,vt de quolibet contractu ſoluatur gabella,non ſoluetur de iſta reſolutione. Sed an ſoluetur de primo contractu reſoluto, videtur quòd non:quoniam habetur pro non facto. Contrarium dic, quia re vera fuit factus,& ſic ſtatim fuit acquiſitum ius fiſco. Quod ergo poſteà partes agunt, non facit vt habeatur pro non facto in præiudicium ipſius,ſed quantùm ad ipſos contrahentes. Et hoc ſi reſoluitur ex cauſa voluntaria,quæ retro non trahitur.l.vlti.ff.quæ res pigno.obliga.non poſſ.& l.j. ff.qui potior.in pign.habean. Secus ſi ex cauſa,quæ retro fingit, vt ſi fuiſſet contractus celebratus ſub conditione,quæ poſteà non extitiſſet:nam habetetur pro non facto, etiam quantùm ad fiſcum,vt ex eo nou debeat ſolui gabella.argu.l.potior,& l.qui balneum,ff.qui pot.in pigno.habe. Hæc ibi.

14 De eodem re. ¶Igitur vt veniam ad Barto.in d.l.iuriſgentium,§.adeò,hæc ſunt eius verba: Quæro pro declaratione huius §.vtrùm ſit verum,quòd per pactum appoſitum circa ſubſtantialia contractus,primus contractus renouarus videtur.gloſ.in l.pacta,ff.de contrahen. empto. dicit quòd ſic,ſi fiat ex interuallo:ſecus ſi incontinenti.argum.l.nam ad ea,ff.de condi.& demonſtr.Gul. contradicit,quia diſtinctio l.nam ad ea,habet locum in teſtatore tantùm, ex cuius voluntate tota diſpoſitio pendet:ſecus in contractibus. Hoc placet alia ratione, quia ſuper eodem non poſſunt concurrere duæ emptiones validæ.l.ſi id,quod.ff.de reſcind.vendi. Et ideò (inquit) circa hunc articulum dicas, aut pactum ſecundò apponitur cum vno ex pluribus, aut cum eodem. Primo caſu pro parte tantùm receditur, nec contractus in totum renouatur, vt hic in verſicu.ſed cùm duo. Secundo caſu, aut verba non ſunt apta ad renouationem contractus:verbi gratia, rem quam tibi vendidi pro decem, volo quòd emptam habeas prima emptione,& remitto vel do tibi decem, & non videtur renouatus contractus. Aut verba ſunt apta ad renouationem contractus,vel ſunt ambigua, quia poſſunt trahi ad vtrunque: & videtur renouatus contractus:vt hic,& d.l.pacta,verſicu.Paulus.ita videtur tenere gloſſ. & text. innuit infrà eodem in l.ſi vnus,§.pactus,verſicu. quòd ſi non in totum. & iſta ſunt vtilia, vt ſcias,ex quo contractu agatur, & ex quo debet ſolui gabella, vtrùm fuerit vna venditio,an plures.

15 De eodem. ¶Angel.quoque in d.§.adeò,col.j.ſcribit,quòd id quod dicitur contractus bonæ fidei,vt nudo conſenſu contrahuntur,ita diſſoluuntur,verum eſt in præiudicium ipſorum contrahentium,non etiam tertij,cui eſſet ius quæſitum ex primo contractu.l.in inſulam,in fi.& l.ſi mulier,coniuncta glo.ff.ſolu.matri.& l.ſtipulatio de dote reddenda,ff.de iure dot. Et ideò ſi de

contractu

contractu debet solui gabella, vt est in ciuitate Perusij, licet re integra contrahentes discedãt, nihilò minùs debet solui gabella. & facit optimè l.j.§.si rem, ff.deposi. & .id dicit satis esse de mente Gul.ibi. Sed & Pau. Cast. in eodem loco idem dicit, nisi quòd non loquitur de re integra, vt Ang. intelligit, quãdo ex interuallo discedunt à contractu. Sed si antequam diuerterent ad alios actus, discesserunt, secus: quia tunc contractus non videretur fuisse celebratus cùm eum non habuerunt pro perfecto, argu. l.si ita scriptum, ff.de lega.j. & l.j post med. ff. de his quæ in testa.delen. & l.contractus. C.de fide instru. Et hoc ibi omnino sequitur Alex. nisi quòd loco eius, quod dicit Pau. antequam partes diuerterent, ipse Alex. dicit incontinenti: quod quidē, incontinenti, negat intelligi antequàm partes diuerterent, sed prout not. Doct. in l.in bonæ fidei, C.de pact. Verùm Iaco. à S. Geor. in tractatu de Roydis siue operis, nu.38. & duobus seq. simpliciter sequitur Pau. Cast. vbi suprà.

16 ¶Et vt ad cæteros pergamus, Bal. in l.si prædium, col.ij. vers. sed nunquid redhibitione, C.de ædil.acti. dicit, quòd si contractus fuerit redhibitus, non tenetur fiscus reddere gabellã, quam pro eo accepit, sed tenetur venditor eam restituere emptori, qui eam soluit, per l.debet, ff. de ædil.edict. At Ang. in d.l.si prædium, è diametro tenet contrarium, nempe emptorem ipsum hoc casu recuperare vectigal siue gabellam, quã soluit ex contractu posteà redhibito. & eum sequitur Firmia. in tract. gabel. in prima parte viij. partis prin. in vij. quæst. Nisi hos intelligas vti puto intelligendos secundum decisi. ipsius Bal. vt scilicet emptor possit recuperare vectigal siue gabellam à venditore, non à fisco siue domino. De quo etiã videbis plenissimè per Stepha. Bertr. consi. ccxj. punctus quæstionis, li.4. Sed redeũdo ad Bal. is in l.quid ergo, §.contrarium, in fi. ff.de contra.iudic.tutel. dicit, quòd si de quolibet contractu debet solui gabella, soluitur etiam de refutationibus, quæ fiunt per pactum: secus si per solutionem. & sequitur Barba. in l.si ita stipulatio. col.j. ff.de verb.oblig. & Iorda. Bri. in repet. c. Romana, §.cõtrahentes, col.2. in fin. de foro compet. lib.vj. Firmia. in eodem tracta. gabel. in quinta parte principa. in v. quæst. versi. de contractu verò. Sed nos de hoc latiùs diximus in nostris Legibus connubialib. in verbo, *contracter*, in j. quæst. Et vt redeamus ad Bal. is consi. ccccxv. illa solennitas, lib.2. dicit, quòd si tempore contractus fuit actum de eo resoluẽdo, resolutio, quæ fit posteà, non est propriè resolutio, sed executio ipsius contractus, per l.iij.§.si ab ignoto, ff.de manumis. & l.j. in fi. ff.de reb. eorum. Idem consi. clxiiij. maritus, lib.v. in ea est sententia, vt quandiu res vendita, aut data in solutum, lui potest ex pacto apposito in contractu, non debeatur gabella, quæ ex statuto iubetur solui ob contractũ: cùm non sit pleno iure trãslata. l.cùm manu sata.§.nemo, ff.de contrah.empt.

17 ¶Hæc ex Bald. Ang. autem in l.si hominem, ff.de vsucap. dicit, quòd redhibitio non est noua venditio, siue ea fiat ratione morbi, siue ratione pacti resolutiui appositi in contractu. Ideoq; de hac redhibitione non soluitur noua gabella ex statuto iubente solui gabellã ex qualibet vẽditione. Et idem, si fuerit appositum pactum legis commissoriæ, vel addictionis in diem, vel translationis dominij ipso iure. Et eum nuncupatim sequitur Io. Plat. in l.fanemus, col.j. C.de consul.lib.12. Sed, vt vides, ij loquuntur de redhibitione, aut alia resolutione, vt scilicet ex ea, gabella non debeatur, nihil autē dicunt de priore venditione. Similiter Masuer. titu. de emp.§.itē in casu, dicit, q venditor redimēs ex pacto redimẽdi, non tenetur soluere ventas: quia non est propriè venditio, sed resolutio venditionis ex causa præcedentis contractus: vt dicit no. à Cy. in l.vl. C.com. de lega. Secus, quãdo fit resolutio ex mera volũtate emptoris, vt fit quando vir recipit dotem æstimatam loco pretij, & habet electionẽ restituendi rem vel æstimationem, quia hoc casu & aliis similibus, quibus non fit resolutio de necessitate, sed de voluntate emptoris, ventæ debentur pro vtroque contractu. arg. l.si res distracta, ff.quib. mod. pig. vel hypo. sol. & l.lex vectigali, ff.de pig. & quod no. Bar. in l.in cõcedendo, ff.de aqua plu. arcend. voluit allegare in l.in diem, eo.tit. At vt vides etiam Masuer. non aperit, an ex primo illo contractu, cùm scilicet aliquid venditur, cùm huiusmodi pacto, & posteà retrahitur, debeantur ventæ. Sed idem apertiùs declarat in tit. de locat.§.ij. nempe vētas ipsas statim deberi pro prima illa venditione: pro secunda autem, videlicet cùm res redimitur, secus: quia ea est resolutiua, & fingitur retro res non fuisse vendita. d.l.vlt.§.sed quia nostra, C.com. de lega. & hoc (inquit) verũ est, si pactum resolutiuum fuerit appositum in eodem contractu: quia tũc censetur esse pars contractus, & non erat venditor aliàs venditurus. Idem, si fiat incõtinenti post contractum, licet in alio instrumento, vt solet fieri, quia quæ incontinenti fiunt, inesse videntur, l.lecta, ff.si cert. pe. & præsumitur præcogitatum. Hæc ille.

18 ¶Extat responsum Panor. consi. lxix. videtur primò dicendum. lib.j. quòd si ex statuto debeatur gabella ex secundo decreto, & is qui passus est secundum decretum, obtulerit debitum creditori intra annum, & ita bona sua recuperauerit, secundum l.vlti. C.de iure dom. impet. & no. à Bar. in l.si finita.§.Iulianus, ff.de dam.infect. non debetur gabella ex huiusmodi secũdo decreto. Et idem etiã dicit, si ab ipso secundo decreto fuerit appellatũ, & partes super appellatione compromiserint in arbitros, qui id decretũ infirmauerint. & adhuc multa allegat, quæ ibi videre poteris. & sequitur Alcia. in l.cepisse, ff.de verb.oblig. Paul. autem Castr. in l.j. col.j. C.de pact. inter empt. dicit, quòd si contractus resoluitur ex pacto legis commissoriæ,

De eadem re.

De eadem re.

De eadem re.

non debetur gabella, quæ à statuto iubetur solui de quolibet cõtractu. Si verò resoluitur ex pacto de reuendendo, debetur gabella etiã ex reuenditione, quia est nouus contractus, vt dicit not. à gl. in d. l. j. C. quan. lic. ab emp. disced. Idem Pau. in l. Pomponius, §. j. per text. ibi, in versi. præterea, ff. de acq. pos. dicit quòd resolutio cõtractus nõ tribuit titulũ, nec potest dici nouus contractus. Ideò si ex statuto debet solui gabella ex contractu, non soluitur ex resolutione contractus. Quod intelligit, cùm ea resolutio fit ex causa de præterito, vt ibi: secus, si fieret ex noua causa: quia tunc ne fiat fraus legi debet solui gabella. & Franc. Aret. ibi col. j. in iij. not. dicit se credere id verũ esse, si esset aliqua coniectura fraudis: aliàs id non videtur dicẽdum. & cõtrarium (inquit) expressè tenet Bar. in d. l. ab emptione, ff. de pact. & in d. l. j. C. quã. lic. ab empti. disce. Deniq; idem Pau. consi. lxxiiij. in causa mota, col. uj. versi. sed in nostro casu, li. 2. in ea est sententia, vt si res vendita fuerit etiam ex interuallo re translata in vẽditorem, non per viam noui cõtractus, aut nouæ venditionis, sed per viam distractus, siue resolutionis veteris contractus, non debetur de huiusmodi resolutione gabella, quæ debetur de venditione ex forma statuti, per text. glos. & Bal. in d. l. j. C. quan. lic. ab empt. disce.

19 *De eadem re.* ¶Nec tandem omittemus, quæ scripsit Io. Berberius, consuetudinum Gallicarũ peritissimus in viatorio iuris, tit. de locat. col. pen. versi. vltimò ad breuem. Cùm quæritur (inquit) ex quibus alienationibus debeatur laudimium, distinguendum est: quia aut alienatio fit cõditionaliter aut purè. Si conditionaliter, & tunc aut conditio impedit dominij translationem, aut retractat. Primo casu non debetur laudimium, quia non est vera alienatio: per no. in l. si hominem, ff. de vsucap. & in l. vbi autem, ff. de in diem addict. Secundo casu, quando conditio retractat iam trãslatum, debetur laudimiũ: per not. in l. quoties, quæ est ij. eod. tit. & per totũ, ff. de leg. cõmis. & l. ij. & iij. C. de pact. inter empt. Hæc ille: qui dum allegat d. l. ij. quæ loquitur de hoc nostro pacto, vt plerique omnes intelligunt, satis declarat intelligere se, deberi laudimia ex venditione facta cum hoc pacto, etiam si vi illius venditio retractetur, atque etiam si conditionalis esset hæc venditio, de quo satis diximus supà eod. tit. §. ij. nu. 72. ad decimumseptimũ, & aliis seq. Postremò Carol. Molen. in cõsuet. Parisi. tit. j. §. xiij. glo. v. in ij. q. hanc rem copiosissimè disputat. & in summa, hæc est illius sententia, vt si incontinenti nulla aliorum actuum interpositione contrahentes discedant, etiam re verè tradita, nullus fit locus landimiis vel iuri retentionis. Sed nec si discedant ex interuallo, re nondum verè tradita, etiam si ficte tradita fuerit, nisi dominus præuenerit, aut inceperit suo iure vti: quod quãdo dicatur fieri declarat ibi nu. 19. & sequ. Sed & idem eiusmodi titu. §. xxij. in ij. iij. & iiij. quæst. alia multa dicit, quæ tu videre poteris. Multa quoq; Do. Boer. deci. clxxxij. & per suprà dicta, quæ videre poteris: vix enim intelligo eius sententiam.

20 *Decisio quæstionis principalis.* ¶Hactenus Doct. sententias sigillatim recensuimus: nunc tempus est, vt summatim dicamus, quid de his & nos sentiamus. Et certè si ab emptione disceditur, quia ab initio cõtractus nullus erat, non debẽtur laudimia, de quo vltra suprà dicta, vide quæ scripsimus suprà tit. præced. §. j. glo. ij. in verbo, *a vendu*, nu. 7. sed alia tantùm, & seq. Idem, si contractus resoluitur ex pacto legis cõmissoriæ, vel addictionis in diem, verbis directis in contractu, vel incontinenti pòst apposito. Pro quo etiam vide quæ diximus suprà hoc eod. tit. §. j. glo. vij. in verbo, *feront preferés*, nu. 3. 4. 5. 16. & 17. Si autem soluitur ex pacto de reuendendo, etiam in ipso contractu apposito, vel cõfestim pòst, vt inesse videatur: & tunc debẽtur laudimia ex prima vẽditione, vt quæ pura fuerit, non obstante eo pacto, ob eamq; emptor lucratur fructus, potestque rem alteri cedere, & dominium transferre. Non etiam ex reuenditione, vt etiam vltra prædictos respondit Steph. Bertrand. consi. xlv. pridem de anno, in ij. dubio, lib. 1. vbi & id dicit voluisse Belugam in l. vbi autem, §. sed & Marcellus, ff. de in diem addict. & idem quoq; voluit Ferro. in consuetudine Burdigal. tit. de feud. cap. xvj. post princi. & Carol. Molen. in consuet. Parisi. tit. j. §. xxiij. nu. 26. Pro quo etiã vide vltra superiora, quæ scripsimus suprà hoc tit. §. ij. in glo. j. nu. 34. & hanc partem. & multis sequentibus in tota ea quæstione. Si tamen id pactum esset appositum in contractu verbis directis, nonnihil dubij esset, ex iis quæ diximus suprà, d. §. j. glos. vij. nu. 14. 15. 16. Verùm ex reuenditione non debẽtur landimia, vt quæ sit sequela prioris contractus. Si autem disceditur à venditione ex eo pacto apposito ex interuallo, aut etiam sine eo pacto, tunc debentur duplicia laudimia: vna scilicet ex priori venditione, altera ex reuenditione. Hic enim sunt duplices venditiones & cõtractus. Et hæc quidem, cùm statutum disponit laudimia deberi ex venditione, siue ex contractu. Si autem statuat deberi ex alienatione, tunc si partes discedant à contractu ante rei traditionem, & sic nondum trãslato dominio: tunc nulla debẽtur laudimia: ex iis quæ vltra superiora diximus suprà titu. præced. §. j. gl. ij. nu. 43. quid autem si quis vendidit, & multis seq.

21 *An venditor redimens, teneatur reddere præteritas reliquias censuum.* ¶QVID si emptor soluit debita fiscalia, antè contracta à debitore, aut census siue vectigalis pensiones præteritas siue reliquias (nam & has, cogi potest soluere, l. imperatores, ff. de publica. & vectig. vt alibi diximus) an & has venditor, aut consanguineus redimens vi huius pacti de reuendendo, tenetur restituere? Et hoc certè vnum est, vt in simili voluit, ac respondit Bald. consi. ccciij. ad euidentiam præmittendum est, quòd creditor, in princip. lib. 1. per multa illic allegata, quæ tu videre poteris.

¶SED

22 ¶SED quid si emptor aliquid soluerit proxenetis siue mediatoribus, an & id restitui debet à venditore redimente ex hoc pacto? quod videtur per l. debet,& ibi glo. nũcupatim de istis loquentem,ff. de ædil. edicto. Verùm cõtrarium tenuit Cæpol. in d. l. debet,& in tractatu simulationis contractuum, in vj. præsumptione, in fi. Sed tu vide quæ tractauimus, an & hæc restitui debent à consanguineo retrahente, suprà tit. præced. §. xxix. glos. iij. in verbo, *& autres semblables*, nu. 8. sed quæritur, & seq. *An quod datum est proxenetis.*

23 ¶QVID item, si emptor ante hanc reuenditionẽ, & durãte ipsius tempore, acquisiuerit seruitutem prædio ita empto: an venditor aut consanguineus redimens tenebitur pretiũ illius venditionis seruitutis reddere? Et hoc quidem deciditur ex eo, quod in simili traditur in c. si vasallus,& quæ ibi scribunt Docto. tit. hic finit lex, & quæ etiam scribuntur ab Aodr. Iser Marti. Laud. & Card. Alex. in c. j. §. econtrariò, in fi. tit. de inuesti. de re alie. fact. *An pretium seruitutum acquisitarum.*

24 ¶DVBIVM autem non est, quin impensæ instrumenti venditionis restitui debeant: per id quod in simili traditur à nostris. debitorem teneri refundere creditori huiusmodi impensas, vt per Bal. & Sali. in l. vlt. C. de condi. ex lege. & eundem Bal. in l. non ignorat, col. ij. vers. modò ago quæro. & ibi quoq; Sali. col. etiam ij. versi. quæro an impensa, C. de fructi. & lit. expen. & ipsum Bald. in l. eos, §. j. in v. no. C. de vsur. vbi distinguit, vt ibi per eum. & Guid. Pap. sing. dccccxcv. versi. si factura. Phili. Dec. in Auth. causa, nu. 12. C. de sacro. eccle. & in c. cùm dilecta, col. iiij. versi. & notandum est, extrà de confir. vti. vel inur. Et ita haud dubiè obseruamus in vtroque nostro retractu, atque etiam in retractu feudi. & de retractu municipali est consuetudo expressa suprà tit. præce. §. xxix. vbi aliquid diximus in glo. iij. Et ex illis, quos suprà citauimus, poteris intelligere quòd non solùm refundi debeant sumptus ipsorum instrumentorum, sed & alij in hoc impensi, vt emptor ea à notariis recuperaret. *An impensas instrumenti.*

25 ¶SED antequàm hinc digrediamur, illud te scire volui, quòd aduersus hanc nostram consuetudinem, quæ iubet reddi emptori huiusmodi sumptus emptionis. Panor. consi. lxxvj. in præsenti, col. ij. versi. quarta coniectura, lib. 1. reponit inter coniecturas, quibus cõtractus præsumendus est vsurarius, hanc scilicet, quòd dictum est in contractu vẽditionis, quòd si venditor redimit rem venditã, teneatur emptori restituere gabellam: quæ soluetur ex huiusmodi contractu, & reliquos sumptus notariorum, qui contractum receperint, quasi (inquit) is emptor nollet sustinere ac sufferre quippiã sumptuũ, sed liberè & sine aliquo onere lucrari fructus. Et eum nuncupatim sequitur Stepha. Bertr. loquẽs de restitutione laudimiorum, & aliorũ huiusmodi sumptuum, consi. cclxxxvij. cùm præsupponatur, lib. 2. & idẽ quoq; voluit Cæpol. in tract. simulationis contractuum, in vj. præsumptione. Et tamen videmus ex suprà dictis, venditorẽ retrahentẽ ex pacto redimẽdi, ad hæc omnia teneri, etiam si id dictũ non sit. Atq; verendũ est, ne Panor. Cæpol. & Bertr. nimio huiusmodi contractuũ odio hæc incogitantes scripserint. Ideoq; & ide Bertran. expressim, & in hoc ipso casu contrariũ consuluit, cõsi. 186. vidi processum. ou. 4. lib. 2. Negari tamen non potest, idipsum expressum, ac tam studiosè appositũ in contractu declarare ostendereq; animũ emptoris cupidiorem ac attentiorem ad rem, atque nimis propè anxium ac solicitum, ne quid vel tantillum sibi depereat. *An emptio sit ob id suspecta, quòd positur in pacto reuenditionis, ut huiusmodi impensæ restituantur.*

## § VII.



EN RETRAICT, soit conuentionel, ou coustumier, dont la grace ne seroit que à vn an, celuy qui a faict ledict retraict, est tenu payer les reparations necessaires [a] seulement, si aucunes en y a esté faictes. Et n'est point tenu de payer les vtiles reparations, ou autres. Et les pert celuy, qui les aura faictes. Mais en retraict conuentionel & coustumier, quand il dure plus d'vn an, celuy qui vient au retraict, doit payer les reparations necessaires, aussi les vtiles faictes par autorité de iustice seulement. Et si aucunes autres en fait, il les pert, & demourent au retrayant.



*IN QVOVIS retractu aut conuentionali aut municipali, in quo redimendi facultas vltra annum non porrigitur, retrahens tenetur refundere impensas necessarias [a] duntaxat, si quæ factæ fuerint: vtiles verò, aut alias, minimè: sed eas amittit, qui illas fecerit. Verùm in vtroque retractu, cuius facultas vltra annum porrigitur, retrahẽs tenetur restituere impensas necessarias, vtiles autem tum demum tantum, si factæ fuerint autoritate iudicis. Quòd si quas alias fecerit, eas amittit, & sunt retrahentis.*

REPARA

## REPARATIONS NECESSAIRES, IMPENSAS NECESSARIAS, GLO. I.

1 *Quæ qualésue impēsas restituere debeat venditor redimens.*



Væ qualésve impensę & meliorationes debent restitui re cōdicta, auncata, redēpta, aut aliter recuperata, à bonæ vel malæ fidei possessore, siue is, qui rem recuperat, sit minor, qui restituitur, siue alius, videre poteris in l. intra vtile, §. j. ff. de mino. & in l. plane. & l. vtiles, ff. de peti. hæred. & in l. in fundo, & ibi gl. Bar. larissimè, col. ij. & seq. & alios ff. de rei vend. & l. domum, C. eod. tit. & per totum tit. ff. de impen. in re. dota. fac. & l. si fine, §. interpositu, ff. de administ. tutn. & l. si seruos, ff. de pigno. acti. & l. imperator, ff. de in diem addi. & l. penult. in princ. ff. locat. & vbique ferè gln. & Doct. & Bal. consi. clxvij. clxvij. Titius vendidit fundum, lib. 1. Pau. Cast. consi. ccxlvij. in causa quæ vertitur Saonæ, eolum. penult. versi. venio ad tertiam conclusionem. & consi. cclxx. viso puncto, col. ij. versic. tertiò principaliter, lib. 2. Alexan. & alios recentiores, in l. domos, ff. de leg. j. Docto. in cap. si vasallus, titu. hic finit lex. Benedi. Capra consi. xc. fuit quidam in ij. dubio. Fabia. in tracta. de emptione & venditione, in viij. q. princ. colum. ij. versi tertius effectus.

2 *Consuetudines de ea re.*

¶Sed quod ad hunc casum nostræ consuetudinis pertinet, quātùm ad retractum sanguinis, variè consuetudines Galliæ disposuerunt: vt videre licet apud Meldenses, cap. cxj. Melodunenses, cap. xlj. Senonenses, cap. xxxj. Trecenses, capit. clj. Victriacenses, capit. cxxviij. Aurelianenses, cap. ccxciij. Turonenses, tit. *des retraictz*, cap. xiiij. Cenómanenses, cap. ccclxxxviij. Andegauenses, cap. ccclxxviij. Borbonienses, cap. ccccxxx. & cap. ccccl xxxj. Blesenses, capit. ccij. Engolismenses cap. lxxix. Lorrienses in præfectura Montargij, hoc tit. §. xiiij. Laudunenses, & cæteros Veromandienses, iij. partis tit. viij. §. xviij. qui est totius illius partis xcij. & sequentib. Quid autem sit de iure cōmuni, statim dicemus. Quantùm autem ad retractum conuētionalem, Bal. d. consi. clxvij. in fi. lib. 1. respondit, venditorem redimentē vi pacti de reuendēdo, teneri ad meliorameṅta & impensas in fundo factas, per d. l. intra vtile, §. j. ff. de minor. & not. in d. l. domus, de leg. j. & in l. qui exceptionem, §. si pars, ff. de condict. indebi. & in l. emptor, ff. de rei vend. Et idem quoque voluit ipse Bald. consi. ccciij. ad euidentiam præmittendum est quòd creditor, eod. lib. 1. vbi etiam expresſè de impensis vtilibus loquitur. & Hier. Cagno. in repe. l. ij. in xxxiiij. quæst. C. de pact. inter empt. & vend. vbi allegat Bal. consi. cliiij. & cons. cclv. quibus in locis nihil de hac re loquitur. Et ad hanc sententiā bene facit text. in l. Imperator, ff. de in diem ad. vbi priori emptori, qui emit eum pacto addictionis in diem, restituendū est, quod in rem impendit, si ea ex eo pacto ab ipso reuocetur.

3 *De eadem re.*

¶Sed & Alb. in d. l. intra vtile, §. j. post Iac. Aret. tenet, quòd consanguineus, qui ex statuto vel consuetudine retrahit rem venditā, tenetur refundere impensas necessarias & vtiles, ab emptore in re vendita factas. Quod & ipsum asserit idem Alber. in j. parte statutorum, q. xcvj. sed quid si emptor. Verùm hæc nostra consuetudo hìc distinguit, quantùm ad vtiles: quam sequi necesse est, vt interim omittā longissimam eius rei disputationem Ignei, in reper. l. dudum, col. ix. versi. pro quo induco & iterum col. xj. versiculo, ex hoc infero, C. de contrahen. empt. vbi plenissimè de ea re differit, & tandem in hoc residet, vt emptor à cōsanguineo, non nisi necessarias & vtiles simul recuperet: nec satis esse, vt sint necessariæ, nisi & vtiles sint: per quædam iura, quæ ibi videre poteris. At Geral. Bagn. in sua disputatione retractus, illud cōstanter tenet, retrahentem teneri ad impensas necessarias, non etiam ad vtiles: nec distinguit inter facultatē retrahendi annalem, & aliam prolixiorem, vti facit nostra cōsuetudo. Et mouetur, quòd retrahēs prospicere debuit rem retrahi posse, l. si quis domum, ff. loca. Super qua ratione vide quæ latè diximus suprà, tit. præced. §. j. glo. xviij. in verbo, *le pris que la chose aura cousté*, nu. 41. huic ita responderi. Subdit autem Geral. quòd consuetudo vocans proximum, non imponit ei necessitatem, nisi restituendi pretij: cuius appellatione impensæ non continentur, nec econtrariò, l. quibus diebus, §. j. ff. de condit. & demonstrat. Denique si emptor (inquit) cōsequeretur impensas vtiles, tantas posset facere, vt nullus retraheret. Ideò vt fraudibus obuietur, debet solùm consequi necessarias: & ita dicit de facto obseruari. Sed & iis adde quod scribitur in l. vtilium, ff. de impen. in re. dota. fac. cuius hæc verba sunt: Vtilium nomine ita faciendam deductionem quidam dicunt, si voluntate mulieris factæ sunt: iniquum enim esse, compelli mulierem rem vendere, vt impensas in eam factas soluat, si aliunde soluere non potest: quod summam habet æquitatis rationem. Hæc ibi, quæ magnum præstant huic nostrę consuetudini argumentum. Hìc autem vide D. Boer. decis. xlvij. & quia suprà, vbi & id latè tractat.

4 *An empor has impensas recipiet sine deductione fructuum.*

¶Tv autem eandem hanc nostram consuetudinem, quæ iubet impensas restitui, duodecim modis declarabis. PRIMÒ, vt emptor, siue consanguineus redimens, has impensas integras omnino recipiat, sine deductione fructuū à se perceptorum: cùm eo tēpore, quo ipse eosdem fructus, percepit, esset dominus, non venditor, qui retrahit, aut consanguineus: ex doctrina gln. no. in l. emptor, in verbo, superfluum, in fi. & ibi Bar. Bal. Ang. & alij recentiores, ff. de rei vendi. cum multis concord. à me collectis in repet. l. si vnquā, in verbo, reuertatur, nu. 235. tu tamen in hoc casu. Sed quibus addere potes Sal in l. doce. C. de rei vendi. Alex. consil. cliij. consideratis his, post medium, libr. 6. & consil. clxij. visis narratis, col. ij. versiculo, nec etiam

potest

potest dici, libr.7.quibus locis eam glo.dicit singul.Card.Alex.in cap.j.tit.de feud.dat.mino. val.Feli.in cap.cùm causam colum.vlti.extrà de re iudic.Iason,qui & eam dicit singu.in l.ij. col.viij.in vij.notab.versiculo,item adde prædictis, C.de iure emphyt.Sed hæc tamen intellige (antequam vlterius progrediat) de impensis quæ ad perpetuam rei sarturam & vtilitatem pertinent. Nam quæ ad fructuum collectionem pertinent,cum fructibus cõpensantur: vt dicit Bal.in vtroque illo consi.suprà nu.2.allegato,& probatur in l.fructus,& l.diuortio, §.impendia,qui est vlt.ff.solut.matri.& ibi concord.in glo.

*Sed quid de impēsis factis ad fructuum collectionem.*

5 ¶Secvndò declara, vt ita cogatur venditor aut cõsanguineus impensas istas reddere, si non adeò magnæ sunt,vt cogatur rem relinquere propter earum magnitudinem,& ita carere sepulchris laribúsq; auitis: vt dicit tex.not.in l.in fundo,ff.de rei vendi.Cui accedit optimus text.in l.si seruos,ff.de pigno.act.& facit tex.in d.l.sed an vltro,§.j.ibi,quid enim si eam insulam,ff.de neg.gest.& in d.l.vtiliũ,ff.de impen.in re.do.fac.& in l.impensæ,§.vtiles,ff.de verb. sign.& in l.iij.§.proinde,ff.de in rem versi.& quod tradit Bal.d.consi.ccciij.lib.1.vbi id dicit pertinere ad arbitrium boni viri:nec enim dici impensas vtiles,quæ tanti sunt, vt venditor cogatur habere rem pro derelicta.& rursum,consi.ccclxxij.casus,vir fundum dotalem,lib.3. vbi & idem dicit,per d.l.si seruos,in fi.Et bene facit,quod scribit ipse Bal.cons.cxvj.Columbinus,col.ij.versi.ex præmissis apparet,lib.1.quòd cùm colonus possit repetere expẽsas causa refectionis & perpetuæ vtilitatis factas,habeatq; rei retentionem,donec ei de illis satisfactum sit,l.colonus,ff.de vi & vi armat.id tamen intelligendum est,dummodo non nimium oneret dominum:quia quod importabilem sarcinam imponit,non videtur vtiliter gestum:per d.l. sed an vltro,vbi suprà.Idenq; (inquit) arbitrio boni viri cõmittitur,inspecta qualitate rei,& personarum:per d.l.in fundo.Et quod diximus suprà ex Geral.Bago,nu.3.Sed in hoc capite non omittendũ,quod in nostro casu retractus nuncupatim tradit Albe.in d.l.intra vtile,§.j. ad fin.vbi posteaquàm dixit,quod suprà ex eo diximus,scilicet retrahentẽ teneri refundere expensas vtiles & necessarias : subdit quòd si emptor in fraudem volentis retrahere, faceret nimium magnas & onerosas impensas,non eas recuperaret,per quasdã ex ll.suprà allegatis: Putatq; cautius vtiliúsque esse proximiori volenti retrahere, denuntiare emptori, ne quas impensas faciat,quòd rem velit retrahere:arg.l.si fundum,& ibi per eum not.C.de rei vend. Et idem quoque dici potest in retractu conuentionali.

*Quid si hæ impensæ sint adeò magnæ, ut cogatur uẽditor eam rẽ relinquere.*

6 ¶Tertiò declara,emptorem ex iis impensis vtilibus,quas sine autoritate iudicis fecit, & quas ideò repetere non potest,posse tamen tollere,quæ sine detrimento rei tolli possunt, id est,vt non sit res deterior,quàm si ab initio factæ non fuissent,per text.in l.vtiles,in fin.ff.de peti.hæred.& d.l.in fundo,& iterum l.Iulianus,in fi.ff.de rei vendi.& d.l.domum,C.eo.& d. l.si fine,§.interposito,vers.idem respõdit,ff.de admi.tuto.& l.pro voluntariis, ff.de impen.in re dota.fact.Nisi tamen retrahens esset paratus tantum dare,quantũ habiturus esset emptor his rebus ablatis,d.l.in fundo,& l.idemque.§ idemque ait si quid procurator,ff.mand.& per Bal.consi.cxxxiiij.quidã emit,à Titio,in fi.lib.5.circa fi. Nam vt id clariùs intelligas, satis est, vt retrahens eas reddat in ea æstimatione,quæ earum rerum foret,ipsis detractis,non quanti valet ædificiũ ipsum integrum & incorruptum:vt satis declarat d.l.in fundo, in illis verbis, his rebus ablatis.& ibi id no.Bal.in iij.no.vti etiam facit in c.j.§.si quis de manso,col.iiij.vers. extrà quarto,tit.de contro.inuest.& in c.j.§.si vasallus,tit.hic fini.lex Corrad.& in auth.excipitur,col.j.versi.ego consului,C.de bonis quæ liber.Iason,qui id dicit singu.in l.ij.col.viij.in vij.not.versi.an autem eo casu,C.de iure emphy.Quod tamen quomodo intelligatur, cognosces ex Corne.consi.lxxxvj.circa primum,in fi.j.dubij,lib.4.

*Quid si emptor vult eas tollere.*

7 ¶Qvartò declara,vt si emptor restituerit rem integram venditori,aut cõsanguineo,non deductis aut solutis huiusmodi impẽsis necessariis aut vtilibus,factis autoritate iudicis,possit tamen eas posteà condicere,l.quod dicitur necessarias,§.si dos,ff.de impen.in reb.dot.fac. & d.l.qui exceptionem,§.si pars,ff.de condi.inde.& l.si quis rem,& ibi Franc.Are.ff.de acqui. pos.& d.l.colonus,ff.de vi & vi arm.iuncta l.in rebus,§.possunt,ff.cõmod.& l.dominus horreorum.§.j.ff.locat.& l.quòd si nulla,ff.de leg.j.& l.si necessarias,in princ.ff.de pigno.act. & l. hæres,ff.ad Treb.& Hosti.in c.j.in verbo,deductis impensis,versicu.quid si creditor,extrà de vsur.& Bal consi.ccclxxiij.A.maritus,col.ij.lib.3.vbi respondit ad l.si in area,versi.sed & si is, ff.de cõdic.inde.Super quo etiam vide Cor.consi.ccxxxvij.prima facie,col.pen.versi.si autẽ, lib.2.& consi.ccxliij.videtur,col.iij.versi.est amodo,eo.lib.2.& cõsi.cclxxx.multitudo, col.vj. versic.circa quintam quæstionem libr.4. Et vide etiam text.in l.in hoc iudicium, in princ.ff. com.diuid.& in l.Paulus ff.de doli mali except.& ibi concord.in glo.& Cy.Bal.& Sal.in l.si quis sciens,C.de rei vendi.& Pau.Cast.in d.l.diuortio,§.vlt.ff.sol.matr.

*Si emptor rẽ restituerit sine deductione impensarum, an eas poterit repetere.*

8 ¶Qvintò declara,vt si emptor impenderit centum, fundus autem melior ob id factus est centum quiquaginta venditor aut consanguineus centum tantùm reddere cogitur, id est,tantum quantũ impensum est,non quanti res melior effecta est.At si è diuerso impensæ sunt centum,melioratio autem fundi quinquaginta:ea tantùm quinquaginta reddet, id est, id solùm,quo res locupletior facta est,non quod impensum est:per text.no.in d.l.in fundo, in principio:iuncta glo.in verbo,plus pretio,& ibi quoque Bartolus & alij,ff.de rei vend.&

*An uenditor debeat restituere impẽsas tantũ,an quod ob eas pluris ualet fundus.*

Paul.

Pau.Cast.consi.cclxx.viso puncto suprà scripto,col.iij.versi.item quod dixi,lib.2.

*Quid si è diuerso minoris valet fundus. Valor æstimandus respectu fructuum magis, quàm rei ipsius.*

9 ¶Et huc spectat,quod in simili dicitur,quòd res æstimanda est non tam habita ratione valoris ipsius,quàm fructuum siue reditus hinc prouenientis:vt in turri,quæ pluris constitit, quàm reddat fructuum,l.si quos,in illis verbis,redituum quantitas æstimetur. & ibi Bart.& Ang.C.de rescin.vend.& l.si fundus,quæ est penult.in princ.ibi, cum vtique pro fructuum modo pretium inuenturus sit,ff.de rebus cor.& l.ij.versi.domus verò.& ibi Ioan.Plat.in iij. not.versic.& nota hîc text.C.de prædi.naui.lib.11.& facit etiam text.in l.si fundum per fideicommissum,ibi,secundum reditũ eius fundi mercatus sit.& ibi glo.j.& Ias.in j.no.ff.de leg.j. & in l.qui bonis,ff.de ces.bono.quem Bar.ibi in princ.dicit sing.& mirabilem ad hoc, quòd in exigendo quantum quis facere possit,debet haberi ratio fructuum & redituũ rei potius quàm valoris ipsius.& illum quoq; textum no.Ang.ibi,& Imo.in l.apud Iulianum,§.hæres, ff.de leg.j.& in l.si maritus,ff.sol.matr.& Ias.in l.si constante,in prin.nu.150.eod.titu.Et idem quoque voluit.Io.And.in c.cùm causa,in gl.ij.de iurejur.& in c.si pluribus.& ibi Pet.Anch. in ij.notab.de præb.lib.vj.& Petr.Ferra.tit.Forma libel.in causa venditionis, in verbo, pro pretio,col.ij.Sed & huc pertinet quod scribit Bal.in l.vlt.§.finautẽ legata,per illum tex.C.de bonis quæ liber.quòd domus pretiosæ sunt quodammodo steriles:quia reditus earum non respondent pretio.quem refert Cæpolla in tractatu simulationis cõtractuum,in tertia præsumptione.col.iij.Faciunt denique,quæ no.Bar.post.glo.in l.ij.ad fin.& ibi quoque alij,C.de rescin.vend.& in l.pretia rerum, §.j.ff.ad leg.Falc.dum tractant de probatione æstimationis rerum.& Alex.cons.xxj.repetitus,col.j.lib.vij.Et interim quoque vide tex.in l.perpetua,vers. quòd si res,C.de sacros.eccles.& quod à Plinio Iuniore scriptum est libr.6. Epistolarum,ad Verum. Erat (inquit) cùm donarem centum millium nummûm,posteà,decrescente reditu, etiam pretium minuit,quod nunc te curante reparauit.

*Plinius.*

*An impensæ, quæ periere sine culpa emptoris, restituendæ sint.*

10 ¶Sextò declara,vt si emptor fecerit huiusmodi expensas vtiles & necessarias,& hæ posteà perierint sine culpa ipsius,poterit tamen eas repetere,d.l.sed an vltro,§.j.ff.de neg.gest.& d.l. si necessarias,in prin.ff.de pig.act.Pau.Ca.consi.ccccxxv.super primo quæsito dicendũ est,in j.dubio,lib.1.Et facit quod in simili tradit idem Paulus.consi.ccccxliij.viso puncto,colum.j. versi.sed huic videntur obstare,eod.lib.1.& Barb.consi.lxxj.illud afferam,col.iij.versi.idcirco posito,lib.j.& quod scribitur in l.quid ergo,§.sufficit.& ibi Nicol.Neapod.ff.de contra.iudi. tutel.& quod scribit glo.in c.cùm Apostolica,in verbo,profuturum. & ibi etiam Ant.extrà de his quæ fiunt à præla.& quod etiam arg.d.l.sed an vltro,voluit gl.sing.in summa lxxxiij. dist.medicum posse ægrotum inuitum medicari,& repetere impensas,& mercedem,etiam si is mortuus sit. Quam sequitur,& dicit sing.Barb.in rubr.extrà de solut.ante fi.& dicemus plenius in tractatu nobilitatis.Et quod itẽ per eum text.dicit glo.in l.ex parte,in prin.§.obtinuit,ff.fam.ercisc.quã cõmendat Barb.cons.lxxj.illud afferã,col.iij.lib.4.Et quod per eundẽ quoque textũ respondit Cald.consi.v.sub tit.de.rer.permut.satis esse,contractum ab ecclesia factũ fuisse eo tẽpore,quo fuit vtilis ipsi ecclesiæ,licet posteà fiat inutilis.Quid autẽ,si omnino perierit res,in qua huiusmodi impensæ factæ sunt.vide in l.planè,ff.de peti.hær & in l.& in totum,ff.de impen.in re.dot.fac.& in l.siue hæreditaria,ff.de nego.gest.& in d.l.si necessarias,& l.iij.§.sed & si seruum,ff.de in rem ver.& Bart.in d.l.in fundo,colum.ij.versicu.quæro primò,ff.de rei vendic.& quod in simili scribitur in lege si cùm mulier,ff.de do.inter virum. vxorem & in l.si seruus,ff.famil.erciscun.& quod tradit Paulus Castrensis d.consi.ccccxliij. colum.j.libro primo.

*Quid si perit res ipsa, in qua factæ sunt.*

*Si plures res venditæ fuerint, an vna in qua impẽsæ factæ nõ sunt, retineri potest ob alias fortè non liquidas.*

11 ¶Septimò declara,vt si plures res trahantur, & impensæ & meliorationes in aliquibus tãtùm factæ fuerint,in reliquis autem nullæ factæ sint,& vẽditor qui redimit soluat integrũ pretiũ,& petat eas res,in quibus factæ non sunt,sibi tãtùm restitui,donec impensæ in cæteris factæ fuerint liquidæ,id iustè petit,nec potest emptor alias, in quibus nullæ factæ sunt, retinere.nam vna res non potest nec debet retineri pro impensis in alia re factis:per gl.no.in d.l. planè,in verbo,deducat,& ibi Oldr.Albe.& Ang.ff.de peti hær.& Alb.in l.si in area,in fi.ff.de condi.Indeb.Et in id à quibusdam expenditur l.si non sortem,§.si centum,in fin.& ibi not. per Doct.ff.de condi.indeb.Ex quo respõdit Pau.Ca.d.consi.cclxx.col.j.lib.2.quòd sententia iudicis,qui condemnauit bona restitui solutis melioramentis,potest mitti executioni in rebus non melioratis,non refusis expensis meliorationum in aliis rebus factarum.

*De eadem re.*

12 ¶Ideò autem dixi integrum pretium,quia si tantùm partem offerret,earũ scilicet, in quibus impensæ factæ non sunt,non audiretur arg.eorũ,quæ latè diximus suprà tit,præced.§.xxiij. & quia etiam emptor non tenetur diuidere pretium,quod vna manu tradidit,l.Iulianus, §. offerri,ff.de act.empt.& l.planè,ff.fami.ercis.& ibi concor.Sed nec affirmo, emptorem teneri restituere eas,in quibus impensæ nullæ factæ sunt,etiam restituto integro pretio vẽditionis, nisi etiam restituantur impensæ non melioratarum:cùm sint res omnes annexæ atque vno contractu & pretio venditæ,ideoque nec separari nec dissolui debeant: vti etiã ostendimus abundantissimè in d.§.xxiij.titu.præced.præsertim cùm posset contingere,res ipsas melioratas minimi esse valoris & æstimationis respectu aliarum,& sic cogeretur emptor interim carere rebus optimis, non refusis integris impensis. Doctor.autem, quos suprà citauimus,

præsertim

præsertim Pau. nuncupatim loquuntur de rebus prorsus separatis, quasi aliud sentiant in connexis: nec huic sententiæ quicquam obest d. §. si centum. & hoc satis declarat tex. in l. si fundus, §. j. & ibi Bart. & alij, ff. solut. matri.

13 ¶ OCTAVÒ declara, vt si etiam huiusmodi impensæ, quæ restitui aut deduci debent, non sunt liquidæ, tamen non tenetur emptor rem restituere præstita sibi cautione de illis restituẽdis, cùm erunt liquidæ: sed tum demum tantùm, cùm hæ solutæ fuerint post earum liquidationẽ. per tex. in l. simili, in l. cùm seruus, in fi. ff. de cōdi. & demon. & l. item liberatur. §. j. ff. quib. mod. pign. vel hypo. sol. l. promissor Stichi, §. vlt. ff. de consti. pec. & quod in simili respondit Pau. Castr. d. consil. cclxx. col. ij. vers. 2. videndum est, lib. ij. vbi respondet ad d. l. cùm seruus, in prin. quæ videbatur velle contrarium. Nec enim obstant huic sententiæ ea, quæ diximus suprà tit. præce. §. j. glo. xix. in verbo, *luy deuement acertené du pris*, num. 2. & seq. quia eæ ita loquuntur, vt sufficiat offerre fideiussores in non liquidis, vt quis non sit in mora: hic verò ad hoc non agitur. Et generale est, vt res, in quas impensas fecimus, quarum ratio habenda est, per retentionem seruare possumus, l. creditores, §. j. & l. si is qui rem commodasset, ff. de fur. vbi & ob id datur actio furti, etiam aduersus dominum, & vtrobique contrarium in glo. Et faciunt etiam ea, quæ diximus suprà tit. præced. §. iij. glo. iij. in verbo. *à payer*, num. 14. postremò.

*An si impensæ non sint liquidæ, teneatur emptor rẽ restituere præstita cautione.*

14 ¶ NONÒ declara, vt si emptor in iudicio retractus non allegauerit huiusmodi impensas à se factas, ideóque iudex, qui illum condemnauit cedere rem consanguineo aut venditori, nihil omnino in sua sententia dicit de iis reparationibus, siue impensis, aut sulturis, tamen emptor ipse poterit in executione sententiæ opponere, ne teneatur rei cedere, quin prius ipsi hæc restituantur, aut deducantur: quia huiusmodi exceptio non impugnat sententiam. Spec. tit. de excep. §. dicto, vers. sed pone ædificauit. & tit. de executio. sent. §. postremò, vers. sed quid si bona fide. Bart. in d. l. in fundo, col. vlt. ff. de rei vendicatio. & in l. Paulus: ff. de doli mali excep. Franc. Rip. in l. vbi purè, §. qui in distrahendis, col. ij. vers. amplia tertiò, ff. ad S. C. Treb. Et bene facit, quod in simili legitur in l. quòd si possessor, & ibi Bart. & alij, ff. de peti. hæredi.

*An in executione sententiæ poterit opponi de restitutione harum impensarum non petitarum ante sentẽtiã.*

15 ¶ DECIMÒ declara. vt si emptor alteri tertio vendiderit (vt potest facere, non obstante iure retractus consanguinei aut conuentionalis, vt diximus sæpe superius) hicque tertius conuẽtus fuerit etiam condemnatus, poterit & ipse in executione sententiæ opponere de huiusmodi impẽsis à primo emptore factis, per l. in hoc iudicium, §. j. vers. sed is qui à me, ff. commun. diui. quem text. ad hoc dicit vnicum Rom. sing. clxxiiij. tu scis quòd faciens. & Fran. Rip. quo loco nuper citauimus. & vide quod in simili diximus suprà tit. præce. §. xij. glo. j. nu. 18. quid igitur, & multis sequ.

*Sed an tertius emptor id poterit opponere.*

16 ¶ VNDECIMÒ declara, vt emptor res impensas imputet aut repetat, quibus rem meliorem fecit etiam formam agri mutando, verbi gratia, vt si in fundo empto vineas instituerit, vt in simili de conductore traditur in tex. not. & fortè sing. à nemine tamen in id expenso, in l. colonus, quæ est pen. in prin. ff. loca. Tu tamen hic vide leges, & Doct. à me citatos suprà eo. tit. §. iij. gl. j. nu. 15. tertiò intellige, & seq. Sed ita tamen, vt memineris paria esse, rem quampiam desinere in rerum natura esse, & eiusdem formam mutare, l. Iulianus, §. sed & si quis, ff. ad exhib. vti per eum text. voluit Albe. in l. iiij. §. Cato, col. iiij. nu. 13. ff. de verb. obligat. Et vt idem dicit in l. si mihi & Titio, col. 4. num. 9. ff. de verb. oblig. mutata forma rei mutatur substantia: per illum eundem tex. Sed & idem in l. sed mihi, §. j. num. 3. ff. commo. cùm res mutata forma redditur, etiam meliorata (vt ipse loquitur) reddita non censetur: per multa iura, quæ ibi citat. Bal. autem in illa l. ex ea, not. & Doctor. vbique, formam esse, quæ dat esse rei. Nam verba eius l. hæc sunt, Mutata forma propè interimi substantiam rei.

*Quid si impẽsæ factæ fuerint ad mutandã formã rei.*

17 ¶ DVODECIMÒ & vltimò declara, vt venditor vel consanguineus retrahẽs teneatur reddere huiusmodi impendia, etiam si ipse minus fuisset impẽsurus, si is reparationes, siue meliorationes, quas vocant, fecisset: per tex. not. & fortè sing. loquentem de bonæ fidei possessore, in l. si quis à liciui, §. impendia, ff. mandati. Quod tamen intellige, si modò ille non excesserit moderatas & solitas impensas. arg. l. properandum, §. & si quidem, ibi, expensas quæ consueto modo, &c. & iterum §. siue autem, ibi, pro solitis expensis, C. de iudic. Et quod voluit Iac. Aret. in tractatu de expensis, col. pen. vers. sed quid si in lite. & adde hic quæ diximus suprà in secunda declaratione.

*Quid si uenditor minus impendisset, si impensas ipse fecisset.*
*Quid si impẽsæ sint immoderatæ.*

18 ¶ SED antequam hinc abeamus, quia hîc dicitur, quòd emptor potest semper repetere impensas necessarias à se factas: quid verò, si eas non fecerit, & ob id ædes corruerunt: an idem tenebitur, id est, an emptor, durante tempore retractus vel municipalis vel conuentionalis, teneatur res venditas sartas tectas præstare, & nisi id fecerit, teneatur in id quod interest, vide Carol. Mol. consuet. Parisi. tit. j. glo. viij. num. 57. & seq. Et vide etiam quæ diximus suprà in §. j. tit. in xv. q.

## AD FINEM TOTIVS TIT.

1 QVIA multa alia nunc occurrunt ad hunc tractatum pertinentia, quibus dicendis aut locus tempestiuus non occurrit, aut tunc eorum non meminimus, ideò ea nos hic collocanda per quæstiones ducimus. Quæro igitur primò, an minor aut tutor vel curator illius, possit huiusmodi pactum de reuendendo rem immobilem ab illis emptam facere? Et certè ex interuallo facere non potest sine decreto: vt est tex. in l. si ad resoluendam, C. de prædi. minor. nam eum tex. intellig. glo. ibi, in verbo, emisisti, cùm pactum fit ex

*An minor uel curator illius huiusmodi pactũ possit facere ex interuallo.*

iotervallo.& facit etiam tex.in l.j.C.quao.decre.op.non est.Et in simili respondit Alex.coof.cvj. super alio dubio,lib.7.filiusfamilias noo posse se ex ioteruallo obligare sine coosensu patris, ad reuendendum rem venditori restituto preno.Quod tamen non admittit D.Boer.decis.clxxxj. & per suprà dicta,col.vij.ou.30.& seq. Sed ratio,qua mouetur, videtur procedere io pacto in ipso contractu apposito:quod & ipse posteà declarat.Similitérque si Prælatus oomine ecclesiæ emerit fuodum,non poterit ex interuallo facere pactum de reuendeodo,vt tenuit Hiero. Cagn.io rep. l.ij.io x.q.C.de pact.inter empt.Et facit tex.io l.apud Celsum,§.io hac exceptione,ff.de doli mali excep.& quod scribit Bar.in l.j.§.vlt.ff.de stipu.ser.& hoc omnioo sine dubio est. Nã cùm semel ius sit quæsitum mioori aut ecclesiæ io re immobili, ooo iam illi ius est ab se abdicandi id ius sine decreto.& ita de similibus.

2 *An in ipso cõtractu. Tutores,curatores, & alij administratores possunt in ipso contractu præiudicare iis quibus ex eo contractu quæritur.* ¶SED quæritur ao saltem in ipso cootractu venditioois posit id pactum appoonere? Et multis fortasse id noo esse dubium videbitur,ob tex.io l.cootra,§.si filiusfamilias,cum l.fin autem: quæ confestim sequitur,ff.de pact.vbi filius & seruus possunt ex pacto apposito in cootractu nocere parti & domino,cùm eis ex sua causa quæritur.Ex quo not.Bal.quòd is,cui ius quæritur ex contractu,debet illũ acceptare cum omnibus suis pactis & clausulis in eo appositis.Sed & eum text. Alb.ibi trahit ad hãc speciem.Duo fratres prædicatores côuenerant cum Decano S.Quintini,vt possent habere locum ad ecclesiam in parochia illius,dãdo decimam quolibet anoo: ibique locũ fecerunt:oec tameo volebat magister ordinis,vt decima solueretur,causatus illos fratres noo potuisse præiudicare ordioi.Verùm id iniustè denegabar,vt dicit Alb.quia cùm eum contractũ pro se agnouissent,& contra se quoque agnoscere debuerunt.Quio & ex eodẽ tex.no.Aog.quòd tutor,curator,Prælarus,& alij administratores,possunt in actu cootraheodi præiudicare minoribus ecclesiæ,& iis,quorũ administratioõe gerunt,apponendo pacta resolutiua contractus: vt est eriã tex.in d.l.apud Celsum,§.in hac exceptiooe,ff.de doli mali excep. quamuis posteà ex interuallo non possent,l.qui Romæ,§.Callimachus,ff.de verb.oblig.Et aote eum idem voluerat Iaco. Bu. ibi,oam licet(ait)ecclesia ooo posit rem immobilẽ alienare sine solẽnitate:si tamẽ acquisiuit cum hoc pacto,vt oisi soluat iotegrum pretiũ iotra certum tempus,res sit inempta , certè non soluto pretio intra id tempus,resoluitur veoditio,& transfertur domioiũ sine aliqua solẽoitate : per illũ tex.& ita illum ouncupatim sequitur Pau.Cast.consi.cccxviij.coosiderandum est,col.vlt.lib.j.

3 *De eadem re.* ¶Sed & idem Pau.Cast.sobdubius tamen,& sibi malè coostaos,io d.§.si filiusfamilias,dicit ex eo tex.quem asserit sing. quòd licet tutor sioe decreto ooo posit alienare rem immobilem pupilli, poteft tamen,dum pto eo emit,apponere pactũ de reuendendo:& acquiritur res empta pupillo cum hoc onere & conditione.Et licet ipse(vt diximus)nonnihil dubitauerit: hanc tamen sentẽtiam sequitur Ias.ibi in iiij.not.& Frao.Cur.iunior consi.cxlvj.præsupponitur,col.j.in fi.& coos. seq.contra ea,col.j.& consi.cxlix.factatissimæ,& c.circa præmissam,col.iij.vers.confirmantur. Et eam certè confirmat,quod à Bal.si is est,responsum est , coosi.cccxxiiij. factum tale est,quædam domina,lib.ij.quòd si statutum requirit aliquam soleonitatem in cootractibus mioorũ,& minor emat cum pacto rescissioois cõtractus,poterit posteà rescindere eum contractũ vt illius pacti, & sine solennitate.Et idẽ teouit Bal.ipse(nam haud dubiè ipse est)consi.seq.illa solennitas,quia ista (inquit)rescissio est executio primi contractus,l.is qui fine,§.si ab ignoto,ff. de manumis. & l.j.in fi.ff.de reb.eot.Attende tamẽ,quia noo declarat,an in primo cõtractu fuit adhibita ea solẽnitas.

4 *De eadem re.* ¶Huc quoque spectat,quòd huiusmodi pactum de reuendendo est pars contractus,vt ex multorum sententia diximus suprà eo.tit.§.j.gl.item j.num.quoque 1.adeóque pars pretij est: vt etiam nuocupatim dicit Bal.consi.cccclxxxv.quidam dominus Brasianus,col.ij.vers.in cootratium videtur,lib.j.& Pao.in c ad nostram,col.vlt.de emp.& veodi.& in c.in aliquibus,in ij.oo.per illum tex.de deci.Et generale est io omnibus pactis,vt diximus suprà in præfat.huius tit.nu.21.& id quidem credo.Ideóque & res ita vendita,mioooris verisimiliter fuit vendita, etiam cùm minoris valeat:vt etiam latè ioibi diximus,& numero præcedenti.Ex quibus sequitur noo licere voam par-

*Aut totũ contractum agnoscendũ,aut totum repudiãdum.* tem ipsius contractus ratam habere,aliam irritam: sed aut totum agnoscere , aut à toto recedere debere,l.cùm quæritur,ff.de admioi. tuto.& l.nam absurdum,ff.de bonis libe.& l.si ita stipulatio, in fi.ff.de ope.lib.nec eum censetur veoditor voluisse rem veudere,nisi ei ex pacto licuisset redimere:vt & in simili dicitur in l.fistulas.§.j.& ibi Bar.ff.de cootrah.empt. & l. quòd si vno, ff.de in diem addict.& l.cum eiusdem.ff.de Aedil.edict.& l.si quis aliam rem,ff.de solu.cum aliis multis concor.à me adductis suprà tit.proxi.§.xxiij.in glo.j.ferè per totum.

5 *De eadem re.* ¶Faciunt & alia quoque iura,quibus & quod diximus probatur,scilicet noo licere partem contractus approbare,& partem reprobare:sed vel totum approbaodũ cum suis qualitatibus & causis,aut totum reprobandũ:videlicet l.Caius,ff.de maoumis. vbi si Caius ancillam emerit ea lege, vt iotra annum maoumitteretur,& intra id tẽpus ipse Caius seruus fuit pronuntiatus,ea ancilla domino acquiritur,cum ea coodioone,cum qua fuit vendita.& l.Iulianus , §.si quis cõlludente, ff.de act.emp.vbi si quis colludente procuratore meo ab eo emerit,potest agere, vt aut stem emptioni,aut ab ea discedam quem tex.dicit sing.Bal.in l.dolum,C.de peri.& com.rei vẽditæ.Et per eum tex.etiam respoodit Bal.ipse cousi.x.item quòd si aliquis,in fi.li.ij.quòd pupillus factus maior debet vel totum eum contractum approbare , qui factus est ab eo qui se dicebat ipsius tutorem,vel totum reprobate.& idem dicit consi.xxx.omois assessor,rursúmque consi.xxxij.præsuppouitur

ponitur in facto,col.j.verſ.itẽ libellus.eo.li.ij.{Sed & idẽ per illũ ipſum tex.cõſi. 34.in cauſa iſta, paulò ante fi.eo.lib.ij.dicit,quòd contractus non poteſt ratificari,niſi cum ſuis capitulis. {Sed & facit alius tex.in l.cùm dos,in prin.& in l.ob res,§.j.ff.de pact.dota.& l.ſi autẽ, & ibi gl.& Doct. ff.de pact.& l.cùm proponas inter vos,C.eo.tit.& l.cùm fundus,§.ſeruũ tuum imprudens, & ibi Alex.& Recentiores,ff.ſi cer.pet.& l.etiam ſi pater,§.j.ff.de minor.& l.in cauſæ,ff.de procur.& l. Publia,§.vlt.ff.depoſi.& l.Iulianus,ff.de manumiſ.& c.cùm olim.& ibi Innoc.extrà de cenſibus.

*De eadem re.*

6 ¶Facit item quod per d.l.ſi autem,ff.de pact.voluit gl.in l.ſeruus,quæ eſt iij.in glo.vlt.in fi.C.de pactis,ſeruũ poſſe in ipſo contractu à ſe facto præiudicare domino,licet non ex interuallo. Quã ſequuntur Bar.Bal.qui illam trahit ad monachum.Fran.Aret.& Iac.à S.Geor.ibi.& ipſe Bald. qui illam dicit ſing.in ſua marga.in verbo,contractus,col.ij.verſ.contractus alterius , vbi etiam dicit ſing.tex.in d.l.Caius.Et quod etiam per quædam ex dictis iuribus ſcribit ipſe Bal.in l.obſeruare, §.poſt hæc,col.iij.in v.q.ff.de offi. Proconſul.in prima lect. quòd quis non poteſt ratificare factũ ſine eius qualitatibus.& idẽ Bal.in c.nihil,col.iij.verſ.quæro vtrùm ex contractibus,extrà de elec. quòd ſi eccleſia velit agere ex contractibus factis ab intruſo , debet eos cum ſuis vitiis,& cauſis acceptare,nec poteſt eos diuidere.& idem quoque Bal.conſ.cccixxix.ſeqnitur quòd anno , poſt ptin.lib.j.& rurſus conſi.cc.tria poſſunt,in primo dubio,lib. iiij. vbi dicit quòd ſi Abbas innititur contractui inito à monacho,debet etiam ſtare confeſſioni factæ ab eodem in ipſo contractu. Et idem voluit Alb.loqnens in pacto huic noſtro ſimili,in l.is qui, §.ſi ab ignoto,ff.de manumiſ. Si aliquis(inquit)rem quampiã vendidit monacho,cum eo pacto,vt res ſibi reſtituatur,monaſteriũ neceſſe habet ſeruare id pactũ:quia res ei acquiſita videtur cum ſuo onere, ſuiſq; conditionibus.

*De eadem re.*

7 ¶Facit etiam,quod voluit ipſe Bal.(vt ad eum redeamus)& præterea Sali.& Recentiores,in l.ſeruus,poſt gl.ibi,in fi.C.de pact.quòd ſeruus in acquirendo domino,poteſt ei præiudicare , apponendo modum & conditionem:nec poteſt dominus acceptare,niſi cum ſua forma. id quod etiã dicit Inno.in l.iudex poſteaquàm,col.iiij.verſi.item facit,ff. de re iudi. Et idem quoque in negotiorum geſtore,vt ſcilicet dominus non poſsit pro parte approbare,& pro parte reprobare,voluit Bart.in l.ſi negotia,in iij.oppo.& iterum in l.ſi quis negotia,ff.de neg.geſt.& Pau.Caſt.conſ. omnium primo,ſi iſte Nerius,lib.j.Sed & idem in contractu facto à ſyndico, vt monaſterium teneatur eundem contractum omnino ſequi cum ſua forma,voluit idem Pau.conſi.ccxxxvij. primò videndum eſt vtrùm dominium,col.j.lib.j.Idem quoque in contractu facto à notario ſtipulante pro alio abſente,conſũluit Soci.conſi.cxxv.non inſiſtendo,col.ij.verſ.pro certo iſta eſt , li. 3.& Steph.Bertr.conſi.clvj.ex themate,col.pen.num.15. lib.4.

*De eadem re.*

8 ¶Et nuncupatim in caſu pacti reuenditionis,idem Steph.Bertr.conſi.xv.viſis inſtrumento,lib.2. reſpõdet,quòd ſi quis alterius nomine emit rem quampiam cum eo pacto,is, cuius nomine emptio facta eſt,non poteſt approbare,niſi cum eodem pacto : nec enim poſſet contractum approbans id pactum reiicere.& idem voluit ipſe Bertr.conſi.cxj.ponitur,in fi.lib.iij.Faciunt & not.per Bal.in l.omni innouatione,C.de ſacroſan.eccle.dum loqnitur de clerico qui agit ex ſtatuto laicorum,& tamen vult idem reiicere{cum aliis concor.adductis ſuprà tit.præc.§.j.gl.xiij.nu.7.incip. vt interim.}& eundem Bal.in d.l.contra,§.ſi filiusfamilias, in fi.ff.de pact.& conſil.cxcvij. omnia pacta,lib.v.Ang.in d.l.apud Celſum,§.in hac exceptione,ff.de doli mali excep.Petr.Anch.conſ. ccviij.iudex,col.pen.verſ.ex prædictis,& conſi.ccvij.in quæſt.col.ij.Soc.conſi.xcj.concludo dictũ Philippum,col.ij.verſ.ſecundum quod obſtat.lib.iiij.Iaſ.conſi.cxlvij.præſens conſultatio, col.antepen.verſ.aggredior nunc tertiam,lib.j.& conſi.ſeq.nobilis,in fi.eod.lib.j.Philip.Dec. in l.ſi quis iniquum,§.ſi filius,in iij.not.ff.quod quiſ.iur.& Steph.Bertr.conſi.clj.viſo inſtrumento,in fi.lib.3. & conſi.cxlviij.ex themate,nu.3.lib.4.

*An totum approbandũ, aut totũ reprobandum.*

9 ¶Et quòd aliàs in omni propè materia debet totum approbari,aut totũ reprobari,nec circa eundem actum admitti diuiſio,probat l.neminem,ff.de leg.ij.& l.Pomponius.§.j.& ibi Iaſ.col.ij.ver. not.primò,ff.de acq.poſſ.& quæ traduntur à Bart.in l.Aurelius,§.idẽ quæſiit,ff.de libe.lega.dum tractat,an confeſsio diuidi poſsit,id eſt,pro parte approbari,& pro parte reprobari.Alb. & Bal.in l.ſi quidem,C.de tranſact.& D.à Rot.deciſi.ccccviij.fuit dubitatum & quæſitum,in fi. in nouis. Pau.Caſt.conſi.cclxix.viſo,in fi.lib.ij.cum aliis concor.traditis ab Alex.conſi. lxxx.in cauſa & lite,col.ij.verſ.poſſet etiam dici,lib.vij.vbi & illud dicit tibi in primis notandum, quòd licet ſponſalia per concubitum tranſeant in matrimonium,c.veniens,le ij.& c.is qui,de ſponſa. tamen vbi de ipſo concubitu non aliter apparet,quàm ex confeſsione viri, qui ſub eadem verborum conceptione,ſiue vna oratione,confitetur ſponſam compreſsiſſe,ſed non ea mente vt eam in vxorem acciperet,non poteſt talis confeſsio ſeparari,ſed aut tota acceptari aut tota reiici. quod vix alibi reperies.Et quod à Soci.traditum eſt per quædam ex ſuprà dictis,conſ.cxxv.non inſiſtẽdo, col.2.verſ.pro certo,lib.3.quòd ſi in eodem contractu factæ ſunt plures donationes,quarum altera habet onus annexum,altera libera eſt,non poteſt donatarius hanc acceptare, & illã repudiare.

*Contra ſuperiora.*

10 ¶Sed audi Lector,parumper,& interim ſuſpende tuum iudicium.Nam Fran.Accur.in ſua diſput. incip.Titius vendidit,aliter in noſtro caſu tenuit,id ſcilicet,quòd ſi quis vendit adulto habenti curatorem prædium ea lege,vt ipſe adultus teneatur rem venditam intra certum tempus reſtituto pretio reſtituere,habeatúrque venditio pro non facta,cenſetur(inquit)hæc venditio pura, tenétque irreuocabiliter,nec valet illud pactum in eo appoſitum:per d.l.ſi ad reſoluendam , C. de

præd.minor.quam suprà in prin.huius gl.citauimus.Et ita illum refert & sequitur Ioan. And.in addi.Spec.io rub.de pact.col.j.& Alb.in d.l.si ad resoluendā,per eum tex.& Pau.Cast.consi.cxij. viso tenore,ad fi.lib j.vbi idem dicit de ecclesia.& de hoc esse tex.in l.j.in fi.cum prin.seq.l. ff.de reb.eor.vbi si minor emit prædia ea lege,vt quoad pretium solueretur,ea essent pignori obligata venditori, non valet huiusmodi pignus. Nam vbi dominium quæsitum est minori, cœpit non posse obligari.Sequitur item & dicit sing.Fabia.qui & illum tex.allegat in tractatu emptionis & venditionis,in j.quæst.7.quæst.prin.& Hiero.Cagno.in repet.d.l.ij.col.ix.versi. secundò quæro, C.de pact.inter emp.vbi nuncupatim dicit minorē ipsum non posse id pactū facere:at illius tutorem posse.Quod & voluit Lud.Goza.in repe.eiusdem l.in xxvij.quæst.& consi.xv.videtur, & cōsi.seq.in hac causa.Quæ res omnino futilis est.Nam si minor ipse id nō potest facere, quia decretum requiritur,vt dicūt Dy.& Bal,in d.l.j.§.vlt.ff.de reb.eor.nec tutor quoq;,nec curator, vt quibus etiā ius non est alienandi immobilia sine decreto,per totū illum tit.& C.de præd. minor.

11 ¶Et hanc partem non leuiter confirmat,quod in simili tradidit Inno. ille Canonistarum Coryphæus,in c.verùm,circa mediū,extrà de fo. compe. quòd si baronia donata sit ecclesiæ in feudū, ea lege & conditione,vt si ecclesia ipsa non subeat onera ei in eadē donatione siue concessione apposita,liceat concedenti eam baroniam propria autoritate occupare:non poterit tamen dominus,etiam si ecclesia ei legi non steterit,illud ipsum facere:quia cùm semel dominium eius rei sit quæsitum ecclesiæ,factum est sanctum sanctorum Domino,vt scribitur Leui.xxvij. eodémq; vlt. ideò per nullum capi potest,nisi autoritate iudicis ecclesiastici,alioquin sacrilegium in eis cōmittitur.c.nulli liceat,& c.seq.xij.quæst.ij.Et id dictum sequitur Raph.Fulg.in l.si quis curialis,C.de episc.& cler.& Panor.in c.verùm,post prin.extrà,de coodi.appo.

*An ecclesia cadat re ob onus in traditione appositum, non agnitū,vide nu.14*

12 ¶Sed aduerte.Nam d.l.si ad resoluēdam,C.de præ.mino.quam allegant Fran.Accur.& Io.And. eâque omnino innituntur,non dicit pactum fuisse in ipso contractu appositum:& gl.ibi, in verbo,emisisti(quod iam suprà in prin.huius gl.diximus)intelligit, cùm fuit pactum appositum ex interuallo:quasi secus sentiat,si in contractu ipso esset appositum. Quam etiam differentiam in multis casibus suprà allegatis faciunt gl.in d.l.seruus,in fi.& ibi omnes,C.de pact.& in l.finautē, ff.eo.Imo.in d.l.iudex posteaquàm.Pau.Cast.sibi contrarius,d.consi.cccxviij.col.vlt.lib.j. vbi ex hoc nuncupatim reprobat illam sententiam Fran.Accur.& Ioan.And.& rursus idem Pau.consi. ccxlv.in casu præsenti parum est,paulò ante fi.lib.ij.

*De eadem re.*

13 ¶Sed non video quid interim responderi potest ad d.l.j.§.vlt.cum l.seq.ff.de reb.eor. quia ibi pactum fuit appositum in ipso contractu,vt patet ex illis verbis d.l.j. Et ab initio obligationis inhæsit.Nisi diceres,quòd etiam ibi pignus imperiali rescripto confirmari debet,vt in fi.d.l.j. dicitur,quod propè eundem effectum habet,ac si mero iure valeret,arg.l.nihil interest,& ibi gl.ff. de reg.iur.Sed id mihi non admodum satisfacit.Cur enim venditor,(qui aliàs,vt suprà diximus,nō erat venditurus,& fortè etiam minoris ob id pactum vendidit,vt verisimile est,& etiā diximus) onerandus est impetratione rescripti,vt pactū ipsum confirmetur? præsertim cùm etiam sine ea cōuentione pignoris,sed tacitè & ex iuris dispositione vēditor possit eam rem,quā vendidit,iure pignoris quasi pignus retinere,donec integrū pretiū sit solutum:vt est textus expressus in l.Iulianus,§.offerri,ff.de actio.emp.& in l.hæreditatis,ff.de hære.vel act.vend.& l.quòd si nolit,§.idem Marcellus,ff.de Aedi.edi.& quod scribit Bal.in l.si traditio,col.ij.in iij.qu. C.de act.emp. In quo igitur læsus est minor,qui id adiecit in lege vēditionis,quod de iure communi intelligebatur? & certè læsus non potest videri,l.inter eos,§.cùm inter,ff.de fideius.& ibi concor.in gl.Igitur (vt id concludam)non possum mihi persuadere non esse mendum aliquod in textu d.l.j.in fi. & l.seq. quod vt facilius credam,facit Bal.qui consi.cccxv.illa solennitas, lib.ij. in diuersam sententiam eum tex.allegat:nullus tamen hunc scrupulum discusit,ac ne tractauit quidem,quod ipse sciam. Nec item mihi placet quod alij distinguunt inter tutorem,& minorem,vt iam suprà diximus.

*De eadem re.*

14 ¶Illa autem sententia Inno.in d.c.verùm,de fo.compe.reprobata est ab Hosti.Ioan.And.Collec. Io.Ligna.Ant.Card.Flor.Imo.qui intelligit,dummodo non iniiciatur manus in clericum,& Pao. sibi contrario,& recentioribus in eo ipso c.verùm,per c.cùm dilecti, extrà de dona. vbi est optimus tex.à contrario sensu,& ibi id not.Pan.in iij.no.& Barb.col.iij.vers.no.quòd laicus,& Bald. consi.ccc.statuto cauetur quòd liceat,in ij.dubio,lib.t.vbi dicit, quòd Inno. committit fallaciam accidentis:quia non sic simpliciter(vt ait)factum est sanctum sanctorum, sed cum onere suo,scilicet luitionis,per dictam l.Caius,ff.de manumiss.Et hanc quoque sententiam contra Innoc. sequitur idem Bal.in l.caueri,ff.com.prædi.& in d.l.si quis curialis,& ibi quoque Barto.& Salic.per tex.ibi.C.de episco.& cleri.ipse Barto.io l.vlt.ff.vt in possess.leg.& in l.iij.col.3.vers. quid in rebus ecclesiæ,& ibi quoque Sal.in x.quæstione,C.de pignor.& idem Bart.consil.xcvj.dico partes indicis,col.j.Pet.Anch.consi.ccxviij.dubium facit in prædicta quæstione,Card.Flor.in c.perpendimus,col.v.extrà de senteo.excom.Rom.in repet.anth.similiter,col.ix.versi.xix.quòd licet,C.ad leg.Falc.Barb.in repe.rub.de reb.eccle.non alien.in ij.dubio.col.eiusdem xxx.versic. pro parte ergo affirmatiua,qui est sub nu.148.Fran.Aret.consi.xxj.si diligenter,col.iij.vers.circa secundū.Carol. Ruin.consi.xxvij.circa id,col.ij.ou.4.lib.2.Sed quomodo id sit intelligendum , videbis latissimè per Felin.io d.c.verùm, colum.penul.& vlt.de for.compe.vbi inter cætera vnum dicit,quòd huc proximè spectat,vt scilicet hæc Hostiens.& sequacium sententia intelligatur , cùm pacta apponuntur

*De eadem re.*

nuntur in concesſione rei:ſecus ſi poſteà, per multa illic allegata. Cui adde quæ ſuprà diximus in prima quæſtione.

15 ¶Et horum quidem ſententia hac quoque ratione confirmatur, quòd in donatione facta eccleſiæ ea lex apponi poteſt à donante, vt non liceat eccleſiæ alienare, & ſi contrà factum fuerit, poſsit eadem res à donante reuocari: & ita etiam, vt nec ob redemptionem quidem captiuorũ aut aliã neceſſariam cauſam ea res poſsit alienari: per textum in §. ſanctiſsimas, in auth. de non alie. & voluit gl. in l. ſancimus, la j. in verbo, præfatarum, C. de ſacroſan. eccle. & alia item, quæ & alia multa in id citat, in d. c. verùm, in verbo, debeat reuocari, & ibi Card. Flor. extrà de condi. appo. Barthol. Brixi. qui id tamen intelligit, modò ſint aliæ res quæ alienari poſsint, quæſt. do. iiij. quidam laicus. Alber. in auth. hoc ius porrectum, col. iij. verſ. ſed adhuc quæro, C. de ſacro. eccle. & in l. filiusfamilias, §. diui, verſi. item conſueuit, & ibi quoque Imo. ff. de leg. j. & ſatis voluiſſe videtur Ioan. Fab. in auth. ingreſſi, col. vlt. verſi. quid ſi erat prohibitus, C. de ſacr. eccle. Sed tu de hoc vide omnino alios, in d. c. verùm, & gl. in c. ſic. quidem, x. q. j. & in §. hoc ius, in verbo, ab imperiali, x. q. ij. & Inno. in c. in præſentia, in verbo, minor annis, de proba. Fed. conſi. clxxxix. donatio, & Franc. Aret. conſi. xxj. diligenter, in j. dubio. *De eadem re.*

16 ¶Nec tamen illud, Lector amantiſsime, omiſerim, non me interim latere, id quod ſuprà tam latè diximus & probauimus, contractum vel totum approbandum, vel totum reprobãdum (id enim firmiſsimum eſt noſtræ illius ſententiæ fundamentum) non eſſe perpetuum, ſed nonnunquam ſecus habere: vt ſatis patet ex l. cùm interdictæ. & ibi Bal. in ij. not. C. arbi. tutel. & l. Pomponius ſcribit, ff. de neg. geſt. atq; ex iis, quæ ſcribit ipſe Bal. in l. obſeruare, §. poſt hæc, col. iij. verſ. quintò quæro, ff. de offi. Proconſul. vbi ſuper hoc ſcienter diſtinguit. } Tullius quoq; in oratione pro domo ſua ad Pontifices: Quæ ſentẽtia, ait, Ceciliæ legis & Didiæ, niſi hæc, ne populo neceſſe ſit in cõinnctis rebus cõplutibus aut id quod nolit accipere, aut id quod velit repudiare? } Id quod te obiter admonere volui, vt intelligas nihil tam generale eſſe, vt non recipiat aliquam exceptionẽ aut diſtinctionem, quæ Ariſtotelis alicubi ſententia eſt. *An ſemper totum uel approbandum ſit uel reprobãdum.*

17 ¶Secundò quæro, retenta ea opi. quæ ius facit minori aut tutori ipſius, vel alteri adminiſtratori emẽti apponẽdi in ipſo contractu, hoc pactũ reuendendi intra aliquod tẽpus. An ipſe poterit id tẽpus prorogare ante ipſum finitũ: nam ſi finitum ſit, nemo non dubitabit id fieri nõ poſſe, quandoquidem ſpecies eſſet alienationis rei iam quæſitæ irreuocabiliter. Sed nec crediderim ante ipſum quidẽ tempus finitũ idipſum fieri poſſe, per multa quæ diximus ſuprà hoc eo. tit. §. j. in verbo, *ſeront preferés*, quæ eſt glo. illius §. ſeptima, nu. 24. ſed dubium eſt in primo, & multis ſeq. *An autem minor, aut tutor aut alius administrator, poßit prorogare tempus præſtitutum reuenditioni.*

18 ¶Quibus & illud addere potes, quod à noſtris diſputatur, vtrùm tutor & curator, aut alius adminiſtrator, poſsit prorogare debitori pupilli vel minoris aut alterius, cuius adminiſtrationẽ gerit, tempus ſolutioni debiti præſtitutũ. In quo alij dicũt nõ poſſe, per l. qui Romæ, §. Callimachus, ff. de verb. oblig. in idq; facere l. inſtar, C. de iur. fiſc. lib. x. & l. pen. C. de erog. mil. anno. li. xj. Alij cõtrà, per l. vlt. §. ſi quis profeſſus, ff. de publi. & vectiga. vt intelligatur in publicano non pro ſe, ſed pro fiſco recipiẽte. Et ibi Bar. dicit, quòd publicanus ibi deputatus erat ad vniuerſalẽ ſolutionem faciendã, & recipiẽdam exactionẽ. In d. verò §. Callimachus, habebat ſpeciale mandatũ ad vnam ſolutionem, tanquam ſcilicet, ea ſit ſententia Barto. vt habens mandatum ſpeciale ad vnam ſolutionem recipiendam, non poſsit prorogare terminum: habens autẽ generalem poſsit. Et ita eum ſequitur Petr. Anch. in cle. præſenti, de cenſib. Sed id repræbendũt Imo. Pau. Caſt. & Rom. in d. §. ſi quis profeſſus, & Alex. in d. §. Callimachus tanquã ſcilicet mandatũ generale non ſufficiat, niſi ſit cum libera. Soci. autẽ in poſtremo loco, & Iaſo. poſt eum ſuſtinẽt Bar. in tutoribus & aliis præpoſitis vniuerſali adminiſtrationi. At Bal. in l. pactũ curatoris. in prin. & ibi Sal. in fi. negãt quempiã adminiſtratorẽ id poſſe facere, per d. §. Callimachus. Nec obſtat (inquiũt) d. §. ſi quis profeſſus, quia ibi publicanus nõ prorogauit, ſed cùm ſibi offerretur, accipere noluit, & eius mora nocet fiſco, arg. l. ſi ex legati cauſa, cũ l. ſeq. ff. de verb. obl. Et idẽ propè voluit Alex. in d. l. pactũ. vbi dicit hanc eſſe cõmunem opi. Quòd ſi hæc adeò dubia ſunt in ſimplici prorogatione tẽporis ſoluẽdi, quod affert modicũ præiudicij, quia quod differtur non aufertur, §. libertas, & ibi gl. Inſti. de ſing. reb. per fideicommiſ. relict. quid dicemus de hac prorogatione, per quam immobilia alienantur? *De eodem.*

19 ¶Tertiò quæro, an è diuerſo tutor, aut Prælatus, aut alius adminiſtrator, qui in caſu fortè licito & permiſſo vendidit rem minoris, eccleſiæ, aut alterius, cuius adminiſtrationem gerit, cum pacto de reuendendo, poſsit huiuſmodi pactum remittere emptori liberè & ſine ſolẽnitate? Alex. interrogatus de executore teſtamenti, qui rem immobilẽ hæredis pupilli vẽdiderat cum hoc pacto, reſpondit, eum non poſſe poſteà ei pacto renuntiare, conſi. xxvij. attentis narratis, col. vlt. ver. plus videtur, lib. iij. ea ratione, quia idem iudicamus de actione competente ad rem immobilem, quod & de ipſa re: eadẽmq; ſolennitas requiritur in alienatione eius actionis, ac ipſius rei: vt not. glo. & Bar. & alij, in l. j. C. ſi aduer. tranſact. cum multis ſimilibus & concor. à me latè congeſtis, ſuprà tit. præced. §. j. glo. 7. in verbo, *ou autres choſes cenſées pour immeubles*, in prin. & nos quoque de hoc caſu aliquid diximus in eadem glo. nu. 32. ex quo infertur. *An illi administratores, qui uendiderũt cũ hoc pacto, poſſint illi renuntiare.*

20 ¶Ex quo etiam poſſet videri, quòd cùm hi adminiſtratores non poſsint huic facultati expreſsè renuntiare, nec tacitè quoque eos poſſe, videlicet ex lapſu tẽporis ei facultati appoſiti, quæ tacita renuntiatio eſt, vt no. in l. ſi ego, ff. de neg. geſt. & latè diximus ſuprà eo. tit. §. j. gl. ij. num. 50. *An autem poſſint ſinere tẽpus labi in tra*

*Præiudiciū eorum, quorū ad ministrationē gerunt.*

ad hæc cùm venditor,& seq.& iterum tit.præced.§.iij.glo.iiij.nu.2.Nec scilicet plus operetur tacitum,quàm expressum,contra plenissimè not. in d.l.cùm quid , ff.si cert.pet. Veruntamen ego aliter censeo,videlicet fieri præiudicium minoribus,ecclesiæ,& cæteris huiusmodi, si eorum administratores sinant otiosè id tempus labi sine redemptione rei ita venditæ. Nam licèt prælatus non possit expressè renuntiare iuribus ecclesiæ,vt voluerunt Io.And.Card.Flor.& Imol. in c.ij. per illum tex.de donat.& latè diximus,in repet.l.si vnquam,in verbo,donatione largitus.nu. 143. tamen ego contrarium.tamen potest ei præiudicare ex lapsu temporis,c.de quarta.& c.veniens, extrà de præscrip.De quo& per Fel.in c.cùm accessissent,col.xiij.vers.tertiò limita, extrà de cōstit.Idemq; de præside ciuitatis,qui etiam licèt non possit expressè ciuitati præiudicare, l.Præses, C.de transact.Potest tamen tacitè ex lapsu temporis,l.aduersus,cum gl.C.de vsur.cum aliis multis similibus,& concord.à me adductis in nostris Legibus connubialibus,gl.v.quæ est in verbo, *expres*,versiculo,& istud quidem.An autem hoc casu possit minor,& ecclesia,& alij horū similes restitui,diximus suprà hoc eo.tit.§.j.gl.ij.in verbo,*à tel temps*,nu.55.sed an saltem & seq.

21 *Si in præfationibus facta fuerit mentio huius pacti, & nō in cōtractu aut instrumento, utrùm ab eo sit discessum.*

¶QVARTÒ quæro,quid si contrahentes,in tractatu,siue præfationibus ipsius venditionis, locuti sunt de apponendo huiusmodi pacto reuēditionis , posteà tamen vel incontinēti vel ex interuallo,dum contractum ipsum absoluunt,de eo nihil dicunt ? aut etiam,quid si contractus fit & absoluitur cum eo pacto,sed posteà fortè ex interuallo fit instrumentū ipsius contractus à partibus sine mētione huius pacti ? an his casibus videtur esse recessum ab huiusmodi pacto? Alex. de hoc vtroque casu loquens in d.consi.xxvij.col.ij.vers.& quòd non sit,li.3.& consi.cxxij.viso processu,col.j.vers.sed iste testis,lib.ij.respondit in priori casu primi casus, videlicet cùm incontinenti post tractatum & præfationes contractus absoluitur , non videri recessum. In posteriori autem casu eiusdem casus,cùm scilicet ex interuallo contractus absoluitur , videri recessum. At in secundo casu princ.cùm videlicet absolutus est contractus cum hoc pacto , sed posteà etiam ex interuallo instrumentum conficitur,non videri recessum. & ad hæc multa allegat , de quibus & nos diximus suprà huius tit.§.j.in prin,Alex.autem simpliciter sequitur Hier.Cagn.in repet.l. ij.in iiij.quæst.C.de pact.inter empt.& vend.

22 *De eadem re.*

¶Tu autem adde ad illum primum casum tex.in l.eum qui Calendis,in princ.ff.de verb,obligat. cùm ibi dicitur,si autem non addat,quibus Calendis Ianuariis, facti quæstionē inducit,quid fortè censerit,hoc,est quid inter eos actum sit.Nam hæc postrema verba eius l.non possunt intelligi,nisi de eo quod actum est in præfationibus stipulationis , non in ipsa stipulatione, cùm prius dixisset,si non addit,&c.Et tex.quoque in l.Titia,§.j.& ibi Bart.& alios,ff.eod.tit.& not.per eundem Bart.& alios in l.si ita stipulatus.§.Chrisogonus,ff.eod.quoque tit.& Ang.consi.xciiij. cùm lis & quæstio,col.iiij.vers.septimò,& vltimò.

23 *De eadem re.*

¶Ad secundum etiam casum princ.palem adde Bal.in l.cùm allegas,col.ij. vers. scias etiam quòd ad probandum,C.de vsur.& in l.multùm interest,col.ij.versi.& si dicatur quod de isto,C.si quis alteri,& in l.per retentionem,post Petr.ibi.C.de vsur.Bar.in l.si sibi liberum,ff.de act.empt. & in d.l.Titia,§.j.ff.de verb.oblig.Ang.in l.si quis cum aliter,& ibi Alex. col. pen.vers. successiuè, & plenissimè Ias.col.j.vers.pondero in primis,ff.de verb.oblig.eundem Ang.conf.cclxxiij.cuius factum incipit,nunc præsupponitur,paulò ante fi.Pan.in c.dudum,in vlt.not.per illum tex.de cōuer.coniu.ipsum Alex.in l.sed & si me putem,§.cùm inter,in ij.not.& ibi etiam Ias.in iij.not.ff.de condi.inde.& eundem Alex.consi.xxviij.visis & accuratè,col.j.in fi.li.j.quod repetitur consil. 31. lib.ij.& eundem consi.lij.circa hanc dubitationem,lib.4.si id consi.eius sit,& Barb.consi.viij.illud afferam,col.iij.vers.& multùm elegantet,& seq.lib.4.Fely.qui & alios allegat in c.si cautio,col.21. vers.& modum cognoscendi.extrà de fide instrument.& Ias.consi.xxiiij.in causa feudali,col. vij. versi.restat & vlt.lib.iij.& Phil.Dec.loquentem etiam nuncupatim de hoc pacto consi.xviij. cuius superscriptio incipit,an statutum in venditione,col.iij.versi.ij.ex prædictis.

24 *Testes,qui interfuerūt tractatui, & non cōclusioni, nō probant.*

¶Addes(inquam)ad hæc omnia gl.not.in l.eleganter,in prin.in verbo,idem puto.ff.de condi.indeb.per quam dicit Bal.in c.vlt.col.vlt.extrà de iura.cal.quòd testes,qui interfuerunt tractatui & non conclusioni contractus,nihil probant. & ad hoc illam dicit valde not. & eam quoque not. ipse Bal.in c.j.in prin.circa medium,tit.de prohi.feud.ali.per Lotha.& idem quoque voluit idem Bal.in d.l.multùm interest.col.ij.C.si quis alter.& Alex.consi.xiij.ex his quæ in themate, col.pe. vers.alij verò testes,li.j.& iterum consi.xviij.viso processu,col.ij.versi.quinimo & fortius, eo.li.j. Ias.in d.l.eleganter.in prin.col.j.vers.nota secundò.Philip.Dec.consi.cxxxiij.viso puncto,col.iiij. versic.sexta testis.& consi.clix.casus qui proponitur,col.iij.versi. & retenta conclusione.& consi. cccciij.viso eleganti consi.col.pen.versi.secundò respondetur.& consi.ccccliij.in causa quæ nomine cameræ.in prin.Franc.Ripa in l.j.post prin.ff.ad S.C.Trebellia.nam & sola conclusio dicitur esse contractus,l.si voluntate,C.de rescind.vend.ibi Bald.not.negátque esse meliorem tex.de ea re.Et facit etiam gl.in l.Lucius.in verbo,debeant,post princ. ff. de his qui not.infa.quæ dicit, testes imperfectè narrantes conuentionem partium,nihil probare.quam annotat,sequitur, & declarat Bal.ibi,in priore lect.& etiam sequitur Rom.consi.xcj.visis ac percunctatis,col.ij.versic.tertiò vidēdum est.& consi.cccv.quòad septimum,ante fi.& Ias.in d.l.eleganter.Franc.Rip.in l. admonendi,num.188.ff.de iureiur.

25 ¶QVINTO quæro,quid si in contractu non fuit concessa simpliciter facultas redimendi , sed

rantùm

tantùm emptor promisit dare venditori eam facultatem redimẽdi intra certum tempus, verum venditor poterit vi huius promissionis agere, vt emptor reuẽdat restituto pretio: an verò tãtùm poterit agere, vt ei detur ea facultas? Ego aliquando vidi eam controuersiam inter duos ciues Rochelanos. Nam venditor agebat contra emptorem ad reuenditionem oblato pretio: emptor autem negabat pactum reuendendi à se factum: vẽditor probauit non quidem id pactum interuenisse, sed tantùm promissionem dandi facultatem redimendi intra aliquod tempus: ideò emptor dicebat se esse absoluendum, cùm venditor vi eius promissionis posset tantùm agere ad implementum promissionis, id est vt sibi daretur ea facultas promissa: venditor autem contrà dicebat, satis esse probasse promissionem, vt ageretur primo loco ad reuẽditionem, ídque æquitati & rationi consonum videbatur, per tex. dicentes, vitandos esse circuitus, ob ídq; competere actionẽ sine cessione. l. cùm fundus, §. seruum tuum imprudens, ff. si cert. pet. & l. dominus testamento, ff. de cond. indeb. & cle. auditor, de rescr. cum concord. alleg. per glos. in duobus locis posterioribus.

*An vi simplicis promissionis de dando facultatem redimendi, possit venditor rectà agere ad reuẽditionem.*

*Circuitus vitãdus, vide 41.*

26 ¶Quorum authoritate subnixus Alb. Gal. & post eum Ioa. And. in addit. Spec. in rub. de obliga. & solu. col. j. tradunt, quòd si quis promisit intra certum diem se obligaturum ad dãdum mihi decem, potest statim cedente die sine alia obligatione conueniri ad illa decem. Sequuntur Rom. qui id sing. dicit sing. clxxxiij. obligo. Alex. qui dicit perpetuò menti tenendũ, quia prima facie multi contrarium responderent, Soci. Ias. & Fran. Purp. qui & omnes id dicunt sing. in d. §. seruum tuũ imprudens, tres quidem priores in j. no. postremus, col. iiij. & idem quoque Ias. in d. l. dominus testamento, in iiij. no. vbi & id dicit sing. rursumq; in l. si fideiussor, §. meminisse. col. j. versi. tu adde quod in simili, ff. de leg. j. vbi itẽ id dicit sing. Carol. Ruin. in l. iiij. §. Cato. in viij. not. & ibi quoque Lancel. Gal. col. ix. vers. duodecima cadit, & Hormanoctius, nu. 179. & seq. ff. de verb. obligat. idem Ruin. consi. xij. quamuis quæratur, col. xij. nu. 32. lib. iij. vbi id dicit not. & consi. xix. visa petitione, col. vij. nu. 14. li. 4. & Matth. Afflict. dum allegat Ioan. And. vbi suprà deci. Neapol. lxj. fuit lata, in prin. & in consti. Siciliæ. incip. capitaneorum, col. vlt. & in const. licentiam, col. ij. in x. quæst. & ipse Lancel. Gal. in rub. dicti tit. de verb. oblig. col. xxv. versi. sciendum est tamen. & Ludo. Gozad. in repe. l. ij. in prin. iterúmque col. v. C. de pactis inter emp. & vend. & Gomes in §. in personam, nu. 41. Instit. de actio. & Chasse. consi. lvj. *veu le proces*, col. pen. versi. imo etiam si iam. & Ant. Rube. cons. xxix. viso contractu, col. ij. vers. & facit id quod. vbi id dicit sing. & communiter approbatum. & Zasius consi. x. in causa, num. 39. lib. 2. Ex hócque infert ipse Purpur. in d. §. seruum tuum imprudens, ad hunc casum nostrum, videlicet quòd ex promissione dandæ facultatis de redimendo rem venditam restituto pretio agi potest ad reuendendum, & ita dicit se consuluisse, & obtinuisse. Quod & idem in hac nostra specie tenuisse post nostram priorem editionem reperi D. Boer. decisi. clxxxiij. alia insuper.

*Qui promisit se obligaturũ potest rectà conueniri ad rem ipsam.*

27 ¶Quibus proximè accedit, quod Pau. Cast. consi. ij. tria sunt, lib. ij. respondit, eum qui promiserit se per instrumentum obligare, & per eum steterit, quò minus se obligaret, haberi pro obligato posséque tanquam obligatum conueniri. Et quod tradit Steph. Bertr. consi. clxxxiiij. vidi casum in j. dubio, lib. j. nihil referre, faciat quis pactum reuendendi in contractu venditionis, an promittat facere, ad ipsius contractus reprobationem, id est, æquè posse reprobari contractum ex huiusmodi promissione faciendi pacti, ac si factum fuisset in ipso contractu, & quę scripsimus suprà in præfat. huius tit. nume. 9. & vt hæc postrema, & seq. & in titu. præced. gloss. xiij. in verbo, *ou equipollent à vente*, num. 39. ex iis autem.

*Promittens se obligare, habetur pro obligato, cũ stat per eum.*

28 ¶Et his adstipulatur, quod scribitur in l. si intra, ff. de pact. quòd promissio liberãdi, exceptionem parit aduersus agentẽ, ac si liberatio ipsa iam facta fuisset. Ex eóq; ibi not. Bart. in fi. & Ang. quòd pactum de liberando in futurũ, producit exceptionẽ in re præsenti. quod dicit ipse Bar. perpetuò menti tenendum, & ipse Ang. sing. vocat eum tex. & item ex eo voluit Paul. Cast. consi. cccxlij. in causa Fratalex. in prin. lib. 2. vbi & de hoc dicit esse optimum tex. vti etiã est, in l. si creditoris. C. de fideicom. quam Bal. ita summat, vt nostri loquuntur, Dispositio liberationis de futuro, inducit exceptionem de præsenti. & Corn. ita, Ex fideicommisso relictę liberationis competit debitori exceptio, etiam ante præstitã liberationẽ. & in l. si non sortẽ, §. adeò. ff. de condi. indebi. & ibi optima gl. in verbo, condicere: quæ dicit, quòd si testator damnauerit hæredem liberare debitorẽ, quamuis antequam ab hærede re ipsa liberetur, sit adhuc naturaliter & ciuiliter debitor, cùm nec testator eum liberauerit, nec hæres fuerit in mora: tamen debitor habet exceptionem: & si soluat, actionem ad repetẽdum. Et ibi sequũtur Bar. Bal. & Pau. Cast. & eum quoq; in contractibus procedere dicit Fran. Aret. in c. veniens, extrà de testib. & Carol. Ruin. d. consi. xix. vbi suprà lib. 4.

*Promissio liberandi parit exceptionem ex præsenti.*

29 ¶Quòd si quis dicat, huiusmodi promissionem liberandi in futurum, parere exceptionem tantùm non etiam actionem: vt expressim dicit d. l. si intra, ff. de pact. primo loco allegata: sciat id ideò esse, vt dicunt gl. Bart. & alij ibi, quia id pactum eo in loco erat nudum, proindéque satis innuentes, quòd si vestitum fuisset adhærẽtia contractus (vt in casu de quo loquimur) aut traditione, aut alio id genus modo actio quoque ex huiusmodi promissione fuisset producta. Et id quoque apertè voluit gloss. & alij in d. §. adeò, cùm dicunt competere repetitionem ex ea promissione, si solutum fuerit, vti suprà diximus. Præterea nihil in illo casu debitoris intererat habere actionem, cùm apud se haberet, quod debebat: ideò satis esse, vt se exceptione tueri possit, cùm creditor contra eum agit. Et tamen si tam stolidus fuerit debitor, vt soluerit, competit ei actio ad

*An & actionem.*

repetendum, vt dictum est. Igitur tantùm ei in omnibus prodest simplex promissio liberandi, atque ipsa liberatio.

*Pretium datũ, & promissum parificantur. Paria sunt soluere, & promittere, uide num. 56. Prohibitus uẽdere, censetur prohibitus promittere uẽdere, uide nu. 46. & 55.*

30 ¶Et hæc quidem fulcit, quod voluit gl. in l. iubemus nulli, §. j. in verbo, acquirantur, C. de sacros. eccl. quòd is tex. loquens de pretio dato, habet locum & in promisso tantùm: quasi nihil intersit, àn des aliquid, an promittas dare. & eam sequuntur Pett. Cyn. Bart. & alij ibi. Et quod alibi dicitur, paria esse realiter soluere, & promittere de soluendo, in l. vlt. C. ad l. Falc. & l. fuit quæstionis, & ibi Alex. in vlt. not. ff. de acq. hær. & l. si patronus, §. de illo, ff. de donat. & l. si quis testibus, ibi, donatione vel promissione, C. de testib. & l. generaliter, quæ est iij. §. hoc edicto, ff. de calum. vbi id probatur etiam procedere in pœnalibus. Ex hócque Bal. in d. l. vlt. not. prohibitum vendere, prohibitum quoque, ne promittat vendere, censeri. quem videtur sequi, dum simpliciter allegat, Alex. consi. xvij. viso instrumento, col. ij. versi. confirmantur prædicta, li. 4. & expressius consi. cvj. super alio, col. j. lib. 7. & Ias. in l. ij. col. vlt. vers. secundo modo, ff. de iuris. omn. iudi. & in l. vlti. char. vlt. num. 134. per prædicta plenè, C. de iur. emphy. Et hoc optimè probatur in l. si ad resoluendam, C. de præd. mino. ex quo no. Bart. & Sal. quòd qui alienare non potest rem quampiam, nec eandem promittere potest. Vnde etiam Barb. consi. lj. scripsit sapientiæ fons, col. xij. versicu. capio nunc alium, cum multis seq. lib. j. respondit statutum prohibens sub pœna eandem rem vendere duobus, habere locum si quis primùm promiserit vni reuendere, & postea alteri vendiderit, refértque superiori anno se consuluisse, eum qui promisit sub pœna alteri non vendere, in pœnam inciderit, si promiserit vendere.

*De iisdem rebus multa.*

31 ¶Et facit c. ij. & iij. & c. ex tenore. extrà de concess. præb. vbi æquè prohibetur, promitti beneficium ante vacationem, ac conferri. & cap. vlt. extrà de eo qui ducit in matr. vbi æquè prohibetur promittere ducturum se aliam vxore viuente, ea mortua, ac ipsam aliam ducere. & quod scribitur in l. is cui bonis. ibi, vel promittendo obligari, & quod ibi not. Ias. col. ij. in iiij. not. ff. de verb. obliga. Et quod tradit Bald. in c. in causis, col. j. versi. tractatus, extrà de elect. quòd tractatus dicitur esse principium rei, adeò vt qui tractat de vendendo aliquam rem, eam dicatur vendere, vt dicit not. in l. debitor. ff. de separ. Et quod nonnulli voluerunt, l. si quis argentum. C. de donat. loquentem de donatione, vt etiam ea nudo pacto facta valeat, habere locum & in simplici promissione donandi. Hoc enim magna autoritate voluit Bart. cui omnes primas partes Iurisprudentiæ tribuũt, in l. iurisgentium, in princ. post med. & ibi quoque Fortu. Garc. col. xxxj. versi. subsequenter quærit, & multis seq. ff. de pact. iterúmque ipse Bart. in l. vlt. col. ij. versi. non obstat quòd ex isto. ff. de condit. ob cau. Angel. in d. l. si quis argentum. §. vlt. in epit. eius §. Sed de hoc postea plenius dicemus infrà nu. 48. nunc se offert.

*L. si quis argentum habet locum in simplici promissione donãdi, uide num. 48.*

*Dos data & promissa à patri procedunt.*

32 ¶Sed & huc pertinet, quòd idem ius statuitur in dote constituta & tradita, atque in promissa tãtùm & non tradita, in l. vlt. ibi, dederit, vel promiserit. C. de dot. promis. & in l. ex morte. versic. similique modo, C. de pact. conuen. & l. vt liberis. C. de colla. in quibus est simil. tex. & in l. filiæ dotem. ibi, dotem à patre datam, vel constitutam, eo. tit. & in l. vlt. ibi, dos quæ data dicitur, vel promissa, C. solu. mat. & l. vlt. C. de interdic. mat. vbi idem propè tex. est. & l. si quis incesti. ibi, dos si qua fortè solenniter aut data, aut promissa fuerit, C. de incest. nup. Nam & dos promissa tantùm, dos est, vt probatur in rubr. C. de dot. promis. & in l. si pro dote. & l. ad exactionẽ. eo. tit. & in rubr. C. de dot. cau. non numer. & in l. si socer, §. Lucius. ff. solu. matr. vbi Paul. Castrens. not. Eáque data cẽsetur, auth. dos data. C. de don. ante nup. quam in hoc expendit Bald. consi. ccxxx. actioni de dote, lib. iiij. nec secus ea confertur, ac si tradita fuerit. l. j. §. j. ff. de colla. dot. & l. ij. C. de colla. Ex eáque dicitur mulier dotata, acsi etiam tradita fuisset. l. cùm post mortem. §. j. versic. sed is de quo. iuncta gl. in verbo. promiserit. ff. de admi. tuto. & voluit Bar. in l cùm plures. §. vlt. in fi. per glo. ibi. ff. eo. tit. & Bal. in l. si pater. per illum tex. in verbo, destinans. C. de spons. & consi. ccxxiiij. vir fuit confessus, col. ij. versi. quartò hoc probatur, lib. v. vbi & alia iura allegat. & Salic. in l. si constante, col. ij. C. de donat. ante nupt. & Raph. Fulg. consi. xl. Dominicus, col. iij. vers. in aduersum facit. & Calca. consi. xxx. Antonius, col. iiij. versic. nec obstat quòd dos. Quanquàm in contrarium facie text. in l. Titio centum. §. Titio genero. versicu. si post diuortium. ibi, vt incipiat esse dotata, ff. de cond. & demon. quem in id pauci expenderunt, & alius tex. in l. si socius, ff. pro soc. ibi, verùm in proposito largius interesse videbatur, dos numerata esset, an verò promissa.

*Statutũ & pactum deferens lucrum dotis, habet locum in promissa.*

33 ¶Sed priorem partem confirmat, quòd statutum & pactum deferens lucrum dotis marito, habet locum in huiusmodi dote promissa tantùm. l. si donaturus, §. j. iuncta gl. & ibi Pau. Cast. & Alex. qui id dicit communiter teneri. & Ias. ff. de condi. ob caus. & l. mulier. in prin. iuncta gl. ff. de cõdit. Instit. & l. si marito, §. j. iuncta quoque gl. & ibi etiam Bart. Raph. Com. & Pau. Castr. ff. solu. matr. & §. dotes, & ibi Ang. in Auth. de nupt. & gloss. in l. ex diuerso. in verbo, hoc iustum. & ibi Franc. Aret. qui eam legit cum §. socero, l. rei iudicatæ. ff. sol. matr. & Ang. in l. si prædiorum, in fin. C. ad legem Falcid. vbi ita dicit se consuluisse, vti fecit consil. lxxvj. statutum loquitur. & iterum latè consi. clxxx. præmitto ad euidentiam. Saly. in d. l. si constante. col. ij. versi. noto ad quæstionem, C. de donat. ante nupt. & in l. cùm in te. col. ij. versic. & faciunt hæc eod. tit. Rapha. Com. in l. de diuisione. & ibi Socin. qui id optimè & scientissimè declarat. & Ias. ff. solu. matri. Paul. Cast. & Alexan. post Dyn. in l. sed hoc ita. quam legunt cum l. non tantùm. ff. de re iudica. Franc. Aret. in l. ij. col. j. ff. solu. matri. Soc. qui id dicit communiter teneri, consi. xxxij. in præsenti consultatione, col. pen. versi.

versi.quibus suppositis.lib.iij.Matth.Afflict.d.constit.licentiam.in x.q.Franc.Cur.iuoior,qui hãc dicit esse communem conclusionem,consi.cxxix.præsopponitur,paulò ante fi.

34 ¶Quinetiam si constitutio expressè loquatur de dote data,aut de daote dotem, ea habet locum in dote promissa,aut io promittente dotem taotùm.Nam gl.in l.j.§.accedit.io verbo,fecerit.in fi. C.de rei vxor.actio.trahit enm tex.loqueotem de eo qui dotem dedit, ad eum qui dotem promisit,nec tradidit:nam ex promissiooe(inquit)fit dos,per d.l.si donaturus. & eam sequũtor Cy. in j.q.Bar.& Sal.& alij,ibi.Similiter & gl.io l.qui se debere.in verbo,actionẽ,ff.de condi.ob caus. affirmat eum tex.loquentem in eo qui dotem promisit & dedit,habere locum & in eo quoque, qui tantùm promisit,nec dedit:tanquam paria siut promittere,& dare vel soluere per d.l.vlt.C. ad leg.Falc.quam ea gl.alleg.& eam sequuotur Bar.Bal.Ang.Raph.Fulg.Christo.Castel.Ro.Pau. Cast.Alex.& recentiores ibi.& Bart.io d.l.si donaturus,§.j.

*Constitutio loquens de dote data,habet locum in promissa.*

35 ¶Sed & multi tradunt auth.sed quamuis.C.de rei vxor.actio.qua patri tollitur facultas diminnẽdi priorem dotem,cùm filia iterum nubit,procedere etiam si pater dote tantùm promiserat, oec dederat.Ita enim voluit Sal.licet subobscurè ibi, vers.quartò circa verbum diminuere.& Soc.etiã elaoculum,consi.lxix.viso laudo,in ij.dubio.lib.iij.& Franc.Curt. senior consi.xxvij.magnificus vir,in iiij.dubio.& apertissimè Ias.in l.filia legatorum.paulò ante fi.C.de leg.vbi ita dicit se consuluisse,& Phil.Dec.io l.vt liberis.col.j.in v.not.C.de colla.& latè consi.xxxv.præstantissime doctor,col.ij.vers.circa secundum.etiam per d.l.vlt.C.ad l.Falc.& iterum in addi.eiusdem consi.col. 2.vers.secondò ius non est:rursúmque in ij.addit.col.ij.vers.secundò principaliter.

*Authenti. sed quãuis.procedit etiã in dote promissa, uide nu. 60.*

36 ¶Imò verò & id procedit in dispositiooibus exorbitãtibus,atque etiam statutis,in quibus verba debent strictè & propriè aceipi:nam & pactum & statutũ,de quibus suprà locuti sumus, ex quibus scilicet maritus lucratur dotem datam,aut partem illius,habet locum io dote promissa tantùm.Et vt intelligas quid iotersit inter id qood oone dicimus,& id quod suprà diximus versic. ab hinc iij.ibi locuti sumus,cùm pactum & statutum loquitur de lucro dotis simpliciter,hîc verò dotis datæ,vt videri potuisset non habere locum nisi io dote data propriè:& tamẽ, vt diximus, habet locum etiam in dote promissa,oecdum data.Nam de pacto est tex.in d.l.ex morte.in fi.C. de pact.conuent.quem ad hoe dicit sing.Fran.Arer.in rub.ff.solu.matr.col.peo.vers.sed pro Angelo.& illum aote eũm io id citauit Bald.coosi.ccxc.quòd vir non lucretur,lib.j.

*Dispositio deferens lucrum dotis datæ, obtinet in promissa, vide 58 Vt pactum.*

37 ¶Et de statuto voluit Bar.coosi.cxxxiij.statuto ciuitatis Eugubij.Ang.d.consi.clxxx.& Salyc. in d.l.si constante,col.ij.versi.oo.ad qoæstiooem,C.de dooat.ante nup.vbi plus dicit id procedere, etiam si ita statutum loquatur,vt vxore mortua sine liberis,maritus dimidiam partẽ dotis tãtùm restituat,& alteram sibi retineat:cuiusmodi est statutum Brixiæ.Nam illud verbum,restituat, oon videtur posse adaptari ad dotem promissam,nondum datam,quòd ea restitui ooo possit: & tamen ibi tenet cõtrarium,& etiam io l.vlt.C.sol.mat.& Alex.consi.lxiij.staotibus his,col.vlt.vers. nec obstat si diceretur,lib.iiij.quod repetitum est coosi.xxxix.lib.vj.& Corn.oon obscurè consi. cxxvij.licet in hac consultatiooe lib.4.& Caro.Rui.consi.cxxxiij.visis statutis.col.iij.nu.4.& col. seq.nu.6.{& Mar.Soc.iunior consi.xxxv.quatenus dubitatur,col.iij.ou.10.lib.j.}

*Et statutum.*

38 ¶Præsertim verò id obtinet,si is qui promisit,fuerit io mora tradendi,vt & illi satis apertè intelligunt.Nam tuoc haud dubiè atque citra cõtrouersiam id obtioet:vt apertissimè tradit Bal.in d. l.vlt.col.ij.versi.ibi dederit,C.de dot.promis.vbi ita dicit se consuluisse.& Raph.Co.in d.l.si marito,§.j.ff.sol.mat.Pau.Cast.in d.l.iubemus oulli,§.j.C.de sacros.eccle.& io l.peculium est.in prio. ff.de pecu.Alex.in d.l.si dooaturus,§.j.vers.vltimò item facit.& ibi quoque Ias.col.pen.vers.pulchrum dubium est,ff.de coodi.ob cau.& idem.Alex.in d.l.sed hoc ita,ff.de re iudica.& d.coosil. lxiij.lib.4.Franc.Aret.in d.l.rei iudicatæ,§.socero.ff.sol.mat.& Soc.d.coosi.xxxiij.lib.iij.

*Præsertim si is qui promisit sit in mora.*

39 ¶Et idem quoque est de statuto aut pacto repellente fœminas dotatas à successiooe, vt scilicet habeat locum etiam si dos tantùm promissa fuit.Nam de pacto affirmauit Bal.io l.si plures, col. vij.vers.item iuxta hoc quæritur,C.de condi.inser.De statuto And.Iser.si ad strictum ius, ioquit, respiciamus,in c.j.col.v.vers.videtur quòd promissio,tit.de nat.success.feud. Bald.io l.oon sine, col.j.vers.modò hîc quæritur,C.de boo.quæ lib.Iasoo qui solùm Bal.in d.l.si plures.citat,tanquã de statuto loquatur.& id dicit sing.consi.xj.in dubio suprà formato,post prin.lib.j.Matth.Afflic. decis.Neapo.lxj.fuit lata sententia,& d.constitutiooe,licentiam,in x.quæst.& Ferro. io consuetu. Burdig. tit.de testameotis,§.xv.in prioc.

*Similiter statutum aut pactum repellẽs fœminas dotatas,habet locum, cùm dos est promissa.*

40 ¶Et hanc opi.adiuuat,quod à plerisque traditur, quòd in casu huius statuti repelleotis fœminas dotatas,satis est dotem fuisse à patre io testamento legatam siue cõstitutam vt filia excludatur. Ita enim voluit Bar.in d.l.Titio centum,§.Titio genero,col.3.vers.quarto statutum est,& ibi cæteri,præter paucos,qoos infrà citabimus,ff.de condit.& demon.& io l.qui pupillam,per illũ tex. ff. de adult. & in l.quod autem,ff.de iure dotium,& in l.oon est matrimooium,etiam per illum tex.ff.de rit.oup.{& in l.cùm plures.§.vlt.ff.de admio.tut.}& Bald.io d.l.noo sine, vbi suprà, C. de bon.quæ lib.vbi id scieoter tractat,& in c.vlt.colum.j.vers.item satisfactum,extrà de consuet. & consil.lxxvij.de iure communi,lib.4.{& consil.clvij.Titius habens tres filios,lib.v. vbi tamen videtur hæsitare.}& coosi.clxxvj.statuto cauetur,post prin.eo.lib.v. Ang. consil. xcij.Petrus de vrbe,col.j.& Raph.Fulg.consi.xl.Dominicus,col.vlt.vers.io aduersum.Pett.Aoch.coosi.clxviij. pro veritate,col.j.vers.sic igitur intellecta.Lau.Palat.in tracta.statutorum excludentiũ fœminas,

*Et idem,si dos tantùm sit legata,aut cõstituta,uide 59.*

colum.

col.xviij.vers.dixi autem suprà,Pau.Cast.in l.j.in fi.C.vnde vir.dum alleg.Bar.in d.§.Titio geoero.Aog.Aret.qui id dicit seruari in practica,in §.fuerat,col.xvij.vers.vnum tamē aduertas, Instit. de actio.Franc.Cre.sing.iij.statuto cauetur,vbi id dicit sing.& Soc.consi.xcij.circa primum , col. 4.vers.oec obstat cauda,lib.j.& Ias.io rub.ff.sol.mat.col.j.vers.quarta eonclusio:& ibi etiā Franc. Rip.col.xv.ou.lxj.ex ista conclusiooe.& idem Ripa.in l.quæsitum,§.j.ff.de priuil.credit. & Aot. Rub.coosi.lxxiiij.circa dubium,col.xxj.Et bene etiam facit,quod ab ipso Angel.responsum est, consi.cclxix.consultatio,circa medium.

41 ¶Nam & Bal.ille,quem vbique vides,vbique audis,vbique inscriptum & allegatum conspicis, vt qui de omnibus rebus alicubi locutus est,& vt dicit Ias.in l.iij.ou.35.ff.de leg.j.oibil intactum reliquit,Bal.inquam consi.cclxxxvj.cuius exordium est,super primo poocto,vers.super sexto, li.3. ex facto interrogatus respoodit,statutum disponens vt in dotibus oon currat præscriptio, extēdi etiam ad legatum relictum nomioe dotis:tanquam habeatur,ac si iam traditum fuerit pro dote.& id refert & sequitur,& dicit sing.Catel.Cotta,dictorum sing.Bal.maximus ac solertissimus indagator ac collector,in memor.incip.dos habet multa,vers.hioc etiam, & iterum memori. incip.statuta debent interpretari,vers.secundò addo.

*Statutum sum mouēs præscriptiones in dotibus,habet locum in legato nomine dotis relicto.*

42 ¶SED quorsum hæc,Lector, nisi vt intelligas nihil referre promiserisne tantùm,an & promissa compleueris:vt scilicet ex sola promissione aliquid facieodi agi posit,ac si id iam factū esset.quæ fuit Io.Aod.seoteotia,quam suprà in prin.huius qoæst.citauimus. Verùm Philip.Dec. in d.l.cùm fundus,§.ferum tuum imptudens.in j.not.ff.si cert.pet.dicit illud dictum Ioan.And.sempet visum fuisse sibi dubitabile multis rationibus.Prima,quia qui promisit se obligaturum ad decē,non videtur se velle obligare de præsenti,vt sonant verba:Igitur oon videtur,statim ad illa decē eum posse præter intentionem conueniri.arg.l.non omnis,ff.si cert.pet.Secunda quia qui promittit se obligare,obligatur ad factum:quia contractus sunt facti.l.eonsilio,in fi.ff.de cura.fur.& ad hoc est tex.in l.si pœnam,in fi.ff.de verb. oblig. vbi si quis hoc modo stipulatus sit , pecuniam te mihi crediturum spondes?incerta est stipulatio:quia id venit io stipulationem, quod mea iotereft. Ex quo sequitur,pecuniam statim peti non posse,quia ad factum quis præcisè noo tenetur. l.si quis ab alio,ff.de re iudic.Tertia ex tex.in l.si quis stipulatus sit Stichum,§.vlt.ff.de verb.obli. vbi ille qui promisit fideiubere , non dicitur fideiussor,sed obligatur ad interesse. Quarta, quia aliud est pactum de vendendo,aliud venditio,vt oot.Iac.Aneh.Bald.& Ang.in l.j. C.de pact.pign.vbi ex hoc dicunt,quòd si de contractu veoditionis debet solui gabella,non soluitur de pacto de vendendo,quia ea promissio non est venditio.l.in booæ fidei.§.si tamen, secundum vnum intellectum,ff.de eo quod cer.loc.vbi probatur,conductiooem esse booæ fidei,promissionem autē cōducendi,stricti iuris.Et vt id Decio addas idem voluit ipse Ang.in l.si pupillus,io fi.& ibi quoq; Alex.etiā in fi.ff.ad leg.Falc.Et ideò,vt subdit ipse Decius,obligatus ad vendendū, liberatur vēdeodo simpliciter,nec per talem promissionē obligatur ad tradendū,Bal.io l.vlt. C.de pact. inter empt.& vend.Franc.Aret.consi.xxviij.diligenter animaduertis.in j.dubio,vbi ex hoc reprehēdit quosdam alios consultores,qui præsupponebant pactū de vēdendo positum io instrumēto, esse venditionē:de quo nos amplius dicemus iosrà nu.56.facit præterea.Et facit(inquit Decius)quod ootat Ro.consi.lxxxvj.viso quæstionis themate,col.2.vers.primò quia ex prima:vbi dicit : quòd promissio de cedendo,non inducit cessionem.Tandem subiungit Decius noo obstare iura, quæ iubent vitandum circuitum quia videotur procedere in casibus expressis à iure : aliàs secus. Vel etiam habent locum,vbi circuitus esset inutilis:secus,si aliqua insit vtilitas:vt not.Card.io d.cle. auditor.in xiiij.q.de rescrip.Cui io hoc adde alios multos eooer.à oobis adductos suprà eo. tit. §.ij.gl.j.nu.71.ad decimumsextum.In d.autem casu Io.Aod. ooo videtur circuitus iouulis:quia debitor habet dilationem ad soluendum,in quo(vt & illi hoc addas)maxima est vtilitas: vt patet ex iis,quæ latè scripsimus suprà tit.præced.§.j.glo.xviij.in verbo,*le pris que la chose aura cousté*,ou. 34.ego tamen,& seq.& quia etiam voluntas promittentis fuit limitata.d.l.non omnis, ff.si cert. pet.Hæc propè Dec.Cuius sententia, &si illius ooo meminit,placuit Hipp.Marsi.sing. cccclxix. dicit profectò.(Et de eo dubitat Hier.Gratus consi.cix.visis instrumentis,col.j.nu.11.lib.j.)

*Aliud fideiubere, aliud id promittere.*

*Gabella , quæ debet solui ex venditione,nō soluitur ex illa promissione*

*Aliud cessio, aliud promissio cedendi. Circuitus quādo vitandus.*

43 ¶Cui poteris addere & alia pleraque ad postremam illam suam rationem pertinentia , videlicet tex.io l.quòd si nolit,§.io factum,vers.illud plaoè,ff.de Aedil.edic.vbi aliud est redhibere, aliud promittere de redhibeodo,& in l.oon omnes,§.vlt.ff.de re milt.vbi aliud est latrones depræbēdere,& traosfugas demonstrare:& aliud hæc ipsa polliceri.& io c.qui post votum.& ibi glos.j.de regularib.lib.vj.vbi aliud est vouere de intrando,siue profiteodo religionem,aliud religionē profiteri:illud enim oon impedit aliam profiteri etiam laxiorem:hoc impedit. & glossa in l. Titius, io fi.ff.de pign.act.quæ dicit aliud esse date pignus in solutum,aliud promittere:illud enim prohiberi,hoc minimè:per illum text. Sed de hoc tameo vide quæ dicam iofrà in eadem gl.nu.142. quartò & vltimò,& sequen.

*Aliud redhibere, aliud id promittere. Aliud latrones deprehendere, aliud id promittere.*

44 Et vt relioquamus tex.& glo.adde Bart.io l.singularia,col.iiij.versi.assumamus,primò,ibi, quandoque præcedit stipulatio,ff.si cert.pet. vbi dicit,quòd promissio de faciendo coontractum , non est is contractus,qui in ea fieri promittitur,& eūdem Bar.io d.l.si pupillus,in fi.prin.& ibi quoque Nico.Neapo.Ang.Imo.Pau.Cast.& Alex.ff.ad leg.Falc.& ipsum Bart. io l.litisgentium , in princip. post medium,ff.de pact.vbi dicit,quòd pactum de commodando , deponendo , vel mutuando,

*Promissio , de cōtrahēdo,nō est cōtractus. Aliud cōmodare, depone-*

tuando, non est commodatum depositum, aut mutuum, & in l.vlt.col.ij. versi. non obstat quòd ex isto, ff.de condic.ob cau.

*re, mutuare: aliud hec promittere.*

45 ¶Et vt ad cæteros pergamus, adde Alb.Sal.& Pau.Cast.qui illud dicunt de promissione vendẽdi, in d.l.in bonę fidei, & ibi quoque Fulg.qui dicit contractum non esse factum ex promissione faciendi. Ex hócque dicit, quòd si ex statuto datiarij habeant arbitrium super vẽditionibus factis: si quis tantùm promiserit vendere, id non pertinebit ad eorum arbitrium. Et dicit etiam Pau.Ca. ibi quòd si facta est tantùm promissio de vendendo, & is cui facta est, aliquid soluit pro ven[d]itione futura: poterit pœnitere, antequàm fiat venditio, & id repetere, quod soluit, de quo tu vide ibi Ias.amplè. Sed cui adde eundem Paulum idem quoque volentẽ consi.xciij. in causa quæ vertitur, per totum, maximè verò col.v.vers.sed in contrarium, lib.ij. Sed & ipse Paul.Castr.in d.l. in bonæ fidei, vt à quibusdam allegatur, dicit, quòd ex sola promissione vendendi sine cõsensu domini, emphyteuta non cadit emphyteusi. ita enim illum nuncupatim refert (licet id non dicat in meo codice) & simul sequitur ipse Ias.in l.vlt.nume.134.per prædicta planè, C.de iure emphy. At idipsum expressè voluit Alex.quem neuter citat consi.clxxiij.viso themate, col.ij.versi. secundò respondeo, lib.ij.quod repetitur consi.xcj.lib.iij. Et idem de feudo statim dicemus.

*Arbitria super vẽditionibus non pertinent ad promissiones.*

46 ¶Nunc ad Bal.veniamus. Is in l.ab emptione, col.ij.vers.ex prædictis, ff.de pact.dicit aliud esse pactum resoluens, aliud pactum de resoluendo, ex hoc enim non oriri resolutionẽ. Idem in l.vlt.§. emptor paulò ante fi.C.com.de leg.dicit, quòd qui non potest alienare, potest tamen se obligare ad alienandum. Idem in l.si fideiussor, §.meminisse, in ij.not.& ibi post eum Franc.Aret.in iij.not. ff.de lega.ij.dicunt per illum tex.quòd licet venditio sine declaratione certi pretij non valeat, §. pretium, Insti.de empt.& vendi.valet tamen promissio vendendi: quod & voluit ipse Bald. in l.j. col.pen.C.com.de leg. Idẽ in c.j.§.aut si libellario, col.ij.vers.& idẽ dico, tit.quib.mod.feud. amit. vbi ex hoc dicit, quòd vasallus ob solam promissionem vendendi non cadit feudo: quia promittere (inquit) non est alienare, & allegat quædam iura, quæ non admodum (ni fallor) faciunt. Et idẽ voluit Cat.Alex.qui Bal.non meminit, in c.j.in prin.col.2.vers.per hoc restat illatio, tit. de prohi. ali.per Fed. Idem consi.ix.factum tale est anno domini, col.iij.vers.secunda ratio, lib.j.quod repetitur consi.clxxxviij.li.3.dicit aliud reuersum esse, aliud reuerti debere: sicut aliud liberũ esse, aliud liberandum: aliud alicui esse prouisum, aliud prouidendũ, per l.qui se dicit, ff.de iudi. Idem consi. ccccl v.quæritur an filiafamilias, lib.ij.dicit quòd licèt donatio causa mortis facta stipulatione, aut etiã pacto, sit obligatoria, per no.in l.j.in magna gl.ff.de act.& oblig.& in auth.sacramenta puberum, C.si aduer.vendi. si tamen interuenit sola promissio donandi, non est contractus obligatorius: per not.in l.ij.ff.de dote præleg.& in l.legatis, ff.de leg.ij. Et ipse Bal.consi.cccxciij. præmissis duabus, col.j. lib.4. vbi ex eo quod suprà diximus de differentia venditionis & promissionis de vendendo, consuluit in pulchro casu.

*Aliud pactum resoluẽs, aliud de resoluẽdo. Prohibitus alienare, potest in id se obligare. Promissio vẽdendi sine certo pretio valet.*

47 ¶Sequitur Ang.illo fratre non indignus, qui in l.Lucius, per illum tex.secundum vnã lect.ff. sol. matr.ex hoc dicit, quòd si ij qui inuicem præliantur, pollicentur se facturos pacem, non per hoc dicuntur inuicẽ plenè reconciliati. Id quod dicit vidisse in curia Romana in persona domini Barnabouis, & consi.clxxxiiij.ex forma & serie, col.vlt.vbi dicit, quòd ex promissione facta in locatione de renouando finito tempore, non est quæsitum aliquod ius in re, nec competit actio, tanquam si res esset verè renouata, sed actio ad interesse, & sequitur Barb.consil.lj. scripsit sapientiæ fons, col.xiiij.vers.ex isto fundamento, lib.j.& Alex.consi.lxviij.visis duobus, col.ij.vers.per suprà dicta, lib.j.quod repetitur consi.clv.lib.ij.& Matth.Afflict.in constit.Siciliæ incip.constitutionem diuæ memoriæ, col.xij.vers.vndecimò quæro.

*Promissio pacis, non est plena reconciliatio. Aliud promissio renouandi locationem, aliud eam renouare.*

48 ¶Nunc se offert Sal.horum contemporaneus, in l.si quis argentum, §.sed & si quidem, C.de don. vbi contra id quod nos diximus ex Bart.& aliis suprà, nu.31.& facit, tenuit eam l.loquentẽ in donatione, non habere locum in promissione donãdi: quia aliud sit donare, aliud promittere de donando, & idem dicit ipse Sal.in l.ij.col.vlt.C.de cond.ob cau.& Io.Fab.in §.aliæ, col.ij.versic.quid ergo si quis, Inst.de don.& Imo.in l.in ædibus, §.ex rebus, col.j.ff.de don.& in c.qualiter, extrà de pact. Io.Ana.consi.lxiiij.visa petitione, vbi idem dicit tenuisse Franc.Ramp.in l.vlt.ff.de cond. ob cau.& idem quoque voluit Bap.Sanseueri.in suo tract.de pact.q.vj.col.pen. & Alex. in d.l.iurisgentium, in prin.col.iij.vers.item adde, ff.eo.vbi dicit hanc partem esse veriorẽ: quamuis Bart. ibi tenuerit contrarium, & idem quoque voluit idẽ Alexan.consi.cxix.super j.dubio, ad fi.lib.vij. & Ang.Aret.in §.in personam.col.v.Insti.de acti.& Phil.Dec.in l.pacto quo pœnam, col.vlt. & ibi quoque Alci.C.de pact. Rursus idem Sal.in l.Papinianus, ff.de dona.inter vir. & vxor. quòd appellatione donationis non continetur promissio donandi: intelligítque eum tex.requirentẽ traditionem, procedere in simplici promissione: tanquam aliud sit in donatione, vti etiam fecit ante eum Bart.ibi, glo.& Cy.in l.ij.C.de do.cau.non numer.& expressissimè Bald.hanc differentiam faciens, consi.cccxcviij.casus talis est.lib.j.& Pau.Cast.consi.cxxxviij.dicta donatio, col. vlt. lib.j. (licèt omnes vbique eam l.Papinianus.intelligant in donatione. Qui locus in memoriã reuocat, quod Martialis scribit lib.x.epigramma.xvj.in Caium,

*Aliud donare, aliud promittere.*

*Si donare vocas promittere, nec dare, Cai:*
*Vincam te donis, muneribúsque meis.*
*Accipe Callaicis quicquid fodit Astur in aruis,*

*Aurea*

*Aurea quicquid habet diuitis vnda Tagi,*
*Quicquid Erythræa niger inuenit Indus in alga,*
*Quicquid & in nidis vnica seruat auis,*
*Quicquid Agenoreo Tyros improba cogit aheno:*
*Quicquid habent omnes, accipe, quo modo das.*}

*Iuramentum interpositum in promißione vendendi, non impedit alienationem.*

49 ¶Succedit Imo. qui in c. cum cõtingat. col. lxxxvj. quæ est in ea char. quæ proximè præcedit, col. antepen. versic. tertio casu, quando interponitur, extrà de iureiur. dicit, quòd is qui iurauit, id est interposito iureiurando promisit vendere, non per hoc impeditur alteri vendere, & tradendo dominium transferre: iuxta l. quones, C. de rei vend. nec ex ea promisione etiam iureiurãdo confirmata, agi potest, nisi ad interesse, per quædam ibi allegata ab eo. & nuncupatim refert & sequitur Cardin. Alex. in c. si facta, col. ij. tit. si de feu. fuer. contro. inter domi. & Ias. qui id multum commẽdat in omnibus propè locis, ex quibus eum suprà citauimus: &attereà in d. l. qnoties, col. viij. in vers. quartodecimò, C. de rei vendi. & Pet. Gerard. à Petra, sing. xcviij. nota quòd sing. vbi id dicit singul.

*Aliud ratificare, aliud id promittere.*

50 ¶Sed & Paul. Castr. vltra ea quæ suprà ex eo diximus incidenter, & alia quoque huc pertinentia scripsit. Nam consi. cclxxxj. in causa ista quinque principaliter, col. pen. versi. prætereà alind, lib. j. dicit aliud esse ratificare, aliud promittere de ratificãdo: ideóque non sufficere promittere ratum habere intra tempus, quo actus fieri potuit: nisi & intra ipsum tempus ratum habnerit. Et idem propemodum dicit Bertr. consi. cccxlv. viso consultationis themate, lib. ij. vbi dicit, qnòd si quis promiserit alterum ratificaturum, oon est ei rei satisfactum, si is alter tãtùm promiserit ratificare, nec alter ratificauerit. Idem quoque Pau. consi. xciij. in causa quæ vertitur corã notabili viro, col. iij. vers. veniendo ad decisionem, lib. ij. dicit quòd ex sola promisione de vendendo & emendo non potest agi ad pretiũ: cùm aliud sit emere & vendere, aliud promittere de vendẽdo & emẽdo. Idem in l. si debitorem, ff. de nouat. dicit, quòd si debitor, cui mãdatum est à creditore vt solneret alij suo creditori, promisit soluere illi alteri creditori, necdum tamen soluit: non liberatur à me per huiusmodi promisionem: nec censetur facta fuisse delegatio, siue nouatio: per eum tex. quem dicit sing. & idem dicit ipse in l. delegare, eo. tit. Et id quoque dicit sing. & sequitur Hippo. Marsi. sing. cclxv. fines. Sed tu de hoc omnino vide Philip. Dec. consil. cvij. in causa quæ nomine, col. j. versi. secundò principaliter, & iterum col. seq. versi. nec obst. fundamentum.

*Simplex promißio soluẽdi non facit nouationem.*

*Ex pacto de vendendo non debẽtur vsuræ ob pretium nõ solutum.*

51 ¶Quo autem piaculo tacebimus Alex. sui temporis legum principem? Is in addi. Bart. in l. Iulianus. §. offerri, ff. de act. empt. tradit quòd ex pacto de vendendo ob pretium non solutũ non debentur vsuræ, vti ex venditione: secundùm l. curabit, C. de act. emp. ea scilicet ratione, quòd aliud est vendere, aliud promittere. & sequitur Phil. Dec. consi. clxxxiij. in controuersia, in fi. idẽ Alex. consi. lxxiiij. viso themate, col. ij. vers. nec etiam deberi, lib. ij. vbi ex hoc dicit, quòd ex huiusmodi promisione non debentur fructus post eam percepti, vt post venditionem ipsam, quod consil. iterum repetitum est consi. cxxj. lib. iiij. & sequitur Franc. Curt. senior in addi. ipsius Alex. in l. si pupillus, in fi. ff. ad l. Falc. Idem Alex. consi. xiij. circa primum, col. v. versi. & istam distinctionem, lib. iij. vbi dicit promisionem dotis non esse contractum dotis, sed alium quempiam innominatum. & sequitur Matth. Afflict. in constit. apud Iustitiarios, in viij. not. Sed & ipse Alex. consil. 72. videtur, col. iij. versi. ad id, lib. 3. dicit aliud esse compromittere, aliud idipsum promittere. & cons. xciij. visis, col. ij. in prin. eo. lib. 3. & consi. cxix. fine disputatione, propè per totũ, lib. 4. & consil. 76. visis dubitationibus, col. 4. in 3. dubio. versi. non ergo ibi reperitur, lib. v. & consi. lxxvj. viso themate, in fi. lib. vj. vbi dicit aliud esse reuendere, aliud promittere de reuendendo, ex hócque vtrobique in pulchris casibus consuluit: & de vltimo dicemus alicubi in hac eadẽ gl. Et idem consil. clxviij. stantibus veris his, paulò ante fi. eo. lib. vj. vbi ex hoc negat, legatum extingui per promisionem de alienando, vti per alienationem extinguitur, de quo dicit esse tex. no. in d. l. postquàm. §. vlt. in fi. ff. vt lega. no. caue. & idem quoque voluisse Bal. & Sal. in l. iij. C. de leg.

*Aliud cõpromittere, aliud id promittere. Aliud reuendere, aliud id promittere.*

*Aliud condẽnare, aliud pronuntiare cõdemnandũ, vide paulò infrà.*

*Aliud restituere in integrũ, aliud pronuntiare restituendum.*

52 ¶Nec omiserim alia quædam ab ipso Alex. congesta in l. j. §. si quis ita, col. ij. ff. de verb. obli. aliud esse condemnare, aliud pronuntiare condemnandum. Io. And. in addi. Spec. tit. de excep. §. viso, vers. porto, in addi. inci. dat intelligere. Bar. in l. j. C. si auer. liber. Imo. & Ro. in d. §. si qnis ita. Ant. in c. cùm venerabilis, extrà de excep. Sicut aliud est pronuntiare quem liberum, aliud quem esse liberandum. d. l. qui se dicit, ff. de iudi. & d. l. j. cum glo. in verbo, admittit, in fi. & ibi quoque Bald. C. si aduer. liber. Et aliud quem restituere in integrum, aliud pronuntiare restituendum. l. vlt. cum glo. in verbo, compromissarios, C. vbi & apud quem in integ. restit. Et aliud aliquem mittere in possessionem, aliud pronuntiare mittendum. l. cognitio, §. j. in gl. vlt. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. Aliud deponere, aliud pronuntiare deponendum. gl. in c. super eo, in verbo, ordinet, de offi. deleg. Io. And. in c. transmissa, de elect. Bar. in l. solent, in prin. ff. de offic. procur. Aliud absoluere, aliud pronuntiare absoluendum. Barto. in l. si quis filio exhæredato, §. eius, de iniust. testa. & in l. solent. in prin. ff. de offi. Procon. Bal. in l. j. ff. de iur. om. iudi. Ang. in §. vlt. in fi. in Auth. de exhib. reis. Ex quibus bonam partem accepit ad Alberic. in d. l. j. C. si aduer. liber. Super eo tamen quod dictũ est de condemnato, & pronuntiato condemnandum, vide Bart. & Bald. in l. fundus, ff. de rescind. vend. & Angel. consi. ccl. Philippus, col. vlt. vers. non autem moueor. Imo. Alex. Franc. Aret. & Lancel. Gal. in d. l. j. §. si quis ita, ff. de verbor. oblig. & eundem Aret. consi. vj. viso instrumento

mento diuisionis,colum.iiij.in ij.dubio.Feli.& Philip.Deci.in cap.cùm venerabilis,vtrunque colum.penul.extrà de except.& Barba.in d.§.si quis ita.col.ix.versic.idem dico,& multis seq. & Stepha.Bertrand.consi.cccxij.ex processu,num.4.lib.2.

13 ¶Dies me deficeret,si omnes sigillatim recensere vellem:sed vide Rapha. Co.consil.clxxxiiij. &. CCCLIX.&c.Ioannes, vbi ex hoc in pulchro casu consuluit Ioan.Ana.consi.lxiiij. vbi ex hoc dicit,statutum prohibens probationem solutionis vel absolutionis , nisi per instrumentum,non habere locum in promissione absoluẽdi.& Matthe.nota.xlvj.nota quòd aliud est. Fran.Aret.in d.l.si fideiussor,§.meminisse,col.j.versic.quia in glo.ff.de leg.j.& in l. quod dicitur,col.vlti.ff.de verb.oblig.vbi dicit,aliud esse concedere in emphyteusim, aliud promittere de concedendo. Ex hocq; pulchrè infert, quòd licet in nullo valeat concessio emphyteusis ecclesiasticæ,facta vltra generationem licitam,valet tamen,si fiat vsque ad eam cum pacto de renouando:sed vitiatur pactum,per §.neque,in auth.de non alie.Barb.in d.§. si quis ita,col.x. versi.nec obstat aliud:vbi dicit,aliud esse agere,aliud pactum de agendo: & aliud renuntiare, & aliud pacisci de renuntiando,& latè consi.viij.scribitur præclarè,col.x.versi.venio nunc ad aliam,lib.1.vbi ex hoc dicit,quod glo.in l.quod vendidi,ff.de contrah.empt. loquens in venditione,non habet locum in promissione, aut pacto venditionis futuræ. & consi.lj. scripsit, col.xiij.versi.ex isto,eod.lib.1.Firmia,in tract.gabel.in v.parte prin.in iiij.q.Cæpol.consil.causarum ciuilium lxj.orta,col.iij.non semel:vbi dicit aliud esse legitimare,aliud ipsum promittere.Socin.consi.ccliij.in causa domini Ioannis,col.iij.versicu.circa secundum,lib.2. vbi dicit, quòd licet venditio,siue reuenditio,fiat nudo consensu,& oriatur actio,l.consensu,ff.de acti. & obliga.tamen promissio de vendendo vel reuendendo,nuda conuentione facta,non producit actionem:cùm aliud sit vendere,aliud promittere vendere.& Ias.in l. si ante,ff.sol.matr. & consi.cxvij.in quæstione,col.j.& ij.lib.1.de cuius dicto in illis locis dicemus latè inferius in viij.q.& eundem Ias.consi.cxlviij.nobilis & generosus,col.pen.versi.primum fundamentum. lib.2.& consi.xxiiij.in causa feudali,col.vij.versic.præterea & fortius,lib.3. vbi dicit,aliud esse infeudare, aliud idipsum promittere. { Carol.Ruin.consi.clxxij.non est dubium,col.ij.versi. sed contrarium,lib.1.vbi dicit aliud esse pactum de diuidendo, aliud diuisionem ipsam,& aliud promissionem de danda facultate alienandi,aliud facultatem ipsam.atque ex hoc in pulchro casu consuluit.} Anto.Corse.in verbo,alienatio,versi.per alienationem , & iterũ in verbo,statutum,versicu.statutum loquens in vendente.Philip.Deci.consi.cccxl.pro resolutione, col.ij.versi.tertiò dictũ,& iterum in fin.& consi.dcxxvij.in casu in quo,col.vlti.& Ferdi.Loaz. in repe.l.filiusfamilias,§.Diui,col.lv.versic. & per ista pater,ff.de legat.j.vbi ex hoc dicit,quòd prohibitus alienare sub pœna,non cadit in pœnam promittens vendere.& Chasse.consi.lxiij. quidam minor,in vij.dubio.& Matthæ.Afflict.in constitu.Siciliæ incip.constitutionem diuæ memoriæ,col.xij.versic.nonò quæro : vbi ex hoc dicit,quòd qui à domino consensum vendendi impetrauit,non ob id poterit promittere de vendendo, nisi & id impetrauerit:cùm aliud sit vendere,aliud id promittere:idem Matthæ.Afflict.in constit.sponte volentibus, col.j. in iiij.not.& Stepha.Bert.consi.cxxxiiij. ponitur in facto quòd cùm nobilis in iij.dubio,lib.1. vbi singu.dicit, quòd pactum legis commissoriæ non censetur prohibitum , cùm tantùm fit promissio de vendendo,aut dando in solutum, sicuti cùm fit venditio vel datio in solutum non restituto pretio. quod est multùm notandum , si verum sit. de quo & nos aliquid diximus suprà in præfat.huius titu.num.10.& idem dicas.& dicemus infrà nu.142.quartò & vltimò.& idem Bertrand.consi.ccxcj.viso casu,num.3.lib.1.& consi.cccxvj.viso casu qui mihi exhibitus est,in j.dubio,eod.lib.2. vbi aliud dicit esse,reuendere , & aliud promittere de reuendendo,& consi.v.parum refert,nu.39.libr.2.vbi dicit, quòd promissio vendendi non est bonæ fidei,nec parit actionem bonæ fidei,vt venditio , sed stricti iuris. Et nouissimè D. Boërius decis.iij.filia in contractu,vbi per nonnulla ex his quæ diximus, tenuit , promissionem factam à filia in contractu matrimonij de renuntiando bonis paternis , non habere vim renuntiationis.

*Aliud absolutio, & promissio absoluẽdi.*
*Concessio in emphyteusim, & id promittere.*
*Agere, & pactum de agendo.*
*Renuntiare, et pactum renuntiandi.*
*Legitimare et id promittere.*
*Aliud infeudare, & id promittere.*
*Cõsensus vendendi non extenditur ad promissionem vendendi.*
*Valet pactum legis commis. in promissione vendendi.*
*Promissio vendendi, est stricti iuris.*

14 ¶Hæc mirum in modum confirmat,quòd aliud est accipere aliquam in vxorem , aliud promittere eam accipere:nam per illud contrahitur matrimonium:per hoc verò , etiam cum iuramento,sponsalia tantùm de futuro:vt est tex.in c.iurauit,& ibi Imol.in ij.not. & Pano.in j. not.extrà de probatio.& in c.ex literis Syluani,& cap.sicut ex literis.& cap. si inter , extrà de spons.quibus probatur,ex huiusmodi promissionibus,etiam iuratis,non impediri matrimonium posteà cum alia contractum.Quod & respondit Card.Flor.consi.xlvj.L.monialis.Sed & quod proximè accedit ad principalem nostram quæstionem, Vincen. Doctor antiquus in d.c.si inter,& ibi post eum Ioan.And.in verbo,recipiam,de spons.dicit, quòd per hæc verba, promitto quòd te desponsabo,id est (vt ipse,nec malè,intelligit) in sponsam te habebo , non contrahuntur sponsalia etiam de futuro sed tantùm promissio sponsaliorum contrahendorum.& sequitur Nicol.Mil.in suo repertorio,versi.sponsalia non cõtrahuntur.Multùm enim interest dicas,spondeo,an spondebo. Tullius lib.Epistol.famil.xiij.epistola incipien. Marcus: Spondebo tibi,vel potius spondeo,in meq; recipio Marci Curij mores.&c.

*Aliud accipere in uxorem, aliud id promittere.*
*Tullius.*

15 ¶Et quod tradit idem Ioan.And.& post illum Domi.Petr.Ancha.& Philip.Franc.in cap.1.de

*Aliud aliquid*

*accipere, aliud si id tantum sit promissum.*

testib.lib.6.quòd ille tex.loquens de proxeneta recipiente,non habet locum in eo cui promissum est.& respondent ad text.in cap.veniens,le j.extrà eod. qui videbatur velle contrarium. & sequitur Felin.in eo ipso cap.veniens,col.j.versi.& per istum text.& ibi quoque Phil.Deci. col.iij.nu.9.in fi.glo.j.& idem Decius in l.vt liberis,col.j.in v.not.C.de colla.& consil.cclxxx. in proposito,col.ij.versic.non obst.quòd paria. Et quod idem scribit Ioan.And.in cap.quanquàm,de vsur.lib.6.quòd ille textus non habet locum in eo,cui promissum est aliquid solui pro vsura,nisi & id solutum sit:per eum text.in illis verbis,de vsuris quas receperant,& idem voluit Bald.ibi,vt à multis citatur,tametsi non reperimus in eius lect. & Domi. col. j. vers. quæro quid si aliquis,& Petr.Anch.etiam col.j.in ij.not.& Philip.Fran.in j.notab.& ipse Pet. Anch.consi.cclxxj.de titulis,col.ij.dum allegat Io.And. vbi suprà & Barba.in c.ad nostram, col.penul.de emptio.& venditio.& Laur.Rodul.in tractatu de vsur.q. lxxxviij. & Fel.in c.in præsentia,col.vij.ver.& adduco optimè,extrà de proba.De quo tamen vide Io.Ana.in c.post miserabilem,extrà de vsur.& Anto.Burg.in d.c.ad nostram.col.iij.versi.istam conclusionem, extrà de empt.& vendi.

*Constitutio loquens de arrhis datis, non habet locũ in promissis.*
*Vendens præcisè cogitur tradere si potest.*
*Nõ autẽ, promittens.*

56 ¶Facit præterea,quod etiam tradit Bar.in l.Titia,in princ.& ibi Ang.& Imo. ff. de verb.obl. quòd l.vlt.C.de spons.loquens de arrhis datis,nõ habet locum in promissis. quod & voluit ipse Bart.consi.xlv.Vannes,Bald.in d.l.vlt.col.ij.versi.in hac l.Anto.post antiquos in c. gemma.& ibi quoque Pan.col.ij.versi.circa secundum.& Card.Alex.col.iij.versi.secũda est quæstio,extrà de spons.& idem Anto.consi.lxx.quantùm ad primum.& latè Maria Soc. cons.iij. circa præsentem,per totum cons.Et quòd licet is qui vendidit,præcisè cogatur ad tradẽdum, si habet facultatem rei restituendæ,nec liberatur soluendo quod interest, voluit gl.Bartol.& alij in l.j.ff.de act.empt.& in l.exemplo,in princ.eo.tit.& glo.in §.pretium. Instit.de contrah. empt.cum aliis multis concor.traditis ab Alex.qui hanc dicit esse communem opi.in l.certi condictio.& ibi quoque Phil.Dec.ff.si cert.pet.& in l.stipulationes non diuiduntur,col.pe. ff.de verb.obl.Tamen is qui tantùm promisit vendere,haud dubiè non cogitur præcisè tradere,etiam si habeat facultatem rei restituendæ,vt per Frãc.Aret.dicto cõsi. xxviij.col.j.versi. plus dicit.& Ias.in l.quoties.col.viij.versi.quartodecimò limita,C.de rei vendi.& Philip.Dec. qui alios allegat,consi.ccccciij.ex duobus,col.ij.versi.sed dato quòd valeret.& consi.seq.superioribus diebus,col.j.versi.secũdò reuocatur in dubium.& idem ante eos tenuit Ange.quem tamen non allegant,consi.ccxxxviij.dictum punctum,in ij.dubio.& nos aliquid quoque diximus suprà,nu.42.sed quorsum.

*An paria sint soluere & promittere.*

57 ¶Nec simpliciter verum est,quod suprà in contraria parte diximus(nu. 30.& hæc quidem) paria esse soluere,& promittere de soluendo:quia plerũque sunt disparia:vt tradit & probat glo.in d.l.vlt.& ibi quoque Phil. Corn.C.ad l.Falc.& alia quoque quæ idipsum probat in l. ea quæ,& ibi etiam Ang.C.de dona.ante nupt.& probat etiam text.in l.peculium.§.item deducetur,& ibi Sal.ff.de pecu.& in l.nam & maritus,& ibi glo.Alber Bart.Bald.& alij,qui eam l.legunt cum l.quod nomine,ff.de cond.indeb.iuncta l.quòd si maritus,in princ.ff.de consti. pec.nam & qui promittit,nõ propterea soluit.l.nepoti,ff.de fundo instruc.vt per eam legem voluit Bald.in d.l.vlt.Notúmque est illud Ouidij ex lib.j.de arte amandi,

*Promittas facito:quid enim promittere lædit?*
*Pollicitis diues quilibet esse potest.*

58 ¶Ideò sunt qui non admittunt,quod suprà diximus,nu.36.imò verò,& seq.scilicet statutum deferens lucrum dotis datæ,trahi ad dotem promissam:sed è diametro contrarium tenent:& inter hos Bar.sibi contrarius,in d.l.iubemus,§.j.col.j.versi.veniamus ad quæstiones,C.de sacros.eccl.Paul.Cast.in d.l.si marito.§.j.ff.sol.matr.& in d.l.si donaturus,§.j.ff.de cõdi.ob causam,dum vtrobique remittit simpliciter ad Bar.in d.l.iubemus.& Fran.Aret.in d.rub. ff. sol. mat.col.pen.& Mathes.not.lxxiiij.not.quod statutũ.Alex.in d.l.si donaturus,§. j.col.vlt.ff.de condict.ob caus.nisi,inquit,is qui promisit,sit in mora dandi.& Soci.in l. de diuisione,col.iij. versi.circa tertium,ff.sol.mat.Caro.Rui.sibi contrarius in rubr.eiusdem titul.nu.98.& 102.& consi.cxcvij.casus de quo,nu.5.& seq.lib.j.quem tamen vide posteà nu.8. & consi.ccxxv.visis his,col.j.ver.vnde sequitur,eo.lib.j.quem & tu vide,col.ij.ver.nec obst.quòd loqui videatur, & cons.xxxiiij.copiosè,col.j.lib.iij.& consi.lvj.in causa,col.j.lib.v.

59 ¶Sed & eius quod dictum est,(suprà num.40.& hanc opinionem,scilicet)statutum repellens fœminas dotatas habere locum,cùm dos est tantùm promissa,aut legata , tenuerunt contrarium Iacob.Aret.Petr.Cyn.Ray.& Rapha.Fulgos.in d.l.non sine, C.de bon.quæ liber. alter Raph.Co.& Imo in d.l.Titio centum,§.Titio genero,ff.de condi.& demõ.And.Iser.si æquitate,vt dicit,innitamur,in d.c.j.col.vj.versi.de æquitate.tit.de natu.succes.feud.Alex. cõsi.xiij. circa primum dubium,col.iiij.versi.quinimo secundum,rursúmque versi.& istam distinctionem,& iterum versi.bene facit.lib.iij.& Soci.sibi contrarius,(consi.xcij. circa primum.col.iiij. versic.nec obst.causa statuti,lib.j.quem tamen omnino vide, & iterum) consi. ccvij. in causa dominæ Annæ,col.ij.versi.secundò conantur,lib.ij.

*Facultas vendendæ dotis*

60 ¶Contrarium quoque eius,quod diximus,d.auth.sed quamuis, C.de rei vxo.act. habere locum in dote promissa,tenuit glo.ord.ibi,in verbo,diminuere:quã sequitur Cy. in j.oppo.&

Ang.

Ang.Aret.in §.fuerat,col.xiiij.versi.in ea gl.ibi,quod patet.& ibi etiam Ias.sibi contrarius,qui eam gl.dicit not.col.pe.nu.134.Inst.de act.vti.& in simili,l.quamuis,ff.sol.mat.& similes, quæ faciunt potestatem reddendæ dotis in certis casibus constante matrimonio, non habent locum in dote promissa,necdum data.Ea enim remitti non potest,etiam ex illis ipsis casibus: vt voluit gl.not.quam sequuntur Cyn.& Bald.in l.si constante,in verbo,firma, C.de donat. ante nupt.& illam quoque sequitur & dicit sing.Ro.sing.ccccccj.tu habuisti.

*constante matrimonio, non trahitur ad dotem promissam.*

61 ¶Ex quibus vides,rem hanc esse admodum ambiguam.sed quicquid sit in illis aliis casibus, neque enim nunc nobis vacat,nec etiam expedit aliter eos examinare:tamen id scio, in casu nostræ promissionis de danda facultate redimendi intra certum tempus,cùm primus iudex hanc posteriorem sententiam secutus absoluisset emptorem,fuissétque ab eius sententia appellatum ad curiam parlamenteam amplissimi Senatus Parisiensis,fuit dictum, malè iudicatum,& bene appellatum,& emptor condemnatus ad recipiendum venditorem ad retractum restituto pretio,atque etiam ad restituendos fructus à tempore litis contestatæ perceptos.Et certè Senatus ille æquissimus æquiorem sententiam sequutus est,vt semper aliâs solet facere: vti etiam scribit Fran.Rip.in l.Centurio,col.xxv.nu.77.ff.de vulg.& pup.& è nostris attestatur Budæus statim post princi.priorum annotationum in Pandectas. & Steph.Bert. consi. xlviij.viso casu,col.ij.lib.j.vbi nuncupatum loquitur de circuitu,quem solet(inquit)suprema Curia vitare,& omnibus modis veritatem,reiectis huiusmodi subtilitatibus,sectari. Et nonnihil etiam Guido Pap.Deci.Delphi,xxix.in superiori.& iterum decisi.cccclxxxiij.legatario. & ipse Bertr.consi.clxxviij.viso processu,ad fin.lib.ij.& Aymo Crauetta,consi. cxcviij. videtur.col.vlt.nu.vij.

*Decis. princi. quæstionis.*

*Arestum.*

*Senatus Parisiensis æquitatem amplexatur solet.*

62 ¶Sexto quæro, cùm non constat per instrumentum de huiusmodi pacto,an admittatur venditor ad probandum per testes,id fuisse factum,saltē si se non inscribat de falso,iuxta l.vlt.cum ibi no.C.de fide instr.& vtrùm testes id probent contra instrumentum. Nam certum est duos testes non sufficere ad reprobandum instrumētum:per not.in l.in exercendis, C.eod.tit.& in l.optimam,C.de contrah.& com.stip.& in l.j. §. si quis negat,ff.quemad.testa. ape.& per Cano.in c.cùm Ioan.extrà de fide instr.Dic breuiter,id non esse cōtra instrumentum,sed præter:ideò neque opus esse inscriptione,duósque testes satis esse,vt expressè voluit Alex.consi.cxxij.viso processu vtriusque causæ,col.iij.versi.nec obst.etiā si dicatur,lib.ij. Sed & tu vide quæ in simili diximus in tit.præce.§.j.glo.xiiij.in verbo,*ou equipollent à vente*,nu.57. nec tamen.& vide etiam quæ suprà scripsimus in hac eadem glo.in iiij.quæst.

*An id pactum possit probari testibus.*

*Etiā si sit instrumentum.*

*An sufficiant duo testes.*

63 ¶Septimo quæro, quomodo probatur id pactum, vtrùm ex fama,coniecturis, & quibus,testibus singularibus,proxenetis, confessione extraiudiciali facta absente parte, & an sit in eo locus iuramento in supplemētum probationis.Hæc omnia comperies, non quidē vno in loco,sed per partes,apud Bald.consi.xxxix.proponitur quòd celebratus,col.ij.lib. iij.Petr. Anc.consil.cccxxxj.visis diligenter,col.ij.versi.quartò etiam Imo.consi. xcij. visis & consideratis.Paul.Castr.consi.cxliij.viso processu & attestationibus,col.j.versicu.secundò videtur,& sequen.vsque ad fi.consi.lib.2.& Roma.consi.xxx.viso casu,& Alex.d.consi.cxxij.in iij.primis col.lib.2.Philip.Deci.consi.xviij.cuius superscriptio incipit, an statutum in venditione, tum colum.j.tum iij.versicu.cùm ergo statutum,cum multis versi.sequen.& colum.vlti.versi.non obstat,quòd probationes,vsque ad fi.consi.& Hippo.Marsi.in l.de minore, §.plurimum,col. xij.num.77.adde etiam quòd fama,ff.de quæst.& latissimè D.Boër.deci.clxxxiij. alia insuper. Sed & de probatione ipsius reuenditionis aliquid videbis apud Socin. consil.ccclij. in causa domini Ioan.in j.dubio,lib.2.

*An id pactum probetur ex fama.*

*An ex coniecturis, & quibus.*

*An testibus singularibus.*

*An in eo sit locus iuramēto suppletiuo.*

64 ¶Octavo quæro,quid si intra tempus reuenditionis venditor restituit pretiū, & emptor ei tradit prædium,non tamen aliter reuendit:an retransferatur dominium in venditorem,ita vt fructus acquirat:an verò ipsi fructus extenuent pretium. Qua in specie,aut certè promissionis de vendendo,patrum nostrorum memoria duo eius tempestatis primarij legum interpretes multis magnisque vterque rationibus inuicem contenderunt.Hi sunt Barth. Soci.& Ias.Ille enim asserebat eo in casu dominium transferri,ac fructus ei acquiri qui pretium tradidit,& prædium ab eo qui promiserat accepit,æquè,ac si venditio facta fuisset:hic contrà,vt videre licet ex scriptis eorum,in l.si ante,ff.solu.matr.vbi & ipsi asserunt; ita pro sua vtramque sententia consuluisse,sicuti vere consuluerunt in eadem causa atque inter easdem partes:scilicet Soc.consi.clxx.in præsenti consultatione,ferè per totum,libr.ij.Ias. consil.cxvij.in quæstione quæ vertitur,lib.j.

*Si intra tempus reuenditionis uēditor restituit pretium, & emptor rem, an venditor fiat dominus ipsius rei & acquirat fructus.*

65 ¶Iasonis rationes maxima ex parte in hoc sunt,quòd aliud est vendere, & aliud promittere de vendendo:vt latè diximus suprà in v.q.nec ex promissione trāsfertur ius aut dominium, sed solum actio personalis contra promissorem.l.si sterilis.§.si tibi fundus,ff.de acti. empt.& l.qui fundum,ff.de contrah.empt.quæ iura in hoc alleg.Ang.consi.clxxxiiij.ex forma,col.vl. quem & nos citauimus in d.v.quæst.Ex quo illicò cōsequitur,quòd cùm is ex ea promissione non sit factus dominus,nec fructus quoque suos facit: sicut nec creditor qui non habet dominium,l.j.& ij.C.de pig.act.& c.j.& c.conquestus, extrà de vsur.nam solùm est tradita naturalis possessio,non etiam dominium:at ea non sufficit ad acquisitionem fructuum.l.qui

*Iasonis rationes.*

*Ex promissione solū competit actio personalis,nec dominium transfertur.*

ſeu quodam modo de reuendendo,vt eſt etiam in caſu noſtro:vides (inquam)in cauſa venditionis emptorem ante ſolutum pretium nondum eſſe dominum rei emptæ.d.l. quod vendidi,ff.de contrahen.empt.& §.venditæ,Inſtitu.de rer.diuiſ. nec teneri venditorem ad traditionem rei,donec ſolutum ſit integrum pretium:per d.§.offerri, & tamen vtrobique deberi fructus pro parte pretij ſoluti. Ergo multò magis in noſtro caſu, in quo ſolutum eſt integrum pretium,& prætereà res ipſa tradita. Sed Iaſon dicto conſil.cxvij.lib.t. cùm non videret,quid ſatis tutò reſponderet ad d.l.vlti.eò tandem confugit,tanquam ad ſacram anchorã, vt diceret fortè non inſubtiliter poſſe attentari d.l.vlti.& quæ in ea dicunt Docto.procedere de iure ff.tantùm,quo vſuræ non erant prohibitæ:ſecus autem ſit hodie ex Iure Canonico.

73 *Iterum de futura cauſa.* ¶Huc quoque pertinet tex.in d.l.j.§.& primùm,ff.pro dote:vbi ſi ſponſa ante contractas nuptias in dotem viro dederit rem alienã,ea mẽte,vt res ipſius eſſet, is vſucapere poterit etiam ante nuptias:& ſi non aliud expreſsim actum ſit,credẽdum eſt id eo animo eſſe traditum,vt illius eſſet:vt etiam dicit tex.in d.l.ſed niſi,ff.de iure dot.quaſi ſcilicet ſufficiat promiſsio futuræ cauſæ,ſcilicet matrimonij: nam licet contractus dotis perficiatur ipſa traditione dotis, vt declarat Bart.in l.iuriſgentium, in prin ff.de pact. tamen ea cauſa dotis ſola & per ſe non ſufficit ad acquiſitionem dominij,ſed requiritur matrimonium,cùm dos non poſsit eſſe ſine matrimonio.l.vlt.C.de donat.ante nupt. Ex quo apertè declaratur,ſatis eſſe,cauſam quæ oritur ex matrimonio,eſſe promiſſam ſcilicet per ſponſalia,quæ,vt diximus,continent promiſsionem futuri matrimonij.Ergo & in caſu noſtro ſufficit promiſsio futurę cauſæ,id eſt, venditionis,licèt nondum facta fuerit vnà cum traditione,præſertim cùm vt diximus,a pari procedunt dos & venditio. Et id iunge his,quæ diximus ſuprà verſi.ab hinc iiij.

74 *Ex promiſsione vendendi, oblato pretio, fit perfecta venditio.* ¶Deinde cùm quis tenetur ad vendendum certo pretio,(qui eſt caſus noſter)ſi per eum,cui facta eſt promiſsio,offeratur pretium,venditio habetur pro perfecta, quantùm ad iuris effectum,cùm ſtet per eum qui tenetur vendere:vt expreſsim voluit Bart.in l.ſi fideiuſſor,§.meminiſſe,in prin.ff.de leg.iij.& iterum in l.vxorem,§.agri plagam,in princ.ff.de leg.iij. & vtrobique per l.Labeo ſcripſit,ſi mihi,ff.de contrahen.empt.qua l.probatur, id pro facto haberi, quod per alium ſtetit quò minùs factum ſit in ipſius præiudicium, cum multis concordan. à me collectis ſuprà titu.præced.in §.xv.in glo.ij.in verbo,*depuis la litiſconteſtation*,nu.7.idque perpetuum eſt.Et in hoc illud aduertendũ eſt, d.l.Labeo, loqui nuncupatim de venditione. & alia multa iura allegata in d.§.xv.loquuntur etiam aut de venditione, aut alijs contractibus:ne quis cauſetur Bart.in dictis locis loqui de teſtamentis, tãquam ſcilicet in his plenior interpretatio ſumi debeat,quàm in contractibus,iuxta l.in teſtamentis,ff.de regu.iur. & cap. cùm dilecti,extrà de donatio. Et hanc Bart.ſententiam ſequuntur Bald.Sal.Flor.Pau.Caſtr. Rapha.Co.Alex.Iaſ.& omnes,præter Franc.Aret.in d.§.meminiſſe.& Angel.in l.j.C.com.de lega.& in l.in æſtimationibus,ad fin.ff.de peti. hære.Ray.& Floria.in d.§.agri plagam.& Fab. in tract.empt.& vend.in vij.q.v.q.princip.& Franc.Aret.ſibi contrarius,conſil.vj.viſo inſtrumento diuiſionis,col.iij.verſi.confirmatur iſta concluſio.

75 *Et an in eo caſu cõpetat rei vendicatio.* ¶Subdit tamen Bart vtrobique (nam id non omittendum eſt) poſt Dyn.in d.§.agri plagam, hoc caſu etiam cõpetere rei vendicationem,per text.in d.§ agri,in verbo,petere. quod etiam voluit Cyn.in d.l.j.in x.quæſt.& ibi quoque Ioan.Fab.C.commu.de leg. & Sali.Rapha. Co. Pau.Caſt.& Iaſ.in d.§.meminiſſe.& Ang.in locis ſuprà allegatis. Licèt quantùm ad hoc poſtremum,non aſſentiant cæteri ſuprà citati:ſicuti nec Bald. in d.l.j.col.ij.verſi. quæro ſi teſtator,C.commu.de leg.& Fab.in dicto tractatu,in xxij.quæſt.iij.partis prin.niſi, vt ipſi dicunt, fuerit proceſſum ad traditionem. Sed hîc non ſolùm res fuit tradita,ſed & pretium quoque traditum & acceptum,nedum oblatum. Ergo hi omnes ſtant ab hac parte, præſertim cùm in caſu promiſsionis reuenditionis ſola oblatio faciat cenſeri perfectam eſſe reuẽditionem, & fructus deberi offerenti,per text. in l.ij.C. de pact.inter empt. & vendit quem ſic intelligit Franc.Aretin.conſi.xxviij.diligenter animaduerſis,col.j.verſicu.prætereà non continet.Nam & quod plus eſt,multi aſſerunt,in hoc caſu oblatione facta,dominium ipſo iure retransferri in venditorem offerentem: vt late diximus ſuprà eod.titu.§.j.gloſ.vij.in verbo, *feront preferez*,nume.6.at in pacto. Vide tamen ( vt id obiter dicam ) quid de ea l.Labeo ſcribit.Paul. Caſtr.conſil.xciij.in cauſa quæ vertitur coram nobili viro,colum.v.verſi. nec obſt.l. Labeo, iunctis præcedentibus,lib.2.

76 *De iiſdem rebus.* ¶Sed vt demus illud non eſſe verum,vt ſcilicet retransferatur dominium ipſo iure, cùm interuenit ſola oblatio:de quo diximus vbi ſuprà & iterum,§.iiij.in verbo,*conſigner*, nume.3.& adeò quidem. Certè cùm emptor oblatione ei facta accipit pretium,& prætereà rem ſibi venditam retradit ipſi venditori,non video,quin id agens cenſeatur tacitè reuendere,liberando fidem ſuam,id eſt,vt indoctiores intelligant,ſatisfaciendo ſuæ promiſsioni de reuendendo: nam vẽditio fit cõſenſu.l.conſenſu,ff.de acti.& obli.& §.j.Inſti.de obl.ex conſen.Contractus autem,& alij actus,qui cõſenſu perficiuntur,verba nõ exigunt,ſed vel nutibus vel aliis actibus conſenſum exprimentibus tacitè conſummantur.l.ſi pater naturalis,ff.de adop.& l.item quia,in prin.ff.de pact.& l.in quibuſcunque,ff.de act.& oblig.quæ poſtrema l.loquitur nuncupatim de emptione & venditione.& latiſsimè dicemus infrà tit. *de contrarre cõpagnie*,qui eſt

omnium

omnium huius volu. consuetudinum xxiiij.§.ij.in verbo, *contractent taisiblement compagnie*, in princ.Nam & factis consensus & voluntas exprimitur,& declaratur.l.de quibus, & ibi gl. de legib.& l.recusari,ff.de acqui.hæred.vbi glo.dicit,nihil interesse,verbis aliquid fiat, an rebus:& multa in id allegat.Imò si verum fateri volumus, facta plus habent ponderis ad declarandã voluntatẽ,quam verba.l.si tamen,§.ei qui seruũ,ff.de Aedil.edict.vbi dicitur,quòd multò amplius est facere,quàm pronuntiare,& not.glo.in cap.dilecti,per illũ text.de appel. & Pet.Anch.consi.cceij.materia de qua quæritur.& Roma.consi.ccxcj.cùm isti fratres,qui ex hoc dicunt facta magis declarare voluntatem & consensum contrahendi,quam verba,quod huc proximè accedit.Et ex externis scriptoribus Lucianus in Toxari asserit res ipsas magis loqui,quàm verba:eum alijs similibus,quæ etiam collegimus,vbi suprà,nu.2.Igitur,vt reuertamur,si factis & tacitè possumus vendere & reuendere,per Deos oro,ex quibus factis euidentiùs dilucidiúsq; possumus declarare venditionẽ nos facere,quàm si post promissionem de ea faciẽda pretiũ recipimus,& vicissim rem tradimus? Certè vel sic declaramus,vel nunquàm:essentq; superuacua omnia iura,quæ dicũt emptionem solo consensu & tacite,id est, ex factis celebrari,nisi ita fieret:quando etiam ex simplici traditione rei ante contractũ perfectũ dominium transferamus,secundùm glos.in d.l.contractus,in verbo,id quod emptoris, & ibi Cyn.post Pet.col.ij.versic.quartò quæritur.Bald.quo loco suprà citauimus.Sal.col.iij. versic.quæro tertiò principaliter.Angel.versic.in ea ibi,sed non vsura.Paul.Castr.vbi etiam citauimus,C.de fide instrumen.& alia glos.in l.multùm,in verbo,tradita, dum se allegat ex d.l.cõtractus,& ibi quoque Doct.C.si quis alter.Barb.consi.viij.scribitur præclarè,col.antep. versic.& si opponitur de eo,lib.1.

*Volūtas facto declaratur.*

*Facta magis declarant voluntatẽ, quàm verba.*

*Lucianus.*

77 Et hæc quoque euidenti ratione probãtur:nam,vt diximus suprà,nu.53.hæc mirum,aliud est promittere aliquam accipere in vxorem,aliud eam accipere: per illa enim verba non est contractũ matrimonium,sed est tantùm promissio de contrahendo,quam nos sponsalia de futuro vocamus.sunt enim spõsalia futurarum nuptiarum,promissio,c.nostrates, xxx.q.v. per hæc autem cõtrahitur matrimonium.Quid igitur,si post huiusmodi promissionem de contrahendo non aliter expressim contrahitur matrimoniũ,tamen sponsus & sponsa inuicem concumbunt:quod nihil aliud est,quàm sese sibi mutuò tradere:vt aperè sentiunt.glos. Host.Colle.Pan.vterque Card.Flor.& Alexand.in c.vlt.de sponsa.duo.dum respondent ad l.quoties, C.de rei vend.& idem Host.in summa eiusdẽ tit.§.ij.col.j.& D.à Rota.decisi.879. vtrùm l.quoties:in antiq.quæ repetitur inter decisi.Bernard.Bisguet.sub tit.de loca.c.j.eiusdẽ initij.Profectò ita perficitur matrimoniũ,ac si verbis expressis fuisset contractum. Sponsalia (inquam) transeunt in matrimonium.id est,simplex promissio in contractũ.c.is qui fidem, extrà de sponsa.cum simi.Idq; etiam si sponsalia fuerint sub conditione contracta.c.de illis, & c.super eo,& c.per tuas,extrà de condi.apposi.& vtrobiq; Doct.Imò ex simplici ductione vxoris in domũ mariti,ipso facto & sine alia expressione verborũ,eadem sponsalia trãseunt in matrimonium.l.cùm in te,& ibi Bal.iu j.not.C.de dona.ante nup.Et facit quod scribit idẽ Bal.in c.iurauit,col.vlt.versi.item nota hic quòd sponsus,extrà de proba.Igitur & simili ratione,hoc in casu simplex promissio de vendendo,trãsit in contractũ venditionis, per mutuam rei & pretij traditionem,etiã si aliter id expressum non fuerit:nam vt diximus suprà, nume.70.item emptor, matrimoniũ est quædã species emptionis & venditionis.Et huc quoque pertinet text.in l.Papinianus,ff.de donat.inter vir.& vxo.prout multi illam intelligunt, quos nos citauimus suprà nu.48.nunc se offert,vt scilicet loquatur in simplici promissione de donando:si tamen processum fuerit ad traditionem rei promissæ,habet vim donationis, & morte confirmatur,ac si verè donatum fuisset.

*Confirmatio præcedētium.*

*Per concubitum spõsus & sponsa se sibi inuicem tradunt.*

78 Quid,quòd simplex traditio rei non soluto pretio,illud operatur,vt vẽditor videatur habere fidem de pretio,nisi aliud protestetur,& sic transferat dominium.glo.in l.quod vẽdidi, & ibi Sal.ff.de contrah.emp.& in l.procuratoris,§.planè,in verbo,vendicare,ff.de tribu.act.& subobscurè in l.iij.ff.de pign.act.& in d.§.venditæ,in verbo,fidem emptoris.& ibi Ioan. Fab. Instit.de rer.diui.Iacob.Aret.Cyn.& Bart.in l.inciuile,C.de rei vend.Colle.in c.vlt.extrà de spon.duo.Bal.& Ang.in l.si non donationis,C.de contrah.empt.Io.Fab.in §. sed istæ,nu.18. Inst.de act.Masuer.tit.de empt.& vend.§.item eo ipso quòd venditor.Ro.sing.cccviij.l.quod vendidi.Alex.consi.lxxxvj.ponderatis narratis,col.ij.versi.nec obstat,si diceretur,lib.6.quod repetitur inter consi.Franc.Curt.Senioris,consil.xxij.Corne.consil.ccj.visis nonnullis,col.j. lib.4.& consi.cl.viso tenore,col.j.versi.quod & conuenit.lib.4.Barb.consi.viij.scribitur præclarè,col.antepenul.versicu.& si dicatur,lib.1.& Alciat.in l.traditionibus,in verbo,nudis pactis,C.de pact.& probat tex.in l.apud Iulianum,§.si Titius,ibi,sed si nondũ,ff.de leg.j.si credimus Franc.Aret.ibi.Si ergo id facit simplex traditio sine numeratione pretij, vt transferat dominium,tanquam habita fide de pretio,quantò magis idẽ debet facere,cùm numeratum est pretium. Præsertim cùm iam in nostro casu obligatus sit emptor id perficere, quod promisit,cùm è diuerso in primo casu venditionis non teneatur habere fidẽ de pretio : prætereaque plus incommodi percipiat habendo eam fidem,& expectando solutionẽ pretij,quàm implendo,quod iam promisit.

*Traditio rei facit ut censeatur habita fidei de pretio.*

*Praeiudiciū eorum, quorū ad ministrationē gerunt.*

ad hæc cùm venditor,& seq.& iterum tit.præced.§.iij.glo.iiij.nu.2.Nec scilicet plus operetur tacitum,quàm expressum,contra plenissimè not. in d.l.cùm quid , ff.si cert.pet. Veruntamen ego aliter censeo,videlicet fieri præiudicium minoribus,ecclesiæ,& cæteris huiusmodi, si eorum administratores sinant otiose id tempus labi sine redemptione rei ita venditæ. Nam licèt prælatus non possit expressè renuntiare iuribus ecclesiæ,vt voluerunt Io.And.Card.Flor.& Imol. in c.ij. per illum tex.de donat.& latè diximus,in repet.l.si vnquam,in verbo,donatione largitus.nu. 143. tamen ego contrarium.tamen potest ei præiudicare ex lapsu temporis,c.de quarta.& c.veniens, extrà de præscrip.De quo & per Fel.in c.cùm accessissent,col.xiij.vers.tertiò limita, extrà de cõstit.Idemq; de præside ciuitatis,qui etiam licèt non possit expressè ciuitati præiudicare, l.Præses, C.de transact.Potest tamen tacitè ex lapsu temporis,l.aduersus,cum gl.C.de vsur.cum alijs multis similibus,& concord.à me addnctis in nostris Legibus connubialibus,gl.v.quæ est in verbo, *expres*,versiculo,& istud quidem.An autem hoc casu possit minor,& ecclesia,& alij horũ similes restitui,diximus suprà hoc co.tit.§.j.gl.ij.in verbo,*à tel temps*,nu.55.sed an saltem & seq.

*Si in præfationibus facta fuerit mentio huius pacti, & nõ in cõtractu aut instrumento, utrum ab eo sit discessum.*

21 ¶QVARTÒ quæro,quid si contrahentes,in tractatu,siue præfationibus ipsius venditionis, locuti sunt de apponendo huiusmodi pacto reuẽditionis , posteà tamen vel incontinẽti vel ex interuallo,dum contractum ipsum absoluunt,de eo nihil dicunt ? aut etiam,quid si contractus fit & absoluitur cum eo pacto,sed posteà fortè ex interuallo fit instrumentũ ipsius contractus à partibus sine mẽtione huius pacti ? an his casibus videtur esse recessum ab huiusmodi pacto? Alex. de hoc vtroque casu loquens in d.consi.xxvij.col.ij.vers.& quòd non sit,li.3.& consi.cxxij. viso processu,col.j.vers.sed iste testis,lib.ij.respondit in priori casu primi casus, videlicet cùm incontinenti post tractatum & præfationes contractus absoluitur , non videri recessum. In posteriori autem casu eiusdem casus,cùm scilicet ex interuallo contractus absoluitur , videri recessum. At in secundo casu princ.cùm videlicet absolutus est contractus cum hoc pacto , sed posteà etiam ex interuallo instrumentum conficitur,non videri recessum. & ad hæc multa allegat , de quibus & nos diximus suprà huius tit.§.j.in prin.Alex.autem simpliciter sequitur Hier.Cagn.in repet.l. ij.in iiij.quæst.C.de pact.inter empt.& vend.

*De eadem re.*

22 ¶Tu autem adde ad illum primum casum tex.in l.eum qui Calendis,in princ.ff.de verb.obligat. cùm ibi dicitur,si autem non addat,quibus Calendis Ianuarijs, facti quæstionẽ inducit,quid fortè censerit,hoc,est quid inter eos actum sit.Nam hæc postrema verba eius l.non possunt intelligi,nisi de eo quod actum est in præfationibus stipulationis , non in ipsa stipulatione, cùm prius dixisset,si non addit,&c.Et tex.quoque in l.Titia,§.j.& ibi Bart.& alios,ff.eod.tit.& not.per eundem Bart.& alios in l.si ita stipulatus.§.Chrisogonus,ff.eod.quoque tit.& Ang.consi.xciiij. cùm lis & quæstio,col.iiij.vers.septimò,& vltimò.

*De eadem re.*

23 ¶Ad secundum etiam casum princ.palem adde Bal.in l.cùm allegas,col.ij. vers. scias etiam quòd ad probandum,C.de vsur.& in l.multùm interest,col.ij.versi.& si dicatur quod de isto,C.si quis alteri,& in l.per retentionem,post Petr.ibi.C.de vsur.Bar.in l.si tibi liberum,ff.de act.empt. & in d.l.Titia,§.j.ff.de verb.oblig.Ang.in l.si quis cum aliter,& ibi Alex. col. pen.vers. successiuè, & plenissimè Ias.col.j.vers.pondero in primis,ff.de verb.oblig.eundem Ang.consi.cclxxiij.cuius factum incipit,nunc præsupponitur,paulò ante fi.Pan.in c.dudum,in vlt.not.per illum tex.de cõuer.coniu.ipsum Alex.in l.sed & si me putem,§.cùm inter,in ij.not.& ibi etiam Ias.in iij.not.ff.de condi.inde.& eundem Alex.consi.xxviij.visis & accuratè,col.j.in fi.li.j.quod repetitur consil. 31. lib.ij.& eundem consi.lij.circa hanc dubitationem,lib.4.si id consi.eius sit,& Barb.consi.viij.illud afferam,col.iij.vers.& multùm elegantet,& seq.lib.4.Fely.qui & alios allegat in c.si cautio,col.2r. vers.& modum cognoscendi.extrà de fide instrument.& Ias.consi.xxiiij.in causa feudali,col. vij. versi.restat & vlt.lib.iij.& Phil.Dec.loquentem etiam nuncupatim de hoc pacto consi.xviij. cuius superscriptio incipit,an statutum in venditione,col.iij.versi.ij.ex prædictis.

*Testes, qui interfuerũt tractatui, & non cõclusioni, nõ probant.*

24 ¶Addes(inquam)ad hæc omnia gl.not.in l.eleganter,in prin.in verbo,idem puto.ff.de condi.indeb.per quam dicit Bal.in c.vlt.col.vlt.extrà de iura.cal.quòd testes,qui interfuerunt tractatui & non conclusioni contractus,nihil probant. & ad hoc illam dicit valde not. & eam quoque not. ipse Bal.in c.j.in prin.circa medium,tit.de prohi.feud.ali.per Lotha.& idem quoque voluit idem Bal.in d.l.multùm interest.col.ij.C.si quis alter.& Alex.consi.xiij.ex his quæ in themate, col.pe. vers.alij verò testes,li.j.& iterum consi.xviij.viso processu,col.ij.versi.quinimo & fortius, eo.li.j. Ias.in d.l.eleganter.in prin.col.j.vers.nota secundò.Philip.Dec.consi.cxxxiij.viso puncto,col.iiij. versic.sexta testis.& consi.clix.casus qui proponitur,col.iij.versi. & retenta conclusione.& consi. ccccliij.viso eleganti consi.col.pen.versi.secundò respondetur.& consi.cccclxij.in causa quæ nomine cameræ.in prin.Franc.Ripa in l.j.post prin.ff.ad S.C.Trebellia.nam & sola conclusio dicitur esse contractus,l.si voluntate,C.de rescind.vend.ibi Bald.not.negátque esse meliorem tex.de ea re.Et facit etiam gl.in l.Lucius.in verbo, debeant,post princ. ff. de his qui not.infa.quæ dicit, testes imperfectè narrantes conuentionem partium, nihil probare.quam annotat,sequitur, & declarat Bal.ibi,in priore lect.& etiam sequitur Rom.consi.xcj.visis ac percunctatis,col.ij.versic.tertiò vidẽdum est.& consi.cccv.quò ad septimum,ante fi.& Ias.in d.l.eleganter.Franc.Rip.in l. admonendi,num.188.ff.de iureiur.

25 ¶QVINTO quæro,quid si in contractu non fuit concessa simpliciter facultas redimendi , sed tantùm

tantùm emptor promisit dare venditori eam facultatem redimẽdi intra certum tempus, vtrum venditor poterit vi huius promissionis agere, vt emptor reuẽdat restituto pretio: an verò tãtùm poterit agere, vt ei detur ea facultas? Ego aliquando vidi eam controuersiam inter duos ciues Rochelanos. Nam venditor agebat contra emptorem ad reuenditionem oblato pretio: emptor autem negabat pactum reuendendi à se factum: vẽditor probauit non quidem id pactum interuenisse, sed tantùm promissionem dandi facultatem redimendi intra aliquod tempus: ideò emptor dicebat se esse absoluendum, cùm venditor vi eius promissionis posset tantùm agere ad implementum promissionis, id est vt sibi daretur ea facultas promissa: venditor autem contrà dicebat, satis esse probasse promissionem, vt ageretur primo loco ad reuẽditionem, idque æquitati & rationi consonum videbatur, per tex. dicentes, vitandos esse circuitus, ob idq; competere actionẽ sine cessione. l. cùm fundus, §. seruum tuum imprudens, ff. si cert. pet. & l. dominus testamento, ff. de cond. indeb. & cle. auditor, de rescr. cum concord. alleg. per glos. in duobus locis posterioribus.

*An vi simplicis promissionis de dando facultatem redimendi, possit vẽditor rectà agere ad reuẽditionem.*

*Circuitus vitãdus, vide 41.*

26 ¶Quorum authoritate subnixus Alb. Gal. & post eum Ioa. And. in addit. Spec. in rub. de obliga. & solu. col. j. tradunt, quòd si quis promisit intra certum diem se obligaturum ad dãdum mihi decem, potest statim cedente die sine alia obligatione conueniri ad illa decem. Sequuntur Rom. qui id sing. dicit sing. clxxxiij. obligo. Alex. qui dicit perpetuò menti tenendũ, quia prima facie multi contrarium responderent, Soci. Ias. & Fran. Purp. qui & omnes id dicunt sing. in d. §. seruum tuũ imprudens, tres quidem priores in j. no. postremus, col. iiij. & idem quoque Ias. in d. l. dominus testamento, in iiij. no. vbi & id dicit sing. rursumq; in l. si fideiussor, §. meminisse. col. j. versi. tu adde quod in simili, ff. de leg. j. vbi iuẽ id dicit sing. Carol. Ruin. in l. iiij. §. Cato. in viij. not. & ibi quoque Lancel. Gal. col. ix. vers. duodecima cadit, & Hormanoctius, nu. 179. & seq. ff. de verb. obligat. idem Ruin. consi. xij. quamuis quæratur, col. xij. nu. 32. lib. ij. vbi id dicit not. & consi. xix. visa petitione, col. vij. nu. 14. li. 4. & Matth. Afflict. dum allegat Ioan. And. vbi suprà deci. Neapol. lxj. fuit lata, in prin. & in consti. Siciliæ. incip. capitaneorum, col. vlt. & in const. licentiam, col. ij. in x. quæst. & ipse Lancel. Gal. in rub. dicti tit. de verb. oblig. col. xxv. versi. sciendum est tamen. & Ludo. Gozad. in repe. l. ij. in prin. iterúmque col. v. C. de pactis inter emp. & vend. & Gomes in §. in personam, nu. 41. Instit. de actio. & Chasse. consi. lvj. *veu le proces*, col. pen. versi. imo etiam si iam. & Ant. Rube. cons. xxix. viso contractu, col. ij. vers. & facit id quod. vbi id dicit sing. & communiter approbatum. & Zasius consi. x. in causa, num. 39. lib. 2. Ex hócque infert ipse Purpur. in d. §. seruum tuum imprudens, ad hunc casum nostrum, videlicet quòd ex promissione dandæ facultatis de redimendo rem venditam restituto pretio agi potest ad reuendendum, & ita dicit se consuluisse, & obtinuisse. Quod & idem in hac nostra specie tenuisse post nostram priorem editionem reperi D. Boer. decisi. clxxxiij. alia insuper.

*Qui promisit se obligaturũ potest rectà conueniri ad rem ipsam.*

27 ¶Quibus proximè accedit, quod Pau. Cast. consi. ij. tria sunt, lib. ij. respondit, eum qui promiserit se per instrumentum obligare, & per eum steterit, quò minus se obligaret, haberi pro obligato posséque tanquam obligatum conueniri. Et quod tradit Steph. Bertr. consi. clxxxiiij. vidi casum in j. dubio, lib. j. nihil referre, faciat quis pactum reuendendi in contractu venditionis, an promittat facere, ad ipsius contractus reprobationem, id est, æquè posse reprobari contractum ex huiusmodi promissione faciendi pacti, ac si factum fuisset in ipso contractu, & quę scripsimus suprà in præfat. huius tit. nume. 9. & vt hæc postrema, & seq. & in titu. præced. gloss. xiij. in verbo, *ou equipollent à vente*, num. 39. ex iis autem.

*Promittens se obligare, habetur pro obligato, cũ stat per eum.*

28 ¶Et his adstipulatur, quod scribitur in l. si intra, ff. de pact. quòd promissio liberãdi, exceptionem parit aduersus agentẽ, ac si liberatio ipsa iam facta fuisset. Ex eóq; ibi not. Bart. in fi. & Ang. quòd pactum de liberando in futurũ, producit exceptionẽ in re præsenti. quod dicit ipse Bar. perpetuò menti tenendum, & ipse Ang. sing. vocat eum tex. & item ex eo voluit Paul. Cast. consi. cccxlij. in causa Fratalex. in prin. lib. 2. vbi & de hoc dicit esse optimum tex. vti etiã est, in l. si creditoris. C. de fideicom. quam Bal. ita summat, vt nostri loquuntur, Dispositio liberationis de futuro, inducit exceptionem de præsenti. & Corn. ita, Ex fideicommisso relictę liberationis competit debitori exceptio, etiam ante præstitã liberationẽ. & in l. si non sortẽ, §. adeò. ff. de condi. indebi. & ibi optima gl. in verbo, condicere: quæ dicit, quòd si testator damnauerit hæredem liberare debitorẽ, quamuis antequam ab hærede re ipsa liberetur, sit adhuc naturaliter & ciuiliter debitor, cùm nec testator eum liberauerit, nec hæres fuerit in mora: tamen debitor habet exceptionem: & si soluat, actionem ad repetẽdum. Et ibi sequũtur Bar. Bal. & Pau. Cast. & eum quoq; in contractibus procedere dicit Fran. Aret. in c. veniens, extrà de testib. & Carol. Ruin. d. consi. xix. vbi suprà lib. 4.

*Promissio liberandi parit exceptionem ex præsenti.*

29 ¶Quòd si quis dicat, huiusmodi promissionem liberandi in futurum, parere exceptionem tantùm non etiam actionem: vt expressim dicit d. l. si intra, ff. de pact. primo loco allegata: sciat id ideò esse, vt dicunt gl. Bart. & alij ibi, quia id pactum eo in loco erat nudum, proindéque satis innuentes, quòd si vestitum fuisset adhærẽtia contractus (vt in casu de quo loquimur) aut traditione, aut alio id genus modo actio quoque ex huiusmodi promissione fuisset producta. Et id quoque apertè voluit gloss. & alij in d. §. adeò, cùm dicunt competere repetitionem ex ea promissione, si solutum fuerit, vti suprà diximus. Præstereà nihil in illo casu debitoris intererat habere actionem, cùm apud se haberet, quod debebat: ideò satis esse, vt se exceptione tueri possit, cùm creditor contra eum agit. Et tamen si tam stolidus fuerit debitor, vt soluerit, competit ei actio ad

*An & actionem.*

repetendum, vt dictum est. Igitur tantùm ei in omnibus prodest simplex promissio liberandi, atque ipsa liberatio.

30 *Pretium datū, & promissum parificantur. Paria sunt soluere, & promittere, uide num. 56. Prohibitus uēdere, censetur prohibitus promittere uēdere, uide nu. 46. & 55.*

¶Et hæc quidem fulcit, quod voluit gl. in l. iubemus nulli, §. j. in verbo, acquirantur, C. de sacrosf. eccl. quòd is tex. loquens de pretio dato, habet locum & io promisso tantùm: quasi nihil intersit, àn des aliquid, an promittas dare. & eam sequuntur Petr. Cyn. Bart. & alij ibi. Et quod alibi dicitur, paria esse realiter soluere, & promittere de soluendo, in l. vlt. C. ad l. Falc. & l. fuit quæstionis, & ibi Alex. in vlt. not. ff. de acq. hær. & l. si patronus, §. de illo, ff. de donat. & l. si quis testibus, ibi, donatione vel promissione, C. de testib. & l. generaliter, quæ est iij. §. hoc edicto, ff. de calum. vbi id probatur etiam procedere in pœnalibus. Ex hócque Bal. in d. l. vlt. not. prohibitum vendere, prohibitum quoque, ne promittat vendere, censeri. quem videtur sequi, dum simpliciter allegat, Alex. consi. xvij. viso instrumento, col. ij. versi. confirmatur prædicta, li. 4. & expressius consi. cvj. super alio, col. j. lib. 7. & Ias. in l. ij. col. vlt. vers. secundo modo, ff. de iurisf. omn. iudi. & in l. vlti. char. vlt. num. 134. per prædicta plenè, C. de iur. emphy. Et hoc optimè probatur in l. si ad resoluēdam, C. de præd. mino. ex quo no. Bart. & Sal. quòd qui alienare non potest rem quampiam, nec eandem promittere potest. Vnde etiam Barb. consi. lj. scripsit sapientiæ fons, col. xij. versicu. capio nuoc alium, cum multis seq. lib. j. respondit statutum prohibens sub pœna eandem rem vendere duobus, habere locum si quis primùm promiserit vni venuendere, & postea alteri veodiderit, referéque superiori anno se consuluisse, eum qui promisit sub pœna alteri non vendere, in pœnam inciderit, si promiserit vendere.

31 *De iisdem rebus multa.*

¶Et facit c. ij. & iij. & c. ex tenore. extrà de conces. præb. vbi æquè prohibetur, promitti beneficium ante vacationem, ac conferri. & cap. vlt. extrà de eo qui ducit in matr. vbi æquè prohibetur promittere ductutum se aliam vxore viuente, ea mortua, ac ipsam aliam ducere. & quod scribitur in l. is cui bonis. ibi, vel promittendo obligari, & quod ibi not. Ias. col. ij. in iiij. not. ff. de verb. obliga. Et quod tradit Bald. in c. in causis, col. j. versi. tractatus, extrà de elect. quòd tractatus dicitur esse principium rei, adeò vt qui tractat de vendendo aliquam rem, eam dicatur vendere, vt dicit not. in l. debitor. ff. de separ. Et quod nonnulli voluerunt, l. si quis argentum. C. de donat. loquentem de donatione, vt etiam ea nudo pacto facta valeat, habere locum & io simplici promissione donandi. Hoc enim magna autoritate voluit Bart. cui omnes primas partes Iurisprudentiæ tribuūt, in l. iurisgentium, in princ. post med. & ibi quoque Fortu. Garc. col. xxxj. versi. subsequenter quæritur, & multis seq. ff. de pact. iterúmque ipse Bart. in l. vlt. col. ij. versi. non obstat quòd ex isto. ff. de condit. ob cau. Angel. in d. l. si quis argentum. §. vlt. in epit. eius §. Sed de hoc postea pleniùs dicemus infrà nu. 48. nunc se offert.

*L. si quis argentum habet locum in simplici promissione donādi, uide num. 48.*

32 *Dos data & promissa à patri procedunt.*

¶Sed & huc pertinet, quòd idem ius statuitur in dote constituta & tradita, atque in promissa tātùm & non tradita, in l. vlt. ibi, dederit, vel promiserit. C. de dot. promis. & in l. ex morte. versic. similique modo, C. de pact. conuen. & l. vr liberis. C. de colla. in quibus est simil. tex. & in l. filiæ dotem. ibi, dotem à patre datam, vel constitutam, eo. tit. & in l. vlt. ibi, dos quæ data dicitur, vel promissa, C. solu. mat. & l. vlt. C. de interdic. mat. vbi idem propè tex. est. & l. si quis ioeesti. ibi, dos si qua fortè solenniter aut data, aut promissa fuerit, C. de incest. nup. Nam & dos promissa tantùm, dos est, vt probatur in rubr. C. de dot. promis. & in l. si pro dote. & l. ad exactionē. eo. tit. & in rubr. C. de dot. cau. non numer. & in l. socer, §. Lucius. ff. solu. matr. vbi Paul. Castrens. not. Eáque data censetur. auth. dos data. C. de don. ante nup. quam io hoc expendit Bald. consi. ccxxx. actioni de dote, lib. iij. nec secus ea confertur, ac si tradita fuerit. l. j. §. j. ff. de colla. dot. & l. ij. C. de colla. Ex eáque dicitur mulier dotata, ac si etiam tradita fuisset. l. eùm post mortem. §. j. versic. sed is de quo. iuncta gl. in verbo. promiserit. ff. de admi. tuto. & voluit Bar. in l cùm plures. §. vlt. in fi. per glo. ibi. ff. eo. tit. & Bal. in l. si pater. per illum tex. in verbo, destinatis. C. de spons. & consi. ccxxiiij. vir fuit confessus, col. ij. versi. quartò hoc probatur, lib. v. vbi & alia iura allegar. & Salic. in l. si constante, col. ij. C. de donat. ante nupt. & Raph. Fulg. consi. xl. Dominicus, col. iij. vers. in aduersum facit. & Calca. consi. xxx. Antonius, col. iiij. versic. nec obstat quòd dos. Quanquàm in contrarium facit text. in l. Titio centum. §. Titio genero. versicu. si post diuortium. ibi, vt incipiat esse dotata, ff. de cond. & demon. quem in id pauci expenderunt, & alius tex. in l. si socius, ff. pro soc. ibi, verùm in proposito largius interesse videbatur, dos numerata esset, ao verò promissa.

33 *Statutū & pactum deferens lucrum dotis, habet locum in promissa.*

¶Sed priorem partem confirmat, quòd statutum & pactum deferens lucrum dotis marito, habet locum in huiusmodi dote promissa tantùm. l. si donaturus, §. j. iuncta gl. & ibi Pau. Cast. & Alex. qui id dicit communiter teneri. & Ias. ff. de condi. ob caus. & l. mulier. in prin. iuncta gl. ff. de cōdit. Instit. & l. si marito, §. j. iuncta quoque gl. & ibi etiam Bart. Raph. Com. & Pau. Castr. ff. solu. matr. & §. dotes, & ibi Ang. in Auth. de nupt. & gloss. in l. ex diuerso. io verbo, hoc iustum. & ibi Franc. Aret. qui eam legit cum §. socero, l. rei iudicatæ. ff. sol. matr. & Ang. in l. si prædiorum, in fin. C. ad legem Falcid. vbi ita dicit se consuluisse, vti fecit consil. lxxvj. statutum loquitur. & iterum latè consi. clxxx. præmitto ad euidentiam. Saly. in d. l. si constante. col. ij. versi. noto ad quæstionem, C. de donat. ante nupt. & in l. eùm in te. col. ij. versic. & faciunt hæc eod. tit. Rapha. Com. in l. de diuisione. & ibi Socin. qui id optimè & scientissimè declarat. & Ias. ff. solu. matri. Paul. Cast. & Alexan. post Dyn. in l. sed hoc ita. quam legunt cum l. non tantùm. ff. de re iudica. Franc. Aret. in l. ij. col. j. ff. solu. matri. Soc. qui id dicit communiter teneri, consi. xxxij. in præsenti consultatione, col. pen. versi.

versi.quibus suppositis.lib.iij.Matth.Afflict.d.constit.licentiam.in x.q.Franc.Cur.iunior,qui hãc dicit esse communem conclusionem,consi.cxxix.præsupponitor,paulò ante fi.

34 ¶Quinetiam si constitutio expressè loquatur de dote data,aut de dante dotem, ea habet locum in dote promissa,aut in promittente dotem tantùm.Nam gl.in l.j.§.accedit.in verbo,fecerit.in fi. C.de rei vxor.actio.trahit eum tex.loquentem de eo qui dotem dedit , ad eum qui dotem promisit,nec tradidit:nam ex promissione(inquit)fit dos,per d.l.si donaturus. & eam sequũtur Cy. in j.q.Bar.& Sal.& alij,ibi.Similiter & gl.in l.qui se debere.in verbo,actionẽ,ff.de condi.ob caus. affirmat eum tex.loquentem in eo qui dotem promisit & dedit,habere locum & in eo quoque, qui tantùm promisit,nec dedit:tanquam paria sint promittere,& dare vel soluere per d.l.vlt.C. ad leg.Falc.quam ea gl.alleg.& eam sequuntur Bar.Bal.Ang.Raph.Fulg.Christo.Castel.Ro.Pau. Cast.Alex.&recentiores ibi.& Bart.in d.l.si donaturus,§.j.

*Constitutio loquens de dote data,habet locum in promissa.*

35 ¶Sed & multi tradunt auth.sed quamuis.C.de rei vxor.actio.qua patri tollitur facultas diminuẽdi priorem dotem,cùm filia iterum nubit,procedere etiam si pater dote tantùm promiserat, nec dederat.Ita enim voluit Sal.licet subobscurè ibi, vers.quartò circa verbum diminuere.& Soc.etiã elaoculum,consi.lxix.viso laudo,in ij.dubio.lib.iij.& Franc.Curt. senior consi.xxvij.magnificus vir,in iiij.dubio.& apertissimè Ias.in l.filia legatorum.paulò ante fi.C.de leg.vbi ita dicit se consuluisse,& Phil.Dec.in l.vt liberis.col.j.in v.not.C.de colla.& latè consi.xxxv.præstantissime doctor,col.ij.vers.circa secundum.etiam per d.l.vlt.C.ad l.Falc.& iterum in addi.eiusdem consi.col. 2.vers.secundò ius non est:rursúmque in ij.addit.col.ij.vers.secundò principaliter.

*Authenti. sed quãuis.procedit etiã in dote promissa, vide nu. 60.*

36 ¶Imò verò & id procedit in dispositionibus exorbitãtibus,atque etiam statutis,in quibus verba debent strictè & propriè accipi:nam & pactum & statutũ,de quibus suprà locuti sumus, ex quibus scilicet maritus lucratur dotem datam,aut partem illius,habet locum in dote promissa tantùm.Et vt intelligas quid intersit inter id quod nunc dicimus,& id quod suprà diximus versic. ab hinc iij.ibi locuti sumus,cùm pactum & statutum loquitur de lucro dotis simpliciter,hic verò dotis datæ,vt videri potuisset non habere locum nisi in dote data propriè:& tamẽ, vt diximus, habet locum etiam in dote promissa,necdum data.Nam de pacto est tex.in d.l.ex morte.in fi.C. de pact.conuent.quem ad hoc dicit sing.Fran.Aret.in rub.ff.solu.matr.col.pen.vers.sed pro Angelo.& illum ante eum in id citauit Bald.consi.ccxc.quòd vir non lucretur,lib.j.

*Dispositio deferens lucrum dotis datæ, obtinet & in promissa,vide 58 Vt pactum.*

37 ¶Et de statuto voluit Bar.consi.cxxxiij.statuto ciuitatis Eugubij.Ang d.consi.clxxx.& Salyc. in d.l.si constante,col.ij.versi.no.ad quæstionem,C.de donat.ante nup.vbi plus dicit id procedere, etiam si ita statutum loquatur,vt vxore mortua sine liberis,maritus dimidiam partẽ dotis tãtùm restituat,& alteram sibi retineat:cuiusmodi est statutum Brixiæ.Nam illud verbum,restituat, non videtur posse adaptari ad dotem promissam,nondum datam,quòd ea restitui non possit : & tamen ibi tenet cõtrarium,& etiam in l.vlt.C.sol.mat.& Alex.consi.lxiij.stantibus his,col.vlt.vers. nec obstat si diceretur,lib.iiij.quod repetitum est consi.xxxix.lib.vj.& Corn.non obscurè consi. cxxvij.licet in hac consultatione lib.4.& Caro.Rui.consi.cxxxiij.visis statutis.col.iij.nu.4.& col. seq.nu.6.{& Mar.Soc.iunior consi.xxxv.quatenus dubitatur,col.iij.nu.10.lib.j.}

*Et statutum.*

38 ¶Præsertim verò id obtinet,si is qui promisit,fuerit in mora tradendi,vt & illi satis apertè intelligunt.Nam tunc haud dubiè atque citra cõtrouersiam id obtinet:vt apertissimè tradit Bal.in d. l.vlt.col.ij.versi.ibi dederit,C.de dot.promis.vbi ita dicit se consuluisse.& Raph.Co.in d.l.si marito,§.j.ff.sol.mat.Pau.Cast.in d.l.iubemus nulli,§.j.C.de sacros.eccle.& in l.peculium est.in prin. ff.de pecu.Alex.in d.l.si donaturus,§.j.vers.vltimò item facit.& ibi quoque Ias.col.pen.vers.pulchrum dubium est,ff.de condi.ob cau.& idem.Alex.in d.l.sed hoc ita,ff.de re iudica.& d.consil. lxiij.lib.4.Franc.Aret.in d.l.rei iudicatæ,§.socero.ff.sol.mat.& Soc.d.consi.xxxiij.lib.iij.

*Præsertim si is qui promisit sit in mora.*

39 ¶Et idem quoque est de statuto aut pacto repellente fœminas dotatas à successione , vt scilicet habeat locum etiam si dos tantùm promissa fuit.Nam de pacto affirmauit Bal.in l.si plures , col. vij.vers.item iuxta hoc quæritur,C.de condi.insert.De statuto And.Iser.si ad strictum ius, inquit, respiciamus,in c.j.col.v.vers.videtur quòd promissio,tit.de nat.success.feud. Bald. in l.non sine, col.j.vers.modò hîc quæritur,C.de bon.quæ lib.Iason qui solùm Bal.in d.l.si plures.citat,tanquã de statuto loquatur.& id dicit sing.consi.xj.in dubio suprà formato,post prin.lib.j.Matth.Afflic. decis.Neapo.lxj.fuit lata sententia,& d.constitutione,licentiam,in x.quæst.& Ferro. in consuetu. Burdig. tit.de testamentis,§.xv.in princ.

*Similiter statutum aut pactum repellẽs fœminas dotatas,habet locum, cùm dos est promissa.*

40 ¶Et hanc opi.adiuuat,quod à plerisque traditur, quòd in casu huius statuti repellentis fœminas dotatas,satis est dotem fuisse à patre in testamento legatam siue cõstitutam vt filia excludatur. Ita enim voluit Bar.in d.l.Titio centum,§.Titio genero,col.3.vers.quæro statutum est,& ibi cæteri,præter paucos,quos infrà citabimus,ff.de condit.& demon.& in l.qui pupillam,per illũ tex. ff. de adult. & in l.quod autem,ff.de iure dotium,& in l.non est matrimonium,etiam per illum tex ff.de rit.nup.{& in l.cùm plures.§.vlt.ff.de admin.tut.}& Bald.in d.l.non sine , vbi suprà , C. de bon.quæ lib.vbi id scienter tractat,& in c.vlt.colum.j.vers.item satisfactum,extrà de consuet. & consil.lxxvij.de iure communi,lib.4.{& consil.clvij.Titius habens tres filios,lib.v. vbi tamen videtur hæsitare.}& consi.clxxvj.statuto cauetur,post prin.eo.lib.v. Ang. consil. xcij.Petrus de vrbe,col.j.& Raph.Fulg.consi.xl.Dominicus,col.vlt.vers.in aduersum.Petr.Anch.consi.clxviij. pro veritate,col.j.vers.sic igitur intellecta.Lau.Palat.in tracta.statutorum excludentiũ fœminas,

*Et idem,si dos tantùm sit legata,aut cõstituta,vide 59.*

colum.

col.xviij.verſ.dixi autem ſuprà,Pau.Caſt.in l.j.in fi.C.vnde vir.dum alleg.Bat.in d.§.Titio genero.Ang.Aret.qui id dicit ſeruari in practica,in §.fuerat,col.xvij.verſ.vnum tamē aduertas, Ioſtit. de actio.Franc.Cre.ſing.iij.ſtatuto cauetur, vbi id dicit ſiog.& Soc.conſi.xcij.circa primum , col. 4.verſ.nec obſtat cauda,lib.j.& Iaſ.in rub.ff.ſol.mat.col.3.verſ.quarta concluſio:& ibi etiā Franc. Rip.col.xv.nu.lxj.ex iſta concluſione.& idem Ripa.in l.quæſitum,§.j.ff.de priuil.credit. & Ant. Rub.conſi.lxxiiij.circa dubium,col.xxj.Et bene etiam facit,quod ab ipſo Angel.reſponſum eſt, conſi.cclxix.conſultatio,circa medium.

41 ¶Nam & Bal.ille,quem vbique vides,vbique audis,vbique inſcriptum & allegatum conſpicis, vt qui de omnibus rebus alicubi locutus eſt,& vt dicit Iaſ.in l.iij.nu.35.ff.de leg.j.nihil intactum reliquit,Bal.inquam conſi.cclxxxvj.cuius exordium eſt,ſoper primo puncto,verſ.ſuper ſexto, li.3. ex facto interrogatus reſpondit,ſtatutum diſponens vt in dotibus non currat præſcriptio, extēdi etiam ad legatum relictum nomine dotis:tanquam habeatur,ac ſi iam traditum fuerit pro dote.& id refert & ſequitur,& dicit ſing.Catel.Cotta,dictorum ſiog.Bal.maximus ac ſolertiſsimus indagator ac collector,in memor.incip.dos habet multa,verſ.hinc etiam, & iterum memori. incip.ſtatuta debent interpretari,verſ.ſecundò addo.

*Statutum ſum mouēs præſcriptiones in dotibus,habet locum in legato nomine dotis relicto.*

42 ¶SED quorſum hæc,Lector, niſi vt intelligas nihil referre promiſeriſne tantùm,an & promiſſa compleueris:vt ſcilicet ex ſola promiſsione aliquid faciendi agi poſsit,ac ſi id iam factū eſſet.quæ fuit Io.And.ſententia,quam ſuprà in prin.huius quæſt.citauimus. Verùm Philip.Dec. in d.l.cum fundus,§.ſeruum tuum imprudens.in j.not.ff.ſi cert.pet.dicit illud dictum Ioan.And.ſemper viſum fuiſſe ſibi dubitabile multis rationibus.Prima,quia qui promiſit ſe obligaturum ad decē,non videtur ſe velle obligare de præſenti,vt ſonant verba:Igitur non videtur,ſtatim ad illa decē eum poſſe præter intentionem conueniri.arg.l.non omnis,ff.ſi cert.pet.Secunda quia qui promittit ſe obligare,obligatur ad factum:quia contractus ſunt facti.l.conſilio,in fi.ff.de cura.fur.& ad hoc eſt tex.in l.ſi pœnam,in fi.ff.de verb.oblig. vbi ſi quis hoc modo ſtipulatus ſit , pecuniam te mihi crediturum ſpondes?incerta eſt ſtipulatio:quia id venit in ſtipulationem, quod mea intereſt. Ex quo ſequitur,pecuniam ſtatim peti non poſſe,quia ad factum quis præciſè non tenetur. l.ſi quis ab alio,ff.de re iudic.Tertia ex tex.in l.ſi quis ſtipulatus ſit Stichum,§.vlt.ff.de verb.obli. vbi ille qui promiſit fideiubere, non dicitur fideiuſſor,ſed obligatur ad intereſſe. Quarta, quia aliud eſt pactum de vendendo,aliud venditio,vt not.Iac.Anch.Bald.& Ang.in l.j. C.de pact.pign.vbi ex hoc dicunt,quòd ſi de contractu venditionis debet ſolui gabella,non ſoluitur de pacto de vendendo,quia ea promiſsio non eſt venditio.l.in bonæ fidei.§.ſi tamen, ſecundum vnum intellectum,ff.de eo quod cer.loc.vbi probatur,conductionem eſſe bonæ fidei,promiſsionem autē cōducendi,ſtricti iuris.Et vt id Decio addas idem voluit ipſe Ang.in l.ſi pupillus,in fi.& ibi quoq; Alex.etiā in fi.ff.ad leg.Falc.Et ideò,vt ſubdit ipſe Decius,obligatus ad vendendū, liberatur vēdendo ſimpliciter,nec per talem promiſsionē obligatur ad tradendū,Bal.in l.vlt. C.de pact. inter empt.& vend.Franc.Aret.conſi.xxviij.diligenter animaduerſis,in j.dubio,vbi ex hoc reprehēdit quoſdam alios conſultores,qui præſuppoenebant pactū de vēdendo poſitum in inſtrumēto, eſſe venditionē:de quo nos amplius dicemus infrà nu.56.facit præterea.Et facit(inquit Decius)quod notat Ro.conſi.lxxxvj.viſo quæſtionis themate,col.2.verſ.primò quia ex prima:vbi dicit : quòd promiſsio de cedendo,non inducit ceſsionem. Tandem ſubiungit Decius non obſtare iura, quæ iubent vitandum circuitum quia videntur procedere in caſibus expreſsis à iure : aliàs ſecus. Vel etiam habent locum,vbi circuitus eſſet inutilis:ſecus,ſi aliqua inſit vtilitas:vt not. Card.in d.cle. auditor.in xiiij.q.de reſcrip.Cui in hoc adde alios multos concor.à nobis adductos ſuprà eo. tit. §.ij.gl.j.nu.7t.ad decimumſextum.In d.autem caſu Io.And. non videtur circuitus inutilis:quia debitor habet dilationem ad ſoluendum,in quo(vt & illi hoc addas)maxima eſt vtilitas: vt patet ex iis,quæ latè ſcripſimus ſuprà tit.præced.§.j.glo.xviij.in verbo,*le pris que la choſe aura couſté*,nu. 34.ego tamen,& ſeq.& quia etiam voluntas promittentis fuit limitata.d.l.non omnis , ff.ſi cert. pet.Hæc propè Dec.Cuius ſententia, &ſi illius non meminit,placuit Hipp.Marſi.ſing. cccclxix. dicit profectò.{Et de eo dubitat Hier.Gratus conſi.cix.viſis inſtrumentis,col.j.nu.11.lib.j.}

*Aliud fideiubere, aliud id promittere.*

*Gabella , quæ debet ſolui ex venditione,nō ſoluitur ex illa promiſsione*

*Aliud ceſſio, aliud promiſſio cedendi. Circuitus quā do uitandus.*

43 ¶Cui poteris addere & alia pleraque ad poſtremam illam ſuam rationem pertinentia , videlicet tex.in l.quòd ſi nolit,§.in factum,verſ.illud planè,ff.de Aedil.edic.vbi aliud eſt redhibere, aliud promittere de redhibendo,& in l.non omnes,§.vlt.ff.de re milit.vbi aliud eſt latrones deprehēdere,& transfugas demonſtrare:& aliud hæc ipſa polliceri.& in c.qui poſt votum.& ibi gloſ.j.de regularib.lib.vj.vbi aliud eſt vouere de intrando,quàm profitendo religionem,aliud religionē profiteri:illud enim non impedit aliam profiteri etiam laxiorem:hoc impedit. & gloſſa in l. Titius, in fi.ff.de pign.act.quæ dicit aliud eſſe dare pignus in ſolutum,aliud promittere:illud enim prohiberi,hoc minimè:per illum text. Sed de hoc tamen vide quæ dicam infrà in eadem gl.nu.142. quartò & vltimò,& ſequen.

*Aliud redhibere, aliud id promittere. Aliud latrones deprehendere, aliud id promittere.*

44 Et vt relinquamus tex.& glo.adde Bart.in l.ſingularia,col.iiij.verſi.aſſumamus, primò,ibi, quandoque præcedit ſtipulatio,ff.ſi cert.pet. vbi dicit,quòd promiſsio de faciendo contractum, non eſt is contractus,qui in ea fieri promittitur,& eūdem Bar.in d.l.ſi pupillus,in fi.prin. & ibi quoque Nico.Neapo.Ang.Imo.Pau.Caſt.& Alex.ff.ad leg.Falc.& ipſum Bart. in l.iuriſgentium , in princip. poſt medium,ff.de pact.vbi dicit,quòd pactum de commodando , deponendo,vel motuando,

*Promiſsio , de cōtrahēdo,nō eſt cōtractus. Aliud cōmodare, depone-*

tuando,non est commodatum depositum,aut mutuum,& in l.vlt.col.ij. versi. non obstat quòd ex isto,ff.de condic.ob cau.

*re,mutuare: aliud hæc promittere.*

45 ¶Et vt ad cæteros pergamus,adde Alb.Sal.& Pau.Cast.qui illud dicunt de promissione vendēdi,in d.l.in bonę fidei,& ibi quoque Fulg.qui dicit contractum non esse factum ex promissione faciendi.Ex hócque dicit,quòd si ex statuto datiarij habeant arbitrium super vēditionibus factis: si quis tantùm promiserit vendere,id non pertinebit ad eorum arbitrium.Et dicit etiam Pau.Ca. ibi quòd si facta est tantùm promissio de vendendo,& is cui facta est , aliquid soluit pro ven ditione futura:poterit pœnitere,antequàm fiat venditio,& id repetere,quod soluit,de quo tu vide ibi Ias.amplè.Sed cui adde eundem Paulum idem quoque volentē consi.xciij. in causa quæ vertitur,per totum,maximè verò col.v.vers.sed in contrarium,lib.ij.Sed & ipse Paul.Castr.in d.l. in bonæ fidei,vt à quibusdam allegatur,dicit,quòd ex sola promissione vendendi sine cōsensu domini,emphyteuta non cadit emphyteusi.ita enim illum nuncupatim refert ( licet id non dicat in meo codice)& simul sequitur ipse Ias.in l.vlt.nume.134.per prædicta planè,C.de iure emphy. Ar idipsum expressè voluit Alex.quem neuter citat consi.clxxiij.viso themate,col.ij.versi. secundò respondeo,lib.ij.quod repetitur consi.xcj.lib.iij.Et idem de feudo statim dicemus.

*Arbitria super vēditionibus non pertinent ad promissiones.*

46 ¶Nunc ad Bal.veniamus.Is in l.ab emptione,col.ij.vers.ex prædictis,ff.de pact.dicit aliud esse pactum resoluens,aliud pactum de resoluendo,ex boc enim non oriri resolutionē.Idem in l.vlt.§. emptor paulò ante fi.C.com.de leg.dicit,quòd qui non potest alienare,potest tamen se obligare ad alienandum.Idem in l.si fideiussor,§.meminisse,in ij.not.& ibi post eum Franc.Aret.in iij.not. ff.de lega.ij.dicunt per illum tex.quòd licet venditio sine declaratione certi pretij non valeat, §. pretium,Insti.de empt.& vendi.valet tamen promissio vendendi:quod & voluit ipse Bald. in l.j. col.pen.C.com.de leg.Idē in c.j.§.aut si libellario,col.ij.vers.& idē dico,tit.quib.mod.feud. amit. vbi ex hoc dicit,quòd vasallus ob solam promissionem vendendi non cadit feudo:quia promittere(inquit)non est alienare,& allegat quædam iura,quæ non admodum(ni fallor)faciunt.Et idē voluit Car.Alex.qui Bal.non meminit,in c.j.in prin.col.2.vers.per hoc restat illatio,tit. de prohi. ali.per Fed.Idem consi.ix.factum tale est anno domini,col.iij.vers.secunda ratio,lib.j.quod repetitur consi.clxxxviij.li.3.dicit aliud reuersum esse,aliud reuerti debere:sicut aliud liberū esse, aliud liberandum:aliud alicui esse prouisum,aliud prouidendū,per l.qui se dicit,ff.de iudi.Idem consi. ccccl v.quæritur an filiafamilias,lib.ij.dicit quòd licèt donatio causa mortis facta stipulatione, aut etiā pacto,sit obligatoria,per no.in l.j.in magna gl.ff.de act.& oblig.& in auth.sacramenta puberum,C.si aduer.vendi.si tamen interuenit sola promissio donandi,non est contractus obligatorius:per not.in l.ij.ff.de dote præleg.& in l.legatis,ff.de leg.ij.Et ipse Bal.consi.cccxciij. præmissis duabus,col.j. lib.4. vbi ex eo quod suprà diximus de differentia venditionis & promissionis de vendendo,consuluit in pulchro casu.

*Aliud pactum resoluēs,aliud de resoluēdo.*
*Probibitus ad lienare,potest in id se obligare.*
*Promissio vēdendi sine certo pretio valet.*

47 ¶Sequitur Ang.illo fratre non indignus,qui in l.Lucius,per illum tex.secundum vnā lect.ff. sol. matr.ex hoc dicit,quòd si ij qui inuicem præliantur,pollicentur se facturos pacem, non per hoc dicuntur inuicē plenè reconciliati.Id quod dicit vidisse in curia Romana in persona domini Barnabouis,& consi.clxxxiiij.ex forma & serie,col.vlt.vbi dicit,quòd ex promissione facta in locatione de renouando finito tempore,non est quæsitum aliquod ius in re,nec competit actio,tanquam si res esset verè renouata,sed actio ad interesse,& sequitur Barb.consil.lj. scripsit sapientiæ fons,col.xiiij.vers.ex isto fundamento,lib.j.& Alex.consi.lxviij.visis duobus,col.ij.vers.per suprà dicta,lib.j.quod repetitur consi.clv.lib.ij.& Matth.Afflict.in constit.Siciliæ incip.constitutionem diuæ memoriæ,col.xij.vers.vndecimò quæro.

*Promissio pacis,non est plena reconciliatio.*
*Aliud promissio renouandi locationem, aliud eam renouare.*

48 ¶Nunc se offert Sal.horum contemporaneus,in l.si quis argentum,§.sed & si quidem,C.de don. vbi contra id quod nos diximus ex Bart.& aliis suprà,nu.31.& facit,tenuit eam l.loquentē in donatione,non habere locum in promissione donādi:quia aliud sit donare,aliud promittere de donando,& idem dicit ipse Sal.in l.ij.col.vlt.C.de cond.ob cau.& Io.Fab.in §.aliæ,col.ij.versic.quid ergo si quis,Inst.de don.& Imo.in l.in ædibus,§.ex rebus,col.j.ff.de don.& in c.qualiter,extrà de pact.Io.Ana.consi.lxiiij.visa petitione,vbi idem dicit tenuisse Franc.Ramp.in l.vlt.ff.de cond. ob cau.& idem quoque voluit Bap.Sanseueri.in suo tract.de pact.q.vj.col.pen. & Alex. in d.l.iurisgentium,in prin.col.iij.vers.item adde,ff.eo.vbi dicit hanc partem esse veriorē:quamuis Bart. ibi tenuerit contrarium,& idem quoque voluit idē Alexan.consi.cxix.super j.dubio,ad fi.lib.vij. & Ang.Aret.in §.in personam.col.v.Insti.de acti.& Phil.Dec.in l.pacto quo pœnam,col.vlt. & ibi quoque Alci.C.de pact.Rursus idem Sal.in l.Papinianus,ff.de dona.inter vir. & vxor. quòd appellatione donationis non continetur promissio donandi:intelligitque eum tex.requirentē traditionem,procedere in simplici promissione:tanquam aliud sit in donatione,vti etiam fecit ante eum Bart.ibi,glo.& Cy.in l.ij.C.de do.cau.non numer.& expressissimè Bald.hanc differentiam faciens,consi.cccxcviij.casus talis est.lib.j.& Pau.Cast.consi.cxxxviij.dicta donatio,col. vlt. lib.j. licèt omnes vbique eam l.Papinianus.intelligant in donatione. Qui locus in memoriā reuocat, quod Martialis scribit lib.x.epigramma.xvj.in Caium,

*Aliud donare, aliud promittere.*

*Si donare vocas promittere,nec dare,Cai:*
*Vincam te donis,muneribúsque meis.*
*Accipe Callaicis quicquid fodit Astur in aruis,*

*Aurea quicquid habet diuitis vnda Tagi,*
*Quicquid Erythræa niger inuenit Indus in alga,*
*Quicquid & in nidis vnica seruat auis,*
*Quicquid Agenoreo Tyros improba cogit aheno:*
*Quicquid habent omnes, accipe, quo modo das.}*

*Iuramentum interpositum in promißione uendendi, non impedit alienationem.*

49 ¶Succedit Imo.qui in c.cum cõtingat.col.lxxxvj.quæ est in ea char.quæ proximè præcedit, col. antepen.versic.tertio casu,quando interponitur,extrà de iureiur.dicit,quòd is qui iurauit, id est interposito iureiurando promisit vendere, non per hoc impeditur alteri vendere, & tradendo dominium transferre:iuxta l.quoties,C.de rei vend.nec ex ea promisione etiam iureiurãdo confirmata,agi potest,nisi ad interesse, per quædam ibi allegata ab eo. & nuncupatim refert & sequitur Cardin.Alex.in c.si facta,col.ij.tit.si de feu.fuer.contro.inter domi.& Ias. qui id multum commẽdat in omnibus propè locis,ex quibus eum suprà citauimus : & prætereà in d.l.quoties, col.viij.in vers.quartodecimò,C.de rei vendi.& Pet.Gerard.à Petra,sing.xcviij.nota quòd sing. vbi id dicit singul.

*Aliud ratificare, aliud id promittere.*

*Simplex promißio soluẽdi non facit nouationem.*

50 ¶Sed & Paul.Castr.vltra ea quæ suprà ex eo diximus incidenter,& alia quoque huc pertinentia scripsit.Nam consi.cclxxxj.in causa ista quinque principaliter,col.pen.versi.prætereà aliud, lib.j. dicit aliud esse ratificare,aliud promittere de ratificãdo:ideóque non sufficere promittere ratum habere intra tempus,quo actus fieri potuit : nisi & intra ipsum tempus ratum habuerit. Et idem propemodum dicit Bertr.consi.cccxlv.viso consultationis themate,lib.ij.vbi dicit, quòd si quis promiserit alterum ratificaturum,non est ei rei satisfactum,si is alter tãtùm promiserit ratificare, nec alter ratificauerit.Idem quoque Pau.consi.xciij.in causa quæ vertitur corã notabili viro, col. iij.vers.veniendo ad decisionem,lib.ij. dicit quòd ex sola promisione de vendendo & emendo non potest agi ad pretiũ:cùm aliud sit emere & vendere,aliud promittere de vendẽdo & emẽdo. Idem in l.si debitorem,ff.de nouat.dicit, quòd si debitor,cui mãdatum est à creditore vt solueret alij suo creditori,promisit soluere illi alteri creditori, necdum tamen soluit : non liberatur à me per huiusmodi promisionem:nec censetur facta fuisse delegatio,siue nouatio:per eum tex. quem dicit sing.& idem dicit ipse in l.delegare,eo.tit.Et id quoque dicit sing.& sequitur Hippo.Marsi. sing.celxv.fines.Sed tu de hoc omnino vide Philip.Dec.consil.cvij.in causa quæ nomine, col.j. versi.secundò principaliter,& iterum col.seq.versi.nec obst.fundamentum.

*Ex pacto de uendendo non debẽtur usuræ ob pretium nõ solutum.*

51 ¶Quo autem piaculo tacebimus Alex.sui temporis legum principem?Is in addi. Bart.in l. Iulianus.§.offerri,ff.de act.empt.tradit quòd ex pacto de vendendo ob pretium non solutũ non debentur vsuræ,vti ex venditione:secundùm l.curabit,C.de act.emp.ea scilicet ratione,quòd aliud est vendere,aliud promittere.& sequitur Phil.Dec.consi. clxxxiij.in controuersia,in fi.idẽ Alex. consi.lxxiiij.viso themate,col.ij.vers.nec etiam deberi,lib.ij.vbi ex hoc dicit, quòd ex huiusmodi promisione non debentur fructus post eam percepti,vt post venditionem ipsam, quod consil. iterum repetitum est consi.cxxj.lib.iiij.& sequitur Franc.Curt. senior in addi. ipsius Alex. in l.si pupillus,in fi.ff.ad l.Falc.Idem Alex.consi.xiij.circa primum,col.v.versi. & istam distinctionem, lib.iij.vbi dicit promisionem dotis non esse contractum dotis,sed alium quempiam innominatum.& sequitur Matth.Afflict.in constit.apud Iustitiarios,in viij.not.Sed & ipse Alex.consil.72. videtur,col.iij.versi.ad id,lib.3.dicit aliud esse compromittere, aliud idipsum promittere.& consi. xciij.visis,col.ij.in prin.eo.lib.3.& consi.cxix.sine disputatione,propè per totũ,lib.4.& consil.76. visis dubitationibus,col.4.in 3.dubio.versi.non ergo ibi reperitur, lib.v.& consi. lxxvj.viso themate,in fi.lib.vj.vbi dicit aliud esse reuendere,aliud promittere de reuendendo,ex hócque vtrobique in pulchris casibus consuluit:& de vltimo dicemus alicubi in hac eadẽ gl. Et idem consil. clxviij.stantibus veris his,paulò ante fi.eo.lib.vj.vbi ex hoc negat,legatum extingui per promisionem de alienando,vti per alienationem extinguitur,de quo dicit esse tex.no.in d.l.postquàm. §.vlt.in fi.ff.vt lega.no.caue.& idem quoque voluisse Bal.& Sal.in l.iij.C.de leg.

*Aliud cõpromittere, aliud id promittere. Aliud reuendere, aliud id promittere.*

*Aliud condẽnare, aliud pronuntiare cõdemnandũ, uide paulò infrà.*

*Aliud restituere in integrũ, aliud pronuntiare restituendum.*

52 ¶Nec omiserim alia quædam ab ipso Alex.congesta in l.j.§.si quis ita,col.ij.ff.de verb.obli. aliud esse condemnare,aliud pronuntiare condemnandum.Io.And.in addi.Spec.tit. de excep.§. viso, vers.porro,in addi.inci.dat intelligere.Bar.in l.j.C.si auer.liber.Imo.& Ro.in d.§.si quis ita.Ant. in c.cùm venerabilis,extrà de excep.Sicut aliud est pronuntiare quem liberum, aliud quem esse liberandum.d.l.qui se dicit,ff.de iudi.& d.l.j.cum glo.in verbo,admittit,in fi.& ibi quoque Bald. C.si aduer.liber.Et aliud quem restituere in integrum,aliud pronuntiare restituendum.l.vlt.cum glo.in verbo,compromissarios, C.vbi & apud quem in integ.restit. Et aliud aliquem mittere in possessionem,aliud pronuntiare mittendum.l.cognitio,§.j.in gl.vlt.ff.de offic.eius cui mand. est iuris.Aliud deponere,aliud pronuntiare deponendum.gl.in c.super eo,in verbo,ordinet,de offi. deleg.Io.And.in c.transmissa,de elect.Bar.in l.solent,in prin.ff.de offic. procur.Aliud absoluere, aliud pronuntiare absoluendum. Barto.in l.si quis filio exhæredato,§.eius,de inoff.testa. & in l. solent.in prin.ff.de offi.Procon.Bal.in l.j.ff.de iur.om.iudi.Ang.in §.vlt. in fi.in Auth. de exhib. reis.Ex quibus bonam partem accepit ad Alberic.in d.l.j.C.si aduer.liber. Super eo tamen quod dictũ est de condemnato,& pronuntiato condemnandum,vide Bart.& Bald.in l.fundus, ff.de rescind.vend.& Angel.consi.ccl.Philippus, col.vlt.vers. non autem moueor.Imo.Alex.Franc. Aret.& Lancel.Gal.in d.l.j.§.si quis ita,ff.de verbor. oblig.& eundem Aret.consi.vj.viso instrumento

mento diuisionis,colum.ilij.in ij.dubio.Feli.& Philip.Deci.in cap.cùm venerabilis,vtrunque colnm.pennl.extrà de except.& Barba.in d.§.si quis ita.col.ix.versic.idem dico,& multis seq. & Stepha.Bertrand.consi.cccxij.ex processu,num.4.lib.2.

13 ¶Dies me deficeret,si omnes sigillatim recensere vellem:sed vide Rapha. Co.consil.clxxxiiij. n. CCCLIX.&c.Ioannes, vbi ex hoc in pulchro casu consuluit Ioan.Ana.consi.lxiiij. vbi ex hoc dicit,statutum prohibens probationem solutionis vel absolutionis , nisi per instrumentum,non habere locum in promissione absoluẽdi.& Matthe.nota.xlvj.nota quòd aliud est. Fran.Aret.in d.l.si fideiussor,§.meminisse,col.j.versic.quia in glo.ff.de leg.j.& in l. quod dicitur,col.vlti.ff.de verb.oblig.vbi dicit,aliud esse concedere in emphyteusim, aliud promittere de concedendo. Ex hocq; pulchrè infert, quòd licet in nullo valeat concessio emphyteusis ecclesiasticæ,facta vltra generationem licitam,valet tamen,si fiat vsque ad eam enm pacto de renouando:sed vitiatur pactum,per §.neque,in auth.de non alie.Barb.in d.§. si quis ita,col.x. versi.nec obstat aliud:vbi dicit,aliud esse agere,aliud pactnm de agendo: & aliud renuntiare, & aliud pacisci de renuntiando,& latè consi.viij.scribitur præclare,col.x.versi.venio nunc ad aliam,lib.1.vbi ex hoc dicit,quod glo.in l.quod vendidi,ff.de contrah.empt. loquens in venditione,non habet locum in promissione , aut pacto venditionis futuræ. & consi.lj. scripsit, col.xiij.versi.ex isto,eod.lib.1.Firmia,in tract.gabel.in v.parte prin.in iiij.q.Cæpol.consil.causarum ciuilium lxj.orta,col.iij.non semel:vbi dicit aliud esse legitimare,aliud ipsum promittere.Socin.consi.ccliij.in causa domini Ioannis,col.iij.versicu.circa secundum,lib.2. vbi dicit, qnòd licet venditio,siue reuenditio,fiat nudo consensu,& oriatur actio,l.consensu,ff.de acti. & obliga.tamen promissio de vendendo vel reuendendo,nuda conuentione facta,non producit actionem:cùm aliud sit vendere,aliud promittere vendere.& Ias.in l. si ante,ff.sol.matr. & consi.cxvij.in quæstione,col.j.& ij.lib.2.de cuius dicto in illis locis dicemus latè inferius in viij.q.& enndem Ias.consi.cxlviij.nobilis & generosus,col.pen.versi.primum fundamentum. lib.2.& consi.xxiiij.in causa feudali,col.vij.versic.prætereà & fortius,lib.3. vbi dicit,aliud esse infeudare, aliud idipsum promittere. { Carol.Ruin.consi.clxxij.non est dubium,col.ij.versi. sed contrarium,lib.1.vbi dicit aliud esse pactum de diuidendo, aliud diuisionem ipsam,& aliud promissionem de danda facultate alienandi,aliud facultatem ipsam.atque ex hoc in pulchro casu consuluit.} Anto.Corse.in verbo,alienatiō,versi.per alienationem , & iterū in verbo,statutum,versicu.statutum loquens in vendente.Philip.Deci.consi.cccxl.pro resolutione, col.ij.versi.tertiò dictū,& iterum in fin.& consi.dcxxvij.in casu in quo,col.vlti.& Ferdi.Loaz. in repe.l.filiusfamilias,§.Diui,col.lv.versic. & per ista patet,ff.de legat.j.vbi ex hoc dicit,quòd prohibitus alienare sub pœna,non cadit in pœnam promittens vendere.& Chasse.consi.lxiij. quidam minor,in vij.dubio.& Matthæ.Afflict.in constitu.Siciliæ incip.constitutionem diuæ memoriæ,col.xij.versic.nonò quæro : vbi ex hoc dicit,quòd qui à domino consensum vendendi impetrauit,non ob id poterit promittere de vendendo, nisi & id impetrauerit:cùm aliud sit vendere,aliud id promittere:idem Matthæ.Afflict.in constit.sponte volentibus, col.j. in iiij.not.& Stepha.Bert.consi.cxxxiiij. ponitur in facto quòd cùm nobilis in ij.dubio,lib.1. vbi singu.dicit, quòd pactum legis commissoriæ non censetur prohibitum , cùm tantùm fit promissio de vendendo,aut dando in solutum, sicuti cùm fit venditio vel datio in solutum non restituto pretio. quod est multùm notandum , si verum sit. de quo & nos aliquid diximus suprà in præfat.huius titu.num.10.& idem dicas.& dicemus infrà nu.142.quartò & vltimò.& idem Bertrand.consi.ccxcj.viso casu,num.3.lib.1.& consi.cccxvj.viso casu qui mihi exhibitus est,in j.dubio,eod.lib.1. vbi aliud dicit esse,reuendere , & aliud promittere de reuendendo,& consi.v.parum refert,nu.39.libr.2.vbi dicit, quòd promissio vendendi non est bonæ fidei,nec parit actionem bonæ fidei,vt venditio , sed stricti iuris. Et nouissimè D. Boërius decis.iij.filia in contractu,vbi per nonnulla ex his quæ diximus, tenuit , promissionem factam à filia in contractu matrimonij de renuntiando bonis paternis , non habere vim renuntiationis.

*Aliud absolutio, & promissio absoluẽdi.*
*Concessio in emphyteusim, & id promittere.*
*Agere, & pactum de agendo.*
*Renuntiare, et pactum renuntiandi.*
*Legitimare et id promittere.*
*Aliud infeudare, & id promittere.*
*Cõsensus vendendi non extenditur ad promissionem vendendi.*
*Valet pactum legis commis. in promissione vendendi.*
*Promissio vendendi, est stricti iuris.*

14 ¶Hæc mirum in modum confirmat,quòd aliud est accipere aliquam in vxorem , aliud promittere eam accipere:nam per illud contrahitur matrimonium:per hoc verò , etiam cum iuramento,sponsalia tantùm de futuro:vt est tex.in c.iurauit,& ibi Imol.in ij.not. & Pano.in j. not.extrà de probatio.& in c.ex literis Syluani,& cap.sicut ex literis.& cap. si inter , extrà de spons.quibus probatur,ex huiusmodi promissionibus,etiam iuratis,non impediri matrimonium posteà cum alia contractum.Quod & respondit Card.Flor.consi.xlvj.L.monialis.Sed & quod proximè accedit ad principalem nostram quæstionem, Vincen. Doctor antiquus in d.c.si inter,& ibi post eum Ioan.And.in verbo,recipiam,de spons.dicit, quòd per hæc verba, promitto quòd te desponsabo,id est (vt ipse,nec malè,intelligit) in sponsam te habebo , non contrahuntur sponsalia etiam de futuro sed tantùm promissio sponsaliorum contrahendorum.& sequitur Nicol.Milan suo repertorio,versi.sponsalia non cõtrahuntur.Multùm enim interest dicas,spondeo,an spondebo. Tullius lib.Epistol.famil.xiij.epistola incipien. Marcus: Spondebo tibi,vel potius spondeo,in meq; recipio Marci Curij mores.&c.

*Aliud accipere in uxorem, aliud id promittere.*
*Tullius.*

15 ¶Et quod tradit idem Ioan.And.& post illum Domi.Petr.Ancha.& Philip.Franc.in cap.1.de

*Aliud aliquid*

*accipere, dixit si id tantum sit promissum.*

testib.lib.6.quòd ille tex.loquens de proxeneta recipiente, non habet locum in eo cui promissum est.& respondent ad text.in cap. veniens, le j.extrà eod. qui videbatur velle contrarium. & sequitur Felin in eo ipso cap.veniens, col.j.versi.& per istum text.& ibi quoque Phil.Deci. col.iij.nu.9.in fi.glo.j.& idem Decius in l.vt liberis, col.j.in v.not.C.de colla.& consil.cclxxx. in proposito, col.ij.versic.non obst.quòd paria. Et quod idem scribit Ioan.And.in cap.quanquàm, de vsur.lib.6.quòd ille textus non habet locum in eo, cui promissum est aliquid solui pro vsura, nisi & id solutum sit:per eum text.in illis verbis, de vsuris quas receperant, & idem voluit Bald.ibi, vt à multis citatur, tametsi non reperimus in eius lect. & Domi. col. j. vers. quæro quid si aliquis, & Petr. Anch.etiam col.j.in ij.not.& Philip.Fran.in j.notab.& ipse Pet. Anch.consi.cclxxj.de titulis, col.ij.dum allegat Io.And. vbi suprà & Barba.in c.ad nostram, col.penul.de emptio.& venditio.& Laur.Rodul.in tractatu de vsur.q. lxxxviij. & Fel.in c.in præsentia, col.vij.ver.& adduco optimè, extrà de proba.De quo tamen vide Io.Ana.in c.post miserabilem, extrà de vsur.& Anto.Burg.in d.c.ad nostram.col.iij.versi.istam conclusionem, extrà de empt.& vendi.

56 *Constitutio loquens de arrhis datis, non habet locũ in promissis. Vendens præcisè cogitur tradere si potest. Nõ autẽ, promittens.*

¶Facit prætereà, quod etiam tradit Bar.in l.Titia, in princ.& ibi Ang.& Imo. ff. de verb.obl. quòd l.vlt.C.de sponsal.loquens de arrhis datis, nõ habet locum in promissis. quod & voluit ipse Bart.consi.xlv. Vannes, Bald.in d.l.vlt.col.ij.versi.in hac l.Anto.post antiquos in c. gemma.& ibi quoque Pan.col.ij.versi.circa secundum.& Card.Alex.col.iiij.versi.secũda est quæstio, extrà de spons.& idem Anto.consi.lxx.quantùm ad primum.& latè Maria Soc. col.iij. circa præsentem, per totum cons.Et quòd licet is qui vendidit, præcisè cogatur ad tradẽdum, si habet facultatem rei restituendæ, nec liberatur soluendo quod interest, voluit gl.Bartol.& alij in l.j.ff.de act.empt.& in l.exemplo, in princ.eo.tit.& glo.in §.pretium. Instit.de contrah. empt.cum aliis multis concor.traditis ab Alex.qui hanc dicit esse communem opi.in l.certi condictio.& ibi quoque Phil.Dec.ff.si cert.pet.& in l.stipulationes non diuiduntur, col.pe. ff.de verb.obl.Tamen is qui tantùm promisit vendere, haud dubiè non cogitur præcisè tradere, etiam si habeat facultatem rei restituendæ, vt per Frãc.Aret.dicto cõsi. xxviij.col.j.versi. plus dicit.& Ias.in l.quoties.col.viij.versi.quartodecimò limita, C.de rei vendi.& Philip.Dec. qui alios allegat, consi.cccccij.cx duobus, col.ij.versi.sed dato quòd valeret.& consi.seq.superioribus diebus, col.j.versi.secũdò reuocatur in dubium.& idem ante eos tenuit Ange.quem tamen non allegant, consi.ccxxxviij.dictum punctum, in ij.dubio.& nos aliquid quoque diximus suprà, nu.42.sed quorsum.

57 *An paria sint soluere & promittere.*

¶Nec simpliciter verum est, quod suprà in contraria parte diximus(nu. 30.& hæc quidem) paria esse soluere, & promittere de soluendo:quia plerũque sunt disparia:vt tradit & probat glo.in d.l.vlt.& ibi quoque Phil.Corn.C.ad l.Falc.& alia quoque quæ idipsum probat in l. ea quæ, & ibi etiam Ang.C.de dona.ante nupt.& probat etiam text.in l.peculium.§.item deducetur, & ibi Sal.ff.de pecu.& in l.nam & maritus, & ibi glo.Alber Bart.Bald.& alij, qui eam l.legunt cum l.quod nomine, ff.de cond.indeb.iuncta l.quòd si maritus, in princ.ff.de consti. pec.nam & qui promittit, nõ propterea soluit.l.nepoti, ff.de fundo instruc.vt per eam legem voluit Bald.in d.l.vlt.Notúmque est illud Ouidij ex lib.j.de arte amandi,

*Promittas facito:quid enim promittere lædit?*

*Pollicitis diues quilibet esse potest.*

58 ¶Ideò sunt qui non admittunt, quod suprà diximus, nu.36.imò verò, & seq.scilicet statutum deferens lucrum dotis datæ, trahi ad dotem promissam:sed è diametro contrarium tenent:& inter hos Bar.sibi contrarius, iu d.l.iubemus, §.j.col.j.versi.veniamus ad quæstiones, C.de sacrosanct.eccl.Paul.Cast.in d.l.si marito.§.j.ff.sol.matr.& in d.l.si donaturus, ff.j.ff.de cõdi.ob causam, dum vtrobique remittit simpliciter ad Bar.in d.l.iubemus.& Fran.Aret.in d.rub. ff. sol. mat.col.pen.& Mathes.not.lxxiiij.not.quod statutũ.Alex.in d.l.si donaturus, §. j.col.vlt.ff.de condict.ob caus.nisi, inquit, is qui promisit, sit in mora dandi.& Soci.in l. de diuisione, col.iij. versi.circa tertium, ff.sol.mat.Cato.Rui.sibi contrarius in rubr.eiusdem titul.nu.98.& 102.& consi.cxcvij.casus de quo, nu.5.& seq.lib.j.quem tamen vide posteà nu.8. & consi.ccxxv.visis his, col.j.ver.vnde sequitur, eo.lib.j.quem & tu vide, col.ij.ver.nec obst.quòd loqui videatur, & cons.xxxiiij.copiosè, col.j.lib.iij.& consi.lvj.in causa, col.j.lib.v.

59 ¶Sed & eius quod dictum est, (suprà num.40.& hanc opinionem, scilicet) statutum repellens fœminas dotatas habere locum, cùm dos est tantùm promissa, aut legata, tenuerunt contrarium Iacob.Aret.Petr.Cyn.Ray.& Rapha.Fulgos.in d.l.non fine, C.de bon.quæ liber. alter Raph.Co.& Imo in d.l.Titio centum, §.Titio genero, ff.de condi.& demõ.And.Iser.si æquitate, vt dicit, innitamur, in d.c.j.col.vj.versi.de æquitate.tit.de natu.succes.feud.Alex. cõsi.xiij. circa primum dubium, col.iiij.versi.quinimo secundum, rursúmque versi.& istam distinctionem, & iterum versi.bene facit.lib.iij.& Soci.sibi contrarius, (consi.xcij. circa primum.col.iiij. versic.nec obst.causa statuti, lib.j.quem tamen omnino vide, & iterum) consi. ccvij. in causa dominæ Annæ, col.ij.versi.secundò conantur, lib.ij.

60 *Facultas vendendæ dotis*

¶Contrarium quoque eius, quod diximus, d.auth.sed quamuis, C.de rei vxo.act. habere locum in dote promissa, tenuit glo.ord.ibi, in verbo, diminuere:quã sequitur Cy. in j.oppo.& Ang.

Ang.Aret.in §.fuerat,col.xiiij.versi.in ea gl.ibi,quod patet.& ibi etiam Ias.sibi contrarius,qui eam gl.dicit not.col.pe.nu.134.Inst.de act.vti.& io simili,l.quamuis,ff.sol.mat.& similes, quæ faciunt potestatem reddendæ dotis in certis casibus constante matrimonio, ooo habent locum in dote promissa,necdum data.Ea enim remitti noo potest,etiam ex illis ipsis casibus: vt voluit gl.not.quam sequuotur Cyn.& Bald.in l.si constante,in verbo,firma, C.de donat. ante nupt.& illam quoque sequitur & dicit sing.Ro.sing.ccccccj.tu habuisti.

*constante matrimonio, non trahitur ad dotem promissam.*

61 ¶Ex quibus vides,rem hanc esse admodum ambiguam.sed quicquid sit in illis aliis casibus, neque enim nunc nobis vacat,nec etiam expedit aliter eos examinare:tamen id scio, in casu nostræ promissionis de danda facultate redimendi intra certum tempus,cùm primus iudex hanc posteriorem sententiam secutus absoluisset emptorem,fuissétque ab eius sententia appellatum ad curiam parlamenteam amplissimi Senatus Parisieosis,fuit dictum, malè iudicatum,& beoe appellatum,& emptor condemnatus ad recipiendum venditorem ad retractum restituto pretio,atque etiam ad restituendos fructus à tempore litis contestatæ perceptos.Et certè Senatus ille æquissimus æquiorem sententiam sequutus est,vt semper aliâs solet facere: vti etiam scribit Fran.Rip.in l.Centurio,col.xxv.nu.77.ff.de vulg.& pup.& è nostris attestatur Budæus statim post princi.priorum annotationum in Pandectas. & Steph.Bert. consi. xlviij.viso casu,col.ij.lib.j.vbi nuocupatum loquitur de circuitu,quem solet(inquit)suprema Curia vitare,& omnibus modis veritatem,reiectis huiusmodi subtilitatibus,sectari. Et noonihil etiam Guido Pap.Deci.Delphi,xxix.in superiori.& iterum decisi.cccclxxxiij.legatario. & ipse Bertr.consi.clxxviij.viso processu,ad fin.lib.ij.& Aymo Crauetta,coosi. excviij. videtur.col.vlt.nu.vij.

*Decis. princi. quæstionis.*

*Arestum.*

*Senatus Parisiensis æquitatem amplexari solet.*

62 ¶Sexto quæro, cùm noo constat per instrumentum de huiusmodi pacto,an admittatur venditor ad probandum per testes,id fuisse factum,saltē si se non inscribat de falso,iuxta l.vlt.cum ibi no.C.de fide instr.& vtrùm testes id probent contra instrumentum. Nam certum est duos testes noo sufficere ad reprobandum instrumētum:per not.io l.in exercendis, C.eod.tit.&in l.optimam,C.de contrah.& com.stip.& in l.j. §. si quis negat,ff.quemad.testa. ape.& per Cano.in c.cùm Ioan.extrà de fide instr.Dic breuiter,id noo esse cōtra instrumentum,sed præter:ideò neque opus esse inscriptiooe,duósque testes satis esse,vt expressè voluit Alex.consi.cxxij.viso processu vtriusque causæ,col.iij.versi.nec obst.etiā si dicatur,lib.ij. Sed & tn vide quæ in simili diximus in tit.præce.§.j.glo.xiiij.in verbo,*ou equipollent à vente*,nu.57. nec tamen.& vide etiam quæ suprà scripsimus in hac eadem glo.in iiij.quæst.

*An id pactum possit probari testibus.*

*Etiā si sit in instrumentum.*

*An sufficiant duo testes.*

63 ¶Septimo quæro, quomodo probatur id pactum, vtrùm ex fama,coniecturis, & quibus,testibus siogularibus,proxeoetis, confessione extraiudiciali facta absente parte, & an sit in eo locus iuramento in supplemētum probationis.Hæc omnia comperies, non quidē vno io loco,sed per partes,apud Bald.consi.xxxix.proponitur quòd celebratus,col.ij.lib. iij.Petr. Anc.consil.cccxxxj.visis diligenter,col.ij.versi.quartò etiam Imo.cousi. xcij. visis & consideratis.Paul.Castr.consi.cxliij.viso processu & attestationibus,col.j.versicu.secundò videtur,& sequen.vsque ad fi.consi.lib.2.& Roma.consi.xxx.viso casu,& Alex.d.consi.cxxij.in iij.primis col.lib.2.Philip.Deci.consi.xviij.cuius superscriptio incipit, an statutum in veoditiooe, tum colum.j.tum iij.versicu.cùm ergo statutum,cum multis versi.sequeo.& colum.vlti.versi.non obstat,quòd probationes,vsque ad fi.consi.& Hippo.Marsi.io l.de minore, §.plurimum,col. xij.num.77.adde etiam quòd fama,ff.de quæst.& latissimè D.Boër.deci.clxxxiij. alia insuper. Sed & de probatione ipsius reuenditionis aliquid videbis apud Socio. coosil.ccclij. in causa domini Ioan.in j.dubio,lib.2.

*An id pactum probetur ex fama.*

*An ex coniecturis, & quibus.*

*An testibus singularibus.*

*An in eo sit locus iuramento suppletiuo.*

64 ¶Octavo quæro,quid si intra tempus reuenditionis venditor restituit pretiū, & emptor ei tradit prædium,non tameo aliter reuendit:an retransferatur dominium in venditorem,ita vt fructus acquirat:an verò ipsi fructus extenuent pretium. Qua in specie,aut certè promissioois de vendendo,patrum nostrorum memoria duo eius tempestatis primarij legum interpretes multis magnisque vterque rationibus inuicem contenderunt.Hi sunt Barth. Soci.& Ias.Ille enim asserebat eo in casu dominium transferri,ac fructus ei acquiri qui pretium tradidit,& prædium ab eo qui promiserat accepit,æquè,ac si venditio facta fuisset:hic contrà,vt videre licet ex scriptis eorum,in l.si ante,ff.solu.matr.vbi & ipsi asserunt, ita pro sua vtrumque sententia consuluisse,sicuti vere consuluerunt in eadem causa atque inter easdem partes:scilicet Soc.consi.clxx.io præseuti consultatione,ferè per totum,libr.ij.Ias. consil.cxvij.in quæstiooe quæ vertitur,lib.j.

*Si intra tempus reuenditionis uēditor restituit pretium, & emptor rem, an venditor fiat dominus ipsius rei & acquirat fructus.*

65 ¶Iasoois rationes maxima ex parte in hoc sunt,quòd aliud est vendere, & aliud promittere de vendendo:vt latè diximus suprà in v.q.nec ex promissione trāsfertur ius aut dominium, sed solum actio personalis contra promissorem.l.si sterilis.§.si tibi fundus,ff.de acti. empt.& l.qui fundum,ff.de contrah.empt.quæ iura in hoc alleg.Ang.consi.clxxxiiij.ex forma,col.vl. quem & nos citauimus in d.v.quæst.Ex quo illicò cōsequitur,quòd cùm is ex ea promissione non sit factus dominus,nec fructus quoque suos facit: sicut nec creditor qui non habet dominium,l.j.& ij.C.de pig.act.& c.j.& c.conquestus, extrà de vsur.nam solùm est tradita naturalis possessio,non etiam dominium:at ea non sufficit ad acquisitiooem fructuum.l.qui

*Iasonis rationes.*

*Ex promissione solū competit actio personalis,nec dominium transfertur.*

*Fructus dominium sequuntur.*
*Vsura est lucrari ex pecunia.*

sic,§.in alieno,ff.de vsur.& l.in bonę fidei,in princ.ff.de acquir.rer.domi.& declarat Bart.in l. si fur,ff.de vsufruct.& io l.iij.§.ex cootrario,ff.de acquir.poss,nam nec nuda traditio (vt hoc illi addas)sioe causa vel tit.operatur dominij translationem. l.nunquam nuda, ff. de acq.rer. domi. Vnde si is vellet lucrari fructus ob pecuoiā quam dedit,esset vsura:vt not.in d.c.conquestus,& in c.plerique,xiiij.q.iij.& per Hosti.qui huius rationem reddit in summa, titul.de vsur.§.j.versic.& est ratio,cum versic.seq.& Bald.io rub.C.eod.tit.ad fi.dum loquitur de fructibus,qui medio tempore percipiuntur.

*Periculum dominium sequitur.*

66 ¶Prætereà cùm dominium nondum sit translatum io emptorem, nec ad eum quoque spectat periculum rei:quia res ei perit,cuius est l.pigous,C.de pig.act.& l.necessariò,ff. de peri.& com.rei veod.gl.io l.non omnis,§.si pupillus,& ibi Pau.Cast.Ro.& latè ipse Ias. ff. si cert.pet. Cy.& alij in l.j.C.de peri.& com.rei vend.Sed ad quem non spectat periculum rei, nec fructus quoque eius ad ipsum pertinent.l.ij.& seq.& ibi glo.quæ id declatat.ff.de in diem addic. Et si quis eos ita lucrari vellet,vsura esset:vt oot.io d.c.conquestus,& per Inno.in c.j.eod.tit. & hoc dicit.Ias.in d.l.si ante,esse ineuitabile fundamentum.

67 ¶Posttemò pro hac parte adducitur autoritas oon contemnenda Alex.quem & nos quoque citauimus in d.quæst.v.scilicet consi.lxxiij.viso themate suprà scripto,col.ij.versic. oec etiam deberi possuot,& seq.lib.2.& cōsi.cxx.in proposita quæstione,si ipsius est illud consi.iterúmque in seq.cons.quod est cxxj.viso themate suprà scripto,lib.iiij. quod quidem postremum consi.omoino idem est cum d.cons.lxxiij.lib.ij.quibus quidem consi.asseueraoter respoodit Alex.in casu promissioois veoditioois soluto etiam pretio,& re mutuò tradita, fructus noo cedere lucro eius,cui facta est promissio,illis iisdem rationibus,quas suprà adduximus ex Iason.& idem quoque teuuit Caro.Rui.consi.lxxvij.de duobus,col.vlt.nu.9.lib.j.& consi.xlvij. io causa.col.ij.& prin.lib.iiij.& præterea faciunt,quæ scribit idem Alex.consi.cxix.sine disputatiooe.lib.iiij.

*Rationes contrariæ opposi. Traditio cum legitima causa etiam sperata aut futura dominium transfert.*

68 ¶CONTRARIÆ sententiæ rationes,ex quibus Socin.oonnullas affert, quibus multas addidimus, hæ sunt: domioium transfertur ex traditione, non solùm cùm causa de præseoti adest,sed etiam cùm ea speratur,scilicet propter spem futuræ obligationis committendæ : vt declarat Bart.io l.sub conditione,col.vlt.versi.aduertatis contra prædicta.& iterum vers.item contra prædicta,ff.de sol.per tex.ibi,& alia iura,ex quo facilè iotelliges,nihil quantùm ad id, interesse,vtrúmoe sit causa legitima re,an spe.& idem quoque voluit ipse Bar.Bal.Pau.Cast. & ipsemet Ias.in l.triticum,in fi.ff.de verb.obli.& Bal.io l.contractus, col.vlt. versic.secundò quæritur,& ibi quoque Pau.Cast.col.iiij.versi.io gl.ibi Bal.C.de fide instr.vbi dicit ipse Bal. hoc casu consensum tradentis respectu futuræ causæ operari dominij traoslationem : etiam per tex.in d.l.sub cooditiooe,& alia iura per eum allegata,& Barb.consi.viij. scribitur,col.xj. vers.& si opponitur,lib.j.& Soci.in l.j.§.si vir.ad fi.ff.de acqui.poss.& Ludo.Goza.cons.xc.in causa Mantuaoa,col.v.num.14.Et licet ea iura ab illis citata,loquantur io causa & contractu cooditionali,tamen ea trahunt & ad alias futuras causas. Et est maior ratio in hoc casu, in quo ex promissione agi potest cootra promittentem,vt causam ipsam impleat, & (vt nostri loquuntur)in esse deducat:& sic quodam modo is cui promissio facta est, causam iam habere videtur.l.qui actiooem,ff.de reg.iur.Maior(ioquam)est ratio hoc in casu,quàm quando causa est conditionalis,quæ à casu & fortuna pendet,nec ioterim agi potest.l. si pupilli, §.videamus,ff.de neg.gest,cum simi.adductis suprà ti.præce.§.j.in gl.ij.in verbo, *a vendu*,ou.21.sed & illud.nam quæ suot io couditiooe oon sunt in dispositione.l.si quis sub cōditione, si quis omis.caus.testa.vnde maior est spes futuræ in hoc casu,quàm in dictis iuribus. Ideóque Bal. in d.l.contractus,& ibi quoque Sal.in iij.q.princ.loquentes io casu & specie illius l.asseruot per traditionem acquiri dominium,quamuis contractus venditionis noodum esset perfectus,oullúmque ius ex eo emptori acquisitum esset,vt ibi dixit tex.& voluit etiam Alexā.in d.l.j.§.si vir vxori,col.pen.ver.iuxta proximè dicta,ff.de acquir.poss.& aote eos Azo, quem nullus citat,in Summa,C.de contrah.empt,col.antepen.versic.& hoc qoando.Igitur si id fit, antequàm contractus esset perfectus,quo casu non dicitur cootractus,sed tātùm præparatio, & præuia dispositio ad cootractum,arg.l.ij.C.de seot.ex breui.reci.& c.vlt.de re iudi.lib. vj.& tradit Oldra.cons.cxix.Titius condidit testamentum.Io.And.in addi.Spe.tit. de instr. edit.§. compeodiose,versi.quid si prius fecit testamentum,col.pen.eius versi. Certè fortiori ratione fieri debet,cùm adest promissio de perficiendo cootractum, cùm etiam io primo illo casu locus est pœniteotiæ.d.l.contractus,& not.in d.l.ij.de sent,ex breui. reci. Vnde sequitur, id quod suprà diximus,scilicet maiorem firmioremq́ spem esse in hoc nostro casu,quàm io casu d.l,contractus.Ideò dicit Bal.ibi,quòd translatio dominij potest causam præcedere, quasi scilicet habita fide de ipsa causa.Ex quo vides,quòd sicut causa de præsenti operatur translationem dominij secuta traditiooe,ita etiam,si habita sit fides de causa.Quis autem dubitat,in hoc casu habitam esse fidem de causa venditionis ? cùm præcesserit promissio de vendeodo cum aliqua temporis dilatione,sicut quando promittitur pretium cum aliqua dilatione, censetur habita fides de pretio,secundum not.in l.quòd vendidi, de contrahen. emptio.& quæ dicemus posteà latiùs.

¶Et hanc

*Ex contractu conditionali re tradita transfertur dominium.*

69 ¶Et hanc rationem adiuuat text.in l.dotis fructus,§.vlti.cum l.seq.quæ incipit, sed nisi,ff.de iur.dot.vbi ex contractu conditionali transfertur dominium,si res fuerit tradita, etiam ante conditionem impletam.quem text.ad hoc expendit gloss.in l.seruitutes ipso quidem iure, in verbo,sub conditione,in princip.ff.de serui & ibi Angel.& Paul.Castren.qui eam glos.dicunt sing.ad id quòd patientia quæ in incorporalibus habetur pro traditione,per l.penul.eiusdem titu.etiam hoc casu transfert dominium.& ipse Angel.eam trahit ad casum huic nostro similem,vt scilicet ex simplici promissione de constituendo seruitutem,ante eam aliter constitutam,per simplicem patientiam,quæ,vt diximus,habetur loco traditionis,inducatur constitutio & translatio iuris:& ideò (inquit) ista glos.est miranda. Eum autem text.ad id quod diximus,vltra Barto.in d.l.triticum,& Bald.in d.l.contractus,expendit etiam idem Bald.consil. cccclxxviij.quidam Franciscolus,circa medium,lib.1.Pau.Cast.consi.cclxvij.in facto illorum, lib.1.vbi id declarat Corn.consi.50.videtur in hac,col.iiij.lib.1.& consi.ccxiiij.licèt in hac,col.j. & iterum ij.eod.lib.1.& consi.lxxiiij.præmitto,col.iij.lib.4.& diximus suprà in præcedenti tit. §.j.glo.ij.in verbo,*a vendu*,num.30.quòd si prior,& sequen. & ad hæc iunge quæ dicam infrà versicu.ab hinc iiij.

*Maritus & emptor æquiparantur.*

70 ¶Item emptor respectu rei emptæ,& maritus respectu dotis æquiparantur, idemq; iuris est in vtroque:nam mulier dans dotem,est tanquam vendens:& onera matrimonij, quæ subit maritus,sunt loco pretij ipsius dotis,quæ datur ob ea onera.l.ex promissione,ff.de act.& oblig. vbi dicitur,maritum quantùm ad dotem pertinet,esse veluti emptorem.& similis est tex.in l. qui balneum,§.vlti.ff.qui poti.in pign.habe.& voluit glo.in l.de diuisione,& ibi Barto. paulò post medium,& omnes post eum,ff.solu matri.Doct.in l.in insulam, §. vsuras,ff.eod.tit.& in cap.salubriter,de vsur. & Soci.consi.lxxxviij.abundè,col.j.lib.4.& consil.ciij.præsens consultatio,col.ij.versic.secundò confirmo,eod.lib.4.& facit l.j.in princ.ff.pro dot.& ibi Bart. qui ex eo not.maritum & emptorem æquiparari.& l.sicut, §. sed si permiserit,ff.quib.mod.pign. vel hypo.sol.vbi qui in dotem dedit,vendidisse videtur,propter onera matrimonij. Ex quo fortè antiqui dicebant matrimonium esse speciem quandam emptionis & venditionis, vt planè diximus in nostris Legibus connubialibus,l.iiij.& dicemus pleniùs in alia editione,quam propediem emittemus.Illud tamen hîc adiiciemus,ob id quod diximus maritum censeri habere causam onerosam in dote,illum quoque in ea esse veluti creditorem l.vlti.§.si à socero, ad fi.ibi,non magis quàm in creditorem,& ibi Bart.qui id not.ff.quæ in frau.credi. Sponsalia autem nihil aliud sunt,quàm promissio contrahendi matrimonium.l.j.ff.de sponsa.Sed illud ita habet,quòd si sponsa de futuro,ante contractũ matrimoniũ tradiderit dotem sponso iam subeunti quædam onera:is lucratur fructus etiã ante matrimoniũ perceptos:vt post Azo.voluit gl.quam cõmuniter sequuntur Doct.& quæ id dicit procedere ex æquitate,in d.l.si ante, ff.sol.mat.Ergo idem,cùm is qui promisit vendere,ante venditionẽ tradit rem,& accipit pretium,cuius vicem (vt diximus) obtinent onera matrimonij: nam sicut maritus lucratur fructus propter onera matrimonij,ita emptor ob cõpensationem pretij,l.curabit,C.de act.empt.

*Matrimonium speciem esse emptionis.*

*Emptor soluta parte pretij fructus habere debet pro rata.*

71 ¶Ad hæc tex.est not.in l.vlt.§.si per mulierem,ff.de fund.dota.quòd si mulier dedit fundũ in dotem marito,hoc pacto quòd soluta æstimatione illius,maritus fundum restitueret,& posteà mulier partem æstimationis soluerit:debet habere fructus.quem tex.trahunt Doct.ad emptorem,vt scilicet quamuis sit solutum pretiũ venditionis pro parte, non tamen acquiritur dominiũ pro ea parte.arg.l.si rem,ff.de sol. tamẽ emptor debet habere fructus pro rata pretij soluti,per illum tex.ita enim voluit Bar.in ea ipsa l.& in l.fistulas,§.qui fundũ,& ibi quoque Sal.& Fulg.qui illũ tex.dicit sing.ff.de contrah.emp.& idem Bar.& Sal.qui & illum tex. dicit not.in d.l.Iulianus,§.offerri,ff.de act.emp.& Bald.qui illum text.dicit ad hoc valde not.in l.si traditio,col.vlt.in xj.q.C.eod.tit.de act.empt.vbi id dicit procedere ex quadam generali æquitate,ne venditor locupletetur cum iactura emptoris.& Sal.qui & illum tex.dicit not.in d.l.curabit,in fi.& ibi Hiero.Cagn.qui illum dicit sing.in repe.eiusdem l.col.v.versi.item not.quòd si venditor,C.eod.tit.Pan.consi.lxvj.duo ad claram decisionem,col.ij.versi. sed his non obst. lib.1.& iterum consi.lxix.casus in his terminis ponitur,quidam Antonius,ante fin.lib.2.Alex. qui illum quoque text.dicit sing.dicto consi.lxxiij.in princ.lib.2.qui posteà,colum.scilicet iij. versi.& per hoc patet,declarat quomodo intelligatur.& consil.cxxj. visis & ponderatis,col.ij. lib.5.Corne.consi.cl.viso tenore,col.ij.versic.nam Bal.lib.4.Fran.Aret consi.clx.longa est,col. vj.in v.dubio.& Fab.in tract.de empt.& vendi.in v.membro vj.quæst.princ. & iterum in vij. quæst.prin.col.vlti.Socin.consi.clxxix.circa præsentem,in fi.lib.2.& consi.xvj.anno Domini, col.antepen.versi.ad prædicta accedat,lib.4.& iterum consi.cxxx.circa præsentem,in fin.eod. lib.4.vbi etiam dicit esse bonum text.in l.cùm venderent,ff.locat.Ludoui. Bolo.consi.lxij.A. Bononiensis,col.iij.versic.& non est dubium.Caro.Rui.qui & illum tex.dicit sing.consi.lxvj. licet,col.iij.nu.7.lib.4.& Philip.Deci.consi.clxix. cuius superscriptio incipit,licèt instrumentum,col.ij.versicu.vltimò non obst.& consil.cccccxliij. in casu proposito,colum.vlti.Stepha. Bertrand.consil.cccxviij.quamuis certissimum,col.ij.versic.sed vereor,lib.1.& Matthæ.Afflict. decisi.Neapo.lxxxvij.magnum est dubium,col.j.

72 ¶Vides igitur in casu d.l.vlt.nihil aliud esse, quàm simplicem promissionem de restituendo, *De eadem re.*

seu quodam modo de reuendendo,vt est etiam in casu nostro:vides (inquam)in causa venditionis emptorem ante solutum pretium nondum esse dominum rei emptæ.d.l. quod ven didi,ff.de contrahen.empt.& §.venditæ,Institu.de rer.diuis. nec teneri venditorem ad traditionem rei,donec solutum sit integrum pretium:per d.§.offerti, & tamen vtrobique deberi fructus pro parte pretij soluti. Ergo multò magis in nostro casu, in quo solutum est integrum pretium,& præterea res ipsa tradita. Sed Iason dicto consil.cxvij.lib.t. cùm non videret,quid satis turò responderet ad d.l.vlti.eò tandem confugit,tanquam ad sacram anchorã, vt diceret fortè non insubtiliter posse attentari d.l.vlti.& quæ in ea dicunt Doct.procedere de iure ff.tantùm,quo vsuræ non erant prohibitæ:secus autem sit hodie ex Iure Canonico.

73 *Iterum de futura causa.* ¶Huc quoque pertinet tex.in d.l.j.§.& primùm,ff.pro dote:vbi si sponsa ante contractas nuptias in dotem viro dederit rem alienã,ea mẽte,vt res ipsius esset, is vsucapere poterit etiam ante nuptias:& si non aliud expressum actum sit,credẽdum est id eo animo esse traditum,vt illius esset:vt etiam dicit tex.in d.l.sed nisi,ff.de iure dot.quasi scilicet sufficiat promissio futuræ causæ,scilicet matrimonij: nam licet contractus dotis perficiatur ipsa traditione dotis, vt declarat Bart.in l.iurisgentium, in prin ff.de pact. tamen ea causa dotis sola & per se non sufficit ad acquisitionem dominij,sed requiritur matrimonium,eùm dos non possit esse sine matrimonio.l.vlt.C.de donat.ante nupt. Ex quo apertè declaratur,satis esse,causam quæ oritur ex matrimonio,esse promissam scilicet per sponsalia,quæ,vt diximus,continent promissionem futuri matrimonij.Ergo & in casu nostro sufficit promissio futuræ causæ,id est, venditionis,licèt nondum facta fuerit vnà cum traditione,præsertim cùm vt diximus,a pari procedunt dos & venditio. Et id iunge his,quæ diximus suprà versi.ab hinc iiij.

74 *Ex promissione uendendi, oblato pretio, fit perfecta uẽditio.* ¶Deinde cùm quis tenetur ad vendendum certo pretio,(qui est casus noster)si per eum,cui facta est promissio,offeratur pretium,venditio habetur pro perfecta, quantùm ad iuris effectum,cùm stet per eum qui tenetur vendere:vt expressim voluit Bart.in l.si fideiussor,§.meminisse,in prin.ff.de leg.iij.& iterum in l.vxorem,§.agri plagam,in princ.ff.de leg.iij. & vtrobique per l.Labeo scripsit,si mihi,ff.de contrahen.empt.qua l.probatur, pro facto haberi, quod per alium stetit quò minùs factum sit in ipsius præiudicium, cum multis concordan. à me collectis suprà titu.præced.in §.xv.in glo.ij.in verbo, *depuis la litisconteftation*,nu.7.idque perpetuum est.Et in hoc illud aduertendũ est, d.l.Labeo, loqui nuncupatim de venditione. & alia multa iura allegata in d.§.xv.loquuntur etiam aut de venditione, aut aliis contractibus:ne quis causetur Bart.in dictis locis loqui de testamentis, tãquam scilicet in his plenior interpretatio sumi debeat,quàm in contractibus,iuxta l.in testamentis,ff.de regu.iur.& cap. cùm dilecti,extrà de donatio. Et hanc Bart.sententiam sequuntur Bald.Sal.Flor.Pau.Castr. Rapha.Co.Alex.Ias.& omnes,præter Franc.Aret.in d.§.meminisse.& Angel.in l.j.C.com.de lega.& in l.in æstimationibus,ad fin.ff.de peti. hære.Ray.& Floria.in d.§.agri plagam.& Fab. in tract.empt.& vend.in vij.q.v.q.princip.& Franc.Aret.sibi contrarius,consil.vj.viso instrumento diuisionis,col.iiij.versi.confirmatur ista conclusio.

75 *Et an in eo ea se cõpetat rei uendicatio.* ¶Subdit tamen Bart vtrobique (nam id non omittendum est) post Dyn.in d.§.agri plagam, hoc casu etiam cõpetere rei vendicationem,per text.in d.§.agri,in verbo,petere. quod etiam voluit Cyn.in d.l.j.in x.quæst.& ibi quoque Ioan.Fab.C.commu.de leg. & Sali.Rapha. Co. Pau.Cast.& Ias.in d.§.meminisse.& Ang.in locis suprà allegatis. Licèt quantùm ad hoc postremum,non assentiant cæteri suprà citati:sicuti nec Bald. in d.l.j.col.ij.versi. quæro si testator,C.commu.de leg.& Fab.in dicto tractatu,in xxij.quæst.iij.parus prin.nisi, vt ipsi dicunt, fuerit processum ad traditionem. Sed hìc non solùm res fuit tradita,sed & pretium quoque traditum & acceptum,nedum oblatum. Ergo hi omnes stant ab hac parte, præsertim cùm in casu promissionis reuenditionis sola oblatio faciat censeri perfectam esse reuenditionem, & fructus deberi offerenti,per text. in l.ij.C. de pact.inter empt. & vendit quem sic intelligit Franc.Aretin.consi.xxviij.diligenter animaduersis,col.j.versicu.præterea non continet.Nam & quod plus est,multi asserunt,in hoc casu oblatione facta,dominium ipso iure retransferri in venditorem offerentem: vt late diximus suprà eod.titu.§.j.glof.vij.in verbo, *feront prefirez*,nume.6.at in pacto. Vide tamen ( vt id obiter dicam ) quid de ea l.Labeo scribit.Paul. Castr.consil.xciij.in causa quæ vertitur coram nobili viro,colum.v.versi. nec obst.l. Labeo, iunctis præcedentibus,lib.2.

76 *De iisdem rebus.* ¶Sed vt demus illud non esse verum,vt scilicet retransferatur dominium ipso iure, cùm interuenit sola oblatio:de quo diximus vbi suprà & iterum,§.iiij.in verbo,*consigner*, nume.3.& adeò quidem.Certè eùm emptor oblatione ei facta accipit pretium,& præterea rem sibi venditam retradit ipsi venditori,non video,quin id agens censeatur tacitè reuendere,liberando fidem suam,id est,vt indoctiores intelligant,satisfaciendo suæ promissioni de reuendendo: nam vẽditio fit cõsensu.l.consensu,ff.de acti.& obli.& §.j.Insti.de obl.ex consen.Contractus autem,& alij actus,qui cõsensu perficiuntur,verba nõ exigunt,sed vel nutibus vel aliis actibus consensum exprimentibus tacitè consummantur.l.si pater naturalis,ff.de adop.& l.item quia,in prin.ff.de pact.& l.in quibuscunque,ff.de act.& oblig.quæ postrema l.loquitur nuncupatim de emptione & venditione.& latissimè dicemus infrà tit. *de contraire cõpagnie*,qui est

omnium

omnium huius volu. consuetudinum xxiiij.§.ij.in verbo, *contractent taisiblement compagnie*, in princ. Nam & factis consensus & voluntas exprimitur,& declaratur.l.de quibus, & ibi gl. de legib.& l.recusari,ff.de acqui.hæred. vbi glo.dicit,nihil interesse,verbis aliquid fiat, an rebus:& multa in id allegat.Imò si verum fateri volumus, facta plus habent ponderis ad declarandã voluntatẽ,quam verba.l.si tamen,§.ei qui seruũ,ff.de Aedil.edict.vbi dicitur,quòd multò amplius est facere,quàm pronuntiare,& not.glo.in cap.dilecti,per illũ text.de appel. & Pet.Anch.consi.cccij.materia de qua quæritur.& Roma.consi.ccxcj.cùm isti fratres,qui ex hoc dicunt facta magis declarare voluntatem & consensum contrahendi,quam verba,quod huc proximè accedit.Et ex externis scriptoribus Lucianus in Toxari asserit res ipsas magis loqui,quàm verba:cum aliis similibus,quæ etiam collegimus,vbi suprà,nu.2.Igitur,vt reuer tamur,si factis & tacitè possumus vendere & reuendere,per Deos oro,ex quibus factis euidentiùs dilucidiúsq; possumus declarare venditionẽ nos facere,quàm si post promissionem de ea faciẽda pretiũ recipimus,& vicissim rem tradimus? Certè vel sic declaramus,vel nunquàm:essentq; supetuacua omnia iura,quæ dicũt emptionem solo consensu & tacitè,id est, ex factis celebrari,nisi ita fieret:quando etiam ex simplici traditione rei ante contractũ perfectũ dominium transferamus,secundùm glos.in d.l.contractus,in verbo,id quod emptoris, & ibi Cyn.post Pet.col.ij.versic.quartò quæritur.Bald.quo loco supra citauimus.Sal.col.iij. versic.quæro tertiò principaliter. Angel.versic.in ea ibi,sed non vsura.Paul.Castr.vbi etiam citauimus,C.de fide instrumen.& alia glos.in l.multùm,in verbo,tradita, dum se allegat ex d.l.cõtractus,& ibi quoque Doct.C.si quis alter.Barb.consi.viij.scribitur præclarè,col.antep. versic.& si opponitur de eo,lib.1.

*Volũtas facto declaratur.*

*Facta magis declarant voluntatẽ, quàm verba.*

*Lucianus.*

77 ¶Et hæc quoque euidenti ratione probãtur:nam,vt diximus suprà,nu.53.hæc mirum,aliud est promittere aliquam accipere in vxorem,aliud eam accipere · per illa enim verba non est contractũ matrimonium,sed est tantùm promissio de contrahendo,quam nos sponsalia de futuro vocamus.sunt enim spõsalia futurarum nuptiarum,promissio,c.nostrates, xxx.q.v. per hæc autem cõtrahitur matrimonium.Quid igitur,si post huiusmodi promissionem de contrahendo non aliter expressim contrahitur matrimoniũ,tamen sponsus & sponsa inuicem concumbunt:quod nihil aliud est,quàm sese sibi mutuò tradere:vt apertè sentiunt.glos. Host.Colle.Pan.vterque Card.Flor.& Alexand.in c.vlt.de sponsa.duo.dum respondent ad l.quoties, C.de rei vend.& idem Host.in summa eiusdẽ tit.§.ij.col.j.& D.à Rota.decisi.879. vtrũm l.quoties:in antiq.quæ repetitur inter decisi.Bernard.Bisguet.sub tit.de loca.c.j.eiusdẽ initij.Profectò ita perficitur matrimoniũ,ac si verbis expressis fuisset contractum. Sponsalia (inquam) transeunt in matrimonium.id est,simplex promissio in contractũ.c.is qui fidem, extrà de sponsa.cum simi.Idq; etiam si sponsalia fuerint sub conditione contracta.c.de illis, & c.super eo,& c.per tuas,extrà de condi.apposi.& vtrobiq; Doct.Imò ex simplici ductione vxoris in domũ mariti,ipso facto & sine alia expressione verborũ,eadem sponsalia trãseunt in matrimonium.l.cùm in te,& ibi Bal.in j.not.C.de dona.ante nup.Et facit quod scribit idẽ Bal.in c.iurauit,col.vlt.versi.item nota hîc quòd sponsus,extrà de proba.Igitur & simili ratione,hoc in casu simplex promissio de vendendo,trãsit in contractũ venditionis, per mutuam rei & pretij traditionem,etiã si aliter id expressum non fuerit:nam vt diximus suprà, nume.70.item emptor,matrimoniũ est quædã species emptionis & venditionis.Et huc quoque pertinet text.in l.Papinianus,ff.de donat.inter vir.& vxo.prout multi illam intelligunt, quos nos citauimus suprà nu.48.nunc se offert,vt scilicet loquatur in simplici promissione de donando:si tamen processum fuerit ad traditionem rei promissæ,habet vim donationis, & morte confirmatur,ac si verè donatum fuisset.

*Confirmatio præcedẽtium.*

*Per concubitum spõsus & sponsa se sibi inuicem tradunt.*

78 ¶Quid,quòd simplex traditio rei non soluto pretio,illud operatur,vt vẽditor videatur habere fidem de pretio,nisi aliud protestetur,& sic transferat dominium.glo.in l.quod vẽdidi, & ibi Sal.ff.de contrah.emp.& in l.procuratoris,§.planè,in verbo,vendicare,ff.de tribu.act.& subobscurè in l.iij.ff.de pigno.act.& in d.§.venditæ,in verbo,fidem emptoris.& ibi Ioan. Fab. Instit.de rer.diui.Iacob.Aret.Cyn.& Bart.in l.ciuile,C.de rei vend. Colle.in c.vlt.extrà de spon.duo.Bal.& Ang.in l.si non donationis,C.de contrah.empt.Io.Fab.in §. sed istæ,nu.18. Inst.de act.Masuer.tit.de empt.& vend.§.item eo ipso quòd venditor.Ro.sing.cccvij.l.quod vendidi.Alex.consi.lxxxvj.ponderatis narratis,col.ij.versi.nec obstat,si diceretur,lib.6.quod repetitur inter consi.Franc.Curt.Senioris,consil.xxij.Corne.consil.ccj.visis nonnullis,col.j. lib.4.& consi.el.viso tenore,col.j.versi.quod & conuenit.lib.4.Barb.consi.viij.scribitur præclarè,col.antepenul.versicu.& si dicatur,lib.1.& Alciat.in l.traditionibus,in verbo,nudis pactis,C.de pact.& probat tex.in l.apud Iulianum,§.si Titius,ibi,sed si nondũ,ff.de leg.j.si credimus Franc.Aret.ibi.Si ergo id facit simplex traditio sine numeratione pretij, vt transferat dominium,tanquam habita fide de pretio,quantò magis idẽ debet facere,cùm numeratum est pretium. Præsertim cùm iam in nostro casu obligatus sit emptor id perficere,quod promisit,cùm è diuerso in primo casu venditionis non teneatur habere fidẽ de pretio : prætereaque plus incommodi percipiat habendo eam fidem,& expectando solutionẽ pretij,quàm implendo,quod iam promisit.

*Traditio rei facit ut censeatur habita fides de pretio.*

*Legatum traditum assumit naturam donationis causa mortis.*

79 Quid verò plura?cùm si quis primò rem quampiam suo testamento legauit,deinde & eandem legatario tradidit,legatum ipsum ob eam tradionem, quæ posteà interuênit , assumit naturam donationis causa mortis:vt pulchrè & not.voluit Bal.in l.vlt.C.de vsu & fructib. lega.& in l.j.col.iij.versi.vnum scias,C.si omissa sit cau.test.per l.Lucius Titius,la j.& l.legarum,la ij.ff.de lega.ij.& dicemus in nostro tractatu de vtraque poss.in materia constituti , in ampliatione.Si igitur traditio eam vim habeat,& id operetur,vt mutet ipsius actus & nomē & substantiam,multò magis id efficere potest & debet,vt operetur complementum & perfectionem actus iam incœpti ex promissione.

*Promissio reuendēdi fauorabilior quàm uendendi.*

*Prouerbium.*

80 ¶Præsertim verò hæc omnia debent procedere in promissione reuendendi,& magis quidē, quàm vendēdi:tum quia facilius res eò redire debet,vnde primùm venerat,argu.l.si vnus.§. pactus ne peteret,versi.quod in specie:ff.de pact.& cap.ab exordio,xxxv.dist.vt scilicet illud fiat,quod senario illo prouerbiali dcitur,

ἁλῶν δὲ φόρτος ἔνθεν ἦλθεν, ἐνθ' ἴοι. Id est,

*Salis onus,vnde venerat,illuc abiit.*

Et hoc argumēto in hoc nostro pacto de reuendendo nuncupatim vtitur,licet aliò respiciēs Phili.Deci.cōsi.lxxxviij.cuius superscriptio incipit,valet statutū,col.ij.versi.ad hoc breuiter: hincq; dicit,huiusmodi bona ita vendita cum pacto reuendēdi, & posteà reuendita , magis videri reddita,quàm trāslata:vt in simili dicitur in l.filio quem pater,ff.de lib.& posth.

*De eodem.*

81 ¶Tum quia æquius est & fauorabilius,vt id fiat in promissione reuendendi , quàm in simplici promissione vendendi,quæ omnino libera est.nec enim quis cogitur promittere vendere,sicuti nec vendere.l.inuitum,C.de contrah.empt. cum simi. Hîc autem prior venditor verisimiliter non erat aliàs venditurus,quàm cum eo pacto reuendendi.arg.l.vlt.C.de pact. inter empt.& vendi. Igitur emptor emēdo rem,quam fortè admodum cupiebat(neq; enim aliter emisset,nisi cupidus eius rei) coactus est id pactū apponere.neque enim poterat aliter emere venditore renitente:fuitque id pactum appositum fauore contractus emptionis, & ex causa illius:cùm in simplici promissione vēdendi non subsit alia causa,fauore cuius ea fiat, sed ex simplici voluntate promittentis. Ideoq; non tanta est nec tam fauorabilis obligatio eius rei,arg.l.rem legatam,ff.de adi.lega.cum simi.

*L'argent & le drap.*

82 ¶Deniq; nihil iniquius est,quàm vt hic qui promisit vendere aut reuendere,habeat penes se pretium & fructus eius rei, cuius venditio aut reuenditio promissa est,id est , vt prouerbio Gallorum dicitur, *& l'argent & le drap*, ex sententia glo. Cy.& aliorum in l.vlt.C.quan.lic.ab empt.disced.Bal.in c.j.col.ij.tit.de contr.inter do.& empt.fend.& consil.cxxxj.casus est talis, quidam nobilis,in fi.lib.1.& consi.ccxcviij.hæc materia,col.ij.lib.1.& est bonus text.in d.l.curabit,& ibi no.C.de act.empt.& in l.si hæres,ibi, ne emptor & pretiū & libertum perdat,ff.de fideicom.liber.& l.j.C.si ser.exter.& l.bona fides,ff.de acti.empt.vbi dicitur bona fides non patitur,vt emptor & pretium & rem habeat. & l.ij.§.j.ff.quar.rer.act.non datur,vbi scribitur, iniquissimū est seruo carere,& pretio eius.Et licèt text.in d.l.curabit,& nonnulli ex aliis loquantur,cùm venditio perfectè facta est:tamen eadem est omnino iniquitatis ratio,cùm tantùm interuenit promissio vendendi : vt videre est,& probatur in d.l.vlti.§.si per mulierem, ff.de fund.dot.secundum intellectum glo.ibi,quam suprà adscripsimus,nu.71.ad hæc tex.est. Ergo & idem ius statui debet,l.adigere,§.quamuis,ff.de iure patro.cum simi.

*Qui posteriorem sententiā tenuerunt.*

83 ¶Et secundùm hanc posteriorē sententiam,Soci.qui eam tenuit in l.si ante.ff.sol.matr.dicit fuisse iudicatum Cremonæ. Et hanc quoque nuncupatim secutus est Philip.Deci.si is est, consi.dcxiij.in causa feudali,col.iij.in princ.nam admodum dubito,an illud postremū volumen consi.quod sub nomine Ipsius Decij impressum est,sit omnino ipsius, & Franc.Cur. Iu.consil.lxxxij. sacratissimæ,col.ij.versic.confirmantur , & Carol.Rui.consi.lvij.quo ad ea, col.pen.versic.non obstat insuper lib.1.& consi.xlviij.casus iste,col.iij.nu.9.eod.lib.1.& consil. xlvij.in causa,col.iij.nu.5.lib.4.vbi ostendit Alex.voluisse contrarium in d.consi.lxxiij.lib.2. suprà nu.67.allegato:vti etiam facit idem Ruin.d.consil,lxvj.col.iiij.nu.8.li.4.Ante hos autē omnes,quos suprà citauimus,Bal.quem nullus allegat,consi.cccclj.dominus Nicolaus,lib.2. ex facto interrogatus,respondit promissionem vendendi,secuta traditione & numeratione pretij,esse venditionem consummatam.& idem non obscurè sentit Raph.Co.à nullo quoq; recentiorum memoratus,consi.clxxxiij.M.ccclix.& c.Ioannes,quod consi.inculcatū est inter consi.Alex.consi.cxix.sine disputatione,lib.4.quamuis illius nomen hîc supprimatur.

*Decisio prin. questionis,cū responsionibus diuersarum rationum.*

84 ¶Et hanc quoque partem veriorem esse arbitror.Cui non admodum obstant rationes pro cōtraria parte à Ias.adductæ:nam quod primo loco dictum est,aliud esse vēdere,aliud promittere de vendendo:vt illud cōcedamus,(quod tamē sæpe non procedit,vt diximus suprà in 5.q.huius gl.) tamen id procederet,cùm mansimus in simplici promissione:sed cùm vltra eam processimus ad traditionē rei & pretij,nihil dubitandū est,quin tacitè vēdamus,& multò magis reuēdamus,vt satis suprà ostēdimus.Sicq; tolluntur omnia alia cōtraria,quorū hic cardo est,quòd fructus dominū sequūtur:nam in hoc casu is, cui promissio facta est vēdēdi, secuta traditione rei & numeratione pretij,fit dominus ex illa tacita vēditione:proptereaq; sequuntur eum fructus. Imò etsi nondū esset dominus,nihil tamen obesset,quin & fructus

obtinere

obtinere debeat: etiam si simpliciter obtulisset pretium, nec promittens accepisset. ex mora enim fructus debentur oblatione facta, per d.l.ij.C.de pactis ioter emp.saltem depositiooe & cõsignatione, secuodùm glo.ibi.de quo latissimè diximus suprà eod.tit.§.iiij.glo.vj.io verbo *consigner*, in prioc. Si ergo is, qui simpliciter obtulit, & recusante parte deposuit, potest petere fructus posteà perceptos, multo magis si oblatiooe facta pars ipsa pretiũ recepit, & rẽ ipsam tradidit, potest eosdem à se perceptos aduersus partem eos petentem retinere & tueri, per l.j.§.is autem, ff.de superfi.& l.inuitus, §.j.ff.de reg.iur.cum si. Atque ita diluũtur, quæ de vsura in priori parte dicta sunt: quia eodem modo vsura esset in casu d.l.ij. quod oemo voquam dixit, neque diceret ipse Ias. Et quia etiam non ob aliud dicit Ias. vsurã esse in hoc casu, quàm quia hic dominus, vt ipse dicit, oon est: ideò si propter pretiũ fructus lucraretur, vsura esset. Verùm hîc confestim dominus fit pretio à se oumerato, rèque sibi tradita, taoquam sic perfecta & coosummata venditione, vt apertissimè suprà docuimus.

85 ¶Nonò quæro, Si collecta, quam vocant oon ineptè, (quia & Varro in libro de Lingua Latina, & Cic.lib.2.de Oratore, eam vocem in eo prope sensu vsurpaot: alij collationem, & iodictionem vocant) quid igitur, si ea fuit imposita pendente tempore præstituto ad reueodendum, & posteà fuit res reuendita: vter eorum, emptórne, ao venditor, debeat soluere eam collectam. Et idẽ quæri potest de retractu muoicipali. Dic, id oous pertinere ad emptorem, qui ioterim, dum collecta fuit imposita, res possidebat, & eius fructus percipiebat, iuxta l.quæro, ff.de vsufr.leg.& l.si pendentes, §.si quid cloacarum, ff.de vsufr.& l.neque, & ibi Bart. ff.de impen.in reb.dot.fac.& l.ij.& l.vlt.& ibi glo.Bar.& Io.Plat.C.de anno.& tribut.lib.10.& l.hi penes quos, & ibi oo. C.de agri.& ceosi.lib.xj.& latè diximus tit.omnium ij.huius volumiois cõsuetudioum, §.j.qui est omoiũ eiusdem volu.xiiij.io verbo, *se prenent sur l'achepteur.* Et ita nuncupatim in hoc casu reueoditionis voluit Cagno.in repet.l.ij.io xix.quæst.C.de pact.inter empt.& veod.

*Collecta nomẽ Latinum.*

86 ¶Decimò quæro, Aliquis sub hoc pacto veodidit molendinum, cuius mola cæteraq; instrumeota tempore venditiònis fortè erant recentia, tamen duraote tempore reuenditioois vsu (vt fit) attrita fueruot, ita vt prope sint inutilia, cùm redimuntur, oòone emptor qui reoeodit, teneatur eadem reddere sarta tecta, id est, eiusdem bonitatis, & sic alia ooua eorum loco reponere: aut quod deest, id est, quòd diminutum est ab æstimatione temporis venditionis, resarcire? Hunc casum aliquando ex facto vsu eueoire vidimus, & id in cootrouersiã actum respondiq;, super hoc consultus, non ad ea teneri emptorem, cùm oon vsus sit, nisi io quẽ vsum moleodinũ paratum est.arg.l.arboribus, §.oauis, qui est j.ff.de vsufr.& melioris text.in l.si vsusfructus, §.si vestis.ff.vsufr.quemad.cau. vbi id intelligitur, si sine dolo malo attritũ fuerit. & §.io cõmuoe, Insti.de rer.diui.cum si. Et facit etiam l.de his, C.de douat. inter vir.& vxo.ex qua not.Bal.maritum non teneri, soluto matrimonio, reddere bona parapheroalia attrita, nisi qualia oune sunt.quod ex eo repetit & dicit not.Franc.Cremo.singu.cxlj.si paraphernalia.vbi & id dicit probari in l.plerunque, in priocipio, ff.de iure dot. Et idẽ quoque intelligere potes io retractu municipali.

*Alia pulchra questio.*

87 ¶Vndecimò quæro, vtrùm bona recoperata ab hærede ex pacto de reuendendo in veoditione facta à testatore apposito, debeant restitui fideicommissario, cui hæreditas restitui debet. De qua re nuncupatim consultus Philip.Deci.consi.ccxxxviij.propooitur quòd nobilis dominus, io v.q.respondit, ea deberi fideicommissario: quouiã post earum recuperationem ceusentur esse eiusdem naturæ, id est, hæreditaria, ac si semper maosissent io manibus testatoris. vt colligitur ex no.à Bar.in l.in diem, ff.de aqua plu.arc. De qua ratione oos plurima diximus suprà tit.præced.§.xix.in gloss.ij.nume.4.verùm si huiusmodi.& seq.vbi & cõcord. adduximus, vt ibi videre poteris, ne hîc frustra repetam.

*An bona ab hærede recuperata ex pacto reuẽdẽdi, debeant restitui fideicommissario.*

88 ¶Subdit tamen Deci.quòd hæres debet recuperare pretium redemptionis à fideicõmissario: quia videtur redemisse ex sua pecunia: & præsumitur ex not.à Bar.io l.cùm proponas, quæ est ij.per illum text.& ibi quoque Bald, & Sal.C.pro soc.vbi in casu fortiori dicuot, quòd si quis emit fundum pro se & fratre, & soluit pretium, potest à fratre repetere partẽ pretij: quia io dubio præsumitur emisse de sua pecunia. idque dicit Bart. multum notaodum, & idem Bar.io l.si patruus, colum.j.C.commu.vtriusque iudi.Roma.coosi.iij.viso themate, circa medium, versic.item hoc dicendum: vbi & ad hoc allegar text.in l.si veoter, §.vlti.ff.de priuileg. credi.Cardin.Flor.consi.cxl.factum tale est, colum.vlti.versi.ad aliud dicimus.Panor.cousil. xlvj.tria in iij.dubio, lib.1.Alexand.consi.lxxviij.discussis his, colum.ij.versi.tameo in proposito, lib.2.Barba.consi.xxij.scripsit Propheta, col.j.Phili.Deci.cõsi.cccxlviij.de duobus, col.ij. versicu.prætereà in casu isto.

*Et si restituat an recuperet pretiũ redemptionis.*

89 ¶Duodecimò quæro, Titios vẽdidit fuodũ Mæuio, cum hoc pacto reuẽditioois, deinde Mæuius dat euodem fundũ io emphyteusim ipsi Titio venditori: qui posteà cessauit triẽnio à solutione peosionis, ob idq; cecidit eo iure emphyteutico, atque ita redüt res ad Mæuium emptorem: vtrum Titius etiam cecidit à beneficio illius pacti reuẽdendi? Io qua re cõsuluerunt vterque Rapha.Fulgo.& Co.& Pau.Dotius inter consi.ipsius Rapha.Coma.coosi.lxv. Titius locauit: cõcluduntq;, emptorẽ hoc casu ad nihil aliud teneri vi illius pacti, quàm vt se ipsi

*Alia pulchra & subtilis questio.*

ipsi vēditori, qui emphyteusi cecidit, emphyteutam sub antiqua pensionis præstatione constituat: sicq; directū dominiū vi illius pacti redeat ad venditorem: vtile verò, quod ipse venditor habuit ex cōcessione emphyteusis, & suo vitio perdidit, & ad emptorem reuersum est, apud ipsum emptorem remaneat, per multa, quæ illic allegant, quæ tu ipse videre poteris.

90 *De eadem re.*

¶Alex. autem, in eadem propè specie interrogatus, consi. ccxxviij. ponderatis his quæ seriosè, col. iij. versi. nec obstat etiam, si diceretur, lib. 6, simpliciter respondit, venditorem, qui cecidit emphyteusi, quia per triennium cessauit, ob id non repelli à iure redimendi ex pacto, per l. si domus, ff. de ser. vrb. præd. & §. si verò non habuerit, in auth. de non eli. secun. nub. nullamq; illorum mentionem facit. Idemque in eadem causa, interque easdem partes consuluit Barb. consi. lj. scripsit sapientiæ fons, colum. vij. versi. capio nunc alium, lib. 1. & sequitur Phili. Deci. qui solius Barba. meminit, in l. bonæ fidei, col. iij. versi. vltimò not. C. de pact. Ludo, Gozad. in repet. l. ij. in fi. C. de pact. inter empt. & vend. & consi. lxxxvj. videtur, col. pen. nu. 26. & Alcia. in tracta. præsumptionum, regula iij. præsumpt. xlv. nu. 3. quem omnino vide; atque etiam Iasn. in l. ij. col. ij. versic. nunquid autem emphyteuta, C. de iure emphy. & ante eos Cæpo. in tract. simulationis contractuum, in ij. præsumptione iij. casus princip. in fi. vbi id intelligit, cum pactum reuenditionis esset appositum separatim ac seorsum à pacto siue concessione emphyteusis: aliàs secus, per iura ibi alleg.

91 *Si creditor vēdidit pignus sub hoc pacto an venditor poterit vi illius retrahere.*

¶DECIMOTERTIÒ quæro, Creditor vendidit pignus sub hoc pacto redimendi an poterit debitor vi huius pacti rem ipsam ita venditam redimere, & ita sibi auocare ab emptore. Quod placet Bar. Ang. & Pau. Ca. in l. epistola, §. j. in fi. ff. de pact. ar. l. si pignori, ff. fami. ercisc. Sed de hoc dicit Barto. esse casum expressum, vti etiam est, in l. si cùm venderet, in princip. ff. de pign. act. in. & sequitur & dicit not. Fabia. à Monte S. Sabin. in tractatu de emptione & venditione. in v. quæst. vij. q. princ. Et bene facit etiam text. in l. voluntate, §. creditor, ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol.

92 *Cuius commodo cedit alluuio, an emptoris, an venditoris, qui ex hoc pacto redimit.*

¶DECIMOQVARTÒ, Pendente tempore reuenditionis aliquid alluuione accreuit rei venditæ, & posteà ea res ex pacto de reuendendo redimitur: vtrius commodo id cedat, emptoris, an venditoris, qui posteà redimit. Et idem quæri potest in retractu municipali. Allegatur Pau. Cast. consi. ccclxxxviij. videtur dicendum, lib. 1. consuluisse istud augmentū redire ad venditorem: sed ante redemptionem, fructus ad emptorem pertinere: nisi si insula iuxta fundum in flumine nata sit, hanc enim proprietati accedere: ideoque ad emptorem fructus ipsius, etiam ante redemptionē non pertinere: vt de vsufructuario dicitur in l. item si fundi, §. huic vicinus, ff. de vsufru. Et ita Pau. refert, & sequitur Hir. Cagno. in repe. l. ij. in xvij. quæst. C. de pact. inter empt. & vend. quamuis illud consi. reperire non potui.

93 *De eadem re.*

¶Tu autē addere potes, quantùm ad id quod de fructibus dictum est, quæ scripta sunt à Io. Lupo. in repe. rub. de dona. inter vir. & vxor. §. lxij. col. vj. versi. ex quo infero, cum multis seq. Ad reliquum quoque addes text. in l. cùm autem, §. j. ff. de Aedil. edict. vbi resoluta vēditione restituitur & quod vēditioni accessit, vt vterque resoluta emptione nihil amplius cōsequatur, quàm quod haberet, si venditio facta non esset. Et facit optimè text. in l. hominem, ff. de vsucap. vbi si res redeat ad venditorē ex pacto apposito in venditione, ei datur accessio eius temporis, quo fuit apud emptorem, ad complendam & perficiendam vsucapionem. Et in l. voluntate, tum in prin. tum in fi. ff. quib. mod. pign. vel hypo. sol. vbi resoluta venditione res redit in pristinam causam. & subdit glo. ibi in fi. ac si nulla venditio fuisset facta: & in l. ij. in fi. à contrario sensu, ff. de in diem addic.

94 *Alluuio an aliàs cedat cōmodo emptoris an venditoris. Hæredis an legatarij, an fideicōmissarij. Vasalli, an domini. Emphyteutæ, an domini. Præbendæ, an capitulo.*

¶An autem aliàs augmentum alluuionis cedat commodo emptoris, an venditoris, vide tex. in l. id quod, in princ. ff. de peri. & commod. rei vendit. & l. Iulianus, §. si Titius, & ibi gloss. & Doct. ff. de act. empt. & in §. sed si post emptionem, Insti. de empt. & vend. Vtrùm autem cedat commodo hæredis, an legatarij, vel fideicommissarij, vide tex. in l. sæpe, ff. de leg. iij. Et vtrùm quoque vasalli, an domini: & certè domini, vt probat c. j. §. si quis de manso, titu. de contro. inue. vbi Iaco. Bal. & alij, multa de hoc dicunt. Inter quos Bal. idem dicit in emphyteuta, reprobata glo. quæ contrariū voluit, in l. de quibus, in glo. j. post mediū, ff. de legibus. Sed idem tamen eum ea voluit & alia glo. in l. j. in glo. vlt. C. de iure emphy. quæ allegat d. l. itē si fundi, §. sed si insulam, ff. de vsufruct. De quo & tu vide Cy. in d. l. j. in vj. quæst. & ibi Albe. col. vlti. Bart. & Sal. col. ij. versi. sed videamus: & Ias. col. xvij. versi. in fin. glo. dicit, & Spec. tit. de loca. §. nunc aliqua, versi. cxxxj. & ibi Bal. in addi. & iterum versi. cxxxvj. & ibi Ioan. Andr. & Cano. in c. potuit, & ibi maximè Imo. col. xxj. versi. iuxta prædicta potest, extrà. de loca. Bar. in d. l. de quibus, in repe. col. ij. & ibi quoq; latè Albe. col. vj. versi. expeditis cōtrarijs, & Ang. col. iiij. vers. per hæc determinatur. & Bal. in c. cùm Mart. Ferra. col. v. extrà de consti. vbi etiam tractat, an cedat præbendæ, an verò capitulo, & Sali. in l. j. col. ij. versi. nunc igitur, C. quæ sit long. cōsue. vbi loquitur de fructuario, emphyteuta & vasallo, & Pett. Ferra. in tit. forma libelli, quo agitur ad reuoc. feud. in verbo, cum omnibus suis iuribus, col. j.

95 *De iisdem rebus.*

¶Et vide quod in simili tradit gloss. in l. si merces, §. vis maior, in verbo, cui. & ibi Bart, ff. loc. & Bal. in l. causam quam, C. de alluuio. apud quos multa videre potes, quæ ad hanc nostram quæstionem pertinēt, & ex quibus multò facilius intelliges, quid hîc dicendum sit. In quam rem

rem etiam vide tex.in l.si coouenerit vt nomen,§.si nuda,qui est j.ff.de pigoo.act.& l.si fundus,in prioc.ff.de pigno,& glo io l.qui fundum,§.j.ioverbo,conditionē.& ibi Ang.& alios, ff.pro empto.& omnioo Coroe.coosi.lxv.licet claram,per totum lib.4.& Carol.Moleod.in coosue.Paris.tit.j.§.j.glo.v.in vlt.q.& quæ etiam diximus suprà tit.præced.§.x.glo.j.nume.18. cæterùm,& duobus seq.& in si.illius quoque tit.in xxv.quæst.

96 ¶Sed & tu alia multa de alluuiooe vide in l.sed si quid,& l.ex mille, §.quòd si modo,& seq. ff.de euict.& l.insula,ff.de acq.rer.domi.& l.adeò,§.j.eod.tit.& l.& puto,§.id quod,ff.famil.ercisc.& l.idem est,ff.de rei vend.& l.si locus,ff.quemad.ser.amit.& l.si Titio,ff.de vsufr.& l.indebiti.in prin.ff.de condi.iodeb.& l.si conuenerit,§.j.de pigno.actio.& l.si fundus,ff.de pign. & l.si proprietati,ff.de iure dot.& in l.Iulianus,§.si Titius,ff.de actio.emp.& l.si ego,§.idē ait, versic.quod tamen per alluuionem,ff.de Publici.io rem actio.& per Bart.in tractatu de alluuiooe,in verbo, acquiritur nobis.Bal.in rub.ff.de rerū diuisi.col.iuj.versi.nuoc de rebus,cum multis seq.Ioan.Fab.& Aug.Aret.in §.præterea,Insti.eo.tit.Aog.io l.legem,C.loc.Iaco.Alua. & Cardina.Alexand.in d.§.si quis,de manso.Alexaod.consil.xxv.coosideratis verbis instrumeoti,in j.dubio,lib.7.& consi.lvij.in causa & lite,col.iiij.versi.præterea coosuetudo,eodem lib.7.& Cæpo.in tract.seruit.rusti.præd.tit.de flumine priuato.Petr.Ferrari.in tit.for.libel.in acti.rea.in verbo,iure dominij,col.iij.versicu.tertius est.Cor.consi.cxcj.satis scrupulosa,lib.3. & consi.cclxxxvij.domi. Ioachimus,eod.lib.3.& latissimè Franc.Cur.Senior,consi.lvij.super eo quod ab ordine Bolo.consi.xiiij.duo castra,& Ias.coosi.ccxlvj.puuctus quæstioois,lib.2. & consi.cxxvj.alluuioois,lib.4. Pantal.in repe.l.ij.col.xx.versi.vigesimosecundò extendo,C. de rescio.veod.vbi quærit,an alluuio,quæ post venditionem accessit rei veoditæ, impediat remedium d.l.ij. *De alluuione multa.*

97 ¶Decimoquinto quæro,quid de thesauro ab emptore iouecto in re vēdita, durante eodem tempore præstituto ad reuenditionem,& antequàm res redimatur? vtrùm pertineat ad ipsum emptorem, ao ad veoditorem reuenditione facta, ao verò ad vtrunque. Et idem quæri potest in retractu muoicipali. Vide tex.in l.diuortio,§.si fundū & ibi Bart.Bal.& alios, ff.sol.mat.& in l.à tutore,& ibi Bart.ff.de rei vend.& io l.si is qui, ff.de acquir.rer.domi.& in l.item Labeo,ff.famil.ercisc.& in l.j.& ibi Ioan.à Plat.C.de thesaur.lib.10.& in §.thesauros,& ibi Io.Fab.Ang.Aret.& alios,Iostitu.de rer.diuisi.Iacob.Ra.& Alber.io l.item lapilli, ff.eod. tit.Specul.& Io.Adr.io addit.ipsius,tit.de loca.§.nunc aliqua versic.cxxxij.Bald.in rubr.ff.de rer.diuisi.col.v.versi.item quæritur de lapidibus.Iacob.Aluar.& Card.Alex.io cap.j.titu.quæ sont regal.& Ferra.tit.for.libel.in act.rea.in verbo,iure dominij,colum.iij.versic.secundus.& Guli.Benedic.io repet.c.Raynutius,in verbo, cætera bona,nu.30.& 34.& nouissimè Carol. Moleod.in coosuet.Paris.tit.j.§.xxxvij.nu.48.Ex quibus cognosces, quid hic dicendum sit: iuoctis his,quæ suprà de alluuiooe diximus. *Thesaurus an cedat emptori, an venditori redimenti ex hoc pacto.*

98 ¶Decimosexto quæro,Titius agit cootra Mæuium ad reuenditiooem fundi, quē illi aotea veodiderat cum pacto (vt ipse dicit) de reuēdendo: Mæuius negat simpliciter id pactū intercessisse,Titius tādem probat id pactum,non ita simpliciter,vt allegabat,sed ita quidem, vt Mæuius post trienoium teneretur reueodere: (quod pactum non est illicitum, nisi alia interuenianr:vt multis placuit,quos videre poteris,suprà eo.tit.§.j.in verbo,*à tel temps*,paulò aote finem.) vtrùm,cùm tempore,quo agit,esset trāsactum illud trienoium,debeat obtinere? Et videtur,quòd reus sit absoluēdus:oam promissio pura,& ad diem,& post diem, differūt inter se formaliter, essentialiter,& effectualiter.l.obligationum ferè, in priocip.ff.de actio.& obliga.& l.talis scriptura,ff.de leg.j.& §.omnis,Institu.de verborum obliga.Igitur qui voam earum inteodit & non probat, licet aliam probet, debet succumbere, cum deductum noo probauerit; & probatum non deduxerit. Nam qui in libello intentionem suam ad certam causam, vel rem vel tempus, vel qualitatem restringit,si non probat,succumbit.l.habebat, io principio,ff.de instito.actio.& l.Diuus, & ibi amplissimè not.per Doct.ff.de re iudicata,& l.si mater,§.si quis autem fundum,& l.& ao eaodem,§.actione,ff.de except. rei iudic.& l.j.ff. si mens.fal.mod.dixe.& cap.Abbate sanè,de re iudi.lib.6.Innocen.io c.super literis.in prima glos.magna.versicu.& nota,de rescript.& in cap.j.post medium,de lit.contesta.& in c.qualiter, de accusatio. & io cap.ex parte Abbatissæ,de priuileg.Ioan.Andr.in addi.Specu.titu.de actio.seu petitio.§.sequitur.Federi.Seoen.loqueos de eo qui petit medietatem pro indiuiso, & probat de medietate diuisa consi.clix.Semprooius.Sigoo.cōnsi.x.io quæstione, colum.iij. versic.modò his,& consil.cxl.procurator.& consi.cxcv.in quæstione,colum.ij.ou.2.Barto.in l.j.io princ.col.ij.versi.veniamus ad causam,ff.de edeod.& coosil.lxxxviij.in quæstione inter Franciscum, post princip.& consil.cxvij.accusatio,colum.j.quod repetitur consilio ccxxiij. (Bald.latè in l.ij.col.j.versic.super hac lege.ff.de proba.) Ange.in l.vltim.C.de anna.except.& consi.ccccv.in causa vertente,col.j.Aut.in cap.examinata,col.pen.versic.ex his patet,de iudi. Paul.Castr.in l.si is ad quem,col.j.versi.item facit ista lex,ff.de acqui.hæred.& consi.ccxxviij. pro declaratione,in fio.libr.1.& coosi.cclij.ad confirmationem, colum.ij.versiculo circa secundum,eod.lib.1.& coosi.lvij.io causa Exforcij.colum.vlt.versi.tum etiam quia dicta,lib.2. Roma.consil.cx.quæstio coosultarioois, propè per totum.& consil.clxvij.Aotooius,etiam *Alia pulchra quæstio.* *Qui intentionem suam ad certā causam, rem,uel tēpus restringit, si nō probat, succumbit.*

per

per totum. Alexand.consi.cxxj.viso processu causæ,col.iij.versi.insuper,lib.1.& consi.cxcviij. quod est eiusdem initij,col.vlt.lib.6.cum simi.adductis ab ipso Alex.in d.l.Diuus & Cæpol. causarum criminalium,consil.lix.Paulus,col.vj.versic.& primò non obstat.& consi.lxij.magnifice, col.iij.versicu.quia respondetur.& consi.lxiij.esto quòd in actu, propè per totum.& Franc.Curt.seniore,consi.lxxiiij.super memorata,col.iij.versic.caruit ergo : & consi.lxxxiij. Deus pius,col.penul.versi.accedo ad tertium.& Feli.in c.ij.col.xj.versic.restringitur,extrà de rescript.& in c.auditis,col.pen.versi.secunda conclusio,extrà de præscript.Carol.Ruin.cõsil. cxxxij.visa confessione,col.vij.nu.15.lib.4.& consi.clxxiij.eod.initio,col.v.nume.13.eod.lib.4. & Stepha.Bertrand.consi.lxvij.non puto,nu.2.lib.1.& consi.cclxxij.viso,col.penult.nume.12. eod.lib.1.& consi.xlj.multa sunt,col.j.lib.4.

99 *De eadem re.* ¶Verùm Ang.hac in in specie consultus,respondit cõtrarium,consi.cxxiij.viso libello:nam actor (inquit) deduxit promissionem,& eam probauit,sed cum ea modificatione (ita enim loquitur) vt facultas redimendi non sumat originem,nisi elapso aliquo tẽpore:quæ quidem modificatio aliam promissionem non inducit : sicuti nec cùm petitur summa centum librarum ex promissione,& probatur promissio ducentarum.vtroque enim casu debet sequi condemnatio:quia quod deductũ est,probatum est,licet vno casu habeat per modũ ( vt ipse loquitur) pluris,alio minoris. Et hoc (inquit) expressè tenet Bar.in l.scire debemus in prin. ad fi.versi.reuoco in dubiũ,& ibi quoq; post eum(vt hoc ei addas) Bal.Imo.& Recentiores, ff.de verb.obl.Cui item adde & text.in l.j.& ibi glo.& Bart.C.si aduers.tem.iudi.& in l.apud Celsum,§.item quæritur,l.j.cum ibi not.ff.de doli except.Cy.& Bal.in l.j.C.de lit.conte.Bar. in l.qui vas,in prin.ff.de fur.& in l.si constante,§.vlt.ff.soluto mat.Anto.in c.cùm inter vos de re iudi.Alex.consi.ccviij.præstantissime domine,col.iij.versi.inquantum verò,lib.7.Sic in casu proposito minus est probatum,quàm sit deductum,quia adiectio temporis triennalis facit rem minorem re,§.plus,Instit.de actio.

100 *Arg.de re ad tempus.* ¶Nec obst. (inquit ipse Ang.) quod cùm agitur ex vna causa,& illa non probatur, licet alia probetur,non sequitur condemnatio. Nam hîc probatum est,quod deductum est cum modificatione quadam temporis,qua non inducitur aliud promissum, sed idem, alio tamen modo, seu forma,quæ ipsum quod promittitur,facit esse minus deductum in libello. Sed sumendo argumentum de re ad tempus,quod licet facere,l.in fraudẽ,§.penul.ff.de mili.test. l.miles ita hęredem,§.& quia diximus,qui est j.& ibi Bar.& alij, ff.eod.tit.sicut qui petit plus re,vincit in probato,succumbit in non probato.vt dictum est suprà,& probatur in l.j.secundùm vnam lecturam, gloss.& Doct.C.si aduer.rem iud.sic qui petit plus tempore,qui dicit sibi simpliciter promissum,& probat post diem promissum,si agit post ipsum diem lapsum, dicit sibi plus promissum tempore, quàm fuerit, obtinet eadem ratione. Præsertim quia actor asserit vnicam promissionem,quam simpliciter negat reus:vnde dici non potest quòd alia fuerit promissio, tum propter assertionem actoris tum propter negationem rei, tum propter naturam facti : quia promissio facti est,& non præsumitur,nisi quatenus probatur. l.in bello,§.factæ,ff.de capt.

101 *Qui cõtendit pactũ redimendi quandocunque, & probat de triennio tantùm, obtinebit si intra triennium uenerit.* ¶Hæc propè Ang.Ex quibus planè intelliges,quid dicendum sit & in hoc casu, in quo ego ex Rochela aliquando consultus fui.Venditor quispiam vocauit in ius emptorem, dixitq; emptionem ea lege fuisse factam,vt liceret ipsi venditori quandocunque oblato pretio fundum venditum redimere:reus negauit simpliciter : actor probauit eam legem in contractu emptionis fuisse appositam,vt ius esset venditori intra triennium fundum redimere oblato pretio:quidam contendebant reum esse absoluendum:ego verò respondi,fultus authoritate & rationibus Ang.potius condemnandum,cùm tempore oblationis pretij actor adhuc esset intra illud triennium:idemq; magis illum plus quàm aliud intẽdisse videri, vt in simili dicitur in l.si is cui,in prin.ff.quemad.seruit.amit.

102 *Si uẽditor prætendat id pactum purũ & probat de conditionali an obtinebit.* ¶Vide tamen quæ scripsimus supra,hoc eod.tit.§.j.gl.iij.in verbo, *& pour tel pris que accordé est entre eux*, nu.3.cæterùm hoc in loco.& præterea Petr.Ancha.in consi.in eo loco allegato sed non in eadem re,neque eodem loco,id est consi.cccxxxj.visis diligenter actis, col.ij.versicu. præterea subtilius : vbi dicit,quòd si quis in suo libello intendat promissionẽ de retendendo (nam & in hoc casu loquitur) & eam quidẽ purã & simplicem,& testes ipsius deponant de conditionali,& quidem potestatiua:debet reus absolui:quia ex diuersitate pactorũ potest denotari diuersitas promissionũ:& sic probatio de vna alteram non attingit.c.cùm Ioannes, extrà de fi.instr.Et huic cõsonat,quod in nõ longè dissimili casu tradit Bal.in repe.Padua.l. edita,col.vlt.C.de edẽ.quòd si ago ad decem,quæ dico mihi fuisse promissa, & probo promissionẽ factam sub cõditione,quæ extiterit,vel ad diẽ quæ præteriit:vel econtrario,si dico me mutuasse sub conditione quæ extiterit,& probo de puro mutuo:in vtroque casu debeo succumbere.& sequitur Lancelo.Gal.in l.j.§.si quis simpliciter:per eum text.ff.de verb.obli. huiúsque mentionem facit Ias.in l.vlt.§.j.col.j.in fin.ff.de vulg.& pupil.multaque similia adducit, atque etiam multa contraria:vt ibi videre poteris.

103 *An id autem* ¶Scias tamen,ea quæ diximus in hac & in præcedenti qu.non procedere in causis,in quibus procederetur sola facti veritate inspecta. Nam tunc non refert,ex qua causa actum sit,modò

causa

causa sufficiens probetur. Alexand. in l. si ita stipulatus, §. Chrysogonus, col. vj. versicu. puto tamen, ff. de verb. oblig. & Corne. consi. lxxx. consuluit, col. ij. lib. 3. Soci. consil. cxlvj. viso processu, col. vij. versi. sed quid plura, lib. 1. vbi in eadem facti specie consuluit, qua & Corn. Dec. in c. dilecti filij, col. iij. versi. & vlterius, de iudi. Aymo. Crauetta, consi. cxcvij. videtur, col. vlt. num. 7. vbi ex hoc ait, ita debere obseruari in iudiciis Senatus, qui solet ex æquitate iudicare, vti etiam diximus suprà num. 61. ex quibus vides.

*procedat in causis, in quibus proceditur sola facti veritate inspecta.*

104 ¶DECIMOSEPTIMÒ quæro, Quid si venditione facta venditor promittit restituere pretium intra aliquod tempus, & emptor etiam reuendere, restituto illo pretio: vtrùm emptor poterit cogere venditorem inuitum, vt illud pretium restituat, offerendo reuendere? Alexā. consi. lxxviij. in causa & lite vertente inter Barptolemæum, per totū, lib. 1. ita de hoc casu loquitur, vt non dubium habeat, quin emptor agere possit: sed tantùm illic disputat, an ea promissio sufficiēter probata fuerit. Et de hoc quoque minimè dubito: nihil enim video, quòd actionem impediat: nisi quis diceret, eam promissionem factam fuisse videri fauore venditoris: ideò contra eum, si nolit, non retorquendam l. quod fauore, C. de legib. & eandē promissionem intelligi factā sub tacita conditione potestatiua, si venditor voluerit redimere: vt declarat Bart. in l. si decē cùm petiero, ff. de verb. obl. & consi. cxlv. Angelotus, in fi. Bal. in l. ij. C. de pact. inter emp. & vend. Soc. consi. ccxlj. circa primā difficultatem, col. xvij. versi. confirmatur, quia ex quo, lib. 1. sed certè id procederet, si solus emptor promisisset reuendere restituto pretio: vt etiam declarat Pau. Cast. in l. in bonæ fidei, quam legit cum l. si hæres, §. si tamen, ff. de eo quod cer. loc. & consi. xciij. in causa quæ vertitur, col. v. versi. sed in contrarium, lib. 2. & Fabia. à Monte S. Sab. in tracta. empt. & vendi. in v. q. prin. col. iiij. versi. iiij. quæritur. & Lancel. Gal. in repet. rub. ff. de verb. oblig. col. xxv. versic. circa primum. & Anto. Rub. consi. xxix. viso contractu, col. ij. versi. præmissis. Sed hìc venditor quoque promisit restituere pretium, ideò fauore vtriusque id factum est, & vterque agere potest. & vide quæ dicam in seq. quæst.

*Si emptor promisit reuendere, & uēditor restituere pretium, an venditor inuitus tenetur redimere.*

*Promissionem reuēdendi censeri factam, si venditor voluerit redimere.*

*Quid si solus emptor promisit reuendere restituto pretio.*

105 ¶DECIMOOCTAVÒ igitur, quæro, quid si non statim post venditionem, sed longo pòst interuallo, emptor promisit reuendere venditori: ipse autem venditor non promisit redimere: vtrùm poterit venditor cogere emptorem vi illius promissionis reuendere? De qua specie consultus Corne. consi. ccc. placet mihi, lib. 1. respondit, eum qui ita promisit vendere alteri, qui non promisit emere, non posse cogi ad vendendum: quoniam est simplex promissio non correspectiua (vt ipse loquitur) & sic est simplex pactum, quod non potest producere aliquem ex quatuor contractibus innominatis, de quibus in l. naturalis, ff. de præscript. verb. Et pactum carens causa, est inefficax, aut certè ei obstat exceptio doli. l. ij. §. circa, ff. de doli excep. & l. si cùm te, ff. de pact. & l. nuda, ff. de donat. cum aliis simil.

*Si ex interuallo emptor promisit reuendere, nec tamen venditor promisit redimere an poterit emptor cogi reuendere.*

106 ¶Nec possumus dicere, quòd hæc promissio habeat causam pretij, quod venditor debet restituere, cùm petit sibi reuēdi: quia licet venditio præsupponat ex aduerso obligationem ad pretium, tamen promissio de vendendo, si alter cui ea fit, nō promittit inuicem emere, non habet causam, propter quam promittit vendere. Præterea aut censetur facta ea promissio ob eam causam, vt habeat pretium: & tunc hinc oritur contractus innominatus, in quo locus est pœnitentiæ. l. si pecuniam, ff. de condi. ob caus. Aut non censetur factum ob causam de futuro: & tunc quia nulla apparet causa de præsenti vel præterito, & paria sunt non esse, vel non apparere. l. duo sunt Titij, ff. de testa. tutel. & l. cùm res. §. itaque, ff. de lega. j. cum si. consequens est, eam promissionem manere inefficacem, per d. §. circa.

107 ¶Quòd si quis dicat, quòd vbi non exprimitur alia causa, præsumitur saltem causa donationis, vt voluit Bart. in d. §. circa. & in l. à Titio, ff. de verb. oblig. sciat contrarium communiter teneri: vt per Angel. in d. §. circa. & Imo. in d. l. à Titio. & præterea Ioan. And. in addi. Spe. ritu. de confessionibus, §. nunc videndum, versic. sed quæ est ratio. Cyn. & Bal. in l. generaliter, C. de non nume. pecu. Anto. Imo. & Panor. in c. si cautio, extrà de fide instru. Pau. Cast. in l. hoc iure, ff. donat. Id quod præsertim obtinet in pacto nudo: nam licet aliàs ex eo oriatur actio, vbi est causa donationis. l. si quis argentum, C. de donat. tamē id tantùm procedit, cùm causa donationis exprimitur: secus si tacitè tantùm intelligatur: ne duo specialia in eadem re concurrant, vt voluerunt Ray. Bald. Ange. Pau. Cast. Alex. & Ias. in l. iurisgentium, §. sed cùm nulla, ff. de pact. cum aliis multis concord. à me adduct. in repet. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, num. 152. sicut etiam videmus.

*De eadem re. An præsumatur donatio, cùm non appareat alia causa.*

108 ¶Et hæc quidem propè Corne. vir profectò optimi & rectissimi iudicij & animi, quantum ex scriptis eius olfacere possumus: testaturq; alios in eandem sententiam consuluisse. Sed & hæc omnia, quantùm ad nostrum casum pertinet, velim intelligas in simplici promissione de reuendendo facta ex interuallo, vt etiam expressè diximus in princ. huius quæst. Nam si ea facta fuisset in primo contractu venditionis, aut confestim post, vt cōtractui inesse videatur, iuxta ea quæ latè diximus suprà eod. titu. §. j. in verbo, in limine contractus, quæ est glos. eius §. v. aliud haud dubiè dicendum esset: quia tunc promissio reuendendi esset pars illius primi contractus, & eius cohærentia vestiretur: vt etiam abundè diximus in eo. §. j. in verbo, *par celuy mesme contract*. Quæ nota: quia multi fortè dicerent contrarium in illo primo casu, cùm scilicet id pactum reuendendi factum est post contractum: neque enim vnquam vidi

*Quid si in ipso contractu fuerit facta ea promissio reuendendi sine promissione reuendendi.*

Quid si interuenerit stipulatio in promissione facta ex interuallo.

reuocari in dubium,quin id esset efficax: & ita semper vidi teneri & iudicari. Nam plerunque apud nos magis ex bona fide,quàm ex summo iure causas decidimus. Cæterùm Ange. consi.lv.ex pacto,in princ.nominatim loquens de pacto reuendendi, dicit quòd si id etiam ex interuallo fuit appositum,tamen si fuit stipulatione munitum,ex eo agi poterit:aliàs nô. Et idem de promissione venditionis munita stipulatione,tenuit Lancel.Gal.in dicta rubric. de verb.oblig.vbi suprà,in quæst.præced. Atqui illam Cornei sententiam confirmat, quod tradit glo.in l.perfecta,C.de donat.quæ sub mo.& ibi expressius Sal. quòd si perfecta donatio fuerit,& res tradita,non potest ex interuallo conditio apponi à donante, etiam volente donatario:quia res est perfecta,nec aliquid est,cui pactum cohæreat. Et id perpetuum est,vt pacta non incontinenti apposita actionem non pariant.l.in bonæ fidei, C.de pact. & l. iurisgentium,§.quinimo,& §.idem responsum,ff.eo.tit.& l.pacta conuenta.ff.de contrah.empt.

109 An autem huiusmodi promissio ex interuallo pariat exceptionem. Pactum ad vendendum,an prosit ad excipiendum.

¶S E D dubium est,an saltem id pactum ita factum pariat exceptionem:verbi gratia,ego vendidi annuum reditum simpliciter:posteà autem ex interuallo emptor mihi dedit facultatem redimendi huius annui reditus:vtrùm si posteà emptor petit reliquias,id est,vt vocamus arreragia,possim excipere de huiusmodi redemptione,vt scilicet non tenear soluere huiusmodi reliquias,nisi restitutis ei pretio me eo reditu liberet. Et sanè cùm pactum fit ad excipiendum,haud dubiè exceptionem parit,etiam ex interuallo factum, vt illis iisdem iuribus scribitur. Sed id pactum,de quo tractamus,non ad excipiendum,sed ad agendum interpositum est:quo in casu glos.in d.l.pacta conuenta,& in d.l.in bonæ fidei, negat id prodesse ad excipiendum.& est similis glos.in l.ab emptione,in princ.ff.de pact. & in l.j.in verbo,resoluit,& iterum in l.ij.in fi.C.quan.lice.ab empt.disce.quæ quidem loquitur de pacto resoluendi,tanquam scilicet id pactum non debeat egredi intentionem paciscentium.l.non omnis, in prin. ff.si cert.peta.& idem voluit Sali.in d.l.j.col.j.versicu.quæro iuxta proximam,C.quan.lice.ab

Et an è diuerso.

empt.disced.& Angel.consi.lxxvij.plures creditores,col.vlt. Sicuti nec è diuerso pactum factum ad excipiendum,parit actionem.l.si vnus,§.pactus,ff.de pact. Verùm in priori contrarium tenuerunt Sali.sibi contrarius,Alex.Soci.Ias.& Philip.Deci. in d.l.in bonæ fidei,Paul. Castr.in l.iurisgentium,§.quinimo,ff.de pact.per d.l.pacta,ibi,quo quidem casu.& ibi Fulgo. & l.legem,& ibi Sal.C.eod.tit.& alias rationes,quas ibi videre poteris, ne hîc diutiùs immorer. Sicuti & in secundo quoque cõtrarium videtur probari, in l.sed & si possessori,in prin. & ibi glo.ff.de iureiuran.& l.quid mihi,& ibi etiam glo.ff.de liber.legat. & l.si cùm ante,C.de donat.ante nupt.& quod voluit gloss.in l.in traditionibus,in fi.& ibi Barto.ff.de pact.& Alberic.in d.§.pactus,col.vlti.

110 An minor possit hanc facultatem retrahendi vendere.

¶D E C I M O N O N Ò quæro,vtrùm minor,qui fortè successit patri, qui fundum vendiderat sub hoc pacto reuendendi,cuius tempus adhuc durat,possit hanc facultatẽ redimendi vendere sine decreto. Alex.super hoc interrogatus,nuncupatim respondit nõ posse,consi.xxvij. attentis narratis,col.ij.versic.plus videtur quòd etiam,lib.3.nam idem (inquit) iudicamus de actione competente ad rem immobilem,quod de re ipsa immobili: ideoq; eadem illa solennitas in venditione ipsius actionis requiritur,quæ & rei.vt not.glo.& Doct.in l.j.C.si aduer. transf.& in cap.1.in authen.de non alien.cum multis simil. ibi per eum allegatis,& aliis multis à me collectis suprà titu.præced.§.j.gloss.vij.in verbo, *ou autres choses censees pour immeubles*, num.1.cum multis seq. Idemq; nos & alibi diximus,videlicet in eadem glo.nu.32.ex quo infertur,quòd si venditor hanc facultatem alteri vendat, est locus retractui cõsanguineorum, cùm ea res censeatur immobilis.

111 An fundus venditus sub lege redimendi, censendus sit mobilis,an immobilis.

¶V I G E S I M Ò quæro , vtrùm fundus emptus sub hoc pacto redimendi intra certum tempus restituto pretio,sit censendus mobilis,an immobilis,pendente ipso tempore redimendi. Quid enim,si ex statuto ascendentes succedant immobilibus,descendentes verò aut collaterales in immobilibus. Nam & apud nos talis est consuetudo titu. *de successions*, §.vij. qui est omnium huius vol.ccxvij. Qui ergo succedent in hoc fundo ita empto, vt diximus,vtrùm ascendentes,tanquam in re mobili,an alij tanquam immobili? Dic breuiter,id ex euentu iudicari. Nam si redimatur,erit mobilis,cùm in pecuniam,rem mobilem,ex causa antecedenti conuertatur. Si verò non redimatur,immobilis: quamuis in ea causa esset, vt redimi potuisset. Ideò primò casu ij qui succedunt in mobilibus,eam pecuniam, qua fundus redemptus est,obtinebunt. Secundo casu,qui in mobilibus succedunt, fundum ipsum habebunt: vt videre poteris ex his quæ latissimè tractauimus suprà in fi.tit.præcedentis,quæst.iij.

112 An censeatur simulatum id pactum appositum in simulato cõtractu.

¶V I G E S I P R I M Ò quæro,Factus est contractus venditionis,simulatus quidem inter contrahentes,& in eo appositum est pactum de reuendendo: an & id pactum quoque censebitur esse simulatum,sicuti principalis contractus? Vide Bald. qui ex facto respondit & hoc id pactum videri simulatum , consilio liiij.casus breuis & arduus,libr.1.Ex quo etiam cognosces,cuius effectus & vtilitatis hæc res est:nam ob id defendit à falso quosdam testes,qui deposuerant in eo contractu nullum pactum de reuendendo interuenisse : tametsi in instrumento appareret fuisse appositum:tanquam scilicet appositum non censeatur , quod simulanter appositum est:vt per totum tit.C.plus vale.quod agit.

113 ¶Tu autem adde ad Bal.quòd semper aliàs si contractus principalis est simulatus, quælibet

clausula in eo apposita, simulata quoque esse censetur. Bart. in l. nemo, col. ij. versic. quæro an renuntiatio, ff. de legat. j. ipse Bal. in l. j. col. j. C. de suffra. & consi. cclxviij super primo puncto, circa medium, lib. 5. & Sal. in l. emptione, col. ij. versic. vlterius quæro, C. plus vale. quod agit. Roma. consi. clxxj. pro decisi. & consil. ccxlvj. clarissime assessor, col. j. Ias. in l. si ita stipulatus, §. Chrysogonus, col. antepen. versi. sextò quando contractus, ff. de verbo. oblig. & consi. clxx. quòd prædicti. Paulus, col. ix. versi. item si contractus, lib. 2. & consi. cxxxiij. videretur in præmissa, col. vlti. versi. item quando contractus, lib. 4. & Philip. Deci. consil. dlxxxvij. coram magnificis, col. iij. versi. vlti. non obstat. Nam & omnes clausulæ in contractu appositæ, sequuntur naturam ipsius contractus principalis, glo. in l. si patronus, §. patronum, in verbo, Fauiana, ff. si quid in fraud. patro. Bal. in l. Imperator, in j. lect. col. penul. versic. item cassato principali, ff. de sta. homi. cum multis concordan. à me collectis in nostro tract. de iure Constituti possessorij, parte iij. limita. 7. nu. 128. sed & huc referendum.

*Si principalis contractus est simulatus, & omnes clausulæ eius eiusce modi esse censentur.*

114 ¶ VIGESIMOSECVNDÒ quæro, vtrùm tempus, quo possedit emptor qui emit sub hoc pacto ante reuenditionem, prosit venditori, qui posteà redemit, ad præscriptionem rei venditæ: id est, vtrùm venditor, qui redemit, possit vti accessione emptoris? quod vtique verum est: vt in simili scribitur in l. Pomponius, §. præterea, ff. de acquir. posses. & in l. si hominem, ff. de vsucap. & l. si duobus, in prin. & §. j. ff. de diuer. præscrip. & vbique concor. per glo. & Doc. & quæ diximus suprà eod. tit. §. v. in glos. vlti. atque etiam titu. præceden. §. xij. in glo. j. in prin. iterumq; in fi. eiusdem tit. in vij. quæst. & quod scribit Bal. in l. j. C. de vsucap. transf. & Panor. in c. illud, col. ij. versi. quò ad tertium, extrà de præscrip.

*Possessio emptoris prodest venditori qui redemit.*

115 ¶ Verùm id poterat dubium videri in nostro casu, quoniam multi, id est maior atque potior pars nostrorum, negant ex pacto de reuendendo resolui contractum ipso iure: vt latissimè dixi suprà, hoc eod. titu. §. j. glo. vij. in verbo, *ferent preferez*, nume. 12. sunt igitur qui tenent, & multis seq. Nonnullis autem placuit id, quod diximus de accessione temporis tantùm procedere eo casu, quo dominium in venditorem ipso iure retransfertur: quod fit, quando resoluitur ex causa de præterito, quo casu contractus non censetur fuisse celebratus. l. iiij. §. Marcellus, ff. de in diem addict. Franc. Aret. in d. l. Pomponius, §. prçterea, quem legit cum §. j. colum. j. Sed contrarium apertè tenuit Ange. in d. l. si hominem, vt scilicet omni casu id procedat, vt ibi videre poteris.

*De eadem re.*

116 ¶ VIGESIMOTERTIÒ quæro, Aliquis fuit constitutus procurator ad vendendum cum pacto de reuendendo. Is posteà vendit simpliciter sine mentione eius pacti: an censeatur tamen vendidisse cum eo pacto, tanquam mandatum secutus fuisse videatur. Matth. Affl. deci. Neapo. cclxxxv. Balij & tutores, col. vlt. versi. accedant ad hoc, dicit ita censeri fuisse factum, allegans Alex. consi. xxvij. attentis narratis, lib. 3. vbi tamē de hoc nihil omninò dicit, sed alia quædam ad hoc pactum pertinentia scribit, de quibus tractauimus suprà in iiij. q. huius fin. Sed ad hoc facit, quod voluerunt Petr. Cy. & Bal. in l. per retentionē. C. de vsur. dicta in primo contractu præparatorio secundi, censeri repetita in eo secundo contractu.

*Si procurator ad uendendum cum hoc pacto, uēdat simpliciter, an cēseatur uendidisse cum eo pacto.*

117 ¶ Sed & huc propiùs accedit, quòd si quis mandatum habuit emendi domum, & eam posteà simpliciter emat, censetur emisse secundùm id mandatum, id est, procuratorio nomine mandantis, l. qui seruum, versi. idem esse in eo, & ibi Bart. ff. de interro. acti. & in l. seruus communis sic omnium, §. vlti. & l. proinde, in prin. & §. j. ff. de stipul. seruo. & in l. qui in aliena, §. si is qui putabat, in prin. cum glo. & ibi Bart. Ang. Fran. Aret. & alij, ff. de acqui. hæred. & in l. post dotem, secundùm lectu. Dy. & ibi quoque not. Rapha. Co. & latè Alex. col. v. versi. vlteriùs ex eadem, ff. solu. matr. & in l. qui in negotiationem, in princ. ff. de admi. tut. & l. pignori, §. vlti. & ibi Angel. ff. de vsucap. & l. is qui, §. inde quæri, & ibi Barto. ff. de manu. & l. vlti. versicu. quod enim, C. per quas personas nob. acqui. & voluit Bart. in l. Titium & Mæuium, §. altero, col. j. versicu. item oppon. & iterum colum. sequen. versic. tertio casu, eod. titu. Bald. in l. cùm oportet, in princ. C. de bon. quæ liber. Ange. in l. si pupillus, §. j. paulò ante fin. ff. de nego. gest. Rom. consil. xcj. visis ac percunctatis, col. iij. versicu. secundò idem probatur. & consi. xciiij. visis his quæ narrātur, col. ij. versi. cæterùm puro, & Alex. consi. lviij. circa primum quæsitum, in prin. lib. 1. & consi. xxv. viso instrumento, col. vlti. lib. 2. quod repetitur consil. xc. lib. 3. Feli. in c. cùm M. Ferra. col. ij. extrà de constit. Angel. Aret. in §. sequens, col. v. versic. & etiam aduertas, & ibi Ias. col. vj. versic. ad vnum tantùm, Institu. de actio. & latiùs idem Ias. in l. j. §. nuntiatio, col. iij. versicu. prima conclusio, ff. de oper. nou. nuntia. Barba. consi. xlvj. illud adduco, col. vj. versic. facit etiam, lib. 4. vbi id dicit sing.

*Procurator cō stitutus ad emendū, posteà emens simpliciter, censetur emere ut procurator, uide num. seq.*

118 ¶ Et hæc sine dubio, quantùm ad nostrum casum pertinet, procedunt, si emptor certior factus fuit de ea forma mandati: nam contrahendo scienter cum tali procuratore ita constituto, videtur satis agnoscere eam formam. At si id ignoret, quia non vidit mandatum, sed credens istum procuratorem fuisse simpliciter constitutum, vt asserebat, simpliciter etiam contrahit sine eo pacto, non videtur ei pacto, quod ignorabat in mandato appositum, consensisse. l. super errorem, ff. de iurisd. om. iud. Nec satis est, procuratorem id sciuisse & intellexisse, nisi idipsum declarauerit, l. si repetendi, & ibi Doctor. C. de condi. ob caus. & l. iij. §. si quis quasi, & ibi quoque Docto. ff. de condi. indeb. cum similib. Nam & quod suprà dictum est,

*Quid si emptor ignorabat id mandatum.*

*Declaratio præcedentis versic.*

eum qui mandatum habuit emendi, si id posteà faciat, videri fecisse secundùm id mandatũ, procedit quò ad mandantem, & mandatarium, non quò ad tertium, cum quo contraxit: vt expresſè dicit Bart. in d. §. si is qui putabat. Rapha. Co. in d. l. post dotem, & ibi quoque Alex. colum. v. versicu. puto tamen, & Ias. col. xij. versic. circa secundum, & idem Alexand. in d. l. j. §. nuntiatio, col. iij. versic. item adde si dominus, ff. sol. matr. & Alcia. in tracta. præsumpt. regu. ij. præsumpt. xxiiij. nume. 5.

*Alia declaratio.*

119 ¶Vt interim omittam, quosdam id intelligere, cùm is qui actum gerit, facit mentionem mandati vel procurationis, vt quia se dicit procuratorem: tunc enim licèt non aliter exprimat id se facere nomine procuratorio, tamen censetur eo nomine facere, l. cùm post mortem, §. j. ff. de adminiſt. tuto. cum concord. adductis in tit. præce. §. x. glo. j. nu. 4. sed id intelligas, alioquin nomine proprio: per l. ij. §. sed quod de tutore, versicu. sed & si quidem, ff. solu. matri. & l. Papinianus, ff. mand. & l. magis, ff. de solu. Et ita voluit expresſim Bart. in d. l. post dotem, ff. sol. matri. & in d. l. j. §. nuntiatio, col. ij. versic. quæro quid si procurator, ff. de oper. no. nunt. & in l. qui mihi donatum, col. vlt. versic. sed quæro quid in dubio, ff. de donat. & vt à nonnullis citatur, consi. incip. super hoc puncto an sufficit quod non est inter impressa. Bald. in rubr. C. de empt. & vend. in xv. q. in fine. Ego autem (vt ad casum nostrum redeam) arbitror id non obesse domino, qui mandatum limitatum dedit, quò minus posſit rem suam repetere: sed emptorem deceptum à procuratore aduersus eum in id quod eius intererit, actionem habiturum: vt non obſcure voluerunt, quos suprà citauimus.

*Alia pulcherrima questio, & frequentissima.*

*In pignore reprobatur pactum legis commiss.*

*Et aliud quoduis ei simile.*

*Et quacunque causa pignus detur.*

120 ¶Vigesimoqvarto quæro, de specie apud nos frequentisſima, & quæ ob diuersa Senatuum arresta admodum torquet & causidicos & litigatores. Titius emit à Mæuio annuũ reditum pecuniarium, aut alium super omnibus bonis eius: datq; facultatem redimendi id vectigal intra duos annos, restituto pretio vẽditionis: & ne interim arreragia, quæ vocamus, currant, venditor emptori dat percipiendos fructus certi cuiuspiam fundi, & si venditor ipse non redemerit intra illud tempus, relinquit emptori eum fundum in solutum, & vt vulgò loquimur, *en assiete* dicti reditus: vtrùm iste contractus sit licitus, an non? Plurimi contendũt esse illicitum hac ratione moti, quòd iste contractus est veluti pignoratitius, in quo pactum legis commissoriæ reprobatur. l. vlt. C. de pact. pigno. & cap. significante, extrà de pigno. atque etiam quoduis aliud ei simile. l. j. & ibi Bart. Bald. & Angel. C. de pact. pign. vbi fit mentio huiusmodi pacti, de quo nunc loquimur, & l. quamuis, in princi. ff. de solu. quæ loquitur etiam de datione in solutum: de qua item loquitur Ioan. Andr. in d. cap. significante: & Guid. Pap. consi. lxxxj. ad decem dubia. in j. dubio. Nec tantùm cũ pignus datur ex causa mutui, sed ex quacunque alia, reprobatur id pactum, vt multis probat ex facto consultus Alexand. consil. clxxviij. viso processu, col. j. & sequen. lib. 7.

*Nec iuramento confirmetur.*

121 ¶Adeò autem hæc pacta in pignore reprobantur, vt nec iuramento quidem confirmentur secundùm Ioan. And. in addi. Spec. tit. de renũn. & conclu. §. j. versi. & quia hîc, in addit. incip. ex quo autor. Ioan. Fab. in l. vlt. C. de pact. pign. Alber. in rub. eo. tit. Card. Flor. Imo. & Panor. in d. c. significante. Bar. in l. si quis pro eo, in principio, versi. quartò dixi, quòd prohibetur. & ibi Ange. col. j. ff. de fideiuſſ. Imo. post Anto. in c. cùm contingat, col. lxv. versi. nunc igitur restat descendere ad quartum membrum, extrà de iureiur. Guid. Pap. deci. Delphin. vj. pactum legis, & consil. xxix. viso ad plenum, col. j. & consi. lxxx. addendo, circa medium, & consi. seq. & consi. cxxvj. de anno domini, in j. dubio, & in tract. de contractibus illicitis, col. vj. versicu. iuxta hanc materiam. Steph. Bertr. consi. ccclvj. nihil, col. j. lib. 1. & consi. 50. cùm pro restituenda, col. j. lib. 2. & consi. xcviij. puto, col. j. eod. lib. 2. & consi. cliij. existimo. col. j. eod. lib. 2. & consi. clxxviij. venditio, ante fi. lib. 3. & consi. xcvij. quamuis, lib. 4.

*De eadem re.*

122 ¶Licèt contrarium, ne id omittamus, voluerit glos. in d. c. cùm contingat, in verbo, debent, in fi. Inno. in d. c. significante. Bartho. Brix. quæst. dominicali xij. quidam accepit, & Fede. Senen. consi. cxl. punctus quæstionis talis est, constante, versi. item pactum, Bart. sibi contrarius in l. Seius, ff. ad leg. Falci. Alber. & Bal. in l. j. & ibi Alex. in addi. ipsius Bal. C. de pact. pig Anto. Pet. Anch. & Barb. in d. c. significante. Steph. Bertr. sibi contrarius, consi. xcj. ex propositis, nu. 12. in prin. lib. 3. & ipse Guid. Pap. etiam sibi contrarius sing. cccclxxvij. licèt pactum. & Lud. Goza. consi. lxj. prima, col. ij. nu. 7. & Fran. Rip. lib. 3. respon. cap. 6. maiores, nu. 6. Host. autem in summa titu. de pign. §. quibus pactis. versi. quid si iurauerit, dicit valere iuramentum, sed ita vt iurans absolui debeat: quod in sententiam priorum recidit.

*Nec consuetudine.*

*Nec expressa renuntiatione.*

123 ¶Nec consuetudine quoque huiusmodi pactum confirmari potest, secundùm Bal. in l. ij. col. iij. versi. tertij dicuut, C. quæ sit long. consuet. Nec denique expressa renuntiatione partium. Odofr. in l. vlt. C. de pact. pign. per l. quos prohibet, ff. de posthu. Albe. in l. j. in fi. eod. tit. Host. in summa de pign. d. §. quibus pactis, versi. quid si renuntiauit. Ioan. And. Ant. & Imol. in d. c. significante. Guid. Pap. d. consi. lxxxj. ad decem, in j. dubio. & Bertran. d. consil. ccclvj. col. ij. in prin. lib. 1. & consi. 50. cùm pro restituenda, col. j. & iterum vlti. lib. 2.

*In venditione non reproba-*

124 ¶Et sanè si hic contractus pignoratitius est, nihil dubitandum est, quin vitietur ex huiusmodi pacto. At si contractus est venditionis, haud dubiè non vitiatur, quoniã in eiusmodi contractu tale pactum admittitur. ff. de leg. commiſ. per totum. vbi glo. in rub. hoc expresſim dicit. &

cit.& l.commissoriæ,C.de pact.inter empt.& vendi.& Doct.vbique. Dummodo non fiat in fraudem,vt tradit Hosti.in d.c.significãte,in verbo,improbatum:de quo (inquit) dicendum est,vt not.in c.ad nostram,de empt.& vendi.quæ postrema verba volui hic adiicere, propter ea quæ inferius dicam. Et idem prope voluit ipse Hosti.in summa eod.titu.§.quibus pactis, col.ij.versi.sed si fiat pactum. Sed & gloss.in l.emptione,C.plus vale.quod agit. loquitur de venditione simulata,cùm esset causa pignoris,ne ob pactum pignoris vitiaretur. Quin & rationes huius discriminis inter pignus & venditionem,subnectẽdas censui, quia ad nostram quæstionem faciunt. Hæ autem sunt ex Pet.à Bel.Petri.in l.vlti.C.de pact.pign.& Io.Andr. & Panor.post alios antiquiores,in d.c.significante. Prima , quia tanti res solet vendi,quanti valet.Ideò si venditio dissolnitur,non decipitur venditor. Nec mouet,quòd aliquando res minoris venditur:quia ad ea potius debet ius adaptari,quæ freqnenter,quàm quæ raròcontingunt.l.nam ad ea,ff.de legib. Contrà autem pignus solet fieri pro minori longè pretio, quàm res ipsa valeat,ob spem futuræ luitionis. Vnde multùm deciperetur debitor, qui cupiditate recuperandæ pecuniæ facilè in omne pactũ consentit. Vnde voluit lex in hoc prospicere vtilitati subditorum. Alia ratio est:vt quia si hoc pactum valeret in pignoribus , vix aut nunquam aliter creditores mutuarẽt,quàm cum hoc pacto, spe consequendi lucri eius, quod pluris est.quod profectò contineret speciem vsuræ: quæ omnia cessant in venditione. *tur id pactum legis commiss.*

125 ¶Huius igitur quæstionis cardo in hoc vertitur,vtrùm iste contractus sit pignoris,an vendi tionis.Nam vt pignoris esse censeatur,facit illud pactum de reuendendo,vt videtur voluisse Bal.consi.ccj.tria possunt,in ij.dubio.lib.4.per text.quem dicit not.in l.creditor,quæ est iij. §.post diuisionem,ff.qui poti.in pigno.hab.quem & alibi dicit sing.ipse Bald.scilicet in l.creditores,in fi.C.de pign. Verùm Bald.si solerter inspiciatur,non illud dicit,sed id,quòd propter mandatum de reuendendo,videntur res, quæ reuendi debent,esse pignoratæ ab eo qui mandauit. Nam & ex eo §.quem allegat,assumitur,quòd ex eo quòd do facultatem vendendi rem meam,ego videor eam obligare.& ita ex eo annotat Iaco.Aret.in l. ad curatoris.ff.de dam.infect.& reassumit ipse Bal.in eo ipso §. Nec ignoro Bart.& Sali.in eodem §.ex eo.not. quòd ex pacto de vendendo præsumitur cõtractum pignus,nec id quidem nego:nam si ex mandato de vendendo censetur contractũ,multò magis ex pacto ipso de vendendo.Suntq; qui Bart.eo in loco & Bal.in d.l.creditores,ad hoc citant,quòd ex pacto de reuẽdendo præsumitur etiam pignus contractum. Nam ita eos allegat Cæpol.in tracta.de simulatione contractuum,col.j.& id quoque verum est:vt diximus suprà eo.tit.§.iij.nu.9.quanquàm id frustra:nihil enim (quantùm ad id) interest inter mandatum de vendendo,& mandatum de reuendendo. Sed hæc non est ea hypotheca siue pignus,de quo hîc quærimus , cùm videlicet is qui dicitur emere,non emit verè,sed potius simulatè pignus accepit sub specie emptionis: ideoq; pactum legis commissoriæ ibi appositum non valet.In eo autem casu,quo quis emit & promittit reuendere,ex ea promissione res non obligatur ipsi emptori, nec obligati posset,cùm rei suæ pignus consistere non possit.l.neque pignus,ff.de regu.iuris. Sed econtrariò ea res obligatur venditori,ex eo quòd emptor promittit ei reuendere , per d.§.post diuisionem.& id est,quod voluit Bal.d.consil.cc.lib.4. *Pactum reuendendi , an faciat censeri cõtractum pignoris.*

226 ¶Verùm idem Balb.consi.clxiiij.maritus.lib.5.tradit dationem in solutum , quæ ex pacto lui potest,accedere pignori:quia non sic datur,vt perpetuò maneat apud emptorem. Quod & voluit Maria.Soci.consil.xv.visis prædictis,col.xj.versic. vnde dicendum. Et si id verum sit, nihil est quod dicere possimus ad sustinendum huiusmodi contractum. Sed id omnino falsum est:quia si pignus esset,emptor aut creditor,cui res datur in solutũ , non lucraretur interim fructus.quod est cont.l.ij.C.de pact.inter emp.& vend.& diximus latè suprà,eod.tit.§. v.in glo.ij.in prin.vbi etiam docuimus procedere de Iure canonico, & in foro conscientiæ. Nec enim id solùm pactum de reuendendo facit censeri contractum pignoratitium vel vsurarinm,nisi concurrat modicitas pretij,& pręthereà secundùm communiorem opin.quòd ita contrahens sit solitus fœnerari:vt probatur,& ab omnibus plenissimè not. in d.c.ad nostrã, de empt.& vendi.& in c.illo vos,de pigno.& copiosissimè diximus suprà in rub.huius titu. Idque est,quod Host.quem suprà citauimus,in d.c.significante,cùm loquitur de huiusmodi pacto legis commissoriæ apposito in contractu,qui dicitur venditionis, monuit de hoc dicendum esse,vt not.in d.c. ad nostram. {Sed & quòd ex huiusmodi pacto reuendendi non præsumatur pignus,expresse voluit ipse Bal.consi.xxxix.proponitur quòd celebratus,col.ij. versi.ex tali enim parte,lib.3.per tex.in d.l.ij.C.de pact.inter empt.& vendit.} *De eadem re.*

127 ¶Igitur,vt cõcludamus,nisi hæ res,quas diximus,& de quibus loquitur d.c.ad nostrã, vltra id pactum interuenerint,nihil est quod iudicare debeamus huiusmodi contractus non esse venditionis,sed pignoris:præsertim cùm in dubio nõ præsumatur simulatio,aut fraus.l.quoties,§.qui dolo,ff.de probat.cum multis concord.à me adductis suprà tit.præceden.§.xxvj.in glo.j.nu.35.sed quod de casu,& seq. Ideoq; nec contractus præsumitur fraudulentus.l.sed si maritus,§.sed si constante,ff.qui & à quib.& l.quanuis, & ibi glo.& Bal.C.si quis alter.Bal.in l.illud,paulò ante fin.de præsump.& consi.ccclxxxix.quòd dictus,circa medium,lib.9.Paul. Cast.consil.ccclxxxviij.plus quatuor,col.ij.lib.1.Io,Ana.inter consi.eiusdem Pau.consi.cclxj. *De eadem re.* *Fraus & simulatio in dubio non præsumitur.*

visis, post princip.lib.2.Pet.Ferra.tit.forma libel.in contractu vend.in princi.colum.ij.Barbat. consi.lxxvj.illud, colum.j.lib.3.& consil.xxij.clementissimum, post princ.lib.4.& consil.lxxij. sapienter, col.iij.versicu.præmittitur, eod.lib.4.Socin.consi.lxxxiij.pro certo, colum.j.lib.3. & consi.cxxvij.quoniam, col.v.versi.quòd autem voluerit, eod.lib.3.Ias.consi.clxx.nomine, col. iiij.ad fi.lib.2.cum aliis concord.adductis à Phil.Dec.consi.ccccxej.in casu, nu.4. Nam contractus talis esse præsumitur, qualem prima eius figura demonstrat.Bald. loquens nuncupatim de contractu facto cum pacto legis commissoriæ, in cap.1.post prin.& ibi quoque Cardi. Alex.col.j.vers.ex quibus omnibus, tit.de feud.dat.in vicem leg.commis.per l.cùm precibus, C.de fide instru.& alia, quæ ibi allegant, cum aliis quoque concord.& simil. adductis à Soc. consi.xc.in causa magnifici, col.iij.versi.ex quibus sine hæsitatione, lib.3.

*Contractum talis esse præsumitur, qualem prima illius figura ostendit.*

128 ¶Et vt dicit ipse Cald.in l.rogasti, §.si tibi, in fi.& ibi Philip.Deci.col.vlti.ff.si cert.pet.dubius actus non debet iudicari vsurarius, per l.si ea pactione, cum ibi not.C.de vsur.& idem Bald. in l.si tibi decem, in prin.ff.de pact.& consi.cccclxxxvij.apparet, lib.1.& Alex.consi.cexxij.super titu.quæstionis, col.ij.versic.accedit etiam, lib.item 2.& consil.cc.perspectis narratis, col.ij. versicu.eiusdem initij, lib.6.& Ias.in l.j.col.v.versic.tertiò multùm not.C.de ser.fug.& consil. cliij.præsupponitur in facto, col.v.versi.octauò, lib.4.& Ludo.Gozad.consi.lv. quæritur, col. iij.num.13.& Roch.Cut.in repetit.cap.vlti.col.vj.versi.sed communiter, de consuet. Vnde & idem Bald.in rubr.extrà de offic.iud.col.iiij.versi.ad officium, hæc propemodum scripsit. Ad officium iudicis pertinet interpretari contractum in æquiorem partem, l.si socius pro filia, ff. pro soci.quia hæc est nobilis præsumptio. l. merito, ff.eo. vnde omnis contractus præsumitur celebrari bona mente, id est, bono studio, & absque fraude, præsertim vsurarum. Quod & repetit Ias.d.consi.cliij.vbi suprà, lib.4. Sed & idem Bald. vt à quibusdam citatur (sed in meo codice non reperi) in l.legitima, ff.de pact.dicit, & post eum Ludo.Bolo.per glos.quam Bald.dicit valde not.ibi, in illis verbis, & secundùm hoc iuuatur, &c.quòd contractus in dubio iudicatur licitus. Quod & dicit idem Bald.in marg.in verbo, contractus, versicu.vij.vbi & eam glos.ad hoc dicit not.

*Actus in dubio non præsumitur vsurarius.*

129 ¶Et quia etiam in Gallia videmus huiusmodi contractus passim & vbique, palàm ac publicè frequentari: ideò liciti censeri debẽt.l.quis sit fugitiuus, §.apud Labeonem, ibi, qui id facit, quod publicè facere licere arbitratur, ff.de Aedil.edic.vbi Bar.trahit ad actum, qui communiter existimatur licitus, cùm videatur sapere vsurariam prauitatem.& sequitur Cæpo.in tract. de simulatione contractuum, in prin.col.iij.& iterum, in v.casu princ.col.vlt.& consil.causarum criminalium xiij.stante quodam decreto.col.pen.versi.& intelligo. Sed caue, quia tex.& Bart.vbi suprà, loquuntur, quantùm ad id, vt qui eum actũ fecit, excusetur: non vt propterea actus sit licitus: vt optimè probat tex.in c.quia in omnibus, in prin. extrà de vsur.Ang.consi. xc.pro decisione, col.j. Ideoq; Anto.Burg.in d.c.ad nostram, col.vj.versicu.aduertas rogo, de empt.& vend.repræhendit Bart.vbi suprà, tanquam aliter sensisset. Nam & diuus Cyprian. lib.2.epist.2.ad Donatum, non propterea dicit quippiam esse licitum, quòd sit publicum.

*Cõtractus censetur licitus ex eo quòd palàm solet fieri. Illius dicti declaratio.*

*Cyprianus.*

130 ¶Verùm pro hac ratione bene facit, quod tradit Bald.consi.cliij.instrumentum, versicu.item quòd huiusmodi, lib.2.& quod scribitur in extrauag.Marti. Quinti, incip.hodie, sub titu.de empt.& vend.quæ expressim loquitur de venditione annuorum censuum siue redituũ cum pacto reuendendi: vt illinc etiam intelligas, nihil hic facere, quòd agitur de venditione huiusmodi rerum. Quod & constanter asserit Guid.Pap.in tractat.de illicitis contractibus, col.vj. versi.quid si vendidi tibi.& iterum col.xiij.versi.sed quid si incontinenti. Et facit etiam text. in l.quid ergo, §.j.ibi, cum vsuris trientibus, vel iis quæ in regione obseruantur, ff. de contra. & vti.acti.tutel.& in l.j.in fin.ibi, vsurarum modus ex more regionis, ff.de vsur. & in l. & in contraria, ibi, eas tamen quæ in regione frequentantur, ff.eod.tit. & in l.idemq;.§.j.ff.mandat. & in l tutor qui repertorium, §.sed & si negauit, ibi, secundùm morem prouinciæ præstabit vsuras, ff.de admin.tuto.& in l.apud Iulianum, §.in vsurarum, ff.de legat.j.quibus etiam probatur, morem atque obseruationem regionis, in rebus id genus sequendam esse.

*De eadem re.*

131 ¶Et quod prætereà tradit ipse Bal.in l.per diuersas, col.j.C.mand.& in sua Marga. in verbo, contractus, col.ij.versic. contractus aliqui, quòd consuetudo potest contractum probare vel reprobare.arg.l.certi condictio, §.si nummos, ibi, eùm quotidie, &c.ff.si cert.petat.& sequitur Cæpol.in tractatu simulationis contractuum, vbi suprà. Et quod specialius ad hunc casum pertinet, scribit Oldr.loquens in quodam contractu, de quo dubitabatur, essétne vsurarius, an non, consi.ccvij.vniuersis, in fin. Corroborat (inquit) contractum ipsum & ab omni specie illiciti reddit alienum ipsius regni consuetudo, secundùm quam talis cõtractus continuè celebratur, arg.l.si in emptione, ff.de contrah.emptio.& l.venditor, §. si constat, ff.com.prædi. Hæc ille, quem sequitur Steph.Bertr.consi.j.viso, col.ij.in fi.lib.2. Et quod voluit Ias.d.consi. cliij.col.v.versi.septimò facit, lib.4.per d.§.apud Labeonẽ.& nouissimè Philip.Melanchthon in Epitome moralis Philosophiæ: vbi loquitur de iis nostris contractibus, in quibus emitur reditus cum pacto redimendi. Prudenter (inquit) mouerunt Gerson & alij, non statim contractus vsitatos iudicandos esse vsurarios. Cùm enim hæc vita habeat contractibus opus, & magna varietas incidat, repræhensio vsitatorum contractuum, & conscientias perturbat, &

*Consuetudo potest probare uel reprobare contractum.*

magnos

magnos tumultus excitat. Illud autem Gersonis (ni fallor) est in tractatu de contractibus, vbi & de huiuscemodi contractibus copiosissimè disputat,& de his contractibus vsitatis sæpe loquitur.& inter cætera loca in parte ij.propo.ix. Et facit etiam tex.in l.athletas,ibi & generaliter ita omnes opinantur,ff.de his qui no.infam. ex quo Bald.in j.lect.ibi,not.communem,& generalem opinionem facere censeri aliquid esse licitum.

132 ¶Et id potissimùm procedit,cùm hi contractus nõ solùm fiant in Gallia, sed & fieri soleant à viris probis,& laudatissimæ opinionis, & qui nullo pacto hac horrenda detestandaq; labe vsurarum polluere se vellent:quæ res magis facit cessare suspicionem:vt etiam tradit Oldra. d.consi.ccvij.ante fi.& satis probatur ex text.not.in c.nisi essent.in prin.& ibi Panor.extrà de præben.& ex eo quod scribit Inn.in c.1.de cleri.peregr.cum fi.& quæ diximus suprà in rub. huius tit.nu.35.idque satis. Et ex eo quoque quod scribit Bal. vtranque rationem copulans, in l.j.col.vij.versi.& hoc facit,C.de his quæ pœnæ nomi. vbi loquens de venditionibus horum annuorum redituum, dicit contractus aliàs suspectos non debere censeri fœneratitios, si in regione cõmuniter frequentantur, & inter bonos seruantur. Nam quia verisimile est, etiam permissum est,l.iij.§.vlti.cum glo.ff.de eo quod cer.loc.& sequitur Iaf.d.consi.cliij.lib. 4.& è Theologis voluit Gerson in d.tractatu de contractibus,parte ij.post princ. *Cõtractus qui solent fieri ab honestis personis,à suspicione alieni.*

133 ¶Nec his rationibus obstat,quod suprà diximus, pactum legis cõmissoriæ in pignoribus nõ accipere robur ex consuetudine:quia vtique id verum est,cùm constat id pactum ita esse appositum:in dubio verò huiusmodi esse nõ debet censeri,si in regione à bonis viris frequentatur.Sicuti & è diuerso ij cõtractus,quibus non solent vti boni viri,præsumuntur vsurarij, Bal.d.consi.cccclxxxvij.apparet,lib.1. Et faciunt not.in d.c.ad nostram,de emp.& vend.& in c.illo vos,de pign.vbi inter ea quæ faciunt præsumi contractum vsurarium,illud potissimũ est,si persona sit suspecta,quia scilicet soleat fœnerari. Ideoq; cùm contrariorũ contrarij sint effectus,si persona est probatæ fidei,in dubio non est præsumendum contra contractum:vti etiam dicit Ioan.And.in addi.Spec.in rub.de vsur.in fi. Et generale est,vt vtrunque coniungam,vt ex qualitate personarum præsumamus bonam fidem, aut malam,vt dicit Bald.in l. cùm hi,§.eam transactionem,ff.de transact.per eum tex.& in l.creditores,ff.de priuil.cred. *De eadem re.*

134 ¶Et quia denique tales contractus solent fieri in gratiam venditorum , vt videlicet possint rem suam recuperare restituto tantùm pretio,& sine solutione laudimiorum:nam quia fundus non venditur aut datur in solutum,nisi sub conditione, si pretium non fuerit restitutũ intra aliquod tempus,certè restituto pretio fundus non censetur fuisse venditus , aut datus in solutum. Ideò nec ex eo contractu debentur laudimia : vt voluit Guid.Pap.consi.cxxvj. de anno Domini,in ij.dubio.& latè diximus suprà tit.præced.§.j.gl.ij.in verbo,*a vendu*,nu.23. ex quibus fit.& iterum in glo.x.in verbo,*dedans l'an*,in viij.q.Ideoq; plerunque nolunt venditores aliter vendere,nisi sub ea pactorũ forma,cùm libentius emptores simpliciter emerẽt. Et hoc quoque inspiciendum est,ne scilicet contractus dicatur reprobatus ob id, quòd pactum appositum est rogatu & in gratiã debitoris,non dulcedine vsurarum:vt loquitur tex. in l.ait Prætor,§.si fraudator,ff.quæ in fraud.cred.siue voraginе creditoris:vt de eo pacto expressim loquitur Bal.in d.c.1.col.ij.versi.quæro,pone quòd pactum legis, titu.de feud.dat.in vicem legis commissoriæ.ita intelligens l.Titius,ff.de pign.act.& Guid.Pap.sing.cccclxxvij. licèt pactum,versi.quæro mutuasti.& Ioan.Lup.in repe.c.per vestras,chart. totius illius titu. lxxxix.col.iij.versi.ad idem facit,vbi id dicit mirabile & è Theologis Ange. Cla.in sua summa,in verbo, vsura,le j.num.66.Nam & è contrario,cùm pactum est factum in fauorem emptoris,& odium venditoris,inducit præsumptionem vsurarum.Bald. qui ad hoc Hosti.allegat consi.ccc).in quæstione Galuagini,col.ij.versi.nonò arguitur,lib.5. Nonnulla autem admittenda sunt propter vtilitatem contrahentium,l.sed an viæ,ff.de pigno. *Si huiusmodi pactum fuerit appositum in gratiam venditorum.*

135 ¶Nec quicquam obest,quòd in nostra specie emptor percipit fructus ipsius rei in locum vicemq; pensitationis:neque enim id illicitum est propter incertum fructuum euentum.l.si ea lege,& ibi glo.Bart.Albe.Bald.& alij,ex quibus ipsi Alber.Barto.& Bald. dicunt id procedere in foro conscientiæ,C.de vsur.& l.si ea pactione,& ibi etiam glo.vlt.Cyn.& alij,eod.titu. & Cano.in c.in ciuitate,& in c.nauiganti,extrà eod.tit.Host.in summa,tit.de vsur.§. qualiter pe tatur,versicu.illud sciendum est,& §.an aliquo,versi.quæ tamen omnia. Oldra.d.consi.ccvij. col.ij.& Ioan.Andr.in addi.Spec.in d.rub.de vsur.col.ij.Paul.Castr.in l.per diuersas,col.pen. versi.item dicit,C.manda.cum aliis simi.à me collectis in repet.l.si vnquam,in verbo, donatione largitus,num.113.postremò huc quoque,C.de reuo.dona. & id quidem nihil aliud est, quàm aliud pro alio soluere:quod haud dubiè fieri potest, non reluctante aut inuito creditore,l.ij.§.mutui,qui est j.ff.si cert.pet.& l.eum à quo,C.de soluti.& l.j.§.an potest,ff.de const. pecu.& l.pretij,C.de rescind.vend.cum simil. *Incertus euentus tollit suspicionem vsurarum.*

136 ¶Ego verò nunquàm tales contractus feci,neque cæteris faciendos consului,non quòd ego reprobatos censerem,sed quia,vt diximus,in dubium & suspicionem vocabantur : maluiq; semper & in omnibus causis tutiorem viam sequi:quod sæpe & in nostris legibus atque Canonibus præcipitur,l.iiij.§.toties.ff.de dam.infect.& cap.ad audientiam,extrà de homici.cum simil. Sed tamen non omiserim,quòd si quis velit omnem suspicionem vitare , quæ ex hu-

*Quid si id pactū legis commiss. apponatur ex interuallo.*

iusmodi pacto legis commissoriæ aut affini eidem in huiusmodi cōtractibus oritur, id posse facere multis modis. Primò, si in ipso contractu aut incontinenti post contractū, non apponar hoc pactum, sed ex interuallo: id enim non est prohibitum: per l. Titius, & ibi Guli. Cu. Bart. Bal. & Sali. ff. de pign. act. cum aliis multis concord. à me collectis suprà in præfat. huius tit. nu. 7. nam & licèt. Verùm id, ne fallaris, non est omnino tutum, propter ea quæ tradit Alberic. in l. ij. versicu. sed quid si emptor, C. de pact. inter empto. & vendi. & Rapha. Co. consil. clxxxiiij. incip. M. ccclix. &c. Ioannes, colum. vlti. & diximus suprà in eadem præfat. nume. 8. sed hic paululum, & sequen.

*Quid si pecunia fuit primū mutuata, & ex interuallo conuersa in emptionē annuæ pensitationis.*

137 ¶Illud autem clarū videri potest, quòd si pecunia primùm fuerit simpliciter mutuata, postea verò ex interuallo ea conuersa est in emptionem annui vectigalis, cum his pactis, de quibus diximus in princ. huius quæstionis, non posset dici, hæc pacta esse illicita, cessante scilicet ratione, ob quam principaliter id pactum legis commissoriæ prohibetur in pignoribus: quę ea est, quia nihil est, quod non faciat, aut consentiat, pecuniam mutuā accepturus, quò eam accipiat, necessitate (vt fieri assolet) adactus: hanc enim omnes vbique assignant. Id autem cessat, si ante hunc contractum præcesserat mutuum: ideò nihil est, quod prohibitionem inducat, vt penè omnes de hac re loquentes sentiunt, & ex facto nuncupatim respondit Stepha. Bertran. consi. xcj. ex propositis, nu. 7. lib. 3. Et hoc puto verum esse, nisi constaret id ita fuisse factum in fraudem, excogitata ex composito malitia, vt in simili diximus de eodem pacto legis commissoriæ facto ex interuallo, suprà in præfat. huius tit. eodem num. 8.

*Si dictum sit, ut maneat fundus in solutum pro iusto pretio.*

138 ¶Secundo modo euitatur hæc suspicio, si ita fiat pactum, vt si pretium nō fuerit restitutum intra tempus præstitutum reuenditioni vectigalis, fundus ipse, qui datur pro reliquiis, siue arreragiis, maneat emptus iusto pretio: nam nec id prohibitum est: vt probatur in l. si fundus, §. vlti. & ibi glos. & Bart. qui eam l. dicit singu. & omnes, ff. de pignor. & voluerunt etiam omnes in d. l. j. & rursus in l. vlt. C. de pactis pignor. Azo in Summa eiusdem titu. statim post princ. Cano. in d. c. significante, extrà de pigno. Hostien. in Summa eiusdem titu. §. quibus pactis, versic. j. Alber. in l. emptione, in fin. C. plus vale. quod agit. & in l. vlti. in princip. ff. de contrahen. empt. Bald. in repet. l. Aemilius, colum. antepenul. versic. in glo. j. ff. de mino. & in cap. 1. col. j. versi. quęro verùm valeat, titu. de feud. dat. in vic. leg. commis. vbi ad hoc dicit not. tex. in d. l. si fundus, & Sali. & Paul. Castr. qui & eum dicunt not. in d. l. Titius, ff. de pign. act. Cæpol. cautel. secundùm vltimam computationem, ccxlj. pactum pignoris. Alex. cons. clxxxviij. viso processu, col. iij. num. 8. lib. 7. Petr. Ferra. in tit. forma libel. in causa venditionis, in fin. princ. & titu. forma libel. in act. hypot. in verbo, sub eadem obligatione, col. ix. versi. quid si pactum, & Guid. Pap. d. consi. lxxix. col. j. & d. consi. lxxx. col. ij. & consi. seq. in dubio, & decisi. Delphi. vj. pactum legis, col. j. & Doctor. vbique.

*Sed quid si simpliciter dicatur, ut maneat in solutum. Et quid si dictū sit, ut maneat in solutū pro maiori pretio.*

139 ¶Et idem, si simpliciter dictum sit, vt res maneat emptoris, si restitutum non fuerit pretium intra aliquod tempus, quia tunc tacitè intelligitur, vt eius maneat iusto pretio, vt dicit Host. in d. c. significante, col. j. in verbo, in pignoribus, & ibi quoque Ioan. And. col. ij. de pignor. ita intelligentes d. l. si fundus, ff. de pignn. vbi etiam Bart. ita voluit, & Alex. d. consil. clxxviij. vbi suprà, lib. 7. & Stepha. Bertran. consi. xcviij. puto, col. vlti. lib. 2. & Docto. sæpe. Sed illud nolui te nescire, quòd si dictum sit, vt non redempta re intra aliquod tempus, ea maneat creditoris pro maiori pretio, quàm quod nominatum fuit in principio, illud non tollit vitium: vt pulchrè & scienter respondit ipse Bertrand. cons. cccxlvij. duabus, col. 1. lib. 1. & iterū consi. ccclvj. nihil, col. ij. versicu. sed fortè, eod. lib. 1. & consi. 50. cùm pro restituenda, colum. ij. versic. fortè verò, lib. 2. Sed requiritur vt expresè dicatur pro iusto pretio, vel simpliciter, nulla pretij mentione facta, vt diximus.

*Quid si durante tempore facultatis redimendi, is fundus interim nō relictus est pro reliquiis.*

140 ¶Tertio modo id vitium vitatur, si interim scilicet pendente tempore præstituto ad redimendum, is fundus non relinquitur creditori pro reliquiis siue arreragiis pensionis. Nam ob id, quòd datur vt ex eo percipiantur fructus loco reliquiarum, is pignori censetur esse traditus ab iis, quibus tales contractus illiciti esse videntur. Ideò si ita non relinquatur, sed vel alius fundus, vel nullus, nihil erit, quod reprobandum videatur ex huiusmodi pacto: vt etiam placuit Bald. in d. c. 1. col. ij. versi. pone quòd tu mutuasti, & ibi quoque Aluar. col. vlti. versicu. quem mutuasti, titu. de feud. dat. in vicem leg. commis. per tex. quem dicit not. in d. l. vlti. ff. de contrah. empt. & Guid. Pap. singu. cccclxxvij. vbi suprà, licet videatur velle contrarium, si modò is fundus pluris valeret. Idem Guid. in tract. contractuum vsurariorū, col. vj. versicu. sed iuxta hoc quæro, & d. deci. vj. ante fin.

*Quid si is fundus est tantùm generaliter obligatus.*

141 ¶Nec hoc casu (vt id quoque obiter dicam, quod minimè contemnendum est) sufficit generalis obligatio bonorum, vt id pactum censeatur esse reprobatum in pignoribus: sed debet esse specialis & expressa in re, de qua agitur, & quæ manet creditoris post aliquod tempus non restituto pretio: vt expressim & in specie respondit Steph. Bertran. consi. ccliiij. vidi processum, post principium, lib. 1. Quamuis ipse idem alibi contrarium è diametro responderit, videlicet consil. clxxviij. venditio, lib. 3. de quo & tu vide illum consil xcvij. quamuis, lib. 4. Et vide quæ in similibus tractata sunt à nostris, quos citauimus suprà hoc eo. tit. §. iij. glo. j. nu. 8. sed dubium est. ex quibus & tu intelliges quid hîc dicendum sit.

¶Quarto

*Quid si in ipso primo contractu fundus non est datus in solutũ aut venditus, sed tãtum promissus.*

142 ¶Quarto & vltimo modo, si io ipso conttactu oon fiat venditio aut datio in solutũ, vt plerumqı fit, & his sæpissimè verbis, *deslors comme des à present & des à present cõme deslors, a delaissé & transporté*, &c. Sed tantùm id promittit venditor facere transacto tempore redemptionis, si ea facta noo fuerit: neque eoim id prohibitum est, si credimus eidem Steph. Bertr. idipsum constanter affirmanti, consi. cxxxiiij. ponitur in facto, quod cum nobilis, io uj. dubio, libr. t. quia vt ipse dicit, aliud est vendere & in solutum dare, aliud promittere de veodendo aut io solutum dando. de qua ratione oos latissimè diximus suprà io eadem gloss. nu. 53. dies me deficeret: vbi & nos huius dicti Bertrandi mentionem fecimus.

*De eadem re.*

143 ¶Sed vereor, ne non id verum sit, quoniam in vttoqı eadem videatur esse ratio prohibitionis, de qua suprà diximus hac eadem quæst. nu. 124. & sanè. Et quia etiam bona pars iurium de huiusmodi prohibito pacto loquentium, vtuntur verbo promissionis & futuri temporis magis, quàm præsentis, venditionis: vt in l. j. C. de pact. pign. cùm dicitur cessurum se creditoribus. & io l. quamuis, in prin. ff. de solu. quæ his verbis vtitur, spoponderit in solutũ dare. Et id nuncupatim voluit gl. in d. l. j. in gl. j. & ibi quoque Bar. Bal. & Ang. C. de pact. pign. vbi dicunt, nihil referre, quantùm ad id, de quo tractamus, dicas cedo, vendo, in solutum do, ao promitto cedere, veodere, in solutũ dare. Atque etiã Io. Fab. in l. vlt. C. eo. tit. & ipsemet Bertr. consi. ccclvj. col. ij. versic. & si opponatur, lib. 1. & iterum consil. 50. cùm pro restituenda. col. ij. versi. fortè verò, lib. 2. Et facit, quod in simili tradit Inoo. in c. grauis, paulò ante fin. de sacrosanctis eccle. & Bal. in l. cùm fidem, in princ. C. de non nume. pecu. & de hoc quoqı diximus suprà in præfat. huius tit. nu. 9. & vt hæc posttema.

*Quid si fit nõ modicum pretium respectu annuæ pensitationis sed tantùm respectu fundi qui datur in solutũ.*

144 ¶Sed quia suprà de modicitate pretij locuti sumus, vnum est notandũ in hac specie, de qua tractauimus in præcedenti quæstione, qua scilicet constituitur annuũ vectigal pro pecunia, & io solutum eius vectigalis datur fundus, nisi ea pecunia restituatur intra tempus venditionis. Nam potest cõtingere, vt pretium oon sit modicum respectu illius vectigalis annui: vt quod fortè sit de vno pro quindecim: quod quidem pretium iam multis nostri Senatus iudicijs iustum ac legitimũ declaratum est, de quo nos alibi copiosissimè tractauimus tit. *des notaires*, §. ij. qui est omnium nostrarũ coosuetud. cccxxiij. Sed fortè fundus, qui in eiusdem vectigalis solutũ datur: multò pluris valet, quàm ipsum vectigal, & fortassis dimidio, quàm idẽ vectigal, aut pretiũ, pro quo constitutũ est: an tunc illa modicitas vitiabit totũ contractũ, an verò solùm dationẽ illam in solutũ, respectu cuius taotũ ea modicitas est, & sic manebit vectigal validum. Et hæc quidẽ erit VIGESIMA QVINTA quæstio. Et id certè video placuisse multis nostræ Galliæ, adeoqı eius Senatus primoribus aduocatis, vt tantùm vitietur datio io solutum, non etiã annuum vectigal: quasi sint diuersa membra, nec vnũ aliud vitiet: vt io simili videre licet in sententia, quæ licet aliàs non possit pro parte valere, & pro parte noo valere, l. in hoc iudicio, ff. famil. erciscun. tameo si contioeat diuersa capita, potest in vno valere, in alio minimè: quia tot sunt sententiæ, quot sunt capita diuersa, l. quædam mulier, ff. eod. tit. quæ iisdem verbis repetitur in l. Carmelia Pia, ff. de iure patrooa. & l. etiã si à parre, §. j. & ibi Alberi. ff. de mino. & cap. cum tempore, & ibi gloss. io verbo, capitulis. Inno. Host. & alij extrà de arbitr. & cap. dilectus, le j. & ibi quoque glos. & alij extrà de præbend. & voluere glos. Cyo. Bart. Bald. Sali. Ang. & alij in l. ij. C. de re iudica. glos. in cap. si quis in pluribus, in verbo, quædam, ij. q. vj. Albe. in l. Labeo, post princ. ff. de arbit. & io l. non eò minùs, circa med. C. de procur. Cardin. Flor. consi. lxxiiij. dominus Abbas, colum. vlt. cum concord. adductis à Roma. in l. j. §. si stipulaoti, & ibi Barb. col. xiiij. versi. nunc ioducitur, & cæteris recentioribus, ff. de verbo. oblig. & eodem Roma. consi. cxcv. io casu præmisso, ad fin. & Cardin. Alexand. in cap. dilecto, colum. vltim. in xvj. quæst. extrà de appel. & Aufrer. decis. Tholos. quæst. ccxv. item fuit quæsitum si fuerunt ab aliquo.

*Sententia continens diuersa cap.*

*In contractibus utile per inutile non vitiari.*

145 ¶Et id quidem maximè procedit in contractibus, etiã si ooo in senteotiis deberet procedere. Nam haud dubiè in ipsis contractibus vtile per ioutile oon vitiatur, etiã in eodem c. modò res sit diuidua, l. sancimus, §. si quis autem, C. de donat. & l. pecuniæ, & l. placuit, ff. de vsuris. vbi id probatur procedere etiam in vsuris: vti etiam in l. cùm allegas, C. eod. tit. Ex eoqı deprompta esse videtur ea formula, qua Senatus noster reducit vẽditiones horum annuorum vectigalium ad legitimũ modum, si idipsum excedant: modò sint ad vnum pro decem. Nam si minoris vendita sint, omnino reprobantur: nec reducuntur ad vllum modum, cùm sint omnino illicita: iuxta gloss. io d. l. placuit, per authen. ad hæc, C. eod. tit. Et hanc differentiam sententiarum & contractuum in eod. c. ponit Ang. in d. l. ij. C. de re iudi. & alij vbique. Quid autem sit io legatis, videbis in l. iij. §. vlt. ff. de annu. legat.

*Emphyteusis concessa ultra generationem permissam, an in totum vitietur.*

146 ¶Sed quod ad contractus pertinet, vt ad eos redeamus, optimè etiam facit tex. in §. quod autem, versi. neque illud, & ibi Ange. in Auth. de non ali. vbi emphyteusis concessa vltra generationem permissam, vitiatur tantùm io eo quod excedit: vt ex eo text. not. Bald. in Auth. si quas ruinas, col. j. versic. iuxta hoc, C. de sacrosanct. eccles. Fulg. & Pau. Castren. in autheo. qui rem, C. eodem tit. & ibi quoque Phili. Deci. colum. vlt. qui hanc dicit esse communem opio. Imo. in cap. ij. colum. penul. versic. sed hic iosurgit, extrà de feud. & consil. lxix. visis. Roma. in dicta l. j. §. si stipulanti, ff. de verborum obligatioo. & consilio. lxvj. vir eximie, post medium,

*Quid de feudo cõcesso vltra limites cõcessos.*

dum simpliciter allegat Bald.vbi suprà Alexand.consi.xxxviij.consideratis his, col.ij.versic. quinimo.lib.2.& Caro.Ruin.cons.lvij.quò ad ea,col.peo.nn.13.lib.1.Et idem in simili de feudo ecclesiæ consuetudo infeudari in masculos tantùm, quod tamen concessum fuit in masculos & fœminas,vt non vitietur ,'quantum ad masculos:aut si aliàs fuit coocessum vltra limites concessos,tradit ipse Bal.in l.si pupillorum,§.vlt.per illum text.ff.de reb.cor.& in c.j. in princip.col.vlt.versi.sed pone consuetudo,& ibi Mart.Laud.in fin.tit.qui feud.dar.pos. & idem Bal.in c.j.§.similiter,tit.de lege Corra.Imol.in l.quod dicitur,in fi.ff.de verb.oblig.& in d.cap.ij.de feud.Fulgos.consi.ccxx.nobiles,colum.ij.versicu.rursns,nec ex hoc,& Iacob.à S. Georg.in tracta.feudo.in verbo , in feudo.col.pen.versic.quid autem si ecclesia.Franc.Curt. iuoior,in eodem tractatu,in ij.parte quæst.vj.colum.ij.versicu.secuoda principalis, vbi hanc rem latè tractat,& dicit hanc esse commuoem opin.Ias.qui vtrunque dicit de empbyteusi & feudo,consi.liiij.in præsenti,col.v.versic.vel aliter & secundò,lib.1.& coosil.sequent.omissis, colum.ij.versicu.ad idem facit.& Carol.Molendin.in 'consuetud. Paris.titu.j.§.xlj.nume.43. vbi & alios citat.& hanc quoque dicit esse communem.Sed tu de his vide plenè Alexan.in d.l.j.§.sed & si mihi,col.ij.versi.item facit,& ibi Soci.ff.de verbo.oblig.& Cardin.Alexand.in d.c.j.in princ.col.penult.tit.qni feud.dare pos.

147 *Decisio principalis.*

¶At in nostro casu,cùm scilicet simul veoditur annuum vectigal,simúlque in solutum illius traditnr fundus,videndũ est,ne non tam illud vectigal censeatur emptum & venditũ,quàm fundus ipse: nec dubitari debet,quin saltem vnum in alio inesse censeatur,cùm eodem vestigio vtrumque factum fuerit.per l.lecta,ff.si certum peta.& l.iurisgentium,§.quioimo,ff.de pactis,cum aliis coocord.adductis suprà eod.tit.§.j.glo.v.in verbo, in limine cootractus , in princip.& multis seq.& in repet.l.si vnquam.in verbo,donatione largitus,ou.tot.sed & boc, & seq.vbi etiam ostendimus,vnum eundemque actum censeri,non diuersum,per l.cùm antiquitas,C.de testa.& alia multa ibi allegata.Ideoq; Pau.Cast.loquens de buiusmodi donationibus in solutum,de quibus hæc nostra tractatio est,consi.clxv.visis & pooderatis,col.ij. versi.secuodò videtur,lib.2.dicit quòd finguntur booa data in solutum,iam ab initio,& (vt ipse loquitur)per prius fuisse vendita ei,cui ita data sunt:per quędã iura ab eo allegata.Ideò cogita. Vide tamen pro alia opio.quod tradit Coroe.consilio xxxvij.oemioi,colum.j.versi. dato enim,libr.1.

148 *Si emptor promittat aliquid vltra pretiũ, si fundus non venditur sub hoc pacto,non redimitur.*

¶Vigesimosextò quæro,Titius emit à Sempronio fuodũ aureis centum,atque in eodem instrumento,aut etiã alio,dat venditori facultatem redimendi eum fundum,restituendo idem pretium intra duos annos:& si id non fecerit, promittit idem emptor ei dare xxx. aureos pro supplemento integri iustiq; pretij eius fundi : vtrùm is contractus sit validus & sine suspicione vsurarum? Et iam vidi multos contractus eius farinæ,nunquàm tamen eos vidi vocari iu suspicionem. Sed tu vide Bal.qui de hac specie consiliũ copiosè edidit,consi. cccxxij.instrumento in forma venditionis confecto,lib.3.vbi concludit,bunc contractũ esse vsurarium,& idem quoque se aliàs respondisse.Vide tameo eundem Bald.io cap.j.colum.j. versi.ex his infero,& ibi Cardin.Alexand.col.ij.in eodem versic.tit.quali.do.propri.priue. & Alex.in addi.Bart.in l.ij.C.de pact.pigno.Et Panor.consi.lxxvj.in præsenti,col.ij.versic.prætereà colligitur,& sequen.lib.1.vbi hanc rem ponit inter præsumptiones vsurarij contractus, Sed & Guid.Pap.consi.lxxx.addeudo, col.ij.dicit buiusmodi clausulam supplendi certum pretium, non tollere vitium pacti legis commissoriæ.

149 *Quid si dictũ sit, quòd emptor percipiet certã portionem fructuum si vẽditor retrahet.*

¶Vigesimoseptimò quæro,quid si in ea venditione fundi facta cum hoc pacto de reucodendo dictum sit prætereà,quòd si venditor retrahat intra tempus præstitutum venditioni,emptor nihilò minùs percipiet medietatem futurorum fructuum eius anni,quo retractus fiet:an & is contractus sit probus,an reprobus? Vide item euodẽ Bal.consi.cclxxix. quòd dictus contractus,lib.4.& iunge factum eiusdem coosi.quod ipsum præcedit:& illinc cognosces,ipsum Bal.multùm dubitare,sed in eam partem reclinare,vt præsumatur vsurarius , nisi vnus ex venditoribus (illic enim erant plures venditores ) fateatur cootractũ verum:quod in suo casu euenerat.Et ita audio fuisse iudicatum à Senatu Parisi.die 2.Maij,anno Domi.1513. Vide tamen quæ diximus suprà eod.tit.§.v.glo.iij.

150 *Quid facere debet emptor, ut se huiusmodi cõtractibus suspectis extricet.*

¶Consequenter & vigesimooctauò quæro,in tribus casibus præcedeotibus, aut etiã io aliis cootractibus vsurariis,reprobis,aut aliàs suspectis,quid facere potest emptor,vt se eo onẽre liberet,ac periculo computandorum fructuum in sortem,atque suam pecuniam recuperet:poteritne agere aduersus vẽditorem,vt eam sibi reddat,ipseq; vicissim rem emptam restituat venditori,& sic à cootractu discedatur? Collect.in d.cap.significante,col.j.versiculo, quid ergo si mutuaui,extrà de pigno.loqueos in pacto legis commis.apposito in contractu pignoris,& sic prohibito, vt diximus suprà in xxiiij.quæst.dicit post Petr.Bo.quòd creditor non auditur , volens recuperare pecuniam à se mutuatam , nisi ipse debitor velit.per l.secundam , & tertiam , de lege commis.sed dictæ ll.loquuotur in huiusmodi pacto io veoditione apposito,& ita non prohibito:& ideò cùm tale sit validum,& appositum in fauorem venditoris,non debet retorqueri in odium sui:vt dicit gloss.ibi,per l.quod fauore , C.de legibus,cum similibus.

¶Qoid

151 ¶Quid igitur hîc dicendum est? Habemus text.in l.Iulianus,§.si quis colludente,ff.de actio. empt.cuius verba,huc admodum spectantia,non grauabor subiicere: Si quis,colludēte procuratore meo,ab eo emerit,an posit agere ex empto? & puto hactenus agendum, vt aut stetur emptioni,aut discedatur. Sed & si quis minorem vigintiquinque annis circumuenerit, & huic hactenus dabimus actionem ex empto, vt diximus in superiori casu. Quo in loco Bart.ex hoc monet bene notandū,quòd si dubito,ne minor restituatur,aut si dubitatur ne quis dicat se dolo deceptum,possum agere: vt aut stetur emptioni,aut discedatur. Sed & Bal. ibi post Riz.dicit,quòd si ego litigaui cum minore, quem forte putabā maiorem, & posteà perpendo in processu causæ,eum esse minorem,possum petere,vt quæ facta sunt vel ratificentur,vel irritentur. Et eadem propè scribit ipse Barto.in l.si quos,per illum textum,secundùm vnam lectu.C.de Decuri.libr.10.& Nicol.Milius in suo repertorio,versi.minor'si contractu. Illum autem textum in dicto §.si quis colludente,dicit singu.Bal.in l.dolum,in fi. C. de pericu.& commo.rei vendit.& Alex.in l.iurisgentium,§.prætor.post princ.ff.de pact.& illum not.dicit Petr.Anchara.in c.quàm sit,col.j.de elect.libr.6.ad id: quod vbicunque est in facultate vnius,actum cum alio celebratum fieri validum,vel inualidum,potest cum eo agi, vt approbet,vel reprobet. *De eadem re.*

152 ¶Sed hîc non video in nostro casu,cùm cōtractus est illicitus,quomodo debitor vel venditor positeum approbare: neq; enim potest facere,vt sit licitus,& vt de eo cōqueri nō posit, etiā si approbauerit: vt colligitur ex not.à Bart.in l.cùm allegas,col.ij.versi.sed quæritur hîc, C.de vsur.de cuius dicto in eo loco satis diximus suprà eod.tit.§.j.in verbo, *à tel temps*, quæ est glos.ij.nu.35.& hæc confirma. Atque etiam ex not.per.Bart.in l.ij.ad fi.ff.de his quæ pœnæ nomi.cum concord.adductis à Ias.in l.j.in j.lect.col.antep.versi.secundò quæro.& iterum in ij.lectu.col.vij.versic.prima est,nunquid,C.de Sum.Trinit.& fid.catho.& quod tradunt Io. And.Anto.& Imo.in d.c.significante,de pign.quòd debitor non potest renuntiare beneficio iuris,statuentis pactum legis cōmissoriæ in pignoribus non valere.& pleniùs diximus suprà nu.121.nec cōsuetudine. Et ex eodenique quòd soluens,etiā scienter,vsuras indebitas,potest eas repetere vt voluit Host.in summa tit.de vsur.§.quæ pœna,colum.iij.versi.sed quomodo potest.Bal.in l.constitutionibus,in fi.& ibi quoque Sal.C.de vsur.per no.in c.peccatum, de regu.iur.lib.6.& rursus idem Bal.in Auth.& qui iurat,col.vltim.C.de bon.auto.iudi possid. Steph.Bertr.consi.ccxliiij.viso,paulò ante fi.libr.4. Quod procedit,etiam si iurauerit se non repetiturum,glos.not.in c.ad nostram,le ij.in glo.ij.de iureiur.ipse Host.in d.Summa, & tit. de vsur.eod.§.versi.quid si debitor,& seq.& Cardin.Flor.qui eam glo.dicit singu.consi.cxx. Titius obligauit,ante fi.& Alex.consi.lxxx.circa primum,col.vlt.versic.præterea dicit libr.3. Quibus malo accedere,quàm ipsi Bald.& Alex.sibi contrariis,contrarium tenentibus in l.si non fortē,§.j.ff.de condict.indeb.vt & facit idem Bal.in l.pen.ff.de condi.ob turp.cau.& ipse Alex.qui tamen nutat,consi.ccxxvij.super titulo,col.ij.versi.confirmatur,libr.2. Nam & si in nostro casu consensus debitoris aliquid in hoc faceret,satis fuisset eum ab initio cōsensisse. Poteritne igitur creditor vel emptor simpliciter agere,vt à contractu discedatur, sicque pecunia sibi restituatur deductis fructibus,si quos iam percepetit: aut vt aliter contractus in legitimum modum reformetur? secundùm text.in d.§.si quis colludente. Et id quidem magis placet: & ita nuncupatim respondit Steph.Bertr.qui ita de ea re loquitur,vt nihil insit scrupuli,consi.ccclvj.nihil oppositum,libr.1.& hoc satis velle videntur,qui dicunt,ecclesiam,vel minorem,qui sine solennitate iuris rem immobilem alienauerunt, posse tamen ei stare vel inuitis emptoribus,adhibendo legitimas solennitates. Horum nomenclaturam comperies apud Mathesa.not.clvj.nota quòd si minor: sed latiùs apud Ias.in l.cum hi,§.eam transactionem,versi.limita tamen.ff.de transact.& latissimè in nostris Legib.connub. (in glos.viij.) in verbo, *de son mary*, in x.q.nu.92.& idem quoque.

*Consensus partis,an de contractu illicito posit facere licitum.*

*Soluens scienter usuras indebitas.*

*Decisio princ. dubij.*

153 ¶Ex suprà dictis tamen non intelligas (ne erres) non posse vsurarum repetitionem sponte remitti: id enim fieri posse tradunt gl.Dy.& Io.Andr.in d.c.peccatum,de reg.iur.lib.6.Hosti. in summa d.tit.versi.sed si fœnerator,& versi.dicendum est igitur.Feder.Senen.consil.xviij. quæstio talis est,an vsurario.& consi.xxij.an vsurario sufficiat: vbi fermè eadem repetit.rursumq; consi.clxxxiiij.secundum.& ibi quoque Griffol.in respon.Alber.post alios in l.transigere,col.vj.nu.19.C.de transact.Ange.consi.c.præmitto quòd de iure.Lap.Castel.in repet.c. in ciuitate.extrà de vsur.Gaspar.Cald.inter consi.Io.Caldc.tit.de vsur.consi.x.examinato,in fin.Ant.& alij,in cap.cùm tu,eod.tit.& idem Anto.in c.ij.eodem quoque tit. Lauren.Rosel. in repet.c.consuluit,col.xviij.versi.quæro octauò,eo.item tit.Pet.Anch.qui id optimè declarat,in c.statutum,§.siquidem col.ij.de rescript.lib.6.& consi.xcviij.istam quæstionem,ad fi.& consi.cccvj.efficax.col.ij.versi.& circa hoc.& Alexand.consil.xcj. visis actis,in princip.libr.2. Barb.in c.illo vos,col.vlt.de pigno. *Vsurarum repetitio sponte remitti potest.*

154 ¶VIGESIMONONO quæro,in quibusdam locis statutum est,vt in datione in solutū facta à iudice cogatur emptor reuendere debitori domino rei ita venditæ restituto pretio intra aliquod tempus: an huiusmodi statutum trahatur & ad dationem in solutum, quæ sponte fit ab ipso debitore? Quod plerisque videretur, cùm hæc non tantùm habeat roboris, & *An statutum loquens de redemptione dationis in solutum necessaria*

momenti,

*habeat locum in voluntaria. Facta in iudicio, plus habēt roboris.*

momenti, quantum ea, quæ fit à iudice: vt patet ex iis, quæ diximus suprà tit. præcedenti, §. j. gloss. xiij. in verbo, *ou equipollent à vente*, numero 8. secundò intellige. & multis seq. atque ex iis, quæ à nostris vbique tractantur, efficaciora esse quæ in iudicio facta sunt, quàm quæ extra iudicium. Ex quibus multa collegit Barba. consi. xlvij. præclarè, colum. vlt. libr. 2. & consi. liij. eiusdem initij, col. v. versi. & si quispiam, eod. lib. 2. & Ias. in l. pacta nouissima. C. de pact. & è recentioribus Ferro. in consuetud. Burdigal. tit. de retractu, §. xiij. Vide tamen Corne. cōtrarium tenentem optimis rationibus, consi. clxvj. quatuor, col. penul. versi. restat amodo, & seq. vsque ad fin. consi. lib. 2. vti apud eum videre poteris.

155 *An emphyteuta vel vasallus alienans & redimens excusetur.*

¶Trigesimò quæro, an emphyteuta vel vasallus, qui vendidit cum hoc pacto de reuendendo, & vt illins posteà redemit, cadat feudo vel emphyteusi? Et sanè si sine huiusmodi pacto retraxerit, sed quia ita partibus placuit, non excusatur: vt est text. expressus de feudo in c. j. tit. quid iur. si post ali. & voluerunt glo. Bal. & alij, in c. j. tit. de prohib. feud. ali. per Feder. & propè omnes de vtroque in l. j. §. si rem depositā, per eum text. ff. depo. cum aliis multis concord. collectis ab Alex. in l. si insulam, colnm. pen. versi. & facit ad quæstionem, ff. de verbor. oblig. Philip. Deci. consi. clx. in causa monasterij, col. vlt. versi. quartò & vltimò. & Ias. in l. vlt. col. lx. in xx. quæst. C. de iure emphyt. & Steph. Bertrand. consil. xlv. pridem, in j. dubio, libr. 1. Sed dubium facit pactum reuendendi in contractu appositum, ob quod reuenditio erat necessaria, propterea; non videtur venditor per huiusmodi venditionē, si redimar, eccidisse. Quod tenet in emphyteuta Bald. post. Guliel. loquens in pactis legis commissoriæ, & addictionis in diem, in l. ab emptione, in princ. col. vlt. versi. ex hoc no. ff. de pact. quem seqnitur Phil. Deci. loquens generaliter in omnibus pactis in cōtractu appositis, & speciatim in pacto reuenditionis, consil. lxxxviij. cuius superscriptio incipit, valet statutum, col. ij. versic. ex quo datur intelligi. Et facit, quod etiam de huiusmodi pacto tradit Bal. (loquens expressè in hoc nostro casu.) consi. ccxv. proponitur quòd inuestituræ, col. ij. versicu. item pactum retrouendendi, iunctis præced. & seq. lib. 2.

156 ¶Et id certè in huiusmodi pactis legis commissoriæ & addictionis in diem propemodum transit in rem iudicatam. nam & id quoque voluerunt Guliel. Cum. Bald. & Angel. in d. l. ab emptione, & ibi quoq; Recentiores, & Pau. Cast. & Alex. in l. statuliber, ff. ad leg. Falcid. Card. Alex. in d. c. j. tit. quid iur. sit. Franc. Curt. senior, consi. viiij. viso instrumento, col. vlti. & Iaso. in d. l. vlt. col. lx. versic. vigesimoprimò qnæro, C. de iur. emphyt. & alij, quos citauimus suprà eod. tit. §. j. in glo. vij. in verbo, *seront preferés*, nu. 4. quod ita quoniam cōtractus vi huiusmodi pactorum in ipso contractu appositorum resoluitur ipso iure, & sine alia noua translatione aut traditione: vt per gloss. ab omnibus approbatam in d. l. ab emptione. & latissimè diximus in eadem gloss. vij. nu. 3. aduerte lector, & ij. sequent. Verùm in pacto de reuendendo id non procedit ex multorum sententia: aliis tamen contradicentibus, vt latissimè etiā tractauimus in ead. glo. nu. 6. at in pacto, & multis seq. & nu. 19. Ideoq; in simili. ex quibus facilè intelliges, quid hic dicendum sit. Et tu quoque interim vide Stepha. Betrand. consi. xlv. pridem de anno, in j. dubio, lib. 1. & Franc. Rip. in l. in quartam, col. xij. nu. 57. ff. ad leg. Falci. & quæ diximus suprà tit. præced. §. xix. glo. ij. per totam eam glo.

157 *Quid si ita fit pactū, vt continuò reuendatur res ad re.*

¶At illud minus dubium est, cùm ita fit venditio cum hoc pacto, vt scilicet emptor incontinenti teneatur reuendere. Id etiam expressè voluit Cardin Alex. in d. c. j. colum. ij. titu. quid iur. sit. & allegat Ang. in l. voluntas, in fi. C. de fideicom. qui illud non dicit, sed aliud simile, videlicet quòd prohibitus alienare extra familiam, poterit tamen alienare cum eo pacto, vt incontinenti debeat res restitui familiæ. Nam tunc (inquit) non dicitur fieri alienatio extra familiam, quæ momēto est penes emptorē duratura, argumen. l. vlt. in fine, C. de bon. libe. vbi dicit esse text. not. ad hoc. Et illum, vt hoc ei addas, sequitur Ias. in d. l. vlti. col. antepen. versic. & vltra allegata, C. de iure emphyt. vbi id dicit singul. & in l. filiusfamilias, §. Diui, in ij. lectu. col. x. versi. quartò limita, ff. de leg. j. vbi & ad id allegat text. quem ipse dicit not. in l. cogi, §. hi qui solidum, ff. ad Trebel. Sequitur item Barba. in l. iij. §. Cato, col. xxj. versic. & adduco, ff. de verb. oblig. vbi & illud idem dicit de vasallo sic alienante feudum, vt ad se continuò reuertatur. Et de emphyteuta voluerunt etiam Anto. in c. pōtuit, col. j. extrà de locat. & Roma. in l. iiij. §. item Labeo, ff. de vsucapio. Franc. Curt. senior, d. consi. viij. viso instrumento, col. vlti. & Hippol. Marsil. consi. cxxxvj. consului, col. iij. versicu. confirmatur. & nos quoque diximus in repet. l. si vnquam, in verbo, suscepit liberos, nume. 171. facit & quod, C. de reuoc. dona. vbi & alia multa similia collegimus.

158 *Vtrū vēditor, qui ex hoc pacto redemit, teneatur facere homagium.*

¶Trigesimoprimò quæro, vtrùm vēditor, qui redemit ex huiusmodi pacto, teneatur facere homagium (vt nostri vocant) domino, quod debetur ex re vendita & redempta, licèt aliàs fecerit ante eam venditionem, ob id scilicet, quòd fuerit mutatio dominij: ex qua quidem mutatione debemus homagium, ex nostris consuetudinibus. Et id certè dependet ex iis, quæ latè suprà tractauimus hoc eodem titu. §. j. glo. vij. in verbo, *seront preferés*, in princ. & multis sequent. vbi copiosissimè disseruimus, an ex huiusmodi pacto dominium trāsferatur ipso iure in venditorem, & ex iis quoque, quæ similiter scripsimus suprà titu. præced. §. xix. gloss. ij. nu. 4. verùm si huiusmodi, & seq. vbi tractamus, an res ita redempta censeatur eodem iure

iure apud venditorem qui redemit, quo erat ante venditionem. Et ex eo quoque, quod latè disputauimus suprà, eod. tit. §. vj. gloss. ij. nu. 4. & seq. an ex huiusmodi venditione facta sub hoc pacto, & postea vi illius redempta debeantur laudimia.

159 ¶Trigesimosecundò quæro, Tu mihi fundum vendidisti ea lege, vt si lis de eo moueretur, defensioni te offerres, & litem in te susciperes, quoties tibi denuntiatum fuerit, sub certa pœna, ego posteà eundem fundum alteri vendo cum pacto de reuēdendo: & cùm huic alteri lis moueretur, tu ab eo requisitus es, vt eam litē defenderes, & in te susciperes: qui id facere negligis, & tandem res euicta est: an possim agere aduersus te de euictione, & ad eam pœnam, ita vt dictum est, promissam, etiam antequàm sim condemnatus de euictione illi alteri, cui vendideram sub eo pacto? Vide omnino Alexandrum consil. lxvij. viso themate & verbis testamenti, per totum, libr. 2. Ex quo intelliges, interesse, an ego qui prius emerā, alteri simpliciter vendam, an cum pacto de reuendendo: & concludit hoc nostro casu agi posse etiam ante condemnationem, per multa, quæ ibi allegat. *Alia quæstio.*

160 ¶Trigesimotertiò quæro, si vasalus, consentiente domino, vendidit alteri fundum cum hoc pacto reuendendi, an ipse vasallus venditor poterit posteà huiusmodi pactum remittere emptori sine consensu domini. Matth. Afflı. in constit. Siciliæ incip. constitutionem diuæ memoriæ, col. ix. versic. & pondera benè, tenet, quòd potest, per multa, quæ ibi allegat, quæ tu videre poteris. Quod mirum plerisque videri posset cùm ille ipse in eadem constitutione, col. v. versi. si autem liberetur, teneat liberationem hypothecæ, qua feudum obstringitur, fieri non posse inconsulto domino, contra quàm ipse idem tenuerat Decis. Neapolit. ccxxxij. feudatarius. *An vasallus qui consentiē te domino uēdidit cum hoc pacto id poterit sine eo remittere.*

161 ¶Trigesimoquartò, idem Matth. in d. consti. constitutionē. col. xij. versic. vndecimò quæro, hác quęstionē tractauit. Vasallus, consentiente domino, vendidit feudū cum hoc eodem pacto reuēdendi, vtrùm poterit posteà promittere emptori sine cōsensu domini, quòd cùm res fuerit reuendita, nulli alij vendet, quàm ipsi emptori: & an ob id ipse venditor, aut eius hæres, obligetur eidem emptori. & concludit eos in id obligari actione personali, vt scilicet in id quod interest teneantur, si contra faciant, per multa quæ in id allegat. *Alia quæstio.*

162 ¶Trigesimoquintò quæro, Petrus vendit Cornelio fundū sub hac lege, vt Petrus ipse venditor possit redimere intra annum continuum computandum à die, qua post triennium ipse Cornelius emptor denuntiarit Petro venditori, vt redimat: posteà autē moritur idem Cornelius, nulla huiusmodi denuntiatione facta. an venditor poterit redimere ab hærede emptoris, & intra quod tempus. In qua facti specie consulti Alex. & Barba. consi. ediderunt admodum erudita & subtilia: ille consil. cxviij. stantibus terminis, lib. 3. hic consi. 50. præclarè, lib. 2. eos vide, ne abundè tractata retractem. *Alia quæstio.*

163 ¶Trigesimosextò, Quid si venditio ita facta fuerit, vt si emptor non soluerit pretiū intra certum aliquod tempus, possit venditor quandocunq; retrahere: posteà autem emptor non soluit intra illud tempus: verùm venditor eum interpellat, vt soluat: nūquid agens sibi præiudicet, ne possit posthac ex lege venditionis redimere? Bald. in l. cōmissoriæ, C. de pact. inter empto. & vendit. post Dyn. & Cyn. ibi in simili quæstione, negat amplius locū esse legi retrahendi, dummodo emptor non sit in expressa contumacia. Et in id citat Cyn. vbi suprà in specie ab eo retractata, multa iura, quæ videbis. & addit. Bal. not. per gl. in l. cùm stipulatus sum mihi à Proculo, ff. de verborum obligatio. Quibus & tu adde quod tractatur in glo. in l. ij. in verbo, repellere, versi. item si triennio elapso, & ibi Bart. in iiij. quæstio. & omnes C. de iure emphyt. vtrum dominus post cessationem triennij, recipiens solutionem pensionis, sibi præiudicet in iure repellendi. *Alia quæstio.*

164 ¶Trigesimoseptimò, Titius cœlebs vendit domū cum hoc pacto redimendi: postea matrimoniū contrahit, & durante eo matrimonio, & intra tempus redimendi, eam domum vi eius pacti ex communi pecunia redimit: an ea domus erit communis viri & vxoris, ex nostra consuetudine propè generali in Francia, qua vir & vxor sunt communes in bonis mobilibus & acquęstibus factis durāte matrimonio? Io. Gallus, in suis Arestis hoc dubium posuit, quæst. lxviij. atque id ita decidit, vt si ea domus nondum fuerit tradita emptori ante redemptionem, vxor nihil habebit in re: sed tantùm ei restituetur dimidium pretij. Si autem fuerit tradita, tūc res erit communis per redemptionem: nec satis erit ei, vel suis hæredibus, restitui dimidium pretij. Hæc res præsertim quantum ad secundum casum, hinc maxima ex parte pēdet, vtrùm ea res sic redempta pristinam retineat naturam, & eodem iure redeat ad maritum, quo prius est: de quo nos latè diximus suprà tit. præced. §. xix. gloss. j. in verbo, *ne seront pas commun*, vbi videre poteris. Nos autem in eo loco habemus consuetudinem id dubium nuncupatim decidentem, vt scilicet ea res vendita ante matrimonium, & durante ipso matrimonio redempta, sit communis viri & vxoris: sed maritus vel eius hæredes poterunt intra annum à soluto matrimonio retrahere partem vxoris ab eadem, vel eius hæredibus, restituendo dimidiam partem pretij. *An domus à uiro cœlibe uendita cum hoc pacto, & ui illius durante matrimonio redempta sit communis viri & uxoris.*

165 ¶Trigesimooctavò, quid si è diuerso Titius cœlebs emit fundum certo pretio, cum hoc pacto, vt liceat venditori redimere restituto pretio: interim Titius vxorem ducit, & constante *Quid cōtra si emit cum hoc*

*pacto & durante matrimonio eam quoque facultatē emit.*

constāte matrimonio intra tempora redimendi eam facultatem à venditore emit certo ali-
quo pretio: vtrùm hæc res empta erit cōmunis Titij & vxoris, ex consuetudine nostra, quæ
alibi facit communes virum & vxorem in rebus constante matrimonio acquisitis, inspecto
scilicet tempore emptionis huius facultatis: an potiùs erit sola Titij, inspecto tempore prioris
venditionis? Chass. in vltima editione suarum consuetodioum, tit. *des droitz & appartenances*
*à gens mariés*, §. ij. in fin. hanc ouncupatim quæstiooē ponit, dicitq; se ex facto interrogatum
respondisse, rem hāc esse cōmunem: quia attenditur secunda emptio propter augmeotatio-
nem pretij. De quo dicit esse text. ad literam io l. pacta coouenta, §. Paulus notat, ff. de contra-
hen. emptio. Cuius verba, quia multùm videntur seoteotiam ipsius adiuuare, subtexuimus:
Si omnibus integris manentibus, de augeodo vel diminuendo pretio rursus conuenit, reces-
sum à priori contractu, & noua emptio intercessisse videtur. Hæc ibi. Cui & tu adde alium
text. similem in l. ij. C. de rescin. vendi. vbi sic scribitur, Si quam rem à te emi, eandem rursus
à te pluris minorisve emero, discessimus à priore venditione. & alia multa similia à me col-
lecta suprà tit. præceden. §. j. gl. xviij. in verbo, *le pris que la chose aura cousté.* nu. 54. cōtra quoque
videtur, & seq. quibus plenè probaui, augmentum vel detractionem cuiuspiam rei, eandem
rem nouam afficere.

166 ¶Ego tameo io ea Chasse. specie aliter censeo: tum quia prior illa venditio pura & perfecta

*De eadem re.*

erat, tametsi restituendo pretiū resolui poterat: vt latè diximus & probauimus suprà eod. tit.
§. ij. glo. j. nu. 34. & haoc partem, & aliis multis seq. nec adiectum est aliquid pretio illius, sed
tantùm datum est pretium pro eo iure siue facultate redimendi, quæ ipsa tantùm empta est,
non etiam res primùm empta, quæ iam erat ipsius emptoris, & quæ ideò amplius ab eo emi
non poterat: estq; diuersa vtriusque emptio: vt oot. in l. cùm res, vbi gl. Cy. Bal. & Aog. C. de
cōtrah. empt. vti & in simili de legato rei suæ dicitur in l. si domus, §. vlt. ff. de leg. j. vbi si fuo-
dus meus vectigalis mihi legatus sit ab eo, cui vectigal debetor, non cēsetur proprietas fuodi
mihi legata, sed id ius vectigalis, quod ad testatorem pertinebat.

¶Tum etiam, quia si id postremū pretium datum fuisset in supplementū prioris, non tamen

167 ex hoc intelligitur derogatū priori venditioni, nisi respectu huius suppleměti, per text. io l. ij.

*De eadem re. inducta ad augendum, non minuunt. Nec ē diuerso.*

C. de rescin. veod. & c. cùm causa, extrà de empt. & vend. Ea enim quæ facta sunt causa augēdi
ius, oon debent inducere ipsius diminutionem, l. si mācipia, ff. de fund. instru. & l. si cui serui,
in princ. ff. de leg. j. & l. cùm vinum, ff. de triti. vino, & oleo lega. & l. si ita fuerit, §. vlt. ff. de ma-
numis. testa. vt è diuerso quæ facta sunt ad diminutionem, augmentum oon operaotur, l. le-
gata ioutiliter, ff. de addi leg. & l. cùm tale, §. vlt. ff. de condi & demonst. cum similib.

168 ¶Et ita quidem respondit Alex. nuncupatim loquens de supplemento siue augmēto pretij,

*Augmentum pretij priorē venditionē nō subuertit.*

consi. lxxix. circa primum, col. vj. versicu. circa septimū dubiū, lib. 1. Et idem planè tenuit ante
eum, licèt non alleget, Ang. post Barto. in l. iurisgentium, §. adeò, col. ij. versi. secuodò quæras,
ff. de pact. vbi respondit ad d. l. pacta conuenta, quòd ea intelligitur, cùm verba eò tenduot,
vt prior contractus renouetur: verbi gratia, si dictum sit, res, quam tibi ceotum vendidi, sit
empta decem. Sed vbi verba tendunt ad informandū priorem contractum, vt si vendidi tibi
centum, deiode conuenit, vt huic pretio aliquid addatur vel minuatur: certè manet prior
contractus, & ab eo incipit currere vsucapio rei venditæ: ex eoque debetur gabella. Et idem
quoque voluerunt Pau. Cast. Alexand. & alij recentiores, qui afferunt concord. in d. §. adeò.
Quibus adde Franc. Aret. consi. xxj. si diligenter, in j. dubio, quanquàm & aliter responderi
potest, eum scilicet text. nuncupatim loqui, cùm id fit omnibus manētibus integris: vti etiam
loquitur d. l. ij. de rescin. vendi.

¶Porrò adiectio priorem formam & substantiam aliàs non immutat, l. penn. & l. ff. de Senato.

169 & l. si eum, §. j. ibi, hoc eoim edicto oon transfertur actio, sed adiicitur: ff. de exerci. act. & l.

*Adiectio non priorem formam & substantiam immutat.*

falsa, §. j. ff. de condi. & demonst. nam & hæc iura in id citat Signo. consi. xij. statuto cōmunis,
post medium, & cōsi. xcv. quæstio talis est, in portu, col. ij. versic. prætereà ad idem, vbi & alia
iura allegat. Cui & adde text. in l. si proprietati, ff. de iure dotium. vbi dotis augmeotū eadem
dos dicitur, non noua, & ibi id not. Bal. eum aliis multis similibus à me adductis in d. gloss.
xviij. §. j. nu. 51. nam & hæc accessio, & seq. Quibus item adde text. in l. iiij. §. ex coouentione,
ff. de re iudica. cùm dicitur, cùm aliquid accesserit rei iudicatæ, non est à re iudicata recessum.
& alia multa à Petr. Anch. recensita, consi. liiij. apparet. Nec obstant, quæ in cootrarium alle-
gata sunt in dicto §. j. glos. xviij. nu. 54. contrà quoque, quia ea procedunt, cùm fit vniuersalis
rei mutatio: secus, si particularis, l. seruitutes quæ io superficie, §. si sublatum, ff. de seruitutib.
vrbano. prædior. & l. qui res, §. aream, ff. de solut. & per ea iura voluit Albe. in procemio C.
col. vlt. Sed & procedunt, quantum ad id pertinet, quod additum est, vel detractum, si possit
per se consistere: non etiam quantùm ad integrum corpus: sed nec quantùm ad aditum,
quaodo confunditur, l. eum qui ædes, & l. rerum mistura, ff. de vsucap. & l. io rem, §. item
quæcunque, ff. de rei vendi. & l. quicquid, §. cùm partes, ff. de acquir. rerum domin. & Alberi.
vbi suprà post Iacob. Butr.

170 ¶Quid igitur, vxórne in nullam eius rei partem vocabitur? Et ego in ea sum sentētia, vt in

*Decisio princ.*

vtroque casu, id est, redemptionis illius facultatis, & etiam supplementi siue additameoti
prioris

prioris pretij, res pro rata prioris pretij sit tota mariti tunc cœlibis. Pro rata autem pretij in vtroque casu dati constante matrimonio, sit communis viri & vxoris, vt sic vtrumque suo iure censeatur: per id, quod in simili scribitur in l. qui fundum, §. j. ff. pro empto. vbi fundus emptus, & quod ei posteà adiectum est, censentur esse diuersæ naturæ: nouaque vsucapione, quantùm ad id quod adiectum est, opus est: non tamen, quòd in his nostris casibus opus sit noua vsucapione pro rata posterioris pretij, cùm sit vna eademque res quæsita ex priori contractu, vt dictum est: nec tamen id obstat, quò minùs aliàs diuerso iure censeatur diuersis respectibus, l. miles, §. pro parte, ff. de legatis secundo. Bald. in l. filium quem, columna tertia. in 4. opposi. C. famili. ercisc. cum multis aliis concord. à me adductis suprà tit. præceden. §. j. dicta gloss. xviij. in verbo, *le pris*. &c. numero. 23. nam & eadem. Et hæc eadem habent locũ in retractu proximitatis. *quæstionis.*

171 ¶ TRIGESIMONONÒ, Cardi. Floren. consi. lxxviij. amice, hanc speciem, quæ ex facto contigerat, tractauit: Inter A. viduam, & B. hæredem defuncti mariti, id laudum siue arbitrium latum est super quibusdã bonis designatis ipsi A. viduæ quousq; sibi satisfieret de dote sua, in hæc verba, quòd ea A. debeat tenere & vsufructuare ea bona vsq; ad duos annos: & quòd quandocunque B. intra eos duos annos restituet omnia iura dictæ A. ea tenebitur facere redemptionem dictorum bonorum dicto B. Et si ipse B. intra id tempus non dispignorauerit dicta bona, tunc ex antea eadem liberè & expeditè erunt dictæ A. Dictus autẽ B. non satisfecit de dote intra illos duos annos: quærebatur, quis esset huiusmodi actus, an datio in solutum, an verò pignoratio. Et vtrùm B. possit ea bona petere, & fructus in sortem computare. Et tandem cõcludit, A. factam fuisse dominam eorum bonorum, fructúsque eorundẽ suos fecisse, per multa quæ illic allegat: quæ tu ipse videre poteris. *Alia quæstio,*

172 ¶ QVADRAGESIMÒ, Titius vendidit Mæuio fundum eum hoc pacto reuendendi intra quinquennium. Durante adhuc eo tẽpore, Mæuius decedit, & in suo testamento huius fundi vsumfructum relinquit Titio venditori, & post eius mortem eũdem relinquit Sempronio: posteà autem, & durante eo quinquennio, Titius redimit fundum ab hæredibus Mæuij restituto eisdem pretio: Sempronius petit sibi à Titio tãquam vsufructuario caueri, iuxta l. j. C. de vsufru. Titius negat debere se cauere, cùm redemerit ab hæredibus venditoris. Super hac specie consuluit Anto. Rube. consi. l. viij. series facti: vbi multis hinc inde allegatis, cõcludit pro venditore, vt scilicet cauere non teneatur, tanquam vsusfructus sit extinctus: sed Sempronium posse ab hæredibus repetere illud redemptionis pretium post mortem venditoris. ibi vide, ne hic repetam. *Alia quæstio.*

173 ¶ QVADRAGESIMOPRIMÒ, si emptor noluit reuẽdere, ob idq; in ius vocatus est, an res empta propterea efficietur litigiosa, ita scilicet vt interim vedi non possit? Ias. id latè tractat in actione mota ex pacto vel promissione de vendẽdo: cõsi. xliij. circa primũ dubiũ, in ij. dubio, lib. 1. Idq; ex eo pendet, an ex actione personali res efficitur litigiosa. Sunt autẽ & qui id fatentur, & qui cõtrà negãt. Priorem sententiã tenent Bar. Alb. & Raph. Co. in l. j. §. j. ff. de litigio. Bart. Albe. Imo. & Ro. in l. quamquàm, §. j. ff. de aqua plu. arc. Ange. in Auth. de litig. col. ij. Ant. in c. vlt. col. vlt. extrà vt lite pend. Imo. in c. cùm Mar. Ferra. col. vlt. de constit. Ias. d. consi. xliij. alteram tenent glo. in d. l. quanquàm, §. j. Inno. Io. And. & Compo. in d. c. cùm M. Ferra. & ibi quoque Ant. sibi contrarius in repet. eius c. Specu. tit. de appel. §. nouissimè, vers. verum. Iaco. Butr. & Bar. sibi item contrarius, in l. ij. C. de litigiosis. Bal. in Auth. litigiosa, eod. tit. & in l. j. col. ij. & ibi quoque Sal. C. commo. diuid. Sed tu hic vide quæ de retractu proximitatis diximus suprà in fi. tit. præceden. in xxxij. quæst. *An res efficiatur litigiosa ob litẽ motam ex huius pacti.*

174 ¶ QVADRAGESIMOSECVNDÒ, si quis rem alteri pignoratam, vendiderit, consentiente creditore, ea lege, vt eam possit redimere vel simpliciter, vel intra certũ aliquod tẽpus, vtrùm si posteà redimatur, erit saluum ius pignoris creditori. Quod non videtur: quia semel cõsentiendo ius pignoris remisisse videtur, l. Lucius & l. Paulus, ff. quib. mod. pign. vel hypo. solui. cum aliis cõcord. à me adductis suprà tit. præced. §. j. gl. ix. in verbo, *ou lignager*, nu. 138. sed vt faciũt. Verùm ego aliter censeo: quandoquidẽ si etiã sine pacto redimẽdi placuerit post contractũ inter emptorem & venditorem, vt à venditione discederent, sicuti debitori, ita creditori pristinũ ius restituitur: neque creditor omnimodo pignus remisisse videtur, sed ita demum, si emptor rem retineat, nec reddat venditori: vt est text. expressissimus in l. voluntate, ff. eod. titu. quib. mod. pign. vel hypo. solu. Nam hic resoluitur contractus ex eadem causa. Secus autem esset, si non per resolutionem venditor eandem rem acquireret, sed ex nouo quopiam contractu: per text nota. in l. vlt. C. de remis. pign. & vtrobique Doct. *An saluũ maneat ius pignoris post rem venditam consentiente creditore, & ex huius pacti redemptam.*

175 ¶ QVADRAGESIMOTERTIÒ, stãte statuto, vt primogenitus filiorũ succedat, vel omnino in rebus feudalibus, vel in maiori parte earũ: si res quæpiã feudalis vendita fuerit cum hoc pacto reuenditionis, an primogenitus ita succedit in eo iure redimẽdi, vti in ea re successisset, si vendita non fuisset? Hanc quæstionẽ posuit Carol. Molend. in suis consuet. Parisi. cõmentariis tit. j. §. xj. nu. 28. & multis seq. vbi tandem concludit, ius primogenituræ in ea re locum habere, sed cæteros hæredes non teneri pretium refundere pro sua cuiusque portione. De quibus & nos fortè latiùs dicemus in nostro tractato primigeniorum. *An primogenitus in hoc iure redimẽdi habeat ius primogenituræ.*

QVA

176 *An è diuerso primogenitus id ius habeat in pretio rei redemptæ.* ¶QVADRAGESIMOQVARTÒ, idem Molend.in eodẽ loco,nu.31.quærit,quid si è conuerso quis emerit rem,in qua locus est iuri primogenituræ,cum eodem pacto reuendendi, vtrùm sicuti in ea re succeßisset primogenitus,ita & in pretio quod vẽditor posteà redimẽdo restituit? Et concludit,eum ita succedere,vt eandem portionẽ in pretio habeat, quam in re ipsa habuisset:per l.codicillis,§.insulam,ff.de leg.ij.vbi si plures legatarij eiusdem rei inæqualibus portionibus consenserint venditioni ipsius rei, debent consequi pretium pro sua quisque portione,quam habuissent in re lagata.

177 *De eadem re,* ¶Ego verò in hac nostra specie aliter censeo,id est,pretium,vt alia mobilia,inter omnes hæredes esse diuidendum,ac si pretium ipsum semper mansisset inter bona emptoris, vti erat tempore ipsius contractus.per l.ij.§.id quoque,ff.de colla.bono.vbi resolutio contractus retrotrahitur ad tempus ipsius.Cuius text.autoritate Iacob.Ra.Cyn.Bal.Albe.Corne.& Phili. Deci.in l.ea demum, C.de colla.tenent hæredes mobilium in huiusmodi pretio succedere, non verò hæredes immobilium,de quo & nos latiùs diximus in fine,suprà tit.præced.in iij. quæst.vbi videbis. Nec obstat d.§.insulam,quia ibi res ipsa cùm legata fuit,non erat subiecta venditioni,id est,legatarij non tenebantur eam vendere,sed sponte eius venditioni consenserunt:ideò & pretium pro sua quisque portione,quod habituri erant in re,consequi debẽt: hìc verò venditio fit necessariò ex pacto prioris venditionis:ideò pretium censetur eius naturæ, vti erat tempore prioris contractus. Et de hoc habemus consuetudinem expressam c. cccij.quod est tit.xxv.§.xij.

178 *Alia quæstio.* ¶QVADRAGESIMOQVINTÒ idem Molen.d.tit.j.§.xiij.in 8.q.hanc quoque speciẽ tractauit. Vasallus vendidit feudũ Titio,ex quo debetur domino ius prælationis vel laudimiorum:dominus autem ipse vendidit feudum dominãs eidẽ Titio cum hoc pacto redimendi, & posteà redemit vi huius pacti:vtrùm poterit etiã petere laudimia à Titio illius prioris venditionis feudi seruiẽtis,vel etiam illud sibi cedi restituto pretio illius venditionis:an verò id ius laudimiorum,siue prælationis,adeò fuerit confusum in ipso Titio,vt non redintegretur, resoluta venditione posterioris venditionis feudi dominantis? Et quòd redintegretur, faciunt multa à me allegata suprà tit.j.§.j.glo.vij.in verbo, *ou autres choses*, num.70.& quod in simili,& seq.& iterum suprà eod.tit.§.ij.nu.10.tertiò acquisitio,& multis seq.scilicet pignora, seruitutes,actiones non ita confundi & extingui per acquisitiones reuocabiles,quin illis reuocatis etiam redintegrentur,ac in pristinã causam reuocentur. Concludit tamen Molendi. contrarium,vt ibi per eum videre poteris,ne hìc repetam.

179 *Alia quæstio.* ¶QVADRAGESIMOSEXTÒ, Mæuius vendidit castrũ Titio cum pacto reuẽdendi intra tempora huic rei præstituta:quispiã vasallus huius castri ab alio domino in ius vocatur prætendenti feudũ huius vasalli à se teneri:hic Titium illum laudat, qui id defendit aduersus illum actorẽ sciente Mæuio suo venditore & patiente: tandem Titius succumbit: nunquid ea sentẽtia præiudicabit ipsi Mæuio,qui posteà redimit illud castrum vi huius pacti? Quam speciem etiam tractauit idem Molend.in eodem opere & tit.§.xxxj.nu.30.eodemque vlt.vbi concludit præiudicare,per l.sæpe,§.sed scientibus,ff.de re iudi.ibi eum vide.

180 *Alia quæstio.* ¶QVADRAGESIMOSEPTIMÒ,Titius nomine Sempronij emit feudũ à Caio:posteà verò ex interuallo:(nam si in ipso cõtractu,nullũ in ea re,de qua agimus,relinqueretur dubiũ, propter ea quæ diximus suprà in ij.q.huius glo.)tamen antequàm Sempronius ratã haberet eam emptionem,Titius Caio cõcedit facultatem redimendi intra aliquod tempus,si ex huiusmodi promißione oriatur actio, de quo abundè diximus suprà in xviij. quæst.eiusdem glos.vtrùm Sempronius,qui posteà ratam habet emptionem, obligetur ex illa conceßione siue promißione reuendendi? Id certè intelliges ex no.ab Albe.in l.conuentio,in princ.ff.de pignor.dum tractat, an is qui emit nomine alterius, poßit ante ratihabitionem rem ipsam alteri obligare in præiudicium illius,cuius nomine emit: & in vtranque partem multa allegat,quæ huic nostræ quæstioni conueniunt: quæ ibi,si libet,videre poteris.

181 *Alia quæstio.* ¶QVADRAGESIMOOCTAVÒ, an huic emptori,qui scilicet emit cum pacto reuẽdendi, competat interdictum,quod vi aut clam,& cætera huiusmodi remedia. Breuiter dic competere:vt patet ex l.is qui in puteum,§.pen.& §.vlt.& ibi Albe.ff.quod vi aut clàm.& ex multis, quæ diximus suprà in §.ij.præsertim nu.34.& hanc partem,& sequent.

182 *Alia quæstio.* ¶QVADRAGESIMONONÒ, cùm venditor in ius vocasset emptorem,vt ei rem venditam reuenderet ex l.venditionis, emptor autem negasset id conuentum fuisse,vẽditor testes affert, qui deponunt de promißione reuendendi sine declaratione certi pretij ipsius reuenditionis: an ex hoc satis erit probatum de huiusmodi promißione? Et respondit Roma. consi.xxx.viso casu,versi.quidam autem alius,non satis esse: quia licet (inquit) testes deponant promißionem reuenditionis factam fuisse, non tamen deponunt de quantitate pretij promißi: & sic deficit in eo id, quod substantiale est contractus. Ego verò aliter censeo, per ea quæ diximus suprà eod.tit.§.j.in glos.iij.in verbo, *& pour tel pris*,&c.nu.2.& in fine tit. præced.in xviij.quæst.vbi omnino vide.

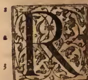
FINIS.

# TABVLA QVAESTIONVM ET RERVM AD RETRACTVM

MVNICIPALEM PRIVATIM PERTINENTIVM ex ordine huius libri, quem mox sequetur altera ad retractum quoque conuentionalem, etiam priuatim pertinens: & postremò alia generalis rerum vniuersarum.

*Omnes inscribũtur duplici numero: primus paginam, secundus numerum denotat.*

## Titul. I. Præfatio, siue Rubrica.





### §. I. Glo. I. Siaucun.



### Glo. II. A vendu.

nu.10.11.& 12

104 An è diuerso si vendat, sit locus retractui, ibid. numero 12

105 Vtrùm etiam fœmina quæ ex statuto non succedit, admittatur ad retractum, 84 nu.13.14.15

106 An adoptiui filij aut alij sola adoptione coniuncti.ibid.nu.16.& 85.nu.17

107 An ij qui cognatione spirituali nobis sunt coniuncti ibid.nu.18

108 Monachi cæterique religiosi, an admittantur, ibi. nume.19

109 An monasterium quod quis ingressus est, ibid. nume.20

110 Vtrùm autem nouitius intra annum probationis, ibid nu.21.& seq. vsque ad 40

111 Clericus secularis an quoque admittatur. 79. numero 41

112 Vtrùm statutum retractus possit à suo beneficio excludere clericos, 90.nu. 42

113 Ingratus aduersus patrem an possit retrahere rem ab eo venditam, ibid.nu.44.& seq.

114 Filius exhæredatus an etiam possit retrahere res à patre venditas, iisdem locis.

115 Vtrùm & is qui aliàs sine ingratitudine & exhæredatione tanquam indignus repellitur, admittatur ad retractum, ibid.nu.45

116 Et quid etiam de exhæredato iniustè, ibid.

117 Vtrùm autem res ab aliis consanguineis patris venditas. 91.nu.46

118 Vtrùm & id quod dictum est de ingratitudine procedat, si consanguineus ingratus fuit in patrem venditoris nunc mortuum, sed qui viuens conquestus non fuit. 92.nu.49

119 Sed & vtrùm hæredes ipsius ingrati excludantur, ibid.m.

120 Quid autē de eo qui se paterna hæreditate sponte sua abstinuit, ibidem nu. 50

## Glos. IX. Ou lignagier.

121 AN omnes consanguinei etiam remotissimi admittantur ad retractum. 97. numero 21. & sequent.

122 An & post decimum gradum. ibid.nu.23. & seq.

123 An banniti admittantur. 98.nu.17 & seq.

124 An venditor ipse admittatur, 99.nu.30. & seq.

125 Vtrùm ipse venditor teneatur de euictione, cùm eius consanguineus retrahit. 100.nu 34.& seq.

126 Quid si ita statutum esset, ne liceret in alios alienare quàm in consanguineos, an tunc venditor ipse possit retrahere. 101.nu.41.& seq.

127 Quid item si ipse venditor vendidit suo consanguineo, qui postea alteri extraneo vendit, an is prior venditor poterit retrahere ab isto extraneo, 102.nu. 43.& seq.

128 Quid denique si à priori emptore cōsanguineus prioris venditoris retrahit, an ab isto consanguineo secundo emptore poterit prior venditor retrahere. 102.nu.45

129 Sed si quis primo loco vendidit extraneo à quo consanguineus ipsius venditoris retraxit, & post ea alteri extraneo vendidit, an ille prior vēditor poterit nunc retrahere ab hoc postremo emptore tanquam consanguineus vltimi venditoris, ibidem.

130 Sed an filius venditoris nondum mortui possit retrahere, ibid.nu.46

131 Quid autem si venditor mortuus est, & ei successit filius, aut alius eius consanguineus, an & hic hæres poterit retrahere, ibid.num.47.& seq. vsque ad 57

132 Sed quid si pater expressè conuenit non venire aduersus venditionem, & se pro euictione eius obligauit, an tunc filius aut alius consanguineus eius hæres poterit retrahere. 104.nu.53.& seq.

133 Quid item si expressim venditor promisit rem tutam & securam se præstiturum aduersus retractum consanguineorum. 105.nu.55

134 Et an tunc teneatur de euictione quæ fit ex retractu, ibidem.

135 Quid rursus si promisit simpliciter tradere rem liberam, vacuam, & expeditam. ibid.nu.56

136 Et an tunc quoque tenebitur de euictione retractus, ibidem.

137 Sed vtrùm pater venditor tanquam administrator sui filij in sua potestate constituti, aut etiam ipse filiusfamil. aut alius ipsius nomine possit retrahere rem ab ipso patre venditam, ibid. nu.58. & seq vsque ad 74

138 An autem tunc quæratur vsusfructus patri. 108. nume.69.in fi.& seq.

139 Quid de filio emancipato, qui nulla adhuc bona habet. 105.nu.58.& seq.

140 Vtrùm autem pater tanquam administrator ventris vxoris possit retrahere. 110.nu.76.& seq.

141 An verò tutor aut curator ipsius ventris, ibi. præterrim. 111.nu.78

142 Vtrùm generaliter nondum natus tempore venditionis admittatur ad retractum. ibidem. num. 79.& seq.

143 Quid autem si is nondum conceptus sit ipso tēpore venditionis, 112.nu.81. & seq. vsque ad numerum 105

144 An tempus retractus currat nascituris. 115. numero 91

145 Retractus an competit ex die vel sub conditione. ibid.nu.93.& seq.

146 An necesse sit, vt qualitas consanguinitatis adsit tempore venditionis, vt retractus locum habeat. 116.num.95

147 Quid si venditio facta fuit sub conditione vel in diem, an tunc saltem satis sit consanguineum natum esse tempore conditionis vel diei. ibid.num. 96.& seq.

148 Et cùm admittantur concepti post venditionē, an & ij præferantur aliis remotioribus conceptis tempore venditionis. ibid.nu.97.& seq.

149 An & nati tempore venditionis præferātur natis post ipsam, 117.nu.99 & seq.

150 Ius retrahendi an statim à venditione competat consanguineis, an verò tantùm ab oblatione facta ab eis 118.num.106

151 Si maritus permissu statuti consentiente vxore rem dotalem vendiderit, vtrùm consanguinei mariti, an vxoris admittantur ad retractum. ibid. nu.107 & seq.

152 Vtrùm consanguineus possit iuri retrahendi renunciare emptori. 119 nu.111.& 121.nu.121

153 Quid si non specialiter renunciauit huic iuri, sed promisit emptori nullam se controuersiam facturum in fundo vendito, ibid.nu.122

154 Sed quid si non emptori, sed empturo ante venditionem renunciauit iuri retrahendi, ibid num. 123.& seq.

155 Quid verò si is emptor, cui renūciatio facta est, vendit alteri, an tunc ab hoc tertio poterit consanguineus primi venditoris retrahere, non obstante ea renunciatione. 122.nu.126

156 Et quid si sit consanguineus istius emptoris qui alteri vendit, ibid.nu.127

157 Sed quid si iste consanguineus non emptori vel empturo, sed vendituro promisit retractu se non vsurum, an id proderit emptori. 130.num. 110. & ibid.nu.125.126.& 128

158 Quid autem si id vendituro non promisit, sed ei tantùm dederit facultatem vendendi cui volue-

## Glo. X. Dedans l'an.



An tem

208 An tempus præstitutum à statuto retractui possit prorogari de consensu emptoris, ibid. numero 30.& seq.

209 Et an id possit fieri in præiudicium domini feudalis, ibidem.

210 An autem hoc casu consanguinei ipsius emptoris qui prorogauit, admittantur ad retractū eius cessionis, quam is facit post tempus consuetudinis virtute illius prorogationis, ibid.

211 Quid si cùm consanguineus dicit emptori velle se retrahere, respondet emptor, venias toties quoties volueris, ego te admittam. Vtrùm nihilominus debeat consanguineus venire intra annum, an & postea possit, & intra quod tempus. 166. num.33.& seq.

212 Si inter emptorem & venditorem oriatur controuersia super re vendita, an interim currat tēpus consanguineis. ibid. nu.36.& seq.

213 Quid etiam si controuersia sit inter emptorem & extraneum quempiam rem ipsam vendentē, ibidem.

214 Sed quid si controuersia sit inter emptorem & consanguineum contendentem rem ad se pertinere, an ei interim currat tempus. 167. nu. 40. & sequent.

215 Si res fuit vendita sub conditione, an ante impletam conditionem currit tempus consanguineo, 168. nu. 44 & multis seq.

216 Quid si ante cōditionem impletam emptor rem tradiderit, 169. nu. 55

217 Quid verò si ipsa traditio facta nō fuerit in ipso contractu per precarium, aut aliàs, sed seorsum. 170. num. 56

218 Si res fuerit vendita cum pacto legis commissoriæ vel addictionis in diem, à quo tempore curret tempus retractus, ibid. num. 58.& in loco ibi allegato.

219 Quid si vendita fuerit cum pacto de reuendendo curretne statim tēpus retractus, an verò post finitum tempus reuendendi tantùm, ibidem nu. 59.& latissimè. 6.8. num 2.& multis sequent. vsque ad 84

220 Vtrùm remotiores consanguinei possint cogere proximiores, vt non expectato anno retrahant intra aliquod aliud tempus breuius. 170. nu. 60. & sequen.

221 Si vēditur res vxoris aut alterius ipsius nomine qui postea ratificat, an tempus retractus curret à tempore contractus, an notificationis, 171. nu. 64 & multis seq.

222 Si consanguineus obtulit pretium intra annum, & quia emptor recusat, illum in ius vocat, & antequam lis contestetur, per annum cessat prosequi, an postea audietur. 173. nu. 75

223 At si fuerit lis contestata, in quantū tempus perpetuabitur actio retractus, an in alterum annū tantùm, an in decem vel viginti annos, an denique in aliud prolixius tempus, ibid. num. 76.& multis sequent.

224 Si quis tanquam procurator consanguinei, cùm mandatum non haberet, faciat oblationem retractus, & post annum ipse consanguineus ratū habeat, an obtinere debeat tanquam ratihabitio retrotrahatur. 176. nu. 87.& seq.

225 Quid verò si consanguineus intra annū id promittat facere, nec tamen aliter facit, nisi post annum, an satis sit. 177. nu. 91

226 Sed quid si consanguineus mandauerit alteri retrahere promittens ratum se eum retractum habiturum, an tunc necesse erit, vt alter ratum habeat. ibid. nu. 92

227 Sed quid si is qui hanc oblationem facit pro consanguineo, huius faciendæ mandatum habeat, sed de eo non docuit nisi post annum, ibid. nu. 93.& seq.

228 Quid autem si is qui id facit nomine alterius, offert cautionē de rato, an sit admittendus, 178. nu. 95.& seq.

229 Vtrùm autem requiratur speciale mandatū, an verò generale sufficiat ad faciendam hanc oblationem. ibid. nu. 97

230 Vtrùm coniuncta persona admittatur sine mandato, ibid.& seq.

231 Et an saltem admittatur pro minore eodémque prodigo aut mente capto, 179. nu. 98

232 An autem procurator ad lites, 178. nu. 97

233 Et si quis sine mandato speciali fecerit oblationem, an poterit eo rata haberi intra tempus, 179. numero 99

234 Et si coniuncta persona admittatur, vtrum necesse sit consanguineum ratificare, ibid nu. 100

235 An & pater sine mandato hanc oblationem possit facere pro filio, ibid. nu. 101

236 An autem & filius pro patre, ibid.

237 Vtrùm autem procurator generalis cum libera idipsum facere possit, ibid.

238 Sed an sufficit, vt procurator qui mandatum legitimum habet, idipsum ostendat siue porrigat sine lectione & traditione exempli ipsius. An verò necesse sit, vt legat aut legendum præbeat, ipsiúsque exemplum tradat. ibid. nume. 102.& multis seq.

239 Quid si emptor cui fit oblatio, aufugit, ne ei mādatum legatur, 180. nu. 105

240 Quid tamē si ipse emptor, cui fit oblatio, & porrigitur mandatum, non petit lectionē, nec exemplum ipsius, ibid. nu. 106

241 Et si emptor petat exemplum huiusmodi, cuius expensis dari debet, 180. nu. 107

242 Vtrùm autem procurator, qui alieno nomine oblationem facit, teneatur ostendere mandatū, etiam si non petatur ab emptore, ibid. num. 108. & seq.

243 Vtrùm autem tempus anni præstitutum retractus statim currat à venditione, an tantùm à traditione, 181. nu. 112.& multis seq.

244 Quid si venditio ita facta fuerit ne dominium transeat in emptorem, nisi post mortem venditoris, an tempus curret à venditione, an à morte ipsius venditoris 182. nu. 118.& seq.

245 Si super oblatione retractus à consanguineo facta proximiori lis orta sit inter eos, & tempore retractus elapso consanguineus renuntiet liti, an consanguineus alius remotior admittetur ad retractum, ibid. nu. 120.& seq.

246 Quid si de collusione appareat, ibid. nu. 121

247 Quid autem si non renuntiet expressim, sed se vinci patiatur, cùm posset vincere. 183. nu. 122

248 Si bissextus sit in eo anno, qui cōsanguineo currit an dies intercalaris ei proderit, vt scilicet annus eo die auctus existimandus sit, ibidem num. 123

249 Quid si cùm consanguineus adiret emptorē retractus gratia, comperit iter quod tantum patebat, obsessum hostibus vel latronibus ita vt trāsire non possit, & interim annus transiit, an ei subueniendum sit, ibid. nu. 124.& seq.

250 Vtrùm consanguineus veniens ad retractum certet de damno vitando, an de lucro captando, ibid. nu. 125.& seq.

251 Si Titius vendidit Sempronio fundum cum pacto retrahendi intra tres annos, & postea duobus mensibus ante illud tempus eidem vendit eam facultatem, an consanguineus possit intra annum huius posterioris venditionis transactis illis tribus annis redimere eam facultatem

## Glos. XI. Et iour.



## Glos. XII. venir devers l'acheteur.



## Glos. XIII. L'acheteur.



## Glo. XIIII. ou equipollent à vente.

## Glo.XV.Et les doit declarer &c.



## Glo.XVI.Declarer le lignage.



## Glos.XVII.Offrant ledict retrayant payer.

## Glos. XVIII. Le prix que la chose aura cousté.



## Glos. XIX. Luy deuëment acertené du prix.



## Glos. XX. D'or ou d'argent.

præstitutum solutioni pretij offerat pignora aut fideiussores.ibid.nu.14.& seq.

### §. III. Glo. IIII. Ne sera plus receu.

447 QVid si nostra consuetudo quæ post octo dies dicit amplius non esse audiendum consanguineum, id non dixisset, sed simpliciter id tempus præstituisset, an ipse consanguineus post idem tempus esset audiendus.286. nume.1. & sequen.

448 Sed an eo casu posit consanguineus morá purgare, ibid.nu.2.& 287.nu.3. & 4

449 Quid si aliquod impedimétum interuenit, quod prohibuit intra id tempus consanguineum soluere, ibid.nu.5.& seq.

450 Sed vtrum si consanguineus qui intra octo dies non soluit, sit adhuc intra annum, poterit nouam oblationem facere, 288.nume.7.& locis ibi citatis.

### §. IIII. Glo. II. Et ce pendant ne courra le temps.

451 VTrum si consanguineus probauerit emptorem non declarasse verum pretium, interim ei currit tempus ad soluendum.296.nu.1.le j.

### Glo. III. Aura cours contre le retrayant.

452 SEd quid si cum ipse consanguineus cótendisset, illud non esse verum pretium, succubuit, an ei saltem curret tempus, ibid.nume.1. le ij.& sequent.

453 Quid autem si probabiliter dubitabat de veritate pretij, ob idq; in controuersiam eius venit, & tamen succubuit, an & tunc ei currit tempus. 297.nume.3

### §. V. Glos. I. & vnica.

454 COnsanguineus an teneatur iurare retractú se facere suo nomine & commodo & sine fraude 298.nu.1.& 299.nu.6

455 Vtrum autem de hac ipsa re cauere teneatur, ibidem.

456 Et quid si retractu facto compertum sit, illum in fraudem factum fuisse, an subueniendum sit emptori, vt rem repetat ibid.nu.1.& seq.

457 Quomodo autem ea fraus deprehendetur, 300. numero 4

458 Vtrùm autem si consanguineus iurauerit vt suprà, poterit emptor probare contrarium. ibidem numero 5

459 An audiendus sit emptor petens consanguineú id iurare verbis in duum quempiam conceptis, ibid.num.7

### §. VII. Glo. II. Par tesmoins.

460 VTrùm citatio quæ fit in materia retractus posit probari testibus.302.nu.1.le j.

### Glo. III. N'est mestier de consigner.

461 SI emptor renuat accipere pretium oblatum à consanguineo, an ipse consanguineus debeat consignare & deponere, ibid. nume.1.le ij. & sequent.

462 Quid si consanguineus qui non tenetur deponere, tamen deponat, & posteà depositum recuperat, an videatur renuntiare retractui. 303. numero 4

463 Quid si hoc casu legitimè non deposuit, ibidem numero 5

### §. VIII. Glo. I. Requeste de receuoir.

464 VTrùm omnes solennitates expressæ in nostra consuetudine obseruari necessariò debeant in oblatione retractus.305.nu.1

465 An sit necessaria expressa requisitio consanguinei, vt emptor eum admittat ad retractum, ibid. & sequen.

466 An autem oblatio habeat vim requisitionis, ibi. numero.4

467 Si in oblatione id fuerit omissum, aut aliud ex solennibus, an & quando poterit emendari, ibid. numero 5

### Glo. II. Adiournement.

468 AN satis sit consanguineum offerre ad interrumpendum tempus retractus sine citatione.306.nu.1

469 An verò sufficiat citatio ad id interrumpendum, ibidem,

470 An igitur requiratur citationé fieri intra ipsum tempus.ibid.num.3

471 Sed quid si citatio facta fuit intra annum retractus, sed ad diem post ipsum cedentem, ibidem nume.2

472 Quid autem si lógum aliquod tempus post annum retractus fuerit assignatum.307.nu.7

473 An oblatio posit fieri vltimo momento ipsius anni.306.nume.2

474 Vtrùm citatio non legitimè facta interrumpit id tempus, ibid.num.3

475 Vtrùm etiam citatio generalis, ibid. & iterum, 340. num.5

476 An autem debeat esse omnino specialis siue specifica & quomodo, 307.nu.6

477 Quid si consanguineus non cóparuit dicta die, quæ fortè extra annum est, vel etiam intra eum, sed interim sine alia citatione transiit, an posteà ipse consanguineus audietur, ibid nu.8

478 An verò poterit iudex aliquando eum expectare.308.nu.9.& multis seq.

479 Sed quid si consuetudo expressim præscripsit aliquod tempus citationis post annum ibid.nume. 13. & 14

480 Si consanguineus intra annum venditionis citari facit emptorem, & huic interim renuntiet, & postea intra annum huius citationis renuntiatæ, sed post annum venditionis iterum citari fecit emptorem in causa retractus, an sit admittendus, 309.nu.15

481 Quid si consanguineus, qui emptorem citari fecit, non ei reliquit copiam citationis petitá, aut non petitam, & interim transiit annus, ibidem num.16

### Glo. III. Formel en cause de retraict.

482 SI non fuerit obseruata forma à statuto tradita in citatione retractus, vtrum consanguineus eo cadat.309.nu.1.le j.

### Glo. IIII. Par commission.

483 QVoniam consuetudo nostra dicit citationem in materia retractus fieri debere per nuntium ordinarium aut alium mandato iudicis, an credetur ipsi nuntio dicenti se id fecisse mandato ipsius iudicis, de quo aliter non apparet, 310.nu.1.le ij.& rursus.313.nu.10

### Glos. V. Le iuge qui en peut cognoistre.

Quis

484 QVis iudex adeundus eſt in materia retractus, an dominij emptoris, an rei venditæ, an verò & vterque adiri poteſt. 310. nu. 1. le iij. & ſeq. vſque ad fi. eius glo.

485 Cuiuſmodi actio competit ad retractum, ibid. & 310. 311. nu. 6. & 7

486 Quæ conſuetudo inſpicienda eſt in materia retractus, an loci in quo res ſita eſt, an alterius, 310. nu. 5. & loco ibi citato.

487 Vtrùm diſtinguendum ſit, cum quæritur quis iudex ſit in cauſa retractus, an actio intenietur contra emptorem, an contra tertium. 312. nume. 14. & ſeq.

488 Clericus emptor an pro retractu ſit conueniendus coram iudice eccleſiaſtico, an ſeculari. ibid. numero 16

489 Et ſi plures res diuerſarum iuriſdictionum ſunt venditæ vno contractu & pretio, an omnes iudices ſint neceſſariò adeundi, 313. nu. 17

490 Si emptor conuentus declinet iuriſdictioné iudicis, quæ quidem exceptio licet dilatoria, habet tamen vim peremptoriæ in principali. Quid igitur hîc faciendum eſt, & an hæc exceptio impediet litis conteſtationem, an verò ſit reiicienda in principalem cauſam. ibid nu. 18. & ſeq.

491 Quid autem ſi eo caſu habita ſummaria cauſæ cognitione, an res vel dominiú emptoris ſit eius iuriſdictionis, ideóque emptor repulſus ſit ab ea declinatoria, an nihilominus poterit eandem in vim declinatoriæ proponere, ibid. nu. 20

492 Sed vtrùm acta facta in ea ſummaria cognitione facient fidem in principali, 314. nu. 21

493 Quid ſi præſes vel conſiliarius Pariſienſis citatus ſuit in hac materia retractus coram iudice domicilij paterni & proprij, ibiq; fuerit facta cõſignatio, an valeat ibid. nu. 22

## Gloſ. VII. Le retrayant en decherroit.

494 SI conſanguineus non obſeruauerit ſolénitates in eodem §. requiſitas, & ideo in retractu ſuccubuit, an poterit iterum offerre, ſi ſit intra annum 316. nume. 3. & multis ſequen. vſque ad fin. glo.

495 Vtrùm autem ei ſubueniendú eſt ob ætatem, errorem, aliámve cauſam. 317. nu. 13 & 318. nu. 15 & 319. nu. 23

496 Sed vtrùm conſanguineus poſtquam ei fuit oppoſitum, quòd non obſeruauit in oblatione ſolennitates conſuetudinis, poſsit intra tempora retractus eaſdem adhibere. 320 nu. 26

497 Si conſanguineus ſuccubuit in ea inſtantia retractus, & interim tranſiit tempus retractus, an nihilominus poſtea audietur, tanquàm per eam inſtantiam fuerit id tempus interruptum. 321. numero 27

498 An autem in cauſa appellationis ante tranſactú tempus retractus poterit conſanguineus obſeruare ſolennitates, ibid. nu. 28

## Glo. VIII. Pourueu.

499 AN neceſſe ſit vt nuntius duos teſtes habeat vt ei credatur de oblatione, ibidem numero 1. le j.

## Gloſ. IX. Deux recors.

500 AN credatur nuntio renuntianti oblationem fuiſſe factam cum ſolennitatibus conſuetudinis, ſine teſtibus. ibid. nu. 1. le ij. & multis ſeq.

501 Quid ſi ſint duo nuntij ſine teſtibus, an illis credetur. 326. nu. 33. & ſeq.

## §. IX. Gloſ. I. A la femme.

502 AN conſanguineus poſsit facere oblationem retractus marito pro vxore abſente emptore, aut hærede emptoris. 327. nu. 1. & ſeq.

503 An è diuerſo vxori pro marito abſente. ibidem num. 3. & ſeq.

504 An poſsit conſanguineus offerre ad domum, in qua vxor habitat abſente marito. 328. nu. 7

505 Et quid ſi vir & vxor ſeorſum habitant, honoré tamen matrimonij inuicem habentes, vt ſolent facere principes. ibid.

## Gloſ. II. A ſon domicile.

506 AN oblatio retractus vti citatio poſsit fieri ad domum emptoris. ibid. nu. 1. & ſeq.

507 Et quæ tunc requirantur, vt valeat huiuſmodi oblatio ſiue citatio. 330. nu. 8. & ſeq.

508 Quid autem ſi hæc obſeruata non fuerint, tamé ea oblatio & citatio peruenerunt ad notitiam emptoris, an id ſatis ſit. 331. nu. 16

509 Et quid ſi emptor non rectè citatus compareat, an ita purget omne vitium citationis. ibi. nu. 17. & ſeq.

510 In qua autem domo huiuſmodi oblatio & citatio fieri poſsit, vtrùm originis emptoris, an habitationis. 332. nu. 20. & multis ſeq.

511 Quid ſi nuntius ſimpliciter refert denuntiaſſe & citaſſe ad domum, ſine ea adiectione, in qua habitat vel habitare conſueuit, an id ſatis ſit. 333. numero 25

512 Quid ſi emptor habeat multa domicilia, in quibus habitat, nunc hîc, nunc illic, in qua oblatio & citatio fieri debet. & an in vtraque, & etiam in ea in qua tunc cum ſit non habitat. ibi. nu. 26 & ſeq.

513 Si emptor habitauit diutius, & nunc quoque habitat domum, in qua tamen domicilium non conſtituit, verbi gratia, ſcholaſticus qui in vniuerſitate habitat, an ibi poſsit ei offerri & citatio fieri. 334. num. 30

514 Quid de domo hoſpitij ſiue diuerſorij, ibid. numero 31

515 Sed quid ſi is cui facta eſt oblatio in domo hoſpitij, non habet aliam habitationem propriam. 334. num. 32

516 Quid item ſi aliam habitationem habet, ſed conſtituit diutius in eo hoſpitio morari. ibid.

517 Verùm quid de domo non quidé emptoris propria, ſed conductitia, aut precaria, in qua tamen habitat. ibid. nu. 33

518 Quid ſi emptor ſit vagabundus, in qua domo quóve loco ei offerri poteſt. 335. nu. 34

519 Quid ſi exulat. ibid. nu. 35

520 Quid ſi ſit monachus. 371. nu. 36

521 Quid de domo ſacerdotij, id eſt, beneficij eccleſiaſtici. ibid. nu. 37

522 Quid ſi emptor detinetur in carceribus. 336. numero 38

523 An neceſſe ſit oblationem & citationem domi factam veniſſe ad notitiam emptoris. ibid. num. 39. & ſeq.

524 Vtrùm oblatio poſsit fieri ad domum emptoris, etiam ſi ipſe perſonaliter reperiri potuit. 337. nu. 43. & ſeq.

525 Et quid ſi cùm conſanguineus iret ad domú emptoris, vt ei oblationem faceret, eum reperit in itinere, nec ibi ei oblationem facit, ſed iter continuans vadit ad domum eius, ibique ei oblationem facit, an valeat. ibid. nu. 44

546 Sed an perquirendus ſit in tota ciuitate vel prouincia, an verò ſatis ſit eum domi perquiſiuiſſe. 338. num.

## Glos. IIII. Doit receuoir le premier.

573 AN autem etiam remotiores admittantur antequam proximior veniat, 358. nu. 1. le ij. & sequen.

## Glos. V. Ou luy a transporté la chose.

574 SI emptor vendiderit rem consanguineo venditoris, an alius proximior poterit ab eo retrahere. 359. nu. 1

## Glo. VI. S'il est le plus prochain,

575 SI remotior consanguineus retraxerit an proximior poterit ab eo retrahere. 359. nu. 2

576 Sed an tunc cùm remotior primùm retraxerit, & ab eo proximior postea retrahit, teneatur ipse proximior soluere impensas à remotiore factas ad retrahendum, ibid. nu. 3. & 4

577 Quid si res ab initio vendita fuit consanguineo remotiori, an tunc proximior poterit ab eo retrahere. 360. nu. 6. & seq. vsque ad 19

578 Sed quid si vendita fuit vni ex proximioribus, an cæteri eiusdem gradus poterunt vel in totum, vel pro rata retrahere. 363. nu. 20. & seq. & 365. numero 1

## Glos. VII. Il y sera receu pro rata.

579 VTrùm emptor qui est in pari gradu consanguinitatis venditoris aliis eiusdem gradus venientibus, posit retinere pro rata portione. 365. num. 2

580 Quid si consanguineus qui emit primo loco, aut etiam retraxerit ab emptore extraneo, vult admittere alium consanguineum eiusdem gradus, non quidem pro rata, vt ille petit, sed in totum, an audiatur, 366. nu. 3. & 4

## Glos. IX. Ou ceux qui les representent.

581 VTrùm in retractu habeat locum repræsentatio. 367. nu. 1. & 2

582 Sed verùm hæc repræsentatio quæ admittitur à consuetudine, ita habeat locum, vt quis repræsentet eum, quo viuo nondum conceptus erat, 368. num. 5. & 6

## Glo. X. Tous y doiuent estre receus pro rata.

583 QVid agendum, cùm plures consanguinei eiusdem gradus simul veniunt. 367. nu. 1

584 Quid si vnus est vtrinque coniunctus, alter ex altero tantùm latere. 383. nu. 11

585 Ex pluribus consanguineis eiusdem gradus si vnus prius prouocauit emptorem ad retractum, an cæteros excludat. 368. nu. 2. & 3

586 Quis autem & quando hoc casu præoccupasse dicatur, ibid. nu. 2

587 Vtrùm id ius redimendi sit indiuiduum, ibid.

588 Et vtrùm cuilibet ex consanguineis competat in solidum, ibidem.

589 Quid si res ipsa vendita indiuidua est. 369. numero 4

590 Si vnus ex duobus consanguineis venditoris eiusdem gradus alteri mandauerit, vt fundum venditum retraheret, cessurum vtriusque commodo, moxque mandans ipse altero ignorante retrahat, an si tempora retractus transierunt, tenebitur communicare, 372. nu. 6

## Glos. XI. Luy seul.

591 SI plures sunt consanguinei eiusdem gradus, an quilibet in solidum admittatur cæteris cessantibus, ibid. nu. 1. le j.

## Glo. XII. Pour vne teste.

592 CVm plures consanguinei veniunt ad retractum, an veniant in stirpes, an verò in capita, ibid. nu. 1. le ij. & seq.

## §. XII. Glos. I. Transporté la chose à autre.

593 VTrùm emptor durante anno retractus possit rem alteri vendere. 372. nu. 1

594 Vtrùm possessio huius secundi emptoris cedat commodo consanguinei postea retrahentis ad vsucapiendum, ibidem.

595 Vtrùm igitur poterit consanguineus retrahere à secundis emptoribus, 373. nu. 2

596 Et quid si res transierit ad alias multas manus, ibidem.

597 Quid autem si tertius non eam rem habeat titulo vēditionis, sed donationis, aut alio non obnoxio retractui, ibid. nu. 3. & 4

598 Quid item si donatio facta fuit post litem contestatam super retractu, eod. nu. 4

599 Quid rursus si emptor aliter præuentus à consanguineo donauit, ibid.

600 Quid si clam ea donatio facta fuerit, ibid.

601 Quid denique si post donationem emptor reperitur possidere, ibid.

602 Vtrùm autem consanguineus qui retrahit à tertio qui emit à priori emptore, teneatur restituere pretium prioris venditionis, an secundæ, cum huius secundæ maius est. 373. nu. 6

603 Et an hoc casu cùm pretium secundæ venditionis tantùm redditur, habebítne emptor actioné de euictione aduersus priorem, ibid.

604 Quid autem si prior posteriori declarauerit rem esse obnoxiam retractui, 374. nu. 7

605 Quid item si posterior emptor sciens prudénsque rem eam emerit citra declarationem prioris, ibidem.

606 Sed quid si sciens à sciente quoque emit, ibidem numero 8

607 Sed an illis postremis casibus repetit saltem pretium eius quod pluris emerit. ibidem nume. 10. & seq.

608 Et quid si expressè cōuentum sit, ne emptor qui prius emerat, & nunc vendit, teneatur de euictione, an nihilominus tenebitur de pretio. ibid. nu. 10. & 375. num. 14

609 Quid verò si specialiter dictum sit, ne teneatur ob causam retractus prioris venditionis, ibidem numero 14

610 Sed quid cum secundus emptor minoris emit, quàm prior emerat, an consanguineus tantùm restituet pretium secundæ venditionis, an verò prioris, 376. nu. 15. & seq. vsque ad 24

611 Et quid si hæres primi emptoris ignorans minus vendidit, ibid. nu. 17

612 Et si maius scilicet id quod est prioris venditionis restituitur, vtrius commodo cedet id quod pluris est, priminе emptoris, an secundi. 377. nu. 20. & ibid. num. 23

613 Et quid si hoc casu secundus non ex contractu venditionis aut alio oneroso, sed ex causa lucratiua rem habuit à priore venditore. 377. nu. 20. 22. & seq.

614 Quid denique si eam rem non habet à primo emptore, aut alio qui ab ipso causam habeat, sed ab alio prorsus extraneo, qui ei vendidit vt res aliena vendi potest, ibid. nu. 20. & 23. & 24

615 Vtrùm in iis omnibus casibus poterit consanguineus restituere pretium primo emptori inuito secundo, ibid. nu. 24

616 Si consanguineus euicerit retraxeritque à secūdo emptore restituto ei pretio quod ipsemet tradiderat, an poterit ipse secūdus emptor alio nomine quàm pretij agere de euictione contra primum, ibid. nu. 25

617 Vtrum consanguineus cui primus emptor declarauit alteri se vendidisse, poterit nihilominus sequi ipsum primum emptorem, 378. nu. 26

618 An conuentione vnius alter liberetur, ibid.

619 Sed quid si post litem contestatam super retractu alteri vendidit, an tunc sententia obtenta à consanguineo poterit mandari executioni aduersus secúdum emptorem non vocatum ad id iudicium, ibid. nu. 27

620 Si vendita res fuit euicta ab emptore per alium, an ab isto alio poterit consanguineus retrahere. 378. num. 28

## Glo. II. Et ne court point le temps.

621 SI primus emptor alteri vendiderit, neque id consanguineo venienti ad retractum declarauerit, an interim currit tempus ipsi consanguineo aduersus secundum emptorem, ibid. nu. 1. & multis seq.

## Glo. III. & vltima.

622 ET si eius notitiam postea aliunde habuerit, statímne eum debet conuenire, an aliàs quãdo. 379. nu. 1

## §. XIIII. Glo. I. Ne soit pas du branchaige.

623 AN admittatur ad retractum cõsanguineus emptoris non ex ea parte, ex qua res vendita processit. 380. nu. 1 & j.

## Glo. II. in fi. eius §.

624 SEd an ei præferatur qui coniunctus est ex ea parte, 381. nu. 1

625 Si duo fratres ita inter se diuiserunt hæreditaté patris & matris, vt vni cedat integra patris hæreditas, alteri matris, si vnus eorum eam hæreditatem quæ sibi cessit vendat, an consanguinei ex ea parte ex qua illa hæreditas processit, aliis ex altera parte præferantur, an verò & illi alij admittentur. 384. nu. 15

626 Vtrùm consanguineus vxoris admittatur ad retractum rei mariti ab ipso venditæ, aut propter affinitatem, aut quia si filij communes mariti & vxoris post mortem parentum vendidissent, is admissus fuisset, ibid. nu. 16. & seq.

## §. XV. Glo. I. Les fruicts.

627 VTrùm in restitutione fructuum, quæ fit ab emptore qui litigauit, scilicet à tempore litis contestatæ deducantur impendia & sumptus facti gratia culturæ & colligendorum ipsorum fructuum. 385. nu 1 & multis seq.

628 Quid autem de impensis non ob id factis, sed ad perpetuam rei vtilitatem, an & hæ deducantur, an verò tantùm habeant rei retentionem. 390. numero 14

629 Quid item de impensis factis pro custodia villę siue fundi venditi, ibid. nu. 25

630 Quid de bobus emptis pro cultura agri, & postea casu amissis, an ij deducuntur. ibid. nu. 26

631 Quid veniat appellatione fructuum, ibi. nu. 27.

632 An autem deducendi sunt non tantùm fructus percepti, sed & percipiendi, ibid. nu. 28

633 Quid autem si emptor percipit fructus vberiores ob industriam eius singularem, quam percepisset consanguineus retrahens, an & hos restituere debet, 391. nu. 29.

634 Sed vtrùm emptor non solùm sumptus factos gratia fructuum, sed & pretium suarum operarum in id impensarum deducet, ibid. nu. 30

635 Et si emptor restituit integros fructus sine harũ impensarum deductione, an eas poterit repetere. ibidem num. 31

## Glo. II. d. §. XV. Depuis la litiscontestation.

636 EMptor an pendente tempore competente ad retractum faciat suos fructus perceptos ante ipsum retractum. 392. nu 3

637 A quo tempore debet fructus restituere an oblationis, an citationis, an litiscontestationis. ibid. numero 4

638 Et quia dicitur quòd à tempore litiscontestationis, quid si omnibus modis subterfugit, ne litem contestetur, ibid. nu. 5. 6. & 7

639 Quid si iustam causam habet id faciendi. 393. numero 8

640 Quid item si etiam non subterfugisset, tamẽ lis non fuisset contestata, obstante alio impedimẽto, ibid nu. 9. 10. & 394. nu. 11.

641 Quid si consanguineus post litem motam & cõtestatam triennio cessauit, an & fructus eius tẽporis & præcedentis restitui debẽt, si is obtinuit gratiam cessationis, id est, peremptionis instãtiæ 395. nu. 7. 18. & 19

642 Quid de fructibus pendentibus tempore oblationis an & hi ad consanguineum pertineant, & quomodo, 396. nu. 20

643 Sed quid si lite contestata victus sit emptor, an restituet fructus pẽdentes tempore litis contestationis integros, nulla habita ratione temporis præcedentis, ibid nu 21

## Glo. III. d. §. XV. Doyuent estre deduits en sort.

644 VTrùm autem fructus percepti post litem contestatã extenuabunt siue minuent pretium, vt scilicet non teneatur cõsanguineus reddere nisi id quod residuum erit deductis ipsis fructibus, an verò debeat integrum pretium restituere, antequam ei fiat cessio, & fructus ipsos postea repetere. 396. nu 1

## §. XVI. Glo. II. Sera acquest commun.

645 VTrùm maritus acquirat dimidiam partem rei retractæ ab vxore, vt consanguinea vẽditoris, 397. nu. 1

## §. XIX. Glos. II. Ne seroit pas commun.

646 VTrùm retractus qui ex multis consuetudinibus habet locum in patrimonialibus tantùm, habeat locum in re patrimoniali vendita & postea recuperata à venditore vi pacti de reuendendo, si postea alteri vendatur. 400. nu. 5. iunctis præcedentibus.

## §. XX. Glos. I. & vnica.

647 VTrùm consuetudo quæ dat facultatem viro aut vxori, aut eorum hæredibus retrahendi dimidium eius rei quæ fuit quæsita durante matrimonio, ex consanguineis alterius restituendo intra annum soluti matrimonij dimidium totius pretij, habeat locum in aliis sociis bonorum. ibi. nu. 1. & seq. per totam glo.

## §. XXI. Glo. I. & vnica.

648 VTer in retractu rei feudalis præferatur, an dominus, an consanguineus. 404. num. 1. & sequen.

949 Quid verò in re emphyteutica. ibid. nu. 1. & seq.

## §. XXIII. Glos. I. Il ne sera pas receu.

650 VTrùm consanguineus admittetur ad retractum partis rerum venditarum. 406. nu. 1. & seq. vsque ad 16

651 Facultas retrahendi an in dando an faciendo consistit, an in vtroque simul. 407. nu 6

652 Quid si venditæ sunt multæ res vno quidem contractu

## Glos. II. Pour la partie qui sera tenue de luy.



## §.XXIIII. Glos.I.& vnica.



## §.XXV.Glos.II.Ne en donation par prouision de corps.



## §.XXVI.Glos.I.Ne peut estre transporté.



## Glos.II.d.§.XXVI.Non estant du lignage.



## §.XXIX.Glo.I.Les ventes, & honneurs.

nu.1.& tribus seq.& 449.nu.1

692 Sed vtrùm etiam debeantur ex retractu sine redemptione facta à consanguineo, tanquam sit altera venditio.448.3.& 4

693 Quid verò si intra annum retractus emptor védit consanguineo,sed non tanquam consanguineo,sed vt cuilibet alteri,an tunc debeantur laudimia,ibid.nu.4.5.& seq.

694 Sed vtrùm hoc casu poterit dominus vti iure prælationis,ibid.

695 Vtrùm verò hoc casu consanguineus emptoris poterit redimere ab hoc consanguineo primi venditoris,ibidem.

## Glo.I I.d.§.XXIX.Si l'acheteur les auoit payées.

696 SI emptor nondum soluit laodimia domino, an poterit dominus illum cogere,vt ea soluat post cessionem factam consanguineo véditoris, an verò dominus debet consanguineum sequi. 449.num.1.& seq.

697 Sed an saltē potest emptorem in ius vocare ob contractum ab illo non declaratum nec exhibitum ipsi domino intra tempora consuetudinis. 450.nume.6

698 Si dominus feudi temeretit aut ab alio emptore iure feudi retraxerit, an si consanguineus ab eo retrahit tenebitur ei soluere laudimia, ibid. num.9.& 10

## Glof.I I I.d.§. XXIX. Les cousts des lettres.

699 VTrùm consanguineus teneatur emptori refundere impensas instrumentorum venditionis.451.nu.1.& 681.nu.24

700 Et an non solùm sumptus ipsorum instrumentorum,sed & alias impensas factas pro recuperatione ipsorum.451.nu.2

701 Si emptor soluit tributum aut gabellam,quæ ex statuto debetur pro quolibet cōtractu, an id repetet à consanguineo retrahente,ibid.nu.1

702 Quid tamen si emptor non soluit,quia clericus erat aut aliter priuilegiatus,an tamen repetet,ac si soluisset,ibid.nu.2 & 3

703 An autem consanguineus ipse sit immunis, ne eadem soluat dominis,ibid.nu.3

704 Sed quid si ipse clericus aut aliter priuilegiatus ne solueret,tamen soluit,an & à quo repetet,ibi. numero 4

705 Quid verò si dominus donauit, aut remisit emptori laudimia,aut tributum,quod ei ex statuto debetur,an nihilomious,consanguineus debebit ea emptori reddere,ac si soluisset,ibid.nu.5.452. num.6 & 7

706 An emptor qui profert quitantiam,quam vocamus,laudimiorum solutorum domino, tenetur iurare se integra ea soluisse,ibid.nu.7

707 Sed & an consanguineus retrahens debeat restituere quod proxenetis traditum est,ibid.num.8. & sequen.

708 Et quid de eo quod datum est vxori venditoris. 453.num.11

709 Si maritus nomine vxoris promittens eam ratā habituram vendidit fundum ipsius vxoris, quæ postea noluit ratificare,nisi sibi vltra pretiū contractus aliquid detur. An & consanguineus id restituere tenetur,ibid.

710 Et si emptor litem quampiam sustinuit ratione rei venditæ aut iurium ipsius,& vicit aut victus est, an consanguineus teneatur illi refundere sumptus litis,ibid.nu.12

711 Quid si consanguineus qui prior obtulerat, litiganit cum emptore dicente contractū non esse obnoxiū retractui,& obtinuit,deinde alius consanguineus proximior ab eo retrahit, vt potest ex nostra consuetudine,an & hic teneatur sumptus illius litis refundere,ibid.nom.13

712 Sed quid si ipse emptor aliquid dedit proximiori volenti venire ad retractum,ne veniret, an & hoc recuperabit ab alio cōsanguineo remotiori postea venienti,ibid.nu.14

713 Quid si cùm ipse emptor iret ad dominum venditoris conficiendi contractus gratia, vt fortè cōuentum erat,incidit nulla sua culpa in latrones, qui eum spoliarunt pecunia aut aliis rebus, an & id consanguineus retrahens refundet. 453. numero 15

714 Si cùm castrum venditum esset controuersiosum,& contendebatur à potentibus quibusdam, qui armis idipsum appetebant,aut vicinum erat hostibus tēpore belli,ideo emptor vt ipsum defenderet,multa pro illius tutela & custodia impendit,an & hæc ipsa repetet,454.nu.16

## Glof. V.§.X X I X.Luy doit accorder passer lettre.

715 VTrùm emptor teneatur conficere instrumentum retractus facti à consanguineo, ibid.num.1.& seq.

## §.X X X. Glof.I. Eschange.

716 SI pro specie detur species & pecunia, an inspiciatur quid principaliter contrahentes intendunt facere,scilicet emere & vendere,an permutare, vtiste contractus sit vel non sit obnoxius retractui.455.nu.1

717 Vtrùm autem in dubio censentur partes talem contractum voluisse principaliter facere,qualem ipsi nominant.457.num.7.& 8. & 458. numero 11.& 12

718 Et si non aliter constat,quid principaliter intenderunt facere,nec id expresserint, an inspiciendum sit quod pluris est.457.nu.9.& 10

719 Quid si species & pecunia sunt pares, an potius sit censendus contractus emptionis,an verò permutationis.458.nume.13.& multis seq.vsque ad fin.glo.

720 An verò potiùs dicendi sint duo contractus, scilicet emptionis & permutationis pro portione pretij & speciei.465.nu.38.& seq.

## Glo.I I.d.§.X X X.Par le iuge.

721 QVia nostra consuetudo dicit in illis casibus esse inspiciendum quod pluris est, & sic venditionem censeri,si pecunia speciem superat, & esse locum retractus totius, quomodo igitur æstimabitur species,& à quo.465.nu.1

722 Vtrùm autem sit locus retractui quantùm ad illum fundum qui in ea consuetudine debet æstimari,& eius æstimatio emptori reddi, ibid.nu.2

## X X X I. Glo.I.& vnica.

723 SI maritus & vxor & quilibet eorum vendiderunt annuum aliquod vectigal,vtrius cōsanguinei admittentur ad retractum, & an vtrique, & quomodo.467.nu.1

724 Quid verò si etiam illi ipsi vel simpliciter vel in solidum aliquid vendunt,quod est alterius tantùm,an consanguineus eius, cuius est,admittetur in solidum,an & alterius quoque admittetur, ibid.num.2.& 468.nu.3

## §. X X X I I.Glof.I.& vnica.

725 AN in rebus patrimonialibus tantùm habeat locum retractus, an & rebus acquisititiis. 471.nu.1.& multis seq.

726 Et si de iure vel consuetudine habeat tantùm locum in patrimonialibus , an si quis retrahat rem

rem patrimonialem à consanguineo venditam & eandem postea alteri extraneo vendidit, sit locus retractui. 471. nu. :.& multis seq.

727 Si quis vendiderit fundum patrimonialem,& ex pecunia ex ea venditione redacta alium fundũ emerit, an si postea hunc vendat, erit locus retractui. 472. nu. 10. & seq vsque ad 25

728 Et quid si is qui id fecit, protestetur aut declaret eam se venditionem in id facere, vt pecuniã ex eo confectam eum alium fundum emat, & reponat in locum prioris quem vendidit. 475. nu. 23

729 Quid verò si confestim venditione facta pecuniã alterius fundi conuertat, ibid. nu. 24

730 Quid si quis permutet fundum patrimonialem cum alio, an hic alius censebitur patrimonialis vt si postea vendatur, sit locus retractui, ibid. numero 26

731 Si vasallus aut emphyteuta ceciderunt feudo vel emphyteusi ob noxiam quam dominus eis condonat & remittit, an id feudum vel emphyteusis eruni vice patrimonij vt prius, an acquæstus. 476. nu. . 9

732 Quid autem si quis à principe restitutus fuerit bonis confiscatis, an ea censeantur patrimonialia, an verò acquisititia. 477. nu. 30

733 Quid item si vasallus renuntiat feudum antiquũ domino, qui illum postea denuo inuestit, vtrùm censendum sit patrimoniale, an non, ibid.

734 Quid si cùm finita esset emphyteusis per generationem, dominus eam renouat in alios consanguineos, ibidem.

735 An fundus emptus ex pecunia dotali, quam vir promiserat conuertere in emptionem prædiorũ hæreditariorum, id est, quæ censerentur hæreditaria siue patrimonialia, censebitur patrimonialis an acquisititius, ibid. nume. 31. & seq vsque ad nume. 42

736 Si castrum concedatur in feudum iure veteris feudi, an censebitur feudum vetus, & ita patrimoniale, an acquisititiuum, ibid. nu. 31. 32. & multis seq. præsertim nu. 37. & seq

737 Quid è diuerso si quis inuestiatur de feudo veteri tanquam de nouo. 477. nu. 33. & seq. præsertim num. 38

738 Quid item si in renouatione veteris feudi addatur noua quæpiam forma & qualitas. 479. numero 40

739 Si quis emerit fundum ab eo cui successurus est ab intestato, an is fundus censendus sit patrimonialis, vt in eo retractus locum habeat. 480. nu. 43. & multis seq.

740 Sed quid si eum fundum accepit ex donatione aut alio titulo gratuito ab eo cui successurus est. ibid. num 45. & seq.

741 An autem idem statuendum sit in illis portionibus, in quibus non erat successurus, atque in alijs in quibus successurus erat. 481. numero 49. & seq.

742 Quid si donans successuro expresim declaret velle se id quod donat habere vim acquæstus. 482. num. 51

743 Vtrùm autem & ea procedant in rebus donatis à collateralibus, quibus etiam donatarius erat successurus. 482. nu. 52

744 An ædificium factum in fundo patrimoniali cẽseatur & ipsum patrimoniale, ibid. nu. 53

745 Si domo patrimoniali exusta alia domus in area fuerit extructa, an & hæc cẽsebitur patrimonialis, vt prior illa exusta, 483. numero 55. & multis sequen.

746 Quid de re patrimoniali vendita & postea recuperata per restitutionem in integrum ex l. ij. C. de rescin. vend. aut alio remedio. 483. nu. 56, & multis seq. vsque ad nu. 70

747 Sed quid si quis alteri vendiderit huiusmodi restitutionem in integrum, an in ea quoque habebit locum retractus, vt in re patrimoniali. 486 numero 71,

748 Si feudum vel emphyteusis redit ad dominum ex aliqua causa, an censebitur patrimonialis, ibi. nume. 72. & seq.

749 An fundus præscriptus censendus sit patrimonialis, an acquisititius, ibid. nu. 74. & seq.

750 Quid de iis quæ vltra terminos fundi patrimonialis vsucapimus. 487. nu. 76

751 Quid de horto quem comparaui causa domus patrimonialis, ibid. nu. 77

752 Si venditur annuum vectigal super fundo patrimoniali, an in eo erit locus retractui, ac in re patrimoniali vendita, ibid. & nu. 78. & multis seq.

753 Quid si venditur generaliter super omnibus bonis. 488. num. 85

754 Quid si quia concedit fundum patrimonialem in emphyteusim vel censum, vel aliud vectigal annuum, an id vectigal censendum sit patrimoniale. 487. num. 86

755 Vtrùm fundus patrimonialis occupatus à tyrãno, & postea recuperatus maneat patrimonialis, vt prius erat, ibid. nu. 87

756 Si ex diuisione facta inter fratres vni fundus patrimonialis, alteri acquisititius adiudicetur, vtrũ hi fundi censeantur omnino patrimoniales, an acquisititij & pro qua parte. 489. num. 88. & seq.

757 Cùm dubium est, an fundus vẽditus sit patrimonialis, an acquisititius, cuiusmodi in eo dubio iudicandus est. ibid. nu. 91. & multis seq.

758 Stante consuetudine quæ in patrimonialibus tãtùm admittit retractum, si consanguineus agit ad retractum rei venditæ simpliciter, nec eam allegat esse patrimonialem, vtrùm obtinere an succumbere debeat. 491. nu. 97

759 Stante autem consuetudine vt etiam in acquæstibus habeat locum retractus, si maritus vendat acquæstus communes sibi & vxori, vt potest, an & quibus cõsanguineis, & quomodo habeat locum retractus. 491. nu. 100. & seq.

760 Sed quid si ambo simul vendant. 492. num. 102. in fine.

## §. XXXIIII. Glos. I. & vnica.

761 VTrùm retractus habeat locum in simplici datione in emphyteusim, censum vel libellum. 494. nu. 1. & seq.

762 Quid si fauore eius concessionis detur pecunia, ibidem.

## §. XXXV. Glo. I. D'estroits droits.

763 REtractus an sit stricti iuris. 497. nu. 1. le ij. & multis seq.

764 Actio quæ competit ad retractum, an sit stricti iuris, an bonæ fidei. d. nu. 1

765 Retractus an aduersetur æquitati. 498. nu. 4

766 Statutum retractus an sit huiusmodi vt ab eius verbis nullo pacto discedendum sit. 502. nu. 23

## Glo. II. d. §. XXXV. Mineurs.

767 AN tempus retractus currat minoribus. 504. nume. 1. & seq.

768 An ipsi hoc casu restituantur. ibid. nu. 3. & multis seq. vsque ad 11

769 Et si restituantur intra quoddam tempus postquam maiores facti sunt, restitui debẽt. 506. nu. 12. & seq.

## Glo. III. d. §. XXXV. Presens. ou absens.

770 VTrum tempus retractus currat absentibus, ibid.nu.1.& 507.nu.2

771 Et quid si cũ absentia simul sit verisimilis ignorantia, ibidem.

772 Et vtrùm in dubio præsumatur absentia an presentia, ibid.nu.2

## Glos. IIII. d.§.XXXV. Ignorans.

773 VTrùm tempus retractus currat ignorantibus, ibid.nume.1. & multis seq. per totam eam glo.

774 Vtrùm autem restituantur, per totam eam glo. præsertim verò 512.nu.26. & 514. nu.35.& multis seq.maximè. 516.nu. 44.& seq.

775 Et an restituantur aduersus tempus longissimũ. 514.nu.36.& seq.

776 Quid si consanguineus sibi eam ignorantiam asciuit.512.nu.27.& seq.

777 Quid si ea ignorantia procedat ex dolo aut facto emptoris.ibid.nu.29.& seq.

778 Quid si contractus fuerit simulatus.513.nu.32

779 Quid si non dolo aut calliditate emptoris, sed alterius obtrusa sit huiusmodi gratia, ibid.nu.32

780 Quid si ignorantia non sit iusta, verisimilis, & probabilis, ibid.nu.33.& seq.

781 Quid si tempore quod datur ad restitutionem post præscriptionem sit probabilis causa ignorantiæ.516 nu. 43.

782 Et quid si fluxerunt centum anni semper durãte huiusmodi probabili ignorantia, ibid.

## §.XXXVI. Glos. I. Court.

783 VTrùm ex nostra consuetudine quæ simpliciter dicit annum retractus currere à die notificationis, intelligatur non currere ante eam notificationem.519.nu.2 & 3

## Glos. II.d.§. XXXVI. Notifiée au greffe.

784 QVia ex nostra consuetudine venditio debet notificari apud acta curiæ, vt currat tempus retractus, quid si emptor in sua notificatione non declarauit verum pretium venditionis, sed aliud maius, an tempus curret consanguineo, 520.nu.1. 2.& 3

785 Vtrùm fieri posit per procuratorem, ibid.nu 4. & multis seq.

786 Vtrùm autem procurator teneatur ostẽdere mandatum, ibid.nu.4.& multis seq.

787 An huiusmodi notificatio posit fieri per simplicem negotiorum gestorem sine mandato, ibi.

788 Et quid si quis emerit nomine alterius, an hanc suam emptionem poterit notificare etiam sine mandato 522.num.11

789 Vtrùm ad id requiratur mandatum speciale, ibi. nu.12.& seq.

790 Et an coniunctus pro coniuncto idipsum posit facere.523.nu.14

791 Et quid si is pro quo coniuncta persona denũtiat, minor est, ibid.

792 Sed an is qui verè procurator est, mandatũ tamen non suscepit, idque ignorat, an is poterit denuntiare, ibid.nu.15

793 Sed quid si quis eius rei faciendæ mandatũ habet. sed id non exprimit, sed simpliciter facit, ibid. num.16

794 Vtrùm autem secundus emptor posit hãc notificationem facere sine mandato prioris.523.numero 17

795 An & alius dominus cuius tamen interest, ibid. num.18.& seq.

796 An verò & ij possint cogere emptorem vt faciat, 524.num.21

797 Quid si emptor exhibuit domino suum contractum, & id quidem apud acta suę iurisdictionis, an satis sit vt dicatur hæc notificatio facta apud acta, & currat tempus consanguineo.ibid.nu.22. & sequen.

798 Sed quid si in lite quæ est inter emptorem & aliũ quempiam super re vendita, ea venditio fuit allegata, & in actis redacta, an satis sit vt currat tempus consanguineo, ibid.nu.23

799 Quid si hęc notificatio facta non fuit, tamen cõsanguineus aliter de venditione certior factus est, 525.nu.24.& multis seq.

800 Quid verò si ipse præsens fuit venditioni. ibid. numero 27

801 Et quid si eius fuerit testis aut notarius, ibid.

802 Si statutum loquens de retractu consanguineorum præcipit obseruari certam quandam formã circa notificationem contractus, & aliud statutum iubet aliam quandam formam obseruari etiam in notificatione alienationum bonorum pupilli. an si vendito fundo pupilli fuit obseruata ea forma quæ tradita est ad notificationem illius, sit etiam necesse obseruari formam traditam ad notificationem quæ requiritur pro retractu. 526.nu.29

803 Quid si notificatio quæ hîc requiritur, ita facta sit, vt ex ea non fuerit scientia consanguinei plena, ibid. nu.30.& seq.

804 Et quid si emptor in sua notificatione non fecerit mentionem pretij aut alterius clausulæ vel principali. instrumenti, quæ habet multum momenti ad suadendum vel dissuadendum retractum, 527.nu.32

805 Et si hæc notificatio facta non fuerit, intra quod tempus admittetur cõsanguineus aduersus emptorem 528.nu.36

806 Quid autem aduersus tertium.ibid.

807 Si consuetudo nostra non statuisset annum retractus incipere à notificatione, aut aliàs quo tẽpore annus curreret.529.in fi.nu.42

808 Quid si emptor notificauit notario actorum, qui id in actis non scripsit, an currat tempus, ibidem nu.43.& seq.

809 An in illo casu notarius tenebitur emptori, vel coosanguineo in id quod interest, ibid.

810 Sed quid si id dolo & calliditate consanguinei factum est, an tunc curret ei tempus. 531. numero 47

811 Sed & an cæteris quoque consanguineis, qui dolum non admiserunt, curret, ibid.

812 Si aliquis fundum comparauit non quidem titulo venditionis aut alio obnoxio retractui, & tamen eum apud acta notificauit, an postea poterit summouere consanguineum venientem ad retractum, propterea quod retractus non habet locum in eo contractu, ibid.nu.48.& seq.

813 Vtrùm hæc notificatio posit fieri diebus dominicis, aut aliis id genus.532.nu.54.& seq.

814 Et quia suprà quæsitum est, an scientia consanguinei sufficiat, vt ei currat tempus, quid si non eius fuit simplex scientia, sed ei priuatim venditio fuit testatò denunciata, an tunc satis est sine alia publica & actuaria denunciatione, ibidem numero 56

## Glos. III.d.§. XXXVI. De la iurisdiction, &c.

815 SI plures res vno contractu & pretio aequisitæ sunt, quæ & ipsæ sunt diuersarum iurisdictionum, an in omnibus debeat fieri notificatio 534.nu.

## Ex tit.II.§.I.Glo.VI.Ou ſes heritiers.



## Glo.VII.d.§.I. Seront preferés.



## .§.III.d. Tit.II.Glo. I. & vnica.



Quid

## §.IIII.d. Tit.II. Glo. VI. Consigner.



## Glo.VII.d.§.IIII.En main de cour.



## Glo.VIII.d.§.IIII.Ne seront pas, &c.



## Glo.IX.d.§.IIII. Reprenoit les choses consignées.



## Glo.X.eiusdem §.IIII. Renoncer audit retraict.



## §.V.eiusdem tit.II.Glo.II.Qui sont escheus.



## Glo.III.eiusdem §.V.Que l'arrierage eschoit.



## Glo.IIII.eiusdem §.V. Pro rata temporis.

Eiusdem

Eiusdem tit. II. Finis.

974 Si consanguineus veniens ad retractum offerat & soluat pretium, & ei emptor rem tradat sine alia cessione, an consanguineus fiat dominus rei, faciatq; ne fructus suos intelliges ex scriptis. 699. nume. 64 & multis seq. vsque ad 85

975 Si pendente tempore retractus fuit imposita collecta, & ea nondum soluta res retrahatur, vter eam soluere debet, an emptor, an cõsanguineus. 705. num. 85

976 Quid si venditum est molendinum, cuius mola aut alia eius instrumenta durante tempore retractus sunt attrita, cum tempore venditionis noua essent, an emptor teneatur ea reddere sarta tecta ibid nu. 86

977 Si durante tempore retractus aliquid alluuione accreuit rei venditæ, quæ postea retrahitur, an illud incrementum sit emptoris, an retrahentis. 706. num. 91. & seq.

978 Quid de thesauro inuento in re vendita ante retractum, ibid. nu. 98

979 Si quis cælebs rem emit, & adhuc durante tempore retractus vxorem duxit, & constante matrimonio consanguineus venditoris facit oblationem, à qua tandem desistit data ei ab emptore pecunia, an ob id efficiatur res cõmunis vxoris. 722. nu. 165. & seq.

980 Vtrùm autem debeatur gabella ex huiusmodi conuentione. ibid. nu. 168

981 Sed an saltem res erit communis pro rata pecuniæ solutæ consanguineo, constante matrimonio, ibid. num. 170

FINIS TABVLAE RETRACTVS MVNICIPALIS.



# TABVLA RETRACTVS CONVENTIONALIS EX TITVLO II. HVIVS VOLVMINIS.



Eiusdem Tit. II. §. I. Glo. I. Par celuy mesmes contract.



Quid

## Eiusdem §. I. Glo. A tel temps.



## Eiusdem §. I. Glo. III. Et pour tel pris, &c.

## Eiuſdem tit.II.§.II.Gloſ. I. & vnica.



## Eiuſdem tit. II. §. III. Gloſ. I. & vnica.



Eiuſd

### Eiuſdem tit. II. §. IIII. Gloſ. I. En cas de refus.

171 VEnditor qui vult retrahere ex huiuſmodi pacto, an debeat primo loco adire emptorē, an verò ſatis ſit adire iudicem. 647. nu. 1. le j.

### Eiuſdem §. IIII. Gloſ. II. Faire ſon offre.

172 VTrùm neceſſe ſit integrum pretium offerre, cum primùm fit oblatio, an verò ſatis eſt offerre nummum quempiam realiter, & offerre perficere integrum pretium, vt in contractu proximitatis, ibid. nu. 1. le ij.

173 Si res vendita fuit centum ducatis, ea lege, vt venditor poſsit retrahere reſtitutis etiam ducatis, & interim vſus eorum à principe abolitus eſt, an poterit alia moneta vſualis eorũ loco offerri, ibid. num. 2

174 An autem aliàs venditor poſsit offerre monetam non vſualem, ibid.

175 Sed & an monetam reprobam, ibid.

176 Et an denique monetam probam quidem illam, ſed non legitimi ponderis, ſaltē pro tanto, quanti valet, ibid.

### Eiuſdem §. IIII. Gloſ. III. De tout le ſort principal.

177 EMptor an teneatur reuendere non oblato prius pretio, ibid. nu. 1. le iij.

### Eiuſdem §. IIII. des arrerages.

178 EMptor an teneatur ſortem recipere, & reuendere ſine vſuris ſiue reliquiis, ibid. nu. 1. le iiij.

179 An verò & ſine eo quod intereſt. 648. nu. 2

### Eiuſdem §. IIII. Gloſ. V. Bailler adiournement.

180 COram quo iudice emptor conueniendus eſt pro reuenditione, ibid. nu. 1. le j.

### Eiuſdem §. IIII. Gloſ. VI. Conſeigner

181 AN ſufficit venditori volenti retrahere ex hoc pacto, offerre pretium ſine conſignatione & depoſitione, ibid. num. 1. & 2. & 648. & 649. nu. 3. & 4

182 An in venditorem oblatione facta retransferatur dominium ipſo iure, ibid. num. 3

183 Quia in ea conſuetudine dicitur, emptorem teneri ad reſtitutionem fructuum, vtrùm hæredes eius etiam tenebuntur reſtituere fructus, antequam eis fides facta fuerit de pacto reuenditionis, ibid. nu. 5. 6. & 7

184 Vtrùm ſatis ſit eum in cuius manibus depoſitio pretij debet fieri, confiteri ſe pretium recepiſſe in depoſitum, ſi aliter non conſtat de numeratione. 649. nu. 8. & ſeq. vſque ad 16

185 Et quid ſi vltra confeſsionem depoſitarij aliter conſtet depoſitum fuiſſe marſupium, in quo venditor dicebat eſſe pretium. 653. num. 18 & ſeq.

186 Sed ſi in ea depoſitione deſit vnus nummus ex integro pretio, an vitiabitur depoſitio. 654. nu. 23. & multis ſeq.

187 Quid autem ſi omiſſus ſit is nummus nō de induſtria, ſed errore calculi. 655. nu. 29 & ſeq.

188 Si pretium à venditore conſignatum & depoſitum perit, quia princeps idipſum accepit, aut aliter, cui perit, an ipſi venditori, an emptori. 657. num. 34

189 Sed vtrùm depoſitarius à quo princeps ipſe acepit, liberetur. 557. nu. 35

190 Quo autem tempore debet fieri hæc depoſitio, ibid. nu. 36

191 Vtrùm ſufficiat oblationem & interpellationem in hoc caſu fieri ante tempus præſtitutum reuenditioni, etiam ſi citatio non fiat, ibid. nu. 37

192 Vtrùm in hoc caſu pacti reuenditioni tempus cenſeatur appoſitum cauſa limitandæ obligationis, an verò offerendæ ſolutionis, ibid.

### Eiuſdem §. IIII. Gloſ. VII. En main de court.

193 VTrùm conſignatio & depoſitio, quæ hoc caſu & aliis requiritur, poſsit fieri apud iudicem, 658. nu. 1. & 2

194 An & apud alium & quomodo, ibid. nu. 3

195 Vtrùm autem alius poſsit cogi id munus accipere, ibid. nu. 3. & 559. nu. 4

196 Et ſi ſe ſpōte huic addixerit, an poſsit ſe propria autoritate eximere, ibid. nu. 5

197 Vtrùm autem hic ſequeſter poſsit petere aliquã mercedem, ibid. nu. 6

198 Et quid ſi is voluntarius fuerit, ibid. nu. 7

199 Quid & ſi neceſſarius in aliquo damno verſetur, ibid. nu. 8

200 An ſi hæc depoſitio fiat apud perſonam eccleſiaſticam, poterit illam iudex ſecularis cogere vt reſtituat, 660. nu. 9. & 10

201 Si venditor ſponte & ſine iudicis autoritate depoſuit apud idoneum quempiam, vtrùm ea depoſitio valeat, ibid. nu. 11

202 Vtrùm ſubueniatur ruſtico, mulieri, aut militi non conſignantibus, aut etiam conſignantibus non legitimè. 661. nu. 13. & ſeq. vſque ad fi. glo.

### Eiuſdem §. IIII. Gloſ. VIII. Ne ſeroit pas ſuffiſamment faite.

203 VEnditor ſi non conſignauit aut aliàs non fecit quod facere debuit, ob quod emptor abſolutus eſt, an poſsit venditor iterum offerre ſi ſit intra tempora præſtitata venditioni. 663. num. 1. le j.

### Eiuſdem §. IIII. Gloſ. IX. Il reprenoit les choſes conſignées.

204 AN venditor qui conſignauit & depoſuit, poſsit exigere depoſitũ, ita vt depoſitarius ei denegare non poſsit, ibid. nu. 1. le ij.

205 Quid ſi venditor non ſponte ſua depoſuit, ſed iubente iudice, ibid. nu. 2

206 Quid ſi depoſitum factũ eſt de conſenſu vtriuſque partis, ibid. nu. 3

### Eiuſdem §. IIII. Gloſ. X. Renoncer audit retraict.

207 AN ſi venditor repetierit depoſitum, cenſeatur renuntiare facultati redimēdi. 664. nu. 1

208 Et è diuerſo ſi emptor receperit pretium depoſitum, an cenſeatur conſentire reuenditioni, & renuntiare omnibus ſuis exceptionibus, ibid. n. 2

209 Et quid ſi partem tantùm receperit, ibid.

210 Et quid ſi ſit minor, an is reſtituetur, ne cadat retractu, ibid. nu. 3

### Eiuſdem tit. II. §. V. Gloſ. II. Qui ſont eſcheus.

211 EMptor an ſuos faciat fructus perceptos ante redemptionem. 665. nu. 1. & duobus ſeq.

212 Quæ autem ſit ratio vt eos lucretur, cùm ſecus ſit in pactis legis commiſſoriæ, & addictionis in diem, ibid. nu. 2. & 3.

ditione, nedum ex priori venditione facta cum hoc pacto.d.nu.3.& seq.vsque ad 19

248 Si emptor soluit debita fiscalia tam contracta ante venditionem, siue praeteritas reliquias vecti galium, aut censuum, an venditor tenebitur easdem restituere, 680.nu.21.

249 Vtrùm venditor retrahés teneatur reddere quod emptor dedit proxenetis, ibid.nu.20

250 Si ipse emptor durante tempore reuenditionis & ante ipsam factam acquisiuit seruitutem praedio sibi vendito, an venditor retrahens teneatur restituere pretium eiusdem.681.nu.22

251 Vtrùm venditor teneatur refundere impensas instrumenti venditionis, ibid.nu.24

252 Et an non solùm sumptus ipsius instrumenti, sed & alios pro recuperatione eius impensos, ibidem.

253 Vtrùm si in venditione facta cum pacto reuendendi dictum sit, vt venditor retrahens teneatur restituere gabellam, laudimia, & alios sumptus venditionis, sit huiusmodi venditio ob id magis suspecta de vsura, ibid.nu.25

## Eiusdem tit.II.§.VII.Glos.I.
## Reparations necessaires.

254 Qvas & quales impensas debet venditor retrahens restituere emptori. 682. num.1.& sequen.

255 Et an has impensas integras debet restituere sine deductione fructuum ab emptore perceptorum.ibid.nu.4

256 Quid de impensis quae ad fructuum collectionem pertinent, an saltem deduci debeant, ibid.

257 Quid si eae impensae, quas venditor debet aliàs restituere, sint adeò magnae, vt ipse cogatur ob magnitudinem earum rem ipsam relinquere, an nihilominus eas reddere debet, si velit redimere, 683.nu.5

258 Si venditor denuntiarit emptori, ne quas omnino impensas faciat, quia velit rem retrahere, vtrùm si nihilominus emptor fecerit, eas recuperabit, ibid.

259 Vtrùm emptor eas impensas, quas repetere non potest, possit tollere, & quomodo, ibid.nu.6

260 An autem si possit tollere, possit etiam venditor tantum dare, quanti valent, aut quam aliam aestimationem, ne tollat, ibid.

261 Si emptor restituerit rem integram, non deductis aut solutis impensis, quae deduci aut solui debebant ante reuenditionem, an possit eas postea repetere à venditore.683.nu.7.

262 Si emptor impenderit centum, fundus autem ob id melior factus centum quinquaginta, an venditor redimens teneatur restituere centum tantùm, an verò centum quinquaginta, ibidem num.8.& 9

263 Si è diuerso emptor impenderit 150. & fundus factus est melior 100.tantùm, vtra aestimatio reddi debeat à venditore, ibid.

264 Si impensae quae repeti potuissent perierint sine culpa emptoris, an & eae nihilominus restitui debent, ibid.nu.10

265 Quid verò si res ipsa, in qua eae impensae factae sunt, periit, ibid.

266 Si plures res retrahantur à venditore quae simul & vno pretio venditae fuerant, & impensae in aliquibus tantum factae sunt, an emptor soluens integrum pretium possit petere res in quibus nullae factae sunt, sibi reuendi & restitui, donec impensae in ceteris factae liquidae fuerint.684.nu. 11.& 12.

267 An verò offerens pretium pro rata earum rerum in quibus impensae factae non sunt, vt eae sibi reuendantur, interim dum impensae caeterarum sint liquidae, audietur, ibid.

268 Sed vtrùm cùm impensae non sunt liquidae, teneatur emptor rem restituere praestita sibi cautione de illis restituendis, cum liquidae fuerint, 685. num.13

269 Quid si emptor fuerit simpliciter condenatus facere cessionem venditori, sine mentione huiusmodi impensarum, an in executione sententiae poterit opponere de earum restitutione, ibidem num.14

270 Vtrùm tertius emptor, qui scilicet emit, idipsum quoque poterit facere, ibid.nu.15

271 Vtrùm autem venditor retrahens teneatur reddere impensas ab emptore factas in instituendis vineis in fundo vendito, & sic immutando formam agri, ibid.nu.16

272 Quid auté si venditor (si ipse reparationes, quas vocant, fecisset) minus impendisset. ibid.nu.17

273 Sed quid si impensae ipsę sint immoderatę & insolitae, ibid.

274 Quid autem si emptor necessarias non fecerit, an vendens tenebitur id quod interest refundere retrahenti, ibid.nu.18

## Eiusdem titu.II.Finis.

275 Vtrùm minor aut tutor vel curator illius possit in re ab eis empta apponere ex interuallo pactum de reuendendo, 685.nu.1

276 Et an filiusfamilias sine consensu patris, ibid.

277 Sed & an praelatus idipsum possit facere, ibid.

278 Vtrùm autem & ij in ipso contractu possint apponere, ibid nu.2.& multis seq.

279 Si quis emit nomine alterius cum pacto de reuendendo, an is cuius nomine emptio facta est, potest approbare contractum, reiecto eo pacto. 687.nu.7.cum multis seq.atque etiam praeced.

280 Et si minor, tutor, curator, praelatus possint apponere id pactum in contractu, an id tempus prorogare postea protogare, cum fuerit transactum. 689.num.17

281 Et quid si nondum sit transactum, ibid.

282 Quid è diuerso si tutor, curator, praelatus, executor testamenti, aut alius administrator in casu licito vendidit rem minoris, ecclesiae, aut alterius, cum facultate redimendi, an ei postea poterit renuntiare, ibid.nu.19

283 Quid verò si sine alia expressa renuntiatione patiatur tempus huius facultatis otiose labi sine redemptione, an ea eo fiat praeiudicium minori, ecclesiae, & caeteris huiusmodi. ibid.nu.20

284 Quid si contrahentes in tractatu siue praefationibus venditionis locuti sunt de apponenda huiusmodi facultate retrahenda, sed postea dum contractum perficiunt nihil de ea re dictum est, an ab ea videtur ab ipsis contrahentibus recessum. 690.nu.21

285 Sed quid si eo tempore quo contractus ipse perfectus est, id pactum appositum est, sed postea cum instrumentum conficitur, id omissum est, ibidem.

286 Si in contractu non fuit data facultas redimendi, sed emptor promittit eam dare, an venditor possit primo loco agere ad reuenditionem vi illius promissionis, ac si ea facultas iam data fuisset.690.691.nu.25.& seq.vsque ad 60

287 Si instrumentum venditionis non loquitur de pactu reuendendi, quod dicitur fuisse factum in contractu, an admittentur testes ad probandum, tanquam id non fit contra, sed praeter instrumentum.699.nu.62

gnoratus, ibid. 141.

331 Aut denique si fundus tunc non venditur, aut datur in solutum, sed tantùm fit promissio de eo vendendo pro eo pretio, si id restitutũ non fuerit intra tempus statutum. 716. nu. 149. & seq.

332 Si annuum vectigal sit emptum iusto pretio, & in solutum, & assignationẽ ipsius relictus sit fundus, nisi id pretium restitueretur intra tempus facultatis redimẽdi, qui quidẽ fundus multò pluris valet, quàm illud vectigal aut pretium, quod pro eo datum est, ita vt non sit iustum pretium respectu fundi. An ea modicitas vitiabit totum contractum, an tantùm illam assignationem siue dationem in solutum, an & vectigal ipsum, ibid. num. 717. & seq.

333 Titius emit à Sempronio fundum aureos centum, & in eodem instrumento, aut etiam separatim dat venditori facultatem redimendi intra aliquod tempus, & si non fecerit, promittit ei dare xxx. pro supplemento iusti pretij, an talis contractus sit licitus. 718. nu. 148

334 An illa clausula supplendi tollat vitiũ legis commissoriæ, ibid.

335 Quid si in venditione dictum sit, quòd si venditor retrahat intra tempus facultatis, nihilominus emptor percipiet mediam, aut aliam portionem fructuum eius anni quo fiet redẽptio. 718. numero 149

336 Quid autem poterit facere emptor qui huiusmodi contractus reprobatos fecit vt eos reformet, & se in futurum liberet onere & periculo computandorum fructuum, ibid. nu. 150. & seq.

337 Si statutũ est in quibusdam locis, vt in datione in solutum facta à iudice cogatur emptor reuendere debitori restituto pretio. An & id habebit locum in datione voluntaria. 719. nu. 154

338 An vasallus vel emphyteuta qui vendit cum hoc pacto, & vi illius redimit, caueri setur, ne cadat feudo vel emphyteusi, ibid. num. 720. & seq.

339 Quid si pactum ita fuerit factum, vt emptor incontinenti teneatur reuendere, ibid. nu. 157

340 Vtrùm venditor qui redemit vi huius pacti, debeat facere homagium domino feudi, licet ante venditionem fecisset. ibid. nu. 158

341 Si tu mihi fundum vendideris ea lege, vt si lis super eo mihi moueretur, tu eam defenderes, atq; in te susciperes sub certa pœna, & ego postea vẽdo alteri eundem feudum, cum pacto reuendẽdi isque secundus emptor litem ab alio motam tibi denuntiat, tu tamen defendere negligis, & res euicta est. An ego potero agere aduersus te ad eam pœnam, præsertim antequàm fuerim condemnatus de euictione erga illum meum emptorem, 721. num. 159

342 Si vasallus domino consentiente feudum vendiderit cum pacto reuendendi, an ipse vasallus vẽditor possit id pactum emptori remittere sine consensu domini, ibid. nu. 160

343 Si vasallus vt in præcedenti quæstione vendiderit, & sine consensu domini promiserit emptori re reuendita nulli alteri se venditurũ nisi eidem. An id eum, aut suos heredes, & ad quid obliget, ibi. nu. 161

344 Si in venditione id actũ fuerit, vt venditor possit redimere rem venditã intra annũ continuũ computandum à die, qua post triennium emptor denunciauerit venditori, vt redimat, & postea moritur emptor nulla denũtiatione facta, an & intra quod tempus poterit venditor redimere ab hærede emptoris, ibid. nu. 162

345 Si venditio ita facta fuerit, vt si emptor intra certum aliquod tempus non soluat pretium, possit venditor quandocunque retrahere, & emptor intra id tẽpus non soluerit, tamen ab eo venditor pretium sibi solui petiit. Vtrùm sibi in iure retrahendi præiudicauit. 721. nu. 163

346 Si quis cælebs domum vendit cum pacto redimendi intra certum tempus, & posteà matrimonio mancipatus redimit intra id tempus, vtrùm ea domus erit communis viri & vxoris ex statuto quod facit virum & vxorem communes in bonis mobilibus & acquæstibus factis durante matrimonio, ibid. nu. 164

347 Titius cælebs emit domum cum hoc pacto redimendi intra aliquod tempus, & postea is matrimonio mancipatus emit id ius redimendi à venditore, an ea res censebitur communis ipsius Titij & suæ vxoris vi consuetudinis quæ communes facit coniuges in acquæstibus factis durante matrimonio, 722. nu. 165. & seq.

348 Vtrùm autem per huiusmodi emptionem recessum sit à priori venditione, ibid.

349 Vtrùm ne gabella debeatur ex priori an ex posteriori, ibid. nu. 167

350 Vtrum denique sit opus noua præscriptione. 722. 723. nu. 170

351 Sed vtrùm saltem pro rata pretij soluti constante matrimonio res erit communis, ibid.

352 Si hæres mariti vxor eius viduæ assignauerit quædam bona feudalia vtenda fruenda vsque ad certum tempus, ita tamen vt ei liceat intra id tẽpus ea redimere restituendo dotem, & si id non fecerit, ea sint mulieris, quis hic contractus sit. Et si hæres intra tempus dotem non restituat, an nihilominus potent ea bona repetere, & fructus in sortem computare, 723. nu. 171

353 Si venditione facta cũ hoc pacto redimendi infra certum tempus emptor interim moriatur, & relinquat vsumfructum venditori, & post eius mortem proprietatem alteri, & venditor durante adhuc tempore redimendi reddat pretium hæredibus emptoris. Vtrùm ille alter cui legata est proprietas, possit cogere venditorem tanquam vsufructuarium, vt caueat, ibid. nu. 172

354 Vtrùm autẽ ille proprietarius possit ab hæredibus emptoris repetere pretium redemptionis, & quando, ibid.

355 Si lis mouetur, vt emptor condemnetur reuendere ex hoc pacto reuendendi, an res efficiatur litigiosa, ita vt lite pendente alienari nõ possit, ibid. num. 173

356 Si quis vendiderit rem alteri hypothecatam consciente creditore, cum hoc pacto redimendi, & postea redimat, an saluum maneat ius pignoris creditori, ibid. nu. 174

357 Vtrum primogenitus succedat in facultate redimendi apposita in contractu venditionis in iisdẽ portionibus, quibus successisset in re vendita, si vendita non fuisset, ibid. nu. 175

358 Sed an cæteri hæredes teneantur refundere pretium huius redẽptionis pro virili, an aliter, ibid.

359 Sed econtrario si res empta cum pacto reuenditionis reuendita fuerit vi huius pacti, vtrùm primogenitus eandem portionem habebit in pretio, quam in re habuisset, si redempta nõ fuisset, ibid. nu. 724. & seq.

360 Vasallus vendit feudum Titio, deinde dominus eidem vendit fundum dominans cum hoc pacto, & hic postea redimit, an ius laudimiorum vel prælationis, quod cõpetebat domino ex priori venditione feudi seruientis, maneat integrum domino qui redemit. ibi. nu. 178.

361 Si emptor cum hoc pacto litigauit super quibusdam iuribus rei emptæ non laudato venditore,

procuratori, an ad domum emptoris, ibid.nu.9

401 Quid verò si fiat procuratori emptoris, ipso emptore non ignorante, ibid.nu.10

402 Et quid si ipse procurator præsente & non contradicente emptore admittat venditorem offerentem.342.nu.11.& multis seq.

403 Et si emptor, nec domicilium nec procuratorem habeat, & vbinam terrarum degat, ignoretur, vtrùm satis sit adire iudicem, 344.nu.19

404 Et an tunc necesse sit eum adire, ibid.nu.18

405 Et si nec emptor, nec iudex reperitur, an sit necesse idipsum testatò protestari, ibid.

406 Et si necesse sit, vtrùm sæpius id faciendum sit. 344.num.22

407 Et si emptor postea comparet, an necesse sit oblationem facere, & quomodo.345.nu.25

408 Quid autẽ si tempus redimendi interim lapsum est, ibid.nu.26

409 Et quid si emptor decesserit relicta hæreditate iacente, necesse aliquis, qui eam adire velit, 346. num.27

## Eiusdem tit.I.§.XI.Glos.X.Tous y doiuent estre receus pro rata.

410 SI alter ex venditoribus qui sub hoc pacto redimendi vendiderant, alteri mãdauit, vt fundum retraheret, mox ipse mandans altero ignorante retraxit, & interim tempus redemptioni præstitutum præterierit, vtrùm is qui redemit tenebitur communicare rem restituto pro dimidia parte pretio.369.nu.6

## Eiusdem tit.I.§.XII.Glos.I.Transporter la chose à autre.

411 SI emptor ante oblationem sibi factam à venditore cui promiserat reuendere restituto sibi pretio, alteri vendidit, nec id declarauit venditori offerenti, nec tamen illum admisit, sed passus est se in ius vocari, & tandem victus est, an sententia poterit mandari executioni contra illum tertium emptorem, an verò debet de integro conueniri.390.nu.28

## Eiusdem tit.I.§.XV. Puis la litiscontestation.

412 FRuctus à quo tempore debent restitui in hoc retractu conuentionali, vtrùm oblationis an moræ, an litis contestatæ.395.nu.15 & seq.

413 Quid si venditor qui litem intentauerat, cessauit integrum triennium, ibid.nu.17

## Eiusdem tit.I.§.XIX.Glos.II. Ne seroit pas commun.

414 SI emphyteusis fuit vendita cum pacto reuendendi, & ea postea vi illius pacti fuerit redẽpta, vtrùm nihilominus venditor excidet emphyteusi.399.nu.1

415 In quibus etiam locis reperies, quid si incontinenti redimatur.

416 Vtrùm autem & res sic redempta censeatur acquæstus, an patrimonium, 400.nu.4.& 5

## Eiusdem tit.I.§.XXXIII.Glos.I. Il ne sera receu.

417 REdimendi facultas ex hoc pacto an consistit in dando, an in faciendo, an in vtroque simul.407.nu.7

418 Si res à duobus fuerit vendita cum pacto reuendendi, vtrùm vnus venditorum possit pro sua parte redimere, ibid.

419 Quid si è diuerso vnus vẽdidit duobus cum eodem pacto, an possit ab altero eorum partem ipsius redimere.412.nu.31

420 Vtrùm emptor qui promisit reuendere teneatur ad tradendum, an ad restituendum illa.409.nu.16.& 605.nu.42.& 44

421 Reuendere an indiuiduum sit.608.nu.16

## Eiusdem tit.I.§.XXVI.Glos.II. Du conuentionel.

422 AN retractus conuentionalis alteri cedi possit.441.nu.1

423 Et quid si dictum sit, vt solus venditor possit redimere, an tunc poterit cedere, ibid.nu.2

424 Si emptor dat facultatem retrahendi venditori, ob id quòd conuenientius sit, vt & ipse & filij eius recoperent rem venditam, quàm alij: cùm eadem ab antiquo ipsius fuerit, vtrùm tunc poterit alteri cedere hanc facultatem.445.nu.42

425 Quid autem si expressum sit in pacto reuenditionis, vt venditor possit per se redimere, & non id ius alteri cedere, an id pactum valeat, & sit seruandum.445.nu.43

426 Vtrùm hoc casu si venditor alteri id ius vendiderit, teneatur, si velit ei tertio præferri, pretium reddere, ibid.

427 Quid autem si dictum sit, ne venditor possit id ius redimendi alteri cedere, quin emptor præferatur, an & id pactum valeat, ibid.

428 Sed an hoc casu impediatur alienatio in alium, ibidem.

429 Vtrùm autem & hoc casu nõ tenebitur emptor pretium restituere alteri, cui venditor id ius vendidit, si ei vult præferri, ibid.

430 Vtrùm cessionario sufficiat oblatio & interpellatio sine ostensione instrumenti cessionis. 445. num 44

431 An autem debeat ei legere vel legendum præbere, & eius exemplum dimittere, ibid.

432 Et si venditor hanc facultatẽ in contractu venditionis appositam alteri extraneo donauerit, an donatarius præferetur consanguineis, vt venditor præfertur ex alia consuetudine, 446 nu.45

433 Quid autem si eam facultatem vendiderit, an tunc emptor illius præferatur consanguineo, ibidem num.46

434 Et si non præferatur, an saltem teneatur consanguineus reddere pretium facultatis, ibid.

## Eiusdem tit.I.§.XXIX.Glos.IIII. Et autres semblables.

435 SI emptor non soluit gabellam, quæ ex contractu debetur, quia est priuilegiatus, an repetet à venditore retrahente, ac si soluisset.451. nu.2 & 3

436 An verò venditor retrahens, si non teneatur soluere emptori priuilegiato, quia ipse non soluit, teneatur soluere domino, eod.nu.3

437 Quid autem si emptor ipse priuilegiatus soluit, an repetet, & à quo, ibid.nu.4

438 Et quid si dominus remiserit emptori vectigal, aut laudimia, an venditor retrahens tenetur emptori eadem soluere, ibid.num.5. & 452.numero 6 & 7

439 Et si ipse emptor profert schedulam laudimiorũ solutorum, an teneatur iurare integra se soluisse, ibid.num.7

440 Si emptor ratione rei venditæ sustinuit litem, & vicit, aut victus est, an repetet expensas à venditore retrahente, ibid.nu.9

441 Quid si cùm castrum venditum esset vicinum hostibus tempore belli, emptor vt ipsum tueretur

FINIS TABVLAE RETRACTVS CONVENTIONALIS.



# ALTERA TABVLA ALPHABETICA EADEMQVE GENERALIS

OMNIVM RERVM ET MATERIARVM HIC TRACTATARVM.





Acta

Agnati

Contra

Debitor

Emphyt

Fiducia

Iurisdict

Legitim

Paria

Pria

Vendere

Volenti

FINIS.



